

Biblioteca de la Comp. de Ss. de Granada. Bli.

R. 1054

ALPHONSI TOSTATI HISPANI

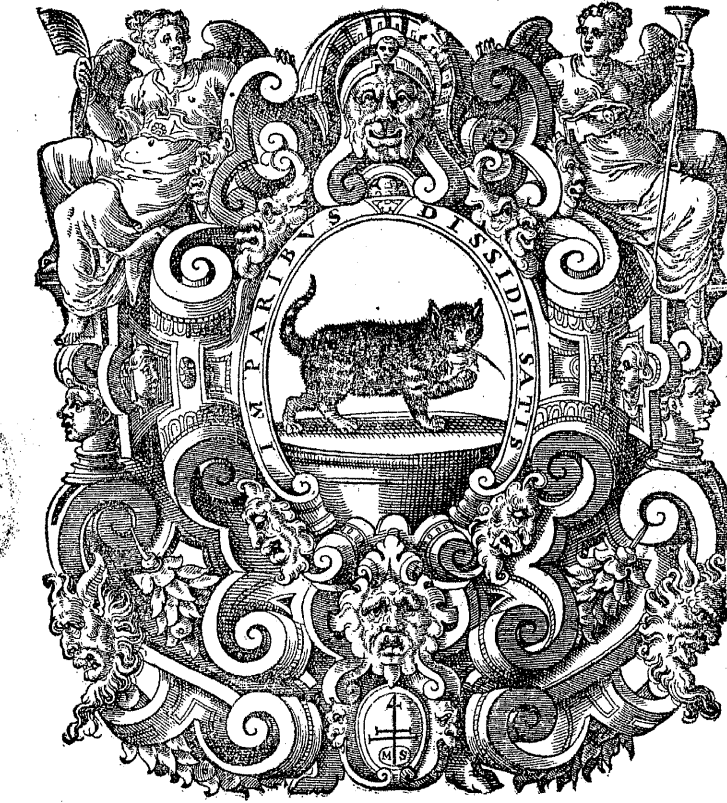

EPISCOPI AVLENSIS,
PHILOSOPHI, THEOLOGI,

Ac Pontificij Iuris, Cæsareique consultissimi, necnon
linguæ Græcæ, & Hebraicæ peritissimi,

Commentaria in Tertiam Partem MATTHÆI:
Mendis nunc sanè quàm plurimis diligenter expurgata.
CVM INDICE COPIOSISSIMO.

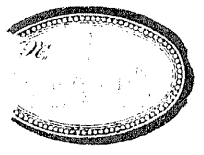
Ad PHILIPPVM II. Catholicum & Inuictissimum
Hispaniarum, & Indiarum Regem.

*Por amission de las 24
letras de rey corrigido
libro impreso al expurga-
torio del año de 1632.
en Granada el 27 de Abril
1632. Pl. de medrano*

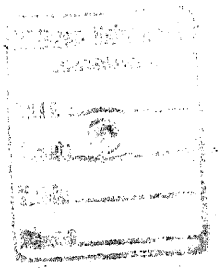
VENETIIS, M D XCVI.

Apud Io. Baptistam, & Io. Bernardum Sessam, fratres.

3-a-1-b

3-11-1568

2 400/400 Balle MADE IN SPAIN

A-20

ALPHONSI TOSTATI HISPANI.

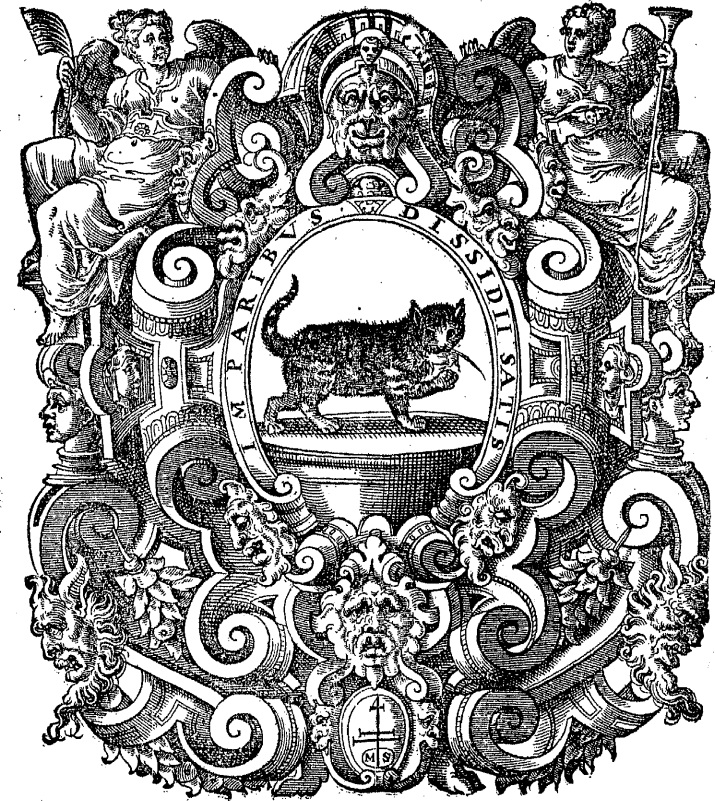

EPISCOPI AVLENSIS,
PHILOSOPHI, THEOLOGI,

Ac Pontificij Iuris, Cæsareique consultissimi, necnon
linguæ Græcæ, & Hebraicæ peritissimi,

Commentaria in Tertiam Partem MATTHÆI:
Mendis nunc sanè quàm plurimis diligenter expurgata.
CVM INDICE COPIOSISSIMO.

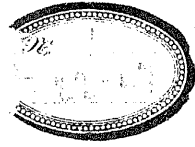
Ad PHILIPPVM II. Catholicum & Inuictissimum
Hispaniarum, & Indiarum Regem.

Por comission de las Ss
Inquisidion arrojase
libro impreso al expurga
tario del año de 1632.
en Granada el 27 de Abril
1632. M. de medrano

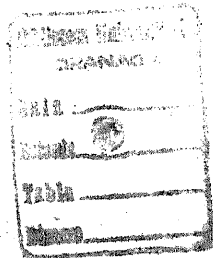
VENETIIS. M D X C V I.

A pud Io. Baptistam, & Io. Bernardum Sessam, fratres.

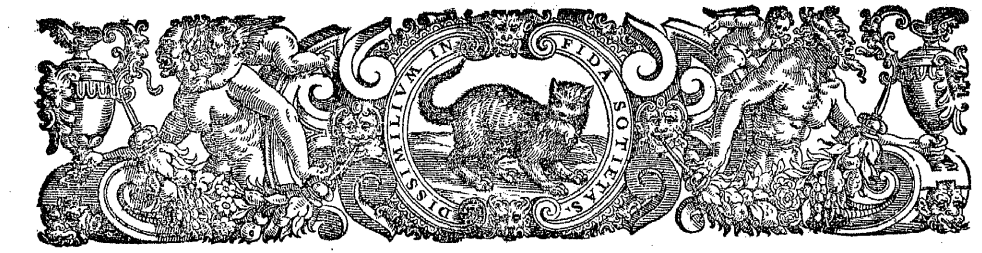

3-a-1-6

3-11-1508

20

ALPHONSI
TOSTATI
EPISCOPI
ABVLENSIS
COMMENTARIORVM
In Euangelium Matthæi

PARS TERTIA.

CAP. VI.

Isra 23.

TTENDITE ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum, qui in caelis est.

Tendite. In capitulo præcedenti Mattheus descripsit ea per quæ Christus regulavit hominis operationem, hic adiungit dicta Christi, per quæ ipse regulavit hominis affectionem.

Et diuiditur in duo, quia primo regulat affectionem respectu Dei. Secundo respectu proximi sequenti cap. scilicet. *Nolite iudicare.* Prima in duas, quia primo regulat hominis affectionem excludendo ab operibus eius intentionem inanis gloriæ. Secundo desiderium auaritiæ, scilicet, sollicitudinem thesaurizandi. ibi. *Nolite thesaurizare.* Prima in duas, quia primo ponit intentionem suam in generali circa omnia opera, excludendo ab eis inanem gloriam. Secundo facit hoc in speciali circa eleemosynam. ibi. *Cum facis eleemosynam.*

An ea que hic habentur sint continuata ad præcedentia. Q. I.

CIRCA hoc est dubium, an ea quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia. Dicendum, quod sic. Nam omnia ista, quæ habentur in Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Abentur præcedenti cap. & hic, & sequenti ca. sunt verba Christi doctrinalia, inter quæ nulla historia, aut narratio aliqua ponitur. Ideo non apparet aliqua causa, quare dicamus potius ea, quæ habentur hic dicta fuisse ante ea quæ habentur sequenti cap. & ante ea quæ habentur præcedenti, quam e contrario. Et ob hoc tenendum est eundem fuisse ordinem in dicendo, quem Mattheus seruauit in scribendo, quia nunquam recedendum est ab ordine literæ sine causa manifesta. Hic tamen nulla apparet: ideo sic tenendum est fuisse dictum, sicut scriptum est. Quod etiam magis patet, quia necesse est aliqua de eis, quæ habentur præcedenti cap. fuisse dicta ante ista. Quod patet, quia ista sunt verba sermonis Domini, & exordium sermonis non est hic, sed præcedenti cap. in principio. videns Iesus turbas ascendit in montem, & accesserunt ad eum discipuli eius, & aperiens os suum docebat eos. est ergo ordo continuatus.

CDicendum etiam, quod nullum tempus fuit intermedium inter ea, quæ habentur præcedenti cap. & hic, quia omnia fuerunt dicta a Christo in eodem sermone, scilicet, a principio præcedentis cap. vsque ad principium octauæ, vt patet ex litera ipsorum. Eadem ergo hora totum hoc dictum est, nec fuit aliqua diuisione, nisi quod scriptores gratia commoditatis describentes diuiserunt hunc sermonem in tria capitula. Circa primum dicitur. *Attendite.* Id est, diligenter caute. scilicet, quia vitium inanis gloriæ, quod hic fugiendum præcipitur, latenter & sub specie honestatis subintrat cor. Nec putabit aliquis se inani gloria teneri, nisi diligenter aspexerit, sicut dicit Chryso. *Ne iustitiam vestram faciatis.* Id est, opera vestra iusta. Nam iustitia proprie habitus animi est, quo iusti iustus, & iusta operamur s. Ethic. c. i. Et ipsam iustitiã nemo operatur, sed opus iustum. Accipitur tamen iustitia præ

A iusto

iuſto opere, quia per iuſtitiam iuſtum operamur. Et ſic dicitur nemo ex nobis facit legem lo. 7. id eſt, opus legis vel imperatum a lege. Nam legem nemo facit niſi princeps, vel populus, & ſemel tantum fit. i. condi tur, vel inſtituitur, vt innuitur per Aug. lib. de vera relig. & diſt. 4. cap. in iſtis. Et tunc dicitur conſtitui quan do promulgatur eadem diſt. §. leges.

Coram hominibus. Id eſt, præſentibus hominibus. hoc ſolum non eſt prohibitum, quia non eſt male fa cere opus iuſtum coram hominibus, ſed potius bonum, ſicut dicitur præcedenti cap. Sic luceat lux ve ſtra coram hominibus, vt videant bona opera veſtra ſed cum ſequenti, ſcilicet.

Vt videamini ab eis. Prohibetur hoc, quia facere co ram hominibus opus bonum, vt videamur ab eis, id eſt, laudemur, vel honoremur pro bono opere, illicitum eſt, quia perit fruſtus boni operis.

Alioquin mercedem non habebitis. Scilicet, ſi facitis ea intentione, vt honoremur nō habebitis mercedem, quia per iſtud deſiderium perit.

Apud patrem veſtrum, qui eſt in cælis. Id eſt, a patre ve ſtro. Recte adiunctum eſt hoc ad exponendum præ cedentia. Nam ille, qui facit opus bonum, vt videatur, aliquam mercedem accipit. Eſt enim merces id pro quo opus fit. Et quia iſte operans non præ tendit conſequi ex opere ſuo, niſi honorem, vel laudem a circumſtantibus, vel ab alijs, ad quos peruenerit fama operis, ſi iſtud conſequatur non caret mercede, quia plene ſinem ſuum habet quæ intendit, & tamen apud Deum nullam mercedem habet, quia non fecit propter Deum: ideo Deus non dabit ei mercedem, nec iuſtum eſt, quod det. Vocatur hic Deus pater, ſcilicet, per creationem, & quotidianam gubernationē Deuter. 32. Nūquid non ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit te, fecit & creauit te? Quæſi dicat. Sic. Et dicitur, qui eſt in cælis ad differentiam patris carnalis, vel etiam quia ſimplices putant Deum habitare in cælo quaſi ibi ſit domus eius, & ſedes. Pſalm. 10. Dominus in cælo ſedes eius, id eſt, Deus eſt in cælo, & ſedes eius eſt in cælo. Et vitur Chriſtus ſæpe iſto modo loquendi præcedenti cap. & hic, & ſequenti cap.

Quare Chriſtus poſuit hic doctrinam de fugienda inani gloria, cum non ſufficiat bonum facere, niſi bona intentione fiat. Et quomodo a ſine accipit opus bonitatem, vel malitiam. Quæſt. II.

QUÆRETUR, quare Chriſtus poſuit hic iſtā doctrinam de fugiendo inanem gloriam.

Dicendum, quod Chriſtus facit hoc ad tol lendum nobis occaſionem errandi, quia præcedenti cap. inſtruxerat omnes homines in operibus ſuis tam prælatos quàm ſubditos, tam contemplati uos quàm actiuos ſingulis tradens propria documen ta, vt ibi oſtenſum eſt. putaret autem aliquis, quod ſatis eſſet cuiſlibet facere illa opera bona competentia ſtatu ſuo, & nihil ultra. Chriſtus autem inſtruit hic generaliter omnes circa intentionem, & ſinem ope ris, quaſi non ſufficiat bonum facere quod ex genere ſuo bonum eſt, niſi etiam bona intentione fiat, quia iuxta Ariſt. 2. Ethic. peccare contingit inſinitis modis. ſ. per defectum cuiuſcumque circumſtantie actus. bene agere autem non coniungit niſi vno modo. ſ. con currentibus omnibus circumſtantijs debitjs, quæ ponuntur 3. Ethic. inter quas præcipua eſt ſinis, quia ex ea opus accipit bonitatem, vel malitiam, ſicut ſpeciem accipit ab obiecto. Ideo circa illam Chriſtus inſtruit nos hic, quod ſinis omnium operum noſtrorum de bereſſe Deus. Et quando ponitur alius ſinis vltimus operis præter Deum erratur: ideo opus nunquam

erit bonum. Et quia inanis gloriæ aut laudis, vel hono ris appetitus diſtrahunt nos ab illo ſine faciendo, vt interdum conſtituamus in eis ſinem operum noſtro rum, verat Chriſtus hic iſtud, dicens attendēdū eſſe. i. ſolicite cauendum ne faciamus opera noſtra, vt videa mur ab hominibus. i. vt ab eis accipiamus laudem, vel honorem aut gloriam. Et quod dictum eſt corā ho minibus non eſt per ſe neceſſarium, quia etiam ſiquis faciat opus ſuum abſentibus hominibus, & faciat il lud propter deſiderium gloriæ iam perdidit mercedem. & ſi faciat coram hominibus non propter ho mines non eſt malum. Quia tamē ex hoc, quod alijs coram hominibus operatur prouenit ei occaſio quærendi gloriā ab eis: dicitur ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus. ſic dicit Gre. 8. Moralium. Si dantes gloriā quærimus, etiam publicata noſtra ope ra in conſpectu illius occulta ſeruiamus. ſi vero p hoc noſtram laudem conſpicimus foras ab eius conſpectu iam fuſa ſunt, etiam ſi a multis ignorentur. Et Chry. ſuper Matth. eum dicit. Qui non ideo facit, vt ab ho minibus videatur, etiam ſi coram hominibus fecerit non tamen corā hominibus ceſſiſſe videtur. qui enim aliquid facit propter Deum neminem videt in corde ſuo, niſi Deum propter quem facit, ſicut artifex ſem per illum habet præ oculis, qui ſibi opus faciendū cō miſit. hoc totum ad ſinem operis pertinet. De ceteris autem circumſtantijs. ſ. vbi qualiter quādo quo inſtru mento, & ſic de ceteris circumſtantijs Chriſtus nihil poſuit hic, eo quod iſte non faciunt ſemper ſpeciale rationem boni, vel mali in opere, ſed ſunt ſæpe indiffe rentes. ſinis autem ſemper in opere facit bonum, vel malum, & maxime reſpectu Dei. Nam in virtutibus moralibus ſumptis moraliter ſinis non facit ſemper differentiam operis in bono, vel malo. & tamen reſpe ctu Dei iſta eſt maxima differentia, quia opera virtu tum moralium nullo modo ſunt meritoria, niſi in quantum per charitatē diriguntur in Deum, vt oſten ſum eſt præcedenti cap. quæſt. pen. quia ergo rota mer ces eſt operis ex ſine. ſi propter Deū fiat, docuit Chri ſtus cauendam eſſe inanem gloriā in operibus bonis, ne per eam reddantur opera inutilia.

Aliter dicit Glo. hic, quod poſtquam Chriſtus legē quā ad præcepta cōpleuit, incipit nūc eam adimple re quantum ad promiſſa, vt pro celeſti mercede præcepta Dei faciamus, & non propter terrena, quæ lex promittebat. Oia autē terrena ad duo potiſſime reducunt, ſ. ad humanā gloriā, & ad terrenorū affluentia, virun que in lege promiſſum eſt. De gloria patet. Deut. 28. ſi cuſtodieris mandata Domini, faciet te Dñs Deus tuus excelsiorē cunctis gentibus, q̄ verſantur in terra. De affluentia patet eo. cap. abundare te faciet Dñs oibus bonis. Et ideo hæc duo Chriſtus ab intentione fidelium excludit. ſ. gloriā, & terrenorum affluentia, vo lens quod opera noſtra propter ſolum Deum fiant.

An ambitio, & inanis gloria impediunt reſtitutionem finis. Et quæ ſint due conditiones honoris. Et quomodo honor & gloria differunt. Quæſt. III.

QUÆRETUR, quæ ſint illa, quæ impediunt re ſtitutionem finis.

Circa hoc conſiderandum, quod duo vitia ſunt, quæ impediunt reſtitutionem finis quem Chriſtus ponit hic. ſ. ambitio, & inanis gloria, & de eis agendum eſt hic. Et primo ſciendum in quo differunt.

Dicendum, quod ambitio eſt appetitus immoderatus honoris, inanis gloria eſt appetitus indebitus huma nę gloriatiōis, vel ipſa gloriatio indebita. Diffe runt ergo ex obiecto, quia ſunt obiecta eorum hono ris, & gloria. Et iſta differunt, quia honor eſt exhibi tio reuerentiæ in teſtimoniū virtutis vel excellentie cuiuſdam,

cuiuſdam, vt innuitur primo, & quarto Ethico. gloria autem eſt quædam cognitio clara bonorum alicuius cum laude eius. Vnde gloria pertinet ad exteſionem nominis, & diuulgationem operum alicuius. Ex quo apparent duæ conditiones honoris. Prima eſt, quod honor proprie ſemper eſt ad præſentem, quia honor eſt exhibitio reuerentia, vt dictum eſt. & tamen reue rentia non exhibitur, niſi ei qui præſens eſt, cum reue rentia ſit conſiderata alicuius magnitudine reſilire in propriam paruitatem. Hoc autem non fit, niſi præ ſente eo cuius magnitudo conſpicitur, quia alijs non eſt, quo reſiliamus. Sicut cum aliquis excellens vir videtur, ceteri qui non ſe putant eſſe æquales, non au dent adhærere ei, ſed ſicut dignitate ita, & loco diſta re volunt. Et iſta eſt reuerentia. Ad non præſentem autem iſtud fieri non poteſt. Et ſic honor ſemper eſt ad præſentem. Quod verum eſt in ſe, vel in aliquo viro reſentatiuo. Et ſic principes, & magnos viros honoramus, quando videmus eorum nuncios, vel ambafciatores, quia in illis ipſos mittentes quodam modo conſpicimus. Cum autem res non eſt præ ſens in ſe, nec in aliquo ſuo reſentatiuo, diligere quidem poſſumus illam, & tamen honorare eam eſt impoſſibile.

Secunda conditio eſt, quod honor eſt ab vno, vel a multis, licet tanto maior eſt quanto a pluribus, & a melioribus præſtatur. Primum patet, quia honor eſt exhibitio reuerentiæ. poteſt tamen reuerentia exhiberi alicui interdum ab vno ſolo, & interdum a multis: ideo honor poteſt eſſe ab vno, vel a multis. Secun dum patet, quia honor eſt in honorante, & non in honorato, vt dicitur primo Ethic. Quanto ergo plures fuerint honorantes tanto eſt maior honor, quia a pluribus exhibitur reuerentia, ſicut eſt de principatu, quia tanto eſt maior principatus quanto plures, & maiores fuerint ſubditi, vt dicitur primo Politico. & Proverbio. decimo quarto, in multitudine populi dignitas regis, & in paucitate plebis ignominia eſt prin cipis. Ita etiam quanto fuerint maiores, & meliores qui reuerentiam exhibent, tanto honor eſt melior, & maior. ſic dicitur octauo Ethico. quod deſiderant homines honorari a ſapientibus, & a potentibus, ſci licet, quia iſti meliores ſunt, vel reputantur alijs.

Ex hoc etiam apparent aliæ duæ conditiones qua ſi oppoſite ipſius gloriæ. Prima eſt, quod gloria poteſt eſſe ad præſentes, & ad abſentes, ſed maxime ad abſentes. Patet, quia gloria eſt quædam cognitio clara bonorum alicuius cum laude ipſius, iſtud autē fieri poteſt inter præſentes, qui cognitionem habet de rebus geſtis, vel de probitatibus alicuius, & inter ſe poſſunt laudare illam probitatem. Poteſt etiam gloria eſſe ad abſentes, vt quando res geſte alicuius, & probitates eius clariffime notæ ſunt apud aliquas gentes inter quas ipſe non fuit, & laudant nomen eius propter probitates, ibi non requiritur aliqua præſentia eius cuius eſt gloria, quia ad cogno ſcendam aliquam rem non oportet, quod ipſa ſit præſens, nec etiam ad laudandam ipſam: immo eſt maior gloria ea, quæ eſt inter abſentes quàm inter præſentes, quia quando fama alicuius peruenit ad ab ſentes, & longinquos neceſſe eſt, quod inter præſen tes fuerit, niſi ſit aliquis falſus, & conſictus rumor, qui gloriā non præſtat. Si autem inter præſentes ſolum gloria ſit, parua eſt, quia parum ſe extendit, & tamen eſſe gloriæ conſiſtit in clara diuulgatione, & extenſione nominis. ſic patet per Boetium de con ſolat. lib. ſecundo, præſa ſeptima. vbi oſtenditur glo riatiōem noſtram humanam nullam eſſe, quia valde parua eſt, cum dicitur. Erigitur peruagata inter ſuos gloria quiſque contentus, & intra vnus gentis terminos præclara illa famæ immortalitas coarctabitur.

Secunda conditio eſt, quod gloria nunquam eſt inter valde paucos. & in hoc multum differt ab hono re, quia honor poteſt etiam ab vnico exhiberi. gloria autem non eſt, niſi inter multos, cum ſit cogi tio clara cum laude, ſi tamen apud vnicum, aut valde paucos ſit cognitio non eſt clara, ſed obſcura, quia parum lucet. Sic dicit Titus Liuius, quod gloriari ad vnum non eſt, id eſt, non contingit, quod quis habeat gloriā apud vnicum, ſed apud multos erit ſi gloria eſt. Ex dictis patet quomodo honor, & gloria differant, & ſequenter quō ambitio, & inanis gloria, cum ambitio ſit ad honorem, inanis autem gloria eſt appetitus humanæ gloriatiōis, vel ipſa gloriatio.

An ambitio ſit peccatum. Et in quibus caſibus deſiderare quis poteſt licite honorem, qui tripliciter appetitur inordinare. Et in quo caſu quis debet pugnare pro honore. Et quomodo intelligatur, quod honor eſt præmium virtutis. Quæſt. IIII.

QUÆRETUR nunc circa ambitionem, an ſit peccatum.

Aliqui dicunt, quod non, quia ambitio importat cupiditatem honoris, honor autem bonum quoddam eſt, & maximum inter exte riora bona, quarto Ethico. cap. de magnanimitate: ergo cupere illum non erit malum, ſed potius laudabile, quia bonum appetere laudabile eſt. Et apparet, quia econtario vituperantur illi, qui de honore nihil curant.

Item quilibet poteſt appetere ſine peccato illud quod ſibi debetur in præmium: honor tamen eſt præmium virtutis. 1. & 4. Ethic. ergo ambitio honoris non eſt peccatum.

Item illud per quod homo reuocatur a malo, & prouocatur ad bonum non eſt peccatum, honor autem eſt huiuſmodi, quia propter honorem homines euitant quædam turpia, quæ alijs non euitarent, & anhelant ad quædam bona ad quæ alijs non aduerte rent, ſicut dicit Ariſtot. tertio Ethico. quod fortiſſimi eſſe videntur apud quos timidi ſunt inhonorati, fortes autem honorati ſunt. Et dicit Tullius in lib. Tuſcu lanarum quaſtionum, quod honor alit artes, id eſt, fouet, & auget eas: ergo ambitio honoris non eſt peccatum.

Dicendum, quod ambitio peccatum eſt, quia dicit immoderatum, vel indebitum deſiderium hono ris, & hoc repugnat charitati. quia prima Corint. 13. dicitur, charitas non eſt ambitioſa, id eſt, honoris de ſideratiua. Pro quo conſiderandum, quod ſicut dictum eſt præcedenti quæſt. honor dicit quædam reuerentiam exhibitam alicui in teſtimonium excellen tie eius, vel virtutis, ſed melius dicitur in teſtimoniū excel lentiæ, quia multi honorantur nō ſub ratione virtutis, vt cum honoramus diuites, vel potentes, quia ſunt diuites, vel potentes. hoc enim excellentia quadam eſt licet non ſit virtus: Circa excellentiam autem hominis duo ſunt attendenda.

Primum, ſcilicet, quod id, in quo homo excellit non habet a ſeipſo, ſed eſt quoddam diuini donū: ideo non competit huiuſmodi gloriari, vel honorari velle de excellentia ſua, ſicut non bene poteſt velle gaudere de honore veſtis, qui indutus eſt veſte aliena ſi notum ſit illam eſſe alienam. ſic dicitur. 1. Corint. 4. Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti quid gloriaris quaſi non accepisti?

Secundum eſt, quod id, in quo homo excellit de

tur huiusmodi a Deo non propter seipsum, sed propter alios, quibus potest ministrari bonum illud. sic dicitur 1. Cor. 14. q. donorum diuisio fit ad vtilitatem Ecclesie, id est, multitudinis, & non vnus. & 1. Corint. 11. dicitur. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem, scilicet, aliorum. Nam non potest intelligi de vtilitate propria. Nam tunc generantur, & esse pastorem, & Euangelistam, & Doctorem, & sic de alijs donis spiritus non darentur ad vtilitatem, quia non sunt ista directe ad seipsum, sed ad alterum quia nemo suipsum pastor, Doctor, Euangelista, aut Apostolus est, sed ad alterum sunt omnia. Ob hoc ergo testimonium excellentie quod quis recipit in exhibitione reuerentie sibi facte ab alijs, intantum debet ei placere in quantum hoc proficit ad aliorum vtilitatem. Potest autem iste honor proficere alijs, vt si per hoc, quod iste honoratur propter virtutem ceteri videntes eum honorari propter virtutem anhelent ad virtutem, & excellentiam. Et sic licet alicui desiderare honorem pro excellentiam quam vere habet, non vt ipse fruatur honore illo, sed vt ceteri videntes anhelent ad similem excellentiam. Et hac ratione lex humana ponit honorem quendam in primum bene operantibus, vt per hoc omnes de politia aspirent ad virtutem. Potest etiam honor desiderari, vt si quis de excellentia, quam habet, cupiat honorari non propter se, sed propter honorem Dei, scilicet, vt honoretur Deus, qui donum illud contulit de quo iste honoratur. Potest etiam alio modo appeti honor, vt si quis velit exhiberi sibi reuerentiam, vt videntes hoc agnoscant excellentiam illam, pro qua iste honoratur, & possint recurrere ad eum pro administratione, vel vsu illius virtutis, scilicet, vt ex vsu eius isti percipiant aliquam vtilitatem. Et sic alijs modis potest desiderari honor licite, quia ordinatur ad debitum finem. Contingit autem honoris appetitum tripliciter esse inordinatum.

Vno modo si quis appetat testimonium de illa excellentia, quam non habet, vt si quis vult honorari, vt virtuosus, vel sapiens, & non est, quia tunc appetit honorem præter suam proportionem, & tunc videtur peccatum graue.

Alio modo, vt si quis cupiat honorem non referendo in Deum, & pater, quia cum iste non acceperit excellentiam propter quam honoratur, nisi a Deo, iustum est, quod in illum referat honorem, quia nisi ab eo hanc recepisset excellentiam non honoraretur, & sic non debet se facere finem honoris cum ipse non fuerit causa eius, alias inordinato fit.

Tertio modo per hoc, quod aliquis cupiendo honorem in seipso quiescit non referendo in vtilitatem proximi. Nam cum iste honoratur propter excellentiam quam a Deo recepit ad vtilitatem proximi debet referre ad ipsam finem alioquin inordinatum est, quia cupitur res ad alium finem, quam Deus instituit illam. Et sic apparet, quod ambitio semper est peccatum cum ipsa sit appetitus immoderatus, vel inordinatus honoris. Potest autem esse alius modus inordinationis, qui reducitur ad primum, scilicet, quando quis vult maiorem sibi honorem dari pro excellentia sua, quam illa mereatur etiam si vera sit, quia præter proportionem desiderat iste honorem.

In omnibus istis modis est ambitio, & est peccatum, sed inaequaliter. Primus enim modus deterior est, scilicet, quando quis vult honorem habere de excellentia, quam non habet. Et istud videtur semper peccatum mortale, quia iste est mendax, & iniustus. Mendax quidem, quia vult innuere se ha-

beret excellentiam quam non habet. iniustus autem, quia petit vltra debitum, vel rem omnino indebitam, scilicet, quia vult honorem quem nullo modo meretur, vel saltem plus quam meretur.

Alij duo modi sunt minoris culpæ, quia quaeritur ibi honor pro vera excellentia, & tamen erratur in fine, scilicet, quia non refertur in Deum, ad quem referendus est, nec ad vtilitatem proximi propter quam excellentia data est. Non tamen oportet, quod in istis duobus modis semper sit peccatum mortale: nam potest interdum esse veniale. Et idem est quando pro vera excellentia petitur plus de honore quam debeatur.

Ad primum dicendum, quod licet honor sit quoddam bonum, in desiderio tamen eius peccari potest si desiderium non reguletur ratione. Nam ista est de cibo, & potu, & venereis, & diuitijs, & fere de omnibus, quæ desiderantur, quia omnia bona sunt, & tamen debent moderari per rationem, quia alias excessus, vel defectus in eis culpabilis erit, & sic culpabile est, quod aliquis honorem appetat non secundum rationem. Quod fit tribus, vel quatuor modis suprapositis.

Cum autem dicitur, quod vituperantur, qui non curant de honore. Dicendum, quod aut loquimur de honore acquisito, aut de acquirendo. Si de acquisito vituperabilis valde est, qui non curat seruare honorem, quem semel acquisiuit, quia honor non potest iuste acquiri, nisi per virtutem, vel per aliquam veram excellentiam, & ita non potest iuste perdi, nisi perditam illa excellentiam. Peccat tamen qui negligit excellentiam quam habet: nam negligit donum Dei. Ideo pro honore iuste habito semel pugnandum est ne pereat. sic dicitur prima Corint. nono: Melius enim mihi mori est, quam vt gloria mea, quis euacuet. Sic etiam dixit Iudas Machabæus, primo Machabæorum nono. Absit istam rem facere, vt fugiamus ab eis: si enim appropiauit tempus nostrum moriamur in virtute propter fratres nostros, & non inferamus crimen gloriae nostræ, id est, non perdamus honorem, quem iam a tanto tempore tenemus. Et istud est pugnare pro honore, id est, pro re, in qua consistit honor.

Si autem manente excellentia, pro qua exhibebatur honor maligni ex æmulatione, & iniquitate reuerentia exhibitionem subtraxerint e contrario contumeliam referentes, curandum non est, sed etiam hoc, sicut alia aduersitates tolerandum est, dummodo maneat nobis illa virtus nostra. Et tamen quantum quis poterit honeste conari, vt quantum cadat ab illo honore, quem semel acquisitus est, faciendum est. Quia etiam si quis iniuste honore priuetur, cum non perueniat ad omnes cognitione causæ perueniat tamen a cognitione facti, scandalizabuntur aliqui putantes verum esse crimen obiectum a malis, propter quod quis honore priuatus est, & tamen quilibet tenetur cauere scandalum proximorum quantum potest, quia nemini debemus dare villam offensionem secunda Corint. sexto: ideo conabitur quilibet pro honore quem semel habuit conseruando, quia alias si eo negligente periret honor, eo quod esset locus malignis per negligentiam istius, dato quod vera virtus maneret, esset adhuc iste culpabilis, quia præstitit paruulis occasionem scandali in seipso propter suam negligentiam. Si autem loquamur de honore acquirendo: dicendum, quod honor datur propter excellentiam aliquam. Potest ergo habere quis oculum ad excellentiam per quam habet honorem, vel ad honorem, qui habetur

habetur per excellentiam. De primo dicendum, quod laudabile est valde desiderare honorem, id est, excellentiam per quam datur honor, & interdum etiam est necessitatis, quia multa opera virtutum cadunt sub præcepto, & tamen pro quolibet opere virtutis meretur quis honorem, eo quod excellentia quædam est in illo. sic ergo honor appetendus est.

De secundo dicendum, quod non licet honorem appetere regulariter, sed licebit illud appetere in quantum prodest ad vtilitatem proximorum, vel ad Dei laudem, vt dictum est. Absolute tamen melius est non desiderare honorem sic sumptum, quam desiderare eum.

Ad secundum dicendum, quod cum virtus sit desiderabilis erit premium virtutis adhuc desiderabile, quia melius est finis quam ea, quæ ad finem.

Dicendum tamen, quod honor non est premium virtutis. Ad argumentum autem dicendum, quod vocatur honor premium non quantum ad virtuosum, sed honor sit id quod virtuosus pro premio appetit, vel appetere debet. immo si appeteret honorem, & propter illum operaretur, non esset vere virtuosus. sic dicitur 3. Ethic. cap. de fortitudine, quod non sunt vere fortes, qui propter honorem fortia faciunt. sed dicitur premium quantum ad alios, quia alij cum quibus conuersatur virtuosus volunt reddere ei premium pro virtute sua. Et quia non habent aliquid melius honore, honorem tribuunt. sic dicitur quarto Ethico: cap. nono, quod honor est maximum omnium bonorum exteriorum. Et sic dicitur, quod principi danda est merces honor, & gloria, scilicet, quia politia non habet aliud bonum maius quod possit dare recte principantibus. Virtuosus tamen pro premio petit beatitudinem, & non est sibi sufficiens premium honor cum interdum contemnat honorem, virtutem autem nunquam, vt patet in magnanimo, qui etiam honorem contemnit interdum quarto Ethic. cap. nono.

Ad tertium dicendum, quod licet bonum sit illud per quod homo incitatur ad bonum, potest tamen in eo esse superabundantia, & defectus, & ideo nisi secundum rationem reguletur erit interdum malum, & ita honor si appetatur ordinate est occasio huiusmodi ad bonum, si autem inordinate appetitur potest esse occasio ad multa mala. Vt cum quis ita intente honorem desiderat, quod non curat, vnde vel quomodo, vel pro qua causa illum consequatur. Et sic dicit Salustius in Catilinario, quod gloria honoris, & imperium bonus, & ignauus eque sibi exoptat. Sed ille, scilicet, bonus vera via nititur, huic autem, scilicet, ignaui, quia bonæ artes desunt dolis atque fallaciis contendit. Illi tamen qui propter honorem solum faciunt aliquid, etiam si per bonas artes, id est, per operationem virtuosam consequantur illum honorem non sunt vere virtuosus, sicut dicitur tertio Ethico, quod non sunt vere fortes, qui propter honorem fortia faciunt. Idem est de illo, qui vitat turpia solum propter honorem, quia licet isti per bonas artes nitantur non tendunt debite, quia non ordinant rem in suum finem. Nam virtus non ordinatur naturaliter ad honorem, cum ipsa sit melior, quam honor. etiam honor non ordinatur in debitum finem, quando quis vult frui eo quiescendo in ipso. Sed in Deo honor referendus est ad proximi vtilitatem.

Ambitio cui virtuti opponatur. Et quot vitia potest habere magnanimitas.
Quæst. V.

QVAERITUR de ambitione cum sit semper vitium, cui virtuti opponatur, quam aliqui Alph. Toft. in Matth. Pars III.

putant opponi magnanimitati, quia est circa honorem 4. Ethic. Alij dicunt, quod non opponitur magnanimitati, quia tunc opponeretur ei per excessum, cum ambitiosus peccet desiderando honorem, quem non debet, vel qualiter non debet. Non potest tamen vna virtus habere ex vna parte, nisi vnum extremum. Et tamen magnanimitati per excessum opponitur præsumptio, quia præsumptuosus tendit in maiora quam sit facultas sua illis se dignificando. ergo ambitio non poterit opponi magnanimitati, vt excessus.

Item magnanimitas est circa honores, ambitio autem circa dignitates est, quia secundo Machabæo quarto, dicitur, quod Iason ambiebat summum sacerdotium, & illud est dignitas. Differunt tamen dignitas, & honor, quia dignitas dicitur status, honor vero dicitur actum, scilicet, exhibitionem reuerentia, cum sit in honorante, & non in honorato primo Ethico. ergo ambitio non opponitur magnanimitati.

Item ambitio pertinere videtur ad quendam exteriorum ornatum corporis, sicut dicitur Actuum vigesimo quinto, quod rex Agrippa, & Beronice cum magna ambitione introierunt in prætorium, id est, cum magno apparatu vestium. Et secundo Paralipom. decimo sexto, dicitur, quod super regem Asa combufferunt aromata, & vnguenta ambitione nimia. magnanimitas autem non est circa apparatus exteriorum, sed circa honores, qui reputantur esse maximum eorum, quæ sunt in vita quarto Ethico. capitulo nono. ergo non opponitur ambitio magnanimitati.

Dicendum, quod ambitio importat desiderium inordinatum honoris, & declaratum est præcedenti quæstione: ideo necesse est, quod opponatur virtuti, quæ est circa honores, quia illa bene vitur honoribus. magnanimitas autem est circa honores, quia bene vitur illis. ergo opponetur ambitio magnanimitati. Est tamen magnanimitas circa honores non tamen circa quoslibet, sed solum circa magnos quarto Ethicorum. Est autem alia virtus innominata, quæ circa honores mediocres est. Et alij vocant eam Philotimiam, vt patet ibidem. ideo etiam poterat ambitio opponi illi virtuti. Vt si quis circa paruos honores indebite se habeat illos concupiscendo. Quia tamen ambitionem non solemus vocare, nisi in rebus magnis, scilicet, quia magnus honor desideratur, vel quia valde desideratur, vel quia a desiderante magnus reputatur, licet non sit, & vt talis appetit: ideo ambitionem opponimus magnanimitati, & non illi virtuti innominatae, quæ circa paruos honores est, quos etiam paruos reputat. Et opponitur ei per excessum, non quidem, quod maioribus honoribus se dignificet ambitiosus quam magnanimitas, quia maximis honoribus se dignificat magnanimitas. nec est aliquis tam magnus honor, quo magnanimitas dignus non sit, & quo non se dignificet, vt dicitur quarto Ethico. capitulo octauo, quod magnanimitas dignificat se magnis dignus existens, & maxime maximum: ideo non potest ambitiosus excedere magnanimitatem secundum quantitatem honoris, sicut audax, & impavidus excedit fortem in quantitate terribilium tertio Ethicorum, quia maiora aggreditur, quam fortis, sed excedit secundum rationem, quia magnanimitas secundum rationem agit omnia, & dignificat se honoribus vere maximis, quibus nulli maiores sunt, & illis dignus est: ideo non appetit maiora se. Chaymus autem siue præsumptuosus, & ambitiosus ex-

dit respectu sui ipsius, & rationis, scilicet, quia honorem cupit maiorem quam ipse mereatur, non tamen maiorem secundum quantitatem quam magnanimus accipiat, quia nullus maior inuenitur quarto Ethic. cap. octauo. Ideo in hac virtute est speciale, quia in ceteris extremum superabundans vere excedit secundum quantitatem ad medium, & tamen hic non excedit secundum quantitatem, sed solum secundum rationem, scilicet, quia magnanimus accipiendo maximum honorem simpliciter accipit æquale, quia dignus est illo, ambitiosus autem, vel presumptuosus accipiendo eundem honorem excedit, quia dignificat se maiori honore quam dignus sit, & ita potest esse, quod cupiendo maiorem honorem secundum quantitatem quam accipiat magnanimus excedat ambitiosus, ut si etiam illo honore minore non sit dignus. Opponitur ergo ambitio magnanimitati tantquam excessus.

Ad primum dicendum, quod magnanimitas potest habere multa vitia sibi opposita per superabundantiam. Respicit enim duo, scilicet, finem, & materiam. Finis enim est opus quoddam excellens, & magnum, quod magnanimus attentat secundum suam facultatem, scilicet, quia magnus est, aliquis autem attentabit magnum opus supra suam facultatem, & in hoc est excessus ad magnanimitatem. Et istud est vitium presumptionis, quia presumptuosus non rendit in honorem dignificando se aliquo magno honore, quo non sit dignus, sed tendit in opus attentando aliquod magnum opus quod supra suam facultatem est. & sic opponitur magnanimitas presumptioni tanquam superabundantia. Materia autem magnanimitatis est honor, quia magnanimus recte honoretur. & circa hoc aliquis vult se dignificare maiori honore quam dignus sit, & iste est ambitiosus. Et sic ambitio etiam opponitur magnanimitati, ut superabundantia. Vnde non est inconueniens eisdem medio diuersa extrema superabundantia opponi secundum diuersas rationes, & tamen secundum eandem rationem esse impossibile.

Ad secundum dicendum, quod ambitio est circa honorem directe, circa dignitatem vero in quantum consequitur eam quidam honor, quia existentibus in dignitate propter quandam excellentiam status debetur honor. Et ideo si quis dignitatem desideret in quantum inordinate honorem concupiscit, pertinet ad ambitionem. Si autem quis concupisceret dignitatem non tanquam honorem, sed in quantum habet quandam administrationem, quæ est aliquid magnum ad quam iste se reputat sufficientem licet non sit, non esset crimen ambitionis, sed presumptionis, quia non cupit dignitatem, ut est honor maior merito suo, sed ut est ibi opus, & administratio maior facultate sua. Et quia Iason cupiebat summum sacerdotium in quantum erat summus honor gentis Iudeorum, in illo dicebatur ambire summum sacerdotium.

Ad tertium dicendum, quod ambitio directe est ad honorem, & quia in exterioribus apparibus honor quidam est, scilicet, quia solet habentibus apparatus honor exhiberi, dicitur apparatus exterior esse ambitio, sicut dicitur Iacobi secundo. Si introierit in conuentum vestrum vir habens anulum aureum in veste candida, introierit autem, & pauper in sordido habitu, si intendatis in eum, qui indutus est veste præclara, & dixeritis ei. tu sede hic bene, pauper autem dixeritis tu sta illic, aut sub scabello pedum meorum &c. quasi dicat, quod homines sic solent facere honorantes alios secundum differentiam vestium, & ita ambitio per accidens pertinet ad appa-

rum exteriorem, per se autem ad honorem vbiunque inueniatur. Sic ergo ambitio opponitur magnanimitati, ut superabundantia.

An desiderium inanis gloria sit peccatum. Et quomodo sit peccatum, & quomodo non; Et gloria vana multipliciter potest accipi. Et quod perfectio hominis est seipsum cognoscere. Et quare sit peccatum negligere famam suam. Quest. VI.

QUARE ET Vnde nunc circa inanem gloriam si desiderium gloriae inanis quod Christus docuit vitandum hic, an sit peccatum.

Dicunt quidam, quod non, quia nullus peccat in hoc, quod assimilatur Deo, sed potius laudatur, quia Christus dixit. Estote perfecti, sicut & pater vester coelestis perfectus est precedenti capitulo. Et Leui. vndecimo, & vigesimo, dicitur. sancti estote, quoniam ego sanctus sum Deus vester. Et ad Ephes. quinto, dicitur. Estote imitatores Dei, sicut filii charissimi. sed in hoc, quod homo querit gloriam videtur imitator Dei, qui querit gloriam ab hominibus: Ista. quadagesimotertio. Qui inuocat nomen meum in gloriam meam creauit illum: ergo appetitus gloriae non est peccatum.

Item non est peccatum id per quod homo ad bonum incitatur, sed per gloriae desiderium incitantur homines ad bonum. ut dicit Tullius in Tusculanis quaestionibus, quod omnes ad studia impelluntur gloria: ergo non est peccatum appetitus gloriae.

Item illud quod promittitur in sacra Scriptura pro bonis operibus bonum est, sed gloria promittitur ad Roma. secundo, his qui sunt secundum patientiam boni operis gloriam, & honorem. id est, qui bonum operantur, & patienter malum sustinent operando bonum, habebunt gloriam, & honorem: ergo appetitus gloriae non est malus.

Item gloria est quaedam diuulgatio nominis alicuius cum laude, quando cognitis factis alicuius excellentibus laudatur nomen eius, appetere tamen bonum nomen est bonum, quia precipitur Ecclesiast. quadagesimo primo. Curam habe de bono nomine. & ad Roma. duodecimo, dicitur. Proudentes bona non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. ergo appetitus gloriae non est peccatum.

Dicendum, quod appetitus gloriae simpliciter non est peccatum, sed solum appetitus inanis gloriae. Pro quo sciendum, quod sicut dictum est, supra quod tertio, gloria est quaedam diuulgatio nominis, vel fame alicuius cum quadam laude. Nam dicit Tullius in Rhetorica, quod gloria est frequens de aliquo fama cum laude. Et dixit frequens, id est, magna, quia etiam si quis habeat famam bonorum operum, si illa apud paucos sit, & non sit res bene cognita, etiam si illi qui cognouerint laudent gesta & virum, non est gloria, sed solum fama. Dicitur etiam cum laude, quia si alicuius gesta apud multos clare cognita sint, & vulgata, si non laudatur non est gloria, sed fama, vel infamia si gesta fuerint turpia, de quibus erubescendum est. Idem dicit Ambrosius, quod gloria est clara cum laude notitia, id est, clara notitia de gestis alicuius approbando, & laudando illa, & secundum hoc gloria dicitur duo, scilicet, manifestationem, & laudem. Propter primum dicitur gloria quasi clara, & glorificari idem est quod clarificari. Secundum competit, quia gloria nunquam est, nisi de rebus honestis, & de excellentibus, vel quæ excellentes reputantur. sic dicit Augustinus super Iohannem. Importat ergo gloria manifestationem

quandam

quandam de eo quod apud homines excellens est, & decorum, siue istud sit bonum spirituale, siue corporale. Quia vero illud quod clarum est simpliciter potest conspici a multis, & etiam a remotis: ideo proprie per nomen gloriae designatur, quod bonum alicuius deueniat in multorum notitiam, & approbationem. Nam proprie non est gloria ad vnum, ut dictum est supra quaestione tertia. Accipiendo tamen large nomen gloriae non solum consistit in cognitione multorum, sed etiam si vnicus cognoscat bona alterius, apud illum vult ipse gloriari, & interdum in cognitione sui ipsius solius. Ut cum quis bonum suum considerans cognoscit, & approbat illud dignum laude. Est ergo gloria proprie apud multos, sed large apud vnum, vel apud seipsum in sola reputatione sua.

Tunc autem dicendum, quod appetitus gloriae absolute non est peccatum, quia quod quis gesta propria cognoscat, & iudicet illa digna laude, vel pena scuti sunt, non est malum, sed potius donum Dei, & tamen istud est gloria: ergo gloria hominis in se non est mala, & etiam appetere istam laudabile est immo necessarium, scilicet, ut sciat quilibet an bonus, vel malus sit, & quid ei debeat cum Apostolus dicat. hæc est gloria nostra testimonium conscientiae nostrae secunda Corinth. primo. In hoc gloriamur nobis est secundum, quod conscientia nostra testificatur nobis, scilicet, si testificatur, quod bonum egimus debemus in hoc gaudere. & sic dicit quod habebit quilibet gloriam in seipso, & non in altero ad Galat. sexto, id est. Non debet quis gloriari per hoc, quod alius dicit sibi, quod bonum egit, sed si conscientia sua testatur ei, quod bonum fecit gloriabitur in seipso, id est, propter testimonium suum, & non in altero, id est, propter testimonium alteri. Gloria ergo, quia mala non est, appetitus eius malus non est. Sed cum dicitur inanis, vel vana gloria semper est nomen vitij, quia vanum dicit aliquid vitiosum, & culpabile: ideo increpantur homines sequentes vanitatem. Psalm. quarto, ut quid diligitis vanitatem. Potest autem gloria esse vana pluribus modis. Vno modo ex parte rei, de qua quis querit gloriam de eo quod non est, ut de virtute, vel sapientia quando non est. Alio modo si ipsa res parua sit, de qua nullus deberet gloriari. Et istud est puerile, ut si vir gloriaretur, quod haberet pulchros capillos. Alio modo si ipsa res sit turpis, sicut quidam adeo sunt pessimi, & insipientes, quod de rebus turpissimis gloriantur, ut aliqui, qui ceteros excellunt in vitijs in hoc ipso se excedere gloriantur. De quibus dicitur, quod gloriantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Alio modo ex parte eius, a quo quis gloriam querit. Et sic omnis gloria quam homo querit ab homine vana est, quia iudicium hominis debile, & incertum est. Alio modo ex parte ipsius, qui gloriam querit, scilicet, si illam gloriam non referat in Deum, nec in utilitatem proximi.

Istis quinque modis gloria dicitur inanis, vel vana quasi nulla sit, vel inutilis. & primo modo proprie dicitur vana, quia de nullo est. Secundo modo etiam quia de re fragili est, quæ quasi nihil est. Tertio modo magis potest dici turpis quam inanis, quia illud est valde graue vitium pertinens ad eos, qui sunt in pessimo statu vitiorum. Nam peccator cum peruenit in profundum malorum contemnit. Proverbiorum decimo octauo. & tamen deterius est gaudere de malis, & gloriari quam contemnere, quia qui contemnit reputat, quod nihil mali egit, qui autem gloriatur non solum reputat se non egisse malum, sed etiam reputat se egisse bonum. Ideo

Alph. Toit. in Matth. Pars I I,

non potest esse deterius status vitiorum, quam cum quis gloriatur de illis. Et ob hoc ista non consuevit vocari inanis gloria, quia est aliquid deterius. Quia tamen gloria duplex inuenitur, scilicet, bona, & inanis, ista autem non est bona: ideo potest vocari large inanis. Quarto, & quinto modo proprie dicitur inanis gloria, quia de aliquo inani est, & quasi de nihilo. Potest tamen interdum esse ista gloria non inanis, ut cum quis querat eam alio modo, quam modis prædictis. Vnde sicut in seipso licite homo gloriatur, ut ostensum est, ita potest appetere gloriam ab alijs, scilicet, desiderare gesta sua bona ab alijs cognosci, & laudari, sicut dicitur præcedenti capitulo. Luceat lux vestra coram hominibus. Licet ergo illud est immo laudabile, & aliquando necessarium, hoc autem est si quis desideret sciri facta sua ab hominibus in quantum tendit in laudem Dei, sicut dicitur ibi. & glorificent patrem vestrum, qui in caelis est. Sic etiam dicitur prima Petri secundo. Ut ex bonis operationibus vos considerantes glorificent Deum in die visitationis. Vel etiam hoc est si sit ad utilitatem proximi, scilicet, ut ille ex bonis operibus nostris cognitis moueatur ad bonum, & desistat ab iniquitate, eodem capitulo. Sic est voluntas Dei, ut benefacientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam. Vel ex hoc, quod quis cognoscitur tanquam bonus apud alios, conetur semper perseverare in bono, & proficere in melius, & propter hoc vile est bono viro interdum cognitam esse bonitatem eius apud ceteros. Quia licet intentio præcipua boni operis sit propter Deum, multum tamen etiam humana verecundia de stimulo apponit, ut cum quis erubescit retrocedere a bono non solum propter Deum, sed etiam propter verecundiam humanam, & timorem mali exempli, & scandali, quia quilibet tenetur hoc vitare, & præcipue illi, qui tenentur in reputatione magne virtutis, quia propter illos scandalizatur magis populus si peccauerint, vel si a bono retrocesserint. Est ergo eis quasi quaedam necessitas bene operandi ipsa humana verecundia. sic dicit Boetius de consolatione libro quinto, prosa sexta. Magna vobis est si dissimulare non vultis necessitas indita probitatis, cum ante oculos agitis iudicis cuncta cernentis. Est tamen vtile homini habere quandam necessitatem ad bonum, sicut dicit Gregorius. Felix necessitas, quæ ad meliora compellit. Ideo vtile est hominibus interdum gloriam habere apud alios, & consequenter desiderium istius gloriae bonum est. Non est igitur homini peccatum appetere gloriam, appetere tamen inanem gloriam semper est peccatum. Ideo quando volumus nominare vitium, semper dicimus inanem gloriam, & non gloriam simpliciter nec appetitum gloriae.

Ad primum autem dicendum, quod Deum vel laudari a nobis nunquam potest esse malum, quia non potest esse periculum. Nobis autem quia gloriari apud alios potest esse malum, erit saltem periculum. Et ideo non semper erit appetendum. sic dicit Augustinus super Iohannem decimo tertio capitulo, super illo verbo. vos vocatis me Magister, & Domine, & bene dicitis &c. scilicet, Periculum est sibi placere, cui cauendum est superbiere, ille autem qui super omnia est quantumcunque se laudet non excellit. Nobis namque expedit Deum nosse non illi, nec etiam quisque cognoscit si non se iudicet ipse, qui nouit. Et sic patet, quod Deus non querit gloriam suam propter se, non querit cognoscere a nobis propter seipsum quasi in hoc gaudeat, sed propter nos, quia alijs omnibus se faceret notum, ut ab omnibus

A 4 glouff.

glorificaretur. Et hoc modo potest homolite gloriam propriam apud alios appetere in quantum est ad utilitatem ipsorum, ut dicitur precedenti capitulo. Videant bona opera vestra, & glorificent patrem vestrum.

Ad secundum dicendum, quod licet homines per desiderium glorię moveantur ad bonum, non sequitur, quod desiderium istud semper sit bonum, quia aliquando est sine ratione, scilicet, quancumque vocatur inanis gloria. Ideo licet ad veram virtutem moveatur homo per solius glorię humanę desiderium, scilicet, ut per hoc laudetur, non est bonum desiderium glorię: in imo illa, quę aliās esset vera virtus iam non est virtus. sic dicitur 3. Ethic. q. non sunt vere fortes, q. propter honorem fortia faciunt, ita etiam erit si propter laudem, vel gloriam, ut dicit August. 5. de civi. Dei.

Ad tertium dicendum, q. gloria, quę promittitur homini a Deo, bona est, & ideo non est inanis, sed vera, & appetenda. Et in hac potest homo gloriari, id est, gaudere, & approbare opera sua in quantum sunt digna illa gloria. Et istud est gloriari in Deo, & a Deo gloriam accipere 2. Cor. 10. Qui gloriatur in Domino gloriatur. Non enim qui seipsum cōmendat ille probatus est, sed quem Deus cōmendat. Et ita non debet homo gloriari in bonis, quę habet, vel recepit, sed in hoc, q. aliquo modo ad Deum pertingit, a quo est vera gloria 1. Pet. 9. Non gloriatur sapiens in sapientia sua, & non gloriatur fortis in fortitudine sua, nec diues in diuitijs suis, sed in hoc gloriatur, qui gloriatur scire, & nosse me, quia ego sum Dominus, qui facio iudicium & iustitiam, id est, ego possum glorificare hominem pro operibus bonis, quia sum Deus faciens iudicium, & iustitiam: ideo nemo debet gloriari, nisi in hoc, q. nouerit me, quia ego solus glorificare possum.

Ad quartum dicendum, quod pertinet ad hominis perfectionem seipsum cognoscere, & in hoc quilibet operam dare debet, ut se plene cognoscat, quod autem ab alijs cognoscatur non pertinet ad eius perfectionem. Gloria tamen consistit in hoc, quod q. ab alijs cognoscatur. Non est ergo gloria per se appetenda, potest tamen appeti in quantum potest esse utilis ad aliquid, scilicet, quod Deus glorificetur, qui dedit homini perfectionem, de qua gloriatur, vel quod alij cognoscentes illam proficiant ex bono quod cognoscunt in proximo, vel seipmet cuius opera cognoscuntur ex hoc habeat quandam occasionem, vel necessitatem ad proficiendum semper in meliora. Vel saltem est vna causa communis propter quam omnes possunt appetere gloriam, scilicet, propter bonum exemplum proximorum, & ut non scandalizet eos, quia cum quis conuersatur inter alteros necesse est aliquid cognoscat de statu, & vita illius. Si ergo illud bonum, est ad quandam gloriam pertinet: si vero malum est, ad scandalum, quia male edificabuntur proximi de hoc. Ideo licitum est, quod quilibet desideret bona sua cognita esse apud alios ne putent e contrario ipsum malum esse, de quo scandalizet. Et hoc est quod dicitur curam habere de bono nomine, id est, de bona fama ne apud homines puteris malus, imo qui negligit famam suam non curans an recta, vel praua de eo existimentur, crudelis est, & peccat, quia propter suam negligentiam dat proximo occasionem scandali. Non est ergo prohibitum, nec dissuasum, quod velimus bona nostra cognosci a proximis, sed quod velimus delectari in hominum laude, vel cognitione, quia hoc proprie est gloria inanis.

Cui virtuti opponatur inanis gloria.
Quaest. VII.

QVAERETUR de inani gloria: cum semper sit vitium, ut ostensum est precedenti quaestione cui virtuti opponatur, & an opponatur magnanimitati, ut dicitur. Dicunt quidam, q. non, sed quod opponatur alijs virtutibus, quia pertinet ad inanem gloriam, quod gloriatur, quis de eo quod non est, id est, de probitate quam non habet, & hoc pertinet ad falsitatem, quę opponitur veritati, de qua quarto Ethic. & quod gloriatur de rebus paruis fragilibus, & terrenis, quę pertinent ad cupiditatem, & potest opponi in hoc liberalitati, vel alijs virtutibus: & q. gloriatur in testimonio hominum quorum iudicium non est certum, quod pertinet ad imprudentiam oppositam prudentiæ, & nihil istorum opponitur magnanimitati: ergo inanis gloria magna nimitati non opponitur.

Item si opponeretur magnanimitati, aut per excessum, aut per defectum, sed neutro modo opponitur. De excessu patet, quia magnanimitati opponitur ambitio, & praesumptio, ut ostensum est supra quaestione quinta. Differt tamen inanis gloria ab istis, quia praesumptio tendit in opus arduum quod est supra facultatem, ambitio autem tendit in honorem, inanis autem gloria tendit in laudem, & gloriam: ideo non sunt idem. Etiam non opponitur, ut defectus, quia hoc pertinet ad pusillanimitatem. ergo nullo modo opponitur magnanimitati.

Item patet, quia ad Philip. secundo, super illo verbo nihil per contentionem, aut inanem gloriam. dicit Glo. Erant aliqui inter eos dissentientes, inquieti, inanis glorię causa contententes: sed contentio non opponitur magnanimitati. ergo nec inanis gloria.

Dicendum, quod inanis gloria opponitur magnanimitati, quia illa est de honoribus, inanis autem gloria de laudibus. Est enim gloria quasi effectus honoris, vel laudis, quia cum gloria sit clara manifestatio bonorum alicuius cum approbatione, & laude, ortum habet ex honore, vel laude. Nam per hoc, quod aliquis honoratur exhibita sibi reuerentia coram multis redditur clarus coram illis, quia quærunt quis ille sit, & cuius dignitatis, vel excellentię, cum honor exhibitus ei sit testimonium excellentię, & per hoc cognoscunt illius excellentiam, & hoc est gloria.

Idē de laudibus, quę manifestius adhuc explicant excellentiam alicuius quā honor, quia laus est sermo explicans magnitudinem. Nam per honorem cognoscitur quis esse excellens, sed nescitur cuius excellentię. Per laudem vero cognoscitur quis esse excellens, & etiam quam excellentiam habeat, & hęc est gloria, scilicet, diuulgata esse bona alicuius, quia ad diuulgationem sequitur approbatio, quia est diuulgatio de bonis. Et ista duo perficiunt rationem glorię. Erit ergo dare virtutem aliquam secundum quam quis bene se habeat circa gloriam, & laudem, sicut datur aliqua per quam bene se habeat circa honorem. Nulla autem est nisi magnanimitas, quia obiecta ista sunt propinqua, cum vni sit effectus alterius, scilicet, gloria honoris, & laudis. ergo magnanimitas erit ad quam pertineat bene se habere circa gloriam, & laudem, quia cetera virtutes non habent similitudinem aliquam in obiectis suis cum gloria, & laude, & consequenter cum inanis gloria sit vitium circa gloriam opponetur magnanimitati, q. se habet bñ circa illā, & opponet sibi tāquā sup. bñ dātā, q. inanis glorię cupidus non peccat deficiendo ab

do ab honore, sed desiderando illum plusquam oportet. Est autem alia virtus circa honores paruos, & mediocres, & consequenter potest ista esse circa laudes, & gloriam quando ista sunt parua, vel mediocria. Et sic opponeretur sibi inanis gloria, non tamen opponitur, quia inanis gloria ad magna tendit, quia licet in terdum gloriatur de eis, quę parua sunt, tamen tamquam de magnis gloriatur, quia illa magna reputat: ideo magnanimitati opponitur, quę de magnis est, & non alteri virtuti.

Ad primum dicendum, quod licet ista de quibus gloriatur magnanimus, videantur pertinere ad diuersas virtutes secundum diuersas rationes, tamen opponitur inanis gloria secundum omnia illa magnanimitati, quia omnia repugnant magnitudini. Quod enim quis reputet intantum res aliquas, quod de eis etiam non existentibus gloriari velit repugnat magnanimitati, quia de magnanimo dicitur 4. Ethic. q. non curat opinionem, sed veritatem, & tamen cupidus inanis glorię in talibus curat magis de opinione quā de veritate. Quod etiam aliquis tantum apprecietur res paruas, q. in eis velit gloriari, repugnat magnitudini animi. Nā magnanimus omnia ista reputat, ut parua. h. honorem, & potentatum, & diuitias, & omnia, quę propter honorem quæruntur, ut dicitur 4. Ethic. ca. 9. Quod etiam aliquis quærat gloriam ab hominibus, & delectetur in eorum testimonio repugnat magnanimo, quia non est ei cura, ut laudetur 4. Ethic. Et sic ista conditiones inanis glorię, & omnes alia repugnant magnanimitati secundum, q. repugnant magnitudini. Et ita non est inconueniens ea, quę opponuntur specialiter alijs virtutibus, opponi etiam magnanimitati in quantum alia virtutes habent oppositum aliqd quod magnanimitas paruum iudicat, & vitia illud pro magno habent, & sic magnanimitati repugant.

Ad secundum dicendum, quod opponitur inanis gloria magnanimitati secundum excessum, non quidem secundum excessum ad magnanimum, sed secundum excessum ad seipsum, & ad rationem. Nam secundum quantitatem nemo potest excedere magnanimum, quia ille se dignificat simpliciter magnis honoribus quibus nulli sunt maiores. Et in hoc equaliter se habet, quia nihil facit ultra suam dignitatem. Ambitiosus autem, vel praesumptuosus non excedit magnanimum in quantitate, sed seipsum. quia maiorem honorem cupit quā dignus sit, & maiora opera aggreditur quā sit facultas sua. Et sic est de inanis glorię cupido, quia ille secundum quantitatem, & veritatem deficit a magnanimo, quia gloriatur in illis, quę magnanimus tamquam parua reputat, & despiciit, sed excedit seipsum, & rationem, quia illa in quibus gloriatur reputat aliquid magnum quo ipse non est dignus, & aspirat ad illud sine ratione. supra dignitatem suam. Ideo per excessum opponitur magnanimo, licet non excedat eum secundum rem, imo secundum rem magnanimus excedit omnes, sed propter rationē ipse est in medio, & ambitiosus, & praesumptuosus, & inanis glorię cupidus sunt in super abundantia.

Ad tertium dicendum, quod inanis gloria opponitur magnanimitati secundum se, non tamen oportet, quod omnes effectus eius opponantur magnanimitati, quia oppositum non fit per effectum, sed per formā. Et ita est de contentione, quia est filia inanis glorię, ut dicitur infra quaestione 10. & sequitur ex ea tamquā effectus eius, vel consequitur eam tamquam finem suum. Non tamen oportet, quod si aliquid vitium opponitur alteri, vel alicui virtuti, q. oēs filie illius vitij opponantur illi virtuti, vel vitio. Quod manifeste apparet in filiabus irę, & luxurię de quibus diximus. 5.

A quaest. 185. Nam non opponuntur illis vitijs aut virtutibus quibus ira, & luxuria opponuntur, & tamen in proposito contentio opponitur magnanimitati. Magnanimus enim nunquam contendit, quia nemo contendit nisi pro eo quod magnum reputat. Magnanimus autem omnia parua reputat. Vnde dicitur 4. Ethic. q. magnanimus non est contentiosus, quia nihil magnum existimat. Opponitur ergo inanis gloria magnanimitati, ut sperabundantia.

An inanis gloria sit semper peccatum mortale. Et quando sit, & quando non est. Et quod dupliciter potest perire vitia aeterna merces propter peccatum. Quaest. VIII.

QVAERETUR an inanis gloria sit semper peccatum mortale.

Dicunt quidam, quod sic, quia nihil excludit hominem a mercede vitę aeternę nisi peccatum mortale. Nam veniale non tollit vitā aeternam. Inanis tamen gloria excludit ab ista mercede, ut dicitur in litera attendite, ne iustitia vestra &c. alioquin mercedem non habebitis: ergo inanis gloria peccatum mortale est.

Item quicumque usurpat sibi ea, quę sunt Dei mortaliter peccat. Nam in hoc peccat, qui se facit adorari quod soli Deo conuenit, Deus tamen pro se vult gloriam 1. Sa. 42. Gloriam meam alteri non dabo. Et 1. ad Tim. 1. Soli Deo honor, & gloria. ergo inanis gloria mortale peccatum est, quia usurpat Dei gloriam.

Item illud quod est maxime periculosum, & nocivum, est peccatum mortale, quia veniale non potest esse maxime nocivum, & tamen inanis gloria est huiusmodi. Nam dicit Glo. 1. Thessa. 2. & est Aug. super illo verbo. Deo qui probat corda vestra. Quas vires nocendi habet humane glorię amor non sentit nisi, qui ei bellum indixit. Quia & si cuique facile est laudem non capere nec cupere dum negatur, difficile tamen est ea non delectari dum offertur.

Dicendum, quod inanis gloria non est semper mortale, nec semper veniale. Nam aliquando veniale est cum etiam in viris bonis locum habeat, qui tamē mortaliter non peccant, sicut dicit Chrys. super Matthæum, quod cum cetera vitia in seruis diaboli locū habeant, inanis gloria etiam locum habet in seruis Christi. Interdum autem mortale est, quia directe militat contra charitatem. Pro quo sciendum, quod cū charitas ducat ad vitam aeternam, & tamen qui est in mortali non est dignus vita aeterna, necesse est, quod omne mortale opponatur charitati, quod vero charitati non opponitur, vel peccatum non est, vel veniale est. Inanis autem gloria semper est vitium, ut ostensum est supra: ideo vel erit mortale, vel veniale. In quest. 6. ipsum tamen secundum se consideratum non repugnat charitati proximi. Nam licet per accidens propter desiderium glorię quis aduersetur alteri per se, tamen non est necesse alteri aduersari, quia quilibet in seipso potest gloriari de eo, quod bona sua apud alios sunt nota, & approbata, in quo non prauidetur alicui, potest tamen repugnare charitati Dei, scilicet, in quantum propter inanem gloriam recedit quis ab eis, quę tenetur facere propter Deum. Et hoc est, ut si quis gloriatur de eo quod repugnat diuinę reuerentię, ut si gloriatur de re turpi, scilicet, de peccato per quod Deum offenderit. Nam tunc grauius offendit cum gaudet de offensione, vel etiam gloriatur de aliquo falso per quod usurpat sibi diuinum honorem, sicut dicitur Ezechielis vigesimo octauo de rege Tyri eo, quod est eleuatum cor tuum, & dixisti Deus ego sum, & in cathedra

cathedra Dei, sed in corde maris, cum sis homo, & non Deus, & dedisti cor tuum quasi cor Dei. Sic etiã fuit de Pharaone, qui v'surpauit sibi creationem dicẽs, quod ipse creauerat fluum Nili Eze. vegesimonono. Ecce ego ad te Pharaon rex Aegypti draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis meus est fluius, & ego feci memetipsum. Et iste est modus grauissimus inanis glorię. Vel quando quis gloriatur de aliquo quod vere habet, & tamen gloriatur quasi a seipso habeat, sicut qui gloriatur in sapientia, vel robore quasi a se habuerit. Nam hoc præiudicat diuinę reuerentię, cum omne bonum nostrum sit quoddam donum descendens a Deo Iaco. primo. Et ideo increpabile est, quod gloriatur quis de hoc quasi sibi proprium sit prima Corin. quarto. Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quare gloriaris quasi non acceperis? Vel etiam cum quis gloriatur de aliquo temporali bono quod præfert Deo, id est, quod sibi reputet melius quã bona, quã habere potest, vel habiturus est a Deo Iere. nono. Non gloriatur sapiens in sapientia sua, nec fortis in fortitudine sua, nec diues in diuitijs suis, sed in hoc gloriatur, qui gloriatur scire, & nosse me. Hęc enim est Dei irreuerentia, quod putet quis maiora esse bona, quã habet ab hominibus quã illa, quã habere potest a Deo, quã habentur per cognitionem eius, vel cum aliquis præfert testimonium hominum, in quo gloriatur, testimonio Dei, scilicet, magis voluit laudari ab hominibus quã a Deo. Siquis enim operetur secundum legem Dei habet laudem a Deo prima Corin. quarto. Et tunc erit vnicuique laus a Deo, & ad Ro. secundo. Cuius laus non est ex hominibus, sed ex Deo. Habet autem laudem ab hominibus, qui facit aliqua, vel habet de quibus homines gloriantur. Siquis ergo, vt habeat laudem humanam desinit operari secundum legem Dei, & facit ea in quibus homines laudem esse putant, ex hoc solo, quod talia desiderat, peccat contra Dei reuerentiã de quo Io. duodecimq. dicitur: Qui dilexerunt magis gloriã hominum quã Dei, scilicet, Aliqui cognouerant Christum de principibus Iudeorum, & tamen vt non eijcerentur de synagoga, & honore suo, non confitebantur Christum esse Deum. Et de istis dicitur, quod dilexerunt magis gloriã hominum quã Dei.

Alio modo potest esse contra charitatem inanis gloria ex parte operantis, scilicet, si operans referat intentionem suam ad gloriã tamquam ad vltimum finem ad quem ordinet opera sua, & opera virtutis, & pro quo consequendo non omittat facere etiam ea, quã sunt contra Deum, & tunc est contra charitatem, & est peccatum mortale. De hoc Augu. quinto de ciui. Dei, dicit. Hoc vitium, scilicet, amor humanę laudis tam inimicum est pię fidei, si maior sit in corde cupiditas glorię quã Dei timor, vel amor, vt Dominus diceret Io. quinto. Quomodo potestis credere gloriã ab iniuicem accipientes, & gloriã, quã a solo Deo est non accipitis? Si autem amor inanis glorię non repugnet charitati nec quantum ad id, de quo est, nec quantum ad intentionem querentis gloriã, non est peccatum mortale, sed veniale. Quod ergo aliquis querat laudari de operibus suis etiam si sint aliquod paruum, dum tamen non sit contra Dei reuerentiã aliquo de modis prædictis, vel non sit tam ardens desiderium glorię, quod pro illa habenda non omitteret offendere Deum, non est peccatum mortale, sed veniale. Apparet ergo ex dictis inanam gloriã multis modis esse peccatum mortale. Primo modo quando cupit gloriã de malis, quã fecit, vel de rebus turpibus.

Secundo modo quando gloriari cupit de eo quod

pertinet ad Deum, & vult talis credi. Tertio modo gloriatur quis de eo quod habet, quasi a nullo habeat, sed a seipso. Quarto si gloriatur quis aliquod donum a Deo habere, & tamen, quod meritis suis illud habeat, & tamquam talis vult agnosci, quia istud pertinet ad irreuerentiã Diuinam. Multum enim de laude, & honore Dei tollit, qui dicit se meruisse ea, quã ab illo accepit, quia principium bonitatis in se ponit. etiam quia ista est Dei solius excellentia, quod apud ipsum nemo possit mereri primam gratiam, vel donum. Quinto cum aliquis gloriatur in aliquo quod Deo præfert. Quia licet bona, quã homo hic a Deo accipit sint aliquantulum magna saltem respectu hominis, incomparabiliter tamen maiora sunt ea, quã Deus reservat nobis pro futuro seculo, quia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderit, quã preparauit Deus his, qui diligunt eum prima Corin. secundo. Sexto si quis gloriatur præferendo diuino testimonio humanum testimonium, vel laudem, vt si putet quis, se esse gloriosorem per hoc, quod laudatur ab hominibus quã per hoc, quod eius facta approbantur per sacram Scripturam quod est laudari a Deo. Et alij modi similes possunt accipi ex parte diuinę reuerentię, in quibus omnibus peccatum mortale est gloriã appetere. Septimus modus est si quis gloriari velit de eo quod non habet, siue illud sit v'surpando aliquid diuinum, vt dictum est in secundo modo, vt de rege Tyri, & de Pharaone, siue non sit contra eum, vt qui gloriatur se esse Philosophum cum non sit. Preter hos est octauus modus quando quis gloriari ab hominibus appetit de quacunque re, & quocunque modo, dum tamen ita ardenter appetat, quod vt assequatur illam non omittat agere contra legem Dei. Nam tunc mortale est, quia præponit gloriã humanam diuino amor. Quandocunque tamen aliquid Deo præponimus volentes potius offendere Deum quã perdere illud, contra charitatem agimus, per quam Deus super omnia diligendus erat.

Qui autem gloriã humanam cupit, & tamen si sciat se non posse habere illam nisi offendendo Deum, id est, agendo contra aliquod mandatum legis omittit gloriari, non peccat mortaliter cupiendo illam gloriã, vel accipiendo illam quando euenerit. Et accidit istam gloriã dupliciter haberi. Vno modo, quod ipsa non quęstata insurgat.

Alio modo, quod procurat homo habere illam coram alijs. Primo modo, vt cum quis alijs videntibus egit aliquid quod ab alijs approbatur, vel ipse approbati parat, & de hoc insurgit sibi quędam cordis altitudo, est inanis gloria. Et ista est leuissima omnium ex modo suo, licet interdum possit esse grauior, vel leuior secundum maiorem, vel minorem cordis elevationem. Secundo modo cum quis ex industria agit aliquid, vt inde laudes humanas consequatur, & tamen ista adhuc est peccatum veniale nisi incidat in aliquem de modis supra positis, alijs autem potest quilibet facere quęcunque opera humana bona propter gloriã inanam, & quod non peccet mortaliter, & tamen perdit semper mercedem suam, vt Christus dixit, & semper est peccatum veniale.

Vitare autem secundum modum non est facile etiam nec viris bonis, cum istud vitium insidietur operibus bonis, & subito insurgat quasi ex transfuerso, vt ait Gregorius, vlt. cap. moralium. Nec est possibile ipsum euitare nisi cum diligentissima cautela.

Ad primum dicendum, quod per inanam gloriã perit merces operis, non tamen sequitur, quod peccet mortaliter, qui sic gloriatur. Nam peccando non

non potest quis mereri etiam si solum venialiter peccet, quia non potest quis mereri nisi per hoc, quod opera eius Deo placet. Nullum tamen peccatum placet Deo, nec mortale nec veniale, quia si placeret ei iam peccatum non esset. ergo per illum eundem actum per quem quis peccat etiam venialiter, impossibile est, quod mereatur. Bene tamen potest aliquis mereri, & peccare venialiter non tamen præcise in eodẽ actu. Vt si quis ex charitate desiderat liberare hominem a morte, vel a peccato, & non inueniens modum quo faciat, dicit aliquod mendacium officiosum, tunc in volendo liberare hominem meruit vitam æternã, quia ex charitate voluit, mentiendo autem venialiter peccauit, & tamen ambo referuntur ad eundem finem, & vnum est propter alterum, scilicet, mentiri propter liberare hominem, & tamen in vno meret, & in altero peccat. Quod autem in mentiendo hic mereretur, & peccaret venialiter erat impossibile, quia tunc idem esset simul acceptum Deo, & non acceptum, quod est contradictio, nisi forte accipiatur de merito respectu bonorum temporalium, quia istud non est inconueniens cum etiam existens in mortali possit mereri temporalia bona, & multa alia, quę sunt citra vitam æternã, vt ostensum est præcedenti cap. Et tamen ibi nec est operans Deo acceptus, quia est in mortali, nec etiam opus eius quod nunquam est Deo acceptum nisi propter operantem. Qui ergo agit propter inanam gloriã cum peccet venialiter non meretur vitam æternã, & sic perdit mercedem suam, non tamen oportet, quod peccet mortaliter cum non agat ibi contra charitatem.

In q. 170.

Cum autem dicitur, quod non perit merces vitę æternę nisi per mortale. dicendum, quod dupliciter potest perire ista merces.

Vno modo, quod non acquiratur merces, quã aliã acquirenda esset. Alio modo, quod pereat illa merces, quã iam acquisita erat, vel quod indisponatur homo ad habendum illam quã aliã posset habere. Primo modo potest perire merces vitę æternę sine peccato mortali, id est, quod nos faciamus aliquem actum bonum ex genere, qui aliã erat dignus vita æternã, & tamen propter aliquid accidentale non mereamur per illud vitam æternã. Et istud facit inanis gloria, quia si quis bonum opus propter Deum faceret, meretur vitam æternã, cū vero agit propter inanam gloriã nihil meretur per istum actum, & tamen id quod meruerat per alios actus bonos non perit per istum.

Secundo modo perit merces quando quis non solum nihil meretur, sed etiam perdit id quod per alios actus meruerat. Et istud non potest fieri sine mortali, vt si quis fureretur aut fornicaretur per hoc non meretur, quia malum est, etiam perdit vitam æternã quam prius acquisierat per bonos actus. Dicitur etiam, vel indisponitur ad habendum illam vitam æternã quod sit propter originale. Nam antequã anima contrahat originale in illo priori non meruit vitam æternã, nec etiam meruit penam. Cum autem contrahit originale quod mortale est non perdit mercedem aliquam, quia ante hoc nihil meruerat. indisponitur tamen ad habendum vitam æternã, quia non poterit illam habere quandiu manserit in ea illa macula, & antequã illam contraheret non erat indisposita ad hoc. Sic etiam est de peccato mortali quod est post alia peccata mortalia non intercedente charitate. Nam per illud non perdit quis mercedem, quia iam perierat, & tamen per illud indisponitur etiam ad vitam æternã. Alia etiam est differentia, quia ad hoc, quod peccatum sit mortale non sufficit, & perdat quis mercedem vitę eterne, sed & incurrat

A obligationem mortis eterne. Et istud fit generaliter per omne mortale etiam si millesies quis peccet non intercedente charitate, & tñ faciendo bonũ ex inani gloria perdit quis mercedem, sed non incurrit reatum mortis eterne: ideo non est peccatum mortale. maxime, quia non proprie quis perdit mercedem per tale actum, sed non acquirit eam. Vnde Christus non dixit perdetis mercedem vestram, sed dixit mercedem non habebitis. Equam aliã habituri eratis si propter Deum ageratis. An tamen quando ducuntur quis incidit in inanam gloriã perdat mercedem operis, dicitur infra quęstione 11.

Ad secundum dicendum, quod v'surpare Dei gloriã semper est mortale, & grauissimum, sicut patet in exemplis datis supra de rege Tyri, & rege Aegypti, quę se quasi Deos esse gloriabantur Eze. 28. & 29. Sic etiã de Herode, qui p'nsit, quod populus acclamarer ei voces Dei, & non hominis, & percussus est subito a Deo Actuum 12. Qui tamen inaniter gloriatur non v'surpat semper Dei gloriã, vel excellentiam, quę Deo competit, sed quandam aliam, quę competit homini excellenti, vt virtuoso, sapienti, potenti, diuiti, & sic de ceteris, & ideo non est semper mortale.

Ad tertium dicendum, quod inanis gloria est vitium periculosum, non quidem propter grauitatem suam, quia alia sunt grauiora, sed propter dispositionem, quia est dispositio ad multa vitia in quantum per inanam gloriã redditur homo presumptuosus, & de seipso nimis confidens, & sic paulatim disponitur ad hoc, quod priuetur omnibus bonis interioribus. Aliqui autem putabant semper inanam gloriã esse mortale propter verbum Christi. scilicet, mercedem non habebitis, & tamen inconuenienter putant, quia potius ex ipso verbo colligitur, quod non sit mortale, quia si mortale esset, non diceret Christus solum mercedem non habebitis, sed diceret peribitis, vel aliquid simile, sicut dixit præcedenti cap. Qui irascitur fratri reus erit iudicio, qui dicit racha reus est concilio, qui autem dicit fatue reus est gehennę ignis. Et Apосто. ad Ro. 1. loquens contra peccantes mortaliter dicit. Qui talia agunt digni sunt morte, & qui consentiunt facientibus. Et tamen dixit solum non habebitis mercedem, ergo non significauit, quod erat peccatum mortale, sed quod non erat actus meritorius. Nam etiam ita esset verum, quod qui dormiunt non habebunt ex hoc mercedem, & tamen dormire peccatum non est.

An inanis gloria sit vitium capitale. Et quod tria requiruntur ad vitium capitale. Quęst. IX.

QVAERITUR de inani gloria an sit vitium capitale.

Aliqui dicunt, quod non, quia capitale vitium non oritur ex alio, & tamen inanis gloria ex superbia nascitur, ergo non est capitale.

Item honor est aliquid excellentius gloria, quia gloria est effectus honoris, vt dictum est, s. quęst. 7. & in ambitio, quę est appetitus inordinatus honoris, vt ostensum est, s. q. 3. & 4. non est capitale vitium, ergo inanis gloria non erit capitale.

Item vitium dicitur capitale, quia habet aliquam principalitatem super alia, sicut caput super membra, & tamen inanis gloria nullam principalitatem habere videtur, patet quia non quidem ratione peccati, quia non est semper peccatum mortale, vt ostensum est præcedenti quęstione, nec etiam quantum ad rationem boni appetibilis, quia gloria humana est aliquid paruum, & fragile extra hominem existens, ergo non est capitale vitium.

Dicendum, quod circa hoc est diuersitas. Quidam enim

Nota inter lecti textu Evangelici.

enim ponuntur superbiam esse vnum de septem capitalibus, & isti non ponunt inanem gloriam esse capitalem, sed potius, quod sit quasi quædam filia superbiæ.

Alij autem non ponunt superbiam esse capitalem, & ponunt inanem gloriam, ita ponit Greg. 3. i. Moralium dicens superbiam esse reginam omnium vitiorum, & omnia vocari filias superbiæ, propter illud quod dicitur Iob. 41. Ipse est rex super omnes filios superbiæ: inanem autem gloriam, quæ ex superbia immediate oritur, ponit vitium capitale. Et hoc satis rationabiliter, quia superbia importat inordinatum appetitum excellentiæ, ex omni autem bono quod quis appetit, quandam perfectionem, & excellentiam consequitur. Et quia omnia vitia tendunt in quoddam bonum. Quod videtur homini bonum omnia tendunt in quandam excellentiam, & sic fines omnium vitiorum ordinantur in finem superbiæ. Propter quod videtur, quod superbia habeat quædam generalem causalitatem super omnia vitia: ideo non debet poni tamquam vnum de capitalibus, quia ad esse vitium capitale requiruntur tria. scilicet vitium habeat finem multum appetibilem, & quod sit causa multorum, & tamen, quod non sit causa omnium, ut declaratum est precedenti cap. q. 141. Superbiæ autem licet competant duo prima, tertium non competit, quia omnia vitia ex illa quodammodo oriuntur, sicut etiam cupiditas inordinata, licet peccatum sit, non ponitur capitale eo, quod est radix omnium peccatorum 1. ad Thimo. 6. Et amor sui inordinatus est caput omnium peccatorum, sicut amor simpliciter est caput omnium passionum, ut ostendit Aug. 14. de ciui. Dei. Et ob hoc non ponitur vitium capitale. ita ergo nec superbia. Inanis autem gloria potest esse capitale, quia competunt ei tres conditiones vitij capitalis. scilicet ipsa non est origo omnium vitiorum, sicut cupiditas, & amor, quia multa sunt vitia, quæ nullo modo pertinent ad inanem gloriam, ut auaritia, gula, & luxuria. Inuidia est etiam caput aliquorum, quia filias aliquas habet. scilicet inobedientiam, iactantiam, contentionem, hypocrisis, pertinaciam, discordiam, nouitatum præsumptionem, ut dicitur sequenti quæst. habet etiam finem appetibilem, quia est de gloria. Nam inter bona, per quæ homo consequitur excellentiam videtur præcipue operari gloria in quantum importat manifestationem bonitatis alicuius. Nam bonum naturaliter amatur, & desideratur, & honoratur ab omnibus, & ideo sicut per gloriam quæ homo habet apud Deum, consequitur excellentiam in rebus diuinis, ita per gloriam hominum consequitur excellentiam in rebus humanis. Et quia omnes homines naturaliter desiderant excellentiam, consequens est, quod gloria hominum per quam putatur haberi excellentia, apud eos sit multum appetibile. Et quia id quod multum appetibile est a multis appetitur, & multum appetitur, conueniet circa illud multum errare cum circa illud sit dare excessum, & sic erunt multi modi errandi circa appetitum gloriæ. Et hoc est, quod facit esse multas filias inanis gloriæ, & consequenter erit ipsa vitij capitale, quia ex eo multa vitia oriuntur tamquam ex fine, vel tamquam ex efficiente. Recte ergo inanis gloria ponitur esse vitium capitale.

Ad primum dicendum, quod licet inanis gloria oriatur ex superbia, non repugnat ei esse vitium capitale. Nam vitium capitale non debet oriri ab alio capitali, quia aliàs non condistinguerentur inter se, potest in capitale vitium ab aliquo quod non ponitur inter capitalia. Et sic omnia vitia oriuntur a cupiditate, & ab amore sui ipsius, quæ sunt vitia, & in non conueniantur inter capitalia, ut dictum est. Ita est de super-

bia, quia iuxta Grego. non est vnum de capitalibus, sed quasi regina omnium vitiorum. Vnde non solum inanis gloria, sed etiam capitalia omnia ab ipsa oriuntur, ut ostensum est hic, & tamen non tollit hoc eis esse capitalia, & consequenter nec inanis gloria impeditur esse capitale, quia oritur ex superbia.

Ad secundum dicendum, quod potius inanis gloria debuit poni capitale quam ambitio, quia gloria circa quam est inanis gloria comparatur ad honorem, & laudem, sicut finis ad id quod est ad finem, quia propter hoc aliquis vult honorari, ut gloriatur, id est, ut bonum suum diuulgetur: idem etiam de laude, quod patet, quia magis amat quis honorem, vel laudem exhiberi in publico quam in secreto, etiam si idem, & non plures sint exhibentes in publico, & in secreto. Et tamen quantum ad rationem honoris non differt exhiberi in publico, vel in secreto, quia honor est exhibitio reuerentiæ. Et ita potest quis exhibere alteri reuerentiam in publico, sicut in secreto, & e contrario. Etiam non differt quantum ad rationem laudis, quia laus est sermo explicans magnitudinem. Et ita potest per sermonem explicari alicuius magnitudo perfecte vni in secreto, sicut multis in publico. Ergo ita est completa ratio laudis in secreto, sicut in publico, & tamen honorem exhibiti in secreto, & laudem secreto dictam quasi pro nihilo apreciamur. Cum vero ista fuerint publice facta valde illa apreciamur, ergo videtur, quod propter gloriam desideramus honorem, & laudem, id est, ut cognoscatur a multis excellentia nostra cuius testimonium redditur in honore, & laude. Nam proprie ad gloriam pertinet rem fieri publice, cum gloria dicat manifestationem excellentiæ alicuius, & gestorum eius cum laude, & approbatione, honor autem, & laus secundum se non pertinent ad publicum potius quam ad secretum. ergo videtur, quod per honorem, & laudem nihil aliud desideretur quam gloria. Et sic ipsa est tamquam finis, & consequenter magis appetibilis quam laus, & honor, & ideo habebit magis rationem vitij capitalis appetitus inanis gloriæ, qui est circa gloriam, quam appetitus honoris siue ambitio, quod ad honorem pertinet. Et ita si esset aliquod vitium quod specialiter pertineret ad laudem in moderate illam desiderando, non esset illud capitale, sed inanis gloria, quia finis suus non esset tam appetibilis, sicut finis inanis gloriæ.

Ad tertium dicendum, quod inanis gloria habet quædam rationem principalitatis, ut dictum est, quia finis suus est valde appetibilis. Et hoc sufficit ad rationem vitij capitalis, esse autem maius, vel minus vitium non facit ad rationem vitij capitalis, quia capitale est in quantum ex eo plura oriuntur, sicut ex capite plura membra. Esse autem magis, vel minus graue non facit oriri plura, aut pauciora vitia: ideo licet inanis gloria sit minus vitium quibusdam alijs, potest esse vitium capitale quamuis illa non sint capitalia. Et ita inanis gloria, licet aliquando sit veniale potest poni capitale inter mortalia, in quantum ex veniali sequitur interdum mortale per dispositionem, & ita non oportet, quod omnia capitalia vitia inter mortalia sint mortalia, sed satis est, quod sint origo quædam mortalium. Cum ergo aliquando inanis gloria sit peccatum mortale, & valde graue, ut in eis, qui gloriantur usurpando ea, quæ conueniunt Deo, sicut patet in rege Tyri, & rege Aegypti Eze. vigesimooctauo, & vigesimono. & dictum est precedenti quæstione, & etiam possunt sequi alia peccata valde graua, conuenienter erit inanis gloria vitium capitale.

Quæ sunt filie inanis gloriæ a S. Gregorio Papa nominata. Quæst. X.

Quæ sunt filie inanis gloriæ, nam cum sit capitale vitium, ut patet precedenti quæstione habebit filias cum propter hoc dicatur capitale, quia ex eo multa oriuntur. Dicit Grego. 3. i. Moralium, quod sunt filie eius septem. Inobedientia, iactantia, hypocrisis, contentio, pertinacia, discordia, nouitatum præsumptio.

Aliqui autem dicunt, quod non sint omnes istæ filie inanis gloriæ, quia iactantia ponitur inter filias, vel species superbiæ, ut dicit Grego. 3. i. Moralium, & tamen superbia non oritur ex inani gloria, sed potius e contrario, ergo non poterit iactantia poni species, vel filia inanis gloriæ cum sit filia superbiæ.

Item contentio, & discordia non videntur esse filie inanis gloriæ, sed ira, quia ex ira proueniunt, & tamen ira est vitium capitale condistinctum contra inanem gloriam, ergo non erunt contentio, & discordia filie inanis gloriæ.

Item dicit Chry. super Matthæum, quod inanis gloria est malum, & maxime in misericordia, quæ tamen non est aliquid nouum, sed consuetum inter homines, ergo præsumptio nouitatum non debet poni specialiter filia inanis gloriæ.

Dicendum, quod omnia ista septem vitia sunt filie inanis gloriæ, ut assignat Grego. 3. i. Moralium: Ad hoc autem, quod aliqua vitia particularia ponantur tanquam filie alicuius vitij capitalis, sufficit quod pertineant ad illud tanquam ad finem, vel dependant ab eo tanquam ab efficiente. De primo, sicut securitas, turpiloquium, ractus impudici, & similia ponuntur filie luxuriæ, eo quod ista ordinantur ad luxuriam, id est, ad consequendum delectationem veneream, quæ est finis luxuriæ. cecitas autem mentis, inconsideratio, præcipitatio, amor præsentis sæculi, desperatio futuri, sunt filie luxuriæ, quia sequuntur ex ea tanquam ex causa efficiente, ut ostensum est supra quæst. 185. ita nunc ista vitia ordinantur ad finem inanis gloriæ, id est, ad consequendum quandam gloriam humanam, vel dependent ab ipsa tanquam a causa. scilicet quia ex hoc, quod aliquis est cupidus inanis gloriæ, & nollet erubescere incidit in ista vitia. Pro quo sciendum, quod ista magis ordinantur ad inanem gloriam tanquam ad finem. scilicet ad finem eius, quam ut ad causam. Finis autem inanis gloriæ est manifestatio propriæ excellentiæ quam quis habet, vel se habere ostendit. Ad hoc autem potest non tendere dupliciter.

Vno modo directe, alio modo indirecte. Si indirecte, aut sit per verba aut per facta. Si per verba sic est iactantia, quia iactator dicit de se multa, quæ vera non sunt, ut gloriam consequatur apud homines, & opponitur veridico 4. Ethic. Aliquando tamen iactator vera dicit, quia tamen importune dicit, & non ad finem ad quem oportet dicitur iactator, quia ad vitium pertinet sic velle extollere propria bona. Non est tamen aliud vitium superabundans circa hoc nisi iactantia. Nam veridicus non solum vera dicit, sed etiam qualiter debet, & quando debet, & bene secundum omnes circumstantias, quia veritas ibi virtus moralis est. Ad iactantiam ergo pertinet talia vera dicere. Sic autem per facta, aut illa sunt vera aut non. Si vera, & habent aliquam admirationem, sic est nouitatum præsumptio, quando quis conatur inuenire aliqua noua, ut de illis specialiter gloriatur. Nam inuentio nouorum maxime si sint vtilia, magnam laudem, & gloriam causat in quantum est signum magnæ excellentiæ, & ingenij. Alia est præsumptio, quæ non pertinet ad nouitates, sed ad aggressionem magnorum operum,

& sic opponitur præsumptio magnanimitati, ut dictum est supra quæstione quinta, & illa non pertinet ad inanem gloriam. Si autem per facta falsa, id est, simulata sic est hypocrisis, ut cum quis iniquus non asserit se bonum in verbo, præterdit tamen bonitatem, & sanctitatem ex habitu exteriori, & ex modo vultus. Et ista facta sunt simulata, quia sunt ad significandum, quod iste bonus sit, & istud est hypocrisis. Pertinet autem ad inanem gloriam in quantum homines propter desiderium gloriæ humanæ cum non habeant veram excellentiam, conantur illam falsè ostendere. Potest autem pertinere interdum hypocrisis ad auaritiam, ut si quis propter lucrum ista fingat. Magis tamen propriæ pertinet ad inanem gloriam, quia ex tali simulatione directe sequitur gloria humana. Lucrum autem non sequitur nisi per accidens. Et etiam quando lucrum sequitur, prius sequitur gloria, quia ille, qui talia simulat intendit per hoc bonus apparere, & quod tanquam bono postea lucrum facilius acquiratur. Et tamen apparere bonum ad gloriam pertinet: ideo hypocrisis directe pertinet ad inanem gloriam, postea autem potest per accidens pertinere ad alia vitia in quantum vitium propinquitatem habet cum alijs. Si autem indirecte quis intendat consequi gloriam humanam contingit quadrupliciter.

Primo modo quantum ad intellectum, & sic est pertinacia, ut quando aliqui volentes ostendere se esse magni ingenij nolunt cedere alijs vera dicentibus contra eorum assertionem etiam si sciant eos vera dicere, ut non videantur minores illis si illis cesserint. Et istud est inanis gloria indirecte, quia directe inanis gloria vult ostendere se esse excellentem, qui autem pertinax est non vult ostendere se esse magnum, sed se non esse minorem in intellectu eo cum quo contendit, Et istud est indirecte excellentiæ quædam.

Secundo modo quantum ad voluntatem, & sic est discordia dum aliquis non vult propria voluntate cedere, ut alijs concorder. Et hoc est ne minor videatur si se alteri subijciat.

Tertio quantum ad locutionem. Et sic est contentio, quæ est quædam confusa loquacitas, vel pugna verborum pertinens ad aliquid inutile. Et tamen non vult contendens verbis cedere, sed semper loqui, ne saltem in verbis cedere videatur. Et differt contentio a pertinacia, quia pertinax contendit propter intellectum nolens mutare sententiam suam quasi non errauerit, contentio autem solum est ad verba, ut cum quis non curans de veritate rei solum ne videatur minus potens quam alius ad iactandum verba cedere non vult prius tacendo, sed vult verbum manere in ore suo. Et hoc pertinet indirecte ad quandam gloriam in quantum se ostendit non esse minorem eo cum quo contendit.

Quarto modo quantum ad factum. Et sic est inobedientia, quando quis non vult exequi superioris voluntatem ne minor eo videatur. Et hoc ad quandam gloriam pertinet. Et sic istæ sunt septem filie inanis gloriæ.

Ad primum dicendum, quod iactantia pertinet ad superbiam, & ad inanem gloriam. Est enim species superbiæ quantum ad causam interiorem, quæ est arrogantia. Nam arrogantia est desiderium gloriationis, de eo quod quis non habet. Et in quantum habet quis arrogantiam mouetur ad dicendum ea, quæ significant excellentiam eius. Et illud est iactare falsa dicendo, ut ostendat excellentiam.

Si autem consideretur quantum ad finem, ponitur filia

filia inanis gloriæ. Et sic idem vitium potest pertinere ad diuersa capitalia, ad vnum tanquam ad finem, & ad alterum tanquam ad causam efficientem. Nam cum iactantia consistat in solis verbis propter gloriâ humanam prolatis, efficiens eius est arrogantia, finis autem est inanis gloria. Ad secundum dicendum, quod contentio, & discordia pertinent aliquo modo ad iram; & tñ non pertinent ad ipsam solam, sed cum adiunctione inanis gloriæ. Potest enim aliquis contendere in verbis cum alio dupliciter, scilicet vel quia per verba vindictam quandam accipit, vel quia cedere non vult alteri loquenti. Si primo modo pertinet ad iram. Nam sicut per opera vindicta recte quaritur, ita etiam per verba interdum quis querit vindictam. Et ideo sicut ira quietatur cum quis vindictam retribuerit, ita etiam cum ostenderit iram per verba, ut patet in prima specie iracundorum, qui vocantur acuti, vel acrocoli quarto Ethic. capitu. de mansuetudine. Et propter hoc amari tarde iram dimitunt, quia ipsam occultam habent, ut patet ibidem. Si secundo modo pertinet contentio ad inanem gloriam, ut dictum est, & tamen magis proprie pertinet ad inanem gloriam quam ad iram, quia ad iram non pertinet nisi in quantum per verba sumitur vindicta. Si tamen contendat quis cum irato ex opposito conuitia dicens, non placatur ira eius ad hoc, quod sint vindicta, sed potius succenditur, ut tunc videatur recipere iniuriam. Et id non contendit iratus ad vindictam, sed quando iratus potest impune iniuriosa verba contra alterum dicere eo non respondere audente, aut non ex æquali respondente, est vindicta quedam, & tñ tunc non est contentio, quia in contentione conatur uterque alterum verbis superare. Non est ergo contentio proprie pertinens ad iram, sed ad inanem gloriam in quantum vnus non vult alteri in verbis cedere ne minor eo videatur. Si autem irati interdum verbis contendunt, non fit hoc propter iram, sed propter inanem gloriam in quantum vnus non vult videri minor altero. Nam contingit vitia multa simul esse.

De discordia autem eodem modo dicendum est, quia aut quis discordat a voluntate alterius eo, quod odit ipsum, vel irascitur ei, & in hoc, quod ab eo discordat videtur ei inferre quãdam penam, ut si aliis tenebatur ei concordare, & tunc discordia pertinet ad iram, quia in modum vindictæ inferitur. Vel si forte discordat quod ab alio nolens redire in pacem cum eo, ut per hoc maneat sibi locus vindictæ, quod non fieret si rediret in concordiam cum inimico, & tunc etiam ad iram pertinet in quantum ad vindictam ordinatur, vel discordat quis a voluntate illius quem non odit, sed non vult conformari ei, ut non videatur minor. Et tunc pertinet discordia ad inanem gloriam. Et quia discordia proprie non dicit penam, sed solum nolle concordare alteri, pertinet magis discordia ad inanem gloriam quam ad iram.

Ad tertium dicendum, quod inanis gloria reprehenditur maxime circa eleemosynam, quia eleemosyna ex se videtur actus charitatis, quia diligere, & benefacere, & orare posuit Christus precedenti capitu, tanquam actus charitatis, vel signa, quod autem propter inanem gloriam quis det eleemosynam est non habere aliquid de charitate. Est ista magna peruersitas, scilicet, quod quis præferat inanem gloriam charitati, & vtilitati proximi, & ex hoc vituperatur, & non tanquam sit aliqua inuentio nouitatis, quia eleemosynam dare consuetum est.

E An agens aliquid propter inanem gloriam semper meretur perdat. Et quod peccatum mortale non tollit mercedem bonorum operum præteritorum. Et si quis timet, quod agendo aliquid bonum opus insurget sibi inanis gloria, non propter hoc debet cessare. *Quest. XI.*

QVAERETUR an agens aliquid perdat semper mercedem operis ex inani gloria. dicunt quidam, quod sic, quia Christus dicit hic alioquin mercedem non habebitis. Dicendum, quod non perditur semper merces. Pro quo sciendum, quod aut loquimur de mercede vite eterne, aut de temporali, de qua dicitur sequenti quæst. Si primo modo dicendum, quod inanis gloria aut est peccatum mortale, aut veniale. Est enim mortale illis modis quos posuimus supra quæst. 8. Et hoc modo dicendum, quod semper merces perditur, quia per peccatum mortale non solum homo nihil meretur, sed etiam perdit mercedem vite eterne, quam prius habebat per bona opera, ut eadem quæst. ostensum est. Si autem sit veniale, aut est cum bono opere, siue de illo, ut quod gloriatur quis de eleemosyna, aut sine opere aliquo, ut quod quis se robustum, vel sapientem gloriatur. Si secundo modo non pertinet ad propositum. Nam ibi non potest periri merces boni operis cum non sit aliquod opus, sed solum sit gloria de aliqua perfectione naturali, vel acquisita. Est tamen peccatum veniale ista gloriatio. Si autem primo modo dicendum, quod aut appetitus gloriæ præcedit opus, aut comitatur illud, id est, insurgit quando bonum opus fit aut sequitur post opus. Si primo modo dicendum, quod semper perit merces operis. Et istud est quando inanis gloria præcedit opus, scilicet, quia fuit causa eius, ut quia de siderabat inanem gloriam fecit illud opus, ut per illud gloriam consequeretur. Et in isto casu loquitur semper Christus dicens, attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis. Et sic ponitur ibi gloria causa finalis. Et tunc dicitur alioquin mercedem non habebitis. Sic dicitur etiam infra de illis, qui orant, & dant eleemosynam, ut videatur, quod receperunt mercedem suam. Hoc autem verum est nisi forte propter Deum precipue fieret opus, & non aliter, & tamen adhuc esset aliquis appetitus humanæ gloriæ, si iste esset ita paruus, quod etiam propter istam gloriam humanam, vel maiorem consequeretur, non faceret istud opus nisi esset propter Deum, poterit esse, quod non perdat mercedem, si tamen agat propter Deum, & propter inanem gloriam, ita quod si non putaret se consecuturum aliquam gloriam, quod non moueretur ad opus, mercedem perderet. Difficile tamen est, quod inanis gloria præcedat tanquam causa operis principalis, vel non principalis, & quod possit operans mercedem consequi, quia isti duo fines sunt multum diuersi, scilicet, agere propter Deum, & propter inanem gloriam, & non bene se compatiuntur. Si autem inanis gloria consequitur, siue comitatur, scilicet, quod insurgit dum fit ipsum opus, & non prius, regulariter non perditur merces operis, quia causa operandi non fuit ibi gloriæ humanæ desiderium, sed Deus, insurrexit tamen postea gloriatio dum opus fieret. Ut si quis videns se aliquid agere excellenter, quod propter Deum fiebat, incipiat gloriari, nam tunc ista inanis gloria poterit esse peccatum veniale, & tñ non tollit mercedem operis, quia iste non egit, ut videretur ab hominibus cum inanis gloria non fuerit hic causa huius operis. Posset tamen ista gloriatio humana, ita ardentem occupare operantem, ut placeat sibi valde illud agere quod agit, quia istam gloriam consequitur inde. Et periret forte tunc merces. Communiter tamen non perit

perit nisi præcesserit desiderium inanis gloriæ. Hoc videtur sentire Chry. super Matthæum dicens. Ille autem, qui plena quidem voluntate propter homines facit, ille propter homines fecisse videtur. Si autem per alicuius cor cogitatio vana ascendit desiderans hominibus apparere, anima autem intelligens contradixit illa non propter homines fecisse videtur, quia quod cogitauit passio carnis est, quod elegit iudicium animæ. Si vero inanis gloria sequatur post opus, ut postquam aliquis dedit eleemosynam gloriatur de illa, dicendum, quod nunquam perdit mercedem operis licet sit ista inanis gloria peccatum veniale, ratio est, quia opus quando factum est meritorium fuit, quia tunc nihil fuit, quod impediret cum esset opus bonum propter bonum finem, inanis gloria postea insurgens non potest nocere operi præterito, quia etiã peccata mortalia, quæ subsequuntur non tollunt mercedem bonorum operum præteritorum, licet mortificent illa ad tempus, scilicet, quod quãdiu manserit homo in peccato mortali non potest iuari ex bonis operibus præcedentibus, ut per illa assequatur vitam æternam. Postquam vero cessauerint mortalia incipient posse proficere bona opera, sicut a principio erant meritoria. Si ergo per mortale peccatum non perijt merces bonorum operum præteritorum, a fortiori per veniale subsequens quale est inanis gloria non peribit merces boni operis præcedentis. Vnde Christus solum loquitur quando inanis gloria præcessit, & ipsa fuit causa finalis operis, & etiam quando concomitatur non est dubium an mercedem tollat, nisi in quantum dum ipse insurgit restat adhuc aliqua pars operis explenda, & illius partis potest esse causa inanis gloriæ. Si tamen nullo modo sit causa partis præterite nec futuræ nullo modo perit merces, licet inanis gloria insurgens peccatum veniale sit, quia quãdiu ipsa non fuerit causa semper Deus est causa, & sic opus erit meritorium. Si autem sit causa non potest opus esse meritorium, quia meritum apud Deum est, & tamen nihil agit propter Deum, qui agit propter inanem gloriam. Ergo apud ipsum nihil potest mereri, sic dicit Chry. super Matthæum. Quid autem a Deo recipies, qui Deo nihil dedisti? Quod propter Deum fit Deo datur, & ab eo recipitur, quod autem propter homines fit in ventos effunditur. Quæ autem est sapientia res dare, & verba vacua comparare? Ex hoc autem sequitur, quod si quis timet, quod in aliquo bono opere quod fecerit, insurget sibi inanis gloria non debet cessare propter hoc quin agat. Sic innuit Augu. super Ioannem. Nam talis non perdet mercedem, cum propter inanem gloriam nullo modo agat, sed patitur illam insurgentem, scilicet, si prospere in actu succedit sibi, ut in prædicante, & similibus. Præmunit ergo se quantum potest contra inanem gloriam ne insurgat, si tamen insurrexerit non nocet. Et si putat, quod vere insurget non cesset propter hoc a bono opere ne perdat omittendo tantum bonum quod facere posset pro leui damno inanis gloriæ, quæ nunquam periculosa est nisi quando præcedit, & causa operis est.

An agens propter inanem gloriam mereatur aliquid. Et quod bona facta in peccato mortali valent ad temporalia acquirenda. Quest. XII.

QVAERETUR an agens propter inanem gloriam mereatur aliquid saltem temporaliter.

Dicendum, quod hic iam non est dubium, nisi in casu, in quo agens perdit mercedem apud Deum. Nam quando meretur apud Deum a fortiori

ri merebitur temporaliter, quia minus est sic mereri quam mereri æterna bona. Sed quæ quis agens propter laudem hominum perdidit mercedem apud Deum, est dubium an mereatur saltem temporaliter. Est dicendum, quod non est inconueniens mereri temporaliter, quia agens bonum in peccato mortali meretur bona temporalia, & multa alia, quia ad quicquid proficiunt opera bona facta in mortali, ut ostensum est supra in precedenti cap. q. 170. licet mereri accipiat turibi large, scilicet de congruo, & non de condigno, ut ostensum est ibidem. A fortiori ergo existens in veniali poterit mereri bona temporalia. Et tñ ista inanis gloria per quam quis operatur est veniale, ut præsupponitur. Ergo ea existente poterit operans mereri bona temporalia. Item confirmatur, quia licet agens ex inani gloria non placeat Deo, quia non agit propter ipsum, non tollit quin mereatur temporalia, quia etiam existens in peccato mortali non placet Deo, & opus eius non potest esse acceptum, quia ipse non est acceptus, & tñ meretur temporalia. Ergo a fortiori, qui ex inani gloria agit merebitur temporaliter. Item patet, quia Christus solum negauit hic mercedem vite eterne dicens, alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum, qui est in celis, id est, non habebitis mercedem celestem. Non ergo tollitur merces terrestris. Dicit tñ potest, quod agens ex inani gloria nihil mereatur etiã temporaliter, quia non agit propter Deum a quo est merces, siue æterna, siue temporalis. Item patet, quia ipse dixit receperunt mercedem suam infra in litera. ergo nihil eis restat recipiendum, si tamen mererentur per hoc bona temporalia non diceretur, quod receperunt mercedem, ergo nihil eis restat recipiendum temporale nec æternum. Et non est simile de bonis factis ex inani gloria, & de bonis factis in peccato mortali, quia facta in peccato mortali possunt fieri propter Deum, vel propter bonum finem honestatis, vel vtilitatis proximi non attendendõ ad inanem gloriam, quia peccatum mortale non tollit quin possit homo agere propter Deum, licet non agat ex charitate. Talia autem cum propter Deum fiant, & non possunt accipere retributionem æternam, accipiunt temporalem de congruo. Et idem est quando quis agit propter vtilitatem proximi, vel publicam, vel propter aliam causam honestam etiam si de Deo nihil consideret, quia omne honestum in Deum tendit. Quod autem fit propter inanem gloriam nullo modo fit propter Deum: ideo non recipiet a Deo æternam nec temporalem retributionem. Et satis est rationabile, quia cum homo per opus istud non desiderauerit nisi inanem gloriam, scilicet, ab hominibus videri, & laudari, & istud suscipit, non est causa cauere aliquid aliud suscipere debeat cum nihil aliud voluerit. Et propter hoc Christus dicit, quod receperunt mercedem suam, id est, illam quam desiderauerunt. Istud est satis rationabile. Et tamen si quis dicere voluerit, quod mereantur aliquid tales temporaliter, utpote si multa opera bona propter solam inanem gloriam egerint, non est resistendum, quia non apparet magnum inconueniens, quia rationes in contrarium procedunt de vera mercede, quæ est vite eterne. Bona autem temporalia non sunt directe merces, vel retributio pro bono opere.

An agens bonum propter inanem gloriam postea dolens possit mercedem recuperare. Quest. XIII.

QVAERETUR si quis egit bona opera propter inanem gloriam solam, & postea doleat, quod propter istum finem egerit an recuperari mercedem illorum,

Illorum, ut si quis predicator, vel doctor sacra scriptura...

Aliqui dicunt, quod consequitur, quia aureola debetur...

Item aureola debetur doctori, sicut virgini. Constat autem...

Dicendum, quod si iste semper predicavit, vel docuit...

De proprietatibus inanis gloriæ. Quæst. XIII.

Nihil proficiet ad hoc, quod incipiat operatio esse meritorea...

Item patet, quia aureola presupponit auream, sicut dicitur...

Ad primum dicendum, quod doctrine sacre, & predicationi...

Ad secundum dicendum, quod virgo corrupta animo, & integra...

De proprietatibus inanis gloriæ. Quæst. XIII.

Quæretur de proprietatibus inanis gloriæ.

Dicendum, quod in ultis sunt communiores tamen sunt iste...

Secunda est, quod nullum vitium tantum vexat viros sanctos...

Et quia bonis operibus vacant, desiderium gloriæ humane ex ipsis...

An dictum istud Christi contrarietur dicto suo superiori, luceat lux vestra...

Quæretur quomodo dicit hic Christus attendite ne iustitiam vestram...

Sciendum tamen, quod Christus dixit coram hominibus, quia...

Actorum gloriam querere, ut de illata laude privata neficiat exultatione...

An viri perfecti teneantur facere bona opera, ut videantur. Quæst. XVI.

Quæretur cum illud, quod hic præcedenti c. luceat lux vestra...

Quæretur quomodo dicit hic Christus attendite ne iustitiam vestram...

Sciendum tamen, quod Christus dixit coram hominibus, quia...

B cande-

candelabrum, vt luceat. sicut lucerna non est ad abscondendum, sed ad lucendum, & qui absconderet eam, faceret contra lucerne naturam, ita prelati positus est, vt verbo, & exemplo luceat subditis. Quod autem velit occultare opera sua contra naturam prelati est, quia sic non lucebit. Ideo conclusit Christus ibi dicens. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant bona opera vestra, & glorificent patrem vestrum. Tenetur ergo prelati opera misericordie sic facere, vt in publicum venire possint, & ea intentione facere, vt a subditis sciantur. Sed obicietur, quod non det quis facere bonum, vt videatur ab hominibus. Dicendum, quod non debet constitui profusus finis operis boni in hoc, quod opera nostra ab hominibus videantur, quam qui vult videri ab hominibus pro Deum, non agit, vt videatur ab hominibus, sed vt videatur a Deo. Et sic est de prelati qui non vult videri ab hominibus, vt ab eis gloriam accipiat, sed vt faciat id quod pertinet ad officium suum, quod Deus sibi faciendum iubet. Quod tamen dicitur teneri ad faciendum eleemosynam publice, non intelligitur, quod teneatur ecclesie eleemosynam, quam fecerit sic dare, vt in publicum videri possit, sed sufficit, quod aliquis eleemosynas publice det ex quibus appareat eum non esse auarum contra prelati officium. Si autem plures dare vult poterit dare in secreto. Alia opera sunt prelati non in quantum prelati, sed in quantum boni hominis, vt ieiunare, orare, & omnia alia opera perfectionis, que specialiter non pertinent ad officium prelati. Et dicendum de istis, quod non tenetur prelati publice illa facere, Et generaliter dicendum, quod illa opera, que pertinent ad conditiones prelati quas ponit Apostolus. i. ad Timo. 3. & alia que iura circa hoc statuerunt, & declarauerunt, tenentur prelati publice facere, cetera vero potest facere in secreto.

An melius sit, quod prelati faciat opera sua bona publice, vel private. Et quod bona opera fieri publice melius est, quam secreta si non timeatur inanis gloria. Quest. XVII.

Quaeritur de dato, quod prelati non teneatur facere omnia opera bona sua publice. i. taliter, quod perueniant ad cognitionem subditorum, an melius sit illa facere publice, vel in secreto. Dicendum, quod opus fieri in secreto non est secundum se bonum, fieri autem in publico est magis bonum secundum se. Primum patet, quia fieri opus bonum in secreto non proficit ad aliud, nisi vt euitetur inanis gloria. Et istud est ad necessitatem, & non propter se, sicut potio amara non est secundum se bona, sed solum in quantum tollit egritudinem, non existente autem egritudine potio amara non est bona, nec appetibilis. Ita est de opere bono facto in secreto, quod cum timeatur inanis gloria, & per hoc euitatur potest esse bonum, cum vero non timeatur non est vtile opus bonum fieri in secreto. Secundum patet, quia opus bonum, secundum se desiderat in publico esse. Solum enim turpe est, quod occultari desiderat, quia qui agit malum odit lucem, & vult vt non veniant in lucem opera eius. Io. 3. Honestum autem non habet aliquid propter quod erubescere de ipso debeamus, ideo in publico esse vult. & bonum est fieri in publico, quia proficit ad diuinam laudem, ad quam non possit alius proficere, sicut dicitur preced. c. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant bona opera vestra, & glorificent patrem vestrum. Hoc autem est, quia omne bonum a Deo est Iacob. 1. Et ideo quicunque viderimus perfectionem aliquam in aliquo haberi, scimus illam esse a Deo, & laudamus eum, quia talem virtutem voluit dare hominibus. Et ita erat in

Operatione miraculorum, quia quoniam Christus faciebat miracula populo videns laudabat Deum. j. q. c. Ois plebs, vt vidit dedit laudem Deo. Et j. s. dicitur, quoniam populus vidit miracula, que Christus faciebat, dedit laudem Deo, quod dedit talem potestatem hominibus. Si autem secreta fierent tales virtutes, non laudaretur inde Deus, ideo melius est opera bona in publico, quam in secreto facere, etiam quia proximi edificantur cum viderint alios operantes, vt ipsi similia faciant. Si autem nemo viderent talia facientem, vt pote si quilibet in secreto vellet facere bona opera sua, nemo ad bonum moueretur exemplo alterius, ideo melius est publice, quam in secreto agere, nisi propter tumorem qui potest insurgere, propter inanem gloriam. Dicendum ergo, quod aut illa opera, que quis facere vult sunt talia, in quibus impeditur si publice faceret, aut non. Si primo modo non debet facere in publico, vt pote circa orationem. Nam aliqui sunt qui si coram aliis orauerint impediuntur ne sint attentii. Et talibus melius est in abscondito orare, nisi forte sit oratio, que necessario debeat fieri in publico, sicut est in ministris ecclesie. Et tunc licet in publico non orat, potest taliter orare, vt proximi sciant licet hoc non videant, & hoc sufficit aliquoties ad exemplum. Si autem sint talia opera in quibus non impeditur faciens in publico, vt dare eleemosynam, aut timet, quod insurget inde inanis gloria, aut non. Si non timet, melius est facere in publico, quam in abscondito propter causas suprapositas, & potissime, quia poterit operans habere intentionem, quod pro hoc Deus laudetur, aut proximus edificetur. Et istud erit meritorium ultra ipsum opus, quia actus charitatis est velle Deum laudari, aut proximum edificari. Si autem timeret inanem gloriam, melius sibi est, quod faciat in secreto, licet minus mereatur, quam quod faciat in publico, & inducitur ad faciendum ex inani gloria totum opus perdit. sic dicit Greg. 8. Moralium. Perfectionum est omni opere auctoris gloriam querere, vt de illa laude priuata, ne sciat exultatione gaudere. Quam infirmi, quia perfecte contemnendo non superant, restat necesse esse, vt bonum quod operantur abscondant. Et quia prelati habent statum perfectionis, & dicunt esse perfecti secundum euangelicam perfectionem, non erat eis timendum de inani gloria. Ideo prelati melius erat omnia opera sua, vel publice facere, vel taliter, quod in publicum venire possint etiam si in abscondito fiant. s. non querendo omnino secretum pro operibus. Si tamen prelati interdum sentiant se in hac parte infirmos, melius est, vt sibi ipsis consulant secreta agendo, quam volendo aliis proficere in eis, que sunt supererogationis, se ipsos perdant. Alioquin autem absolute melius est publice agere, & maxime in prelati. Hoc tamen verum est, nisi per hoc, quod publice agunt tribuant aliquibus occasionem detrahendi de eis, quod sint inanis glorie cupidi, & persecutores. Nam in quantum potest nulli debet occasio, & offensionis locum dare in malo. 2. Cor. 6. Hoc autem operantis discretionem incumbit, quid agere oporteat, secundum conditionem eorum inter quos conuersatur, quia ad sapientiam pertinet scire conuersari in medio nationis prauae, vt dicit Magister. 3. sententiarum, dist. 35.

An non facere iustitiam, id est bona opera coram hominibus. Et sit preceptum, vel consilium. Et facere propter inanem gloriam amittitur operis merces. Et quod vitare peccata venialia sit de consilio. Quest. XVII.

Quaeritur de hoc, quod dicitur ne faciatis iustitiam vestram coram hominibus, vt videamini ab eis, an sit preceptum, vel consilium.

Dicunt

Dicunt quidam, quod est preceptum, quia cauere a malo cadit sub precepto: facere autem bonum supererogationis pertinet ad consilium, & tamen facere opus bonum, vt videamur ab hominibus malum est, quia per hoc merces perditur, vt dicitur in litera, ergo ad preceptum pertinet.

Dicendum, quod si quaratur de vana gloria absolute an sit cauenda, est distinguendum, quod aliquando inanis gloria est peccatum mortale, & aliquando veniale, vt ostensum est supra, quaestione octaua. Omne autem peccatum mortale ex necessitate fugiendum est. Ideo quando inanis gloria est peccatum mortale cadit sub precepto illam vitare, quando autem est peccatum veniale non cadit sub precepto vitare illam, sed sub consilio, quia non obligamur ad vitandum omnia peccata venialia. Nunc tamen non quaritur de inani gloria secundum se, sed an sit preceptum, vel consilium non facere opera nostra, vt videamur ab hominibus. Et dicendum, quod est consilium, quia facere opera, vt ab hominibus videamur non est peccatum mortale, sed veniale. s. quia merces operis perit, vt ostensum est supra quaestione octaua. Et tamen non obligamur vitare omne peccatum veniale, ergo nec obligamur vitare istud. Et patet, quia tunc omne peccatum veniale, efficeretur mortale, quia quecumque cadunt sub precepto causant obligationem, & si contra illa faciamus peccamus mortaliter. Ergo si obligaremur vitare peccatum veniale, quodcumque incidere in illud, peccarem mortaliter. Et ista est contradictio, quia sequeretur, quod peccando venialiter, non peccaretur venialiter, sed mortaliter. Ita ergo si non facere opera bona, vt videamur ab hominibus esset preceptum, quod quodcumque faceremus bonum, vt videamur ab hominibus peccarem mortaliter, quia ageremus contra preceptum, & tamen solum peccamus venialiter, & perdimus mercedem operis, vt ostensum est supra quaestione octaua. Ergo non est preceptum, sed consilium. Voluit enim Christus consilium nobis qualiter faceremus ad hoc, quod opera nostra non essent inutilia, & dixit, quod non faceremus illa ad gloriam humanam, quia aliis perderemus fructum eorum.

Ad argumentum dicendum, quod consilium non solum est de faciendum bonum supererogationis, sed etiam de vitando minora mala. Sicut enim preceptum est de bonis necessariis iubendo, & de malis magnis vetando, ita consilium est de bonis excellentibus, vel supererogationis ad illa suadendo, vel exhortando, & de malis minoribus ab illis dissuadendo. Sicut ergo vendere omnia, & seruare castitatem perpetuam, & similia pertinent ad consilium, quia ista sunt excellentia bona, ita cauere inanem gloriam in operibus nostris pertinet ad consilium, quia est de leuibus malis. Et ita vitare peccata venialia quecumque ad consilium pertinet, quia sunt minora mala, & leuia per que charitas non perit, nec nos separamur a Deo, & ita est hic. Et sic est consilium, & non preceptum. Et tamen verum est, quod magis accedunt ad naturam precepti consilia, in quibus vitantur leuiora mala, quam illa in quibus suadentur excellentiora bona, eo quod magis obligamur cauere a malo, quam facere bonum. Et quia obligatio proprie pertinet ad preceptum, illa consilia, que habent magis de vi obligandi, accedunt magis ad naturam preceptorum. Et ita est istud, & fortassis nullum consilium est, quod magis accedat ad naturam precepti, eo quod nullius eorum violatio tanta damna importat, sicut violatio istius, scilicet quia perit totus fructus operum nostrorum, quod non fit in violatione aliorum consiliorum. Ideo licet istud sit

Alph. Tolt. In Matth. Pars III.

consilium, & non preceptum, multum tamen accedit ad naturam precepti.

Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocrite faciunt in synagogis, & in vicis, vt honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Te autem faciente eleemosynam nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua, vt sit eleemosyna tua in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi.

Cum ergo facis. Hic applicat Christus intentionem suam in speciali, & facit duo, quia primo excludit intentionem inanis glorie ab operibus misericordie. Secundo ab operibus latitiae: orationis, & ieiunii, ibi. Et cum oratis.

Circa primum dicitur. Cum ergo facis eleemosynam. Ista dictio ergo proprie ponitur hic inducens confessionem, scilicet dictum est, quod non debemus facere iustitiam nostram coram hominibus, vt videamur ab eis, sequitur ergo, quod quando fecerimus eleemosynam non debemus velle videri ab hominibus. Et ponit Christus hic ista tria opera. Eleemosynam, orationem, & ieiunium, quia ista sunt communiora opera bona, que facere solemus ad Deum, & ad proximum.

Noli tuba canere ante te. i. noli facere aliquid, pro quo videaris ab omnibus, tanquam dans eleemosynam. Et erat vnus modus per pulsationem tubae. Et pistum intelliguntur vni omnes alii modi publicationis eleemosynarum. Sicut hypocrite faciunt in synagogis, & in vicis. Hypocrite sunt qui cum mali sint, boni videri volunt. Hi enim maxime humanam gloriam appetunt. Et quia illa non est, nisi de aliqua excellentia, vt ostensum est supra q. 3. & 6. & isti non habent aliquam vera excellentiam, volunt ostendere se habere illam per falsitatem habitus, & eorum que foris apparent, de quibus infra dicitur 15. c. Ibi vt haberent laudem volebant in locis maxime publicis eleemosynam facere. Istud autem erat in synagoga, & in vicis. Synagoga enim erat locus orationis inter Iudeos. Nam quia in tota terra Israel non licebat habere nisi vnum templum, in quo offerrentur sacrificia. Deuteronom. duodecimo & decimo sexto capitulo, erant in singulis locis domus quadam, in quibus Iudei conueniebant sabbatis, & diebus festis ad orandum, & ad audiendum lectionem legis, & libros prophetarum, & postea si erat aliquis sapiens qui sciret exhortari plebem, predicabat, sic patet Actuum. 13. vbi Paulus, & Barnabas introierunt die sabbati in synagoga. Et dicitur, quod post lectionem legis, & prophetarum, miserunt principes synagoge ad eos dicentes. Viri fratres si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem dicite. Et tunc Paulus surgens predicauit. Ad istas synagogas Iudei, qui volebant veniebant singulis diebus ad orandum, & tamen saltem diebus sabbatorum, & in festiuitatibus conueniebant omnes in synagoga. Et sic dicitur de Christo. Luc. quarto, quod intrauit secundum consuetudinem suam die sabbati in synagoga. Et quia conueniebant illuc omnes Iudei, erat locus hypocritis ad ostendendum sanctitatem suam falsam, & ibi canebant tuba ante se, vt esset signum pauperibus concurrendi ad eleemosynam. Et tunc maxime ipsi faciebant, vt totus populus respiceret, & glorificaret eos.

B 2 Idem

Idem faciebant in vicis. Est vicus callis, vel carreria publica intra urbem p̄ q̄ semper multi discurrūt, & ibi poterant hypocrite videri ab oibus. Vel vocant vicus plateæ, vel loca in quibus concurrunt calles intra urbem, quia ibi semper multi sunt qui poterant videre hypocritas dantes eleemosynam. *Vt honorificentur ab hominibus.* hoc solum intendunt hypocritæ, vt ab hominibus laudentur. de futura aut̄ retributione nihil curant, ideo nec percipient illam. Hoc aut̄ dixit Christus, quia et̄ si ita publice facerent pp̄ Deum non peccarent: immo esset laudabile, vt d̄ supra q. 17. *Amen dico vobis.* Aduerbiū affirmandi est, & et̄ iur̄m est, vt d̄ extra de iu. iu. c. & si Christus, ac si dicatur apud nos, in veritate dico vobis, & sepe ponitur vt rone ne repeterit idem bis, sicut Luc. 4. Amen dico vobis, nemo propheta acceptus est in patria sua, & immediate d̄. in veritate dico vobis multæ viduæ erant, &c. *Receperunt mercedem suam.* i. non possunt sperare aliquā mercedem pro bono opere, quia iam illam receperunt, quia id quod desiderauerunt habuerunt. Nā cū non fecerint, nisi vt viderentur ab hominibus, & hoc assecuti fuerint, mercedem suam habuerunt, quia merces est bonum illud, quod quis cupit per operationē suam attingere. *Te autem faciente eleemosynam.* Postquā posuit malum hypocritarum perditionem mercedem suam, ponit hic consiliū qualiter nos eleemosynā dare debeamus. s. in abscondito, vt non pdamus mercedem. *Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua.* Mod⁹ loquendi est ad significandum rem secreta fieri. Nā manus sinistra non p̄t scire quid facit dextera, cum non sit aliquid cognitiuum. Sed est sensus, q̄ istę duę manus sunt propinque in situ, & similes in figura, & conformes in operatione, nec sunt aliqua duo mēbra in toto corpore, quæ inter se magis concordēt, & cōforment, quā duę manus inter se, & tñ manus dextera debet cauere, ne sinistra sciat quid ipsa fecit. Ideo est sensus, q̄ bona opera nostra debent tā secreta fieri, q̄ illi qui propinqui nobis sunt nesciant illa. *Vt sit eleemosyna tua in abscondito.* In hoc apparet quid Christus voluit dicere. s. q̄ eleemosyna sit ita secreta, q̄ nemo illam sciat. *Et pater tuus qui videt in abscondito.* i. Deus q̄ vocatur pater, quia possidet nos, fecit & creauit nos, Deuter. 32. Et d̄ q̄ videt in abscondito. i. scit ea, q̄ sūt in abscondito. Deus. n. nihil videt, nec quod in publico, nec quod in abscondito sit cum non sit aīal habēs organum visuum, sed accipitur videre pro intelligere, & intellectus vocatur quidam oculus. 6. Ethic. c. 17. Et hoc quia visus consonat magis intellectui, quā ceteri sensus, cum plures nobis rerum d̄rias ostendat. 1. Metaph. Modo tñ loquendi humano Deus d̄ habere oculos. Psal. 33. Oculi dñi super iustos, & d̄ videre oīa Prou. 3. in omni loco oculi dñi cōtemplantur bonos, & malos. Vnde dicuntur oculi dñi multo lucidiores sole. Eccle. 35. Et hoc est, quia nihil latet diuinam cognitionem, sed oīa nuda sunt, & aperta oculis eius, nec est aliqua creatura ei inuisibilis ad Hebræ. 4. Dixit aut̄ hoc Chr̄s pp̄ simplices qui putabāt, q̄ si forte aliquid in occulto facerent Deus nō videret illud, & sic non haberent testimonium virtutū suarū, Chr̄s aut̄ istum timorē abstulit eis, dicens q̄ et̄ Deus in abscondito videbat. Et hoc iō, quia confidenter poterāt facere opera bona in abscondito. *Reddet tibi. i. retribuet.* d. dando vitam æternam. Ista est. n. vere merces, quam Deus dat, quia si interdum nobis bona facientibus bona temporalia tribuat, non dicitur nobis mercedem dare, quia talia dare minus est, quam ad suam dignitatem pertinere.

An eleemosyna sit abscondenda, vel publicanda. Q̄. XIX.

QUARETVR circa ista, quæ Christus hic dicit de abscondenda eleemosyna, an ita faciendū sit. Dicendum, q̄ Christus circa ista tria opera bona, scilicet eleemosynam dare, orare, & ieiunare intendit nobis auferre intentionem inanis gloriæ, ne perdamus mercedem nostram, & ideo oīa dicit facienda esse in abscondito, vt per hoc tollatur occasio appetendi gloriam humanam. Licet et̄ in occulto faciendum bonum si gloriam humanam appetamus merces perdit, magis tñ est occasio gloriandi faciendo bonum in publico, quam in abscondito. Et dicendum conformiter de his tribus, q̄ facere ista sic est consiliū, sicut dictū est supra q. 18. Nam non est p̄ceptum cum faciēdo p̄rium non peccemus mortaliter, sed venialiter. s. q̄a perdimus mercedem operum. *Qū et̄ d̄, q̄ debemus facere in abscondito, nō est sensus, q̄ Christus simp̄r velit ista fieri magis in abscondito, quā in publico, quia melius est ea facere in publico, vt ostensum est supra q. 17. Et hoc verum est, nisi timeatur inanis gloria in de futuro p̄ quam pereat totū opus, quia tunc melius est facere ista in abscondito, & sic est consiliū illa facere pro eo qui timet inanem gloriam quales sunt hoīes boni, nondum tñ perfecti. Et quia Christus loquebatur hic multitudini, q̄ est imperfectorū, q̄a plurimi de ea sunt imperfecti, posuit p̄siliū q̄ eis conueniebat. s. in abscondito facere opera bona, vt nō sit occasio perdendi fructū operis p̄ inanē gloriā. Et iō de istis dicēdū est p̄ oīa, sicut supra diximus, de inani gloria. Et non differunt illa dicta Christi ab istis, nisi quia ibi locutus fuit de vitanda ḡnaler inani gloria in oībus operibus: hic aut̄ applicat in speciali ad ista tria. s. eleemosynam, ieiunium, & orationem.*

An malum sit tuba canere ad eleemosynam dandam, & quid sit tuba canere. Quæst. XX.

QUARETVR de hoc, quod hic d̄ de tuba, an malum sit tuba canere ad eleemosynam dandam, & quid erat tuba canere. Dicendū vno mō, q̄ p̄t intelligi tuba canere pro oī modo publicationis eleemosynæ. Et est modus loquendi figuratus, sicut d̄ supra, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Aliter & sic dicit Chry. super Matth. Tuba est oīs actus, vel sermo per quem operis iactantia demonstratur, puta qui facit eleemosynam, q̄ videt aliquē presentem, sed & si in loco secreto fecerit eo proposito, vt laudabilis videatur, tuba est. Aliter p̄t intelligi, q̄ tuba realiter erat qua clamabatur ad eleemosynā distribuendam. Dicit. n. Nicolaus, q̄ apud Iudæos erat vsus tubarum, sicut apud Christianos vsus campanarū. Et iō sicut in aliquibus locis pulsatur cāpana p̄ eleemosyna recipienda, ita apud Iudæos ad hoc tubæ pulsabatur, hypocrite aut̄ non canebant tubis principaliter, vt pauperes conuenirent, sed vt confluerent oēs, quasi ad spectaculū, & scirent quis erat ille, qui eleemosynā dabat. Sic dicit Gloss. q̄ forsitan hoc faciebant, vt oēs irent quasi ad spectaculū. Istud aut̄ verum est, quia apud Iudæos erat vsus tubarū ex mandato Dei, & vtebant̄ illis super conuiuia, & sacrificia, & in diebus festis, & calendis, vt Deus recordaret̄ ipsorū Nu. 10. Et ad bellum iubebat Deus, q̄ vterentur tubis. eo. cap. & Deut. 20. Sic et̄ in conuocatione plebis ad conciliū, vel in vocatione principum solum ad negocia, etiam in vocatione, vel signo ad mouendū castra tubis clangebatur Nu. 10. Et Deus assignauerat diuersum modum clangendi pro diuersis vocationibus, vt sciretur singulis vicibus ad quid clangebatur. eo. c. Et sic erat quasi ad omnia magna, in quibus signum, dandū erat multis

multis vsus tubarum apud Iudæos, ita ergo cū aliqua eleemosyna constituta esset plurimum danda aliqua hora clangebatur tuba, vt pauperes conuenirent ad recipiendum eleemosynam. Et licet hoc verum sit, tñ etiam debet per hoc intelligi omnis modus publicandi eleemosynam, quia aliās iste solus modus esset a Christo nobis dissuasus. Et tñ falsum est, quia quocumque mō quis publicet eleemosynam suā ad laudē humanam mercedem perdit. Sed per vnū modū debet intelligi oēs modi, cum sit eadem rō. Cum aut̄ q̄ritur an licitum sit tuba canere ad dandam eleemosynam. Dicendum, q̄ aut tuba est ad hoc, q̄ pauperes audientes ordinate conueniant ad eleemosynam recipiendā ne fiat fraus in dantibus, & accipientibus, aut fit vt oēs sciant quis est ille qui eleemosynam dat. Si primo modum licitum est, quia ex charitate procedit. s. vt oīa ordinate fiant, & et̄ est ad laudem Dei cuius sunt oīa bona nra, & ad pximi edificationem, & non insurgit inde inanis gloria. Hęc aut̄ maxime p̄uenit, q̄ eleemosyna datur noīe alicuius vniuersitatis, vel ecclesie, aut aliorum defunctorum, quia isti non p̄t h̄re inanē gloriam. Si aut̄ fiat noīe alicuius vniuersitatis p̄ esse occasio alicuius ad inanem gloriam. Viti tñ boni oīa ista desideria reiiciunt, & iō honeste facere poterant clangere tuba, vel campanam pulsari ad eleemosynā dandā. Si secundo mō dicendum, q̄ semper est malū, q̄a q̄rere sic gloriā ab hoībus est mercedē perdere, & animi effrenati est nō erubescere inanē gloriā in rebus sanctis, tā aperte querere. Chr̄s aut̄ hoc dixit non esse faciendū, quia hoc aīo fieri semper malū est. Parulis et̄ p̄sultit nulla intentione eleemosynas, & bona opera sua taliter facere, ne insurgat eis occasio humanæ gloriationis, & perdant operis mercedem.

Quare dicitur nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Quæst. XXI.

QUARETVR quare d̄ nesciat sinistra tua quid faciat dextera. Dicunt quidā, q̄ dextera manus est populus fidelis, sinistra sunt infideles. Debent aut̄ cauere fideles ne ipsi eleemosynam facientibus infideles hoc aspiciant, vt ait Chry. super Matth. Sed ista expositio non stat, quia aut̄ intelligitur, q̄ infideles nullo modo videre debeant opera nostra, aut q̄ non debemus facere ea intentione, vt videamur ab eis, vt laudemur. Si primo modo falsum est, quia tam fidelibus, quam infidelibus ostendere debemus exemplum bonorum operum, & maxime de infidelibus loquitur beatus Petrus prima Pet. 2. Conuersationem vestram inter gentes habentes bonam, vt in eo quod detractant de vobis, tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes glorificent Deum. Si secundo mō nō licet coram infidelibus, nec coram fidelibus velle gloriari de operibus nostris, iō Aug. lib. de sermone dñi dicit non stare istam expositionem. Alii dicunt, q̄ manus sinistra est inimicus, manus dextera amicus. Et dicunt presentem inimico non esse faciendam eleemosynam. Sed istud nō stat, quia et̄ ip̄s inimicis tenemur eleemosynam facere, quia dñs dixit p̄ced. c. benefacite his qui oderunt vos, et̄ d̄ Prou. 25. Si esurierit inimicus tuus ciba illum. Etiam inimicis dandū est exemplum bonorum operum. Nam coram emulis suis, & inimicis Christus miracula faciebat, vt ait Aug. lib. de sermone dñi. Et ideo dicit, q̄ ista expositio nō tener. Alii dicunt, q̄ per sinistram intelligitur vxor. Nā vxores sunt tenaciores, & viri non debent scientibus eis eleemosynas facere, ne sit occasio litis domesticę. Sed dicit Aug. vbi supra, q̄ ista expositio irridenda est, quia potius vir debet dare exemplū boni operis multis

Alph. Toft. in Matth. Pars III.

lieri, & non d̄t occultare bona opera sua ab illa. Aīo ergo exponendum est, q̄ dextera manus sit recta in re, sinistra sit appetitus laudis. Et non debet appetitus laudis scire eleemosynā nram, i. non debet haberi ista intentio, q̄ fuerit facta eleemosyna. Et istā expositionē tenet Aug. ibidē. Aliter et̄ p̄t dici, q̄ sit modus loquendi figuratus ad significandū rem occulte fieri, vt non sit occasio insurgendi inanem gloriā. Et iste est modus cōis exponendi, & conuenit literæ, quia Christus consulit hic paruulis, & infirmis aīo, qui timent inanem gloriam, opera bona in occulto facere ne insurgenti inani gloria perdant opus suum.

Quid sit eleemosyna de qua loquitur hic Christus. Et quando actus ex passione est magis laudabilis, quam ex electione. Et qua voluntate Deus vult omnes homines saluos fieri. Quæst. XXI.

QUARETVR circa eleemosynam de qua hic Christus loquitur quid sit. Dicunt quidam, q̄ eleemosyna est opus in quo datur aliquid indigenti ex cōpassione pp̄ Deū. Aliqui dicūt, q̄ non sit cōueniens definitio, quia visitare infirmos ponit species eleemosynæ, & tñ nihil ibi dat, & ita de multis aliis eleemosynis. Item ipsum, quod dat eleemosyna d̄, quia dicitur dare eleemosynam, & tamē res data non est opus, sed res quedam, ergo eleemosyna non est opus. Itē aliquid dat eleemosyna non indiget, vt q̄n offert aliquid sacerdotibus beneficiatis q̄ nō sunt pauperes, ergo non d̄t poni in definitione eleemosynæ, q̄ detur indigenti. Item non d̄t poni, q̄ fiat ex cōpassione, quia opus, quod fit ex electione est laudabilis opere, q̄ fit ex passione, & conformis Deo qui nihil ex passione operatur, sed compassio est passio q̄dā, quia nullus cōpatit̄ alteri, nisi simul patiat̄, ergo non d̄t dici ex cōpassione. Itē non d̄t poni pp̄ Deū, quia actus nō recipit ip̄em a fine vltimo, sed a fine proximo, quia aliās oēs actus virtutū eēt eiusdem speciei cū oēs respiciant eundē vltimū finē. Quā tñ d̄ hic pp̄ Deū cum sit vltima pars definitionis ar esse d̄ria, & tñ non est, quia Deus non solum est finis eleemosynæ, sed et̄ oīum actuum bonorū, ergo non ponitur conuenienter in definitione eleemosynæ. Dicendū, q̄ ista definitio est cōueniēs, & sunt oīa ista de essentia eleemosynæ proprie dicta, vt est actus meritorius. Est. n. eleemosyna nomen græcum, & d̄ ab eleis, quod est miseriam, vel misereri, quia eleemosynā p̄bens miseriam alienā suam facit. s. q̄ compatitur patientibus. Et in hoc et̄ ip̄e miser in aīo suo efficit. Vel qui eleemosynam dat misereri d̄, quia sicut miseriam propriā tollere vult, ita & alienā tollit subueniendo in necessitatibus. Et hoc fit cōdicando bona sua miseris. Vnde cōdicatio bonorum priorū facta misero eleemosynæ nomen accepit. Et hoc est materialiter eleemosyna. Nō p̄t tñ eleemosyna esse meritoria, nisi in Deū dirigatur, iō vt diffiniat̄ eleemosyna, s̄m q̄ est actus meritorius ponitur ibi, q̄ fiat pp̄ Deum. Et sic in definitione ista tanguntur quæ, quæ concurrunt ad perfectionē eleemosynæ, in quantum est meritoria. Principium. n. in eleemosyna est miseriam aliena, quia illud est pp̄ quod mouemur, & cui volumus subuenire. Et hoc tangitur in definitione cum d̄ indiget. Et quia ex aliena miseriam nascitur in corde nōo similis miseriam, q̄ vocatur mīa, quia aliās non misereremur tangitur istud eū d̄ ex cōpassione. s. quia miseriam alienā cōpatimur. Et quia eleemosyna terminatur in releuando istā alienā miseriam de qua compatimur, tāgīt hoc cū d̄ opus in quo aliquid datur, quia p̄ id q̄ dat miseriam tollitur. Et istud est esse eleemosynæ, scilicet totum quod dictum est. Et quia ad bonitatem operis

B 3 me-

ritur esse bonū ex gñe, qđ est esse bonū ex objecto, & essentiali, sed requiritur et bona intentio respectu finis, ponitur intentio, qđ facit actum meritorium. Et hoc tangitur cum dicitur per Deum. Et ideo si diffiniret eleemosyna eo modo quo diffiniuntur virtutes morales, vel actus earum non diceretur ibi per Deum, quia istud non pertinet ad essentiam eleemosynæ, sed ad esse meritorium, qđ est accidentale ei. Quia tamen nos attendimus potius ad opera, in quantum sunt meritoria, qđ in quantum sunt simpliciter talia opera, ponimus in diffinitione eleemosynæ esse per Deum. Ad primum dicendum, quod in eleemosyna semper aliquid datur. Quia licet aliqui consistat eleemosyna in opere, ut in efficiendo aliquid pro altero dicimur ei semper dare aliquid. Quia secundum Aristoteli Ethicorum c. de liberalitate datur, & acceptum vocatur oia, qđ potest numerate comparari. Et quia actus humani, & opera eius potest extimari in pecunia, si quis facit aliquid pro altero et nihil dādo dicitur aliquid dare, & ita in eleemosyna cum oēs actus ordinantur ad subventionem quandam miseriarum (sunt numerate mensurabiles, ideo eleemosynam faciens semper dicitur aliquid dare, vnde recte dicitur opus in quo aliquid datur. Ad secundum dicendum, quod quia distinguuntur actus ex objectis, & habitus per actus, accipiunt aliqui oia ista idem nomen, quia unum quasi ab altero pendet, vel derivatur. Ut sicut patet de fide, quia fides accipitur aliqui pro habitu creditivo, aliqui pro actu credendi, interdum vero pro re credita. Et sic eleemosyna potest accipi pro ipso actu dandi. Et tunc vocatur opus aliqui ipsam rem datam. & sic dicimur dare eleemosynam. Hic autem diffinitur eleemosyna prout est opus, & non prout est res data. Ad tertium dicendum, quod clericis et si non sint indigentes dantur eleemosynæ, non tanquam ipsis, sed tanquam ministris pauperum, quia ipsi melius possunt dispensare pauperibus, qđ principaliter dātes, & sic est eleemosyna indigentium dare mediate, vel immediate data. Ad quartum dicendum, quod quod agere ex passione, & ex electione sunt inter se distincta, laudabilis est agere ex electione, quia istud pertinet ad virtutem. Quod in electione, & passio sibi concurrunt ad eundem actum, & passio obedit rationi, actus est inferior, quā si fiat ex sola electione, sicut pugnare ex sola electione, & sine ira est actus minus intentus, qđ pugnare ex electione serviente sibi ira, ut ostenditur 3. Ethicorum c. de fortitudine. In eleemosyna autem accipitur compassio, ut est nomen passionis, quæ proprie importat passionem tristitiæ de aliena miseria. Accipitur tamen et compassio pro actu voluntatis quo alicui displicet aliena miseria et non existente aliquo motu in parte sensitiva, qui vocatur passio. Et sine ista compassione nunquam eleemosyna est danda, quia non subveniret aliquis miserie alienæ, nisi vellet eum non esse miserum. Et talis compassio est in Deo est, quia ei mala nostra displicent voluntate antecedente, & est aliqui voluntate consequente. Voluntas antecedens est quia aliquid volumus non comparando ad aliquid aliud. Et hoc modo Deus non vult aliquod malum, quia tunc vellet malum absolute, & sic displicet ei de penis omnium hominum, quia Deus non est crudelis, ut delectetur absolute in penis hominum, quasi ipsæ se bone sint. Voluntas consequens est quia aliquid volumus, vel volumus solum in comparatione ad alterum. Et sic Deus vult homines aliquos damnari in quantum iustum est eos damnari pro sua demerita. Et ita vult aliquos puniri hic in quantum merentur. Tunc autem Deo displicent miserie nostræ voluntate antecedente, quod non vult eas absolute in quantum miserie sunt. Et hac voluntate Deo displicent miserie omnium hominum, & etiam demonum. Tunc tamen non liberat a miseria, quia voluntas antecedens, nunquam impletur, nisi quod coincidit

cum voluntate consequente. Tunc autem displicent Deo miserie nostræ voluntate consequente, quando non vult illas absolute, nec etiam per comparationem ad aliquid. Et tunc quia Deus nullo modo eas vult, necesse est nos liberari ab illis, vel non incidere in eas. Et sic in Deo est compassio, sicut in nobis prout est actus voluntatis quo displicet nobis aliena miseria. Huic autem compassioni adiungitur aliqui compassio proprie dicta, quæ est passio tristitiæ de aliena miseria, in quantum appetitus superior natus est mouere inferiorem appetitum. Vnde si sit fortis impressio in appetitu superiori, erit etiam in inferiori, nisi sit aliqua indistinctio repugnans in parte inferiori. Et ita misericordia, siue compassio, & verecundia, & nemesis, & quædam aliæ compassionem sunt laudabiles, in quantum procedunt consequenter ad debitam electionem boni appetitus superioris. Et sic dicendum, quod in eleemosyna semper requiritur compassio, quæ est actus voluntatis. Quod autem sit ibi tristitia, qđ est compassio aliene miserie, non est omnino necessarium, & tamen est ad vehementior, & perfectior, quod sunt simul ambæ compassionem. Ad quintum dicendum, quod licet esse per Deum non det speciem eleemosynæ gratum ad esse eleemosynam: dat tamen ei speciem siue complementum quod ad esse meritorium. Et magis hoc vocatur complementum, qđ species, ideo ponitur ultimo loco in diffinitione eleemosynæ.

An eleemosyna sit actus virtutis.
Quæst. XXXIII.

QVARETVR an eleemosyna sit actus virtutis. Dicunt quidam, quod non, quia 1. Timotheo 4. vbi dicitur, quod pietas ad omnia valet exponit. Pietatem per eleemosynarum largitionem, pietas tamen non est virtus, sed donum, quia ponitur inter septem dona Spiritus sancti. Ista 1. 1. Dona tamen & virtutes differunt inter se, ut patet 3. sententiarum dist. 34. ergo non est eleemosyna actus virtutis. Item nulla passio est virtus. 2. Ethicorum eleemosyna tamen procedit ex misericordia, vel miseria, quæ est passio, ut dicit Glossa super illud Psalmi 36, Tota die miseretur. eleemosyna a miseria incipit, ergo non est actus virtutis. Item nihil est in aliquo genere, quod non sit in aliqua specierum illius generis, non potest tamen eleemosyna, ut videtur reduci ad aliquam speciem virtutis: ergo non est in genere virtutis. Patet quia eleemosyna est circa bona exteriora, & circa exteriora solum sunt tres virtutes. scilicet iustitia liberalitas, magnificentia. Non pertinet autem ad iustitiam, quia per iustitiam dat quis alteri id quod non est dantis, sed accipientis. eleemosyna autem dat id quod proprium est, & non est accipientis. Etiam non pertinet ad liberalitatem, quia ipsa non intendit indigentiam in eo cui dar cum aliquando ex liberalitate diuitibus demus: eleemosyna tamen soli indigenti datur, ut patet præcedenti quæst. Non pertinet etiam ad magnificentiam, quia illa in solis magnis largitionibus consistit. 4. Ethicorum c. de magnificentia. eleemosyna autem aliquando in paruis, & aliqui in magnis consistit, ergo non erit actus alicuius virtutis. Dicendum, quod eleemosyna actus virtutis est, quia nihil est meritorium, nisi actus virtutis, cum felicitas sit virtutis præmiium, ut dicitur 1. & 10. Ethicorum. Eleemosyna tamen est valde meritoria, quia ut patet Tobia 4. liberat animam a morte. Ergo virtutis actus est. Et patet, quia cum virtus sit habitus quo dirigimur ad bene agendum, oportet quod omnis actus qui de se rectitudinem quandam importat reducat ad aliquam virtutem, quamvis in ratione illius actus non exprimat omne illud, quod ad perfectionem virtutis requiritur. Sicut dare quod dandum est dicitur esse actus liberalitatis, quamvis in hoc non exprimat omnes debitas

circum-

circumstantia, quæ ad actum liberalitatis exigitur. cum ergo eleemosyna secundum, quod dictum est importet quandam rectitudinem, quia significat dationem ordinatam ad subueniendum alienæ miserie, ut patet ex ipso nomine, scilicet quia eleemosyna miseria significat, necesse est, quod eleemosyna sit aliquo modo actus virtutis, & erit actus liberalitatis quamvis non exprimat oēs condiciones, quæ ad actum virtutis requiruntur. Sed quia liberalitas ordinat acceptiones, & dationes, ut bene se habeant, erit eleemosyna aliquo modo actus liberalitatis. Nam misericordia a qua est eleemosyna liberalitatis pars est, scilicet quia liberalitas respicit in dationibus solum bonum in communi, scilicet dat, quia iudicat bonum esse dare vnde cumque eueniat, quod sit bonum illud dare. misericordia autem respicit in dationibus quoddam bonum in speciali, scilicet releuationem alienæ miserie. Est ergo eleemosyna actus misericordie, & consequenter actus liberalitatis.

Ad primum dicendum, quod eleemosyna actus virtutis est, cum sit actus misericordie, & liberalitatis. Cum autem dicitur, quod est actus pietatis accipitur pietas large pro misericordia, sic dicit Augustinus 10. de civi. Dei. Nā pietas proprie ad diuinum cultum pertinet. Vnde eleemosyna non est actus doni, sed virtutis.

Ad secundum dicendum, quod eleemosyna est actus misericordie, & consequenter virtutis. Et cum dicitur, quod misericordia est passio. dicendum, quod prout est quædam displicentia voluntatis de aliena miseria est electio, & non passio, prout vero est tristitia quædam in parte inferiori de aliena miseria est passio, & non potest esse virtus. Primo modo eleemosyna est actus misericordie, & sic est actus virtutis, & non secundo modo: licet misericordia secundo modo concurrat cum misericordia primo modo ad hoc, quod sit actus intensior licet hoc non sit semper necessarium, ut dictum est præce. q.

Ad tertium dicendum, quod eleemosyna reducitur ad aliquam virtutem moralem, quia reducitur immediate ad misericordiam, & immediate ad liberalitatem. Et cum dicitur, quod liberalitas non respicit indigentiam. dicendum, quod licet liberalitas sit suam rationem cōem non respiciat indigentiam, non est tamen inconueniens aliquid parrem, vel speciem liberalitatis respicere indigentiam, sicut animal secundum suam rationem cōem non dicit rationale: aliqua tamen species animalis est, quæ secundum se dicit rationale.

Secundum quosdam tamen eleemosyna pertinet ad iustitiam, quia actus iustitiæ est subuenire miseris, ut dicit Augustinus & habetur 3. sententiarum dist. 33. Et tamen non proprie subuenire miseris est actus iustitiæ, sed solum ratione sue partis, quæ est liberalitas, & id, quod conuenit virtuti inferiori conuenit superiori secundum quendam modum eminentie, & cōprehensionis, ut quidquid conuenit speciebus conuenit generi in quantum comprehenduntur species sub genere.

An eleemosyna sit actio charitatis. Et quod actus omnium virtutum pertinet ad charitatem. Quæst. XXXIII.

QVARETVR an eleemosyna possit dici esse actus charitatis. Quidam dicit, quod non sit actus charitatis, quia actus charitatis non potest esse sine charitate: dare tamen eleemosynam potest esse sine charitate iuxta illud 1. Cor. 13. Si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum charitatis autem non habeam, &c. ergo non est dare eleemosynam actus charitatis. Item eleemosyna computat inter opera satisfactionis, ut ostendit sequenti quod. Pertinet tamen satisfactio ad iustitiam, ergo dare eleemosynam non pertinet ad charitatem, sed ad iustitiam. Item dare eleemosynam pertinet ad laetitiam, ergo non ad charitatem cum sint virtutes distincte. Patet hoc, quia dare hostiam Deo est actus laetitie: dare tamen eleemosynam est offerre

Alph. Toft. In Matth. Pars III.

Deo hostiam ad Heb. 13. Beneficentie, & cōionis nolite obliuisci: talibus, n. hostiis premeret Deus. Beneficentia tamen ad eleemosynam pertinet, ergo eleemosyna pertinet ad laetitiam. Item ostensum est præcedenti quod eleemosyna est actus liberalitatis, ergo non est actus charitatis, quia sunt virtutes distincte, vna moralis, & alia theologica.

Dicendum, quod dare eleemosynam est actus charitatis, quia 1. Io. 4. dicitur. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitate habere, & clausit visceres sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo? Christus quoque præcedenti c. locutus est de actu charitatis dicens. diligite inimicos vestros, subiunxit. Benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro plequentibus vos, & tamen orare, & benefacere sunt eleemosynæ, & ponit Christus ista cum ope charitatis, quod est diligere, quasi isti sint exteriores actus charitatis, ergo eleemosyna actus charitatis est. Et patet hoc, quia actus exteriores non sunt immediate actus virtutis, sed actus interiores cum virtus sit habitus electivus, secundo Ethicorum. Reducuntur tamen ad virtutem illam ad quam pertinet illud, quod est motiuum huius actus. Motiuum autem ad dandum eleemosynam duplex est. Vnum prouenit a parte exteriori, & aliud ab intra. Ab extra est indigentia alterius, quia eleemosyna non datur, nisi indigentibus: ab intra est charitas, quia nisi quis diligeret proximum: suum non subueniret ei, et in necessitatibus constituto. Quantum ergo ad primum motiuum eleemosyna pertinet ad misericordiam: cum misericordia principaliter respiciat alienam miseria. Quantum ad secundum eleemosyna pertinet ad charitatem. Et ita potest dici, quod eleemosyna est actus misericordie, & est actus charitatis, sed magis immediate pertinet, & magis proprie secundum rationem eleemosynæ ad misericordiam, qđ ad charitatem.

Est et actus liberalitatis in quantum misericordia est pars, vel species liberalitatis: iustitia autem non est actus, nisi largissime, ideo quod absolute queritur de eleemosyna cuius virtutis sit actus potest dici, quod misericordie, vel charitatis: melius tamen dicitur, quod misericordie. Ad primum dicendum, quod actus virtutis dicitur esse aliquid duplex. Vno modo materialiter, sicut actus iustitiæ est facere iusta, & sic potest esse actus virtutis sine virtute. Et multi non habentes habitum iustitiæ operantur iustum naturali ratione, vel ex timore propter seipsum, aut aliam causam. Et hoc modo causantur habitus virtutis ex operationibus virtutis, quod sunt sine habitu, ut ex hoc, quod est fortia facere, & iusta, efficiuntur quis fortis, & iustus. Alio modo dicitur esse aliquid actus virtutis formaliter, & sic actus iustitiæ est actio iusta eo modo quo iustus facit, & delectabiliter. Et hoc modo actus virtutis nunquam est sine virtute. Dare eleemosynam materialiter potest esse sine charitate: dare tamen eleemosynam, quæ sit formaliter eleemosyna, scilicet per Deum delectabiliter, & pro merito, & omni modo quo debet non potest esse sine charitate. Ad secundum dicendum, quod nihil prohibet actum vnius virtutis cōpetere alteri virtuti, scilicet cōpetat vni elicitivæ, & alteri imperatiue: vtrique autem elicitivæ non cōpetit. Dicitur cōpetere actus virtuti alicui elicitivæ cuius est proprie, sicut terribilia sustinere, & aggredi solius fortitudinis est. abstinere a delectabili turpi solius temperantiæ est, quia ab istis elicitivæ imperantur pertinet actus ad illam virtutem, quæ regulat alias in finem sui ipsius. Actus tamen illarum, nunquam erunt istius elicitivæ, sed dicentur esse ei, quia imperat virtutibus quas ordinat, ut istos actus eliciant. Et sic abstinere a turpi, & sustinere terribilia poterunt esse actus iustitiæ in quantum iustitia est excellentior virtus, quam temperantia, & fortitudo. Ut si quis videat iniustum esse accedente ad uxorem proximi: abstinere tamen ab illo turpi delectabili non potest, nisi per temperantiam, ideo iubet temperantiæ ipsa iustitia, ut eliciat actum abstinendi. Sic etiam si quis videat iniustum esse pro republica, vel pro re aliqua honesta exponere se terribilibus,

B 4 bus,

bus, & nulla sit virtus, quæ hoc possit, nisi fortitudo: iuber iustitia fortitudini, vt exponat se terribilibus, & ita ordinat iustitia istas duas in suum finem. Et vocatur isti duo actus iustitiæ non elicitiue, sed imperatiue. Habere autem actus imperatos non pertinet ad quamlibet virtutem, sed solum ad excellentem, quæ habet aliquas quas in finem suum dirigit. Et quanto fuerit aliqua virtus nobilior: tanto habebit plures actus imperatos. Et quia potentia volutiua imperat omnibus potentijs: sequitur quod illa virtus, quæ fuerit excellentior in voluntate, erit simpliciter imperans omnibus virtutibus. Et ita actus omnium virtutum pertinent ad charitatem, vel sunt actus charitatis imperatiue: elicitiue tamen solus est actus eius diligere. Nulla enim virtus potest habere, nisi vnicum actum elicatum. scilicet autem de imperatis. Ita autem est de elemosyna, quia poterit pertinere ad opera satisfactoria: in quantum misericordia, quæ est in defectum patientis ordinata rursus ordinatur ad satisfaciendum pro culpa ipsa: tamen quantum ad illum habitum a quo elicatur, dicitur esse actus misericordie, vel liberalitatis. Potest tamen a charitate ordinari ad satisfaciendum pro culpa, & sic pertinet ad opera satisfactoria. Potest etiam ordinari in ratione sacrificij ad placandum Deo, id est vt detur elemosyna, tanquam quoddam sacrificium, & sic pertinet ad latrariam. sed hæc prouenit ei a charitate ordinante eam per imperium, ex habitu tamen elicitiue non competit sibi, nisi actus misericordie, & ad subventionem alienæ misericordie, & per hoc etiam patet responsio ad tertium.

Ad quartum dicendum, quod dare elemosynam pertinet ad liberalitatem mediate, in quantum misericordia cuius est elemosyna proprius actus, est pars liberalitatis, vt dictum est precedenti q. Et sic non pertinet ad eam immediate elicitiue, nec imperatiue, ad charitatem autem pertinet imperatiue, vt dictum est, & non solum imperatiue, sicut actus omnium aliarum virtutum, sed specialius, quia habet magnam similitudinem cum actu elicito charitatis, scilicet diligere. Vnde Christus postquam posuit actum proprium charitatis, scilicet diligite inimicos vestros, subiunxit elemosynam dicens. Et benefacite his, qui oderunt vos.

Ad elemosyna sit pars satisfactionis. Et quomodo satisfactorium opus dupliciter dicatur. Et confessor, dicens penitenti, omnia bona, quæ feceris sint tibi in remissionem peccatorum, imponit hoc pro satisfactione. Et quod idem asseruit sub pena præcepti continentem sibi ad obseruandum, quæ sibi imponit. Et quod omnia ieiunia ecclesiæ, & festorum obseruationes, & quæ ex voto sunt, sunt ad satisfaciendum pro peccatis. Quæst. XXV.

QUÆRITUR an elemosyna sit pars satisfactionis.

Aliqui dicunt, quod non, quia non tenetur satisfacere, nisi qui peccauit, & tamen si, nunquam peccauit, vt pote proximis in necessitate, ergo non est pars satisfactionis.

Item totum non potest esse perfectum si pars aliqua subtrahatur ei. Potest tamen aliquis perfecte satisfacere de aliquo peccato etiam si nulla elemosyna faciat, vt orando, ieiunando, peregrinando, & ita de ceteris. non est ergo pars satisfactionis.

Item nihil potest esse pars totius, nisi differat ab alijs partibus eiusdem. Elemosyna tamen non differat a ieiunio, & oratione secundum, quod ad penitentiam pertinent, quia hoc competit eis omnibus in quantum sunt penalia. Ergo non est pars satisfactionis.

F Item si esset pars satisfactionis esset aliquid, quod posset ab omnibus haberi, vel fieri, quia in sacramentis necessitatis remediū adhibetur, quod nulli possit deesse, sicut aqua in baptismo. sed penitentia est sacramentum necessitatis, & satisfactio est pars eius. Si ergo esset elemosyna pars satisfactionis posset ab omnibus fieri, sed non potest cuiuslibet competere, sed solum possidenti aliquid temporale. ergo elemosyna non est pars satisfactionis.

Dicendum, quod est pars satisfactionis, quia Luce 3. super illo verbo. facite fructus dignos penitentiae. dicit Glo. quod dare elemosynam est pars penitentiae, sed hoc non est, nisi ratione satisfactionis, ergo est pars satisfactionis. Et est in penitentia, sicut in foro seculari in quo puniuntur quis pro peccato non solum pena corporali, sed etiam per bonorum subtractionem, sic autem in foro penitentiae satisfactio fit per opera penalia, ideo non solum debent esse ibi opera, quæ affligant corpus, sicut ieiunium, sed etiam subtractio aliqua temporalium rerum sicut elemosyna. Et sic erit pars satisfactionis.

Pro quo sciendum quod opera satisfactoria dicuntur opera bona & penalia, quæ alijs necessaria non erant nisi quis peccasset, & nunc ad remissionem peccati necessarii sunt. Cessare autem a peccato, vel non peccare non est satisfactio, cum satisfactio consistat in operibus bonis quæ alijs non erant necessaria, cum satisfacere dicat quandam recompensationem penę pro peccato. Et tamen etiam si quis, nunquam peccasset, teneretur, nunquam peccare, ergo non est hic satisfactio. Facere tamē bonum, vt dare elemosynam tenetur homo interdum etiam sine peccato, vt existente proximo in necessitate. Ideo facere tale bonum non est satisfactio. Ex quo apparet, quod elemosyna non est semper pars satisfactionis. Et sic dicendum, quod elemosyna, quando cadit sub necessitate non est pars satisfactionis, sed est de bonis operibus cadentibus sub præcepto. Cum autem est necessaria pars satisfactionis est, quia est opus bonum, & penale ex supererogatione factum, quod pertinet ad rationem satisfactionis. Et sic secundum totam suam generalitatem elemosyna non est pars satisfactionis. Idem in ieiunio est, quia aliquando necessarium est, & tunc non pertinet ad satisfactionem, sed quando liberum est pars satisfactionis esse potest. Et idem de ceteris partibus satisfactionis.

Vt tamen hoc intelligatur sine errore, considerandum, quod cum loquimur de opere satisfactorio potest intelligi dupliciter esse opus satisfactorium, scilicet principaliter, vel totaliter satisfactorium, id est ad istum finem ordinatum, vel minus principaliter satisfactorium. Accipiendo secundo modo omne opus bonum in charitate factum, & propter Deum, est satisfactorium, quia præter hoc, quod est meritorium, & debitum, est ibi aliqua ratio satisfaciendi in quantum illud opus est penale, & est in charitate factum. Et hoc modo ecclesiasticus minister, quando alicui penitentiam imponit dicit, omnia bona, quæ feceris sint tibi in remissionem peccatorum, id est in satisfactionem pro peccatis commissis, quia non loquitur de remissione quantum ad maculam, vel reatum, quia iam præsupponitur, quod peccatum deletum sit per contritionem, & confessionem, non tamē esset hoc verum, nisi quodlibet opus bonum esset aliquo modo satisfactorium. Ideo omnia opera bona in charitate facta quantumcunque sint necessaria necessitate iuris naturalis, vel diuini positiui, vel iuris ecclesiastici, aut humani sunt satisfactoria, non tamen sunt principaliter satisfactoria, quia non sunt imposita nobis ad finem satisfaciendi principaliter, sed in quantum debitum, vel iustum est

est talia facere. Et ideo nos solemus ea vocare satisfactoria, quia actus, vel res denominatur ab eo, quod principaliter in ea est.

Secundo modo dicitur aliquid satisfactorium, scilicet principaliter. Et hoc stat dupliciter. Primo modo, quia sunt opera bona in charitate facta ex nulla necessitate, sed pure libere, & sic sunt omnia opera supererogationis, & sic sunt strictissime satisfactoria, quia hoc principaliter faciunt, & facientes ad hoc principaliter faciunt, vt per ea satisfaciunt de commissis deinde augmentum glorię acquirant.

Secundo modo sunt satisfactoria opera bona in charitate facta ex necessitate tamen præcepti, & tamē præcipiens ordinauit totaliter, vel principaliter ad finem B satisfaciendi. Et sic ieiunia introducta ab ecclesiā, & obseruationes festorum ex necessitate obseruantur in quantum sub præcepto cadunt. Et tamen non est dubium quin sint opera satisfactoria. Nam ad hunc finem instituta sunt, sic dicunt Aug. & Grego. loquendo de ieiunio quadragesimali, quod ideo 40. diebus ieiunamus quasi ducto quaternario in denarium, vt siquid per corruptibilitatem quatuor humorum, vel elementorum contra decem præcepta decalogi per quæ intelliguntur omnia præcepta peccamus, per istud ieiunium emedetur. Sic etiam Leo Papa in sermone, & habetur 76. di. c. Igitur post sancte. dans rationem quare ieiunium secundum quatuor temporum post Pentecostem obseruare debeamus dicit. Post acceptum Spiritus Sancti donum salubriter, & necessario est C ordinata consuetudo ieiunij, vt siquid forte inter ipsa festiuitatis gaudia negligens licentia, & libertas immoderata præsumpserit, hoc religiose abstinentię censure castiget, id est emender, scilicet satisfaciendo, quæ castigatio satisfactoria est. Necessario est ergo, quod ista nobis ad satisfactionem proficiant, cum ecclesia ad istum finem nobis imponerit. Et sic non est inconueniens immo necessarium est, quod opera aliqua ex necessitate facta præcepti sint satisfactoria. Et patet, quia in foro penitentię id, quod sacerdos imponit confitenti: attingit eum sub pena peccati mortalis, sicut quælibet præcepta ecclesiæ. Et tamen nemo dubitat quin id, quod sacerdos imponit sit opus satisfactorium: immo illa proprie vocantur opera satisfactionis, quæ sacerdos imponit potius, quam illa, quæ quis sponte affumit: cum satisfactio sit pars penitentię, & moderatio eius pertinet ad solū sacerdotem de poeni. di. 1. c. Menuram. Ergo opus fieri ex necessitate præcepti nihil minuit de ratione satisfactionis proprie dicte, dum tamen præceptum sit, vel iniunctum illud opus principaliter ad satisfaciendum. Et quia omnia ceremonialia, quæ ecclesia imponit, vt ieiunia, & festorum obseruationes, & alię ceremonię Christiani cultus non erant alijs debita, nisi in quantum ecclesia illa imponit, necesse est dici, quod imponerit illa ad satisfaciendum finem, quia alijs attingeret nos inutiliter ad aliquid, quod alijs erat indebitum. Et hæc est inconueniens. Sunt ergo omnia talia opera principaliter satisfactoria, sicut illa, quæ imponuntur in foro penitentię.

Sic etiam est de omnibus, quæ ex voto sunt, & de omnibus obseruationibus religionum, quia in illa sunt ex voti necessitate. Nemo tamen dubitat quin sint satisfactoria, quia alijs deterior esset conditio uouentium. Nam faciendo ista sine voto manifestum est, quod essent satisfactoria, & tamen melior est conditio uouentium, quam non uouentium faciendo id est opus in specie. Ergo sunt ista opera istis satisfactoria licet sint ex præcepti, vel voti necessitate, & sunt principaliter satisfactoria.

Dicendum ergo, quod esse opus meritorium, & satisfactorium conuertuntur. Nam omne opus satisfactorium est meritorium, quia nemo potest satisfacere pro peccato, nisi existens in charitate. Et tamen quicumque est in charitate meretur per omnia bona, quæ facit propter Deum. Etiam omne opus meritorium est satisfactorium: cum omne opus bonum factum in charitate sit satisfactorium, vt dictum est & tamen, quia maxime satisfactoria sunt illa opera, quæ ad nullum alium finem sunt, nisi ad satisfaciendum saltem principaliter, & agens propter hoc illa facit dicuntur esse satisfactoria opera bona, scilicet ex genere, & laboriosa, & in charitate facta, quæ alijs non erant debita, scilicet si homo non peccasset: de quo etiam dictum est precedenti c. q. 171. scilicet quod sine charitate non fit satisfactio.

Ad primum dicendum, quod elemosyna, quam tenetur facere, qui non peccauit, non est pars satisfactionis principaliter, sed boni operis necessarii, sed illa elemosyna, quæ ex supererogatione inducitur. Ad secundum dicendum, quod tenetur ratio illa in partibus integralibus totius, quæ debent simul esse in actu ad hoc, quod totum perfectum sit, secus de partibus subiectiuis, quia in qualibet earum reperit perfecta ratio totius. Et sic illa sola existente totum perfecte est per illam, sicut genus perfecte inuenitur in qualibet specie, id est esse generis, ita elemosyna est pars subiectiua satisfactionis, vnde ea sola existente poterit esse satisfactio perfecta, vel ea non existente, dum tamen existat aliqua alia pars satisfactionis.

Ad tertium dicendum, quod elemosyna differt a ieiunio, & oratione, quæ sunt partes satisfactionis non secundum rationem generalem penę, sed secundum rationem specialem. Nam pena dicitur malum quoddam in quantum subtrahit quoddam bonum. Et sic nocet nobis. Ideo sicut alia est ratio specialis boni in diuitijs quas appetit concupiscentia oculorum, & alia in delictijs quas appetit concupiscentia carnis, & alia in honoribus in quos tendit superbia vitę, ita est in speciali diuersa ratio penę in subtractione istorum bonorum, scilicet alia in elemosyna, quæ subtrahit diuitias: alia in ieiunio, quod subtrahit delicias: alia in oratione, quæ altitudinem spiritus superbi, id est superbiam vito deprimit per humilitatem quandam. Et sic licet competat istis tribus pena in generali, non tamē competit secundum eandem rationem specialem, ideo sunt diuersę partes satisfactionis, scilicet secundum diuersas rationes.

De tribus autem bonis prædictis an sint bona simpliciter, vel solum extimata bona, non differt quantum ad hæc, quod subtractio ipsorum sit pena, quia pena non est, nisi secundum rationem appetitus, scilicet in quantum contrariatur ei, & sic cum ista tria extimetur bona, subtractio eorum erit penalis, etiam si ipsa non sint vere bona. Quia tanta est pena quantum est extimatio de bono, quod nobis inuoluntarie auferatur, vel de malo, quod inuoluntarie infligitur.

Ad quartum dicendum, quod quilibet peccans potest facere elemosynam, quia elemosyna non solum consistit in collatione pecunię, sed etiam in alijs obsequijs exhibitis proximo indigenti propter Deum. Vnde licet alicui desit pecunia non deest facultas faciendi elemosynam, quia manet alie elemosynę corporales, quia potest quis operas tuas alteri concedere, quæ sunt pecunia extimabiles. Et si omnino deest facultas respectu elemosynarum corporalium propter penuriam rerum, & corporis debilitatem: nondum tamen deesset simpliciter potestas faciendi elemosynam, quia adhuc manebunt elemosynę spirituales, quia posset consulere alteri, vel orare pro eo. Nemo ergo est, qui non posset elemosynam facere, etiam si alicui posset omnia ista deficere, saltem non poterat deficere

factorium est meritorium, quia nemo potest satisfacere pro peccato, nisi existens in charitate. Et tamen quicumque est in charitate meretur per omnia bona, quæ facit propter Deum. Etiam omne opus meritorium est satisfactorium: cum omne opus bonum factum in charitate sit satisfactorium, vt dictum est & tamen, quia maxime satisfactoria sunt illa opera, quæ ad nullum alium finem sunt, nisi ad satisfaciendum saltem principaliter, & agens propter hoc illa facit dicuntur esse satisfactoria opera bona, scilicet ex genere, & laboriosa, & in charitate facta, quæ alijs non erant debita, scilicet si homo non peccasset: de quo etiam dictum est precedenti c. q. 171. scilicet quod sine charitate non fit satisfactio.

Ad primum dicendum, quod elemosyna, quam tenetur facere, qui non peccauit, non est pars satisfactionis principaliter, sed boni operis necessarii, sed illa elemosyna, quæ ex supererogatione inducitur.

Ad secundum dicendum, quod tenetur ratio illa in partibus integralibus totius, quæ debent simul esse in actu ad hoc, quod totum perfectum sit, secus de partibus subiectiuis, quia in qualibet earum reperit perfecta ratio totius. Et sic illa sola existente totum perfecte est per illam, sicut genus perfecte inuenitur in qualibet specie, id est esse generis, ita elemosyna est pars subiectiua satisfactionis, vnde ea sola existente poterit esse satisfactio perfecta, vel ea non existente, dum tamen existat aliqua alia pars satisfactionis.

Ad tertium dicendum, quod elemosyna differt a ieiunio, & oratione, quæ sunt partes satisfactionis non secundum rationem generalem penę, sed secundum rationem specialem. Nam pena dicitur malum quoddam in quantum subtrahit quoddam bonum. Et sic nocet nobis. Ideo sicut alia est ratio specialis boni in diuitijs quas appetit concupiscentia oculorum, & alia in delictijs quas appetit concupiscentia carnis, & alia in honoribus in quos tendit superbia vitę, ita est in speciali diuersa ratio penę in subtractione istorum bonorum, scilicet alia in elemosyna, quæ subtrahit diuitias: alia in ieiunio, quod subtrahit delicias: alia in oratione, quæ altitudinem spiritus superbi, id est superbiam vito deprimit per humilitatem quandam. Et sic licet competat istis tribus pena in generali, non tamē competit secundum eandem rationem specialem, ideo sunt diuersę partes satisfactionis, scilicet secundum diuersas rationes.

De tribus autem bonis prædictis an sint bona simpliciter, vel solum extimata bona, non differt quantum ad hæc, quod subtractio ipsorum sit pena, quia pena non est, nisi secundum rationem appetitus, scilicet in quantum contrariatur ei, & sic cum ista tria extimetur bona, subtractio eorum erit penalis, etiam si ipsa non sint vere bona. Quia tanta est pena quantum est extimatio de bono, quod nobis inuoluntarie auferatur, vel de malo, quod inuoluntarie infligitur.

Ad quartum dicendum, quod quilibet peccans potest facere elemosynam, quia elemosyna non solum consistit in collatione pecunię, sed etiam in alijs obsequijs exhibitis proximo indigenti propter Deum. Vnde licet alicui desit pecunia non deest facultas faciendi elemosynam, quia manet alie elemosynę corporales, quia potest quis operas tuas alteri concedere, quæ sunt pecunia extimabiles. Et si omnino deest facultas respectu elemosynarum corporalium propter penuriam rerum, & corporis debilitatem: nondum tamen deesset simpliciter potestas faciendi elemosynam, quia adhuc manebunt elemosynę spirituales, quia posset consulere alteri, vel orare pro eo. Nemo ergo est, qui non posset elemosynam facere, etiam si alicui posset omnia ista deficere, saltem non poterat deficere

desiderare voluntas faciendi hoc. Et hoc computatur tibi pro eleemofyna perfecta. Est igitur eleemofyna conuenienter pars satisfationis, & cuilibet competere potest.

Quot sint eleemofynæ, & earum sufficientia. Quæst. XXXVI.

QVÆRITVR de diuisione, & sufficientia eleemofynarum.

Aliqui dicunt, quod sunt quatuordecim eleemofynæ, scilicet septem corporales, & septem spirituales, vt dicitur in duabus questionibus sequentibus, & solent vocari quatuordecim opera misericordie spiritualia, & corporalia.

Sed obijciatur, quod sint solum duæ eleemofynæ; quia dicit Aug. in Enchiridion, & habetur 45. di. cap. Duæ sunt, quod duæ sunt eleemofynæ vna cordis alia pecuniæ. Eleemofyna cordis est dimittere illi a quo lesus es. Nam dare aliquid indigenti aliquando queris, & non habes. Et sic ponit solum duas eleemofynas, vnam quæ est remittere iniuriam peccanti: alia quæ est dare pecuniam indigenti, ergo non sunt quatuordecim.

Item patet, quod solum sint tres eleemofynæ, quia 45. di. c. Tria sunt. dicitur quod tria sunt genera eleemofynarum, vna corporalis egenti dare quidquid poteris, alia spiritualis dimittere a quo lesus fueris. Tertia delinquentem corrigere, & errantes in viam deducere veritatis. Et sic ponunt tres eleemofynæ particulares. Non ergo sunt quatuordecim.

Dicendum, quod eleemofynæ diuiduntur in duas, scilicet in corporales, & in spirituales, & sunt septem corporales, & totidem spirituales, vt ostenditur in duabus questionibus sequentibus. Et sic generaliter duæ sunt, particulariter sunt quatuordecim.

Ad primum dicendum, quod Aug. dixit esse duas eleemofynas, idest duo genera eleemofynarum, quia quodlibet istorum habet sub se species septem eleemofynæ. Et si obijciatur, quia dicitur ibi eleemofyna cordis est dimittere a quo lesus es, & alia est eleemofyna pecuniæ, & ista non sunt genera eleemofynarum, vt possint comprehendere sub se species quatuordecim, sed sunt duæ species eleemofynæ: dicendum, quod Aug. ponit duas eleemofynas, scilicet spirituales, & corporales, quæ sunt duo genera ad quatuordecim species eleemofynæ. Quando tamen dixit remittere a quo lesus es, &c. noluit innuere, quod id, quod comprehendebatur sub istis duabus erat solum eleemofyna, sed ponuntur ista duo, tanquam exempla, vt per hoc intelligantur omnes aliæ species, vel possit dici, quod aliquo modo ad istas duas reducuntur omnes aliæ. Nam de omnibus corporalibus manifestum est, quod ad eleemofynam pecuniæ reducuntur, quia omne opus, quod quis facit ad vtilitatem proximi pecunia extimari potest, omnes etiam eleemofynæ spirituales possent reduci ad hoc, quod est remittere ei a quo lesus es. Et tamen melius dicitur, quod sint, tanquam duo exempla eleemofynarum duorum generum.

Ad secundum dicendum, quod insufficienter enarrantur ibi eleemofynæ. Et hoc, quia non intendebat omnes illas comprehendere, qui hæc dixit.

Aliiter potest dici, & melius, quod sicut cõiter reducimur oes eleemofynas ad corporales, & spirituales quæ modum tenuit Aug. ita potest dici, quod reducuntur oes ad tria genera, scilicet quædam sunt pure corporales, sicut in quibus soli corpori subuenitur, vt sunt oes illæ septem quas dicimus opera misericordie corporalia, aliæ sunt pure spirituales, sicut remittere iniuriant, & ora-

re pro eo, aliæ sunt mixtæ ex corporali, & spirituali. Et ita est corrigere delinquentem cum ibi pena sit corporalis, fructus tamen correctionis est spiritualis. Et id dicitur in eo. c. Tria sunt, quod tertia eleemofyna est delinquentem corrigere, & errantes in viam reducere veritatis, qui scilicet partim pena, & partim exhortatione reducuntur. Et sic est etiam conueniens modus distinctionis eleemofynarum in tria genera.

Quæ, & quot sunt eleemofynæ corporales, siue opera misericordie corporales. Quæst. XXXVII.

QVÆRITVR spãliter circa eleemofynas corporales quot, & quæ sunt, & an conuenienter assignentur.

Dicunt quidam, quod non assignantur conuenienter tot, quia inter istas ponitur sepelire mortuū, & tñ hoc nõ pertinet ad eleemofynam, quia per eleemofynam subuenitur indigenti, & subleuatur miseria eius supra, q. 22. & tamen sepultura non proficit mortuo, vt dicit Seneca li. de remedijs fortuitorum, ergo non est eleemofyna. Et patet, quia si ei prodesset subtrahendo hoc, quod prodest mortuis possemus eis nocere: mortuis tñ nocere non possumus infra 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, & post hoc non hñt amplius quid faciant. si tñ possemus nocere mortuis: adhuc post mortem haberemus aliquid, quod possemus facere p̄ eos. Ergo non possumus, & qñt, nec prodesse. Et ita sepelire mortuum non erit eleemofyna. Item patet, quia Christus infra 25. ponit opera misericordie de quibus homo iudicabitur, & per quæ liberabitur, si illa fecisse inueniatur, ibi tamen nõ ponitur sepelire mortuum, ergo non est eleemofyna.

Interponitur inter corporales eleemofynas vestire nudum, & cibare esurientem, & tñ quadam vestes non pertinent ad necessitatem, sed ad ornatum, vt p̄ciosæ, & quidam cibi non sunt ad necessitatem, sed ad delicias, eleemofyna tñ solum est ad tollendum miseriam, & inopiam indigentis. 3. q. 22. Ergo vestire nudū, & cibare esurientē non est semper eleemofyna.

Alij dñt, quod ultra istas septem debent poni aliæ eleemofynæ corporales, quia eleemofyna datur ad subueniendum necessitatibus proximi, sed præter illas septem necessitates quibus subuenitur per illas septem eleemofynas sunt multæ aliæ necessitates humanæ vitæ, sicut cecus indiget ductore, & claudus sustentatore, & pauper diuitiis, & ita de alijs, ergo non est sufficiens enumeratio eleemofynarum maxime, quia inter oes necessitates paupertas est vrgentissima. Et tñ de paupertate nulla fit mentio inter istas eleemofynas. Dicendum, quod eleemofynæ corporales septem ponunt, scilicet pascere esurientē, potare sitientem, vestire nudū, recolligere hospitem, visitare infirmum, redimere captiuū: sepelire mortuum, quæ colliguntur hoc versu, si visito, potō, cibo, redimo, tegeo, colligo, cõdo. Cã, & sufficientia istorum hñt fm diuersitatem defectuū humanorū. Nam cum sit eleemofyna semp ad indigentē ad reuelandū eius miseriam. 3. q. 22. erit eleemofyna semp p̄ aliquo defectu tollendo, vel releuando. Differunt ergo modi eleemofynarū fm modos defectuū, & quia eleemofynæ corporales dñra corpore fm varietatem defectuū corporis multiplicabunt, defectus aut corporalis, aut est in vita, aut post vitā. Si post vitam sic est mortuū sepelire, si in vita, aut est communis defectus respectu eorū quibus oes indigēt, aut est specialis pp̄ aliquod accidens superueniens. Si primo mō, aut est defectus interior, aut exterior. interior aut duplex est. Vnus est ipsa fames, q̄ est appetitus cibi pp̄ defectum sicci, & calidi. Et pp̄ hoc ponit pascere, vel cibare esurientē. Alius est defectus sitis, quæ est appetitus humidi necessarii. Et huic subuenitur p̄ potū. Et pp̄ hoc qñ potare

potare sitientem. Si aut sit defectus exterior cõis, i. respectu exterioris auxiliij est duplex. Vnus respectu regumēti. Et qñtum ad hoc ponitur vestire nudū. Alius est respectu habitaculi. Et qñtum ad hoc ponitur suscipere hospitem. Ista aut quatuor, scilicet duo interiora, & exteriora sunt simpliciter necessaria vitæ ecclesiasticæ. 29. Initium vitæ hois aqua, & panis, & vestimentum, & domus protegēs turpitudinē. Si aut sit defectus spãlis accidens quibusdam, & non oibus est duplex, quia aut ex cã intrinseca, aut ab extrinseca. Primus est infirmitas. Et qñtum ad hoc ponitur visitare infirmū. Secundus est capi ab hostibus. Et qñtum ad hoc ponit redemptio captiuorum. Et sic ad istas septem eleemofynas reduci pñt oes eleemofynæ corporales, quia sub istis defectibus includunt ceteri defectus corporales. Ad primū dicēdū, quod sepelire mortuū eleemofyna est. Et cū dñr, quod nõ confert mortuo: verum est qñtū ad sensum corporis post mortē, quia nullū habet, & sic Christus dixit, quod postq̄ quis occiderit corpus nõ habet amplius quid faciat. Est tñ aliquod beneficiū sepelire mortuū, quia ad ipsum pertinet hoc, tñ inquantū viuuit in memorijs hoium. Nã sicut si alicui viuenti iniuria fiat malū ei fieri dñr, quia viuuit, & sentit illud, ita quia mortui viuūt adhuc in memorijs hominū pñt fieri eis mala, & illa sentiūt eo mō quo viuūt. Et patet, quia Ari. 1. Ethic. c. p̄nepotū aut fortunatos ondit defunctis bonū, vel malū aduenire ex infortunijs, & ex fortunarijs p̄nepotū, & amicorū. A fortiori ergo bonū, vel malū eis eueniet ex his, quæ in corporibus eorū sunt. Hoc aut est inseparabile manere, vel sepelire. iō bonū qñdã est mortuū sepelire. Et ita non poneret in penã nõ sepelire quosdã, nisi eēt bonū qñdã defunctos sepelire, quia subtractio boni inuoluntarie facta pena est, nõ sepelire tñ, vel carere sepultura ponit in penã eis, qui seipso occiderunt, sicut dñr 5. Ethic. circa finē, quod pena adest seipsum corrupenti, i. ponit penã occidenti seipsum. Est ergo bonū quoddã mortuis ipsos sepelire pp̄ eē, quod hñt in memorijs hoium, quia reputant infelices si in sepulchro manent: tñ pp̄ affectū quē viuentes habuerūt, quia viuentes desiderauerunt, quod post mortē eorū corpora sepelirent. Et id multi hoies in vita sunt solliciti edificare sibi sepulchra: amici tñ ex quadã pietate, & generaliter oes hoies ex quodã amore, qui cõperit eis pp̄ specie 8. Ethic. debent habere sollicitudinē, vt iustus, & pius affectus quē habuerunt viuentes non frustraret. Et sic sepelire debent eos. Multa quoq; alia sunt pp̄ q̄ bonū est homini sepeliri: maxime, quia sepulchra præstant quãdã memoriã defunctorū. Et sic fideles mouent ad orãdū p̄ eis. Vñ sepulchra dñr monumenta amonendo, quia monēt nos, & instruūt, vel in memoriã reducunt. Et ista est cã quare non solū fideles sepeliunt, sed et in ecclesia, vel iuxta ecclesiã sepeliunt, scilicet vt quñ fideles viuentes conuerterint ad ecclesiã, vt orent ammoniti ex sepulchris recordentur ipsorū mortuorū, & orent p̄ eis. De his Aug. li. de cu. pro mor. agen.

Quare christiani sepeliuntur in ecclesia.

Ad fm dicēdū, quod Christus non enarrauit oia opera misericordie, sed solum illa, quæ sunt maximè necessitatis. Et hoc, vt euidentior appareat iustitia iudicantis in eos, qui res tã necessaria p̄cepterunt, & tñ in alijs locis sacre Scripture fit mētio de sepeliendo mortuos, & cõprobat hoc, ranq̄ opus laudabile. Ista. n. est potissima laus Tobie, quod circa mortuos sepeliendos sollicitè vigilabat Tobie 1. 2. l. Qñ tu orabas cū lachrymis, & sepeliebas mortuos: ego obtuli oñes tuas dño. Laudatur, et Simon Machabeus, quia instruxit sepulchra pulcherrima patri, & matri, & fratribus 1. Macha. 13. Laudat et Ioseph, quia p̄rem suū Iacob cū magno honore de Aegypto defunctū detulit in terrã Chanaan ad sepeliendū Gen. 50. Iudæi quoque licet in ceteris male agerent, hoc tñ bñ egerunt, quod de pecunijs quas

Judas sibi retulit emerunt agrū in sepulchru peregrinorū. j. 27. Et ita in alijs locis scripture laudat cura sepeliendi mortuos. Ad tertium dicēdū, quod vestire nudum opus misericordie est: non tñ oportet, quod vestire quocunq; mō, siue quacunq; veste sit opus misericordie, quia qdã vestes sunt ultra pauperū necessitatē. Cibare et esurientes misericordie opus est, & tñ non oportet eis quocunq; cibos præstare, quia cibare pauperes delicatis cibis p̄ctm est, vt dicef. j. q. 71. Alter p̄t dici, quod aliquñ cibi delicati non p̄tinent ad delicias, sed ad necessitatē, & vestes p̄ciosæ, vel molles non sunt ad ornatum, sed vertunt in necessitatē. Et hoc est pp̄ duo, scilicet pp̄ infirmitatem, & pp̄ pristinã consuetudinē. De infirmitate patet, quia infirmi sustentandi sunt delicatis cibis, & nobiles, & diuites vestibus mollioribus de natura grauef de consuetudine pristina p̄ctm, scilicet pp̄ dignitatis statum. Et est durū assuescere ad cibos rudes, & grossos, & vestes abiectas, & duras. Vñ nõ sunt cogēdi ad hoc, sicut dñr 41. di. c. Non cogant diuites pauperū cibis vt. vtant consuetudine infirmitatis sue. Et pp̄ hoc Aug. in regula dicit his duobus generibus hoium magis subueniendum esse, q̄ alijs. Ad quartum dicēdū, quod licet multæ sint corporales necessitates, reducuntur tñ oes ad istas septem species eleemofynarū corporaliū. Nã regere cecū, & sustentare claudū reducitur ad visitationem infirmorū, quia per visitationē infirmorū intelligitur oē bonū, quod infirmis præstari p̄t. Cæcitas tñ, & claudicatio sunt qdã infirmitates. Subuenire et homini in quacunq; necessitate, vel passione illata ab extra pertinet ad redemptionem captiuorū. Et ita bñ facere eis, quia in carcere sunt liberando eos inde, aut qñque alia bona p̄stando pertinet ad redemptionem captiuorū. Vnde licet inter istas septem eleemofynas nõ ponat: Christus tñ illud posuit bis inter opera pietatis. j. 25. Et ita quoslibet alios defectus reducere possumus ad istas eleemofynas. Cum autē dñr de paupertate, quod non ponitur p̄ ea aliqua eleemofyna inter istas: dicēdū vno mō, quod sicut pecunia est ois res eo, quod omnia numismate mensurantur, vt dicitur quinto Ethicorum, & sic pecunia equiualeat omnibus rebus, ita paupertas nõ est aliquis specialis defectus, sed p̄tinet omnes defectus, quia pauper sitit, esurit: nudus est, domicilium non habet, quia pecunia ei deest ex qua oia necessaria habentur ad supplendū hos defectus. Non ergo potuit dari aliqua spãlis eleemofyna ad subueniendum paupertati, sed oes iste sunt in remediū paupertatis, quia ois eleemofyna datur indigenti. 3. q. 22. indigens tñ, & pauper idē sunt. Aliter p̄t dici, quod paupertati opponitur opulentia. Vel ergo volumus facere, quod pauper desinat esse pauper, & hoc non erit, nisi dando ei opulentia. Vel volumus, quod non peccet pp̄ paupertatē, & hoc fiet dādo ei necessaria. Primum nõ est eleemofyna, quia eleemofyna semper est opus pietatis, i. misericordie, & interdum est opus necessitatis: immo & interdum malum est, quia quibusdam nociuū est diuites fieri, iō non ponitur eleemofyna aliqua directã contra paupertatē, quia illa eēt opulentia. Si secundo mō sunt multa necessaria pauperi licet non sub ratione paupertatis, i. quod nullum eorum directē paupertatem ostendit, & ideo remedia eorum non directē opponuntur paupertati. Et hoc modo iste septem eleemofynæ suppleunt septem defectus corporales pauperum, quia diuites nulla harū rerum indigent. Et sic non ponitur hic specialiter aliquid, quod paupertati directē respondeat: omnia tamen ista septem opera misericordie releuatio paupertatis sunt.

Quot

Quot sint spirituales eleemosynæ, & an sufficienter enumerentur. Et quod defectus in spiritualibus inuenitur dupliciter. Et predicare seu docere ex officio quibus competat, & quando quis obligetur alium docere. Quæst. XXVIII.

QVAERITVR circa spirituales eleemosynas quot sunt, & an conuenienter enarrantur. Dicitur quidam, & non enarrantur conuenienter, quia inter eas ponitur docere. eleemosyna autem interdum obligat pro tempore, ut dicitur. j. q. 34. Non est tamen tempus aliquod determinatum docendi, nisi quando aliquis ignorans occurrit. Si ergo doctrina sit pars eleemosynæ, & quando occurrat ignorans aliquis docere teneatur, qui scit. Nullum tamen tempus est in quo ignorantes non occurrant, idcirco sapiens omni tempore tenetur docere aliquos. Quod videtur inconueniens, quia nulli alteri rei vacare possit, ergo docere non est eleemosyna spiritualis. Item quia doctrina est ad ignorantem. Nullus omnia sciat, & quilibet scit aliquid, quod alij nesciunt: licet alij simpliciter cum superet, ergo quilibet tenebitur docere quemlibet si ignorauerit id, & ipse scit. Sed hoc est inconueniens, quia multi, ita docere debent, & a nemine debent doceri, sicut illi quibus competit ex statu. Item quicumque determinat aliquod quoniam docet querentem, qui tamen dat consilium questionem determinat, quia consilium quod est 3. Ethicorum consulere, & docere non debent poni, tanquam duæ eleemosynæ spirituales. Itē vtrūque castigare non sit eleemosyna, quia eleemosyna est actus misericordie: corrigere tamen delinquentem est actus seueritatis, & iniustitiæ, & non misericordie, ergo non debet poni inter eleemosynas spirituales. Dicendum, quod septē sunt spirituales eleemosynæ, scilicet docere ignorantem: consulere dubitanti, consolari tristem: corrigere peccantem: remittere offendentem: supportare onerosos, & gratias, & pro omnibus orare, quæ comprehenduntur hoc versu consule, castiga, solare, remitte, fer, ora. Instrue, qui nescit: vult, qui super alia quiescit, ista septem opera spiritualis misericordie Deus, qui super alia est vult a nobis fieri. Causa autem, & sufficientia horum habetur ex defectibus nostris cum eleemosyna sit ad releuandum defectum. Et quia sunt eleemosynæ spirituales oportet, & secundum varietatem spiritualium defectuum diuersificentur. Defectus namque in spiritualibus inuenitur dupliciter. Quia quidam est in eis, quæ pertinent ad hominem respectu Dei, & quantum ad hoc est orare, ut Deus remittat proximo peccata sua. Alio modo in eis, quæ pertinent ad homines inter se in quantum unus alteri impedit humanum auxilium. Et hoc quadrupliciter. Vno modo defectus intellectus speculatiui, & sic est remedium doctrina. Secundo modo defectus intellectus practici, & remedium huius est consilium, quia consilium est de agibilibus, doctrina vero de solis intelligibilibus: de quibus est scientia, & sapientia, ut patet 3. & 6. Ethicorum. Tertio modo defectus passionale partis appetitiue: inter cuius defectus grauissimus est tristitia cui subuenit per consolationem. Quarto modo ex parte actus inordinati est defectus, & accidit tripliciter. Vno modo ex parte ipsius peccantis in quantum peccat ab eius voluntate inordinata, & sic adhibet remedium per correctionem, quia de peccato fit correctio. Secundo modo ex parte eius in quem peccat. Et si sit peccator, nos remedium adhibet remittendo offensam. Si autem sit peccator Dei, vel proximum: non est arbitrii nostri illud remittere, ut ait Hieronymus super Mattheum. Tertio modo ex parte sequentis ipsius actus, ex qua grauantur peccanti conuincens, et preter intentionem ipsius peccantis. Et sic remedium adhibetur supportando, & maxime in his, qui ex infirmitate peccant ad Romanos 15. Debemus nos firmiores infirmitates aliorum portare. Et non solum in quantum infirmi sunt

grauis ex inordinatis actibus, sed et generaliter omnia ipsorum onera, & quocumque aliorum toleranda sunt ad Galatas 6. Alter alteri onera portate. Ad primum dicendum, quod docere ad eleemosynam pertinet, & tamen, sicut dare corporalem eleemosynam non cadit sub precepto, nisi ad tempus necessitatis, ut alicui in necessariis ad vitam subueniatur, ita ad doctrinam alterius non obligatur quis, nisi ex officio ei incumbat, sicut est in prelati, & in his, qui aliorum curam gerunt. Et hoc verum est, nisi necessitate salutis, si quis videat aliquem periturum corporalem, vel spirituale in aliquo casu speciali per defectum consilii, aut ex quacunque ignorantia, teneat ei consulere, vel docere ipsum si potest. Et hoc est si non est alius cui ex officio deberet hoc, & est promptus illud facere, quia tunc non esset versus periculum alterius officium. Si tamen ille negligit: quilibet qui potest teneat ad hoc, quia tunc maior est necessitas consilii, quam sit necessitas cibi in tempore famis. Alio autem tempore docere si ex officio non incumbit, supererogationis est. Ad secundum dicendum, quod non tenetur quilibet docere quemlibet, nec est in quolibet re. Primo, quia docere accipit hic per eleemosynam, & eleemosyna non datur, nisi indigentibus. Non est ergo docere eleemosyna, nisi quantum ad illa, quæ sunt homini necessaria. Multa tamen ignorantia quorum cognitio nobis non est necessaria licet posterius esse utilis. Et ideo non oportet, quod circa quilibet ignorantiam homo doceat, sed solum circa illam, quæ redundare possit in dispendium eterne salutis, vel temporalis. Secundo, quia est si sit talis ignorantia, quæ nocua sit non tenetur quilibet docere quemlibet: cum ad hoc nemo teneatur, nisi vel ex officio, vel in casu necessitatis non existente aliquo cui ex officio operatur. Ad tertium dicendum, quod doctrina, & consilium non pertinent ad idem, cum consilium pertineat ad agibilia, doctrina autem ad speculabilia. Et licet consilium dicatur quod non est eadem quod in agibilibus, & speculabilibus, sed vna pertinet ad consilium, & alia ad doctrinam. Ad quartum dicendum, quod correctio peccantium est eleemosyna, & tamen quantum ad executionem operis pertinet ad seueritatem iustitiæ, ut si quis corporaliter, aut verbis asperis castigatur. Sed quantum ad intentionem castigantis pertinet ad misericordiam, quia castigans intendit hominem a culpa liberare. Pertinet etiam ad effectum charitatis iuxta illud Proverbia 27. Meliora sunt verbera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis.

Quæ sint meliores eleemosynæ corporales an spirituales secundum comparationem ad inuicem. Et in quo eleemosyna minus indigentibus data sit melior. Quæst. XXXI.

QVAERITVR quæ sint meliores eleemosynæ corporales an spirituales. Dicunt quidam, quod corporales sunt meliores, quia laudabilius est facere eleemosynam valde indigenti, quam in parua indigentia constituto. Corpus tamen cui subuenitur per corporales eleemosynas est maioris indigentia, quam spiritus cui subuenitur per spirituales, ergo corporales sunt meliores. Item tanto eleemosyna est magis accepta Deo, quanto pro ea minor recompenratio hic recipitur. Et ideo, qui per eleemosynam inanem gloriam recipiunt dicitur recepisse mercedem suam supra in Iesaiam, scilicet quia per ea aliquid recompenratio est, & Luc. 14. dicitur. Cum facis prandium, aut cenam noli vocare diuites, & amicos, ne forte ipsi te reuertantur, sed iubeatur, quod vocemus pauperes, qui non possunt retribuere, & tunc retribuet Deus. Et tamen in eleemosyna spirituali semper est retributio, quia qui orat pro alio sibi ipsi proficit: iuxta illud Petrus 1. Oratio mea in sinu meo conuertetur, id est ad utilitatem meam. Et qui alium docet seipsum instruit, quia plus de scientia acquirit, vel saltem habituatur plus in ea. Non est autem sic in eleemosynis corporalibus, quia dans ibi non proficit sibi ipsi, sed potius depauperatur per subtractionem rerum, ergo magis meritoria est corporalis eleemosyna, quam spiritualis. Itē pertinet ad laudem eleemosynæ,

mosynæ, quod respiciens ex ea consoletur iuxta illud Iob 31. Si desipxi pretereuntem eo, quod non haberet indumentum, & absque operimento pauperem: si non benedixerunt mihi latera eius, & de vellere ouium meorum calefactus est. Et ad Philemonem c. v. nico. gaudium magnum habui in charitate tua, quia viscera sanctorum requieuerunt pro te frater. Sed pauperibus magis grata est eleemosyna corporalis, quam spiritualis, ergo est magis meritoria, quam spiritualis. Dicendum, quod absolute, vel semper non potest dici vna istarum eleemosynarum esse meliorem altera, quia interdum vna est melior interdum altera. Potest autem comparatio istarum attendi dupliciter. Vno modo loquendo simpliciter, in quantum est eleemosyna spiritualis, & in quantum est corporalis. Et tunc spiritualis excedit corporalem tripliciter. Primo, quia id, quod exhibet in ea melius est, scilicet donum spirituale, quod semper preeminet ad corporale: sicut illud Proverbia 4. Donum boni tribuam vobis, legem meam, ut non delinquatis. Item Lex Dei erat bonum donum, & tamen est spirituale, sed ad directionem anime. Secundo ratione subiecti, quia spiritus nobilior est corpore. Donum tamen spirituale in spiritu fundatur, vel spiritali proficit: corporale autem corpori. Vnde sicut homo magis tenetur sibi ipsi providere quantum ad spiritum, quam quantum ad corpus, ita est proximo quod debet diligere sicut seipsum, teneat magis providere spiritualiter, quam corporaliter. Tertio quantum ad ipsos actus quibus proximo subuenit, quia ipsi actus spirituales sunt nobiliores corporalibus, quia corporales sunt quodam modo seruales, sicut corpus est ad animam seruitute. Alio modo potest considerari istæ eleemosynæ secundum aliquem casum particularē. Et potest tunc aliqua eleemosyna corporalis præferri cuidam eleemosynæ spirituali, sicut melius est cibare morientem fame, quam docere ipsum. Et sic inuidentur melius est ditari, quam philosophari. Item, Ethicorum diliget putat esse felicitas in eo quo maxime indiget, ut pauperi in diuitiis, egro in sanitate, & abiecto in potestate. Simpliciter tamen melius est philosophari, quam ditari. Aliter potest dici, quod eleemosyna habet efficaciam, & perfectionem tam ex parte dantis, quam ex parte accipientis. Ex parte autem dantis efficacia eleemosynæ attribuitur, & mensuratur per additionem ipsius actus quo proximo proficitur. Et sic simpliciter loquendo eleemosyna spiritualis dignior est, quia actus spiritualis dignior est corporali: ex parte autem recipientis potest mensurari eleemosyna dupliciter, vel ratione boni, quod confertur, & sic adhuc eleemosyna spiritualis excedit corporalem. Vel ratione necessitatis, & sic quidam spirituales sunt meliores quibusdam corporalibus, scilicet spirituales eleemosynæ, quæ ordinantur contra culpam sunt simpliciter magis necessariae, quam quæcunque eleemosynæ corporales, quia magis vitanda est culpa, quam mors. ideo potius debet quis attendere ad proximum, ut auferat ei locum peccandi, quam ut provideat sibi in quocumque corporali defectu, et magis, quam ut impediatur morte eius: quædam vero corporales eleemosynæ sunt meliores, id est magis necessariae quibusdam spiritualibus. Vnde ille corporales eleemosynæ per quas vita sustentatur, vel liberatur quis a morte sunt magis necessariae, quam spirituales illæ, quæ faciunt solum bene esse, ut docere, vel consulere alicui in casu, in quo ista non sunt omnino necessaria. Eleemosynæ tamen spirituales ceteris paribus semper sunt meliores corporalibus, ut necessariae spirituales sunt meliores, quæ corporales necessariae, & spirituales, quæ sunt de bene esse sunt meliores corporalibus, quæ sunt de bene esse. Corporales tamen necessariae sunt meliores, quæ spirituales de bene esse. Vocantur spirituales necessariae illæ per quas euitatur mors spiritualis, scilicet culpa vel peccatum immediate, scilicet quis per errorem, vel aliis erat proximus peccato, & alius consulendo, & docendo destrahit eum ne peccet, liberat eum a morte. Dico autem immediate, quia omne confi-

lium, & doctrina moralis quicumque detur est ad liberandum hominem a morte, quia per hoc dirigitur, ut caueat peccatum, & tamen non debet esse illud consilium, vel doctrina eleemosyna spiritualis necessaria, nisi quando quis proptus ad peccandum per ignorantiam, vel malum desiderium, & per consilium, & rectam suasionem dissuadet. Alias autem dicitur eleemosyna de bene esse. Corporales eleemosynæ necessariae est illa, per quam quis liberat proximum a morte, vel a graui malo, quod ei imminet, nisi succurratur sibi. Non debet autem accipi necessitas, vel articulus necessitatis multum strictus, scilicet aliquis est in articulo mortis, quia est si solum debeat quis membro mutilari, aut verberari, aut fieri seruus, vel perdere bona omnia, aut magnam partem, nisi pro eo aliquid fiat debet esse in necessitate, & tenemur tunc succurrere, quia est inimicis tenemur benefacere in talibus necessitatibus, ut ostensum est precedenti c. q. 346. Dicitur omnes alique eleemosynæ tam corporales, quam spirituales de bene esse, quæ recipiens est positus extra casum necessitatis corporalis, & spiritualis: licet ista, quæ datur sibi nunc extra necessitatem proficiant sibi ad hoc, quod non incidat in necessitatem, vel quod possit ab ea liberari si incidit. Ad primum dicendum, quod omnes comparationes supra positæ de eleemosynis procedunt de comparatione ipsarum in seipsis: secus autem de comparatione quantum ad intentionem dantis. Quia tanta potest esse deuotio dantis, quod minima eleemosyna corporalis sit magis meritoria, quam omnes eleemosynæ spirituales. Quia tamen ista quantitas meriti, quæ se habet ex parte intentionis non est specialius in eleemosyna, quam in ceteris operibus bonis, sed in omnibus sit istud, ideo non comparantur eleemosynæ conuenienter inter se per istam efficaciam meriti, quod accidit eis ex parte intentionis, sed comparatur per seipsas, ut diximus. Et cum dicitur, quod eleemosyna est laudabilior, quæ datur magis indigenti: dicendum, quod ceteris paribus est verum. Et tamen interdum est melior eleemosyna data minus indigenti, ut si ille sit melior, & melioribus indigeat. Ut si duo viri essent in aliqua necessitate famis, vel nuditatis inæqualiter, & vnus esset valde utilis reipublicæ, ut si esset bonus prelatorus, vel aliquis vir excellentis, & esset alius vir rusticus, quasi in nullo utilis alijs, & esset in necessitate aliquantulum maiori, magis succurrendum erat viro excellenti, qui erat in minori necessitate, & illa erat melior eleemosyna, ita in spirituali eleemosyna est, quia ipsa semper datur meliori, id est spiritui, qui est melior, quam corpus, & datur de melioribus, quia dona spiritualia sunt meliora, quam corporalia, ideo licet sit aliquantulum maior necessitas ex parte corporis, quam ex parte anime, poterit esse melior eleemosyna spiritualis, quam corporalis: dum tamen ex parte corporis non sit omnimoda necessitas: ex parte autem anime solum bene esse, quia tunc eleemosyna corporalis est melior, & potius ipsa danda est, quam spiritualis, ut fame morienti potius dandus est cibus, quam doctrina, vel consilium. Ad secundum dicendum, quod recompenratio in eleemosyna, vel beneficio non minuit meritum, nec laudem operis, sed solum intentionis retributionis, quoniam ea intentione opus fit, ut hic retributione recipiatur. Si autem non sit intentio, et si sequatur non nocet. Et sic est de gloria humana, quæ si quis intendat in opere perdit mercedem, sicut in Iesaiam. Si tamen eo non intendente ipsa sequatur non minuitur virtus, nec meritum: immo donum quoddam Dei est, ut magis ipse laudet in operibus nostris, quam ipse donante nos operamur, & proximi ex hoc edificentur. Sic dicit Salustius de Catone, quod quo magis gloriam fugiebat: eo magis ipsum gloria sequebatur. Ita ergo in spiritualibus eleemosynis cum non intendat operans retributionem in eis, licet sequatur quidam fructus operanti, non minuitur aliquid de merito ac si nullus fructus sequeretur operando. Ad tertium dicendum, quod licet quis gaudeat magis suscepta corporali

porall eleemosyna, q̄ spūali non sequitur, q̄ sit melior eleemosyna corporalis, q̄ ita gaudemus generaliter magis in bonis corporis, q̄ aīe. Et tñ bona aīe sunt meliora bonis corporis. Quia tñ bona corporis sunt nobis magis nota, quia cognoscunt sensu, q̄ est omnibus cōs: bona aut̄ aīe sola rōne cognoscunt in qua plurimi deficiunt: necesse est, q̄ cōitas hoīum putet maiora esse bona corporis, q̄ aīe, & p̄r magis in eis gaudeat, immo plurimi sunt, qui nullo mō bona aīe cognoscunt, sed sola bona corporis putant esse bona, sic dicit At. 7. Ethī. q̄ aliq̄ delectationes sunt maiores corporalibus, pp̄ has tñ solas cognitatas esse, has solas esse estimabant. Et sic, q̄ pauperes magis gaudeat de eleemosynis corporalibus, q̄ de spiriualibus, puenit ex hoc, q̄ ipsi minus sentiūt defectus spiriuales, q̄ corporales. Et hec est imperfectio ipsoꝝ. Eleemosyna aut̄ non mensuratur p̄ quātū acceptat eā recipiēs, sed per quātū acceptare debet, quia alias meritū operātis perderet ex arbitrio recipientis, quod falsum est, quia posset interdū sic totū meritū dantis eleemosynam frustrari, vt pote si accipiens putaret eā nullo esse dignam, id est nihil valere. Erunt ergo spiriuales eleemosynę meliores simpliciter, & etiā ceteris paribus, licet accipientes de eis non multum gaudeant.

An eleemosyna corporales habeant aliquem effectum spiriualē. Quę tripliciter quidem considerari potest. Quęst. XXX.

QVAERITVR de effectu eleemosynę. Et primo an eleemosynę corporales habeant effectū aliquem spūalem. Dicitur quidā, q̄ non. Effectus, n. non est melior sua cā, sed bona spūalia sunt maiora corporalibus, ergo eleemosynę corporales non hñt spūalē effectū. Item si detur corporale, vel temporale pro spūali est symonia, quę est vitū detestabile, ergo non est danda eleemosyna corporalis, vt spiriualis aliquis effectus inde sequatur. Item qñ multiplicabatur causā multipl. cabatur effectus, si ergo eleemosyna corporalis spiriualiter pficeret sequeat, q̄ maior eleemosyna corporalis magis pficeret spūaliter, sed falsum est, quia aliqui parum dantes magis merentur, q̄ magna dantes, vt patet de vidua paupere offerente duo minuta Luc. 21. q̄ Christus dixit obtulisse plus oībus, ergo eleemosyna corporalis non habet spūalē effectū.

Dicendum, q̄ corporalis eleemosyna pōt habere effectum spūalē. Dicitur enim spūalis effectus meritum aliquod apud Deum, vel acceptatio aliqua operis nri ad aliquod bonum facta ab ipso. Pōt tñ interdū quis per eleemosynam mereri vitā eternā: immo per eleemosynā maxime ponit Christus nos mereri apud Deum, quia Luc. 11. dicit dare eleemosynā, & oīa munda sunt vobis. Et s. in I. dicit. Sit eleemosyna tua in abscondito, & p̄fatus, qui videt in abscondito reddet tibi, & j. 25. vbi Christus recipit bonos ad vitā eternā, & ponit actus per quos meruerūt illā solū ponit actus eleemosynę corporalis, s. cibare esurentē potare sitiētem, & sic de alijs. Habet ergo eleemosyna corporalis spūalē effectū in merendo, ēt acceptatur a Deo, tanquā satisfactoria p̄ peccatis. Vñ Iudas Machabeus fecit offerri duodecim millia dragmas in Ierusalem pro peccatis mortuorū 2. Mach. 12. Et hoc planū est, quia quęcunq̄ opera sūt esse meritoria vitę eterne p̄t a fortiori esse satisfactoria p̄ p̄ctō, quia ad obligandū requirunt, q̄ sit actus bonus, & in charitate factus: ad satisfaciendū aut̄ sufficit actū esse bonū, & iponte factum, licet non sit in charitate factus, vt aliqui volunt. Sed falsum est, vt. s. in q. 170. Requiritur, n. ad satisfaciendū pro p̄ctō actū esse meritorū: secus aut̄ ad satisfaciendū p̄cepto. Et sic eleemosyna est ad la-

tisfaciendum pro p̄ctō. Nam Daniel dixit Nabuchodonosor. P̄ctā tua eleemosynis redime Daniel. 4. quasi non esset alia via conuenientior ad satisfaciendū pro p̄ctō. Et de hoc ēt bene intelligitur illud Luc. 11. Date eleemosynā, & oīa munda sunt vobis, i. emundabimini ab oībus peccatis vris. Habet ergo eleemosyna corporalis effectū spūalē. Pro hoc tñ dicendū, q̄ eleemosyna corporalis pōt tripliciter considerari. Vno modo scđm suam substantiam. Et scđm hoc habet effectū, nisi corporalē in q̄tū supplet indigentā proximorum. Et ista est cā quare dat̄ eleemosyna, vt indigentia pximi releuetur supra q. 22. Secundo mō pōt considerari ex parte causę suę, inquantū aliquis dat eleemosynā corporalē p̄ dilectionē Dei, & proximi. Et q̄tū ad hoc habet effectū spūalē. Nam ad gratiā pertinet Ecclesiasti. 29. eleemosyna vtri gratiā hoīs, quasi pupillam conseruabit. Et e. dicit. Perde pecuniā p̄ fratrem, & pone thesaurū in p̄ceptis altissimi, vt proderit tibi magis, q̄ aurū: dans eleemosynā dē perdere, quia id, quod dat subtrahit de rebus suis, & per hoc realiter minuuntur. Ponitur aut̄ thesaurus in p̄ceptis altissimi, qñ vt obediāmus Deo iubenti benefacere proximo bñfacimus ei, & per hoc expendimus thesaurū. Illud aut̄ prodest plus, quā aurū, prodest spūaliter ad vitā eternā. Nam si esset solū effectus corporalis ex eleemosyna non proderet plus quā aurū, quia aurū ponit res preciosissima inter metalla, & per illud cetera accipiunt precium, quia est, quasi mensura oīum, quę valorem habet. Tertio mō pōt considerari ex parte effectus, i. obligationis, quā causat in suscipientiē. Et sic ēt habet effectū spūalē inquantū suscipiens tenet orare pro dante, & mouet per hoc ad illud Ecclesiasti. 29. Conclude eleemosynā in sinu pauperis, & hec pro te exorabit ab oī malo, i. vt libereris ab omni malo. Et pōt intelligi hec exorabit pro te, i. obligabit suscipientē ad orandū pro te, vel exorabit pro te, s. q̄ licet suscipiens non oret p̄ te, eleemosyna tñ orabit, q̄ nō peribit fructus boni operis, ēt si suscipiens ingratius sit, q̄ Deus retribuet pro eleemosyna in resurrectione iustorum Luc. 14. Ibi tñ non dantur, nisi bona spiriualia, s. vita eterna corporalis. Ergo eleemosyna ad spiriualium effectum proficit. Ad primum dicendum, q̄ argumentum istud tenet de corporali eleemosyna secundū substantiā suā. Nam nō pōt aliud efficere, nisi releuare indigentā suscipientis eleemosynā, tñ inquantū sit p̄ Deū ex charitate habet fructū spū. i. vt dicitur est. Ad secundū dicendū, q̄ dans eleemosynā non intendit emere aliquid spiriuale, p̄ tēporale, q̄ tunc a paupere cui eleemosynā dat dēret recipere illud, & tñ a Deo recipit, iō nō est intentio symoniaca, nec opus, sed intendit p̄ actū charitatis quē habet in Deū, & in proximū mereri vitā eternā. Et tunc vtrunq̄ est spūale bonū maxime, q̄ symonia realiter, vel mentaliter non p̄hitur, nisi inter illos, qui spūalia vendere nō p̄nt, nec emere, quia non sunt dñi. Deus aut̄ dñs est oīum, iō cum ipso nulla symonia committet ēt si possemus habere cum eo formā p̄ctus symoniaci. Secus aut̄ de hominibus, quia nullus quātēcunq̄ potestatis sit, est simpliciter dñs rerum sacrarum, sed minister ēt Papa, q̄ summus est, iō ēt si ipse res sacras vendiderit peccat, & forte grauius, quā ceteri, licet non incurrit in penas symoniacorum, quia ille sunt de iure humano ab eo, vel a suis predecessoribus, qui non sunt maiores eo in potestate, ideo non p̄nt eum ad aliquod obligare. Ad tertium dicendum, q̄ eleemosyna quanto maior esset t̄ro est magis meritoria, eleemosyna autem videt licet fuit parua ex parte rei fuit magna ex parte affectus, ideo multum meruit. Quid tamen sit maius in eleemosyna an quantitas rei, vel affectus dicitur infra quęstio. 33.

An

An eleemosyna liberet morientem in peccato mortali a pena inferni, quę tamen liberat in hac vita homines a mortali. Quęst. XXXI.

QVAERITVR an eleemosyna liberet hoīem morientē in p̄ctō mortali a pena inferni. Dñt quidā, q̄ sic, quia Tobie 4. dicit. Eleemosyna ab omni p̄ctō liberat, & non patitur animam ire in tenebras. sed in hoc nulla esset excellentia eleemosynę si illos liberaret a tenebris, qui non sunt debitores tenebrarum, ergo ēt morientes in p̄ctō mortali, qui tenebrarum debitores sunt a tenebris inferni liberat. Item dicit Ambro. & est Glo. 1. Tr. 4. super illo verbo pietas ad oīa valet, s. Pietatem aut̄ sequens si lubricū carnis patiet vapulabit quidē, sed non peribit. Non pōt tñ intelligi de lubrico veniali, vel de illo de quo quis p̄nitet, quia ēt sine eleemosyna per illud lubricū non periret, ergo decedentes in mortali liberant p̄ eleemosynā a penis inferni. Dicendū, q̄ a penis inferni postq̄ quis eas incurrit nihil est, q̄ liberet, quia nullus liberatur a pena inferni, nisi per Dei gratiā. Grā. n. Dei est vita eterna ad Ro. 6. Sed ille, q̄ decedit in p̄ctō mortali caret grā, iō nec per eleemosynā, nec per aliquid aliud pōt inde liberari. Est. n. cā p̄nc infernalis ipsa culpa inortalis. Manente aut̄ cā manet effectus eius. Vñ cum ab eo, qui in p̄ctō mortali moritur non possit vterius culpa auferri, sicut nec a demonibus, quia q̄ in hoībus est mors, in demonibus est casus, vt dicit Damascenus patet, quia nec eleemosyna facta ab isto aī mortem, nec facta ab aliquo alio pro eo post mortem eius poterit liberare eū, qui decessit in mortali a morte inferni. Et ita est de ceteris operibus, quia nullū inde liberat hoīem, siue fuerit scđm in charitate, siue sine charitate, quia deuenit hō iam ad eum casum in quo nihil sibi prodesse pōt. Ad primum dicendum, q̄ liberat eleemosyna hoīem a tenebris inferni eo mō quo liberat hoīem a p̄ctō mortali, quia ista se hñt p̄nt. Liberat aut̄ eleemosyna a p̄ctō mortali hoīem existentē in hac vita dupl. s. impediendo futurū p̄ctm, sicut alia opera meritoria, q̄ hoīem confirmant in grā ne cadat: vel liberat a p̄terito inquantū disponit eū, qui iā in p̄ctm incidit ad gratiā recuperandā, sicut faciunt cetera bona opera de genere bonorū scā recta intentione. Et sic dicit eleemosyna liberare a tenebris inferni, i. impedire hoīem ne incidat in p̄ctm mortale per quod mereat penas inferni, vel postquā iā meruit penas inferni incidēdo in mortale liberat ipsum ab illis disponendo ad grām per quam cesset obligatio penarū inferni. Ad scđm dicendū, q̄ dicit Ambrosiū intelligit de lubrico carnis causante p̄ctm mortale. Quod autē dicit nō peribit nō est intelligēdū secundū necessitatē, i. q̄ necesse sit, q̄ non pereat, q̄ vacantes eleemosynis interdum eternaliter pereūt, sed secundū quandā dispositionē, quia per hoc, q̄ operibus misericordię aliquis vacat existens in p̄ctō mortali disponit se ad grām, vt non facile permittat a Deo ire in perditionē. Vel pōt intelligi de efficacia veniali eleemosynę, s. ipsa, q̄ penam diminuit inquantū dicit, q̄ vapulabit, sed non peribit, quia vapulare minus est, quam perire. Sed p̄cedens sensus melior est.

An eleemosyna sit magis satisfactoria, quam oratio, vel ieiunium. Et eius laudabiles effectus exponuntur, & quę nobis emolumenta etiam ab oratione, & ieiunio perueniant. Et singula eorum trium quibus vitijs repugnant. Quęst. XXXII.

QVAERITVR cū eleemosyna sit pars satisfactoria, sicut oratio, & ieiunium, an sit magis, vel minus satisfactoria, quā oratio, & ieiunium. Aliq̄ dñt, q̄ eleemo-

syna sit minus satisfactoria, quia dixit Christus. j. 27. Hoc gen⁹ demoniorū in nullo deiciet, nisi in ieiunio, & oratione, nec sit aliqua mentio ibi de eleemosyna, ergo ieiunium, & oratio sunt magis satisfactoria ad delendū p̄ctm, q̄ eleemosyna. Item opera satisfactionis sunt p̄nalē, quia istud est de necessitate satisfactionis, ieiunium tñ est magis p̄nale, quā eleemosyna, oīo aut̄ est opus magis Deo acceptū, quā eleemosyna inquantū maiorē familiaritatē cū Deo acquirit hō per orationē, quā per eleemosynam, quia colloquitur Deo ille, qui orat, quod nō facit ieiunās, ergo eleemosyna est minus satisfactoria, quā oratio, & ieiunium. Dicendū, q̄ eleemosyna v̄ esse magis satisfactoria, quā ieiunium, & oratio quātū est ex se ipsa, licet possit interdū ieiunium, vel oratio magis satisfacere. Et hoc erit secundū dispositionē ieiunantis, & orantis, s. si ex maiori charitate, & feruore deuotionis aliquis ieiunet, vel oret, quā det eleemosynā, quia hoc mō quodlibet opus quātūcūque parū pōt effici excellentius alio. Hoc tñ nō pertinet ad genus aliquarū operationū, sed oībus est per accidens. Etiā pōt considerari dispositio operantis quātum ad difficultatē operis, quā aliquis est ita dispositus, q̄ difficilius est ei ieiunare, quā eleemosynā dare, vel difficilius orare, quā ieiunare, quia tunc illud opus, q̄ fuerit difficilius indigebit maiori charitate ad hoc, q̄ sponte fiat, & erit illud magis meritorium, quia fit ex maiori charitate, & intentione. Erīt ēt magis satisfactorium, quia est magis p̄nale, & esse p̄nale pertinet ad satisfactionē. Hoc ēt mō in ceteris operibus considerari pōt. Et tñ istud non est cōparare ista opera ex genere suo, sed per accidens, s. ex dispositione operantis. Si aut̄ cōparent per se v̄ eleemosyna magis satisfactoria, quā prima Tim. 4. super illo verbo pietas ad oīa valet dicit Glo. Oīs summa disciplinę Christianę est in misericordia, & pietate, sed in illo consistit summa rei, quōd est illius rei p̄cipuū, ergo eleemosyna est p̄cipua inter partes satisfactionis. Pro quo considerandū, q̄ efficacia satisfaciēdi inuenit in tribus partibus satisfactionis, sicut quilibet virtus potentialis, quę est totū potentiale inuenitur in partibus suis potentialibus. Sed ista est p̄ditio totius potentialis, q̄ in vna parte sua inuenitur cōplete, in alijs aut̄ inuenitur diminute. Sicut aut̄ virtus est totum potentiale, quā inuenitur in tribus gradibus aīe, s. rōnali sensitiuo vegetatiuo. In rōnali aut̄ inuenitur virtus aīe cōplete, quia tota virtus aīe ibi continet, in sensitiuo aut̄ inuenit diminute, sed adhuc magis diminute inuenitur in vegetabili, quia rōnale includit p̄fectionē cuiuscūque aīe, & iō habet intra se sensitiuū, & vegetatiuū. Sensitiuū aut̄ cōtinet in se vegetatiuū, & non cōuertitur, vegetatiuū autem nullā aliā virtutē aīe continet, nisi seipsum. Ita est in eleemosyna, oratione, & ieiunio, quę sunt tres partes potentiales satisfactionis, & eleemosyna cōtinet cōplete virtutē satisfactionis, & oratio aut̄, & ieiunium cōtinent virtutē satisfactionis in cōplete. Quia sicut rōnale cōtinet in virtute sensitiuū, & vegetatiuū, ita cōtinet eleemosyna, orationē, & ieiunium, & non p̄tinet ab aliquo eorū, & sicut sensitiuū continet vegetatiuū, & non p̄tinet ab eo, ita oratio p̄tinet ieiunium in virtute, & non p̄tinet. Et sicut vegetatiuū nihil p̄tinet, nisi seipsum de gradibus aīe, ita nihil continet ieiunium de partibus satisfactionis, nisi seipsum. Patet primū. Nam eleemosyna p̄tinet orationē, & ieiunium. De oratione patet, quia eleemosyna p̄stituit eū cui dat̄ debitorē ad orādū, & ieiunādū, & alia opera bona faciendū pro eo a quo recepit, & spūaliter ad orādum. Secundo, quia eleemosyna data p̄ Deum est, quasi quādā oblatio Deo scā. Vñ Philolophus dicit 4. Ethī. q̄ dona hñt aliquid simile Deo sacratis. Oblatio autē Deo facta habet vim orationis, & sic eleemosyna p̄tinet orationē. De ieiunio, patet

patet in quantum elemosyna respicit bona exteriora, quæ per ipsam distribuuntur, quæ pertinent ad preservationem corporis. Subtractio autem bonorum exteriorum est quædam afflictio hominis. Quia sicut ieiunando homo corpus suum macerat, & affligit, ita et dâdo bona exteriora per quæ corpus cõseruat est macerare corpus. Et sic elemosyna quoddam ieiuniũ est. Est ergo elemosyna excellentior oratione, & ieiunio, quia utrunque simul continet. Oratio tñ aliquo modo videtur excellentior elemosyna, per quandam familiaritatem, quam homo habet cum Deo in orando, quæ non est in elemosyna. Et tamen adhuc elemosyna excedit in hoc, quod qui pro se orat vnus est, elemosyna autem constituit multos oratores p vno. Oratio autem excedit ieiunium, & continet ipsum, quia oratio etiam est quoddam ieiunium cũ in ieiunio nihil sit, nisi quædam corporis maceratio, oratio autem hoc facit, quia ipsa eleuat mentem in Deum, & per hoc causat quandam corporis debilitatem, quæ anima eleuata in Deum non potest perfecte vacare operationibus naturalibus, quibus vegetatur corpus, ideo necessario maceratur. Sicut videmus in hominibus habentibus magnas sollicitudines. Nam macerantur in corpore, & efficitur vita eorum breuior. Et vltra hoc oratio habet quandam eleuationem animi in Deum, per quam homo accedit ad quandam Dei familiaritatem, quæ non habetur per ieiunium, quod secundum seipsum solum consistit in carnis maceratione. Et sic patet, quod elemosyna habet vim satisfaciendi abundantius, quam oratio, & ieiunium, & oratio habet istam vim plus quam ieiunium. Et ideo cum de satisfactione agitur magis fit mentio de elemosyna, quam de aliis, & ipsa inducitur magis, vt medicina vniuersalis omnis morbi, quam ieiunium, & oratio. Et ob hoc in sacra Scriptura de illa fit magis mentio Lucæ vndecimo capitulo. Date elemosynam, & omnia munda sunt vobis, id est mundabimini ab omni debito causato per peccatum. Et Daniel quarto capitulo, dicitur. Peccata tua elemosynis redime. Et Tobie quarto capitulo. Elemosyna ab omni peccato liberat, & non patitur animam ire in tenebris. Et primo Timotheo. quarto capitulo. Pietas ad omnia valet, id est misericordia cuius actus est elemosyna.

Ad primum dicendum, quod elemosyna magis satisfactoria est generaliter pro omni peccato præterito, quam oratio, & ieiunium, tamen quantum ad preseruandum a peccato futuro oratio, & ieiunium habent interdum maiorem efficaciam, quam elemosyna. Et sic erit elemosyna simpliciter magis satisfactoria, quam oratio, & ieiunium, quia satisfactio non est, nisi de malo præterito. De futuro autem non est satisfacere, sed cauere ne fiat. Hoc autem quia oratio, & ieiunium preseruant a quibusdam malis futuris non solum in ratione meriti, sed etiam per modum contrariæ consuetudinis ad illud vitium, vel per hoc, quod directe tollitur materia, vel occasio illius vitii, & sic ieiunium directe est contra vitia carnis, oratio autem contra vitia animæ, in quantum per hoc, quod homo orationi intendit eleuando mentem in Deum non est locus prauis cogitationibus, quæ per ocium animi subintrant. Sic dicit Glo. infra decimo septimo capitulo, quod ieiunio sanantur pestes corporis, oratione autem pestes animæ. Et sic Christus dicens hoc genus demoniorum non eicitur, nisi in ieiunio, & oratione, potuit significare, quod aliqua vitia sunt, quæ sunt, quasi quoddam genus demoniorum, & nõ expelluntur, id est non possumus eis resistere, nisi in ieiunio, & oratione. Sed hoc non pertinet ad satisfactionem.

Ideo dicendum, quod proprie sumpta satisfactione, quod est liberari a debito causato per peccatum, elemosyna magis satisfactio, quam oratio, & ieiunium. Assumendo autem large satisfacere, id est prodesse contra peccatum ad hoc, quod euitretur peccatum futurum, dicendum quod aut istud prodesse est per modum meriti, aut per modum contrarietatis ad vitium illud. Primo modo magis proficit simpliciter elemosyna, quam oratio, & ieiunium. Secundo modo interdum prodest magis oratio, vel ieiunium, interdum autem magis elemosyna.

Primum patet, quia per modum meriti dicitur proficere aliquod istorum, in quantum homo faciẽs hæc meretur apud Deum, vt quia sunt actus boni, & in charitate facti, & propter hoc preseruat eum Deus, ne incidat in peccatum, quem forte non preseruaret nisi per istum actum bonum mereretur a Deo preseruari. Et quantum ad hoc magis preseruatur homo per elemosynam, quam per orationem, & ieiunium. Quod patet, quia ista preseruatio fuit per modum meriti. Quanto ergo fuerit meritum maius, tanto homo magis preseruabitur, & a plurius peccatis, elemosyna tamen secundum se est magis meritoria quam oratio, & ieiunium, quia continet ista duo in se, sicut rationale continet sensitiuum, & vegetatiuum, vt ostensum est. Ideo per elemosynam magis homo a Deo preseruabitur ceteris paribus, id est quod sit tanta elemosyna, quanta est oratio, & ieiunium accipiendo in eis equalitatem equiuoce. Sicut quando comparamus albedinem ad nigredinem in remissione, vel intentione, dicendo quod tantum habet iste de albedine, quantum ille de nigredine.

Secundum patet, quia oratio repugnat directe cuidam vitio, scilicet superbiæ spiritus, & tollit locũ prauis cogitationibus. Propter hoc, quod occupat mentem eleuando eam in Deum. Ieiunium autem directe repugnat vitio carnis, quia macerat carnem, vt Terentius dicit.

Sine cere, & Baccho friget venus.

Elemosyna autem repugnat directe avaritiæ. Ideo ad humiliandum spiritum superbum, & ad tollendũ prauas cogitationes oratio est efficacior, quam ieiunium, & elemosyna. Ad comprimendum autem vitia carnis ieiunium potentius est. Ad resistendum autem avaritiæ elemosyna vtilior est. Ideo sicut quoddam genus demoniorum est, id est quædam peccata, quæ non eiciuntur, nisi in ieiunio, & oratione, scilicet superbia spiritus, prauæ cogitationes, vitia carnis, ita est quoddam genus demoniorum, quod non eicitur, nisi in elemosyna, scilicet peccatum avaritiæ. Preseruari autem isto modo a vitio non est per modum meriti, sed per contrariam consuetudinem. Quod patet, quia si quis ieiunet solum propter inanẽ gloriam nihil meretur, & tamen per hoc carnis vitia comprimuntur, cum iste vere maceretur. Et idem de elemosyna data propter inanem gloriam, quæ meritum non habet, & tamen assuefacit hominem ad liberalitatem, & inducit contrariam dispositionem ad avaritiam. Est ergo elemosyna simpliciter magis satisfactoria, quam ieiunium, & oratio.

Ad secundum dicendum, quod in opere satisfactorio requiritur, quod sit aliquo modo pænale, principaliter tamen in eo est ipsa bonitas operis, quam pænalitas. Et quia elemosyna habet plus de ratione boni, quam ieiunium, & oratio, vt dictum est, & hoc quia habet se immediatius ad charitatem, est magis satisfactoria, quam ieiunium. Nam ieiunium secundum se non dicit actum charitatis, sed actum temperantiæ vel continentie: elemosyna autem pertinet propinque ad charitatem, quia est actus exterior. Bonitas tamen

tamen in opere virtutis est magis, vel minus secundum, quod magis, vel minus accedit ad charitatem, quæ est mater, & forma omnium virtutum, & propter quam solam ceteræ sunt Deo acceptæ. Est etiam elemosyna excellentior quam oratio licet oratio faciat hominem Deo magis familiare, quia tamen elemosyna continet orationem constituendo sibi multos debitores ad orandum pro se, præualebunt orationes multorum, quam oratio vnus ad impetrandam remissionem peccatorum, quod est satisfacere.

An sit principaliter in elemosyna id, quod datur, vel intentio dantis. Et quomodo potest attendi dupliciter satisfactio. In quo monentur confessores pro reiteratione confessionum, & penitentis imponendis. Et elemosyna quomodo sit meritoria, & quomodo satisfactoria. Quæst. XXXIII.

QUAE RETVR. quid in elemosyna sit principaliter an id, quod datur, vel intentio dantis.

Dicunt quidam, quod datum magis attenditur, quam intentio, quia solent dicere in suffragiis defunctorum, magis iuari illos, & citius liberari pro quibus, maiores elemosynæ fiunt, si tamen attenderetur magis intentio posset aliquis pro quo sunt paruæ elemosynæ liberari citius de pœnis equalibus, quam ille pro quo magne fiunt, ergo magis attenditur id, quod datur, quam intentio dantis.

Item efficacia elemosynæ consistit in satisfaciendo pro peccatis, & tamen vbi datur maior elemosyna satisfactio pro maior peccato. Quod patet, quia si alicui imponitur elemosyna in satisfactionem pro aliquo peccato, quanto fuerit peccatum maius, tanto imponitur maior elemosyna facienda. Ergo magis consistit virtus elemosynæ in eo, quod datur, quam in intentione dantis.

Dicendum, quod intentio in dando potest esse duplex, scilicet propter Deum, vel propter aliam causam, vt inanem gloriam, vel aliã. Si secundo modo non possunt comparari ista, quia intentio hæc tollit totam virtutem operis, ita quod nihil proficit in respectu ad Deum, quia qui ex inani gloria agunt perderunt mercedem suam, vt dicitur supra in litera, & tunc tam intentio, quam opus nihil valet. Istud autem planum est intelligendo ad merendum, & tamen ad satisfaciendum est dubium an valeant, quia ad merendum requiritur, quod opus fiat in charitate, & propter Deum, ad satisfaciendum autem secundum quosdam (licet est falsum) sufficit, quod opus bonum sit, & sponte fiat etiam si non in charitate. Et sic licet propter inanem gloriam quis agat, videtur, quod opus sit satisfactorium licet non meritorium.

Dicendum, quod satisfactio potest attendi dupliciter, vel quantum ad Deum, vel quantum ad hominem etiam loco Dei presidentem.

Si secundo modo dicendũ, quod satisfactio equaliter fit, siue propter solam inanem gloriam fiat, siue propter Deum, vt qui tenetur alteri ad soluendum centum, si soluat solum propter inanem gloriam, quam consequitur soluendo, & aliã non intendebat soluere, equaliter satisfactio, sicut si solum solueret propter Deum, vel quia erat debitum. Idem autem si alicui in foro penitentis fuerit impositum dare elemosynã si illam det propter solam inanem gloriam, adhuc satisfactio ad hoc, quod non dicatur transgredi præceptũ confessionis, nec teneatur reus, tanquam pro violato præcepto sibi dato. In hoc tamen aduertendum est, quod

Alph. Toft. in Matth. Pars III.

aut iste, qui complet elemosynam sibi a sacerdote iniunctam, aut agit propter inanem gloriam, quam inde se putat consequi, & aliã non daret illam elemosynam etiam si mandasset sacerdos, aut dat, quia sacerdos mandauit, & tamen desiderat humanam gloriam ex hoc opere. Primo modo dicitur agere propter solam inanem gloriam. Secundo modo agit propter inanem gloriam, sed non propter illam solum, vel non principaliter propter eam. Vtroque tamen modo satisfactio mandatis sacerdotis, quantum ad hoc, quod non dicatur inobediens ei. Et sic quantum ad hominem opus est satisfactorium etiam factum ex inani gloria. Si autem quantum ad Deum consideretur. Dicendum, quod si totaliter fiat propter inanem gloriam, non erit opus satisfactorium, vt si quis teneatur pro peccatis de quibus confessus est ad certam pœnam Deo obligatus, si autem ex mandato sacerdotis, vel ex proprio arbitrio faciat elemosynas, vel ieiunia, aut alia opera bona propter solam inanem gloriam, nullo modo sunt satisfactoria ista opera, quia etiam quis tenetur alicui, nunquam satisfactio, nisi soluat ei cui tenetur. Ad pœnam in maner hõ obligatus soli Deo post remissionem peccati. Non potest ergo tolli illa pœna, nec aliqua pars eius, nisi Deo satisfiat. Pro ista satisfacere autem est compensationem quandam dare. Qui tamen agit propter solam inanem gloriam nihil Deo dat, quia propter eum nihil agit, nec aduertit ad ipsum, ideo in nullo satisfactio. Patet etiam, quia de agentibus bonum ex inani gloria dixit Christus supra in litera. Alioquin apud patrem vestrum mercedem non habebitis. Absoluti tamen a pœna debita est merces, quia illud est ad quod directe ordinatur opus satisfactorium, & ista merces est apud Deum, quia ipsi soli tenemur, & ipse solus remittit, & ipse recompensationem recipere debet, & non recepit, ergo opus factum ex inani gloria nullo modo est satisfactorium pro peccatis. Sed etiam si quis multa fecerit propter inanẽ gloriam licet pro hoc non peccet ad tantã pœnam manebit obligatus quoniam morietur ad quantum tenebatur quando confessus est. Et ideo intentio ista, quæ est facere ex inani gloria tollit operi esse satisfactorium. Istud autem est verum, quoniam quis pro seipso operatur, sed secus autem si pro alio. Vt si dat elemosynam pro defuncto, quia tunc, aut dat id, quod defunctus dari mandauit, aut aliquid sponte, quod mandatum non est. Primo modo, siue quis agat pro Deum, siue pro solam inanem gloriam id est, quia aliã non esset impleturus testamentum, nisi per hoc intendere consequi gloriam humanam, siue partim propter testatorẽ. Quia ille mandauit, & partim propter inanem gloriam non obest defuncto, sed ita proderit sibi elemosyna, sicut si iste ageret solum propter Deum. Ratio est, quia defunctus censetur ista agere, quia illa fieri iussit. Intentio ergo sua cõsiderabitur, & nõ executoris. Si igitur ipse pro Deum hoc fieri iussit, ita sibi imputabit licet executor pro se ipsam inanẽ gloriam agat. Si autem non iussit fieri, sed iste ipse vult facere tunc nõ potest facere totaliter ex inani gloria. Quia si pro illa solus ageret nõ ageret pro defuncto licet innueret se pro illa facere, sed vel ageret pro Deo, & partim totaliter, vel ageret partim pro Deo, & partim pro inanẽ gloriam. Si primo modo manifestum est, quod potest, quia opus bonum est, & pro bono fine. Si secundo modo potest aliquo modo potest esse in quantum est ibi respectus ad Deum, & tñ partim potest, quia est ibi respectus quod ad inanẽ gloriam. Si autem totaliter ageret pro inanẽ gloria licet ostenderet se facere pro defuncto nihil poterat potest ei directe, eo, quod nõ habet pro ipso. Indirecte autem poterat potest esse in quantum suscipientes ista elemosynã oraret Deum pro defuncto pro cuius aia fieri putabatur. Et sic apparet, quod intentio operis est propter inanem gloriam, quod non potest comparari

parari intentio, & opus quod eorum sit præcipuum, quia neutrum eorum prodest quantum ad Deum. Unde de ista intentione non queritur hic. Si autem queratur de intentione, quæ est agere propter Deum. Dicendum, quod tunc omne tale opus est meritorium. Et tunc stat dubium, quia cum intentio sit bona, & opus sit bonum, quid eorum erit principalius.

Dicendum, quod aut consideratur, quantum ad merendum, aut quantum ad satisfaciendum.

Si primo modo intentio magis consideratur, quia intentio bona per se etiam sine opere, quando non potest haberi, est meritoria, opus tamen bonum sine intentione actuali, vel habituali, nunquam est meritorium.

Si secundo modo est dubium. Et dicit in hoc beatus Thomas de Aquino, quod eleemosyna habet efficaciam ex ipso faciente, in quantum est quoddam opus meritorium, & ex recipiente in quantum obligatur ad orandum pro eo qui eleemosynam dedit. Si ergo consideretur eleemosynæ efficacia ex parte recipientis, sic est maior efficaciam eleemosynæ ex parte rei, quæ datur, scilicet in quantum per hanc plures obligantur, quia in plures distribuitur, vel magis obligatur, quia maiorem rem recipiunt. Si autem ex parte dantis, aut quantum ad præmiū essentiale, aut quantum ad accidentale. Si ad essentiale magis attenditur intentio, si ad accidentale magis attenditur quantitas eleemosynæ. Et hoc nisi interdum intentio dantis valde excederet, quia tunc magis consideraretur intentio vnius dantis, quam intentio, & opus alterius, etiam si opus esset valde magnum. Verum est tamen quod sanctus Thomas, loquitur ibi de eleemosyna non solum in quantum est satisfactoria, sed etiam in quantum est meritoria, quia respectu præmiū essentialis non est satisfactio, sed meritum, & tamen præmiū essentialis correspondet intentioni facientis eleemosynam.

Licet autem ista vera sint, potest aliter dici, quod dans eleemosynam, aut dat eam pro seipso, aut dat pro altero. Si pro seipso potest satisfacere, & mereri, pro altero autem potest satisfacere, sed non mereri, nisi accipiatur mereri, quod Deus præferret eum a peccatis, non tamen, quod quis mereatur alteri gradum aliquem in vita æterna, sed quilibet hoc meretur per actus suos. Potest tamen vnus alium adiuuare ad hoc in quantum meretur ei a Deo, quod det sibi gratiam per quam opere tur, & opera eius sint accepta. Gradus tamen vite æternæ qui isti dabitur non est per meritum alterius, sed per actum proprium quem habet pro illam gratiam, quam alius sibi meruit. Et quantum ad hoc magis meritoria est eleemosyna, quam quis facit pro seipso, quam illa, quam facit pro altero. I. si quis dederat decem in eleemosyna pro seipso magis sibi prodest, quam proderet alteri dando ista decem pro illo, & hoc propter meritum quo quis potest pro seipso mereri directe vitam æternam, pro altero autem non potest. Qui agit ergo eleemosynam pro seipso, aut considerat meritum, aut satisfaciendum.

Nam est meritoria in quantum fit ex charitate propter Deum, est satisfactoria, in quantum est actus bonus laboriosus propter Deum. Cum fuerit tamen in charitate facta si consideretur meritum, magis excellentes eleemosynam dant, poterit esse, quod ille qui dat eleemosynam duplo maiorem, mereatur duplo maius de gradu vite æternæ, si intentio sua fuit valde ardentior in Deum, quam intentio alterius. Quia sicut meretur quis per charitatem vitam æternam, ita per actum perfectiorem charitatis meretur gradum

excellentiorem vite æternæ. Si autem consideretur eleemosyna, in quantum satisfactoria, & uterque agat ex bona intentione, illa eleemosyna est magis satisfactoria, quæ maior est, licet sit minus meritoria. Et hoc est, quod dicit sanctus Thomas, intentionem dantis proficere magis ad præmiū essentiale, quantitatem autem eleemosynæ proficere magis ad præmiū accidentale, id est ad remissionem peccatorum, ut ipse exponit. Istud verum est regulariter, & tamen interdum potest esse tantus feruor charitatis, quod per paruam rem datam non solum mereatur, sed etiam satisfaciatur, quis plus per paruam, quam alius per magnam eleemosynam ex bona intentione datam, sed non ex tanto feruore. Sicut solemus dicere, quod potest quis tantam contritionem interdum habere, quod non solum culpa, sed etiam tota poena debita peccatis remittatur sine aliqua alia satisfactio, quia ista contritio propter suam magnitudinem est simul meritoria, & satisfactoria.

Si autem faciat, quis eleemosynam pro alio. Dicendum, quod regulariter debet attendi quantitas eleemosynæ, & non intentio, dum tamen bona intentione fiat, scilicet ne fiat ex inani gloria, quia tunc etiam ad satisfaciendum non proficeret, aut valde parum, data tamen bona intentione potius attenditur quantitas, quam intentio. Ut si duo eleemosynam faciant pro defunctis, & ambo bona intentione, vnus tamen feruentiore intentione det maiorem eleemosynam, & alius minus feruenti intentione det maiorem eleemosynam, magis videtur proficere defuncto eleemosyna maior. Ratio huius est, quia potest vnus pro alio satisfacere, sed non mereri vitam æternam, ut dictum est. In eleemosyna tamen meritum correspondet intentioni, satisfactio autem penalitati operis. Et quia quantitas eleemosynæ facit ad penalitatem cum quanto res maior datur, tanto magis res nostræ diminuuntur: quanto fuerit maior eleemosyna magis satisfactio pro peccato eius pro quo datur. Hoc verum est quod intentio, & opus habet se proportionabiliter, ut si in casu dato quæto est maior eleemosyna vnius, eleemosyna alterius, tunc est pro intentione illius feruentior intentione istius. Quia tunc magis consideramus quantitatem eleemosynæ ad satisfaciendum. Si tamen non sit proportio similis, sed multum differens præualebit intentio quantitati. Ut si eleemosyna vnius erat tripla ad eleemosynam alterius, & intentio sit e contrario decuplo feruentior vnius, quam alterius, erit magis satisfactoria eleemosyna minor.

Ad primum dicendum, quod tenet argumentum de eleemosyna data pro altero. Sicut de defuncto, quia ibi regulariter magis attenditur quantitas, quam intentio, cum ibi solum sit satisfactio, & non meritum.

Ad secundum dicendum, quod quando pro peccato imponitur eleemosyna, solum imponitur ut opus satisfactorium, & penale, & non ut opus meritorium, ideo nihil debet attendi nisi quantitas eleemosynæ, quia quanto maior fuerit maior est penalitas, & maior satisfactio secundum se.

Aliter potest dici, quod sacerdos imponit ista opera, ut satisfactoria, potest autem esse, quod idem homo satisfaciendo pro seipso satisfaciatur magis per paruam eleemosynam quam alius per magnam, ut supra dictum est. Hoc tamen est per accidens, si in quantum iste habet intentionem feruentiorem: sacerdos autem considerat id, quod est per se, istud autem est quantitas eleemosynæ, ideo semper pro maiori peccato imponit maiorem eleemosynam non attendens ad intentionem dantis illam.

Aliter potest dici, quod sacerdos ponit legem de eo, quod certum est, & potest cadere sub arbitrio

trio suo, & est in potestate penitentis. Quantitas autem eleemosynæ huiusmodi, quia sacerdos scit quantum iubet, & penitens potest illud exequi. Quantitas autem feruoris intentionis, licet habeat certam mensuram in se, non est tamen nobis cognita, nec est sacerdos sciret nominare certam quantitatem feruoris ex qua deberet penitens agere, & agens nescit ex quanto feruore agit licet sciat se agere feruore tepide, aut frigide. Et dato, quod ista determinate cognoscerent, sicut cognoscitur quantitas magnitudinis, & numeri in rebus corporalibus, non esset in potestate penitentis agere ex tanto, vel tanto feruore licet ad hoc conaretur, cum charitas detur a Deo, & augeatur, & non est in potestate hominis habere quantumcumque charitatem voluerit quandocumque voluerit, licet sit in potestate eius habere aliquam charitatem quandoocumque voluerit. Quia hoc fit per solam conuersionem ad Deum. Sacerdos ergo, tanquam non potens imponere quantitatem satisfactionis ex parte intentionis mensurat eam totaliter ex parte rei, imponens semper maiorem eleemosynam pro maiori peccato.

An eleemosyna cadat sub præcepto, & ad quod reducat. Et quod necessitas duplex consideratur absoluta, & conditionata, in quo ponuntur de dandis eleemosynis pulchra regula, & notanda. Et denique quomodo intelligatur omne, quod non est ex fide, peccatum est. Et quod in iustitia est necessaria ad statum politicum. Item regula dantur per quas tenetur quis subuenire pauperi.

Quæst. XXXIIII.

QVAERITUR an eleemosyna cadat sub præcepto.

Dicunt quidam, quod non, quia Lucae tertio cap. in Glo. super illo verbo interrogauerunt turbe Ioannem dicitur. Ex verbis Ioannis terrore percussit consilium quaerunt, sed Ioannes respondit, quod intenderent eleemosynis, ergo dare eleemosynam ad consilium pertinet, & non est sub præcepto.

Item cuiuslibet licet uti res sua, & illam retinere, sed retinendo rem suam non dabit eleemosynam, ergo licet non dare, & sic non cadit sub præcepto.

Item omnia, quæ præcepta sunt reducuntur ad præcepta decalogi, sed inter illa nihil continetur de datione eleemosynæ, ergo non est sub præcepto.

Itē si caderet sub præcepto, caderet sub negatiuo, quia dicit Ambr. & habetur 8. di. Palce fame morientem, quod si non pauper occidisti. Non occidere autem est negatiuum præceptum. Sed non cadit eleemosyna sub negatiuo præcepto, quia tunc obligaret ad semper, quod falsum est, ergo non cadit sub præcepto.

Item omne, quod cadit sub præcepto aliquo tempore obligat transgressores ad peccatum mortale, quia præcepta affirmatiua obligant pro aliquo tempore determinato. Et tamen non est aliquod tempus determinatum in quo homo peccat mortaliter, nisi daret eleemosynam, quæ semper potest quilibet probabiliter presumere, quod pauper potest aliter subueniri, scilicet quia licet ipse non det alius dabit ei, et quia non tenet quis dare de eo, quod est sibi necessarium. Et tunc quidquid homo habet est sibi necessarium, pro tunc, vel poterit esse necessarium pro aliquo tempore, ergo nunquam tenet dare. Et sic nunquam cadit sub præcepto eleemosynæ. Itē patet, quod sit contritum, quia Daniel. 4. dixit Daniel ad Nabuchodonosor patrem meum regi placeat. Peccata tua eleemosynis redime, ergo dare eleemosynam pro filiis est, & non præceptum.

Alph. Toft. in Matth. Pars III.

Dicendum, quod aliquando dare eleemosynam est præceptum, quia non punitur quis eternaliter pro omissione alicuius rei, nisi obligetur ad illam ex præcepto, & tamen infra vigesimo quinto capitulo, dicitur, quod Christus in iudicio solam causam damnationis exprimet malos, quia non dederunt eleemosynam. Esurium, & non dedistis mihi manducare, &c. Ergo aliqui cadit sub præcepto. Etiam Glo. hic dicit, quod cadit sub præcepto. Cōscientiæ facienti eleemosynam pro præcepto adimplendo se immiscet laudis appetitus. Etiam charitas potest stare cum quacunque, quæ non est peccatum mortale, & tamen aliquando non facere eleemosynam excludit charitatem, prima Ioannis quarto capitulo. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitate patientem, & clauerit viscera sua ab eo, quomodo charitas manet in ipso? Quasi dicat. Nullo modo. Ergo eleemosyna pro illo casu sub præcepto cadit. Pro hoc considerandum, quod cum eleemosyna sit actus virtutis oportet, quod aliquo modo cadat sub præcepto, quia præcepta legislatoris intendunt deducere homines ad virtutem, secundo Ethicorum capitulo. Eleemosyna, ergo ad præceptum pertinet, & ad decalogum reducitur, sed ad illud honora præmiū tuum. Honor autem ille secundum Augustinum pertinet ad reuerentiā, & subuenientiam in necessariis. Et ita Christus innuit, infra decimo quinto capitulo, & Marcus septimo capitulo, loquens contra Phariseos, qui prohibebant homines bene facere parentibus dicentes, quod sufficeret honorare solo verbo, & ipse dixit, quod faciebant irritum illud præceptum honora præmiū tuum. Et Aristoteles, nono Ethicorum, capitulo secundo, distinguens de honore, qui debetur singulis personis, qui non est idem ad omnes dicit, quod honor parentum consistit in subueniēdo eis in necessariis, in quibus oportet magis puidere eis, quam sibi ipsi. Nota tamen parentum intelligunt omnes proximi, quia ad omnes debent se extendere opera charitatis. Est tamen præceptum affirmatiuum, & affirmatiua licet semper obligent non obligant ad semper, sed pro loco, & tpe, & secundum alias circūstantias determinatas. Vnus autem diuitiarum ordinatus est ad subueniendum necessitatibus huius vite. Quæ subuentio debet esse ordinata cum debeat pertinere ad virtutem, quæ secundum rationem agit, secundo, & 6. Ethicorum. Si ergo quis nullo modo velit uti diuitijs quas habet ad subueniendum necessitatibus huius vite suis, vel alienis, vel inordinate vitium, recedit a virtute, ideo oportet ponere ordinem quandam in vtu diuitiarum in quantum per eas necessitatibus subuenitur. Iste autem ordo debet attendi quantum ad duo, scilicet ex parte eorum quibus subuenitur, & ex parte necessitatis pro qua subuenitur. Pro primo oportet, quod quisque sibi prius subueniat: deinde coniunctis sibi: deinde extraneis. Pro secundo autem debet esse talis ordo, ut prius necessitati absolute provideatur, quam necessitati conditionate. Vocatur autem necessitas absoluta, quando oportet perire aliquem, nisi sibi subueniatur, conditionata necessitas vocatur illa secundum, quam non potest aliquis viuere decenter secundum conditionem status sui, nisi ei in tali casu provideatur. Et vocatur necessitas absoluta non solum respectu vnius hominis ad seipsum, sed etiam respectu omnium illorum quorum cura ei incumbit. Ut pater non solum de seipso, sed etiam de filiis, & uxore sollicitudinem habet, sic etiam dominus cui ex conditione status incumbit habere aliquam familiam tenetur habere curam omnium illorum. I. ad Timotheo. 6. Qui suorum maxime domesticorum curam non habet fidem negavit, & infideli deterior est. Vtrique istarum vocatur necessitas absoluta, scilicet ne pereat homo, & ne pereat familia eius tenetur habere sollicitudinem. Sed prima vocatur necessitas absoluta indiuidui: secunda vocatur necessitas absoluta personarum.

C 2 ne

ne prout persona importat dignitatem quandam, vel statum cui incumbit cura aliquorum.

Sciendum ulterius, quod necessitas absoluta non est semper equalis, sed quædam maior, alia minor. Maior est quando est necessitas individui, ira quod pro seipso non habet homo necessaria, vel si dederit aliquid in eleemosynam, non manebunt sibi necessaria circa familiam, licet sit necessitas absoluta, minor tamen est in quantum minus tenetur quilibet alteri, quam sibi ipsi, & etiam cura familiæ differt, secundum, quod in familia sunt aliqui quibus ex debito magis, vel minus tenetur pater familias. Sicut magis tenetur pater filiis, quam Dominus seruis, licet sint sibi necessarii, secundum conditionem status sui, & etiam ad actum virtutis debite exercendum. Etiam patris ad filios non est semper equalis necessitas, quia filii parvulus tenetur magis absolute, quàm maioribus eo, quod parvulus est pars patris. Ethic. Et dependet ab eo dependentia necessaria natura. Nam nisi parentes alant filios parvulos, necesse esset eos perire. Vnde pauca differentia est obligationis ad providendum in extrema necessitate, scilicet, an homo sibi ipsi provideat, vel parvulis, licet semper tenetur magis sibi ipsi provideat.

De adultis autem filijs secus est, quia licet illi sint in familia patris, possunt tamen per seipso totaliter, vel aliquo modo necessaria vite querere. Et ideo respectu eorum non est tanta necessitas. Alio modo differunt necessitas absoluta per maius, & minus respectu temporis. Vt si quis immediate peribit nisi provideatur sibi, vel si det aliquid de eo, quod habet peribit immediate, vel post paruum tempus. Vt si quis habens cibum vnius diei solum sit in loco in quo non expectat, nec videt modum quousque ad multos dies possit habere cibos. In brevi enim videt sibi pereundum. Et ideo etiam si iste videret alium fame pereuntem, fortassis non teneretur sibi quicquam dare de cibo suo. Alia est minor, ut si quis sit in anno sterili inter eos à quibus non expectat aliquid miser corditer recipere, & vix habet sustentationem in cibo pro se, & familia pro illo tempore sterili dicitur esse in necessitate absoluta. Per istum modum possunt distinguari multi status necessitatis absolute per maius, & minus.

Sciendum etiam, quod necessitas absoluta distinguitur in extremam, & in non extremam, licet accipiant aliqui necessitatem absolutam, & extremam pro eodem. Nam extrema est necessitas individui, vel personæ, quando est propinquus casus pereundi nisi subueniatur. Vel si det aliquis de eo, quod habet in brevi nihil habebit pro se. Aliæ autem absolute necessitates, quæ tamen minores sunt, ut patet ex dictis de necessitate conditionata, eodem modo dicendum, quod illa non consistit in indivisibili, quia illa est, secundum quam dicitur aliquid nobis necessarium quo indigemus ad honeste, & decenter vivendum, secundum statum nostrum, intelligendo statum, ut supra diximus. Et non consistit hæc necessitas in indivisibili, quia multis additis homo non excedit status sui conditionem, multis etiam subtractis non perit conditio status quin illis subtractis possit homo decenter vivere, secundum statum suum. Possent tamen tanta addi, quod excederent conditionem status. Vt si quis ante hoc non habebat familiam, aut habebat valde parvam, & ex magnitudine divitiarum perueniat ad habendum magnam familiam, & generaliter omnis dignitas, vel honor aut officium, vel administratio, & quæcunque præpositura, aut magni redditus quando conferuntur alicui, qui ante hoc nihil tale simile habebat, mutat statum per ascensum.

De diminutione status idem dicendum est, quod licet aliquibus subtractis non tollatur immediate status, subtracto tamen honore præpositura, vel redditibus per quæ quis prius statum habere incepserat, dicitur mutari status per diminutionem.

Sed in istis tam particularibus non potest sufficienter dari regula, sed magis oblato casu prudens iudicare poterit, quando sit mutatio status, vel non. Et secundum hoc scietur, quæ sunt illa, quæ sunt necessaria ad sustentationem honestam, vel decentem status, & sic videbitur si est necessitas conditionata, vel non, quia interdum nulla est necessitas, nec absoluta, nec conditionata, & iudicant aliqui esse necessitatem conditionatam.

Et sicut non potest dari sufficienter regula in generali quibus positus, vel subtractis status mutetur per ascensum, vel descensum, ita multominus potest dari regula, quæ sunt illa, quæ homo expendere potest, vel dare manente decenter, vel honeste sustentatione status sui, sed hæc soli prudenti relinquenda sunt, & quilibet maxime rerum suarum diligens cognitor poterit iudicare nisi sit avarus, quia avaritia iudicat illud etiam esse necessarium, quod omnino est superfluum, & quia necessarium, & superfluum, ut hic accipitur, sunt contraria, quidquid accedit ad necessarium est superfluum. Et ideo illud, quod excedit supra necessitatem absolutam dicitur esse superfluum, licet non absolute, quia adhuc illud est necessarium necessitate conditionata, scilicet pro decenti sustentatione status sui.

Quod autem excedit necessitatem conditionatam dicitur simpliciter superfluum, quia nec est necessarium simpliciter, nec etiam ad honestam sustentationem, quia illo non existente sufficienter, & honeste habet quis ad sustentationem suam, & suorum quorum sibi cura incumbit, & ad benefaciendum amicis decenter.

Sed non oportet in hoc ire in infinitum, ita ut non solum quis amicis benefaciat, sed etiam amicis amicorum, & rursum alijs amicis illorum, quia ad hoc nemo esset sufficiens, & esset cura superflua, quam nemo deberet sumere.

Aliquis etiam si omnes divitias habere posset ad dispensandum illas, quotquot in orbe sunt, sic loquitur Aristoteles nono. Ethicorum de felice, qui licet amicis indigeat non tamen oportet se extendere ad multos amicos, & rursum ad amicos amicorum, quia istud esset sibi impedimentum ad operationem felicitatis. Quodquid ergo habet quis ultra ea, quæ necessaria sunt ad honestam, & decentem sustentationem suam, & eorum quorum sibi cura incumbit, & ad communicandum humane, secundum conditionem illorum inter quos vivit, ne sit extraneus ab eorum moribus propter parcitatem dicitur esse simpliciter superfluum, & illud pertinet ad divitias, vel thesaurum. Et secundum hoc dantur aliqua regulæ de dandis eleemosynis.

Prima est, quod dare eleemosynam de superfluo simpliciter cadit sub præcepto. Et hoc, siue pauperes sint in extrema necessitate, vel absoluta, siue non, sed solum egeant, ita quod non sustentantur decenter. Et ista est regulæ communis. Et est hoc, sicut in natura, quia id, quod totaliter est superfluum abijcit, vel ministrat alijs si indigent.

Secunda regula est, quod de superfluo respectu primæ necessitatis, scilicet absolute, quod tamē non est superfluum respectu secundæ necessitatis, sed potius est necessarium necessitate conditionata, dare eleemosynam non cadit sub præcepto, sed sub consilio. Et hoc verum est nisi occurrat aliquis, qui sit

fit in necessitate extrema, vel saltem in absoluta, quia tunc etiam de eo, quod est nobis necessarium ad decentem sustentationem status nostri dare tenemur, dum tamen non incidamus per hoc in necessitatem absolutam. Tertia regula est, quod in dandis eleemosynis debet considerari dña necessitatem quantum ad eos quibus debet dari, quia magis debet dari ei, qui est in extrema, quam ei qui est solum in absoluta necessitate. Et prius ei, qui est in absoluta, quam ei qui est in conditionata. Ratio est, quia eleemosyna datur ad subveniendum indigenti: vbi ergo fuerit maior indigentia magis obligamur, & quia maior est semper extrema, quam non extrema, & absoluta, quam conditionata, tenemur dare, secundum conditionem earum. Et rursum, quia omnes absolute non sunt equales, nec etiam omnes conditionatæ inter se, tenetur quilibet, secundum, quod est maior necessitas prius provideat. Quarta regula est, quod non tenemur alicui de præcepto, nec de consilio dare eleemosynam, nisi sit indigens respectu alicuius necessitatis de prædictis, cū ratio eleemosynæ sit, quod derur indigenti. Et ideo etiam si quis haberet multa superflua simpliciter respectu vtriusque necessitatis, si non inveniunt pauperes non teneretur alicui dare. Nec tamen oportet, quod pauperes inquirat, sed benefaciat his qui occurrerint, licet iste casus raro, vel nunquam sit, sicut Deus dixit Deuter. 15. Non deerunt pauperes in terra habitationis vestre.

Quinta regula est quantum ad eleemosynas quotidianas, quæ sunt pauperibus non existentibus in extrema, vel absoluta necessitate, quod dare eis eleemosynam est de præcepto, quædo quis habet omnia quibus indiget ad conservationem decentem status sui pro se, & familia, & amicis: reliqua enim in eleemosynas expendere debet, sicut natura illud quod superat sibi de alimento respectu nutritiæ in qua attenditur necessitas absoluta, & respectu augmentati in qua attenditur necessitas conditionata, præparat ad conservationem speciei subministrans illud virtuti generatiæ. Ita enim postquam quis habet ea, quæ sunt de necessitate absoluta procurat ea, quæ sunt de necessitate conditionata. Cum autem etiam ista habuerit quidquid superabundat debet communicare toti speciei, id est alijs hominibus qui ad humanam speciem pertinent communicare debet in eleemosynas. Et hoc cadit sub præcepto. Si tamen quis non habeat sufficienter ea, quæ sunt de necessitate conditionata non tenetur pauperibus ex consuetudine petentibus eleemosynam dare ex præcepto, sed consilium est, nisi accidat aliquem talium esse in extrema, vel absoluta necessitate, quia tunc tenemur illi dare. Regulariter tamen necessitas talium pauperum est conditionata, scilicet, quia non habent ad sustentationem alicuius status vite. Nam mendicare non est status decens, ideo semper isti dicuntur indigentes, licet eis quotidiana alimenta ministrantur. Hæc omnia vera sunt de veris pauperibus, secus de illis qui per mendicitatem divitias sibi parant, quia talibus non solum non est præceptum, nec consilium dare, sed etiam iniustum est illis dare si quis eos noverit. Quibus autem prius tenemur dare, quam alijs, & quibus abundantius dicitur infra. Intelligenda sunt etiam præcedentia, quod nunquam ille qui dat eleemosynam debet esse in tanta necessitate in quanta ille cui dat, quia tunc non tenetur, licet laudabilis est eleemosyna, sicut patet de vidua, quæ obtulit in Gazophylarium Domini de eo, quod sibi erat necessarium, & à Christo laudata est. De hoc Luc. 21. Aliquando autem vituperabile esset, ut si quis dando eleemosynam extraneis non haberet pro se, & familia sua, ut dicitur seq. quæst. Alph. Toft. in Matth. Pars III.

Ad primum dicendum, quod eleemosyna aliquando pertinet ad præceptum, & aliquando ad consilium. Omne enim opus bonum ad quod non tenemur ex necessitate legis, pertinet ad supererogationem de qua dantur consilia. Et quia dare eleemosynam de eo, quod est nobis necessarium necessitate conditionata est supererogationis pertinet ad consilium, ideo eleemosyna interdum ad consilium pertinet. Et sic intelligitur illa Glos. quod Ioan. suadebat dare eleemosynam in casu illo in quo dare illam erat consilium. Quando autem sit consilium, & quando præceptum patet ex prædictis.

Ad secundum dicendum, quod licet quilibet re sua uti, & tamen non est licitus quilibet, & qualiscumque usus rei. Et ita retinere licitum est rem propriam, & tamen aliquando est illicitum. Quia sicut contingit esse superfluum, & diminutum in dando, ita etiam contingit in recipiendo, & retinendo, ut dicit Philosophus quarto Ethic. capitulo de liberalitate. Et ideo interdum facit quis contra virtutem retinendo propria, cum omne superfluum, & diminutum ad virtutem pertineat, ut patet secundo Ethic. Et consequenter est contra legem Dei, quæ homines sufficienter ordinat ad omnem virtutem. Quia licet non obligetur quis ex lege Dei operari, secundum quamlibet virtutem, quia forte nunquam occurrerit sibi materia, obligatur tamen, quod non operetur contra aliquam virtutem, quia omne, quod est contra virtutem est contra rationem, cum virtus consistat in medio determinato à ratione secundo Ethic. Omne autem, quod est contra rationem est contra conscientiam si putetur contra rationem esse, quia ratio, & conscientia idem sunt in re, & tamen agens contra conscientiam peccat ad Rom. 14. Omne, quod non est ex fide peccatum est, i. omne, quod est contra conscientiam, quæ vocatur fides, s. quia scimus conscientiam scimus, credimus, vel putamus aliquid esse bonum, vel malum. Et sic peccat contra legem Dei qui agit contra aliquam virtutem. Et quia interdum retinere propria est contra liberalitatem 4. Ethic. c. de liberalitate peccat qui tunc illa retinet, & tamen scilicet legem humanam licitum est homini retinere rem propriam qualitercumque voluerit, & nulli dare, eo quod leges fori secularis non perfecte ordinant hominem ad omnem virtutem. Sed obijcietur quia 5. Ethic. dicitur quod iustitia legalis est omnis virtus, quia lex præcipit omnem actum virtutis, vel actum omnium virtutum. Et tamen Arist. loquitur ibi de lege humana, quia legem divinam, & ecclesiasticam non noverat. Et patet hoc de exemplis, quæ ibi ponit. Dicendum, quod intelligitur de virtutibus necessarijs ad communicationem politicam. Nam actus omnium illarum lex humana ponit sub præcepto, in quantum sine illis non posset stare politia bene, & diu. Ad statum autem politicum proprie non requiritur aliqua virtus nisi iustitia, quia status politicus consistit in habitudine vnius civis ad alterum. Hoc autem est per se iustitia: nam aliæ virtutes sunt hominis ad seipsum. Ideo iustitia sola politiam conferuat quinto Ethicorum. Et quantum ad hoc actus iustitiæ commutatiæ, & distributiæ præcipiuntur à lege humana, quia istæ sunt duæ partes iustitiæ particularis, sine quarum actibus impossibile est saltem per paruum tempus stare communicationem humanam, ut emere, vendere, locare conducere commutare, mutare deponere præcatio accipere, donare, & sic de similibus, quæ pertinent ad iustitiam commutativam. Sic etiam in puniendo peccantes, & distribuendo præmia bene agentibus, quod pertinet ad distributivam. Ista igitur sunt simpliciter necessaria ad statum politicum, actus vero aliarum virtutum

tutum non sunt necessarij nisi in quantum interdum pertinent ad communicationem partium politi-
 ter se. Et tunc reducuntur ad iustitiam, sicut actus te-
 perantia ad seipsum sunt, & non ad alterum. Quia tñ
 per temperantiam cohibet quis delectationes turpes,
 secundum quas inclinatur ad accipiendum vxorem
 alterius, vel filiam, vt fornicetur. Et hoc iniustum est.
 Quod si non tolleretur non posset stare politia. Vetat
 ergo lex humana adulterij stuprum, & raptum qui
 sunt actus intemperantia, non in quantum pertinent
 ad intemperantiam, sed in quantum pertinent ad iniu-
 stitiam. Sic etiam fortitudo hominis ad seipsum est,
 sicut quam quis aggreditur, & sustinet confidenter ter-
 ribilia. Et quia propter defectu fortitudinis fugit quis
 de bello proiciens arma, & hoc est in damnu repu-
 blicæ, lex humana iubet adu fortitudinis vetans de
 bello fugere, aut arma proicere. Sic et mansuetudo
 pertinet ad iras cohibendas. Et sicut hoc bene se habet
 quis ad seipsum. Quia tñ propter iram interdum quis
 maledicit alteri, vel nocet, q̄ iniustum est, lex prohibet
 istos actus, & iubet adu mansuetudinis, & forti-
 tudinis. Sic dicitur 5. Ethic. Præcipit autem lex facere
 opera fortis, puta non derelinquere aciem, nec fuge-
 re, nec abijcere arma, & quæ temperati puta non me-
 chare, nec conuertiari, & quæ mansueti puta non con-
 tēdere, nec percutere. Et sic lex iubet actus omnium
 virtutum, non in quantum sunt illarum virtutum, sed
 in quantum sunt actus iustitiae. Et ideo multi ab actus
 sunt istarum virtutum tam circa temperantiam, quā
 circa fortitudinem, mansuetudinem, & alias virtutes
 quos lex humana non præcipit, & multa vitia sunt,
 quæ non vetat in quantum illa non præiudicant pro-
 ximo. Et sic verum est, q̄ lex humana non dirigit per-
 fecte ad virtutem, quia non dirigit nisi ad actus iusti-
 tia. Ad actus vero aliarum virtutum non dirigit nisi
 in quantum aliqui eorum pertinent ad iustitiam, vt
 dictum est. Lex autem Dei perfecte dirigit ad virtu-
 tem, ideo retinere proprium nūquam est peccatum,
 sicut legem humanam, & tamen est interdum pecca-
 tum, sicut legem Dei. Et quia lex ecclesiastica magis
 appropinquat ad legem Dei, quam secularis, ideo sicut
 eam retinere proprium iudicatur peccatū. Vnde ele-
 ctus in episcopum si inuenitur esse auarus repellitur
 à promotione 85. dist. c. Florentinum, vbi Archidia-
 conus Florentinus in episcopum electus repellitur,
 quia dicitur, quod domum eius, nunquam intrauerat ami-
 cus ad charitatem suscipiendam. Et sic reputatur ista
 tenacitas. Aliter et potest dici, q̄ retinere proprium
 sit peccatum, quia interdum accidit, q̄ id, quod est
 proprium efficiatur non proprium propter inopiam
 indigentium. Nam in necessitate extrema omnia cōia
 sunt. Ideo licet quantum ad proprietatem sit eius qui
 possidet id, quod possidetur, tñ si ille qui est in extre-
 ma necessitate, illud accipiat, suum efficitur. Et ideo
 qui possidet tenetur dare antequam indigens cogat
 accipere, quia iam illi debitum est. Et ideo in tali
 casu non licet retinere rem, quia iam nō est omnino
 propria cum sit debita indigenti. Sic dicit Basilius. Si
 fateris ea tibi diuinitus prouenisse, sicut temporalia bona
 iniustus est Deus inequaliter nobis res distribuens.
 Cur tu abundas ille vero mendicat, nisi vt tu bonæ dis-
 pensationis merita consequaris, ille vero patientiæ
 brauijs decoretur? Est famelicus panis quem tu tenes,
 hudi tunica, quam in conclau conseruas, discalciati
 calceus, qui penes te marcescit, indigentis argentum,
 quod possides inhumatum. Quo circa tot iniuriarum,
 quot dare valeres. Idem Greg. & Amb. dñt, & hñ 47.
 dist. c. Sicur hi. Ad tertium dicendum, q̄ subuentio
 cuiuscunq; proximi, quæ generaliter potest dici elee-
 mosyna reducitur ad præceptum de honore parentū.

Eps auar
 meret de-
 poni.

Sic interpretatur Apostolus 1. Tim. 4. dicens. Pietas
 ad omnia utilis est promissionem habens vite, quæ
 nunc est, & futura. Et hoc dicitur, quia in præcepto de
 honorando parentes dicitur, vt sis longeuus super ter-
 ram. Quod Apostolus intelligit de vita temporalis, &
 æterna. Et sic ad præceptum illud reducitur elee-
 mosyna.
 Ad quartum dicendum, quod reducitur ad præcep-
 tum affirmatiuum, scilicet de honorando parentes,
 & ideo non obligat ad omne tempus, sed ad determi-
 natum tempus, & circumstantias. Cum autem dicitur,
 quod reducitur ad præceptum negatiuum: dicendū,
 quod qualibet affirmatio continet sub se negationē.
 Nā quia affirmatiua obligant ad certum tempus non
 facere pro illo tempore est peccatum. Vt si dicatur
 non dare eleemosynam existē in necessitate est pec-
 catum mortale. Et sic intelligitur dictum Amb. Si
 non paueris occidisti. Et hoc modo omne præcep-
 tum affirmatiuum resoluitur in negatiuum pro tem-
 pore quo obligat.
 Ad quintum dicendum, quod præceptum de dan-
 do eleemosynas aliquo tempore obligat, scilicet quan-
 do quis habet superfluum respectu vtriusque necessi-
 tatis, & occurrit aliquis pauper, vel etiā si non habeat
 superfluum, simpliciter tamen occurrit aliquis paries
 extremam, vel absolutam necessitatem, quatenus erit
 tunc eleemosynam dare, & maxime in isto secundo
 casu. Et quando dicitur, quod semper probabiliter
 potest quis præsumere, quod etiam si ipse non bene-
 faciat pauperi alius benefaciet.
 Dicendum, quod ad hoc, quod quis cognoscat extre-
 mam necessitatem indigentis, vel quando ipse te-
 netur dare eleemosynam, sunt signa probabilia tam
 ex parte dantis, quam ex parte accipientis. Ex parte
 accipientis, vt si quis videt aliquem indigentem ita,
 quod incurret periculum nisi subueniatur ei, & vi-
 det alios pigros ad dandum, vel impotentes dare,
 quia tunc debet præsumere, quod peribit pauper ni-
 si ipse subuenierit in cibo, & potu, & in similibus ne-
 cessarijs, & non est expectandum quouique homo
 sit constitutus simpliciter in extrema necessitate,
 quia tunc forte tantum esset natura consumpta, vel
 debilitata fame, & siti, & alijs incommodis, quod iu-
 uari non posset. Et quia eleemosyna datur, vt proficiat
 releuando defectum indigentis, necesse est dan-
 tem semper præuenire vltimam necessitatem veram,
 vt ab illa eruat.
 Dicit enim Chrysostomus super Ioannem, quod
 non oportet pauperem viuantem deceptorem vo-
 care. Quid dicitis, o homo propter vnum panem de-
 ceptionem quis complicat? Quasi dicat. Non. Et sic
 innuit, quod est credendum pauperi quando ostendit
 se indigere, nec circa hoc magna discussio facien-
 da est. Quia etiam si non sit extrema necessitas nihil
 perdimus dando.
 Ex parte autem dantis signum est, quod obligetur
 dare quando videt, quod habet multa quibus non in-
 diger ad sustentationem vitæ suæ, nec suorum, nec
 etiam ad decentem conseruationem status sui, quia
 tunc si indigentes aliqui occurrant etiam si non sint
 in extrema necessitate dare tenetur eleemosynam,
 quia de superfluo simpliciter eleemosynam dare ca-
 dit sub præcepto. Cum autem dicitur, quod quid-
 quid homo habet est sibi necessarium pro tunc, vel
 potest esse necessarium pro alio tempore.
 Dicendum, quod si pro tunc non est necessa-
 rium aliqua necessitate de duabus, nec probabiliter
 præsumi potest, quod erit sibi necessarium, quia
 nihil imminet, ppter qd̄ appareat necessarium debere
 iudicari, vt simp̄r superfluum. Nec oportet, q̄ aduer-
 tat

Quo co-
 gnoscitur
 extrema
 necessitas
 pauperis.

tat homo ad omnes casus, qui possunt euenire in fu-
 turum, quia hoc esset de craftino cogitare, & subtra-
 here aliquid diuinæ prouidentia, & bonitati, quod
 prohibetur infra in litera, sed sicut ea, quæ probabiliter
 euenire p̄t iudicari dēt. Sed obijcietur, quia dubium
 fuit hic, q̄ tenetur quis dare eleemosynam constituto
 in necessitate extrema etiam de eo, q̄ est sibi necessa-
 rium ad decentem conseruationem status sui, quia cōi-
 ter doctores, vt Alex. de Ales, Altesido. & S. Tho. dñt,
 q̄ ex parte dantis considerandum est, vt id, quod est
 in eleemosynis erogandum, sit eis superfluum, sicut il-
 lud Luc. 6. Quod superest date eleemosynam. Et di-
 cit, q̄ intelligitur de necessitate non solum quantum
 ad se, sed etiam quantum ad illos quorum cura ei in-
 cumbit. Dicendum, q̄ accipiunt superfluum respectu
 primæ necessitatis, quia illa non solum est respectu
 sui ipsius, sed etiam respectu familiarum cuius curam quis
 habet. Quia si pro se hēret, & non pro illis, diceretur
 esse in necessitate absoluta. Et verum est, q̄ nunquā
 tenetur quis prouidere alteri priusquam sibi. Et ideo
 si quis est in extrema necessitate, siue in absoluta quā-
 tum ad se, vel ad familiam suam, nō tenetur prouide-
 re alteri existenti in extrema necessitate, nisi forte illa
 sit maior, quam sua, quia vt dictum est sup. necessitas
 absoluta, vel extrema, vel est conditionata non est sp̄
 equalis. Et sic poterit esse, q̄ aliquis existens in neces-
 sitate absoluta teneatur prouidere alteri existenti in ne-
 cessitate absoluta. Vt si quis est in anno sterili vix hñs
 pro se, & familia sua sustentationem aliqualem vsque
 ad nouos fructus, & nō expectat aliunde succursum,
 dñ esse in absoluta necessitate. Si quis tñ occurrat fa-
 me moriturus ita, q̄ non hēt cibum pro vno die, vel
 duobus nisi succurratur ei, tenetur succurrere etiam
 si ipse sit in necessitate, quia minor est sua necessitas,
 q̄ illius cui occurrit. Aliter potest dici, quod intelligit
 de paupere non existēte in extrema necessitate, quia
 illi non tenetur dare eleemosynam nisi de eo, quod
 est simpliciter superfluum. Sed adhuc obijcietur q̄ p̄cep-
 tum de dando eleemosynam nunquam obliget nisi
 quādo pauper fuerit in extrema necessitate, quia cōi-
 ter doctores dicunt, q̄ ex parte recipientis requiritur
 q̄ necessitatem habeat. Alioquin non esset ratio qua-
 re eleemosyna ei daretur. Sed cum non posset ab ali-
 quo subueniri omnibus necessitatibus hñibus, nō ob-
 ligat omnis necessitas ad præceptum, sed illa sola sine
 qua ipse qui necessitatem patitur, sustentari non pōt.
 Dicendū, q̄ intelligitur illud de obligatione absoluta
 ad dandum eleemosynam, quia quilibet obligatur da-
 re eleemosynam ei, qui constitutus est in tali neces-
 sitate, siue hēat superfluum, siue non, dum tamen etiā
 ipse non sit in simili necessitate. Si autem pauper non
 esset in extrema necessitate nemo ei teneretur, siue
 haberet superfluum aliquod, siue non, dum tamen
 non esset superfluum simpliciter. Nam istas duas re-
 gulas omnes communiter ponunt, scilicet pauperi
 existenti in extrema necessitate quilibet ex præcepto
 obligatur subuenire, qui non est in simili necessitate.
 Secunda est de superfluo simpliciter, quilibet tenetur
 dare eleemosynam indigenti, siue sit in extrema ne-
 cessitate, siue non, dum tamen indigat. Ad sextū di-
 cendum, quod Daniel dedit consilium Nabuchodo-
 nosor de eleemosynis faciendis, quia forte in illo ca-
 su in quo precepit ei, vel suauit hoc facere non cade-
 bat eleemosyna sub præcepto, vt pote si non occurre-
 bant aliqui qui essent in extrema necessitate, vel illa,
 quæ daturus erat non erant ei simpliciter superflua,
 sed necessaria, secundum condecetiam status sui re-
 galis.
 Alij dicit, quod eleemosyna ista cadebat sub præ-
 cepto, quia tamē Nabuchodonosor erat alienus à le-
 gibus. Tost. in Matth. Pars III.

ge Dei, & nesciebat aliquam legem per quam obli-
 garetur ad dandas eleemosynas, dixit hoc ei Daniel
 tanquam consilium.
 Primum tamē melius est, scilicet, quod non cade-
 rent sub præcepto, quia dixit Daniel peccata tua elee-
 mosynis redime. Et sic imponebat ei opus satisfactio-
 nis. Opus tamen satisfactiois est opus bonum, quod
 aliās non erat necessarium nisi ad satisfaciendum pro
 peccato. Et tamen quando cadit eleemosyna sub
 præcepto obligatur homo ad illam simpliciter etiam
 si pro nullo habeat satisfacere, immo vt ostensum est
 supra quæstio. vigesima quinta. eleemosyna quando
 cadit sub præcepto nunquam est proprie, & principa-
 liter opus satisfactiois. Et ideo proprie erat hoc cō-
 silium, quod Nabuchodonosor daret eleemosynas,
 sed hoc non tollit quin in aliquo casu dare eleemosy-
 nam sit præceptum, vt supra ostensum est.
 De quibus rebus eleemosyna est facienda. Et quod nullus tene-
 tur de sibi necessarijs facere eleemosynam nisi in tribus casi-
 bus. Et quod necessarium ad vitam dupliciter accipitur.
 Quæst. XXXV.
QVAERETUR nunc de quibus rebus elee-
 mosyna facienda est. Et est primo dubium,
 an de necessario sibi debeatur quibus facere elee-
 mosynam, vel bonum sit illam facere.
 Dicunt quidam, quod non licet, quia dicit August.
 quod circa ordinem charitatis peccat qui præpos-
 te agit eo, quod ordo charitatis est sub præcepto. Et
 tamen tenetur quis potius seipsum diligere, quam
 alios: ergo etiam potius benefacere sibi tenebitur. Si
 tamen de necessario sibi daret eleemosynam seipsum
 destrueret, vt alium sustentaret: ergo peccat dans elee-
 mosynam de necessario sibi.
 Item dicit Arist. quarto Ethic. capitulo. de liberali-
 tate, quod occidit seipsum, vel destruit qui dissipat
 substantiam suam, id est diuitias. Et hoc verum est
 maxime quantum ad necessaria. Et tamen peccat qui
 seipsum occidit, vel destruit: ergo peccat dans elee-
 mosynam de necessario.
 Item qui dat ea, quæ sunt sibi necessaria prodigus
 est, quia dissipat substantiam quarto Ethic. Est autem
 prodigalitas vitium. Si vitium, nunquam committen-
 dum est: ergo nunquam est danda eleemosyna de si-
 bi necessario.
 Item dicit Apostolus primo ad Tim. quinto. Qui
 suorum maxime domesticorum curam non habet
 fidem negauit, & infideli deterior est, qui tamen ne-
 cessaria sibi, & familiae dat in eleemosynas, derogat
 familiae, quia per hoc ipse, & familia mendicabunt:
 ergo dare eleemosynam de necessario peccatum est.
 Dicendum, quod aliquid esse nobis necessarium ad
 vitam potest dupliciter accipi.
 Vno modo illud sine quo vita agi non potest, quia
 istud vocatur necessarium necessitate absoluta. Et
 nō solum dicitur sic necessarium id quo quisque pro
 seipsis indiget, sed etiam illud quo indiget pro susten-
 tatione familiarum suarum. Et de tali necessario nemo ob-
 ligatur eleemosynam dare etiam si pauper sit in ne-
 cessitate absoluta, quia nemo sic tenetur mendican-
 ti subuenire, quod ipse cogatur immediate mendi-
 care. Et ideo non solum non tenetur dare eleemo-
 synam, sed etiam non est bonum illam dare, quia est
 contra ordinem charitatis. Et hoc verum est nisi ille
 qui sibi occurreret esset in maiori necessitate, vt osten-
 sum est præcedenti q̄, quia tunc existens in necessitate
 absoluta tenetur subuenire alteri existenti in neces-
 sitate absoluta. Vel si forte statum mutare vult, quia
 tunc nihil est sibi necessarium, cum transeat ad alium
 statum

statum in quo sine his uiuitur. Vel si forte talis casus immineret, ubi subtrahendo sibi daret alicui magnæ personæ per quam Ecclesia, vel respublica sustentaretur, quia pro talis personæ liberatione seipsum, & suos laudabiliter quis morti exponeret, cum bonum commune sit præferendum bono priuato i. Ethic.

Alio modo dicitur esse aliquid necessarium sine quo non potest conuenienter vita agi, secundum conditionem personæ, & decentiam status quantum ad se, & ad illos qui in familia eius sunt, & quorum cura ei incumbit. Istud necessarium non consistit in indiuisibili, quia quibusdam additis non exit homo à conditione status sui, & quibusdam subtractis non descendit de statu. Posset tamen fieri tanta additio, vel subtractio, quòd exeat conditionem status, ut dictum est præcedenti q. Et ideo de hoc pendet in iudicio, & prudentia cuiuslibet quid est, quod dare possit manente conditione status sui. Est tamen regula generalis, quòd non tenetur aliquis ex præcepto dare eleemosynam de necessarijs ad sustentationem status, nisi occurrat aliquis constitutus in absoluta necessitate. Alias autem consilium est dare eleemosynam, & est laudabile quando quis dat de eis, quæ sunt necessaria, secundum conditionem status, dum tamen illis subtractis adhuc non mutatur conditio status, quia non consistit in indiuisibili, ut dictum est. Si tamen tanta quis det, ut mutari debeat conditio status ita, quòd non habeat iam ad sustinendum familiam suam decenter, non est laudabile eleemosynam dare, sed est inordinatum, & contra charitatem si quis tantum sibi de bonis proprijs subtrahat, ut alijs largiatur, quòd de residuo non possit vitam conuenienter agere, secundum statum proprium, & negocia occurrentia. Nullus tamen inconuenienter uiuere debet. Hoc uerum est nisi in tribus casibus. Primus est si quis mutet statum uolens ingredi religionem in qua nihil potest possidere, quia tunc nihil requiritur pro statu suo, sed eleemosynæ fidelium, quæ quotidie ministrantur, vel quæ iam ministratæ sunt locis illis religiosis in quibus uiuere debet ad statum, quem eligit sibi sufficienti, & tunc dare non solum necessaria secundo modo, sed etiam primo modo laudabile est, & hoc Christus approbat infra 19. Si vis esse perfectus uade, & uede omnia, quæ habes, & da pauperibus. Secundus est quòd quis subtrahit sibi ea, quæ de facili possunt refarci, sicut est in habentibus redditus annuos, qui etiam si aliquando expendant in eleemosynis, ita ut aliquantulum minuat status potest suppleri defectus iste per sequentes redditus, & etiam si præter redditus quis expectet aliunde lucrari, quomodocunque. Tertius est quando occurrit necessitas alicuius personæ magnæ, quæ est utilis reipublice, vel Ecclesie, vel si occurrat necessitas Ecclesie, vel reipublice pro qua quis potest res suas laudabiliter exponere. In his enim tribus casibus potest quis omittere laudabiliter id, quod pertinet ad decentiam status sui, ut maiori necessitati subueniat. Ad primum dicendum, quòd arg. procedit quando quis subtrahit sibi ea, quæ sunt omnino necessaria necessitate absoluta, quia tunc contra charitatem est, nisi occurrat alius habens maiorem necessitatem. Si autem sit necessarium necessitate conditionata, dari potest, quia per hoc non subtrahitur homini totaliter id per quod vita sustentatur.

Sed hoc intelligendum est, secundum distinctionem supra positam:

Ad secundum dicendum, quòd arg. tenet in illis, quæ sunt necessaria, sine quibus vita non potest agi, quia illa non sunt danda alicui, nisi existentii in maiori necessitate.

Ad tertium dicendum, quod prodigus est, qui agit contra rationem substantiam dissipando. Qui tamen datur, secundum rationem non dicitur dissipare, etiam si torum det. Sicut ille qui mutat statum intrando religionem omnia vendit, & tamen non dicitur dissipare, sed laudabiliter agit, ita etiam non mutando statum potest quis interdum dare de eo, quod est sibi necessarium, quia ratio hoc exigit, & non dicitur dissipare substantiam.

Ad quartum dicendum, quod non debet quis subtrahere sibi, & familie suæ necessaria dando alicui alteri, & tamen aliquis casus esse potest in quo laudabiliter quis prouidet alteri, quam sibi, & familie, scilicet quando potest se exponere, & familiam pro salute illius, ut supra ostensum est.

An eleemosyna possit fieri de rebus illicite acquisitis. Et quare diuitia dicantur iniqua. Quæst. XXXVI.

QVAERITUR, an eleemosyna fieri possit de rebus illicite acquisitis. Aliqui dicunt, quòd sic, quia dicitur Luc. 16. Facite uobis amicos de mammona iniquitatis. Mammona tamen iniquitatis significat diuitias iniquè acquisitas: ergo de illis possumus facere amicos, qui recipiant nos in æterna tabernacula, ut ibi dicitur. Hoc autem est dando eleemosynam pauperibus: ergo licitum est de illicite acquisitis eleemosynam fieri.

Item dicit August. in lib. quæstionum Exod. & 14. quæst. 5. Qui habetis, scilicet: Qui habetis aliquid de malo facite inde bonum, qui non habetis aliquid de malo nolite acquirere de malo. Ergo licet non sit bonum acquirere de malo, id est illicite, postquam tamen acquisitum est, laudabile est facere inde bonum.

Dicendum, quòd de acquisitis illicite generaliter uetatur eleemosyna fieri. Sic dicit Greg. 1. q. 1. capit. Non est putanda, scilicet: Non est putanda eleemosyna, si pauperibus dispenseretur, quod ex illicitis rebus acquiritur. Idem dicit Aug. lib. de sermone Domini. De iustis laboribus facite eleemosynam. Non enim corrupturi estis iudicem Christum, ut non vos audiat pauperibus quibus tollitis nolite uelle eleemosynas facere de senore, & uisuris. Et 14. quæst. 5. cap. Immolans ex iniquo oblatio est maculara. Dona iniquorum non probat altissimus. Sed eleemosynæ factæ de acquisitis illicite displicent Deo, sicut si quis immolet filium in conspectu patris, sicut dicit Salomon Prou. 21. Hostiæ impiorum abominabiles. & qui offert sacrificium de substantia pauperis, quasi qui uictimat filium in conspectu patris. In alleg. c. Non est putanda, & cap. Immolans, sed eleemosyna illa sola est Deo accepta, quæ fit de rebus licite acquisitis, sic dicit Greg. 14. quæst. quinta. cap. Eleemosyna, scilicet eleemosyna redemptoris nostri oculis ista placet, quæ non ex illicitis, & iniquitate congeritur, sed quæ de rebus concessis, & bene acquisitis impenditur. Et hoc est, quia illicite acquisita non sunt in bonis nostris, scilicet pro socio. l. cum duobus, §. ult. Et tamen de his, quæ non sunt in bonis nostris eleemosynam facere non possumus. Ergo etiam nec de rebus illicite acquisitis. Simile etiam patet, quia eleemosynæ, & decimæ Deo dantur. Decimæ tamen non debent dari de rebus illicite acquisitis extra de deci. c. Ex transmissa, scilicet, quia fidelis homo de omnibus, quæ licite potest acquirere decimas erogare tenetur. Ergo nec dabantur eleemosynæ de illicite acquisitis. Propter hoc autem absolute putant quidam, quòd de nulla re illicite acquisita potest fieri eleemosyna, ut tangitur 14. quæst. 5. §. quòd uero in glo. Et extra de deci. c. Ex transmissa in glo. Dicendum tamen, quòd aliquando de illicite acquisitis potest fieri eleemosyna, & aliquando non, quia fieri

tra rationem substantiam dissipando. Qui tamen datur, secundum rationem non dicitur dissipare, etiam si torum det. Sicut ille qui mutat statum intrando religionem omnia vendit, & tamen non dicitur dissipare, sed laudabiliter agit, ita etiam non mutando statum potest quis interdum dare de eo, quod est sibi necessarium, quia ratio hoc exigit, & non dicitur dissipare substantiam.

Ad quartum dicendum, quod non debet quis subtrahere sibi, & familie suæ necessaria dando alicui alteri, & tamen aliquis casus esse potest in quo laudabiliter quis prouidet alteri, quam sibi, & familie, scilicet quando potest se exponere, & familiam pro salute illius, ut supra ostensum est.

An eleemosyna possit fieri de rebus illicite acquisitis. Et quare diuitia dicantur iniqua. Quæst. XXXVI.

QVAERITUR, an eleemosyna fieri possit de rebus illicite acquisitis.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia dicitur Luc. 16. Facite uobis amicos de mammona iniquitatis. Mammona tamen iniquitatis significat diuitias iniquè acquisitas: ergo de illis possumus facere amicos, qui recipiant nos in æterna tabernacula, ut ibi dicitur. Hoc autem est dando eleemosynam pauperibus: ergo licitum est de illicite acquisitis eleemosynam fieri.

Item dicit August. in lib. quæstionum Exod. & 14. quæst. 5. Qui habetis, scilicet: Qui habetis aliquid de malo facite inde bonum, qui non habetis aliquid de malo nolite acquirere de malo. Ergo licet non sit bonum acquirere de malo, id est illicite, postquam tamen acquisitum est, laudabile est facere inde bonum.

Dicendum, quòd de acquisitis illicite generaliter uetatur eleemosyna fieri. Sic dicit Greg. 1. q. 1. capit. Non est putanda, scilicet: Non est putanda eleemosyna, si pauperibus dispenseretur, quod ex illicitis rebus acquiritur. Idem dicit Aug. lib. de sermone Domini. De iustis laboribus facite eleemosynam. Non enim corrupturi estis iudicem Christum, ut non vos audiat pauperibus quibus tollitis nolite uelle eleemosynas facere de senore, & uisuris. Et 14. quæst. 5. cap. Immolans ex iniquo oblatio est maculara. Dona iniquorum non probat altissimus. Sed eleemosynæ factæ de acquisitis illicite displicent Deo, sicut si quis immolet filium in conspectu patris, sicut dicit Salomon Prou. 21. Hostiæ impiorum abominabiles. & qui offert sacrificium de substantia pauperis, quasi qui uictimat filium in conspectu patris. In alleg. c. Non est putanda, & cap. Immolans, sed eleemosyna illa sola est Deo accepta, quæ fit de rebus licite acquisitis, sic dicit Greg. 14. quæst. quinta. cap. Eleemosyna, scilicet eleemosyna redemptoris nostri oculis ista placet, quæ non ex illicitis, & iniquitate congeritur, sed quæ de rebus concessis, & bene acquisitis impenditur. Et hoc est, quia illicite acquisita non sunt in bonis nostris, scilicet pro socio. l. cum duobus, §. ult. Et tamen de his, quæ non sunt in bonis nostris eleemosynam facere non possumus. Ergo etiam nec de rebus illicite acquisitis. Simile etiam patet, quia eleemosynæ, & decimæ Deo dantur. Decimæ tamen non debent dari de rebus illicite acquisitis extra de deci. c. Ex transmissa, scilicet, quia fidelis homo de omnibus, quæ licite potest acquirere decimas erogare tenetur. Ergo nec dabantur eleemosynæ de illicite acquisitis. Propter hoc autem absolute putant quidam, quòd de nulla re illicite acquisita potest fieri eleemosyna, ut tangitur 14. quæst. 5. §. quòd uero in glo. Et extra de deci. c. Ex transmissa in glo. Dicendum tamen, quòd aliquando de illicite acquisitis potest fieri eleemosyna, & aliquando non, quia fieri

Et S. Tho. 2. 2. q. 32. art. 7.

Ista distinctio est uera, & multum rationabilis, & tenetur communiter, & approbatur 14. q. 5. §. quòd uero in gl. Ex his potest responderi ad argumenta utriusque partis. ad primum dicendum, quod non licet de omnibus rebus illicite acquisitis eleemosynam dare, licet tamen de quibusdam, scilicet distinctione supra positam. Cum tamen dicitur de mammona iniquitatis non est sensus, quòd liceat nobis furari, ut inde eleemosynas demus, sic dicit Aug. lib. de uerbis Domini. Illud uerbum Domini quidam male intelligendo rapiunt res alienas, & aliquid inde pauperibus largiuntur, & putant se facere, quòd præceptum est. Sed intellectus iste corrigendus est. Vocantur autem mammona iniquitatis omnes diuitiæ etiam bene acquisite, quia diuitiæ quæcunque sint iniquæ sunt, quia non sunt, nec reputantur diuitiæ nisi iniquis, qui in eis spem ponunt, ut exponit Aug. 21. de ciuit. Dei, & in libr. de quæstion. Euangelij. Nam diuitiæ ex nomine suo dicunt quandam affluentiam, quæ uere non reperitur in rebus terrenis, quæ possidentur. Siquis ergo eas diuitias putat errat. Et ideo iam iniquus est, qui eas tales putat, & uelut tales eas cupit: Christiani autem non nominant eas diuitias, nec sub ratione diuitiarum cupiunt, sed solum, ut necessaria quædam ad vitam, sicut dicitur 1. ad Tim. 6. Habentes alimēta, & quibus induamur his contenti sumus. Et Hier. uictus, & uestitus diuitiæ sunt Christianorum, id est sola necessaria quærunt, & non affluentiam. Restat ergo quòd soli iniqui sint qui diuitias in his rebus esse putent. Vel potest intelligi, secundum Amb. iniquum mammona, quia varijs diuitiarum illecebris nostros tenet affectus. Vel aliter ut exponit Basilius diuitiæ sunt iniquæ, quia in pluribus prædecessoribus quibus in patrimonio succedis aliquis reperitur qui iniuste usurpauit aliena, quamuis tu nescias. Vel dicitur mammona iniquitatis, id est in æqualitatis, quia diuitiæ non sunt æqualiter omnibus distributæ, sed bonis interdum egentibus, malis interdum abundant diuitijs. Posset etiam vocari ini-

quum mammona illud, quòd de iniquitate acquiruntur, transit tamen dominium in acquirentem, & non competit repetitio contra eum, sicut diximus de meretricio, & lenocinio. Nam de his possumus nobis facere amicos. Istud uerum est: Christus tamen non intellexit de hoc, quia loquebatur generaliter ad omnes possidentes diuitias. Et tamen istud paucis conueniret. Et ideo intelligendum est modis prædictis, & maxime, sicut exposuit Basilius, quia licet diuitiæ possint interdum iuste acquiri, difficile est quin in acquirendo magnas diuitias non interueniat peccatum aliquod. Nam si cura rei familiaris nunquam, aut uix sine peccato agi potest, ut ait Aug. 25. dist. c. Qualis hic, quanto magis acquisitio magnarum diuitiarum nunquam, aut uix poterit sine peccato fieri? Unde dicitur illud uerum, & commune. Omnis diues, aut iniustus, aut iniusti heres.

Ad secundum dicendum, quòd illud dictum August. potest intelligi multipliciter. Vno modo facere bonum de malo, id est restituere id, quod illicite acquisitum fuerat. Nam cum iniuste accipitur, malum est, cum uero restituitur iustitiæ opus fit. Ideo de malo bonum fit. Et tunc peccatum dimittitur 14. q. 6. cap. Si res aliena. Et August. in epistola ad Macedonium. Aliter potest intelligi, quòd malum uocetur labor, vel sollicitudo, sicut dicitur infra in litera nolite solliciti esse in crastinum. Sufficit enim diei malitia sua, id est sufficit pro quolibet die sollicitudo, & labor ipsius diei, & non habeatis una die sollicitudinem pro altera. Et ista sollicitudo uocatur malitia, id est malum pænæ. Et tunc est sensus, quòd omnes diuitiæ etiam si licite acquirantur malum quoddam sunt, id est laboriosum in acquisitione. Et de illo malo faciendum est bonum, id est eleemosyna. Aliter potest intelligi, quòd habere aliquid de malo intelligatur de eo, qui acquisit aliquid illicite, & tamen effectus est Dominus, & non competit contra eum repetitio, quia de tali potest fieri eleemosyna. Istos tres sensus ponit Gratianus 14. q. 5. §. Sed hoc multipliciter. Iste tamen tertius est melior: nam secundus non concordat literæ, quia ibi dicitur qui non habetis aliquid de malo nolite acquirere aliquid de malo, & tamen nemo est quantumcunque pauper qui non habeat de rebus huius seculi, etiam qui dissuadet hominibus acquirere de malo. Et tamen acquirere de rebus huius seculi ad sustentationem uite, licet cum labore hoc fiat, laudabile est, & Apostolus ibi suadet 2. Thess. 3. Qui non laborat non manducet. Et ipse gloriatur de hoc, quòd ad omnia necessaria sibi, & eis qui cum eo erant prouiderant sibi manus suæ Act. vigesimo. Ideo intelligendum est tertio modo, uel primo.

Ad allegationes incontrarium in quibus innuitur quòd nullo modo liceat eleemosynam fieri de illicite acquisitis. Respondendum est per distinctionem supra positam. Nam illud capitulum. Non est putanda prima quæst. prima. intelligitur de acquisitis illicite de quibus competit repetitio, scilicet de pecunia habita per symoniam, ut apparet ibi in rubro, & etiam Gregor. dicit in litera. Certum est, quia & si monasteria, vel xenodochia, uel aliquid aliud ex pecunia, quæ pro sacris ordinibus datur, construuntur, non proficit. Ad dictum Augustini. dicendum, quòd intelligitur de eis qui acquirunt per furtum, aut rapinas, uel oppressiones pauperum, quia ista non transeunt in dominium accipientis, sed tenentur ad restitutionem qui accepit. Nam alias peccatum non dimittitur, ut August. in epistola ad Macedonium, & 14. quæstio. sexta. cap. Si res aliena. Ad capit. Immolans 14. quæst. quinta.

Dicen-

fieri eleemosynam licite, uel non, pertinet ad illud tempus in quo fit. Potest tamē aliquis uoluntate illa re, quæ aliquando acquisit illicite, ideo poterit tunc licite eleemosynas de illa facere. Pro hoc ergo distinguendum, quod quando aliquid illicite acquiritur, aut transit dominium in acquirentem, aut non. Si non transit nunquam potest facere eleemosynam, quia non hēt administrationem illius rei, quæ non est sua, nec computatur in bonis suis. Et ita est de pecunia acquisita de furto, & de rapina, quia ibi nullo modo transit dominium in accipientem, sed ipse est iniustus detentor. Si autē transit dominium, aut competit repetitio contra acquirentem, aut non. Si competit repetitio non potest fieri eleemosyna, quia licet acquirēs efficiatur Dominus per acquisitionem, quia tamen de iure competit contra eum repetitio non potest rem illam alteri tradere cum teneatur restituere, uel danti, uel alteri. Et sic est in pecunia acquisita per symoniam, & per usuram. Nam symoniacum competit repetitio extra de symonia c. Veniens, & cap. de hoc, & contra usurarium etiam extra de iur. iur. c. Debitores. Ideo isti non possunt facere eleemosynas de sic acquisitis. Si autem acquirēs effectus est dominus, & non competit contra eum repetitio, est totalis dominus, & hēt liberam administrationem rei acquisitæ. Et ideo potest facere de ea eleemosynam. Sic est de meretricio, quæ illicite acquirit, & tamen quod acquirit suum est. Et ideo potest expendere in quoscunque usus, & consequenter dare eleemosynam. Nam non competit meretricem repetitio, sed de condi. ob tur. causa l. idem, & si §. Quoties, & istud uocatur turpe lucrum. Et simile est in quibusdam alijs lucris, ut in lenone, & Nigromantico, & sortilego, & alijs de quibus infra dicitur.

Ista distinctio est uera, & multum rationabilis, & tenetur communiter, & approbatur 14. q. 5. §. quòd uero in gl. Ex his potest responderi ad argumenta utriusque partis. ad primum dicendum, quod non licet de omnibus rebus illicite acquisitis eleemosynam dare, licet tamen de quibusdam, scilicet distinctione supra positam. Cum tamen dicitur de mammona iniquitatis non est sensus, quòd liceat nobis furari, ut inde eleemosynas demus, sic dicit Aug. lib. de uerbis Domini. Illud uerbum Domini quidam male intelligendo rapiunt res alienas, & aliquid inde pauperibus largiuntur, & putant se facere, quòd præceptum est. Sed intellectus iste corrigendus est. Vocantur autem mammona iniquitatis omnes diuitiæ etiam bene acquisite, quia diuitiæ quæcunque sint iniquæ sunt, quia non sunt, nec reputantur diuitiæ nisi iniquis, qui in eis spem ponunt, ut exponit Aug. 21. de ciuit. Dei, & in libr. de quæstion. Euangelij. Nam diuitiæ ex nomine suo dicunt quandam affluentiam, quæ uere non reperitur in rebus terrenis, quæ possidentur. Siquis ergo eas diuitias putat errat. Et ideo iam iniquus est, qui eas tales putat, & uelut tales eas cupit: Christiani autem non nominant eas diuitias, nec sub ratione diuitiarum cupiunt, sed solum, ut necessaria quædam ad vitam, sicut dicitur 1. ad Tim. 6. Habentes alimēta, & quibus induamur his contenti sumus. Et Hier. uictus, & uestitus diuitiæ sunt Christianorum, id est sola necessaria quærunt, & non affluentiam. Restat ergo quòd soli iniqui sint qui diuitias in his rebus esse putent. Vel potest intelligi, secundum Amb. iniquum mammona, quia varijs diuitiarum illecebris nostros tenet affectus. Vel aliter ut exponit Basilius diuitiæ sunt iniquæ, quia in pluribus prædecessoribus quibus in patrimonio succedis aliquis reperitur qui iniuste usurpauit aliena, quamuis tu nescias. Vel dicitur mammona iniquitatis, id est in æqualitatis, quia diuitiæ non sunt æqualiter omnibus distributæ, sed bonis interdum egentibus, malis interdum abundant diuitijs. Posset etiam vocari ini-

quum mammona illud, quòd de iniquitate acquiruntur, transit tamen dominium in acquirentem, & non competit repetitio contra eum, sicut diximus de meretricio, & lenocinio. Nam de his possumus nobis facere amicos. Istud uerum est: Christus tamen non intellexit de hoc, quia loquebatur generaliter ad omnes possidentes diuitias. Et tamen istud paucis conueniret. Et ideo intelligendum est modis prædictis, & maxime, sicut exposuit Basilius, quia licet diuitiæ possint interdum iuste acquiri, difficile est quin in acquirendo magnas diuitias non interueniat peccatum aliquod. Nam si cura rei familiaris nunquam, aut uix sine peccato agi potest, ut ait Aug. 25. dist. c. Qualis hic, quanto magis acquisitio magnarum diuitiarum nunquam, aut uix poterit sine peccato fieri? Unde dicitur illud uerum, & commune. Omnis diues, aut iniustus, aut iniusti heres.

Ad secundum dicendum, quòd illud dictum August. potest intelligi multipliciter. Vno modo facere bonum de malo, id est restituere id, quod illicite acquisitum fuerat. Nam cum iniuste accipitur, malum est, cum uero restituitur iustitiæ opus fit. Ideo de malo bonum fit. Et tunc peccatum dimittitur 14. q. 6. cap. Si res aliena. Et August. in epistola ad Macedonium. Aliter potest intelligi, quòd malum uocetur labor, vel sollicitudo, sicut dicitur infra in litera nolite solliciti esse in crastinum. Sufficit enim diei malitia sua, id est sufficit pro quolibet die sollicitudo, & labor ipsius diei, & non habeatis una die sollicitudinem pro altera. Et ista sollicitudo uocatur malitia, id est malum pænæ. Et tunc est sensus, quòd omnes diuitiæ etiam si licite acquirantur malum quoddam sunt, id est laboriosum in acquisitione. Et de illo malo faciendum est bonum, id est eleemosyna. Aliter potest intelligi, quòd habere aliquid de malo intelligatur de eo, qui acquisit aliquid illicite, & tamen effectus est Dominus, & non competit contra eum repetitio, quia de tali potest fieri eleemosyna. Istos tres sensus ponit Gratianus 14. q. 5. §. Sed hoc multipliciter. Iste tamen tertius est melior: nam secundus non concordat literæ, quia ibi dicitur qui non habetis aliquid de malo nolite acquirere aliquid de malo, & tamen nemo est quantumcunque pauper qui non habeat de rebus huius seculi, etiam qui dissuadet hominibus acquirere de malo. Et tamen acquirere de rebus huius seculi ad sustentationem uite, licet cum labore hoc fiat, laudabile est, & Apostolus ibi suadet 2. Thess. 3. Qui non laborat non manducet. Et ipse gloriatur de hoc, quòd ad omnia necessaria sibi, & eis qui cum eo erant prouiderant sibi manus suæ Act. vigesimo. Ideo intelligendum est tertio modo, uel primo.

Ad allegationes incontrarium in quibus innuitur quòd nullo modo liceat eleemosynam fieri de illicite acquisitis. Respondendum est per distinctionem supra positam. Nam illud capitulum. Non est putanda prima quæst. prima. intelligitur de acquisitis illicite de quibus competit repetitio, scilicet de pecunia habita per symoniam, ut apparet ibi in rubro, & etiam Gregor. dicit in litera. Certum est, quia & si monasteria, vel xenodochia, uel aliquid aliud ex pecunia, quæ pro sacris ordinibus datur, construuntur, non proficit. Ad dictum Augustini. dicendum, quòd intelligitur de eis qui acquirunt per furtum, aut rapinas, uel oppressiones pauperum, quia ista non transeunt in dominium accipientis, sed tenentur ad restitutionem qui accepit. Nam alias peccatum non dimittitur, ut August. in epistola ad Macedonium, & 14. quæstio. sexta. cap. Si res aliena. Ad capit. Immolans 14. quæst. quinta.

Dicen-

quum mammona illud, quòd de iniquitate acquiruntur, transit tamen dominium in acquirentem, & non competit repetitio contra eum, sicut diximus de meretricio, & lenocinio. Nam de his possumus nobis facere amicos. Istud uerum est: Christus tamen non intellexit de hoc, quia loquebatur generaliter ad omnes possidentes diuitias. Et tamen istud paucis conueniret. Et ideo intelligendum est modis prædictis, & maxime, sicut exposuit Basilius, quia licet diuitiæ possint interdum iuste acquiri, difficile est quin in acquirendo magnas diuitias non interueniat peccatum aliquod. Nam si cura rei familiaris nunquam, aut uix sine peccato agi potest, ut ait Aug. 25. dist. c. Qualis hic, quanto magis acquisitio magnarum diuitiarum nunquam, aut uix poterit sine peccato fieri? Unde dicitur illud uerum, & commune. Omnis diues, aut iniustus, aut iniusti heres.

Ad secundum dicendum, quòd illud dictum August. potest intelligi multipliciter. Vno modo facere bonum de malo, id est restituere id, quod illicite acquisitum fuerat. Nam cum iniuste accipitur, malum est, cum uero restituitur iustitiæ opus fit. Ideo de malo bonum fit. Et tunc peccatum dimittitur 14. q. 6. cap. Si res aliena. Et August. in epistola ad Macedonium. Aliter potest intelligi, quòd malum uocetur labor, vel sollicitudo, sicut dicitur infra in litera nolite solliciti esse in crastinum. Sufficit enim diei malitia sua, id est sufficit pro quolibet die sollicitudo, & labor ipsius diei, & non habeatis una die sollicitudinem pro altera. Et ista sollicitudo uocatur malitia, id est malum pænæ. Et tunc est sensus, quòd omnes diuitiæ etiam si licite acquirantur malum quoddam sunt, id est laboriosum in acquisitione. Et de illo malo faciendum est bonum, id est eleemosyna. Aliter potest intelligi, quòd habere aliquid de malo intelligatur de eo, qui acquisit aliquid illicite, & tamen effectus est Dominus, & non competit contra eum repetitio, quia de tali potest fieri eleemosyna. Istos tres sensus ponit Gratianus 14. q. 5. §. Sed hoc multipliciter. Iste tamen tertius est melior: nam secundus non concordat literæ, quia ibi dicitur qui non habetis aliquid de malo nolite acquirere aliquid de malo, & tamen nemo est quantumcunque pauper qui non habeat de rebus huius seculi, etiam qui dissuadet hominibus acquirere de malo. Et tamen acquirere de rebus huius seculi ad sustentationem uite, licet cum labore hoc fiat, laudabile est, & Apostolus ibi suadet 2. Thess. 3. Qui non laborat non manducet. Et ipse gloriatur de hoc, quòd ad omnia necessaria sibi, & eis qui cum eo erant prouiderant sibi manus suæ Act. vigesimo. Ideo intelligendum est tertio modo, uel primo.

Ad allegationes incontrarium in quibus innuitur quòd nullo modo liceat eleemosynam fieri de illicite acquisitis. Respondendum est per distinctionem supra positam. Nam illud capitulum. Non est putanda prima quæst. prima. intelligitur de acquisitis illicite de quibus competit repetitio, scilicet de pecunia habita per symoniam, ut apparet ibi in rubro, & etiam Gregor. dicit in litera. Certum est, quia & si monasteria, vel xenodochia, uel aliquid aliud ex pecunia, quæ pro sacris ordinibus datur, construuntur, non proficit. Ad dictum Augustini. dicendum, quòd intelligitur de eis qui acquirunt per furtum, aut rapinas, uel oppressiones pauperum, quia ista non transeunt in dominium accipientis, sed tenentur ad restitutionem qui accepit. Nam alias peccatum non dimittitur, ut August. in epistola ad Macedonium, & 14. quæstio. sexta. cap. Si res aliena. Ad capit. Immolans 14. quæst. quinta.

Dicen-

quum mammona illud, quòd de iniquitate acquiruntur, transit tamen dominium in acquirentem, & non competit repetitio contra eum, sicut diximus de meretricio, & lenocinio. Nam de his possumus nobis facere amicos. Istud uerum est: Christus tamen non intellexit de hoc, quia loquebatur generaliter ad omnes possidentes diuitias. Et tamen istud paucis conueniret. Et ideo intelligendum est modis prædictis, & maxime, sicut exposuit Basilius, quia licet diuitiæ possint interdum iuste acquiri, difficile est quin in acquirendo magnas diuitias non interueniat peccatum aliquod. Nam si cura rei familiaris nunquam, aut uix sine peccato agi potest, ut ait Aug. 25. dist. c. Qualis hic, quanto magis acquisitio magnarum diuitiarum nunquam, aut uix poterit sine peccato fieri? Unde dicitur illud uerum, & commune. Omnis diues, aut iniustus, aut iniusti heres.

Ad secundum dicendum, quòd illud dictum August. potest intelligi multipliciter. Vno modo facere bonum de malo, id est restituere id, quod illicite acquisitum fuerat. Nam cum iniuste accipitur, malum est, cum uero restituitur iustitiæ opus fit. Ideo de malo bonum fit. Et tunc peccatum dimittitur 14. q. 6. cap. Si res aliena. Et August. in epistola ad Macedonium. Aliter potest intelligi, quòd malum uocetur labor, vel sollicitudo, sicut dicitur infra in litera nolite solliciti esse in crastinum. Sufficit enim diei malitia sua, id est sufficit pro quolibet die sollicitudo, & labor ipsius diei, & non habeatis una die sollicitudinem pro altera. Et ista sollicitudo uocatur malitia, id est malum pænæ. Et tunc est sensus, quòd omnes diuitiæ etiam si licite acquirantur malum quoddam sunt, id est laboriosum in acquisitione. Et de illo malo faciendum est bonum, id est eleemosyna. Aliter potest intelligi, quòd habere aliquid de malo intelligatur de eo, qui acquisit aliquid illicite, & tamen effectus est Dominus, & non competit contra eum repetitio, quia de tali potest fieri eleemosyna. Istos tres sensus ponit Gratianus 14. q. 5. §. Sed hoc multipliciter. Iste tamen tertius est melior: nam secundus non concordat literæ, quia ibi dicitur qui non habetis aliquid de malo nolite acquirere aliquid de malo, & tamen nemo est quantumcunque pauper qui non habeat de rebus huius seculi, etiam qui dissuadet hominibus acquirere de malo. Et tamen acquirere de rebus huius seculi ad sustentationem uite, licet cum labore hoc fiat, laudabile est, & Apostolus ibi suadet 2. Thess. 3. Qui non laborat non manducet. Et ipse gloriatur de hoc, quòd ad omnia necessaria sibi, & eis qui cum eo erant prouiderant sibi manus suæ Act. vigesimo. Ideo intelligendum est tertio modo, uel primo.

Ad allegationes incontrarium in quibus innuitur quòd nullo modo liceat eleemosynam fieri de illicite acquisitis. Respondendum est per distinctionem supra positam. Nam illud capitulum. Non est putanda prima quæst. prima. intelligitur de acquisitis illicite de quibus competit repetitio, scilicet de pecunia habita per symoniam, ut apparet ibi in rubro, & etiam Gregor. dicit in litera. Certum est, quia & si monasteria, vel xenodochia, uel aliquid aliud ex pecunia, quæ pro sacris ordinibus datur, construuntur, non proficit. Ad dictum Augustini. dicendum, quòd intelligitur de eis qui acquirunt per furtum, aut rapinas, uel oppressiones pauperum, quia ista non transeunt in dominium accipientis, sed tenentur ad restitutionem qui accepit. Nam alias peccatum non dimittitur, ut August. in epistola ad Macedonium, & 14. quæstio. sexta. cap. Si res aliena. Ad capit. Immolans 14. quæst. quinta.

Dicen-

quum mammona illud, quòd de iniquitate acquiruntur, transit tamen dominium in acquirentem, & non competit repetitio contra eum, sicut diximus de meretricio, & lenocinio. Nam de his possumus nobis facere amicos. Istud uerum est: Christus tamen non intellexit de hoc, quia loquebatur generaliter ad omnes possidentes diuitias. Et tamen istud paucis conueniret. Et ideo intelligendum est modis prædictis, & maxime, sicut exposuit Basilius, quia licet diuitiæ possint interdum iuste acquiri, difficile est quin in acquirendo magnas diuitias non interueniat peccatum aliquod. Nam si cura rei familiaris nunquam, aut uix sine peccato agi potest, ut ait Aug. 25. dist. c. Qualis hic, quanto magis acquisitio magnarum diuitiarum nunquam, aut uix poterit sine peccato fieri? Unde dicitur illud uerum, & commune. Omnis diues, aut iniustus, aut iniusti heres.

Ad secundum dicendum, quòd illud dictum August. potest intelligi multipliciter. Vno modo facere bonum de malo, id est restituere id, quod illicite acquisitum fuerat. Nam cum iniuste accipitur, malum est, cum uero restituitur iustitiæ opus fit. Ideo de malo bonum fit. Et tunc peccatum dimittitur 14. q. 6. cap. Si res aliena. Et August. in epistola ad Macedonium. Aliter potest intelligi, quòd malum uocetur labor, vel sollicitudo, sicut dicitur infra in litera nolite solliciti esse in crastinum. Sufficit enim diei malitia sua, id est sufficit pro quolibet die sollicitudo, & labor ipsius diei, & non habeatis una die sollicitudinem pro altera. Et ista sollicitudo uocatur malitia, id est malum pænæ. Et tunc est sensus, quòd omnes diuitiæ etiam si licite acquirantur malum quoddam sunt, id est laboriosum in acquisitione. Et de illo malo faciendum est bonum, id est eleemosyna. Aliter potest intelligi, quòd habere aliquid de malo intelligatur de eo, qui acquisit aliquid illicite, & tamen effectus est Dominus, & non competit contra eum repetitio, quia de tali potest fieri eleemosyna. Istos tres sensus ponit Gratianus 14. q. 5. §. Sed hoc multipliciter. Iste tamen tertius est melior: nam secundus non concordat literæ, quia ibi dicitur qui non habetis aliquid de malo nolite acquirere aliquid de malo, & tamen nemo est quantumcunque pauper qui non habeat de rebus huius seculi, etiam qui dissuadet hominibus acquirere de malo. Et tamen acquirere de rebus huius seculi ad sustentationem uite, licet cum labore hoc fiat, laudabile est, & Apostolus ibi suadet 2. Thess. 3. Qui non laborat non manducet. Et ipse gloriatur de hoc, quòd ad omnia necessaria sibi, & eis qui cum eo erant prouiderant sibi manus suæ Act. vigesimo. Ideo intelligendum est tertio modo, uel primo.

Dicen-

Omnis diues, aut iniustus, aut iniusti heres.

Dicendum, quòd intelligitur de illo, quod acquiritur per rapinam, & violentiam, & fraudes. Et neutro modo transit res in dominium accipientis.

Patet quia dicitur ibi qui offert sacrificium ex substantia pauperis, idest de rebus acceptis de substantia pauperis. Etiam dicitur panis egentium vita pauperis est, qui defraudat illum, homo sanguinis est. Et iterum dicitur. Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit necessario fratres sunt. Ergo intelligitur de acquisitis per fraudem. Et tamen etiam ibi non efficitur versus Dominus, qui acquirit. Vnde nec potest eleemosynam dare.

Ad dicta Salomonis manifeste apparet ex supraddictis, quòd intelligantur de acquisitis ex rapina, & fraude. Ad capit. Eleemosyna. dicendum, quòd magis accepta est eleemosyna quanto ex rebus magis licite acquisitis datur, & tamen licitum est de rebus illicite acquisitis, dum tamen transeant in dominium accipientis, & non competat contra eum repetitio, fieri eleemosynam. Et de istis non debet intelligi capit. illud sed de illis, quæ non transeunt in dominium accipientis, vel pro quibus competit repetitio ad lucrum duobus, ff. pro socio.

Dicendum, quòd intelligitur de acquisitis illicite quando acquirens non efficitur Dominus, vel quando repetitio competit, quia tunc illa non dicuntur esse in bonis nostris cum ea restituere teneamur.

Ad id quod dicitur de decimis dicendum, quòd non est idem in decimis, & eleemosyna, quia decimæ dantur Deo, & ministris eius, eleemosynæ autem dantur pauperibus. In rebus autem sacris non solum vitandum est malum, sed etiam inhonestum, quodcumque, vel indignum. Et quia si de illicite acquisitis decimæ acciperentur, videretur approbari illa acquisitio turpis, ideo non recipiuntur decimæ. Secus autem est de eleemosyna, quæ datur ad subueniendum pauperi, quia ibi non est attendendum nisi, quòd pauperi subueniatur, dum tamen ille qui subuenit possit hoc facere. Et quia illicite acquisita, quæ transeunt in dominium accipientis, & non competit repetitio possunt dispensari ad nutum eius, potest eleemosyna fieri de illis. Ista responsio tangitur 14. quæst. quinta, §. quòd vero in glo. & extra de deci. capitu. ex transmissa in glo.

An possit fieri eleemosyna de acquisitis per meretricium. Et quòd dicitur turpe lucrū dupliciter. Et meretrix, quæ appellatur. Et an meretrix possit retinere bona sibi data per clericum. Et deinde an data à religioso: Et de eo quod vir recipit à muliere fornicaria, an possit licite retinere. Et denique de meretricio quare non possit fieri oblatio.

Quæst. XXXVII.

QUAM QUAM autem ex supra positis generaliter dicitur apparere possit de quibus rebus illicite acquisitis possit eleemosyna fieri, & de quibus non. Vt tamen magis appareat quæretur in speciali de aliquibus. Et primo de acquisitis ex meretricio, an possit eleemosyna fieri.

Dicunt quidam, quòd non, quia eleemosynæ sunt quædam dona: habent autem dona aliquid simile Deo sacratis quarto Ethic. capitulo. de liberalitate, non potest tamen consecrari, vel offerri Deo aliquid de meretricio Deuteronomij vigesimo tertio. non offeres mercedem prostibuli, nec precium canis in domo Dei tui. Ergo nec eleemosynæ fieri poterunt de acquisito ex meretricio.

Dicendum, quòd generaliter conceditur posse fieri eleemosynam de acquisitis ex meretricio, quia me-

retrix efficitur domina eius, quod sic acquirit, & potest disponere de eo ad libitum, nec competit contra eam repetitio, ut patet, ff. de condi. ob tur. causa lidē, & si §. Quoties. Potest ergo eleemosynas inde dare, immo proficiat sibi ad hoc, quòd Deus illuminet cor eius ad exeundum citius de peccato. Et istud lucrum meretricis vocatur turpe lucrum, sed non iniustum. Nam ipsa turpiter agit, quia se subijcit cuique sine lege matrimonij, & hoc iniustum est, quòd tamen inde pecuniam accipiat non est iniustum, sed turpe, idest de turpi acquisitum. Secus autem quando lucrum est iniustum simul, & turpe, quia tunc acquirens nunquam efficitur dominus, vel saltem competit contra eum repetitio, sicut est in rapina, furto symonia, & usura.

Pro quo sciendum, quòd aliquando vetatur in lege ipse actus, & lucrum, quod inde habetur, aliquando autem vetatur actus de quo habetur lucrum, sed non ipsum lucrum.

Primo modo dicitur lucrum turpe, & iniustum, sicut est in rapina, & furto, quia non solum vetatur quis rapere, & furari, sed etiam prohibetur retinere, quod sic accepit, quia non dimittitur sibi peccatum donec restituat, ut ait Augustinus ad Macedonium, & 14. quæstio. sexta. capitulo. si res aliena, & de re. iu. in sexto. capitulo. Peccatum non dimittit.

Sic etiam in symonia, & usura. Nam ad usuram dare vetatur, & etiam compellitur usurarius per censuram ecclesiasticam ad restituendum usuras extra de iur. capitulo. ex administrationis. In symonia eodem modo fit, quia non potest retinere, quod symoniace accepit. Extra de symo. cap.

De hoc, & capitulo. Veniens. Et in istis non efficitur dominus, qui lucratur, vel competit contra eum repetitio.

Secundo modo dicitur lucrum turpe; sed non iniustum. Et sic est in meretricio, quia lex vituperat talem coitum, & maxime lex Christi. Et tamen lucrū inde acceptum nulla lex vetat. Ideo non est iniquum, quia non est contra ius, sed turpe est, quia de rebus turpibus est.

Sic est si quis ex diuinationibus Nigromanticis acquiserit aliquid ipsa quidē Nigromantica operatio vitata est, & tamen lucrū inde acquisitū nulla lege prohibetur, ideo de eo potest fieri eleemosyna 14. quæst. quinta. §. Sed hoc multipliciter de meretricio: ergo indubitate potest fieri eleemosyna 14. quæst. quinta. §. Quod vero in glo. Hoc autem intelligendum est, licet dicatur absolute solum quando mulier est libera, & ille à quo accipit est sui iuris habens aliquid, quod possit ministrare. Secus autem in alijs, ut immediate dicitur.

Pro quo sciendum, quòd meretrix proprie dicitur illa, quæ omnibus se exponit cuius turpitudine venalis est, ut dicit Augustinus, libro de quaestio. Deuteronomij, & 32. quæst. quarta. capitulo. Meretrices. Et ideo ad Fabiolam, & 34. distinct. capitulo. Vidua. De his autem communiter intelligimus quando, quare, an de meretricio possit eleemosyna dari. Potest tamen quæcumque mulier fornicaria vocari meretrix, quia sine lege matrimonij alicui viro copulatur, siue sit coniugata, siue montalis, siue cuiuscunque status. Et tunc est dubium si tales aliquid accipiant ab illis à quibus cognoscuntur, an possint eleemosynam facere de illo, & est dubium tam ex parte feminæ si aliquid accipit à viro, quam ex parte viri si aliquid accipit à femina. Et in hoc solent distinguere quidam Theologi, & iuriste dicentes, quòd ille à quo mulier accipit est clericus secularis, aut accipit de bonis proprijs, aut de bonis Ecclesiæ. Si de bonis proprijs non tenetur restituere illi, nec alicui, sed potest licite retinere,

&

& disponere de eo ad libitum si fit mulier secularis libera: si autem sit monialis non potest de eo disponere, quia non potest habere proprium, sed vertetur in utilitatem monasterij, licet sit honestus, quòd monasterium expendat illud in pios vsos.

Si autem accipit de bonis Ecclesiæ, idest quæ erant Ecclesiæ ad vsum ipsius, ut si erant vasa, vel pecunia aliqua Ecclesiæ indistincte debet fieri restitutio Ecclesiæ, siue sit diues, siue sit pauper, & siue mulier sit secularis, siue monialis.

Si vero sit de bonis Ecclesiæ, idest de illis, quæ clericus acquisiuit intuitu Ecclesiæ. Aut Ecclesia sua est abundans, aut pauper.

Si abundans debet pecunia erogari pauperibus loci illius in quo Ecclesia est, si autem Ecclesia est pauper debet fieri restitutio ipsi Ecclesiæ. Et hoc verum est tam de pecunia data publice meretrici, quam concubina, quam cuiuscunque alteri mulieri ad quam quomodocunque clericus accesserit, quia si vna tenetur restituere, tenebuntur omnes.

Creditor tamen dicendum, quòd hoc sit verum quando res data erat vere ipsius Ecclesiæ, & non transfierat in dominium clerici, ut sunt ornamenta Ecclesiæ, vel possessiones, aut fructus possessionum pertinentes solum ad Ecclesiam. Nam in talibus cum nullum ius habeat sacerdos potius, quam quilibet extraneus accipiendo illa est fur, & sacrilegus, quia usurpat rem Ecclesiæ decima septima quæst. quarta, §. Sacrilegium. Et sicut ea, quæ furto accipiuntur ad quemcumque perueniant nunquam illius efficiuntur, sed competit semper repetitio, ita si clericus de rebus, quæ pure sunt Ecclesiæ aliquid dederit, siue meretrici, siue concubina, siue cuiuscunque alteri mulieri, non potest hoc illa retinere, sed debet restituere Ecclesiæ.

Secus autem de illis est, quæ clericus acquisiuit intuitu Ecclesiæ, quia illorum vere est dominus. Et licet peccet male dispensando illa, cum debeant expendi in bono, quia sunt acquisita de sacris, cui tamen aliquid dederit verè dominium acquiritur. Et ideo non tenetur ad restitutionem. Et sicut si concubina multa accepit à clerico donata de eis, quæ ipse acquirerat intuitu Ecclesiæ, non tenetur eo viuentem, nec mortuo restituere Ecclesiæ, & ita est de meretrice, & de quacunque alia muliere recipiente aliquid à clerico, sed fiet de sic receptis, sicut si clericus daret de proprio patrimonio.

Qui tenent tamen contrariam opinionem dicunt, quòd debent ista restitui, ut dictum est nisi episcopus vellet dispensare cum muliere, quòd ista sibi retineat si est secularis, vel cum monasterio, quòd retineat hæc, si mulier est monialis.

Si autem meretrix, aut quæcumque fornicaria accepit pecuniam à clerico regulari, scilicet à monacho, vel aliquo religioso præsumendum est, quòd de bonis monasterij pecunia illa data est nisi contrarium constet.

Et tunc dicendum, quòd aut iste dans habet administrationem, utpote, quia est Abbas, vel prior aut aliquid simile, vel non habet administrationem. Si habet debet restitui illi prioratui, vel administrationi, quia inde pecunia præsumitur fuisse accepta. Et hoc verum est, si non sit administrator tunc ille qui pecuniam dedit, quia tunc indistincte illi officio restituenda est.

Si autem ille adhuc administrat, aut est correctus de tali malo, aut non. Si est correctus tenetur restituere mulier eidem.

Si autem non est correctus melius est, quòd detur pauperibus, vel si potest alio modo dari monasterio,

quòd non perueniat ad manus istius, dari debet, scilicet ne iste iterum in eisdem vsus illam pecuniam expendat, & ne videatur reportare commodum de sua iniquitate.

Si tamen mulier eidem restituerit etiam nondum correcto, liberata est ab onere restitutionis, ita quòd non tenebitur postea monasterio, nec alicui alteri restituere.

Si autem ille qui dedit hanc pecuniam non habebat administrationem, sed erat simplex claustralis, debet fieri restitutio monasterio cuius ille erat. Et si fiat restitutio eidem monacho non liberatur mulier ab onere restitutionis, quia soluit indebitum nisi constet sibi, quòd illud verum est in utilitatem monasterij, utpote, quia monachus dedit postea monasterio, vel expendit in vsus monasterij.

Non fit autem distinctio in regulari, sicut fit in clerico seculari, sed indifferenter quidquid meretrix accipit à regulari, idest monacho, vel religioso restituere tenetur, quia non erat illius, & non poterat dare.

Et ratio est, quia clericus secularis potest habere aliqua bona propria, ut patrimonialia, vel alias licite acquisita intuitu Ecclesiæ. Et potest habere bona acquisita intuitu Ecclesiæ, quæ tamen sua sunt, & de talibus potest expendere, quia verus dominus est quantum ad proprietatem, licet à iure imponatur sibi modus dispensandi ista bona: regularis autem nullius rei potest esse dominus, quia non potest habere proprium extra de statu monachorum capitulo. cum ad monasterium. Ideo quidquid habet monasterij est si licite illud habet. Quod dico, quia potest monachus aliquid habere, quòd nec fit suum, nec monasterij, ut si furetur, vel rapiat, aut symoniace lucretur, vel usurarie, aut per fraudes, aut suscipit ab aliquo ad male agendum, ut si quis dedit monacho pecuniam expresse, ut ea conduceret sibi fornicariæ. Nam in his casibus pecunia non est monachi, quia nullius rei potest esse dominus, nec etiam monasterij, quia non habuit aliquem titulum acquirendi. Et ideo sicut si monachus acquireret ex fraude, vel rapina, aut furto, vel oppressione, teneretur restituere eis à quibus ista accepit, sicut quilibet alius teneretur, ita si meretrici, aut cuiuscunque fornicarie de istis aliquid dederit, tenetur ipsa hoc restituere illi à quo ista accepta sunt si constet ei.

Si autem non constet ex tali lucro provenisse, debet restituere monasterio, quia de omnibus, quæ monachus habet, vel quomodocunque inueniuntur apud eum, præsumendum est, quòd sint monasterij nisi contrarium constet.

Si autem symoniace monachus acquisiuit tenetur mulier, quæ ab eo ista accepit restituere illi cui tenebatur monachus restituere si ista haberet.

Cui autem fieri debeat restitutio eorum, quæ symoniace acquiruntur dicitur in §.

Et hoc verum est, si mulieri constet, quia alias generaliter tenetur monasterio restituere vnde cumque illud prouenerit, cum præsumatur esse monasterij quousque constet contrarium. Si autem per usuram acquisiuit debet restitui à quo usura extorta est.

Si autem aliquis monacho dedit pecuniam, ut ex ea conduceret sibi ipsi meretrici, non debet restitui alicui ista pecunia, sed meretrix potest eam sibi retinere velut si esset data à laico.

Et patet, quia non est restituenda monacho cum nihil possit proprium habere.

Non etiam monasterio, quia non potuit monasterium acquirere pecuniam monacho ex tali causa datam, cum monachus illam expendit immediate in hoc opus ad quod fuerat data.

Secus

Secus autem si non expendisset, sed retinisset sibi forte compunctus de malo, quia tunc pecunia efficeretur monasterij velut si quis monacho elemosynam daret.

Secus autem si immediate expensa est in illud opus ad quod data est, quia tunc nunquam exiit originem turpitudinis suæ. Et sic nunquam potuit acquiri monasterio, unde nec debet ei fieri restitutio, si meretrici constaret de hoc.

Non debet restitui etiam ei, qui dedit illam monacho, quia dominium perdidit cum sponte donauerit, & maxime, quia donauit ad turpem actum. Et propter hoc perdere debebat etiam si alias non esset perditurus.

Cum ergo nullus sit cuius ista pecunia sit, in foro conscientiarum potest sibi eam meretrix licite retinere si esset secularis, si autem monialis fiet sicut supra dictum est.

Si autem ille à quo meretrix accepit erat secularis, aut erat sui iuris, aut non, sicut filius familias, vel seruus.

Si non erat sui iuris tenetur mulier restituere illi in cuius potestate est, quia cum non habeat administrationem aliquam, quidquid dederit pertinet ad illum sub cuius potestate est tanquam res aliena. Et ideo meretrix non potest sibi illam retinere, sed ea quæ accepit à seruo tenetur restituere domino. Quæ autem à filiofamilias, tenetur restituere patri.

Hoc verum est, nisi quando istis competit aliqua administratio. Sicut si filius familias habet peculium castrensē, vel quasi castrense, quia illud potest administrare cum possit de illo testari.

De seruo etiam dicendum, quod interdum potest habere aliquid proprium, & administrationem eius ex permissione domini. Ut si conueniat Dominus cum seruo, quod det sibi quotidie usum pecuniæ, & quidquid superlucratum fuerit retineat. Tunc enim de illo lucro potest libere seruus disponere. Et si de hoc dederit meretrici, non tenetur illa restituere.

Alias autem quidquid acceperit à seruo tenetur Domino restituere.

Si autem vir à quo meretrix accipit sit secularis sui iuris existens, non tenetur meretrix, vel quæcunque fornicaria restituere ei, vel alicui alteri, quod ab ipso accepit, quia ille potuit dare cum esset dominus, & haberet administrationem, & illa potuit acquirere cum tale lucrum non sit vetitum per aliquam legem.

Sed dubitabitur circa id, quod dicebatur supra de monacho dante pecuniam meretrici, quid si monasterium det alicui monacho, ut maneat in studio certam pecuniam pro sustentatione sua pro vno anno, vel pro singulis annis, si de illa dederit meretrici, an teneatur ipsa ad restitutionem? Et videtur quibusdam, quod non, quia illa pecunia erat assignata monacho ad sustentationem suam pro certo tempore, & potest illam totam expendere: si ergo sustentauit se de ipsa illo tempore, & meretrici dedit, videtur, quod licet male fecerit dando meretrici, tamen quod tranferit dominium cum ipse haberet ius expendendi pecuniã illam hoc tempore.

Dicendum, quod tenetur restituere meretrix illam pecuniam, quia iste non potuit sibi dare.

Nam ad hoc, quod dare posset, & teneret ista datio, oportebat, quod iste esset Dominus, vel haberet potestatem ad expendendum pecuniam in illum usum in quem expendit. Monachus tamen non potest effici dominus alicuius rei, quia est contra votum monachale extra de statu monachorum capitulo. Cum

ad monasterium. Etiam non habebat ius expendendi in hac re, quia monasterium dederat sibi pecuniam ad sustentationem suam. Nomine tamen sustentationis non intelliguntur nisi illa, quæ requiruntur ad victum, & vestitum, & communes necessitates humanas, in quibus honeste potest pecunia expendi.

Nullum autem illicitum intelligitur nomine sustentationis maxime fornicari, quod est directe contra votum monachale in allega. capitulo. Cum ad monasterium. Ideo nullum ius habuit iste monachus ad dandum meretrici, sed dedit tanquam rem alienam, velut si nullam habens administrationem dedisset aliquid de bonis monasterij, licet non sit omnino tam grauis culpa, sicut grauius peccat qui nulli iurisdictioni præsidens vult ius dicere in aliqua causa cogendo aliquos ad comparandum coram se, quam ille qui aliàs iudex existens cogit aliquos, qui non sunt de foro suo coram se litigare, vel ius eis dicit.

Ita monachus qui nullam habens administrationem intromiserit se, & male dispensauerit aliqua bona monasterij, grauius peccat, quam monachus qui aliàs administrationem aliquam habens intromittit se ad administrandum in rebus illis in quibus non habet ius administrandi, & tamen peccatum simile est.

Cum ergo nunc iste monachus habens ius administrandi pecuniam istam ad suam sustentationem non haberet ius donandi eam absolute, nec dandi ad turpes usus, vsurpat sibi ius, quod non habet: & ideo dare non potuit meretrici, & consequenter nec ipsa potuit effici domina, ideo tenebatur restituere monasterio, & non illi monacho sicut supra dictum est. Nec obstat, quod dicebatur istam pecuniam monacho assignatam esse pro certo tempore, quia per hoc non efficiebatur adhuc Dominus. Unde non poterat expendere eam in quocunque vsu: etiam non fuit solum data ad certum tempus, sed etiam ad certum usum, scilicet ad sustentationem suam, ideo non habebat ipse ius expendendi eam aliter: etiam quia licet daretur certa pecunia pro certo tempore poterat reuocari administratio illa quocunque tempore: Et ita monachus non haberet postea potestatem administrandi: ergo non receperat plenum ius ad administrandum pecuniam istam, sed sub certo modo.

Etiam patet, quia si data esset pecunia ista monacho pro certo tempore duntaxat, manifestum est, quod finito tempore si aliquid de illa pecunia maneret non poterat expendere iam de illa, licet potuisset tempore non elapso totam illam pecuniam expendere, ita cum ad solam sustentationem suam acceperit istam pecuniam non potest aliquam partem eius dare meretrici, vel expendere in alios usus, qui non contineantur nomine sustentationis, & de reliqua sustentare se toto illo tempore. Et sic nullo modo potest meretrix retinere id, quod à monacho recepit. Hæc autem dicta sunt de eo, quod recepit mulier fornicaria à viro.

Si autem econtrario vir recipiat à muliere fornicaria, distingui potest sicut supra, & dicendum, quod illa mulier aut est monialis, aut secularis, si monialis quidquid ab ea accipiat vir, tenetur restituere monasterio cuius illa est.

Potest tamen hic distingui, an illa habeat administrationem, ut quia est abbatissa, vel priorissa, vel non habet. Et utroque modo dicitur sicut dicebatur supra de pecunia, quam suscipit meretrix à monacho habente administrationem, vel non habente. Hoc autem semper est generale, quod recipiens à moniali fornicaria semper tenetur monasterio suo restituere, quia

quia illa nihil proprium habere potest, licet hic potest distingui sicut supra de monacho acquirente pecuniam, quam dedit meretrici per furtum, rapinam, vel oppressionem, aut fraudem, symoniam, vel vsuram, aut si forte aliquis dedit ei expresse pecuniam, ut ex hac sibi fornicariam conduceret, quia ista omnia poterunt esse in moniali, & dicitur sicut ibi. Quicunque ergo à moniali acceperit tenetur restituere monasterio, siue sit clericus, siue laicus, quia dabit illud, quod accepit, vel equiualens. Et hoc est verum de personis, quæ sunt sui iuris.

Si autem dedit eis qui non sui iuris, ut religioso, vel seruo, vel filiofamilias.

Dicendum, quod si ista peruenerunt ad illos in quorum potestate isti sunt restituendi, ut si id, quod accepit monachus à moniali fornicaria peruenerit ad monasterium cuius iste est monachus, quia monasterium tenetur restituere illi monasterio cuius est monialis, quæ hoc dedit si adhuc res illa manet.

Si tamen non manet, sed versa est in vtilitatem monasterij, debet equiualens restitui.

Si autem non manet, nec versus est in vtilitatem monasterij, perdet hoc illud monasterium cuius erat monialis, quia monasterium cuius est monachus non tenetur pro delictis illius.

Idem de seruo si id, quod accepit à moniali peruenerit ad dominum, vel non peruenerit.

Idem etiam de filiofamilias si id, quod accepit à moniali peruenerit ad patrem eius, vel non, quia dicendum est sicut de monacho, & monasterio. Hoc verum est si nullam administrationem habeant isti, secus si habebant aliquod peculium, sicut ostendimus supra de seruo, & filiofamilias, quia tunc de illo peculio tenetur restituere equiualens si non habent id, quod acceperunt.

Si autem sit mulier secularis, aut est sui iuris, aut non. Si non sui iuris, aut est puella in potestate patris, vel tutorum, siue curatorum, aut vxor in potestate viri.

Si est puella tenetur restituere quidquid accepit ab ea, qui fornicabatur cum ea, quia ipsa nihil possidebat nec habebat administrationem alicuius rei. Ideo nec dare potuit, sed restituendum est patri, vel tutori, aut curatori. Et quicunque receperit restituere tenetur, siue sit sui iuris, siue alieni. Et fiet sicut supra dictum est de restitutione faciendi monasterio eius, quod acceptum est à moniali fornicaria, & vbiunque fornicator tenetur restituere id, quod accepit à fornicaria, debet fieri, sicut ibi dictum est.

Si autem sit vxor, quæ est in potestate viri, aut dedit aliquid fornicatori de bonis proprijs viri, vel de bonis communibus, quæ acquiruntur constante matrimonio, vel dedit de bonis suis dotalibus, vel de bonis paraphernalibus.

Si de bonis viri est furtum, quia rem pure alienam dat, cuius nec vsus, nec proprietas pertinet ad eam. Ideo tenetur fornicator restituere viro cuius est vxor, vel facere, quod peruenerit ad eum. Si de bonis communibus eodem modo. Quia licet soluto matrimonio, secundum leges humanas peruenerint partim ad virum, & partim ad vxorem, vel ad heredes eorum, tamen constante matrimonio tota administratio pertinet ad virum, ita ut possit libere donare. Ideo etiam furtum est si de his det vxor. Et dico furtum in foro conscientiarum. Unde non potest donare, nec fornicator acquirere potest, ideo tenetur restituere viro.

Si autem sint bona dotalia quantum ad proprietatem pertinent ad vxorem, & tamen constante matrimonio administratio pertinet ad virum, & vsus fructus dotis est totus viri, quia sustentat onera matri-

monij. Unde nihil potest dare sine licentia viri, quia alias præiudicaret ei, cum tolleret ipsi usum fructum illorum bonorum, quæ illa daret alteri. Non potest ergo donare, ideo tenetur fornicator restituere viro.

Si autem sint bona paraphernalia habet vxor administrationem illorum, & ideo dicunt, quod si dederit de illis adultero, non tenetur restituere, sed efficitur dominus. Quæ autem sint bona paraphernalia dicitur infra.

Si autem mulier sit soluta, ut si sit vidua, vel meretrix, aut quæcunque mulier, quæ sub nullius potestate est, potest dare fornicario, quod voluerit, & ille non tenetur restituere, quia per hoc, quod illa donauit, effectus est ipse dominus, quia ex tali causa non est iniustum lucrum, licet sit turpe.

Hæc autem omnia dicta sunt, ut sciatur quando meretrix tenetur ad restitutionem eorum, quæ de meretricio, vel fornicatione accepit, & quando potest sibi retinere, & etiam quando vir accipiens à fornicaria aliquid, tenetur restituere illud vel tenere potest. Nam quando tenetur restituere non potest facere elemosynam de illo, quia est res aliena, & non est in bonis eius.

Ad dandum tamē elemosynam requiritur, quod dans sit dominus, vel saltem habeat administrationem illius rei, ita quod non possit ab eo repeti. Quando autem potest meretrix retinere id, quod accepit potest etiam facere elemosynam de illo. Et ita generaliter est in omnibus lucris quantumcunque sint turpia, quod si potest retinere illa sibi qui lucratus est, potest facere elemosynam de eis.

Ad argumentum in contrarium dicendum, quod de meretricio elemosyna fieri potest, non potest tamen fieri de eo oblatio, id est sacerdos non recipit. Hoc autem est propter dignitatem rerum sacrarum, quia id, quod prouenit ex tam turpi actu quamuis iā licite possideatur indignū est applicari rebus diuinis.

Secundo fit, ut non videatur foueri in actu suo illicito. Quia si reciperentur oblationes eius, cum essent acquisite ex meretricio, videretur approbari meretricium: non ergo debent accipi.

Tertio fit hoc ad ruborem, & confusionem, ut cū viderit meretrix se despici, quia oblationes sue in Ecclesia non recipiuntur, confundetur de peccato suo. Et sic citius reuertetur ad dominum. Et sic interdum oblationes quorundam peccatorum non recipiuntur. Sicut si sunt aliqui in manifesto odio, & nolunt reconciliari, vel si aliqui opprimunt pauperes per solam violentiam. Non enim recipiuntur eorum oblationes 90. dist. cap. Oblationes. Siquis etiam rapuit aliquid ab Ecclesia non recipitur oblatio eius 17. quæst. 4. c. Miror. Istud autem intelligendum est, quod non solum fit, quia de peccato ista acquisita sunt, sed quia turpis est persona, quæ illa acquisiuit. Unde si meretrix offerre velit aliquid, quod non sit de meretricio acquisitum, sed alias proprijs manibus: etiam non recipietur in Ecclesia inter oblationes fidelium propter turpitudinem eius. Nam etiam illa in quibus non est peccatum si turpia sunt non recipiuntur in oblatione Ecclesiæ, Deuteronomij 23. Non offeres mercedem prostibuli, nec precium canis in domum Dei tui. Constat autem, quod precium canis non est aliquid illicitum, & tamen quia est habitum de re turpi non recipitur in domo Domini. Ambo enim sub eadem lege prohibentur. Et sic propter eandem causam prohibentur, scilicet propter turpitudinem, & non propter peccatum. Unde dicendum, quod licet oblatio meretricis non recipiatur publice in Ecclesia à sacerdote inter oblationes fidelium: Si tamen ipsa secrete aliquid offert sacerdoti, ut oret Domini pro

pro ipsa, ut illuminet mentem eius, licet sacerdoti recipere illud, & pro ea orare. Quia multum differt. Nam quod datur sacerdoti in speciali non applicatur sacris, quia ad ipsum solum pertinet, & non consecratur de eo corpus, nec sanguis Domini, sicut de alijs oblationibus fidelium. Etiam non approbatur per hoc peccatum eius, cum non recipiatur publice oblatio eius inter oblationes fidelium, sed in secreto à sacerdote. Simile aliquid erat in veteri testamento, quia si quis gentilis offerre vellet sacerdotibus aliquod animal in templo, ut imolareretur Domino, sicut faciebant Iudæi, non recipiebatur de manu eius. Leu. 22. De manu alienigenæ non offeretis panes Deo vestro, & quid aliud dare voluerit. Et tamen si gentilis daret pecuniam, ut inde emerentur sacrificia licebat sacerdotibus recipere pecuniam, & emere animalia, & offerre. Sic enim Seleucus Rex Asiæ de redditibus suis soluebat omnes sumptus pertinentes ad ministerium sacrificiorum. 2. Machab. 3. Darius etiam rex Persarum dabat sumptus pro templo Domini ad sacrificia, ut oraretur ibi pro imperio suo, & filiorum suorum. 1. Esdræ 6. Et sic apparet, quod licet oblatio meretricis publice non recipiatur, aliquo tamen modo recipitur. De elemosyna tamen ab ea facta secus est, quia ibi non attenditur nisi releuatio defectus indigentis, ideo licet generaliter meretrici elemosynam dare, & bonum sibi est. Sic tenetur 14. quæst. quinta. §. Quod vero in glo. Et extra de deci. Ex transmissa in glo.

An histriones, & mimi possint facere elemosynam de acquisitis per istas artes. Quæst. XXXVIII.

QVAERITVR, an histriones, & mimi possint facere elemosynam de sic acquisitis. Aliqui dicunt, quod non, quia ista illicite acquisita sunt cum officium eorum sit improbatum. Dicendum, quod ad hoc, quod detur elemosyna de aliquo non est attendendum, an licite, vel illicite fuerit acquisitum, dum tamen possit licite retineri, & non competat repetitio contra illud, & tñ acquisita per histriones, & mimos, licet turpiter acquirantur licite retinentur, nec cõpetit repetitio contra eos, ideo elemosynam facere possunt de sic acquisitis. Ipsi tamen turpiter acquirunt, idest ex turpi officio, scilicet mentiando, & adulando, & alia inhonesto faciendo, & ideo sunt infames 4. q. 1. c. Diffinitus. Vnde ibi prohibentur ab accusando, sicut ceteri infames. Et non solum ipsi, sed etiam illi qui adherent eis infames sunt. Si enim pueri prater voluntatē parentum mimis histrionibus, vel arenarijs se sociant exheredari possunt, ut in auct. cum de appellatio. cognō. §. causas col. 8. Isti etiam histriones, & mimi non possunt promoueri ad sacros ordines 33. dist. c. Maritum. Et etiam si constentur, dum tamen manent in officio isto non datur eis corpus Christi. De conse. dist. 2. cap. Pro dilectione. Et sic prohibetur omnibus peccatoribus publicis, quando sunt in peccato. Vnde isti reputantur tanquam publici peccatores, & vituperantur valde illi qui erudiunt aliquos ad istam artē. Nam dicuntur magistri puerorum perdendorum, & non erudiendorum eo. c. Vnde dare istis aliquid peccatum est, ut dicit August. super Ioan. & 86. dist. cap. Donare, scilicet Donare res suas histrionibus vitium est immane non virtus. An tñ istis possit dari elemosyna, vel debeat dicitur inf. q. 67. Quantumcunque ergo vita istorum sit turpis, & lucrum de re turpi, quia tamen efficiuntur domini eorum, quæ lucrantur possunt elemosynam facere, immo valde bonum est, ut Deus eos illuminet. Et est idem de elemosyna istorum, sicut de elemosyna meretricis,

quia uterque turpiter acquirit iuste tamen possidet. Et hoc sufficit ad faciendum elemosynam.

An de pecunia per symoniam acquisita possit fieri elemosyna. Et quid de pecunia data pro ingressu monasterij. Quæst. XXXIX.

QVAERITVR, an de pecunia acquisita per symoniam possit fieri elemosyna. Dicendum, quod circa istam pecuniam dubitant quidam an acquirens efficiatur Dominus, vel non, & tamen nemo dubitat quin competat repetitio. Et tamen secundum veritatem dicendum, quod non efficitur Dominus ipse suscipiens, sed mox ut datur pecunia symoniace pertinet ad Ecclesiam. Et non potest retinere eam suscipiens sine graui periculo animæ extra de symo. cap. De hoc. Et tamen dato, quod transiret dominium in recipientem cum competat repetitio contra eum, non potest fieri elemosyna de hac pecunia, quia determinate est debita Ecclesie. Ad hoc tamē quod quis possit facere elemosynam de re necesse est, quod sit Dominus rei, vel saltem habeat administrationem eius liberam, aut saltem extendentem se ad hoc, & non competat repetitio contra illum à quo ista administratio concessa est. Quod dicitur propter monasterium, quia si aliquis monachus recepit à monasterio bona aliqua, quæ possit dare in elemosynam poterit illa dare, nō tamen est dominus. Et etiam prohiberi potest dare. Et tamen contra monasterium à quo recepit istā administrationem non competat repetitio istius pecunie, quia est propria monasterij, & dante monacho dat monasterium cuius auctoritate ille dat. In pecunia autem symoniace acquisita non est sic, quia ille qui accepit, vel acquisiuit non est dominus, nec administrator, ideo non potest facere elemosynam de ea.

Sed dicendum, quod ista pecunia restituenda est Ecclesie in cuius detrimentum data est. Extra de symon. cap. De hoc etiam cap. Audiuimus & cap. consilere. Et dicitur dari in præiudicium alicuius Ecclesie, ut si quis voluit obtinere beneficium in aliqua Ecclesia per symoniam erat in præiudicium illius Ecclesie, quia non erat dignum, quod talis haberet ibi beneficium, ideo quidquid dedit, ut beneficium obtineret, debet recipiens restituere illi Ecclesie in qua iste volebat beneficium obtinere. Si autem sit quis symoniace in ordine, scilicet, quia promotus est per symoniam, ut possit in aliqua Ecclesia ministrare, dabitur pecunia symoniaca illi Ecclesie in qua ministrare voluit. Si autem promotus est symoniace non, ut in aliqua speciali Ecclesia ministraret, sed ut aliquando ministrare possit seu obtinere beneficium hic, vel ibi, tunc debet pecunia symoniaca dari Ecclesie cathedrali de cuius diocesi est iste qui promotus est. Et sic generaliter cum symonia qualitercunque committatur sit semper in rebus spiritualibus, & cõsequenter semper sit in præiudicium Ecclesie, debet pecunia restitui Ecclesie in cuius præiudicio recepta est. Et idem est si quis pro collatione sacramentorum pecuniam symoniace recepit, tenetur restituere illi Ecclesie in qua taliter sacramenta data sunt. Et nunquam restituitur pecunia danti eam eo, quod turpiter dedit, & in detestationem criminis sui perdit illam, & datur Ecclesie.

Sed obijcietur, quia extra de symon. c. Veniens. dedit quidam pecuniam, ut reciperetur in monasterio, & postea restituitur ei, & transit ad aliud monasterium.

Dicendum, quod hoc factum est, quia totum monasterium deliquit, quia abbas recepit ibi decem solidos,

dos, & conuentus triginta, & familia decem, & sic totum monasterium deliquit, & non est dignum, quod ecclesia cum delicto lucretur, quia aliàs consequeretur isti monachi ex delicto suo premium, & ex eodē facto competeret eis pœna, & premium: pœna, scilicet quia symoniam commiserunt, premium autem, quia lucrantur id, quod habuerunt per symoniam. Et tamen non debet quis ex eodem negocio consequi pœnam, & premium: cum idem factum non possit esse bonum, & malum. Etiam tale lucrum non debet habere ecclesia, quia non possent clerici, vel monachi penitere, nisi restituerent, quod sic acceperunt. Et sic dicitur, quod quia totum monasterium peccauit pecunia restituitur danti, & non manet penes monasterium. Secus autem si solus abbas, vel aliquis de monasterio deliquisset in hoc, quia tunc pecunia maneret ipsi monasterio cui data est, vel in quod volebat ingredi iste, qui illam dedit. Pro hoc tamen distinguendum, quod quando pecunia sic datur, aut datur alicui ecclesie seculari, idest personis eius, ut obtineat quis ibi administrationem, vel beneficium, aut ordinem, vel aliquod sacramentum, vel datur alicui monasterio. Si primo modo, aut illa pecunia datur omnibus personis ecclesie, scilicet Episcopo, & capitulo vel datur aliquibus specialiter. Si omnibus dicitur, quod debet ecclesie applicari, & omnes, qui erant in illa ecclesia sunt remouendi ab ea. Si autem datur specialiter aliquibus, ut soli prelato, vel aliquibus de capitulo, aut de ecclesia, non capitulariter, pecunia debetur ecclesie, & prelatus solus, vel illi, qui receperunt debent puniri, ut symoniaci. Si autem sit monasterium, in quod voluit aliquis ingredi data pecunia, nō potest manere in illo, ut extra de symon. capitulo Quoniam symoniaca. Et tunc, aut iste vult intrare in aliud monasterium, utpote si nondum est professus, & est in libertate sua manere in ordine, vel non manere. Et si vult intrare, vel forte si compellitur, ut si erat iam professus, pecunia dabitur illi monasterio, ad quod transit, ut non sit onerosus illi monasterio. Et si forte sint aliqui redditus ad semper manentes, vel possessiones non cedēt in vsum illius monasterij, nisi quando vixerit ille monachus, ut non sit onerosus monasterio, eo autem mortuo redibit ad primum illa pecunia. Et hoc est verum, quoniam non deliquit totus conuentus, & abbas simul, ut in allegato capitulo Veniens, sed solus abbas, vel aliqui de conuentu, quia tunc cum ista pecunia fuerit data in præiudicium istius monasterij, in quod voluit ingredi, ei debebitur simpliciter licet viuente monacho illo dabitur monasterio, ad quod transit ne sit ei onerosus, & postea redibit ad primum: articulo vigesimo septimo quæstione sexta, de lapsis.

Si autem totum monasterium deliquit, ut in allegato capitulo Veniens, nunquam debet pecunia illa manere apud illud, sed dabitur illi monasterio ad quod transit monachus, & habebit illam in perpetuum. Si autem iste non vult manere in ordine, sed redire ad seculum, non debet sibi restitui pecunia quam dedit, quia turpiter dedit, sed manebit apud illud monasterium, in quod iste volebat ingredi, etiam si omnes de monasterio peccauerint, quia omnes illi poterunt tunc puniri, scilicet quod transferantur ad alia monasteria arctiora. Extra de symo. Quoniam symoniaca. Nam quando dabatur pecunia ei, qui dederat illam non dabatur, nisi quia transibat ad aliud monasterium, ut in allegato capitulo Veniens. De hoc extra de symo. capitulo De hoc in glossa, & Hostien. in summa eodem titulo, quæstione vltima. Dicitur tamen in al-

legata glossa, quod illi, qui recipiunt aliquid symoniace tenentur restituere illud duplicatum, ut in anten. de Sanct. Episcopi. §. Si vero laicus. Et extra de symo. capitulo. Audiuimus. Hoc tamen intelligendum est de eo, qui recepit aliquid per impressionem, ut si prelatus extorquet per symoniam aliquid ab ecclesia debet illud reddere duplicatum, ut in dicto capitulo. Audiuimus. Secus autem cum nihil extorquetur, sed recipitur oblatum, vel acceptatur promissum, quia tunc reddere id, quod susceptum est sufficit. Et verum est hoc, quando solum est extorsio. Secus autem si sit impressio, que pertinet ad crimen cõcussionis, quia tunc quadruplicatum redditur decima octaua distinctione, capitulo. Quoniam quidem. Et prima quæstione prima, capitulo. Concussionis, dicitur autem quis concutere, qui prætextu officij sibi commisso comminando aliquid ab initio extorquet. ff. de concussio. l. prima, & secunda. Et vigesima tertia quæstione prima capitulo. Militare. Hęc omnia vera sunt in foro contentioso, scilicet quando quis conuincitur in iudicio. In foro autem pœnitentiæ iste pœnæ dupli, vel quadrupli locum non habent, sed sufficit, quod restituitur oblatum, & damnum, quod irrogatum est. Et patet hoc, quia iste pœnæ sunt impositæ a lege, quia aliàs non obligarent naturaliter. Illa autem lex est fori contentiosi. Ideo non habet locum, nisi quando agitur in foro contentioso. Secus autem est restitui debita, vel damna, quia istud est de iure nature: etiam restitui pecuniam symoniacam, quia cum sit peccatum, & contra ius diuinum talem pecuniam retinere, obligatur in foro conscientie illam restituere, sicut dicitur extra de symon. capitulo. De hoc. Non potest quis retinere pecuniam symoniacam sine graui periculo salutis sue, scilicet salutis eterne, quia de temporali salute non potest intelligi. Si ergo restituerit quis, quod accepit symoniace absolutus est apud Deum, & in foro conscientie absolutus est. Si tamen post hoc conueniretur, & iudicialiter conuinceretur de hoc crimine, cogeretur ad pœnam dupli, vel quadrupli non obstante absoluteione facta in foro conscientie, quia isti duo fori non se impediunt. Apparet ergo ex prædictis, quod de pecunia symoniace acquisita non potest fieri elemosyna, sed debet restitui ecclesie in cuius præiudicium symonia commissa est.

An possit fieri elemosyna ex lenocinio. Et leno quis dicatur. Et tres modi lenocinij. Quæst. XL.

QVAERITVR, an de pecunia acquisita ex lenocinio possit fieri elemosyna. Dicendum, quod idē est de lenocinio, sicut de meretricio. Acquirunt enim turpiter leno, & tamen potest possidere licite, & tamen de eo, quod licite possidetur, potest elemosyna fieri. Ideo fiet de lenocinio. Est autem lenocinium crimen, quod committit leno. Dicitur autem leno secundum leges humanas, qui adulterum, vel adulteram subijcit, idest procurat, quod aliquis committat adulterium cum aliqua, vel aliqua, cum aliquo, vel ille, qui pro comperto stupro, siue adulterio pecuniam accepit, vel ille, qui damnatam de adulterio in vxorem duxit, vel qui questum ex adulterio vxoris fecit, idest qui tradidit vxorem suam alteri viro ad tempus pro pecunia ad fornicandum, vel qui depræhensam adulteram retinuit in vxorem etiam pœna lenocinij punitur. Et dicitur aliquo modo leno ille cuius opere, vel consilio, vel dolo malo factum est, ut depræhensi in adulterio pecunia, vel pactione aliqua se redime-

rent, vt. §. ad legem Iuliam, de adulterijs, lege secunda, & lege Castitati, & ff. eodem titulo, lege Is cuius, & lege Mariti. Est autem poena lenocinij secundum leges humanas eadē, quæ in adulterio, vt. ff. de minori. lege auxilium. Et est quinquennium datum ad accusationem huius criminis. ff. eodem titulo, lege Mariti. §. Hoc quinquennium. Nos autem loquentes vulgari lenocinium accipimus largius, & dicimus lenonem virum, vel feminam cuius cōsilio, vel opere fit, aut procuratur, vt femina aliqua cognoscatur ab aliquo viro cuiuscunque conditionis sit illa, vel et vir.

Et in hoc accipitur largius, quam secundum legem humanam, quia si alicuius opere factum est, vt solutus cognosceret solutā, quæ in nullius potestate erat, nō est lenocinium, secundum legem humanam, quia lenocinium punitur, sicut adulterium, vt dictum est. Et tamen, quod solutus cognoscat solutā, quæ in nullius potestate est, non habet penam secundum legem humanam, sicut nec meretricium. Et secundum hoc accipimus tres modos lenocinij.

Vnus est si vir det uxorem alteri cognoscendam pro pecunia, vel parer filiam, aut generaliter ille qui de iure habet personam aliquam in potestate sua, vt si tutores, vel curatores tradiderint eas quarum sunt tutores, & curatores. Et istud est grauiissimum crimen etiam secundum leges humanas, & ad lenocinium pertinet. Propter hoc tamen non excusantur a peccato iste, quæ sic traduntur ad fornicandum, quia possunt aliquomodo repugnare.

Secundo modo est lenocinium si vir, vel femina procuret, vt aliqua femina cognoscatur ab aliquo viro siue sit soluta, siue non, & siue vir sit solutus siue non.

Tertio modo est lenocinium, quādo quis in potestate sua habet aliquas feminas, quas pro quaestu tradit cognoscendas. Vt si quis emerit ancillas, & tradit illas cognoscendas, vel cogit eas dare sibi quaestum de fornicatione.

Et ad istum modum reducuntur illi, qui habent publicas meretrices sub defensione sua, & pro hoc ab eis pecuniam recipiunt: nam lenones illos solemus appellare. omnes isti grauer peccant, & maxime illi, qui committunt lenocinium primo modo, & deinde illi, qui emunt ancillas, & cogunt eas se exponere fornicationi, vt inde sibi det lucrum. Est enim peccatum grauiissimum. Alij autem licet minus peccent grauer tamen peccant, quia etiam ipsi dicuntur fornicatores, quia eorum opere, & procuratore fornicatio fit. Sunt tamen potius auari, quam luxuriosi, quia propter pecuniam ista agunt. Omnes autem isti si aliquid acquirant ex hoc lenocinio turpiter acquirunt, quia de re turpissima, & est magis hoc prohibitum, quam meretricium in quantum potest magis euitari, quam meretricium. Quod tamen inde acquirit efficitur eius qui acquirit, quia istud lucrum nō est prohibitum de iure, licet actus ex quo prouenit prohibitus est. Potest ergo elemosyna fieri de tali lucro, cum non teneatur restituere illud alicui, qui sic acquiriuit.

An possit fieri elemosyna de pecunia per Necromantiam, vel sortilegia acquisita, & per artes prohibitas. Et qua sit poena civilis maleficorum, & qua canonica. Quæst. XLI.

Quæritur an possit fieri elemosyna de pecunia, quam quis acquisiuit per Necromantiam, & sortilegia, & per omnes artes prohibitas, scilicet vtendo eis, vel dōcendo illas.

Dicendum, quod vsus omnium istarum artium prohibitus est. Nam non licet alicui furta perquirere per artes sortilarias, nec obseruare aliquas diuinationes. Extra de sortile. capitulo In tabulis. Et non solū per istas artes prohibitas non licet inquirere furta, nec aliquas diuinationes, sed nec etiam per astrologiam, quæ licita est eodem titulo, capitulo. Ex tua. vbi dicitur de quodam, qui accessit ad locum priuatum cum quodam infanti non, vt demonium inuocaret, sed vt alpiciēdo in astro labio furū cuiusdam ecclesie possēt recuperare.

Et dicitur ibi, quod licet bono zelo, & simplicitate hoc factum sit: tamen grauiissimum peccatum fuit, & non modicum maculam peccati contraxit. Et imponitur ibi penitentia vnius anni. Exercere ergo ista, vel docere peccati est. Quia tñ lucrum inde acquisitū non veratur per legē, efficitur dñs qui lucrati, & non competit contra eū repetitio, nec tenetur alicui restituere.

Potest ergo fieri elemosyna ex illo, cum nihil requiratur ad posse facere elemosynam, nisi qd licite possideatur licet turpiter fuerit acquisitū, sicut dñ. 14. q. 5. §. Sed hoc multipliciter, sex malo acquiri, quod ex turpi causa possideret, veluti cū Mathematicus ex arte, qd docet, vel ex futuris quæ p̄nunciat, nonnulla lucratur. Quæ vero sic de malo acquirunt in bonū p̄t conuerti. Et sic clare dñ. qd de istis p̄t fieri elemosyna, & bonū est illā fieri licet ad vitā æternā non proficiat istis, qui manēt in hoc officio, quia graue peccatū est. Et non solū secundū legē diuinā, sed etiā secundū humanā ista prohibentur. Nam de lege diuina Moyse debebant isti occidi Exo. 22. Maleficos non patieris viuere. Omnia autē genera maleficiorum detestatur Deus Deute. 18. Non inueniatur apud te, qui iustret filium suū, aut filia ducens p̄ ignē, aut q̄ ariolos sciscitet, & obseruet somnia atque auguria, nec sit maleficus, nec incātor, nec q̄ phirones p̄sulat, nec diuinos, & q̄ rata mortuis veritatē. Oia hæc abominat dñs, & Leui. 19. dñ. Non augurabimini, nec obseruabitis somnia: nō declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid scicitemini, vt polluamini p̄ eos. Qui autē habebant spiritū diuinandi lapidabantur Leui. 20. f. vir, siue mulier in qbus phitonius, vel diuinationis fuerit spiritus morte moriant lapidibus obruent eos. Sāgnis eorū sit sup illos.

Vnde magna laus fuit Iudeorum viuente Moyle, quā nō habuerunt ista genera diuinationum Nu. 23. Non est auguriū in Iacob, nec diuiniatio in Israel. Ista etiam crimina grauer puniunt. Et vocant oēs isti Mathematici, & puniuntur oēs capitaliter. C. de malef. l. Nemo. Et nullus, debet tales artes docere, nec addicere. C. de malef. l. Culpa. Culpa simul est tam prohibita discere, qd docere. Et tales reputant valde periculosi, quā arte demonū p̄t multa mala facere Deo permittēte. Ideo s̄m legē humanā vetatur accedere ad portas domus cuiuslibet, quā si accesserint cremabunt. Et nemo debet eos suscipere in domo sua, aut cōsulere eis, vel fauere, aliās deportabit ad exiliū, & bona eius publicabuntur, & ipse diuinator gladio ferietur. Codice de malef. lege Nullus, & lege Nemo, & lege Culpa. Et si quis, per talem artem mulierem prouocauerit ad luxuriam, bēstijs traditur lacerandus. Codice de malef. lege Multi. Et quia istud crimen est valde detestabile, & inimicum reipublice, & humanæ communicationi, & Deo valde repugnans, admittitur quilibet ad accusationem eius, sicut in crimine lese maiestatis, & crimine symoniæ, quia diuinam maiestatem offendunt. §. de malef. lege & si excepra. nullus tamen debet propria auctoritate istos maleficos occidere, ne hoc prætextu vindicet se quis

quis de inimico suo, & etiam quia præsumitur, qd hoc faciat, ne ille maleficus publicer alios reos facinoris huius, si quis tamen occidat maleficum, timēs labores hominum, s. ne ventorum, & grandinis lapidatione sternatur, vt pote quia inuenit quis maleficum actualiter inuocantem demones, & timuit ista inde ventura, si permittatur explere maleficia sua, iste non est dignus poena, sed præmio, §. de malef. l. eorum. Ista est poena s̄m leges humanas. Isti etiam puniuntur s̄m legem canonicam, quia quærentibus aliquid per artes sortilarias, vel per quasque diuinationes imponitur penitētia quadraginta dierum, extra de sortilegi. cap. in tabulis. Si tamen delictum istud sit notoriū, denegatur istis Eucharistia, de consecr. dist. 2. cap. pro dilectione, & si sit persona ecclesiastica detruditur in monasterium, & deponitur, si autem laicus est, excommunicatur, & hoc verum est, quando penitentiam sibi impostam agere contemnit: nam tūc ab excommunicatione incipiendum est, 26. q. 5. cap. si quis clericus. Et si adhuc contemnat, debet poena augmentari, & sic intelligitur 26. q. 5. cap. non oportet, & cap. si quis Episcopus, aut presbyter, & cap. aliquanti, & 26. q. 7. cap. admoneant. & hoc verum est in liberis. Si autem sint laici, & serui, verberibus castigantur, si autem sint liberi, incarcerantur, 26. q. 5. contra idolorum. Istos autem maleficos cuiuscunque conditionis potest Episcopus turpiter dehonellare, & de Episcopatu suo eicere. Et hoc facere debet, 26. q. 5. cap. Episcopus. Potest autem eos decaluare, i. velles, & capillos ante, & retro incidere ad ignominiam ipsorum, sicut est consuetudo in quibusdam locis, & de hoc intelligitur 32. q. 1. cap. de benedictio. Sunt autem omnes isti infames, 2. q. 8. cap. quisquis. Vnde vocatur infamis ille, qui iuit ad inquirendum furtum, per astro labium, s. quia exercuit diuinationem illam, extra de sortileg. cap. ex tuarum. Et istud verum est, quantum ad omnes artes prohibitas. Astrologia autem licet non sit prohibita, tamen quantum ad quædam iudicia sua multum particularia, vt de furtis, & de rebus amissis, & similibus est prohibita. Et sic clericus qui pro furto factio in Ecclesia consulit astrologum, & per astro labium conatus est inuenire furtum, per annum penitet, & interim ab altaris ministerio potest cogi abstinere, vt in alleg. cap. ex tuarum. De his Hostiē in summa tit. de magi. q. 3. & tit. de sortil. q. vlti. His tamen non obstantibus cum pecunia acquisita per istas artes possit licite possideri, quamuis acquiratur turpiter, potest fieri elemosyna de illo, vt dictum est.

An de re inuenta possit fieri elemosyna. Et cuius sit thesaurus de nouo inuentus. Et quomodo constet aliquid haberi pro derelicto, & quibus signis cognoscatur. Quæst. XLII.

quis de inimico suo, & etiam quia præsumitur, qd hoc faciat, ne ille maleficus publicer alios reos facinoris huius, si quis tamen occidat maleficum, timēs labores hominum, s. ne ventorum, & grandinis lapidatione sternatur, vt pote quia inuenit quis maleficum actualiter inuocantem demones, & timuit ista inde ventura, si permittatur explere maleficia sua, iste non est dignus poena, sed præmio, §. de malef. l. eorum. Ista est poena s̄m leges humanas. Isti etiam puniuntur s̄m legem canonicam, quia quærentibus aliquid per artes sortilarias, vel per quasque diuinationes imponitur penitētia quadraginta dierum, extra de sortilegi. cap. in tabulis. Si tamen delictum istud sit notoriū, denegatur istis Eucharistia, de consecr. dist. 2. cap. pro dilectione, & si sit persona ecclesiastica detruditur in monasterium, & deponitur, si autem laicus est, excommunicatur, & hoc verum est, quando penitentiam sibi impostam agere contemnit: nam tūc ab excommunicatione incipiendum est, 26. q. 5. cap. si quis clericus. Et si adhuc contemnat, debet poena augmentari, & sic intelligitur 26. q. 5. cap. non oportet, & cap. si quis Episcopus, aut presbyter, & cap. aliquanti, & 26. q. 7. cap. admoneant. & hoc verum est in liberis. Si autem sint laici, & serui, verberibus castigantur, si autem sint liberi, incarcerantur, 26. q. 5. contra idolorum. Istos autem maleficos cuiuscunque conditionis potest Episcopus turpiter dehonellare, & de Episcopatu suo eicere. Et hoc facere debet, 26. q. 5. cap. Episcopus. Potest autem eos decaluare, i. velles, & capillos ante, & retro incidere ad ignominiam ipsorum, sicut est consuetudo in quibusdam locis, & de hoc intelligitur 32. q. 1. cap. de benedictio. Sunt autem omnes isti infames, 2. q. 8. cap. quisquis. Vnde vocatur infamis ille, qui iuit ad inquirendum furtum, per astro labium, s. quia exercuit diuinationem illam, extra de sortileg. cap. ex tuarum. Et istud verum est, quantum ad omnes artes prohibitas. Astrologia autem licet non sit prohibita, tamen quantum ad quædam iudicia sua multum particularia, vt de furtis, & de rebus amissis, & similibus est prohibita. Et sic clericus qui pro furto factio in Ecclesia consulit astrologum, & per astro labium conatus est inuenire furtum, per annum penitet, & interim ab altaris ministerio potest cogi abstinere, vt in alleg. cap. ex tuarum. De his Hostiē in summa tit. de magi. q. 3. & tit. de sortil. q. vlti. His tamen non obstantibus cum pecunia acquisita per istas artes possit licite possideri, quamuis acquiratur turpiter, potest fieri elemosyna de illo, vt dictum est.

An de re inuenta possit fieri elemosyna. Et cuius sit thesaurus de nouo inuentus. Et quomodo constet aliquid haberi pro derelicto, & quibus signis cognoscatur. Quæst. XLII.

Quæritur an de re inuenta possit fieri elemosyna, vel fieri oporteat. Dicunt quidam, qd non potest, quia debet restitui, vt ait August. in quadam homilia, & 14. q. 5. cap. si quid inuenisti, scilicet, si quid inuenisti, & non reddidisti, rapuisti. Ex rapina tamen non potest fieri elemosyna, ergo nec de re inuenta.

Dicendum, quod de re inuenta aliquando non possumus facere elemosynam, sed tenemur restituere. Aliquādo autem elemosynam facere possumus, sed non tenemur, aliquando autem tenemur illam dare in elemosynam. Et hoc est secundum conditionem rei, quæ inuenitur. Pro quo distinguit Sanctus Thome. secunda secunda. q. 66. artic. 5. in solutione secundæ argumenti, qd eorum quæ inueniuntur, quadam sunt quæ nunq̄ fuerunt in bonis alicuius, sicut lapilli, Alph. Toft. in Matth. Pars III.

& geminæ, quæ inueniuntur in litore maris. Et idem est de venis metallorum, quæ inueniuntur in visceribus terræ, quia ista nunquam possessa fuerunt ab aliquo. Et talia primo occupanti conceduntur, & per occupationem acquiritur dominium ipsorum. Et eadem ratio est de thesauris, antiquo tempore sub terra occultatis, quorum nō est aliquis possessor, nisi qd secundum leges ciuiles tenetur inuentor dare domino medietatem, si inuenit in agro alieno. Quædam autem res inuentæ erant de propinquo in bonis alicuius. Et tunc si quis accipiat eas, non animo retinendi, sed restituendi domino earum, qui non habet illas pro derelictis, non committit furtum. Et similiter si pro derelictis habeantur, & hoc credat inuentor, licet sibi retineat, non committit furtum. Alias autem peccatum furti committitur, vt August. dicit 14. q. 5. cap. si quid inuenisti. Aliam autem distinctionem valde bonam, & magis limitatam circa hoc ponit Glo. 14. q. 5. cap. si quid inuenisti. dicens, qd si inueni rem aliquam habitam pro derelicto, licet intendam eam furari, nō tamen committo furtum. Hoc intellige, prout furtum nominat crimen s̄m leges humanas, s̄m quas nō potest furari, nisi qd alicuius est cum sit furtum contractatio rei alienæ. Quod autem pro derelicto habeat, nullius est. Et tamen in foro cōscientiæ furti iudicabitur, quia vt dicit August. Deus interrogat cor, & nō manū. 14. q. 5. cap. si quid inuenisti. Et cum iste agat contra conscientiam, necesse est, qd peccet, quia quod nō est ex fide, peccatū est, ad Rom. 14. dicit vltierus, eadē Glo. Item si non habetur pro derelicto, & credo tamē qd habeatur pro derelicto, similiter non committit furtum. Hoc intellige de furto, quod est crimen s̄m legē humanā. Sicut etiā si accipio rem, quæ scio rem alienā, & credo dominū permitturū, non committo furtum. Illud tamen non excusat, quin teneat ad restitutionem rei inuentæ, si postea mihi constiterit non fuisse habitam pro derelicto. Dicit etiā Glo. Si autē nec habeatur pro derelicto, nec credas, qd habeatur, si eo animo accipis, vt domino restituas nō committis furtum. Hoc tamen in libello debes protestari. Hoc totum patet ff. de fur. l. falsus, §. qui alienum. Item si quis inuenit thesaurum in agro, vel possessione propria, statim sit ipsius inuentoris. Si vero in agro alieno, si inuenit a casu cum non quæreret, medietas sit inuentoris, & medietas dñi agri. Si autē non a casu, sed studio se querebat thesaurū, & inuenit eum in loco alterius, totus est dñi ipsius agri. Si autē thesaurus inuentus est in loco sacro, vel religioso, i. in loco publico, vt in via, vel alijs locis publicis, & hoc casu fortuito, totus est ipsius inuentoris, vt Instit. de re. diui. §. thesauros, & §. de thesaur. lib. 10. l. nemo.

Hæc autem posita sunt, vt videatur quando res inuenta pertinet ad inuentorem, & quando non. Nam si inuenitur res, quæ in nullius bonis sit, nec vnquam fuerit, sicut geminæ, & lapilli in litore maris efficitur verus dominus, qui inuenit, & potest facere elemosynam de illis. Non tamen tenetur potius de illis facere elemosynam, quàm de rebus proprijs, quia illæ ad nullum pertinent, nisi ad ipsum. Si autem inueniatur res, quæ aliquando fuit in bonis alicuius, nunc vero in nullius bonis est, sicut thesauri antiquissimi, de quibus manifeste constat, quod humator, & hæredes eius defuncti sunt, & nemo superest, qui curam habeat de illo, nec notitiam, illa transit in dominium inuentientis, quia non habet alium dominum. Et hoc secundum distinctionem suprapositam, quia aliquādo thesauri sic inuenti, pertinent totaliter ad inuententem, & aliquando pro medietate, & interdum nihil de eis, si nihil de illis proueniat, sibi nō potest facere elemosynam

Hæc autem posita sunt, vt videatur quando res inuenta pertinet ad inuentorem, & quando non. Nam si inuenitur res, quæ in nullius bonis sit, nec vnquam fuerit, sicut geminæ, & lapilli in litore maris efficitur verus dominus, qui inuenit, & potest facere elemosynam de illis. Non tamen tenetur potius de illis facere elemosynam, quàm de rebus proprijs, quia illæ ad nullum pertinent, nisi ad ipsum. Si autem inueniatur res, quæ aliquando fuit in bonis alicuius, nunc vero in nullius bonis est, sicut thesauri antiquissimi, de quibus manifeste constat, quod humator, & hæredes eius defuncti sunt, & nemo superest, qui curam habeat de illo, nec notitiam, illa transit in dominium inuentientis, quia non habet alium dominum. Et hoc secundum distinctionem suprapositam, quia aliquādo thesauri sic inuenti, pertinent totaliter ad inuententem, & aliquando pro medietate, & interdum nihil de eis, si nihil de illis proueniat, sibi nō potest facere elemosynam

Hæc autem posita sunt, vt videatur quando res inuenta pertinet ad inuentorem, & quando non. Nam si inuenitur res, quæ in nullius bonis sit, nec vnquam fuerit, sicut geminæ, & lapilli in litore maris efficitur verus dominus, qui inuenit, & potest facere elemosynam de illis. Non tamen tenetur potius de illis facere elemosynam, quàm de rebus proprijs, quia illæ ad nullum pertinent, nisi ad ipsum. Si autem inueniatur res, quæ aliquando fuit in bonis alicuius, nunc vero in nullius bonis est, sicut thesauri antiquissimi, de quibus manifeste constat, quod humator, & hæredes eius defuncti sunt, & nemo superest, qui curam habeat de illo, nec notitiam, illa transit in dominium inuentientis, quia non habet alium dominum. Et hoc secundum distinctionem suprapositam, quia aliquādo thesauri sic inuenti, pertinent totaliter ad inuententem, & aliquando pro medietate, & interdum nihil de eis, si nihil de illis proueniat, sibi nō potest facere elemosynam

Hæc autem posita sunt, vt videatur quando res inuenta pertinet ad inuentorem, & quando non. Nam si inuenitur res, quæ in nullius bonis sit, nec vnquam fuerit, sicut geminæ, & lapilli in litore maris efficitur verus dominus, qui inuenit, & potest facere elemosynam de illis. Non tamen tenetur potius de illis facere elemosynam, quàm de rebus proprijs, quia illæ ad nullum pertinent, nisi ad ipsum. Si autem inueniatur res, quæ aliquando fuit in bonis alicuius, nunc vero in nullius bonis est, sicut thesauri antiquissimi, de quibus manifeste constat, quod humator, & hæredes eius defuncti sunt, & nemo superest, qui curam habeat de illo, nec notitiam, illa transit in dominium inuentientis, quia non habet alium dominum. Et hoc secundum distinctionem suprapositam, quia aliquādo thesauri sic inuenti, pertinent totaliter ad inuententem, & aliquando pro medietate, & interdum nihil de eis, si nihil de illis proueniat, sibi nō potest facere elemosynam

nam de thesauro illo, sed tenetur integrum dare ei ad quem de iure pertinet, scilicet, domino agri. Eodem modo si medietas pertineat ad dominum agri, illam integram tenetur sibi dare. Et si de illa dederit eleemosynam committit furum, & tenetur aequale restituere, sicut qui de re aliena dat eleemosynam. Si autem totus thesaurus proueniat inuentori, efficitur dominus illius, & ideo de illo toto, vel de medietate, q̄ in alio casu sibi proueniebat, eleemosynas potest facere, non tamen tenetur, sicut diximus de rebus inuentis, quæ nunquam fuerant in bonis alicuius. Aliæ autem res inveniuntur, de quibus apparet, q̄ fuerunt aliquando in bonis alicuius, ut potest quæ sunt res fabricatæ ab homine, vel pertinentes ad humanos vsus. Et apparet q̄ non est multum tps q̄ fuerint in bonis alicuius. Quod potest cognosci ex loco inuentionis, ut si inueniatur in via, vel in locis, per quæ solent homines transire. Patet etiam ex cōditione rerum, s. nouitate, vel vetustate rubiginosa, quæ indicat a multo tempore non fuisse res illas in vsu hominum, vel fuisse a paucis tempore. Et generaliter omnia, quæ sub terra inueniuntur in locis non secretis, vel sequestratis ab humana conuersatione præsumi debent a paucis tempore fuisse in bonis alicuius. Et tunc de istis sic inuentis, aut constat q̄ pro derelicto habentur, aut non constat. Si constat præsumuntur ipsius occupantis, s. pro delicto. Hoc autem potest cōstare, ut si quis vidit q̄ aliquis rem suam abiecit, vel expulit animal suum de domo nollens iam illud possidere, & tunc potest illud occupare, tanquam proprium. Et si postea peniteat dominum quod rem suam abiecit non potest repetere, quia desijt esse dominus habendo illam pro derelicto. Et hoc non solum est in foro contentioso, sed etiam in foro conscientie. Securius tamen est reddere illi si petat, quia poterat esse quod abiecit eam calore iracundie, & non animo habendi eam pro derelicto. Et sic non perdebatur dominum. Si tamen omnino constaret, q̄ animo non possidendi abiecit eam, securum esset etiam in foro conscientie non restituere illi rem, postea petenti cum iam nullum ius habeat. Sicut si quis donauit sponte, etiam si postea repetat, non tenetur donator restituere rem donatam, quia per donationem donator abdicauit a se dominium, & transiit in donarium. Alijs etiam modis potest constare rem haberi pro derelicto. Et quomodocumque constet, efficitur res occupatis, & potest de illa dare eleemosynam, sed non tenetur, nisi sicut de rebus proprijs. Si autem non constat, an habeatur res pro derelicto, nec est ad hoc aliquod signum probabile, debet præsumere inueniens, quod non habeatur pro derelicto, sed quod perditum est. Et tunc aut scit quis est qui perdidit, aut non, si scit tenetur restituere alioquin committit furum. Sic intelligitur dictum August. 14. quæst. 5. cap. si quid inuenisti, & non reddidisti rapuisti. Si autem nescit dominum, tunc tenetur publice facere denunciam per præconem, vel per Ecclesias illius loci in quo vel apud quem res inuenta est. Et si inueniatur Dominus restituenda est ei. Si autem non inuenitur potest inueniens cum consilio, & auctoritate sui confessoris retinere sibi rem illam, si est pauper, & egenus, & orabit Dominum pro illo cuius fuit.

Si autem non est pauper erogabit pauperibus, sic dicit Raymundus in su. lib. 2. tit. de furtis. Dicit tamen glo. supra Raymundum, q̄ attendendum est, an superior in illa dicecessi, referauerit sibi dispensationem rerum inuentarum, quia tunc ad illius mandatum disponendum est de re. Dicit tamen Host. in sum. tit. de pœni. quod antequam res inuenta restituatur domino si dubij est cuius sit, certificari debet inuentor per circumstantias rei, q̄ alias multi possent eam petere,

tanquam domini. Et ideo quantum ad hoc debet se caute hère inuētor, q̄n facit publicari rem perditā, ut nemo possit dicere re esse suā, nisi ille cuius est. Quod fiet si inuētor dicet se inuenisse aliquid, & non nominat illud, vel si nominat, & subtricit oēs circumstantias particulares, & non det nisi ei, qui oēs illas agnouerit, quia istud est signum satis euidentis, q̄ res sit istius. Hęc autē oīa sunt, q̄n putatur rem nō esse habitam pro derelicto. Si tñ credatur oīno rem pro derelicto habitā statim efficitur inuenientis. Et nō est necessariū q̄rere dñm publicando rem, q̄ res habitata pro derelicto nō est perditā. An tñ habeatur res p derelicto, q̄ inuenta est, potest cognosci ex aliquibus signis. Vnū est ex cōditione rei. Si enim res pretiosa est, nunquā debet putari, quod habeatur pro derelicto, quia talia nemo abijcit, sed possidet, vel donat. Res etiā quæ faciliter portari potest, si alicuius valoris est, nunquā debet præsumi, q̄ habeatur pro derelicto, sicut aurum, & argentum, & quæcunq; moneta. Res autem illa, quæ inutiles sunt, haberi possunt pro derelicto, ut animalia morboſa, moribunda, & alia res, in quarum possessione maior est disti cultas, quā vilitas. Talia enim si inueniuntur possunt præsumi haberi pro derelicto. Alio modo potest hoc cognosci ex loco in quo inuenitur res. Si quis enim in mari, vel in litore inueniat rem, quæ eiecta est de nauis, causa alleuiandi nō debet putare, quod habeatur pro derelicta, quia ea, quæ alleuiandæ nauis causa iactantur in mare, non habentur pro derelictis, quia non iactantur, ut non possideantur, sed quia possidens vult se saluare, sic dicit Host. in sum. tit. de causa possessi. & propriet. §. primo. ver. item per inuentionem. Et hoc modo dicendum est, q̄ si quis portabat magna onera in via, & nō potens vltra ferre reliquit. Vel si fugiens hostes nō potuit res suas portare, & dimittit in via, licet putet, q̄ non inueniet illas, quando postea redierit, vel q̄ forte nunquā habeat eas, non debet habere eas pro derelictis. Si tamen velint habere, & conetur q̄ potest ad habendum, quia est ille qui proiecit merces in mare, causa alleuiandi nauem, non putat q̄ poterit eas recuperare, & tamen nō habet eas pro derelictis, ita ergo hic est ex dispositione rei inuenta potest cognosci, quia si quis inueniat librum bene inuolutū, & complicatum non debet præsumi, q̄ fuit iactatus pro derelicto. Secus autem si inueniretur apertus, vel aliquatiter laceratus. Et sic de alijs qualitātibus rerū inuentarū, de his In sti. de rerū diu. §. vlti. & Host. in summa vbi supra. Si autem non appareant in re manifesta signa, ut putetur esse derelicta, debet præsumi, q̄ nō est derelicta, & fiet, q̄ supra dictum est. Sed dicetur quid si postq̄ aliquis inuenta re publicauit eam, & non inuenit domino dedit illam pauperibus, si postea appareat dominus quid enim fiet? Dicendum, quod iste non tenetur sibi restituere aliquid, quia si pauperibus dedit, egit secundum ius, etiam quia egit auctoritate iudicis, scilicet, confessoris, qui quātum ad hoc habet auctoritatem, vel auctoritate Episcopi si ipse referauerat sibi dispositionem rerum inuentarum. Nā contra id, quod factum est auctoritate iuris, non competit repetitio, aut aliqua actio, maxime quia iste non tenebatur expectare longo tempore dominum, sed potius re inuenta mox ista facere auctoritate confessoris, vel Episcopi, quia alias si aliquo tempore retineret illam, non habens animum faciendi istud, esset in peccato. Hoc autem verum est si res illa consumpta est, ut si erat pecunia. Secus autem si maneat adhuc apud illos pauperes, quibus data est, quia tunc repetere potest eam ille, cuius est cum pauperes non potuerunt acquirere dominium in realignā. Si tamen inueniatur apud alium, qui illam emittit, quando vendebatur, ut daretur pecunia pauperibus

peribus repeti non potest, quia iste emit auctoritate iuris cum ius censeat rem esse derelictam, vel non esse dominium, quando non inuenitur faciendo solennitatem publicationis. Et sic non competit actio ei qui fuit dominus contra eum, qui nunc possidet.

Secus autem si iste emisset publice rem illam perditam, non factis solennitatibus istis, quia tunc licet non reputaretur fur, perderet tamen rem quandocūque apparetur dominus. Nunc autem quia auctoritate iuris, & iudicis emit, quando iam nō putabatur aliquis esse dominus, non competit actio contra eum, quia etiam si appareat ille, qui quondam fuit dominus auctoritate iuris, perdit dominium, sicut fit in præscriptis, & vñcipionibus.

Idem etiam est si iste qui inuenit rem erat pauper, & ex consilio, & auctoritate confessoris, vel Episcopi accepit illam rem pro se, ut oraret pro eo cuius fuerat, quia si res manet adhuc apud istum tenebitur dare illam domino parenti. Si autem iam expendit eam, non tenetur aequale reddere cum auctoritate iuris, & iudicis fuerit de illa dispositum, sicut quando data erat alijs pauperibus. Si tamen aliquis inuenit rem quam putauit haberi pro derelicto, & postea appareat dominus, qui illam repetat, tenetur dare si habet, quia tunc apparet eam non fuisse derelictam. Et si eam expendit, vel vendiderit, tenetur aequale reddere, quia rem non suam expendit, præter formam iuris. hoc autem verum est, nisi expresse constaret, quia ille habuit eam pro derelicto, & nunc penitens repetit illam, quia tunc non tenetur in foro conscientie, nec in contentioso illam sibi reddere, si hoc constat, ita faciendum est de rebus inuentis. Aliqui tamen putant, q̄ non teneatur restituere res inuentas, quia dicunt q̄ Deus illas sibi dedit, quos increpat Hierony. super Leuit. & 14. q. 1. cap. multi, s. multi sine peccato putant, si alienum quod inuenerint, teneant, & dicunt, Deus mihi dedit cui habeo reddere? Discant ergo hoc peccatum simile esse rapinæ, si quis inuenta non reddat. Vnde isti stulte putant asserentes suum esse, q̄ inueniunt, quia quilibet debet scire id, quod suum non est ad alios pertinere, s. vnde vi. l. cum quærebatur.

An de pecunia acquisita ex venatione possit fieri eleemosyna. D
Et quomodo venatio sit prohibita, & quibus personis.
Et quod multiplex sit. Quæst. XLIII.

QUABRETVR an de pecunia acquisita ex venatione possit fieri eleemosyna. Dicendum, q̄ venatio aliquando est licita, & aliquando non. Quando est licita, manifestum est, q̄ potest fieri eleemosyna de pecunia inde acquisita, quando autem est illicita, dicendum q̄ licet ipsa sit prohibita, lucrum tamen inde acquisitum non est semper prohibitum, ideo potest de illo fieri eleemosyna. Pro quo sciendum, q̄ venatio est prohibita quibusdam personis, s. clericis. Nā generaliter non licet eis venari. Vnde Episcopus, vel presbyter, aut diaconus, qui habet canes, vel accipitres, vel alias aues ad venandum, & sæpe hoc exercet punitur, quia Episcopus tribus mensibus priuatur communione, presbyter autē duobus mensibus, diaconus vero suspenditur ab omni officio, extra de clerico vena. cap. Episcopi. Et generaliter omnibus seruis Dei venationes, & vagationes syluaticæ cum canibus, & habere animalia ad hoc prohibita sunt, eod. tit. cap. omnibus. Et istud est prohibitum generaliter in presbyteris, & diaconis, nisi causa recreationis, vel alicuius necessitatis. Et hoc raro, quia si sæpe fecerint, non licet cum tñe agant propter delectationem: nam in allegato cap. Episcopum dicitur si quis talium personarum in hac voluptate sæpius detentus fuerit, Alph. Toft. in Matth. Pars III.

quod verum est nisi in Episcopo, quia illi nunquam licet venari 34. di. cap. Quorundam. Et quod dictum est in clericis licere sibi aliquando venationem est verum, dum tamen non sit clamosa 86. di. cap. an putatis. Est etiam prohibita venatio respectu quorundam temporum, quia in quadagesima, & diebus ieiuniorum non licet venari, ut ait Ambros. in homilia de Quadagesima, & 86. distinct. cap. quid prodest, s. quid prodest ieiunare visceribus, & luxuriari venatibus: abstinere a cibis, & errare peccatis? idem patet eadem distinct. cap. an putatis, s. an putatis illum ieiunare, qui primo diluculo non ad Ecclesiam vigilat, sed surgens conuocat seruos, disponit retia, canes conducit saltus sylvasque perlustrat, & seruos secum trahit fortassis ad ecclesiam magis festinantes, & voluptatibus suis peccata accumulata aliena. Hoc intelligitur de venatione, quæ fit propter delectationem.

Secus autem si quis laicus non habens aliud vnde viuat, vel per hoc principaliter victum querens tempore ieiuniorum venatur, quia hoc non est illicitum. Nā hic sola voluptas prohibetur cum dicatur, & voluptatibus suis peccata accumulata aliena, hoc verum est, nisi per accidens propter venationem impediretur quis ire ad Ecclesiam tempore quo tenetur, quia tunc nō solum venatio, sed quicunq; alius actus esset peccatum. Venari autem propter delectationem est laicis in Quadagesima est illicitum, quibus alio tempore esset licitum. Et hoc, quia diebus ieiuniorum non sunt quærendæ voluptates, sed affligendū est corpus, iō lra. 58. Vbi Deus reprobatur ieiunium iudeorum dicitur. Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, i. facitis, quod vobis placet. Et dicitur infra, Nolite ieiunare, sicut vsque ad hanc diem ieiunastis, ut audiat in excelsis clamor vester. Venatio autem in tantum est prohibita clericis, q̄ non solum venari, sed etiam dare aliquid venatoribus est in eis vituperabile, ut ait August. sup Psalms, & 86. distinct. qui venatoribus etiam delectari videndo venatorem est in eis increpabile, eadem distinct. cap. vident, s. vident homines venatorem, & delectantur. Vnde miseris si se non correxerint. Qui enim vident venatorem, & delectantur, videbunt Saluatorem, & tristabuntur. Et tamen nemo tristabitur videndo Christum, nisi qui fuerit in peccato mortali. Hoc autem intelligitur de venatoribus in venatione arena, scilicet, quando quis pugnat cum bestia dentata, quia hoc est detestabile, ut infra dicitur.

Alij autem venatores nō tantum vituperantur, & tamen totum officium venandi quomodocumq; fiat non potest omnino evitare culpā, vnde visi sancti nulli leguntur habuisse officium venandi, licet multa alia habuerint, sic dicit Hierony. super Psalms, & 86. distinct. cap. Esau, s. Esau erat venator, q̄n peccator erat, & penitus non inuenimus in scripturis sanctis sanctum aliquem venatorem, piscatores autem inuenimus sanctos. Idem 34. distinct. cap. quorundam.

Si autem obijciatur de Eustachio, qui fuit sanctus, & venator, dicit glo. in alleg. cap. Esau, & cap. quorundam. venatorem existentem venatorem, scilicet, quia postquam definit esse venator, potest esse Sanctus. Pro hoc autem considerandum, q̄ venatio est multiplex. Quædam enim est oppressiua hominū, sic dicitur Genes. 10. quod Nemrot erat robustus venator coram Domino, id est, oppressor hominum. Et ista venatio semper est illicita, 60. distinctio. §. his itaque lucrum etiam de ista venatione est illicitum, quia est lucrum de occisione hominum, & de hoc non fit eleemosyna, quia est de rapina, vel violentia.

Secunda venatio est adulatoria, quæ fit per verba. Et ista pertinet ad histriones, & mimos, & est prohibita, 86. distinct. cap. qui venatoribus, & 46. distinct. sunt non nulli.

Nulli, & 6. quæstio. r. sunt plurimi. An vero de pecunia acquisita de hac venatione liceat facere eleemosynam, dictum est quod sic, licet acquiratur illicite cum possideatur licite, supra quæstio. 38. ubi agebatur de hystorionibus.

Tertia venatio est, quæ vocatur arenaria, & est quædo quis pugnat in arena cum bestia dentata, & ad hoc locat operas suas. Hanc qui exercet, peccat mortaliter, & qui eam conspicit, & qui exercet, est infamis, si locat ad hoc operas suas. Secus autem si hoc faciat causa virium experiendarum, ff. de postu. l. 1. §. item senatus. Et ista mala est, & ideo non licet dare aliquid talibus venatoribus, nec delectari videndo eos in venatione sua, quia peccat mortaliter, qui vadit ad videndum, vt inquit August. & habetur 86. dist. cap. videt, & cap. qui venatoribus, & 3. quæst. 7. §. tria, licet tamen ista venatio sit illicita, pecunia quæ inde acquiritur, iuste possidetur. Ideo de ea potest fieri eleemosyna, non tamen proficit danti ad vitam æternam, quandiu manet in hoc officio, quia est in peccato mortali.

Quarta venatio est saltuosa, quæ fit in syluis, & saltibus. Et hæc licita est in seipsa. Potest tamen esse illicita ex tempore, vt si fiat in Quadragesima, vel diebus ieiuniorum, 86. dist. cap. quid prodest, & cap. an putatis, & 23. quæst. 8. cap. si nulla. Etiam potest esse illicita ex persona, vt clericis non licet venatio, licet secundum quosdam si pauper sit, licet ei, & tamen verum est, quod non licet etiam si sit pauper, vt 34. dist. cap. quorundam, quia potest aliàs victum quærere, vt faciendo cistas, & calathos, & retia, de consecr. dist. 5. cap. nunquam. Ista autem est venatio, quæ est cum canibus vagando, & cum auibus, & ideo clericis non est licita. Laico tamen est licita propter necessitatem, vt pro carnibus, vel pellibus, & ista est quæ prohibetur clericis, extra de cler. vena. cap. Episcopum, & cap. omnibus. Venatio tamen quæ est quieta, & sine clamore, vt ponere laqueum, vel rete, ubi nec est clamor, nec canes, & ista licita est clericis causa necessitatis, vel recreationis. Nam etiam monacho licitum est texere linum pro capiendis piscibus, vt de consecr. dist. 5. cap. nunquam. Omnes ergo venationes sunt prohibite clericis, præter istam quietam, quæ est quieta. Et ista etiam non debet ab eis exerceri causa voluptatis, sed interdum propter recreationem, vel propter necessitatem, id est, inopiam, vt si est pauper. In clamorosa autem venatione, & syluatica, quæ fit vagando, semper peccant, & tamen poena illa, quæ habetur extra de clerico venatore, cap. Episcopum, non semper imponitur eis, sed solum quando sæpe, & propter voluptatem hoc fecerint. Et patet, quod intelligatur de clamorosa, & vagatiua, quia dicitur ibi de canibus, & accipitribus, de his 86. dist. cap. qui venatoribus, in glo. & extra de clerico venat. cap. Episcopum, in glo. De istis duabus venationibus, scilicet, saltuosa, cum clamore, & de quarta dicendum est, quod aut fiunt in locis prohibitis, scilicet, in locis alienis, aut in locis concessis ad venandum. Primo modo semper est peccatum, quia rapina est cõ id, quod pertinet specialiter ad aliquos homines, vel ad aliquas communitates, ab alijs accipitur. Et tunc de pecunia acquisita per talem venationem non potest fieri eleemosyna, sicut nec de pecunia acquisita ex rapina. Si autem in locis non prohibitis quis venetur, licet peccet venando forte propter conditionem temporis, vel personæ, aut aliàs quod tamen acquirit suum efficitur, ideo potest facere eleemosynam de eo. Est tamen venatio semper cum aliquali culpa, nisi sit in locis remotis, vt in syluis sine clamore, quia vix aliquis potest venari, quin noceat alijs, scilicet, accipiendo aliena, vel discurrendo per

agros alienos, quod etiam malum est. Et propter hoc sancti viri non se dederunt huic occupationi, sicut piscationi, quia piscatio potest fieri sine alicuius detrimento, cum fiat in mari, vel flumine, venatio autem quæ fit in terra vix sine nocimento proximis exercetur, ideo dicitur quod non legimus sanctos venatores, sed piscatores, 34. dist. cap. quorundam, & 86. dist. cap. Esau.

An iudex de pecunia sibi data ad male iudicandum possit facere eleemosynam. Et an sit idem in teste ad testificandum. Et quod in male promissis rescindenda est fides. Aequiparanturque testis falsus, & occultans veritatem. Quæst. XLIII.

QVÆRITVR an de pecunia data iudici ad male iudicandum possit fieri eleemosyna. Dicendum, quod aliquando tenetur iudex restituere ea quæ sibi dantur, & aliquando non. Cum autem tenetur restituere, non potest facere eleemosynam de receptis, quia ad alterum pertinent. Si autem potest retinere sibi, potest facere eleemosynam, quia omne quod potest licite possideri, potest in eleemosynam dari, quæuis illicite fuerit acquisitum. Pro hoc sciendum, quod iudici, aut datur pecunia, quod bene iudicet, vel vt male iudicet, vel solum, vt iudicet, vel non iudicet. Si primo modo, aut ille bene iudicat, aut male. Si male iudicat non potest retinere sibi pecuniam, quia illicite recepit eam, & ideo quia fecit contra pactum, scilicet, quia non iudicauit iuste, sicut promiserat. Sic patet extra de simo. cap. dilectus. Vbi ille qui accepit pecuniam ab altero, ne vexaret eum, si postea eum vexat, compellitur pecuniam reddere. Si autem bene iudicauit, sicut promisit, tunc etiam potest pecunia repeti, & restitui ei qui dedit. Nam iudex non potest eam retinere, quia illicite accepit eam non liceat iudici vendere iustum iudicium, vt ait August. ad Macedonium, & 14. q. 5. cap. non sane, & 1. q. cap. inhihemus. Iste autem qui dedit, repetere potest eo quod non dedit turpiter, quia non dedit vt corrumpere iudicem, sed vt quietem sibi conseruaret, quod non moueretur iudex ad male iudicandum. Sic dicit August. in alleg. cap. non sane, si ille tamen dedit male sibi ablatam pecuniam repetere, qui iustum iudicium emit, quoniam venale esse non debuit. Et dicit ibi gl. arg. cõtra illos qui dicunt, si tibi dedi pecuniam, vt pro me iudicares in causa iusta, quod non possum repetere pecuniam datam, vt ff. de condi. ob tur. causa, l. v. puta vbi talis potest repetere pecuniam, si non eo animo dedit, vt iudicem corruptat. Nam si dat eo animo, vt ius, & quietem sibi conseruet, tunc potest repetere, vt patet extra de simo. cap. dilectus.

Si autem pecunia data est, vt iudex male iudicaret, aut iudicauit male, aut non. Si male iudicauit non potest iudex retinere pecuniam, quia turpiter recepit, & contra legem, & etiam contra legem, iudicauit, licet pactum seruauerit, hoc tamen non iustificat actum suum cum potius debuisset pactum non seruare, vt ait Isidorus: In male promissis rescindenda est fides, in turpi voto muta decretum, 22. quæstio. 4. cap. in malis. Ille tamen qui dedit pecuniam non debet eam recipere, quia iniuste dedit, scilicet, ad corrupendum iudicem, sed debet dari ista pecunia illi in cuius præiudicium iudex corruppebatur, ar. 17. q. 4. cap. si quis in atrio. Et sic dabitur aduersario contra quem iste litigabat. Si autem iudex bene iudicauit, etiam non debetur sibi pecunia, quia iustum iudicium vendere non licet, in allegato cap. non sane, etiam quia cõtra pactum egit, licet melius egit, faciendo contra pactum, quam implendo, non tamen restituatur danti, quia turpiter dedit, sed aduersario suo vt dictum est.

Si

Si autem accepit pecuniam solum, vt iudicaret, si bene iudicet, siue male, non potest sibi retinere pecuniam, quia ex officio tenetur iudicare, & ideo pro eo pecuniam recipere non potest. Et hoc solet esse crimen concussionis si iudex pecuniam istam petat a partibus propter hoc quod iudicet, vel ad hoc quod iudicet, & tunc est poena grauis, 1. q. 7. cap. concussionis, & cap. quicumque. Si tamen pars sponte det iudice non petente, non est crimen concussionis, sed est munus. Et tunc potest esse quod dat pars, vt cito iudicet iudex ne forte per longas dilaciones cogat perire ius eius, aut vexet eum. Et tunc dans, licite dat, & tamen si iudex ex hac causa recipit turpiter recipit, & non potest licite retinere, quod suscepit, sed danti competit repetitio. Si autem iudex accepit pecuniam, vt non iudicaret, siue iudicet, siue non iudicet, illicite accipit, quia tenetur iudicare, ideo non solum turpiter accipit, scilicet, quia est indebitum, sed etiam iniuste, quia accipit vt agat contra officium suum. Siue ergo iudicet, siue non, nunquam poterit licite retinere quod accepit, etiam qui dedit non potest repetere, quia illicite dedit, & turpiter, quia sicut tollitur ius partis directe male iudicando, ita indirecte tollitur nolendo aliquid iudicare. Ideo non competit repetitio sic danti, sicut etiam non competeret si dedisset iudici, vt male iudicaret, sed debet dari pecunia illi, in cuius præiudicium data est. Ista autem intelligenda sunt, quando petitur iudicialiter ista pecunia, quia tunc tenetur iudex restituere illi in cuius præiudicium data est. Si tamen non petitur, poterit dare iudex pauperibus, licet non vocabitur proprie eleemosyna, quia eleemosyna est aliquid voluntarium. Et tamen istud est necessarium, cum non liceat iudici istam pecuniam retinere, vt magis dicitur sequenti quæstione.

Idem autem est in teste si detur testi pecunia ad testificandum. Nam testis potest recipere pecuniam pro expensis suis, si ducatur extra locum suum ad testificandum, vel si cogatur perdere operas propter testimonium perhibendum. Ipsum tamen testimonium vendere non potest, vt ait Aug. ad Macedonium, & 14. quæstio. 5. cap. non sane. Vbi parificatur iudex, & testis, quia sicut iudex non debet vendere rectum iudicium, ita nec testis verum testimonium. Si ergo testis recipiat pecuniam, vt recte testificetur, siue vere, siue false testificetur, non potest retinere pecuniam, sed competit repetitio danti, quia non dedit turpiter, sed licite, vt forte, quia timuit quod testis ille falsum testificaretur contra ipsum, nisi offerret sibi pecuniam, & est quasi redimere vexationem, vel comparare quietem, vt dicebatur supra in iudice. Siue ergo vere, siue false testificatur dans, potest repetere pecuniam. Si autem accipit pecuniam, vt false testificetur, non potest retinere eam, siue vere, vel false testificetur, quia turpiter, & iniuste accepit, danti tamen non competit repetitio, sed ei contra quem producebatur iste testis. Si autem data est pecunia testi solum, vt testificaretur, licet præsumatur, quod animo corrupendi cum hoc fiat, quia tamen non apparet, præsumitur tanquam manus testi, tamen non licet recipere hanc pecuniam, quia officium suum debet esse liberum. Non enim potest vendere verum testimonium. Si autem datur ei pecunia, vt non testificetur, turpiter, & iniuste accipit, quia per hoc perdit causam suam ille, pro quo testificaturus erat, & non potest retinere hanc pecuniam, danti tamen non competit repetitio, quia turpiter dedit, ac si dedisset, vt false testificaretur, licet non sint omnino æqualia. Deterius tamen est dare pecuniam testi, vt non testificetur, quam dare pecuniam iudici, vt non iudicet, quia si iudex ille non iudicauerit, poterit recurri ad superiorem, & iudicabit, vel hæc

Alph. Toft. in Matth. Pars III.

beri poterunt remedia aliqua contra illum iudicem, vt cogatur iudicare, & si omnino nolit iudicare, alius iudex iudicabit. Si tamen testis nolit testificari, vel propter aliquas causas subtrahat se a testificando, omnino leditur litigans, quia forte non habebat nisi istum testem, vel si erant duo, & iste se subtrahat, ille qui manet non facit plenam probationem. Et ita si sit in causis ciuilibus, & iste sit actor perdit totum ius suum, quia actore non probante absoluitur reus. Si autem sit causa criminalis, & accusator se inscriperit, & non probat, condemnatur ad talionem. Et hoc est grauius, & tunc vere est homicida ille, qui se subtrahit a testificando, si productus erat in testem. Et per hoc deficit probatio accusatoris, quia tunc punitur capitaliter, sicut puniendus erat reus, si succumberet. Et propter hoc August. parificat istos duos, scilicet, falsum testem, & testem occultantem veritatem, vel subtrahentem se a testimonio, extra de crimine falsi, cap. falsidicus. Nunquam ergo testis potest retinere pecuniam, quæ sibi datur pro testificatione. Et ideo nemo potest facere de illa eleemosynam, sed restituere tenetur, quod verum est, si petitur iudicialiter, si tamen non petitur poterit dare pauperibus, & per hoc non liberatur. Istud tamen non est proprie eleemosyna, quia non dat de suo, sed de alieno, & cogitur dare.

An de pecunia accepta ad occidendum aliquem sit facienda eleemosyna. Et quid in fructibus ijs, qui ex beneficio proueniunt, agendum eo tempore, quo beneficiarius cessat a diuino officio. Et cui competit repetitio eorum, quæ non possunt retineri, eo quod iniuste, & turpiter accipiuntur. Et an poena legum humanarum obliget in foro penitentiali, & bene obliget in foro conscientie. Et quæ leges humane obligent, & quæ non, in foro conscientie. Quæst. XLV.

QVÆRITVR an de pecunia recepta ad occidendum aliquem, vel nocendum ei possit eleemosyna fieri. Dicendum, quod istud potest extendi ad omnia illa, quæ quis accipit, vt male agat, scilicet, si quis pecuniam accipit, vt calumniatur alteri, vel vt furetur res eius, aut rapiat, vel vt fraudet eum, aut infamet, vel quomodocumque noceat. Et dicendum, quod quomodocumque quis recipit pecuniam, vt malum faciat, non potest pecuniam retinere, quia illicite acquisita est, nisi sit lucrum tale, quod legibus permittatur, vt merces data meretrici, aut cuiusque fornicariæ. Nam licet actus ibi sit malus, tamen lucrum non est vetitum de iure, & ita in quibusdam alijs, vt in hystione, & mimo, & generaliter in illis, qui habent officia aliqua, in quibus versatur turpitudine, & inde viuunt, lucra tamen illa, & officia non omnino interduntur de iure, si quod meretrix licet sit infamis, tamen non prohibetur esse in vrbe, nec punitur, ita de mimo, & hystione, & arenario venatore, & similibus. Si quis tamen ex fraudibus proximorum, & calumnijs viuat, non solum vituperatur, secundum legem, sed etiam punitur. Et secundum hoc apparet, quæ sunt lucra turpia, & quæ turpia, & iniusta. Nam quæ vituperant, & infames reddunt, sed non puniunt, turpia sunt sed non iniusta, quæ autem simul vituperant, & puniuntur, sunt iniusta, & turpia. De lucris autem turpibus, sed non iniustis generaliter est dicendum, quod potest de illis fieri eleemosyna, sicut de meretricis, & de hystione declaratum est supra q. 37. & 34. de lucris autem turpibus, & iniustis simul non potest fieri proprie eleemosyna, quia non potest licite possideri, sed debet restitui. Cui ergo dat pecunia alicui ad agendum malum, aut illud est in iudicium alicuius, vt furari, & occidere, aut in nullius iudicio, vt demones colere, &

D 3 non

non obseruare diem festum, & comedere carnes in Quadragesima, & non dicere diuinum officium in eo qui tenetur. Nam ista non vergunt in præiudicium proximi, sed solum in offensam Dei. In vtriusque tamen dicendum, quod lucrum non solum est turpe, sed et iniustum, quia talia facientes non solum vituperantur, sed etiam puniuntur. Ideo quicumque recipit pecuniam pro aliquo malo istorum faciendo, non potest retinere illam. Differt tamen, quia quando datur pecunia ad nocendum alicui non debet restitui danti, quia turpiter dedit, sed competit ei in cuius præiudicio data est, sicut qui pro illa pecunia nocendum erat. Si autem non erat in præiudicium alicuius, nisi Dei, danda est pecunia Deo: hoc autem est dare eam in pias causas, id est, pauperibus, vel Ecclesijs loco Dei. Quod tamen dicebatur si quis acciperet pecuniam, ut non diceret diuinum officium, est in præiudicium Dei, & est aliquo modo etiam in præiudicium Ecclesijs. Nam beneficiatus qui cessat a diuino officio eo tempore, non lucratur fructus beneficiorum suorum, sed cedunt illis Ecclesijs, in quibus habet beneficia, quia præiudicatur eis cum detur illi beneficium propter officium, & tamen ab officio cessat. De ista tamen pecunia quæ accipitur, ut non dicat officium, non est ita necessarium, quod detur Ecclesijs in qua habet beneficium, sicut est de fructibus beneficiorum, quia ista pecunia non est Ecclesijs, beneficia autem sunt Ecclesijs, ideo dando fructus beneficiorum pauperibus, non videretur satisfacere, qui cessauit ab officio, quia specialiter fructus debentur Ecclesijs. Dando tamen istam pecuniam pauperibus satisfacit, quia etiam si possit dari Ecclesijs, tamen non debetur determinate ei, ita ut oporteat sibi dare, & non alteri.

Sciendum tamen circa ista quæ turpiter, & iniuste accipiuntur, quæ non possunt retineri, quod repetitio eorum competit de iure ipsi fisco, vel illi in cuius præiudicium ista accipiuntur. Et tamen aut pro pecunia taliter accepta agitur contra accipientem iudicialiter, aut non. Si iudicialiter debet restitui fisco petenti, vel ei in cuius præiudicium accepta est, & non potest dari pauperibus, nec in aliquas causas pias, cum istis sit debita si petunt. Et si etiam, fuerit iam data pecunia pauperibus, non obstat quin teneatur iste iudicialiter conuictus restituere ei, qui laedendus erat, vel fisco, quia isti duo fori non se impediunt, si quis tamen constrictus ista in foro poenitentiali, non tenetur confessor iniungere ei, quod ista restituat fisco, vel ei qui laedendus erat, sed potest iubere, quod erogat pauperibus. Ratio est, quia ista non sunt naturaliter debita fisco, nec illi in cuius præiudicium data sunt, sed solum ponuntur in poenam a lege ciuili. Ideo in foro poenitentiali non obligant, quia poenæ quæ dantur secundum leges, non dantur nisi eis contra quos proceditur modo legali, scilicet, iudicialiter conuincendo eos. Cum ergo non obligent hic illæ poenæ poterit confessor iubere, quod erogentur in quascunque causas pias. Et per hoc satisfactum est, licet ut dictum est, si post hoc iudicialiter reperantur, reddenda sunt, quia vnus forus non impedit alterum. Sicut si mulier pro adulterio, quod confessæ est sacerdoti, accipit duram poenitentiam, & compleuit illam, nihilominus accusari potest iudicialiter, & puniri capitaliter, quia alias totaliter perirent leges humanæ, si forus poenitentiae, & contentiosus se impedirent. Et tamen ut dicebatur in foro poenitentiali poenæ legum humanarum non habent locum, quod tamen ista turpiter accepta exigantur per fiscum, vel per alias personas ab accipientibus, est concessum a lege humana in poenam accipientium turpiter. Non ergo accipientes tenentur soluere eis, nisi quando iudicialiter

contra eos agitur, nec sacerdos hoc tenetur iubere, immo non est bonum, quod iubeat istis reddi, sed potius quod in causas pias ista distribuatur. Sic autem est de alijs poenis impositis a lege humana. Ut si dicitur, quod qui furatus fuerit, restituat quadruplum, confessor non debet imponere quadruplum contenti, sed solum quod restituat ipsum, quod accepit, & refariat damnum, quod secutum est utpote si quis furatus est animal, cuius vsus erat domino utilis, non solum tenetur in foro conscientiae restituere idem animal, sed etiam quantitatem damni secuti, id est, tantum, quantum de utilitate fecisset domino, si non fuisset ablatum. Nam restitutio damni de iure naturali est, sicut restitutio furtiui rei, poenam tamen non soluet, & ita generaliter de omnibus poenis. Quod autem dictum est, quod non est necesse restituere ista turpiter accepta fisco, nec personæ, in cuius præiudicium data sunt, verum est in eo casu, in quo dans turpiter dedit, & non competit sibi repetitio. Quod dicitur propter vsuram, quia licet accipiens, turpiter accipiat, dans tamen licite dat, vel saltem non turpiter, secundum legem humanam, quia dat propter inopiam. Ideo licet vsurarius non possit pecuniam vsurariam retinere, qui tamē dedit, potest eam repetere. Et ideo confessor non potest imponere vsurario, quod det pecuniam vsurariam in pias causas, sed tenetur iubere, quod restituat eam illi a quo accepit, quia de iure est illi debita. Alius casus est, quando pecunia data turpiter ab aliquo, & turpiter accepta, est de iure debita specialiter alicui, & non danti, sicut est in pecunia simoniace accepta, quia ipso iure transfertur dominium eius in Ecclesiam illam, in cuius præiudicium data est, & non debet dari alicui, nisi ipsi Ecclesijs. Extra de simo. cap. de hoc, & cap. audiuius, & de hoc dictum est supra questio. 39. Ideo confessor non potest imponere simoniaco, quod pecuniam simoniacam det pauperibus, sed Ecclesijs. Et ideo si pauperibus dederit, tenetur iterum dare Ecclesijs, quia non soluitur ei cui debetur, & ideo non cessat debitum.

Sed dicit aliquis quomodo potest stare, quod poenæ legum humanarum non obligent in foro poenitentiali, quia leges humanæ, quæ de moribus agunt, obligant etiam in foro conscientiae, ita quod agens contra illas, peccat: ergo etiam poenæ earum obligant in foro conscientiae.

Dicendum manifestum esse, quod licet obligent istæ leges in foro conscientiae, quod poenæ earum non obligent, quia tunc pro adulterio imponatur sententia capitalis de lege humana, teneatur confessor contenti adulterii iubere, quod se subiceret poenæ capitali, quod falsum est, & ita de alijs delictis, pro quibus imponitur verberatio, vel exilium, aut confiscatio bonorum. Sed ista absurda sunt, ideo nulla poena legis humanæ obligat in foro poenitentiae. Nec est simile, quod lex obliget in foro conscientiae, & quod poenæ eius etiam obligent in foro poenitentiae. Nam primum est, quod obligetur quis ad non agendum contra leges humanas, & si egerit contra eas, quod peccet mortaliter, quod verum est in quibusdam casibus, scilicet, circa leges, quæ simpliciter dirigunt mores, & vitam, & non pertinent ad caeremonias morales.

Secundum est, quod confessor teneatur iudicare, secundum quod iudicant iudices in foro contentioso, imponendo easdem poenas. Primum est rationale, scilicet, quia lex est iusta, ideo quod debeat obseruari ab omnibus, qui sunt in politia illa, cuius est lex, cum ipsa lex habeat aliquid de ratione naturali, eo quod dirigit mores, & tamen rationi naturali quilibet stare tenetur. Quod autem agens contra istam legem peccet rationale est, cum ipsa lex iusta sit.

Secundum

Secundum est irrationabile, quia impositio poenæ est secundum conditionem fori. Nam propter hoc distinguuntur diuersi fori in specie, quia sunt diuersi modi iudicandi in eos, & diuersi modi puniendi peccata. Patet hoc clare, quia si sit aliqua lex politica, quod faciens alicui calumniam, vel nocens ei taliter, vel taliter, puniatur corporaliter, vel soluat tantam summam pecuniæ, quicumque in ciuitate illa egerit contra istam legem, siue clericus, siue laicus, peccat mortaliter. Et tamen si clericus fuerit, non debet flagellari, nec tenetur ad soluendum illam poenam, quia forte pro illa calumnia, vel documento in foro ecclesiastico alia poena ponitur. Clericus tamen non potest iudicari in foro seculari, ergo non potest imponi sibi poena legis secularis, & quæ imponitur in foro seculari, immo si ipse se velit subicere ei, peccat, & illi qui inferunt volenti istam poenam, peccant, & erunt excommunicati si sit poena corporalis, ut extra de sententia. excommunic. cap. contingit, de illo clerico qui subiecit se sponte triginta percussuris, secundum legem regionis pro delicto quodam, & qui eum percussissent, excommunicati iudicantur. Sicut ergo lex secularis obligat clericum ad hoc quod non agat contra eam, & tamen si contra egerit, non punitur per eam, sed per legem ecclesiasticam, quia sunt distincti fori, ita leges humanæ obligant in foro conscientiae, id est, obligant ad hoc quod non agamus contra eas, & si egerimus, quod mortaliter peccemus. Et tamen si egerimus contra eas, non puniemur poenis earum in foro poenitentiae, quia forus poenitentialis, & humanus sunt distincti.

Alia etiam ratio differentie est multum manifesta, scilicet, quia illæ leges humanæ obligant in foro poenitentiae, quæ habent aliquid simile cum foro poenitentiae. Poenæ tamen ut communiter non sunt similes in foro poenitentiae, & humano, ideo poenæ legum humanarum non obligant in foro poenitentiae. Primum patet, quia non obligant omnes leges humanæ in foro conscientiae, quia non simulant omnes legibus fori poenitentiae. Forus enim poenitentiae est forus conscientiae, & in isto foro est lex quidquid conscientia dicit, scilicet, conscientia non erronea. Et tunc forus conscientiae est idem, quod ius naturale, ut Apostolus ostendit ad Rom. 2. dicens: Gentes quæ legem non habent naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, testimonium perhibente eis conscientia ipsorum, & cogitationum accusantium, & defendentium. Et patet hoc magis, quia forus poenitentiae non est, nisi de peccato: peccatum tamen iudicatur per conscientiam, quia omne, quod est contra conscientiam, est peccatum, ad Rom. 14. Et nihil est peccatum, nisi quod est contra conscientiam rectam. Cum ergo conscientia dictamen coincidat cum iure naturali illæ leges humane, obligant in foro conscientiae, quæ concordantur cum iure naturali, sicut quæ dirigunt mores, & habent aliquid de rectitudine rationis, tanquam ratione cogente, vel suadente fiant illæ leges. Et propter hoc leges humanæ, quæ sunt solum caeremoniales, ut circa qualdam obseruatias, & formas iudiciorum non obligant in foro conscientiae, quia non dependent expresse a iure naturali, sed magis a voluntate, & potestate condentis. Ideo agens contra istas leges, non peccat mortaliter, sed solum incidit in poenam ipsarum, nisi forte malitiose egerit, ut per hoc alicui noceret, vel aliquid iniuste acquireret, quia tunc peccaret ex alio capite, leges autem quæ sunt ad ordinandum mores, si qualiter vnus non nocet alteri, vel qualiter bene se habet ad ipsum, dependent a ratione naturali, ideo istæ obligant in foro conscientiae, & qui agit contra illas, peccat mortaliter.

Secundum patet, quia poenæ legum humanarum non

Alph. Toit. in Matth. Pars III.

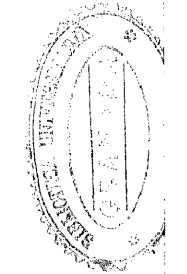
sunt de dictamine iuris naturalis. Est enim naturale, quod pro quolibet peccato, in quantum est malum, detur aliqua poena. Quod tamen detur ista poena, vel illa, non est de iure naturali, sed solum a voluntate, & potestate condentis legem. Cum ergo forus conscientiae sequatur dictamen iuris naturalis, & iuris diuini, non oportet, quod istæ poenæ, quæ imponuntur a legibus humanis, imponantur in foro poenitentiae. Si tamen interdum poena legis humanæ concordauerit, cum iure naturali erit eadē poena in lege humana, & in foro conscientiae, ut si esset lex, quod fur teneretur restituere rem ablatam, & damnum, quod secutum est domino rei propter ablationem, seruaretur poena legis istius in foro conscientiae, quia idem tenetur imponere sacerdos contenti furtum, eo quod de iure naturali est, scilicet, restitui rem ablatam, & damnum.

An de pecunia vsuraria possit fieri elemosyna. Et quod accipiens vsuras semper peccat, & etiam dans aliquando, aliquando vero non. Quest. XLVI.

Quæritur an de pecunia acquisita per vsuram possit fieri elemosyna. Dicendum, quod non, quia vsurarius tenetur restituere ei a quo accepit, quæ est res aliena, vel alicui specialiter debita. Ideo non potest elemosyna fieri de ea, quia priuaretur sic iure suo ille cui debetur, sic dicit August. lib. de verbis Domini, & 14. q. 5. cap. nolite, scilicet, nolite elemosynas facere de sponore, & vsuris, & ead. q. 5. q. vero, in glo. dicitur, quod in acquisitis illicite, vbi non transfertur dominium, vel etiam si transfertur, competit repetitio, non potest fieri inde elemosyna, ut in vsura, & in simonia. Etiam Beatus Tho. de Aquino, etiam & communis schola dicit, quod in eo quod acquiritur illicite, & debetur ei a quo est acquisitum, & non potest illud retinere qui acquisiuit, non potest inde fieri elemosyna, ut in furto, rapina, & vsuris. Illi qui tamen dicunt, quod in vsura transfertur dominium in ipsum vsurarium, quia omnis voluntaria donatio facit transferri dominium, Et licet dans vsuras non sponte det, quia potius vellet nihil dare, quia tamen potius vult dare pecuniam superabundantem, quam carere mutuo, est voluntas, quæ vocatur mixta, vel conditionata, ut dicit Aristot. 3. Ethicorum, Et sic dicit, quod cum sint domini effecti, possunt elemosynas dare, nisi per hoc efficiatur non soluendo. Nam tunc recipiens elemosynam, vel donum ab eo tenetur sibi restituere, vel illi a quo iste accepit, sic tenet Ioannes in summa Confessorum, lib. 2. tit. de vsur. questio. 15.

Dicendum autem, quod non constat, an transferatur dominium in vsurarium, nec ratio sua urget ad hoc, quia non est verum, quod omnis donatio spontanea transferat dominium. Nam in simonia non transfertur dominium, sed eo ipso, quod datur pecunia aliqua simoniace, dominium acquiritur Ecclesijs illi, in cuius præiudicium datur pecunia, sic tenet idem Ioannes lib. 3. tit. 8. in rubrica de empti. & vendi. questio. 2. quæ incipit. Sed quid si non isti, cum dicit, Si autem sit casus in quo non transfertur dominium in accipientem, sed ipso iure acquiritur dominium fisco, vel alij, illi facienda est restitutio, sicut est de pecunia simoniace acquisita, & tamen in simonia est voluntas de dando pecuniam absoluta, in vsura autem non, ideo potius debet transferri dominium in simonia, quam in vsura, & tamen non curando de hoc, etiam si concedamus, quod in vsura transferatur dominium, sicut dicitur decima quarta questio. 4. cap. si quis vsuram, in glo. quod potest concedi, quod transferatur dominium in vsurarium, adhuc non posset fieri elemosyna de vsura, quia debita est pecunia illa ei a quo accepta est.

D 4 Ideo

S. Thom. 2. 2. q. 3. art. 7.

Ideo eo invito non potest de illa disponi. Potest tamen intelligi dari elemosynam de v'sura dupliciter. Vno modo, quod de pecunia acquisita v'surarie detur elemosyna, & non restituatur ei a quo extorta est. Alio modo, quod illam pecunia, quæ habita est per v'suras, detur in elemosynam, & alia eiusdem numeri, & valoris detur ei, a quo accepta est v'sura. Si primo modo non est verum, cum iura dicant debere cogi v'surarios ad restituendum v'suras eis, a quibus acceperunt, extra de v'sur. cap. tuas, & cap. tua nos, & per totum. Et hoc constat idem fateri Ioannes. Accipiendo secundo modo, potest fieri elemosyna de pecunia v'suraria, quia non refert v'surario restitui eandem pecuniam numero, vel aliam eiusdem valoris, quia etiam qui mutuum accipit, non reddit eandem rem numero, sed æqualem in valore. Et hoc modo etiam de furto, & rapina potest fieri elemosyna. Quia si quis furatus est pecuniam, potest dare illam in elemosynam bene, & meritorie, si intendat æqualem in valore restituere ei, a quo abstulit. Et tamen nemo concedit de furto posse fieri elemosynam. Quando ergo dicitur, an possit fieri elemosyna de v'sura, est sensus, quod illud quod datur non restituatur, nec aliquid loco eius. Et quia hoc falsum est, non debet concedi, quod de v'sura possit fieri elemosyna, sed debent restitui eis, a quibus acceptæ sunt, vel hæredibus eorum.

Circa v'suras autem modus est, quod accipiens v'suram semper peccat. Qui autem dat illam, id est, dat pecuniam superabundantem, non semper peccat. Nam in quantum dat alteri causam peccandi peccat, nisi forte magna necessitate compulsus, & non potens sine v'suris habere pecuniam, illam accipiat sub v'suris, quia tunc forte non peccat. Istud autem est in faciendo contractum, id est, in quantum conveniunt inter se dans, & accipiens pro certa quantitate v'suram. Nam postea in soluendo v'suras iam promissas nullum peccatum est, vt dicitur extra de iureiur. cap. debitores, in Glof. Et propter hoc iuramentum præstitum de soluendo v'suras obligat, scilicet, quia non est illicitum soluere illas, eodem cap. debitores. Nam si esset illicitum non obligaret iuramentum, vt si quis iuraret fornicari, vel furari, quia in male promissis ides rescindenda est, 22. quæstio. 4. cap. in malis. Etiam quia iuramentum non est inuentum, vt esset vinculum iniquitatis, id est, vt obligaret ad malum, extra de iureiur. cap. quanto, & 22. quæstio. 4. cap. inter cetera. Potest ergo licite quilibet soluere v'suras, postquam illas promissit, quia peccatum non potest esse, nisi in promittendo illas, & tunc aliquando potest esse peccatum, & aliquando non, secundum differentiam necessitatis, & causæ, pro qua accipiuntur, & personæ accipientium eas, quia prælati, & illi qui tenentur exemplum dare, cæteris potius debent multa mala tolerare, quam recipere mutuum sub v'suris. Siquis autem postquam v'suras promissit, nolit eas soluere, aut velit recuperare postquam soluit, modus est, quod aut v'suram iam soluat, aut non. Si non sunt solutæ, aut accipiens sub v'suris, iuravit illas soluere, aut non iuravit. Si non iuravit non tenetur soluere, etiam si promiserit, quia contractus v'surarius non causat aliquam obligationem, cum sit reprobatus de iure diuino, & humano, extra de iureiur. in cap. debitores, in Glof. Et ideo si non petitur, non oportet, quod soluat. Si autem petitur etiam non obligatur soluere, nec iudex potest condemnare debitorem ad soluendum v'suras, licet constreatur illas in iudicio, in alleg. cap. debitores. Si autem promissæ sunt sub iuramento, tenet iuramentum, eo. cap. Et tunc antequam adueniat terminus solutio nis, debitor potest denunciare iudici, vt compellat re-

mitti sibi iuramentum a creditore. Sed tunc aut creditor est Christianus, aut infidelis. Si est infidelis debet cogi per Principes, & Potestates sæculares. Et si renuerit, remittere debet in terdici omnibus Christianis, sub pœna excommunicationis, communicatio cum illo in mercibus, & omnibus alijs rebus, extra de v'sur. cap. post miserabilem. Si autem est Christianus debet compelli per censuram ecclesiasticam, ad relaxandum iuramentum, extra de iureiur. cap. ex administrationis, & extra de v'sur. cap. tuas. Si autem v'suræ sint iam solutæ, aut fuit iuramentum præstitum de non repetendo, vel non. Si non fuit præstitum iuramentum potest petere, & tunc iudex compellet v'surarium ad restituendum v'suras, extra de v'sur. cap. tuas, & hoc etiam est verum si iuravit quis soluere v'suras. Nam per hoc iuramentum tenetur ad soluendum, sed non tenetur ad non repetendum, ideo poterit repetere, extra de iureiur. cap. debitores. Et sic etiam si quis dedit alicui possessionem in pignus, promittens sub iuramento, quod nunquam molestare eum super illa possessione, quousque integre solueret mutuum, licet istud sit v'sura, tenetur non molestare eum quousque pecuniam mutuam soluat, & tunc petere potest, & cogetur v'surarius restituere fructus quos percepit extra forte m. eodem tit. cap. ad nostram noueris, & sic possunt tam ab v'surarijs, quam etiam a filijs eorum, & a quibuscumque hæredibus ipsorum, etiam si sint hæredes extranei, repeti v'suras, extra de v'suris, cap. tuas nos. Si autem iuravit quis non solum soluere, sed etiam non repetere v'suras, potest hoc denunciare iudici. Et tunc si potuerit hoc constare iudici ex officio suo, coget v'surarios ad restituendum, eodem tit. cap. tuas. Vnde tunc qui sic iuravit timore iuramenti, non producit testes ad probandum fuisse v'suras receptas, sed per censuram ecclesiasticam cogentur omnes qui noverint aliquid de hoc testificari super eo. Extra de iureiur. cap. tuas, ad nostram noueritis. Si autem iste debitor iuravit etiam non denunciare iudici, iuramentum non tenet, quia est contra legem Euangelicam, de correctione, & admonitione fraterna, in qua peccatum denunciatur Ecclesie, infra 18. Ideo non obstante iuramento poterit denunciare, dum tamen non denunciatur principaliter causa recuperandi pecuniam, sed propter peccatum fratris, vt non maneat in peccato. Securius tamen forte esset non denunciare, si creditor videat in se, quod mouetur ex desiderio pecuniæ. De v'suris autem dicitur magis infra 25. Apparet ergo, quod de v'sura non fiat elemosyna.

An possit fieri elemosyna de pecunia, quam Aduocatus, vel Medicus extorquet. Et quod Aduocatus tenetur ad restitutionem in multis casibus. Et dua regula Augustini, circa indebitam extortionem. Vbi adicitur regula generalis, quando quis tenetur restituere propria persona, vel quando sufficit dare in elemosynam.

Quæst. XLVII.

QUÆRTVR an de pecunia, quam extorquet Aduocatus, & Medicus, supra debitum possit fieri elemosyna, Dicendum, quod istis debetur pecunia pro officio suo, quia licet iudex non possit vendere iustum iudicium, & testis verum testimonium. Potest tamen aduocatus vendere iustum patrocinium, & iurisperitus verum consilium, vt ait Augustin. ad Macedonium, & 14. quæstio. 5. cap. non sane. Debentur tamen istis salarium, secundum quantitatem laboris sui, & difficultatem rei, in qua operantur, causa, vel ægritudine, & secundum consuetudinem patriæ, quæ alicubi minus, & alicubi plus

plus dari consuetum est. Et ista consuetudo causat ius. Si autem supra hoc medicus, & aduocatus recipiant peccant. Et idem est de cæteris, qui prætextu alicuius officij publici vltra debitum exigunt, vt tabelliones, & cæteri officiales iudicum, & curiarum. Idem etiam in artificibus, & in omnibus locantibus operas suas si vltra debitum recipiant. Nam peccant. De aduocato autem est speciale, quia in multis casibus tenetur ad restitutionem tam clienti suo quam aduersario. Hic tamen solum quarimus de pecunia quam ipse recipit vltra debitum. Et circa hoc, & omnes alias extortiones indebitas ponit Aug. duas regulas ad Macedonium, & 14. quæstio. 5. cap. non sane. Prima est, quod in his, quæ ratione officij extorquentur, quod restitui oportet, potius tamen pauperibus detur quam illis a quibus acceptum est.

Secunda est, quod in illis, quæ non prætextu alicuius officij, vel laboris, sed sine v'llo colore per furtum calumniam, & fraudem extorquentur restitutio fieri debet eis a quibus ablata sunt, & non pauperibus, cum ait isti si viam vite mutauerint, aut excellentioris condescenderint sanctitatis gradum facilius ea, quæ hoc modo acquisierunt tanquam sua pauperibus largiuntur quam eis a quibus accepta sunt tanquam aliena restituant. Qui vero contra ius societatis humanæ furtis rapinis calumnijs, oppressionibus aliqua abstulerint reddenda potius, quam donanda censemus Zachæi publicani exemplo.

Circa hoc tamen digendum, quod de secunda regula non est dubium, scilicet, quod indifferenter talia restituenda sunt eis quibus furto, rapina, fraude, vel calumnia ablata sunt, & non potest de eis fieri elemosyna. De prima autem regula dicendum, quod istis officialibus, vel laborantibus, aut sunt constituta certa salaria, vel redditus pro singulis rebus quas faciunt, ita vt non possit esse dubium quantum eis dandum sit, siue statutum sit hoc per aliquod ius siue per consuetudinem introductum, vel ex conuentione inter partes. Aut non est omnino determinatum, licet ratio possit indicare quantum sit debitum, & quid sit extortum. Si primo modo dicendum, quod quidquid extorquetur debet restitui ei a quo extortum est, quia vel pertinet ad fraudem, vel ad oppressionem cum manifeste sit supra debitum, & sciatur quid est illud quod est vltra debitum. Vnde de hoc non potest dari elemosyna sicut nec de furto, aut rapina. Si autem non sit determinatum quantum isti habere debent cum habeant ius ad aliquid recipiendum, & non sit illud determinatum, si recipiant aliquid vltra id, quod ratio dicit male agunt, & tamen transit in dominium eorum, cum nulla lex expresse vetet tantum accipi. Et tunc habet locum regula Aug. Sed tunc dicendum, quod aut istud quod extortum est repetitur in iudicio, aut non repetitur. Si repetitur, & sit immoderate extortum condemnabitur extorquens. Vnde dicitur eodem cap. Ab his extorta per immoderatam improbitatem repeti solent, id est, competit ius repetendi. Et tunc non possunt dari pauperibus. Et si data fuerint debent iterum dari istis. Si autem non repetantur est in optione extorquentis an velit pauperibus ista dare, vel restituere ei a quo extorsit, quia quodcumque eorum faciendum liberatur. Nam Aug. non inquit, quod oporteat pauperibus dari, & non restitui, quia cum nullum ius sit causatum pauperibus non oportet eis dari ista, sed Aug. solum loquitur ad tollendum dubium, quia putaret aliquis, quod necesse erat ista extorta semper restitui eis a quibus extorta sunt, ipse autem dicit, quod non oportet restitui illis, sed satis est dari pauperibus. Etiam non dixit, quod erat melius dari pauperibus quam restitui,

sed dixit, quod erat facilius, & hoc forte est, quia ille, qui fuit in officio aliquo multo tempore, & extorsit a multis, forte nesciret quantum a quolibet extorsit. Vel dato, quod sciret quantum extorsit a quolibet, & quis fuit ille a quo extorsit forte non occurreret sibi ille vir, aut aliquis hæres eius sicut est de officialibus curiarum, ad quos confluunt homines de diuersis mundi partibus, & grauantur ab eis per extortiones. Nam tunc facilius est ista pauperibus distribuere quam illis restituere a quibus accepta sunt. Siquis tamen posset restituere eidem a quo abstulit maxime si aequaliter eget, & etiam si non egeat credo, quod esset melius, licet cuiusque det, id est, ipsi vel etiam pauperi soluitur a debito.

Ex hoc apparet de medicis quorum curationes non possunt taxari propter multas differentias ægritudinum, & patientium: ideo si aliquando accipiant extorquendo vltra id, quod iustum videtur, non tenentur restituere eis a quibus acceperunt, sed satis est, quod pauperibus dent: nisi forte conuenerint pro salario, quia tunc si vltra aliquid extorquerent tenerentur restituere ipsis a quibus extorserunt. De aduocatis idem, est quia non est taxatum eorum salarium nec etiam taxari potest pro singulis causis propter diuersas circumstantias causarum. Ideo etiam si extorqueant poterunt pauperibus erogare nisi conuenerint pro salario, vt dictum est de medicis. Ista tamen, quæ erogant pauperibus non sunt elemosynæ ipsorum, sed illorum a quibus extorserunt, & eis proficiunt, dantibus autem non proficiunt nisi in quantum se absolunt a debito, scilicet, quia aliàs essent in peccato mortali. Et per hoc de singulis officialibus, & locantibus operas suas iudicari potest, an teneantur restituere, vel sufficit dare elemosynam, fundamentum distinctionis istius, patet ex c. q. plerique extra de immunita. Ecclesiast. vbi dicitur, quod si prælati aliquis ad faciendum seruitium alicui legato plura exigat quam illi dat, tenetur restituere quidquid sic lucrari voluit, & aliud æquale pauperibus largiri, restitutio autem fit eis a quibus exactum est ex eo, dicit etiam beatus Tho. de Aquino, quod si quis det meretrici propter fornicationem pretium potest sibi illa retinere, si tamen ipsa aliquid superflue per fraudem, vel dolum extorsit tenetur eidem restituere. Dicitur superflue accipere, quia meretrices solept in singulis terris habere consuetudinem recipiendi certum quida fornicatoribus. Per fraudem autem, vel dolum meretricis potest superflue extorquere, vt si alicui ignoto fornicatori dicat esse consuetudinem accipiendi plus quam accipere soleat, & tunc dicit, quod eidem tenetur illud superfluum restituere, & non potest dare pauperibus, hoc autem est, quia salarium meretricis est certum ex consuetudine. Et sic oportet, quod illa prima regula Aug. intelligatur quando quis extorquet vltra rationem, & non est definitum quantum præcisè habere debeat.

An de furto, vel rapina possit fieri elemosyna. Et quod etiam committatur furtum ab eo, qui vel clam, vel palam aufert rem suam ab eo, qui sibi furatus fuerat.

Quæst. XLVIII.

QUÆRTVR an de furto, & rapina possit fieri elemosyna. Aliqui dicunt, quod sic, quia potest fieri oblatio Deo, ergo a fortiori potest fieri elemosyna. Patet consequentia, quia quædam sunt de quibus potest fieri elemosyna, & non potest fieri oblatio, vt de meretricio, & similibus, vt ostensum est supra quæstione 37. Patet antecedens, quia Israelitæ furati sunt vasa aurea, & argentea ab Aegyptijs

S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 5.

Aegyptijs Exo. 3. & 11. Et postea dederunt totum istud aurum, & argentum ad fabricationem vasorum templi Domini, & iussit Deus, quod offerret de isto auro. Exo. 25. & 35. Dicendum, quod nec de furto nec de rapina, licet fieri eleemosynam, sed potius est abominabilis eleemosyna, quæ fit de rapina, quia fit de substantia pauperis, vt Aug. & Gregor. 1. quaestione 1. Non est putanda, & 14. quaestione 5. cap. immolans, & cap. Nec enim, & cap. Scriptum est, & eadem quaestione in §. Quod vero in Glo. dicitur, quod de rapina, & de furto eleemosyna fieri non potest, & ratio est, quia eo quod illicite acquiritur, & non potest retineri, sed debetur ei a quo accipitur, non potest fieri eleemosyna, sicut est in rapina, & furto. Quidam autem dicunt, quod non potest fieri eleemosyna de re furtiua, si tamen illa vendatur potest fieri eleemosyna de pecunia tradita pro ea, quia illa pecunia non est furtiua, vt dicitur 14. quaestione 5. §. quod vero in Glo. & tamen dicitur Glo. quod non creditur hoc esse verum. Dicendum tamen, quod aut furatur quis pecuniam aut aliam rem, vt animal, vel vestem, vel vas aut aliqua vrensilia. Si furatur pecuniam potest facere eleemosynam de illa, dum tamen tantum de valore restituat, quia in pecunia nihil aliud quaritur nisi valor. Si autem sit alia res non potest fieri eleemosyna de ea, quia oportet fieri restitutionem Domino, & forte ille appetatur rem ipsam plus quam valet, quia gaudet in ea, & forte pro nulla pecunia dare vellet. Et tunc nullo modo potest ei satisfieri, quia etiam si secundum communem estimationem posset satisfieri non posset dari æquale pro voluptate, & gaudio, quod capiebat possessor ex illa re, & ita ledereur si venderetur illa res, vel traderetur alteri. Non ergo potest fieri de ea eleemosyna. De pecunia autem nulla voluptas capitur nisi pro suo valore, nec est vna pecunia pulchrior, aut melior alia. Quia quacunq; data potest alia similis illi dari, vel inueniri. Si tamen intelligatur fieri eleemosynam de pecunia rei furtiua, ita quod non restituatur valor illius non est verum, quia sic de furto nulla fieret restitutio. Et hoc modo verum est dictum Glo. scilicet, quod nec de re furtiua nec de pecunia rei furtiua potest fieri eleemosyna, sed si quis rem furtiuam, vel pecuniam eius dederit in eleemosynam tenetur æqualem restituere, sicut qui consecrat, idest, offert Deo rem alienam tenetur estimationem eius restituere, vt ait Greg. 14. quaestione 6. cap. comperimus, & hoc verum est siue res ablata sit parua siue magna, quia non differt quantum ad esse furtum. Licet enim damnum sit maius in re maiori, furtum tamen ita est in magno sicut in paruo, vt ait Hierony. super Epistolam ad Titum, & 14. quaestione 6. cap. furtum. Et hoc, quia Deus non respicit rem ablatam, sed animum eodem cap. & 14. quaestione 5. cap. siquid inuenisti. Aliquando tamen committitur furtum, vel rapina, & potest fieri inde eleemosyna, quia non tenetur fur ad restitutionem, vt si quis furatus est mihi rem meam, vel violenter abstulit, vel inuenit, & non vult mihi restituere, vel per fraudem extorsit a me illam, si ego accepero clam de domo eius furtum committo, vel si abstulero ei palam committo rapinam. Et ista sunt peccata in foro conscientia, quia etiam si illa res sit mihi debita, non licet mihi illam sic accipere, sed iudicialiter contendere, quia aliàs tolleretur tota pax politica, & omne ius humanum si liceret alicui sine iudice sibipsum ius dicere. In foro autem contentioso a fortiori reputantur ista delicta, & ita capitaliter puniretur quis pro eis si cut si vere furaretur rem alienam. Et tamen postquam quis ista acceperit non tenetur in foro conscientia ista restituere, cum vere sua sint. Et sic potest face-

re eleemosynam de illis. Idem etiam est si ego scio aliquam rem ad me pertinere, & possidet eam aliquis qui putat ad se pertinere. Nam si eam accepero clam furtum committo, postea tamen non teneor restituere.

Ad arg. dicendum, quod non fuit proprie furtum illud, quod commiserunt Iudæi, quia Deus eis hoc iussit, qui poterat eis tradere proprietatem illarum rerum. Et sic non peccabant accipiendo illas etiam si viderentur committere fraudem, immo potius peccauissent si forte nolissent expoliare Aegyptios quasi esset contra conscientiam, sic dicit Aug. in quaestione Exo. & 14. quaestione 5. cap. dixit Dominus, scilicet, Nec Israelita furtum fecerunt, sed Deo iubenti ministerium præbuerunt, idest, benefecerunt obediendo tanquam ministri Dei.

An liceat furari a diuite, vt detur pauperi. Et quod nunquam est faciendum malum propter bonum.

Quæst. XLIX.

QUÆRITUR an liceat alicui furari a diuite superabundante hoc animo, vt eleemosynam det pauperi indigenti. Aliqui putant, quod sit bonum, quia iniustum est, quod quibusdam fame pereuntibus alij superabundent, & non miserentur eorum. Est ergo quasi reducere istos ad quandam equalitatem dando aliquid pauperi de superabundantia diuitis, vt non omnino egeat. Istud autem iustitiae opus est, quia iniustitia est quadam equalitas, & adquire quare aliquos est actus iustitiae §. Ethic. Maxime, quia interdum sunt quidam diuites multum tenaces, qui nolunt misereri pauperibus in casibus in quibus tenentur: vnde auferre illis & pauperibus dare videtur esse iustum etiam, quia diuites per fraudes, & furta acquirunt diuitias, & constat ob hoc illas non esse suas, sed teneri ad restituendum. Et sic non videtur magnum inconueniens esse si quis talibus auferat, vt pauperibus det.

Dicendum, quod istud est illicitum, quia qui vult dare de alieno per hoc ipsum peccat, quia prius auferit quam det. Et tamen auferre malum est. Et sunt ista eleemosynæ de furto, & tamen de furto non potest eleemosyna dari, vt ostensum est precedenti quaestione.

Qui ergo furatur, vt eleemosynam det non solum nihil meretur, sed potius magis grauatur, vt dicit Grego. 1. quaestione 1. cap. non est putanda, scilicet, qui hac intentione male accipit, vt bene dispenset, grauatur potius quam iuuatur. Non ergo sub obtentu eleemosynæ cum peccato aliquid studeamus accipere. Nam aliud est propter peccata eleemosynas facere, & aliud propter eleemosynas peccata perpetrare. Est enim diaboli tentatio, vt si interdum non potest hominem directe ad malum impellere saltem sub specie boni inducat. Sic dicit Aug. in homil. & 14. quaestione 5. cap. forte, scilicet, forte aliquis cogitat, & dicit multi sunt Christiani diuites auari cupidi non habeo peccatum si suum illis abstulero, & pauperibus dedero. Vnde enim ipsi nihil boni agunt mercedem habere poterit. Sed huiusmodi cogitatio diaboli calliditate suggeritur. Nam si totum tribuat, quod abstulerat addit potius peccatum quam minuat. Hoc autem est, quia nunquam est faciendum malum propter bonum 30. quaestione 1. cap. nosse, & 32. quaestione 4. cap. sicut non sunt. Non est ergo alicui diuiti quantumcunque malus sit, & quantumcunque iniuste possideat diuitias, auferendum aliquid vt inde fiat eleemosyna.

Ad motiuam in contrarium dicendam, quod licet habeant

habeant quandam leuem apparentiam bonitatis, non tamen sunt iusta, sed diaboli artibus suggeruntur, vt dicitur in alleg. cap. forte. Et cum dicitur, quod est iniustum quibusdam fame pereuntibus alios abundare. Dicendum, quod licet nobis videatur iniustum tamen non est, cum Deus hoc faciat ad finem bonum, vt ait Basilius. Si fateris ea, scilicet, temporalia bona tibi diuinitus prouenisse, iniustus est Deus inæqualiter nobis res distribuens. Cur tu abundas, ille vero mendicant nisi, vt tu bonæ dispensationis merita consequaris, ille vero patientiae brauijs decoretur. Tenentur tamen diuites pauperum supplere inopiam, vt dicit idem Basilius. Si tamen noluerint hoc facere non possunt nos eos cogere ad hoc, quod nos debeamus hoc facere, quod iste actus sit bonus, sed etiam, quod habeamus potestatem ad illum exercendum. Nam quod fratres inter se hereditatem paternam diuiderent, vt in pace viuerent bonum erat, cum tamen vnus eorum dixisset Christo Domine dic fratri meo, vt diuidat mecum hereditatem dixit Christus. O homo quis me constituit iudicem, aut diuiforem inter vos? Luc. 12. Non enim dixit o homo malum est, quod petis, sed quis me constituit &c. Quasi dicat, licet hoc bonum sit oportebat tamen ad hoc, quod ego legitime facerem istud, quod esset constitutus iudex aut diuisor inter vos. Maxime autem cauendum est a tali eleemosyna, quia non possumus benefacere vni quin prius alteri malum faciamus. Talia tamen nunquam sunt facienda, sed cum non potest quis iuuare aliquem nisi alteri noceat cessandum est potius ab adiutorio, vtriusque vtrai Ambros. lib. de offi. & 14. quaestione 5. cap. denique, scilicet, denique si non potest alteri subueniri nisi alter ledatur, commodius est neutrum iuuari quam grauare alterum, etiam quia cum aliquis accipit a diuite, vt det pauperi, licet dare eleemosynam in se bonum sit, tamen non potest per hoc excusari illud malum, quod fuit in accipiendo rem alienam, vt ait Aug. 14. quaestione 5. cap. nec enim, scilicet, Nec enim si agris iniuste inuasis ita quisque vtatur, vt ex eorum fructibus largas eleemosynas faciat, ideo rapinam iustificat, idest, non iustificatur per hoc rapina precedens, maxime quia si iste rapuisset non posset facere eleemosynam inde, sed reneretur restituere ei cui abstulerat. A fortiori ergo non licebit rapere ad dandum pauperi. Cum autem dicitur, quod accipere a diuite ad dandum pauperi est facere manum æqualitatem, dicendum quod verum est. Et tamen istud non pertinet ad quemlibet, sed ad iudicem sic dicitur §. Ethic. quod propter hoc litigantes recurrunt ad iudicem tanquam ad mensuram, vt adqueat eos.

Cum autem dicitur, quod aliqui diuites possident ex rapinis, dicendum quod hoc non sufficit ad hoc, quod eis licite auferamus, quia istud est punire illos pro peccato, poenam tamen nemo potest imponere nisi iudex. Non ergo licet furari, vel rapere, aut calumniari diuiti ad dandum pauperibus.

An existente in extrema necessitate liceat dare de rebus male acquisitis. Et de quibus male acquisitis possit fieri eleemosyna, & de quibus non. Et extrema necessitas, quæ dicitur, & quando. Quæst. L.

QUÆRITUR an existentibus in extrema necessitate, licet eleemosynam dare de rebus male acquisitis. Dicendum, quod ista male acquisita possunt interdum esse talia quorum transferatur in nos Dominium, & licite possideantur sicut est de pecunia ex meretricio, & ex histrionatu. Et de tali non solum, existente in extrema necessitate, sed

etiam cuiuscunque pauperi potest licite fieri eleemosyna, vt ostensum est supra quaestione 37. & 38. Alia autem acquiruntur illicite quorum non transit in nos dominium, vel si transit, non licet nobis illa retinere, sed tenemur restituere, vel pauperibus erogare, sicut est de pecunia acquisita ab aduocato, & medico, & officialibus, qui extorquent aliquid ultra rationem, quando non est taxatum salarium suum, vt ostensum est supra quaestione 47. & de tali pecunia potest fieri eleemosyna existenti in extrema necessitate, cum possit etiam fieri cuiilibet alteri pauperi.

Alia sunt illicite acquisita, quæ determinate debentur certis personis, sicut id quod furto ablatum est, debetur ei a quo ablatum est, & id quod per vfuram debetur ei a quo acceptum est, & quod per simoniam debetur Ecclesie in cuius præiudicium acceptum est, extra de simo. cap. de hoc, & cap. audiuius, Maior tamen obligatio est ad restituendum id quod per furtum, & rapinam ablatum est quam quod per vfuram, & simoniam est acceptum, quia in furto, & rapina inuito Domino, & in eius præiudicium aliquid auferitur. In simonia autem, & vfura, & volente, & tradente accipitur. Ideo facilius est dare pauperi eleemosynam de pecunia simoniaca, vel vfuraria, quam de pecunia furtiua, vel rapta, & si quis sit in necessitate extrema licebit ei eleemosynam dare de simoniaca, & vfuraria pecunia quamuis aliàs non ligeret face- re eleemosynam de illa, sed restituere ei cui debetur, & hoc, quia necessitas facit debitum id, quod aliàs non erat debitum. Si quis etiam habeat pecuniam furtiuam, vel raptam potest facere de illa eleemosynam in tali casu quamuis aliàs non liceret. Dicit tamen Sanctus Tho. secunda secundæ quaestio. 32. artic. 7. quod si quis habet pecuniam quam ex furto, vel rapina acquisiuit, & videt pauperem in tali necessitate, si potest consulere dominum, idest, illum cui ablata est, vt de consensu suo pauperi prouideatur, fieri debet. Et tunc si ille consentit bene fit, si autem non consentit adhuc potest eo inuito tradere rem illam in eleemosynam. Vel si non potest eum consulere commode potest dare eo inconsulto, & licite fit, hoc autem verum est si iste non habeat aliquid vnde det eleemosynam, quia si habeat aliquid aliud, non debet dare de isto cum istud sit res alienum, & quando aliquis habet propria, quæ possit administrare ad subueniendum alijs, vel sibipsum non dicitur esse in extrema necessitate ad hoc, quod liceat ei mittere manum in rem alienam. Quando tamen non habet aliquid de proprijs, vel non potest commode administrare vt potest si quis non haberet proprium, nisi possessiones aliquas quas non posset faciliter vendere, nec pignori dare, vt haberet iade ad succurrendum pauperi, haberet tamen aliquam pecuniam furtiuam, vel rem aliam, ex qua prompte posset pauperi subuenire, licitum erat tunc de rapina, & furto subueniri pauperi per illum, qui aliàs propria habet, & potest hoc fieri specialiter in hoc casu, quia in alijs non potest dari eleemosyna de tali pecunia, & si daretur, tenebatur nihilominus semper restituere iste, qui abstulerat, ei cui ablata erat. Et ita de pecunia simoniaca, & vfuraria, hic autem si pauperi dederit in tali necessitate, non tenetur postea restituere ecclesie, si est simoniaca pecunia, nec ei a quo accepta est, si est vfuraria, vel per furtum, aut rapinam habita, quia necessitas facit hic licitum quod aliàs illicitum erat, extra de re. iu. cap. quod non est licitum. Et hoc verum est in foro conscientia. Nam si in foro contentioso repertantur vfura, vel pecunia simoniaca, aut furtiua, tenetur restituere qui hoc accepit, etiam si in talibus necessitatibus expenderit, quia foris conscientia, & contentiosus non se impediunt,

impediunt. Et hoc verum est nisi pecunia illa vstraria, vel furtiua in tali necessitate fuerit data de consensu eius cui restituenda erat, quia tunc non potest eam repetere. hæc autem omnia vera sunt, quia in necessitate omnia efficiuntur cõia 4.2. di. §. 1. & 47. di. cap. sicut hi, & 12. quæstione 1. cap. 1. & 23. quæstione 7. cap. quod autem. Proprio ergo iure poterat dare fur istam rem ablatam in elemosynam tanquam si sua esset, cum ipse, qui patitur hanc necessitatem possit rapere, vel furari sine peccato, quando nemo ei dare vult, & etiam alius potest pro eo rapere, vt sibi subueniat si ipse non potest. Et non obstant, quæ dicta sunt præcedenti quæstione, quia illa intelliguntur quando quis furatur bona diuitis, vt det pauperibus non existentibus in vltima necessitate. Secus autem si in vltima sunt, quia tunc nihil est eis prohibitum cum omnia efficiantur communia. Et si aliquid acceperint de alienis nolente Domino præstare, non tenentur ad restitutionem etiam si perueniant ad pinguiorem fortunam, quia non acceperunt rem alienam, sed vsi sunt re sua quam necessitas fecit suam.

Sed obijciunt, quod teneantur restituere, & quod nõ liceat accipere rem alienam in tali necessitate, quia extra de furt. cap. si quis, dicitur si quis per necessitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria vestem, vel pecus peniteat hebdomadas tres. Si reddiderit non cogatur ieiunare. Et sic imponitur ei poenitentia, vnde tenetur ibi, vel restituere, vel poenitentiam agere. Dicendum, quod non fuit ista necessitas extrema, quia dicitur ibi de necessitate famis, & nuditatis, & tamen in nuditate non solet iudicari extrema necessitas ita aperte sicut in fame, cum sine vestibus possit quis aqualiter, & aliquanto tempore viuere sicut multi faciunt, & multi Sancti fecerunt in desertis nec erat istud miraculum, sine cibo tamen, & potu nemo potest diu viuere naturaliter: ideo in fame, & siti iudicatur simpliciter extrema necessitas, & non in nuditate. Cum ergo ponatur famis & nuditas, innuitur, quod licet esset necessitas aqualis nõ tamen erat extrema. Et ideo imponitur ibi poenitentia alioquin nulla imponeretur: sic dicitur eodẽ cap. in Glo. f. ex eo, qd poenitentia imponitur colligitur, qd modica fuerit necessitas, si enim magna fuisset non imponeretur poenitentia, ar. de conse. di. 5. cap. discipulos. In necessitate ergo extrema nec poenitentia imponitur nec ad restitutionem obligatur recipiens. Et tamen necesse est dici, quod fuerit aliquanta necessitas, quia aliàs pro furto non imponeretur solum restitutio rei ablatæ, sed etiam in super poenitentia. Et tamen ibi dicitur, quod si reddiderit rem ablatam non cogatur ieiunare. De ista extrema necessitate dicendum, quod non debet vocari extrema necessitas solũ quando iam est homo constitutus in illa, quia tunc forte non posset prouideri ei, quia etiam si subueniretur ei non posset iam ipuari natura existente debilitata nimium ex fame, vel siti. Sed tunc dicenda est extrema necessitas quando quis indiget cibo, & potu, & in loco in quo est nemo ei dare vult, nec est prope alius locus in quo possit commode ista quærere: ideo tunc potest licite a quocunque furari, vel rapere, quia omnia sunt sibi communia, de hoc dictum est supra q. 34. in responsione ad ar. 4.

An formatores alearum, & taxillorum peccent formando talia instrumenta ad ludendum. Quæst. LI.

QUÆRITUR an elemosyna fieri possit de acquisito in ludis, & maxime ad aleas, vel taxillos, & quia in hoc coincidunt etiam alia dubia est dubium primum de formatoribus alearum,

F & taxillorum an peccent faciendo ista, & viuendo ex hoc artificio. Dicunt quidam quod sic, quia ludere ad aleas, vel taxillos asserunt semper esse peccatum mortale: ideo dicunt taxillorum, & alearum factores peccare mortaliter. Ratio ista conueniens est, quia res nõ est nisi propter suum finem. Si ergo ludus alearum, & taxillorum nunquam posset fieri sine peccato mortali, quicumque taxillos faceret, & aleas ad peccatum mortale faceret directe præstando occasionem ad illud: ideo manifestum est, quod peccaret sicut si gladius solum esset ad occidendum homines iniuste, & non posset esse alius vsus gladij, manifestum est, qd peccaret quicumque gladium faceret: falsum tamen præsupponitur, quia nõ est verum, qd ludere ad aleas, vel taxillos sit semper peccatum mortale, quia etiam interdum potest esse sine veniali, vt si quis interdum ludere velit solum ad tollendum tristitiam, quæ affligit eum, vel ad euitandum noxas curias, & obuiandũ iniquis cogitationibus. Nam tunc cum actus ludendi sibi se non sit malus, & ordinetur hic ad bonum finẽ oportet, qd non sit malus. De facientibus ergo aleas, & taxillos idem erit, s. qd non est necesse, qd peccent semper faciendo cum ludentes non semper peccent. Magis tamen consistit peccatum in ludendo quam in faciendo taxillos, vel aleas, quia facere est propter ludere. Dicendum ergo, qd facere taxillos, vel aleas nõ videtur esse aliquod peccatũ, quia vsus alearum, & taxillorum interdum est sine peccato, & non est peccatum nisi qd indebite sit. Qui tamen taxillos, & aleas facit non facit ad malum finem nec ad bonum determinate, sed solum, vt possimus illis vri. Vti tamen illis absolute non est malum, sed qd malum sit prouenit ex intentione ludentium, & conditionibus ludi, ergo facere taxillos nullum malum est. Vnde non peccat faciens. Non est tamen artificium satis honestum, quia cum ex ludo alearum, & taxillorum potius soleant mala quam bona prouenire, tutius est homini abstinere ab eo quam exercere illud. Quia etiam si aqualiter bona, & mala prouenirent ex eo, potius abstineret dum erant a bonis, vt nullum malum sequeretur, quia melius est cessare a bono quam faciendo bonum facere simul aliquod malum, vt ait Ambr. lib. de offic. & 14. q. 5. cap. denique, s. denique si non potest alteri subueniri nisi alter lædatur, cõmodius est neutrum iuari quam grauari alterum.

An ludere ad aleas, & taxillos sit peccatum. Et quod Ludi ad exercitationem sunt liciti, & laudabiles. Et quod piri religiosi, & Ecclesiastici debent cauere ludos. Quæst. LII.

QUÆRITUR an ludere peccatum sit, & maxime ad aleas, vel taxillos. Dicendum, qd quidam ludi sunt, qui sunt propter exercendam virtutem, vt currere, & saltare iactare hãltam, vel lapidem, & in similibus, quia per ista exercitatur homo ad ea, quæ sunt vtilia sibi, & reipublice, vt homines sint magis dispositi ad bellum propter defensionem reipublice non est peccatum per se. Nã non solum istud faciendum est, vt homines sint exercitati ad bellum, sed etiã aliqua graua sunt faciendã, sicut Deus reliquit aliquas gentes Chananaeorũ quas noluit delere a facie Israelitarum, vt haberent cum quibus pugnarent, & nõ fierent omnino inutiles, & inepti si nullã bella exercerent ludicium 3. Ideo non solum sunt liciti ludi qui sunt ad exercitandum virtutem, sed et sunt laudabiles. Et hoc verũ est nisi sint ludi periculosi sicut sunt torneamenta, & similes ludi in quibus sanguis effunditur, & est periculum mortis. Ideo non solum prohibentur ludi isti, sed etiam puniuntur ludentes, & illi, qui inter sunt

terfunt ad inspiciendum, quia si moriantur ibi etiam si peniteant, carent Ecclesiastica sepultura extra de torneamen. cap. Felicis, & cap. ad audientiam, idem etiam est de pugnantis in certamine singulari, quia hoc prohibitum est extra de cleri. pignan. in duello, per totum. Ludi aut, qui sunt ad exercendam virtutẽ corporis sine periculo sunt liciti, vt currere, & saltare lanceam, vel lapidem iacere, & ita de similibus, & si quis in his ludis aliquid lucretur licite acquirit. Vnde versus.

Ludere vescendi causa permittitur, atque Hastam, vel pilum iacendo. vel saliendo Cursum, vel bellum, vel non luctam faciendo Causa virtutis spondere licebit.

Sic dicit Host. in summa tit. de excessi. præla. Alij autem sunt ludi solum causa solarij, & recreationis. Et isti proprie vocantur ludi. Alij autem vocantur exercitationes, & nõ ludi, quia ludus est propter requiem vt dicitur 4. Ethi. cap. 15. quod cum sit requies necessaria in vita oportet esse ibi ludos. Est autem ludus quædam remissio, vel quies vt dicitur 7. Ethi. cap. 11. Scilicet, Animus hominis non potest esse semper intentus alicui rei feria, vel alicui operationi vtili, quia ex his grauatur corpus, & affligitur spiritus. Et quoniam viuentem oportet dormire, vel aliquid agere. 10. Ethi. & quia non expedit homini semper dormire, quandoquocumq; cessat ab operatione seria oportuit dari aliquid quod haberet modum operationis. Et tamen animus non grauaretur intendendo illi, sed potius adiuuaretur, & refocillaretur a laboribus præcedentibus. Et istud vocatur ludus, quia est quædam remissio animi. Et potest fieri ludus iste bene, & merito, s. si fiat ad bonum finem, vt homo fortior resurgat ad operationes quod non fieret si nulla iocunditas interponeretur, quia remitteretur anima, & esset debilis ad operandum: ideo consulti dixit Cato. Interpone tuis interdum gaudia curis. Propter hoc et inuenta est virtus, quæ regularet ludos. Nam eutrapelia est circa ludos, qui in verbis, & factis simul cum verbis consistunt, vt patet 4. Ethi. cap. 15. Quod tamẽ sibi virtutem esse laudabile est, & potest esse meritum. In ipso tñ potest esse excessus, vt circa assiduitatem, vt si quis vult semper esse in ludis. Nam iste iam ludos propter seipsum appetit, & hoc est cõtra rationẽ cũ ludus sit solum ad recreationem, vt confortetur animus ad laborẽ releuatus a præteritis laboribus. Vnde 7. Ethi. 11. increpantur illi, qui sunt lusui, i. valde dediti ludis. Nam vocantur imbecilli, vel incõtinentes, & molles sic et 3. Ethi. cap. 12. increpantur amatores fabularũ, & narratores accidentium quotidianorũ, qui in his contemunt totos dies, i. occupant totũ diem in his narrationibus. Hos aut dicit Arist. peccare circa delectationem excessiue illam amando, & tñ non vocat eos imbecillos, quia non sunt circa delectationes tactus, & gustus, sed vocat eos garrulos. Peccatur et in ludo si quis mordaciter ludat, sicut sunt Bomolochi, qui sunt valde reprehensores. Et hoc est vitium oppositum eutrapelie 4. Ethi. cap. 15. Et hoc est contra rationem ludi, quia ludus est ad solam quietem, & recreationem animi. Isti autem prouocant amaritudinẽ spiritus, & iram. Et peccatum est interdum ex conditione personæ, quia licet sit honestus ludus omnis tñ ludus detrahit grauitati cũ ludus sit remissio animi, grauitas aut consistit quasi in quadam forti attentione animi ad ea, quæ sũt seria, & magna, ita vt nihil agatur nisi cũ potest ratio. Ideo sicut dixit Poeta, qd non bene conueniunt nec eadem sede moratur maiestas, & amor. Ita et nec grauitas, & ludus, quia grauitas ad maiestatem pertinet, quia maiestas dicit excellentẽ grauitatem, amor aut excessiue lusivus est, quia nihil cũ ratione habet sicut dixit

Seneca. Quod si quis in amore modũ tenere velit idẽ est ac si cũ ratione insanat, i. vrendo ratione efficiatur insanus, qd includit contradictionem. Ob hoc ergo valde conuenit eis, qui grauitatẽ, & auctoritatẽ obseruare debent ex cõditione status, & maxime si sint Ecclesiastici prælati obseruare grauitatẽ suam, & abstinere a ludis, et si ludi in se non essent illiciti, quia si isti lusui fuerint, tota grauitas, & auctoritas eorum sublata est, ita vt subditi non attendant ad eos, nisi vt ad iuuenes. Et ideo licet actus isti in se parum niali sint, efficiuntur valde increpabiles in istis propter scandalum subditorum. Et quia dignitas contemnitur quod valde prohibet Apostolus 2. Corin. 6. Nemini dantes yllam offensionẽ, sed in omnibus exhibeamus nosmet ipsos sicut Dei ministros, i. per oẽs actus nostros nihil possit de nobis iudicari nisi sicut de ministris Dei. De alijs et inferioribus viris Ecclesiasticis idem dicendum est, quia quilibet pro statu suo tenetur seruare quandã grauitatẽ, & modestiam in respectu ad laicos, qui non tenentur hoc seruare. Et ideo aliquos ludos licitos, scilicet, laruarum, & aliorũ ludibrorum, quæ sunt ad solam iocunditatem prohibentur clerici facere extra de vi. & ho. cleri. cap. Cum decorem, s. Interdum ludi sunt in Ecclesijs theatrales, & nõ solum ad ludibrorum spectacula introducuntur in eas monstra laruarũ, verum et in aliquibus festiuitatibus diaconi, presbyteri ac subdiaconi insania sua ludibria exercere præsumunt. Et sic prohibetur laicis facere in Ecclesia ludos theatrales, i. turpes quales sunt in theatro. Presbyteris aut diaconis, & subdiaconis simpliciter prohibetur facere ludibria, i. facere quoscunq; ludos quorũ alij sint inspectores, quia tunc quantũcunq; sit leuis ludus, peccatum est hoc in viro Ecclesiastico, quia tollitur per hoc honestas Ecclesiæ, quæ valde debet seruari eodem cap. cum decorem. De religiosis aut magis est notum, qd nullis ludis interesse, aut vacare debeant cũ ipsi sint mortui sæculo. Et de istis magis potest sciri qd peccant in ludis, quia tota vita eorum est ordinata per regulam, & cõditiones ordinum suorũ, ita vt facile sit in eis videre in quo peccant. Ex his aut apparet, qd illi ludi quos dicebamus supra licitos, s. ad exercitationem corporis nõ sunt liciti viris ecclesiasticis, quia illa exercitatio ordinatur ad bellum pro defensione reipublice, viris tñ Ecclesiasticis armis pugnare non conuenit, sed arma eorum sunt orationes, & lachrymæ quibus pugnare debent prouocando Dei misericordiam. Et ista est efficacior pugna quam illa, quæ fit in armis. Sicut solus Moyses orans superabat hostes, & Iosue cũ toto populo pugnans in acie superabatur si contingeret lassari manus Moysi. Exo. 17. Armis aut pugnare clericis non conuenit, quia poterunt inde sequi homicidia, & tunc efficerentur irregulares. Vnde Apostolus dixit 1. Timoth. 3. qd oporteret Episcopum nõ esse percussorem. Et hoc idem de presbytero, & omnibus Ecclesiasticis intelligitur. Quia tñ nemo potest nisi diuinitus semper habere animũ attentum ad res serias & labores, necesse est interdum, qd et viri Ecclesiastici ludant, sed iste ludus erit honestus in verbis iocundis, quæ pertinent ad eutrapeliam, & similibus. Vnde Arist. 4. Ethi. qd posuit virtutem dirigentem ludos non posuit illam circa aleatores, & taxillos videntes, sed circa verba, & facta coniuncta verbis, quæ possunt cũ quadã honestate recreationem præstare. His ergo ludis viri Ecclesiastici poterunt vri sibi differentiam status eorũ, quia quædam licent subditis, quæ non licent prælati. Sed hoc omnibus Ecclesiasticis obseruandum est, qd cum lusent abstinant a publico, ne possint alij eorũ ludos inspicere, etiam non ludant cum laicis nec eis presentibus ar. extra de homici. cap. Lator, & cap. Cõtinebatur. Sic dicit Host. in summa tit. de excessi. præla. Hoc

Arma ecclesiasticorum, qd

Idẽ dicit S. Thom. 2. 2. q. 32. art. 7.

Eudus quid sit.

Hoc autem fit propter honestatem suam ne contemnantur ab eis quibus præesse debent, ne regendi frangatur auctoritas dum regentis persona contemnitur. Unde ad seruandum istam auctoritatem multa conceduntur, quæ aliis non concederentur. Sicut præteritus si deliquerit contra subditum nõ cogitur ab eo petere veniam ne regendi frangatur auctoritas, vt ait Aug. lib. de vi. cleri. & 86. dist. cap. Quin necessitas. Alias aut cogereretur petere veniam ab eo quem offendit.

An liceat per ludum pecuniam lucrari. Et quod Ludus alearum, & taxillorum est prohibitus. Ludus scacorum, & alij communes non sunt prohibiti. Quæst. LIII.

QUÆRITUR de ludis in quibus pecunia acquiritur. Dicendum est, quod ad hoc sunt multi ludi, & aliqui eorum sunt permitti, alij vero prohibiti, & hoc quantum ad se aliquando, & quantum ad personas. Et videtur dicendum de istis ludis, quod aut propter solam recreationem quis ludit non ponens aliquam pecuniam. Et tunc non videtur isti ludi illiciti saltem laicis etiam si ad aleas, vel taxillos, vel scacos ludant, quia in istis potest esse homini aliqua iocunditas, clericis etiam interdum potest esse hoc licitum cauendo hoc facere coram laicis, vt si raro faciant, & propter aliquam tristitiam, vel sollicitudinem tollendam, dum per hoc non impediatur facere ea, quæ facere tenentur, quia etiam tunc in laicis esset peccatum siue sit pecunia in ludo siue nõ, etiam si sit ludus in solis verbis, vt dictum est præce. q. quia hoc pertinet ad excessum. Si autem pecunia ponatur in ludo, tunc dicendum, quod aut est ludus prohibitus aut non. Est enim prohibitus ludus taxillorum, & alearum per Ecclesiasticam legem extra de vi. & ho. cleri. cap. clericis officia. Et etiam per legem civilem, vt patet ff. de aleato. per totum. Ludi non prohibiti sunt, vt ludus scacorum, & alij communes, vt sagittando ad signum, & proiciendo lapides, vel ferrum ad signum. De ludis non prohibitis dicendum, quod licet laicis ludere, & licite lucrantur pecuniam ex tali ludo. Est tamen distinguendum, quod aut hoc faciunt ad recreationem, & iocunditatem, & vt inde habeant aliquid ad cibum, & potum, vel faciunt hoc animo lucrandi solum, s. vt consequantur pecuniam, quæ non venit in utilitatem communem vtriusque ludentis. Si primo modo licitum est tam ludere quam acquirere, quia ad honestam causam acquiritur. Nam etiam sine ludo poterant ludentes exponere symbola ad cibum, & potum: ideo poterant ludendo facere, quod succumbens exponat pro vtroque. Et sic faciunt id, quod etiam sine ludo licitum erat, & in super iocunditatem quandam consequuntur ex ludo. Cum autem fit animo lucrandi, vt solus lucrans habeat pecuniam ludus non est licitus eo, quod finis est inhonestus, scilicet, accipere id, quod est alienum nihil conferendo ei cuius est. Etiam non est conueniens modus transferendi dominium, scilicet per ludos, cum isti nõ possint reipublice, sed potius noceant. Et eadem ratio est in istis, quæ in illis, qui sunt illiciti, vt alea, & taxilli. Lex enim prohibuit istos ludos, quia per eos iniuriam solent homines se facilius expoliare quod cedit in damnum reipublice, & potius vtuntur eis ad lucrum quam ad solatium. Alij autem ludi communes non fuerunt prohibiti, quia istis magis solent homines vti ad solatium quam ad lucrum. Si tamen conuertatur e contrario, vt homines vtantur istis ad lucrum, & se expoliet per eos sicut per aleas, & taxillos, non videtur esse causa quare isti etiam non sint prohibiti sicut illi, unde licet lex, quæ respexit ea, quæ sunt, vt in plurimum nõ prohibuerit eos, est dicendum, quod in foro conscientie sunt prohibiti, & peccat mortaliter quicumque, hac

sola intentione ludit. An tamen isti teneantur ad restitutionem eorum, quæ acquirunt dicitur infra q. 54. & hoc eorum ad ludum laicorum.

An clerici possint ludere pecuniam exponendo in ludis, Quando, & quomodo est licitum ludere pecuniam. Quæst. LIIII.

QUÆRITUR, vtrum possint exponi pecunia in ludo clericorum. Dicendum sicut dicebatur precedenti quaestione esse quosdam ludos prohibitos, & alios non prohibitos. De non prohibitis dicendum, quod si sine pecunia ludatur poterit esse licitum interdum clericis dum non assuecant nimis ad hoc, vel non morentur valde in ludo, quia per hoc esset excessus, & inhonestas. Si autem sit pecunia in ludis nõ prohibitis dicendum, quod etiam hoc potest interdum esse licitum clericis. Monachis tamen nunquam, licet eo, quod ipsi nihil proprium habere possunt de quo ludant, & dato, quod interdum alicui Monacho data sit administratio alicuius pecunie ad sustentationem suam, vt pote si esset in studio, non liceret ludere, quia nomine sustentationis non intelligitur expositio pecunie ad ludum, etiam quando pecunia debet verti in cibum, & potum ludentium, etiam quia repugnat honestati, & grauitati Monachali sic ludere. Et prælaris, non licet sic ludere, quia hoc valde derogaret dignitati, & auctoritati sue, cum sint iste quædam exercitationes corporales tollentes multum de auctoritate sua, quæ habent magnam leuitatem conuenientem iuuenibus. Non tamen oportet dici, quod quodocumque prædicti sic luserint peccent mortaliter, sed aliquando venialiter, & aliquando mortaliter, vt possent colligi in spectis circumstantijs particularibus. Si autem in istis ludis non prohibitis clericis ludent pecuniam solum ad acquirendum dicendum, quod semper peccant mortaliter. Nam cum in laicis hoc sit peccatum mortale, vt dictum est præce. q. a fortiori erit in clericis, quia omnia peccata ipsorum sunt maiora cæteris paribus. De ludo scacorum cum sit de non prohibitis dicendum, quod licet laicis ludere siue pecuniam ludant pro cibo & potu, siue sine pecunia, quia cum non sit ludus prohibitus nec ad malum finem vtantur eo, non est aliquid cur peccent. Et quodocumque dicimus, quod licet in aliquo ludere pecuniam ad cibum, & potum, est et intelligendum, quod non est licitum ludere pecuniam aliquam nõ pro cibo, & potu, sed quæ acquiratur lucratur dum tamen illa sit valde pauca, & ludens nõ ludat animo lucrandi, sed causa solatii, & tamen, vt habeat causam ludendi ad solatium ludit modicam de pecunia, si tamen sit animus ad lucrum est ludus illicitus. Et ideo si in hoc ludo scacorum aliqui ludant solum ad acquirendum quod potest iudicari ex modo ludendi, & ex quantitate pecunie, erit peccatum sic ludere etiam in laicis.

De clericis autem dixerunt quidam, quod quodocumque ludant in ludo scacorum peccant mortaliter quorum ratio est, quia ludus alearum, & taxillorum est clericis prohibitus ne impediatur a diuinis quibus debent esse intenti semper de cons. distin. 5. cap. nunquam.

Dicendum tamen, quod falsum est, quia aliquando seruata honestate licebit clericis ludere aliquo ludo. Et tamen non videtur esse honestior quam ille cum soli peritiæ innitatur. Ergo si ludant clericis hoc ludo non sepe nec diu nec pecuniam ibi ponant ad lucrum, sed vel nullam ponant, vel solum pro cibo, & potu non videtur, quod peccent. Ratio autem quare ludus alearum, & taxillorum fuit clericis prohibitus nõ fuit principaliter ne distraherentur a diuinis, quia nõ tenentur

tenentur toto tempore vacare diuinis. Vnde illud quod dicitur, quod nunquam psalterium cadat de manu eorum intelligitur solum de horis necessarijs, & competentibus ad hoc, vt dicitur in alleg. cap. nunquam in Glo. Et sic poterunt clerici ludere ad taxillos, & aleas etiam si omnibus necessarijs vacarent diuinis, etiam quia si ista fuisset causa, omnes ludi fuissent eis prohibiti, quia per quemlibet ludum distrahitur homo a diuinis eo tempore quo ludit, etiam alij ludi sunt in quibus homo solet expendere maiora tempora quam in aleis, & taxillis, & tamen non fuerunt illi prohibiti, sed solum alea, & taxilli. Ideo non fuit illa causa, sed ipsa turpitudine ludi, tamen quia facile est homines per istum ludum spoliari rebus suis, tum quia fortuna ex maiori parte innititur, tum quia ibi facile est fieri multas fraudes ad acquirendum, quæ non accidunt ita facilius in ludis communibus: ideo iste ludus prohibitus fuit. Ludus ergo scacorum, in quo ista non accidunt ita facilius non fuit prohibitus. Licebit ergo interdum clericis ludere hoc ludo seruata honestate, & dum non interueniat pecunia ad lucrum.

An ludus alearum, vel taxillorum sit licitus. Et quot mala, & peccata reperiuntur in ludo. Et quod clerici ad aleas prohibentur ludere, & interesse ludo. Quæst. LV.

QUÆRITUR in speciali de ludo alearum, & taxillorum an aliquando sit licitus. Dicendum, quod aut ludens est laicus, vel clericus: Si laicus, aut sine pecunia ad solam delectationem, & tunc non est vetitum nisi quis vellet huic delectationi nimis vacare, vel immorari, quia tunc etiam delectationes licite, & quicumque, ludi redduntur illiciti, vt dictum est supra q. 52. Si autem est pecunia in ludo, aut est ad cibum, & potum, vel ad lucrum. Si primo modo potest fieri licite si moderate fiat, i. nõ ludatur multa pecunia, quia poterit hoc modo quis destrueri substantiam suam. Et hoc peccatum est, quia quilibet tenetur in foro conscientie rem suam bene administrare. Nam dabit Deo rationem si dissipauerit. Peccat et contra rempublicam, qui rem suam dissipat male administrando, cum inter sit reipublice ne quis re sua male vtatur. Peccatum ergo est immoderate ludere siue hoc ludo siue quocumque, alio ad cibum, & ad potum, quia si quis substantiam suam in ludis dissipat partim differt an sic, vel sic dissipet. Si autem ludatur ad solum lucrum siue paucum siue multum ludatur semper est peccatum mortale, quia contra charitatem agit, qui sic ludit, cum velit accipere bona proximi sine causa. Sequuntur autem multa mala ex hoc ludo, & ponit nouem crimina Raymundus in su. lib. 2. tit. de nego. secu. Sed Hof. in summa tit. de exce. præla. addit septem, & sic sunt decem, & sex, quæ comprehenduntur his versibus.

*Hæc cum taxillis ludendo crimina fiunt,
Ecclesie spretus, & usuraque, siue rapina,
Scandala, blasphemia, vel nuga, seu faciendi
Furti doctrina, violentia, crimina falsi.
Et mortis causa deceptio. Perditioque
Temporis, & desiderium corruptio iunges,
Istis prædictis adulatio, vitæque turpis.*

Primum est spretus Ecclesie, i. contemptus præcepti Ecclesie, quia Ecclesia iubet nõ exerceri ludum alearum, & taxillorum extra de vi. & ho. cler. cap. clericis officia. Secundum est usura, quia qui ludunt recipiunt ad usuram quæ perdunt desiderio lucrandi, & ibi exercetur usura grauissima, quia dantur i. i. pro 12. extra de exce. præla. cap. Inter dilectos. Tertium est rapina, quia ludens intendit proximum spoliare sine causa. Et ideo si per ludum hoc faciat siue violenter auferendo

modicum differt quantum ad Deum, qui respicit animum plus quam factum 14. q. 5. cap. si quid inuenisti, ubi ille, qui aliquid inuenit si non restituit vocatur raptor, quia habet eundem animum quem raptor, scilicet, accipiendi rem alienam. Et ita in ludo taxillorum cum intendat ludens spoliare proximum, quod etiam intendit raptor, dicitur committere rapinam. Quartum est scandalum, quia scandalizantur illi, qui vident aliquos sic ludentes eo, quod habent malum animum, & dant istis occasionem male iudicandi, potissime si sunt viri alicuius auctoritatis quos alij debeant sequi in exemplo viuendi, quia grauiter peccat, quod alios scandalizat infra 18. & 1. Corin. 8. dicit Apostolus, quod si caro scandalizat fratrem meum non manducabo carnes in æternum. Quintum est blasphemia. Et istud est, quod maxime exercent ludentes, quia maledicunt Deo, & omnibus Sanctis eius, & inueniunt inauditos modos maledicendi. Sextum est nuga. Abundant enim mendacia in ludo, & ociosa verba, & tamen, qui mentitur occidit animam suam, & de verbis ociosis rationem reddi oportet infra 12. Septimum est doctrina faciendi furtum. Nam cum quis in ludo subito spoliatus fuerit cogente inopia furatur, & sic ludus est causa furti. Est tamen furtum graue peccatum quod repugnat humanæ societati, vt ait Aug. ad Macedonium, & 14. q. 5. cap. non sane. Octauum est violentia, quæ aliqui solent interdum detineri violenter ad hoc, quod ludant, & sic perdant bona sua. ff. de alea. l. solent. Et istud nõ videtur differre a rapina nisi, quia hic præteritur quidam color, in rapina autem nullus. Nonum est crimen falsi, quia in ludo taxillorum, & alearum multæ falsitates fieri solent faciendo falsos taxillos, vel fraudulentas commutationes eorum. Et istud est grauissimum, & valde vitatum apud ludentes. Vnde etiam si ludus esset aliis licitus propter istas falsitates esset illicitus. Decimum est mortis causa, quia ludentes irascuntur cum perdunt, & prorumpunt in verba iniuriosa, & de verbis vulnera, & homicidia. Qui tamen dat causam damni videtur dedisse damnum extra de iniu. cap. vlti. ff. ad l. acquil. l. Qui occidit §. in hac. Et interdum, qui perdiderunt bona sua in ludo insidiantur lucrantibus, vel palam insurgunt in eos ad tollendum ipsi, qui lucrati sunt, & sic sequuntur homicidia. Vndecimum est deceptio, quia ille, qui scit melius alium decipere credit se melius ludere. Et istud adhuc est præter falsitatem, quæ fit in taxillis. Non est tam deceptio permittenda, quia Apostolus dicit nemo circumueniat in negotio proximum suum prima Thess. 4. Ecclesia quoque, neminem decipit nec decipi permittit extra de dona. cap. per tuas. Duodecimum est perditio temporis, quia cum luditur non vacatur bonis operibus, & sic perduntur omnia illa, quæ posset homo interim facere. Et tñ nullum est maius damnum quam temporis, quia damna rerum sunt recuperabilia damnum autem temporis nequaquam, maxime, quia Deus exactissimam rationem petet a nobis de tpe concesso ad vitam, & bene agendum in quo fuerit expensum. Decimum tertium est desiderium, s. desiderium lucrandi, quia ludens habet immoderatum desiderium lucrandi, & tñ cupiditas mater est omnium malorum 1. ad Timo. 6. Hic autem non solum est cupiditas diuitiarum, sed etiam cupiditas acquirendi eas modo iniquo sine vilo titulo: ideo graue peccatum est. Decimum quartum est corruptio, s. quia corrumpuntur proximi multipliciter videntes istos ludos cum erudiantur ex hoc ad malum, ipsi etiam ludentes corrumpuntur, quia ex hoc malo est sibi initium ad omnia mala. Decimum quintum est adulatio, quia eis, qui lucrantur adulantur assistentes interdum, vt aliquid habeant ab eis, & laudat eos de iniquitatibus, iuxta illud Psal. 9. Quoniam laudatur

audatur peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicetur. Laudant enim eos, quia bene ludant, & bene alios fallant. Et tamen istud iniquitas est, adu- latio autem semper est mala.

Vltimum est vita turpis, quia qui assuescunt ad ludum, omnem honestatem perdunt. Vnde ericiuntur viles. Et sic extra de excessi. prela. cap. inter dilectos, vocatur vilis persona ille, qui est aleator publicus. Cum ergo tot mala sequantur ad ludum taxillorum, & aleatum debuit iuste prohiberi. Si autem queratur de clericis, an liceat eis ludere hoc ludo, dicendum, quod prohibitus est eis, scilicet, ne ludant nec etiam ludentibus interfint, extra de vi. & ho. cle. cap. clerici. Etiam non debent esse participes ludentium, id est, quod attineant se eis, nec inspectores ludi, vt in Authen. de san. Epi. §. interdicimus, sic dicit Glo. 3. dist. c. Episcopus, & extra de vi. & ho. cle. cap. clerici in Glo. Et qui aleis intendunt viles personæ sunt, & repelluntur a dignitatibus ecclesiasticis, extra de exce. prela. cap. inter dilectos, vbi ille cui prouisum erat de succentoria, quia est inuentus publicus aleator, priuatus est prouisione sibi facta Episcopi. Et etiam clerici si assuescant ad aleas debent moneri, vt desistant, & si non desint deponuntur, & qui non habent beneficia excommunicantur 34. dist. cap. Episcopus. Et dicit Raymun. in sum. lib. 2. tit. de nego. secu. q. clerici ludentes ad aleas peccant mortaliter, quia deponuntur, & excommunicantur. Et tñ tales poene nunquam imponuntur nisi pro peccato mortali. Et licet clerici semper peccent qñ ludunt ad taxillos, & aleas, tñ non semper imponitur eis poena depositionis, aut excommunicationis, quia nec solent ista imponi pro quolibet peccato mortali, sed p magnis solum, & maxime vbi est contumacia, vel incorrigibilitas. Et sic est hic, quia si Episcopus, vel clericus deseruiens aleæ desistere vult, non deponitur. Ad hoc aut, q deponatur oportet, q deseruiat aleæ, i. valde seruiat, vt dicitur in allegato cap. Episcopus in Glo. & hoc importat consuetudinem, etiā requiritur, q non desinat. Nam si desinit non deponitur, vel non priuatur beneficio, in quo innuitur, q debet admoneri, & si admonitus nō desinit, tunc est contumax, & deponitur. In clericis aut nō videtur faciendū esse differentia sicut in laicis, s. an ludat ad taxillos, & aleas pecuniā, vel sine pecuniā, & an ad cibum, vel ad lucrum ludant. Nam hoc in laicis locum habet quibus non est tam expresse prohibitus ludus taxillorum, & alearum. Et etiā non requiritur in eis tanta honestas, sicut in clericis: ideo videtur dicendum, q nullo modo liceat clericis ludere ad taxillos, & aleas cum non solum prohibeatur eis ludere, sed etiā respicere ludentes, extra de vi. & ho. cleric. cap. clerici, & in Auth. de san. Episcopi. §. interdicimus, minus tamen est respicere ludentes quam per se ludere, etiam si ad solum cibum ludatur, vel ad solatium sine pecunia. Non est tamen necessarium, q quandocunque clericus luserit ad aleas, & taxillos, peccet mortaliter, licet semper peccet aliquo modo. Si tamen pecuniam ludit satis credi potest, quod semper peccet mortaliter, etiam si ludat ad solum cibum, quia habet alios ludos non prohibitos sibi: ideo non debet exercere hunc ludum sibi expresse prohibitum.

An ea, quæ acquiruntur ex ludo debeant restitui, in quo multa, & pulchra differunt ea de re. Et regula traduntur quando quis tenetur ad restituendum acquisita per ludum. Quest. LV I.

QVARETUR an ea, quæ acquiruntur in ludo debeant restitui, vel possit ex eis fieri elemosyna. Dicendum, quod elemosyna poterit fieri

si sic acquisitis, si non teneatur acquirens ad restitutionem, quia id, quod debetur certæ personæ nō potest dari in elemosynā, sed oportet restitui, vt in furto rapina, fraude, & calumnia, vt ait Augu. ad Macedonium, & 14. quaestione 5. cap. non sane. Est ergo videndū quādo acquirens tenetur ad restitutionem, & quando non, & dicendum, quod aut ludus fuit de nō prohibitus, vel fuit de prohibitis, vt est ludus alearum, & taxillorum. Si primo modo, aut luditur sine fraude, aut cum fraude. Si cum fraude qualiscunque sit ludus, & siue sit solum ad cibum siue potum, siue ad lucrum semper debet fieri restitutio, quia talis ludus nihil differt a furto. Et ad hoc non differt an sit ludus prohibitus, vel non, quia vtroque modo fit restitutio tam in foro poenitentie, quam secundum legem humanam, si prohibetur fraus. Si autem fuit ludus sine fraude, aut est solum ad cibum, & potum, aut ad lucrum. Si primo modo cum sit ludus licitus, & finis sit licitus nō tenetur acquirens ad restitutionem, maxime, quia ambo communicant in fructu pecuniæ.

Si autem fuit ludus solum ad lucrum, distinguendum est de ludente, qui perdidit an erat mentis compos, & sui iuris, vel non. Si non erat mentis compos, id est, q deficiebat sibi aliquid de eo, q requiritur ad ludendum caute tenetur acquirens ad restitutionem. Et hoc est si perdens sit furiosus, vel surdus, aut mutus, vel cæcus, aut qui perpetuo morbo laboret, quia tales non possunt rebus suis adesse, propter quod dantur eis curatores, vel tutores de iure, vt Insti. de cura. §. furiosi, & §. sed & mentecaptis. Isti enim falli possunt facilliter. Et ideo ludus factus cum istis iudicatur factus per fraudem, & debet eis restitui quod perdidissent. Nec differt an perdant in ludis prohibitis, vel in non prohibitis, cum tales personæ non sint apte ad ludendum. Si autem sint mentis compotes non tamen sint sui iuris, restituendum est, quod eis auferatur, vt si sit seruus, vel filiusfamil. vel vxor, aut Monachus, & similes personæ, quæ non sunt sui iuris, sed sunt sub potestate aliorum, & nō habent aliquam administrationem. Idem dicit Raymundus lib. 2. titulo de nego. Et Tho. secunda secunda q. 32. est enim illicitum ex iure diuino, q aliquis lucretur ab his, qui rem suā alienare non possunt, sicut sunt furiosi, & minores, & huiusmodi. Est autem intelligendum de filiofamil. si non habeat aliquod peculium castrense, vel quasi castrense, quia si habet, potest ludere de illo cum sit dominus huius peculij, & habeat liberam administrationem eius. Quid autem si peculium castrense, vel quasi castrense, dicitur infra q. 58. Si autem non habeat tale peculium, non potest ludere, & si ludat, & perdat competit repetitio, etiam si sit seruus, qui perdit competit repetitio, qā nihil habet proprium, sed quidquid habet est domini, & sic perdit pecuniam alienā. Hoc verum est, nisi permittente domino seruus habeat aliquod peculium quod possit administrare, vt si quotidie seruus det domino certam pecuniam, & reliquū quod lucratur pertineat ad eum: Nam de illo potest disponere. Et ideo si perdit non competit repetitio, quia quantum ad illam pecuniam est sui iuris. Si autem non habeat tale peculium id, quod perdit est domini, & competit repetitio. Etiam si sit vxor, quæ est in potestate viri competit repetitio pecuniæ perditæ, quia vxor nihil habet in quo habeat plenam administrationem, nisi sint bona parafarnalia. In ceteris autem siue sint communia, siue dotalia nullam administrationem habet. Ideo si perdat de eis competit repetitio. Si autem de parafarnaliibus, quia quantum ad illa est sui iuris, non potest repetere. Quæ bona sint parafarnalia dicitur sequenti quaestione. Etiam si sit Monachus, qui perdit repetitio

fitio conuenit, quia monachus nihil proprium habet de quo possit ludere. Et hoc verum siue monachus habeat administrationem siue non, quia neutro modo habet aliquid proprium. Et tamen si non habuit administrationem alicuius peculij, facillior est causa repetendi. Si autem administrationem habuit, quia non habuit illam, nisi ad vtilitatem monasterij, & ipse nunquam potuit effici dominus alicuius rei illarum quas administrabat, semper perdidit rem alienā. Et ideo indistinctè competit repetitio, siue administrationem habuerit, siue non: in istis enim personis quæ non sunt sui iuris si aliquid perdunt, competit restitutio, vt dictum est. Idem etiam est de administratore rerum ecclesiasticarum, si nullas alias res habet si in ludo perdat competit repetitio, quia perdit rem alienam, scilicet, ecclesiā. Sciendum tamen in his, quod aut ille qui lucratus est vult sponte restituere, scilicet propter onus conscientie, aut repetitur ab eo pecunia. Si repetitur iudicialiter dabit ei qui potest de iure illum perere, scilicet ad quem pertinet cura istarum personarum, sicut fuerit iudicialiter diffinitum. Si sponte vult restituere nō debet restituere his qui perdidissent, sed illis in quorum potestate isti sunt, vt quod perdidit filius patri restituendum est, quod autem vxor restituit viro, quod seruus domino, quod religiosus monasterio, quod procurator, vel dispensator rerum ecclesiæ, restituitur ipsi ecclesiæ. Si autem ludens sit sui iuris, scilicet quia habet aliquod peculium, quod possit libere administrare, dicendum, quod si perdat in ludis nō prohibitis non competit repetitio, qui tamen lucratur peccat ludendo, & accipiendo pecuniam ex ludo, quia malo sine ludo. Et etiam non est conueniens modus acquirendi cum quis accipit rem alterius, & nihil dat illi pro ea, sed perdit eam inutiliter: repetitio tñ nō cōpetit, quia iste sponte luserit, & perdidit, & sine fraude. Ideo licet vterque peccet ludendo, & qui lucratur peccet lucrando, & accipiendo, quia tamen ludus non est prohibitus, nec aliqua lex compellit ad restitutionem non tenetur iste restituere ei a quo acquisiuit, nec etiā dare pauperibus, quia multa sunt illicite acquisita, quæ potest acquirens retinere, sicut est in meretricio, & histrionatu, & similibus, nec cogitur illa restituere ei a quo accepit, nec pauperibus dare: si tamen restituantur, vel pauperibus dentur acquisita per talem ludum, securior est acquirens in foro conscientie. Sunt tamen aliqui quos nos vulgariter non vocamus ludum alearum, & tamen per legem humanā possunt vocari ludi alearum, quia alea non videtur esse vnicus ludus, sed omnes illi ludi, qui innuntur præcipue fortunæ, & in quibus potest quis facilliter rem suam perdere, & in quibus fraudes multæ fieri possunt. In his ergo competit repetitio, sicut in illo ludo quem nos vulgariter vocamus ludum alearum, & taxillorum: cum ista repetitio competat ex lege, quæ vetat ludum aleæ. In omni, ergo ludo, qui comprehenditur nomine aleæ, fiet idem quod in alea, & poterit competere repetitio. Vnde in istis ludis, & in omnibus alijs vbi ludens solum lucrum intendit maxime si ipse attraxit alium ad ludendum videtur, quod fieri debeat repetitio, quia istud videtur esse contra ius diuinum, quod quis animo lucrandi alium trahat ad ludum, vt infra dicitur. Si autem sit proprie ludus alearum, dicunt quidam, quod id, quod in alea perditur non potest repeti, sed pauperibus erogari articulo decimo quarto, quaestione quinta, capitulo non sane, quia cum turpitudine versetur, potior est conditio possidentis. Mētus tamen Alph. Toft. in Matth. Pars III.

De hoc videtur etiam Raymundus lib. 2. tit. de neg. se.

fitio conuenit, quia monachus nihil proprium habet de quo possit ludere. Et hoc verum siue monachus habeat administrationem siue non, quia neutro modo habet aliquid proprium. Et tamen si non habuit administrationem alicuius peculij, facillior est causa repetendi. Si autem administrationem habuit, quia non habuit illam, nisi ad vtilitatem monasterij, & ipse nunquam potuit effici dominus alicuius rei illarum quas administrabat, semper perdidit rem alienā. Et ideo indistinctè competit repetitio, siue administrationem habuerit, siue non: in istis enim personis quæ non sunt sui iuris si aliquid perdunt, competit restitutio, vt dictum est. Idem etiam est de administratore rerum ecclesiasticarum, si nullas alias res habet si in ludo perdat competit repetitio, quia perdit rem alienam, scilicet, ecclesiā. Sciendum tamen in his, quod aut ille qui lucratus est vult sponte restituere, scilicet propter onus conscientie, aut repetitur ab eo pecunia. Si repetitur iudicialiter dabit ei qui potest de iure illum perere, scilicet ad quem pertinet cura istarum personarum, sicut fuerit iudicialiter diffinitum. Si sponte vult restituere nō debet restituere his qui perdidissent, sed illis in quorum potestate isti sunt, vt quod perdidit filius patri restituendum est, quod autem vxor restituit viro, quod seruus domino, quod religiosus monasterio, quod procurator, vel dispensator rerum ecclesiæ, restituitur ipsi ecclesiæ. Si autem ludens sit sui iuris, scilicet quia habet aliquod peculium, quod possit libere administrare, dicendum, quod si perdat in ludis nō prohibitis non competit repetitio, qui tamen lucratur peccat ludendo, & accipiendo pecuniam ex ludo, quia malo sine ludo. Et etiam non est conueniens modus acquirendi cum quis accipit rem alterius, & nihil dat illi pro ea, sed perdit eam inutiliter: repetitio tñ nō cōpetit, quia iste sponte luserit, & perdidit, & sine fraude. Ideo licet vterque peccet ludendo, & qui lucratur peccet lucrando, & accipiendo, quia tamen ludus non est prohibitus, nec aliqua lex compellit ad restitutionem non tenetur iste restituere ei a quo acquisiuit, nec etiā dare pauperibus, quia multa sunt illicite acquisita, quæ potest acquirens retinere, sicut est in meretricio, & histrionatu, & similibus, nec cogitur illa restituere ei a quo accepit, nec pauperibus dare: si tamen restituantur, vel pauperibus dentur acquisita per talem ludum, securior est acquirens in foro conscientie. Sunt tamen aliqui quos nos vulgariter non vocamus ludum alearum, & tamen per legem humanā possunt vocari ludi alearum, quia alea non videtur esse vnicus ludus, sed omnes illi ludi, qui innuntur præcipue fortunæ, & in quibus potest quis facilliter rem suam perdere, & in quibus fraudes multæ fieri possunt. In his ergo competit repetitio, sicut in illo ludo quem nos vulgariter vocamus ludum alearum, & taxillorum: cum ista repetitio competat ex lege, quæ vetat ludum aleæ. In omni, ergo ludo, qui comprehenditur nomine aleæ, fiet idem quod in alea, & poterit competere repetitio. Vnde in istis ludis, & in omnibus alijs vbi ludens solum lucrum intendit maxime si ipse attraxit alium ad ludendum videtur, quod fieri debeat repetitio, quia istud videtur esse contra ius diuinum, quod quis animo lucrandi alium trahat ad ludum, vt infra dicitur. Si autem sit proprie ludus alearum, dicunt quidam, quod id, quod in alea perditur non potest repeti, sed pauperibus erogari articulo decimo quarto, quaestione quinta, capitulo non sane, quia cum turpitudine versetur, potior est conditio possidentis. Mētus tamen Alph. Toft. in Matth. Pars III.

Idem etiam est de administratore rerum ecclesiasticarum, si nullas alias res habet si in ludo perdat competit repetitio, quia perdit rem alienam, scilicet, ecclesiā. Sciendum tamen in his, quod aut ille qui lucratus est vult sponte restituere, scilicet propter onus conscientie, aut repetitur ab eo pecunia. Si repetitur iudicialiter dabit ei qui potest de iure illum perere, scilicet ad quem pertinet cura istarum personarum, sicut fuerit iudicialiter diffinitum. Si sponte vult restituere nō debet restituere his qui perdidissent, sed illis in quorum potestate isti sunt, vt quod perdidit filius patri restituendum est, quod autem vxor restituit viro, quod seruus domino, quod religiosus monasterio, quod procurator, vel dispensator rerum ecclesiæ, restituitur ipsi ecclesiæ.

Si autem ludens sit sui iuris, scilicet quia habet aliquod peculium, quod possit libere administrare, dicendum, quod si perdat in ludis nō prohibitis non competit repetitio, qui tamen lucratur peccat ludendo, & accipiendo pecuniam ex ludo, quia malo sine ludo. Et etiam non est conueniens modus acquirendi cum quis accipit rem alterius, & nihil dat illi pro ea, sed perdit eam inutiliter: repetitio tñ nō cōpetit, quia iste sponte luserit, & perdidit, & sine fraude. Ideo licet vterque peccet ludendo, & qui lucratur peccet lucrando, & accipiendo, quia tamen ludus non est prohibitus, nec aliqua lex compellit ad restitutionem non tenetur iste restituere ei a quo acquisiuit, nec etiā dare pauperibus, quia multa sunt illicite acquisita, quæ potest acquirens retinere, sicut est in meretricio, & histrionatu, & similibus, nec cogitur illa restituere ei a quo accepit, nec pauperibus dare: si tamen restituantur, vel pauperibus dentur acquisita per talem ludum, securior est acquirens in foro conscientie. Sunt tamen aliqui quos nos vulgariter non vocamus ludum alearum, & tamen per legem humanā possunt vocari ludi alearum, quia alea non videtur esse vnicus ludus, sed omnes illi ludi, qui innuntur præcipue fortunæ, & in quibus potest quis facilliter rem suam perdere, & in quibus fraudes multæ fieri possunt. In his ergo competit repetitio, sicut in illo ludo quem nos vulgariter vocamus ludum alearum, & taxillorum: cum ista repetitio competat ex lege, quæ vetat ludum aleæ. In omni, ergo ludo, qui comprehenditur nomine aleæ, fiet idem quod in alea, & poterit competere repetitio. Vnde in istis ludis, & in omnibus alijs vbi ludens solum lucrum intendit maxime si ipse attraxit alium ad ludendum videtur, quod fieri debeat repetitio, quia istud videtur esse contra ius diuinum, quod quis animo lucrandi alium trahat ad ludum, vt infra dicitur. Si autem sit proprie ludus alearum, dicunt quidam, quod id, quod in alea perditur non potest repeti, sed pauperibus erogari articulo decimo quarto, quaestione quinta, capitulo non sane, quia cum turpitudine versetur, potior est conditio possidentis. Mētus tamen Alph. Toft. in Matth. Pars III.

men creditur, quod possit repeti. ff. de aleatoribus. lege vltima, & competit repetitio, vique ad annos quinquaginta, vt dicit constitutio Græca. C. de relig. & sumptibus funerum, & si quis existens in ludo aleæ rem suam vendiderit, non tenetur de emptione. ff. quarum rerum acti. non detur, l. si filio. §. primo, siue §. si in alea. Sic dicitur trigesima quinta distinctione, capitulo Episcopus, in glo. & extra de vita, & hon. cle. c. clerici, in glo. Sed doctor aliqui moderni dicunt, quod in acquisitis per aleas videtur esse aliquid illicitum ex iure diuino, scilicet, quod aliquis lucretur ab his qui rem suam alienare non possunt, sicut sunt furiosi, & minores, & huiusmodi, & quod aliquis trahat alium ex cupiditate lucrandi ad ludum. Et in his casibus tenetur ad restitutionem. Aliquid autem videtur esse vltius illicitum ex iure positivo ciuili, quod prohibet vniuersale tale lucrum, sed quia ius ciuile non obligat omnes, sed eos solos qui sunt his legibus subiecti, & iterum per desuetudinem abrogari potest, ideo apud illos qui sunt legibus astricti tenetur vniuersaliter ad restitutionem, nisi forte contraria consuetudo præualeat, aut nisi aliquis lucratus sit ab eo qui traxit eum ad ludum. In quo casu non tenetur restituere ei, quia ille qui amisit non est dignus recipere, lucrans tamen nō potest licite retinere tali iure positivo durante, vnde tenetur de hoc elemosynam facere. Et sic isti nolunt, quod qui lucratur ad aleas, teneatur generaliter ad restitutionem, sed colliguntur aliqua regulæ ex dictis eorum. Prima est, quod qui lucratur a personis, quæ non sunt sui iuris, quia sunt in potestate aliena, vel quia tales sunt, quod de iure indigent curatore, tenetur eis restituere. Et ista vera est simpliciter, tam in ludo alearum, quam in quocunque alio, cum isti nihil possint alienare. Et hoc indubitatum est. Secunda est, quod qui lucratur per fraudem tenetur restituere. Et hoc etiam verum est, tam in aleis, quam in quocunque alio ludo, siue ludatur ad lucrum, siue ad solum cibum, & potum. Tertia est, quod quicumque ex cupiditate lucrandi traxit alium ad ludum, & lucratus est, tenetur ei restituere. Ista etiam vera est, & non solum est intelligenda in ludo alearum, sed etiam in quocunque alio ludo, dum tamen per illum intendatur solum lucrum. Et patet, quia ipse dicit ibi, quod istud est de iure diuino, & postea ponit quid est illud, quod debet fieri de iure positivo ciuili, & tamen ius diuinum non distinguit ludum aleæ ab aliquo alio ludo, sed solum prohibet intentionem male accipiendi rem alienā. Et quia hoc potest fieri per quemcunque ludum in quo attenditur solum lucrum dicitur, quod in quocunque tali ille qui traxit alium ad ludum, & lucratus est, teneatur ei restituere. Et hoc rationale est, & credo esse verum, ideo licet lex humana non obliget ad restitutionem, nisi in ludo aleæ, & in illis quæ comprehenduntur nomine aleæ. Tenebitur ergo in foro conscientie ad restitutionem quicumque traxerit alium ad ludendum ex sola cupiditate, & lucratur ab eo. Idem etiam videtur si nemo alterum traxit, sed ambo æquali intentione conuenerunt ad ludendum intentione tamen lucrandi, quod tunc teneatur quilibet restituere, non tamē ei a quo acquisiuit, sed pauperibus. Et patet, quia inter istum casum, & præcedentē non differunt, nisi q vnus traxit ibi alij, hic autē neuter: intentio tamen lucrandi vtrobiq; est eadē. Quod aut quis traxerit alterū facit, q teneatur ei restituere, q tamē teneatur generaliter restituere, non sibi ex

men creditur, quod possit repeti. ff. de aleatoribus. lege vltima, & competit repetitio, vique ad annos quinquaginta, vt dicit constitutio Græca. C. de relig. & sumptibus funerum, & si quis existens in ludo aleæ rem suam vendiderit, non tenetur de emptione. ff. quarum rerum acti. non detur, l. si filio. §. primo, siue §. si in alea. Sic dicitur trigesima quinta distinctione, capitulo Episcopus, in glo. & extra de vita, & hon. cle. c. clerici, in glo. Sed doctor aliqui moderni dicunt, quod in acquisitis per aleas videtur esse aliquid illicitum ex iure diuino, scilicet, quod aliquis lucretur ab his qui rem suam alienare non possunt, sicut sunt furiosi, & minores, & huiusmodi, & quod aliquis trahat alium ex cupiditate lucrandi ad ludum. Et in his casibus tenetur ad restitutionem. Aliquid autem videtur esse vltius illicitum ex iure positivo ciuili, quod prohibet vniuersale tale lucrum, sed quia ius ciuile non obligat omnes, sed eos solos qui sunt his legibus subiecti, & iterum per desuetudinem abrogari potest, ideo apud illos qui sunt legibus astricti tenetur vniuersaliter ad restitutionem, nisi forte contraria consuetudo præualeat, aut nisi aliquis lucratus sit ab eo qui traxit eum ad ludum. In quo casu non tenetur restituere ei, quia ille qui amisit non est dignus recipere, lucrans tamen nō potest licite retinere tali iure positivo durante, vnde tenetur de hoc elemosynam facere. Et sic isti nolunt, quod qui lucratur ad aleas, teneatur generaliter ad restitutionem, sed colliguntur aliqua regulæ ex dictis eorum. Prima est, quod qui lucratur a personis, quæ non sunt sui iuris, quia sunt in potestate aliena, vel quia tales sunt, quod de iure indigent curatore, tenetur eis restituere. Et ista vera est simpliciter, tam in ludo alearum, quam in quocunque alio, cum isti nihil possint alienare. Et hoc indubitatum est. Secunda est, quod qui lucratur per fraudem tenetur restituere. Et hoc etiam verum est, tam in aleis, quam in quocunque alio ludo, siue ludatur ad lucrum, siue ad solum cibum, & potum. Tertia est, quod quicumque ex cupiditate lucrandi traxit alium ad ludum, & lucratus est, tenetur ei restituere. Ista etiam vera est, & non solum est intelligenda in ludo alearum, sed etiam in quocunque alio ludo, dum tamen per illum intendatur solum lucrum. Et patet, quia ipse dicit ibi, quod istud est de iure diuino, & postea ponit quid est illud, quod debet fieri de iure positivo ciuili, & tamen ius diuinum non distinguit ludum aleæ ab aliquo alio ludo, sed solum prohibet intentionem male accipiendi rem alienā. Et quia hoc potest fieri per quemcunque ludum in quo attenditur solum lucrum dicitur, quod in quocunque tali ille qui traxit alium ad ludum, & lucratus est, teneatur ei restituere. Et hoc rationale est, & credo esse verum, ideo licet lex humana non obliget ad restitutionem, nisi in ludo aleæ, & in illis quæ comprehenduntur nomine aleæ. Tenebitur ergo in foro conscientie ad restitutionem quicumque traxerit alium ad ludendum ex sola cupiditate, & lucratur ab eo. Idem etiam videtur si nemo alterum traxit, sed ambo æquali intentione conuenerunt ad ludendum intentione tamen lucrandi, quod tunc teneatur quilibet restituere, non tamē ei a quo acquisiuit, sed pauperibus. Et patet, quia inter istum casum, & præcedentē non differunt, nisi q vnus traxit ibi alij, hic autē neuter: intentio tamen lucrandi vtrobiq; est eadē. Quod aut quis traxerit alterū facit, q teneatur ei restituere, q tamē teneatur generaliter restituere, non sibi ex

Opi. S. Th. 2. 2. q. 32. ar. 7.

men creditur, quod possit repeti. ff. de aleatoribus. lege vltima, & competit repetitio, vique ad annos quinquaginta, vt dicit constitutio Græca. C. de relig. & sumptibus funerum, & si quis existens in ludo aleæ rem suam vendiderit, non tenetur de emptione. ff. quarum rerum acti. non detur, l. si filio. §. primo, siue §. si in alea. Sic dicitur trigesima quinta distinctione, capitulo Episcopus, in glo. & extra de vita, & hon. cle. c. clerici, in glo. Sed doctor aliqui moderni dicunt, quod in acquisitis per aleas videtur esse aliquid illicitum ex iure diuino, scilicet, quod aliquis lucretur ab his qui rem suam alienare non possunt, sicut sunt furiosi, & minores, & huiusmodi, & quod aliquis trahat alium ex cupiditate lucrandi ad ludum. Et in his casibus tenetur ad restitutionem. Aliquid autem videtur esse vltius illicitum ex iure positivo ciuili, quod prohibet vniuersale tale lucrum, sed quia ius ciuile non obligat omnes, sed eos solos qui sunt his legibus subiecti, & iterum per desuetudinem abrogari potest, ideo apud illos qui sunt legibus astricti tenetur vniuersaliter ad restitutionem, nisi forte contraria consuetudo præualeat, aut nisi aliquis lucratus sit ab eo qui traxit eum ad ludum. In quo casu non tenetur restituere ei, quia ille qui amisit non est dignus recipere, lucrans tamen nō potest licite retinere tali iure positivo durante, vnde tenetur de hoc elemosynam facere. Et sic isti nolunt, quod qui lucratur ad aleas, teneatur generaliter ad restitutionem, sed colliguntur aliqua regulæ ex dictis eorum. Prima est, quod qui lucratur a personis, quæ non sunt sui iuris, quia sunt in potestate aliena, vel quia tales sunt, quod de iure indigent curatore, tenetur eis restituere. Et ista vera est simpliciter, tam in ludo alearum, quam in quocunque alio, cum isti nihil possint alienare. Et hoc indubitatum est. Secunda est, quod qui lucratur per fraudem tenetur restituere. Et hoc etiam verum est, tam in aleis, quam in quocunque alio ludo, siue ludatur ad lucrum, siue ad solum cibum, & potum. Tertia est, quod quicumque ex cupiditate lucrandi traxit alium ad ludum, & lucratus est, tenetur ei restituere. Ista etiam vera est, & non solum est intelligenda in ludo alearum, sed etiam in quocunque alio ludo, dum tamen per illum intendatur solum lucrum. Et patet, quia ipse dicit ibi, quod istud est de iure diuino, & postea ponit quid est illud, quod debet fieri de iure positivo ciuili, & tamen ius diuinum non distinguit ludum aleæ ab aliquo alio ludo, sed solum prohibet intentionem male accipiendi rem alienā. Et quia hoc potest fieri per quemcunque ludum in quo attenditur solum lucrum dicitur, quod in quocunque tali ille qui traxit alium ad ludum, & lucratus est, teneatur ei restituere. Et hoc rationale est, & credo esse verum, ideo licet lex humana non obliget ad restitutionem, nisi in ludo aleæ, & in illis quæ comprehenduntur nomine aleæ. Tenebitur ergo in foro conscientie ad restitutionem quicumque traxerit alium ad ludendum ex sola cupiditate, & lucratur ab eo. Idem etiam videtur si nemo alterum traxit, sed ambo æquali intentione conuenerunt ad ludendum intentione tamen lucrandi, quod tunc teneatur quilibet restituere, non tamē ei a quo acquisiuit, sed pauperibus. Et patet, quia inter istum casum, & præcedentē non differunt, nisi q vnus traxit ibi alij, hic autē neuter: intentio tamen lucrandi vtrobiq; est eadē. Quod aut quis traxerit alterū facit, q teneatur ei restituere, q tamē teneatur generaliter restituere, non sibi ex

In quo casu non tenetur restituere ei, quia ille qui amisit non est dignus recipere, lucrans tamen nō potest licite retinere tali iure positivo durante, vnde tenetur de hoc elemosynam facere.

Et sic isti nolunt, quod qui lucratur ad aleas, teneatur generaliter ad restitutionem, sed colliguntur aliqua regulæ ex dictis eorum.

Prima est, quod qui lucratur a personis, quæ non sunt sui iuris, quia sunt in potestate aliena, vel quia tales sunt, quod de iure indigent curatore, tenetur eis restituere. Et ista vera est simpliciter, tam in ludo alearum, quam in quocunque alio, cum isti nihil possint alienare. Et hoc indubitatum est.

Secunda est, quod qui lucratur per fraudem tenetur restituere. Et hoc etiam verum est, tam in aleis, quam in quocunque alio ludo, siue ludatur ad lucrum, siue ad solum cibum, & potum.

Tertia est, quod quicumque ex cupiditate lucrandi traxit alium ad ludum, & lucratus est, tenetur ei restituere. Ista etiam vera est, & non solum est intelligenda in ludo alearum, sed etiam in quocunque alio ludo, dum tamen per illum intendatur solum lucrum. Et patet, quia ipse dicit ibi, quod istud est de iure diuino, & postea ponit quid est illud, quod debet fieri de iure positivo ciuili, & tamen ius diuinum non distinguit ludum aleæ ab aliquo alio ludo, sed solum prohibet intentionem male accipiendi rem alienā. Et quia hoc potest fieri per quemcunque ludum in quo attenditur solum lucrum dicitur, quod in quocunque tali ille qui traxit alium ad ludum, & lucratus est, teneatur ei restituere. Et hoc rationale est, & credo esse verum, ideo licet lex humana non obliget ad restitutionem, nisi in ludo aleæ, & in illis quæ comprehenduntur nomine aleæ. Tenebitur ergo in foro conscientie ad restitutionem quicumque traxerit alium ad ludendum ex sola cupiditate, & lucratur ab eo. Idem etiam videtur si nemo alterum traxit, sed ambo æquali intentione conuenerunt ad ludendum intentione tamen lucrandi, quod tunc teneatur quilibet restituere, non tamē ei a quo acquisiuit, sed pauperibus. Et patet, quia inter istum casum, & præcedentē non differunt, nisi q vnus traxit ibi alij, hic autē neuter: intentio tamen lucrandi vtrobiq; est eadē. Quod aut quis traxerit alterū facit, q teneatur ei restituere, q tamē teneatur generaliter restituere, non sibi ex

Idem etiam videtur si nemo alterum traxit, sed ambo æquali intentione conuenerunt ad ludendum intentione tamen lucrandi, quod tunc teneatur quilibet restituere, non tamē ei a quo acquisiuit, sed pauperibus. Et patet, quia inter istum casum, & præcedentē non differunt, nisi q vnus traxit ibi alij, hic autē neuter: intentio tamen lucrandi vtrobiq; est eadē. Quod aut quis traxerit alterū facit, q teneatur ei restituere, q tamē teneatur generaliter restituere, non sibi ex praua

Præua intentione, quam habes ludens ad lucrandam qualiter non debet, & de quo non debet. Et quia etiã in secundo casu est istud, tenebitur quilibet lucrans ad restitutionem: non tamen tenebitur eia quo lucratus est, quia non traxit eum, sed tenebitur pauperibus dare.

Quarta regula est, q̄ quantum ad hoc, quod ius positiuum ciuile disponit, q̄ possit semper reperi, q̄ perditur in alea, quod non tenentur omnes, sed solæ illæ gentes, quæ obseruant istud ius. Nam aliqua regna sunt, quæ non habent Imperatorem, tanquam superiorum in temporalibus, sicut est rex Hispaniæ, & ideo non tenentur ad seruandũ iura ciuilia, quæ ab Imperatoribus condita sunt, nisi ipsi de nouo illa sibi instituant. Et ideo tales non tenebuntur ad restitutionem in omni casu quantum ad ea, quæ acquiruntur in ludo aleæ ex vigore legum ciuiliũ, nisi ipsi sibi leges de hoc instituant.

De hoc extat Urbani II. Bulla confirmas promissionem Imp. Henrici secundum de libertate regni Hispaniæ ab obedientia Imperii.

Sciendum tñ, q̄ ludus alearum nõ solum lege Ecclesiastica, & ciuili prohibetur, sed et Arist. 4. Ethic. c. 4. dicit aleatores esse iliberales, quia lucratur a quibus non oportet, sed magis illis dare oportet, & sustinet multa opprobria propter ludum istum, & lucrum, unde ait. Aleator, & mortuorum spoliator, & latro iliberalium sunt turpes lucratores. Lucri enim gratia vtrique negociantur, & opprobria sustinent, & hi quidem, scilicet latrones, & spoliatores sepulchrorum pericula maxima luci gratia; hi autem aleatores ab amicis lucrantur quibus oportet dare vtrique. Vnde non oportet lucrari volentes turpes lucratores, & omnes tales vtrique sumptiones iliberales. Et sic omnis aleator est avarus, & turpis cum latroni, & spoliatori sepulchrorum associetur aleator, ergo malus est, & totaliter rearguendus. Alio modo solet dici, q̄ in foro conscientie, nunquam potest retineri id, quod in ludo aleæ acquiritur, sed semper est restituendum, vel ei, qui perdidit, vel pauperibus. Differt tamen an aliquis voluntarius, & ex cupiditate lucrandi ad ludum venit, vel attractus ab alio per vim, vel nimiam importunitatem. Si primo modo si amiserit non potest repetere: si lucratur tenetur ad restitutionem saltem in foro conscientie. Et non differt an attraxerit aliquem alium, vel non; dum tamen sponte luserit ad lucrandũ. Si secundo modo si quid perdit potest repetere, quia tam in foro contentioso, q̄ in foro conscientie sibi debetur; si autem lucratus est non tenetur restituere ei a quo acquiriuit, sed tenetur pauperibus erogare. Idem dicitur in illo, qui infirmus, vel debilis existens ludit modicum causa recreationis etiam si nemo eum attraxerit, dum tamen ipse neminem attraxerit, quia debet sibi restituere, quod acquisitum est ab eo. Quidquid tamen acquiritur in alea si restituatur ei, qui perdidit etiam si ipse attraxerit ad ludum satisfactum est; licet non teneatur lucrans restituere ei; sic videtur Raymundus, & Alexan. distinguere. Et ista eadem distinctio colligitur ex verbis beati Tho. de Aquino, sed quantum ad illos, qui non subditi sunt legi ciuili, non tenentur secundum eum in omni casu ad restitutionem. Vt si quis venit ad ludum sponte causa recreationis, & luserit aliquid; si lucratur non tenetur secundum eum restituere, nec etiam pauperibus dare. Et si quis tractus est ad ludum non tenetur, quod acquiriuit restituere, nec pauperibus dare; motiũ eius est, q̄ ex iure diuino non tenetur cum non haberit intentionem, corruptiã lucrandi, sed accessit causa solatiũ solum, vel principaliter, vel quia tractus est per vim, aut magnam importunitatem. Lex autem humana non obligat eum ad aliquid cum non sit subiectus legi ciuili, ideo poterit licite retinere id, quod acquiriuit.

Istud videtur esse verum secundum subtilitatem, & rigorem iuris, & ita approbat Ioan. in sum. confessorum lib. 2. titulo 8. q. 24. distinctio tamen supra posita, scilicet q̄ in omni casu debeat restituere, vel dari pauperibus magis obseruatur in foro conscientie. Et ratio est, quia licet quis ad ludum aleæ a principio venerit causa solatiũ, aut attractus: difficile tamen est, q̄ non habeat postea desiderium immoderatum lucrandi. Et quia non est iste modus conueniens acquirendi, scilicet quia est contra ius diuinum velle taliter acquirere, tenebitur ad restitutionem semper lucrator, vel ad erogandum pauperibus si attractus est ab eo cui lucratus est pecuniam.

Ex hoc patet, quando potest fieri elemosyna de acquisitis in alea, & in alijs ludis, scilicet quia quando-cunque non tenetur lucrator restituere eia quo acquiriuit potest elemosynam facere, vel tenetur, sicut est de alea, in qua non potest retineri, quod est acquisitum, vt dictum fuit.

An vxor possit facere elemosynam sine licentia viri. Quæst. LVII.

QVAERITUR nũc quis potest facere elemosynam, & quare de elemosynis corporalibus: nam de spiritalibus nemo est, qui non possit facere elemosynam aliquam: cum quantum ad illas quilibet sit sui iuris, sed de corporalibus est dubium, quia quedam persone sunt, quæ non sunt sui iuris, vt vxor filius, seruus monachus dispensator rei aliene, & generaliter omnes alij, qui de iure habent tutorem, & curatorem. Et est primo dubium de vxore an possit facere elemosynam: aliqui dicunt, quod sic, quia vir, & vxor sunt æquales cum sint assumpti in societate, vt dicit Aug. nam propter hoc non est facta mulier de alia parte corporis viri, nisi de latere, vt putaretur focia, & non de pedibus ne putaretur ancilla, sic dicit magister. secundo sen. di. 18. ergo potest vxor quicquid vir, sed ille potest dare elemosynam, ergo & illa.

Item vir, & vxor habent bona communia præter bona propria vtriusque, ergo de illis saltem cum sint communia, poterit vxor elemosynam dare.

Item de beata Lucia legitur, quod ignorante sponso dabat elemosynas, & postea ille conquestus est, & tamen ibi erat matrimonium cum esset per verba de presenti, ergo viro nesciente, vel nolente potest elemosynam dare vxor.

Dicendum, quod dare elemosynam est administrare pecuniam aliquam, vel rem, quæ pecunia mensuratur, ideo non potest quis licite elemosynam facere, nisi de illa re cuius habet administrationem liberam, vel saltem extendentem se ad hoc, quod possit facere elemosynam; vxor autem non habet regulariter administrationem rerum, sed pertinent omnia ad virum, ideo regulariter non pertinet ad vxorem sine licentia viri, vel consensu tacito, aut expresso elemosynam dare. Sed distinguendum est, quod aut vult dare pauperi constituto in extrema necessitate, aut extra illam: si in illa potest non expectata licentia viri, cum ipse vir teneretur elemosynam facere occurrente sibi tali casu: immo etiam si vir prohibeat expresse in illo casu vxori dare elemosynam: poterit dare: immo tenetur si aliquid habere potest de quibuscunque bonis vnde det, quia etiam furari aliena bona, vel palam rapere in hoc casu liceret tam ipsi indigenti, quam cuiuscunque alteri ad dandum ei, vt dictum est supra questione quinquagesima.

Si

Si autem non sit pauper in extrema necessitate nõ potest dare regulariter elemosynam sine licentia viri, & tamen est distinguendum, quod aut ista elemosyna sit de bonis viri, id est, de illis, quæ ipse habuit ante matrimonium, vel de bonis dotalibus vxoris, vel de bonis communibus, vel de bonis paraphernalibus ipsius: de primis nihil potest dare vxor, quia illa sunt omnino aliena tam quãtum ad dominium quãtum ad administrationem, si de dotalibus dicendum, q̄ nec potest dare sine viri licentia, quia licet dominium rerum dotalium de iure naturali sit penes vxorem, de iure tamen ciuili est penes virum, qui habet administrationem istorum bonorum. C. de iur. doti. in rebus. & C. de rei vendit. l. dote ancillam. & hoc est, quia vsusfructus rerũ dotaliũ pertinet ad virum propter onera matrimonij, quæ ipse tenetur sustentare, & si vxor faceret elemosynam de rebus dotalibus vsurparet administrationem quam non habet, & insuper præiudicaret viro, quia subtraheret ei partem vsusfructus cum diminuendo bona dotalia minuatur vsusfructus illorum: si autem sint bona communia, id est, illa, quæ constante matrimonio acquiruntur, siue sint fructus provenientes ex rebus viri, & vxoris, aut alterius eorum, vel quomodocunque eis proueniant præter illa bona, quæ habuerunt ante matrimonium, quæ omnia vocantur bona communia, & de istis non potest regulariter vxor facere elemosynam, quia sunt bona viri quãndiu manet matrimonium, & pertinent ad eius administrationem, potest tamen vxor facere elemosynam de rebus istis, scilicet, de pane, & vino, & similibus, quæ bono, & approbato more solent ad dispensationem vxoris pertinere, quia licet tota dispensatio rei familiaris sit viri, ex consuetudine tamen communi, & approbato more relinquuntur vxoribus administratio istarum paruarum rerum, vt panis, & vini, & ceterorum, quæ pertinent ad vsum quotidianum, & ideo licite de illis vxor facere poterit elemosynam dum moderate det secundum facultates viri, & secundum maiorem, vel minorem necessitatem pauperum, & eorum multitudinem, & debet sibi semper conformare conscientiam, quod nõ displiceat viro de hoc, id est, quod licet absente viro fiat hoc, debet habere vxor conscientiam, quod placeret ei de illis si præsens esset, & non obstat ad hoc si aliquando vir prohibuerit vxori dare elemosynam, quia mariti solent facere vxoribus prohibitiones absolute dicentes nunquã des elemosynam in absentia mea, & non faciunt hoc, vt vxores totaliter distrahant ab elemosyna danda, sed vt temperent eas ab excessu quem suspicantur contra eas in dando. potest etiam vxor formare conscientiam ex qualitate, & miseria pauperis, scilicet, cogitando, quod si maritus illum pauperem videret omnino sibi placeret, quod fieret ei elemosyna, si autem conscientia vxoris omnino dicitur sibi, quod viro displiceret ista elemosyna, & scandalizaretur de ea si sciret, deponat conscientiam istam si potest persuadendo sibi contrarium, & tunc dabit elemosynam, si autem nõ potest, sed credit, quod omnino viro displiceret, non debet dare elemosynam, sed dolere, quod nõ licet sibi dare, & sic intelligitur illud quod dicit Augustinus in Epistola ad Deditiam. & 3. q. 5. cap. quod Deo, scilicet, nihil de tua veste nihil de auro, vel argento, vel quacunque pecunia, vel rebus terrenis tuis sine arbitrio viri facere potuisti. & quia dicitur de rebus tuis potest intelligi de communibus, quia pertinent ad virum, & vxorem, vel de dotalibus, quæ sunt vxoris, & tamen de iure ciuili est dominium, & administratio penes virum, vt dictum est, si autem intelligatur de parapher-

Alph. Tost. in Matth. Paris 111.

nalibus consilium est, & non præceptum, vt dicit ibi glo. magis tamen proprie potest intelligi de bonis dotalibus, quia illa mulier volebat facere de rebus suis, sicut soluto matrimonio, quia ambo coniuges simul continentiam voverant, & sicut soluto matrimonio dos reddit ad vxorem, ita nunc volebat disponere de dotalibus bonis: dicit tamen August. quod nõ potest, quia adhuc matrimonium manet, sicut prius licet carnaliter non conueniant, ad cetera tamen obsequia, & subiectionem, ita nunc manebat illa obligata viro, sicut prius: si autem sint bona paraphernalia potest vxor de illis elemosynam facere viro innito, quia in illis habet plenam administrationem etiam durante matrimonio. C. de pact. conuen. l. hac lege. dicitur bona paraphernalia illa bona, quæ habet vxor vltra dotem, & dicuntur a para, quod est iuxta, & pherna, quod est dos, & est alia ratio in bonis istis quã in dote, quia vsusfructus dotis pertinet ad virum de iure, vt sustentet onera matrimonij, si autem alia bona habet vxor, quæ nõ sunt dos, non pertinet vsusfructus ad virum: ideo manet administratio libera vxori in illis, & in hoc non præiudicatur viro: ipse. n. videtur a principio cum quantis bonis dotalibus vxorem accipere vult cum de præiudicio suo agatur accipiendo eam cum parua dote, si tamen acceperit eam cum quantacunque dote, & vltra illam vxor habuerit alia bona, nihil habet vir in illis, scilicet, nec dominium, nec administrationem, sed cogitur supportare onera matrimonij suscipiendo solum vsum fructum dotis, & administratio reliquorum bonorum pertinebit totaliter ad vxorem, & de illis poterit facere elemosynam inuito viro. Contuetudo tamen q̄ habeat vxor bona paraphernalia apud paucas gentes est, sed communiter est consuetum, quod quicquid vxor habet quando in matrimonium assumitur, siue sit proprie dos, siue nõ, computatur nomine dotis, & pertinet totum ad administrationem viri, & sic nõ poterit vxor elemosynam de illo facere, quia iudicatur esse de dote. dicit aut q̄ interdum est proprie dos, & interdum nõ, quia illa bona, quæ postuellig habent quã primo maritantur vocantur dos, si autem transcãt ad secundum matrimonium iam nõ solum appertant secum, quæ prius fuerunt eis assignata in dorem, sed etiam illa bona, quæ acquisierunt constante primo matrimonio, quæ erant communia eis, & viris, & ideo totum hoc, q̄ auferunt ad secundum matrimonium nõ est proprie dos, sed large potest vocari dos, & pertinet administratio eius ad virum pro sustentandis oneribus matrimonij, sicut fit in dote. & ideo nõ habet vxor administrationem aliquã in bonis istis, nec potest de eis facere elemosynam. Ista oia vera sunt, nisi vxor sit valde lucrosa, quia forte opera eius sunt utiliora rei familiaris quam opera viri, & tunc potest vxor sine viri licentia dare elemosynam secundum conditionem lucri moderate, ita vt vir non egeat, cũ etiam ipsa teneatur laborare ad sustentationem onerum matrimonij, caueat tamen vxor quãdo dat elemosynam ne dicat viro, quod nõ dedit, ne per hoc perdat mercedem suam.

Ad primum dicendum, q̄ vir & vxor assumunt ad societatem, & tamen vir solus administrat, vxor autem nõ, pro quo sciẽdum q̄ secundum Arist. 1. Polit. cap. 1. sunt quinque communicationes inter homines, scilicet, naturalis de spotica, œconomica, homogalactica, politica, quæ istarum sunt inter virum, & vxorem, scilicet, naturalis, & œconomica: est naturalis communicatio prima omnium, quæ est propter simile tertium derelinquere. 1. Polit. cap. 1. & ista est solus viri ad vxorem: alia erat œconomica, & ista est domestica, scilicet, in quantum conueniunt aliquæ persone

E 2 ad con.

ad constituendum domum vnam, & ista constat ex viro, & vxore, patre, & filijs domino, & seruis, eadem tamen persona est vir pater, & dominus, sed habet diuersa nomina secundum aliud, & aliud: in communicatione naturali vir, & vxor sunt vere socij, & in hoc non est maior vir vxore, quia illa solum est in quantum conueniunt vir, & vxor ad gignendum, & in hoc actu est equale ius amorum, scilicet, quia neuter habet potestatem corporis sui, sed alius, & equaliter debitum petunt. prima Corint. septimo, quantum ad communicationem œconomicam vir, & vxor non sunt socij, quia in œconomia necesse est dari vnicui caput, quod vocatur œconomicus, & ille est rector familiæ, & hoc modo vir non est socius vxoris, sed princeps, & caput eius, sic dicitur prima Corint. vndecimo, quod vir est caput vxoris, sicut Christus est caput viri, habere autem administrationem aliquam in bonis, quæ pertinent ad sustentationem vitæ, non pertinent ad communicationem naturalem, sed ad œconomicam, & quia in ista vir, & vxor non sunt socij, sed solus vir est caput, & œconomicus, ad eum pertinet tota administratio bonorum, nisi quorundam paruorum, quæ ad vsum quotidianum pertinent, scilicet, panis, & vini quorum administratio, & alium similibus ex communi consuetudine ad vxores pertinet.

Ad secundum dicendum, quod vocantur bona communia ea, quæ constante matrimonio acquiruntur, non quod communiter administratio pertineat ad virum, & ad vxorem, sed quia de bonis vtriusque & laboribus acquiruntur, & soluto matrimonio diuidentur inter eos, vel inter hæredes eorum tanquam communia, constante tamen matrimonio ad solum virum pertinet eorum administratio, cum etiam administratio rei dotalis pertineat ad solum virum, & tamen dos ipsius vxoris est.

Ad tertium dicendum, quod Lucia poterat dare eleemosynam, quia habebat sponsum, & non maritum, nam licet quantum ad veritatem matrimonij non differat esse consummatum, vel non consummatum, quantum ad alia tamen differt: nam ante consummationem vxor non est in potestate viri cum nõ dum sit ei tradita, & etiam bona dotalia non sunt in eius potestate, sed in potestate patris puellæ, vel tutoris, aut curatoris, & quia Lucia erat sub potestate matris, de licentia eius vendidit patrimonium suum, & dedit pauperibus, & non poterat sponsum hoc prohibere etiam si sciret, quia poterat ipsa dicere, quod volebat intrare religionem, & si intraret venderet dotem, vel donaret monasterio, vel si hoc facere nollet, non requisito sponso vendere poterat, si tamen diceret, quod volebat manere in seculo non poterat inuito, vel nesciente eo dotem vendere, quia erat in preiudicium ipsius cum a principio contractus matrimonij fuisset conuentum de dote, & propter hoc quando Lucia vendebat patrimonium suum, quod pertinebat ad dotem ne sponsum eam impediret dixit ei, quod vendebat hoc, quia volebat emere aliam possessionem meliorem, & assensit sponsum, cepitque esse mediator in venditionibus.

An filius sub potestate paterna existens possit eleemosynam facere. Et quod triplex potest esse peculium filij. *Quest. LVIII.*

QVAERITVR an filius existens sub potestate paterna possit eleemosynam facere. Dicunt quidam, quod sic, quia quilibet potest dare, quod suum est, sed res patris sunt filij, est enim filius dominus rerum paternarum,

etiam viuente patre: Instituit de hære. quali. §. sed sui. ergo potest facere eleemosynam de rebus patris.

Item laudabilior est vñs diuitiarum quando conuertuntur ad bonum spirituale quam cum expenduntur in bono corporali, potest tamen filius vti rebus paternis ad bonum corporis sui: ergo potest de eis dare eleemosynam, quod est ad bonum animæ.

Dicendum, quod cum eleemosynam non possit dare, nisi ille qui habet administrationem rerum, & filius existens in potestate patris non habet regulariter administrationem aliquarum rerum: ideo nõ potest regulariter dare eleemosynam: est tamen distinguendum, quod aut habet filius peculium aliquod præter bona patris aut non, peculium filij potest esse triplex, scilicet, castrense, vel quasi castrense, secundum est profectitium, tertium est aduentitium. peculium castrense dicitur a castris, idest, illud quod filius acquirit in militia siue sit stipendium suum siue sit de præda belli iusti: quasi castrense vocatur illud quod habet aliquam similitudinem cum hoc, & ita pecunia quam acquirit filius familias de aduocatione, vel de salario publico si est iudex, dicitur quasi castrensis, quia aduocare, & iudicare est quasi quoddam militare, sic etiam vocari potest quasi castrense peculium illud quod acquirit filius familias intuitu Ecclesiæ si clericus sit, siue de beneficio, siue quomocunque alio proueniat intuitu Ecclesiæ, sic etiam pecunia quam acquirit filius familias de lectura sua si est doctor, idest, habens officium docendi est quasi castrensis, & maxime in foro conscientiarum respectu istius peculij filius habet plenum ius proprietatis, & administrationis: nam censetur quantum ad hoc pater familias. ff. ad Macedo. l. i. §. vltimo. & l. z. C. de inoffi. testa. l. vltima. & ideo de hoc peculio libere potest dare eleemosynam etiam prohibente patre.

Profectitium peculium dicitur, quod de rebus patris, vel earum occasione prouenit, & dicitur profectitium, quia ex istis rebus proficitur, idest, prouenit, vt si pater det filio administrationem alicuius rei, & cum illa lucretur filius aliquid, vocatur illud lucrum profectitium, & in isto nihil habet filius quantum ad proprietatem, nec quantum ad administrationem, sed ita iudicatur de eo, sicut de rebus illis, quæ totaliter sunt patris, & ideo filius non potest de isto peculio eleemosynam dare, nisi in casu in quo potuerit dare de rebus, quæ sunt proprie paternæ.

Aduentitium peculium dicitur, quod aduenit quasi ex causa extranea, & istud est, quod filius acquirit causa matris, vt si aliqui cognati matris dent isti aliquid propter matrem suam, vel permittant ei administrationem alicuius rei, in qua lucretur, vel si aliquis alius extraneus causa matris, vel lineæ maternæ donet aliquid ei, & generaliter omnia lucra, quæ filius familias habere potest, quæ non sint castrensia, vel quasi nec profectitia, vndeunque sint vocantur aduentitia, & ista sunt ipsius filij quantum ad proprietatem, & tamen quantum ad vsum fructum, & administrationem solius patris sunt, vt Instituit per quas personas nobis acquiritur. & ff. de usufructu. l. vñ. & in quatuor legibus sequentibus. & de isto aduentitio dicendum etiam sicut de profectitio, quod non potest dare filius familias de illo eleemosynam, nisi in casu, in quo potest dare de rebus paternis non habendo peculium, si autem filius familias non habet peculium, aut occurrit pauper existens in extrema necessitate aut extra illam, si in extrema necessitate tenetur dare eleemosynam de rebus patris si ille non est præsens, & habet aliquid in promptum, quod dare possit, & non requiritur ad hoc consensus patris, quia filius debet iudicare,

iudicare, quod pater si esset præsens daret eleemosynam cum dare teneretur, & tamen si sciat, quod pater propter suam tenacitatem non daret eleemosynam, in illo casu ipse dare poterit nihilominus: immo etiam si pater veteret, quia hæc obligatio est simpliciter ad dandum cum liceat indigenti in tali casu furari, vel rapere si nemo ei dat, & cui libet alteri, licet pro ipso furari si alter non habet ad subueniendum ei: si vero non sit extrema necessitas non potest dare filius de bonis paternis eleemosynam regulariter, nisi in aliquibus rebus parvis, quæ non inferant notabile incommutamentum, sicut paucum de pane, & de vino, quia de his potest filius verisimiliter credere, quod pater si præsens esset daret, & quod non displicebit ei cum sciuerit. Prædicta vera sunt quando manet filius cum patre, si tamen filius de licentia patris esset in scholis, vel peregrinatione, posset de pecunia quæ ei dedit pater pro sustentatione, vel de peculio profectitio, & aduentitio eleemosynam dare, ar. ff. de iudi. l. si longius. & ff. ad Macedo. l. item si filius. §. quod dicitur, aliter autem filio non licet dare eleemosynam, quia non habet pecuniam administrationem.

Ad primum dicendum, quod potest dare quilibet quod suum est, bona tamen patris non sunt filij viuente patre, & si ipse dicatur Dominus bonorum paternorum istud est per quandam fictionem iuris in quantum speratur successurus in bonis illis, & iura reputant eum eandem personam cum patre, & tamen sic non est in veritate eadem persona, ita nec est vere dominus, & patet, quia si esset vere dominus posset prohibere patrem vendere aliquid de illis bonis, & tamen non potest etiam si pater dissipet illa: ergo non est dominus, & consequenter non habet administrationem aliquam in eis.

Ad secundum dicendum, quod filius potest rebus paternis vti ad corporis sustentationem, quia parentes tenentur alere filios, nisi ipsi propter aliqua crimina demereantur perdere alimenta, & sic possunt ipsi se alere de bonis paternis, de eleemosyna autem leucus est: ideo non potest filius dare de bonis paternis eleemosynam, regulariter aliter potest, quia filius de bonis paternis potest accipere id quod est necessarium accipi, & quia sustentatio corporalis est simpliciter necessaria, potest se filius alere de bonis parentum.

Dare autem eleemosynam non est necessarium: ideo non potest dare, si tamen accidat casus, in quo eleemosyna cadat sub necessitate, sicut existente paupere in extrema necessitate, potest filius dare eleemosynam de rebus patris ipso nesciente: immo etiã prohibente, vt supra dictum est.

An seruus possit facere eleemosynam. *Quest. LIX.*

QVAERITVR an possit seruus dare eleemosynam, aliqui dicunt, quod sic, quia præsumendum est bonum de quolibet quousque probetur contrarium, dare autem eleemosynam bonum est: ideo seruus potest præsumere, quod dominus vellet facere eleemosynam quousque constet ei contrarium: ergo poterit seruus, vel ancilla eleemosynam facere, nisi prohibeatur a domino.

Item eleemosyna facta a famulis valet ad salutem dominorum, sicut patet in suffragiis mortuorum, quia serui dant eleemosynam pro dominis, & amici pro amicis, tenentur tamen serui procurare bonum dominorum, & potius spirituale, quam temporale, quia maius est: ergo poterit seruus de rebus domini eleemosynam facere.

Dicendum, quod aut accipitur seruus proprie pro eo, qui emptius est, vel seruituti subditus quomodo Alph. Toft. in Matth. Pars III.

docung; per ius gentium, vel per ius posituum, vel vocatur seruus ille, qui alteri seruit, idest, famulus, vel seruitor. Si primo modo seruus nihil potest habere proprium, quia cum ipse non sit iuris sui, quantum ad personam alterius est simpliciter. primo Politico. cap. 2. quod possidet ab alio non poterit aliquid possidere, vnde si aliquid acquirit non acquirit sibi, sed domino, & istud est regulare, potest tamen seruus ex permissione domini habere peculium, vt si conueniat dominus cum seruo, quod det sibi certum quid quotidie, & quidquid aliud acquisierit suum sit, tñc habebit seruus peculium, & illius habebit liberam administrationem postquam dominus semel hoc permiserit, & quantum ad illud est quasi liber, vnde de eo eleemosynam facere potest etiam nolente domino, si autem non habet peculium, aut occurrit pauper in extrema necessitate, & tunc potest eleemosynam dare nesciente domino etiam si dominus prohiberet cum posset furari domino ad dandum in illo casu, si non est extrema necessitas non potest seruus dare eleemosynam, nisi forte aliquid valde paruum de pane, vel de vino considerata pauperis necessitate si puraret, quod domino de hoc placeret, aliter autem nihil dare licet, cum nullum ius habeat in rebus domini.

Si autem sit seruus. i. famulus, qui liber est, potest habere peculium, de quo dare possit eleemosynam, quia quantum ad illud omnino liber est, etiam de eo quod dominus daret sibi pro seruitio, quia illud suum est, de rebus tamen domini non potest dare aliquid pauperibus, nisi sicut seruus emptitius, quia nullum ius habet in rebus domini etiam si constituerit eum dominus dispensator, vel administrator rerum suarum, quia non constituit dispensator, vt possit aliquid donare, sed solum, vt possit acquirere de domino administrationem, & tamen qui habet aliter administrationem habet maiorem libertatem ad dandum interdum aliquid paruum de rebus domini pauperi occurrenti, quam seruus, qui nullam habet administrationem, quicquid tamen isti dederint non prodest eis, sed dominis, nisi in quantum habent ipsi bonam voluntatem dandi, dominis autem proficit si de hoc eis non displicet, vel si nõ displiceret quando istud sciret, hoc generale est in omnibus dispensatoribus dominorum, & etiam bonorum Ecclesiasticorum, quia in rebus valde paruis ex quibus non inferitur sensibile incommodum considerata pauperum necessitate licet eis dare aliquid, dum tamen putat, quod dominis hoc placeret, aliter autem nihil dare debent.

Ad primum dicendum, quod seruus non debet presumere de domino, quod velit facere quancunque eleemosynam, nisi de hoc constet ei. Nam non est præsumendum de quolibet bonum, nisi illud quod est necessarium, dare autem eleemosynam non est necessarium semper: nõ debet credere seruus, quod dominus vellet dare eleemosynam quancunque pauper occurreret, sed quancunque est pauper in extrema necessitate, & tunc est domino inconsulto eleemosynam dare potest, vt dictum est, quod aut dicitur quilibet esse bonum præsumendum est sensus. i. quod nullus est presumendus malus, quia incumbit homini de necessitate moris esse bonum, & tamen non presumitur aliqua bonitas specialis de aliquo, nisi constet, nisi sit bonitas ad quam est obligatus.

Ad secundum dicendum, quod suffragia, quæ fiunt pro mortuis a quibuscunque fiant nõ profunt eis, nisi in quantum ipsi viuētes meruerunt, quod similia eis pdeserit, vt ait Aug. & sic eleemosynæ, quæ fiunt a viuētib; pro mortuis quæ eis profunt sunt aliquo modo suæ, in quantum ipsi viuētes meruerunt, vt sibi prodesserit, sic etiã ad hoc, quod aliqua eleemosyna facta ab vno viuente

te pro altero viuente proficit ei, oportet, quod sit aliquo modo sua, non tamen est sua si sibi displicet: ideo a seruis non debet fieri elemosina pro dominis de bonis eorum, nisi constet seruis, quod dominis placeret, siue expresse, siue per aliqua signa.

An monachus possit dare elemosinam. Et quod de superfluis Abbas tenetur dare elemosinam. Quæst. LX.

QUÆRETUR an monacho liceat dare elemosinam. Dicunt quidam, quod sic, scilicet, sine licentia cuiuscunque, quia vnum bonum non præiudicat alteri, sed bona omnia bona consonant, sicut vero omnia vera. primo Ethico, esse tamen monachum bonum est: ergo non impeditur per hoc ad dandum elemosinam, quod bonum est.

Item in scriptura laudatur valde elemosina: nam ut dicit Ambrosius, summa Christianæ religionis consistit in pietate, id est, in elemosinarum largitione: si tamen monachus non posset dare elemosinam, esset deterioris conditionis, quam ceteri homines: ergo potest dare elemosinam. Aliqui volunt, quod nullo modo possit, quia monachus nihil habet, quia etiam voluntatem non habet. 54. dist. cap. Abbati. & 12. q. 1. cap. non dicatis. nec etiam Papa facere possit, quod Monachus manens monachus possit habere proprium, extra de statu monach. cap. cum ad monasterium.

Dicendum, quod aut monachus habet administrationem aliquam, sicut Abbas, Vicarius, & similes, vel nullam habet: si habet aliquam potest dare elemosinam facere: immo tenetur quidquid superest vltra necessitates monasterij erogare in pias causas (dicente Christo) quod superest dare elemosinam, & omnia munda sunt vobis. 12. q. 1. quia tua. & 86. dist. cap. non satis. & hoc intelligitur de illis, qui habent supremam administrationem respectu monasterij alicuius, quia cum ad illos pertineat considerare de bono totali ipsius monasterij ipsi iudicabunt quid sit necessarium monasterio, & quid superabundans, sicut est Abbas in monasterio, alij sunt autem habentes minores administrationes sub Abbate ex commissione eius, & ad istos non pertinet agere, nisi secundum, quod eis committitur: possunt ergo isti aliqua parua dare interdum pauperibus non consulto Abbate: non tamen spectat ad eos iudicare quid sit monasterio necessarium, & quid superfluum ad hoc, quod erogentur superflua, sed ad Abbatem pertinet hoc iudicare: quod autem aliqua sint necessaria monasterio non est iudicandum secundum præsentem necessitates, sed etiam secundum eas, quæ probabiliter euenire possunt, quia etiam in personis priuatis eodem modo iudicatur aliquid esse necessarium, magis tamen respiciendum est ad necessitates possibiles euenire respectu monasterij, vel vnius communitatis, quam respectu vnius hominis propter multa.

Primo, quia duratio monasterij, vel communitatis est diuturna, scilicet, in perpetuum: ideo multe necessitates euenire possunt. duratio autem hominis parua est: ideo non oportet esse magnam sollicitudinem circa futuras necessitates.

Secundo, quia facilis est, quod vnus homo in necessitate existens acquirere possit sustentationem, quia non sunt multa necessaria ei, vni autem communitati sunt multa necessaria. Tertio, quia cum homo diligit seipsum valde naturaliter sollicitus est procurare necessaria sibi, & faciliter procurabit, res autem publica, vel communitas quæcunque non est aliquid vnum, sed

consistit ex multis suppositis, & non inclinatur omnes de communitate magno affectu ad procurandum bonum eius, sicut ad propria: ideo difficile est procurari bonum commune, & prouideri communitati in necessitate, & facile est perire bonum eius: ideo multa debent dici necessaria respectu communitatis etiam si non appareat causa verisimilis necessitatis, quæ non debet dici necessaria, sed superflua respectu personæ priuatæ. Quarto, quia quod quis sit valde sollicitus circa bona propria est vituperabile, quia habet excessum, & ideo pro vitio dicit Apostolus 2. ad Timot. 3. cum instabunt tempora periculosa, quod erunt homines amantes seipsum, esse autem sollicitum circa bonum communitatis in nullo homine est vituperabile, sed potius valde laudabile: ideo debet multa iudicari necessaria monasterio, quæ non iudicarentur necessaria personæ. His autem consideratis de superfluis tenetur Abbas dare elemosinam, quia bona illa data sunt monasterio a Christi fidelibus, non ut monachi diuites efficiantur, cum potius paupertatē professi fuerint, sed solum ut sustententur. Quod ergo superest ad sustentationem monachorum, & necessitates monasterij erogandum est alijs pauperibus. Si autem monachus non habeat administrationem non potest regulariter dare elemosinam, nisi de mandato prælati: nam est utilitates monasterij non potest monachus tractare, nisi de præcepto Abbatis. 16. q. 1. cap. monachi a monasterio, & de eodem se. dist. 5. cap. non oportet, hoc verum est quando pauperes non habent necessitatē extremam, si tamen occurrat aliquis in extrema necessitate, & non sit p̄sens prælatus, potest dare elemosinam: immo tenetur si non est alius, qui possit subuenire, quia in tali casu omnis homo tenetur ex necessitate pacere proximum 86. dist. cap. non satis. & cap. pace. quia si nemo daret taliter indigenti, liceret ei iure suo accipere vnde cunq; posset furando, vel rapiendo, quia in tali tempore omnia sunt communia. 47. dist. cap. sicut hi, si autem Abbas sit præsens ipse poterit succurrere indigenti cum habeat administrationem, vel si ipse non succurrit poterit monachus de licentia eius. Sed quod si Abbas expresse prohibeat monacho dare tunc elemosinam? alij putant, quod non possit dare, quia etiam a bono debet cessare propter bonum obedientiam. dicendum, quod licet ei dare elemosinam, quia in talibus non est obediendum prælato: nam in his, quæ sunt expresse contra Dei mandatum nemo tenetur obedi realicui, quia eēt obedire magis homini quam Deo, quod fieri non debet, sicut dixit Petrus Act. 5. obedire magis Deo quam hominibus, & dist. 8. cap. qui contra. & 11. q. 3. cap. qui resistit, sed mandato prælati debet subditus abstinere a bono, quod non est necessarium, ut si quis velit ieiunare, vel facere alia, quæ sunt superogationis, si prælatus iubeat cessandū est ab omnibus, etiam indifferētibus ex mandato prælati cessandum est, sic enim dicit Gregorius sciendum est nunquam per obedientiam malum fieri, aliquando tamē debet per obedientiam bonum, quod agitur intermittere. 12. quæst. 3. capitulum. quid ergo. Sed quid si monachus de licentia Abbatis manet in studio, vel vadit in aliquam peregrinationem, an de pecunia signata sibi ad sustentationem possit dare elemosinam?

Dicendum, quod si assignata est ei certa pecunia, quæ putabatur sufficere ad expensas, potest de illa elemosinam facere, ita tamen, quod occasione huius elemosinæ non cogatur expendere plus, quam sibi datum est, & oporteat illud petere a monasterio, quia in hoc iam ageret contra intentionem prælati, qui sibi pecuniam assignauit, quia putauit, quod illa sufficeret ad moderatam sustentationem,

Dicendum, quod si assignata est ei certa pecunia, quæ putabatur sufficere ad expensas, potest de illa elemosinam facere, ita tamen, quod occasione huius elemosinæ non cogatur expendere plus, quam sibi datum est, & oporteat illud petere a monasterio, quia in hoc iam ageret contra intentionem prælati, qui sibi pecuniam assignauit, quia putauit, quod illa sufficeret ad moderatam sustentationem,

sustentationem, & noluit assignare plus, si autem non fuit certum quid assignatum, sed quod expenderet id, quod sibi sufficeret honeste, poterit dare elemosinam moderate, quia eo ipso, quod data est sibi licentia manendi in scholis, vel peregrinandi, intelligitur esse concessa licentia faciendi ea, quæ honesti scholares, & romipere siue peregrinantes facere solent: ac extra de offic. deleg. cap. præterea. & ff. de iurisdic. omnium iudic. l. 2. & ff. de iudic. l. si longius. debet tamen ista moderata facere, quia aliter iam videretur agere tanquam de rebus concessis sibi specialiter ad dandum elemosinam, quæ tamen non fuerunt concessæ ad hoc, moderate tamen dando elemosinam non oportebit habere speciale licentiæ dandi elemosinam cum fuerit data licentia administrandi pecuniam ad sustentationem suam arg. ff. ad Macedonia. l. item si filius. §. quod dicitur etiam, quia debet monachus se conformare illis inter quos viuunt distinct. duodecima. cap. illa. & distinct. 41. cap. quisquis. & cap. quod dicit. hoc modo monach' elemosinam dare poterit, aliter autem nihil potest dare.

Ad primum dicendum, quod vnum bonum directe non repugnat alteri, potest tamen repugnare sibi in quantum vnum est perfectum, & aliud imperfectum, quia bonum quodlibet dicitur certum gradum perfectionis, & quantum ad hoc accidunt quædam conditiones quibusdam bonis, quæ repugnant alijs, sicut bonum est reddere debitum vxori, quia est actus iustitiæ, & bonum est virginitatem obseruare, & tamen repugnat vnum alteri: ita esse monachum, & dare elemosinam duo bona sunt, repugnant tamen aliquo modo inter se, quia esse monachum est maius bonum, & dicitur auertere omnibus bonis secularibus, dare autem elemosinam non potest esse, nisi de bonis spiritualibus, ut nunc accipimus elemosinam: si aliquo modo repugnat monacho dare elemosinam, sed potest dare ea eo modo quo supra diximus.

Ad secundum dicendum, quod monachus licet non possit dare elemosinam corporalem non est per hoc factus deterioris conditionis immo melioris, quia perfectius est, quod aliquis semel omnia dederit, & etiam seipsum nihil sibi relinquendo, quam quod relinquendo sibi dominium rerum quotidie de rebus suis aliquid der, sic dicit Augustinus lib. de Ecclesiasti. dogmatibus, bonum est facultates cum dispensatione pauperibus erogare, sed melius est pro intentione sequendi dominum in simul donare, & absolutum solitudine egere cum Christo Hieron. in Epistola ad Paulinum dicit, totum dedit, qui seipsum obtulit, monachi autem sunt huiusmodi, quia seipsum, & res suas dederunt, qui autem dat elemosinam rem suam dat, & non seipsum, & illam quidem non totam: ideo perfectius est esse in statu monachali, & non posse dare elemosinam quam esse in statu seculari, & elemosinam dare.

Quoniam autem declaratum est supra, quæ personæ possunt dare elemosinam, & videtur, quod non omnes: dicunt quidam quod omnibus conueniat, quia Ambr. super Lucam. & h̄ 86. dist. c. in singulis, vel singulis, ut alij habent dicit, misericordia communis est vltus: ideo commune præceptum est omnibus officijs, omnibus gradibus necessaria, & ab omnibus deferenda, non publicanus, non miles excipitur, non agricola, non urbanus, diues, & pauperes omnes in communi admonentur, vt conferant non habenti, & sic non videtur, quod sit facienda distinctio aliqua personarum, vel exceptio, sicut supra dicebatur.

Aliqui dicunt, quod intelligitur de elemosina spirituali, quia ad istam omnes tenentur cum nemo sit, qui non possit illam præstare.

Alph. Golt. in Matth. Pars III.

Sed dicendum, quod non stat, quia oportet intelligi de corporali. Nam dicitur ibi omnes in communi admonentur, vt conferant non habenti: ergo de corporalibus donis intelligitur.

Item quia dicitur ibi misericordia omnibus est præposita perfecte forma virtutis ne vestimentis alimentisque suis parcant, sed hoc est elemosina corporalis.

Dicendum, quod Ambr. de elemosina corporali loquitur, & potest vno modo intelligi, quod nullus a misericordia excipitur, scilicet, qui habet aliquid quod dare possit: nam ille cuiuscunque conditionis sit dare potest elemosinam siue diues, siue pauper, & cuiuscunque ætatis, quia tamen multa genera personarum sunt, quæ nihil habent quid possint administrare, non possunt ille dare elemosinam corporalem.

Alio modo potest dici, quod in ista generalitate quam posuit Ambr. non ponitur aliqua de personis non potentibus dare elemosinam: nam cum dicit, non publicanus, non miles, non agricola, non urbanus, diues, & pauperes, verum est, quod nulla conditio istarum impedit dare elemosinam, quia quilibet istorum potest aliquid proprium habere, & administrationem alicuius rei temporalis, de qua possit elemosinam facere, soli autem illi, qui nihil habent quod administrare possint actualiter, excipiuntur ab elemosina. Cum autem dicit, quod elemosina omnibus ætatibus, & omnibus officijs est necessaria, dicendum, quod nemo excipitur ab elemosina propter ætatis defectum, sed propter defectum administrationis, quæcunque ergo ætas fuerit, quæ administrationem aliquam habeat, potest dare elemosinam. etiam potest intelligi, quod omnis ætas potest dare elemosinam, scilicet, aliquam, & aliquando, quia nulla conditio personarum, nec differentia ætatis, quæ interdum dare elemosinam non possit saltem existit in extrema necessitate, & maxime paruum elemosinam, quia etiam serui possunt aliquid paruum de rebus dominorum interdum dare. præcedenti quæst. & tamen nemo magis prohibitus est dare elemosinam quam seruus, quia nemo est magis elongatus a iure possidendi, vel administrandi aliquid, cum ipsemet ab altero possideatur, & ideo licet non concedatur omnibus generibus personarum posse elemosinam facere libere, nulla tamen persona est, quæ excludatur omnino a posse dare elemosinam, quia aliquid dare potest, & aliquando, iste tamen personæ, quas supra excipiebamus, scilicet, vxor, filius familiaris, seruus, monachus, sunt personæ, quæ non possunt libere elemosinam dare.

An aliquis sibi ipsi possit facere elemosinam. Et quod duplex est elemosina. Quæst. LXXI.

QUÆRETUR nunc quibus elemosina danda sit, & primo est dubium, an sibi ipsi possit aliquis elemosinam facere. Dicunt aliqui, quod non, quia elemosina est actus liberalitatis, vel iustitiæ, vt ostensum est supra q. 23. non est tamen aliquis ad se iustus; nec liberalis, sed vtrunque est in communicatione ad alterum, vt patet 4 Ethic. cap. de liberalitate. & 5 Ethic. de iustitia. Item nullus dat, nisi id, quod habet, & nullus recipit, nisi id, quod non habet, & tamen ad hoc, quod quis faciat sibi ipsi elemosinam oportet, vt habeat ad hoc, quod der, & quod non habeat ad hoc, quod recipiat, hoc autem est impossibile: id non potest sibi ipsi facere elemosinam. Dicendum, quod facere elemosinam proprie ad alterum est, & in potest homo sibi ipsi facere elemosinam pro quo sciendum, quod est duplex elemosina, scilicet, corporalis, & spiritualis, vt supra declaratum est, & patet enim

E 4 elemo.

eleemosynam nullus sibiipfi facere potest, quia oportet tunc, q̄ indigeret illa re quam recipit, & tamen non potest indigere ea cum habeat ipsam. spiritualis eleemosyna consistit in operibus misericordie spiritualibus, de quibus dictum est supra quæst. 28. potest autem sibiipfi homo aliquod istorum bonorum spiritualium erogare: ideo potest sibi eleemosynam dare, ad hoc enim q̄ eleemosyna detur requiritur, quod sint dans, & recipiens, & etiam q̄ recipiēs sit indigēs, quilibet autem in seipso vnicus est secundum rem, & tamen secundum rationem quilibet homo est duo homines, quia habet duas partes, scilicet, corporalem, & spirituales, propter quas vocatur duo homines. s. homo interior, & homo exterior, vel homo nouus, & homo vetus, vt sepe solet loqui Apostolus: vel potest homo vocari duo homines, ita q̄ anima per se accipitur, vt vnus homo, & totus homo accipitur, vt alius homo, & sic quando homo bene facit animæ suæ dicitur sibi eleemosynam facere, & est tanquam si faciat alteri separato a se. Et potest etiam dici aliter, q̄ accipiendo eleemosynam pro collatione alicuius rei temporalis, nullus potest sibiipfi eleemosynam facere accipiendo tamen eleemosynam p̄ exercitio actus alicuius spiritualis, vel corporalis potest dici facere sibi quis eleemosynam, in quantum homo ratione diuersarum partium potest agere in seipsum, quia vna pars mouet aliam, sicut anima mouet corpus, & vna pars animæ mouet aliam, & vna pars corporis aliam, & potest talem eleemosynam sibiipfi, q̄s facere in quantum est duo isto modo, & in quantum vna pars indiget, eo quod potest sibi dare altera, & sic dabit sibiipfi quis eleemosynam quando pro vita sua corporali sollicitè laborat, quia tamen est homo naturaliter inclinatus ad prouidendum sibiipfi in bonis corporalibus, & omnes habent istam inclinationem, non solemus dicere, quod aliquis faciat sibiipfi eleemosynam corporalem, ad subueniendum tamen animæ suę indigentia pauci sunt inclinati, quia non cognoscunt sufficienter bona animæ, nec aduertunt ad illa: ideo magis dicimus, q̄ quis potest animæ suę eleemosynam dare, quia magis anima indiget in quantum minus sibi prouidetur, & est quasi magis distincta a nobis cum non videatur, corpus autem, quod videtur reputatur idem esse, q̄ nos. Possimus tamen aliquo modo eleemosynam facere corpori indigenti, ita quod anima nostra dicatur dare eleemosynam corpori, quia interdum aliqui propter auaritiā nō prouident corpori suo de cibo, & potu, & alijs necessarijs sufficienter, & tunc corpus est indigens, & potest anima sibi eleemosynam facere si sibi succurrerit dādo cibum, & potum, & ista necessaria, quæ sunt necessaria corpori, & non animæ, idest, quæ sunt necessaria homini ex parte corporis, & non ex parte animæ, quia tamen homines sunt inclinati magis naturaliter ad beneficiendum corpori suo, quàm animæ, nō fuit datum præceptum de eleemosyna faciendā corpori suo, sed de eleemosyna faciendā animæ, sic dicitur Ecclesiast. 30. miserere animæ tuæ placens Deo, & ita de dilectione Dei, & proximi datum fuit homini præceptum, quia ad ista parum homo inclinatur, de dilectione autem sibiipfi, licet etiam sit necessaria non fuit datum præceptum, quia ad diligendum seipsum est homo naturaliter inclinatus.

Ad primum dicendum, quod eleemosyna ad liberalitatem pertinet in quantum eleemosyna est actus misericordie, & misericordia est pars liberalitatis, potest autem esse liberalitas ad seipsum aliquo modo, non quidem secundum, q̄ consistit in dationibus, sed vt consistit in sumptibus, dare enim sibiipfi aliquid homo non potest, quia quod dat iam possideret, & con-

sequenter non indiget illo, nec recipere potest eum habeat, potest tamen sibiipfi homo facere sumptus liberaliter, vel illiberaliter, in quantum quis decenter expedit ad sustentationem suam: nam aliqui ad seipsum sunt illiberales, qui propter cupiditatem rerum, & auaritiā sibiipfi necessaria in sumptibus subtrahunt, & ideo sicut potest quis esse liberalis, & illiberalis ad alios dando decenter, vel non dando ea, quæ dari decet, ita potest ad seipsum esse liberalis expendendo decenter ea, quæ requiruntur ad propriam sustentationem, vel illiberalis non expendendo ea, quæ decet, non potest tamen aliquis esse iustus, vel iniustus ad seipsum, quia iustitia dicit quandam æqualitatem quinto Ethic. quæ non potest esse nisi ad alterum, unde eleemosyna in quantum pertinet ad iustitiam non est hominis ad seipsum, sed in quantum pertinet ad liberalitatem potest quis sibiipfi facere eleemosynam.

Ad secundum dicendum, q̄ non potest quis recipere aliquid a seipso nec aliquid sibi donare: ideo eleemosynā prout consistit in collatione alicuius rei corporalis non potest facere quis sibiipfi, & tamen prout consistit in exercitio alicuius boni spiritualis potest sibi eleemosynam facere, vt pro seipso orare, aut quacunque alia bona spiritualia facere, vel in exercitio actus corporalis, vt quia subuenit corpori suo, vt dictum est.

An faciendā sit eleemosyna malis. Et quod interdum melius est non dare eleemosynam pauperi, sed verbo eum increpare, & corrigere. Quæst. LXII.

QUÆRITUR an eleemosyna faciendā sit malis. Aliqui dicunt, quod non, quia dicitur Ecclesiast. 12. da misericordiam, & non suscipias peccatorem, & benefac humili, & non des impio: ergo peccatori non est danda eleemosyna.

Item reputaretur proditor, & iniquus cōtra dominum suum, qui de rebus sibi datis a domino suo nutriet hostem Domini, peccatores tamen sunt hostes Dei: ergo non est danda eis eleemosyna.

Dicendum, quod tam bonis quàm malis eleemosyna danda est, quia Christus docuit nos misereri omnibus bonis, & malis præcedenti cap. dicens, estote misericordes, sicut pater vester cœlestis misericors est, & Solem suum facit ortiri super bonos, & malos, p̄ quod inducit nos ad miserendum inimicis nostris, & tamē illi mali sunt, quia nos iniuste oderunt, & persequuntur, cum ibi non loquatur Christus de inimicis, qui iuste persequuntur nos, quia tunc non esset super erogatio benefacere eis, sed esset necessarium bene se habere ad illos, quia peccatum esset tunc ex parte nostra, & non ex parte ipsorum: ergo malis est faciendā eleemosyna.

Distinguendum tamen de eleemosyna, quia quædam est corporalis, & alia spiritualis, de spirituali dicendum, quod omnibus danda est tam bonis, quàm malis: immo potius malis quàm bonis, in quantum mali magis indigent adiutorio spirituali quàm boni, eleemosyna tamen propter indigentiam datur, & nō est faciendā distinctio aliqua in hoc, quia eleemosyna spiritualis solum proficit animæ: omnes tamen homines tenemur diligere quantum ad animam, id est, desiderare eis vitam æternam, & consequenter adiuuare eos quantum ad hoc, secundum q̄ nobis hoc occurrerit propter bona spiritualia, vt orando pro illis, & consulendo, & castigando, & sic de alijs actibus spiritualibus secundum decentiam personæ: nam quibusdam malis recte damus interdum consilium, quibus tamen cibum corporalem dare non debemus: spiritualis ergo eleemosyna licita est ad omnes homines, quibus eam dare

dare poterimus saltem quantum ad hoc, quod est curare pro illis.

De eleemosyna corporali dicendum, quod etiam malis dari potest, quia corporalis eleemosyna corpori proficit, & quia corpus natura quædam est a Deo condita, & quantum ad hoc est bona, & diligenda, & ei succurrendum, malitia autem peccatoris odio habenda est 36. dist. cap. odio. odio habeantur peccata, & non homines, in quantum ergo potest quis beneficiere malis ad sustentationem naturæ, quæ bona est dum non sustentatur, vel fouetur iniquitas, eleemosyna danda est, unde omnibus malis, & etiam excommunicatis est danda eleemosyna, vt ait Gregorius 11. q. 1. cap. quoniam multos, & hoc verum est, nisi malus propter securitatem cibi iustitiam negligeret audendo facere aliqua mala, vel perseuerando in malis, quia tunc eleemosyna non est danda ei, vt dicit Augustinus, vtilius esurienti panis tollitur si de cibo securus iustitiam negligat, quàm esurienti panis frangitur, vt iniustitiæ seductus aquiescat, & habetur 5. q. 5. cap. non omnis.

Unde interdum melius est pauperi non dare eleemosynam, & verbo corrigere eum increpando, vt discedat a malo quàm dare eleemosynam, sic dicit August. & cum negaueris, quod petit iudicata est iustitia, vt non eum manem dimittas, & aliquando melius aliqui dabis cum iniuste petentem correxeris. & ob hoc quodcumque mali sunt in extrema necessitate, danda est eis eleemosyna, quia per hoc non sustentatur iniquitas, sed natura, quando tamē sunt extra istam necessitatem si per hoc, quod datur eis eleemosyna, non curant recedere a malo non est eis danda.

Ad primum dicendum, quod intelligitur de eleemosyna danda peccatoribus per cuius confidentiam in peccatis suis fouentur, & ista nunquam est danda, sed eleemosyna, quæ naturam sustentat, & iniustitiam non fouet danda est.

Ad secundum dicendum, quod peccator vocatur inimicus Dei, quantum ad culpam per quam Deo aliquo modo aduersatur, & tamen quantum ad naturam non est inimicus, quia Deus nihil odit eorum, q̄ fecerit, sed potius est, vt filius, quia Deus diligit bonum, quod in malis est, quia ipse illud fecit: nā nihil odit eorum, quæ fecit Sapientia 11. ideo potest fieri eleemosyna malo pro naturæ sustentatione secundum quam non est inimicus Dei.

An magis bonis sit magis danda eleemosyna. Quæst. LXIII.

QUÆRITUR quibus sit danda magis eleemosyna, scilicet, an magis bonis sit magis eleemosyna danda.

Aliqui dicunt, quod quanto fuerit aliquis melior tantomagis sibi eleemosyna danda est, quia in diffinitione eleemosynæ dicitur, quod fiat propter Deum, & tamen boni sunt propinquiores Deo quàm mali: ergo melioribus magis danda est.

Item eleemosyna habet efficaciam ex parte recipientis, qui obligatur orare pro dante eleemosynam, oratio autem bonorum est efficacior ad merendum, & non malorum, quia peccatores Deus non exaudit, sed si quis cultor eius est hunc exaudit: Ioan. nono: ergo melioribus magis danda est eleemosyna.

Item eleemosyna danda est ad retributionem mercedis æternæ, quia dicitur supra in litera, pater tuus, qui videt in abscondito dabit tibi, retributio tamen

æterna magis habetur ex eleemosynis, quæ dantur sanctis, iuxta illud Luc. 16. facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defecerit, vos in eretna tabernacula, quod exponens August. lib. de verbis Domini dicit, qui sunt, qui habebunt diuersa tabernacula nisi sancti Dei? & qui sunt, qui ab eis recipiendi sunt nisi qui eorum indigentia seruiunt: ergo sanctioribus magis sunt eleemosynæ faciendæ.

Dicendum, quod eleemosynæ dandæ sunt indigentibus, & inter illos quanto aliquis fuerit sanctior tanto ei magis beneficiendum est, & propter hoc magis beneficiendum est fideli quàm infideli ad Gala. 6. dū tempus habemus operemur bonum ad omnes maxime ad domesticos fidei, & laudat Apostolus valde eleemosynas, quæ fiunt viris sanctis, unde prima ad Timo. 5. loquens de bonitate viduę, quæ eligenda est dicit, si sanctorum pedes lauit, si tribulationem patientibus subministrat, & secunda ad Corin. 8. & 9. hortatur Apostolus Ecclesiam Corinthiorum ad eleemosynam, quæ fit in sanctos, idest, quæ distribuitur sanctis habitantibus in Ierusalem etiam ad Rom. 15. laudat eleemosynam illam di. proficit car Ierusalem ministrare sanctis, probauerunt Macedonia, & Achaia collationem aliquam facere in pauperes sanctorum, qui sunt in Ierusalem, & iterum Apostolus dicit necessitatibus sanctorum communicantes, idest, dantes eleemosynam sanctis in necessitatibus suis: tenemur enim viris bonis ex quodam debito in quantum boni sunt, etiam quia pro nobis orant Dominum, & ex hoc quasi recipientes beneficium ab eis tenemur ipsis rependere vicem in corporalibus eleemosynis, sic dicitur ad Ro. 15. probauerunt Macedonia, & Achaia colla. ali. fa. in pauperes sanctorum, qui sunt in Ierusalem placuit enim eis, & debitores sunt eorum: nam si spiritualium eorum participes facti sunt gentiles, debent & in carnalibus ministrare eis. ista vera sunt ceteris paribus, & tamen si aliquis minus bonus sit in extrema necessitate, & sanctior sit in minori necessitate, & non possumus vtrique succurrere tenemur potius succurrere magis indigenti, quia eleemosyna, propter necessitatem fit, quid tamen simpliciter sit magis attendendum in eleemosyna ad hoc, quod potius isti quàm illi detur, dicitur infra quæstione 67.

Ad primum dicendum, quod quamuis sancti sint Deo propinquiores non tamen semper est eis plus dandum quàm alijs minus sanctis, quia largitio eleemosynarum instituta fuit a Deo ad subleuandum inopiam proximi, unde si necessitas valde preponderat ex parte vnus magis ei dandum est, licet alia sit sanctior, quia eleemosyna non est instituta ad ditandum sanctos, sed ad subueniendum pauperibus, quia dare indigenti est propria ratio eleemosynæ, unde aliud est in beneficiendo, vel donando, & aliud in eleemosynam dando. Nam benefacere respicit bonum, & ideo melioribus magis beneficiendum est, eleemosyna autem non respicit bonum, sed indigentiam: ideo non est necesse, quod magis bonis magis detur.

Ad secundum dicendum, quod licet sancti magis possint pro nobis orare quàm minus boni, efficaciam tamen eleemosynæ non consideratur ex parte recipientis, sed ex parte dantis: ideo dans debet ordinare eleemosynam ad finem ad quem est. i. ad subleuandum indigentiam proximi, & ad indicandum eleemosynam meliorem, vel melius factam, magis attendendum est ad ordinationem, quæ fit ex parte dantis quàm ad efficaciam, quæ est ex parte accipientis.

Ad tertium dicendum, quod opus eleemosynæ ad retributionem vite æternæ valet dupliciter. Vno modo ex radice

ex radice charitatis, & secundum hoc elemosyna est mentoria prout in ea seruatur ordo charitatis, & secundum hunc magis debemus subuenire ei, qui patitur maiorem necessitatem, maxime si sit extrema, quia ratio magis dicit illi esse prouidendum.

Alio modo ualet elemosyna ad vitam æternam ex merito illius cui donatur. quia per orationes eius homo disponitur ad vitam æternam, & quantum ad hoc semper est efficacior elemosyna, quæ sit uiridis sanctis, magis tamen attendendum est id quod pertinet ad rationem elemosynæ, & radicem charitatis, qui est ex parte dantis quàm ad efficaciam, quæ se tenet ex parte recipientis, & est extrinseca.

An elemosyna danda sit omnibus hominibus.
Quæst. LXIII.

QUÆRITUR an omnibus hominibus sit danda elemosyna: dicunt quidam, quod non, quia peccatoribus non uidetur esse danda, ergo non est danda omnibus.

Item uirtus non inclinat ad impossibile: dare autem elemosynam est actus uirtutis. Liberalitatis, dare tamen omnibus est impossibile, sic dicit Aug. primo lib. de doc. Christiana. omnibus prodesse non possumus, ergo non est danda elemosyna omnibus.

Item elemosyna, quæ est meritoria procedit ex radice charitatis, & tamen charitas non agit perperam infra Corin. decimotertio, sed quidam sunt quibus dare elemosynam est perperam agere, ut si quis det elemosynam hostibus reipublicæ, vel inimicis fidei, ergo non est danda omnibus elemosyna.

Dicendum, quod est danda elemosyna omnibus, id est, quod nemo est cui interdum non obligemur, & pro hoc est distinguendum de elemosynis corporalibus, & spiritualibus: nam spirituales omnibus dandæ sunt, quia omnibus possunt communicari tam longe quàm prope positis. Corando saltem pro eis: etiam quantum ad elemosynas spirituales omnes tenemur diligere, quia proficiunt soli animæ, & tamen pro omnibus hominibus desideranda est salus animæ: etiã quia dare elemosynam spirituales cuiusque non potest nocere, nec sequi inconueniens inde, sicut potest sequi ex corporali elemosyna: ideo in spirituali elemosyna nulla distinctio habenda est. De corporali autem elemosyna dicendum, quod etiam omnibus dari potest, quia bonis indubitate danda est, malis etiam dari debet in quantum proficit ad naturæ sustentationem, & non adiuuat nec fonet iniquitatem ipsorum, ut ostensum est supra quæstione 62. & omnes homines distinguuntur, sufficienter in bonos, & malos, ergo omnibus hominibus elemosyna danda est, & dari potest interdum, sed considerandum, quod dicitur elemosyna danda, id est, dari potest: nam elemosyna soli indigenti danda est, & quia non indigent omnes homines, nec accidit omnibus indigere non est omnibus danda, id est, non est necesse dari omnibus, sed potest dari omnibus, id est, cuiuslibet, scilicet, cuiuslibet uenient ad indigentiam, & quia nullus hominum est, qui secundum varios casus fortunæ, & quotidianas mutationes interdum indigere non possit corporalibus subsidijs, nullus est cui elemosynam facere non possumus quantumcunque sit ille excellens in gradu, quia gradus inter homines non sunt stabiles, sicut inter Angelos in quibus ille, qui semel est excellentior alio in gradu in æternum est excellentior eo, homines autem nihil stabile habent, sed qui hodie præest omnibus, cras potest seruire in abiectione seruilitate: ideo gradus excellens non excludit aliquem

Ab hoc quod est posse indigere alienis subsidijs, & si nullus est cui elemosyna interdum fieri non possit, & quando talia acciderint, elemosyna faciendâ erit.

Ad primum dicendum, quod peccatoribus non est faciendâ elemosyna per quam foueantur in culpa, sed elemosyna per quam sustentetur in eis natura, ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quod simpliciter loquendo non possumus omnibus hominibus in speciali bene facere. id est, cuiuslibet eorum per se elemosynam, vel beneficium præstare, nullus tamen est de quo non possit occurrere casus, in quo oporteat ei benefacere in speciali. & ideo charitas requirit, quod & si homo non benefaciat actualiter cuiuslibet, habeat tamen animum suum præparatum ad benefaciendum cuiuslibet si tempus adellet, tamen quædam elemosynæ sunt, quæ omnibus in generali possunt dari, sicut orare pro omnibus hominibus, in elemosynis autem corporalibus nunquam istud contingit, quia nullum bonum corporale potest effici ab aliquo homine, quod proficiat omnibus hominibus, & hoc, quia bona corporalia, ex conditione generis sui sunt minora bona quàm spiritualia, & ideo minus se diffundunt: nam de natura boni est sui ipsius esse diffusiuum, ut ait Dionysius.

Ad tertium dicendum, quod de hostibus reipublicæ, & inimicis fidei iudicandum est, sicut de alijs malis, licet istos ponamus in magno gradu malorum: ideo sicut malis generaliter non est faciendâ elemosyna, ita ut per elemosynam foueantur in culpa, ita isti in quantum per elemosynam collatam sibi nobis possent foueri in exercendo hostilitatem contra reipublicam, & fidem sanctam, non est eis elemosyna danda nec aliquod beneficium, quia istud esset delectabile, si tamen interdum uideamus eos fame perire, vel deficere ex defectu aliorum auxiliorum humanorum, debemus eis subuenire quantum ad hoc, ut non pereant, sed non quantum ad hoc, quod confortentur in aliquo ad impugnandum quæquam, & istud etiam uerum est quando tales iustina uadente nondum decretum est debere perire, quia tunc etiam in extrema necessitate non esset eis subueniendum, sed potius conandum, ut ad illam necessitatem uenirent, & in ea perirent, ut si bellum sit indictum contra hostes fidei, vel reipublicæ, & uideamus eos perire fame, vel siti, non est eis succurrendum, sed potius agendum, ut citius moriantur, quia illi qui iuste mortem corporalem optare possunt non teneor ad subueniendum in aliquo bono corporali, magis tamen adhuc elemosyna spiritualis quam ei possum impedere, scilicet, orare ne anima eius pereat, sicut corpus perit, quando tamen aliqui sunt hostes fidei, vel reipublicæ, & nondum decretum est per eum, qui potest sibi bellum debere inferri, vel nocere eis, adhuc tenemur in extrema necessitate prouidere eis, ut in fame, & siti, quod patet, quia antequam decernatur contra tales debere fieri bellum, nemini de reipublica licet occidere quemquam illorum, & tamen ei quæ licite non possum occidere teneor prouidere in extrema necessitate, quia non prouidendo occidam eum, ut ait Ambrosius, & habetur 86. distinctione capitulo pace, scilicet, pascere fame morientem: quisquis enim pascendo hominem poteris seruare, si non paueris occidisti, ergo teneor cuiusque tali patienti extremam necessitatem, si mihi occurrerit, subuenire.

An teneamur propinquis nobis magis facere elemosynam quàm alijs. Quæst. LXV.

QUÆRITUR an teneamur magis facere elemosinam propinquis nobis quàm alijs.

Dicunt quidam, quod non tenemur propinquis magis quàm alijs, sed potius pauperibus quàm propinquis, quia dicitur Luc. 14. cum facis prandium aut cenam noli uocare amicos nec fratres nec cognatos, sed pauperes, & debiles, & claudos, & cæcos, & beatus eris, sed cognati nostri sunt maxime propinqui nobis quàm pauperes extranei, ergo non tenemur dare elemosinam propinquis magis quàm alijs.

Item maximum beneficium est quod homo potest alteri præstare in bello, quia ibi potest eum a morte eruere, & hoc est maximum beneficium, miles tamen in bello magis tenetur adiuuare commilitonem suum, qui sit extraneus a cognitione sua, quàm patrem suum si sit in acie hostili. Ergo elemosyna magis est faciendâ interdum extraneo quàm propinquo.

Item prius obligat quilibet debita soluere quàm gratuita beneficia impendere, & tamen quod quis recipit beneficium ei a quo recepit est naturaliter debitum: ergo potius obligabitur quis dare elemosinam extraneo a quo beneficium aliquod suscepit, quàm propinquis suis secundum carnem a quibus non suscepit beneficium.

Item si propter cognationem, & propinquitatem bene faciendum esset, quanto quis esset alteri magis propinquus teneretur magis benefacere ei, & tamen falsum est, quia filius est maxime propinquus patri, & tenetur magis diligere patrem quàm diligatur ab eo, & tamen non tenetur ei magis benefacere, sed potius pater debet magis benefacere filio quàm recipere ab eo, quia non debent filij thesaurizare parentibus, sed parentes filijs secunda Corin. decimotertio, ergo non est magis benefaciendum propinquis quàm alijs.

Dicendum, quod accipiendâ propinquitatem generaliter, pro sola cognatione, sed pro qualibet alia propinquitate hominum inter se, uerum est, quod ceteris paribus magis danda est elemosyna propinquis quàm alijs: nam dare elemosynam ad uirtutem pertinet, ordo autem in uirtute imitatur ordinem in natura, quia ille est ordo sapientissime dispositus cum sit a Deo institutus: in natura enim talis est ordo, quod unumquodque naturale agens prius, & magis diffundit uirtutem suam, & actionem ad ea, quæ sunt propinqua quàm ad remota, sicut ignis magis calefacit rem sibi magis propinquam, Deus quoque diffundit abundantius, & per prius dona sue bonitatis in substantias sibi similiores secundum esse. Sin angelicas prius quàm in humanas, & inter angelicas secundum maiorem propinquitatem ad ipsum in gradu essendi, ut dicit Dionysius in lib. de angelica Hierarchy. cap. 4. dare autem elemosinam, vel quæcunque beneficia est actio charitatis nostræ in proximos, & ideo oportet, quod sit ista actio abundantior in magis propinquis: propinquitatis tamen inter homines diuersimode accidit, quia propinquitatis causa inter communicantes in aliquo: & ideo secundum diuersa genera communicationum sunt diuersi modi propinquitatis, ponit Arist. quinque communicationes primo Poli. cap. 1. scilicet, naturalem desponcam, oeconomicam, homogastricam, politicam, & præter istas est alia communicatio diuina secundum quam homines inter se communicant, ut oēs ordinentur ad habendum vitam æternam, & ista est communicatio fidei cum soli credentes saluari possint, quia sine fide impossibile est

placere Deo, ad Heb. 11. & sub communicatione politica includuntur multi modi communicationum humanarum, est autem regula, quod in eis, quæ pertinent ad aliquam communicationem magis tenetur quilibet subuenire eis, qui sunt de communicatione illa quàm ceteris: ideo in eis, quæ pertinent ad domesticam communicationem, quæ est oeconomicam magis tenetur quis eis, qui sunt in eadem domo quàm alijs omnibus quicunque illi sint, & qualitercunque se habeant, quia isti sunt propinqui quantum ad hoc, & alij non. & propter hoc, quia communicatio fidelium est in bono quod pertinet ad vitam æternam magis tenetur quis cupere vitam æternam pro quocunque fideli quàm pro quocunque infideli, dare autem elemosinam corporalem pertinet ad bona corporis, & ordinatur ad conseruandum esse corporale hominis, id est, vitam, subuentio in bonis corporalibus debet maxime esse ad illos, qui maxime communicant in esse corporali, & vita, in hoc tamen communicant cognati magis quàm ceteri, quia cognatio est propinquitatis sanguinis, & per derivationem sanguinis, siue generationem communicatur vita, vel esse corporale: ideo cognatis tenemur regulariter ceteris paribus magis prouidere in bonis corporalibus subueniendo quàm alijs hominibus, non tamen tenemur absolute illis magis dare elemosinam quàm ceteris, quia si aliquis extraneus sit in extrema necessitate, & cognatus non sit in extrema, tenemur potius prouidere existentem in extrema necessitate, aliter autem cognatis magis quàm ceteris debita est elemosyna corporalis, unde conformiter ad præcedentia Arist. 9. Ethic. dicit diuersos honores dandos esse diuersis hominibus. Salus est honor, qui debetur duci exercitus, & alius sapienti, & uirtuoso, & alius seni, & alius cuiuslibet potenti, & alius patri, & matri, & alius fratribus, & amicis, & dicit, quod parentibus debetur maxime sustentatio in necessarijs corporis, & in istis debet homo magis parentibus quàm sibi prouidere, ut ibidem dicitur. Consequens est ergo, ut etiam cognatis ceteris, qui sunt cognati propter hoc, quod descendunt ab eisdem parentibus mediatis, vel immediatis a quibus nos descendimus, teneamur ad corporalia auxilia, quia iste ordo amoris ponitur secundum maiorem, vel minorem propinquitatem ad principium originis, & sanguinis, ut patet 8. Ethic. Ambro. quoque libro de off. laudat inter ceteras elemosynas istam, quæ sit cognatis, & habetur 86. dist. cap. non satis. & cap. est etiam. Est etiam alia probanda liberalitas, ut proximos seminis tui ne despicias si egere cognoscas: melius est enim, ut ipse subuenias tuis quibus pudor est ab alijs sumptum deponere, aut alicui postulare subsidium necessitatis, & ibidem Ambro. in capit. ne tantum laudat ualde elemosinam, quæ sit parentibus, & increpat eos, qui circa istam deficiunt: ideo ista est elemosyna ceteris paribus inter corporales magis excellens, an tamen ista sit simpliciter alijs præferenda, dicitur infra quæst. sequenti.

Ad primum dicendum, quod elemosyna faciendâ est tam propinquis quàm non propinquis: Christus enim non ueruit benefacere, & ad conuiuium uocare cognatos, & amicos, sed ueruit uocari hac intentione, quod nos ab eis similia reciperemus. nam dicitur noli uocare amicos tuos & c. ne forte ipsi te reuertant, & fiat tibi retributio, quasi dicat, si quis desiderat bonum uitæ æternæ per opera, quæ facit, non debet inuitare aliquos, vel benefacere eis ea intentione, ut ab eis recipiat, quia si fecerit hac intentione nullam retributionem habebit in uitæ æternâ, quia non desiderauit eam, vel quia non fecit propter eam: si tamen amicos suos, & cognatos quis inuitet, vel elemosinam

Idem tenet S. Tho. 3. Sent. dist. 29. ar. 6. & 7.

nam eis det cum pauperes fuerint non hac intentione, ut ab eis recipiat, meritorium est vitæ æternæ, & ceteris paribus melius quam benefacere extraneis, potest tamen esse, quod extranei in aliquo casu magis sint inuitandi quam cognati, ut si magis indigeat, aliter autem magis cognatis benefacimus, si quis tamen inuitet amicos, vel cognatos solum hac intentione, ut ab eis recipiat vicissitudinē nullum peccatū est, sed nulla erit retributio, quia propter Deū non fit, & ideo Christus non vetuit hoc tanquam malum, sed dedit doctrinam eis, qui ex operibus suis desiderant habere retributionem vitæ æternæ, quia per istum modum nunquam illam habebunt, & patet, quia dicitur ibi, cum facis prandium noli vocare amicos &c. ne forte ipsi te reuoluerint, & fiat tibi retributio, sed voca pauperes, & debiles, qui non habent retribuere tibi, & retribuatur tibi in resurrectione iustorum.

Ad secundum dicendum, quod adiuuare commilitonem in bello est necessitatis, & non vocatur proprie elemosyna, nisi dicamus eam esse elemosynā, quæ ex debito fit, & licet teneatur quilibet liberare a morte cognatum si potest, teneatur tamen magis adiuuare commilitonem, quia bonum commune est diuinius, & melius bono particulari vnius. primo Eth. vnde pro bono communi reipublicæ temporalis, vel spiritalis virtuosum est, & laudabile, quod quæ vitam propriam exponat periculo, & quia communitatio in bellis non ordinatur ad cōseruationem vnius, sed reipublicæ, miles adiuuans commilitonem non adiuuat eum tanquam personam priuatam, sed tanquam totam rempublicam, quia ille gerit negotium reipublicæ, & sic non est mirum si magis teneatur adiuuare commilitonem existentem in acie sua quam patrem existentem in acie hostili, & non solum hoc, sed etiam si pater non sit contra rempublicam si sit extra aciem, scilicet, quia non venit ad bellum, & filius audit patrem esse in magna necessitate etiā si sit in extrema in qua non poterit sibi succurri nisi per filium, non tenetur filius, qui est in acie dimittere aciem si actualiter pugnatur, ut veniat ad subueniendum patri, quia hic vertitur dispendium reipublicæ, & patriæ, quæ est maior quam pater.

Ad tertium dicendum, quod soluere debita regulariter est maioris necessitatis quam beneficia impedire, & tamen interdum dare elemosynam est magis necessarium quam debitum soluere, quia elemosyna est interdum debita, sicut fit ad existentes in extrema necessitate.

Pro quo sciendum, quod duplex est debitum, vñ est, quod non est numerandum in bonis eius, qui debet, sed in bonis eius cui debetur, ut si quis recipit pecuniam mutuam, vel habet aliquid commodatum, aut depositum, aut precario, aut furatus est, vel rapuit, vel ex aliqua causa obligauit se ad dandum alicui certum quid: nam ista non sunt in bonis debitoris, sed vocantur res alienum, quia reddi debent de iure certæ persone, & ab illa repeti possunt, quantum ad istud debitum dicendum, quod magis necessarium est debitum soluere quam beneficium, vel elemosynā gratis dare, quod verum est nisi occurreret pauper in extrema necessitate, quia tunc potius est danda illi elemosyna quam reddendum debitum si vtrunque simul fieri non potest, quia hoc casu liceret isti debitori rapere etiam ab ipso cuius est debitor, ut subueniret pauperi, si non posset ei aliter subueniri.

Quid tamē si ille cui debetur pecunia esset in equali necessitate dicendum, quod videtur ei magis subueniendum, quia debetur sibi ex duplici capite, scilicet, tanquam pauperi, & tanquam creditori, in hoc tamen multa alia erant consideranda, quia poterat esse, quod

ille cui debetur pecunia, & est in extrema necessitate sit persona mediocris, & non multum vtilis reipublicæ, alius autem cui non debetur pecunia est persona valde excellēs, & valde vtilis reipublicæ, vel Ecclesie, & tunc magis est subueniendum isti quam creditori, infinitæ autem aliæ differentiæ possunt accedere secundum quas interdum magis teneatur debitor creditori quam alteri, & interdum econtrario, & de istis non est possibile dari regulam, quia sunt infinite, sed incūbit prudentiæ, & inspirationi ipsius cui talia occurrerint iudicare quid faciendum sit.

Aliud debitum est, quod est in bonis debitoris, & non eius cui debetur, sicut si quis recepit beneficium liberaliter ab altero vbi non interuenit pactum de reddendo: nam tunc recipiens naturaliter obligatur ad retribuendum ex quadam morali equitate, sed non est debitor legalis, quia non competit repetitio aduersus illum ex aliqua lege, & tunc dicendum, quod interdum benefacere, vel elemosynam dare est magis necessarium quam rempendere talia debita, & non solum benefacere existēti in extrema necessitate, sed et quibusdam non existētib. Hoc modo si pater egeat, & alius a quo recepit beneficium egeat, si ambo æqualiter indigent, magis benefacendum est patri quam soluendum debitum benefactori, ratio est, quia sicut tenetur benefactori pro beneficio, ita et tenetur patri pro beneficio, & beneficium patris est maius omnibus beneficijs, scilicet, quia dedit esse: vnde ceteris benefactoribus possumus satisfacere reddendo æqualia, vel maiora pro susceptis, soli autem Deo, & parentibus non possumus satisfacere, quia quantumcunque dederimus semper adhuc manemus debitores, quia maiora ab illis recepimus, ut dicitur 8. Eth. scilicet, & parentibus non possumus æqualia retribuere, patri ergo indigenti æqualiter magis subueniemus quam eis a quibus beneficia suscepimus, quia illi minora contulerunt, sicut si quis recepit beneficia a duobus, & ab vno maiora quam ab altero, amobus æqualiter indigētib. si non possit vtrique subuenire manifestū est, quod tenetur potius subuenire ei a quo maiora beneficia suscepit, patri ergo magis subueniendum est, quod verū est nisi ille, qui beneficium contulit sit in extrema necessitate, quia tunc magis subueniendum est ei qui patri est si nullum beneficium contulisset, sed esset omnino ignotus, vel et si esset persona aliqua valde excellēs in qua penderet status reipublicæ, vel magna vtilitas Ecclesie, quia et in quibusdam magis subueniendum est istis quam parētib. cum laudabiliter et sibijpsi quis bona subtrahet, ut talibus det, quia tales adiuuando non personas priuatas, sed ipsam rempublicam adiuuat, & tamen pro bono statu, & salute Ecclesie, & reipublicæ laudabiliter quilibet vitam suam exponit, quæ dicta sunt vera, scilicet cōparādo patrē, & matrē ad reliquos benefactores, Secus autē si comparētur alij cognati, quia ab istis non recepimus aliqua beneficia ex conditione cognationis, nec tenemur eis tantquam benefactoribus, sed solum, ut cognatis descēdētib. ab eisdē parētib. a quibus nos descēdimus, & ideo indigētib. istis, & aliquibus benefactoribus nostris æqualiter, si non possumus vtrique succurrere fortassis tenebimur magis succurrere benefactoribus, & aliquando cognatis secundum differentiam magnitudinis, & paritatis beneficiorum, & secundū magnam, & paruam propinquitatem cognationis, & alias circumstantias: ideo non potest dari certa regula, sed recurrendum est ad prudētiā eius cui iste casus acciderit, & similes.

Ad quartum dicendum, quod parētes tenentur ex ordine naturæ filijs magis benefacere quam ab eis bona sperare, filij autem debent magis diligere parentes quam ab eis

ab eis diligantur, vel diligi velint, quia parentes sunt, sicut superiores, & amor eorum est ad benefaciendum, & non ad recipiendum, sicut in naturalibus superiora influunt in inferiora, & tamen nihil ab eis recipiunt, filij autem sunt tanquam inferiores: ideo amor eorū est ad honorandum, & non ad benefaciendum, vnde sicut in naturalibus nunquam superiora recipiunt ab inferioribus, ita nunquam patres debent recipere a filijs, & verum est, quod in quantum patres, & superiores nunquam ab eis aliquid recipiunt, quia tamen patres sunt homines, & interdum indigent alienis auxilijs iustus est, ut recipiant a filijs quibus tanta bona contulerunt quam ab alijs, & tunc non recipiunt ab eis tanquam patres a filijs, sed tanquam benefactores ab eis quibus maxima bona contulerunt, & tunc magis tenetur filius benefacere patri quam pater filio, & ob hoc in articulo extreme necessitatis magis liceret patri deserere filios quam filijs deserere parentes, quia pater potest filium abnegare, quia non est debitor ei, filius autem nunquam potest abnegare patrem, quia semper est debitor, ut dicitur 8. Eth. cap. vltimo, & sic si esset extrema necessitas ut pote famis, vel sitis, ita quod videretur esse necessarium perire patrem, vel filium, potest pater deserere filium, ut sibijpsi prouideret, vnde secundum leges humanas pater potest vendere filium pro alimentis in necessitate famis, si tamen potest filius seipsum saluare patre pereunte per famem, vel sitim, & posset liberare patrem, si vellet ipse potius fame mori, tenetur se exponere morti, & ut aliqui diffiniunt tenetur eam etiam si indubitata sit tolerare, ut pater non pereat fame, quia licet in omnibus teneatur filius patri sine mensura, ad cibum tamen, & similes necessitates tenetur patri magis quam sibijpsi, id est, debet ei abundantius quam sibijpsi prouidere, ut dicitur 9. Eth. cap. 3. si autem sit periculum aliud, ut in liberatione ab hostibus, vel similibus pater potest filium deserere, ut seipsum eruat, filius autem non potest, sed tenetur se exponere morti pro patre.

Cui magis subueniendum sit, patri infideli, vel proximo infideli. Quæst. LXVI.

QVAERETUR occasione præcedentium si quis habeat patrem infidelem, qui egeat, & sit aliquis proximus fidelis, qui egeat, cui magis subueniendum est.

Quidam dixerunt istam quæstionem esse valde dubiam vnde Petrus manducator vocauit hanc quæstionem tenebrosam aquam in nubibus aeris, ut dicitur 30. di. cap. si qui filij, & 86. dist. cap. non satis in Glo.

Dicunt tamen aliqui, quod magis teneamur benefacere extraneo infideli, quia dicitur ad Gala. 6. operemur bonum ad omnes, maxime ad domesticos fidei, id est, ad fideles, qui morantur intra fidem.

Item, quia Ambro. lib. de offi. & 86. dist. cap. non satis, vbi ponit conditiones, quæ debent attendi in elemosyna ponit primam esse fidelem di. perfectam liberalitas fidei, causa loco, & tempore commēdatur, ut primum opereris circa domesticos fidei, ergo si vtrique non possum dare, primo dabo fidei.

Item 30. dist. cap. si qui filij in dandis elemosynis, ponderatur valde ista conditio, scilicet, esse fidelem cum dicitur, si filij parentes maxime fideles deseruerint, & non potius debitum honorem parentibus reddiderint, ut hoc ipsum in eis venerentur, quod fideles sunt, anathema sit. fidei ergo potius dandum est cum hoc in eo venerandum sit, quod fidelis est.

Item Ambro. super cau. super illo verbo, & ordinavit in me charitatem, dicit multorum charitas est inordinata, quod in primo est ponit tertium, vel quartum.

Primo diligendus est Deus. Secundo parentes, deinde filij, postea domestici, qui si boni sunt etiā malis filijs preferendi sunt, omnis tamen infidelis est malus, ergo danda est potius elemosyna cuiuscumque fidei indigenti quam patri infideli, quia præponendus est.

Item iuxta illud, quod dicitur desudet elemosyna in manu tua donec inuenias iustum cui des, & tamen omnis infidelis iniustus est, quia fides iustificat hominem Gen. decimo quinto credit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, & ad Rom. 10. creditur corde ad iustitiam, & ad Ro. 1. iustus ex fide viuunt, ergo prius dandum est.

Dicendum, quod in casu dato, aut possum succurrere vtrique, aut non, si possum vtrique, debeo vtrique prouidere, & non est tunc difficultas, si autem non possum vtrique, aut ambo equaliter indigent aut inæqualiter, si inæqualiter ita, ut alter eorum sit in extrema necessitate, vel quasi, teneor subuenire sic indigenti, siue sit pater, siue extraneus, & siue sit fidelis, siue infidelis, si autem neuter est in extrema necessitate, sed ambo indigent æqualiter, vel quasi, præferendus est pater etiam infidelis cuiuscumque fidei, & si sit valde bonus, sic dicitur 30. di. cap. si qui filij in Glo. & 86. dist. cap. non satis in Glo. & sic tenet Hugui. & Raymū. in su. li. 3. ti. de hospite, ordinandum, dicunt tamen, quod extraneus fidelis præferendus est patri infideli in dilectione, & tamen in exhibitione operis præferendus est pater, scilicet, in omnibus, quæ pertinent ad corporis sustentationem, & ratio est, quia in corpore, & vita magis communicamus cum parētib. quam cum quibuslibet alijs, & dicit Ho. in su. ti. de tempo. ordi. in regula 7. quod non debet esse dubitatio alicui professori iuris posituri de hoc, quia exhibitio nutrimenti de iure naturali primæuo est, quod competit omnibus animalibus, secundum quod non est quærendum quis sit fidelis, vel infidelis, quia nec hoc sciunt discernere animalia, quæ hoc iure nobiscum communicant, Iusti. de iure natura 1. respō. & ff. de iusti. & iu. lib. 1. §. pe. eo ergo iure quo patrem cognosco naturaliter, & instinctu de hoc, ergo de iure naturali dantur alimenta, in quo non distinguitur fidelis ab infideli, & istud recte dictum est.

Amplius patet hoc, quia si quis sit infidelis, vel quantumcunque malus, adhuc tamen est manifestum, quod magis tenetur seipsum diligere, & magis sibi prouidere in corporalibus necessitatibus quam cuiuscumque alteri, & tamen quilibet tenetur prouidere in cibo, & potu, & alijs corporalibus necessitatibus parentibus magis quam sibijpsi ut dicitur nono Ethico. capitu. tertio. ergo magis tenetur prouidere patri in hoc quantumcunque sit infidelis quam cuiuslibet alteri.

Item pater, licet infidelis sit non definit esse pater, nec tollitur debitum filij ad eum tanquam ad patrē, sed solum filius non debet obedire ei in eis, quæ repugnant statui fidei, & inducunt contumeliam creatoris, quia prima Corinth. septimo, & extra de diuor. capitu. gaude. est tamen proprium patri, quod ei debetur tanquam patri recipere alimenta a filio quando indiget, ergo etiam si infidelis sit, nihilominus tenebitur filius eum alere. patet antecedens, quia nono Ethico. vbi Aristot. distinguit honores debitos diuersis personis dicit, quod parentibus debetur specialiter prouiso in cibo, & potu, & similibus, in quibus magis debemus sufficere eis quam nobis ipsis, etiam istud est debitum ex lege Dei, scilicet, honora patrem tuam, Exodi vigesimo, & Deuteronom. quinto, & iste honor intelligitur principaliter

de exhibitione necessariorum: sic enim Christus exposuit infra decimo quinto, & Mat. septimo increpando Phariseos, qui retraherant homines a benefacendo parentibus suadendo, quod potius beneficerent templo, & parentes solo verbo, & in reuerentia exhibitione honorarent, Christus autem dixit, quod ita intelligendo transgrediebantur præceptum Dei, ergo Deus voluit specialiter alimenta debere parentibus indigentibus: ideo cum hoc sit proprium eis etiam si infideles sint, tenentur filij magis eis quam alijs providere in necessitatibus corporis.

Item hoc expresse ostendit Ambrosius lib. de offi. & 86. dist. in capitulo, non satis, siue in capitulo, non tantum, ubi prius parentes asserit alendos quam alios dicens, nec tantum Dei traditio est, ut prius pascas parentes. Nam si iuxta diuinum oraculum contumelia parentis morte luitur, quanto magis fames, quæ multo grauior est, & sic indubitanter patri in fide si tenetur filius magis providere quando indiget quam pauperi fideli.

Ad primum dicendum, quod illud verum est de proximis, qui non sunt parentes. Nam si vnus infidelis extraneus, & fidelis extraneus aequaliter indigent, magis teneor fideli quam infideli, & sic est verum ceteris paribus, & tamen ista conditio, quæ est esse parentem præponderat supra istam, quæ est esse fidem cum alimenta sint debita ex iure, & communicatione naturæ, & non ex fidei communicatione: ideo ambobus aequaliter indigentibus magis patri infideli quam extraneo fideli subueniendum est. Sed quid si magis indiget fidelis extraneus quam pater infidelis? dicendum, quod si indiget in extrema necessitate, vel quasi, magis ei providendum est quam patri etiam si esset econtrario, scilicet, si pater esset fidelis, & indigeret, & extraneus esset infidelis, & esset in extrema necessitate, magis providendum esset infideli quam patri fideli, si autem non esset in extrema necessitate indigeret tamen magis quam pater, non posset dari certa regula cui eorum prius esset providendum, quia interdum vni, & interdum alteri prius esset providendum secundum varias circumstantias necessitatum, & magnitudinem, vel paruitatem inopiæ ex parte vtriusque. prædicta vera sunt, nisi quando ille fidelis indigens esset persona valde excellens ex qua penderet ex magna parte salus reipublicæ, vel status fidei, quia talibus magis quam parentibus esset providendum, & maxime cum vierque esset in extrema necessitate, quia potius videtur, quod deberet eripere extraneum quam patrem, sicut si oporteret perire patrem, vel rem publicam, potius est eligendum, quod pereat pater, quia pro talibus etiam propriam vitam laudabiliter quilibet potest exponere, ut dictum est præcedenti quæst.

Ad secundum dicendum, sicut supra, scilicet, quod prius dandum est fideli quam infideli si cetera sint paria, non est tamen conditio, quæ maxime ponderat in danda eleemosyna esse fidem, quia magis ponderat differentia necessitatis, & cognatio, & debitum, & similia de quibus dicitur sequenti quæstione.

Ad tertium dicendum, quod non honorandum est in parentibus hoc, quod fideles sunt, non tamen sequitur, quod fideles quibuslibet infidelibus etiam parentibus sint præponendi. Sed verum est, quod si quis habeat patrem fidem, magis tenetur eum diligere, & magis benefacere quam si esset infidelis, quia ibi cetera sunt paria, & hoc dicitur in eodem capitulo, si qui filij, hoc ipsum in eis venerentur, quod fideles sunt, id est, non solum venerentur eos,

quia patres sunt, sed etiam quia fideles sunt, si tamen vtrunque non contingat, magis est honorandus aliquis, quia pater quam aliquis, quia fidelis, Nam eodem capitulo innuitur, quod patribus in quantum patres debetur honor, & sustentatio, etiam si non sint fideles, quia dicitur si qui filij parentes maxime fideles deseruerint occasione cultus Dei hoc iustum esse iudicantes, anathema sit. Et sic etiam si non sint parentes fideles non possunt deserui, sed tenentur filij eis. Sed hoc maxime est si fideles sint etiam, quia dicitur ibi occasione Dei cultus, in quo videtur, quod diuersitas fidei non præiudicat debito filiorum ad parentes, quia etiam ratione cultus diuini non possunt eos deserere, scilicet, non subueniendo in necessitate. Ideo ex ipso meto capitulo, si qui filij videtur, quod magis respiciendum sit esse patrem quam esse fidem, & sic tenemur magis infideli patri quam extraneo fideli.

Ad quartum dicendum, quod ut communiter exponitur fideles extranei præponendi sunt cognatis infidelibus quantum ad dilectionem, vel affectum, & tamen quantum ad effectum providendi magis tenemur patri infideli quam extraneo fideli, sic exponitur in septima dist. in capitulo, si qui filij in Glo. & Raym. in sum. lib. tertio titu. de hospiti. ordinandorum, & Ho. in summa ti. de tempo. ordi. aliter potest dici, quod istud dictum Ambro. non militat in presenti casu propter duo. Primo, quia dicit de domesticis, quod si boni sunt etiam filijs præponendi sunt, & tamen non dixit de patre, nunc autem de patre loquimur, & tamen valde magna differentia est in his, quia pater non est debitor filio, sed potest abnegare eum, filius autem non potest abnegare patrem octauo Ethic. capitulo. ultimo immo tenetur magis ei providere, quam sibi in corporalibus necessitatibus nono Ethic. capitulo. tertio. Secundo non facit ad propositum, quia dicit de domesticis, & casus noster est de extraneis, domesticis autem non sunt extranei, sed vocantur sui, siue proprii immo magis quam proprii, & de eis magna cura habenda est. prima ad Timotheum, qui suorum maxime domesticorum curam non habet fidem negauit, & infideli deterior est: ideo ex hac auctoritate Ambrosij nihil probatur in presenti.

Ad quintum dicendum, quod illud intelligitur ceteris paribus. quod sit eleemosyna magis danda iusto quam iniusto, unde si quis inueniat aliquos pauperes iniustos parum indigentes, potius debet expectare ad dandum eleemosynam, quod inueniat aliquem iustum, & interim teneat eleemosynam, & hoc est, quod desudet eleemosyna in manu, sicut res, quæ diu tenetur in manu calefit, & sudat simul cum manu.

Aliter potest exponi, quod intelligatur hoc quando quis vult dare eleemosynam alicui solum, ut oret pro eo, quia tunc nulli debet dare nisi iusto eo, quod orationes iustorum exaudiuntur, & non impiorum. Ioã. 9. vel saltem ipse solus sunt meritorie. Et ista non est proprie eleemosyna, sed magis est quedam commutatio bonorum temporalium pro spiritualibus, est tamen iusta, quia fit bono fine, & sine simonia, quia vtriusque fit propter Deum, sic dicitur ad Rom. 13. probauerunt Macedonia, & Achaia collationem aliquam facere in pauperes sanctorum, qui sunt in Ierusalem: placuit enim eis, & debitores sunt eorum: nam si spiritualium eorum participes facti sunt gentiles, debent & in carnalibus ministrare eis, & alijs modis potest exponi, sed iste est melior.

An sita sit distinctio in dandis eleemosynis circa pauperes ita, quod quibusdam demus, & alijs non. Et quomodo non debemus discernere pauperem a paupere. Et an sit eleemosyna danda turpiter viuentibus, Quæst. LXVII.

Quæretur an facienda sit in dandis eleemosynis distinctio aliqua circa pauperes, ita quod quibusdam demus, & alijs non: aliqui dicunt, quod non, sed indifferenter omnibus dandum est, quia dicit Chrysostomus super Epistolam ad Hebræos, quiescamus ab hac absurda curiositate, & diabolica, & peremptoria: non enim ex vita eorum, quos accipis mercedem tibi retributurus est Deus, sed ex voluntate, & honorificentia: & sic non est distinguendum quales sint pauperes, quia quibuscumque demus meritum est, & patet 42. distinctio. cap. quiescamus, etiam ponitur ibi alia ratio, scilicet quia dare pauperibus non est periculum quibuscumque demus, quia dando magis accipimus, quam damus.

Alia etiam ratio est, quia si quis faciat ipsam distinctionem interdum volens excludere malos pauperes excludet bonos, vel boni excludentur, & recipiuntur mali, vel boni non veniunt, quando viderint se excludi, sic dicit, quod Abraham si scrutator esset circa refugientes ad se, nunquam Angelos hospitio recepisset fortassis enim non putasset eos Angelos, sed cum reliquis repellerentur, sed quoniam omnes recipiebat suscepit, & Angelos.

Dicendum, quod circa eleemosynam, vel hospitalitatem interdum est facienda differentia in pauperibus, & interdum non.

Pro quo sciendum, quod eorum, qui petunt eleemosynam quidam petunt eam, quasi ex debito, ut predicatorum, & prælati: alij autem pro sola corporis sustentatione, ut pauperes simplices. prædicatores enim, & prælati pro opere suo debetur eleemosyna, & est eis, quasi debita, quia dicit Christus Lucæ tertio, quod in quacunque domum intrant manerent ibi comedentes, & bibentes, quæ apud illos sunt, quia dignus est operarius cibo suo, quasi dicat non datur vobis cibum ex sola liberalitate, sed ex quodam debito cum operemini prædicando illis, & tamen operarius dignus est cibo suo, id est debetur illi cibum: sic etiam dicitur 1. Corint. 9. si spiritualia vobis feminamus dignum est, ut temporalia vestra metamus. quod ergo istis datur licet sit eleemosyna, quia propter Deum datur, & non ex conuentione, vel contractu tamen debita est pro opere, & labore prædicationis, & sic Apostolus admonebat omnes, qui erudiuntur in fide, quod prouiderent solcite circa temporalia doctoribus suis: ad Gala. 6. communicet catechizatus ei, qui se catechizat in omnibus bonis, id est qui eruditur communicet doctori suo omnia bona necessaria ad sustentationem. Alijs autem pauperibus eleemosyna datur ex sola liberalitate, scilicet quia nihil nobis faciunt, id est illi petunt pro sola corporis sustentatione, id est non ex debito. De primis pauperibus dicendum, quod aut sunt cogniti, aut non, si sunt cogniti, & constat eos ad prædicandum missos, vel institutos in præsentia recipiendi sunt, & dandum est eis, quod petunt: si autem sunt incogniti, vel dubitatur an tale officium sit eis commissum, debent prius examinari, an ita sit, quod recipiantur, & quod datur eis aliquid, quia hic vertitur periculum circa maiora, quia non agitur solum de dando eleemosynam, sed principaliter de accipiendi prælati, vel prædicatores, & quia talibus non solum danda est eleemosyna, sed etiam spiritualia ab eis recipienda sunt, in quibus periculum vertitur si isti non sunt tales quales se esse dicunt, oportet eos prius distinguere, &

cognosci, ita dicitur in eodem cap. quiescamus, scilicet si enim in clerum electum se esse dicat si sacerdotem se nominet, scrutare non enim sine periculo est in talibus indiscussa communicatio circa maiora periculum vertitur: non enim das, sed accipis. In secundo casu, scilicet quando petunt pauperes pro corporis sustentatione non prætendentes sibi debitam eleemosynam, ratione alicuius officij, aut possumus abundanter omnibus petentibus, aut non: si possumus debemus omnibus indisculte dare, & in hoc casu habet locum cap. quiescamus, scilicet quod quiescendum est, id est cessandum ab hac absurda, & diabolica curiositate, scilicet discernendi pauperem a paupere, & allegantur.

Causa prima, quia Deus non retribuet homini mercedem ex vita eorum quos accipit, sed ex voluntate, & honorificentia multa, & misericordia, & bonitate, id est non erit differentia mercedis nostre secundum differentiam vite eorum quibus eleemosynam damus, sed secundum differentiam voluntatis, quam habemus in benefaciendo pauperibus, & honorificentiam, id est secundum quantitatem honoris, & misericordie, quam præstiterimus pauperibus, omnibus, ergo dandum est, quia non carebit mercede quicunque dederit, cumque dederit, dum tamen propter Christum det, & tanquam pauperem Christi recipiat, ut dicitur infra 10. qui dederit potum vni ex minimis meis calicem aque frigide tantum in nomine discipuli; amen dico vobis non perdet mercedem suam.

Secunda ratio est, quia distinctio, & scrutinium fieri debet, quando versatur aliquod periculum si ista non fiant; dare tamen eleemosynam corporalem solum ad sustentationem cuiuscumque demus nullum periculum est, ideo non est facienda ista distinctio, patet hoc, quia dicitur ibidem, quod quando quis dicit se electum in clerum, vel dicat se esse sacerdotem scrutandum est, quia circa maiora periculum vertitur, quam sit quibus corporalis.

Tertia causa est, quia si istam distinctionem facimus aliquando volentes excludere malos pauperes excludemus bonos. Nam si Abraham, & Loth istam distinctionem fecissent fortassis non recepissent Angelos hospitio, sed eos inter ceteros repellerent: non est ergo cauendum ab aliquo quin ei eleemosynam, ad sustentationem corporis dare possimus, & debeamus; nam etiam excommunicatis eleemosyna danda est, ut ait Grego. 1. 1. q. 3. c. quoniam multos, & hoc verum est de quolibet tam excommunicato, quam etiam publice peccante, nisi occasione eleemosynæ nostre, quasi iam securus de illa iustitiam negligeret. Nam in tali casu dicit Aug. quod vultus esurienti panis tollitur si de cibo securus iustitiam negligat, quam esurienti panis frangitur, ut iniustitiam seductus acquireret 10. q. 5. c. non omnis: quod autem de istis dicitur, intelligendum est, verum esse nisi esuriant ad morrem, quia tunc quantumcumque iustitiam negligat danda est eis eleemosyna, ut non moriantur 86. d. c. pascite. Nam per hoc non fouetur eorum iniquitas, sed natura ne pereat sustentatur. si autem non possumus sufficere omnibus petentibus distinguendum est quibus potius dare debeamus, & ad hoc considerantur multa ex parte eorum quibus danda est eleemosyna ex quibus vnus pauper præfertur alteri: de quibus dicitur in duabus quæstionibus. Sed est dubium an ministrandis, & meretricibus, & venatoribus, & huiusmodi turpiter viuentibus eleemosyna danda sit, dicendum quod officia istorum sunt turpia, & ipsi iudicantur, ut infames, & publici peccatores, ut ostensum est 8. q. 37.

Dicendum tamen, quod quibus datur aliquid, aut da-

rum pro officio suo, quod exercent, aut datur in eleemosynam, si pro officij exercitio dicendum, quod est graue peccatum, & maxime in clericis qui bona ecclesie debent honestius expendere, & etiam in omnibus alijs peccatum est, sic dicit Aug. super Ioan. & 86. di. c. donare, s. donare res suas histrionibus vitium est immane non virtus, & datur ibi causa, s. quia donant isti pro adulatione, & laude humana, quia histriones laudant eos cum dicitur ibi, scitis de talibus quam sit frequens fama cum laude, quia laudatur peccator in desiderijs anime sue, & qui iniqua egerit benedicitur. de venatoribus dicit Aug. in Psal. & 86. di. c. qui venatoribus, s. qui venatoribus donant, quare donant dicant quare dant venatoribus, hoc in illo amant in quo nequissimus est, hoc in illo pascant, hoc in illo vestiunt ipsam nequitiam publicam spectaculis omnium, non tamen naturam ibi attendunt operis Dei, sed nequitiam operis humani, hoc intelligitur de venatoribus qui pugnant cum bestiis in arena, quos leges humane arenas vocant, & sunt isti infames si pro quaestu hoc faciant, & hinc vivant, & ideo qui habentes talia officia honorant, vel aliquid eis donant, ipsam iniquitatem honorant, & non naturam a Deo conditam, quod detestabile est, & non solum donando istis aliquid peccatum est, sed etiam si quis gaudeat videndo eos exercere artem suam, nam etiam hoc peccatum mortale est, vt ait Aug. in Psal. & 86. di. c. vident, s. vident homines venatorem, & delectantur: vt miseris fratre non correxerint: qui enim vident venatorem, & delectantur, videbunt saluatorem, & tristabuntur, s. in die iudicij videndo Christum tristabuntur, quia delectati sunt videndo venatorem. De meretricibus magis planum est, quia illis nemo pro officio suo aliquid dat, nisi qui cum eis fornicatur, & hoc peccatum mortale est, & ideo donare eis propter istam causam malum est, quod intelligitur de donatione que est ultra precium conuentum, vel consuetum; nam licet fornicari cum meretrice sit peccatum, dare ei precium fornicationis non est peccatum, sed potius peccaret qui subtraheret, quia illis hoc debitum est, vnde dicitur, quod meretrix non turpiter accipit, licet turpiter meretricium facit. ff. de condi. ob tur. ca. l. 4. §. sed quod meretrici, vt dicitur 86. di. cap. qui venatoribus in gl. Aug. tamen eod. ca. increpat donantes aliquid meretricibus, s. qui donant meretricibus quare donant, non quidem ipsa hominibus donant non tantum ibi naturam attendunt operis Dei, sed nequitiam operis humani: potest intelligi de precio dato meretrici, quod in se non est peccatum, sed id propter, quod datum est, s. fornicari, vel intelligitur non de precio, sed de donatione que fit causa affectionis, s. quia diligit quis meretricem, & ultra debitum sibi, vel conuentum cum ea aliquid gratis dat, & iste est proprius sensus, quia hoc est donare eis, & istud est peccatum de quo ibi in glo. Si autem datur predictis eleemosyna, aut sunt in necessitate extrema, aut non, si sunt in illa licitum est dare eis immo necessarium, quia nullus homo est quantumcunque malus cui in extrema necessitate subuenire non teneamur, quia alias diceremur eum occidere 86. di. c. pasce. Si autem non est extrema necessitas melius est nihil eis dare, vt securi de cibo turpiter semper agant, sed potius videntes se despici conuertantur ad bonum, quia vilius panis subtrahitur pauperi interdum, quam frangatur, vt ait Aug. 5. q. 5. c. non omnis: distinctio autem supra posita de differentia pauperum colligitur 42. di. c. quiescamus, & ibi in gl. & per Raymun. in sum. li. 3. ti. de hospi. ordi. Sed cum dicitur, quod muscis, & histrionibus non est donandum est dubium, an peccatum sit donare citharistis, & his qui in muscis nos delectant.

F Dicendum, quod aut donatur eis, vt hoc opus suum faciant ad cultum Dei, aut ad nostram causam. si primo modo est meritorium, quia Deus laudatur in organo, & cymbalis, & tubis, & tympanis. Psal. vi. & Deus fecit sibi tubas fieri Numer. 10. & in illis clangebatur ante arcam Iosue 6. & David faciebatur sonari coram arca Domini omnia vasa muscorum. 2. Reg. 6. & 1. Paralip. decimo quinto, & decimo sexto, & vigesimo quinto. Si autem sit causa nostri, aut sit ad recreationem a laboribus, vel alleuacionem cogitationum, siue ad egritudinem leuandam, aut propter solam voluptatem: si primo modo licitum est, nisi in eis quibus ex conditione status istud repugnat, sicut monachis: nam tota vita eorum debet esse quidam luctus, vt ait Hieron. ad Riparium, & Desiderium, & decima sexta questione. in cap. monachus, scilicet monachus non doctoris, sed plangentis habet officium, qui vel se, vel mundum lugeat, & domini pauidus praestoleretur aduentum. si autem sit ad solam voluptatem illicitum videtur istis aliquid donare pro officio suo, & maxime est hoc in clericis, sic dicit glossa, octuagesima sexta distinctione cap. donare, scilicet quid de citharistis, & alijs, qui varijs vtuntur instrumentis nunquid licitum est audire ea, vel tangere, vel talibus aliquid dare, & quidem ad voluptatem, vel luxuriam: non quia Deum moribus stimulat, qui populū vocibus delectat, vt ait Greg. & nonagesima secunda distinctione, cap. in Sancta, sed ad laudem Dei, vel ob aliam causam iustam, vt puta recreationis, vel infirmitatis, scilicet est licitum ista audire, & donare citharistis pro isto opere.

In eleemosynis dandis, quae sunt attendenda, tam pro parte dantis, quam eius cui datur. Vbi etiam ponitur in quibus casibus tenetur ecclesia defendere eos, qui ad se conuigunt. Quæst. LXVIII.

Q V AER ET VR, quæ sunt attendenda in dandis eleemosynis. Dicendum, quod cum dare eleemosynam sit actus virtutis, oportet considerari multa ad hoc, quod recte fiat, & quidam considerantur ex parte dantis, & quaedam ex parte accipientis: ex parte dantis tria considerantur, scilicet iustum, ordi, & interio. Dicitur iustum, id est res iusta, scilicet quod fiat eleemosyna de re acquisita licite, id est cuius dominium transiit in possidentem: nam non differt, quod acquisita fuerit res turpiter, vel ex mala causa dum tamen possit iuste possideri, & non competat repetitio pro ea contra possessorem, quod dicitur propter rem furto, vel rapina ablatam, vel per viuram, aut symoniam, quia ista non solum acquiruntur illicite, sed etiam illicite possidentur, quia oportet illa restitui, & sic non potest fieri de illis eleemosyna, vt ostensum est supra. Secundum est ordo, quia cum eleemosyna sit quidam actus charitatis, oportet ordinem habere: nam sicut in diligendo, oportet quosdam magis, & alios minus diligere, scilicet quod primo inter proximos diligantur parentes, deinde filij, postea domestici, deinde extranei, postea inimici, vt ait Ambrosius super cantica, ita oportet in exhibitione operis quibusdam prius, & alijs postea subuenire. Nam peccat, qui prepostere agit, id est qui mutat ordinem charitatis, vt ait August. & sic ante omnia debet quilibet sibi misereri deinde cæteris. Tertium est intentio recta, scilicet, vt eleemosyna fiat propter Deum, & non propter inanem gloriam, quia sic periret merces, vt dicitur supra in ista, & non fiet propter desiderium retributionis, sicut qui inuitat amicos, vt reuincatur ab eis, quia dicitur Luc. decimo quarto, & fit isti

fit isti retributio, sed qui facit conuiuium pauperibus claudis, & debilibus, qui retribuere non possunt habebit retributionem in resurrectione iustorum. Ex parte eius cui datur eleemosyna consideranda sunt nouem, scilicet fides causa locus tempus modus necessitudo, siue propinquitas sanguinis, etas debilitas conditio, siue nobilitas. ista ponit Amb. li. de officijs, & 86. di. ca. non satis in tex. & glo.

Primum est fides, id est an ille cui eleemosyna datur sit fidelis, vel infidelis: nam omnibus eleemosyna danda est etiam infidelibus si indigeant, magis tamen fidelibus propter honorem fidei, & Christi cuius sunt membra omnes fideles ad Gala. sexto, operemur bonum ad omnes maxime ad domesticos fidei, id est ad habitantes in fide, & sic in allegato. cap. non satis dicitur perfecta liberalitas fidei commendat, vt primum opereris circa domesticos fidei: grandis culpa est si sciente te fidelis egeat, si scias eum sine sumptu esse, famem tolerare, eruminaui perperci, qui praesertim egere erubescit, hoc intelligitur cæteris paribus, quia non debet semper dari potius eleemosyna fidelij, quam infideli, quia magis teneor prouidere patri infideli, quæ extraneo fidelij, vt ostensum est supra: Et si ambo indigentes sint extranei, & infidelis sit in extrema necessitate fidelis aut non, magis est subueniendum infideli quæ fidelij, quia necessitas praeponderat fidei, & etiam debitu cognationis paterna praeponderat fidei, sed intelligitur tam in ista conditione, quæ in alijs, quæ sint cetera paria, quia tunc prius semper fidelij, quæ infideli subuenitur: nam habens patrem fidelem tenetur eum magis honorare, quam si esset infidelis 30. dist. cap. si qui filij.

Secundum est causa, s. quia quaedam cause praeponderant alijs, sicut illis, qui tenentur ab hostibus magis tenemur eleemosynam dare, quam alijs, qui non tenentur: in allegato capit. non satis, scilicet si in causam ceciderit, aut captiuitatis suæ, aut suorum filiorum, aut calūniar, & non adiuues, quasi dicat malum est si in tali casu non adiuueris, & est iste casus multū priuilegiatus: nam etiam vasa sacra altaris vendi possunt ad redemptionem captiuorum, vt ait Amb. li. de offi. & 12. q. 2. c. aurū, s. formatū sacrorum redemptionem captiuorum est, & vere illa sunt vasa preciosa, quæ redimunt animas a morte, id est liberant captiuos de seruitute, vnde Amb. e. li. & 86. di. c. non satis siue c. non compatiatur dicit se aliquando hoc fecisse, vt captiuos liberaret licet multi ex hoc ei irascebantur cum ait. nos aliquando in inuidiam incidimus, quod confregimus vasa mystica, vt captiuos redimeremus.

Tertium est locus, vt si quis teneatur in loco periculoso potius illi succurrendum est, quam cæteris in allegato capit. non satis; si sit in carcere, & pœnis, & supplicijs, si propter debitum aliquod iustus excrucietur: nam & si omnibus debetur misericordia iusto tamen amplius: isti enim subuenitur propter duo. Primo propter locum, quia erat in carcere, & in pœnis, & si non subueniretur ei affligeretur valde. Secundo, quia erat iustus: nam iustus danda est eleemosyna potius, quam cæteris, quod intelligendum est si cetera sint paria, quia iniustus, & peccatori publico existenti in extrema necessitate magis est subueniendum, quam iusto indigenti, sed nou in extrema necessitate quod autem dicitur si propter debitum iustus excrucietur in quo tangit Amb. consuetudinem temporis antiqui. Nam debitor tunc si non erit soluendo dabatur creditoribus ad puniendum: hodie autem si aliquis conuenitur ex maleficio, & non est soluendo puniri potest in 4. quaestio. 6. capi. si res, nec redimenda est pœna eius, quia pœna eius precio remitti prohibetur 1. quaestio. 1. capi. iubemus. si autem con-

Alph. Toft. in Matth. Pars III.

uenitur ex contractu, & si non sit soluendo non cruciatur, sed soluitur, quod cedat bonis. §. qui bon. cede. po. l. vlt. & inanis est actio, quam excludit inopia debitoris, si tamen iste peruenit postea ad fortunam pinguiorem soluere tenetur ff. de cessi. bo. l. is, qui & extra de solut. c. Odoardus.

Quartum est tempus, quia tempore afflictionis magis subueniendum est homini, quam alijs temporibus in allegato capi. non satis, scilicet si tempore afflictionis suæ nihil a te impetret, si tempore periculi quo rapitur ad mortem plus apud te pecunia tua valeat, quam vita morientium, non est leue peccatum, quasi dicat, sed graue est si tempore afflictionis nihil impetrat, qui existens in fame, & siti perens alimētum non exauditur, & dicitur si tempore periculi quo rapitur ad mortem, in quo inuitur, quod tenemur liberare eos, qui ducuntur ad mortem: nam si non eruamus in quantum possumus, peccamus. extra de hom. c. sicut dignum, & intelligitur de eo, qui a personis priuatis, vel per apertissimam iniuriam occiditur eodem cap. scilicet non caret scrupulo societatis occulte, qui manifesto facinori desinit obuiare, si tamen a iudice quis ducatur ad mortem, adhuc ecclesia, id est viri Ecclesiastici defendere potest, ne occidatur vigesima tertia q. 5. cap. reos, scilicet reos sanguinis defendat ecclesia ne effusione sanguinis princeps fiat, scilicet defendat si ad eam confugerint quia omnes confugientes ad se tenetur ecclesia defendere decima septima q. 4. cap. reuertimini, & hoc verum est, siue sint rei, siue non in crimine de quo sunt infamati, nisi in casibus, qui ponuntur extra de immu. eccl. cap. inter alia, scilicet latro publicus, & noturnus depulor agrorum, vel si seruus est, & permutatur impunitas. Si etiam non confugerint rei ad ecclesiam, adhuc inuabit illos ecclesia: nam si peratur de eorum correctione debet eos precibus inuare ne pereant vigesima tertia q. 4. cap. est iniusta etiam si sunt iniuste condemnati debet ecclesia omnibus modis quibus potest inuare eos. Si autem iuste condemnantur tunc temperate, & non importune inuabit illos, ne per indiscretam defensionem ecclesia incidat in malam opinionem, vt dicit Grego. decima quarta q. 6. ca. hi qui, & licet ecclesia teneatur aliquos defendere non tamen pro eis teneatur bellum mouere. §. de Episcopa. audi. l. additos, & hoc est, quia defensio ecclesie debet esse moderata de his 23. q. 5. capi. reos in glo. & dicebat Amb. si plus valet apud te pecunia tua, quæ vita morientis, si quis iniuste ad occisionem portabatur, & poterat per pecuniam liberari de manibus questionum si non liberaueris eum, vt pecuniam non expendas: plus valet apud te pecunia tua, quam vita illius, id est plus appreciatis pecuniam, quæ vitam, ideo permittis illum perire, vt pecunie parcas, & istud est graue peccatum, quia cū ista sit extrema necessitas tenet non dare quidquid habet, vt illi liberet aliquem peccat.

Quintum est modus, scilicet, vt in dando eleemosynam teneatur modus, nec omnia simul vni dentur, sed distribuantur, vt sepius, & multis dare possumus in allegato. non satis, siue in c. dominus.

Sextum est necessitudo, siue propinquitas sanguinis, quia ceteris paribus potius est danda eleemosyna propinquis secundum carnem, quam alijs: in allegato. non satis, siue in cap. est etiam, l. est etiam alia probanda liberalitas, vt proximos seminis tui ne despicias si egere cognoscas: melius est enim, vt ipse subuenias tuis quibus pudor est ab alijs sumptum deponere, aut alicui postulare subsidium necessitatis.

Septimum est etas, scilicet an sit senex vel iuuenis, F quia

quia senibus magis danda est eleemosyna quam iuuenibus cum senes sint impotentiores ad acquirendum per laborem, iuuenes autem, nisi aliis sint impotentes cogendi sunt laborare, & ex laboribus victum querere.

Octauum est debilitas, quia debilitati, vt claudi, & cæci, & infirmi præferendi sunt in eleemosyna, eo quod isti magis sunt in necessitate, quam cæteri, qui non habent hanc debilitatem. Vocatur etiam debilitas, vt aliqui volunt, sed non est verum mutatio status, vt quando quis res suas amisit sine crimine, vt per furtum, vel rapinam, in alleg. c. non satis, siue in c. consideranda. s. similitudo debilitas corporis promptius iuuanda est, si quis ex diuitiis cecidit in egestatem, & maxime sine suo vitio, sed aut latrociniis, aut præscriptione, aut calumniis, quæ habebat amisit, & dicitur maxime si sine suo vitio, quia etiam si per vitium ista amisit est ei danda eleemosyna, postquam iam amisit cum deue merit in paupertatem, & tamen maxime subueniendum est ei si sine vitio amisit hæc, quia tunc subueniendum est ei, vt pauperi, & iusto. Nam dicitur ibi in glo. q. si vitio suo in ista mala incidit non teneor ei subuenire, vt ff. de post. l. bona. & s. q. s. c. non omnis, sed exponitur, quod verum est, quod talem non teneor redimere. si fuerit in carcere pro debito, vel pro crimine, teneor tamen dare ei eleemosynam ad aliqualem subuentionem.

Nonum est nobilitas ex qua sequitur verecundia, nam qui sunt nobiles, si incidunt in paupertatem erubescunt mendicare, ideo magis est meritorium istis dare, quam aliis equaliter, vel aliquantum plus indigentibus, vt in alleg. c. non satis, siue c. consideranda. s. nonnunquam etiam consideranda est verecundia, quæ ingenuos prodit natales. i. per verecundiam significat, quod aliquis est de natalibus ingenuus. i. nobilibus, & quia isti sunt pauperes maxime, si prius fuerunt diuites, & sine vitio ceciderunt de diuitiis, debet eis succurri, vt supra dictum est, licet aliqui volebant illud intelligi de corporis debilitate, sed non stat, quia diuitiis priuari nihil ad corporis debilitatem pertinet. Hæc sunt, quæ considerantur ex parte eorum, quibus eleemosyna danda est, vt sciamus cui potius tenemur subuenire quando non possumus omnibus simul succurrere, & sciamus quod quilibet istarum conditionum facit vnum pauperem debere præferri alteri, quando cætera sunt paria, quia tunc vnus pauper excedit in vno, & alius in alio, vt pote vnus est fidelis, & tunc alius in maiori necessitate, vel loco, aut tempore malis cui potius subueniendum sit, non est possibile dari regulam generalem pro infinitis varietatibus, quæ acciderent ex diuersitate circumstantiarum, & ita est de omnibus aliis causis, vel conditionibus pauperum, supra positis, quando vnus comparatur alteri.

Quid potius in paupere considerandum sit ad hoc, quod eleemosyna sit magis meritoria. Quæst. LXXIX.

Quæretur quid sit potius considerandum in paupere ad hoc, quod sit magis beneficiandum vni, quam alteri.

Dicendum, quod ista questio non potest diffiniri per regulam generalem propter infinitas varietates, quæ occurrunt, sed sicut varietas sit in particulari, ita fiet iudicium in particulari, quod occurrente quolibet casu prudens poterit iudicare quid agendum sit. Et non est intelligendum, quod hoc non possit determinari per regulam, quasi sit valde obscurum, sed propter infinitum esse, quia possunt fieri infinitæ varietates in particulari ex parte eorum quibus eleemosyna danda est: infinita autem nemo potest comprehendere iudicio, & ideo antequam veniant in experientiam non

est possibile, quod aliquis illa plene cognoscat, regula tamen datur in vniuersali, ergo non possunt diffiniri ista per regulam, sed quæ particulariter acciderint diffiniuntur facillime per prudentem. Ratio dicitur est, quia in particulari non accidunt simul omnes istæ diuersitates, sed vnica, & de illa facillime indicatur: in vltima autem si regula dari deberet oporteret comprehendere omnes diuersitates particularium quo ad hoc, quod est vera regula, & illud est impossibile, sic dicit Aristoteles in ethicorum, quod cui magis beneficiandum sit non est facile determinare propter multas diuersitates boni, & necessarii, & verum est, quia tota diuersitas, & difficultas accidit pro bono, & necessario, nam omnia nouem motiua, quæ habentur præced. q. ad ista duo reducuntur, quædam enim dicunt maius bonum, & alia important magis necessarium, nam fides & nobilitas pertinent ad bonum, quia melius est dare fideli, quam infideli, & melius iusto, quam iniusto, sic etiam de nobilitate, quia melius est nobili pauperi dare, quam ignobili. Causa locus tempus etas debilitas, & necessitudo pertinent ad necessarium, quia magis necessarium est dare debili, & seni, & existenti in malo loco, & in malo tempore, & cognato cui tenemur, & ei qui ab hostibus captus est, quæ ceteris qui non habent eadem, quæ isti, licet sint meliores, quæ isti, & sic omnia, & quæcunque alia considerari possunt reducuntur ad ista duo, & tunc debet accipi tunc necessarium pro debito, & pro inueniabili, nam dare ei cui tenemur est necessarium, i. debitum non est in inueniabili necessitate illius, quia forte in nulla necessitate est ille cui debemus. Hoc tamen considerandum est, quod in beneficiando magis est attendendum reddere, quod debitum est, quam gratis impendere, quod non est debitum, vt dicit ibidem Aristoteles. & tamen etiam hoc non est generale, quia potest ex parte eius cui non debet esse maior bonitas, vel necessitas inueniabilis, & tunc potius erit dandum beneficium, quam soluendum debitum, & secundum hoc possunt accipi tres conditiones pro quas maxime beneficiandum est. s. honestum necessarium, & debitum, licet istæ tres reducuntur ad illas duas, quas posuit Aristoteles. s. bonum, & necessarium. debemus. n. subuenire maxime indigentibus pro necessarium, & viris optimis, & eis a quibus spiritualia suscipimus pro honestum, & cognatis, & maxime parentibus, & benefactoribus propter debitum.

Considerandum tamen circa hoc, quod in dando eleemosynam ad sciendum cui magis dandum sit est prima regula, quod licet istæ tres conditiones præcipue moueant, illa tamen, quæ præponderat quilibet alia est ipsum necessarium, nam præponderat necessarium honestati, quia si quis sit vir sanctissimus, & indigens non tamen in extrema necessitate, & sit aliquis vir pessimus publice peccans, & infidelis si sit in extrema necessitate: magis succurrendum est isti, quod viro sanctissimo, patet etiam de debito, quia si quis susceperit ab aliquo quædamque beneficia, vt pote si per eum a morte liberatus est, vel ab eo consecutus est regnum, & indiget, non tamen in extrema necessitate, magis subuenire debet infideli, & pessimo existenti in extrema necessitate, quod illi ratio habet, quia eleemosyna sicut se est ad subueniendum indigenti tollendo defectum eius, vel aliquid, vt ostensum est supra q. 22. Cui ergo sit istud essentiale eleemosynæ necesse est, quod vbiunque inueniatur necessitas maxima ibi sit eleemosyna magis proprie, quod autem daretur magis bono pertinet ad beneficium, sed non ad eleemosynam, quod vero demus ei cui tenemur pertinet ad iustitiam, sed non ad eleemosynam: eleemosyna. n. secundum se non considerat bonum, nec debitum, sed indigentiam, ideo in maxima indigentia erit propriissima eleemosyna, hoc tamen de sola extrema necessitate intelligendum, quia licet existenti in extrema necessitate

necessitate sit maxime subueniendum, & præferatur oibus aliis, non tamen est verum, quod quicumque est in maiori necessitate est preferendus ei qui habet minorem, quia interdum quibusdam patientibus minore indigentiam magis dandum, & prius, sicut si quis extraneus egeat, plus quam pater meus, & neuter sit in extrema necessitate, potius teneor subuenire patri, quam extraneo magis indigenti.

Prædicta sunt vera de existente in extrema necessitate quando est talis cuius mortem non licet nobis desiderare. Nam si quis denunciatus sit hostis reipublice, & bellum indictum sit contra eum, si existat in extrema necessitate famis, aut sitis non est ei subueniendum, sed potius procurandum quomodo citius peat in cæteris autem tenemur ad subuentionem data extrema necessitate.

Secunda regula est, quod necessarium solum existens præponderat honesto, & debito simul existentibus, vt si quis sit vir sanctissimus a quo etiam maxima beneficia suscepimus, & egeat, & sit alius pessimus qui nobis saepe nocuit, & sit in extrema necessitate, isti magis subueniendum est ex ratione supraposita, & tamen concurrunt hic debitum, & honestum ex parte vna, & ex alia solum necessarium.

Tertia regula est, quod necessarium in vltima necessitate præponderat oibus tribus. s. honesto debito, & necessario non existente in extrema necessitate, licet sit magna necessitas: patet hoc in exemplo præcedenti.

Quarta regula est, quod existentibus duobus in extrema necessitate locum habent alie conditiones supra positæ. s. honestum, & debitum.

Est tamen considerandum, quod extrema necessitas, siue absoluta non est semper equalis, secundum quod aliquis est magis, vel minus propinquus periculo, vel morti si non subueniatur ei, quia tunc ei qui est in maiori necessitate subueniendum est si putatur, quod alteri potest subueniri per aliquem alium modum, vel potest aliquantum expectare, quia tunc sola maior necessitas attendenda est. Si autem de vtroque constet, quod est in propinquo periculo, habet locum honestum, & debitum. s. quis eorum est melior, vel cui magis tenemur.

Quinta regula est, quod quando aliqua istarum trium. s. honestum debitum necessarium, vel aliqua de illis nouem, quæ habentur præcedenti q. sola venierit per eam iudicandum est cui magis sit prouidendum, vt si in duobus indigentibus consideretur sola indigentia semper erit dandum magis indigenti, & dicitur venire vna sola quando in ceteris sunt pares, quia tunc illa facit præponderare, vt si fidelis, & infidelis equaliter indigeant, & sint equaliter debiles, & equaliter ingenii, & ita de cæteris, erit dandum potius fideli.

Sexta regula est, quod quando quædam conditiones istarum trium, vel illarum nouem sunt ex vna parte, & quædam ex alia, non potest dari aliqua regula cui sit potius prouidendum, vt si sint duo indigentes, & vnus magis indigeat, & tamen citra extremam necessitatem alius vero melior sit, & minus indiget, non potest dici quis preferendus sit, quia possunt acciderere multæ differentie ex parte magnitudinis, vel paruitatis sanctitatis ex parte vnus, & indigentia ex parte alterius, ita vt aliqui pro vno, & aliqui pro altero iudicari debeat. ita est de oibus aliis conditionibus consideratis ex parte pauperum, siue cõparetur vna vni, siue vna multis, quia non potest dari regula certa, sed omnia hæc adueniente particulari casu iudicabuntur facillime per illius prudentiam cui ista occurrerint, quia in particulari non est difficile iudicare de istis, in vniuersali autem est impossibile cuius ratio supra posita est.

Alph. Tosi. in Matth. Pars III.

An melius sit eleemosynas paucas, & magnas facere, quam multas, & paruas. Et de intrantium religionem modo faciendi eleemosynam. Et quomodo vna eleemosyna potest esse maior alia. Quæst. LXX.

Quæretur pro præcedenti, quia dicebatur supra de modo dandi eleemosynam. an sit melius facere eleemosynas paucas, & magnas, vel multas, & paruas, vt si quis vult dare mille denarios in eleemosynam, an sit melius dare simul vni pauperi, vel duobus, vel saepius dare, & per multos dies diuidere illos in multos pauperes. Aliqui dicunt, quod melius sit dare simul magnam eleemosynam, quia Christus dixit infra 19. quod qui vult esse perfectus vendat omnia quæ habet, & det pauperibus, & sequatur eum, & sic ille dat eleemosynam, & simul omnia dat, & a Christo laudatur. Itæ patet, quia Hieronimus in epistola ad Paulinum, hortatur Paulinum subito res suas distribuere di. nisi tu semper recraftinans, & diem de die trahens caute, & pedetentim possessiunculas tuas vendideris, non habet Christus vnde alar suos pauperes. q. d. et si non vendas caute, & per multos dies, vt inde magna precia habeas quæ des pauperibus, non habet Christus, vnde alar pauperes, non debes ergo curare de hac diligentia, sed cito expedire, vnde dicit ibi festina quæso. i. fac cito. Alii dicunt, quod melius est dare per multas vices, quia quando quis distribuerit eandem pecuniam per multas partes habet diuersas operationes, & electiones, & quia meretur quis per hoc, quod vult dare eleemosynam, quanto pluries habebit electionem istam, tanto magis merebitur, & sic melius erit sepe dare, quam semel.

Dicendum, quod quando quis dat eleemosynam aut habet voluntatem mutandi statum relinquendo seculum, aut vult manere in statu suo, si vult mutare statum melius est dare simul quam per partes, immo necesse est dare simul, quia transiens ad religionem, nihil proprium habere potest cum repugnet hoc essentiali voto religionis, in quo nec etiam per partem potest dispensari, extra de sta. mo. c. cum ad monasterium. s. nec extimet. s. nec extimet Abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo monacho dispensare, quia abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis a Deo est annexa regulæ monachali, vt contra eam, nec summus pontifex possit licentiam indulgere, oportet ergo ante introitum monasterii. i. ante professionem de oibus disponere, & ideo tunc eleemosyna simul danda est, sic dicit per Ambr. li. de off. & 86. di. c. non satis, siue c. dñs. dñs non vult simul effundi opes, sed dispensari, nisi forte, vt Elifusus qui boues suos occidit, & pavit pauperes ex eo, quod habuit, vt nulla cura teneretur domestica, sed relictis oibus in disciplinam se prophetica daret, & sic est de oibus qui sequebantur Christum, quia illi mutabant statum, quia iam non debebant possidere aliquid, infra 10. nolite possidere aurum, nec argentum, nec pecuniam in zonis vestris, & ob hoc mandabat, quod si quis vellent eum sequi venderet omnia quæ haberet, & daret pauperibus, & tunc sequeretur eum. j. 19. & Mar. 10. & non solum omnia tradenda sunt pauperibus, antequam quis incipiat Christum sequi, sed et si adhuc manet in seculo, & habet voluntatem transeundi ad religionem, & detinetur solum, vt disponat de possessionibus suis vendendo illas, & dando pauperibus, & si cito faceret, oporteret pro paruo precio vendere, & paruas dare eleemosynas, si autem per aliquantum tempus moraretur in seculo posset caute vendere, & multa pauperibus dare: melius est, quod cito vendat, & pauca det pauperibus, vt cito ad religionem se transferat, quæ vt maneat in seculo longiori tempore, & magnas det eleemosynas, sic dicit Hieronymus in epistola

Notet monachi de proprietate eorum.

ad Paulinum exhortans eum, & cito abiciat curam rerum secularium a se non curando solite vendere dicens: festina quaeso, & harentis in solo nauiculae funem magis praecide, quam solue, i. cito fac ad modum illorum qui volunt soluere funem nauis, quando adhaeret solo. i. arene, nam quia periculum est morari diu soluendo est securus rumpere funem praescindendo, quam morari soluendo, licet qui praescidit perdit funem, ita licet res pereant, vel diminuantur precia eorum vendendo eas subito, melius est rumpere cito vendendo, quam morari longius in seculo ad caute vendendum, quod est quasi soluere, quia fit sine damno funis. etiam dicit, quod repugnat aequaliter desiderio perfectionis ad quam aliquis anhelat intrando religionem velle vendere multum caute, & solite res, vt nihil pereat de precio, cum ait, nemo renunciaturus seculo potest bene vendere, quae contempsit, vt venderet. Et quia diceret aliquis, quod ista sollicita venditio non fit ad hoc, quod vendens consequatur inde aliquod lucrum, sed ad hoc, quod pauperes Christi magis alantur, quod pertinet ad charitatem. habere curam de egenis, tollit istam responsionem ibi Hieronymus dicens, nisi tu semper recrasinas, & diem de die trahens caute, & pederentim tuas possessiones vendideris, non habet Christus unde alat pauperes suos, quod dicitur, & ideo non oportet habere istam sollicitudinem, & quia aliquis diceret, quod melius est morari diutius vendendo, vt plura precia dentur pauperibus, quia sic magis merebitur vendens cum faciat maiores eleemosynas: hanc responsionem excludit Hieronymus dicens, quod magis non mereatur licet plura det, quia magnitudo meriti non attenditur ex magnitudine rei datae, sed ex voluntate, & etiam ex habitu eorum, quae remanent ipsi danti, quia non dicitur aliquis, vel magis, vel minus liberalis, secundum quod plura, vel pauciora dat, sed in quantum ex pluribus, vel paucioribus, vt dicitur 4. Ethico. c. 1. secundum substantiam danti: nihil autem prohibet liberaliorem esse minora dantem si a minoribus det, sic liberalior est habens solum viginti denarios, & decem donans, quam habens decem millia, & donans mille, sic patet de vidua, quae dedit duo era minuta. Luc. 21. & Christus dixit eam obtulisse plus omnibus, & eam subdidit, quia reliqui obtulerunt de eo, quod eis supererat, ista autem quidquid habuit totum dedit. cum ergo aliquis volens intrare religionem omnia, quae habet det, quod illa vendantur maiori, & minori precio nihil differt, quantum ad animum suum, quia ipse aequalia dat siue magno foro, siue vili vendantur, etiam quia iste tradit seipsum, quod ergo res parum, aut multum valeant, nullam habet vel paucam differentiam in ratione meriti, postquam aliquis seipsum dat, quia magis est dare seipsum, quam dare totum mundum referendo seipsum sibi, & hac rationem tangit ibi Hieronymus dicens, totum Deo dedit quod seipsum obtulit. Apostoli nauem tantum, & retia reliquerunt, vidua duo era mittit in gazophilatum domini, & praefertur ciceri diuitibus.

Alia est ratio est, quia magnitudo meriti in actu consideratur ex habitu voluntatis, cum tamen quis tanto seruiore ad perfectionem anhelat, quod non curat de rebus istis an bene, vel male vendantur, sed quomodo cumque dat eas pauperibus, habet actum voluntatis perfectiorem, quam ille qui ad perfectionem anhelans potest se continere, vt circa venditionem istarum rerum secularium solite se habere possit, quia non videtur iste tantum seruiorem deuotionis habere, sicut ille qui speris omnibus cito intrare vult, nam pertinet ad perfectionem transcurrentium ad Christum con-

temnere omnia, & tamen iste contemnit funditus, qui praedestinato perfectionis ad quam tendit non curat an iste bene, vel male vendantur, qui autem solite vendere vult licet contemnat eo, quod pro Christum vult desinere totum, quod habet possidere, non tamen ita funditus contemnit cum adhuc ad illa aduertere possit, & precia rerum minutatim computare, istam rationem tangit Hieronymus dicens, nemo renunciaturus seculo bene potest vendere, quae contempsit, vt venderet.

Alia etiam causa est, quia dato, quod esset melius dare magna precia pauperibus in eleemosynam, quam parua, tamen illud quod meretur transiens cito ad religionem rebus male venditis est maius, quam illud, quod acquirit solite vendens, & manens longiori tempore in seculo, quia illo tempore quo manet in seculo si viveret in religione iuxta perfectionem religionis, acquireret multum de merito, quod non acquirit tempore in seculo, & illud longe melius est, quam supererogatio eleemosynarum de rebus solite venditis. melius est ergo male vendendo cito transire, quam bene vendendo diutius in seculo morari. Alia est causa est multum efficacax, quia diabolus valde inuidet homini, quando assumit aliquod propositum excellentis vitae, & ideo est tunc maxime tentat, sicut dicitur Ecclesiasticus, secundo, filii accedens ad Dei seruitutem, praeparat animam tuam ad tentationem: conatur ergo diabolus auertere hominem ab isto proposito intrandi religionem, ideo si diu maneret quis in seculo, vt res suas venderet, postquam proposuerat religionem intrare, forte diabolus turbabit eum, & faciet, quod non intret religionem, & perdet totum bonum, quod aggrediebatur propter paruum, & inutilem sollicitudinem, & quia homini quotidie noua insurgunt, possent etiam multa accidere per quae a suo proposito distraheretur, & sic non esset bonum manere diutius propter rem solite vendere, quia si istud accideret non solum homo perderet bonum, quod aggrediebatur, sed etiam forte peccaret, & esset ingratus Deo, quia per culpam suam perit in eo sanctum propositum, quod Deus sibi inspirauerat, ideo non est securum diu manere ad res vendendas solite, unde si quis firmiter deliberauit religionem intrare, & aliquae possessiones suae tenentur violententer ab aliis, vel quomodo libet contra ius, aut debentur sibi aliqua, & non potest ista recuperare, nisi prius iudicialiter contendat, potius debet permittere, quod pereant illae res, quam morari aequaliter in seculo ad hoc, quod ista recuperet, sic dicit Hieronymus, ibidem si habes in potestate rem tuam vende, si non habes proice, tollenti tunicam, & pallium relinquendum est. i. si non habes rem tuam in potestate, sed alius eam possidet, & non potest habere, nisi iudicio contendas, proice. i. per mitte perire, vel habe pro derelicta.

Dicendum ergo, quod quando quis de intrando religionem habet cogitationem, debet prius solite considerare, & diu versari hoc in mente, vt videat an sibi expediat, & tamen si semel deliberauerit in animo suo mutare statum non debet morari, sic dicit Aristoteles, sexto Ethicorum, capitulo, quod in consistendo diu manendum est, & tamen postquam aliquid semel deliberatum fuerit cito agendum est, scilicet ne sequatur impedimentum aliquid, & ita fiet hic, & sic quod res vendantur debite, vel pro precio vili non est multum aduertendum, nisi forte valde paucos pro morandum esset ad ista agendum, & ille qui hoc ageret, esset ita firmatus in proposito, quod non timeret impedimentum aliquod, tunc enim forte poterat esse melius morari aliquantulum ad ista disponendum, quam cito intrare ista quasi perdendo, & tamen semper est magis securum cito facere, quia qui parat se liberum est ab impedimentis incidit

incidit faciliter in impedimenta, & ita qui statum mutare vult non debet facere eleemosynam per minutas distributiones, sed cito, & quasi simul totum dare debet. Si autem non vult mutare statum qui dat eleemosynam, regulariter eleemosyna non debet dari simul, sed per distributiones ad hoc, quod multi pauperes ex ea possint sustentari, sic dicitur in alleg. c. non satis, siue c. dominus. i. dominus non vult simul effundere opes, sed distindere. i. per multos diuidi, vel per multas vias etiam Ambrosius super Lucam dicit, & habetur 86. distindere, capit. in singulis misericordie ipsius pro possibilitate conditionis humane mensura seruetur, vt non sibi vnusquisque totum corripit, sed quod habet cum paupere partiat, i. diuidat, & non det totum integrum, quod est simul dare, hoc etiam significatur Isa. 58. s. frange esurienti panem tuum. i. non des totum, sed diuide: etiam 86. dist. cap. non licet, siue c. pulchra dicitur pulchra liberalitas est in ipso quoque pauperis dato mensuram tenere, vt abundes pluribus, & sic intentio dantis eleemosynam debet esse ad sufficientiam pauperibus, quanto pluribus poterit, quod non fieret, si eleemosyna tota in vnum conferretur, vel simul daretur: hoc verum est, nisi quando occurrerit aliquis pauper cui prouideri non potest, nisi multa dādo, velut si quis ad mortem iniuste tradatur qui liberari potest per pecuniam melius est dare quidquid datur eramus per multos annos in eleemosynam, vt totum ille accipiat, vt per hoc a morte liberetur, & non solum est hoc melius, sed etiam est necessarium, quia si non liberamus eum a morte cum possumus per pecuniam liberare, grauiter peccamus, vt ait Anbr. & 86. dist. cap. non satis. i. si tempore periculi, quo rapitur ad mortem plus apud te pecunia tua valeat, quam vita morientium, non est leue peccatum, sic etiam si christianus captus ab infidelibus sit in periculo abiugandi fidem propter dura, quae sustinet, nisi redimatur, melius est istum redimendo simul omnia expendere, quam per particulas distribuere, sic dicitur in alle. c. non satis, si in casum ceciderit, aut captiuitatis suae, aut suorum filiorum, aut calumnie, & non adiuues non est leue peccatum, quando autem non imminet talis casus melius est multis pauperibus prouidere, quam totum vni dare, & sic regulariter melius est eleemosynam partiri, quam integram dare.

Ad primum dicendum, quod illud intelligitur de mutantibus statum. i. de transcurrentibus ad discipulatum Christi: nam ibi non solum melius erat simul omnia dare, quam per distributiones, sed etiam erat necessarium cum non liceret eis aliquid possidere, postquam ad Christum transierant. nec aurum, nec argentum, nec duplicem tunicam, infra 10. & idem est de transcurrentibus ad religionem, vt supra dictum est.

Ad secundum dicendum, quod et intelligitur de mutantibus statum, quia Hieronymus hortabatur ibi Paulinum ad se venire, vt teneret vitam monachalem, & patet, quia suadebat ei omnia vendere, etiam quia dixit nemo renunciaturus seculo bene potest vendere, quae contempsit, vt venderet.

Ad tertium dicendum, quod et non est verum, quod simpliciter sit melius dare eleemosynam per multas distributiones, quam dare per integrum, quia interdum potest esse melius dare per integrum, sic patet in eis qui omnia simul tradunt, & mutant statum, quia praeter hoc, quod est transire ad statum perfectiorē adhuc illa eleemosyna in se non est minoris meriti, quam si daretur per distributiones, sed potius asseritur esse maioris meriti, nec aliquis contrarium audeat dicere, cum Hieronymus ostendat non esse melius manere diu vendendo solite possessiones, & plura dādo, quam cito vendendo

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

pauciora dare, vt supra ostensum est: motiuum autem non est sufficiens, quia licet pluries quis eleemosynam det faciendo distributiones, non oportet quod illi actus omnes simul sint maioris meriti, quam vnus actus, quod omnia simul dentur: sic, n. solet fieri in generatione habituum, quia habitus generatur ex pluribus actibus & tamen interdum vnus actus perfectus sufficienter gignit habitum: ita quando aliquis dat omnia sua, vel magnam partem eorum poterit iste actus esse tantae perfectionis sicut si diuideret illam eleemosynam in mille partes quas diuersis temporibus daret: est. n. meritum in eleemosyna ex magnitudine charitatis, & quantum ad hoc aliquis dans paruum eleemosynam potest mereri interdum plus, quam ille qui dat magnam licet ambo sint in charitate, & mereantur, istud autem per accidens est, & quantum ad hoc frustra est comparare eleemosynam magnam, vel paruum semel, vel pluries datam ad aliam eleemosynam, cum non possit dari aliqua certa regula circa hoc, quia totum est per accidens, comparando tamen eleemosynas inter se potest esse eleemosyna maior, vel minor ex habitudine dantis. i. secundum quod aliquis dat de pluribus, vel de paucioribus, & sic potest minor eleemosyna esse magis meritoria, quia datur de minoribus, i. dans pauca habet, sic dicitur 4. Ethico. c. 1. quod nihil prohibet liberaliorem esse pauciora dantem si de paucioribus det, & quantum ad hoc satis potest dari regula, secundum proportionem facultatum ipsorum dantium, quae sit maior, vel minor eleemosyna, licet non sit omnino precisa. s. quia non oportet, quod pauper dans quartam partem bonorum suorum dicatur dare tantam eleemosynam, sicut si rex det quartam partem regni sui.

Alio modo potest considerari eleemosyna, prout respicit pauperem, in quantum est ad subueniendum inopiae eius, & tunc magnitudo eleemosynae solū attendit ex quantitate rei datae, siue ergo quis dederit mille denarios simul, siue per mille vias, res in se equalis est, & sic non est maior vna eleemosyna, quam alia.

Alio modo comparatur eleemosyna ad dantem, in quantum danti graue est dare, quia inclinatur homo naturaliter ad retinendum, & recipiendum, & non dandum, ideo quanto homo fecerit magis contra voluntatem suam pro Deum magis meretur, grauius tamen est cuiunque homini dare mille denarios simul, quam dare per mille vias, quia tunc nihil vni sibi dare & equo animo tolerat et si fit auarus, ideo ex hac parte maior est eleemosyna simul data, quam per distributiones erogata.

Apparet ergo ex hoc, quod non potest colligi aliquid certum per quod dicatur esse magis meritoria eleemosyna, quae datur per distributiones, quam quae tota simul datur, licet verum sit, quod regulariter vtilius est ad sustentationem pauperum eleemosynam diuidere, quam totam rem simul dare, & ideo regulariter sic danda est: motiuum tamen de pluribus dationibus, quod sint magis meritoriae non tenet. Simile autem solet queri de peccantibus, vt si quis furatus est semel mille denarios, & alius per decem vias furatus est totidem, scilicet qualibet vice centum, quis grauius peccat.

Dicendum, quod si consideretur peccatum istud secundum legem humanam, grauius valde peccat qui furatus est decies, quam qui semel et si semel furatus esset decem millia, & decies solum furatus fuisset mille, quia grauitas in peccato furti secundum legem humanam non iudicatur ex magnitudine rei, nam si quis furatus est semel mille, & alius semel duo millia, non iudicatur vnus peccasse magis, quam alius, licet teneatur vnus restituere plura, quam alius, sed grauitas in furto iudicatur ex aliis circumstantiis. s. ex loco, & tempore, & modo. Nam

F 3 grauius

gratius peccat qui furatur inuadēs hominem, quam qui occulte furatur, & gratius peccat nocturnus depopulator agrorum, quam qui per diem aliquid tollit, unde isti non gaudent immunitate ecclesie, extra de immun. eccle. c. inter alia ēt si quis furetur de arario publico, vel de ecclesia, magis peccare iudicatur, quam si furetur de loco priuato, & qui furatur pauca de talibus locis iudicatur gratius peccare, quam q. de aliis multa furatur. ideo magnitudo peccati in furto non consistit principaliter ex magnitudine rei ablatę: magis ergo peccabit qui furatus est mille per decem vices, quam qui semel, quia poterit esse, q. non magis iudicetur ex lege humana peccare furando mille, q. furando centum, & tamen furando decies sunt decē crimina furti, furando semel est vnicum, ideo nō potest dubitari quin sit gratius furari decies etiam quia secundum leges humanas solitum est pro primis furtis non imponere penam mortis, & si iteretur furtū morte punitur, ideo nō attenditur magnitudo aliquo furti ex pecunia quātum est ad magnitudinem criminis, bene tamen ad damnum, & restitutionem. Si cōsideretur secundum Deum aliquantulum magis aduertitur ad magnitudinem rei ablatę, vt sit gratius peccatum, quia voluntas magis deordinatur furando multa, quam pauca, & tamen etiam est maius peccatum, quantum ad Deum decies furari mille, quam semel furari mille, quia sunt ibi decem peccata, & hic vnum non est tamen sic in beneficiendo, quia siue fecerit humanam consuetudinem, siue secundum Deū quis donet alicui mille in vna vice, siue donet mille in decem vicibus qualibet vice centum, non reputat magna differentia in hoc beneficio, immo communiter reputatur maius dare semel mille, quam dare mille in decem vicibus, quia maiorem vtilitatem cōsequitur ex beneficio, qui simul accipit mille, quam qui p. partes non est autem eadem ratio in peccato, & causa est, quia bonum fit ex causa integra, malum autem ex defectibus singularibus, vt colligitur 2. Ethico, qui ergo pluries circa furtum peccat magis peccat, qui tñ pluries ad beneficium peccat, non oportet, q. dicatur dare maius beneficium.

Quid melius sit dare magnam elemosynam, vel paruam pauperi. Et quod melius est elemosynam inter plures diuidere, quam simul vni dare.
Quaest. LXXI.

QVAERETVR de elemosyna quantum ad pauperem, an sit melius dare magnā elemosynam pauperi, vel paruam. Dicendū, q. determinatio istius dubij dependet aliquo modo a precedenti, s. an sit melius dare elemosynam simul vel per multas vices. & dicendū, quod aut pauper habet specialem necessitatem in qua indiget certa pecunia, qua non data non subuenitur sibi, aut non habet specialem necessitatem, sed cōmunē, quę est deficere in necessariis ad vitam. si primo modo bonum est dare magnam elemosynam, secundum quantitatem indigentia pauperis, & melius sic dare, quam in multos diuidere pauperes, vt si quis sit captus ab infidelibus, & nemo aduertat ad redemptionem illius, melius est dare pecuniam sufficientem ad redemptionem, ita q. ille redimatur, quam diuidere illam in multos pauperes nullū redimendo, nisi ēt isti, aut aliqui eorum essent in extrema necessitate, & per hoc eis subueniretur: sic etiam si quis ducebatur ad mortē, & poterat per pecuniam liberari ab iniusta morte melius est pecuniam sufficientem ad liberationem simul pro illo dare, quā diuidere in pauperes multos, de his duobus casibus, patet 86. dist. c. non satis, si autē

non habebat iste necessitatem spālem, sed solum, q. erat pauper deficiens in necessariis ad vitā, melius est diuidere elemosynam per multos pauperes, quam dare isti totam liberando eum totaliter a paupertate, ita vt iam non cogatur mendicare: ratio huius est, quia elemosyna dat pp. indigentiam, & ceteris paribus semper est dandum magis indigenti, est tñ maior indigentia, q. alii pauperes recipiant partem sustentationis, quam q. vnus recipiat integram sustentationem, ideo melius est diuidere inter multos, quam dare vni, & pater, quia si sint multi pauperes quorum quilibet solum hēt centum denarios, & per hoc non habent necessaria ad vitam, sed coguntur mendicare, & sit alius pauper habens ducentos denarios, qui ēt per hoc non hēt sufficientiam ad vitam, sed mendicare cogit: manifestum est, q. magis indiget vno denario pauper qui hēt centum, quā qui hēt ducentos, denari ergo melius est dare vnum denarium pauperi habenti centū, q. habenti ducentos, quia magis indiget, ita melius est si oēs equaliter indigerēt, vel quasi diuidere inter oēs quam simul vni dare mille denarios, quia per hoc dāmus minus indigenti, quia efficiē iste minus indigens, quam quilibet illorum: melius ergo est elemosynā diuidere, vt proficiat pluribus, quam alterum eorum totaliter liberare a paupertate, si quis autem posset, ita prouidere vni pauperi, q. eum liberaret a paupertate, & etiam ceteris prouideret de necessariis, bonū esset largam elemosynam facere, quia tamen pauperes multi sunt, & nemo est qui possit omnibus prouidere, melius est diuidere inter multos, quā vni dare oīa, liberando eum a paupertate, quia hoc iam ēt magis donare, quam elemosynam dare, quę solū respicit indigentiam, & ob hoc vna conditio elemosynę est modus, vt dicit Amb. 86. di. c. non satis, siue c. dñs. l. do minus non vult simul effundi opes, sed dispensari. i. non vult oīa simul dari vni, sed diuidi inter multos, & ibidem in c. pulchra, dicitur pulchra liberalitas est in ipso quoque pauperis dato mensuram tenere, vt abūdes pluribus. i. dare culibet paucum, vt possimus dare multis, & ibidem in cap. in singulis dicitur misericordię mensura seruetur, vt non sibi vnusquisq. totum corripit, sed q. habet cū paupere partiatur. i. non accipiat vnus pauper, quidquid habemus, sed partiamur illud, & sic possit dari multis. vnde non solū pauperibus, sed nec etiam ipsi ecclesie elemosyna magna danda est, sed moderata si poterat per illam succurri multis pauperibus, ibidem in c. pulchra, quidquid ex affectu puro promittitur hoc est decorum non superfluas edificationes aggredi, nec prętermittere necessarias, & maxime sacerdotibus hoc conuenit ornare Dei templum honore congruo, etiā vt cultu aula Dei resplendeat impensas minimas frequentare, & dicitur ibi de elemosynis pauperum quantum oporteat largiri peregrinis non superfluas, sed cōpetentes. l. elemosynas, & hoc est, quia quanto minora sunt, quę spargimus tanto plures suscipientes erunt, vt in auctent. de consuli. §. si autem coll. 4. & ob hoc non dēmus dare pauperibus cibos delicatos, & sumptuosos, sed grossos, & parui valoris, vt innuit Augu. lib. de verbis domi. & 41. di. c. non cogantur. l. non cogantur diuites pauperum cibis vti, & postea dicitur, vtantur ex consuetudine superfluis dent inopibus necessaria, vtantur preciosis dent pauperibus vilia, & si quis vult dare pauperibus cibos delicatos peccat ex hoc, quia illi sunt sumptuosos, & de sumptibus vnus pauperis in cibis delicatis sustentarentur plures pauperes in cibis grossis, vnde Augustin. ponit inter peccata venialia, si quis pauperibus esurientibus nimium delitiosa, vel sumptuosa conuiuia preparauerit, vige. si maquina distinctione §. criminis, & hoc verum est, nisi

nisi sint pauperes egri, quia egritudo exigit delicatam sustentationem.

An elemosynę sint largę dandę. Et quod duobus modis dicatur largę. Quaest. LXXI.

QVAERETVR an elemosynę sint largę dandę. Dicunt quidam, q. non, quia dicit Amb. 86. di. c. non satis, opes debere dispensari, & non effundi, & tamen dando elemosynas largas effunduntur.

Itē 2. Corint. 8. dicit Apostolus de elemosyna non, vt alijs sit remissio, vobis autem tribulatio, id est non sit vestra elemosyna tanta, quod ex eius abundantia possint alij viuere remisse, id est deliciose, vel curiose, & vos tribulemini subtrahendo vobis multa, & tamē elemosynis largis hoc fit, ergo non est danda elemosyna larga. Alij dicunt, q. debet largi elemosyna fieri, q. dñs Tob. 4. si multum tibi fuerit abūdanter tribuę, etiā quia videmus in sacra Scriptura laudari eos, qui largissimas elemosynas fecerunt, sicut laudatur Seleucus rex, qui dabat omnes sumptus necessarios pro sacrificijs templi domini de redditibus suis 2. Machabęorum 3. & Darius eodem modo laudatur, quia similiter dabat 1. Esdrę 6. & David, qui edificando templo omnes expensas p. parauit 1. Paralip. 22. laudatur etiam sic Salomon, & alij Reges qui fecerunt elemosynas magnas laudantur Eccle. 47. & 49.

Item Apostolus dicit 2. ad Corint. loquens de elemosyna, qui parce seminat parce metet, qui in benedictionibus seminat, id est abundat de benedictionibus metet. i. habebit abundantem retributionem: nā benedictio in sacra Scriptura semper significat abundantiam, & dñs ibi p. paratē repromissam bñdictionē, sic quasi bñdictionē, & non quasi auaritiam, & loquitur de elemosyna, quę erat danda sanctis manentibus in Ierusalem, ergo hortatur dare elemosynam abundātem, & non paruam sicut pertinet ad auaros.

Item debemus dare elemosynam quātum possumus, & etiam interdum plus, quam possumus, ergo danda est elemosyna abundanter hoc dicit Amb. li. de offi. & 86. di. c. non satis, siue c. compatiatur, scilicet compatiatur itaque alienis peccatis, vel calamitatibus necessitates aliorum quantum possumus iuuenimus, & plus interdum, quam possumus.

Dicendum est, q. elemosynę dandę sunt largę, quia hoc pertinet ad liberalitatis opus, & tamen liberalitas laudabilis est, ideo liberaliter agere est laudabile, & sic Augu. super Epistolam ad Corin. & 25. di. §. criminis dicit, quod peccata per largas elemosynas tolluntur, & loquitur de elemosynis, vt sunt satisfactorie pro peccatis p. teritis, est tamen sciendum, quod abundantia in elemosyna, vel largitas potest considerari ex parte dantis, & ex parte recipientis. ex parte dantis est larga elemosyna, quando quis dat tantum quantum sibi decens est dare, & tunc, vel iste vult statum mutare vel non. si vult mutare, potest simpliciter elemosynas largas facere, quia quidquid dedit est conuenienter datum, & nihil est superabundans eum oporteat omnia dari, quādo status mutatur, vt dicitur 86. dist. c. non satis, si autem status non mutatur, tunc est habenda proportio ad facultates, & statum dantis, quia debet dare illud, quod respectu eius sit sufficiens, sed non excedēs, quia non est cauta elemosyna, quod quis tanta mendicanti tribuat, quod i. pie mendicare cogatur si statum mutare non intendebat, etiam quia per hoc contemneret quis familiam suam subtrahendo necessaria suis, vt erogaret elemosynas alienis, & tamen hic turbatur ordo charitatis, quia magis tenetur quis prouidere suis, quam extraneis ceteris paribus primo ad Timo. 5. qui

Alph. 1. Off. in Matth. Pars III.

suorum maxime domesticorum curam non habet fidem negauit, & infideli deterior est, quod autem quis de elemosyna secundum statum suum non solum quantum tenetur, sed etiam plus subtrahendo sibi aliquid de eo, quod est necessarium, nec tamen non oporteat mutari conditionē status, nec subtrahi necessaria familie laudabile est, & sic Christus laudauit viduam pauperem, quia de eo, quod ei deerat omnem victum quem habuit misit in gazophilatium, & sic subtraxit sibi aliquid de necessario sibi, non tamē simpliciter dedit omnia, ita vt ipsa cogere mendicare, sed dedit aliquid de eo, quod erat sibi necessarium secundum conditionem sui status. Ex parte recipientis dicitur elemosyna abundans, vel larga dupliciter. Vno modo, quia supplet sufficienter eius indigentiam, & sic laudabile est elemosynam dare abundanter. Sciendum tamen, quod aut pauper est in extrema necessitate, aut non, si in extrema est sibi dandum omne illud quo indiget ad hoc, quod liberetur de illa necessitate, & tunc non vocatur elemosyna superabundans, etiam si quis dederit totum, quod habet quousque sufficiat ad liberandum pauperem de extrema necessitate, vt si iustus trahatur ad mortem solum, vt extorqueatur pecunia ab eo, quā ille non habet, tenemur dare ad liberationem illius etiam si oporteat dare quidquid habemus, si putamus illum posse liberari per pecuniam, quia aliās graue peccatum est, quia magis pecuniā apreciamur, quam vitam iusti. 86. dist. c. non satis, scilicet si tempore periculi, quo rapitur ad mortem, plus apud te pecunia tua valeat, quam vita morientium, non leue peccatum est si nō sit extrema necessitas, licet sit laudabile totam pauperis indigentiam tollere: melius tamen est diuidere elemosynam in plures, vt pro quotidiano victu habeant, & maneat adhuc mendicantes, quam dare vni totum, vt liberemus eum totaliter a paupertate, ne vltra mendicare cogatur, vt ostensum est precedenti q. Alio modo dicitur elemosyna larga, id est superabundans ad indigentiam pauperis, scilicet quia non solum liberat eum a paupertate, sed etiam diuitem facit, & hoc non est laudabile, & etiam dare sibi, vt liberetur a paupertate licet non sit diues non est tam laudabile, sicut dare multis indigentibus tollendo multas necessitates, & sic dñs 1. Corint. 13. si distribuero in cibos pauperū, i. si diuifero substantiā meam in plures partes pro cibis pauperum, vbi dicit glo. per hoc elemosynę cautela docetur, vt non vni, sed pluribus detur, vt pluribus profit.

Ad primū dicendū, q. illa auctoritas Ambrosij intelligitur de abundantia ex parte dantis, & nō ex parte recipientis, scilicet quia dicit, quod Deus nō vult effundi opes, sed dispensari, nisi quis vellet mutare statum, vt Eliseus, qui occidit boues, & fecit conuiuium: nam etiam mutans statum potest facere respectu pauperum non largam elemosynam, vt si inter multos distribuatur, & tamen respectu sententię largissima, quia quidquid habet tribuit, sed dicit, q. non debent effundi opes, s. quod non det quis vltra conditionem status sui elemosynam, siue vni, siue multis det: dum tamē seipsum depauperet, nisi statum mutare velit. Ad secundum dicendū, q. in auctoritate Beati Pauli significatur excessus tam ex parte dantis, q. ex parte accipientis: patet de accipiente, quia dñs non, vt alijs sit remissio, i. non sit tāta elemosyna vīa, q. accipientes eā possint viuere remisse, & deliciose, & non oporteat eos iam laborare, nec sollicitos esse de illa re habentes omnia sibi sufficientia, & talis elemosyna nō est danda vni, vt sic abundet, sed in plures diuidenda est; tamē in hoc habenda discretio propter diuersas conditiones pauperam, quia quidā nutriti prius in delectationibus

F 4 nibus

nibus indigent magis delicatis cibis, & vestibus, sicut nobiles qui in paupertatem inciderunt; alij etiam propter egritudinem magis delicatis foueri debent: ideo Ambrosi. 86. di. c. non satis siue c. considerata dicit, considerata est in largiendo etas atque debilitas nonnunquam etiam verecundia quæ ingenuos prodit nales: aut si quis ex diuitijs in egestatem cecidit sine vitio suo: ostenditur etiam superabundantia ex parte dantis, scilicet, quia dat ultra conditionem status sui in quantum dicitur, vobis autem tribulatio, id est vos tribulemini subtrahendo vobis necessaria, vt alijs elemosynam detis: non est tamen putandum, qd Apostolus hoc prohibeat, quia etiam dare de necessarijs secundum statu nostrum est laudabile licet non sit necessarium, quia virtuosus de bonis temporalibus plura dat alijs, quam pro se accipiat, vt dicitur 9. Ethic. de operationibus autem virtutum ecōtrario, vnde dicit gl. in allegato verbo Apostoli: nō hoc ideo dicit, quia melius esset abundanter dare, sed de infirmis timet, quos sic dare monet, vt egestatem non patiantur.

Ad primum pro parte contraria dicendum, quod suademur abundanter tribuere elemosynam prout illa abundantia nō superabundat ad conditionem dantis, nec ad conditionem accipientis, vnde dicitur si multum tibi fuerit abundanter tribue, si exiguum fuerit, etiam exiguum libenter impartiri stude, id est aliter de multa substantia, & aliter de parua datur elemosyna, & hoc est commensurate dare, & talis largitas elemosynæ pertinet ad liberalitatem, & laudatur.

Sed obijciatur, quia vidua a Christo laudata est illa tamen dedit quidquid habuit, quia dicitur hoc autem ex eo, qd deest illi omnem victuum suum quem habuit misit. Dicendum, qd vidua non dedit simpliciter quidquid habebat, quia tunc oportuisset, etiam vestes dare, nec Christus hoc dicit, sed solum, qd dedit omnē victuum, id est qd pertinebat ad cibū, & debet intelligi, qd dedit id, quod erat sibi necessarium secundum statu suū licet illo daro posset adhuc viuere licet strictius, quam prius, & forte vidua illa non habebat aliā pecuniam, nisi illa duo era, quæ obtulit, & quia victus datur pro pecunia dicitur dedisse totum victuum suum, id est totam pecuniā, quam habebat ad victum, & hoc laudabile erat, quia erat quedam perfectio ita, qd aliqua die vidua illa propter subtractionem illorum duorum minorum stricte viueret magis, quam solebat, licet manibus suis posset postea prouideret, & est regula, quod quando quis potest in breui refarcire damnum, quod recipit dando elemosynam superabundanter potest dari laudabiliter elemosyna, etiam ultra conditionem status ipsius dantis, & est laudabile, quia est supererogationis opus, vt ostensum est supra q. 35. Cum autem dicitur de regibus, qui dederūt largas elemosynas dicendum, quod ille erant mensurate, quia non erant supra conditionem status dantis, quia reges possunt magna dare non diminuto, nec mutato statu regio, etiam dabant iuxta indigentiam recipientis, quia prouidebant templo de omnibus sumptibus sacrificiorum.

Ad secundum dicendū, qd dicitur aliquis dare quantum potest. s. quantum potest secundum conditionem status, & ita qui dat commensurate habita ratione ne egeat, & vt non mutare cogatur statum: dicitur dare quantum potest, vel dicitur dare quantum potest. i. quantum tenetur ex precepto dare: sic exponitur in glo. 86. dist. c. non satis: siue c. compatiatur, & ita dicitur 82. dist. c. cap. episcopus, qd episcopus debet largiri victum, & vestitum infirmis, & pauperibus quantum sibi possibile fuerit. i. quantum obligat, vel quantum potest seruata decencia status, quia non licet ei dare quidquid habet, ita vt nihil sibi maneat, qd

etiam in hoc ecclesie præiudicaret, dicitur autē quis dare magis, quam potest qd dat aliquid de necessario sibi secundum conditionem sui status, qd non potest dare quin ledatur status, vel minuatur, & quia non tenetur quis dare de eis, quæ sunt necessaria sibi secundum conditionem status sui, & sine quibus nō potest manere status, nisi sit pauper in extrema necessitate dando de istis sine extrema necessitate dat homo pl^{us} quam potest, realiter tñ nemo dat plus quam potest, quia esset hoc impossibile, & si intelligatur plus quā potest. s. de iure, non est bonus sensus, quia qui dat, qd non potest de iure peccat, & tamen Amb. horrat nos dare interdum plus qd possumus, aliter potest intelligi plus quam possumus. s. sine scandalo, quia illud dē quis posse, qd sine scandalo aliorum facere potest, & tamē interdum pp aliquorum necessitatem debemus dare elemosynam etiam si quidam de hoc scandalizentur, & iste est verus sensus, quia beatus Ambrosi. interdum pp pauperum necessitatem vendidit vasa sacra, vt eis subueniret, & hortatur ita faciendum esse li. e. & 12. q. 2. c. aurum; scandalizabantur tamen quidā videntes Ambrosium ista dare, & calumniabantur ei, patet qd hoc intendat, quia dicit ibi litera necessitates aliorum quantum possumus iuuenus, & plus quam possumus interdum: melius est. n. pro misericordia inuidiam perperit, & causas prestare, qd pretendere inclementiam. & sequitur: nos aliquando in inuidiam incidimus, qd confregimus vasa mystica, vt captiuos redimeremus, & sic iste est sensus licet gl. ibi intelligat de illis, quæ dantur subtrahendo nobis ipsis necessaria, dare autem cum scandalo aliorum non est faciendum, nisi in magna necessitate, & ita erat redemptio captiuorum.

Ad tertium dicendum, qd Apostolus hortat dare elemosynam, tanquam benedictionem, id est abundantiam, & non tanquam auaritiam, s. secundū statum suum Corinthii darent liberaliter ad subueniendum indigentie sanctorum, non tamen intendebat, qd darent supra statum suum seipos grauando, cum potius ipse dixerit contrarium, secunda Cor. 8. Inon vt alijs sit remissio vobis autem tribulatio, sed ex equalitate. i. moderate. s. vt nec vos tribulemini subtrahendo vobis necessaria, nec ipsi superabundent percipiendo plus quam indigent; sed ex equalitate. i. qd vos detis quantum potest sine afflictione, & illi accipiant illud solum, qd est necessarium ad aliquam reuocandam indigentiam.

Aliter p̄t intelligi, qd Apostolus nō suadet per hoc dare paucum, vel multum, sed solū dare ex bono corde, nam ad auaros pertinet dare cum tristitia quicunq; dederint, quia agunt contra inclinationem sui habit^{us} liberalis autem gaudet dando, nam non est liberalis, qui non gaudet in operibus liberalitatis. 2. Ethic. hoc autem volebat Apostolus. qd Corinthij darent istam elemosynam corde, & vultu hilari, sicut dicitur. c. vnusquisque prout destinauit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate, hilarem datore diligat Deus, & sic dicit, qd darent istā elemosynam, quasi benedictionem, & non quasi auaritiam. i. darent vultu hilari, sicut liberales, & non vultu tristi, sicut auari.

An clerici teneantur dare elemosynas. Vbi & exponitur quibus potius pertineat predicare clericis ne, an monachis.
Quæst. LXXIII.

QUARETVR nunc de elemosynis clericorū. Dicendum qd elemosynam dare p̄tinet ad oēs hoies, nam singule dignitates, vel status habent proprias virtutes, quia aliæ sunt virtutes clericorū, & aliæ laicorū, & aliæ prelatorum, & aliæ subditorū, vnde dē

1. Poli. circa finē s. c. qd non est eadē virtus boni hois, & boni ciuis, sed alia, & alia. Nam ad esse bonum hominem requiritur omnis virtus, quæ dirigit actus humanos, ad esse autem bonum ciuem solum requiritur iustitia, quia ciuis dicit communicationem, & est ad alterum, sola autem iustitia est, quæ dirigit hominē ad alterum quantum ad communicationem necessariam, vnde licet ceteræ virtutes sint bonæ vbiq; sint, non sunt tamen necessariae ad esse bonum ciuē, sed sunt necessariae ad esse bonum hominem, & ita de singulis differentijs statuum: misericordia autem est, quæ omnibus hominibus conuenit: omnes, n. misereri, & elemosynam dare debent, sic dicit Amb. super Luc. & 86. dist. cap. in singulis, s. sed hæc, & alia officiorum præcepta propria sunt singulorum, misericordia communis est vltus, ideo commune præceptū est omnibus officijs omnibus ætatibus necessaria, nō publicanus, non miles excipitur, nō agricola, non urbanus, diues, & pauperes omnes in communi admonentur, vt conferant non habenti, licet tñ omnibus hominibus sit communis misericordia, & elemosyna, clericis tñ est magis necessaria, quam ceteris. Primo ex natura status, quia istud est generale, qd habens excellentiorem statum debet habere omnes virtutes in gradu excellentiori, sicut veri Heroici in qualibet virtute habent excellentiam super ceteros homines, quia habent virtutes modo diuino, vt patet 7. Ethic. c. 1. sic etiā magnanimi habent omnes virtutes quas habent ceteri, & tamen in qualibet earum habēt vnā magnitudinem, vel excellentiam, quam non habent ceteri 4. Ethic. c. 9. & ita est in Ecclesia de prelati, & viris religiosi respectu ceterorum, quia perfectiores debent esse, vnde ad ipsos pertinet conferuatio consiliorum, & tamen sicut se habent prelati, & religiosi ad ceteros clericos, ita se debent habere clerici ad laicos, s. quod excedant eos in gradu virtutis, sic dicit Greg. & habetur 5. dist. cap. denique, s. clericus, sicut loco laicos, ita religione precellere debent, vnde pro magno opprobrio habetur, qd non sint meliores sacerdotes, quam laici, sicut dicitur Oiee 4. & erit sacerdos sicut, & populus: nam tantum debent differre, quod populus vocatur asina, & sacerdos vocatur propheta, & si fuerint æquales laici, & clerici in virtute, vel laici excellerint clericos, dicitur asina corrigere prophetā extra de heretic. c. cum ex iniuncto: sicut ergo in omnibus virtutibus clericus laicum excedere debet, ita & in elemosynæ largitione excedere debet. Secūdo propter exemplum, quia clerici tenentur prestare laicis exemplum bene viuendi, quia sunt eorum prelati, vnde vocantur lux eorum, & lucerna præced. cap. vos estis lux mundi. Et etiam dicitur, sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant bona opera vestra, & glo. pa. ve. non possunt tñ clerici esse lux laicorum nisi excellat eos in gradu virtutis, sicut lux excellit ea, quæ illuminat, aliis non magis esset clericus lux, quā laicus, ideo tenetur clericus excedere laicum, & maxime in illis operibus, quæ possunt venire in publicū, cum Christus dicat luceat lux vestra coram hominibus, vt videant bona opera vestra, opera autem, quæ maxime possunt exterius apparere sunt elemosynæ, quia sunt ad alterum, ideo potissime in elemosynis dandis debet excedere clericus laicum, qd autem dicitur teneri clericos excedere laicos in gradu virtutis debet intelligi laicos, id est laicalem conuersationem, vel statum, quia si aliqui laici volunt viuere vita perfecta per obseruationem consiliorum nō tenentur clerici excedere eos, nec esse æquales illis in gradu virtutis, habet autem laicalis status virtutis gradum, & viuendi normam sibi competentem, quam tenetur quilibet laicus seruare ad hoc, quod sit bonus etiam

non habendo aliquam specialem professionem, & iste modus virtutis, & vite cōueniens laicis est minor, quam modus impositus clericis, ideo tenentur clerici ex necessitate præcepti excedere virtutem laicalem in gradu. Tertio apparet hoc ex conditione officij predicandi, quia clerici, & maxime sacerdotes tenentur predicare populo veritatem fidei, & rectitudinem morum Malach. 2. labia sacerdotis custodient scientiam, & legem ex ore eius exquirent, & Aggei 2. dicitur interroga sacerdotes legem: debent ergo clerici predicare omnia opera bona, & præcipue opera misericordie de quibus Christus a nobis tōnem exigit in iudicio inf. 25. oportet ergo qd ipsi specialiter vacent operibus misericordie, quia alijs confunderentur, & nemo audiret verbum eorum ad Rom. 2. qui predicat non furandum, & furaris: qui dicit non mechandum, & mechans, & sic dē 42. dist. §. 1. qd sacerdos primo a seipso, & a domestica sua Ecclesia debet exigere, qd postea populo imperat necesse est, vt pauperes hospitio recipiat quo ad hospitalitatem facilius suo exemplo subditos attrahat; alijs. n. contemneretur valde predicatio, si predicator alia in verbo, & alia in opere exempla monstraret, vt ait Hier. super Mich. & 35. dist. c. Ecclesie principes, an non confusio, & ignominia est Iesum crucifixum pauperem, & esturientē fartis, i. repletis predicare corporibus, & ieiuniorum doctrinam rubentes buccas tumentiaq; ora proferre? Quarto patet, quia clerici succedant loco Apostolorum, & ideo tenentur facere opera eorum in alleg. c. Ecclesie principes, s. si in Apostolorum loco sumus non solum sermones eorum imitemur, sed etiā conuersationem, & abstinentiam, & tñ conuersatio Apostolotū fuit supra ceteros homines pietatis operibus instare, ideo sic tenentur omnes clerici supra laicos. Quinto quia ad omnes qui habent aliquam specialem professionem sanctitatis conuenit magis vacare elemosynis, quam ceteris hominibus, & patet, quia vidue in Ecclesia primitiua, quæ assumebantur ad quendam modum viuendi religiosum, sicut sunt nunc moniales, non permittebantur recipi ad hunc statum nisi elemosynis prius vacassent ad Tim. 5. vidua eligatur, & c. si hospitio recepit, si sanctorum pedes lauit, si tribulationem patientibus subministravit: clerici tamen pertinent ad gradum excellentiorem, quam vidue tunc pertinebant, vnde vocantur clerici a cleris, qd est fors, i. quia ad sortem Dei specialiter pertinent, vt ait Isid. 7. Etym. & 21. dist. cap. cleris ergo a fortiori pertinet ad clericos dare elemosynam, ista rō inducitur 42. dist. §. 1. si pietate quisquis alienus fuerit in sacerdotem ordinari non poterit; si enim vidua in Ecclesia recipi prohibetur, quæ pauperes non recepit hospitio, quæ pedes sanctorum, i. hospitum non lauit, multo magis sunt prohibendi a sacerdotio qui ab opere pietatis probantur alieni. Sexto quia ex conditione bonorum competit hoc clericis: nam clericis recipiunt bona ab Ecclesia, sed bona Ecclesiarum ad pauperes pertinent: nam sicut de elemosynis fidelium ista habentur, ita clericis de eis elemosynam facere debent potius, quā laici qui non consequuntur bona ex elemosynis, sed ex proprijs laboribus, & ideo bona clericorum non sunt sua, sed pauperum, & illis debet erogare, sic dicit Hier. ad Damalium & 16. q. 1. capit. quoniam, s. qm quidquid habent clerici pauperum est, & domus illorum omnibus debent esse communes, suscepiuū peregrinorum, & hospitum inuigilare debent, inon solum recipere si venerint, sed etiam attendi esse ad hoc faciendum, quāsi ex officio eis incumbat, quia hoc significat inuigilare, sic etiā dicit Amb. 23. q. 8. c. conuenior, s. omnia, quæ mea sunt pauperū sunt. Septimo quia clericis specialiter competit hoc

ex conditione status: nam licet misericordia sit communis virtus a qua nullus excluditur, vt ait Amb. sup. Luc. & 86. di. c. in singulis specialiter tñ conuenit clericis, quia inter ceteras conditiones Episcoporum, & ordinandorum ceterorum posuit Apostolus specialiter, quod oportebat esse hospitem: per q̄ intelligitur exhibitio cuiuscūque elemosynę 1. Ti. 3. & tñ, quando aliquid competit specialiter alicui ex conditione nature sūe specialiter ei conuenit, & intensius, q̄ si comperat communiter, vel per accidens, sicut esse calidum competit igni per naturam, terra autem, & lapidi competit per accidens, & inuenitur intensius, & inseparabilis calor in igne, quam in lapide, & terra: ita cum clerici ex conditione status sui specialiter habeant, quod debeant esse hospitales, intensius debent vacare, & inseparabilis hospitalitati, & omnibus misericordię operibus, quam laici, & est intelligendum, q̄ dare elemosynam conuenit generaliter omnibus clericis cuiuscunq̄ ordinis, & status sint, q̄ innuit Hiero. 16. q. 1. c. qm̄, vbi non nominauit specialiter aliquem ordinem clericalem, sed generaliter clericos dicens, quidquid hñt clerici pauperum est, & domus illorum cōes omnibus esse debent, reperitur aut̄ specialiter de diaconis, q̄ debent elemosynam dare, & q̄ magis debent vacare elemosynis, q̄ cantare in ecclesia, vt ait Grego. 92. di. c. in sancta, l. exorta est consuetudo, vt in diaconatus ordine instituti cantores eligantur, quos ad prædicationis officium, & elemosynarum studium vacare congruebat. Etiam officium distribuendi elemosynam per Apostolos in ecclesia primitiua diaconis datum fuit: nā septem diaconi fuerunt instituti, qui pviderent viduis, & alijs pauperibus in cibo. Act. 6. de presbiteris a fortiori intelligendum est, q̄ elemosynę debeant vacare, quia cum sint in gradu superiori magis ad eos, q̄ ad diaconos pertinet exercere pietatis opus: ad Episcopos aut̄ maxime pertinet elemosynarum largitio: cum ipsi sint supremi in gradu Ecclesiastico, iō specialiter Apostolus Episcopos hortatur ad elemosynā dādā 1. ad Ti. 4. exerce te ipsum ad pietatem: pietas. n. ad oīa vtilis est: erat aut̄ Timotheus Episcopus cui ista Apostolus dicebat, est aut̄ tā necessaria elargitio elemosynarū in Episcopo, q̄ nisi elemosynis vacauerit saltē Episcopi nomen habere non pōt, vt ait Grego. 86. di. c. fratrem nostrū, s. non sibi credat lectionem solam, & orationem sufficere, vt remotus nihil studeat de manu fructificare, sed largam manum habeat necessitatē patientibus succurrat: alienam inopiam suam credat, quia si hoc non habet, vacuum Episcopi nomen tenet, & est tam annexa misericordia Episcopis, q̄ si q̄s ante episcopatum elemosynis non vacabat, etiam si postea sit electus in Episcopum, & ad hoc sit aliās idoneus repellitur a promotione, vt ait Gre. 85. di. c. florentinum, vbi florentinus archidiaconus ad Episcopatum electus repellitur, q̄ tenax erat, s. quia ad charitatem recipiendam amicus nunquam intrauerat domum eius, vnde Episcopis incumbit cura prouidendi omnibus pauperibus de Episcopatu suo in quantum ipse pōt 42. di. c. Episcopus, s. Episcopus pauperibus, vel infirmis, qui debilitate faciente suis manibus laborare non possunt, victum, & vestitum in quantum sibi possibile fuerit largiatur, hoc autē non debet Episcopus per seipsum facere, sed committere alijs, vt diligenter hoc exequantur, & prouideat, quod bene ista gerantur, petens rationem aliquando de eis, sed per se ea non ager quantum cunq̄ ista sint pia 88. distinct. capi. Episcopus gubernationem, scilicet Episcopus gubernationem viduarum, & pupillarum: est ergo elemosynarum erogatio omnibus clericis multum necessaria: differenter tamen secundum ordinē statū,

Auarus repellitur ab epatu.

F & dignitatem, & præcipue secundum differentiam reddituum, quos ab ecclesia suscipiunt.

An clerici teneantur largiri omnia, quæ sibi superfluum in elemosynas. quorum bona dicuntur esse in duplici differentia, & quomodo sint veri domini suorum fructuum. Et quando est melius dare pauperibus quam ecclesia. Quæst. LXXIII.

QVARETVR an teneantur clerici oīa, quæ sibi superfluum in elemosynas largiri. Aliqui dicunt, q̄ sic, & q̄ mortaliter peccant in non largiendo, quia Luc. 3. super illo verbo, qui habet duas tunicas det vnā non habenti dicit glo. de duabus tunicis diuidendis datur præceptum, q̄ si vna diuidatur nemo vestitur dimidia tunica, & nudus remanet, qui accipit, & qui dedit, sed per largitionem vnus tunicę intelligitur largitio eorum, quæ superfluum ad necessitatem vitę, vt patet in eadem Glo. ergo dare superflua est sub præcepto, & consequenter, qui non dat illa peccat mortaliter, q̄ a fortiori erit in clericis, vt dictum est præcedenti q. Item præceptum magis obligat, quam consilium: dare autem omnia, quæ quis possidet est cōsiliū infra 19. & tamen obligatur homo ad hoc cū videat alterum in casu extreme necessitatis, & non potest liberare eum a morte, nisi det omnia, quæ possidet, vt innuitur 86. di. c. non satis, ergo tenebit a fortiori dare superflua pauperibus, & sic non dando peccabit mortaliter. Item quicunq̄ consumit, quod alterius est tenetur ad restitutionem: bona aut̄ clericorum pauperum sunt, vt innuitur in glo. Hiero. super Michę, & 16. q. 1. c. quoniam, ergo si clericus consumat inutiliter bona ecclesiastica tenetur pauperibus restituere si habuerit aliud, vnde restituitur. Item qui se facit impotentem ad faciendum id, q̄ facere tenetur, peccat mortaliter, sed clerici tenentur subuenire pauperibus, & faciendo expensas superfluas non possunt pauperibus subuenire, ergo peccant mortaliter expendendo superflua. Dicendum q̄ ad videndum quid liceat clerico expendere, & quid dare teneatur in elemosynā dicendum est, q̄ clericus potest habere bona patrimonialia, vel aliās vnde cunq̄ licite acquisita, & potest habere bona ecclesię, vel obtentu ecclesię acquisita: de primis bonis dicendum, q̄ clericus habet potestatem liberam, & plenam in illis, quia est verus, & plenus dominus illorum, sicut laicus bonorum suorum, & quāto ad hoc licitum est, s. clerico vti rebus suis, sicut voluerit, & ex hac parte nullum peccatum est, potest tamen accidere peccatum ex inordinato modo, vel sine vtendi de fine, vt si clericus ad luxuriandum dispenset bona sua dando illa meretricibus, vel dando histrionibus ad laudem humanam, & propter delectationem ludorum suorum: nam talibus donare peccatum est, & etiam laicis non licet alicui talium ex hac causa donare, vt ait Aug. super Ioan. & 86. di. c. donare, & cap. qui venatoribus: de modo pater, vt si per superabundantiam, vel defectum bona sua distribuatur: nam distributio bonorum pertinet ad virtutem liberalitatis 4. Ethicorum: consistit tamen omnis virtus in medio, & corrumpitur per superabundantiam, & defectum secundo Ethicorū, ideo dando magis, quam oportet, vel expendendo magis, quam decet peccatum est, etiam per defectum est peccatum, vt si non erogat quantum tenetur, vel non expendit in rebus in quibus tenetur, & istis modis, etiam laicus peccat expendēdo bona patrimonialia, vel acquisita proprijs laboribus, quia nulla res est in qua liceat homini agere contra virtutem, & ideo cum expendere bona, quæ possidentur ad virtutem quandam pertineat, quicūque expendendo egerit contra illam virtutem

autem peccat: verum est tamen, q̄ clericus magis peccat etiam expendendo proprium patrimonium indebite, quam laicus: cum teneatur clericus esse in maiori gradu virtutis, quam laicus, vt ostensum est præcedenti quęstio.

Si autē sint bona ecclesię: dicit beatus Th. de Aquino, q̄ clericus non sunt domini bonorum ecclesiasticorum, sed dispensatores, iuxta illud 1. Corint. 9. dispensatio mihi credita est, pertinet autem ad dispensatorem, vt fideliter distribuatur ea, quæ eius dispensationi committuntur 1. Corint. 4. hic iam quęritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. In his autem potest dupliciter peccatum contingere. Vno modo ex conditione rei ecclesię, scilicet dum vsurpat sibi, quasi re propriam, & in vsus suos conuertit id, q̄ esset alijs erogandum. Alio modo ex inordinato vsu eorum, quæ in partem suā cedunt, sicut est dictum est supra de bonis patrimonialibus, est autem verum, q̄ dispensatio istorum bonorum committitur fidei dispensatorum, vt. s. dispensatores bona fide dispensent ecclesiastica bona, vt dictum est 1. Corint. 4. iam quęritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur, i. fideliter tractans ecclesiastica bona: si quis ergo bona fide ecclesiastica bona dispenset accipiens inde, q̄ sibi conuenit secundum conditionē statūs, & personę: & alijs largiatur secundū, q̄ sibi vñ bona fide expedire, nō peccat mortaliter etiam si forte aliquid plus in vsus suos conuertat, q̄ deceat, talia. n. quia iudicium eorum est in singularibus non pñt per omnimodam certitudinem diffiniri, vnde si non sit multus excessus potest compati secum bonam fidem dispensatoris, si vero multus excessus non potest latere, id est necesse est, q̄ dispensator cognoscat se non bene agere, sed immoderate, & ita non potest agi cum bona fide, si autem non seruet bonam fidem in dispensando peccat mortaliter, & sic in talibus expensis mortaliter peccabit.

Pro hoc sciendum, q̄ bona ecclesię per solos ecclesiasticos dispensant: sunt autem ista duplicia, quedam sunt, quæ pertinent ad vsum clericorum, & alia sunt, quæ pertinent ad vsum clericorum, vel aliorum: prima sunt vt ipsa ornamenta ecclesiastica, quæ ad solum vsum ecclesię deseruiunt, & possessiones, & redditus assignati ad solū ecclesię vsum, vt quos dicimus pertinere ad ecclesiarum fabricam, quia siue sit possessio assignata ad talem vsum, siue sit redditus inde habitus solum ad ecclesiam pertinet ad restituendum, quæ refectione indigent, & subueniendum alijs ecclesię necessitatibus, & de his pecunijs, & possessionibus ad clericos nihil pertinet, quia nec possunt aliquid assumere ad vsus suos, nec etiam alienare, quia omnino contrectarent rem alienam accipiendo aliquid de istis, quia nullo modo ad eos pertinent, & tenerentur ad restitutionem, sicut si surarentur rem proximi, & tanto grauius peccaret quanto deterius est res sacras, quam prophanas vsurpare, & de istis principaliter intelligitur, quando dicit, quod res ecclesię non possunt alienari, extra de re. ecclesię non alie. per totum, de istis clerici non possunt facere elemosynam regulariter cum non liceat eis, etiam ad vsus suos aliquid de illis accipere, an tamen de talibus bonis ecclesię aliquando elemosyna fieri possit dicitur infra quęstione 76.

Alia sunt bona, quæ pertinent ad clericorum dispensationem, & ista sunt duplicia, quia quedam sunt assignata ad solas elemosynas, vel pios vsus, sicut interdum solent a fidelibus relinqui. aliqua possessiones ecclesię, vt ecclesia teneatur conuertere omnes fructus illarum possessionum in elemosynas pauperum, vel certam partem eorum, sicut etiam solent institui hospitalia quibus relinquuntur possessiones, vt

fructus earum pauperibus erogentur, & interdum administratio talium hospitalium relinquitur ecclesijs, id est clericis earum: de istis dicendum, quod clerici non possunt accipere aliquid in vsus suos cum sint ad certum vsum relicta: illi tamen, qui habent officium istud administrandi, possunt si indigent accipere sustentationem pro seipis, quia sicut alijs pauperibus prouident, ita & sibiipsis prouidere possunt, tanquam pauperibus, cum seipos ex charitate plus, quam ceteros diligere teneantur, si tamen sine indigentia acceperint aliquid de talibus bonis ad vsus suos, furtum committunt, & ad restitutionem tenentur.

Alia sunt bona ecclesię, quæ pertinent ad clericos, & dicuntur proprie clericorum, scilicet præbendę, & fructus beneficiorum. Sed adhuc quedam istorum bonorum sunt immobilia, vt possessiones, quæ sunt assignatę clericis, vt ex eis fructus percipiant, & de istis dicendum, quod nihil est in potestate clericorum, quia non possunt vendere, nec donare, nec aliquo modo alienare, sicut est de omnibus bonis ecclesię supra positus, quia ista sunt bona ecclesię, quæ ipsa habet vt de fructibus eorum prouideat ministris suis, quia aliās nullos haberet ministros, & non sunt bona ipsorum ministrorum, vnde de his clerici nō possunt elemosynam facere, nec aliquid disponere, sed si aliquid expenderit de illis sunt sacrilegi, & tenentur ad restitutionem. Alia sunt bona ecclesię, id est clericorum, scilicet fructus beneficiorum, & præbendarum, & generaliter quicquid illis datur, vel peruenit intuitu ecclesię, & ista sunt bona ipsorum clericorum, quia de illis viuunt, & de istis dicitur, quod clerici non sunt domini, sed dispensatores,

Intelligendum tamen est, quod omnium istorum fructuum licite acquisitionum clericus est vere dominus, dicitur autem licite acquisitionum, quia interdum clerici non faciunt suos fructus beneficiorum, vt si obtinuerint beneficia per symoniam, vel si non dicant diuinum officium, & in aliquibus casibus clerici concubinarij, & quantum ad fructus sic perceptos clericus non habent aliquam administrationem, nec possunt expendere in necessitatibus suis, nec elemosynas de illis facere possunt, sed restituere tenentur illis ecclesijs, quibus debentur: nam symoniace acquisita non possunt pauperibus erogari, sed illi ecclesię restitui, quæ per hoc lęta est, extra de Symo. ca. de hoc, & c. audiuius, si autem licite acquirantur, dicitur clericus efficere fructus suos, vt omnes tam Theologi, quam Iuriste loquuntur: suus tamen dicit dominium, & ideo clericus dominus est fructuum beneficij sui, non est tamen plenus dominus id est non habet ius plenissimum in illis, quia si haberet posset instituire heredes in illis, & tamen clericus non potest libere de iure testari de bonis habitis per ecclesiam sine dispensatione, extra de testa. c. relatum, & ideo non habet omnia, quæ habet plenus dominus, hoc tamen non tollit quin sit verus dominus, quia etiam in bonis profanis sunt aliqui taliter domini, vt si quis instituit filios suos heredes, & substituit eos adiuuicem, scilicet quod vno moriente sine liberis hereditas perueniat ad alterum, & ille non possit donare hereditatem illā, nec testari de ea instituendo alium heredem: manifestū est autem, quod iste verus dominus efficitur istius rei, quia aliās daretur res profana, quæ ab hominibus possideretur, & nullus est, quod est absurdum, scilicet nec iuris publici, nec priuati.

Sunt etiam alij, qui conceduntur vere domini rerum esse profanarum, & non possunt in illis omnia, quæ possunt clericis in fructibus beneficiorum suorum, vt si sint aliquę possessiones pertinentes ad ius primogeniturę nō potest primogenitus, nec successores

res sui testari, q̄ nō perueniant ad alios, nisi ad illos ad quos exiure primogeniturę perueniant. etiam viuentes non possunt ista bona alienare donando alijs, vel vendendo: clericus tamen licet non possit testari de bonis ecclesię, potest tamen viuens donare fructus beneficiorum suorum etiam ad turpes vsus licet in hoc peccet mortaliter, ideo nō prohibetur esse dominus fructuum beneficij. Etiam patet hoc, quia si non esset clericus dominus istorum fructuum: essent solū sibi dati ad aliquam administrationem certam, scilicet vt inde sustentaretur, vel vt daret in elemosynam, & sic de alijs, & tunc non haberet clericus aliquod ius, nisi expēdere istos fructus in illo vsu: si autem expēderet in aliquos alios vsus quantum ad hoc nullum ius haberet, & ideo teneretur ad restitutionem, sicut si quis dedit mihi cērum ducatos, vt pauperibus erogarem vbi ego vellem, & quando ego vellem, si de illis aliquid accepero in vsus meos, vel alicui donauero non, vt pauperi: manifestum est, quōd teneor ad restitutionem, id est equale dare pauperibus pro illo cuius erat pecunia. Ecclesia tamen non committit alicui dispensationem ad peccandum, ideo si quis expenderet fructus beneficij dando aliquid meretricibus, vel histronibus, aut ioculatoribus, quibus est peccatum dare, teneretur hoc restituere ecclesię, vel pauperibus ad quorum subuentionem bona ecclesiastica ordinabatur, & tamen falsum est, quia non tenetur restituere licet peccauit mortaliter dando, vt dicit idem beatus Tho. de Aquino in quolib. 6. art. 12. ergo clericus est dominus fructuum beneficij sui.

Dicendum, quōd clericus est dominus fructuum beneficij, & etiam est dispensator, & vnus non derogat alteri, dicitur enim dominus in quantum vere fructus efficiuntur sui: nam non est possibile esse suos quin ipse sit dominus: dicitur autem dispensator in quantum isti fructus proueniunt clerico ab ecclesia, quę instituit illos principaliter ad hoc, quōd clericus sustentaretur de illis, quia alijs nemo esset, qui ministrare vellet, nisi ecclesia sustentationem tribueret, sic dicitur 1. Cor. 9. qui altario seruit de altario viuere debet, & Deus dixit Leuitis Num. 18. quando dedit eis decimas: filijs Leui dedi omnes decimas Israel in possessionem pro ministerio quo seruiunt mihi in tabernaculo fēderis. & consequenter dat ecclesia illa bona, vt pauperes inde alantur, quia ecclesia recepit bona de elemosynis fidelium, & vult, quōd in illis expendantur: maxime quasi ecclesia cum sit a Deo instituta est optime ordinata, & singule res sue bene dispositę sunt, fructus ergo suos ad bonum finem ordinat, & quia ditari nō est bonum, sed pertinet ad auaritiam, & etiam est occasio peccandi 1. ad Tim. 6. qui volunt diuites fieri incidunt in laqueos diaboli: non intendit ecclesia quemquam ditare, sed solum dare sustentationem, quidquid autem aliud est ab ecclesia non est intērum, cum nec etiam ipse res possessę sint, nisi ad supplendam indigentiam nostram, & ideo vocantur vtiles, quia ad vsum sunt, & maxime competit Christianis, & potissime clericis 1. ad Timo. 6. est questus magnus pietas cum sufficientia, id est lucrum nostrum non est in hoc, quōd congregemus multas diuitias, sed in hoc, quōd habeamus sufficientiam pro necessarijs, & de reliquis pietatem, id est elemosynā faciamus, & subditur ibi causa, scilicet nihil enim inzulimus in hunc mundum, nec auferre quid possumus, habentes autem alimenta, & quibus tega. hi. cōten. tu. & sic ecclesia non intendit clericis dare, nisi necessaria, si autem aliqua superfluerint vult, quōd illa expendantur in vsus pauperū, vt innuitur 12. quest. 1. cap. illi autem, & cap. res ecclesię, & cap. nulli Episcoporum, & cap. si priuatum. clerici ergo tenentur

expēdere hoc in pias causas ad quas ecclesia instituit: si autem expendant in alios vsus peccant, & tamen quia clerici effecti sunt domini fructuum licite acquiretorum de beneficijs suis si in alios vsus expenderint, etiam si in vsus turpes, transfertur dominium, sicut si darent de bonis patrimonialibus, peccant tamē mortaliter, quia faciunt contra ecclesię constitutionem, & intentionem, sed quia dominium transfertur non competit repetitio, alijs quocumque clericus nō habens aliunde bona, nisi de fructibus beneficiorum daret aliquid meretrici, vel concubine, aut histroni, vel etiam alicui personę honestę, dum tamen nō esset pauper, nec daret intuitu paupertatis, competeret manifeste ecclesię repetitio aduersus personas illas, & tamen, nec ecclesię, nec iura iubent fieri talem repetitionem, ergo innuitur, quōd illa, quę sic data sunt vere transferunt in dominium eorum quibus dantur: alioquin si Episcopus sciret, quōd similes clerici dedissent aliquid concubinis, vel alijs personis similibus pręterquam pauperibus, siue clericis, siue non: teneretur nomine ecclesię ista repetere a predictis personis: alioquin male administraret, sicut si sciat Episcopus, quōd clericus alienauit aliquas possessiones ecclesię, vel beneficij, tenetur repetere ab illis, qui eas detinent, & tamen nullus Ep̄s, quantumcunque bene administrans talia repetit, nec etiam ecclesia iubet ea vnquam repeti, ergo innuitur, quōd non competit repetitio pro illis: competeret tamē si possessores non essent effecti domini, & tamen nō potuissent effici domini per traditionem si accepissent ab eo, q̄ nō erat dominus, ergo clericus est vere dominus fructuum licite acquiretorum de beneficijs suis, & maxime in beneficijs simplicibus.

Quōd autem vocentur clerici dispensatores, & administratores fructuum beneficiorum non prohibet eos esse dominos: nam vocantur dispensatores, quia ecclesia concessit eis ista bona, vt expenderent ea in vsus certos, & concedendo fecerit ea sua cum non dederit eis solam administrationem, sed etiam dominium, & ideo de iure vocantur aliquando clerici procuratores rerum Ecclesiasticarum, vt 14. q. 1. cap. 1. & 12. q. 1. cap. si priuatum, & aliquando domini, vt 16. q. 1. c. & temporis, quandoque defensores 16. q. 1. cap. in sacris canonibus. Quinque patres, vt 68. distinctio. capi. quorum vices, in bonis autem profanis illi, qui sunt domini vocantur domini, & non dispensatores, quia bona illa pertinent ad eos simpliciter, & non sunt sibi data ad vsum certum. Sic tamen poterat esse in profanis, quōd esset aliquis verus dominus, & dispensator, vt si quis daret alicui certam possessionem, vt esset sua, & tamen teneretur de fructibus eius quolibet anno facere certas elemosynas, & quōd iste possit de ista re testari, vel donare eam cui vellet, aut qualitercunque alienare, dum tamen ad quęcunque perueniret transiret cum isto onere, non est dubium quin isti essent veri domini istius possessionis, & tamen etiā erunt dispensatores, quia tenerentur dispensare fructus eius, vel certam partem eorum in certos vsus: ita est de fructibus beneficiorum, quia dantur clericis in suos, & tamen perueniunt cum isto onere, scilicet quōd in vsus certos expendantur, ideo clerici domini efficiuntur fructuum, & licet peccent mortaliter ea, quę superfluent eis non expendendo in causas pias: si tamē in quascunque alias causas expenderint etiam si sint turpes, vere acquiruntur eis quibus datur, & ideo etiam si sit notorium nō competit repetitio ecclesię aduersus istos.

Quōd autem dicitur teneri clericum ad dandum omnia pręter ea, quę expendit in suis necessitatibus est intelligendum de expensā decet secundum conditionem

ditionem status sui, & dignitatis, quia quibusdam dignitatibus competit habere maiorem familiam, quā alijs, vt patet extra de cens. cap. cum Apostolus, scilicet, quōd Archiepiscopi visitantes possunt habere 40. vel 50. equituras secum: Episcopi autem 20. vel 30. Cardinalis viginquinq; Archidiaconi vero quinque, vel sex: decani vero constituti sub Archidiaconi solum habeant duas equituras: intendit tamen ibi Papa, vt ecclesię non grauentur dare solum istis procuratorem necessariam, ergo innuitur, quōd facere sumptus omnibus istis personis est facere sumptus necessarios, & id omnia, quę sunt necessaria Episcopis, vel Archiepiscopis, & alijs constitutis in dignitate pro sustentanda ista familia dicuntur esse simpliciter necessaria, & expendere de fructibus beneficiorum suorum ad sustentandam rotam istam familiam licitum est: immo etiam si haberent aliquantulum maiorem familiam, quia liberius potest clericus expendere de fructibus beneficij sui quos iam acquisiuit in suos vsus, quam recipere sumptus ab ecclesijs quas visitat, quia ille non tenetur sibi, nisi ad sumptus necessarios ratione visitationis, & tamen ecclesię visitate tenentur dare eis sustentationem, siue procuratorem p̄ predictis equitaturis, ergo quando nō visitauerint poterunt de fructibus beneficiorum suorum istam familiam, & etiam aliquantulum maiorem sustentare: si videatur conueniens secundum conditionem dignitatis, vt si habeant iurisdictionem annexam ad cuius executionem est necessaria aliqua familia, & licet possit Episcopus viuere habendo tres, vel quatuor famulos, non dicuntur superflua omnia, quę expendit habēdo plures famulos, quia dignitatis suę conuenit plures habere ad viuendum decenter. etiam non vocantur necessaria solum illa cum quibus homo viuens parce possit vitam agere, quia licet parsimonia, id est vita aliquantulum austerā sit laudabilis, quando propter Deum sustinetur 41. d. c. parsimonia. non tamen tenentur clerici ad illam, sed decenter secundum conditionem regionis in qua viuunt expensas facere possunt sibi, & familie suę, & etiam inuitando amicos, & beneficiando aliquo: nam nomine sustentationis intelliguntur omnia, quę faciunt illi, qui moderate se sustentant, & tamen communis conditio est hominum amicos suos interdum inuitare. Ideo clericis licet de fructibus beneficiorum suorum non solum alere familiam suam, sed etiam facere honesta, & moderata conuiuia amicis suis, & etiam aliquibus extraneis ex causa honesta: immo si quis vellet obseruare tantam tenacitatē in fructibus acquisitis de beneficijs suis, quōd amicos, nunquam inuitaret, per hoc ipsum redderetur indignus ad habendum maiorem dignitatem 85. d. cap. florentinum. ipse enim florentinus Archidiaconus electus fuit in Episcopum, & licet esset alijs idoneus, quia tamen inuentum est, q̄ nunquam amicus ad recipiendum charitatem domū eius intrauerat, repellitur a promotione. omnia autem hec debet clericus moderata agere, & quia iudicium istorum consistit in particularibus nō potest dari regula determinata quantum, vel quantum liceat clerico expendere de fructibus beneficij sui in vsus suos, sed prudentia, & cōscientia simul sit regula, quia cum clericus dicatur administrator, in administratore, siue dispensatore queritur: fidelitas 1. Cor. 3. hic queritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur: fidelitas autem est rectitudo conscientię, vt dicitur ad Roma. 14. omne, quōd non est ex fide peccatum est, id est omne, quōd non est ex cōscientia, sed contra cōscientiam est peccatum, vnde etiam si interdum clericus de fructibus beneficij expendat in vsus suos aliquid vltra necessitatē et secūdi.

condeceniam status sui, & conditionem regionis, nō oportet, q̄ peccet mortaliter si illud modicum est, & non putat se agere vltra necessitatē, quia non est tunc contra conscientiam, si tamen immoderate excedat vltra necessitatē, & condeceniam, nō potest hoc ignorare, & sic non potest cum bona conscientia illud expendere, vnde mortaliter peccat.

Et sic est regula generalis, q̄ quocumque clericus de fructibus beneficij sui propter laudem humanam, vel affectionem aliquam expendit in conuiuijs, vel alijs vsibus immoderate, etiam si illi vsus essent alijs honesti, vel liciti, & hoc ipse scit, peccat mortaliter, non tamen tenetur restituere ecclesię, vel pauperibus tantundem de bonis proprijs, etiam si habeat patrimonialia, quia est verus dominus, & tenet donatio, vel administratio facta licet peccauerit male administrando, si tamen restituerit conscientię, & maneret sibi pena leuior toleranda.

Sacerdos tamen in foro pœnitentiā non potest iniungere contenti se taliter expendisse bona ecclesię, q̄ restituat illa, quia non potest iniungi restitutio per confessorem, nisi in illis, quę aliquis accepit, vel consumpsit non existens dominus, sicut non potest confessor iniungere meretrici, nec histroni, nec ioculatori, aut arenario, quōd restituat, vel pauperibus dent ea, quę taliter acquiserunt licet turpiter acquirant, & semper cum peccato mortali, vt innuitur 86. d. cap. donare, & cap. qui venatoribus. in tex. & glo. & hoc, quia isti effecti sunt domini eorum, quę acquisierunt. De ista materia, scilicet de bonis clericorum an possint habere proprium, & de bonis patrimonialibus, & de bonis ecclesię quid teneantur facere, & in quo possint expendere declarabuntur multa infra 10. vel Luc. 9. aut 16. quia est ibi materia propria, cū Christus dixerit ibi Apostolis: nolite possidere aurum, nec argentum, nec pecuniam, hic enim non fuit introducta, nisi ad videndum an clerici teneantur dare elemosynam de superfluis ex necessitate.

Cum autem querebatur an tenerentur clerici dare omnia superflua in elemosynam. Dicendum, q̄ supra q. 34. fuerunt posite due regulę, vel duo casus in quibus tenentur ex præcepto dare elemosynam. Primus est, quando pauper est in extrema necessitate, & etiam si nos simus pauperes, dum tamen non simus in tali necessitate, tenentur ei dare elemosynam.

Secundus est, quando quis habet superflua simpliciter, id est quę non sunt necessaria ad sustentationē vite absolute, nec etiam secundum conditionem status, tenetur de illis dare elemosynam et si pauperes non sint in extrema necessitate, & hoc non solum est pro clericis, sed etiam pro laicis, est tamen intelligendum, q̄ magis tenentur clerici ad hoc, q̄ laici, quia ad elemosynam tenentur magis clerici, vt ostensum est præceden. q. maxime, quia bona clericorū sunt bona pauperū 16. q. 1. ca. quoniam, & quoniam quidquid habent clerici pauperum est: in laicis autem nō est sic, quia bona eorum non dicuntur esse pauperū: dicit tñ glo. in eo. c. q̄ bona clericorum sunt pauperū, quia tempore necessitatis debent dare ea pauperibus, sed hoc non conuenit, quia et bona laicorū isto modo sunt pauperum, quia si occurrant laico aliqui existentes in extrema necessitate quibus non possit succurri, nisi laicus der omnia, quę possidet, tenetur dare omnia sic innuit Amb. lib. de offi. & 86. distin. cap. non satis, scilicet si tempore periculi quo rapitur ad mortem plus apud te pecunia tua valeat, quam vita mortientium, & sic si non potest aliter a morte liberare eum, qui manifeste iniuste occiditur, nisi dando omnia, quę possidet, tenentur omnia dare, quia alijs plus valet apud

apud eum pecunia sua, quam vita morientium, quod dicit Amb. esse graue peccatum: etiam Sanctus Tho. quoli. 6. dicit, quod dare omnia, quæ quis possidet est regulariter consilium, & tamen in tempore necessitatis est præceptum. est ergo clericus magis obligatus ad dandum elemosynam de superfluis, quam ut solū det in tempore necessitatis, & etiam magis obligatus, quam laicus, & cum laicus teneatur dare de superfluis elemosynam etiam non existente paupere in extrema necessitate, teneatur ad hoc magis clericus. Est autē differētia inter eos, quia laicus diues habens superflua non tenetur querere pauperes ad dandum eis, sed qñ occurrerint, & petierint ab eo si ipse iudicat eos indigere tenetur eis dare: clericus autem non solū requiritur tenetur dare elemosynam, sed etiā ipse debet pauperes inquirere, id est tenetur vigilare in loco, vel regione in qua uiuit, qui sunt illi, qui uere sunt pauperes, ut eis prouideat de sibi superfluis, & eis, qui occurrerint sibi quos iudicauerit indigere, tenetur benefacere, & habere hoc, quasi in officium, ut indigentibus opera pietatis exhibeat, sic dicit Hierony. ad Damasum, & 16. q. 1. c. quoniam, scilicet quoniam quidquid habent clerici pauperum est, & domus illorum omnibus debent esse communes susceptioni peregrinorum, & hospitum in uigilare debent: hoc uerbum inuigilare significat. eos debere esse ualde attentos ad opera pietatis, & hoc est habere illa, quasi in officium ad quod laici non obligantur, cum tamen dicitur, quod tenetur tam clericus, quam laici dare elemosynam de superfluis, differt multum inter clericos, & laicos, quia laicis licitum est habere superflua, quia non solum sibi, & familie, sed etiam posteris suis prouidere debet, sic dicitur 1. Corint. 13. quod patres debent thesaurizare filijs, tenetur ergo laicus pauperibus occurrentibus sibi non solum in extrema necessitate, sed etiā extra illam iudicari eos uere indigere elemosynam dare: reliqua autem etiam si superflua sint licite retinere potest, & non sunt uere superflua, quia licet respectu eius, vel familie pro uita essent superflua, tamen respectu filiorum quibus pater debet thesaurizare non sunt superflua, sicut in corpore humano superfluum nutritionis non est superfluum simpliciter, quia adhuc est necessarium potentie generatiue, ut in semen conuertatur, & ideo licet sit superfluum uirtuti nutritiue non abicit illud natura. Quod autem nulli potentie est necessarium, uocatur simpliciter superfluum, & illud abicit natura, sicut sunt sterora, & vrine: de clerico autem secus est, quia clericus non habet filios quibus debet thesaurizare, & etiam si illos haberet non possent sibi succedere, quia sanctuarium Dei iure hereditario possideri non potest, ideo omnia illa uocantur superflua clerico, quibus ipse non indiget ad vitam, & de illis, tanquam de superfluis disponere debet. Potest autem clericus dupliciter se habere. Vno modo, quod uelit reseruare bona ista pro ecclesia, uel ecclesijs a quibus ea accepit, ut moriente eo sibi succedant, & tunc clericus habens superflua prouidens pauperibus occurrentibus sibi quos uere iudicat egerere, etiam si extra extremam necessitatem possit retinere reliqua bona etiam si essent superflua, ut sibi morienti succederet ecclesie: iste modus uidetur aliquantulum honestus, & tamen non est omnino bonus, quia tunc parum, aut nihil differret clericus a laico per vitam, sed solum per mortem, sed quia laici succedunt filij clerico autem ecclesia, & tamen clericus uiuens debet habere officium hospitalitatis, quia hoc iubet clericis Apostolus exercere 1. ad Timo. 3. & Hiero. 16. q. 1. cap. quoniam dicit clericos debere inuigilare hospitalitati, sed officium hospitalitatis a uiuentibus exercetur, ideo non sufficit clerico dare elemosynam,

ficut laico, & reliqua ecclesijs reseruare, ut ei morienti succedant, etiam quia clerici uocantur specialiter dispensatores bonorum Ecclesiasticorum: dispensator tamen dicit actum, uel officium: si autem sufficeret clericis reseruare bona ecclesijs, ut succederent eis morientibus, non possent uocari dispensatores, nec administratores, sed solum conseruatores, uel defensores, & possessores bonorum ecclesie, & tamen præcipuum nomen, quod competit clerico in bonis ecclesie est esse dispensatorem eorum, ut inuinitur 12. quæst. 1. c. illi autem, & capitulo res ecclesie, & capitulo nulli Episcoporum. §. sic ergo, non ergo sufficit clerico taliter dimittere bona ecclesie, sed dicendum, quod officium clerici est hospitalitatem exercere, & omnia sibi superflua in usus pios distribuere, unde si ecclesia egeat dignum est, quod ipsi ecclesie a qua recepit elemosynam faciat, & tamē ista melius facit uiuens, quā moriens: tamen quia id, quod a uiuente datur uoluntari datur, quod uero a moriente ex necessitate datur, sicut dixit Lucia matri sue, quod moriens das, ideo das, quia tecum ferre non potes: tum quia si uiuens dat scit ad quos usus ecclesie assignare melius sit id, quod datur: cum uero sibi morienti ecclesia succedit forte distribuunt bona in usus non tā necessarios, nec decentes: maxime, quia quod ecclesia succedit clerico morienti in bonis, quæ acquisiuit inuitu ecclesie, non est elemosynam dare, sed legem pati, quia ipso iure inest, quod ecclesia debeat succedere clerico, & non possit de talibus bonis testari libere. melius ergo est id, quod dandum est dari a uiuente ipsi ecclesie, quam a moriente, si autem ecclesia non indiget, uel si non est in magna indigentia: melius est pauperibus erogare cum quotidie plurimi inueniantur, qui ualde egent, & patiuntur amaram vitam, unde dato, quod ecclesia egeat, & pauperes egeant: ceteris paribus melius est dare pauperibus, quam ecclesie, quia homo non est propter ecclesiam, sed ecclesia propter hominem, etiam quia inuenimus, quod interdum propter magnam necessitatem quorundam ecclesia cogitur indigere, ut eis subueniat, scilicet uendendo, & alienando res suas, sicut pro redemptione captiuorum uenduntur, etiam calices in quibus sanguis domini consecratur, ut ait Amb. li. de offi. & 12. q. 2. c. aurum, & 86. di. c. non satis, siue c. compatiuntur, maxime, quia necessitas ecclesie, nūquam potest esse necessitas absoluta, uel extrema, homines tamen frequentissime incidunt in extremam necessitatem, unde de ceteris paribus melius est pauperibus Christi, quā ecclesijs eius elemosynam dare, quia licet utrunque Christi sit, magis tamen pauper est Christi, quam ecclesia, quia ecclesia ista materialis, & omnia officia eius aliquando peribunt: pauperes autem in æternum uiuent, quia propter eos Christus mortuus est, unde istam elemosynam, quæ sit Christi pauperibus ualde extollit Ambr. in allegato c. aurum. iste ergo modus est quo clericus conuenienter dispensat bona ecclesie, quæ sunt ultra necessitates suas. Non tamen est intelligendum, quod quandoque clericus possidet aliquid superfluum est in peccato mortali, nec etiam obligatur immediate, ut putauerit se habere aliquid superfluum dare illud pauperibus, quia potest differre ad alia tempora in quibus uilius det, cū pauperes nunquam deficiant, sicut Christus dixit infra 26. & Marc. 14. & Luc. 22. pauperes enim semper uolunt. & cum uoluerit illis benefacere, id est etiam si non beneficiatis uo tempore potestis benefacere alio, quando uolueritis, id est quādo putaueritis opportunum esse, & istud pertinet ad prudentiam: si tamen clericus aliquando habeat superflua, & sciat se illa habere, & non habet intentionem dandi illa pauperibus tunc, nec postea, sed possidendi, ut diues sit, etiā si non

non intendat aliquod malum facere cum diuitijs, nec dispensare eas inhoneste uideatur peccare mortali ter, & pater hoc, quia tenetur clericus ad hospitalitatem, id est ad omnia opera pietatis, & maxime de superfluis, ut ostensum est. Cum ergo habeat intentionem non faciendi hoc, peccat mortaliter, pater etiā, quia circa liberalitatem, quæ consistit in expendendo decenter, ita peccatur per defectum, sicut per excessum 4. Ethic. cap. de liberalitate, & 86. distin. cap. non satis, & c. in singulis ubi dicitur, quod debet haberi modus expendendo liberaliter, per excessum autem peccat, qui expendit plus, quam decet, uel in rebus in quibus expendere non decet, & hoc est prodigalitas, per defectum autem peccat, qui retinet plus, quam debet, uel quando non debet, ut si quis eo tempore quo tenetur dare non det, & istud est auaritia, clericus tamē tenetur superflua sibi erogare in usus pios, si ergo habeat uoluntatem non erogandi, sed possidendi peccat mortaliter per auaritiam, etiam si non occurrat sibi aliquis pauper, qui sit in extrema necessitate: de reliquis, quæ desunt huic materie dicitur infra 10. uel Luc. 9. aut decimo.

Ad primum dicendum, quod dare elemosynam de superfluis cadit sub præcepto, dicit tamen Ang. li. de sermone domini, quod illa præcepta, quæ habentur præcedenti c. scilicet qui perculserit te, & c. intelliguntur secundum præparationem animi, scilicet quod homo sit paratus in animo suo ad faciendum hoc, quando necessitas illud requisierit, unde non est peccatum mortale quandoque homo non facit hoc, sed quādo uidet necessitatem adesse si non faciat, peccat tunc mortaliter: & eadē ratio est de hoc præcepto, qui habet duas tunicas det non habenti, & de omnibus similibus, unde non semper peccat mortaliter quotiescunque non dar elemosynam pauperi, qui habet superfluum, sed quando necessitas imminet, quando autem sit talis necessitas, quæ obliget ad peccatum mortale non potest declarari bene in uiuentis, ideo committitur prudentie, & conscientie dispensantis bona, unde si bona si de det pauperi elemosynam, quando sibi uiderit expedire non peccat, si autem tunc non det peccat mortaliter, sic etiam dicit beatus Tho. de Aquino. Quod autem uerius dicit, quod habens superfluum non tenetur dare elemosynam, nisi pauperi existenti in necessitate, non est intelligendum de extrema, quia etiam non habens superfluum tenetur de necessarijs sibi dare pauperi in extrema necessitate, de superfluo autem obligatur quilibet dare pauperi, etiam extra illam necessitatem, ut ostensum est supra, & q. 34. nunquam tamen obligatur quis dare elemosynam, nisi pauperi existenti in aliqua necessitate, id est in indigentia, cum sit de ratione elemosynæ, quod detur indigenti, & ad releuandum inopiam eius, ut ostensum est supra q. 22. & tamen ista necessitas non est extrema, sed minor, & in hac relinquuntur iudicium danti elemosynā an pauper sit in tali necessitate, quod generatur ei dare, uel nō, unde non peccabit mortaliter habens superflua quādoque non dederit de illis, quia forte iudicabit non esse pauperem in tali necessitate, quod oporteat ei dare.

Ad secundum dicendum, quod ea, quæ secundum se sunt consilia efficiuntur præcepta secundum animi apparationem, ita quod nihil est tam perfectum inter omnia consilia, ad quod homo non teneatur habere animum præparatum, & si acciderit necessitas, quod faceret illud, non est enim inter consilia aliquod perfectius, quam quod homo ponat animam suam pro fratribus suis, & tamen hoc cadit sub præcepto secundum animi præparationem, scilicet ut homo sit para-

tus hoc facere si necessitas immineret, minor tamen necessitas requiritur ad eroganda superflua, quam ad danda omnia, quia ad dandum omnia non obligatur quis, nisi existente proximo in extrema necessitate, uel republica, uel ecclesia: & non possit liberari, nisi datis omnibus, quæ quis possidet: teneatur enim tunc omnia dare, quia alius proualeret apud eum tunc pecunia sua, quam uita morientium, quod Amb. dicit esse peccatum graue. 86. di. c. non satis, ad dandum autem de superfluis non requiritur talis necessitas, sed aliquis alia extra extremam. Sed quando sit extrema necessitas, & quando alia, quæ sufficiat ad hoc, quod teneamur dare de superfluis, non potest dari regula certa, sed iudicium relinquuntur prudentie, & fidei ipsius dantis elemosynam.

Ad tertium dicendum, quod bona ecclesie sunt expendenda ad usum pauperum, & etiam ad usum ministrorum, unde secundum antiquos canones aliqua pars dabatur ministris de redditibus ecclesie, & alia pauperibus, dicit enim beatus Tho. de Aquino. ubi supra, quod de bonis Ecclesiasticis, quæ sunt principaliter attributa necessitatibus pauperum, & ex consequenti necessitatibus ministrorum, sicut sunt bona hospitalium, & aliorum huiusmodi, aliter est, quam de bonis, quæ sunt attributa principaliter uisibus ministrorum, sicut sunt præbende clericorum, & alia huiusmodi: nam in primis bonis peccatum committitur non solum ex abusu, sed etiam ex ipsa rerum conditione, scilicet dum aliquis in usus suos assumit, quod alterius est, & ideo tenetur ad restitutionem, tanquā defraudator rei alienæ: in secundis uero bonis non committitur peccatum, nisi per abusum, sicut de bonis patrimonialibus dictum est, unde non tenetur abutens ad restitutionem faciendam, sed solum ad penitentiam peragendam, in hoc beatus Tho. uult clericos esse ueros dominos fructuum beneficiorum suorum, quia dicit, quod etiam si male expendant, non tenentur ad faciendam restitutionem, sicut est in bonis patrimonialibus, sed solum ad agendam penitentiam de peccato scilicet, quia male expenderunt: nam etiam laicus tenetur ad hoc in bonis patrimonialibus, uel quomocunque licite acquisitis: si tamen clericus nō esset uerus dominus fructuum beneficij sui, sed sibi essent dati ad usum certum, scilicet ad sustentationem suam, & reliqua ad expendendum in usus pios, si aliter expenderet aliquando, teneatur necessario ad restitutionem, quia rem alienam uisurpabat in qua non habebat ius dominij, nec administrationis, & tamen non tenetur restituere illa, sicut si male expendat de bonis patrimonialibus, ergo uerus dominus est istorum bonorum. Quod autem sanctus Tho. dicit de bonis hospitalium intelligitur de quibusdam bonis, quorum ecclesia habet administrationem interdum solum ad faciendum de illis elemosynam pauperibus, siue sint bona relicta ecclesie, siue hospitalibus, quorum administratio pertinet ad ecclesiam, quia ista bona sunt clericorum quantum ad solam administrationem, & si ipsi indigeant possunt sumere de eis etiam pro sua sustentatione, quia administrator alicuius elemosynæ etiam sibi ipsi suscipere potest de illa elemosyna in quantum ipse pauper est, & si de istis bonis acceperint clerici aliquid ad alios usus, quam ad sustentationem suam in necessarijs, & ad dandum elemosynam pauperibus, tenentur restituere tantum de pauperibus, quia istorum bonorum non sunt ipsi domini, sed administratores solum: alia autem bona ecclesie sunt de quibus clericus nihil licet accipere, nec pro sustentatione sua, nec ad dandum elemosynam, sicut sunt possessiones, & fructus pertinentes ad solam fabricam ecclesie, & sicut sunt possessio-

possiones, & iura beneficij sui, quia de istis non possit expendere, nisi alienando, & tamen non licet clerico alienare bona immobilia beneficij, sed solum inde fructus percipere, si ergo acceperit aliquid de prædictis bonis quomodocunque accipiat, tenetur ad restitutionem cum talium non sit dominus, nec etiam administrator.

Ad quartum dicendum, quod si clericus efficit se impotentem ad beneficiandum pauperibus per aliquos sumptus immoderatos quos facit, peccat mortaliter si isti sumptus multum excedunt, ita quod clericus non ignoret istos esse ultra necessitatem ad concedentiam status sui. Nā si clericus in sustentatione propria volendo uti rebus delicatis, & voluptuosis, vel in conuiujs immoderatis, aut in donationibus factis aliquibus non ex causa paupertatis excedat notabiliter, non potest in eo saluari bona fides dispensationis, nec vltus moderatus diuitiarum, cum ipse non ignoret se excedere in talibus expensis conditionem sui status, ideo in talibus semper est peccatum mortale, vnde dicitur infra 24. si dixerit malus seruus in corde suo moram facit dominus meus venire, & ceperit percutere conseruos suos: manducet autem, & bibat cum ebriosis: veniet autem dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat: inquit dicitur cepit percutere conseruos pertinet ad superbiam, & crudele dominium, ut si quis propter dispensationem bonorū Ecclesiasticorum sibi commissam incipiat superbiere, & premar minores, & tamen contrarium monuit beatus Petrus prima Pet. 5. non, ut dominantes in clero, sed forma facti gregis, id est non sitis, tanquam domini clericorum, sed tanquam magistri eorum, & loquitur contra Episcopos, qui superbiere volunt de administratione sibi credita, de hoc etiam conqueritur Hier. ad rusticum Narbonensem Episcopum, & 93. distin. cap. diacobi sunt. Dicens quod solus Episcopus vniuersa sibi vendicat, solus partes inuadit alienas, solus occidit vniuersos, mendicat infelix in plateis clericus, & publicam ad quodlibet possit eleemosynam. in quantum autem dicitur manducet autem, & bibat cum ebriosis pertinet ad superflua, & voluptuosa conuiuia. & cū dicit veniet dominus illius serui die qua non sperat, & hora qua ignorat, intelligitur de aduentu ad mortem, quia dicitur Deus venire ad mortem cuiuslibet, & mors cuiuslibet hominis vocatur aduentus filij hominis, id est Christi, quia venit ad iudicandum hominem, & ista dies, & hora est cuiuslibet incerta. dicitur, & diuidet eum, scilicet a societate Sanctorum, quia nunc boni, & mali permixti sunt, sed non erit sic post mortem, quia malis dabitur locus pene, & dicitur partemque eius ponet cum hypocritis, id est ponet eum in inferno vbi erunt hypocrite, qui putabantur esse boni, & erant pessimi, & subditur, quod ibi erit stridor dentium ad significandum magnitudinem, & varietatem penarum. & sic apparet, quod taliter administrare est peccatum mortale, quia alias non poneretur pars talium administratorum cum hypocritis, si autem clericus in dispensatione fructuum beneficij circa sustentationem suam, & conuiuia, & similes vltus excedat equaliter, sed non multum, potest fieri hoc bona fide, id est cum recta conscientia, ut si velit secundum conditionem, & decentiam status sui conformare se eis inter quos viuit, potest esse sine peccato mortali, ut quia non putat se excedere: nam excessus paruus, vel defectus paruus a medio solet laudari, ut virtus, qui autem multum excedit non potest latere, ut dicitur 4. Ethicorum capi. 2. id est non potest peccatum suū esse sibi occultum, quia cognoscet se excedere, & in quantum non potest latere non pa-

titur secum talis excessus rectitudinem conscientie, & tunc est peccatum mortale.

Quantum possit clericus benefacere cognatis suis, ita quod non peccet mortaliter. Quod pulchre, & vtiliter examinatur. Quæst. LXXV.

QUÆRITUR quantum potest, vel quando clericus benefacere cognatis suis, ita quod non peccet mortaliter.

Dicendum, quod cum dare eleemosynam cuiunque pauperi sit valde laudabile: dare tamen cognatis si indigeant est excellenter laudabile, quia non solum tenemur illis, ut pauperibus, sed etiam vt cognatis, & ideo ceteris paribus magis obligamur eis benefacere, quam alijs, & alij non obligantur, ita eis benefacere, sicut nos, sic dicit Amb. lib. de offi. & 86. distin. capi. non satis, siue capi. est etiam, scilicet est, etiam alia probanda, id est laudanda liberalitas, ut proximis seminis tui ne despicias si egere cognoscas: melius est enim, ut tu ipse subuenias tuis quibus pudor est ab alijs sumptum deposcere, aut alicui postulare subsidium necessitatis. distinguendum tamen de bonis clerici, quia vel sunt patrimonialia, siue alijs licite vnde cunque acquisita, aut sunt bona acquisita intuitu ecclesie, scilicet de fructibus beneficij. si primo modo dicendum, quod clericus potest donare cognatis suis quantum voluerit, siue illi sint diuites, siue pauperes: melius tamen faciet si pauperes fuerint, & ideo tunc non peccat si det eis ad finem honestum, nisi forte videat pauperes indigentes in magna necessitate quibus possit subuenire, & vult potius dare cognatis diuitibus, quam extraneis pauperibus valde indigentibus, quia tunc etiam laicus peccaret dando in hoc casu cognatis suis, & non pauperibus: alijs autem non peccat clericus dando cognatis suis: immo potest eis dare omnia bona sua patrimonialia, & sibi reseruando bona ecclesie ad sustentationem. Sed dicitur, quod hoc non licet, quia 12. q. 1. §. cum ergo, & c. illi autem, & 1. q. 2. capi. clericos, & capi. pastor. dicitur quod clericus, qui habet bona patrimonialia non debet accipere bona ecclesie, sed sustentari de patrimonialibus, & relinquere bona ecclesie ad eleemosynam dandam, vel sustentari de bonis ecclesie: debet patrimonialia bona pauperibus dare, sic etiam dicitur 23. q. 8. cap. conuenior in glo. ergo non potest clericus dare bona patrimonialia cognatis, ita vt sustentetur de bonis ecclesie.

Dicendum, quod si clericus habet simul bona patrimonialia de quibus potest sustentari, & bona ecclesie de quibus sustentari potest, tenetur sustentari de quibus voluerit, & alia dabit in eleemosynam, & non poterit quadam accipere ad sustentationem, & alia relinquere, vt inde ditetur, si ergo elegerit sustentari de bonis patrimonialibus dabit in eleemosynam bona ecclesie, vel e contrario, hoc verum est, quando sufficiunt sola patrimonialia, vel sola bona ecclesie, si autem non sufficiunt accipiet de vtriusque quantum sibi sufficit, & quod reliquum est ad eleemosynam pertinet in hoc casu: debet tamen clericus potius expendere de bonis patrimonialibus, & cum non sufficiunt accipere de bonis ecclesie 12. questio. 1. ca. ex his, & cap. Episcopus, scilicet Episcopus Ecclesiasticarum rerum habeat potestatem ad dispensandum erga omnes, qui indigent: participet autem ipse, id est accipiat quibus indiget, si tamen indiget tam in suis, quam fratrum, qui ab eo suscipiunt vltus necessarios, hæc autem vera sunt, quando clericus vult sibi retinere bona patrimonialia, & fructus eorum, si autem dare vult licet ei dare cui voluerit, nā potest clericus restari

restari de illis. 12. q. 1. cap. Episcopi. & cap. sint manifeste. & extra de testamen. cap. relatum. & si non testentur clerici, vt quia moriuntur intestati, cognati sui succedunt eis in bonis istis, vt patet in eodem capit. sint manifeste: a fortiori ergo poterunt viuentes dare ista cognatis suis, vel quibus voluerint, quia multa potest homo donare viuens, quæ non potest donare moriens, sicut clerici possunt viuentes donare de fructibus beneficiorum suorum quantum voluerint ita quod tenet donatio, licet peccent interdum mortaliter, morientes tamen non possunt relinquere fructus beneficij, quibus voluerint, & si testentur de illis non valet testamentum, sed Ecclesia succedit, extra de testamen. relatum, possunt ergo clerici dare omnia bona patrimonialia cognatis suis, & sustentari de bonis Ecclesie, quia etiam si non habuissent aliqua bona, Ecclesia sustentaret eos de fructibus beneficiorum: immo magis laudabile erat apud antiquos quando clerici viuebant in communi, quod illi, qui assumebantur ad clericatum renūciarent bonis suis, scilicet, dando illa pauperibus, vel cognatis, & tunc sustentarentur de solis bonis Ecclesie, vt innuitur, 12. q. 1. §. cum ergo. & capi. illi autem: potest ergo quis postquam fuerit clericus dare bona patrimonij sui cognatis, & quod ipse sustentaretur de bonis Ecclesie, quia in hoc non præiudicatur Ecclesie, & sic de istis bonis dabit quantum voluerit, sicut si esset pure laicus, potest tamen aliquis licite retinere omnia bona patrimonialia, vt per mortem suam succedant sibi cognati, & sustentari de bonis Ecclesie: dum tamen fructus bonorum patrimonialium viuens det in eleemosynam, si autem sibi retineat, vt ditetur peccat: retinendo tamen bona immobilia patrimonialia non peccat, quia alijs Ecclesia non daret clericis liberam potestatem testandi de bonis patrimonialibus si illicite illa retinerent, & tamen non solum concedit potestatem istam, sed etiam laudat, & iubet, quod res patrimoniales clerici sint distincte, & cognite a rebus Ecclesie, vt si contingat transire clericum forte intestatum non præiudicatur hæredibus eius occasione Ecclesie. 12. quæst. 1. capi. Episcopi. & capi. manifesta. & capi. sint manifeste. licite ergo clericus retinet sibi bona patrimonialia sustentans se de bonis Ecclesie, dum tamen fructus patrimonialium bonorum non recondat in thesauris, sed erogat in eleemosynam. Si autem loquamur de bonis, quæ clericus obripet intuitu Ecclesie.

Dicendum, quod aut quia ad hoc, quod donatio facta a clerico cognatis suis teneat, vel ad hoc, quod licite possit donare.

De primo dicendum, quod quicquid, & quantumcunque donauerit clericus cognatis suis de bonis Ecclesie, vel alijs extraneis tenet donatio, nec habet Ecclesia ius reperendi mortuo clerico, etiam si notorium sit, quod de fructibus beneficij facta fuit donatio præcedenti quæst.

De secundo autem dicendum, quod non licet clerico donare cognatis quantum voluerit, & ideo distinguendum, quod aut sunt diuites aut pauperes, si diuites nihil illis donare potest, quia habenti dare nihil aliud est quam perdere, infra quæst. 1. c. pastor. hoc verum est, nisi aliquid modicum sit, quod inter amicos solet donari, sicut moderate inuitare, & similia, securius tamen est illis nihil dare, quia illi quibus tua sufficiunt non sine grandi peccato accipiunt ea, de quibus pauper victurus erat, in allegato cap. pastor. si autem sint pauperes potest illis donare, & laudabilius est donare eis etiam de bonis Ecclesie, quam ceteris, non tamen potest dare licite quantumcunque voluerit, sed solum ad subleuandum eorum

Alph. Toft. in Matth. Pars III.

inopiam, vt habeant aliqualem sustentationem, sed non ad ditandum eos, sic dicit Ambro. 86. distin. cap. non satis. siue cap. est etiam, scilicet, melius est, vt tu ipse subuenias tuis quibus pudor est ab alijs sumptum deposcere, aut alicui postulare subsidium necessitatis, non tamen, vt illi ditiores fieri velint ex eo, quod tu potes conferre in opibus: quasi dicat, id quod das eis ultra necessitatem per quod efficiuntur diuites poteris dare pauperibus, & quia ista bona clericorum sunt solum ad expendendum in necessitatibus, scilicet, proprijs, vel pauperum, quicquid datur præter necessitatem peccatum est, & tamen quando quis dat cognatis suis de bonis Ecclesie ultra sustentationem necessariam, & decentem eis secundum conditionem status antiqui dat sine necessitate: ideo male administrat, & peccat. Loquitur autem Ambro. in hoc contra clericos, & de bonis Ecclesie: nam dicit immediate, nec enim propterea te Deo dedicasti, vt tuos diuites facias, sed vt tibi vitam perpetuam fructu boni operis acquiras, & precio miserationis peccata tua redimas, non ergo potest dare clericus cognatis, nisi vt pauperibus. 12. q. 2. cap. quisquis Episcopus, scilicet, Episcopus habeat sollicitudinem rerū Ecclesiasticarum, & dispense eas tanquam Deo contēplante, aliter autem non liceat ei fundare quicquam ex illis, vel cognatis propinquis donare, quæ Dei sunt, quod si pauperes fuerint, vt pauperibus largiatur.

Quid est autem, quod potest eis largiri tanquam pauperibus: dicit ibi. glo. quod solum victum, & vestitum, & allegat 86. distin. cap. non satis. & 16. q. 1. capi. si cupis. nam in capi. si cupis dicitur. præter victum, & vestimentum, & manifestas necessitates nihil cuiquam tribuas ne filiorum panem canes comedant. Hoc tamen potest intelligi dupliciter. Vno modo, quod nomine panis, & vestimenti intelligantur solæ necessitates quotidianæ, in quibus provideamus pauperibus ostiij mendicantibus. Alio modo, quod nomine necessitatum intelligatur illud, quod sufficit homini ad hoc, quod uiuat, ita quod non cogatur mendicare, & tamen non efficiatur diuites, & isto modo ultra necessitatem nihil est, nisi uitam esse. Quando cunque ergo aliquis solum tanta habet per quæ in statu suo non potest vocari diuites licet non mendicet, dicitur habere sola necessaria, & ita primo modo accipiendo non est verum, quod clericus possit dare cognatis suis solum victum, & vestitum, quia non tenetur eis plus tunc dare quam pauperibus mendicantibus ostiij. Et capi. si cupis non obstat, quia ibi loquitur Hieronymus de Monacho, quia loquitur Paulino, qui erat Monachus: nam dicit si cupis esse, quod diceris Monachus, id est, solus: Monachis autem, quia non licet habere proprium non licet dare, nisi ad magnas necessitates, & ad soli necessitati providendum, clerici autem seculares proprium habent, quia fructus beneficiorum suorum sunt sibi proprij: ideo licet eis aliquantum liberalius dare eleemosynam quam liceat Monachis. Si autem secundo modo, dicendum quod verum est, quod clericus non licet dare cognatis suis, nisi victum, & vestitum, & manifestas necessitates, sicut dicitur in capi. si cupis, & tamen per hoc intelligitur, quod potest dare cognatis sustentationem moderatam, ita vt non cogantur mendicare, dum tamen ex hoc non efficiantur diuites, quia quicquid est infra facere eos diuites potest clericus donare eis, & pater, quia hoc solum prohibet Ambrosius in allegato cap. non satis, scilicet, melius est enim, vt tu ipse subuenias tuis non tamen vt illi ditiores fieri velint ex eo, quod tu potes conferre in opibus: potest ergo clericus donare cognatis pauperibus non ad ditandum eos, sed ad sustentandum

Fertur de isto beato auctore q

G

sustinentum

eum Andreas de Ribera fra ter eius secundū carnem ab eocū Episcopus eēpereret, vtei villam prope locū de Madrigal mille duplis zaynis emeret. Respondit vade retro Sa thana, quia in me non habes quicquam, nūquid putas bona episcopatus mei tua eē aut putas me te dicio rem facturum de bonis Ecclesiæ? come de, & bibe. si villā emere vis, pece pecunias regi cui seruis. Erex illa die Andreas stomachatus amplius eē vique ad obitum nō vidit: erat enim Andreas regis Senescalis Io. 2. castel. 16.

sustinendum moderate, ne cogantur mendicare. Et ista donatio iudicabitur moderata non secundum statum clerici, quia forte est Episcopus, sed secundum conditionem status præsertim cognatorum suorum, cum elemosyna respiciat indigentiam, & non subleuationem status: & quia in mulieribus habere dotes, vt possint viros inuenire computatur inter necessaria ad sustentationem, potest licite maritare cognatas suas & dare sustentationem cognatis ad matrimonia contrahendum moderate, non vt cognatis Episcopi, sed vt pauperibus ad viuendum honeste. q̄ tamē aliquid det clericus cognatis suis pauperibus pro matrimonijs contrahendis plus quā daret extraneis pauperibus ad contrahendum non est inconueniens: dum tamen sit moderatum, quia magis tenetur regulariter quis bene facere cognatis suis pauperibus quā alijs, & ideo etiam de bonis Ecclesiæ abundantiorē elemosynam dare potest cognatis suis quā alijs, caueat tamen valde ne affectio suadeat ei iudicare, quōd paucū dat cum multum dederit, quia causa dādi elemosynam non debet esse gratia, idest, affectio, sed naturaliter, idest, inopia ad sustentationem naturā, vt dicit Ambros. 86. distinct. cap. non satis, siue cap. est etiam,

An possit dari elemosyna de bonis, quæ sunt proprie bona Ecclesiæ, & non clericorum. Quæst. LXXVI.

QVAERETVR an de bonis Ecclesiæ, quæ sunt proprie bona Ecclesiæ, & non sunt clericorū elemosyna dari possit, & debeat, Dicendum, quōd regulariter bona Ecclesiæ nō possunt alienari, quod autem in elemosynam datur alienatur: ideo non est regulare dare elemosynam de bonis Ecclesiæ, potest tamen dari interdum, quia quatuor sunt causæ, in quibus possunt bona Ecclesiæ alienari, quæ ponuntur 12. q̄. 2. §. 1. in glof. & vna illarum est causa pietatis, idest, ad exercendum opera pietatis erogando elemosynam: sic dicit Ambros. lib. de offic. & 12. q. 2. capit. aurum, vbi ponit tres casus elemosynæ pro quibus res Ecclesiæ alienantur, vt non solum quæcunque res, sed etiam vasa sacra. Vnus casus est redemptio captiuorum. Alius est edificatio Ecclesiæ, quæ corrui, vel augmentatio eius, aut coemiterij si paruum erat, Alius est si erant pauperes in extrema necessitate famis, & similibus necessitatibus: maxime tamen est hoc in redemptione captiuorum quando timetur de captiuis, quōd occidentur si non redimuntur, vel perirentur ad conuersationem infidelium, vt si capti sunt a sarracenis, & tūc licet quilibet Christianus ad hoc teneatur bene facere, tamen maxime Ecclesiæ illæ de quarum Parochijs erant isti, tenentur ad redemptionem eorum 12. q. 2. cap. sicut omnino. debet autem Ecclesia tūc tenere modum istum, quōd si habet aurum, vel argentum, aut pecuniam quamlibet, vel iocalia, quæ non sint consecrata per Ecclesiæ ritus, & benedictiones Episcoporum, debet illa erogare, si autem non habet talia potest vendere etiam calices sacros, in quibus ministratur sacramentum Eucharistiæ, sed ista prius a sacerdotibus confringentur, & constabuntur per ignē, ita vt iam non maneat figura, nec status prior, & manet illud aurum, vel argentum non consecratum, & tunc potest vendi, vestes autem sacre, quia non possunt transire per ignem ad hoc, q̄ tollatur consecratio non possunt vendi laicis, possunt tamen vendi alteri Ecclesiæ, & tunc si venderetur calix consecratus non oportet bar eum consari, de hoc Ambros. in allegato cap. aurum. est autem ista elemosyna necessaria quādo sunt magnæ necessitates pauperum, & peccat

Filli, qui habēt potestatem alienandi, & tradendi res Ecclesiæ si non tradant pauperibus, & Deus exiget rationem ab eis, vt dicit Ambros. eo. cap. nonne dicturus est Dñs cur passus es tot inopes fame mori? certe habebas aurum vnde ministrasses alimoniam. cur tot captiui in commercium ducti nec redempti ab hoste occisi sunt? melius fuerat, vt vasa vinētium seruares quā metallorum, his non posset responsum referri: quid enim dices timui ne templo Dei ornatus deesset, rñderetur aurum sacramenta non quarunt, nec auro placent, quia auro non emuntur: ornatus sacrorum redēprio captiuorum est, peccatum autem magnum est si administrator rerū ecclesiasticarum magis apprecietur vasa Ecclesiæ quam Parochianos Ecclesiæ ductos in captiuitate: ideo bona Ecclesiæ vendere debet, vt illos redimat 12. q. 2. cap. sicut omnino. sicut omnino graue est frustra ecclesiastica misteria venditare, sic iterum culpa imminente huiusmodi necessitate res maxime desolatę Ecclesiæ captiuis suis præponere, & in redemptione eorum cessare, & cum omnes alię necessitates pauperum sint multum fauorabiles, redemptio tñ captiuorum est fauorabilior, & ideo de ea dī regulariter, quōd pro ea faciendā licet res Ecclesiæ vendere, & sacra vasa. 12. q. 2. cap. Apostolicos. & cap. & sacrorum, & cap. sacrorum canonum. & cap. aurum. ita vt in cap. Apostolicos dicat, q̄ vasa sacra vendi nō debeant, nisi pro redemptione captiuorum, & tñ debet suppleri illud per c. aurum. vbi ponuntur tres causæ, & ita dicit gl. in cap. Apostolicos pro redemptione captiuorum supple, & alijs causis, etiam intuitu pietatis Ecclesiæ rem suam abdicat interdum a se, vt si habet seruos Christianos liberando eos de seruitute. Sic fecit Gregorius liberando duos seruos Ecclesiæ Romanæ, quos fecit ciues Romanos 12. q. 2. c. cum redēptor. Ecclesia tamen nō debet vendere res suas ad dādum elemosynam sine magna necessitate, quia aliās facile erat quarumcunq; Ecclesiæ bonā psumi. 12. q. 2. c. sicut omnino. loq̄no graue est frustra ecclesiastica misteria venditare. i. vasa sacra, in quibus ministrat.

Quod autem dictum est de elemosynis quas faciunt Ecclesiæ, intelligitur tam de Ecclesijs secularibus q̄ de monasterijs, quia pro magnis necessitatibus pauperum ita tenetur monasterium, sicut Ecclesia secularis: nam 12. q. 2. cap. quisquis. ponitur æquale de Episcopo, & Abbate, sicut Episcopus dispone re potest de rebus Ecclesiæ secularis, ita & Abbas de rebus Monasterij, & sicut Episcopus non potest dare cognatis suis aliquid de rebus Ecclesiæ nisi in quantum pauperibus, ita nec Abbas de rebus monasterij: ergo a contrario sensu cognatis suis pauperibus dare poterit: immo vt dicit Raym. in sum. lib. 2. ti. de nego. secul. quicquid superest necessitatibus monasterij tenetur Abbas erogare in pias causas (dicente Christo) quod superest dare elemosynam, & omnia munda sunt vobis. 12. q. 1. cap. quia tua. & monachis competit dare elemosynam pro necessitatibus pauperum. s. v. t. um,

Aurum, & vestitum. 16. q. 1. cap. si cupis. vbi dicitur, q̄ elemosyna indifferenter omnibus dāda est, & quōd præter victum, & vestitum, & manifestas necessitates nihil cuiquam tribuendum est. Omnes ergo Ecclesiæ tam seculares quā regulares, idest, religiosorū teneantur ad elemosynam dandam in necessitatibus supra positis, & peccant prelati earum si non fecerint.

An si fiat mora in erogando elemosynas quas quis in testamento fieri mandauit consequatur inde aliquod detrimentum defunctus, vbi detrimentum consideratur dupliciter. Quæst. LXXVI.

QVAERETVR de elemosynis de futuro, scilicet, de illis, quas ipsi fieri iusserunt, vel quæ pro eis fiunt eis non iubentibus, & est dubium de elemosynis, quas fieri mandauit quis in testamento, si fiat mora in erogando illas, an detrimentum aliquod consequatur inde defunctus.

Dicendum, quōd elemosynę profunt defunctis si ab illis fieri mandentur, siue sponte amici sui, vel alij per eum faciant, melius tamen est quando ipsi fieri iubent quā quando ipsis non iubentibus alij faciunt pro eis, quia sicut est magis meritorium quando quis viuens pro seipso elemosynas facit q̄ quando illas fieri iubet, cum magis ad eum pertineat res quanto magis per ipsum sit, ita magis vile est quando quis iusserit pro se elemosynas fieri quā quando alij pro eo fecerint in quāto est magis actus eius quem ipse pro se fieri iubet.

Et tamen adhuc opera bona facta a viuentibus pro mortuis proficiunt eis, vt ait Gregorius ad Bonifacium, & 13. q. 2. cap. pro obeuntibus. & sic Iudas Machabeus iussit offerri duodecim mille dragmas pro peccatis mortuorum in bello, 2. Machab. 12. & ista opera nostra proficiunt eis si tales sunt q̄ viuentes meruerint, vt eis proficerent, vt ait Augustin. lib. de eu. agen. pro mor. & 13. q. 2. cap. Nō extimemus: sunt autem opera nostra, quæ proficiunt eis quatuor, scilicet, oblationes sacerdotum, preces sanctorum, elemosynæ charorum, & ieiunium cognatorum, vt ait Gregorius ad Bonifacium, & 13. q. 2. cap. animæ defunctorum. cetera autem, quæ pro eis facimus magis sunt ad solatium viuorum q̄ ad vtilitatem mortuorum, vt conditio funeris, & pompa exequiarum, & modus sepulture. eodem cap. animæ. licet ad quandam humanitatem pertineat hoc facere in allegato cap. non extimemus. elemosyna ergo quas fieri iusserunt pro se fideles a fortiori eis proficiant, & sunt in satisfactionem, & releuationem pœnarum. Et tunc dicunt quidam, quōd si mora fiat in faciendō istas elemosynas nō sequatur detrimentum aliquod mortuis, quia non punitur vnus pro alterius peccato, & tamen ista retardatio prouenit ex negligentia executorum, sed negligentia vnus alteri non nocet; ergo non est detrimentum mortuis ex ista retardatione.

Aliqui dicunt in contrarium, quōd propter retardationem elemosynæ tardantur sacrificia, & orationes, quæ fierent pro anima defuncti a suscipientibus hanc elemosynam, & tamen ex illis orationibus, & sacrificijs anima mortui multum iuuaretur: ergo necesse est, quōd pro retardatione patiatur detrimentum.

Hic distinguendum est dupliciter. primo ex parte ipsius patientis detrimentum: nam est duplex detrimentum, quoddam est, quōd pertinet ad toleratiam pœnæ. i. q̄ pati pœnam sit detrimentum, iuxta illud 1. Corint. 3. si cuius opus arserit detrimentum patietur. Alph. Toft. in Matth. Pars III.

Aur. i. pœnam: aliud detrimentum est subtractio remedij. s. quōd non detur homini specialiter aliqua pœna, sed subtrahatur ei remedium. i. non proficiat ei remedium, quōd aliās proficeret. Secundo distinguendum est ex parte elemosynæ, & effectus ipsius. Quantum ergo ad elemosynæ meritum nullum detrimentum patitur defunctus ex tarditate elemosynæ, sed ex parte effectus. s. quia non adhibetur ei remedium, quia non adhibentur suffragia, sed retardantur ex quibus plurimum iuuaretur, est autē sensus, quōd mortuus nihil perdit de merito elemosynæ si per solam culpā executoris retardatur illa, vel alia suffragia, quæ pro se fieri iusserat, & tamen subtrahitur ei remedium, quia non adhibetur cito, & tamen remedium non potest actualiter iuuare, nisi quousque exhibeatur.

Sed dicitur quomodo potest stare quōd proficiat elemosyna quam iussit aliquis fieri pro se, & tamen q̄ subtrahatur ei remedium ex negligentia executoris, quia per hoc, q̄ subtrahitur remedium iam videtur puniri pro peccato alterius, vel si nō punitur oportet, q̄ non subtrahatur remedium, & tunc non magis proficiet elemosyna cito dare pro mortuis q̄ valde morari quod falsum est.

Dicendum q̄ elemosyna, vel alia suffragia, quæ morientes pro se fieri iubent habent certitudinē meriti, vel satisfactionis. s. q̄ certa pars pœnæ debita in purgatorio pro eis remittitur, quæ aliās non remittitur, & ista pœna remittitur mortuo, siue suffragia ista cito fiant pro eo, siue tardentur, & non habebit maiorem pœnam moriens si cito ista fiant pro eo q̄ si tardentur, quia aliās sequeretur magnum inconueniens, scilicet, quōd propter negligentiam executoris redderetur bona opera alicuius omnino inutilia, vel ex magna parte: non ergo erit maior pœna si cito fiant quā si retardentur, erit tamen pœna longior, quia si cito fiant liberabitur cito de pœna ille pro quo fiunt, si autem tarde liberabitur tardius, sed si fuerit pœna longior tempore erit minor acerbitate, & isto modo adæquantur, melius tamen erat defuncto tolerare pœnam istam in decem diebus, licet esset acerbior, quā tolerare in vno anno, licet sit leuior, quia interim priuatur illa iocunditate quam haberet in vita æterna, & ideo non potest tarditas executoris nocere defuncto quantum ad hoc quin opus suum tantę vtilitatis sit, sicut aliās esset si cito fieret, & tantum diminuatur de pœna quantum aliās diminueretur erat, sed nocet ei quantum ad defectum boni quod per accidens consequeretur si istud opus cito fieret, illud tamen non pertinet directe ad quantitatem meriti, vel satisfactionis operis: ideo non est inconueniens si possit hoc damnum sequi per alterum.

Ad argumentum dicendum, quōd peccatum, vel negligentia executoris non nocet mortuo quantum ad pœnam, ita quōd pro ista negligentia patiatur mortuus aliquam pœnam quam aliās passurus non esset, quia hoc modo solum est peccatum executoris: ideo ipse solus pro hoc patietur, nec etiam punitur pro negligentia executoris, ita quōd opus suum sit minus meriti, vel minus satisfactorium, sed subtrahitur sibi remedium in quantum citius liberaretur a pœna si citius adiuuaretur, non tamen patitur maiorem pœnam quā aliās pateretur. Executor ergo per suam tarditatem non dimiuit bonum opus quod moriens fieri iussit, sed subtrahit sibi auxilium quod ipsemet præstare poterat si citius ageret, & quia tenetur agere ex quo assumpsit onus faciendi, peccat si tarde agat, licet mortuus ex hoc non ledatur directe.

An executor testamenti benefaciat tardando distributionem eleemosynarum, ut res defuncti melius vendantur. *Quæst. LXXVIII.*

QUÆRITUR si moriens reliquit in testamento, quod venderentur bona sua, & darentur in eleemosynam: an executor testamenti bene faciat tardando distributionem eleemosynarum, ut res defuncti melius vendantur, & dentur pro eo maiores eleemosynæ, vel potius debeat cito distribuere etiam si res male vendantur. Aliqui dicunt, quod debeat retardare distributionem, quia bene vendendo fieri multæ eleemosynæ, ex quibus defunctus magis iuuabitur, quæ si male vendendo pauca eleemosynæ dentur.

Alii dicunt, quod melius est cito dare etiam si pauciores eleemosynæ dentur, quia ex tarditate poterit pauciores sequitur retardatio auxilij, & remedij pro defuncto: melius ergo est cito dare paucum quam tarde dare multum.

Dicendum secundum quosdam, quod in mora parui temporis non videtur esse magnum periculum: unde si executor per modicum tempus eleemosynas differat, ut de rebus defuncti melius venditis eleemosynas ampliores dare possit, laudabiliter hoc facit. Si vero econtrario per multum tempus differat dare eleemosynas, & non fiant propter hoc ampliores, non est hoc absque culpa, in hoc tamen requiritur prudentia ipsius executoris, ut diligenter considerata dilatio temporis, & conditione personæ, quæ creditur citius, vel tardius liberanda, & quantitate pœnæ, quæ creditur citius, vel tardius finienda, & quantitate augmenti eleemosynarum, quæ esset differendo distributionem ad non differendum, videatur quid magis expediat defuncto. Considerandum tamen circa hoc, quod ista quod pendet aliquo modo a præcedenti: non quod cito fiat distributio eleemosynarum pro defuncto, vel tarde directe non potest ei ad minorem pœnam tolerandam, quia æqualis pœna utroque modo infligitur, citius tamen liberatur a pœna quanto citius remedia adhibentur pro eo, & ideo quantum ad hoc videbatur dicendum indistincte quod melius esset cito dare eleemosynam. Dicendum tamen quod ex hoc, quod est tardari distributionem eleemosynæ non sequitur alia utilitas, nisi quod fieri possent eleemosynæ ampliores, hoc tamen potest dupliciter considerari. scilicet quantum ad ipsum defunctum, & directe ad utilitatem, quæ sequitur eleemosynam, vel per accidens quantum ad conditionem recipientium, scilicet, in quantum recipientes magis, aut minus orant pro eo cuius eleemosynam recipiunt. Si primo modo non est maior utilitas ex eleemosyna ipsi defuncto, quod tardando res bene vendantur, & magne eleemosynæ inde fiant, vel quod cito distribuendo parvæ fiant eleemosynæ, quia defunctus dedit ipsas res, quæ venduntur, siue ergo bene siue male vendantur æqualia defunctus dedit, & non differunt quantæ eleemosynæ postea fiant ex rebus illis, quia meritum in eleemosyna prout a defuncto fuit relicta in testamento, consideratur ex voluntate defuncti in dando, & ex magnitudine rei quam dare voluit, & tamen ista æqualia manent, siue rebus postea bene, vel male venditis magnæ, vel parvæ, eleemosynæ inde fiant: ergo non differunt quantum ad defunctum quantum ad meritum, vel vim satisfaciendi quam habere potuit ex istis rebus relicta, quod tarde vendendo multæ eleemosynæ inde fiant, vel quod cito vendendo fiant parvæ eleemosynæ, quia istud est omnino per accidens respectu defuncti, & eleemosynæ suæ. Sicut si quis daret aliquid pauperi, quod communiter est parvi valoris, & accideret præter cogitationem dantis, quod illa res multum vale-

ret in manu pauperis, non est maior ista eleemosyna quam quantum putavit dare ille, qui eam erogavit, quia quod postea multum valeret fuit omnino per accidens, & hoc modo accideret melius esset indistincte dare eleemosynas cito etiam si sint minores, quam si tardetur venditio rerum, quia ex tarditate non fit eleemosyna maioris meriti. Et tamen ex acceleratione provenit utilitas, quod citius mortuo succurritur.

Si secundo modo dicendum, quod per accidens potest esse eleemosyna utilior, etiam ipsi morienti si tardetur, & fiat maior, quia illi, qui recipiunt eleemosynam pro mortuo obligantur orare pro eo, & quanto fuerit maior eleemosyna obligantur magis orare, & tunc quanto magis oraverint magis erit remedium defuncto: ideo ex magnitudine eleemosynæ istius poterit per accidens esse maior utilitas ipsi mortuo quam si cito distribuendo detur minor eleemosyna, & tamen istud est omnino per accidens, quia quod isti magis, vel minus orant non facit eleemosynam esse magis meritoriam, vel satisfactoriam, sed omnino per accidens est ad eleemosynam, quia etiam si isti pauperes non suscepta eleemosyna orarent pro anima istius, eodem modo adiuveretur: & suscepta ista eleemosyna si non oraverint pro anima eius non iuuabitur ex eorum orationibus, sed solum ex merito eleemosynæ, vel si data parva eleemosyna pauperes recipientes magis oraverint quam alia data magna eleemosyna orant, magis iuuabitur oratione pauperum ille pro quo datur parva eleemosyna quam pro quo datur magna, & sic est omnino per accidens ad virtutem eleemosynæ ipsa oratio quam facit pauper recipiens eleemosynam, & secundum hoc poterit esse utilior eleemosyna maior tardius data, quam parva cito data, vel econtrario: ideo si tarditas parva est, & consequitur inde, quod sint eleemosynæ ampliores, videtur, quod sit melius differre aliquantulum erogationem eleemosynarum quam immediate dare. Si autem esset tarditas magni temporis, & differentia valoris rerum non expectaretur magna futura, melius esset cito dare eleemosynas minores quam tardando dare maiores.

Sed obiicitur, quod Hieronymus in Epistola ad Paulinum dixit ei, cum esset venditurus facultates suas ad faciendum eleemosynas pauperibus, quod non moraretur vendendo, ut melius venderet, & haberet maiorem pecuniam ad dandum eleemosynam, quia etiam si ipse non acquireret isto modo magnas eleemosynas dandas pauperibus, habebat Christus unde aleret pauperes suos, & sic innuit, quod non est bonum habere curam, quod res bene vendantur ad dandum plures eleemosynas.

Dicendum, quod non est idem in morientibus, & in Paulino cui Hieronymus loquitur, quia ille erat vivens, & volebat transire ad statum monachalem, & morabatur hoc facere, ut eleemosynas magnas daret vendendo res suas bene, dicit autem Hieronymus, quod non debet hoc facere, quia melius erat id, quod Paulinus consequebatur cito vendendo etiam si paucam eleemosynam daret, quam si morando in seculo daret largam eleemosynam, etiam quia evitabat multa inconuenientia, quia poterat impediri propositum diu manendo in seculo, & sic erat melius Paulino facere cito eleemosynam, ut ista inconuenientia evitaret, ut ostensum est supra quæst. 70. & generaliter est istud in quolibet vivente, qui mutat statum, secus autem de mortuo, quia ex retardatione ista non sequitur ei periculum, sicut in vivente, qui impediri poterat a proposito suo: etiam non potest moriens mereri magis, aut minus per hoc, quod eleemosynæ istæ, quæ fiunt post eius mortem, fiant citius, vel tardius,

tardius, quia ista sunt accidentalia ad meritum situm, ut supra dictum est, potest tamen ex ista magnitudine eleemosynæ iuuari per accidens, in quantum pauperes percipientes maiores eleemosynas magis orabunt pro mortuo, ideo si sit mora parvi temporis, & differentia augmenti eleemosynarum sit magna, bonum est morari in faciendo eleemosynam pro mortuo, ut dictum est: maxime quia cum ex tarditate eleemosynæ non minuatur meritum mortui, debet attendi utilitas pauperum, & tamen tardando aliquid ad bene vendendum sicut eleemosynæ ampliores, ideo bonum est morari aequaliter si est mora parva, & magna differentia eleemosynæ. Ad argumentum utriusque partis patet ex dictis.

An religiosus existens in claustro possit exire absque licentia superioris, ut subueniat parentes suos.

Quæst. LXXIX.

QUÆRITUR de eleemosyna, quæ sit parentibus, scilicet si religiosus existens in claustro, & sciens in necessitate esse parentes, vel cognatos: debeat exire sine licentia Abbatis, ut eis subueniat.

Dicunt quidam, quod sic, quia parentibus subuenire est de iure naturali, & de iure diuino, scilicet honorare patrem tuum. Exo. vigesimo, sed naturale, & diuinum ius semper manet, & non potest ei præiudicari per aliquod votum, ergo non obstante voto potest exire de claustro ad subueniendum eis.

Alii dicunt, quod non potest, quia votum ex necessitate est implendum, sed iste ex quo vouit religionem vouit prelati obedire: ergo tenetur non exire claustrum sine licentia eius ad subueniendum parentibus.

Dicendum, quod secus est de eo qui iam professus est religionem, & de eo qui nondum fuit ingressus, sed vult ingredi, nam qui vult ingredi si videat parentes in necessitate, & non possit eis succurri per alium, quam per ipsum non debet occasione religionis eos deserere, sed potius differre ingressum, & manere cum eis, ad hoc facit. 30. distinctio. capit. si qui filii, scilicet si qui filii parentes occasione Dei cultus deseruerint hoc iustum esse iudicantes, & non potius honorem debitum eis reddiderint anathema sit, & tamen occasione cultus Dei parentes deserit, qui ut in tret religionem illos deseruit alere, & succurrere in necessariis: hoc autem est quando parentes non habent unde uiuerent, & affligerentur valde ex inopia, nisi filius eis prouideret, ut pote quia essent pauperes, & senes: secus autem si uiuere possent filio transeunte ad religionem, & tamen esset eis angustia, & afflictio spiritus ex desiderio filii, quia tunc non deberet filius expectare, ut parentes morerentur, & postea transfret ad religionem: ne uiuentibus hanc afflictionem faceret, sic Christus innuit Lucæ nono capitulo, ubi dixit cuiusdam sequere me, & ille ait domine permittite mihi primum ire, & sepelire patrem meum, & Christus dixit sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade, & annuncia regnum Dei. Si autem sit iam religionem professus, aut parentes egerint in extrema necessitate, aut citra illa. Si in extrema aut per alium potest illis prouidere, aut non: si non potest, debet petere licentiam a prelato, ut exeat, & subueniat illis, & hoc est quando parentes sunt tibi in propinquo, quia extrema necessitas non durat longo tempore, sed pauca, & non potest quis longe ire ad subueniendum alicui in necessitate extrema, si ergo licentiam obtineat prouidebit eis per seipsum.

Si vero non obtineat videtur, quod inuito prelato

Alph. Toft. in Matth. Pars III.

exire possit, quia hoc est extrema necessitas, & tamen pauperi existenti in extrema necessitate potest monachus subuenire etiam prohibente Abbate, ut ostensum est supra quæstione sexagesima, a fortiori autem cum isti sint parentes, quibus maxime tenemur ad benefacendum, plus quam cæteris pauperibus, octuagesima sexta distinctio. capitulo non satis, siue capitulo est etiam, & capitulo nec statum, etiam quia subuenire in necessitate extrema, aliquibus prope positis non præstat impedimentum magnum vacationi religionis, ideo poterit monachus hoc facere Abbate inuito, si autem non sit extrema necessitas, sed magna, & tamen citra extremam, ut pote quia cogentur pauperem vitam ducere, & mendicare, nisi subueniatur eis, & tunc aut potest per alios subuenire, aut non, si potest per alios non debet monachus exire claustrum, maxime quia talis subuentio requirit magnum tempus, & valde impeditur monachus a conuersatione monachali: frautem non potest per alios commode subueniri, scilicet quia forte, nemo vult subuenire illis, tenetur monachus si potest habere licentiam exire ad subueniendum eis, si autem non potest licentiam obtinere, non debet exire, sed potius permittere eos mendicare, & uiuere in paupertate, & non est inconueniens, quod ex voto obligetur ad hoc, quia votum obligat multum determinat, unde quando quis ex voto, vel ex pacto agit aliquid, quod est minus bonum impeditur facere, quod est maius bonum, ut qui matrimonium contraxit impeditur seruare continentiam perpetuam, quia non potest hoc facere sine uxoris licentia, 1. Corin. 7. & tamen melius est seruare continentiam, quam reddere debitum conjugale, & tamen quia matrimonium contractum est pactum quoddam obligat contra maius bonum, scilicet contra obseruationem castitatis, econtrario autem fiet a fortiori, quod quando quis ex voto tenetur ad maiora bona impediatur a minoribus: habere tamen vitam monachalem est perfectius, quam manere in seculo, & subuenire parentibus, ideo cum ex voto se quis obligauerit ad statum monachalem non poterit sine licentia Abbatis exire ad subueniendum parentibus, quia est istud contra obseruationem voti.

Sed circa istam quæstionem adhuc manet dubium, quomodo potest ex voto causari obligatio per quam tollatur obligatio prior quæ erat de iure naturali, & hoc declarabitur infra octauo capitulo, quæstione sexagesima septima.

Ad argumentum in contrarium dicendum, quod parentibus subuenire tenemur ex iure diuino, & etiam obseruare vota tenemur ex diuino iure, scilicet uolente, & reddite. subuentio autem parentum non obligat ad omne tempus, sed tempore quo sunt parentes in necessitate, & quia non sunt semper in necessitate potest licite emitti votum per quod impediatur quis a subuentione parentum, cum non sit inconueniens impediti minus bonum per maius, cum etiam econtrario fiat interdum, ideo tollitur obligatio subueniendi parentibus per istud votum, licet non directe tollatur, quia poterat monachus habere licentiam, & ire ad subueniendum parentibus, quia non repugnat hoc statum monachali, si tamen Abbas noluerit concedere illam, non licet exire claustrum, si tamen parentes essent actualiter in necessitate, antequam iste uoueret religionem, non liceret ei tunc uouere, vel intrare, quia licet perfectius sit monachaliter uiuere, quam parentibus subuenire, est tamen magis necessarium subuenire parentibus existente casu.

An licitum sit accipere eleemosynam de usuris. Quæst. LXXX.

QVAERITUR si sit aliquis, qui nihil possideat, nisi de usuris acquisitum, an liceat alicui accipere ab eo eleemosynam. Dicendum, quod aut usurarius dat pauperi aliquam rem, quam acquisiuit ex usura, & non est pecunia, aut dat ei pecuniam. Si primo modo non licet pauperi recipere talem eleemosynam, eo quod illa res est manifeste usuraria, & si illam accipiat, tenetur restituere usurario, vel ei cuius est, istud est si usurarius recipiat ab aliquo nomine usurarum rem aliquam suam mobilem, vel immobilem, quæ non sit pecunia, vt si mutauit quis alteri centum vsque ad certum tempus, vt tunc daret ei illa centum, & insuper vnum equum, vel aliquid simile, tunc ille equus est usurarius, & non potest dari in eleemosynam, quia illum met tenetur usurarius restituere ei a quo accepit, & consequenter pauper si acceperit, tenetur restituere.

De pecunia non est sic, quia non tenetur usurarius restituere eandem pecuniam, quam recepit ex usuris, sed dando quamcunque aliam sufficit, quia in pecunia non est nisi valor, & ideo quæcunque alia data poterit esse eiusdem valoris, etiam quia non est facile cognoscere, quam pecuniam accepit usurarius ab isto, vel ab illo, quia omnes pecuniae sunt inter se similes, cum habeant eandem figuram, & quantitatem.

Secus autem est in domo, & equo, & veste, & similibus, quia de istis potest cognosci, a quo quis suscepit illa, ideo quando quis ab usurario suscepit rem aliquam acquisitam ex usura, quæ non est pecunia, tenetur restituere eandem usurario, vel ei a quo recepit usurarius, siue usurarius nihil habeat, nisi acquisitum ex usuris, siue habeat aliquid aliud, si sit pecunia dicendum, quod aut usurarius habet aliquid, quod non acquisiuit ex usuris, aut nihil habet quod non prouenerit ex usura, si habet aliquid sine usura acquisitum, potest eleemosynam dare, & pauperi licebit recipere, quæ semper intelligitur dare de eo, quod licite dare potest etiam si pecunia data pauperi, fuerit realiter habita ex usuris, cum non teneatur usurarius restituere eandem pecuniam quam accepit. Si autem nihil habet usurarius, nisi acquisitum ex usura, aut hoc constat pauperi, aut non, si non constat potest licite eleemosynam accipere, quia non agit contra conscientiam, eum potius presumere debeat, quod ille, qui propter Deum dat non det, nisi id quod licite dare potest. Ipsi tamen usurario non licet eleemosynam dare, quando scit se nihil habere, nisi de usuris, cum omnia sua sint obligata eis, a quibus extorsit. Si autem pauper sciebat, quod dans eleemosynam nihil habebat, nisi ex usuris, aut hoc sciebat asserente illud usurario, aut referente aliquo alio, vel per aliquam coniecturam: si asserente usurario, utpote quia quæ pauper petit eleemosynam ab usurario, videt usurarius, quod pecunia, quam habet est de usuris, sicut frequenter accidit, quod usurarius dicit pauperi, libenter dabo tibi eleemosynam, sed vide si vis accipere, quia de usura est, non debet tunc pauper recipere eleemosynam, quia eo ipso quod usurarius dicit pecuniam illam esse de usuris vt dare eam hoc pacto, quod transeat cum onere suo, & quod recipiens teneatur ad restitutionem eius, tanquam ad restitutionem rei usurarie. Si autem pauper sciat usurarium nihil habere, nisi de usura non asserente eo, sed referente alio, vel per aliquam coniecturam, & usurarius libere det, non faciens mentionem aliquam de usuris, non videtur quod pauper teneatur formare conscientiam de hoc, sed potest secure recipere: quod pater primo, quia non est pauper isto modo certus, quod usurarius nihil ha-

beat, nisi de usuris. Secundo, quia licet ita esset, poterat esse, quod usurarius esset executor alicuius testamenti, vel loco alterius, cuius pecuniam acceperat administrandam ad dandum pauperibus, & daret nunc eleemosynam, & ita non daret de proprio, sed de alieno, unde licet ista pecunia quam daret, esset vere acquisita de usura, posset licite recipi, vel etiam si non haberet pecuniam, nisi de usuris poterat esse, quod habeat aliquam pecuniam sic acquisitam, de qua nesciat cui debeat dare, & illam pauperibus tenebitur dare, & sic poterit licite dari: & recipi etiam quia ex eo, quod usurarius dat libere eleemosynam, non faciens mentionem de pecunia usuraria, pauper oportet potius putare non esse usurariam, quia non est verisimile, quod in opus pium vellet usurarius inutiliter expendere, & manere obligatus ad restitutionem, pauper ergo non tenetur formare conscientiam super hoc, nisi postea constaret, quod erat ista pecunia usuraria, quia tunc pauper tenetur restituere ipsi usurario, vel ei a quo recepit usurarius; de his tangit Aegi. quoli. 2. quæstio. 26.

Et cum oratis non eritis, sicut hypocritæ, qui amant in synagogis, & in angulis platearum stantes orare, vt videantur ab hominibus. Amen dico vobis: receperunt mercedem suam. Tu autem cum oraueris intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

Et cum oratis. Supra positum est de operibus misericordiae, hic autem consequenter Christus excludit modum indebitum circa actum latriæ, qui est orare: nam licet sint multi actus latriæ, ista est communior: unde quod de oratione dicitur, de cæteris actibus latriæ intelligendum est, & ponuntur duo: quia primo excluditur modus orandi indebitus, secundo ponitur modus orandi debitus ibi. Sic ergo vos orabit. Prima in duas, quia primo ab actu orandi excluditur intentio inanis gloriae. Secundo excluditur quidam Gentilium error ibi. Orantes autem. Circa primum dicitur.

Et cum oratis. De cæteris actibus latriæ intelligitur idem, quia nullus eorum debet fieri propter inanem gloriam, sed solum propter Deum, cum latria sit virtus, qua impendimus Deo famulatum, vel obsequium sibi soli debitum, & tamen magis applicatur orationi, quam cæteris, quia dare decimas, & primitias, & oblationes, & sacrificia offerre ad latriam pertinet, & tamen non possunt ista fieri, nisi in publico, orationem autem Christus suadet fieri in cubiculo clauso, & tamen quantum ad hoc, quod nihil istorum debeat fieri propter inanem gloriam, ita conuenit cæteris, sicut orationi, immo, & omnibus actibus bonis, etiam si non sint secundum se actus latriæ, vt est eleemosynam dare hoc competit, quod non fiant propter inanem gloriam, sicut Christus docuit, supra in litera, & cum competit hoc omnibus actibus bonis, maxime tamen competit actibus latriæ, quia cum actus latriæ sint secundum se propter Deum, magis repugnat eis fieri propter inanem gloriam, quam cæteris actibus. Non eritis sicut hypocritæ. Hypocritæ mali sunt, & boni videri desiderant, & ideo nihil faciunt, nisi ad gloriam hominum, & sic quando videri non possunt opera eorum, nullum bonum faciunt, sed malum, sicut

sicut in corde habent, sic dicitur infra 23. Omnia opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus. Qui amant in synagogis. Id est, Volunt orare potius in synagogis, quam in alijs locis, eo quod synagoga est locus communis, ad quem Iudei conueniunt, & ibi videri poterat hypocrita ab omnibus, & accipere laudem humanam, quam optabat. Et in angulis platearum stantes orare. Vocantur anguli platearum concursus viarum, vbi viae per transuersum se interfecant, & efficitur quadriuium, vt dicit glo. & talis locus etiam est communis, quia propter viarum concursum, multi sunt semper manentes, vel transientes in locis illis, & sic hypocritæ poterant ibi videri orantes, sicut in synagogis, unde quando Iudei erant idolatrae in angulis platearum ponebant altaria idolorum, & ibi faciebant sacrificia, vt fuit tempore Achaz, & aliorum Regum, secundo Paralipomenon 28. & quarto Regum 23. & Ieremias 44. Scilicet: Quia anguli platearum erant loca communia, ad quæ fiebat concursus, & ita poterant ibi coli idola. Vt videantur ab hominibus. Id est, Vt videantur, & laudentur, quia iste est finis hypocritarum, & propter hoc Christus increpat eos: nam si in publico agerent, & laudes humanas non quærerent, non essent increpabiles, sed quia quærunt eas increpantur. Amen dico vobis. Modus affirmandi est, vel iurandi, id est, sub certitudine dico: Receperunt mercedem suam, id est, illam quam desiderabant, quasi dicat, licet pro isto bono opere orationis, alia retributio maior competeret, quam humana laus, quia tamen isti non desiderauerunt alia, nisi laudem, ista est merces sua, & istam receperunt, quia orando in publico, laudati sunt ab hominibus, vel dicitur, receperunt mercedem suam, id est, illam, quam pro isto opere habituri erant, quia pro quolibet bono opere competit aliqua merces, & quia orare bonum est, debebat istis merces, sed humanas laudes quærendo, mercedem acceperunt, quia, nulla manet eis merces post hoc, unde licet non consequantur laudes humanas, sed potius vituperentur, tanquam hypocritæ iam receperunt mercedem suam, id est, non sunt habituri aliam cum istam desiderauerint, sic dicit Chrysostomus in homilia: Receperunt mercedem suam, quia Deus retributionem, quæ est ab ipso tribuere vellet, illi autem eam, quæ est ab hominibus, usurpant.

Tu autem. Hic ponitur conueniens orandi modus, quantum ad locum, ita vt non sit locus inanis gloriae, ideo quod fiat in occulto, vbi non est occasio gloriant di. Tu autem cum oraueris. Id est, Tu qui non vis esse hypocrita, sed recipere Dei retributionem, quando oraueris, orabis vt sequitur. Intra cubiculum tuum. Per cubiculum significatur locus secretus, quia Christus non vult auferre occasionem orandi propter inanem gloriam, & quia ista gloria quæritur ab hominibus, vbi non sunt homines, non est occasio agendi propter inanem gloriam, & hoc est cum in occulto oramus, vel aliud bonum agimus. Et clauso ostio tuo. Hoc dicitur ad maiorem cautelam contra inanem gloriam, quia quis in tra cubiculum suum oraret, non clauso cubiculo, posset a casu intrare quisquam qui orantem ibi conspiceret, & tunc esset maior causa inanis gloriae, in quantum maior laus humana ex hoc sequeretur, quia illa quæ in occulto sunt, putantur maiora esse, quam sint, ideo licet iste pauca bona in occulto ageret, putaretur multa agere, quia in occulto agebat, & humanas laudes non quærebat, & sic cum quis fugeret inanem gloriam, sequeretur occasio maioris inanis gloriae, debet ergo claudi ostium, vt nemo possit intrare, & orantem conspiceret, & sic nulla sequeretur inanis gloria, vel potest hoc fieri, vt orans

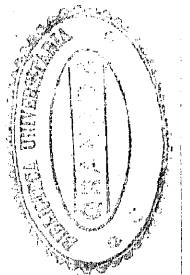
Alph. Toft. in Matth. Pars III.

non impediat orare. An vero sic orare teneamur, vel an in publico orare liceat, infra dicitur q. 89. & 90. Ora patrem tuum. Scilicet, Deum, qui vocatur pater noster coelestis, supra in litera, & præcedenti cap. Et pater tuus qui videt in abscondito. Metaphora est: nam Deus vere non videt in abscondito, nec in manifesto, cum non habeat oculos, nec potentiam visuam, cum non sit animal, sed dicitur videre, id est, cognoscere, vel intelligere, & quia Deus intelligit quidquid sit, vbicunque fiat, dicitur videre omnia, siue in manifesto, siue in abscondito, ad Hebr. 4. Omnia nuda sunt, & aperta oculis eius, nec est ei inuisibilis vlla creatura, & dicitur hoc propter quosdam simplices, qui putabant Deum non cognoscere omnia, & ideo volebant bona opera sua, videntibus hominibus facere, vt haberent testes operum suorum coram Deo, vt possent petere retributionem, Christus autem dicit, quod Deus videt in abscondito, id est, cognoscit abscondita, & ideo non est opus, quod afferamus ei testes operum nostrorum, quia nouit, quid nos fecerimus. Reddet tibi. Id est, Retribuet in vita æterna, quæ est abundantior merces, quam humana gloria, quæ est quoddam bonum fragile, & debile: nam inane est nihil verum contingens, licet putetur aliquid esse.

Orantes autem nolite multum loqui, sicut ethnici faciunt. Putant enim, quod in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis. Scit enim pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis eum.

Orantes autem. Hic excluditur error Gentilium circa orationem, quam prolixam faciebant, Christus autem cum supra nos instruxerit de fine orationis, & loco, instruit hic de modo orationis, quantum ad breuitatem, & prolixitatem, dicens. Orantes autem nolite multum loqui. Potest intelligi, id est, non petatis multa, sed pauca: nam vnum solum est necessarium, scilicet, vita æterna, si autem homo vult petere multa, oportet quod petat aliqua, quæ sunt temporalia, vel quæ sunt aliquo modo spiritalia, & tamen non est certum, an illa habere sit homini bonum, quia est via, quæ videtur homini bona, & extrema eius ducunt ad mortem, Prouerborum decimo quarto. Ideo si homo vult non errare in his, quæ petit, oportet pauca petere, quia pauca sunt, quæ absolute petenda sunt, & huic sensui consona litera sequens, scilicet, scit enim pater vester, quid opus sit vobis, quasi dicat, vos nescitis in multis, an bona, vel mala sint, Deus autem scit quid vobis bonum sit, ideo non expedit, quod multa determinate petatis. Alio modo potest intelligi, nolite multum loqui, scilicet, quasi per hoc putetis Deum instruere de eo, quod vultis, quod ipse alijs non intelligeret, quia iste est error: nam Deus nouit quid nos velimus, antequam loquamur, ideo non oportet multis verbis vt ad hoc, quod ipse nos intelligat, & etiam huic sensui consona litera sequens, scilicet, scit pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis eum, quasi dicat, cum sciat, non oportet multis verbis vt ad notificandum ei. Tertio modo potest intelligi, quod aliqui vtuntur multis verbis in oratione, non quidem, vt Deo notificet aliquid, sed vt per hoc eum magis inclinent ad concedendum, quod petunt, & est hoc non est conueniens, quia Deus verbis nostris non mouetur, & ideo satis nobis est intentionem nostram verbis aliquibus exprimere, & non oportet multis vt, quia potestas eloquentiæ apud Deum nihil efficit, licet apud homines multum faciat, & iste etiam sensus

Qsio intelligitur nolite multum loqui.

G 4 satis

fatis conuenit literæ, & etiam duo præcedentes satis conueniunt. *Sicut ethnici faciunt.* Id est, Gentiles, qui prolixas orationes faciebant, *Putant enim, quod in multiloquio suo exaudiantur.* Iste erat error Gentilium, quia putabant, quod propter multitudinem verborum exaudirentur, & aliàs non, istud tamen falsum est, & potest referri ad duos sensus immediate postos, scilicet, quod putarent, quod Deus non intelligebat, quæ dicebatur, nisi multa verba dicerentur, vel quod licet intelligeret, non flectebatur ad concedendum, quod petebatur, nisi per multitudinem verborum, & iste sensus conuenit magis isti particulæ, scilicet, putant se in multiloquio suo exaudiri, quia non dixit putant, quod per multiloquium intelligantur, sed quod per multiloquium exaudiantur, & tamen vtrunque conuenit. *Nolite ergo assimilari eis.* Id est, Quia errant nolite similes esse eis in errore multiloquij, dicit enim August. lib. de sermone Domini in mōte, quod omne multiloquium a Gentilibus venit, qui exercenda lingua, potius quàm mundando animo operam dant, & hoc studij genus etiam ad Deum prece flectendum transferre conantur. *Scit enim pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis eum.* Ista est causa, quare non debeamus vti longa oratione, scilicet, quia Deus nouit id, quod nos petimus, etiam antequam petamus, ideo non oportet multis verbis vti erga eum, cum verba sint ad notificandum conceptum mentis.

Quid sit oratio, & ad quam potentiam animæ pertineat. Et quod homo differat ab alijs animalibus in duobus: Demum quomodo oratio tendit in Deum dupliciter.
Quest. LXXXI.

DE oratione multa dubia sunt, nunc tamen pauca tanguntur solum ad expositionem literæ: nam de oratione quantum ad se, & plurima dubia quæ continet, tam in orationibus Gentilium, quàm in orationibus veteris Testamenti, & noui, & in horis canonicis, dictum est late in libro nostro de oratione, & quia longa esset discussio omnium istorum, quæ per se libellum vnum exigunt, hic solum de illis, quæ litera tangit, aliquid dicetur, & primo quid sit oratio, & ad quam potentiam animæ pertineat orationem facere.

Dicunt quidam, quod ad partem affectiuam, vel appetitiuam pertinet, scilicet, ad appetitum inferiorem, vel superiorem. Nam August. dicit orationem dicens: oratio est pius affectus mentis in Deum directus, ergo ad affectiuam pertinet.

Item quia Hugo. de Sancto Victo. dicit, quod oratio est deuotio quædam ex compunctione procedens, deuotio tamen pertinet ad affectum, ergo etiam oratio.

Item quia imperium, & oratio non differunt, nisi per habitudinem superioris, & inferioris, quia imperium sit ad inferiorem, oratio autem ad superiorem, ergo ad eandem potentiam pertinet imperium, & oratio, cum esse superiorem, & inferiorem, sit aliquid extrinsecum ad actum istum, & tamen imperium pertinet ad voluntatem, ergo etiam oratio.

Item oratio exterior indicat desiderium orantis, sed oratio interior est, quæ per exterioriorem innotescit, ergo oratio interior nihil aliud est, quàm desiderium interius, & sic pertinet ad affectum.

Item quia ad orationem pertinet exaudiri, desiderium tamen est, quod exauditur Psal. 9. desiderium pauperum exaudiuit Dominus, & tamen desiderium est partis affectiuæ.

Item Dionysius lib. de diuinis nominibus, cap. 7.

dicitante omnia ab oratione incipere est vtile sicut Deo nos ipsos tradentes, vno tamen hominis ad Deum est per amorem, qui pertinet ad appetitum, ergo oratio est in appetitu.

Item si non esset oratio in appetitu esset in intellectu. Et tamen non est in eo, quia tres sunt operationes eius, vt dicitur in tertio de Anima, vna est indiuisibilium, id est simplicium intelligentia, per quam apprehendimus de vnoquoque quid est.

Secunda est compositio, & diuisio per quam apprehenditur de re, quod est, vel non est. Tertio est ratiocinari, id est, procedere de notis ad ignota: oratio tamen non pertinet ad aliquam istarum operationum, ergo non est ipsius intellectus, & consequenter erit operatio voluntatis.

Dicendum, quod oratio non est actus voluntatis, sed intellectus, vel rationis, est autem ratio duplex, scilicet speculatiua, & practica, pertinet autem oratio ad rationem practicam. Pro quo sciendum, quod sicut dicit Cassiodo. oratio dicitur quasi oris ratio, vnde ex suo nomine significat oratio quandam expressionem alicuius actus rationis factam per officium oris: habet autem ratio duos actus, secundum quod est speculatiua. Primus est componere, & diuidere, & iste actus pertinet ad orationem quam dialectici accipiunt, & ita Arist. describit orationem primo per hermenias. Secundus actus est discurre de vno ad aliud causa notificandi, & ideo procedimus de notis ad ignota, & hoc modo dicitur oratio apud Rhetoricos, quia sermones Rhetorici, qui vocantur conciones, & continent in se argumentationes multas factas ad suadendum, dicitur orationes, & ibi non est vnica compositio, vel diuisio sicut in oratione dialectica, sed rotum, quod dicitur ad suadendum aliquid etiam si longum sit, vocatur vna oratio, & hoc modo Rhetorici vocantur oratores ab istis orationibus, id est, concionibus, quas faciunt. Et quia rationes istæ, licet inueniantur in genere demonstratiuo, & deliberatiuo, inueniuntur potius in genere iudiciali, quæ sunt tria genera circa quæ versatur orator, vt patet per Aristot. primo Rhetoricorum dicuntur ea, quæ in iudicijs sunt, in quantum aliquid a iudice petimus postulationes, & tamen postulatio, & oratio idem sunt, ideo ex hoc translatum est hoc nomen oratio, etiam ad significandum petitionem quam aliquis facit Deo, quia sicut ea, quæ in iudicio petuntur, vocantur postulationes, vel orationes, in quantum iudex a quo petimus, habet curam de actibus nostris, quod iuste fiant, ita a Deo petimus, velut a quodam domino, & iudice, qui habet curam, & generalem prouidentiam de omnibus actibus nostris, & secundum hoc diffinit Damascenus orationem dicens, quod oratio est petitio decentium a Deo, sic enim loquimur hic de oratione. & ideo cuius potentia actus fuerit petere eius erit actus orare, pro quo sciendum, quod homo differat ab alijs animalibus, quantum ad virtutem motiuam in duobus, scilicet, quia alia animalia habent determinata volita, & concupita, quæ natura illis determinat, homini autem non determinat natura omnia volita, & concupita, id est, quod velle debet, & concupiscere, & hoc est primum.

Secundo differunt quantum ad persecutionem voliti, & concupiti, quia cætera animalia habent determinatas vias, & instrumenta, quibus expleant sua desideria, & ideo quàm cito est in eis motus desiderij, tam cito applicant membra ad actum, nisi sit aliquid prohibens per violentiam, homo autem non habet instrumenta determinata ad actum, vel vias agendi, sed ratio subuenit ei in istis duobus, istud tangit Aristot. primo Politicorum dicens, quod bestia naturaliter

liter

liter habent arma, homo autem non habens arma, nascitur prudentiæ, & iustitiæ, id est, nascitur ad hoc, quod regatur per prudentiam, & iustitiam. subuenit ergo ratio homini in istis duobus. Primo, quia inquirat quid sit homini proprium, & determinatum bonum, quod desiderari oporteat, etiam determinat instrumenta, & vias in perfectionem rei desideratæ. Et sic licet in homine sit desiderium determinatum alicuius rei, non sequitur immediate operatio, sicut in bellijs, quæ se immediate applicant rei desideratæ, & hoc quia natura determinat illis instrumenta, quibus operentur ad consequendum delectabile, homini autem licet aliquando sit determinatum desiderium, nondum habet determinata instrumenta, nec viam prosecutionis, ideo oportet adhuc morari, antequam perueniat in rem desideratam, propter hoc autem actus rationis in nobis præcedit actum voluntatis, & etiam subsequitur eum: præcedit quidem ad inueniendum per consilium, quid debeat per voluntatem eligi, & tunc cum voluntas illud elegerit, sequitur actus rationis, determinando per imperium cuiuslibet instrumenti quid ei oporteat facere, & sic ratio imperat instrumentis, ordinando ea ad illam rem desideratam, vt eam consequamur, sicut iubens exterius in verbis, exprimit istum modum imperandi. instrumenta autem quæ ratio applicat per imperium ad prosecutionem, vel consecutionem rei desideratæ, non solum sunt vires animæ, & membra corporis, sed etiam exteriores homines, quia per amicos facimus, quod nos facere dicimur, vt patet tertio Ethicorum, sed exteriores homines, vt amici non sunt in potestate nostra, sicut vna membra corporis, & vires animæ, & ideo applicatio prædicta eorum, qui sunt extra nos ad consecutionem rei desideratæ, quædoque dicitur imperio, vel præceptum, scilicet, quando sunt illi in potestate nostra, per quos hoc fieri debet, quandoque dicitur petitio, quando non sunt in potestate nostra, quasi subiecti nobis, siue sint æquales, siue non. Et dicitur specialiter deprecatio si sunt maiores nobis, vel respicimus eos, tanquàm maiores, in quantum nihil nobis debent. Et ad hoc, quod descendant nobis, oportet quod subijciamus nos eis aliquo modo, & sic est deprecatio, sicut ad maiores, & sic patet, quod imperium, & petitio, & deprecatio, est actus rationis, vt patet per Philosophum primo Ethicorum, circa finem, scilicet, ratio deprecat ad optima. Et sic apparet, quod cum oratio sit petitio, vt dictum est, erit oratio actus rationis applicatus ad desiderium voluntatis ad eum, qui est non sub potestate nostra, sed supra nos, scilicet, ad Deum, & ideo non est oratio ipsum desiderium, sed applicatio desiderij per rationem, id est, quod ratio inquirat instrumenta ad complendum illud desiderium, & ista inquisitio, in quantum fit a maiori, quia maior est qui adiuuare nos potest, dicitur petitio, vel deprecatio. & ideo diffinitio Damasceni est propria, & comprehendens essentiam orationis, scilicet, oratio est petitio decentium a Deo, & licet multæ aliæ diffinitiones dentur, ista tangit magis proprie rationem, & essentiam orationis.

Ad primum dicendum, quod oratio non est affectus mentis directus in Deum, sed est ipsa directio affectus, dirigere tamen affectum mentis in Deum stat dupliciter. Vno modo sicut in obiectum, & hoc modo affectus directus in Deum est amor, & est actus potentie appetitiuæ, & sic non pertinet ad orationem, quia qui amat sic affectum dirigit, nec intelligitur sic diffinitio August. Alio modo dirigitur affectus mentis in Deum tanquàm in illum a quo velut a causa efficiente explendus est, & hanc directionem non fa-

Dupliciter potest dirigi affectus in Deum.

cit voluntas, sed ratio dirigendo affectum in Deum, id est, ostendendo ei desiderium nostrum, & petendo quod illud compleat, & illa petitio, vt compleatur desiderium est ipsa oratio, & hoc pertinet ad solam rationem practicam, quia ordinare pertinet ad intellectum in quantum est practicus, in quantum autem est speculatiuus non pertinet ad eum nisi apprehendere, & iudicare, non tamen agere, ordinare tamen in finem pertinet ad actionem, quia est ad consequendum aliquid, & hoc est intellectus practici, qui ad operationem ordinatur, diffinitio autem ista orationis est materialis, scilicet, oratio est affectus directus in Deum, id est est directio affectus sicut si dicitur ira est sanguis accensus circa cor, est enim diffinitio materialis, & naturalis primo de Anima: nam si quis volens, & dialecticam diffinitionem dare velit, dicere debet, quod ira est appetitus vindictæ ex accensione sanguinis circa cor, & sic prima The. 5. in Glo. dicitur, quod oratio est desiderium boni, id est, ipsa res orata: nam id, quod oramus est, quod desiderium bonum nostrum compleatur.

Ad secundum dicendum, quod oratio non est proprie deuotio, sed est petitio, & tamen sicut in petitione exteriori, id est, vocali accipitur petitio dupliciter. Vno modo proprie, vt cum dicitur da mihi hoc, vel illud, & sic ista verba dicuntur petitio. Alio modo accipitur interpretatiue petitio, vt si quis alteri manum porrigat, vel ei necessitates suas exponat, dicitur petere, quia per hoc significatur petere, & tamen non vere petit, ita petitio interior siue oratio, quæ ad Deum fit, proprie, & secundum veritatem est quidam actus rationis quo petimus a Deo compleri desiderium nostrum, vt supra expositum est, large tamen, vel interpretatiue dicitur oratio interior recogitatio necessitatum, & erectio spei in Deum, & indicatio desiderij, & humiliatio spiritus, omnia hæc ostendunt hominem orare, licet ipsa non sint realiter orationes, & sic deuotio est interpretatiua oratio sicut porrigere manum est interpretatiua petitio, & tamen proprie non est oratio nisi petitio decentium a Deo, vt dictum est.

Ad tertium dicendum, quod ad quem pertinet imperare pertinet etiam orare, & tamen voluntas non proprie imperat, sed ratio: ideo orare pertinet ad rationem.

Pro quo sciendum, quod ille, qui petit, aut imperat, aut deprecat aduocat aliquem ad finem suum ad consecutionem, vel persecutionem illius, aduocare autem taliter non pertinet ad voluntatem, quia voluntas simpliciter, & absolute fertur in obiectum suum tanquàm amans illud. Aduocare autem aliquid ad finem est ordinare in finem, quod dicit quædam relationem, & hoc solius rationis est, quia ipsa ordinat, cum sapientis sit ordinare, & tamen sapiens dicitur secundum intellectum, & non secundum voluntatem, & sic proprie loquendo imperium non est voluntatis, sed rationis, & cum imperium sit quædam ordinatio alicuius ad finem quem intedit imperans, dicitur tamen voluntas imperatiua, vel imperare, & hoc dupliciter. Vno modo per quendam interpretationem, vel æquiualentiam, quia quod imperat alteri mouet illud per imperium suum, & ideo actus animæ ad quem sequitur statim motus dicitur imperium, & quia ad actum voluntatis si sit completus, id est, determinate quis aliquid velit sequitur immediate motus in corporalibus organo, dicitur voluntas imperatiua, & omnes vires appetitiuæ corporales habent istum modum: ideo omnes appetitiuæ vires dicuntur imperatiuæ, vel imperantes motum.

Alio modo dicitur voluntas imperatiua in quantum

tum principium imperij est in voluntate, quia imperare alicui est aduocare illum ad finem suum, & sic imperium præsupponit appetitum finis, & est quædam profectio illius, & hoc modo magis proprie voluntas dicitur imperatua quàm modo præcedenti, quia sequi motum ad actum voluntatis in organis corporalibus commune est voluntati, & omnibus virtutibus appetitiuis corporalibus, finis tamen proprie est in quem voluntas tendit, ille enim est simpliciter finis hominis, & non bonum, quod appetunt aliæ vires appetitiue, quia illæ sunt de quibusdā bonis particularibus, voluntas autem est de bono absolute, & secundum se, id est, quantum ad totam naturam boni, & quantum ad hoc omnes vires humanæ diriguntur in bonum illud, quod voluntas appetit, & quantum ad hoc vocamus eam simpliciter imperatua inter omnes vires humanas. Hoc modo dicere solemus, quod artes, vel habitus, qui sunt circa finem imperant habitibus, vel artibus, quæ sunt circa ea, quæ sunt ad finem, sic equestris imperat frenifaciunt, & militaris imperat equestri, sic nauigatiua imperat nauifaciunt, ut dicitur primo Ethic. cap. 1. ita ergo voluntas, quia de fine simpliciter, vel de supremo est, scilicet, quia ipsa habet per obiectum id, quod est simpliciter finis omnium aliarum potentiarum, & etiam totius vitæ humanæ, dicitur imperare omnibus potentijs, & hoc in quantum imperium, quod est proprie actus rationis cum sit quædam ordinatio incipit a voluntate, scilicet, quia illius est finis ad quæ ratio ordinat omnia, & respectu voluntatis non vocatur proprie finis, sed obiectum, quia voluntas non ordinatur in obiectum suum, quod dicitur habitudinem eorum, quæ sunt ad finem, sed tendit in ipsum simpliciter, & absolute sicut amans in amatum, & sicut color non dicitur esse finis potentie visus, sed obiectum, ita summum bonum non est finis voluntatis, sed obiectum, sed respectu aliarum potentiarum, & actuum dicitur esse finis, quia aliæ potentie non sunt de bono secundum se, sed per eas ordinatur homo tanquam per instrumenta ad consequendum suum bonum.

Ad quartum dicendum, quod desiderium non est oratio, & cum dicitur, quod oratio exterior est signum interioris desiderij. Dicendum, quod verbum exterioris prolatum est signum alicuius rei dupliciter. Vno modo immediate, & sic est signum illius rei ad quam significandam principaliter institutum est, & sic istud nomen ignis significat quoddam elementum. Alio modo mediate, scilicet, quando res ipsa, quæ primo significatur per nomen accipitur, ut signum alterius rei, sicut istud nomen ignis significat charitatem, in quantum elementum ignis habet aptitudinem ad significandum charitatem, & sic oratio vocalis exterior significat immediate actum rationis deprecantis, si oratio exterior proponatur per modum orationis, ut si dicatur Domine da mihi, ut diligam te, dicitur autem si proponatur per modum orationis, quia si teneantur verba materialiter, & recitatiue sicut, qui non orat, sed recitat orationem factam ab alio, non significat ibi oratio actum orationis deprecantis, sed verba significant seipsa, oratio autem vocalis mediate significat desiderium tanquam principium suum, scilicet, quia immediate significat actum deprecandi, & quia actus deprecandi est a desiderio, significat mediate illud desiderium, & sic oratio potest vocari desiderium boni, vel oratio est quando vota nostra Deo pandimus.

Ad quintum dicendum, quod oratio exauditur, quæ est petitio, dicitur tamen desiderium exaudiri, in quantum desiderium est causa petendi, & ipsa oratio est interpretatiua, vel significatiua desiderij, vel

dicatur ad significandum velocitatem exauditionis diuine, scilicet, quia pauperes etiam si nondum inceperint orare, sed solum, quod desiderare incipiant, Deus concedit que ipsi desiderant, & sic dicitur exaudire desiderium, sic dicitur Isai. 65. & cuit antequam clamet, & ego exaudiam.

Ad sextum dicendum, quod voluntas mouet rationem ad suum finem, unde nihil impedit actum rationis tendere in finem charitatis, qui est Deo vniri mouent voluntate, tendit autem oratio in Deum dupliciter quasi mora a charitate voluntatis. Vno modo ex parte eius, quod petitur, quia hoc est precipue in oratione petendum, ut Deo vniamur, iuxta illud Psal. 26. vnam petij a domino, & hanc requirã, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vite meæ. Alio modo ex parte petentis, quia oportet, quod petens accedat ad eum a quo petit siue loco, sicut homo accedit ad hominem a quo petit, siue mente sicut accedit ad Deum. dicit ibidem Dionysius, quod quando petimus aliquid in orationibus inuocantes Deum reuelata mente assumus ei, & sic dicit Damascenus, quod oratio est ascensus intellectus in Deum quasi homo eleuetur supra se, & Deo adhæreat.

Ad septimum dicendum, quod illi tres actus intellectus quos ponit Arist. sunt intellectus speculatiui, oratio autem pertinet ad rationem practicam, in quantum per orationem ordinamus in finem nostrum ea, quæ petimus, & tamen ordinare ad rationem practicam pertinet.

An ad aliquam diuinam personam pertineat orare.
Quest. LXXII.

QVÆRITUR ad quem pertinet orare, & primo an pertineat ad aliquam diuinam personam. Dicunt quidam, quod sic, quia qui potest aliquid accipere potest orare, ut illud accipiat, sed personæ diuinæ accipiunt aliquid, quia filius a patre accipit, & spiritus sanctus ab utroque accipit, ergo filius potest orare ad patrem, & spiritus sanctus ad patrem, & filium.

Item Ioan. 16. dicitur ego rogabo patrem, & alium paraclatum dabit vobis, & hæc sunt verba filij, ergo filius potest orare, & consumatur, quia ad Hebræ. 5. Dicitur de Christo, quod preces, & supplicationes Deo obtulit, & exauditus est pro sui reuerentia, exaudiri tamen est proprium orationis.

Item ad Rom. 8. dicitur de spiritu sancto, quod spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, ergo spiritus sanctus orat.

Dicendum, quod non competit orare alicui diuinæ personæ, quia oportet distinctionem esse inter orantem, & cum ad quem oratur, quia a seipso nullus petit aliquid, oratio autem fit ad Deum non sub ratione personæ, id est, in quantum est pater, vel filius, sed ratione attributorum essentialium, scilicet, in quantum est bonus, & omnipotens, & sapiens, qui scit facere, quod nos petimus, & potest illud facere, & quia bonus vellet illud facere, personæ tamen diuinæ non distinguuntur in ratione essentiali nec attributorum essentialium, sed cuilibet personæ competunt omnia simul sicut omnibus tribus, & non est maior perfectio in tribus simul quàm in vnica, quia tota essentia est in qualibet, ergo non potest vna persona diuina orare ad alteram, & etiam, quia orare imperfectionem quandam ostendit, quia qui orat petit aliquid ab alio, quod ipse non habet, vel non potest, nulla tamen persona diuina est deficiens, ergo nulla potest orare, etiã si aliqua persona diuina posset orare ut pote, quia deficeret ei aliquid non potest orare ad aliam personam diuinam.

diuinam, quia omnes sunt æquales, & sic nemo esset ad quem posset orare etiã si deficeret ei aliquid propter, quod conueniret ei orare, etiam oratio est actus latræ, est autem latræ quædam seruitus ad Deum, Deo tamen non competit seruire, sed quod ei seruiatur ab omnibus Psal. 2. seruite domino in timore, ergo non competit Deo orare, istud autem est verum, & digna de Deo concipiendo: secus autem est quantum ad illos, qui non recte de Deo sentiunt, ut qui ponunt distinctionem essentiali in Deo, vel gradus, sicut posuit Arrius, ut ait Aug. li. de hæresibus, vel qui ponunt pluralitatem deorum, sicut pagani, quia isti poterunt ponere Deos orare, & orari. Et sic introducunt potest Deos minores orare ad summum Deum, scilicet, Iouem, quod aliquod faciat, & Dij etiam maiores orant interdum alios Deos quibus potestates speciales competunt pro actibus potestatum suarum. de primo patet, quia venus introducit ab Ouidio 9. Metam. petens pro quodam, qui erat de sua progenie, quod daret ei longiorem vitam, etiam Venus, & Iuno simul introducuntur a Virgilio 10. Aeneid. petentes a Ioue in concilio deorum super bello Troianorum, & Latinorum: nam Iuno petebat pro Latinis, id est, pro rege Rutulorum Turno contra Aeneam Troianorum ducem, Venus autem e contrario petebat. De secundo patet, quia Iuno introducitur a Virgilio primo Aeneidos petens ab Eolo rege ventorum, quod cõfringeret naues Troianorum in mari, & tamen Iuno erat maior quàm Eolus, quia Iuno erat soror, & vxor Iouis quem summum Deum dicebant, quia tamen potestas ventorum soli Eolo competebat orabat Iuno Eolum Deum ventorum, qui minor erat, sic etiam Ouidius secundo Metam. introducit eandem Iunonem orantem a Dijs maris ne permittant se venturionem, id est, vtsam mergi in aquore, quia mercede stupri illa sydera in coelo recepta sunt dicens:

At si vos læse tangit contemptus alumna,
Gurgite cæruleo septem prohibete Triones,
Et sydera caelo stupri mercede recepta,
Pellite ne sacro tingatur in aquore pellex,

Erant tamen maior Iuno quàm Dij maris, & tñ potestas prohibendi aliquem lauari in mari solum pertinebat ad Deos maris. eodem modo Arrius, qui ponit filium minorem patre, & spiritum sanctum utroque minore concedit, quod filius orat patrem proprie, & spiritus sanctus utrunque. istæ tamen sunt insanæ, quia non sunt plures Dij, sed vnus, & in vnitare deitatis, licet sit suppositorum pluralitas, non tamen est inæqualitas: ideo non potest diuina persona orare alteram. Ad primum dicendum, quod orare non pertinet ad quemcunque accipientem aliquid ab altero, sed ab eo, qui accipit per gratuitam collationem, personæ autem diuinæ non accipiunt aliquid per gratuitam collationem, sed per naturalem fecunditatem, sicut filius in humanis, qui a patre gignitur accipit esse ab eo, non tamen est ista collatio gratuita quasi ex voluntate patris proueniat, quod filius accipiat esse ab eo, sed hoc naturaliter fit, id est, quod natura est principium istorum, & non voluntas: nam aliquis vellet gignere, qui non gignit, & aliquis nollet gignere accedendo ad feminam, & gignit, ita in diuinis personis est, quia illud accipere est communicatio naturæ, etiam quia gratuita collatio non fit nisi inter eos, qui præexistunt, personæ tamen diuinæ nihil accipiunt nisi secundum, quod producantur in esse, eis autem productis nihil aduenit nec confertur, & ideo pater, qui a nullo producitur nihil accipit, filius autem, & spiritus sanctus, quia producantur accipiunt aliquid, scilicet, totum quod sunt. Quamquam ergo accipiant aliquid orare non conuenit eis, quia nihil confertur eis gratuita col-

latione. Ad secundum dicendum, quod filius dicit, quod rogabit patrem, quia filius est Deus, & homo, & sic competit ei orare non ratione personæ, sed ratione naturæ assumptæ secundum quæ minor est pater sicut ipse dixit, pater maior me est, quilibet autem minor potest orare maiorem, quod autem dicitur ad Hebræ. 5. intelligitur de Christo secundum, quod est homo, quod expressit Apostolus ibi cum dicit, qui in diebus carnis suæ preces, & supplicationes ad eum, qui posset illum saluum facere a morte cum clamore valido, & lachrymis offerens exauditus est, ergo Christus orauit secundum, quod poterat liberari a morte, & lachrymas emittere, & clamare: ista tamen competit ei solum ex infirmitate nostræ carnis assumptæ, ex qua parte in infinitum est minor Deo, ideo orare sic poterat, unde dicitur ibi in diebus carnis suæ: id est, dum vivebat in carne mortali inter nos, quasi dicat nunc non competit ei orare, quia nulla re eget, & tamen non est inconueniens, quod etiã nunc Christus in quantum homo oret, quia semper in quantum homo est minor Deo, & tamen non oraret pro seipso, quia nullam iam indiget, sed pro nobis, ut dicitur sequenti questione.

Ad tertium dicendum, quod potest accipi ibi spiritus pro spiritu humano cui bene competit orare, si autem accipiat pro spiritu sancto, dicitur quod postulat pro nobis, id est, postulare nos facit, vel ad postulandum nos instruit, quia vnctio spiritus sancti est que docet hominem de omnibus, prima Ioan. 2.

An sanctis in patria competat orare. Et quare Ecclesia non dicitur Christe ora pro nobis. Et an illi, qui existunt in purgatorio, orant pro nobis, cum nec possint mereri nec demereri. Et si quis est deuotus ad plures sanctos, ille cui se deuotius recommendat, magis etiam pro eo impetrat, licet sic minor. Quest. LXXXIII.

QVÆRITUR an sanctis in patria competat orare, dicunt quidam, quod non competit, quia ipsi sunt conformes Christo in quantum est homo, sed Christo in quantum est homo nunc non competit orare, quia aliàs diceremus Christe ora pro nobis, quod nemo dicit, ergo sanctis in patria orare non conuenit.

Item quicumque orat pro altero meretur illi, & quicumque meretur alteri meretur sibi magis, quàm illi, sed sancti in patria non merentur sibi, quia iam sunt extra statum merendi cum sint in termino, ergo nec merentur sibi nec nobis, & consequenter non orant pro nobis.

Item sancti in patria perfecte conformant voluntatem suam diuine voluntati, ita ut non velint, nisi quod Deus vult, sed illud, quod Deus vult semper impletur, ergo superfluum esset, quod orarent pro nobis.

Item sicut sancti, qui sunt in patria sunt superiores nobis, ita etiam illi, qui sunt in purgatorio sunt superiores nobis, quia sunt certi de sua beatitudine, & non possunt iam peccare, quod nos non habemus, & tamen illi, qui sunt in purgatorio non orant pro nobis, sed potius nos pro illis, ergo etiam sancti, qui sunt in vita aeterna non orant pro nobis.

Item si pro nobis orarent sancti, qui sunt in vita aeterna, oratio sanctorum superiorum esset efficacior, & sic non deberent peti suffragia minorum sanctorum, sed solum superiorum, & tamen omnes petimus, ut orent pro nobis, ergo non est faciendum nec orant pro nobis.

Item sancti nunc non sunt, quia anima Petri non est beatus Petrus, si ergo animæ sanctorum orarent pro nobis quando sunt separata a corpore, non deberemus

beremus petere sanctum Petrum, quod oraret pro nobis, sed animam eius, & tamen ecclesia facit contrarium, ergo sancti saltem ante resurrectionem non orant pro nobis.

Dicendum, quod sancti qui sunt in vita eterna Deum orant, quia competit eis ratio orandi, cum orare sit actus rationis petentis aliquid: ad hoc ergo requiruntur duo: primum, quod orans sit ens rationale, secundum quod non sit omnipotens, i. quod non habeat omnia, quæ potest desiderare, quia aliàs a nullo peteret, sed ipsum per se cõferret, hæc autem duo sanctis conueniunt, quia sunt rationales creaturæ, & etiam non sunt omnipotentes: quia multa sunt, quæ ipsi præstare non possunt, sed si illa volunt necesse est, quod a Deo petant: patet etiam, quia sacra scriptura asserit sanctos, qui sunt in vita eterna orare pro viuis, quia dicitur de Ieremia. 2. Machab. ultimo, hic est qui multum orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate Ieremias propheta Dei, fuit autem error quorundam hereticorum, i. vigilantium, vt dicit Hieronymus, quod dum viuimus mutuo pro alterutris orare possumus, postquam autem mortuus fuerit homo nullius oratio pro alterutro exauditur, id est oratio mortui pro quocunque fiat non prodest, quia non exauditur, & inducit de martyribus dicens, quod Martyres mortui petierunt vltionem sanguinis sui fieri, & tamẽ non fuerunt exauditi, sed dictum est illis, quod requiescerent. Apocalyp. 6. sed hoc Hieronymus improbat, & patet, quia oratio vnius facta pro alio ex charitate proficit illi: sed sancti qui sunt in vita eterna sunt perfectiores in charitate, quam viatores, ergo magis ipsi orabunt pro viatoribus, quam viatores adinuicem pro seipsis orent, etiã quia ipsi sciunt, qui sunt illi, qui orationibus magis indigent, & qui magis iuari possunt: & cum ipsi sint magis coniuncti Deo, quam nos exaudirentur magis orationes eorum, quam nostræ, etiam hoc pertinet ad ordinem diuinum, vt ex superioribus diffundatur excellentia, & perfectio in inferiora, sicut ex claritate solis diffunditur in aerem, cum ergo sint sancti inter Deum, & nos mediis, deriuabuntur bona Dei pro ipsos ad nos, & quanto fuerit aliquis sanctus magis Deo coniunctus, tanto magis immediate deriuantur dona Dei per illum ad nos, vnde dicitur ad Hebræ. 7. de Christo, accedens per semetipsum ad Deum ad interpellandum pro nobis, scilicet, quia Christus in quantum homo est Deo immediatissimus non orat, nec impetrat aliquid a Deo mediante alio, sed per se ipsum, dicit ergo propter hoc Hieronymus contra vigilantium, quod si Apostoli, & Martyres adhuc in corpore constituti, quando pro seipsis deberent esse solliciti pro nobis orabant, quanto magis post coronas, & victorias, & triumphos, q. d. cum iam non sint solliciti de seipsis, magis poterunt orare pro nobis, quã quando manebant in corpore, orant tamen sancti, tam pro se, quam pro nobis, pro nobis, quidem vt beatitudinẽ consequamur, quia istud est bonum ad quod omnia ordinantur, pro se autem non petunt beatitudinem, quia iam illam habent, sed consequuntur eã in resurrectione, vnde magis orant pro nobis, quam pro seipsis, quia ipsi sunt certi de eo, quod petunt: nos autem de nostra beatitudine nondum sumus certi, etiam quia maior est indigentia nostra, quam ipsorum.

Ad primum dicendum, quod Christus in quantum homo orare potest, nec repugnat ei, quia ex ea parte minor est Deo, & habet bonum suum a Deo, & sic petere potest, sic dicitur prima Ioann. 2. si quis peccauerit aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & tamen officium aduocati est postulare, vnde aduocare, & postulare idẽ sunt, ideo ad Christum competit pro nobis orare, in quantum aduocatus est,

non dicimus tamẽ ei Christo ora pro nobis, sed Christe adiuua nos, quia Christus est nomen suppositi diuini cuius non est orare, sed adiuuare, & ideo dicimus in letania Christe miserere nobis, & Christe audi nos, etiam quia iam Christo, secundum quod homo est data est omnis potestas in celo, & in terra, infra 28. ideo magis competit ei disponere, quam orare: etiam ecclesia non dicit Christe ora pro nobis ad vitandum heresim Arrii, & Nestorii, qui posuerunt gradus in trinitate dicentes filium esse minorem patre, & tunc vere poterat orare Christus ad patrem, vt aliquid ab eo obtineret, cum autem non dicimus ora pro nobis, sed adiuua nos: significamus eum esse Patri equalem, quia sit pater ad nullum orat, ita & filius.

Ad secundum dicendum, quod sancti orant, tam pro se, quam pro nobis, licet non idem, quia cum sancti sint beati in patria, nihil eis deest, nisi gloria corporis, & pro ista orant: nobis autem deest beatitudo, & illam pro nobis petunt, & cum dicitur, quod qui orat pro alio, meretur magis pro seipso, quam pro alio.

Dicendum, quod verum est, quod si mereri potest magis meretur pro se, quam pro altero, etiam si totum fructum actus sui velit communicari alteri, sancti tamen in vita eterna non merentur, ideo nec merentur pro se, nec pro nobis: impetrant tamen tam pro se, quam pro nobis. Quidã tñ dicunt, quod sancti nõ sunt in statu merendi quantum ad premium essentiale, quia illud iam consecuti sunt, sed quantum ad premium accidentale, & ideo etiam alii mereri possunt, sed hoc non stat, quia meritum solis viatoribus cõpetit, ideo dicendum, quod aliud est impetrare, & aliud mereri: sancti autem, & si non mereantur, nec pro se, nec pro nobis: impetrant tamẽ pro se, & pro nobis, quia exaudiuntur orationes eorum ex virtute meritorum præcedentium, & ex diuina acceptione.

Ad tertium dicendum, quod sancti cõformant voluntatem suam voluntati Dei, & ideo nihil pro nobis nec pro seipsis petunt, nisi quod sciunt, quod Deus concedere vellet. cum autem dicitur hoc est superfluum, quia necesse est voluntatẽ Dei compleri: dicitur, quod verum est, sed Deus, sicut disposuit aliquid futurum esse, ita disposuit media per quã ad illud perueniatur, vnde cum ipse, de quibuscũ disposuit, quod haberet vitam æternam, simul etiam disposuit, quod precibus sanctorum illam obtinerent, & ita necesse est, quod per istud medium ad illam perueniant: sancti igitur recognoscentes hoc orant pro nobis, vt sic Dei determinatio compleatur, simile dicit Gregorius primo Dialogorum, de prædestinatione sanctorum inducens exemplum de Rebecca cui Deus dixerat, quod conciperet, nam promiserat Abraham, quod in Isaac vocaretur sibi semen, & reges nascerentur de eo. Gene. 17. & 21. & tamen postea nunquam potuit Rebecca concipere, quousque Isaac, & ipsa orauerit dominum. Gen. 25. deprecatus est Isaac dominum pro vxore sua eo, quod esset sterilis, qui exaudivit eum, & dedit conceptum Rebecca.

Ad quartum dicendum, quod illi qui sunt in purgatorio sunt nobis maiores quãtũ ad certitudinẽ de sua beatitudine, & quantum ad impeccabilitatẽ, sunt tamen inferiores nobis, quantum ad penas quas patiuntur, & sic non sunt in statu orãdi pro se, nec pro alio, sed potius, vt ore tur pro eis, ratio tamen tota est, quia ipsi non sunt in statu merendi cum non sint viatores, & ideo etiam si orarent non esset oratio sua meritoria: etiam non est satisfactoria, quia modus satisfaciendi iam illis determinatus est, scilicet per penas quas patiuntur, & ideo cum non possit eis oratio prodesse non orant pro seipsis, & eadem ratione non orant pro nobis, quia nec possunt nobis mereri, nec pro nobis fati-

satisfacere, cum pro se nondum satisfecerint, sancti autem, qui sunt in vita eterna licet non possint mereri, quia iam sunt in termino, nec etiam satisfacere, quia non possunt habere aliquem actum laboriosum, vel penalem, quod requiritur ad satisfactionem, possunt tamen impetrare, quia exaudiuntur ex meritis suis præcedentibus, i. quia quando viuebant meruerunt, vt ipsi pro nobis orantes exaudirentur, & ideo orationes sanctorum proficiunt tam pro nobis quam pro eis, qui sunt in purgatorio.

Orationes autem nostræ exaudiuntur si in charitate fiat, i. quia nos mereri possumus, & satisfacere, mereri quidem, quia adhuc sumus in via, & omnis actus noster bonus meritorius est, vt per eum proficiamus ad augmentum boni in vita eterna nobis conferendi, satisfacere autem possumus, quia opera penalia sponte facere possumus, & hoc sufficit ad rationem satisfactionis, & ob hoc orationes nostræ exaudiuntur, & proficiunt tam nobis quãm existentibus in purgatorio, nobis quidem ad meritum, & satisfactionem, ad meritum quidem, i. vt consequamur maiorem gradum gloriæ in vita eterna, ad satisfactionem autem, quia per orationem in quantum est nobis actus difficilis aliqualem, fit remissio alicuius penæ ad quam obligabamur pro peccatis præteritis, pro existentibus autem in purgatorio orationes nostræ non sunt meritorie, sed solum satisfactorie.

Primum parer, quia meritum auget gradum premij in vita eterna, sed illi, qui sunt in purgatorio sunt iam constituti in termino: ideo etiam si torus mundus pro eis oraret, & omnes sancti, non haberent aliquem gradum maiorem in gloria quam meruerant quando mortui sunt. Et patet, quia si per orationes nostras possemus eis, qui sunt in purgatorio mereri aliquem gradum in vita eterna, quem viuentes non meruerunt, possemus eadem ratione pro sanctis, qui sunt in vita eterna mereri aliquem gradum maiore gloriæ, & sic cresceret continue gloria eorum, quod falsum est, vnde pro illis non oramus, sed ita faceremus eis iniuriam si pro eis orarem, quia iniuriam facit martyri, qui orat pro martyre, extra de cele. misc. cap. cum Marthæ, & tamen eadem ratio est de sanctis, & de existentibus in purgatorio, i. quia vtrique sunt in termino. Ergo sicut nõ meremur sanctis etiã non merebimur existentibus in purgatorio, maxime patet, quia repugnat esse aliquid in termino, & augeri meritum illius, quia hoc pertinet ad viatorem: nõ sicut viator nondum peruenit quo tendit, & ideo semper progreditur, ita qui in termino est iam non progreditur, terminus autem viæ nostræ est beatitudo quam inquirimus, cum ergo aliquis in via est potest progredi acquirendo magis, & magis de ea, si aut fuerit in termino iam habet quantum habiturus est, & ultra non tendit, quia repugnat in termino esse, & adhuc tendere, impossibile est ergo, quod nos mereri possumus aliqui existentibus in purgatorio.

Secundum patet, quod sint satisfactorie orationes nostræ pro illis, quia satisfactio est recompensatio pro pena debita, i. vt recipiatur aliquid penale pro altero penali, hoc autem conuenit eis, quia omnes existentes in purgatorio sunt obligati ad quandam penam, & manent in ea actualiter, nos autem facimus operationes bonas laboriosas, quæ secundum se satisfactorie sunt, possumus tamen communicare fructum operationis nostræ existentibus in purgatorio in quantum illi sunt in charitate, & etiam nos, ergo possumus pro eis satisfacere, & minuuntur penæ eorum per suffragia nostra, & istud est propter quod tota Ecclesia orat pro mortuis, sic innuitur secundo Machab. 12. sancta ergo, & salubris est cogitatio pro de-

functis exorare, vt a peccatis soluantur, id est, a pena debita pro peccatis, & non dixit orare pro eis, vt gloriam consequantur, vel vt maiorem gloriam habeant, quia sicut non possunt per preces nostras mortui gloriam obtinere nisi viuentes eam meruerint, ita nec possunt eam maiorem habere quã hic meruerint.

Ad quintũ dicendum, quod non solum orandum est ad sanctos superiores, sed etiam ad inferiores, & generaliter ad omnes, vt pro nobis orent, quia si non essent imploranda suffragia sanctorum, non essent imploranda suffragia alicuius eorum; nam non sunt propter aliud nobis necessaria sanctorum suffragia, nisi quia Deus vult inferiora iuari per superiora, oportebit ergo per omnia superiora iuari propter continuitatem ordinis, quia si non requireretur ista continuitas sufficeret, quod homines orarent Deum immediate non implorando sanctorum suffragia, quod falsum est, omnium ergo sanctorum suffragia imploranda sunt. Cum autem dicitur, quod efficaciora sunt suffragia superiorum, dicendum, quod licet illi secundum se apti sint, vt maiora nobis impetrare possint quã sancti inferiores, tamen interdum oratio sanctorum inferiorum est pro nobis efficacior quã oratio superiorum sanctorum, quod dupliciter contingit, primo, quia forte deuotius imploramur auxilia aliorum inferiorum quã superiorum, sancti tamen tantum pro nobis efficaciter orare possunt quantum nos ex operibus nostris meruerimus, vt pro nobis orent, vel eis causam orandi dederimus.

Vnde est generale, quod si quis sit deuotus ad multos sanctos, ille cui deuotius se recommendat, magis pro eo impetrare potest licet alijs minor sit. secundo, vt quia forte Deus vult declarare nobis sanctitatem alicuius, & ideo exaudit magis preces illius quã aliorum, licet sint maiores, hoc patet in operatione miraculorum, quia sepius legimus, quod Deus plura miracula faciat pro minoribus sanctis quã pro maioribus, & hoc, quia vult declarare sanctitatem minorum de quorum forte dubitamus, & non oportet declarari sanctitatem maiorum, quæ iam nota est, huius signum est, quia pro quolibet sancto sunt plura miracula immediate post mortem suam quã multo tempore post, & hoc est, quia certitudo de aliquo an sit sanctus, vel non, debet haberi immediate post mortem suam, eo quod ante hoc cognitus erat, & per illa miracula manebit semper notum, quod sanctus sit, si autem non fiant miracula immediate post mortem, ibit sanctus in obliuionem, & postea etiam si pro eo fiant miracula nescietur pro quo fiant, & non erunt ista miracula ita vtilia ad probandum sanctitatem illius, sicut si essent facta immediate post mortem, de miraculis autem dicitur Mar. 2.

Ad 6. dicendum, quod licet nunc sancti non sint, i. Petrus, & Paulus, & alij, sed solum animæ eorum, dicimus tamen sancte Petre ora pro nobis transferendo nomẽ compositi ad partem eius, eo quod per ista nomina maxime innotescunt nobis sancti: nam taliter vocabantur quando viuebant: ideo istis nominibus adhuc eos vocamus, & hoc facimus, quia nos credimus preces nostras exaudiri, & dirigi actus nostros merito sanctorum, & tamen merita sanctorum non sunt ipsarum animarum, sed compositorum, nam anima beati Petri nihil meruit postquam a corpore separata est, sed omnia merita eius fuerunt quãdũ viuebat, & erat tunc Petrus: conuenientius ergo dicitur sancte Petre ora pro nobis, quã anima beati Petri ora pro nobis. Tertio sit hoc pp fidem resurrectionis ostendẽdam: nam in quantum dicimus sancte Petre ora pro nobis, innuimus quod licet nunc non sit beatus Petrus, sed

sed sola anima aliquando tamen erit sanctus Petrus. post resurrectionem, & isto modo loquitur Deus de mortuis, vt dicitur Exo. 3. ego sum Deus Abraham: Deus Isaac: Deus Iacob, & non dixit sum Deus anima Abraham: & anima Isaac, & hoc dicit intentione significandi resurrectionem. Quia Abraham, Isaac, & Iacob, qui nunc non sunt, erunt aliquando. s. per resurrectionem, & per talem modum loquendi Dei probatur resurrectio, sicut dixit Christus infra 22. de resurrectione autem mortuorum non legistis, quia dictum est a Deo dicere vobis, ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, non est Deus mortuorum, sed viventium, quasi dicat, mortui secundum, q. mortui nihil sunt, si ergo Deus esset Deus mortuorum in quantum manent mortui esset Deus nullius rei, dicit tamen se Deum illorum, qui nunc mortui sunt, ergo oportet, quod illi, qui nunc mortui sunt aliquando viuentes sint, vt Deus sit Deus alicuius rei, hoc tamen est reirrigere, ergo necesse est esse resurrectionem: tali enim modo debet induci illud dictum Christi, quia aliis non concluderet resurrectionem. Magis ergo debemus inuocare sanctos quam sanctorum animas, licet nunc sancti non sint.

An bruta possint orare. Et an sint aliqui homines, qui intelligant animum garrivum. Quasi. LXXVII.

QUÆRITUR an bruta possint orare, & alia irrationalia.

Dicunt quidam, quod sic, quia ad illum pertinet orare ad quem pertinet inuocare, quia orare est petere, petitio tamen, & inuocatio idem sunt, bruta tamen inuocant Deum Psal. 146. qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum: ergo corui orant, & ita orabunt omnia alia bruta.

Item ad orationem requiritur oratio quaedam facta a ratione, & tamen plurimi afferunt, q. aues se ipsas intelligant, & quod aliqui intelligant eas, ergo orare poterunt, quia ad hoc sufficit, quod sciant quid petant.

Item oratio est denunciatio appetitus, & tamen bestie appetunt aliquid: ergo illud petere possunt, & sic orabunt: patet hoc Psal. 103. omnia a te expectant, vt des illis escam in tempore, & intelligitur non solum de hominibus sed etiam de brutis. Psal. 144. scilicet, aperis manum tuam, & implet omne animal benedictione.

Item illud, quod potest benedicere Dominum potest orare ad ipsum, & tamen bruta possunt benedicere Deum, quia dicitur. Danielis 3. benedicite bestiæ, & pecora Domino.

Item orare est clamare ad Dominum, bestie tamen clamare possunt ad Deum Ionæ 3. boues, & pecora non gustent quidquam nec pascantur, & aquam non bibant, & operiantur faccis homines, & iumenta, & clamant ad Deum in fortitudine, quod refertur ibi simul ad homines, & iumenta, quia propter hoc premititur ibi dispositio illa, s. quod iumenta non pascantur nec bibant aquam nec quidquam gustent, & operiantur faccis, s. vt clamant ad Deum: ergo poterunt iumenta orare, dicendum, q. iumenta orare non possunt: nam in oratione petitur aliquid, & præcipuum, quod petitur est beatitudo, animalia tamen non possunt participare beatitudine, quia nullum animal præter hominem potest esse beatum 10. Ethic.

Secundo, quia oratio fit ad Deum, bruta tamen Deum esse non percipiunt, quia nihil possunt apprehendere nisi, q. sensibus percipiunt, Deus autem sensu non apprehenditur, quia Deum nemo vidit vnquam, nec vi-

dere potest, ad Timo. 6. ergo pecora non possunt ipsum esse apprehendere. Tertio, quia oratio est actus quidam rationis deprecantis, vt ostensum est supra quest. 3. i. bruta autem non participant ratione: ergo nec orare possunt, & sicut non possunt ipsa orare, ita nec pro eis orandum est, quia orare est actus charitatis, vt colligitur præcedenti cap. nam cum dicitur diligite inimicos vestros, subditur & orate pro persequētibus vos, & tamen pecora non sunt diligenda ex charitate, quia non pertinent ad illa quatuor, quæ ex charitate diliguntur, de quibus Augusti. primo de doc. Christiana, & Magist. 3. Sen. distin. 28. ca. 1. etiam quia charitas est ad illa ad quæ habetur amicitia, & tamen ad bruta non est amicitia: ideo non diliguntur ex charitate, nec pro eis orandum est.

Si autem obijciatur, quod interdum oramus pro pecoribus, & alijs inanimatis, quod Deus illa seruet, vel quod non eneniant eis mala.

Dicendum, q. non oramus pro pecoribus, sed pro nobis ipsis. s. quia possidemus istas res, & si leduntur pereunt bona nostra, pereuntibus autem bonis nostris nos perimus, sic dicitur 4. Ethic. ca. de liberalitate, quod qui substantiam suam destruit, id est, facultates seipsum destruit, orando ergo pro rebus nostris pro nobis oramus, & non pro illis, & isto modo dicimus velle illis bonum, non quidem, vt ipsa in se bonum habeant, sed vt pro nobis sint, & nobis proficiant, sic dicit 8. Ethic. cap. 2. inanimatorum amatione non est amicitia: non enim redamatio nec voluntas illorum boni: ridiculum enim forte immo velle bonum, sed si quidem saluari vult ipsum, vt ipse habeat, amico autem aiunt oportere velle bona illius gratia: huius signum est, quod pro brutis, quæ sunt extra potestatem nostram, & proximorum nostrorum nunquam oramus, vt ad bonum eis sit, si tamen oramus vere pro brutis oramus pro omnibus vbicumque sint, & quomodocumque se habeant. Ad primum dicendum, q. bruta non orant ad Deum nec inuocant ipsum, sed sicut dicit Aug. 12. super Gen. ad litteram, q. bruta dicuntur iussis Dei obedire, non quidem, q. percipiunt mandatum, sed in quantum naturali instinctu ab ipso mouentur, ita etiam dicuntur Deum inuocare improprie in quantum aliquid naturali desiderio cupiunt quod a Deo obtinent, non tamen petunt illud a Deo nec sciunt Deum esse, nec etiam se accipere illud ab aliquo, quia talia discernere solius rationis est.

Ad secundum dicendum, q. insania est quorundam, qui seipsum non intelligentes putant intelligere aues, q. impossibile est: nemo enim potest auem intelligere cum ipsa se non intelligat, quia hoc pertinet ad habentem rationem qua aues carent. cognoscunt ergo aliquid aues per sensus particulares, & per existimatiam, per quam iudicant aliquid esse sibi conueniens, vel nociuum, amicabile, vel inimicum, & ista existimatia est in brutis loco intellectus, quia ista est luprema, & excellentior potentia quam habent, non tamen cognoscunt aues se cognoscere ista, quæ cognoscunt, quia iste est actus reflexus, non pertinet tamen reflexio actus nisi ad solum intellectum, & consequenter non potest vna auis cognoscere, q. alia auis cognoscit aliquid, quia tunc cognoscere alterius auis esset obiectum cognitionis istius, hoc tamen non potest esse, quia quidquid auis cognoscit apprehendit per sensus particulares, & tamen cognoscere, vt est obiectum non est apprehensibile per aliquem sensum, q. non est obiectum alicuius sensus particularis, etiam non sufficit ad istud habendum, quia auis habeat potentiam existimatiam per quam ab speciebus sensus, id est, apprehensis per sensus particulares abstrahat intentiones non sensatas, vt dicit Auicenna, q. intentiones istæ non

non sensatas sunt nociuum, & vile, conueniens, & inconueniens, triste & delectabile, amicabile & inimicum, & similes, cognoscere tamen, vel cognitio non pertinet ad istas intentiones, & ideo impossibile est, & includens contradictionem, quod vna auis cognoscat quod alia cognoscit, id est, quod cognoscat illam hoc cognoscere, quia hoc est impossibile, nisi in potentia, quæ facit vniuersale, & reflexionem, & ista sola est intellectus, nec ergo possunt bestie se ipsas intelligere, nec aliquis homo eas, quia tamen aues, & omnes bestie operantur natura mouente, & non libertate, est modus earum operandi determinate se habens, & secundum hoc per assuetudinem potest homo cognoscere ex quibusdam signis quid bestie appetant, quia quoadcunq. illa signa ostendunt semper idem appetunt, & hoc modo potest dici, q. homo intelligit aues, vel bestias, aliter autem eas intelligere est impossibile, & sic non possunt orare cum se ipsas non intelligant nec sciunt aliquid petere.

Ad tertium dicendum, quod bestie appetunt aliquid, & tamen orare non possunt, quia appetitus importat simplicem motum appetentis in appetibile tantum in obiectum, oratio autem importat ordinationem quandam, vt in finem, vt ostensum est supra q. 3. i. oratio tamen ad rationem solum pertinet, vt etiam ibi ostensum est: ergo non pertinet orare ad bruta: nam oratio appetitus denunciatio est, bestie autem appetitum habent, sed appetitum denunciare nesciunt: ergo nec orare possunt.

Ad quartum dicendum, q. pecora benedicere Dominum non possunt, quia non cognoscunt eum, & etiam bruta dicere nesciunt, sed dicuntur benedicere in quantum præstant nobis causam benedicendi, quia per Dei excellentiam quam cognoscimus in disponendo statum pecorum mouemur ad laudandum ipsum, & benedicendum ei, & sic dicitur, q. celum laudat Deum. Psal. 18. celi enarrant gloriam Dei, id est, per motum celorum quem videmus cognoscimus Dei gloriam, & magnitudinem, quia magnitudine, & excellentia creature cognoscitur magnitudo creatoris Sapientia 13.

Ad quintum dicendum, q. pecora dicebantur clamare ad Deum in fortitudine, non quidem, q. illa clamare possent ad Deum quem ignorant, sed quia ipsa præ angustia famis, & suis affligebantur, & clamabant, & Deus, qui misericors est, & diligit omnia, quæ sunt, & non odit aliquid eorum, quæ fecit. Sapientia 11. misericorditer eorum, & sic non destrueret opus suum, vel etiam dicebantur clamare ad Deum in quantum homines cuius erant pecora faciebant illa gestare clamantium imaginem affligendo ea fame, & siti, & operiendo illa faccis, qualem modum habent illi, qui clamant in aliqua angustia, vt sic cum Dominis suis clamare viderentur.

An Angelis competat orare. Et quare demon nunquam orat quamuis possit. Et quod ad orationem duo requiruntur. Quasi. LXXV.

QUÆRITUR an Angelis competat orare. Dicunt quidam, quod non, quia orare est actus naturalis vt supra dictum est: Angelus autem non est rationalis, sed intellectus, & differunt inter se ratio, & intelligentia, quia vt dicit Isaac ratio oritur in umbra intelligentie, id est, est intelligentia diminuta, vel obumbrata: ergo non potest orare.

Item ille, qui orat petit aliquid quo indiget, Angeli autem nulla re indigent: ergo non orant, patet hoc, quia non est de eis, sicut de sanctis, quia sancti, licet beati sint, tamen non est adhuc completa eorum bea-

titudo quousque reassumant corpora: ideo possunt pro eis orare: Angeli autem nihil de beatitudine expectant, sed torum habent, quia nulla corpora assumpturi sunt: ergo non orant.

Item oratio exauditur propter merita orantis: Angeli autem non merentur nunc. Nec etiam videtur, quod aliquo tempore meruerint, sancti autem licet nunc sint in vita eterna, & non merentur, meruerunt dum istic viuerent, & propter illa merita nunc exaudiuntur: Angeli autem nunquam videntur sic fuisse viatores, ergo non orabunt, quia non habent aliqua merita præcedentia, propter quæ exaudiantur orationes eorum.

Dicendum, quod Angeli boni, & etiam demones orare possunt, sed demones nunquam orant, quia sciunt se nunquam exaudiendos, quia solum malum volunt, in quo Deus non exaudit, & sciunt ipsi, quod propter demerita sua non exaudirentur, etiam quia oratio est petitio decentium a Deo, vt dicit Damascenus, & ostensum est supra quest. 3. i. ista autem decentia sunt gratia, & gloria, quia ista sunt præcipua omnium bonorum, quæ propter seipsa peti debent: diabolus autem ista non petet: nam pro se non peteret, quia scit esse impossibile, quod illa habeat, & est mens sua auerfa ab illis.

Pro alio autem non peteret ea, quia cum sit inuidus potius veller omnes perire eternaliter quam saluare aliquem, & iste est totus conatus suus tentando nos, vt cum eo pereamus: ideo nunquam peteret gratiam nec gloriam nec aliquid, q. ad ea ordinatur, & tamen oratio non fit nisi de istis, & de eis, quæ pertinent ad ipsa: ergo demones non orant, etiam qui orat subijcit se Deo a quo desiderium suum complendum confidit, demon tamen, quia est superbissimus etiam Deo se non subijcit: ideo nunquam oraret aliquid: aliqua tamen reperitur aliquid petiisse a Deo, sicut in infra 8. & Mar. 5. quando Christus eiecit legionem demonum de corpore obsessi rogauerunt eum dicentes, si eijcis nos hinc mitte nos in porcos, istud tamen non fuit orare, quia oratio est petitio decentium, demones tamen non petierunt hic bonum, sed malum. s. quod mitterentur in porcos ad occidendum eos: nam totus grex impetu facto præcipitavit se in mare, & mortui sunt in aquis ad duo milia porcorum. Mar. 5. preangerunt etiam hoc malo animo. s. vt per hoc nocerent Dominis porcorum: ergo non orauerunt in hoc, quia oratio est petitio decentium, sed solum fuit quedam petitio, & tamen non omnis petitio est oratio, demones ergo non orant, Angeli autem boni orant, quia ipsi cum sint boni bona volunt, & bono animo, & quia sunt concius, & conserui nostri Apoca. 19. de siderant nobis bona tanquam proximis, & qm ipsi sunt in charitate habent actum charitatis erga nos, & sic pro nobis orant, & pro existentibus in purgatorio, sicut orant sancti, qui sunt in vita eterna, & patet hoc primo, quia Angelis bonis non repugnat orare: duo enim requiruntur ad orationem. s. quod sit ens rationale illud, quod orat, cum oratio sit actus rationis, & etiam, quod non sit omnipotens, quia omnipotens per se omnia conferre potest, & non oportet, quod ab aliquo petat, qui autem non est omnipotens potest aliquid desiderare, quod non possit facere, & illud poterit petere ab alio, & sic orare poterit. Angelo autem competunt ista duo: est enim ens intellectuale, etiam non est omnipotens, quia hoc soli Deo competit: ideo orare potest.

Secundo patet, quia Angeli boni sunt nobis dati ad custodiam, & ideo est officium ipsorum in omnibus in quibus possunt procurare bonum nostrum. Psal. 90. Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant

diant te in omnibus vijs tuis, & precipue custodiunt nos dirigendo ad consequendum vitam eternam, quia ista est quasi tota ministratio eorum ad Hebæ, primo omnes sunt administratorij spiritus in mini, mi. propter eos. q. He. cap. 5. multa tamen sunt ad salutem nostram pertinentia, quæ Angeli per se non possunt exequi: ideo non est dubium quin in talibus Angeli custodes nostri orent pro nobis Deum.

Tertio patet, quia Angeli gaudent de bono nostro, & tristantur de malo nostro. De primo patet Luc. 15. gaudium est in celo super vno peccatore penitentiam agente coram Angelis Dei, idest, Angeli gaudent de penitentia peccatoris. De secundo patet Mat. 13. Angeli pacis amare stebunt, idest, stent vel tristantur Angelus boni de peccatis nostris per quæ perdimus vitam eternam, ad ipsos ergo pertinet pro nobis orare, quia nihil aliud requiritur ad hoc, quod quis pro alio orare velit, nisi quod placeat ei de bono illius, & tristetur de malo eius, quia tunc cooperabitur quibus modis poterit ad bonum illius, & sic orabit pro eo si alio modo non poterit prodesse ei.

Quarto patet, quia Angelus custos Perfarum, & Angelus custos Iudeorum pugnaverunt inter se viginti, & vno diebus. Daniel. 10. & hoc erat, quia quilibet procurabat bonum gentis sue, idest, sibi commissæ, & ista pugna non erat per realem violentiam, quia inter Angelos bonos non est discordia ad hoc, quod taliter pugnent, sed erat pugna in intentione, quia quilibet orabat Dominum pro gente sibi commissa, & mansit ista contentio quousque cognoverunt voluntatem Dei: ergo Angeli custodes orant pro illis, quia custodia eorum commissi sunt.

Quinto patet, quia Angeli dicuntur offerre orationes nostras Deo. Tob. 12. quando orabas cum lachrymis, ego obtuli orationem tuam Domino, & Apoc. 8. dicitur, quod ascendit fumus aromatum in conspectu Domini de manu Angeli, & dicitur ibi, quod ille erant orationes sanctorum: ergo Angeli orationes nostras Deo offerunt, & consequenter ipsi orabunt pro nobis, quia ad idem pertinet orationem presentate pro aliquo, & orare pro eo.

Ad primum dicendum, quod Angelis orare competit, & cum dicitur, quod soli nature rationali contententur.

Dicendum, quod non accipitur rationalis stricte prout distinguitur contra intellectivam, sed sicut nos solemus communiter accipere, omnis virtus vocatur rationalis, quæ est supra virtutes sensitivas, & corporales, & sic Deum vocamus rationalem, & Angelos rationales, ut dicit Porphyrius, sumus quidem nos, & Dij rationales, sed mortale additum separat nos ab illis: dicitur ergo quod orare competit nature rationali, ut excludatur omne, quod est infra naturam rationalem. s. pecora, & inanimata, non tamen id quod est supra naturam rationalem: quia ideo orare competit nature rationali, quia ipsa scit dirigere aliquid in finem, quod bruti nesciunt, & tamen istud excellentius facit natura pure intellectualis, ut Angeli: ergo perfectius competit eis orare quam nobis.

Ad secundum dicendum, quod ista ratio non probat Angelos non posse orare, sed quod pro se non orant, & hoc satis posset concedi, & tamen licet pro se non orent possunt pro nobis orare, & hoc sufficit, & ita est de Christo secundum humanitatem, quia nihil sibi deest cum habeat gloriam humanitatis perfectam, & tamen nunc est advocatus noster. prima. Jo. 2. & sic pro nobis orat. Aliter potest dici, quod Angeli possunt pro se orare aliquid, quia ut doctores asserunt gloria eorum erit perfectior post resurrectionem, non quidem ex adiunctione corporum, quia nulla habuerunt, sed

quia tunc omnia præterita intelligent in verbo. i. oēs res, quæ habent aliquo modo esse, nunc autem non intelligunt omnia, sed plura intelligunt superiores, quæ inferiores, & quidam ab alijs illuminantur, ut præcedenti cap. q. 44. dictum est, possunt ergo orare Angeli, quod adueniat eis illud complementum beatitudinis. Ad tertium dicendum, quod licet Angeli non mereant sibi nec nobis, possunt orare pro se, & pro nobis, vel saltem pro nobis, quia aliud est mereri, & aliud impetrare, possunt ergo impetrare sine merito, & tamen oratio dirigitur ad impetrandum, sufficit ergo quod possint impetrare ad hoc, quod pro nobis orent.

Aliter potest dici, quod Angeli ex meritis suis præcedentibus exaudiuntur pro nobis orantibus: nam licet nunc non mereantur, aliquando meruerunt suam beatitudinem, & tunc meruerunt, quod orantes pro nobis exaudirentur,

An oratio solum debeat ad Deum dirigi. Et quomodo dupliciter porrigitur oratio alicui. Quæst. LXXXVI.

QVARETVR quis orandus est. i. ad quem debet dirigi oratio. Aliqui dicunt, quod ad solum Deum, quia Damascenus dicit oratio est ascensus mentis in Deum, & iterum, oratio est petitio decentium a Deo, cum ergo hoc pertineat ad definitionem orationis, non poterit aliquis alius orari.

Item oratio est actus latriæ, sed nulli nisi Deo latria exhibenda est: ergo ad ipsum solum orandus est. Item virtus orationis consistit magis in intellectu, & affectu quam in voce, sic dicitur prima Corin. 14. orabo spiritu, orabo mente, etiam Augustinus dicit hoc negotium, idest, oratio plus gemitibus quam verbis agitur. solius autem Dei est cognoscere motum animi, mortui autem etiam qui sunt in vita eterna conceptus, & desideria nostra non cognoscunt: ideo ad nullum poterit fieri oratio nisi ad Deum, patet quia dicit Augustinus in lib. de cura pro mortuis agenda, nesciunt mortui etiam sancti quid agant vivi etiam eorum filij.

Dicendum, quod oratio non solum fit ad Deum, sed etiam ad omnes beatos, sive homines, sive Angelos, oratio tamen porrigitur alicui dupliciter. Vno modo quasi per ipsum implenda. Alio modo quasi per ipsum impetranda.

Primo modo oratio fit ad solum Deum, quia ipse solus est, qui potest totum, quod nos desideramus implere. Psal. 102. qui replet in bonis desiderium tuum, immo abundantius Deus potest complere desiderium nostrum quam nos possumus desiderare 2. Corin. 3.

Secundo modo oratio potest dirigi ad sanctos, & ad Angelos, non ut per eos Deus cognoscat petitiones nostras, quia Deus novit omnia, quæ nos petiti sumus etiam antea quam petamus, ut dicitur supra in litera, sed ut precibus, & meritis sanctorum orationes nostre sortiantur effectum, & ideo dicitur Apoc. 7. quod ascendit fu. aro, idest, orationes sanctorum de manu Angeli coram Domino, ista differentia ostenditur ex modo loquendi quem Ecclesia servat orando: nam a Deo petimus, ut misereatur nostri, ut cum dicimus, sancta Trinitas miserere nobis, a sanctis autem petimus, ut pro nobis orent, ut cum dicimus, sancte Petre ora pro nobis.

Ad primum dicendum, quod in definitione orationis solum dicitur, quod fiat ad Deum, quia in definitione solum ponunt ea, quæ per se competunt, & non accidentalia rei, de ratione autem orationis, est quod fiat ad Deum cum oia, quæ petimus per ipsum solum expleri

expleri possunt, & per eum solum expleri optamus, quod autem sunt aliqui mediatores vel intercessores ad obtinendum ea, quæ petimus est per accidens, ideo in definitione orationis non debet poni, quod sit, nisi ad Deum, quia ad sanctos non fit oratio, ut ad ipsos, sed tanquam Deo presentanda, vel oramus eos non, ut aliquid faciant, sed ut aliquid fieri a Deo petant, & ita oratio ad Deum solum est.

Ad secundum dicendum, quod latria soli Deo exhibetur, ideo quando oramus ei soli orationis cultum impendimus, quia ab ipso solo petimus obtinere, quod oramus, quia in hoc protestamur eum omnium bonorum nostrorum auctorem, & non exhibemus istum cultum sanctis, quos oramus intercessores nostros fieri apud dominum.

Ad tertium dicendum, quod oratio bene potest fieri ad sanctos etiam si solo corde fiat, quia ipsi bene novērunt hoc, nam licet mortui ea, quæ in isto mundo aguntur, cognoscere non possint considerata sola conditione naturali eorum, & maxime interiores morus cordis nostris, qui est presentibus sunt ignoti, sancti tamen mortui, ut dicit Gregor. 2. Moralium in verbo cognoscunt omnia, quæ decens est eos cognoscere de actibus nostris, unde ibi manifestatur actus nostri, & conceptus, & affectiones: maxime tamen pertinet ad sanctorum excellentiam ex quadam decencia, ut cognoscant petitiones nostras factas ad eos corde, vel verbo, ideo petitiones quas ad eos dirigimus quomodo docunque dirigamus, in verbo cognoscunt, & sic pro nobis orare possunt.

An ad aliquos sanctos, qui nondum sunt in patria possumus dirigere orationes nostras. Et an ad illos qui sunt in purgatorio. Quæst. LXXXVII.

QVARETVR an ad solos angelos orationes nostras, & ad sanctos dirigere possumus, tanquam ad intercessores, vel si possumus dirigere ad aliquos alios, qui nondum sunt in patria.

Dicunt quidam, quod sic, quia ad sanctos qui sunt in patria non dirigimus orationes, nisi in quantum sunt viciniore Deo, quam nos, quia Deus in illa, quæ sunt sibi magis propinqua in distantia perfectius radios suæ bonitatis emittit, ut dicit Dionys. sed sancti existentes in hoc mundo sunt viciniore Deo, quam nos, ergo etiam ad ipsos possumus orationes fundere.

Item illi qui sunt in purgatorio sunt Deo multum coniuncti, quia sunt in gratia, & sunt oēs impeccabiles, & iam certi de sua salute, & sic sunt in meliori statu, quam nos: ergo possumus ad eos orationes facere.

Item Greg. 4. dialogorum refert de Paschasio, qui miracula fecit post mortem, quod reuelatus est B. Germano Episcopo Capuano esse in purgatorio, & sic ad illos qui non sunt adhuc in patria potest oratio dirigi, & possunt nos iuvare, cum orantibus nobis ad eos Deus faciat propter ipsos miracula, ita ut exaudiat nos propter eos.

Dicendum, quod oratio in Deum solum dirigitur, tanquam in illum per quem explenda est, in sanctos autem, tanquam in eos per quos impetrandum est, quod petimus, & quia oratio nostra debet esse gratia, & gloria, quia ista sola petenda sunt, & ea quæ in ipsa dirigunt, impetrari tamen non potest beatitudo, nisi per illos qui illam habent, qui autem sunt in hoc mundo, vel in purgatorio nondum habent beatitudinem, ideo non potest fieri oratio ad eos, quod pro nobis orent, prout tamen fieri quædam petitio, vel supplicatio, ut orationibus suis nos adiuvent, istud autem est minus, quod orare ad eos pro hoc autem sciendum, quod nos possumus convenienter petere ab aliquo, quod pro nobis oret Deum si orare potest, qui autem sunt in vita eterna, & Aph. Toft. In Matth. Pars III.

qui vivunt possunt orare pro nobis, quod autem sunt in purgatorio non possunt pro nobis orare, patet de existentibus in purgatorio, quia si illi orant, & prodesset oratio sua nobis, esset nobis meritoria, & satisfactoria, sed neutrum istorum est.

Primum patet, quia existentes in purgatorio non possunt mereri, nec pro se, nec pro nobis, quia sunt iam in termino. Secundum patet, quia ipsi nondum satisfecerunt pro se, sed manent in pena quousque satisficiant, ideo non possunt pro nobis satisfacere, ut ostensum est supra q. 83. possent ergo existentes in purgatorio orare pro se, & pro nobis cum sint nature rationalis, & sciant formare petitiones, quia tamen sciunt, quod oratio ad nihil est utilis, non orant, & sic non est orandus, nec petendum villo modo ab eis quos scimus, vel putamus esse in purgatorio, quod pro nobis orent. De existentibus autem in paradiso, patet quod orare possunt, quia oratio sua, licet non sit nobis meritoria, non possunt mereri pro se, nec pro nobis, possunt tamen impetrare, quod petunt, & istud nobis sufficit. viventes autem per orationem suam possunt mereri, & satisfacere, tam pro se, quam pro alijs, ideo oratio sua prodesse potest alijs, tamen viventibus, quam mortuis: ex hoc patet, quod a sanctis quos credimus esse in vita eterna, & a vivis quos credimus esse bonos, petere possumus, quod orent Deum pro nobis, & tamen ad vivos non dicimur orare licet hoc ab eis petamus.

Ad sanctos autem orare dicimur, quando hoc petimus: ratio differentie est, quia orare ad aliquem dicitur quandam excellentiam eius ad quem oratur: ista autem competit eis qui sunt in patria, quia sancti sciunt voluntatem Dei quantum ad ea, quæ nos petimus a sanctis, & ipsi nihil petunt, nisi quod sciunt Deo placere, ex quo sequitur, quod oēs orationes existentium in patria exaudiuntur. viri autem sancti quoadiu sunt in hoc seculo, licet sint maioris meriti, & gratie quibusdam manentibus nunc in vita eterna, tamen voluntatem Dei aperte non cognoscunt quoadiu hic manent, ex quo sequitur, quod orationes eorum non semper exaudiuntur, quia interdum orabunt aliquid, quod est contra voluntatem Dei, quia nesciunt illam, & tunc non exaudiuntur. Et de illis qui sunt in vita eterna sumus certi, quod sunt accepti Deo: de illis autem qui manent hic quantumcunque sint sancti non est hoc certum, quod oia facta sua placeant Deo, quia possunt adhuc peccare, ideo sancti qui in patria sunt habent excellentiorem gradum quantum ad hoc, quod pro nobis orare possint, quam sancti qui hic vivunt, ideo ad sanctos qui sunt in patria oramus, ut pro nobis orent, ad illos autem qui hic manent non oramus, sed petimus, ut pro nobis orent, quia quidam maior honor impenditur ei ad quem oramus, quam ei quem petimus pro nobis orare, non est tamen dicendum ex hoc, quod orationes sanctorum existentium in patria sint semper efficaciores pro nobis, quia sanctorum orationes hic manent, & hoc quia regulariter a Deo meritorius quod homo facit pro seipso magis acceptatur a Deo, quam a Deo quem alij fecerint pro eo, & ideo aliquis pro se ipso orans poterit interdum magis sibi mereri, & magis proficere, quam si aliquis sanctus manens in patria oraret pro eo.

Secundo patet, quia etiam interdum aliquis de viventibus orando pro alio impetrabit sibi magis, & proderit, quam aliquis sanctus in patria manens impetrare posset, & patet quia dum viveret virgo in carne, & beati Apostoli, magis poterant per orationes suas prodesse cuicumque viventi, quam omnes sancti, qui tunc erant in patria, eodem modo potest nunc esse, quod sit aliquis tamen acceptus Deo, quod orationes suæ magis prosint viventibus, quam quorundam sanctorum in patria manentium,

Ad primum dicendum, q̄ quamuis sancti manētes in mundo sint Deo viciniore, quam nos, & orationes eorum acceptentur magis, quam nostrę: nondū tamen peruenerūt ad beatitudinem, ideo licet possint pro nobis orare non possumus orare eos, vt pro nobis orent, quia iste honor, scilicet orandi ad aliquem est maior, quam vt competere possit alicui uiuenti propter causam supra positam.

Alia causa potest esse, sc̄ quia si volumus, q̄ aliquis uiuens pro nobis oret, aut volumus ei significare, vt presentem, aliquando aut vt absentem petendo in mente, vel in voce, si primo modo non est oratio, sed allocutio quedam, vel deprecatio, si secundo modo nihil possumus significare uiuentibus, quia non intelligit affectus nostros, nisi verbo, vel motu expresserimus, & hoc in presentia, quia si absentibus loquamur non audiunt, sancti autem in patria manentes habēt hęc, quia licet sint absentes sciūt quid nos loquamur, & etiam affectus nostros, & conceptus quos in eos dirigimus nouerunt, vt dictum est præcedenti q̄, ideo ad eos proprie possumus orare, ad uiuentes autem nō possumus, & ista uidetur esse causa potissima quare dicimus orare ad beatos, & non ad uiuentes, si enim uiuentes aliqui a nobis longe positi uoces nostras audirent, & affectus nostros, & conceptus cognoscerēt, ita ad eos, sicut ab beatos oraremus.

Ad secundum dicendum, q̄ licet existentes in purgatorio sint iam impeccabiles, & de sua salute securi, non tamen sint in meliori statu, quam nos, quia sunt in maximis angustijs, vnde magis indigent, q̄ pro eis oremus, quam quod ipsi pro nobis orare possint.

Causa tamen potissima est, quia oratio sua nō potest nobis, nec ipsis in aliquo prodesse, vt ostensum est, ideo nunquam orant, alioquin non esset inconueniens quid ad eos aliquando orare possemus. Ad tertium dicendum, quod Paschasius, qui erat in purgatorio miraculum fecit eo, quod in miraculis non attenditur præcipue sanctitas eius, qui oratur, sed fides, & deuotio orantis: nam Dominus infra q̄. & Luc. 8. mulieri, quam sanauit a fluxu sanguinis dixit, fides tua te saluā fecit, & quia de Paschasio propter excellentiam meritorum, que habuerat in uita putabatur, quod esset in patria, ideo orabatur ad eum, talis oratio exaudiebatur propter fidem orantium, & etiam, quia Deus per hoc uolebat approbare sanctitatem Paschasij, q̄ uir sanctus fuerat, licet adhuc in purgatorio maneret, non tamen exaudiebatur oratio eorum, qui orabant ad Paschasium, quasi Paschasius in purgatorio existens oraret pro eis, quia pro nullo orabat, & si oraret esset oratio inutilis, sicut ceterorum existentium in purgatorio, vt supra ostensum est.

An oratio fiat ad Deum sub ratione personę, aut sub ratione attributi. Et an possimus orare vnam personam Trinitatis non orando omnes tres. Et quod Personę diuinę distinguuntur, & constituuntur proprietatibus relatiuis. Quest. LXXXVIII.

QUÆRITUR quando fit oratio ad Deum an sit sub ratione nature, siue attributi, aut sub ratione personę. Dicunt quidam, quod sub ratione personę, quia sic nos orare debemus, sicut Christus nos orare docuit, ipse tamen docuit nos orare ad patrem dicens, si quid petieritis patrem in nomine meo Io. 16. etiam ipse ad patrem orabat infra 26. pater si fieri poterit, a me caui. & Io. 14. dicitur ego rogabo patrem, & alium paraclitum dabit vobis, & Io. 4. dicitur pater tales adoratores querit, id est qui adorent eum in spiritu, oratio tamen per-

tinere ad illum cui exhibetur adoratio, ergo sub ratione personę patris adoratio fit. Item omnia, que pertinent ad essentialiam, siue ad attributa sunt communia tribus personis, ideo si ratione essentie oratio fieret ad Deum, fieret ad omnes tres personas simul, vel ad quacunque earum indifferenter, cum in quacunque sit tota essentia, & perfectio attributorum, & tamen ad Spiritum Sanctum non sunt orationes, sed ad patrem, vel ad filium, ergo ratione personę fit oratio.

Item patet hoc, quia non pertinet orare, & orari ad eundem, & tamen ad filium & Spiritum Sanctum pertinet orare: nam de filio patet Io. 14. ego rogabo patrem, & c. de Spiritu Sancto ad Ro. 8. Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, ergo non pertinet orari ad filium, & Spiritum Sanctum, sed solus pater, de quo nunquam inuenitur, quod orauerit ad aliquem, erit ad quem debeat orari.

Dicendum, quod oratio fit ad Deum non sub ratione personę, sed sub ratione attributorum essentialium, & patet, quia oratio fit ad Deum, vt per ipsum impleatur, quod petimus, istud autem implere pertinet ad potentiam, sapientiam, & bonitatem Dei: in quantum summe sapiens est, scit quomodo fieri debeat, id q̄ petimus, & intelligit illud etiam si secreto cordis nostri solum illud concipiamus.

In quantum vero est omnipotens potest abundanter facere, id q̄ petimus, in quantum vero est summe bonus dignatur concedere, q̄ petimus licet illud non meruerimus, ex parte, ergo istorum trium attributorum diriguntur orationes in Deum, ipsa tamen attributa ad essentialiam pertinent. Item patet, quia in oratione petimus aliquid a Deo, nemo tñ potest dare, q̄ non habet, & ideo oramus ad Deum, tanq̄ ad hñtē, id q̄ nos petimus sed id q̄ petimus est beatitudo, quia ipsa est caput omnium bonorum. Deus autem solus beatitudinē habet, tanq̄ solus essentialiter beatus, ergo ad Deum, tanq̄ ad beatum oramus. Item patet, quia in oratione aliquid nobis concedi a Deo poscimus: Deus tñ non habet aliq̄ habitudinē ad creaturam sub ratione personę, ideo est impossibile, q̄ sub ratione personę aliquid faciat, vel concedat creaturę, patet quia personę constituuntur, & distinguuntur proprietatibus relatiuis, sed proprietates personę solum ad seipsas referuntur, sc̄ paternitate, filiatione, & passiuā spiratione, sub his autē referri personam aliquam diuinam ad creaturas est impossibile, quia referretur tunc pater per paternitatem ad id cuius non est pater, & filius per filiationem ad id cuius non est filius, hoc autem contradictionem includit, ideo impossibile est personas diuinas sub ratione personalitatis ad creaturas referri, sed referuntur Deus ad creaturam, vt artifex, vt creator, vt gubernator, vt causa, & sub similibus relationibus, ista autem pertinent ad essentialiam, ideo Deus sub ratione personalitatis non potest referri ad creaturam, quia ratio personalitatis non est, nisi ad constituendum, & distinguendum in diuinis, referuntur ergo sub ratione alicuius attributi essentialis, & tamen oramus ad ipsum in quantum aliquid nobis concedit, vel facit, ergo oratio dirigitur in Deum non sub ratione personę, sed sub ratione essentie, vel attributorum essentialium, quę incidunt in essentialiam, & ob hoc non est magis orandum ad vnam personam, quam ad alteram, quia nihil est, quod nos petamus, quod possit vna persona sine altera conferre, sed omnes tres simul conferunt, tanquam sit vnum principium conferens, quia quantum ad essentialia per quę ad nos referuntur sunt omnes tres personę vere vnum, tanquam si essent vnica persona, quia non differt ad hoc esse vnica personam, vel multas cum non constituatur pluralitas per essentialia, sed orandum

est ad tres personas simul, vel ad Deum non inuocata aliqua persona specialiter.

Siquis autem oraret ad patrem solum, vel ad filium solum, quasi magis affectus ad vnam personam, quā ad alteram, peccatum grauissimum est, & ad heresim pertinet, quia præsupponitur vna persona melior altera, vel habens specialem bonitatem, q̄ falsum est, quia omnes tres simul habent vnica, & eandem essentialē bonitatem. Siquis etiam actualiter considerans de omnibus tribus personis orationem suam velit dirigere ad vnam personam, & non ad alteram, tanquam ab illa suscepturum aliquid, q̄ non ab alijs, ad heresim pertinet, quia præsupponit posse aliquid vnā personam, q̄ non possit alia cum sit eadem potestas omnium trium si quis etiam velit orare ad vnā personam non orando ad alias, quia vult vni dare istum honorem, & non alteri, ad heresim pertinet, quia orare ad vnam personam est, & eadem latria debetur omnibus tribus personis, dum latria debeat ratione essentie, quocunq̄ ergo modo quis oret ad vnam non ab alijs, ad alias, sed excludendo eas ab oratione suspicionem habet de heresi, quia videtur ponere gradus in trinitate, sicut posuit Arius, & Nestorius, sed orandum est ad omnes tres personas, vel ad Deum absolute non expresso nomine alicuius personę, vel si exprimimus nomen vnus personę, non debemus per hoc intelligere, q̄ alia personę sint exclusę, vel q̄ ad illam personam specialiter oretur, sed q̄ ad omnes tres fiat, licet vnica exprimat, & tunc bene potest fieri, quia eum oratio debeat ratione nature, quę ita perfecte inuenitur in vna persona diuina, sicut in tribus, potest oratio dirigi ad vnica nominatam. Et non intelligitur dirigi ad eam solum, sed ad omnes tres cum in ea inueniatur natura omnium trium, & substantia perfecte, interdum tamen ecclesia dirigit orationē ad vnā personam non nominando alias, quia orat pro actu alicuius appropriati alicui personę, & non alteri, vt quādo oratur pro gratia, vel charitate in illa oratione, vni creator spiritus, & in alia, nunc sancte nobis spiritus, oratur ad spiritum sanctum, quia charitas, & ardor attribuitur Spiritui sancto, & tamen non debet intelligi, q̄ sp̄s Sanctus solus ista conferat, quia tunc esset heresis, cum non possit dare per se aliquid, q̄ non dēt alię personę, & hoc caute inquitur in orationibus quas dirigit ecclesia ad spiritum sanctum, quia licet ad ipsum dirigat, tamen innuit id q̄ petit, etiam alijs personis conuenire, vt in illa oratione, veni creator spiritus, quia vocatur spiritus creator, & tamen rō creatoris omnibus tribus competit, vnde innuit, q̄ in hoc, q̄ petitur a spiritu sancto etiā alię personę cū eo conueniunt, & in alia oratione, nunc sancte nobis spiritus, licet ad ipsum solum sermo dirigatur, innuitur etiam ad alias pertinere personas conferre, q̄ petitur, vnde d̄ vnum patri cum filio. i. ex ea parte quę spiritus, pater & filius sunt vnum, id est vnus Deus cōpetit eis conferre quicquid petimus.

Ad primum dicendum, vno modo, q̄ pater accipitur non personaliter, sed essentialiter, & sic tota trinitas vocatur pater, sic dicitur infra in litera. Pater noster, & c. Luc. 11. & præced. c. dicitur pater vester cęlestis misericors est, & tamen non intelligitur ibi de persona patris, sed de tota trinitate. Et hoc potest conuenire, quia non d̄ si quid petieritis a patre meo, sed si quid petieritis a patre.

Aliter potest dici, q̄ accipitur pater personaliter per sola persona patris, non tamen innuit, q̄ ad solū patrem sit orandum, sed quia etiam ea, quę sunt essentialia sunt in alijs personis, quasi deriuata a patre cum alię duc̄ a patre procedant, & per istam processionē generationis, & spirationis accipiuntur torum quicquid

Aliter potest dici, q̄ accipitur pater personaliter per sola persona patris, non tamen innuit, q̄ ad solū patrem sit orandum, sed quia etiam ea, quę sunt essentialia sunt in alijs personis, quasi deriuata a patre cum alię duc̄ a patre procedant, & per istam processionē generationis, & spirationis accipiuntur torum quicquid

Aliter potest dici, q̄ accipitur pater personaliter per sola persona patris, non tamen innuit, q̄ ad solū patrem sit orandum, sed quia etiam ea, quę sunt essentialia sunt in alijs personis, quasi deriuata a patre cum alię duc̄ a patre procedant, & per istam processionē generationis, & spirationis accipiuntur torum quicquid

Aliter potest dici, q̄ accipitur pater personaliter per sola persona patris, non tamen innuit, q̄ ad solū patrem sit orandum, sed quia etiam ea, quę sunt essentialia sunt in alijs personis, quasi deriuata a patre cum alię duc̄ a patre procedant, & per istam processionē generationis, & spirationis accipiuntur torum quicquid

Aliter potest dici, q̄ accipitur pater personaliter per sola persona patris, non tamen innuit, q̄ ad solū patrem sit orandum, sed quia etiam ea, quę sunt essentialia sunt in alijs personis, quasi deriuata a patre cum alię duc̄ a patre procedant, & per istam processionē generationis, & spirationis accipiuntur torum quicquid

Aliter potest dici, q̄ accipitur pater personaliter per sola persona patris, non tamen innuit, q̄ ad solū patrem sit orandum, sed quia etiam ea, quę sunt essentialia sunt in alijs personis, quasi deriuata a patre cum alię duc̄ a patre procedant, & per istam processionē generationis, & spirationis accipiuntur torum quicquid

Aliter potest dici, q̄ accipitur pater personaliter per sola persona patris, non tamen innuit, q̄ ad solū patrem sit orandum, sed quia etiam ea, quę sunt essentialia sunt in alijs personis, quasi deriuata a patre cum alię duc̄ a patre procedant, & per istam processionē generationis, & spirationis accipiuntur torum quicquid

Aliter potest dici, q̄ accipitur pater personaliter per sola persona patris, non tamen innuit, q̄ ad solū patrem sit orandum, sed quia etiam ea, quę sunt essentialia sunt in alijs personis, quasi deriuata a patre cum alię duc̄ a patre procedant, & per istam processionē generationis, & spirationis accipiuntur torum quicquid

Aliter potest dici, q̄ accipitur pater personaliter per sola persona patris, non tamen innuit, q̄ ad solū patrem sit orandum, sed quia etiam ea, quę sunt essentialia sunt in alijs personis, quasi deriuata a patre cum alię duc̄ a patre procedant, & per istam processionē generationis, & spirationis accipiuntur torum quicquid

habent, & ideo fit quedam reductio ab alijs personis in patrem, vt dicit Hilarius. & propter hoc etiam pater dicitur principium totius Deitatis, & sic nos in patrem tanquam in principium, non de principio reducens Christus orare docuit ad patrem, sed forte melius erit, q̄ accipiat pater essentialiter, quia in forma orandi quā Christus tradidit accipitur pater essentialiter, & non personaliter. sc̄ Pater noster, & c.

Ad secundum dicendum, q̄ spiritui sancto cōpetit ex personali proprietate, q̄ sit donum, & non donator, & quia quādo oramus petimus aliquid nobis dari, vel fieri, non conuenit dirigi orationem in donū, sed in donatorem, oramus ergo vt detur nobis spiritui sancto, sed non oramus ipsum spiritum sanctum, quia pater, & filius illum donant.

Aliter potest dici, & melius, quod oratio ad omnes personas dirigitur, vel ad quamque earum per se, in quantum in qualibet perfecte reperitur tota essentia, & perfectio trium, & ita ecclesia dirigit aliquā orationem ad patrem, & aliquā ad filium, & in eandem ad spiritum sanctum, licet rarius ad eum, & tamen aliquā ad eū oratur, vt in illis duabus orationibus. I. veni creator, & nunc sancte nobis spiritus.

An oratio debeat fieri in secreto, vel in publico. Et quomodo oratio est duplex. Et quare Christus iussit orare in secreto. Quest. LXXXIX.

QUÆRITUR de loco orationis, & circa hoc est dubium. Primo an oratio debeat fieri in publico, vel in secreto.

Dicunt quidam, quod solum in secreto, quia cauere debemus imitari errantes, sicut dixit Christus de Ethnicis supra in litera, q̄ putant se exaudiri in multiloquio suo, & subdidit nolite ergo illis assimilari, & tñ hypocritę errabant in hoc, q̄ orabant in publico. sc̄ in synagogis, & angulis platearum, ergo etiam non debemus imitari eos, sed orare in secreto.

Item peccatum est agere cōtra formam traditam nobis a Christo, & tamen Christus dixit, tu autem cū oraueris intra cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem, ergo non est orandum in publico.

Dicendum, quod oratio est actus bonus in se, & ideo siue fiat in publico, siue in secreto, dum bona intentione fiat bene fiet, & non differt quantum ad se orari in publico, vel in secreto, sed solum differt quantum ad orantem, secundum quod potest impediri, vel adiuuari ex hoc, quod est orare in publico, vel in secreto, debet autem quilibet orare eo modo, & eo loco, vbi maiorem fructum, & deuotionem in oratione se assequi putat, & quia quibusdam vtilius est in secreto orare, consuluit Christus orare in cubiculo, alijs vero nullum præstatur impedimentum in publico orando, ideo illis competit orare in publico.

Sciendum autem, q̄ oratio cum sit secundum se bona conuenienter fit in publico, quia honesta voluit manifesta esse, solum autem turpe latere vult. Secundo, quia orare in publico pertinet interdum ad maiorem charitatem, & fructum: in quantum orans non solum orat, sed etiam alijs orandi exemplum tribuit, & hoc modo, & hac intentione Christus suā sit opera nostra facere palam præcedenti capitulo, luceat lux vestra coram hominibus, vt videant bona opera vestra.

Tertio, quia hoc prodest ad maiorem Dei cultum & laudem, est. n. oratio actus latrię, & pertinet ad diuinum honorem, & tñ Deus magis laudatur ex operibus nostris, qñ illa innotescunt alijs. præceden. capitulo.

videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, & 1. Pet. 2. conuersionem vestram inter gentes habentes bonam, vt ex bonis operibus vos confiderantes glorificent Deum.

Quarto, quia scriptura suadet in publico orare Psal. 1. narrabo nomen tuum fratribus meis, & in me. eccl. lau. te. i. in medio multitudinis, & Psal. 25. in ecclesiis benedicam te domine, & Psal. sexagesimo septimo, in ecclesiis benedicite domino, & hoc propheta ad Dei laudem pertinere existimat dicens, vota mea red. in conspe. omnis popul. eius. Psal. 135. ergo corā multitudine orare bonum est.

Quinto, quia per hoc aufertur suspitio male sentitē di, quia si quis nunquam oraret in publico putaretur de Deo male sentire, & contemere totum diuinum cultum, & tamē quilibet debet sollicitē agere ne proximis scandali occasionem tribuat.

Sexto, quia si orare in publico non esset bonū, non instituisset Deus orationis loca, in quibus congregarentur homines ad orandum, & tamen in veteri testamento instituit Deus sanctuarium, ad quod conueniebant omnes Israelitæ ter in anno. Exod. trigesimo tertio, & trigesimo quarto capitulo, instituit etiam synagogas per singula loca, Apostoli etiam in nouo testamento instituerunt ecclesias, in quibus conueniebāt ad orandum fideles, vt innuit prima Corinthiorum vnde decimo, & decimo quarto, ergo bonum est orare in publico.

Pro hoc autem sciendum, quod oratio est duplex, quædam est oratio necessaria, quæ fit a ministris ecclesiæ, & exhibetur Deo nomine totius communitatis, quia cum non possit tota communitas simul Deo vacare orando, & exhibendo alios actus latræ, dat ministris loco sui quorum sit officium vacare Deo, & his constituitur victus de communibus expen. & e. Ierem. lxxviii, scilicet de decimis, primitiis, & oblationibus fidelium: istud autem obseruatur in nouo testamento, quia Deus sic instituerat in veteri eligens sibi Aaron, & filios suos, & deinde fecit, quod totus populus offerret ei Leuitas loco primogenitorum suorum, & in super pecuniam daret. Numer. 3. & octauo capitulo, & pro omnibus istis ministris dabat populus decimas, & oblationes, & alia iura ad sustentationem ipsorum. Numer. decimo octauo, ita nunc ministri loco communitatis ponuntur, & de bonis communibus sustentantur, & quia orationes quas ipsi fundunt sunt nomine communitatis, decuit vt manifeste fierent, vt tota communitas hoc perciperet, & sic orationes ministrorum ecclesiæ in publico fieri debent.

Alia sunt orationes non necessariae, vt illæ quas singuli faciunt, & de istis dicendum, quod possunt fieri in publico, vel secreto, sicut viderit quilibet expedire sibi, quidam enim sunt qui in publico non impediuntur orare, & istis conueniens est orare in publico: est autem duplex impedimentum vnum, quando impedit quis in oratione, aliud quo impeditur in fructu orationis. De primo patet, quia aliqui sunt qui si viderint alios presentes, nihil possunt atrente dicere, sed diuertitur mens eorum, & diagatur, & istis bonum est in secreto orare. De secundo patet, quia quidam & si non impediuntur ab oratione, vel orationis attentione, sunt tamen mente infirmi, & facile subintrat, & extollit eos inanis gloriæ amor, qui licet in oratione non impediuntur, orationis tamen fructum perdunt, & ideo istis melius consultum est in secreto orare, hoc enim Christus voluit dicens: intra cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem, scilicet tibi nemo orantem impedit, vt diuertatur attentio: nulla etiam insurgendi inanem gloriam occasio aderit, qui tamen his non tangitur, & præcipue, quia inanem

gloriam contempserit multum fructuose, & laudabiliter in publico orat, scilicet in loco ad hoc constituto, nam alibi orare, vt in plateis, & in concursu viarū laudabile non est, quia hoc manifeste iudicaretur ad superstitionem, vel ad inanem gloriam pertinere, & p hoc proximi scandalizarentur.

Ad primum dicendum, quod Christus non vetuit orari in publico absolute, sed solum orare eā intentione, vt ab hominibus videamur, & laudemur: nam dixit hypocritæ amant in synagogis orare, vt videantur ab hominibus, sic dicit Chrysostomus super Matthæ. puto autem non ad locum hoc refert Dominus, sed ad propositum orantis: in conuentu enim fidelium orare laudabile est: sic dictum est in ecclesiis benedicite Deum, qui ergo sic orat, vt ab hominibus videatur non Deum aspicit, sed homines, & ideo quantum ad propositum suum in synagoga orat, cuius autem orantis mens solum aspicit Deum, quamuis in synagoga, oret apud se tamen in secreto videtur orare. eo ergo proposito in conuentu vetat orare, vt a conuentu videatur, & in hoc peccant illi qui in oratione sua, quam in publico faciunt aliquas caeremonias nouitatum foris præterdunt ad quas carerit aspicunt, & ideo videntur isti orare, vt videantur ab hominibus. Et si hac intentione non egerint etiam malum agunt, & indiscretè agunt, quia per has nouitates publice introductas cæterorum oculos in se conuertunt, sic dicit Chrysostomus super Matthæ. orans nihil nouum faciat, quod aspiciant homines, vel clamando, vel peccatis percutiendo, vel manus expandendo, scilicet nihil autem nouitatis faciendū, nec gloriam ab hominibus appetendo quis in publico orat non est increpabile, sic dicit Aug. lib. de sermo. do. non autem videri ab hominibus nefas est, sed ideo hoc agere, vt ab hominibus videaris.

Ad secundum dicendum, quod Christus non dedit nobis istam formam orandi clauso cubiculo, quia si ad hoc nos velit obligare, sed consilium fuit pro eis qui infirmi sunt, & timeant inanem sibi gloriam insurgere, quam si non timeant, nihil differt orare in publico, vel in secreto, sic dicit Hieronymus super Matthæ. supra hoc verbo intra cubiculum, scilicet hoc simpliciter intellectum erudit auditorem, vt vanam orandi gloriam fugiat. potest esse vile. orare in secreto ad augmentum fidei, vel potius ad excusandum errorem, quia aliqui putabant Deum res nostras ignorare, vel constare de eis, nisi cum his testibus confirmaremur. Cum autem quis in secreto orat ostendit se credere, quod Deus secreta sciat, & quod testibus e pud eum opus non sit, sic dicit Cyprianus, in abditis locis orare magis conuenit fidei, vt sciamus dominum, vbi que esse presentem, & maiestatis suæ plenitudine occulta penetrare. aliqui tamen intelligunt hoc figuratè, scilicet per cubiculum cor nostrum per ostium cubiculi carnalem sensum, qui ad orationem nostram pertinere non debet, scilicet, quia nihil carnale in oratione petere debemus, & cum oramus omnes carnales cogitationes a nobis debemus abicere, sic dicit Augustinus libro de sermo. domini, vel per cubica nostra sunt intelligenda corda nostra, de quibus dicitur, quod dicitis in cordi. ve. & in cu. ve. compun. ostium est carnalis sensus, foris sunt omnia temporalia, quæ per sensum cogitationes nostras penetrant, & turba vanorum phantasmatum orantibus obstreperunt: melius tamen accipitur ad litteram, quod sit consilium pro infirmis mente orare intra cubiculum.

An aliquis locus sit determinandus ad orationem. Vbi de templo Apollinis in Delpho. Et de causis propter quas laici habere debent locum determinatum ad orandum. Vbi explicantur pulchra verba, quæ dixit Christus Samaritanæ de adorando, nec in monte, nec Ierosolymis. Quæst. XC.

Quæretur an sit determinandus aliquis locus ad orationem, vel sit equaliter vbiq; orādū. Dicunt quidam, quod nullus locus debeat determinari, quia Ioannis quarto, dixit Christus Samaritanæ, venit hora, qñ nec in monte hoc, nec in Ierosolymis adorabitis patrem, & eadem ratio videtur esse de omnibus locis, quod Christus expressit ibi dicens, venit hora, quando veri adoratores adorabit patrem in spiritu, id est spiritualiter, & tamen adoratio spiritualis non respicit aliquem determinatum locum, ergo non est aliquis locus determinandus, & patet magis, quia Christus dixit spiritus est Deus, & eos, q adorant eum oportet in spiritu adorare, id est sicut ipse est spiritus, ita spiritualiter est colendus, nō respiciendo tempora, nec loca. Et, qñ de adoratione intelligēdū est etiam de oratione, quia vtrunque simul. Itē patet, quia oratio exterior ordinat ad interiorē orationem, & est propter illā, sed interior oratio fit ad Deum, vt vbi que existentem, ergo exterior oratio non requiret determinatum locum. Item si determinatus locus deberet esse in oratione hoc esset, quia Deus alicubi nos audiret, & alibi non, sicut qui alicui loquitur accedit ad ipsum, quia de longinquo audire non potest, vel quia forte loca aliqua conferunt aliquid ad exauditionem orationū ad quam alia non conferunt, neutrum tamen est.

De primo patet, quia Deus vbi que est, & ideo non magis in vno loco, quam in alio audit: etiam non est, secundum quia loca non continent aliquam virtutē ad hoc, q Deus exaudiat nos, nec ad hoc q aūs noster disponatur ad orandum conuenienter, quia ista est operatio spiritualis, quæ loco conuenire non potest: maxime quia est operatio virtutis infinitæ, q nec loco, nec corpori competit.

Dicendum, q ad orationem directe locus non cōfert, vt nunc tangebatur, gentiles tamen qui circa naturam deitatis errabant putantes eam esse finitam, & etiam conuenire corpori, credebant virtutē diuinam esse alicubi, & non alibi, vel potius alicubi, quā alibi, & isti determinarent locum ad orandum, ita q crederent se exaudiri ibi, & non alibi, ita innuit Lucan. li. 3. loquens de templo Apollinis Delphici vbi mirabilia responsa dabantur ingrediente femina virgine sacerdotē Apollinis in quoddam antrum, vel caueā, nam tunc arripiebatur, & velut amens ferebatur, & respondebatur veritates occultas: dixit enim Lucanus in loco illo diuinam esse virtutē, quæ hoc faceret, & ideo gentiles illic ibant ad accipiendā responsa, & non ad aliū locum, quasi ibi solum, vel præcipue diuina virtus esset. hæc autem paganorum insania fuit, nos autē qui veritatem clare nouimus scimus vbi que esse Iere. 23. scilicet occultabitur a me vir, & ego non videbo eū, quoniam coelum & terram ego impleo, & propheta. Psal. 138. Dicit quo ibo a spiritu tuo, & quo a facie tua fugiam? si ascendero in celum tu illic es si descendero in infernum tu ades, si sum. pen. me. dilu. & habitata. in exte. ma. etenim illuc ma. tu. dedu. me. vbi que ergo ad Deum orari potest, quia vbi que est, & exaudire potest, loca etiam nihil conferunt ad hoc, q oratio nostra exaudiat, quia ex sola Dei bonitate prouenit, q petitiones nostras exaudiat, quia etiam si ista petierimus non obligat nobis illa dare, quia Deus

ad nihil tenetur. Quamquam ergo Deus dat ex sola bonitate, & liberalitate, voluntatem tamen Dei nulla virtus corporalis cogere potest, nec inclinare, ideo loca nihil conferunt secundum se ad hoc, q orationes nostræ exaudiantur. Etiam nihil conferunt loca ad disponendum animum nostrum directe, vt melius oret, quia loca, & corpora non communicant cum ratione nostra, quæ est pure incorporea, ideo non possunt eam disponere ad orādum, maxime quia virtus, quæ disponit mentem ad orandum diuina est, quia Deus qui orantes exaudit oraturos concitat ad petendum, non est ergo aliquid in loco, propter q debeat specialiter locus eligi ad orandum in ipso.

Sciendum tamen, sicut dictum est præceden. quæstione, quod oratio est duplex, quædam est oratio necessaria, sicut est oratio ministrorum ecclesiæ. Alia est oratio spontanea, sicut oratio priuatorum. De prima dicendum, quod sicut requiritur eam esse in publico, vt communitati pro qua fit innotescat, ita debet esse in loco determinato, quia aliās non posset bene innotescere si liceret ministris ad libitum eorum orationis locum mutare, & esset aliquid valde inordinatum, & ob hoc Deus approbavit, immo ipse instituit iubens fieri sibi sanctuarium. Exo. vigesimo quinto, & vigesimo sexto capitulo, & postea factū est templum Salomonis a Deo iubente, ad quod totus Israel concurrebat, tertio Regum octauo capitulo, & secundo Paralipomenon sexto capitulo, & in isto loco manebant ministri laudes diuinas semper decantando, sic etiam in nouo testamento ecclesiæ sunt institutæ in quibus ministri diuinis laudibus, & orationibus vacant.

De oratione priuatorum dicendum, q sicut non obligantur orare in publico, vel in secreto determinate, vt ostensum est, præceden. q. ita nec obligantur in loco aliquo determinato orare, sed possunt orare in domibus intra cubiculum, vt Christus dixit, vel vbi que que voluerint, fuit tamen pro orationibus priuaris eū conueniens locum instituire, quia licet non teneantur priuati ibi orare, est conueniens ibi orare, potius quam alibi, vel saltem potest ad aliquid prodesse. Et ideo non solum ministri ecclesiæ, sed et laici ad orandum in ecclesia conueniunt, sic ostendit Apst. 1. Cor. 14. dans modum quō viri, qñ conueniunt in ecclesia orare debeant, q non se impediunt mutuo, & istū modum Christus approbavit, nam in veteri testamento, præter sanctuarium dñi, q erat vnicum in tota terra Iudæorum, in singulis locis erant synagogæ, in quibus Iudæi conueniebant ad orandum, & ad doctrinā legis, Christus autē oibus diebus sabbati ibat ad synagogam, sic dicit Luc. 4. q cum esset Christus in Nazareth, vbi erat nutritus, intrauit secundum consuetudinem suam die sabbati in synagogam, & sic innuit, q etiam oēs fideles diebus festis in ecclesias conuenire deant ad orandum, quia non sine causa illud fuit de Christo expressum. Sunt autem aliquæ causæ propter quas etiam laicis conueniat esse locum determinatum ad orandum.

Prima est, quia quando venerint in locum illum locus ipse monet eos, vt orent, nam ideo vocatur domus orationis. Isa. 66. domus mea, domus orationis vocabitur, vnde ibi nihil aliud facere licet, nisi orare, sic dicitur 42. dist. c. oratorium. si nec ibi quidquam aliud geratur, aut contractetur, q q diuinis ministeriis cōueniat. Et ideo dicitur oratorium hoc, vt fit q dicitur sicut vocatur oratorium, ita sit oratorium, q nihil aliud fiat ibi, nisi orare, & ea quæ nomine orationis cōprehendi possunt, si legere, & audire diuina verba, & sacra misteria tractare, sic etiam dicit August. eadem distinction. c. in oratorio. In oratorio præter orandi,

Et pfallendi cultum penitus nihil agatur, vt huic nomi-
mini opera iugiter impensa concordent, vnde si ali-
quid aliud agatur in oratorio. in ecclesia cōqueritur
Deus: sic dicit Christus Io. 3. quando ementes, & ven-
dentes de templo eiecit. f. domus mea. spelūcam latronū. f.
constituendo locum emendi, & vendendi, vnde non
permittēbar, nec saltem vas transferri per templum.
Marc. c. 11.

Secunda causa, vt deuotius fideles orent, quia ipse
locus incitabit eos, nam licet locus secundum se, ni-
hil conferat ad bene, vel male orandum, tñ qñ sciunt
locum specialiter esse constitutum ad hoc deuotius
agunt, quā alibi agerent, quia locum esse ad hoc de-
terminatum confert quandam auctoritatem, & pp
hoc solent talia loca specialiter consecrari per epi-
copum ceremonias, vt ex hoc cōcipiant orātes quā-
dam deuotionem specialem.

Tertia est, quia licet locus virtutē nullam habeat
placet Deo interdum propter meritum alicuius, vel
pp aliquam aliam causam ceteris paribus exaudire
magis orantes in quibusdam locis, quam in aliis, sic
fuit de templo Salomonis. 3. Re. 8. & 2. Paralip. 6. nam
ipse petiuit a Deo, q orantes in illo loco exaudirent,
& specialiter expressit quādam, in quibus maxime
exaudirentur, & Deus concessit ea, quæ Salomon pe-
tiuit, & tunc populi hoc scientes concipiebant ma-
iorem deuotionem orandi ibi, quā alibi, & ex hoc exau-
diebantur, & si nulla causa alia esset, hoc in rarum est,
nec oportet asserere loca aliqua in quibus Deus mag-
is hoīes exaudiat, quam in aliis, nisi in quibusdā lo-
cis sint sepulchra sanctorum. Et ad ostēsiōē sanctita-
tis eorum orantes ibi exaudire vult, & ab egritudini-
bus sanare, potius quam alibi. Nam istud frequētissi-
mum est: alia autem vbi nō apparent aliqua talia, de-
mentissimum est dicere, q in vno loco potius exau-
diatur oratio hominis, quam in alio.

Quarta est, quia in ecclesia qui est locus determina-
tus ad orandum sunt sacra misteria, & alia sanctitatis
signa, quæ homines multum mouent ad deuotionē.

Quinta est, quia dato loco cōi ad orandum conue-
niunt illuc oēs, tam perfecti, q̄ imperfecti, & licet q-
dam imperfecti, & frigidi, vel tepidi p se nō moueant
ad orandum: videntes tñ eos qui perfecti sunt deuote
orare, incitabuntur ipsi ad orandum.

Sexta est, quia in loco cōionis orant, & cōcurſu mul-
torum fit oratio magis exaudibilis, quia infra 28. dicit,
vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo
in medio eorum sum, & iterum dico vobis, q̄ si duo
ex vobis consenserint super terram de omni re, quā-
cunque petierint fieri illis a patre meo, fuit ergo con-
ueniens esse locum aliquem determinatum ad oran-
dum, non solum pro ministris qui orant pro cōmu-
nitate, sed etiā ad orationes priuatas, licet priuati non
obligantur ibi orare quando cūque orauerint, si quis
autem putat inutile esse conuenire in ecclesia ad orā-
dum, tanquam non sit bonum, vel melius sit orare in
domo, quam in ecclesia ad hanc finem pertinet, sicut di-
citur. 30. distinet. c. si quis docet domum Dei contem-
ptibile debere esse, & congregationes, quæ in ea sūt
anathema sūt.

Ad primum dicendum, q̄ Christus per illud non
indicauit, q̄ tempore noui testamenti non deberet eē
aliquis locus determinatus ad orandum, quasi hoc
esset spiritualiter orare, sed innuit, q̄ adueniente nouo
testamento cessare debebat ritus iudaicus, quāntū
ad omnes ceremonias, & quia erat quādam ceremo-
nia iudaica orare in Ierusalem, & facere ibi sacrificia,
ita quod non liceret alibi sacrificia fieri. Deuterono.
12. & 16. Samaritanis autem erat cetera omnia orare, &

facere sacrificia in templo constructo in monte Ga-
rizim, ostendit Christus, q̄ vtrunque cessare debebat,
& apparet manifeste, q̄ Christus non loquebatur ibi
de loco, vel oratione, sed potius de ritu sacrificiorū,
& pater quia Christus respondit ibi ad quæstionē Sa-
maritanæ. san. esset adorandum Ierusalem, vel in
monte illo, id est in templo Garizim. Et tamen non
erat dubium inter Iudæos, & Samaritanos de loco
orationis, quia Iudæi concedebant orationis locum
esse vbiq̄ue, & in omnibus ciuitatibus, & locis syna-
gogas habebant, vt innuit supra in litera vbi dicitur
de hypocritis, quod amant in synagogis orare, & in-
fra c. 23. vbi Christus nominat multas synagogas Iu-
dæorum, & in multis alijs locis, locus autem sacrifi-
ciorum erat, vnicus, f. templū dñi in Ierusalem: Samari-
tani aut habebāt aliud tēplū in monte Garizim, q̄ per
dissensionem quādam Iudæorū factū est, vt dicit Io. 4.
& in illo faciebant sacrificia, & omnes ritus quos Iu-
dæi faciebant Ierusalem, & sic erat contentio Iu-
dæis, & Samaritanis, asserentibus Iudæis debere fieri
ritus istos solum in Ierusalem, Samaritanis autē asse-
rentibus debere fieri in templo montis Garizim, &
de hoc voluit mulier certificari a Christo, q̄ agnouit
eum esse prophetam, & tunc Christus dixit, q̄ venie-
bat hora in qua, nec in Ierusalem, nec in mōte illo ado-
raretur, f. quia adueniente nouo testamento cessat
oēs ritus ceremoniales sacrificiorum, & ita factum
est, quia in vno loco nunc exhibentur tales ceremoni-
e, de oratione aut Christus nihil dixit, ideo illa vbi-
que manet, & propheta hoc significauit annuncians
cessaturā sacrificia Iudæorum, & q̄ in omni loco offer-
retur alia sacrificia, & orationes ab alijs gentibus Ma-
lachi. 1. nō est mihi voluntas in vobis dicit dominus,
& munus nō suscipiam de manu vestra, ab ortu enim
solis vique ad occasum magnum est nomen meum
in gentibus, & in omni loco offertur nomini meo
oblatio munda.

Ad secundum dicendum, q̄ licet oratio interior
non respiciat locum, nec tempus, sed Deum absolute
vbiq̄ue existentē, oratio tamen exterior, quia consi-
stit in quibusdā signis sensibilibus, & particularibus,
necesse est, qd in loco & tempore fiat, q̄ in fiat hoc
tempore, vel loco ponus, quā illo non est simpliciter
de necessitate orationis, & tñ fuit conueniens locum
dari pp causas supradictas. Ad tertium dicendum, q̄
non oratur in loco determinato, quasi Deus ibi sit, &
non alibi, vel magis, quā alibi, aut magis ibi exaudiat,
quam alibi quantum est ex natura loci, sunt tamen
aliquæ cōmoditates pp quas conuenientius est locū
esse determinatum ad orandum, quam incertum.

An orans debeat conuertere vultum ad orientem dum orat,
vel ad occidentem. Quæst. XCI.

QVAERETUR cum sit conueniens locum
esse determinatum orationi, quæ debet
esse positio orantis: nam necesse est, quod
orans conuertat vultum suum ad aliquam
partem, an debeat potius ad vnā, quam ad alteram
conuertere, & quia communiter oratur contra ori-
entem est dubium an sic orari debeat. Aliqui dicūt, q̄
occidentem debeat orari, quia idem Deus est ad quē
oratur in nouo, & in veteri testamento, & tamen in
veteri testamento oratio fiebat versus occidentem,
quia in sanctuario erat domus sancti Sanctorum ad
occidentem, & ostium tabernaculi ad orientem, vt
innuitur Exodi vigesimo sexto, & sic intrabatur per
partem orientalem: etiam orabatur contra occiden-
talem, scilicet contra sancta Sanctorum, quia ibi
dicebatur

dicebatur esse gloria Dñi. f. Deus sedens super chern-
bin vocabatur oraculum. Leui. 16. eo q̄ partem illā
orandum erat, sic igitur nos orare debebimus.

Dicendum, q̄ licet necesse sit orantem hēre aliquā
positionem secundum se, tñ nihil confert ad oronem
orare versus occidentem, aut meridiem, orientē, vel
aquilonem, quia non est aliquid vtilitatis, q̄ accresce-
re possit orationi ex his. Et licet sicut dictum est præ-
ced. q. determinatio loci non est necessaria simplici-
ter ad orationem, tñ aliquāter erat conueniens, & rea-
liter confert, & adiuuat orantes propter multa ibi di-
cta: determinatio autē positionis, nec secundum se,
nec per accidens confert aliquid realiter ad oronem,
ideo ad hoc non est multum aduertendum, nisi quis
faceret hoc propter aliquam superstitionem, vt si pu-
taret orationem factam versus talem, vel talem partē
exaudiri, vel non exaudiri, quia versus talem partē fit.
Nam istud est superstitio detestabilis. f. putare ibi esse
virtutem, vbi nulla est.

Obtinet tñ consuetudo cōis ecclesie orari q̄ orien-
tem, & ideo capita ecclesiarum constituuntur versus
orientem, vt existentibus in ecclesia versus orientem
orare necesse sit, hēt aut ecclesia consuetudinē istam
ad quādam decentiam propter aliqua.

Primo propter ostensionem diuinę maiestatis: nā
oramus ad Deum omnipotentem, ideo versus illam
partem orare debemus in qua ipse magis esse vī, & li-
cet ipse vbiq̄ue sit equaliter, quia tñ operatio sua ma-
nifestatur magis in quibusdā partibus, quam in aliis
versus illas magis orandum est, quia ibi magis esse vī
ostenditur tamen nobis Dei maiestas ex gubernatio-
ne mundi ad quam præcipue confert motus celorū,
& quia motus suus habet principium suum in orien-
te, videtur motor esse in oriente, ideo versus orientē
orandum est.

Apparet hoc, quia motus talis indicat nobis diuinā
maiestatem. Plal. 18. Coeli enarrant gloriam Dei, ver-
sus orientem ergo oratur. Et sic Iudæi, quia putabant
specialiter Deum esse in templo Salomonis, quando
erant extra Ierusalem, orabant versus templum illud.
3. Reg. 8. & 2. Paral. 6. Daniel quoque existens in Ba-
bylone apertis fenestris domus suæ, tribus temporibus
in die flebat genua, & orabat contra Ierusalem
Danielis 6.

Secundo fit hoc propter paradysum, qui a parte o-
rientis constitutus est Gen. 2. vbi dicitur litera nra plan-
tauerat Dominus a principio paradysum, dicitur litera
hebraica ab oriente paradysum, & idem est, quia oriēs
est principium terræ, sed hoc intelligitur de terrestri
paradiso, in quo Adā moratus est, & peccauit, & non
de celesti, quia celestis est in celo empyreo, & non de-
terminamus illi aliquam partem: quia tamen per ter-
restrem paradysum celestis ostenditur oramus versus
orientem, vbi est paradysus terrestris, vt per hoc ostē-
damus in oratione, nihil nos petere, nisi vitam æter-
nam, quæ paradysus dicitur.

Tertio fit hoc propter Christum qui vocat oriēs, E
quia ipse est lux mundo oriens Luc. 1. visitauit nos o-
riens ex alto illu. hi. qui in tenebris sedent, & etiam
vocat Christus Zacha. 6. Vir oriens, etiam ascensus
suus in celum dicitur fuisse versus orientem, Plal. 67.
Qui ascendit super celum celi ad orientem, et aduen-
tus suus ad iudicium expectatur futurus a parte orien-
tis, infra 24. scilicet sicut fulgur exit ab oriente, & ap-
paret vsque ad occidentem, ita erit aduentus filij ho-
minis. Ecclesia ergo ista, & similia attēdit, vt orare ver-
sus orientem introduceret, si quis tamen oret versus
quamcūque partem orbis, dum tamen non in con-
temptum ecclesiasticū ritus nihil differt, q̄ verū est in
orationibus priuatis, secus autem est in orationibus
Alph. Toft. in Matth. Pars I II.

ministrorum ecclesie: quia ipsi habent iam determi-
natas ceremonias orandi, quantum ad locū, & quan-
tum ad positionem, vt quia euangelium legatur in ta-
li loco, & epistola in tali, hæc. n. omnia tanq̄ recte insti-
tuta ab ecclesia tenentur obseruare ministri.

Ad argumentum dicendum, q̄ orare versus occi-
dentem fuit cetera legis veteris, & nunc eā ob-
seruare non tenemur, nec valet cum dñ, q̄ erat idem
Deus, ergo debet eodem modo orari ad ipsum, quia
tunc sequeretur, q̄ cum ipse dederit legem veterē, q̄
esset nunc obseruanda, q̄ falsum est cū potius sit nūc
peccatum obseruare illam ad Galat. 4. & 5. f. Dies ob-
seruatis, & tempora: timeo, q̄ sine causa laborauerim
in vobis, id est inutiliter, & vocant dies, & tēpora festa
Iudæorum, & iterum. si circūcidimini Christus nihil
vobis prodest. Et nō est increpabile, q̄ ista mutantur
secundum conditionem temporum, & gentiū, extra
de consang. & affi. c. non debet, ideo vt non coincide-
mus cum Iudæis conueniens fuit, q̄ nō orarem vs
sus eandem partem versus quam Iudæi orabant, maxi-
me quia non erat generale Iudæis orare versus occi-
dentem, nam quando erant extra orabant versus Ie-
rusalem, siue illa esset ad orientem siue ad meridiem,
siue ad aquilonem. 3. Reg. 8. & 2. Paralip. 6. sic patet de
Danielle qui existens in Babylone orabat contra Ieru-
salem Daniel. 6. & tamen Ierusalem est ad partē me-
ridianam respectu Babylonis, nam respectu Ierusalē
est Babylone aquilonaris Iere. 1. ab aquilone pandetur
omne malum super habitatores terre, & loquitur de
Nabuchodonosor rege Babylonis, ergo e contrario
Ierusalem est meridiana respectu Babylonis; & sic et
ipsi Iudæi poterant orare versus quamcūque partē.
Causa aut quare Deus iussit in sanctuario orari cōtra
occidentem forte fuit, quia gentiles orabant versus
orientem, nam ipsi adorabant Solem, & Lunā, & cæ-
tera astra. Sap. 13. motus autem istorum est ab orien-
te, ideo illam partem respiciebant, Deus aut voluit
valde distrahere Iudæos a cultu corporum celestium
dicens, q̄ illa non timeant, nec honorarent, sicut gen-
tiles Iere. 10. iuxta vias gentiū nolite discere, & a signis
coeli nolite metuere, quæ timeant gentes, quia leges
populorum vanæ sunt, & intantum voluit distrahere
Iudæos ab hoc, q̄ iussit ne aspicerent Solem, & Lu-
nam, & cetera astra, vt errore decepti non colerent
ea Deuteronom. 4. nunc autem non est eadem suspi-
tio, nec idem periculum in nobis, sicut in Iudæis, ideo
licitum est versus orientem, aut quamcūque aliam
partem orare.

An oratio sit conueniens cum Deus cognouerit quid homo ora-
turus sit, & ad quid prodest. Et an per orationes im-
mutetur diuina dispositio, & ordo. Et quod
utilitates sunt septem, quæ de
oratione promouunt.
Q. XCII.

QVAERETUR circa hoc, q̄ dicitur in litera:
sicut n. pater vester quid opus sit vobis, an o-
ratio sit homini conueniens.
Aliqui dñt, q̄ non, quia oratio cum sit
quædam petitio non vī esse conueniens, nisi ad inti-
mandum id quod indigemus ei a quo petimus: Deus
tñ scit hoc etiam antequam petamus, vt dicitur supra
in Isa. ergo nō est opus orare, sed superfluum; in cultu
autem Dei nihil debet esse superfluum, quia cultus su-
perfluum vocatur superstitio, ergo nō est quæniens orare.
Item per orationem flebitur aīus eius ad quem oraf
ad concedendum, q̄ petitur: Deus tñ est immutabilis
1. Re. 15. triumphator in Israel nō parces, & penitentię
H 4 non

non flectetur, & Num. 23. nō est Deus, quasi homo, vt mentiatur, nec vt filius hominis, vt mutetur, ergo non est conueniens orare ad Deum cum per hoc nō flectatur.

Item non videtur hoc conuenire diuine bonitati, scilicet quod petamus aliquid a Deo, quia liberalius est dare non petenti, quam petenti, quia dicit Seneca, quod nulla res carius emititur, quam quæ precibus empta est: Deus autem est liberalissimus, ergo non est conueniens, quod petamus aliquid ab eo.

Dicendum, quod Deus orandus est, quia tota sacra Scriptura hæc suadet, & Christus nos in hoc instruit orare iubens, & orandi formam tribuens: fuerunt tamen circa hoc errores quorundam gentilium dependentes ex ignorantia modi diuine providentiæ.

Primus fuit quorundam dicentium, quod res humane non reguntur diuina providentia, sed temerario casu sine rectore fluctuant, & isti iudicabant vanū esse petere aliquid a Deo cum de rebus nostris curam nullam habeat, sicut dicitur Mala. 3. dixisti vanus est, qui seruit Deo, & quod emolumentum, quia custodimus præcepta eius, & ambulamus tristes coram domino?

Secundus error fuit dicentium omnia tam in rebus naturalibus, quam humanis ex necessitate accidere, siue hoc fiat ex immutabilitate diuini consilij, siue ex necessitate stellarum, siue ex connexionem causarum, aut quocumque accidat, & isti etiam excludunt orationem, quia etiam si Deus aduertat ad res nostras dum tamen illæ eueniant ex necessitate, oratio nihil prodest, quia nihil potius fiet orando, quam non orando.

Tertius error fuit quorundam dicentium res humanas a Deo gubernari, & tamen esse contingentes, quia asserant dispositionem diuine providentiæ variabilem esse, & quod Deus precibus, & alijs actibus latius flectat ab eo, quod semel determinauerit in fauorem orantis, vel latius exhibebit. Omnes istæ tres positiones errant, sed varie.

Primæ duæ excludunt penitus orationem. Tertia autem attribuit orationi plusquam iustum est, scilicet quod mutare possit diuinam dispositionem. de causis errorum istorum ostenditur magis infra 10. c. cum agatur de providentiæ Dei.

Dicendum autem, quod oratio utilis est apud Deum, quia aliquid efficit: non tamen mutat diuinam dispositionem. modus est, quia Deus in suo esse eternitatis de singulis rebus disposuit quid in illis fiat, & ad quem finem perueniant, & non solum disposuit de effectibus rerum, vel finibus, sed etiam de causis illorum effectuum, & de modis perueniendi ad finem determinatum, & inter ceteras causas rerum sunt humani actus cause aliarum rerum, ideo oportet homines agere aliqua non, vt per suos actus diuinam dispositionem immutent, sed vt per actus suos impleant quosdam effectus secundum ordinem a Deo dispositum, & ita mediante tota natura, & Angelis, & demonibus aliqua a Deo disposita deducuntur in esse, quia sicut Deus illas res aliquando futuras esse disposuit, ita etiam, quod per istas, vel illas causas ad esse deducuntur disposuit: & simile est de oratione, quam Deus disposuit, tanquam causam inducendi quosdam effectus, oportet ergo interdum orare, vt illi effectus fiant, qui sine orationibus deduci ad esse non possunt, quoniam ita deduci eos oportere dispositum est. quando ergo oramus, non ideo oramus, vt per hoc diuinam dispositionem immutemus, quia scimus eam esse inuariabilem, sed vt impetremus, id quod Deus disposuit Sanctorum orationibus impetrandum, & quia nos rationabiliter præsumere possumus gratiam, & glo-

riam, & alia bona spiritalia circa nos sic esse a Deo disposita, quod illa precibus obtineamus, pro omnibus illis instanter orare debemus, & inducere alios ad orandum pro nobis, sic dicit Grego. 1. dialogo. quod bona, & prædestinatio nostra sunt, ita disposita interdum, vt non, nisi precibus sanctorum obtineantur, & sic oratio apud Deum est multum utilis pro illis, quæ Deus disposuit nos per orationem effecutores, quæ autem disposita sunt a Deo aliter euenire, etiam si frequenter petantur, nunquam eueniant, sed potius in talibus Deus reuelat viris sanctis ne illa petant, sicut fuit de Moysse Deut. 3. qui sepe orauit dñm, vt permitteret eum transire Iordanem in terram Chanaan, cui Deus dixit sufficit tibi, nequaquam ultra loquaris de hac re ad me; sic etiam fuit de Samuele, qui orabat pro Saule, quia Deus abiecerat eum ne regnaret, & iugebat pro eo 1. Reg. 15. & postea Deus dixit Samuelli viquequo tu leges Saulem, cum ego proiecerim eum ne regnet super Israel? 1. Reg. 16. & tunc cessauit Samuel orare pro Saule. vel si Deus non reuelat orantibus se non concessurum hanc rem facit hoc, vt illi consequantur meritum in orando, quia licet non consequantur, quod petunt forte merebuntur aliud, quod est melius, quam id, quod petunt, & ita non erit oratio inutilis.

Ad primum dicendum, quod nos non porrigimus Deo preces, vt ei nostra desideria, vel indigentias ostendamus, sed vt per hoc nos ipsi incitemus nos in Deum, sic dicit Hiero. super Matth. confurgit in hoc loco quædam heresis Philosophorum dogma peruersum dicentium, si nouit Deus quid oramus, antequam petamus scit quo indigemus frustra scienti loquimur, & respondet nos nō esse narratores, sed rogatores: aliud est enim enarrare ignorantiam, aliud petere scientiam.

Ad secundum dicendum, quod oratio nostra non ordinatur ad immutationem diuine dispositionis, sed vt obtineatur nostris precibus, quod Deus precibus obtinendum disposuit.

Sed obiicietur, quia dicit Chry. super Matth. non oras, vt doceas, sed vt flectas. Dicendum, quod non accipitur proprie flectere, id est quod Deus a dispositione sua mutetur, quia quidquid disposuit æternum est, & impossibile est mutari, sed dicitur flectere, scilicet quia Deus aliter facturus non esset, nam sicut disposuit rem euenire, ita disposuit media per que eueniret, si ergo disposuit aliquid orationibus impetrandum, impossibile est illud sine orationibus obtineri, quia tamen Deus dare disposuerat illud alicui, mouebit ad orandum eum cuius precibus res illa obtineri debet, & ita non frustratur sua dispositio. dicitur ergo Deus flecti per orationem non, quod det id, quod aliis nullo modo esset daturus, sed quod det per orationem id, quod sine oratione daturus non erat. prodest ergo oratio hoc modo.

Secundo etiam prodest ad meritum, quia etiam si homo non obtineat orando, meretur aliquid aliud saltem gradum in vita æterna, etiam si obtineat quod petit, adhuc meretur per orationem.

Tertio prodest ad humiliationem: nam per orationem humiliat se homo Deo, quia quicumque petit humiliat se ei a quo petit.

Quarto, quia per orationem homo reducit se in memoriam peccatorum suorum, quia orandum est principaliter pro gratia, & gloria, hæc autem non habentur sine peccatorum remissione, ideo oportet orantem peccatorum suorum recordari. de his Chryso. vbi supra dicit non oras, vt doceas, sed vt flectas, vt familiaris efficiaris continuitate interpellationis, vt humiliaris, vt remoreris peccatorum tuorum.

Quinto oratio prodest, quia mentem reddit serenam,

nam, & purgata turbationibus sæculi. Sexto, quia per meritum orationis homo efficitur capacior diuinorum bonorum, quam prius, quia quanto quis pluræ opera bona exercuerit, tanto est capacior diuinorum charitatum.

Septimo, quia per orationem homo disponit se adualiter ad recipiendum diuina beneficia, ad quæ prius non erat dispositus: Deus enim semper est dispositus nobis benefacere, nos tamen non sumus dispositi omni tempore recipere, & hoc, quia sumus conuersi ad alia: orando autem ad Deum conuertimur, & purgatur cor nostrum a terrenis, & in Deum tendit, & tunc apti sumus suscipere dona Dei, de his Aug. li. de sermone Domini dicit, rursum quæri potest, siue rebus, siue verbis orandum sit quid opus sit ipsa oratione si Deus iam nouit quid nobis necessarium sit, nisi quia ipsa orationis intentio cor nostrum serenat, & purgat capaciusque efficit ad excipienda diuina munera, quæ spiritaliter nobis infunduntur: non enim ambitione precum nos exaudit Deus, qui semper paratus est dare suam lucem, sed nos nō semper parati sumus accipere cum inclinamur in alia. fit ergo in oratione conuersio cordis ad Deum, & purgatio interioris oculi cum ea, quæ cupiebantur temporaliter excludantur, vt acies cordis simplicis ferre possit simplicem lucem, & in ea manere cum gaudio quo beata vita perficitur.

Ad tertium dicendum, quod Deus multa nobis præstat ex sua liberalitate, quæ nunquam petimus, nec cogitamus: quædam autem alia vult dare nobis petentibus, & hoc non repugnat sua liberalitati, quia derogat liberalitati dare aliquid, quasi venditum, vel pro precio, & ita, qui non vult dare aliquid, nisi precibus victus, quia erubescit, vel quia gloriatur in hoc, quod petens se ei subijcit, non dat liberaliter: Deus autem non vult orari, quasi preces eum erubescere cogant, vel importunitate perentium aliquid det, quasi fastiditus, quia tunc non iuberet nobis orare, sed potius dissuaderet, nec etiam orari vult, tanquam gloriā aliquam ex hoc consequatur, quia non indiget ipse gloria, vel laudibus humanis exhibitis. Psalmo 15. Dixi domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non egesset.

Sed ideo iubet nobis orare, vt per hoc nobis ipsis proficiamus, quia orando multa meremur, quæ aliis non mereremur, & ideo non est minus liberalis dando nobis aliquid petentibus, quam non petentibus, quia sicut dando non petita intendit bonum nostrum ad quod nos nō aduertimus, ita petere suadendo bonum nostrum intendit nos ad merendum promouendo: nam orando, vt ait Chryso. accipimus specialiter quandam familiaritatem cum Deo, quandam, etiam confidentiam recurrendi ad ipsum cum experiamur, quod nobis petita concedit, & per hoc eum honorum nostrorum auctorem cognoscimus: cum dicit Chryso. vbi supra considera, quanta est tibi concessa felicitas, quanta gloria attributa orationibus fabulari cum Deo; cum Christo miscere colloquia optare, quod velis, quod desideras postulare.

An oratio sit necessaria, & sub præcepto, & quo tempore, & ad quas personas. Et qui teneantur ad horas canonicas, & qui ad missarum celebrationem. Et laici quibus diebus teneantur orare. Quæst. XCIII.

Quæst. XCIII. an oratio cum sit conueniens sit etiam necessaria, & sub præcepto, Dicitur quidam, quod non, quia quod est voluntatis non est necessitatis, sed oratio est maxime voluntatis, quia est quædam petitio volitorum, vt ostensum est supra q. 81.

ergo nō est necessaria, & sic non cadit sub præcepto. Item si necessarium esset orare, aut orarem super eo, quod Deus vult nobis dare, aut super eo, quod non vult. Si primo modo videtur oratio esse superflua, quia voluntas Dei impediri nō potest Job. 9. Deus cuius voluntati nemo resistere potest. Si secundo modo non est conueniens, quia Deus non iubet alicui velle contra id quod ipse vult, cum potius pertineat ad quandam perfectionem Deo conformare voluntatem nostram in voto, sicut beati faciunt, etiam quia Deus non iubet alicui inutiliter agere, petere tamen id, quod Deus dare non vult, nunquam habebit successum, ideo hoc Deus non iubet. Dicendum, quod oratio potest considerari dupliciter, vt supra dictum est, quædam est oratio determinata, sicut ministroꝝ ecclesiæ: alia indeterminata, sicut personarum priuatarum.

Prima cadit sub præcepto, quia ex statuto ecclesiæ tenentur ecclesiæ ministri orationes certas dicere ab ecclesiâ institutas loco ipsius communitatis cuius vicem gerunt, & de cuius elemosynis, & salarijs sustentantur, & secundum hoc tenentur omnes ecclesiæ ministri, id est tam beneficiati, quam in sacris constituti ad horas canonicas, id est ad omne illud, quod intelligitur nomine horarum canonicarum quidquid illud sit: nam non sunt æquales horæ canonicæ secundum consuetudinem omnium ecclesiarum, & ita in quibusdam ecclesijs dicere quotidie, aut tere defunctorum officium pertinet ad horas canonicas, in alijs autem non pertinet. De hoc tamen, qui teneantur ad officium, & quomodo teneantur, & de multis circa hoc dictum est li. nostro de oratione.

Teneantur etiam ministri ecclesiæ ad missarum celebrationem, sed hoc non pertinet ad omnes, sicut dicere canonicas horas, quia missam celebrare est onus ecclesiæ, vel certi beneficij, & non personæ. Dicere autem canonicas horas est onus personale, quod appareret, quia si quis habeat minimum beneficium teneatur ad horas canonicas quotidie semel plene dicendas, qui autem habet mille beneficia non teneatur etiam, nisi ad semel dicendum canonicas horas, & tamen si ista mille beneficia seruitium exigant, tenebitur forte eodem die ad mille missas dicendas, id est vt illas dici faciat, ergo istud est onus reale, & non personale, vti quæ tamen pertinet ad orationem determinatam, & ministri ecclesiæ tenentur de necessitate ad tales orationes complete dicendas iuxta ritus ecclesiarum suarum.

Secunda oratio, scilicet indeterminata, quæ est personarum priuatarum cadit aliquando sub præcepto & aliquando non: nam quilibet homo teneatur sibi ipsi spiritalia bona procurare cum teneatur seipsum ex charitate diligere, quædam tamen bona spiritalia sunt, quæ non possunt obtineri, nisi per orationes, vt scilicet quædo Deus disposuit sic illa debere obtineri, vt dictum est præcedenti q. ideo tenebitur in talibus orare Deum pro seipso, etiam pariter, quia interdum teneatur quis orare pro proximo suo, vt si videret eum in periculo, & maxime in periculo spiritali, & crederet posse illum orationibus suis iuari, a fortiori, ergo pro seipso tenebitur orare aliquando, & quia orare pertinet ad affirmationem non obligabit ad semper, sed ad aliquod tempus, non est tamen determinatum istud tempus, ita præcise in personis priuatis, sicut in ministris ecclesiæ. Videtur tamen teneari ad orandum personæ priuatae diebus illis quos ad hoc ecclesiâ instituit, huiusmodi autem sunt omnia festa solemnia in quibus a laboribus corporalibus abstinentur est: nam ideo ecclesiâ induxit vacationem istam a laboribus, vt possint omnibus diebus istis vacare, & intendere

de ore orationi conueniendo in ecclesiam, & audiendo diuina, & intertionem suam ministris ecclesie conformare, scilicet quod orent pro seipsis, sicut ministri pro toto populo orant, non tamen est determinata oratio istorum ad istud, vel illud, & ad multum, vel paucum, sicut oratio ministrorum, sed sufficit, quod orent. Ad primum dicendum, quod si aliquid pertinet ad uoluntatem non pertinet ad necessitatem, id est coactionem, quia liberum, & coactum opponuntur, potest tamen aliquid esse uoluntarium, & esse necessarium necessitate finis, vel conditionis, ut si quis uult sanari de egritudine necesse est, quod curetur, & tamen curari liberum est, quia non curaretur si nollet: ista etiam solet vocari necessitas consequentis, & non consequenter, ut si currit, necesse est, quod moueatur, & tamen absolute non est necesse, quod moueatur, quia poterit, nec currere, nec moueri, hoc modo ea, que sub precepto cadunt sunt necessaria, scilicet si quis uult habere vitam eternam necesse est facere, que precepta sunt, & tamen absolute non est necessarium illa facere, cum sepe contra ueniamus.

Ad secundum dicendum, quod Deus uult, quod petamus ab eo interdum id, quod ipse uult dare, & interdum id, quod ipse non uult dare, & utrumque est nobis necessarium petere. De primo patet, quia Deus multa pertinentia ad salutem nostram disposuit nobis dare, que non, nisi precibus impetrando disposuit, ad hoc, ergo quod impetrentur necesse est orare. De secundo patet, quia quedam sunt, ad que nos ex charitate tenemur, ut illa petamus, sicut interdum existibus amicis nostris in angustia cum putamus non posse eis prodesse, nisi orationibus, & si hoc modo prodesse credimus orare tenemur, & tamen interdum Deus ista, que nos oramus disposuit non facere: apparet etiam maxime, quia quilibet tenetur ex necessitate precepti orare aliquando, ut perueniat ad vitam eternam: multi tamen sunt, qui illic nunquam peruenturi sunt, scilicet quia continget istos incidere in aliquod peccatum de quo non resurgent, manifestum est tamen, quod isti tenentur a Deo petere aliquando vitam eternam, ergo sepe tenetur homo orare id, quod Deus disposuit non facere, & generaliter quantumcunque est aliquid, quod parum est petere, & Deus de illo disposuit nobis non dare, tenemur petere id, quod Deus dare non uult: nos tamen nescimus an Deus hoc dare nolit; nam si determinate constaret, quod Deus hoc nollet dare, non deberemus illud petere, sed Deus ista non reuelat, ut maneat nobis occasio orandi, & ex oratione fructum consequamur, nisi interdum circa quasdam res, que non pertinent de necessitate ad salutem nostram, sicut in Moyse oraute, ut transire Iordanem permetteretur Deo, & in Samuele orando, ut Saul non spoliaretur regno; nam ista erant impertinentia ad salutem, & ideo, quod obtinerentur, vel non obtinerentur nihil differebat, & quod cessaretur a petitione istorum non multum differebat, in illis tamen, que pertinent ad salutem alicuius, ut gratia, & gloria non reuelat Deus alicui ne oret pro altero quandiu ad salutem peruenire potest, ratio huius est, quia Deus omnem hominem uult saluum fieri, & ad ueritatis agnitionem venire, ad Timo. 2. quod ergo aliqui homines pereant non prouenit ex hoc, quod Deus uult illos perire, quasi prohibeat eos saluari, scilicet faciendo aliquid, per quod non possint ipsi saluari, sed ideo non saluantur, scilicet quia ipsi tales sunt, quod mala eligant, in quibus permanere uolunt, quandiu ergo aliquis uiuit, quia non est contra uoluntatem Dei illum saluari, bonum est semper orari pro salute illius, & ideo non est possibile,

quod Deus reuelat alicui, quod non oret pro salute spirituali alterius adhuc uiuentis. Secus autem est post mortem, quia iam determinatus est status hominis, & non potest mutari de malo in bonum, nec econtrario, si ergo interdum uiri sancti solliciti sunt pro anima alicuius mortui orando, ut assequatur beatitudinem, si verum est, quod ille perijt solet Deus interdum istis uiris sanctis reuelare ne amplius pro re illa orent; in illis autem, que non sunt necessaria ad salutem hominis, ut fieri Episcopum, vel regem, & similia secus est, quia Deus interdum disposuit de homine, quod illa non habeat, que desiderat, scilicet, quod est uoluntas Dei determinata ad hoc, & tunc est impossibile, quod iste homo, siue sit bonus, siue malus etiam si totus mundus rogaret pro eo, quod assequeretur ea, que desiderat, quia ista sunt in Dei iudicio fieri prohibita, & tunc interdum uiuente homine quandiu adhuc est in potentia ad habendum ista, reuelat Deus uiris bonis orantibus pro hoc ne orent, quia non est uoluntas sue ista concedere, in eis autem, que pertinent ad salutem alicuius, scilicet gratia, & gloria, nunquam Deus facit tales prohibitiones, sed manet res libera uique ad mortem, ideo semper est bonum pro hac re orare, & Deus, nunquam reuelabit, quod pro hac re non oretur.

An oratio debeat esse mentalis in solo corde, vel uocalis. Et quod hora canonice debeat dici uocaliter. Et propter quid sit ipsa oratio.
Quest. XCIII.

QUÆRITUR circa hoc, quod dicitur hic de multiloquio orationis, scilicet an oratio hominis debeat esse proluxa in uerbis, & quia hoc præsupponit uocalem orationem est dubium an debeat esse uocalis, vel solum mentalis. Aliqui dicunt, quod debeat esse mentalis solum, quia uoces sunt ad significandum conceptum mentis. Perih. sunt ea, que in uoce earum, que in anima passionum notæ: non est, ergo uox necessaria, nisi ut conceptus exprimat, qui si per se posset cognosci omnino esset uox superflua: Deus tamen conceptum mentis agnoscit etiam antequam loquamur, ut dicitur supra in litera, scit pater uester quid opus sit uobis, antequam petatis, ergo non debet esse uocalis oratio.

Item patet, quia oratio fit, ut homo per eam in Deum eleuet mentem suam, ut dicit Damascenus, oratio est ascensus mentis in Deum, uoces tamē hoc impediunt, quia quidquid est disparatum alicui rei impedit illam maxime circa operationes anime, que non potest simul ad plura se habere intente, ergo non debet fieri oratio in uoce.

Item patet, quia oratio fit, ut homo per eam in Deum eleuet mentem suam, ut dicit Damascenus, oratio est ascensus mentis in Deum, uoces tamē hoc impediunt, quia quidquid est disparatum alicui rei impedit illam maxime circa operationes anime, que non potest simul ad plura se habere intente, ergo non debet fieri oratio in uoce.

Item oratio ponitur pars contemplationis, sed contemplatio non consistit in aliquo exteriori, ergo nec oratio in uoce. Dicendum est, ut supra dictum est orationem esse duplicem, quandam determinatam, que est oratio communis, & aliam indeterminatam, que est oratio priuatorum.

De prima dicendum, quod fit in uoce, & non sufficit fieri in solo conceptu, unde si quis, qui tenetur ad horas canonicas dicat illas per solum conceptum nullum uerbum formando tacite, nec aperte, non satisfacit, tenentur ergo ministri ecclesie ad quos pertinet oratio communis eam in uoce facere uerba formando, siue illa submisit, siue alte proferant, & hoc propter multa.

Primo, quia ista oratio fit a ministris ecclesie non pro seipsis, sed pro tota communitate cuius in hoc ministerio vicem gerunt, & cuius sumptibus sustentantur, expedit ergo, quod taliter orationes iste fiant, ut communitas sciat, quod pro ipsa oratur, & assumat ex hoc fiduciam quandam, & spem ad dominum, sed non potest notificari hoc, nisi in uoce, ideo oportet ecclesie ministros in uoce orare, & propter hoc, etiam non solum uocaliter, sed etiam solemniter, & alta uoce orationes ecclesie dicuntur, & in loco determinato, ut communitas nouerit, quid & quando pro ipsa oratur.

Secundo fit hoc propter certitudinem, & determinationem orationis, quia oratio ministrorum est determinata quidquid ecclesia statuit illos dicere tenentur bene, & complete dicere, uerum est, quod hæc, sicut animo concepta sunt, antequam dicerentur, ita & sine prolatione uocali a quolibet ministro dici possent, sed plurimi sunt, qui nescirent se hoc complete dicere, quia conceptus, & partes conceptuum etiam a nobis concipientibus non ita distincte cognoscuntur, sicut ea, que in uoce sunt: nam sensus multum determinate notificat, quia rem particularem particulariter proponit, ideo cum quis orationem aliquam uocaliter protulerit, cognoscit an illam complete dicat, vel si omittit aliquid de ea saltem unam syllabam, quod non potest uideri si quis conceptualiter solum aliquid dixerit, scilicet cogitando de eo, ideo multum necessarium fuit ministros ecclesie in uoce orare propter obligationem ad determinatam orationem complete dicendam, & ista ratio est communis omnibus ministris tam actualiter, quam non actualiter ministrantibus, præcedens autem ratio solum competebat ministris illis, qui actualiter deseruiunt ecclesie.

Tertio fit hoc propter communitatem pro qua oratio funditur: nam sicut oratio ecclesie prodest populo impetrando pro ipso aliqua bona, que petuntur, & auertendo indignationem Dei, ita & prodesse debet incitando ipsum populum ad orandum, ut in uoce plebis continuetur intentioni ministrorum: nam si populus non intelligit ea, que ministri orant saltem sciens, quod ministri ad Deum orant, & uidens eorum deuotas ceremonias incitatur ad orandum, & ista est magna utilitas, quia ministri efficiunt populum orantem. Si uero populus hoc intelligat maiori deuotione mouetur audiens sacra illa uerba, & a Spiritu Sancto dictata, que ministri proferunt, & ex hoc causatur dulcedo quadam spiritualis in mentibus populi, sic dicit Aug. li. conseruans de cantibus ecclesie, quod a principio conuersionis sue flebat uerissime in hymnis, & canticis suauiter cantantis ecclesie, & quod influebant uoces ille auribus eius, & eliquebatur ueritas in corde eius. fit etiam alia utilitas, quia per hoc continuatur intentio plebis intentioni ministrorum: nam audientes laici ea, que ministri ecclesie dicunt, quando illa intelligunt, desiderant ita impleri, sicut dicuntur, & hoc est orare, & sic efficiuntur omnes orantes per continuationem eiusdem orationis, scilicet cum eandem rem orant tam orantes, quam audientes fieri optant, quod non accideret, nisi ministri in uoce orarent.

Quarto fit hoc propter Deum cuius isti sunt ministri, quia plebs ponit istos, tanquam ministros, ut exhibeant Deo cultum uice totius communitatis, eo ergo modo exhibere debent quo melius potest exhiberi, & tamen maior est laus Dei, quando in uoce, & corde laudatur, quam si in solo corde: nam uult Deus nomen suum laudari, ut dicitur infra sanctificetur nomen tuum, ista autem laus ordinatur ad gloriam, id est ad notificationem Diuini nominis, scilicet ut magnitudo eius omnibus annuncietur, hoc autem non esset si in solo corde ministri orarent: nam omnino esset Deus populo ignotus, si de eo nihil audiret, ideo ad gloriam Dei fuit conuenientius, quod ministri orarent in uoce, quam in solo corde.

Quinto fit propter ecclesie preceptum: nam instituit, quod uocaliter diuine laudes dicantur, ut in cle. graui. extra, de cele. mis. ubi diuinum officium uocat fructum labiorum nostrorum, scilicet quia labijs exprimi debet, ecclesia tamen, ut hoc constitueret ex præcedentibus causam habuit: nam etiam sic in ueteri testamento Deus uoluit per ministros sibi laudes uocales fieri. Nam Leuitæ cantores in omnibus festiuitatibus, & diebus ceteris laudes diuinas decantabant die, & nocte 1. Paralip. 23.

De oratione priuata, que non est ministrorum dicendum, quod non est necesse, quod fiat in uoce, sed potest fieri, sicut uoluerimus, siue in mente, siue in uoce, sicut orans uiderit sibi magis expedire. Nam oratio est ad hoc, quod homo seipsum in Deum eleuet per deuotionem, & quandam familiaritatem eius, & fiduciam animo concipiat, si ergo experitur quis, quod magis se excitat in deuotionem solo spiritu per modum meditationis orando, quam uerba proferendo, ita orare debet, si uero uerba ipsum excitent debet uerbaliter orare, & si alternatio istorum inuadit ipsum etiam alternare debet, ut interdum cogitet, & interdum uerba proferat, ex quo sequitur, quod omnes illas ceremonias debet tenere quilibet in orando per quas experitur se magis excitari: dum tamen non introducat nouitates aliquas, sicut dicit Chrysostomus super Mat. quod orans nihil faciat nouum, quod aspiciant homines, vel clamando, vel pectus percutiendo, vel manus expandendo, hoc uerum est, quando orauerit in publico: si tamen quis oret in secreto etiam istas nouitates facere licitum est, & laudabile est si per eas se in deuotionem excitari sentiat, & ista fuit una de causis quare Christus suauiter orare intra cubiculum clauso ostio, scilicet ut orans possit ibi facere quaslibet ceremonias uoluerit sine alicuius scandalo, vel turbatione: solet tamen communiter oratio uocalis esse conueniens etiam priuatis propter multa.

Primo, ut homo seipsum excitet ad deuote orandum: nam ex uerbis, que quis profert si illa intelligit seipsum excitat, quod non fit si solum concipiat, quia ea, que per sensum sunt magis animum mouent, quam que in solo animo concipiuntur, quod experimur, quia si sit aliquis uir sapiens, qui nouerit ea, que prædicator dicturus est, & cogitet ea, nihil mouetur, quasi nulla sit actio, si uero audierit ea, que ipse cogitauerit prædicatore dicente mouetur interdum ad lachrymas, & nouis affectibus stimulat quos ex sola cogitatione non senserat, quasi aliquas vires habeat ipsa prolata uox quas animus concipiens non habuit, sic dicit Hiero. in Epistola ad Paulinum habet nescio quid latentis energie uicis uocis actus, & in aures discipuli de auctoris ore transfusa fortius sonat, Energia enim est vis intrinseca, id est uox habet quandam uirtutem intrinsecam ad mouendum cor, nec solum fit hoc si quis ea, que concepit ab alio audierit, sed etiam si ipsemet formet in uoce, que animo concepit magis seipsum mouet, sicut uideamus de illis, qui in calumitate

mitate aliqua existentes status sui anxietatem voce, aut scriptura plene explicare sciunt. Nā per hoc, quod explicat mouentur in lachrymis. Ita videmus in illis, qui passi sunt malum aliquod, quasi cogantur, vel admoneantur referri, q̄ passi sunt per hoc, quod referunt lugent cum prius hoc cogitantes non lugerent, sic dicit Aeneas Didoni Regine suadenti sibi referre Troianos casus, scilicet infandum Regina iubes renouare dolorē. Aeneidos, id est iubes, quod ego renouem dolorem in animo meo referendo tibi patrię ruinam, & domesticas clades, sic etiā Boetius statum suum miserabilem cum poetice describeret ex ipsis, quę scribebat fletus ei accidebat, vt patet de cōsol. lib. 1. Metro. 1. Heu mihi latere dicant scribenda came- ne, & veris elegi fletibus ora rigant, id est versus illi lachrymas eijciebant quas non pateretur, nisi statum suum sciret describere, ita ergo in oratione interior conceptus parum accendit affectum, & si in verba expressus fuerit, vehementius mouet.

Secundo competit hoc maxime propter simplices, quia non mouentur, nisi a rebus magnis propter suā ruditatē, sicut qui habent sensum tactus grossum nō patiuntur, nisi ab excellēti sensibili, scilicet magno frigore, vel calore, aut rebus multum duris, sensibilia autē sunt multum perceptibilia, & ideo ista sunt apud omnes cognita, vt inducit Arist. de delectationibus corporalibus 7. Eth. di. has solas cognitas esse: intelligibilia autem parum perceptibilia sunt nobis, & ideo raro perueniunt ad ea, nisi assuefacti, vnde simplices vix intelligūt aliquid vltra ea, quę sensu percipiunt, & ita cum conceptus sui sint pure spirituales eos non intelligunt licet forment, & sic si sola mente orandum esset nescirent plures simplices quid orarent, ideo fuit conueniens propter eos voce orare, quia sic, siue verba, quę proferunt intelligant, siue non, sciunt quod illa dicant, vnde est eis melius sic orare.

Tertio fit hoc ad tenendum mentem fixam, quia difficile est mentem tenere ne euagetur, eo quod cogitatio nostra est faciliter transuertibilis, si autem solum concipiamus aliquid, difficile est mentem illi intentam tenere, eo quod conceptus videtur esse aliquid parę entitatis, & quod modicum mouet, ad tenendum autem animum fixum in aliqua re, oportet illam esse multum perceptibilem, & ita est in magno dolore, vel magna delectatione: nā si quis acerbissimos dolores toleret, etiam si aliquid aliud cogitare velit, vel attendere, non potest, quia dolor non finit alicui rei, nisi sibi soli attendere. Nam aliās facile erat homini nullam pœnam sentire: si posset omnino animam suam transferre ad aliud cogitandum non attendendo ad id, quod patitur, sed non potest, quia ea, quę magna sunt naturaliter trahunt animam totam ad seipsa, ita vt ad aliud nihil attendat, in delectationibus excessiuis idem experimur, siue ille spirituales, siue corporales sint, quia illa, quę magna fuerit omnes alias absorbet, ita vt nulla aliarum sentiat, vt patet 10. Ethico. simile est de luce, quia lux magna licet minorem non extinguat, sicut lux solis lucem candelę: illam tamen penitus absorbet, vt nullo modo sentiat. cum ergo voces sint sensibiles conceptus autem non, anima non poterit teneri attendita circa cōceptus nimium, & diu, ne diuagetur, & tamen voces, quę sunt sensibiles possunt animam magis tenere ne cogitationibus euagetur. Nam si quis fortiter nobis presentibus clamet, etiam si nolimus intendere vocibus illius necessario mouemur, quia non est in potestate nostra non pati, & non intendere rei multū perceptibili, ita ergo si nos ipsi loquamur etiā si aīa distrahāt a cogitatione eorum, quę loquimur, ipsa verba eam retrahunt, quod experimur illi homines, qui pa-

tidetur magnam mentis euagationem, nam si conentur aliquid cogitare cum parum attenderint subito in aliam cogitationem transuolant, & nesciunt quomodo priorem cogitationem dimiserint, nec quomodo in istā inciderint, & interdū est rā male firma, & tam vagans mens nostra, q̄ cum nunc aliquid cogitare ceperimus subito in aliam cogitationem incidentes etiam preteritę cogitationis obliuiscimur, ita vt postea inuenire nesciamus quid ante hoc cogitabamus. Si autem, qui talem mentis euagationem patiuntur conceptus suos vocaliter exprimant, ipse voces tenent aliquantulum mentem attentam. Et si eam subito elabi contingat, quasi fugientem retrahunt, sicut sepe in voce proferimus aliqua, quę dicere soliti sumus, & mens deserit nos incidens in aliam cogitationem, & nescit homo quid tunc dicat licet recte ex habitu dicat, sed rursus vocibus compellentibus in nos ipsos redimus, & inuenimus nos dicere ea, quę ceperamus, & miramur quid dicamus, vel ad quam partem dicendorum peruenimus, hoc tamen non fieret si voces non fuissent, quia cum nihil exterius animam ad se traheret cum illa semel a cogitatione incepra euagari inciperet nihil esset, per q̄ retraheretur. Vtile ergo est in voce orare ad resistendum euagationi mentis, & maxime pro eo, qui diuturne orare vult, nemo enim diu in sola cogitatione eidē omnino rei plene intentus esse potest, est ergo vtile esse orationem vocalem.

Quarto fit hoc propter deuotionem, non quidem sequentem, sed præcedentem, quia interdum ex vehementia deuotionis in orante sequitur vox: nam motus virium superiorum, quando fuerint intensi redūnt in inferiores propter naturalem colligationem, iō cum mens orantis per deuotionem attenditur in fletus, & suspiria, & iubilos, & voces interdum inconsiderate prorumpit, ita vt videatur insanire, vel insipienter ad horam agere, qui talia patitur, differt iste modus a primo, quia primus est, quod oratur in voce ad deuotionem causandam, iste autem quartus est, quod sequatur vox ex deuotione, & istud est, quasi iam ex necessitate orare vocaliter. De primo dicit Augu. in Epistola ad proban. quod verbis, & alijs signis nos incitare debemus, scilicet ideo per certa intervalla temporum etiā verbis rogamus Deū, vt illis rerum signis nos ipsos admoneamus, quantumque in hoc desiderio profecerimus nobis ipsis innotescamus, & ad hoc augendum nos ipsos acrius excitemus, quod varijs curis tepefcere ceperat omnino frigeat, & penitus extinguatur, nisi crebrius inflammetur, de isto 4. patet in Psalmo 83. letatum est cor meum, & exultauit lingua mea, id est letitia cordis, quę est intrinseca saltauit in lingua per redundantiam virium superiorum in inferiores.

Quinto fit hoc propter debitū iustitię, quia homo tenet Deū colere, quasi dñm vniuersalē, & creatorē suū, secundū ergo oīa illa, quę accepit ab eo tenet eū colere, iō non solū aīus, sed et vox, & oīa alia, quę in hoīe deseruire pñt Deo debent cōverti ad eius cultū, vt Psal. 83. cor meū, & caro mea exultauerunt in Deū viuū, & Psal. 102. benedic aīa mea dño, & oīa, quę intra me sunt no. l. e. & quia vox nostra potest deseruire Deo laudando ipsum, iō aliqñ vocaliter orādū est, sic dī Osee 14. oēm aufer iniquitatē, & accipe bonum, & reddemus vitulos labiorū nrorum, vituli labiorū dñi laudes, quia sicut vitulus offertur Deo in sacrificium, ita laudes nostrę offeruntur Deo in sacrificium. Psal. mus 49. immola Deo sacrificium laudis. Et iterum ibidem sacrificium laudis honorificabit, & in quantum dicitur reddemus vitulos significat debitā esse laudem vocalem, quia redditio pertinet ad satisfacionem,

tionem, vel solutionem debiti. propter hoc ergo, & similia orare in voce communiter est vtile, si quis tamen senserit sibi melius esse solo corde orare, illud potius eligere debet.

Ad primum dicendum, quod Deus nouit omnia quę oramus antequā oremus, vt in litera dicitur, nec ideo nos oramus vocaliter, vt aliquid Deo notificemus, sed vt in multis nobis ipsis per vocalem orationem proficiamus, sic dicit Hiero. nos orantes nō esse narratores, sed oratores. aliud est enim narrare ignoranti, aliud petere a sciente, sicut etiam Chryso. dicit non oras, vt deceas, sed vt fleas.

Ad secundum dicendum, quod Deus tam verba, quam conceptus nostros percipit, verba tamen non audit, quia non est animal, sed non audiendo percipit, quia superiores vires apprehendunt ea, quę inferiores, sicut intellectus non videndo, nec audiendo iudicat de voce, & colore, ita Deus cum sit intellectus supremus, qui non solum est intelligens speculatiue, sed etiam per intellectum est artifex omnium rerum intelligibilium, quia scientia Dei causat res, intelligit omnia quęcūque sint licet non apprehendat ea omnibus modis illis quibus sunt apprehensibilia, sed apprehendit per quendam modum imminētē continentem excellenter perfectionem omnium illorum modorum quibus res sunt percipibiles, & ideo non differt quantum ad Deum, q̄ oratio in voce, vel solo corde fiat, quia equaliter vtranque intelligit. Cum autem dicitur, q̄ magis ei conuenit oratio mentalis, quia ipse est purus intellectus: dicendum, q̄ hoc est verum si Deus intelligeret per species intellectus nostri, & tamen Deus nō intelligit aliquid, per id q̄ est extra se. vnde sicut Deus non iudicat de albo per speciem albedinis, sed per essentiam suam, ita & de cōceptu nostro non iudicat per ipsum conceptū, vel per aliquid ab eo abstractum, sed per essentia suā, & illa in infinitum differt tam a conceptu mentis, q̄ ab albedine corporis, q̄ a voce animalis, ideo nihil magis, aut facilius Deus intelligit per conceptum, quam per vocē, q̄ et per lapidem, ideo non differt quantum ad ipsum vocaliter, vel mentaliter orare.

Ad tertium dicendum, quod vocalis oratio non impedit mentalem, sed potius adiuuat, vt dictū est: voces autem, quando sunt disparatę ab eo, q̄ cōcipiē impediunt conceptum, eo q̄ sunt tunc duę operationes anime necessarię, scilicet attendere voci, & conceptui, anima tamen quanto ad plura diuiditur minor fit ad singula, vt dicit Grego. 1. dialo. ideo voces extraneę impediunt, quando voces tamen prolataę significanc conceptum interiorē, non sunt duo actus anime, sed vnus, q̄ vnus est propter alterum, & vbi vnū propter alterum vtrouque tm vnū, & sic tales voces non impediunt illum conceptū, sed potius adiuuant, quia animam volentem euagari ab illo conceptu retrahunt ad eundem, vt supra dictum est.

Ad quartum dicendum, q̄ potest fieri oratio in occulto et si vocaliter fiat, vt si quis intra cubiculum suū vocaliter oret. Aliter potest dici, q̄ Christus non dixit orandum esse in occulto, tanquam non liceat publice orare, sed esse occultum refertur ad mentē, sicut dicit Augu. in sermone confessorū, & Greg. et dicit, q̄ intentio operantis debet manere in occulto licet operatio fiat in publico, non enim debet quis orare in cōuentu, vt a conuentu videatur, vt Chryso. dicit etiam Augu. lib. de sermone domini. dicit non autē videri ab hoībus nefas est, sed ideo hoc agere, vt ab hoībus videaris. Sed obijcietur, quia Chryso. super Matth. dicit non clamosa voce oremus Deū, sed tacito corde ppria. Primo, q̄ Deus nō voce clamosa pulsandus est, sed cōscientia recta, quia est cordis auditor. Secundo,

quia secretas petitiones tuas non oportet alterum scire, nisi te, & Deum. Tertio, quia clamose orans alterū iuxta te non permittis orare: cum summo etiam silentio orandum est, vt inimicos nostros lateat nostrę petitionis intentio, & dicit hoc significatum esse in quantum Christus dixit orandum esse in cubiculo, scilicet vt non clamosa voce oremus.

Dicendum, q̄ Chryso. non inuuit nō esse orādum vocaliter, sed non esse orandum voce clamosa, q̄ verum est de orantibus priuatim, Secus autem de ministris ecclesię, qui cantare tenentur, & ratio est, quia vt dicit ibidem ipse Chryso. orans nihil nouū debet facere, q̄ aspiciant homines, vel clamando, vel pectus percutiendo, & sic clamare nouitas quędam est in orante priuate, ideo est euitanda clamofitas, licet non euitetur vox. Aliter potest dici ad causas allegatas per Chryso. in prima dicitur, Deus non clamosa voce pulsandus est, verum est si putemus, q̄ per clamofē potius nos exaudier, quia tunc errarem, sicut ethnici, qui in suo multiloquio se exaudiri putant, si tamen ex alia causa clamose quis oret, non prohibetur.

In secunda dicitur, q̄ non oportet secretas petitiones tuas alterū scire, istud procedit contra clamofam orationem solam, non autē contra quālibet vocalem cum fieri possit voce submissa nemine audiente, & generale est, q̄ qñ quis aliquid specialiter petit pro se, vel pro alio, q̄ non sit de eis, quę communiter petuntur debet secrete orare, & ob hoc ministri ecclesię clamose orant, quia nihil speciale petunt, sed omnia sunt generalia, & si quid specialiter petunt, sicut in canone missę, illud submissa voce dicunt.

Tertia causa ad idem pertinet, sine impediamus orātes iuxta nos, q̄ solū fit per orationem clamofam. Hoc autē Apostolus valde prohibuit 1. Corin. 14. f. q̄ orantes, vel loquentes in ecclesia non se impediāt, quia Deus non est Deus dissensionis, sed pacis, ideo tradit ibi modum qualiter quibusdam loquentibus alij taceant. Ad quintum dicendum, q̄ oratio vocaf pars contemplationis, accipiēdo contemplationem large secundum, q̄ omnes actus directi immediate ad Deum etiam si sint exteriores pertinet ad contemplatiuam vitam, & quia oratio etiam si fit vocalis ad solum Deum est pars contemplationis est. Stricte tamen contemplatio non accipitur, nisi pro ipsa meditatione sapientię.

Ani semper sit orandum, & quomodo intelligitur verbum Christi, oportet semper orare. Et quomodo accipitur sententia. Quęst. XCV.

QVAER ET V. R. an oratio debeat semper durare. Aliqui dicūt, q̄ debet incessanter oratio fieri, quia Christus dixit Luc. 18. oportet semper orare, & nunquam deficere.

Item Apostolus 1. ad Thessa. vlti. dicit sine intermissione orate, ergo nunquam oratio interrumpenda est, sed continuanda. Item remedium semper debet apponi quandiu morbus durat, oratio autem est remedium contra pestes anime, sicut ieiunium cōtra pestes corporis, vt dicit g. infra 17. sup. illo verbo hoc genus demoniorum nō eijcitur, nisi in ieiunio, & oratione: pestes tamen anime, nunquam desunt, scilicet prauę cogitationes, quia diabolus semper insidiatur, circuit enim querens quem deuoret 1. Pe. 5. ergo semper debet apponi remedium orationis.

Item oratio est quędam annunciatio desiderij ad eum per quem esplendum expectatur, homo tamen semper debet desiderare ea, quę oranda sunt, scilicet spiritualia bona, ergo semper orare debet.

Item, quia Hiero. ad Rusticum monachum, & de conic.

confe. di. 5. c. nunquam de manu tua, aut oculis tuis liber psalterij discedat, ergo semper orandum est.

Dicendum, quod aliquo modo debet homo semper orare, & alio modo non. Dicitur enim orare homo quandiu oratio sua durat, & quia oratio nostra aliquo modo semper duraret eo modo semper orandū est. Actus enim aliquis dicitur durare dupliciter, scilicet secundum essentiam suam, vel secundum virtutē, & effectum inde secutum, sicut iacere lapidem, quantum ad essentiam actus non durat, nisi quandiu homo manum apponit lapidi ad iaciendum illud, tamen iacere secundum virtutem durat quandiu lapis ille iactus non cessat moueri. Nam iste lapis non mouetur, nisi in quantum iacitur, quia omne, quod mouetur ab alio mouetur 7. Ph. ergo quandiu mouetur iacitur, & dicitur durare ille actus iaciendi, cum vero cessauerit moueri cessat actus iaciendi, tam quantum ad essentiam, quam quantum ad virtutem, & hoc intelligitur de cessatione a motu recto quo mouetur a iacente, nam quando incepit declinare versus centrum iam non mouetur a iacente, sed natura grauitatis est principium huius motus, quia si distaret centrum, vel locus in quo quiesceret in infinitum non cessaret vique illuc moueri, & tamen manifestum est, quod iaciens nihil ad hoc cofert. De oratione eodem modo est, nam durat oratio quantum ad essentiam, quandiu durat formatio conceptuum si est oratio mentalis, vel quandiu durat prolatio verborum, si est oratio vocalis, quantum ad virtutem durat oratio quandiu efficacia orationis durat in operibus, scilicet illud desiderium, quod ad orandum mouet durat in opere nostro etiam dudum iam cessante oratione.

Primo modo non potest, nec debet oratio semper durare, pater quia tunc non possemus sumere cibum, nec dormire sine quibus mortalibus vita non agitur: etiam dato, quod posset aliquis istud facere non deberet, quia tenetur homo ad opera misericordie pro certo tempore, que interdum sunt omnino necessaria, sicut subuenire ei, qui est in extrema necessitate, que fieri non possent si quis semper actualiter oraret, ergo non debet semper quis orare, maxime quia oratio est pars vite contemplatiue, vnde Hugo de sancto Victore, & tamen nemo debet semper contemplationi vacare, sed ad actionem se interdum extendere cogitur.

Oratio autem secundo modo debet durare semper, scilicet quantum ad effectum, in quantum motuum ex quo fieri debet oratio debet durare semper in omnibus operibus nostris, patet quia motuum orandi est habere vitam eternam, quandiu ergo aliquod facimus, quod ordinatur ad vitam eternam manet oratio, & quia omnis bona operatio ad vitam eternam tendit, quandiuunque quis meritorie operatur, orare dicitur sicut dicit glo. 1. ad Thessaloni. non cessat orare, qui non cessat bene agere, & tamen obligatur homo semper bene agere, id est nunquam agere malum, ergo obligatur homo semper orare.

Aliud est principium orationis est glorificare Deum, & maxime in oratione vocali, cum oratio sit actus latrie, & latria est virtus qua Deo cultum debitum exhibemus, scilicet gloriam, & honorem, & laudem, omnia tamen opera nostra debent fieri ad laudem Dei. 1. Cor. 10. siue manducatis, siue bibitis, vel aliud, quid facitis, omnia in gloriam Dei facite, ergo quandiuunque quis bonum fecerit dicitur agere in laudem Dei, quia bona sola sunt, que ad laudem Dei esse possunt, de malis autem Deus laudari non potest, quia Deus detestatur malum, & odit omnes operantes iniquitatem, Psalm. 5. Quandiuunque, ergo quis bonum fecerit dicitur orare, & quia obligatur homo semper agere bonum, ut dictum est, semper obli-

gatur orare sic dicit Augustinus ad probandum in ipsa fide spe, & charitate Deum semper oramus continuato desiderio. Sicut tamen erat in motu lapidis iacti, quia virtus iacientis debilitatur semper in eo, scilicet virtus illius motionis, ita ut per continuam debilitationem perueniatur ad hoc, quod lapis iactus quiescat, vel contrario motu moueatur, nisi iterum impellatur, ita & de oratione est, quod licet operando bonum ex illo desiderio quo mouemur ad orandum dicamur semper orare, debilitatur tamen ille seruator operandi causatus ab oratione, & ideo ad hoc, quod non frigescamus omnino a bono opere, oportet orationem interruptam resumere, ideo dicit Aug. ad probandum etiam verbis rogamus Deum, ut illis signis nos ipsos admoveamus per certa horarum, & temporum intervalla, & quantum in hoc desiderio profecerimus nobis ipsis innotescamus, & sic apparet ex verbis illis, quod non est semper orandum, nec etiam semel pro tota vita, cum per intervalla horarum istud negotium agendum sit, & hoc modo manebit bonum desiderium operum, quod sumpsit originem ab oratione, & etiam seruator ille non refrigescet omnino, cum aliquando oratio interrupta postea per intervalla resumatur, & hoc modo quilibet homo obligatur semper orare.

Ad primum dici potest vno modo, quod Christus dixit semper orandum esse, non quod actus orandi daret semper quantum ad essentiam, sed quod daret quantum ad virtutem, ut expositum est, vel dicitur durare semper oratio non quantum ad actum orandi, sed quantum ad propositum orandi. I. quod cesset actus orandi, propositum tamen de orando, aliquando nunquam cessat, dicitur autem cessare propositum orandi, quod postquam aliquis orationem proponit, vel intendit postea, nunquam orare, & istud malum est, quia quilibet fidelis tenetur certis temporibus aliquid orare saltem diebus festis, ut dictum est supra questio. 93. si aliquis autem proponeret semel, nunquam postea orare per hoc faceret contra obligationem, qua tenetur certis temporibus orare, ideo sic cessare ab oratione peccatum mortale est, qui autem aliquando orare cessat proponens postea orare, quando sibi fuerit opportunum, non quod dicitur cessare ab oratione, & iste modus loquendi conuenit verbis Christi, quia ipse dixit oportet semper orare, & non deficere, & ponit ad hoc exemplum de vidua, que importuna erat iudici petendo vindictam de aduersario, & tamen illa vidua non semper actualiter petebat a iudice vindictam, sed nunquam desinebat, in quantum etiam si a iudice repelleretur, postea redibat non confusa, nec deficiens animo propter repulsam, & hoc est, quod proprie Christus intendit, nam loquitur contra quosdam, qui aliquid a Deo petunt, & quia mox, ut petierint non obtinent, cessant petere, nunquam ultra petentes, quod malum est, quia etiam si Deus semel petitus non dederit, pluries petitus dabit, sicut Christus dixit Luc. 11. ponens exemplum de illo, qui noluit amico commodare panes propter amicitiam, & commodauit propter importunam petitionem, & sic, qui petens a Deo non impetrat illico, quod petebat, redit iterum, & iterum ad petendum, dicitur semper orare.

Tertio modo potest intelligi, quod oportet semper orare, id est sepe, quia isti modi excessiui loquendi sunt frequentati, tam in sacra Scriptura, quam in vulgari locutione, sicut semper dicitur dormire, qui sepe, vel multum dormit. de oratione, ita est, quod eam frequentare valde debemus, quia est nobis remedium contra demones, & omnia genera peccatorum spiritualium infra 17. hoc genus demoniorum non est, nisi in ieiunio, & oratione, & dicitur, quod debemus semper

semper orare. Quarto potest intelligi, quod debemus orare semper per nos, vel per alios: nam qui pauperibus elemosynam tribuit, aut quocunque opera misericordie exercet, obligat ad orandum pro se eos quibus tribuit, & sic licet ipse non oret, dicitur semper orare, quia habet alios, qui pro se semper orent, & ira exponit quidam sanctus Abbas in collatio. patrum. Ad secundum dicendum, sicut ad precedens, quod orare sine intermissione est, non quod ipse actus orandi quantum ad essentiam, nunquam interrumpatur, sed quod nunquam interrumpatur quantum ad affectum, vel quantum ad propositum, vel quod sepe oremus, vel quod habeamus aliquos, qui pro nobis sine intermissione orent.

Ad tertium dici potest vno modo, quod pestes spirituales non semper sunt in anima, quia non cogitat semper homo mala, quia licet diabolus semper querat quem deuoret, non semper inuenit, quia interdum est homo occupatus in aliquibus operibus in quibus diabolus locum non habet tentandi hominem, siue quia per Deum, vel Angelum custodem arceatur diabolus ne tenter, & ita diabolus non tentat hominem semper actualiter, & ita caute dictum est, quod diabolus circuit quarens quem deuoret, & non, quod diabolus semper tentat hominem ad deuorandum eum.

Sed obijcietur, quia Job. 7. vbi dicit littera nostra militia est vita hominis super terram, dicit alia littera tentatio est vita hominis super terram, ergo quandiu viuunt tentatur. Dicendum, quod accipitur ibi tentatio pro experimento, quia omnia, que homo agit, vel patitur in tota vita sunt talia, que possunt secundum virtutem, vel vitium agi, & nihil est in quo homo non operetur secundum alterum istorum, per quamlibet, ergo operationem habetur experimentum de homine an bene, vel male viuat, & sic tota vita, id est oes actus, & passionis vite sunt tentatio, id est experimentum de bonitate, vel malitia hominis, non ergo tentat diabolus semper hominem, & consequenter non est necesse, quod semper oret. Aliter potest dici, quod etiam non oportet semper orare actualiter quandiu quis habet pestes animae, id est prauas cogitationes, sed tandiu orandum est quandiu oratio remedium est contra illas, sicut est in morbis, si enim aliquis morbus est, qui solum sanetur per euacuationem, non oportet semper dare actualiter laxatiua, & euacuatua quandiu manet morbus actualiter, quia iam remedium excederet mensuram remedij, & ledere potius, quam prodesse, sed tandiu debet dari remedium quandiu commensuratur morbo, vnde apparet, quod non debet fieri ista commensuratio quantum ad quantitatem durationis, id est quod tandiu durat morbus, tandiu duret appositio remedij, sed quantum ad virtutem, quod tanta sit virtus illius remedij quanta sufficiat expellere morbum, & ideo si remedium semel appositum sufficit ad excludendum morbum, qui durat per mensuram, tantum est de remedio quantum de morbo, & tandiu durat virtus remedij quandiu morbus, quia alias non expelleret eum: ita in oratione non oportet, quod quandiu homo est in tentatione tandiu actualiter oret, sed tandiu quandiu ad expellendam tentationem, vel alias animae pestes oratio utilis est: nam non est semper vtilis orare contra tentationem, immo fortassis hoc auget tentationem, sic dicitur in collatio. patrum breuiter orandum est, ne immorantibus nobis inferere aliquid cordi nostro insidiator possit inimicus, sed vtilis est aliquando orare, aliquando ad sapientem, & amicorum consilia, & colloquutiones recurrere, aliquando alii se operibus occupare, ne cogitationibus insistendi locus sit. Ad quartum dicendum, quod licet semper debeamus bona appetere, non oportet semper orare actualiter, sed sufficit, quod maneat oratio secundum virtutem,

quia ibi manet appetitus boni, ut expositum est. Ad quintum dicendum, quod non est intelligendum nullo tempore psalterium debere cadere de manu, sed quod non cadat temporibus ad hoc constitutis ar. 26. di. c. si quis vult, vbi dicitur, quod Moyses erat indefinenter in tabernaculo domini, & tamen certum est, quod non erat ibi semper, quia sepe erat exterius cum populo, & ibat, & redibat Exo. 33. sic dicit Glo. in eo. c. n. n. q.

An oratio debeat fieri brevis, vel proluxa. Et quando est parui profectus. Et an officia diuina sint magna, vel parua. Quest. XCVI.

Quaeritur an oratio nostra debeat esse proluxa, quia licet non semper duret actualiter, quod fuerit incepta poterit esse brevis, vel proluxa. Dicunt quidam, quod non debet esse proluxa, sed brevis, quia supra in littera dicitur orantes nolite multum loqui, & tamen, qui proluxam orationem agit multum loquitur, ergo non debet esse proluxa. Item oratio est ad explicandum desiderium orantis, sed tanto est desiderium melius quanto ad vnum magis restringitur Luc. 10. Martha sollicita es erga plurima porro vnum est necessarium, id est non oportet attendere ad multa, sed ad vnum, & Psalm. 26. dicit vna petii a domino hanc requiram, id est vnicam petitionem feci, & de hac sola curabo, qui tamen prolixo oratio multa petit, ergo non est prolixo orandū. Item oratio facta ad Deum debet esse cum magna confidentia, quia alias nihil impetrat Iacobi primo, qui tamen oratio prolixius non petit confidenter, quia multitudo verborum ad hoc dirigitur, ut animus eius, qui oratur pro hoc scaturat, si tamen orans confideret, quod ille sine dubio concederet, quod petitur non curaret, nisi exprimeret quid vellet, ergo non est facienda proluxa oratio ad Deum.

Item modus agendi praefixus nobis semper debet teneri, & maxime in eis, que ad Deum pertinent Exo. 19. contestare populum ne forte velit transcendere propositos terminos ad videndum Deum, & pereat ex eis plurima multitudo. sed praefixit Christus nobis modum, dicens non esse multa in oratione dicenda, ergo non debet esse proluxa. Dicendum, quod aut quaramus in oratione de debito, vel de expediendi, scilicet an obligemur determinate multum orare, vel determinate paucum orare, vel dato, quod non obligemur determinate ad multum, vel paucum, quid istorum magis expediat. Dicendum pro hoc, quod aut querimus de communi oratione, quae est ministrorum ecclesie, vel de oratione priuata. Si de communi dicendum, quod ista cadit sub obligatione, & tenentur ministri ecclesie, id est oes habentes beneficia, vel ordinem sacrum ad diuini officij integre persoluendum, siue illud longum, siue breue sit, & non dicitur prolixo orare, siue multa loqui licet officium in se magnum videatur, & longo tempore egeat ad plene dicendum, quia multum, & paucum magnum, & paruum ad alterum dicuntur, & nihil est, quod non sit magnum, & paruum ad aliud, & aliud sumptum absolute, ergo non potest dici magnum, & paruum, nisi per relationem ad mensuram, quia quod modum lare equatur non dicitur magnum, & paruum, sed commensuratum, quidquid autem excedit magnum dicitur quidquid vero deficit dicitur paruum, ita in moralibus est, quia mensura operationum est recta ratio secundum, quod a sapiente determinatur, & ideo illud, quod sapiens diffinit, id est prudens per rectam rationem non est multum, nec paucum, sed medium, & in illo consistit virtus 2. Ethic. ideo illud est regula, quidquid autem supra illud est dicitur superabundantia, quidquid autem infra dicitur defectus, quod autem est determinatum secundum rectam rationem quantumcumque sit secundum quantitatem magnum, non dicitur magnum,

magnum, sed medium, & commensuratum, unde potest esse, & aliquid sit in inus secundum quantitatem, & dicatur superabundantia, quia excedit mensuram, sic dicitur 2. Ethicor. q. in cibo non est idem medium omnibus, sicut nec Miloni, & Terarchæ, vel magistro gymnasio, quia q. multum erat Terarchæ erat defectus Miloni. Idem dicit ibi de calceis, quia calceus, qui vni est valde superabundans, est alteri valde deficientis.

In orationibus autem ministrorum ecclesie lex posita est quantum dicere debent, & ideo tantum dicere iustum est, & est medium: non est ergo magnum, nec multum quantumcumque in se videatur longum, sed q. esset minus illo diceretur paucum, quia per illud non satisfaceret orans, & sic ministri ecclesie non agunt contra hoc, quod Christus dixit orantes nolite multum loqui, quia non loquuntur multum, sed commensurate: si autem sit oratio priuata, aut illa est determinata ex necessitate, vel non. De primo patet, vt si alicui iniungat confessor dicere certam orationem, & tunc dicendum, q. siue magna, siue parua sit, tenet complete eam dicere, & non dicitur multa loqui, sed commensurate, quia tantum loquitur, quantum tenet. Si autem non sit oratio determinate necessaria.

Dicendum, quod tunc non potest dubitari, an sit necessarium multum, aut paucum loqui, quia non est quis obligatus ad dicendum certum quid, ideo licitum est dici paucum, vel multum, quia dicendo multum non est peccatum, quia non agitur contra præceptum, & si pauca dicantur non sit minus debito, cum nihil sit determinate debitum, ideo vtrunque est licitum. Si etiam obiciatur, q. Christus verum multa loqui dicitur sequenti quaestione, quomodo sit hoc intelligendum, ideo solum manet dubium an in tali casu sit magis expediens pauca, quam multa dicere.

Et dicendum, q. aut quis vult orare principaliter ad satisfaciendum, aut principaliter ad merendum, si ad satisfaciendum solum, vel principaliter dicendum, q. bonum est diuturne orare, ratio huiusmodi est, quia ad satisfaciendum solum requiritur, quod sit opus bonum in charitate, & penale bona intentione factum, q. aut cum feruore deuotionis fiat, vel non, non differt, & sic cum orare multum, vel paucum non sit propter aliud, nisi quia in parua oratione potest retineri deuotionis feruor, in longa autem non potest, & ad satisfactionem non requiritur deuotio, sufficit, q. oratio fiat bono animo etiam si homo non possit semper deuotionis habere feruorem, vel attentionem, quia nihilominus manet oratio semper, tanquam opus difficile, & penale, quod sufficit ad satisfactionem. An tamen homini volenti satisfacere de peccatis suis per aliqua opera laboriosa, quando non potest feruenter, & deuote orare, expediat potius orare saltem in deuote, quam subire alia opera bona laboriosa, non potest determinari generali sermone, quia oporteret considerare qualitatem illorum bonorum operum in se, & alias particulares circumstantias secundum quas contingit vnum opus melius esse altero, hoc tamen notum est, q. oratio quando nullam habet attentionem, aut deuotionem parui profectus est. De attentione tamen, & deuotione orationis quantum sint necessaria, & q. conferant, dictum est libro nostro de oratione.

Si autem attendatur principaliter ad merendum, dicendum q. præcipuum in oratione est deuotio, siue excitare feruorem desiderii nostri, & quia quantitas vniuersali que rei debet esse proportionata suo fini, sic quantitas portiois proportionatur in magno, & paruo ad sanitatem inducendam. q. detur magis, vel minus, secundum q. est magis, & minus necessarium ad inducendam sanitatem, cum ergo oratio sit ad ex-

citandum feruorem desiderii, tandiu expediens est orationem durare, quando feruor excitatur. Cum autem feruor non excitatur, sed potius fastidium gignitur, oratio non est vltimus extendenda, sit dicit Augustinus ad proban. D. cuncti fratres in Aegypto crebras habere orones, sed eas tamen breuissimas, & raptim quodam modo iaculatas, ne illa vigilanter erecta, que orationi plerumque est necessaria per longiores moras hebetetur intentio, & sic tandiu, quoadiu potest durare deuotio debet extendi oratio, & non dicitur prolata, cum autem fastidium gignitur etiam si breuis fuerit oratio, interrumpi debet, nam non est prudenter factum, q. quis aliquando tandiu orare velit, q. seipsum multum fatiget, & attediet, quia per hoc valde tardus, & piger ad orationem redibit, quia ad ea que naturaliter sentit sibi semel graua & fastidiosa, refugit postea redire, sed detestatur ea, tanquam inimica, si autem oret, quis circa fastidium cum natura non senserit illud sibi onerosum, non recusat sapere ad illud redire, & ita magis, & ardentius orare poterit, quam ille qui semel vult orare, vsque ad fastidium, & hoc innuitur in eadem auctoritate Aug. cum postea dicitur: at per hoc ipsi satis ostendunt hanc intentionem sic non esse obruendam, sed perdurare non potest, ita si perdurauerit non cito esse rumpenda, & ob hoc ad hoc, q. quis deuote, & multum orare possit, consilium est, q. oret sapere, & semper breuiter circa fastidium, sic dicitur in collatio. partum, frequenter enim, sed breuiter est orandum, ne in morantibus nobis inserere aliquid nostro cordi insidiator possit inimicus. Aug. quoque ad prob. vt supra dictum est dicit: dicitur fratres in Aegypto crebras habere orationes, sed eas in breuissimas, & raptim quodam modo iaculatas, ne per longas moras intentio hebetetur.

Ad primum dicendum, q. prolixo orare non est multa verba dicere, sed est affectum circa eandem rem continuatum habere, sic dicit Augustinus ad proban. non vt quidam putant hoc est orare in multiloquio si diutius oretur, aliud est sermo multus, aliud diuturnus affectus, & sic potest quis orare prolixo, licet pauca verba dicat, si circa eundem affectum, & rem desideratam, diutius illam considerando, & desiderando moretur, vt dicitur sequenti q.

Ad secundum dicendum, q. oratio est melior quantum magis ad vnum reduciatur, si illud vnum est, q. petendum est: poterit tamen esse melior oratio in qua multa petuntur, quorum nullum malum est, quam illa in qua vnum petitur, & illud non est honestum, vel est minus honestum, quam illa multa, que in alia oratione petuntur: aliter potest dici quantum ad breuitatem orationis, q. potest esse prolixior oratio in qua vnicum petitur, quam illa in qua petuntur multa, quia prolixitas orationis non attenditur in verborum multitudine, sed in remporis prolixitate. potest autem quis diutius immorari circa vnicam rem idem desiderando, q. circa multas illas summam enarrando, & tamen oratio dicitur prolixior ex tempore, & non ex verbis, sicut dicit Aug. vbi supra non est hoc orare in multiloquio si diutius oret, aliud est sermo multus ad diuturnos affectus.

Ad tertium dicendum, quod quando homines petunt aliquid ab alijs hominibus petunt ab illis, qui conceptum eorum cognoscere non possunt, nisi verbis exprimat, & quia plenius exprimitur in multiloquio vtuntur interdum multiloquio gratia expressionis, interdum etiam homines disponentes aliquid facere vel non facere propter petentium importunitatem mutant dispositionem, Lucae vnde dicitur, de illo qui dedit panes propter importunitatem amico, & non propter amicitiam, & ad hoc præcipue vtuntur ho-

Quid sit prolixo orare.

multiloquio, vt rogati superari multitudine verborum flectantur a dispositione sua, & tunc prouenit multiloquium a quadam diffidentia, vel pauca confidentia quam quis habet de alio, apud Deum autem non vtuntur multiloquio propter maiorem expressionem, quia omnia nouit, nec ad flectendum eum, quia nunquam muratur sua dispositio, sed ad exercitandum affectum nostrum, scilicet, vt deuotio per verba excitetur, & sic non prouenit multiloquium ex diffidentia: unde possumus multiloquio vt interdum in oratione non peccando, vt dicitur magis sequenti q.

Ad quartum dicendum, q. venit Christus multiloquio vt, & est peccatum vt illo modo, quo ipse phibuit, scilicet, in quantum venit ex infidelitate, vt dicitur sequenti q. interdum tamen prouenit ex alijs causis, & non prohibetur.

In oratione quid sit multa loqui, & quando sit reprehensibile in oratione loqui multa. Et quid a Deo petendum. Et quo genere verborum sit vtendum. Et quid sit orare: & quid oratio. Et ad quid officium diuinum dicatur. Quæst. XC VII.

Quæretur cum Christus arguet hic multiloquium, & dixerit, quod non loqueremur multa in oratione, quid sit multa dicere, & quado.

Dicendum, quod potest aliquis vt multiloquio erga Deum ad notificandum intentionem suam quasi plenius notificet quando plura dixerit, & hoc modo prohibuit est. Alio modo, quod quis credat per verborum multitudinem flectere Deum a dispositione sua, vt velit contrarium eius, quod disposuerat, & etiã hoc modo est prohibuit, quia vterque modus prouenit ex infidelitate: nam Deus conceptus nostros plene nouit etiam si nos nihil exprimamus, nec plura nouit per hoc, quod plura dicimus, etiam Deus a dispositione sua non flectitur etiam si multa loquamur, vtrique ergo de Deo sentire infidelitas est, & hoc solum Christus verat, sic dicit gl. scilicet, damnat autem multiloquium orationis veniens de infidelitate, & patet quia vtrunque motuum istorum Christus retigit, & excludit. Nam cum dixit orantes nolite multum loqui subdidit: scit enim pater vester qd opus sit vobis antequam petatis, quasi dicat, non oportet vt multiloquio ad pleniorum expressionem, quia iam nouit antequam petatis id quod vultis, de secundo patet, quia dixit Ethnici putant, quod in multiloquio suo exaudiantur, deest, quod multiloquium præstet virtutem orationi ad hoc, quod exaudiat flectendo Deum viribus multiloqui, alios autem modos Christus non prohibuit: istis autem modis peccat mortaliter multiloquio vtens, & etiam si paucis verbis vteretur intendens hoc per illa mortaliter peccaret, si autem multiloquium non venit ex infidelitate, aut petit quis multa, & non honesta, vel non vtilia, aut non si primo modo prohibuit est multiloquio vt, quia a Deo non est petendum, nisi honestum, scilicet, gratia, & gloria, & illa, quæ ad hæc ordinantur: si quis ergo petat inhonestum, vel inutile etiam si pauca petat, dicitur multa loqui, quia multum est, q. supra rationem est, qui tamen petit inhonestum, supra rationem petit: ergo est multiloquus, maxime autem si multis verbis ad hoc vtatur, & hoc etiam est verum, sic dicit Chryso. in Homelia, scilicet, dissuadet per hoc inanem locutionem in orando puta cum non petimus decentia a Deo, vt potentatus, & glorias, & inimicos superare, & pecuniam superabundantiam. Si autem non petitur inhonestum, vel inutile, sed id quod petendum est. Aut vult petere, quis istud verbis ornatis, & compositis artificiose dicit, & tunc etiam si pauca dicat mul-

Alph. Toftin Matth. Pars III.

tiloquus est, quia ita oportet eum circa illa pauca inutiliter, & diu occupari, sicut circa multa, quia verba ornata, & artificiose dicta non possunt dici sine magna attentione, & tunc mens hominis, quæ deuotioni vacare debebat attendit artificiose prolationi nullum fructum deuotionis consequitur, & hoc malum est, quia oratio magis pertinet ad animum quam ad verba ornata, sic dicit Grego. 33. Moralium veraciter orare est amarus in compunctione gemitus, & non composita verba resonare, & maxime, quia ornatus in verbis cum sit aliquid artificiosum, & laboriosum, non apponitur sine causa, sed vt habeat oratio maiorem vim ad flectendum, & ita oratoris officium est apposite dicere ad persuadendum: apud Deum tamen verba ornata nec suadent, nec delectant, sed potius cordis simplicitas placet, error ergo est illi rei multum dare, & se in ea implicare, quæ est omnino inutilis relinquendo eam, quæ valde necessaria, & utilis erat oranti, scilicet, deuotionem, & hoc modo Bernardus in Meditationibus accusat se dicens sepe ad sacrum misterium vocem meam fregi, vt dulcius canentem non attendens, quod cantor dum vocibus prouocat populum Deum sti mular prauis moribus, & sic peccatum erat totaliter attendere ad dulcedinem cantus in diuinis misterijs, sic dicit Grego. 92. distinctio. capit. In sancta, scilicet, quod consuetudo reprehensibilis erat constitutus in diaconatu modulationi vocis inferuire, quos ad prædicationis officium ad eleemosynarum studium vacare congruebat, & subditur, unde sit plerumque in sacro misterio dum blanda vox queritur congrua vita negligatur, & cantor Deum motibus stimulet cum populū vocibus delectet. Non tamen ex hoc est intelligendum, quod semper sit verum in oratione vt verbis ornatis, & artificiose compositis, sed hoc verum est, quando iste ornatus propter seipsum queritur, vel vt habeat vim suadendi, sicut apud oratores, si tamen quis talibus verbis vtatur, vt seipsum magis per hæc verba excitet laudabile est: nam sicut ornatus Rhetoricus vires habet ad suadendum, & magis humanos animos incitat quam verba simpliciter, & incomposita dicta, ita & ad seipsum homo patitur hoc, quod si aliquid legat compositum factum magis seipsum mouet quam si legerit rudes sententias. ad hoc tamen oportet, quod oratio non componatur de nouo, nec formetur, quia si quis velit nouiter verba composita formare, oportet deditam esse animam illius artificioso consiciendi hanc orationem, ita vt nihil attendere possit deuotioni, quod tamen verba ornata in scriptis orando quis legat, aut ea iam diu memoretur retenta orando proferat deuotioni non obest, quia non oportet animam formandis artificiose verbis intendere, sed magis tunc verborum dulcedine, & fructum capiet, & sic verba ornata in oratione proferre laudabile est.

De melodia, quæ est in cantu Ecclesie ad diuinum misterium idem est: nam si propter seipsum queratur, & ita queratur, quod alia reliquatur, quæ principaliora sunt malum est, sic dicit Gregorius vbi supra, sit plerumque, vt in sacro misterio dum blanda vox queritur congrua uita negligatur, si tamen queratur dulcedo cantus in quantum concitat animos ad quoddam spirituale gaudium laudabile est, & propter hoc Ecclesia introduxit cantus, sic dicit Augustinus de seipso lib. confessionem, quod flebat uberrime in hymnis, & canticis suaue cantantis Ecclesie, & quod uoces illar influebant auribus eius, & eliquebatur ueritas in corde eius.

Si autem non attendant uerba composita, sed sint multa quæ quis habeat memoriter dicere etiam non est ualde

I de

de laudabile, quia ad multa dicendum oportet animam esse attentam, & dum in his occupatur in deuotionem non assurgit: sic dicit Chryostom. in Homilia, scilicet, nō tamen iubet decem millium versuum orationem componere, & corde tenus enunciare, quod occulte insinuat cum dixit nolite multum loqui, quasi dicat, illud est non multum orare, sed multum loqui, & recte dicitur, quod in oratione precipue deuotio attenditur, in loquendo autem solum ipsa verba, & dicitur componere orationem, & dicere corde tenus, in quo inuoluitur, quod sit hoc difficile, & oporteat esse magnam attentionem animæ ad hoc dicendum, & ideo deuotioni locus non relinquatur, si tamen esset multiloquium, in quo non esset difficultas vt potest quia non corde tenus, sed legendo oratio dicitur, non est prohibitum multa dicere, quia tunc non occupatur anima principaliter in dicendo, eo q̄ illa scripta sunt, & sic possit ad deuotionem attendere: dicendum tamen, quod qui orando multa vult dicere, aut hoc est proprie per modum orationis, aut per modum diuinę laudis: in oratione enim attenditur petitio, quia oratio secundum Damascenum est petitio decentium a Deo, & tunc si quis multa loquatur oportet multa petere.

Hoc autem non est conueniens, quia difficile est scire quid nobis conueniat, nisi loquendo generaliter, vt si quis perat gratiam, & gloriam, & illa que dirigit ad hoc.

Si tamen se reducat ad petendum aliquid particulariter nescimus quid petendum sit, quia quid nobis conueniat ignoramus ad Rom. 8. nam quid oremus, sicut oportet nescimus, petere autem quod fortassis nobis malum est, periculosum est, ideo non est bonū, q̄ homo se extendat petendo per multa, sed reducat se ad pauca. Nam & propter hoc Christus dedit nobis formam orandi, vt sciremus quid esset petendū; non est ergo vtendum multis verbis in oratione quando petimus. Si autem sit oratio per modum diuinę laudis, sicut est in quibusdam Psalmis, in quibus nihil petitur, sed solum enarrantur diuinę laudes, non est periculum multa dicere, quia ibi non oramus, sed laudamus. Christus tamen dixit orantes nolite multum loqui, id est, multa petere; cum ergo quis orat volēs proprie orare, scilicet, petendo, debet orationem in verbis breuem proferre, vt sic pauca petat, & tamen diu morari potest circa orationem illam non diu loquendo, sed diu desiderando, & ita Christus tradidit nobis formam, orauit prolixè, & nihil petiit, nisi vnicum, scilicet, si fieri potest transeat a me calix iste; Luca 22. scilicet, & positis genibus orabat dicens: pater si vis, &c. & postea dicitur, & factus in agonia prolixius orabat, & tamen totum, quod orabat erat iste sermo, scilicet, pater, &c. pater Matth. decimo quarto, scilicet, & iterum abiens orauit eundem sermonem, id est, in prima vice orauit pater si fieri potest &c. & in secunda vice idem orauit, & tamen prolixius orabat, scilicet, quia longo affectu tenebatur circa hoc, q̄ periebat, licet pauca verba diceret, sic dicit August. ad proban. non vt quidam putant hoc est orare in multiloquio si diutius oretur, aliud est sermo multus, aliud diuturnus affectus: nam & de ipso Domino scriptum est, quod pernoctauerit in orando, & quod prolixius orauerit, vt nobis præberet exemplum. & sic in oratione debent esse pauca verba, & longus affectus, vt per desiderium immoretur homo circa id quod petit, & ista immoratio circa desiderium est que dam preparatio cordis nostri quam Deus valde attendit, & exaudit, sic dicitur Psalm. 9. desiderium pauperum exaudivit Dominus, & preparationem cordis eorum audiuit auris tua, & taliter orantes dicuntur

F multum deprecari, vel multum orare, & tamen pauca dicere: sic dicit Augustinus ad probandum: absit enim ab oratione multa locutio, sed non desit multa precatio, si seruens perseuerat intentio.

Nam multum loqui est in orando rem necessariā superfluis verbis agere. Multum autem precari est eum, quem precamur diuturna cordis excitatione pulsare. nam plerumque hoc negotium plus gemitibus quam sermonibus agitur, plus fletu quam affatu: expedit ergo homini prolixam orationem facere ad rumulum mitti si deuotionem orandi potest diu retinere, pauca tamen verba dicere debet ne petendo erret aliquid fortassis optans, quod sibi nocuum est, & ita Chryostom. in Homelia laudat orationes longas tempore, sed non verbis dicens, Christus iubet non longas orationes facere, longas autem dico non tempore, sed multitudine eorum, quæ dicuntur, permancere tamen oportet eos, qui petunt: nam Apostolus ait orationi instantes. In his autem omnibus nihil intelligitur de orationibus ministrorum Ecclesiæ, quia ille sunt determinate, & oportet eas agere non omittendo verbum de eis, sic dicit Hierony. in Epistola ad Rusti. mo. & de consecratione distinctione quinta cap. Nunquam, scilicet, nunquam de manu tua, aut oculis tuis liber Psalterij discedat: dicatur ad verbum oratio, id est, dicatur de verbo, ad verbum nihil omittendo, & loquitur de orationibus institutis ab Ecclesia, quia ad Monachum loquitur, & de libro Psalterij, licet glossa exponit ibi, quod dicatur ad verbum, id est, quod mens concordet cum verbo, & non sit euagatio, & hoc etiam verum est, & tamen non negatur, quoniam illa litera velut orationem Monachalem, quæ erat ordinaria, & canonica debere dici de verbo, ad verbum, & ita dicit Bernardus, quod in diuino officio vsque ad vnam syllabam debitores sumus, id est, tenemur nihil omittere de eo, nec vnam quidem syllabam, de quo magis dictum est libro nostro de oratione. Nam diuinum officium magis pertinet ad laudes quam ad orationem, & ideo tanquam debitum soluendum est potius quam habendum tanquam orationem, & ita vocatur quotidiana pensio, vel seruitus quotidiana extra de celeb. Mis. cap. presbyter.

Quomodo Gentiles poterant putare, quod exaudirentur per multiloquium, & de conditione Deorum Gentilium. Q̄. XC VII I.

Q V AER ET V R cum Christus dixerit hic, quod Ethnici putant se exaudiri in multiloquio quomodo hoc putant. Dicendum, q̄ Ethnici secundum Aug. lib. de serm. Domini, & Rabanum sunt, Gentiles: isti enim orabant ad deos suos, & credebant se exaudiri in multiloquio, quia errabant circa naturam deitatis; nam si vere naturā Deitatis agnoscerent, hoc nullo modo credidissent; Deus. n. ad multitudinem verborum non attendit; immo ad nullum verbum attendit, quia nec est necessarium sibi ad cognoscendum conceptum nostrum, quem etiam sine verbo cognoscit, nec ad flectendum eum, quia verbis nō persuadetur. Gentiles tamē putabant hoc iuxta conformitatem deorum suorum; plures enim deos habebant quos homines aliquando fuisse crediderant, aut saltem plurimos eorum, & ideo eis humanam conditionem adhuc dabant, est autem humanum aliquid ignorare. Dicebant, & adiuuicem se fallere, & falli, & quosdam aliorum fraudes, & crimina reuelare, vnde Iouem deorum maximum multis fraudibus, & astutijs vsum fuisse Poetæ introducunt, vt adulteria sua, & incestus Iunonem uxorem suam, quæ deorum maxima erat, latebant, & hoc modo aliqui occultari

cultari putabant, & ob hoc eo modo Deos suos exorari credebant, quo homines exorantur, & quia hominibus non est notus conceptus noster, nisi verbis expresserimus prima Corinth. secundo, quis hominū scit, quæ sunt hominis, scilicet, secreta, nisi spiritus hominis, qui in ipso est, quasi dicat, nemo alius scit, & ideo verbis vtitur ad notificationem, vt dicitur I. Perihem. ita & de Dijs suis putabant Gentiles, q̄ non intelligerent orationes eorum, nisi verbis vterentur, & quia quanto plura dicuntur tantomagis res aperitur cum breuitas obscuritatem pariat, vt dicit Horatius.

Obscurus fit dum breuis esse laboro.

Putabant vtile esse Gentiles vt multis verbis orando ad Deos suos, & consequenter formare verba voce alta, vel submissa credebant proficere ad hoc, quia non credebant Deos suos esse vbique presentes, & ideo per voces clamorosas possent audire si longe erant vel si circa aliud erant occupati, & ita obiecit Elias irridendo, & illudendo Sacerdotibus Baal quando clamantibus eis non exaudivat Baal ipsos, tertio Regū decimo octauo, scilicet, cumque esset Meridies illudebat eos, dicens clamate voce maioris Deus enim vester est, & forsitan loquitur, aut in diuersorio est aut in itinere, aut certe dormit, vt excitetur, & Sacerdotes Baal non suscipiebant hoc ad illusionem, sed clamabant voce magna, sicut dixit Elias, vt exaudirentur: nam dicitur ibidem clamabant ergo voce magna, & incidebant se iuxta ritum suum cultris, & lanceolis donec perfunderentur sanguine, & istud est verū, quia licet Gentiles errarent putando Deos suos esse Iouem, Saturnum, & alios, qui nihil erant, & vere habent in Deos ipsos demones, qui sub his nominibus se colli faciebant, tamen ad hoc, vt ab istis demonibus exaudirentur necesse erat, quod vocaliter orarent, quia demones desideria, & conceptus cordis non nouerunt, nisi quatenus exteriori signo, scilicet, verbo, vel nutu exprimerent, vnde ipsi demones sacerdotibus suis formam tradebant, qua a cultoribus suis oraretur, vt si ipsi intelligerent, quid peteretur, & possent ludificare petentes faciendo aliquid, vel nihil faciendo eorum, quæ petebantur.

Alia causa multiloquij erat, vt exaudirentur Gentiles a dijs, quia sicut homines verbis artificiosis, & ornatis suaderentur, tamen ad hoc, vel importuno fatigati concedunt ea, quæ alijs non erant concessuri, ita & de dijs suis putabant, quod in verborū multitudine possent eos flectere: nam & poetæ introducunt coram dijs fieri contentiones vocales, & obtinere eum, qui melius oraret, vel posset Deos magis ad affectum suum mouere, & ita Virgil. introducit decimo Aeneidos, Iunonem, & venerem Deas coram Ioue in Deorum concilio ex aduerso disputare, & orare, & alteram earum obtinere: conueniens ergo Gentilibus videbatur multiloquium ad orationes.

Alia causa potest esse ex consuetudine, scilicet, quod sicut Gentiles consueuerant inter se multiloquio confidere ad causarum persuasionem, ita & apud Deos orando faciebant, sic dicit Augustinus lib. de sermone Domini, omne multiloquium reuera a Gentilibus venit, qui exercendę linguę potus quam mūdando animo dant operam, & hoc studij genus etiā ad Deum prece flectendum transferre conantur: melius tamen potest dici, quod ista causa coinciderit cū præcedenti, scilicet, quia apud homines per multiloquium suadebant, ita & apud Deos in multiloquio confidebant, istæ duæ erant vere causæ propter quas Gentiles hoc faciebant, & has Christus tangit in littera. De prima patet cum dicit scit enim pater vester

Alph. Toft. in Matth. Pars III.

A quid opus sit vobis antequam petatis, quasi dicat, nō est necesse vti multiloquio, nec etiam est simpliciter necessarium vti aliquo verbo, quia Deus nouit, quæ petenda sunt, antequam petantur. De secunda patet, quia dixit putant se in multiloquio exaudiri, id est, obtinere, quod volunt, & non dixit putant se per multiloquium intelligi, quasi dicat, etiam si in paucis verbis intelligerentur, ad flectendum, & persuadendum putant efficax esse multiloquium. ambę istæ causæ proueniunt de infidelitate, id est, ex mala opinione circa Deitatem, & ideo simpliciter in istis duobus casibus prohibitum est multiloquium orationis veniens de infidelitate.

B Sic ergo vos orabitis. Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra. Panem nostrum substantialem da nobis hodie. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in temptationem. Sed libera nos a malo. Amen. Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet, & vobis pater vester cœlestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.

Lucæ 11. de pe. di. 3. c. de quoti dianis. de conse. di. 2. c. in calice. de pe. di. 2. ca. si enim. Mar. 2. de pe. di. 4. c. dicit Dominus. infra 18.

C S I c autem orabitis. Posuit Christus supra modum orandi quantum ad locum, in quo est orandum, hic autem ponit modum quantum ad formam rerum petendarum ostendēs quid petendum sit summam colligens in quadam breui oratione omnia, quæ opranda, & petenda sunt & dicitur. Sic ergo vos orabitis. Id est, non orabitis, sicut Gentiles, qui vtuntur multiloquio in oratione, sed dicetis istam orationem, quæ breuis est.

Pater noster. Ista est oratio quam vocamus dominicam; quia Dominus eam primo formauit, & nobis dicendam tradidit, quæ est excellentissima omnium orationum, & in ea sapientissime recollecta sunt omnia, quæ petenda, & appetenda sunt: non enim petimus, nisi quæ appetimus, bonum autem solum est, quod appetitur primo dijs, quia tamen q̄ non est bonum sapere nobis videtur, & per errorem illud appetimus, oportuit in oratione eligi vera bona, quæ sola peterentur: & ideo Christus hic per vnum documentum instruit nos in duobus, scilicet, quid est desiderandum, & quid est petendum: fuit autem ista valde utilis, & necessaria ad doctrinam, scilicet, scire quid appetendum est. nam ex hoc nobis notum est, quod extra ista, quæ hic ponuntur, & illa quæ reducuntur ad ea nihil petendū est, nec desiderandum, & hoc competit orationi, quæ oratio est petitio decentium a Deo, vt dicit Damascenus, & amplius, quia petenda ponuntur hic eo ordine, quo petenda sunt: nam sicut bona inter se differunt in magno, & paruo & magis necessario, & minus necessario, ita est ordo in petendo, & taliter sunt hic ordinatę petitiones, quæ scriptę sunt. illud autem quod primo cadit in appetitu hominis est beatitudo, & secundo cadit in appetitu illud per quod consequitur homo beatitudinē: deo primo ponitur hic beatitudo, seculo medio pueniendi ibi. Fiat voluntas tua. Circa primum Considerandū, q̄ beatitudo accipitur dupliciter. Sobiectiue, & formaliter, obiectiue est beatitudo illud

Cur hæc oratio pater noster Dominica nuncupat.

Beatitudo duobus modis accipit.

do illud bonum, quo fruente se beatus facit, & istud solum est digna bonitas, quæ est summum bonum. Formaliter est beatitudo ipsa fruitio, qua illi summo bono vivimus, & formaliter illo fruimur. prima autem beatitudo est Deus: & ideo istam præ omnibus amare debemus, & quia amare aliquid est velle ei aliquid bonum, sicut amare amicum 8. Ethic. amare Deum est illi velle bonum, & hoc desiderare ei, vel pro eo gloriam, & honorem plus quam alias res, & ideo sicut magis velle debemus honorem Dei quam quicquam aliud, siue sit bonum nostrum, siue alienum, oportet quod istum petamus ante omnia alia tanquam præcipue desideratum: & ideo prima petitio huius orationis est de honore diuino, scilicet, *Sanctificetur nomen tuum*. Et ad hoc præmittitur hic quasi prologus orationis in quantum dicitur. *Pater noster*. Et hoc fit primo, ut sciamus ad quem verba diriguntur quod nesciretur si absolute inciperemus in prima petitione dicentes sanctificetur nomen tuum, secundo fit ad captandam benivolentiam, quia cum vocamus patrem eum, a quo petimus, inclinare volumus affectum eius ut nobis tanquam filijs concedat, quæ petimus, quia pater nomen amoris, & dulcedinis est. 2. Politi. cap. 1. dicitur autem Deus pater noster per creationem, & gubernationem: Deuter. 32. nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, fecit, & creavit te. *Qui es in caelis*. Deus proprie loquendo non est in caelo nec in terra, quia hoc est esse in loco Deus in loco non est, quia spiritalia locari non possunt, sed solum corpora, ut ait Boet. lib. de hebdomadibus, sed dicitur qui es in caelis ad differentiam patris nostri carnalis, qui in terra est, quia ad istum non est orandum, quia nihil dare potest: vel dicitur, qui es in caelis propter simplices, qui putant Deum esse alicubi, & tunc melius est putare, quod sit in caelo quam in aliquo alio loco, quia caelum est locus excellentior totius naturæ, & isto modo loquendi Christus vritur sepe vocando patrem nostrum caelestem, vel qui est in caelis, ut pater hic, & præce. ca. *Sanctificetur nomen tuum*. Ista est prima petitio, in qua petimus diuinum honorem: nam sicut tenemur diligere Deum plusquam nos, ita tenemur magis & prius velle bonum eius quam bonum nostrum, & istud est quod sanctificetur nomen eius, sanctificari secundum communem acceptionem est sanctum fieri, & hoc modo non potest nomen Dei sanctificari, quia in se sanctum est: sicut enim Deus est essentialiter sanctus, ita & nomen suum est sanctum propter ipsum in quantum ipsum significat, quia vox non refertur, nisi ad rem significatam, aliis autem voces nullius virtutis sunt, & sicut Deo non potest aliqua sanctitas acquiri eo quod in infinitum sanctus est, etiam non potest aliquid sibi de nouo aduenire, quia æternus est, & quicquid habet per modum æternitatis habet: ita nomen Dei non potest aliquam sanctitatem acquirere, quam semper non habuerit: hoc ergo modo non petimus sanctificari nomen Dei. Alio modo accipitur sanctificare. i. sanctum reputare, & ita iubetur, quod sanctificemus diem Sabbathi. i. ita quam sanctum reputemus obseruando illum in honore. Exo. 20. & Deut. 5. & si nos non sanctificamus diem Sabbathi dando illi de nouo aliquem honorem, vel sanctitatem, quia Deus dedit hanc sanctitatem Gen. 2. benedixit Deus diei septimo, & sanctificauit illum, ita accipitur hic sanctificetur nomen tuum, i. sanctum reputetur: petimus enim quod nomen Dei apud omnes gentes honoretur, ita quod omnes reputent illud tanquam sanctum, & excellens, & per hoc Deum honorabunt. Alia ut diximus est beatitudo formaliter dicta. i. spiritus sanctus, quo immediate coniungit illi summo bono quod nos beatificare potest, & ista vocatur fruitio, vel visio Dei, & ista est maximum bonum nostrum: nam

Deus est maximum bonum simpliciter, & ad quodcumque comparatur, ista in fruitio est maximum bonum nostrum, quia Deus non est bonum nostrum, nisi in quantum applicatur nobis, vel nos ei, & istud est per istam visionem beatificam: & quia bonum nostrum est quod nos formaliter bonos reddit, Deus autem non est aliquid formale in nobis, sed effectiue, vel obiectiue nos bonos facit, visio autem, vel fruitio reddit nos formaliter beatos: quamquam ergo non sit ista visio summum bonum simpliciter, est in summum bonum nostrum, quia in nos tenemur diligere Deum magis quam nos, tenemur desiderare magis honorem Dei quam nostram beatitudinem: ideo in prima petitione ponitur honor Dei, in secunda ponitur nostra beatitudo cum dicitur. *Adueniat regnum tuum*. In hoc precamur quod Deus faciat nos beatos: nam beatitudo regni Dei dicitur, ut ostensum est cap. præce. q. 31. & sic Christus dixit, ut edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo. i. in caelesti beatitudine. Luc. 22. quia sicut regnum in terrenis dicitur maximam potestatem, & honorem quem aliquis homo viuens habere possit, & in abundantia omnium rerum, ita beatitudo maximum bonum nostrum est, & non fuit aliquid per quod nobis conuenientius significaretur quam per regnum quod putatur esse maxime excellentiæ inter bona humana, & dicitur adueniat regnum tuum, i. veniat beatitudo tua in nos, & non dicitur eamus nos in beatitudinem tuam, sed illa veniat in nos, quia magis illa venit ad nos quam nos eamus ad ipsam, & hoc est, quia principium veniendi ex parte eius est, & non ex nostra, quia nos non mereamur ex condigno beatitudinem, ut ad illam quasi iure nostro ire possimus ad Rom. octauo, non sunt condigne passionis huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis, illa ergo ad nos venit, quia potius ex Dei liberalitate & gratia, quam ex meritis nobis conceditur. sic dicit August. super Ioan. ille venit quem gratia Dei præuenit: Ioan. sexto, dicitur nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me traxerit eum, & sic prius Deus ex liberalitate motus trahit nos ad se nos per hoc dignos faciens, ut postea tanquam dignis vitam æternam concedere possit.

Fiat voluntas tua. Posuit Christus supra id, quod propter se appetendum est, scilicet, beatitudinem in præcedenti petitione, hic autem adiungit illa per quam ad beatitudinem peruenitur: peruenimus autem in beatitudinem dupliciter, scilicet, directe, & per se hoc est per collationem alicuius boni. Alio modo, & quasi per accidens, scilicet, per ablationem alicuius mali ibi. *Et dimitte nobis*. Prima in duas, quia ad beatitudinem consequendam directe facit aliquid dupliciter vno modo principaliter, alio modo instrumentaliter ibi. *Panem nostrum*. Primum, & principale, quod facit nos consequi vitam æternam est conformare nos voluntati diuinæ, scilicet, ut tales scimus quales ipse nos esse iubet, & hoc significatur in ista tertia petitione, scilicet.

Fiat voluntas tua. Potest dupliciter intelligi. Vno modo fiat voluntas tua, id est, oramus, quod des nobis facere voluntatem tuam. Alio modo fiat voluntas tua, id est, oramus, quod omnes homines obediant voluntati tue, & tunc aliquo modo concordat ista cum prima petitione, scilicet, sanctificetur nomen tuum, nam ibi petimus nomen Dei sanctificari. i. honorari ab omnibus gentibus: hic autem petimus, quod omnes gentes Deo obediant, quod etiam ad diuinum honorem pertinet, & tamen illud petitur in quantum est bonum ipsi Deo, istud autem petitur in quantum est nobis medium perueniendi ad beatitudinem, oramus autem hoc, quia etiam voluntatem Dei complere non potest homo, nisi Deus eum mouerit ad hoc. Nam per hoc,

In beatitudinem dupliciter peruenimus.

Fiat voluntas tua dupliciter intelligitur.

hoc, quod homo complet voluntatem Dei accedit ad Deum, & efficitur ei valde propinquus infra duodecimo, quicumque fecerit voluntatem patris mei, qui in caelis est, ipse meus frater, & foror, & mater est, non potest aliquis accedere ad Deum, nisi Deus adiuuerit eum ad hoc Ioan. 6. nemo potest ad me venire, nisi pater traxerit eum: ergo ad hoc quod homo complet Dei voluntatem indiget Dei adiutorio, & fuit necessarium, quod hoc peteremus a Deo, scilicet, fiat voluntas tua, id est, da nobis, quod possumus complere voluntatem tuam.

Impeditur autem homo complere voluntatem dupliciter. Vno modo per hoc, quod ignorat quid Deus vult. Alio modo, quod voluntas hominis non inclinatur ad complendum illam, sed potius ad vana & delectabilia huius seculi: pro utroque ergo indiget homo exteriori auxilio, sic innuitur Deuteronomio. 5. cum dixit Deus bene omnia sunt locuti, scilicet, si fecerint, sicut dicunt. & sequitur quis det talem eos habere mentem, ut timeant me, & custodiant vniuersa mandata mea in omni tempore, quasi dicat, quod indigeant, quod aliquis concederet eis, ut possent hoc facere, nemo autem poterat hoc concedere, nisi Deus: ideo ad ipsum pro his orandum est. sic oratur pro utroque Psalm. 118. scilicet, da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam, & custodi. il. in to. cor. meo, quasi dicat, ad hoc, quod custodiam legem tuam oportet, quod intelligam illam: da ergo mihi intellectum: de secundo patet ibi inclina cor meum de. in testi. tua & non in aua. i. licet mihi dederis intellectum ad legem tuam intelligendam adhuc non sufficit, quia possum sciens peccare, sed inclina ad hoc cor meum in testi. tu. & non in aua. i. fac quod magis diligam legem tuam quam auaritiam profectui, & alia vana seculi in quantum dicit. auerte oculos meos ne vi. va. & sic Salomō. tertio Regum octauo, in fine omnium petitionum suarum ad Deum tanquam potissimum posuit istam dicens, sit Deus noster nobiscum, sicut fuit cum patribus nostris non derelinquens nos, nec proieciens, sed inclinet corda nostra ad te, ut ambulemus in vniuersis vijs eius. necesse est ergo a Deo petere, quod adiuuet nos facere voluntatem suam ostendendo nobis quid velit, & inclinando ad hoc, quod nos illud velimus: nam si ipse hoc non fecerit, nos non poterimus hoc facere, vnde si aliquis sit quam Deus ad nos adiuuet, vel parum adiuuet, vel ipse ad adiutorium Dei non aduertat, non poterit facere voluntatem Dei, sed ita erit indispotus ad Dei voluntatem complendam, ac si Deus impediret eum ad hoc faciendum. Sic conuerterit Iſa. nomine Iudæorum quando se inueniebant indispotus ad bene agendum dicens. quare errare non fecisti de vijs tuis, & indurasti cor nostrum ne timeremus te Iſa. sexagesimo tertio, hic ponuntur illa duo e contrario. nam ad bene operandum, vel complendum diuinam voluntatem requiruntur duo, scilicet, quod Deus ostendat nobis quid vult, & inclinet nos ad volendum id quod ipse vult. Contra primum dicitur hic quare errare non fecisti de vijs tuis, id est, non solum non ostendisti nobis illas, sed etiam posuisti nobis impedimentum ne inueniremus eas, sed cogereur errare.

Contra secundum dicitur, & indurasti cor nostrum ne sequeremur te, id est, dato, quod aliquando voluntatem tuam sciremur ad sequendum te, hæc tamen falsa sunt, quia Deus neminem errare cogit, maxime in vijs suis, nec etiam quemquam indurat, sed ipsa dicebant Iudæi, quia quando non sentiebant in se manifestum adiutorium Dei ad bonum, ita se indispotus, & graues ad benefaciendum inueniebant.

Ad bene complendum voluntatem diuinam duo requirunt.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

ac si Deus ex industria cogeret eos errare, & induraret cor ipsorum: de præcipuis ergo bonis, & maxime necessarijs, quæ homo petere potest est, quod Deus det ei facere voluntatem illius.

Sicut in caelo, & in terra. Id est, sicut voluntas Dei impletur in caelo, id est, a spiritibus caelestibus, ita impletur in terra, id est, ab hominibus, qui habitant in terra, vel quibus data est terra ad habitandum Psalm. 113. caelum caeli Domino, terram autem dedit filijs hominum. impletur autem voluntas Dei generaliter in omnibus spiritibus caelestibus, quia omnes illi sunt beati, & beati sunt coniuncti immediatè regulæ Diuinæ: ideo non possunt deficere, nec deuiare a voluntate Dei: de Angelis patet, quia Angeli diuiduntur in assistentes, & ministrantes Daniel. septimo, millia millium ministrabant ei, & decies milies centena millia assistebant ei. assistentes complent voluntatem Dei, quia iuxta voluntatem eius assistunt sibi ministrantes etiam complent voluntatem eius, quia vadunt quo mittuntur ad Hebræ. primo, omnes sunt administratorij spiritus in ministerium missi, & velociter obediunt Deo Angeli isti, vnde propter velocitatem obedientiæ vocantur ignis vrens. Psalm. 103. qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos, ignem vrentem, vel flamma ignis ad Hebræ. primo, ministros suos flammam ignis isti omnes faciunt voluntatem Dei. Psalm. 102. Benedicite Domino omnes Angeli eius potentes virtute facientes verbum illius. Dicitur, & in terra, id est, quod in hominibus, qui morantur in terra compleatur voluntas Dei: sunt enim homines peccabiles potentes deficere, quia non sunt coniuncti immediate summæ veritati, & summæ bonitati, & ideo non possunt Dei voluntatem sine speciali adiutorio complere: immo nec possunt velle complere, quia hoc velle quoddam bonum est, & tamen nullum bonum sine Deo facere possumus. Ioannis decimo quinto. Sine me nihil potestis facere.

Panem nostrum super substantialem. Ista est quarta petitio, in qua petitur illud per quod instrumentaliter peruenitur ad beatitudinem. Et exponitur quidam de pane sacramentali, scilicet, de Eucharistia, & per hoc intelligunt omnia sacramenta, quia omnia sacramenta ordinantur ad Eucharistiam tanquam ad principale, & sunt ista medium quoddam perueniendi ad beatitudinem in quantum omnia sacramenta legis nouæ gratiam conferunt, & gratia disponit nos ad vitam æternam, & mouentur ad hoc, quia hic dicitur panem nostrum super substantialem: nullus tamen est panis super substantialis, nisi corpus Christi, quia ille est panis viuus, Ioannis sexto, alij sunt panes de naturali materia, & substantia: ideo non sunt super substantiales.

Alij dicunt, quod accipitur panis pro cibo, & petitur hic sustentationem necessariam a Deo, quæ intelligitur nomine panis, vel ponitur de pane specialiter, quia iste est cibus magis necessarius quam ceteri, & patet hoc, quia Lucae vnde decimo, ubi ponitur ista oratio dicitur panem nostrum quotidianum, & non super substantialem, ex quo apparet, quod intelligitur de cibo quotidiano. Eucharistia autem licet vocetur cibus, non est tamen cibus quotidianus, quia non est quotidie communicandum, ut ait August. ad lanuarium, & de consecratione distinct. 2. cap. Quod die, sed de hoc magis dicitur infra: utroque tamen modo potest applicari petitio ista ad propositum.

Nam in ea petuntur ea, quæ sunt nobis instrumenta ad beatitudinem, ista autem sunt duplicia, scilicet, quædam ex parte Dei, & quædam ex parte nostra. Ex parte Dei sunt sacramenta, quæ sunt vala græ p q sanctificat

De quo patet intelligi per ista petitio.

Instrumenta ad beatitudinem sunt duplicia.

edificat nos, & ad se trahit. Ex parte autem nostra sunt instrumenta illa sine quibus ad felicitatem non itur, non potest autem homo felicitatem mereri, nisi quando est in vita: nam post vitam immediate est in termino, & non potest iam mereri, nec demereri, sed manere in eo quod meruit, vel demeruit. Apoca. 14. Beati mortui, qui in Domino moriuntur amodo dicit spiritus. i. ex nunc, ut requiescant a laboribus suis & subditur: opera enim illorum sequuntur illos, id est, iam non est tempus laborandi, ut consequantur beatitudinem, sed opera ipsorum sequuntur eos, id est, habent primum pro operibus suis, & e contrario in alijs, hæc autem vita, in qua beatitudo acquiritur sine cibo, & potu non agitur: ideo petitur hic panis per quem intelliguntur omnia necessaria in cibo, & potu, & vestitu. *Et dimitte nobis.* Hic ponitur illud per quod beatitudo acquiritur indirecte tanquam per remotionem mali, & dividitur in duas, quia primo ponitur malorum remotio. Secundo adiungitur quorundam antecedentium ratio ibi.

Si enim dimiseritis. Prima dividitur in tres partes secundum tria mala, quæ nos impediunt consequi beatitudinem. Primum est peccatum commissum. Secundum est peccatum de proximo committendum. Tertium est, quod est ad utrumque inclinatum: secundum ibi. *Et ne nos inducat.* Tertia ibi. *Sed libera nos.* Quod autem principaliter, & directius nos impedit a beatitudine est peccatum commissum; nam non possumus assequi beatitudinem quousque fuerit peccatum totaliter dimissum, scilicet, quantum ad offensam, & quantum ad reatum totius poenæ, unde dicitur. *Dimitte nobis debita nostra.* Id est, peccata, & vocavit ea debita, quia per peccatum constituitur homo debitor Dei ad poenam tolerandam, & licet peccatum sit simul peccatum, & debitum, vocavit tamen Christus illud poenam debitam quam peccatum, quia quando istud oramus iam non manet peccatum, nec ratio peccati, quia ablata est macula, & offensa, sed manet solum reatus cuiusdam poenæ, id est, obligatio ad poenam temporalem, eo quod quando homo petit istud iam est in charitate, vel præsupponitur esse, & cum charitate non manet offensa Dei nec macula peccati, sed solum reatus cuiusdam poenæ temporalis, & iste reatus vocatur proprie debitum. *Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Hoc Christus apposuit in ista forma orandi ad innuendum, quod eo modo se Deus habebit ad quemlibet hominem quo ipse se habet ad proximum dicitur Luc. 6. in qua mensura mensi fueritis remittetur vobis: si quis ergo dimittit proximo debitum, id est, peccatum contra se commissum Deus dimittet ei, si autem dimittit non voluerit, nec dimittetur ei, ut dicitur infra in litera, & non intelligitur de debito pecuniali, vel quod potest in pecuniam extirari, sed debito iniuriæ, vel peccati contra nos commissi, de quo infra dicitur, & ista est quinta petitio.

Et ne nos inducat in tentationem. Ista est petitio sexta, & hic oramus tolli secundum malum, quod nos impedit a beatitudine, scilicet, malum quod timetur de proximo committendum, nam homo cognoscit se fragilem ad peccandum, & si incitatur ab altero erit durum resistere, hoc autem accidit in tentatione, quæ triplex est, ut ostensum est supra quarto capitulo. & per quamlibet earum potest homo faciliter cadere in peccatum: ideo petit ne inducatur in tentationem, id est, ut non permittatur succumbere tentationi: non enim petitur per hoc ne vquam tentemur, cum interdum vitale sit nobis tentari, sed petitur ne inducatur in tentationem, id est, ut non permittatur cadere, quia hoc semper malum est.

Sed libera nos a malo. Ista est septima & ultima peti-

tio, & potest intelligi dupliciter. Vno modo de malo exteriori poenali, id est, quod liberemur a fortuitis malis, ut ferro, & igne, & aquarum submersione, terremotu, peste, & subitanea morte, & ita de ceteris. nam ab his non potest homo liberari, nisi Deus eum liberaverit, quia etiam si diligentissime custodiat se manens in locis tutissimis, non potest evadere omnia pericula quin aliqua casualia in eum incidant, causa autem quare nemo per quamcunque diligentiam potest ista evitare est, quia Deus ab intentione infert ista mala, quæ a nobis casualia putantur, sic dicitur Exodi vigesimoprimo, de eo qui occidit alterum non intendens aliquid agere, scilicet, constituitur ei locum, in quem fugere debeat, quia Deus tradidit illum in manus eius, id est, Deus voluit occidere illum, & constituit eum istum nescientem ministrum suum ad hoc: ideo nihil mali meruit, quia Deo sine culpa ministerium præbuit.

Alio modo potest intelligi de malo interiori, scilicet, de fomite, quia fomes peccati, qui manet in nobis est malum quoddam per quod inclinamur ad omne malum, & tunc est istud malum inclinativum ad utrumque, id est, tam ad tentationem quam ad peccatum committendum: nam si in nobis non esset peccati fomes non esset locus diabolo ad tentandum nos saltem ita faciliter, sicut tentat, & superat, sed nos a nobis ipsis tentamur, sic dicitur Iacobi primo. Vnusquisque vero tentatur a concupiscentia sua abstractus, & illectus, & tunc consonat divisioni superiori, scilicet, quod in ista ultima petitione petitur removeri malum quod est ad utrumque inclinativum, scilicet, ad tentationem, & ad peccatum, & istud est fomes: melius tamen videtur, quod intelligatur de liberatione a malo exteriori, ut infra dicitur. *Amen.* Posuit Christus in fine orationis istud verbum quod pertinet ad confirmationem, in quo petimus, quod ita fiant omnia, sicut supra petivimus, & ex hoc consuetudo in Ecclesia introducta fuit, quod in fine omnium orationum populus totus secundum antiquum morem, vel omnes ministri respondentes dicant Amen, id est, ita fiat, in quo etiam ipsi orant petendo in generali quicquid petitum in speciali, & per hoc continuant intentionem suam intentioni ministri orantis, & secundum hoc ipsi dicuntur orare cum oratio consistat in mente, sicut in voce, & per hoc quod isti respondentes intendunt orationi, & nunc dicunt Amen approbantes quod dictum est, & orantes illud confirmari, orant sicut ministri, & fuit modus valde conveniens, ut sic oratio, quæ ab uno dicitur omnium esse videatur.

Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum. Hic ponitur ratio, & declaratio quædam præcedentium, scilicet, dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus, & dicitur, quod si homo dimittit homini dimittetur ei a Deo, alijs autem non. & dicitur peccata eorum, in quo declaratur præcedens dictum, quia ibi dictum fuerat, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, & sic videbatur intelligi de debitis, hic autem dicitur, quod intelligitur de peccatis, quia debita pecuniaria remittere non obligamus, nisi esset quis ita pauper, quod nullo modo solvere posset, nam in illo etiam secundum ius humanum inopia excludit actionem illam inanem reddens, peccatum autem, id est, iniuriam tenemur dimittere hominibus, ut infra dicitur. *Dimittet vobis pater vester celestis.* Id est, peccata vestra: nam vult Deus, quod homo habeat charitatem ad ipsum, & ad proximum, & ideo sicut Deus ex amore remittit homini peccatum, ita vult, quod homo ex eadem charitate proximo remittat peccatum, id est, iniuriam in se admissam.

Si

Si autem non dimiseritis. Scilicet, ex toto corde, hoc additur infra decimo octavo, ubi Christus dicit, quod si non remiserimus ex toto corde fratribus nostris Deus non remittet nobis, quia Deus non attendit solum factum, sed præcipue animum, si ergo quis remittat non bono animo, non reputatur ei, scilicet, si non est plena remissio, sed habet adhuc animum aliquid vindicandi. *Nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Quia non vult misereri ei, qui ad alterum misericors non est, sic dicitur Iaco. 2. Iudicium sine misericordia fiet ei, qui non fecit misericordiam, & non solum Deus non remittit peccata talium, sed etiam quæ iam remissa erant repetit ac si non remiserit infra decimo octavo, ubi ponitur exemplum de eo cui fuerat magnum debitum a Domino remissum, & inveniens confertum suum, qui ei pauca debebat suffocabat illum donec redderet, unde Dominus tradidit istum rursus cui dimiserat debitum quousque redderet unum versum debitum, & dicitur ibi sic pater meus celestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.

An sola hac oratione Dominica nobis vti liceat.
Quest. XCIX.

QUÆRITUR an sola ista oratione liceat nobis vti.

Dicunt quidam, quod non licet vti alia. Quia Christus dixit supra in litera, sic ergo vos orabitis, & subiunxit istam orationem: ergo cum dederit nobis certam formam orandi tenemus illam sequi. Item patet, quia Christus posuit istam formam ad tollendum errorem: nam dixerat orantes nolite multa loqui, sicut Ethnici, qui putant se exaudiri in multiloquio suo: nolite ergo assimilari eis, & sequitur sic ergo orabitis: ergo ut nos evitemus errorem, propter quem Christus introduxit istam formam oportet quod sequamur eam, quia alijs non poterimus esse sufficienter securi, an oratio nostra contineat multiloquium, & an sit Deo accepta, cum ipse dedit certam formam & nos non sequamur illam.

Dicendum, quod non oportet restringi homines ad istam orationem solum, ita quod non liceat eis alteram dicere, vel facere, nam oratio est petitio decentia a Deo: multa tamen sunt decentia, quæ non habentur hic expresse: ergo multa licet peti præter ea, quæ continentur hic.

Item Christus introduxit orationem propter devotionem, quia ut supra ostensum est oratio proficit ad hoc, quod homo exerceat seipsum per eam, & non ad hoc, quod non faceret aliquid Deo, qui omnia novit antequam petantur, & tamen homo potest excitare devotionem suam per multa alia verba præter ista: ergo licebit vti multis alijs orationibus, quia devotio non est coarctanda, sed potius amplianda, & tamen aliqui homines sunt, qui magis gaudent in quibusdam alijs orationibus quam in ista, licet sit simpliciter melior omnibus, & generaliter omnes homines gaudent in quadam mutatione, ut dicitur 7. Ethic. circa finem, si autem tenerent solum istam orationem dicere fastidirent eam sæpe repetendo, quod non fit in interdum vna oratione, & interdum alia vti liceat: ergo non tenemur hac sola vti, quia hoc contra charitatem militaret arctando viam charitatis, & devotionis. I. quia tunc rarius homo oraret, & minus devote propter fastidium eiusdem repetitæ orationis. Item nullus se habet magis regulare in operationibus suis quam Ecclesia, quæ a Spiritu sancto regitur, & tamen Ecclesia vitur diversis orationibus præter ista: ergo etiam nobis licet alijs orationibus vti.

Alph. Toft. in Matth. Pars III.

Item Iaco. 1. dicitur si quis indiget sapientia petat a Deo, qui omnibus dat affluenter, & nemini impropere, & tamen petere sapientiam est extra istam orationem: ergo licet petere alia, quæ non habentur hic, etiam Apostolus dicit ad Ephes. 5. quod oportet nos semper esse in hymnis & canticis spiritualibus: ergo præter istam orationem alia sunt, quia alijs non distinguere tur hymni, & cantica.

Item Apostolus iubet prima Timoth. 2. orare pro regibus, ut sub eis quietam vitam agamus, & tamen non continetur hic in ista oratione: etiam Apostoli petebant sepe operationem miraculorum quando super ægrotos, aut in illis, in quibus miracula fieri volebant orabant illa fieri, & tamen illud non continetur in hac oratione: ergo licet alijs orationibus vti.

Dicendum, quod oratio licet habeat alias species tamen loquendo large potest distingui in laudes, vel gratiarum actiones, & in petitiones. Quantum ad primam dicendum, quod Christus non dedit hic nobis formam aliquam, sed licet nobis laudare Deum qualitercumque voluerimus, & de quibus voluerimus, & ratio est, quod non posuerit formam laudandi, quia poni forma petendi fuit necessarium ad tollendum errores, ut dicitur seq. quia laude autem non est error, quia si quis vitatur multiloquio in Dei laude non errat, quia nemo potest Deum tantum laudare quantum ipse laudabilis est, & sic nunquam est excessus, secus autem in petendo, quia potest aliquis petere plura quam expediat, vel ea, quæ petere non expedit: ideo formam petendi coarctari oportuit, & certificari, sed non formam laudandi, maxime quia in tota sacra Scriptura continentur Diuinæ laudes, & quicquid illorum dicatur benedicitur, quia Scriptura sacra nihil, nisi verum & bonum continet, de oratione autem non sic, quia non determinatur modus orationis alicubi in sacra Scriptura, sicut ponuntur multæ diuinæ laudes: ideo non debuit de laudibus poni regula, sed quod laudaret quilibet, sicut vellet, nisi in eis, qui ad certam formam tenerentur, sicut Ecclesiæ ministri.

De gratiarum actione idem est, quia quantumcumque aliquis abundet in reddendo gratias vocaliter pro beneficijs collatis non superabundat, quia maiora sunt beneficia Dei in nobis quam ut quicquam possit per gratiarum actiones satisfacere. 8. Ethic. Dijs & parentibus non possumus equalia retribuere.

Si autem loquamur de petitione, quæ est proprie oratio, dicendum, quod Christus non instituit istam orationem tanquam ea sola vtiendum esset, quia per hoc arctaretur devotio, & charitas, ut dictum est, sed voluit nobis dare quandam summariam collectionem eorum, quæ petenda sunt, & ita artificiose sub istis petitionibus comprehenduntur omnia quæ a Deo peti licet: nam oratio est petitio decentium a Deo, ut dicit Damascenus: decentia autem particulariter sumpta possunt esse infinita, reducuntur tamen omnia ad ista septem, nec potest inveniri aliquod bonum quod peti liceat, vel appeti, quod non reducatur ad ista, vel ad aliquod eorum. Posuit etiam Christus hic ordinem, quo res petendæ sunt, ut sciamus, quid est magis appetendum, & consequenter quid sit principalius petendum, quod autem ista, quæ hic ponuntur nos petamus per eadem verba, vel alia, non differt, & sic dicendum, quod nemini licet aliam orationem quantum ad substantiam facere quam istam, quæ qui faceret aliam peteret aliquid, quod non continetur sub istis poenalibus, & tunc malum peteret, quia omnia bona appetenda, & petenda sub istis continentur malum tamen peti non licet. quantum ad verba tamen licet facere orationes alias ab ista, quia non differt diversis verbis petere quando idem in re petitur: sic

I 4 enim

enim dicit Augu. quæcumque verba dicamus nihil aliud dicimus quam quod in ipsa oratione Dominica positum est: dicit etiam Glo. hic non tamen his solis verbis oratur, sed etiam alijs sub eodem sensu conceptis quibus cor nostrum attenditur, & attendendum est, quæ oratio est, in qua præcipue inflammatur homo ad deuotionem, & illam dicat, licet in verbis differat ab ista, quia in sententia differre non poterit nisi aliquod malum in ea petatur.

Ad primum dicendum, quod Christus non dixit, sic ergo vos orabitur quasi voluerit nos astringere ad ista sola verba orandi, cum ipse multa alia sæpe orauerit, quæ non continentur hic expresse, vt quando petiuit clarificari nomen suum, & petiuit se exaudiri super suscitatione Lazari, Io. 11. & iterum orauit si fieri potest transeat a me calix iste infra 26. & Mar. decimo quarto, orauit etiam animam suam a Deo suscipi, sin manus tuas commendo spiritum meum infra 27. & Luc. 23. sed voluit astringere nos ad petenda determinata, id est, quidquid peteret pertineret ad ea, quæ continentur in hac oratione.

Ad secundum dicendum, quod Christus posuit istam formam orandi ad euitandum errorem Gentilium, qui errabant in duobus.

Primo, quod petebant res inhonestas, vel inanes: nam sola bona huius sæculi petebant quasi ea sola appeterent eo, quod futurum sæculum nullam putabant, & quantum ad hoc Christus instruxit nos assignans, quæ sunt illa, quæ peti debent, & omnia ista sunt bona spiritualia, præter illud panem nostrum superfluitatibus da nobis hodie, in quo petuntur temporalia non tamen diuitiæ aliq̄, sed solum sustentatio necessaria, quæ nomine panis intelligitur, & hoc in quantum non potest spiritualis vita acquiri nisi in temporali vita manentibus, & illa sine alimentis agi non potest, vnde alimenta reduci possunt ad spiritualia in quantum ad ea ordinantur, quoniam spiritualia sine temporalibus diu esse non possunt. Secundo errabant Gentiles in forma petendi, quia erant multiloqui supra in litera, qui putant, quod in multiloquio suo exaudiantur, & quantum ad hoc Christus dat nobis formam orandi sub breuitate, scilicet quod quidquid perierimus sub breuitate petamus, sicut iste septem petitiones, licet in sententiis multa contineantur in verbis, tamen succinctæ sunt: & ideo quandoquæque oramus si breuiter oramus sic oramus, sicut Christus, hic docuit, & hoc vtile est, quia vt supra ostensum est non oportet esse orationem longam in verbis, licet sit proluxa in tempore.

An fuit conueniens, quod Christus daret nobis aliquam formam orandi. Quæst. C.

Quæstio an fuit conueniens, vel necessarium, quod Christus daret nobis formam orandi.

Dicunt aliqui, quod non, quia oratio est aliquid voluntarium, & est ad excitandam deuotionem mentis, & tamen non conuenit omnibus hominibus eodem modo excitari: ergo non conuenit omnibus eadem forma orandi. Item oratio est petitio decemium a Deo, id est, eorum quæ nobis sunt necessaria, vel expedientia, non tamen est idem expediens omnibus hominibus: ergo non debet poni aliqua vna oratio pro omnibus hominibus. Dicendum, quod Christus conuenienter dedit nobis formam orandi, & quod fuit necessarium aut valde vtile, quod illam nobis daret. Primo, quia Apostoli petierunt, quod daret eis modum orandi: ergo dare debuit. Luca 9. vnde decimo: cum esset in quodam loco orans cum cessauit dixit vnus ex discipulis eius ad eum, doce nos

orare, sicut Ioannes docuit discipulos suos, & alibi cum oratis dicite pater noster, &c.

Secundo fuit hoc propter ignorantiam, quia Christus instruere nos voluit in omnibus, quæ ignorabamus, & erant nobis necessaria, & tamen orare homo nescit, id est, quid in oratione petendum sit, nisi Deus doceat ad Rom. 8. scilicet, nam quid oremus, sicut oportet nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

Tertio fuit hoc ad tollendum errorem Gentilium, quia dictum fuerat supra, quod Ethnici errabant circa orationem putantes se exaudiri in suo Multiloquio, vt ergo nos non erremus orando, sicut illi fuit conueniens, quod traderet nobis formam orandi, per quam sciremus quid in oratione petendum esset, & qualiter, scilicet, an breuiter, vel proluxa.

Quarto propter magnam necessitatem, & complementum doctrine, quia Christus venit tanquam legislator ordinans nos in moribus, pendet tamen bonitas, vel malitia moralis ex appetitu, quia qui bona vult bonus est, qui vero mala vult malus est, & sic in recte tristari, & recte gaudere consistit recta disciplina moralis. Ethico. debuit ergo dari regula de appetitibus: eadem est regula petibilium, & appetibilium, quia quod licite potest appeti poterit licite peti in oratione, hoc autem Christus fecit instituendo hanc collectionem petitionum, quia ostendit per hoc, quod ista sola sint appetenda cum ipsa sola peti debeant: ideo fuit valde vtile, quod daretur ista forma orandi, & in illa simul agit Christus duo, scilicet, quia ponit nobis numerum appetendorum in generali, & etiam numerum petendorum in oratione, vt sciamus, quod quicquid extra ista petimus, malum est.

Quinto fuit hoc ad dandam nobis maiorem fiduciam orandi: nam homines cum non habeant conuersationem cum Deo, sicut dicitur Dan. 2. exceptis dijs quorum non est cum hominibus conuersatio, timet perire aliquid a Deo hesitantes an Deus velit dare, nunc autem cum oratio sit facta ab ipso Deo est fiducia nobis, quod ille exaudiet eam quando formauerimus ipsam, quia dabit fauorem verbis suis, sic dicit Cyprianus lib. de oratione Dominica, qui sic viuere docuit, & orare, vt dum in oratione quam filius docuit apud patrem loquimur, facilius audiamur, amica & familiaris oratio est Dominum de suo rogare, agnoscat pater filij sui verba cum precibus facimus, & cum ipsum habeamus aduocatum apud patrem pro peccatis nostris, quando peccatores pro delictis nostris petimus aduocari nostri verba promanans: etiam gloriatur inter salutaria monita, quibus consilij credentibus formam orandi proposuit, & orationem composuit breuibus verbis, vt sit fiducia cito annuendi, quod breuiter vult rogari.

Sexto, quia videbatur pertinere ad perfectionem doctrine docere orare: nam beatus Ioannes, qui discipulos habuit docuit eos orare. Luca 11. Dñe doce nos orare, sicut Ioannes docuit discipulos suos, sed Christus habuit discipulos deducendos ad perfectionem statum: ergo magis fuit necessarium, quod doceret eos orare, quam quod Ioannes doceret suos.

Ad primum dicendum, quod non est idem modus concitandi deuotionem omnibus hominibus, & ideo non oportet, quod sit eadem oratio in verbis: bene tamen poterit esse eadem sententia, quia deuotionem concitare non conuenit principaliter ex sententia, sed ex verbis taliter, vel taliter se habentibus ad sententiam, sicut videmus in Rhetoricis orationibus, quia eadem sententia sine artificio, & ornatu prolata nihil efficit, cum autem artificiose, & ornate modo oratorio processerit ad suadendum, & concitan-

concitandum animos efficax est, Christus autem noluit nos obligare ad dicendum istam solam orationem quantum ad verba, sed solum quantum ad sententiam, vt dictum est præcedenti quæstione, & sic stat eandem esse orationem omnium, scilicet, in sententia, & diuersam esse in verbis, vt possit diuersimode concitare homines.

Ad secundum dicendum, quod licet non expediant particulariter eadem omnibus hominibus in generali: tamen omnibus expedit habere idem, scilicet, gratiam, & gloriam, & temporalem sustentationem, & peccatorum habere remissionem, & ita de ceteris, oratio autem ista Christi continet bona, quæ competunt generaliter omnibus hominibus non descendens ad bona particularia, quæ possunt competere isti, & non illi: ideo ista oratio omnibus est conueniens.

Cur in veteri testamento Deus nullam dedit orandi certam formam, sicut in nouo. Quæst. C1.

Secundo quæretur, quare in veteri testamento Deus non dedit aliquam formam certam orandi, sicut in nouo.

Dicendum, quod si accipiatur oratio generaliter pro laude, & gratiarum actione, & petitione bene fuit data in veteri testamento aliqua forma orandi, quia quando Iudei offerebant primitias suas coram Sacerdote, faciebant coram eo quædam professionem sub certis verbis, quæ habentur Deuterono. 26. & illa pertinent partim ad laudem Dei, & partim ad gratiarum actiones, si accipiatur strictè oratio pro petitione dicendum, quod non fuit data aliqua forma orandi toti populo, sed fuit data Sacerdotibus quadam forma orandi quando benediceret Iraelitis offerentibus aliquid, vel quandoquæque benedicere expediret, & habetur Num. 6. scilicet, benedicat tibi Dominus & custodiat te, ostendat Dominus faciem suam tibi, & miseretur tui. Conuertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem. ista per modum orationis dicuntur, potius tamen vocantur benedictio quam oratio, quia in oratione principalis orator quis pro se quam pro alijs, & tamen hic solum oratur pro alijs, & ita vocatur benedictio Num. 6. scilicet, sic benedicetis filijs Irael: licebat ergo Iudeis orare petendo quicquid vellent, & qualitercumque vellent quod non esset manifeste malum, quia non erat eis certa forma præfixa in rebus petendis, nec in modo petendi.

Causa autem huius fuit, quia oratio est pars contemplationis, & sic pertinet ad viros contemplatiuos, & anhelantes ad perfectionem, status autem legis Iudaicæ erat hominum valde imperfectorum: ideo non pertinebat ad eos status contemplatiuus, status autem legis nouæ est status hominum perfectorum respectu legis veteris: ideo pertinet contemplatio ad istum statum, oratio autem est pars contemplationis: ideo ad istum statum pertinet statum esse formam orandi, & in veteri lege non fuit ita necessarium: huius signum est, quia in nouo testamento sepe fit mentio de oratione: nam Christus dixit semper orare, & nunquam desicere Luc. 18. & in omnibus alijs bonis, quibus indigemus iubet orandum, vt infra vigesimo quarto, orate ne fiat fuga vestra hyeme, vel Sabbato, & infra decimo, dicitur orate Dominum mensis, vt mittat operarios in messem, & Apostolus suadet prima Thessa. 5. orationi semper insistere, & quod semper vacemus hymnis, & canticis spiritualibus ad Ephes. 5. quod autem competit hoc ex statu

perfectionis apparet, quia viris, qui sunt in excellentiori statu iubet magis orationi intendere. Episcopis, sicut loquitur Apostolus Timotheo, & instantum oratio competit ad Episcopum, & ad alios existentes in gradu excellenti, quod dicitur, quod ad Episcopum non pertinet nisi oratio, & lectio. 88. distin. cap. Episcopus nullam. Episcopus nullam rei familiaris curam ad se reuocet, sed orationi, & lectioni, & verbo predicationis tantummodo vacet, in veteri autem testamento rarissime, vel quasi nunquam inuenitur, quod Deus iubeat hominibus orare, & ideo non erat ibi necessaria forma orandi: si tamen in veteri testamento volebant aliqui accipere formam perfectioris vitæ quam populus non haberet, illi vacabant orationi, & habebant formam orandi, sic patet de Ioanne Baptista, qui fuit vir totus contemplationi deditus, & quando discipulos habuit, voluit eos aliquantulum abstrahere a modo populari viuendi, & instruere in vita contemplatiua: ideo docuit eos orare sic dicitur Luc. 11. Domine doce nos orare, sicut Ioannes docuit discipulos suos, & etiam sepe orabant Luc. 5. scilicet quare discipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt tui autem edunt, & bibunt?

Secunda causa fuit, quia tota lex vetus fuit temporalis, id est, exterius vel in cortice sola temporalia promittens, si igitur orandi forma aliqua dari debuisset oportebat, quod ibi continerentur solum bona temporalia cum ista sola in lege expresse promitterentur, non fuit tamen conueniens, quod Deus daret talem formam orandi, quia per hoc incitaret homines valde ad amorem bonorum temporalium, & obfuscaretur cognitio spiritualium bonorum, & aboleretur de animo desiderium spiritualium si aliquid ibi erat, Deus tamen non vult incitare homines ad desiderium bonorum temporalium, sed potius retrahere ab eis, quia cupiditas istorum est radix omnium malorum, & illi, qui volunt diuites fieri incidunt in laqueos diaboli. 1. ad Timoth. 6.

Sed obiicitur, quod Deus in lege promisit temporalia bona: ergo eodem modo oratio circa temporalia esse debuit, & non erat inconueniens, quod ista talia in oratione peterentur.

Dicendum, quod multa Iudeis data sunt, non quidem ex præcepto, sed ex necessaria permissione sic dicitur infra 19. ad duritiam cordis vestri libellus repudiij datus est, in his autem, quæ mala sunt, vel saltem non sunt per se bona, non oportet incitare, sed retrahere, & ideo in quantum aliquid fuerit necessarium poterit licite permitti, suaderi tamen ad illud nunquam potest esse necessarium: & ideo nunquam ad talia debet fieri iussio, sicut meretrices esse in vrbe secundum leges humanas permittitur, quia necessarium est propter turpiora euitare, lex tamen humana non suadet nec hortatur esse meretrices, nec fauet illis, sed potius eas tanquam infames habet, ita in lege veteri conueniens fuit fieri permissionem bonorum temporalium, quia ille populus, qui de gentilitate nouiter ad cultum Dei deducebatur erat valde rudis cui sola bona temporalia nota erant, & cui nequaquam posset a principio suaderi optare quædam spiritu alia bona, quæ essent post hanc vitam, & ad illam assequendum totam vitam ordinare: ideo erat necessarium, quod vel Deus nullos cultores ad se de nouo adduceret, vel quod illos omnes supernaturaliter sine operatione humana faceret perfectos, vel deduceret eos a principio per solum desiderium bonorum temporalium, Deus tamen voluit habere aliquos cultores, & non fuit conueniens, quod supernaturaliter perfecteretur, quia hoc repugnabat intentioni Dei, qui volebat & semper vult, sicut & iustum est, homines assuescere

Etos per legem bonam bonos fieri, quia aliàs nec erit locus meriti nec demeriti si Deus nobis omnia supernaturaliter confert: etiam frustra videbitur datum esse homini, quod sit rationalis ex quo habet principium ad dirigendum ex seipso operationes suas, si omnia ei supernaturaliter, & ab extrinseco dari deberent ipso nihil agente: decuit ergo quod Deus traheret ad se homines illos adhuc rudes eo modo quo trahi poterant, & hoc erat per desiderium temporalium bonorum, quæ sola cognoscerebant, & ita promissit eis Deut. 28. si audieris vocem Dei tui, ut custodias omnia mandata eius faciet te Deus tuus excelsores cunctis gentibus, quæ versantur in terra, & sic fuit necessarium ad hoc, quod Deus haberet a principio aliquos cultores promitti eius temporalia bona sola, quod tamen iuberet eis petere ista bona, & daret eis formam ad petendum non erat necessarium, & erat incitare eos ad magis illa desiderandum: ideo convenientius fuit, quod Deus nullam formam orandi daret in veteri testamento nec iuberet orare quàm, quod daret formam orandi, in qua sola bona temporalia peterentur.

Secundum autem in nouo testamento, in quo non promittuntur temporalia aliqua, sed sola spiritualia, oratio autem debet esse conueniens promissioni bonorum: ideo fuit hic conueniens dari formam orandi, quia in illa nihil contineretur nisi spiritualia bona immo nihil aliud continere deberet, quia cum in lege Christi nulla nobis temporalia promittantur, nulla causa erat ex qua temporalia petere deberemus, quod autem petatur in ea panis, qui est aliquid temporale dicendum, quod non petatur in quantum est bonum temporale, sed in quantum est aliquid necessarium ad vitam spirituales, quæ non potest esse sine naturali, & illa non est sine pane.

Quare in principio huius orationis dicitur pater noster. Quæst. CII.

QUARE in principio orationis huius dicitur pater noster, cum non pertineat hoc ad aliquam de petitionibus.

Dicendum, quod propter multa. Primo, quia cum Christus det formam orandi oportet, quod in ea exprimat ille ad quem oratur, quia ad aliquem debet dirigere, & ille debet poni in principio orationis: ideo antequam petiuo aliqua inciperet poni debuit nomen eius ad quem oratur, licet ex hoc non sequitur, quod debeat determinate dici pater noster, quia posset dici Deus noster, vel Domine noster aut creator, & sic de ceteris nominibus, quæ Deo competere possunt, sed solum sequitur, quod debeat preponi nomen eius ad quem oratur.

Secundo fit hoc specialiter ad significandum dignitatem status noui testamenti, in quo Deum patrem vocamus: nam nulla maior excellentia nobis aduenire potest quàm quod filij Dei simus, & in hoc excellimus eos, qui erant in veteri testamento, quia nunquam in oratione aliqua Deum patrem vocauerunt, sic dicit Aug. lib. de sermo. do. multa quidem dicta sunt in laude Dei, nusquam tamen inuenitur preceptum populo Israel vt dicerent pater noster, sed eis insinuat, vt Dominus tanquam seruis, sed de populo Christiano Apostolus dicit, quod spiritum adoptionis accepit, quod autem dicit Aug. quod ostensus fuit Israelitis tanquam Dominus seruis verum est, & tamen non est negandum, quod ipse Deus vocaret Israelitas filios, & Israelitas vocarent eum patrem, de primo patet, quia Exo. 4. cum Deus loquitur Pharaoni dicit filius meus primogenitus Israel dimitte filium meum, vt seruiet mihi etiam Deuter. 32. dicitur nunquid non ipse est

pater tuus, qui possedit te, fecit, & creauit te? De secundo patet Isa. 63. vbi loquuntur Iudæi ad Deum. si tu enim pater noster, & Abraham nesciuit nos, & Isaac ignorauit nos, tu Domine pater noster redemptor noster a seculo nomen tuum, sed verum est, quod dicit Aug. quod Deus nunquam accepit Iudæos ad tantam familiaritatem, vt iuberet eis dicere pater noster, id est, quod eum sic vocarent.

Tertio fit hoc ad ostendendam quandam confidentiam de impetratione eorum, quæ petimus. nam non est aliquid nomen maioris amoris, & dulcedinis, quod pater, vt innuitur 2. Polit. cap. 1. & nihil est, quod pater negare possit filio iuste petenti: nam quod petit iam suum est, quia omnia, quæ patris sunt filij sunt: nam si filius est heres est ad Ro. 8. non ergo debet sic orans dubitare de impetratione sic dicit Aug. hoc nomine pater charitas excitatur: quid enim charius debet esse filijs quàm pater: cum enim homines dicunt Deo pater noster quædam impetrandi præsumptio est, quid iam non debet filijs petentibus cum hoc ipsum eis ante dederit, vt filij essent? & hoc competit valde oranti. nam debet orans habere magnam fiduciam de impetratione aliàs nihil obtinebit. Iacobi. 1. postulet autem in fide nihil hæsitans: qui enim hæsitat similis est fluctui maris, qui a vento mouetur: non ergo extimet homo ille, quod accipiat aliquid a Domino.

Quarto fit hoc ad reddendum attentum ipsam orationem qualis esse debeat: nam tanquam filius petit, & tanquam filius impetrare debet: attendat ergo quod talem se constituat, vt filius Dei sit, & dici mereatur alioquin se falsarium ostendit cum illum patrem nominet cuius filius esse non vult, sic dicit Aug. quanta cura animum tangit, vt qui dicit pater noster, tanto patre non sit indignus?

Cum oratio dominica fiat ab uno, quare non dicitur pater meus, sed non pater noster. Quæst. CIII.

QUARE dicitur noster: nam poterat dici meus, vel mi, & videtur, quod hoc potius conueniat cum fiat oratio ab illo, qui est vna persona, & pro seipso petit.

Dicendum, quod Christus ex industria posuit noster propter multa. Primo ad significandum differentiam paternitatis, quia Deus est pater suus, & pater noster, sed aliter suus, & aliter noster: nam est pater suus naturali generatione, noster autem pater est gratuita adoptione: nam accepimus spiritum adoptionis, in quo clamamus Abba pater ad Rom. 8. id est, per adoptionem quam accepimus competit nobis vnum Deum patrem, & aliam non liceret. Christus ergo qui specialiter est filius Dei debet alio modo vocare eum. scilicet pater meus, id est, specialiter meus, & nullius alterius: sic dicitur Psal. 88. ipse inuocabit me pater meus es tu, quod de Christo solo intelligitur secundum doctores, licet de Salomone posset aliquo modo intelligi, nos autem omnes conuenimus in vna ratione paternitatis. scilicet per adoptionem: ideo nemo dicit pater meus quasi Deus specialiter modo sit pater eius, sed dicit pater noster, quæ eadem ratione est pater eius quæ omnium, id est, adoptione, sic dicit hic Glo. dicitur pater noster, quod commune est omnibus, non pater meus, quod soli Christo conuenit, qui est filius per naturam.

Secundo factum est, quia Christus voluit charitatem constituere inter omnes homines, ita quod adinuicem sibi communicarent spiritualia bona: & ideo voluit, quod nemo quando oraret pro se solo oraret, sed pro omnibus: ideo dixit noster, ita quod necesse sit ex forma orandi pro omnibus orare: nam dicitur pater noster, & postea dicitur dimitte nobis debita nostra, & iterum & ne

& ne nos inducas in tentationem quæ omnia non ad orationem solum, sed ad omnes proximos necesse est extendi sic dicit Cyprus. lib. de oratio. do. si non autem dicimus pater meus, sed pater noster, quia pacis, & unitatis magister noluit sigillatim, & priuatim precari fieri, vt quis cum precatur pro se tantum precetur: publica est enim nobis, & communis oratio, & quando oramus non pro vno tantum, sed pro populo toto oramus, quia totus populus vnum sumus: sic enim vnus orare pro omnibus voluit quando in vno oes ipse portauit, & est valde accepta oratio quam quis facit pro alio apud Deum magis quàm si pro se solo orat, sic dicit Chryso. super Math. pro se enim orare necessitas cogit, pro altero autem charitas fraternitatis hortatur, dulcior est autem ante Deum oratio non quæ necessitas transmittit, sed quæ charitas fraternitatis commendat.

Tertio fit hoc ad auferendum quibusdam superbiam, qui putant se alijs excellentiores, quia se nobiliores natales habere gloriantur, & tamen non est locus huic, quia non est altior nobilitas quæ esse filium Dei, & tamen hoc oibus Christum colentibus commune est: ergo nemo de nobilitate gloriari potest, quod si gloriatur ad Christum non pertinet, quia non putat se habere Deum in patrem, vel credit se nobiliorem esse ex alijs natalibus quæ in quantum Deum patrem habet, sic dicit Aug. admonetur hinc diuites, vel genere nobiles non superbire aduersus pauperes, & ignobiles, quoniam simul dicunt Deo pater noster, quod non possunt vere ac pie dicere nisi se fratres esse cognoscant, sic etiam dicit Chryso. in quadam Homilia, quod enim nocuum est ex inferiori cognatione esse cum secundum superiorem omnes simus copulati?

Quare dicitur hic Deo, qui es in celis. Quæst. CIIII.

QUARE dicitur hic Deo qui es in celis. Dicendum, quod non dicitur hoc quasi Deus sit in celo, & non alibi, quia Deus ubique est, vel proprie loquendo Deus in nullo loco est, vt supra fuit dictum, nec est quia celi sunt corpora excellentiora totius nature putandum est, quod Deus sit in eis, & non alibi, quia tunc potius esset in aibus, & iumentis, imo, & in plantis, quia omne viuens excellentius est non viuente, sic dicit Aug. lib. de sermo. domi. non enim spacio locorum continetur Deus: sunt quidem celi excellentia mundi corpora, & si in eis locus Dei esse credatur, melioris meriti sunt aues quarum vita est Deo vicinior.

Sed dicitur Deus esse in celis propter multa. Primo ad differentiam patris nostri carnalis, quia nos habemus patrem in terra ad illum tamen non oratur, quia nihil nobis concedere potest cum ipse pariter egeat istis bonis, quæ petimus, vt ergo videat ad quem oramus deum pater noster qui es in celis, quasi dicat, quod ad celestem oramus, & non ad terrestrem. Secundo fit hoc ad significandum, quod homo debet subtrahere desiderium suum a terrenis cum patrem in celis habeat, sic dicit Chry. super Mat. addit qui es in celis, vt sciamus nos habere patrem terrestrem, & erubescant se terrenis rebus subternere, qui patrem habent in celis.

Tertio fit ad ostendendam conditionem orationis: nam ea, quæ petuntur debent esse talia qualis ille, a quo petuntur, sicut pudor esset a milite libros petere, & a clerico canes venaticos, vel equum phalerati, ita & pudor est a celesti terrestria petere, innuitur ergo quod iste, a quo petimus in celis habitat, vt per hoc intelligamus qualia sunt, quæ cum dare decet, & quæ nobis petere conuenit, & ita tota ista oratio de rebus celestibus est: nam nihil in ea terrenum petitur.

Quarto fit ad accendendum mente in desiderium bonorum celestium, & diuinorum: amor enim conuiuere desiderat, quia actus amicorum est conuiuere. 8. Eth. patris autem ad filium maximus amor est, vt pater ibidem, vbi ergo pater est ibi filius esse desiderat. in quantum ergo dicimus, quod pater noster est in celis innuitur, quod nos debemus desiderare ire in celum, sic dicitur in collationibus patrum. scilicet patrem in celo dicimus, vt ad illam regionem, in qua patrem nostrum esse fateamur summo desiderio properemus: sic etiam Aug. lib. de sermo. do. dicit, quod admonemur conuerti nos ad Deum. scilicet huius rei gratia orantes ad Orientem conuertimur vnde celum surgit, non tanquam Deus ibi sit ceteras mundi partes deserens, sed vt admoneatur animus ad naturam excellentiorem se conuerti, id est, ad Deum cum corpus eius quod terrenum est ad corpus excellentius, id est, ad corpus celeste conuertitur, sic etiam dicit Chryso. in quadam Homilia, in celis dicit esse Deum non illic eum concludens, sed a terra abducens orantem, & excelsis regionibus affigens.

Quinto dicitur hoc propter simplices, qui non possunt intelligere Deum nec aliquam rem spirituales extra locum esse, & pro illis melius est, quod intelligant in celo Deum esse quàm in terra quæ diu aliter eum intelligere non possunt, sic dicit Aug. conuenit sensibus omnium paruulorum, & magno rum, vt bene sentiantur de Deo: & ideo qui nondum possunt aliquid incorporeum cognoscere, tolerabilior est eorum opinio si Deum in celo potius esse credant quàm in terra.

Quare dicitur sanctificetur nomen tuum. Quæst. CV.

QUARE dicitur sanctificetur nomen tuum.

Dicendum, quod ista est prima petitio orationis huius: nam postquam positum est proœmium captando beneuolentiam Dei, a quo petimus vocantes eum patrem nostrum, & excitando nos ipsos ad amorem celestium, & contemptum terrenorum in quantum dicimus, qui es in celis, quæ sunt dispositiones quædam ad hoc, quod conuenienter petamus, incipit prima petitio. scilicet sanctificetur nomen tuum, in qua honorem Dei petimus, & ista petitio iuste præcedit omnes alias, vt quia homo tenetur magis diligere Deum quàm seipsum prius petat bonum Dei quàm bonum proprium, licet bonum nostrum indiget, quod petatur, quia postquam consequi bonum, quod optamus, vel deficere ab eo. Dei autem bonum deficere non potest: excellentia tamen amoris quam ad Deum habere debemus facit, vt de bono illius potius quàm de nostro solliciti esse debeamus, sic dicit Chryso. digna est enim Deum precantis oratio nihil petere ante patris gloriam, sed omnia eius laudi postponere.

Potest autem intelligi istud vno modo, quod petamus nomen Dei sanctificari, id est, sanctum haberi, vel reputari ab omnibus gentibus, scilicet, quod non reputent esse aliquid magis sanctum quàm nomen Dei, & illud super omnia honorent, & istud est, quod ante omnia petendum est sic dicit Aug. lib. de sermo. do. postquam dictum est quis est, qui petitur, & vbi habitat iam videamus, quæ sint petenda. Primum autem omnium, quæ petuntur hoc est, scilicet, sanctificetur nomen tuum, quod non sic petitur quasi non sit sanctum Dei nomen, sed vt sanctum habeatur ab omnibus, id est, ita innoscat Deus, vt non extimetur aliquid sanctus.

Secundo potest intelligi sanctificetur nomen tuum, id est, da nobis bene viuere, vt per bona opa nostra laudetur.

detur nomen tuum sic dicit Chrysolto. rogare iubet orantem per nostra opera glorificari ac si dicat, ita fac nos vivere, vt per nos vniuersa te glorificent: sanctificetur enim idem est, quod glorificetur: sic enim Deus aliquando per opera nostra glorificatur, & aliquando blasphematur, nam si bonum faciamus illi, qui viderint laudant Deum, & sanctificant prece. ca. videant bona opera vestra, & glorificent patrem vestrum, qui in celis est, & prima Petri 2. conuersationem vestram inter gentes habentes bonam, vt ex bonis operibus vos considerantes glorificent Deum in die visitationis. De blasphemia patet, quia quando quod malum operatur blasphematur Deus per eos, qui vident in quantum detrahunt Deo, quia taliter agentem vivere pati, vel gaudere bonis huius seculi, vel preesse in aliqua dignitate, & hoc maxime est quando ille, qui male agit est talis, qui alios docere debebat, contra tales loquitur Apostolus ad Rom. 1. 2. Qui alium doces te ipsum non doces, qui precdicas non furandam & furaris, & sequitur, nomen enim Dei per vos blasphematur inter gentes. etiam est ista blasphemia quando peccat ille, qui alios ex conditione status pro delictis punire debet, sic fuit de Dauid, qui erat rex ad quem pertinebat punire delicta, & quia ipse commisit adulterium, & homicidium blasphemabant homines de Deo dicentes. Deus non est iustus, vel non tolerabit eum, vt ipse conqueritur Psal. 3. multi dicunt animam meam non est salus ipsi in Deo eius, de hoc 2. Reg. 12. blasphemare fecisti inimicos nomen Dni propter verbum hoc, id est, propter peccatum, quod commisisti, & in talibus grauius videtur esse peccatum ex malo exemplo quam in seipso cum propter malum exemplum Deus blasphemetur. vnde 3. Reg. 12. non infligitur pena Dauid, quia commisit peccatum, sed quia ex peccato suo commissum fuit blasphemia Dei, cum dixit Dauid peccaui, & Nathan dixit ad Dauid Dominus transtulit peccatum tuum non morieris, veniant enim, quia blasphemare fecisti inimicos nomen Domini propter verbum hoc, filius, qui natus est tibi morietur.

Tertio potest accipi, quod per hoc petam a Deo, quod nos efficiat sanctos, ita quod intelligamus non quod nomen Dei in seipso sanctificetur, sed quod sanctificetur in nobis, id est, quod nos efficiamur sancti, sic dicit Cyprianus non opramus Deo, vt sanctificetur orationibus nostris: quia enim ipse dixit sancti estote, quia ego sanctus sum, id petimus, & rogamus, vt qui in baptismo sanctificati sumus in eo esse quo cepimus perseueremus. Duo tamen sensus precdentes meliores sunt, quia hoc modo nihil in hac oratione peteremus pro Deo, sed omnia pro nobis, quod non est conuenienter dictum, quia sicut tenemur Deum diligere, ita tenemur bona eius optare, & pro illis orare, & precdeteris illa petere. etiam patet, quia Ecclesia in orationibus suis sequitur istum modum, scilicet, quod pro Deo peti gloriam, & honorem, oportet ergo quod in hoc fuerit instructa a Christo, nihil est tamen, in quo Christus in hac oratione iusserit peti bona Dei nisi hoc intelligatur de illis: ergo oportet, quod intelligatur, quod hic petimus honorem Dei.

Item patet hoc, quia etiam si intelligeretur de bonis humanis, id est, de sanctificatione nostra non esset conuenienter ordinata ista petitio: nam tota Ecclesia asserit, quod Christus hic non solum ostendit nobis, quod erant appetenda, & petenda, sed etiam quo ordine desiderari, & peti debebant, & tamen inter omnia bona humana, quae veniunt in cogitationem hominis primum quod occurrit est beatitudo, quia illud est maximum, & finis omnium bonorum, illud autem petitur quando dicimus adueniat regnum tuum:

ergo incongrue poneretur ista petitio ante illam, quae sanctificari nos est medium perueniendi ad beatitudinem: ideo non debuit poni ante beatitudinem, sed beatitudo ante omnia, quia est prima in intentione. Vel si considerentur in quantum est finis, & finis est vltimus in assecutione, deberet poni post omnes petitiones, quia omnia, quae petuntur hic, quae ad nos pertinent sunt media perueniendi ad beatitudinem, non potest ergo intelligi conuenienter nisi de sanctificatione, id est, honore nominis Dei, & tunc ista petitio est prior ceteris dignitate, quia petitur in ea bonum Dei: etiam differt ab alijs, quia in ea sola petimus id quod Deo bonum est, in ceteris autem petimus id quod pertinet ad nos.

Quomodo petimus, vt Dei nomen sanctificetur cum in nostra potestate sit sanctificare. Quest. CVI.

Sed dicitur quomodo petimus, quod sanctificetur nomen Dei, quia cum ista sanctificatio nihil sit nisi glorificatio nominis Dei, & istud a nobis fit, quia nos Deum glorificamus, quomodo petimus hic a Deo, quod sanctificetur nomen eius, quia nemo petit ab alio nisi id quod ipse non potest per se facere, quod autem per se facere potest ab alio non petit, & si peteret irrideret, & iuste repelleretur: etiam quia istud est documentum commune quod homo in eis, quae potest via humana facere, non debet ad Deum recurrere, nec se committere ei, quia istud esset tentare Deum, vt si quis potens se erueret a periculo facilliter nollet fugere, sed peteret a Deo, quod liberaret ipsum, vel si potens habere cibum per laborem laborare recusaret, & peteret sibi celsus cibum dari, & tamen sanctificare Deum est in potestate nostra laudando ipsum: ergo non oportet, quod a Deo illud petamus.

Dicendum, quod in ista oratione nihil petimus nisi quod per nos facere non possumus, quod de qualibet petitione posset particulariter induci. Et quod dicitur de sanctificatione, dicendum quod non est in nostra potestate, quia ad hoc, quod homo faciat aliquid bonum, oportet quod iudicet illud esse bonum, & inclinetur ad illud, ista tamen duo non potest homo facere a seipso, sed opus est, quod Deus ostendat ei quid sit bonum, & inclinet mentem eius in illud, vt probatum est supra in expositione literae, ita ergo licet sanctificatio nominis Dei per nos fieri debeat, oportet tamen quod cognoscamus quod sit bonum, & quod ad hoc inclinemur, & ista duo solus Deus nobis prestat: ideo ab eo petendum est, quod nomen eius sanctificetur.

Aliter potest dici, quod istud, quod petimus non est in potestate nostra: nam ista oratio fit a quolibet particulariter, & tamen non fit nomine suo, sed nomine totius Ecclesiae, vel populi, vel omnium proximorum, vt ostensum est supra quest. 103. non est tamen in potestate alicuius orantis, quod ab omnibus hominibus laudetur nomen Dei: ideo iuste petit hoc a Deo tanquam nullo modo existens in potestate sua, sed Dei, qui potest conuere corda omnium hominum, vt sequantur eum 3. Reg. 8. scilicet, sit Deus noster nobiscum, & inclinet corda nostra ad te, vt ambulemus in vijs eius.

Alio modo potest dici, quod istud est aliquo modo in Deo, & aliquo modo in potestate nostra. Nam Dei est, quod inclinetur corda nostra ad faciendum hoc, & nostrum est, quod exequamur illud, & per hoc quantum ad id, quod pertinet ad Deum petimus ab eo, quod praestet nobis sanctificare nomen tuum, & hoc significat oratio ista passiuam, scilicet, sanctificetur nomen

nomen tuum, & non dicitur sanctifica nomen tuum in nobis, vel nos sanctificemus illud, per quae videretur attribui soli Deo, vel soli homini. Nunc autem cum nulla persona exprimat habere se medio modo, quod aliquid de hoc pertineat ad nos, & aliquid ad Deum, & idem est de alijs sequentibus petitionibus, sic dicit Chrysolto. super Mat. vide quam caute locutus est, non dixit pater sanctifica nomen tuum in nobis, adueniat regnum tuum super nos, fac voluntatem tuam in nobis, nec iterum dixit sanctificemus nomen tuum, suscipiamus regnum tuum, faciamus voluntatem tuam, ne haec aut Dei tantum aut hominis tantum esse videantur, sed medie dixit, & imperpersonaliter: nam sicut homo non potest facere bonum nisi habuerit adiutorium Dei, sic nec Deus bonum operatur in homine nisi homo voluerit.

Ad primum patet, quod licet glorificatio Dei per nos fiat, tamen nos nesciemus quando, & quomodo glorificandus sit nisi ipse nobis hoc ostenderit, & cor nostrum ad hoc inclinauerit, ex ea ergo parte qua adiutorium Dei est nobis necessarium petere debemus a Deo in isto, & in quolibet alio opere bono.

Ad secundum dicendum, quod Deus nunquam est tentandus, quod fieret si ea, quae per nos ipsos facere possemus nolentes facere peteremus ab eo, hic autem non est simile, quia inclinatio cordis nostri ad bonum nunquam est nobis nisi per influxum Diuinae bonitatis, & notitia boni nunquam est in nobis nisi per Deum, & ideo ista a Deo petenda sunt, & quia ista sunt principia operis nostri posse operari bonum in nobis non est a nobis, sed a Deo, sic dicitur 2. Corin. 3. non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Secus autem est in illo, qui postus in periculo mortis facilliter potest fugiendo euadere, & nolens fugere petita a Deo, quod eum liberet, quia id quod a Deo petendum erat pro ista liberatione iam datum est. si homo sciat agere, & inclinatur: nam in quantum iste est in periculo, & scit se esse in periculo habet primum, & non oportet, quod Deus illum amplius intellectum eius: in quantum vero habet potestatem fugiendi, & naturaliter desiderium se conferuandi habet inclinationem mentis ad opus, & sic iam iste habet illa duo, quae a Deo petenda erant, & illa duo Deus sibi ante hoc dedit: nihil ergo restat a Deo petendum ad hoc, quod se liberet cum sciat, & velit, & possit, quod ergo ommissis istis petat a Deo, quod liberet eum non est petere aliquid necessarium, sed tentare Deum, & istud nunquam licet, secus autem est in faciendo opera bona, quia ad illa ex seipso est homo gratus nisi Deus inclinaret eum, quia etiam si nihil aliud obstat, saltem inuenit homo legem contrariam in membris suis, quae impediatur illum ad Rom. 7.

Sed obijciatur, quia si homo ex seipso non potest bonum cognoscere sine Deo illuminante, nec inclinare ad bonum, sine Deo inclinante, non erit homini imputabile si malum faciat cum non sit in potestate eius, sed oportet hoc a Deo petere. Deus tamen non concedit nobis semper, quae petimus.

Dicendum, quod sicut ea, quae totaliter pendunt ex potestate nostra dicimus posse facere, & si non faciamus illa quando expedit sumus ex hoc culpabiles, ita si ea, quae possumus facere per alios non fecerimus, culpamur in quantum facere per alios habet potestatem nostram, & dicimus illa posse facere: sic dicitur tertio Ethico, quod dicimus posse facere illa, quae possumus per amicos, de notitia autem boni, & veri ita est, quod homo illa non potest per seipsum, sed Deus causat ea in homine, & sic homo potest illa per Deum: est autem Deus ita promptus ad ista faciendum,

quod mox, vt homo petierit concurrat Deus, cum eo, immo antequam homo petat Deus preuenit eum ostendendo ei quid sit bonum, & inclinando, vel pulsando cor hominis aliquo modo ad hoc faciendum Apoca. 3. Ecce ego sto ad ostium, & pulso, si inclinando hominem ad bonum, si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, id est, consenserit pulsationi meae volendo facere id quod ego suadeo sibi, & ad quod inclino illum, intrabo ad illum, id est, ad habitandum cum eo, & cenabo cum illo, & ipse mecum, id est, habebit eum mihi gratum, & amicum, & ipse etiam habebit me in amicum: est ergo in potestate hominis, quod Deus inclinet eum ad bonum: & ideo si aliquando non agit bonum quasi non inclinatus ad illud non excusatur, quia non est inclinatus eo, quod non petit a Deo inclinari, vel quod pulsationi Dei non consentit.

Quare dicitur adueniat regnum tuum, & quid sit istud. Et quod ea, quae petuntur in oratione Dominica, nobis quotidie sunt necessaria. Quest. CVII.

Quare dicitur adueniat regnum tuum, & quid sit istud. Et quod ea, quae petuntur in oratione Dominica, nobis quotidie sunt necessaria. Quest. CVII.

Quare dicitur adueniat regnum tuum, & quid sit istud. Dicendum, quod ista est secunda petitio, & ista, & omnes sequentes pertinent ad hominem, scilicet, quia in eis homo petit bonum pro seipso, & communiter exponitur de beatitudine, quae vocatur regnum Dei, vt supra dictum est, & sic petimus regnum Dei aduenire, id est, beatitudinem, quae nobis a Deo dabitur petimus dari, vel cito nobis dari, & conuenienter exponitur de beatitudine, quia tunc dicuntur sancti regnare cum Christo Apocal. vigesimo, sic exponit Cyprianus lib. de oratione Dominica dicens, quod nostrum regnum petimus aduenire a Deo nobis repromissum, & Christi sanguine acquisitum, vt qui in seculo ante seruiimus postmodum Christo dominante regnemus, & ista est conueniens expositio, quia cum hic petamus a Deo ea, quae sunt nobis bona, iustissimum est, vt petamus id quod est nobis maximum bonum, istud autem est beatitudo: ideo illa petenda est hic: nam sine causa cetera peterent cum omnia ordinentur ad beatitudinem, si ipsa beatitudo peti non deberet, & quia ipsa est maximum, & primum omnium bonorum, si petenda est oportet, quod ante omnia petatur, & quia ista est prima petitio earum in quibus bonum nostrum petimus, necessarium videtur, quod ista de beatitudine intelligatur, & sic communiter exponitur.

Secundo modo potest accipi, quod petamus aduenire regnum Dei, id est, tempus illud, in quo Deus solus regnabit, hoc est autem petere diem iudicii, quia tunc manifeste apparebit regnum Dei, & cessabit omnis principatus in terra: nam vsque ad diem iudicii durabit iste modus principatus, & subiectionis inter homines, postea vero nemo dominabitur nisi solus Deus, licet sancti dicantur regnaturi cum Deo Apocal. vigesimo non tamen habebunt istum modum regnandi, qui nunc est inter homines, sed dicentur regnare, quia participabunt Deo in illa ineffabili plenitudine, nunc vero dicitur regnum hominum, quia homines regnant, & subijciuntur, tunc autem erit regnum Dei, quia ipse solus regnabit, quia tunc auferet principatum, & potestatem omnem, & manebit sola sua potestas, sic dicitur prima Corin. decimoquinto in Christo omnes viuificabunt, id est, resurgent, deinde finis, id est, tunc est finis seculi, & tunc subditur cum tradiderit regnum Deo, & patri cum euacuauerit

enacuauerit omnem principatum, & potestatem, & virtutem, oportet illum regnare, idest, tunc regnabit. Non est autem intelligendum, quod nunc non regnet, quia etiam Deus nunc regnat super homines Dan. quarto, scilicet, septem tempora mutabuntur super te donec scias, quod dominetur excelsus super regnum hominum, & cuiusque voluerit det illud, sic dicit Augustinus lib. de sermone Domini, non est ita dictum quasi Deus nunc non regnet etiam in terra semperque in ea regnauerit, accipiendum est ergo, ut manifestetur, nulli autem licebit ignorare regnum Dei, non solum intelligibiliter, sed etiam inuisibiliter cum ceperit venire iudicare viuos, & mortuos: tunc enim futurum esse iudicium Dominus docet, cum Euangelium predicatum fuerit in omnibus gentibus, sed hoc intelligendum est, idest, cum conuersi fuerint ad Christum omnes, qui per predicationem Euangelicam conuertendi sunt: manifestum est enim quod dies iudicij non veniet quousque compleatur numerus electorum, quia necesse est impleri numerum illum a Deo praordinatum, & tamen post diem iudicij nullus damnabitur nec saluabitur, quia ibi erit finis damnationis, & saluationis: ergo oportet ante diem iudicij compleri numerum electorum, hoc autem est conuersos esse ad Christum omnes, qui per Euangelij predicationem conuertendi, & saluandi sunt, non tamen oportet, quod immediate, ut Euangelium per totum orbem fuerit predicatum sequatur dies iudicij, quia iam hoc factum est tempore Apostolorum, & successorum suorum, qui per totum orbem Euangelium predicauerunt.

Tertio potest accipi adueniat regnum tuum, idest, fac quod cesset regnum diaboli, & regnum tuum sit super omnes homines, & intelligitur de presenti tempore, in quo diabolus videtur regnare super homines omnes, eo quod diabolus est rex super omnes superbos Iob. 4. primo ipse est rex super omnes filios superbi, plurimi tamen hominum sunt superbi, & peccatores: ideo Diabolus regnat quasi super omnes homines, & ob hoc vocatur princeps mundi huius Ioh. 12. nunc iudicium est mundi, & princeps mundi huius eijciatur foras, idest, diabolus, & Ioh. 14. venit princeps huius mundi, & in me non habet quidquam, idest, diabolus. petimus cessare regnum istius, ut omnes efficiantur boni, & Deus regnet in eis. vel intelligitur de regno in quolibet homine, scilicet, quod non regnet diabolus per peccatum in homine ad Rom. 6. non regnet peccatum in vestro mortali corpore, & per hoc petimus, quod homines efficiantur boni, & obediant mandatis Dei sic dicit Hierony. super Mat. scilicet, vel generaliter pro totius mundi petit regno, ut diabolus in mundo regnare desinat, vel ut in vnoquoque regnet Deus, & non regnet peccatum in mortali hominum corpore.

Quarto potest intelligi, quod per hoc homines petant conseruationem in sanctitate, vel bono, quod habent: nam per hoc, quod nomen Dei sanctificant, ut in praecedenti petitione petitur, boni sunt, & istam bonitatem in se conseruari petunt: sic dicit Augusti. lib. de bono perseverantij. cum petitur adueniat regnum tuum quid orant, qui sunt iam sancti nisi, ut in ea sanctitate, qua illis data est perseverent: nec enim ut veniat Dei regnum, quod his, qui perseverant usque in finem, certum est esse venturum.

Considerandum, quod omnes iste petitiones sunt tales, quod quotidie peti possunt, quia ista oratio potest a nobis dici quacumque die, & quacumque hora: & ideo oportet, quod petitiones sint tales, quod pro omni hora conveniant nobis illas petere, & non

sint tales, quod aliqua earum semel impetrata postea peti non possit, sed sunt quaedam bona, quae quotidie dari nobis possunt, & quotidie perdi, & quando manent possunt meliora effici, sic inquit Cyprianus lib. de oratio. Domini, scilicet, hoc etiam ut sanctificemur quotidie deprecamur: opus est enim continua sanctificatione, ut qui quotidie delinquimus, delicta nostra sanctificatione purgemus.

Quid petamus cum dicitur fiat voluntas tua. Et quod multipliciter intelligitur, quod nos desideramus Dei voluntatem compleri.
Quest. CVIII.

QVAERETUR de hoc, quod dicitur fiat voluntas tua. Dicendum, quod ista est tertia petitio, & quia in praecedenti petebatur ipsa beatitudo, hic petitur in omnibus sequentibus id per quod ad beatitudinem pervenitur, & praecipuum istorum est, quod per hoc, quod fiat voluntas Dei, idest, compleatur, sic dicit Chryostom. in quadam homilia, scilicet, vide consequentiam optimam: quia enim docuit concupiscere caelestia per hoc, quod dictum est adueniat regnum tuum antequam ad caelum perveniat ipsam terram iussit fieri caelum per hoc, quod dicit fiat voluntas tua, sicut in caelo, & in terra, & convenit valde, quod nos faciamus voluntatem Dei, quod ipse Christus secundum, quod erat homo, & habebat voluntatem humanam distinctam a divina, dixit quod non venerat ad faciendum voluntatem suam, sed Dei. Ioh. 6. non veni, ut faciam voluntatem meam, sed eius, qui misit me, sic etiam infra vigesimosexto, dicitur transeat a me calix iste: verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.

Et potest intelligi multipliciter, quod nos desideramus voluntatem Dei compleri, sicut Deus multa de nobis vult. prima voluntas Dei est de nobis, ut habeamus vitam aeternam. Deus enim non creavit nos inutiliter, idest, sine causa. Psal. 88. nunquid vane constitui omnes filios hominum? idest, nunquam fecisti eos in vanum non ordinando ipsos ad aliquem finem quem consequerentur, quasi dicat, non: & tamen non fuit homo creatus propter aliquod minus bonum quam vita aeterna: ideo vita aeterna est finis hominis, & quia Deus fecit hominem ad eam vult, quod consequatur ipsam, quando autem res consequitur finem suum dicitur saluari, quando vero non consequitur dicitur perire: qui ergo vitam aeternam consequitur saluatur, & hoc est voluntas Dei, sic dicitur Iohannis sexto, haec est voluntas patris, qui misit me, ut omnis, qui credit in me non pereat, se habeat vitam aeternam. ista voluntas iam completa est in sanctis, & in Angelis, qui sunt in patria, in nobis autem, qui in terra manemus nondum est completa: ideo petimus fiat voluntas tua in caelo, idest, in his, qui in caelo sunt, quia iam illi pervenerunt ad beatitudinem quam pro eis volebas, ita voluntas fiat in terra, idest, in nobis manentibus in terra, ut aliquando perveniamus ad illam beatitudinem quam etiam tu pro nobis vis, & tunc concordat ista petitio cum praecedenti, scilicet, adueniat regnum tuum, in qua petebatur felicitas, sed ibi petebatur in quantum est bonum nostrum, & finis ultimus, hic autem petitur in quantum a Deo praordinata est, & volita pro nobis.

Secundo potest exponi de voluntate Dei, quae est, ut nos servemus mandata eius: nam agens secundum rationem cum praestituit sibi aliquem finem, ordinat ea, quae ad illum finem sibi conveniunt. medium tamen perveniendi ad vitam aeternam est servare mandata

mandata Dei infra decimonono, si vis ingredi ad vitam serva mandata: ideo sicut Deus vult, quod habeamus vitam aeternam, ita vult, quod mandata eius servemus, & tunc petimus fiat voluntas tua, idest, concede nobis, quod faciamus voluntatem tuam obediendo mandatis tuis, sic dicitur ad Roma. duodecimo, rationabile sit obsequium vestrum, idest, ordinatum secundum rationem, ut proberis, quae sit voluntas Dei bona beneplacens, & perfecta, idest, agendo secundum rationem probabitur, idest, experiemini, quae sit voluntas Dei, scilicet, quod complebitur illam sic faciendo. Et dicitur, sicut in caelo, scilicet, quia in Angelis, & sanctis, qui in caelo sunt completur voluntas Dei, quia nihil Deus vult, quod illi non faciant, cum non possit intellectus eorum errare a supremo lumine, nec voluntas deficere a summo bono, nos autem, qui sumus in terra nondum habemus istam propinquitatem ad Deum, ut errare non possimus: ideo petimus, quod concedat nobis in terra positus facere voluntatem suam, de viroque sensu supra posito dicit Chryostom. super Matthē. fiat voluntas tua, sicut in caelo, & in terra, idest, sicut in Angelis, qui sunt in caelis voluntas tua fit, ut te perfruantur nullo errore obnubilante sapientiam eorum, nulla miseria impediende eorum beatitudinem, ita fiat in sanctis tuis, qui in terra sunt, & de terra quantum ad corpus facti sunt: etiam fiat voluntas tua recte intelligitur obediatur praecipis tuis, sicut in caelo, & in terra, idest, sicut ab Angelis ita ab hominibus.

Tertio potest exponi de voluntate Dei qua vult, ut restituamur ad statum, & dignitatem, in qua homo creatus est: fuit enim tanta dignitas primi hominis, ut anima nullam contrarietatem, vel inobedientiam sentiret a carne, nec ratio a sensualitate: quoadiu enim anima hominis fuit Deo subiecta, scilicet, ante peccatum erat anima domina corporis ita, ut nullam corruptionem nec poenitentiam nec grauedinem sentiret in corpore, cum vero anima, quae erat media inter Deum, & corpus fuit Deo inobediens, cepit sentire in corpore corruptionem, mortalitatem, & grauedinem, & inobedientiam sensualitatis ad rationem ita, ut iam sit alia lex carnis, & alia animae Ad Romanos 7. inuenio aliam legem in membris meis repugnātem legi mentis meae, & captiuantem me in lege peccati. & ad Galatas quinto, caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem: haec enim inuicem sibi aduersantur, ut non quaecumque vultis illa faciatis: & per istam pugnam continue homo deterioratur faciens voluntatem carnis, & non spiritus, Deus autem vult, quod restituatur homo in statum creationis suae ablata ista contrarietate, & tunc sanctificabitur corpus, sicut spiritus prima Thessa. quarto, haec est voluntas Dei sanctificatio vestra, ut sciat vnusquisque vas suum possidere in sanctificatione, idest, corpus suum seruare liberum a vitijs, ista sanctificatio potest ex parte haberi hic in terra, sed non compleri, complebitur autem in patria in resurrectione mortuorum, quia tunc resurgent corpora incorruptibilia. prima Corin. 15. seminatur in corruptione, surgit in incorruptionem, seminatur in infirmitate, surgit in gloria, seminatur in infirmitate, surgit in virtute: & hoc petimus a Deo fieri in resurrectione, in presenti autem potest esse aliqua concordia inter corpus, & animam, ita ut caro subijciatur desideriis animae, quod est necessarium ad bene viuendum, & hoc petimus dicentes fiat voluntas tua, scilicet, compleatur ista restitutio, sicut in caelo, & in terra, idest, sicut in anima, quae vocatur caelum propter excellentiam naturae compleatur ista voluntas Dei, quia homo est inclinatus per rationem semper ad bonum, ut

A dicitur primo Ethicorum ratio deprecatur ad optima: ita in terra, idest, in corpore, quod est de terra compleatur voluntas Dei, scilicet, quod per desideria eius non repugnetur Deo, ad Romanos septimo, igitur ego ipse mente seruo legi Dei, carne autem legi peccati.

Quarto potest exponi de omnibus hominibus, quod omnes seruent legem Dei, sunt autem quidam eorum iusti, & alij iniusti, iusti vocantur caelum, quia caelestia amant, iniusti autem dicuntur terra, quia sola terrena sapiunt, & oculi eorum sunt in seculis terrae: petimus ergo quod voluntas Dei, idest, mandata eius fiant, sicut in caelo, & in terra, idest, sicut complentur a iustis, ita compleantur a peccatoribus, de his duobus sensibus dicit Aug. lib. de sermo. Domini in caelo, & in terra, idest, sicut in iustis, ita & in peccatoribus tanquam si diceretur voluntatem tuam faciant, sicut iusti, ita & peccatores, ut ad te conuertantur. Vel per caelum, & terram accipiamus spiritum, & carnem, ut dicit Apostolus mente seruo legi Dei, videamus factam voluntatem Dei in spiritu, in illa autem immutatione, quae permittitur in istis fiet voluntas Dei, sicut in caelis, & in terra, idest, sicut spiritus non resistit Deo, ita & corpus non resistit spiritui.

Quinto potest exponi de retributione, quae fiet in die iudicij, in qua fiet voluntas Dei, quia retribuatur vnicuique, quod Deus vult, sicut ipse meruit, & vocatur boni caelum, & mali terra propter causam supra dictam, & sic petimus, quod sicut Deus voluntatem faciet retribuendo bona bonis, ita etiam faciat illam retribuendo malis mala, sic dicit Augustinus. vbi supra, siue ita, ut sua cuique tribuantur, quod fiet in extremo iudicio.

Sexto accipi potest caelum pro Christo, & terra pro Ecclesia, quia est sponsa sua, quod sicut fit voluntas Dei in caelo, idest, in Christo, qui est perfecte subditus patri, ita fiat voluntas Dei in terra, idest, in Ecclesia, ita quod omnia membra Ecclesiae obediant Deo, sicut Christus, qui habuit plenissimam obedientiam ad Phil. 2. humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, de hoc etiam Aug. vbi supra, sicut in caelo, & in terra, idest, sicut in Christo, ita & in Ecclesia.

Quomodo petimus, quod fiat voluntas Dei, cum illa necessario fiat, velimus nolimus. Et quae sit distinctio voluntatis divinae.
Quest. CIX.

QVAERETUR quomodo petimus hic, quod fiat voluntas Dei, quia etiam si nos nolimus fieri voluntas eius, & nihil adiuvat ad hoc, quod illa fiat, quod nos velimus, vel nolimus.

Dicendum, quod oramus, quod voluntas Dei fiat, idest, quod ipse permittat, vel potius concedat nobis facere voluntatem suam, vel per alios modos positos praecedenti quaestione; fuit autem conueniens ista petitio Deo, quia in quibusdam non completur Dei voluntas sine nobis.

Pro quo sciendum, quod voluntas Dei distinguitur in antecedentem, & consequentem, & in voluntatem signi, & beneplaciti, de voluntate antecedente, & voluntate signi dicimus, quod non semper impletur, & quod multa Deus vult, quae nunquam fiunt: de voluntate consequenti, & beneplaciti, dicimus quod semper impletur. Est enim voluntas antecedens voluntas Dei absoluta de bono non referendo specialiter ad aliquem finem, nec ad aliquam causam meriti aut demeriti, hoc modo Deus vult omne quod in se bonum est, desideratur quod malum est, &

est, & quia absolute melius est omnes homines bonos esse, & saluari quam, quod aliquis demeretur, & malus sit, vult Deus omnem hominem saluari. prima ad Timoth. secundo, acceptum est coram Deo nostro, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis vult venire, hac voluntate Deus non vult infernum, nec vult bella, nec mortes hominum, sed omnibus vult gaudium, & tranquillitatem, quia absolute melius est sic esse quam e contrario.

Voluntas consequens dicitur voluntas qua Deus vult aliquid respectu alicuius finis, vel considerato merito, & demerito, & sic Deus vult aliqua ad gloriam suam esse perfecta, & alia non vult esse perfecta, quia ita est gloria sibi, & pulchritudo rerum existentium in quadam disparitate, & potissime respicit meritum, & demeritum, & tunc, quia boni merentur vitam æternam Deus vult, quod illam habeant, & hic concordant voluntas antecedens, & consequens, mali autem penam merentur: ideo Deus vult, quod puniantur, & quod sint in inferno: etiam merentur aliqui mala temporalia: ideo Deus vult, quod illa patiantur, & immittit hostes in eos, ut ipsos funditus deleant, vel affligant, & hic discordant voluntas antecedens, & consequens, quia bonum istorum vult Deus voluntate antecedente, & voluntate consequente vult malum ipsorum.

De voluntate signi, & beneplaciti idem est. Est enim voluntas signi in illis, quæ Deus significat se velle, & distinguitur ista in tria, scilicet, in præceptum consilium, & prohibitionem: nam id quod Deus præcipit nobis facere significat, quod vult, quod illud faciamus, quia aliter frustra inhiheret, quod illud faceremus, quod etiam prohibet significat se velle, quod illud non faciamus, quod autem contulit significat se velle, quod faciamus illud.

Voluntas beneplaciti est secundum quam Deus determinate aliquid vult quod vere placet ei, & hoc modo si quis peccat, illud Deus vult, quia ipso nolente, vel inuito impossibile erat, quod quis peccare posset, vel vellet peccare.

Et distinguitur ista in duas, scilicet, in operationem, & permissionem, dicitur operatio quantum ad bonum, quia Deus non solum vult bona fieri, sed etiam adiuvat, ut illa velimus, & facere possimus, quia aliàs nec possemus velle nec facere ut supra ostensum est.

Permissio est quantum ad mala, quæ Deus quidem velle dicitur in quantum mala, quæ sunt, fieri non possunt contra voluntatem suam, id est, si ipse vellet quod nullo modo fierent: ad ista tamen nihil adiuvat, scilicet, quia nec inclinat hominem, ut malum velit, nec etiam adiuvat ad faciendum in quantum malum est, & ideo dicitur voluntas permissionis, id est, quia vult non prohibere, vel impedire istos male operantes. voluntas ista beneplaciti semper impleretur, quia quidquid Deo placet, siue bonum, siue malum operando, vel permettendo illud fit, voluntas autem signi non semper impleretur, quia Deus significat se velle, quod omnes homines custodiant mada ta eius, & prohibitiones, non tamen faciunt hoc omnes, & propter hoc dicendum, quod voluntas Dei est vnica, quæ vere est voluntas eius, & illa est voluntas beneplaciti, siue consequens secundum diuersas rationes, voluntas autem signi, & voluntas antecedens non sunt vere voluntas Dei, quia in Deo nihil est repugnans, & tamen voluntas consequens, & antecedens repugnant interdum, ut supra dictum est, & voluntas beneplaciti, & signi repugnant, quia per voluntatem signi vult Deus de omnibus hominibus, quod seruent mandata eius, per voluntatem tamen beneplaciti vult de malis, quod

F mali sint: id voluntas signi non est voluntas determinata Dei ad hoc, quod aliquid fiat, vel non fiat, sed accipit ista voluntas penes bonum in generali, sicut voluntas, & electio in moralibus, quia voluntas per se est de bono in quantum bonum est, & id est impossibilia si comprehendantur sub ratione boni cadunt sub voluntate, ut velle hanc esse immortalem, & velle habere montem aureum, unde de istis est voluntas, sed non determinata, quia aliàs si se voluntas determinaret ad ista prosequeretur ea, & tamen non prosequitur, electio autem est voluntas determinata, & id est id quod eligimus prosequimur. Simile est in iudice, & legislatore, qui velle malum hominem esse malum, & neminem puniri, & nulla esse vincula aut carceres, quia tamen aliqui mali sunt punit eos in vinculis ligans: illud ergo quod est velle nullum puniri, & non esse vincula nec carceres non est voluntas determinata legislatoris aut iudicis, quia tunc istud determinate faceret, sed potius penas vincula, & carceres determinate vult. Ita de Deo est quantum ad voluntatem antecedentem, & signi, quæ non sunt voluntas determinata Dei. Voluntas autem consequens, & beneplaciti sunt vere voluntas eius, & propter hoc voluntas consequens, & beneplaciti semper impletur, scilicet, quia est vere voluntas Dei. voluntas autem antecedens, & signi nunquam impletur nisi in quantum redit in voluntatem consequentem, & beneplaciti, eo quod illa non est voluntas Dei, & determinata, melius tamen nobis esset, quod impletur voluntas antecedens, & signi quæ voluntas consequens, & beneplaciti: nam per voluntatem antecedentem omnes essemus beati cum Deus velit omnes homines saluos fieri, per voluntatem autem signi omnes essemus boni, & iusti, quia Deus vult, quod obseruamus mandata eius, & prohibitiones, & per ista fit homo bonus. His præsuppositis apparet, quod necessarium est, quod nos oremus, quod voluntas Dei fiat: nam vel hoc intelligitur de voluntate antecedente, & signi, aut de voluntate consequente, & beneplaciti. Si primo modo voluntas Dei non semper impletur, & hoc fit propter culpam nostram: nam sicut Deus vult omnes homines saluos fieri voluntate antecedente, ita omnes salua rentur nisi ipsi impedimentum ponerent: et sicut Deus vult præcepta prohibitiones, & consilia sua seruari ab omnibus, ita fieret si homines vellent, sed ipsi resistunt, necessarium est ergo, quod nos oremus ad Deum, quod taliter gratiam suam nobis conferat, quod possit impleri in nobis voluntas antecedens, & signi, quod non poterat impleri si nos non curemus conferre ad hoc. Si secundo modo, scilicet, de voluntate consequente, & beneplaciti loquamur. Dicendum, quod necesse est voluntatem istam compleri, quia tamen Deus quædam ita præordinauit futura, quod non nisi precibus nostris implerentur necesse est nos orare, ut illa impleantur, quia si nunquam oraremus nunquam implerentur, & ita quomodocumque accipiatur voluntas Dei est nobis necessarium orare, ut voluntas Dei impleatur. Secundo potest dici, quod etiam si voluntas Dei fiat in quibusdam nobis non orantibus, bonum est, quod oremus, quia per hoc excitamus nos ad Dei voluntatem complendam, id est, quod congaudeamus Deo, complenti voluntatem suam, congaudeamus bono quod nobis ex impletione Diuinae voluntatis prouenit, sic dicit Augustinus ad probandum regnum Dei veniet, siue velimus, siue nolimus, sed desiderium nostrum ad illud regnum excitamus, ut nobis ueniat atque in eo regemus.

Tertio potest dici, quod petimus uoluntatem Dei compleri, quia uoluntatis Dei completio partim est ab ipso, & partim a nobis: nam licet Deus uelit nobis bona facere, non faciet nisi nos illa uelimus, sic innuitur in illo, scilicet, conuertimini ad me, &

me, & ego conuertar ad vos, scilicet utrumque est necessarium, & Iere. 15. conuertentur ipsi ad te, & tu conuertaris ad eos, sic dicit Chryso. super Matthe. quod non dicitur fac parer regnum tuum venire super nos, nec etiam suscipiamus regnum tuum, ne hoc aut Dei factum, aut hominis tantum esse videatur, sed medie dixit, & impersonaliter, nam sicut homo non potest facere bonum, nisi habuerit adiutorium Dei, sic nec Deus operatur bonum in homine, nisi homo uoluerit, & ista intelliguntur de completionem voluntatis Dei, quantum ad ea, quæ ipse facit in nobis.

Quarto potest accipi, quod petamus hic diuinam voluntatem fieri, id est quod Deus adiuet nos ad faciendum ea, quæ ipse vult, & etiam hoc est valde conuenienter dictum, quia ipse vult, quod nos impleamus legem suam, & tamen non possumus, nisi ipse nos adiuuet, & sic petimus, quod concedat nobis implere voluntatem suam, sic dicit Cyprianus li. de oratio. domini. scilicet non ergo petimus, ut Deus faciat, quod vult, sed ut nos facere possimus, quod Deus vult, ut faciat in nobis opus est Dei voluntate, id est ope eius, & protectione, quia nemo suis viribus fortis est, sed Dei misericordia tutus.

Quid petamus in quarta petitione cum dicitur panem nostrum quotidianum. Et an ista septem petitiones compleantur hic, aut in patria, & quomodo differant inter se. Et quomodo intelligitur quod panis sacramentalis sit quotidianus. Quæst. CX.

QVAERITVR, quare dicitur hic panem nostrum, &c.

Dicendum, quod ista est quarta petitio, & est de illis, quæ pertinent ad consequendam beatitudinem instrumentaliter. Et sciendum, quod ista, & tres sequentes differunt a tribus præcedentibus petitionibus, quia tres præcedentes hic incipiunt, & complentur in patria. Iste autem quatuor sequentes totaliter habentur hic: patet de primis, nam prima ipsarum. sanctificetur nomen tuum in qua petitur diuinus honor, hinc hic aliquo modo, nam Deum laudamus hic, & honoramus iuxta nostram fragilitatem, sed quod non plene cognoscitur non potest ex integro honorari, nec laudari ignorata illa magnitudine, de qua laus debet esse. In patria autem Deus a nobis plene cognoscitur, quia videbimus eum sicut est. 1. Jo. 3. siue facie ad faciem. 1. Corin. 12. ideo poterimus laudare ibi & honorare, & hoc in æterni faciemus, sic. n. d. de quatuor animalibus, quæ sunt ante thronum Dei, quæ non habent requiem die, ac nocte dicentia Sanctus, Sanctus do. De. o. Apo. 4. & per hoc significari potest status omnium bonorum.

De secunda petitione. adueniat regnum tuum patet, quia in via assequimur aliquo modo regnum Dei, in quantum per gratiam hic illud mereamur, & ad illud disponimur, & tamen complete non habemus, nisi in patria, quia hic nemo beatus est.

De tertia. fiat voluntas tua patet, quia hic incipit homo voluntatem suam diuine subiicere, & tamen non omnino compleretur, in quantum caro resistit spiritui, & non sumus omnino Deo subiecti, ut ostensum est, supra q. 107. & 108. complebitur autem in patria, quia ibi resistit hoie ad dignitatem in qua creatus est, immo ad maiorem erit totaliter Deo subiectus, quia iam corpus nostrum nullo modo repugnabit spiritui, quia non erit corpus animale, sed spirituale. 1. Cor. 15.

De quatuor autem sequentibus petitionibus apparet, quod totaliter compleantur in presenti: prima est panem nostrum, &c. quæ siue intelligatur de pane sacrali, siue naturali, solū hinc in presenti, nam post hanc vitam nullus

erit usus sacrorum, quia non erit opus illis cum sint quædam infra perueniendi ad felicitatem, quæ fuerimus in ipsa felicitate, & maxime de eucharistia, quid enim opus erit Christum sub speciebus sacralibus velatum assumere, quoniam eum facie ad faciem præsentem videbimus. 1. Cor. 13. & quia tunc adueniet visio illa, & fructio, quæ perfecta est, oportet quod euacuetur omnis sacralis usus, qui ex parte est. i. imperfectus. eo. c. unde & ipsa eucharistia viaticum dicitur quasi ad viam solū nobis datum: si intelligat de pane naturali ibi nullus usus erit, quia panis est in remedium famis, fames vult, & sitis, & omnis penalaris in illa beatitudine abscissa erit. Apoc. 7. non esurient, nec sitient amplius, nec cadet super illos sol, aut vllus estus, & hoc verum est, nisi accipiatur comedere, & bibere secundum metaphoram, nam hoc modo beati comedere dicitur, & bibere. Isa. 65. serui mei comedent, & vos esurietis, serui mei bibent, & vos sitietis, & Luc. 14. dicitur beatus homo qui manducabit panem in regno Dei, bibere est in regno Dei, infra 26. cum dixit Christus non bibam ammodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum cum illud bibam vobiscum nouum in regno patris mei, bibituros simul autem, & manducatuos Christus, promittit beatos Luc. 22. ut edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo, sed hæc omnia intelliguntur de visione, & fructione in qua erit plena saturitas, & omnis iocunditas, & suauitas, plusquam intelligi possit in aliquo cibo, aut potu, pro presenti ergo petimus panem, & non petetur in futuro.

De secunda. si dimissione debitorum patet, quia hic homines remittuntur peccata, in futuro autem nullum peccatum remitteretur, sed qualis quisque hinc egreditur talis in iudicio præsentabitur, ut dicit Aug. 25. di. c. qualis, & hoc verum est de mortalibus, secus de quibusdam venialibus, ut ibi dicitur, quæ post hanc vitam remitti possunt, & tamen cum illis nemo perueniet ad vitam æternam.

De tertia. & ne nos induat in tentationem patet, quia tentatio solum est in hac vita, post vitam autem nemo tentatur, quia tentatio est ad bonum, vel ad malum, sed post hanc vitam, nemo bonum, aut malum facere potest, sic dicit Iob 7. ubi dicitur litera nostra militia est vita hominis, dicit alia litera tentatio est vita hominis super terram. i. solum manet super terram.

De quarta. sed libera nos a malo, patet quod intelligatur solum in presenti, quia post hanc vitam nullum erit malum in beatis, quod affligat eos, aut si in quibusdam hominibus fuerit malum illi erunt damnati, & ab illo malo, nemo poterit liberari, & propter hoc nec hoc petetur solum ergo dum viuimus a malo possumus liberari, nec igitur petitio ista solum locum habet.

Considerandum ad quæstum, quod ista petitio de pane potest intelligi vno modo de pane sacramentali quod est nobis necessarius in hac vita, nam nisi quis manducauerit de hoc pane qui est caro filii hominis, non habebit vitam in se. Io. 6. & iste est panis qui de celo descendit. eod. c. sic exponit Hieron. super Matthe. & vocat istum panem super substantialiorem. i. præcipuum vel egregium, vel peculiarem. i. specialem, & recte vocatur super substantialis. i. super omnem substantiam, quia est excellentior omnibus rebus, cum ibi sit vera Christi humanitas & veritas, vel dicitur super substantialis. i. substantia de. s. veniens. i. de celo, sic dicit ipse Christus. Ego sum panis viuus, qui de celo descendi Io. 6. & intelligit, quod det nobis panem istum, sicut faciat nos dignos accipere illum, & petimus istum panem quotidie nobis dari, quia vocatur quotidianus, quod potest dupliciter intelligi. Vno modo, quod sit quotidianus. i. quod quotidie petamus ne in aliqua die incidamus in peccatum per quod mereamur priuari manducatione eucharistiae, & separari a corpore Christi: sic dicit Cyprianus lib. de oratione dominica

minica hunc panem dari nobis quotidie postulamus: ne qui in Christo sumus, & eucharistiam quotidie accipimus intercedere aliquo grauiori delicto, dū a celesti pane prohibemur a Christi corpore separemur, petimus ergo, vt q̄ in Christo manemus a sanctificatione eius, & corpore non recedamus. Idem dicit Aug. li. de bono per seuerantia. s. per seuerantiam sc̄i a dño poscunt ne a Christi corpore separentur, sed in eo sanctificati permaneant, vt nullum crimen admittant. Vel dñi panis quotidianus, quia quotidie sumendus est, quia non est dies quo non opus sit nobis huius panis perceptione cor interioris hoīs cōfirmare, vt dicit Chry. in homilia, & h̄ in collatio. parrum dñi iste panis n̄r, quia eucharistianon est panis oīum, sed solum fidelium, sic dicit Cyprianus, vbi supra, panis vitæ est Christus, & panis hic oīum non est, sed n̄r est, de pane aut materiali intelligi p̄t hoc conuenientius, vt dicitur seq. q. Aliqui tamen intelligūt de pane verbi diuini, de præceptis, & eloquiis Dei, & iste est cibus, qui nō perit, sic dixit Christus Io. 6. operamini non cibū qui perit, sed qui permanet in vitam æternam quē filius hoīs dabit vobis, & postea dixit, q̄ iste panis erat, q̄ crederent in eū, & sic solet intelligi illud Tren. 4. parvuli petierunt panē, & non erat qui frangeret eis. i. petierunt simplices qui vocantur parvuli in intellectum sacrae scripturae, & non erat qui frangeret eis. i. exponeret per particulas, & minutos sensus, ita accipit Aug. li. de sermo. do. dicens, vel quotidianum panem accipiamus præcepta. s. diuina, quæ quotidie oportet meditari, & operari.

An accipiat hic panis pro materiali, vel sacramentali seu eucharistia, & an nomine panis intelligatur omnia necessaria, & de sex vitijs, quæ possunt accidere in petitione temporalium, quæ omnia excluduntur in oratione dominica.

Quæst. CXL.

QUAE R E T V R quō accipietur hic panis pro materiali.

Dicendum, q̄ petitur hic panis materialis, i. substantia in oībus necessariis, nam hō qui tanq̄ viator tēdit in vitam æternam, non p̄t ad illam peruenire, nisi per hanc vitā, q̄ est mediū, & in illa mereamur h̄c postea beatitudinem, cū postea non sit locus meriti, nec demeriti, sed hic vita mortalis sine multis necessitatibus agi non p̄t, sicut ergo necessarium est nobis ire ad vitam æternam ad hoc, q̄ nobis bene sit, ita necessarium est sustentationem h̄c quandiu viuimus, vt sic viuente beatitudinem mereri possimus, q̄ aut licitum est appetere & licitum est petere, ideo petimus nobis necessaria ad vitam, & oīa intelliguntur noīe panis, quia modus sacre scripturae est per panem intelligere quid in cibum, & potum venit, vnde 1. Reg. 14. dixit Saul maledictus hō qui comederit panem, vique ad vesperā, & tñ Ionathas filius Saulis, quia comedit mel incurrit in p̄nam, & sic vt q̄ noīe panis intelligebat̄ ēt mel, & eadem ratio est de omnibus alijs, quæ ad cibum pertinent, sic ēt dñi Luc. 4. q̄ intrauit Iesus in domum cuiusdam Pharisæi sabbato manducare panē, & tñ certum est, q̄ nō manducaret solum panē cum inuitaretur ab homine diuīte, vnde non solum noīe panis intelligitur cibus necessarius, sed ēt cibus copiosus, & solennis, sic patet 4. Re. 6. cum dixit Eliseus pone panem, & aquam coram eis, & sequitur, & appōita est eis ciborum magna præparatio. In presentia aut noīe panis omnia necessaria intelliguntur, tam in victu, quam in vestitu, sic dicit Hiero. super Matt. Alii putant panem simpliciter secundum Apostoli sermonem dicentis habentes victum, & vestimentū his contenti sumus. Et sciendum, q̄ licet doctores exponant

F. hoc tam de pane sacramentali, quam de naturali, seu materiali, melius tamen videtur intelligendū de materiali, nec est satis verisimile, q̄ Christus intellexisset de sacramentali.

Primo patet, quia sacramentum Eucharistia nondum erat institutum, quando ista oratio facta est, quia illud fuerat institutum in vltima cōna domini, ideo si de illo loqueretur Christus non intelligerent discipuli quid loqueretur; maxime, quia ista oratio multis data est, non est tamen dicendum, quod Christus diceret aliquid discipulis, vel populo, quod non intelligerent, quod si diceret vipote si vellet loqui in parabolis discipuli quærent immediate, quod declararet eis, sicut infra 13. dicitur ediffere nobis parabolam, & infra 15. petierunt declarari illud dictum, scilicet quod intrat in os nō conquinat animam, & Io. 16. quando Christus dixit eis modicum, & non videbitis me, & non intelligentes quid diceret conqueiebant inter se dicentes nescimus quid loquatur, & tamen nunc nihil interrogauerunt, nec dubitasse ostenduntur, vt patet hic, & Luc. 11. ergo non loquebatur de pane sacramentali.

Secundo patet, quia si sacramentum Eucharistia peteretur eadem ratione omnia alia, quia omnia ad salutem proficiunt, & tamen non petuntur, nec videtur esse causa aliqua specialis petēdi, quia ista intelligi p̄t in illa petitione, fiat voluntas tua cum cadant sacramenta ista sub præcepto. Tertio, quia dicitur panem nostrum in quo innuitur, quod iste panis quem petimus pertinet specialiter ad nos, quod in sacramentali non conuenit, sed in materiali, quia ille pertinet specialiter ad naturam corporis nostri.

Quarto, quia dicitur quotidianū, & tamen Eucharistia non est panis quotidianus, quia non est necesse quotidie istum panē sumere, & non solum nō est necesse immo non est laudabile, sed indifferens, vt ait Aug. ad lanquarū, & de conse. di. 2. c. quotidie, oīa tñ quæ petuntur in hac oratione sunt necessaria, id non intelligitur de pane sacramentali, & si aliqui dicatur, q̄ non est dies in qua non sit nobis opus huius panis perceptione, intelligendū est secundum māducationem spiritualem tñ, quæ est per deuotionē illum sumere, i. manere in deuotione cibi illius, sed non de manducatione sacramentali.

Quinto patet, quia ista oratio omni tempore fieri potest sæpe in eadem die, & tamen eucharistiam sumere non contingit sæpe eadem die, ista ratio tangit per Chryso, & in collat. par.

Sexto patet, quia motuum eorum, qui dicunt istū panem esse sacramentalem est, quia dicitur in ista panem nostrum super substantialem, q̄ putant conuenire sacramentali, & non materiali, sed hoc nihil mouet, quia vbi dixit Mat. super substantialem dixit Luc. 11. quotidianum in quo innuitur, q̄ super substantialis, & quotidianus idem sunt, debet ergo intelligi de pane materiali, & ideo ecclesia quicunq̄ istam orationem recitat dicit quotidianum, & nunquam dicit super substantialem inueniens, q̄ id quod petitur est panis quotidianus materialis, est ergo sensus panē. s. alimentum in cibo, & potu quotidianum, i. qui est necessarius nobis quotidie ad vitam agendam, da nobis hodie, i. pro ista die, & sic pro qualibet die. In hoc considerandum, q̄ in his verbis, in quibus docet nos petere omnia temporalia nobis necessaria, ostendit vitia, quæ accidunt circa appetitum, & vltimū temporalium, & quia non licet petere, nisi ad vltimū licitum ostēdit qualiter petendum sit.

Primum vitium circa temporalia est, quia ēt si aliqui desiderant ea, quæ sunt necessaria ad vitā, i. victū, & vestitum, desiderant tamen ea in maiori quantitate quam

quam sint necessaria statui suo, vt si miles vult habere vestitum necessaria petit, si tamen velit habere illū, sicut comes, vel dux vltra statum, & necessitatem petit, idem si clericus velit habere sustentationem, ita abundantem, sicut episcopus: vitium enim est, & hoc tollitur cum dicitur panem, in quo significatur sola necessitas, quia nihil est magis necessarium, quam panis. Eccl. 29. initium vitæ hominis panis & aqua, sic dicit Aug. ad proban. hic sufficientiam petimus aperte, q̄ excellit totam signantes, & Chryso. super Mat. dicit pro pane iussit orationē facere non pro pecunijs, nec laiciuia, sed solum pane quotidiāno.

Secundum vitium est, quia homines ēt si interdū velint temporalia ad necessitatem, vel sufficientiam solā, acquirunt tñ ea per rapinas, & fraudes, & per iniquitatē, sic dicitur Prover. 4. comedunt iniquitatis panem, & istud est magnū vitium, & periculosum, quia nō est salus in eo, qui aliena abstulit, nisi restituat, vt ait Aug. ad Macedoniū & 14. q. 6. c. si res aliena id petimus a Deo dicentes panē nostrum, i. qui de iure p̄t nobis cōpetere, nam panis inique acquisitus nō est noster, sed alienus, etiā si quis aliena non tollat (sua tñ pauperi in necessitate non tribuat, etiam si de sua comedat, aliena tñ, & non propria comedit sic dicit Chryso. s. dicit autē nostrū pp̄ duo: primo, quia oīa, quæ Deus nobis dat per nos alijs dat, vt de eo, q̄ accipimus partē alijs faciamus, qui ergo de laboribus suis indigentibus non præstat, non rātam panem suum māducat, sed ēt alienum. Deinde, qui de iustitia acquisitum panē manducatum suū panē manducatur, qui autem cū peccato alienū. Tertium vitium est superflua sollicitudo, quia ēt si aliqui habeant, q̄ eis sufficiat plura semper quærunt, desiderium tñ diuitiarū si secundum seipsum attendat in infinitū extenditur, quia quod pp̄ se appetitur sine mensura appetitur, vt patet primo Poli. cū ergo sint diuitiæ bona vitia primo Eth. solū sunt pp̄ vltimū ad expendendum in eis, quæ conueniunt vltibus nostris, & ita necessitas vtendi debet eē mensura in diuitijs Prover. 30. nec paupertatem, nec diuitias mihi dederis, sed tantum vitæ meę tribue necessaria, & popper hoc dicitur hic quotidianum, id est non debemus petere, id quod multum superabundat, sed id quod est necessarium ad vltimū quotidianum.

Quartum vitium est vltus immoderatus, quia aliqui habentes temporalia immoderate volunt expendere, s. q̄ vno die consumunt cibum, qui vltenti moderate duraret per multos dies, & pro tali cibo non potest orari, quod innuitur ēt in isto verbo quotidianum, id est qui pro vno die sufficit, sic dicit Cyprianus li. de oratione Dominica, vel addit quotidianum, vt tantum quis manducet quantum ratio naturalis exigit non quantum laiciuia carnis impellit, si enim in vno conuiuio tantum expendis quantum sufficere tibi potest centum diebus, iam non quotidianum cibum manducas, sed multorum dierū. Quintum vitium est circa temporalia ista ingratitudo, vt si quis ex abundantia istorū superbiat, & non cognoscat a Deo fuisse collata. nam oīa, quæ habemus a Deo accepimus. 1. Paral. 29. quis ego, & quis populus meus, vt possimus tibi hæc vniuersa promittere? tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus dedimus tibi. & istud vitium tollitur cum dicimus da nobis, per quod cognoscimus nos a Deo vniuersa recipere, & tacite per hoc gratias agimus, quia confiteri se ab aliquo recepisse laudem illi præstare est, etiam per hoc innuitur, quod solum petimus ista temporalia nobis iuste euenire, quia quod a Deo est iustum est, sic dicit Chryso. non solum a Deo oramus panem nostrum da nobis, vt habeamus, quod manducemus, quod cōmune est inter iustos, & peccatores, sed vt quod manducamus de manu

Alph. Toit. in Matth. Pars III.

A. Dei accipiamus, quod est tantum sanctorum: nam illi Deus dat panem, qui cum iustitia præparat, diabolus autem ei, qui præparat cum peccato.

Sextum vitium est, quod aliqui non solum pro presenti sunt supra modum solliciti, sed etiam pro tempore futuro in longinquum, & ista est superflua sollicitudo, quam Christus infra in litera improbat, dicens nolite solliciti esse in crastinum: nā nō solū de superfluis, sed etiam de eis, quæ putantur esse necessaria nō oportet sollicitum esse pro tempore valde longinquo, hoc autem tollitur hic cum dicitur hodie, id est non petimus, nisi pro hodie, sic dicit Chryso. iussit orationem facere non pro pecunijs, sed pro pane quotidiano, nec hoc sufficit, sed apposuit da nobis hodie, vt nō conteramus nos ipsos solitudine superuenientis diei, sic etiam Cyprianus vbi supra diurnum cibum discipulus Christi debet petere ne in longum petitionis desiderium extendat, quia contrarium sibi fir, & repugnans, vt quæramus in seculo diu manere, & quod petamus regnum Dei velociter aduenire. Ex hoc aliqui putant, quod ista oratio solum competit illis, qui non habent victum pro ea die qua orant, quia qui habet frustra orat, quia superfluum peteret.

Dicendū tamen, quod omnibus hominibus hoc competit, quia non est conueniens, quod Christus istam orationem solum fecit pro pauperibus ostiatim mendicantibus, quales erant (vt quidam putant) ipsi Apostoli, qui & si non medicarent ostiatim, nihil tamen habebant, quia non licebat eis possidere pecuniam aliquam infra 10. quia isti sunt minima pars Christianorū: Christus tamen orationem dedit pro omnibus fidelibus, ideo oportet, quod possit conuenire omnibus. Istud autem potest dupliciter stare. Vno modo, quod iste cibus hodiernus non intelligatur tam stricte, q̄ petens non habeat cibum pro illa die, sed largius aliqualiter, & tunc etiam habentes cibum possunt petere sustentationem istam.

Secundo modo, & melius p̄t intelligi, q̄ ista petitio in non habentibus cibum hodiernum intelligatur, q̄ petunt eum, in habentibus autem, q̄ intelligatur non, quod petunt, vt habeant, sed q̄ petūt, id quod habent conseruari: sic dicit Aug. ad proban. scilicet ista, ergo cum habentur petuntur, vt teneantur, cum non habentur, vt habeantur orandum est, de hoc etiā Chryso. super Matth. dicit in prima facie videtur hæc verba, vt qui hoc dicunt non habeant in crastinum, aut in post crastinum preparatum, quod si ita est oratio ista, aut paucis potest conuenire, sicut Apostolis, qui docendi gratia omni tempore vagabant, aut forsitan nulli: rñdet aut postea, s. doctrinā Chri, ita debemus aptare, vt omnes in ea proficiant, & sic innuit, q̄ non est ita stricte intelligendum. Tertio modo potest dici, q̄ quilibet quantumcunque diues potest hoc petere, quia hanc orationem non facit quilibet pro seipso solo, sed pro tota ecclesia, vt dicit Cyprianus, & probatum est supra q. 103. & tamen in ecclesia semper sunt pauperes quibus istud conueniat infra 26. pauperes semper vobiscum habebitis, me autem nō semper habebitis, ideo quilibet potest hoc petere, quia licet non conueniat ei, conueniat alijs.

An liceat in oratione petere bona temporalia, & qualiter.

Quæst. CXII.

QUAE R E T V R an liceat in oratione peti bona temporalia, cū dñi hic panē nostrū. Dicunt quidam, q̄ non licet, quia non licet petere, quæ non licet quærere, sed temporalia non licet quærere, quia ipsa per se veniunt infra in litera, primum quærere regnum Dei, & iusti. e. & hæc omnia, scilicet temporalia adijciunt vobis: ergo non licet pro temporalibus orare.

K 2 Item

Item oratio fit pro eo, de quo quis est sollicitus, sed pro temporalibus non debemus esse solliciti, infra in lirera, nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis, ergo non sunt ista petenda.

Item oratio eleuat mentē in Deum, vt ait Damascenus: temporalia autem potius, deprimunt, ergo nō est pro eis orandum.

Item oratio solum fit pro eo, quod bonum est, temporalia autem sepe mala sunt, quia multi pp dinitias perierunt. Eccl. 10. ergo non est orandum pro illis.

Dicendum, qd Christus docuit nos orare hic pro tēporalibus, nam oratio fieri debet pro eo, quod desiderandū est, & per nos ipsos haberi nō pōt, temporalia autē desiderari licet, non quidem, qd petantur, tanquā p se bona, & in quibus pp se quiescamus, quia hoc repugnaret petitioni secundā, cum diximus adueniat regnum tuū in qua felicitatem petimus, nemo tñ pōt habere duas felicitates, ideo non licet temporalia pp se appetere, nec petere: possunt tñ appeti, in quantum sunt quædam adminicula, quibus adiuuamur ad tendendum in ipsam felicitatem, in quantum per ista sustentatur vita corporalis, & sunt nobis organa ad actus virtutum 1. Ethico. s. quia expendendo pecuniam poterimus virtuose operari, licebit ergo ista a Deo petere, sic dicit Aug. ad proban. sufficientiam vitæ non indecenter vult quisquis vult, & non amplius: hæc autē sufficientia non appetitur pp se ipsam, sed pp salutem corporis, & cōgruentem habitum personæ hominis quo habitu non sit inconueniens ei cum quibus honeste viuendum est, ista ergo cum habentur, vt teneantur cum non hñt, vt habeantur orandum, & hoc iudicium est de omnibus, quæ sunt nobis quocunque modo necessaria, siue ad viuere, siue ad bene viuere, qd autem superfluit non habet rationem appetibilitatis, ideo nec petendum est, & isto modo Christus docuit nos temporalia petere.

Ad primum dicendum, qd bona temporalia petenda sunt in oratione, & cum dñ, qd adijciuntur nobis nō prohibetur ex hoc ea peti, sed inuitur, qd nō debent tanquam principalia peti, sed velut accessoria, & adiacentia, sic dicit Aug. lib. de sermo. domi. s. cum dixit illud primo quærendum est regnum Dei signauit, qd hoc. s. temporale bonum posterius quærendū est nō tempore, sed dignitate, illud tanquam bonū nostrū, hoc tanquam necessarium nostrum.

Ad secundum dicendum, qd sollicitudo quædam p temporalibus habenda est, quia aliās non teneremur corporaliter laborare pro aliis. Apostolus tamē dicit, qui non laborat non manducet, ergo sollicitudo p eis habenda est. Christus autem venit sollicitudinem haberi de superfluis, non tamen de necessarijs, de quo magis dicitur infra.

Ad tertium dicendum, qd si mens nostra tenderet in bona temporalia propter se, turbaretur circa ea, & deprimeretur, quia cresceret sollicitudo in infinitum. 1. Poli. cum autem quærir illa in ordine ad beatitudinem tantum illa quærir, quantum ad beatitudinem pertinere putat, & quia de beatitudine sollicitari bonum est, non erit malum sollicitum esse de bonis temporalibus isto modo, nec est ista sollicitudo diuersa a sollicitudine de beatitudine, quia vbi vnum propter alteram vtrouque tñ vnum. Ad quartum dicendum, qd ex acquisitione, vel possessione temporalium potest homini malum evenire, siue quia ista bona sunt et ab alijs appetibilia, quæ vocat Arist. circum pugnabilia bona. 2. Ethico. quia pro eis omnes pugnant, siue ex alijs causis, qui autem petit ea propter beatitudinem cum ad rectam finem petat, sub ea conditione tacite vñ esse petita, qd nobis ad salutem proficiant, & non conuertantur in malum petentibus.

Quare dicitur dimitte nobis debita nostra, & quid petimus remitti. Et que qualiter hic ponuntur duo documenta. Quæst. CXIII.

Quare dicitur hic dimitte nobis debita nostra.

Dicendū, qd ista est quinta petitio in qua petimus liberari a peccatis p̄teritis, & istud ordinatur ad beatitudinem tanquam remouens prohibens, nam per peccatum impedimur a consecutione beatitudinis, sic dicit Cyprianus, vbi supra post fidium tibi petitur venia delicti, vt qui a Deo pascitur in Deo viuat, nec tantum p̄senti vitæ, sed æternæ consulatur ad quam venire potest si ei peccata donentur. Sciendum, qd Christus dixit hic debita, id est peccata, in quantum ex quolibet peccato causatur debitū, si n. debitum per hoc, qd quis accipit ius alienum, siue volente, siue nolente illo, de primo vt in mutuo, & comodato efficitur debitor ille qui accipit, de secundo, vt in furto, rapina, & fraude, quia etiā debitor est, qui taliter aliquid usurpat, ita qñ quis peccat efficitur debitor Dei, quia cum homo sit naturaliter seruus Dei, creatura, & possessio eius, tenetur viuere in lege, quam Deus ei imponit.

Quandocunque autem peccat agit q̄ legem, agendo aut contra illam usurpat aliquid de iure Dei, scilicet quia non vult manere subiectus cui subiecti tenetur, sed usurpat sibi ipsi dominium cum seruus sit: ex hoc ergo tenetur Deo ad penam aliquam pro iure ablato, & ideo manet debitor, istam autem penam petimus hic dimitti dicentes, dimitte nobis debita nostra.

Considerandum circa hoc, qd in hac petitione innuntur nobis duo necessaria ad mores. Primum est, qd homo semper maneat in timore quodam, & humilitate reputando semper se esse debitorem, hoc autem est contra quosdam hereticos p̄sumptuosos, qd putauerunt hominē posse manere in hac vita immunem ab omni p̄ctō, & isti putabant se nullius rei debitores, sed hoc falsum est, quia hoc nulli, nisi Christo datum est, qui habuit spiritum, & non ad mensuram. Io. 3. & Beate virg. M. quæ fuit gratia plena Luc. 1. de qua Aug. dicit, qd cum de peccatis agitur nullam vult fieri mentionem, qd nullum p̄ctm habuerit: nulli autem alteri, quantumcunque sancto concessum est quin aliqui saltem venialia incurreret. 1. loa. 1. si dixerimus, qd peccatum non habemus ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est, etiam colligitur ex hac petitione, quia Christus tradidit istam orationem dicendam oībus fidelibus, qui in eam dicit confitentur se esse debitorem, in quā ū petit debitorum remissionem: nemo ergo est qui non sit debitor, & sic errant illi qd putant hominē posse p totā vitā immunē manere ab oī p̄ctō, & isti sunt pelagiani, sic dicit Aug. li. de bono p̄fenerantiæ hoc telo pelagiani confodiuntur heretici, quia audent dicere hoīem iustum in hac vita nullum oīno hñe p̄ctm, & in talibus hoībus esse iam in p̄senti tpe ecclesiam non habentem maculam, nec rugam. Secundū documentum est, qd semper hoīes debēt viuere in spe, licet enim quilibet se debitorē credat, de venia tñ sperare dēt, ne p desperationē incurrāt homines in grauora mala, sic dñ ad Eph. 4. qui desperantes se ipsos tradiderunt in impudiciā. i. pp desperationē de vitæ æterna tradiderunt se, & alijs peccatis, ideo bonum est, qd homo semper habeat sp̄, quia quantumcunque peccauerit si dolet, & conuertitur ad Deū remittunt ei peccata, & ista spes innuntur, in quārum dñ dimitte nobis debita nostra. Istam sp̄ abstulerunt aliqui heretici, scilicet Nouatiani dicētes, qd post baptismū non poterat hoī fieri remissio peccatorū, vt dicit Chryf.

Chryf. in homilia. s. qui fidelibus iubet remissionem peccatorum petere demonstrat, quod post baptismū contingit peccata dimitti contra Nouatianos, & apparet et falsum, quia Christus non induceret nos ad superfluum, est tñ superfluum petere, qd nunquā obtinendum est, sed Christus docuit quotidie petendam remissionem peccatorum, ergo quotidie obtineri potest. Considerandum pro hoc, qd Deus dimittit homini debitum, siue peccatum totaliter. Pro quo sciendum, qd homo offendens Deū duo agit. s. Deum contra se prouocat agens q̄ legem amicitia, quia alterū magis, quā ipsum amat, per quod dñ incurrere offensam, & et Deo ius debitum aufert, in quantum non vult manere sub lege sibi constituta a Deo, sed vult facere quod sibi placet, & sic committit q̄ iustitiā, & p hoc efficitur debitor p̄ncip. vtrunque remittitur ad hoc, qd sit plena remissio peccati, cum n. dolet hō de p̄ctō p hoc offensā Dei tollitur, & reconciliatur hō Deo, sed adhuc manet obligatus ad penam, qd pro p̄ctō debita erat non quidem ad æternam, quia illa tollitur per cōtritionem, & cōmutatur in t̄pale, & pro ista dēt satisfacere peccator recompenfando hic eā p bona opera laboriosa, vel tolerando eam in purgatorio. Pars autē huius tollit p confessionē ex virtute clauū sacerdotaliū, vñ toties p̄ quis de eodē p̄ctō confiteri, qd tota pena debita in purgatorio tollat virtute clauū, & ista est potestas, qd Christus tradidit Ap̄s dicens accipite sp̄m sc̄tū, & quorū remiseritis peccata remissa erunt. Ioan. 20.

Alius modus est remittendi istam penam auctoritate clauū. s. per indulgentias, qd dantur de thesauro ecclesie, quæ sunt de meritis passionis Christi, & alijs supererogationibus bonorū operū quas ecclesia seruat, & p̄nt facere distributiones de ipso thesauro illi qui p̄sunt in ecclesia, & sic et tollitur pena debita pro peccatis in totū, vel in partē s̄m additionē indulgentiā, & vtraque ista remissionū est a Deo, quia sine laboribus nostris ipse confert hoc nobis, p̄camur ergo dimitte nob. debi. nost. i. peccata auferendo offensam, & relaxando penam modo supraposito.

An exaudiatur in oratione dominica qui non dimittit debitoribus. Quæst. CXIII.

Quare dicitur an necesse sit, qd nos dimittamur debitoribus nostris ad hoc, qd exaudiamur in hac oratione.

Aliqui dicunt, qd non, quia dicit Aug. lib. de ser. do. hoc tam magnum bonum. s. dimittere peccata, & diligere inimicos non est tantæ multitudinis, quantum credimus exaudiri in oratione cum dñ, dimitte nobis deb. no. sic et nos dimit. debi. no.

Dicendum, qd non p̄t exaudiri in ista oratione, qui non dimiserit proximo peccatum, qd patet, quia orans ex verbis suis hoc profitetur dicens dimitte nob. debita nostra, sicut & nos dimit. deb. no. sic et dicit Chryf. super Mat. cum qua spe orat, qui inimicitia seruat aduersus alterū a quo forsitan læsus est, sic n. ipse orans mentitur, dicit. n. remitto, & non remittit, & ideo petit indulgentiā, & non indugetur illi, sic et dicit Aug. in enchiridion. dicendū etiam, qd peccatum non solum est proximo remittendū, sed et ex vero corde remittendum est, sic dicit Christus supra in litera, & magis 1. 18. sic p̄ inens celestis faciet vobis si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus suis, & Aug. in enchiridion dicit quisquis aut roganti, & deprecanti suis penitenti ex corde non dimittur nullo modo eximet a dñ sua peccata dimitti. Dñ dimittere ex corde, qui ex pura intentione dimittit non habens intentionem nocendi, vel vindictam petendi, qd dicitur cō- Alph. Tost. in Matth. Pars III.

tra illos qui dicunt se dimittere proximo p̄ctm, & tamen seruant rancorem in corde, & habent desiderium vindicandi. q. d. non sufficit remissionē fieri verbo, nisi etiam fiat ex corde, quia Deus intuetur cor. Requiritur etiam, qd homo prius proximo suo dimittat, qd a Deo petat sibi dimitti, quia Deus non vult sibi dimitti, nisi prius ille dimiserit, sic dicit Gregor. 10. Moral. vult Deus, vt bonum, qd ab ipso cōpūcti petimus hoc primum conuersi proximo faciamus, & hoc est, quia si Deus prius remitteret debitū homini, qd hō proximo suo, fieret remissio p̄ctōrum homini manenti in peccatis quod est impoſe, & tamen quando quis nō remittit proximo manet in odio fraterno, & est in peccato mortali, iō non p̄t remissio tunc fieri sibi, sed oportet, qd ipse prius remittat. alia etiam ratio est. s. quia Deus vult remittere hoī cū hac conditione, qd ipse remittat proximo, si tñ prius remitteret Deus homini forte postea homo nollet remittere, & sic non hēret locū conditio a Deo interposita, sic dicit Chryf. super Mat. non aut dixit, vt prius nobis dimittat, & nos postea debitoribus nostris: scit. n. Deus hoīes esse mēdaces, qm̄ & si acceperint remissionem peccati sui, ipsi suis debitoribus non dimittant, ideo sic dicit, vt prius dimittamus, & post petamus dimissionē. est ergo necessaria dimissio proximo faciendā, quia aliās non remittitur nobis per hanc orationem. Ad arg. dicendū, qd Aug. dixit exaudiri multitudinem magnā per hanc orationem, qd nō hēt hoc bonū. s. dimittere debita, & diligere inimicos, & tamen nō exauditur aliquis, qui non dimittat debita, nam de dilectione inimicorum Christus non dixit hic, sed solū de dimissione debiti, diligere autem inimicum est maius, qd remittere sibi debitū, & iō ad remittendū debitum tenentur omnes, ad diligendū aut non, quia pertinet hoc ad p̄fectiores vel proficientes, sic dicit Aug. ibidem. s. proculdubio verba sponſionis huius implentur, si homo nondum ita proficit, vt iam diligat inimicum tñ qñ rogatur ab homine, qui peccauit in eum, vt ei dimittat, dimittit ex corde, & accipitur de dilectione inimici quantum ad signa exteriora familiaritatis ad quæ non tenet q̄libet, secus autem de dilectione, quæ est in corde, vt dicitur sequenti q. quia ad illam omnes tenentur, & sine ea non exauditur orans.

Quæ sunt, quæ orans tenetur dimittere proximo ad hoc, quod exaudiatur. Et an teneatur dimittere debitum pecuniæ. Et quod duo sunt in iniuria. Qd. CXV.

Quare dicitur quæ sunt, quæ homo tenetur dimittere proximo ad hoc, quod exaudiatur in ista oratione.

Dicendum, qd tenetur dimittere debita, sicut Christus dixit, quia nos petimus a Deo dimitti debita, sicut nos dimittimus debitoribus nostris, accipiuntur autem ista debita pro peccatis. Debi. or enim efficitur quis alterius quandocunque tollit aliquid de iure eius, siue hoc volente illo accipiat, vt in mutuo, & comodato, & alijs contractibus voluntarijs, & isto modo solemus vocare debitores eos qui obligantur alijs ad aliquam summam pecuniæ, vel ad aliquod extimabile in pecunia: efficitur etiam quis debitor alterius, quando tollit ius illius nolente eo, vt in furto, & rapina, & quacunque iniuria, & damno, & hoc modo quicumque peccat contra alterum, efficitur debitor eius: hic autem nō accipitur debitum primo modo, sed secundo, quia Christus dixit in ista si dimitteritis hoībus peccata eorū: pater vester dimittet vobis delicta v̄ra: si autem nō dimiseritis, nec pater vester dimittet vobis K 3

vobis peccata vestra, de debito autem pecuniali Christus non loquitur, quia nemo obligatur alteri hoc dimittere, sic dicit Augu. li. de serm. do. hic non de pecunia dicitur, sed de omnibus, quæ in nos quisque peccat, & ratio est, quia Christus obligat nos ad dimittendum ea quibus non dimissis, non potest charitas feruari, nam tenemur oēs ex charitate diligere. quando ergo debitum non dimissum auferat charitatem tenemur dimittere illud, cum vero debitum stare potest cum charitate non tenemur illud dimittere, & ita est de debito pecuniali, quia non impedit charitatem, quod vnus sit debitor alterius, & reperatur ab eo debitum, quia sicut sine peccato contractum fuit istud debitum, ita sine peccato potest solui, & repeti, si quis tamen deueniat ad extremam inopiam debitum sibi remittendum est, vel saltem non est affligendus immoderate vt debitum recuperetur, sed vel dimitretur debitum, vel expectabitur, quod iste perueniat ad pinguiorem fortunam, vt soluere possit. Sed obiicitur, quod etiam debitum pecuniarium tenemur dimittere, sic dicit Augu. li. de serm. do. scilicet de pecunia peccat in te quod pecuniam tibi debitam cum habeat vnde reddere non reddit, quod peccatum si non dimiseris non poteris dicere dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus.

Dicendum, quod Aug. non loquitur de debito pecuniarum, sed de peccato causato post debitum pecuniarum, vt si quis pecuniam debitor habens, vnde soluat non vult soluere, vel non tempore determinato per hoc ipsum peccat, & istud peccatum est vltra debitum; istud peccatum tenetur quilibet dimittere proximo suo, quia est quedam offensa commissa in eum, debitum autem peccatum non tenetur dimittere.

De iniuria autem dicendum, quod tenetur semper quilibet dimittere eam proximo suo, sed in iniuria duo sunt, scilicet odium, quod quis habet ad iniuriantem. Et in quoddam agendi contra eum ad condemnationem pro illa iniuria. De primo dicendum, quod quilibet tenetur dimittere inimico odium, quod habet aduersus eum, quia tenetur diligere inimicos, & in odium, & charitas formaliter opponuntur. De secundo dicendum, quod potest stare persecutio iuris cum charitate, quia ea, quæ iure ordinata sunt, iusta sunt, si igitur ea intentione quis persequatur ea, quæ a iure fuerunt introducta, licite agit, sic dicitur. 23. q. 3. c. officia, quod officia vindictæ possunt implere bono bono animo, quomodo lex, id est ea intentione qua lex agens: si quis igitur diligens inimicum suum in corde accusat eum criminaliter, vt per hoc reprimatur a malis quibus assuesceret si non puniretur non peccat, quia bono animo agit. vt liberet proximum a peccato, vt ait Augustin. ad Macedoniam, & 23. q. 5. c. non est iniquitatis. si non est iniquitatis, sed humanitatis societate deuictus qui propterea criminis est persecutor, vt sit hominis liberator. si tamen agit quis iudicialiter contra inimicum, vt consequatur vindictam, & gaudeat in penis eius peccat, quia contra charitatem est, nam etiam ministris legis, vt iudex, & minister iudicis si occidat ex desiderio penę infligende in eum qui alias mortem meretur peccat 23. q. 5. c. cum minister, & c. lex eterna, ob hoc ergo difficile est, quod quis accuset inimicum suum capitaliter, & seruet charitatem erga eum, quia tales accusationes potius sunt ad vindictam obtinendam, quam vt ille emendetur, vel reprimatur ne grauiora mala faciat securus est ergo inimico dimittere etiã ipsam iuris prosecutionem, nam si quis sentit se non posse prosequi accusationem contra inimicum quin vindictam querat, ex hoc tenetur dimittere prosecutionem, vt charitatem non perdat.

In damno autem dato idem est, quia per damnum

si sponte datum est causa fuit offensa ex parte inferentis, ex qua sequitur odium in patiente, & istud odium, quia est contra charitatem auferendum est, causatur etiã diminutio, & perditio reu, & ex hoc insurgit obligatio ad restituendum tantundem quantum fuit damnum datum, & ista obligatio est debitum pecuniarium, & sicut non tenetur quis dimittere debitum pecuniarium, quia potest stare repetitio illius cum charitate, ita non tenetur dimittere extimationem damni dati, sed charitate manente poterit eam repetere, manent autem post inimicitias quedam reliquia, scilicet qui fuerunt inimici non conuersentur inter se, nec colloquantur, nec benefaciant sibi mutuo, & ista sunt quæ auferuntur ablata dilectione, restituta autem dilectione non semper restituuntur, vñ tenetur quilibet indifferenter inimico suo remittere rancorem, ita quod non desideret ei nocere, nec noceat, etiam si possit, sed potius velit ei bonum in generali, non tamen tenetur oēs ad recipiendum inimicum ad signa dilectionis, id est ad familiaritatem, & colloquutionem.

Sed in hoc distinguendum est, quia aut inimicus est in extrema necessitate, aut non. Si primo modo tenetur quilibet ei benefacere, & colloqui, etiam si ille non petierit, quia in tali casu negare sibi familiaritatis signa est vindictam petere, quæ illicita est. Si autem non est in extrema necessitate, aut inimicus petit reconciliationem, aut non. Si petit danda est, nisi forte putetur, quod iniquo animo agat, vt magis nocere possit receptus ad familiaritatem. Si vero non petit, aut se ingerit familiaritati, vt pote, quia ipse prius loquitur inimico quem leserat, aut non: si se ingerit videtur expresse petere, imo plus est, quam petere, & tunc non est neganda familiaritas, nisi putetur, quod hoc irrisorie, vel in dolo agat, si autem nec petit, nec se ingerit nemo tenetur ei signa familiaritatis ostendere, quæ sunt signa dilectionis, sed pertinet ad perfectionem, quod quis offensus ab alio velit eum sibi reconciliare, & sibi colloqui, antequam ille reconciliationem petat, de his Augustinus libro de sermone domini, dicit proculdubio verba huius sponsionis implentur, si homo nondum ita proficit, vt diligat inimicum, tamen quando rogatur ab homine qui peccauit in eum, vt ei dimittat dimittit ex corde, quia etiam sibi roganti vti que vult dimitti, iam vero qui eum in quem peccauit si peccato suo mouetur, vt roget, non est adhuc deputandus inimicus, vt eum diligere sit difficile, sicut difficile erat quando inimicitias exercebat. Quod autem dictum est de signis familiaritatis, vel dilectionis, non est intelligendum, quod etiam si inimicus petat reconciliationem, tenemur recipere eum ad familiaritatem, ita quod pandamus ei secreta nostra, vel tractemus cum eo res nostras, sicut forte prius faciebamus, antequam esset inimicus, quia ad hoc non tenemur, & fortassis non est iustum considerare ei qui semel læsit, vnde licet instanter petat non tenemur eum recipere ad hoc, sed erit supererogationis, si quis illud facere vult, sed tenemur ad generalia signa dilectionis, vt salutare in via, & similes colloquutiones, & non subtrahere nos ab eo, & similia, quæ quis facit etiam cuiusque ignoto: hæc sunt debita, quæ quis tenetur dimittere ad hoc, quod orans exaudiatur.

An dicens orationem dominicam peccet, nisi dimittat proximis debita. Quæst. CXVII.

Quæretur an dicens istam orationem peccat si non dimittit proximis debita.

Dicunt quidam, quod peccat mortaliter semper, quia mœtetur coram Deo cum dicat dimitte nob. deb. no. sicut

sicut, & nos dimitti. & tamen ipse non dimittit. Item Chryso. dicit nulla tibi exculatio est in die iudicij cum secundum tuam sententiam iudicaris, & quod feceris hoc ipse patiaris, & tamen in die iudicij nemo condempnabitur, nec patietur quicquam, nisi pro peccato mortali, quia pro venialibus iam erit satisfactum. in purgatorio cum post diem iudicij non maneat, nisi locus poenę eterne, vel beatitudinis, purgatorij autem locus non erit postea ad poenam, quia ille est locus viatorum, scilicet eorum, qui sunt ituri ad vitam eternam, & tñ condempnantur in die iudicij orantes sic, & non remittentes debitoribus, ergo peccatum mortale est orare non remittendo. Aliqui putauerunt, quod peccabat orans non dimittens debitori, & ob hoc dixerunt, quod ille, qui non intendebat proximo remittere odium, quod diceret istam orationem, & non solū diceret dimitte nobis deb. no. & non diceret sicut, & nos dimitti. debi. no. & per hoc putant se euadere inconueniens, quia non dicunt aliquid contra se.

Dicendum, quod hoc non stat. Primo, quia istis non proficit oratio, quia etiam si non dicant sicut, & nos dimittimus, sed solum dimitte nobis, Christus non dimittet eis, quia ipse dixit supra in litera si non dimiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.

Secundo, quia detruncare istam orationem est peccare, Christus enim instituit eam sic dicendam, quæ autem ab eo instituta sunt optime se hñt, quia quæcunque a Deo sunt ordinata sunt ad Ro. 13. sed pfeccio rei tollit per diminutionem eius, id valde peccaret, & iudicaret Christo, quod diceret istam orationem subtrahendo aliqua verba, quasi id quod Christus fecit possit esse nobis vtiliter, quod ipse voluit, melius ergo esset omnino tacere, quam orationem istam detruncatam dicere, & tñ si peccatū esset dicendo eam non remittendo debita, grauius est dicere eam truncatam, quæ dicere integram sic dicit Chryso. super Matth. scilicet multi nolentes dare veniam peccantibus in se fugiunt istam orationem sic orare, stulti primo, quia qui non sic orat, vt docuit Christus non est Christi discipulus.

Tertio, quia nec pater libenter audit orationem, quæ filius non dicitur, cognoscit enim pater filij sui sensus, & verba, nec suscipit, quæ usurpatio humana excogitauit, sed quæ sapientia Christi exposuit. Alij putant, quod nolentibus dimittere inimicitias melius sit istam orationem non dicere, & motiuū est, quia quia inimicitias, & odium seruat, siue istam orationem dicat, siue aliam, Deus non exaudit, sic dicitur supra, quod Deus non remittet nobis debita si non dimiserimus proximis nostris, etiam quia qui non dimittit debitū est in peccato mortali, & vt alleritur tñ Deus peccatores non exaudit Io. 9. siue ergo in oratione ista poneretur ista conditio, sicut, & nos dimittimus, siue non poneretur, non esset nobis vtilis oratio, & rursus cum sit posita ista conditio orans loquitur contra seipsum, & ex hoc se iudicat, & tñ si non diceret istam orationem solū haberet, quod non mereretur per eam, melius ergo videbat, quod non diceretur. Dicendum, quod melius est dici orationem etiã manentibus hominibus in fraterno odio, quod non dici, quia quantumcumque homo sit in grauius mortalibus constitutus, nunquam a bono opere cessare debet, quia quod quis cesset a bono opere pro peccato in quo est desperare est, siue habere voluntatem, nunquam excedi de illo, & istud est periculosissimum, & grauius aliud bonū facere semper est vtile etiam ipsi manentibus in odio fraterno, & quia inter orationes ista est præcipua non est bonum cessare ab ea in quocunque statu homo sit, maxime quia etiam si quis non remittat proximo odium, non peccat mortaliter dicendo Alph. Tost. in Matth. Pars III.

istam orationem, vt tenent communiter doctores, & ratio huius est, quia ista oratio non fit ab aliquo, tanquam a persona priuata, sed tanquam a tota ecclesia cum omnes clausule ponantur in plurali: nam dicimus pater noster, & non pater mi: & ita de ceteris, sic dicit Cyprianus li. de oratio. domi. non dicimus pater meus, sed pater noster, quia pacis, & vnitatis magister noluit priuatum, & sigillatim precem fieri, vt cum quis precatur pro se tantum precetur, publica est. n. nobis, & communis oratio, & quæ oramus non pro vno tantum, sed pro populo toto oramus, quia totus populus vnum sumus, sic enim vnum orare pro omnibus voluit, quæ in vno oēs ipse porrauit, & tamen in ecclesia semper sunt multi, qui dimittunt debitoribus suis, ideo oratio ista semper conuenit ecclesie, & patet, quia specialiter in ista clausula dicit dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus. Secus autem esset si diceret dimitte mihi debita mea, sicut & ego dimitto, quia tunc fortassis non possit excusari peccatum. semper ergo oratio ista dicenda est, quia omni tempore vtilis est, & colligitur ex hoc, quia istam orationem solū Christus nobis aedit, tanquam istam præcipue frequendam, & sepe dicendam, si ergo dicendo eam illi, qui manerent in odio fraterno per hoc mortaliter peccarent, cum ipse sciret, quod istud vitium commune, & quotidianū erat, laqueū nobis pararet dando talē orationem ad dicendum: nam satis nobis erat perdere fructū orationis si essemus in odio fraterno, & non erat decens, quod incurreremus peccatum mortale, quia ex bono opere, quod est bonū in genere suo, nunquam quis incurrit peccatum, etiã si propter malum finem agat, vt si quis elemosynam det propter inanem gloriam non peccat mortaliter, sed perdit fructum elemosynę, vt dicitur supra in litera. receperunt mercedem suam.

Ad primum dicendum, quod manens in fraterno odio, & sic orans non mentitur Deo, cum non loquatur in persona sua, sed ecclesie, & illa remittit debita, secus autem si diceret, sicut ego dimitto debitoribus meis, quia tunc non posset excusari a mendacio, & tñ quando loquitur nomine ecclesie non mentitur, cum multi in ea remittant debita, nec oportet, quod omnes de ecclesia hoc faciant ad hoc, quod sit vera ista propositio, sicut & nos dimittimus, quia non dicitur, sicut nos omnes dimittimus.

Ad secundum dicendum, quod in die iudicij condempnabitur, & non habebit excusationem ille, qui orauit, & dicens dimitte nobis, & c. non dimisit debitoribus, non tamen condempnabitur, quia manens in odio fraterno sic orauit, sed quia in odio manebat, & in eo mortuus est, & tunc ex oratione conuincitur, scilicet quod Deus non debeat ei remittere in die iudicij poenam cum ipse viuens proximo non remiserit,

Quare dicitur, & ne nos inducas in tentationem, & qualis sit tentatio carnis mundi, & demonis, & quæ sit fortior, Quæst. CXVII.

Quæretur quare dicitur hic, & ne nos inducas in tentationem. Dicendum, quod ista est sexta petitio in qua homo a tentatione liberari petit, vt dicitur sequens. Et tñ videndum est primo, quæ sit ista tentatio, & licet de ea late dictū est supra 4. c. est nunc dicendum, quod tentare proprie nihil aliud est, nisi experimentum accipere de aliqua re, & sic tentare hominem est velle habere experimentum de virtute eius.

Habetur autem dupliciter experimentum de virtute hominis, secundum quod pertinent duo ad virtutem, scilicet declinare a malo, & facere bonū Plal. 33. declina a malo, & fac bonū. Habet aut, vel querit experimentum de virtute hominis quantum ad hoc, quod est benefacere, & hoc est an inueniat promptus, & sufficiens ad

Illud bonum de quo experimentum, quare, & tunc est virtus hominis magna. Hoc modo dicitur Deus tentare hominem, non quidem, quod lateat eum aliquid, quod in homine est, quia ipse scit, quid est in homine, & non est opus, ut quis sibi testimonium de hoc perhibeat Ioan. 2. sed ad hoc, quod ostendat alius virtutem eius, & detur in exemplum ceteris bene operandi, sic tentauit Deus Abraham. Gene. 22. sic etiam tentat saepe viros bonos tribulationes eis multas mittendo, ut per patientiam in his probati mereantur, quia virtus in infirmitate perficitur. 2. Corinth. 12. & sic dicitur Deuterono. 13. tentat vos Deus, ut palam sciat virum diligitis eum an non in toto corde vestro, & sic tentatio Dei semper est ad bonum.

Secundo modo tentatur homo, ut habeatur experimentum de virtute eius inducendo ipsum ad malum, & si tunc resistit non consentiendo suadenti, virtus hominis magna est, si vero succumbit tentationi non est virtus aliqua, & hoc modo nunquam tentatur aliquis a Deo, quia Deus semper ad bonum mouet, & facit utilitatem ex tentatione. 1. Corin. 10. fidelis est Deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam prouentum, ut sustinere possitis: tentatio autem si in malo finitur ad malum finem facta est. ut succumberet tentatus, vel si fiebat ad bonum, nesciuit tentans vires tentati: neutrum autem cōperit Deo. De primo patet, quia Deus non potest malum velle cum ipse sit ipsamet essentia bonitatis. De secundo patet, quia Deus scit fortitudinem, & infirmitatem nostram, & quantum possumus sustinere. Psalm. 102. ipse cognouit figmentum nostrum, & Ioan. 2. ipse enim sciebat quid esset in homine. & ob hoc de tentatione, quæ in malo consumatur dicitur Iacob. 1. nemo cum tentatur dicat quoniam a Deo tentatur, ipse enim neminem tentat, sed vnusquisque tentatur a concupiscentia sua, tentatio ergo mala est triplex. scilicet a carne, a diabolo, & a mundo.

De prima dicendum, quod est grauis, & est duplex prima ad malum inducendo, secunda a bono distrahendo. De prima patet, quia caro inclinatur semper ad delectabilia, quæ sibi conueniunt, & disconueniunt spiritui ad Gala. 5. caro concupiscit ad. f. & spiritus ad c. hæc inimicem sibi aduersantur, & de hoc dicitur Iacob. 1. vnusquisque tentatur a concupiscentia sua.

Secundo tentat caro retrahendo a bono, quia spiritus delectatur in bonis spiritualibus, & semper vellet in illis vacare, nisi caro eum impediret, & tamen caro impedit eum non solum per modum contrarietatis in quam inclinatur ad delectabilia carnalia, quæ sunt contraria spiritualibus, de quibus est præcedens tentatio, sed etiam per modum fragilitatis, in quantum caro propter suam infirmitatem, & corruptibilitatem non potest sustinere, quod spiritus tendat semper ad spiritualia. Sap. 9. corpus, quod corrumpitur aggrauat animam, & terrena habitatio deprimit sensum multa cogitantem, & ad Ro. 7. dicitur condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem, video tamen aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee.

Hæc tentatio carnis est difficilis, quia est nobis intrinseca, & naturalis, & ideo, ut dicit Gregorius nulla pestis erit efficacior ad nocendum, quam iste familiaris inimicus: unde non videtur homo tentari ab alio, sed a seipso, & propter hoc ista tentatio est tam difficilis, quod non solum videtur suadere homini malum, sed cogere ad illud lac. primo, vnusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus, & illectus, & illicere dicit suasionem per modum blanditiarum, abstrahere autem dicit violentiam, & hoc est quando carnis tentatio incanduerit in aliquo, qui est mente infir-

mus, & a principio non fuit diligens excludendo illam cito de cogitatione sua, quia tunc ita dominabitur, quod non videbitur tentatio, sed absoluta coactio, nisi Deus specialiter tangeret hominem.

Secunda tentatio est diaboli, si quis enim carnem superauerit, diabolus illum aggreditur tentando, nam istud est officium suum, supra 4. c. accedens tentator, id est diabolus cuius est officium tentare, & prima ad Theosal. 3. ne forte vos tentauerit is qui tentat. i. diabolus cuius est officium tentare, ut dicit Glo. ibi ista tentatio diaboli est grauissima omnium non quidem, quod in se sit violentior, quia durior est in se tentatio carnis, sed quia est sagacior, nam diabolus est agens secundum rationem, & ideo potest procedere decipiendo, caro autem est naturale agens, & habet inclinationem determinatam, & ideo quando a carne tentatur scimus quid caro velit. scilicet delectationem experiri, cum autem diabolus tentet nos nescimus quid velit, immo saepe nescimus nos tentari, est enim valde astutus, & per naturale ingenium, & sollicitudinem quotidianam, atque experientiam cognoscit ex qua parte infirmiores sumus, & ex ea parte nos tentat, ut facilius succumbamus, & hanc sollicitudinem inquirendi circa infirmitatem nostram ostendit beatus Petrus 1. Pet. 5. aduersarius vester diabolus circuit querens quem deuoret, i. facit circuitus, & fraudes, caro autem non circuit, sed directe inclinatur ad id quod suum est, obseruat etiam diabolus hoc, quod nunquam directe in tentatione procedit ostendendo tentatis quid velit, sed longe ab alio capite incipit, nam non proponit a principio ipsum malum, ad quod nos deducere intendit, sed proponit aliquod bonum apparens, ut ex desiderio illius moueatur homo, & distraharur aliquantulum a suo proposito principali, & postquam mouerit facilius trahit eum inducendo ad malum, quod intendit, quia homo tunc non aduertit illud esse malum propter speciem boni prius ostensam, & ira diabolus fingit, quod non est, hoc innuitur 2. Cor. 11. Sathanas transfiguratur se in angelum lucis, postquam vero deduxerit hominem in peccatum inquit modos, ut detineat hominem inducens diuersas perplexitates, secundum quas videtur valde difficile de peccato exire, hoc innuitur Iob. 40. nerui testiculorum eius perplexi sunt, id est Leuiatam, siue diabolus, de quo ibi dicitur perplexitates inquit, ut hominem detineat in peccatis. De ista magna sagacitate diaboli in tentando dicitur Apoc. 2. an ignoratis altitudinem Sathanæ, id est profunditatem sagacitatum eius, propter hoc autem difficilior est, ut communiter euadere tentationes diaboli, quam tentationes carnis ad Ephe. 6. non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus principes, & potestates aduersus mundi rectores tenebrarum harum contra spiritualia nequitie in celestibus, id est contra diabolos qui sunt principes, & rectores mundi, & tenebrarum, id est aeris caliginosi, nam ideo vocantur nequitie spirituales in celestibus, id est spiritus mali habitantes in aere qui vocatur cælum, est autem difficile resistere tentationi diaboli, non quod sit dura, sed quia est occulta, unde si esset tam aperta, sicut tentatio carnis, fortassis nemo in ea succumberet, & si tentatio carnis habens violentiam, quæ habet esset tam occulta, & sagax, sicut tentatio diaboli, fortassis nemo posset eam euadere, sed Deus prouidit in utroque, ita ut utraque sit tolerabilis. Dicit tamen Arist. 7. Ethicorum, capitu. 8. concupiscentiam carnis esse occultam, & fallacem, & insidiatricem, & non esse turpiorem, quam sit ira.

Dicendum, quod illud dicit Arist. comparando concupiscentiam ad iram, quia ira est apertissima supra modum, & respectu eius concupiscentia, & quilibet passio

sio est latens, tamen absolute non potest vocari concupiscentia latens, vel sagax, quia cum naturaliter inclinatur semper agit vno modo, & manifestum est nobis quid ipsa velit.

Tertia tentatio est mundi, non quod sit mundus aliquid tentans nos, quia mundus non est aliqua vnare, quæ agere possit: etiam accipiendo mundum pro rebus mundanis non competit mundo tentare, quia ille res nihil possunt agere, sicut sunt diuitie, & sicut, nam ista non sunt aliquid agens secundum rationem, ut suggerere malum nobis possit, sicut diabolus, nec etiam est aliquid naturaliter agens per inclinationem, sicut caro, quia per vim concupiscibilem, & irascibilem inclinatur ad quadam obiecta, sed dicitur mundus tentare nos, in quantum bona seculi apprehenduntur a nobis, ut bona, & mouemur tunc nos ad habendum ea, & quia ad hoc, quod possideamus illa mouemur ad faciendum aliquod malum, dicimus tentari a mundo. Dicitur autem mundus ipsa bona fortunæ, ut diuitie, potestas, honor, fama popularis fauor, & similia, quia ista sunt quæ manentes in mundo acquirere possunt, & ad quæ inclinatur exceptis ipsis, ad quæ natura mouet.

Tentatur autem mundus dupliciter. Vno modo inclinando ad malum, scilicet ad immoderatum appetitum rerum temporalium. 1. ad Tim. 6. radix omnium malorum est cupiditas.

Alio modo in persecutiones, & afflictiones hominem deiiciendo, nam per tyrannos, & hostes affigitur homo, ut perdat ista bona exteriora, quia nihil est propter quod principaliter tyrannides, & inimicitie inter homines exterius exerceantur, nisi desiderium bonorum seculi, scilicet desiderium diuitiarum, honoris, vel potentie, & famæ, & simularum: dum quis omnia hæc pro seipso solo vult, vel immoderate ea vult, & ideo omnes exteriores persecutiones principaliter pertinent ad tentationem mundi, quia ex ea originem habent, & ista tentatio secundum se non est tam grauis, quantum tentatio carnis, eo quod illa est naturalis, & ista non, quæ tamen naturalia efficaciora sunt in agendo, non est etiam ita difficilis, & intricata tentatio, sicut diabolica cum diabolus sit agens secundum rationem, mundus autem non: in quantum tamen diabolus vitur rebus mundi, tanquam instrumentis suis ad tentandum efficitur grauis tentatio ista, & est eadem cum tentatione diaboli, quia diabolus vitur ea ad tentandum. 1. ad Tim. 6. qui volunt diuites fieri incidunt in laqueos diaboli, & tentationes varias, quæ mergunt hominem in interitum.

Quare petamus liberari a tentationibus, & quid in hoc petamus. Quæst. CXVIII.

Quare petimus, ne inducamur in tentationem.

Dicendum, quod petimus liberari a tentatione, in quantum est quoddam malum, propter quod homo priuatur felicitate, quia sicut per peccatum commissum impeditur assequi felicitatem, & ita petimus dimitti nobis debita, ita per tentationem timeamus de proximo incidere in peccatum, per quod impediatur a beatitudine consequenda.

Sciendum autem, quod non petimus hic a Deo ne tentemur vel ut non permittat nos tentari, sed ut non permittat nos induci in tentationem. i. succumbere in ea, quia tentari interdum est bonum nobis, & non oramus, ut bono priuemur, succumbere tamen tentationi per se nunquam est bonum, ideo hoc petimus a nobis auferri, sic dicit Augustinus lib. de serm. domi. aliud est induci in tentationem, & aliud tentari, nam

sine tentatione probatus nemo potest esse, siue sibi, siue alteri: Deo autem ante omnes tentationes quisque notissimus est, non igitur oratur hic, ut non tentemur, sed ut non inferamur in tentationem, ut si quisquam sit cui necesse est igne examinari non orat, ut igne non contingatur, sed igne non exuratur.

Inducimur enim in tentationes, si tales sint quas ferre non possumus, & dicitur, & ne nos inducas. i. non patiaris induci, quia Deus per seipsum neminem tentat, nec tentationi succumbere facit, sed induci patitur eum quem suo auxilio deseruerit, ut dicit Augustinus lib. de sermo. domini, & sic petimus hic ne Deus deferat nos per quod tentationi succumbamus, ut ait Augustinus ad proban. cum petimus, & ne nos indu. in tenta. admonemur perere ne deserti eius adiutorio alicui tentationi, vel assentiamus decepti, vel cedamus afflictis, ex quo innuitur, quod tentatio nihil aduersus nos potest, nisi Deus permiserit, sic dicit Cyprianus lib. de oratio. domi. hac in parte ostendit contra nos nihil aduersarium posse, nisi Deus ante permiserit, ut omnis timor noster, & deuotio conuertatur ad Deum, & sic petimus hic, quod Deus det nobis perseverantiam in bono, quod si fecerit nulla tentatio nobis nocebit.

Hoc autem Deus facit dupliciter, scilicet per feruorem charitatis, & per illuminationem intellectus, quia in tentationem homo incidit, vel succumbit dupliciter. Vno modo per ignorantiam, ut frequenter in tentatione diabolica cum homo purat se ad bonum moueri, & ad malum trahitur. Alio modo per difficultatem tolerandi, ut si homo videat malum esse id ad quod mouetur, & tamen quia difficile est sibi resistere illi malo, mouetur ad illud. istos duos modos tangit Aug. ad proban. dicens admonemur perere ne deserti eius adiutorio alicui tentationi, vel consentiamus decepti, vel cedamus afflictis.

Contra primum Deus prouidet illuminando intellectum nostrum, ne per ignorantiam peccemus, quia omne peccatum est cum quadam ignorantia, scilicet tunc quando committitur, tertio Ethicorum, capitulo omnis malus est ignorans, & contra hoc petimus Psalm. 12. illumina oculos, ne vnquam obdormiam in morte. i. illumina intellectum meum ne in tentatione inducente ad mortem. i. ad mortale peccatum obdormiam. i. seducar, ne quando dicar inimicus meus, id est aduersarius noster diabolus. 1. Pet. 5. præualui aduersus eum. i. decipi eum.

Contra secundum petimus a Deo, quod det nobis fortitudinem, & charitatem feruentem, quia charitas est, quæ omnes tentationes superat etiam si parua sit, quia aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem Cantic. octaua, & si ista duo nobis Deus dat liberamur a tentatione, & hæc significantur Psalm. 31. intellectum tibi dabo, & instruat me. i. ne seducaris in tentationibus, in via hac qua gradieris firmabo super te oculos meos, id est dabo tibi firmitatem respiciendo te, & adiuuando: ne propter difficultatem tentationum cogaris succumbere, & per hoc dat nobis perseverantiam in bono, quia ipse solus est qui hoc facere potest, & si adiuerit tentatio non nocebit. & petendo liberari a tentatione petimus in bona vita perseverare semper, quia nemo ad malum deducitur, nisi tentatus de hoc August. lib. de bono perseverantie dicit, nec enim quisquam in proposito Christiano perseverare desistit, nisi in tentatione primus inferatur, & petimus, ut hoc non fiat, & si non sit Deus non permittit, ut fiat, nihil enim fit, nisi quod aut ipse facit, aut fieri permittit, potens est. n. a malo in bonum flectere voluntates, & in lapsum pronas conuertere ac dirigere, & sibi placitum gressum dare cui.

qui non frustra dicit ne nos inferas in tentationem, nam qui in tentationem suam malæ voluntatis non infertur in nullam profus infertur.

Quid petamus cum dicimus, sed libera nos a malo, & de quatuor modis quibus Deus liberat a tribulationibus. Quest. CXXI.

QUARE ET VR quare dicitur, sed libera nos a malo.

Dicendum, quod ista est septima petitio, & volunt multi intelligere eam de malo, quod est causa peccati, & tentationis. scilicet de fomite, nã fomes est causa, vt tentemur, & vt peccemus. Non tamen intelligitur conuenienter de hoc, quia qui petit liberari a fomite, vel petit, quod auferatur, ita vt fomitem non habeat, vel petit ne per fomitem ad malum inclinetur. Si primo modo non est petendum, quia Deus non concedit alicui, quod viuens fomitem non habeat, quia ab hoc liberabimur in resurrectione reformata natura in pristinum gaudium, & hoc verum est, nisi forte de beata virgine, aut de aliquo sanctificato in vtero, cui credi posset fomes ablati. Si autem secundo modo petere liberari a fomite nihil est, nisi liberari a tentatione, & coincidit precedenti petitione, ideo debet intelligi de alio malo, & est malum, quod nos habemus, & in quo iam sumus, sic dicit August. lib. de serm. dom. orandum est non solum, vt nõ inducamur in malum quo caremus, sed vt ab illo etiam liberemur in quod iam inducti sumus. Alii exponunt, qd liberemur a malo, i. a diabolo, qui est excellenter malus, sic dicit Chryostomus in homilia, vel malum hic diaboli vocat propter excellentiam malitiæ non quæ est ex natura, sed quæ est ex electione, & quia ad nos implacabile belli gerit.

Dicendum tamen, & melius, quod intelligitur ista petitio de omni malo, quod est præter peccata præterita, & tentationes ad peccata, quia de illis iam habitus est in præcedentibus petitionibus, scilicet de infirmitatibus aduersitatibus, & omnibus periculis, & generaliter ab omnibus malis, quæ ab extrinseco inferuntur, sic dicit Augustinus ad prob. hoc vltimum, quod in oratione dominica positum est, tam late patet, vt homo Christianus in qualibet tribulatione constitutus in hoc gemitus edat, in hoc lacrymas fundat. Ab istis malis Deus hominem liberat quadrupliciter.

Primo modo faciendo ne nobis aduersitas superueniat, hoc tamen raro facit, quia potius vii sancti in mundo affliguntur, quia qui pie viuere voluit perfectionem patiuntur, vt dicitur 1. ad Timoth. 3. Interdum tamen Deus liberat quosdam viros bonos ne affligantur, eo quod scit eos esse impotentes ad sustinendum, & in malum scelerentur si in tribulationes incidere non dat violentas medicinas, sic dicitur Apoc. 3. ecce dedi coram te ostium apertum, quod nemo potest claudere, quia modicam habes virtutem, & seruaui verbum meum, idest, quia habes paucam fortitudinem ad resistendum dedi coram te ostium apertum. i. promptitudinem ad euadendum omnes persecutiones, & dicitur nemo potest claudere, i. nemo potest te impedire quin euadas persecutiones, ista autem intelliguntur de presenti vita, nam in futuro seculo ab omni persecutione, & malo erimus liberi, sicut aperte dicitur Iob 5. in tex. tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum.

Differt liberari a tentatione, vel persecutione, & non tangi a malo, quia liberari est quando quis aliquo modo affligitur, sed non deprimitur, quia in fine liberatur. Non tangi a malo est, quando malum non

peruenit ad hominem, nec saltem secundum partem minimam, per sex tribulationes significantur omnes tribulationes huius vite, vel seculi, qd per sex ætates distinguitur. Septima tribulatio est, quæ pertinet ad statum post mortem, quia ibi computatur septima ætas, & in sex tribulationibus affliguntur aliquo modo electi, licet a tribulatione liberentur, quia quãdiu manent in hoc seculo semper aliquid patiuntur. Septima autem tribulatio, quæ est post vitam non tangit eos, quia post mortem non manet eis, nisi perpetua beatitudo, & nulla valet eos aduersitas tangere Apoc. 7. absterget Deus omnem lacrymam ab oculis sanctorum, & iam non erit luctus, nec clamor, nec ullus dolor, nec tanget eos sol, nec estus, quoniã priora abierunt.

Secundo modo liberatur homo a malis per hoc, quod Deus hominem consolatur in aduersitatibus presentibus, & grauantibus, nemo enim esset qd posset aduersitates tolerare, nisi Deus eum consolaretur 2. ad Corinth. 1. nolimus vos ignorare de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia, quoniam supra modum grauari sumus supra virtutem, ita vt tederet nos etiã viuere, sed ibi dicitur, quod Deus consolatur est eum, & consolatio ista Dei in tribulationibus est, interdum ita magna, quod non solum homo in seipso consolatur, sed etiam sufficiens est consolari alios afflictos. eodem ca. Deus totius consolationis consolatur nos in omni tribulatione nostra, ita vt possimus etiam ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt per exhortationem. Et est ista consolatio multiplex secundum multitudinem aduersitatum nostrarum. sic dicitur, Psal. 93. secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ letificauerunt animam meã, idest tot fuerunt consolationes tuæ, quot dolores mei, & tam excellentes fuerunt, quod non solum consolatur sunt me, sed etiam letificauerunt me. Differt enim inter consolari, & letificare, quia consolari solum est remedium tristitiæ, ita quod homo per tristitiam non affligatur. Letificare autem non solum dicitur remedium contra tristitiam, sed etiam specialiter addit ultra quoddam gaudium, & hoc est, quando consolatio valde maior, quã tristitia est, quia tunc non solum auferit illam, sed etiam ponit gaudium, quando autem non est maior, auferit quidem tristitiã, sed nihil de gaudio ponit. Tertio modo liberatur homo a Deo, quia afflictis tot bona facit post tribulationem, quot præterita mala obliuioni traduntur, sicut sol post tempestatem, & temporis serenitas in obliuionem ire facit tempestatem priorem, & sic liberat Deus hominem a tribulatione, idest ab angustia inducta per tribulationem.

Quarto liberatur homo a Deo, quia tribulatio, & angustia conuertuntur homini in bonum, & ideo nõ dicimus libera nos a tribulatione, sed libera nos a malo, quia tribulationes sunt sanctis ad coronam, & gloriam 2. Cor. 12. libenter glorabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. liberat autem Deus hominem a malo tribulationis, quã tribulationem in bonum conuertit, & hoc pertinet ad Dei sapientiam, quia sapientis est ordinare malum ad bonum, & hoc fit per virtutem patientiæ, quæ vitur malis ad bonum, sicut ceteræ virtutes vtuntur bonis ad bonum, propter hoc autem tribulationes non sunt timende in hoc seculo, quia facile tolerantur etiam, quia consolationem habent admixtam, etiã quia breues sunt, & quasi momentaneæ, & etiam, quia per eas peruenitur ad felicitatem: ab his tamen liberari petimus in quantum male sunt, scilicet, quod sicut ipse sunt male non efficiantur nobis male, sed in bonum conuertantur.

Tribulationes cur nõ timendæ.

Quare

Quare orationis Dominice sunt 7. petitiones, & de sufficientia earum, & ad quid singula pertinent. Et mala, quæ petimus amoueri quibus bonis petitis opponantur. Quest. CXXI.

QUARE ET VR circa petitiones istius orationis quomodo se habeant.

Dicendum, quod ista oratio diuiditur per petitiones, quia nihil aliud continet, nisi petitiones, cū enim oratio sit petitio, continetur hic solum petitiones, & quia petenda sunt illa, quæ sunt appetenda honeste, sicut dicit Damascenus, quod oratio est petitio decentium a Deo, petitur hic quicquid honesti appeti potest. Appetitur autem bonum, quod est duplex, scilicet consequi, id quod est conueniens, & euitare, id quod est inconueniens, vnde sicut homo desiderat in bono gaudere, ita desiderat malum fugere, & quia bonum, & conueniens consequi est per se appetibile. Fugere autem malum est appetibile respectu boni, idest quia per fugam mali quiescit homo in bono, ponuntur prius bona, quæ desiderantur deinde mala, quæ fugiunt ibi. *Dimittite nobis debita nostra.* In bonis autem illud, quod maxime amatur est summum bonum, & istud est Deus de quo fit mentio in prologo orationis, cum dicitur pater noster, & huic bono volumus bonum, scilicet honorem, & gloriam in quantum Deus amatur a nobis, non solum in quantum bonum nostrum, quod pro nobis volumus, sed etiam, tanquam amicis cui bonum volumus: nam felicitas bonum nostrum est, & illam pro nobis volumus, sed non volumus illi bonum, idest pro ea, quia non est amicus cui communicamus: Deo autem bonum volumus, & quia ipsum magis, quam nos diligere debemus, prima petitio est de bono eius, & istud est honor, & gloria, scilicet quod ab omnibus gentibus laudetur, quod sanctificetur, cum dicitur. *Sanctificetur nomen tuum.* Deinde sequuntur bona nostra, vnde ceteræ petitiones sunt de eis, quæ pertinent ad nos, & quia maximum bonum nostrum est felicitas, quæ est diuina visio, & fructio, hæc primo petitur cum dicitur. *Adueniat regnum tuum.* Nam felicitas dicitur regnum Dei: deinde sequuntur ea, quæ dirigit nos in felicitatem, & quedam principaliter dirigit, scilicet obseruare legem Dei, alia autem minus principaliter, scilicet necessaria nobis ad vitam cū dicitur. *Fiat voluntas tua.* Secunda cum dicitur. *Panem nostrum quotidianum.* Siue nomine panis intelliguntur cibis, & potus, & omnia necessaria ad vitam, siue intelligatur panis sacramentalis, idest Eucharistia cum ceteris sacramentis, & istæ petitiones quantum ad istum ordinem ponuntur infra in litera, scilicet primum querite regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adjiciuntur vobis. in quantum dicitur regnum Dei significatur prima petitio de pertinentibus ad nos, scilicet adueniat regnum tuum: in quantum dicitur, & iustitiam eius significatur secunda, scilicet fiat voluntas tua, quia iustitia nostra est voluntatem Dei facere, cum dicitur hæc omnia adjiciuntur vobis significatur tertia, scilicet panem nostrum, in quo intelliguntur omnia temporalia ad sustentationem nostram, quæ non dicuntur ibi peti, sed adjici, idest quasi ex adiuncto venire, & hoc est, quia spiritualia bona cum sint vere bona, sunt principaliter petenda, corporalia autem non sunt bona, nisi in quantum ordinantur, & proficiunt nobis ad spiritualia, ideo minus principaliter sunt petenda.

Sequuntur mala, quæ fugienda sunt: a quibus petimus eripi, & quia malum opponitur bono est assumendus numerus malorum fugibilium iuxta numerum bonorum appetibilium. Quatuor autem bona supra

petita sunt in quatuor petitionibus, ideo quatuor mala econtrario nuuc erant petenda, tanquam a nobis remouenda.

Primum tamen bonum, quod supra petebatur, scilicet gloria, & honor Dei non habet malum oppositum, quia siue de bonis, siue de malis gloria Deo infertur: nam si boni fuerimus retribuet nobis abundanter, & de hoc laudabitur, tanquam clementissimus, & abundantissimus retributor, & bonorum largitor: si autem mali fuerimus puniet nos, & de hoc laudabitur, tanquam iustus distributor peccatorum, ideo quocumque se homo habeat semper infertur Deo gloria, sic dicitur Iob. 35. quid ei nocebit si nequam fueris? quasi d. nihil minueretur de onere Dei, etiã si homo malus sit, quia in ipsis malis hominis fulgebit gloria Dei malum hominem pro delictis puniendo.

Secundum bonum, quod petebatur erat felicitas nostra, siue regnum, & huic directe opponitur peccatum, quia peccata impediunt nos a consecutione beatitudinis 1. Corin. 6. nec fornicarij, nec idolis seruientes, nec adulteri, &c. regnum Dei possidebunt, idest beatitudinem, ideo petimus hic inter mala prius peccatum commissum auferri, dum dicitur. *Et dimittite nobis debita nostra.*

Tertium bonum erat iustitia, quæ erat complere voluntatem Dei, huic opponitur malum, quod est tentatio, quia nunquam homo desinit operari secundum legem Dei, nisi in tentatione prius inducatur, vt dicit Aug. li. de bono perseverantiæ, ab hoc malo petimus liberari cum dicimus. *Et ne nos induc in tentat.*

Quartum bonum erat prouisio in rebus necessarijs ad vitam, malum autem oppositum huic est tribulatio, aduersitas, & omnis persecutio, & generaliter quocumque malum, per quod ipse status corporis, idest sanitas, & letitia impeditur, & necessaria ad hoc, scilicet bona exteriora auferuntur, vel quomodocumque in eis sedimur, & quia istud malum est multiplex sub nomine mali in generali petimus ab eo eripi, cum dicimus. *Sed libera nos a malo.* Idest ab omni tali malo, & ita complentur petitiones nostræ, quia ultra hæc nihil honestum restat, quod peti possit. ponitur autem in fine orationis, quedam clausula, quasi finis, & claudens orationem, sicut literæ nostræ sigillis clauduntur, & designatur in ea petentis desiderium cum dicitur. *Amen.* Idest ita fiat, sic dicit Hiero. super Mat. amen, enim quod in fine constat scriptum, signaculum est Dominice orationis, quod Aquila interpretatus est fideliter, & nos vere possumus dicere, idest vere sic erit, vt petimus.

Quomodo oratio Dominica est melior, & nobilior qualibet aliq oratione in 6. proprietatibus, & excellentijs, & qua sint illæ. Quest. CXXI.

QUARE ET VR circa orationem istam an ipsa sit melior alijs orationibus.

Dicendum, quod excellentior videtur omnibus orationibus. Primo ex parte auctoris, quælibet enim res accipit dignitatem quandam ab auctore, ista autem oratio sola a Christo facta est: ceteræ autem ab hominibus, ideo ex hac parte ista excedit omnes alias in dignitate, sicut sacra Scriptura excellit omnes scripturas humanitus confectas, & adiuuentas.

Secundo excedit, quia ista oratio exaudibilior est ceteris paribus, quam omnes aliq orationes; nam ille met, qui eam dici instituit est, qui per eam nos exaudire debet: nam filius eam instituit, & ad patrem dirigitur cum quo filius in æternum manet, sic dicit Cyprianus li. de oratio. do. nini, qui sic viuere docuit, & orare, vt dum orationem, quam filius docuit apud patrem

trem loquimur facilius audiamur, amica, & familiaris oratio est dominum de tuo rogare, agnoscit pater filij sui verba cum precem facimus, & cum ipsum habeamus aduocatū apud patrem pro peccatis nostris, quando peccatores pro delictis nostris petimus aduocati nostri verba proponamus.

Tertio excellit alias, quia ista non potest esse sine fructu: nam dicit beatus Aug. quod per istam orationem peccata venialia dimittuntur, quod de alijs orationibus non constat.

Quarto excellit in breuitate, quia ad orationem pertinet, quod breuis sit supra in litera orantes nolite multum loqui, & tamen nulla fuit oratio, nec potest esse, quæ sub tam paucis verbis tanta contineat, quæ petuntur, vt dicitur sequenti q. Causa autem breuitatis in oratione ista fuit duplex. Prima fuit ex conditione orationis, quia nulla debet esse longa in verbis, vt dictum est. Secunda propter eos quibus tradebat, quia omnibus fidelibus magnis, & paruis, doctis & indoctis dabatur, debuit ergo breuis esse, vt ab omnibus facilius caperetur, vt ait Cyprianus vbi supra, scilicet quid mirum si talis oratio est, quæ Deus docuit, qui magisterio suo omnem precem nostram salutari sermone breuiabit: hinc per Isa. scilicet cap. 10. & ad Ro. 9. fuerat ante prædictum, sermonem abbreviatū faciet Dominus super terram: nam cum Dominus Iesus omnibus venerit, & colligens doctos pariter, & indoctos omni lexui, & grati præcepta salutis ediderit, præceptorum suorum fecit grande compendium, vt in disciplina celesti addiscentiū memoria non laboraret, sed quod esset simplici fidei necessarium velociter disceret.

Quinto excellit in securitate: nam pertinet ad orationem, quod confidenter proponatur, quia qui non orat confidenter nihil accipit Iaco. 1. postulat autem in fide nihil hæsitās: nam qui hæsitat similis est fluctui maris, non ergo extrimet homo ille, quod accipiat aliquid a Deo, & ad Hebræ. 4. dicitur accedamus, ergo cum fiducia ad thronum gratiæ eius, vt misericordiā consequamur, & tamen maior fiducia est in nobis impetrandi per istam orationem, quam per alias, quia a Christo fuit edita, qui & ipse exauditor est: etiam in quantum breuem eam fecit, signum est, quod breuiter per eam nos exaudire vult, sicut dicit gl. oratione composuit breuibus verbis, vt sit fiducia cito concedendi, quod breuiter vult rogari.

Sexto excedit omnes orationes in certitudine: nā difficile est hominibus scire quid petere debeant: nā id petendum est, quod est appetendum, & tamen sepe nescimus quid appetere debeamus, & consequenter, nec quid petere, vnde Christus dixit duobus Apostolis, & matri eorum infra 20. nescitis quid petatis. sepe enim putat quis sibi bonum esse, quod malum est, quia est via, quæ videtur homini recta, & extrema eius ducunt ad mortem Prouer. 14. ideo generaliter homines nesciunt quid petere debeant a Deo in oratione ad Rom. 8. quid oremus, sicut oportet nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, & sic quando quis format aliquam orationem non est certus omnino an placeat Deo, id quod petit, ista autem oratio est in hoc certissima, & securissima, sumus enim certi, quod quicquid hic petitur Deo placeat, quia illud petendum instituit.

Septimo excedit oratio ista alias, quia est perentii conueniens: nam cum nō sit petendum, nisi bonum, scilicet quod est bonum petenti, & non sit semper idem bonum isti, & illi. contingit orationem isti conuenientem alteri non conuenire, & sic cum aliqui sancti formauerint aliquas orationes, quæ eis competebant, & nos recipimus eas, sicut illi, forte non con-

ueniunt nobis ea, quæ petuntur ibi, sicut illis, hic autē oratio ista omnibus est conueniens, quia bona, quæ petuntur hic ad omnes sunt communia, nec est aliquis cui omnia simul non conueniant.

Octauo excedit alias in deuotione, quia debet oratio quælibet esse deuota, sicut dicitur Psalmo 62. in nomine tuo leuabo manus meas, sicut adipe, & pingue. repleatur anima mea, id est quando manus meas leuauero ad te in oratione erit mihi quædam pinguedo deuotionis, sicut si repleatur anima mea adipe, & pinguedine, & tamen oratio ista conuenit valde deuotioni. Quia consurgit hic deuotio ex duobus.

Primo ex breuitate. nam diurnitas fastidium gignit, & deuotionem auferit. vnde dominus dixit supra in litera orantes nolite multū loqui, & Aug. ad proban. dicit abstr. ab oratione multa locutio, sed non desit multa precatio, si seruens perseueret intentio.

Secundo ex charitate, quæ in ista oratione maxime exprimitur tam quantum ad Deum, quam quantum ad proximum. De Deo patet, quia ad insinuandum amorem dicimus in principio pater noster, quod est nomen maxime dulcedinis, & amoris 2. Politi. c. 1. De secundo patet, quia oratio ista non fit specialiter pro orante, sed pro omnibus fidelibus, quia in plurali oramus, ad quod proximorum charitas inducit.

Nono excedit in comprehensione, quia in alijs orationibus petunt aliqua particularia bona, quæ quisque pro se desiderat. in hac autem nullum bonum manet, quod non petatur, vnde si quis velit petere aliquid, quod sit extra istam orationem, in honeste, & carnaliter petit, vt dicit Aug. ad proban. & dicitur sequenti q. Decimo excellit in ordine, quia sicut in oratione requiritur, quod petatur ea, quæ petenda sunt, & nō alia, ita etiam requiritur, quod inter illa quædam principalis, & quædam minus principaliter petantur, & istud est esse ordinem in petendis, qui ordo maxime obseruatur in ista oratione, vt dicitur sequenti q.

Vndecimo excellit ista oratio in humilitate, quia ad hoc, quod oratio recipiatur, & exaudiri oportet ex humilitate fieri Eccl. 35. oratio anime humiliantis se coclos penetrabit, & Psalmo 50. cor contritum, & humili. de. nō des. & Iudith. 9. nec superbi ab initio placuerunt tibi, sed humilium, & mansuetorū tibi semper placuit deprecatio. ista autem oratio fundatur valde in humilitate, quam Christus tenere docuit, & laudauit in omnibus, & maxime in oratione Luc. 18. vbi publicanus, qui in oratione se humiliavit, licet esset peccator iustificatus est. Pharisæus autem, qui se laudauit non fuit iustificatus. hic autem seruatur humilitas, quia vera humilitas est, quando quis ex viribus suis nihil præsumit, sed totum ex diuina bonitate impetrandum confidit. ista humilitas significatur hic cū homo confitetur se debitorem, & peccatorem, dicēs dimitte nobis debita nostra. humilium autem orationem exaudiri necesse est. Psalmo 101. respexit in orationem humilium, & non spreuit precem eorum.

Decimosecundo excellit ista oratio in quantum est remedium contra mala: nam perrinet ad orationem, quod per eam in malis homo habeat remedium, & quia maximum malum est peccatum, quod commissum est ab hoc maxime liberat oratio Psalmo 31. & tu remisisti impie. pe. me. pro hac ora. ad te. o. si. pro remissione peccati, hæc autem remissio specialiter obtinetur in hac oratione, quia petitur cum dicitur dimitte nobis debita nostra, sic enim per orationem remissionem peccatorum obtinuerunt quicunque istam petierunt, sicut publicanus dixit, Deus propitius esto mihi peccatori Luc. 18. & dicitur ibi, quod iste descendit iustificatus. fit autē iustificatio per remissionem peccatorum, sic autem Iatro, qui pendebat in

cruce

cruce petiuit, dicēs domine memento mei cum veneris in regnum tuum Luc. 23. & remissionem obtinuit. Decimo tertio excellit, quia ista oratio etiam liberat a timore peccatorum superuenientium, quia si quis timet se in peccatum incidere per tentationem aliquam, oratio liberat eum: istud enim datur in remedium Iaco. 5. scilicet tristatur aliquis vestrum oret quo animo est, plallat, id est per orationem tollatur tristitia, & hoc est 13. n. quo excellit ista oratio: nam in ea expresse contra tentationes petitur, & ne nos inducas in tentationem.

Decimo quarto excellit, quia ista oratio etiam liberat ab omnibus malis exterioribus, scilicet ab hostibus, & a sterilitate terræ, egritudine, & cibus passionibus, pater de hostibus 2. Paralip. 20. cū rex Iosaphat sciens non posse resistere hostibus orauit dicēs, in nobis quidem non est tanta fortitudo, vt possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos, sed cū ignoremus quid agere debeamus hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te, de sterilitate, & fame pater, quia cum tribus annis, & sex mensibus non pluuisset Elias, & cælum dedit pluuiam Iaco. 5. & 3. Reg. 18. de egritudine, & morte patet, quia Deus dixerat per Isaiam Ezechie dispone domui tuæ morieris enim, & non viues, Ezechias autem cum lachrymis fletus obtinuit quindecim annos 4. Regum 20. & Isaiæ 38. & generaliter ab omnibus malis exterioribus oratio liberat, hoc autem est 14. in quo ista oratio excellit cum in ea petatur, sed libera nos a malo, quod de omnibus malis intelligitur, vt dicit Aug. ad proban. scilicet hoc vltimum, quod in oratione Dominica positum est, tam late patet, vt homo Christianus in qualibet tribulatione constitutus in hoc lachrymas fundat, hinc exordiat, in hoc terminet orationem.

Decimo quinto excellit ista oratio, quia pertinet ad quamlibet orationem, quod per eam omnia desideria nostra compleantur, quia dicitur sequenti c. omnis, qui petit accipit, & qui querit inuenit, in ista autē oratione est hoc maxime, quia id quod impedit obtinere, quod petitur est, quod oratio non fiat in nomine Dei, sic enim dicitur Io. 16. vsque nunc nihil petistis patrem in nomine meo, petite, & accipietis, ista tamen oratio est in nomine patris, quia est facta a filio, & ad patrem dirigitur, ideo est conueniens ad impetrandum omnia desiderata, vnde & in ea ponuntur omnia, quæ homo honeste desiderare potest.

Decimo sexto excellit oratio ista in familiaritate, nā ad orationem pertinet facere nos familiares Deo ex assiduitate orandi, vt dicit Chrysost. non oras, vt doceas, sed vt stetas, & vt familiaris efficiaris continuitate interpellationis, & sic dicitur Psalmo 140. dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo. Nam hoc significat, quod sicut odor incensi est gratus nobis, ita oratio nostra sit Deo grata, & ista gratitudo, vel acceptatio facit nos Deo familiares, quod isti orationi maxime competit propter dignitatem eius, qui instituit eam, quia idem est institutor, & exauditor, & ob hoc incipit a familiaritate cum dicitur pater noster, quia pater est nomen amoris, & familiaritatis.

De quibusdam alijs conditionibus, quæ specialiter competunt isti orationi Dominice. Quest. CXXII.

Quæritur de quibusdam conditionibus, quæ specialiter competunt isti orationi.

Est aut prima, quod in ista continetur quicquid petendum est: vnde non solum fuit ista oratio, sed maxime fuit regula orationum, quia in omni oratione

petitur aliquid: nihil tamen est, quod in aliqua oratione debeat peti, quod hic non contineatur, vt patet ex sufficienti diuisione bonorum appetibilium, & malorum fugiendorum, vt ostensum est supra q. 120. patet etiā, quia si quis inquirat omnia, quæ in sacra Scriptura petita inueniuntur, omnia reducere poterit ad istas septem petitiones, quod exemplariter facere docet Aug. ad proban. dicens nihil aliud, quam quod in ista Dominica oratione positum est dicere possumus, si recte, & congruenter oramus, qui enim dicit clarificare in omnibus gentibus, sicut in nobis clarificatus es, scilicet 3. Regum 8. quid aliud dicit, quam sanctificetur nomen tuum? qui dicit ostende faciem tuam, & salu erimus Psalmo 84. quid aliud dicit, quam adueniat regnum tuum? qui dicit effusus meos dirigere secundum eloquium tuum Psal. 118. quid aliud dicit, quam fiat voluntas tua? qui dicit paupertatem, & diuitias ne dederis mihi Prouer. 30. quid aliud dicit, quam panem nostrum quotidianum da nobis hodie? qui dicit memento domine David, & c. o. man. e. Psal. 131. & illud si reddidi retribuētibus mihi mala. Psal. 7. quid aliud dicit, quam dimitte nobis debita nostra si. & nos dimitte. de. no. qui dicit aufere me concupiscentias ventris Ecclesiastici 23. quid aliud dicit, quam & ne nos indu. in tenta. qui dicit eripe me domine ab homine malo Psal. 139. quid aliud dicit, quā libera nos a malo? & si per omnia precepcionum sanctorū verba discurras nihil inuenies, quod in ista oratione Dominica non inueniatur. quisquis autem id dicit quod ad istam euangelicam precem pertinere non possit, carnaliter orat, quod nescio, quando non dicatur illicite, cum renatos dominus non nisi spiritualiter docet orare, qui autem dicit in oratione domine multiplica diuitias meas, & honores meos auge, & hoc dicit eorum concupiscentiam habens nō ad id attendens, vt ex his secundum Deum profit hominibus: puto eum non inuenire in oratione Dominica quibus possit hæc vota optare, quamobrem pudeat saltem petere, quod & pudet cupere.

Secunda conditio est, quod in ista oratione ponuntur petitiones ordinatissime, scilicet eo ordine quo petendum est aliquid ordinatur hic. nam vt dictum est ponuntur hic omnia quæ petenda sunt: petitur autem aliquid, tanquam bonum, & necessarium nobis, & quia non sunt omnia bona equalia, oportet petere quædam principalis, & majori desiderio, quam alia, & ad hæc innuendum, sicut est ordo in dignitate bonorum, ita est ordo in situ, vel positione petitionum, & quia maxima bona sunt illa, quæ ad Deum pertinent est prima petitio de illis, scilicet sanctificetur nomen tuum, postea autem sequuntur bona nostra inter quæ maximum est beatitudo, ideo istud ponitur immediate cum dicitur adueniat regnum tuum, & ita est ordo in omnibus sequentibus petitionibus secundum differentiam gradus bonorum, sicut ostendimus supra q. 120. & ista est magna excellentia huius orationis, quia potius est documentum, quam oratio, & vtrunque est plenissime, quia hic scimus, quæ sunt illa, quæ desideranda sunt, & petenda, & quæ magis, & quæ minus desiderari debent, & in super ponitur forma petendi, nec potuit melius ordinari forma ista, quia cum tot, & tanta hic ponuntur, nullo modo breuius describi potuerunt.

Tertia conditio est, quod ista oratio non fit specialiter pro orante, sed pro omnibus proximis, & maxime pro populo fidelium, qui ad Christum specialiter pertinet, & hoc Christus voluit propter charitatem inter nos copulandam: sic dicit Cyprianus non dicimus pater meus, sed pater noster, quia pacis, & unitatis magister noluit sigillatim, & priuatim precē fieri, vt

vt

vt quis cum precatur pro se tantum precaretur. publica est enim nobis, & communis oratio, & quando oramus non pro vno tantum, sed pro populo toto oramus, quia totus populus vnum sumus, sic enim vnum orare pro omnibus voluit, quando in vno omnibus ipse portauit.

Quarta cōditio est, quod ista oratio competit omnibus hominibus magnis & paruis, doctis, & indoctis. Ratio huius est, quia alię orationes sunt in quibus particulariter petuntur quędam bona, & illa possunt competere quibusdam, & non omnibus, ea vero, quę petuntur hic sunt quędam bona generalia, quę cuilibet homini sunt necessaria, ideo omnibus competit sic orare: sic dicit Cyprianus, quod cum dominus Iesus omnibus venerit colligens doctos pariter, & indoctos omni sexui, & grati pręcepta salutis edidit. Quinta est, quod ista oratio competit homini pro omni tempore, nullum enim tempus est in quo licite ea, quę habentur hic, non petantur, & est eadē ratio, quę supra, scilicet quia quędam orationes sunt respicientes aliqua bona spiritualia in quibus postquam impetratum est, non est conueniens illa oratio, hic autem petuntur talia, quę etiam si concedantur semper est necesse, quod concedantur iterum, & iterum, quia semper de nouo sunt necessaria, sicut illud dimitte nobis debita nostra, & illud, & ne nos inducas in tentationem, omni enim hora istis indigemus maxime, quia quędam sunt, quę non conferuntur hic homini plene, sed in vita eterna, & ideo pro illis semper oportet, vt oremus: sic dicit Cyprianus vbi supra, scilicet hoc etiam, vt sanctificemur quotidie deprecemur. opus est enim nobis continua sanctificatione, vt qui quotidie delinquimus, delicta nostra sanctificatione purgemus.

Sexta est, quod in hac oratione sunt quędam petitiones, quę pertinent partim ad pręsens seculum, & partim ad futurum, scilicet quia hic habentur, sed nō plene. Alię autem totaliter pertinent ad pręsens: nam tres primę non complentur hic, sed in futuro, quia licet Deum hic sanctificemus tamen sanctificatio sua, quę est quidam honor non habetur hic plene, sed in futuro: cum etiam dicimus adueniat regnum tuum, quod est petere beatitudinem non obrinetur hic, nisi incitatio quantum ad gratiam, quę est principium beatitudinis, scilicet merendo illam, in futuro autem consummabitur per gloriā, quod etiam dicitur voluntas tua non habetur hic complete, quia licet faciamus aliquid, quod Deus vult, non tamen plene, & etiam non faciunt hoc omnes.

Alię quatuor petitiones sequentes habentur hic complete, & nihil de eis speratur in futurum: sic est prima earum, scilicet panem nostrum, nam siue sit panis sacramentalis, siue materialis hic habetur, & nō in futuro, sic etiam secunda, scilicet dimitte nobis debita nostra, quia hic dimittuntur peccata mortalia, quę autem hic non fuerint dimissa non dimittentur in futuro, sed eternally punientur, sic etiam tertia, scilicet & ne nos inducas in tenta. completur hic, quia soli viuētes tētantur, mortui autem, vel omnino requiescunt a laboribus suis, scilicet illi, qui in domino moriuntur Apoca. 14. vel in eternum puniuntur, & illud iam non est tentare, cum nullum vterius de rebus experimentum quæratur, sed quilibet in suo termino manent, sic etiam quarta, sed libera nos a malo, quia in futuro nullum malum tanger hominem, vel si tetigerit erit tale a quo iam non poterit liberari, sed fuit magis ostensum de his supra quęstio. 110.

F An melius sit dicere semper orationem hanc, quam aliquam aliam. *Quęst. CXXIII.*

Q V A E R E T V R an melius sit dicere semper istam orationem, quam aliquam aliam.

Dicunt quidam, quod sic, quia ista est excellentior omnibus alijs orationibus in multis, vt ostensum est supra q. 121. ergo ista semper dicenda est, quando orare voluerimus.

Dicendum, quod hic sunt duo dubia. Primum est an teneamur istam orationem solum dicere, cum dominus dixerit sic autem orabit, & dicendum, quod non tenemur orare per istam solum, sed tenemur nihil orantes petere, nisi quod sub ista oratione continetur, quia quicquid aliud petitur inhoneste, & carnaliter petitur, vt dicit Aug. ad proban. & hoc ostensum est supra quęstione 99.

Aliud dubium est dato, quod liceat dicere istam orationem, & quamlibet aliam, an melius sit dicere istam, quam alias. Dicendum, quod de ista oratione est specialius, quam de alijs: nam nullam aliam obligatur quis determinate dicere, nisi sit minister ecclesię, quia istis competitur determinate orationes. De ista tamen oratione Dominica videtur dicendum, quod quilibet fidelis teneatur eam aliquando dicere cum dominus instituerit eam, vt ab omnibus fidelibus dicatur, & ob hoc eam breuiter edidit, vt ab omnibus facilliter memorię commendari possit, vt dicit Cyprianus, & ad hoc, vt nos confidamus per eam breuiter obtinere posse, quod volumus, cum Deus per eam breuiter rogari velit, vt dicit hic glo.

Dicendum tamen, quod licet ad alias orationes nō teneamur, melius est interdum homini dicere alias, quam istam: dum tamen istam penitus non omittat, & hoc propter duo. Primo, quia oratio principaliter instituta est, vt homo seipsum excitet in deuotionem, vt ait Chryso. super Matth. & Aug. li. de sermo. domini sunt tamen aliqui, qui magis excitantur ad deuotionem per verba aliarum orationum, quam istius, licet verba huius sint meliora, & sanctiora, ideo melius est illis dicere orationes alias quęcumque illę sint in quibus magis excitantur, sicut non est dandus cuilibet homini ad salutem cibus, qui est optimus simpliciter, sed ille, qui est sibi optimus.

Secundo propter conseruationem deuotionis postquam excitata est, quia tandiu orandum est quandiu deuotio durare potest, cum autem illa cessat interumpenda est oratio, vt ait Aug. ad proban. in homine tamen naturaliter causatur fastidium ex assuetudine, quia natura humana propter suam imperfectiōnem, & corruptibilitatem gaudet semper mutatione quadam, & diu in eadem operatione consistere non potest, licet illa sit multum delectabilis, quia aduenit fastidium quoddam, vt dicitur 17. Ethic. ultimo. sic ergo si aliquis vellet semper dicere Dominicam orationem cito sibi fastidium pareret, & non posset diu manere orando, si vero mutauerit orationem nunc dicendo istam, nunc aliam, non aduenit ita cito fastidium, & poterit deuotio diutius retineri. melius est, ergo homini dicere istam orationem, & alias, quam dicere istam solum quando cunq; orare voluerit. De ceteris autem dubijs circa orationem, quę plurima sunt dicetur lib. nostro de oratione.

Cum autē ieiunatis, nolite fieri, sicut hypocritę tristes. Exterminat enim facies suas, vt pareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam.

Tu

Tu autem cum ieiunas vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo, qui est in abscondito, & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

Cum autem ieiunatis. Instruxit nos Christus supra circa orationem, quę erat actus latrę excludendo ab ea intentionem inanis glorię, hic excludit eandem intentionem circa ieiunium, quod est opus penitentię licet etiam ad latrā possit pertinere: Chryso. autem super Matth. dicit, quod quia oratio non est fortis, nisi quę fit in spiritu humiliato, & corde contrito, qui autem delitijs fruatur, spiritum humilem, & cor contritum non habet.

Oportuit, quod post orationem de ieiunio diceretur, & diuiditur in duo, quia primo excluditur ieiunium inutile, secundum ostenditur, quod est ieiunium vtile ibi. *Tu autem cum ieiunatis.* Circa primum dicitur. *Cum autem ieiunatis.* Ad omnes fideles dicitur, & intelligitur hoc tã de ieiunijs spontaneis ex deuotione assumptis, quam de illis, quę per ecclesiam imponuntur, quia in omnibus tenenda est ista forma, quę hic ponitur ad hoc, quod ieiunium sit vtile.

Nolite fieri, sicut hypocritę tristes. Idest nolite fieri tristes, sicut hypocritę se ostendant tristes, quando ieiunant, vt videatur eis provenire hoc ex magnitudine ieiuniorum, & dura corporis maceratione.

Exterminant enim facies suas. Exterminare est extra terminos ponere, & pertinere ad exules, qui extra terminos Patrię ponuntur, sic dicitur Psal. 79. exterminauit eam aper de sylvā, idest vineam domini, scilicet populum Iudæorum exterminauit aper de sylvā, idest rex Chaldaeorum, q. Iudæos expulit de terra sua. Hypocrite autem dicuntur facies exterminare, idest ponere extra terminos facierum humanarum, quia videbantur facies eorum facies mortuorum prę nimio pallore qualis non competit viuētib; & talem colorem hypocritę ex quibusdam vnguentis, aut fumo aliquarum rerum assequebantur, vt dicit Chryso. super Matth. non enim causatus fuerat ille pallor ex magnitudine ieiunij: nam hypocrita non vere se affligit, sed exterius ostendit, quod se affligat, quia alijs non esset vituperabilis, melius tamen diceretur destruunt, vel demoluntur facies suas, sed per impropriatē locutionis istud possum est, sic dicit Hierony. super Matth. verbum exterminant, quod in Ecclesiasticis scripturis vitio interpretum tritum est, aliud multo signat, quam vulgo intelligitur, exterminantur quippe exules, qui mittuntur extra terminos: pro quo sermone hoc verbum demoluntur semper accipere debemus, demoluntur autem hypocrita faciem suam, vt tristitiam simulet, & animo forte letante luctum gestat in vultu.

Vt appareant hominibus ieiunantes. Nihil aliud intēdit hypocrita, nisi humanam gloriam consequi, scilicet vt hominibus bonus videatur.

Amen dico vobis. Idest in veritate assero, & non dubitatis de hoc. Amen secundum aquilam interpretatur fideliter, sed Hierony. dicit idem esse, quod vere, vt dicit Hiero. super Matth. *Receperunt mercedem suam.* Idest etiam si aliquod bonum fecerant ieiunando, quia ieiunare in se bonum erat, nullam mercedem ex hoc consecuturi sunt in vita eterna, quia hic receperunt eam, scilicet gloriam humanam, quam desiderauerunt, & licet interdum hypocrita propter humanam gloriam agens nullam ipse gloriam consequatur, sed potius vituperium, non habebit tamen mer-

cedem in vita eterna, & sic vtroque mercede carbit, nam cum hic desiderauerit gloriam, siue assequatur eam, siue non, nihil est sibi debitum in vita eterna.

Tu autem. Hic ponitur secundum in quo ostenditur, quod ieiunium est vtile, & non imponitur nobis Christus hic aliquid ieiunium, sed dicit, quod quando ieiunare voluerimus teneamus istum modum, qui sequitur in quo solum vult excludere inanem gloriā.

Vnge caput tuum. Scilicet vnge oleo, ita erat cōsuetudo in terra Chanaan partim propter calores, & partim propter iocunditatem, quod tam viri, quam femine oleo capita vngerent.

Et faciem tuam laua. Non innuit per hoc, quod in alijs diebus facies lauanda non sit, vel quod in alijs diebus homines ad lauandum faciem non essent assueti, sed dicit, vt die ieiunij hoc ex industria fiat in qua forte aliqui seiplos propter ieiuniorum afflictionem despectos, & incomptos permittere vellent. *Ne videaris hominibus ieiunans.* Idest vt per hoc non appareas hominibus ieiunans, sed potius festiuus, q. ille q. festiuus est nō affligit se ieiunio, sed delectatione fruatur, & sic non habebis occasionem gloriandi apud homines cum credideris te apud illos non haberi, vt ieiunantem, & hoc est, quia consuetum erat in terra Chanaan in die festiuitatis, & letitię capita vngere: sic dicit Hierony. super Matth. loquitur iuxta ritum prouincię Palestine, idest Chanaan vbi diebus festis solent vngere capita. precipit igitur, vt quando ieiunamus lectos, & festiuos nos esse monstremus.

Sed patri tuo, qui est in abscondito. Idest non oportet, vt cognoscant homines nos ieiunare, quia satis est, quod Deus hoc cognoscat, qui est pater noster, & dicitur, qui est in abscondito, idest quia nemo videt eum. Nā Deum nemo vidit vnquam Io. 1. nec videre potest, ad Timoth. 6. & sic dicit glo, qui est in abscondito, idest patri cęlesti, qui est inuisibilis, vel qui habitat in corde per fidem.

Et pater tuus, qui videt in abscondito reddet tibi. i. quando ieiunaueris non videntibus hominibus ieiunas propter solum Deum, quia non queris gloriam hominum, & tunc Deus, qui est in abscondito, idest qui scit ea, quę sunt in abscondito retribuet tibi, & non indiget apud ipsum testimonio illorum, vt retribuat, quia ipse hoc cognoscat.

Quid sit ieiunium. Et eius diffinitio declaratur.
Quęst. CXXIII.

Q V A E R E T V R circa ieiunium primo quid sit ieiunium.

Aliqui dicunt, quod ieiunium est parsimonia victus abstinentiaque ciborum, sic diffinit Isidorus. Alij dicunt, quod ieiunium non diffinitur sic cōpetenter, quia ponitur vna pars superflua. Nam idem est parsimonia victus, & abstinentia ciborum: nam parsimonia victus est parcitas, idest breuitas. Item dicunt, quod nō est sufficiens diffinitio, quia solum ponitur abstinentia a cibis, & tamen in ieiunio oportet abstinere etiam a voluptatibus quibuscumque. sic dicit glo, infra 17. super illo verbo hoc genus demoniorum non eicitur, nisi in ieiunio, & oratione, quod ieiunare non solum est ab eis, sed etiam a cunctis illecebris abstinere.

Item ad ieiunij seruatiōem requiritur non solum abstinere a cibis, sed etiam ab vnctioibus, & alijs delectamentis, & quod homo lugeat, sic dicitur Daniel. 9. capitulo, ego Daniel lugebam in diebus illis trium hebdomadarum, panem desiderabilem non comedi, caro, & vinum non introierunt in os meum, sed nec vnguento vnctus sum, donec complerentur triū hebdoma-

hebdomadaru dies, istud tamen non ponitur in diffinitione Isidori. Item patet, quia multi parsimoniam in victu obseruant, & tamen comedunt sepe eodem die, & non dicuntur ieiunare, competit tamen eis diffinitio Isidori, scilicet parcitas victus, & abstinentia ciborum. Item vocatur homo ieiunus a ieiunio, & tamen quilibet homo quantumcumque immoderate cibos sumat, est quotidie ieiunus antequam comedat, ergo ieiunium est, vbi non est parsimonia victus, nec abstinentia ciborum.

Dicendum, quod diffinitio Isidori est competens. Est tamen pro presenti duplex ieiunium, scilicet quoddam nature, & aliud institutionis, quod vocat ieiunium ecclesie, quia ecclesia posuit consuetudinem, & ceremonias huius ieiunij. Accipiendo ieiunium primo modo dicitur quis ieiunus ab illo ieiunio, & de isto non datur diffinitio Isidori, nec de hoc est intentio aliqua. Accipiendo secundo modo denominatur quis ieiunans a tali ieiunio, & istud est de quo hic intenditur, & huic competit diffinitio Isidori. fuit autem ieiunium ab ecclesia precipue institutum ad satisfaciendum pro peccatis cum sit opus bonum, & penale: ad satisfaciendum autem pro peccatis non solum oportet, quod homo abstineat ab illis quibus virtus exigit abstinendum, quia a talibus quilibet tenetur abstinere, etiam si nullo satisfactionis onere teneatur, sed etiam oportet abstinere ab illis quibus alias virtute seruata vti poteramus, quia qui commisit illicitum debet etiam a licitis abstinere, ut ait Aug. & iste est proprie modus satisfaciendi, quia satisfactio pertinet ad iustitiam commutatiuam, & illa consistit in quadam equalitate, que equalitas tollitur, quando quis usurpat sibi aliquid ultra id, quod debitum est ei, ad hoc autem, quod satisfaciatur oportet, quod quantum accepit de eo quod non erat sui iuris, tantum cogatur perdere de eo, quod est sui iuris: quicumque ergo commisit aliquid illicitum, egit supra id quod sibi licebat, ideo necesse est, quod ad hoc, quod reducat ad equalitatem iustitie, quod cogatur abstinere a tanto de eo, quod sibi licitum erat, & hoc est, quod qui commisit illicita cogatur abstinere a licitis, aliter enim non videtur posse fieri equalitatem, sicut si quis dederit alteri alamp non tenebatur aliquid pati. per hoc autem, quod dedit alamp usurpauit aliquid, quod non erat de iure suo, ideo ut maneat in equalitate, necesse est, quod quantum iste excessit ultra equalitatem usurpando ius alienum tantum cogatur perdere de proprio, scilicet quia ante hoc non erat obligatus ad aliquam penam, & tunc tenebitur tantam iniuriam pati quantum intulit, ut dicitur 5. Ethic. oportet ergo, quod in ieiunio ab ecclesia instituto abstinemus etiam a licitis, id est ab illis a quibus secundum virtutem temperantie, vel abstinentie vti liceret, & ideo in diffinitione Isidori ponuntur duo. Primum est, quod significat vsum ipsam virtutis quantum ad illa quibus regulariter vsum virtutis non corrumpitur, id est non exceditur medium vtendo illis, & hoc est dicere abstinentia ciborum, quia abstinere a quibusdam cibis secundum qualitatem, vel secundum quantitatem tenemur ad hoc, quod temperantiam, sive abstinentiam seruemus. Secundum est, quod abstinemus etiam ab illis quorum vsum non corrumpit medium virtutis, & propter hoc dicitur parsimonia victus, id est breuitas, vel paucitas, quod significat quandam defectum esse ab eo, quod est licitum, ideo conuenienter diffinitur ieiunium ab Isidoro. Ad primum patet responsio per dicta, scilicet quod non est aliqua pars superflua, quia non significat idem per vtranque, ut dictum est. Ad secundum dicendum, quod illud dictum glo. quod est beati Hiero. intelligitur de ieiunio spiritali, nam ieiunium corporale de quo loquimur solum consistit in abstinentia a cibis secundum formam ecclesie traditam, ieiunium autem spirituale consistit

in abstinentia ab omnibus victijs, & etiam a quibusdam voluptatibus licitis quas Hiero. vocat illecebras, nam sicut ieiunium corporale dicit abstinentiam etiam a cibis alijs licitis, ita spirituale ieiunium dicit abstinere a voluptatibus quibusdam, quibus alias licite vti poteramus, de isto autem ieiunio nihil hic agitur.

Ad tertium dicendum, quod ieiunium, ut hic sumitur, importat solum abstinentiam a cibis, vel saltem istam directe: ceremonie autem austeritatis alicuius, ut lugere, indui cilicio, & non vngi, & similia a sanctis patribus introducta erant ad maiorem perfectionem ieiunij, quia quodlibet bonum ex adiunctione alterius perficitur, & fit eligibilis, ut dicit Aristot. 1. Ethic. non tamen sunt de necessitate ieiunij, ideo non ponuntur in diffinitione: an tamen sint iste ceremonie necessarie ieiunio, vel repugnent ei, dicitur infra q. 273. Ad quartum dicendum, quod abstinentia, que ponitur in diffinitione ieiunij, debet intelligi secundum ritum ab ecclesia introductum, non tamen oportuit, quod omnes ritus ieiunij in diffinitione exprimerent, scilicet quid comedendum sit, & quo tempore, & a quibus abstinendum sit, & quotiens comedendum, & ita de alijs, que dicere non esset diffinire, sed totam materiam ieiunij discurrere, & quia ecclesia instituit semel cibum sumere in eo, qui ieiunat, qui plures sumit licet in qualibet vice parcitatem obseruet, non dicitur ieiunare: unde non concedetur, quod iste obseruet parcitatem cibi si plures comedat. Ad quintum dicendum, quod intelligitur ista ratio de ieiunio nature, a quo quis dicitur ieiunus, & non ieiunans, & de isto verum est, quod non oportet esse aliquam ciborum parcitatem, nec abstinentiam, de hoc tamen non loquimur.

An ieiunare sit actus alicuius virtutis. Et eius medium in quo consistat. item ecclesia ieiunium, & nature ieiunium in quo consistant. Quest. CXXX.

QVAERITUR an ieiunare sit actus alicuius virtutis. Dicunt quidam, quod non, quia virtus corrumpitur per superabundantiam, & defectum 2. Ethic. ieiunium tamen importat secundum se diminutionem cibi, quia dicitur, quod est parsimonia victus, ergo non pertinet ad virtutem cui non fit in medio in quo conseruatur virtus. Item omnis virtutis actus consistit in operando aliquid, ieiunare tamen non est aliquid agere, sed cessare ab actu, ergo non est actus virtutis. Item ieiunium consistit non solum in abstinendo a cibis superfluis, sed etiam a necessarijs, ut dictum est precedenti q. qui tamen subtrahit sibi cibum necessarium dat sibi met occasionem mortis: nam ut dicit Hierony. non differt vtrum magno, vel paruo tempore interimas, non licet tamen alicui se occidere, ergo nec licet ieiunare, & sic non erit actus virtutis. Item dicit Augu. 10. confessi. quod alimentum debet sic sumi ut sit medicamentum famis, & tamen medicina est magis necessaria magis infirmo, quam minus infirmo, & tamen si Adam in statu innocentie abstinuisset a cibo quousque fame preoccuparetur peccaret, ut patet 2. senten. di. 20. & tamen homines sunt nunc magis infirmi, quia est natura magis deficiens, ergo magis peccabit homo nunc abstinendo, quam tunc. Et sic ieiunium non erit actus virtutis.

Dicendum, quod ieiunium est virtutis actus: nam Hiero. dicit ieiunium est perfecta virtus, & ceterarum virtutum fundamentum, & Isidorus diffiniendo ieiunium dicit illud esse abstinentiam a cibis: tamen abstinentia virtus est, quia pars temperantie, etiam Apostolus 2. Corin. 6. connumerat ieiunium alijs virtutibus dicens, in ieiunijs, in castitate, sicut ergo castitas est

est virtus, ita & ieiunium vult esse virtutem. Pro quo considerandum, quod omnis actus, qui in ratione sui includit aliquid quod pertinet ad modum virtutis dicitur, vel dici potest actus virtutis quantum de se est, licet possit bene, & male fieri, & hoc est, quia non includit forte in ratione sui omne illud quod ad virtutem exigitur, & sic est de elemosyna, que nominat actum de se pertinentem ad modum virtutis, & tamen elemosyna potest dari interdum bene, & interdum non, & quia virtus subuenit infirmitati nature, que de facili inclinatur ad malum, necesse est quod omnium virtutum existentium circa delectationes corporales, in quibus nos inclinamur, ad superabundantiam propter conaturalitatem ad nos sit modus in retrahendo, & actus suus est magis ad retrahendum, & diminuendum quam ad prosequendum, & intendendum, sicut patet in ipsa temperantia, & omnibus partibus eius, quia ille se habent in retrahendo hominem a delectationibus corporalibus.

De ieiunio autem sic est, quia nomine ieiunij exprimitur actus quo quis retrahitur a delectationibus gustus, scilicet, a cibis: ideo pertinet ad virtutem, & erit virtutis actus cum alie virtutes sint similiter in retrahendo hominem a delectationibus corporis, vt castitas, virginitas, & continentia, que vel sunt virtutes, vel modi virtutum.

Ad primum dicendum, quod ieiunium consistit in medio, sicut actus cuiuslibet virtutis. & cum dicitur, quod importat diminutionem. Dicendum, quod verum est, non est tamen illa diminutio cibi citra medium virtutis, ita quod corrumpat illud.

Sed manet medium virtutis cum ista subtractione, & hoc potest dupliciter dici. Vno modo, quod medium virtutis non accipitur secundum equidistantiam ab extremis, quia tunc pro omnibus hominibus poneretur idem medium quod falsum est. sed est medium secundum rectam rationem, sicut est medium in calceis: nam non dicitur calceus maior, nec minor idem respectu omnium, sed qui vni est magnus calceus est alteri paruus, ita & in cibo, quod vni est multum de cibo est alteri paucum, ut patet in sano, & egro. Ita de ieiunante, & non ieiunante, quia sicut infirmus curandus est per abstinentiam a cibis, & propter hoc minus de cibo est sibi necessarium quam sano, ita cum ieiunans velit curari a morbis spiritualibus, & curatio morbi spiritualis assimilatur magis virtuti quam curatio morbi naturalis, ieiunanti erit satis de cibo, quia per abstinentiam curatur id quod est modicum non ieiunanti, & sic ieiunium non corrumpit medium virtutis, sed est aliud medium ieiunanti, & aliud non ieiunanti, sicut dicitur 2. Ethic. quod non est idem medium Miloni, & Trierarche in cibo.

Alio modo potest dici, quod medium in qualibet virtute est vnicum, & tamen non consistit in indiuisibili, ita quod quidquid infra illud sit vitiosum sit, & quidquid sit supra etiam sit vitium, sed est habens latitudinem, & cum fuerit in medio quis adhuc sumens aliquid ultra in medio est, & sumens aliquid infra manet in medio, nisi excellenter, superabundetur, vel minuatur, ut dicitur 2. Ethic. circa suum, & 4. Ethic. cap. de mansuetudine: ita circa vsum ciborum est, quia medium ciborum respectu eiusdem hominis vnum est, & tamen potest aliqui accipere magis, & minus, & pro hoc non recedit a medio excedendo nec deficiento, & intra illam latitudinem quod sufficit ad bonam corporis habitudinem, defectus est sumere cibum, qui non sufficit ad bonam habitudinem corporis, sed corrumpitur illa pro esse paucum cibum, superabundantiam in cibo est excessus supra bonam habitudinem,

Alph. T. off. in Matth. Pars I II.

quod per accipere illum cibum pro eius magnitudinem sanitas corrumpitur: hoc autem quod est sufficere ad bonam corporis habitudinem est medium, & in hoc est magna varietas, quia potest quis sumere cibum aliquem sufficentem ad bonam habitudinem corporis, & sumendo minorem cibum adhuc conseruatur illa bona habitudo, & sumendo aliquid plus non perit illa bona habitudo. non corrumpitur sanitas propter excessum cibi: omnes ergo istę differentie, & multę alie stabunt intra latitudinem medij, & sic manebit virtus cum omnibus, ieiunans autem accipit regulariter minus de cibo quam ceteri, & tamen illud minus non est tam paucum, quod propter paucitatem destruat habitudinem bonam corporis: & ideo manet semper in medio: quantum aut sit illud, quo sumpto, est quis ultra medium, & quantum est infra quod existens non est in medio, non potest determinari per regulam generalem, nec respectu eiusdem hominis, nec omnium, hoc tamen constat, quod si alicui liceat accipere tantum vel tantum de cibo, non est necesse, quod quidquid est infra illud sit, infra medium, & sit peccatum, sed manet adhuc in medio, & hoc modo ieiunans in medio manet, licet non accipiat totum illum cibum quem licite posset accipere.

Ad secundum dicendum, quod ieiunium Ecclesie consistit in aliqua operatione, nam nominat quendam actum secundum quem homo se regulat in sumendo cibum per habitudinem ad statuta & ceremonias Ecclesie, non potest ergo ieiunium esse pura negatio, vel cessatio ab actu cum per hoc, quod quis ieiunat debeat attendere Ecclesie ceremonias & consuetudines circa hoc, non est tamen pura priuatio id quod presupponebat aliquid ad sui regulationem: unde ieiunans comedendo dicitur ieiunare, quia comedendo se regular, scilicet, ut illos cibos solum sumat, & illo tempore, & eo modo, quo Ecclesia diffinit, & ita actus est.

Ieiunium autem nature non est actus, sed cessare ab actu, non habere cibum in stomacho, & ideo quod quis comedit, vel postquam quis comedit non dicitur ieiunus esse, dicitur tamen ieiunare ex quo apparet, quod ieiunium esse, quod denominat a ieiunio nature non est actus, ieiunare autem quod dicitur a ieiunio Ecclesie actus est, & sic dicitur durare iste actus ieiunandi toto illo tempore, quo quis ieiunio vacat.

Ad tertium dicendum, quod ieiunans non subtrahit sibi cibum simpliciter necessarium, ita ut dicat se interire, quia tunc peccaret. Pro quo sciendum, quod necessarium in cibis accipit dupliciter: primo quod est necessarium ad nature conseruationem, sicut quis viuat, & tale necessarium non licet per ieiunium subtrahere, quia hoc esset seipsum occidere, hoc tamen necessarium est valde modicum in quantitate, quia natura paucis contenta est. Alio modo dicitur necessarium in cibo ad conseruandam corporis valetudinem vel vigorem.

Et ista valetudo, vel vigor potest dupliciter accipi. Primo modo secundum sufficientiam, id est, quod quis habeat tantum vigorem corporis, quod sufficiat ad agendum ea, que sibi ex officio, vel ex statu, aut ex conditione hominum inter quos viuat agere incumbit, & hoc necessarium etiam non debet subtrahi, quia peccat ille, qui se facit voluntarie impotentem ad faciendum ea, que facere tenetur, quod per ieiunium fieret si quis vellet se multum macerare, & hic dicitur facere sacrificium de rapina si quis propter ieiunium impediretur ab operibus, ad que alias tenetur, quia subtrahit vni, ut alteri largiatur, sicut dicit Hieronymus de rapina holocaustum offert, qui vel ciborum nimia egestate, vel manducandi, vel somni penuria immoderate corpus affligit: de consecratione, distinctione quinta, capitulo non mediocriter, & ita qui tenetur seruire alteri ad certum

L tum

tum vsum, & propter ieiunium sponte assumptum efficitur debilis, ita vt feruere non possit, aut saltem non plene peccat, quia subtrahit debitum propter id quod non est debitum. sic etiam si vir ieiunij in moderate se affligens vxori debitum reddere non sufficiat moderate peccat, nisi ea consentiente istud ieiunium feruet. Siquis etiam tantam abstinentiam teneat, quod impediatur ab operibus vilioribus etiam si non teneatur ad illa ex necessitate, est ieiunium indifcretum, licet non sit illicitum: magna enim abstinentia debilitat hominem valde, & impedit, vel impotentem reddit ad quædam charitatis opera, quæ post se proximis exhibere. Si autem illa sint in seipsis excellentiora quàm ieiunium indifcrete agit, qui propter ieiunium priuat se istis operibus, quia sicut bonum est eligibile, ita quanto maius bonum fuerit magis eligibile erit, qui ergo potest facere id quod est melius eque facilius, sicut id quod est minus bonum, indifcrete agit si minus bonum agar omisso maiori bono propter minus, quia contra rationem agit, Non est tamen ieiunium tale illicitum, quia ad hoc, quod sit aliquid illicitum oportet, quod agatur contra id quod quis obligatur, scilicet, non faciendo totum ad quod obligatur, vel faciendo aliquid quod facere prohibetur, in illis autem ad quæ quis non obligatur non potest esse illicitum: ideo sicut si quis simpliciter omittat illa agere non agit illicitum, ita si propter minus bonum illa omittat nõ agit illicitum, quia non tenetur ad ea, sed indifcretio ista reprehensibilis est, vnde dicit Hieronymus, quod rationalis homo dignitatem amittit, qui ieiunium charitati, vel vigilas sensus integritati præfert.

Alio modo accipit valitudo, vel vigor corporis fm optima corporis dispositione, & quia caro in suo robore existens difficilis spiritui subditur cum aliquantulum debilitata est: ideo necessarium in cibo ad talem valitudinem licet possit licite accipi, potest tamen laudabiliter subtrahi. Duæ autem subtractiones necessarij cibi suprapositæ mortem causant, vel accelerant, & illæ non sunt licitæ, ista autem subtractio huius necessarij non multum accelerat mortem, cum potius corpus humanum ex superfluitate quam ex defectu cibi egritudines grauiissimas, & ad mortem incurrat, & perniciissimi Medicorum fatentur abstinentiam esse summam medicinam, inuenitur etiam ad sensum, quod homines abstinentes frequenter diutius viuunt quam ceteri, & sic subtractio cibi necessarij isto modo non potest dici mortis occasio cum se habeat ad ad vtrunque, scilicet, ad prolongandum, & abbreviandum vitam, subtractio autem cibi non necessarij aliquo de istis tribus modis est de necessitate virtutis temperantiæ, quia quidquid est supra necessitatem omnibus istis modis est supra bonam dispositionem corporis, & corrumpit sanitatem.

Ad quartum dicendum, quod cibus subuenit corpori quantum ad passibilitatem, ex qua oritur fames, est autem alia passibilitas corporis, ex qua oritur libido, & huic subuenitur per ieiunium, est autem grauior, & periculosior morbus concupiscentiæ, quam pœnalitas famis, tenetur tamen homo magis providere ad extirpandum malum illud quod est deterius, & periculosius, cuiusmodi est concupiscentiæ morbus: ideo melius est tolerare aliquando famem, vt non dominetur libido, quam volendo semper fami succurrere libidini locum dare: ideo ieiunium laudabile est nunc, quia per illud contra insanam libidinem remedium est: in statu innocentie secus erat, quia ibi nondum cœperat libidinis morbus, nec fuisset vnquam si homo non peccasset, & tamen ante peccatum poterat esse fames: si homo se incubatum

permittere velle, cum igitur sola famis infirmitas in statu innocentie esse poterat, peccaret ille, qui tunc providere nollet quatenus fames non sequeretur, nunc vero, quia alix grauiiores pestes dominabuntur in nobis, nisi caute prouiderimus, magis illis quàm fami obuiandum est.

Sed ad hoc obijciunt, quod non sit ieiunium actus virtutis, quia actus virtutis non est communis bonis, & malis: ieiunium tamen commune est, quia omnis homo ante cibum sumptum est ieiunus: ergo ieiunium non est virtutis actus.

Item omnis actus virtutis est acceptus Deo: ieiunium autem non est semper Deo acceptum Isa. 58. quare ieiunauimus, & non apexisti: ergo non est virtutis actus.

Dicendum, quod est actus virtutis, vt ostensum est. Et ad primum dicendum, quod non est ieiunium omnibus commune, sed procedit ratio de ieiunio naturæ, quo quilibet dicitur ieiunus antequam comedat, & istud non est aliquis actus, sed sola negatio, vel cessatio ab actu, & de hoc ieiunio non agitur.

Ad secundum dicendum, quod ieiunium est actus virtutis, non est tamen necesse, quod quandoque sit, virtuose fiat, quia multi sunt actus ex genere suo pertinentes ad virtutem, & tamen additis quibusdam circumstantijs efficiuntur vitiosi, ita est de ieiunio, quod potest interdum esse vitiosum, siquid dicitur eodem capitulo, ecce ad lites, & contentiones ieiunatis, & percussit pugno impie, & in diebus ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra. ista autem sunt mala: ideo adiuncta ieiunio efficiunt illud vitiosum, vel saltem non meritorium: vnde ibi dicit Deus non est hoc ieiunium, quod elegit: ieiunium ergo secundum se ad virtutem pertinet.

Cum pertineat ieiunium ad virtutem, cuius virtutis erit actus. Quæst. CXXXVI.

QUÆRITUR cum pertineat ieiunium ad virtutem, cuius virtutis erit actus? Aliqui dicunt, quod est actus iustitiæ, & nõ temperantiæ, quia de consecratione distinctione quinta, capitulo ieiunium: dicitur, quod ieiunium quadragesimale est decima totius anni: dare tamen decimas non est actus temperantiæ, sed iustitiæ, vel religionis: ergo ieiunium erit iustitiæ actus.

Alij dicunt, quod sit actus fortitudinis, quia pertinet ad fortitudinem molestias sustinere, sed in ieiunio sunt molestie famis: ergo ad fortitudinem pertinet ieiunare.

Alij dicunt, quod pertinet ad prudentiam, quia cautela est pars prudentiæ: ieiunium tamen introductum est ad cauendum peccata carnis: principaliter ergo prudentiæ actus est ieiunare.

Alij dicunt, quod ieiunare est actus omnium virtutum, quia vt dicit Hieronymus, & est. gloss. infra decimo septimo, super illo verbo hoc genus damoniorum: ieiunium est non solum abstinere ab eis, sed etiam a cunctis illecebris, abstinere tamen a cunctis illecebris non est actus alicuius vnus virtutis, sed omnium: ergo ieiunare omnium virtutum est actus.

Dicendum, quod cum ieiunare sit actus virtutis necesse est, quod sit actus vnus: non est enim possibile eundem actum esse plurius habituum, potest tamen aliquis actus diei multarum esse virtutum imperatiue, vel adiuuatiue, non tamen

men proprie, & elicitiue, dicitur esse actus elicitiue ab illa virtute, a qua procedit immediate, & formaliter secundum similitudinem speciei, sicut calefacere procedit a calore, quia calefacere, & calor concordant in similitudine speciei, si autem calefacere procedat ab homine, vel ab igne, ita vt dicatur homo calefacere, vel ignis, vel Deus, a nullo istorum est elicitiue, quia non procedit ab eis secundum similitudinem formæ, & speciei, sed procedit imperatiue, vel applicatiue, aut causaliter. ita de virtutibus est, & de actibus earum: non enim potest alicuius virtutis habere similitudinem in specie, nisi cum vno habitu, & ab illo solo esse elicitiue, a multis autem habitibus poterit esse, sed non elicitiue. Sicut abstinere a delectabili venereo est actus virtutis, & potest esse a quatuor virtutibus, vel quinque.

Nam abstinere a venereis est proprius actus castitatis, etiam actus charitatis, vt si propter Deum homo abstinat: sola tamen charitas est, quæ actus nostros in Deum dirigit cum Deus sit obiectum eius, & finis. virtutes autem morales non habent Deum, pro obiecto, nec etiam habent eum necessario pro fine: si ergo aliquo modo debent dirigi in Deum, necesse est, quod dirigantur per illum habitum cui per se competit esse ad Deum, sicut si aliquid est cui per se non competit esse calidum, sed aliquando fuerit calidum necesse est, quod sit calidum per illud cui per se competit esse calidum, sicut homo, vel lapis est calidus per ignem, charitas autem est per se ad Deum tanquam ad obiectum: ideo quando actus nostri propter Deum sunt necesse est, quod illi dirigantur per charitatem in Deum.

Et ita abstinere a venereis in quantum sit propter Deum est, a charitate, & non a castitate, quia castitas per se impossibile est, quod pertingat ad Deum, vel respiciat ipsum, sicut impossibile est terram esse calidam per se. Est etiam abstinere a venereis a iustitia, vt si quis abstinat ab vxore proximi, vel filia, aut a quacunque muliere, ad quam de iure accessus est prohibitus, quia ad tales accedere iniustum est: ergo abstinere ab illis iustum est, & sic ad iustitiam pertinet ab his venereis abstinere: pertinet etiam ad prudentiam, quia ipsa iudicat, a quo abstinendum est, & quomodo, & propter quid: pertinet etiam ad abstinentiam prout est virtus circa cibos, quia per hoc, quod quis a cibis abstinat facilius a venereis continere potest, quia sine Cerere, & Bacco algefcit Venus. vt ait Terentius: pertinet ergo ad abstinentiam adiuuatiue: ad omnes ergo istas virtutes pertinet continere a venereis, & tamen a nulla earum elicitur, nisi a charitate, quia ab ea sola procedit secundum similitudinem formalem, & specificam. de ieiunio idem est, quia potest ad multas virtutes pertinere, scilicet, ad charitatem, ad iustitiam, vel religionem, ad fortitudinem, ad prudentiam, & generaliter ad omnem virtutem.

Ad vnicam tamen pertinebit specificè, & elicitiue, & ista erit abstinentia, vel temperantia: patet, quia actus virtutum distinguuntur penes obiecta, & etiam habitus penes obiecta: nam ideo est varietas actuum, & habituum, quia est varietas obiectorum, sicut omne quod est si esset solū visibile non esset aliqua potentia, nisi solum visua, & non esset aliquis actus, nisi videre, ex quo apparet, quod actus pertinet ad illum habitum, & potentiam cum quibus concordat in obiecto, sicut videre est de visibili & potentia visua est de visibili: ideo videre est actus potentie visive, sic etiam fides est de non apparentibus, & credere est de non apparentibus: ideo actus credendi pertinet ad habitum fidei, ita nunc abstinentia est virtus circa

Alph. T. ost. in Matth. Pars I II.

A cibos, ieiunium autem est circa cibos. ideo ieiunium est actus abstinentiæ, & ab ista sola erit elicitiue, quia ad istam solam pertinet secundum similitudinem speciei. erit tamen ieiunium a charitate imperatiue, in quantum charitas tanquam habitus imperatiuus imperat abstinentiæ vel inferiori habitui elicere actum ieiunandi, vt dirigat ipsum charitas in Deum, qui est obiectum suum: est etiam ieiunium a iustitia in quantum iustitia iubet reddi alicui ieiunium tanquam debitum, vt sicut quando ieiunium est opus satisfactorium: nam omnis satisfactio est actus iustitiæ, quæ facit æqualitatem quinto Ethicorum, & est tunc ab ea ieiunium non elicitiue, sed imperatiue, quia etiam ipsa imperat abstinentiæ tanquam minori habitui.

Pertinet etiam ieiunium ad religionem, id est, latrariam non elicitiue, sed imperatiue, in quantum latraria imperat impendi Deo ieiunium tanquam cultum ei debitum. Pertinet etiam ad fortitudinem in quantum in ieiunio tolerantur quædam molestiæ, ad quas sustinendas adiuuat fortitudo propter quandam similitudinem actus. Pertinet etiam ad omnes virtutes in quantum qualibet virtus adiuuat alteram, & expeditiorem reddit ad actum suum, sola tamen abstinentia est, a qua elicitiue est, & hoc modo de quolibet actu virtutis facile est reducere ipsum ad multas virtutes, quia tamen ab vnica est proprie, scilicet, a qua est elicitiue, & secundum similitudinem speciei, quando quærimus de aliquo actu cuius virtutis sit, semper respondemus de illa, a qua est elicitiue. ieiunium ergo dicitur sic esse actus solius abstinentiæ.

Ad primum dicendum, quod ad iustitiam pertinet reddere debitum quando debet reddi in rebus illis, quarum administratio non requirit aliquem alium habitum, si autem requirat aliquem alium non fiet redditio huius debiti executiue per iustitiam: sed solum imperatiue, velut si iustum sit aliquem exponere se ad mortem pro altero, vt qui Dominus eius est, vel tolerare mortem indubitatam, vt fideles tenentur pro confessione fidei. nam vtrunque debitum est: ipsa ergo iustitia iubet se ad mortem exponere, vel sustinere, non est tamen actus eius exponere se morti: immo nec posset, quia si quis haberet habitum iustitiæ, & non fortitudinis, licet iudicaret in tali casu debitum esse morti se exponere, non tamen auderet, sed esset timidus circa hoc, sicut est de liberali, & forti, quia aliqui liberaliter se habent, erogando pecunias, qui tamen circa opera bellica timidi sunt, vt dicitur tertio Ethicorum, capitulo de fortitudine: iustitia ergo est, quæ iubet alicui se opponere morti in quantum debitum est, fortitudo tamen sola est, quæ istum actum se exponendi elicit, ita si decime temporis sint debite Deo ad ieiunandum, iustitia, vel religio, scilicet, latraria imperat istas decimas reddi, abstinentia tamen sola est, quæ actualiter reddit ieiunando dies illos.

Ad secundum dicendum, quod in ieiunio sunt molestie aliquæ, & tamen non pertinent iste ad fortitudinem, quia fortitudo tolerat molestias ab extrinseco illas aggrediendo confidenter, vel sustinendo dura, in ieiunio autem toleramus molestias intrinsecas, scilicet, famem, & molestias consequentes ad famem: ideo non pertinet ad fortitudinem ieiunare. adiuuat tamen fortitudo ad ieiunium propter aliqualem similitudinem, licet largam, quia videmus, quod ille homo, qui affuetus est tolerare angustias, & duram vitam circa vnum modum viuendi, facilius affuevit ad tolerandum aspera in quocunque alio viuendi genere, L 2 quod

Ieiunium est remedium infane libidinis.

quod non sit in delicate nutritis, & quia fortitudo est circa maxime dura, qui assueti sunt ad opera fortitudinis facilius assuefiant ad ieiunia quam alij non fortes ceteris paribus, & ira fortitudo confert ad abstinentiam.

Ad tertium dicendum, quod prudentia est virtus generalis, quia ipsa est circa oia, circa q̄ sunt omnes virtutes morales, id est, complectitur omnia obiecta illarum, que prudentia iudicare habet de actionibus, que pertinent ad totam vitam humanam sexto Ethico. capit. sexto. virtutes tamen morales non sunt, nisi ad dirigendum actus humanos, ergo circa omnia obiecta, ad que se extendunt omnes morales virtutes, extendit septimam prudentiam, & hoc modo cuiuslibet virtutis actus ad prudentiam pertinet in quantum ipsa iudicare habet de actu illo quomodo fiet ad hoc, q̄ bene fiat. Sed diceretur, quod tunc prudentia non differt ab alijs virtutibus, cum sit circa idem obiectum circa quod ille, & habitus non differunt, nisi per obiecta.

Prudentia est virtus generalis.

Dicendum, quod differt ab omnibus moralibus, licet sit circa idem obiectum, & hoc, quia est in altera potentia, nam omnes morales sunt in appetitu, sola autem prudentia est in intellectu, si autem esset in eadem potentia, in qua ceteræ non posset ab eis differre, aliter potest dici, quod licet prudentia non differat ab alijs in obiecto materialiter sumpto: differt tamen in obiecto sumpto formaliter, quia ab alijs consideratur obiectum, vt bonum appetibile, ab ipsa prudentia autem, vt aliquid consiliabile, & diffinibile: ideo differunt, ieiunium ergo est actus abstinentie elicitive, sed pertinet ad prudentiam in quantum ipsa indicat quando, & quomodo, & propter quid ieiunandum est.

Ad quartum dicendum, quod ieiunium hic acceptum est corporale, & dicit solum abstinentiam a cibis: ideo non pertinet, nisi ad virtutem abstinentie, vel temperantie. Hieronymus autem accipit ieiunium spirituale quod est abstinere ab omnibus vitijs, vel abstinere a quibusdam voluptatibus, quibus alijs licite poteramus uti; & istud pertinet ad omnem virtutem, quia non potest abstinere ab omni vitio, nisi per omnem virtutem, cum singula vitia singulis virtutibus opponantur secundo Ethicorum.

Ieiunium spirituale.

Aliud potest dici, quod ieiunium corporale pertinet ad omnem virtutem, non in quantum est ieiunium, sed in quantum est meritum, quia non potest quis mereri, nisi simul habeat omnes virtutes, quod patet, quia meritum non est sine charitate, & tamen cum charitate infunduntur omnes virtutes, que nunquam esse desinunt, nisi charitate pereunte: ideo necesse est, quod quicumque meretur habeat omnes virtutes simul, & ita quilibet actus virtutis quando est meritorius dicitur esse actus omnium virtutum, id est, quia omnibus existentibus simul elicitur, licet non ab omnibus, sed ab vnicâ.

Alter potest etiam dici, quod ieiunium est actus omnium virtutum, scilicet, adiuuatiue, quia quilibet virtus adiuuat ad actum alterius: cum sit perfectior quilibet virtus, & expeditior in suo actu adiuncta alia quam si sola sit, & hoc quia non possunt tantum differre inter se alique virtutes quin habeant aliquam similitudinem, quia saltem omnes concordant in hoc, quod bene disponunt hominem, & quanto melius fuerit dispositus tanto facilius operabitur, & hoc modo quilibet actus virtutis cuiuscumq; est actus omnium virtutum, quia ab omnibus adiuuatur illa virtus a qua est iste actus.

An ieiunium sit opus satisfactorium, vbi tres conditiones declarantur ieiunij. Et quando est satisfactorium, & meritorium, & quando solum meritorium. Quest. CXXVII.

QVÆRITVR an ieiunium sit opus satisfactorium.

Aliqui dicunt, quod non, quia satisfacere est actus iustitie, cum per satisfactionem reducantur homines ad equalitatem ad quam respicit iustitia, 5. Ethic. ieiunare autem est actus abstinentie vel temperantie, vt ostensum est præcedenti quæst. ergo non est satisfactorius.

Item ad hoc, quod sit actus satisfactorius debet esse liber, id est, ad quem non sit homo alijs obligatus, ieiunium tamen, vt in multis cadit sub præcepto: ergo non pertinebit saltem tunc ad satisfactionem.

Item cum satisfactio fiat pro peccato debet fieri ab eo, qui peccauit Ezech. decimo octauo: anima que peccauerit ipsa morietur, anima tamen peccauit, & non corpus, ieiunium vero ad corpus pertinet, & nõ ad animam: ergo non est satisfactionis opus.

Item sicut continget hominem peccare in superabundantia cibi, ita interdum peccat in defectu, & tamen pro superabundantia imponitur ieiunium: ergo pro peccato in defectum cibi deberet imponi superabundantia, nunquam tamen imponitur hoc in satisfactione: ergo nec ieiunium erit satisfactorius opus.

Item opus satisfactorium est valde vtile, quia liberat nos a poena debita. ieiunium autem est inutile, quia dicitur prima ad Timor. quarto corporalis exercitatio ad modicum vtilis est, ieiunium autem est corporalis exercitatio: ideo est inutile, & consequenter non est satisfactionis opus.

Dicendum, quod est opus satisfactorium, quia reperitur in eo ratio propria operis satisfactorij, scilicet quod sit bonum ex genere voluntarie factum, & in in charitate, & alijs non debitum: dicitur opus bonum ex genere, quia per malum opus nullus satisficit, sed potius se obligat ad poenam: dicitur voluntarie factum, id est, quod aliquis propria sponte illud faciat, sicut in eo, qui ex arbitrio suo eleemosynam facit, vocatur etiam voluntarie factum opus sponte susceptum ex arbitrio alieno, sicut quando sacerdos imponit alicui pro peccatis agere certam penitentiam, quia tunc opera illa sunt satisfactoria, & accipit hic satisfactio strictè: nam illi, qui in purgatorio sunt satisfaciunt per penam, & tamen nullum bonum opus ex genere est ibi cum nihil agant, sed patiantur, & etiã inuoluntarie tolerant penas illas, sed in illis potius dicimus, q̄ sumatur de eis satisfactio quam quod ipsi satisfaciunt.

Dicitur autem alijs non debitum, i. q̄ non esset homo obligatus ad illud opus, quia si obligatus sit etiam si voluntarie agat non satisficit, sicut ille, qui agit ea ad que tenetur ex præcepto Christi, vel Ecclesiæ, licet bona opera sint, non sunt directe satisfactoria, sed solum meritoria, licet non negatur in istis omnino esse vim aliquam satisfaciendi in quantum sunt opera laboriosa, maxime quando sunt ab Ecclesiâ imposita ad satisfaciendum.

De ieiunio autem dicendum, q̄ istæ conditiones tres competunt ei. Est enim opus bonum ex genere cum sit actus virtutis abstinentie. Est etiam voluntarie factum siue quis sponte suscipiat, siue a confessore, siue ab Ecclesiâ impositum exequatur. Est etiam opus alijs non debitum, quia sepe ieiunare possumus quando nõ cadit ieiunium sub præcepto: ergo pfecte reperit rō satisfactionis in ieiunio: etiã quia in charitate fieri potest, & adhuc apparet, q̄ eleemosyna, & oratio dicitur esse

tur esse opera satisfactoria: magis tamen habet ieiunium rationem satisfaciendi quam illa cum sit magis pœnale, quod proprie competit operi satisfactorio.

Item patet, quia satisfactio dicitur etiã causas peccatorum excidere, & eis aditum non indulgere quod conuenit ieiunio, quia per ipsum caro comprimitur ad peccata futura, quia debilitatur, & in hoc causa peccatorum exciditur. etiam est hic quidam modus recompensationis: nam pertinet ad satisfactionem recompensare qd̄ ieiunium facit, quia pro peccatis voluptatibus nunc carni afflictionem inducit, vt quia in voluptatibus excesserat nunc sustineat afflictionem macerationis: est ergo ieiunium opus satisfactorium.

Ad primum dicendum, quod satisfacere actus iustitie est, non tamen oportet, quod omnis actus per quem satisfacimus sit a iustitia elicitus, sed satis est, quod sit ab ea ipse ratur: sic enim oratio & eleemosyna sunt satisfactoria, & tamen eleemosyna pertinet ad misericordiam siue liberalitatem, vt ostensum est supra, quæstio. vigesima tertiam: oratio autem pertinet ad laudam cum sit ad Deum, & tamen in quantum ista redduntur, vt quædam debita iustitia imperat liberalitati, & latræ exequi actus istos, quia iustitia tãquam præcipua virtus potest istis imperare. ita est de ieiunio quod elicitue erit a temperantia, vel abstinentia. imperatiue autem erit a iustitia, & sic isti actus in quantum sunt satisfactorij, & generaliter omnis satisfactio est in iustitiam pertinet, non tamen oportet, quod omnis satisfactio sit elicitue a iustitia, sed satis est, quod sit ab ea imperatiue, interdum autem est ab ea tam imperatiue quam elicitue, sicut qñ satisfactio est in sola restitutione pecunie, vel rerũ possessarum, quia non oportet tunc poni aliquam virtutem specialem ad quam pertineat ista executio, & sic erit proprie elicitue ab ipsa iustitia: quando autem actus satisfaciendi est executiue, & elicitue ab aliqua virtute imperata per iustitiam, non est actus ille ab ea, vt satisfactorius, sicut quando satisficit per eleemosynam, orationem, vel ieiunium, quia ratio satisfaciendi dicit recompensationem, & aliquid esse debitum: iustitia autem sola facit recompensationem, quia recompensare est ad equalitatem reducere quã equalitatem sola iustitia considerat, liberalitas autem latræ, & abstinentia, a quibus sunt eleemosyna, oratio, & ieiunium non eliciunt istos actus tanquam recompensatiuos, sed in quantum tales, id est, vt est recurrere indigenti, & aliquid a Deo petere, & carnem per ciborum subtractionem macerare, sed iustitia, quæ imperat istis virtutibus facit actus ipsarum esse recompensatiuos in quantum ordinat eos in finẽ suum, qui est satisfacere, vel equalitatem causare, quia hoc competit sibi in quantum est virtus imperatiua. sicut enim artifex, qui est architectus considerat de forma artificij, & ideo præordinat quales debeant esse partes artificij in figura, & quantitate secundam exigentiam formæ totalis, quam intendit inducere, & iubet artificij manuali vnã partem artificij taliter, vel taliter formare, quod ille quidem facit ex habitu quem habet, nec curit tamen ad quem finem fiat, nec curit fiat, sed architectus in quantum est imperatiuus dirigit opus istius in finem proprium, quem ipse intendit.

Ad secundum dicendum, quod quando ieiunium cadit sub præcepto, vt debitum est, non est satisfactorium, sed meritorium, & tamen potest cadere sub præcepto, & quod sit satisfactorium, vt si ille, qui præceptum de ieiunando dedit ad hoc dedit, vt per ieiunium satisficeret. Pro quo sciendum, quod vt Alph. Tost. in Matth. Pars III.

dicetur sequenti quæstione, ieiunium est aliquando de lege naturæ, & cadit tunc sub præcepto, scilicet in quantum est necessarium ad salutem, & non est tunc satisfactorium, sed ad satisfactionem exigitur, id est, non faceret homo id ad quod teneretur, & peccaret, nisi tunc ieiunaret, quia quilibet obligatur ad ea, quæ sunt de necessitate salutis suæ, & quia ieiunium, vt est de iure naturali est necessarium ad salutem, tenetur quilibet ad illud, & per hoc, quod ieiunat non satisficit pro aliquo peccato commisso, scilicet, de pena debita pro peccato, sed solum satisficit isti præcepto ad euadendum peccatum mortale, & hoc modo omne opus quod fit ex præcepto est satisfactorium, scilicet, quia satisficit præcepto ad hoc, quod non incurramus peccatum mortale per omissionem, & tamen isto modo non dicitur proprie satisfactorium opus, quia vocatur opus satisfactorium illud, pro quo satisfacimus pro pena debita nobis ex aliquo peccato commisso. nam ad hoc oportet, quod opus non sit alijs debitum, id est, cadens sub obligatione, ita est de eleemosyna, quæ fit existenti in extrema necessitate, quia illi tenemur de iure naturæ, & sic non est satisfactoria, sed meritoria, nisi accipiendo esse satisfactoriam ad hoc, quod satisfaciamus præcepto non incidendo in peccatum mortale per omissionem. si autem eleemosyna, & ieiunium non sint alijs debita sunt satisfactoria, vt eleemosyna facta sine necessitate extrema, & ieiunium quando non fit ad necessitatem salutis, & quia interdum potest cadere ieiunium sub præcepto, & eleemosyna cum alijs non essent debita, sed solum præcipiuntur ad finem satisfaciendi, erunt tunc satisfactoria licet ex præcepto fiant, & non erunt minus satisfactoria quam si sine præcepto fierent, & iustitiam præcipientis non sit obligare ad ista opera, nisi vt per ea satisfiat. Patet hoc de poenitentia iniuncta a confessore, quia aliquando imponit ieiunium, & aliquid quando eleemosynam, & tamen non est dubium quod ista opera sint satisfactoria, cum ista sit satisfactoria quam imponit confessor, & quæ est pars sacramenti poenitentie, & tamen ad ista tenetur ex præcepto ille cui iniunguntur, & peccabit mortaliter si omittat: ergo esse ex præcepto, vel fieri propter præceptum non tollit operi esse satisfactorium si ad hoc præceptum fuit impositum, vt opus satisfactorium esset. Et ita est de ieiunijs impositis ab Ecclesiâ, quia Ecclesiâ imponit ea, vt per ea satisficerent fideles de aliquibus peccatis commissis, cum alijs non essent debita, sic dicit Leo Papa in sermone, & 76. distinct. cap. igitur post sancte Letitie, scilicet, q̄ post Pentecostem ieiunamus, vt si quid in festiuitate Paschali lauitius viuendo peccauimus, per hoc ieiunium castigetur, id est, satisfiat. de eo ergo erunt satisfactoria, ac si quis illa subiret non existente præcepto, & idem est si Ecclesiâ dedisset præcepta aliqua de dando eleemosynam extra tempus extreme necessitatis ille eleemosynæ essent satisfactorie eadem ratione, qua ille, quæ imponuntur faciendæ per confessores poenitentibus, & quia ieiunium, vt nunc loquimur, est ieiunium Ecclesiæ, cum de iure naturali non habeat determinatas ceremonias, dicitur, q̄ generaliter omne ieiunium a nobis factum est satisfactorium.

Ad tertium dicendum, q̄ satisfactio semper fit per eum, qui peccauit, & cum dicitur, q̄ aia peccauit, dicitur, q̄ proprie nec peccauit aia, nec corpus, sed homo, quia actiones sunt suppositorum, & non partium, vt colligitur secundo de aia. vbi legitur, & tritari non vult Philosophus attribuere animæ, sed homini, & ita satisfactio per hominẽ fieri debet, sic est in ieiunio, quia nõ ieiunat aia nec corpus, sed hõ, sunt tñ passiones quæ, que competunt hõi ex parte corporis, & aliq̄ ex parte animæ.

Ad tertium dicendum, q̄ satisfactio semper fit per eum, qui peccauit, & cum dicitur, q̄ aia peccauit, dicitur, q̄ proprie nec peccauit aia, nec corpus, sed homo, quia actiones sunt suppositorum, & non partium, vt colligitur secundo de aia. vbi legitur, & tritari non vult Philosophus attribuere animæ, sed homini, & ita satisfactio per hominẽ fieri debet, sic est in ieiunio, quia nõ ieiunat aia nec corpus, sed hõ, sunt tñ passiones quæ, que competunt hõi ex parte corporis, & aliq̄ ex parte animæ.

anima, sicut intelligere dicitur homo, & non intellectus, & tamen competit homini ex parte animæ, & non corporis, flagellari autē, & verberari, & occidi ad hominem pertinet, & non ad corpus, quia corpus non occiditur, nec verbera sentit, pertinet tamen ad hominem propter corpus, & non propter animam principaliter, ita homo ieiunat, & non corpus. tamen ex parte corporis sibi competit, quia cibi, qui subtrahuntur per ieiunium ad nutritionem corporis pertinent, & non animæ, redundat tamen ista pœna aliquo modo in animam, quia sicut anima corpori alligata per corpus fruebatur delectatione illicita in peccato, ita per corpus affligitur in subtractione delectationum licitarum.

Ad quartum dicendum, quod subtractio cibi, quæ pertinet ad ieiunium potest esse factoria, quia est opus bonum, & penale, superabundantia autem cibi nunquam potest esse opus satisfactorium, quia requiritur, quod sit bonum, & laboriosum, superabundantia autem nunquam est bona, quia pertinet ad vitium, ieiunium autem licet sit diminutio cibi aliis liciti, non tamen est tanta, ut corrumpat medium virtutis, sed manet intra latitudinem mediæ, ut ostensum est supra quæst. 125. & sic est actus virtutis. Etiam superabundantia cibi non est laboriosa, sed delectabilis. quàmquam non sit corpori utilis, & tamen potissima ratio satisfaciendi est, quod sit opus laboriosum, vel penale, nam istud solum manet in satisfactione, quæ fit in purgatorio, quia ibi nec est actus bonus de genere, nec aliquid sponte factum, sed sola pœna inflicta, & per illam fit satisfactio, ideo licet aliquis peccet in defectu ciborum, non debet, nec potest satisfacere per superabundantiam eorum: simile est, ut si quis peccauit in subtractione venerei actus, scilicet, quia aliquoties uxori exigenti debitum reddere noluit cum potens esset, nam non debet imponi in satisfactionem, quod superabundet, scilicet, quod uxori petenti debitum semper reddat, & non petentem etiam aliquando cognoscat, quia istud excedere non pertinet ad virtutem, & etiam si posset regulari virtute in quantum est actus coniugalium, est tamen voluptuosus, & ideo non potest esse satisfactorius, quia ad hoc requirebatur esse penale.

Ad quintum dicendum, quod per exercitationem corporalem, vt aliqui dicunt non intelligitur ieiunium, sed aliqui labores corporaliter assumpti, & sic non innuitur ieiunium esse inutile. Aliter potest dici, & melius, quod intelligitur ieiunium per corporalem exercitationem, quia consistit in sola corporali maceratione, & hoc dicit Apostolus ad modicum valere non quidem, quod sit omnino inutile, sed quod in comparatione pietatis in qua ibi iubet Tim. se exercere, parue utilitatis sit ieiunium, vel dicitur parue utilitatis, quia directe ad vnicam rem prodest, scilicet, ad vitia carnis domanda, licet minus principaliter proficit ad multa alia, & hoc intelligendum est, ut est opus meritorium, quia maioris meriti est pietas quàm ieiunium, in satisfaciendo autem interdum potest ieiunium magis satisfacere quàm pietas, id est elemosyna, & tamen, vt communiter elemosyna est magis satisfactoria, quàm ieiunium, & oratio, vt ostensum est supra quæstione 32.

An ieiunium cadat sub præcepto iuris naturalis. Et quæ cadunt sub prohibitione iuris naturalis. Quæ cadunt sub iure positivo. Quæst. CXXVIIII.

QUÆRITUR an ieiunium cadat sub præcepto de iure naturali. Dicunt quidam, quod non, quia illud quod est supererogationis non cadit sub præcepto,

sed ad consilium pertinet, ieiunium autem est huiusmodi: ergo non cadit sub præcepto, & sic non est de iure naturali.

Item ea, quæ sunt de iure naturali sunt eadē apud omnes, quinto Ethicorum, & tamen non obligantur omnes homines ad ieiunia, quia aliis multis gentes diceremus esse in peccato semper, quia ieiunium non obseruant, quod est inconueniens.

Dicendum, quod ieiunium aliquo modo est de iure naturali, & aliquo modo de iure positivo: sunt enim de iure naturali sub præcepto ea sine quibus non conseruatur hominis salus, & consequenter sub prohibitione iuris naturalis cadunt omnia, quæ secundum se mala sunt, quia omnia talia impediunt salutem hominis ad quam seruandam tenemur. De iure autem positivo non solum cadunt ea, quæ sunt secundum se necessaria ad salutem, sed etiam ea, quæ ordinant hominem ad virtutem quam inrendit legislator inducere faciendi ciues bonos, sub prohibitione autem iuris positivi cadunt non solum ea, quæ sunt secundum se mala, sed etiam illa, quæ sunt occasiones malorum, vt sicut id quod dirigit ad virtutem est sub præcepto, ita, quod est occasio vitij debet esse sub prohibitione, hoc autem est in quantum ius positivum est perfectum a iure naturali, vt dicit Tullius, & debet habere quandam extensionem ultra illud, & quia ieiunium est interdum necessarium ad salutem pertinere ad ius naturale: sicut enim in egro abstinere a cibis est de necessitate salutis corporalis, & licet affligatur abstinendo tenetur abstinere a tanto, vel a tali, quia aliis mortaliter peccaret, si sciens aliquid esse corpori nocuum in cibis, & potibus sine vlla necessitate, aut virtutis causa illud sumeret, & hoc pertinet ad temperantiam, sic etiam in eo, qui sanus est abstinere a superfluo cibo, vel a tali, & tali est de necessitate salutis conseruandæ: ideo de iure naturali abstinere tenetur, nisi aliqua necessitas, aut virtutis causa ad contrarium subesseret, istud tamen non est ieiunare, quia ieiunium importat diminutionem cibi aliis liciti, cibus autem in quantum est licitus in quantum corporalem salutem non corrumpit, quia lumere quemcunque talem cibum ad temperantiam pertinet, tertio Ethicorum, scilicet, quod temperantia mensuram accipit ex conseruatione salutis corporalis, & tamen de iure naturali non obligatur quis in cibis magis abstinere, quàm exigit temperantia: ergo ex necessitate salutis corporis non obligatur quis ieiunare de iure naturali: anima tamen melior est corpore, & tenemur magis conseruare illius salutem quàm corporis de iure naturali, perit autem salus animæ per peccatum, & tamen peccata quædam sunt, quæ vix aut nullo modo vitari possunt sine ieiunio, sicut dicitur infra 27. hoc genus demoniorum, non eijcitur nisi in ieiunio, & oratione, & dicit ibi g. pestes animæ, id est, vitia animæ eijcuntur per orationem, vitia autem corporis per ieiunium expelluntur: erit ergo necessarium ieiunium de iure naturali, sicut est necessarium expelli illa vitia, quæ ieiunio non expellunt, & tunc accipitur ieiunium proprie, vt est subtractio cibi aliis liciti, quia ad hoc, quod caro maceretur ne libido insurgat, non solum oportet abstinere a superfluo cibo, & illicito: sed etiam ab eo, qui aliis erat licitus, & sanitatem non corrumpens, & hoc est ieiunare. erit ergo interdum ieiunium de iure naturali. quando homo sentit, quod incendijs libidinis non poterit nisi subtrahendo sibi partem cibi resistere. istud autem ieiunium est aliquo modo proprium dictum, non tamen habet aliquas determinatas ceremonias, quia non obligatur quis ad ieiunandum potius isto tpe quàm illo, nec oportet, quod semel tantum in die cibus sumatur, sicut fit

fit in ieiunio Ecclesiæ, nec etiam quod a carnibus abstineatur, nec quod sit manducatio post Meridiem, sicut Ecclesia obseruat, sed factus est, quod subtrahat sibi homo aliquid de quantitate cibi, sicut expedire putat, & eo tempore quo credit sibi necessarium ad euitandam libidinem, & istud est quotidie esurire, & quotidie prandere, non tamen accedit istud ad perfectam rationem ieiunij, cum non sint ibi ceremonie aliquæ secundum quas dicuntur aliqui ieiunantes.

Dicendum ergo, quod ieiunium in quantum est subtractio cibi aliis liciti est interdum de iure naturali, & tamen nulla ceremonia ieiunij est de iure naturali, sed omnes introducuntur de iure positivo, & maxime hoc factum est ab Ecclesia.

Ad primum dicendum, quod ieiunare non sit semper supererogationis, sed aliquando necessitatis, & pertinet ad ius naturale: tunc.

Aliter potest dici, quod ieiunium sit supererogationis accipiendo proprie ieiunium. Est tamen duplex genus supererogationis, quædam supererogatio totaliter excedit salutem, id est, quod non est necessaria ad salutem, & ista nunquam cadit sub præcepto iuris naturalis, nec potest fieri, sicut seruare virginitatem, sed totaliter ad consilium pertinet prima Corinth. 7. de virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do. Aliud genus supererogationis est, quod aliquo modo pertinet ad salutem, id est, ad salutis necessitatem: licet fieri secundum istum, vel illum modum non sit de necessitate salutis, & ideo illud absolute sumptum quantum ad hoc, quod fiat necessarium est, & cadit sub præcepto iuris naturalis, & non est supererogatio, quæ autem sic, vel sic fiat non cadit sub præcepto iuris naturalis, sed est supererogatio, quia tamen fieri oportet, & non potest fieri nisi obseruetur aliquis modus particularis, vel ceremonie in actione, oportet determinari hanc, vel illam ceremoniam, & hoc fit per ius positivum: ideo tales supererogationes bene cadunt sub præcepto, immo necessarium est dari præceptum aliquod de illis, & sic est de ieiunio, quia quantum ad subtractionem cibi liciti in casu, in quo non potest aliter libido frenari cadit sub præcepto iuris naturalis, & non est supererogatio, quod tamen subtrahatur talis cibus, & tali tempore, & sic de alijs ceremonijs est supererogatio, & hoc non pertinet ad ius naturale, sed sub præcepto iuris positivi cadit.

Ad secundum dicendum, quod ieiunare in casu iam dicto est de iure naturali, & ideo apud omnes gentes æqualiter se habet, & quæcunque gens in casu illo non ieiunaret peccaret, ceremoniam tamen ieiunandi sic, vel sic non est de iure naturali, & ideo non obligantur omnes gentes eodem tempore, nec eodem modo ieiunare.

An apud Gentiles fuit ritus ieiuniorum. Et qui Gentiles erant virtuosus & saluabantur. Et quæ credebant de Deo. Quæst. CXXIX.

QUÆRITUR an apud Gentiles fuit ritus ieiuniorum.

Dicendum, quod inter Gentiles erant quidam qui habebant de Deo rectam fidem, vt illi, qui non colebant idola, sed credebant esse vnum Deum, licet non haberent cognitionem multum explicitam, nec exercerent aliquem ritum specialem colendi. Alij erant Gentiles, qui prauæ de Deo sentiebant putantes Deorum pluralitatem, & colentes idola.

De primis dicendum, quod apud istos fuerunt ieiunia, & alius ritus colendi Deum, licet non colerent omnes eodem modo, sed quilibet, sicut volebat, & apparet, quod isti cum haberent de Deo aliquam rectam opinionem Alph. Toft. in Matth. Pars III.

nem, credebant eum esse retributorem pro bonis, & punitorem pro malis, quia ista sunt prima fundamenta credentium ad Hebr. 11. oportet accedentem credere, quia est, & quia in se sperantibus remunerator est: ex hoc autem homines sciunt Deum prouidere super rebus nostris, & habere curam de bonis operibus ad præmiandum, & de malis ad puniendum, & consequenter quod Deus sit placabilis super peccatis nostris si conuertamur ad eum, quia qui vult infligere pœnam pro peccato potius accipit eam si peccans sibi ipsam infligat, quia deliquit in eum: ex hoc ergo Gentiles illi, qui de Deo recte aliquid sentiebant conuertuntur sibi met inferre pœnas aliquas pro peccatis ad satisfaciendum Deo, ne Deus ab eis grauius exigeret, & quia ieiunium est vna de pœnis, quas sibi ipsi homo infligere potest, manifestum est, quod Gentiles, qui boni erant ieiunarent, vt per hoc satisfacerent de peccatis, & auerterent a se iram Dei, sic patet de Niniuitis Ionæ 3. qui erant viri Gentiles, & audito, quod Deus velle subuertere ciuitatem, imposterunt sibi met ieiunium cum dicitur. homines, & iumenta, & boues, & pecora non gustent quidquam nec pascantur, nec aquam bibant, & operiantur faccis homines, & iumenta, & clamēt ad Dominum in fortitudine: ita ergo de alijs Gentilibus esset, qui pro peccatis ieiunarent, vnde aliqui Gentiles ita se exercebant ad opera cultus Diuini, sicut Iudej, licet non obseruarent legem eorum, sicut pater de illis Gentilibus, qui veniebant ad adorandum Deum in templo Salomonis 3. Regum 8. & secundo Paralip. 6. nec tamen propter hoc conuertebantur ad ritum Iudaicum, sed manebant in Gentilitate, & redibant in terras suas, sic fuit de Regina Saba, quæ venit ad Salomonem 3. Regum 10. quam Christus laudat infra duodecimo, sic etiam fuit de illo Eunucho Regine Aethiopiæ Actu. 8. similis erat Cornelius Italicus, & Gentilis princeps militiae, de quo dicitur Actu. decimo, quod erat vir religiosus timens Deum cum omni familia sua faciens elemosynas multas plebi, & deprecans Dominum semper. dicuntur autem religiosi, qui circa cultum Dei multum se exercent, quia religio idem est, quod latraria, ita ergo se exercebat iste circa ieiunia cum circa omne bonum opus se exercebat, & ieiunium etiam pertinet aliquo modo ad latrariam.

De secundis Gentilibus, scilicet, qui de Deo prauè opinabantur, dicendum, quod non habebant ritum ieiuniorum, quia ieiunium est in se aliquid penale, & non est eligibile per se, sed propter aliquod bonum ad quod potest dirigere.

Præcipua autem videntur esse duo bona ex ieiunio, primum est esse satisfactorium pro peccato, istud autem non conueniebat his Gentilibus, quia non habebant rectam cognitionem de Deo, ad hoc tamen, quod quis pro peccato suo se velit affigere, oportet quod credat esse diuinam prouidentiam, scilicet, quod Deus aliquis est, qui curam habeat de actibus nostris bonis ad præmiandum, & de malis ad puniendum, & insuper, quod credat Deum esse placabilem per actus nostros, ad hoc, quod remittat pœnas nobis debitas si nos ipsi affixerimus nos voluntarie, si autem hoc non supponatur non est possibile velle poenitere, nec cogitare aliquam satisfactionem: ergo Gentiles, qui male de Deo opinabantur, nunquam vellent de aliquo peccato satisfacere: immo nec crederent aliquod peccatum contra Deum fieri, nec esse satisfactionem necessariam.

Sed obijcietur, quia Gentiles credebant esse inferos, & pœnas post mortem, vt Virgilius, & Ouidius, & alij Poetæ communiter referunt, & sic proficeret

proficeret satisfactio ad euadendum illas poenas. Dicendum, quod Gentiles communiter non credebant hoc, sed ista dicebantur a Poetis metapho, ad significandum aliquid aliud quod in homine uiuente est. Vel ut alij uolunt fiebat propter simplices, ut incuteretur eis timor futuri seculi, & per hoc cauere peccata, & fierent prompti ad obediendum legibus, quæ erant magna utilitas politica. Philosophi tamen quorum studium erat ueritatem dicere, asseriebant ista nihil esse, sed ficta esse a Poetis, & frustra timeri: sic enim dicebat Pythagoras, & allegat illud Quidius 15, Metam. dicens:

O genus attonitum gelido formidine motis,
Quid stygia quid amnes, quid numina uana timetis?
Materiem uatum falsique pericula mundi.

Idest, non timeatis hoc, quia nihil est, & mundus futurus, qui uobis a Poetis annuntiat falsus est, & dedit causam dicens, quod animæ transibant semper de corpore in corpus, & non erat aliud seculum cum ait: Morte carent animæ semperque priore relicte, Sede nouis habitant domibus manentque receptæ.

Hoc enim asseriebant Poetæ Syriaci, quibus erat cura arguere uitia hominum, & eos in moribus instruere sicut fuit Iuuenalis dicens:

Esse aliquos manes, & subterranea regna,
Et Charon, & stygio uanis in æquore uirgas;
Nec pueri credunt, nisi qui nondum ore lauantur.

Quali dicat, quod sint dii, qui uocantur manes, & alia regna animarum corpore solutarum sub terra irrisorium est, & nullus credit, nec etiam pueri, nisi qui omnino sunt rudes, & nihil intelligentes. Quod tamen essent aliqui Gentiles, qui ista pro ueris tenerent non est inconueniens, & tamen ex hoc non sequitur, quod uellent habere aliquos actus satisfactorios pro peccatis, cum non sit ista positio communis de statu animarum post mortem.

Item dato, quod omnes Gentes istud pro uero tenuissent de statu animarum post mortem, non sequebatur ex hoc, quod ieiunare uellent, aut aliquid facere in remissionem peccatorum, quia licet ponerent loca distincta animarum post mortem, non tamen putabant pro peccatis infligi poenas eo modo, quo fides sacra asserit, & dato quod aliquas poenas ponerent non putabant, quod animæ possent euadere illas per mutationem uitæ, vel per aliquem modum satisfactionis: ideo Gentiles isti, qui de Deo prauè opinabantur, nullum opus satisfactorium faciebant.

Secundum pro quo ieiunium fit est ad tollendum uitia carnis debilitando carnem, ista autem cura nunquam fuit istis Gentilibus, qui errabant circa Deum, sed potius toto conatu tenebantur ad carnis uitia, sicut equus, & mulus, in quibus non est intellectus. Et hoc propter duo. Primo, quia dii eorum hortabantur homines ad hoc, & in cæremonijs festiuitatum suarum res turpes, & ad uenerea pertinentes fieri iubebant, sic patet in ludis deę Flore, & in cultu Priapi, & generaliter in alijs ritibus, ut ostendit August. 2. de Ciuitate Dei. arguens ex hac parte deos Gentilium esse turpissimos, qui tam turpes, & infames cultus sibi exhibere iuberent, unde erant apud Gentiles aliqua scemina, quæ non præcipue pro desiderio libidinis, sed ad augendum Deitatis cultum libidini uacabant asserentibus pontificibus deorum, quod mulier, quæ plures reciperet amatores, dijs iuis esset acceptior, & sic misere turpitudini tanquã religioni uacabant. Secundo, quia inclinatio ad uenerea est naturalis omni animali perfecto, & ea ad quæ homo naturaliter inclinatur immoderate desiderat, maxime ubi naturæ sagacitas delectationis irritamentum apponit, sicut est in uenereis: unde nisi sit aliquid

F prohibens, vel retractiuum ab eis facile est homines uelut pecora fieri, ab his autem solet retrahere honestas Diuinæ legis, & amor, & timor futuri seculi, & quando homines ista sperant abstinentia uenereis illicitis, qui uero desperant de futuro seculo non abstinent, sed fruuntur uoluptate præsentis seculi: ad Ephes. quarto, qui desperantes semetipsos tradiderunt se impudicitia: Gentiles autem nihil de futuris sperabant cum non cognoscerent Deum: ideo uenerea tota intentione sequebantur: Tob. octauo cum dixit Tobias Sarre, filij sanctorum sumus, idest, Iudæorum, qui Deum agnoscunt, & non possumus ita coniungi, sicut gentes, quæ ignorant Deum, quasi dicat gentes immoderate, & bestialiter uenerea prosequuntur, nos autem temperate, & cum timore, & prima Thessal. quarto, sciat unusquisque uas suum, idest, corpus possidere in sanctificatione, & honore, & non in passione desiderij, sicut gentes, quæ ignorant Deum. etiam non erat aliquid quod prohiberet Gentiles ab his impudicijs, quia nec diuinæ leges eorum, nec publicæ istud uentabant: ideo luxuria irrefrenata intendebant, & quia ebrietas, & crapula, & comessatio libidini coniuncta sunt, non poterant ieiunijs uacare, cum uenerea sequerentur, sic dicitur prima Pet. 4. sufficit præteritum tempus ad uoluntatem gentium consummandam, qui ambulauerunt in luxurijs, & desiderijs uolentijs, comessationibus potationibus, in quibus nunc obstupescunt, & admirantur non concurrentibus nobis in eadem luxuriæ confusionem. non ergo fuerunt ieiunia apud huiusmodi Gentiles,

An Christus instituerit aliqua ieiunia. Et Christus quare non posuit ieiunium sub consilio. Quæst. CXXX.

Q V A E R E T U R an Christus instituerit ieiunia aliqua. Aliqui dicunt, quod sic, quia dicitur hic cum ieiunatis nolite fieri, sicut hypocritæ tristes, & iterum, tu autem cum ieiunas ungue caput tuum.

Item infra nono, & Marc. secundo, & Luc. quinto, dicitur uenient dies in quibus auferetur ab eis sponus, & in diebus illis ieiunabunt, & hoc Christus dixit: ideo ieiunia imposuit.

Item Christus sufficienter hortatus est ad omne bonum. Sunt autem quedam bona necessaria, & ad illa hortatus est imponens ea sub præcepto. Alia autem sunt non necessaria, & ad illa induxit homines ponendo ea per modum consilij: ieiunium tamen est bonum quoddam: ideo oportet, quod Christus illud posuerit, vel sub præcepto, vel sub consilio.

Dicendum, quod Christus non instituit ieiunia aliqua quod patet, quia si legatur tota Etangelica doctrina nullum inuenietur de ieiunijs præceptum aut consilium. Secundo patet, quia si Christus imposuisset ieiunia sub præcepto, vel consilio ipse maxime frequenter ea, & instruxisset discipulos suos assuescendo eos ad illa, & tamen non faciebat, sed potius ipse, & discipuli sui increpabantur a discipulis Ioannis Baptistæ dicentibus, quare nos, & Pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? ergo non imposuit ieiunium aliquod de quo infra 9.

Tertio patet, quia si Christus imposuisset aliqua ieiunia faciêda teneremur sequi illa, & tunc circa ieiunia est liberum cuiunque provincia facere, sicut uoluerit, sicut dicit Hierony. ad Lucinum loquens de ieiunijs vnaqueque

vnaqueque provincia abundet in suo sensu, & præcepta maiorum leges Apostolicas arbitretur 76. d. c. v. nam: ergo Christus non instituit ieiunia.

Est dicendum, quod Christus non instituit ieiunia, nec etiam posuit ea expresse sub consilio, reliquit tamen Ecclesię de illis ordinandum, & prænucciavit, quod illa essent in posterum habenda inter fideles suos. Ratio huius fuit, quia Christus uoluit dare legem breuissimam: & ideo noluit eam replere præceptis non necessarijs, sed solum ea, quæ necessaria erant dedit: etiam uoluit dare legem libertatis, ut dicitur ad Gala. 5. tollitur autem libertas per multitudinem cæremoniarij, & obseruantiarum si ad illas sit homo affectus, sicut erat in ueteri testamento: ideo obseruantias nullas dedit Christus in lege, sic dicit Augustinus in lib. de uera religione, ieiunium autem obseruantia quedam cæremonialis est: ideo de ieiunijs legem nullam dedit.

Alia ratio fuit, quia ieiunium, vel erat imponendum sub præcepto, vel sub consilio, non autem sub præcepto, quia illa ponuntur sub præcepto, quæ sunt simpliciter necessaria, ieiunium autem non est simpliciter necessarium cum sit ad domandum uitia carnis, vel ad satisfaciendum, aliquis tamen potest esse cui non sit necessarium carnis per ieiunia comprimere, nec satisficere per ieiunia, quia potest fieri satisfactio per eleemosynam, uel orationem, etiam quia satisfactio debita Deo qualis fit per ieiunia, non est simpliciter necessaria in hac uita, cum possit homo satisfacere post mortem: ideo Christus ieiunia sub præcepto non instituit, quia solas res simpliciter necessarias ad bene uiuere sub præcepto imposuit. etiam non fuit conueniens, quod Christus ieiuniorum legem imponeret, quia tunc traderet eam sub aliquo certo modo, & oporteret illam obseruari a tota Ecclesia, & quia lex Christi a toto orbe recipienda erat, obligarentur omnes homines ad ieiunia, non tamen cõpetit omnibus hominibus idem modus ieiunandi, sicut nec idem cibi apud omnes gentes: ideo non fuit conueniens Christum sub præcepto ieiunia aliqua instituire.

Alia etiam causa fuit præcipua, quia nullum præceptum Christi est dispensabile per aliquem hominem: si ergo Christus instituisset ieiunia, nullo modo fuissent dispensabilia, hoc autem erat inconueniens, quia ex multis causis conueniens est, quod liceat homini absolueri se a debito ieiunandi, quia alijs incidere multa inconuenientia: ideo non decuit, quod Christus sub præcepto poneret ieiunium aliquod: etiam patet, quod non fuit conueniens poni sub consilio, quia consilia sunt de illis per quæ homo efficitur perfectus infra decimonono, si uis esse perfectus uade, & uende uniuersa, quæ ha. & c. charitas autem est per quam homo perfectus efficitur: ideo illi actus cadunt sub consilio, qui pertinent proprie ad charitatem Dei, & proximi. ieiunare autem secundum se non est opus charitatis, sed penitentia, uel satisfactio, & non dicit secundum se aliquam perfectionem nisi in quantum potest proficere ad aliquid. Consilia autem dicuntur immediate perfectionem. ideo proprie non debuit poni ieiunium inter consilia, quia quantum est aliquod consilium de opere perfectiori tanto pertinet ad maiorem charitatem, possunt tamen esse magna ieiunia cum parua charitate: ideo ieiunium non perficit hominem, sicut alia opera, quæ Christus posuit sub consilio. potest dici tamen, quod ieiunium pertinet ad consilium in quantum omne opus supererogationis, idest, quod non cadit sub præcepto dicitur ad consilium pertinere: Christus ergo non posuit consilia expresse nisi de rebus illis, quæ per

tinent ad excellentem charitatem. ieiunium autem, quia non erat tale, non fuit ab eo positum expresse sub consilio, & tamen tacite potuit illud sub consilio, indicans quod uile erat ad aliqua cum dixit infra 17. hoc genus demoniorum non eijcitur nisi in ieiunio, & oratione & infra 9. significauit, quod discipuli sui aliquo tempore ieiunaturi essent, ipse quoque, in aliquo nobis ieiuniorum doctrinam tradidit in quantum ieiunauit 40. diebus supra 4. & Luc. 4.

Ad primum dicendum, quod Christus non præcepit nobis ieiunare, sed præsupposuit, quod aliquando ieiunaturi essemus, quia ieiunare erat actus penitentia, & quia ipse prædicauerat penitentiam supra 4. præsupponebatur, quod aliquando ieiunaremus, non tamen erat necesse simpliciter, quia potest alio modo penitentia fieri nullo ieiunio facto. Christus ergo non præcepit hic ieiunare, sed quia sciebat, quod aliquando ieiunaturi essemus tradidit nobis doctrinam, quam seruaremus ieiunando.

Ad secundum dicendum, quod Christus non præcepit ibi ieiunare post absentiam suam, sed prænucciavit, quod discipuli ieiunaturi essent post mortem eius, quia tunc erat tempus luctus, & afflictionis: etiam dedit ibi Christus aliam causam quare discipuli sui eo uiuente non ieiunabunt, quia nemo mittit uinum nouum in ueteres uires, idest, quod discipuli erant noui in doctrina Christi, & non oportebat immediate exercitare eos in rebus duris, & difficilibus. mortuo autem eo essent iam uiri, & assuesfacti, & tunc possent ieiunare, & ieiunarent.

Ad tertium dicendum, quod sub præceptis, & consilijs comprehenditur omne bonum quod quis facere potest, non tamen determinate ponuntur omnia bona, quæ quis potest facere, sed exprimuntur aliqua, & ita uerum est, quod ieiunium Christus non posuit sub præcepto, & ideo pertinebat ad consilium, quia tamen non erat de illis consilijs, quæ dicunt magnam perfectionem non expressit Christus illud, sicut expressit quedam alia.

An fuit conueniens, quod Ecclesia instituerit aliqua ieiunia sub præcepto. Et que conditio sit præceptorum Christi, & Moyfi. Quæst. CXXXI.

Q V A E R E T U R an fuit conueniens, quod Ecclesia poneret ieiunium sub præcepto. Dicunt quidam, quod non, quia præcepta non dantur de operibus supererogationis, quia illa pertinent ad consilium: ieiunium autem est huiusmodi: ideo non debuit poni sub præcepto.

Item dicit, g. super illud. Psal. 44. omnis gloria eius filio regis ab intus, quod gloria Ecclesiæ consistit in interioribus uirtutibus, sicut sunt spes, fides, charitas, omne tamen præceptum Ecclesiæ ordinatur ad gloriam Ecclesiæ: ergo debet dari de solis interioribus operibus: ieiunium autem consistit in exterioribus: ergo non debuit imponi ab Ecclesia sub præcepto.

Itẽ imponere ieiunia sub præcepto est imponere obseruantias, quæ militant contra libertatem legis Christi. nam dicitur lex Christi esse libertatis, & lex Moyfi esse seruilis. ad Gala. quarto, & quinto, & hoc propter multitudinem obseruantiarum cæremonialium ueteris testamenti, ita ut uiderentur importabiles. Actuum decimo quinto, hoc est onus, quod nec nos nec patres nostri ferre potuimus: ergo non debent esse obseruantia: istę in nouo testamento, unde Augustinus increpat quosdam introducentes multas cæremonias in nouo testamento in lib. ad inquisitiones Ianuarij, scilicet, quidam ipsam religionem nostram quam manifestissimis, & paucissimis celebrationum sacramentis

facramentis Dei misericordia voluit esse liberum servilibus premunt oneribus, non ergo debent in ea imponi ieiunia sub præcepto.

Dicendum, quod per Ecclesiam imposita fuerunt multa ieiunia, & omnia obligant, quia posita sunt sub præcepto, nam Ecclesia per statum suum obligat fideles, sicut si esset Dei præceptum, quia Christus dixit discipulis, qui vos audit me audit infra decimo: ergo sicut præceptum Christi servandum est, ita præceptum prælatorum Ecclesie, Ecclesia tamen statuit super ieiunijs: ergo sub præcepto tenemur ad ieiunia.

Item dicit Hierony. ad Lucinum, & habetur 76. distin. cap. vti. quod de ieiunijs vnaquaque provincia abundet in suo sensu, & præcepta maiorum leges Apostolicas arbitretur: ergo statuta de ieiunio facta a maioribus, id est, a prælatis Ecclesie obligant, sicut leges Apostolicæ, illa tamen si essent simpliciter obligarent: ergo ieiunium sub præcepto cadit.

Amplius Dicendum est, quod fuit conveniens statueri Ecclesiam aliqua ieiunia, quia ad prælatos Ecclesie pertinet habere curam de fidelibus, sicut ad principes seculares de tota republica. Principes tamen seculares tradunt præcepta legalia de omnibus illis, quæ putant esse vtilia reipublice determinando in particulari ipsa, quæ vniuersaliter continebantur in iure naturali, ita ergo ad prælatos Ecclesie pertinebit dare leges præcipiendo ea, quæ pertinent ad communem statum fidelium in spirituali profectu, principes tamen seculi per legem disponunt de cibis reipublice in quantum pertinet, & ad sanitatem, & bonam habitudinem corporalem, ut dicit Aristote. decimo Ethicorum, quod ad legem Politicam pertinet ordinare nutritiones iuuenum, & adiuventiones ipsorum virorum, id est, studia & opera, ut arceantur a malis, & ad bona perducantur. pertinebit ergo ad prælatos Ecclesie ordinare de cibis fidelium in quantum pertinet ad salutem spiritualem. hoc autem est, quod aliquando fideles ieiunent, & tamen valde pertinet ad salutem spiritualem ieiunare, tam ut abstineatur a vitijs carnis, quam ut satisfiat de peccatis præteritis, & propter multa de quibus dicitur infra questione 174. fuit ergo conveniens, quod Ecclesia institueret ieiunia aliqua sub præcepto, & ita instituit multa, & quotidie potest instituire, si viderit opportunum.

Ad primum dicendum, quod supererogatio est duplex, quædam quæ nullo modo pertinet ad necessitatem salutis, & ista nunquam cadit sub præcepto, sed sub consilio, ut servare virginitatem prima Corintio. septimo. Alia pertinet aliquo modo ad necessitatem salutis sumendo eam generaliter, determinando tamen ad talem, vel talem modum non est de necessitate salutis, & de talibus potest dari præceptum immo debet dari, ita est de ieiunio, nam est ieiunium ad reprimendum vitia carnis, quia illa concupiscit aduersus spiritum ad Galatas quinto, istud autem, & similia est commune ad omnes fideles Iaco. tertio, in multis offendimus omnes: fuit ergo conveniens dari aliqua remedia generalia ad omnes fideles, & tale est ieiunium: ideo Ecclesia debuit instituire aliqua ieiunia.

Ad secundum dicendum, quod pulchritudo spiritualis Ecclesie, & cuiuslibet hominis consistit principaliter in actibus interioribus, & maxime in virtutibus, quæ habent actus pure spirituales, ut sunt spes fides caritas, nam per istas colitur Deus, ut ait Augustinus in Enchiridion. actus tamen boni exteriores pertinent ad spiritualem pulchritudinem in quantum illi imperantur a virtutibus interioribus, quæ faciunt, & conseruant interiorum decorem, & sic est

ieiunium: minus tamen pertinent ad spiritualem decorem exteriores actus quam interiores, quia non sunt boni nisi in quantum ab interioribus progrediuntur.

Ad tertium dicendum, quod lex Christi consistit precipue in charitate infra 22. scilicet, in hoc pendente leges, & prophete. ideo occupatio fidelium debet esse circa dilectionem Dei, & proximi. non ergo debet lex, vel status fidelium repleri obseruantijs, ne præ multitudine obseruantiarum auertatur animus ab operibus necessarijs, scilicet, charitatis. sicut Christus redarguit Pharisæos, quia tendebant ad paruas ceremonias, & omittebant ea, quæ erant præcipua in lege, scilicet, misericordiam, & iudicium infra duodecimo, & vigesimotertio. in lege Moysi erat aliquis modus talium obseruantiarum, quia tot erant ceremonie, quod satis erat homini obseruare illas, etiam non attendendo ad alia, tales autem ceremonie causabant seruitutem, & non sunt introducende in nouo testamento, quod tamen sint aliquæ obseruantie deuote, & vtilis ab reprimendam peccata non est seruitus, sed potius liberaria seruitute peccatorum, quia illa repugnat libertati spirituali. nam debet esse nobis libertas ab oneribus obseruantiarum, non tamen tanta libertas, quod vertatur nobis in occasionem peccandi. sic dicitur ad Galatas quinto, vos autem fratres in libertatem vocati estis tantum ne libertatem detis in occasionem carnis.

Sciendum autem, quæ sunt ceremonie vtilis fidelibus, & deuote, non est standum iudicio cuiuslibet, sed solum Ecclesie, id est, prælatorum: & ideo ceremonie illæ, quæ introducuntur ab Ecclesia, ut obseruentur debent obseruari, & ita est de ieiunijs ab Ecclesia impositis, & hoc non improbat Augustinus, sed solum illas obseruantias, quæ nec sanctorum scripturarum auctoritatibus continentur, nec in concilijs Episcoporum statuti inueniuntur, nec consuetudine vniuersalis Ecclesie roboratæ sunt, ut dicitur ibidem: tales autem velle introducere ceremonias ad hoc, quod obseruari debeant malum est.

Vnde ieiunium habuit ortum. Et quod tripliciter accipitur. Quæst. CXXXI.

QVAERITUR de ieiunio vnde habuit ortum. Dicendum, quod si queramus quis fuit prius ieiunans sciri non potest: constat. n. quod ieiunia sunt antiquissima, & in omni tempore quo homines cognouerunt Deum, fuerunt ieiunia, vnde antequam daretur lex Moysi ieiunia erant, ut præsupponitur Nume. 30. scilicet, si vouerit, ut per ieiunium, vel ceterarum rerum abstinentiam affligat animam suam. vnde non habuit ieiunium ortum a lege Dei, sed in lege nature secundum rectam rationem ortum est: ex quo apparet, quod sit antiquissimum, quia ea, quæ per legem nature, vel rationem ortum habent antiquissima sunt: motiua etiam quæ sunt ad ieiunandum ostendunt, quod istud ieiunium sit antiquissimum. Fuit enim ieiunium a principio introductum inter homines ad significandum tristitiam, quia ieiunium est quædam poena cum subtrahat homo sibi cibos aliquo modo necessarios: nam delectatio sensibilis hominis, quæ maxime cognita est, est corporalis, ut dicitur septimo Ethicorum circa finem, ista autem consistit precipue in tactu, & gustu circa quos temperantia est, ut dicitur tertio Ethicorum cap. de temperantia, subtractio ergo istarum delectationum est tristitia hominis, & quia delectatio gustus est in cibo, & potu, quæ

quæ tolluntur, vel minuuntur per ieiunium, pertinet ad ieiunium communiter ad tristitiam, & propter hoc homines ab antiquo, qui volebant tristari, vel se tristes ostendere ieiunabant, & quia homines pro mortuis solent plangere, & affligere se, fuit consuetum apud antiquos, quod quando faciebant planctum sollemnem pro aliquo, quod inter ceteras afflictiones etiam tunc ieiunarent. ut per hoc tristes se ostenderent sic dicitur primo Reg. trigesimo primo, quod viri Iabes tulerunt cadauera Saul, & filiorum eius, & combusserunt ea, & sepelierunt in nemore Iabes, & ieiunauerunt septem diebus, idem patet. primo Paralipo. decimo: etiam quando Dauid, & viri sui audierunt Saulem, & filios eius corruisse in bello, planxerunt fletu magno, & ieiunauerunt tora die vique ad vesperam 2. Regum primo, sic etiam quando Ioab occidit Abner principem exercitus Isobeth in dolo, doluit valde Dauid, & venit multitudo populi, ut consolaretur eum, & vt sumeret cibum cum illo, & ille noluit consolari nec comedere, sed iuravit, quod vsq; ad solis occasum non comederet, secundo Regum tertio, & hoc erat, quia nolebat cessare a planctu pro Abner, & tamen si solueret ieiunium cessaret per hoc a planctu: voluit ergo ieiunare vsque ad vesperam.

Ex hoc etiam sequebatur, quod si homines volebant esse tristes, vel ostendere tristitiam propter aliqua mala, quæ eis acciderant ieiunabant. sic innuitur Zacha. 8. cum Deus dicit Israelitis ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & c. domus Iude, & Ierusalem in dies festos vertetur, & in gaudium, in quo innuitur, quod ieiunium opponitur gaudio, & letitie festiua, & sic erat, quia Iudæi faciebant illa ieiunia annuatim in memoriam quorundam malorum, quæ eis acciderant, ut dicitur infra questione. 134. pater tuus hoc ex modo loquendi Christi infra nono, & Mar. secundo, & Luc. quinto. si non possunt filij sponsi lugere quando cum illis est sponus, venient autem dies in quibus auferetur ab eis sponus, & tunc ieiunabunt, & sic in presentia sponsi, id est, tempore nuptiarum, quæ est festiuitas non possunt filij sponsi, id est, sodales eius lugere nec ieiunare, sed cum sponus fuerit ab eis ablatas per mortem, vel aliam, ita quod videre eum non possint, tunc lugebunt, & ieiunabunt, & sic pro tristitia est ieiunium, & patet maxime, quia vbi Matthæus dixit infra nono, non possunt filij sponsi lugere, dicitur Mar. 2. non possunt filij sponsi ieiunare, in quo innuitur, quod ieiunare, & lugere idem sunt, & ita etiam Luc. quinto, dicitur ieiunare pro lugere: ista ergo duo accipiebantur tanquam contraria, scilicet, habere diem festum, & ieiunare, sicut ridere, & lugere, & ita Esdras iussit populo, quod in die festo non lugerent, sed comederent, & biberent, & mitterent partes pauperibus, & tamen lugebant illi pro peccatis suis, ut patet primo Esdræ decimo: sic etiam Christus hic dicit, tu autem cum ieiunas vnge caput tuum oleo, & faciem tuam laua, & hoc dixit, quia ista pertinebant ad festiuitatem, & in festiuitate nemo ieiunabat, & sic posset quilibet ostendere se non ieiunare, sic dicit Hieronymus super Matth. scilicet, loquitur iuxta ritum prouincie Palestine vbi diebus festis solent vngere capita. precipit ergo vt quando ieiunamus letos, & festiuos nos esse monstremus. Ex hoc apparet, quod ieiunium est antiquissimum cum fuerit introductum ad luctum mortuorum, & etiam ad ostendendum tristitiam pro malis, quæ homo patitur, vel ei acciderunt, lugere tamen mortuos, & tristitiam ostendere pro malis, quæ patimur a principio seculi est: ideo ex tunc est ieiunium.

Aliud motiuum ieiunij est propter Deum, & hoc potest esse tripliciter. Vno modo in quantum est actus patrie. Alio modo in quantum est ad impetrandum. Tertio in quantum est ad satisfaciendum.

Primo modo est proprie actus patrie: nam Deo in quantum est Dominus noster, & creator, & gubernator, tenemur exhibere honorem quandam: etiam si nihil ab eo expectaremus recipere, & hoc modo laudamus ipsum orando: sic etiam propter ipsum ieiunare possumus, in quantum per hoc quandam honorem exhibemus ei, & possumus per hoc expectare ab ipso retributionem, sicut pro omnibus bonis operibus, & hoc modo loquitur Christus, scilicet, tu autem cum ieiunas & c. & pater tuus, qui vider in abscondito reddet tibi.

Secundo modo fit ieiunium ad impetrandum aliquid a Deo, ut si aliqui sunt in tribulationibus, & petunt a Deo liberari ieiunant, ut hoc obtineant, sic patet de rege Iosaphat, qui putans se non posse resistere hostibus ieiunauit cum toto populo. secundo Paralip. vigesimo: sic etiam Iudæi quando Holophernes voluit vastare totam terram eorum per omnia loca ieiunabant. Iudith quarto, & texto. & sic Niniuia quando petierunt, ne subuerteretur Ninive, longè tertio, & tunc est ieiunium per modum orationis, quia sicut est oratio ad impetrandum, ita etiam ieiunium, & quando ambo fuerint simul melius est sic dicitur Tobie 12. bona est oratio cum ieiunio: nam ad hoc, quod quis facilius impetret non sufficit orare solum, sed etiam ieiunare, ut ait Augustinus lib. questione. vere. restam. & habetur trigesimotertio questione quinta, capitu. Christiano, scilicet, temporibus ieiuniorum ab vxore abstinendum est, quia etiam a licitis abstinendum est, ut facilius impetrari possit quod postulat.

Tertio modo est ieiunium actus penitentie in quantum est recompensatio quædam penæ pro peccatis commissis, & isto modo ieiunium imponitur illis quibus iubetur penitentiam agere, & de hoc etiam sepe scriptura loquitur, & potest intelligi, quod habetur Num. trigesimo, scilicet, si per ieiunium, vel ceterarum rerum abstinentiam affligat animam suam: affligere tamen est punire se quod maxime pertinet ad recompensationem penarum debitarum pro peccatis. Ex his etiam patet, quod ieiunium etiam sit antiquissimum, quia cum Deus a principio seculi fuerit a multis hominibus cognitus, illi exhiberent ei cultum patrie, & orarent ad ipsum pro liberatione ab angustijs, & satisfacere vellent pro aliquibus peccatis, & pro his facerent ieiunium.

An in lege veteri fuerint aliqua ieiunia sub præcepto, & quare ibi fuerint cum in noua nullum sit sub præcepto. Et quid contritio ac satisfactio. Quæst. CXXXIII.

QVAERITUR an in lege veteri fuerint aliqua ieiunia sub præcepto, & quare ibi fuerint, cum in noua nullum sit sub præcepto.

Dicendum, quod apud Iudæos fuerunt ieiunia multa, sicut dixerunt discipuli Ioannis ad Christum quare nos, & Pharisei ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? infra nono, & Luc. quinto, quædam tamen istorum fuerunt introducta ex lege, alia vero ex voluntate Iudæorum de quibus dicitur sequenti questione, ex lege solum fuit introductum vnum ieiunium proprie loquendo, pro hoc tamen dicendum, quod ieiunium dicit subtrahonem cibi, & hoc ad macerandam carnem, large ergo quæcunque cibi subtractio, vel afflictio carnis in cibo,

in cibo potest vocari ieiunium, & hoc modo dies azymorum apud Iudæos vocabantur ieiunium, quia per septem dies non licebat eis manducare panem fermentatum, Exodi duodecimo, sed manducabant panes azymos, & illi inducunt quandam afflictionem carnis, quia nec sunt suaves gustui, nec viles stomacho, & maxime quando incipiunt durefcere: ideo vocantur afflictionis Deuteronom. decimosexto, septem diebus comedes absque fermento afflictionis panem, & ita poterat dies azymorum vocari dies ieiunij accipiendi large, & tamen non vocabantur, quia in his diebus non cogebantur Iudæi abstinere ab aliquo cibo nisi a pane fermentato, cetera autem comedere poterant, sicut solebant, & quoties vellent quotidie. ideo dies ieiunij proprie non erat apud Iudæos ex præcepto legis nisi vnicus, scilicet, dies propitiationis. Leui. decimosexto, & vigesimotertio: nam in hac die Deus iubebat Iudæis, quod affligerent animas suas, & quicumque non affligeret se periret de populo, & erat ista afflictio in abstinendo a cibo, & ab omnibus delectationibus.

Sed tunc dicitur quare in veteri testamento fuerunt imposita aliqua ieiunia, & non in nouo, cum potius debuissent poni in nouo, quia ieiunium est opus bonum, & tamen ad bonum perfectius mouentur homines per legem Christi, quam per legem Moyfi, quia lex Moyfi erat imperfecta, & data hominibus imperfectis, lex autem Christi perfecta est.

Dicendum, quod in veteri testamento erant multa figurata, quæ in nouo non fuerunt, quoniam omnia in figura Iudæis contingebant. prima Corint. decimo, & hoc, quia lex illa habebat quasi quandam vmbriam, vel imaginem leuitem bonorum futurorum, & ad hoc pertinet esse figuram ad Hebræ. decimo, vmbriam futurorum bonorum lex continet. ista autem figurata erant aliqua sensibilia exterioris facta, & sic talia debuerunt esse in lege Moyfi, & tale fuit hoc ieiunium. nam Deus voluit Iudæis ostendere, quod ipse remitteret omnia peccata ad se conuersis, & pro illis peccatis oportebat, quod homo faceret penitentiam, ad hoc autem iussit fieri confessionem omnium peccatorum super caput hirci. Leui. decimosexto, non quidem, quod peccata pronuntiare super caput hirci esset alicuius vtilitatis, sed vt per hoc ostenderetur, quod homo debet peccata sua Deo manifestare, licet illa sciat dolendo de illis, & proponendo satisfacere, & ad hoc iussum est Iudæis, quod affligerent se illa die ieiunando, per quod significatur contritio, & satisfactio. nam contritio est afflictio cordis, satisfactio autem est afflictio operis, siue in opere. vnde magis fuit ieiunium istud Iudæorum ad significandum quam ad aliquid efficiendum, quia non fiebat per illud ieiunium perfecta satisfactio pro omnibus peccatis, maxime, quia tunc Iudæi non confitebantur singulariter peccata sua quasi singuli pro peccatis suis satisfacere velent, sed solum peccata populi. fuit ergo hoc ieiunium ad significationem, in nouo autem testamento nihil ponitur ad significationem: ideo non oportuit poni tale ieiunium: nam etiam si ieiunium sit opus satisfactionis pertinens ad penitentiam, nõ oportuit, quod in nouo testamento poneretur sub præcepto, quia alij modi sunt satisfaciendi præter ieiunium, Christus tamen non posuit sub præcepto nisi ea, quæ erant simpliciter necessaria, nec tamen sequitur ex hoc, quod lex veteris testamenti esset perfectior tanquam iubens plura bona, quia non iussit fieri ieiunium istud tanquam pertinens ad perfectionem operis, sed principaliter ad significationem, nõ

F aliàs plura ieiunia imponisset: nam vnicum diem in toto anno ieiunare nihil esse videtur.

Quæ ieiunia erant non per legem apud Iudæos introducta. Et qui modus ieiunandi Iudæorum, Saracenorum, & Christianorum, & in quo concordant. Quest. CXXXIIII.

QVAERETVR de alijs ieiunijs, quæ apud Iudæos introducta fuerunt non per legem.

Etiam dicendum, quod ista erant duplicia. Quædam pertinebant specialiter ad aliquos homines. Alia vero ad totum populum. Erant namque inter Iudæos aliqui habentes vitam religiosiorem, & isti multa ieiunia faciebant, sic erat de Phariseis, qui reliquo populo sanctiores videri volebant: sic etiam erat de discipulis Ioannis Baptistæ: quos ipse erudiebat ad aliquem modum sanctitatis: nam etiam isti ieiunabant sepe infra nono, & Marci secundo, vbi discipuli Ioannis dixerunt Christo, quare nos, & Pharisei ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? & maxime competebar hoc discipulis Ioannis, quia Ioannes prædicabat penitentiam dicens penitentiam agite supra tertio: ad penitentiam autem pertinet seipsum affligere, quod fit per ieiunium: ideo ieiunia frequentabant discipuli Ioannis, & etiam Pharisei, quia Pharisei veniebant ad Ioannem, & baptizabantur ab eo, quibus Ioannes dicebat facite fructus dignos penitentiae supra tertio, & Luc. tertio: ipsi ergo ieiunarent tanquam in ieiunio consisteret totus fructus penitentiae: sic etiam fuerunt inter Iudæos alia secta, sicut Esenorum, & Saduceorum, qui habebant diuersos modos viuendi, & Eseni maxime ieiunijs vacabant, de quibus dictum est supra 3.

Alia erant ieiunia toti populo communia, quæ per modum statuti, vel legis ab omnibus Iudæis obseruabantur, & ista sunt de quibus dicitur Zachar. octauo. Ieiunium quarti: ieiunium quinti, ieiunium septimi, ieiunium decimi in gaudium, & dies festos vertetur domui Iuda, & Ierusalem. ista ieiunia, quæ fiebant in quatuor mensibus, scilicet, quarto, & quinto, septimo, & decimo non fuerunt a Deo præcepta, sed a populo introducta in memoriam alicuius tristitiæ, & malorum, quæ Iudæi tolerauerunt, & ad representandum annuerialiter illam tristitiam ieiunabant illis temporibus, quibus tolerauerant ista mala.

Ieiunium quarti mensis fiebat a Iudæis propter duo. Primo propter fractionem tabularum legis, quia in quarto mense Iudæorum, id est, in Iulio die septima, vel decima, vt ipsi putant, Moyses descendens de monte accepta lege, cum videret, quod populus colebat vitulum confregit tabulas ad radicem montis. Exodi trigesimosecundo, & Deuteronom. nono. Secundo propter captiuitatem Iudæorum, & captiuitatem vrbs Ierusalem: nam hoc tempore in mense Iulij muri ciuitatis per Caldæos rupti sunt.

Ieiunium quinti mensis fuit propter alia tria, licet causa institutionis eius a principio solum duplex fuit. Prima fuit, quia hoc mense redeuntibus exploratoribus de terra promissionis mutmurauit populus, & pro hoc iussit tunc manere in deserto quadraginta annis Numeri decimoquarto, cum aliis immediate intratum essent in terram promissam. Secunda fuit, quia in mense quinto, id est, Augusto Nabuchodonosor, & Caldæi ingressi Ierusalem succenderunt templum Domini, & subuerterunt illud. hoc etiam mense post multa tempora capta iterum Ierusalem

Ierusalem a Romanis sub Tito, & Vespasiano post Christi mortem euersum, & succensum est templum, & multa millia Iudæorum cæsa sunt, Iudæi tamen propter duo prima istorum instituerunt ieiunium istud, quia quando Deus per Zachariam dixit hoc, scilicet, ieiunium quarti & c. nondum acciderat euersio templi per Romanos: nunc tamen a Iudæis obseruatur istud ieiunium propter omnes istas causas.

Ieiunium septimi putant aliqui esse ieiunium diei propitiationis quod fiebat mense septimo die decima mensis Leui. decimosexto, & vigesimotertio, & tamen falsum est, quia Deus significabat, quod ista ieiunia mutaretur a Iudæis, quia dictum est ieiunium quarti & c. erit in gaudium, & dies festos, & tamen de ieiunio diei propitiationis non potest intelligi, quia illud erat ieiunium legis, & nunquam cessaturum erat quandiu lex duraret, Ieiunium autem quod fiebat ex voluntate Iudæorum in memoriam alicuius tristitiæ, si adueniret postea contraria lætitia poterat conuenienter mutari, & hoc innuitur cum dicitur, quod verteretur in gaudium, & dies festos: ideo dicendum, vt vult Hieronymus, quod fuit istud ieiunium mense septimo, quia tunc occisus est Godolias, qui relictus fuerat a Caldæis princeps terre Iudæorum, & propter mortem illius omnes Iudæi, qui relictus fuerant in terra, fugerunt in Aegyptum quarto Regum vigesimoquinto, & Ieremia quadagesimosecundo, & non reuersi sunt amplius in terram suam eodem cap. sed mansit terra Iudæorum sine habitatore per septuaginta annos quousque redierunt Iudæi, qui ducti fuerunt in Babylonem, & propter hoc Iudæi ieiunauerunt, quia ista fuit eis magna desolatio.

Ieiunium decimi mensis, qui coincidit cum Ianuario nostro factum fuit a Iudæis propter planctum quem Iudæi existentes in Babylone habuerunt, cognito quod templum Dei esset succensum, & ciuitas destructa: nam ante illam captiuitatem erant multi de Iudæis in Babylone, qui ante hoc per regem Nabuchodonosor translati fuerant sub rege Iochin rege Iuda, vt ostensum est late supra secundo cap. questione nonagesimaprima, & erant ibi Daniel, & Ezechiel Prophetæ, & cum succensio templi, & vrbs facta fuisset mense quinto, Iudæi in Babylone existentes cognouerunt hoc mense decimo, & tunc ieiunauerunt: ista igitur erant ieiunia communia Iudæorum, quæ per legem non fuerunt introducta, sed ex voluntate populi de his Hier. super Zachar. & pater 76. distin. cap. ieiunium, & hoc est quantum ad ieiunia Iudæorum.

Considerandum autem, quod ieiunia Iudæorum, siue introducta ex lege, siue per eorum voluntatem aliquo modo concordant cum nostris, sed non in toto: nam ipsi die ieiunij carnibus vescuntur, & tamē per totam diem nihil comedunt. Sic etiam alię gentes ieiunant, vt Saraceni, quorum ieiunium turpe est, Ecclesia autem a carnibus abstinere facit in ieiunio, semel tamen per diem cibum sumere concedit: omnes ergo gentes ieiunantes concordant in hoc, quod carnem macerant subtrahendo sibi cibum, & tamen in ceremonijs specialibus ieiunij non concordant: ideo quandoocunque de ieiunio loquimur, intelligitur ieiunium illud quod Ecclesia instituit, quia ipsa introduxit ceremonias rationabiles ieiunandi.

An violans ieiunium Ecclesia peccet semper mortaliter. Et quæ proprie appellantur præcepta positiua, & præcepta iuris naturalis. Et quod omnia præcepta legis Christi sunt naturalia. Quest. CXXXV.

QVAERETVR an violans ieiunium Ecclesie peccet semper mortaliter.

Dicendum, quod præceptū obligat, ita quod si non fiat penam habet, vt ait Augustinus. 14. quest. 1. cap. quisquis, & cap. quod præcipitur, & dicitur, quod habet penam. scilicet, peccati mortalis, vt solet exponi. Ecclesia autem sub præcepto instituit ieiunia: ideo videtur, quod transgressio eorum peccatum mortale sit. Dicendum tamen, quod præcepta Ecclesie sunt præcepta iuris positiui, sunt autem positiua illa, quæ antequam fiant non differunt, vel sic fieri, differunt autem postquam fuerint posita, vt dicitur 5. Ethic.

Præcepta autem iuris naturalis sunt de bono necessario, & de malo quod necesse est vitari: & ideo differunt sic vel sic esse: ideo contra præcepta iuris naturalis nemo potest agere in aliquo casu, quin peccet mortaliter. Et ita est de præceptis legis Christi, quia ipse nihil posuit quod esset pure positiuum, sed ea, quæ aliàs naturaliter obligabant: ideo quandoocunque fiat aliquid contra Christi legem, peccatum mortale est. Secus autem est de præceptis Ecclesie, quia illa sunt ius positiuum, & talia non dicunt bonum necessarium, sed illud per quod homo dirigitur ad bonum, & principalem vim obligandi habent ex institutione legislatoris, & intentione eius: nam ipse vult illa obligare in quantum dirigunt hominem ad id quod est simpliciter bonum. Cõtingit autem, quod in aliquo casu obseruatio eorum potius impediatur reuerentiam ad verum bonum, & tunc obseruare talia præcepta non est de intentione legislatoris, & ille, qui obseruaret, licet concordaret verbis legis, non cõcordaret intentioni legislatoris.

Ita autem est de ieiunijs, quia instituta sunt ab Ecclesia, vt hominem dirigant in bonum, sicut non dominantur in eo vitia carnis, & propter alias causas, si tamen in omni casu ieiunandum esset quando Ecclesia præcipit, acciderent inconuenientia, vt si quis esset languens, vel si alicui accideret subito aliqua fames, quod si non comederet videretur moriturus, & similia accidentia: nam in talibus non solum licitum est frangere ieiunium, sed etiam peccatum esset si quis subijceret se periculis, vt ieiunium non frangeret. Ideo dicendum est, quod non est necesse, quod omnes frangentes ieiunia Ecclesie peccet mortaliter, sed quicumque frangit illa ex contemptu peccat semper mortaliter. Quia putat, quod Ecclesia non obligat eum, id est, non potest obligare, vel non curat de illa obligatione, & quidquid fiet ex tali contemptu etiam si esset circa leuissimas ceremonias mortale peccatum erit. Etiam quia requiritur, quod quicumque frangere vult ieiunium habeat causam rationabilem ad hoc faciendum talem, quam si legislator vidisset dispensaret cum eo, vel non obligasset ad ieiunandum, & tunc poterit ieiunium frangere sine peccato mortali, & sic aliquando frangens ieiunium peccat mortaliter, vt si nullam causam habeat rationabilem, cum autem habeat causam aliquam nihil peccat, aliquando autem venialiter solum sicut differentiam cause pro qua ieiunium soluit. Aliqui autem ad pauca aduertentes dixerunt, quod non peccet mortaliter frangens ieiunium Ecclesie nisi agat ex contemptu, et si non sit aliqua causa frangendi. Est enim istud absurdum, quia tunc præcepta Ecclesie data de moribus nihil obligarent quod falsum est, quia et agens contra

contra legem humanam datam de moribus dirigendis, id est, non de modo ordinandi iudicia, & actiones formales, sed de vita hoīs dirigenda peccat mortaliter: ergo a fortiori agens contra legem Ecclesiæ datam de moribus: nam si solus contemptus causaret peccatum mortale lex Ecclesiæ perse nihil faceret, quia etiam ubi nulla lex posita est si quis contemnat ea, quæ in Ecclesia sunt, ut si contemnat quæcunque ceremoniam mortaliter peccat: sic enim Deus conueritur contra Sacerdotes, qui dicebant mensa Domini polluta est, id est, altare Dei Mala. r. debet ergo dici, quod agens contra quodcunque præceptum Ecclesiæ datum de moribus peccat mortaliter, non solum si ex contemptu agit, sed etiam si non habet iustam causam ad hoc agendum, & ita est in ieiunijs: ideo necesse est, quod frangens ieiunium habeat iustam causam ad hoc faciendum, alias peccabit mortaliter.

An aliquis possit peccare propter multum ieiunium.
Quæst. CXXXVI.

QUÆRO an possit aliquis peccare propter multum ieiunium.

Aliqui dicunt, quod non, quia ieiunare est actus religionis, & pertinet ad dilectionem Dei, quia ut ait Grego. in quadam Homil. probatio dilectionis est exhibitio operis, & tñ Deus non potest diligere ab homine supra modum, & quantumcunque diligatur est adhuc magis diligibilis cum sit bonus in infinitum: ergo quantumcunque quis ieiunet, vel alia opera bona faciat pro eo non potest excedere. Dicendum, quod aliqui ieiunare multum est peccatum, quia ieiunatur supra modum: sic enim beatus Bernardus confitetur se peccasse in hoc, quod corpus suum interdum nimis ieiunio, & vigilijs debilitauit. Pro quo sciendum, quod licet aliqua bona opera sint, non est bonum semper facere ea in quacunque quantitate: nam sicut Arist. primo Politicorum aliter iudicandum est de fine, & aliter de eis, quæ sunt ad finem: illud enim quod tanquam finis, quæritur absque mensura querendum est. In his autem, quæ sunt ad finem adhibenda est mensura sicut proportio rei ad finem, sicut medicus intendens sanitatem tanquam finem causat illam maiorem quam potest, potiones tamen, & medicinas quas ad cauendum sanitatem propinat non exhibet quanto maiores potest, sed in quantum credit conuenire sanitati introducendæ: sic autem est in vita, & salute spirituali, quia dilectio Dei est finis omnium operum nostrorum, & ideo quanto magis potuerimus dilectionem istam habere tanto melius est, nec est in ea excessus, quia propter se ipsam queritur, ieiunia autem vigiliæ peregrinatio, & alia corporalia exercitia, licet bona sint non queruntur propter se ipsa, sed pro dilectionem Dei, quia ipsa non sunt finis, sicut dicitur ad Rom. 14. quod non est regnum Dei esca, & potus, sed ista adhibentur tanquam necessaria ad finem. sed ad domanda vitia carnis, iuxta illud prima Corin. 9. castigo corpus meum, & in seruitutem illud redigo: ne cum alijs prædicauerim ipse reprobus efficiar: id est ista exercitia corporalia sunt adhibenda in quadam mensura rationis ita, ut concupiscentia reprimatur, & tamen natura non extinguatur. iuxta illud ad Ro. 12. exhibeatis corpora vestra hostiam uiuentem, & Deo placentem, & subditur ibi rationale sit obsequium vestrum. si quis ergo incaute per ieiunium aut vigilijs, vel similes labores debilitaret naturam ita, ut non sufficeret ad opera, ad quæ alias tenetur, ut prædicator ad prædicandum, doctor ad docendum, cantor ad canendum, & ita de ceteris, peccat, & ita si vir per multa ieiunia debilitaret se ita, ut non sufficeret

reddere debitum uxori, peccaret si hoc faceret sine eius licentia: tales dicuntur offerre holocaustum de rapina, ut dicit Hierony. & etiam irrationabiliter agunt si propter ieiunia multa debilitant se, ita ut non sufficiant ad alia opera meliora, quæ facere possent, nisi debilitati essent per ieiunia, licet ad illa opera alias non tenerentur, & in hoc non est dicendum, quod peccet, qui ita agit, quia non est peccatum nisi quando agimus contra id ad quod sumus obligati, si igitur non sumus obligati ad ista magna bona, licet possemus illa facere, & omittamus solum propter minora non est peccatum, est tamen irrationabiliter factum, quia potius eligenda erant meliora quam minus bona, & maxime cum in utrisque equalis labor apponendus est, vel forte maior labor in minoribus bonis, & de hoc dicit Hiero. quod rationalis homo dignitatem amittit, qui ieiunia charitati, vel vigilijs sensus integritati præfert, & de conse. distin. quinta, capitu. non mediocriter.

Ad primum dicendum, quod in diligendo Deum, id est, in ipsa dilectione, quæ est charitatis actus, quantumcunque sit vehemens, & intensa non potest esse excessus, sed semper erit melius, & tamē in operibus, quæ ordinantur ad charitatem, sicut in ieiunio, & vigilijs, & similibus secus est, quia interdum potest esse excessus ita, ut iam sint contra charitatem, ut dictum est: ideo oportet ista sub quadam mensura rationis fieri.

An in ieiunio statuto per Ecclesiam possit aliquis dispensare, & quis. Et quod dispensatio in legibus Ecclesiæ ad solos prælatos pertinet. cum necesse fuit præcepta positiua esse dispensabilia. Et quod præcepta Ecclesiæ sunt honoranda sicut præcepta Christi. Et in quo differat lex Christi a lege Moysi.

Quæst. CXXXVII.

QUÆRETUR an in ieiunio statuto per Ecclesiam potest esse dispensatio aliqua, ita ut interdum homo non teneatur ad ieiunandum, vel possit licite frangi ab aliquo sine alia dispensatione.

Dicunt quidam, quod non potest dispensari, quia omnes tenentur ad præcepta Ecclesiæ, sicut ad præcepta Christi, quia ipse dixit Luc. 10. qui vos audit me audit, & qui vos spernit me spernit, & loquitur Apostolis, qui erant prælati Ecclesiæ, contra præcepta tamen Christi nulli facere licet, nec in eis dispensare: ergo nec contra præcepta Ecclesiæ, inter quæ sunt præcepta de ieiunio: ergo non licet in ieiunijs dispensare.

Item, quod vtiliter statutum est, non potest nisi inutiliter relaxari, ieiunia tamen Ecclesiæ propter magnam utilitatem sunt statuta: ergo nocuum erit dispensari in illis, non potest fieri tamen dispensatio, ut fiant ea, quæ sunt in damnum Ecclesiæ, quia potestas est data solum prælati a Christo in constructionem, & non in destructionem secunda Corinthiorum decimo, & decimotertio: ergo non poterit dispensari in ieiunijs.

Item non potest inferior dispensare in præcepto superioris, ut ait Bern. lib. de præceptis, & dispensati. quilibet tamen singularis persona est inferior Ecclesiæ: ergo non potest aliquis dispensare in ieiunijs Ecclesiæ nisi caput Ecclesiæ, scilicet, Christus, vel habens locum capitis, scilicet, Papa, alij autem minoribus videretur, quod non licebit dispensare.

Dicendum, quod præcepta Ecclesiæ de ieiunijs, & omnia alia præcepta sunt iuris positiui, & per ea iubentur aliqua, quæ non sunt simpliciter, & determinate bona, sed solum in quantum ordinant ad id quod est simpliciter bonum, quale est illud quod per

ius

ius naturale fieri præcipitur, prohibentur etiam aliqua in præceptis Ecclesiæ non quæ sunt secundum se mala, sed quia sint occasio ad id quod est secundum se malum, potest tamen contingere, quod illud quod dirigit hominem ad simpliciter bonum, interdum non dirigit, sed magis impediatur, & illud per quod tollitur occasio ad malum, interdum non tollat occasionem, sed potius obseruatum causet maius malum, & in talibus recedere ab obseruatione iuris positiui non solum est licitum, sed etiam est necessarium, & propter hoc necesse fuit iura positiua esse dispensabilia quantum ad terrorem suum, quia interdum non concordant cum intentione conditoris ea, quæ intentio legislatoris fuit per leges facere ciues bonos, & ad virtutem deducere secundo Ethicorum: lex tamen habet vigorem a legislatore: ideo quando discordat ab intentione eius, scilicet, quia non dirigit in bonum, sed est occasio mali non est seruanda, quia hoc potius esset agere contra legem, sicut dicitur. ff. de. ll. l. contra legem, & lege, fraus & de regu. iur. lib. sexto in regula certum, scilicet, certum est eum in legem agere, qui verba legis amplexus contra legis iuratum voluntatem, id est, contra voluntatem legislatoris, qui est lex viuua. dispensatio ergo est in iure positiuo, ius autem naturale, quia prohibet solum ea, quæ simpliciter, & determinate mala sunt, & iubet solum ea, quæ sunt simpliciter de necessitate salutis non est dispensabile, quia non est possibile in iure naturali esse errorem aliquem assumendo illud, vniuersaliter, licet quædam determinationes aliquarum particularium iuris naturalis possint interdum effici iniuste, sicut reddere depositum, & seruare fidem promissam, sic patet quinto Ethicorum ubi dicitur iura naturalia esse immutabilia, sicut etiam res naturales sunt inuariabiles, ut ignis ardet hic, & in persis: aliquando tamen naturalia iura mutantur, sicut etiam res naturales mutantur, ut hominem habere dextram, & sinistram est naturale, & tamen contingit interdum ambidextros fieri, præcepta autem Ecclesiæ sunt de iure positiuo: ideo necesse est, quod sint aliquando dispensabilia: nam licet, ut communiter conueniant, & contineant iustum, tamen propter diuersitates, quæ contingunt circa singularia, non potest in omni casu applicari bene lex ad omnia.

Sicut est in medicina, quia etiam in omnibus patientibus eundem morbum non conuenit eadem medicina: propter varietatem, quæ in ipsis accidit, nullum ergo præceptum potest poni generaliter de particularibus, quod in aliquo casu non contingat effici iniustum. si obseruetur, & tamen legislator ponit legem vniuersaliter, quia ut communiter bonum est illud quod præcipitur, in casibus autem illis in quibus obseruare legem esset inconueniens, oportet eam omitti, & istud est dispensari in ea.

Ista tamen dispensatio non committitur cuilibet, & hoc propter duo. Primo, quia non iudicaret quilibet bene, an conueniens esset seruare legem, vel non in casu dato: ideo oportuit hoc solum relinquere arbitrio eorum, de quibus præsumitur, quod in hoc iudicando non errarent. Secundo, quia lex habet iurisdictionem quandam, & ideo effectum suum tolli, vel impediri ad tempus, aut distingi quando obseruari debet, non debuit pertinere ad quoslibet, sed solum ad habentes iurisdictionem, quia interpretari, vel diffinire iurisdictionem quædam est.

Et propter hoc dispensatio in legibus Ecclesiasticis ad solos prælatos pertinet. Primo, quia de ipsis præsumitur, quod non errabunt iudicando de lege,

an debeat in casu illo obseruari, vel non cum assumpti fuerint ad hoc, quod præfinit, & iudicent. Secundo, quia prælati iurisdictionem habent, non tamen ex hoc innuitur, quod quilibet prælatus possit dispensare in quacunque lege Ecclesiastica, sed solum, quod ad nullum pertinet dispensare in aliqua lege Ecclesiastica nisi ad prælatum.

De dispensatione autem circa ieiunia est nunc dubium per quem fiat, & si queratur de Papa non erit dubium quin possit in omnibus ieiunijs dispensare. De alijs autem prælatis est dicendum, quod aut ieiunia in quibus dispensare volunt, sunt generalia, & instituta per Ecclesiam conciliariter congregatam, vel per Papam, vel sunt ieiunia Synodaliter instituta in Episcopatu aliquo.

De secundis non est dubium quin Episcopus possit dispensare in ieiunijs constitutis specialiter in Episcopatu suo, siue per eum, siue per antecessores suos, quia tanta est potestas cuiuslibet Episcopi quanta omnium prædecessorum suorum.

Si autem sint ieiunia instituta per totam Ecclesiam videbatur quibusdam, quod non possent Episcopi dispensare, quia sunt minores.

Dicendum tamen, quod possunt, quia Ecclesia permittit cuiusque prælato dispensationem circa ista: ideo in quibuscunque ieiunijs potest dispensari cum quolibet per prælatum existente aliqua causa.

De ipso autem ieiunante, qui est persona priuata.

Dicendum est, quod non potest dispensare secum in ieiunio, tamen quia nemo dispensat proprie secum, quia omnes actus iurisdictionis exercentur ad alterum tamen etiam quia est persona priuata, & tamen dispensare requirit iurisdictionem, existente tamen aliqua causa propter quam non possit commode ieiunare, ut propter egritudinem, vel alias potest licite frangere ieiunium: etiam non requisita dispensatione prælati, & tamen non dicitur dispensare secum proprie, sed utitur permissione iuris, quia ius non vult eum obligare, immo in quibusdam casibus non potest eum obligare, ut si esset in necessitate famis, quia necessitas non subicitur alicui legi positiue: etiam quia non potest ius naturale tolli per positium, & tamen naturale est homini sustentare naturam quantumcunque indigeat: ideo si tempore ieiuniorum accideret nobis aliqua specialis indigentia cibi, non tenebimur lege positiua de ieiunijs.

Ad primum dicendum, quod præcepta Ecclesiæ honoranda sunt, sicut præcepta Christi, & sicut contemnere præceptum Christi est peccatum mortale, ita contemnere præceptum Ecclesiæ, præcepta tamen Christi ex parte materiæ sunt plus obligatoria quam præcepta Ecclesiæ, quia Christus solum præcepit ea, quæ sunt de iure naturali, non addens aliquas ceremonias nec præcepta particularia, id est, de rebus multum particularibus.

Ideo præcepta Christi habent duas condiciones quas habet ius naturale, scilicet, quod non sunt dispensabilia, & quod sunt æterna.

Vtrunque competit iuri naturali: nam in iure naturali nemo dispensat: etiam istudius nunquam reuocatur, ut aliud ius ei succedat, ita lex Christi non est dispensabilis: nam in quantum est vniuersalis, & solum præcipit ea, quæ sunt secundum se bona, & necessaria ad salutem non accidit aliquis casus particularis, in quo sit malum obseruari illam, & oporteat dispensari in ea.

Nam ista est necessitas dispensationis, scilicet, quia id quod vniuersaliter positum in aliquo, ut communiter bene conuenit, particulari casu non conuenit, & in

& in hoc differt lex Christi a positua lege Ecclesiæ, quia cum ista sit de particularibus interdum obseruari illa non conuenit, & ideo oportet dispensari in ea etiam ex alio fundamento, non est lex Christi nunc dispensabilis, quia eiusdem potestatis est legem condere, & dispensare in ea: ideo nemo potest dispensare in lege nisi ille, qui condidit, aut equalis sibi, vel ille cui lex potestatem commiserit, Christus tamen æqualem non habet nec commisit alicui potestatem dispensandi in lege sua: ideo indispensabilis est. etiam lex Christi est æterna, quia lex, quæ semel bene posita est non debet mutari nisi postea inueniatur continere aliquod malum, vel nociuum reipublicæ, & etiam non debet lex mutari quoadcunq; inueniatur continere iniustum aliquod nisi illud graue sit, vt dicitur secundo Polit. cap. 5. & propter hoc, quia lex, quæ aliquando bona est, interdum propter varietatem temporum efficitur iniusta, solent mutari leges per tempora, & non est inconuenienter factum extra de con. sangui. & affini. c. non debet. l. non debet reprehensibile iudicari, si secundum varietatem temporum statuta quoque varientur humana. & hoc modo necesse est leges particulares quantumcunque fuerint iustæ, quando posita sunt effici aliquando iniustæ, & mutatione dignas: nam sicut illæ leges, quæ sunt iustæ ad regendum hominem quando est puer, non sunt iustæ ad regendum eum quando est vir, ita & illæ leges particulares, quæ a principio sæculi essent vtilis, vel multo tempore ante hoc ad regendum aliquam ciuitatē, vel gentes erunt nunc iniustæ, & multæ earum superflua, quia multa negocia, vel modi viuendi erant tunc inter homines de quibus leges datæ erant, & nunc cessantibus illis modis viuendi omnino sunt leges superuacua, sic apparet in pluribus legibus trium librorum vltimorum. C. qui iam ad nihilum videtur proficere, & etiam in primo li. C. quia officia, & administrationes illæ de quibus dabantur iam non sunt: etiā quotidie multa negocia de nouo emergunt, quæ nouis legibus, & nouis remedijs indigent: ideo leges particulares etiam si per diuturnitatem temporis non efficerentur iniustæ necesse erat per seipsas deficere multis earum superfluis factis, & in hoc differt lex Christi a lege Moyfi, quia licet lex Moyfi non erat dispensabilis, quia erat lex Dei, fuit tamen mutabilis inquantum erat de ceremonijs, & de rebus multum particularibus, quæ licet fuerint vtilis genti Iudæorum, quæ habebat statum imperfectum, & quasi puerilem, iam nō erant vtilis, cum gentes ad perfectum modum viuendi venire deberent: ideo licet in lege Moyfi nunquam per aliquem dispensatum est, ipsa tamen per Deum mutata est. Lex autem Christi non solū est indispensabilis, sed et est vniuersalis, & est solum de bono simpliciter quod est necessarium ad salutem, nunquam ergo successione temporum potest effici ista lex inconueniens: ideo nunquam alia lex ei succedere poterit, sicut nec iuri naturali potest succedere alterum ius delecto eo. leges autem Ecclesiasticæ dispensabiles sunt, & eterne non sunt, quia datur de rebus multum particularibus, vt declaratum est: ideo licet essent equalis auctoritatis cū lege Christi, iustum esset in eis dispensari aliquando, in lege autem Christi nunquam.

Ad secundum dicendum, quod leges Ecclesiasticæ vtiliter statuta sunt, & tamen interdum per varietatem temporum efficiuntur inutiles totaliter, & tunc tollende sunt per Ecclesiam, quæ eas instituit, & istud non est dispensare, sed abrogare, sicut multi antiqui canones iam reuocati sunt, vt canones illi, qui taxabant penas certas pro singulis peccatis: nam iam Ecclesia reduxit omnia hæc ad arbitrium confessorum, de

peni. distin. 1. cap. mensura, & extra de peni. & remi. c. Deus, qui Ecclesiam. Interdum autem lex manet vtilis, & tamen accidit aliquis casus, in quo non est bonum seruare, & tunc non est lex abroganda, sed dispensandum in ea, scilicet, quantum ad illum casum solum.

Aliter potest dici, quod leges Ecclesiasticæ instituta sunt vtiliter quantum ad intentionem condentis, quia ille instituit solum in quantum per eas homines diriguntur ad per se bonum, & arcantur a malis, quæ diu autem manet istud, lex nunquam est dispensabilis, quia nihil aliud est dispensare nisi, quod daretur homini licentia faciendi malum, & istud malum est nec cadit sub dispensatione, & cum nocumento fieret, quia tamen accidit interdum obseruationem legis quantum ad literam militare contra intentionem legislatoris non debet tunc lex seruari, & non est inutile dispensari in ea, sed potius esset nocumentum si non dispensaretur.

Ad tertium dicendum, quod inferior non potest dispensare in statuto facto a superiore, nisi de hoc superior expresse disposuerit, & quia in legibus ieiuniorum permittitur dispensatio inferioribus, & etiam, quod ipse ieiunans imminente necessitate famis, & in similibus casibus possit propria auctoritate ieiunium frangere: ideo licebit dispensari in ieiunijs Ecclesiæ.

An viri iusti teneantur ad ieiunia Ecclesiæ. Et quod dupliciter intelligitur, quod lex non est posita iusto, sed peccatori. Quæst. CXXXVIIII.

QVAERETUR nunc, qui sunt, qui tenentur ad ieiunia Ecclesiæ, & primo de viris iustis, qui habent excellentiam vitæ an teneantur ad hæc ieiunia.

Dicunt quidam, quod non tenentur, quia dicitur prima Corint. quod vbi spiritus Domini ibi libertas, & illud, qui spiritus Dei aguntur non sunt sub lege, & prima ad Timot. primo. lex non est posita iusto, sed peccatori, sed vir sanctus est iustus, & spiritu Dei agitur: ergo non tenetur ad legem ieiuniorum.

Item infra nono dicitur, quod non possunt filij sponsi quandiu sponsus cum eis est, iugere, & Mar. secundo, & Luc. quinto, dicitur non possunt ieiunare, & tamen cum viris iustis Christus semper habitabat spiritualiter ad Ephe. 3. habitare Christum per fidem in cordibus vestris, & ille est sponsus Ecclesiæ ad Ephe. quinto: ergo non tenentur iusti ieiunare.

Item cum ieiunium sit satisfactionis opus, non debet imponi nisi ei, qui peccauit, aliqui tamen sunt, qui nunquam peccauerunt mortaliter: ergo non tenebuntur illi ieiunare.

Dicendum, quod iusti quantumcunque sint sancti etiam si nunquam peccauerint mortaliter immo et si ex priuilegio nunquam peccauerint venialiter adhuc tenentur ad ieiunia Ecclesiæ, & patet, quia Apostolus erat vir perfectissimus, ipse tamen ieiunabat, & alia corporalia exercitia faciebat. 1. Cor. 9. castigo corpus meum, & in seruitutem illud redigo, & inter cetera opera bona, quæ de ipso, & de alijs narrat ponit ieiunium. 2. Corin. 6. & 11. ideo quilibet quantumcunque iustus debet ieiunare. Etiam quia virtus hominis non subuertit ordinem Ecclesiæ, sed potius proficit, & adiuvat ad conseruandum illum, & tamen quandiu manet ordo, manet obedientia inferiorum ad precepta superiorum, quia hoc est eis debitum. Ergo iustitia hominis non absoluit ipsum a lege, sed solum a peccato, lex autem bona est, & mandatum sanctum

sanctum ad Ro. 7. ergo non absoluetur iustus a lege ieiuniorum, nec ab aliqua lege, nam si iustitia absolueret a debito ieiunandi, absolueret etiam a quacunque alia lege, quia eadem est obligatio vnus legis posituæ, & omnium, si tamen absolueretur ab omnibus legibus esset licitum ei malefacere: hoc tamen nemini licet, ideo iustus non absoluitur a lege ieiunandi.

Pro quo sciendum, quod præceptum positum a legislatore semper obligat, nisi quod observatio eius esset contra intentionem legislatoris, & tamen non impedit intentionem legislatoris iustos obligari ad legem, quia intentio eius est ciues bonos facere. 1. Ethicorum, quod autem bonus est per legem non efficietur malus, sed melior, quia saltem obediendo merebitur, ideo non excusatur iustus ab aliqua lege, & ita non absoluitur a lege ieiuniorum, nam etiam iustus ad multa possunt proficere ieiunia.

Ad primum dicendum, quod duplex est libertas, quædam est libertas spiritualis, quæ opponitur seruituti peccati, quia qui facit peccatum seruus est peccati. Ioan. 8. vnde quicumque est sine peccato est liber, & ista est causata a spiritu Dei, & de istis veris est, quod vbi est spiritus ibi est libertas. si spiritus Dei operatur in aliquo ille erit liber a peccato, ad Gala. 5. spiritu ambulante, & desideria carnis non perficietis: etiam qui spiritu Dei aguntur non sunt sub lege. scilicet sub lege peccati, bene tamen sunt sub lege iustitiæ.

Alia est libertas ab obligatione iuris, vel ab obedientia mandatorum, & ab ista nemo est liber, nisi qui non habet superiorem, sicut Deus, vel si non manet in hac vita, sicut angeli, & animæ beatorum, & demones, & generaliter omnes animæ solutæ a corporibus, quia lex est quoddam medium dirigens rationalem creaturam in finem suum, qui autem in fine est lege non regitur, demones tamen, & Angeli, & omnes animæ solutæ a corporibus sunt iam in termino suo, ideo legibus non subijciuntur, & sic quamquam aliquid agerent contra legem Dei non peccarent, quia iam non subijciuntur ei.

Cum autem dicitur, quod lex non est posita iusto, sed peccatori potest intelligi dupliciter. Vno modo quantum ad causam introducendi legem, scilicet, quia necessitas introducendi legem est iniquitas hominum, vt dicitur in proemio Dec. si autem essent omnes homines boni, & esset certum, quod nunquam vellet facere malum, non oportuisset, introduci aliquam legem, quia homines per seipsos bona facerent, & a malis cauerent, quia tamen multi mali sunt, oportuit legem pro eis introduci, lex ergo non est posita iusto, sed peccatori, non fuit posita propter iustitiam, sed propter peccatorem, & tamen postquam posita est, obligat tam iustum, quam peccatorem cum generaliter ponatur.

Aliter potest dici, quod lex non est posita iusto, scilicet lex prohibitiua, lex tamen præceptiua, ita ponitur iusto, sicut peccatori, ratio differentiæ est, quia in lege prohibitiua prohibetur id quod malum est, iustus autem non inclinatur ad faciendum malum cum iustus sit, ideo non est necessaria ei prohibitiua lex, lex autem præceptiua deducit hominem ad bonum, quod interdum non erat aliis necessarium, & tunc per legem efficitur necessarium, vnde ante hoc poterant esse iusti non facientes istud, nunc vero non possunt, nisi legem obseruent, ideo lex præceptiua posita est, tam iusto, quam peccatori, sed prohibitiua soli peccatori, quia peccator indiget illa, & iustus non, & tamen quantum ad obligationem, ita obligatur iustus ad legem prohibitiuam, sicut ad præceptiuam.

Ad secundum dicendum, quod duplex est ieiunium, scilicet ieiunium iustus, & exultationis, ieiunium iustus dicitur, quod homo facit cum a maritudine peccato-

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

rum præteritorum propter illorum recordationem, volens de illis satisfacere, vel ieiunium, quod exercetur in miseria, & angustia sæculi.

Ieiunium exultationis dicitur cum quis ex abundantia spiritualis iocunditatis a carnalibus delectationibus aliis licitis se subtrahit, quia gustato spiritu desipit omnis caro. Iustus autem semper Christus spon- sus ecclesiæ habitualiter adest, sed non est eis semper præsens actualiter, imo quæque est eis præsens actualiter non vt sponsus, sed vt iudex punire potes, & hoc quod cogitant peccata præterita, vel ea in quæ incidere possunt, nisi carnis desideria frænauerint, & tunc competit iusto ieiunium meroris.

Aliquod autem est præsens iusto, tanquam sponsus, & remunerator. scilicet quando eius delectatione perfruitur, & tunc ei competit ieiunium exultationis, & non meroris. etiam argumentum istud, quod procedit ex metaphora non est efficax, quia metaphora non debet extendi ad omnia, nam Christus dixerat de filiis sponsi. i. de amicis sponsi mundani, quod non conuenit eis ieiunare, quando secum sponsum habent, quia gaudium illorum est carnale, & ideo non debent abstinere a cibis, in quibus consistit magna pars corporalis delectationis. Sponsus autem spiritualis causat iocunditatem spirituales ad quam nihil pertinet comedere, id non est inconueniens, quod habentes secum spirituales sponsum ieiunent, quod autem Christus dixit hoc de discipulis transferendo ad eos istam metaphoram conueniebat aliquantulum, quia discipuli Christi erant a principio carnales, & noui in doctrina, ideo tanquam imperfecti, & nondum affluactis permittendæ erant aliquæ corporales delectationes, & hoc Christus significauit dicens, nemo mittit vinum nouum in vtres veteres, sed vinum nouum in vtres nouos, quasi dicat isti sunt adhuc noui, & ideo præcepta noua, vel modus viuendi nouus. i. nondum perfectus dicitur eis imponi, cum autem fuerint veteres puriora, & altiora præcepta eis conuenient.

Ad tertium dicendum, quod ieiunium non est solum satisfactorium pro peccatis præteritis, sed etiam est adiuuans ad euitandum futura, & præseruandum se ab eis, & ideo etiam iustus, qui nunquam peccauerunt competit ieiunium, tanquam medicina præseruans a morbo, nam & si quis possit esse sine peccato non potest tamen esse sine tentatione ad peccandum, & quia tentationibus locus tollitur per ieiunium debilitata carne proficit ieiunium etiam viris iustis, quia iustitia non aufert quin caro concupiscat aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem ad Gala. 5. vnde sicut nemo potest esse sine aliqua contradictione corporis, & spiritus, & ita nemo esse debet, qui interdum, ad ieiunia non teneatur: dato tamen quod aliquis ex priuilegio haberet, quod nunquam tentaretur a concupiscentia, sicut in virgine, teneretur tamen ad ieiunium, quia ista excellentia non absoluit eum a lege, quia sicut nemo quandiu viuit, quantumcunque sit perfectus definit esse pars ecclesiæ, & filius eius, ita nemo pro excellentiam vitæ absoluitur ab obedientia ecclesiæ, & sic tenebitur ad ieiunia imposita per eam.

An pueri, & adulescentes teneantur ad ieiunia ecclesiæ, & quod tempore incipiunt homines obligari ad ieiunium. Quæst. CXXXIX.

QVAERETUR an pueri teneantur ad ieiunia ecclesiæ. Quidam dicunt, quod sic, quia Joel 2. dicitur sanctificate ieiunium, & postea dicitur aggregate paruulos, & sugentes vbera, ergo paruuli tenentur ad ieiunia.

M Item

Item magis potest obedire præcepto cuiusque puer quæ bestia, & tamen ieiunium extenditur vsque ad bestias, vt dicitur Ion. 3. f. homines, & iumenta, & boues, & pecora non gustent quicquam, nec pascantur, & aquam non bibant, & hoc est ieiunare, ergo potius tenebantur pueri ad ieiunium, Item prouecti tenentur ad ieiunium, & tam de paruulis videtur, quod plus possint ieiunare, quam prouecti, quia habet plus de humido, & qui plus potest plus tenetur, ergo ad ieiunium tenebantur.

Dicendum, quod si loquamur de pueris paruulis, & infantibus, manifestum est, quod non tenentur ad ieiunium, quia isti non computantur inter illos ad quos lex extenditur, quia isti per se nihil agunt, sed aguntur, mouentur per imperium alterius, ideo ieiunare eis non competit, etiã quia si talibus pueris ieiunium iniungeretur, debilitaretur in eis valde virtus naturalis, & fieret magna lesio, quia paruuli indigent frequenti cibo eo, quod sine lesione non possunt simul totum accipere, quod eis sufficit ad totum diem propter naturam debilitatem, ideo debent sepe comedere. Etiam quia ieiunium, licet ad multa proficiat tamen præcipue ordinatur ad duo. scilicet ad tollendum peccata præterita per modum satisfactionis, & peccata futura euadendo illa per quandam macerationem carnis, in pueris autem nihil istorum est intelligendo de paruulis, quia illi peccatum nullum habent, cum sint infra tempus discretionis.

Secus autem de pueris grandiusculis, quia illis multa peccata competunt extra de delic. pue. cap. pueris etiam non est in pueris concupiscentia actualiter iam pugnans eos, licet sit habitualiter vt dicit August. scilicet ga habent fomitem, quia generaliter est in omnibus, id paruulis ex nulla parte videtur esse ieiunium vtile, & sic ecclesia non obligauit eos ad ieiunandum. Ista supradicta intelliguntur de pueris paruulis: manet tamẽ dubium de adultis, qui sunt iam vltra pueritiam in adolescentia vtrum teneantur. Causa autem dubitandi est, quia præcepta ecclesiæ dantur omnibus fidelibus, & non exprimentur magni, nec parui, & ideo oportet recurrere ad arbitrium prudentis viri, secundum conformitatem ad ius, qui sint qui tenentur ad ieiunium, & aliqui volunt, quod omnes illi qui per se computari possunt in populo ad ieiunium teneantur, computatur autem illi qui matrimonium contrahunt, quia per hoc, quod quis accipit uxorem incipit per se habere curam rei familiaris, & tales ad nomen, & numerum transeunt. i. habet quilibet per se nomen, & computatur, tanquam vno de populo, quod prius non fiebat, contrahere tamen matrimonium possunt homines in anno 14. & femina in duodecimo, quia eo tempore iudicantur puberes, ideo ex tunc tenebantur ad ieiunium.

Alia etiã causa est, quia ieiunium datur principaliter ad comprimendum vitia carnis, & tamen in eis, qui in anno quattodecimo & vltra sunt, iam insurgit concupiscentia, ideo indigent remedio ieiunii ad debilitandum eam.

Dicendum autem pro hoc, quod aut querimus de illis qui tenentur simpliciter ad omnia ieiunia ecclesiæ, vel de illis, qui tenentur ad aliquid ieiunandum, licet non ad omnia ieiunia.

De primis dicunt plurimi Iuristarum, & Theologorum, quod a vicesimo anno incipit obligatio ad obseruandum ieiunia integre, & inducunt ad hoc, quia illo tempore incipit homo numerari ad exercitum, & militiam corporalem Num. primo, vbi Deus a viginti annis, & supra totum populum numerari iussit, & dicitur ibi, quod isti erant, qui poterant ad bella procedere, ita ergo in spirituali militia ascribentur homi-

nes ab anno vicesimo. ieiunare autem pertinet ad spirituales militia, quia est nobis colluctatio contra carnem, & sanguinem.

Alij autem dicunt, quod teneantur homines ab anno vicesimo primo, quia ibi est status adolescentie, siue augmenti, ante hoc autem non debet homo debilitari ieiunijs, & multominus quanto fuerit ætas minor, quia pueri, & adolescentuli indigent multo cibo, quia cibis non exigitur in eis solum ad actum nutritiuum, sed etiam ad actum augmentatiuum, nam nutritio est ad restaurationem deperditi, & ideo fit per partes æquales ad plus scilicet. Vt tantum restauretur, quantum deperit per continuam resolutionem, residuum autem nutritionis exigitur in eis ad augmentationem, quia augmentum fit per maiores partes, quam fuerit facta deperditio, & sic ex residuo nutritionis fit augmentum, scilicet quoddam aliquid est, quod ad nutritionem non erat necessarium, & est necessarium ad augmentationem, qui autem sunt in ætate prouecti, scilicet vltra adolescentiam, iam non indigent augmentatione, quia non fit in eis, sed solum nutritio, quæ est restauratio per partes æquales, & ideo non est eis tantus cibis necessarius, sicut illis qui sunt in augmento, & ita existentibus in augmento cum sit multus cibis necessarius nocet ieiunium, quod non facit existentibus vltra augmentum: etiam ex alia parte, quia illi qui sunt in augmento non solum multo cibo indigent, sed etiam potentia eorum digestiua est debilis, (scilicet quia non possent vna vice tantum de cibo sumere, quantum eis sufficeret pro tota die, & sic oportet sepe comedere, ideo ieiunium est eis nocium, augmentatio autem secundum Arist. fit in tribus septennijs, vsque ad annum vicesimum primum, & hoc vt communiter, quia in quibusdam interdum acceleratur, & in alijs post vicesimum primum adhuc est augmentum, ideo vsque vicesimum primum annum regulariter non obligantur homines ad ieiunia ecclesiæ integre soluenda.

Si autem queratur an ad aliqua ieiunia isti teneantur dicendum, quod sic, quia ista duæ causæ, quæ excusant existentes in augmentatione, non sunt æqualiter in homine toto illo tempore.

Prima est, quia indiget multo cibo propter augmentationem, quæ fit per maiores partes, quæ fuerit deperditio, & tamen non est æqualis augmentatio in toto isto tempore, sed quanto quis peruenit magis ad finem augmentationis est minor augmentatio, nam vt dicit Arist. in primis quinque annis peruenit homo ad medietatem augmenti, ideo ex necessitate augmentationis repugnat magis ieiunium hominibus paruæ ætatis, quam iam procedentibus per adolescentiam.

Secunda causa erat debilitas potentie non potentis conuerrere in vna vice tantum de cibo, quantum sit necessarium tota die pro corpore: potentia tamen tanto est debilior in homine, quanto est minoris ætatis, quousque semel expleuerit augmentum, ideo non est eadem causa abstinendi a ieiunio toto tempore augmenti, ideo existentes in parua ætate, vt pote ad annum decimum, vel vndecimum non obligantur ad aliquid ieiunium ecclesiæ, quia natura patere magni nocuum ex duabus causis suprapositis: cõ autem procedunt, vt quia sunt in quintodecimo, vel decimo octauo anno incipit in eis natura roborari, ideo sunt iam sufficientes ad aliqua ieiunia. Quando tamen incipiat obligatio ieiunandi, scilicet in quo anno, non potest dari regula, sed ad arbitrium boni viri, quia quidam homines sunt, qui prius dispositi sunt ad ieiunandum, quam alij: etiam postquam inceperint ieiunare, non potest dari certa regula, nisi

nisi quod quanto quis fuerit proximior anno vicesimo primo tanto tenetur ad plura ieiunia, sed ad quanta tenetur quilibet non est regula certa, sed ad arbitrium boni viri dabitur, cuiuslibet tantum, vel tantum, postquam autem compleuerint annum vicesimum primum tenebantur integre ad omnia ieiunia ecclesiæ. Quod autem dicitur, quod in anno vicesimo incipiat homo ad omnia obligari, quia ab illo tempore computabantur bellatores, non est applicatio necessaria de comparatione belli corporalis ad spirituale, quia bellum spirituale, quod est tentationibus resistere non inchoat in homine, in anno vicesimo, sed multo ante, quia omnes passiones, scilicet tam ira, quam libido, quam cupiditas possidendarum rerum insurgunt in homine ante tempus istud, & ideo oportet ante hoc esse bellum spirituale: ieiunium autem ad bellum spirituale pertinet, quia adiuuat ad resistendum vitijs carnis, ideo debet incipere ante annum vicesimum, cum concupiscentia fortis ante tempus illud insurgat, quod autem in anno vicesimo ad omnia ieiunia ecclesiæ debeant teneri, non est tam naturaliter dictum, sicut quod teneri incipiant expleto vicesimo primo, quia ibi finitur augmentum cui ieiunium nocet.

Cum autem dicebatur, quod in anno quattodecimo homines possunt matrimonium contrahere, & transeunt ad nomen.

Dicendum, quod ecclesia voluit prouidere morbo concupiscentie, nam matrimonium non est iam datum principaliter in officium, sed ad prolem gignendam, sed in remedium, scilicet ad euitandum fornicationem, prima Cor. 7. & quia puer in quattodecimo, & puella in duodecimo, vt communiter sunt puberes, & tunc est in eis potestas ad opus carnis, quia incipit in puero, tunc generatio feminis, & in puella generatio menstruorum, concessit ecclesia, quod tunc matrimonium contrahere possint, vt auferatur occasio peccandi ex libidine, & tamẽ nec puer in quattodecimo, nec puella in duodecimo habent completam augmentationem, & ideo multum noceret eis si illo tempore ad omnia ieiunia ecclesiæ obligarentur, ideo obligantur ad aliqua pauca, & interdum ad nulla, sed postea incipiunt obligari, vt dictum est.

Ad primum dicendum, quod ibi non dicitur, quod pueri, & infantes debeant ieiunare, sed solum quod congregentur, & hoc est ad diuinam misericordiam implorandam, vt omnes simul concurrant ad orandum, vel clamandum ad dominum, & sic Deus facilius misereatur. Alio modo potest dici, quod etiam si tunc paruuli ieiunauerint, aliquid de cibo fuerit eis substractum, non fuit hoc ex obligatione præcepti, sed quia populus volebat Deo placere, fecerunt ex consilio prophete plusquam tenerentur.

Vel potest dici, quod tunc fuit specialis necessitas ieiunandi, vt Deus exaudiret populum, ideo illi qui non tenebantur alijs ad ieiunium tenerentur tunc.

Ad secundum dicendum, quod non probatur ex illo, quod pueri ieiunarent, quia licet dicitur homines, & iumenta non gustent quicquam, forte nomine hominum non intelliguntur ibi infantes, & paruuli quantum ad istum actum, quia iste actus est talis, qui non competit omnibus hominibus, sed solum eis qui sunt aliquantulum ætatis. Vel potest dici, quod ibi fuit specialis casus propter magnitudinem tribulationis, erat enim ciuitas subuertenda, ideo cum esset periculum omnibus, fuit omnibus conueniens se affligere.

Ad tertium dicendum, quod pueri non sunt magis apti ad ieiunandum quam prouecti, quia licet habeant plus de humido, illud tamen est minus in spissatum, & solidum, humidum, quod est in prouectis, ideo est facilius

Alph. Toft. in Matth. Pars III.

consumptibile, & sic indigent cibo pluries, quia alijs fieret in eis magnum nocuum.

An peregrini, & itinerrantes excusentur a ieiunio ecclesiæ. Et quod duplex est peregrinatio. Quæst. CXL.

Quæretur an a ieiunio excusentur aliqui propter iterationem, & peregrinationem.

Dicunt quidam, quod non, quia illud, quod non est necessarium debet dimitti, vt fiat id quod est necessarium quando non possunt ambo simul stare, & tamẽ peregrinari non est necessarium cum non sit sub præcepto, ieiunium autem ecclesiæ sub præcepto cadit, ergo dimittenda est peregrinatio propter ieiunium.

Dicendum, quod aut peregrinatio, & ieiunium se impediunt, aut non. scilicet quod peregrinans possit simul ieiunare, & peregrinari, si vtrunque potest simul, non absoluitur a ieiunio, si non potest vtrunque debet considerari qualis sit peregrinatio. scilicet necessaria, vel spontanea.

Necessaria est, vt quis cogatur ire in exilium, & debet certo tempore exire de certa terra, nam tunc siue ex culpa sua exulet, siue sine culpa, absoluitur a ieiunio, si non potest simul ieiunare, & peregrinari, & non obstat, quod iste ex culpa sua exulet, quia licet crimen fuit voluntarium, nunc exulare est necessarium, & non potest simul ire in exilium, & ieiunare, esset ergo in perplexitate si teneretur ad vtrunque cum non posset vtrunque simul facere. sic etiam si quis cogatur ire in exercitum pro defensione reipublicæ, vel a domino suo qui potest eum cogere ad eundem, nam si non potest ieiunare simul & in exercitum ire absoluitur a ieiunio. & ita est in omnibus necessitatibus simpliciter peregrinationum, vel operum in quibus non potest quis simul ieiunare, & illa opera facere. sic etiam si quis peregrinetur propter aliquam causam piam, sicut si qui intuitu ecclesiæ faciãt aliquod bellum tempore ieiuniorum mandante eius ecclesia, vel proficiantur ad bellum vltra marinum, sicut olim faciebant cruce signati, nam certum est, quod isti absoluti erant a ieiunio si peregrinabantur tempore ieiunii, & non poterant commode ieiunare peregrinando, quia tunc ecclesia, quæ iubet peregrinari vtrunque per hoc dispensare in ieiunijs.

Alia est peregrinatio spontanea, & dicendum quod si quis potest extra tempora ieiuniorum facere illa, & non facit, videtur in culpa, & ideo non est omnino absolutus a ieiunio, sed tales monendi sunt, vt ieiunia illa, quæ violauerunt propter voluntariam peregrinationem alio tempore agant, & insuper penitentiam agant pro peccato. scilicet quia contra ecclesiæ præceptum fecerunt. si autem inceperunt peregrinationem tali tempore, vt possint eam finire ante tempora ieiunii, & postea accidat, quod non possint, si sine culpa sua hoc accidit videntur a ieiunio absoluti, alijs autem non sunt omnino absoluti.

Sunt tamen quedam peregrinationes, quæ non possunt differri sine incommodo, & illæ excusant a ieiunio, vt quia forte peregrinandum est ad aliquam ecclesiam, vbi conceduntur indulgentie certo die, & ad perueniendum illuc illo die necesse est peregrinari aliquibus diebus ieiuniorum, nam etiam tunc si ista peregrinatio sit multum utilis, videntur isti absoluti a lege ieiuniorum.

Etiam sunt aliquæ peregrinationes multum longæ quas quocumque tempore homo faciat necesse est intercideri multos dies ieiuniorum tempore medio, & tunc si illa peregrinatio sit multum pia, & solum diuino intuitu, vt si quis veller visitare

M 2 sepul-

Fulchrum Domini, & filia videtur absolui a lege ieiunij, secus autem si quis peregrinaretur nō deuotionis causa, sed vtilitatis vt mercatores, & similes, quia tales non videntur absolui a lege ieiunij, nisi forte tales essent qui nihil aliās haberent vnde viverent, & ita viciū acquirerent. etiam dicit S. Tho. q̄ si peregrinatio sit alicui imposita in penitentia, quæ alio tempore posse expleri, & tamen timeretur aliquod periculum spirituale, vel corporale, si cito non expleatur, potest in talibus solui ieiunium, vnde vbicunque videtur eē maior necessitas peregrinandi, q̄ ieiunandi, aut valde maior pietas, videtur posse solui ieiunium propter peregrinationem.

Ad arg. dicendum, q̄ licet ieiunium sit de necessitate non excludit omnem peregrinationem, ita q̄ potius peregrinandum, quam ieiunandum sit, cū aliqua sint peregrinationes simpliciter necessarie, vt cū quis in exilium ire cogitur. si autem sit peregrinatio voluntaria, etiam non sequitur, q̄ ieiunium preponendum sit, quia licet regulariter præceptum debeat præponi consilio, quia in intentio dantis istud præceptum nō fuit excludere alias causas magis pias, potest omitti id quod est de præcepto, vt scilicet id quod est de consilio cum non videatur hic agi contra intentionem condantis legem, secus autem est de præceptis legis naturæ, quia illa iubent illud, quod est bonum simpliciter, & vetat illud, quod est malum simpliciter, & huic iuri non debet præponi aliquod consilium, quia ad istud ius sumus obligati in omni casu, non autem ad ius positium, quod in multis recipit dispensationem.

An cursores dominorum excusentur a ieiunio ecclesiæ.
Quæst. CXLII.

Sed quæretur quid de cursoribus dominorum & aliis quorum est istud officium velociter pertransire an a ieiunio absoluantur. Aliqui dicunt, q̄ non, quia isti agunt vtilitatis causa, & nō deuotionis, etiam est peregrinatio ista voluntaria, & nō sub præcepto. Dicendum q̄ peregrinatio cursorum est aliquo modo necessaria, quia officium istorum est necessarium, vel multum vtile reipublice, & sicut illa q̄ sunt necessaria ad salutem animæ nō impediuntur p̄ aliquod præceptum trinum, vel prohibitionem, ita et illa, quæ sunt necessaria, vel multum vtilia ad salutem corporis, & hōi sunt illa, quæ faciunt quasi necessarium ad bonam habitudinem reipublice, quia si talia tollerentur non possent hoīes conuenienter vivere, quod iniustum est, & ideo lex prohibens talem vtilitatem esset iniusta di. 4. c. erit aut. serit lex honesta iusta possibilis s̄m naturam, & s̄m consuetudinem patriæ, & loco ipsi conueniens. cum ergo officium cursorum sit reipublice valde vtile, & impediretur si tenerentur cursores ad oīa ieiunia ecclesiæ, ideo nō vñt teneri. Ideo dicendum, q̄ cursores aut possunt ieiunare, & peregrinari, & tunc tenentur ieiunare, si autem non possunt, i. non possunt commode non tenentur, sed est distinguendum, quia aut actualiter peregrinantur, aut non, si peregrinantur videntur excusari a ieiunio, si autem non peregrinantur actualiter, vel modicum quotidie peregrinantur, vt quia non est peregrinatio multum necessaria tenentur ieiunare, si tamen manentes in aliquo loco ieiunarent, & ex ieiunio debilitarentur, ita vt peregrinationem sequentem, quæ immediate facere tenentur, non possent conuenienter explere, videtur q̄ etiam tempore illo quo quiescent non teneantur ieiunare, sic dicit Guil. in glo. super Raymun. & Ioan. in sum. conf. lib. 1. Tim. 12.

An aliquis excusetur a ieiunio propter paupertatem.
Quæst. CXLII.

QUÆRETUR an propter paupertatem excusentur aliqui a ieiunio. Dicunt quidam, q̄ non, quia illud, quod est causa ieiunandi non excusat a ieiunio.

Dicendum, q̄ pauperes dupliciter accipiunt. Vno modo dicuntur pauperes illi, qui non habent sufficienter omnia, quæ eis ad vitam conueniunt, & sic illi q̄ possident aliquanta adhuc pauperes vocantur, si non habeant copiam omnium necessariorum ad vitam. Alij sunt pauperes, q̄ quasi nihil habent, nisi q̄ quotidie ostiatim mendicant, ista distinctio colligitur Deut. 15, vbi dicitur non deerunt pauperes in terra habitationis vestre, & iterū dicitur ibi omnino pauper, & mendicus non erit inter vos, & sic oportet, q̄ illi, qui vocantur primo pauperes non sint mendicantes, sed illi solum, qui non habent omnia necessaria ad vitam. De istis pauperibus dicendum, q̄ non excusantur a ieiunio, quia licet non habeant omnia ad sufficientiam, sicut diuites, habent tamen saltem rudes, & pauperes cibos quibus sustentari ieiunare possunt, si autem sunt mendicantes dicendum, q̄ aut possunt habere simul cibum pro vna vice, qui sufficiat eis pro tota die, vt si hora cene possint habere cibū sufficientem ad diem, & tunc tenentur ieiunare. si autem non possunt illa hora habere cibum sufficientem ad penitus famem extinguendam pro tota die non tenentur ad ieiunium, & sic accidit frequenter pauperibus mēdicantibus qui saepe ad horam prandij, vel cene non habent cibum sufficientem pro die tota, & tunc possunt pluries comedere.

Idem est de viatoribus si habeant interdum itinero intentionem ieiunandi, & perueniunt hora cene ad locum in quo non possunt habere cibum sufficientem pro tota die, vt pote, quia non inueniunt, nisi modicum de pane, vel similia, quæ ad cibum non sufficiunt, nam licebit eis pluries comedere etiam si peregrinatio ista sit omnino voluntaria, & nō causa deuotionis, sed solius vtilitatis.

Ad argu. dicendum, q̄ paupertas præstat occasionem ieiunandi, in quantum pauper non habet delicias & opulentiam in cibis qui irritent eum ad comedendum pluries, quam oportet propter delectationē, quæ tñ paupertas p̄ esse tanta, q̄ nō sit cibis sufficiens ad extinguendum famem, excusabit paupertas a ieiunio. istud etiam excusaret generaliter oēs, tam diuites, q̄ pauperes, tam peregrinantes, quam manentes, vt si interdum a casu in aliquo loco tpe ieiunii deficerent victualia ad horam cene, & non haberetur, nisi aliqd de cibo, quod non sufficeret ad famē extinguendā p̄ tota die, nā tunc liceret istis ea die pluries comedere.

An manualiter laborantes excusentur a ieiunio. Vbi quod homo non est deinctus facere omnia, quæ potest. Quid item vocatur lucrum necessarium, quid superfluum. Et in quo consistat virtutis status.
Quæst. CXLIII.

QUÆRETUR an illi, qui manualiter laborant excusentur propter hoc a ieiunio.

Aliqui dicūt, q̄ non, quia opera manualia ordinantur ad lucrum temporale: ieiunium autē proficit ad lucrum spirituale, sed spiritualia præponderant temporalibus, ergo non debet omitti ieiunium propter labores corporales. Dicendum, quod labores manuales, vt communiter ordinantur ad vite sustentationē, & ad hñdum in de aliqua lucra. Pro quo dicendum, q̄ sunt aliqui labores manuales leues cū quibus ieiunium stare

stare potest, & taliter operantes tenentur ieiunare, sicut qui pannos, vel cōna consuunt, & similia opera faciunt, in quibus est paruus motus, & corporis exercitatio: nam si aliqua excusatio laborantibus manualiter esse debet ad non ieiunandum hæc sola est, scilicet quia per laborem, & motum fit magna resolutio corporum, & si non restauratur deperditum oportet cito corpora perire, restauratio autem fit per nutrimentum, ideo oportet taliter laborantes sepe cibum sumere. Si autē sint labores aliqui cū paruo motu, & exercitio, fit in eis parua resolutio, & sic nō oportet excusare istos a ieiunio. Qui autē habēt fortes labores, aut possunt laborando ieiunare, aut non, si possunt tenere totum, quod pōt, quia nunquam ad hoc tenentur homo, nisi in necessitate magna, quia aliās si homo teneretur semper facere quantum posset, in breui deficeret, & ita est in labore corporali. Nam si quis locauerit operas suas per diem ad laborandū in vinea, vel in alio opere, tenetur fideliter laborare, quia aliās peccat mortaliter fraudans eum cuius mercedem accipit, & non potest licite retinere totam mercedem, quam accipit, non tamen tenetur propter hoc laborare ex totis viribus suis, vt faciat quidquid omnino pōt. nā si forte vna die fecerit homo totū, quod pōt sequenti die nihil facere poterit: debet ergo facere ad sobrietatem secundum consuetudinē terre in qua operat, & p̄ hoc et dominus, qui cogit operarios fortius, q̄ debent vrgēdo per increpationes, vel aliās peccat mortaliter, quia forte debilitabit eos pro sequentibus diebus, & sic iniustum facit, quia pro mercede vnius diei voluit extorquere ab eis labores multorum dierum, ideo si quis coegerit laborare operarios ultra modum, & ex hoc incurrierit debilitatem, vel aliquod damnum, tenetur eis ad omnia hæc. Idē autē est de illis, qui conducunt animalia ad opera, si cogūt ea ultra modum laborare itinero, vel aliās, quia tenentur dominis ad superfluos labores, & damna, quæ incurrerint illa animalia, & sic non oportet, q̄ hō faciat totum, quod pōt in quacumque re. idem et est circa spirituales labores: vnde si quis laborando corporaliter possit aliquando ieiunare faciendo totum, quod pōt cū magno tñ nocimento corporis, quia multū debilitaretur, & esset forte causa egritudinis, vel impotentie ad postea laborandum, non solū non tenentur laborare ieiunando, sed etiam peccaret mortaliter, sed teneretur alterum eorum dimittere, scilicet ieiunium, vel labores. Pro hoc autem distinguendum, q̄ aut isti, qui per labores lucrum acquirunt, p̄t sine isto lucro sustentare se, & familiam suam, aut nō si possunt tenentur potius cessare a laboribus, vt ieiunare possint, si autem non possunt, vt quia sunt multum pauperes, & indigent quotidiano lucro, aut p̄t parum laborando, & paruam mercedem habendo sustentari, aut non, vt quod quis non labore per totam diem, & sic possit ieiunare, & laborare, & tunc si cū ista parua mercede possint sustentare se, & familiā suam non excusantur a ieiunio, si autem nō possint sustentari sufficienter, nisi laborent tota die, & integras mercedes accipiant a ieiunio excusantur, & sic illi, qui intendunt per laborem consequi lucrum nō necessarium non excusantur a ieiunio.

In hoc tñ caute aduertendum est, quia nō vocatur lucrum necessarium illud solum, quod requiritur ad quondianam sustentationem, & lucrū superfluum, quod est ultra sustentationem quondianā, sed et lucrum necessarium illud, quod requiritur consideratus eomuniter necessitatibus humanis, quia homo nō indiget solo cibo, & potu, quæ quotidiana sunt, sed etiā vestimento, & domo, & aliis ad ministrandis ad vitam, vt

Alph. Toit. in Matth. Pars III.

quia interdum potest esse languens debet sibi prouidere, vt aliquid habeat vnde sustentari possit, quando languens fuerit.

His consideratis quidquid putatur superabundare dicitur lucrum nō necessarium: si tamen quis habeat ad quotidianum cibum non dicitur habere sustentationem, nisi etiam aliquid sibi superabundet, vnde possit vestes, & alia necessaria habere, & si habet filios & filias, vt habeat ad assignandum eis aliquid, vt matrimonium cōtrahere possint, quousque autē habeat quis omnia hæc dicitur habere nondum sustentationē, & iō p̄ laborem manuum fortem dicit excusari a ieiunio. in hoc tamen cauenda est superabundans prouidentia, scilicet vt quis iudicet plura esse sibi necessaria, quam sūt, quia si credatur auaritie nihil erit satis, sed moderate in his computandum est, vt dicatur quis habere necessaria, vel non habere: etiam circa labores moderate iudicandum est, quia non debet putare quis se excusatum a ieiunio propter quamcūque afflictionem, quam sentiat ieiunando, & laborando, quia etiam illi, qui non laborant si ieiunent affliguntur alicqualiter, & tamen non excusantur propter hoc a ieiunio, nec etiam nimis stricte agendū, scilicet vt sustineat homo quamcūque afflictionē, q̄ sustinere potest, vt laborando ieiunet, quia non tenetur ad hoc cum sequerentur ex hoc inconuenientia, scilicet, & debilitas, & egritudo, vt dictū est & in talibus lex nō obligat, quia intentio legislatoris est cōseruare homines, & inducere ad bonū statum virtutis, qui quidē cōsistit in cōseruatione vite, & valetudine sufficientis corporis ad illa opera, quæ quisque facere debet, nec in præcepto suo exigit ab homine, vt faciat totum, quod omnino potest, quia nō intendit ordinare statum hominis quantum ad vñū diē solū, vel quantum ad paucū tempus, sed quantum ad rotā vitæ, & tñ deuiaret lex ab intentione legislatoris si per eam iuberetur homini, quod faceret simul totum, quod posset, quia per hoc debilitaretur ad postea faciendum eadem opera. ideo non solū non tenentur quis ex lege hoc facere, sed etiam contra intentionē legis ageret, qui sic faceret: mediocriter ergo taxandum est de laboribus, scilicet in quibus potest homo ieiunare, & in quibus non. Interdum tamen operarij volentes ieiunare, & laborare simul, coguntur non ieiunare, quia multi sūt, qui nolunt conducere eos ad labores suos, nisi interposita condicione, quod nō ieiunent, & hoc quia minus laborant cum ieiunant, sed tunc dicendum, quod aut isti ieiunantes volunt ex labore suo tantam mercedem habere, sicut si non ieiunarent, cum tamen non equaliter laborent, & tunc non peccant illi, qui nolunt conducere illos, sed ipsi ieiunantes si vident manifeste, quod non possunt tantū laborare, sicut non ieiunando, id est non possunt tanto tempore laborare, vel laborando equali tempore non possunt equalem rem efficere, tenentur velle accipere minores mercedes, & tunc conducetes eos non possunt illos repellere propter ieiunium, si autem conducentes eos nullo modo volunt pro maiori, nec pro minori mercede conducere illos, nisi interposito pacto, quod non ieiunent, tunc peccant illi, qui tale pactum interponunt, mercenarij non tamen peccant si necesse sit eis locare operas suas, vt victum habeant vnde excusantur tunc a ieiunio. Quod autem dictum est de conducentibus operarios est verum, nisi opus ad quod conducunt eos sit magne festinationis; ita vt non possit commode differri ad aliud tempus, sed oportet in illo instantissime laborare, ad quod non sufficerent operarij ieiunantes: nam tunc non peccabit interponendo istam conditionem conducens operarios.

M 3 Ad

Ad arg. dicendum, quod lucra temporalia non sunt pponenda spiritalibus si sunt lucra voluntaria, secus autem si sunt necessaria, que magis vocantur sustentatio, quam lucrum, & potissime si sit sustentatio quotidiana. nam contra talia lucra nullum preceptum de spiritalibus lucris obligat cum procurare sustentationem corporis sit de iure naturali, contra quod nulla obligatio esse potest.

An famuli, qui seruiunt dominis ad mensam possint ieiuniorum diebus aliquid comedere antequam seruiant, & quod possint. Quest. CXLIII.

Sed queritur de seruitoribus dominorum, qui seruiunt eis ad mensam diebus ieiuniorum an possint licite comedere aliquid antequam seruiant, ut sustententur.

Dicendum, quod aut domini tali hora comedunt, quod tempus comedendi ipsi seruitoribus non differatur valde extra horam, ita ut possint sine graui labore expectare illud tempus, ut post dominos comedant, & si possint sine graui labore, ut quia non multum hora comedendi differatur, tenebuntur illam expectare nihil prius comedendo. Si autem in longum expectandum sit, ut quia cena dominorum extenditur in longum, vel quia post cenam oportet eos adhuc in aliquo ministrare, quod & tunc, quia valde confliguntur tanto tempore expectando poterunt modicum de cibo prius comedere ne deficiant seruiendo, & postea cenabunt, & per hoc non dicuntur frangere ieiunium, vel saltem non peccant frangendo, & dato, quod possent expectare usque post cenam dominorum, si ex hoc eis afflictio magna sequeretur non tenerentur expectare, quia nemo tenetur facere totum, quod potest, ut dictum est precedenti quaestione.

An diebus ieiuniorum cenante conuentu ad cenam legentes possint ante lectionem aliquid comedere. Quest. CXLV.

Quaeritur etiam quid de religiosis, qui diebus ieiuniorum cenante conuentu ad mensam legunt, an possint ante lectionem aliquid de cibo sumere.

Dicendum videtur idem, quod dictum est precedenti quaestione, de seruitoribus dominorum, si enim parum legendum est immediate cibum capere possunt, non licet eis aliquid de cibo sumere ante lectionem: si vero lectio in longum extendenda est, & diu expectandum, potest nocumentum incurrere lector si prius aliquid non comederet, & hoc tam propter temporis diuturnitatem, quia fit magna resolutio tum etiam propter lectionem, quia capiti exinanitum per ieiunium valde nocet clamare, si igitur non habeat contrarium consuetudo, licet istis aliquid de cibis sumere ante lectionem ne legendo deficiant. Hæc autem vera sunt de ieiunijs institutis communiter per ecclesiam: secus autem de ieiunijs, quæ incumbunt ipsis religiosis ex consuetudine ordinis sui, quia in illis omnia sunt secundum dispositionem prædictantis, & maxime fit hoc circa nouitios, & iuuenes in ordine, qui debent ieiunare, vel non ieiunare secundum arbitrium prædictantis, unde aliquando etiam si ipsi velint ieiunare statuta ieiunia ab ordine, si præfides qui in his potest dispensare, iubeat ne ieiunent tenentur non ieiunare, quia magis debent vitam suam spirituales, & temporalem ponere in manu prælati, quam in seipsis, cum prælatus magis scire possit quid eis expediat.

An mulieres prægnantes, & lactantes teneantur ieiunare. Quest. CXLVI.

Quaeritur de mulieribus prægnantibus, an teneantur ieiunare.

Dicendum, quod non est aliqua causa, quæ prægnantem excusare possit, nisi timor de periculo pro fetu, quia fetus in utero nutritur, unde prægnans non solum sibi cibum sumit, sed et fetui. si ergo timeatur periculum fetui, vel prægnanti ex ieiunio, non solum non tenetur prægnans ieiunare, sed et peccabit si ieiunat cum se constituat in manifesto periculo, & ut esse eadem ratione de prægnantibus, & de pueris, & infantibus, & adolescentibus qui sunt in augmentari, scilicet circa annu. vice simum primum, ut dictum est supra q. 139. quia in illis requiritur multus cibum, eo quod non solum est eis cibum ad nutritionem, sed ad augmentationem, etiam non possunt in vna vice tantum de cibo assumere, quantum eis sufficiat pro tota die.

Istæ duæ causæ sunt in prægnantibus. Prima, quia ipsæ indigent cibo pro seipsis, quod est ad nutritionem, & indigent cibo pro fetu, & istud est loco augmentationis, quia licet non augmententur ipse augmentatur fetus, maxime si ipsæ prægnantes sint adhuc infra terminum augmentationis, quia tunc ex triplici causa indigent saepius cibo. etiam prægnantibus non est securum accipere simul multum de cibo, scilicet totum necessarium ad diem, quia posset ex hoc periculum esse fetui. De mulieribus quæ nutriunt paruulos, siue sint filii sui, siue alieni, eadem ratio est, indigent enim cibo non solum ad nutritionem suam, sed etiam ad generationem lactis, & ideo est eadem causa in eis quæ in illis, qui habent augmentationem, nam si ieiunent minuetur lac, & erit periculum pueris qui lactantur, etiam ipsum lac alteraretur in seipso propter magnam resolutionem, quæ fit in ieiunante propter longam abstinentiam a cibo, & tamen ad hoc, quod lac sit bonum, & recens, & non alteretur in qualitatibus suis ad hoc, quod sit calidum, vel multum decoquatur, oportet fieri continuam generationem lactis ad quod necesse est cibum saepe sumi, ideo non expedit nutrientibus paruulos ieiunare, & non differat an proprii, vel alieni sint, quia necesse est, quod paruuli ab aliquibus mulieribus lactentur, & interdum est utilius ab aliis, quam a matribus lactari.

An senes teneantur ieiunare ieiunia ecclesie. Vbi dupliciter considerantur senes. Quest. CXLVII.

Quaeritur de senibus, an ad ieiunium teneantur.

Dicendum, quod illi tenentur ieiunare qui sine nocumento manifesto corporis ieiunare possunt.

Sunt autem quidam senes in parua senectute qui adhuc sunt bene dispositi in corpore, & isti obligantur ad ieiunium eadem ratione qua iuui.

Alii sunt in magna senectute, in qua naturaliter corpus incipit deficere in viribus, & isti non obligantur ieiunare, sed ad hoc non sunt anni determinati, quia potius consideratur in hoc corporis valetudo, quam annorum numerus, cum non accidat senectus omnibus hominibus eodem tempore, sed quibusdam prius aliis posterius secundum conditionem corporis, & pro varia accidentia, quia illi quæ multa mala in iuuentute sustinent, citius senescunt, ut ait Boetius de consol. lib. 1. Metro. 1. venit. n. properata malis inopina senectus, & dolor ætatem iustitiam inesse suam. Istis autem senibus quocumque tempore senescant ieiunium non incumbit

ex

ex necessitate, & est quasi eadē causa, quæ in pueris, nam sicut pueri propter continuam augmentationem indigent cibo frequenter, ita & senes, non enim senes indigent multo, sed frequenter cibo, & hoc propter continuum corporis defectum: magis enim resoluuntur, quam iuuenes, quia virtus eorum pauca est, & habent modicum de humido naturali, quia ætas senectutis est melancholica, & terrea, & ideo oportet resocillari eos continue per humidum nutritiuale, non possunt autem vna vice sumere totum cibum, qui est eis necessarius, quia virtus digestiua non posset illum regulare, & esset nocumentum naturæ. Nam conuerteretur in humiditates superfluas, & indigestas, quæ essent causa velocis corruptionis, nam etiam sumendo modicum de cibo, & frequenter, sunt in eis multæ accidentales humiditates indigestæ, quæ mortem accelerant, quæ a fortiori fierent si cogerenē senes totum cibum necessarium pro die vna vice sumere, ideo ad ieiunium non obligantur senes.

An infirmi, ac debiles teneantur ad ieiunium. Et quod debilitas ex duobus procedit. Quest. CXLVIII.

Quaeritur de infirmis, & debilibus, an teneantur ad ieiunium.

Dicendum, quod quidam sunt infirmi, i. egrī, quia patiuntur aliquem morbum accidentem ex corruptione, vel alteratione humorum, sicut fit in febricitantibus, & in omnibus similibus, & isti ad nihil tenentur, quia necessitas curandi corpus excusat eos, unde isti non tenentur ad regulam ieiuniorum, sed medicorum an comedere, vel abstinere debeant.

Alii sunt infirmi, i. debiles qui non patiuntur specialiter aliquam egritudinem, sed solum est in eis naturalis impotentia, sicut fit in senibus, & de istis idem quod de senibus similibus est. Quia si talis infirmitas, vel debilitas non proueniat specialiter ex aliqua egritudine, sed ex vniuersali defectu corporis, si quia oēs virtutes corporis debilitantur, sicut fit in senibus, iudicandum est istam debilitatem esse quandam senectutem, licet ante tempus adueniat.

Aliquando est debilitas procedens ex egritudine, sicut illi, qui sanati sunt de morbo, & tamen non dum redierunt in pristinum vigorem, & de istis dicendum, quod non tenentur ad ieiunium, quasi ex eadē causa qua senes, nam si semel sumerent totum cibum necessarium eis pro die, cum sit adhuc virtus eorum debilis non posset illum digerere, sed grauaretur, & relinquere aliquid humiditatis indigestæ generantes malos humores, qui essent causa facilis corruptionis, istales non solum non obligantur ieiunare, sed etiam peccant, si velint ieiunare.

An mulieres habentes viros propter eorum prohibitionem excusentur ieiunare. Et quod duobus modis accipitur ieiunium. Quest. CXLIX.

Quaeritur de mulieribus habentibus viros an propter virorum prohibitionem excusentur a ieiunio.

Dicendum, quod mulier est in potestate viri, & non potest ipsa facere aliquid, quod sit in præiudicium eius, & ideo si ieiunium præiudicaret viro, mulier non deberet ieiunare. Est duplex tamen ieiunium, quoddam voluntarium, & aliud necessarium.

Voluntarium est: quod ex voto, vel sine voto ex sola deuotione fit præter ecclesiæ præceptam. Er de hoc dicendum, quod mulier non potest ieiunare viro prohibente, nam si sit ieiunium ex voto, vir potest

Aph. T. ost. In Matth. Pars III.

infringere votum vxoris, si contradixerit cum primum venit ad nortiam eius, & hoc sine mulier votum emiserit, postquam est in potestate viri, siue antequam esset in potestate eius, dum tamen ille sciuerit, postquam venit mulier in potestatem suam, & immediate contradixerit. Num. 30. Si autem ieiunium sit ex deuotione, a fortiori prohibente viro tenetur illud vxor dimittere, quia maius vinculum est votum, quam sola deuotio: si potest ergo tolli votum tollitur a fortiori, id quod ex deuotione fit, & hoc maxime, quando ieiunium præiudicat redditioni debiti, vel nutritioni filiorum, vel efficitur mulier minus sufficiens ad tolerandum labores necessarios in dispositione rei familiaris. Et non solum vir potest prohibere vxorem a ieiunio, sed etiam vxor potest prohibere virum si ieiunium impediatur redditionem debiti, ut quia vir per ieiunium se macerat, ita ut non sit sufficiens ad redditionem debiti moderate, quia tunc mortaliter peccat, quia facit se impotentem ad faciendum illud, quod de iure tenetur: magis tamen vir potest prohibere feminam a ieiunio, quam econtrario, quia vir potest prohibere foeminam ex multis causis cum sit caput eius. 1. Cor. 11. & illa debeat viuere ad dispositionem viri, unde in omni ieiunio voluntario poterat ea prohibere. vxor autem non potest virum prohibere, nisi in ieiunio, quod impedit directe redditionem debiti, vel per accidens, quia in debito carnis sunt quæales. 1. Cor. 7.

Si autem sint ieiunia necessaria. Introducta ab ecclesia non potest vir regulariter feminam prohibere, quia magis est femina obligata Deo, quam viro: hoc verum est nisi femina haberet aliquid de impedimento supra positum, ut quia esset prægnans, vel puerum lactans, aut debilis, aut infra terminum augmentationis, quia in istis de iure erat absoluta a ieiunio etiam si vir non prohiberet, tunc enim si ipsa ex deuotione ieiunare velit, non obstantibus istis potest vir eam prohibere, & tenebitur non ieiunare viro prohibente, quia iuste illam prohibet, si autem non sit aliquid de istis impedimentis, & tamen vir scandalizetur, & irascatur vxori, quia ieiunare potest vxor petere dispensationem iuste ad non ieiunandum, & debet cum ea dispensari, quia ista est iusta causa dispensandi: multa namque ad evitandum scandalum permittuntur, quæ alias non permitterent. 30. di. c. vt constitueretur, & extra. de cler. excom. m. c. latores sic tenet Inno. & Ho. si tamen antequam mulier obtineret dispensationem, vir multum scandalizaretur si ieiunaret, posset ieiunium frangere, quia charitas ieiunio præponenda est, ut ait Hierony. & de cont. di. 5. non medocriter.

An propter aliquam istarum causarum ieiunium frangens teneatur petere dispensationem, vel possit agere propria auctoritate. Et quod multa causa iusta reperitur in ieiunio ad dispensandum. Quest. CL.

Quaeritur quæ quis ex aliqua causa ieiunium frangere vult propter aliquam causam de prædictis, vel de alijs similibus, an teneatur petere dispensationem, vel potest agere hoc propria auctoritate. Dicendum, quod aut ista causa tangendi ieiunium est aliquid subito accidens, & periculum, nisi succurrat immediate, aut non: si est tale non tenetur quis petere dispensationem, sed sua auctoritate agere, quia necessitas excludit oem legem extra de obseruat. ieu. c. consiliu, & non imponet aliqua prius pro hac fractione ieiunij: sic etiam si quis in necessitate famis existeret carnes comederet in quadragesima, non erat ei poenitentia imponenda eodem c. consiliu: si autem

M 4 non

non sit tale impedimentum, sed potest aliquandiu tollerari, vt debilitas, vel esse prægnantem, aut lactantē, & similia.

Aut ista causa est nota ipsi volenti ieiunium frangere, & ceteris inter quos conuersatur, aut non, si est nota, non oportet peti dispensationem, sed iure suo poterit ieiunium frangere, & maxime vbi consuetudo habet, q̄ non petatur licentia in istis. Si aut̄ nō sit causa nota omnibus, aut est nota ipsi volenti ieiunium frangere, aut non, si est nota, vt pote quia sentit in se aliquam egritudinem, vel debilitatem, quam alii nō vident, & tunc vt viderit scandalum eorum inter quos conuersatur, teneatur petere licentiam ab ep̄o si in prōp̄riū haberi p̄t. Si vero non p̄t sufficit, q̄ obtineat illam a proprio curato, quia ille in istis poterit, dicit tamen Ho, quōd non potest simplex sacerdos dispensare in ieiuniis ēt ex causa iusta, nisi imminet necessitas aliqua. Si quia non potest adiri ep̄iscopus sine periculo, vel non faciliter, hęc enim sufficiens causa est, vt dispenset simplex sacerdos.

Causas aut̄ iustas ad dispensandum in ieiunio dicit esse istas: infirmitatem, debilitatē, ciborū caritiā paupertatem, peregrinationem laborem fortem manuum, & nimiam protractionem in mensa, vt in sermone in tribus dominorum, sic ēt esse prægnantem, vel nutrientem, & alia de quibus supra diximus.

Si autem etiam ipsi volenti frangere ieiunium sit dubium an habeat iustam causam ad frangendum.

Dicendum, q̄ si exerceat laborem corporale, de quo dubitet an excuset eum a ieiunio, vel non, & ita de debilitate corporis in qua propter paruitatem potest dabitare pariens an excuset eum, vel non, & ita de similibus causis.

Quare ieiunia sunt instituta ab ecclesia certis anni temporibus, & non sunt relaxata, vt quilibet ieiunaret quandoconque vellet. Vbi quod ieiunium est propter nos ipsos, & propter nonnullas causas nostrum instituit.

Quæst. C L I.

QUÆRETUR nunc de temporibus ieiuniorum. Pro quo sciendum, q̄ sunt duplicia: voluntaria, & necessaria: de voluntariis dicendum, q̄ non habent temporis determinationem, sed q̄ quilibet voluerit, de necessariis qualia sunt ieiunia ecclesiæ dicendū, q̄ h̄nt determinatā t̄p̄a. Sed dicit aliquis, q̄ non sunt cōueniens designari t̄p̄a ieiunii, quia ieiunium est pars satisfactiois, sicut elemosyna, & t̄p̄a pro elemosyna non sunt aliqua t̄p̄ora determinata, ergo nec pro ieiunio.

Dicendum, q̄ pertinet ad legislatorem ordinare p̄ legem ea quæ competunt bonæ habitudini vitæ humanæ: ita est in spiritali regimine ecclesiæ, quia ea quæ pertinent ad bonam habitudinem spiritualem debent per legem diffiniri, vt magis conuenienter, & ordinate fieri possint, quia si relinquat cuiuslibet dispositio fortassis non beneficeret, fuit cōueniens assignari modum, & t̄p̄a rerum agendarum, & quia nō semper ieiunare debemus, nec possumus, & vnum tempus p̄t esse conuenientius, quam alterum ad ieiunandum, fuit conueniens, q̄ ecclesia institueret tempora ieiuniorum.

Ad arg. dicendum, q̄ non est simile de elemosyna, & ieiunio, quia elemosyna fit alteri, & propter alterum, i. p̄p̄ indigentiam, quam patitur ad releuandū eam, ideo indigentia accipientis elemosynā est mensura, & regula temporis. q̄ quicunq; occurrerit pauper existens in necessitate extrema, sit danda elemosyna ex necessitate, vel si non est in extrema necessi-

itate, est tamen in aliqua, tenemur dare elemosynam si habeamus superfluum, aliās est supererogationis, vt ostensum est supra q. 34.

Ieiunium aut̄ est p̄p̄ nos ipsos, i. p̄p̄ aliquas causas, q̄ in nobis sunt, vt ad comprimendum vitia carnis, & ieiunium pro eo tempore pro quo fit debilitat carnē, & relinquit eam debilitatā pro aliquā t̄p̄e, & quia concupiscentia carnis insurgit potius vno t̄p̄e, quam alio, fuit conueniens assignari tempus ad ieiunium. f. tempus illud in quo ieiunium esset nobis vtilius ad carnis vitia domanda.

Secunda causa fuit propter aliqua extrinseca, nam ecclesia instituit ieiunia quædam p̄p̄ representationē quorundam præteritorum, vt diem veneris p̄p̄ Christi mortem, & quartam feriam p̄p̄ eius venditionem, & ita de similibus: ad hoc ergo q̄ mittimus res illas, quas significamus oportuit certa tempora designari, sicut etiam fit quantum ad festiuitates, quæ sunt in veneratione sanctorum defunctorum, ideo illis diebus festa eorum celebramus, quibus de hac luce subtrahuntur.

Tertia causa est, quia si ecclesia non assignasset t̄p̄ora ieiuniorum nesciremus quantum, nec quando ieiunare deberemus, nam non semper obligamur ieiunare, quia non possumus, ideo si t̄p̄a non assignantur ab ecclesia, non erit causa quare magis teneamur hac die, quam illa ieiunare, & eadem ratione, nec ista, nec illa, oportuit ergo assignari aliqua t̄p̄ora, & ista fuit causa potissima. q̄ tamen assignarentur ieiunia tali tempore, vel tali potius, quam alio fuit propter alias causas, de quibus infra diceatur. Et ista etiam fuit causa de assignatione temporis ad orandum, nam tenetur quilibet hō orare non tamen semper, quia nemo potest, ideo oportuit assignari t̄p̄ora aliqua, & ista sunt dies festi, nam in festiuitatibus tenentur fideles orare aliquid, q̄ propter hoc inducta sunt vacatio a laboribus, vt orationi intendere possint, debuit ergo assignari tempus pro ieiuniis, licet non assignetur pro elemosyna.

Sed dicit aliquis, q̄ poterat ecclesia instituere certum numerum dierum ieiunii, vt pote quinquaginta, vel sexaginta dies, quolibet anno, quos quilibet fidelis teneretur ieiunare quandoconque vellet.

Dicendum, q̄ hoc non conueniebat p̄p̄ multa: primo, quia vnus ieiunaret vno tempore, & alius altero, & fieret magna diuersitas, hoc autem non conuenit, quia sicut vnus est qui colitur, ita modus colendi exterior saltem in necessarijs debet esse idem, quia diuersitas in cultu generaret scandalum, & videretur esse, quædā inordinatio, & propter hoc ecclesia iussit aliquando, q̄ omnes predicantes euangelium haberent vnu habitū, sicut vnu euangelii prædicabant, ne scandalum oriretur apud eos, quibus predicabant extra de vi. & ho. cleri. c. Deus qui ecclesiam.

Secundo, quia quidam ieiunarent vtiliter, f. tempore quo eis ieiunium prodesset ad reprimendā concupiscentiam. Alij autem inutiliter, f. tempore quo modicum prodesset: pertinet t̄n̄ ad legem ordinare actus humanos, vt fiant eo modo quo magis prodesse p̄t facientibus, ideo non debuit sic statui. Tertia, quia nō seruaretur significatio aliqua in ieiuniis cum significatio eis accidat ex tempore in quo sunt, vt supra dictum est, & tamen conueniens fuit seruari significationem aliquam in ieiunio, quia per hoc fideles sciunt causam ieiunii deuotius ieiunant, & habent maius incentiuum ad ieiunandum, quod non fieret si t̄p̄us ieiunandi non esset determinatum.

Quarta fuit ad tollendum fraudes, & mendacia, quia si non essent determinata tempora ad ieiunium non ieiunaret vnus quando alius, & quilibet posset dicere iam

iam ego expleui ieiunium meum, & esset locus mentendi, quia nesciretur de aliquo an ieiunasset toto tempore, vel non, nunc vero cum ieiunia sint assignata pro certis temporibus, omnes fideles tenentur illis diebus ieiunare, & si quis non ieiunauerit iam apparet de eo, quōd non obseruat legem ecclesiæ: conueniens, ergo fuit sic statui.

Quinta fuit ad tollendum perturbationem politiam, & ista etiam fuit causa multum vrgens: nam t̄p̄ore ieiunii fideles abstinent a carnibus, & vtuntur solis piscibus, & secundum hęc politia per generale ieiunium regulatur bene, quia idem tempus est omnibus ieiunandi, & tunc toti communitati prouidetur de piscibus. E contrario autem tempore quo non ieiunatur, si autem non esset ieiunium tempore determinato esset perturbatio in prouisione victualium reipublicæ, quia nesciretur, quando prouidendū erat de piscibus, & quando de carnibus, & ista confusio destrueret rempublicam, ideo fuit necesse assignari tempora certa, in quibus omnes ieiunarent.

Quæ sunt tempora ieiuniorum statuta ad ieiunandum, & quare fideles ieiunant quadragesimam, & quis eam instituit. Et quare etiam Hebræi ieiunant quadragesimam.

Quæst. C L I I.

QUÆRETUR quæ sunt tempora ieiuniorum statuta ad ieiunandum.

Dicendum, quōd quædam tempora fuerunt statuta ad ieiunandum, & tamen non ieiunantur ab omnibus, alia autem fuerunt statuta, & etiā ab omnibus ieiunantur. De primis autem est aduentus domini, & sabbatum: nam aduentus apud quosdam ieiunatur extra de obserua. ieu. c. consilium. In sabbato etiam a quibusdam abstinetur. eodem c. & di. 2. ca. illa, & de conse. di. 3. cap. sabbato.

De secundis dicendum, quōd ieiunia, quæ obseruantur a tota ecclesia sunt ista, scilicet quadragesima di. 4. c. quadragesima, & de conse. di. 3. c. sacerdotibus. Ieiunium quatuor temporū 76. di. c. ieiunium, & c. constitutum. Vigilia natiuitatis Domini, & omnium Sanctorum, & omnium Apostolorum præter tres. Et beati Laurentij extra de obserua. ieu. c. ex parte, & c. consilium. etiam in omnibus sextris. ferijs. e. ti. c. explicari, ista sunt ieiunia, quæ a tota ecclesia obseruantur. Possunt deinde prouinciæ, & Episcopatus constituere ieiunia, & tenebunt illa ieiunia in ipsis prouincijs.

Circa ista ieiunia generalia totius ecclesiæ est nunc dubium, & quia maximum omnium ieiuniorum est quadragesima, de illa primo dicetur, scilicet an debuit institui, vt ieiunaretur, & an isto tempore quo instituta est, vel alio tempore. Aliqui dicunt, quōd non debuit quadragesima ieiunari, quia sicut legislator noui testamenti, scilicet Christus quadragesimam ieiunauit supra 4. & Lucæ 4. ita, & Moyses legislator veteris testamenti ieiunauit quadragesimam Exo. 34. & Deutero. 9. & tamen licet ipse ieiunauit non ieiunauerunt Iudei quibus lex data est, ergo nec Christiani debuerunt ieiunare quadragesimam licet Christus eam ieiunauerit.

Dicendum, quōd quadragesima a fidelibus ieiunanda est, & ab omnibus integre debet ieiunari. Et putant aliqui hoc fuisse, quia Christus illam ieiunauit. Sed dicendum, quōd ex hoc non obligamur ad ieiunandum illam, quia licet Christus ieiunauerit quadragesimam, non præcepit illam ieiunari, & tamen ad hoc, quōd teneremur, necesse erat, quōd nobis præciperetur, ita quod vel de iure naturali esset inatum, vel illud Christus expresse præciperet, sed neutrum horum fuit, ideo non obligamur ex hac parte.

Item si propter hoc, quōd Christus ieiunauit quadragesimam teneremur nos ieiunare, teneremur ieiunare eo modo quo ille, scilicet nihil comedendo, quōd falsum est, quia nemo hoc potest, & consequenter, nec ad illud obligari potest, ideo non obligamur propter Christi ieiunium.

Dicendum igitur, quōd quadragesimam ieiunare obligamur, quia ecclesia instituit illam ieiunandam de conse. di. 3. ca. sacerdotibus. Dicitur autem, q̄ quadragesimam primus omnium instituit ieiunari beatus Petrus, qui etiam instituit aduentum domini, vt dicunt doc. in allega. c. sacerdotibus, sed aduentus domini postea non fuit ab omnibus receptus, quadragesima autem recepta est, & in consilijs generalibus, & etiam a summis pontificibus ieiunium istud confirmatum est de conse. di. 5. c. quadragesima, & de conse. di. 3. c. non licet, & c. non oportet, & extra de obserua. ieu. c. consilium.

Motiuum autem ecclesiæ ad statuendum hoc ieiunium fuit multiplex. Primum, vt imitaretur Christum qui hoc ieiunium egit, sic dicit Grego. quōd saluator hoc ieiunium consecrauit de conse. di. 5. c. quadragesima, iustum est enim nos imitari Christum in moralibus eo modo quo possumus, ieiunare autem morale est cum proficiat homini ad multa: Christus autē ieiunauit, ideo sicut ipse ieiunauit decens est nos ieiunare: ipse autem quadragesima diebus sine cibo ieiunauit, quod nos facere non possumus, ideo conuenit nobis quadragesima dies quotidie aliud comedendo ieiunare, sicut Apostolus dicit quotidie cluare, & quotidie prandere.

Secunda causa ponitur a Gregorio propter decimas temporis, quia sicut rerum nostrarum Deo decimas damus, ita & iustum est dare decimas temporis, quod facinus quadragesimam ieiunandum: nam in tota quadragesima, scilicet a prima dominica vtique ad festum pasche sunt hebdomadæ sex, quæ continent dies quadraginta duos, a quibus subtrahuntur dies dominicis, qui ad ieiunium non pertinent, manent dies triginta sex, qui sunt, quasi decima totius anni, quia annus 365. dies continet quorum decima sunt 36. dies, & dimidijs, sed dimidium diem inuenire nō possumus, istis autem triginta sex diebus adiunguntur quatuor dies, vt compleatur numerus 40. dierum, vt sicut Christus ieiunauit quadragesima diebus, ita & nos, & ad hoc adduntur quatuor dies de præcedenti hebdomada, & sic incipit ieiunium in quarta feria, quæ caput ieiunii appellatur sic dicit Grego. de conse. di. 6. c. quadragesima.

Tertia causa fuit, quam ponit Aug. & est mystica, scilicet quadragesima diebus ieiunamus, vt per hęc satisfaciamus de omnibus peccatis committis contra decalogum præceptorum, & contra quatuor euangelia, id est contra nouum, & veteris testamentum, quæ per decalogum, & quatuor euangelia designantur, vel vt satisfaciamus de omnibus, quæ contra Dei præcepta per inclinationem prauam corporis peccauimus: nam omnia præcepta Dei per decalogum intelliguntur, corpus autem nostrum per quatuor, quia ex quatuor humoribus constat, ex quorum compositione sequuntur in nobis passionibus per quatuor motum in lege Dei prædicantur: de istis causis magis dictū est supra 4. cap. q. 18.

Ad arg. dicendum, quōd quadragesima ieiunatur a nobis propter causas iam dictas. Et cum dicitur de Moyse dicendum, quod non fuit simile de Moyse veteris testamenti, & de Christo in nouo, quia Moyses fuit, tanquam seruus in domo aliena, licet esset seruus fidelis: Christus autem erat, tanquam filius, & dominus in domo propria ad Hebræ. 4. ideo non oportuit,

oportuit, quod lex vetus deduceretur ad conformitatem Moysi, scilicet, quod Iudæi facerent talia qualia Moyses, sed lex noua debuit conformari Christo, vt omnes, qui in ea essent imitarentur Christum: minister enim non intendit deducere aspectum eorum quibus ministrat in seipsum, sed in dominum cuius minister est, quia etiam intentio Angelorum, qui non sunt domini, sed serui Dei, & ministri, Psalmo 130. & ad Hebræo. 1. & conferui nostri Apocali. 19. non est, vt homines reducant in seiplos quasi, vt eos respiciat, sed vt reducant eos in Deum, vt ait Dionysius.

Aliter potest dici, quod Iudæi non ieiunauerunt quadragesimam, quia Moyses legislator eorum ieiunauit eam, non quidem intentione incitandi eos ad ieiunium: Christus autem ieiunauit, vt nos ieiunaremus, ideo fuit iustum, quod nos imitaremur Christum ieiunando quadragesimam, & quod Iudæi non imitarentur Moysen ieiunando illam. Primum patet, quia Moyses non ieiunauit ex intentione, sed quasi coactus est ieiunare, quia manebat in consortio sermonis domini, & non erat ei locus sumendi cibum, nec potum, nec etiam erant ei necessaria, & hoc ieiunium bis fecit, quia bis cum Deo mansit in monte, vt acciperet tabulas legis, scilicet quadraginta diebus primis tabulis, & quadraginta pro secundis, & utroque tempore ieiunauit Exo. 34. & Deuter. 9. non ergo erat hoc ieiunium ad instructionem populi, sed vt Moyses colloqueretur cum domino eleuatus iam ad modum supernaturalem, scilicet, vt nec cibis, nec potibus indigeret.

De secundo patet, quia Christus licet propter multas causas alias ieiunauerit, vt ostensum est supra 4. c. 10. vna tamen de eis fuit, vt nobis ieiunandi doctrinam traderet, vt ibi dictum est: debuimus ergo imitari Deum.

Aliter potest dici, quod Iudæi non debuerunt imitari Moysen in ieiunio 40. dierum, quia ipse ieiunauit, sed non instituit ieiunari per alios, nec ab aliquo postea constitutum est: Christus autem ieiunauit quadragesimam, ideo nos eam ieiunamus, & ista est causa necessitatis, duæ autem præcedentes fuerunt causæ motiue.

An tempore quo nunc ieiunamus fuit conueniens quadragesimam ieiunari. Et vnde proueniat vitium carnis. Quæst. CLIII.

QUÆRITUR, an tempore quo nunc ieiunatur fuit conueniens quadragesimam ieiunari.

Aliqui dicunt, quod non: quia ieiunamus quadragesimam, eo quod Christus illam ieiunauit, ipse tamen ieiunium incepit immediate post baptismum, vt colligitur supra 3. & 4. simul sumptis, & Lucæ 3. & 4. c. baptismus autem Christi fuit die Epiphaniæ, vt ostensum est supra 3. & 4. cap. & sic incepit Christus post Epiphaniam ieiunare, ergo ibi nos deberemus incipere.

Dicendum, quod licet nos moti fuerimus ad ieiunandum quadragesimam, quia Christus ieiunauit non tamen obligamur ieiunare, quia ipse ieiunauit, sed quia ecclesia ieiunandam instituit, vt dictum est præcedenti q. vnde ergo venit obligatio ad ieiunandum, ex eo venit obligatio ad sic, & ad tali tempore ieiunandum, & quia ecclesia ieiunare obligauit, etiam obligauit quo tempore ieiunaremus, & instituit fieri ieiunium quadragesimæ ante Pascham, vt continuaretur ieiunium cum Pascha. Primum propter temporis conditionem, quia ecclesia vult, quod ieiunemus ad vitia comprimenda, vitium autem carnis ex calido, & humido prouenit, istud autem incipit maxime

abundare in principio veris, quia est ver huius complexionis sanguineæ, ideo nisi homines se temperent in cibis eo tempore, erit magna ecclesia ad libidinem, hoc ergo tempore salubriter ecclesia ieiunium instituit: nam licet non sit semper idem principium quadragesimæ, maxima tamen pars quadragesimæ, vt communiter est in Martio, ubi incipit ver, statim ieiunium fieret immediate post Epiphaniam, fieret in fine hyemis, & non esset nobis tam vtile ad comprimenda vitia carnis, ideo melius fuit sic quadragesimam institui, vt continuetur cum Pascha, quam vt incipiat a die Epiphaniæ.

Secunda causa, quia ecclesia propter sacramenta Paschalia voluit sibi quadragesimam continuari: nam in Pascha fideles debent communicare extra de peni. & remi. c. omnis. Ad digne autem communicandum oportet præcedere dispositionem magnam, scilicet orationis, & ieiuniorum, ideo conueniens fuit quadragesimam coniungi paschali festiuitati, & ista fuit causa, quod non haberet determinatum diem quadragesima quo inciperet, quia debet continuari cum Pascha, sed Pascha mutatur, vt non incidamus in Pascha Iudeorum, ideo mutatur principium quadragesimæ, vt consequatur Pascha.

Ad arg. dicendum, quod Christus ieiunauit non, quasi ieiunio indigens, sed vt per ieiunium aliquid ostenderet: nos autem ieiunamus, quia ieiunio indigemus. Christus ergo, quia volebat innuere, quod post baptismum debet immediate vacare bonis operibus, & munire se contra carnis, & diaboli tentationes, voluit immediate post baptismum ieiunare, vt ostensum fuit supra 4. c. q. 10. nos autem ieiunamus, quia ieiunio indigemus: tunc ergo ieiunandum est, quando est ieiunium nobis maxime vtile, sed hoc est in principio veris propter causam dictam, ergo ibi conuenientius a nobis quadragesima ieiunatur, quam incipiendo ab Epiphaniâ. Aliqui volunt, quod incipiat quadragesima immediate post ascensionem domini, alij vero, quod post pentecostem, de quibus dicitur infra 9. cap. q. 77.

An debeat dici quadragesima, vel quinquagesima, & quot diebus ieiunandum est, & an clerici teneant ut pluribus diebus ieiunare, quam laici. Quæst. CLIII.

QUÆRITUR de ieiunio quadragesimæ an debeat dici quadragesima, vel quinquagesima.

Quidam dicunt, quod quadragesima, ista enim ecclesia iubet de conse. di. 3. c. sacerdotibus, scilicet non quinquagesima, sed quadragesima teneatur.

Sed obijcietur, quod quinquagesima dicenda sit, quia a quinquagesima debet incipere tempus ieiunandi di. 4. c. statumimus, & c. denique, & ob hoc vocatur tempus istud quinquagesima eadem distin. cap. quadragesima.

Dicendum, quod vocari quinquagesimam, vel quadragesimam proprie ob hoc dicitur, quod quadragesima dies, vel quinquagesima ieiunantur, & tamen dies 40. ieiunamus, & ideo quadragesimam appellamus: nam si computentur omnes dies quadragesimæ non sunt solum quadragesima, sed quadragesimæ, quia tamen sunt solum 40. dies ieiunabiles, eam quadragesimam appellamus. Quinquagesima autem non potest dici hac ratione, quia quinquagesima dicitur tempus septem hebdomadarum, scilicet a Dominica in quinquagesima vsque ad Pascha. di. 4. c. quadragesima, & cap. denique, sed istud non est tempus quinquagesimæ dierum, siue accipiantur soli ieiunabiles, siue omnes: nam omnes simul sunt dies quadragesimæ rationem: soli autem

autem ieiunabiles sunt quadragesima duo, ideo eo modo quo vocamus quadragesimam istud tempus ieiunandi non possumus vocare quinquagesimam.

Sed dubium manet an ieiunandum sit a dominica in quinquagesima vsque ad Pascha: nam hoc dicitur di. 4. c. statumimus, & c. quadragesima, & c. denique. Dicendum, quod quadragesima dies solum cadunt sub obligatione ieiunij: ad illa autem capitula in contrarium dicunt quidam, quod sunt iam abrogata.

Alij dicunt, quod tenent de consilio, sed non de precepto: Veritas tamen est, quod 40. dies solum cadunt sub obligatione ieiunij quantum ad omnes fideles, & de hoc intelligitur c. sacerdotibus de conse. di. 3. scilicet quod non vocetur quinquagesima, sed quadragesima c. autem statumimus, & c. denique. intelliguntur de solis clericis, quia in cap. statumimus dicitur statumimus, vt septem hebdomadas ante Sanctum Pascha omnes clericis in sortem domini vocati a carne ieiunent: dicitur in c. denique, & tangitur causa in vtroque, scilicet quod sicut clericis excedunt laicos ordine, & dignitate, ita debent excedere eos conuersatione. non obligant tamen iam illa capitula, nec peccant mortaliter clericis, qui non ieiunant a quinquagesima incipiendo, scilicet quia ista constitutio, nunquam fuit recepta, nec communi vsu approbata, vt dicit Gratianus di. 4. c. denique. §. hoc, & si legibus, dicit tñ Ho. in su. ti. de obfer. ieu. quod satis deberent clericis, & maxime sacerdotibus incipere ieiunium a quinquagesima, quia tota differentia est duorum dierum, & saltem ad curandos dentes deberent addere istos duos dies. verum est tamen, quod non obligantur, licet honestum sit sic fieri debere.

An quadragesima sit ieiunanda ab omnibus integraliter, & an quinta feria carne domini sit bis comedendum. Et an in die dominica sit ieiunandum. Quæst. CLV.

QUÆRITUR de modo ieiunandi quadragesimam. Dicendum, quod quadragesima debet integraliter ab omnibus ieiunari, & quicumque vnam diem soluerit, totam quadragesimam soluere videtur, & honor quadragesimæ auferretur de conse. di. 3. c. non licet, & c. non oportet. non est tamen intelligendum, quod soluat totam quadragesimam, id est quod ita peccet ac si totam quadragesimam solueret nulla die ieiunando, sed soluit totam quadragesimam, id est rumpit eam, vel integritatem auferit, quia quadragesima est quoddam solidum ieiunium, id est integrum, quæ integritas, ita tollitur non ieiunando vno die, si cur non ieiunando viginti.

Considerandum autem, quod quidam totam quadragesimam ieiunabant, putabant tamen, quod quinta feria vsque hebdomadæ, scilicet die cæne domini bis comedendum esset, & sic quadragesimam soluebant, & contra hoc statuitur de conse. di. 3. c. non licet, & c. non oportet. Mouuunt autem istorum erat, quia Christus die cæne surrexit de cæna, & lauit pedes discipulorum, & iterum rediit ad cænam: volunt ergo quidam ad similitudinem Christi pedes alij abluere, & bis comedere, quæ consuetudo reprobat, quia ieiunium soluitur, sic dicit glo. e. c. non licet, dicunt tamen quidam, vt Hugus, quod non soluitur ieiunium in illa feria quinta, nisi quis splendide, & perfecte comedat, & iurgens de mente pedes aliorum lauet, & iterum comedat, secus autem si parum comederet, & postea ad mandatum faciendum intiret, quo facto ad mensam rediret, & inceptam comestionem cõpleret: nam iste diceretur ieiunus. Hoc tamen non est satis securum, licet videatur a de ser-

uitoribus dominorum, qui comedunt parum antequam seruiant diebus ieiuniorum, & post cænam dominorum ipsi cenant, & excusantur a fractione ieiunij, vt ostensum est supra. Non est tamen simile, quia illud fit ex necessitate, quia illi seruitores non possunt aliter viuere, nisi vt dominis seruiant, & si expectaret prorsus ieiunij vsque post cænam dominorum deficerent, ideo necessitas excusat: hic autem non est talis necessitas, quia potest tota cæna fieri ante lotionem pedum, vel post lotionem, & non est vlla causa interrumpendi eam, maxime quia ecclesia non approbat istam consuetudinem bis manducandi in alle. c. non licet, & c. non oportet, etiam non est conueniens vel imitari Christum in hoc, quia Christus illa die non ieiunabat, sed potius faciebat festum paschale, & carnes comedit, nos autem ieiunamus, ideo non licet nobis interrumpere cænam licet ipse illam interruperit. Considerandum vterius, quod in quadragesima omnibus diebus ieiunandum est præter diem dominicam de conse. di. 3. c. placuit, & hoc quia dies dominica, nunquam est dies ieiunij e. di. ca. ieiunium, & c. h. e. quis. fuit tamen consuetudo antiqua, quod etiam tempore Gregorij durabat, vt ipse scribit Augu. ep̄o Anglorum, quod omnibus dominicis quadragesimæ cum non essent dies ieiunij, vescabantur fideles carnis, & vltra modum se ingurgitabant per totas noctes carnis vescentes, & illis diebus auisus, & studioius cibos parabant di. 4. c. denique, quod valde detestatur ibi Grego. & tamen propter scandalum non ausus fuit prohibere illud, quia timuit, quod laici nolent obedire, & efficerentur deteriores, vnde dicit a tali consuetudine auerti non possunt, & ideo suo ingenio, id est desiderio relinquendi sunt ne forte peiores existat, si a tali consuetudine prohibeantur, quia, vt ait Salomon, qui multum emungit sanguinem elicit, nunc tamen ablata est illa consuetudo, & ideo ecclesia, vt excessum in esu carnis auferret, totaliter carnes illis diebus abstulit, dies tamen ipsos non fecit ieiunabiles, quia dominicæ erant. De hora autem cenandi in quadragesima, & alijs cæremonijs, quæ obseruantur, dicitur infra q. 163. & 172.

Quare ieiunium obseruatur in quatuor temporibus, & quare potius in istis, quam in alijs temporibus. Quæst. CLVI.

QUÆRITUR de alio ieiunio necessario, scilicet quatuor temporum quando, & qualiter ieiunatur, & ex quibus causis. Aliqui dicunt, quod non conuenienter statuta sunt tempora huius ieiunij, quia in veteri testamento obseruabatur etiam ieiunium quatuor temporum, scilicet ieiunium quarti ieiunium quinti, ieiunium septimi, & ieiunium decimi, vt patet Zacha. 8. & tamen non distinguebatur illa ieiunia per quatuor quartas anni, vt equaliter inter se distarent, scilicet quodlibet ab altero per tres menses, vel quasi, sed vnum erat in quarto mense aliud in quinto, aliud in septimo aliud in decimo. ergo non debemus nos per quatuor tempora habere ieiunium distractum, cum ad similitudinem Iudæorum ieiunare videamur. Dicendum primo de tempore huius ieiunij, & sciendum, quod a principio non ieiunabatur quater in anno, sed ter. Calixtus tamen Papa statuit ieiunium fieri per quatuor tempora 76. di. c. ieiunij, scilicet ieiunium, quod ter in anno apud nos celebrare didicistis, conuenientius nunc per quatuor tempora fieri decernimus. fuit tamen diuersitas in assignatione istorum temporum. Quia primum ieiunium istorum fiebat prima hebdomada Martij a principio. Secundum hebdomada secunda Iunij. Tertium hebdomada

hebdomada tertia septembris. Quartum hebdomada quarta decembris 76. di. c. constituitur, iste tamen modus assignationis in nullo concordat cum modo quem tenemus: postea fuerunt aliter designata ista tempora, scilicet quod si Calendę Martij feria 4. vel ante eueniret, ieiunium celebraretur eadem hebdomada. Si autem Calendę euenirent feria 5. vel post, fieret ieiunium secunda hebdomada. De secundo ieiunio. eodem modo, scilicet quod si Calendę Iunij essent 4. feria, vel ante, esset ieiunium hebdomada secunda Iunij. Si vero quinta feria, vel post esset ieiunium 3. hebdomada Iunij, hoc addito, quod si istud ieiunium eueniret in hebdomada, quæ est ante pentecosten non celebraretur in eadem, sed in sequenti in qua erat pentecosten. De 4. ieiunio generale erat, quod in sabbato ante vigiliam natiuitatis domini finiretur, sic patet. e. di. c. de ieiunio, sed etiam iste modus non obseruatur a nobis in totum nunc. Sed primum ieiunium istorum est prima hebdomada quadragesimæ. Secundum in hebdomada pentecosten. Tertium vero in septembri, sicut dictum est 4. in decembri. e. modo. c. distin. c. statuitur.

Causa autem huius ieiunij quatuor temporum putatur a multis esse, quia Iudæi quatuor ieiunia faciebant. Sed non est verum, quia Iudæi ex causis, quæ nullo modo pertinent ad nos ieiunabant illis quatuor temporibus eadem di. c. ieiunium, & vt tangit Hiero. H. super Zachariam: vnde non ieiunamus eisdem temporibus quibus illi ieiunant. Potest ergo esse vna causa, quod istud ieiunium sit in laudem Dei, & fit per quatuor tempora, id est per quatuor radices temporum: nam totus tempus vite nostræ per annos mensuratur, annus autem habet quatuor quartas, quæ pertinent ad diuersas complexiones temporis, in quibus diuersimode disponuntur corpora nostra, & omnia generabilia, & quia Deus gubernat vitam nostram per istas temporum vicissitudines, dignum est, vt in qualibet temporis parte ieiunium vnum in honorem offeramus, & potest istud esse in gratiarum actionem, scilicet quia bene nos gubernat in istis temporibus, vel potest esse obsecratorium, scilicet vt petamus per hoc ieiunium nos a Deo in quolibet horum temporum bene gubernari. Simile erat apud Iudæos: nam ipsi tempora sua per lunam computant facientes annos lunares, & menses lunares, & ideo Deus dedit eis, quod quolibet mense prima die mensis, scilicet in coniunctione lune festum celebrarent, quod vocatur festum Calendarum, vel Neomeniæ Nume. 29. & hoc erat, quasi ad reddendum Deo gratias pro gubernatione bona, quam faciebat secundum temporum mutabilitates, quas ibi a luna principaliter accipiebant: nos autem tempora nostra secundum consuetudinem latinorum per solem computamus, ideo in quartis motus solis in quibus incipiunt quatuor tempora anni, ieiunia quatuor facimus, quasi in gratiarum actionem pro ista gubernatione, vt dictum est, & ista videtur esse causa, quare quodlibet istorum quatuor ieiuniorum habeat tres dies, scilicet quia sicut annus habet quatuor tempora, ita quodlibet istorum temporum habet tres menses, qui sunt partes præcipuæ temporis, ideo tribus diebus ieiunamus, & sic ieiunia quatuor temporum simul accepta sunt duodecim dies, qui correspondent duodecim mensibus anni, qui sunt etiam duodecim minores mutationes temporis secundum, quod sol mouetur per duodecim signa, quæ complent circulum suum.

Alia tamen causa esse potest horum trium dierum, scilicet quia ieiunia quatuor temporum sunt in gratiarum actionem pro gubernatione Dei, & quia ista gubernatio fit a tota beata Trinitate. velut ab vnico

gubernatore, in vno ieiunio tribus diebus ieiunamus. Secunda causa est ad remissionem, & satisfactionem pro peccatis, scilicet vt quidquid in istis quatuor temporibus anni delinquimus, per ieiunia quatuor temporum satisfaciamus, & hoc innuitur 76. di. c. igitur vbi dicitur, quod in hebdomada pentecosten ieiunium institutum fuit, vt si quid forte inter ipsa festiuitatis gaudia negligens liberalitas, & licentia immoderata præsumperit, hoc religiose abstinentiæ censura castiget: istis duabus causis conuenit, quod dicit Calixtus Papa ead. di. c. 1. scilicet ieiunium conuenientius nunc per quatuor tempora fieri decernimus, vt sicut annus per quatuor tempora voluitur, sic & nos quaternum solempne agamus ieiunium per quatuor anni tempora. Tertia causa est ad ostendendum, quod toto tempore ieiunamus, nunquam enim ab abstinentia cessandum est, & cum in toto anno solum sint quatuor tempora, ieiunando in principio illorum videtur ieiunare toto tempore, sic dicitur 76. di. c. huius obseruantie, scilicet huius obseruantie vtilitas in Ecclesiasticis præcipue est constituta ieiunij, quæ ex doctrina Sancti Spiritus, ita per totius anni circulum distributa sunt, vt lex abstinentiæ omnibus sit ascripta temporibus. Quarta causa est, vt istos dies ieiunii demus, quasi in primitias dierum nostrorum: nam sicut de fructibus terræ damus decimas, & primitias, ita etiam de diebus nostris. Decima autem dierum est ipsa quadragesimæ, quia ibi totius anni dierum est decima pars, vt dictum est supra. Ieiunia autem quatuor temporum dantur in primitias, & conuenienter hoc fit, quia primitiæ in fructibus sunt ipsi primi fructus: nã hoc modo primitiæ apud Iudæos soluebantur, vt nemo auderet mittere falcem in segetem, nec comedere inde panem, pulces, aut polëram, vique quo offerretur domino manipulus spicarum de segete in primitia Leui. 23. ita, & nunc ipsa ieiunia quatuor temporum sunt in primitiis ipsorum temporum, vnde dicuntur esse in cardinibus temporum 76. di. cap. huius obseruantie. Nam primum est in principio veris, scilicet prima hebdomada quadragesimæ: secundum in principio æstatis. tertium in principio autumnij. quartum in principio hyemis. e. c. Quinta causa est ad significandum quatuor euangelia, scilicet vt significemus, quod nos viuentes in obedientia quatuor euangeliorum obseruamus ieiunium per quatuor tempora anni, quasi per hoc ipsa quatuor euangelia designemus eodem cap. huius obseruantie, scilicet intelligentes diuinitatem nihil vacuum esse præceptis, & verbo Dei ad eruditionem nostram omnia elementa seruire, dum per ipsius mundi cardines, quasi per quatuor euangelia incessabiliter tuba dicimus, quod prædicamus, & agimus istud ieiunium quatuor temporum est generale, & de necessitate 76. di. c. constituitur, scilicet constituitur, vt quatuor tempora anni ab omnibus hominibus communi ieiunio obseruentur. Ad ar. dicendum, quod conuenienter fuerunt tempora istorum ieiuniorum assignata propter causas supra dictas. quod autem dicitur de quatuor ieiunij Iudæorum dicendum, quod non fuit conueniens eisdem temporibus celebrari, quia nec celebrantur ex eisdem causis, quia apud Iudæos erant ista ieiunia meroris in memoriam quarundam tribulationum, quæ illis mensibus eis acciderant, vt dicit Hiero. super Zach. & 76. di. c. ieiunium quarti, & postea fuerunt istæ causæ supra q. 134. ad nos autem nihil attinet illæ causæ, ideo non obseruamus tempora ieiuniorum suorum.

Sed adhuc obijciatur, quod non fuerunt conuenienter assignata ista quatuor tempora, quia temporibus legitime ieiunium nõ competit, sicut vigilia Apostolorum Philippi, & Iacobi non ieiunatur, quia semper

per cadit inter Pascha, & pentecosten, & vigilia Ioannis Euangelistæ non ieiunatur, quia cadit intra octauas Natalis Domini extra de obseru. iei. u. c. consilium, & tamen tota hebdomada pentecosten pertinet ad paschale gaudium, ideo non debet ibi esse ieiunium, & tamen ibi est secundum ieiunium quatuor temporum. Dicendum, quod hoc factum est ad emendandū peccata aliqua, quæ in festiuitate paschali per quinquaginta dies forte superflue comedendo perpetravimus, vt patet 76. di. cap. igitur, scilicet vt si quid inter ipsa festiuitatis gaudia negligens libertas, & licentia immoderata præsumperit, hoc religiose abstinentiæ censura castiget: differt tamen istud ab alijs ieiunij quatuor temporum, quia istud est ieiunium exultationis in quo alleluia cantatur, & nõ fit genulflexio. Alia autem sunt ieiunia meroris.

An vigilia Apostolorum sint sub præcepto, & sint ieiunanda. Et quare. Quæst. CLVII.

Q V A E R E T U R de ieiunij, quæ sunt in festiuitatibus Apostolorum, scilicet in vigilijs an sint sub præcepto, & an omnes vigiliæ Apostolorum ieiunandæ sint.

Dicunt quidam, quod non fuit conueniens vigiliam alicuius sancti ieiunari, quia in solennitatibus sanctorum recolimus gloriam eorum, ad quam translati sunt, ieiunium tamen, & afflictio non competit statui gloriæ Apoca. 7. non esurient, nec sitient amplius, ergo non est in vigilijs sanctorum ieiunandum. Dicendum, quod ecclesia consuevit in vigilijs sanctorum aliquorum ieiunare, & sunt quedam ieiunia istorum generalia, vt vigilia Assumptionis Virginis extra de obseru. iei. c. ex parte, & vigilia beati Laurentij, & festiuitatis omni Sanctorum, & de istis nõ est dubium. Sunt tamen etiam Apostolorum vigiliæ obseruandæ, & in circa istas est dubium, quia quidam putant solū aliquorum Apostolorum vigiliæ ieiunari, & aliorum non. Sed ad hoc dicitur extra de obser. iei. c. consilium, quod omnia Apostolorum vigiliæ sunt in obseruatione ieiunij obseruandæ præter vigilias Apostolorum Philippi, & Iacobi, & B. Ioannis Euangelistæ, & subditur ibi causa. scilicet quoniam illorum festiuitas, infra solennitatem paschalem: istius autem 7. natalem dñi celebratur. Sed tps paschale a pascha, vique in pentecoste est tps lætitiæ in quo non ieiunatur. 76. dist. 5. non aut, sic et dies, qui cadunt infra octauas natalis dñi ad lætitiã natalis dñi pertinent pp hoc dicit eo. c. consilium in gl. quod omnium aliorum Apostolorum vigiliæ ieiunandæ sunt non obstantibus illis versibus. scilicet Petrus, & Andreas, Paulus cum Simone Iudas, vt ieiunemus nos admonet atq; Matthæus. De festo B. Matthæi et dubium erat an deberet ieiunari vigilia eius, & hoc pp bisextum, quia nesciebant quidam quo die ieiunarent, etiã propter carnis priuium, quod eo tempore accidere solet, quo tempore laicis grauissimum est a carnibus abstinerere, & ideo plurimi violabant ieiunium, & sic deducebatur in dubium, an ieiunandum esset, & tamen diffinitum est, quod debent ieiunari, extra de obser. iei. c. ex parte.

Alij dicunt, vt Ho. in su. titu. de obser. ie. quod circa vigilias Apostolorum consuetudo tenenda est, vt ieiunentur, vel non ieiunentur, & hoc dicit de illis, quæ non solent generaliter, vbi que ieiunari, vnde dicit, quod ille verus. scilicet Petrus, & Andreas, & c. non sunt abrogati, sicut dicit glo. & aliqui Doc. sed dicit, quod in illis vigilijs Petri, & Andreæ, Simonis, & Iudæ, & Matthæi debet teneri ieiunium generaliter, & non valebit consuetudo in contrarium, sed cogendi sunt omnes ad ieiunandum: in alijs autem vigilijs tenenda est con-

uetudo, & allegat ad hoc, quod consuetudo Parisien. est non ieiunari vigilijs omnium Apostolorum, & tamen Deus ibi recte timetur, & colitur, magis tamen videtur standum dicto gl. & aliorum Doct. quia hoc expresse vult. c. consilium. scilicet quod omnium Apostolorum vigiliæ ieiunandæ sint, nisi Philippi, & Iacobi, & Ioannis Euangelistæ. de B. Bartholomæo, dicitur quod relinquendum est consuetudini, quia de celebratione eius est dubium apud multos. e. c. consilium, & intelligitur non de festiuitate an sit obseruanda, sed de vigilia quando sit ieiunanda, quia aliqui faciunt festum Bartholomæi die quo excoriatus est, & alij die sequenti, quia ille mortuus videtur, & ita variatur ieiunium, & in hoc cuiuslibet licet obseruare consuetudinem ecclesiæ suæ, vigilia tamen eius ieiunabitur, vt dicit Host. vbi supra, & ratio est, quia in alle. cap. consilium non excipiuntur, nisi tres Apostoli. scilicet Philippus, & Iacobus, & Ioannes Euangelista.

Ad arg. dicendum, quod in solennitatibus præcipuis sanctorum vigiliis ieiunamus, vt sumus magis parati ad deuotionem festiuitatis, & vt gaudium eternū, quod significatur per solennitates temporales significetur non acquiri per iocunditatem, sed per tales afflictiones, quas hic sancti passi sunt Luc. 24. oportuit Christum pati, & sic intrare in gloriam suam, & Actuum decimo quarto, per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei, & nos illas per ieiunium designamus.

Conueniens est ergo ieiunari in sanctorum vigilijs, causa tamen potissima est dispositio mentis nostra, quia ieiunium mentem eleuat, & in magnis festiuitatibus debemus esse multum dispositi, quia illa sunt tempora orationis, & ad orationem ieiunium præmittendum est, vt facilius exaudiamur. 33. q. 4. c. christiano, & propter hoc etiã quando coniuges orationi vacare debent abstinentia coitu coniugali 1. Corin. 7. & 33. q. 4. c. sciat.

An ieiunium in rogationibus sit sub præcepto, vel consilio. Quæst. CLVIII.

Q V A E R E T U R de ieiunio rogationum, quod nõ solet poni generaliter inter ieiunia necessaria, an istud sit de necessitate tenendum.

Dicendum, quod de conse. dist. 3. c. rogationes dicitur, quod in triduo rogationum, siue letaniarum omnes abstineant, & quadragesimalibus cibis vtantur, & dñi ibi placuit celebrari ieiunium triduanum ante solennitatem dominicæ Ascensionis.

Sed obijciatur, quia inter pascha, & pentecosten nullum ieiunium est, vt dicit Ambro. 76. distinctione §. non autem.

Dicunt quidam, quod illa est generalis regula, sed excipitur ab ea ieiunium rogationum, & ieiunium vigiliæ pentecosten, sic dicitur extra de obser. iei. c. consilium in gl. quod nullum ieiunium necessitatis est inter pascha, & pentecosten, nisi rogationes, & vigilia pentecosten. Melius tamen videtur dicendum, quod ieiunium rogationum, & vigiliæ pentecosten non est de præcepto, sed de consilio, sic dicitur de conse. di. 3. c. rogationes in gl. sic etiam tenet Hug. & Host. in sum. tit. de obser. iei. & tamen est dicendum, quod si alicubi per consuetudinem ista ieiunia fuerint recepta, & approbata efficitur ieiunium necessitatis, aliàs autem est sub consilio, sic dicit Host. vbi supra, & hoc apparet manifeste, quia licet ieiunium rogationum obseruentur, in multis prouincijs non fit, sicut dicitur in allegat. c. rogationes, quia ibi dñs, quod per triduum ieiunandum est, & quadragesimalibus cibis vtendum, & serui, & ancille ab opere laxandi sunt, vt vniuersa plebs ad ecclesiam conueniat,

ueniat, & tñ nunc famuli, & ancillæ non cessant ab opere: & die secundo istorum carnibus vescimur, die aut primo ieiunamus, sed non in quadragesimali cibo, die aut tertio quadragesimaliter ieiunamus i quo apparet, qd consuetudo introduxit istud ieiunium, qd lex non disposuit sic, & tñ consuetudo obligat iã nos. Etiam obligabunt ieiunia si imponantur per sacerdotes, qd non licet alicui ieiunium a sacerdotibus impositum violare, de conse. di. 5. cap. ieiunia, & ita dixit Hier. ad Lucinũ, & 76. di. cap. vtinam, qd circa ieiunia vnaqueque prouincia abundet in suo sensu, & præcepta maiorum leges Apostolicas arbitretur. Si igitur alicubi sit consuetudo non ieiunare in rogationibus nec in vigilia pentecostes licite fiet.

An in quarta, ac sexta feria ieiunandum sit. Quæst. CLIX.

QVARETVR de ieiunio quartæ, & sextæ ferie an ieiunandum sit in eis. Dicendum, qd antiquitus statutũ est, qd ieiunaretur 4. & 6. feria, nec solueret ieiunium, nisi grauis necessitas esset, de consec. dist. 3. c. ieiunia, & datur causa. s. quia quarta feria Iudas traditionem Dñi cogitauit, & sexta feria crucifixus est, & subditur ibi, videbitur qui in his diebus sine necessitate soluerit statuta ieiunia cum Iuda tradente tradere saluatorem, & cum crucifigētibz crucifigere: & isti duo dies vocantur legitima feria. i. quia secundũ legem ecclesiasticam statuta erant ad ieiunandum. e. c. ieiunia. His addebatũr et secunda feria, quæ est legitima vocatur 82. di. c. presbyter, & 11. q. 3. c. de illis.

Dicendum tamen, qd istæ tres ferie non sunt de necessitate ieiunii, quia statuta de istis ieiuniis non fuerunt recepta, nec approbata per consuetudinẽ, sicut nec illud statutum, qd inciperent clerici ieiunium a quinquagesima, di. 4. c. denique. s. hoc, & si legibus, & maxime fuit hoc quantum ad secundam feriam, quia in nulla regione obseruatur in ea ieiunium. In 4. aut feria habet locum consuetudo regionum, quidam enim abinentia carnibus, alii non. Sexta autem feria peruenit determinate ad ieiunium secundum consuetudinem generalem ecclesie, nam non licet in ea carnibus vesci, nisi acciderit dies Natalis Dñi. 6. feria, quia tunc carnibus vesci, licet secundum consuetudinem generalem ecclesie propter excellentiam festiuitatis extra de obser. ieiun. c. explicari, qd verum est, nisi quis ex voto se obligauerit ad ieiunandum die veneris, qd non licebit ei die Natalis Dñi carnibus vesci, vel et si teneatur ad hoc ex obseruantiã regulari, sicut est in religiosiis, qui vt communiter ex cõstitutionibus suis tenentur singulis sextis feriis ieiunare, vnde ipsi non licebit vesci carnibus die Natalis, sed abstinebunt, sicut ceteris sextis feriis. De sexta ergo feria consuetudo communis hoc interpretata est, qd non licebat in ea carnibus vesci, & tamen nemo astringitur in ea ieiunare, nisi aliã incidit ibi aliquod ieiunium, & tñ sicut a carnibus, ita & ab omnibus, quæ a carne originem ducunt in ea abstinendum est, sicut in diebus ieiuniorum, di. 4. c. denique.

An die sabbati ieiunandum sit. Quæst. CLX.

QVARETVR an die sabbati ieiunandũ sit. Dicendum, quod antiquitus statutum fuit de ieiunando in sabbato, vt dicit Innoc. Papa, de conse. di. 3. c. sabbato, & datur ibi causa. s. quia sicut sexta feria propter passionem Domini ieiunamus, ita sabbatum prætermittere non demus, quia inter tristitiam, & lætitiã temporis illius videtur inclusum, nam constat Apostolos isto biduo in

merore fuisse, & propter merum ludgorum se occurrasse. De hoc tamen dicendum, qd non est necessitas ieiunii in eo, sed seruanda est consuetudo, sic dicitur dist. 12. cap. illa, nam Romæ erat consuetudo sabbato ieiunandi. Mediolani autem erat consuetudo non ieiunandi, & dicit August. ad lanuarium ex auctoritate Ambrosii, qd ad quamcunq; ecclesiam quis accesserit illius consuetudinem tenere debet in ieiuniis, & in alijs, ideo non est necessitas ieiunandi in sabbato. Etia tamen videtur quibusdam necessitas abstinendi a carnibus, de conse. di. 5. c. quia dies, s. quicunque christiane religionis participem esse desiderat ab esu carnis die sabbati abstinere.

Dicendum tamen, qd etiam istud pertinet ad consuetudinem, vnde si alicubi sit consuetudo comedendi carnes in sabbato licite comedi possunt, si sit consuetudo abstinendi ab eis abstinendũ est, & peccat mortaliter qui non abstinere pertinet autem ad episcopos vt cogant omnes sibi subditos obseruare talem consuetudinem extra de obser. ieiun. c. consilium, debilibus tamen, & infirmis carnibus vesci permittendum est ne periculum incurrant. eo. c.

An in aduentu Domini obligemur ad ieiunium. Et quod Roma ieiunium seruat in aduentu, alia vero ecclesie minime. Quæst. CLXI.

QVARETVR de aduentu Domini an in eo obligemur ad ieiunium.

Dicunt quidam Doct. qd ieiunium quadragesimæ, & aduentus Domini a beato Petro instituta sunt, sed quidquid sit non astringit nos aduentus ad ieiunandũ, nisi forte sit ex consuetudine, sic dicitur extra de obser. ieiun. c. consilium, qd Roma ieiunium seruat in aduentu. Alij tamen ecclesie non ieiunant, ideo nõ obligamur, dicit tamen Host. qd clerici deberent ieiunare in aduentu, & hoc verum est de honestate, quia sicut ipsi dignitate, & ordine excellentiores sunt laicis, ita in vitæ obseruatione excellere debent dist. 4. c. statuimus, & c. denique: non tamen tenentur de necessitate, quia etiam si fuisset statutum hoc ieiunium non fuit tñ receptum, & approbatum per consuetudinem, ideo nõ obligaret. e. c. denique. s. hic, & si legib. Considerandum circa omnia ieiunia generaliter, quæ sunt in vigilijs sanctorum, qd si sit vigilia die dominica, qd non possit illa die ieiunari, vt dicitur sequenti q. transfertur ieiunium ad diem sabbati præcedentẽ extra de obser. ieiun. c. ex parte, & c. consilium. Sed alij dicunt, qd non debent ieiunari die sabbati præcedenti, quia dies dñica intermedia auferit debitum ieiunii, quia sicut locus sacer positus inter duo prædia implet seruitutem. ff. de seruitu. l. seruitutes. s. vltim. ita dies sacer qui non potest habere debitum ieiunii positus inter duos dies tollit seruitutem vnius ad aliũ, sic enim quodlibet prædium medium, quod non seruit uti tollit seruitutem duorum inter quæ est. ff. de seruitu. l. rusti. præd. l. qui in sella. s. in rusticis. Dicendum, qd ista tenent locum in seruitutibus prædialibus, siue realibus, secus autem de obsonibus personalibus, nã illæ non pertinent ad diem, sed ad personam, ideo si vna die non possunt solui, alia die soluuntur.

An debuit esse aliquod tempus in quo non liceret ieiunare. Et cur die dominico non est ieiunandum. Et quod duobus de causis non debemus celebrare ieiunium die dominico, & quinta feria. Quæst. CLXII.

QVARETVR an debuit esse aliquod tempus in quo non liceret ieiunare. Dicunt

Dicunt quidam, qd quedam tempora sunt quibus ieiunare non licet. sic enim dicit Gregorius secundo dialogorum de quodam sacerdote, qui venit ad Benedictum diuinitus missus, dicens dies resurrectionis est, non licet tibi abstinere hodie. Item secundo Eisdre vbi dicitur dies domini Sanctus est, nolite contristari comedite pingua, & ibi populus volebat lugere, & contristari, & non permisit Estras.

Dicendum, qd ieiunium secundum se est bonum opus, & si propter bonum finem fiat nullo tempore vituperabile est quantumcunq; sit tempus solenne: nam Natalis domini est solemnitas valde festiuitas, ita vt pp eius excellentiam infra octauas eius non fiat ieiunium in vigilia Ioannis Euangelistæ extra de obser. ieiun. c. consilium, & et si ipsa dies Natalis acciderit sexta feria licet vesci carnibus quibus in nulla. 6. feria vescimur. e. i. c. explicari, & tñ si quis voluerit ex deuotione abstinere a carnibus, & ieiunare illo die Natalis non reprehenditur, sed laudat. ita igitur de omnibus alijs festiuitatibus magnis erit, quia licet aliã nõ fiat in eis ieiunium licitum, tamen erit illud facere. ecclesia tamen quibusdam temporibus ieiunium interdixit ostendens, qd de necessitate nullum ieiunium sit temporibus illis propter aliquas causas legitime. Nã ieiunium cõter pertinet ad merorẽ, diebus ergo quibus exulrandũ est ieiunia nulla sunt: sic est tẽpus inter Pascha, & pentecostem, & dies Dominica, & dies Natalis domini, & quelibet 5. feria extra quadragesimã de primo patet 76. s. nõ autem, vbi dicit Amb. per hos quinquaginta dies nobis debet esse con iuata festiuitas, ita vt hoc tempore, nec ad obseruandũ ieiunia indicamus, nec ad exorandũ Deũ genua flectimus, ad instar, ergo dominicæ resurrectionis to ta quinquaginta dierum curricula celebrantur, & oēs isti dies velut dominici deputant, & subditur causa ibi, resurrectio enim dominica est, in dominica enim resurgens saluator reuerfus est ad homines, & post resurrectionem tota quinquagesima cũ hominibus est cõue. satus. equalis, ergo his necessariũ est, vt sit festiuitas quorũ est equalis sanctitas, non igitur ieiunamus in quinquagesima, quia his diebus dominus nobiscũ fuit, & pp hoc licet oēs vigiliæ Apostolorum sunt aliã ieiunabiles, quia tñ Philippus, & iacobus semper inter Pascha, & pentecostem cadunt, vigilia eorum non ieiunatur extra de obser. ieiun. c. consilium, & hoc est propter gaudiũ, quia toto illo tempore Christus, qui est sponsus ecclesie fuit cum hominibus, vt dicit Amb. & tñ infra 9. & Lucæ, 5. dñ. qd non pñt filij sponsi ieiunare quando sponsus cũ eis est, hoc aut intelligitur de ieiunio necessitatis, qd licet aliã ieiunia fieri deberent pp aliquos dies vel festiuitates, non est necesse illa fieri, quia ecclesia absoluit nos a necessitate ieiunii, nõ tñ ex hoc prohibet ieiunia tunc fieri, sed licitũ est homini ieiunare in tota illa quinquagesima, vt patet 76. di. s. vnde nõ necessario idẽ dicit Irido, e. di. c. post Pascha, s. post Pascha vsque ad pentecostẽ licet traditio ecclesiarũ abstinentię rigorẽ prandij relaxauerit, tñ si quis monachorũ, vel clericorum ieiunare cupit non sunt prohibendi. Et apparet hoc, quia sancti patres hoc tempore ieiunabãt, vt dicit ibi Isidorus, scilicet Antonius, & Paulus, & ceteri antiqui patres et in his diebus in heremo leguntur abstinuisse, nec soluisse abstinentiã, nisi tantum die dominico. Et e. di. c. vltimam dicitur, qd in pentecoste leguntur Apostoli, & fideles ieiunasse, & nõ sicut licet cuilibet ieiunare ex deuotione hoc tempore, ita licet cuilibet prouincię introducere ieiunium hoc tempore, & facere, qd illud ieiunium sit iam de necessitate, vt ait Hiero. in allega. c. vtinam, s. nec hoc dico, quod festiuis diebus ieiunandũ putem, & solemnitates quinquaginta diebus auferam, sed vna

queque prouincia abundet in suo sensu, & præcepta maiorum leges Apostolicas arbitretur. eccedicit, qd ipse non vult auferre solemnitate quinquaginta dierum, quæ est a Pascha vsque in pentecostem, & tamen dicit, qd quilibet prouincia abundet in suo sensu, i. faciat, qd sibi bonũ vñ ieiunando, vel non ieiunando hoc tempore, & præcepta maiorum leges Apostolicas arbitretur, i. si Prælati illius prouincię iusserint ieiunari illo tempore, ieiunandũ est ex necessitate, sicut si Apostoli hoc iuberent, vel sicut si esset lex Apostolica, i. lex summi pontificis, qui vocatur Apostolicus: nam ieiunia, quæ per sacerdotes constituntur ab omnibus seruanda sunt de conse. di. 5. c. ieiunia. De secundo, scilicet de die dominico dicendum, qd non est ieiunandum in eo propter lætitiã resurrectionis Christi, qui surrexit die dominico, & per omnes dominicos dies representatur ista lætitiã de conse. di. 3. c. sabbato, vnde contra illos, qui die dominico ieiunãt est suspitio quedam de heresi, quia Manichæi heretici sic ieiunabant de conse. di. 3. c. ieiunium, i. ieiunium diei dominicæ nemo celebrare debet, vt inter ieiunium Christianorum, & gentiliũ, & veraciter credentiũ, & infidelium atque hereticorũ vera distinctio habeat, i. distinctiõ inter fideles, & hereticos, & 30. di. c. si quis tanq; vbi ponuntur errores hereticorũ dicitur, si quis tanq; hoc continentie conuenire iudicans die dominico ieiunauerit anathema sit, est enim dies dominicus legitime magne, & non flectuntur in eo genua, nec ecclesia ostendit in eo aliquã tristitiã et tempore quadragesimæ, sicut alijs diebus, vnde et in omnibus diebus quadragesimæ sit continuũ ieiunium, & ad orationem genua flectuntur, solo die dominico, nec ieiunatur, nec genua flectuntur de conse. di. 3. c. placuit, & c. qm sunt. immo, & antiquitus dominicis diebus quadragesimæ fideles carnibus vescabantur, vt ait Greg. di. 4. c. denique, & tñ, quia excedebat valde in hoc, vt dñ. e. c. ecclesia abstulit consuetudinem istam, ita vt carnibus non liceret vti his diebus non tamen ieiunatur in eis. Hec aut intelliguntur de necessitate, qd nunq; est necessarium ieiunare die dominica, & tñ ex deuotione licet alicui ieiunare: nam solũ veratur ieiunium, quod fit in contemptum diei 30. di. c. si quis tanq; s. si quis die dominico ieiunauerit in contemptũ huius diei anathema sit: vnde dicitur ibi in glo. qd qui sine contemptu agit licite ieiunare potest, & idem dñ. de conse. di. 3. c. ieiunium in glo. Dicitur aut aliquis ieiunare in contemptũ diei, qd putat, qd dies ille non habeat aliq; speciale lætitiã supra ceteros dies, pp quam non oporteat ieiunari, nã ieiunium, vt communiter ad merorem pertinet, qui aut putat omnibus diebus equaliter ieiunandum esse, iudicat non esse aliquem diẽ maioris excellentię, vel priuilegij in lætitiã, qd alium diem, & hoc ad heresim pertinet: nam quidã dies totaliter ad lætitiã pertinent, sicut dies paschalis de quo dicimus. hec est dies, quã fecit dominus, exultemus, & letemur in ea. Manichæi aut putabant nullã esse excellentiam vnius diei super alterũ, & pp hoc dicebant omnibus diebus equaliter ieiunandum esse, & ita ieiunabant die dominico, sicut sexta feria, tale autem ieiunium ecclesia reprobat, & istud dicit esse in contemptum diei, vel dicitur ieiun.ũ in contemptũ diei, si aliquis, ita pertinaciter ieiunet die dominico, qd credit, qd deuotio festi non potest compensari vtilitati ieiunij illius diei, sic dicit Sanctus Tho. esse illicitum ieiunare, s. quædam festiuitates sunt de se tantę deuotionis, qd meritum deuotionis illius est equalis, vel maius fidelibus præcelebrantibus illa festa merito ieiunij alicuius diei non festi, qui ergo crederet pertinaciter maius esse in quolibet festo meritum ieiunij, quam sit deuotio festi, & qd non posset vnum per alterum recompensari, &

& propter hoc ieiunaret, contemneret diem, & peccaret: alius autem etiam die dominico ieiunare licet, quia ita inuenitur Apostoli ieiunasse, ut ait Hieron. ad Lucinum, & 76. dist. c. v. in am. C. die pentecostes, & die dominico Apostolum Paulum, & cum eo credentes ieiunasse legimus. & cum omnibus diebus dominicis regulariter non sit ieiunandum, maxime tamen die resurrectionis, quia propter gaudium diei istius omnis dies dominica ad gaudium pertinet, de consec. dist. 4. cap. sabbato. De 3. f. de die Natalis Domini patet, quia iste dies est magna solennitas, quia ex eo fuit initium ad omne bonum nostrum, nam tunc datus est nobis puer cuius impium est super humerum suum. Ita 9. & propter hoc, ut dictum est inter octavas Natalis nullum est ieiunium, & etiam ipso die Natali, si sexta feria accidat carnibus vesci licet, quod alius non fit in toto anno, & tamen si quis velit ex deuotione ieiunare in Natali, & in octauis eius laudabile est, nec debet prohiberi, extra de obseruatione ieiun. capitulo explicari.

De quarto. si de quinta feria patet, de consec. dist. 3. c. ieiunium. si ieiunium diei dominica, & quinta ferie nemo celebrare debet, hoc autem fuit propter duo. Primo propter errorem auferendum, nam infideles, & heretici ieiunabant die dominica, & quinta feria, ut ergo ieiunia nostra distinguantur a ieiuniis ipsorum non debemus hoc tempore ieiunare, & ista causa redditur eod. cap. l. v. fidelium, & hereticorum ieiunantium vera sit discretio. Secundo propter excellentiam istorum dierum: de excellentia dominici diei dictum est. Excellentia autem quinta ferie magna fuit, nam hoc die Christus instituit sacramentum corporis sui: et sacerdotes, & episcopos constituit dās Apostolis consecrandi potestatem, hoc est die ad celos ascendit in quo locum felicitatis nostre manifestissime aperuit, & ipse certissimam de celesti beatitudine dedit, unde antiquitus in ecclesia fuit magna contentio quis dies præcipuus haberetur. san. dominicus pro resurrectionem, vel quinta feria pro ascensionem, & quibusdam capitibus magis quintam feriam diffinitiuiter Siluester Papa diem dominicum magis esse colendum, manebant tamen ambo dies in magno honore, unde ecclesia in eis ieiunia non celebrat, ista causa redditur, de consec. di. 3. c. ieiunium, in glo. l. q. in istis diebus duobus fecit Deus, quidquid in signe fecit, antiquitus autem obseruatum fuit hoc in quinta feria, sed postea paulisper desit honor eius, & ita in ea ieiunatur sicuti in aliis diebus. Nam in quadragesima indifferenter omnibus diebus præter diem dominicam ieiunatur, de consec. di. 3. c. placuit, & c. ne quis, in mo illi qui in quinta feria ultimam hebdomadam quadragesimæ ieiunium soluunt dñt rotam quadragesimam dehonore, & redarguuntur. e. di. c. non licet, & c. non oportet et si qñ festiuitas aliqua habens vigiliam acciderit secunda feria, vigilia illius non potest ieiunari die dñica, sed transfertur ad sabbatum præcedens, extra de obser. ieiun. c. ex parte, & c. consilium, si tñ acciderit K vigilia festiuitatis quinta feria non mutatur, sed ipsa die ieiunatur, quia soli diei dñico hoc datum fuit, ergo iam quinta feria privilegium antiquum perdidit, & factus est dies communis, sicut cetera ferie.

Hoc autem sciendum, quod licet prædicta tempora ab ecclesia celebrentur, & non fiat in eis ieiunium nullum, tamen est tempus in quo ieiunare non liceat ex deuotione, et in die resurrectionis, 76. di. c. v. in am. l. v. in am. oī tpe ieiunare possemus, inter oēs tñ dies quibus abstinemus a ieiunio nullus est in quo magis sit abstinendum, q̄ dies dominicus, quod patet, quia quinquaginta dies inter Pascha, & Pentecosten, sine ieiunio sunt, & tamen dicit Isido. 76. di. c. post Pascha, q̄ Paulus, &

Antonius, & ceteri antiqui patres in heremo legunt abstinuissent his diebus, nec soluisse abstinentiam, nisi tantum die dominico, & sic innuitur, quod maioris celebratitatis erat dies dominicus, quam ceteri, & propter hoc nolabant ieiunare in eo.

Ad primum dicendum, quod dies resurrectionis non pertinet ad ieiunium, quia letitia excludit ieiunium, nulla tamen dies tantæ letitiæ est in toto anno, sicut dies resurrectionis, ideo in illa minus ieiunandum est, quam in aliis, nam propter gaudium ipsius omnibus diebus dominicis letitia est, & a ieiunio cessatur de consuetudine generali ecclesiæ, ideo dixit sacerdos ille Benedicto, quod illa die abstinere non debebat: verum est tamen, quod etiam si Benedictus sciisset esse diem resurrectionis poterat abstinere in ea dum solū ageret ex deuotione, & non in contemptum, quando tamen sacerdos ille a Deo missus ad ipsum detulit prandium non licebat iam Benedicto abstinere, quia Deus miserat illum sacerdotem, ut Benedictus cibum haberet, & ideo non licebat ei iam contra Dei voluntatem abstinere, quia tunc non esset deuotio, sed contemptus manifestus.

Ad secundum dicendum, quod Iudæis in festiuitatibus suis vitium erat tristari, & ieiunare, quia populus ille erat carnalis, & Deus volebat eos, tanquam paruulos non abstrahere ab istis sensibilibus, ideo iocunditatem temporalem eis præstare volebat, maxime, quia quando Eldras dixit eis, isti erant vallati multis angustiis, & tristitiis, cum quia nouiter redierant de Babilone, & inueniebant totam terram desertam, & cogebantur multum laborare ad reficiendas ciuitates, & domos, tum propter generalem separationem ab vxoribus alienigenis quas acceperant, tñ pro improbitate, & insidiis habitatorum terræ, qui conabantur disperdere eos, ideo Deus voluit eos consolari diluadens lugere, sed quod gauderent, & comederent pingua, nā ista est consolatio, & letitia hominum carnalium.

An ieiunantes debent habere horam determinatam ad cibum, & quæ hora sit. Et quod hora nona dupliciter sumitur. Et quomodo occupatur natura in cibo assumpto dupliciter. Quæst. CLXIII.

QUÆRITUR circa ieiunantes an debent habere horam determinatam ad cibum, quia solet dici quod hora determinata est hora nona.

Dicunt quidam, quod non, quia determinatio circumstantiarum ieiunii debet fieri secundum conditionem personarum, quantum ad potentiam abstinenti, & tamen omnes qui ieiunant non sunt æqualis potentia ad abstinentiam, sed quidam facilius resoluibiles, ut cholericis quibus nocua est longa abstinentia, ergo non est omnibus eadem hora determinanda.

Item ieiunium ecclesiæ imponitur omnibus, & tamen non possunt omnes scire quando est hora nona, ergo non debet determinari hora nona ad cibum.

Item status noui testamenti est perfectior status veteris testamenti, & tamen in veteri lege ieiunia seruabantur vsque ad noctem, sicut nunc Iudæi seruant, & colligitur Leu. 23. cum dicitur de die propitiationis, quod in eo Iudæi affligerent animas suas, & subditur a vespera in vesperam celebrabitis sabbata vestra. a principio noctis, vsque ad principium noctis, toto ergo hoc tempore ieiunabatur, ergo ita debet esse nunc.

Dicendum, quod hora nona determinatur in ieiuniis ad sumendum cibum. Pro quo sciendum, quod ieiunia statuuntur ab ecclesia, ut homines aequaliter affligantur in eis, & per hoc mereantur, & satisfaciatur, & quia afflictio est in hoc, quod homo abstineat a cibo maiori tempore, quam alius, voluit ecclesia, quod diebus ieiunio-

ieiuniorum tardius homines comederent, quam alijs diebus, & ad hoc fuit conueniens hora nona. nam extra ieiunia hora consueta ad cibum secundum cōem cursum est hora sexta, quia cibus non debet apponi in stomacho quādiu natura occupata est circa cibum præcedentem. Occupata autem natura in cibo assumpto dupliciter. Primo dirigendo eum, & quia digestio fit per calorem, illud tempus est conueniens digestioni, in quo calor naturalis ad interiora reuocatur, & hoc fit in nocte propter frigus noctis absentibus radijs solaribus, & est, quia tunc in sopore virtutes naturales confortantur, & intenduntur in actibus suis cessantibus virtutibus animalibus ab operatione. Secundo occupatur natura circa cibum iam digestum, & decoctum deducendo ipsum per membra quibus debet assimilari, & quia ad huc cibum, qui est in stomacho debet transire ad oēs partes extremas membrorum, quod totum fit per calorem naturalem, tanquam per instrumentum, necesse est, quod iste calor deducens cibum ad partes extremas corporis euocet ad exteriora. hoc autem non fit, nisi per calorem exteriorem, quia simile trahitur a simili, calor ergo solis euocat naturalem calorem ab intimis partibus corporis vsque ad extremas: hoc autem non potest compleri, nisi quando sol confortatur in calore suo, quod fit quando completur ascensum, sicut in meridie, vel quasi quando dicimus esse horam sextam, ideo tunc est communis hora sumendi cibum. & quia ecclesia, ut dictum est vult esse afflictionem, & penam, non concedit, quod immediate cibum sumamus, ut affligamur aequaliter per famem: nam quando natura cessauerit a conuersione cibi immediate incipit appetere alium cibum, & iste appetitus est fames, si autem postquam incipit fames diu toleranda esset, exsiccaretur humor cibi, & virtus naturalis debilitaretur, ideo non vult ecclesia, quod sine cibo maneamus vsque ad noctem, sed diuidit reliquum tempus diei in duas partes, & in fine primæ medietatis est hora nona, in qua ieiunanti sumere cibum conceditur, & ita licet hō aequaliter affligatur, virtus tamen naturalis non multum debilitatur, nec corpus leditur. Causa autem quare illa hora comedimus est ista, quæ dicta est. Etiam est alia, & præcipua, quia ieiunium est afflictio quedam, & nos volumus affligi, ut Christo afflictio conformemur, & postea congregemur ei, sicut dicitur si fuerimus socii passionum, erimus, & consolationum, si comparimur, & conregnabimus secundo Corin. primo. Christus autem vsque ad horam nonam in cruce pendens passus est, & hora nona inclinato capite emisit spiritum, ideo nos vsque ad horam nonam ieiunamus famem patientes, & postea comedimus, quia post horam nonam gustata morte Christus nihil ultra passus est, ita nec nos ultra affligimur, sed vsque ad horam illam carnem nostram affligentes quodammodo cum Christo crucifigimur ad Gala. 5. qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitis, & concupiscentiis.

Cum autem dictum est naturæ operationem transferendo cibum ad membra finiri hora sexta, quando sol est in maximo ascensu, est intelligendum de cursu communiori. nam quidam sunt, qui habentes calorem naturalem fortem ante tempus illud naturæ operationem expletam habent, etiam differt secundum labores, & exercitia hominum, & secundum multitudinem, & paucitatem cibi assumpti, quia secundum hoc tardius, aut citius expletur naturæ operatio, si gnium enim certissimum in his est fames: nam in corpore sano, quando fames insurgit, natura iam finit operationem suam circa cibum. Quod autem dictum est de hora nona potest sumi stricte, vel secundum interpretationem consuetudinis.

Alph. Toft. in Matth. Pars III.

Primo modo dicitur hora nona: finis tertie quartæ diei artificialis, non. n. debet intelligi, quod sit hora nona, id est quod transferint nouem horæ ab ortu solis vsque ad tempus cenandi, quia quidam dies sunt, qui ab ortu vsque ad occasum non habent nouem horas, & alij habent plus, quam nouem vsque ad finem tertie quartæ diei secundum diuersas partes anni, & varias regiones in quibus est dies maior, vel minor, & tunc non potest dari certa hora, qua comedendum sit accipiendum sic horas. Sed debet accipi dies artificialis, scilicet ab ortu solis vsque ad occasum, & diuidatur in quatuor partes æquales, quælibet illarum dicitur habere tres horas, quæ vocantur horæ inæquales, quia dies maxima habet solum quatuor quartas, & consequenter duodecim horas, & dies minima totidem quartas, & horas, & isto modo, etiam solent diuidere astrologi dies, & accipere horas inæquales. Vocatur ergo sic hora nona finis tertie quartæ diei, & ibi est hora cœnæ pro ieiunantibus accipiendum horam nonam stricte. Potest autem accipi hora nona large, & dicitur hora nona quæcumque pars temporis post finem horæ sextæ, quia ecclesia non distinguit, nisi sextam, & nonam, & non horas intermedias, & ideo horæ, quæ sunt inter sextam, & nonam, computantur cum nona, ita quod immediate, ut completa est hora sexta incipit hora nona, & dicitur esse hora nona, completur autem hora sexta existente sole in puncto meridiei: nam immediate incipit declinare, & in principio declinationis dicitur hora nona, & licitum est ieiunantibus manducare, hoc autem interpretatur ecclesiæ consuetudo generaliter, quæ post meridiem concedit cibum immediate ieiunantibus, & ob hoc in diebus ieiuniorum ecclesia dicit semper nonam ante cibum, ita ut quodcumque dicto illo officio ieiunans comederit dicatur comedere post nonam, siue in nona hora. Patet etiam amplius hoc in obseruantia religionum in quibus stricte obseruantur ceremonie ieiunij, & tamen nulla religio expectat ad sumendum cibum, quod iam tres quartæ diei sint completæ, sed in meridie, vel aliquantulum post meridiem omnes cibum sumunt. Amplius etiam patet ex consuetudine generali ecclesiæ in ieiunijs stricte obseruatis, nulla enim ieiunia stricte seruanda sunt, quam quadragesimalia, & tamen in his ecclesia diffinituiter licere cibum sumi mox, ut vesperi finiti fuerint, de consec. dist. 1. c. capi. solent, & tamen ecclesia in nulla parte terrarum expectat dicere vesperos finita tertia quarta diei, quia in meridie vesperi dicuntur, & tamen dicitur, quod celebratis vesperinis officijs ad cibum accedendum est eodem capitulo solent, ergo non obligatur ieiunans expectare vere horam nonam, sed post meridiem quacumque hora comederit iam hora nona comedit, & licite agit. Et tamen adhuc non est necesse ad ieiunium, quod ieiunans semper comedat post meridiem, quia multi propter conditionem regionis, vel propter alias causas excusantur ab hoc onere, & possunt comedere ante meridiem, ut dicitur infra quæst. 172.

Ad primum dicendum, quod hora ieiunij est determinata nona hora, & tamen legislator ponit legem attendens ea, quæ sunt, ut communiter. aliqui autem sunt quibus non adaptatur lex secundum suam generalitatem, & pro talibus relinquuntur ipsi ministri, vel dispensatores legum, qui secundum conditionem singulorum concedunt eis agere, quod concessisset legislator si præsens fuisset, ipse tamen non potuit ponere legem, nisi vno modo, scilicet quantum ad illa, quæ communius accidebant.

Ad secundum dicendum, quod omnes possunt scire qua hora

hora licet sumi cibum, quia sine accipitur hora nona pro sine tertie quartæ diei, siue pro toto tempore, quod est immediate post meridiem vsque ad finem tertie quartæ non debet considerari hoc strictè, sicut astrologi considerant accipiens astralabium, vel alia instrumenta, sed parum, plus, aut minus secundum grossam existimationem accipi sufficit, dum tamen non fiat in fraudem.

Ad tertium dicendum, quod non debet ieiunari in nocte festivo, vsque ad vesperam, sicut in veteri, quia nos in ieiunio nostro conformamur Christo nouo homini, qui nos per passionem suam a vetustate, & tenebris reuocauit, & ideo illo tempore primum ieiunium soluiimus, quando Christus passionem suam finiuit, si hora nona vere, vel interpretatiue, quia ipse vere hora nona mortuus est, quia a sexta, vsque ad nonam tenebræ factæ sunt, infra 27. & tamen accipiendò nonam interpretatiue inter finem horæ sextæ, & horam nonam nullum est medium, sufficit autem ieiunanti hora nona interpretatiue ieiunium soluere, inde autem hora vespertina ieiunium solvebant, ad significandum, quod per cibum veteris hominis. Ad hæc in tenebris mortis. peccati diebus erant, a quibus non liberabantur etiam post tribulationem præsentis vitæ, quia in morte ad limbum descendebant, qui erat locus tenebrosus. Nam status veteris testamenti comparatur nocti, & tenebris, status autem noui testamenti luci, & diei. ad Roma, 13. nox præcessit, dies autem appropinquauit.

An bibere ante cibum, vel post cibum semel vel sepe frangat ieiunium. Quæst. CLXIII.

Quæretur circa ea, quæ sunt necessaria in ieiunio ad hoc, quod non soluatur, & quæ sunt ea per quæ frangitur, & primo est dubium an bibere ante cibum, vel post cibum semel, vel sepe frangat ieiunium. Dicunt quidam, quod sic, quia ieiunium est ad subtractionem nutrimenti, & tamen non solum cibum, sed etiam potus nutrit, ergo ieiunium soluit.

Item patet, quia nemo potest celebrare missam, nisi ieiunus, si quis tamen saltem modicum de aqua sumat non licet ei celebrare postea, quia non iudicatur ieiunus, ergo per potum frangitur ieiunium.

Item ieiunium est ad afflictionem corporis, & quia per subtractionem cibi affligitur subtrahimus cibum, & tamen ita et affligitur per subtractionem potus, ergo et potus subtrahendus est, & aliàs videbitur frangi ieiunium, sicut si non subtraheretur cibum.

Dicendum, quod ieiunium dupliciter potest frangi, vno modo quantum ad meritum, alio modo quantum ad violationem præcepti dati de ieiunio. Primo modo ieiunium frangi dicitur, quando per ieiunium nihil meremur, vel minus, quod aliàs mereri possemus, & ita frangitur ieiunium per fieri in finis modis multum extraneis, & accidentalibus, secundum quod in qualibet operatione contingit, quod ex multis circumstantiis aliter, vel aliter se habentibus accidit operationem ipsam fieri meritoriam, vel non meritoriam, aut magis, vel minus meritoriam, & hoc modo soluit ieiunium non est proprium ieiunio, quia cuiuslibet operationi competit fieri interdum meritoriam, & interdum non meritoriam, & non dicitur solui per hoc operatio illa, etiam quia ieiunium dicitur solui per aliquid, quod pertinet ad ipsum, & tamen esse ieiunium non meritorium contingit fieri per aliquid, quod nullo modo pertinet ad ieiunium, ut si quis ieiunet propter inanem gloriam perdit meritum ieiunium, ut patet supra in ista, & tamen ieiunare propter talem, vel talem finem nullo modo pertinet ad ieiunium, quod consistit solui in comedere, vel non comedere, & ideo sic non accipimus frangi ieiunium. Alio modo accipitur frangi ieiunium prout violatur præceptum datum de ieiunio, & efficitur homo transgressor, vel non obseruator statuti de ieiunando, & quia præcepta de ieiunando ab ecclesia dantur, dicitur aliquis ieiunium frangere quantum agit per formam illorum præceptorum, nam tunc dicitur transgressor si illa sine causa agat, dicitur autem non obseruator si agat illa ex causa, siue cum dispensatione, & quia præceptum habet vim ab instituente, oportet respici intentionem statuentis, ut videatur quis est transgressor, ecclesia autem iubens ieiunare intendit statuere certum modum manducandi, siue semel in die manducet ieiunans, & ideo si aliquis sumat aliqua per quæ dicitur bis, vel plus, quam semel manducare ieiunium soluit, si autem sumit ea per quæ non dicitur plus quam semel manducare, non frangit ieiunium, bibere autem quotiescunque fiat non est manducatio, & ideo siue quis ante cibum, siue post cibum bibat semel, vel pluries, non frangit ieiunium, dum tamen non fiat in fraudem, scilicet ut per hoc aliquo modo sustentetur homo, & cesset afflictio, quam inducit ieiunium, nam tunc non solum perit meritum ieiunium, sed etiam mortaliter peccat sic faciens.

Ad primum dicendum, quod bibere non frangit ieiunium, quia licet potus aliquo modo nutriat, non ordinatur tamen ad nutriendum, sed potius ad bonam dispositionem nutrimenti, & membrorum refrigerationem, nam cibum si non habeat potum sufficienter humectantem exuretur in cineres, & etiam non poterit deduci conuenienter per membra, quia ad hoc, quod ducatur oportet eum esse valde passibilem, nam dicitur transire per vias strictas, humiditas autem facit rem valde passibilem. ideo est necessaria cibo humiditas sufficiens, ut bene decoquatur, & ut decoctus per membra deducatur, ista autem dispositio requirit, quod interdum potus sumatur post cibum sumptum secundum diuersa accidentia, ideo siue sumatur potus post cibum, siue ante cibum cum possit semper esse conueniens ad istam dispositionem causandam, non frangit ieiunium, quia non est ad nutriendum, & tamen etiam si quis sumeret potum propter nutritionem non diceret bis manducare, quia bibere non est manducare, in quantum tamen fit in fraudem est contra legem, & violator legis dicitur qui aliquid contra eam in fraudem agit, ut dicitur de legibus contra legem, & in l. frans, & extra de reg. iur. libro sexto, in regula certum.

Ad secundum dicendum, quod aqua etiam in modica quantitate sumpta, vel quacunque res, quæ in stomachum vadit soluit ieiunium nature, sed non ieiunium ecclesiæ, quia ieiunium nature accipitur strictius, ad hoc tamen, quod quis celebret requiritur ieiunium nature, ideo etiam modica aqua sumpta impedit celebrationem, sed ieiunium ecclesiæ non soluit, quia istud non soluitur, nisi per summptionem illius, quod principaliter ad nutriendum accipitur.

An comedere plus quam semel soluat ieiunium ecclesiæ. Quæst. CLXV.

Quæretur an comedere plus quam semel soluat ieiunium ecclesiæ.

Dicendum, quod comedere accipitur ab ecclesia prout est sumere cibum ad refectionem plus quam semel ieiunium frangit, potest tamen quis sumere ita modicum de cibo, quod non dicatur comedere pluries, licet pluries hoc fecerit, ut si quis sumeret vnicam micam panis, vel vnicum granum vni, nam talis si agat sine causa, propter delectationem, vel solum ad experiedum saporem perdit aliquid de merito ieiunium, non tamen violat ieiunium ita ut dicatur transgressor præcepti ecclesiæ, si autem

si autem agat ex causa legitima, nec soluit ieiunium, nec peccat, & non solum in fumentibus valde parua quantitate, ut dictum est, sed et si aliquantulum maiorem sumat, potest stare, quod quis sumat cibum bis, & non violet ieiunium, dum tamen utraque vice non sumat plenam refectionem, sed altera earum solum, & sic est in seruitoribus dominorum, qui seruiunt eis ad mensam diebus ieiunii, nam ut non deficiant possunt modicum de cibo sumere ante cenam dominorum, & postea cenabunt fumentes plenam refectionem, & ieiunabunt, nec dicentur proprie pluries comedisse. & hoc non solum per dispensationem, & ex necessitate toleratur, & iudicatur esse ieiunium, sed etiam per statum per ecclesiæ, quod quis comedat bis, & ieiunet: sic dicit Innocentius extra de reliquiis, & vniuerso. c. cum ex eo. credimus posse statui, quod ieiunans bis comedat in die, sed partim. i. non utraque vice ad plenam refectionem, & subdit exemplum. scilicet faciunt Cistercienses, qui ad remouendum scandalum, & charitatem seruandam statuerunt, quod illi qui faciunt cibos prægustent illos, nec soluunt ieiunium ab ecclesia inditum. Eadem autem ratio est de omnibus coquis, & parantibus cibos. scilicet licitum est eis prægustare dum parant ad sciendum an habeant sufficienter de condimento, quia nisi sæpe gustarent in plurimis cibis nescirent quoniam bene haberent, non ergo soluunt ieiunium. Eadem etiam ratio est in illis qui ad mensas dominorum prægustant de singulis cibis, ut illi caueant sibi a toxico, ita dicit Innocentius ubi supra, idem etiam est in medico, & in omnibus conficiendis medicinis, nam licet eis prægustare eas, ut sciant quomodo se habent, & etiam ut languens velit eas assumere, quia hoc opus necessitatis, & charitatis est, sic dicit Innocentius ibidem in omnibus autem his non dicitur quis soluere ieiunium, quando autem sine aliqua causa legitima sumit quis aliquantum de cibo qui solet sumi ad nutriendum, dicitur ieiunium soluere.

An si aliquis comedendo semel sumat de cibo immoderate per hoc ieiunium frangatur. Et an ieiunans debet vesci paruis pisciculis. Quæst. CLXVI.

Quæretur si aliquis comedendo semel sumat de cibo immoderate, an per hoc ieiunium frangatur, vel etiam si sumat aliquos cibos speciales, etiam si non sint carnes.

Dicunt quidam, quod frangitur ieiunium, quia ieiunium introductum est ad afflictionem corporis, qui autem immoderate sumit de cibo excusat per hoc afflictionem corporis, ergo soluit ieiunium, quia contra intentionem statuentis ieiunium agit.

Item quidam cibi sunt præter carnes multum delectabiles in quibus homines delectantur, & nutriuntur, sicut in carnibus, ergo sumere illos ieiunium frangit. Item Gregorius dicit, dist. 4. c. denique, quod in ieiunio christiano elus piscium relinquitur, ut licet ei sit inimitabilis solatium non luxuria pariat incendium, denique qui a carne abstinent, nequaquam sumptuosiora marinarum beluarum conuiuia præparent, etiam 82. dist. capit. presbyter, dicitur quod ieiunans debet vesci paruis pisciculis, ergo manducans de magnis piscibus ieiunium frangit.

Item videtur, quod ebrietas, vel immoderatus potus ieiunium soluat, quia dicit Gregorius dist. 4. c. denique, de ieiunantibus vinum, ita bibere permittitur, ut ebrietas res omnino fugiamus, alioquin restat, ut omnia quæ corporibus libent similiber faciamus.

Dicendum, quod cum ieiunium sit ab ecclesia statutum, non aliter illud frangimus, nisi quando contra intentionem, & statutum ecclesiæ de ieiunio facimus, Alph. Tost. in Matth. Pars III.

ecclesia autem in ieiunio nihil taxauit, nisi semel comedere, & a quibusdam cibis specialiter abstinere, quoniam cunque ergo quis semel comedens a prædictis abstinerit quidquid aliud comedat, vel bibat, siue moderate, siue immoderate, siue delectabiliter, siue aspere non frangitur ieiunium, potest tamen perire meritum ieiunii in totum, vel in partem secundum conditionem excessus quem quis fecerit, & etiam poterit interdum peccare mortaliter, ut si sit magnus excessus, qui etiam in non ieiunantibus esset increpabilis, pro hoc tamen non iudicabitur transgressor ieiunii ab ecclesia, nec etiam a Deo ad hoc, quod puniatur, tanquam violator præcepti, punietur tamen ex alio capite. scilicet si peccauit excedendo in quantitate, vel qualitate cibi, vel in alijs modis quibus quis peccat in gula, ut dicitur infra q. 172.

Sed obijciatur, quod isti excedentes in cibo frangent ieiunium ecclesiæ, quia ieiunium ecclesiæ est parsimonia victus, & abstinentia ciborum, ut dicitur Iudicis, & ostensum est supra q. 124. isti tamen excedentes non obseruant parsimoniam cibi.

Dicendum, quod ieiunium ecclesiæ est abstinentia a cibis, non per omnem modum, sed eo modo quo ecclesia diffinit, & tamen ipsa solum iubet abstinere a carnibus, & quibusdam alijs cibis, & comedere semel tantum, ideo non obligamur amplius, & facientes hoc dicimur habere abstinentiam a cibis, quia aliàs licebat nobis sepius comedere, & de quibuscunque cibis, nunc vero semel tantum comedimus, & non de omnibus. sic dicit Innocentius ubi supra, quod licet ieiunium sit abstinentia victus, tamen credimus eum ieiunare, qui consuetudinem seruat, licet ad ingurgitationem comedat quidquid sibi placet, quia in ieiunio non tantum abstinentia debet attendi, sed ecclesiæ consuetudo.

Ad primum dicendum, quod qui sumit de cibo immoderate agit contra ecclesiæ intentionem non tamen peccat, quia ad hoc quod peccet, oportet quod agit contra intentionem expressam, vel limitatam per statum, & sic patet in obseruatione omnium legum politicarum, quia intentio condentis est ciues bonos facere per legem, si quis ergo taliter obseruet legem, ut per eam bonus non efficiatur. scilicet quia propter timorem solum obseruat, agit contra intentionem legislatoris, qui vult ciues bonos facere. 2. Ethicorum. & tamen non peccat, quia non agit contra id quod in lege expressum est, nam lex licet dirigat in finem, non est de fine, sed de eo quod est ad finem, ita hæc intentio ecclesiæ est homines per ieiunium affligere, & ad hoc determinauit modum qui est abstinere a talibus cibis, & semel tantum comedere, licet ergo quis non affligat seipsum, dum tamen semel tantum comedat, & abstineat a cibis vetitis non frangit ieiunium, licet agat contra intentionem legislatoris, quia non agit contra intentionem legis expressam. Ad secundum dicendum, quod licet aliqui cibi sint, ita delectabiles sicut carnes, & et plus, non violatur ieiunium sumendo de illis, quia ecclesiæ non vetuit illos, & vetuit carnes. Quod autem dicitur aliquos pisces esse ita nutritiuos, sicut carnes falsum est, & tamen dato, quod essent aliqui non frangeretur in eis ieiunium, quia ritus ieiunii solum habet vigorem ex institutione ecclesiæ, & nihil est illicitum in ieiunio nisi quod ecclesiæ vetuit. Ad tertium dicendum, quod Gregorius non loquitur ibi determinate imperando, sed magis consulendo quod fieri bonum sit, ut homini proficiat ieiunium ad illud finem ad quod institutum est. scilicet ad macerandum carnes, & quia per immoderatum cibum maxime in piscibus magnis aliquid quo confortatur libido, vel excitatur in homine consulit, ne quis beluas marinas sumat in cibum, & non prohibet Gregorius simpliciter comedere de marinis beluis, sed facere de eis conuiuia sumptuosiora, quia istud importat de se excessum quandam, qui etiam

etiam

etiam in non ieiunantibus culpabilis est, & tñ nō fran-
git ieiunium, sic dicit Inn. vbi supra, q̄ si aliquis latius
cibum capiat, vel beluas marinas comedat, vel si ni-
mis audenter comedat, non credimus, q̄ pp hoc sol-
uatur ieiunium, sed in his, & in aliis excessibus eū pec-
care credimus, & sic intelligitur de conf. di. r. c. solēt.
& di. 5. c. quinque. & di. 4. c. denique, q̄ antem dicitur.
82. di. c. presbyter de paruis pisciculis non intelligitur
de ieiunante quolibet, sed de illo cui erat imposta pe-
nitentia pro peccato fornicationis, vt patet ibidem,
nam multa alia graua ei imponuntur, & ille ad literā
tenet obseruare ea. s. q̄ de paruis pisciculis comedat,
& non de magnis, secus autem de aliis ieiunantibus,
quia ecclesia non ardat eos ad hoc.

Ad quantum dicendum, q̄ ebrietas proueniens ex
excessu potus peccatum est mortale, vel veniale, et in
non ieiunantibus, & iō semper est vitanda, & tamen
et si esset peccatum mortale non frangeret ieiuniū,
tūm quia non est expresse vetita ieiunantibus, & ta-
men in ieiunio nihil tenemur obseruare, nec cauere
nisi q̄ expresse ponitur, cum aut Greg. dicit cauendū
ab ebrietate dicendum, q̄ non intelligitur dissuaderi
ebrietas, tanq̄ ieiunium frangens, sed tanq̄ mala, quia
oē p̄dū fugiendum est, tūm quia ebrietas directe nō
repugnat ieiunio quantumcunque sit mala, quia iei-
unium consistit in vnica comestione, ebrietas autē nō
facit esse plures comestiones.

An per odorem aliquarum rerum soluat ieiunium.
Quaest. CLXVII.

QVAERETVR an per odorem aliquarum rerum
soluat ieiunium, Aliqui dicunt, q̄ sic, quia in
ieiunio auferuntur nobis ea, quae nutriunt, vt nō vta-
mur illis, nisi semel, odor tamen nutrit, & confortat
aliqua litera, ideo soluere videtur ieiunium.

Dicendum, q̄ non soluit, quia vt dicit Ari. de sen-
su, & sensato odor non nutrit, sed solum confortat, si
enim natura sit debilitata confortatur aliquo modo
per quosdā odores, & vires eius fortificantur, non tamen
restauratur aliquid de perditio eo q̄ odor est quedā
substantia leuis, quae non conuertitur in substantiam
odorantis, ad hoc q̄ restaret deperditum per resolu-
tionem: in nutrimento autē fit conuersio ipsius cibi in
substantiam corporis nutriti, & illud est restaurare, &
nutriri, nullus ergo odor quantumcunque excellens
sit nutrire potest, sed solum confortare, & ideo ieiunium
non soluit, etiam quia dato, q̄ nutrit odor, nō solu-
ret tñ ieiunium, quia non est prohibitum, nihil tñ iei-
unium frangit, nisi q̄ prohibitum est, potest tamen
quis peccare in vsu odorū, sicut in vsu ciborū, licet p̄
odorem non dicatur quis intemperatus, quia intem-
perantia solū est in gustu, & tactu, in quibus comuni-
camus cum bestijs. 3. Ethic. de temperantia. in odo-
ratu autē nullum aīal prater hominem delectatur, sed
solum ordinatur in eis odor ad cibum. i. q̄ per odorē
quaerunt cibum, vt dicitur ibidem. Ad arg. dicendū, q̄
non nutrimur odoribus, ideo non sunt prohibiti odo-
res in ieiunio, tanquam repugnantes directe ieiunio,
nec oportet prohiberi.

An vsus medicinarum soluat ieiunium si ante cenam, vel
post sumantur. Quaest. CLXVIII.

QVAERETVR an vsus medicinarum soluat iei-
unium si ante cenam, vel post cenam sumantur.
Aliqui dicunt, q̄ sic, inquantum multae earum sunt
cibi quidam. i. cibi assumpti, tanquam remedium, vel
curarium egritudinis.

Dicendum, q̄ medicina potest large sumi, s. pro oī

Fillo, quod confert egris ad salutem quocunque con-
ferat, vel solum pro eo quod sumitur directe contra
morbum. Primo modo totus cibus quē sumunt egri
iuxta praecipua medicorum potest vocari medicina,
& sic manifestum, q̄ medicina soluit ieiunium, quia
iubent interdum medici egro comedere carnes, aut
tales, vel tales cibos, & non est dubium quin isti cibi
frangant ieiunium, etiam si per hoc non peccent egri
quia habent iustam causam frangēdi. Alio modo ac-
cipitur medicina solum pro eo, q̄ sumitur solum, vt
contrarium morbo, & est de rebus illis, quae comuni-
ter non sumuntur in cibum, & tunc dicendū, q̄ eger
sumens medicinam, vt sanetur ab egritudine, quam
patitur, vel vt non incurrat in aliquam egritudinē, q̄
timet, non frangit ieiunium, siue aī cenam, siue post
cenam sumat medicinam, et si illa multum nutriet,
& famem extingueret, sicut alij cibi. si autem medi-
cinam quis accipiat solum ad conseruandam sanita-
tem nullam patiens actualiter egritudinē, nec timēs
aliquam de propinquo, videtur frangi ieiuniū si medi-
cina illa habeat modum cibi, sic dicit Inno. vbi supra
scilicet medicinam pro remouenda infirmitate, vel
fugienda accipere licet sine peccato in die ieiunii, sed
pro conseruanda sanitate tantum, vbi nō est signum
infirmitatis non credo.

An sumere electuarium in ieiunio frangat ieiunium. Et an
liceat aliquid post vel ante cenam comedere, quod
vulgo dicitur facere collationem, & quid.
Quaest. CLXXI.

QVAERETVR an sumere electuarium in ieiunio
frangat ieiunium. Aliqui dicunt, q̄ sic, quia cib⁹
est, & non licet cibum sumere nisi semel.

Dicendum, q̄ electuarium vt cōiter nō frangit iei-
unium. Quidam tamen dicunt, q̄ si sumatur electua-
riū ad delectationē solum, q̄ soluit ieiuniū, si autē cā
medicinā. i. quia corpori prodest non soluit ieiuniū.
Dicendum tñ, q̄ ista distinctio nihil facit, quia intentio
vel finis est oīno extra naturam ieiunii, quia ad iei-
unium non pertinet, nisi sumere cibum, vel non sume-
re, quia statutum legis positioe non attendit intētio-
nem obseruantis, sed solum ipsum actum eo, q̄ mo-
dus virtutis non cadit sub praecipio. i. non obligatur
quis per legem positiuam, vt virtuose operetur, sed
satis est, q̄ faciat id quod iubet: facere autē ex tali, vel ta-
li intētionē facit ad meritum, vel demeritum in ope-
re, quia meritum consideratur respectu Dei, qui po-
tius attendit intentionem, quam actum exteriorē,
nam Deus intuetur cor. i. Re. 16. homo autem iudi-
cat, quae foris sunt, & quia lex positua est humana, iu-
dicat etiam solum, quae foris sunt. s. ipsum actū, iō di-
cendum vī, q̄ electuarium aliquo mō nutrit, quia q-
dam cibus est, cōiter tñ non sumitur ad nutritionē,
nec ad manducationem, sed solū ad bonam disposi-
tionē stomachi, ideo non frangit ieiuniū, sicut
nec potus, quia potus aliquo modo nutrit, & tñ siue
aī cibum, siue post sumatur non frangit ieiunium, vt
dictum est supra q. 164. Electuarium autē est ad eundē
finem. s. ad stomachum disponēdum, sicut est potus
in adiutorium digestionis cibi, & ad bonam habitudi-
nem membrorum, ita electuarium est signū huius, qa
non sumitur electuarium a ieiunantibus, nisi qñ bi-
bunt ad vespertum, nam tunc potus videtur sumi ex
necessitate pp sitim, & tñ in ieiunio vī, & ideo posset
nocere, & vt non noceat sumitur simul electuarium,
quod stomachum confortat, & disponit ad digestio-
nem, & vocatur electuarium quacunque p̄fectio facta
qua hoīes solent vti qñ bibūt, & tales p̄fectiones sunt
regulariter de rebus delicatis, & parum nutritiuis, &
ideo

K

ideo ieiunium frangere non videtur. Si tñ quis sume-
ret electuarium sine potu, vel sumeret ante cibum, vi-
deretur ieiunium frangere, quia iam ad alium finem
sumitur, etiam si quis frangeret illud in magna quanti-
tate, vel vteretur eo, sicut aliis cibis ad extinguendū
famem, frangeret ieiuniū, quia iam non esset electua-
rium, sed cibus, & fieret fraus legi. Siquis autem non
sumat in tanta quantitate, nec ad famem extinguen-
dam, sed solum ad delectationem, perit meritum in
totum, vel in partem, & tantum p̄t esse desiderii hu-
ius delectationis, q̄ peccaret mortaliter quis sumēdo
electuarium, tamen non frangeret ex hoc ieiunium.

An affumentes panem, vel fructus pro collatione loco electua-
rii frangat ieiunium. Quaest. CLXX.

SED quid si quis non habens electuarium acci-
piat modicum de pane, vel fructibus, aut qui-
buslibet aliis cibis, an frangatur ieiunium?

Aliqui putant, q̄ frangatur, quia isti sunt veri
cibi, & vsus cōis eorum est in cibum, & ad nutriēdū,
quod non fit in electuario, quod non cōficitur, vt sit
cibus, & tñ cibum bis sumere ieiunium frangit.

Dicendum, q̄ nō est ita securum sumere ista, sicut
electuarium, quia isti sunt cibi veri, p̄t tñ dici, q̄ si su-
mantur solum, vt stomachum disponant ne potus
sumptus noceat, ieiunium nō frangitur, quia licet isti
sint cibi non sumuntur, tunc vt cibi, sed vt medicinae,
nam ē electuarium quocunque sit aliquo mō nu-
trit, sed quia vsus eius non est ad nutriendum, cōiter
dī non frangere ieiuniū, & ad hoc oportet q̄ sit val-
de parua quantitas panis, vel similitum rerum, & et q̄
non sumatur, nisi qñ potus sumitur, vt non noceat,
quia aliās videretur sumi aliqua litera in remedium fa-
mis, et q̄ ille qui sumit credat potum sibi nociturū,
nisi sumeret panē, vel similia, aliās. n. sumi nō debet,
quia sumerentur ista sine causa, securus tamen est ab-
stinere ab eis, nisi quis credat, quod potus sibi mul-
tū noceret, nam tunc non solueretur ieiunium maxi-
me vbi consuetudo istud habet, quia circa talia con-
suetudo hēt magnum vigorem. Ad id quod dicebāt,
q̄ panis, & similia sunt cibi dicē. lum, q̄ licet aliās sint
cibi, nunc non sumuntur, vt cibi, sed vt medicinae, vt
dictum est, de electuariis eadem ratio est, quia vsus
communis est sumere potius hoc, vt medicinam ad
disponendum stomachum, quam vt cibum ad extin-
guendum famem, nam vsus cibi est nutrire, & famē
extinguere.

An esus carniū, & lactis, casei, & butyri frangat ieiunium.
Et quibus ieiunando liceat carnes praegustare. Et quare po-
tius carnes prohibentur in ieiunio, quam vinum, legumina,
& pisces cum magis incitent ad venerea, quam carnes. Et
de incitantibus ad venerea, ad quae tria sunt necessaria.
Quaest. CLXXI.

QVAERETVR an esus carniū ieiuniū frangat.
Aliqui dicunt, q̄ non, quia ieiunium institutū
est ad comprimendum vitia carnis, sed potus vini p̄-
uocat magis concupiscentiam Proverb. 20. luxuria
res est vinum, & ad Ephesi. 5. nolite inebriari vino in
quo est luxuria, sed non interdicitur vinum ieiunan-
tibus, ergo nec carnes ieiunium soluent.

Item legumina spiritus gignunt, & inflant, & sic
luxuriam prouocant, & tamen non interdicitur in
ieiunio, ergo nec carnes debent interdici.

Item sunt multi pisces qui ita nutriunt, sicut caro
& delectabiliter comeduntur, & non soluunt ieiuniū
ergo nec etiam vsus carniū.

Dicendum, q̄ in ieiuniis omnibus generaliter est
Alph. T. O. In Matth. Pars III.

abstinēdum a carnibus, quia ieiunium ab ecclesia in-
stitutum est, & obligat eo mō quo ecclesia illud insti-
tuit, ecclesia autem instituit illud principaliter ad ear-
nis vitia comprimenda, & quia nihil est, quod magis
confortet ad venerea, quam vsus carniū, fuit veti-
tus cibus iste in ieiunio, & ista fuit causa, quare oibus
monachis interdicitur carnes, de conse. di. 5. c. car-
nem. s. quia debent cauere ab oī libidine, quia voue-
runt continentiam perpetuam, iō vt eam facilius ob-
seruarent fuerunt ipsi carnes generaliter vetitae, & in
oī ieiunio venantur, vñ et si quis non ieiunet, dū tñ sit
dies ieiunii non licet ei carnē manducare, nisi pp in-
firmitatē, quia ēt monachis quibus sunt aliās carnes
vetitae licitum est in egritudine carnes comedere, vt
in alle. c. carnem, Et famēs facit licitum esse carnibus
vesci, vnde ēt in quadagesima si quis non hēret, nisi
carnes quibus vesceretur, nō peccaret sumendo illas
extra de obser. ieu. c. consilium.

In ieiuniis autē nullum est strictius, quam quadra-
gesimale, & in eo non solum a carnibus abstinetur, sed
etiam ab omnibus, quae a carne originem ducunt. s. a
sanguine, caseo, lacte, & ouis, vt ait Greg. di. 4. c. deni-
que, & istud generale est apud omnes gentes, quod
in quadagesima abstineant ab istis, & hoc verum est
nisi propter penuriam. s. quia regio illa non habet pi-
sces ad sufficiency, quia potest tñ recurrere ad alios
cibos, nam cum necessitas faciat licitum vsum car-
niū, a fortiori licitum faciet vsum lactis, casei, & o-
uorum, etiam cōsuetudo antiqua in hoc excusare po-
test, cum ieiunia, vt in plurimum ex consuetudine vi-
gorem habeant. De alijs autem ieiunijs extra quadra-
gesimam, quia non sunt tam strictē seruanda, statum
magis consuetudini, vt omnes Doct. asserunt quibus
cibus vti liceat ieiunantibus, dum tamen carnibus nō
vtantur, & si esset consuetudo alicubi, q̄ in omnibus
ieiunijs, extra quadagesimam ieiunans vtatur ouis,
caseo, & lacte licitum erit, in quadagesima autē non,
ita sufficiency excusat consuetudo, vt possimus vti
lacte, & caseo, sicut in alijs ieiunijs. Ratio huius est, qa
de ieiunijs quadagesimae expressum est dist. 4. ca. de-
nique, q̄ ieiunans non solum a carne, sed etiam ab eis
quae a carne ducunt originem abstinere debet, de a-
lijs autem non est expressum, ideo consuetudini re-
linquitur istud interpretandum, & sic aliquae provin-
ciae sunt, in quibus per totum annum in lexis ferijs,
& alijs diebus ieiuniorum oua, lac, & caseus come-
duntur, praterquam in quadagesima. Alia autē pro-
uincia, quae strictius ieiunia seruant nullos cibos per-
mittunt in ieiunijs, nisi quibus in quadagesima ve-
scimur, nisi in ieiunijs spontaneis, quae sunt inter Pa-
scha, & Pentecostem, in quibus caseo, & lacte, & ouis
vtuntur. Rō huius est, quia omne ieiunium putant
esse equale ieiunio quadagesimae, & ideo per totum
annum in omnibus ieiunijs necessarijs eidem cibis
vtuntur. Inter Pascha autem, & Pentecostem nullum
ieiuniū ecclesiae est. 76. di. 5. non autem, & ca. post Pa-
scha, nisi quis velit introducere ieiunium, ideo sicut
sponte ieiunia illa introducta sunt, ita in eis voluerunt
aliquid de rigore aliorum ieiuniorū tollere. Hic autē
considerandū, q̄ quicūque licet alicui sumere caseū,
oua, & lac, licet ēt comedere sanguinē. i. butyrum vel
pinguedinem, sic dicit Host. in tu. ti. de obser. ieu. &
est ar. ad hoc. 82. di. c. presbyter, vbi dī q̄ ille presbyter
cui imponebatur poīa pro fornicatione diebus domi-
nicis possit vti vino, & lagimine, ouis, & caseo, iuxta
canonicam mensuram, & sic ista equiparantur, & ta-
men in hoc sola consuetudo attendenda est, quia si
habeat consuetudo, q̄ vtatur solo lacte, vel solo ca-
seo non licebit vti ceteris, & econuerso, quia con-
suetudo habet locū legis, & si lex p̄cederet exp̄sse vnū

C

istorum, & non alia, non erat intelligendum, quod cetera essent concessa. Quod autem supra dicitur ieiunium semper solui per esum carnum non debet intelligi in illis, qui ex necessitate carnes comedunt, vel preguſtant, ut si quis nullum alium cibum habeat, & est in eis, qui feruunt magnis dominis, & debent preguſtare cibos illorum, ut caueant sibi a toxico, quia licet illi comedant aliquid de carnibus die ieiunij sic preguſtando non soluunt ieiunium, sic dicit Innocentius ubi supra fenescas aut exenia portantes, & quoscunque alios seruientes preguſtantes cibos ante dominos timentes toxicum non credimus soluere ieiunium: eadem causa est in monachis, quibus non licet carnes comedere, si nisi ipsi pro infirmis, vel aliis ex necessitate, vel charitate carnum cibos parent, licet eis preguſtare, ut conuenienter parere possint, sic dicit ibidem Innocentius in his casibus credimus, quod monachis licet preguſtare carnes, & hoc dicimus propter generalem consuetudinem, quae sic obtinet. Ad primum dicendum, quod in ieiunio cibus carnum vetitus est, & non vinum, quia vinum non ita facit ad libidinem, sicut carnes, quia vinum solum confert ad hoc per modum alterantis, quae alteratio cito deficit, carnes autem confert per modum nutrimenti, quia materia praestant, id magis sunt carnes prohibita, sunt enim necessaria in coitu, sicut semen calor, spiritus, & id secundum, quod aliquid confert ad aliquid istorum trium: id incitare ad libidinem, vinum enim confert calorem, quia alterat, & inflammat, & sine actuali calore impossibile est esse coitum, nec concupiscentiam. Legumina autem, & oes cibi ventosi confert ad generationem spirituum, quia spiritus grossos generant, id est inflationem quandam, quae etiam necessaria est propter conditionem organi genitalis, & quantum ad hoc legumina ad venerea disponunt, Semen etiam requiritur, quia illud est generationis materia, & propter quod alia sunt: ad semen generandum faciunt carnes, quia sunt magni nutrimenti, & ideo generantur inde plures superfluitates, & tamen semen pertinet ad superfluitatem secundae digestionis, ad calorem confert vinum, & non carnes, ad spiritus generandos confert legumina potius, quam vinum, & carnes, non sunt tamen tam necessaria prohiberi aliquid istorum, sicut carnes, quia istae magis agunt ad venerea: nam calor, qui gignitur ex vino cum sit quaedam alteratio cito transit: spiritus est, id est inflatio cautata ex leguminibus cito resoluitur, semen autem, quod gignitur ex carnibus diu manet, & istud est, quod efficit hominem potentiorum ad venerea, omnia enim haec tria in aliquo nocent volenti continentiam seruare in quantum ad venerea disponunt: legumina tamen inter cetera minime nocent, quia sola inflationem, vel spiritum gignunt, & non materiam feminalem, nec calorem venereum, inflatio autem illa non est multum periculosa, tum quia cito resoluitur, tum quia ad venerea hominem potentem non reddit, quia potentia solum est ex abundantia humoris feminalis, tum quia desiderium non incitat: nam desiderium est calore titillante, & ideo inflationes causatae ex cibo leguminum solent provenire sine desiderio venereorum: nam multa etiam alia huiusmodi inflationem faciunt, quae ad venerea non incitat, nec potentem reddunt, sed potius debilitant, ideo vltus leguminum non prohibetur, nec dissuadet in ieiunio in parua, vel magna quantitate. De calore autem, & semine manet dubium quid istorum magis noceat volentibus continentiam seruare. Et dicendum, quod directe magis noceat calor, quia tentatio, & peccatum insurgit ex desiderio venereorum, secundum quod homo consentit appetitui, calor tamen est solus, qui suscitatur desiderium titillando, & ideo immoderate

videtur calor magis nocere, & tamen in quantum alteratio facta per calorem potest cito deficere, quod non fit in semine, quia postquam multum de semine genitum est non potest deficere, nisi per emissionem, vel per longam resolutionem, & macerationem corporis: nocet magis semen, quam calor. Sed obijciunt aliqui, quod simpliciter magis noceat calor, quia si alteratio facta per calorem vini cito deficiat, iterum, & iterum sumetur vinum, & gignetur calor, & sic continuabitur illa alteratio. Item ostendunt hoc, quia mulieres magis abundant in semine, quam viri, & tamen non est in eis tam vehemens desiderium venereorum, sicut in viris, nisi quia propter defectum prudentiae non compescendo aequaliter desideria sua in libidine magis insaniunt interdum, quam viri, & tamen regulariter mouentur vehementius, & ferocius, quam feminae, quod non fit, nisi ex abundantia caloris titillantis, cum tamen habeant minus de semine, quam feminae.

Item ostendunt hoc in colericis, & phlegmaticis: nam phlegmatici magis habent de semine, quam cholericis, & tamen cholericis sunt valde cupidi venereorum, quod non accidit phlegmaticis, ideo dicitur, quod abundantia seminis causati ex carnibus minus nocet, quam calor causatus ex vino, & ideo, quod potius debuit prohiberi vinum in ieiunio, quam carnes, sed dicunt, quod ecclesia vetuit carnes, & non vinum propter duo.

Primo, quia facilius est abstinere a carnibus, quam a vino, & ideo esset facilius transgredi preceptum ecclesiae si vinum fuisset prohibitum, quam prohibendo carnes: noluit igitur ecclesia statuere illud, quod difficulter seruari poterat.

Secundo, quia vinum non solum sumitur, ut cibus, & potus, sed etiam, ut medicina adiuuans ad digestionem, & confortans stomachum: subtrahi ergo vinum erat magnum nocuum, quod apparet in eis, qui ieiunant in pane, & aqua, ideo ecclesia vinum non vetuit in ieiunio.

Dicendum, quod praedicta satis rationabiliter dicta sunt, & tamen veritas est, quod carnes magis nocent volenti continentiam seruare, quam vinum, etiam si vinum generet plus de calore, quia calor genitus per vinum nihil agit ad venerea, nisi in quantum inflammat vasa feminaria, & loca vicina, & tunc fit titillatio magna, & apparet differentia manifeste: quia interdum quis calefactus vino incitatur parum ad venerea, & interdum vehementissime, quod non provenit, nisi ex differentia multi, vel pauci seminis: nam illi, qui per coitum se exinanierunt, etiam si calefiant a vino non incitantur villo modo, vel valde remisse, qui autem diu continuerunt etiam si parum calefiant a vino ferocissime incitantur, & est eis grauissimum abstinere. Non ergo provenit, nisi ex feminis multitudine, quod cum fuerit calefactum pulsatur ad exitum, multo ergo peius est abundare in semine, quam in calore. Etiam quia calor non solum gignitur ex vino, sed etiam ex multis aliis cibis, & sepius sine cibo, ut ex conditione regionis, vel temporis, vel laboris, & exercitij, ita ut si quis vellet vitare omnem calorem concitantem venerea, oporteret omnino exire extra naturam humanam nihil comedens, aut bibens, nec faciens, nec manens ubi ceteri manent, multitudinem tamen seminis vitare facile est, ut si quis euitet carnes in totum, & omnem excessum ciborum, ideo magis noceat cibus carnum continentiae, quam potus vini. Et quando dicitur, quod si tollitur calor inductus per vinum, iterum bibendo generabitur,

Dicendum

Dicendum, quod non tenet, quia non quicumque calor causatus per vinum concitat venerea, sed solum ille qui est aequaliter excessiuus, nam vinum moderate sumptum, vel ad parcitatem digestionem adiuvat, & stomachum confortat, & non incitat venerea: potest ergo sumi vinum temperate, ita ut non causet illum calorem qui concitat venerea. De carnibus autem non est sic, quia carnes sunt multum spermaticae, & ideo etiam si sumantur moderate per quotidianum esum generant multum de semine, quod semper manet quousque emittatur, vel resoluitur per longum tempus, ideo difficilius est in hoc continere.

Quod autem dicebatur de abundantia seminis in feminis, & phlegmaticis.

Dicendum, quod si posset poni abundantia seminis, sine villo calore, & abundantia caloris sine villo semine, neutrum ipsorum ad venerea conferret, licet calor posset concitare aequaliter remisse, sed foras non esset sensibilis incitatio si semine omnino deesset, abundantia autem seminis sine calore non incitaret ad venerea, generaret tamen magnas, & graues tristitias, & morbos pessimos in corpore, quousque emitteretur, vel resolveretur, & tamen rarissime sunt ista separata, & cum fuerint simul dicendum, quod habens fortem calorem, licet habeat minus de semine magis incitabitur, quam habens multum de semine etiam paucum de calore, & ita est in cholericis, & phlegmaticis, & viris, & feminis: non tamen sequitur ex hoc, quod calor circa venerea sit magis praecipuus, quam semen, quia colericus exinanitus per sequentem coitum etiam si abundantissime calefactus remissius incitabitur, quam phlegmaticus modicum habens de calore, & ita ecclesia volens comprimere per ieiunium carnis concupiscentiam conuenientius debuit carnes prohibere, quam vinum, & ita fecit.

Ad secundum dicendum, quod legumina licet gignant spiritum, id est inflationem non causant directe appetitum venereorum, nec multiplicant materiam feminalem, ideo parum nocent continentiae, nisi forte quis vellet omnino cauere illa ex quibus est qualicumque occasio ad venerea, quia tunc nihil comedendum esset, nec bibendum cum nullus cibus sit, qui non conferat aequaliter ad venerea, siue semen gignendo, siue spiritum, siue calorem: illa tamen nos vitare debemus, quae multum manifeste ad ista conferunt, & ita est de carnibus animalium, & quia illa quae originem trahunt ab animalibus, ut oua, lac, & caseus, habent etiam conditionem carnum aequaliter quantum ad generationem seminis, quia magis multiplicat superfluum, quod in semen conuertitur, quam alii cibi, praecipit ecclesia ab eis abstinere in ieiunio strictissime. s. quadragesimalibus dist. 4. c. denique.

Ad tertium dicendum, quod nulli pisces sunt qui ita nutriant, sicut carnes, & consequenter non gignitur ex eis tanta seminis abundantia, & tamen dato, quod aliquis piscis magis generaret semen, quam carnes, non teneretur vitare illum, nec solueretur ieiunium comedendo illum cum ecclesia non vetuerit, & tamen ieiunia solum obligant secundum quod ab ecclesia instituta sunt, vel secundum consuetudinem regionum, sic dicit Hieronymus ad Lucinum, & septuagesimalis distinctio, capitulo vltimo, scilicet circa ieiunia qualibet provincia abundet in suo sensu, id est faciat, quod vult, & quod consuevit, & praecipit maiorem leges apostolicas arbitretur. i. praecipit data a patris in singulis prouinciis circa ieiunia, ita sunt tenenda, sicut si essent leges apostolicae.

Alph. Toft. In Matth. Pars III.

A An comedere ante tempus die ieiunij frangat ieiunium. Et quod circa horam comedendi diebus ieiuniorum multa sunt consideranda. Et quomodo vitium gula quinque modis noceat. Quasi. CLXXII.

QUAE RE TVR an comedere ante tempus die ieiunij frangat ieiunium.

Quidam dicunt, quod non, quia ecclesia statuit certam horam, & sicut non seruatur illa hora, qui comedit ante tempus, ita nec ille, qui post tempus comedit, & tamen comedens post horam non frangit ieiunium, ergo nec comedens ante tempus.

B Item ieiunium est actus abstinentiae, ut ostensum est supra q. 124. & 125. tollitur autem abstinentia non solum comedendo ante ipsam, sed et nimis comedendo, & delicate cibaria parando, ut ait Grego. & dicitur j. & tñ comedendo nimis, vel cibos delicatos, non violat ieiunium, ergo nec comedendo ante tempus.

Dicendum, quod ieiunium non habet aliam obligationem, nisi quae ecclesia per legem suam introduxit, vel consuetudo habens locum legis: ecclesia autem instituit certum tempus comedendi. s. hora nona, ideo quod anticipat vñ quibusdam ieiunium frangere, est autem tempus ieiunij hora nona, ut inuitur de conse. di. 1. c. solent. & non oportet, quod sit nona stricte assumenda, sed interpretatiue. s. postquam transiit merides, & postquam ecclesia dixit nonam, quae semper diebus ieiuniorum dñi añ cibum, & quia ieiunia quadragesimae voluit ecclesia stricte obseruari, quam cetera ieiunia dixit, quod non sufficiebant audito signo ad nonam horam cibum sumere, sed oportebat expectari vesperos, ut dñi eo. c. & tñ vesperi dñi in quadragesima ad meridiem, ideo sufficit post meridiem cibum sumi. Si autem anticipetur tempus dicunt quidam, quod non frangitur ieiunium, sic dicit Innocentius ubi supra, quod si aliquis horam anticipat vel latius comedit non credimus, quod propter hoc soluatur ieiunium, sed in his, & in aliis excessibus est peccare credimus, & sic intelligitur, de conse. dist. 1. c. solent, & di. 5. c. quinque.

Alii dicunt, quod frangitur ieiunium anticipando horam, sic dicitur in alleg. c. solent, s. solent plures qui se ieiunare putant in quadragesima mox, ut signum audierunt ad horam nonam manducare, qui nullatenus ieiunare credendi sunt si ante manducauerint, quam vespertinum celebretur officium. Dicendum, quod qui ante ipsam manducant si parum ante manducant non frangunt ieiunium, quia non est stricte consideranda hora, nec oportet per astralabium, aut alia instrumenta astrologica inquiri certitudinem horae, sed grosso modo, ut cuilibet vulgari potest esse cognitum, & quia in talibus non habetur extimatio de paruo, manifestum est, quod pauca anticipatio non tollit ieiunium, si autem multum anticipetur, ut si quis vellet comedere hora tertia, vel in ortu solis, etiam si postea nunquam comedat videtur frangi ieiunium, quod satis rationabile est. Si quis tamen velit intelligere, quod nullo modo frangatur ieiunium anticipando horam, sicut Innocentius non est resistendum. Nam si esset statutum de certo die, quod qui tunc non ieiunaret solueret centum, si quis hora tertia comederet, & postea per totam diem non comederet, non videretur istud incidisse in penam statuti, ergo necesse est, quod intelligatur esse ieiunans. De merito tñ ieiunij dicendum quod perditur, & quod iste peccat, quia agit contra statutum, & tunc debet dici, quod taxatio horae in ieiunio non est de principali intentione ecclesiae, sed semel tñ comedere est de intentione ecclesiae, & quod dñi in alle. c. solent, quod nullo modo isti credendi sunt ieiunare, debet exponi, id est non sunt credendi mereri per ieiunium licet ieiunent.

N 4 Sed

Sed obijcietur, quod anticipando nullo modo tollatur ieiunium, nec etiam meritum, quia licitum est debitori soluere pecuniam ante tempus conuentum; immo plus soluit, qui ante tempus soluit, vt in sti. de acci. §. plus autem.

Dicendum, quod quando dies solutionis appositus est in fauorem debitoris licitum est ante tempus solui: dicitur autem esse fauor debitoris, quod ante tempus illud non teneatur soluere, si autem dies sit appositus in fauorem creditoris non liberatur soluendo ante tempus; dicitur in fauorem creditoris quod quis tenetur alteri dare rem, & quanto tardius dedit, res est maioris valoris, vt si quis agnos, vel hēdos nūc teneatur alteri dare vsque ad quatuor menses, vel vsque ad annum: maioris valoris erunt post annum, quam post mensem, & idem est de vino nouo, & idō si iste debitor post mensem velit dare agnos, vel hēdos, aut vinum, non liberatur dando, sed obligatur tenere vsque ad terminum conuentum. ff. de annui. lega. l. et qui, ita est in ieiunio, quia quanto tardius comedit tanto ieiunium est excellentius, quia magis se affligit ieiunans, & quia statuta se comedendi, vt abstinendo vsque ad illam affligat se ieiunans, non licet ei ante horam comedere, quia ieiunium esset minoris valoris tunc: si iam ista ratio procedit ex equiuocatione, quia soluere significat aliquando dare, id quod debemus, & aliquando significat destruere, sicut dicimus, quod aliquis soluit leges, id est violat, & ita Christus dicebat Ioan. 8. quod non soluit sabbatum, nec lex, id est non violatur. Quod autē dicitur de soluendo debitum ante tempus accipitur soluere, id est dare rem debitam, & tamen, quando dicimus, quod soluitur ieiunium comedendo accipitur soluere, id est destruere, quia vsquequo homo comederit manet ieiunium, postea autem non est ieiunium, & ideo quanto tardius aliquis ieiunium soluerit melius agit, nisi forte multum excedens ultra horam affligeret se immoderate, quia tunc esset sacrificium de rapina, vt ait Hiero. de conse. di. 5. c. non mediocriter. propter hoc ergo licet possit teneri, quod non soluitur ieiunium, id est frangatur comedendo ante horam, sed solum meritum, videtur tamen rationalius, & securius dici, quod si quis multum anticipet horam tam meritum perdat, quam ieiunium soluit.

Consideranda tamen sunt in hoc multa. Primo ipsa consuetudo regionis: nam si sit consuetudo generalis in aliqua regione ieiunantes comedere ante meridiem non soluetur per hoc ieiunium, quia si consuetudo potest facere cibos licitos in ieiunio, qui sunt aliis illiciti: a fortiori poterit circa tempus facere licitum, quod tali, vel tali hora comedatur, cum nihil istorum sit secundum se malum.

Secundo consideranda est conditio regionis: nam quedam regiones sunt quarum dies sunt valde magno, scilicet peruenientes ad 18. vel 29. horas, & si quis in his terris cogeretur vsque post meridiem expectare ad cibum, natura valde debilitaretur, ideo isti ante meridiem possunt comedere.

Tertio consideratur in qualibet regione conditio temporis, & hoc propter magnitudinem caloris, vel diem prolixitatem, aut propter aliqua accidentia contra quæ male se habet homo ieiunans: nam in talibus non oportet expectari horam nonne, nec meridiem, sed tunc cibum sumi, quando natura potest conseruari sine nocumto: nam licet ecclesia per ieiunia intendat aliquantulum nos affligere, vt sic satisfaciamus pro peccatis, non tamen intendit debilitare naturam, nec nocere, quia istud esset contra charitatem, & tamen ieiunia non sunt charitati preponenda, vt ait Hiero. & de conse. di. 5. c. non mediocriter,

Quarto consideranda est conditio personarum, quia quibusdam est valde nocuum diu manere ieiunos, scilicet colericis, & omnibus valde resolubilibus: tamen si ista possit esse causa sufficiens ad excusandum istos totaliter a ieiunio, poterit a fortiori esse causa ad anticipandum tempus cibi, vt tunc comedant, quando eis expediuerit.

Quinto consideranda est varietas officiorum, & operationum, & aliarum opportunitatum, vt secundum varias condiciones negociorum, & operationum, ita ieiunantes comedant diuersis temporibus, sicut eis occurrerint, quia non debent per ieiunium impediri alia opera pia, quæ homo facere potest, cum interdum potius ieiunium, quam opera pia relinquendum est, vt dicit Hiero. quia rationalis homo dignitatem amittit, qui ieiunium charitatis, aut vigilias præfert sensus integritati, vt propter immoderatam psalmodum decantationem amentie, aut tristitie notam incurrat de conse. di. 5. c. non mediocriter: a fortiori, ergo poterit tempus anticipari ad sumendum cibum exigentibus causis pijs, vel honestis, & tunc anticipare tempus, nec tollit meritum, nec ieiunium aufert, sed quando quis notabiliter anticipat horam ab ecclesia constitutam sine aliqua causa legitima perdit meritum, & peccat, & forte, vt rationabiliter creditur ieiunium soluit.

Ad argumentum dicendum, quod tempus præuenire est agere contra præceptum ecclesie, comedere autem post tempus non est agere contra præceptum, sed supererogare, sicut illi, qui obseruant omnia præcepta Christi, & aliquid ultra faciunt non dicuntur agere contra præcepta, sed potius, illa plenissime obseruare, quia non solum præcepta, sed etiam consilia obseruant, qui vero non agunt totum, quod est in præceptis peccant, tanquam agentes contra præcepta, ita illi, qui obseruant ieiunium vsque ad horam determinatam totum præceptum obseruant, quia tantum se affligunt quantum præcipitur, qui autem post horam statutam comedunt, affligunt se etiam plus, quam præcipitur, & sunt laudabiles, quia supererogant.

Sed obijcietur, quia dicitur Deut. 12. quod præcipio tibi hoc tantum facito domino Deo tuo, nec addas quicquam, nec minuas. dicendum quod illud intelligitur solum de præceptis ceremonialibus datis Iudæis de modo colendi Deum. Deus enim volebat, quod nullo modo imitarentur gentiles ne incidere in cultum idolorum, vt patet eodem ca. & quia si Iudæi adderent aliquas ceremonias de corde suo in cultu Dei, poterant incidere in illas quas obseruabant idolatre, iussit Deus, quod non facerent aliquid, nisi id quod ipse iubeat, secus autem est in illis, quæ manifeste sunt bona, sicut est in consilijs, quia etiam si quis ultra præceptum fecerit non incidit in dubium an bene agat, sed manifeste constat, quod bene agit, ideo non est vitium, sed potius laudabile, & conuultum nobis facere ultra, id quod præceptum est, & ita est in illis, qui ieiunant pluribus diebus, quam ab ecclesia præcepti sint, & conformiter de illis, qui tamē sustinent ultra horam statutam ab ecclesia ad comedendum, quia magis se affligunt, quam tenentur, dum tamen non immoderate agant penitus debilitando naturam, vt dicitur in alle. c. non mediocriter.

Ad secundum dicendum, quod ieiunium pertinet ad abstinentiam cui opponitur vitium gula, & illud quinque modis nocet nobis, vt ait Grego. in moralibus, & de conse. distin. 5. c. quinque. Vno modo per hoc, quod quis præuenit tempora comedendi, siue in ieiunio, siue extra ieiunium. Secundo si comedit plus, quam debet de quocunque cibo, siue bono, siue malo.

Tertio

Tertio quando quis querit plures cibos, quam expediat, & illos vult habere delicatos ultra necessitatem, vel conditionem suam. Quarto quando quis comedit quidquid sit cum magno ardore, & voracitate. Quinto quando quis cum magna sollicitudine sibi cibos parat, & comprahenduntur isti modi his verbis, scilicet prope late nimis ardentem, & studiose, Dicendum, quod nullius istorum modorum frangit ieiunium, nisi primus, scilicet prope, id est cito, vel ante tempus, licet quilibet eorum tollat in totum, vel diminuat meritum ieiunij, & hoc est, quia ecclesia statuit regulam ieiunandi, & non frangitur ieiunium, nisi quando sit contra statutum eius, ipsa autē statuit de tempore comedendi, & non de alijs modis, vel circumstantijs, ideo anticipando horam frangemus ieiunium, & non alijs modis.

Ratio quare ecclesia statuit de tempore, & non de alijs circumstantijs fuit, quia de ista potest poni generalis mensura, & non de alijs, potest enim inueniri vnum tempus, quod conueniat omnibus ieiunantibus ad comedendum, vt in plurimum, scilicet hora noua, in hoc autem, quod est nimis comedere non potest poni mensura, quia id quod est vni valde multum, est alteri valde paucum, vt patet in Milone, & Trierarcha, vt patet 2. Eth. De alio, scilicet late non potest dari certa mensura, quia secundum conditionem persone, & status, & consuetudinis conuenit quibusdam plures, & delicatioribus cibos sumere, quam alijs, & quod in vno est superabundans est in altero deficiens, vt patet in paupere, & diuite, quia diuites non astringuntur vt cibis grossis quibus pauperes vtuntur, sed eis licitum est cibos delicatos manducare, & grossos cibos pauperibus dare, vt ait Aug. di. 41. c. non cogantur. De alio, quod est ardentem non potest dari regula, quia hoc consistit in animo, scilicet in solo desiderio, & exteriori voracitate in quantum quis ex magnitudine desiderij non patitur tenere modum in sumendo cibum, vt cito omnia vorer, & vtrique est vituperabile tam ipsum desiderium, quam etiam exterior voracitas, de primo patet per Aug. & 41. di. c. delitij quilibet si absque desiderio percipiantur non offiunt, id est nocent, & viles cibi appetenter accepti impediunt profectum abstinentie. De

quarto patet eadem di. c. quisquis. & c. quod dicitur de alio, scilicet de studiose etiam non potuit dari mensura, quia nihil bene potest fieri sine aliquo studio, id est attentione. vnde circa prouisionem corporis nostri non reprobatur sollicitudo, sed nimia sollicitudo. Quanta autem sit nimia sollicitudo non potest comprehendere per aliquam regulam generalem, sed per prudentiam potest iudicari circa quemlibet casum particularem: maxime, quia non est conueniens eadem sollicitudo omnibus hominibus circa cibos, quia potentibus, & vitiis illustribus per quos administrantur prouincie licitum est maiorem curam agere de cibis in quantum interdum per cibos occiduntur, nisi diligenter caueatur, & ideo oportet aliquos magnam curam agere circa cibos ipsorum, ne prauis hominibus ad nocendum locus sit, & prater hoc cum ex vitæ eorum pendeat vtilitas publica, quando bene administrant, debet esse magna cura de salute eorum, & quia quidam cibi magis conferunt ad vitam quam alij, haberi debet sollicitudo circa istos, personis autem parij status quibus nulla talis administratio incumbit, & maxime illis, qui totam vitam suam Deo impendunt, sicut sunt monachi, & omnes religiosi non conuenit magnam curam agere circa cibos parandos, & sic non potest dari regula, quæ sit magna, & quæ sit parua sollicitudo, ideo ecclesia circa hoc non tradidit præceptum, & sic licet illis quinque modis gula ten-

ter nos, & pereat meritum ieiunij in totum, vel in partem, non fuit positum præceptum, nisi de tempore, ideo per nullum aliorum de istis quinque violatur ieiunium.

Quæ conditiones requiruntur ad hoc, quod quis bene ieiunet, id est ad hoc, quod non frangat ieiunium, & ad hoc, quod mereatur. Quæst. CLXXIII.

Quæ conditiones requiruntur ad hoc, quod quis bene ieiunet. Dicendum, quod in bono ieiunio requiritur ieiunare, & meritorie ieiunare, ad ieiunandum requiruntur aliqua, & ad meritorie ieiunandum requiruntur alia.

Ad ieiunandum requiruntur illa quibus non existentibus ieiunium soluitur. Primum istorum est semel tantum comedere, quia istud est, quod principaliter ecclesia intendit introducere præcipiendo ieiunium: an tamen per quamlibet rem comedibilem, vel portabilem sumptam extra vnicam comestionem soluatur ieiunium, ostensum est supra q. 164. & 165.

Secundum est, quod abstineatur a carnibus, istud est enim generale in omnibus ieiunijs, & etiam interdum non obligatur ieiunare, & obligatur a carnibus abstinere, vt patet in omnibus sextis ferijs generaliter apud omnes gentes, & innuitur hoc extra de obseruat. i. c. explicari vbi in sola die Natalis Domini, quando accidit sexta feria permittitur nobis esum carniū, & sic omnibus alijs sextis ferijs a carnibus abstinendum est, patet etiam de die sabbati in quo non est ieiunium de necessitate, tamen præcipitur saltem a carnibus abstinere, de conse. di. 5. c. quia dies, & licet nunc non obseruetur illud apud omnes gentes, saltem in illis vbi est consuetudo obligantur abstinere a carnibus licet non ieiunent, extra de obserua. i. c. cap. consilium.

Tertium est, quod in ieiunijs quadragesimalibus non solum a carnibus, sed etiam ab omnibus, quæ a carne originem ducunt, vt caseo, ouis, lacte abstinendum est di. 4. c. denique. in alijs autem ieiunijs abstinendum est a carnibus, de ceteris autem cibis a quibus abstineatur, a quibus non, standum est consuetudini, vt ostensum est supra q. 171.

Quartum est hora debita ad comedendum, quæ non est præuenienda notabiliter: nam si modicum præueniatur, ieiunium non soluitur, si vero multum perit tamen meritum, quam ieiunium, vt ostensum est supra q. præcedenti. Ad hoc autem, quod est meritorie ieiunare etiam multa requiruntur. Primum est, quod scilicet ieiunetur propter debitum finem, & non propter inanem gloriam, vel ad aliquid malum inducendum, sed solum propter Deum, quia alijs perit merces, vt supra in litera.

Secundum est, quod non fiat aliquo tempore indebito in contemptum temporis, vt si quis ieiunaret die dominico in contemptum huius diei peccaret di. 30. c. si quis tanquam, & de conse. di. 3. c. ieiunium. in tex. & glo. quomodo autem ieiunet quis in contemptum diei ostensum est supra q. 162.

Tertium est, vt ieiunans non vitetur rebus delectabilibus ex industria, quia ieiunium introductum est ad afflictionem corporis, quæ reret tamen delicias corporis immoderate peccatum est quocumque tempore di. 41. c. delitij, & a fortiori tempore ieiunij, quia delitij repugnant ieiunio. Quartum est ciborum superfluitas, nam ista parit luxuriam, quæ directe repugnat ieiunio, cum sit introductum ieiunium ad comprimendam vitia carnis. Quintum est ebrietas, quæ non solum luxuriam gignit Prover. 20. & 25. di. c. luxuriosa, sed

sed etiam rationem aufert, & istam dicit Greg. cauendam in ieiunio di. 4. c. denique, dicens quod si ebrietas licita esset, omne, quod appeteret corpus licitum esset.

Sextum est magna apparatus ciborum delicarum, quia hoc est laute comedere, & valde repugnat ieiunanti, sic dicit Grego. di. 4. c. denique, scilicet qui a carne abstinent, nequaquam sumptuosa marinarum beluarum conuiuia præparent.

Septimum est ardentem cibos sumere, quia hoc repugnat abstinentiæ, & est increpabile in quocunque homine, a fortiori autem in ieiunante di. 4. c. quisquis, & c. quod dicit. Octauum est comedere ante tempus, ex impatientia famis, vel ex alia causa non legitima, & differt hoc ab eo, quod supra dicebatur de solutione ieiunii, quia præueniendo tempus notabiliter perit ieiunium, & meritum.

Si autem non notabiliter præueniatur etiam si sine causa legitima præueniatur non frangitur ieiunium, si tamen scienter quis præueniat, tempus sine ulla causa legitima, etiam si modicum præueniat perit meritum, vel minuitur.

Nonum est in eo, qui curioso cibos parat ultra conditionem, & statum personæ suæ, ut ostensum est præcedenti q. Decimum est in eo, quæ fraudem aliquam facit in ieiunio, ut fumendo electuarium non ad utilitatem, sed ad delectationem, etiam si sit in parua quantitate, nam si in magna quantitate sit, & sumatur per modum cibi ad extinguendum famem non solum perit meritum, sed etiam ieiunium soluitur, ut ostensum est supra q. 169. sic etiam, qui bibendo fraudem agit ieiunio, quia siue quis bibat ante cibum, siue post directe non tollitur, eo quod non soluitur ieiunium, nisi per manducationem, si tamen esset porus, qui accipitur, tanquam cibus, ut quando conteruntur aliqua res, ut succus earum bibatur, quia succus ille nutrit, sicut cibus, & maxime si esset succus carniū, quia ille manifeste frangeret ieiunium.

De alijs autem succis esset aliquantulum dubium an ieiunium frangerent vel non, & tamen quocumque bibatur ante cibum, vel post in ieiunio si non ad sitim extinguendam, sed ad delectationem bibatur, minuitur aliquid de merito ieiunii, & maxime, quando bibitur ante cenam, quia ibi sit maior fraus ieiunio cum ille potus sit aliquo modo ad extinguendam famem, quia quidam potus tam sitim, quam famem auferunt, vel saltem aliquantulum sentire non permittunt, sicut patet in potu inebriante, vel calefaciente, talis non solum minuit meritum, vel tollit, sed etiam dubium relinquit an ieiunium solutum sit.

Vndecimum est in illis, qui immoderate ieiunant, quia omnia opera nostra sunt meritoria propter charitatem, qui tamen immoderate ieiunat contra charitatem agit, quia magis diligenda est bona habitudo corporis, ut ea existente possimus exercere opera charitatis, & prodesse proximis, quam immoderate ieiunando auferre nobis potestatem hoc faciendi, quia tale ieiunium vocatur holocaustum de rapina, ut ait Hiero. de conse. di. 5. c. non mediocriter, scilicet de rapina holocaustum offert, qui ciborum nimia egestate, vel somni penuria immoderate corpus suum affligit.

Quoddecimum est, quæ quis per ieiunium immoderatum non solum affligit se quis, sed impeditur ab eo ad quod obligatur, ut si vir per nimium ieiunium efficiat se impotentem ad reddendum debitum uxori, sic etiam in illis, qui impediunt se per ieiunium ab alijs operibus, quæ sunt magis meritoria, quæ ieiunium, quia charitas facit omnia opera esse bona, & in charitas ordinem habet, ideo per charitatem maiora bona minoribus præponenda sunt, & c. non mediocriter, scilicet ratio-

Charitas facit omnia opera esse bona.

nalis homo dignitatem amittit, qui ieiunium charitati, aut vigilias præferet sensus integritati.

Decimum tertium est in eo, qui vult ieiunia nimis extendere, ut qui vult manere biduo, vel triduo sine cibo, quia ista sunt immoderata, & necesse est, quod fiat nocua, ut ait Hiero. de conse. di. 5. c. sint tibi, scilicet nihil prodest biduo, vel triduo transmissio vacui portare ventrem si pariter obstruatur, id est si claudatur, sed ieiunium bonum est quotidie esurire, & quotidie comedere sequenti c. sint tibi ieiunia pura continua, & moderata quotidie esurire, & quotidie prandere. idem eadem distin. cap. non dico.

Decimum quartum est si quis ieiunat a cibus, quod ieiunet a vitijs, nam non prodest homini affligere carnem suam si adhuc manet in peccatis eadem di. cap. nihil enim, & debent caueri omnia peccata tã oris, quam operis eodem c. nihil prodest homini ieiunare, & orare, nisi mens ab iniquitate, & obrectationibus lingua cohibeatur.

Ieiunium enim, quod sit ab hominibus manentibus in peccatis, & diebus ieiuniorum peccata exercitibus Deus detestatur Isa. 58. ecce ad lites, & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impie, cum autem quis abstinat a vitijs est perfectum ieiunium, melius est enim a cibus non abstinendo abstinere a vitijs, quam econtrario, ut ait Augu. super Ioannem, & de conse. di. 5. c. ieiunium, scilicet ieiunium magnum, & generale est abstinere ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus seculi, quod est perfectum ieiunium.

Decimum quintum est, quod qui ieiunat non solum non noceat proximis iniuste, sed etiam abstinat ab eo, quod iuste illis facere potest, vnde non est litigandum diebus ieiunii, nec cogendi sunt debitores sub rigore ad aliquid soluendum Isa. 58. ecce in die ieiunii vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis, id est non debitis facere totum, quod vobis placet, nec litigare, & reperere debita, sed illa die permittite liberos, id est non vexare debitores, sic dicitur eodem c. dissolue colligationes impietatis, id est abstine a peccatis, solve fasciculos depri mentes, dimitte eos, qui contracti sunt liberos, & omne onus eorum dirumppe, id est debitores tuos, qui contracti sunt, id est subiecti tibi pro debito dimitte liberos, id est non vexes eos die ieiunii.

Decimum sextum est, quod ieiunans benefaciat proximis tribuendo de proprijs eleemosynam. de conse. di. 1. c. solent vbi dicitur, quod in quadragesima non debet quis manducare viquequo sit celebratum officium vespertinũ, scilicet currendũ est ad missam, & auditis missarum solemnij, & vespertinis officijs largitis eleemosynis ad cibum attendendum est, in quo innuitur, quod non est perfectum ieiunium, nisi præcesserit eleemosyna, sic dicitur Isa. 58. hoc est maius ieiunium, quod elegi frange esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam, cum videris nudum operi eum. alijs autem ieiunium si solum sit non est Deo acceptabile, quia Deo non est gratum, quod homo affligat corpus suum, & sternat se in cilicio, & cinere, nisi a vitijs abstinat, charitatis operibus vacet. c. hęc. n. & similia requirunt ad hoc, quæ ieiunii meritorie obseruetur, quia multe sunt circumstantiæ, quæ ieiunii meritum auferunt, vel minuit, sicut circa quælibet bona opera accidit.

Ad quid est ieiunium, & quid proficit, & de vndecim vitijs, quibus eius. Quæst. CLXXXIII.

Quæstio de ieiunio ad quid sit, & quid proficiat. Dicendum, quod ieiunium ad multa est. Primo ad ostendendum tristitiam pro meritis, nam

Ad quid est ieiunium, & quid proficit, & de vndecim vitijs, quibus eius. Quæst. CLXXXIII.

Quæstio de ieiunio ad quid sit, & quid proficiat. Dicendum, quod ieiunium ad multa est. Primo ad ostendendum tristitiam pro meritis, nam

antiqui ieiunabant, quando moriebantur illi quos diligebant, & in honorem funeris ieiunium faciebant, sicut & alias ceremonias honoris, ut plangere, & clamare 1. Re. 3. 1. & 2. Re. 1. & ostensum est supra q. 132.

Secundo erat ad hoc, quod homo ostenderet tristitiam in seipso, ut illi, qui volebant pro aliquibus malis, quæ eis acciderant ostendere se tristes ieiunabant, tanquam ista esset tristitia, sic patet de quatuor ieiunijs Iudeorum, quæ fiebant in memoriam quorundam malorum, quæ eis acciderant illis temporibus, ut ostenderent tristitiam pro illis Zacha. 7. & 8. & 76. di. c. ieiunium quarti, ut ostensum est supra q. 134.

Tertio est ieiunium ad placandum Deum, ut liberet hominem a malo, & periculo, & ira per ieiunium liberantur homines ab hostibus, quando ieiunium est simul cum oratione, sic patet de Iosaphat, & Israelitis 2. Palip. 20. sic etiam tempore Iudith omnes Iudæi ieiunauerunt, ut liberarentur de manu Holopheris Iudith. 4. & 6. sic etiam Hester, ut liberaretur populus suus de manu hostium ab egritudine, sic David orauit, & ieiunauit pro paruulo, ut non moreretur 2. Re. 12. & tamen, quando est ieiunium ad impetrandum aliquid debet esse meritorium. sicut declaratum est præcedenti q. & ideo non debet esse cum peccato, qui. n. in peccatis manet, & orat liberari a peccis non exauditur, & maxime, quæ peccata iterantur Ecclesiastici 34. homo, qui ieiunat in peccatis suis iterum eadem faciens quid proficit humilitate se? orationem illius quis exaudiet? quasi dicat nullus.

Quarto prodest ad satisfaciendum pro peccatis, & ira est opus penitentis 1. Re. 7. conuenerunt in Masphat in conspectu domini, & ieiunauerunt die illa, & dixerunt tibi peccauimus domine, ibi enim erat contritio, & confessio peccati, & satisfactio quantum ad ieiunium Quinto prodest ieiunium ad comprimendam vitia carnis, quia qui non abstinat a cibus necessario patitur scandalum in concupiscentia, quia venter, & genitalia sunt membra propinqua, id est si abundat venter necesse est scandalizari genitalia membra, sic dicit Hiero. 35. di. c. luxuriosa. & c. venter, & c. tertio die, & ideo præcipuum opus ieiunii est carnem affligere ne superbiat in concupiscentia, sic innuit Gregorius loquens de diebus ieiunii di. 4. c. denique, scilicet Christiano relinquatur eius piscium in ieiunio, ut sit ei infirmitatis solatium, non luxurie parat incendiium.

Sexto prodest, quia eleuat mentem hominis disponendo eam ad Deum, & ista est causa quare in præcipuis solemnitatibus Sanctorum vigilias ieiunamus, scilicet ut per ieiunium mens nostra disponatur, & eleuetur ad digne celebrandum solennitatem illam, & percipiendum fructum ex ea, & ideo in præfatione ieiunii dicitur, quod Deus per obseruationem ieiunii vitia comprimit, & mentem eleuat. Septimo prodest ad habendum potestatem super demones. quidam enim demones sunt super quos non recipiunt potestatem ad excludendum eos de corporibus, nisi qui se ieiunio macerant infra 17. hoc genus demoniorum non eicitur, nisi in ieiunio, & oratione. Octauo prodest ad promerendum diuinam reuelationem; nam sancti patres, & prophetæ antiqui, quando non tangebantur corda eorum a Deo, & ipsi volebant a Deo recipere reuelationem orabant, & ieiunabant, & tunc Deus reuelabat eis, quod petebant. sic patet Dan. 10. cui post ieiunium trium hebdomadarum ostensa est reuelatio, quam petebat, simile etiam de Iere. qui etiam per decem dies orauit, & ieiunasse creditur, ut reuelaretur ei an descendere deberent Iudæi in Aegyptum Iere. 42. Nonno proficit ad mereendum vitam æternam, est. u. opus bonum ex genere, & quæ factum fuerit sicut oportet, necesse est, quod mereatur hoc per illud,

sic dicitur in præfatione de ieiunio, quod Deus per ieiunium virtutem largitur, & præmia. & non solum æterna bona, sed etiam temporalia meretur homo per ieiunium, maxime quæ est cum eleemosyna: nam tunc filius corporis, & temporalia bona, & vita æterna ieiunanti conceditur Isa. 58. vbi postquam dictum est de ieiunio & eleemosyna subditur, tunc erumpet, quasi mane lumen tuum, & sanctas tua citius orientur, & auerit faciem tuam iustitia tua, & gloria domini colliget te; vbi ponuntur omnia bona simul.

Decimo prodest, quia ieiunium reddit hominem magis attentum ad quamcunque rem, & venerabiliorem, & ideo multi actus sunt, qui de iure non sunt, nisi a ieiunis, & hoc per venerationem ipsorum actuum, sic enim missa a solo ieiunio celebratur, baptismus & de honestate a solo ieiunio celebratur. de conse. di. 5. c. ut ieiuni. & c. ut Episcopi, omnia etiam sacramenta a ieiunis conferenda sunt de conse. di. 1. c. sacramenta etiam prædicatio a ieiunis fieri debet, ut doc. dicit sic dicit Ho. extra de test. c. placuit testes etiam de honestate ieiuni debent deponere. c. i. iustia etiam de honestate a solis ieiunis præstanda sunt 22. q. 1. c. honestum: ordines etiam non debent conferri, nisi ieiuno, & a collectore ieiunio 75. di. c. quod a patribus.

Vndecimo prodest ieiunium, quia per ieiunia uiuentium alleuiantur mortui a penis quas patiuntur in purgatorio, ut scribit Grego. Bonifacio, & 13. q. 2. c. animæ defunctorum. Multa quoque alia sunt ad quæ ieiunium confert.

An ieiunans peccet si ostendit vultum tristem, & an obligetur non se ostendere tristem. Quæst. CLXXXV.

Quæstio circa hoc, quod dixit hic Christus, quod ieiunantes non essent tristes, an ita obseruandum sit, & an peccet ieiunans cum tristem vultum ostendit.

Dicendum, quod Christus non vetat hic tristitiam ieiunantium, quæ est quadam grauitas naturalis: nam per ieiunium corpus affligitur, & non est possibile, quod id quod in corpore est non ostendatur vultu, sed prohibet Christus tristitiam voluntarie ostensam, quod apparet, quia dicit, sicut hypocrite: nam hypocrite desiderant honorem, & volunt videri boni cum non sint, quam opinionem ut possint consequi ab hominibus ostendunt foris signa sanctitatis: Christus autem prohibet nobis esse tales, eo quod isti perdunt mercedem operum suorum, & sciuntelligitur, quod ieiunans nihil velit ostendere in vultu suo, per quod ab hominibus ieiunans esse videatur, & laudetur. nam ita hypocrite faciunt. Et potest dupliciter intelligi ista tristitia. Vno modo, quod hypocrite ieiunabant, & tamen volebant se ostendere magis ieiunare, quam ieiunabant, & ad hoc apponebatur vultui suo aliquid, per quod pallidiores, & tristiores viderentur, sic dicit Chryostomus super Matthæum, scilicet non potest fieri, ut non sentiat, qui ieiunat, sed melius est, ut ieiunium te ostendat, quam tu ieiunium tuum; non potest autem fieri, ut sit hilaris, qui ieiunat, ideo non dixit nolite esse tristes, sed nolite fieri tristes, qui enim per imposturas aliquas fallentes apparent, illi non sunt tristes, sed sunt, qui autem naturaliter propter assiduum ieiunium tristes est, non sit tristis, sed vere est.

Alio modo potest intelligi, quod hypocrite non ieiunarent, sed vultum suum artificialiter pingerent, & gestum ieiunantis ostenderent, sic dicit Leo Papa non sunt casta ieiunantia, quæ non de ratione eueniunt continentie, sed de arte fallacie: & Chryostomus super Matthæum dicit si ille, qui ieiunat, & tristem se facit hypocrita est, quanto magis iniquior est, qui non ieiunat

funat, sed argumentis quibusdā in facie sua pingit venalem pallorem, quasi ieiunij signum, vtrunque malū est, quia in vtroque ostenditur aliquid falsum, & est quia humana gloria per illud appetitur: nā ē per bona opera non licet humanā gloriā appetere q̄tomagis per falsa opera, quę vera esse ostenduntur: nā ibi duplex est iniquitas. Christus autē loquitur de illis, qui vere ieiunant, q̄ non velint querere per hoc humanā gloriā, & ad hoc ex intentione tristes se ostendant: aliā. n. tristitia, quę ex ieiunio sequitur non est vituperabilis, sed potius a Deo laudatur, & conqueritur de illis, qui dñt tristitiam istam nihil proficere Mala. 3. dixistis vanus est, qui seruit Deo, & q̄ emolumentum, quia custodiimus precepta eius, & ambulauimus tristes corā dño. s. tristes ex afflictione, q̄ volūtate patiebamur pp Deum, & Deus vult, q̄ ipsa tristitia puteretur esse vtilis, quia ad ipsam tristitiā, & solitudinē, quę ad idē redit hortatur nos Deus Michę. 6. l. indicabo tibi homo quid sit bonum, & quid Deus querat a te, vti que facere iudicium, & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo. i. tristem, & meditantē, nō ergo prohibet nos Christus esse tristes in ieiunio, sed voluntarie tristitiam ostendere ad obtinendam humanam gloriā.

An ieiunans debeat vngere caput suum oleo, & quare hoc Christus iussit. Quest. CLXXVI.

QVAERITUR circa hoc, q̄ Christus dixit cum ieiunas vnge caput tuum. Dicendum q̄ Christus noluit nos obligare ad hoc faciendū: nam nemo istud obseruat, nec est aliqua ceremonia, quę secūdum se ipsam possit conferre aliquid bono operi, vt esset magis meritorium, sed voluit Christus distrahere Iudeos quibus prędicabat a praua consuetudine hypocritarū q̄ de operibus suis gloriā humanam querentes artificiose tristitiam ostendebant, vt ieiunare viderentur. Vult ergo Christus totaliter in contrariū reducere illos, s. vt leuitiam ostendant, qñ ieiunant, & iste est modus conueniens in doctrina morali ad distrahendū aliquē a vitio ad quod multū inclinatus est, scilicet q̄ non reducat se hō in mediū, sed reducat se ad extremum oppositum, & deinde ipse paulatim reducet in medium natura inclinante ipsum in oppositum, & paulisper cogente descendere: nā si quid inclinatus valde ad auaritiā assuescat solum ad opera liberalitatis paulisper reducet ad auaritiā priorem, ad hoc autem, q̄ non reducat ad illam ponat se in altero extremo valde distante, scilicet prodigalitate, & tunc paulisper natura cogente, & priori inclinatione descendet ab illo extremo, & reducet se ad medium quemadmodum dirigentes ligna tortuosa faciunt, quia illi intendunt ea facere recta, & tamen non torquent dirigentes solum vsque ad rectitudinē, sed flectunt vsque ad oppositā tortuositatē, & ita ipsa reducant se ad mediū tortuositatis vtriusque, quod est esse rectū, sic dñ 2. Ethic. 9. in contrariū aut nos ipsos attrahere oportet, multū. n. abducentes a peccādo in mediū venimus, quia tortuosa lignorū dirigentes faciunt, ita Christus volens distrahere Iudeos ab illo extremo vitioso, quod erat ostendere tristitiā magnā in ieiunio posuit eos in extremo opposito, s. gaudere valde, & signa letitię ostendere in ieiunio, vt ipsi se paulisper ad medium reducerēt, quod erat modestiā obseruare in gestu, sic dicit Chrysostomus sup Matthæum intelligenda sunt ista, tanquam si dicat si se longe facere debes ab ostentatione ieiunij tui, vt si possit fieri, quod tamen non decet, ea etiam facias, quę ex aduerso luxurię, & epulationis videntur esse iudicia.

F Non tamen adhuc est intelligendum, q̄ est illis Iudeis quibus Christus prędicabat suadere vellet, quod capita sua vngerent die ieiunij: nam per hęc incidere in illud, quod Christus volebat vitare, quia sicut tristitiam ostendere erat signum ieiunantium, ita etiā si nunc ieiunantes faciem suam lauarent, & vngerent caput suum esset iam signum ieiunij, & per hoc inane gloriā rursus quærerent. sic dicit Chrysostomus, si ideo iubet nos non fieri tristes, ne per tristitiā appareamus hominibus ieiunare, si vnctio capitis, & lotio faciei a ieiunantibus semper seruentur, nihilominus erunt signa ieiunij, solū ergo intendebat Christus dicere, quod ieiunantes non tristarentur, sed ostenderent signa letitię, sicut in festiuitatibus fieri solet, & quia Iudei consueti erant ad ostensionem gaudij caput vngere, Christus dixit de vnctione capitis: sic dicit Hierony. super Matth. loquitur iuxta ritum provincię palestine vbi diebus festis solent homines vngere capita. precipit ergo, vt quando ieiunamus letos, & festiuos nos esse monstremus.

Sed dicendum, q̄ adhuc nō est necessariū nobis, q̄ diebus ieiuniorum ostendamus signa letitię cum ecclesia non ostendat ea, sed satis est, q̄ non ostendamus tristitiam, vt per eam humanam gloriā quæramus: nam aliā etiam si tristes simus, & tales appareamus contra Christi præceptum non agimus, sed potius in ieiunio debet quis subtrahere sibi omnes voluptates, & iocunditates, vt efficacius, & magis meritorium sit ieiunium suū, sicut ieiunabat Daniel, scilicet ego Daniel iugebam trium hebdomadarum diebus panem desiderabilem non comedi, & caro, & vinum non introierunt in os meum, sed nec vnguento vnctus sum donec complerentur trium hebdomadarum dies, & per tale ieiunium Daniel meruit obtinere reuelationem a Deo Daniel 10. ideo bonū est tale ieiunium, in quo quis ita se affligit, vt necesse sit in eo apparere signa tristitię, vel naturalis grauitatis.

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, vbi erugo, & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt, & furantur. Theaurizate autem vobis thesauros in celo, vbi nec erugo, nec tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt, nec furantur. Vbi est thesaurus tuus, ibi est, & cor tuum. Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autē oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen, quod in te est tenebrę sunt, ipse tenebrę quantę erūt? **N**emo potest duobus dominis seruire. Aut enim vnum odio habebit, & alterū diliget, aut vnum sustinebit, & alterum cōtemnet. Non potestis Deo seruire, & mammonę.

Nolite thesaurizare. Excluit Christus supra ab operibus nostris intentionem inanis glorię, nunc excludit intentionem auaritię, & conuenienter hoc fit, vt dicit Chrysostomus in homil. 1. postquam vanę glorię expulit aegritudinem, oportet iam sermone de contemptu diuitiarum inducit, nihil enim ita pecunias concupiscere facit, vt glorię cupido, propter hoc

hoc namque famulorum greges, & auro opertos equos, & argenteas mensas experunt homines non, vt vtilitatem, aut voluntatem impleant, sed vt multis ostendat in hoc proposito auaritię excludendo Christus agit duo. Quia primo ostendit propositum auaritię in actu exteriori. Secundo in actu interiori ibi.

Idea dico vobis. Prima in tres secundum tres rationes per quas Christus excludit immoderatam congregationē diuitiarum. secunda ibi. *Vbi enim est thesaurus.* Tertia ibi. *Nemo potest duobus.* Prima ratio ad excludendum auaritiā est ex defectu vtilitatis, quę per auaritiā congregamus, ipsa enim thesauros congregat, & vult eos, quia putat per illos se habere plenam sufficientiam, & certam ad totam vitam: Christus autem ostendit, quod non euenit sic, sed potius in contrarium, quia ipsi thesauri deficiunt in seipsis, vel ab alijs accipiuntur, ideo non sunt magno conatu apperenda bona, q̄ aut in se consumuntur, aut ab alijs diripi possunt. *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra.* Id est non congregatis thesauros in terra potest dupliciter intelligi. Vno modo in terra, id est in hac vita, & distinguitur tunc terra contra celum, scilicet non est curandum habere thesauros in hac vita, sed in futuro, & iste sensus patet, quia dicitur infra thesaurizate vobis thesauros in celo.

Aliter potest intelligi thesauros in terra, id est thesauros sub terra, scilicet non congregatis thesauros ad ponendum sub terra, quia hoc peccatum est, & hoc innuitur, quia dicitur vbi fures effodiunt, & tamē effodere est in terra, quando illa foditur, vt aliquid de ea effusa educatur, scilicet thesaurus latens, & hoc etiam Christus specialiter improbat. Quia thesauri congregare, vel diuitias possit interdum esse laudabile, vt si quis congreget ad subueniendum miseris, & ad cetera opera pia. Thesaurus tamen, qui in terra occultatur non est ad expendendū, sed ad conseruandū, & hoc semper est vituperabile, quia pecunia non prodest, nisi in quantum expenditur, quia iste est vsus eius cum sit de bonis vtilibus.

Vbi erugo, & tinea demolitur. Iste est defectus diuitiarū in quo ostenditur, quod non sunt bonum perfectū cum facilius in seipsis corrumpantur, & dicitur erugo rubigo eris, id est quædam corruptio, quę naturaliter accidit metallis impuris, sicut ferro, & eri, & ceteris de quibus formantur monetę auro autem, & argento, quia sunt corpora puriora non accidit, ita facilis corruptio, & tamen aliquando corrumpuntur, quia elementata, & mixta sunt, & ex contrarijs composita, & quęcunque corruptio ipsorum erugo appellatur.

Hic tinea est vermis corrumpens vestes, & etiam pertinet hoc ad diuitias, quia multi magnam partem diuitiarum suarum in vestibus constituunt, quia pulchrum esse vestibus fulgere putant. Potest etiam vocari tinea vermis contumens fruges, & triticū, & ordei grana, in his enim consistunt naturales diuitię, & vt que corrumpuntur, sed minus laudabiles sunt artificiales, quam naturales, quia naturales per se ipsas conueniunt vsui, artificiales autem non conueniunt, nisi vt quoddam medium commutationis, scilicet in quantum pro pecuniā dantur homini omnia necessaria ad vitam, sic dicitur 5. Ethic. quod nummus, id est pecunia est, tanquam mensura, & fidelissor, & ad commutationes inuenitur est, & propter hoc dicitur Ecclesiastes 10. pecunię omnia obediunt, scilicet omnia commutabilia dantur pro ea: nam de alijs rebus non est verum, quia sapientia, & virtus non obediunt pecunię, sed imperant ei, & contempnunt ipsam, nec possunt pecunia emi Prover. 17. quid prodest stulto habere diuitias cum sapientiam emere non possit?

A *Et vbi fures effodiunt, & furantur.* Iste est alius defectus diuitiarum, & thesaurorum, scilicet quia non solum ab intra corrumpuntur, sed etiam ab extra diripiuntur, & dicitur vbi fures effodiunt ad ostendendum, quod nunquam tam diligenter diuitię custodiri possunt quin diripi valeant: nam nusquam thesauri videntur securiores, quam cum in tenebrosis terre visceribus occultantur, & tamen nec ibi securi sunt, quia ibi fures illos effodiunt, & furantur.

Theaurizate vobis thesauros in celo. Ostendit quis thesaurus non est bonus, nec cum magna sollicitudine quærendus, hic docet quis est perfectus thesaurus, & vbi secure reponitur. & dicitur, quod thesaurizemus in celo, thesaurizare in celo est hic thesauros expendere, vt ibi illos recipiamus, sicut fit in pecunia traiectione, quæ in vno loco datur, vt alibi sine periculo recipiatur, & ita nos quidquid pro Christo hic effuderimus in celo habebimus, & istud est thesaurizare in celo, sic dicitur infra 19. si vis esse perfectus vende vniuersa, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in celo, scilicet quia ipsi pauperes quibus hic bona nostra dederimus in celo recipient nos Lucę 16. facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis recipiant vos in eterna tabernacula. *Vbi, nec erugo, nec tinea demolitur.* Ostendit ex opposito thesaurum cęli esse meliorem thesauro terre, quia non patitur eisdem defectibus, scilicet non corronditur, nec demolitur a tinea, & erugine, hoc est propter duo.

Primo, quia illud, quod in celo vocatur thesaurus non est pecunia aliqua, nec aliquid corruptibile simile eis, quæ possidentur hic, sed est ipsa beatitudo habens veram omnium bonorum sufficientiam, & in hoc contingit esse ibi veram rationem thesauri, quia per thesaurum quærimus hic sufficientiam, quæ non potest haberi in bonis istis, in cęlesti autem beatitudine est abundantia omnium bonorum plus, quam homo desiderare possit, aut cogitare lia. 64. & 1. ad Corin. 2. oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus his, qui diligunt eum. ibi ergo est proprie thesaurus.

Secundo, quia in celo non est locus corruptionis, nec generationis, sed perpetuitatis, ideo nihil ibi manens corrumpitur, nulla igitur ibi erit erugo, quæ illos beatos thesauros demoliri possit.

Et vbi fures non effodiunt. Aufert secundum defectū thesauri terreni a thesauro cęlesti, scilicet quia non potest ab aliquo diripi, ratio est, quia hic bona nostra diripi possunt, eo quod iniustitię, & iniquitatis locus est: in illa autem cęlesti regione summa pax erit, & nulli vitio erit locus, ideo nullus thesaurus alterius ibi auferet. secundo fiet hoc, quia illi thesauri sunt quædam bona homini inherencia, quæ sibi auferri non possunt, non enim sunt bona exteriora, quæ possideantur, quia talia auferri possunt, sed bona interiora, quæ vere nostra efficiuntur, quæ si contingeret hic alicui possidere, nemo possit ab eo illa tollere, sicut est de sapientia, & virtutē, sic Christus dixit Lucę 12. de bono contemplationis Marię Magdalene. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea: & hoc etiā pertinet ad beatitudinē cęlestem, quæ est quoddam gaudium, quod auferri non potest a possidente Ioan. 16. iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollat a vobis.

Vbi est enim thesaurus tuus. Hic ponitur secunda ratio ad excludendum propositum auaritię in thesaurizatione inordinata, quæ accipitur ex quodam affectu pessimo diuitiarum scilicet, quia mentem humanam excecant, & ipsam ad se totaliter trahunt, vt nihil aliud diues amet, nisi diuitias, & hoc malum hoc

Luc. 11.

Luc. 16. 21. q. 1. c. 1. Luc. 12.

grauc

graue est, quia oportet alia magis amari, quæ meliora sunt, & diutius illis esse intentum, quam terrenis thesauris, & sic dicitur.

Vbi est thesaurus tuus ibi est cor tuum. Idest diuitiæ attrahunt cor hominis, & ideo vbi illæ fuerint ibi illud est non secundum rem, sed secundum amorem, quia anima verius est vbi amat, quam vbi animat, & tamē auarus nihil ardentius amat, quam thesaurum, ideo de illo semper cogitat, & sic anima sua semper cū illo est, sic dicit Amb. & habetur 47. di. c. sicut hi, scilicet mens auari semel vinculis cupiditatis allicita semper aurum semper argentū videt, semper redditus cōputat, gratius aurum, quam solem intuetur, & ipsa eius oratio ad Deum aurū querit: per hoc ergo captiuat humanus animus in diuitiarū seruitutem redactus, & tota intentio sua ad thesaurū festinat, & quia opera hominis per intentionem diriguntur, & iudicantur bona, vel mala, si intentio ceperit in homine mala esse nihil inde secutū poterit esse bonū: graue ergo est subijcere cor nostrum thesauris. vel potest intelligi aliter, q̄ humanus intellectus est regula operationum eius, si autem occupetur totus in cogitatione diuitiarum, sicut fit in auaro, qui semper aurū cogitat, & redditus cōputat, non erit locus de ceteris operibus bene iudicandi, & ideo subditur, Lucerna corporis tui est oculus tuus. Oculus materialis est lucerna corporis, quia sicut lucerna dirigit nos in tenebris, ita oculus dirigit nos in omni operatione, & dicitur lucerna corporis, idest torius corporis, quia oculus non videt ad utilitatem sui ipsius, sed totius corporis, quia per hoc, quod oculus videt, totum corpus cauere potest ea, quæ sibi nocua sunt, & facit Christus metaphoram de oculo corporali ad intellectum, quia intellectus est quidam oculus 6. Ethic. in fine, scilicet quia sicut per oculum corporealem cognoscuntur omnia, quæ quocunque mō esse hāt, & sic intellectus est lucerna totius corporis, i. omnium operationū, congregando, n. oēs operationes nostras facimus ex eis vnum corpus, vel vniuersitatem, & istius corporis lucerna est intellectus, quia per prudentiam diriguntur omnes operationes virtutum moralium 6. Ethic. Si oculus tuus fuerit simplex. Idest si fuerit intentio recta, intentio enim in opere dicitur in quantum opus tendit in finem, quia intendere est in aliud tendere, & sic, quando opus dirigitur in finem suum, dicimur intendere aliquid, & secundū, quod dirigitur opus in bonū, vel malū finē, ita intentio operantis dicitur esse bona, vel mala, dirigere autem in finem pertinet ad solum intellectum, cum hoc dicat ordinem quandam vnius rei in alteram, quod nō potest facere voluntas, quia non est potentia cognitiua, sed quæ simplici motu fertur in suum obiectū nō sub ratione finis, sed solum boni, quæ est ratio obiecti, nec etiam aliqua potentia præter rationalem potest considerare ordinē, quia potentie materiales nō pōt facere reflexionē, quæ fit necessario in consideratione ordinis, solum ergo intellectus est intentio operū in finē, & sic intentio recta, vel non recta ab intellectu est. Dicitur autem oculus noster simplex, q̄ recte intellectus sine aliqua duplicitate, & inclinatione in aduersum dirigit opera in finem debitum, qui naturaliter vnus est, scilicet summum bonum, quod Deus est, & tunc opera nostra oia bona efficiuntur. Hæc tñ directionē, vel intentionē impedit auaritia propter duo. Primo quia auaritia excæcat intellectum, vt præponat diuitias omnibus rebus, necesse est, ergo quod dirigendo operationes in finem errat, quia dirigit omnia ad diuitias, vel ipsas maxime eligit, & iste error est cū alia sint meliora, & magis eligenda. Secundo, quia intellectus auari occupatur iudicando, & cogitando de diuitijs, quia semper de auro cogitat, & semper redditus

Questio-
ster ocu-
lus sim-
plex.

computat, vt dicit Amb. 47. di. c. sicut hi, & cogitando de his non poterit ad alia attendere, & sic interim de alijs rebus male iudicabit, tanquam non attendens ad eas, & ita auaritia recte iudicare impedit, & tunc non est oculus noster simplex.

Totum corpus tuum lucidum erit. Idest omnes operationes erunt bonæ, quæ vocantur corpus, quia sunt quædam congregatio, & vniuersitas, quæ per solum intellectum diriguntur, & dicitur erit lucidum, idest splens, quia bonitas oculi, idest rectitudo intentionis communicabitur operi. Si autem oculus tuus nequam fuerit. In hoc apparet, q̄ non loquitur de oculo corporali, quia ille non potest esse nequam, cum nequitia non sit, nisi in operibus nostris, quæ sunt aliquo modo voluntaria, oculus autem est aliquid naturale, & non est in potestate nostra, q̄ bene, vel male se habeat, intelligitur ergo de oculo intellectus, quia tale est iudicium cuiusque, & talem finem constituit qualis ipse est, qui autem malus est constituit sibi malum finem, & dirigit omnia ad illum malum finem, & tunc est oculus nequam: sic Christus loquitur infra 20. an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? & dixit oculum illius nequam, quia non recte iudicabat murmurando propter liberalitatem patrisfamilias, & sic quocunque iudicium malum in intellectu circa moralia facit oculum esse nequam.

Totum corpus tuum tenebrosum erit. Idest omnes operationes simul aggregatæ malæ erunt, cum ipse non habeant bonitatem completam, nisi ex intentione, quia dato, quod alijs operatio sit bona ex genere suo, si intentio non est bona non erit adhuc simpliciter bona operatio, nec meritoria. Si ergo lumen, quod in te est tenebra sunt, ipse tenebra quantæ erunt? Potest intelligi. vno modo si ipse intellectus, qui secundum se est lumen efficitur tenebra, idest conuertat se ad malum finem male iudicando, ceteræ operationes, quæ sunt tenebræ, idest quæ non hnt lucem in se, nisi ex directione intellectus quantæ erunt? idest erunt valde tenebræ, quasi dicat intellectus est in se lumen, & ideo non est facile ipsum errare, ceteræ autem operationes, scilicet voluntatis, & aliarum virtutum inferiorū sunt in se tenebræ, quia non habent ex seipsis regulationē, sed solum ex intellectu, quando ergo intellectus errauerit male iudicans per excceptionem quandam lumē efficitur tenebra, a fortiori ergo in ceteris operationibus, quæ sunt tenebræ, erit maior error cum lumen suum dependeat ex intellectu.

Aliter potest intelligi, q̄ auaritia peruertit humanū iudicium, quia auarus dirigit omnia in finem diuitiarum, & quia non est iste rectus finis quidquid propter solas diuitias fiat non bene fieri, vnde si aliquæ operationes bone ex genere suo fiant propter auaritiam non sunt meritorie, vt si quis orat, vel ieiunet, vt diuitias consequatur, vocatur autem lumen ipsa operatio, quæ est bona ex genere, vt ieiunare, & orare, tenebra vocatur operatio, quæ est mala ex genere suo, & tunc si propter malam intentionem operationes illæ, quæ sunt bonæ ex genere efficiuntur male, vel tenebræ, idest non meritorie, a fortiori ipse malæ operationes ex genere erunt valde malæ, siue fiant propter malum finem, siue non, cum habeant naturalem malitiam, & sic Christus innuit, quod peruersio intentionis est valde nocua, quia existente ea peruersa nullum opus potest esse bonum, hic autem dicendum erat de thesaurizare an sit semper illicitum, sed dicitur de hoc infra decimotertio, de auaritia etiam dicendum erat, quæ facit thesauros congregari, sed dicitur ad Eph. 4.

Ad

Ad quam virtutem pertinet dirigere intentionem operum an ad fidem, vel charitatem, vel prudentiam. Ordinare autem in finem contingit dupliciter. Et q̄ finis humanorum actuum accipitur dupliciter. Et quomodo in finem, & lex se habent, sicut fides, & charitas. fidesque dicitur.

Questio. CLXXVII.

Quæretur tamen dictum est hic de intentione operis, quæ facit illud rectū, vel non rectū: est dubium quid est illud, quod dirigit intentionem, an sit fides, vel prudentia, vel iustitia, vel aliqua alia virtus. Aliqui dicunt, q̄ non sit aliqua vna virtus ad quæ pertineat vniuersaliter facere intentionem rectam, quia intentio est mensura quædam diuersorum autē specie sunt diuersæ mensuræ 10. Metaph. quia mensura est omogenea mensurato, & tamen virtutes, & operationes sunt diuersæ secundum speciem, ergo nō pōt aliqua vna dirigere operationes oēs in finē, & tñ hoc est dirigere intentionē, ergo fides non dirigit vniuersaliter intentionem.

Item dirigere pertinet ad illum ad quem pertinet ordinare, quia directio est per quandam ordinationē in finem, & tamen ordinare non est fides, sed rationis practice, fides autem pertinet ad partē speculatiuam, quia est de eis, quæ affirmantur, & negantur, ergo fides non dirigit intentionem, sed magis ratio, & consequenter pertinet ad prudentiam, quæ est in ratione practica.

Item patet, quia vt ait Bernar. prudentia est auriga virtutum, ergo ad ipsam pertinet dirigere intentionem, & non ad fidem, quia officium aurigæ est currum dirigere.

Alij dicunt, q̄ pertinet ad iustitiam dirigere intentionem, quia opus dicitur rectum, secundum quod conformatur legi, & tamen obedire legi pertinet ad iustitiam 5. Ethic. quæ vocatur iustitia legalis, ergo iustitia dirigit, & non fides.

Item patet, quia in Christo non fuit fides, nec spes cum hic existens esset comprehensor, & tamen ipse habuit intentionem rectissimam, ergo fides non dirigit intentionem. Alij dicunt, q̄ quilibet virtus dirigit immediate actus suos in finem, quia vt dicit Tullius virtus est habitus quidam in modum nature consentaneus, quilibet tamen natura per se ipsam tendit in suum finem, sicut ignis per suam leuitatem tendit in locum suum sursum, & terra propter suā grauitatē deorsum, ergo quilibet virtus dirigit actus suos immediate in finem. Dicendum q̄ in interiori recta, vel dirigere intentionem dicitur quandam rectitudinem, est autem rectum cuius medium non exit ab extremis, & secundum hoc actus humanus dicitur dirigi in quantum est inter duo extrema, sicut agens a quo exit, & finem in quem tendit, sic dicitur recta intentio, vel opus directū in quantum opus egrediens ab agente nō recedit ab ordine debiti finis, & propter hoc ad illum pertinet dirigere ad quem pertinet ordinare in finem. Contingit autem dupliciter ordinare in finem. Vno modo ostendendo finem, idest quis sit finis ad quem tendendum est. Alio modo inclinando ad finem ipsum, vt illic eatur ostendere autem finem ad rationē pertinet, quia est ipsa iudicatiua, & cognitiua, inclinare autem in finem pertinet ad voluntatem, quia amor, qui nominat actum voluntatis est quoddā pōdus anime, vt ait Aug. quia sicut est pondus in corporibus, ita est amor in spiritibus, ostendere tamen finē perfecte non competit rationi, nisi secundum, quod est perfecta per habitum, quia licet actus sint potentiarum non tamen habent eos perfectos, nec certos, nisi quando sunt habitati, sicut ad intellectum pertinet de omni intelligibili iudicare, non tamen iudi-

abit vere, & perfecte de dialecticis, nisi sit informatus habitu dialectico, & ita de singulari potentia, & habitibus, vnde voluntas non habebit actum perfectū, qui est inclinare in finem, nisi perficiatur per habitū. Finis autem humanorum actuum potest accipi dupliciter, scilicet vel finis proximus, & proprius, vel finis communis, & vltimus secundum, quod homini attribuitur duplex felicitas, scilicet in vita, & post vitam, illa felicitas, vel finis post vitam, scilicet in partia excedit facultatem nature, & ideo intellectus, & voluntas non possunt dirigi in hunc finem per habitus naturaliter acquiribiles, sed dirigitur intellectus per fidem, quia fides ostendit quod eundem, voluntas autem per charitatem dirigitur, sicut forma naturalis inclinatur in finem suum, & ambæ, scilicet fides, & charitas sunt virtutes supernaturaliter habitæ, scilicet per infusionem. nam ad istum finem excedentem facultatem nature non sufficit aliqua naturalis potentia sine habitu, nec etiam perfecta habitu naturali, vel acquisito, quia non est, nisi equale ad equale, quod ergo naturale est, non est nisi ad id quod est naturale, & non ad id quod naturam excedit, & secundū hoc ad fidem, & ad charitatem pertinet dirigere vniuersaliter omnes operationes in finem, scilicet vltimū, & supernaturalem, & quilibet earum dirigit vniuersaliter, quia fides dirigit omnes actus ostendēdo quis sit finis omnium actuum, & quo omnibus tendendū est, charitas autem dirigit omnes actus, quia inclinatur in finem illum, & illic ire iubet. Si autem accipiatur finis proprius nature humane est duplex secundum, quod assignatur duplex felicitas in vita, scilicet contemplatiua, & actiua, est contemplatiua felicitas in intellectu, & ad istam dirigit intellectus perfectus per sapientiam humanam, vt dicitur 10. Ethic. si sit felicitas actiua dirigit ad eam ratio perfecta per habitum prudentie, & hoc est ostendēdo quo eundem sit, inclinando autem ad istam felicitatem dirigit potentie, vel vires appetitiuæ perfectæ habitibus moralibus, quia tamen nos loquentes de fine simpliciter vocamus finem ipsum summum bonum nostrū, ad quod ex Dei gratia possumus peruenire, dicemus absolute, quod fides, & charitas dirigit in finem, & sic ad istos pertinet simpliciter dirigere intentionem, quia tamē nihil diligitur, nisi cognoscatur, primum directiuum intentionis est fides, & intellectus fide habituata, & istud est, quod dici solet, scilicet quod dirigere operationes in finem pertinet ad rationem, scilicet informatam fide, & alijs habitibus particularibus subordinatis fidei, nam cognitio sacrarum scripturarum, & omnium eorum, quæ pertinent ad veram expositionem ipsarum, & generaliter ad totum statum Christianæ religionis dirigit operationes nostras, & in ista cognitione sunt multi habitus particulares pertinentes ad fidem, sicut multi habitus particulares morales reducuntur ad iustitiam, & sic ad fidem, vel ad rationem informatam fide secundum suam totam latitudinem pertinet dirigere in finem.

Ad primum dicendum, quod eorum, quæ differunt spē nō pōt esse aliquid directiuum proprium, & speciale, erit tñ aliquod directiuum commune, sicut pluribus differentibus ipse est aliquod vniuersum, scilicet genus in quo conueniunt, & ita fides ordinat omnes actus nostros in finem non secundum propriam rationem cuiuslibet actus, idest in quantum vnus pertinet ad mansuetudinem, alius ad temperantiam, alius ad fortitudinem, sed secundum rationem communem finis vltimi, scilicet in quantum omnibus competit tendere in vltimum finem quem proprie, & particulariter cognoscere ad solam fidem pertinet. Ad secundum dicendum, quod ad rationem pertinet

net

net dirigere intentionem non quidem ad rationem sine habitu, quia sic est potentia naturalis, & non potest pertingere ad finem supernaturalem, nō etiam ad rationem practicam perfectam per habitum, quia in ratione ista non est habitus supernaturalis, sed solum prudentia, quæ est naturalis, idest acquisitus habitus, ideo pertinet ad rationem speculatiuam ista directio in quantum ipsa informatur fide, per quam Deus cognoscitur, & tunc fides dirigit actus omnium virtutum inferiorum, siue existentium in ratione, siue in voluntate, siue in appetitu in ipsum Deum, in quantum fides cognoscit Deum esse finem vltimum omnium. Ad tertium dicendum, quod prudentia sufficienter dirigit actus nostros in bonum proprium naturæ humanæ, idest quod non excedit facultatem naturæ humanæ, & istud est felicitas, quæ habetur in via, & tamen ad bonum diuinum, & supernaturale prudentia non sufficit dirigere, quia non cognoscit illud. interdu tamen accipiunt doc. prudentiā pro habitu directiuo in omnibus, quæ agenda sunt, & tunc prudentia includit tam fidem, quam humanam prudentiam, & sic verum est, quod prudentia est auriga omnium virtutum, & etiam ipsius charitatis, & ad eam proprie pertinet dirigere in finem omnes operationes.

Ad quartum dicendum, quod lex dirigit hominem ostendens qualis debet esse actus proportionatus fini vltimo, & quia ad hoc, quod aliquid tendat in finem suum, præsupponitur cognitio finis. directio fidei, quæ ostendit finem præcedit directionem legis, quæ docet actum, qui in finem dirigitur, etiam lex nō dirigit, nisi in quantum creditur, scilicet quod præsupponatur esse ab illo cui obediendum est, & de hoc autem sola fides indicat, ideo directio, quæ est per fidem præcedit directionem, quæ est per legem, & quia illud, quod est primum in aliquo genere est per se tale, & ad illud cætera reducuntur, erit fides proprium directiuum, & per se: lex autem dirigit in quantum credita per fidem: & sic verum est, quod lex a Deo data, & quid quid ecclesia, & sacri doctores approbante ecclesia dixerunt, & exposuerunt, dirigit intentionem nostram in finem, & tamen prima directio est a fide. Quod autem de iustitia dicitur, dicendum est, quod iustitia, & lex se habent, sicut fides, & charitas, quia fides quo pertinet ad intellectum, & ostendit quis est finis eundem est: charitas pertinet ad voluntatem, & inclinatur in illum finem operationes, sic etiam lex pertinet ad intellectum, quia secundum eam cognoscitur quis actus sit conueniens in finem, licet differat a fide, quia fides ostendit quis sit finis, lex autem proprie sumpta non dicit quis sit finis, sed dicit, quis est actus, qui est conueniens ad finem, iustitia autem est in voluntate, & inclinatur ad omnia illa, quæ lex dicit, scilicet ad faciendum illa in quantum iusta sunt. & sic fides, & charitas sunt de fine, quia fides ostendit finem, & charitas inclinatur in illum, lex & iustitia sunt de eis, quæ ad finem, quia lex ostendit quid est, quod consequenter fit ad habendum finem, & iustitia inclinatur ad illud faciendum, & consequenter iustitia est minor charitate, & lex est minor fide, sicut ea, quæ ad finem sunt minora ipso fine, & sic ad iustitiam non pertinet dirigere intentionem vniuersaliter.

Ad quintum dicendum, quod fides dicit duo, scilicet cognitionem, & obscuritatem, quia nunc videmus per speculum, & enigmata quantum ad cognitionem, quæ est quædam perfectio fides fuit in Christo, quia perfectus cognouit omnia etiam in quantum homo, quam omnes homines, & Angeli: quantum ad obscuritatem, quæ est imperfectio non fuit fides in Christo, & quia ista obscuritas est de ratione

fidei, quia per hoc distinguitur fides a clara visione patrie loquendo simpliciter, quod non fuit fides in Christo: directio tamen fit per fidem non ex ea parte, quæ habet obscuritatem, sed in quantum habet cognitionem, & quia ista cognitio fuit perfectissime in Christo, ipse potuit dirigere, & direxit operationes omnes in finem melius, quam aliquis alius. Ad sextum dicendum, quod quælibet natura inclinatur in finem, non tamen per seipsam solam, sed præsupponit intellectum constituentem sibi finem, & dantem inclinationem ad illum, & per inclinationem datam mouetur in finem: sic est de virtutibus moralibus: nulla enim earum mouetur per se immediate in finem, quia non cognoscit illum, sed prudentia, quæ est iudicativa, præcedit ostendens cuilibet morali virtuti finem suum, & dirigit ad eum, & tunc virtus inclinatur in illum. Et quia prudentia non ostendit virtuti, nisi finem proprium, & immediatum, qui non excedit naturalem facultatem, non inclinatur moralis virtus, nisi in finem proprium, & immediatum, non autem in finem vltimum, & commune. Dirigere ergo simpliciter operationem non pertinet ad virtutem moralem, sed ad fidem, & charitatem, ut dictum est, & ad fidem præcipue, quia ipsa prior est.

An hoc sit verum generaliter, scilicet si oculus tuus simplex fuerit erit totum corpus lucidum. Et quomodo omne opus quod fit bona intentione est bonum. Et quod auaritia dupliciter impedit hominem a Dei cultu.
Quæst. CLXXVIIII.

QVAERETVR quia dicitur hic de intentione operis, si oculus tuus simplex fuerit erit totum corpus lucidum, idest si fuerit intentio recta erunt omnes operationes bonæ, an sit verum hoc generaliter.

Dicendum, quod intentio facit opus, quod aliàs erat bonum, scilicet ex genere suo, vel erat indifferens, esse bonum si sit intentio recta, si tamen opus malum sit, intentio non potest illud facere bonum, unde dicendum generaliter de mala intentione, quod mala intentio semper facit opus esse malum, idest inordinatum, & non meritorium, siue illud esset bonum, siue malum. Et sic intelligitur ista litera si lumen, quod in te est tenebræ sunt, idest si intentio, quæ debet esse recta, & lumen aliarum operationum ethiciatur tenebra per peruersitatem, ceteræ operationes, quæ in seipsis sunt tenebræ, idest non habentes unde dirigantur, erunt magis tenebræ. De intentione bona dicendum, quod non facit opus generaliter bonum, sed solum illud, quod erat bonum ex genere, vel indifferens: nam id quod malum est secundum se, vt adulterari, & odisse proximum non potest bonum effici per bonam intentionem, sed necessario semper est malum: nam sicut virtus est in medio circa operationes, & passionem, & constituit medium, & eligibile in singulis 2. Ethic. & tamen circa ea, quæ sunt secundum se mala non potest mediū inuenire, nec efficere illa bona, vt dicitur ibidem, quod quædam mox nominata malitia sunt conuoluta, vt adulterium inuidia, & similia, ita de intentione recta erit, quod ea, quæ sunt mala secundum se nō poterit facere bona, hoc tñ est, quia illa nō possunt facere bona intentione, nemo enim bona intentione potest adulterari, vel odisse proximum, quia ista non sunt talia, quæ possint dirigi in finem illum respectu cuius opera dicuntur esse directa, quia propter Deum, nunquam possunt ista fieri cū potius secundum se repugnent: & ideo verum est generaliter, quod omne opus, quod fit bona intentione est bonum, si potest bona

bona intentione fieri, sed quædam sunt, quæ licet tenentur quis bona intentione facere non est possibile, quia repugnat ipsis operibus, & ideo in talibus dicimus, quod intentio recta non sufficit ad faciendum bonum opus. *Nemo potest.* Hic ponitur tertia ratio, quare debet vitari auaritia, & desiderium thesaurizandi, scilicet, quia impedit hominem exhibere Deo famulatum debitum. Non solum auaritia corrumpit existimationem, ita vt faciat iudicare eligenda esse omnia propter diuitias: Sed etiam impedit hominem a cultu Dei. Et hoc dupliciter intelligitur. Vno modo, quod auaritia intellectum auari totaliter occupet, ita vt nihil aliud cogitare permittat, vt dicit Ambrosius. 47. distinct. cap. sicut hi, & tunc per accidens impeditur homo a cultu Dei, quia occupatus totaliter circa vnam rem nullo modo potest vacare alteri rei, & sic intelligitur litera. nemo potest duobus dominis seruire, scilicet, quilibet dominus requirit totum hominem ad seruiendum sibi: cum ergo quis seruiat vni nō poterit alteri seruire, ita si quis totaliter occupatus fuerit auaritiæ seruiendo non poterit seruire Deo, quia nullum tempus sibi restabit pro hoc. Alio modo potest intelligi, quod auaritia impedit nos directe a cultu Dei, quia auaritia constituit finem in diuitiis, Deus autem vult constitui pro fine omnium rerum: ideo repugnant sibi ista, & sic etiam si auaritia non occuparet semper hominem, non tamen posset, qui seruit auaritiæ seruire aliquando Deo, quia per hoc, quod constituit finem in diuitiis, licet non cogitet semper de illis, nec laboret in acquisitione earum repugnat Deo, qui vult semper esse finis omnium operationum nostrarum, & isto modo glo. introducit hic istam literam dicens dictum est supra, quod dicitur propter intentionem temporalium ipsa, quæ aliàs mala erant bona sunt: sed postea aliquis dicitur ego faciam bona propter bona temporalia, & propter bona cœlestia contra quod Dominus ait non potestis seruire Deo, & mammonæ vtrunque verum est. Quia auaritia impedit propter hoc, quod totum hominem occupat, & dato quod non esset contraria Deo adhuc propter magnam occupationem auaritiæ impeditur homo a cultu Dei, etiam auaritia repugnat Deo constituendo finem in diuitiis, & ideo licet paruo tempore hominem occuparet, impeditur eum a cultu Dei in quantum directe repugnat, quod quis habeat duos fines vltimos, & principales operum suorum. scilicet Deum, & pecuniam, & sic dicitur. *Nemo potest duobus dominis seruire.* Scilicet, quia seruire cuilibet est sufficiens occupatio pro vno homine, & ideo qui vni seruit non potest alteri seruire, ita est de auaritiâ, & Deo: quilibet enim finis est tãquam dominus eius, qui ad finem illum agit, & operationum, quæ ad finem illum sunt: nam finis imponit necessitatem eis, quæ ad finem, scilicet non potest finis determinatus haberi quocunque modo, & per quocunque media, sed vnus modus, & determinatus est per quem veniatur ad illum, & si ille finis debet haberi, necesse est, quod habeatur ille modus, & istud est, quod finis imponit necessitatem eis, quæ ad finem, sicut si quis constituat sibi pro fine esse sapientiam: hoc enim non contingit fieri, nisi speculando: ideo necesse est, quod speculetur, & quia ille, qui necessitatur ad aliquid est seruus illius, quia ille est seruus qui non libere, sed ex necessitate agit, dicitur quos cessario quis esse seruus illius rei quam constituit sibi, vt finem, quia necesse est, quod agat ad consecutionem illius, qui igitur habuerit, vel habere voluerit duos fines vltimos habere duos dominos, & sic non potest vtrique seruire. *Aut enim odio vnum habebit, & alterum diliget.* Scilicet, cum non possit seruire vtrique necesse est, quod neutri seruiat, vel alteri tantum, &

Quid sit seruus.

tunc si alteri tantum diligit eum cui seruit, alium vero cui seruire non vult, non diliget, quia si diligeret seruiret ei, sicut alteri domino, vel non potius alteri quam sibi. *Aut vnum sustinebit alterum contemnet.* Idest, aut tolerabit vnum eorum obediendo sibi, & sustinet do omnes labores, quos ille sibi imponet, & contemnet alterum, scilicet, non curando de preceptis eius, nec de comminationibus. dicit autem Chrysostr. in Homilijs. quod ponuntur ista duo propter duas conditiones seruorum: quidam enim seruiunt ex amore, scilicet, quia diligunt dominos suos, & nolunt liberari a seruitute eorum: Exo. 21. si dixerit seruus diligo dominum meum, & non egrediar liber, & in talibus si quis diligit vnum de dominis contrarijs necesse est, quod oderit alterum, quia quod diligitur reputatur, vt bonum, quod autem est sibi contrarium reputabitur vt malum necessario, & quia de malo est odium odio habebit illum. Alij serui ex solo timore penę seruiunt, & tales dicuntur sustinere, idest, tolerare seruitia imposita a dominis propter timorem penę, sicut ergo sustinuerit vnum dominum necesse est, quod dominum contrarium illi contemnat. i. non timeat illum, & consequenter non seruiet ei. *Non potestis Deo seruire, & mammonæ.* Hic applicat se ad propositum suum, scilicet, quia nemo potest seruire duobus dominis, nemo poterit seruire Deo, & mammonæ, quia sunt velut duo domini, idest, duo fines operationum, & non potest quis seruire Deo, scilicet agendo omnia, quæ ille iubet, & seruire mammonæ, idest, auaritiæ, vel pecuniæ faciendo omnia, quæ requirit auaritia.

An possit quis duobus dominis seruire. Quæst. CLXXIX.

QVAERETVR an possit quis duobus dominis seruire, & Deo, & mammonæ.

Dici solet, quod dominis contrarijs nemo potest seruire, sed dñis subordinatis potest. Dicendum tamen quod nullus potest seruire duobus dominis proprie sumendo dominos, quia etiam si nō sint contrarij tamen erunt necessarios in aliquo disparati, aliàs nō sunt duo domini, sed vnus, qui tamen dominus est habet quod sibi in aliquo seruiatur, in quo non subordinetur alteri, sed propter seipsum illa habet, & exigit talia seruitia, & quantum ad illa, qui seruit vni domino non potest seruire alteri, & hoc propter occupationem, sicut miles est subditus comiti, & comes regi, & tamen qui seruit comiti non potest seruire regi, quia occupatur in seruitio comitis, nam licet comes subordinetur regi in aliquo, & quantum ad illud, qui seruit comiti seruit regi: non tamen subordinatur ei in omnibus, & sic in illis, qui seruit comiti non seruit regi, quia sunt domini disparati subordinatur comes regi adiuuando eum in bellis contra hostes, & quantum ad hoc miles, qui seruit comiti adiuuando eum in bellis simul seruit regi per idem seruitium numero, quia adiuuando comitem adiuuat regem, comes tamen non vult habere esse, & viuere propter regem, nec comedit bibit, & delectationibus fruatur propter regem, sed propter seipsum: ille ergo qui comiti seruit quantum ad hoc non seruit regi, quia non subordinatur regi in istis: cuius signum est, quia illi, qui adiuuant comitem in bello simul adiuuant regem, & ideo nō indiget rex specialiter alijs militibus ultra eos, quos comites, & duces sui habent, & tñ ad seruiendum in necessarijs sibi in cibo, & potu, & similibus rex indiget alijs seruis præter seruos comitum: ergo qui seruit comiti in hoc nō seruit regi, quia quantum ad hoc nō sunt subordinati comites regi, sed sunt dñi disparati, & ita verū est, quod si aliqui subordinati sunt, nō sunt plures dñi sed vnus, si autem sunt disparati sunt aliquo, sicut

tunc plures domini, & tunc qui seruit vni domino non potest seruire alteri, sic igitur est verum generaliter, quod nemo potest duobus dominis seruire, nec oportet distinguere de dominis contrarijs, aut disparatis, sed solum si ambo sunt vere domini non est possibile seruire eis.

Sed obijciatur, quod tunc nemo posset seruire alicui homini, quia Deus est Dominus, & necesse est seruire Deo: ideo homini seruire nemo poterit. Dicendum, quod potest homo seruire homini, & seruire Deo, eo quod homo non est dominus contrarius, nec disparatus a Deo, quia totum seruitium quod homini impenditur simul Deo impenditur, quia Deus iubet seruis, quod seruiant dominis, & quod non curent liberari de potestate eorum 1. Cor. 7. & ad Ephes. 6. cum ergo subordinentur homines Deo, quantum ad hoc seruiendo homini seruiunt Deo in quantum ipse iussit illud seruitium impendi; ideo poterit homo seruire Deo, & homini, qui tamen non sunt duo domini, si autem homo iubeat aliquid contra id quod Deus iubet, iam non potest seruire Deo, & homini, sed necesse est seruire Deo, & contemnere hominem, quia obedire magis oportet Deo quam hominibus Act. 5. Ratio autem quare non contingit, quod quis possit totaliter seruire vni Domino homini seruiendo alteri homini, & tamen potest seruire homini totaliter seruiendo Deo, est, quia ea in quibus seruit homini, & homini coincidunt, & ideo oportet esse dominos disparatos, ea tamen que Deo impendunt non coincidunt cum eis, quare impendunt alicui homini, & ideo potest seruire quis Deo, & homini totaliter: nam eisdem seruitijs indiget vnus homo, & alius, & ideo si quis impendat illa vni, si seruiendo in necessarijs ad vitam, non potest impendere alteri seruiendo sibi in necessarijs, sed necesse est, quod ista sint disparata: Deo autem nihil est necessarium, in quo seruamus ei Plal. 15. bonorum meorum non egēs, sed totus cultus, & seruitium Dei consistit principaliter in animo, quia spe, fide, & charitate colitur Deus, ut ait Aug. in Enchir. ideo potest seruire homo homini, & simul Deo, & vtrique plene, & non sunt duo domini, sed vnus, quia homo est subordinatus Deo & Deus iubet seruis, quod seruiant dominis propter ipsum, 1. Pet. 2. subiecti estote omni humane creature propter Deum, & postea dicitur serui subditi estote in obsequio Domini non tantum bonis, & modestis, sed etiam discipulis: hæc est enim gratia apud Deum. hoc est, quod Deus vult, & in hoc habet vos gratos sibi; manet ergo absolute verum, quod nemo potest duobus dominis seruire.

An possimus seruire Deo, & mammonæ. Et quod mammona accipitur tripliciter. Et est mammona nomen diaboli, ut Asmodeus. Et quare auaritia dicitur idolorum seruitus. Quæst. C L X X X.

QUÆRITUR an possimus seruire Deo, & mammonæ.

Dicendum, quod non, ut Christus dicit in litera. pro quo sciendum, quod mammona accipitur pro diuitijs: est enim mammona, vel mammon nomen Syriacum: sic enim dixit Hieronymus super Matthæum mammona sermone Syriaco diuitiarum nuncupatur, sic accipitur Luc. 16. facite vobis amicos de mammona iniquitatis, diuitijs erogando illas pauperibus. Accipitur etiam mammona pro auaritia secundum quam diuitiarum congregantur. Vel potest accipi mammona, ut est nomen demonis, qui tentat hominem de auaritia, quia sicut est quidam demon, qui principaliter tentat homines de luxuria, & potestatem accipit super fornicantes ad nocendum eis, & vocatur ille Asmodeus, qui occidit septem viros Sarre filia Rauelis Tobias. ita est de-

F mon, qui principaliter tentat de auaritia, & iste dicitur mammona, sic dicit glossa hic, quod per mammona intelligitur diabolus, qui preest diuitijs non, quod possit eas dare, nisi quando Deus permittit, sed quod per eas homines fallit: an tamen diabolus possit dare diuitias, vel regna terrarum, aut potestatem hominibus declaratum est supra quarto capitulo, quaestione 50. Nunc autem quomodo accipitur mammona non potest quis seruire Deo, & mammonæ, quia siue accipitur pro diuitijs, siue pro auaritia, siue pro dæmone ad idem redit, quia omnia ad idem pertinent: ille autem seruit mammonæ, qui constituit sibi diuitias tanquam summum bonum, & finem vltimum, & ille non potest seruire Deo, quia diuitiæ sufficiens eum occupant, ut nulli alteri seruire possit.

G Nam etiam inter vitia sic est, quod licet omnia mala sint, qui tamen vere seruit vni non potest proprie seruire alteri, ut si quis seruit auaritiæ non potest seruire libidini: nam auarus, ut dicit Boetius lib. 3. de consolat. Prosa nona. non solum superflus, sed etiam naturalis, & licitas sibi subtrahit voluptates, ut pecuniam congreget, & conseruet: nam libido congregata effundere vult, a fortiori cum Deus sit summe bonus, & auaritia sit per se mala, nemo poterit seruire Deo seruiendo auaritiæ, & habendo illam tanquam finem, & istud iam non prouenit ex sola occupatione in seruitio vnus, sed ex contrarietate, quia diuitiæ, & Deus in contrarium trahunt, ut ait Chrysostomus, scilicet, res terrena, vel Deus in corde hominis dominetur ad contraria ex utroque trahitur homo: nam Deus trahit ad superiora sibi seruientem, res autem terrena ad inferiora, hoc autem est quantum ad cogitationem, quia qui seruit Deo cogitare debet de celestibus, qui autem diuitijs seruit, semper cogitat de terrenis, etiam qui seruit Deo cogitat, ut omnia etiam quæ licite possit propter Deum tribuat, qui vero auaritiæ seruit studet, ut sua conseruet, & aliena quomodo libet sua efficiat, & congreget: ideo non est possibile vtrique seruire. Boni tamen viri diuitias possidere possunt, quia non culpatur hic possessio diuitiarum, sed seruitus earum: ille enim diuitiarum seruus est, qui diuitias congregat, & conseruat, nec expendere audet, quia seruus est, immo non habet ius expendendi eas si illarum seruus est, quia seruus potest acquirere domino suo, sed non potest expendere rem domini sui: iste etiam propter diuitias viuere, quia non vult viuere, nisi ut diues sit, illud nanque quod quisque constituit sibi, ut finem vltimum, est finis vite eius, & propter illud viuere, ille autem diuitias possidet, qui illarum dominus est, & cogit eas sibi seruire, scilicet, quia expendit eas quando expedit: iste enim non seruit mammonæ, sed imperat: ideo potest seruire Deo, sic dicit Hieronymus super Matthæum, audiat hoc auarus, quia censetur vocabulo Christiano non posse simul se Christo, & diuitijs seruire, & tamen non dixit, qui habet diuitias, sed qui seruit diuitijs: qui enim diuitiarum seruus est diuitias custodit, ut seruus, qui autem seruitutis excussit iugum distribuit eas, ut Dominus. Si autem accipitur seruire mammonæ, id est diabolo ad idem redit, quia diabolo seruit auarus propter diuitias, & ideo vocatur auaritia idolorum seruitus ad Ephes. quinto, id est, seruitus dæmonum: cum enim dæmon diuitias inique acquirendas administrat, qui per auaritiam acquirere vult, diabolo ministrante vult acquirere: ideo diabolo seruit propter illas, sic dicit Augustinus libro de sermone Domini, qui seruit mammonæ, id est, diuitijs illi vtrique seruit, qui rebus istis terrenis merito sue perueritatis princeps huius

huius seculi a Domino dicitur constitutus, & iste patitur durum dominum quisquis seruit mammonæ, sua enim cupiditate implicitus subditur diabolo, & sic eum sustinet, sed non diligit, sicut ille, qui alienæ ancillæ coniunctus est propter concupiscentiam patitur durum seruitutem, & si non diligit eum cuius ancillam diligit: iste autem Deum contemnit, quia eum proprie nemo odio habere potest, quia hoc conscientia non sustinet, sed contemnit, id est, non timet eum, quia de eius bonitate securus est.

Ideo dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nonne anima plus est quam esca, & corpus plus quam vestimentum? Respicite volatilia cæli, quoniam non ferunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater vester cælestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis? Quis autem vestrum cogitans potest adijcere ad staturam suam cubitum vnum? Et de vestimentis quid solliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt. Non laborant, neque nent. Dico autem vobis; quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est, sicut vnum ex istis. Si enim scænum agri quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos modicæ fidei? Nolite ergo solliciti esse dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur. Hæc enim omnia gentes inquirent. Scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis. Quærite ergo primum regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Nolite ergo solliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi. Sufficit diei malitia sua.

Luc. 12.

Luc. 12. 22. q. 1. ca. habebat.

Ideo dico vobis. Ostendit Christus supra quomodo congregatio diuitiarum deordinat hominem quantum ad affectum interiore, hic autem ostendit, quod etiam deordinat hominem quantum ad actum exteriorem, scilicet, superflue procurando exteriora bona, & propter hoc excludit hic superfluum sollicitudinem in acquirendo, & conseruando ista exteriora, & diuiditur in duo. quia primo ostendit, quod dictum est per quaedam exempla. secundo hoc deducit per rationes ibi. *Nolite ergo.*

Circa primum sciendum, quod duo sunt, quæ requiruntur ad sufficientiam præsentis vite, scilicet, Nutrimentum sine quo homo nullus modo potest viuere. Et vestimentum sine quo non potest bene viuere, & ideo circa ista duo maxime sollicitatur homo, & propter hoc Christus excludit sollicitudinem superflua circa vtrumque, & facit duo. quia primo excludit istam sollicitudinem in generali. secundo circa quodlibet eorum in speciali ibi.

Respicite volatilia. Circa primum dicitur. Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Ideo dico vobis ne solliciti sitis. Scilicet, non sitis solliciti superflue: nam Christus non prohibet hic sollicitudinem circa cibum, & potum, & vestes, sed immoderatam sollicitudinem secundum quam homo se totaliter tradit huic occupationi quasi ad hoc homo natus sit, ut procuret sibi ista, & non sint alia bona, quæ debeat procurare, quia hoc quidem conuenit pecoribus, quorum summum bonum non potest excedere bonum sensibile, & ideo consistit in delectationibus gustus, & tactus, & propter hoc recte tota sollicitudo pecorū naturaliter esse debet ad querendum cibum, & potum, sic dicit Boet. de consolat. lib. 3. Prosa septima, quod tota naturalis intentio pecorum tendit ad replendum ventris lacunam, de hominibus secus est, quorum summum bonum est ultra sensum: ideo contra naturam est, quod tota, vel maxima sollicitudo hominis sit in procurando sensibilia bona quasi ad fruendum his se natum putet, sic dicit Seneca, ad maiora natus sum, quam ut corporis mei sim mancipium, id est, seruus, scilicet, procurando semper bona sensibilia, quæ ad solum corpus pertinent, id est, ad hominem solum ex parte corporis, quia tamen homines non cognoscentes alias delectationes, nec bona, nisi ista sensibilia reputant ea sola esse bona septimo Ethicorum, sollicitantur valde circa illa, & quia istud est grauissimum peccatum, scilicet, quia est error circa ipsum finem, & tamen communiter malum omnium hominum est, quia nemo est, qui ad ista sensibilia immoderate non afficiatur, nisi Deus inspiratione sua eum ab his distrahat, Christus fixit hic pedem valde persuadendo, quod homines non debeant superflue sollicitari circa ista sensibilia bona, & ideo materiam istam multum aperuit, & practicauit inducendo exempla multa, & rationes, quod non solet facere in alijs materijs tam diligenter, & recte quidem & ex necessitate, sic fieri debuit, quia hic consistit totus error humanus. quicquid enim homo peccat prouenit ex hoc, quod valde afficitur, & sollicitatur circa ista sensibilia bona.

Totus error humanus prouenit ex istis sensibilibus.

Anima vestra quid manducetis. Id est, non sitis solliciti pro anima vestra quid manducare debeatis, per manducationem intellexit etiam potum, quia etiam de potu solliciti sunt homines. Et tamen non expressit potum propter duo. Primo, quia nomine cibi etiam potus intelligitur, quia ista duo simul necessaria sunt, & vnum propter alterum: nam cibus est principaliter propter nutrimentum ad restaurationem deperditi per partes æquales, & ad augmentationem in animalibus nondum perfectis secundum debitam quantitatem: potus autem, & si aliquo modo nutriat, principaliter tamen non est propter nutritionem, sed propter dispositionem bonam cibi, quia non posset decoqui in stomacho cibus, qui est sicus sine humore potus, sed potius incineraretur, sicut carnes in olla, sine aqua, etiam ad hoc, quod cibus posset deduci ad omnia membra postquam fuerit decoctus oportet esse humorem, quia humor facit rem faciliter passibilem, & ad quamcunque partem flexibilem: recte ergo nomine cibi etiam potus intelligitur. Secundo, quia sollicitudo nostra est de eo quod est difficile haberi, potum autem habere non est difficile, quia est aqua sine labore nostro ad sufficientiam, cibus tamen sine labore non habetur, & sic de illo sollicitamur, & propter hoc Christus de illo solo dixit, & non de potu, sic dicit Hieronymus super Matthæum, scilicet, in nonnullis codicibus additum est, nec quid bibatis: ergo quod omnibus natura tribuit, & iumentis, & bestijs hominibusque commune habet.

Ius cura peritus liberamur. *Nec corpori vestro quid induamini.* Id est etiam non sitis solliciti pro corpore vestro quid induamini, istud erat, quod pertinebat secundo ad humanam necessitatem, sic enim dicitur Ecclesiastici vigesimo nono, initium vite hominis panis, & aqua, & vestimentum, & domus protegens turpitudinem. *Nomme anima plus est quam esca, & corpus plus quam vestimentum.* Ita est ratio quare non debemus esse valde solliciti pro his rebus, quia cibos quaeritur pro anima, ut dicitur in littera. ne solliciti sitis anime vestre quid manducetis: vestimentum autem quaeritur pro corpore, quia dicitur, & corpori vestro quid induamini, & tamen anima est plus quam esca, id est, principalior, & maioris valoris, & corpus est plus quam vestimentum, id est, etiam maioris valoris, & supplementum est, & tamen vos non habetis corpus, & animam pro vestram sollicitudinem, nec acquisivistis illa per vestrum laborem, sed antequam quicquam esset, Deus fuit sollicitus de vobis, ut daret vobis hac per que essetis: a fortiori ergo dabit vobis cibum, & vestimentum, quae minora sunt, & quae sunt necessaria ad conseruationem istorum: nam Deus scit, quod ista sunt vobis necessaria, & tamen ipse dedit vobis gratis, ea quae maiora erant: ergo dabit a fortiori ea quae minora sunt cum sciat ea esse necessaria vobis, ut dicitur infra in littera, scilicet, scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis, sic dicit Hiero. qui maiora praestitit, utiq; & minora praestabit, & est ratio efficacissima in hoc, quod Deus recte ordinat omnia, a quo nullum malum, & inordinatum esse potest, & tamen ipse dedit nobis corpus, & animam, quae scit non posse conseruari sine cibo, & vestimento: ideo dabit vestimentum, & cibum: sic dicit Chryostomus super Matth. scilicet, nisi enim voluisset conseruari, quod erat, non crearet, quod autem sic creauit, ut per eam seruetur, necessesse est, ut det ei etiam quandiu vult esse quod fecit.

Quomodo intelligitur ne solliciti sitis anima vestra &c. cum anima non comedit. & corpus non comedit. sed actus sunt suppositorum, & non partium.
Quest. CLXXI.

Sed quaeretur quomodo dicitur hic ne solliciti sitis anima vestra quae manam anima non manducat, & etiam non conseruatur per manducationem, quia purus spiritus est, & non habet materiam partem sui, & ideo non potest ei prodesse cibum, qui est aliquid corporale, & prodest in quantum restaurat deperditum, anima autem nihil alienum recipit, quod efficiatur pars substantiae suae cum prius non esset pars eius, omne tamen quod per cibum nutritur recipit aliquid quod sit pars substantiae eius, & prius non erat: etiam nutrimento est ad conseruandum rem, quae sine nutrimento periret propter hoc, quod continue resoluatur, & peribit cito, nisi restauretur partes, quae pereunt per subintrationem aliarum, anima autem est incorruptibilis: ideo etiam si materialis esset, cibo non indigeret, sicut corpora nostra post resurrectionem erunt incorruptibilia, & ideo ibi iam nullo cibo vtetur: potius ergo deberet dici ne solliciti sitis corpori vestro quid manducetis, quia corpus est cui cibum esse necessarius, & cuius partes deperditae, scilicet, materiales per cibum restaurantur.

Dicendum, quod dictum est nos sollicitos esse non debere animam quid manducemus non quod anima manducet, sicut aliqui insipienter putauerunt, quod animam soluta corporibus manducabant, & ideo circa sepulchra cibos apponere solebant maxime circa sepulchra nouiter defunctorum, qui fuit error quorundam Gentilium simplicium: non enim potest

Fanima comedere, quia non habet organa, quibus cibum suscipiat, & conseruet, & ubi cibum digeratur, & conseruetur, quia est purus spiritus: etiam anima per se cibum non appetit, quia appetitus in natura nunquam est, nisi eius quod est necessarium, semper enim appetitus consequitur priuationem, & indigentiam, & tamen anima non indiget cibo: ergo non potest appetere cibum, nec etiam potest cibum ei prodesse in aliquo, ut dictum est. De corpore etiam dicendum, quod corpus proprie non comedit, nec etiam est cibum necessarius corpori propter se solum: nam si corpus solum accipiatur nullum actum habet, & non potest cibum suscipere, nec ei cibum prodesse potest, sed homo est, qui manducat, quia actus sunt suppositorum, & non partium, etiam homo est cui cibum esse necessarius, quia sine illo non potest diu manere, & homo est, qui directe corrumpitur subtracto cibo, & non ipsum corpus. Et cum dicitur, quod cibum assumitur ad restaurandum partes materiales corporis deperditas, dicendum, quod hoc est in quantum corpus est pars hominis, & requiritur bona habitudo partium ad hoc, quod totum maneat, & ad istam bonam habitudinem facit cibum, quia si corpus subtracto cibo de sinat esse in sua naturali dispositione, manebit quidem corpus, & tamen homo definit esse: ideo cibum directe non est propter conseruationem corporis, sed hominis, ista autem Christus obseruauit in suo modo loquendi, quia non dixit ne solliciti sitis animae vestre, quid manducetis, sed quid manducetis quasi homo sit, qui manducat, & non anima, dixit tamen ne solliciti sitis animae vestrae, id est, pro anima, sed conseruationem animae in corpore, quia anima non potest manere in corpore, in quo manere desiderat, nisi quando manducauerimus.

Secundo modo potest exponi, quod anima est, quae desiderat cibum, quia licet ipsa non comedat, ipsa tamen desiderat illum pro corpore, & iste est modus communis loquendi, vel quia putant homines, quod ipsa anima appetit cibum, quia ipsa delectatur in cibo: licet enim delectatio sit hominis, & tamen per animam alligatam corpori, scilicet, non quantum ad partem rationalem secundum quam est absoluta a corpore, & ab organo, sed secundum partem appetitiuam, & totam portionem inferiorem secundum quam anima corpori alligatur, & ipsa delectatur per corpus in sumptione cibi, & iste modus loquendi est vulgarius, & etiam sacre Scripturae attendentis vulgares: ideo quando quis delectatur in cibo dicitur anima eius delectari Psalm. 62. sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea, id est, ita gaudeo, sicut si anima mea repleatur adipe, & pinguedine quam desiderat, & hoc dicitur, quia pinguedo erat cibum delectabilis Iudaeis, in comedendo pinguedinem delectabatur anima: etiam quando quis desiderat cibum dicitur anima eius desiderare illum, sic dicitur Deute. 12. comedes quodcumque desiderat anima tua, & forte istum modum loquendi Christus secutus est, quia sic loquuntur Iudaei, & sacra Scriptura. Tertio potest exponi, quod accipitur anima pro vita iuxta illud Psalm. 118. anima mea in manibus meis semper. vita mea, sic est i. Reg. 22. si quis querit animam meam queret vitam tuam. si quis vult mihi auferre vitam, etiam vult tibi auferre, & tunc proprie dicitur, quod solliciti sumus ad vitam nostram: vitam nostram quod manducemus, quia pro sola conseruationem vitae est cibum, & potus, & tota sollicitudo de eis. Quod autem Christus dixit, & corpori vestro quid induamini, non est intelligendum, quod indumentum sit propter corpus, sed est propter hominem, dicitur tamen esse indumentum pro corpore, & non pro animam, sicut cibum, quia in sumendo cibum est quodam sensibilibus delectatio, quae videtur esse animam habendo

bendo autem vestimentum non est delectatio sensibilis, quia non delectatur homo sensibilibus: quando est vestitus, delectatur tamen quando manducat, & ideo vestimentum ad animam nihil pertinet.

Secundo, quia anima est intra nos, vestimentum autem totaliter est extra: ideo non videtur pertinere vestimentum vilo modo ad animam, sed ad solum corpus quod illo regitur.

Tertio, quia vestimentum, quare secundum conseruationem corporis, ut sit magnum vel paruum secundum corporis quantitatem, ad animam autem non fit aliqua conseruatio, & ideo sollicitudo de vestimento videtur esse sollicitudo de solo corpore: recte ergo dictum est, & corpori vestro quid induamini. *Respicite volatilia.* Hic applicat Christus de vtroque in speciali per rationes exemplares, & primo ostendit de cibo, secundo de vestimento ibi. *Quis autem vestrum.* Circa primum dicitur. *Respicite volatilia caeli.* Id est, volatilia, quae mouentur per aerem: caelum enim aer vocatur, quia totum hoc, quod supra terram, & aquas est simplices caelum vocant, & sic aues dicuntur habitare in caelo, vel moueri per illud, & ita semper vocantur, ut Psalm. 8. volucres caeli, & pisces maris, & infra 13. volucres caeli comederunt illud. & iubet Christus respicere volatilia, quia illa sine sollicitudine superflua pascuntur, ita & nos possumus pasci.

Quoniam non serunt. Non vult Christus per hoc auferre vobis curam ferendi, quia volucres non serunt, sed est quaedam similitudo proportionis. Sicut volucres, quibus naturaliter non competit serere pascuntur a Deo de his, quae ab alijs seruntur, ita & vos licet non habeatis ex vobis ipsi omnia, quibus indigetis Deus dabit vobis sufficientiam: ideo non oportet, quod habeatis superfluum sollicitudinem tanquam per vos ipsos necesse sit acquirere omnia vobis necessaria, aut vtilia. *Nec metunt.* Id est, non colligunt de agris, sicut nec seminauerunt, sed in agris comedunt, quod inueniunt.

Neque congregant in horrea. Postquam metitur fruges reponitur in horreis, ut ibi conseruetur pro tempore conuenienti, & hoc non faciunt volatilia, quia non habent horrea, sic dicitur Luc. 12. non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium, neque horreum. Aliqua tamen animalia habent vim prouisiuam, & inueniuntur hominibus aliquomodo, quia habent quandam modum prudentiae. Sicut formice, quae congregant in aestate pro hyeme grana, & reponunt in horreis suis cum magna sollicitudine, & si contingat grana per abundantem humiditatem disponi ad corruptionem, ut subintrante pluuia in cellaria formicarum educunt pro grana ad Solem desiccandam, quae rursus in cellarijs reponunt nihil minus hominibus facientes: immo sunt magis sollicitae quam quidam homines, propter quod pigris exprobat per formicam Prover. 30. vade ad formicam o piger, id est, respice eam, sic etiam est de quibusdam alijs animalibus, quae sollicitudinem habent de cibo pro longo tempore conseruando, hoc tamen non fit in volucris, sed solum in quibusdam gressilibus, & ideo Christus caute locutus est, non enim dixit respicite omnia animalia, sed dixit respicite volatilia. Quia volatilia non quarunt cibum pro longo tempore, sed solum gressibilia quaedam: ratio differentiae est, quia natura dedit maiorem, vel minorem vim prouisiuam animalibus secundum maiorem, vel minorem indigentiam ipsorum, & secundum maiorem vel minorem facilitatem ad habendum cibum, volatilibus autem est minor facilitas habendi cibum quam gressilibus, quia volatilia possunt se transferre in partes longinquas orbis, & si hic non inueniunt subito cibum sibi conuenientem, transferunt se ad aliam regionem: ideo non fuit eis vlla causa faciendi prouisi-

Cur solliciti sitis anima vestra &c. cum anima non comedit. & corpus non comedit. sed actus sunt suppositorum, & non partium.
Quest. CLXXI.

Ationem magnam circa cibos cum omni hora occurrat eis habere cibos paratos hic, vel ibi. Gressibilia autem non possunt faciliter mutare locum: ideo si in loco illo non inueniunt, aut in propinquis, patiuntur detrimentum: vnde subest eis causa aliqua habendi maiorem sollicitudinem de cibo, & inter gressibilia illis, quibus est motus difficilior oportet habere maiorem prouisionem de cibo, ita de formica est, quia est tardi motus, & non discurrit per multa loca: sibi ergo prouidentiam quandam habere conuenit. Alia etiam causa est, quia animalia quanto habent cibos magis indeterminatos, tanto habere debent minorem sollicitudinem de illis, quia si non inuenierint vnum inuenient alium, cum autem sunt cibi determinati, oportet habere prouidentiam circa illos, quae deficientibus eis cum non sit facile eundem cibum ubique reperiri, perirent animalia, ita autem de formica est, quia cibi sunt sibi determinati, scilicet, grana frugum, quibus homines vescuntur, & quia illa non inueniuntur omni tempore in agro, sed solum tempore determinato, natura indidit eis quandam vim prouisiuam, ut vilo tempore sibi cibos quaerere sciant & reponere in cellarijs suis, & incorruptos toto anno conseruare. Alia autem gressibilia, ut communiter habent cibos communiore, quae omni tempore reueniuntur in agro: ideo non fuit eis necessaria vis prouisiua ad sic reponendum, & conseruandum cibos. Alia etiam causa est, quia quaedam animalia sunt, quae toto anno manifeste apparent super terram: alia vero sunt, quae magna parte eius manent sub terra propter intemperiem temporis, quae autem sub terra manent oportet, ut habeant cibum reconditum in terra alioquin perirent, quae vero super terram semper sunt, possunt facilius semper habere cibum: ideo non requiritur in eis quod recondant cibum: formica autem est animal fragile, quod non apparet super terram, nisi tempore temperato: ideo indiget cibo, & sic recondit in cellarijs suis pro tempore quo laet, & sic apparet, quod naturaliter quaedam animalia debuerunt habere vim prouisiuam cibi, & alijs non fuit necessaria. Christus autem locutus est de volatilibus, quibus prouidentia non est necessaria propter causas suprapositas.

Et pater vester caelestis pascit illa. Id est, dat eis cibum de quo pascantur praeparans eis cibos. Psalm. 136. qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum. Et dicitur pater vester, & non Deus ad innuendum, quod homo debet habere magnam confidentiam, quia pater miseretur filijs, & non potest obliuisci illorum, ita Deus cum sit pater noster non poterit se continere quin miseretur nobis Psalm. 102. sicut miseretur pater filiorum miseratus est Deus timentibus se, & si aliquando irascatur non propter hoc aufert a nobis misericordiam suam iuxta illud, cum iratus fueris misericordiae recordaberis, & Psalm. 76. nunquid obliuiscetur misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas, quasi dicat, nunquam obliuiscetur misereri etiam propter iram, & ideo confidendum valde est cum pater noster sit, quia etiam magis misericorditer se habet ad nos quam pater noster carnalis, sic dicit sequen. cap. & Luc. 11. si vos cum sitis mali nostris bona data dare filijs vestris, quanto magis pater vester, qui est in caelis dabit vobis petentibus se?

Nomme vos magis pluis estis illis. Quasi dicat, vos maioris precij estis, & maioris reputationis in conspectu Dei quam volatilia, & tamen Deus habet curam de illis, ita quod sufficienter pascit illa: ergo a fortiori habebit curam de vobis. in hac ratione praesupponitur Deum esse agentem secundum rationem, & qui rationabiliter agit, magis curat de maioribus quam de minori-

bus, homines tamen sunt multo plures, id est, maioris precij quam omnia volatilia, & irrationalia, quia excedunt ea secundum naturæ dignitatem: ergo Deus, qui habet curam de omnibus tanquam generalis provider habebit, maiorem curam de hominibus quæ de volatilibus. Aliqui accipiunt hic volatilia cæli pro Angelis, eo quod illi sunt in cælo, & de illis Deo est cura, nec seminant, nec metunt, sed hoc non stat, quia tunc non diceretur vos magis plures estis illis, quia Angeli natura excellentioris sunt quam homines, etiam quæ exemplum non conveniret illis: nam Angeli non seminant, nec metunt, quia non indigent cibo, nos tamen cibo indigemus: ideo nobis sollicitudo necessaria est, sic dicit Hieronymus super Matthæum quidam voluit volatilia cæli Angelos esse, cetera que in Dei ministerio fortitudines, que absque cura alantur Dei sui providentiæ, sed improbat hoc ibi ex ratione prædicta. Aliqui accipiunt volatilia cæli pro demonibus, & non convenit eis applicatio, quia licet non sentiant, nec metant, non est eis opus serere, nec metere: ideo non conveniunt nos conveniunt ex hoc non debere habere sollicitudinem, sustinet tamen positionem istam Hylarius dicens: potest dici, quod sub nomine volucrum exemplo immundorum spirituum nos adhortatur, quibus sine aliquo negotio quærendi, & congregandi, vivendi tamen tribuitur substantia de potestate eterni consilij. debet tamen dici, quod litera proprie non intelligitur, nisi de volatilibus animalibus, sicut Hieronymus exponit, & in illis solis tenet ratio a Christo introducta.

Quomodo ista litera respicere volatilia possit concordari cum litera a Luca. Et quod corni nihil sollicitudinis habent de cibo. Quæst. CLXXXII.

QUÆRITUR quomodo potest stare, quia hic dicitur respicere volatilia cæli, & Luca 12. ubi ponitur ista eadem materia dicitur considerare cornos, quia non seminant, nec metunt: non enim videtur, quod ista possint stare, quia Christus alterum eorum diceret, & unica locutione non poterat duo dicere.

Dicendum, quod utrunque stat in veritate, & potest tripliciter dici. Vno modo, quod Christus diceret utrunque, scilicet, respicere volatilia cæli, & tunc adderet ipse significando, scilicet, & maxime respicere cornos, hoc autem potest esse rationaliter dictum, scilicet, quod Christus diceret in generali respicere volatilia cæli, quia omnibus volatilibus est hoc commune, scilicet, quod non habeant providentiam de cibo, & postea in speciali voluit tangere de cornis, quia illi valde paucam sollicitudinem habent, sed inter cetera volatilia sunt valde sine sollicitudine, & tamen istos ad hoc Deus pascit: ergo a fortiori pascet homines sine magna sollicitudine. Alter potest dici, quod Christus alterum ipsorum dixit, & tunc debet dici necessarium, quod dixit illud quod Luca posuit, scilicet, considerare cornos, & tunc dicitur, quod Matthæus dixit hic considerare volatilia, quia secutus fuit sensum, & non verba, quia hoc quod dixerat Christus de cornis erat verum de omnibus volatilibus: ideo dixit respicere volatilia, & etiam dicit, quod non intelligeretur, nisi de solis cornis, erat bene dictum respicere volatilia, quæ corni volatilia sunt, & iste sensus auferret omnem calumniam, ita quod sic nihil magis intelligatur significare voluisse Matthæum quam Lucas.

Tertio potest intelligi, quod Christus diversis vicibus prædicavit istud de prohibitione sollicitudinis, & una vice dixit respicere volatilia, & alia vice respicere cornos, & hoc etiam satis est verisimile: nam plurima istorum, quæ Matthæus ponit hic Christum prædicasse

habentur Luc. 6. istud tamen de sollicitudine vitanda habetur Luc. 12. & sic potest satis dici, quod diversis vicibus eadem sententia a Christo fuerit repetita per diversa verba: ideo quidam Evangelista secutus fuit quædam verba, & alius alia, & ita est in multis alijs.

Quis autem vestrum. Hic Christus tollit in speciali sollicitudinem circa vestimentum, & inducit duplicem rationem exemplarem: una assumitur ex eo quod est intra nos, scilicet, ex magnitudine corporis, alia ex eo quod est exterius, scilicet, ex habitudine ad exteriora inanimata ibi. Considerate lilia. Circa primum dicitur. Quasi dicat, non est opus habere magnam sollicitudinem de vestimento, quia ille, qui habet curam de corpore vestro, habet curam de vestimento, & ostendit hic, quia vestimentum fit secundum commensurationem ad corpus, ad illum ergo pertinet habere curam de magno, vel parvo vestimento, qui habet curam de corporis magnitudine: homo tamen per sollicitudinem suam nihil potest addere in magnitudine corporis sui quod probat, quia nemo cogitans, i. cogitando sine per cogitationem suam potest addere unum cubitum ad staturam suam, quia est si quis diebus, & noctibus cogitet, & vehementissimo desiderio teneatur, ut addat aliquid ad staturam suam, non poterit addere, nec plusquam, sed tanta erit quanta Deus in virtute seminali præferre dignatus est, quasi dicat, si in potestate hominis esset facere sibi valde magnam staturam rationabiliter deberet nimis sollicitari de vestimento, quia indigeret iam maiori vestimento, & tamen non est in potestate sua addere aliquid in statura: ergo irrationabile est esse multum sollicitum circa vestimentum. Alio modo potest intelligi, quod nobis non debet esse magna cura de vestimento, quia illi debet esse cura de vestimento, qui habet curam de faciendo tantam, vel tantam corporis magnitudinem, & ille est Deus: ideo illi hoc relinquendum est, sic dicit Chrysostomus Deus qui per singulos dies incrementa corporis tui facit te non intelligere, si in te quotidie Dei providentia operatur, quomodo in necessarijs tuis cessabit? si autem vos cogitando modicam partem corpori addere non potestis: quomodo ergo cogitando salvandi estis in toto? simile dicit Augustinus in lib. de sermone Domini.

Tertio modo potest exponi, quod nobis non debet esse magna cura de vestimento nostro pro toto corpore, & de alijs rebus, quia etiam si magnam sollicitudinem habuerimus, inutilis erit cum per nostram sollicitudinem nec parva possimus efficere, cum non possit homo saltem unum cubitum cogitando addere staturæ suæ, & iste sensus ponitur Luca duodecimo, scilicet, quis vestrum cogitando potest addere ad staturam suam cubitum unum; si ergo nec, quod minimum est potestis, quid de ceteris solliciti estis, quasi dicat, si ad istud minimum non potestis per sollicitudinem pervenire, a fortiori non poteritis pertinere ad maiora: ideo frustra vobis est habere magnam sollicitudinem.

Et de vestimento quid solliciti estis. Quasi dicat, si non potestis aliquid addere ad staturam vestram per cogitationem, frustra est quod multum solliciti sitis de vestimento propter causas dictas.

Considerate lilia. Hic ponitur secunda ratio exemplaris sumpta ex exterioribus, scilicet, terræ nascentibus, id est, ex lilijs, quia Deus vestit illa sine ipsorum sollicitudine, cum dicitur considerare lilia agri posuit exemplum in istis, quia habent magnam multitudinem sine sua sollicitudine, & dicitur lilia agri ad ostendendum minorem sollicitudinem, quia si essent lilia domorum, quæ in hortis nostris nascuntur per humanam culturam, poterat dici, quod hu-

manus labor, & sollicitudo conferebat aliquid ad illam pulchritudinem, lilia tamen agri per se nascuntur, & a nemine plantantur, nec coluntur, sine vlla igitur sollicitudine sua, vel aliorum accidit eis pulchritudo, & totum esse. Quo crescant. Scilicet, ut perveniant ad debitam magnitudinem, qua nunquam fraudantur, etiam si nemo illorum curam habeat. Non laborant. Scilicet, ipsa lilia nihil laborant, ut crescant, nec ut pulchra fiant. Nec nent. Id est, non flant. istud dicitur propter vestes, quia Christus volebat nobis auferre sollicitudinem superuacua de vestibus, sunt autem vestes ex filis contextis, & fila habentur filando, & sic filare est exordium ad vestes, sed lilia vestes habent pulchras licet nunquam flent, & sic innuitur quod alius habet curam de vestibus liliorum, vel dicitur nec laborant, nec nent propter viros, & feminas, ut utriusque auferatur superflua sollicitudo: nam viris laborare corporaliter convenit, mulieribus autem specialiter competat filare, & est sensus, quod nec viri superflue laborando, nec mulieres semper filando habituræ sunt quod volunt, sed Deus eis providet, sic dicit Chrysostomus, dicens non laborant viros confortat, dicendo nec nent confortat mulieres. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon. Ostendit quoque sine sollicitudine humana habere vestimentum melius quam sollicitudine, quia nemo est, qui minorem possit habere sollicitudinem, & de quo minor habeatur etiam sollicitudo a Deo quam lilia agri, & nemo esse videtur, qui cum maiori sollicitudine, & diligentia vestes procuraverit quam Salomon, & tamen lilia melius, & pulchrius vestiuntur quam Salomon.

Quare ponit Deus exemplum de Salomone.

Posuit Christus exemplum de Salomone, quia inter reges Iudaorum nemo fuit tam dives in auro, & argento, & varietate domesticæ suppellectilis, ut patet 3. Reg. 3. & 9. & 10. & 2. Paralip. 1. & 8. & 9. iste tamen non æquatur lilijs in pulchritudine. In omni gloria sua. Accipitur gloria pro apparatu, & ornatu exteriori, qui fuit in Salomone abundantissime, & potest intelligi in omni gloria, id est, in toto tempore, quo regnavit, quasi dicat, licet uno tempore non haberet Salomon tantam pulchritudinem sicut lilia, poterat habere in alio, & tamen in nullo tempore habuit, sic dicit Chrysostomus in Homilia, est autem Salomon superatus a floribus decore, non semel tantum, nec bis, sed per totum tempus sui regni, & hoc est quod dicit in omni gloria sua.

Aliter potest intelligi in omni gloria. in maxima gloria. iungendo totam Salomonis gloriam, ut accipiat maximus status eius, adhuc non pervenit ad tantam pulchritudinem, sicut lilia. Coopertus est sicut unum ex istis. Id est, non habuit ita pulchrum vestimentum: nam pulchritudo liliorum vocatur vestimentum ipsorum, quia est exterius in superficie, sicut vestes sunt nobis exteriores, etiam quia licet vestes prima intentione quarantur propter necessitatem tegendi corpus, tamen secundario quarantur propter pulchritudinem, & ex hac parte est tota sollicitudo, quia si ad solam necessitatem vestes quarerentur, facile erat cuilibet homini habere vestes de panno grosso, & rudi, nec erat opus ad hoc longa sollicitudine, iam tamen præcipue in vestibus pulchritudo queritur, & pro ista extenditur sollicitudo nostra in infinitum, ut semper pulchriores vestes habeamus, & tamen quantumcumque conemur nunquam poterimus habere vestes tam pulchras, sicut habent lilia, quia tindores & pictores non possunt ita viuos, & puros colores conficere, & rebus dare, sicut natura dat, sed imitantur aequaliter naturam, ut possunt, multum tamen imperfecte: sic dicit Hieronymus, quod re vera quod sericum, quæ regum purpura, quæ pictura texturicum potest floribus comparari, quid ita rubet, ut rosa, quid ita candet, ut liliolum, viole vero purpuram null-

Alph. Toft. in Matth. Pars III.

lo superari murice oculorum magis quam sermonis iudicium est: unde differunt inter se naturalia, & artificialia, sicut vera, & ficta, sic dicit Chrysostomus in Homilia, quantum enim veritatis ad mendaciam tantum vestimentorum, & florum differentia est.

Et potest dupliciter induci ista ratio. Vno modo, quod irrationabile est hominem habere magnam curam de vestimento, quia cum Deus lilijs, de quibus habet partem sollicitudinem, det tam pulchrum vestimentum: a fortiori dabit hominibus, de quibus habet magnam curam vestimentum conveniens eis: ideo non oportet, quod ipsi multum sollicitentur, sicut nec lilia sollicita sunt, ut pulchra fiant, & istum sensum exprimit litera.

Aliter potest introduci, quod sollicitudo magna de vestimento est inutilis, quia quantumcumque magna fuerit non poterimus pervenire per eam ad id quod volumus, autem sic Salomon nunquam potuit pervenire, ut haberet vestes ita pulchras, sicut lilia: frustra ergo est conari ad hoc: & iste sensus convenit literæ superiori, scilicet, nemo cogitando potest addere ad staturam suam cubitum unum, ita nec potest assequi pulchritudinem liliorum.

Si autem sanum agri. Arguit a minori, scilicet, si Deus habet tantam sollicitudinem de fœno agri quod nullius valoris est, ut illud tanta pulchritudine vestiat, a fortiori habebit sollicitudinem de homine, ut illi vestiat, sic dicit Chrysostomus si floribus terrenis sic occurrit Deus, qui nati sunt, ut tantummodo videantur, & pereant, homines negliget, quos sic creavit, ut non pro tempore videantur, sed ut perpetuo sint? quasi dicat, non negliget eos, & dicit sanum cum supra dixisset lilia ad ostendendum rem minoris valoris, quia nihil est in herbis minoris valoris quam fœnum, licet sit vile ad pascua boum, & lilia vocat fœnum in quantum succiduntur, & colliguntur ad cremandum secundum consuetudinem terræ illius, sicut alia herba, vel dicitur fœnum, ita quod Christus extenderit hic sermonem suum, quia licet supra locutus est de solis lilijs hic de omnibus herbis loquitur, quæ nomine fœni intelligi possunt, quia nomen fœni apud quosdam accipitur ita generaliter, sicut istud nomen herba, & stat verbum Christi in omnibus herbis, quia nulla herba est, quæ non habeat pulchrum, & intensum colorem, licet differenter secundum varietatem naturæ ipsarum, quantum pulchritudinem nulla ars humana potest imitari: unde vestes humanæ ab omnibus herbis superantur in pulchritudine. Quod hodie est. Id est, durat per unum diem. Et eras in clibanum mittitur. Id est, in furnum ad cremandum: ita. n. est consuetudo quarundam regionum, ubi ligna ad sufficientiam non habentur, quod herbe cremantur in clibano. vel accipitur clibanus pro loco ubi reponitur fœnum, quæ est quedam domuncula, vel congeries, in qua conservatur fœnum quando de agro colligitur, ut inde per totum annum sumatur in escam pro animalibus, sic dicit glossa. quod aliqui libri habent in ignem, vel in acervum, qui habet speciem clibanani, & quomodocumque accipiat stat ratio, quia Deus fecit herbas ad illum usum, quo homines utuntur eis, siue cremant, siue custodiant: nam utroque modo herba desinit esse per hoc, quod de agro succiditur, quia desinit vivere, & etiam pulchritudo eius marcescit. Deus ergo sciens lilia ista duratura per unicum diem, id est, per unum tempus dat eis tantam pulchritudinem: a fortiori ergo hominibus providebit.

Deus sic vestit. Scilicet, dâdo tantam pulchritudinem. Quantomagis vos modice fidei. Id est, maiorem curam habebis de vobis.

de vobis & dicit modice fidei increpando homines de superflua sollicitudine, quia ista puenit ex modica fide: nam si homo haberet fidem de diuina prouidentia non sollicitaretur valde circa istas res, sciens quod cum Deus tantam curam habeat de rebus minimis, ita pulchre illas vestiens habebit a fortiori maiorem de hominibus, & ideo non expedit nobis multum sollicitari cum alius pro nobis sollicitus sit: nam magnitudo sollicitudinis ex hac parte prouenit, quod homo credit, quod si ipse non curat sollicitate de rebus sibi necessarijs, quod nemo sibi prouidebit,

Quare Deus non dat ita pulchrum vestimentum homini, sicut lilij cum sit sollicitus magis de homine quam de lilij. Quest. CLXXXIII.

SED dicitur si Deus magis sollicitus est de homine, quam de lilij, quare non dat vestimentum ita pulchrum homini, sicut lilij, vel si habet maiorem curam de homine quam de lilio videbitur, quod sit hoc quantum ad alia non autem quantum ad vestes, & tunc manebit homini occasio sollicitudinis pro vestibus, & sic non tenebit ratio Christi.

Dicendum, quod Deus maiorem sollicitudinem habet de homine quantum ad omnia ei necessaria quam de lilij, & tamen non dedit ei ita pulchram vestem, sicut lilio, quia Deus dat pulchritudinem rebus, sicut competit naturis earum, non competit autem color tam viuus, & intensus naturæ humanæ, sicut est in herbis, & lapidibus, quia illæ sunt res quodammodo simplices, idest, habentes paruum gradum mixtionis, & ideo determinant se ad vnum extremum, & ita possunt esse colores intensi, & viuidi in rebus istis, homo autem habet medium in mixtione, vnde perfectioni naturæ suæ non poterunt conuenire colores, ita pure intensi, & viuidi: nõ ergo vestiuir Deus hominem, sicut lilia, licet de illo habeat maiorem sollicitudinem quam de lilij,

Quare potius Christus dixit de lilij quam de alijs rebus. Et quod duo sunt a Deo quærenda. Quest. CLXXXIII.

QUARE potius Christus dixit de lilij quam de alijs rebus: poterat enim Christus comparate pulchritudinem aliarum rerum minorum homine humano vestimento, sicut dicit Chrysof. de Pauone, & Cycno, quæ sunt animalia pulcherrima.

Dicendum, quod hoc fecit, vt fortius argueret, & hoc propter duo, scilicet, propter magnitudinem pulchritudinis, & propter paruitatem sollicitudinis, quæ apparet ex vilitate liliorum, vnde dicit Chrysof. vult enim ex duobus monstrare superabundantiam, scilicet, a munificentia pulchritudinis, & a vilitate participantium. Primum apparet, quia tanta est pulchritudo liliorum, quod etiam Salomon nunquam poterit æquari illis in pulchritudine vestimentorum, licet fuerit valde sollicitus de corporis ornatu, & valde sapiens, vt sciret inuenire modos, quibus maxime ornaret, & habens magnam familiam, vt omnia, quæ desideraret illis ministrantibus posset exequi, sicut ipse dixit Ecclesiastes secundo, & non negauit cordi meo, quin omni delectatione frueretur, a fortiori ergo alij homines non possunt peruenire ad pulchritudinem liliorum.

Secundum est propter paruitatem, & vilitatem liliorum, quia si Christus dixisset respicere pulchritudinem cæli homines putarent, quod celum propter excellentiam naturæ suæ, & per aliquos actus suos potue-

rat illam pulchritudinem acquirere, vel forte, quia cum sit natura tam excellens Deus de illo haberet maiorem sollicitudinem quam de ceteris rebus, & sic dedisset sibi tantam pulchritudinem. Simile etiam esset aliquo modo in Pauone, & Cycno, quæ habent colores pulchros, & viuidos, posset enim dici, quod natura fuit valde sollicita circa ipsa, & tamen de lilij nõ potest hoc dici, quia sunt res infime, & de quibus videtur haberi nulla sollicitudo, quia sponte nullo colente nascuntur in agris, & ostendit vilitatem ipsorum in quantum postea vocauit ea fenem, etiam in quantum dixit, quod hodie est, idest, durat per vnicum diem, vel per modicum tempus, etiam in quantum dicitur, & cras in clibanum mittitur, scilicet, quod nõ est, nisi ad mittendum in clibanum: si de hac ergo re fere nullius valoris, quæ ad hoc solum nata est, vt videat, & pereat, vt dicit Chrysof. tanta sollicitudo habetur a Deo vestiendi illam, a fortiori habebit sollicitudinem de omnibus necessarijs homini. *Nolite ergo.* Hic excludit superfluum sollicitudinem per duas rationes. prima accipitur ex parte diuinæ prouidentie, secunda ex temporis habitudine, ibi.

Nolite ergo solliciti. Circa primum dicitur. *Nolite ergo solliciti esse dicentes quid manducabimus.* Excludit istam sollicitudinem de cibo, & potu, & vestimento simul ex parte diuinæ prouidentie. Nam putauerunt aliqui Deum nõ habere curam de rebus nostris: ideo quod quicquid habere deberemus, oportebat labore & sollicitudine acquiri, quæ opinio venit a Gëtilibus Deum ignorantibus: ideo tota sollicitudo istorum erat quærendo ista: Christus autem vetuit tantam sollicitudinem vt consideremus diuinæ prouidentie.

Aut quid bibemus, aut quo operiemur. De istis tribus est maxima sollicitudo, quia ista sunt necessitates magis inuitabiles, & magis apparentes in nobis. *Hæc enim omnia gentes inquirunt.* Idest, Gentiles sunt solliciti de his, non est sensus solum, quod sint solliciti, quia etiam nos de his solliciti sumus, & solliciti esse debemus, sed intelligitur, quod gentes inquirunt ista, idest, ista sola, quia Gentiles non habebant certam opinionem de futuro seculo, & ideo nihil sperabāt, sed pluri eorum credebant post hanc vitam nihil esse, & consequenter nullum bonum manebit homini, nisi comedere, & bibere, & frui delectationibus in vita, vt pater Ecclesiastes secundo, & Sapiens, secundo, vbi ponitur ista opinio stultorum, & hoc dato de solo cibo, & potu, & vestitu, & pertinentibus ad hæc debebat homo esse sollicitus, quia nulla alia erat bona eius. Christus autem inducit hic de Gëtilibus ad confusionem Iudæorum: nam quocumque inducuntur Gentiles a Christo semper inducuntur ad increpandum eos, quibus comparantur, & hoc facit dupliciter, scilicet, ex parte erroris, & ex parte imperfectionis. De errore patet, quia Gentiles non habebant de Deo veram cognitionem, & ideo errabant in operibus suis. Tobie nono: filij sanctorum sumus, & non possumus coniungi, sicut gentes, quæ ignorant Deum, & prima Theſſalonicen. quarto, sicut gentes, quæ ignorant Deum, imitari autem ignorantes, & errantes malum est: ideo non oportet querere, quæ illi querunt. sic induxit Christus supra in litera dicens. orantes nolite multum loqui, sicut Ethnici faciunt: putant enim quod in multo loquio suo exaudiantur: nolite ergo assimilari eis. De imperfectione patet precedenti cap. si salutaueritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis, nonne, & Ethnici. i. Gentiles hoc faciunt? quasi dicat, imperfectio magna est, quod non abundet iustitia vestra super iustitiam Gentilium: ibi enim non inducuntur tantam errantes, quia bonum erat quod faciebant. f. salu-

tare.

rare fratres, sed tanquam non sufficienter agentes. f. A quia nullos alios salutabant, hic autem Gentiles inducuntur quasi errantes, quia circa diuinam prouidentiam errabant. erat autem iste modus suadendi apud Iudæos valde efficax, quia Iudæi contemnebant tantam bestias ipsos Gentiles: & ideo erubescabant dici similes illis in aliquo. *Scit enim pater vester, quia omnibus his indigetis.* Deum enim qui omnium rerum prouidentiam, & sollicitudinem habet vocauit patrem, & non Deum, vt det nobis maiorem confidentiam de ipso, quia pater non potest non misereri filio, sed Deus est pater noster: ideo miseretur nobis, & prouidebit in omnibus necessitatibus, & propter hoc dixit. scit quod his omnibus indigetis, quia aliquis diceret Deus vult bene facere nobis, & tamen ipse non indiget cibo, nec potu, nec vestimento, & ita putat non nos indigere, vel non respiciat quemlibet quando indiget ad hoc, quod prouideat tunc illi, & sic necesse est, quod nos habeamus sollicitudinem de istis. Christus autem dicit scit pater vester, quod his omnibus indigetis, idest, scit in generali, quod indigetis cibo, & potu, & vestimento, quia ipse scit. naturam vestram esse talem, quæ sine istis sustentari non possit, & propter hoc miseretur, & prouidebit. sic dicitur Psal. 102. quomodo miseretur pater filiorum miseris est Deus timentibus se, quoniam ipse cognouit figmentum nostrum, idest, conditionem fragilem corporis nostri quod est fictum, sicut vasa figuli: etiã Deus scit in particulari de quolibet homine quid est, quo indiget, & quando illo indiget, & non solum presentem indigentiam cognoscit, sed etiam futuram. f. quando indigebimus aliquo, vt dicitur supra in litera. f. scit nanque pater vester quid opus sit vobis antequam petatis eum, & sic cum sciat Deus particulariter indigentias nostras, poterit nobis prouidere sine superflua sollicitudine nostra.

Quærite autem primum regnum Dei, & iustitiam eius. ostendit de quo est habenda sollicitudo, scilicet, de regno Dei, & de iustitia eius, regnum Dei est vita æterna, quæ solet vocari regnum celorum, sic accipitur precedenti cap. nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Pharisæorum non intrabitis regnum celorum, idest, in vitam æternam, & Luc. 22. dicitur, vt edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo, idest, in cælesti beatitudine, Christus quoque finito iudicio vocans bonos ad beatitudinem dicit venite benedicti &c. precipite regnum, idest, beatitudinem infra 25. iustitia regni Dei vocatur opus bonum, vel observatio legis per quam peruenitur ad vitam æternam infra vigesimonono, si vis ingredi ad vitam. scilicet, æternam, serua mandata.

Ista autem duo sunt quærenda. Primo enim ipsum regnum Dei: istud enim quærendum est, idest, cogitandum de eo, quia non quæritur aliter: nam non potest distinguere aliter querere regnum Dei, & querere iustitiam eius nisi accipiatur querere regnum, idest, cogitare de illo, quia operatio nulla est per quam habeatur nisi iustitia eius, & tamen ponuntur hic, vt distincta querere regnum Dei, & querere iustitiam eius, sed querere iustitiam est conari ad obseruandam legem, & faciendum opera bona per quæ perueniatur in regnum. ergo querere regnum Dei nihil est nisi cogitare de illo. ponitur autem querere regnum Dei ante omnia, quia regnum Dei est finis, & iustitia eius, idest, observatio mandatorum est id quod est ad finem, finis autem in cogitatione præcedit ea, quæ ad finem, quia nullum agens secundum rationem potest aliquid agere nisi præsupposito fine, & quia beatitudo est finis simpliciter omnium operationum humanarum, necesse est, quod præsupponatur ante om-

nem operationem, si autem non præsupponeretur ageremus temere, & a casu nihil præcogitantes, & talis operatio nunquam est bona, quia non est secundum rationem, & sic non est Deo accepta: ideo oportet præsupponi finem ad hoc, quod operemur bonum, & hoc est regnum Dei querere, idest, quærendum esse præsupponere, & de illo cogitare, & tunc quæretur iustitia eius, idest, opera iusta per quæ perueniatur in illud: hæc enim sunt de quibus nos solliciti esse debemus, & in hac sollicitudine peccare nunquam poterimus, sed quanto fuerimus magis solliciti tanto melius erit, quia illa, quæ propter se quærentur in infinitum quærentur, vt dicitur primo Poli. beatitudo autem, & virtutis operatio propter seipsam appetuntur: ideo nulla debet poni mensura quærendo ista, sed quanto magis potuerimus ea habere debemus magis habere. Secus autem est de necessarijs ad vitam, vt cibo, & potu, & vestimento, quia ista non quærentur propter seipsa, sed in quantum sunt necessaria ad vitæ conservationem, & tamen conseruatio vitæ consistit in quadam mensura. ergo querere amplius cibum, & potum est irrationabile, & superflua sollicitudo.

Et hæc omnia adjiciuntur vobis. Idest, cibis, potibus, & vestitijs applicabuntur vobis postquam quæseritis regnum Dei, & iustitiam eius.

An sit verum, quod aliqui putant, scilicet cibum, potum, vestitum nullo modo quærenda, sed per seipsa nobis euentura. Et quod Christus dixit adjiciuntur vobis propter duo. Et quomodo primum est regnum Dei quærendum. Et quomodo bona temporalia debemus appetere. Quest. CLXXXV.

ALIIQUI ex hoc textu putant cibum, potum, & vestitum nullo modo quærenda, sed per seipsa nobis euentura, quia dicitur adjiciendum vobis, & non dixit quæretis postea hic.

Dicendum istum esse errorem, vt inferius declarabitur in quætionibus, quia Christus vult, quod pro his laboremus, & Apostolus 2. Theſſ. 3. dicit qui non laborat non manducet, sed solum posuit differentiam principalitatis in quærendo ista, scilicet, quod principaliter queratur regnum Dei, & observatio legis eius, & minus principaliter queratur cibis, & potibus, & patet hoc, quia si Christus intendisset, quod cibis, potibus, & vestimento non erant quærenda, sed nobis aliunde danda, solum dixisset quærite regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adjiciuntur vobis, & tamen dixit, quærite primum regnum Dei, & iustitiam eius, in quo ostenditur ordo. ideo necesse est, quod postquam regnum Dei quæserimus queramus cibum, & potum, & vestem. Dixit tamen Christus adjiciuntur vobis propter duo. Primo ad significandū, quod minus principaliter quæri debent hæc non quidem, quod adjiciantur, idest, quod per se veniant, sed quod sint tanquam accessoria, & adiuncta respectu principalis, quod est regnum Dei. Secundo ad diminuendum desiderium nostrum: nam si proprie diceretur, deberet dici primum quærite regnum Dei, & iustitiam eius, & postea quærite cibum, & potum, quia tamen homines sunt inclinati ad superflue querendum ista, & Christus volebat auferre eis istam superflua sollicitudinem, nõ debuit ergo ponere eos in medio, quia inde reducerent se aliquantulum, & redirent in superabundantiam, sed debuit eos ponere in altero extremo, scilicet, non querere cibum, potum, & vestem, & cum inde se reducerent, aliquantulum per naturalem inclinationem mouerentur ad medium, & ideo proprie dictum est adjiciuntur vobis, & non quærite illa. sic dicit Aristot. 2. Ethic. cap. 9. oportet

vos

nos ipsos in contrarium attrahere: multum enim abducentes a peccando in medium venimus, quod tortuosa lignorum dirigentes faciunt: ne tamen putare omnino, quod Christus errorem introduceret prohibens ista queri omnino, dixit, querite primum regnum Dei, quasi dicat, postea queretis hæc. Et non est intelligendum, quod primum tempore querendum est regnum Dei quam cibus potus, & vestis, sed primū intentione, & principalitate desiderij, quia interdū oportet prius queri temporalia bona quam regnum Dei, licet principalius est semper querendum regnum Dei, ut si quis propter instantem necessitatē cogatur prius corporaliter laborare, quod orare, vel alia religionis opa facere. Et habetur ex hoc morale documentum, quod homo quotidie debeat seipsum Deo commendare, & petere ab eo, ut dirigat eum in viam suam, & tunc incipiet labores suos, & ita queret primum regnum Dei, & postea temporalia, istud autem licet sit verum est tamē grosse dictum quantum ad intellectum text. quia querere regnum Dei, & iustitiam eius non habet aliquod tempus spāle, ita ut dicamus, quod vno tempore queratur regnū Dei, & iustitia eius, & alio tempore cibus, & potus, tūc n. posset esse ordo temporis inter hoc, regnum tñ Dei omni tempore querendum est. i. debet presupponi in omnibus actibus nostris. nullus enim actus noster esse debet quē nō teneamur actualiter vel habitualiter dirigere in vitam æternam, quā aliā non erit bonus nisi tendat in Deum, qui est vita æterna: etiam iustitia regni Dei omni tempore querenda est, quia nullum debet esse tempus, in quo non operemur secundum legem Dei; nam quicunque non operamur per legem Dei operamur contra illam, quia qui non est pro nobis contra nos est. J. 1. 2. & Luc. 11. & apparet, quia lex Christi dat præcepta ad dirigendā totam vitam, ita quod nullum tempus est quod secundum illam regi non possit. qui ergo aliquando non operatur per legem Dei operatur necessario contra legem Dei, & ita omni tempore iustitiam regni Dei querimus; nō ergo potest intelligi, quod prius tempore querendum sit regnū Dei, & postea temporalia, sed prius intentione, & principalitate desiderij queramus regnum Dei, ita quod magis desideremus illud quam temporalia bona, cum non debeamus velle bona temporalia, nisi in quantum sunt nobis quoddam medium perueniendi ad vitam æternā, si quis tñ vellet intelligere de prioritate temporis debet intelligere solum de quibusdam operibus iustitiæ Dei, quæ non possunt simul fieri cum laboribus temporalibus, sicut est orare, vel diuina audire, & similia, & tñ tunc non est absolute necessarium, quod prius queramus ista quam res temporales: ideo debet intelligi prius intentione, & non tempore, ut declaratum est.

Cum dicitur querite regnum Dei, & eius iustitiam, an innuitur, quod nihil aliud sit querendum. Et quod Regnum Dei, & iustitiam eius dicitur dupliciter.
Quæst. C L X X V I.

QUÆRITUR cur dicitur hic querite regnum Dei, & iustitiam eius. In quo innuitur, quod nihil aliud querendum est & tamen aliud est principalis querendū, scilicet, honor Dei, quia potius debet homo honorem Dei desiderare quam propriam beatitudinem, cum teneatur Deum magis quam seipsum diligere etiam si homo solum quereret ista peccaret, id est, si non quereret propriam beatitudinem, & cetera quereret propter ipsam; quia tunc Deum videretur querere propter beatitudinem suam, & ista est peruersio ordinis in qua peccatum consistit. Dicitur potest duobus modis. Vno modo, quod solum posuit hic Christus regnum Dei, & iustitiam eius, quia

licet honor Dei ante omnia hæc querendus sit, hic tamen illum exprimere noluit, quia solum loquitur de illis bonis, quæ querimus propter nos ipsos, & istorum sunt præcipua beatitudo, & iustitia per quā peruenitur in eam. honor autem Dei non appetitur propter nos, sed propter seipsum: ideo non dixit hic de illo, & hoc, quia non erat intentio Christi hic quid magis, & quid minus desiderare deberemus, & quid petere deberemus, quia in hoc instruxerat nos supra in oratione, in qua ante omnia ostendit desiderandum, & petendum esse honorem Dei cum dñ sanctificetur nomen tuū, & postea beatitudinem nostrā appetendam, cum dixit adueniat regnum tuum, & illud est beatitudo, quæ est vocatur hic regnū Dei, vnde manifeste apparet, quod aliquid petendū est antequam petatur regnum Dei, & postea debet peti restitudo operationis nostræ per quam perueniamus ad Dei regnū, cū dixit, fiat voluntas tua, & istud est, quod vocatur hic iustitia regni Dei, quia faciendo Dei voluntatem iustificamur, omisit ergo Christus hic de honore diuino, quia non est de rebus, quæ propter nos appetuntur, & quas nos querimus tanquam bona nostra.

Secundo potest dici, quod etiam hic intelligitur peti honor Dei sub nomine regni Dei, quia regnum Dei est beatitudo nostra, & beatitudo nostra obiectiue est ipse Deus, formaliter autem est visio Dei quæ immediate coniungimur Deo, & quia visio nostra non est beatitudo nisi propter Deum quem videmus, principaliter est beatitudo nostra ipse Deus, & ideo querendo regnum Dei est intelligitur, quod querimus honorem Dei simul cum beatitudine nostra, & tñ modus præcedens magis conuenit, & ita exponit Chryso. regnum Dei est retributio bonorum operum, iustitia autem via pietatis per quam itur ad regnum.

Quare Christus dixit hic querite regnum Dei, quia videtur, quod melius dixisset querite iustitiam regni Dei. Et quod dirigere ad beatitudinem sit dupliciter. Et quod Deus, & beatitudo idem sunt realiter. Quæst. C L X X V I I.

QUÆRITUR quare Christus dixit hic querite regnum Dei, in quo innuit, quod debet nobis esse aliqua sollicitudo circa hoc, & tñ circa regnum Dei, id est, beatitudinem non debet esse nobis aliqua sollicitudo, sed solum circa operationem bonā per quā peruenire possumus in regnū Dei, quia istud regnum non venit tarde nec cito, etiam si nos istud desideremus, sed venit quando Deo placuerit finire dies nostros, operatio autem bona est in potestate nostra: ideo sufficiebat, quod diceret querite iustitiam regni Dei. Dicendū, quod debemus querere regnū Dei, i. cogitare aliqd de beatitudine, & hoc per multa. Primo quia nulla operatio potest esse bona, nec proficere nobis nisi presupponatur vitā æternā a nobis desiderari, quia illa est finis, & nisi operemur pro istum finem nunquā habebimus eum quia in ordinare secundum rationē actus proficit ad illud ad quod dirigit aliā esset per accidens, & a casu factus, vnde cū operationes nostræ debeant ordinari ad hoc, quod simus felices, oportet præcogitari felicitatem, & quicunque operatio debet nobis proficere, oportet quod dirigatur ad beatitudinem. Potest tñ fieri hoc dupliciter. actualiter cogitādo de illa, & dirigendo actus nostros ad illā, vel habitualiter cogitādo de ea. Primo modo nō regnū, quod cogitemus de felicitate, quia tūc oportet nobis cessare a multis necessarijs cogitationibus, si pro quolibet actu cogitandum esset de felicitate, ita quod actualiter eligeremus operari illum propter felicitatem, sed sufficit habitualiter hoc cogitare, id est, aliquando de beatitudine cogitando præsupponere

nera illa tanquam finem omnium actuum nostrorum, & quod quodcumque aliqd operati fuerimus, quod intendimus propter illam consequendam operari, & ita semel cogitando de beatitudine sufficeret pro tota vita, ita quod postea operationes faceremus conuenientes ipsi beatitudini. Et licet bonū sit actualiter elicere aliquam operationem propter beatitudinem, melius tamen est elicere eam propter Deum nō quidem, quod Deus, & beatitudo nostra sint duo distincta, quia idem realiter sunt, sed quod melius est facere quodcumque opus bonum sub hac intentione, quod placeamus Deo quam sub hac intentione, scilicet, ut consequamur beatitudinem, quia agere sub intentione beatitudinis est agere propter bonum nostrum, agere autem, ut placeamus Deo est agere propter bonum Dei, & ideo necessario est iste actus magis meritorius, quia meritum provenit a charitate, & tñ magis pertinet ad charitatem agere propter Deū quam propter beatitudinem, cum magis teneamur diligere Deum quam nos ipsos, & consequenter maiori affectu tenemur concupiscere bona pro illo, & hoc est placere illi: ideo si quis agat omnia opera sua cogitans, ut per hoc placeat Deo, melius agit quam si cogitet per hoc consequi beatitudinem, oportet tamen aliquando considerare de beatitudine, & præsupponere, quod omnia opera nostra fiant ad consequendum beatitudinem, quia tenetur homo diligere seipsum: ideo tenetur concupiscere ea, quæ sunt sibi ipsi maxima bona, sed omnium maximum est beatitudo: ideo tenetur liber desiderare sibi ipsi beatitudinē, & hoc quod est agere omnia propter beatitudinem non repugnat huic quod est agere omnia propter Deum, cū Deus subeat se fieri, ut innuitur hic, & Apostolus innuit ad Heb. 4. dicens, festinemus ingredi in illam requiem, scilicet, in beatitudinem, sed debet esse ista differentia, quod principalis, & maiori affectu concupiscamus honorem diuinum, quam beatitudinem nostram, & ardentius velimus illi placere, quam nobis prodesse.

Secundo patet, quia tenemur orare, & petere a Deo beatitudinem: ergo tenemur aliquando cogitare de illa, patet quia in oratione quam Christus tradidit nobis supra in littera. secunda petitiō fuit, quod Deus daret nobis beatitudinem, cum dicitur adueniat regnum tuum, & tamen tenemur istam orationem aliquando dicere, ut ostensum est supra: ergo tenemur aliquando cogitare de beatitudine, quod necessario erit nisi quis orationem istam dicens non intelligat eam, sicut contingit in insipientibus, & simplicibus ignavis linguæ latinæ, & iste modus orandi non est tam fructuosus, sicut si intelligant quod dicunt, sic dicitur 1. Cor. 14. quod si quis loquitur, & non intelligit mens sine fructu est. ideo ut deuotius, & fructuosius orarent deberet simplicibus exponi ipsa oratio in vulgari, eo modo quo intelligere possent.

Tertio patet, quia cogitatio de beatitudine incitat hoies valde ad operandum, nemo enim potest moueri ad aliquid durum sub ratione duri, & difficilis, quia voluntas non fertur nisi in bonum: difficile tñ, & durum in quantum huiusmodi non dicunt bonum, quia difficultas dicit resistentiā ad operandum, & contemquendum id quod operatur, & ex hac parte difficile dicitur quoddam malum quod voluntas non appetit, sed refugit, ea tñ quæ faciunt propter beatitudinem, ut cōuer sunt dura, & difficilia Act. 14. per multas tribulationes oportet intrare in regnum Dei. si ergo considerentur omnia opera, quæ sunt ad beatitudinem cū difficulta sint potius voluntas refugiet illa, si autem appetere debet ea oportet, quod hoc sit propter aliquam delectationem, quæ sit vel esse putetur in beatitudine, & etiam quod ista delectatio putetur esse

In 9. 99. & 113.

maior quam tristitia, & difficultas operum, quæ sūt ad beatitudinem, quia si tanta esset tristitia in operibus, quæ facimus, quanta delectatio in beatitudine quam speramus, nemo moueretur ad agendum aliqd propter beatitudinem. tanto ergo mouebitur quis facilius, & ardentius ad operandum propter beatitudinem, quanto putauerit eam esse maius bonum. hoc autem magis potest cognosci quātomagis de ea quis cogitauerit, quia secundum veritatem beatitudo nostra in infinitum bonum est. ideo quanto plus cogitauerimus de ea tanto plus inueniemus aliqua, quæ cogitare possumus, eritque nobis valde utilis ista cogitatio, & alieniamur a laboribus quos toleramus, quia per cogitationem erimus iam beati in spe, proficit etiam hoc ex alia radice, quia dato, quod quis per frequentem cogitationem de beatitudine nihil plus cognosceret de ea quam per vnicam cogitationem, melius tamen est agere cogitare quam raro, quia quando quis hoc cogitauerit inardescet cor suū, ita ut facilia videantur ei omnia, quæ tolerat propter magnitudinem amoris, iste tamen ardor non manebit semper in animo nostro, sed paulisper tepescit, & oportet aliquando cessare omnino nisi iterum repetatur talis cogitatio, quia tunc de nouo ardescet cor, sic patet de lapide proiecto per violentiā, quia a principio est motus ille fortis, & postea paulisper debilitatur quousque omnino quiescat nisi iterum resumatur, & projiciatur, quia ita erit iterum impetus fortis: propter hoc ergo vtile est nobis sepe cogitare de gaudio beatitudinis, ut per hoc inardescamus, & videantur nobis parui labores quos toleramus. sic dicit Grego. in Homilia, scilicet, quæ lingua dicere aut quis intellectu capere sufficit illa superne ciuitatis quanta sunt gaudia Angelorum choris interesse &c. & sequitur, sed ad hæc audire inardescit animus, iamque illic cupit assistere ubi se speraret sine sine gaudere, ista enim est conditio amoris, quod omnia toleranda alleuiat, sicut dicitur de Iacob, qui promiserat seruire septem annis, ut daretur ei Rachel in vxorem. Gen. vigesimo nono, & dicitur ibi, quod videbantur ei patci dies isti: præ amoris magnitudine, est ergo valde utilis nobis cogitatio frequens de beatitudine, sic dicit Chryso. si cogites qualis erit gloria sanctorum necesse est, ut aut propter timorem penes recedas a malo, aut propter desiderij gloriæ festines ad bonū, istud autem est querere regnum Dei, id est, de illo cogitare, & cogitatio de isto non potest esse mala nec superflua, nisi quis ita inordinate se haberet, quod vellet semper cogitare de beatitudine, & nunquam agere aliquid propter illam, quod ad molliem, & teneat rudinem pertinet, Christus igitur dixit regnum Dei esse querendum istis modis.

Nolite ergo. Hic ponitur secunda ratio, quæ accipitur ex temporis congruentia. Dupliciter enim potest aliquis habere superfluum sollicitudinem. vno modo si quis in aliquo tempore sollicitus sit de his, quæ sibi sunt necessaria, vel vtilia pro illo tempore, licet ista querat abundantius quam necesse est, vel cum maiori desiderio, & ardore quam expediat, & ista sollicitudo fuit supra prohibita.

Alio modo quando quis est sollicitus de his, quæ sibi bona sunt, & non cum maiori desiderio quam expedit, & tamen sollicitatur de illis citius quam expediat, ut si quis tempore messis sit sollicitus de vindemia qualiter illam faciet, quia pro illo tempore non expedit de hoc sollicitum esse, & ista sollicitudo prohibetur hic, cum dicitur.

Nolite ergo solliciti esse in crastinum. Id est, de tempore futuro quantum ad illa, quæ nunc agenda nō sunt, sed tunc, quia de illis tempore suo erit sollicitudo.

Superflua sollicitudo habetur dupliciter.

Crastinus

Craftinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi. Id est, dies craftinus, vel tempus futurum inducet sollicitudinem quam habeatis tempore ipso, quasi dicat, non oportet cogitationem, vel sollicitudinem futuri temporis habere nunc præoccupando illam, quia tempore illo eritis solliciti pro ipso tempore, id est, tunc habebitis sollicitudinem conuenientem ipsi tempori, quæ ex natura temporis erunt vobis necessaria, & non oportet nunc anticipare, quasi dicat, si pro futuro tempore non haberetis tempus cogitandi, bonum esset quod nunc haberetis sollicitudinem pro futuris, & tamen quando veniet tempus futurum habebitis locum cogitandi: ideo non oportet inutiliter affligere vos nunc.

Aliter potest intelligi, quod sit homini inutile cogitare de futuris, quia forte illa de quibus cogitat non erunt sibi conuenientia eo tempore pro quo illa cogitat. sicut Luc. duodecimo ponitur exemplum de diuite, qui cogitans magnitudinem diuitiarum, & paucitatem vaforum ad vberatam fructuum sequentis anni cogitauit destruere apothecas, & cellaria sua, & facere maiora, vt haberet bona reposita ad multos annos, & Deus sibi dixit stulte hac nocte animam tuam reperent a te, & quæ præparasti cuius erunt? vel dato, quod homo viuat pro tempore illo de quo cogitat, occurrent sibi forte interim multa accidentia propter, quæ iam non velit illa, quæ prius cogitauerat, & sic tota sollicitudo præterita, & afflictio animæ fuit inutilis. hoc autem quotidie accidit eis, qui circa multa cogitant, & sic potest intelligi litera, scilicet, craftinus dies sollicitus erit sibi ipsi, id est, tempus futurum inducet aliqua pro seipso in quibus tunc sollicitari debeas, & illa non erunt talia qualia tu nunc cogitas. ideo non oportet sollicitari hodie de craftino.

Sufficit enim diei malitia sua. Id est, sufficit cuilibet diei sollicitudo quam homo habet in eo, & non oportet, quod sollicitudines aliorum dierum sint in eo, & accipitur malitia, id est, pena, quia sollicitudo, id est, necessitas sollicitudinis, quæ nobis importatur per singulos dies non est culpa, sed est pena proveniens nobis ex peccato primi parentis. nam in statu innocentie non fuisset sollicitudo ista, & sic est modus loquendi Hebraicus, quod pena vocetur malitia, & quod est quoddam malum, & sic dicitur Deus interdum agere penitentiam de malitia quam facere volebat alicui, id est, de pena quam volebat ei inferre, & ista est causa, quare non debemus solliciti esse in craftino, quia sollicitudo est quædam grauis pena, nam exurit animum, & Deus non vult, quod nos superfluo affligamur.

Alij exponunt de ipsis diebus quasi conquerantur de nobis velut si sollicitudo nostra esset poena ipsi diei, vt si haberet personam, & tunc conquereretur vnus dies, quod iniuste affligebamus illum si apponemus ei sollicitudinem alterius diei. sic exponit Chrysostomus in quadam Homilia, & tamen iste sensus non est nisi propter simplices, melior est ergo præcedens sensus.

An habere sollicitudinem generaliter de temporalibus rebus huius mundi sit peccatum. Et quare Christus ista de sollicitudine sic locutus est, & quare velit dicere exempla eius. Et qualiter prælati, & præfidentes debent habere curam de temporalibus.
Quæst. CLXXXVIII.

QUÆRETUR an habere sollicitudinem de rebus temporalibus sit peccatum.

Aliqui dicunt, quod non, quia sollicitum esse pertinere ad præfidentem, ad Romanos duodecimo, qui

præfinit sollicitudine, id est, qui præfinit administrat deum Spiritus sancti per hoc, quod habet sollicitudinem de illis quibus præfinit, præfinit tamen circa temporalia prouenit ex Dei dispositione prima Pet. secundo subdit estote omni humane creaturæ propter Deum, siue regi & c. reges tamen præfinit in solis temporalibus. ergo ista præfinitia a Deo ordinata est, & consequenter bonum erit: immo necessarium habere sollicitudinem de temporalibus.

Item vnusquisque sollicitus est de fine propter quæ operatur, sed licitum est homini operari propter temporalia ad acquirendam vitam secunda Thessal. tertio, si quis non vult operari non manducet. ergo licitum est sollicitari de temporalibus.

Item sollicitudo circa opera misericordie est laudabilis, sicut Apostolus laudat 2. ad Timot. primo, scilicet, cum Romam venisset sollicitus me quæsiuit, & inuenit, de illi Dominus misericordiam inuenire, & loquitur de Onesiphoro, qui sepe ministravit sibi dum esset in vinculis. & tamen opera misericordie interdum habent sollicitudinem temporalium, vt si quis administrat bona pupillorum, vel viduarum, aut provideat eis, quia hoc sine sollicitudine non fit. est ergo talis sollicitudo temporalium laudabilis.

Dicendum, quod aliqui putauerunt illicitum esse habere sollicitudinem aliquam de temporalibus, eo quod Christus veniit hic dicens, quod non essemus solliciti de cibo, & potu, aut vestimento, quia gentes quæruni ista, & tamen inuestimento magis necessarium nobis quam ista: ergo si de his non est licitum sollicitari, a fortiori non licebit de alijs temporalibus bonis curam agere. Est tamen dicendum, quod isti errant, quia necesse est, quod cibo, & potu vitamur ad vitæ conseruationem, & tamen si nos nullam sollicitudinem de his habuerimus nunquam euenient nobis cibi, & potus, quia expectare ista a Deo esset tentare ipsum: nam in necessitate cum homo nihil aliud potest, licitum est a Deo ista petere, vel quod aliquo modo det sibi remedium contra famem, & tunc Deus dabit, sicut fuit in Elia manente apud torrentem Carith tempore famis: quotidie enim Deus mittebat sibi per ceruos panem, & carnes mane, & vespere. 3. Reg. 17. potum vero non mittebat, quia erat ibi apud torrentem, & de illo bibere poterat. sic etiam Israelitæ quadraginta annis comederunt manna in deserto. Exo. decimo. sexto, & Deuteronomij octauo. & hoc, quia non poterant habere cibos ab aliqua gente cum essent in locis non habitatis. Ier. secundo, cum autem introierunt in terram Chanaan, & comederunt de frugibus terræ cessauit manna. Iosue quinto, eo quod Deus non vult provideere nobis miraculose, nisi cum nos non possimus nobis provideere: si quis ergo laborare nolit expectans, quod Deus sibi providebit temporalia ministrando, tentat Deum cum sciat, quod Deus vult, quod nos laboremus hic, quia aliàs iam hic esset beatitudo si de nullo cura habenda esset, maxime quia exempla, quæ Christus in litera posuit non inducunt, quod nullam sollicitudinem habeamus, vt infra apparebit, sed intendit solum prohibere superfluum sollicitudinem, & ad hoc prohibuit sollicitudinem absolute: potuisset enim dicere nolite superflue sollicitari, & tamen non dixit, quia vt dicitur secundo Ethicorum, & supra dictum est quando quis debet recedere ab aliquo vitio ad quod multum erat inclinatus redeundo ad medium non debet reducere se immediate ad medium, sed ad aliud extremum oppositum, & inde facilius reducet se in medium: ita omnes homines sunt naturaliter inclinati ad superfluum sollicitudinem rerum temporalium, quam vt Christus eis auferret, voluit transferre ad oppositum dicens

dicens absolute, quod non essent solliciti de cibo, & potu, & vestimento, quia etiam si ipse eis iuberet omnino dimittere sollicitudinem temporalium non facerent, quia per hoc viderent se cito morituros, sed competerentur aequaliter a superflua sollicitudine, & sic redirent ad medium, scilicet, vt tantum essent solliciti quantum expedit. si autem dixisset eis nolite esse solliciti superflue, modicum distraherentur a sollicitudine, quia propter naturalem inclinationem putarent non esse superfluum sibi id quod desiderabant, & sic melius fuit prohibere sollicitudinem absolute quam sollicitudinem superfluum, & tamen ex modo loquendi Christi apparebat, quod ipse non intendebat prohibere omnem sollicitudinem, sed solum superflua, quia aliàs esset doctrina erronea, quare autem prohibetur superflua sollicitudo, dicitur sequenti quaestione.

Ad primum dicendum, quod licitum est homini habere curam de temporalibus moderate, & hoc siue præfinit siue non: in præfidente est mensura sollicitudinis circa temporalia, vt tantum circa illa sollicitetur, quod ex omissione sollicitudinis non pereat charitas, nec etiam ex superabundantia: ex omissione charitatis perit quando quis præfinit in temporalibus, & omittit gubernare illa secundum quod incumbit ex honore officij sui, vt si Episcopus, qui etiam habet curam de rebus temporalibus Ecclesie, omittat perire possessiones aliquas, scilicet, alienari vel diripi, aut inuadi cum ipse possit resistere, quia tunc peccat mortaliter non habendo sollicitudinem de his temporalibus. idem de rege, qui in temporalibus præfinit, vt si permittat, quod vnus rapiat, & inuadat bona alterius: hæc enim ommissio mortale peccatum est, & istud non est omittit solum sollicitudinem temporalium, quia quod vnus de subditis iniuriam, vel damnum alteri inferat non pertinet directe ad temporalia respectu præfidentis, sed ad charitatem, & actum virtutis, quia ipse non respicit principaliter damnum quod inferatur per hoc, quod vnus accipit rem alterius, sed iniustitiam, & violationem charitatis. Habere ergo sollicitudinem, vt ista non fiant, vel si facta fuerint, quod emendentur, non est habere sollicitudinem directe de temporalibus, sed de virtute conseruanda, & restituenda postquam petierat, si autem rex negligeret bona temporalia, quæ sunt iura regni sui ex quorum omissione non lederetur aliquis de subditis directe, vel principaliter, sed lederetur ipse solus rex, vel successores sui peccaret pro omissione sollicitudinis rerum temporalium, & istud ceteris paribus minus est quam quod permittat, quod vnus de subditis diripiat bona alterius, scilicet, maius peccatum est, quod rex permittat diripi alicui decem denarios, quam quod de iuribus regni per omissionem sollicitudinis permittat perire totidem: tunc autem in præfidente sollicitudo temporalium est superflua, quando contra charitatem militat, vel contra profectum charitatis. De primo, vt si aliquis Episcopus tam ardentem se haberet circa meliorationem bonorum Ecclesie, siue iurisdictionis, siue bonorum, quæ possideatur, quod propter magnitudinem istius sollicitudinis cesseret a spirituali exercitio cognoscendo oues suas, & proficiendo eis verbo, & in moribus instruendo, & nolentes cogendo bene viuere, quia ista est occupatio necessaria Episcopo. De secundo, vt si Episcopus provideat omnibus suis in spiritualibus quantum tenetur, & etiam bona Ecclesie sufficienter administrat, propter impementum tamen desiderium edificandi, vel ampliandi possessiones Ecclesie cesseret a quibusdam exercitijs spiritualibus quibus vacare posset si sollicitudine ampliandi temporalia non insisteret, quia spi-

ritalia meliora sunt temporalibus, & vbi vtrunque fuerit supererogationis potius vacandum est spiritualibus quam temporalibus, & hoc maxime in Episcopis quorum vita debet esse præcipue in spiritualibus 82. distin. cap. Episcopus nullam, scilicet, Episcopus nullam rei familiaris curam ad se reuocet, sed orationi, & lectioni, & verbo prædicationis tantummodo vacet, vnde licet Episcopus teneatur provideere omnibus pauperibus, & infirmis de Episcopatu suo, qui manibus laborare non possunt quantum potuerit 82. distin. cap. Episcopus, tamen per seipsum non debet provideere, sed per Archipresbyterum, vel Archidiaconum 88. distin. cap. Episcopus, scilicet, Episcopus gubernationem viduarum, & pupillorum, & peregrinorum, non per seipsum, sed per Archipresbyterum aut Archidiaconum agat, & hoc, vt non impediat Episcopus a spirituali exercitio. reprehensibilis ergo erit in Episcopo talis sollicitudo rerum temporalium: etiam si pro Ecclesia hoc faciat, & secundum hoc potest in generali videri quando sollicitudo præfidentis circa temporalia est bona, & laudabilis, & quando non.

Ad secundum dicendum, quod quærere necessaria ad vitam per sollicitudinem non est prohibitum, sed laudabile cum pertinet ad charitatem, quia cum teneatur quilibet seipsum ex charitate diligere etiam corpus suum, vt ait Aug. lib. de doctrina Christiana, & 3. Sen. distin. 28. tenebitur procurare ea, quæ sunt sibi ad essendum necessaria, sed sollicitudo superflua reprobat, scilicet, quando sumus solliciti de eo quod non est nobis necessarium, vel quando non est necessarium, & ita de alijs modis, vt dicitur sequenti quaestione, & ideo temporalia possunt procurari cum quadam sollicitudine moderata, quæ non reprobat.

Ad tertium dicendum, quod sollicitudo rerum temporalium in operibus misericordie ordinatur ad finem charitatis solum: & ideo non est illicita nisi sit interdum superflua.

Hoc potest esse, vt si forte ille, qui tenetur ad aliqua opera, omittat illa propter curam temporalium expendorum in vltimam misericordie, sicut Episcopus non debet per seipsum habere sollicitudinem de provideendo pupillis, & viduis, & pauperibus, sed committere hoc alteri, vt supra dictum est, sic etiam Apostoli a principio Ecclesie primitiua ministrabant mensis pauperum quod erat opus misericordie, & tamen postea iudicauerunt hoc non esse bonum dicentes, non est equum nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis, & sic cessauerunt ab hac sollicitudine, vt possent prædicationi instare Actuum sexto, & istud est quando quis propter opera misericordie in subuentione temporali pauperum, vel in alijs causis pijs cessat ab aliquo opere ad quod tenetur.

Alio modo est superfluitas in sollicitudine temporalium propter causas pijs quando per illam impeditur homo ab aliquo bono spirituali meliori, etiam si non sit sub præcepto, vt fuit supra positum exemplum in solutione primi ar. Tertio modo est superfluitas, vt si quis multam sollicitudinem habeat, vt ipsum opus misericordie excessiue agat quod posset aliàs cum minore sollicitudine sufficienter agere, vt si quis habeat administrationem aliquid pauperes, aut velit hoc sponte agere, & possit alere eos sufficienter cum mediocri sollicitudine, vult tamen eos pascere superabundanter, & de cibis delicatis, ad quod requiritur magna sollicitudo in temporalibus administrandis, vt sufficiant ad hoc, talis autem sollicitudo non est laudabilis: etiam si non impediretur homo per eam ab alijs

alijs bonis necessarijs, vel supererogationis a quibus tamen necesse est impedi, & hoc, quia ipsum opus in se non est laudabile, inter peccata enim venialia computatur secundum Augustinum si quis pauperes delicatis cibis nutriat distin. vigesimo quinta §. criminis, & etiam dare elemosinas pauperibus competentes laudabile est, sed non superfluas, ut ait Ambro. lib. tertio de offi. & 86. distin. capitu. non satis, siue cap. pulchra. talis ergo sollicitudo temporalium: etiam si sit solum ad opera pia non est bona, & ita possunt inueniri alij modi superflue sollicitudinis circa opera misericordiae.

Quibus modis dicatur superflua sollicitudo temporalium, & propter quid est nociva talis sollicitudo. Et quibus de causis Deus vetuit superflua sollicitudinem. Et quare aliqui parum laborantes auferunt. Et semper laborantes pauperes sunt. Quæst. CLXXXIX.

QVAERETUR quibus modis dicatur superflua sollicitudo temporalium, & propter quid est nociva talis sollicitudo.

Dicendum, quod sollicitudo dicitur studium, vel cura adhibita ad aliquid consequendum, ista autem cura debet esse maior, vel minor secundum, quod res circa quam agimus potest magis, vel minus deficere ab intentione nostra, ubi autem est paruus timor deficienti, parua sollicitudo adhibetur. Si autem est securitas de consequendo rem, minor adhuc sollicitudo est.

Circa temporalia autem sollicitari potest quis superflue. Vno modo si sollicitetur ad ea tanquam ad finem, & tunc, siue parum, siue multum quis sollicitetur est sollicitudo superflua, quia nunquam temporalia debent poni, ut finis, sed ut instrumenta ad finem.

Secundo modo est sollicitudo superflua si magis apponatur de cura circa rem aliquam quam expediat etiam si licitum sit illam rem appetere, & de illa sollicitari, quia sicut illicitum est ardentius amari aliquam rem quam amanda sit, ita est illicitum procurari eam cum maiori sollicitudine quam necesse sit.

Tertio modo est sollicitudo superflua, quando est de aliqua re extra tempus suum, quia licet illa res debeat cum sollicitudine acquiri, non tamen tempore illo, sed alio, ut dicitur infra 192. quæst.

Quarto quando quis sollicitus est de re aliqua ex maiori timore quam debeat, scilicet, quando quis timet, quia etiam faciendo quicquid potest deficient sibi temporalia, & propter hoc multum se sollicitat in acquisitione illorum, quia tunc semper dicitur superflua sollicitudo, quia timor ex quo procedit est superfluus, & illicitus, quia diminuit aliquid de certitudine Diuinae providentiæ. alijs autem modis sollicitari circa temporalia non est illicitum, & tamen sub istis includuntur multi alij modi particulares.

CAUSA autem quare Christus vetuit istam superflua sollicitudinem fuit multiplex. Primo, ut auferret hominibus desiderium istorum tanquam de fine, quia sicut finis est magis desideratus quam ea, quæ ad finem, ita magis de illo sollicitantur homines quam de his, quæ ad finem, & quia homines, ut communiter non cognoscentes alia bona nisi corporalia putabant ista esse sola bona, & in eis constituebant felicitatem, quod erat malum grauissimum, voluit Christus auferre eis occasionem desiderandi ista tanquam finem dicens, quod non essent solliciti de illis: nam per hoc ostendebat, quod non deberent constituere in eis finem, quia si essent finis, li-

citum esset immensum sollicitari de illis, & nulla poterat esse cura superflua, quæ ea quæ pro se appetunt sine mensura appetunt 1. Poli. quæ autem non essent finis ista temporalia, sed tanquam minima bona, & ideo ultimate querenda, ostendit Christus supra in litera dicens. primum querite regnum Dei, & iustitiam eius, id est, beatitudo, quæ est regnum Dei queratur ante omnia, scilicet, principalius & maiori affectu, & deinde iustitia, id est, opera bona per quæ peruenitur ad beatitudinem, & ultimo adijciuntur nobis hæc, id est, temporalia, scilicet, quod habeamus curam de eis tanquam de adiunctis, & accessorijs, & non tanquam de principalibus per se appetibilibus, istud autem erat maximum malum, quia si quis constituit felicitatem in bonis temporalibus nihil de Deo curabit, & sic erunt omnia pessime se habentia, nec erit homo sanabilis quandiu manserit talis error.

Secunda causa est propter impedimentum quod præstat diuino cultui, siue per sollicitudinem superflua temporalium impeditur homo a bonis operibus necessarijs, vel a bonis operibus supererogationis, & istud malum est, quia licet quis non credat esse felicitatem in bonis temporalibus per accidens per istam sollicitudinem impeditur a consecutione veri boni, sic dicitur infra decimo tertio, quod quidam audientes verbum Dei cum gaudio suscipiunt, sed sollicitudo istius seculi, & fallacia diuitiarum suffocant verbum, & sine fructu efficitur.

Tertia causa est, quia homo superflue se affligit: vult enim Deus, quod anima nostra maneat in sua dignitate, & non se subijciat rebus vilibus, nec se affligat irrationabiliter quod tamen fit quando quis sollicitatur plus circa aliquam rem quam debeat. sic dixit Christus supra in litera nolite solliciti esse in crastinum sufficit diei malitia sua, id est, sufficit pro quolibet die pena sollicitudinis quam ipse dies inducet, & non oportet, quod afflictio vnius diei adiungatur alteri.

QUARTA causa est, quia per nimiam sollicitudinem ostendit homo se male sentire de diuina providentia, Deus autem vult, quod credamus de eo id quod dignum est, & quia ipse habet hanc excellentiam, quod omnia per suam providentiam gubernat, vult quod hoc credamus de eo, qui autem valde sollicitatur circa temporalia innuit non esse providentiam. Primo, quia putat, quod si multum non laborauerit nihil habebit, & deficient ei necessaria ad conseruationem, & ideo nimis laborat, hoc tamen repugnat providentiæ Dei cuius est conducere res in finem suum, & non permittere eas inordinate vagari, providebit ergo Deus nobis quantum fuerit nobis necessarium, vel expediens iuxta finem quem ipse de nobis disposuit, quod autem quis velit aliquid ultra, ea quæ de eo disposuit illicitum est, quod autem perueniat ad ea, quæ Deus disposuit de ipso necesse est. ideo non oportet, quod ipse multum sollicitetur tanquam per seipsum peruenitur sit ad finem quem labores sui meruerunt, quia non perueniet nisi ad finem quem de eo Deus præstituit, satis ergo est, quod quilibet moderate sollicitetur de temporalibus cum alteri sit cura de nobis ad perducendum nos quo velit.

Secundo, quia illi, qui multum sollicitantur de rebus temporalibus putant, quod peruenient ad talem finem quale labores sui exigunt, scilicet, multis laboribus respondebit magnus status, & hoc etiam præsupponit non esse providentiam in rebus, quia si providit Deus in rebus nostris finem, & media perueniendi, non poterimus nos per labores multos excedere statum illum quem Deus nobis constituit.

Hoc

HOC autem est quod quotidie videmus, quia quidam sunt prudentes, & astute agentes in rebus humanis, & graues labores subeunt ex quibus rationabiliter videbatur, quod isti perueniri essent ad magnos honores quos desiderant. Alij autem sunt, qui quasi nullo bono digni & imprudenter se habentes, & paucis se implicantibus laboribus, ad altissimum statum perueniunt, quod manifestum est ex nullo alio prouenire nisi ex diuina providentia secundum quam constitutum est homini in temporalibus quem modum, & statum habeat, & illum transgredi non potest etiam si multum se sollicitet. si igitur nulla providentia esset Dei circa ista temporalia & humana, fortassis bonum esset, quod quis se sollicitaret valde, quia per magnam sollicitudinem ad magna perueniret, quia tamē per diuinam providentiam tam finis, & status quam modus perueniendi illuc in istis rebus temporalibus diffinitus est: etiam si parum sollicitemur non manebimus citra illum statum, qui de nobis diffinitus est, & etiam si multum sollicitemur non excedemus illum saltem in puncto, quia si in aliquo excederemus, vel deficeremus, iam euacuaretur diuina providentia, quæ fieret aliquid de istis temporalibus contra suam præfinitionem. Id autem quod maxime fallit homines in superflua sollicitudine temporalium, est quia putant per magnitudinem sollicitudinis magnas res acquirere, sed falsum est, quia non semper accidit sic, quod Christus significauit dicens, quis autem vestrum cogitans potest adijcere ad statum suam cubitum vnum? quasi dicat, etiam si multum cogitet nihil poterit addere statum suæ, sed Deus dabit magnitudinem quam diffinit, quod apertius ponitur Luc. 12. scilicet, quis vestrum cogitans potest adijcere ad statum suam cubitum vnum? & sequitur si ergo neque, quod minimum est potestis, quid de ceteris solliciti estis, quasi dicat, etiam si multum sitis solliciti non poteritis habere nec minimum nisi quod Deus vult vobis dare: ideo superfluum est vobis multum sollicitari, quod autem propter paruam sollicitudinem homo non deficiat ab illo sine quem Dei providentia in istis temporalibus ei constituit, ostendit Christus dicens, respicite volatilia celi, scilicet, ista non habent sollicitudinem, & tamen Deus dat eis cibum, & condicit ea ad finem suum, & quantum ad vestimentum ponit exemplum in lilijs dicens, considerate lilia agri, scilicet, ista non habent sollicitudinem, & tamen Deus vestit illa. ex quibus sequitur, quod homo non debet affligere animum sui sollicitudinibus circa magnas, vel paruas res acquirendas, sed moderate sit sollicitus quantum virtuti conuenit, quia etiam diuina providentia hoc de nobis vult ne omnino oia sequamur, postea tamen, quod magna vel parua sequantur in nobis proueniet ex sola Dei providentia, & non ex merito nec exigentia laborum nostrorum: & ideo in hoc Christus malum insinuat ostendendo, quod sollicitudo superflua repugnet valde diuine providentiæ.

An sit nobis illicitum habere sollicitudinem specialiter circa necessaria vite, & laborare ad habendum victum, & vestitum vel debemus expectare, quod Deus provideat, & an Christus hoc vetuerit hic cum dixit ne solliciti sitis &c. & quod duplex est sollicitudo. Quæst. CXC.

SED adhuc aliquis dicit, quod non solum a superflua sollicitudine, sed etiam a necessaria cessandum est, quia sollicitudo necessaria est de rebus, quæ sunt omnino necessaria, & ita est cibus, & potus, & post illa vestimentum, sic dicitur Eccl. vigesimo nono, initium vite hominis panis, & aqua, & vestimentum, & domus protegens turpi-

tudinem, ista tamen Christus hic vetuit dicens ne habeamus sollicitudinem de eis.

Dicendum, quod aliqui dixerunt, quod non licebat homini sollicitum esse de aliquo labore corporali, nec laborare quidquam, ut refert Augu. lib. de operibus monachorum. Et cum obijciatur istis illud Apostoli, qui non laborat non manducet, dicebant, quod intelligebatur de labore spiritali, de quo Ioannis sexto dixit Christus operamini escam, quæ non perit.

Sed dicendum, quod non stat, sed etiam corporaliter laborandum est ad habendum ista temporalia sine quibus vita non agitur: nam hoc faciebat Apostolus, & alios sic facere docebat 2. ad Thessa. 4. scilicet, ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter vos, nec gratias panem manducauimus ab aliquo, sed in labore, & fatigatione nocte, & die operantes: nam & cum essemus apud vos hoc denunciabamus vobis, quoniam si quis non vult operari non manducet. sic etiam ipse Paulus faciebat manibus suis laborans ostendens alijs sic facere Actuum vigesimo, argentum, aut aurum, aut vestem nullius concupiui ipsi scitis quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, & his, qui mecum sunt ministrauerunt manus istæ, omnia ista ostēdi vobis quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos. non solum ergo laborare, & sollicitudinem habere in temporalibus circa cibum, & potum, & vestem non est malum immo est necessarium, & peccat, qui istam sollicitudinem habere omittit. prima ad Timoth. 5. qui suorum maxime domesticorum curam non habet fidem negauit, & infidelis deterior est, vnde non solum pro seipso teneretur quis habere sollicitudinem prouidendi in temporalibus, sed etiam pro eis, qui cum eo sunt, & ad ipsum pertinent, sic dixit Paulus Actu, 20. ad omnia, quæ mihi opus erant, & his, qui mecum sunt ministrauerunt manus istæ. Cum autem Christus dixit ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, &c. intelligi debet non, quod nulla cura habeatur de istis, sed quod non habeatur superflua: nam etiam de rebus necessarijs potest homo habere curam superflua, quando magis de illis sollicitatur quam necesse sit. quia vult habere de eis plus quam sit necessarium, & istud pertinet ad auaritiam secundum quam volumus abundare in diuitijs, vel etiam quando circa ipsum solum, quod est necessarium sub ea quantitate sub qua est necessarium maiorem sollicitudinem apponimus quam expediat, & hoc est illicitum, quia prouenit ex timore deficienti, & ille timor prouenit, quia non recte opinamur de providentia Dei, vel prohibetur sollicitudo istarum rerum, scilicet, ne ponantur, ut finis operum nostrorum, quia etiam si quis pauca temporalia appetat si constituit ipsa finem operationum suarum grauissime peccat sic dicit Augu. lib. de operibus monachorum prohibita sollicitudinem. non hoc dicit, ut istam non procurent quantum necessitatis est, vnde honeste poterunt, sed ut ista non intueantur, & propter ista faciant quicquid in Euangelij prædicatione facere iubentur. Vel potest intelligi, quod Christus non vetuerit hic labores corporales ad acquirendum necessaria, sed sollicitudinem de illis, sic dicit Hiero. super Matthæ. præcipitur nobis ne solliciti simus quid comedamus, quia in sudore vultus præparamus nobis panem: ergo labor exercendus est, sollicitudo autem tollenda. Et non intelligitur, quod nulla sollicitudo haberi debeat, quia nemo potest corporaliter laborare, nisi prius cogitauerit quid, & quomodo, & quando operari debeat, sed vetatur sollicitudo, quæ ad operationem corporalem non confert. Est enim quedam sollicitudo secundum quam

caute

caute attendimus quid nos agere oporteat tam in spiritualibus quam in temporalibus ad vitam procurandam, & ista est necessaria, & pertinet ad prudentiam, sed ista parua est. Alia est sollicitudo qua quis est suspensus dubia expectatione futurorum ne sibi eueniat contrarium eius quod desiderat, & pro quo laborat, & ista prouenit ex timore, & aufert confidentiam quam de Deo habere debemus, & etiam tollit nobis bonam opinionem de prouidentia Dei. nã si credere mus, quod Deus prouideret rebus iuxta voluntatem, & bonitatem suam non maneremus trepidi, sed expectaremus læti quidquid bonitati sue facere placitum esset, & ista sollicitudo excludenda esset, quia est vituperabilis: impedit etiam operationes, quia qui magna sollicitudine futurorum euentuum suspensi tenentur a multis operationibus retrahuntur. s. quia dum multum cogitant non possunt multa operari, & hoc proprie Christus vetuit: nam ad acquirendum cibum potum, & vestitum, quæ sunt necessaria vite, sicut non est necessaria magna industria, ita nec magna sollicitudo, licet sit necessarius corporalis labor interdum magnus, & sic necessaria possunt sine sollicitudine acquiri, sine labore autem nequaquam: vnde Christus laborare non vetuit, sed sollicitum esse, & iste videtur esse proprius sensus, & ita sollicitudo ex maxima parte aufertur, & labores soli nobis relinquuntur. istud enim per Christum ablatum non est cum in penam fuerit nobis datum vsque ad mortem, scilicet, in sudore vultus tui vesceris pane tuo. Genes. 3. sic etiam dicit Chryso. non sollicitudinibus, sed laboribus corporali- bus acquirendus est panis, qui laborantibus pro premio diligentie Deo præstante abundat, & negligentibus pro pena Deo faciente subducitur.

An exempla, quæ Christus hic posuit ad tollendam nobis sollicitudinem sint conuenientia, & quomodo exemplo auium solliciti esse debemus secundum quod possumus, vt necessaria acquiramus. Et qui modus viuendi fuit in primitiua Ecclesia. Quest. CXC I.

QVAERETVR an exempla, quæ Christus hic posuit ad tollendam nobis sollicitudinem sint conuenientia. Et videtur, quod non, quia dicitur de sollicitudine cibi respicite volatilia celi, quæ non serunt &c. in quo apparet, quod Deus vult nos facere sicut volatilia, immo dicit, quod a fortiori Deus prouidebit nobis quam volatilibus, quia multo pluris, id est, maioris valoris, & estimationis apud Deum sumus quam volatilia, & tamẽ illa nec serunt nec metunt, & non congregant in horrea: ergo etiam nos non debemus seminare nec metere.

Aliqui propter prædicta errauerunt, vt dicit Aug. lib. de operibus monachorum afferentes, quod nihil homo debet operari exemplo volucrum, & isti erant quidam monachi, qui volebant omnino esse ociosi, sed August. increpat eos ex ipsa litera Evangelica: nã ipsi volebant habere domum plenam, & laborare volebant cum dicitur: cur ergo non attendunt neque congregant in horrea, cur isti manus ociosas, & plena repositoria habere volunt? nam qui non seminat non congregat in horrea, ex quo apparet, quod illi non faciebant hoc ex desiderio obseruandi legem Evangelicam, sed vt quietam, id est, ociosam vitam sibi pararent.

Dicendum, quod exemplum de auibus conueniens est, nec tamen est sensus, quod nos debeamus facere solum id quod faciunt aues, quod patet, quia etiam si non seminemus neque metamus neque congregemus in horrea, quæ tria Christus expressit, ad

huc nobis manent aliæ sollicitudines circa cibum, & potum, vt si quis dederit nobis frumentum, & carnes animalium quibus vescamur, oportet molere, & coquere, & cibos disponere, quæ est quadam sollicitudo, hoc tamen aues non faciunt, vt ibi dicit Augusti. etiã si quis quotidie nobis escas paratas afferret oportebat adhuc aquam de fontibus haurire, & reponere, quod etiam aues non faciunt, vt ibidem dicitur. Aliud etiam exemplum inducit, scilicet, quia illi, qui manebant Ierosolymis in Ecclesia primitiua erant viri sancti, qui non solum legem Evangelicam obseruabant, sed etiam supererogabant, quia omnia eis erant communia Actuum quarto, & quinto ad quod tamen Christus non obligauerat, isti tamen, qui vocantur pauperes sancti Ad Rom. decimo quinto, & prima Corint. decimo sexto, & secunda Corint. octauo, & nono habebant sollicitudinem de administratione rerum temporalium: nam Apostoli suscipiebant precia omnium possessionum, quæ vendebantur, & distribuiebant ea singulis prout vnicuique opus erat Actuum quarto, istud tamen non fit sine sollicitudine. Apostoli etiam præerant mensis ad ministrandum cibos viduis, & pauperibus Actuum sexto, in quo erat tanta sollicitudo, & implicatio, quod impediabantur a prædicatione verbi Dei eod. cap. non est æquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis, & tunc constituerunt septem viros ad istam administrationem. Dicit etiam Augu. quod tempore famis frumentum de Grecia missum fuit habitantibus Ierusalem, & de eo sibi panes facere curauerunt, & hoc colligitur Actu. 11. vbi vnus Propheta per Spiritum sanctam significauit famem magnam futuram in orbe, quæ fuit tempore Claudij Cæsaris, & tunc Christiani prout quisque habebat, proposuerunt mittere sustentationem habitantibus in Ierusalem quam miserunt per manus Pauli, & Barnabæ. Non est ergo contra præceptum Christi sollicitari de necessarijs ad vitam. Et etiam si quis inspiciat anes non est verum, quod non sollicitantur de cibo immo tota sollicitudo earum stat in hoc, quia nihil aliud quærunt, nisi delectationem gustus, & tactus, per quam se conseruant, si quis ergo sit tantum sollicitus circa necessaria sibi quantum aues sunt, erit multum sollicitus immo esset sollicitus excessiue, quia aues totum bonum suum constituunt in cibus: homini autem illicitum est omnia propter cibum quærere.

Dicendum ergo quod Christus non voluit facere nos similes auibus in moribus cum ipse creando nos dissimiles, & inæquales eas nobis constituerit in gradu naturæ, sed vult facere Christus hic quandam proportionem inter aues, & nos, ad ostendendum, quod etiam si non sumus multum solliciti habemus necessaria, & dixit, quod aues habent paucam sollicitudinẽ, id est, faciunt pauca opera sollicitudinis, quia non seminant neque metunt, nec congregant in horrea, & tamen cibum habent, ita & nos licet non sollicitemur multum habebimus cibum, ad hoc tamen debet esse proportionalitas inter nos, & aues isto modo, scilicet, quod sicut se habent aues ad ea, quæ possunt facere secundum naturam suam, ita & nos habeamus nos ad ea, quæ possumus s. m. naturam nostram, aues aut faciunt quidquid possunt, vt cibos habeant, ita & nos quidquid s. m. nostram naturam possumus, facere debemus, vt necessaria habeamus. Primũ patet quia aues sollicitudinẽ aliquam hnt nã qñ nō hnt cibum diligenter quærunt in loco, in quo sunt, vt illum inueniant, quod si non inuenierint ad alia loca pergunt, & regiones mutant: vnde de omni tempore de nullo alio sollicitantur, & tamen licet ista sollicitudo sit in eis magna, i. quantum facere possunt in non serunt neque metunt neque congregant

in horrea, scilicet, quia natura suæ facultas non per- tingit ad ista. Secundum patet, scilicet, quod nos pro necessarijs ad vitam sollicitemur quantum natura nostra potest exemplo auium, & verum est, & tamen in auibus natura est inclinatio consequens formam, & quia naturalia tantum agunt quantum possunt, cum non sit in potestate eorum remittere, & intendere actus, est naturale auibus tantum sollicitari quantum possunt, vt cibum acquirant: bonum autem naturæ est ipsa ratio: ideo tantum potest homo naturaliter facere quantum ratio potest. licet ergo vires nostræ corporales sufficiant ad maiora faciendum & ingenium ad maiora cogitandum, non dicimur posse facere, nisi quantum ratio dicitur faciendum, aliàs enim iam homo non est, vt rationalis, sed vt aliquid alterum vtens alijs principijs agendi: quando ergo homo sollicitatur circa necessaria tantum quantum ratio dicitur, tunc dicitur sollicitari quantum potest s. m. naturam suam, & hoc quilibet facere tenet: recte ergo tenetur homo facere circa procurationem necessariorũ, sicut volatilia, scilicet, proportionaliter, vt declaratum est. Opera tamen exteriora procedentia a sollicitudine differunt in nobis, & in auibus secundum differentiam naturarum: potuit enim natura prouidere auibus, & omnibus brutis, de necessarijs: homini autem non potuit: dedit enim auibus plumas ad operimentum, vngues, & rostra ad defensionem, quadrupedibus quoque pelles, & pilos pro indumentis, dedit cornua, & dentes, & similia pro armis, & ita in omnibus necessarijs prouidit eis, quia potuit: ratio huius est, quia in brutis est natura sensitiua, quæ est determinata ad vnum, & in eis, quæ sunt vniformiter semper se habentia, natura potest sufficienter prouidere, homini autem non potuit natura prouidere in omnibus necessarijs, ita quod nihil extrinsecum quærere deberet, quia homo est naturæ rationalis, quæ non est determinata ad vnum, sed potest se habere ad opposita & disparata. natura ergo, quæ de se est determinata non potuit ei prouidere. Nam ea quæ natura dat, vel facit, semper manent eadem, homo autem propter hoc quod est naturæ rationalis, etiam si nũc indigeat vna re, post paululum erit sibi bona res opposita isti, & non ista, sed natura non potest mutare ea, quæ semel dat, quia habet se determinate: ideo non potuit prouidere homini in omnibus bonis sibi, & necessarijs, sed dedit sibi intellectum, in quo omnia contulit: nam per illum potest excogitare diuersas artes, & modos faciendi sibi vestes, & arma, & procurandi cibum, dedit etiam manus, quæ sunt instrumenta conuenientia ad omnẽ opus quod excogitauerit intellectus, & per hoc sufficienter homo potest sibi ipsi prouidere, & cum per hoc sibi prouiderit, dicitur natura ei prouidere, quia dedit sibi illa, per quæ sufficienter potuit prouidere sibi. in auibus ergo est naturale totum habere, quo indigent, scilicet, quod natura eis cibos, & vestes, & arma, & omnia dedit, homini autem est naturale non habere necessaria: sed habere ex natura sufficientem viam ad quarendum illa, & propter hoc, licet aues faciendo secundum naturam suam non debeant ferere, nec metere, neque congregare in horrea, quia non est eis opus. homini tamen secundum naturam incumbit ista facere, quia hæc est via conueniens ei ad sibi prouidendum: est ergo conueniens exemplum inductum de volatilibus. Quod autem dicebatur, quod Deus pascit volatilia, & a fortiori pascet nos. Dicendum quod verum est, quia eo modo, quo in Deo ponimus sollicitudinem dicimus maiore esse sollicitudinẽ de nobis quæ de volatilibus, & consequenter magis prouidebit nobis de cibo quam illis: & tamen non per hoc tollitur quin

Alph. Toft. in Matth. Pars III.

debeamus laborare ad quarendum victum, & quando per laborem acquirerimus verum est, quod Deus illum nobis dedit, cum ipse dederit nobis ingenium ad excogitandum laboris modum, & manus, & vires ad exequendum, & terræ virtutem, vt nobis colentibus eam fructus inde nascantur. Si autem homo expectaret, quod Deus ei prouideret celiis mittendo cibos paratos ad manus eius, irrationabiliter ageret, quia Deus dicitur pascere volatilia, & tamen ipsa sollicitudinem habent, vt cibum inueniant, licet non vt colant neque vt præparent, quia istud neque sciunt, neque possunt, cum natura earum non sufficiat ad hoc, si autem aliqua auis nollit quærere cibos fame periret, etiam si dicatur Deus pascere volatilia: ideo in hoc quod est Deum pascere hominem vel volatilia subintelligitur, quod tam homo, quam volatilia agat id quod natura eorum suadet agendum, sic etiam Deus iussit quod homo quando esset in angustijs clamaret ad ipsum, & liberaret eum Plalm. 90. clamabit ad me, & ego exaudiam eum, cum ipso sum in tribulatione eripiam eum. non tamen intelligitur, quod propter hoc existens in tribulatione inter hostes, si potuerit non debeat fugere, & eripere se a manibus eorum: immo debet quia aliàs tentaret Deum, & tunc Deus dicitur liberare ipsum de tribulatione, quia dat ei locum fugiendi de illa, sic patet de Petro posito in vinculis: Actuum duodecimo, & cum ipse non posset se inde liberare Angelus soluit catenas, & aperuit portas, & eduxit eum in vicium, & tunc reliquit eum Angelus, quia iam poterat per se ipsum fugere, & ipse recessit ad illos, apud quos poterat liberari, in quo innuitur, quod Deus solum prouidet homini in eis, in quibus ipse non potest prouidere, in quibus autem potest, relinquit eum agere, & si in illis homo expectet a Deo, quod prouideat sibi nihil laborare volens tentat Deum, sic dicit Augustinus libro de operibus monachorum.

Circa aliud exemplum de lilijs dicendum, quod Deus non vult, quod homines imitentur lilia, quia illa nihil agunt, sed solum inducitur contra illos, si non bene credunt diuinam prouidentiam, scilicet, si Deus per prouidentiam suam lilia sine aliquo labore eorum sic vestit, a fortiori hominibus prouidebit de veste, est tamen natura lilijs nihil agere, sed totum bonum suum in se habere: ideo Deus totaliter illi prouidet de vestimento, & ceteris, natura autẽ hominis est posse vestimentum facere, & quærere: ideo Deus illi aliter nõ prouidet, quia sic poneretur aliqd superfluum in vniuerso quod repugnat ordini rectissimo, & tamen si homo posset quærere sibi necessaria, & Deus miraculose ei prouideret, maneret inutilis, & ociosa illa virtus, Deus tamen nihil superfluum aut ociosum fecit: ideo non debet prouidere homini quando ipse sibi prouidere potest, ita enim faceret de lilijs, & volatilibus, si sibi ipsi possent prouidere de aliquo, & ideo quia liliis de nullo potest sibi prouidere, Deus dedit lilio omnia bona sua intra se. volatilia autem possunt sibi ipsi in aliquo prouidere, quia licet non possint ad habendos cibos terram cogere, cibos tamen sponte de terra natos possunt quærere: ideo Deus non ponit volatilibus omnes cibos in nido suo, sed ipsa per se quærunt discurrendo per diuersas regiones: Alia ratio etiam est inducendi istud exemplum ad ostendendum, quod superflua sollicitudo nihil nobis prodest, quia etiam si quis multum sollicitetur, nõ poterit per hoc maiora acquirere, vel inuenire quod Deus per prouidentiam suam de illo dispo- siverit, quod apparet, quia etiã si omnes homines conent facere aliquod vestimentum ita pulchrum, sicut est

P lilijs

Illius non poterunt: nam Salomon in omni gloria sua nunquam hoc potuit, & tamen lilia non habent solitudinem, sed solum habent quicquid eis Deus dat, si tamen per solitudinem nostram magnam, vel parvam enirent nobis magna, vel parua, haberemus nos pulchriora vestimenta quam lilia: apparet ergo quod nullus potest habere, nisi quantum providentia Dei disposuerit: ideo magnitudo solitudinis inutilis est.

An liceat de futuris solitari, seu esse soliti in crastinum Et quod solitudo aliqua est necessaria circa futura. Quest. CXCII.

Q VABRETVR an liceat de futuris habere solitudinem.

Aliqui dicunt, quod sic, quia Prouerb. 6. dicitur vade ad formicam o piger, & considera vias eius, & discite sapientiam, quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat, & sic laudabilis est solitudo futurorum cum admoneamur formicam solitatem imitari. Item solitudo pertinet ad prudentiam, est autem prudentia præcipue de futuris, quia pars prudentiæ est prudentia futurorum: ergo solitudo, quæ pertinet ad prudentiam est laudabilis. Item illi, qui reponunt aliquid reseruandum in posterum sunt soliti de futuro, Christus tamen loculos habuit, Ioan. 12. in quibus conseruabat pro sustentatione sua, & Apostolorum, quos loculos Iudas habebat: ergo licitum est de futuris esse solitum.

Dicendum, quod Christus dixit hic ne effemus soliti de futuro, scilicet, nolite soliti esse in crastinum, est tamen solitudo aliqua necessaria de futuris, quia aliàs non possit vita conseruari cum nō possit homo habere omnia necessaria quandoque vult, nisi an requam sint, necessaria prouiderit sibi de illis: ideo potest dici vno modo, quod Christus vetuit solitudinem de futuris non absolute, sed solum immoderata, sicut vetuerat supra solitudinem de presentibus superflua, & tamen coincideret tunc istud, cum præcedentibus nec vetaretur hic aliquid nouum. Ideo dicendum, quod vetatur hic solitudo futurorum specialiter in quantum est de futuris.

Pro quo sciendum, quod non potest opus esse virtuosum, nisi fiat cum debitis circumstantiis inter quas est vna tempus debitum Ecclesiastes 8. omni negotio tempus est, & opportunitas, & nō solum intelligitur de exteriori executione operis, sed etiam de interiori solitudine, quia sicut non est semper tempus faciendi vnam rem, ita neque est semper tempus cogitandi de illa, sed tempora quadam sunt, in quibus expedit cogitare, & in alijs non: opera enim quæ fiunt exterior ad hoc, quod bene fiant oportet esse præcogitata, sed non possunt esse præcogitata, nisi antequam operemur habeamus aliquam solitudinem, opera autem sunt distincta per tempora, quia quoddam est tempus vindemiæ, & aliud messis, & ita omnia tempora habet Ecclesiastes 3. ideo sicut distinguuntur opera per tempora, ita distinguuntur solitudines, quia temporibus estatis compertit solitudinem, & tpe autumni solitudo vindemiæ, si quis ergo tempore estatis esset iam de vindemia solitudo, superflue præoccuparet futuri temporis solitudinem, & istam tanquam superflua Christus prohibet dicens nolite soliti esse in crastinum.

Ad videndum tamen an de futuris liceat nobis esse solitos. Dicendum est, quod aut illa sunt superflua, ita quod etiam in presenti habita essent superflua, aut non: si sunt superflua non licet, de illis solitari, vt si quis vult congregare multitudinem diuitiarum, quia diuitiæ proprie sumptæ nunquam sunt necessaria, sed superflue, debet tamen dici superfluum non solum illud quod superabundat ad istum diem, sed etiam quod superabundat ad multa tempora, quæ aliàs necessaria vocabitur: etiam superfluum dicitur non quod superabundat ad sustentationem personæ, sed etiam ad sustentationem status, vt ostensum est supra q. 4. & illud vocatur diuitiæ, de hoc est licitum solitudinem habere in futuro, sic patet Luc. 12. de diuite, qui dixit non habeo vbi congregem fructus meos, destruaui horrea mea, & maiora faciam, & illic congregabo omnia bona mea, & dicam animæ meæ, anima habes multa bona posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare, & Deus dixit illi stulte hac nocte animam tuam repetent a te, quæ autem præparasti cuius erunt? & sic vituperatur ibi solitudo illius diuitis, & ista est solitudo de futuris, quæ pro nullo tempore sunt necessaria: si autem sit homo solitudo de futuris necessarijs pro aliquo tempore, aut facere illa pertinet ad præsens, vel ad futurum, quia sunt aliqua, quæ licet in futuro sint necessaria possunt tamen nunc fieri, & alia sunt, quæ nō possunt fieri in presenti, solitudo de illis est superflua, sicut vindemiæ non possunt fieri tempore messis: ideo quod quis tempore messis sit solitudo de vindemia illicitum est. Si autem necessaria in futuro possunt fieri in presenti, aut sunt talia, quæ necesse est fieri antequam vsus eorum sit necessarius. I. quia illo tpe non poterunt prompte haberi, aut sunt talia, quæ poterunt etiam illo tpe faciliter haberi, si primo modo nō est superfluum, immo est necessarium ante tempus esse solitudo de futuris, sic Christus dixit Luc. 14. de illo, qui vult edificare turrim, quia prius quam incipiat computat sumptus, qui necessarii sunt, vt videat si habeat ad perficiendum, ne postquam posuerit fundamentum, & non poterit perficere, omnes qui vident incipiunt alligere ei dicentes, hic homo cepit edificare, & non poterit consummare, & ita est fere in omnibus negocijs magnis, quia preparatoria illorum oportet, quod fiant multo tempore ante: nam subito non poterunt haberi quæ nō quis voluerit: ita est de sumptibus quotidianis: non enim occurrunt homini immediate habere omnia quibus indiget ad quotidianos sumptus: ideo licitum est homini immo necessarium solitari, vt habeat pro futuro aliquid vnde cibos possit emere, & ita Christus faciebat habens loculos, vt ex pecunijs ibi reseruatis posset pro se, & suis habere cibos, vt non oporteret quotidie mendicare, quia fieret interdum, quod mendicando cibum habere non posset ipse neque discipuli: habebat ergo Iudas loculos Christi Ioan. duodecimo, & ex illis emebat ea, quæ necessaria erant Ioan. decimo quarto, sic etiam fuit de Apostolis in Ecclesia primitiua, qui precia agrorum venditotum recipiebant, & retinebant, deinde destruebant cuique per tempora, sicut opus esse sciebant, sicut etiam quando quis scit in futuro aliquid sibi necessarium, & quod tunc nō occurreret illud habere, ad præsentiam pertinet ante tempus solitudo providere, sicut fuit quando famēs futura prænunciata est, Act. 11. quia tunc omnes Christiani parati fuerunt, vt mitterent sustentationem ante tempus existentibus. Iteq. solymis eo. cap. 8. & talem solitudinem futurorum Deus vult haberi a nobis, immo quia interdum nos non possumus solitari de illis, quia nescimus quid nobis necessarium erit in futuro, Deus reuelat hæc. Sic fuit de fame futura in Aegypto reuelata Pharaoni per somnia, vt in septem annis, ubi erat solitudo reuertere pro fame futura: Genes. 40. & 41. sic etiam famēs, quæ fuit sub Claudio Cæsare reuelata est, per Spiritum Sanctum, vt existentes in Ierusalem habebant

rum, quia diuitiæ proprie sumptæ nunquam sunt necessaria, sed superflue, debet tamen dici superfluum non solum illud quod superabundat ad istum diem, sed etiam quod superabundat ad multa tempora, quæ aliàs necessaria vocabitur: etiam superfluum dicitur non quod superabundat ad sustentationem personæ, sed etiam ad sustentationem status, vt ostensum est supra q. 4. & illud vocatur diuitiæ, de hoc est licitum solitudinem habere in futuro, sic patet Luc. 12. de diuite, qui dixit non habeo vbi congregem fructus meos, destruaui horrea mea, & maiora faciam, & illic congregabo omnia bona mea, & dicam animæ meæ, anima habes multa bona posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare, & Deus dixit illi stulte hac nocte animam tuam repetent a te, quæ autem præparasti cuius erunt? & sic vituperatur ibi solitudo illius diuitis, & ista est solitudo de futuris, quæ pro nullo tempore sunt necessaria: si autem sit homo solitudo de futuris necessarijs pro aliquo tempore, aut facere illa pertinet ad præsens, vel ad futurum, quia sunt aliqua, quæ licet in futuro sint necessaria possunt tamen nunc fieri, & alia sunt, quæ nō possunt fieri in presenti, solitudo de illis est superflua, sicut vindemiæ non possunt fieri tempore messis: ideo quod quis tempore messis sit solitudo de vindemia illicitum est. Si autem necessaria in futuro possunt fieri in presenti, aut sunt talia, quæ necesse est fieri antequam vsus eorum sit necessarius. I. quia illo tpe non poterunt prompte haberi, aut sunt talia, quæ poterunt etiam illo tpe faciliter haberi, si primo modo nō est superfluum, immo est necessarium ante tempus esse solitudo de futuris, sic Christus dixit Luc. 14. de illo, qui vult edificare turrim, quia prius quam incipiat computat sumptus, qui necessarii sunt, vt videat si habeat ad perficiendum, ne postquam posuerit fundamentum, & non poterit perficere, omnes qui vident incipiunt alligere ei dicentes, hic homo cepit edificare, & non poterit consummare, & ita est fere in omnibus negocijs magnis, quia preparatoria illorum oportet, quod fiant multo tempore ante: nam subito non poterunt haberi quæ nō quis voluerit: ita est de sumptibus quotidianis: non enim occurrunt homini immediate habere omnia quibus indiget ad quotidianos sumptus: ideo licitum est homini immo necessarium solitari, vt habeat pro futuro aliquid vnde cibos possit emere, & ita Christus faciebat habens loculos, vt ex pecunijs ibi reseruatis posset pro se, & suis habere cibos, vt non oporteret quotidie mendicare, quia fieret interdum, quod mendicando cibum habere non posset ipse neque discipuli: habebat ergo Iudas loculos Christi Ioan. duodecimo, & ex illis emebat ea, quæ necessaria erant Ioan. decimo quarto, sic etiam fuit de Apostolis in Ecclesia primitiua, qui precia agrorum venditotum recipiebant, & retinebant, deinde destruebant cuique per tempora, sicut opus esse sciebant, sicut etiam quando quis scit in futuro aliquid sibi necessarium, & quod tunc nō occurreret illud habere, ad præsentiam pertinet ante tempus solitudo providere, sicut fuit quando famēs futura prænunciata est, Act. 11. quia tunc omnes Christiani parati fuerunt, vt mitterent sustentationem ante tempus existentibus. Iteq. solymis eo. cap. 8. & talem solitudinem futurorum Deus vult haberi a nobis, immo quia interdum nos non possumus solitari de illis, quia nescimus quid nobis necessarium erit in futuro, Deus reuelat hæc. Sic fuit de fame futura in Aegypto reuelata Pharaoni per somnia, vt in septem annis, ubi erat solitudo reuertere pro fame futura: Genes. 40. & 41. sic etiam famēs, quæ fuit sub Claudio Cæsare reuelata est, per Spiritum Sanctum, vt existentes in Ierusalem habebant

rent sustentationem paratam pro tempore, Actuum vndecimo, hoc modo in qualibet magna domo debet haberi prouisio pro futuris, quia non possunt quotidie haberi omnia necessaria pro magna familia, & laudantur dispensatores, qui talem prouisionem faciunt: Luca duodecimo, quis putas est fidelis dispensator, & prudens quem constituit dominus super familiam suam, vt det illis in tempore tritici mensuram: & quia cuiuslibet homini etiam si non habeat familiam sunt aliqua necessaria, quibus admonetur de futuris habere solitudinem: vnde cuiuslibet dicitur Prouerbiorum sexto, vade ad formicam o piger & considera vias eius, & apparet manifestissime, quod sit necessaria solitudo futurorum, quia aliàs si solum deberet homo esse solitudo qualibet die pro ipsa die quando tempus messis non colligeret quicquam, nisi cibum necessarium pro illa die, & ita periret totius anni fructus, & non posset homo ultra viuere cum postea cibum non inueniret. Item non posset etiam pro ipsa die habere cibum, quia ipsa die qua mittimus falcem in segetem non possumus eam ita depurare, vt pro ipsa die faciamus nobis panes ex segete cum sint multe præparationes intermedie, nisi quis forte faceret polentam torrendo grana, vel confricando, sed istud non est habere cibum, sed partem cibi, etiam sequeretur aliud grauius, scilicet, quod in illa die nō possemus habere cibum, quia ille, qui seminatur non potest eadem die colligere, sed expectat in futurum: si ergo solitudo de futuro non esset licita nemo nunquam seminaret, sed cum spe, & solitudine futuri ista fiunt, prima Corinthiorum nono, qui seminatur, & qui arat debet in spe seminare, & laudatur agricola, qui cum patientia sperat fructum, quem immediate non videt, scilicet, referunt fructum cum patientia: Lu. quarto, necesse igitur est de futuro esse solitos, & sicut est de diuersitate temporum anni, quod vno tempore pro alio laborandum est, ita est de ætate hominis, quia quadam ætas ad laborem, & alia ad quietem: est enim senectus ætas desiciens, in qua homo necessaria acquirere non potest: ideo prouidere debet in iuuentute necessaria pro senectute, quia tunc virtus deficit Psal. 70. ne derelinquas me in tempore senectutis cum defecerit virtus mea. Si autem ea, quæ sunt necessaria in futuro, & in presenti possunt fieri, possunt haberi ita faciliter in futuro sicut nunc, solitudo de illis est superflua, sicut si quis disponeret post annum peregrinari, & quia calcei sunt necessarij pro itinere nunc emerit calceos: nam illi poterant haberi, ita faciliter die, quæ quis inciperet peregrinari, sicut hodie, & ita de similibus, sic patet quando liceat habere solitudinem de futuris, & quando non.

Sed obijcietur, quod nullo modo liceat de futuro solitari, quia quanto aliquid est magis futurum, id est, magis elongatum, solitudo de illo est minus necessaria, quanto autem magis propinquum magis necessaria: nihil autem futurum est magis propinquum quam dies crastinus, & tamen non licet de crastino solitari: ergo nec de aliquo futuro.

Dici potest vno modo, quod idem est de die crastino, & de quolibet futuro, & ideo tota distinctio, quæ facta est supra de futuro facienda est de crastino, & secundum hoc aliquando licebit de crastino solitari, & aliquando non.

Aliter potest dici, quod crastinum & hodie, quia sunt simul, sicut licet homini solitari de hodierna die, ita etiam licet de crastino, non tamen accipitur hic crastinum pro sequenti die, sed pro quocunque tempore futuro quantumcumque in longinquum, sic accipit sacra Scriptura, & vulgares Iosue 22. cras dicent filij

vestri filijs nostris, & tamen manifestum est, quod illud non poterat esse sequenti die, sed post multos annos mortuis omnibus, qui tunc vivebant, & succedentibus posteris eorum, qui non nouerant veritatem rerum gestarum: tunc enim possent dicere nouem tribus, & dimidia ad duas & dimidiam quide vobis, & Domino Deo Israel? & sic id quod fiet post centum annos dicitur cras fieri, sic etiam dicit Hieronymus super Matthæ. cras in scripturis futurum tempus intelligitur dicente Iacob exaudiet me cras iustitia mea, id est, in futuro tempore: Genes. 30. & iste est conuenientior sensus, licet etiam accipiendi cras stricte adhuc est litera vera per distinctionem supra datam. Hæc omnia de solitudine futurorum vera sunt circa solitudinem temporalium: nam solitudo circa bona spiritualia etiam de futuro licita est immo est multum necessaria, & laudabilis, quia si quis non habuerit illa peribit: per ipsam enim euitamus peccata: Ecclesiastici septimo, memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis, id est, cogita de morte, quæ futura est: etiam quia bona spiritualia sunt bona simpliciter, scilicet, gratia, & gloria, & illa sine mensura sunt appetenda, quia propter se appetuntur, 1. Politi. ideo quantumcumque solitudinem habuerimus de illis, & quocunque tempore nunquam erit illicitum: etiam est causa magnæ necessitatis ad solitandum de futuris, quia sunt illa incerta, & subito veniunt, quando homo nō potest se disponere pro illis, sic dicitur Luc. 12. si paterfamilias sciret quæ hora fur veniret vigilaret utique, & nō sineret perfodi domum suam, & vos estote parati, quia quæ hora non putatis filius hominis venire idem infra 24. & propter hoc laudantur illi, qui semper vigilant, & de hoc futuro soliti sunt infra 24. & Luca 12. beati serui illi, quos cum venerit Dominus inuenit vigilantes, amen dico vobis, quia præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis, & si quis non semper fuerit in hoc solitudo est sibi magnum periculum, sicut dicitur ibi de illo dispensatore, qui dixit moram facit dominus me? venire coepitque percutere pueros, & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari, venit dominus eius in die qua ignorat, hora qua nescit: diuidetque eum, & partem eius ponet cum infidelibus.

Ad primum dicendum, quod formica habet solitudinem rationabilem pro futuro, quia alio tempore non potest sibi ipsi prouidere de granis, & talis solitudo est nobis licita immo necessaria.

Ad secundum dicendum, quod per prouidentiam prudenter homo disponit ea, quæ sunt sibi in futurum necessaria, & quia contingit solitudinem de futuris esse interdum vtilem, & interdum inanem iuxta supra dicta, interdum erit licita solitudo de futuris, & interdum non.

Ad tertium dicendum, quod Christus habuit loculos propter duo: scilicet, pro se, & pro nobis. De primo patet, quia Christus interdum transibat per varia loca, in quibus nō poterat quiescere mendicare, quia et si peteret nihil sibi daret: immo et interdum si pecunias offerret non darent sibi cibi, sic patet Luca nono, quando transibat per Samariam, & erat facies eius tanquam euntis in Ierusalem, volueruntque discipuli emere escas in vrbe, & Samaritani portas clauserunt, ita vt nihil haberet postera foratione ergo non dedissent sibi cibos gratis si mendicaret, etiam quia interdum si ex mendicitate cibos habere vellet oporteret morari in quibusdam locis plusquam ipse vellet, aut expediret, ideo fuit sibi conueniens habere loculos. De secundo patet, & istud est principale, quia si Christus nunquam habuisset loculos, sed fuisset quotidie mendicans putaretur, quod non liceret nobis aliquid possidere, & esset locus introducti

rent sustentationem paratam pro tempore, Actuum vndecimo, hoc modo in qualibet magna domo debet haberi prouisio pro futuris, quia non possunt quotidie haberi omnia necessaria pro magna familia, & laudantur dispensatores, qui talem prouisionem faciunt: Luca duodecimo, quis putas est fidelis dispensator, & prudens quem constituit dominus super familiam suam, vt det illis in tempore tritici mensuram: & quia cuiuslibet homini etiam si non habeat familiam sunt aliqua necessaria, quibus admonetur de futuris habere solitudinem: vnde cuiuslibet dicitur Prouerbiorum sexto, vade ad formicam o piger & considera vias eius, & apparet manifestissime, quod sit necessaria solitudo futurorum, quia aliàs si solum deberet homo esse solitudo qualibet die pro ipsa die quando tempus messis non colligeret quicquam, nisi cibum necessarium pro illa die, & ita periret totius anni fructus, & non posset homo ultra viuere cum postea cibum non inueniret. Item non posset etiam pro ipsa die habere cibum, quia ipsa die qua mittimus falcem in segetem non possumus eam ita depurare, vt pro ipsa die faciamus nobis panes ex segete cum sint multe præparationes intermedie, nisi quis forte faceret polentam torrendo grana, vel confricando, sed istud non est habere cibum, sed partem cibi, etiam sequeretur aliud grauius, scilicet, quod in illa die nō possemus habere cibum, quia ille, qui seminatur non potest eadem die colligere, sed expectat in futurum: si ergo solitudo de futuro non esset licita nemo nunquam seminaret, sed cum spe, & solitudine futuri ista fiunt, prima Corinthiorum nono, qui seminatur, & qui arat debet in spe seminare, & laudatur agricola, qui cum patientia sperat fructum, quem immediate non videt, scilicet, referunt fructum cum patientia: Lu. quarto, necesse igitur est de futuro esse solitos, & sicut est de diuersitate temporum anni, quod vno tempore pro alio laborandum est, ita est de ætate hominis, quia quadam ætas ad laborem, & alia ad quietem: est enim senectus ætas desiciens, in qua homo necessaria acquirere non potest: ideo prouidere debet in iuuentute necessaria pro senectute, quia tunc virtus deficit Psal. 70. ne derelinquas me in tempore senectutis cum defecerit virtus mea. Si autem ea, quæ sunt necessaria in futuro, & in presenti possunt fieri, possunt haberi ita faciliter in futuro sicut nunc, solitudo de illis est superflua, sicut si quis disponeret post annum peregrinari, & quia calcei sunt necessarij pro itinere nunc emerit calceos: nam illi poterant haberi, ita faciliter die, quæ quis inciperet peregrinari, sicut hodie, & ita de similibus, sic patet quando liceat habere solitudinem de futuris, & quando non.

Sed obijcietur, quod nullo modo liceat de futuro solitari, quia quanto aliquid est magis futurum, id est, magis elongatum, solitudo de illo est minus necessaria, quanto autem magis propinquum magis necessaria: nihil autem futurum est magis propinquum quam dies crastinus, & tamen non licet de crastino solitari: ergo nec de aliquo futuro.

Dici potest vno modo, quod idem est de die crastino, & de quolibet futuro, & ideo tota distinctio, quæ facta est supra de futuro facienda est de crastino, & secundum hoc aliquando licebit de crastino solitari, & aliquando non.

Aliter potest dici, quod crastinum & hodie, quia sunt simul, sicut licet homini solitari de hodierna die, ita etiam licet de crastino, non tamen accipitur hic crastinum pro sequenti die, sed pro quocunque tempore futuro quantumcumque in longinquum, sic accipit sacra Scriptura, & vulgares Iosue 22. cras dicent filij

vestri filijs nostris, & tamen manifestum est, quod illud non poterat esse sequenti die, sed post multos annos mortuis omnibus, qui tunc vivebant, & succedentibus posteris eorum, qui non nouerant veritatem rerum gestarum: tunc enim possent dicere nouem tribus, & dimidia ad duas & dimidiam quide vobis, & Domino Deo Israel? & sic id quod fiet post centum annos dicitur cras fieri, sic etiam dicit Hieronymus super Matthæ. cras in scripturis futurum tempus intelligitur dicente Iacob exaudiet me cras iustitia mea, id est, in futuro tempore: Genes. 30. & iste est conuenientior sensus, licet etiam accipiendi cras stricte adhuc est litera vera per distinctionem supra datam. Hæc omnia de solitudine futurorum vera sunt circa solitudinem temporalium: nam solitudo circa bona spiritualia etiam de futuro licita est immo est multum necessaria, & laudabilis, quia si quis non habuerit illa peribit: per ipsam enim euitamus peccata: Ecclesiastici septimo, memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis, id est, cogita de morte, quæ futura est: etiam quia bona spiritualia sunt bona simpliciter, scilicet, gratia, & gloria, & illa sine mensura sunt appetenda, quia propter se appetuntur, 1. Politi. ideo quantumcumque solitudinem habuerimus de illis, & quocunque tempore nunquam erit illicitum: etiam est causa magnæ necessitatis ad solitandum de futuris, quia sunt illa incerta, & subito veniunt, quando homo nō potest se disponere pro illis, sic dicitur Luc. 12. si paterfamilias sciret quæ hora fur veniret vigilaret utique, & nō sineret perfodi domum suam, & vos estote parati, quia quæ hora non putatis filius hominis venire idem infra 24. & propter hoc laudantur illi, qui semper vigilant, & de hoc futuro soliti sunt infra 24. & Luca 12. beati serui illi, quos cum venerit Dominus inuenit vigilantes, amen dico vobis, quia præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis, & si quis non semper fuerit in hoc solitudo est sibi magnum periculum, sicut dicitur ibi de illo dispensatore, qui dixit moram facit dominus me? venire coepitque percutere pueros, & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari, venit dominus eius in die qua ignorat, hora qua nescit: diuidetque eum, & partem eius ponet cum infidelibus.

Ad primum dicendum, quod formica habet solitudinem rationabilem pro futuro, quia alio tempore non potest sibi ipsi prouidere de granis, & talis solitudo est nobis licita immo necessaria.

Ad secundum dicendum, quod per prouidentiam prudenter homo disponit ea, quæ sunt sibi in futurum necessaria, & quia contingit solitudinem de futuris esse interdum vtilem, & interdum inanem iuxta supra dicta, interdum erit licita solitudo de futuris, & interdum non.

Ad tertium dicendum, quod Christus habuit loculos propter duo: scilicet, pro se, & pro nobis. De primo patet, quia Christus interdum transibat per varia loca, in quibus nō poterat quiescere mendicare, quia et si peteret nihil sibi daret: immo et interdum si pecunias offerret non darent sibi cibi, sic patet Luca nono, quando transibat per Samariam, & erat facies eius tanquam euntis in Ierusalem, volueruntque discipuli emere escas in vrbe, & Samaritani portas clauserunt, ita vt nihil haberet postera foratione ergo non dedissent sibi cibos gratis si mendicaret, etiam quia interdum si ex mendicitate cibos habere vellet oporteret morari in quibusdam locis plusquam ipse vellet, aut expediret, ideo fuit sibi conueniens habere loculos. De secundo patet, & istud est principale, quia si Christus nunquam habuisset loculos, sed fuisset quotidie mendicans putaretur, quod non liceret nobis aliquid possidere, & esset locus introducti

magnam haresim: fuit ergo valde conueniens, quod haberet Christus loculos, vt per hoc appareret, quod nobis licebat proprium h. be. e. sic dicit Aug. lib. de sermo. Domi. cum viderimus al quem seruum Dei prouidere ne ista necessaria sibi desint, nō iudicemus eum de crastino sollicitum esse: nam ipse Dominus, ppter exemplum loculos habere dignatus est.

Sed dicitur quomodo Christus habuit loculos, & discipulis non licuit habere loculos, quia dicitur infra decimo, nolite possidere aurum, nec argentum, nec pecuniam in zonis vestris?

Dicendum, quod solus Christus est Legislator noster, quem debemus imitari in dictis, & factis, & nullum autem alium tenemur imitari, nec in dictis, neque in factis. Apostolos autem & alios, qui introdixerunt fidem predicantes illam tenemur imitari in dictis obediendo illis, quia dicunt illa non tanquam a se, sed tanquam a Christo audita, & imposita illi, vt predicarent ea: nam tenebantur predicare, quæ a Christo audierant. I. Corinth. nono, si non euangelizauero vobis mihi est, si tamen Apostoli aliquid facerent vltra ea, quæ predicabant non tenemur eos sequi, nec habemus occasionem errandi ex factis eorum qualiacunque sint. Secus autem est de factis Christi, quia ipsum tanquam Dominum, & Legislatorem imitari debemus tam in dictis, quam in factis, cum etiam vita sua fuerit nobis forma viuendi. De prouidentia Dei, de qua Christus tangit hic dicendum erat, & tamen dicitur infra decimo, vel Luc. 12.

C A P. VII.

NOLITE iudicare, & non iudicabimini, nolite condemnare, & non condemnabimini. In quo enim iudicio iudicaueritis iudicabimini, & in qua mensura mensi fueritis remetietur vobis. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo? frater sine eijciam festucam de oculo tuo, & ecce trabes est in oculo tuo? Hypocrita eijcere primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eijcere festucam de oculo fratris tui.

Nolite iudicare. In præcedentibus Christus ordinauit nos dirigendo affectionem nostram in Deum: hic regulat affectum nostrum erga proximum. Et diuiditur in duo, quia primo regulat affectum respectu mali, secundo respectu boni ubi. Nolite sanctum dare. Prima in duo, quia primo ostendit, quod proximus non est temerarie iudicandus. Secundo, quod non est temerarie arguendus ibi. Quid autem vides.

Au ea quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia, & fuerint immediate post illa. Quæst. I.

CIRCA primum quaeretur an ea quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia, & an fuerint immediate post illa.

Ad primum dicendum, quod hic est ordo continuus, quia nulla gesta enarrantur hic, sed solum describuntur verba, quæ Christus prædicauit turbis in

monte, & incipiunt supra 5. inter ipsa autem verba nō est aliqua ratio continuationis, quia non dependet necessario vna sententia ab altera, sed poterat esse ordo conuersus, licet conuenientius, sic ordinatur: id est, standum est ordini literæ iuxta regulam generalem, quod semper est standum ordini narrationis, quem tenet sacra Scriptura, vel quæcumque alia, nisi expresse appareat, quod alius ordo fuerit, & tñ apparet ratio aliqua quare debeamus putare fuisse alium ordinem: ergo standum est ordini literæ alioquin oia periret, si nulla causa necessaria ostensa liceret nobis recedere ab ordine scripturæ dicendo, quod sit anticipatio, vel recapitulatio.

Sed obijciatur, quia Luca, qui ponit istam eandem narrationem non continuat eam sic, sed ea, quæ hñt in si. prece. c. hñt. Luc. 12. & ea quæ hñt hic sunt Lu. 6.

Dicendum, quod potest dupliciter stare. Vno modo, quod ista sepe Christus prædicauerit, & in prima vice dixit oia hæc simul eo ordine, quo describitur Matth. in istis tribus capitulis, quæ vocantur sermo Dñi in monte. Alijs autem vicibus non prædicauit oia simul, sed particulas aliquas tollebat, & sic in diuersis partibus prædicauit postea diuersas particulas istius magni sermonis, & illum ordinem secutus est Lucas: ideo posuit ista in diuersis locis, & etiam non eo ordine, quo hñt hic. Aliter potest dici, quod vnica vice Christus ista prædicauit, & tñ Matth. & Luc. diuersimode illa ordinauerunt. I. Matthæus tenuit ordinem naturalem Luc. vero ordinem artificialem. Applicans diuersas partes istius magni sermonis diuersis partibus Euangelij vbi magis videtur conuenire, & istud est valde rationabile, quia ita faciunt artificiosi tractatores, qui non sequuntur temporalem rerum gestarum, sed applicant partes varias diuersis locis anticipando, & postponendo sicut quod magis conueniunt doctrinæ quæ tradere intendunt. Luc. autem habuit spale in hoc, quia magis conatus est ordinare narrationem quæ ceteris, vt dicitur Luc. 1. in prologo quem ipse scripsit: ideo noluit sequi ordinem naturalem, quæ Matthæus tenuit, sed artificialem, & nō differt in hoc cum ambo narrent eandem veritatem gestorum: immo potuit esse multum utilis ista varietas, vt per vnū Euāgelistam sciremus ordinem naturalem istorum dictorum, & per alterum sciremus ordinem artificialem, quæ vterque ordo profert ad intelligentiam nostram, & sic patet quod ista fuerint dicta post præcedentia, cum Matth. secutus fuerit ordinem naturalem dictorum in istis. Ad secundum dicendum, quod præsupposito, quod fuerit hic ordo continuus est dicendum, quod fuerunt ista immediate dicta post præcedentia, quia oia, quæ hñt a principio 5. cap. vsq; ad finem huius fuerunt dicta in eodem sermone: ideo non fuit interpositio aliqua temporis inter ista, & præcedentia, & dato quod dicamus Christum sepe prædicasse ista per diuersas particulas, Matthæus tamen non narrauit ea, nisi prout dicta sunt a Christo prima vice, & tunc omnia simul dicta sunt, quia non cessauit loqui ad populum in monte vsque ad finem capituli istius, vt patet infra in litera, & sequenti capitulo in principio.

Circa primum dicitur. Nolite iudicare. Duplex est n. iudicium. Vno modo est actus iurisdictionis eius, quæ ius reddit partibus in quocunque foro, & de isto non agit hic, quia istud iudicium non est prohibitum, sed potius necessarium: immo nihil est magis necessarium in politia quam habere iudicem, qui partibus iura reddat, quia tertio Politic. in princip. dicitur, quod magis necessarium est in politia distributum iustitiæ, id est, iudex quam panis. Alio modo accipitur iudicium prout aliquis ex quibusdam signis exterius habitis male iudicat, id est, opinatur in corde suo de proximo suo, & quia istud, vt communiter solet prouenire ex radice iniqua, vetat nobis Christus iudicare,

care, scilicet, nihil prauum de proximo in corde nostro affirmare, nec exterius propter illam credulitatem aliquid asserere. Vt non iudicemini. potest intelligi litera ista multipliciter. Vno modo, quod veretur nobis hic iudicare de Deo. scilicet de promissionibus, & factis eius, & dependet a præcedentibus, quia dictum fuerat præcedenti capitulo, quod homo non sit sollicitus valde de cibo, & potu, & veste, & etiam quod non sit sollicitus in crastinum, quia Deus per prouidentiam suam sollicitus est de nobis, & quia interdum videmus aliquos homines penuriam pati, & fame perire, diceret aliquis ecce Deus non complet promissa sua, & istud iudicium Deus nobis vetat, quia non neficimus cur Deus singula faciat, & sic non possumus intelligere re quando vel quomodo promissiones obseruet: hinc sensum sequitur Hilarius dicens iudicari Deum de sponsonibus suis vetat, quia vti iudicia ex incertantibus inter homines sumuntur, ita & hoc iudicium aduersus Deum ex ambiguitate suscipitur, quam penitus repellit a nobis, vt constans fides potius retineatur, quia de homine male iudicare peccatum est, de Deo autem est crimen, scilicet, maius peccatum. Alio modo potest intelligi hoc de iudicio proximi, vt non iudicemini, id est, de factis eius, & tunc dicitur, vt non iudicemini, id est, vt nō peccetis mortaliter, & per hoc sit digni iudicari, quia qui peccauit est dignus iudicio vel intelligitur, vt pro, & ita quod dicat consequentiam, & sic Lucas dixit, scilicet, nolite iudicare, & non iudicabimini nolite condemnare, & non condemnabimini Luc. 6. & ita sepe ista dictio, vt accipitur, quod non dicat habitudinem finis, sed solum consequentiam quandam: vel potest accipi, vt proprie, quod dicat habitudinem causæ finalis, & est sensus si aliquis iudicat de proximo, & ipse iudicabitur, vt ergo non iudicemini nolite iudicare, & iste est sensus literæ, & probatur fundamentum immediate in litera. Quomodo enim iudicio iudicaueritis iudicabimini. Id est, si dure iudicaueritis de aliquo etiã fiet de vobis durum iudicium & si iudicando de proximo infamaueritis eum, etiã de vobis iudicabitur, & infamabimini. Si vero in iudicando fueritis misericordes iudicium fiet de vobis misericorditer. Et in qua mensura mensi fueritis remetietur vobis. Mensura iudicium est, vt dicit August. & ratio est, quia mensura dicitur quandam æqualitatem, quæ pertinet ad iudicium, quia iudicium est actus iustitiæ, & illius est æqualitatem constituere quanto Ethico, & sic quicumque iudicat mensuram quandam sumit, sed si illa fuerit legitima mensura, remetietur isti mensuranti per legitimam, si vero fuerit inæqualis, scilicet, quia excessiue se habuit quis iudicando alterum, etiã erit contra ipsum mensura inæqualis.

Quomodo dicitur hic, vt non iudicemini, cum dupliciter intelligatur. Quæst. II.

QUÆRITUR quomodo dicitur hic, vt non iudicemini.

Aliqui intelligunt, quod ille qui non iudicat hic proximum non iudicabitur a Deo. Non tamen est intelligendum, quod propter hoc, quod homo definit iudicare proximum suum Deus non iudicabit ipsum, quia non iudicare est non agere peccatum de nouo, & tamen per hoc, quod quis nō committit noua peccata, non fit ei remissio præteritorum, quia non committere peccatum cadit sub obligatione simpliciter peccata tamen præterita non tolluntur, nisi per penitentiam: ideo etiã si nunquam iudicauerimus proximum Deus nihilominus iudicabit nos, sic dicit Chrysostom. nunquam propter hæc consequuntur indulgentiam peccatorum, quia dictum est, vt non iudicemini. Alph. Toft. in Matth. Pars III.

Adicemini, quis enim consequitur indulgentiam malioris, quia non addit alterum malum, quasi dicat, nullus propter hoc illam consequitur, sed intelliget tunc, vt non iudicemini, scilicet, de hoc peccato, quia iudicare proximum, vt hic accipitur, peccatum est, de omnibus tamen peccatis Deus iudicabit hominem Ecclesiastes 12. cuncta quæ fiunt adducet Deus in iudicium pro omni errato, id est, pro omni peccato: si ergo iudicaueritis Deus iudicabit vos de isto peccato, vt ergo effugiatis diuinum iudicium, nolite iudicare proximum, & sic a Deo non iudicabimini.

Aliter intelligi potest etiam proprie de iudicio humano, scilicet, quod non iudicet homo proximum suum, quia aliàs ipse iudicabitur ab alijs hoc enina Deus posuit in pœnam, scilicet, quod permittit homines illos, qui iudicant de alijs, quod iudicentur ab alijs, & quia homines timent iudicari, quia in hoc honor eorum minuitur, qui constat ex opinione aliorum, & si male opinantur de illo iam iste perdit honorem: non fuit ergo aliquid per quod homines magis vitarent rationabiliter se a iudicando alios, quam vt ipsi non incurrant aliorum iudicium, & ob hoc Christus posuit istud tamquam motiuum ad custodiendum istud præceptum.

Quomodo dicitur in qua mensura mensi fueritis remetietur vobis. Et quare pro bono datur mensura maior, pro malo vero minor. Et pena nunquid est maior quam peccatum. Quæst. III.

QUÆRITUR quomodo dicitur, in qua mensura mensi fueritis remetietur vobis, quia ex hoc videtur, quod si nos temerarie iudicamus de aliquo, quod Deus temerarie iudicet de nobis: est enim absurdum, quia Deus nihil temere, aut iniuste agit.

Dicendum, quod potest intelligi de iudicio Dei, & de iudicio humano. scilicet, de iudicio Dei, quod in quo iudicio iudicauerimus de proximo, i. quale iudicium de eo fecerimus tale iudicium faciet Deus de nobis, & accipitur tale non secundum qualitatem sed secundum quantitatem. Nam si iudicium nostrum fuit malum de proximo, nō est Dei iudicium malum de nobis, sed iustum & tñ quantum malum nos fecimus proximo iniuste iudicando de eo tñ malum pene Deus nobis inferet iuste de nobis iudicando, & retribuendo: iste est enim modus quem iustitia tenet: nā iustitia, vel iudex constituit æqualitatem inter homines, 5. Ethic. & hoc est in quantum aufert ab eo, quod plus habet, & dat illi, qui minus habuit, & tunc efficiuntur æquales, & sunt reducti ad iustitiam, vt si quis alterius rem rapuit, vel iniuriam intulit, iste habet plus quam sibi debitum est in quantum rem alterius accepit, & in quantum sibi usurpauit potestatem ad nocendum alteri quam de iure non habet, & ille qui lesus est minus habet quam habere debeat siue de rebus possessis siue de honore, iudex autem adæquat istos auferendo ab eo, quod cepit re alterius ipsum, quod abstulit, & reddendo Dño, & insuper cogendo alium ad soluedum dāna, & tñ vterque habet quod suū est, & quali mensura iste, qui male agit mensus fuit eum cui nocuit eadem mensura remensum fuit ei, id est, equali, & tamen ipse iniuste mensus est, sibi autem iuste remensum est: sic etiã in iniuria illata, quia cogetur inferens a iudice tolerare pœnam secundum legem, quæ sit tanta quanta iniuria quam intulit, & sic quantum iste usurpauit sibi de iure, quod non habebat puniendo alterum tantum sibi subtrahitur de suo, quia antequam peccaret inferendo istam iniuriam, non erat obligatus ad aliquam pœnam nunc vero obligatus est ad æqualem, vt sibi etiã iniusto pœna inferatur, & sic cogitur iste tantum perdere de iure suo, & liber.

& libertate sua quantum ius usurpauit sibi super alterum, ei autem qui latus est redditur totum ius quod perdidit eo modo quo lex, & iudex reddere possunt, id est, restituere, quia per hoc quod iste latus est iniuriam patiens ab alio perdidit aliquid de honore suo, honorem sibi restituit lex cum propter honorem eius, & ad satisfaciendum sibi puniat aduersarium eius. dicitur autem eo modo quo lex, & iudex possunt restituere, non potest iudex restituere ei pristinam corporis integritatem, & pulchritudinem, sed restituit, quod potest, scilicet, honorem loco istorum puniendo iniuriantem propter honorem latus, hoc modo Deus indicat nos tali iudicio, id est, tanto quāto nos iudicauerimus, id est, tantum malum nobis infert quantum nos proximo intulimus, sed nos iniuste de proximo iudicauimus. Deus autem iuste nos indicat. Aliter etiam exponit August. lib. de sermone Domini. quod in iudicio, in quo nos iudicamus iudicamur, quia aliquando iudicium malum quod nos de proximo facimus, non nocet ei nobis, tamen semper nocet, quia peccamus iudicando. Si autem intelligatur de iudicio humano est sensus, quod sicut iudicauerimus de hominibus, ita alij homines iudicabunt de nobis, & si bene iudicauerimus bene de nobis iudicabitur, si vero male etiam de nobis male iudicabit, cum autem dicitur, quod in qua mensura mensi fueritis remetietur vobis, significat equalitatem retributionis, quæ requiritur ad iustitiam, vt ostensum est.

Sed obijcietur, quod non remetietur nobis in eadem mensura, sed in maiori, quia dicitur Luca 6. mensuram bonam conferam, & coagitant, & superfluentem dabunt in sinum vestrum, mensura tamen superflua dicitur superabundantiam ad id quod dedimus.

Dicendum, quod remetiri conuenit interdum Deo, & interdum hominibus secundum quod sit retributio operis interdum per Deum, & interdum per homines, & tunc ista remissio, vel est pro bono opere, vel pro malo, si pro bono semper retribuitur plusquam dederimus, siue per Deum, siue per homines. De Deo patet, quia dat nobis vitam æternam pro bonis operibus, & tamen ad Roma. 8. dicitur non sunt condigne passionis huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. De hominibus patet, quia etiam homines moti a Deo retribunt in presenti bene operantibus plusquam mereantur, vel plusquam fecerint, sic dicitur Mar. 10. nemo est, qui reliquerit domum &c. propter me, & propter Euangelium, qui non accipiat centies tantum nunc in hoc tempore, & in seculo futuro vitam æternam. Si autem interdum bene operantes non recipiant hic retributionem aliquam accedit hoc, quia forte eis non expedit, sed melius est sibi quod omnia in futurum recipiant, & sic de mensura pro bono semper homo recipit plusquam meruit, sed in eadem mensura sibi remetitur siue secundum legem humanam, siue diuinam. De humana patet cum consistat iustitia in quadam equalitate, vt dictum est, & ita Deus iussit hominibus facere Deuterom. vigesim quinto, scilicet, iuxta mensuram delicti erit plagarum modus, id est, mensura; Deus etiam in iudicio suo, sic facit equalia retribuendo Apocalip. decimo octauo, quantum glorificauit se in delictis suis tantum dare illi de tormento, & illud non intelligitur de humano iudicio quantum ad mala; ergo Deus aequalem mensuram dat, sed quantum ad bona maiorem, & quia hic agit de retributione pro malo, scilicet, quando proximum iudicamus dicitur de equali mensura, sci-

licet, in qua mensura mensi fueritis &c. Iste duæ mensuræ ponuntur Luca 6. quia postquam dicitur mensuram bonam, & conferam &c. sequitur eadem mensura, qua mensi fueritis remetietur vobis, vt vnum referatur ad mensuram pro bono, & alterum ad mensuram pro malo, licet potest vtrunque intelligi de mensura pro bono, vt dicitur ibi. Ratio autem quare pro bono detur mensura maior, & pro malo minor, hæc est, scilicet, quia dare pro bono opere ultra meritum pertinet ad liberalitatem, dare autem pro malo ultra demeritum partium ad iniustitiam, liberaliter autem dare Deo competit, sed non iniuste agere, & idem in hominibus esse debet. Sed obijcietur, quod etiam in malis Deus retribuatur homini maiorem mensuram, quia peccato mortali quod in momento fit dat pena æternam, quæ in infinitum est maior Augu. lib. de ser. Domini. dicit, quod cum dicitur, quia mensura mensi fueritis &c. non est intelligendum propter æquale temporis spacium, sed propter vicissitudinem mali, vt qui male fecerit mala pariat, & secundum hoc non oportet dici, quod mensura sit æqualis, sed quod sit similis. Malum pro malo, & bonum pro bono. Dicendum tamen, quod vtrunque est verum, quia malum pro malo redditur, & etiam æquale pro equali. Cum autem dicitur, quod datur poena æterna pro peccato temporali.

Dicendum, quod non est verum, sed datur poena æterna pro peccato æterno, quia qui mortaliter peccauit & decedit in peccato in æternum manet in eo, quia licet transierit actus peccati, manet macula, & reatus, & offensa, & tenebræ actualiter in anima, & quæ diu ista manserint necesse est, quod puniatur anima, & quia manebunt in æternum punietur in æternum, qui in peccato mortali decessit, si tamen aliquando macula peccati tolleretur in damnatis necesse erat, quod poena eorum finiretur, quia iam esset temporalis poena pro peccato eo quod peccatum iam nullo modo maneret, sic pater in eis, qui dolent hic de peccatis, quia postea manet eis poena toleranda temporaliter hic, vel in purgatorio. Poena autem inferni non est æterna propter conditionem grauitatis peccati, sed quia semper manet peccatum. Sed adhuc obijcietur, quod in eis, qui dolent de peccato, & puniuntur pro eo temporaliter Deus infert maiorem poenam quam fuit peccatum, quia maiori tempore durat etiam quia maior est tristitia in pena peccati quod delectatio fuerit in peccato.

Dicendum, quod poena nunquam est maior quam peccatum, & tamen non debet iudicari de quantitate peccati per durationem eius, quia aliqua peccata magna durat paruo tempore, vt occidere hominem, vel blasphemare de Deo, & alia minora durat longiori tempore, sicut dicere fabulas inutiles, vel mendacia iocosa, aut multum, & frequenter comedere. De penis etiam eadem extimatio habet, quia quædam poenæ sunt magne, quæ durat paruo tempore vt flagellari, vel mutilari, & aliæ paruæ durant longo, vt ire in exilium per duos, vel tres annos, etiam iura humana non commensurant poenas delictis per equalitatem durationis, quia aliquando pro peccato momentaneo inferunt poenam prolixi temporis, vt exilium, & interdum poenam perpetuam, vt mortem, quia qui occiditur in æternum est occisus, & secundum legem humanam iam nunquam reuiuifcet, licet Dei potestas eum resurgere faciat, & sic etiam in iudicio Dei non debet fieri commensuratio poenarum per equalitatem temporis quo peccatum durauit, vt inducit Augusti. 21. de ciui. Dei, etiam non debet commensurari poena magnitudini delectationis, quia aliqua peccata sunt, in quibus est valde maior delectatio, & est poena minor, & in alijs fere nulla delectatio est, & est poena grauissima, sicut qui blasphematur nomen Dei non delectatur, quia ex ira agit, iratus vero agit ex tristitia. 7. Ethicorum, cap. 8.

cap. 8. & tamen poena huius grauis est, sic etiam inuidia, & odium sunt peccata multum gratia, & tamen non est delectatio aliqua in eis, sed potius anxietas, in gula autem, & venereis est delectari, & tamen sunt minora peccata: ideo non oportet mensurari poenam peccati ex qualitate delectationis, quæ fuit in committendo illud, sed poena datur maior, vel minor ex peccati magnitudine: non tamen dicitur peccatum maius, vel minus ex delectatione eius, quia peccatum dicitur in quantum per illud aliquis offenditur, & id tantum erit peccatum quanta est offensa irrogata, & quia contingit in minori tempore, & cum minori delectatione inferre alicui maiorem offensam interdum quam aliis in magno tempore, & cum magna delectatione offendit secundum varietatem rerum in quibus quis alterum offendit, ideo non debet per magnitudinem temporis, vel delectationis peccati iudicari magnitudo eius, sed ex magnitudine offensa, si autem obijciatur Apocal. decimo septimo, quantum glorificauit se in delictis suis t. a. d. de tor. debet intelligi, id est, quantum offendit Deum glorificando se in delictis, tantum date illi de tormento, & quia magnitudo offensa non accipitur solum ex ipso nocimento quod exterius fit, sed præcipue ex habitudine personæ cui irrogatur, vt dicitur 5. Ethico. quod percussus regem non debet solum repercuti, sed occidi, & rex percussus rusticum iniuste non est iustum, quod repercutiatur, contingit interdum, quod nocimento exteriori paruo existente sit offensa valde magna, & quia omne peccatum est contra Deum, & Deus est in infinitum excellens, aggrauatur in immensum quodlibet peccatum nostrum, & ideo etiam si quis doleat de peccato, & per hoc peccatum delectari non est inconueniens, immo valde iustum, quod poena valde acerba, & longi temporis debeat homini inferri pro illo qualis est poena purgatorij, quæ est magne acerbatis, hoc autem nos ignoramus, scilicet, pro quolibet peccato quanta poena debeatur in iudicio Dei, quia neque nobis expedit illius mensuram scire, nec etiam erat possibile hoc sciri per doctrinam aliquam, nec per reuelationem, quia cum varietate magnitudinis poenarum iuxta peccatorum varietatem, & peccata contingit variari in infinitum in magnitudine, & paruitate, sicut peccare est infinitum. Ethic. variabitur in infinitis modis mensura poenarum, infinita autem nemo nouit, nisi Deus, ipse igitur solus est mensurator, & arbiter poenarum nostrarum. Hæc autem vniuersaliter dicta sunt de mensura, qua Deus meritum actus nostros retribuendo siue in bonum, siue in malum, hic tamen solum ipse loquitur de mensura, qua quis iudicatur si proximum iudicat, & condemnatur si illum condemnat, vt dicit August. lib. de sermone Domini. quod fit in iudicio Dei, vt ostensum est. Quia pro isto peccato iudicat nos, etiam fit in iudicio humano. Quod qui proximum iudicat, de proximis iudicat, & non est intelligendum, quod homines male iudicent de aliquo quasi per hoc volentes ei inferre poenam de hoc, quod male iudicauit de alijs, quia non est hæc intentio eorum, sed est sensus, quod Deus punit istos male iudicare de illo, quia ille male iudicauit de alijs: nam Deus continet in potestate sua actus nostros, & etiam cogitationes, & desideria nostra Prouer. 1. cor. regis in manu Domini est, & quocumque voluerit vertet illud, & Prouer. 15. mors & perditio in manu Dei quanto magis corda filiorum hominum? & propter hoc, licet vnus homo velit alteri nocere non poterit, nisi hoc Deus illi mandauerit, vel permiserit, quia aliis frustraretur diuina prouidentia, & falleretur interdum si vnus homo possit alteri malum inferre, quod Deus nolle, & quod non præcogit.

tasset, & tamen diuina prouidentia falli non potest, & non solum non potest quis realiter alteri nocere, nisi Deus permiserit, sed etiam non potest alteri malum cogitare, & malum velle ei, nisi Deus hoc etiam permiserit, patet, quia cum Deus habeat cor hominis in manu sua, & vertat illud, quo vult, non poterit homo inclinare cor suum ad volendum alicui malum, vel cogitandum malum de eo, nisi Deus permiserit illuc verti cor: quodocumque ergo quis maledicit alteri, vel de eo male concipit, quod est illum iudicare non fit sine Dei permissione, quæ ex iustis causis semper est, & ideo si quis male de aliquo iudicauerit comminatur Deus illi, quod etiam de ipso homines male iudicabunt, scilicet, quod Deus permittet illos male iudicare quod aliis non permetteret: nam fortassis interdum de aliquo viro bono multi male iudicarent ex propria iniquitate, & infamarent eum, sed Deus non permittit: ideo non iudicatur male de eo, hic autem permittit male iudicari de male iudicantibus, quia sicut iustum est, quod quilibet puniatur quantum deliquit, ita etiam est aliqui iusti, vt puniatur in eo, in quo deliquit, quia per quem quis peccat, per hęc torquetur Sapient. 12. sic etiam dicitur Isa. 34. v. qui prædatis quoniam ipse prædaberis, id est, alius accipiet prædam a te.

An licitum sit iudicare aliquem ex suspitione, vel presumptione. Et de quo iudicio agitur. Iudicium nostrum est in bonum, & in malum. Et quod ex tribus radicibus malum iudicium oritur. Quæst. 1111.

Quæst. 1111. V A E R E T V R de iudicio, quod hic dicitur quod procedit ex suspitionibus, an sit licitum sic iudicare aliquem ex suspitione, vel presumptione.

Aliqui dicunt, quod sic, quia suspitio est opinio incerta, quæ habet se ad bonum, & ad malum. Ethic. actus vero humani sunt particulares, & contingentes, & ideo incerti: igitur, vel nullo modo licebit de illis iudicari quod falsum est, vel licebit ex incertis iudicare, quæ sunt suspitiones.

Item si esset illicitum iudicare proximum esset hoc, quia inferretur ei aliqua iniuria, & tamen non inferretur, quia iudicium consistit in sola opinione nostra, & non procedit exterius ad hoc, quod realiter nocere possit: ergo non est illicitum.

Dicendum, quod hic non agitur de iudicio quod pertinet ad iurisdictionem quale ad iudicem pertinet. Et an liceat iudicari ex presumptionibus, vel suspitionibus iudicare, sed agitur de iudicio nostro, quo intra nos opinamur malum de proximo ex aliquibus signis. Istud autem iudicium potest esse in bonum, vel in malum: in bonum quidem vt si ex aliquibus signis apparentibus ego iudicem de proximo meo, quod vir bonus est, vel quod ad bonam intentionem operatur, & tale iudicium non est prohibitum, quia nunquam est malum, quia si quis iudicat bonum per signa de eo, qui vere bonus est, laudabile est, etiam talia nunquam prohibentur: si iudicet bonum de eo, qui malus est errat quidem sed malum non agit, quia defectus intellectus nostri non est peccatum, sed poena: hoc verum est, nisi quis vellet ea, quæ manifeste mala sunt, & quæ nulla intentione bona fieri possunt, iudicare bona esse, vel bona intentione fieri, vt si quis iudicaret aliquem adulterari ex charitate: nam hoc non est errare, sed errare velle, & est graue peccatum, est tamen rarum, quia potius inclinatur homo de bono malum iudicare quam de malo bonum, & de isto iudicio, de bono non loquitur hic Christus, & et non solet vocari

judicium absolute sumptum, quia iudicare de altero semper in malum sonat, scilicet, quod prava de eo iudicantur, & istud iudicium est quod Christus hic veta- rat, quia vt communiter malum est.

Ad hoc tñ sciendum qñ fit malum iudicium. Dicē dum, q̄ est consideranda radix, ex qua oritur: sunt aut tres radices, vna est si aliquis in se malus est, quia qui sibi concius est malorum credit alios similes esse, q̄a putat esse difficile, q̄ alij homines abstineant ab illis vitijs, in quibus ipse est, sic dicitur Ecclesiast. 10. in via stultus ambulans cum ipse sit insipies omnes stultos extimat. Secunda radix est ex eo, q̄ aliquis male afficitur ad alterum: nam cum quis contemnit, vel odit aliquem aut irascitur, vel inuidet ei, ex signis leuissimis opinabitur quæcunque mala de ipso, quia vnusquisque facilius credit id quod desiderat, & sic mouetur homo facilius ad credendum omnia bona, q̄ de ipso dicuntur, quia vellet se talem esse, vel saltem talem putari. Tertia radix est experientia longa. qñ quis diu expertus est aliquos homines mala operari ex signis facilius comprehendit malitiam in eis, & in similibus, sic dicit Aristot. 2. Rhetor. q̄ senes sunt maxime suspitiosi, quia moltoties experti sunt aliorū defectus, iuuenes autem, qui pauca viderunt non suspicantur malum, sed omnia credunt bona esse, vel ad bonum fieri Prover. 14. Innocens credit omni verbo, id est, simplex vel insipiens, qui paucam experientiam habet omnibus credit. nam vir bonus etiam si innocens non credit omnibus, quia proximum peccatum est fallere, & falli, vt dicit Hiero. id est, fallere velle, vel talem se constituere, vt facilius falli possit: nam boni debent esse astutissimi infra 20. estote prudentes, sicut serpentes, & tamen prudentia serpentis stat in hoc, quod nō vult credere omni verbo, immo nō vult audire, quia timet fraudē latere Psal. 57. sicut aspides surda obturantis aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter. Primæ duæ radices iudicandi malæ sunt, quia manifeste pertinent ad peruersitatem iudicantis, scilicet, ad prauum iudicium, & malum affectum: nam q̄ quis iudicat alios malos esse, quia ipse malus est, prauitas iudicij est, quod vero mala iudicet, quia mala cupit iniquitas voluntatis est: ideo istis duobus modis iudicare semper est peccatum, iudicare autem tertio modo habet aliqualem rationem, quia experientia præteritorum certificat hominem aliqualem circa ea, quæ contingunt, & in quantum causat aliquam certitudinem tollit, vel dimittit conditionem suspitionis, & tam in istud iudicium aliquando est illicitum, & aliquando licitum, vt dicitur immediate.

Pro hoc autem considerandum, quod ea de quibus iudicamus, aut sunt nota, aut non, si nota, ita vt nullo modo ignorari possint iudicare non est illicitū, vt si quis iudicet aliquem homicidam, vel furem esse, quia ipse vidit eum furari, vel occidere hominem, sic dicit August. in lib. de sermo. Dom. & extra de re. iur. cap. estote. scilicet, de his autem, quæ non possunt bono animo fieri, vt stuprum blasphemæ, furtum, ebrietates, & similia permittitur nobis iudicare. Si autem non sint omnino nota, sed ex signis colliguntur, aut illa signa sunt omnino euidencia, aut non, si sunt euidencia licitum est iudicare, vt si quis vidit nudum cū nuda, solum cum sola inter quos nullum impedimētum consanguinitatis, vel affinitatis erat, licet nihil aliud viderit, potest iudicare eos fornicatores, quia etiam iura ex violenta præsumptione sententiam ferunt, vt colligitur extra de præsumptio. capitulo afferte.

Si autem signa non sunt euidencia, sed leuia potest fieri tripliciter.

F Est enim primus gradus quando ex leuibus signis alicuius mali, incipit quis dubitare de bonitate proximi quem prius bonum credebatur, & hoc est peccatum veniale, & prouenit ex humana infirmitate, & tentatione sine qua vita ista non ducitur, vt dicit glos. prima Corinthio. quarto, & hoc nō vocatur proprie iudicium, sed suspitio, quia iudicium dicit distinctionem, & certitudinem quam saltem ipse iudicans habere se putat, hic tamen non est definitio, quod aliquis malus sit, sed dubitatio, scilicet, incipere dubitare an bonus sit ille, qui prius sine dubio credebatur bonus.

G Secundus gradus est quādo ex leuibus signis mali tenet quis firmiter in animo, quod proximus suus malus sit, & hoc peccatum mortale est, scilicet, quando quis iudicauerit de proximo aliquid quod est peccatum mortale, vt esse adulterum, symoniacum, si tamen quis ex istis leuibus signis firmiter iudicat de aliquo malum aliquid quod sit veniale, erit istud iudicium peccatum veniale, vt si iudicauit, quod proximus meus sit mendax iocosus, quod veniale est. Istud autem vocatur proprie iudicium, quia importat sententiam firmam, & est istud contra charitatē, scilicet, quod quis de proximo suo malum aliquid credat quod tamen constat, quilibet debet præsumi bonus, nisi probetur contrarium extra de præsumptio. capitulo. vlti. & tamen per istam leuem præsumptionē nihil probatur: ideo qui per illam certissime credit aliquem malum esse, contra charitatem agit, & per hoc proximum cōtemnit: tale autem iudicium prohibitum est, sic dicit Chryso. super Matthe. Dominus non prohibet Christianos ex beneuolentia corrigere alios, sed ne per iactantiam iustitiae suæ Christiani Christianos despiciant, ex solis suspitionibus odient ceteros, & condemnantes, sic etiam dicit glos. prima Corinthiorum quarto, si suspensiones vitare non possumus, quia homines sumus, iudicia tamen, id est, definitiuas firmasque sententias continere debemus.

H Tertius gradus est quando quis ex leuibus signis nō solum firmiter tenet proximum esse malum, sed etiam procedit ad punitionem eius tāquam vere peccauerit, & hoc est grauius, quia non solum est contra charitatem, sed etiam contra iustitiam: vnde semper est peccatum mortale, & de tālibus a fortiori intelligitur, quod nō est iudicandum, quia etiam si quis non sit iudex potest moueri ad inferendum nocumētum proximo ex eo, quod male iudicat de eo, vt si putet ex leuibus signis, q̄ contra se commisit aliquod peccatum, & hoc est grauius quā solum iudicare eum esse malum, quod iudex ex sola suspitione leui sine probatione sufficienti moueatur ad puniendam aliquem etiam peccatum mortale est, & tamen non agitur hic de isto iudicio, & sic apparet quando iudicare de proximo sit peccatum, & quando non.

K Sed obijcietur, quod nūquam sit licitum iudicare proximum de peccato aliquo, nisi quando est contra Deum, quia dicit Chryso. super Matthe. hoc diximus volentes ostendere, q̄ hic sermo non est positus de proximis non iudicandis, qui peccat in Deum, sed qui in nos peccant: qui enim non iudicat proximum propter peccatum in se commissum illum, nec Deus iudicat propter peccatum, sed dimittit ei debita, sicut & ipse dimisit. Dicendum, q̄ Chryso. accipit iudicare, id est, punire, vel accusare, & tunc verum est, q̄ melius est nobis remittere proximis peccata, quæ commiserunt contra nos q̄ accusare, vel penam exigere, in peccato autem contra Deum nulli possumus remittere, sed magis debemus eum accusare, nec sustinere saltem audire iniurias Dei, quod sic intelligat

A aliquis sit reus criminis, vel alicuius debiti, magis debet interpretari, quod non sit reus absolueno ipsum potius quā condemnando: etiam si essent aequalia signa ad absoluendum, & condemnandum extra de si. instru. cap. inter dilectos in si. & de proba. cap. ex literis nisi in casibus ibi notatis, & istud est in iudicio contentioso, idem autem est in iudicio quo quis proximum iudicat in corde suo, quia tunc omnia dubia debet in meliorem partem interpretari, vt dicit Aug. lib. de sermo. Domini, & Beda, & extra de reg. iur. cap. estote. hoc loco nihil aliquid vobis præcipi extimo, nisi vt ea facta, quæ dubium est, quo animo fiat in meliorem partem interpretemur, sic et dicit Glo. Ad Rom. 14. & hoc rationale est, quia aliās faceret quis proximo iniuriam sine causa: nam quilibet credendo est bonus nisi probetur contrarium de præsumptio. c. vlt. probatio autem non fit ex præsumptione leuissima: ideo q̄ ex leui signo quis firmiter tenet proximum suum malum esse, est facere ei iniuriam, quia contemnitur, & creditur non esse bonus etiam nondum probato contrario: ideo ea quæ dubia sunt, vel omnino relinquenda sunt, vt dubia, ita q̄ nihil de illis iudicemus, vel si iudicauerimus debemus iudicare ea bona esse aut saltem, q̄ signa illa, quæ nos mouent ad malum non sunt sufficientia ad probandum malum quod suspicamur, melius tñ est, q̄ abstinere a iudicando proximos in rebus dubijs sic dicit Aug. lib. de sermo. Dñi. duo sunt in quibus temerarium iudicium cauere debemus. i. cum incertum est quo animo quid factum sit, vel cum incertum est qualis futurus est, qui nunc, vel bonus, vel malus apparet. Primū est pp ea, quæ in præsentia sunt, quia errare possumus iudicando aliquem esse nunc bonum, vel malum, quia poterit esse, q̄ sit nunc contrarium eius quod credimus, cum nesciamus quo animo res fiant. Secundum est propter futurum, quia licet nunc credamus aliquem esse bonum, vel malum quod nunc euidenter non constat, apparebit forte post paucum tempus determinate illum esse alterum quā nos credimus, & ita periclitatur auctoritas nostra: ideo nō est bonum in dubijs præcipitare iudicium. Apostolus quoque hortatur istud 1. Cor. 4. nolite ante tempus iudicare quoad usque veniat Dñs, qui illuminabit abscondita tenebrarū, & manifestabit consilia cordiū. si omne iudicium circa dubia, quod sit nunc sit ante tēpus, quia dubia non sunt nunc nota, veniet autē Deus. si die iudicij, & reuelabit oia abscondita nostra quantumcunque in tenebris facta sint, & etiam si in solo corde considerata fuerint, & tunc oēs cognoscent, & poterunt iudicare de quolibet homine quid bona intentione, & quid mala egit. nunc vero non est tēpus iudicandi, quia nondum ista reuelata sunt, & loquitur ibi Apostolus de iudicio quo quis iudicat proximum in corde suo cum dicit mihi autem pro minimo est, vt a vobis iudicer, vel ab humana die, id est, ego non curo, quod vos, vel aliquis homo hoc tempore iudicet me, quia istud iudicium nihil est cum quotidie fallatur, sed illud erit verum iudicium quod fiet quando Deus reuelabit abscondita tenebrarum.

B Ad secundum dicendum, q̄ per hoc quod quis in corde suo iudicat aliquem malum esse sine euidenti probatione, iniuriatur ei, quia contemnit ipsum, & contra charitatem agit.

An omnia talia dubia iudicij sint semper interpretanda in meliorem partem. Et quod melius est nos abstinere a iudicando proximos in rebus dubijs. Et quod interpretari aliquem in meliorem, vel deteriore partem stat dupliciter.
Quest. V.

Q VAERETUR cum in iudicijs istis sint interdum multa dubia vt pote quando sunt signa leuia, quæ non concludunt sufficienter aliquem esse malum, an omnia talia dubia sint semper interpretanda in meliorem partem.

Aliqui dicunt, quod non, quia iudicium debet esse de eis, quæ vt in plurimum accidunt, quia ad ea, quæ raro accidunt leges nō adaptantur. ff. de legi. l. ex his, & l. nam ad ea, & tamen, vt in plurimum accidit, q̄ homines male agant, quia stultorum infinitus est numerus Ecclesiastes 1. & omnis etas ab adolescentia sua prona est in malum Genes. octauo: ergo magis iudicandum est dubium in peiore partem.

Etem Augu. dicit, quod ille pie, & iuste viuuit, qui est rerum integer extimator in neutram partem declinando, ille tamen, qui dubia interpretatur in meliorem partem declinat in alteram partem: ergo non est dubium interpretandum in meliorem partem.

Item nemo tenetur diligere proximum plus quā seipsum, & tñ circa seipsum debet hō interpretari dubia in partē deteriore iuxta illud Iob. 9. verebar oia opera mea: ergo ea q̄ fuerint dubia circa proximos interpretanda sunt in deteriore partem. Dicendum est, q̄ est generale debere dubia interpretari in meliorem partem: & ideo quando dubium est an

A aliquis sit reus criminis, vel alicuius debiti, magis debet interpretari, quod non sit reus absolueno ipsum potius quā condemnando: etiam si essent aequalia signa ad absoluendum, & condemnandum extra de si. instru. cap. inter dilectos in si. & de proba. cap. ex literis nisi in casibus ibi notatis, & istud est in iudicio contentioso, idem autem est in iudicio quo quis proximum iudicat in corde suo, quia tunc omnia dubia debet in meliorem partem interpretari, vt dicit Aug. lib. de sermo. Domini, & Beda, & extra de reg. iur. cap. estote. hoc loco nihil aliquid vobis præcipi extimo, nisi vt ea facta, quæ dubium est, quo animo fiat in meliorem partem interpretemur, sic et dicit Glo. Ad Rom. 14. & hoc rationale est, quia aliās faceret quis proximo iniuriam sine causa: nam quilibet credendo est bonus nisi probetur contrarium de præsumptio. c. vlt. probatio autem non fit ex præsumptione leuissima: ideo q̄ ex leui signo quis firmiter tenet proximum suum malum esse, est facere ei iniuriam, quia contemnitur, & creditur non esse bonus etiam nondum probato contrario: ideo ea quæ dubia sunt, vel omnino relinquenda sunt, vt dubia, ita q̄ nihil de illis iudicemus, vel si iudicauerimus debemus iudicare ea bona esse aut saltem, q̄ signa illa, quæ nos mouent ad malum non sunt sufficientia ad probandum malum quod suspicamur, melius tñ est, q̄ abstinere a iudicando proximos in rebus dubijs sic dicit Aug. lib. de sermo. Dñi. duo sunt in quibus temerarium iudicium cauere debemus. i. cum incertum est quo animo quid factum sit, vel cum incertum est qualis futurus est, qui nunc, vel bonus, vel malus apparet. Primū est pp ea, quæ in præsentia sunt, quia errare possumus iudicando aliquem esse nunc bonum, vel malum, quia poterit esse, q̄ sit nunc contrarium eius quod credimus, cum nesciamus quo animo res fiant. Secundum est propter futurum, quia licet nunc credamus aliquem esse bonum, vel malum quod nunc euidenter non constat, apparebit forte post paucum tempus determinate illum esse alterum quā nos credimus, & ita periclitatur auctoritas nostra: ideo nō est bonum in dubijs præcipitare iudicium. Apostolus quoque hortatur istud 1. Cor. 4. nolite ante tempus iudicare quoad usque veniat Dñs, qui illuminabit abscondita tenebrarū, & manifestabit consilia cordiū. si omne iudicium circa dubia, quod sit nunc sit ante tēpus, quia dubia non sunt nunc nota, veniet autē Deus. si die iudicij, & reuelabit oia abscondita nostra quantumcunque in tenebris facta sint, & etiam si in solo corde considerata fuerint, & tunc oēs cognoscent, & poterunt iudicare de quolibet homine quid bona intentione, & quid mala egit. nunc vero non est tēpus iudicandi, quia nondum ista reuelata sunt, & loquitur ibi Apostolus de iudicio quo quis iudicat proximum in corde suo cum dicit mihi autem pro minimo est, vt a vobis iudicer, vel ab humana die, id est, ego non curo, quod vos, vel aliquis homo hoc tempore iudicet me, quia istud iudicium nihil est cum quotidie fallatur, sed illud erit verum iudicium quod fiet quando Deus reuelabit abscondita tenebrarum.

Ad primum dicendum, quod pluries accidit ab hominibus malum fieri quā bonum, & potest contingere, quod ille, qui interpretatur dubia in meliorem partem frequentius fallatur, sed melius est, quod quis frequentius fallatur habens bonam opinionē de aliquo malo homine quā quod interpretans dubia in deteriore partem frequentius verum dicat, aliquando tamen fallatur. habens malam opinionem de bono viro, quia habendo opinionem bonā de malo viro nulli fit iniuria, nec est cōtra charitatem

charitatem quando hoc fit propter dubium habendo tamen opinionem malam de bono viro iniuria fit ipsi: ideo melius est in bonum quam in malum dubia interpretari.

Ad secundum dicendum, quod aliter debemus interpretari dubia iudicando de rebus, & aliter iudicando de hominibus in iudicio. n. quo de rebus iudicamus. san hoc, vel illud sit verum non attenditur bonum, vel mali ex parte ipsius rei de qua iudicamus, vnde nihil sibi nocet qualitercūque de ea iudicem, sed attenditur ibi bonum, vel malum ex parte iudicantis solum bonum. s. si vere iudicet, malum autem si falsè iudicet, quia verum est bonum intellectus, & falsum est malum eius. 6. Ethico. & ideo in iudicio de rebus non oportet alicui fauere ad hoc, q. dubia in meliorem partem interpretemur, sed quilibet debet conari ad hoc, quod iudicet de rebus secundum quod sunt, & non est magis interpretandum ibi dubium in bonum quam in malum, immo nec potest interpretari cum iudicando de rebus non attendamus aliquod bonum, vel malum ipsarum rerum, sed solum intellectus nostri: in iudicio autem quo iudicamus de hominibus præcipue attenditur bonum, & malum ex parte eius de quo iudicamus, qui ex hoc honorabilis habetur, q. iudicatur bonus, & habetur contemptibilis, q. iudicatur malus: ideo cum in hoc iudicio de bono, & malo illius agam principaliter, & bona sint favorabilia, & sunt amplianda, mala autem sunt restringenda cap. odia. de reg. iu. lib. 6. debet iudicari in dubio potius aliquis esse bonus quam malus, quia magis debemus niti ad bonum quam ad malum nisi appareat ratio manifesta in contrarium, quia tunc non possumus iudicare bonum, si quis autem taliter iudicando erret non propter hoc est malus, quia iudicium de particularibus contingentibus non perficit directè intellectum, sed magis voluntatem, quæ illa debet eligere, & quia illa est de bono, potius debemus inclinari ad iudicandum bonum in casu dubio.

Ad tertium dicendum, quod interpretari aliquid in meliorem, vel deteriorem partem stat dupliciter. Vno modo ex quadam suppositione. s. quando quis vult remedium apponere aliquibus malis, quæ rimetur, quia tunc debet interpretari id quod deterius potest accidere ad hoc, quod remedium firmius apponatur: nam si interpretaremur in meliorem partem, s. paruum esse periculum, prouideremus de paruo remedio, & posset accidere malum grauius de quo nõ fuerat iudicatum: ideo melius est in dubijs ad ponendum remedium interpretari deteriora, & istud generale est, siue velimus in rebus proprijs, siue in alienis contra pericula prouidere. Alio modo interpretamur aliquid bonum, vel malum. s. diffiniendo illud sic esse, quando non est talis res contra quam non oportet remedium querere, & tunc vel erit iudicium de rebus, vel de persona, si de rebus non oportet immo non potest interpretari in bonum, vel in malum, sed debet conari iudicans ad hoc, quod verum iudicet. Si autem sit iudicium de personis debemus interpretari in meliorem partem, vt supra ostensum est.

Quid autem vides. Hic ostendit Christus, quod proximus non est temerarie arguendus, hoc autem contingit qñ quis in peccato existens arguit alium de aliquo pctõ equali, vel minori, quia hoc regulariter est illicitum: ideo dicitur. *Quid vides festucam in oculo fratris tui.* Id est, qñ potes videre, vocatur festuca peccatum paruum in comparatione ad trabem, quæ signat peccatum magnum, vt si quis habeat odium fraternum, q. est graue peccatum, & fratrem suum arguat de leui ira, quæ est in comparatione odij paruum peccatum, sic dicit Hiero. super Mat. de his loquitur, qui cum

mortali crimine detineantur obnoxij inuoluntate peccata non concedunt fratribus, id est, non permittunt in accusata, vt si forte ille in ira peccauerit, tu autè odio eum reprehendas: quantum autem inter festucam, & trabem tantum inter iram distat, & odium, odium quippe ira inueterata est, fieri autem potest, vt si ira scaris homini velis eum corrigi, non autem si eum oderis. s. quia ille, qui alterum odit nullum bonum ei vult, & tamen correctio bonum quoddam est.

Et trabem in oculo tuo non vides. Id est, peccatum magnum quod trabes significat, & est metaphora, quia sicut festuca, & trabes differunt magnitudine, & paruitate, grauitate, & leuitate, ita & peccata, quia quedam sunt graui alia leuia graui sunt, quæ cum magna difficultate expiari possunt, & de illis satisfieri. Leuia autem dicuntur illa, quæ possunt faciliter expiari, vt dicit Aug. in Enchir. & super Epistolam ad Corin. & 25. distin. s. criminis ista sunt, quæ vocamus venialia, id est, digna venia, vel remissione, etiam dicuntur quotidiania, quia quotidie, id est, frequentissime ista homo committit, licet interdum peccata mortalia, quæ sunt parua comparata ad alia mortalia magna dicuntur quotidiana, vel leuia, vt dicit Magister 4. Senten. distin. 14. talem modum comparandi ponit Apostolus 1. Corin. 3. dicens peccata quedam esse, vt fennum alia vt stipulam, alia vt lignum. s. quod sicut differunt ista in maiori, & minori facilitate cremationis, ita & peccata differunt, quia quedam tam in hoc seculo quam in futuro facilius expiabuntur quam alia, & ita

Christus fecit duas differentias peccati hic per trabem, & festucam. s. magnum, & paruum peccatum, aliqui intelligunt per festucam solum veniale per trabem autem mortalia, sed non est verum, quia quomodocunque quis arguat proximum suum de minori peccato quam sit illud, in quo ipse est, habet locum ista lite ra contra eum: ideo quodlibet peccatum magnum vocatur trabes, & quodlibet minus illo in quantum comparatur ad ipsum vocatur festuca. Et dicitur in oculo fratris tui non quidem, quod trabes possit esse in oculo, sed ad significandum periculum quod sequitur homini existenti in peccato: nam si quis festucam, vel trabem in manu, vel pede aut alia parte corporis habeat non est manifestum periculum. In oculo autem est grauius periculum, quia nihil est extraneum quantumcunque paruum sit, si sit durum quod non noceat oculo, si sit in eo, vel appropinquet ei possitque ipsum in totum destruere, ita est de peccato respectu eius, in quo est, scilicet, conscientia nostra, quia destruit eam. Alia etiam ratio est, quia Christus voluit ostendere, q. q. est in vno peccato graui non potest alterum arguere, scilicet, quia impeditus est rationabiliter vt non possit, sicut ille qui vult aliquid facere, & non videt illud, non poterit facere quiddam, ita est si quis in oculo habeat impedimentum nihil videt, & sic nihil potest facere, & quanto fuerit res posita in oculo maior magis impedit visum: ideo dixit, quod trabem habet in oculo hypocrita, scilicet, magnum impedimentum ita, vt non possit iuste videre peccatum proximi ad arguendum illud.

Proximus autem dicitur habere festucam pp duo. Primo ad significandum, q. minus est impeditus oculus eius, & id melius ipse potest arguere hypocritam q. argui ab eo. Secundo, quia mirabile est qñ habens trabem in oculo possit videre festucam in oculo alterius cum minor sit res visibilis quam impedimentum visus, & sic innuitur, quod nullo modo videre potest, id est, non potest videre ad arguendum iuste quandiu trabem in oculo habet, & si arguit iniuste facit. *Aut quomodo dicitis fratri tuo.* Id est, qñ poteris dicere quasi

Que snt
peccata
grauia, q
vero le-
uia.

quasi dicat, non poteris, quia non videbis cum habeas trabem in oculo, & dicitur fratri tuo, quia homines sunt fratres inter se: sic enim Christus vocari instituit infra 23. omnes vos fratres estis, & patrem nolite vocare vobis super terram.

Sine eijciam festucam de oculo tuo. Id est, permittite, q. eijciam festucam, in quo innuitur, quod ille, qui alterum arguit de peccato recte aufert peccatum de conscientia eius, sic dicitur infra 18. si peccauerit frater tuus corrippe ipsum &c. quod si te audierit lucratus eris fratrem tuum. *Et ecce trabes est in oculo tuo.* Id est, tu habes trabem in oculo, & dicitur, quod vis festucam eicere de oculo alterius, & impossibile est, quia non videbis eam. *Hypocrita eijce primum trabem de oculo tuo.* Taliter arguente proximos vocat hypocritam, quia quod quis in grauibus peccatis existens velit proximum de minoribus arguere sit, vt communiter ex inani gloria, vt ostendat quis te esse bonum, & bonitatis zelatorem, & hoc est esse hypocritam, cum velit videri bonus, & non est, vel vocatur hypocrita ad vituperandum eum, vt ostendat magnitudo peccati, sic dicit Chryso. quod vbicunque vult Christus ostendere aliquod peccatum magnum a contumelia incipit iuxta illud serue nequam omne debitum dimisi tibi &c. & ideo dicit hypocrita eijce primum trabem de oculo tuo. s. quilibet videt, & cognoscit melius, quæ sunt in ipso quam aliquis alius, quia nemo scit, quæ sunt hominis nisi spiritus hominis, qui in eo est. 1. Corin. 2. & quilibet seipsum magis diligit quam alium, & ita rationabiliter poterit eicere peccatum magnum de conscientia sua quam peccatum paruum de aliena.

Et tunc videbis eicere festucam de oculo fratris tui. Id est, tunc videre poteris ablato impedimento, id est, trabe de oculo tuo, in quo innuitur, quod peccatores non sunt interdicens corrigere proximos, sed quod quandiu sunt in peccatis non possunt bene illos corrigere.

An peccat ille, qui existens in peccato arguit alterum de peccato, cum accusare vitia officium est bonorum, tamen qui sibi non prodest in grauibus, & alteri prodest in minoribus peccatis, peccat dupliciter.

Quasi, VI.

QUÆRITUR an peccat ille, qui existens in peccato arguit alterum de peccato.

Dicendum, q. aut iste arguens vult arguere proximum ex superbia, vel inuidia, aut alio iniusto zelo, vel ex bono desiderio. Si primo modo est illicitum, quia tales non querunt proximi utilitatem, sed superbiunt ex comparatione peccatorum eorum, quasi ipsi nihil egerint, & tunc non prodest eis arguere, sed peccat, quia superbiæ actum exercet, & ad finem superbiæ, sic dicit Aug. lib. de sermo. Domini, temere iudicant de incertis, & facile reprehendunt, qui magis amant vituperare, & damnare quam emendare atque corrigere, quod vitium, vel superbia est, vel inuidia: sic etiam si quis ex solo desiderio inanis gloria, vt bonus videatur, alium arguit peccat si ipse in peccato est, & contra tales Christus hinc loquitur specialiter, scilicet, hypocrita eijce primum trabem de oculo, scilicet, si bono desiderio, & ex charitate proximi de peccato argueres magis te ipsum argueres, & tamen non facis: ergo ex desiderio humanæ gloria arguis, sic dicit Chryso. super Mat. thæum, vis non alios sanare, sed per bonam doctrinam malos actus celare, & scientiæ laudem ab hominibus querere, & non ædificationem mercedis a Deo, & sic est hypocrita, tales autem iniuste nolunt alios ar-

guere, quia istud est solum officium bonorum, quod mali sibi usurpare non debent, sic dicit Augustinus lib. de sermo. Domini, accusare enim vitia officium est bonorum, quia cum mali faciunt alias partes agunt, sicut hypocrite, qui regunt quod sunt, & ostendunt id quod non sunt.

Si autem bono zelo quis proximum arguat dico autem bono zelo non quidem ex charitate, quia illam nõ habet, qui in mortali existens alium vult arguere, sed ex desiderio quodam boni proximi, & tunc etiam existens in mortali potest desiderare vitam æternam proximo, & velle, quod recedat de peccato, & hac intentione poterit velle arguere ipsum, & tunc dicendum, quod aut peccata istius arguentis sunt notoria aut non, si primo modo non licet ei arguere proximum, quia licet posset moueri bono zelo, tamè istud opus in seipso ad præsumptionem pertinet, scilicet, q. qui sibi non prodest in grauibus peccatis velit prodesse alteri in minoribus eum liberando. Et peccat iste dupliciter, scilicet, peccato præsumptionis, quia assumit officium quod sibi nullo modo competat, & peccato scandali, quia scandalizat proximos, qui cognoscunt peccata ipsius esse maiora quam illa de quibus alium arguit: si autem non sint peccata notoria aut aliquo modo publica, debet de peccatis suis iste secretè penitere, & tunc poterit licite proximum arguere, si tamen arguat eum antequam peniteat peccato vitio præsumptionis, quia aliena corrigere vult non correctis suis, non tamen peccato scandali cum peccata sua nõ sint manifesta, & hoc Christus innuit cum dicit eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eicere festucam de oculo fratris tui, tamè peccata alicuius fuerint notoria, sicut non licet ei manèti in illis proximum arguere, ita nec postquam penituit licebit ei arguere proximum, quia licet tunc non sit peccatum præsumptionis cum sit iste vere correctus, & ex charitate agat, est tamen peccatum scandali, quia constat proximis de peccatis istius, & non de emendatione, vel penitentia: ideo oportet, quod sicut fuerunt peccata istius publica, ita aliquanto tempore omnibus scientibus a peccatis absteineat, & cum iam potuerit esse creditum publice, quod iste est emendatus licebit ei proximum arguere. Hæc autem vera sunt de correctione fraternâ, vel Euangelicâ, quæ non fit ex iurisdictione, sed ex charitate, secus autem de iudiciali negotio, quia iudici etiam si sit in peccatis quantumcunque grauibus quandiu iudex est, licet ei corrigere, & punire quoscumque peccantes in similibus, vel minoribus peccatis, immo tenetur hoc facere, & licet ipse peccet in talibus peccatis publice manendo, quia per hoc alios scandalizat, minus tamen malum est, quod manendo in illis puniat delinquentes in similibus quam quod ipse manere velit in suis, & aliena propter sua impunita relinquere, quia tunc dupliciter peccat, scilicet, proximos per peccata sua scandalizando, & illud ad quod tenetur ex officio omittendo.

Nolite sanctum dare canibus, neque mit ratis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, & canes conuersi dirumpant vos.

Nolite sanctum. Hic regulat Christus affectum hominis ad proximum respectu boni conferendi, scilicet, quod bona spiritalia, & diuina nõ dentur omnibus hominibus, & dependet ex præcedentibus, quia cum supra diceretur de non iudicando innuebatur, quod nulli

32. q. 6. in
princ. 11. q.
3. c. nolite.

nulli proximo facere malum debemus saltem leniter opinando malum de ipso in corde nostro, ex quo putaret quis quod etiam bona generaliter erant danda omnibus hominibus, & dicitur, quod nō, scilicet, nolite sanctum dare canibus.

Chryso. aliter continuat dicens iusserat superius Dominus diligere inimicos, & benefacere eis: ne ergo cogitarent Sacerdotes etiam quæ Dei sunt eis cōi care talem extimationem conpescuit dicens. Nolite sanctum dare canibus. Ac si dicat mandauit vobis diligere inimicos, & benefacere eis de vestris corporalibus bonis, non tamen indifferenter de meis spiritualibus, quoniam in natura nobiscum communes sunt, & nō in fide. Deus autem beneficia carnalia dignis, & indignis similiter præstat, non autem gratias spirituales.

Nec mittatis margaritas vestras ante porcos. Eadem sententia esse potest. I. q. canes, & porci accipiantur pro eisdem, & margaritæ, & sanctum pro eodem, & erit sensus, q̄ secreta sacræ scripturæ, & res diuinas non debemus communicare hominibus carnalibus, qui sola voluptate sæculi fruuntur, quia isti sunt, sicut porci, & vilecerent in conspectu eorum omnia, quæ dicerentur, etiam si sunt dicenda infidelibus, & contentiosis, qui non bene credunt, sed magis habent animū resistendi, & impugnandi ea, quæ dicuntur, talibus autem mysteria sacræ scripturæ declarare esset reddere eam infirmiore, quia magis tunc posset sibi resisti quam cum ignoraretur, & isti proprie vocantur canes, quia canes sunt iracundi, & litigiosi multum latrantes, & facilliter, & indiscrete ad iram concitabiles.

Res diuinas nō debemus dare omnibus carnalibus.

Et hic. cap. 8. & tales sunt illi, qui sunt faciles ad resistendum, & impugnandum fidem, vel mysteria scripturæ, talibus autem illa declarare peccatum est. Vel potest intelligi, quod sanctum dicatur ipsum quod habet sanctitatem, vel causat illam, sicut sunt sacramenta, quæ nos sanctificant, canes sint infideles, vel heretici, qui sunt litigiosi contra fidem, & istis non sunt danda sacramenta: quando enim quis infidelis esse vult peccatum est dare sibi aliquod sacramentum etiam si perat: immo etiam si quis diceret ego nolo credere, sed manere in Gentilitate, & tamen volo recipere baptismum non esset ei dandum. margaritæ autem sunt secreta scripturæ, & porci sunt homines carnales quibus non sunt mysteria ista reuelanda: est enim grauius esse canem quam porcum: canibus enim idest, infidelibus nec est dandum sanctum nec etiam margaritæ, quia ea, quæ prohibentur dari malis Christianis, a fortiori prohibebuntur dari infidelibus, quia omnis infidelis est carnalis, idest, bona sæculi appetens. Nam appetere bona futura ex sola recta fide prouenit quam infidelis non habet, nihil ergo infidelibus dabitur, scilicet nec sanctum nec margaritæ, fidelibus autem, qui sunt porci, idest, carnales prohibentur margaritas dari, sed non sanctum, quia sacramenta danda sunt cuiusque fidei. De hoc dicit Augustin. lib. de sermone Domini, sanctum est quod corrumpere nequitas est, cuius sceleris voluntas rea tenetur quamuis illud incorruptibile maneat, & intelligitur de sacramentis, quæ corrumpere, idest, indignè illis uti nequitas est, & tamen licet quis conetur polluere sacramenta ipsa in se non polluantur, quia quæ sancta sunt contaminari non possunt, mens autem hominis rea efficitur quasi sacramenta verè polluerit, margaritæ autem sunt quæcunque spiritualia magni estimanda sunt, idest, spiritualia, quæ sunt habenda in magno honore, sicut sunt secreta sacræ scripturæ margaritæ dicuntur propter precij magnitudinem, & pulchritudinem sic Chryso. dicit sanctum est, sicut baptismus, & gratia corporis Christi, & huiusmodi mysteria tantæ veritatis margaritæ sunt, quia sicut margaritæ inclusæ co-

cleis posite sunt in profundum maris, sic mysteria diuina verbis inclusa posita sunt in altitudine sensus sacræ scripturæ, vel potest intelligi, quod margaritæ, & sanctum pro eadem re accipiantur, sed diuersa ratione, ita quod vtrunque sit ipsum secretum sacræ scripturæ, sed sanctum dicitur, quia non debet contaminari: margarita autem, quia non debet contemni, ita etiam mali homines sunt simul canes, & porci, canes quidem, quia litigiosi, porci autem quia immundi, vt ait Augustinus libro de sermone Domini, melior tamen sensus est, quod sint distincta, vt supra diximus.

Ne forte conculcent eas pedibus. Idest, vt non conculcent, & non significat hic forte aliquod dubium, quia certum est, quod si margaritæ inter porcos ponantur conculcabunt eas, quia comedere non poterunt: sic accipitur supra quinto ne forte tradat te aduersarius iudici, & tamen certum est, quod aduersarius iudici traderet eum cum quo contendebat, vt ibi ostensum est. homines carnales conculcant margaritas, idest, mysteria diuina eis proposita, quia illa contemnant: sic dicit Augusti. calcari dicitur quidquid contemnitur Glo. dicit, quod ponitur ne forte, quia possunt respicere, & non conculcare margaritas, melius tamen dicitur, quod forte non importet aliquod dubium, quia aliàs significaretur, quod verisimilius erat, quod non conculcarent eas, & tamen forte conculcarent; quia ita intelligitur omnis oratio, in qua ponitur dictio dubitativa, hic tamen magis certum est, quod conculcarent eas quàm e contrario: ideo non debet poni, vt dictio dubitativa, sed sicut supra diximus.

Et conuersi disumpant vos. Idest, conuertantur contra vos, & lacerent corpora vestra. Est sensus si quis ponat margaritas ante porcos putabunt eas esse cibos suos quos comedere consueuerunt, & cum inuenierint esse lapides durissimos conuersi in iram conculcabunt pedibus, quod comedere non potuerunt, & exardescunt contra eos, qui apposuerunt eis margaritas, & lacerabunt ipsos: sic est de carnalibus hominibus, quia si quis dicat eis mysteria scripturæ, & res diuinas, putabunt ipsi, quod sunt aliquæ fabulæ iocose ad gaudendum carnaliter, & cum nullum saporem in eis inuenierint, quia non sunt cibi eorum irascuntur contra dicentes ista, quod voluerint eos a voluptatibus suis distrahere, & aduersabuntur eis tanquam contrarijs operum suorum, & dicent illos esse hypocritas, & inuentores nouarum doctrinarum, sic dicit Chryso. tomus, porci non solum carnalibus actibus margaritas conculcant, sed etiam post modicum conuersi per inobedientiam rumpunt præbitores earum: frequenter etiam scandalizati calumniantur eos quasi dogmatum nouorum seminatores. Potest etiam intelligi referendo ad canes, quod si quis apposuerit eis sanctum conuersi dirumpent eum, idest, opponentem, quia apposuit rem non conuenientem, vel resistit ei argumentis aut importuno clamore negantes veritatem scripturæ, sic etiam dicit Chryso. tomus, canes conculcantes sancta sordidis actibus rumpunt disputationibus suis prædicatorem veritatis.

Aliter potest intelligi de infidelibus, qui se fingunt humiles, vt dicantur eis secreta scripturæ, deinde cum didicerint conuertuntur, idest, redeunt ad iniquitatem suam, & detrahunt impugnando ea, quæ audierunt, vt dicit Chryso. tomus in quadam Homilia.

An licitum sit infidelibus dare sacramenta. Et quod Baptismus est ianua omnium sacramentorum, & fundamentum. Et quæ penitentia requiratur infideli suscepturo baptismum. Quæst. VII.

Quæretur circa prædicta an licitum sit canibus, idest infidelibus dare sanctum, idest sacramenta aliqua.

Dicendum, quod aut quaritur de sacramento baptismi aut de alijs, si de alijs dicendum, quod non sunt danda eis quousque fuerint effecti fideles, & baptismum susceperint: nam non proficiunt sacramenta alia, nisi existent in fide, & præsupposita fide, qui autem baptismum suscipere non vult non habet fidem, cum Saluator dicat, quod qui non fuerit baptizatus condemnabitur Marc. 16. & non solum non prodescent sacramenta taliter percepta, immo vere non poterant suscipi, licet exteriores cęremonia: sacramentorum fierent, quia characteres sacramentorum præsupponunt characterem baptismalem, vnde ille, qui per ignorantiam cum non esset baptizatus, & crederet se baptizatum fecit se promoueri vsque ad presbyteratum, non suscepit ordinem aliquem, sed iubetur baptizari, & de nouo ordinari. extra de presbytero non bap. c. si quis & ca. veniens, a fortiori ergo qui neglecto baptismō, & non suscepto vult alia sacramenta recipere, non poterit recipere in eis sacramentum nec rem sacramenti, quia omisit baptismū, qui est ianua omnium sacramentorum, & fundamentum eorum, vt in allegato cap. veniens, & ob hoc August. & doct. communiter vocant baptismum sacramentum fidei, & non aliquod aliud, licet omnia sint sacramenta fidelium, & hoc, quia per solum baptismum fides inchoatur, quod apparet, quia petenti baptismum fides proponitur, & ibi se credere profitetur quod in nullo alio sacramento fit: non ergo debet dari sacramentum aliquod, si ante susceptum baptismum illud petierit.

Sed obijcietur, quod prius infideli sit dandum sacramentum penitentię quàm baptismi, quia dicit August. lib. de penitentia omnis, qui iam suæ voluntatis arbiter constitutus est, cum accedit ad sacramentū fidelium, nisi peniteat eum veteris vitę nouam non potest inchoare, ab hac penitentia cum baptizantur soli paruuli immunes sunt.

Dicendum, quod in omnibus adultis requiritur penitentia antequam baptismum suscipiant non quidē penitentia, quæ est sacramentum, sed penitentia, quæ est virtus cuius actus est detestari peccatum, idest, displicere sibi de illo. non tamen requiritur, quod infidelis peccata commissa confiteatur Sacerdoti ante baptismum, & quod absoluat de illis immo etiam si ipse velit non debet hoc permitti, quia esset mutare naturam sacramentorum, & confessio ista nihil valeret, & etiā Sacerdos absolueret nō posset de aliquo peccato, quia claves sacramentales solum habent exercitium super fideles: infidelis igitur, qui baptizari vult, dolebit de peccatis suis, idest, quod tanto tempore mansit in infidelitate, & etiam de alijs peccatis, & iste dolor erit solum in corde nec requiritur aliquid alterum, & istud est penitentia requisita ante baptismum ad inchoandum nouam vitam. & dixi nihil alterum requiri, scilicet, non satisfactionem, sicut in penitentia sacramentali, quia baptismus delet omnia delicta, scilicet, tam quantum ad maculam quàm etiam ad totum reatum penę, & hoc verum est de delictis contra Deum. Secus de commissis contra proximum, siue sit iniuria illata, siue damnū datum: tenetur enim semper satisfacere. Si autē petat infidelis baptismū,

aut vult per hoc credere, aut manere in Gentilitate: si credere vult dandus est, quia iam non est canis cum infidelitatem deposuerit. Si autem velit baptizari, & non credere vtpote, quia per baptismum putat se posse consequi aliquam vtilitatem temporalem, vel animam corporis, vt dicitur 4. Sen. distin. 6. vel alia similia, vt quia putat hoc proficere ad cęremonias magicas, non est sibi villo modo dandum, quia implicat contradictionem, qui baptismum petit, & fidem tenere non vult, cum ipsa forma baptismi sit quædam professio fidei, scilicet, Trinitatis, & a baptizando debeat peti necessario an credere velit: iste ergo qui adhuc canis est, sacramentum recipere non debet.

An hominibus carnalibus fidelibus sacramenta sint danda. Et quod carnalis homo appellatur porcus. Et quod matricia penitentia est ipsum peccatum. Et quæ sacramenta dicantur necessaria, quæ non. Quæst. VIII.

Quæretur an porcis, idest, hominibus carnalibus fidelibus tamen sanctum dandum sit, idest, sacramenta.

Dicendum, quod istud non est hic prohibitum, quia hic solum prohibetur dari sanctum canibus, idest, sacramenta infidelibus, porcis autem, idest, carnalibus prohibetur margaritas apponi, idest, dari vel reuelari secreta sacræ scripturæ, sed non prohibetur illis dari sanctum. Est tamen distinguendum de sacramentis, quia quædam sunt sacramenta necessitatis simpliciter, & alia non. De primis, vt est baptismus, & de hoc non est locus dubitandi, quia iam præsupponitur istos carnales esse baptizatos cū sint fideles. Alia sunt sacramenta, quæ sunt necessaria, sed nō simpliciter, sicut confirmatio, & penitentia, Eucharistia, & extrema vnctio.

Confirmatio est necessitatis sacramentum non, quod per illud conferatur aliquid sine quo non sit aditus ad vitam eternam: nam iam per baptismum gratia collata est, quæ facit dignum vita eterna, sed est sacramentum necessitatis, idest, est necessarium quod non contemnat, quia si contemnitur non est aditus ad vitam eternam.

De isto dicendum, quod omni fidei petenti illud dandum est quantumcunque sit porcus, idest, carnalis, & existens in notorijs, vel manifestis delictis, solum debet admoneri, vt a tali conuersatione respiciat. sacramentum penitentię est necessarium, scilicet, supposito quod quis habeat peccatum, quia si quis omnino sine peccatis maneret, non esset ei penitentia necessaria, quia materia penitentię est ipsum peccatum, nemo tamen est sine peccato prima Io. 1. si dixerimus, quia peccatum non habemus ipsi nos seduimus: iō penitentia oibus est necessaria, & ista nulli quantumcunque pessimo est neganda: immo eōritio pessimis hoibus est magis necessaria, & isti sunt magis inducendi ad eam cum per ipsam mundentur, qui prius erant porci. Sacramentum Eucharistię etiam est necessarium cum Christus dixit, quod nisi manducaremus carnem suam non habebimus vitam eternam Io. 6. & Ecclesia statuerit fideles teneri ad recipiendū saltem semel in anno extra de peni. & remis. cap. omnis: istud tamen est sacramentum excellentissimum ad quod immundis accedere non licet, quia iudiciū, idest, condemnationem sibi manducarent prima Corint. 11. in hoc ergo habet locum, quod sanctum, idest, sacramentum istud sanctissimum non datur porcis, idest, carnalibus. Est tamen distinguendum, quia aut isti carnales sunt in peccato manifesto, quod possit vocari publicum, aut non, si sunt in notorio, vel publico etiam

etiam si petant Eucharistiam est eis neganda. Si vero peccata sua non sint publica, sed constat de eis Sacerdoti a quo petunt Eucharistiam aut petunt secrete, aut publice, si secrete debet negari Eucharistia, & exprimi causa, scilicet, quia manent in peccato, si vero publice petant non potest Sacerdos eos prohibere, quia tunc puniret eos publice pro peccato occulto, & tamen debet esse cum dolore, scilicet quod propter peccata sua permixtus est venire in hanc necessitatem, ut teneatur Eucharistiam dare homini quem scit esse peccatorem.

Sacramentum extreme unctionis est necessarium, sicut confirmatio, ut non contemnatur, quia sine eo suscepto potest esse salus non tamen eo contempto, hoc autem etiam non est dandum porcis, id est, carnalibus: datur enim, solum existenti in limine mortis: si quis ergo morti propinquus de peccatis prateritis penitere nollet: etiam si extremam unctionem peteret non esset ei danda: ita enim se habet extrema unctione ad penitentiam, & Eucharistiam, vel saltem ad penitentiam, sicut se habent alia sacramenta ad baptismum: sicut enim nullum sacramentum dandum est, ei qui baptizari non vult, ita nec extrema unctio est danda eis, qui petere nolunt, maxime quia ipsa est augmentum gratie, & ad remissionem venialium, gratia autem augeri non potest, nisi in eo, qui illam habet, sed gratia non suscipitur de nouo, nisi per baptismum, & penitentiam: et venialia non possunt remitti, nisi remittantur mortalia: nihil ergo est, in quo prodesse possit extrema unctio ei, qui penitere non vult: & id non est ei danda, si publice patet, quod non vult penitere, secus autem si diceret se penituisse, & de hoc esset dubium, ita quod non constaret publice eum manere in delictis, quia tunc etiam si Sacerdos sciret, quod iste non penituerat, teneretur ei dare extremam unctionem, sicut teneretur ei dare Eucharistiam occulto peccatori petenti illam publice.

Alia duo vltima sacramenta, scilicet, ordo & matrimonium nullius necessitatis sunt, quia nec sunt necessaria directe ad salutem tanquam sine ipsis habitis non sit salus: nec etiam ut non contemnantur, quia si quis proponat nunc illa recipere non peccat propter hoc, vnum tamen eorum est sacramentum dignitatis, scilicet ordo, quia ordinatus constituitur ad aliquid administrandum, & sic prececellit omnibus non habentibus illam ministrationem.

Aliud est sacramentum infirmitatis, scilicet, matrimonium quod a Christo principaliter fuit introductum, ut est remedium contra carnis fragilitatem. Corin. 7. melius est nubere quam viri. tationem pati, & non posse sustinere, & ibidem, unusquisque uxorem suam habeat propter fornicationem, scilicet, vitandam, de primo istorum, scilicet, sacramento ordinis. Dicendum, quod multis negatur, quia est sacramentum dignitatis, & non debent admitti ad illud, nisi qui digni sunt: ideo qui patiuntur aliquam notam indignitatis, etiam si non sit peccatum non admittuntur ad ordinem sacrum, ut illegitimi, & bigami, & ceteri irregulares, & illi, qui per peccata sua in quibus manent seipos indignos reddunt quandiu in illis manserint, non sunt admittendi ad ordinem: omnis enim ordo Sacerdotis dignitas est, ut dicit Greg. 4. distin. cap. denique in tex. & gl. indignis in portu dignitatis patere non debent extra de excessione prela. cap. inter dilectos, quae autem sint crimina, quae repellunt quem ab ordinatione, & quae conditiones requiruntur in ordinandis ponunt ab Apostolo prima ad Timo. 3. De matrimonio autem cum sit sacramentum datum in remedium infirmitatis, & illa infirmitas sit cõis oibus hoibus, & quanto magis carnales fuerint tanto est in eis maior, non

debit prohiberi alicui homini, & ita est, quia nemo prohibetur matrimonium contrahere nisi ipse se prohibuerit, scilicet, votum solemne faciendo de castitate seruanda quod fit per ingressum religionis extra, qui clerici, vel vouem cap. rursus, vel ordinem sacrum accipiendo, quia per hoc etiam votum solemnizatur de voto, & vo. redemp. cap. quod votum lib. 6. alij autem matrimonium contrahere possunt, licet sint quaedam impedimenta non quidem generaliter ad non posse contrahere, sed specialiter ad non contrahendum cum hac, vel cum illa, ut cognatio affinitas disparitas cultus, & sic de alijs de quibus non est positum dicere, ex his ergo apparet, quae sacramenta sunt a quibus prohiberi debent porci, id est, carnales, & quae sunt eis danda.

An sit nobis licitum reuelare, & predicare infidelibus mysteria fidei. Et quomodo in fide res se habent dupliciter. Item quod regula operandi quam Christus tradidit nihil valet, nisi praesupposita fide. Et quae sunt, quae infidelibus non sunt praedicanda. Et quae primo nuncianda. Quæst. I X.

Quæritur cum dictum sit infidelibus non esse dandum sanctum, id est, sacramenta: nec etiam margaritas, id est, mysteria sacrae Scripturae, an licitum sit nobis reuelare infidelibus mysteria fidei, vel aliquid de fide.

Dicendum, quod aut istud erit predicando, aut docendo via doctrinali, & scholastica. Si predicando dicendum, quod in fide res habent se dupliciter. Quaedam sunt tanquam quidam articuli manifesti, qui ab omnibus, vel a plurimis sciuntur, tã a fidelibus quam infidelibus, ut Christum fuisse Deum, & hominem, & ipsum fuisse passum, & surrexisse, & similia: nam hoc licet non crederetur ab oibus, oes tamẽ sciunt, quod Ecclesia hoc tenet: & etiã infideles, qui inter nos conuersantur istud sciunt. Alia sunt, quae magis occulta sunt, ut est virtus sacramentorum quid operentur, & quomodo, & ceremoniarum ministrationis ipsorum, & alia, quae latent in sacra Scriptura. De primis dicendum est, quod licet praedicatori ista annuciare infidelibus, quia necesse est, quod fides praedicetur infidelibus, vel saltem ante hoc necessarium fuit, quia Christus iussit praedicari Euangelium omni creaturae infra 28. & Marc. 16. non enim poterat mundus credere nisi aliquis praedicasset. ad Rom. 10. nunc autem non est tanta necessitas enuncianti fidem infidelibus, quia iam per totum mundum annunciat est, & qui non credunt non omittunt credere quasi quid credendum sit ignorent, sed quia credere nolunt: vile tamen est fidem annuciare infidelibus si interdum ex hoc verisimiliter fructus aliquis exspectatur, alioquin autem frustra est, nec est laudabile rem sacratissimam inutiliter annuciare velle, quando tamen praedicator fidem annuciauerit infidelibus potest eis dicere articulos principales fidei, de quibus dictum est, & hoc quia non est possibile fidem proponi nisi illos explicando, cum substantia fidei consistat in illis, possunt etiam proponi omnia, quae in Euangelio scripta sunt, cum Christus iussit Euangelium praedicari omni creaturae, debet tamen esse ordo, quia in Euangelio sunt quaedam, quae pertinent ad fidem, & alia, quae dirigitur operationem: operatio praesupponit fidem, quia regula operandi quam Christus tradidit nihil valet nisi praesupposita fide quam ipse tenendam docuit: & ideo praedicator inutiliter, & inordinate se haberet, si simul proponeret quicquid in Euangelio est, sed prius ea, quae ad fidem pertinent

licet annuciare velle, quando tamen praedicator fidem annuciauerit infidelibus potest eis dicere articulos principales fidei, de quibus dictum est, & hoc quia non est possibile fidem proponi nisi illos explicando, cum substantia fidei consistat in illis, possunt etiam proponi omnia, quae in Euangelio scripta sunt, cum Christus iussit Euangelium praedicari omni creaturae, debet tamen esse ordo, quia in Euangelio sunt quaedam, quae pertinent ad fidem, & alia, quae dirigitur operationem: operatio praesupponit fidem, quia regula operandi quam Christus tradidit nihil valet nisi praesupposita fide quam ipse tenendam docuit: & ideo praedicator inutiliter, & inordinate se haberet, si simul proponeret quicquid in Euangelio est, sed prius ea, quae ad fidem pertinent

tenent proponenda sunt, quae si fuerint suscepta erudiendi sunt, qui crediderint in eis, quae ad operationem pertinent, si vero non suscipitur fides, frustra erit aliquid de regula operationum proponere: sola ergo fides a principio predicabit, nisi interdum aliqua praecipua Christi demeritis faciant ad confirmationem, vel declarationem fidei, quia tunc introducentur propter fidem.

Sed obijcietur, quod etiam isti articuli non sint proponendi infidelibus: quia ideo mysteria Scripturae non proponuntur infidelibus, vel carnalibus, ut non scandalizentur. sicut dicitur in littera. ne conuersi distriperant vos, id est, scandalizentur contra vos, ut exponit Chrysostomus, & tamen audiendo articulos istos scandalizantur infideles: ergo non sunt ista eis praedicanda.

Dicendum, quod si quis videret infideles dispositos vniuersimodum ad non recipiendum doctrinam fidei, sed obstinatos in errore, non debet eis praedicare fidem, non quidem, ut emittat scandalum, sed quia est praedicatio inutilis, & inhonestum est rem honorabilem inutiliter exponi, scandalum autem in his nihil oblatum potest si quis crederet, quod aliquis fructus sequeretur ex praedicatione fidei, quia in rebus necessarijs vtilius scandalum nasci permittitur quam eorum veritas relinquatur: sic enim erat de fide Christi a principio, quia omnes Iudei scandalizabantur audientes praedicare Christum esse Deum, & Gentiles iridebant hominem crucifixum posse esse Deum. Corin. 1. nos autem praedicamus Christum crucifixum, Iudejs quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, & tamen Apostoli nihilominus praedicabant etiam Iudeis verantibus annuciari quidquam in nomine isto. Actuum quarto, & quinto: sic etiam Paulo praedicante Athenis mortuorum resurrectionem Philosophi Epicurei iridebant, vocantes eum feminucribum, id est, verborum feminatorem. Actuum decimo septimo, & tamen ipse praedicare non desistebat, ita nec esset nunc fidei praedicatio dimittenda propter cuiuscunque scandalum si fructus inde securus praearetur, si autem sint talia, quae non sunt articuli principales, quos oportet proponi credituris ex necessitate, non licet infidelibus talia praedicare, ut de Eucharistia, & de virtutibus sacramentorum, & de ceremonijs eorum. Ratio est, quia ista sunt ardua, & infideles non poterunt ea comprehendere: nam Christum fuisse Deum, & fuisse crucifixum, & surrexisse, licet credere, nolunt intelligunt tamen quid significet, & quid Ecclesia in hoc credat: si tamen quis infidelibus voluerit ostendere virtutes sacramentorum, quae sunt res arduae, non poterunt intelligere quid saltem Ecclesia per hoc sentiat. ideo non sunt eis ista proponenda. Secundo, quia quilibet artifex, qui intendit aliquem finem vult, deducere ad eum faciliorem modo quo potest, alioquin peccatum est per plura facere quod potest fieri per pauciora. Topi. fides autem est de rebus difficultibus ad quas non pertingit intellectus, nisi naturalium lumine, & ideo vocantur non apparentes ad Heb. 11. quanto ergo fuerint plura de fidei proponenda simul, tanto maiorem difficultatem inducent ad hoc, quod assentiatur eis: & ideo praedicator quanto pauciora de fide proponere poterit: proponere debet, dico autem quanto pauciora, quia aliqua sunt, quae sunt de necessitate fidei, ut proponantur. scilicet, ea quae pertinent ad personam Christi in quantum est Deus, & homo, & fuit causa efficiens redemptionis nostrae per passionem suam, quia ad hoc tota lex ordinatur: & etiam tota fides. ut credentes vitam habeamus. Ioan. 20. reliqua autem non sunt de integritate fidei, quantum ad hoc, quod proponi necesse sit,

sed istis semel creditis facilius credet alijs, & si omnia proponantur simul tanta se difficultas offeret intellectui hominis infidelis, quod credere nollet. nam de quolibet faciet speciale difficultatem, cum tamen si artificialiter proponerentur non fieret difficultas de omnibus per se, quia quidam articuli sunt, qui sunt tanquam principia ad alios quibus creditis necesse est assentire alijs, quia sequuntur ex illis illatione necessaria, hoc autem infidelis, quia adhuc rudis est non videt: & ideo seipsum intricat in tanta rerum difficultate, & praestat sibi causam ad hoc ille, qui inordinate ista praedicat proponendo omnia simul: ideo si quis praedicat fidem Iudejs, proponere debet principales articulos, quia omnes habent probationem quandam ex Prophetis suis, & lege. sicut Christus dixit Io. 5. scripturam habere, & illi sunt quae testimonium perhibent de me, quod autem aliquis praedicator velit proponere Iudejs aliquid ultra ea, quae ex libris eorum colligi possunt, inordinate agit, quia ad illa facilius induci poterunt propter Scripturas suas nisi sit mens eorum omnino obstinata, si tamen alia proponantur, quae nullo modo videntur habere testimonium ex libris suis non putabunt se habere aliquam causam credendi, ut si proponeretur eis de clauibus sacramentalibus, & de potestate ministrorum ad consecrandum, ideo nullo modo sunt eis ista proponenda: quousque crediderint articulos principales fidei praenunciatos in lege sua, quod est credere in Christum, & tunc quidquid eis propositum fuerit credent, tum quia tenebuntur credere propter statum fidei susceptum, tum quia Deus illuminabit corda eorum ad facilius assentiendum omnibus credendis: & etiam ad intelligendum postquam ipsi semel sponte subiecerunt intellectum suum in obsequium Christi iuxta illud Ila. 7. nisi crederitis non intelligetis. Si autem quis praedicet Sacerdoti, vel Pagano annuciare debet ei solum paucos articulos, qui pertinent ad ostendendum Christum esse Deum, & hominem, scilicet, quod sit Trinitas personarum vnus Deus, & quod Christus est vnus de illis personis diuinis, & etiam est verus homo, & hoc est, quod pertinet ad personam Christi. Deinde quia Christus non assumpsit carnem, nisi propter redemptionem nostram, & propter hanc est fides, & ideo de morte eius debet annuciari tanquam principalis articulus fidei, ista praedicari iussit, licet de resurrectione simul cum passione dixerit. Hoc modo praedicabat Paulus quousque praedicat Corinthijs nihil aliud addens: prima Cor. ego cum gentilem ad vos fratres non me iudicanti crederet aliquid inter vos nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum per hoc, quod dicit Christum Iesum ostendit id quod pertinet ad personam eius, esse Deum, & hominem, in quantum dicit crucifixum ostendit mortem eius pro redemptione nostra postquam autem Corinthij fuerunt aequaliter instructi in his inceptis Apostoli praedicare eis maiora, eos cap. & sequenti. Ratio praedictorum est, quia si duo, vel tres articuli concedantur, necesse erit omnes alios concedere: quousque concedat Christum fuisse verum hominem sciat, quousque tuit pro nobis mori, & si concedat eum esse verum Deum, sciet, quod potest nobis dare vitam aeternam, & si concedat, quod mortuus est pro nobis suppositis etiam deus, primis sciet necessitate, quousque nos redempti sumus per mortem eius, quia impossibile est Deum aliquid facere, voluisse quod facere non potuerit, & factum non fuerit. His suppositis necesse erit concedere ceteros articulos, siue de sacramento Eucharistiae, siue de generali resurrectione, siue de virtutibus sacramentorum, siue de potestate Ecclesiae, quia arguetur sic Christus

sed istis semel creditis facilius credet alijs, & si omnia proponantur simul tanta se difficultas offeret intellectui hominis infidelis, quod credere nollet. nam de quolibet faciet speciale difficultatem, cum tamen si artificialiter proponerentur non fieret difficultas de omnibus per se, quia quidam articuli sunt, qui sunt tanquam principia ad alios quibus creditis necesse est assentire alijs, quia sequuntur ex illis illatione necessaria, hoc autem infidelis, quia adhuc rudis est non videt: & ideo seipsum intricat in tanta rerum difficultate, & praestat sibi causam ad hoc ille, qui inordinate ista praedicat proponendo omnia simul: ideo si quis praedicat fidem Iudejs, proponere debet principales articulos, quia omnes habent probationem quandam ex Prophetis suis, & lege. sicut Christus dixit Io. 5. scripturam habere, & illi sunt quae testimonium perhibent de me, quod autem aliquis praedicator velit proponere Iudejs aliquid ultra ea, quae ex libris eorum colligi possunt, inordinate agit, quia ad illa facilius induci poterunt propter Scripturas suas nisi sit mens eorum omnino obstinata, si tamen alia proponantur, quae nullo modo videntur habere testimonium ex libris suis non putabunt se habere aliquam causam credendi, ut si proponeretur eis de clauibus sacramentalibus, & de potestate ministrorum ad consecrandum, ideo nullo modo sunt eis ista proponenda: quousque crediderint articulos principales fidei praenunciatos in lege sua, quod est credere in Christum, & tunc quidquid eis propositum fuerit credent, tum quia tenebuntur credere propter statum fidei susceptum, tum quia Deus illuminabit corda eorum ad facilius assentiendum omnibus credendis: & etiam ad intelligendum postquam ipsi semel sponte subiecerunt intellectum suum in obsequium Christi iuxta illud Ila. 7. nisi crederitis non intelligetis. Si autem quis praedicet Sacerdoti, vel Pagano annuciare debet ei solum paucos articulos, qui pertinent ad ostendendum Christum esse Deum, & hominem, scilicet, quod sit Trinitas personarum vnus Deus, & quod Christus est vnus de illis personis diuinis, & etiam est verus homo, & hoc est, quod pertinet ad personam Christi. Deinde quia Christus non assumpsit carnem, nisi propter redemptionem nostram, & propter hanc est fides, & ideo de morte eius debet annuciari tanquam principalis articulus fidei, ista praedicari iussit, licet de resurrectione simul cum passione dixerit. Hoc modo praedicabat Paulus quousque praedicat Corinthijs nihil aliud addens: prima Cor. ego cum gentilem ad vos fratres non me iudicanti crederet aliquid inter vos nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum per hoc, quod dicit Christum Iesum ostendit id quod pertinet ad personam eius, esse Deum, & hominem, in quantum dicit crucifixum ostendit mortem eius pro redemptione nostra postquam autem Corinthij fuerunt aequaliter instructi in his inceptis Apostoli praedicare eis maiora, eos cap. & sequenti. Ratio praedictorum est, quia si duo, vel tres articuli concedantur, necesse erit omnes alios concedere: quousque concedat Christum fuisse verum hominem sciat, quousque tuit pro nobis mori, & si concedat eum esse verum Deum, sciet, quod potest nobis dare vitam aeternam, & si concedat, quod mortuus est pro nobis suppositis etiam deus, primis sciet necessitate, quousque nos redempti sumus per mortem eius, quia impossibile est Deum aliquid facere, voluisse quod facere non potuerit, & factum non fuerit. His suppositis necesse erit concedere ceteros articulos, siue de sacramento Eucharistiae, siue de generali resurrectione, siue de virtutibus sacramentorum, siue de potestate Ecclesiae, quia arguetur sic Christus

Christus dixit hoc, & erat Deus, vt concedis: ergo verum est, si aurē neges ipsum dixisse ista negabis Codi- ces Euangelicos ex quibus solis apparet ipsum esse Deum, & hominem, & sic oportebit rursus negari principia, quæ concessa sunt. ipsum esse Deum, & hominem, vel si nolis ea negare omnes articulos iā diffinitos, & quid quid Ecclesia vniuersalis in futurū diffinierit, oportebit concedi hoc modo paucis articulis propositis fides prædicabitur sufficienter, & nō occurrerit magna difficultas infideli ad credendum, quæ occurreret si omnia simul proponas.

Secunda causa est, quia quando annunciatur fides infidelibus non omnes credunt, sed quidam potius conantur, vt possint fidem subuertere, vel argumentis, aut calumnijs infirmare, quod quidem fieri non potest in cordibus eorum, qui aliquid sapiunt, quia cū quidquid creditur verum sit, omne verum sit de sentabile, non poterit aliquid de fide sufficienter impugari, quia vero omnia consonant existentia, id est, omnia vera, apud eos tamen, qui pauca nouerunt potest fides infirmari per argumenta infidelium: ideo debet dari quantum minor occasio potuerit infidelibus ad impugnandum fidem, hoc autem est, quod pauca de fide nouerint: non enim potest contra fidē arguere, nisi qui nouerit quid fides continet, simile 37. distin. cap. qui de mensa, scilicet, aduersus Mathematicos non potest arguere imperitus matheos, & aduersus Philosophos non potest disputare, qui ignorat dogmata Philosophorum, si autem multa de fide infidelibus prædicata fuerint, erit eis magna facultas impugnandi nos, si autem pauca sciuerint erit illis parua occasio, quanto pauciora ergo poterit prædicari debet eis annunciare, dum tamen fidei integritatem annunciat intelligendo, vt supra.

Tertia causa est, quia si quis velit infidelibus multa de fide proponere, dabit eis occasionem contemnēdi fidem, quia quædam sunt ad fidem pertinentia, quæ consistunt in solis cæremonijs, sicut sunt sacramenta, quæ cæremonia cum ex seipsis nullam virtutem habeant, est difficile infidelibus credere in talibus esse virtutem aliquam, quia nihil credunt ibi fieri, nisi quod ipse res per se possunt, proponendo tamen omnia sacramenta, & ritus eorum, qui ad fidem pertinent, nihil proponitur, nisi quædam cæremonia quas infideles inutiles putarent, & videretur eis irrationabile esse talia credere, si a principio eis proponerentur ista tanquam aliquid quod est de fide necessitate. Secus autem est in articulis principalibus, vt esse Christum Deum, & hominem, & fuisse pro nobis mortuum, quia licet ista sint difficilia infideli, tamen non sunt cæremonia aliqua, quæ videantur in se inutiles esse, sed sunt quædam res, quæ si credantur vere esse magne sunt, non ergo debet prædicator fidei a principio proponere infidelibus sacramenta, licet etiam credi illorum efficaciam sit de necessitate fidei.

Quarta causa est, quia quidam articuli sunt non principaliter necessarii, qui tñ habent maiorem difficultatem ad hoc, quod credantur quam principales articuli, sicut sacramentum Eucharistia: licet enim quantum ad recte intelligentem non sit difficilior assentire vni articulo quam alteri, cum quilibet articulus dicat aliquid supernaturale, quodlibet autem supernaturale est infinitum, quia miracula omnia infinitum sunt, & nō requiritur maior potestas ad vnum quam ad alterum, qui ergo concedit vnum articulum credet necessario possibile esse quidquid in alijs dicitur, & tñ quantum ad ea, quæ apparent prima facie intellectui possibiles difficultates sunt in sacramento Eucharistia: quam in hoc, quod est Christum esse Deū

& hominem, quia hoc saltem intellectus capit, licet assentire nolit, sicut capit hominem habere corpus, & animam, Christum tamen cum tota sua magnitudine esse sub parua hostia, & sub qualibet particula illius, & cum esset Christus vnicus in tota Hostia subito diuisa illa in plurimas partes, quod in qualibet sit integer, & ita de pluribus alijs difficultatibus videtur fortasse hoc maius credere quam credere omnes alios articulos, & tamen hoc pertinet ad fidem, si quis ergo volens infidelibus annunciare fidem proponeret difficultates sacramenti Eucharistia, & similia, faceret maiorem difficultatem quam in omnibus articulis principalibus fidei, & sic rarissimi essent, qui credere vellent, cum nec intelligere possent quid esset credendum.

Si autem queratur de via doctrinali, & scholastica, an sic infidelibus sacra Scriptura proponenda sit.

Dicendum, quod non, quia iste modus est ad inquirendū mysteria Scripturæ, sicut fit in scientia Theologica, quæ ea quæ magis dubia, & obscuriora in Scriptura videntur, tractat, & discutit, ad quæ si infideles accedere permittantur intelligent, quæ sunt in fide plenè, & erit eis copiosius locus ad impugnandum, sicut est nobis aduersus eos, cum habeamus sacros libros veteris testamenti quos ipsi habent, & quia interdum in doctrina sacre Scripturæ occurrit aliqua, quæ sunt infirmiora, id est, magis obscura quam cetera, ita quod intellectui etiam credentium non ita plenè satisfiat in illis, sicut in alijs. si autem talia infideles scirent, esset eis magnus locus impugnandi, & nobis saltem infirmis minor locus resistendi, non ergo sunt admittendi infideles sic ad doctrinam Scripturæ, quia essent, vt exploratores, qui infirma terræ considerare vererunt. Genesis quadagesimo secundo, & de istis potest etiam intelligi litera ista proprie, scilicet, ne detur sanctum canibus, & etiam margaritæ; id est, secreta Scripturæ, quæ magis via doctrinali aperiuntur quam prædicando, possent autem interdum consicui bonum admittis aliquibus infidelibus ad doctrinam sacre Scripturæ, vt in plurimum tamen malum sequeretur, & potius cauenda sunt scandala quam quærenda lucra, quæ non sunt necessaria.

Aliud sit fidelibus docere infideles aliquam scientiam non pertinentem ad sacram Scripturam. Et quomodo consuetudo nostra debet esse cum infidelibus. Et scientia, quæ sunt tradenda infidelibus.
Quæst. X.

QVAERETVR an licitum sit fidelibus docere infideles in aliqua scientia non pertinēte ad sacram Scripturam.

Dicendum, quod licet Iudæos, & Saracenos, & omnes infideles in quantum sunt inimici nominis Christi possemus iuste detestari, & abijcere ab omni conuictu nostro, ex sola tamen misericordia toleramus eos extra de Iudæ. & Saracenis capitul. & si Iudæos: debet tamen conuersatio eorum nobiscum esse talis, quod non cedat in offensam Dei, aut fidei præiudicium, vt colligitur eodem capitulo, quia tunc deberemus eos abijcere, & non solum illos, qui ad nos nihil attinent, sed etiam multum attinentes, vt si conuenerit alter coniugum de infidelitate, potest manere cum altero adhuc infideli, dum tamen non cohabitabit sibi in præiudicium Christi, quia tunc matrimonium dissoluetur, scilicet, quia recedit fidelis ab infideli, etiam illo inuito prima Corint. 7. & extra de diuor. capitulo gaudemus,

demus, in omnibus aut in quibus non est præiudiciū fidei, nec contra Deum possumus communicare Iudæis, & cæteris infidelibus. si aut aliqua per ecclesiam verita fuerint de cōmunicatione fidelium, & infidelium in illis non possumus sine Christi contumelia conuersari cū infidelibus, quia quod ecclesia iubet Christus iubet Lucē 10. qui vos audit me audit, & qui vos spernit me spernit. talis conuersatio prohibetur 2. Cor. 6. quæ coniunctio Christi ad Belial, & fidelis ad infidelem? quasi dicat nulla, & hoc intelligitur in eis in quibus contrarij sunt, sicut Chrs est contrarius Belial, & lux tenebris, vt ibi dicitur, in cæteris autem, quæ nec ecclesia veruit, nec recta ratio fugienda suadet licitum est conuersari cum infidelibus. Ex hoc autem potest dici, quod illæ scientiæ, quæ possunt directe, & immediate prodesse infidelibus ad impugnandum fidem non sunt eis tradendæ a fidelibus, & quantum ad hoc nulla pars scientiæ theologica, vel pertinentis ad theologiam eis tradi debet, nam sicut seruis non permittitur habere arma in politia Socratis, & Platonis 2. Poli. ita, & Iudæis, qui serui sunt extra de Iudæ, & Sarra. cap. & si Iudæis non debent permitti arma, scilicet scientia sacre Scripturæ, ista enim sunt proprie arma nostra 2. Corin. 10. arma militiæ nostræ nō sunt carnalia, similiter quoque Iudæi non debent permitti vllō modo dominari Christianis extra de Iudæ, & Sarra. cap. præsentis, & cap. multorum, sed potius debeat sic teneri inter nos, vt per effectum operis cognoscant se esse seruos eodem titulo cap. & si Iudæos quædam tamē scientiæ sunt, secundū quas quis constituitur dominus, vel præfides aliorum, quia administrat aliquid super eos. sic autē est scientia medicorū non ergo est licitum, quod infideles a fidelibus ista addiscant ne locus sit eis occasione curandorum morborum illos subiectos habere. Potissime, quia multi infidelium sunt inimici nominis Christiani, & in huius scientiæ exercitio est tutus nocendi locus. Ex hoc etiam patet, quod nō debeant permitti addiscere iura humana ne postulare sciant, & fideles cogantur esse eorum clientuli, sicut aduocati clientulos habent.

Aliæ scientiæ sunt, quæ directe non sunt ad hoc, quod infideles possint fidelibus præesse, vel in aliquo eis nocere, vt Mathematica, & Astrologia. Has igitur non videtur inconueniens eis tradi, sicut cæteras, vt si quis fidelium pauper ex doctrina victum acquireret non videretur esse inconueniens, quod etiā infideles in his docerent, melius tñ esset, quod nec etiā in his, nec in aliquibus permittentur fidelibus doceri, quia iura volunt, quod infideles viuentes inter Christianos, & maxime Iudæi sentiant se per effectum operis esse seruos, seruis tñ non permittebatur ab antiquo erudiri in his artibus: nam propter hoc vocantur istæ septem artes liberales, id est quia solis liberis hominibus addiscere eas licebat. nō ergo permittendū esset infideles in his instrui, sed exerceant manualia, quæ sunt artes seruiles de quibus victū habere possent hoc tamen in omnibus prouidendum est ne infidelibus permittatur publice titulus, vel auctoritas docendi Christianos, quia ei cui non competit dominari non competit docere pater de muliere primo ad Tim. 2. scilicet mulierem autem docere non pmitto, nec dominari in viro, sed esse in silentio. & sic ista duo, id est docere, & dominari ex eadem ratione prohibuit. infidelibus tamen veritum est dominari directe, vel indirecte super fideles: nam propter hoc etiā publicos redditus Iudæis, & alijs infidelibus inter Christianos colligere non licet extra de Iudæ. & Sarra. cap. ex speciali. docere tamen est maior auctoritas, ideo non debet permitti eis titulus docendi publice, maxime, quia infidelis, qui palam, vel occulte detestatur,

Alph. Tost. in Matth. Pars II l.

statur nomē Christianum nihil sine inuidia, & fictione communicabit, quod tamen est contra conditionem doctrinæ Sapient. 7. & conabitur si secure poterit errores introducere.

An Christiani teneantur respondere infidelibus de eo, quod ab eis quaesierint. Et quomodo debent catholici caute respondere infidelibus. Et quando, & in quibus licet nobis respondere infidelibus, & in quibus non.
Quæst. XI.

QVAERETVR an Christiani teneantur respondere infidelibus de eo, quod ab eis quaesierint. Differt enim istud dubium a præcedentibus, quia etiā si non liceret docere eos, videtur, quod propter honorem fidei, & ne videamur succumbere, respondere teneamur.

Aliqui dicunt, quod tenentur fideles respondere infidelibus, quia 1. Pe. 3. dicitur parati estote ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea fide, & spe, quæ in vobis est. ergo siue fidelis, siue infidelis petat de dubio, tenemur respondere ad hoc, quod eis satisfaciamus.

Dicendum, quod aut infideles petent aliqua dubia circa fidem, & sacram Scripturam, aut circa alias scientias. si circa alias scientias non tenemur eis respondere, quia per illas non distinguitur fidelis ab infideli, sed per solam fidem, & sacram Scripturam, vnde nullum est dedecus fidei, etiam si non respondeatur, & Beatus Petrus non obligauit nos ad satisfaciendum de his, sed solū de fide, & spe quæ in nobis sunt. Si autem querat infidelis de aliquo dubio circa fidem, aut querat a viro simplici, aut a viro docto. Si a simplici debet confiteri ignorantiam suam, scilicet quod non pertinet ad suam professionem de talibus respondere, quia melius est, vt se ipsum, sicut est imperitum agnoscat, quā quod insufficienter in dedecus fidei infideli respondeat, & propter hoc paucis permiserunt iura de fide disputare, & docere illam est de magnis gradibus ecclesiæ extra de heretici capitulum ex iniuncto, & ideo laicis prohibetur ibi prædicare, & docere fidem, & facere conuenticula, etiā secreta in quibus doceant, & hoc, quia præsumitur, quod ex ignorantia sua introducent errores.

Si autem sit vir doctus a quo queritur, est quæstio de aliquo superuacuo, aut de re necessaria ad fidem dicitur de superuacuo, vt si peteret infidelis rationem aliquarum cæremoniarum ecclesiæ, vel causam sacramentorum, aut aliquid secretum in eis: nam istud licet ad fidem pertineat superuacuum tamen est, non est via per hoc volentibus habere introitum ad fidem. est autem quæstio necessaria ad fidem, vt si sit dubium circa aliquos principales articulos, vt Christum esse Deum, vel esse hominem, aut mortuum esse, vel surrexisse, & similia, quia sunt præcipua in fide, & si dubitaret infidelis de aliquo istorum non reciperet fidem. Etiam vtilis quæstio est in fide generaliter respectu Iudæorum si dubitent quō aliquæ auctoritates veteris testamenti pertinentes ad Messiam applicentur Christo, si sit quæstio inutilis non est respondendum, sed ostendendū quare rñderi non debeat, si quod dicatur infideli istud ad re non pertinet, quia est cæremonia fidelium, & dependet ab ipsa fide. Si autem in fide aliquid dubitas poterit tibi satisfieri, sed in cæremonijs non est satisfaciendum, immo nec potest non præsupposita fide, quia sicut in Mathematicis conclusiones sequentes dependent ex præcedentibus, vt ex principijs, & si quis peteret demonstrari sibi conclusionem certissimam alicuius artis non demonstratis prioribus, peteret rem impossibili.

impossibile, ideo prius de omnibus precedentibus negotian dum erat, ita est in religione Christiana ceremonie pendet ex fide, scilicet ex potestate ecclesie, vt in plurimum, que est articulus fidei: si prius, ergo non agatur de fide, vel non presupponatur esse veram non poterit disputari de his, & ita erit excusatio apud infidelem, sicut dicit Augu. li. de sermo. do. de supernacuis, & noxijs nihil respondendum est, sed hoc ipsum explicandum cur inquirenti talia non oporteat respondere. Si autem sit questio vtilis, aut infidelis solus petit, aut coram multitudi ne fidelium, vel infidelium, si solus, & putetur, quod solutio questionis poterit ei prodesse soluenda est. Si autem creditur calumniari, vt per solutionem addiscat de quo postea fideles impugnet, non est respondendum, & sic intelligitur litera ista Margaritas non esse mittendas porcis ne conuersi disrumpant nos sic exponit Chryso. super Matthæ. scilicet canes conculcantes sancta sordidus actibus & disputationibus suis rumpunt prædicatorem veritatis, & Chryso. in homel. etiam dicit, quod isti conuersi disrumpunt hominem, quia a principio fingunt mansuetudinem, vt addiscant, deinde cum didicerint detrahant, si autem sit multitudo fidelium presens, etiam si infidelis non querat bono animo, interdum potest sibi responderi, & debet, scilicet vt fideles, qui presentes sunt non desperent posse solui questionem illam, quam infidelis propouit, & ne reputent ex hac parte fidem infirmam, sic dicit Augu. lib. de sermo. do. qui nouit, quid respondeat debet respondere saltem propter illos quibus desperatio suboritur si propositam questionem solui non posse crediderint, & sicut fit hoc ne fides infirmetur in cordibus fidelium simplicium, ita etiam, vt non gaudeant infideles, & putent debilitate fundamenta intentionem nostram, quæ non possit inconuenientia obiecta euadere, est autem magnus honor Christo, vt de his respondeatur, & doctrina fidei ab eo data glorificetur. i. Pe. 3. Dominum Christum sanctificate in cordibus vestris parati semper ad satisfactionem omni poscenti vobis rationem de ea fide, & spe, que in nobis est, & sic innuit Beatus Petrus, quod nos sanctificamus, id est honoramus Christum in cordibus nostris, quando satisfacimus dando rationem circa fidem, & spem. Interdum autem licet nobis non respondere, vt si fideles, qui presentes sunt non scandalizantur, etiam si non respondeatur, scilicet si intelligunt nequitiam infidelium querentium, & tamen ad hoc oportet esse duo, scilicet quod illud de quo queritur sit tale in quo respondere sit aliquod præiudicium fidei saltem indirecte, scilicet quia datur inde infidelibus magnus locus arguendi, & oriuntur difficiles questiones, quia talibus dare adiut periculo sum est, præcidere vero illas est vtile. Secundum est, quod ille, qui respondere debet sit talis, qui possit caute excudere questionem infidelium, ita vt rationabiliter credant se excludos, vel confusos, sic enim Christus interrogatus interdum faciebat, vt quando Iudæi accesserunt ad Christum querentes in qua potestate predicaret, ipse autem dixit interrogabo vos, & ego aliam questionem, quam si dixeritis mihi, & ego dicam vobis in qua potestate hoc facio, & dixit baptis mus Ioannis, vnde erat de celo an ex hominibus infra 21. & Mar. 1. Iudæi autem non ausi sunt respondere dicentes nescimus, & Christus dixit eis, nec ego dico vobis in qua potestate hoc facio. Questio quam faciebant Iudæi inducebat in se difficultatem non quidem, quod Christus non posset ad illam respondere, sed quia istud erat reducere se ad principium scilicet ostendere se esse Deum, & a Deo missum, ad hoc autem probandum erat tota prædicatio, & omnia

opera Christi quecumque fecit, vnde non poterat responderi ad hanc questionem in vno verbo saltem satisfaciendo, ita vt Iudæis esset cognita veritas, quia si Christus dixisset ego facio hæc, quia Deus sum, vel a Deo missus, sequeretur vnum de duobus. scilicet vel Iudæi scandalizarentur, vel non crederent. Primum erat certum, quia insidiabantur, & vt caperent eum in sermone infra. 22. & Io. 8, nam quando dixit antequam Abraham fieret ego sum, voluerunt esse lapidare, eod. c. a fortiori si dixisset palam se Deum esse, si autem dixisset se a Deo missum non crederetur verbo eius, quia omnes operationes sue præcedentes hoc manifeste ostendebant, & credere noluerunt Iudæi, quanto magis nunc non crederent, si solum verbo simplici assereret se a Deo missum, ideo non fuit tunc sibi conueniens respondere, sed sic confundendo Iudæos euadere. ita & si quis sit vir peritus poterit caute intricare querentem, vt non respondendo ad questionem excludat eum de proposito confundendo ipsum, istud autem quia non est semper, nec cuiuslibet facile respondere, bonum erit saltem propter astantes potissime si aliquibus astantibus possit esse fructuosa solutio questionis, sic. n. Chrs. sepe interrogatus a maleuolis, qui tenebant eum veritatem respondebat, quia presentes erant alij quibus responsio proficiebat, vt dicit Aug. li. de sermo. do. scilicet quod autem dominus quecunq; dixisse inuenitur, que multi, qui aderant, vel resistendo, vel contemnendo non receperunt, non putandus est sanctum dedisse canibus, aut margaritas ante porcos misisse, dedit enim eis, qui capere poterant, & simul aderant quos propter aliorum immunditiam negligi non oportebat, & quamuis tentantes ipsum in his, que eis respondebat contabesceret, alij tamen, qui poterant capere ex illorum occasione multa vtiliter audiebant, ita ergo, & nobis agendum est.

An simplicibus, & carnalibus hominibus respondendum sit in questionibus fidei. Vbi aperit que sunt vtilis questiones, & que noxia, & que curiose habeantur, item quid de maioribus questionibus, Quæst. XII.

QUARET V R an simplicibus, & carnalibus hominibus respondendum sit in questionibus fidei. Circa simplices dicendum, quod aut simplices petunt informari circa fidem, & actiones in eis, que sibi sunt necessaria, aut in alijs. Si in necessarijs semper respondendum est, vt si dubitent circa principales articulos, quia forte illos nesciunt, nam tunc nudam veritatem rerum eis dicere tenemur non explicantes ulterius, quia ad illud non sufficerent capiendum. Si autem petant aliqua non sibi necessaria, vt mysteria aliqua sacræ scripturæ, vel apertionem, & explanationem aliquorum dubiorum speculatiuorum in fide, non est eis respondendum, & hoc, quia non intelligerent, iuxta illud legere, & non intelligere negligere est, & istis mysteria scripturæ, quando sunt abscõdita videntur esse magne reuerentię, quia ignorant illa, cum vero fuerint exposita contemnunt illa, sic dicit Chryso. stomus, mysteria scripturæ his qui bonæ mentis sunt, & intellectum habent reuelata honesta apparent, his autem qui insensibiles sunt, magis videntur reuerenda cum ignorantur: quod & sepe experit sumus in quibusdam, qui nimio desiderio ardebant, vt quædam mysteria scripturæ intelligerent, in quibus putabant res latere altissimas, quas nondum cognitæ sic venerabantur, cum vero illis palam proposita fuerunt, quæ latebant, dixerunt quasi fatidientes, credebamus hic maiora latere mysteria, vnde

Nota experientiam aucto.

vnde fuisset longe melius nihil illis fuisse expositum. Circa carnales, id est homines seculares, qui solis seculi voluptatibus, & bonis fortunę dediti nullam sacrarum Scripturarum dulcedinem sentiunt. Dicendum quod aut querunt aliqua vtilia, aut noxia, aut superuacua, aut se maiora. De primis dicendum, quod siue in moribus, siue in fide aliquid petat, quod ei possit esse vtile licet nesciamus quo animo illud accepturus sit responderi debet, quia per hoc mundari potest ab immunditijs suis, si tñ isti non querant non erunt eis ista ingerenda, quia continent illa, sicut interdum quidam bonum habentes desiderium indiscretum tñ carnalibus hominibus res deuotas proponunt, quas illi fastidiunt, & irridunt: non sunt ergo eis proponenda, hoc. n. prohibet Ista. n. non mittere Margaritas ante porcos, sic dicit Augu. li. de sermo. do. mysteria veritatis, id est Margaritę non sunt dandę, nisi desiderantibus veritatem, & cum ratione humana viuentibus, si enim porcis eas miseris, id est cõnosę vitę delectatione grauat, non intelligent preciositatem earum, sed extrinsecas eas similes ceteris fabulis mundialibus, & eas actibus suis carnalibus concludunt. De secundis dicendum, quod nunquam est respondendum, sed proponenda causa quare non respondeatur, vt dicit Aug. li. de sermo. do. tales sunt questiones aliquę quas solent proponere homines curiosi in seculo, ad quartum manifestam dissolutionem in errores est facile peruenire licet veritas omnibus nota: sit sicut est querere de prædestinatione, & præsciencia Dei: nam & si quis vir plene doctus cam istorum aperire sciret, curiosi tñ in seculo non possunt peruenire ad intelligentiam eorum, quæ dicuntur, quia hoc presupponerent magnam exercitationem in scientia, & ideo cum intelligere non possunt manent semper in dubio, & efficiuntur deteriores nescientes quomodo stet Deum præscire omnia, & non imponere rebus necessitatem sic eueniendi. Similes difficultates solent mouere circa sacramentum eucharistię, hæc autem sunt eis valde noxia, & diabolo instigante procurata, vt ex vno dubio cum intelligere rerum veritatem nequiterint, in plura dubia, immo in multos errores incidant. Nunquam ergo in his respondendum est curiosis, qui ista non capiunt, sed exponendum eis plene, quod ad ipsos non pertineat ista querere, nec ad intellectum eorum sufficientes esse, vt pote principijs carētes, sicut nec possent instrui de veritate vnus demonstrationis geometricę, vel altologicę non presuppositis omnibus prioribus in illa arte. De tertijs, scilicet superuacuis dicendum, quod etiam, nec his respondendum est, sunt enim quædam intra fidei ambitum, quæ omnino respectu secularium sunt superuacua, vt si quererent de potestate ecclesie, & quō deriuatur potestas successiue ab vno pontifice in alterum, & vacante sede in quo consistit illa potestas, & quō de nouo acquiratur in eo, qui pontifex efficit: oia. n. hæc penitus superuacua sunt ad hoies seculares, non sunt tñ noxia, sicut præcedentia, quia et si in his ignorent non erit periculolus error, sicut circa prædestinationem, vel præscienciam, causa patet, quia ex prædestinatione, & præsciencia si necessaria futuris imponant sequit, quod nullus debeat conari ad bonum cum omnia necessaria eueniant, & nullus est periculolior error. De quartis, i. maioribus se et non est respondendum ista sunt expositiones articuloꝝ principalium fidei, vt scilicet quō se habeat Christu esse sumu Deu, & hominē, & ita de similibus, ista. n. non sunt noxia, nec superuacua, & tñ non possunt capi a simplicibus, ideo nec eis proponenda sunt licet bono animo ista petant cum non sufficiant ad ea: sic Christus dixit discipulis, multa vobis habeo dicere, sed non potestis modo

Alph. Toft. In Matth. Pars III.

portare illa Io. 16. sed potius admonendi sunt isti neperant hæc. Sic Beatus Petrus admonebat nouiter conuersos ad Christum non petere de rebus altissimis i. Petri 2. sicut modo geniti infantes lac concupiscite, vt in eo crescatis, id est sicut infantes nouiter geniti non appetunt escam, sed lac, quia ad cibum solidum non sufficiunt, ita & vos concupiscite lac, id est sola fidei rudimenta, vt crescatis in eo, id est vt per ista rudimenta perueniatis ad altiorem cognitionem crescendo, sicut de lacte peruenitur in escam, sic etiam Apostolus nouiter conuersis proponebat res planas i. Cor. 3. sicut parulis in Christo lac dedi potui vobis non escam, nondum enim poteratis, i. non poteratis capere escam, istud lac vocat ipse articulos fidei simpliciter ppositos, vt pater paulo ante illu præcedē. c. n. iudicau me scire aliquid inter vos, nisi Christu Iesum, & hunc crucifixu, & subdit cam ibi, i. sapientiã loquimur inter perfectos, i. ista plana oibus pponenda sunt, res aut altissimas in fide, que ad sapientiam pertinent, solis perfectis, i. instructis proponimus, & cū ab omnibus simplicibus, & curiosis cauendum sit in solutione talium questionum, maxime tamen ab illis, qui litigiosi sunt, i. querunt ad hoc, quod arguant, & arguendo gloriēnt, vel contemnunt iudicantes, cū ipsi tñ non intelligat quid eis dicat, sic dicit Aug. li. de sermo. do. cauēdū est ne quid aperiat ei, quod non capit, melius. n. que rit, quod clausum est, quā id quod apertum est, aut inflet p odium, vt canis, aut negligit p contemptu, vt porcus.

Petite, & dabitur vobis, querite, & inuenietis pulsate, & aperietur vobis. Omnis. n. qui petit accipit, & qui querit inuenit, & pulsanti aperietur. Aut quis est ex vobis homo quem si petierit filius suus panem nunquid lapidem porriget ei? Aut si piscem petierit, nunquid serpentem porriget ei? Si ergo cum sitis mali nostris bona data dare filijs vestris, quanto magis pater vester, qui in celis est dabit bona petentibus se? Omnia ergo quecunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Hęc est enim lex, & prophete. Intrate per angustam portam, quia lata porta, & spaciola via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt, qui inueniunt eam.

Petite, & dabitur. In precedentibus Christus introduxit euangelicam legem, hic autem ostendit eam esse obseruabilem: ista enim est vna de conditionibus legis, scilicet quod sit possibile obseruari eam di. 4. c. erit autem. ad obseruationem autem legis istius tria faciunt, scilicet imploratio diuini auxilij, conatus liberi arbitrij, euitatio mali consortij. nam sine his tribus non potest quis sufficienter, & faciliter bonum facere, ideo ista tria ponit Christus hic per ordinem. Secunda ibi. *Intrate per angustam.* Tertia ibi. *Attendite a falsis.* Prima in duas, quia primo ostenditur quid requiratur ad hoc, quod oratio sit exaudibilis ex parte ipsius orationis. Secundo ex parte orantis ibi. *Omnia igitur quecumque.* Circa primum dicitur. *Petite, & dabitur vobis.* Exponit Chryso. si fueritis clementes ad fratres vestros non iniuste iudicando, nec male arguendo petite precibus die ac nocte orantes, id quod vultis, & dabitur vobis.

Luc. 11. Ioan. 6. Luc. 11.

Tob. 4. Lucæ 6. Lucæ 13. id in prim. 50 di. cap. ponderet. 10. q. j. cap. placuit.

Tria sunt sine quibus nemo pot sufficenter ac faciliter bonum facere. maxime adimplere legē Christi.

Q 2 Querite.

Quærite, & inuenietis pulsate. Scilicet ieiunio, & oratione, & elemosynis, sicut qui pullat ostium non solum voce clamat, sed etiam manu.

Et aperietur vobis. Id est quando feceritis ista permit- tetur vobis ingredi, & accipere, quod vultis. Aliter exponit Gregorius, scilicet petimus fide, quarimus spe, pulsamus charitate: primum peteret debet, vt habeas, postea querere vt inuenias, inuenta obseruare, vt introeas. Aliter exponit Remigius, scilicet petimus orando, querimus recte viuendo, pulsamus perseue- rando. Aug. autem lib. de sermone domini dicit. Peti- tio pertinet ad impetrandum animi sanitatem, vt ea, que præcipiuntur implere possimus. Inquisitio autem ad inueniendam veritatem, quam cum quis in- uenerit, scilicet veram viam, pueniet ad possessionem in qua pulsanti aperietur. Aliter etiam Aug. ibidem dicit, & licet isti sensus boni sint longe melius ad in- stantissimam petitionem omnia referuntur, & ista tria significant illud, & tñ triplicatur sententia ad signifi- candum, quod instanter orandum est. Aliter tñ communis exponit, & per hoc significat conditiones ipsius ora- tionis, que sunt quatuor. vt Greg. dicit, scilicet perseue- rans pro nobis, & que ad salutem sunt petere. tres autem illarum significant in his tribus clausulis, scilicet petite, scilicet perseuerate, pulsate, scilicet pro vobis, & patet, quia subditur, & aperiet vobis. hæc vera sunt, scilicet oratio exi- gat istas condiciones, melius tñ vñ, sicut Aug. dixit, quod eadē sententia sit istarum trium clausularum, & patet, quia in fine dñi pñ vester, qui in celis est dabit bona petenti- bus se, & non adiunxit querentibus, & pulsantibus, si tamen istæ tres clausule referrentur ad diuersa oportere- ret concludi expresse de omnibus tribus, scilicet quod pe- tentibus querentibus, & pulsantibus Deus bona daret.

Omnis enim, qui petit accipit. Repliat eadē senten- tias, & causas reddit earum, scilicet petendum est, quia omnis, qui petit accipit: accipere. n. proprie pertinet, quia accipere est ab alio capere, & sic est petere ab alio est. Et qui querit inuenit. Id est omnis, qui querit: inueni- re cōpetit ad querere, licet sit idē petere, & querere, vt dictū est. Et pulsanti aperietur. i. omni pulsanti, quia aperire pertinet ad pulsantē, quia quilibet istorū hoc vult, scilicet petēs accipere, & querēs inuenire, & pulsans, quod aperiat ei. Aut quis ex vobis. Hic cōfirmat, quod dixit, scilicet Deus semper exaudiet nos dādo bona, que petimus, aut que nobis expediunt, & inducit exēplū de hoīe ad filium suum, scilicet si hō filio suo petenti dat semper bona, a fortiori Deus, qui est pater noster dabit nobis bona petentibus, & dicitur quis est ex vobis homo, i. nullus est. Quem si petierit filius suus panem nunquid lapidem porriget ei? Quasi dicat nemo hoc faciet, quia esset contra conditionem patris. Ponit hic Matthæus duo, scilicet petere panem, & piscē, sed Luc. i. r. ponuntur tria, scilicet panis, piscis, & ouis. Aliqui exponunt ista in sen- su morali, scilicet quod panis sit doctrina, & quod lapis sit durities cordis, & quod piscis sit fides, & serpens sit venenum infidelitatis, ouis sit spes, & scorpio sit de- speratio, isti tñ sensus non sunt literales, quia Christus loquitur hic de homine petente a patre suo, & tñ a patribus nostris non solemus ista petere, quia virtutē nobis dare non pñt, nec etiam possunt vitia animo nostro imprimere: solus autē Deus virtutē dat, & ab il- lo peti potest: vitia autē a nemine datur, sed nos ipsi per actus malos mentē nostrā inficientes vitia inficimus sunt ergo intelligenda ista literaliter, quia talia solent petere pueri a patribus, & matribus, & forte inter Iu- deos paruuli petebant ista, scilicet panem, piscem, & ouem.

Aut si piscem petierit nunquid serpentem porriget? Ponit ista ad significandum, quod cum bona petuntur non dan- tur mala, lapis tamen, & serpens mala sunt, quia lapis dentes confingeret, & serpens diffuso veneno neca-

ret, & posuit ista propter similitudinem, quia paruulis petentibus panem si daretur lapis, posset accidere er- ror propter aliqualem similitudinem lapidis, & panis, sic etiam de pisce, & serpente est similitudo, & voca- tur serpens quodcumque reptile, quod venenosum est, & ad cibum non conueniens. Si ergo vos cum sitis mali. Præsupposito exemplo format argumentum, scilicet hō, qui malus est bonū dat filio suo, ergo Deus, qui bonus est a fortiori bona dabit filiis suis, & stat ra- tio, quia quilibet agit secundū similitudinem suā, qui enim malus est mala agit, qui vero bonus bona. 2. Ethic. qualis vnusquisque est talia dicit, & operatur, & infra in litera nō pñr arbor mala bonos fructus facere, & c.

Bona data vobis dare filijs vestris. scilicet panem, & piscem, & ouem, que eis bona sunt ad sustentationem nature.

Quanto magis pater vester, qui in celis est. scilicet Deus simp- pliciter bonus est, & ideo naturaliter pertinet ad eum bonū facere, sicut ad album digregare, & nō est in eo aliqua iniquitas, quæ impediatur ipsū a benefacien- do, sicut in vobis est, ergo a fortiori benefaciet. & vo- cauit eum patrem, vt ratio stet, scilicet quia patrem esse naturaliter inclinatur ad diligendum, & benefacien- dum, & dixit, qui in celis est, vt per hoc solus Deus intelligatur, quia non habemus, nisi patrem carnalē, qui in terra est, & Deum, qui in celis est, pater tamen terrenus non est ita sufficienter pater saltem in bene faciendo nobis, ideo potius celestem, quā terrestrem debemus vocare patrem infra 23. patrem nolite vo- care vobis super terram.

Dabit bona petentibus se. Nunquam Deus mala dat licet nos mereamur mala recipere, & caute dictum est dabit bona, & non dicitur dabit ea, quæ petieritis, quia interdum petimus ea, quæ nobis non sunt bona, & Deus non dat illa, sed alia, quæ sunt nobis bona, vt infra dicitur, sed Luc. i. dicitur dabit spiritum bonum petentibus. scilicet quia spiritus potest accipi pro om- ni re, quæ nobis prodest ad spiritualia. Sive illa sit cor- poralis, siue spiritualis, vel dicitur dabit spiritum bonum, id est bonum desiderium inclinando cor no- strum ad legem suam, quia hoc in oratione petimus. Psal. i. 8. inclina cor meum Deus in testimonia tua, & secundo Macha. i. adaperiat Deus cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis.

Quomodo Christus dixit hic homines esse malos. Et quod ho- mines non sunt semper actualiter mali, sed pro inclinatio- ne ad malum. Quæst. XIII.

Quomodo Christus dixit hic homines esse malos, quia ista locutio est generalis, & videtur extendi ad totam nat- uram humanam. Dicit potest vno modo, quod Christus dixit hic omnes homines malos non quidem malitia nature, quia bonum est, quod ipse condidit, sed imperfectione, & homines collati ad Deum propter imperfectionem bonitatis mali dicuntur, sicut pannum album collatum ad albißimum dicitur nigrum, & hoc modo etiam Angeli Dei mali sunt, & dicuntur, scilicet imperfecti Iob. 4. ecce, qui ministrant ei immundi sunt, & in Angelis suis inue- nit malitiam, id est imperfectam bonitatem. nam An- geli, qui nunc ministrant Deo nullam iniquitatem habent. hoc modo quidquid est, malum est, præter Deum, qui solus bonus est: sic Christus dixit infra 19. cuidam dicenti sibi magister bone, scilicet quid me interrogas de bono? nemo bonus, nisi vnus Deus Mar. 10. sic exponit Chryso. dicens quantum ad com- parationem Dei, qui solus bonus est, singulariter om- nes mali videntur, sicut omne lucidum ad compara- tionem solis videtur obscurum.

Secundo

Secundo potest dici, quod accipitur malitia osum ho- minū non quidem pro actuali malitia, quia nō est ve- rum, quod oēs hoīes sint semper actualiter mali, sed p in- clinatione ad malū, quod vocamus fomitem, & ista est in omnibus hominibus Gen. 8. omnis eras ab adolescē- tia sua prona est ad malum, & sic exponit Hiero. hic.

Tertio potest dici, quod intelligatur pro actuali malitia, & tunc Christus non loquitur ad omnes ho- mines, sed solum ad seculi dilectores: omnes enim ta- les mali sunt, quia cadaua bona æternis bonis præpo- nunt, & ita exponit Aug. lib. de sermo. domini.

Quomodo dixit Christus, quod nos mali existentes bona filijs nostris damus. Quæst. XIII.

Secundo dicitur tunc quomodo dicit Christus, quod nos mali existentes bona filijs nostris damus, quia malus non potest facere bonum ipso dice- nte infra in litera nō pñr arbor mala fructus bonos facere. Dicendum, quod operatio cuiuscunque rei est secundū formam suā, & idē ille, qui non habet, nisi formam malitiam non potest facere, nisi malum, & ita in moralibus, qui solum habent malum habitū sem- per operantur malum. 2. Ethic. qualis vnusquisque, & c. & hoc idem Christus vult infra in litera, dicens de hy- pocritis a fructibus eorum cognoscetis eos, id est quia mali sunt non possunt facere, nisi malum, sicut mala arbor malum fructum, & hoc modo bestie non pñt operari virtuose. 7. Ethic. scilicet, quia operantur per formam bestialitatis eis cōnatam, e contrario autem, qui solum habet formam bonitatis non est possibile, quod operetur, nisi bonum, & ita est de Deo: non enim potest malū facere, quia contra naturā eius est, sicut contra naturā ignis directe, & immediate frigidare.

Sed obijcietur, quia hoc dato, nunquam homo peccaret postquam semel bonus est, quia tunc nullū malum habitum habet, sed bonos multos, & tamen operatur, interdum malum. Dicendum quod homo bonus semper habet cum bono mala multa adiuncta ex quorum quolibet sufficienter potest operari ma- lum: nam manet homini semper pronitas ad malum, id est fomes, qui non solum mouet, sed interdū, quasi cogere videtur propter sui magnitudinē ad Ro. 7. vi- deo aliam legem in me. me. repug. le. me. me. & capi- pti. me. in lege peccati. Secundum est defectibilitas liberi arbitrii, quia in quolibet viatore est liberum arbitrium defectibile, & non tollitur ista defectibili- tas, nisi per confirmationem, quæ fit in patria, ideo quando manemus hic semper possumus deficere, & ita cuiuscunque quantumcumque bono facile est ma- lum fieri. Secus autem est de Deo cuius natura est bonum esse, siue ipsa bonitas. Si autem aliquod sit cui competat forma boni ex vna parte, & ex alia cō- petat forma mali, siue malum aliquod, poterit operari interdum bonum, & interdum malum, & ita est de hominibus quorum natura bona est, & ideo ope- rationes eorum naturales bonæ sunt: possunt autē præter hoc habere malitiam moralem secundum, quæ malum operantur moraliter, quod aut pater se habeat ad filiū naturalis est, quia sicut pater est ex sola naturali po- tentia prouenit, ita ad filium se hñe sic, vel sic non prouenit, nisi ex naturali inclinatione, & quia illa cō- sequitur naturā, quæ bona est, erit inclinatio ad filios bo- na, & ita licet nos simus mali moraliter filijs tñ nostris bona damus, interdum tamen malitia moralis tam excessiua est, quod corrumpitur naturalis inclinatio bo- na, ita vt non misereatur quis filijs suis, sed occidat eos, sicut Medea irata viro suo Iaconi, vt eū contristeret occidit proprios filios, qui amborum erant, & pro- pter hoc Christus dixit, si vos cū sitis mali nostris bona

Alpha. Toit. In Matth. Pars III.

A dare filijs vestris, quasi dicat licet mali sitis malitia vestra adhuc non impedit vos quin beneficiatis filijs: a fortiori, ergo Deus, qui est pater vester, qui non ha- bet malitiam aliquam non poterit impedi vos quin vo- bis beneficiat, & propter hoc fuit hic posita ista com- paratio: nam si homo a naturali pietate qua filijs be- nefacit, nunquam posset per malitiam aliquam per- murari frustra diceretur, si ergo vos cum mali sitis, & c. sed sicut Deus inuariabiliter se habet ad benefa- ciendum nobis, ita etiam homo se habet immuta- biliter ad benefaciendum filijs suis.

Ad argumentum dicendum, quod arbor mala nō habet, nisi malam dispositionem producēdi fructus, ideo non potest producere, nisi fructus malos: homo tamen habet duas formas, scilicet boni, & mali, vt declaratum est, ideo vtunque potest non quidem p eandem, sed bonū p bonam, & malum per malam.

An istæ quatuor sint conditiones orationis. scilicet pie perseue- rante pro se, & quæ ad salutem sunt petere. Et an sint ne- cessarie in oratione qualibet. Denique quod finis pe- titiois in oratione est vita æterna. Quæst. XV.

Quæretur quia tactū fuit in litera de condi- tionibus orationis, quæ sunt quatuor, scilicet pie perse- ueranter pro se, & quæ ad salutem sunt petere, an istæ quatuor sint conditiones orationis. Quidam dicunt, quod non, sed solum prima, scilicet pie, quia petere pie est petere ex charitate, & talis oratio semper habet efficaciam Io. 14. si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcumque volueritis petetis, & fiet vobis, manere autem in Deo est charitatē habere. 1. Io. 4. qui manet in charitate in Deo manet, & sic quicunque pie orauerit cum ex charitate oret, obti- nebit, quod petit, ideo non erunt necessariæ aliæ con- ditiones.

Alij dicunt, quod aliæ multæ conditiones præter istas quatuor requiruntur, sicut fiducia petere Iaco- bi primo. postulet autem in fide nihil hēsitans: etiā quod humiliter petatur Psal. 101. respexit in orationem hu- milium, & non despexit precem eorum, etiā quod petēs pauper sit, id est indigeat re petita Psal. 9. desiderium pauperum exaudiuit dominus. Et quod cū deuotione fiat, vt ait Aug. lib. de orando Deum, dignor sequi effe- ctus, quando feruentior præcedit affectus. & ita de multis alijs, ergo non sufficient illæ quatuor condi- tiones. Dicendum quod in oratione ad impetrandū requi- rantur aliquæ conditiones. Pro quo sciendū, quod oratio ad duo ordinatur, scilicet ad finem, & ad obiectum, finis autem orationis est vita æterna, obiectum est ip- sa res, quam expresse petimus in oratione, & secun- dum hoc oratio potest habere duplicem efficaciam, scilicet ad merendum, & ad impetrandum: nam ra- tione finis est meritum, quia omne meritum ordina- tur ad vitam æternam: non enim dicitur quis mereri per aliquem actum, nisi in quantum per illum effici- tur dignus vita æterna. Impetratio attenditur respectu obiecti, id est eius, quod petitur. est autem differentia inter ista duo, quia meritum importat ordinem iusti- tiæ ad præmium in quantum iustum est, quod ei, qui meretur aliquid reddatur, id quod meretur, & illud est præmium. impetratio autem non importat ordi- nem iustitiæ, sed solum misericordie, vel liberalitatis ex parte donantis, quod apparet, quia si quis meretur aliquid, iustum est, quod illud sibi detur, & tamen si aliquid petit non est propter hoc necessarium ex de- bito iustitiæ dari sibi id, quod petit, & sic dari pertinet ad liberalitatem eius a quo petitur, & ideo meritum orantis habet ex seipso, quod per illum peruenitur

Q 3 ad

ad premium, oratio tamen volentis impetrare non habet ex seipsa unde impetret, sed solum ex liberalitate eius a quo petitur. Et si dicas contra, quia iste, qui petit iustus est, ideo meretur sibi dari, quod petit. Dicendum, quod ex hoc, quod est quis iustus generali iustificatione, que dicitur charitatem cum omnibus virtutibus debetur sibi vita eterna directe, non tamen debetur sibi determinate istud bonum, vel illud, & ideo, quod orando petit aliquod bonum particulare quantumcunque iustus sit non meretur ex hoc habere bonum illud, quod petit, sed in quantum oratio ista ex charitate fit est meritoria vite eterne, ideo quod iste orans impetret illud bonum particulare, quod petit solum provenit ex misericordia eius a quo petitur, ad hoc ergo, quod ille a quo petitur concedat nobis infallibiliter petita necesse est, quod non petamus contra eius providentiam, quia nihil tale poterimus impetrare. Ob hoc, ergo ponunt doctores conditiones aliquas orationis quibus existentibus oratio semper habet efficaciam impetrandi, & hoc est in quantum remouemus impedimenta ad impetrandum.

Primum impedimentum est ex parte orantis, ut si orationem inordinate emittat, scilicet non, sicut conuenit ad actum patrie, quia orare actus patrie est, & ad hoc est prima conditio, scilicet pie. nam pietas idem est, quod latria, id est, quod taliter fiat oratio, quod sit cultus quidam Deo exhibitus.

Secundum est, quod inter orationem, & consecutionem non sit mediū, quia Deus diffiniuit dare nobis res certo tempore, & ideo si aliquando petimus illas oportet, quod petamus saltem secundum effectum quousque illas nobis det: alioquin si cessemus non habebimus, quod petimus, & ad hoc est secunda conditio, scilicet perseveranter, id est, quod non cessemus petere quousque obtineamus. Tertium est impedimentum ex parte eius pro quo petitur, quia potest malitia illius pro quo oramus impedire effectum orationis nostre quantumcunque iusti simus, & pie, & perseveranter oremus, & sic est tertia conditio, scilicet pro nobis.

Quartum impedimentum est ex parte rei petite, quia interdum petit homo, quod non est sibi conueniens, & Deus, quia diligit hominem vult ei dare vera bona, unde non concedit illud, quod petitur, sed illud, quod est vere bonum homini, & sic est quarta conditio ad salutem, id est, quod petantur ea, que sunt nobis ad salutem, & ita sunt quatuor conditiones communiter posite ad hoc, quod oratio sit impetratoria, sub his tamen alię multe magis particulares intelliguntur.

Ad primum dicendum, quod esse in charitate sufficit ad hoc, quod oratio sit semper meritoria non tamen impetratoria, in oratione enim petimus, id quod volumus voluntas tamen potius est de fine, quam de eo, quod propter finem petit, vel appetitur, ut colligitur 3. Ethic. ideo, quod Deus videt non concordare, id quod pie oras petit cum fine pro quo petit, quod accidit ex errore iudicii nostri cum nesciamus quid orandum sit ad Rom. 8. magis exaudit desiderium ex quo petit, quam id quod petitur, & ita magis facit voluntatem petentis, quam si daret ei, quod petit, & contingeret illud esse contra salutem eternam, sicut enim petitionis est vite eterne, & Dei gratia attendit istud, esset autem contra gloriam Dei si peccatorem impitentem saluaret, & esset contra salutem petentis si aliquod contrarium salutis sue daretur sibi, & ideo Deus, ut non agat contra gloriam suam, nec contra salutem nostram non concedit tunc, quod petitur licet pie petamus, id est, ex charitate, & latria, ad hoc, ergo quod impetremus non solum est necessarium pie petere, sed etiam multa alia.

Ad secundum dicendum, quod omnes ille conditiones nominatę in hoc argumento requiruntur ex parte pe-

tentis, & ideo omnes includuntur sub prima, quę est pie petere, quia illa tenet se ex parte petentis, de his tamen conditionibus dicitur magis libro nostro de oratione.

An orationes peccatorum exaudiantur, & quare interdum impetrant peccatores, & non iusti. Et an bonorum orationes magis prosunt, quam malorum. Et quod omne meritum est a charitate. Quęst. XVI.

QUARETUR circa hoc, quod dictum est in littera, scilicet omnis, qui petit accipiat verum sit, & est dubium specialiter de peccatoribus an exaudiantur orationes eorum. Dicunt quidam, quod non quia prima conditio orationis est pie petere, & tamen peccatores nihil pie petunt, quia nec charitatem, nec latriam habent. Secundo patet, quia lo. 9. dicitur scimus, quia Deus peccatores non audit, sed si quis cultor est eius hunc audit: simile dicitur Prouer. 18. qui declinat aurem suam ne audiat verba legis, oratio eius execrabilis erit, & tamen oratio execrabilis nihil impetrat, ergo nec peccatores impetrant quidquam.

Item dicit Chryso. super Matthę. pater non exaudit orationem, quam filius non dicit, sed in illa oratione dicitur dimitte nobis debita nostra, quod peccatores non faciunt, ergo non exaudiantur.

Dicendum, quod peccatores per orationem nihil mereri possunt quoad peccatores sunt, quia omne meritum a charitate est, quam illi non habent: potest tamen peccator impetrare, id quod petit. Pro quo sciendum, quod ad hoc, quod quis impetret orando requiruntur quatuor conditiones posite precedenti q. Et tamen ille possunt esse interdum in peccatoribus, ergo impetrabunt, quod petunt. Et ad hoc dicendum, quod peccator, aut petit orando aliquid sibi conueniens in quantum est peccator, aut in quantum est homo. Si primo modo, ut si petat mortem proximam, vel uxorem illius, & similia, Deus non exaudit regulariter: interdum tamen Deus iratus homini concedit ei oranti aliquid, quod sibi placatum non concederet, & ita aliquando concedit eis mala, quę petunt propter demerita precedentia in quantum per ista mala, quę nunc eis conceduntur efficiuntur deteriores, & digni maiori pena. Alia petit peccator in quantum homo est, scilicet ea, que profunt ad temporalem sustentationem, vel quę profunt ad vitam eternam, quia naturaliter potest homo desiderare beatitudinem, etiā si non sit in charitate, & tunc possunt omnes quatuor conditiones impetratorię orationis esse in peccatore, scilicet quod pie petit, id est rem piam licet non ex pietate, id est charitate, vel latria. Secunda, quia perseveranter petere poterit. Tertio, quia pro seipso petet.

Quarto, quia petet forte ea, quę ad salutem pertinent, ut si petat vitam eternam, vel gratiam, aut vite sustentationem, & tunc Deus peccatorem exaudit, sic dicit Aug. super Ioannem si peccatores non exaudiret Deus frustra publicanus dixisset: Deus propitius esto mihi peccatori, sic etiam Chryso. super Matthę. dicit omnis, qui petit accipiat, siue iustus sit, siue peccator, & ob hoc non est inconueniens interdum peccatores impetrare, quod petunt iustis non petentibus impetrare, quia contingit peccatorem petere rem piam, & pertinentem ad salutem, quod iustus non petit, ut quia putat aliquod esse bonum, & forte non est bonum, nec acceptum Deo, & ita mali interdum impetrant miracula fieri infra littera, sicut multi dicunt mihi dñe in nomine tuo virtutes multas fecimus, & tñ Christus dicit eis discite a me, qui operamini iniquitatem, boni autem interdum petunt a Deo miracula fieri, & non obtinent, quia forte id pro quo petit non conuenit diuino honori.

Ad

Ad primum dicendum, quod licet peccatores non petant pie, id est, ex pietate, que est latria, vel charitas, petunt tamen rem piam, quę est latria, vel charitate existens, & hoc sufficit ad impetrandum, secus autem est de merito, quia nihil merentur orando cum charitatem non habeant, unde nec sibi, nec alijs potest oratio esse ista ad meritum.

Sed obijciatur, quia iste impetrat, ergo meretur. Dicendum, quod meritum non pertinet ad impetrationem, quia meritum orantis, vel cuiuscunque bene agentis est determinate respectu vite eterne, non autem respectu impetrationis, quia impetratio solum est ex misericordia, ut ostensum est precedenti q.

Sed tunc dicitur: quid ergo magis valent orationes sanctorum, qui sunt in vita eterna, quam orationes nostre, quando in charitate sumus, si sola Dei misericordia, & liberalitas attenditur? Dicendum, quod propter duo. Primum est, quia existentes in patria cognoscunt in verbo Dei voluntatem, & quid de istis rebus secunda providentiam suam agere disposuerit, & illa sola petunt, & quia que Deus disposuit euentura oportet, quod eueniant est necesse, quod orationes sanctorum semper exaudiantur, orationes autem nostre non semper exaudiuntur, quia interdum petimus aliquid, quod est contra Dei providentiam, & illud nunquam eueniet, si oēs creature pro hoc orarent. Secundo, quia impetratio fit ex clementia Dei: Deus tamen clementior est eis, qui sibi inseparabiliter coniuncti sunt, & quibus diuitias glorie, & bonitatis sue ostendit, quod nobis, quia adhuc inter viua, & virtutes incerta navigatione fluctuamus, & sic in eis, que Deus agere disposuit ceteris partibus magis exaudiantur orationes sanctorum in patria, quam bonorum virorum hic, & dicitur ceteris paribus, quia non est conueniens esse hic aliquos viros tanti meriti, quod orationes eorum magis exaudiantur, quam orationes quorundam sanctorum in patria, ut dictum est precedenti c. q. 87. Sed adhuc dicitur, quod ergo magis profunt hic orationes virorum bonorum, quam peccatorum, vel quorundam virorum bonorum, quam aliorum cum neurri sciant voluntatem Dei, quid de rebus istis provideat? Dicendum, quod prodest magis propter duo. Primo, quia boni per orationem suam etiam si interdum non impetrent, quod petunt, possunt tamen mereri sibi, vel illis pro quibus orant, vel satisfacere pro se, aut pro illis, peccator autem orans non potest quidquam mereri, nec etiam satisfacere, quia ad satisfactionem requiritur charitas, ideo nec pro se, nec pro alio merebitur, nec satisfacit.

Secundo, quia si contingit iusti, & peccatorē petere eandem rem a Deo, quod ille facere disposuit, facilius impetrabit iustus, quam peccator, quia Deus magis miseretur ei, nam ipse est proprie filius eius: eadē comparatio est de oratione magis iusti ad minus iustum, quia magis iustus magis meretur, quam minus iustus tamen pro se, quod pro illo, pro quo orat, et si neuter impetraret, & quod impetrandum est facilius impetrabit iustior, quia Deus ei magis miseretur. Ad secundum dicendum, quod illud verbū non est Christi, sed illius cęci a Christo illuminati, quod dicit Aug. quod non est firmiter verum, sed potest intelligi esse verum, quando peccator petit a Deo aliquid, quod competit sibi, ut peccator est, quia tunc non exauditur, ut dictum est.

Ad tertium dicendum, quod peccatores interdum exaudiantur, & cum dicitur, quod non dimittunt debita, dicendum, quod oratio illa, ut dicit Cyprianus de oratione dominica non proferit nosse vnus personę, sed totius ecclesię, & sic licet quis nolles dimittere proximo dicat istam orationem non mentit, quum ad personam totius ecclesię in qua sunt multi, quod debitorum.

Alph. Toft. in Matth. Pars 111.

bus remittunt, licet non sit verum quantum ad personam suam, & tamen ipse non est de ecclesia latria merito, sed solo numero, nullus enim peccator hoc modo de ecclesia est, & sic verum est, quod tota ecclesia remittit debita: quocumque ergo dicatur oratio ista, semper est vera ista propositio nos dimittimus debitoribus nostris, iste tamen orans non est de ecclesia, & ideo fructu orationis caret, impetrare tamen potest propter Dei misericordiam. Aliiter potest dici, quod aliqui sunt in peccato, qui tamen debitoribus suis remittunt, & sic exaudiuntur, quia non obstat sibi ista clausula iuxta illud Eccl. 28. relinque proximo tuo nocenti tibi, & tunc peccata tibi peccanti soluentur, id est dimittentur, & sic conueniet ei oratio dominica.

An viri boni, & iusti orantes semper exaudiantur. Quęst. XVII.

QUARETUR an viri boni orantes semper exaudiantur. Aliqui dicunt, quod sic, quia ad hoc, quod homo exaudiat videtur ob stare hoc, quod est esse peccatorem, & tamen hoc non semper obstat, quia supra in littera dicit omnis, qui petit accipiat, & Chryso. dicit, quod intelligitur, siue sit peccator, siue iustus, ergo iusti semper exaudiantur.

Dicendum, quod non exaudiantur semper iusti, sic patet de Samuele, qui iugebat, & orabat pro Saule, & tamen Deus non exaudit eum, sed potius iustit, quod non oraret 1. Reg. 15. & 16. pro hoc sciendum, quod inter orationem iusti, & peccatoris hoc differt, quia oratio iusti fit semper ex charitate, oratio autem peccatoris nunquam, quia non potest esse peccator, & habere charitatem, charitas tamen non pertinet ad impetrandum, sed ad merendum, ut ostensum est supra q. 15. id dicendum est, quod quicumque iustus orauerit semper mereat aliquid cum semper oret ex charitate, non tamen impetrat semper, sed contingens est, quod impetret, sicut est contingens de peccatore, sed ad hoc quod oratio sit impetratoria requiruntur quatuor conditiones, ut ostensum est supra q. 15. Si autem contingat istas esse in oratione iusti, si semper impetrabit, quia peccator sic orans etiam impetraret: si contingat aliquam deficere non impetrabit, & ita interdum viri sanctissimi orant Deum pro aliqua re in qua non exaudiantur pater de Paulo, qui non fuit exauditus 2. Cor. 12. nec Samuel, ut dictum est, nec et Moyles, immo Deus increpuit eum, quia orabat Deut. 3. etiam, nec Iere. orans pro populo Iere. 7. & ita de multis alijs sanctissimis, ideo non est conueniens signum ad iudicandum aliquem esse sanctum, vel peccatorem per exauditionem orationis, licet interdum ponitur ut signum sanctitatis, scilicet quando ibi agitur de cultu Dei, scilicet quod aliquis vult se ostendere sanctum esse per miraculum, ut si illa ostensio ad Dei cultum pertineat, sicut fuit de Elia 4. Reg. 1. si homo Dei sum descendat ignis de celo, &c. & tunc descendit ratio, diuersitatis est, quia ibi invocatur diuina operatio in testimonium sanctitatis huius, & si miraculum appareret, & iste non esset sanctus, esset Deus testis falsitatis, quod est impossibile, ideo necesse est in tali casu miraculum fieri solum per illum, qui sanctus est, talem enim modum Deus dat ad sciendum an aliquis sit propheta a Deo missus, qui se prophetam asserit Deuterono. 18. Secus autem, quando per aliquem sunt miracula, & exauditur oratio sua, & non inducitur hoc ad ostensionem, quod ipse sit sanctus, quia tunc mali possunt exaudiri, & etiam miracula facere, & non est inconueniens, ut patet infra in littera de illis, qui miracula fecerunt, & Christus non orauit illos, scilicet quia non solum mali erant, sed semper mali fuerant, cum nunquam eos nouisset.

Q. 4

Ad

Ad argumentum dicendum, quod oratio non exauditur principaliter per hoc, quod quis est iustus, vel peccator, sed propter illas quatuor condiciones positas supra. 1. quod quia contingit illas interdum esse in oratione iusti, & non peccatoris, exauditur iustus, & non peccator, si autem fiat in oratione peccatoris, & non iusti exauditur peccator, & non iustus, nam iustum esse facit orationem esse meritoriam, sed non impetratoriam, ideo argumentum non procedit.

An ista conditio, scilicet orare pro se sit necessaria ad hoc, quod exaudiatur. Et quod orandum est tam pro bonis, quam pro malis. Quæst. XVIII.

QUÆRETUR de alia conditione orationis. scilicet orare pro se, an ista sit necessaria ad hoc, quod exaudiatur.

Aliqui dicunt, quod non debet fieri oratio, nisi pro seipso, & consequenter non exauditur, nisi pro se, quia Christus dedit nobis formam orandi, & in illa oratione omnes petitiones sunt pro nobis, ita ergo pro nobis semper orandum est, & non pro alio.

Item quia quatuor condiciones orationis fuerunt supra posite ad hoc, quod exaudiatur, & ista est una. quod fiat pro se: ergo pro alio non exauditur.

Item quia orare pro alio non videtur esse utile, nam aut est bonus, aut malus. si bonus ipse pro se orabit, & exaudietur, si malus Deus prohibet orare pro illo, sicut Ier. 7. Deus dixit Ier. noli orare pro populo hoc. Alij dicunt, quod oratio facta pro alijs exauditur, quia Iacob 5. dicit orate pro invicem, ut saluemini, ergo pro orationem quam facit quis pro proximo, & econtrario impetratur salus, & hoc est quod petimus.

Item supra 5. dixit Christus orate prosequentibus vos, non tamen iuberet, aut suaderet istud, nisi esset oratio utilis, ergo exauditur.

Item, quia illa, quæ possumus desiderare, possumus in oratione petere, & tamen tenemur diligere proximos ex charitate, & bonum eorum desiderare, ergo tenebimur pro eis orare. Apostolus quoque primo Timotheo. 2. iubet pro regibus esse orandum, ergo oratio illa utilis est.

Item patet, quia quanto quis operatur magis in charitate, actus sui sunt Deo magis grati: orans tamen pro alio agit ex maiori charitate, quam si pro se orat, ideo magis exauditur, & idem dicit Chrysost. super Matthæum pro se orare necessitas cogit, pro altero autem charitas fraternitatis hortatur: dulcius est. nam ante Deum oratio non quam necessitas transmittit, sed quæ charitas fraternitatis commendat.

Item Cyprianus dicit lib. de oratione domi. quod orantes dicimus pater noster, & non pater meus, quia unitatis magister noluit privatam precem fieri. si ut quis tantum pro se precetur, sed unumquemque pro omnibus orare voluit, sicut ipse in uno omnem putavit.

Dicendum, quod cum quaeritur de oratione pro alio facta, aut quaeritur an sit pro alio orandum, vel an oratio facta pro alio exaudiatur. De primo dicendum, quod tenetur quis orare pro proximo, & hoc bonum est, & Christus ad hoc nos obligavit, quia ita ad charitatem mutuam tenendam expediebat.

Si quaeratur an exaudiatur oratio facta pro alio. Dicendum, quod interdum sic, & interdum non, oratio tamen facta pro seipso interuenientibus alijs conditionibus semper exauditur, in hoc enim differt, quia quæ quis pro seipso orat si pie, & perseveranter, & ad salutem petat semper exauditur, si autem pro alio perat etiam si pie, & perseveranter, & ad salutem orans perat non exauditur semper, quia interdum malitia eius pro quo oratur non permittit orationem exaudiri: sic

erat de Ier. qui pie, perseveranter, & ad salutem Iudæorum peribat, quia tamen iniquitas eorum tanta erat, quod Deus decreverat non sustinere eos, sed punire non exaudivit Ierem, sed potius prohibuit ei orare pro populo isto dicens Ierem. 7. tu ergo noli orare pro populo hoc, & non obstitas mihi, quia non exaudiam te, & non solum oratio Ierem. non exaudiebatur pro eis, sed etiam dixit Deus, quod si omnes alij viri sancti pro illis orarent non impetrarent Ierem. 15. si stererit Moyses, & Samuel coram me non est anima mea ad populum istum, id est etiam si isti duo orarent pro isto populo, ego non diligam eum, ita quod punire celsè pro se autem exaudiretur quis, ideo in hoc differt pro se, vel pro alio orare: & Samuel orans pro Saule non fuit exauditus. 1. Reg. 15. & 16. est tamen oratio meritoria oranti etiam si non exaudiatur.

Argumenta primæ partis concludunt, quod non exauditur semper oratio facta pro alio, & verum est.

Ad primum dicendum, quod Christus potius in hac oratione docuit nos pro alijs orare, quia non formavit petitionem aliquam in singulari, sed omnes pluraliter, & ita dicit Cyprianus, ubi supra, quod factum est hoc, quia Christus volebat quemlibet orare pro alijs, & non pro se solo, quod autem oratio pro alio facta exauditur, vel non, est contingens secundum cōcursum quatuor conditionum orationis impetratorie, ideo interdum exauditur, interdum non, & ita continget, quando quis pro seipso orat, facilius tamen contingit, quod quis orans se impetret, quam si orat pro alio propter supradicta.

Ad secundum dicendum, quod orare pro se est una de conditionibus orationis impetratorie, non quidem, quod oratio facta pro alio, nunquam exauditur, sed quia non est necesse illam, semper exaudiri faciente orante quantum in se est, & tamen si quis pro se orans facit quantum in se est, exauditur.

Ad tertium dicendum, quod orandum est pro alijs, tam bonis, quam malis, tum quia oratio est semper meritoria oranti pro quocunque alio orat, tum quia est prodest oratio eis pro quibus oratur, vel prodesse potest, & patet de oratione facta pro malis, nam in illa possumus exaudiri, nam non est necesse, quod quandoque orat pro aliquo peccatore, nunquam exauditur, sed potius semper exaudiuntur existentibus cæteris conditionibus, nisi sit interdum tanta eorum iniquitas, quod Deus disposuerit facere pro eis, & tamen nos nescimus quid est, quod Deus disponit pro quemlibet. ideo pro omnibus etiam si sciamus eos esse malos orandum est, quia adhuc de fine eorum ignoramus, pro bonis etiam & iustis orandum est triplici ratione. Primo, quia cum Deus disponit aliquid oratus dare, facilius illud concedit multiplicatis intercessoribus, sic ad Ro. 15. super illo ver. Apostoli. adiuvetis me in orationibus vestris dicit gl. bene rogat Apostolus minores pro se orare, multi enim minimi dum congregantur unanimiter sunt multi, & multorum preces impossibile est, quod non impetrent. si illud, quod alijs impetrabile est. Secundo, ut per multos agantur Deo gratie de beneficiis collatis cuilibet iusto, quia bona iustorum omnibus proficiunt, sicut dicit A. mbr. super Lucam, ideo de bonis illorum debent ab omnibus gratiarum actiones reddi, iuxta illud 2. Cor. 1. per multos gratie agantur pro nobis. Tertio, ut maiores in gradu sanctitatis non superbiant, dum considerant se indigere suffragiis minorum.

Ad argumenta in contrarium dicendum, quod omnia illa concludunt orandum esse pro proximo, & hoc concedendum est, non tamen concluditur, quod oratio talis semper exauditur, sed satis est nobis, quod semper sit meritoria.

An orare perseveranter sit conditio necessaria orationis. Et An ut firmiter impetremus non sufficit ex charitate, sed perseveranter. Quæst. XIX.

QUÆRETUR de alia conditione orationis, scilicet perseveranter an sit necessaria.

Aliqui dicunt, quod non, quia Deus exaudit nos, quando acceptat petitiones nostras, & tamen, qui in charitate est acceptatur a Deo in omnibus operibus suis, siue illa perseveranter agat, siue non. ergo etiam exauditur oratio licet non sit perseveranter emissã: maxime, quia potest aliqua oratio non perseveranter emissã maioris meriti esse, quam alia facta perseveranter: magis ergo exauditur.

Dicendum, quod ad hoc, quod oratio sit meritoria oranti non requiritur perseverantia, sed quomodo concupit quis orat si ex charitate orat meretur. Secus autem in impetratione, quia mereri dicitur habitudinem, vel ordinem iustitiæ ad premium, & ideo, siue orans perseveret, siue non, non tollitur iste ordo, scilicet quod sit dignus percipere premium. impetratio autem dicitur concupitionem, ad consequendum autem oportet venire per medium ne fiat interruptio, & ideo postquam quis cepit orare pro aliqua re non debet desistere quousque impetret, quia alijs forte impeditur impetrare propter interruptionem. Huius ratio est, quia forte Deus sic disposuit, ut illam rem non, nisi frequenter, & perseveranter oratus concederet, & ita si aliter oretur nihil obtinebit. sic Christus ad monuit Lucæ 18. quia oportet semper orare, & nunquam deficere, id est perseveranter, & posuit exemplum de vidua importune petente a iudice vindictam: nam propter importunitatem concessit, quod alijs non erat concessurus. sic etiam dicit Augustinus perseverantia opus est, ut accipiamus, quod petimus, & hoc, quia ex quibusdam causis Deus vult interdum differre ea, quæ petimus, & postea dare, & ad hoc oportet perseverare petendo, sic enim dicit Augustinus cum enim Deus aliquando tardius dat commendat dona, non negat: diu desiderata dulcius obtinentur, cito autem data vilescunt, pete ergo, quare iuste, petendo enim, & quærendo crescis, ut capias: servat tibi Deus, quod non vult cito dare, ut tu dicas magis desiderare, & ideo semper orare, & non deficere.

Ad argumentum dicendum, quod aliud est esse orationem meritoriam, & aliud impetratoriam, ad meritum sufficit charitas, & non impeditur per discontinuationem, vel interruptionem operis, impetratio autem, quia attendit consecutionem potest impediti interdum per interruptionem, & cessationem ab actu, ideo ad hoc, quod firmiter impetremus non sufficit ex charitate orare, sed etiam perseveranter.

An verum sit, quod nunquam quis impetrat, nisi petat, quæ ad salutem pertinent, & an interdum exaudiatur, qui mala petunt. Quæst. XX.

QUÆRETUR de alia conditione orationis, scilicet ad salutem an verum sit, quod nunquam quis impetrat, nisi petat, quæ ad salutem pertinent.

Aliqui dicunt, quod Deus etiam exaudit si petamus, quæ non pertinent ad salutem, quia illa dicuntur ad salutem pertinere, quæ itam Dei non provocant, Deus tamen interdum concedit quædam orantibus de quorum petitione irascitur, sicut Iudæis petentibus regem Deus iratus est, dicens se ab eis contemni, & abiecti. 1. Reg. 8. & tamen concessit eis regem. 1. Re. 9. & 10. Dicendum, quod Deus non concedit oratus, nisi bona, est enim Deus bonus, & ideo non potest

dare, nisi bona: sic dixit Christus supra in littera si vos cum sitis mali nostri filij vestris bona data date, quanto magis pater vester celestis dabit bona petentibus: esset autem contra conditionem boni patris dare malum filio petenti, etiam si ille ex ignorantia malij peteret, ut si infans peteret a patre lapidem quem putaret esse panem non daret ei pater, quia scit quod licet ille petat istum lapidem, intentio tamen sua est panem recipere, & non lapidem, ita & nos cum optemus felicitatem, ut finem ultimum quidquid petimus propter illam petimus, ut sic ad eam perveniamus, quia tamen contingit interdum nos putare aliquid conducere ad felicitatem, quod potius ab ea separat petimus illud: Deus autem, qui novit non convenire illud desiderio nostro, non dat illud, & non concedendo magis exaudit petitionem nostram, quam si concederet, sed dicit nobis tunc nescitis quid petatis, sicut dixit duobus fratribus infra 20. interdum tamen Deus concedit aliqua mala super quibus oratur non, tanquam pertineat ad conditionem suam indifferenter bonum, vel malum concedere, sed quia quibusdam malis Deus decrevit iuste penas inferre, & illa mala, quæ petunt sunt eis occasio penarum, concedit Deus illa mala, quæ petunt non in quantum penitentibus mala sunt, sed in quantum iuste inferuntur, quia etiam eis non penitentibus Deus illa mala, vel alia infligeret: in bonis autem orantibus, nunquam hoc accedit, quia si petunt aliquid, quod ad salutem eorum non convenit ex ignorantia agunt, & Deus tunc non concedit, quod petunt, sed id quod eis expedit, & ista est causa prior quare sepe orationes bonorum non exaudiuntur, scilicet quia petunt aliquid, quod non expedit eis, sic dicit Augustinus fideliter supplicans Deo pro necessitatibus huius vite, & misericorditer auditur, & misericorditer non auditur, quid enim infirmo sit utile magis novit medicus, quam egrotus, si autem id postulat, quod Deus precipit, & permittit fieri, quod poicit, quia accipiet charitas, quod petit veritas, bonus tamen Deus sepe non tribuit, quod volumus, ut quod mallemus attribuat.

Ad argumentum dicendum, quod Deus concedit sepe iratus, quod placatus non concederet, sicut etiam nos interdum facimus, & tamen tunc orans non dicitur exaudiri, sed potius puniri, quia non exauditur quantum ad intentionem suam, quia ipse, id quod petebat sub ratione cuiusdam boni sibi petebat, accedit autem, quod esset malum, ideo non exauditur est: Deus quoque non concessit ei, quod petebat, tanquam ipsum exaudiens, sed tanquam eum puniens. *Omnia ergo.* Hic ponitur secundum, quod est ex parte orantis ad hoc, quod oratio sit exaudibilis, & hoc est, quando orans iuste vivit, ad quod Christus ponit hic quendam regulam generalem iustitiæ, & charitatis, dicens.

Omnia quaecunque vultis, ut faciant vobis homines. Id est quidquid homo velleret sibi fieri a quocunque alio homine hoc debet illi facere, & dicitur homines, ut intelligatur istud præceptum debere servari generaliter ad omnes, quia lex charitatis non debet esse specialiter ad amicos, & cognatos, sed ad omnes homines, etiam ad inimicos supra 5.

Et vos facite eis. Id est per hoc sciatis quid debeatis facere alijs cum sciamus quid velleret vobis impendi, & dixit. *Omnia ergo.* Quia ly, ergo importat hic consequentiam ex præcedentibus, scilicet si homo vult orare ad Deum, & obtinere, oportet, quod bene se habeat ad proximum, sicut vult, quod Deus ad ipsum bene se habeat, sicut dicitur in oratione præcedenti: dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus. ergo quæcunque vult homo recipere ab alijs hominibus

nibus debet impendere illis, quia aliter non se haberet bene ad proximum. Hæc est enim lex & propheta. Id est obferuare istud mandatum est obferuare totam legem, & prophetas, quia nihil aliud præcipitur in lege, & prophetis, vt infra dicitur. q. 23.

Quomodo est verum, quod quæcunque vult homo sibi fieri faciat alijs. Et quod voluntas proprie non est, nisi de bonis. Vnde homo vult dupliciter aliquid bonum sibi ab alijs. Quæst. XXI.

Quæritur quomodo est verum, quod quæcunque vult homo sibi fieri faciat alijs, quia ex hoc absurde sequeretur, quia velle homo possidere bona aliorum, & subiicere sibi hostes, ergo debet velle, & permittere, quod alii possideant bona eius, & quod ipse sit subiectus hostibus suis.

Dicendum, vt ait Aug. quod aliqui voluerunt apponere hic bona.omnia bona quæcunque vultis, &c. & ita dicit, quod quidam codices latini habebant, sed hoc superflue appositum asserit dicens istam esse sententiam perfectam, quia voluntas proprie non est, nisi de bonis, & ita bona, quæ quis vult sibi fieri debet velle alijs. intelligitur igitur omnia bona, quæ vultis, vel omnia, quæcunque recte vultis, sed adhuc istud non sufficit, quia multa bona potest quis velle licite ab alijs sibi impendi, quæ ipse non tenetur illis impendere, vt si quis velle, quod proximi sui superfluis suis facerent ipsum diuitem, non est enim hoc illicitum, & tamen etiam si ipse habeat superflua, de quibus posset facere aliquem diuitem, non tenetur quemquam diuitem facere, sed solum de superfluo elemosinam dare indigenti ad succurrendum indigentia eius, & non ad ditandum eum. Debet ergo intelligi, quod homo vult dupliciter aliquid bonum sibi ab alijs impendi. Vno modo, vt licitum. Alio modo, vt debitum. Bona quæ primo modo vult quis impendi sibi ab alijs non tenetur illis impendere. Bona tamen, quæ secundo modo vult recipere, tenetur etiam ipse conferre, & sic est sensus, quod illa, quæ putat quis debita sibi esse ab alijs hominibus, hæc debet putare debita esse, vt ipse faciat illis, sicut enim quilibet putat esse debitum, quod nemo ei noceat, ita debet putare debitum esse, quod ipse nemini noceat, & hoc velle, & facere tenetur, & sicut quilibet putat iustum esse, quod homines conuersentur inter se veritatem seruando, & exhibendo sibi inuicem ea ad quæ ratio dicitur eos obligatos, ita ipse debet indicare se obligatum esse ad faciendum hæc eadem cum omnibus hominibus.

Quare Christus voluit hic ponere hanc regulam generalissimam, scilicet quæcunque vultis, &c. Nam quilibet debet proximo suo impendere, quod iustum ac bonum est. Quæst. XXI.

Quæritur ad quid fuit positum istud hic, dicendum, quod aut fuit necessarium, aut valde utile poni hic. Christus enim incepit tradere præcepta legis suæ in isto sermone magno a principio quinti capituli, lex autem Christi non ponit aliquas ceremonias, nec particularia præcepta circa negotia foralia, sicut erant in lege Moyfi, sed solum ponit præcepta legis naturæ, ista autem innata sunt homini in ipsis principijs rationis præcepta etiam si a nemine ponantur, sicut dicitur ad Roman. secundo. gentes quæ legem non habent naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt testimonium perhibere eis conscientia ipsorum, quia tamen propter consuetudinem peccandi erant ista præcepta quodammodo obfcurata, vel deleta in ratione nostra, voluit Deus, in lege veteri,

quædam illorum exprimere, & sic posuit decalogum. Christus etiam voluit aliqua alia declarare, quæ iam venerant in dubium Iudæis, & errabant circa illa, supra quinto cap. si autem procedere vellet applicando particulariter omnia præcepta iuris naturalis, nunquam finiret sermonem, ideo voluit dare de cæteris præceptis iuris naturalis, de quibus non tingerat, regulam quandam generalem sub qua omnia comprehenderentur, & est ista. fuit igitur necessarium hic apponere eam, quia aliàs maneret inexplētus iste sermo in quo Christus vult regulare plene mentem nostram per præcepta iuris naturalis, & sapere tales regulæ generales dantur in scriptura, vt primo. Theff. 5. omnia probate, quod bonum est tenete, & ab omni specie malis vos abstinete, sic est. Psal. 33. declina a malo, & fac bonum. i. declina ab omni malo, & fac omne bonum necessarium, Et cum Christus possetur esse hic regulam quandam generalem ad includendum omnia præcepta iuris naturalis non fuit aliqua magis conueniens, quam ista, & quæ magis posset certificare, quia si diceret facite omnia, quæ iusta sunt, & caute miſta omnia, bene includerentur omnia præcepta iuris naturalis, sed nihil certificaret ista regula, quia maneret dubium nobis quid erat iustum, & quid iniustum circa res singulas, & negotia, & ita si diceret declinate ab omni malo nesciretur in singulis rebus, quod esset malum, cum autem dictum est omnia quæcunque vultis, &c. non potest esse dubium homini quid debeat velle alijs in quacunque re, sicut non potest esse mihi dubium quid ego vellem mihi fieri, sic dicit Chryſost. in quadam homilia, manifestum est quid debeamus proximis facere quoniam ex nobis, quæ debeant scimus, & non est possibile ad ignorantiam refugere, quod tamen fieret data quacunque alia regula generali, nisi ista. Et est conueniens valde hæc regula, quia quilibet debet proximo suo impendere, quod iustum, & bonum est, bonum autem simpliciter est, quod quis vult pro seipso, ideo quando quis voluerit pro altero bona, quæ vult pro seipso recte illi bonum vult. sic dicitur. 9. Ethicorum, amabilia, quæ ad alterum veniunt ex amicabilibus, quæ ad seipsum. i. quæ sunt amicus alterius non cognoscitur, nisi per amicitiam, quæ habet ad seipsum, quia si facit pro altero talia, quæ habet pro seipso iudicatur amicus eius, si nequaquam amicus non dicitur.

Quod autem ista lex generalis fuerit posita hic ad compleendum doctrinam de omnibus præceptis naturalibus, quæ Christus dare incepit patet, quia ipse dixit hæc est enim lex, & propheta, in hoc comprehenduntur omnia quæ lex, & propheta dicunt, vnde ista est lex generalis ad dirigendum mores, quæ in quocunque negotio, in quo lex aliqua expressit, quid facere debeamus proximis sequemur illam, vbi autem non fuerit lex, vel non inuenitur de negotio, debemus facere proximis id, quod nos vellemus in simili negotio nobis fieri, id est, quod credimus iustum esse, quod nobis fieret, & hoc modo nulla res est nobis, quæ possit in dubium venire in conuersatione ad proximum.

An hoc sit præceptum, vel quid sit, & si est præceptum cuius legis est. Et quomodo lex naturalis est duplex, scilicet generalis, & particularis. Quæst. XXI.

Quæritur an istud sit præceptum, vel quid sit, & si est præceptum cuius legis est. Dicendum, quod præceptum est, nam istud dirigit operationem naturalem, ideo necesse est, quod sit præceptum, vel consiliū, non potest esse consiliū, quia consilia non obligant, & tamen

& tamen istud obligat cum Christus posuerit illud hic, tanquam generalem regulam supplementem locum omnium præceptorum particularium, quæ per singula non poterant exprimi, vt patet præcedenti questione, & quia Christus dicit in litera hæc est enim lex, & propheta præcepta ponunt, & non consilia, nisi per accidens, nam consilium non potest vocari lex, præceptum autem vocatur lex, quia lex a ligando. i. obligando dicitur, quod præcepta faciunt, & non consilia, ergo erit istud præceptum.

Ad secundum dicendum, quod non est præceptum legis Christi, tanquam aliquid per ipsum introductum, dicitur enim præceptum alicuius legislationis, quod in illa legislatione introductum est, & prius non habebat vim obligandi, lex tamen Christi non dedit huic præcepto vim obligandi, quia ante eam obligabat non est etiam præceptum legis Moyfi cum potius comprehendat totam legem Moyfi, & aliquid ultra, quia dicitur hic, hæc enim lex, & propheta, etiam antequam lex Moyfi esset vim obligandi habebat, ideo non acceptat ab ipsa, quod esset præceptum, sed est præceptum legis naturalis, quæ inest cordibus nostris ad Rom. 2. & quia quæ naturalia sunt, semper & vbi que inſunt, vt dicit Ari. 5. Ethic. sicut ignis ardet hic, & in persis, non incepit istud præceptum aliquo tempore nouiter obligare, sed hoc creato cõnatum est, & semper durat. Aduertendum tamen, quod lex naturalis prout nominat comprehensionem omnium præceptorum iuris naturalis est, sicut quædam scientia, in scientijs autem speculatiuis sunt quædam principia vniuersalia per se nota, & alia minus nota, & deinde conclusiones, quæ solum habent notitiam ex principijs. ita in iure naturali sunt quædam regulæ generalissimæ, quæ sunt principia aliorum iurium naturalium magis particularium, & istæ vniuersales regulæ sunt ita notæ, quod in eis nullus potest esse error, nec ignorantia, vt omne malum esse fugiendum, nulli esse iniuste nocendum, & sic. Alia autem sunt iura naturalia magis particularia, vt veritatem seruandam esse in promissis, nihil agendum esse ex inſidijs, depositum esse reddendum, & accomodatam, & mutuum soluendum, & ita de similibus: ista enim sequuntur, quasi quædam conclusiones ex illis regulis generalibus, quia si nulli iniuste nocendum, est ergo depositum reddendum, & nihil ex inſidijs agendum, nec est proximus occidendus, nec res eius furto subrahenda.

De istis regulis generalibus est ista omnia quæcunque vultis, &c. quæ non solum est per se vna regula, immo includit totum ius naturale, sicut ista nullum malum agendum est, licet sub diuersis modis significandi eandem rem deferant istæ regulæ, & ostensum est, quod ista erat conuenientior ad certificandum de omnibus regulis particularibus iuris naturalis, quæ quæcunque alia, præcedenti quæst. ideo istam, & non aliam posuit Christus.

Quæ lex qui prophetæ sunt de quibus hic dicitur hæc est lex, & propheta. Et quomodo prophetæ vocantur quadupliciter. Quæst. XXI.

Quæritur quæ lex, & qui prophetæ sunt de quibus hic dicitur, hæc est lex. Aliqui dicunt, quod intelligitur de lege Christi, & est de prophetis, qui in ea fuerunt, quia multi erant in ecclesia primitiua, vt colligitur Act. 11. & 1. Co. 14.

Dicendum, quod non potest stare, quia Christus non loqueretur hic de lege sua, eo quod ipsa nodum erat posita, sed nunc illam ponere incipiebat, etiam quia ipse non loqueretur populo cui prædicabat, nisi de eo, quod ipsi possent intelligere, & tamen audien-

do nominari legem nullam intelligerent illi, nisi legem Moyfi sub qua manebant, ergo non loqueretur Christus de sua, sed de lege Moyfi.

Item patet, quia talem modum loquendi Christus habet quando loquitur de lege Moyfi, supra 5. non veni soluere legem, nec prophetas, sed implere, ibi tamen non potest intelligi de lege Christi, sed de lege Moyfi, quia non poterat Christus soluere, nisi illam legem, quæ iam erat, etiam de prophetis non potest intelligi, quod essent prophetæ legis Christi, quia lex, & propheta se cõsequuntur, & simul currunt, sed non potest intelligi hoc de lege Christi, ergo est nec de prophetis, qui fuerunt tempore legis huius.

Item patet, quia non poterat populus intelligere de istis prophetis, qui nondum erant, sed post mortem Christi fuerunt, ideo intelligeretur de alijs, qui fuerunt sub lege Moyfi.

Item ex modo loquendi apparet, quod isti prophetæ iam fuerant, vel tunc erant, quia dicitur hæc est enim lex, & propheta, id est istud præceptum conuenit omnia, quæ dicuntur lex, & propheta.

Item patet, quia necesse est, quod isti prophetæ, quos Christus hic allegat scripserunt aliqua præcepta, quibus dicitur conuenire istud, omnia quæcunque vultis, &c. prophetæ tamen qui fuerunt in lege Christi, nihil scriptum reliquerunt, non intelligitur ergo de eis.

Dicendum igitur, quod lex vocatur hic lex Moyfi: ista enim solet in scripturis semper lex vocari, quæ erat lex Dei, & ipsa durante nulla alia lex Dei erat scripta. De prophetis dicendum, quod sunt prophetæ veteris testamenti, & tamen diuersimode accipiuntur, quia aliquando vocantur prophetæ libri prophetales, vt Iosue, & Iudicum, & libri Regum, & sic accipit Hier. in prologo Galeato cum dicitur secundus ordo scripturarum esse librorum prophetalium. Alio modo accipiuntur prophetæ omnes qui aliquid de futuris prænunciantes scripserunt, & sic solemus quatuor prophetas maiores, & duodecim minores, & librum Psalmorum vocare prophetas, & iste est modus vulgaris noster. Tertio modo possunt vocari prophetæ coniungendo duos modos præcedentes, scilicet, quod omnes libri prophetales, & etiam omnium illorum, qui aliquid de futuro dixerunt vocentur prophetæ. Hic tamen possent accipi prophetæ quarto modo, & adhuc largius, scilicet pro omnibus libris sacre Scripturæ præter legem Moyfi, & iste est proprius sensus literæ, scilicet hæc est enim lex, & propheta, id est hoc præceptum includit, quicquid est in lege Moyfi, & in omnibus libris sacre Scripturæ, nam si sic non acciperetur non daret Christus hic sufficientem regulam ad concludendum omnia præcepta, quia manerent multa alia præcepta in libris sacre Scripturæ, ultra libros legis, & prophetarum qui non comprehenderentur in hac regula, ideo oportet accipi hoc quarto modo.

Quomodo est verum, quod hoc solum mandatum est lex, & propheta, & an omnia dicta prophetarum, & legis reducantur ad istud mandatum. Cum prorsus omnis instructio moralis est qualiter homo se habere debet ad proximum, & ad Deum. Quæst. XXV.

Quæritur quomodo est verum, quod hoc solum mandatum est lex, & propheta, quia multa ibi continentur, quæ non possunt reduci ad istud mandatum, sunt enim ibi historia rerum gestarum sunt etiam prænunciantiones futurorum, sunt etiam quæ credi debent, & istorum nihil reduci potest ad mandatum.

Dicen-

Dicendum, q̄ tota lex Moyſi reducitur ad iſtud mandatum, nam lex non continet, niſi præcepta, & ſi ſunt ibi aliqua hitorie ſolum ponuntur propter præcepta, in quãtũm aliquid faciunt ad illa, ſcilicet ad declarationem eorum, vel ad oſtendendũ cauſam quare data ſunt, aut conditionem populi cui fuerunt data, & ſic totum quod eſt in lege Moyſi debet reputari eſſe præcepta. omnia tamen præcepta illius legis reducuntur ad iſtud, quod patet, quia illa præcepta ſunt triplicia. ſ. moralia cærimonialia, & iudicialia, moralia ſunt, quæ ad mores dirigendos proficiunt, & ab ipſa naturali ratione ortum habent: omnia hæc reducuntur ad iſtud, cum ſit iſtud regula, quãdam generalis comprehendens omnia præcepta legis nature, vt oſtenſum eſt ſupra. q. 23. Cærimonialia autem præcepta ſunt quãdam determinationes particulares cultus diuini, & reducuntur ad præceptum naturale de colendo, & diligendo Deum, & quia illud includitur in præcepto de dilectione proximi, quod eſt iſtud, includentur in eo omnia cærimonialia. Iudicialia quoque ad iſtud reducuntur, quia iudicialia ſunt determinationes particulares in rebus foralib⁹, qualiter ſe debeat habere homo ad proximum, & hoc maxime oſtenditur per iſtud præceptum, quod eſt de habitu dine ad proximum, vnde omnia iudicialia includuntur in eo, & etiam multa alia dubia circa iudicialia, quæ non poſſunt determinari in particulari determinantur generaliter per iſtud præceptum, & directe ad remedium præceptorum non ſcriptorum pro particulari communicatione datum eſt iſtud, tota ergo lex ad iſtud præceptum reducetur ſic.

De prophetis autem. i. de omnibus aliis libris ſacre ſcripturæ. Dicendum, quod aut continent moralem inſtructionem, aut hitoriam, aut prænunciationes futurorum, ſive oſtentiones aliquorum, quæ credenda ſunt, ſi continent inſtructionem moralem illa reducuntur ad præcepta, & prohibitiones, & illa reducuntur ad iſtud, ſicut ſupra, vel omnis inſtructio moralis eſt qualiter homo ſe habere debeat ad proximum, vel ad Deum, ſed hæc omnia continentur in hoc generali præcepto, nam de proximo expreſſe poſit, de Deo autem intelligendum eſt per ea, quæ dicuntur de proximo, vt in ſupra dicitur. Si autem continentur hitorie non ponuntur ille, vt ſolum ſciamus res geſtas, quia ad hoc oportuiſſet poni hitorias omnium temporũ & gentium, vel nihil poni, ſed ponuntur in quantum proficiunt ad eruditionem moralem, vel ad fidẽ, moralis tamen inſtructio tota reducitur ad hoc præceptũ vt dictum eſt, ergo etiam omnes hitorie ſacre reducuntur ad iſtud præceptum, tãquam ad finem ad quẽ ponuntur. Si autem ſint pertinentia ad fidem, quæ in ſcriptura continentur, ordinantur etiam ad mores, & reducuntur ad hoc præceptum. Si ſint prænunciationes futurorum pertinent, interdum ad fidem, ſicut ea, quæ prophete prænunciaverunt de aduentu, & geſtis Meſiæ, & tunc reducuntur ad iſtud præceptum, vt ſupra dictum eſt, interdum prænunciantur aliqua futura, vt aliquid agatur, vel caveatur, & iſtud ad mores reducitur, & ſic pertinet ad iſtud præceptum p̄ hunc modum, omnes libri ſacre ſcripturæ continentur in hoc præcepto, & hoc patet, quia in iſto præcepto, includitur generaliter tota eruditio viæ noſtre, & tamen tota ſacra ſcriptura ad nihil aliud eſt, niſi ad inſtrucendum hominem in opere bono. 2. Tim. 3. ois ſcriptura diuinitus inſpirata utilis eſt ad docendum, ad arguendum, & corripiendum, vt perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus, ergo tota ſcriptura ſacra reducitur ad iſtud præceptum.

Aliter poteſt dici, quod hæc eſt lex, & prophete. ſ. quantum ad præcepta. i. nihil præcipitur in lege, & p̄

phetis, niſi quod hic præcipitur, & tunc facilius eſt reducere legem, & prophetas ad iſtud præceptum, vt oſtenſum eſt, & non reducitur hitorie, nec futurorum prænunciationes. Sed obiicitur, quia tunc diceretur ſolum hæc eſt lex, & non addere, & prophetæ, quia prophetæ continent futurorum prænunciationes. Dicendum, quod in prophetis aliquando continentur hitorie, & aliquando præcepta, & interdũ futurorum prænunciationes, & prophete quantum ad præcepta reducuntur ad iſtud, melius tamen intelligitur, vt ſupra, quod omnes libri ſacre ſcripturæ, quantum ad omnia, quæ continent, reducuntur ad iſtud præceptum, tanquam ad finem. ſ. ad nihil aliud eſt tota ſacra ſcriptura, niſi vt homo diligat Deum, & proximum, & per hoc efficiatur beatus, & tamen in iſto præcepto continetur iſtud totum, ergo tota ſacra ſcriptura ordinatur ad id quod ſignificatur in hoc præcepto.

Quomodo dicitur hic, quod conſiſtant lex, & prophete in hoc præcepto, quia videtur, quod oportebat poni aliud præceptum de dilectione Dei. Et quod impoſſibile eſt aliquid diligere proximum, niſi Deum diligat. Quæſt. XXXI.

Quomodo dicitur hic, quod conſiſtat lex, & prophete in hoc præcepto, quia oportebat ad hoc poni præceptum alterum de dilectione Dei, nam in iſtis duobus pendet vniuerſa lex, & prophete, infra 22. ſed non in iſto ſolo. Dicit poteſt vno modo, quod lex & prophete pendet in hoc præcepto, non tamen tota lex, quia adhuc manet præceptũ de diligendo Deum, ad quod magna pars legis, & prophetarum, reducitur, & ideo non dicitur hic: hæc enim tota lex, & prophete, ſicut dicitur infra 22. in his duobus mandatis pendet vniuerſa lex, vt innuatur, q̄ in ambobus ſimul pendet tota lex, & tamen in neutro eorum pendet tota, ſic dicit Auguſt. videtur autẽ præceptum iſtud ad dilectionem proximi pertinere, non autem ad Dei dilectionem, cum in alio loco duo præcepta eſſe dicat, in quibus tota lex pendet, & prophete, cum autem hic non addit tota lex, q̄ ibi addit reſeruaui locũ alteri præcepto, quod eſt de dilectione Dei. Aliter poteſt dici, & melius, quod non fuit hic poſitum præceptum de dilectione Dei, quia in præcepto de dilectione proximi intelligitur dilectio Dei, impoſſibile eſt enim, q̄ quis proximum diligat, niſi Deum diligat, quia quando proximus ex charitate diligitur propter Deum diligitur, nec eſt ergo prius diuigere Deum, ſicut nullus agit aliquid ad finem, niſi finem præconceperit, & hoc modo in præcepto de dilectione proximi includitur tota lex, ſicut includitur in ambobus præceptis, quod patet, quia ſicut dicitur, q̄ in illis duobus tota lex pendet, & prophete, ita dicitur ad Roma. 13. qui diligit proximum legem impleuit, & tamen non poteſt impleri lex, ſi aliquid de ea deſiciat, tota ergo pendet in hoc præcepto de dilectione proximi: patet etiam clari⁹ ad Galã. 3. omnis enim lex in vno ſermone impletur diliges proximum, ſicut reipſum, omnis tamen, & totus, & vniuerſus pro eodem accipiuntur. hic ergo non eſt aliqua differentia, quod dicatur hæc eſt lex, & prophete, vel hoc eſt tota lex, & prophete, ſed idem Chriſtus vtroque ſignificare voluit, & apparet, quia aliã ſi nõ p̄deret tota lex in hoc præcepto, ſed ſolum pars eius de quolibet præcepto, quantumcũque paruum, eſſet verum, quod in eo penderet lex, & prophete, quia quãdam pars legis pendet in ipſo, & tamen non d̄ hoc, niſi de iſto præcepto dilectionis proximi, quia cõprehendit, &c. ergo intelligendum eſt, quod tota lex, & pro-

Deus eſt
ipſa dilectio.

prophete p̄dent in eo, ſicut etiam expoſuit ipſemet Aug. lib. 8. de Trini. dicit eſe ideo ſcriptura tantam dilectionem proximi commemorat cum dicit omnia, quæcunque, &c. quia qui proximum diligit conſequens eſt, vt ipſam dilectionẽ præcipue diligat: Deus autem dilectio eſt, conſequens eſt ergo, vt præcipue Deum diligat, & ſic innuit, q̄ in vno intelligitur alterum, & conſequenter tota ſcriptura includitur in eo. Intrate per anguſtam. Hic ponitur ſecundum principale quod requiritur ad euangelicã legis implementationem. ſ. conatus liberi arbitrij, & quia lex datur de rebus difficilibus. ſ. de operationibus virtutum, debemus per liberum arbitrium conari valde ad iſta faciendũ, quæ præcipiuntur, vnde dicitur. Intrate per anguſtam portam. Iſta porta eſt obſeruatio præceptorum, quæ vocatur anguſta metaphorice, quia ſicut per anguſtum locũ difficile eſt intrare, ita per obſeruationem præceptorum inflexibiliter ambulare difficile eſt homini carnali. Quia lata porta eſt ſpacioſa via, quæ ducit ad perditionem. q. d. vos vultis ſaluari, & tamen ſi ambulatis p̄ viã ſpacioſam non ſaluabimini, quia ſpacioſa via, & lata porta non ducit ad vitam æternam, ſed ad perditionem. i. gehennam, & dicitur ſpacioſa via, quia ad infernum mille modi ſunt eundi, quot enim modi ſunt peccandi, tot modi ſunt illuc eundi, & tamen peccare contingit in finitis modis. 2. Ethicorum, ideo in finitis modis contingit ire ad perditionem, eſt igitur ſpacioſiſſima via. Et multi ſunt qui intrant per eam. Omnes homines appetunt delectabilia, & fugiunt labores, & difficultates. In via autem quæ ducit ad vitam ſunt difficultates multe. In via autem perditionis nulla eſt niſi quam quis ſibi ſponte aſſumpſerit, quia quidquid homini placet licitum eſt in ea, cum ibi non ſit aliud præceptum, niſi ad libitum viuere, & frui bonis, quæ videntur antequam marceſcant, iuxta opinionẽ inſipientum. Sap. 2. Plurimi ergo, vt fugiant difficultates, quæ ſunt in via ſalutis, intrant per iſtam viã ſpacioſam. Alii vero non cognoſcentes, nec credentes alia bona, niſi ea, quæ videntur proſequantur iſta ſola 7. Ethicorum, & iſti ſunt, qui maxime intrant per viã ſpacioſam, impoſſibile eſt enim aliquos iſtorum intrare per portam anguſtam, quia nihil eſt ibi, quod eis placere poſſit. Quam anguſta porta, & arcta via, quæ ducit ad vitam æternam: dixerat intrate per anguſtam portam, & quia aliqui crederent non eſſe valde anguſtam iſtam portam inſtruxit eos dicens, quã anguſta porta, & arcta via, & in hoc reddit nos cautos & ſolicitos: oſtendendo magnitudinem periculi. ſ. quia eſt arcta via, vnde Lucas magis expreſſit iſtam difficultatẽ dicens Luc. 13. contendite intrare per anguſtam portam. i. cũ magno conatu parate vos ad hoc, & dat cauſam, ſ. multi queſerunt intrare, & non poterunt, poſſunt accipi hic iſta duo. ſ. porta, & via pro eodem. ſ. pro obſeruatione mandatorum, quia mandata ſunt per quẽ quotidie gradientes ad vitam æternã tendimus, & ipſa ſunt per quẽ illuc ingredimur, infra 19. ſi vis ingredi ad vitam ſerua mandata: ipſa ergo ſunt via, & porta. Vel poteſt accipi, quod via ſint ipſa mandata, & porta ſit Chriſtus, ſic dicitur Ioan. 20. ego ſum oſtium, per me ſiquis introierit ſaluabitur, & paſca inueniet, & tunc dicitur via arcta propter difficultatem præceptorum. porta autem. i. Chriſtus dicitur eſſe anguſta non paruitate poteſtatis, ſed ratione humilitatis, vt ait Chryſoſtomus ſuper Marthã. quia nemo poteſt intrare per eum, niſi ſe valde humiliauerit, ſicut ipſe dixit infra 28. niſi efficiamini, ſicut paruulus iſte, non intrabitis in regnum celorum. porta autem perditionis diabolus eſt, quæ dicitur lata nõ magnitudine potentie, ſed ſuperbia, ipſe enim eſt rex ſuper omnes filios ſuperbie. Job. 41. ſuperbus autem in-

ſtatus eſt, & ſeipſum non capit, ideo lata porta indiget, vt intrare poſſit. ſic dicit Chryſo. Et pauci ſunt qui inueniunt eam. Non dixit ſolum pauci ambulant per eam, ſed etiam pauci inueniunt eam, quia ita parua eſt, q̄ difficile eſt videre eam, & ſi interdum aliqui inueniunt, & ingrediuntur in eam, capti voluptatibus ſeculi de medio itinere reuertuntur, vt ait Hierony. ſup Matth. De via perditionis non dixit multi inueniunt eam, ſed multi intrant per eam, nam tam lata eſt, q̄ omnibus patet, & non oportet illam quaeri, quia ipſa ſe omnibus offert, nec poteſt quiſquam in ea errare, quia quocunque ſe conuerterit via eſt, nec poteſt quiſquam errare a via illa, niſi bonus efficiatur ingrediens per viã arctã.

Quomodo dicitur hic, quod arcta eſt via, quæ ducit ad vitam, cum lex Chriſti ſit faciliſſima. Et quomodo virtus conſiſtit in medio. Et quomodo lex Chriſti eſt leui⁹ propter duo. Quæſt. XXXVII.

Quomodo dicitur hic, quod arcta eſt via, quæ ducit ad vitam. Quia iſta via eſt lex Chriſti, & tamen lex Chriſti eſt facilis, ſicut dicitur infra 11. iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue, etiam lex Chriſti eſt leuior lege Moyſi, quia Act. 15. dicitur de lege Moyſi hoc eſt iugum, vel onus, quod nec nos, nec patres noſtri ferre potuimus, & innuitur ibi, quod per legem Chriſti liberabitur ab illo iugo, quod non fieret, niſi lex Chriſti eſſet leuior. ergo nõ eſt arcta via, nam etiã ipſa lex Moyſi, licet eſſet grauis non erat tam grauis, vt quis eius grauitatem expaueſceret, Chriſtus tamẽ oſtendit valde duram eſſe viã iſtam.

Dicendum, q̄ nunc nõ agitur principaliter an lex Chriſti eſſet facili⁹ ad tolerandum, quam lex Moyſi, quia de hoc dictum eſt libro noſtro de quinque legibus, & etiam dicitur Actu. 15. & dicitur aliquid infra 11. c. q. vltim. ſed quomodo poſſit ſtare, quod ſit arcta via. Dicendum, quod ad veritatem lex Chriſti eſt via arcta propter præceptorum difficultatẽ, & non eſt ſic ſpecialiter in lege Chriſti, tanquam Chriſtus introduxerit aliquas nouas difficultates, quia nulla præcepta poſuit vltra ea, quæ de iure naturali erant, ſed illa declarauit, quantum ad aliqua, quæ obſcura erãt, vel potius per paruam conſuetudinem obſcurata, & ſic ius naturale ſi plene obſeruandum eſt difficultates multas habet. ratio eſt, quia omnes operationes noſtræ per virtutem dirigendæ ſunt, operari autem ſecundum virtutem eſt valde difficile, quia virtus conſiſtit in medio. 2. Ethic. inuenire autem medium eſt valde difficile, vt patet ibidem, quãto magis circa medium inuentum operari, & ideo dicitur hic, q̄ pauci inueniunt eam. i. iſtam viã arctã. Operari autem vitioſe eſt valde facile, & hoc propter duo. Primo, quia nulla difficultas eſt in inueniendo viã, quia non eſt aliquis modus certus operandi ad male agendum, ſed qualitercunque velimus poſſumus malum facere. Secus autem de bono, quia non poteſt bonum fieri, niſi vno modo. ſ. obſeruando omnes circumſtantias, ſecundum rectã rationem, malum autem fit ex defectu cuiuſcunque circumſtantie, & ſic dicitur. 2. Ethic. q̄ peccare contingit in finitis modis, bene autem agere ſolum vno modo, & ponitur exemplum de ſagittantibus, quia difficile eſt percutere ſignum eo, q̄ ad percutiendum non eſt, niſi vna via, ad deſciendum autem ſunt infinitæ, quia totus mũdus via eſt, & hoc bene ſignificauit hic Chriſtus ponens conditionem vtriuſque viæ, nã de via ſalutis dixit, q̄ eſt arcta. ſ. quia virtus conſiſtit in medio, & ſi declinemus ad vnam partem, vel alteram, iam incidimus in vitium, ſicut in via

via arcta, quantum cuique modicum declinemus extra viam, sumus de via perditionis: dixit quod est via lata, quia malum operari habet infinitam latitudinem. s. ad extremum superabundans, & deficiens, & quantumcunque quis velit declinare ad unam partem, vel ad alteram, tanto magis erit in via, quia tanto magis erit in extremo, & est peccatum maius, quanto magis a medio receditur, infinita est ergo latitudo via istius.

Secundo, quia operari malum non habet difficultatem cum sit secundum inclinationem naturæ nostræ deprauatæ, inclinamur enim semper ad aliquod extremum in omnibus passionibus, & actionibus, vitia autem consistunt in extremo, virtus autem semper est contra inclinationem naturæ deprauatæ, quia est circa medium, & ideo operari secundum virtutem etiã si in omnibus rebus medium esset cognitum, esset difficile propter difficultates repugnantis ad naturalem inclinationem. peccare autem est facere quidquid delectat, ideo nihil facilius est, quam peccare, & nihil difficilius, quam bene agere. sic dicit Greg. super Ezech. quamuis charitas sit lata, tamen per angustia, & ardua homines ducit a terra, satis angustum est oia dimittere, unum solum diligere, prospera non ambire, aduersa non timere. Dicitur tamen lex Christi esse leuis non simpliciter, sed propter duos, scilicet propter considerationem præmii, & propter adiutorium ad operandum.

De primo pater, quia Christus proposuit nobis vitam æternam, sed consideratis bonis cælestibus vilescunt omnia, quæ habentur in terris, ut dicit Greg. in homilia, nam & ipsi Jacob amanti Rachelem apparebat facile esse seruire septem annis pro ea, ut dicitur Gene. 29. quod videbantur ei pauci dies præ amoris magnitudine, & istam causam tangit Chryso.

Secundum est adiutorium gratiæ, & charitatis, quia sine gratia nemo posset legem Christi obseruare etiã proposito sibi sine beatitudinis gratia tamen est, quæ res asperas molles reddit, ita ut non solum præcepta, sed etiam consilia obseruare leue sit, & secundum hoc patet responsio ad illud infra 11. iugum meum suauis est, quod rectissime dictum est, nam si iugum est graue est, quia ceruicis premit, & tamen leue est, quia alleviatur vel leuificatur per eum, qui nobis imponit, nam ipse dicit ego reficiam vos. eod. c.

Ad aliud cum dicitur, quod lex vetus erat iugum, dicendum, quod omnis lex est iugum, in quantum omnis lex imperat actum virtutis, in quantum tamen aliqua lex imperat, quam alia dicitur iugum leuius, lex autem vetus, quantum ad aliquid erat grauior lege Christi, ut dicitur loco suo, & infra 11. ideo Apostoli dixerunt, quod illa erat iugum, vel onus, quod portare non poterant. De lege Christi an debuit habere difficultatem aliquam, & qualis dicitur libro nostro de quinque legibus.

Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis vuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit: mala autem arbor, malos fructus facit, non potest autem arbor bona, malos fructus facere, neque arbor mala, bonos fructus facere. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, exci-

Luc. 6.

Sup. 3. c.

detur, & in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

Attendite a falsis. Hic ponitur tertium principale ad impletionem legis euangelicæ, scilicet vitatio mali confortii, vel prauæ doctrinæ, & quoniam multa falsa dogmata apparitura erant, quæ turbarent sinceram fidem credentium, Christus præmonuit nos cauere hoc dicens.

Attendite a falsis prophetis. Id est diligenter caute, & non dixit aspiciate, sed attendite, quia aspiciere est ad illud, quod palam videtur, attendere autem est cum sollicitudine inquirere, ut videamus, ut dicit Chryso. & hoc est, quia isti falsi prophetae non palam venturi erant, sed dissimulato habitu, & ideo erat difficile cauere illos, nisi sollicitè attenderemus: vocantur falsi prophetae falsi doctores, qui docent contra veritatem fidei, & non loquuntur Christus de doctoribus, qui erant ex ignorantia, quia isti non se occultant cum putent se bene dicere, sed de doctoribus prauis, qui habent intentionem subuertendi fidei puritatem, & ad hoc se dissimulant, ut eis fallendi locus sit, & vocantur prophetae large per similitudinem, quia prophetae sunt qui futura, vel abscondita reuelant, quæ nemo scire potest, nisi Deus ei ostenderit, & quasi eruditum populum in eis, quod populus scire non potest, nisi a doctore sacre scripture instruat, vocantur prophetae non simpliciter, sed respectu populi, sicut etiam aliquis dicitur Deus, quia vice Dei habet, ut fuit Moyses. Exo. 7. ecce constitui te Deum Pharaonis. i. tu poteris facere Pharaoni bona, & mala, quæ volueris, sicut Deus facit omnibus rebus: etiam propheta dicitur ille qui declarat intentionem alterius eis, quibus occulta erat. eod. c. f. Aaron non audiebat aliquid a Deo, sed Moyses. eod. c. f. tu loqueris ei omnia, quæ mando tibi, & ille loquetur ad Pharaonem, & sic isti non erant prophetae simpliciter, sed populi, quia ea quæ a sacra scripture ipsi recipiunt, tanquam a Deo proponunt populo, qui non posset ea per se intelligere, & ita accipitur infra 24. surgent pseudo Christi, & pseudo prophetae. i. falsi prædicatores, qui annuntiabunt alium esse Messiam, sic etiam 1. Jo. 4. dicitur, quod multi pseudo prophetae exierunt in mundum. i. prædicatores falsi, vocantur etiam prædicatores interdum spiritus. eo. cap. nolite omni spiritui credere, sed probare spiritus si ex Deo sunt. i. non credatur omnibus prædicatoribus, & pater, quod sic accipitur, eod. cap. f. omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne venisse ex Deo est. i. omnis prædicator qui annuntiat hoc, est ex Deo. sicut isti falsi prophetae, quia falsa docent.

Qui veniunt ad vos in vestimentis ouium. Id est qui ostendunt se simplices, & sine dolo habentes rectam doctrinam, dicit Chryso. oues Christiani sunt, vestimentum autem ouium est species christianitatis, & similitate religionis.

Aliqui intelligunt istam literam, de omnibus hypocritis, qui foris ostendunt, quod non sunt, & verum est, quod isti de quibus Christus hic loquitur hypocrite sunt, non tamen loquitur de omnibus hypocritis, quia hypocrita si nihil aliud est, nisi hypocrita sibi soli nocet, quia hypocrita querit gloriam mundi, nam omnia opera sua agunt, ut videantur ab hominibus præced. c. & infra 23. & hoc eis nocet, quia perdit mercedem suam præcedenti cap. Alijs autem non nocet cum non querat ab eis hypocritæ, nisi gloriam, nihil tamen nocet nobis, quod aliquos opinemur viros bonos qui non sunt, & tanquam bonis exhibeamus eis honorem debitum virtuti si nihil aliud sequatur, unde Christus tunc non diceret ab eis, ita cauendum cum magna attentione, & daret signa ad cognoscendum eos.

Qui veniunt ad vos in vestimentis ouium. Id est qui ostendunt se simplices, & sine dolo habentes rectam doctrinam, dicit Chryso. oues Christiani sunt, vestimentum autem ouium est species christianitatis, & similitate religionis.

Aliqui intelligunt istam literam, de omnibus hypocritis, qui foris ostendunt, quod non sunt, & verum est, quod isti de quibus Christus hic loquitur hypocrite sunt, non tamen loquitur de omnibus hypocritis, quia hypocrita si nihil aliud est, nisi hypocrita sibi soli nocet, quia hypocrita querit gloriam mundi, nam omnia opera sua agunt, ut videantur ab hominibus præced. c. & infra 23. & hoc eis nocet, quia perdit mercedem suam præcedenti cap. Alijs autem non nocet cum non querat ab eis hypocritæ, nisi gloriam, nihil tamen nocet nobis, quod aliquos opinemur viros bonos qui non sunt, & tanquam bonis exhibeamus eis honorem debitum virtuti si nihil aliud sequatur, unde Christus tunc non diceret ab eis, ita cauendum cum magna attentione, & daret signa ad cognoscendum eos.

eos, oportet ergo, quod isti de quibus loquitur sint aliqui qui nocere possunt, & intendant, & isti sunt falsi prædicatores. nullum enim maius nocumentum esse potest, quam veræ fidei corruptio, ideo valde cauendum est ab eis, quia tamen isti non poterant hoc facere si palam ostenderent se malos, & contra fidem agentes, oportet quod vtantur quadam hypocrisi, & hoc est venire in vestimentis ouium, quod ostendit eorum simulatam veritatem tam quantum ad fidem rectitudinem, quam ad morum honestatem.

Intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Id est habent interiorius desiderium destruendi, & peruertendi rectam fidem. ex hoc apparet, quod etiam non intelligitur de quocunque falso doctore, nec de quocunque hypocrita, quia hypocrita gloriam querit, isti autem querunt rapere, & destruere etiam, qui vera docent, & male viuunt volentes occultare morum grauitatem sub honestate doctrinæ hypocrite quidem sunt, sed non sunt lupi, sed serui carnis, ut dicit Chryso. unde manifeste de hereticis doctoribus dicit hoc debere intelligi.

A fructibus eorum cognoscetis eos. Quia ipsi se simulant in vestimentis ouium, & videretur impossibile euitare eos quos non possemus cognoscere, dedit signum cognoscendi eos, scilicet a fructibus ipsorum, id est ab operibus, scilicet quia falsus doctor falsa docebit, & etiam qui in moribus hypocrita est, in fructibus suis cognoscitur, quia interiora eorum, quæ non sunt talia sicut exteriora, ostendent eos.

Nunquid colligunt de spinis vuas. Probat, quod necesse sit cognosci istos hypocritas ex operibus, quia mali sunt, & ideo non possunt bona opera facere, & sic mala opera ostendent eos malos, quia sicut de spinis non nascuntur vuæ, ita nec malus homo potest bonum facere. spinæ vocantur arbutusculæ spinosæ quas aliqui vocant vepres, & illæ spinas gignunt, & non vuas. Ant de tribulis ficus. Tribulus genus cardii est, & dicitur a terendo, vel tribulando, quia membra nostra configit, & atterit, & de illis non nascuntur ficus, sed solum spinæ.

Sic omnis arbor bona fructus bonos facit. Scilicet qui vere boni sunt fructum bonum faciunt, quia si prædicatores sunt boni prædicabunt recta, si autem sunt boni homines operabuntur bona.

Mala autem arbor malos fructus facit. Ita, & homo si malus sit malos fructus, id est mala opera faciet, & ex illis cognoscetur. Non potest arbor bona malos fructus facere. Hoc dicit ad respondendum questionibus, quia diceret aliquis licet sint mali isti prædicatores possunt fingere bonitatem, vel bonum operari, & sic non erit locus agnoscendi eos, Christus autem dicit, quod non poterunt se occultare, quia non poterunt operari bonum, cum mali sint.

Nec arbor mala fructus bonos facere. Sicut boni se habent determinare ad faciendum bonum, ita mali determinate ad faciendum malum, & nemo potest vsurpare vices alterius. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. Istud ponitur hic ad terrorem malorum, quia dictum erat, quod isti doctores falsi mala prædicabunt, quia sunt arbores male, ut autem non putemus eos impunitos euadere neque sibi quicquam assumeret occasionem male agendi, dicitur, quod omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, id est omnis homo, qui non operatur bonum excidetur, scilicet de presenti vita, & mittetur in ignem, scilicet æternum, sic dicitur supra 3. iam securis ad radicem arborum posita est, omnis arbor, quæ non facit fructum, &c. quod autem intelligatur de igne inferni apparet, quia dicitur ibi immediate in alia parabola, paleas autem comburet igne inextinguibili,

id est eterno igne inferni, vel sicut dicit Chry. in quadam Homel. ponuntur hic duæ penæ malorum, scilicet excludi a vita æterna, & hoc est excidi, & puniri in inferno, & hoc est in ignem mitti, dicit autem detentius esse excludi a gloria, quæ puniri in inferno, etiam si essent decem mille inferni non esset tam malum pati penam illorum quantum malum est excludi a gloria. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos. Redit ad suam conclusionem, scilicet quod non poterunt latere isti falsi prædicatores, quia cognoscuntur ex operibus suis.

Quomodo hypocrita ex operibus suis cognosci possint cum semper dissimulent: ubi quæ sunt opera carnis. Quest. XXXIII.

Quomodo verum sit, quod ex operibus suis cognosci possint isti, quia non ostendent se tales esse quales sunt, sicut ipse Christus præsupponit vocas eos falsos prophetas. Etiam quia dicitur, quod venient in vestimentis ouium, & tamen vestimentum occultabit eos. Dicendum, quod isti, siue sint falsi prædicatores, siue sint solum hypocrite cognoscuntur ex fructibus, id est ex operibus suis: nam si sunt hypocrite cognoscuntur ex vitæ qualitate, quia hypocrita, nec est bonus, nec vult esse bonus, sed solum videri bonus, ideo vere malum operatur, sed studiū suum est illud malum occultare, & bonitatis speciem prætereundere, si quis tamen sollicitè inquirat faciliter inueniet hypocritam non esse id, quod apparet, hoc autem est quando quis suspicatur aliquem esse hypocritam, & tamen interdum etiam, quando non suspicatur de aliquo an sit hypocrita cognosci potest ex operibus suis, licet non ita faciliter, quia tamen nihil est occultum, quod non reuelatur infra 10. oportet, quod aliquando ipsa opera hypocritarum per se ipsa in publicum veniant, etiam quia ipsi hypocrite licet aliquando sollicitè caueant ne videantur opera sua, non possunt tamen semper ad hoc esse attentis, & ideo interdum ipsi se manifestant, quia falsa non possunt diu latere.

Primus modus fortior occultandi se est ipsorum hypocritarum, quando operantur aliquid, quod est vere bonum, quia sepe licet nolint esse boni, ut tamen consequantur gloriam bonorum bona faciunt, & tamen tunc etiam cognoscuntur ex operibus, quia hypocrita non manebit diu bene operas, intendit enim hypocrita gloriam huius sæculi, & non futuri, operari autem bonum est difficile, ut supra dictum est, unde nisi quis firmiter speret vitam æternam illam ceteris bonis præponens non potest diu bene operari, hypocrita igitur cum amet bona huius sæculi quibus non potest frui operando secundum veram virtutem, non poterit diu operari bonum, sed necesse est, quod ad malum conuertatur, & sic simulatio depræhendetur, sic dicit Chryso. in Homilia facile hypocrite capiuntur, via enim qua iusti sunt ambulare laboriosa est, hypocrita autem laborare non ytiq; eliger, & sic hypocrita capitur ex fructibus, id est ex operibus, & isti sunt fructus carnis de quibus Apostolus ad Gal. 5. manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio immunditia, &c. omnis enim hypocrita carnalis est, id est non spiritualis, ideo necesse est, quod ex fructibus carnis cognoscatur.

Si autem sit hereticus prædicator, qui se simulet bonum in moribus, & in fide rectum, etiam ex operibus suis cognoscetur, & in hoc facilius est cognosci, quam in solo hypocrita, quia hereticus prædicator non venit, nisi ut falsa prædicet, & fidem subuertat, hoc autem poterit manifeste videri an vera, vel falsa dicat,

dicat, sic enim dixit Ioan. 1. 4. probate spiritus, i. prædicatores an ex Deo sint, & dixit, q. ille spiritus, idest prædicator, qui cõfiteretur Christũ venisse in carne est ex Deo, hoc dicit quia illo tempore erat cõtrouersia, & error suscitatus super articulo, & falsi prædicatores non confitebantur Christũ esse Deum, & hominẽ simul, qui autẽ confiteretur hoc erat bonus sp̃s, i. prædicator, ita & quantum ad doctores hereticos fiet probatio eorũ in omnibus illis in quibus dubitat, vel suspitio est 3̃ eos, & si concordant recte fidei suscipiendi sunt, hoc tñ est necessarium, s. q. solcite circa eos attendatur, quia cũ multa vera dixerint nõ cauentibus orthodoxis errores suos interponẽt, iõ ad singula solcite attendendum est ne credatur eis in aliquo quousque probetur an ex Deo sit. i. consonet recte fidei. Si autem dicatur, q. volunt se semper occultare, nunquam falsa prædicantes verũ est, q. tunc nõ poterit deprehendi, quia sic, nunq̃ erunt mali, & tamen cum ipsi præsupponant esse falsi prophetæ, & ad falsa prædicandũ venerint, necesse est, q. ex fructibus suis cognoscantur, s. q. aliqui falsa dicant, & per illa deprehendantur esse falsi. Ad primum argumentũ dicendũ, q. isti vocantur falsi prophete, quia ad prædicandũ falsa veniunt, & ideo per hoc potius est locus ad cognoscendum eos, quam ad hoc, quod se occultent.

Ad aliud de vestimento dicendum est, q. verum est istos doctores falsos, & omnes hypocritas dissimulare, id quod sunt, non tamen ex hoc sequitur quin possimus eos cognoscere ex fructibus suis, quia Christus non dixit, q. cognosceremus eos in vestimento, sed in fructibus, ipsi enim in vestimento, idest in exteriori habitu, & cõuersatione simulant se esse, quod non sunt, & tamen fructus eorum non mutantur, quia cum mali sint, nunquam se efficiunt vere bonos, & ideo semper manet locus cognoscendi eos ex fructibus suis.

Quomodo dicitur, quod non potest arbor bona malos fructus facere. Et quilibet homo est aliquo modo simul bonus, & malus. Quæst. XXX.

Quæst. XXX. Quomodo dicitur hic, q. non potest arbor bona malos fructus facere, & econtrario. Dicendum, quod si Christus loqueretur hic vere de arboribus planum esset, quia arbor non operatur per libertatem, sed per naturam, quæ determinat eam ad vnum. Vnde si arbor bona est necesse est, quod bonos fructus faciat, quia habet formam, & virtutem naturalem ad faciendum bonum fructum, & non malum, & econtrario de arbore mala: Christus tñ loquitur solum de homine, quia non est cura sibi de arboribus, sicut non est cura de bobus. prima Cor. 9. vñ Luc. 6. vbi ponit ista eadẽ materia post ista verba subditur, bonus homo de bono thesauro cordis profert bonum, & malus homo de malo thesauro profert malum. Et tunc manet dubium quomodo homo malus non possit bonum facere, & bonus nõ possit malum facere. Nam intentio Christi ista est, innuit enim, quod licet isti falsi prophete velint se occultare non possunt, quia malus homo non potest bonũ facere, & ideo oportet, q. opera sua mala ostendant eum esse malum, aliqui dicunt, quod homo malus in quantum malus est non potest bonum facere, quod est in sensu composito, & tamen homo malus potest bonum facere, idest homo, qui malus est, sed tunc nihil prodest istud, quia si ille, qui vere malus est potest bonum facere, siue faciat hoc in quantum bonus, siue in quantum malus nihil ad nos, quia fallit nos, & iudicabimus eum esse bonum.

Dicendum, quod verum est, quod homo malus

non potest facere bonum, nec econtrario, & tamen quilibet homo est aliquo modo simul bonus, & malus, & ita quilibet potest pro quocunq. tempore facere bonum, vel malum: nam ille, qui vere bonus est habet virtutes per quas bonus est, & per illas potest facere bonum, & impossibile est, quod per illas possit facere malum, quia includit contradictionem, quod aliqua virtus inclinet ad malum, habet tamen iste bonus malum aliquod, scilicet defectibilitatẽ liberi arbitrij, & fomitem, quæ sunt duo mala existentia in omni homine, & ex illis possumus malum facere, i. ad malum inclinari, quia virtus non cogit nos inclinari ad bonum, vel illud facere. De malo autem, etiam dicendum est, quod est simul malus, & bonus: nam est malus, quia habet habitus viriorum per quos operatur malum, & non potest per illos operari bonum, habet tamẽ bonum quoddam, scilicet libertatem arbitrij per quam potest eligere bonum, & sic malus efficiet bonum non per malum, quod habet, sed per bonum, quod in eo est, & sic potest quilibet homo facere tam bonum, quam malum.

De verbo autem Christi potest dici vno modo, scilicet q. non potest arbor mala, idest malus homo facere bonum fructum, & econtrario, idest difficile est, quia malus homo habet malos habitus, & ex illis inclinatur, ideo difficile est, quod contra inclinationẽ agat, quia licet possibile sit ipsum operari bonũ propter liberum arbitrium, cum tamen malitia habitus sui præpõderet, & moueat libertatem arbitrij potius ad malum, quam ad bonum, operabitur iste malus, & non bonum, & esset difficile, quod ageret contra istam inclinationem cum non habeat inclinationem contrariam, & hoc innuitur Luc. 6. vbi ista ponitur, scilicet bonus homo de bono thesauro cordis profert bonum, & postea dicitur ex abundantia cordis os loquitur, idest sicut homo difficile abstinet, quin loquatur ex abundantia cordis, idest quando cor est valde inclinatum ad loquendum, ita cum homo sit dispositus per malos mores difficile est, quod operetur, nisi per illos, & iste modus loquendi est sepe in scriptura, scilicet quod accipiatur impossibile pro difficili Iosue 24. non poteritis seruire Deo, idest difficile erit vobis seruire illi. & Iere. 13. si potest Ethiops mutare pellem suam, & pardus varietates suas, & vos poteritis bene facere cum didiceritis malũ, tamen Ethiops non potest mutare pellem suam, idest quia est sibi impossibile, & etiam pardo mutare varietates, & sic sequeretur, quod qui malus est, nõquam possit bonum facere, & tamen potest benefacere, sic dicitur infra 19. & Luc. 18. facilius est camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum cœlorum, & tamen impossibile est simpliciter camelum intrare per foramen acus, sed non est impossibile diuitem intrare in regnũ Dei, sed solũ difficile, vt dicitur ibidem, quã difficile, qui pecunias hñt in regnũ Dei intrabunt. Alio modo intelligitur verbũ Christi nõ quidem, q. dicat impossibile esse malum hominem facere bona aliquando, sed q. non est possibile, q. semper bona faciat cum malus sit, & malus esse intendat, & iste sensus adhuc magis conuenit literę, quia bene cõfitemur interdum hypocritas bona facere, idest falsos prædicatores, & hereticos vera prædicare, tamen si sunt hypocritæ non est possibile, q. semper bona faciant, quia si semper bona facerent iam hypocritæ nõ essent, sed boni viri, & tñ præsupponitur, q. sint hypocritæ, ergo non est possibile, q. semper bona faciant. Et sic de heretico prædicatore cuius intentio est errores introducere, non est possibile, q. semper vera prædicet, quia iam non esset falsus propheta, sed verus prædicator, & ita verũ est, in fallibiliter, q. ex fructibus eorũ

cognoscantur, licet non oporteat ad quælibet opera ipsorum respicere, quia non sunt omnia fructus ipsorum, sed quædam sunt, vt vestimentum quo regunt iniquitates suas, quas tñ aliqui necesse est reuelari.

Quomodo stat, quod dicitur hic nunquam colligunt de spinis vuas, aut de tribulis ficus, cum Lucas dicat contrarium Quæst. XXX.

Quæst. XXX. Quomodo stat, quod dicitur hic. Nunq̃ colligunt de spinis vuas, aut de tribulis ficus, quia Luc. 6. dicitur. Nec de spinis colligunt ficus, nec de rubo vindemiãt vuas. Dicitur potest vno modo, q. Christus sepe ista dixit, & ita variavit locutionem cum vtrũque verum sit æqualiter, & sic Matthæus potuit vnum scribere, & Lucas alterũ. Aliter potest dici, & melius, q. ista est eadẽ sententia, licet per diuersa verba proferatur, nam qñ dicitur hic nunquid colligunt de spinis vuas, dicitur Luc. 6. nec de rubo vindemiãt vuas, quia rubus, & spina idem sunt, est enim rubus arbutuscula spinosa, spina autẽ est nomen generale ad omnem arborem habentem spinas, & sic Matth. posuit spinam, tanquam genus, accipiens tamen pro vna specie spinarum, s. pro rubo, & illum expressit Luc. 6. cum dicitur hic, nec de tribulis ficus, dicitur Luc. 6. nec de spinis colligunt ficus, & verum est, quia etiam tribulus est arbutuscula spinosa, & Matthæus posuit hic nomen speciei dicens de tribulis. Luc. autem nomen generis dicens de spinis, quia tribulus spina est.

Luc. 6.

1. q. 1. prophetia.

Psal. 6. Luc. 13.

Matth. Luc. 2. 4.

25. q. 1. ca. ideo.

Nõ omnis qui dicit mihi Domine domine intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem patris mei, qui in cœlis est ipse intrabit in regnum cœlorum. Multi dicent mihi in illa die Domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in tuo nomine virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos. Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem. Omnis ergo qui audiat verba mea hæc, & facit ea, assimilabitur viro sapienti qui ædificauit domum suam supra petram. Et descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit. Fundata enim erat super petram. Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto qui ædificauit domũ suam super arenam. Et descendit pluuia, & irruerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina eius magna. Et factum est cũ consummasset Iesus verba hæc, admirabantur turbæ super doctrinam eius. Erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum, & Pharisei.

Nõ omnis. Hic ponitur quomodo ad legis expletionem, & habendam salutem non sufficit homini facere mihi. Alph. Tost. In Matth. Pars III.

racula, nec confiteri fidem, nec dæmonia eiicere, & dependet ex præcedentibus, quia Christus dixerat supra, q. aliqui veniebant in vestimentis ouium. i. ostendentes se bonos, hic autẽ dicit, q. non sufficit ista ostensio, nisi in veritate homo sit bonus, ideo non sufficit dicere dñe dñe ad salutem consequendam.

Aliter potest introduci, s. Christus ostendit supra de legis expletionem, s. quæ requiruntur ad seruandum plene legem suam, hic ostendit, q. oia alia quæ sunt sine legis expletionem, et si bona videantur non sufficiunt ad salutem, vt miracula facere, & dæmonia eiicere, & fidem confiteri, & dicitur. Non omnis qui dicit mihi domine domine intrabit in regnum cœlorum. Regnum cœlorum est vita æterna, & ista est finis propter quẽ obseruamus legem, aufert autẽ Christus nobis fiduciam habendi vitam æternam per solam fidei confessionem, vel per sola bona verba, vt dicendo dñe dñe.

Et potest vno modo dependere a præcedentibus, s. de falsis prophetis, quia illi cum intendant fidem subuertere, prius ostendunt se zelatores illius, & dicunt dñe dñe. i. confitentur Deum esse dñm, & esse totis viribus agendum ad cultum eius, & tamen non intendunt hoc, ideo de istis dicit, q. licet dicant dñe dñe, non habebunt vitam æternam.

Aliter potest intelligi, & melius de illis qui veram fidem confitentur, & Deum dñm vocant, tñ non obseruant legem, sed sequuntur delicias sæculi, & hoc exprimit litera dicens, sed qui facit voluntatem patris mei, q. d. propter verba, nemo habebit vitam æternã, sed propter opera, & hoc magis exprimitur Lu. 6. vbi Christus increpat eos qui benedicunt, & tñ non obseruant legem dicens, quid autem vocatis me dñe, & non facitis quæ dico? quasi dicat inutile est, immo magis Deus conqueritur de hoc, quasi irrideatur Isa. 29. populus iste labiis me honorat cor autẽ eorum longe est a me. Sed qui facit voluntatem patris mei, qui in cœlis est. Voluntas Dei est, q. obseruamus legem, quam ipse nobis dedit, obseruando ergo istam habebimus vitam æternam, infra 19. si vis ingredi ad vitam serua mandata, & non dixit Christus qui facit voluntatẽ meam, quia licet ipse prædicaret hoc non dicebat ista esse ab eo, sed ab illo qui miserat eũ, sic. n. dixit doctrina mea non est mea, sed eius qui misit me. Ioan. 7. hoc autem dicebat, quia Iudei non videbant in eo, nisi humanitatem, & volebat Christus innuere, q. doctrina ista non erat ab eo, in quantum homo est, sed erat a Deo, & dixit patris mei, qui est in cœlis, vt Iudæi non inteligerent de aliquo patre terreno, quia nullum Christus habuit, sed Deus qui nobis est pater, etiam est pater eius, sed ei est pater naturalis: nobis autem p adoptionem, & gratiam: etiam dicit, qui in cœlis est, quia loquebatur hic de regno cœlorum.

Ipsa intrabit in regnum cœlorum. Idest in beatitudine, quasi dicat non potest aliquis intrare in regnum cœlorum, nisi velit ille qui cœlos regit, ergo nemo illuc intrabit, nisi fecerit voluntatem eius, idest obserauerit legem.

Multi dicent mihi in die illa. Hic magis declarat, quod dixit, scilicet quod non sufficit bene loqui ad habendam vitam æternam, & probat per ea, quæ fient in die iudicij, quia multi dicent Christo die illa domine in nomine tuo fecimus talia, & talia, & ipse non recipiet eos, & dicitur in die illa, idest die iudicij, quia per excellentiam est illa dies, cum post eam non sit futura alia dies: etiam quia est terribilior omni die, fient enim terribiliora die illa, quam in toto tempore præterito facta fuerint: ex hoc autem Christus ostendit se futurum esse iudicem dicens, q. in die illa multi sibi dicent domine domine, & tamen si ipse non haberet tunc potestatem cõdemnandi, & ab-

Nemo pp verba habet vitam æternã, sed pp opera.

soluendi frustra ad eum ista dicerentur, & ita ipse dicit infra 24. & 25. quod veniet in sede maiestatis sue ad iudicandum, & Ioan. 5. dicitur pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio facere, ita dicit Chryso. in homilia postquam omnem completit sermonem monstrat seipsum iudicem esse.

Domine domine. Bis ponitur, vt ait Chry. quod proprie timentium hominum, & angustias parentium vocem expressit, dicens domine domine, non enim semel sufficit dicere illi domine, quem necessitas timoris affligit. *Nome in nomine tuo prophetauimus.* Id est prædicauimus, vel futurorum prænunciationes diximus, scilicet fidem tuam prædicauimus, quod est in nomine tuo prophetare, vel futura prænunciamus dicendo hæc dicit dominus. *Et in nomine tuo demonia eiecimus.* Scilicet de corporibus obsessorum adiurando ea, & exire iubendo in nomine Christi.

Et in nomine tuo virtutes multas fecimus. Id est multa miracula: solet enim miraculum vocari virtus, quia omne miraculum fit ex quadam virtute, id est potestate, & est sensus, quod in die iudicii isti, qui prædicauerunt, & miracula fecerunt, legem tamen Christi non obseruauerunt videntes se condemnatos dicent domine domine, id est quomodo facis hoc, quod condemnas nos? nunquid non prædicauimus in nomine tuo, & fecimus miracula? non ergo abicias nos, tanquam alienos, sed agnosce nos esse tuos, & tunc Christus dicit non noui vos, vt dicit Chryso. in homilia.

Et tunc confitebor illis. Id est in die illa: nam ante die iudicii Christus non ostendit, qui sunt sui, & qui alieni, sed tunc ostendit, sic innuitur infra 13. in parabola zizaniorum, quando in consummatione seculi colligentur boni de medio malorum, sic dicit Hierony. super Matth. signanter dicit tunc confitebor, quia multo ante tempore dicere dissimulauerat, & per istam diuturnitatem temporis ad penitentium concessam erit iustior ira Dei contra eos, qui non fuerint conuersi, sic dicit Chryso. grandæ, n. iram grandis dilatio præcedere debet, quæ iustus facit esse Dei iudicium, & digno rem interitum peccatorum. *Quia nunquam noui vos.* Id est non solum nō agnosco vos nunc esse meos, sed et nunc agnoui vos, i. quia semper eratis mali, sic dicit Aug. u. nunquā noui vos, q. d. non solum in tempore iudicii, sed nec tunc cū miracula faciebatis, dicit autē Deus non agnosce, i. nō approbare, quia aliās nihil sibi est incognitū, sic dicit Chryso. peccatores nescit Deus, quia non sunt digni, vt cognoscantur a Deo nō, quia omnino ipsos non cognoscat, sed quia suos illos esse non cognoscit; Deus, n. naturaliter oēs cognoscit, sed videtur eos non cognoscere, quia eos nō diligit sic et Deum cognoscere non vult, qui eum digne non colunt. *Dixedite a me, qui operamini iniquitatem.* Et ista est sententia condemnatoria infra 23. dicitur dicitur a me maledicti in ignem æternum, & dicitur, qui operamini iniquitatem, i. qui operati fuistis, quia tunc nihil operabuntur, vnde Luc. 13. dicitur dicitur a me omnes operari iniquitatis, quod proprie dictū est, nā ille dicit operari iniquitatis, qui assumptis sibi, p. officio facere iniquitatem, & de talibus dicit, vt vendunt se ad faciendū iniquitatem, vt Deus dixit de Acab. 3. Reg. 21. vel potest intelligi, qui operamini iniquitatem non quidē actualiter, sed quantum ad desiderium, quia in malis, nunquā cessabit desiderium mali, sic dicit Hierony. non dixit, qui operati estis iniquitatem ne videretur tollere penitentiam, sed qui operamini hoc est, qui vsque ad presentem horam cū iudicij tempus aduenerit, licet non habeatis facultatem peccandi, tamen adhuc habetis affectum, sic enim dicit Chryso. mors animam quidem a carne soluit, animę autem propositum non immutat.

Quomodo potest stare, quod aliqui dicunt domine domine, & non intrabunt in regnum cælorum, Et quomodo intelligitur nemo potest dicere dominus Iesus, nisi in Spiritu Sancto. *Quest. XXXI.*

Quomodo potest stare, quod aliqui dicunt domine domine, & non intrabunt in regnum cælorum, quia nemo potest dicere dominus Iesus, nisi in Spiritu Sancto, prima Corin. 12. qui tamen habent Spiritum Sanctum vitam æternam habebunt.

Dicit Aug. lib. de sermo. domi. quod Apostolus accepit dicere proprie prout mente, & verbo aliquid dicitur, & tunc, qui dicit dominus Iesus per Spiritum Sanctum dicit: Christus autem accepit hic dicere large, id est dicere verbo, quando in mente non sic tenetur iuxta illud ad Titum primo. qui cōfitentur se nosse Deum, factis autem negant, & hoc dicere Deus non approbat, sed redarguit infra 15. & Isai. 29. populus iste labijs me honorat, cor autem eorum longe est a me.

Aliter potest dici, & melius, q. nemo potest dicere dominus Iesus, nisi in Spiritu Sancto, quia etiā si quis hereticus sit, vel pessimus omnium virorum in quantum bonum aliquid facit a Deo mouetur, & quia Christum vocare dominum est in se bonū quoddam nemo potest hoc dicere, nisi Deus moueat ipsum, & sic per Spiritum Sanctum dicit, & tamen non propter hoc oportet, q. sit bonus, quia non efficitur homo bonus, nisi per gratiam Spiritus Sancti, potest tamen sine gratia moueri ad aliqua bona, quæ sunt materialiter bona, & Deus mouet hominem ad ista, & sic mali mouentur interdum a Deo ad dicendum bonū, & nō solum mouentur, sed etiam cogitur bonū dicere, sicut fuit de Balaam, qui malus erat, & conabatur maledicere Israelitis, & Deus cogebat eum benedicere. Num. 22. & 24. & sic dicit Amb. q. omne verū a quocunque dicatur a Spiritu Sancto est, id est siue dicatur a bono, siue a malo semper est a Spiritu Sancto, & tamen non potest aliquis vitam æternam habere, nisi gratiam habeat, ideo multi possunt dicere domine domine, qui non intrent in regnum cælorum.

Quomodo dicitur, quod propheta prophetizauerunt in nomine Christi, & tamen ipse non nouit eos. Vbi quod prophetizare sumitur tripliciter. Et quod prophetia, & omnis gratia gratis data potest stare cum peccato mortali. *Quest. XXXII.*

Quomodo dicitur hic, q. isti prophetauerunt in nomine Christi, & tamen ipse non nouit eos, quia prophetia nō potest fieri, nisi cor hominis tangatur a Deo per aliquem modum Num. 12. si quis fuerit inter vos propheta domini in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum, & sic Deus acceptat istos cum ad hanc dignitatem eleuet eos, vt specialiter loquatur illis.

Item quia Deuter. 13. & 18. Deus posuit signum ad cognoscendū prophetas veros, & illos a se missos dicebat, & tales Deus diligit Psal. 104. nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari, ergo non potest esse quin Deus nouerit istos, id est approbet.

Dicendum, q. non est hic dubium an Deus istos nouerit, id est de eis notitiam habeat, quia oīa nouit, sed est dubium solum de approbatione, san sit necesse, q. illi, qui prophetant boni sint. Aliqui dicunt, q. omnes veri prophete sunt boni, isti autē nō erāt prophete Dei, sed diaboli, sic dicit Chryso. considera, quia in nomine dicunt, & non in spiritu: prophetant. n. in nomine Christi, sed in spiritu diaboli, quales sunt diuinatores, sed sic discernuntur, quoniam diabolus interdum

interdum falsa dicit, sed spiritus sanctus nunquam, cōcessam est autem diabolo interdum vera dicere, vt mendacium suum rata veritate commendat, sed hoc non est generaliter verum, quia non solum prophete dæmonum non approbantur a Christo, sed interdū etiam aliqui de prophetis suis.

Alij dicunt, q. propheta quando a Deo recipit revelationem necesse est, q. sit bonus, potest tamē postea effici malus, & ita isti in die iudicii erunt mali, & condemnabuntur, quia in peccato decesserunt, licet quando prophetabant boni erant.

Sed etiam hoc non est verū. Balaam erat verus propheta, & tunc quando Deus ei apparebat erat malus, & graui quidem malitia, quia habebat intentionem faciendi contra ea, quæ Deus sibi iubebat Numer. 22. peruersa est via tua mihi que contraria, hoc enim sibi dixit Deus, quando apparuit ei.

Dicendum autem, q. potest accipi prophetare multipliciter. Nam cum propheta sit vno modo prædicator, prophetare erit prædicare, & tunc verū est, q. multi in nomine Christi prophetant. i. prædicant fidē eius & per hoc laudant ipsum sunt tñ in mortali peccato, & de hoc proprie potest litera intelligi, quia isti sunt q. dicunt dñe domine. i. qui laudant hic Christum, tanq. dñm. p. t. et accipi propheta. i. doctor sacre scripturæ. & prophetare erit dicere aliqua de sacra scriptura, q. sunt occulta licet non sit per modum prædicationis, sic dicitur 1. Paralipom. 25. de Leuitis cantoribus nominando ibi eos. s. q. omnes illi erant doctores, & dicitur, q. prophetabant in cytharis, & psalteriis, & cymbalis. i. cantabant laudes Dei, & etiam hoc modo placet, q. prophetare potest qui in mortali peccato est, quia his duobus modis propheta non mouetur specialiter a Deo per aliquam reuelationem. Aliter potest dici, q. propheta accipiatur stricte pro illo cuius cor mouet Deus per reuelationem aliquam, & potest dupliciter fieri. Vno modo qñ mouet cor hominis infundendo sibi cognitionem aliquorum, quæ proferat ad laudē eius, & sic Saul factus est propheta. 1. Reg. 10. nam dñs ibi in siluit in te spiritus domini, & propheta bis, & mutaberis in virum alterum, & ita fuit. eo. cap. Alio modo reuelando homini aliqua futura, q. p. nunciat, & hoc modo solemus vocare cōiter, pphetas, vt etq. modus prophetandi istorum potest esse in peccato mortali. De primo patet, quia Saul prophetauit existens in peccato mortali, nam ipse peccabat persequēdo Dauid, quia iniuste eum persequēbatur, & tamē tunc quando persequēbatur eum prophetauit, immo coactus est prophete per diem, & noctem nudans se, & canens coram Samuele cū aliis prophetis, vt interrim Dauid qui præsens erat haberet locum fugiendi 1. Reg. 19. De secundo patet in Caypha, qui erat pessimus, & in odio fraterno manens, nam ipse dedit consilium de morte Christi, & tamen prophetauit istud consilium dando, nam non fuit locus a seipso, sed a spiritu sancto. Io. 11. sic etiam de Balaam patet p. quē Deus futura reuelabat, & tamen erat actualiter in peccato mortali, quia conabatur maledicere Israelitis cū Deus iuberet benedicere, vel veraret maledicere. Numer. 22. & 24.

Ad primum dicendum, q. Deus eleuat prophetas quibus aliqua reuelat, ad quendam gradum ad quem non eleuat cæteros, & tamen pertinet iste gradus ad gratiam gratis datam, & non ad gratificationem, oīs autem gratia gratis data potest stare cum peccato mortali, sed non gratia gratum faciens, & patet hoc 1. Cor. 12. vbi ponitur prophetia inter gratias datas, & tamen ibidem sequen. c. ponitur, q. possit stare sine charitate, s. si habuerit prophetiam, & nouerim mihi gratia oīa, charitatem autem non habuerit nihil sum.

Ad secundum dicendum, q. veri prophete pertinet ad Deum quantum ad hoc, q. ipse reuelat eis secreta, non tamen quantum ad hoc, q. habeat eos sibi acceptos, quod fit per gratiam, quia vnū potest stare sine altero. Cum autem dicitur in prophetis meis nolite malignari. Dicendum, q. intelligitur de toto populo Iudaico cui Deus verabat noceri a gentilibus, in quo populo erant multi prophete, & multi Christi. i. sacerdotes, & ponuntur ibi ista duo ad significandum dignitatem populi, quia isti erant duo gradus pertinentes ad excellentiam gratis datam, & tamen sicut esse sacerdotem poterat stare cum peccato mortali, ita etiā esse prophetam, nā tanquā prior gradus ponitur ibi esse Christum. i. sacerdotem, hoc tamen nihil probat, quia etiam si oēs Iudæi essent in peccato mortali, ita peccarent gentiles, qui nocerent eis, quando sine causa faciebant, & sic prophetam esse, vel prophetare stare potest cum peccato, & ideo aliqui eorum condemnabuntur.

Ad secundum dicendum, q. veri prophete pertinet ad Deum quantum ad hoc, q. ipse reuelat eis secreta, non tamen quantum ad hoc, q. habeat eos sibi acceptos, quod fit per gratiam, quia vnū potest stare sine altero. Cum autem dicitur in prophetis meis nolite malignari. Dicendum, q. intelligitur de toto populo Iudaico cui Deus verabat noceri a gentilibus, in quo populo erant multi prophete, & multi Christi. i. sacerdotes, & ponuntur ibi ista duo ad significandum dignitatem populi, quia isti erant duo gradus pertinentes ad excellentiam gratis datam, & tamen sicut esse sacerdotem poterat stare cum peccato mortali, ita etiā esse prophetam, nā tanquā prior gradus ponitur ibi esse Christum. i. sacerdotem, hoc tamen nihil probat, quia etiam si oēs Iudæi essent in peccato mortali, ita peccarent gentiles, qui nocerent eis, quando sine causa faciebant, & sic prophetam esse, vel prophetare stare potest cum peccato, & ideo aliqui eorum condemnabuntur.

Quomodo esse potest, q. aliqui eieciant demonia in nomine Christi, & condemnentur. *Quest. XXXIII.*

Quomodo esse potest, q. aliqui eieciant demonia in nomine Christi, & condemnentur, quia istud pertinet ad specialē Dei gratiam, quam Deus non facit, nisi amicis suis, & ideo necessario erūt boni & patet, quia eicere demonia non est, nisi per potestatem Dei. j. 12. & Luc. 11. Dicunt quidam, q. eicere demonia, nemo potest, nisi qui est Deo acceptus, & in gratia existens. Dicunt tamen, q. isti de quibus Christus loquitur eiciebant demonia in virtute aliorum demoniū, sic dicit Chryso. demonia autem eiciunt in nomine Christi habentes spiritum inimici.

Sed obicitur, quia ita dixerunt Iudæi Christo, q. in principe demoniorum. s. Beelzebub demonia eiciebat, ipse autē dixit, q. non poterat eē, quia si Sathan eiceret Sathan esset in se diuisus, & regnum eius non staret.

Dicendum, q. proprie vnus dæmon non eicit aliū de corpore, tanquam per violentiam, sed per collusionem, quia consentit dæmon exire, & sic videtur dæmon eicere dæmonem, sed non erit, sic dicit Chryso. demonia autem eiciunt habentes spiritum inimici, magis autem non eiciunt, sed eicere vtrū colludentibus sibi dæmonibus. Aliter potest dici, & melius, q. licet illud sit verum, tamen non est negandum, quin vere aliquis eiciat demonia de corporibus obsessorum p. virtutem nominis Christi, & tamen sit in peccato mortali, sic patet Act. 19. de quibusdam Iudæis, qui dixerunt supra obsessos a dæmonibus adiuro vos p. Iesum quē Pau. prædicat, & exierunt dæmones, & coacti sunt respondere. Nam vnus dixit Iesum noui, etiam Paulū scio vos autē qui estis: rō huius est, quia eicere dæmones pertinet ad gratiam gratis datā, quia computatur inter genera curacionum, quæ sunt gratiæ gratis datæ 1. Cor. 12. maxime autem, quia interdum fit hoc pp. fidem eius a quo dæmonium eicitur, aut eorum qui præsentant eum, vel saltem pp. dignitatem nominis inuocati, sic patet Act. 19. cum dæmon adiuratus dixit Iesum noui, & Paulum scio, vos autem qui estis: q. d. pp. virtutem nominis Iesu, & propter fidem Pauli, q. prædicat illud ego exibo, & tñ vos, qui estis. i. ego nō noui vos habere virtutem aliquam, vnde homo habens dæmonium, qui per eum adiuratus est in siluit in duos adiutores, & vulnerans eos nudos fugere cōpulsit, possunt ergo aliqui demonia eicere existentes in mortali.

Quomodo dicitur domine in nomine tuo virtutes multas fecimus cum fuerint tunc in peccato mortali. Et quod prophetizare, demones eijcere, miracula facere fieri possunt ab existente in peccato mortali. Et quæ Christus dixit debere observari sunt nobis ad salutem necessaria. Et non est alia sapientia, nisi observare legem Dei.

Quæst. XXXIII.

Quæretur quomodo dicitur hic domine in nomine tuo virtutes multas fecimus. i. miracula, & innuitur, quod isti perierint. Dicunt quidam, quod non potest fieri miraculum, nisi ab eo qui est in charitate, quia miraculum fit ad confirmationem sanctitatis eius per quem fit, ut patet de Elia. 4. Regum 1. dicente ad quinquagenarium si homo Dei sum descendet ignis de celo, & consumat te, &c. & factum est, & tamen dicitur, quod post operationem miraculorum potest quis mortaliter peccare, & perire, cum operatio miraculorum non inducat necessario confirmationem in bono, & patet hoc, quia Iudæ cum cæteris Apostolis data est potestas faciendi miracula infra. 10. & tñ ipse in fine perit. Act. 1.

Alii dicunt, quod miracula non possunt fieri ab existente in peccato mortali, sed miracula falsa, & inutilia, quæ etiam per demones fiunt, possunt fieri a peccatoribus, sic dicit Chrysostomus demones faciunt virtutes, id est miracula non utilia, & necessaria, sed inutilia, & vacua.

Dicendum tamen, quod potest quis miracula facere vera per virtutem Christi, etiam quoniam manet in peccato mortali, nam transferre montes miraculum est, & tamen fieri potest sine charitate. s. propter magnitudinem fidei, quam habere potest quis non habens charitatem. prima Corin. 13. si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero nihil sum, & sic omnia ista tria. i. prophetare, demones eijcere, miracula facere fieri possunt ab existente in peccato mortali, sic dicit Hiero. super Matth. prophetare, ut virtutes facere, & demones eijcere, etiam diuina virtute, interdum non est meriti eius, qui operatur, sed vel inuocatio nominis Christi hoc agit, vel ob condensationem eorum, qui inuocant, aut utilitatem eorum qui vident, & audiunt, conceditur, ut licet homines despiciant signa facientis tñ Deum honorent ad cuius inuocationem tanta fiunt miracula, nam & Saul, & Balaam, & Cayphas prophetauerunt, & in Actibus Apostoli filii Sceuæ videbantur eijcere demones, & Iudas Apostolus cum aſo proditoris multa signa inter ceteros Apostolos fecisse narrat. Omnis ergo. Postquam Christus posuit legis suæ explanationem, & ostendit observationis eius possibilitatem, hic inuitat populum ad observationem eius, quia audire legem est inutile, nisi sequatur operis adimpletio, qui enim putat aliquid prodesse audire legem non observando illam fallit se ipsum Iaco. 2. estote factores verbi, & non auditores tantum fallentes vosmetipsos, quia si quis auditor est verbi, & non factor comparabitur viro consideranti vultum suum in speculo, considerauit enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit, qui autem permanserit in lege non auditor tantum, sed factor operis hic beatus in factio suo erit. & sic etiam considerare in lege Dei facit hominem beatum. P. sal. primo, & tamen non est hoc verum, nisi meditatio illa terminetur ad operationem. P. sal. 102. misericordiam Domini super timentes eum his qui recordantur mandatorum eius ad faciendum ea. & dependet hoc a precedenti littera, quia dictum fuit supra, non omnis qui dicit mihi, Domine domine intrabit in regnum celorum, si igitur propter prædicare legem Christi, & bona dicere solum non efficitur quis dignus vita æterna, a fortiori,

nec propter audire solum, vnde dicitur. Omnis ergo qui audit verba mea hic, & facit ea. Ista, quæ nunc prædicauimus, nam hic Christus finiuit sermonem suum, & idem intelligitur de omnibus, quæ postea prædicauit, nam quæ Christus dixit debere observari sunt nobis necessaria ad salutem, & tamen quia nunc quasi in summa collegerat totam legem suam ponit hic istam admonitionem, & dicitur omnis ergo, quia ly ergo importat consequentiam, quasi diceret audire verba mea solum, vel dicere ea non sufficit ad salutem, sed est inutile, ergo qui vult sapienter operari non solum audiet sed etiam faciet ea.

Assimilabitur viro sapienti. Id est iudicabitur similis sapienti, vel iudicabitur esse sapiens, quia vere sapiens est qui ista facit, immo non est alia sapientia, nisi observare legem Dei, qui autem aliquid aliud sapiunt, & legem Dei non observant, non sunt sapientes, sed fatui, ad Roma. primo, putantes se esse sapientes stulti facti sunt, & ista est sapientia, quæ perit, & quæ reputatur stultitia, prima Corinthiorum primo, perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudentum reprobo, nonne stultam fecit Deus sapientiam huius seculi, talem autem sapientiam potius oportet deserere, vel legi Christi summittere, ita ut secundum eam nemo se putet sapientem esse, prima Corinthiorum 3. nemo se seducat si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo stultus fiat, ut sit sapiens, sapientia enim huius mundi stultitia est apud Deum, & accipitur sapiens. i. prudens, quia sapiens est circa speculativa, quæ sunt altissima, agibilia autem non contingit esse altissima, quia illa non sunt finis, sed ad finem, ideo agibilia pertinent ad prudentiam, & sic in sacra scriptura accipitur sapientia pro prudentia, & proprie cognitio sacræ scripturæ, in quantum per eam dirigitur homo in operationibus dicitur sapientia, vel prudentia, sic patet Deuterono. quarto capitulo. vbi cum Moyses proposuisset Iudæis legem dixit: hæc est enim sapientia vestra, & intellectus coram populis. Dicitur autem faciens hæc assimilari viro sapienti. i. Christo, ut aliqui dicunt, quasi dicat, qui facit hæc non est sapiens, sed assimilatur ei, quia sicut Christus dedit ista, ut observarentur, ita ille observat ea, sic accipit Chrysostomus tamen sensus allegoricus, sed literalis sensus est, quod assimilatur viro sapienti. s. edificatori.

Qui edificauit domum suam supra petram. Qui enim edificare vult domum sapienter ad hoc, quod diurne maneat edificat eam supra petram, quod magis exprimitur Luc. 6. s. qui audit sermones meos, & facit eos ostendam vobis cui similis sit, similis est homini edificanti domum supra petram. Et descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti. Ponuntur ista tria, quia ista sunt pericula contra diurnitatem domus ad hoc, quod corrumpatur, & tamē quando fundatur supra petram, etiam accidentibus istis tribus non corrumpitur domus, sed Luc. 6. non ponitur, nisi vnum istorum. s. inundatione facta illisum est flumen domui illi, & non potuit eam mouere, fundata enim erat supra petram: hic autem ponuntur tria, hoc autem quia interdum vnus euan gelista supplet, quod omisit alius, & interdum subricet, quod ille expressit, & ita fuit hic, quia Lucas expressit aliqd de fundatione domus, quod Matthæus tacet dicens similis est homini edificanti domum qui fodit in altum, & posuit fundamenta supra petram. Matthæus autem expressit tria pericula, ut domus cadere possit. Luc. vero duo tacuit vnicum exprimens.

Et irruerunt in domum illam. Scilicet pluuia, venti, & flumina omnia tria simul, vel quodlibet per se, & intelligitur ad lram de istis periculis, quia tamen Christus facit metaphoram de edificio corporali ad spirituale, quod est in obseruatione legis suæ, significatur per hæc tria illa

la pericula, quæ sunt in spiritali edificio, & quia nemo qui semel bonus est efficitur malus nisi tentetur, ut dicit Augustinus. de bono perseverantia. significatur per tria hæc tres tentationes. s. carnis, seculi, & diaboli. Venti enim pertinent ad tentationem seculi, quia fauor seculi inflat, & extollit, & hominem in diuersa impellit, sicut ventus. Pluuia sunt tentatio diaboli, quia sicut pluuia guttatim cadunt, & quælibet gutta nihil posse nocere videtur, postea vero cum fuerint collectæ in magnas multitudines destrunt ædificia, ita est de tentatione diaboli, quia diabolus blâde suggerit, ita ut videatur nihil mali esse si consentiatur ei, & tamen cum fuerit tentatio consummata efficitur peccatum grauissimum. Flumina autem ad carnis tentationem pertinent propter humorem venereum, & propter impetum pulsationis, quia sicut flumina domibus illiduntur, ita & carnis tentatio viros spirituales vehementer concutit.

Per ista tria s. pluuia, ventos, flumina, quæ tentationes significantur.

Aliter autem Chrysostomus & alii exponunt, & tamen allegorias, & tropologias cuiuslibet facere non est difficile, nec potest quisquam redargui, tanquam falsum dicens, quia non est in eis verum, nec falsum, sed solum in sensu literali. Excellit tamen in hoc edificio spirituale, quia permanentius est contra pericula, quam corporale, quia corporale fundatum supra petram, & si semel irruentibus istis periculis non corrumpatur, sæpe tamē si flumina illiduntur ei corrumpitur, edificio autem spirituale supra petram. i. Christum, qui est petra, & fundamentum. 1. Cor. 10. petra autem erat Christus, & si sepe tentationes incidant non cadet, quia per charitatem potest homo resistere cuiusque tentationi. Aliud etiam periculum est, ut domus corrumpatur. s. terremotus, sed non exprimitur hic, quia contra terremotum nullam edificium est securum, etiam si supra petram sit, sicut in terremotu factio in Christi passione petre scisse sunt, & monumenta aperta sunt infra 27. & quia ad hoc non potest sufficere bonitas artificij noluit Christus hoc periculum exprimere. Et non cecidit. Circumtibus istis periculis. Fundata enim erat supra petram. i. bonitas fundamenti defendit eam contra ista pericula, nam ad hoc, quod edificio corrumpatur oportet moueri fundamentum, & quia petra moueri non potest, non corrumpitur domus fundata in ea. Et omnis qui audit verba mea hæc. Ponit hic similitudinem pro contraria parte de audiente legem Christi, & non faciente, & dicitur hæc. s. & omnia alia, quia eadem ratio est de omnibus, quæ Christus dixit, quia tamen erat hoc, quasi quidam finis legis dixit. Qui audit verba hæc, & non facit ea. Scilicet putans, quod audire ea sufficiebat ad salutem, & non requiritur operari, vel dato, quod putet operationem necessariam esse propter delicias, vel seculi sollicitudines occupatus operari non curat, similis erit viro stulto. stultus est, qui hoc facit cum assumat laborem inutilem, immo potius nociuum, quia audire verba Christi, & nihil de eis facere magis est ad condemnationem, ut non sit locus excusandi ignorantiam.

Qui edificauit domum suam supra arenam. Stultus est qui magnum edificio super arenam ponit, cum arena in vnum consistere nesciat, sed diuiditur, & pondus sustinere non potest, sed Luc. 6. dicitur edificanti domum suam supra terram sine fundamento, id est supra terram non firmam, & idem est, quia arena est terra non firma, cum pondus refugiat, & diuidatur.

Descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti. Ista sunt tria pericula ad hoc, quod domus corrumpatur, & intelligitur, quod venerunt ista pericula simul, vel successiue, sed Luc. 6. dicitur inquam illisum est fluiuis, quia ibi non ponitur, nisi vnum periculum. s. flumina, istud enim est maximum, scilicet quando flumina illiduntur. i. veniunt ex impetu, & franguntur ad

Quid arena.

parietes ædificii, quia tunc corrumpitur, nisi sit firmiter fundatum.

Et irruerunt in domum illam, & cecidit. Luc. 6. dicitur, & continuo cecidit, & recte dicitur, quia edificio fundatum supra arenam necesse erat, quod ad primum impetum fluminis caderet. Et fuit ruina eius magna. s. corrumpitur totum edificio, nam si fuisset bene fundatum, etiam si violenter concuteretur, & caderet aliqua pars consistenter reliqua, sed cum supra arenam eēt necesse fuit totum simul cadere, intelligitur hoc per metaphoram de spiritali edificio, qui enim verba Christi audit & non facit, habet debile edificio, & ideo veniente quacunque tentatione corrumpitur, quia non potest quis resistere tentationibus, nisi per charitatem. quoniam solum audit verba Christi nullam charitatem habet, nec est virtutem, sed solum verba ipsa, tamen verba non confortant animam tentationem, quia tentationem sustinere non consistit in verbis, sed in rebus, qui autem sola verba habet non potest resistere tentationi, immo nec vult, quia si vellet iam non sola verba audiret, sed etiam facere vellet, id quod in lege dicitur Luc. 8. quod ad tempus credunt, & ad tempus discredunt, quia tempore tentationis recedunt. Et factum est. Hic ponitur conclusio omnium præcedentium, vbi ostenditur eminentia doctrinæ Christi. s. quæ erat talis, de qua admirabatur turba, & dicitur. Et factum est ut consummasset verba hæc Iesus. Dicitur istis impositum finem sermoni, fuit enim sermo iste longus in sententijs, sed non in verbis, & tñ etiam si in verbis se diffunderet tanta erat dulcedo, & admiratio, quæ audientibus superuenerat, quod libenter audirent quantumcunque ille dicere vellet.

Admirabantur turbæ super doctrinam eius. s. omnes audientes admirabantur, omnes enim isti vocantur turbæ, quia forte de Phariseis, & Doctoribus legis pauci nunc ad audiendum conuenerant, sed omnes audientes vocantur turbæ.

Et enim docens eos, sicut potestatem habens. i. non solum docebat, sed etiam cum doctrina potestatem ostendebat, & hoc admirandum erat. Et non sicut Scribæ eorum, & Pharisei. Isti sunt, qui apud Iudæos docere conuenerant, sic dicitur infra 23. super cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisei. i. sederunt ad docendum, quia hoc erat sedere in cathedra Moysi, qui fuit legislator, & doctor: isti autem non debebant in potestate, sed solum, ut doctores.

Quare turbæ admirabantur de doctrina Christi. Et quod nemo admiratur, nisi de eo, quod non credebatur fieri posse. Quæ. XXXV.

Quæretur quare turbæ admirabantur in doctrina Christi. Dicunt quidam, quod hoc fuit, quia Christus nunquam didicerat literas, & docebat, sic enim admirati sunt Nazareni. Mar. 6. dicentes, vnde huic hæc omnia, & sapientia, quæ data est illi quasi didicimus, quod istam sapiam non didicit, sed miramur vnde habuit, vel quomodo data est ei. Sed dicendum quod non stat, quia iste turbæ, quæ conuenerant ad audiendum Christum non cognoscebant eius progeniem, & nutritionem, & conuersionem, quia erant de diuersis partibus, ut patet supra Christo maxime, quia admirari de Christo, quod prædicaret cum non didicisset non dicitur, quod fuerit, nisi in patria sua. Mar. 6. quia consociatus patri dixerunt nonne iste est filius fabri, & Mariae nonne & sorores eius hic nobiscum sunt quasi dicat nos scimus totam progeniem eius, & conuersionem, & non legitur hoc fuisse dictum alibi.

Alii dicunt, quod admirabantur turbæ pro doctrinam Christi. s. pro nouitatem eius, quia nunquam talia prædicari auauerant a Phariseis, & Scribis. sic dicit Ioann. 7. R. 3 nun.

nunquam sic locutus est homo, sicut iste loquitur, & ideo vocabatur ista doctrina noua, Mar. 1. f. quid nam est hoc, & quæ doctrina hæc noua?

Dicendum tamen, quod licet multa essent in Christi doctrina, de quibus admirari possent audientes, non fuerunt hic admirati, nisi propter diuersum modum docendi. Sicut Christus docebat, sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ, & Pharisei, ut patet hic, & Mar. 1. & Luc. 4. ista autem admiratio ponitur potius ad ostendendam excellentiam doctrinæ Christi, quam laudè audientium, quia si crederent non admirarentur, sed laudarent, & gauderent, quia tamen non credebant admirabantur, nemo enim admiratur, nisi de eo quod non credebatur fieri posse, sic dicit Chryso. intellectus hominis rationabiliter placatus laudem generat, victus autem admirationem, quidquid enim digne laudare non possumus admiramur, admiratio tamen eorum magis ad gloriam Christi pertinebat, quam ad fidem ipsorum, si enim crederent in Christum non mirarentur, illud enim mouet ad obligationem, quod superat scientis, aut dicentis personam, & ideo quod a Deo factum est, aut dictum non admiramur, quia omnia minora sunt quam Dei potentia.

Quomodo Christus dicitur docens, sicut potestatem habens, Quæst. XXXVI.

Quæritur quomodo Christus dicitur docens, sicut potestatem habens. Dicunt quidam, quod intelligitur de potestate miraculorum, quia faciebat miracula docendo, & hoc non faciebat Scribæ, & Pharisei, quando docebant, sic dicitur Mar. 2. quæ doctrina hæc noua, quia in potestate, & spiritibus in mandis imperat, & obediunt ei?

Sed dicitur quomodo potest stare, quia nunc quomodo docebat non faciebat miracula, sed postea fecit illa quomodo descendit de monte, ut patet sequenti, quod refertur ad miracula, quæ fecit antequam inciperet sermonem istum, quando turbæ congregatæ sunt supra 4.

Dicendum tamen, quod admiratio non erat de miraculis, sed solum de doctrina, quia dicitur admirabantur turbæ super doctrinam eius, & ista potestas in qua docebat non potest intelligi de potestate miraculorum, sed de aliqua conditione doctrinæ, quia in hoc ponitur dicitur hæc doctrina sua a doctrina Phariseorum. Erat docens, sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum, & Pharisei. & Luc. 4. magis apparet, quia dicitur, & stupebant in doctrina eius, quia in potestate erat sermo ipsius, debet ergo intelligi de potestate. Docendi, nam Christus non docebat, quasi doctor exponens sacramentum scripturam, sed tanquam legislator ponens legem ad voluntatem, & destruens legem, quam vellet quod patet supra 5. ubi sepe dixit dictum est antiquis, &c. ego autem dico vobis. licet Moyses dixerit vobis obseruandum esse hoc, vel illud, ego dico vobis, quod iam non est hoc obseruandum, sed id quod ego nunc dico vobis. Scribæ autem, & Pharisei non audebant aliquid a se dicere, sed solum dicebant hoc dicit Moyses, vel hoc dicit propheta. sic dicit Chrysostomus in homilia, stupebant turbæ maxime potestatem eius, quia non ad alium referens, ut propheta, & Moyses dixit, sed ubique ostendit se esse eum, qui dominium habet; etenim legem ferens continue apponebat, ego autem dico vobis, sic etiam dicit Hieronymus super Matthæum, quasi Deus, & dominus ipse Moyses pro libertate voluntatis suæ ea quæ minus videbantur addebat in lege, vel commutans prædicabat in populo, ut supra legimus dictum est antiquis, ego autem dico vobis: Scribæ autem ea tantum docebant, quæ scripta sunt in Moyse, & prophetis, & ista sunt

magna causa Iudeis admirandi de doctrina Christi, quia videbant eam iam esse, quasi aliam legem nouam discordantem a lege Moyse. nam nec ostendebat Christus se habere potestatem a lege Moyse, sed quasi a seipso,

Quomodo Iudei audientes talem doctrinam Christi poterant sustinere eam cum esset destructio legis Moyse. Quæst. XXXVII.

Sed quæretur quomodo Iudei audientes talè doctrinam poterant sustinere eam cum hoc videretur manifeste esse destruere legem Moyse.

Dicendum, quod si aliquis de Scribis, vel Phariseis sic prædicasset non sustinissent, quia hoc videtur pertinere ad heresim, Christum tamen prædicantem sic sustinuerunt propter multa.

Primo, quia multa miracula præmisit ante sermonem istum, supra 4. miracula autem non possunt esse, nisi a Deo, & sic Deus videbat confirmare verba Christi, nam iste erat modus sufficiens ad hoc, quod crederetur alicui, quod diceret aliquid, & postea miraculum faceret ad confirmationem illius. Deuter. 17. & 18. Christus autem plurima miracula præmiserat, unde non erat locus Iudeis calumniandi contra ipsum, nec quicquam ei malum dicere ausus est, sed venerabant eum, & sequebantur post prædicationem istam, ut patet sequenti. quia tamen nunquam hoc visum fuerat admirabantur, quod euenisset in diebus eorum.

Secundo, quia Iudei sciebant Messiam venturum, & erant in quotidiana expectatione eius, & sciebant, quod ille habebat potestatem mutandi legem Moyse, & dandi aliam, sicut innuitur Iere. 31. cum autem viderunt Christum facientem hoc putare potuerunt, quod iste esset Messias, sic dicitur Io. 7. Christus cum venerit nunquid plura signa faciet, quæ quæ hic facit? quasi dicat non, & ideo credebant aliqui eum esse Messiam, vel saltem credere potuerunt, in principio operum suorum, & sic sciret, quod licebat ei legem mutare, quod non dubitabant Messiam posse facere.

Tertio, quia Christus in principio sermonis huius, antequam poneret aliquas additiones, vel expositiones ad legem, protestatus est se nolle destruere legem supra 5. non veni legem soluere, sed adimplere, nolite putare, quod veni legem soluere, aut prophetas, & ex hoc etiam ostendebat se esse Messiam, quia ad neminem pertinebat legem, & prophetas adimplere, nisi ad Messiam, ut ibi ostensum est, & propter ista non scandalizate fuerunt turbæ in sermone Christi, licet admirarentur propter rei magnitudinem, quia hoc nunquam fuerat, & nunc Deus ostenderat in diebus eorum.

C A P. VIII.

Quomodo descendisset Iesus de monte secuta sunt eum turbæ multæ, & ecce leprosus veniens adorabat eum dicens. Domine si vis potes me mundare. Et extendens Iesus manum, tetigit eum dicens. Volo. Mundare. Et confestim mundata est lepra eius. Et ait illi Iesus. Vide nemini dixeris, sed vade ostende te sacerdoti, & offer munus tuum, quod præcepit Moyses in testimonium illis.

Mar. 1. Luc. 5.

93. d. c. dñs de pe. di. t. c. voluit sent.

Cum

Quomodo descendisset Iesus de monte. In præcedentibus posita est per Matthæum Christi legislatio, hic autem ponitur legis datæ confirmatio, quæ per miracula facta est, de quo hic, & seq. c. & est similis processus in utroque, & tamen in hoc c. ponuntur principaliter quedam miracula ad confirmationem legis euangelicæ, in seq. autem cap. ad iungendum quedam alia miracula secuta ad ostensionem deitatis suæ. Cuius Christi legislatoris ibi. Et ascendens in nauiculam. In hoc autem capitulo sic proceditur, quia primo Matthæus describit quedam miracula ad credendum vocationem, deinde addit alia miracula ad vocationum confirmationem ibi. Et ascendente eo. Prima in duas, primo ponitur miraculorum operatio. Secundo quorundam ad fidem Christi conuersio ibi. Videns Iesus turbas. Prima in tres, quia primo scribitur curatio leprosi. Secundo curatio paralytici, ibi.

Cum autem introisset Capharnaum. Tertio laborantis morbo febrili, ibi. Et cum venisset Iesus. Prima in duas, quia primo ponitur leprosi curatio. Secundo miraculi manifestatio, ibi. Et ait illis Iesus.

An ea quæ in hoc octavo capitulo sunt continuata ad præcedentia, vel fuerint facta post aliquanto tempore. Quæst. I.

Quæritur an ista, quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia, & an fuerint facta post illa, vel interposito aliquanto tempore.

Ad primum dicendum, quod ordo continuus est, quia præc. c. fuit positus sermo Christi quem habuit in monte, hic autem ponuntur ea quæ fecit post sermonem. Miraculorum operationes, & ideo ordo continuus est.

Ad secundum dicendum, quod non fuit tempus aliquod inter præcedentia, & ista, quia immediate, ut Christus finiuit sermonem quem in monte egerat descendit de monte, & in descensu occurrit ei iste leprosus, & sanauit ipsum, & magis patet Luc. 7. in principio. Cum impleisset omnia verba sua in aures plebis intravit Capharnaum, & loquitur ibi de verbis istius sermonis, & sic non fuit medium temporis inter sermonem Christi, & ingressum in Capharnaum, & tamen antequam intraret Capharnaum in descensu montis curauit leprosum istum, de quo dicitur hic: ergo ista facta sunt immediate post præcedentia.

Sed obijciatur, quia Lucas ponit istud miraculum ante sermonem Christi, quia sermo Christi ponitur Luc. 6. & istud miraculum ponitur Luc. 5. etiam Mar. 1. non tenetur iste ordo, quia ponitur istud miraculum post alia, quæ habentur in c. isto. Post curationem scruis Simonis.

Dicendum, quod Matthæus tenuit ordinem naturalem in narratione ista, & potuit prius ea, quæ prius facta sunt, & sic singula locis suis secundum tempora, quod aliquantulum colligitur ex litera. Lucas autem, & Marcus non secuti fuerunt in hoc ordinem naturalem, sed artificialem, quilibet enim scripsit res eo ordine, quæ credidit esse vtilè ad doctrinam, unde nec concordat Luc. & Mar. inter se in ordine, quia Lucas ponit istud miraculum immediate post vocationem Petri de nauiculam, quam Matthæus posuit supra 4. Mar. autem posuit istud miraculum post vocationem Petri longo tempore, & etiam post alia miracula, quæ habentur in hoc cap. ut patet Mar. 1. & sic Lucas anticipat illud. Marc. vero recapitulat. Matthæus vero inter vtrunque ponit eo tempore quo res gesta est, sic dicit Augustinus libro de concordia euangelistarum; huius leprosi mandati Lucas meminit non sane hoc ordine, sed ut solent prætermissa recordari, posterius facta præoccupari, sicut diuinitus suggererentur, ut ante cognita Alph. Toit. In Matth. Pars III.

postea recordando rescriberent. Circa primum dicitur, cum autem descendisset de monte: in isto monte prædicauit Christus discipulis suis, & turbis, supra capitulo quinto, & finita prædicatione voluit descendere de monte ad ciuitatem Capharnaum, nam mons iste est iuxta Capharnaum, & ideo dicitur Luca. 7. quod cum compleisset Iesus vniuersa sua verba in aures plebis intrauit Capharnaum.

Secuta sunt eum turbæ multæ. Multæ turbæ audierant Christum prædicantem in monte, quia postquam ipse vidit turbas, quæ conuenerant ad eum congregatas esse supra 4. sedit in monte, & incepit prædicare, s. 5. & finito sermone; multæ turbæ istarum secutæ sunt eum descendente in Capharnaum, & alia recesserunt, quia forte iam habuerant curationes egritudinum pro quibus venerant, nam etiam antequam prædicaret, curauit omnes egros adductos ad se supra 4.

Vel potest intelligi, quod turbæ multæ, omnes turbæ, quæ fuerant cum eo in monte, quæ erant turbæ multæ secutæ fuerunt ipsum eundem Capharnaum, & ponitur istud propter miraculum quod sequitur, ut ostendatur, quod turbæ viderunt hoc miraculum, & sic confirmabatur Christi prædicatione per illud.

Et ecce leprosus veniens. Id est occurrit ei leprosus descendenti de monte, de hoc leproso habetur Marc. 1. & Luc. 5. Adorabat eum. Inclinauit se coram illo humiliter petens, quod sanaretur. Dicens Domine si vis potes me mundare. In hoc apparet fides istius leprosi, quia dixit si vis, non requiritur, nisi quod velis, sic dicit Chryso. in homilia non dixit si rogaueris Deum, vel si oraueris, sed si volueris potes me mundare, nec dixit domine munda me, sed ei totum cõcedit. Et extendens Iesus manum tetigit eum. Licet esset leprosus in mundum rotus, sicut dicitur Luc. 5. ecce vir plenus lepra non dedignatus fuit Christus illum tangere. Dicens volo, i. volo quod petis. Mundare, i. iubeo, quod munderis.

Aliqui errant putantes, quod mundare sit infinitiuus, & legunt sub eadem clausula dicentes volo mundare sed falsum est, quia mundare est imperatiuus. Et ponitur hic Christus duo, sicut duo dixerat leprosus, scilicet si vis, & Christus dixit volo, & adiunxit potes me mundare, & Christus dixit mundare, i. iubeo, quod efficiaris mundus, sic dicit Hier. super Matthæum. I. non autem, ut plerique latinorum putant iunctum legendum est, sed separatim volo mundare, ut prædicatur volo, deinde imperans mundare, ille enim dixerat si vis domine respondeat volo, ille præmiserat potes me mundare, dominus dixit mundare. Et confestim mundata est lepra eius. Scilicet cecidit in terram, & non apparuit aliquod signum lepræ, sed fuit caro eius plenissime sanitati restituta. Et ait illi Iesus. Hic ponitur miraculi manifestatio, nam Christus iussit leproso curato, quod taceret, ipse tamen clamauit, & manifestauit miraculum.

Vide nemini dixeris. Id est non dicas, quod ego te curauit. Sed vade ostende te sacerdoti. Id est illi sacerdoti, qui erat præpositus ad discretionem lepræ, ut (sicut qui leprosi vere curati erant, & qui non, iuxta formam quæ habetur Leuit. 13. Et offer munus, quod præcepit Moyses, istud est munus, quod dabatur pro emundatione leprosi iam curati secundum consuetudinem legis, Leuit. 14. In testimonium illis, i. sacerdotibus, ut sciant te iam esse mundatum a lepra.

Quare turbæ secutæ fuerunt Christum descendente de monte, Et quod omnes homines sunt curiosi, & valde desiderant scire. Quæst. II.

Quæritur quare turbæ secutæ fuerunt nunc Christum descendente de monte. R. 4. Dicen-

Dicendum, quod septem, vel octo cause erant, quare aliqui Christum sequebantur, ut ostensum est supra 4. c. vltim. Nunc autem non fuerunt omnes illæ, sed aliquæ earum. Prima enim fuit ad audiendum Christi doctrinam, quia erat doctrina ista excellens non solum differens in modo a doctrina Phariseorum, & Scribarum, sic dicitur præceden. c. f. erat docens eos, sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorū, & Pharisei, sed etiam ex parte rerum, quæ dicebantur, quia Christus dicebat noua, quæ nunquam fuerant audita interpretando legem, & addendo multa, & tollendo aliqua, vnde Iudæi mirati vocabant istam doctrinam nouam Mar. primo, quid nam est hoc, quæ doctrina hæc noua? etiam erat valde dulcis doctrina Christi, quæ verba illius habebant efficaciam immutandi cor, ita ut libenter vellēt homines manere diebus noctibusque audientes verba illius, sic dicitur Ioan. 6. cū Christus dixit Petro, & alijs discipulis, nunquid & vos vultis abire? Petrus autem dixit domine quo ibimus? verba enim vita æterna habes.

Secundo sequebantur eum propter curationes egritudinum, quia sicut illi qui in monte audierant sermonem eius adhuc desiderabant postea audire, ita etiam licet Christus curasset multos egros ante prædicationem istam, supra 4. adhuc sequebantur eum turbæ ad hoc, quod adducerent ei plures egros quos curaret, nam ad vesperum cum occideret sol offerrebāt ei male habentes, & sanabat eos, infra in litera, & Marc. primo.

Tertio sequebantur multi Christum ex curiositate rerum nouarum, omnes enim homines sunt curiosi, & desiderant valde scire, vel videre res nouas, erant autem ista, quæ Christus dicebat res stupende, quæ a secularibus, nec fuerant visæ, nec audita, ideo plurimi concurrebant solum, ut viderent, quid Christus faciebat, & quod dicebat, etiam si non intenderent omnē sequi inde aliam utilitatem, sic dicitur Io. 6. sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa, quæ faciebat super his, quæ in se habebantur, hoc autem erat curiositas, id est curasciendi rem non ad finem utilitatis, sicut dicitur Athenien. Act. 17. Athenien. omnes adueniunt, & hospites ad nihil aliud vacabant, nisi aut audire, aut audire aliquid noui, & quia Christus fecerat noua in monte credebant, quod ita faceret quocumque iret, ideo sequebantur eum plurimi propter istam solum curiositatem.

Vbi fuit iste leprosus curatus. Quæst. III.

QUARE VBI fuit curatus iste leprosus. Dicendum, quod in descensu montis, cum enim Christus prædicasset in monte, & inde descenderet ad urbem Capharnaum, occurrit ei leprosus iste in descensu montis ante introitum in urbem, & ibi curauit eum. Sed obijcietur, quod fuerit curatus intra urbem Capharnaum, quia Luc. 5. dicitur cum esset Iesus in una ciuitate, ecce vir plenus lepra, &c. & ponitur tota ista historia ibi ad litteram. Aliqui putant, quod forte fuerit alius leprosus, quia sepe Christus curauit leprosos, & illum curaret Christus in urbe, & istum extra urbem, sed non stat, quia Matth. Marc. & Luc. ponunt istam historiam, quasi per eadem verba, ideo nullo modo potest dici, quod fuerit alius leprosus.

Dicendum ergo, quod idem leprosus est, & non fuit curatus intra ciuitatem, sed extra ante ingressum in eam. Primo patet ex litera ista, quia dicitur cum descendisset de monte secutus fuit eum turbæ, & ecce leprosus veniens, id est immediate, ut descendit de monte leprosus venit ad eum, quasi iam paratus esset ad occurrendum ei, sic dicit Chrysostomus super Matthæum, sicut

quasi præparatus descendentem occurrit, propter quod dicitur, & ecce leprosus venit.

Secundo patet ex ordine loci, quia Christus descendebat de monte, ut intraret Capharnaum, & extra urbem erant leprosi, & ibi occurrit ei vnus de illis, qui curatus est, ista enim erat consuetudo leproforum, scilicet quod manerent apud loca extra ipsam tamen sic innuit Luc. 17. vbi cum Christus intrare vellet in quoddam castellum occurrerunt ei decem viri leprosi. Scilicet quia illi erant apud urbem.

Tertio patet ex ordine literæ, quia dicitur hic, cum autem descendisset de monte, & postea sequitur curatio leprosi, & deinde additur introitus in Capharnaum cum dicitur, cum autem introisset in Capharnaum accessit ad eum centurio. ante introitum ergo fuit istud miraculum.

Quarto patet, & adhuc efficacius, quia non erat possibile, quod Christus curaret leprosum intra urbem, eo quod non permittebatur leprosis secundum legem manere in urbibus, aut in conortio aliorum hominum, sed eiciebantur de castris. Leuitic. 13. omni tempore quo leprosus est solus habitabit extra castra, & Nu. 5. dicitur præcipe filiis Israel, ut eiciant de castris omnē leprosum, ideo non poterat esse iste leprosus in aliqua urbe. Nam etiam quando erat dubium de aliquo an esset leprosus cogebatur manere separatim, & inclusus ad arbitrium sacerdotis quousque sciri posset, an esset vera lepra, vel non. Leui. 13. quanto magis quando aliquis erat multum leprosus, sicut iste erat, quia dicitur Luc. 5. quod erat vir plenus lepra: non ergo poterat curari iste leprosus intra aliquam urbem.

Dicendum igitur, quod curatus est extra Capharnaum in descensu montis satis circa urbem, vnde oportebat quod Christus faceret transitum per locum, in quo erant leprosi, antequam intraret urbem, & de illo loco occurrit leprosus Christo, ut eum sanaret. Cui autem dicitur Luc. 5. cum esset Iesus in una ciuitate, &c. Dicendum, quod accipitur ciuitas non solum pro eo quod murorum ambitu continetur, sed etiam pro suburbanijs, & locis adiacentibus urbi, nam toto tempore quo quis manet iuxta aliquam urbem, etiam si sit extra portas dicitur esse in urbe illa, sic patet Iosue. 5. vbi dicitur litera nostra cum esset Iosue in agro urbis Iericho, & in Hebræo dicitur cum esset Iosue in urbe Iericho, & tamen manifestum est, quod non erat intra eam, quia nondum fuerat capta, ut patet ibidem, & sequenti c. & sic accipitur pro eodem esse in urbe, & esse in agro urbis.

De leprosis autem sic erat, quia iubebantur esse extra castra, id est extra vrbes, vel loca ne inficiant sanos. Leui. 13. & Nu. 5. habebant tamen domunculas circa vrbes, ut possent eis affari necessaria facilliter de vrbe, & maxime ut acciperent eleemosynam a sanis, vnde aliquando apud portas vrbiū sedebant petentes eleemosynam, sic patet 4. Reg. 7. scilicet quatuor viri leprosi erant iuxta introitum portæ Samarie, id est erant ad portam, ad petendum eleemosynam, & ita forte erat nunc iste leprosus circa portam vrbis Capharnaum, & ibi Christus eum curauit, & ista fuit causa, quare occurrit leprosus Christo, scilicet antequam intraret in urbem.

Sed obijcietur, quod possent leprosi esse in vrbe, quia 4. Reg. 7. dicitur, quod dixerunt illi quatuor viri leprosi quid hic esse volumus donec moriamur, siue ingredi vluerimus ciuitatem fame moriemur, siue manserimus hic moriendum nobis est, & sic innuebant, quod poterant intrare ciuitatem.

Dicendum, quod leprosi tenebantur manere extra urbem, quædam tamen sunt necessitates inueniendæ contra quas nulla lex præualeret, vnde si hostes, vel per-

pericula bestiarum, aut alia similia ingruerent, ita ut leprosi isti rationabiliter timerent vitæ suæ manentes extra urbem poterant intrare, & tamen manerēt tunc etiam intra urbem separati ab alijs, nunc autem erat hoc quia Syri obsederant Samariam, vnde propter periculum hostium vel famis, forte liceret istis intrare in urbem, & tamen non intrauerunt. Secus autem nunc, quia nullum tale periculum erat, ideo non poterat iste leprosus esse in aliqua urbe, & consequenter, nec curari in urbe, sed extra iuxta illam.

Quare leprosus iste curatus fuit in descensu montis, & non in monte. Quæst. IIII.

QUARE VBI fuit curatus iste leprosus in descensu montis, & non in monte.

Quidam dicunt hoc factum esse, quasi diuina dispositione, quia aliud esset tempus ad prædicandum, & aliud ad egritudines curandum, ideo prius in monte prædicauit, deinde de monte descendens leprosum curauit, sic dicit Gregorius leprosus deortum currit, & in monte nihil dicit, quia tempus est omni rei sub celo: tempus doctrinæ, & tempus curationis, in monte animas curauit, corda sanauit, quibus completis, sicut de celestibus montibus ad saluandos carnales eo descendente venit ad eum leprosus, sed ista causa est aliquantulum mystica.

Secundo potest dici, quod leprosus iste non audeat in monte se offerre Christo, quia quædiu Christus in monte mansit, aut secrete cum discipulis suis locutus est, aut palam omnibus turbis prædicauit, ut innuitur Luc. 6. leprosus tamen non audeat se ingerere, quando Christus solus erat cum discipulis suis, nec etiam quando prædicabat turbis, quia non audeat interrompere sermonem eius, ideo descendente eo de monte occurrit sibi.

Tertio potest dici, & melius, quod non fuit sanatus in monte, quia non fuit leprosus iste in monte audiens sermonem Christi cum ceteris, nam si fuisset ibi potuisset curari ante prædicationem, sicut curati fuerunt omnes alij egrij oblati Christo, supra 4. vel etiam potuisset inmediate post sermonem curari, antequam descenderet de monte, quia tunc nihil obstarēt. Egit tamen curatus in descensu montis. Cuius causa fuit quia leprosus iste non fuit in monte audiens sermonem Christi, nam sicut non licebat leprosis habitare intra vrbes ne inficerent ceteros, Num. 5. ita nec licebat eis conuenire extra vrbes ad loca, in quibus esset hominum multitudo ad hoc, quod manerent ceteris, quia potius ibi inficere possunt, quam manendo in vrbe, vnde non licebat isti leproso ire ad audiendum sermonem Christi, ut maneret simul cū reliqua turbæ audiens, nisi forte posset stare longe segregatus a ceteris: non ergo iuit leprosus iste in montem ad sermonem Christi, licet mansit in loco suo, vbi erant alij leprosi, sicut in monte, & portas vrbis, & quæ Christus accessit ad locum illum occurrit ei leprosus, & satis colligitur, quod non fuerit leprosus in monte, quia dicitur cum descendisset de monte, ecce leprosus veniens adorabat eum, in quo innuitur, quod non descendebat cum ipso de monte, sed ei descendenti occurrit, & ista fuit vera causa, quare leprosus non fuit in monte curatus.

Quare dicitur, & ecce leprosus veniens. Et quæ signa leproforum erant. Quæst. V.

SED QUARETUR quare dicitur, & ecce leprosus veniens, in quo innuitur, quod occurrit ei, quasi festinus, sicut dicit Chrysostomus, ideo quasi iam præparatus

descendenti occurrit, propter quod dicitur, & ecce leprosus veniens.

Dicendum, quod leprosus quasi ex quodam impetu, & cum quadam præparatione venit ad Christum. Primo, quia timebat ne intraret urbem antequam curaret eum, habitabant enim leprosi iuxta vrbes, ut dictum est supra. q. 3. Christus autem ibat ad urbem Capharnaum, & si introisset semel in illam, non licebat leproso illuc introire ad petendam curationem, & sic crederet, quod non posset iam curari, ideo eam sciuit Christum de monte descendere mansit paratus in loco suo per quem Christus descendurus erat, ut occurreret ei, antequam intraret in urbem, & sic fecit, & ista fuit causa præcipua.

Secundo fuit, quia si Christus intraret urbem, etiam si postea recederet non licebat leproso sequi eum per diuersa loca ad hoc, quod curaret ipsum, quia sicut non licebat leprosis stare in urbibus, ita nec licebat discurrere per diuersas regiones, vel loca, quia per hoc esset necessarium, quod communicaret cum aliquibus hominibus propter necessitatem ciborum, & sic inficerent eos, & maxime, quia essent sic ignoti, & non cauere homines ab eis, quod non fieret in locis vbi iam erant noti, tanquam leprosi, oportebat ergo eos manere in vno loco, sic dicitur Leuitic. 13. omni tempore quo leprosus est, & immundus, solus habitabit extra castra. Et etiam habebant alia signa, ut possent cognosci a longe ne quis incaute accederet ad leprosum, habebant leprosi vestimenta dissuta, & caput nudum, & os veste contectum Leuitic. 13. occurrit ergo nunc iste leprosus Christo, quia postea, nec in urbe, nec extra urbem putabat posse ire ad Christum, ut eum sanaret, & istud apparet, quia cum sepe legatur, quod multi infirmi ad Christum ducebantur sanandi, nunquam legitur, quod ducebantur ad eum leprosi, ut patet supra 4. cap. & infra in litera, & Marc. primo, vbi de nullo leproso legitur, quod adduceretur ad eum, sed leprosi, ut communiter curabantur in ingressu locorum, si quia ipsi veniebant Christo obuiam, sicut dicitur Luca. 17. quod decem viri leprosi occurrerunt Christo cum ingrederetur quoddam castellum, nemo enim poterat leprosos afferre, quia contaminaretur pro hoc etiam ipsi leprosi non se audebant ponere inter ceteros egrotos, ne contaminarent eos, & ut non agerent contra legem.

Tertio fuit hoc propter timorem turbarum astantium, quia cum omnes fugerent valde leprosos propter immunditiam non audeat leprosus aliquis quiete inter ceteros manere, & accedere ad Christum, sed occurrit ex opposito palam, scilicet, ut omnes viderent eum esse leprosum, & cauere ab eo qui vellēt, & sic neminem offenderet, quod tamen faceret si secrete, & tacite accederet aliquibus non aduertentibus, & propter hoc quasi ex impetu venit, ut sic pauco tempore manere cogere inter sanos, dum ipse esset immundus.

Quare Christus fecit miraculum hoc post prædicationem, quæ in monte egerat. Et cur Christus voluit miracula facere. Quæst. VI.

QUARE VBI fuit curatus iste leprosus in monte, quare nunc Christus fecit istud miraculum post prædicationem, quam in monte egerat.

Dicendum, quod fuit. Primo ad confirmandum doctrinam suam, est enim quædam doctrina cuius veritas, & certitudo non excedit facultatem intellectus humani, & in tali sufficit certitudo, quæ cauatur per demonstrationem, vel rationem, & non est necessaria alia confirmatio. Alia est doctrina cuius veritas, & cer-

gentitudinis modus excedit facultatē intellectus humani, sicut est de rebus totaliter diuinis, vel omnino occultis. talis autem doctrina non potest demonstratione, nec ratione confirmari, ideo oportet, quod confirmetur per excellentiorem modum, scilicet per miracula, & ista sunt probatio sufficiens, eo quod Deus meriti non potest, nec uolet, quia ipse est ueritas, unde dicitur, quod si Jelis est, & seipsum negare non potest. prima Timo. 2. si igitur Deus miraculum facit ad confirmationem alicuius rei, manifestum est uerā esse illā, sic enim Deus dicebat, quod cognosceretur ueritas eorum, quæ dicebant prophete Deuterono. 13. & 18. & quia doctrina euangelica asserit aliqua, quæ excedunt facultatem intellectus humani cum omnia, quæ sunt credenda sint quædam non apparentia, id est occulta intellectui nostro, ad Hebr. 11. non potuit confirmari, nisi per miracula, iste est enim propius modus confirmationis eius, Mar. 16. scilicet prædicauerunt ubique Deo cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

Christus, ergo miracula facere uoluit, ut ostenderet ea, quæ prædicauerat uerā esse. sic dicit Hiero. super Matth. post prædicationem atque doctrinam signorum offertur occasio, ut per uirtutum miracula præteritis apud audientes sermo firmeretur.

Secundo fuit ad excusandum calumniam, quam aliqui poterant facere Christi, quia ipse prædicabat aliter, quam doctores Iudæorum præceperat docens eos, sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum, & Pharisei: hoc putaret aliqui ex superbia fieri, Christus ergo ostendit quod non faciebat ex superbia, sed quia ad autoritatem suam hoc pertinebat. sicut etiam pertinebat facere miracula, quæ non poterant facere Pharisei, & Scribæ. sic dicit Chryso. super Matthæum, quia enim, quasi potestatem habens docebat, ut non estimaretur ostentatio esse hic doctrine modus, operibus hoc idem facit, quasi potestatem habens curare.

Ad quid fuit necesse nunc miracula fieri cum ante multa fecisset. Et quare Christus post uerba faciebat miracula non & contra. Quæst. VII.

Sed quæretur ad quid fuit necesse nunc miracula fieri, quia iam Christus fecerat multa, antequam prædicare inciperet presentibus omnibus turbis supra 4. & inmediate cepit prædicare supra 5. & sic uidetur, quod non erant nunc aliqua miracula necessaria, quia eadē die foras facta fuerunt miracula, quæ habentur supra 4. presentibus turbis, quæ prædicauerunt, & descendit de monte. Dicendum, quod istud miraculum, & sequentia fuerunt necessaria, ualde uilia ad confirmationem eorum, quæ Christus prædicauerat. Primo, quia uolebat Christus Iudæis auferre duritiam cordis, erant enim Iudæi ualde tardi ad credendum, & ideo semper quærebant miracula prima Corin. 1. Iudæi signa petunt: & erant, ita duri, quod etiam si uiderent miracula adhuc plura videre uolebant, sic patet infra 16. nam ibi fecerat miraculum de panibus, & piscibus, quod uidebatur debuisse sufficere Iudæis ad credendum, & tamen dicitur, quod accesserunt ad eum Pharisei, & Saducei, & rogauerunt eum, ut ostenderet eis signum de celo, & non solum Pharisei, qui erant iniqui, & tentabant Christum petebant ista signa, sed etiam turba simplex, nam Io. 6. postquam turba uidit aliud miraculum de panibus secuta fuit Christum, & Christus dixit illis quæritis me non quia uidistis signa, sed quia manducauistis ex panibus, & saturati estis, operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in uitam æternam, & illi dixerunt quid faciemus, ut operemur opera Dei: Christus dixit hoc est opus Dei, ut credatis in eum quæ misit ille

Ftunc turbæ dixerunt, quod ergo tu facis signum, ut uideamus, & credamus tibi? ecce quanta incredulitas, & irrationabilis omnino cordis duritia. uidebant enim plura signa, & tamen adhuc plura quærebant, quasi nihil uiderent, sed essent nouiter credituri. Christus autem uoluit Iudæis auferre omnem occasionem incredulitatis, ideo plura signa ipse faciebat, quam etiam ipsi interdum peterent. Et ista fuit causa quare Christus per totam uitam non cessauit signa agere, ut sic sufficienter confunderetur Iudæorum incredulitas.

Secundo, & efficacius fuit hoc, quia licet miracula præterita sufficienter ad confirmationem sermonis Christi de quadam bonitate credulitatis non in de rigore, quia ad hoc, quod propheta probaret sufficienter dictum suum esse uerum, oportebat, quod postquam dixisset subtingeret miraculum, aliis autem non crederetur ei si miraculum prius fieret: patet Deut. 13. de illo propheta, qui faciebat aliquod signum, & postea dicebat eamus, & colamus Deos alienos. nam Deus iubebat, quod non crederetur ei, & sic miraculum factum non confirmat dictum sequens, sed præteritum. sic dicit Deut. 18. quod si quis dixerit se esse prophetam, & a Deo missum, & dixerit aliquod signum futurum, & ueniret credi debebat, quod Deus miserat eum, ratio diuersitatis est, quia confirmatio fit per miraculum, & creditur ei in quantum Deus mentiri non potest, confirmatio autem fit de re certa, sicut testes super rebus certis propositis eis testificantur. Verbum autem postquam prolatum est certum est, & ideo si ad confirmationem illius determinate ego inuoco Deum, ut faciat tale miraculum, & me asserente illud miraculum fit, manifestum est, quod illud dictum est uerum cum Deus determinate illud confirmauerit. uerbum tamen antequam proferatur incertum est, quia possum proferte hoc, uel illud, si igitur præcedat miraculum, & postea sequatur dictum nescietur an Deus uoluit per illud miraculum confirmare hoc dictum, uel (sicut dicitur) ad dicendum, quod uelle, non ergo confirmat miraculum uerbum, quod nondum dictum est, patet etiam, quia hoc dato sequeretur, quod propheta, qui semel aliquod miraculum fecit ad ostensionem alicuius rei, nunquam posset postea mentiri, nec peccare si omnia, quæ diceret credenda essent propter signum, quod iam fecisset. Sed falsum est hoc, quia potest esse propheta mali, & mentiri, licet uere prophetauerint, & miracula fecerint, ut ostensum est præce. c. q. 32. & 34. ergo non sufficit miraculum fieri ad confirmationem dictorum, quæ sequuntur, & ita de rigore probationis miracula, quæ Christus fecit supra 4. licet multa essent, non sufficiebant ad probandum uerā esse, quæ postea prædicauit, ideo fuit conueniens, quod Christus faceret nunc miracula post prædicationem, & per ista uere confirmaretur prædicatio.

Tertio erat hoc propter nouiter superuenientes, quæ semper ueniebant aliqui de nouo ad audiendum uerba Christi, & ad hoc, quod isti crederent erat necessarium, quod miracula semper faceret, & quia usque ad mortem suam semper aliqui ueniebant ad eum tam de Iudæis, quam de Gentilibus Io. 12. fuit conueniens, quod uique ad mortem non cessaret miracula facere: nam, & in ipsa die mortis miracula fecit, quia Iudæi cuius auris fuerat abscissa sanauit. Luc. 22. Quarto erat hoc ad ostendendum differentiam suam ab alijs prophetis: nam aliqui prophete fecerunt miracula, ut Elias, & Eliseus: Christus autem uoluit ostendere se maiorem omnibus præcedentibus, & ideo oportebat, quod faceret multa miracula, & ita fecit, unde ipsi Iudæi confitebantur, quod nullus unquam fuerat ei similis in miraculis, & doctrina, sequenti cap. miratæ sunt turbæ dicentes nunquam apparuit sic in Israel, & Mar. 2. dicitur, nunquam sic uidiuimus. de doctrina patet Io. 7. nunquam sic locutus est homo.

homo. Quinto erat, ut Christus ostenderet se esse Messiam, quia Iudæi credebant Messiam futurum esse excellentissimum omnium uirorum, oportebat ergo, quod Christus tot signa faceret, quod credi posset de eo rationabiliter, quod esset Messias, & ita dicebatur Io. 7. Christus, quando uenit nunquid plura signa faciet, quæ hic facit? Sexto fuit propter misericordiam Christi, quia multi erant languentes, & Christus miserebatur eorum. unde etiam si nulla esset alia utilitas uolebat curare eorum egritudines sequenti. c. uidens turbas misertus est eis, quia erant uexati, & iacentes, sicut oues, & dicitur ibi, quod curabat omnem languorem, & infirmitatem.

Quomodo leprosus iste adorauit Christum. Quæst. VIII.

Quæretur quomodo leprosus iste adorauit Christum, id est quid fecit adorando eum.

Dicendum, quod adorare importat quandam ceremoniam humiliationis, uel inclinationis. nam licet adoratio, quæ est ad Deum consistat principaliter in animo, tamen exterius fiunt quædam ceremonie prestantes honorem quæ homo interiori Deo impendit, & istæ ceremonie sunt diuersæ secundum diuersas gentes: cõis in consistit in quadam inclinatione capitis, uel genuflexione, aut prostratione in terra. Matthæus autem non expressit hic modum, sed Mar. primo dicitur uenit leprosus deprecans eum, & genu flexo dixit domine si uis, &c. & istud erat adorare.

Sed obijciatur, quod Luc. 5. dicitur ecce uir plenus lepra, & uidens Iesum, & procidens in faciem rogauit eum, &c. & utrobique est idem leprosus, quia ponitur eadem historia ad litteram.

Dici potest uno modo, quod iste leprosus fecit utrunque, scilicet prius flexit genua, & deinde procidit super faciem suam in terram, quia iste est ordo inclinationis cum procidere in terram sit ultimus gradus, & sic Marcus expressit primum solum, scilicet quod flexit genua, Lucas autem expressit ultimum, scilicet quod procidit in faciem. Aliter potest dici, quod solum flexit genua, sicut dixit Mar. & tamen dixit Luc. quod procidit in terram, quia inclinauit uultum suum uersus terram, licet non iacuerit pronus in terra: nam non poterat sic loqui iacens. Tertio potest dici, quod solum flexit genua, & procidit in terram super faciem suam, sed rursus stans flexis genibus erexit uultum suum, quia non poterat loqui manens pronus super faciem, sed loquebatur genu flexo. Lucas ergo expressit humiliationem maximam, quam fecit leprosus, scilicet quod procidit in faciem. Mar. uero expressit modum, & habitudinem corporis, quam tenebat, quando locutus est.

Quare iste leprosus adorauit Christum, & an peccauit adorando. Ubi quod adoratio est triplex. Et quomodo interpretetur Origenes uerba leprosi. Quæst. IX.

Quæretur quare iste leprosus adorauit Christum, & an peccauit adorando. Dicendum, quod ad hoc debet præsupponi qua adoratio ne adorauerit eum. est triplex adoratio. scilicet latrice, dulice, & hyperdulice, ut ostensum est supra 2. c. latrice debetur soli Deo, dulcia, & hyperdulcia competunt creaturis. si igitur adorauit Christum dulcia, uel hyperdulcia nihil poterat peccare.

Si latrice erat dubium, quia si crederet eum esse solum hominem peccaret adorando: si autem Deum crederet, cum ita esset non peccaret adorando.

Dicendum autem, quod adorauit adoratione la-

trici, quia credebat eum esse Deum, sic dicit Chryso. non enim illum petebat, quasi hominem artificem, sed adorabat, quasi Deum, & apparet maxime ex uerbis, quia dixit domine si uis potes me mundare, & tamen si intelligeret, quod erat purus homo quantumcunque sanctus esset non erat uerum, quod si uellet poterat eum mundare, quia oportebat, quod rogaret Deum pro hac mundatione. Deus tamen non semper exaudit orationes uirorum sanctorum, ut patet de Samuele orate pro Saule. primo Regum 15. & 16. Moyses quoque non fuit exauditus. Deuter. 3. & tamen fuit Deo acceptissimus super omnes prophetas ueteris testamenti. nam Deus laudauit eum. Num. 12. dicens de Moysen in omni domo mea fidelissimus est. idem ad Hebr. 3. etiam interdum si multi uiri sancti conueniant ad orandum pro eadem re non impetrant a Deo Iere. 15. si steterint Moyses, Samuel, & Daniel coram me non est anima mea ad populum istum, id est etiam si stent coram me orando pro isto populo, non impetrabunt, quod diligam eum. Non pender ergo ex sola uoluntate alicuius uiri quantumcunque sit sanctus, quod aliquid fiat, sed solum a Deo, qui facit, quod uult, sed leprosus dixit si uis potes me mundare, ergo credebat eum esse Deum, etiam quia per hoc, quod dixit si uis ostendit, quod non oportebat, quod rogaret, sic dicit Chryso. non dixit si rogaueris Deum, nec si oraueris, sed si uolueris potes me mundare, sic etiam dicit Origenes. quod iste leprosus dicere uoluit domine per te omnia facta sunt, tu ergo si uis potes me mundare: uoluntas tua opus est, & opera tuæ uoluntati obediunt. tu prius Naaman Syrum per Eliseum a lepra mundasti, & modo si uis potes me mundare. & ita iste leprosus non peccauit adorando, sed meruit, quia credebat esse Deum eum quem adorabat, unde per istam adorationem, & uerba confessionis suæ meruit curari. sic dicit Chryso. super Matthæum spiritali medico spiritalium offerebat mercedem. nam sicut medici pecunijs, ita iste oratione placatur: nihil enim dignius offerimus Deo, quam orationem fidelem.

B Moysen in omni domo mea fidelissimus est. idem ad Hebr. 3. etiam interdum si multi uiri sancti conueniant ad orandum pro eadem re non impetrant a Deo Iere. 15. si steterint Moyses, Samuel, & Daniel coram me non est anima mea ad populum istum, id est etiam si stent coram me orando pro isto populo, non impetrabunt, quod diligam eum. Non pender ergo ex sola uoluntate alicuius uiri quantumcunque sit sanctus, quod aliquid fiat, sed solum a Deo, qui facit, quod uult, sed leprosus dixit si uis potes me mundare, ergo credebat eum esse Deum, etiam quia per hoc, quod dixit si uis ostendit, quod non oportebat, quod rogaret, sic dicit Chryso. non dixit si rogaueris Deum, nec si oraueris, sed si uolueris potes me mundare, sic etiam dicit Origenes. quod iste leprosus dicere uoluit domine per te omnia facta sunt, tu ergo si uis potes me mundare: uoluntas tua opus est, & opera tuæ uoluntati obediunt. tu prius Naaman Syrum per Eliseum a lepra mundasti, & modo si uis potes me mundare. & ita iste leprosus non peccauit adorando, sed meruit, quia credebat esse Deum eum quem adorabat, unde per istam adorationem, & uerba confessionis suæ meruit curari. sic dicit Chryso. super Matthæum spiritali medico spiritalium offerebat mercedem. nam sicut medici pecunijs, ita iste oratione placatur: nihil enim dignius offerimus Deo, quam orationem fidelem.

C quod iste leprosus dicere uoluit domine per te omnia facta sunt, tu ergo si uis potes me mundare: uoluntas tua opus est, & opera tuæ uoluntati obediunt. tu prius Naaman Syrum per Eliseum a lepra mundasti, & modo si uis potes me mundare. & ita iste leprosus non peccauit adorando, sed meruit, quia credebat esse Deum eum quem adorabat, unde per istam adorationem, & uerba confessionis suæ meruit curari. sic dicit Chryso. super Matthæum spiritali medico spiritalium offerebat mercedem. nam sicut medici pecunijs, ita iste oratione placatur: nihil enim dignius offerimus Deo, quam orationem fidelem.

Quare leprosus dixit Christo domine si uis potes me mundare, & non dixit rogo te, quod me mundes. Quæst. X.

Quæretur quare leprosus iste dixit Christo domine si uis potes me mundare, & non dixit domine rogo te, quod mundes me, sicut multi alij pecebant, ut patet de centurione, qui orabat curari puerum suum, & regulus orauit, quod descenderet Christus, & sanaret seruum eius. Aliqui dicunt, quod hoc fuit ad hoc, quod leprosus exprimeret fidem, quam habebat, & per hanc mereretur sanari.

Dicendum, quod fides etiam exprimebatur dicendo domine rogo te, quod mundes me. quia præsupponeret, quod poterat eum mundare cum hoc peteret. Sed dicendum, quod fuit per duo. Primo ad maiorem humiliationem: nam fide professus est, mundationem tamen clare petere non fuit ausus, sed totum reliquit in potestate Christi, & in hoc magis honorabat eum, cum eum sanitate petere non uellet determinate, nisi ille eam concederet, totum igitur in sua potestate posuit. sic dicit Chryso. in homilia, non dixit domine munda me, sed ei totum concedit, & dominum eum facit, & potestatem uincitorum ei attribuit. Secundo fuit hoc forte per incertitudinem, non enim dubitabat leprosus, quod Christus uellet mundare eum si sibi bonum erat, quia sicut ad fidem rectam pertinebat credere omnipotentiam eius per quam illum mundare posset, ita et pertinebat credere immensam eius bonitatem per quam hoc uellet si bonum esset, mundatio

mundatio tñ erat quoddam bonum corporale, & ista non sunt bona simpliciter, sed interdum sunt homini nociua, id non debet ea homo petere absolute, vel salte est melius non petere absolute. & sic leprosus non petiuit, sed permisit Christo, q̄ ipse faceret si bonum sibi esse iudicaret. sic dicit Chryl. in hoc, quod dicit si vis non dubitat Christi voluntatem ad omne opus bonum paratam, sed quia non omnibus expedit corporalis integritas, nesciebat vtrum ei expediret curatio illa, dicit ergo si vis ac si dicat credo, quia q̄ bonū est vis, ignoro autem si est mihi bonum, quod desidero: istud bene dictum est, & tamen magis videt, q̄ iste leprosus determinate velle curari, & hoc corde, & opere peteret, & tamen verbis determinate exprimere noluit, vt magis totum in Christi potestate poneret.

Quare Christus leprosum tetigit. Quest. XI.

QVAERETUR quare Christus nūc tetigit leprosum. Aliqui dicunt, quod sanare eum voluit, & ad sanandum requirebatur, q̄ eum tegeret, & hoc, quia virtus exibat de corpore Christi ad sanandum egros. sic patet seq. cum tetigit Christum mulier fluens sanguine, & dixit ipse, ego sensi virtutē exiisse de me. idem Luc. 8. hoc ēt Iudæi putabant, & pp hoc oēs desiderabant tangere eū. Luc. 6. oīs turba que rebat eū tangere, quia virtus de illo exibat, & sanabat oēs. Dicendū q̄ non est hoc verū: nam ad hoc, q̄ Christus sanaret quem quā non erat opus, q̄ tangeret eum, q̄ n. suscitauit Lazarū nō tetigit eū, sed dixit, q̄ exiret de monumento Io. 11. sic ēt, quando suscitauit filium viduę. Lu. 7. nam tetigit loculum ad hoc, quod staret, qui portabant illum, quando tamē dixit adolefcenti, quod surgeret non tetigit cadaver, nec loculum. e. c. immo, etiam non requirebatur, q̄ Christus esset presencialiter in loco in quo faciebat miracula, vt patet in puero centurionis infra in litera, quia sanauit illum non eundo ad domum, vt patet Luc. 7. q̄ aut dicitur sequen. c. q̄ virtus exibat de Christo, non est sensus, q̄ aliquid exiret per contactū, vt ibi declarabitur. Dicendū tñ, q̄ Christus tetigit illū pp multa. Primo pp paritatem fidei Iudæorū: nā nouiter Christus incipiebat miracula facere, & si non tangeret eos quos sanabat, putarent Iudæi, q̄ forte ista virtus non erat a Deo, sed ab aliqua alia re, vt ergo crederent, q̄ ipsemet erat, qui faciebat tangebatur egros, & curabantur immediate, & sic non erat dubium quin ipse hoc faceret licet posset non tangendo facere. sic dicit Chryl. cum aut voluntate, & sermone purgare posset, manus tamen apposuit. Secundo fuit hoc ad ostendendam dignitatem humanitatis Christi: nam licet non esset in carne eius ista virtus sanandi, ostendebatur tamen magna dignitas eius in quātum ad tactum ipsius sanabantur egros, & quantum ad hoc humanitas Christi vocabatur organum Deitatis. sic dicit Damascenus non enim Deus solum erat, sed etiam homo. vnde per tactum, & sermonem diuina signa operabatur, vt enim per organum, ita per corpus diuine perficiebantur actiones.

Tertio fuit ad ostendendam benignitatē, & humilitatē, scilicet, quia ita benignus erat, q̄ ēt infirmos, & immundos, leprosus tangere non dedignabatur

Quomodo Christus tetigit leprosum cum esset contra legem. Vbi de immunditij legalibus, quedam tractantur, cuiusmodi essent. Quest. XII.

QVAERETUR quō Christus tetigit leprosum, quā legē erat, s. quia polluebatur homo per ta-

ctum leprosi, & ēt si quis intraret in domū leprosam, vel tangeret vestem leprosam immundus fiebat. Leui. 13. & 14. Dicunt quidam vno mō, q̄ Christus non obligabatur legi, & iō poterat tangere quidquid vellet, & pp hoc Eliseus propheta, quando sanauit Naaman a lepra nō tetigit eum, nec exiuit ad ipsum, sed misit nuncium ad eum, q̄ iret in Iordanem, & lauaretur 4. Re. 5. scilicet quia Eliseus erat obligatus legi. Christus autem non. sic dicit Chryl. cum posset voluntate, vel sermone purgare, manus apposuit, vt ostendatur quoniam non subiacet legi. Eliseus autē obseruans legis diligentiam nō exiuit, & tetigit Naaman, sed misit eum ad Iordanem lauandum. dñs autem monstrat, quoniam non est, vt seruus, sed vt dominus curat, & tangit. Sed dicendum q̄ non stat, quia Eliseus non abstinuit a Naaman, quasi tangendo eum incurreret legalem immunditiā, quia ita polluebatur, qui tangebatur mortuum immo magis Nu. 19. quia per septem dies lustrabatur, & septem diebus erat immundus. e. c. qui autem tangebatur aliquid leprosum, non erat immundus, nisi vsque ad vesperam, vt innuitur. Leui. 14. Eliseus tamen, & Elias, qñ suscitauerunt mortuos tetigerunt eos immo incurruerunt se super eos, & calefecerunt carnem eorū 3. Reg. 17. & 4. Regum 4. ergo non cauit Eliseus tangere Naaman, vt legalem immunditiā euitaret.

Secūdo potest dici, q̄ tangens leprosum faciebat q̄ legē, qñ per hoc contaminabat, qui tñ tangendo leprosum mundabat eū, non poterat ipse pollui, cum ipse esset causa munditię. sic dicit Chryl. non enim manusa lepra facta est immunda, sed corpus leprosum a manu sancta constitutum est mundum. Tertio potest dici, quod hoc Christus fecit ad ostendendum, quod iam munditia corporalis non erat attendenda principaliter, sed munditia mentis, sicut ostendit infra 15. scilicet quod, id quod intrat in os non contaminat mentem, sed ea, quæ exeunt de corde. sic dicit Chryl. non solum corpora curaturus aduenit, sed & animam in verā sapiam ducturus, sicut igitur manibus non lotis manducare, iam non prohibebat, ita & hic erudit, quoniam oportet animę lepram solum formidare, quę est peccatum, leprā autē corporis nullum impedimentum esse ad virtutem.

Quarto potest dici, & melius, q̄ etiam si tangendo incurreretur aliqua immunditia legalis Christus nō curaret de hoc, quia immunditię legales non erant aliqua peccata, immo interdum erat meritorij legaliter pollui, tãgerē. n. cadauera, & sepulchra erat legalis immunditia Nu. 19. & tñ sepelire mortuos erat opus meritorium de quo valde Tobias laudatur, etiã interdum obligabatur quis incurrere immunditiā, sicut filij obligabantur sepelire parentes, & tñ polluebantur per hoc Leui. 10. & 21. Iudæi tamen hoc non obstante putabant hoc esse opus pietatis, & necessitatis. vnde quidam de discipulis dixit Christo domine permitte me primum ire, & sepelire patrem meū infra in litera, & Luc. 9. Sed solum per istas immunditias causatas ex contactu arcebantur homines a Sanctuario, & ab omnibus rebus sacris. n. tangerent eas. Leui. 15. non erat ergo imperfectio in viro bono incurrere immunditiā istam, & sic licet Christus posset eam incurrere non dubitaret eum incurrere, cum non esset peccatum aliquod, & posset ad aliquid prodesse, veritas tamen erat, quod Christus non poterat incurrere legalem immunditiā, quia non erat legi subditus, etiam quia lex habebat locum in contactu humano, quando autem erat aliquis contactus, qui erat instrumentum diuine operationis, manifestum est, q̄ per talē non incurreret immunditiā, quia operationes diuine non subdunt legi, & ita erat hic licet etiam

etiam credēdū est, q̄ Elias, & Eliseus tangendo mortuos non incurrebant, & legalem immunditiā cū p̄ illū contactū fuerit via ad suscitandū illos, & Deus inspirabat eis, q̄ sic mortuos tangerent. ratio huius est, quia immunditia legalis non est immunditia realis, sed solum ex opinione legis, & hoc, quia præsumentur, vel præsumi potest, q̄ tangentes res immundas q̄ hāt inde aliquam immunditiā, qñ tamen quis per contactum auferet immunditiā polluti, nemo p̄t de illo putare, q̄ tangendo polluat, id non est credendum, q̄ tales incurrerent legalem immunditiā, nec quisquā verisimiliter hoc crederet, nisi esset mundus, vt dicitur seq. q. sic dicit Chryl. quamuis literam legis solueret, propositum tñ eius non soluit, ideo. n. lex iussit non tangere lepram, quia non potuit facere, vt lepra non sordidaret: tangens ergo vetuit tangere lepram nō, vt leprosi nō sanarentur, sed vt tāgentes nō inquinarentur, iste autem tangens non est inquinatus a lepra, sed ipsam lepram mundauit tangendo.

Quare Iudæi non accusauerunt Christum cum leprosum tangeret. Quest. XIII.

QVAERETUR quare Iudæi non accusauerunt Christum, q̄ leprosum tangeret cū hoc esset q̄ legem. Dicendum vno modo, q̄ per hoc Christus nō violabat legem, quia incurrere immunditiā p̄ tactū non erat contra legem, cū potius lex interdū cogeret hominem incurrere immunditiā, vt patet præce. q. & non solum in rebus prophanis, sed ēt in diuinis mysterijs cogebantur sacerdotes immunditiā incurrere, sicut sacerdos, qui cremabat vitulum ruffam erat immundus Num. 19. & tamen illud fiebat Deo iubente, & erat quidā modus sacrificij, ēt sacerdos magis, qui confitebatur peccata populi super hircū, & mittebat eum in desertum incurrere immunditiā, & lauabatur in aquis, vt rediret ad explēdum cæremonias sacrificiorum, & tñ Deo iubente incurrere illā immunditiā Leui. 16. incurrere ergo immunditiā non erat a lege vetitum, sed post immunditiā accedere ad res Sacras ante purificationē erat vetitum. Leui. 15. licet ergo Christus, nunc incurreret legalem immunditiā, cum nollet intrare templum, nec accedere ad aliquā rem sacram, nec esset sibi hoc in promptum, cum nunc maneret in Galilæa iuxta urbē Capharnaum, & templum esset in Iudæa in Ierusalem nemo habebat de quo posset eum rationabiliter accusare. A liter potest dici, q̄ etiam si dubium esset an tāgentes leprosum per hoc peccarent cum istud tāgere Christi potuisset interpretari in bonum pp causas dictas hic, & præce. q. nemo poterat male interpretari, nisi esset inuidus, vel omnino inspiens. Iudæi tamen nondum ceperant inuidere Christo pp opera sua, ideo nemo accusauit eum nunc, sic dicit Chryl. in homilia, scilicet cum autē leprosum tangit nullus eū accusat, quia nondū inuidia detenti erant auditores. Sed obijciatur, quia interdum Iudæi de operibus bonis Christum accusabant, vt de hoc, q̄ erat sanare hoīem in sabbato, & tñ nihil faciebat, nisi dicere surge, & ambula. Io. 5. & Mar. 2. & ita, vt aliqui Iudæi principes Synagoge non inuidentes Christo videntes, q̄ in sabbato curaret dicebant infirmis, q̄ veniret in sex diebus, vt curarentur, & non in sabbato. Luc. 13. & tamen manifestum est, quod per hoc non violabatur sabbatum, sicut ergo accusabant eum, tanquam violantem legem, quia curabat in sabbato licet hoc supra naturaliter ageret, ita etiam accusarent, tāquam agentem contra illam tangendo leprosum, licet tangendo eum miraculose curaret.

Dicendum, quod non est simile, quia violare sab-

barum erat peccatum, Iudæi autem dubitabant an curando miraculose in eo violarent, & licet nō esset dubium rationabile, tamen erat aliquibus dubium, & ideo quidam accusabāt eum, qui nondum videbantur inuidere ei.

Secus autem erat tangendo leprosum, quia istud non erat peccatum secundū legē quocunq̄ quis tangeret leprosum, nisi sic pollutus velle accedere ad res sacras, ideo nemo poterat eū accusare de hoc.

Quare Christus dixit volo mundare, quando sanauit leprosum. Et quare in curationibus infirmitatum Christus semper aliquid loquebatur. Quest. XIII.

QVAERETUR quare Christus dixit volo mundare qñ sanauit leprosum. Dicendū, q̄ Christus poterat sanare nihil loquēdo, quia virtus Deitatis suę erat, quę sanabat omnē languorem, & illa non indiget sermone, nec tactu, tanquam organo, vel instrumēto, sed per se ipsam oīa potest. Fuit tamen locutus pp duo. Primo ad ostendendam virtutem Deitatis suę, i. q̄ confiteretur indirecte se esse Deum. nam dixerat leprosus domine si vis potes me mundare, in quo innuebat eum esse Deum cui hoc erat posse, q̄ velle: Christus autem voluit concedere hoc esse verū, & ideo dixit volo, mundare, id est ita est, sicut tu dicis, q̄ in potestate, & voluntate mea consistit, q̄ munderis, vel non, & ideo iubeo, q̄ munderis. Secundo potest dici, q̄ fecit hoc ad ostendendū, quod ipse faciebat hoc miraculum, & non alius. nam si dicente leproso si vis potes me mundare fuisset mūdatus statim, vel post paucum Christo nihil dicente poterat dubitari an ipse mundabat eum, vel an Deus non aduertendo ad merita, nec ad actus Christi eum mundaret, & ideo, vt non dubitaretur quin ipse faceret, expressit verba quibus significabatur, quod ipse faciebat. sic dicit Chryl. si autem tacite eū curasset quis scire poterat cuius virtute sanatus est? ergo volūtas mundandi facta est propter leprosum, verbum autē propter spectantes, & pp hoc ēt tetigit eum, vt magis appareret, quod ipse faciebat, cū ad tactum eius illico lepra discederet, & ob hoc Christus in omnibus curationibus egritudinum loquebatur aliquid. surge, & ambula. Ioan. 5. vel fiat tibi, sicut petisti infra 15. vel fides tua te saluam fecit. Luc. 7. vel secundū fidem vestram fiat vobis seq. c. & ita de alijs modis. maxime autem hic fuit necessarium verbum, quia de miraculis Christi quanto fuerunt priora tanto magis dubitatum est, & ideo oportebat, q̄ ipse tanto plura signa faceret, per quę ostenderet illa miracula fieri ab eo, & non ab alio, cum autem iam multa fecisset, nemo dubitare poterat, quin ipse miracula faceret, & ideo nō erat opus tanta diligentia ad hoc ostendendum.

Quare immediate, vt Christus dixit verbum fuit curatus leprosus, & an Christi miracula fierent in instanti, vel successione. Et quod triplex miraculorum modus est. Quest. XV.

QVAERETUR quare immediate, vt Christus dixit verbum, fuit curatus leprosus. Dicendum, quod operationes Christi erant miraculose, miraculum autem in instanti fit, & ideo non erat admirandum, quod statim hoc fieret, sed potius erat admirandum si statim non fieret, vel si aliqua successio intercideret, quia ad hoc oportebat assignari causam specialem, ad hoc tamen, quod fieret statim nullam causam oportet assignari, sed est iam nota, scilicet quia fiebant hæc diuina virtute, & Deo proprio est in instanti agere, & ideo

vt communiter omnia miracula a Christo facta statim fiebant, id est statim, vt ipse loqueretur exprimens quod vellet facere, interdum tamen aliqua miracula differebantur, & erat in hoc triplex modus, scilicet quædam fiebant, & complebantur tota simul, mox vt Christus loqueretur, vt communiter erat in omnibus. Alia erant, quæ differebantur, vt rota fierent post tempus sic patet de decem leprosis, qui petierunt a Christo sanari, & ille dixit eis ite ostendite vos sacerdotibus, & dum irent ad se ostendendum subito sanati sunt in via. Luc. 17. sic etiã fuit de cæco quem Christus sanauit. Ioan. 9. nam dixit ei vade, & lauare in natatoria Siloe, & cū lauisset se visum recepit. Alia miracula sunt, quæ partim statim, & partim post tempus fiebant, ita vt videretur in successione esse miraculū, sicut fuit de illo cæco quem Christus sanauit, & primo vidit hoīes, tanquam arbores ambulantes, inō clare videbat, & postea Christus fecit, q̄ clare videret. Mar. 8. non tñ erat miraculū aliquod in successione. De primo mō patet, quia illa statim fiebant. De secundo ē, quia licet non fierent mox, vt Christus loquebatur, sed post tempus, qñ tñ fiebant tota simul fiebant. De tertio videtur magis dubium, quia cæcus prius vidit obscure deinde clare.

Sed etiam dicendū, q̄ hic non fuit successio, sed solum fuit pluralitas miraculorū: nā voluit Christus per vnū miraculū dari ei visum obscurū cū potuisset dare clarū, & ista actio fuit subita, & per aliud miraculum voluit perficere visum eius, ita vt clare videret, & ē hoc subito factum est, iō nullum miraculū factum est in successione, sed fuit, quasi diuisio miraculi, scilicet q̄ id quod poterat fieri per vnicum miraculum factum est per duo, nunc autem Christus fecit curationē subito, dum verbum diceret exprimens voluntatē curandi, secūta fuit curatio, & hoc propter duo. Primo ad ostendendū plenitudinem potestatis sue, quia quāto aliquod agens velocius agit tanto est perfectius, nulla autem potest esse maior velocitas, quā in instanti agere, ideo ista demonstrat plenissimam virtutem agentis, & sic fuit Christo conueniēs maxime in miraculis, quæ faceret a principio, quia ad illa magis respiceretur, quam ad sequentia cum de ipsis magis dubitaretur. Secundo vt ostenderet dñam inter se, & pphetas præteritos, quia qñ illi faciebant miracula, vt cōiter cum difficultate fiebant, sic patet de Elia suscitante filium vidue: nam diu orauit, & ter mensus est super eum 3. Reg. 17. sic ēt Elisæus suscitans filiū Sunamitis mulieris incurruant se super eū quousque calefacta est caro pueri, & postea surrexit, & ambulabat huc, & illuc orans, & iterum incurruant se super eum, & tñ reuixit 4. Reg. 4. Christus autem subito faciebat miracula non indigens oratione, nec aliqua ceteronomia, iō apparebat excellentia sua super omnes antiquos, & sicut erat in suscitatione mortuorū, ita ēt in ceteris miraculis: nā Elisæus sanauit Naaman a lepra, & tñ non statim, sed dixit vade, & lauare septies in Iordane, & post septimā vicē sanatus est: Christus autē nunc sanās leprosum tetigit, & mox sanauit: per omnia, ergo ostendebat se esse excellentiorem omnibus antiquis.

Quomodo Christus dixit leproso vide nemini dixeris cum istud non possit occultum esse. Quæst. XVI.

QUÆRITUR quomodo dixit Christus hic leproso vide nemini dixeris cum istud non possit occultum esse? Dicendum, q̄ ista sanatio leprosi non poterat esse occulta. Primo, quia facta est coram turbis, nam dicitur supra in litera, q̄ cū descendisset de monte secutate sunt eum turbæ, & ecce leprosus veniens adorabat eum, & sic qñ sanatus est leprosus turbæ sequebantur Christum, & omnes viderant, mira-

culum fieri ipsa rei euidencia ostendebat, quia constabat ante hoc istum fuisse leprosum, immo plenū lepra. Luc. 5. nunc autem erat plene mundus, apparebat ergo, quod fuit miraculose sanatus, vnde ipso nihil dicente res erat nota.

Secundo patet, quia istud miraculum, vt dicit Hieronymus, & omnes asserunt fuit factum ad prædicationem confirmationis Christi: oportebat ergo, quod fieret coram illo populo cui facta fuerat prædicatione, quia aliās nihil confirmaret, ergo non fuit occultum miraculum, ita vt taceri posset.

Tertio, quia ipse Christus ostendit, q̄ volebat illud publicari cum dixit vade, & ostende te sacerdoti.

Dicendum, quod Christus non iussit curato a lepra non dicere istud, quasi per hoc occultaretur, sed ne de hoc se iactaret, quia istud frustra erat immo malū erat, vt tangit Hilarius. Secūdo potest dici, q̄ Christus dixit hoc ad tollendum superuacuitatem sermonis, scilicet nemini dixeris, id est non cures dicere alicui quomodo curatus es, quia ipsa res se ostendit. sic dicit Hierony. reuera quid erat necesse, vt sermone iactaret, quod corpore præfererat.

Tertio potest dici, & melius, q̄ Christus dixit nemini dixeris, id est non dicas alicui quomodo te curauerim quousque te ostendas sacerdotibus, & tunc poteris dicere cui volueris. iste est proprius sensus literæ: patet, quia dicitur vide nemini dixeris, sed vade, & ostende te sacerdoti, in quo significauit ista duo, quasi contraria propter illam dictionem aduersariā interpositam, & sic necessario est sensus, q̄ quousque sacerdotibus se ostenderet nihil diceret, vel potius non cessaret se ostendere sacerdotibus, vt hoc diceret, quia poterat credere iste, q̄ cum esset miraculose sanatus non oporteret, q̄ iret ad ostendendum se sacerdotibus, sed q̄ annunciarer miraculum factum omnibus, Christus autem dixit, q̄ non faceret, sed q̄ ostenderet se sacerdotibus, id est q̄ antequam aliquid annunciarer, ostenderet se sanatum esse sacerdotibus, & tunc posset annunciarer miraculū factū a Deo. Marcus autē non solum dixit, q̄ iussit Christus leproso tacere, sed etiam, q̄ comminatus est ei, id est imposuit sibi tub magna necessitate ne publicaret istud miraculum antequam sacerdoti se ostenderet, id est vt non cessaret se ostendere sacerdoti pp diuulgationem miraculi.

Quare Christus iussit hic tacere istud miraculum cum alibi iubeat annunciarer. Et quare non debuit dicere antequam se ostenderet sacerdoti. Quæst. XVII.

QUÆRITUR quare Christus iussit hic tacere istud miraculum cum alibi iubeat annunciarer, scilicet. Luc. 8. & 17.

Aliqui dicunt, q̄ hoc fuit, quia Christus voluit euitate calumniam aliquorum contra se de hoc miraculo. Sed non stat, quia hoc esset si miraculum non fuisset plene factum, ita vt posset de eo dubitari, sed cum constaret istud a Deo esse, nemo poterat illud calumniari saltem rationabiliter, quia aliās poterant dicere, quod in potestate demonum hoc faciebat, scilicet in Beelzebub principe demoniorum, vt sequenti capi. & infra decimo secundo, Christus tamen non iuberet occultari miraculum propter calumnias, nisi esset tale, quod quis calumniari posset, sic dicit Chryostomus curans corpus eius nulli iubet dicere.

Quidam igitur aiunt, quod ideo hoc iussit ne malignarentur contra eius purgationem, quod in bipuer ter dicitur, non enim, ita mundauit, vt dubitabis esset ista mundatio.

Alij

Alij dicunt, quod Christus hoc dixit non quidem, A tanquam esset vile taceri istud miraculū, maxime cū non possit taceri, vt ostensum est præc. q̄. sed dixit ad instructionem nostram. nam de miraculis, quæ Deus facit per aliquem debet laus Deo soli, qui facit illa, hō autē nihil in his potest, ideo nullam laudem meretur, vtunque autem Christus voluit ostendere: nam q̄ non esset ipse in quantum homo laudandus de his operibus ostendit in quantum iussit tacere laudes suas, q̄ autem Deus de his sit laudandus ostendit in quantum dixit vade ad tuos, & annuncia quāta fecerit tibi Deus, & hoc dixit sanato a demonum legione. Luc. 8. sic dicit Chryso. nulli dicere iubet docens non diligere ostentationem, & honorem, qualiter autem alteri sanato iubet dicere: non enim illic diuulgari se iussit, sed dare gloriam Deo, per leprosum, ergo nunc instruit nos non esse vane gloriæ cupidos, per illum autem nō esse ingratos, sed omnia ad laudē Dei referre.

Tertio potest dici, & melius, quod Christus nullo modo vetuit alicui sanato ab eo totaliter tacere, & maxime de isto leproso patet, quia miracula Christi fiebant ad ostensionem potestatis sue, & tamen si tacerentur nihil ostenderent, sed iussit Christus isti leproso nemini dicere, id est non dicere anteq̄ se ostenderet sacerdoti, & tamen postea posset dicere cui vellet, immo tenebatur annunciarer miraculum. Ratio autem quare non debuit dicere anteq̄ se ostenderet sacerdoti præcipua fuit, quia putaret iste non teneri ostendere se sacerdoti cum esset curatus modo supernaturali, sed satis esse sibi annunciarer omnibus diuinum miraculum: Christus autem dixit, q̄ non faceret sic, scilicet nemini dixeris, sed vade, & c. non cesses ire ad ostendendum te sacerdoti propter hoc, quod velis annunciarer istud miraculum, sed potius vade, & ostende te sacerdoti, & postea poteris annunciarer.

Aliter potest dici, quod Christus vetuit hoc propter calumniam sacerdotum, quia ad hoc, quod iste iudicaretur mundus oportebat, q̄ ostenderet se sacerdoti, & si ille iudicaret eum mundum recepi debebat ad communicationem ceterorū, aliās non Leui. 13. si autē iste diceret se mundatū a Christo, forte sacerdos calumniaretur, dicens non esse bene mundatum, vel obijceret aliquid aliud nolens eum iudicare mundū, quod esset in præiudicium mundati, ideo dixit sibi, vt nemini diceret, scilicet antequam se ostenderet sacerdoti. Hoc aliquāter stare potest, & tamē, quod supra dictum est melius est, sed quocumque dicatur Christus non prohibebat isti annunciarer miraculum, quia postquam se ostendisset sacerdoti poterat illud diuulgare vbique, immo peccaret si non diuulgaret. De sanato a legione demonum secus fuit, quia isti nō obligabantur ire ad sacerdotem, vt se ostenderent, sed solum leprosi, ideo nihil restabat ei, nisi vt denunciaret miraculum in se factum, & sic Christus non dixit ei nemini dixeris, sed dixit vade ad tuos, & annuncia quanta fecerit tibi Deus. Luc. 8. interdum tamē Christus dicebat aliquibus, quod tacerent, & hoc solum ad ostendendum, quod non debemus esse cupidi inanis gloriæ. sic fuit de duobus cæcis sequenti c. quibus dixit videte ne quis sciat, illi tamen non debebant se ostendere sacerdoti, nec alicui.

An iste leprosus mundatus peccaret si diceret alicui se mundatum a Christo. Quæst. XVII.

QUÆRITUR an iste leprosus mundatus peccaret si diceret alicui se mundatum a Christo. Dicendum, quod dictum Christi obligabat eum, & ipse scire debebat se obligari in quantum agnouerat illum, vt Deum, & tamen non obligabatur iste

tacere miraculum, quia frustra erat tacere id, quod ipsa res ostendebat, vt Hierony. ait, etiam non fuit intentio Christi, quod iste non diceret miraculum, sed quod non cessaret se ostendere sacerdoti propter annunciationem miraculi, & ad hoc verum est, quod obligabatur, ideo fuit ad prædicandum istud miraculum, & non curaret se ostendere sacerdoti peccaret, postea tamen, quod annunciarer omnibus miraculum factum bonum erat, & ita fecit: nam Mar. primo dicitur de isto leproso ille egressus cepit prædicare, & diffamare sermonem, ita vt iam non posset manifeste in ciuitatem introire, sed foris in desertis locis esse, quia conueniebant ad eum, vndique: hoc etiam Christus volebat immo si non faceret peccaret, & Christus conquereret de eo, sicut fuit de decem leprosis. Luc. 17. quibus dixit iste, & ostendite vos sacerdotibus, & dum irent mundati sunt in via, vnus autem eorum videns se mundatum rediit ad Christū magnificans Deum, & Christus dixit nonne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt? non est inuentus, qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena, & scilicet Christus solum dixit illi iste, & ostendite vos sacerdotibus. voluit tamen, quod etiam diuulgarent miraculum magnificantes Deum, & ita etiam de isto leproso fuit, vnde nunquam Christus totaliter iussit alicui tacere miraculum factum, quod patet, quia in omnibus quibus iubebat tacere fiebat a cōtrario, quod potius hoc diuulgarent, vt patet de hoc leproso, & patet seq. c. de duobus cæcis quibus dixit videte ne quis sciat, & sequitur, illi autē exeuntes diffamauerunt eum in tota terra, & sic quanto magis ipse iubebat tacere miracula tantomagis diuulgabantur, si tamen isti quibus iubebatur hoc, crederent, quod Christus diceret eis istud ea intentione, vt omnino tacerent, non auderent dicere, immo nec possent dicere si intentio Christi fuisset, quod non dicerent, sed Christus dicebat hoc solum ad eruditionem nostram, & non ea intentione, quod miracula tacerentur, ideo isti nunquam tacebant, secus autem est, si Christus interdum propter aliquam causam vellet aliquid manere secretum, quia tunc iubebat vsque ad certum tempus illud non dici, & hoc simpliciter tacendum erat sic fuit de miraculo transfigurationis infra 17. & Mar. 9. nemini dixeritis donec filius hominis a mortuis resurgat, hoc autem fuit, quia reuelare ista fuisset impedimentum ad passionem Christi futuram, sic ipse innuit. Luc. 9. dices, q̄ oportet filium hominis reprobari a senioribus, & multa pati, nulla autem miracula Christus fecit vnquam, quæ totaliter vellet taceri, ita q̄ nunquam dicerentur, quia tunc viderentur inutilia cum omnia opera sua præcipue nobis profuerint quantum ad doctrinam, & tamen ea, quæ totaliter tacentur nullo modo proficiunt ad doctrinam.

Quare Christus iussit isti leproso se ostendere sacerdoti. Et quomodo Christus videbatur Iudæis non seruare legem, cum eam tamen seruaret semper quantum ad seipsum. Quæst. XVIII.

QUÆRITUR quare Christus iussit isti se ostendere sacerdoti. Aliqui dicunt, q̄ hoc fuit propter humilitatem, vt non videretur contemnere sacerdotes veteris testamenti, & per hoc, ēt instruit nos ad humilitatem, vt non dedignemur opera nostra, ēt si excellentia sint, minoribus iudicanda submittere cū Christus miraculū, quod fecerat de sanatione lepre sacerdotibus submitit iudicandum, san vere sanatus esset ille quem vere sanauerat. Secundo vt per hoc sacerdotes inclinaret ad credendū in se, qui talia miracula faciebat, & si credere nollēt, manerent inexcusabiles

biles eum vidissent eos quos Christus sanauerat, & credere nollent, istas duas causas tangit Hiero. dicens mittit ad sacerdotes primum propter humilitatem, vt sacerdotibus deferre videatur. Deinde vt mundatum leprosum videntes si crederent saluatori saluarentur, si autem non crederent inexcusabiles fierent. Tertio vt aliqui dicunt ad ostendendum purificationem lepre (p. ritualis, quæ fit in sacram. t. p. penitentiæ in quo reus confiteretur delictum, & Deus eum mūdā a peccato, sed postea sacerdos mundatū ostendit, ita Christus confitente leproso mundauit eum. & postea ad sacerdotem remisit sic dicit Remigius. Quarto vt ostēderetur, q̄ approbatur statum veteris testamenti cum mitteret ad sacerdotes leprosum videndū secundum consuetudinem legis. Quinto ad euitandum calumniam, quia sepe Iudæi calumniabantur Christū, q̄ legem violaret infra 12. & Ioan. 5. & 9. si autem nunc non mitteret leprosum ad sacerdotes q̄ legē ageret, ideo noluit dare calumniandi locum. sic dicit Hiero. non tñ Christus seruabat semper legem, sed in quibusdā seruabat, & in quibusdā nō, vt dicit Chryso. nec enim eā vbiq̄ dissoluebat, nec vbiq̄ custodiebat, sed quandoque quidē hoc quandoque illud faciebat, in vno quidem futurę sapientię preparans viam, in altero autem inuerecundam Iudæorum cohibens linguam. verum est tñ, q̄ Christus quantum ad seipsum legem semper seruabat, & tamen secundū quasdam ceteronias videbatur Iudæis non obseruare illam, quia non bene intelligebant eam. Sexto, & precipue fuit hoc propter leprosum, quia leprosi, etiam si sanarentur non audebant se coniungere sanis quousque per sacerdotem indicarentur sani, & factis ceteronijs legis reciperentur ad consortium ceterorum. Leui. 13. & 14. alijs autem erant transgressores legis, & puniendi erant, forte autem sacerdotes iudicantes aliquos mundatos a lepra dabant eis literas testimoniales per quas constaret eos per sententiam sacerdotum iudicatos esse mundos, & redditos communicationi sanorum, sine quibus forte literis non admittentur ad communicationem, & si tentarent se ceteris coniungere punirentur, vt ergo euaderet ista duo iste curatus de lepra iussit Christum, q̄ ostenderet se sacerdoti, & istę duę causę vltimę sunt literales, & proprię, alię autem sunt generales, & aqualiter mysticę, & apparet ex litera, quia Christus dixit ostende te sacerdoti, & offer munus, quod mandauit Moyse in testimonium illis, id est sacerdotibus, scilicet Moyse mandauit hoc fieri, ideo ego dico tibi, q̄ eas ad sacerdotem ostendens te ei, vt sit testimonium ei, q̄ tu es mundatus, & sic impleatur lex Moyse.

Quis sacerdos erat iste de quo dicitur ostende te sacerdoti. Et quare voluit Christus summum sacerdotem de hoc miraculo iudicare. Quæst. XX.

QUARE dicitur quis sacerdos erat iste de quo dicitur ostende te sacerdoti. Aliqui dicunt, q̄ erat quicumque sacerdos, quia quilibet poterat hoc. Dicendū, q̄ Christus locutus est de sacerdotem magno, vel summo, quia ille vocatur sacerdos per excellentiam, omnes tamen tres Euangelistę dixerunt sacerdoti singulariter, vt patet hic, & Mar. primo, & Lucę 5. sed Mar. expressit, q̄ iste erat summus sacerdos, dicens ostende te principi sacerdotum, non est tamen intelligendum, q̄ ad solum summum sacerdotem pertinebat hoc, sed etiam ad quęlibet minorē. Leui. 13. homo in cuius carne, &c. adducetur ad Aaron sacerdotem, vel ad vnum quemlibet filiorum eius, id est ad quemcunque, quasi in hoc nihil differat: Christus tñ nunc de-

Ferminate misit istum mundatum ad summum sacerdotem. Quia forte hoc tempore ipse solus habebat officium discernendi de leprosis mundatis.

Alia causa esse potest, q̄ summus sacerdos poterat quidq̄ poterat minores, & non e contrario, qui ergo per summū sacerdotē iudicaretur mundus erat simpliciter mundus, & erat securus iudiciū, q̄ si iudicaret per minores sacerdotes. Voluit ergo Christus, q̄ summus sacerdos iudicaret de hoc. Primo propter firmitatem miraculi, vt sic certus iudicaretur istum esse sanum quem ipse sanauerat.

Secundo propter confidentiam operis, quia sicut iudicium sacerdotis magni erat firmitus, quam iudicia ceterorum a quo nō licebat alicui recedere Deut. 17. ita, & cum maiori maturitate, & attentione discutiebatur, quod per eum iudicandum erat ne posset aliquis error accidere. Christus autem ostendēs, quod res ab eo factę erant verę, quia diuinę, & non sophisticę opera Demonum, voluit rigorosos habere iudices de factis suis.

Tertio fuit, vt magis manifestaretur miraculum, quia cum princeps sacerdotum esset princeps populi & maxime in spiritalibus, eo sciēte miracula Christi videbatur totus populus scire, & eo approbante omnes approbant, & ideo cū ista fuerit curatio primi leprosi quem Christus sanauit, conueniens fuit, quod mitteretur iste sanatus ad summum sacerdotem, de alijs autem leprosis postea sanatis non fuit necesse, q̄ ostenderent se summo sacerdoti cum semel illi constaret de Christi miraculis, & ideo alios leprosos non mittebat ad summum sacerdotem, sed ad quoscunque, vt patet Luc. 17. cum dixit decem leprosis ite ostendite vos sacerdotibus, id est quibuscunque. nam princeps sacerdotum vnus erat.

Quare Christus iussit leproso mundato offerre munus. Quæst. XXI.

QUARE dicitur quare Christus iussit isti mundato offerre munus. Aliqui dicunt, quod fuit hoc ad ostensionem miraculi, scilicet vt videntes istum ferre munera pro sua emundatione scirent eum mundatum miraculose, & laudarent Deum, sic dicit Origenes offer munus tuum, vt omnes, qui vidēt te portare miraculo credant.

Secundo, vt non haberent sacerdotes occasionem calumniandi dicentes, q̄ abstulerat eis honorem, & reddidit: nam ex mundatione leprosoū habebāt redditus aliquos de quibus. Leui. 14. vt ergo non auferret eis iussit isti offerre munera. sic dicit Chryso. in homilia trāsmittit ad legem, vt iniquorum ora obstruat, vt non dicant, quoniam sacerdotum gloriam rapuit opus quidem ipse impleuit, probationem autem illis concessit. Tertio fuit p̄ ipsum mundatum, quia si nō ferret munera, sacerdotes nunquam iudicarent eum mundum, nec reducerent ad communicationem ceterorum licet vere mundatus esset a Christo, nunc vero cum illis munera offerret, non possent iam eum repellere, sic dicit Chryso. super Matth. Ideo iubet offerri munera, vt si postmodum eum expellere vellet diceret eis munera, quasi a mundato accepistis, & quomodo me, quasi leprosum expellitistis?

Quarto fuit ad obseruationem plenam legis, quia Christus voluit, quod obseruaretur hic plene lex Moyse, quæ non solum iubebat ostendere se sacerdoti, sed etiam offerre munus. Leui. decimo tertio, & decimo quarto, ideo Christus vtrunq̄ iussit.

Quare

Quare Christus alijs leprosis ab eo mundatis solum iubebat ostendere se Sacerdotibus, & non offerre munera, tamen Christus omnia leproso mundato expressit propter duo.

Quæst. XXI.

SE b dicitur, quare Christus alijs leprosis ab eo mundatis solum iubebat ostendere se Sacerdotibus? Luca decimo septimo.

Aliqui dicunt, quod Christus interdum legem seruabat, & interdum non, sic dicit Chryso. scilicet, neque enim legem vbiq̄ dissoluebat, neque vbiq̄ custodiebat, sed quandoque hoc, & quandoque illud faciebat.

Dicendum, q̄ non stat, quia Christus legem obseruabat, licet videretur Iudæis non obseruare, ostēdit etiam hoc dato non stare istud, quia mittere leproso iam mundatos ad Sacerdotes non erat legem omnino seruare, nec etiam plene dissoluere, sed erat quadam stulta obseruatio cum in aliquo obseruaretur, & in aliquo non, & sic faciens proprie laborabat inutiliter, quia aliquid agebat, & tamen nō euadebat poenam legis cum omnino seruaret eam. Christus autem talia non iuberet, quia melius esset non laborare omnino transgrediendo legem quàm transgredi eam, & laborare.

Dicendum ergo aliter, quod Christus iussit illis leprosis, quod ostenderent se sacerdotibus nihil plus dicens, quia per hoc necessario intelligebatur, quod offerret munera pro emundatione sua: nam cum mundatus ostenderet se Sacerdoti cogeret eum Sacerdos offerre sacrificia, quæ lex iubebat: Leui. decimo quarto, & non reciperet eum ad communicationem ceterorum, & ad Sanctuarium quousque ista faceret, quia alijs esset contra legem eodem capitulo, non oportebat ergo dicere aliquid, nisi ostendite vos Sacerdotibus, quia cetera necessario subintelligebantur, huic tamen mundato Christus expressit omnia propter duo.

Primo, vt videretur esse diligens obseruator, aut venerator legis Moyse cum expresse omnia, quæ in ea iubebantur imponeret isti mundato agenda videtur turbis, quæ astabant.

Secundo ad auferendum dubium, quia iste, qui curatus est, erat primus omnium, quos de lepra Christus curauit, & poterat dubitare cum ista curatio esset miraculosa, an obligaretur ad ceteronias legis, quæ non videbantur obligare, nisi in alijs curationibus non miraculosis, & ideo non crederet se obligatum, nisi ad illa, quæ Christus ei diceret, vnde si solum diceret ostende te Sacerdoti, licet Sacerdos peteret ab isto munera forte nollit dare contendens se non obligatum: ideo Christus expressit, quod daret, vel potius erat hoc, vt non crederetur, quod Christus faciens istas curationes nouas volebat imponere nouam legem curatis quantum ad curationem, & quia ipse volebat, quod lex Moyse adhuc obseruaretur in istis expressit omnia, quæ iubebat lex Moyse faciendā esse in hoc, & sic non crederetur velle ei obitare. In ceteris autem leprosis postea curatis nō erat eadem ratio dubitandi, cum semel hoc esset diffinitum: ideo sufficiebat dici ostendite vos Sacerdotibus.

Alph. Toft. in Matth. Pars III.

Quare dicitur munus, quod præcepit Moyse in testimonio illis. Quæst. XXI.

QUARE dicitur, quare dicitur munus, quod præcepit Moyse in testimonio illis. Dicendum, quod hoc dicitur ad designandum, quod erat istud munus, quod offerendum erat, scilicet, quia non erat aliud, nisi illud q̄ præcepit Moyse.

Secundo potest dici, quod hoc dicitur ad ostendendum, quod Christus volebat seruare legem Moyse in quantum expressam mentionem fecit de Moyse, quia hoc præceperat.

Tertio potest dici, quod hoc dicitur ad tollendum dubium: nam cum Christus nunc miraculose curaret leproso, poterat imponere illis ceteronias quasunque vellet, quia qui poterat miraculose curare, poterat etiam curato legem dare: cum ergo diceret, quod offerret ista munera, putaret aliquis, quod Christus hoc volebat, & ab ipso accipiebant auctoritatem, & tunc necesse esset, quod semper duraret tanquam lex a Deo imposita: ideo dixit offer munus, quod præcepit Moyse, quasi dicat, ego non præcipio, sed Moyse præcipit, quia tamen ipse præcepit agendum est quando lex durat.

Quod autem dicitur in testimonium illis potest dupliciter intelligi. Vno modo quod sit litera continua, scilicet, offer munus, quod præcepit Moyse in testimonium illis, id est, quod præcepit offerri ad hoc, quod esset testimonium Sacerdotibus. Alio modo potest intelligi offer munus in testimonium illis, id est, offer munus Sacerdotibus, vt sit illis in testimonium te esse sanatum, & refertur ad totum, scilicet, ostende te Sacerdoti, & offer munus, quasi dicat, ad veram sanitatem obtinendam iam nihil erat necessarium, quia sanitatem istam obtinisti, & tamen ad hoc, quod exhibeatur testimonium Sacerdotibus, & omnibus Iudæis, quod tu es sanatus, ostēde te Sacerdoti, & offer munus, & per hoc constabit te esse sanatum, quia lex illa non fuit posita ad hoc, quod aliquis sanaretur, sed ad hoc, quod quis esset sanatus cognosceretur, & non esset locus alicui non vere sanato immiscere se communicationi ceterorum, quod tamen accideret, nisi de hoc aliquis iudicare deberet, & ad hoc fuit posita magna diligentia, quæ per Sacerdotem fieret: Leui. decimo tertio: Chryso. tomus autem dicit, quod dictum est in testimonium, & non in emundationem, quasi dicat, licet offeras sacrificia, & munera, & sciant te sanatum non conuerterentur, sed manebunt in malitia: iō istud non proficiet eis, sed erit in testimonium, id est, in accusationem contra eos, quia per hoc constabit, quod miracula viderunt, & tamen conuertere noluerunt, sed ista est expositio mystica: illa autem, quæ supra posita est, literalis est vnde Marcus, & Lucas dicunt istud apertius, scilicet, offer munus pro emundatione tua, quod præcepit Moyse in testimonium illis, id est, offer munus, quod præcepit Moyse, & erit illis, id est, Sacerdotibus, & Iudæis in testimonium, quod mundatus es.

Quare Ecclesia non obseruat sacrificium istud. Q. XXI.

QUARE dicitur a Beda in quadam Homilia: cum Christus approbauerit sacrificium illud, & ostensionem sacerdotalem in curatione lepre, quare Ecclesia non obseruat illud.

Respondet, q̄ hoc est, quia tunc non erat oblatum maximū holocaustū. s. corpus Christi in passione; per q̄ auferenda

S

auferenda erant omnia sacrificia legalia. Dicendum autem, quod idem dubium fieri poterat de omnibus ceremonijs veteris testamenti, quia Christus totam legem seruauit, & per hoc approbat eam, & tamen nunc nihil de ea obseruatur: est ergo dicendum, quod Christus approbavit legem tanquam bonam, quæ data erat a Deo, qui bonus est, & etiam bona erat illi populo cui data est. non approbavit tanquam perpetuo obseruandâ, quia alia lex perfectior ei succedere debebat: ideo licet Christus obseruauerit, & approbauerit totam legem nihil nos de ea obseruare debemus, qui a peccaremus, & Christus nihil nobis prodesset ad Gala. 4. & 5.

Quod munus erat istud, quod offerebatur a leproso, & quæ ceremoniæ obseruabantur in eo. Quæst. XXV.

Quæretur quod munus erat istud, quod offerebatur, & quæ ceremoniæ obseruabantur in eo.

Dicendum, quod modus erat, quod apud Iudæos leprosi eijcerentur de castris, id est, de urbibus, & locis ne inficerent sanos. Num. quinto, quando ergo constabat de aliquo plene, quod erat leprosus manebat extra castra: si autem non plene constaret, ut fore quando incipiebat quis esse leprosus adducebatur ad Sacerdotem magnum, vel ad quemcunque de minoribus, & per certa signa, quæ dantur Leui. decimo tertio, videbat an erat leprosus, vel non, si indubitate leprosus erat excludebatur de castris, si dubium erat includebat eum Sacerdos in vna domo per septem dies, & post illos considerabat iterum locum lepræ, & per signa, quæ apparebant iudicabat an esset leprosus, vel non, si constaret eum non esse leprosum, reducebat ipsum ad communicationem ceterorum: si vero leprosus erat, per sententiam Sacerdotis, excludebatur de castris, & manebat foris habens vestimenta dissuta, & caput nudum, & os velle contractum, ut per hæc signa quilibet agnosceret eum leprosum a longe, & non accederet ad ipsum de his Leui. decimo tertio, si autem contingeret curari plagam lepræ, ut quia forte non erat vera lepra, & desijt apparere per tempus, vel fuit, tamen curata est, quia aliqua lepra est curabilis, qui videret se curatum mittebat ad Sacerdotem, ut inspiceret eum, & tunc Sacerdos exibat de castris ad leprosum, qui foris erat, & si inueniret lepram esse mundatam iubebat ei adducere duos passeris viuos, & lignum cedrinum, scilicet, paruum de illo, & hytopum, & vermiculum, & ponebat aquam viuentem, id est, fluuialem, vel fontanam in aliquo vase fictili, & super aquam occidebat vnum de passeribus faciens decurrere sanguinem in aquam, ut miscerentur, & tunc accipiebat sacerdos alium passerem viuentem, & cum eo ligabat modicum de ligno cedrino, & hyso, & vermiculo, & tingebat totum in sanguine, & aqua, quæ erant mixta, & aspergebat septies eum, qui mundatus erat a lepra, & tunc soluebat passerem rubricatum sanguine permittens illum viuum auolare, quo vellet, hæc omnia fiebant extra castra, & tunc Sacerdos iubebat mundato intrare in castra, id est, in urbem: manebat tamen per septem dies extra domum suam, & septimo die istorum radebat omnes capillos capitis, & barbæ, & supercilia, & omnes pilos corporis, & lauabat totum corpus, & vestimenta, & tunc die octauo, scilicet, sequenti assumebat duos agnos immaculatos, & vnam ouem, & tres decimas de simila, & offerebat in Sanctuario, & tunc de sanguine istorum animalium tingebat Sacerdos quædam partes corporis istius mundati iuxta ritum, qui

habetur Leui. decimo quarto, & tunc licebat isti munito conuerti cum ceteris, & accedere ad Sanctuarium: omnes isti ritus fieri debebant nunc in isto leproso quem Christus sanauit, & iussit se ostendere Sacerdoti: nam non auderet intrare in ciuitatem, in qua erat summus Sacerdos, sed significare sibi per aliquem se mundatum a lepra, & exiret tunc Sacerdos extra castra, & inueniens eum mundum iuberet offerre ei duos passeres, & faceret omnia, quæ supra dicta sunt.

Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio: rogans eum, & dicens. Domine puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur. Et ait illi Iesus. Ego veniam, & curabo eum. Et respondens Centurio: ait. Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus habens sub me milites, & dico huic vade, & vadit, & alij veni, & venit, & seruo meo fac hoc, & facit. Audiens autem Iesus miratus est, & sequentibus se dixit. Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Israel. Dico autem vobis, quod multi ab Oriente, & Occidente venient & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno cælorum, filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores. Ibi erit fletus, & stridor dentium. Et dixit Iesus Centurio. ni. Vade, & sicut credidisti fiat tibi. Et sanatus est puer ex illa hora.

Cum autem. Hic ponitur secundum miraculum, scilicet, curatio paralytici, & diuiditur in duas, quia primo ponitur Centurionis istius fides, & deuotio. Secundo inferitur ex hoc quædam conclusio. ibi.

Audiens autem. Circa primum dicitur. Cum autem introisset Capharnaum. Ex hoc apparet, quod quando sanauit leprosum nondum intrauerat Capharnaum, sed erat in descensu montis, scilicet, inter montem, & ciuitatem, de ista ciuitate Capharnaum est dictum supra quarto capitulo: est enim in terra Galilæe, iuxta mare, quod vocatur Galilæe, vel Tyberiadis, ut ibi dicitur, & sæpe intrauit Christus in hanc ciuitatem, & prædicauit ibidem, ut declaratum est eodem capitulo.

Accessit ad eum Centurio. Ista historia Centurionis non habetur, nisi hic, & Lucæ septimo, licet aliqui putent eam esse eandem cum historia Reguli, de qua habetur Ioannis quarto, sed non est eadem. dicitur Centurio, id est, habens sub se centum viros de ordine militari. ita ipse dixit infra, ego sum homo habens sub me milites. Et dicitur accessit ad eum non per se, sed per amicos suos, ut dicitur Lucæ septimo, ubi ponuntur multa de hoc, quæ omittuntur hic.

Rogans eum. Scilicet, per amicos: credebatur enim quod poterat sanare seruum suum: ideo rogauit eum: vnde fidem istius valde laudat Christus, in fra in litera dicens.

Domine

Domine puer meus. Id est, seruus meus: iste est enim modus loquendi vulgaris, quod seruientes vocentur pueri etiam si sint in ætate viri, licet puer proprie significet ætatem a septennio vsque ad quartumdecimum annum, & sic vocatur seruus Centurionis iste: Lucæ septimo.

Iacet in domo paralyticus. Dixit iacet, quasi adduxissent eum ad se, vel venisset, & tamen non potest, quia iacet paralyticus in domo: est enim paralyticus dissolutio membrorum, quando sunt aliqua membra, quæ non possunt moueri ad nutum animæ regentis corpus, sed si vult in vnam partem inclinari paralyticus cadit in aliam, sic dicitur primo Ethico. de parte passionali, quæ non mouetur omnino libere ad imperium rationis, sed repugnat aliquantulum, & ideo dicit Aristoteles esse, ut paralyticos, qui præligunt moueri in vnam partem, & feruntur in aliam.

Et male torquetur. Id est, multum cruciatur, quia non solum habet membra dissoluta, sed etiam patitur graues dolores. Potest hoc dici propter duo. Vnum est ad significandum, quod non poterat portari ad Christum, quia licet non poterat per se venire, quæ iacet paralyticus, posset Christus dicere, quod duceretur ad eum, sicut patet de multis alijs paralyticis, supra quarto, & etiam in eadem ciuitate Capharnaum quatuor viri portauerunt vnum paralyticum in grabato, quem nudato tecto domus submiserunt per funes, & posuerunt ante Christum: Marc. secundo, & Lucæ quinto: dixit ergo Centurio, male torquetur, id est, habet graues dolores, & si moueretur magis doleret: ideo nec potuit portari ad te. Aliud est ad confirmandum preces ostendendo eas iustas, scilicet, quia erat iste languens in magnis doloribus, & ita Christus magis miseretur eius, sicut videns leprosum, de quo supra in litera, miseratus est eius: Marc. primo: erat enim plenus lepra: Lucæ quinto.

Et ait illi Iesus. Scilicet, amicis eius, quia ei non locutus est, cum ipse non venisset, ut dicitur infra q. 27.

Et respondens Centurio ait. Hoc vere dixit Centurio, non tamen Christo, sed per amicos suos, quos ad illum misit: Lucæ septimo.

Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum. Id est, non sum dignus, quod vadas ad domum meam, id est, noli vexari eundo, debet præsupponi, quod amicis Centurionis petentibus a Christo, quod iret ad curandum puerum eius concessit, & iam ibat, & tunc Centurio per alios amicos suos, misit ei dicere, quod non veniret, quia non erat dignus recipere Christum in domum suam.

Sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus. Id est, non est necesse, quod venias, quia potes sanare non veniendo, solum si dicas verbaliter volo, quod saneris, hoc pertinebat ad magnam fidem Centurionis, quam Christus hic laudat.

Nam & ego homo sum sub potestate. Ostendit, quod Christus poterat sanare absentem, & præsupponit in hoc, quod Christus erat Dominus sanitarum, & omnium rerum, & ad nutum omnia sibi obedirent, nec habebat alium superiorem, nec æqualem, qui impediret ipsum, & tunc arguit a fortiori, scilicet, ego sum homo habens dominum supra me, & habens aliquos seruos, & milites sub me, & si dico vni de seruis, vel de militibus vade illuc, vadit, & si dico alteri veni huc, venit: a fortiori ergo cum tu non habeas aliquem supra te cuiusque dixeris veni, veniet, & si iusseris ægritudinem, quod recedat, recedat, & si dixeris sanitati, quod eat ad aliquem ibit, & ita potes dicere, quod veniat sanitas ad puerum meum, licet absens sit, quasi dicit, serui mei non solum obediant mihi præsentibus, sed etiam si mitto eos in longinquum vadunt illuc.

Alph. Toft. in Matth. Pars III.

& ibi manentes faciunt ea, quæ ego iubeo: a fortiori ergo sanitas ibit quocunque tu iusseris, & ita veniet ad puerum meum absentem si hoc præceperis, & dixit sum homo sub potestate, id est, constitutus sub aliquo maiori Domino, quia erat saltem sub Imperatore, & etiam sub alijs principibus militiæ, quia Centuriones sunt sub Tribunis, id est, Millennarijs: Exodi decimo quarto.

Habens sub me milites. Id est, etiam habeo sub me milites, scilicet, centum, quia Centurio erat.

Et dico huic vade, & vadit, & alio veni, & venit. Id est, dico vni de militibus meis vade, & vadit, in hoc fundatur virtus rationis, quasi dicat, non solum milites mei obediunt mihi præsentibus, sed etiam si dico vni vade in longinquum, vadit illuc, & ibi absens facit, quod iubeo, & dico alteri veni, & venit, istud est ex opposito, scilicet, si sit aliquis miles meus a me distans in longinquum, & mitto illi dicere, quod veniat, venit, & sic longe a me positus incipit obedire mihi.

Et seruo meo fac hoc, & facit. Eadem ratio est, quæ de militibus, & adhuc maior, quia maius imperium habet dominus supra seruum quam dux supra milites.

Posuit autem iste Centurio virtutem rationis, & non compleuit eam, quia hoc sufficit quando quis loquitur viro perito, sicut si quis volens formare syllogismum ponit solam minorem, in qua est virtus tota argumenti.

Audiens autem. Hic ponitur secundum, scilicet, quædam Christi conclusio, quæ inferitur ex fide huius Gentilis comparando eam ad infidelitatem Iudæorum, scilicet, quod cum per fidem charitate formatam homo placeat Deo, & isti Gentiles, & multi alij habituri erant fidem magnam de Christo, & Iudæi pro maxima parte permansuri erant in sua infidelitate, quod Deus repelleret Iudæos, & acceptaret populos Gentilium, vnde dicitur.

Audiens autem Iesus. Scilicet, verba Centurionis relata per amicos eius.

Miratus est. Scilicet, de magna fide Centurionis, quomodo autem Christus, qui omnia scit, mirari potuerit infra dicitur.

Et sequentibus se dixit. Id est, comitantibus se quando ibat ad domum Centurionis.

Aliqui putant, quod isti erant Apostoli, qui eum incessabiliter comitabantur, & tamen dicendum, quod erant non ipsi soli, sed etiam turbæ, quia multæ turbæ sequebantur eum intra Capharnaum, ita ut vix posset esse in domo. Marc. secundo, & istæ sequebantur eum nunc euntem ad domum Centurionis, quia sciebant, quod ibat ad sanandum puerum eius, & desiderabant videre rem illam, sic dicitur Lucæ septimo: conuersus sequentibus se turbis dixit.

Amen dico vobis. Id est, in veritate, vel secundum certitudinem, aut firmiter, quia modus affirmandi est, & interdum iurandi, ut dicitur extra de iuramentis. capit. & si Christus.

Non inueni tantam fidem in Israel. Id est, in omnibus Israelitis, siue in nullo eorum inueni tantam fidem, & hoc pertinebat ad admirationem, & ad laudem Centurionis. scilicet, quod ipse Gentilis existens tantam fidem haberet, quod excederet omnes Israelitas, potest dici etiam ad improprium, & redargutionem Iudæorum, quod tam paucam fidem haberent, quod ab vno viro Gentili superarentur.

Sed Lucæ septimo, dicitur nec in Israel tantam fidem inueni, & hoc intelligitur proprie solum de laude Centurionis, scilicet, non solum inter Gentiles, qui venerunt ad me, non inueni tantam

S 2 tam

Fides, & laus Centurionis.

ram fidem, sed etiam nec in toto Israel. multi namque Gentiles de partibus vicinis terræ Iudæorum venerant ante hoc ad Christum supra quarto, scilicet, & abijt opinio eius in totam Syriam ibi tamen erant Gentiles,

Dico autem vobis, quod multi ab Oriente, & ab Occidente. Ista est conclusio, scilicet, quod viri de longinquis partibus, idest, de extremis terræ conuerterentur ad Christum, & obtinerent vitam æternam, Iudæi autē expellerentur, & hoc signatur per Orientem, & Occidentem, qui sunt cardines orbis.

Et accipiuntur dupliciter. Vno modo striete, scilicet, pro extremitatibus orbis, quæ sunt quedam puncta, a quibus incipit hemisphærium, & ista non sunt habitabilia, & vocatur Oriens, idest, principium Orientis, & Occidens, idest, principium Occidentis, siue partes coniunctæ istis principijs: & ita terram Iudæorum vocamus Orientem, & vltimam partem Hispaniæ vocamus Occidentem, quia sunt circa puncta Orientis, & Occidentis.

Alio modo vocatur Oriens, & Occidens, vt dicitur habitudinem ad prædicta puncta, & ita quilibet locus potest dici Oriens, vel Occidens respectu alterius, si aliquo modo magis appropinquat ad Orientem vel Occidentem quam ille cui dicitur Orientalis, vel Occidentalis, Christus autem accepit hic Orientem, idest, terram coniunctam Orienti, & ita voluit significare extremitates orbis, scilicet, quod de illis multi crederent expulsi Iudæis, qui erant in ipso regno, in quo Christus erat, & qui maxime credere debuissent.

Et recumbent cum Abraham, & Isaac, & Jacob in regno caelorum. Idest, sedebunt, est enim recumbere sedere ad mensam, sicut enim Christus dixit, quis est maior, qui ministrat an qui recumbit? idest, qui sedet ad mensam, vel qui ministrat ei: Luca vigesimo secundo, etiam innuit, quod omnes iusti sedebunt in regno caelorum ad mensam, eodem capitulo, vt edaris, & bibatis super mensam meam in regno meo, istud tamen non erit comedere, nec bibere, quia iam omnia ista, quæ propter necessitatem corporis fiebant hic cessabunt, sed erit beatitudo in solis actibus animæ, & illa designatur per delicias cibi, & potus, quas homines carnales purant esse maximas delicias.

Filijs autem regni huius eijciuntur in tenebras exteriores. Idest, Iudæi, qui sunt de regno hoc, scilicet, in quo Christus tunc erat, vel de progenie illa eijciuntur in tenebras, idest, in infernum, quia non crediderunt, & vocantur tenebræ exteriores, quia quædam sunt interiores, signorantia scilicet quam intellectus est obtenebratus, exteriores autem sunt tenebræ corporales. i. locus tenebrosus, quia infernus locus tenebrosus est: ideo manentes ibi dicuntur manere in tenebris, & in umbra mortis.

Ibi erit fletus, & stridor dentium. Iste sunt poenæ inferni, & ponuntur due, per quas designatur alia, sicut generaliter dicimus in inferno esse duas poenas, scilicet, frigoris, & ardoris, ista sententia magis completa est Luca 13. scilicet, cum videritis Abraham, & Isaac, & Jacob, & omnes Prophetas in regno Dei. in quo innuitur, quod omnes illi erunt in vita æterna, vos autem expelli foris, idest, non recipi interius, quia qui interius recipitur, nunquam foras ibit, & sequitur, & venient ab Oriente, & Occidente, & Aquilone, & Austro, & accumbent in regno Dei, posuit quatuor extremitates orbis, scilicet, de omnibus partibus mundi conuertendi erant aliqui ad Christum, quod iam factum est. Matthæus tamen posuit solum Orientem, & Occidentem, quia est breuius loquens, & per istas duas extremitates orbis voluit designare alias duas, scilicet, Aquilonem, & Austrum.

Et dixit Iesus Centurioni. Non dixit ei, sed amicis suis, quia ille nondum venerat ad ipsum. & ponitur hic applicatio conclusionis istius ad particulare, scilicet, ab Oriente, & Occidente venturi erant aliqui, qui recumberent in regno Dei, & ita erat de isto Centurione, qui erat de partibus longinquis a terra Iudæorum, & tamen per fidem iam meruerat recumbere.

Vade & sicut credidisti fiat tibi. Idest, quia credidisti, quod ego abiens poteram sanare puerum tuum ita fiet tibi, scilicet, sanetur puer tuus, & dicitur vade, idest, ite, quia ad amicos Centurionis loquitur.

Et sanatus est puer in illa hora. Idest, in hora, qua Christus locutus est, subito fuit puer sanatus.

An Centurio iste erat Iudæus, vel Gentilis.
Quæst. XXVI.

QUÆRITUR de isto Centurione, quis esset, scilicet, an Iudæus, vel Gentilis.

Aliqui dicunt, quod Gentilis erat, & hoc, quia Centurio est: nam inter Iudæos dicuntur Centuriones non esse, sed inter Romanos, qui distinguebant exercitus per duces, quorum aliqui vocantur Centuriones.

Sed hoc non stat, quia inter Iudæos etiam erant Centuriones: fuit enim a principio populus diuisus in deserto per Decanos, Quinquagenarios, Centuriones, & Tribunos: Exodi decimo octauo, & Deuteronomij primo: etiam postea reges Iudæorum habebant istum ordinem dictum, quia David habebat Centuriones. 2. Regum 18. David considerato populo constituit super eum Tribunos, & Centuriones. & 1. Paralipom. 27. & 28. etiam reges sequentes habebant istum ordinem militum, & ducum: nam Iosaphat Centuriones habebat, & ceteri reges post eum: nam Ioiada sacerdos Centuriones habuit secum in templo quando voluit intronizare regem Ioas. 2. Paralipom. 23. ita ergo & nunc poterant esse aliqui Centuriones inter Iudæos, vnde non constat ex hoc illi fuisse Gentilem, maxime quia dato, quod soli Romani haberent exercitum in terra Iudæorum, & non permitterent ibi alienum exercitum, vt maneret sibi terra secura: multi tamen de Iudæis erant ascripti militiæ Romanorum, sicut multæ aliæ gentes, vt dicit Iosephus: nam non erant omnes milites, & duces Romanorum Itali, & sic poterat iste Centurio esse Iudæus, licet esset de militia Romanorum.

Dicendum tamen, quod fuit Gentilis, quod patet primo, quia dixit Christus, non inueni tantam fidem in Israel, & sic significauit non esse istum Centurionem de Israel.

Secundo, quia dixit Christus multi venient ab Oriente, & Occidente &c. filij autem regni huius eijciuntur, & sic significauit Centurionem non esse de regno illo, sed de foris venire. scilicet, ab Oriente, vel Occidente.

Tertio patet, quia Luca 7. dicit, quod iste Centurio misit ad Christum seniores Iudæorum, ex quo innuitur, quod ipse non erat de Iudæis.

Quarto patet eod. cap. nam Iudæi dixerunt de Centurione: diligit enim gentem nostram, ex quo apparet, quod non erat de gente illa.

Aliqui dicunt quod Centurio iste, de quo Matthæus hic loquitur Gentilis erat, ille tamen de quo Luca 7. dicitur quod erat Iudæus, quia ibi dicitur, & synagoga ipse edificauit nobis. Dicit tamen Chryso. quod idem est. Iquod autem Matthæus signat ipsum Centurionem Israelitam non esse: Lucas vero dicit, quoniam edificauit synagogam non est prium: potuit enim, & Iudæus non esse, & synagogam construxisse, sed potius ex illo verbo conuincitur.

citur illum fuisse Gentilem, quia Iudæi apposerunt hoc ad significandum, quod ipse diligebat Iudæos: Luca septimo: diligit enim gentem nostram, & synagogam ipse edificauit nobis, idest, in hoc apparet quod diligit gentem nostram, quia proprie edificauit nostram synagogam.

Est ergo dicendum, quod iste Centurio erat Gentilis, & erat de exercitu Romanorum: nam hoc tempore Imperator Tyberius, qui tunc regnabat, habebat exercitum in Iudæa, scilicet, milites per diuersa loca ne gēs illa posset rebellare, & ita erant multæ cohortes militum in Iudæa, & multi Centuriones quod innuitur Luca septimo: cum dicitur Centurionis autem cuiusdam, quasi dicat, non erat ille solus, sed vnus de Centurionibus: sic Pilatus etiam qui erat Ierosolimis habebat Centuriones, quia vnus Centurio militum fuit in Christi morte, qui dixit vere filius Dei erat iste, infra vigesimo septimo, & Luca vigesimo tertio, & per alia loca etiam Centuriones erant: nam in Cæsarea nomine Cornelius Centurio cohortis, quæ dicitur Italica, & iste etiam erat Gentilis eodem cap. iste Centurio, de quo hic, erat in vrbe Capharnaum ad hoc, quod seruaret ciuitatem illam sub obediētia Romanorum: erat enim tunc Capharnaum Metropolis gloriosa in Galilæa, sicut innuitur infra vndecimo, scilicet, tu Capharnaum nunquid vsque in celum exaltaberis, scilicet, in opulentia, & gloria loci: & ideo erat ibi Centurio ille, qui tenebat illam ciuitatem & forte alias partes Galilææ subiectas sibi, quod innuitur Luca septimo, quia dicitur, quod iste Centurio misit ad Christum seniores Iudæorum, ex quo apparet quod dominabatur cum mittere posset seniores Iudæorum, idest, nobiliores, & honorabiliores Iudæos, qui erant in illo loco.

An iste Centurio venerit personaliter ad Christum, vel misit. Et eius humilitas significatur. item quæ fuerunt essentialia huius miraculi.
Quæst. XXVII.

QUÆRITUR de isto Centurione quomodo dicitur hic, quod venit ad Christum, quia Luca septimo, videtur quod non venerit, sed miserit.

Aliqui volunt, quod a principio miserit seniores Iudæorum, sed postea ipse venerit, & hoc Matthæus tetigerit.

Dicendum, quod non stat, quia nunquā venit ad Christum antequam sanaretur puer eius, vt patet Luca septimo: dicitur enim quod iste Centurio misit seniores Iudæorum rogans Christum, vt veniret, & sanaret puerum eius, seniores misit Christo dixerunt dignus est, vt hoc illi prestes, quia diligit gentem nostram, & synagogam edificauit nobis, & dicitur quod Christus ibat cum illis, cum autem non longe esset a domo Centurionis, misit Centurio amicos ad Christum dicens, Domine noli vexari, non sum dignus, vt intres sub tectum meum, & propter hoc non puraui me esse dignum, vt possem ire ad te, sed dic verbo, & sanabitur puer meus, & Christus admiratus fidem illius dixit, fiat tibi, sicut credidisti, & sequitur ibi, & reuerfi, qui missi fuerant inuenerunt seruum, qui languerat, sanum, & sic antequam redirent isti amici Centurionis, quos ipse misit ad Christum sanatus est puer: ergo Centurio non iuit ad Christum antequam sanaretur puer, quia ipse non iret antequam veniret nuncijs sui, quos ipse misit ad Christum miserat. Etiam quia si ipse iuisset ad Christum antequam puer sanaretur diceretur, quod ipse reuersus in domum inuenit puerum sanatum, tamen dicitur reuersi, qui missi fuerant: ergo dicitur.

Alph. Tok. in Matth. Pars III.

dum est, quod ipse non iuit, nec vidit Christum.

Dicit tamen Augustinus lib. de concord. Euangel. quod Matthæus dicit Centurionem accessisse ad Christum cum non accesserit, quia dicit accessisse eum, idest, seruos suos, quia quod quis facit per alium, per seipsum facere videtur: & dicitur Luca septimo, de isto Centurione, quod edificauit synagogam Iudæorum, idest, ædificari fecit, quia ipse nihil manibus suis ædificaret, dicit etiam Augustinus, quod Matthæus fecit hoc propter breuitatem, scilicet, vt non oporteret referre quomodo misit seniores Iudæorum, & quid illi dixerunt, & quomodo postea misit amicos, sed solum tangit essentialia huius facti, quæ duo sunt, scilicet, fides magna Centurionis, & curatio infirmi, cum illa conclusione de conuersione Gentilium, & infidelitate Iudæorum: Lucas autem omisit fere omnia, quæ Matthæus dicit, & suppleuit ea, quæ Matthæus non tangit. ista est enim conditio eius artificiose supplere, quæ alijs desunt, & in seipso, quæ alij habent decurrare, sic dicit Beda in Homilia, beato Luca moris est, quæ plenè vidit ab alijs Euangelistis exposita abbreviare, vel etiam industria præterire, quæ vero ab eis omiffa, vel breuiter tacta cognouerit dilucidare solertius, & sic caute attendendum est in modo loquendi Euangelistarum, qui non semper vnus est, & oportet vnum Euangelistam per alterum suppleri, & exponi.

Quomodo Centurio iste motus fuit, vt mitteret ad Christum, vt sanaret puerum eius. Et an fuerit post ex Gentilitate conuersus. Et quod Deus vniciquemensuram fidei largitur prout vult, & huic præsertim Centurioni propter duo.
Quæst. XXVIII.

QUÆRITUR de isto Centurione quomodo fuit motus, vt mitteret ad Christum, vt sanaret puerum eius.

Dicendum, quod hoc fuit ex magitudine fidei, quia credidit, quod Christus poterat sanare puerum eius, & non solum presens, sed etiam abiens. Sed tunc stat dubium, vnde potuit Centurioni esse tanta fides de Christo. Dicendum, quod oportet, quod Centurio aliquid audisset de Christo, vel vidisset eum operari, quia fides non est sine auditu ad Rom. decimo, quomodo inuocabunt in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt? & postea dicit: ergo fides ex auditu, est auditus autem per verbum Christi. poterat autem iste Centurio vidisse multa miracula Christum facere: nam Christus in Galilæa non longe ab vrbe Capharnaum, in qua nunc erat, fecerat miracula multa sanando egros supra quarto, & post illa predicauit immediate in monte, supra quinto, & completo sermone descendit de monte, & sanato leproso in descensu montis intrauit Capharnaum supra in litera.

Dicendum tamen, quod Centurio miracula nulla viderat, sed solum audierat aliqua dici de Christo: Luca 7. Centurionis seruus male hñs erat, & cū audisset de Iesu misit ad eum seniores Iudæorum, & sic vñ, quod solum audierat: nā si per se miracula fieri vidisset cum hoc magis mouere possit ad credendum quod auditus, magis diceret, quod viderat Iesum miracula facientem quam quod audierat aliquid de eo: nam propter hoc magis laudatur fides, quæ solum est ex auditu quam illa, quæ etiam est ex visu. Ioan. vigesimo: beati qui non viderunt, & crediderunt. Sed tunc stat dubium, quid audiuit iste Centurio. Aliqui dicunt, quod solum audiuit miraculum de leproso sanato, sic dicit Chryso. super Matthæum Centurio iste primus fructus ex gentibus,

S 3 tibus,

ribus, qui nec Christum audiuit docentem, nec leprosum aspexit cum mundaretur, sed audita tantummodo sanitate leprosi plus credidit quam audiuit, de hoc tamen non constat, an hoc solum miraculum audiuerit, quia cum alia multa fecisset Christus non longe a Capharnaum, ut dictum est, poterat illa audire Centurio a Iudæis.

Dicendum autem, quod fides Centurionis de Christo ortum habuit ex aliquibus, quæ audiuit de Christo siue sit vnum siue multa, quod tamen fuerit tanta fides eius non fuit ex eis, quæ audiuit, quia ut dicit Chryso, plus credidit quam audiuit, quia etiam si Centurio vidisset omnia miracula, quæ Christus egit non vidisset eum facientem aliquod miraculum circa absentes, sed egros ad se adductos sanabat, ut patet supra quarto, & etiam supra in litera de leproso curato. credit tamen quod Christus poterat sanare absentem: fuit ergo ista fides a Deo infundente, qui tanta infundere dignatus est: nam Deus largitur unicuique mensuram fidei prout vult, hoc autem fuit forte propter duo. Primo propter bonitatem præcedentem Centurionis istius, quia licet iste non poterat habere fidem aliquam determinate de Christo antequam de eo audiret, poterat tamen habere fidem in generali de Deo recte sentiendo de illo, & non sequendo idola, sed credendo unicum esse Deum pro bonis operibus remuneratorem, & pro malis punitorem, quæ postunt haberi etiam a Gentilibus ad Rom. primo, & ad Hebræ. 11. & per hoc iste vacaret bonis operibus, per quæ valde mereretur apud Deum, cum haberet simul fidem, & charitatem: ideo per illam fidem præcedentem mereretur nunc sibi augeri fidem magis determinate, sic etiam patet de alio Centurione Gentili, qui erat in Cæsarea Iudæe nomine Cornelius, qui licet Gentilis esset timebat Deum, eratque vir religiosus cum tora domo sua, faciebatque multas elemosynas plebi, & semper orabat Dominum, ut ostenderet ei viam suam, qui cum oraret die quadam hora nona vidit Angelum in throno ad se, qui dixit ei, orationes tuas, & elemosynas ascenderunt in memoriam in conspectu Dei, & dixit ei, quod vocaret Petrum, & ille ostenderet ei, quid facere deberet, & ille veniens baptizavit eum instruxitque in fide: Actuum 10. sicut ergo ille Gentilis existens per fidem in vniuersali, & bona opera meruit, ut Deus mitteret sibi Angelum illuminatorem, & deinde Petrum Doctorem, ita iste Centurio, qui eodem modo erat Gentilis, & Romanus per fidem, & opera mereretur sibi fidem nunc augeri: nam ita est de charitate, ut dicit Augustinus, quod charitas existens meretur augeri, & aucta meretur perfici.

Secundo forte fuit hoc, quia Christus voluit per istum Gentilem significare fidem Gentilium, quæ futura erat multo maior quam fides Iudæorum, & quia iste fuit primitiæ Gentilium credentium Christo iam prædicanti, voluit Christus quod fides istius appareret maior quam fides Iudæorum: sic dicit Chryso, Centurio iste primus fructus ex gentibus, ad cuius fidei comparationem omnium Iudæorum fides infidelitas est inuenta, qui nec Christum audiuit docentem, nec leprosum aspexit cum mundaretur, sed audita tantummodo sanitate leprosi plus credidit quam audiuit: erat enim in mysterio gentium futurarum, quæ nec legem, aut Prophetas legerant de Christo, nec ipsum Christum miracula facientem viderant.

Sed dicitur quomodo iste Centurio fuit primitiæ gentium ad Christum conuersarum, quia Magi reges fuerunt primitiæ gentium, ut Ecclesia asserit.

Dicendum, quod Magi fuerunt primitiæ gentium credentium in Christum natum: Centurio autem iste fuit primitiæ gentium ad Christum per prædicationem conuersarum.

Quare Centurio iste fuit motus ad orandum pro isto seruo cum tanta instantia, & talia verba ad dicendum. Quest. XXX.

Quare Centurio iste fuit motus ad orandum pro isto seruo cum tanta instantia, & ad dicendum ista verba.

Aliqui dicunt, quod hoc fuit, quia iste seruus erat magni precij, & magnum damnum patiebatur Centurio si moreretur, sic dicitur Luca septimo: Centurionis seruus erat male habens, qui erat illi preciosus.

Melius tamen dicendum est, quod mouebatur Centurio, quia diligebat valde seruum istum: non enim videbatur satis honestum, nec virtutibus conueniens pro solo lucro tantum instare, maxime quia iste Centurio laudatur hic, ut vir bonus, & apparuit ex magnitudine fidei eius: ideo potius videtur, quod moueretur ex charitate, scilicet, quia diligebat seruum, dolebat quod periret, & tali affectu Christus magis condescenderet quam desiderio lucri, vel euitandi damnum in vno diuites qualis erat iste Centurio: ideo debet exponi erat illi preciosus, id est, charus: ita enim communiter exponitur: nam ea quæ nobis valde chara sunt in magno precio habemus: & ob hoc aliqui dicunt, quod vocatur filius eius Ioan. quarto, vbi dicitur de filio Reguli, & putant quidam illum Regulum esse istum Centurionem, sed non est, ut ibi dicitur, erat tamen valde charus iste seruus domino suo. nam boni serui interdum malis filiis præponuntur in dilectione, ut Ambros. dicit. & ita dicit Chryso, vide bonitatem Centurionis, qui pro salute serui, sic sollicitè festinabat quasi non damnâ pecuniæ, sed salutis passurus in morte illius. dicit etiam quod diligebat eum, & ideo dolebat, quod ille torqueretur.

Orabat autem instanter Centurio, quia seruus suus erat in magno periculo: nam dicitur Luca septimo: Centurionis seruus male habens erat moriturus, id est, erat vere ad mortem, sic dicit Ambrosius super Lucam, quod moriturus dixit Euangelista non fessellit, moriturus enim erat, nisi fuisset sanatus a Christo, quod autem iste Centurio dixit puer meus iacet paralyticus, & male torquetur.

Dicunt quidam, quod dixit ad ostendendum dolorem, quem habebat de seruo, ut sic Christus magis fleteretur, ut eum curare vellent, sic exponit Rabanus, scilicet, omnia ista cum dolore nominauit, & iacentem, & paralyticum, & male detentum: ideo ut suæ animæ angustias demonstraret, & Dominum commoueret.

Aliter potest dici, quod hoc dixit ad excusationem, quia insolitum erat ante hoc Christum vocari ad sanandum aliquem ægrum, sed veniebant ægri ad ipsum, vel adducebantur: etiam quia videbatur inhonestum, quod Christus vocaretur, ut iret ad domum alicuius: nam hoc erat eum minus honorare, & minora de ipso credere quam decebat: ideo Centurio excusauit se, scilicet, quod seruus ire non poterat, quia iacebat paralyticus, etiam quia portari commode non valebat, quia male torquetur, scilicet, si moueatur grauius torquebitur, sic dicit Chryso, in Homilia. quidam dicunt, quod excusans se in hoc causam dixit propter quam non ipsum adduxit: nec enim possibile erat portari dissolutum cum torqueretur, & ad vltimas esset spirationes. Tertio potest dici, quod

quod hoc dixit Centurio ex magnitudine fidei ostendens, quod cum ita se haberet paralyticus non poterat portari, nec oportebat, quia etiam solo verbo absentem poterat sanare: istam expositionem magis eligit Chryso, ostendens: ego autem signum magne fidei dico, quia enim sciebat, quod sola iniunctio, id est, verbum vel præceptum Christi sufficeret ad restorationem iacentis, superflue extimabat eum ducere, & tamen præcedens sensus secundus videtur esse melior, quia quando ista dicebantur rogabatur Christus a Iudæis, ut descenderet, & sanaret paralyticum, & ita Christus facere incepit vadens cum Iudæis ad domum Centurionis, sed cum non longe esset misit ad ipsum Centurio amicos suos dicens, quod non vexaretur veniendo, sed diceret verbo, & ita fecit Luca septimo.

Quomodo Centurio misit ad Christum rogans, quod veniret, & postea dixit non sum dignus, ut intres sub tectum meum. Et quare misit Iudæos. Quest. XXX.

Quomodo Centurio rogans, quod veniret, & postea dixit non sum dignus, ut intres sub tectum meum. Nam seniores Iudæorum misit, & illi rogabant Christum, ut veniret, & sanaret seruum Centurionis: Luca septimo.

Aliqui dicunt, quod Centurio a principio habebat fidem de Christo, quod posset sanare seruum eius, sicut sanauerat leprosum, sed nondum peruenerat ad hunc fidei gradum, quod crederet Christum sanare posse absentem, vel saltem hoc non cogitauerat: ideo misit seniores Iudæorum rogans Christum, ut ad domum suam veniret, quia non poterat languens portari ad ipsum, sed dum irent seniores cogitauit inhonestum, & superfluum esse Christum vocari: cum absens facere posset, & forte Deus inspirauit tunc ei augendo fidem suam, & misit amicos suos rogans Christum, quod non veniret, sed verbo diceret, & hoc aequaliter est verisimile.

Sed dicendum, quod non stat, quia a principio quando misit Centurio seniores Iudæorum ad Christum credebatur, quod Christus poterat sanare absentem, & iudicabat, quod non erat necessarium, nec dignum, quod Christus veniret ad domum suam, & etiam cogitabat, quod ipse non erat dignus, per se ire ad petendum hoc a Christo: ideo misit ad illum seniores Iudæorum, sic patet Luca septimo: nam dicitur, & cum iam non longe esset a domo: misit ad eum Centurio amicos dicens noli Domine vexari: non enim non sum dignus ut sub tectum meum intres, propter quod & me ipsum non sum dignum arbitratus, ut venirem ad te, & sic patet, quod non concepit de nouo hoc, nec venit sibi in mentem, sed a principio totum credidit: nam ideo misit Iudæos, quia putauit se non esse dignum ad eundem, ut ipse dicit, & tamen prius putauit non esse dignum, quod Christus veniret ad domum suam quam quod ipse non erat dignus ire, cum hoc ponatur tanquam correlarium illius: ideo non potest stare ista solutio.

Sed dicendum, quod Centurio nunquam habuit animum, quod Christus veniret ad domum suam, sed solum, quod verbo diceret, Iudæi tamen qui iuerunt ad Christum rogauerunt eum, ut iret ad domum Centurionis, & hoc faciebant, quia Centurio ille loco Romanorum erat princeps in ciuitate illa, ut ostensum est supra quæ vigesima sexta. & volebat per hoc placare ipsum sibi honorantes eum in hoc, quod Christum ad domum eius ducerent, sed iste erat

Alph. Toft. in Matth. Pars II.

blanditiæ Iudæicæ, quia intentio Centurionis erat, quod non veniret Christus ad domum suam: ideo ipse dixit senioribus Iudæorum ite ad Christum rogantes eum, ut sanet puerum meum, Iudæi autem adulari volentes dixerunt, Domine nos faciemus, ut ipse veniat ad te, & ob hoc postquam recesserunt Iudæi, & petierunt a Christo, ut veniret, misit Centurio amicos suos, scilicet, viros Gentiles, qui fideliter, & non per blanditias exponerent Christo mentem Centurionis, scilicet, quod non veniret, sed verbo curaret, & cum illi occurrerent Christo iam ipse veniens cum Iudæis erat prope domum Centurionis, quod autem Iudæi ex intentione sua, & non Centurionis istud peterent patet ex verbis blandis, quibus Christo suadere volebant, scilicet, dignus est, ut hoc illi præstes: diligit enim gentem nostram, & Synagogam ipse ædificauit nobis, sic dicit Chryso, qualiter Matthæ. dicit, quod Centurio dixit non sum dignus ut intres sub tectum meum. Lucas autem dicit, quod rogat, ut veniat, & respondet. s. mihi videtur, quod Lucas signat nobis Iudæicæ blanditias: credibile enim est, ut Centurio retraheretur a Iudæis blandientibus, & dicentibus nos eum ducemus eum: vnde & eorum preces adulationibus plene sunt.

Sed dicitur, quod non stat, quia Luca septimo dicitur, quod Centurio misit ad Iesum seniores Iudæorum rogans eum, ut veniret, & sanaret seruum eius.

Dicendum, quod Centurio misit seniores Iudæorum, dicitur tamen rogans eum, ut veniret, id est, quod Iudæi rogauerunt Christum nomine Centurionis, quod veniret, & sic videbatur Centurio rogare: ideo ipse contrarium expressit postea per amicos suos quos ad Christum misit.

Ad quid Christus ire voluit ad domum alienam, cum sciret quod Centurio non peteret hoc. Et quantum fuerit utile eius fidem manifestari. Quest. XXXI.

Secundo quæretur cum Christus sciret, quod Centurio non petebat hoc, & etiam quod postea missurus esset ad eum, ut non iret, & tandem non erat iturus ad quid voluit ire: nam iam erat prope domum Centurionis quando venientibus amicis Centurionis cessauit ire.

Dicendum, quod Christus egit propter multa. Primo, quia vult ostendere quod Deus facit voluntatem orantium, sicut dicitur Psal. 144. voluntatem timementium se faciet. sicut etiam Chryso, ostendens in Homilia dicit, quod nunquam fecit Iesus hic facit, vbiq; enim sequitur voluntatem supplicantium.

Secundo fecit hoc ad ostendendum humilitatem suam, quia non dedignatus est ire ad domum alienam & etiam ad sanandum seruum: hanc enim virtutem Christus valde ostendere voluit in operibus suis infra vndecimo, discite a me, quia mitis sum, & humilis corde, & hoc ut cum esset magnus in potestate non crederetur arrogans in animo, quod rarissimum est, quia communiter homines habentes aliquam excellentiam superbi sunt saltem in animo suo: Christus ergo valde ostendebat humilitatem, & ideo ita attendebat ad seruos, sicut ad dominos, quod etiam Iudæi bene videbant in eo, & confitebantur sic esse infra 22. Magister scimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo: non enim respicis personam hominum. Tertio fuit, ut doceret nos, quod sicut ipse ibat ad pauperes, & seruos, ita & nos iremus, sic dicit Chryso, quoniam pro seruo petebat, ideo promissit ire, ut nos doceat non co-

Iere magnos, & contemnere modicos, sed pauperes & diuites similiter honorare: nam Christus propter hoc in se ostendebat humilitatem, vt nos eam teneremus: Ioannis decimoretio, si ego laui pedes vestros Dominus, & magister, & vos debetis alter alterius laurare pedes: exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.

Quarto fuit, & principaliter ad ostendendum fidem Centurionis: nam Centurio apud se conceperat, quod Christus absens poterat puerum suum sanare, sed hoc nondum expresserat, nec fuisset expressum coram turbis, nisi Christus cepisset ire ad domum Centurionis: nam si Christus, sicut cognouerat voluntate Centurionis venientibus ad eum senioribus Iudæorum, dixisset volo, quod sanetur puer Centurionis, & fuisset immediate sanatus, Centurio, qui in domo manebat videns sanatum puerum non habuisset occasionem vllam mittendi aliquos ad Christum, nunc vero, quia orantibus Senioribus Iudæorum cognouit Centurio, quod Iesus veniret misit amicos suos ad eum dicens, non sum dignus &c. ideo fuit vtile, quod Christus ire inciperet, vt manifestaretur fides Centurionis coram turbis.

Manifestari autem fidem Centurionis fuit vtile ad multa. Primo ad gloriam Christi, quia per hoc habuit occasionem sanandi languentem in absentia, quod nondum creditum erat Iudæis Christum facere posse, & sicut hoc facere erat magnæ laudis, ita etiã creditum fuisse hoc de Christo antequam faceret laus magna erat.

Secundo fuit, vt esset Christo occasio increpandi paruum fidem, vel potius infidelitatem Iudæorum, & prænucciandi eis, quod alieni reciperentur a Deo, & ipsi, qui olim habuerant Deum familiarem excluderentur, vnde dixit dico vobis, quod multi ab Oriente, & Occidente venient &c. si tamen non apparuisset hic magna fides Centurionis, non fuisset Christo occasio aliqua dicendi hoc.

Tertio fuit propter laudem Ceturionis, quia Deus vult sepe laudare hic virtuosos, & ostendere eorum virtutes omnibus, vt per hoc ipsi vltra virtutes sciant se teneri Deo, qui non solum virtuosos, sed etiam inclytos, & gloriosos eos reddidit: etiam vt per hoc sit eis maior occasio ad firmiter tenendam virtutem, quia quando probitas alicuius cognita est erubescit si postea improbus fiat, quia hoc est cadere de gradu honoris: si tamen occulte bonus fuerit non erubescit malus fieri, quia non perdit aliquem gradum existimationis bonæ prioris, quia nulla ante hoc de eo erat, & potissime Deus facit hoc propter alios, vt videntes laudem eius, qui bonus est, per hoc anhelent ad bonos effici.

Quarto fuit propter laudem fidei Gentilium, quæ maior futura erat, quam fides Iudæorum, iste tamẽ Centurio erat primitiæ Gentilium conuersorum ad Christum per prædicationem, vt dictum est supra q. vigesima octaua: voluit ergo Christus in hoc ostendere excellentiam fidei Gentilium, quæ futura erat: fuit ergo conueniens manifestari fidem Centurionis coram turbis propter prædicta, non potuisset tamen manifestari, nisi Christus cepisset ire in domum eius, vel ire promississet: ideo fuit conueniens, quod ire inciperet, licet se non peruenturum illuc sciret, sic dicit Chryostomus, nisi enim ille dixisset veniam, & sanabo eum, nunquam iste responderet non sum dignus, vt intres. &c.

F *Quare Centurio dixit non sum dignus, vt intres sub tectum meum, in quo plures adducuntur rationes. Denique de mysterio susceptionis Eucharistiæ, in qua dici merito solet dictum Centurionis.*
Quæst. XXXII.

QUARE RETUR quare dixit Centurio non sum dignus, vt intres sub tectum meum.

Aliqui dicunt, quod fortassis domus sua non erat bene disposita, ita vt honeste posset Christus intrare in eam.

Sed istud non stat. Primo, quia hoc pertinet ad viros, qui gloriantur in seculo de diuitijs, & magnitudine, & pulchritudine domorum. Christus autem erat pauperimus infra vigesimo: ecce rex tuus venit tibi pauper: ideo quæcumque domus esset sibi magna cum nec ipse haberet paruum tugurium rusticum: sic dicitur infra in litera vulpes foueas habent, & volucres cœli nidus, filius autem hominis non habet vbi caput reclinet.

Secundo, quia Christus morabatur in eadem vrbe in paupere domo: nam hospitabatur in domo Petri, vt innuitur infra in litera, scilicet, cum venisset Iesus in domum Petri vidit focum eius febricitatem, & tetigit manum eius, & dimisit eam febris, & surrexit & ministrabat eis. & sic videtur, quod ibi hospitabatur cum ibi manducaret ipse, & discipuli sui. domus tamen Petri esset parua, quia Petrus pauper erat: ergo cum Christus maneret ibi non esset indigna domus Centurionis ad hoc, quod intraret in eam.

Tertio patet, quia Centurio iste erat princeps huius ciuitatis & gentis Galilæe loco Romanorum, vt ostensum est supra q. vigesima octaua: verisimile ergo erat, quod ipse haberet domum maiorem, & meliorem vrbis: non ergo iudicaretur domum suam indignam ex hac parte.

Quarto patet, quia Centurio credidit in Christum, cū assereret posse curare egros absentes ex quo affirmabat illum Deum: indignum ergo erat putare, quod ille aduenteret ad domum manufactam an pulchra esset vel vilis, sed solum ad habitaculum cordis nostri, quia Deus magis habitat in corde nostro quam in rebus terrenis ad Ephes. 3. habitare Christum per fidem in cordibus vestris.

Quinto patet, quod non intellexit Centurio indignitatem istam ex parte domus, sed ex parte sui ipsius, quia non dixit non est digna domus mea, vt intres in eam, sed dixit non sum dignus, vt intres sub tectum meum.

Alij dicunt, quod putauit Centurio esse indignum, quia erant idola in domo sua cum ipse esset Gentilis, & non erat dignum, quod Christus iret ad domum, in qua idola colebantur, sic dicit Nicolaus: hoc autem posset stare, quia iste Gentilis erat, & plurimi Gentilium idola colebant: non est tamen verisimile, quod vir, qui idola apud se retinebat tãtam fidem de Christo cõciperet, vel quod scilicet virum Christum faceret esse primitias gentium. Melius autem intelligeretur, quod iste esset vir bonus, sicut alius Centurio Cornelius, qui licet esset Gentilis erat vir religiosus: cum tota domo sua orãs assidue ad Deum, & eleemosynas multa faciens. Act. 10. & supra q. 28.

Tertio potest dici, quod putauit se indignum esse, quia erat Gentilis: nam Christus erat de gente Iudæorum, & illa gens colebat Deum verum: ideo licet crederet Christum esse Deum, quia tã adhuc nesciebat totum quod de Deo credi deberet, putauit, quod Christus non dignaretur respicere eum, quia Gentilis erat, & hoc forte, quia Christus volebat facere miracula inter istas gentes, & etiam quod non prædicaretur eis ita dixit infra 10. in viã gentium

gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis, sed potius ire ad oues, quæ perierunt domus Israel. est verum, quod Christus nondum istud dixerat, quia nondum miserat discipulos ad prædicandum, Centurio tamen, qui Gentilis erat poterat hoc credere, si tamen veritatem plene sciisset purasset, quod non dedignaretur eum, quia non est acceptor personarum Deus, sed in omni gente, qui facit iustitiam acceptus est illi Act. 10. sic dicit Remigius, & Rabanus propter conscientiam enim vitæ Gentilis grauari se magis putauit dignatione Dei quam iuuari, cuius & si fide præditus erat, non tamen sacramentis erat imbutus, id est, nesciebat adhuc omnia secreta, quæ credenda erant.

Quarto potest dici, quod fuit hoc propter humilitatẽ, quia cum Centurio crederet Christum esse Deum humiliavit se veritatem confitendo, quia verum erat quod non erat dignus, quod Christus intraret in domum eius, quia nullus homo poterat esse dignus ad hoc, & confitendo se indignum, sicut vere erat efficiebat se dignum, sic dicit August. lib. de verbis Domini dicens se indignum præstitit se dignum non in cuius parietes, sed in cuius cor Christus intraret: nec enim hoc diceret cum tanta fide, & humilitate nisi illum quem timebat intrare in domum suam corde gestaret: nã non erat magna felicitas si Iesus intraret in parietes eius, & non esset in peccatore eius.

Quinto potest dici, quod hoc dixit propter diuersitatẽ vitæ Iudæorum, & Gentilium: nam Iudæis erat valde abominabile intrare in domos Gentilium, aut conuersari cum eis: sic enim dixit beatus Petrus quando vocatus iuit ad Cornelium inuente Spiritu sancto Act. 10. vos scitis quomodo abominatum sit vobis Iudæo coniungi, aut accedere ad alienigenam, isti duobus modi sunt satis conuenientes, & maxime vltimus videtur literæ conuenire, quia Centurio non putauit dignum esse, quod Christus intraret in domum suam, & et quod ipse iret ad eum Luc. 7. sed misit ad illum seniores Iudæorum quasi dignus existimans, quod irent illi, quam quod ipse iret, & tamen si attenderet ad hoc, quod Christus erat Deus omnis homo erat indignus ire ad eum: potest tamẽ teneri, & valde bene, Quartus modus, quod dixit hoc ex vera humilitate cū dicitur, quod nec etiam Iudæi erant digni ire dicendum, quod verum est, & tamen ad humilem pertinet cognoscere vitia propria, & non respicere aliena, & ita fecit Centurio, quia licet in veritate ipse esset dignior, quod seniores Iudæorum, sicut apparet ex laude quam Christus fecit de eo, & non de senioribus Iudæorum, tamen ipse agnouit defectum suum, & non curauit de defectu Iudæorum: solum enim se indignum reputauit ire ad Christum ad petendum curationem terui.

Considerandum autem circa hoc verbum Centurionis, scilicet, non sum dignus, quod sicut ille putauit se indignum esse, vt Christus intraret in domum eius, ita nos debemus putare esse indignos ad hoc, quod Christus intret, & moretur in cor nostrum: nam minus offenditur Christus intrare corporaliter in domum sordidam quam spiritualiter habitare in corde imundo cum sit maior felicitas, quod Christus habitet in corde nostro, quam quod intret in parietes nostros, vt dicit August. vbi supra, & quia quando incipimus sacramentum corporis Domini recipimus Christum realiter in corpore nostro in quantum sacramentaliter manducamus, & debemus recipere ipsi ritualiter ad hoc, quod proficiat nobis virtus sacramenti, debemus agnoscere, & profiteri nos indignos, & propter hoc inoleuit consuetudo laudabilis in Ecclesia, quod suscipiens Eucharistiam dicat istud verbum

A Centurionis, scilicet, Domine non sum dignus. &c. sic dicit Origenes quado sancti, & Deo acceptabiles Ecclesiarum antistites sub tectum tuum intrant, tunc ibidem per eos Dominus ingreditur, & tu sic extimes tanquam Dominum suscipias, & quando corpus, & sanguinem Domini manducas, & bibis, tunc Dominus sub tectum tuum ingreditur: tu ergo humilians te ipsum dicas Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum: vbi enim indigne ingreditur ibi ad iudicium ingreditur accipienti.

Quomodo dixit Centurio. Nam ego homo sum. &c.
Quæst. XXXIII.

QUOMODO DICITUR quomodo dixit Centurio. nam & ego homo sum &c. Dicendum, quod potest vno modo accipi, quod sit argumentum a fortiori, quasi dicat, ego sum homo constitutus sub potestate, id est, sub aliquo Domino, quia tamen habeo aliquos milites, & seruos si iubeo illis facere aliquid etiam absentibus faciunt illud: a fortiori ergo tu cum nullum Dominum habeas, sed omnia tibi subsint, quidquid mandaueris fiet, vt fuit supra expositum in litera, sic dicit Aug. lib. de verbis Domini si ego homo sub potestate habeo iubendi potestatem, quid tu potes cui omnium seruiunt potestates?

Alij dicunt, quod est comparatio quædam Centurionis ad Christum, scilicet, quod sicut Centurio habebat dominium, & habebat seruos: ita etiam Christus in quantum homo erat Deo subditus, & habebat omnia alia sibi subdita: sic dicit Chryostomus, & si ego sum sub potestate alterius, tamen habeo potestatem iubendi eis, qui sub me sunt. sic & tu quamuis sis sub potestate patris, scilicet, in quantum homo tu habes potestatem iubendi Angelis, & ibi redarguit expositionem præcedentem, scilicet, si ego sub potestate cõstitutus possum iubere, quomodo magis tu, qui sub nullius potestate es? dicit enim quod hæc expositionem non recipit text. non enim dixit si ego homo sub potestate, sed dixit nã, & ego homo, in quo patet, quod inter se, & Christum non comparationis differentiã fecit, sed rationem similitudinis introduxit, & tamen præcedens expositio Augusti. rationabilior est quam expositio Chryostomi, quia Christus non faciebat miracula in quantum homo, sed in quantum Deus.

Cum autem dixit Centurio dico huic vade, & vadit, quidam applicant ad Christum, quod Centurio intellexerit Christum habere aliquos spirituales ministros quibus iubere potest, quod eo absente infirmos curent, & ita poterat mittere nunc aliquem Angelum, qui sanaret seruum Centurionis sic dicit glo. tu potes per Angelorum ministeria, sine corporis præsentia dicere infirmitati, vt recedat, & recedet, & sanitati, vt veniat, & veniet: vel etiam si Angeli nulli in hoc ministrent, Deus per verbum suum facere potest sic dicit Chryostomus, sciebat enim quoniam astabant sibi inuisibilitier Angeli ministrantes, qui oẽ verbum eius conuertunt in opus, & si Angeli cessent in infirmitates præceptis eius iuuantibus expelluntur.

Quomodo dicitur, quod Christus est admiratus cum esset Deus, & nihil ignoraret. Et vnde fiat admiratio.
Quæst. XXXIII.

QUARE RETUR quomodo dicitur, quod Christus admiratus est: nam videtur, quod non poterat admirari, quia admiratio insurgit in homine ex consideratione, vel visione rei incognitæ, vel insolitæ. Christus autem non solum secundum

quod Deus omnia sciebat, sed etiam se-
mper quod homo; quia ab instanti conceptionis
plenus scientia, neque aliquid de nouo co-
gnouit, non ergo poterat in eo esse admiratio.

Admirari potest uno modo, quod Christus non fuit ve-
l admiratus, sed modum, & gestum admirantis ostē-
dit hoc fuit propter laudem fidei. Centurionis, vt
videret, quod etiam nos debeamus admirari eos,
qui magnam virtutem habent, sic dicit Augusti. quis
in illo fecerat illam fidem nisi ipse, qui admi-
ratur, quod si et alius eam fecisset, vt quid mirare-
mur, qui prescius erat: quod ergo miratur Dominus
et huius modum esse signat quibus adhuc opus est sic
reuereri. omnes enim tales motus eius non turbati
omni signa sunt, sed docentis magisterium.

Admirari ergo se ostendit de Centurionis fide, quia
mirabatur, quod ceteri de illa fide admirari deberent.
Sic dicit Chrysofost. plebe omni presente admiratus es-
se dicitur, vt alijs exemplum daret, quod eum mirentur.
rursus etiam Christus instruit nos in hoc quid
debeamus mirari: sicut enim infra 10. instruit nos so-
lum timere mala spiritualia. illi si, qui potest corpus, &
animam perdere in gehēnam, & non illum, qui post-
quam corpus occiderit nihil habet quid ultra faciat.
hic hortatur nos solum admirari spiritualia: scilicet
& virtutes, & non magnitudinem diuinarum, nec
corporis robur, & similia. sic dicit Origenes, attende
quantum sit aut quale, quod Deus miratur, auram diui-
na regna principatus in conspectu eius sunt tanquam
vmbra, nihil ergo horum in conspectu Dei mirabile
est quasi magnum, vel preciosum, sed solum fides,
hanc miratur honorificans hanc acceptabilem sibi
existimat. Aliter potest dici, quod in Christo fuit vera
admiratio secundum quod homo erat, & ad hoc
oportet poni aliquid sibi esse incognitum, vel insolitu-
m secundum quod homo, quod verum est.

Pro quo sciebat, quod in Christo fuit duplex
scientia vna diuina, quæ est eterna, & secundum hanc
non potest esse admiratio, quia nihil de nouo per
cognoscitur: nam tam scientiam quam sciens quam
scibile sunt intra diuinam substantiam, & sicut Diui-
na essentia nihil de nouo acquiritur, ita nec sapientie
eius. Alia est scientia Christi humana, siue creata,
& ista est duplex. Vna est scientia visionis rerum in
verbo, & ista est scientia animæ Christi, & sicut anima
ipsa est creata, ita & scientia eius creata est, quia non
potest aliquid increatum esse forma rei creatae, & di-
citur scientia visionis cognitio illa quam habet ani-
ma Christi de rebus cognoscendo eas videndo diui-
nam essentiam in quantum in ea reuertent omnes res,
& hanc cognitionem habent omnes beati in patria,
quia istud est videre Deum, & secundum istam scien-
tiam visionis anima Christi ab instanti conceptionis
eius cognouit in verbo, id est, in diuina essentia om-
nia, quæ cognoscit verbū notitia visionis, & hæc sunt
omnia, quæ habent esse secundum quæcumque dif-
ferentiam temporis, cuius sunt presentia preterita, &
futura: ideo quantum ad hanc scientiam nihil potest
de nouo acquiri in Christo cum semper omnia cog-
nouerit, & diuina essentia semper æqualiter sibi
representauerit ea, & consequenter nec potuit hoc
modo admirari.

Alia est scientia in Christo qua cognoscit res in pro-
prio genere, id est non secundum quod representan-
tur in aliquo excellenti representatiuo quale est diui-
na essentia, sed vt cognoscuntur in seipsis, siue in pro-
pria natura, & hoc est cognoscere rem in proprio ge-
nere, quia genus dicit naturam communem.

Et ista scientia est duplex. Vna est habitualis, & alia
experimentalis, habitualis dicitur habitus quidam co-

gnitius quo de re iudicamus cognoscētes propieta-
rem eius sicut suam naturam, & quantum ad istam non
fuit in Christo aliqua nouitas nec admiratio, quia ab
instanti conceptionis suæ anima eius fuit perfecta ha-
bitibus omnium scientiarum: & ideo quantum ad
hoc admirari non potuit. Alia est scientia experimen-
talis, sicut quando quis habens habitum scientie per
doctrinam, & solam speculationem, postea experitur
intuitiue in effectu id quod speculatiue cognoscit,
sicut fit apud medicos, & in omni scientia naturali, &
Astrologica, & etiam in morali, & hoc modo anima
Christi poterat aliquid de nouo addicere per experi-
entiam, quia aliqua de nouo videbat, quæ nunquam prius
viderat: sicut enim dicit Apostolus ad Hebræ. 3. quod
Christus didicit ex eis, quæ passus est obedientiam, & ita in
presenti, licet anima Christi notitia visionis cogno-
sceret in verbo istam fidem Centurionis quanta erat,
& quando futura erat, tamen non fuerat expertus eā
in actu: ideo quia erat animæ suæ hoc incognitum. i.
inexpertum secundum cognitionem experimen-
talem admiratus est quando realiter vidit tantam fidem,
sicut, & nos cognoscimus aliqua speculatione, quæ ma-
gna sunt, & tamen quando videmus ea realiter acci-
dere admiramur, non poterat tamen in Christo esse
de aliqua re tanta admiratio, sicut in nobis, quia quan-
to est maior ignorantia tanto est maior admiratio,
Christus tamen de qualibet re habet semper, siue ha-
bebat quando erat inter nos duas claras notitias vna
diuinam, & alteram creatam, quæ est scientia visionis
animæ eius: ideo licet Christus aliquando admira-
ret de aliqua re modica erat admiratio, sicut si Astro-
logus sciat pro certa die, & hora futura Eclipsim, vel
aliquid insolitum in celo, quando realiter illud vide-
rit modicum mirabitur, licet sit aliquis laicus immutatio
in eo: scilicet, quia experimentaliter hoc non vide-
rat prius.

Quomodo est verum, quod Christus dixit non inueni tantam fidem
in Israel, quia videtur, quod multi alij ha-
bebant maiorem fidem: nam maiorem ha-
bitit Abraham, & alij Prophetæ quorum fides lauda-
tit ad Hebr. 11.

Dicendum, quod istud dictum non debet sic intelligi
generaliter, sed multas limitationes habet. Prima est,
quod non intelligitur de præteritis hominibus, qui
fuerunt in Israel, sed solum de illis, qui tunc erant te-
pore Christi, quia dicitur non inueni tantam fidem &c.
& tamen Christus non poterat inuenire aliquid in
Israel nisi postquam erat inter Israelitas secundum
carnem, vnde non sequitur ex hoc, quod fiderit iste Cen-
turio maior fide quam aliquis de illis patribus quorum
fidem laudat Apostolus ad Hebr. 11: quia omnes
illi erant antiqui: sic dicit Hierony. super Matthæum
hoc de presentibus loquitur non de omnibus retro
Patriarchis, & Prophetis.

Secunda est, quod solum debet intelligi de illis qui-
bus Christus prædicauit, quod satis innuitur in quan-
tū dicitur non inueni, quia non dicitur non inuenisse,
sed nisi inter eos inter quos poterat inuenire, sed inue-
niente presupponit quærere, Christus autem fidem quæ-
rebat per prædicationem causare apud illos: ergo qui-
bus non prædicabat, vel quibus nunquam locutus est
non potest recte intelligi istud dictum: multi autem
erant in Israel similes, qui nondum Christum viderat,
& illi non includuntur sub hoc dicto.

Tertia est, quod non intelligitur de personis infi-
gnibus;

Quarta est, quod potest intelligi de illis, qui non
erant presentes quando Christus hoc dicebat, & hoc,
quia loquitur in tertia persona dicens non inueni tan-
tam fidem in Israel, si autem voluisset intelligere de
stantibus direxisset etiam sermonem ad illos, quod
non fecit ex quo apparet, quod non est necesse, quod
iste Centurio habuerit maiorem fidem quam Apo-
stoli: nam illis Christus prædicauerat erant tamen nunc
præsentibus Christo: ideo non includuntur hoc sermo-
ne, forte enim fides eorum erat maior quam Cen-
turionis.

Quinta est, quod si velimus intelligere fidem Cen-
turionis fuisse maiorem etiam fide Apostolorum, non
debet intelligi de tempore quo Christus dixit hoc, quia
forte habebant maiorem fidem quam Centurio, sed
de tempore conversionis eorum, quia tunc non appa-
ret in eis tanta fides, sicut in Centurione sic dicit Chry-
sostomus Andreas, sed Ioanne dicente ecce agnus
Dei. Credidit Petrus, sed Euangelizante sibi Andrea,
credidit Philippus, sed legens scripturas: Nathanael
etiam prius signum diuinitatis accepit, & sic confes-
sionem obtulit. Origenes etiam dicit laicus Israelis
princeps pro filia sua petens non dixit die verbo, sed
veni velociter, Nicodemus de fidei sacramento, au-
diens dixit quomodo potest hoc fieri? Maria, & Mar-
tha dicunt Domine si fuisses hic frater meus non
fuisset mortuus, tanquam dubitantes, quod ubique
posuit adesse Christi presentia.

Sexta est, quod comparando fidem Centurionis ad fi-
dem Apostolorum, & aliorum virorum insignium
non debet fieri comparatio equaliter, vel simpliciter
sed solum secundum conditionem status, quod Centurio in-
quantum Gentilis, & vir indoctus habebat maiorem
fidem quam Apostoli secundum conditionem Apostolorum,
id est, magis excedebat fides Centurionis statum eius
quod fides Apostolorum statum Apostolatus, simpliciter
tamen forte erat maior fides Apostolorum, sic dicit Chry-
sostomus si volumus fideliores putare Centurionem quam Apo-
stolos ita testimonium Christi intelligendum est, quod vnuscu-
iusque hominis bonum secundum qualitatem personæ illius lau-
datur, rusticum n. dicere aliquid sapienter egisse ma-
gnum est, quod de Philosopho non est mirum, sic de
Centurione dictum est in nullo tantam fidem inueni
in Israel. Septima est, quod forte in Centurione non lau-
datur fides propria, sed fides gentilitatis quam ipse si-
gnificat, quia ipse fuit primitiue gentium, sic dicit Hiero-
nimo in Centurione fides gentium præponitur Israe-
li. Octaua est, & melior oibus, quod hoc intelligitur quæ-
rit ad fidem in operatione miraculi. In toto Israel
non inueni tantam fidem in aliquo ad cuius petiti-
onem faceret miraculum, & tunc est dictum vnusquisque
non habens exceptionem, & tunc non obstat de Apo-
stolis, nec de Ioanne, & Virgine, quia nulla adhuc mira-
cula fecerat petentibus istis in quibus requireretur fi-
des istorum, & patet, quod intelligatur de hoc, quia
Christus sanauit puerum Centurionis petente eo, &
dixit, quod non erat opus, quod iret in domum eius, sed
solum verbo diceret hoc autem nemo adhuc dixe-
rat de illis ad quorum petitionem Christus miracula

faciebat: ideo iuste dictum est, quod non inuenerat
maiorē fidem in Israel: etiam patet, quia Christus
non inueniebat fidem, nisi per experientiam. quan-
do in aliqua re fides personarum requirebatur: ad ali-
quid faciendum, nihil autem tale erat, nisi miraculo-
rum operatio, quia ibi Christus exigebat fidem in pe-
tentibus miracula fidei, in alijs autem nec fidem pete-
bat nec inueniebat, cum non esset aliqua occasio ex-
periendi eam, & inueniendi, & sic verum est, quod
nondum fuerat inuenta tanta fides in Israel, sicut in
Centurione.

Quomodo dicitur hic, quod filij regni eiciuntur in tene-
bras exteriores. Et vide fletus ac stridor proue-
niunt. Quest. XXXVI.

Quomodo dicitur hic, quod filij regni eiciuntur in tenebras
exteriores, scilicet, Iudæi.

Dicendum quod potest hoc intelligi. Vno
modo de pena infidelitatis Iudæorum, qui in Chris-
tum non crediderunt, & insuper eum vera dicentem
occiderunt. Pro quo fuit eis inflata duplex pena vna
est, quod Ierusalem fuit destructa, alia est, quod ipsi fue-
runt dispersi. De primo patet Luc. 19. vbi Christus
plangit futuram calamitatem Ierusalem: nam videns
ciuitatem fletit super illam dicens si cognouisses tu &c.
de hoc etiam infra 23. scilicet, etiam relinquetur vobis
domus vestra deserta, id est, templum, & ciuitas.

De secunda potest intelligi ista litera, & erit sensus
filij regni huius eiciuntur in tenebras exteriores, id
est, extra regnum istud per duces Romanorum, qui
eos vendunt, & exulare cogent, & dicitur, quod ibi
erit fletus, & stridor: fletus solet provenire ex calore,
stridor dentium ex frigore, & est sensus, quod quidam
Iudæorum exclusi de Iudea ducerentur in regionem
frigidissimam, in qua dentibus striderent, & alij in ter-
ram valde calidam, in qua flerent. sic exponit Remi-
gius dicens tenebras exteriores appellat exterarum
nationum: prædicit enim Christus his verbis interitum
Iudæorum, scilicet, quod propter infidelitatem ducē-
di erant captiui, & dispergendi per diuersa regna ter-
rarum: fletus enim ab igne fieri solet, stridor dentium
a frigore: illis ergo ascribitur fletus, qui in calidiori-
bus regionibus habitant, sicut in India & Aethiopia,
stridor autem dentium illis, qui in frigidioribus locis
commorantur, sicut in Hyrcania, & Scythia. Aliter &
melius intelligitur de penis inferni, quia ista litera de-
bet intelligi ex opposito, scilicet, quod Iudæi excludē-
tur, & Gentiles recipiuntur, Gentiles tamen non reci-
piuntur ad regnum terrenum, sed ad celeste, quia di-
citur, quod venient ab Oriente, & Occidente, & recum-
bent cum Abraham &c. in regno celorum, quod ne-
cessario intelligitur de vita eterna cum exprimitur
regnum celorum: etiam quia cum Abraham nemo
potest iam recumbere in hoc seculo cum ipse nun-
quam huc rediturus sit: oportet ergo intelligi de vita
eterna, in qua Gentiles credentes erant cum Abraham,
& Iudæi excludentur, id est, non recipiuntur, sed eij-
ciuntur in tenebras: quod etiam Lucas magis expref-
sit ostendens, quod intelligatur de die iudicij Luc. 13.
scilicet, cum intrauent patrum, & clauerit ostium
incipietis foris stare, & pulsare dicentes Domine apa-
ri nobis, & dicit vobis nescio vos vnde sitis, discedite
a me omnes operari iniquitatis, ibi erit fletus, & stri-
dor dentium: cum videritis Abraham, & Isaac, & Ia-
cob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem ex-
pelli foras, & venient ab Oriente &c. & accumbent in
regno Dei, de quo manifestissime apparet, quod in-
telligatur de die iudicij, quia hic ponitur eadem sententia
quæ

gnibus: quando enim profertur aliquod dictum gene-
raliter affirmatiue, vel negatiue extenditur solum ad
personas communes de quibus potest dari aliquod
verum generaliter, eo quod illæ habent vnum modum,
vel æqualem vite, vel perfectionis.

Secus autem de insignibus, quæ multum excellunt
communes, & sic non intelligitur hoc de Virgine
matre Christi nec de Ioanne Baptista: nam erant per-
sonæ insignissimæ non includendæ sub tali generalita-
te: nam manifestum est, quod illæ habuerunt maio-
rem fidem quam Centurio.

Quarta est, quod potest intelligi de illis, qui non
erant presentes quando Christus hoc dicebat, & hoc,
quia loquitur in tertia persona dicens non inueni tan-
tam fidem in Israel, si autem voluisset intelligere de
stantibus direxisset etiam sermonem ad illos, quod
non fecit ex quo apparet, quod non est necesse, quod
iste Centurio habuerit maiorem fidem quam Apo-
stoli: nam illis Christus prædicauerat erant tamen nunc
præsentibus Christo: ideo non includuntur hoc sermo-
ne, forte enim fides eorum erat maior quam Cen-
turionis.

Quinta est, quod si velimus intelligere fidem Cen-
turionis fuisse maiorem etiam fide Apostolorum, non
debet intelligi de tempore quo Christus dixit hoc, quia
forte habebant maiorem fidem quam Centurio, sed
de tempore conversionis eorum, quia tunc non appa-
ret in eis tanta fides, sicut in Centurione sic dicit Chry-
sostomus Andreas, sed Ioanne dicente ecce agnus
Dei. Credidit Petrus, sed Euangelizante sibi Andrea,
credidit Philippus, sed legens scripturas: Nathanael
etiam prius signum diuinitatis accepit, & sic confes-
sionem obtulit. Origenes etiam dicit laicus Israelis
princeps pro filia sua petens non dixit die verbo, sed
veni velociter, Nicodemus de fidei sacramento, au-
diens dixit quomodo potest hoc fieri? Maria, & Mar-
tha dicunt Domine si fuisses hic frater meus non
fuisset mortuus, tanquam dubitantes, quod ubique
posuit adesse Christi presentia.

Sexta est, quod comparando fidem Centurionis ad fi-
dem Apostolorum, & aliorum virorum insignium
non debet fieri comparatio equaliter, vel simpliciter
sed solum secundum conditionem status, quod Centurio in-
quantum Gentilis, & vir indoctus habebat maiorem
fidem quam Apostoli secundum conditionem Apostolorum,
id est, magis excedebat fides Centurionis statum eius
quod fides Apostolorum statum Apostolatus, simpliciter
tamen forte erat maior fides Apostolorum, sic dicit Chry-
sostomus si volumus fideliores putare Centurionem quam Apo-
stolos ita testimonium Christi intelligendum est, quod vnuscu-
iusque hominis bonum secundum qualitatem personæ illius lau-
datur, rusticum n. dicere aliquid sapienter egisse ma-
gnum est, quod de Philosopho non est mirum, sic de
Centurione dictum est in nullo tantam fidem inueni
in Israel. Septima est, quod forte in Centurione non lau-
datur fides propria, sed fides gentilitatis quam ipse si-
gnificat, quia ipse fuit primitiue gentium, sic dicit Hiero-
nimo in Centurione fides gentium præponitur Israe-
li. Octaua est, & melior oibus, quod hoc intelligitur quæ-
rit ad fidem in operatione miraculi. In toto Israel
non inueni tantam fidem in aliquo ad cuius petiti-
onem faceret miraculum, & tunc est dictum vnusquisque
non habens exceptionem, & tunc non obstat de Apo-
stolis, nec de Ioanne, & Virgine, quia nulla adhuc mira-
cula fecerat petentibus istis in quibus requireretur fi-
des istorum, & patet, quod intelligatur de hoc, quia
Christus sanauit puerum Centurionis petente eo, &
dixit, quod non erat opus, quod iret in domum eius, sed
solum verbo diceret hoc autem nemo adhuc dixe-
rat de illis ad quorum petitionem Christus miracula

faciebat: ideo iuste dictum est, quod non inuenerat
maiorē fidem in Israel: etiam patet, quia Christus
non inueniebat fidem, nisi per experientiam. quan-
do in aliqua re fides personarum requirebatur: ad ali-
quid faciendum, nihil autem tale erat, nisi miraculo-
rum operatio, quia ibi Christus exigebat fidem in pe-
tentibus miracula fidei, in alijs autem nec fidem pete-
bat nec inueniebat, cum non esset aliqua occasio ex-
periendi eam, & inueniendi, & sic verum est, quod
nondum fuerat inuenta tanta fides in Israel, sicut in
Centurione.

Quomodo dicitur hic, quod filij regni eiciuntur in tene-
bras exteriores. Et vide fletus ac stridor proue-
niunt. Quest. XXXVI.

Quomodo dicitur hic, quod filij regni eiciuntur in tenebras
exteriores, scilicet, Iudæi.

Dicendum quod potest hoc intelligi. Vno
modo de pena infidelitatis Iudæorum, qui in Chris-
tum non crediderunt, & insuper eum vera dicentem
occiderunt. Pro quo fuit eis inflata duplex pena vna
est, quod Ierusalem fuit destructa, alia est, quod ipsi fue-
runt dispersi. De primo patet Luc. 19. vbi Christus
plangit futuram calamitatem Ierusalem: nam videns
ciuitatem fletit super illam dicens si cognouisses tu &c.
de hoc etiam infra 23. scilicet, etiam relinquetur vobis
domus vestra deserta, id est, templum, & ciuitas.

De secunda potest intelligi ista litera, & erit sensus
filij regni huius eiciuntur in tenebras exteriores, id
est, extra regnum istud per duces Romanorum, qui
eos vendunt, & exulare cogent, & dicitur, quod ibi
erit fletus, & stridor: fletus solet provenire ex calore,
stridor dentium ex frigore, & est sensus, quod quidam
Iudæorum exclusi de Iudea ducerentur in regionem
frigidissimam, in qua dentibus striderent, & alij in ter-
ram valde calidam, in qua flerent. sic exponit Remi-
gius dicens tenebras exteriores appellat exterarum
nationum: prædicit enim Christus his verbis interitum
Iudæorum, scilicet, quod propter infidelitatem ducē-
di erant captiui, & dispergendi per diuersa regna ter-
rarum: fletus enim ab igne fieri solet, stridor dentium
a frigore: illis ergo ascribitur fletus, qui in calidiori-
bus regionibus habitant, sicut in India & Aethiopia,
stridor autem dentium illis, qui in frigidioribus locis
commorantur, sicut in Hyrcania, & Scythia. Aliter &
melius intelligitur de penis inferni, quia ista litera de-
bet intelligi ex opposito, scilicet, quod Iudæi excludē-
tur, & Gentiles recipiuntur, Gentiles tamen non reci-
piuntur ad regnum terrenum, sed ad celeste, quia di-
citur, quod venient ab Oriente, & Occidente, & recum-
bent cum Abraham &c. in regno celorum, quod ne-
cessario intelligitur de vita eterna cum exprimitur
regnum celorum: etiam quia cum Abraham nemo
potest iam recumbere in hoc seculo cum ipse nun-
quam huc rediturus sit: oportet ergo intelligi de vita
eterna, in qua Gentiles credentes erant cum Abraham,
& Iudæi excludentur, id est, non recipiuntur, sed eij-
ciuntur in tenebras: quod etiam Lucas magis expref-
sit ostendens, quod intelligatur de die iudicij Luc. 13.
scilicet, cum intrauent patrum, & clauerit ostium
incipietis foris stare, & pulsare dicentes Domine apa-
ri nobis, & dicit vobis nescio vos vnde sitis, discedite
a me omnes operari iniquitatis, ibi erit fletus, & stri-
dor dentium: cum videritis Abraham, & Isaac, & Ia-
cob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem ex-
pelli foras, & venient ab Oriente &c. & accumbent in
regno Dei, de quo manifestissime apparet, quod in-
telligatur de die iudicij, quia hic ponitur eadem sententia
quæ

faciebat: ideo iuste dictum est, quod non inuenerat
maiorē fidem in Israel: etiam patet, quia Christus
non inueniebat fidem, nisi per experientiam. quan-
do in aliqua re fides personarum requirebatur: ad ali-
quid faciendum, nihil autem tale erat, nisi miraculo-
rum operatio, quia ibi Christus exigebat fidem in pe-
tentibus miracula fidei, in alijs autem nec fidem pete-
bat nec inueniebat, cum non esset aliqua occasio ex-
periendi eam, & inueniendi, & sic verum est, quod
nondum fuerat inuenta tanta fides in Israel, sicut in
Centurione.

Quomodo dicitur hic, quod filij regni eiciuntur in tene-
bras exteriores. Et vide fletus ac stridor proue-
niunt. Quest. XXXVI.

Quomodo dicitur hic, quod filij regni eiciuntur in tenebras
exteriores, scilicet, Iudæi.

Dicendum quod potest hoc intelligi. Vno
modo de pena infidelitatis Iudæorum, qui in Chris-
tum non crediderunt, & insuper eum vera dicentem
occiderunt. Pro quo fuit eis inflata duplex pena vna
est, quod Ierusalem fuit destructa, alia est, quod ipsi fue-
runt dispersi. De primo patet Luc. 19. vbi Christus
plangit futuram calamitatem Ierusalem: nam videns
ciuitatem fletit super illam dicens si cognouisses tu &c.
de hoc etiam infra 23. scilicet, etiam relinquetur vobis
domus vestra deserta, id est, templum, & ciuitas.

De secunda potest intelligi ista litera, & erit sensus
filij regni huius eiciuntur in tenebras exteriores, id
est, extra regnum istud per duces Romanorum, qui
eos vendunt, & exulare cogent, & dicitur, quod ibi
erit fletus, & stridor: fletus solet provenire ex calore,
stridor dentium ex frigore, & est sensus, quod quidam
Iudæorum exclusi de Iudea ducerentur in regionem
frigidissimam, in qua dentibus striderent, & alij in ter-
ram valde calidam, in qua flerent. sic exponit Remi-
gius dicens tenebras exteriores appellat exterarum
nationum: prædicit enim Christus his verbis interitum
Iudæorum, scilicet, quod propter infidelitatem ducē-
di erant captiui, & dispergendi per diuersa regna ter-
rarum: fletus enim ab igne fieri solet, stridor dentium
a frigore: illis ergo ascribitur fletus, qui in calidiori-
bus regionibus habitant, sicut in India & Aethiopia,
stridor autem dentium illis, qui in frigidioribus locis
commorantur, sicut in Hyrcania, & Scythia. Aliter &
melius intelligitur de penis inferni, quia ista litera de-
bet intelligi ex opposito, scilicet, quod Iudæi excludē-
tur, & Gentiles recipiuntur, Gentiles tamen non reci-
piuntur ad regnum terrenum, sed ad celeste, quia di-
citur, quod venient ab Oriente, & Occidente, & recum-
bent cum Abraham &c. in regno celorum, quod ne-
cessario intelligitur de vita eterna cum exprimitur
regnum celorum: etiam quia cum Abraham nemo
potest iam recumbere in hoc seculo cum ipse nun-
quam huc rediturus sit: oportet ergo intelligi de vita
eterna, in qua Gentiles credentes erant cum Abraham,
& Iudæi excludentur, id est, non recipiuntur, sed eij-
ciuntur in tenebras: quod etiam Lucas magis expref-
sit ostendens, quod intelligatur de die iudicij Luc. 13.
scilicet, cum intrauent patrum, & clauerit ostium
incipietis foris stare, & pulsare dicentes Domine apa-
ri nobis, & dicit vobis nescio vos vnde sitis, discedite
a me omnes operari iniquitatis, ibi erit fletus, & stri-
dor dentium: cum videritis Abraham, & Isaac, & Ia-
cob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem ex-
pelli foras, & venient ab Oriente &c. & accumbent in
regno Dei, de quo manifestissime apparet, quod in-
telligatur de die iudicij, quia hic ponitur eadem sententia
quæ

quæ habere infra 25. maxime, quia exteriores nationes non vocantur conuenienter tenebræ lteriores, nec videtur quomodo ibi sit proprie fletus, & stridor dētiū, sed debet intelligi de penis inferni quas patientur infideles: nam stridor dentium a frigore est fletus autem a fumo, & calore, penæ autem inferni conuenienter designantur per frigus, & ignem, sic dicit Aimo, quod solent oculi fumosi lachrymas producere, dentes vero a nimio frigore stridere, ostenditur ergo quod reprobi in inferno calorem intolerabilem, & frigus sustinebunt, iuxta illud Iob transibūt ab aquis niuium ad calorem niuium.

Quomodo in inferno erunt tenebræ, cum ignis de natura sit lucidus. Quæst. XXXVII.

SED dicitur quomodo in inferno erunt tenebræ cum ibi sit ignis, qui de natura sua est lucidus? Dicendum, quod ille ignis erit in penam damnatorum, & non ad aliquid aliud: & ideo ut magis torquantur erit ignis obscurus, & fumosus, ut sit simul in fumo, & ardore puniantur, & potest accidere ei fumofitas ex natura materiæ, in qua est, scilicet, quia est picea, & nigra, & feculenta, vel ex voluntate Dei hoc fit, ut non proficit lux ignis damnatis ad aliqualem consolationem, quia lux est delectabilis. sic dicitur Tobias 5. quale mihi erit gaudium, quia in tenebris sedeo, & lumen cæli non video, & Ecclesiastes vndecim dicitur dulce lumen, & delectabile est oculis videre Solem, nihil ergo videbunt damnati, sed externas tenebras patientur.

Quomodo erit fletus, & stridor dentium in inferno, Et ex eis damnatum. Quæst. XXXVIII.

SED dicitur quomodo erit fletus, & stridor dētiū in inferno? Dicitur potest dupliciter. Vno modo, quod per hæc duo, quæ sunt nobis cognita, & penalia significantur omnes penæ inferni, & quod ista non sint ibi sed est metaphora ad significandum penas. Secundo potest dici, quod ista vere erunt in inferno.

Et dicendum est de fletu, quod in eo sunt duo. Primum est tristitia, quæ est origo lachrymarum, & quantum ad hanc est verum, quod in omnibus damnatis erit fletus tam in demonibus quam in hominibus, & tam nunc quam post diem iudicij, quia tristitia erit in omnibus: est enim tristitia de malo præfenti, scilicet quando homo non potest effugere illud, in inferno autem est maximum malum, & est ira præfens, quod in eternum erit præfens, & nunquam poterit euitari: ideo necesse est magnam inesse tristitiam manentibus ibi, accipitur tamen equiuoce tristitia, quia in demonibus, & in animabus separatis non est proprie aliqua passio, sed est aliquid simile passioni cum passio solum sit in parte inferiori, & competitaniæ alligatae corpori, in hominibus autem damnatis post resurrectionem erit vere tristitia, quæ est passio competens animali, hoc tamen non facit differentiam quantum ad magnitudinem afflictionis, quia licet homo, & demon, vel anima separata non sint eiusdem naturæ, penam tamen equalem, vel inæqualem habere possunt secundum conditionem peccatorum suorum.

Secundum est in fletu ex parte corporis, scilicet, resolutio lachrymarum, & turbatio cerebri, & oculorum. turbatur enim cerebrum in resolutione lachrymarum, quia calefit supra modum, & ideo humiditates, quæ in eo sunt gelidæ resoluuntur per calorem,

F & distillant per oculos: Ex quo sequitur cerebro duplex damnum. Primum est calefieri immoderate, quod est contrarium naturæ eius, quia cerebrum est membrum frigidum cum sic conueniat ad conseruationem animalis.

Secundum est, quod diminuitur per resolutionem humiditatum, & ideo multum, & assidue plorantibus contingunt magna incommoda cerebri, scilicet, fieri aliquando amentes: est etiam turbatio oculorum in fletu. Et etiam dupliciter turbantur.

Primo propter calorem superabundantem, nam lachrymæ, quæ fluunt ex magna commotione animi sunt valde calidæ, vnde interdum etiam palpebras, & genas exurit, & oculus cum sit membrum tenerum, & frigidum valde læditur.

G Secundum est, quia caligant oculi præ lachrymis, quia humiditas grossa lachrymarum transiens super pelliculas delicatas oculi obfuscat eis, & ita aliqui fletu visum amittunt, sicut dicitur in vita beati Laurentij de Lucillo viro Gentili, qui plorando oculos amiserat, iste turbationes cerebri, & oculorum non possunt esse in demonibus nec in animabus separatis, sed erunt in hominibus damnatis post iudicium, id est, esse poterunt cum habeant omnia, quæ pertinent ad veritatem naturæ humanæ: turbantur ergo oculi, & cerebrum in damnatis propter fletum, non tamen erit resolutio lachrymarum de cerebro, ut aliqui dicunt, quia cessante motu cæli cessabit omnis generatio, & corruptio, de hoc tamen quid verum sit, & de alia penis inferni dicitur magis infra 25.

Tertio potest intelligi per fletum, & stridorem dētiū penitentia instructuosa, quia quando aliqui dolent, id est, penitent eos de factis præteritis strident, vel lugent, & quia existentes in inferno penitentiam ager sapienter 5. dicuntur habere fletum, & stridorem dentium, sic dicit Rabanus, stridor dentium prodit indignantis effectum, eo quod sero vnunquamque peniteat sero sibi irascatur, quod tanta improbitate deliquit.

Quare Christus dixit, sicut credidisti fiat tibi. Quæst. XXXIX.

QUARE dicitur, quare Christus dixit, sicut credidisti fiat tibi. Dicendum, quod hoc fuit. Primo ad laudem fidei, quia Christus ideo prædicabat, ut fidem causaret, cum fides sit ex auditu ad Rom. 10. laudauit ergo eum, ut per hoc incitaret audientes ad illam.

Secundo, & principaliter fuit ad ostendendum causam miraculi. quia illud per quod homines promerentur miracula fieri in fauorem eorum est fides Iacobi 1. postulet autem in fide nihil hesitans, & Mar. 9. cuidam petenti sanari filium suum, & dicenti si quod potes adiquanos miseris nostri, Christus dixit si potes credere omnia possibilia sunt credenti, & ita dixit Magdalene Luc 7. fides tua te saluam fecit, & ita solet dicere fere oibus pro quibus miracula facit: ideo ut ostenderet, quod fides Centurionis promeruerat hoc miraculum fieri dixit, sicut credidisti fiat tibi.

Tertio fuit hoc, & etiam præcipue ad ostensionem potestatis Christi: nam dixerat Centurio, quod Christus absens poterat sanare puerum eius, Christus autem dixit, sicut credidisti fiat tibi. tu credidisti hoc, & si hoc verum est fiat tibi sicut credidisti, & ista erat magna cautela ad probandum veritatem potestatis Christi, quia ut fuit declaratum supra quæst. 7. miraculum solum confirmat rem præteritam, scilicet, verbum dictum ad quod confirmandum inducitur. Christus autem induxit miraculum istud ad probandum potestatem suam, scilicet, quod absens curare posset, quia dixit

dixit, sicut credidisti fiat tibi: ideo si sequeretur tunc miraculum apparebat manifeste, quod Christus habebat potestatem etiam in absentia, poterat autem hoc per effectum etiam sine aliquo verbo ostendi, non tamen ita determinare, quia verba, quæ præmittuntur limitant miraculum ostendendo ad quid sit.

Quare dicitur sanatus est puer in illa hora, & de qua hora intelligitur. Et quod proprie competit Deo agere in instanti. Quæst. XL.

QUARE dicitur, quare dicitur, quod sanatus est puer in illa hora, & de qua hora intelligitur.

Dicendum, quod non intelligitur de hora, in qua Centurio credidit, sed de hora, in qua Christus hoc verbum dixit, quia licet fides Centurionis fuit promeritoria, ut fieret hoc miraculum, non tamen fuit causa effectiua, sed solum virtus Christi: ideo tunc factum est quando Christus voluit, & expressit, & non quando Centurio credidit, fuit autem hoc ad ostendendum Christi potestatem, quia agens quanto velocius agit tanto est maioris potestatis, quia tarditas operationis causatur ex resistentia patientis, vel alterius contrarij impediens, secundum quod se habent ista contraria in aliqua proportione excessus, & quia Deus nihil habet contrarium nec resistere sibi quidquam potest Iob. 9. Deus cuius virtuti nemo resistit, operabitur Deus in instanti: etiam quia dato, quod haberent aliquæ res contrarietatem ad Deum, quia tamen potestas Dei est infinita excedit in infinitum ad potentiam resistendi cuiuscunque rei, & sic non ager in aliqua proportione velocitatis finitæ, quia velocitas finita in actu prononit ex excessu finito agentis ad patientis: ager ergo Deus in velocitate infinita, istud autem est agere in instanti, quia nulla maior velocitas est infinita, proprie ergo competit Deo agere in instanti, & sic Christo conueniebat ad ostendendum potestatem suam diuinam, quod in instanti ageret, & sic faciebat, sic patet supra in litera de leproso, quod confestim mundata est lepra eius.

Secundo fuit ad ostendendum, quod fiebat miraculum istud a Christo, & non ab alio, quia si fuisset factum aliquanto tempore post verbum Christi putari posset, quod per accidens hoc euenerat, vel ab alia causa fuerat factum, cum autem fieret ipsa hora qua Christus iubebat, satis apparebat, quod ipse faciebat, hoc autem an sic se haberet poterant scire illi, qui præfentes erant Christo: nam Centurio erat in domo, & licet videret puerum subito sanari nesciret an Christus tunc aliquid loqueretur, vel ante hoc fuisset locutus, Amici autem Centurionis, & seniores Iudæorum, quos ipse miserat ad Christum, & erant cum eo quando istud dixit Luc. 7. poterant scire veritatem, quia isti irent in domum, & inuenientes puerum sanatum quærerent qua hora sanatus est: sic dicitur Luc. 7. & reuersi qui missi fuerant, domum inuenierunt seruū, qui languerat, sanum, & ex illo vult probare Luc. quod subito Christo loquente sanatus est seruus: nam eodem capitulo dicitur, quod Centurio misit amicos suos ad Christum ne veniret, & hoc fuit quando iam Christus erat prope domum Centurionis, ut patet ibidem, & quando isti exierunt de domo seruus adhuc languerat, cum irent ad dicendum Christo, quod verbo tantum sanaret eum, & reuersi sunt immediate eodem capitulo, & tamen quando reuersi sunt inuenierunt seruū sanum: ergo apparebat, quod subito Christo loquente sanatus fuerat simile patet Ioan. quarto de Regulo, qui rogauit Christum, ut de-

A scenderet in domum suam priusquam moreretur filius eius, & Christus dixit vade filius tuus viuit, credidit ergo, & iuit, & cum descenderet occurrerunt ei serui dicentes filius tuus viuit, & interrogauit in qua hora melius habuit, & dixerunt heri hora septima reliquit eum febris, & tunc cognouit, quod illa hora erat quando Christus dixit filius tuus viuit: fuit ergo valde conueniens, quod Christo loquente statim seruus iste sanaretur,

Et cum venisset Iesus in domum Petri vidit focrum eius iacentem, & febricitantem. Et tetigit manum eius, & dimisit eam febris, & surrexit, & ministrabat eis. Vespere autem facto obrulerunt ei multos demonia habentes, & eiciebat spiritus verbo, & omnes male habentes curauit, ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam dicentem. Ipse infirmitates nostras accepit, & egrotationes nostras portauit.

Et cum venisset. Hic ponitur tertium miraculum, scilicet, de sanatione focri Petri, & diuiditur in duo. Quia primo ponitur miraculum in speciali. Secundo concluduntur multa miracula in generali ibi. Vespere autem.

Circa primum dicitur. *Et cum venisset Iesus in domum Petri.* Istud miraculum ponitur hic, & Mar. 1. & Luc. 4. & dicitur, quod venit in domum Petri: habebat enim Petrus domum in Capharnaum, ubi nunc Christus erat, & ita domus Petri, & Andree Marc. 1. venerunt in domum Simonis, & Andree, scilicet, quia ambo erant fratres, & habebant eandem domum, & non dicitur hic vnde Christus veniebat, quando introiuit in domum Petri, sed Marc. 1. & Luc. quarto, dicitur quod surgens de synagoga introiuit in domum Simonis.

Vidit focrum eius iacentem. Habebat Petrus focrum, quia habebat uxorem: nam tunc non erat solitum viris perfectis continere, sicut nunc, sed omnes quantumcunque viri perfecti tam Sacerdotes quam laici matrimonio utebantur. De uxore autem Petri an reliquerit eam postquam transiuit ad Apostolatum, vel ducebat secum, & de alijs dubijs circa hoc, scilicet, an teneretur reddere debitum, & similia dicitur Mar. 6. vel Luc. 9. ubi agitur de vita Apostolica.

Et febricitantem. Est enim morbus acutus, & dicitur Luc. 4. quod focrus Simonis tenebatur magnis febribus. *Et tetigit manum eius.* Consuetudo medicorum est, sed ipse non tetigit, ut quæreret qualiter se haberet, sed ut tangendo sanaret. *Et dimisit eam febris.* I. subito tangente Christo recessit febris, ita ut nullum signum egitudinis prioris appareret, & surrexit quasi habens vires perfectas, quod tamen est contra consuetudinem febricitantium, quia cessante febre inueniunt se maxime debilitatos.

Et ministrabat eis. scilicet, in eis, quæ pertinent ad cibum, quia hoc proprium est mulierum.

An miraculum focri Petri factum fuit post præcedentia, vel est ordo mutatus. Quæst. XLI.

QUARE dicitur, an istud miraculum fuit factum post præcedentia, vel est ordo mutatus.

Dicendum, quod doctores communiter tenent esse ordinem continuum, & ita continuat Rabanus, postquam

postquam ostendit Matthæus per leprosum totum genus humanum sanatum, & in seruo Centurionis Gentilis populi sanationem, consequenter per socrum Petri designat curationem synagoge.

Est tamen dicendum quod in ordine discordant hic Marc. & Lucas, & Matthæus. nam Matthæus ponit hic curationem socrus Simonis post seruum Centurionis, Marc. autem & Lucas ponunt istud post curationem hominis sanati a demone in synagoga.

Dicendum, quod cum non appareat aliqua ratio necessitatis quare potius ponatur vnum post alterum, quam alterum post alterum, eo quod nullus ordo necessarii dependentiæ est inter vnum & aliud, possumus dicere quodcumque illorum factum esse ante aliud, Evangelistæ tamen attenderunt ad ordinem dictorum conuenientem, & quilibet posuit in eo loco ubi conuenire credidit, sic dicit Aug. lib. de conor. Euan. quod autem doctores continuant istud ad præcedentia quasi ita se habuerit in ordine temporis nihil probat, quia illi magis continuant quantum ad ordinem artificialem dictorum quam quantum ad naturalem, quod patet, quia Lucas diuerso modo posuit, & tamen Amb. super Luc. continuat ibi ipsum miraculum ad præcedens dicens postquam Lucas virum a spiritu nequitiae liberatum ante præmisit, substituit feminæ sanitatem. Est ergo dicendum quod ex dictis nulla apparet certitudo ordinis, tenendum tamen est, quod fuerit sanatio socrus Petri facta non immediate post sanationem pueri Centurionis, sed post sanationem hominis oblecti a demone in synagoga, & hoc propter tria.

Primo, quia Marcus, & Lucas conueniunt in illo, Matthæus autem hic, solus est: ideo magis est standum illis, non est tamen putandum ex hoc, quod credatur vnus veriora loqui quam alius: nam eodē spiritu locuti sunt, & tanta est auctoritas vnus solius, sicut omnium quatuor simul: nam si non creditur Spiritui sancto loquenti in eis prorsus nullius erunt auctoritatis, cum nihil probent, si autem Spiritui sancto creditur cuilibet credendum est, & si vnus eorum per Spiritum sanctum mentiri potuit omnes per eundem Spiritum mentiri sunt, vel: si alterum asseras per Spiritum sanctum loqui, & alterum solo humano ingenio, omnis fides subvertatur, & nulli credatur, quod per Spiritum sanctum loquatur cū de nullo constet nisi per fidem Ecclesiæ, & ex certis signis iam expertis, quæ communia sunt omnibus Evangelistis. de quibus supra dictum est in Prologo Auctoris: ideo non est intelligendum de veritate rerum gestarum, quia in hac impossibile est, quod discordent: & ideo si alter eorum dixerit tali tempore hoc factum esse, vel istud fuit post illud non est possibile, quod alij sibi repugnent in hoc, quia istud pertinet ad veritatem rerum gestarum: secus autem est quantum ad ordinem narrandi, quia vnus potest præponere, quod alter postponit nec in hoc sibi obuiat, quia licet præponat in ordine narrandi, non asserit propter hoc sic fuisse, id est, talem ordinem habuisse res in essendo, vel fiendo qualis est ordo in narrando, & ideo si aliqui plures Evangelistæ concordent in ordine narrandi, & discordent vnus ab eis, magis præsumendum est pro pluribus, quod tenuerunt ordinem naturalem, quia non est facile multos concordare in veritate conceptionis, nisi in re ita se habeat, vel appareat.

Secundo, & efficacius apparet hoc, quia Marcus, & Lucas exprimunt manifeste verba, per quæ apparet, quod statim, ut fuit curatus demoniacus fuit curata socrus Petri, nam demoniacus curatus est in synagoga. Mar. primo, & Luc. quarto, quia dicitur eodem cap. surgens autem de synagoga introiuit in domum Simonis, & sic apparet, quod mox, ut exiuit de Syna-

goga intrauit in domum Petri, hoc etiam magis apparet Mar. i. ubi sanato demoniaci in Synagoga venerunt in domum Simonis, id est, immediate: & ideo necessarium tenendum est, quod non fuerit sanatio socrus Petri immediate post sanationem serui Centurionis, & sic non seruauit Matthæus ordinem continuum.

Tertio patet, quia Matthæus omisit illud miraculum de arreptio sanato in Synagoga: nam soli Marcus, & Lucas illud narrant, & sic etiam si vellet Matthæus non poterat facere ordinem continuum hic cum aliquid subiceret, & ista fuit causa vera quare Matthæus non tenuit ordinem continuum, quia ut communiter magis solet Matthæus sequi ordinem naturalem quam alij Evangelistæ, vnde nec hic contrauenit, quia non anticipauit nec recapitulauit aliquid, sed subicit.

Ad quid venit Christus ad domum Petri. Et quare potius Christus voluit hospitari apud Petrum quam apud alium. Quæst. XLII.

QUARE PETRVS ad quid Christus venit ad domum Petri.

Dicunt quidam, quod venit ad sanandum socrum eius febricitatem, quia cum sanaret extraneos iustus erat, quod sanaret tamen ordine charitatis, & apparet, quia mox, ut venit in domum sanauit eam. Sed non stat, quia Luc. 4. dicitur socrus Simonis tenebatur magnis febribus, & rogauerunt illum pro ea, & sic innuitur, quod postquam intrauit domum rogauerunt eum pro ea, & tamen si venisset ad sanandum eam antequam veniret rogaret eum, & non postea, & patet hoc magis Marc. i. f. egredientes de Synagoga venerunt in domum Simonis. Decumbebat autem socrus Simonis, & statim dicunt ei de illa, & sic videtur, quod immediate, ut intrauit domum dixerunt ei de illa, & non prius: ergo non venerat, ut eam sanaret.

Dicendum, quod Christus venit in domum Simonis ad hospitandum ibi, quia manebat nunc Christus in Capharnaüm, & Petrus habebat ibi domum suam, scilicet, coniungem, & socrum, & familiam: voluit ergo Christus potius hospitari apud eum quam apud alium, & hoc fuit. Primo, quia erat discipulus eius, & melius erat, quod istum honorem, & consolationem impenderet ei quam alicui alteri. Secundo ad ostendendum, quod Christus honorat eos, qui honorant ipsum, sic dicitur 1. Reg. 2. quicumque honorificauerit me glorificabo eum, qui autem contemptum merentur ignobiles. Petrus autem pro Christo reliquit omnia supra 4. & Luc. 5. ideo Christus voluit manere apud ipsum honorando eum per hoc. Tertio fuit ad ostensionem contemptus seculi, quia Petrus erat pauper: ideo esset domus suas paruula, & contemptibilis, & sic Christus ostendebat, quod non dedignabatur habitare in paupere tugurio, etiam ut per hoc euitaret locum calumnie: nam Pharisei, & maleuoli calumniabantur Christo, quod comederet, & biberet cum publicanis seq. cap. & dicebant eum voracem, & poratorem vini infra 11. in domo autem Petri, quia pauper erat, & non poterat habere cibaria exquisita non poterat quisquam calumniari Christo, quod ibi delitiose epularetur. Quod autem hospitaretur ibi patet, quia dicitur, quod socrus Simonis surgens ministrabat eis, & hoc erat ministrare in cibo, & potu, quia hæc Scriptura vocat ministrare sepiissime, ut Luc. vi. gesimo secundo: nam quis maior est, qui recumbit an qui ministrat: id est, qui sedet ad mensam, vel qui seruit, sic dicit Chrysostomus, manebat enim apud discipulos

discipulos honorans ipsos, & ob hoc animosiores reddens, & alibi dicitur cur intrauit in domum Petri: mihi videtur cibum assumpturus, sic etiam Cyrillus dicit aspice quomodo manet penes virum in opem Christus, qui spontaneam paupertatem pro nobis passus est, ut discamus cum pauperibus conuersari, nec spernere depressos pauperes.

Cum socrus Petri langueret quomodo Petrus non duxit Christum ad sanandum eam ante hoc. Quæst. XLIII.

SED DICITUR cum socrus Petri langueret quomodo Petrus non duxit Christum ad sanandum eam ante hoc. Dicitur potest, quod forte nunc nouiter egrotauerat, & ideo non prius ei dixerunt de illa, & hoc consonat literæ Mar. i. quia dicitur, quod postquam intrauit Christus in domum statim dicunt ei de illa, & rogauerunt pro illa.

Aliter potest dici, quod ante hoc languebat, & tamen Christus fortassis nondum fuerat hospitatus in domo Petri, & nunc nouiter inuit. Petrus autem, licet sciret languere socrum suam noluit vexare Dominum nec impedire eum a predicatione, & miraculorum operatione: ideo quouique consummavit ea, quæ facturus erat in Synagoga non venit in domum Petri, sic dicit Chrysostomus in Homilia: artendit Petri ad Christum reuerentiam habens enim socrum domi febricitantem non traxit eum in domum, sed expectauit doctrinam compleri, & alios curari: ab exordio enim erudiebatur, quæ aliorum erant sibi ipsi præponere, quo circa nec ipse eum inducit, sed Christus sponte adiuit. postquam enim dixit Centurio non sum dignus, ut intres sub tectum meum monstrans quantum largiebatur discipulo non est dedignatus sub vilia piscatorum tuguria intrare erudiens per omnia humanum conculcare in morem, & hoc satis innuitur: dicitur enim Luc. 4. surgens autem de synagoga introiuit in domum Simonis.

An fuit miraculum quod socrus Petri a febribus curata sit. Quæst. XLIII.

QUARE PETRVS an fuit miraculum, quod nunc socrus Petri a febribus curata sit. Aliqui dicunt, quod non, quia miraculum est operatio soli Deo competens excedens vires naturæ, & tamen febres naturaliter curantur, & per seipsas, vel arte medicorum.

Dicendum, quod fuit miraculum, quia operatio dicitur esse miraculosa in quantum excedit vires naturæ, potest autem dupliciter excedere naturæ vires. Vno modo ex parte operationis, scilicet, quia talis est ad quam naturæ vires per nullam viam possunt pertinere, sic est resurgere mortuum, membrum abscissum reunire, cæcum natum videre. Alio modo ex parte modi operandi, scilicet, quia licet res facta in se ipsa non sit supra vires naturæ, tamen modus operandi non est naturalis, nec potest natura per illam viam effectum deducere: sic enim feminam parere effectus naturalis est, quod tamen femina sine virili semine pariat simpliciter est miraculum ex parte modi, ita hic febres curari naturale est, subito tamen curari, & nulla medicina apposita supra vires naturæ est, ita fuit hic, quia Christus mox, ut tetigit eam sanata est. Et quia posset aliquis dicere, quod forte iam ipsa per se sanabatur, & Christus eam tetigit quando ipsa per se sananda erat, etiam si nemo illam tangeret, dicitur Luc. quarto, quod socrus Simonis tenebatur magnis febribus, ut innuitur, quod non poterant subito fe-

bres desinere cum essent valde fortes nisi Deus illas auferret: sic enim dicit Chrysostomus, quia enim morbus curabilis erat per modum medendi potestatem suam declarauit faciendo, quod minime ars medicæ operatur, ut scilicet, simul perfectam tribuat sanitatem. Secundum signum etiam est ad hoc, quia dato, quod febres per se desiturae essent, mulier tamen curata a febribus maneret debilitata nimis cum febres fuissent magnæ. Luc. quarto, & tamen mox, ut Christus eam tetigit plenas vires recepit, quia dicitur in litera surrexit, & ministrabat eis: ergo miraculose curata est, immo ad hoc expressum est, quod surrexit, & ministrabat eis, scilicet, ut ostendatur, quod non solum a morbo plene curata est, sed etiam pristinum robur ei restitutum est, sic dicit Hieronymus: natura. n. hominū istius modi est, ut post febrem magis læscant corpora, & incipiente sanitate egrotationis mala sentiant verum sanitas, quæ confertur a Domino, tota simul reddit, sic etiam dicit Chrysostomus fecit Christus, quod ars medicæ facere non potuisset: post febris enim sedationem multo tempore patientes egent, ut pristina restituantur sanitati, tunc autem simul omnia facta sunt.

Quare Christus tetigit manum socrus Petri. Quæst. XLV.

QUARE PETRVS, quare Christus tetigit manum istius mulieris.

Aliqui dicunt, quod ad videndum morbum suum: sic enim medici faciunt.

Sed non stat, quia istud pertinet ad nescientes, & scire volentes, Christus autem sciebat quid, & quantum ista mulier pateretur: ideo non erat opus, ut per tactum agnosceret, etiam quia sic tangere medicorum est, Christus autem non erat medicus, sed Dominus, qui poterat infirmitatibus iubere, & ideo loco huius dixit Lucas, quod Christus stans super illam imperauit febri, & non dixit, quod tetigit eam, ut innuat, quod nihil aliud fuit tangere manum eius, nisi imperare febri, ut recederet. Secundo, & melius dicendum est, quod Christus tetigit manum eius ad ostendendum, quod per virtutem suam sanabatur ægritudo, & non opere naturali: sic etiam fuit de leproso quem tetigit, & curata est lepra eius supra in litera, nam per hoc manifeste ostendebatur, quod non curabatur per se ægritudo nec etiam curabar eam alius, sed ipse. Tertio potest dici, quod tetigit eam ad eleuandum ipsam quasi nihil esset ac si diceret, non iaceas surge, quia nihil est, sic dicit Mar. primo, & accedens eleuauit eam apprehensa manu eius, & continuo dimisit eam febris.

Vespere autem. Hic ponitur s. m. multa miracula in generali, quæ omnia sunt ad confirmationem doctrinæ Christi, & dicitur. *Vespere autem facto.* Id est, ad Solis occasum, sic dicit Luc. 4. cum Sol occidisset, & Mar. i. ponitur vtrunque. *Vespere autem facto cum occidisset Sol.* Ostulerunt ei multos demonia habentes. In ista curatione abundabat Christus: nam plurimos arreptos sanabat. non expressit Matthæus, nisi demonia habentes, sed Luc. 4. dicitur omnes, qui habebant infirmos varijs languoribus ducebant illos ad eum, & ita intelligendum est, quod omnia genera ægritudinum sanabat, sed arreptitij erant plurimi.

Et eiecit spiritus verbo. Id est, demones, qui sunt creaturæ spirituales: non enim habent aliquid corporis, ut quidam errantes putant. *Et omnes male habentes curauit.* Id est, omnes languidos: noluit enim exprime re omnia genera languorum, sed solum arreptitios, quia isti erant plures alij, & non exprimitur hic modus sanandi, sed Luc. 4. dicitur singulis manus imponens

pens curabat eos, subtrahit autem hic Matthæus id quod exprimitur Marc. 1. & Luc. 4. dicitur enim exhibebat demonia a multis clamantibus, & dicentibus tu es filius Dei, & increpans ea non permittebat loqui, quia sciebant ipsum esse Christum.

Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam. Habetur Isaiæ 53. ex quo apparet, quod illa auctoritas de Christo intelligenda est. sic etiam dicitur Actuum 8. quando Eunuchus legens auctoritatem istam quesivit a Philippo, an Isaias loqueretur hic de seipso, vel de alio Propheta, & Philippus ostendit, quod de Christo loquebatur, & vere nullus locus est in Isaiâ nec in alio Propheta, in quo apertius aliquid de Christo ponatur, & maxime de passione eius.

Dicentem, ipse infirmitates nostras accepit. Id est, abstulit sanandum eas. sicut nunc imperavit febri, quod recederet.

Et agrotationes portavit. Id est, toleravit egritudines compatiendo egris, & sanando eos, & videntur significare idem, quia vtrunque ponitur pro curatione sanctorum pollutum tamen distingui, sicut distinguitur infirmitas, & egritudo. Quia infirmitas signat omnem debilitatem, & impotentiam operandi, quæ non est corruptio corporis, sed defectus virtutis, & sic surditas, cæcitas, esse mutum, & claudum, & corpore debilitatum, vel aliquo membro mutilatum sunt infirmitates, & non egritudines. Est autem egritudo corruptio, vel potius morbus causatus ex corruptione aliqua, & sic est lepra, podagra, febris, & similia. Christus autem vtraque curavit: ideo dicitur, quod accepit infirmitates, & agrotationes. sed Isai. 53. non dicitur sic, sed vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit, idem tamen sensus est: nam

Quid sit infirmitas, et egritudo.

Quare apostoli non allegant se per auctorem per eadem verba.

Euangelistæ, & Christus non solent allegare auctoritates semper per eadem verba, immo rarissime ponunt eadem, ut patet supra secundo in auctoritatibus quas allegat ibi Matthæus. videtur tamen aliquammodo etiam in sensu discordare, quia illud dictum Isaiæ. 53. exponitur ab omnibus de Christi passione. I. quod languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit, id est, quod afflictus fuit pro peccatis nostris, quia tota pena passionis eius fuit pro nobis, ut innuitur ibi. I. ipse vulneratus est propter iniquitates nostras attritus est propter scelera nostra, liuore eius sanati sumus.

Dicendum est, quod illa litera habet duos sensus literales: sicut etiam fit in quibusdam alijs locis sacre Scripture: nam id quod habetur Exo. 12. de agno Pascale intelligitur ad literam de comestione agni Pascale, & etiam de passione Christi cum allegatur. Io. cap. 19. fuisse completum illud in Christo. I. os non comminuetis ex eo, & tamen Scriptura non completur, nisi in sensu literali, quia nullum alium sensum habet, alij non sunt sensus eius, sed nos apponimus eos illi, & ita ista litera Isaiæ potest intelligi de ablatione peccatorum nostrorum per Christi passionem, & de curatione egritudinum nostrarum.

An istud fuit immediate post præcedentia, vel est aliqua mutatio ordinis. Quæst. XLVII.

Quare dicitur, quod vespere facto obtulerunt ei demonia habentes.

Dicendum, quod ordo continuatus est, quia omnes tres Euangelistæ, qui istud exprimunt ponunt istum ordinem: ideo credendum est, quod iste fuerit ordo naturalis, maxime quia est regula generalis, quod nunquam est recedendum ab ordine literæ, nisi appareat aliqua causa ad hoc, & tamen hic nulla

causa apparet, immo potius econtrario cum omnes tres Euangelistæ concordent in isto ordine: ideo sic tenendum est. Item patet, quia eadem die vtrunque fuit, sic Augustinus dicit lib. de concordia Euangelistarum, scilicet, per hoc, quod dicit vespere facto ad eundem diei tempus hoc pertinere satis iudicatur.

Quare dicitur, quod vespere facto obtulerunt ei demonia habentes. Quæst. XLVII.

Quare dicitur, quod vespere facto obtulerunt ei demonia habentes.

Potest hoc intelligi de eodem die, vel de diversis diebus, ita quod haberent in consuetudinem adducendi ei ad Solis occasum ægros, & vtrunque potest colligi ex litera. nam hic dicitur vespere facto obtulerunt ei &c. in quo significatur vnicus actus, sed Mar. 1. dicitur cum occidisset Sol afferebant ad eum oēs male habentes. & Luc. 4. dicitur cum occidisset oēs, qui habebant infirmos varijs languoribus ducebant illos ad eum, & tamen hoc significat consuetudinem afferendi infirmos, & ideo Augusti. sub dubio relinquit, ut videtur quibusdam vbi supra dicens, quod dicitur vespere facto ad eundem diei tempus pertinere satis iudicatur, quamuis necesse non sit vbi dicitur vespere facto ad eundem diei vespere accipere, & ita volunt aliqui Augu. hic dubitare.

Dicendum tamen, quod eadem die istud accidit quod significavit Matthæus dicens obtulerunt ei quasi innuens semel factum esse.

Secundo patet, quia licet Marc. 1. & Luc. 4. dicitur afferebant ad eum &c. quod consuetudinem significat non ponitur, ut importet consuetudinem, quia ibi dicitur, & curavit multos, qui vexabantur, & in si consuetudinem significaret diceretur, & curabat multos. Tertio patet, quia dicitur hic oēs male habentes curavit, & Luc. 4. dicitur omnes, qui habebant infirmos varijs languoribus ducebant illos ad eum, & curabat eos. si igitur curavit omnes venientes, & omnes habentes infirmos duxerunt eos ad Christum, non potuit nisi semel fieri. Sed dicit aliquis, quod sepe factum est. I. quod quidam vna die, & alij alia infirmos ducebant, & omnes adducti sanabantur. Sed non stat, quia tunc licet sit verum, quod Christus omnes ad se adductos sanauerit, non erit verum, quod cum occidisset Sol omnes, qui habebant infirmos ducebant illos ad Christum, & tamen vtrunque Luc. dicit.

Secundo patet efficacius, quia Mar. 1. dicitur eum occidisset Sol afferebant ad eum omnes male habentes, & erat omnis ciuitas congregata ad ianuam, si tamen semel tota ciuitas erat congregata ad ianuam adducendo languentes, & Christus omnes adductos sanauit, non potuit fieri nisi semel, quia nullus languens post illam vicem maneret, qui postea curaretur: ideo eadem die qua sanata est socrus Petri fuit hoc. Quod autem dicunt Augusti. in hoc dubitare non est verum, quia asserit eodem die fuisse factum cum dicit per hoc, quod dicit vespere facto ad eundem diei tempus hoc pertinere satis iudicatur. Quod autem subiunxit quamuis necesse non sit vbi dicitur vespere facto ad eundem diei vespere accipere, est sensus, quod licet hic debeat intelligi de vespere eiusdem diei, non est necesse, quod vbi dicitur in sacra Scriptura vespere facto debet intelligi de vespere eiusdem diei de quo ante hoc dicebatur, hic tamen de eodem die accipi necesse est.

Hoc supposito. Aliqui dicunt, quod causa erat magnum desiderium turbarum ad Christum, ita ut nullo tempore eum dimittere vellent. sic dicit Theophilus, considerandum est turbæ desiderium: nam cum Sol occidisset adducunt ad eum infirmos non a tempore impediti.

Hoc supposito. Aliqui dicunt, quod causa erat magnum desiderium turbarum ad Christum, ita ut nullo tempore eum dimittere vellent. sic dicit Theophilus, considerandum est turbæ desiderium: nam cum Sol occidisset adducunt ad eum infirmos non a tempore impediti.

impediti. Sed hoc non multum stat, quia tunc innueretur, quod per totum diem ante Solis occasum adduxissent ad Christum infirmos. nam si tanta erat de notio populi, quod etiam post Solis occasum infirmos ad Christum adducebant, a fortiori eos per diem ducebant, hoc tamen non vult litera dicens, vespere facto innuitur, quod solum post occasum Solis adducebant infirmos, quod magis ostenditur Marci primo, & Lucæ quarto, vbi dicitur cum autem occidisset Sol afferebant ad eum omnes male habentes: ergo non prius.

Secunda ratio fuit, ut quidam dicunt propter verecundiam. I. forte, quia erant aliqui egræ, de quibus vtrunque potest colligi ex litera. nam hic dicitur vespere facto obtulerunt ei &c. in quo significatur vnicus actus, sed Mar. 1. dicitur cum occidisset Sol afferebant ad eum oēs male habentes. & Luc. 4. dicitur cum occidisset oēs, qui habebant infirmos varijs languoribus ducebant illos ad eum, & tamen hoc significat consuetudinem afferendi infirmos, & ideo Augusti. sub dubio relinquit, ut videtur quibusdam vbi supra dicens, quod dicitur vespere facto ad eundem diei tempus pertinere satis iudicatur, quamuis necesse non sit vbi dicitur vespere facto ad eundem diei vespere accipere, & ita volunt aliqui Augu. hic dubitare.

Tertia ratio, ut putant quidam propter timorem Pharisæorum. I. quia forte Pharisæi inceperant inuidere Christo, & populus timens eos non ibat per diem ad Christum, sed post Solis occasum.

Sed etiam hoc non stat, primo, quia non videtur an Pharisæorum inuidia esset iam suscitata contra Christum. Secundo, quia dato, quod esset suscitata non est verisimile, quod tota ciuitas simul timeret Pharisæos, sed bene concederetur de aliquibus paucis discipulis eorum.

Tertio, & principaliter, quia etiam si tota ciuitas timeret Pharisæos, non conueniebat hoc ad intentionem suam, quia vellent tunc occulte venire ad Christum, ut Pharisæi nescirent, sicut fuit de Nicodemo principe Iudeorum, qui erat discipulus Christi propter metum Iudeorum, sicut Ioseph ab Arimathia. Ioan. 19. & iste venit ad Iesum nocte qua siturus ab eo de aliquibus dubijs. Ioan. 3. nunc tamen tota ciuitas veniebat simul ad Christum Marci primo. I. & erat omnis ciuitas congregata ad ianuam, & sic ita esset manifestus iste aduentus Iudeorum ad Christum Pharisæis, sicut si in Meridie, vel in quacungue hora diei venirent: non ergo fuit ista causa.

Quarta ratio, ut aliqui putant fuit, quia Iudæi per diem erant intenti alijs operibus, & non poterant venire, nisi per noctem.

Sed nec est verisimile, quia licet aliqui essent intenti per diem operibus, omnes tamen non essent intenti, ita ut nemo veniret per diem, & omnes venirent post Solis occasum, & tamen omnes veniebant post Solis occasum. Secundo, quia etiam si contingeret omnes esse operibus intentos relinquerent opera propter rã admirabile opus, quod a seculis visum non fuerat. I. quod subito per verbum curarentur eorum egritudines. I. istas tamen causas ponit Origenes dicens: ideo quidem circa Solis occasum. I. elapsa die illos ducebant, quia verecundabantur vel timebant Pharisæos, vel quia de die intenti erant circa alia.

Quinta causa erat, quia putabant non esse licitum per diem curare infirmos, quia erat illa dies sabbati, & Iudæi adhuc rudes credebant, quod soluebatur sabbatum curando hominem in eo, & sepe de hoc accusabant Christum. Lucæ 13. & 14. & Ioan. 5. vnde isti putabant, quod non licebat sabbato curare, vel saltem non licebat sabbato ægros adducere ad Christum, ut curaret eos, & quia observatio festi finitur in occasu Solis, Leuiti. vigesimo tertio. a vespere in vesperam celebrabitis sabbata vestra, immediate post Solis occasum inceperunt venire ad Christum, & ante hoc

Alph. T. off. in Matth. Pars II.

non venerant, & ista est causa verissima quam etiam tangit Origenes inter alias dicens, vel quia putabant non licere sanare in sabbato, quod autem esset dies illa sabbati patet, Marci primo, & quarto, vbi ponitur quasi eadem litera. I. ingrediuntur Capharnaum, & statim sabbatis ingressus in synagogam docebat eos, & stupebant super doctrina eius: erat autem in synagoga homo habens demonium, & exclamauit dicens quid tibi & nobis Iesu Nazarene? & eiecit demonium exiitque ab homine, & sequitur, surgens autem de synagoga introiit in domum Simonis, & sic dies sabbati erat quando intravit in domum Simonis, & curauit socrum eius, & tamen eadem die ad vespere venerunt isti, qui habebant infirmos, ut supra probatum est: ergo propter hoc venerunt post Solis occasum, quia sabbatum erat.

Sexta ratio fuit, & etiam vera, scilicet, quia Christus sequenti die recessurus erat de vrbe Capharnaum, & hoc sciebant Iudæi: ideo antequam recederet adduxerunt ad eum omnes infirmos, ut sanaret eos, patet hoc Lucæ quarto, quia postquam dicitur cum occidisset Sol omnes, qui habebant infirmos ducebant illos ad eum sequitur. facta autem die egressus ibat in desertum, & turbæ requirebant eum, quasi dicat, ista sanatio facta fuit ad vespere, & Christus sequenti die cum fuit dies facta recessit, scilicet, valde diluculo, sic dicitur Marc. primo, & diluculo valde surgens egressus abiit in desertum locum: immo istæ duæ causæ simul fuerunt causa totalis, quare post Solis occasum adduxerunt egros ad Christum. nam si fuisset sabbatum, & Christus non recessurus esset sequenti die non festinasset post Solis occasum ægros adducere, sed expectasset dies sequentes, & per diem illos ducebant etiam si die sequenti Christus recessurus esset, si non fuisset dies illa sabbati ducebant egros per diem, quia tamen erat ista dies sabbati, & sequenti die diluculo Christus recessurus erat, non fuit locus, nec tempus turbis adducendum egros ad Christum, nisi post Solis occasum, & ista est verissima causa.

An Christus sanauit istos ægros verbo, vel tactu, vel quomodo. Et quare Christus eiecit spiritus solo verbo, languores autem tangendo curabat. Quæst. XLVIII.

Quare dicitur, quod vespere facto obtulerunt ei demonia habentes.

Quare dicitur, quod vespere facto obtulerunt ei demonia habentes. Aliqui dicunt, quod verbo, quia dicitur in litera, & eiecit spiritus solo verbo. Sed obijcietur, quia Lucæ 4. dicitur ille singulis manus imponens curabat eos. Dicitur potest dupliciter vno modo, quod Christus sanauit istos infirmos verbo, & manus simul. I. iubebat, quod infirmitas recederet, & tangebatur egros, sic fuit de leproso supra in litera, quia Christus tetigit eum, & dixit mundare, & sanatus est, & quia Matthæus non dixerat hic, nisi de verbo Lucas suppleuit, quod imponebat eis manus. nam ut dicit Beda ista est ratio beati Lucas quod ea quæ alij dixerunt solet omittere, & quæ non dixerunt supplere, & simile patet hic de socro Simonis, quia Matthæus dixit, quod tetigit manum eius, & dimisit eam febris, & non expressit, quod aliquid locutus fuisset, Lucas autem expressit solum, quod locutus est, & non quod tetigit eam dicens, & stans super illam imperauit febri, & dimisit illam. ita ergo hic econtrario, quia Matthæus dixit verbo curatos Lucas dixit singulis manus imponas, ut videatur, quod ille voluerit supplere, quod Matthæus defuit.

Secundo potest dici, quod Christus sanauit quosdam solo verbo, &

T

bo, & alios per manus impositionem. Nam isti male habentes erant duplices. Quidam enim erant arreptitij, & alij erant ægri, arreptitios solo verbo sanabat. Ægros autem manus imponendo, & hoc videtur esse verius, & magis consonans literæ, quia dicitur supra in litera, & eiciebat spiritus verbo, & omnes male habentes curavit, & sic distinguitur inter arreptitios, & male habentes, & ly verbo refertur solum ad eicere spiritus, sic etiam Lucæ quarto, dicitur omnes qui habebant infirmos varijs languoribus ducebant illos ad eum, & ille singulis manus imponens curabat eos, & sic apparet, quod Lucas non loquitur, nisi de languentibus, & non de arreptitij, qui non dicuntur ægri, nec languentes, & istud videtur tenendum. Causa quare Christus eiciebat spiritus solo verbo, languores autem tangendo curabat est conditio ipsius rei, nam ægrotudo est in corpore, & interdum est, vel apparet in superficie corporis, sicut est lepra, & febris, tangebat ergo Christus tunc ægros, quia videbatur tangere corporaliter ipsam ægrotudinem, & realiter illam manibus suis expellere ad ostendendum dignitatem naturæ suæ humanæ quæ erat quasi organum deitatis, vt dicit Damascenus, & Cyrillus, & etiam quia per hoc ostendebatur, quod ipse Christus erat, qui istos morbos expellebat, in arreptitij autem nullum malum est, nisi quod demon eos exagitat, sic dicitur primo Regum decimo sexto, spiritus Domini malus exagitat te, & quia demon est spiritus, & non potest tangi: ideo non videbatur conueniens signum curationis tangere arreptitium, sed quia est demon substantia spiritualis, & intelligens conuenienter sermo dirigitur ad eum, vt exeat, & hoc apparet, quia licet Christus multos arreptitios legatur sanasse nunquam legitur, quod aliquem eorum tangeret ad hoc vt sanaret, sed solum comminabatur spiritibus, vt patet in litera, & Mar. primo, & nono, & Lucæ quarto, & in multis locis, aliquos tamen eorum tangebatur postquam curati erant, sicut fuit Marc. nono, de quodam iuvene, a quo cum eiecisset demonium factus est, sicut mortuus, ita vt multi dicerent mortuus est: Christus autem tenens manum eius eleuauit eum, & surrexit.

An Christus sanauerit omnes male habentes ad se adductos, vel solum aliquos eorum. Et quomodo fides operabatur in eis. Quæst. XLIX.

QVAERETVR an Christus nunc sanauerit omnes male habentes adductos ad se, vel solum aliquos eorum,

Aliqui dicunt, quod omnes sanauit, quia dicitur supra in litera, & omnes male habentes curavit, & Lucæ quarto, dicitur omnes, qui habebant infirmos varijs languoribus ducebant illos ad eum, at ille singulis manus imponens curabat eos, nemo ergo fuit, qui non sanaretur.

Sed obijcietur, quia Marc. primo, dicitur cum occidisset Sol assererebant ad eum omnes male habentes & demonia habentes, & erat omnis ciuitas congregata ad sanam, & curauit multos, qui vexabantur varijs languoribus, & demonia multa eiciebat, & sic non sanabat omnes languentes, nec omnes arreptitios, sed quosdam.

Dici potest vno modo, quod Christus non sanauit nunc omnes male habentes in vrbe Capharnaui, sed multos eorum, sicut dicit Marcus, & tamen Matthæus, & Lucæ, dixerunt omnes ad modum loquendi Scripturæ, quia solet dicere omnes pro multis: Genes. quadragesimo primo, omnes prouincias veniebant in Aegyptum, vt emerent escas, & tamen

manifestum est, quod non poterant de omnibus partibus orbis venire ad Aegyptum tempore famis pro cibis, quia non suffecisset Aegyptus toti orbi pro vna die, & etiam quia non erat possibile de toto orbe venire in Aegyptum, sic etiam Ierem. nono, omnis frater supplantas supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet, & tamen non est verum hoc vniuersaliter, sed solum de multis. Aliter potest dici, & melius, quod Christus sanauerit omnes male habentes, quod patet, quia quicumque litera potest seruari in rigore verborum non debet trahi ad alienum sensum. si ponitur vniuersaliter debet intelligi vniuersaliter, nisi appareat aliqua causa pro quam non posset vniuersaliter accipi, quia alias si liceret nobis ex arbitrio nostro mutare vniuersale in particulare exponendo periret tota certitudo Scripturæ, & in nihil obstat adhuc, vt intelligatur vniuersaliter sanatos ægros, sicut vniuersaliter ponitur: ergo debet sic intelligi.

Secundo patet per quandam regulam generalē datā ad recordandum varia loca Scripturæ, scilicet si in varijs locis Scripturæ eadē res enarret, & in vno ponant plura quæ alio, debet dici verum esse quod continet Scriptura, quæ superaddidit, vt si alicubi dicitur, quod fuerit mille homines in vno bello, & alibi dicitur, quod fuerunt sex millia, & non mille solum, & hoc modo vtraque Scriptura vera est, quia si sex millia sunt, mille sunt, si autem stetur Scripturæ minora dicenti erit falsa ea quæ plus dixit, & tamen neutra potest esse falsa: ergo oportet stare plus dicenti, sic est hic, quia Matthæus & Lucas dixerunt omnes male habentes curatos Marc. dixit multos: ergo stabitur Matthæo, & Lucæ plus dicentibus, nam si omnes curauit multos curauit, & non e contrario.

Tertio patet, quia omnino est verisimile, quod omnes curauerit, quia viri de vrbe Capharnaum viderant quomodo Christus sponte sanabat languentes, & sequenti die recessurus erat, vt ostensum est, supra qd. 47. verisimile est, quod omnes infirmos offerrent ei, sic etiam dicitur Mar. primo: nam licet dicitur, quod sanauit multos, dicitur tamen, quod afferebant ad eum omnes male habentes. non est autem verisimile, quod aliqui infirmi offerrentur Christo, quos ipse non sanaret, quia vel illi haberent fidem, vel non, si haberent fidem sine dubio sanaret eos, quia fides merebatur obtinere sanitatem: sic enim ipse dixit Lucæ

septimo, fiat tibi, sicut credidisti, & iterum fides tua te saluam fecit: si autem non crederent, ipse adiunxerat incredulitatem eorum increpans eos, vt crederent, & sic sanaret ipsos, sic dicitur Marc. nono, de quodam qui obulit Christo filium suum male habentem dicens, Domine si quid potes adiuua nos, Christus autem dixit si potes credere omnia possibilia sunt credenti, & ille ait, credo Domine adiuua incredulitatem meam, & tunc sanatus est filius eius: ita ergo fieret de habitatoribus Capharnaum, etiam non est verisimile, quod Christus aliquos relinqueret nunc incuratos curando alios, quia cum nouiter inciperet facere miracula putaretur quod ex impotentia proueniebat, quia aliquos posset sanare, & alios non: sic enim patet Ioannis vndecimo, quando Christus audito, quod Lazarus esset mortuus, fleuit coram Iudeis, & illi per hoc putantes, quod non poterat eum suscitare dixerunt, non poterat iste, qui aperuit oculos cæci facere, vt hic non moreretur. erat tamen inconueniens, quod nunc putaretur aliqua impotentia in Christo antequam plenē ab omnibus cognosceretur eius virtus in faciendo miracula: ideo etiam si nunc non crederent plene isti languentes ipse suppleret incredulitatem eorum, & sanaret eos. ideo dicendum

fides meretur obtinere sanitatem.

dicendum est, quod omnes languentes de vrbe Capharnaum sibi oblatos Christus nunc sanauit.

Quare Matthæus allegauit auctoritatem Isaie. Quæst. LI.

QVAERETVR, quare Matthæus allegauit hic auctoritatem Isaie.

Dicunt quidam, quod fuit hoc ad tollendum incredulitatem quorundam, cum dixerit hic Matthæus, quod omnes male habentes Christus sanauit, sicut dicit Chrysostomus super Matthæum. ne autem magnitudo miraculi incredulitatem immitteret si tantam plebem, & varias ægrotudines vno temporis momento curauit, inducit Prophetam attestantem his, quæ fiebant: ideo subdit, vt adimpleatur, quod dictum est per Isaia.

Aliter potest dici, & melius, quod Matthæus fecit hoc, quia consuetudo sua est vbicumque aliqua auctoritas veteris testamenti occurrat, quæ potest probare facta Christi, allegare illam in testimonium, & quia hic ista auctoritas Isaie erat ad propositum allegauit eam, & patet hoc, quia Mar. primo, & Lucæ quarto, ponitur istud miraculum quod habetur hic, & tamen ipsi nihil allegant. sic etiam in multis alijs locis Matthæus allegat dicta Prophetarum, in quibus alij Euangelistæ nihil allegant: ideo apparet, quod istud sit propter specialem consuetudinem Matthæi. Causa huius est, quia Matthæus scribebat Iudeis Euangelium istud, vt dicit Hieronymus supra in Prologo, qui incipit. Plures fuisse, & quia Iudæi valde recipiebant dicta Prophetarum, fuit nimis sollicitus vbicumque poterat ad concordiam gestorum Christi allegare dicta Prophetarum, vel totius sacre Scripturæ, quia per hoc Iudæi facilliter crederent Christum esse Messiam promissum in lege, sic Christus innuit Ioan. quinto, dicens scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, & illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me. Alij autem Euangelistæ non scriperunt specialiter Euangelia genti Iudæorum: ideo non curauerunt allegare auctoritates veteris testamenti, sicut Matthæus, nisi quando Christus illas allegat, quia tunc oportet, quod ipsi illas scribant, & ideo solus Matthæus allegauit hic auctoritatem Isaie.

Quomodo Matthæus allegauit hic auctoritatem Isaie cum non videatur ad propositum. Quæst. LI.

QVAERETVR quomodo Matthæus allegauit hic istam auctoritatem Isaie cum non videatur esse ad propositum: nam in ea agitur de passione Christi, per quam peccata nostra abstulit, & non de sanitate corporalium ægrotudinum, sic dicit Hilarius passione corporis sui secundum prophetarum dicta infirmitates humanæ imbecillitatis absorbit.

Aliqui dicunt, quod licet ista auctoritas non conueniat in sensu huic loco induxit tamen eam Matthæus propter aliqualem adaptationem.

Alii dicunt, quod intelligitur de liberatione a peccatis, quia tamen infirmitates plerumque propter peccata eueniunt, ex liberatione a peccatis resuscitabat liberatio ab infirmitatibus corporis, sic dicit Chrysostomus in Homilia: hoc autem de peccatis magis à Propheta dictum esse videtur, qualiter igitur Euangelista de ægrotudine hic exponit? & respondet sciendum, quod vel historia huic testimonium adaptavit, vel ostendit, quoniam plures ægrotudinum ex peccatis sunt animarum. nam & ipsa mors a peccatis habet radicem.

Alph. Toft. in Matth. Pars III.

Aliter dicendum est, & melius, quod Matthæus induxit istam auctoritatem eo quod facit ad propositum, quia licet intelligatur principaliter de liberatione a peccatis, tamen etiam intelligitur de sanitate ægrotudinum, quia potest eadem scriptura habere simul duos sensus literales, vt ostensum fuit supra in expositione literæ. Matthæus autem induxit eam hic in sensu minus principali, scilicet, de sanitate ægrotudinum, & dixit ipse infirmitates nostras accepit, id est, abstulit, quia vt dicit Rabanus, accepit infirmitates nostras non, vt sibi haberet, sed vt nobis auferret, & tamen etiam verum est, quod Christus accepit in corpore suo infirmitates nostras, id est, defectus naturæ humanæ, vt per hoc liberaret nos ab omnibus defectibus, sic dicit Remigius humanæ naturæ infirmitatem ad hoc suscepit, vt nos infirmos faceret fortes atque robustos.

An Christus accepit omnes infirmitates nostras in suo corpore. Et quod est duplex defectus, scilicet, spiritualis, & corporalis. Et omnes defectus spirituales in duo consistunt. item duplices sunt defectus corporales. Quæst. LII.

QVAERETVR cum dicatur hic, quod Christus in corpore suo accepit infirmitates nostras an accepit omnes, vel quas illarum accepit.

Aliqui dicunt, quod debuit omnes accipere, quia ad Hebræ. 2. dicitur quod debuit per omnia fratribus assimilari, vt misericors fieret, misericordia tamen respicit omnem miseriam: ergo debuit omnes defectus nostros assumere. Item dicit Damascenus, quod est inassumptibile est incurabile, sed ipse Christus venerat curare omnes defectus nostros: ergo debuit omnes assumere. Item humilitas Christi manifestatur suscipiendo defectus nostros, & tamen ipse humiliatus est quantum humiliari potuit, vt dicit Bernardus. ergo omnes defectus nostros accepit. Item omnes defectus æqualiter repugnant Diuinæ maiestati: si ergo aliquos suscepit eadem ratione omnes suscipere debuit. Item Christus curauit naturam nostram infirmam per gratiam, & infirmitatem quam accepit, & tamen ipse accepit omnem gratiam, quia datus est ei spiritus, & non ad mensuram Ioan. 3. ergo etiam debuit omnem infirmitatem assumere.

Dicendum, quod Christus non assumpsit oēs defectus hominum, sed accepit omnes defectus naturæ humanæ. Pro quo sciendum, quod Christus assumpsit defectus nostros solum in quantum fuerunt sibi necessarij ad hoc, quod curaret nostros defectus. nā alias defectus non est aliquid appetibile ad hoc, quod Christus vellent defectum assumere, & quia quidā de nostris defectibus non erant necessarii ad sanandum nos, sed potius repugnabant, non debuit Christus assumere oēs. Sunt autem defectus quidā spirituales, & alij corporales. Spirituales quidē, vt ignorantia peccati, penitas ad malum difficultas ad bonum, corporales autē, vt fames, & sitis, dolor, & morbi. De spiritualibus dicendum, quod Christus non accepit illos: non enim poterat, quia Christus est Deus, & homo: id impossibile erat ipsū aliquid ignorare, nec et erat possibile ipsum peccare, quia ipse est tota essentia bonitatis, & regula morū, & consequenter impossibile erat ipsum esse penitē ad malum, & difficile ad bonum: nā dato, quod Christus fuisset purus homo: si tamen fuisset datus ad mysterium nostræ redemptionis non fuisset in eo aliquis defectus spiritualis, quia omnes isti defectus repugnant plenitudini gratiæ, quæ in Christo fuit Ioannis primo, vnigenitum a patre plenum gratiæ, & veritatis. Consistunt autem omnes defectus spirituales in duobus, scilicet in ignorantia, & peccato, quæ

T 2 pertinent

pertinent ad duas partes spiritus nostri, scilicet, intellectum, & voluntatem, & neuter fuit in Christo. De ignorantia patet, quia potius in eo fuerunt omnes thesauri scientiæ, & sapientiæ Dei absconditi ad Coloss. 2. De peccato patet prima Pet. 2. qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.

Duplices sunt defectus corporales.

De defectibus corporalibus dicendum, quod quidam sunt pure naturales, & alij sunt propter peccatum. De primis, patet, ut est indigentia cibi, & potus. nam etiam si homo nunquam peccasset cibo, & potu indigeret, & eis vteretur: ideo antequam Adâ peccaret Deus dixit ei, quod comederet de omni ligno Paradisi Genes. secundo, hic tamen licet esset indigentia cibi non est poena aliqua, quia non esset fames, nec sitis, nam erant omnis cibi, & potus in promptum, ita ut sumeret antequam esuriret, & sitiret, ut dicit Augustinus, & ostenditur secundo Senten. distinct. vigesima: istos autem defectus Christus accepit, quia cibo, & potu indigebat, & eis utebatur, ad istos etiam pertinet somnus, quia etiam si homo nunquam peccasset aliquando dormiret quod etiam fuit in Christo, sic dicitur infra in litera ipse vero dormiebat, & suscitauerunt eum dicentes, Domine salua nos. Alij sunt defectus provenientes ex peccato, & hoc est generale quantum ad omnes poenalitatis. Sed istæ sunt duplices. Quadam sunt generales ad omnes homines, ut fames, sitis, dolor, tristitia, fatigatio, mors: ista autem fuerunt in Christo. nam esuriebat interdum, sicut quando iuit ad ficulneam, & non inuenit in ea, nisi folia infra vigesimo primo: Mar. duodecimo, interdum autem tristabatur infra vigesimo sexto: tristis est anima mea, pariebatur etiam, & moriebatur. Isti defectus fuerunt necessarii in Christo propter duo. Primo, ut nos redimeret: nam per passionem suam redempturus erat nos: Ista. 33. vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. non tamen poterat pati, nisi esset passibilis: ideo necesse erat, quod esset passibilis, & mortalis. Secundo fuit hoc ad ostendendum veritatem naturæ humanæ, quia isti defectus consequuntur totam naturam in statu isto, & si Christus non habuisset eos putaretur non esse verus homo, & consequenter non esset Messias: ideo oportuit, quod omnes isti defectus in eo apparerent.

Alij sunt defectus corporales non generales, ut morbi, & deformitas corporum, & similia accidentia, quæ consequuntur aliqua indiuidua, & non totam speciem. & de istis dicendum, quod non fuerunt in Christo: non enim fuit in eo aliqua corporis monstruositas, quia ista provenit ex malitia materiæ, vel ex defectu virtutis formatiue, & tamen virtus formans corpus Christi fuit diuina, in qua non est defectus, materia autem corporis eius fuit purus sanguis virginis: ideo non fuit monstruositas aliqua in eo, morbi autem, ut quidam dicunt non fuerunt in Christo, quia isti accidunt ex debito regimine quod in Christo esse non potuit, sic dicit Nicol. & tamen istud non stat, quia etiam si quis per totam vitam regatur iuxta consilium Medicorum incidet interdum in aliquos morbos saltem leues, quia cum corpus humanum sit corruptibile necesse est, quod interdum sequantur in eo aliquæ corruptiones, quia aliàs posset tolli quod naturale est per regimen medicorum quod falsum est. Dicendum ergo, quod Christus nullum morbum unquam passus est, nec aliquos defectus consequentes solum indiuidua, non quidem propter conditionem regiminis, sed quia noluit assumere istos defectus: erat enim in potestate Christi assumere de natura nostra id quod vellet cum esset Dñs natura, nisi in illis, quæ se necessario consequuntur,

quia ibi assumpto vno necesse est alterum assumi, ut si homo est corporeus, est & rationalis, defectus autem provenientes ex peccato, siue sint generales, siue non, non se habent necessario ad humanam naturam: ideo poterat a Christo assumi sine illis, quia tamen fuisset inconueniens si Christus non assumpsisset defectus generales propter duas causas suprapositas: ideo assumpsit illos, defectus autem non generales, qui cõsequuntur sola indiuidua non fuerunt Christo necessarii, nisi ut per eos posset pro nobis pati, & ostendere in se veritatem naturæ humanæ, sed hæc fieri poterant sine defectibus consequentibus indiuidua per se solas penalitates generales: ideo Christus nihil assumpsit de defectibus nostris, nisi defectus generales consequentes totam speciem, siue hoc sit ex conditione naturæ, siue pro peccato.

Ad primum dicendum, quod Christus debuit fratribus per omnia assimilari. quantum ad illa, in quibus conueniunt omnes fratres, & isti sunt defectus generales. nam sicut fuit similis omnibus in natura speciei, ita assumpsit defectus pertinentes ad totam speciem, & non defectus particulares, nec defectum gratiæ.

Ad secundum dicendum, quod Christus assumpsit quod quid fuit assumptibile, & curabile, defectus autem non sunt curabiles, sed natura est, quæ curatur de defectibus: & ideo quantum ad hoc satis erat, quod assumeret totam naturam, ut totam curaret, & non oportebat, quod assumeret omnes defectus. Aliter potest dici, quod assumpsit omnes defectus, quia assumendo generales oēs assumpsit cum ex naturæ passibilitate proveniant oēs particulares defectus, ut febris, & ceteri morbi.

Ad tertium dicendum, quod Christus debuit humiliter quantum decenter potuit, non tamen fuit decens quod ipse, qui venerat alios in gloriam adducere ad Heb. 2. pateretur defectum gratiæ, & gloriæ, etiam non erat decens, quod ille, qui venerat alios integros reddere, defectum pateretur in illis, in quibus ceteri integri erant: nam sicut Christus assumpsit defectus generales, si ita debuisset assumere defectus consequentes indiuidua, nullus homo fuisset in toto orbe tam defectuosus, sicut ipse, quia nemo est cui omnes defectus particulares hominum accidant, & sic fuisset Christus pessimum monstrum quod erat inconueniens, & per hoc minueretur auctoritas eius, & esset hominibus contemptibilis, & impediretur ad ea quæ facere debebat: ideo non debuit assumere defectus consequentes indiuidua. Ad quartum dicendum, quod oēs defectus sunt æqualiter indecentes Deo quantum ad naturam suam quia in diuina natura nullus defectus esse potest, & quicquid daretur in eo faceret Deum non esse Deum, & tñ in natura humana assumpta non sunt æqualiter oēs indecentes, quia defectus generales non sunt indecentes, sed potius necessarii, defectus autem particulares sñt indecentes, ut ostensum est. Ad quintum dicendum, quod cum Christus curauerit naturam nostram per gratiam non debuit assumere defectus repugnantes plenitudini gratiæ, & sic non oēs assumeret, etiam cum Christus venerit ad curandum nostros defectus debuit esse maior nobis quantum ad perfectiones, sed non quantum ad defectus: ideo non oportuit, quod Christus assumeret omnes defectus nostros, sed solum, quod assumeret illud per quod posset omnes sanare.

Videns autem Iesus turbas multas circum se iussit discipulos ire trans fretum. Et accedens vnus scriba ait illi. Magister sequar te quocunque ieris. Et dicit ei Iesus. Vulpes foueas

foueas habent, & volucres cœli nidus, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Alius autem de discipulis eius ait illi. Domine permittite me primum ire, & sepelire patrem meum. Iesus autem ait illi. Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos.

Videns. Ex doctrina, & miraculis Christi prædictis sequitur hic aliquorum conuersio ad ipsum, & diuiditur in duo, quia primo ponitur recessus Christi ad desertum locum. Secundo ipsius, & conuersorum ad se colloquium ibi. Et accedens vnus. Circa primum dicitur. Videns autem Iesus turbas multas circum se. Id est, in circuitu suo: nam plurimi conueniebant ad eum pro miracula, quæ faciebat, & dicebat. Iussit discipulos ire trans fretum. Noluit manere cum turbis, & ad hoc iussit discipulos trans fretum: erat enim Christus apud mare Galilæe quod vocatur fretum, quia paruum mare est, quod magis vocatur lacus, vel stagnum Genesaret apud illud enim Christus prædicabat. nam & ciuitas Capharnaum, in qua ante hoc erat, ut patet supra in litera, iuxta illud mare est.

An Christus erat in Capharnaum quando fecit ea, quæ dicta sunt in litera. Quæst. LIII.

Quæretur an istud quod hic dicitur fuerit in vrbe Capharnaum, in qua Chrs erat quando fecit ea, quæ habentur supra in litera. Dicendum, quod non erat ibi, quia non exierat de vrbe, quod satis apparet ex verbis suis cum dicat discipulis, quod vadant trans fretum, in quo innuitur, quod in litore maris erat quando istud dixit. Aliqui autem putant, quod erat in vrbe Capharnaum, quia dicitur supra in litera, quod vespere facto obrulerunt ei demonia habentes, & Luca 4 dicitur omnes, qui habebant infirmos ducebant illos ad eum, & Mar. 1. dicitur & erat omnis ciuitas congregata ad ianuam: hic autem dicitur, quod videns turbas iussit ire trans fretum, ideo putant, quod istæ turbæ erant, & conuenerant ad eum in vrbe Capharnaum, sed falsum est, quia hic innuitur, quod Christus iussit discipulos ire trans fretum, ut deiret turbas, & tamen illas turbas, quæ conuenerunt ad eum in Capharnaum non deuirauit, sed sanauit omnes languentes, quos obtulerunt ei, ut patet hic, & Luca 4. ergo non erant istæ turbæ, sed aliæ, quæ conuenerunt ad Christum in vrbe Capharnaum, quia tamen Matthæus nihil hic interposuit putant aliqui, quod fuerint eadem turbæ, sed non fuerunt. nam sæpe sacra Scriptura viderit facere aliquam narrationem continuam, & tamen omittit multa inter media, quæ ex alijs locis requirenda sunt.

An eadem die, qua Christus sanauit infirmos in Capharnaum iussit discipulis transfretare. Et quare ipse iuit in desertum locum. Quæst. LIIII.

Quæretur an eadem die, qua Christus sanauit infirmos in Capharnaum iussit discipulis transfretare. Dicendum, quod non, quia sicut dicitur supra in litera, & Mar. 1. & Luca 4. quarto, conuenerunt turbæ ad Christum in Capharnaum post solis occasum, & tunc sanauit infirmos eorum mansitque ibi eadem nocte: nam iam non erat tempus eadem die Alph. Tost. in Matth. Pars I II.

trans fretandi, & magis innuitur Luca 4. vbi postquam dicitur cum occidisset Sol omnes, qui habebant infirmos ducebant illos ad eum subditur, facta autem die egressus ibat in desertum locum, & Mar. 1. dicitur, & diluculo valde surgens egressus abiit in desertum locum, & sic patet, quod illa nocte dormiuit in Capharnaum, & sequenti die recessit inde.

Dicendum etiam, quod istæ turbæ non conuenerunt ad eum sequenti die postquam fuit in Capharnaum, sed aliquot diebus interpositis, sic patet, quia Mar. 1. dicitur, quod diluculo surgens abiit in desertum locum, & secutus est eum Simon, & qui cum illo erant, & dixit eis Christus eamus in proximos vicos, ut ibi prædicem, & sequitur, & erat prædicans in synagoga eorum, idem dicitur Luca 4. ergo post exitum de Capharnaum non trans fretauit in mediare, sed iuit ad loca proxima, & prædicabat ibi, & postea transfretauit. Matthæus tamen omisit hic ea, quæ Mar. & Luc. expresserunt, sic dicit August. lib. de concord. Evangelistarum. manifestum est autem alium esse diem, quo iussit ire trans fretum, non eum, qui sequitur illum, in quo sorcus Petri sanata est, quo die Mar. & Luc. eum in desertum exisse affirmant.

Sed obijciat, quod sequenti die post exitum de Capharnaum istæ turbæ conuenerunt ad eum, quia Luca 4. postquam dicitur cum Sol occidisset & c. sequitur facta autem die egressus ibat in desertum locum, & turbæ requirebant eum, & venerunt vsque ad ipsum.

Dicendum, quod sequenti die post exitum de Capharnaum venerunt ad eum habitatores ipsius vrbs, & volebant eum tenere in Capharnaum, ipse autem noluit dicens. quod volebat prædicare alijs ciuitatibus, & tunc dimiserunt eum, & cepit prædicare in synagoga Galilæe, & post hoc aliquot diebus conuenerunt ad eum turbæ multæ, & tunc volens eas deuitare iussit discipulos ire trans fretum: patet prædicta, quia nocte illa, qua Christus sanauit infirmos Capharnaum mansit ibi, & dicitur Mar. 1. quod diluculo valde surgens abiit in desertum locum, hoc autem fecit, quia sciebat, quod turbæ venturæ erant ad ipsum, ut tenerent eum, & ideo antequam venirent, surrexit valde diluculo, & iuit in desertum locum, scilicet, ut turbæ nescirent, quo inerat. nam etiam discipulis suis nescientibus recessit, vnde dicitur Mar. 1. egressus abiit in desertum locum ibique orabat, & secutus est eum Simon, & qui cum illo erant, & cum inuenissent eum dixerunt ei omnes quærunt te, & sic apparet, quod Christus solus exiit de Capharnaum, quia alijs discipuli sui non quærerent eum vbi erant, & quando Petrus inuenit eum dixit omnes quærunt te, & Christus ait eamus in proximos vicos, ut ibi prædicem, & sic videtur quod Christus quaquam vidit turbas ad se venientes non dixit, quod irent trans fretum, sed quod irent ad proximos vicos ad prædicandum, & ita fecit. nam dicitur eodem cap. & erat prædicans in synagoga eorum. idem innuitur Luca 4. nam dicitur quod facta die ibat in desertum locum, & turbæ requirebant eum, scilicet, turbæ de vrbe Capharnaum, & venerunt vsque ad ipsum. istæ sunt turbæ, de quibus dicitur Mar. primo, quod Petrus dixit omnes quærunt te, & dicitur Luca 4. quarto, quod istæ turbæ detinebant illum ne discederet ab eis, scilicet, volentes tenere eum in vrbe Capharnaum, quia viderant miracula, quæ ibi fecerat, & ipse ait, & alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei, & sequitur, & erat prædicans in synagoga Galilæe, & sic non iussit Christus discipulis ire trans fretum sequenti die, scilicet, die qua exiit de Capharnaum, sed interpositis aliquibus diebus.

Quare Christus visis turbis iussit discipulis ire trans fretum.
Quæst. LV.

QVAERETVR, quare Christus visis turbis iussit discipulis ire trans fretum. Dicendum, quod propter multa. Primo, ut vitaret gloriam humanam, quia videbatur eum facere multa mirabilia, & noluit manere coram eis, instruens nos per hoc in operibus nostris ostentationem vitare, sic dicit Chrysostomus in Homilia: Christus non solum corpora curabat, sed & animam emendabat, & veram sapientiam monstrare voluit, non solum egitudines soluendo, sed etiam nihil ad ostentationem faciendo, ideo dicitur videns autem turbas iussit ire trans fretum.

Secundo fuit ad vitandum invidiam Iudæorum, quia licet turbæ bono animo Christum quaerent, erant aliqui malevoli, qui de mirabilibus Christi triflabantur, & illos Christus voluit devitare cedens in iudæa eorum ad tempus, sic dicit Chrysostomus in Homilia, scilicet, iussit discipulis ire trans fretum in iudæam mittens, & docens, nihil nos ad ostentationem facere, sic fuit ante hoc veniente Iohanne Baptista, & prædicante, quia cum Christus tunc prædicare inciperet Pharisei dicere inciperunt, quod plures discipulos Christus faceret quam Ioan. quod Christus audiens recessit de Iudæa ubi erat Ioan. & venit in Galilæam Ioan. quarto.

Tertio fuit hoc ad vitandum importunitatem turbarum, quia videntes Christum tanta mirabilia facere adhaerebant ei, ita ut ipsum comprimerent: ideo quando vidit multas turbas apud se iussit discipulis ire trans fretum, sic dicit Remigius, hoc fecit volens turbarum importunitatem declinare: erant enim ei affixi, & admirantes eum, & videre ipsum volentes; quis enim discederet a talia miracula operante? quis non in facie eius simplicitatem vellet videre, & ostalia loquens?

Quarto fuit ad vitandum applausum populi, & honorem, quem forte vellet sibi tribuere, sic dicitur Ioan. sexto, postquam Christus miraculose saturavit turbas, quod cum cognovisset, quod venturi essent, ut raperent eum, & facerent eum regem, fugit in montem ipse solus.

Quinto fuit ad erudiendum prædicatores: fuit enim Christus prædicator, quia ad hoc missus fuerat Mar. primo, & Lucæ quarto, & quia prædicator non debet semper esse cum turba, nec semper ab illa sequestratus, ut ostensum est supra quarto capitulo: Christus per exemplum manifestavit hoc innuens, quod aliquando manendum erat cum turbis, & aliquando oportebat fugere eas.

Sexto fuit forte ad habendum aliquam quietem, vel recreationem temporalem, quia turbæ interdum ita Christum occupabant, quod non erat ei locus ad capiendum cibos Mar. sexto, venite scorsum in desertum locum, & requiescite pusillum: erant enim, qui vespabant, & redibant multi, & nec manducandi spacium habebant.

Septimo fuit hoc ad orandum in locis remotis, & ita fuit nunc: nam Mar. primo dicitur, quod diluculo surgens abiit in desertum locum ibique orabat, & in hoc prædicatores instruit ad orationem sæpe recurrere, ut quod non possunt legendo orando saltem accipiant, & intelligant, & sic Christus propter multa voluit recedere a turbis, & quando recessit non aspere expulit turbas quasi contemnens eas, vel indignatus eis: nam non dixit turbis, quod recederent, sed discipulis iussit transfretare. sic dicit Chrysostomus in Homilia, vide qualiter turbas modo similiter abiicit, ut

non offendat. non enim dixit recedite, sed ultra discipulos iussit abire, spem dans turbæ eundi etiam illuc.

Et accedens, hic ponitur conuersorum ad Christum colloquium, & agit hic de duobus, scilicet, de vno scriba quem repulit, & de vno discipulo quem recepit. Et dicitur, Et accedens vnus scriba. Scriba est nomen sapientis. nam apud Latinos viti periti sapientes vocantur, apud Iudæos autem scribæ, & apud Persas Magi, ut ait Remigius iste scriba accessit ad Christum, ut singulariter ei loqueretur.

Et ait Magister sequar te quocumque ieris. Per hoc innuebat, quod vellet esse discipulus eius, & sequi eum in omni loco: ista enim erat differentia discipulorum Christi, & turbarum, quia turbæ ad tempus sequebantur Christum, & postea recedebant: Discipuli autem inseparabiliter adhaerebant ei. Dicit ei Iesus, non enim recepit eum, & ideo sequuntur verba ostendētia, quod non conueniat illi scribæ, sequi Christum, iuxta intentionem suam.

Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidus. Quasi dicas, tu vis sequi me propter aliqua temporalia lucra sed non est locus, quia ego nihil possideo: nam etiā volucres cæli, & vulpes plura possident quam ego, cum vulpes habeant foveas, & volucres nidus, ego autem nihil habeam.

Filius autem hominis non habet vbi caput reclinet. Id est, ego. vocat enim seipsum filium hominis, quia verus homo erat de homine natus, scilicet, de Virgine: nam licet esset verus Deus, Iudæi tamen non cognoscebant adhuc eum, ut Deum, sed ut hominem: ideo hominis filium se vocabat, & dixit non habet vbi reclinet caput, id est, saltem caput ad inueniendum, quod minus habet quam vulpes, & volucres, quia vulpes in foveis suis spaciose manent, volucres autem in suis nidis torq capiuntur, ego vero etiam vbi solum caput ponam non habeo, quanto magis totum corpus, dicit de hoc Chrysostomus aspice qualiter paupertatem quam Dominus docuerat operibus demonstravit: non enim erat ei mensa, non candelabrum, non domus, nec quodcumque aliquid talium. De paupertate Christi dicitur forte Lucæ nono: vel ibi remitte tur ad alia. Alius autem de discipulis eius ait illi. Hic ponitur ille, quem Christus acceperat, licet petitionibus eius pro nunc non conlensit. & dicitur alius de discipulis eius, in quo innuitur, quod scriba, de quo supra dicitur nondum erat Christi discipulus, sed fieri volebat, iste autem, de quo hic dicitur iam erat discipulus quod satis apparet ex eorum petitionibus, quia scriba dicit sequar te, id est, volo sequi te, alius autē petiuit a Christo licentiam dicens perimite me ire, & sepelire patrem meum, & tamen si nondum esset Christi discipulus non oportebat, quod licentiam peteret, quia iure suo ire poterat, quo vellet. Domine perimite me primum ire, & sepelire patrem meum. Id est, antequam sequar te inseparabiliter, perimite me ire ad sepeliendum patrem meum, quasi dicat, postea veniam, & sequar te semper. Iesus autem ait illi sequere me. Id est, non cedo tibi licentiam recedendi saltem ad tempus, sed volo, quod sequaris me semper, scilicet, inseparabiliter. Et dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Quasi dicat, non est iusta causa tibi petendi licentiam, ut sepelias patrem, quia alij sepeliunt eum, & dicitur dimitte mortuos, scilicet, mortuos in peccato, vel in incredulitate sepelire mortuos suos, id est, cognatos suos morientes naturaliter, quasi dicat, ego elegi te ad vitam æternam, & ut hic prædices regnum Dei: ideo propter carnales occupationes non est iustum te impediti, quia alij cognati tui sunt, qui sunt mortui, id est, in incredulitate, & peccato manentes, & non sunt electi ad hoc ministerium: ideo illi poterunt sepelire

Pauperies Christi.

sepelire patrem tuum, qui est cognatus eorum, & alios cognatos suos naturaliter morientes, qui dicuntur mortui sui, id est, mortui pertinentes ad eos, quia propter cognationem pertinet ad ipsos specialiter exhibere eis officium funeris, ut innuitur Leui, decimo, & magis vigesimoprimo.

Quando fuit istud quod habetur hic.
Quæst. LV I.

QVAERETVR quando fuit istud quod habetur hic, an fuit postquam Christus iussit discipulis ire trans fretum, & an immediate post hoc, vel quo tempore.

Dicendum, quod non apparet ex litera: nam Luc. qui etiam ista refert non continuat ea cum precedentibus, quia illud quod habetur supra de factis Christi in vrbē Capernaum habetur Lucæ quarto, quod autem ponitur hic de scriba, & alio discipulo habetur Lucæ nono, potest tamen dici, quod Christus videns turbas circa se iussit discipulis ire trans fretum, & post hoc, siue postquam transfretauerunt, siue ante quam transfretarent acciderunt ista, quæ habentur hic, & istud est conuenienter dictum, ut teneatur ordo, quem ponit hic litera. & videtur potius dicendum, quod acciderunt ista inter mandatum Christi de transfretando, & trans fretationem, quam post illam, quia sic habet ordo literæ: nam supra dicitur, quod iussit discipulis ire trans fretum, & deinde ponuntur, quæ dicta sunt de scriba, & alio discipulo, & postea dicitur infra in litera, & ascendente eo in nauiculam secuti sunt eum discipuli eius, & sic post hæc fuit transfretatio, & hoc tenet Remigius dicens quid inter iussionem Domini de transfretando, & transfretationem gestum sit Euangelista studuit manifestare cum ait, & accedens vnus scriba ait &c. & hoc etiam innuitur Lucæ nono, scilicet, factum est ambulanti bus illis in via dixit quidam ad illum, sequar te quocumque ieris. & sic innuitur, quod postquam iussit transfretare antequam realiter transfretarent dum ambularet in via forte ad transfretandum acciderunt hæc: ita enim fuit in veritate: sic dicit Origenes concordans Luc. & Matthæ. scilicet, quod autem Matth. dicit tunc istud gestum quando iussit, ut irent trans fretum Luc. vero ambulanti bus illis in via non est contrarium: quia viam utique ambula bant, ut venirent ad fretum.

Quare Christus non recepit scribam hunc ad discipulatum suum cum ille hoc peteret.
Quæst. LV II.

QVAERETVR quare Christus non recepit istum scribam ad discipulatum suum cum ille hoc peteret.

Dicendum, quod propter multa. Primo, quia indignus erat forte propter peccata, sic dicit Cyrillus: Dominus non simpliciter, & improvidis singulis dat superna, & diuina dona, sed illis, qui digni sunt recipere, qui scilicet, animam suam alienant a maculis prauitatum.

Secundo, quia non se humiliavit, nec Christi honoravit quantum debuit non reputans eum Deū, & Dñm, sed tanquam vnum de doctoribus legis vocauit eum magistrum. sic dicit Hier. super Matth. iste scriba, qui tñ nouerat literam occidentem si dixisset dñe sequar te quocumque ieris non fuisset repulsius a Domino, sed quia magistrum quasi vnum de pluribus extimabat, & iterator erat, & non spiritualis auditor non habet locum, ut in eo possit Christus caput suum reclinare, Alph. Toft. in Matth. Pars III.

istud collegit Hier. ex diuersitate locutionis, quia iste dixit Magister, & alius qui sequitur dixit Domine, & illum Christus tenuit in discipulatu, vnde Hier. dicit ibidem quid simile inter scribam, & discipulum? ille magistrum vocat hic dominum cōfitec. Tertio fuit, quia iste desiderabat habere lucra tpalia a Christo: nam erat scriba, & peritus in lege, & putauit quod si fieret Christo familiaris posset colligere magnam pecuniam ab his, qui curarent a Christo. sic dicit Hieron. vbi supra ostenditur scribā ob hoc repudiātū, quod signorū videns magnitudinem sequi voluerit Saluatorē, ut lucra ex operum miraculis quaereret. hoc idem desiderans, quod Simon magus a Petro emere voluerat, & sic etiam dicit Theophilus quia viderat Dominum multum populum adducentem putaret, quod ab eis haberet precium, & quod si ipsum Dominum sequeretur posset pecuniam cōgregare. Quarto fuit hoc propter superbiam, quia iste scriba non fuit contentus cum reliqua turba sequi Christum: nam multi sequebantur eum, ita ut vix posset habere spacium manducandi præ turba Mar. 6. & nemo dicebat ei Dñe sequar te, iste autem quasi esset ceteris excellentior dixit singulariter accedens Magister sequar te: meruit ergo repellī propter superbiam cum Christo esset doctor humilitatis infra 11. discite a me, quia mitis sum, & humilis corde, & infra 19. nisi humilitati fueritis, & efficiamini, sicut paruuli non intrabitis in regnum cælorum, sic dicit Chrysostomus in Homilia vide quantum est tumor: ita enim aduenit, & locutus est, sicut indignans cum turba annumerari, sed ostendens quod super multos est ipse. Quinto fuit propter paucitatem fidei istius sententia, quia quasi dubitans an deberet sequi doctrinam Christi dixit Magister te sequar te, id est, nunc bonum est, quod sequar te, & tamen de eis, quæ in fide sunt non debet dubitari, sed debet tanquam certissima præsupponi, quia dubius in fide, infidelis est, extra de heret. cap. Iub. us, sic dicit Hilarius, iste scriba, qui est vnus ex doctoribus legis, an sit secuturus interrogat quasi lege non contineretur hunc esse Christum, quem vitæ esset sequi, igitur infidelitatis affectum sub diffidentia interrogationis expressit, quia si dei assumptio non interroganda est, sed sequenda. Sexto fuit, quia iste scriba tepere de & in enter accessit ad Christum non considerans, quod res magna erat fieri discipulum Christi, & tamē ipse quasi nihil peteret, non attente, sed qualitercumque accessit ad Christum, & hoc innuitur Lucæ nono. factum est ambulanti bus illis in via dixit quidam ad illum sequar te quocumque ieris, & tamen ista res magna petenda erat cum grauitate, & attentione quando Christus alcubi maneret, sic dicit Cyrillus.

Septimo fuit, quia iste non erubuit petere rem magnam. fieri Christi Apostolum, & habere dignitatē aliquam apud eum: nam si solum vellet effici discipulus eius, id est, auditor non oportebat, quod aliquid peteret ab eo, quia ipse iure suo poterat sequi illum euntē quocumque vellet, sicut turba ipsum sequebantur nulla petita licentia: sic dicit Cyrillus: nec enim simpliciter Christum sequi petebat, sicut alij plures de populo, sed magis instabat ad Apostolicas dignitates, cum Paulus dicat non assumat quisquam sibi honorem, sed a Deo vocatus, sicut Aaron ad Hebr. quinto.

Octauo fuit, quia iste scriba valde se exaltauit volens aliquo modo se equiparare Christo in quantum dixit sequar te quocumque ieris, sic dicit Athanasius, ausus fuit equiparare se incomprehensibili Saluatoris potestati dicens sequar te quocumque ieris. Nono, quia iste scriba non erat discipulus ad sequendum Christum, licet diceret, quod volebat eum sequi, quia qui vult fieri discipulus Christi

Christi debet tollere crucem suam, & sequi eum infra decimo, Lucæ 14. q̄ non faciebat iste scriba habēs adhuc temporales affectus, sic dicit Cirillus recubilem eum facit, quia decebat ipsum accipere crucem suam ad sequendum dominum, & abrenunciare presentis vite affectibus, & hoc dominus in eo reprehēdit. Omnes istæ causæ sunt satis conuenientes, & tamen tertia est melior omnibus, quia istam Christus expressit in litera: venerat enim iste scriba non desiderio doctrinæ, sed lucri, & hoc Christus exclusit dicens, vulpes foveas habent, quasi dicat, non potes aliquid mecum lucrari cum pauper ego sim, & in paupertate viuere velim, & non respondit Christus directe ad verba scribæ, sed ad intentionem, vt per hoc eum magis increpet, vt dicitur sequenti quæst. etiam quia voluit corrigere eum a praua intentione: nam non simpliciter Christus illum repulit, quia bonum erat fieri Christi discipulum quod ille petere videbatur, quia tamen iniquo animo petebat, debuit emendari, vel repelli.

Quare Christus dixit scribæ vulpes foveas habent, &c. & non respondit directe ad petitionem suam. Et quid per istius Christi verba significabatur. Quæst. LVIII.

QUARE RESPONDIT, quare Christus dixit isti Scribæ, vulpes foveas habent, &c. & non respondit ei directe ad petitionem suam.

Dicendum, quod propter multa. Primo, quia Christus voluit per hoc ostendere, quod sciebat intentionem scribæ cum responderet iuxta intentionem eius, & non iuxta verba, & hoc erat conueniens, vt scriba, qui prauo animo venerat scire se non posse Christum verbis fallere, qui animus eius plenè nouerat, & ita desisteret de cetero mala sub bonorum velamine a Christo petere, sic fuit Lucæ septimo, quando Maria Magdalena tangente pedes Christi, dixit Pharisæus, iste si esset Propheta sciret quæ, & qualis est mulier, quæ tangit eum, & hoc dixit Pharisæus in corde suo, & tunc Christus ostendit, quod sciebat, quæ mulier erat ista, ita ait erubesceret Pharisæus.

Secundo fuit ad increpationem istius scribæ, quia cum ipse peteret Christi familiaritatem propter lucrum dignus erat magna reprehensione, & non erat satis, quod simpliciter repelleretur, sed quod etiam crimen eius proderetur, sic dicit Chrysostomus in Homilia, responderet ei Christus non ad interrogationem verborum, sed ad consilium mentis obutans.

Tertio fuit, vt alijs hoc innotesceret, & auferretur eis occasio similia petēdi a Christo: si enim Christus simpliciter repulisset eum, alij nescirent quare repellebat illum, & non erudirentur: vnde poterant postea similia a Christo petere, cum autem diceret, vulpes foveas habent, manifeste ostēdebat, quod eum repelleret, quia ex auaritiæ desiderio venerat, & sic iam nemo taliter petere auderet.

Quarto fuit, quia Christus voluit istum scribam corrigere de prauitate sua: non enim intendebat simpliciter eum repellere ne ipsum sequeretur, sed vt non sequeretur eum ex auaritia, & tamen si non expressisset ei iniquitatem suam, non posset eum corrigere: ideo expressit, quia tamen ille scriba solo desiderio diuitiarum illum sequi volebat, cum audiret sibi dictum vulpes foveas habent, &c. non secutus est amplius Christus, si tamen fuisset recta intentio eius, vt Christi discipulus fieret, vel per verba eius fuisset emendatus, sequeretur post hoc Christum, sed non secutus est, sic dicit Chrysostomus in Homilia hoc nõ

erat auertentis, sed argumentis malum consilium si vellet forte cum expectatione paupertatis Christum sequi, & vt discas eius malitiam audiens hoc, & correctus non dixit paratus sum sequi, sed potius videtur quod tristis, vel indignans recesserit, quia contra voluntatem eius istud erat, sic dicitur infra decimonono, de illo iuvene cui Christus dixit vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequitur cū audisset adolescens verbum istud abiit tristis: erat enim habens multas possessiones.

Quinto fuit, vt Christus tolleretur scandalum, quod sequeretur ex sua responsione si simpliciter scribam repelleret: videbatur enim ille rem bonam petere, scilicet, fieri Christi discipulum, si vero Christus eum repelleret non expressa causa, mirarentur turbæ cum hoc faciebat, & aliqui scandalizarentur putantes forte, quod ex inuidia eum repellebat, quia vir peritus erat: ideo expressit causam, vt videretur, quod repellebat eum ab auaritia, & non a discipulatu, & sic significauit, quod nihil poterat eum eo acquirere, nec possidere cum ipse iuberet discipulis suis non possidere aurum, nec argentum infra decimo, sic dicit Hieronymus, & Beda, quid me propter diuitias, & sæculi lucra cupis sequi cum tante sum paupertatis, vt nec hospitium quidem habeam, & tecto vtar non meo.

Aliter potest intelligi, quod Christus increparet per ista verba tria vitia huius scribæ, scilicet, infidelitatem, dolositatem, & superbiam, sic dicit Augustinus, filius hominis non habet vbi caput suum reclinet, scilicet, in fide tua: vulpes enim habent foveas in corde tuo, quia dolosus es, volatilia coeli habent nidus in corde tuo, quia elatus es, dolosus, & elatus non me sequeris, quod magis aperit Grego. de cimonono Moralium dicens, vulpes valde fraudulenta sunt animalia, quæ in fossis absconduntur cumque apparuerint nunquam rectis itineribus, sed tortuosius anfractibus currunt, volucres vero alto volatu se subleuant: nomine ergo vulpium dolosa, & fraudulenta, nomine autem volucrum hæc eadem superba dæmonia designantur, ac si dicat fraudulenta, & elata dæmonia in corde tuo inueniunt habitationem suam, humilitas mea requiem in superba mente non inuenit.

Aliter etiam potest dici, quod iste scriba propter solam curiositatem, & superbiam sequi volebat quod per aues designatur, & tamen per quandam dolositatem istud occultabat, quasi vellet Christi esse discipulus, quæ dolositas in vulpe designatur, sic dicit August. lib. de quæstionibus Euangelij, scriba miraculis motus propter inanem iactantiam eum sequi voluit: se quam signant aues, finxisse autem discipuli obsequium, quæ fictio vulpium nomine significata est, omnes isti modi sunt conuenientes, sed videntur esse myltici sensus: veritas autem est, quod iste scriba volebat Christum sequi propter auaritiam quam in eo Christus redarguit dicens vulpes, &c. vt supra positum est.

Quomodo Christus publicauit hic peccatum scribæ dicens vulpes, &c. Quæst. LIX.

QUARE RESPONDIT, quomodo Christus publicauit hic peccatum istius scribæ dicens, vulpes, &c. desiggnans eum esse auarum, & vt q̄ non debuerit hoc publicare, quia peccatum istius erat occultum, & non est publicandum peccatum alicuius quædiu occultum manet. Dici potest vno modo, q̄ Christus non publicauit peccatum istius, quia forte sibi soli locutus est istud: nã dicitur hic, q̄ accessit iste scriba ad Christum,

Christum, & Luc. 9. dicitur, quod ibat tunc Christus in via, & sic esse poterat, quod iste scriba accessit ad Christum solum ambulantem, & locutus est ei, & Christus sibi responderet vulpes &c. & sic peccatum eius non reuelaretur alijs. Aliter potest dici, & meli⁹, quod etiam si Christus diceret istud coram turbis nõ esset inconueniens, quia cogebat dicere ad se defendendum: nam si hoc non dixisset non habebat causam repellendi eum, cum ille videretur honestum petere, scilicet, quod efficieretur discipulus eius, & tunc videretur Christus irrationabiliter eum repellere quod erat inconueniens: ideo debuit ei ostendere vitium propter quod ipsum repellebat. & quod peccatum eius Christus sibi publicaret sibi imputet ille scriba, quia talem se constituerat, quod necesse erat, q̄ Christus peccatum eius ei objiceret ad euadendum inconueniens: sic enim fit in iudicio humano, quia potest vnus objicere alteri crimina quæcunque voluerit, etiam si sint occulta, vt esse symoniaci perituri adulterum homicidam, vt per hoc possit elidere eum ab eo quod petit, & hoc in defensionem iuris sui, & licitum est hoc tam de iure humano quam Diuino, dū tamen iste non agat principaliter animo infamandi alterum, sed defendendi ius suum, & repellendi eum ab eo quod iniuste petit.

Si autem obijciatur, quod peccatum alicuius non est publicandum nisi secundum formam correctionis fraternæ de qua infra 18.

Dicendum, q̄ est verum quando ille, qui peccauit nihil agit contra aliquem propter quod necesse sit crimen illius reuelare: nam tunc licebit illud reuelare ad se defendendum, & ita Christus fecit hic: nam si iste scriba nihil Christo dixisset, licet esset auarus, & illiciti lucrī appetitor Christi nõ dixisset ei vulpes &c. ostendendo auaritiam eius, quia tamē se ingessit ad discipulatum Christi, & non poterat honeste repellī nisi expresso crimine eius, debuit repellī id exprīmendū.

An ille esset Christi discipulus, vel aliquis de turba, qui petiuit a Christo permitti sepelire patrem. Et quæ requirantur ad esse discipulum. Quæst. LX.

QUARE RESPONDIT, de isto, qui petiuit a Christo permitti sepelire patrem, an esset discipulus eius, vel aliquis de turba.

Dicendum, q̄ erat discipulus, quia hic in litera dicitur alius autem de discipulis eius. Sed obijciatur, quia Luc. 9. vbi istud ponitur dicitur, q̄ Christus dixit ad alterum sequere me, & sic videtur, q̄ nondū erat discipulus, quia aliàs Christus non peteret ab eo, quod sequeretur ipsum. Aliqui dicunt, q̄ non erat discipulus, sed solum erat auditor eius, & propter hoc vocatur discipulus, & ita Christus potuit ei nunc dicere, q̄ sequeretur ipsum, quia licet esset auditor nullā adhuc habebat adhesionem nec familiaritatem ad ipsum. Sed Dicendum, q̄ non stat, quia sic non vocaretur discipulus: non enim vocabantur discipuli omnes de turba quotquot Christum audiebant. Secundo patet, quia tunc non esset differentia inter scribam de quo supra, & istum, quia etiam scriba auditor erat Christi, sed non vocatur discipulus, & iste vocatur specialiter discipulus. Tertio patet, quia discipulus importat quandam familiaritatem, & inseparationem, ita q̄ illi soli vocabantur discipuli Christi, qui habebant specialem familiaritatem ad eum, & non sufficit ad hoc audire solum verba illius, sic cecus sanatus a Christo dixit Pharisæis, nunquid & vos vultis discipuli eius fieri? & maledixerunt ei dicentes: tu discipu-

lus illius sis Io. 9. sic etiam dicitur Io. 19. cap. de Ioseph ab Arimathia, quod erat discipulus Christi occultus tamen propter metum Iudæorum, si tamen adesse discipulum sufficeret audire doctrinam Christi: etiā illi Pharisæi cum sepe audiuissent Christum, & in templo docentem dicerentur discipuli eius, sed non erant immo maledixerunt ceco sanato, quia dixit eis an vellet fieri discipuli Christi: sic etiam patet de Ioseph ab Arimathia, quia si vocaretur discipulus solum propter audire Christum prædicantem, non timeret Iudæos propter esse Christi discipulum, cum totus populus Christum prædicantem audiret, & tamen timuit, quia dicitur, quod erat occultus discipulus Christi propter metum Iudæorum Io. 19. cap.

Dicendum ergo quod ad esse discipulum requiritur primo, quod audiat doctrinam cum Magister, & discipulus sint correlatiua. Secundo requiritur, quod illi doctrinæ firmiter adhaereat, quam audit credens eam esse veram, sic innuitur Io. 9. cū cecus dixit Pharisæis nunquid, & vos vultis discipuli eius fieri? & illi dixerunt tu discipulus illius sis, nos autem Moyfi discipuli sumus, nos scimus, quia Moyfi locutus est Deus hunc autem nescimus vnde sit, quasi dicat, quia Moyfi locutus est Deus firmiter credimus verba Moyfi, & sic sumus discipuli eius per istam firmam credulitatē, sed de isto nescimus vnde sit: ideo nolimus credere ei, & sic non sumus discipuli eius. Primum habebant omnes tam Pharisæi quam turbæ, quia omnes audiebant verba Christi, sed nondum erant discipuli. Secundum habebant multi de turba, quia audientes verba eius, & videntes signa credebant in eum Ioan. 2. & 7. Pharisæi autem non habebant istud secundum, quia licet audirent non credebant, sed potius audire volebant, vt haberent de quo Christum increparent sic dicitur infra 12. & Luc. 6. intrauit Iesus in synagogam sabbato, obseruabant autem scribæ, & Pharisæi: si in sabbato curaret, vt inuenirent vnde accusarent eum. Tertio requiritur aliqua familiaritas, & hoc patet in Ioseph ab Arimathia de quo dicitur, q̄ erat discipulus Christi occultus tamen propter metum Iudæorum, si tamen non requireretur ad esse discipulum, nisi audire, & credere, poterat hoc facere ipse Ioseph sine timore Iudæorum, quia nemo sciret an crederet, vel non: nam propter audire solum Christum non erat sibi causa timendi, cum etiam Pharisæi, & totus populus sepe Christum audirent, habebat ergo insuper Ioseph quandam familiaritatem ad Christum, & ista erat occulta propter metum Iudæorum: nam per hanc cognoscere Iudæi, quod vere erat discipulus eius, sic etiam fuit de Nicodemo, qui erat discipulus Christi in occulto cum ipse esset vnus de Pharisæis Io. 7. cap. ideo non audebat venire ad eum per diem, sed veniebat per noctem Io. 3. istud autem non habebat turba, quia licet plurimi de turba audientes Christum crederent in eum, tamen non adhaerebant ei per aliquam familiaritatem, sed audiebant verba eius quando volebant, & recedebant quando volebant: non petita licentia aliqua a Christo.

Quarto requiritur vocatio specialis: nam esse Christi discipulum erat gradus quidam excellentiæ, & nemo debebat illi sibi usurpare, sed qui vocaret a Deo ad Heb. 5. nemo sibi assumat honorem, sed q̄ vocatus est a Deo, sicut Aaron, & ita legitur de multis Christi discipulis, quod fuerint vocati a Christo, vt patet de Petro, & Andrea Iacobo, & Io. supra 4. & Mar. 1. & de Mat. patet sequenti cap. & Mar. 3. Quinto requiritur assignatio specialis alicuius officij, vel gradus, sic patet Luc. 10. post hoc autem designauit Dominus alios 72. discipulos, & misit illos binos ante faciem suam, & ibi habetur quomodo isti assumpserunt officium

officium prædicandi, & datur eis tota regula quam obseruare debebant, & hoc etiam fuit in isto, quia Christus misit eum ad prædicandum Luc. 9. Prima quatuor facit esse aliquem discipulum Christi imperfecte, sed quantum facit esse perfecte discipulum, De isto autem dicendum, quod erat discipulus Christi imperfecte ante hoc, nunc autem Christus fecit eum perfecte discipulum, & sic ante istud fuerant in eo quatuor prima: nam etiam vocatus fuerat ad familiaritatem eius, sed nondum fuerat ei assignandum officium prædicandi: ideo non adherere Christo firmiter, sed aliquando recedebat, nunc verbo Christus voluit retinere eum ad hoc, quod sequeretur ipsum inseparabiliter, & ad hoc dixit sequere me, & tunc assignauit ei officium prædicandi, quia Luc. 9. dicitur sine vt mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade; & annuncia regnum Dei. Simile patet de Petro, & Andrea, qui prius ad Christum accesserunt assumpti ab eo ad quandam familiaritatem Ioan. 10. & postea venerunt cum eo de Iudæa in Galileam, & fuerunt cum ipso in Chana Galilee in nuptiis Io. 2. & vocantur ibi discipuli eius, scilicet, imperfecte, quia post hoc recesserunt ab eo redeuntes ad negocia seculi, & piscabantur, vnde oportuit, quod Christus eos vocaret iterum de piscatione supra 4. & Mar. 1. & tunc assumpti eos ad officium prædicandi dicens venite post me faciam vos fieri piscatores hominum supra 4. id est dabo vobis officium prædicandi, vt ostensum est eod. cap. 9. 99. & 100. & tunc fuerunt discipuli Christi perfecte, non tamen adhuc erant facti Apostoli per istam vocationem, sed postea Christus cum haberet multos discipulos de illis elegit 12. quos Apostolos nominauit infra 10. & Mar. 3. & Luc. 6. ideo iste erat discipulus Christi imperfecte ante hoc, quia iam fuerat vocatus ab eo, & tamen nunc factus est perfecte discipulus eius per istam vocationem, quia nunc assignatum fuit sibi officium prædicandi, & sic Mat. vocat hic istum discipulum Christi, scilicet, imperfecte sicut Io. 2. Petrus, & Andreas, & alij vocantur Christi discipuli, quod autem dicitur Luc. 9. Christus dixit ad aliterum sequere me non est sensus, quod nunc de nouo eum ad se vocabat, sed quod vocauit eum ad sequendum se perfecte, & inseparabiliter quod satis apparet, quia ille dixit Dñe permittite me primum ire, & sepelire patrem meum, quasi dicat, si semel incipio sequi te inseparabiliter non potero recedere a te ad aliquid faciendum: ideo permittite mihi primum sepelire patrem meum, & tunc sequar te inseparabiliter.

Quare Christus istum petentem recedere retinuit, & scribam volentem accedere repulit. Et quod Deus non dat vitam æternam homini antequam mereatur, nec peccatum antequam demereatur.
Quæst. LXXI.

QUARE ETYR, quare Christus istum petentem recedere retinuit, & scribam volentem accedere repulit.

Dicendum, quod propter multa. Primo, quia iste erat iam discipulus, & ideo non erat permittendus facere aliquid contra conditionem discipulatus, & quia si recederet nunc forte impediretur postea redire, vt dicitur infra 7. non permisit eum Christus recedere, scriba autem nondum erat discipulus Christi, sed fieri volebat, & quia non erat decens, quod reciperetur propter ea, quæ dicta sunt supra quæstio. 57. repulit eum Christus.

Secundo fuit quia scriba locutus est superbe nõ honorans Christum quantum deberet vocans eum magistrum quasi vnum de ceteris doctoribus legis, iste

autem discipulus vocauit eum Dominum dicēs Dominus permittite me, sic dicit Hiero. super Mat. quid simile est inter scribam, & discipulum? ille magistrum vocat, hic Dominum confitetur.

Tertio fuit, quia discipulus iste rem bonam petebat. scilicet, patrem sepelire, quod ad naturalem pietatem pertinet, scriba autem rem iniustam. scilicet, ex Christi consortio querebat, & quia in verbis scribæ apparebat quadam infidelitas, & non in verbis discipuli, & sic dicit Hilar. iste propter pietatis occasionem ad sepeliendum patrem ire desiderat, ille secutum se quocumque ierit esse promittit non magistrum querens, sed ex magistro lucrum, iste etiam discipulus nõ interrogat an sequatur, iam eum sequi se oportere credidit, sed sepelire patrem permitti sibi orat.

Quarto fuit, quia iste scriba erat vir iniquus: ideo licet promitteret se Christum secutum debuit repelli, discipulus autem erat vir iustus: ideo licet vellet recedere debuit retineri, sic dicit Ambro. super Luc. non videtur conuenire rationi, vt simplicem, & fidelem istum arbitremur, qui Domini dignatione respuitur, cum indefecti famulus obsequium spono disset, sed Dominus non obsequiorum spem, sed puritatem querit affectum, nec obsequium eius admittit cuius non probat officium, vt aduertat Deum nõ cultus aspernantem esse, sed frandes, qui repudiatur fraudulentum, elegit innocentem, & satis apparet iniquitas scribæ, quia quando Christus ostendit ei peccatum suum non se corripuit nec sequi eum voluit, sicut dicit Chryso. in Homilia, vt discas eius malitiam audiens hæc, & correctus non dixit paratus sum sequi, discipulus autem rem bonam petens, licet prohibitus fuerit, obediuit non recedens ad sepeliendum patrem: non ergo debuit iste scriba recipi.

Sed obijcietur, quod Iudas receptus est a Christo etiam ad Apostolatam, & tamen malus erat.

Dicendum, quod Iudas forte quando receptus est a Christo bono animo venerat, & tamen postea damnatus est per auaritiam: habebat enim oculos Christi, & ea, quæ sibi dabatur ad usum Christi, & discipulorum eius furabatur Ioan. 12. iste autem scriba a principio malus erat, & quod deterius est iniquo animo venerat, scilicet, vt lucraretur, vt dictum est supra quæstio. 57. ideo Iudas debuit recipi, & scriba debuit repelli.

Sed obijcietur, quod Christus nouerat futuram iniquitatem Iudæ: ideo debuit eum repellere.

Dicendum, quod non, quia Deus nouit quid singuli homines facturi sint bonum, vel malum, & tamen nõ dat vitam æternam homini antequam mereatur, nec etiam penam antequam demereatur: ita ergo licet Iudas futurus esset malus, quia tamen nondum malus erat, quando ad Christum venit non debuit repelli, quia alias puniretur antequam peccaret, & sic innocens puniretur quod est inconueniens. Secus autem fuit de isto scriba, quia actualiter malus erat quando ad Christum venit.

An peccatum sit sepelire mortuos, vel saltem si est peccatum in isto discipulo ire ad sepeliendum patrem. Quæst. LXXI.

QUARE ETYR cum Christus dixit isti discipulo dimitte mortuos sepelire mortuos suos, an sit peccatum sepelire mortuos, vel saltem si est peccatum in isto discipulo ire ad sepeliendum patrem. Dicendum, quod sepelire mortuos non est peccatum, sed potius est opus laudabile, vnde Tob. laudatur valde de isto opere, & laudat eum Angelus dicens, quoniam orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, ego obtuli orationem tuam Domino Tob. 12.

Tob. 12. & ibi dicitur, & quia acceptus eras Domino necesse fuit, vt tentatio probaret te, & sic acceptabile Deo est mortuum sepelire. Secundo patet, quia istud est vnum de septem operibus misericordie corporalibus, quæ non solum sunt laudabilia, sed etiam sunt necessaria: nam de eis exigitur in die iudicii infra 25. Tertio patet, quia pertinet hoc ad honorem quædam totius nature humane quem quilibet ex charitate tenetur seruare, scilicet, vt non despiciatur caro nostra si cadauera humana insepulta iaceant, & a bestiis, & volucris lacerentur, sic dicitur Isa. 58. cum videris nudum operi eum, & carnem tuam ne despexeris. & sic ratio, quare iubet Deus operiri nudos est, vt non despiciamus carnem nostram, & tamen magis despiceremus eam si relinqueremus humana cadauera insepulta bestiis laceranda: ideo non solum bonum est mortuos sepelire, sed etiam tenemur ad hoc. Quarto patet, quia Deus iussit sepeliri aliquos. scilicet, Nadab, & Abiui Leui. 10. dicens fratres vestri, & omnis domus Israel plangent incendium quod Dominus suscitauit: non ergo erat malum, sed potius bonum, & necessarium cum Dei præceptum obligaret ad hoc: ideo dicendum, quod non solum sepelire mortuos, quod est valde necessarium, sed etiam facere officia funeris. scilicet, plangere, & alios apparatus honoris ostendere, & exhibere defunctis piium, & laudabile est: nam Deus etiam hoc mandauit Leui. 10. dicens fratres vestri &c. plangent incendium, id est, plangent in officio funeris Nadab, & Abiui, sic etiam erat consuetudo sacris patribus veteris testamenti: nam moriente Iacob fleuit Ioseph, & planxit tota Aegyptus, Gen. 50. & quando corpus Iacob portabatur in terram Chanaan manserunt apud Iordanem septem diebus plangentes luctu magno, qui illud portabant eodem cap.

De isto discipulo etiam dicendum, quod non peccaret sepeliendo patrem immo a fortiori bonum ageret, quia si sepelire quemcumque bonum est, a fortiori erit bonum patrem sepelire, quia magis debitum est quod patet, quia Sacerdotibus in veteri testamento non licebat conuenire cum ceteris ad plangendum mortuos, nec sepelire aut tangeri eos, nisi patrem, & matrem, & quosdam alios paucos Leui. vigesimo primo, iste tamen petebat, quod sepeliret patrem: ideo licebat ei.

Sed obijcietur, quod Christus hoc verbat, quia pertinebat ad viros nõ testamento vitare ceremonias finium, quia ille fuit ab eis, qui habent paucam, vel nullam spem de resurrectione, & dolent inconsolabiliter, & tamen in nouo testamento debet esse spes certissima de resurrectione: ideo debent cauere istæ ceremonie funerum: nam propter hoc Sacerdotibus, & maxime Sacerdoti magno vetebatur pollui super mortuos, quia cum essent isti in gradu excellentiori debebant habere spem maiorem de resurrectione.

Dicendum, quod in nouo testamento pauca tristitia debet esse de morientibus propter spem resurrectionis certam: sic dicitur 1. Thessa. quarto, nolimus vos fratres ignorare de dormientibus, vt non contremisimini, sicut ceteri, qui spem non habent. Quod autem dicitur, quod propter hoc erant maxime vitandæ immunditiæ super mortuo.

Dicendum, quod Christiani, qui maxime spem resurrectionis habent debent minus tristiari, & plangere mortuos quam ceteri, non quidem, quia immunditia est mortuos plangere, sed quia ad incredulitatem pertinet: ideo non pertinet ad ipsos vitare tangeri mortuos, & sepelire eos, quia hoc non repugnat ipse de resurrectione, sed repugnat munditiæ legali: Sacerdotes autem veteris testamenti, licet erant excellen-

tiores tam in statu quam in gradu fidei, tamen non caneant principaliter pollui super mortuos propter certiores spem resurrectionis, sed tanquam ipsi magis deberent cauere legalem immunditiam quam ceteri cum ipsi essent principes huius legis, & sic dicitur Leui. 21. de summo Sacerdote, quod ad nullum mortuum ingredietur ne polluat Sanctuarium Domini: ergo Christus non debuit vitare nec veruit isti discipulo sepelire patrem tanquam esset immunditia aliqua in hoc, vel quasi hoc repugnaret certe spei de resurrectione.

Ad argumentum dicendum, quod Christus per hoc non inuit, quod peccatum esset mortuos sepelire, sed quod isti discipulo non licebat ire ad sepeliendum mortuos propter aliquas causas de quibus dicitur sequenti quæst. de plurimis autem dubijs circa sepelire mortuos dicitur Luc. 9.

Quare Christus non permisit isti discipulo ire ad sepeliendum patrem suum. Et quod diuina, & spiritualia opera præparanda sunt temporalibus sed viri perfecti non debent saltem ad modicum tempus recedere a spiritualibus. Quæst. LXXII.

QUARE ETYR, quare non permisit Christus isti discipulo ire ad sepeliendum patrem suum. Aliqui dicunt, quod hoc fuit ad vitandum immunditiam, quæ contrahebatur sepeliendo mortuos, quia tangentes cadauera efficiantur immundi Num. 19.

Dicendum, quod non stat. Primo, quia immunditia ista non erat spiritualis. sed solum corporalis immo etiam interdum non erat corporalis, sed solum per opinionem legis, quia plangentes mortuum etiam si non tangerent eum in mundum efficiantur. Num. 19. constat tamen, quod isti non polluebantur corporaliter, Christus autem non curabat de immunditijs corporalibus, sed solum de spiritualibus infra decimo quinto, & Mar. septimo, quod intrat per os non coinquinat animam &c.

Secundo patet, quia immunditia, quæ contrahebatur sepeliendo, & plangendo mortuos reputabatur solum immunditia per legem Moyfi, Christus autem non venerat prædicare legem Moyfi, sed potius terminare eam introducendo legem nouam, ergo non prohiberet discipulo abstinere a sepultura patris propter istam immunditiam, quia tunc strictius faceret ipse obseruare legem Moyfi quam Iudæi contempnerant.

Tertio patet, quia apud Iudæos licet esset immunditia mortuos tangeri, nemo tamen prohibebatur tangere illos, nisi esset Sacerdos Leui. 21. & etiam istis licebat tangere patrem, & matrem mortuos eod. c. solum autem summus Sacerdos erat cui nullum mortuum tangere licebat, nec etiam patrem. e. c. constat tamen, quod iste discipulus Christi non erat summus Sacerdos, quia summus Sacerdos erat princeps gentis Iudeorum, & erat vnicus: nõ prohiberet Christus isti discipulo sepelire patrem tanquam esset sibi illicitum per legem.

Quarto patet, quia iste discipulus erat Iudæus, & obseruator legis Moyfi, vnde si sciret sibi esse licitum per legem sepelire patrem non peteret a Christo licentiam ad hoc sciens, quod ea, quæ in lege continebantur erant indispensabilia, & tamen petiuit licentiam, ergo non credidit hoc esse contra legem. Quinto patet, quia si Christus venisset discipulo sepelire patrem tanquam legi contrarium, expressisset istam causam, & tamen expressit aliam dicens dimitte mortuos sepelire mortuos suos: ergo non vetuit propter immunditiam, quæ sequebatur.

Dicendum

Dicendum autem, quod licet esset licitum patrem sepelire, Christus non permisit hoc discipulo, quia per hoc poterat impediri ab eo quod Christus volebat, scilicet, a prædicatione Euangelij. sic patet Luc. 9. cū dixit sine, ut mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade, & annuncia regnum Dei, quasi dicat, non licet impediri per sepulturam mortuorum.

Sed tunc stat dubium, quomodo impediatur per hoc a prædicatione. Aliqui dicunt, quod pater istius non erat mortuus, unde ipse non petebat, quod permitteretur sepelire patrem tamquam iam mortuū, quia dicunt, quod hoc non fuisset ei denegatum, sed vivebat pater eius, & forte erat senex. petebat ergo a Christo, quod permitteret cum ire ad manendum cum patre, ut sustentaret eum quandiu viveret, & expleto officio funeris redire posset ad Christum: sic tenet Nicolaus.

Alij dicunt, quod pater istius nunc mortuus erat, & forte iste petebat licentiam a Christo, ut iret, & sepeliret patrem, & immediate rediret. sic tenet Ambrosius per Lucam dicens hoc dicit ei cuius patrem iam sciebat mortuum: sic etiam dicit Chrysostomus in Homilia hoc dicit non iubens contemnere honorem, qui est ad parentes, sed monstrans quoniam nihil celestibus negocijs magis necessarium esse oportet: quid magis necessarium enim erat quam sepelire patrem, & etiā facilius? nec enim multum tempus consumendum erat, & sic apparet, quod præsupponit patrem illum iam esse mortuum, quia aliās non diceret, quod nihil facilius erat quam sepelire patrem, quia forte multum tempus necesse erat expendi si adhuc vivebat, pater istius, & expectandum erat quousque moreretur, & etiam erat incertum.

Sed præcedens positio Nicol. est satis rationabilis, quia si mortuus esset pater istius discipuli satis videtur, quod Christus concederet ei sepelire illum, quia per hoc parum expectandum erat.

Secundo, quia Christi prohibitio videtur tunc rationabilior: nam si iste discipulus vellet manere cum patre suo vsque ad mortem forte longo tempore manens esset, & ita impediretur a prædicatione Evangelica quam Christus committere volebat ei, maxime quia Christus pauco tempore prædicaturus erat, quia solum per triennium, vel quasi prædicavit, & iam magna pars huius temporis transferat. unde si iste discipulus rediret ad manendum cum patre suo quousque moreretur, forte prius Christus moreretur quam pater istius, & sic nunquam posset redire ad Christum. erat ergo iusta causa non permittendi ei redire ad patrem, si autem esset iam mortuus, & solum vellet eū sepelire, non videretur causa ita rationabilis quare non permitteret ei ad patrem redire cum pauco tempore in hoc moraturus esset. Isto etiam modo exponit Cyrillus dicens erat pater huius senectute grauatus: putabat autem honestum aliquid agere dum proponeret obseruare ei debitam pietatem. unde ubi vocatus est ad Evangelicum ministerium dicente Domino sequere me quarebat inducias, quæ sufficere possent ad decrepiti patris sustentationem, dicens permittite mihi primum ire, & sepelire patrem meum non, quod defunctum patrem sepelire negaret: nec enim Christus hoc agere volentem impediisset, sed dixit sepelire, id est, sustentare in senectute vsque ad mortem.

Opinio vtraque teneri potest, quia est sanctorum doctorum, magis tamen vsque conuenire literæ, quod pater istius iam esset mortuus, & vellet illum sepelire quod patet. Primo, quia Christus dixit isti, sequere me, & ipse dixit permittite mihi ire, & sepelire patrem meum. si tamen intelligeretur de mansione cū patre vsque

ad mortem non esset tempus limitatum, quia nesciret iste quanto tempore pater superuiveret, & an forte ipse prius moreretur quam pater, & ita nesciret an posset postea redire ad Christum, & ita non est verisimile, quod hoc peteret, & tamē dixit Domine permittite mihi primum ire, quasi dicat, immediate post hoc veniam: & ideo non videtur, quod petierit ire ad manendum cum patre vsque ad mortem, sed solum ad sepeliendum eum iam mortuum. Secundo patet, quia dixit permittite mihi primum ire, & sepelire patrem. si tamen non esset pater eius mortuus, & vellet manere cū eo vsque ad mortē diceret permittite mihi claudere oculos patris mei, vel manere cum ipso donec sepeliā eum, & tamen dixit ire, & sepelire, in quo significatur solum quadam velocitas motus, & non aliqua mansio. si ire ad sepeliendum: ideo videtur, quod iam pater illius mortuus erat. Tertio patet ex modo loquendi Christi, qui etiam de sola sepultura locutus est dicens, dimitte mortuos sepelire mortuos suos, & non dixit dimitte, ut alij maneant cū patre tuo quousque moriatur.

Et tunc dicendum, quod Christus non permisit huic ire ad sepeliendum patrem suum etiam si paucum tempus in hoc expendendum esset. Primo ad innuendum, quod diuina, & spiritualia opera præponenda sunt temporalibus, quantumcunque sunt necessaria. sic dicit Chrysostomus in Homilia, hoc dicit non iubens contemnere honorem, qui est ad parentes, sed monstrans, quod nihil celestibus negocijs nobis magis necessarium esse oportet, & quod cum toto studio his iungi debemus et si valde inuitabilia, & incitātia fuerint, quæ attrahūt sic etiam dicit Ambrosius super Lucam cum religio sum humani corporis sepeliendi acceperimus officium, quomodo paterni quoque funeris sepultura prohibetur, nisi ut intelligas humana posthabenda diuinis.

Secundo fuit, quia non erat necessitas aliqua eundi, quia erant alij per quos poterat sepeliri pater istius, & ista est præcipua ratio. ideo hanc Christus tetigit dicens, dimitte mortuos sepelire mortuos suos, quasi dicat, non est necesse, quod tu vadas, quia alij possunt sepelire eum te non eunte: si enim nemo fuisset, qui sepelire posset permisisset Christus isti ire ad sepeliendum patrem, nunc vero, quia alius poterat eum sepelire, licet esset opus pium astare sepulturæ eius, melius fuit, quod annunciarer regnum Dei, & non occuparetur in sepultura patris, quam quod occuparetur in ea, sic etiam fuit de Apostolis. nam opus pium erat ministrare cibos pauperibus, quia tamen impediabantur per hoc a prædicatione, & oratione, & hoc poterat per alios fieri, elegerunt alios septem viros ad hoc Actuum sexto, ut ipsi orationi vacarent: sic dicit Ambrosius super Lucam humana posthabenda sunt Diuinis: bonum enim studium, sed maius impedimentum, nam qui paritur studium diuidit effectum, qui diuidit curam differt profectum, Apostoli ne occuparentur studio dispensandi, ministros pauperibus ordinarunt.

Quarto fuit, quia Christus volebat, quod nec etiam ad modicum tempus distraherentur discipuli ab officio Euangelizandi, sic patet Lucæ nono, cum quidam dixit Christo Domine sequar te, sed primum permittite mihi renunciare his, qui domi sunt, Christus autem non permisit dicens nemo mittens manum suam in aratrum, & aspiciens retro aptus est regno Dei.

Quinto fuit propter conditionem istius discipuli, quia iste vocatus erat ad gradū, & opera perfectionis. si ut Euangelizaret, viros autem imperfectis expedit se exercitare circa opera misericordiæ corporalia, viros autem

rem perfecti non debent recedere saltem ad modicum tempus ab operibus spiritualibus quandiu illis vacare possunt, ut vacent operibus misericordiæ corporalibus: sic patet in Apostolis, qui prius ministrando pauperibus impediabantur a prædicatione, & oratione: ideo licet illa ministratio esset opus pium, & laudabile dixerunt, quod non erat iustum eos vacare illi, scilicet, non est æquum nos derelinquere verbū Dei, & ministrare mensis, considerate ergo ex vobis viros septem quos constituimus super hoc opus, nos vero orationi, & ministerio verbi instantes erimus, & sic cessauerunt ab illa vacatione operis pij corporalibus, committentes eam alijs, qui essent in minori gradu, ut ipsi vacarent orationi, & prædicationi, quæ conueniebant statui Apostolatus.

Sic etiam est de Episcopis, quia quilibet homo tenetur curam habere de re familiari. prima Timo. 5. qui suorum maxime domesticorum curam non habet fidem negauit, & infideli deterior est, Episcopus tamen propter excellentiam status sui non debet habere aliquam curam de re familiari, sed administrationem domus suæ alijs committere debet, & ipse orationi, & lectioni, & prædicationi vacare debet. 88. distin. c. Episcopus nullam. f. Episcopus nullam rei familiaris curam ad se retinet, sed orationi, & lectioni, & verbo prædicationis tantummodo vacet. Sic etiā Episcopus tenetur habere curam de omnibus pauperibus, & debilibus suæ diocesis, ut eis victum, & vestitum largiatur 82. distin. c. Episcopus pauperibus, & tamen non debet hoc facere, per seipsum, sed committit illud Archipresbytero, vel Archidiacono, ut ipse possit instare orationi, lectioni, & prædicationi 88. distin. cap. Episcopus gubernationem. f. Episcopus gubernationem viduarum, & pupillarum, & peregrinorum non per seipsum, sed per Archipresbyterum aut Archidiaconum agat. Sic etiam diffiniere lites iudicialiter est opus pium, & valde necessarium: nam nihil est magis necessarium in vrbe quam iudex: sic dicitur 3. Poli. c. 1. quod distributum iustitia, id est, iudex est magis necessarium in ciuitate quam panis: etiam est iudex minister Dei in quantum malos punit ad Ro. 13. & tamen Apostolus 1. ad Cor. 6. dicit secularia iudicia si habueritis contemptibiles, qui sunt in Ecclesia illos constituite ad iudicandum, quasi dicat, licet iudicare sit opus pium, quia tamen est in causis secularibus. circa res temporales non debet committi hoc viris excellentibus in gradu sanctitatis, quia illi permittendi sunt vacare spiritualibus operibus, sed committendum est viris imperfectis, & contemptibilibus. sic dicitur 88. distin. cap. inutile, & est dictum Grego. inutile, & valde laboriosum est hominem literatum ratiocinantium causas assumere, & in eis, quod non expedit se obligare. i. occupare ita erat nunc, quia iste vocatus erat ad statum prædicatoris Evangelici: ideo non debuit saltem ad modicum tempus omnia ista occupatione se occupare circa officia pietatis corporalibus quale erat mortuos sepelire, & istam causam tetigit Christus tanquam præcipuum dicens hic, & Luc. 9. sine ut mortui sepeliant mortuos, tu autem vade, & annuncia regnum Dei, quasi dicat, sepelire mortuos quod est opus pietatis inferioris non pertinet ad te, sed ad mortuos, id est, ad homines infimi gradus, vel in peccatis manentes, qui propter hoc mortui vocantur, ad te autem maiora pertinent, scilicet, quod vadas, & annuncies regnum Dei: sic dicit Ambrosius super Lucam, non ergo paterni funeris sepultura prohibetur, sed necessitudini generis diuine religionis pietas antefertur: illud relinquitur consortibus hoc mandatur electis, scilicet, sepelire mortuos confortibus, id est, equalibus vel infimis. prædicare regnum

Dei solis electis. Sexto fuit, & etiam præcipue, quia occupatio parui temporis poterat multum nocere non quidem propter hoc, quod modico tempore a Christo recederet, sed quia ex hoc forte oriretur ei occasio, ut nunquam ad Christum rediret, scilicet, quia cupiditas rerum temporalium ex successione in bonis paternis, & affectio cognatorum, & noui lites ex successione nouæ hereditatis causarent ei forte contrarium desiderium, vel saltem tepiditatem aliquam desiderij prioris, & sic non rediret ad Christum. sic dicit Chrysostomus in Homilia. quid enim magis necessarium erat quam sepelire patrem, & quid facilius? nec enim tempus multum consumendum erat, sed per hoc Dominus eum a multis malis eripuit, puta lucubus, & meroribus, & ab his, quæ hinc expectantur post sepulturam: necesse enim erat iam testamenta scrutari, & hereditatis diuisionem, & alia huiusmodi, & ita fluctuationes, & ex fluctuationibus ei succedentes longe cum a veritatis portu abducere. hoc innuitur Luc. nono de illo, qui dixit Christo sequar te, sed permittite mihi primum renunciare his, quæ domi sunt, sed Christus prohibuit hoc, scilicet, propter periculum, quia forte postea non reuerteretur dicens, nemo mittens manum in aratrum & c. & ita est periculum eis, qui proponunt firmiter religionem ingredi post illud propositum manere aliquanto tempore in seculo ad disponendum de rebus suis, quia per hoc potest eius propositum immutari, vel tepiditate incurere. sic dicit Chrysostomus per hoc docemur, quod nec minimum temporis frustra ducere decet, & si mille cogentia sint immo præferre spiritualia cunctis admodum, id est, valde necessariis: diabolus enim insidit attentius aliquem aditum inuenire volens, & si modicam sumat negligentiam magnam operatur pusillanimitatem, de hoc magis dictum est supra cap. 4. quæst. 112.

Ad rationem in contrarium cum dicitur, quod si iste discipulus petiisset solum sepelire patrem mortuum, Christus hoc permisisset, quia parui temporis mora erat.

Dicendum, quod non permitteret, quia tam paruum tempus est, quo quis iret ad renunciandum eis, quæ domi erant, & tamen Christus non permisit petenti hoc dicens, nemo mittens manum suam in aratrum & c. Luc. nono, & sic tenendum est, quod pater istius discipuli mortuus erat, & tunc erit sensus, quod aduenit notitia a casu isti, quod pater suus mortuus erat, & quia tunc erat ipse cum Christo petiuit ab eo licentiam. dicens Domine permittite me ire, & sepelire patrem meum, & Christus non permisit dicens sequere me, id est, non vadas, sed sequere me, & dimitte mortuos & c. & sic videtur ista litera inquirere, quod nihil ponitur hic, quod Christus ante dixerit, sed discipulus loqui cepit dicens Domine permittite me & c. Sed melius videtur dicendum, quod Christus locutus fuerit antequam discipulus dicendo ei sequere me, & tunc ille dixit Domine permittite & c. hoc patet, quia dixit Domine permittite primum ire, & sepelire patrem meum ergo oportet, quod Christus aliquid ante hoc ei iusserit de quo ipse volens excusationem habere diceret Domine permittite primum ire, id est, antequam faciam, quod iubet permittite, ut eam, & sepeliā patrē, patet etiā hoc apertius Luc. 9. ubi dicit ait Christus ad alterum sequere me. ille autem dixit Domine permittite me primum ire & c. est ergo intelligendum, quod mortuo patre istius discipuli cum Christus hoc diuinitus sciret, & discipulus ille etiam nouiter sciens, & actualiter tunc cum Christo manens vellet ab eo licentiam petere, Christus præuenit eum dicens sequere me, id est, sequere me iam

iam inseparabiliter, & tunc ille dixit Domine per-
mitte primum ire &c. & Christus non permisit pro-
pter causas supra positas.

*Quæ immunditia erat ista mortuorum, & quomodo con-
trahatur. Vbi quæ qualesque essent veteris testa-
menti immunditie. Quæst. LXIIII.*

QUARETUR occasione præcedenti de
immunditia sepelientium mortuos, quæ
immunditia erat ista, & quomodo contra-
hebatur.

Dicendum quod secundum legem Moyfi multis
modis contrahatur immunditia de quibus non est
ad propositum, vnus autem eorum erat immunditia
super mortuo. Et ista contrahatur multipliciter. s.
si quis tangeret hominem mortuum ad sepeliendū,
vel aliās intraret in domum, in qua iacebat aliquis
mortuus etiam si non tangeret eum, vel si in agro in-
ueniens cadauer hominis occisi, vel per se mortui tā-
geret id, vel si tangeret ossa iam arida mortuorum,
vel sepulchrum hominis mortui omnes isti incur-
rebant immunditiā Num. 19. & durabat ista immundi-
tia septem diebus eod. c. etiam si coram aliquo in cā-
po, vel vbiunque quis moreretur immunditiam in-
curreret, Num. 6. vbi dicitur de obseruante votum
Nazæorum, q̄ si quis coram eo subito moreretur
polluebatur, & debebat deponere comam consecra-
tam: fiebat enim irrita consecratio sua, & rursus inci-
piebat ab initio obseruare votum Nazæorum eod.
cap. plangentes etiam mortuum quamuis non tange-
rent eum polluebantur: ideo Sacerdotibus non lice-
bat ire ad plangendum mortuos Leui. 1. capita ve-
stra nolite nudare, & vestimenta nolite scindere, ne
forte moriamini: fratres vestri, & ois domus Israel plā-
gant incendium, q̄ Dominus suscitauit, quasi dicat,
alij plangent, & vos non plangatis, & subditur causa. s.
vos aut non egredimini fores Tabernaculi alioquin
peribitis, olei quippe sanctæ vnctionis est super vos. i.
quia vncti estis oleo sancto, non licet vobis egredi ad
plangendū mortuos, simile patet Leui. 21. ista est imū-
ditia durabat septem diebus, sicut illa de qua Nu. 19.

Considerandum autem, quod ista immunditia nō
erat peccatum, sed solum quedam macula, vel irregu-
laritas, nisi in quibusdam personis, patet hoc, quia lici-
tum erat Iudæis sepelire mortuos, immo erat lauda-
bile. nam Tobias laudatur ab Angelo de hoc Tob.
12. etiam a Deo præceptum erat mortuos sepelire, &
plangere illos. Leui. 19. fratres vestri, & ois domus
Israel plangent incendium, q̄ Dñs suscitauit, id est, plā-
gant pro Nadab, & Abiu mortuos quos Dñs occidit
per ignem, etiam patet, quia licet Deus ostenderet in le-
ge, q̄ tangens mortuum polluebatur, non tamen ve-
tabat mortuū tangere. quia nusquam hoc prohibuit, &
tñ si esset peccatum, vel a lege reputaretur peccatum
fuisset prohibitum: non ergo erat peccatum, sed solū qua-
dam irregularitas. sicut est apud nos bigamia, vel esse
illegitimum, quia hæc non sunt peccata, sed irregula-
ritates, & per eas prohibetur quis ab accipiendō ordi-
nem sacrum, & ab obtinendo beneficium, ita per istā
immunditiam prohibebatur homo intrare in San-
ctuarium, & tangere quasunque res sacras, & si con-
tra faceret moreretur Leui. 15. & Num. 19. si autem
abstineret a rebus sacris: etiam si sepe incurreret ali-
quam immunditiam non peccaret, sed potius incre-
deretur, vt si ex charitate aliquem mortuum sepelire
vellet. Istud verum est, nisi in Sacerdotibus, quia non
licebat illis pollui super mortuis. In Sacerdotibus au-
tem erat quidam summus Sacerdos, qui semper erat
vnicus. Ceteri autem vocabantur minores Sacerdo-

tes. De istis minoribus erat regula, quod nunquam li-
cebat eis pollui super mortuo. i. tangere illum, vel se-
pelire, vel plāgere, nisi esset pater, vel mater, filius, vel
filia, frater vel soror. s. soror virgo, quæ viro nondum
nupserat: pro istis enim sex personis licebat minori-
bus Sacerdotibus pollui, pro alijs autem nunquam.
Leui. 21. Sacerdoti autem magno nunquam licebat
pollui super aliquo mortuo: etiam si esset pater suus
eod. c. s. pontifex caput suum non discooperit vesti-
menta sua non scindet, & ad omnem mortuum non
ingredietur omnino, id est, ad nullum, & sequitur su-
per patre quoque suo, & matre non contaminabitur
nec egredietur de sanctis ne polluat Sanctuarium
Domini, Quod autem dictum est de minoribus Sa-
cerdotibus, quod licebat eis super sex personis, verū
est, nisi tempore consecrationis suæ: consecrabantur
enim Sacerdotes antequam ministrarent, sicut nunc
est promoueri ad Sacerdotium, & fiebat illa conse-
cratio per quasdam cetermonias, quæ durabant septē
diebus, vel octo. Exo. 29. & Leui. 8. & illis diebus non
licebat eis exire de Sanctuario. Leui. 8. & tunc non li-
cebat eis tangere aliquem mortuum nec exire ad plā-
gendum eum: etiam si esset pater Leui. 10. nam ibi
mortui sunt Nadab, & Abiu filij Aaron, & tamen ius-
sit Moyses Aaron patri eorū, & Eleazar, & Ithamar
fratribus ipsorum ne exirent ad plangendum eos. Le-
ui. 10. & hoc, quia tunc erant dies consecrationis ipso-
rum, vt patet Leui. 8. & 9. aliās autem licuisset Elea-
zar, & Ithamar plangere illos, quia erant fratres iui.
Leui. 21. Aarō autem nunquā licuisset eos plangere,
quæ erat summus Sacerdos, & etiā si esset pater suus eo. c.

Considerandum vterius, quod ista immunditia cō-
tracta super mortuo durabat septem diebus. Nu. 19.
& exiatur per aquam lustrationis. ista aqua erat,
quæ miscebatur cum cineribus vitulæ ruffæ, & im-
merso hyssopo aspergebatur inde, qui mundus erat
die tertio, & septimo a contracta immunditia, & post
hoc in ipso die septimo lauabat carnem suam, & ve-
stimenta, & manebat sic adhuc immundus vique ad
Solis occasum, & extunc cenfebatur mundus, & lice-
bat ei intrare in Sanctuarium, & tangere res sacras.

De cetermonijs autem combustionis vitulæ ruffæ,
& de aquis lustrationis, patet plene Num. 19. & ibi sa-
tis dictum est.

*Quare Christus dixit dimitte mortuos sepelire mortuos suos,
quia mortuus neminem potest sepelire. Et quando quis tene-
tur cessare ab operibus spiritualibus, & vacare operibus mi-
sericordie, Et ad quos pertinet sepelire mortuos. Q̄. LXXV.*

QUARETUR, quare Christus dixit dimit-
te mortuos sepelire mortuos suos, quia
mortuus neminem potest sepelire. Dicitur, q̄
Christus accepit mortuos spiritualiter: nā
sicut anima est vita corporis, & recedente illa homo
moritur naturaliter, sic Deus est vita anime Deut. 30.
ipse est vita tua, & ad Col. 3. mortui estis, & vita vestra
abcondita est cū Christo in Deo. s. vita vestra Deus
est, per elongationem ergo Dei ab anima morit ani-
ma, & hō spūaliter, & tñ per quodlibet peccatū mortale
anima separatur a Deo: ideo ois existens in peccatō mortali
mortuus est, & propter hoc vocatur peccatum mortale,
scilicet, quia animam mortificat, & ita in Sym-
bolo dicitur de Christo, q̄ iudicaturus est viuos, &
mortuos, & sic est dñs Ap. 1. & 2. q̄ dicitur est index vi-
uorū, & mortuorū. Cōstat tñ, q̄ in die iudicij qñ Chrs
iudicabit oēs erūt viuētes, quia iudiciū erit post genera-
lē resurrectionē. ergo vocantur illi mortui existens
in mortali peccato, qui in mortem æternam mit-
tendi sunt infra vigesimoquinto, ceteri autem di-
cuntur

cuntur viuere, ita isti de quibus Christus loquitur erāt
in peccato mortali, & vocauit eos mortuos spiritualiter:
sic dicit Ambro. super Lucam quomodo mortui
sepelire mortuos possint, nisi geminas hic intelligas
mortem, vnā naturā, & alteram culpæ, sic etiam di-
cit Cyrillus, vt estimo mortui dicuntur, eo quod non
dum Christo crediderant, scilicet, cum iam eis præ-
dicasset.

Primo ergo Christus dixit hoc, vt significaret co-
gnatos istius discipuli esse in peccato mortali, & per
hoc esse mortuos, & intelligitur maxime de peccato
infidelitatis. s. quia forte Christus prædicauerat illis,
& conuerti noluerant, & non loquitur de peccato
eorum temporali, sed de peccato obstinationis: præ-
uidebat enim Christus illos damnandos esse, quia in
peccato mortui erant, & ideo potuit simpliciter vo-
care eos mortuos, nos vero neminem possumus vo-
care mortuum quandiu viuūt, licet constet nobis il-
lum esse in peccato mortali, quia nescimus an ante
mortem conuertetur, vnde de nullo desperandum
est quandiu viuūt, vt ait Augu. lib. retracta.

Secundo dixit hoc ad ostendendum, quod nō erat
necesse, q̄ iste discipulus iret ad sepeliendum patrem,
quia alij erant, qui possent eum sepelire. s. alij mortui
spiritualiter, sicut ille erat mortuus naturaliter: sic di-
cit Augu. lib. de verbis Domini dimitte mortuos &c.
quasi diceret, pater tuus mortuus est, sunt alij, qui se-
peliant mortuos suos, quia infideles. ac si diceret si ne-
mo esset, qui eum sepeliret, ires tu ad sepeliendum, quæ
tamen alij sunt, qui sepeliant non est necesse, quod tu
vadas. & iste est sensus præcipuus, & tamen tunc non
differt an dicatur dimitte mortuos sepelire mortuos,
vel dimitte, quia alij sunt, qui sepeliant mortuos, si au-
tem teneretur, q̄ pater istius nondum erat mortuus
esset sensus dimitte mortuos sepelire mortuos, id est,
non est necesse, quod tu vadas ad patrem, quia alij
sunt cognati tui mortui, s. in peccato, qui possunt su-
stentare patrem tuum vsque ad mortem, & sepelire
eum: sic dicit Cyrillus dixit sepelire, id est, sustentare
in tenebræ vsque ad mortem, sed Dominus ad eum
dixit sine mortuos sepelire mortuos suos: erant enim
& alij curatores linea parentele astricti.

Tertio dixit hoc ad significandum, quod non con-
ueniebat statui istius discipuli Christum dimittere ad
tempus, vt iret ad sepeliendum patrem, quia illud est
opus misericordie corporalis, quæ est in infimo gradu,
ad viros autem perfectos pertinent alia opera excel-
lentiora, & ita erat in isto prædicare, & a Christo addi-
ficere quid prædicare deberet: sic enim patet in simili-
bus operibus: nam valde pium erat ipsi Christo pau-
peri cibum parare, & tamen Christus magis laudauit
Mariam, quæ sedens audiebat verbum eius quam
Martham, quæ ex magna charitate, & solite Chris-
to ministrabat. Luc. 10. dicens Maria optinam partē
elegit, & iterum Martha turbatur erga plurima, por-
ro vnus est necessarium, & ita dixit Christus hic, &
Luc. 9. dimitte mortuos sepelire mortuos suos, tu au-
tem vade, & annuncia regnum Dei, quasi diceret se-
pelire mortuos non pertinet ad te, sed ad mortuos,
id est, ad peccatores, vel ad viros imperfectos, qui
sunt in infimo gradu, ad te autem excellentiora perti-
nent. s. vade & annuncia regnum Dei, quia istud est
opus perfectorum. per hoc tamen non est intelligen-
dum, q̄ ad viros perfectos non pertinet exhibere
opera misericordie corporalis indigentibus, quia quā-
to quis melior est tanto plura bona facere debet, et quæ
licet opera misericordie corporalia sint minima re-
spectu spiritualium non sunt omittenda, quia oportet
hæc facere, & illa non omittere infra 23. sed est
sensus, q̄ non debent viri spirituales cessare ab operi-

bus spūalibus, vt vacent operibus misericordie cor-
poralis. Pro quo sciendū, q̄ aut occurrit quis viro spūa-
li existens in extrema necessitate, & nemo alius, est
qui possit, vel de quo sit verisimile, q̄ velit succurre-
re indigenti, aut non est talis necessitas. Si primo mō
renerit vir quantumcunque spūalis, & perfectus ex-
hibere indigenti corporale misericordie si potest, & te-
netur cessare pro tunc ab opibus spūalibus, quia talis
necessitas excludit oēm legem, & obligat oēm statū,
si non sit talis necessitas aut impeditur vir spūalis ab
opibus suis pp impendere misericordiam corporale
aut nō, si non impeditur laudabile est, q̄ illā impēdat,
hoc dñs, quia non potest semp quis vacare contēplationi,
aut opibus spūalibus, quia fastidium inducerent, &
debilitaretur feruor: aliqñ ergo cessandum est facta
quadā interpolatione, & tñ vtile est vacare aliquibus
operibus misericordie corporalis: nā est ista mutatio
est vtalis hōi ad auferendum fastidium, quia natura hu-
mana gaudet mutatione 7. Ethic. vi. si autem per ope-
ra misericordie corporalis impediatur vir spūalis ab ope-
ribus spūalibus, quæ cōpetunt ei ex gradu suo, vel offi-
cio, non debet vacare operibus misericordie corpora-
lis, sed relinquere ipsa minoribus, & in hoc casu solo
habet locum quod dictum fuit spūales, & excellentes
viros non debere vacare operibus pijs corporalibus,
& sic Apostoli quibus ex officio competebar prædica-
re verbum Dei, & instare orationi cessauerunt a mi-
nistracione ciborum faciēda pauperibus, quia per eā
impediabant prædicare. Act. 6. nō est equū nos relin-
quere verbū Dei, & ministrare mensis: ideo institu-
erunt ibi septē viros minoris gradus ad hoc offiū: sic est
quia per iudicia foralia impediuntur viri perfecti a
spūalibus occupationibus iuber Apostolus 1. Cor. 6.
q̄ si secularia negocia habuerimus contēpnibiles, qui
in Ecclesia sunt ad ista assumamus iudicanda, & non
solū est hoc qñ opera misericordie corporalis nō cō-
petunt viro spūali spūaliter, sed et si cōpetant sūmū ei
ex officio opera spūalia, & corporalia tenetur cōmit-
tere corporalia alijs, vt ipse exerceat spūalia. sic est
de Episcopo cui competit ex conditione status prouide-
dere oibus pauperibus Episcopatus sui 82. di. c. Episco-
pus pauperibus, quia tñ per hoc occuparetur valde, &
impediret a prædicatione, lectione, & oratione, quæ
sunt opa eius spūalia 88. dist. c. Episcopus nullā, debet
hoc cōmittere Archipresbytero, vel Archidiacono, eo,
dist. c. Episcopus gubernationē, & istud est, quia qñ oc-
currūt duo bona, quæ quis potest eque facilius agere, &
non potest vtrūque, sed alterū eorū, & illa bona sunt in-
æqualia debet facere id quod melius est. sic dicit Apo-
stolus 1. Cor. 14. emulamini charismata meliora. i. se-
quimini gratias meliores. s. si potestis hñe grās inæqua-
les semp conamini meliorē hñe. Est. n. 3. ordinē ratio-
nis, q̄ quis dimittat agere maius bonum, vt faciat mi-
nus bonum si vtrūque possit æqualiter: sic dicit Hier.
& de conse. dist. 5. c. nō mediocriter errat, qui magno
beneficio præfert mediocre bonū, & ita fuit hic, quia
si iste discipulus iret ad sepeliendū distraheret ab ali-
quibus bonis spūalibus: iō debuerūt dimitti ista cor-
poralia opa misericordie alijs minoribus: iō Christus
dixit dimitte mortuos sepelire mortuos, quasi dicat,
nō pertinet ad te, sed ad minores, qui vocant mortui.
i. viri imperfecti, vel in peccatō mortali existētes. sic dicit
Rabanus. Nō adū est in hac snā, q̄ aliqñ minora bo-
na prætermittenda sunt pro vtilitate maiorū. s. maio-
rū beneficiorū faciendotum. Quarto vt aliqui dicunt
Chrs dixit hoc ad ostendendum, q̄ infidelibus nō ef-
ferent pietatis opa exhibēda, quæ dixit dimitte mortuos
sepelire mortuos, & vocantur mortui pp incredulita-
tem, vt dicit Chryl. & Cyrillus. Sed nō stat, quæ est infide-
libus tenemur ad opera misericordie saltem in ne-
cessitate,

essitate, quia supra ca. 5. Christus dixit, quod faceremus bonum tam bonis quam malis. sicut Deus pluit super iustos, & iniustos. Item patet, quia ad Gal. 6. dicitur operemur bonum ad omnes maxime ad domesticos fidei. ergo etiam infidelibus benefaciendum est, preferendi tamen sunt eis fideles quando non possunt utriusque benefacere. Tertio patet, quia si infideli non esset benefaciendum nulli peccatori teneremur benefacere, quia omne peccatum auerit a Deo, hoc tamen falsum est cum etiam inimicis nostris, qui mali sunt ex eo, quod inimici sunt interdum benefacere teneamur. Quarto patet, quia si non teneremur benefacere infidelibus non deberemus diligere eos ex charitate, quia charitatis opus est benefacere supra 5. & prima Cor. 13. & tunc sequeretur, quod infideles non essent proximi nostri, quia omnes proximos tenemur diligere infra 22. & tamen hoc falsum est, quia omnis homo est proximus, ut ostensum est supra 5. cap. q. 31. ergo tenemur infidelibus benefacere. Quinto patet, quia si non teneremur benefacere infidelibus, etiam non teneretur vnus infidelis benefacere alteri, quia si quis propter iniquitatem suam perdit privilegium, ut ei non bene fiat, nullus sibi tenebitur benefacere, nemo tamen hoc diceret, quia tunc tolleretur omnis communicatio hominum.

Sexto patet, quia filius naturaliter obligatur patri ad tribuendum beneficia 8. & 9. Ethic. siue ergo pater sit fidelis, siue infidelis tenebitur filius ad benefaciendum, cum ista retributio debeatur propter naturam, quæ est prior omni fide, & tamen iste discipulus loquebatur de sepeliendo patrem suum; ergo non est verum, quod non teneretur sepelire eum, quia erat infidelis.

Septimo pater, quia quedam beneficia sunt, quæ debentur potius propter speciem quam propter personam, & istud est præcipuum inter illa. scilicet sepelire mortuum, quia mortuo nullum malum est, quod in sepulcro relinquitur, sed viventibus est dedecus, quod caro, quæ fuit pars speciei suæ laceranda bestiis dimittatur, & tamē quilibet tenetur honorare naturam suam, quia aliàs despiceret Deum naturam conditorem: ideo tenetur quilibet ad sepeliendum mortuos, siue fideles, siue infideles, quia omnes æqualiter nobiscum participant in specie. non ergo prohibetur iste sepelire patrem, sic dicit Ambrosius super Lucam non reuocari ab officio patris filius, sed fidelis a perfido communicationem secernit: non interdictum est muneris, sed religionis ministerium communionem cum gentibus mortuis non futuram, id est, non prohibetur filius sepelire patrem, nec fidelis infidelem, sed interdictum est fidelis communicatio cum infideli. quantum ad illa ex quibus potest resultare peccatum mortale, quia in alijs non est prohibita: non ergo prohibuit Christus isti discipulo sepelire patrem tanquam infidelem, & apparet ex litera, quia tunc diceret dimitte eum, vel non sepelias eum, dixit tamen dimitte mortuos sepelire mortuos, quasi dicat, non vadas tu, sed dimitte, quod alij faciant cum alij sint, qui sepelire illum possunt. Ista dicta sunt ad ostendendum, quare dicitur dimitte mortuos sepelire mortuos.

Quia tamen dicitur suos dici potest, quod hoc dixit Christus ad significandum, quod ille mortuus non pertinebat ad istum discipulum: nam licet esset pater eius, quia tamen ille erat mortuus, & iste viuens non pertinebat ad eum: sic dicit Chrysostomus in Homilia, cum dixisset mortuos suos ostendit hunc non esse mortuum eius. puto enim de numero infidelium fuisse defunctum. Secundo dicitur hoc ad ostendendum, quod erant alij ad quos pertinebat sepelire istum, quia potest dicere iste discipulus, ego sum filius, & si non vado

F nemo volet sepelire patrem meum, Christus autem dixit, quod alij etiam erant, qui ex debito tenebantur sepelire istum mortuum, quia forte habebat alios filios, vel propinquos in cognatione, & vocatur iste mortuus eorum, quia ex debito cognationis tenebantur eum sepelire, & iste est proprius sensus. sic dicit Cyrillus sine mortuos sepelire mortuos suos: erant enim & alij curatores linea parentelæ astricti.

Quæ erant opera excellentiora ad hunc discipulum pertinentia, & quod olim prædicatores erant ministri, & quasi fidei principes. Quæst. LXVII.

Q VARETUR cum Christus dixerit isti discipulo ne iret ad sepeliendum patrem. scilicet quia alia opera excellentiora pertinebant ad eum, quæ erant ista opera. Dicendum quod erat officium prædicandi, quia Luc. 9. dicitur sine, ut mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade, & annuncia regnum Dei, id est, prædica Euangelium. Iste autem erat actus excellentissimus, quia prædicatores erant tunc magistri, & quasi principes fidei, & ideo præcipuus prædicator vocatur princeps, vel archiepius. sic dicit Paulus de seipso 1. Cor. 3. quasi sapiens architectus fundamentum posui. Sed dicitur quomodo iste discipulus prædicaret, cum Christus tunc viueret, & prædicaret: nam post resurrectionem suam misit discipulos ad prædicandum per orbem. Mar. 16. & infra 28. Dicendum, quod Christo viuentem discipuli, & Apostoli prædicabant, sed differt, quia post mortem suam misit eos ad prædicandum per totum orbem. Mar. 16. cum autem viueret mittebat illos solum ad prædicandum per Iudæam prohibens illis ire ad Gentiles, & ad Samaritanos infra 10. & Luc. 9. discipuli etiam isti prædicabant, quia mittebat eos Christus binos ante faciem suam in omnem locum, & ciuitatem quo esset iturus. Luc. 10. & ibi prædicabant, & miracula faciebant eod. c. non ergo debuit discipulus iste cessare ab his, ut iret ad sepeliendum patrem. sed adhuc dato, quod iste discipulus nondum prædicaret saltem audiendo Christum, & manendo cum eo instruebatur quid facere deberet, & quid postea prædicaret. Istud autem erat excellentius quam vacare operibus misericordiæ corporalibus, quale erat mortuos sepelire quod patet, quia nihil magis pium, & laudabile in operibus misericordiæ corporalis esse poterat quam Christo pauperi in cibo ministrare. Christus tamen laudauit magis Mariam, quæ sedens ad pedes eius audiebat verbum ipsius quam Martham, quæ cum magna sollicitudine, & charitate ei ministrabat dicens. Maria optimam partem elegit Luc. decimo, erat tamen magis necessarium, & laudabile in isto discipulo audire verbum Christi quam in Maria Magdalena, quia illa audiebat solum, ut instrueretur quid deberet agere, discipulus vero, ut instrueretur quid deberet agere, & prædicare. nam iste assumebatur, ut prædicator. Magdalena autem prædicare non debebat, quia erat mulier: prima Timo. 2. mulier in silentio discat cum omni subiectione. docere autem mulieri non permitto, nec dominari in virum, sed esse in silentio, non debebat ergo iste discipulus cessare saltem ad tempus ab operibus tantæ excellentiæ, ut iret ad sepeliendum patrem, maxime quia iste iam habebat officium prædicandi, vel prædicare incipiebat, cum Christus ei dixerit, tu autem vade, & annuncia regnum Dei Lucæ nono.

An debeat morari aliquo tempore in seculo propter sustentationem parentum, qui religionem ingredi desiderat. Vbi quomodo intelligitur sustentatio. Et exemplum Ermegildi Hispani filij cuiusdam regis Gothorum. Quæst. LXVII.

Q VARETUR occasione prædictorum de illo qui desiderat ingredi religionem, an debeat morari aliquo tempore in seculo propter sustentationem parentum.

Aliqui dicunt, quod sic, quia filius tenetur honorare patrem de iure naturali. Exo. 20. & Deu. 5. & intelligitur iste honor maxime circa sustentationem, ut Christus exposuit infra. 15. Mar. 7. arguens Phariseos dicentes sufficere, quod filius honoraret patrem verbo etiam nihil dando, & tamen sustentatio tanto est magis necessaria homini, quanto magis appropinquat ad senectutem eo, quod tunc magis viribus deficit, ergo non licebit filio ingredi religionem vsque ad mortem patrum. Secundo patet, quia ille qui est debitor semper tenetur quandiu est debitor. filius autem semper debet patri aliquid cum nunquam possit ei sufficienter retribuere, ideo nunquam potest patrem dimittere filius, sic dicitur 8. Ethic. cap. ultimo, debentem enim reddendum est, nihil autem faciens dignum semper debet, quibus autem debetur potestas dimittere, & patri vti que, id est, qui non reddit aliquid dignum, id est æquale pro illis, quæ recepit semper est debitor, & qui debitor est non potest dimittere eum cui tenetur, sed econtrario, ideo concludit, quod pater potest dimittere filium, & recedere ab eo, filius autem non potest a patre recedere, ergo eo viuentem, & indigente non poterit filius ingredi religionem.

Dicendum, quod quando queritur de filio volente recedere a patre, aut vult recedere, ut malum euitet, aut ut maius bonum consequatur. Si primo modo dicendum, quod aut filius vult euadere malum. In se sibi malum inferatur, vel ut non efficiatur malus, aut vult euadere malum. id est, dedecus Dei: si primo modo, ut si pater sit nequissimus, & velit occidere filium, vel conetur pertere eum ad infidelitatem, ut fuit in Ermegildo filio regis Legionis, ut ait Grego. 20. dialogorum. & 24. q. 1. c. cepit Ermegildus, erat enim pater suus rex Arrianus, & volebat pertere eum ad hæresim Arrianorum cui cum ille non assentiret tenebatur ab eo in vinculis misitque ad eum in nocte paschali Arrianus episcopum, ut de manu eius eucharistiam susciperet quæ cum accipere noluisse iubente patre eadem nocte in vinculis occisus est: tali autem patri non est prouidendum in necessarijs, sed fugiendum cum teneatur quilibet seipsum magis, quam ceteros diligere, si ergo filius mortem, vel peccatum mortale euadere non potest manens cum patre, ut in casu dato fugiendum est, & non est manendum ad prouidendum ei etiam si fame moriturus sit, sic innuitur 8. Ethic. c. ultimo forte nullus aliunde vti que recedere videtur non super eccellente in malitia. id est, nullus potest patrem licite dimittere, nisi excelsat in malitia. 6. q. si malitia insanabilis. Si autem pater malus sit non tamen ita perniciosus, sed quod possit filius sine mortali peccato manere cum patre, etiam si veller pertere eum ad malum manere debet si credit se posse resistere paternis suasionibus, & hoc si pater sit in magna inopia, etiam si non sit extrema necessitas, tunc tamen licet filius aliàs teneatur valde prouidere parentibus in cibo, & potu, nono Ethic. c. 2. debet ei parum prouidere. 1. ut det ei panem tribulationis, & aquam angustiarum, sic dicitur de Michæa propheta in carcerato. 3. Reg. 22. & hoc, ut propter angustiam victus teneatur deserere malitiam, quia interdum salubriter esurienti cibus negatur, ut iusti.

Alph. Toft. In Matth. Pars III.

Atque acquiescat, ut ait Augustinus, & sic dicitur 8. Ethicorum, cap. ultimo, hunc autem. scilicet malum patrem fugiendum, vel non festinandum sufficere malo existenti. non debet filius prouidere patri malo, quantum potest.

Si secundo modo dicendum, quod matrimonia soluantur propter malum, id est, dedecus Dei, nam si alter infidelium ad Christum conuertatur alio non cõuerso non soluitur matrimonium, sed possunt manere si volunt, dum tamen, qui infidelis manet velit cohabitare alteri sine contumelia Dei, ut si forte vir infidelis manens diceret uxori, ecce Christus tuus nihil est, vel diceret multas blasphemias de Christo, ut cõtristaret uxorem, etiam si non conaretur reducere eam ad infidelitatem. nam tunc debet solui matrimoniũ, prima Corinthiorum septimo, & extra de diuortijs, capitulo gaudemus, filii autem in hoc casu non absoluantur quin teneantur patri infideli prouidere, etiam si maledicat Christo, si non suadet eis redire ad infidelitatem, & etiam si suadeat, si ipsi putant posse resistere paternæ suasioni tenentur adhuc manere, vel non deserere patrem, sed prouidere ei, & tamen parum prouidebunt, ut auertatur a malitia sua, sicut nunc dictum est, si autem filius vult assequi maius bonum stat casus noster, scilicet in ingressu religionis cuius vita est excelior, quam secularis, & tunc dicendum, quod aut filii impediuntur intrare religionem, ut parentes non molestant per suam absentiam, etiam si non indigeant sustentatione ipsorum, vel propter sustentationem parentibus procurandam, ut quia sunt inopes.

De primo dicendum, quod interdum parentes ex absentia filiorum, & maxime ex mutatione status affliguntur, potius quam si diuitias perderent. sicut patet Tobij quinto, quando Tobias iunior missus est pro pecunia in Rages, nam Anna mater eius conquerebatur dicens & flens, baculum senectutis nostræ tulisti, & transmissisti a nobis, nunquam esset pecunia pro qua misisti eum, sufficiebat enim nobis paupertas nostra, ut diuitias computaremus hoc, quod videbamus filium nostrum: simile patet Tob. 10. & tunc dicendum quod etiam si parentes valde affligantur ex recessu filii, & mutatione status non tenetur filius manere in seculo, ut non tristetur parentes, & etiam si rogent eum ne recedat non tenetur assentire illis, sic dicit Hieron. in epistola ad Rusticum monachum, licet pater tuus in limine iaceat, licet mater tua pectus, & vbera ostendat, per calcaram perge patrem, per calcatam perge matrem, & ad vexillum crucis Christi euola.

De secundo dicendum, quod aut parentes sunt in extrema necessitate, aut non, si in extrema non licet ei dimittere illos, ut religionem ingrediatur, quia istud esset subtrahere eis debitum, & facere sacrificium de rapina. nam quando propter aliqua opera supererogationis omittit quis aliqua opera charitatis necessaria sacrificium de rapina offert, ut ait Hieron. & de consecratione, distinctione quinta, capitulo non mediocriter, sicut si quis iussit cum parentibus suis in longam peregrinationem, & inueniens ibi deuotum monasterium vellet intrare in illud, non liceret ei ingredi desertis parentibus in terra aliena, in qua non esset verisimile, quod aliquis vellet eis benefacere, nam istud erat ponere eos in extrema necessitate, ideo teneret reducere eos in terram suam, & tunc redire posset ad religionem, quam desiderauerat si nihil aliud obstarat. Si autem non sunt parentes in extrema necessitate actualiter, aut expectantur verisimiliter venturi ad illam, aut non. Si primo modo non licet filio deserere eis ingredi religionem, ut si parentes senio confecti non potentes sibi victum querere habeant sustentationem

V pro

pro aliquanto tempore, sint tamen intertales gentes, q̄ deficiente eis victu credatur, q̄ nemo sibi providebit, necesse est, q̄ elapso illo tpe incidant in extrema necessitatem, & tunc filio non licet eos deserere. Est autē extrema necessitas quando nemo alius est qui providere possit aut velit, & tunc debet præponderare sustentatio parentum plus quam desiderium religionis, ita Christus innuit hic dicens isti discipulo, dimitte mortuos sepelire mortuos suos. i. quia alii sunt qui possunt sepelire patrem tuum dimitte, q̄ illi faciant, quasi d. si nulli alii essent tu deberes cessare ab opere spirituali ad tempus, vt ires ad sepeliendum eum. Si autem non sit extrema necessitas in actu, nec etiam futura præsumatur, ita q̄ absente filio possunt parentes sustentari, etiam si in paupertate vivant, & angustiorē vitam ducant, quam præsentē filio, licitū est filio ingredi religionem.

Ad primum dicendum, q̄ filius tenetur patrem honorare sustentando eum, & tamen non tenetur omni tempore vacare sustentationi parentum ommissis ceteris operibus, quia sustentatio intelligitur, q̄ habeatur necessaria, & de hac verum est, q̄ non potest filius deserere parentes in extrema necessitate actuali, vel verisimiliter futura, vt ingrediatur religionem, vt nūc dictum est, sed illa habita. i. sustentatione necessaria potest filius anhelare ad opera spiritalia ad quæ magis conandum est, quam ad corporalem cibum, sicut Christus dixit Io. 6. operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam eternam.

Ad secundum dicendum, q̄ filius nunq̄ potest dimittere patrem, & recedere ab eo, tanquā plene retribuerit ei pro omnibus, quæ ab ipso recepit, potest tamen recedere ad hoc, q̄ vacet alijs operibus perfectioribus sicut est esse in religione, nam per hoc non innuitur, q̄ sit absolutus a debito paterno, quia tamen honorare patrem sustentando ipsum est præceptum affirmativum non obligat ad semper, nec etiā obligat quantum ad totum conatum quem potest homo apponere, & ideo tempore illo quo filius non obligat actualiter patri subvenire. i. quando non est in magna necessitate, nec presumpitur verisimiliter, q̄ in illa incidet absente filio, licet filio introire religionem.

An liceat patri relicta cura filiorum religionem introire. Et quādiu est cura paterna super filios. Et quōd pater tenetur filio ad duo. Filij autem secundum rationem parentibus obligantur. Quæst. LXXIII.

Quæritur an liceat patri relicta cura filiorum religionem introire. Aliqui dicunt, q̄ sic, quia filius est semper debitor patris, & tamē potest aliquando patre deserto religionem intrare, poterit ergo pater a fortiori deserto filio intrare religionem, quia dicitur 8. Ethic. c. vltimo videntur non possibile esse filio patrem abnegare, patri autem filium. i. filius nō potest abnegare patrem dicendo non teneri ei ad aliqd, pater tamen potest abnegare filium. i. asserere, q̄ ad nihil tenetur ei, & sequitur ibi, quibus autem debetur potestas dimittere, & patri utique, illi quibus debet aliquid possunt dimittere debitores suos, ideo pater potest dimittere filium.

Dicendum, q̄ aut habet quis filios paruulos, aut adultos, si adultos, licet ei dimittere illos, & ire quo voluerit, quia cura paterna super filios est, quādiu ipsi non possunt seipos alere, cum autem adulti sunt pnt per se victum quærere, ideo non solum religionem intrare, sed etiam quocunq̄ voluerit licet patri ire desertis filijs adultis, quia iam ad nihil eis tenetur. Si autem sint paruuli dicendum, q̄ tenetur alere eos, p̄

pter hoc enim natura indidit omnibus animalibus magnam sollicitudinem, & amorem filiorum, vt eos conseruent, nam si non esset parentum diligentia circa proles paruulas necesse erat omnia animalia mox genita interire, cum non possent sibi de necessariis providere, & nemo eorum curam ageret, fuit ergo necessaria sollicitudo parentum pro fetibus, quādiu sunt paruuli, & propter hoc pecora cognoscunt filios suos, quando sunt paruuli, postea autem non agnoscunt, sed obliuiscantur se habere filios, & si viderint eos non agnoscunt, quod fit, quia natura voluit dare omnibus brutis sollicitudinem pro filijs: ad hoc autem necesse erat, q̄ illos agnosceret, quia sollicitudo nullā esse potest de eo, quod penitus ignoratur, tanto ergo tempore cognitionem filiorum dedit, quādiu sollicitudo pro eis erat necessaria, sed non est necessaria nisi quocumque filij sint adulti per se victum potentes quærere, amplius ergo nec notitia filiorum, nec sollicitudo pro eis in brutis manet, homo ergo sicut, & omnia pecora, immo plusquam omnia tenetur pro filijs sollicitudinem agere, in quā tum ipse melior est, & magis agnoscens rationem debiti, & etiam in quantum filij sui excellentiores sunt filijs brutorum, natura tamē & quodlibet agens per rationem, ita habet maiorem sollicitudinem de aliquo re quanto illa est melior, tenentur ergo patres alere filios, quod si non alant, in quantum possunt homicidæ sunt, ideo pater habens filios paruulos nō potest desertā cura eorum religionem intrare, sed necesse est, quod committat eos alicui alendos, de quo confidat, quod eos alet vsq; ad ætatem adultam, & sic religionem introibit, vel ipse alet eos vsq; ad eandem ætatem, prius autē dimittere non poterit.

Ad argumentum dicendum, quod pater nō tenetur filio ex ratione dati, & accepti, tenetur tamen ei ex obligatione naturæ. Pro quo sciendum, q̄ pater tenetur filio, & filius patri, licet diuersimodo de pater tenetur filio ex ordine naturæ, sicut causa causato. Et ideo tenetur ei ad duo. Primo ad prouidendum ei, & conseruandum ipsum tempore quo ille seipsum conseruare non potest. i. p̄ paruā ætate, vt dictum est. Secundo tenetur ei prouidere in aliquo p̄ ætate illa, in qua per se victum quærere non potest, vt leuius se habeat, & de hoc dicitur 2. Corin. 13. quod parentes debent thesaurizare filijs, id est relinquere eis hereditatem in qua succedant, & de qua se nutrant cum adulti sunt, vel defunctis parentibus. nam thesaurizare non est paruulum nutrire, sed relinquere aliquid filio iam adulto, quod maxime pertinet ad successionem defunctorum.

De primo dicendum, q̄ absolute tenetur pater filijs prouidere, nec potest aliquid excusari ab hoc debito, quia tam naturalis est ista obligatio, quod in nullo casu potest esse illicita, cum per istam consistat tota conseruatio naturæ. De secundo dicendum, q̄ pater non tenetur absolute thesaurizare filijs, sed est de æquitate, nam postquam filij peruenerint ad ætatem adultam pater potest eos abicere de domo, vt sibiipsis prouideant, verum est tamen, q̄ filios succedere patri est de iure naturali, non obligatur tamen pater facere, vt quid habeat in quo filij sibi morienti succedant licet hoc facere possit, ideo prima obligatio impedit patrem intrare religionem scilicet filijs non adultis. Secunda autē. i. ad thesaurizandū filijs non impedit, quia etiam si manendo aliquādiu in seculo posset illis thesaurizare non obligatur ad hoc manere, nec vna die, sed mox, vt filij alii sunt, potest eos deserere, & non accipitur thesaurizare pro multitudine auri congesti, vt dicit Boetius, de consolatione libro tertio, prosa quarta. Sed thesaurum vocat Apostolus quicquid habet filius

filius ex paterna successione, & quicquid est ultra alimentata parue etatis, etiam si sit vicus obolus.

De filijs respectu patrum dicendum, q̄ obligantur filij patribus s̄m rationem, sed non secundum naturam. Primum patet d̄. n. obligatio s̄m rationem, q̄ est p̄ susceptum beneficium, filij autē susceperunt a parentibus immensa. scilicet educationē, & eruditionem pro quibus impossibile est, q̄ aliter parentibus sufficienter retribuatur. 8. Ethicorum. c. vltimo, & hoc modo patres non obligantur filijs ad aliquid, quia nihil ab eis susceperunt: istum modum loquendi habet Aristot. semper, ideo semper dicit filios obligatos parentibus & nunq̄ e contrario. De secundo patet, quia in natura est iste ordo, q̄ cum cā influat in effectum semper effectus suscipit a causa, & nunquam causa recipit ab effectu, q̄a sic turbaret immo desineret eē totus ordo nature, pater autē est cā efficiendi filijs. 9. Eth. c. 2. & ideo s̄m ordinem nature semper p̄ debent dare filio, & nunquā ab eo recipere, & sic loquitur Apostolus. 2. Cor. 13. parentes debent thesaurizare filijs, & non filij parentibus. accidit tamen p̄ humanam infirmitatem, q̄ patres deficiant aliquā potentia influendi in filios, & tunc iam est opus, vt filij resuant in patres, q̄ ab eis acceperunt turbato iam vel potius deficiente ordine nature p̄ infirmitatem humanam, qui ordo nunq̄ turbatur, nec deficit in causis vniuersalibus, & incorruptibilibus. deficiente, ergo isto ordine nature succurrit ordo rationis, scilicet vt cum iam pater non possit filio prouidere, tanquam causa immo nec sibi ipsi, prouideat ei filius secundum ordinem rationis, id est propter susceptum beneficium, & sic parentes filijs, & filij parentibus mutuo obligantur, licet non secundum idem genus obligationis.

An monachus videns egere parentes possit exire de claustro sine licentia præsentis. Quæst. LXXIX.

Quæritur propter istum discipulū, qui nūc erat cum Christo, & voluit redire ad sepeliendū patrem, an monachus videns egere parentes possit exire de claustro sine licentia præsentis ad prouidendum illis. Aliqui dicunt, q̄ sic, quia tenetur filius de iure naturali patrem honorare. Exod. 20. & intelligit iste honor præcipue in sustentatione, vt Christus exposuit infra 15. sed ius naturale semper obligat, ergo etiam post monachatum manet obligatus, & non obstante cuiuscunq̄ prohibitione tenetur ad prouidendum. Alii dicunt, q̄ non potest, quia ex voto tenetur obedire, ideo non licet ei exire de claustro sine licentia præsentis. Dicendum ad plenum intellectum huius, q̄ in casu dato, aut monachus licetiam habere potest ad exeundum de claustro, & prouidendum parentibus, aut non, si licentiam habet non est dubium quin liceat ei exire. Et tamen est dubium an ei expediat, & dicendum, q̄ aut potest conuenienter prouidere parentibus per aliquem alium, aut non, si potest per alium melius est ei non exire claustrum, q̄ claustrum est vita monachi, & sicut piscis non vivit sine aqua, nec monachus sine claustro, vt ait Hiero. Si autem non potest per alium prouidere, aut est necessitas parentum extrema, aut non: si extrema non solum expedit sibi exire, sed etiam tenetur, quia tenetur quilibet alteri in extrema necessitate succurrere, & maxime filius patri, & tamen iste monachus non impeditur succurrere, ergo tenetur si non sit extrema necessitas, aut est parua inopia, aut magna, si parua non tenetur nec etiam expedit, quia pro parua vilitate temporali posset incurere detrimentum magnum spirituale, quia repesceret forte seruo eius incipiendū conuere.

fari in seculo, & hoc valde cauendum est, sic dicit Chrysostomus, q̄ diabolus attentius aditum quærat, & si inuenit paruam negligentiam causat magnam pusillanimitatem, si autem est magna inopia considerato statu parentum non est tamē extrema necessitas, non obligatur monachus exire claustrum ad prouidendum eis, an tamen expediat sunt considerandæ multæ circumstantiæ particulares. i. quanto tempore extra claustrum oportet manere, & cum in quibus conuersandum est, & qualibus negocijs oporteat monachum implicari, & cuius conditionis est ipse monachus. scilicet senex, vel iuuenis facilliter a passione ducibilis, vel non, & similia, vt per hoc colligi possit quantum periculum est cui se monachus exponit extra claustrum manendo, vt sic compensatus vilitate in prouidendo parentibus, & periculo suo exeundo claustrum, videatur quid potius eligendum sit, nam contra charitatem est, & contra ordinem rationis, quod maius periculum pro minori bono quis subeat, quia tunc paruū bonum præferitur maiori, vt ait Hieron. & de consecration. distin. 5. c. non mediocriter, & sic declaratum est supra 4. cap. quæstione 112. an volens religionem ingredi debeat longo tempore manere in seculo, vt res suas bene vendat, & inde eleemosynas faciat. Si autem non habeat licentiam ad exeundum de claustro, aut sunt parentes in extrema necessitate, aut non, si sunt in extrema potest exire, & prouidere eis non solum sine licentia, immo etiam prohibente prælato, quod grauius est, & non solum ad prouidendum parenti, sed etiam cuiuscunq̄ alteri, nam si monachus in claustro manens videret aliquē extra claustrum cecidisse in puteum, aut in simile periculum, & nemo esset, qui erueret non est dubium, quin teneretur etiam prohibente præsentis exire ad subueniendum ei, quia talis necessitas excludit omnē votum, & obligationem, alias ea quæ introducta sunt in cultum Dei militarent contra charitatem, & neciteremus quid esset misericordiam volo, & non sacrificium, si propter ceteronias regulares non succurreremus homini morienti, sicut Christus dixit contra Phariseos, infra duodecimo capitulo, qui increpabat discipulos Christi eo, q̄ fame cogente die sabbati euellabant spicas, & sicut dixit ibi Christus, q̄ homo est maior sabbato, & quod sabbatum est p̄ hominē, Osa sine ita homo est maior quacunq̄ obseruantia, & voto propter hominem. est obediendum prælato prohibenti in tali necessitate succurrere, quia in eis, quæ sunt expresse, vel manifeste contra Dei mandatum, nemo tenetur obedire alicui, quia istud esset obedire magis homini, quam Deo, quod fieri non debet, sicut dixit Petrus obedire, oportet Deo magis, quam hominibus Actu. 5. & distinction. 4. cap. qui contra. & 11. q. 3. c. qui resistit, sed prælato obediendum est in his, quæ non sunt contra Dei mandatum, vnde ad mandatum prælati, sæpe oportet cessare a bono, scilicet supererogationis, nunquam tamen propter eius præceptum est faciendum aliquod malum, sic dicit Gregor. sciendum est, nunquam per obedientiam malum fieri, aliquando tamen debet per obedientiam bonum, quod agitur intermittere. 12. quæstione 3. cap. quid ergo immo dicendum, q̄ existente patre, vel quocunq̄ extraneo in tal necessitate, monachus etiam sine licentia Abbatis, vel contra mandatum eius potest accipere de bonis monasterij, & prouidere taliter indigenti, vt ostensum est supra capitulo sexto, quæstione sexagesima. Si autem non sint parentes in extrema necessitate, siue sit parua inopia, siue magna, non licet monacho sine licentia prælati claustrum exire ad eis prouidendum, quia in tali casu prouidere licet sit bonū, nō est

tamen necessarium, & ideo iubente prelo cessandū est a tali bono, vt dicit Gregorius, q̄ per obedientiam cessandū est interdum a bono, quod agitur, vt nūc dictum est, si autem esset iste in seculo teneretur saltē de quadam equitate providere parētibus existentibus in magna inopia, etiam si citra extremam necessitatem.

Sed dicitur cum iste esset simpliciter obligatus parentibus succurrere in tali necessitate, quomodo potest tolli ista obligatio, quę est de iure naturali sine consensu illius in cuius fauorem est?

Dicunt aliqui, vt Aegidius Romanus quolibet secundo q. 25. q̄ aliter est de seculari, & aliter de monacho, scilicet quia monachus est mortuus mundo, & auersus ab eo, & per hoc, quod se obligauit ad maiora bona absoluit se a minoribus, sicut etiam fit ecōtrario, quia coniugatus per hoc, quod se obligauit coniugi non potest castitatem obseruare illa nolēte, licet melius sit seruare castitatem, quam coniugaliter coire, etiam dicit, quod monachus est mortuus mundo, & sicut mortuus absoluitur a debito subueniendi parētibus, ita erit solutus monachus. Sed ista non satisfaciunt. De primo patet, quia ibi loquitur de obseruatione castitatis, quę est bonum supererogationis, & ideo potuit se obligare quis per matrimonium ad aliquid per quod iam non posset exercere maiora bona. Secus autem est de illis, ad quę quis esset ante hoc obligatus, quia non poterat contrariam obligationē subire, sicut qui coniugatus est, non potest profiteri religionem, nec promoueri ad ordinem sacrum, & e contrario, qui monachus est non potest accipere cōiugem, & tamen præsupponitur, q̄ iste antequam intraret religionem erat obligatus subuenire patri in magna inopia, etiam circa extremam necessitatem, ergo nō potest tolli ista obligatio per ingressum religionis, vel saltem non est ad propositum exemplum, quod inducit.

De secundo patet, quia licet monachus sit mortuus mundo, non est mortuus simpliciter, sed solum quadam fictione iuris, vnde multa potest facere, quę non potest vere mortuus. nam mortuus non tenetur subuenire parenti, etiam in extrema necessitate constituto, quia nihil de facto potest. monachus tamen tenetur, vt supra dictum est, non ergo sufficiunt ista. Aliquis forte dicit, quod obligatio de subueniendi parentibus tollitur in monacho per hoc, q̄ se obligat ad maiora bona, quia potest minus bonū cōmutari in maius bonum, & sic ingrediēs religionē absoluitur ab omnibus votis exemplum de vo. & vo. redemp. c. scripturę. ita ergo nunc monachus absoluetur ab illa obligatione per religionis ingressum, sed istud non stat, quia non absoluitur a subueniendi parentibus in extrema necessitate, ergo nec absoluetur ab aliqua alia obligatione respectu parentum. Item non stat, id quod dicitur, quia illud est verum in obligationibus, quę sunt respectu eiusdem personę, quia potest cōmutari minor in maiorem, & quia omnia vota fiunt Deo cum sit votum actus latricę, per votum religionis potest absolui quis ab omnibus alijs, quia nullum est maius, quam hoc, vt patet in allegato. c. scripturę obligationes tamen, quę sunt ad homines non tolluntur per votum religionis, vt si quis debeat alteri decem denarios nō absoluitur per ingressum religionis, etiam non absoluitur vir a debito coniugali per hoc, q̄ ingreditur religionem, immo non potest ingredi, sic autē est de obligatione subueniendi parentibus. Dicendum, quod obligatio subueniendi parentibus nō est aliquid determinatum, sed solum, q̄ filius tenetur succurrere parentibus indigentibus, meliori modo quo potest, quia tñ necessitas parentū non est aliquid

F determinatum pro loco, & tempore, & quantitate inopię, & alijs circumstantijs, non obligatur filius ad aliquid determinatum, sed solum, q̄ adueniente tempore succurrer parentibus meliori mō quo potuerit, & pater hoc, quia filius non tenetur manere semper cum parentibus expectando si aliquando occurrat eis inopia, sed potest ire quo voluerit, & si eo absente accidat parentes indigere, & non subueniat eis, non est in aliqua culpa, & tamen si teneretur ad aliquid determinatum in culpa esset, & ideo non obstante tali obligatione, quę est generalis, & indeterminata potest filius subire aliam obligationem determinatam per q̄ huic indirecte præiudicaretur, & ad veritatem non præiudicaretur, quia si præiudicaretur oporteret, q̄ esset in aliquo determinato istud præiudicium, & tamen non est, quia non est aliquis certus modus quo parentibus subueniendum sit, ideo potest filius quancumque aliam obligationem subire, & si postea accidat, q̄ per illam impediatur succurrere parentibus ita prompte, sicut si non haberet illam obligationem non est inconueniens, quia aliās filius non posset accipere vxorem, nec effici miles, nec sacerdos, nec aliquod officium accipere, quia nihil est per quod non impediā subuenire parentibus potius, quam si esset in domo paterna, & tunc manifestum esset, q̄ filius, qui recederet in terram longinquam, intendere nunquam redire ad parentes peccauerat, quia per hoc magis impotens efficitur ad subueniendum illis, quam monachus, & tamen certum est, q̄ non peccat obligatio ergo de subueniendi parentibus solum cōsistit in hoc, q̄ data opportunitate succurrere filius melius quo poterit, & hoc facit, etiam monachus. nam secundū conditionem suę religionis, scilicet non præiudicando illi tenetur succurrere parentibus quantum poterit, nec potest isti obligationi præiudicari, nisi expresse faciendo contrarium, vt si quis iuraret, vel pmitteret, nunquam succurrere parentibus in necessitate, vel non succurrere quancumq; posset. Circa ingressum religionis sunt alia duo dubia. Primum est, an volens religionem intrare debeat immediate intrare, vt fuerit spirituali inspiratione vocatus, vel liceat ei manere aliquanto tempore in seculo. de quo dixi supra 4. c. quæstione prima, & in solutione ad secundum argumentum.

Aliud dubium est an deliberans animo intrare religionem bene agat manendo aliquanto tempore in seculo, vt res suas bene vendens ampliores eleemosynas inde faciat, vel sit melius mox intrare de quo dixi eadem quæstione, in solutione ad tertium argumentum.

Et ascendente eo in nauiculā, secuti sunt eum discipuli eius. Et ecce motus magnus factus est in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus. Ipse vero dormiebat. Et accesserunt ad eum discipuli eius, & suscitauerunt eum dicentes. Domine salua nos: perimus. Et dicit eis Iesus. Quid timidi estis modicę fidei: Tunc surgens imperauit ventis, & mari, & facta est tranquillitas magna. Porro homines mirati sunt dicentes. Qualis est hic, quia venti, & mare obediunt ei?

Et ascendente. Ponuntur quedam miracula ad discipulorum confirmationem, & primo ponitur miraculum in creatura corporali, scilicet in maris fluctibus,

fluctibus, secundo in spirituali, in dæmonibus, ibi. *Et cum venisset.* Ponitur hic miraculum de tranquillitate maris facta ad Christi mandatiū, & præcedētia de scriba, & discipulo habentur solū hic, & Luc. 9. istud vero de mari pacato habet hic, & Mar. 4. & Luc. 8. & dicit. *Et ascendente eo.* Id est Christo. *In nauiculam.* Erat. n. parua nauis, s. forte piscatorum, quia istud mare Galileę cum non sit, nisi quoddam stagnum, & non contineretur cum mari mediterraneo non sunt ibi magnę naues, sed solum, vel vt in plurimum nauiculę ad vsum piscatorum, & ita, etiam Lucę 8. nauicula dicitur, & tamen Mar. 4. vocatur nauis inquantum nauis est nomen speciei artificij, & non significat magnam, nec paruum.

Secuti sunt discipuli eius. Id est inierunt in eadem naui, & tamen dicitur secuti sunt eum, s. quia Christus prius intrauit in nauiculā, q̄ illi, vel q̄ Christus erat Dominus, & quo vadit dominus vadit famuli, & quamuis simul eant solus Dominus ire dicit, & alij dñr eum seq, sicut dñr vadit ad talem locū, & nihil dicit de alijs, quafi solus eat, cum tamen constet multis simul ire.

Et ecce motus magnus factus est in mari. Scilicet tempestas, & dicitur Marci 4. facta est procella magna, & venti, & idē est, sed istud apertius dicitur. est. n. procella ipsa commotio fluctuū in mari, aliquando tñ procella dicitur magnitudo ventorū. Plal. 10. spiritus procellarū, i. flatus ventorum. & Plal. 148. spiritus procellarum, quę faciūt verbū eius, i. venti fortes, & impetuosi obediūt Deo, hic tñ Marcus accipit procellā pro cōmōtione maris, eo q̄ expressit procellam, & ventos, vel potest accipi procella pro ipsis ventis, q̄ dicitur Luc. 8. & descendit procella, & venti in stagnum, & tñ si procella esset commotio fluctuum non poterat descendere, sed vētus est, qui descendebat in stagnum, & satis apparet, quod accipitur pro vento, quia dicitur facta est procella magna venti. *Ita vt nauicula operiretur fluctibus.* Non est sensus, q̄ vere operiretur, quia tunc submergeretur, & non potuisset Christus dormire, & tamen dormiebat in naui, vt patet in litera, sed operiebatur, id est inuestiebatur, s. quia fluctus in tumefcente mari excelsiores fiebant, quam nauis, & hoc erat nauem operiri fluctibus.

Sed contra, quia Marci 4. dicitur, & fluctus mittebat in nauem, ita vt impleteretur nauis. Dicendum, quod est modus loquendi hyperbolicus, quia intransibilibus quibusdam fluctibus in nauem dicebatur nauis impleri ad significandum magnitudinem tempestatis, & est modus loquendi, tam in scriptura, quam apud vulgares vsitatus, vt cum dicitur astra ferit clangor, vere tamen non erat nauis impleta, quia dicitur ibi, q̄ Christus erat in puppi super ceruical dormiens, & tamen si nauis esset impleta iam ipse non dormiret super ceruical, sed nataret in aqua.

Potest tñ dici ita, vt impleteret nauis. i. vt prope esset, quod impleteret si Christus non succurrisset, quia quod prope est inesse videtur, & iste est melior sensus, & sine hyperbole, sed Luc. 8. dicitur, & compellebantur, & periclitabantur, id est compellebantur ire contra voluntatē suam non potentes gubernare nauiculā propter magnitudinē tempestatis, & periclitabantur. i. laborabant in periculo constituti inter mortem & vitam. *Ipse vero dormiebat.* Antequam inciperet procella iam Christus dormiebat, & dicitur Marci 4. q̄ ipse erat in puppi super ceruical dormiens, id est in parte posteriori nauis, quę puppis dicitur, & ibi super ceruical dormiebat. *Et accesserunt.* Erant enim discipuli remoti loco a Christo, quia cum dormire vellet recessit ab eis, ne obstarent sibi, & hoc innuitur Marci 4. scilicet, & erat ipse in puppi, id est in posteriori parte nauis, ideo ad hoc, quod suscitarent eum oportet.

tuit, quod accederent, id est irent ad ipsum.

Et suscitauerunt eum. A principio tempestatis propter reuerentiā nō ausi sunt discipuli accedere ad Christum, nunc vero, quia se morti proximōs cernebant suscitauerunt eum. *Dicentes, domine salua nos.* Id est libera de hoc periculo, salua. n. est salutem inducere, vel conseruare, & sic, qui alterum a morte liberat eum saluare dicit. *Perimus.* Id est peribimus si non salua nos, sed Marci 4. dicitur magister non ad te pertinet, quia perimus, id est non curas de nobis, nec de teipso cum simus in periculo, & iste est modus magis in crepatorio, vt infra dicitur.

Et dicit eis quid timidi estis modicę fidei. Increpatio est de iniusto timore, & erat iste timor propter paucitatē fidei. nam si recte de Christo discipuli iudicarent non timuissent, posse perire manendo cum illo.

Tunc surgens. Quando accesserunt discipuli iacebat, quia dormiebat super ceruical, vt dicitur Marci 4. petentibus vero discipulis surrexit. *Imperauit ventis, & mari.* Id est imperauit eis, quod cessarent, sicut dicitur Marci 4. quod dixit mari tace, & obmutescere.

Et facta est tranquillitas magna. Scilicet maior, quam fuisset antequam inciperet tempestas, & dicitur, q̄ imperauit ventis, & mari. Quia ista tempestas consistebat in duobus, scilicet in commotione fluctuum, & violentia ventorum, vtrique ergo Christus iussit cessare, & quia vētus erat causa commotionis fluctuū ponitur prius, & dicitur imperauit ventis, & mari, scilicet ventis, vt cessarent, & mari, vt quiesceret, sic dicitur, Lucę 8. ille surgens increpuit ventum, & tempestatem aquę.

Porro homines mirati sunt. Scilicet qui erant in naui videntes tam subitam, & tam placidam tranquillitatem solo verbo ex maxima tempestate factam mirati sunt, siue autem isti essent discipuli, siue alij existentes in naui cum Christo, dicitur infra quęstione 89. *Dicentes qualis est hic.* Id est qualis virtutis, & quantę potestatis. *Quia venti, & mare obediunt ei.* Quasi esset mare creatura rationalis videtur Christi mandato obediuisse. nam mox, vt ipse dixit tace, & obmutescere. Marci 4. cessauit mare,

An ea, quę habentur hic sint continua ad præcedentia. Quasi. LXX.

QUÆRITUR an ea, quę habentur hic sint cōtinuata ad præcedentia.

Dicendum videtur, quod sic. primo, quia supra Christus dixit discipulis, quod irent trans fretum, hic autem dicitur quomodo ascenderunt nauiculam, & transfretauerunt, ergo necesse est, q̄ ista fuerint post illa. Secundo patet ex ordine literę, quia sic Mattheus scripsit, & tamen, nunquam est recedendum ab ordine literę sine aliqua causa manifesta, ita vt appareat, quod non fuerit talis ordo qualis scribitur, hic tamen nulla causa apparet. ideo standum est ordini literę, de istis, quę habentur inter mandatum domini de transfretando, supra, & transfretationem de qua nunc agit, scilicet de scriba, & de discipulo, est dicendum, quod fuerint tempore medio, scilicet Christus, quando vidit turbas iussit discipulis ire trans fretum supra in litera, & dum iret ad intrandam nauem acciderunt ista duo in via, scilicet de scriba, & discipulo. sic patet Lucę 9. factum est ambulantiibus illis in via dixit quidam ad illum sequar te, & ponuntur ibi ambo. sic etiam dicit Origenes, quod autem Mattheus dicit tunc istud gestum esse, quando iussit, vt irent trans fretum. Lucas vero ambulantiibus illis in via, non est contrarium, quia viam vtiq; ambulabant, vt veniret ad fretū. idem ē dicit Remigius quid inter iussio-

F nem domini de transfretando, & transfretatione gestum sit. Euangelista studuit manifestare, cum ait, & accedens vnus scriba, & sic ista duo fuerunt in rerum datum, & transfretationem, & sic fuerunt immediate ante istud, quod habetur hic.

Sed obijciatur, quod fuerint alio tempore, & forte post istam transfretationem, quia illa duo, id est de scriba, & discipulo ponuntur, Luc. 9. in fi. & ista transfretatio, Luc. 8. circa medium. Dicendum quod non est possibile, quod iste res acciderint eo ordine quo ambo Euangelistæ narrat, cum discrepent in ordine narrandi. standum est, ergo Matthæo.

Primo, quia vt communiter Matthæus solet magis sequi ordinem naturalem historię, quam alij Euangelistę, illi vero interdum sequuntur ordinem artificialem, quod Matthæus aliquando facit, sed rarius, quam illi.

Secundo, quia doctores magis tenent hic istum ordinem narrandi Matthæi, quam Luc. vt patet ex dictis Origenis, & Remigij supra positis.

Tertio patet, quia etiam Lucas aliquo modo licet implicite videtur consentire Matthæo, dicens Luc. 9. quod ista duo facta sunt ambulantiibus illis in via, id est euntibus ad intrandum nauem, vt transfretarent, sicut exponit Origenes, & Remigius.

Sed adhuc obijciatur, quod ita transfretatio non fuerit isto ordine facta, sed quod fuerit post ea, quæ habentur infra 13. vbi Christus posuit parabolam seminantis, quia Mar. & Lucas conueniunt in hoc: nam Marci 4. & Lucę 8. vbi ponitur ista transfretatio ponitur ante illam parabolam seminantis.

Dicendum, quod potuit esse, quod illa parabola dicta esset ante istam transfretationem, & tamen ante dicta fuerit nondum apparet, quia potest esse, quod Marcus, & Lucas recesserint hic simul ab ordine naturali, & Matthæus illum teneat de quo qualiter sit veritas dicitur infra decimotertio, vel Marci quarto.

Sed adhuc concessio, quod parabola seminantis fuerit dicta ante istam transfretationem non tollitur ordo supra positus, quia non erit sensus, quod inter mandatum domini de transfretando, & transfretationem fuit dicta, sed ante illud mandatum, sic innuit Marci quarto, vbi postquam ponitur parabola seminantis dicitur, cum sero esset factum dixit Christus transeamus e contra, id est transfretemus, & idem ordo ponitur, Lucę octauo, quia post illam parabolam subditur transfretemus trans stagnum, sed illam parabolam posuit Christus dicere, quando prædicabat turbis, nam postquam exiit de Capharnaum, de quo habetur supra in litera inuit ad proximas ciuitates, & vicos, vt ibi prædicaret, vt patet Mar. primo, & Lucę quarto, & fuit hoc antequam iuberet discipulis transfretare: nam hoc inuit postquam vidit turbas congregatas ad se, vt dicit supra in litera, & illis turbis forte dixit parabolam seminantis, & alias parabolam, quod Matthæus hic subiicit, Marcus tamen, & Lucas illud expresserunt, & tamen de illis parabolis dicendum, quod eo ordine fuerunt dictę quo eas Matthæus describit, quia infra decimotertio dicitur in illo die exiens Iesus de domo sedebat secus mare, & tunc sequitur quomodo congregata turba dixit istas parabolam, an tamen Marcus, & Lucas potuerint tenere ordinem rectum circa istas parabolam dicitur Mar. quarto, vel Lucę octauo, vbi de hoc agitur.

Quare Christus nunc transfretauerit. Et quomodo dupliciter ostenditur omnipotentia.
Quæst. LXXI.

QVAERETVR quare Christus nunc transfretauerit. Dicendum, quod propter multa. Primo ad euitandum turbas, nam voluit illas euitare propter causas positas supra q. 5. si tamen vellet ab eis recedere per terram non posset, quia sequerentur eum, nunc vero cum ipse ascenderet nauiculam non poterat turbę sequi eum, quia non poterat intrare omnes in Christi nauiculam cum esset parua, etiam non occurreret eis habere in promptu nauiculas alias iuxta voluntatem suam ad transfretandum, saltē non possent hoc omnes licet essent alię nauiculę ibi cum illa, in quam Christus ascendit Mar. 4. non legitur tamen alia transfretasse, nisi Christi nauicula, vt colligitur hic, & ibi, & Luc. 8. etiam, quia nescirent turbę quo Christus ire vellet, & sic forte non esset vtile eis sequi illum transfretando, etiam quia si transfretarent non esset eis facile redire quandoquique vellet in domos suas, si autem Christus terrestri itinere pergeret nullum istorum inconuenientium esset, quia facile esset cuilibet de turba sequi illum, quando vellet, & redire, quando vellet: & sic ad hoc, quod Christus euitaret turbas nunc congregatas non fuit conueniens, quod terrenum iter ageret, sed quod transfretaret. Secundo fuit, quia Christus volebat ostendere se esse Deum, & quia Deo soli cõpetit esse omnipotentē, voluit Christus ostendere omnipotentiam. Ostendit autē dupliciter omnipotentiam, scilicet intentione, & extensione. Primo modo faciendo opera infinite potestatis, nam infinita potentia est omnipotentia, cū supra infinitū posse nullum posse sit, qui ergo agit aliquid ex infinita potestate agit ex omnipotentia: hunc modum omnipotentię Christus ostendit in quolibet miraculo, nam nullum miraculum potest fieri ex minori potestate, quam infinita. Secundo modo, scilicet extensione ostenditur omnipotentia si super singula quis exerceat potestatem, & hunc modum Christus voluit ostendere nunc, nā in terra potestatem suam ostendit multa miracula faciendo, voluit ergo nunc ostendere, et in mari potestatem suam placando mare per imperium, sic dicit Origenes cum multa magna, & miranda ostendisset in terra, transiit ad mare, vt ibidem excellentia opera demonstraret, quatenus terrę, marisque dominum se esse cunctis ostenderet, & ista et fuit causa quare postquam transfretauerit sanauit arreptitios, infra in litera, scilicet vt per hoc ostenderet se esse dñm creaturę spūalis, sicut ostendit se dñm creaturę corporalis sanando corporum morbos. Tertio fuit, quia Christus volebat ire ad prædicandum ultra mare istud: prædicauerat enim multis diebus in ciuitatibus ac locis Galileę citra mare, ideo voluit, etiam prædicare habitantibus ultra mare: nō enim volebat manere semper in eodem loco, sed prædicare per diuersa loca, sic patet Lucę 4. quando exiit de Capharnaum, & turbę venientes detinebant illum ne discederet ab eis, scilicet de vrbe Capharnaum, & ille dixit, & alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei, quia ideo missus sum, & ista etiam est præcipua causa transfretandi, licet Christus nō prædicauerit ultra fretum, quia incolę terrę rogauerunt, vt recederet de regione eorū infra in litera saltē tñ sanauit arreptitios, & ad hoc principaliter ibat, quia hoc solum sciebat se ibi facturum,

Quomodo dicitur secuti sunt eum discipuli eius.
Quæst. LXXII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quod secuti sunt eum discipuli eius. Aliqui dicunt, quod secuti sunt eum, quia Christus ascendit in nauem,

nauem, & illi via terrestri secuti sunt eum, sic interdū faciebant turbę, vt infra 14. scilicet cessit inde in nauicula in locum desertum, & cū adisset turbę secuti sunt pedestres de ciuitatibus, & Mar. 6. dicitur de Christo & discipulis, quod ascendentes nauem abierunt in desertum locum seorsum, & viderunt eos abeuntes, & cognouerunt multi, & pedestres de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc.

Alii dicunt, quod secuti sunt eum. seuntes in alia naui, & nauis præcessit, nauicula autē in qua discipuli erant subsecuta est, nam multe nauiculę erant in littore cum illa, in qua Christus transfretauerit, vt patet Mar. 4.

Sed primum non stat, quia discipuli nauigio transfretauerunt cum dicitur supra in litera, quod Christus iussit discipulis ire transfretum, & magis patet Luc. 8. cum dicitur transfretemus, & ascenderunt, nauigantibus autem illis obdormiuit.

Secundum non stat, quia necesse est, quod fuerint discipuli in eadem nauicula, in qua Christus, quia Luc. 8. dicitur ascendit ipse in nauiculam, & discipuli eius. Item patet, quia insurgente tempestate accesserunt discipuli, & suscitauerunt Christum dormientem, vt patet in litera, ergo erant in eadem naui.

Sed dicendum, quod discipuli secuti sunt eum, quia Christus erat dominus eorum, ideo ipse solus dicebatur transfretare, illi autem non dicebantur transfretare, sed sequi dominum suum transfretantem, vt dictum est supra in expositione literę.

Quare Christus voluit habere secum in naui discipulos. Et quod multoties Christus permittit hominem fluctuari, ne superbiat.
Quæst. LXXIII.

QVAERETVR quare Christus voluit secum in naui habere discipulos.

Dicendum, quod fuit propter multa. Primo ad erudiendum eos constantes esse in periculis per fidei firmitatem, nam instruxerat eos qualiter vitare deberent inanem gloriam, & applausum populi per hoc, quod recessit a turbis, quæ eum laudabant, & venerabantur: nunc per experientiam periculorum vult eos instruere confidentes esse, nec timere quidquam per fidem, sic dicit Chrysostr. accepit autem discipulos secum in naui, vt ad vtraque eos erigeret, & ad hoc, quod in periculis non supererent, & ad hoc, quod in honoribus moderata de se extiment.

Secundo fuit, vt reduceret eos in considerationem sue fragilitatis, nā ex eo, quod Christus miracula magna faciebat, & isti adhaerebant ei familiariter honorabantur a turbis, & ipsi ex hoc gloriabantur, & maxime, quia Christus concesserat istis potestatem prædicandi, & miracula faciendi infra 10. & Luc. 9. & faciebant miracula, de quibus valde exultabant, & gloriabantur. Luc. 10. si reuerſi sunt 72. cū gaudio dicentes domine etiam demonia subiiciuntur nobis in nomine tuo, Christus autē dixit nolite in hoc gaudere, quia spūs vobis subiiciuntur: in quo patet, quod ibi erat aliquantulum gloria humana per quod in seipsis extollebantur discipuli, quia alias Christus non vetuisset eam, vt ergo non gloriarentur in seipsis voluit eis propriam infirmitatem ostendere constituendo in periculo, de quo nō possent se liberare, & sic agnosceret se nihil esse, sic dicit Chry. vt. n. non magna de se saperent pp hoc, quod alijs dimissis eos retinuerat pmittit eos fluctuari, sic. n. sepe Deus facit hominem superbiat, vt patet secunda Corint. 12. cū Paulus de se ait ne magnitudo reuelationum extollat me datus est mihi stimulus carnis meę angelus Sathana, vt me colaphizet, sic etiam dicit Grego. super Ezech. quod quia Deus ostendit Ezechiel magnam Alph. T. ost. In Matth. Pars III.

lia, Ezechiel. primo, vt non superbiat, vocauit eum filium hominis ibi sequent. c.

Tertio fuit hoc ad ostendendum discipulis dulcedinem beneficiorum suorum, nam Christus multa miracula fecerat turbis sanando infirmos eorū, & benefaciendo eis, de quo et discipuli Christi gaudebant videndo eius omnipotentiam, quia tñ magis gaudent si in seipsis beneficia diuinę bonitatis sentirent voluit Christus eos a morte liberare, & ad hoc fecit, vt secum essent in nauicula, sic dicit Cyrill. quia discipuli oēs a Christo beneficiatos videbant, decebat etiā ipsos per proprium sensum in beneficijs Christi delectari, non enim sicut quis considerat, quæ sunt in alienis corporibus, & in suo, & ideo dominus discipulos mari, & ventis exponit, idem dicit Origenes.

Quarto fuit, quia Christus volebat transfretare, vt iret ad prædicandum ultra mare, & ad hoc decebat discipulos suos esse cum eo, vt indefinenter doctrinā eius audirent, si tñ non comitarentur eum nauigantem, non inuenirent eum postea, vsque post aliquot dies si sequerentur eum itinere terrestri, & si ibi non prædicauerit, decuit tñ quod viderent qualiter legionem demonum eiciens de homine misit in porcos, quod fuit stupendum miraculum, & per hoc saltem in fide instruerentur. Quinto fuit pp Christi honestatem, nam cum esset dominus, & magister non honeste iret solus vadens, sed decebat, quod discipuli eius comitarentur eum, quia illi familiariter ei adhaerebant cū specialius ipsi, quam ceteri cognoscerent, & ideo quoniam turbę veniebant ad audiendum Christum ipsi accedebant ad Christum, vt non permitterent turbas appropinquare ei, sic dicitur supra 5. videns Iesus turbas ascendit in montem, & cum sedisset accesserunt ad eum discipuli eius: hoc autem erat, quia omnes turbę nitebatur accedere ad Christum, vt tangerent eum Lu. 6. omnis turba que rebat eum tangere, quia virtus de illo exhibit, & sana bat omnes, & propter hoc etiam interdum nolentibus discipulis turbę comprimebant Christum, vt eum tangerent sequent. c. & Luc. 8. discipuli tamen prohibebant quantum poterant, & ideo turbę rogabant sepe, quod permitterentur tangere Christum infra 14. c. rogabant eum, vt vel simbriam vestimenti eius tangerent, paruuli etiam volentes aliqui ad Christum accedere repellebantur a discipulis infra 19. c. oblatis sunt ei paruuli, vt manus eis imponeret, discipuli autem increpabant eos, & Iesus dixit sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire.

Sexto fuit, & principaliter pp Christi testimoniū, voluit enim Christus habere testimoniū a discipulis. Actuum 1. eritis mihi testes in Ierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vsque ad vltimū terrę. Fuit autem istud testimoniū quantum ad duo. Primo ad tollendum suspicionem de vita Christi, quia cū Christus faceret magnalia, qualia nemo fecerat si solus manere soleret putaretur, quod habebat colloquia aliqua cū demonibus, vel faciebat aliquas cetermonias illicitas Magorum, aut esset vita sua dissimilis vitę aliorum, & ex hoc redderetur suspecta, nam Iudæi aliqui putabant, vel asseriebant eum habere confortium cum demonibus dicentes in Beelzebub principe demoniorum demonia eiecit sequenti cap. & infra 12. & idem putauerunt aliqui gentiles, de quibus fuit Porphyrius, vt ait Aug. lib. 1. de concordant. euang. propter hoc ergo Christus volebat manere solus saltem ad modicum tempus, nisi interdum ex causa, & ad paucum tēpus, sicut aliqui orando, vt patet Luc. 6. exiit in montem solus orare, & quoniam necesse erat discipulos mittere ad aliquid, sicut quando ierunt pro cibis in urbem Samaritanorū, & ipse mansit solus ad fontem Io. 4. & rediens discipuli, & Samaritanę colloquentes inuenientes

mirati sunt eodem c. & quando turbas volebat expedire: nam iussit discipulis ascendere nauiculam, & precedere eum, & post modicum ipse venit ad eos ambulans super aquas infra 14. & Mar. 6. & quando fugiebat a turba, sicut quando voluerunt eum regem facere: nam tunc solus fugit in montem Ioan. 6. & quando fugit abscondens se volentibus eum lapidare Iudæis Ioan. 8. & quando voluerunt eum precipitare Nazareni de supercilio montis Lucæ 4. sed ista rara erant & paruo tempore durabant, aliàs autem semper manebat cum discipulis, & ita nemo poterat vitam eius habere suspectam, quia habebat testes totius cõuersionis sue. Secundo erat ei testimonium discipulorum necessarium propter prædicationem, quia discipuli prædicaturi erant gesta Christi post eius resurrectionem, oportebat ergo, quod diligenter interfuissent semper omnibus actibus eius, sic dixit Petrus loquens de electione Matth. Actu. 1. scilicet oportet, ergo ex his viris, qui nobiscum sunt congregati in omni tempore quo intrauit, & exiuit inter nos dominus Iesus incipiens a baptisate Ioannis vsque in diem qua assumptus est a nobis, testem resurrectionis eius nobiscum fieri vnum ex istis, & sic necesse erat propter testimonium Christum manere semper cum discipulis, & ita voluit eos secum habere in nauis.

An ista tempestas fuit naturalis, vel miraculosa, Quæst. LXXIIII.

QUARE ET VR de ista tempestate, quæ nunc fuit in mari, an fuit naturaliter, vel miraculose.

Dicendum, quod poterat esse vtroque modo. De primo patet, quia sepe tempestas in mari accidit. De secundo patet, quia Deus suscitatur tempestates in mari, quando vult, quia omnia obediunt ei, & maxime, quia tempestates illæ accipiuntur ex ventis: Deus tamen est, qui ventos gignit, & suscitatur. Psal. 134. educens nubes ab extremo terre, qui perducit ventos de thesauris suis, & isti venti producti faciunt quidquid Deus iubet. Psal. 147. spiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius, id est venti fortes Deo obediunt, unde si iusserit ventis diuidere mare, vel desiccare illud faciet, sic patet Exo. 14. scilicet cum extendisset Moyses manum super mare abstulit illud Deus, id est aperuit flante vento vehementi, id est vrte tota nocte, & verit in sicum. sic etiam locustas, quæ venerant super Aegyptum Deus expulit de terra obiecto eis vento Exo. 10. scilicet flare fecit ventum ab occidente vehementissimum, & arreptam locustam proiecit in mare rubrum. sic etiam ventus iubente domino dedit Iudæis coturnices Numeri 11. ventus egrediens a domino arreptas trans mare coturnices detulit, & dimisit in castra. Idem Psal. 77. Deus ergo mittit ventos, quando vult, & concutit mare, & hunc tempestates. Psal. 106. qui descendunt mare in nauibus ipsi viderunt opera domini, & mirabilia eius in profundo, dixit. i. mandauit, & stetit spiritus procellæ, id est venit ventus validus, & exaltati sunt fluctus eius, ascendunt vsque ad celos, & descendunt vsque ad abyssos, anima eorum in malis tabescebat, id est turbabantur nauigantes visis tempestatibus.

Dicendum tamen, quod quomodocumque fuerit ista tempestas, siue naturaliter, siue miraculose Deus voluit, quod esset, & ideo intrauit mare, vt tempestas ista ibi turbaret nauem: nam etiam ea, quæ naturaliter accidunt Deo volente sunt, & ab eo ordinata sunt cum ipse sit prima causa nature. Sed magis videtur dicendum, quod supernaturaliter acciderit Christo iubente, quod aliquantulum innuitur. Lucæ 8. scilicet, & descendit procella ventis in stagnum, id est iste ventus venit a parte

superiori, & tamen tempestas maris solet potius a parte inferiori inchoari genitis quibusdam ventis sub aqua. sic etiam dicit Origenes ingressus Christus nauiculam fecit turbati mare: hæc tempestas non ex se orta est, sed potestati paruit imperantis, qui educit ventos de thesauris suis, & ita communiter tenetur.

Quare tempestas ista fuit tam magna. An quia quanto tempestas erat maior, tanto erat miraculum maius. Quæst. LXXV.

QUARE ET VR quare ista tempestas fuit tam magna: nam tam grauis fuit, quod discipuli putauerunt se perituros, & Mar. 4. dicitur, quod facta est procella magna venti, & fluctus mittebat in nauem, ita vt impleteretur nauis.

Dicendum, quod fuit propter multa. Primo, vt discipuli cogentur Christum dormientem suscitare: nam si fuisset parua tempestas non timuissent discipuli, quia plurimi eorum erant viri nautici experti frequenter pericula maris cum essent piscatores supra 4. & Mar. primo, vt ergo ipsi timerent oportebat, quod esset grauis tempestas, & insolita.

Secundo fuit ad ostendendum manifeste, quod esset miraculum sedare mare: nam si fuisset parua tempestas, etiam si Christo iubente cessaret non putaretur esse miraculum, quia crederetur, quod per se ipsam cessabat, sicut aliàs erant solitum fieri: Christus tamen valde cauebat ne posset dubitari de operibus suis an essent miracula, vel non.

Tertio fuit, quia Christus non solum volebat miraculum facere, sed etiam magnum miraculum, vt ex differentia miraculorum ostenderet se maiorem esse omnibus antiquis patribus, & prophetis, qui aliqua miracula fecerant, & quia quanto tempestas ista maior erat, tanto esset miraculum maius saltem ex parte rei, vel in iudicio hominum, faciendo illam tempestatem magnam faciebat, quod miraculum esset magnum, sic dicit Origenes facta est autem tempestas magna, vt magnum opus ostenderetur.

Quarto fuit, vt magis gauderet discipuli Christi: quia istud miraculum factum est ad consolationem discipulorum eius, vt ostensum est supra q. 73. & tamẽ quanto quis est in maiori angustia tanto est maius gaudium de liberatione ab illa, ideo debuit esse magna tempestas, vt multum gauderet, quando liberarentur, sic dicit Origenes facta est tempestas magna, quia quanto magis fluctus nauiculæ iruebant, tanto magis discipulos timor conturbabat, vt plus desiderarent se liberari per miracula saluatoris.

Quare Christus non recipit aliquos de turbis secum in nauicula, quæ erant in littore. Quæst. LXXVI.

QUARE ET VR quare Christus non recepit turbas, vel aliquos de turbis secum in nauicula, aut in alijs nauiculis, quæ erant in littore, quando Christus transfretauit, vt dicitur. Mar. 4.

Dicendum, quod fuit hoc propter multa. Primo, quia Christus, ideo transfretauit, vt turbas declinaret, vt ostensum supra q. 55. non ergo reciperet turbas secum, vel aliquos de turba. Secundo fuit hoc, quia Christus intendebat nunc constituere discipulos suos in aduersitate, vt per hoc fides eorum appareret saltem ipsismet, & erudirentur confidentes esse in periculis, ista autem doctrina non erat necessaria turbis, quia sufficiebat eis, quod agnoscerent per miracula Christum esse verum Deum, & crederent in eum, discipulis autem non solum erat necessarium credere in Christum, sed etiam instrui tolerare confidenter pericula, quia

quia ipsi constituendi erant doctores, & principes orbis terre, ideo sufficit discipulos nauigare, vt sicerudirentur per fidem superare pericula, turbis autem non erat hoc necessarium, quia ista est doctrina perfectorum, vel anhelantium ad perfectionem, turbæ autem imperfecte sunt, & sufficit eis credere, & operari plane maxime in principio doctrine, quia nunc erat principium doctrine noui testamenti, sic dicit Chryso. vbi enim miraculorum ostensio erat plebem permittit adesse, vbi autem tentationum, & timorum arreptio, athletas orbis terrarum quos excitatus erat, hos solos assumit.

Tertio fuit, quia Christus nouerat, quod discipuli sui in hoc periculo futuri erant infirmi, & ipse propter hoc eos increpaturus erat vocans eos modice fidei, noluit autem, quod turbæ viderent defectum discipulorum suorum, ideo noluit, quod turbæ sequerentur eum, sed ibi ipse cum discipulis, sic dicit Chryso. in homilia, discipuli non habebant decentem opinionem de Christo, scilicet quod non excitatus, siue dormiens posset mare increpare, propter quod nec presentibus turbis hoc signum fecit, vt non accusentur discipuli modice fidei, sed discipulos solos accipiens corrigit.

Sed obiicietur, quia Christus interdum increpabat publice discipulos sic patet infra 17. & Lucæ 9. cum dixit eis o generatio incredula, & peruerba quousque ero vobiscum? vsquequo vos patiar?

Dicendum, quod ibi discipuli publice peccauerant, quia adductus fuerat ad eos quidam lunaticus, & non potuerant eum curare propter incredulitatem suam, & hoc fuit presentibus turbis: nam pater illius lunatici dixit obtuli eum discipulis tuis, & non potuerunt curare eum, & tamen peccantes publice, publice debent puniri 1. Timo. 5. peccantes coram omnibus argue, vt ceteri timorem habeant, præcipue tamen fecit id Christus ad defensionem suam, quia pater illius lunatici dixit obtuli eum discipulis tuis, & non potuerunt curare eum, & per hoc ille putaret, quod doctrina Christi non erat omnino vera, vel potestas eius non erat sufficiens, ideo discipuli sui non poterant istum curare, & per hoc etiam dubitabant, an ipse Christus posset curare illum, sic innuitur Mar. 9. vbi iste dixit si quid potes adiuua nos miseris nostris: Christus autem nullo modo debuit hoc tolerare, ideo discipulos suos publice increpuit, & ipse sanauit confestim lunaticum, vt per hoc ostenderet, quod propter solam incredulitatem discipuli non potuerant sanare istum, & non propter defectum potestatis, nec doctrine Christi. necessarium, ergo valde fuit, quod nunc Christus eos publice increparet: nunc autem non erat sic, quia adhuc discipuli non peccauerant per paucitatem fidei, sed Christus nouerat eos peccaturos, ideo voluit taliter facere, quod peccatum, & correctio eorum occultarentur.

Vnde prouenit somnus homini. Et qui magis dormiant, & quam sit utilis homini, & necessarius. Quæst. LXXVII.

QUARE ET VR circa hoc, quod dicitur, quod Christus dormiebat, & est dubium propter hoc de somno, vnde proueniat homini.

Dicendum, quod prouenit ex duobus, scilicet ex necessitate, vel conditione materie, & ex intentione finis.

De primo dicendum, quod somnus in homine, iuxta Aristotelem primo de somno, & vigilia nihil aliud est, nisi quies virtutum animalium, id est virtutis intellectiue, & virtutis sensitiuarum, & maxime ipsarum sensitiuarum: fit autem perfecta tentatio per hoc, quod

species obiectorum acceptæ per sensus particulares transmittuntur, & perueniunt ad sensum cõmunem qui consistit intra cerebrum, & fit ista transmissio per quosdam nervos concauos, si autem contingat istos nervos repleri, ita vt per concauitatem illam nulla species transeat cessat omnis sensatio, & ista est proprie somnus, est autem cerebrum pars valde frigida in corpore, & de stomacho surgunt multi fumi calidi propter calorem epatis, & cordis, & cum fuerint in capite propter frigiditatem cerebri ingrossantur, & tunc implent illam concauitatem nervorum, & non possunt transire species sensibiles, & ita causatur necessario somnus, quando autem fumi surgentes a stomacho manent in capite adhuc calidi, non fit somnus, quia calor causat raritatem, & sic sunt fumi illi habentes substantiam raram, ideo licet ingrediantur concauitates illorum nervorum non replent illas, sed adhuc manet locus peruius ad transitum specierum, & ita nondum est somnus.

Alia causa est, & magis præcipua, quia calidi est ascendere, ideo fumi isti quando sunt calidi manent in parte superiori cerebri, cum autem infrigidantur, quia omne frigidum est ponderosum necesse est, vt cadant, & quia loca inferiora cerebri sunt, vbi sunt illi nervi concaui per quos transeunt species sensibiles necesse est, vt fumi descendentes replent illos nervos, & sic non remanent peruius ad transitum specierum, non potest ergo tunc fieri aliqua sensatio, & tunc necessario est somnus, & ista est causa potissima somni ex conditione materie. Huius autem sunt multa signa. Primum est, quod postquam quis cibo plenus est maxime somnum habet, scilicet, quia tunc surgunt fumi de stomacho, qui infrigidati a cerebro replent nervos prædictos, & tollunt sensationem, & consequenter causant somnum. Secundum est, quia post magnum laborem corporalem desiderat homo valde somnum, scilicet, quia per laborem resoluuntur multi fumi qui replent cerebrum, & nervos, vt dictum est. Tertium, quia in tempore frigido magis homines dormiunt, quam in calido, scilicet, quia frigus aeris adiuuat frigiditatem cerebri, vt magis infrigidentur, & ingrossentur fumi existentes in cerebro, & sic fiat longior somnus. Quartum est, quia homines habentes complexionem magis humidam, dum tamen sit aliquantulum calida, magis dormiunt, quam ceteri, & ita magis dormiunt sanguinei, quam cholericus, vel melancholicus, multa, & alia signa huius sunt, quæ omitterimus, & ita ex necessitate, & conditione materie somnus causatur.

Secundum, & principale est ex intentione finis, natura enim, id est Deus intendit hominem talẽ constituere, vt necesse esset interdum dormire, tanquam esset somnus valde utilis, & necessarius homini, & hoc principaliter propter duo, scilicet propter nutritionem, & propter preservationem a resolutione. De primo patet, quia anima hominis est vnica cuius sunt omnes potestates, quæ sunt in homine, & quia potestas sua est finita, quando valde intendit vni rei non potest intendere ad alteram attendere, vt ostendit Arist. 1. o. Eth. in delectationibus, & ita quando aliqua delectatio est vehementissima, siue sit spiritalis, siue corporalis, non potest anima intendere, nisi illi soli, sic dicit Aristotel. 7. Ethicorum, capitulo decimoquinto, quod in veneris neminem intelligere quicquam posse, in vigilia autem homo intendit operibus intellectus, quæ sunt excellentiora in anima, & sensationibus, quæ habent locum post intellectum, vires autem naturales, vt est nutritiua, scilicet in appetendo, digerendo, assimilando, & expellendo, quæ habent locum infimum in virtutibus anime, non habent tunc operationem suam, nisi valde

valde remissam eo, quod anima non intendit tunc per illas vires, sed per excellentiores, ut dictum est, ideo si homo semper esset vigilans, quasi nihil vegetaretur, & consequenter necesse erat eum cito perire, ideo oportuit dari tempus in quo anima cessaret intendere operationibus intellectiuis, & sensitiuis, & intenderet solis vegetatiuis, & sic homo sufficienter nutrireretur, & istud est, quod homo habeat somnum, quia nihil aliud est somnus, ut supra dictum est, nisi quies virtutum animalium cum intensioe naturalium, id est vegetatiuarum. De secundo patet, quia si homo non haberet somnum, oporteret, quod cito moreretur propter magnam resolutionem, quæ fit in vigilia: nam in vigilia homo præcipue intendit operibus intellectus, ista tamen valde desiccant hominem, & corrumpunt, ut dicit Aristot. primo de anima propter multum speculari marcescit animal corrupto quodam interius, & non solum est hoc verum circa speculabilia proprie dicta, quæ sunt scientifica, sed etiam in quacunque cogitatione, etiam de rebus humanis Sapient. 9. corpus, quod corrumpitur aggrauat animam, & terrena habitatio deprimit sensum multa cogitantem, ideo si homo vigilaret tanta fieret in eo resolutio, quod necesse esset mori in breui, ideo necessarius fuit homini somnus. In quo homo dupliciter adiuuatur, scilicet directe, & per accidens. Directe quidem in quantum ibi valde vegetatur intendente anima solis operibus vegetationis: nam anima, nunquam quiescit, sed semper operatur intense quoad in corpore est, quia ipsa est substantia infatigabilis, ideo siue in somno, siue in vigilia semper intense operatur, & tamen in somno, quia intendit soli vegetationi, efficit eam perfecte. Per accidens autem adiuuatur homo in somno, quia tunc non resoluitur per operationes sensitiuas, & intellectiuas: nam sicut resoluitur hominem, & affligunt operationes intellectiue, ita etiam sensitiue, nam videre, & audire, & relique sensationes non fiunt sine quodam dolore, ut dicitur 7. Ethic. ultimo, & tamen non sentimus istum dolorem propter continuam assuetudinem sentiendi, ut dicitur ibidem, quod verum est, nisi si sensibile excedens, quia tunc non solum affligit, sed etiam destruit sensum, ut dicitur 2. de anima, quod excellens sensibile contumpefit sensum, ut patet in rebus duris circa tactum ibidem, & in luce forti circa oculum, & voce terribili, vel tonitruo circa auditum. Somnus autem priuat omnem sensationem, & intellectiue perfectam, id est somnus per accidens hominem adiuuat, & ita fuit somnus magis necessarius ad vitam hominis, quam panis. Considerandum autem, quod licet somnus sit in homine necessarius tam ex conditione materie, quam ex intentione finis, potius tamen fuit ex intentione finis, quia potuerant organa sentiendi taliter disponi, quod summi ascendentes ad cerebrum non cauissent somnum, ut si nervi concaui per quos transeunt species non intrarent ad cerebrum per partem inferiorem, sed per superiorem partem cerebri: nam tunc summi ingrossati a cerebro, quando descenderent non impedirent concauitates illorum nervorum, immo tunc essent magis libere, quia omne ingrossatum descendendo elongaretur ab eis, & si forte saltem nervos vnus sensus intraret per partem superiorem cerebri saltem ille sensus semper vigilaret, ceteri autem ad tempus cessarent a sensatione, & ad tempus sentirer, quia tamen hoc existente vigilaret semper animal, & consequenter cito periret, natura intendit providere homini, quod haberet somnum, etiam si ex conditione materie non sequeretur, sed quia intentio nature fuit, quod homo haberet somnum, quia erat sibi valde utilis, taliter disposuit organa sensitiua, quod ex

conditione materie sequeretur somnus necessario, hoc autem fuit faciendum, quod omnes nervi concaui intrarent per partem inferiorem cerebri, & ita summi ingrossati replerent illos.

An nunc in Christo fuerit somnus naturaliter, vel voluntarie. Et ad que somnus sequatur. Quest. LXXVIIII.

QUÆRITUR nunc de Christo an ipse accepit somnum, & an nunc fuit in eo somnus naturaliter, vel voluntarie. Dicendum, quod non est dubium quin Christus somnum accepit: nam nunc dormiuit, ut patet hic, & Mar. 4. & Luc. 8. ergo assumpsit somnum. Oportuit autem, quod Christus assumeret somnum propter multa. Primo, quia ut ostensum est supra q. 52. Christus assumpsit omnes defectus nostros generales, somnus autem consequitur totam speciem, quia nemo est, qui non dormiat propter causas positas precedenti q. ergo etiam ipse somnum assumpsit. Secundo, quia Christus assumpsit omnia necessaria ad ostendendum veritatem humanæ nature, qui autem non dormiret non videretur habere corpus humanum, sed phantasticum, quod Manichei, & multi alij de Christo sentierunt, ideo Christus debuit assumere somnum, ut vitaret istam calumniam. Tertio, quia corpus Christi erat passibile, & mortale, sicut corpora nostra 2. ad Corin. 13. quod autem crucifixus est ex infirmitate, viuit autem ex virtute, id est quia habuit naturam humanam subiectam eidem infirmitatibus quibus nos, & consequenter corpus Christi erat resolubile, ideo necesse erat, quod diu vigilando cito moreretur, nisi seipsum vellent miraculose conseruare: Christus tamen volebat viuere miraculose, sed naturaliter cum esset verus homo, ideo somnum acciperet ne resoleretur in breui corpus eius. Quarto, quia Christus assumpsit passiones nostras generales, etiam que consequuntur hominem propter peccatum, ut famem, sitim, fatigationem, a fortiori, ergo assumere illas, que consequuntur ex conditione speciei, etiam sine peccato quales sunt desiderium cibi, & potus, quia iste non sunt poenæ, cum etiam Adam ante peccatum ista haberet: nam aliis Deus non prouidisset ei de cibo, & tamen prouidit Gene. 2. huiusmodi est somnus, quia homo ante peccatum habuisset somnum si mansisset diu in statu illo: nam ad cibum, & potum sequitur naturaliter somnus, ideo sicut sine cibo, & potu in statu illo non poterat homo conseruari, ita nec posset sine somno manere: Christus ergo istam passionem assumeret: nam inter omnes humanos defectus nullus est ei tam naturalis, sicut somnus. Dicendum ergo, quod Christus somnum acceperat, & dormiebat horis solitis, & ex causis determinatis secundum naturam, sicut ceteri homines, alioquin quando nunc Christus dormiuit in naui nauarentur discipuli, sicut de aliquo insolito, sed non mirati sunt, quia Christus palam dormiuit videntibus illis, & ipsi non audebant suscitare eum, tanquam vere dormientem quousque fuerunt in magno periculo, ergo Christus solitus erat dormire, sicut ceteri homines. Hoc supposito dicendum, quod Christus potuit nunc dormire naturaliter, vel voluntarie. De primo patet, quia propter cibum sumptum, vel propter laborem, aut alias causas poterat ei accipere somnum, sicut ceteris hominibus cum ista passionem assumpsisset. De secundo patet, quia Christus erat dominus nature sue, & poterat habere passionem, quam velle, & quando velle, hoc autem in nobis non est, quia aliquis somnum desiderat, qui dormire nequit, & aliquis velle vigilare, & non potest, sicut dicitur

dicatur infra 26. & Lucæ 22. non potuistis vna hora vigilare mecum: Christus autem assumpsit somnum, quia voluit, & potuisset assumere naturam nostram sine somno, quia non se consequuntur necessitate inuitabili, ideo poterat Christus si velle manere longo tempore sine somno: sic interdum faciebat in tenebris noctibus vigilas in oratione, Lucæ 6. exijt in mortem solus orare, & erat pernoctans in oratione Dei. per hoc tamen non grauabatur corpus eius, sed ita faciebat omnia ac si semper solitis horis dormiret, vnde eodem c. dicitur, quod postquam rota nocte in oratione mansisset factis die vocauit discipulos, & elegit ex eis Apostolos, prædicauitque turbis totum illum magnum sermonem, qui habetur supra a principio 3. ca. vsque ad finem septimi, ita etiam poterat Christus dormire, quando velle, & quantumcumque velle, etiam nulla causa naturali existente. Primo patet, quia erat dominus nature sue, ideo poterat hoc facere. Secundo patet, quia ipse potuit immittere soporem grauissimum in Adam, ita ut auferret ei vnam de costis suis, & non sentiret Gene. secundo. poterat ergo sibi ipsi soporem immittere. Tertio patet, quia ut ostensum est precedenti q. somnus prouenit ex ingrossatione humorum facta a cerebro replentium postea concauitates nervorum per quas transeunt species sensibiles, poterat tamen Christus infrigidare, vel calefacere, aut alterare cerebrum suum qualitercumque velle, ergo poterat dormire quandocumque velle, & quanto tempore velle.

Dicendum tamen, quod licet tam naturaliter, quam voluntarie somnus iste accipere poterat, fuit tamen voluntarie, quia etiam si Christus nullam causam incitantem ad dormiendum haberet, dormiret tamen ut esset locus sequenti miraculo de turbatione maris, & sedatione, ut dicitur sequenti q. sic dicitur Chryso, & Origenes.

Quare Christus nunc dormiebat. Quest. LXXIX.

QUÆRITUR cum Christus nunc sponte dormierit, quare hoc fecit. Dicendum, quod propter multa. Primum est, ut esset locus miraculo, quia Christus volebat, quod nunc insurgeret grauis tempestas, & discipuli præ timore magno peterent liberari ab eo, & sic appareret manifeste miraculum istud, tamen non poterat conuenienter fieri Christo vigilante, quia si eo vigilante tempestas inciperet, aut sedaret eam immediate, aut non. si sedaret non appareret miraculum, quia tempestas, quando incipit non potest esse magna, eo quod nihil de ea adhuc apparuit, quando incipit. Si autem non sedaret discipuli non rogarent eum, quod sedaret, quia ipse videbat eam, & poterat sedare si velle, & tunc, aut non sedaret illam, sed permitteret per se cessare, aut tarde sedaret. Si primo modo nullum esset miraculum. Si secundo modo aliquid esset, & tamen dubium, quod putarent astantes, quod vsque ad illam horam facere non potuerat, quod erat inconueniens, quia per hoc crederetur potentiam suam esse limitatam, & ab altero conferri ei per temporum vices, sed spiritus propheticus interdum erat in prophetis, & interdum non, sicut fuit de Eliseo, qui voluit prophetare coram tribus regibus, & non potuit quousque caneret citharista, & tunc facta est super eum manus domini 4. Regum 3. cum autem Christus dormiret insurgente ista tempestate discipuli necessitate compulsi eum suscitarent petentes liberari, sicut factum est, & ita manifeste appareret miraculum, & nullum esset inconueniens de prædictis, sic dicit Cyril. si vigi-

lante domino accidisset tempestas, vel non timuissent discipuli, vel non exorauissent, vel non credidissent eum posse talia facere: quia propter dormit prestans tempus timoribus illud dicit Origenes, & ista fuit causa præcipua, quia si Christus vigilaret nihil timerent discipuli, & sic non esset locus miraculo.

Secundo fuit ad ostendendam potestatem, & securitatem mentis, scilicet quia inter marina pericula non timebat Christo dormire, sic dicit Ambrosius super Lucam, scilicet supra his, quod pernoctabat in oratione quomodo hic in tempestate dormit, sed exprimitur securitas potestatis, quando omnibus timentibus solus intrepidus quiescebat.

Tertio fuit ad hoc, quod discipuli magis agnoscerent miraculum. nam si vigilante Christo accidisset ista tempestas, etiam si discipuli rogarent ipsum, ut sedaret eam rogarent prius, quando nondum ipsa inualuisset, & sic non appareret miraculi magnitudo, nisi vero, quia dormiebat non ausi sunt excitare eum quousque tempestas inualuit, & erat graue periculum, cognouerunt ergo sic miraculi magnitudinem, sic dicit Cyrillus, cum magna dispensatione videtur esse factum, ut mox postquam tempestas inuadere cepit nauiculam non quærent ab eo suffragium, sed postquam magis inualuit, ut manifestior fiat diuine maiestatis potestas, quod dominus permisit excitationis gratia, ut cum confessi fuerint periculum cognoscant miraculi magnitudinem, vnde postquam magnitudo periculi ad intolerabilem metum eos vrgebat, tanquam aliam spem non habentes salutis, nisi solum dominum excitaauerunt eum.

Quarto fuit, ut aliqui volunt ad ostendendum veritatem nature humanæ cuius somnus est, sic dicit Origenes, est res stupenda, quod ille, qui nunquam dormit, nec dormitat, dormire dicitur, dormiebat quidam corpore, sed vigilabat deitate ostendens, quod verum humanum portabat corpus, quod corruptibile induerat, sed istud non facit specialiter pro nunc, quia Christus sepe ante hoc dormierat per quod ostendat veritatem nature sue, ideo non oportebat, quod nunc dormiret, sed fuit hoc propter causas supra positas.

Quomodo Euangeliste hic discordant in verbis Apostolorum excitantium Christum. Quest. LXXX.

QUÆRITUR quomodo potest stare, quia Euangeliste discordant hic in verbis Apostolorum excitantium Christum, & hic dicitur domine salua nos perimus, & Mar. 4. dicitur magister non ad te pertinet, quia perimus? sed non poterant hæc simul dici cum semel fuerint dicta, quia semel tantum Christus locutus est, & sic dixerunt alterum ipsorum tantum excitantes eum.

Dici potest vno modo, quod ista omnia dicta fuerunt: nam multi fuerunt discipuli excitantes Christum, & varie loquebantur, quilibet enim intendebat periculum instans exprimere, & liberationem petere, sed varijs verbis illud exprimebant, quia rarum est, quod multi concipientes de eadem re per eadem verba omnino exprimant, & ita vnus dixit, sicut hic dicitur, & alius, sicut Marcus dicit. Et alius, sicut Lucas, & forte plures modi varietatis fuerunt inter discipulos Christum excitantes, sed Euangeliste non expresserunt, quia isti tres soli de hac re locuti sunt. Secundo potest dici, quod Euangeliste non curauerunt principaliter de verbis, dum tamen teneant veritatem sententiarum. Fuit autem sententia omnium excitantium Christum periculum ostendere, & liberationem petere, ideo non curauerunt Euangeliste quibus verbis hoc exprimerent

primerent, dum tamen istud significarent, & potest esse, quod vnus istorum expressit solus verba discipulorum excitantium, alij autem solum sensum, quis tamen istorum verba expresserit non differt: poterat, etiam esse, quod nemo eorum expresserit verba præcipi discipulorum excitantium, sed omnes secuti sunt solum sensum; nam ad idem redeunt omnia dicta ipsorum, quia cum hic dicitur domine salua nos perimus, ostenditur periculum, & petitur auxilium, quod autem dicitur, Lucæ 8. præceptor perimus idem est, sed breuius dixit ostendens solum periculum, quia qui iudicat se indigere per hoc aperte ostendit se petere, quod autem dixit præceptor idem est, quia præceptor significat dominum, & magistrum, vterque enim præcipit ac si dicat domine perimus, quod autem dixit Mar. magister non ad te pertinet, quia perimus est periculum ostendere, & ad auxiliandum incitare, sed iste fuit modus aliqui in crepatorius, quasi dicat magister non habes aliquam curam, quod perimus, quasi nihil ad te de hoc pertinet? quasi dicat tu dormis, & nos perimus. de hoc patet per Aug. lib. de conu. Euange. dicit enim: Matthæus dicit domine salua nos perimus. Mar. autem magister non ad te atinet, quia perimus, eadem autem est sententia excitantium dominum, & volentium saluari, nec opus est quaerere quid horum potius Christo dictum sit, siue enim aliqui horum trium dixerint, siue alia verba, quæ nullus Euangelistarum commemorauit tantundem autem valentia, quid ad rem interest? quamquam, & hoc fieri potuerit, vt pluribus eum excitantibus omnia hæc, alia autem ab alio, & alia ab alio dicerentur.

Quomodo Christus vocauit hic discipulos modice fidei. Et quod fides accipitur dupliciter. Et quomodo potestas Christi ad liberandum hic discipulos esset circa quatuor gradus. Quæst. LXXXI.

QUÆRITUR quomodo Christus vocauit hic discipulos modice fidei: nam videtur, quod fidem habebat: nã si non habuissent fidem non petuissent a Christo liberari. Dicendum, quod discipuli aliquam fidem habebant, sed non sufficientem, ideo dixit eos modice fidei. Accipitur autem fides dupliciter. Vno modo pro habitu credendi secundum quem assentimus veritatibus sacre Scripturæ, etiam si non constet nobis per probationem de aliqua earum, & ista est fides sine qua impossibile est placere Deo ad Heb. 11. & ista est vna de tribus Theologicis virtutibus quas nominat Aposto. 1. Corin. 13. maneant in nobis spes, fides, charitas, & per istam differt fidelis ab infideli. Alia est fides, idest confidentia secundum quam petit quis a Deo confidenter aliquid, idest credens, vel sperans certissime, quod accipiet illud, quod petit, & ista fides est necessaria in orante, quia aliàs nihil impetrat, Iacobi primo. si quis indiget sapientia postulet a Deo, postulet autem in fide nihil hesitans, sic etiam accipitur infra 17. si habueritis fidem, sicut granum sinapis dixeris huic monti transi hinc, & transibit, nõ potest autem accipi ibi fides, vt est virtus Theologica, quia illa non est maior in vno, quam in alio, sed quidquid credit vnus tenetur credere alius, & si aliquid est, quod credere nolit, etiã si cetera credat nullam fidem habet, & tamen fides de qua infra 17. est maior, & minor, ideo non accipitur pro fide, sed pro confidentia, in vtroque autem istorum modorum discipuli insufficientes erant: nam non habuerunt tantam confidentiam de Christo quantum habere decebat, quam si habuissent non timuissent perire Christo præsentem, & tamen valde timuerunt, etiam fuit defectus fidei pri-

mo modo dictæ, quia non crediderunt de Christo quidquid credendum erat. putabant enim, quod Christus vigilans poterat eos liberare de illa tempestate, sed non dormiens, & tamen tam dormiens, quam vigilans equaliter hoc poterat: potestas enim Christi nõ erat ab humanitate, sed a deitate, & illa, nunquam dormit. Psal. 120. non dormitabit, nec dormiet, qui custodit Israel, scilicet Deus, ideo debuissent credere discipuli, quod Christus dormiens liberare poterat eos, & tamen non crediderunt, quia si credidissent non excitassent eum, sed crediderunt, quod vigilans eos poterat liberare, & ideo eum excitauerunt: nam si nullam spem haberent, quod posset eos liberare non excitassent illum, sic dicit Chrysostomus in homilia, scilicet si aliquis dixerit, quod non fuit modice fidei accedentes excitare Iesum hoc signum fuit, quod non decem de ipso opinionem habebant: nouerant enim, quod excitatus poterat mare increpare, nondum autem nouerant, quod hoc poterat dormiens: ista autem erat modica fides, quia deficiebant in aliquo articulo necessario, sicut si quis crederet quosdam articulos, & alios credere noller.

Considerandum vterius, quod circa potestatem Christi ad liberandum nunc discipulos erant quatuor gradus. Vnus est credere, quod nullam haberet potestatem ad hoc, sed quod esset purus homo. Secundus erat dubitare an haberet potestatem aliquam, vel credere illud non firmiter. Tertius erat firmiter credere, quod posset Christus ab hoc periculo liberare, & tamen non quandoque, sed solum, quando esset vigilans. Quartus erat credere firmiter, quod Christus haberet istam potestatem tam dormiens, quam vigilans, & non magis vigilans, quam dormiens, qui esset in primo gradu nihil crederet, & ideo non peteret a Christo liberari, qui autem esset in secundo peteret a Christo liberari sub dubio, & tamen non obtineret, sic patet Mar. 9. de illo, qui obtulit Christo filium suum lunaticum, vt eum curaret, dicens siquid potes adiuuare nos miseris nostris: Christus autem propter istam dubitationem noluit immediate sanare eum, quia dubitare in fide est non habere fidem, vel esse infidelẽ extra de heretic. c. dubius, sed dixit ei si potes credere omnia possibilia sunt credenti, quasi dicat si potes credere potes sanari, & si non potes credere non potes sanari, & tunc ille dixit credo domine, & Christus eum sanauit tunc filium eius. discipuli autem non habuerunt istum gradum, nec primum, quia si habuissent primum non petuissent liberari, & tamen petuissent, si habuissent istum secundum peterent, sub dubio dicentes domine si potes salua nos, & tamen non dubitauerunt, sed dixerunt confidenter salua nos perimus, etiam quia Christus non vocasset eos tunc modice fidei, sed infideles. habuerunt autem tertium gradum, quia crediderunt Christum vigilatem liberare posse eos, ideo suscitauerunt illum, & ista fuit fides, sed non integra: si habuissent quartum gradum, nec timuissent, nec excitassent Christum, vel si timerent ex humana infirmitate saltem non excitarent Christum scientes, quod nihil magis poterat dormiens, quam vigilans, sed potius orarent in corde suo, quod eos liberaret scientes, quod deitas Christi, quæ non dormit exaudiret eos in secreto cordis orantes, & liberaret eos, etiam Christo secundum humanitatem dormiente, & tunc non vocarentur modice fidei, sed integre, & perfecte fidei, quia tamen hoc non crediderunt, sed excitauerunt Christum modice fidei recte vocati sunt,

An peccauerunt discipuli dicentes domine salua nos. Quæst. LXXXII.

QUÆRITUR an peccauerunt discipuli dicentes domine salua nos, &c. Dicendum, quod sic. Primo patet, quia fuerunt modice fidei, & tamen hoc est peccatum, quia tenebantur habere fidem integram, idest confidentiam, poterant enim habere eam, quia cum vidissent Christum fecisse tot miracula sine aliqua difficultate debuissent firmiter credere, quod etiam posset istud facere, & sic non debebant timere tam immoderate. Secundo patet, quia Christus increpuit eos, dicens quid timidi estis modice fidei? increpato tamen non fit iuste, nisi pro peccato, ergo peccauerunt, & Christus interdum pro similibus dure increpabat eos, vt j. 17. dixit o generatio incredula, & peruersa quoniam ero vobiscum? & quæ quo vos patiar? & tamen hoc fuit propter incredulitatem, ergo etiã hic peccauerunt. Tertio patet, per immoderatum timorem: nam timiditas vitium est, isti autem timuerunt plus debito, quia Christo præsentem nõ debuissent mortem timere, quia etiam si pro eo moriendum esset, debebant constanti animo sustinere, & non ita pauere, & turbari, & ideo, etiam doctores increpant eos, sic dicit Origenes, o discipuli saluatores vobiscum habetis, & periculum timetis, vita vobiscum est, & de morte solliciti estis, sed respondeant sumus adhuc infirmi, ideoque timemus, nõ dicit eis quid timidi estis? quasi dicat si potentem me super terram cognouistis quare non creditis, quod & in mari potens sum? & si mors irruerit, nonne eam debuistis constantissime sustinere?

Sciendum tamen, quod sicut dictum est præcedenti q. quatuor gradus erant circa hanc fidem de Christi potestate, & omnes sunt increpabiles præter quartum, qui est laudabilis cum sit perfecte fidei, & tamẽ alij tres gradus inter se differunt, quia primus est deterior secundo, & secundo tertio, discipuli ergo, quia habuerunt tertium minus increpati sunt, si autem habuissent primum, vel secundum, Christus durissime eos increparet, vel omnino abijceret, & contemneret, sic dicit Origenes, qui modicum credit arguetur, qui nihil credit contemnetur.

An discipuli peccauerint nunc mortaliter, vel venialiter, cum discipuli peccarent in duobus circa fidem. Quæst. LXXXIII.

SE nõ quaeretur an peccauerunt discipuli nunc mortaliter, vel venialiter. Aliqui dicunt, quod venialiter solum, quia solum fuit quedam infirmitas ex qua timuerunt, & imperfecte crediderunt, sic dicit Origenes respondeat sumus adhuc infirmi ideoque timemus. Dicendum, quod non est dubium quin Apostoli, vel generaliter Christi discipuli poterant nunc peccare mortaliter: nã ante Christi mortem & postea vsque ad missionem spiritus sancti peccare poterant mortaliter, & aliquando peccabant: nam interdum contendeabant inter se que eorum maior esset, & desiderabant honorẽ mundanum Luc. 22. Petrus, etiam peccauit Christum negando infra 26. & Mar. 14. & oēs discipuli fidẽ perdidit, sed ista ad peccatum mortale pertinent, vel pertinere possunt, ideo peccare poterant nunc mortaliter, an tamẽ peccauerint mortaliter nõ est facile dicere, quia nõ potest cognosci plene motus cordis eorum, vt videatur quantum peccauerint. Sed potest dici, quod discipuli peccauerunt hic in duobus circa fidem. Primum est in paruitate confidentie, secundum est in errore fidei,

A De primo patet, quia timuerunt mortem immoderate, cum non esset eis causa timendi manendo cum Christo, & quantum ad hoc dici potest, quod peccabant solum venialiter tam ex parte timoris, quam ex parte confidentie, quia timere pertinet ad humanam infirmitatem, & ex isto timore orta est paruitas confidentie, quæ pertinet ad quandam imperfectionem, & ideo non est necesse, quod hic sit peccatum mortale. De secundo patet, quia errauerunt in fide isti discipuli credentes, quod Christus poterat eos liberare vigilans, sed non dormiens, hoc autem erat credere eum non esse Deum, sed purum hominem, qui dormiens nihil agere potest, vigilans autem poterat orare Deum, sicut aliquis de prophetis, vt per eum fierent miracula, vel si credebant eum esse Deum habebant indignam opinionem de eo, scilicet, quod deitas dormiret, sicut homo, & ideo nihil posset cum dormiret vterque error in fide, & tamen quilibet error in fide est grauis, & est peccatum mortale, & ideo in hoc peccarent discipuli mortaliter, & istud faciebat eos dignos magna reprehensione cum ex prioribus miraculis, quæ Christo præsentem viderant, sufficienter colligere poterant eum esse verum Deum, qui tam dormiens, quam vigilans posset eos liberare, sicut confessi sunt, quando iterum Christus venit super aquas ad eos periclitantes in nauicula infra 14. scilicet, qui autem in nauicula erant venerunt, & adorauerunt eum dicentes vere filius Dei es, & non est inconueniens, quod discipuli nunc errarent in fide, quia etiam cum Christus prædixisset eis, quod moriturus, & surrecturus erat infra 17. tñ post mortem suam fidẽ perdidit an resurrecturus esset Luc. 24. vbi discipuli duo euntes in Emaus dixerunt, nos sperabamus, quod ipse redempturus esset Israel, quasi dicat nunc nõ speramus, & Christus arguit eos dure ibi, dicens o stulti, & tardi corde ad credendum. non est autem dubium quin illa incredulitas fuerit peccatum mortale, ideo etiam de ista dici poterit, quod fuit mortale peccatum. Sed dicitur, quomodo ergo Christus induxit eos in peccatum istud? nam ipse fecit, quod discipuli comitarentur eum in nauicula, vt mare turbaretur, & inciderent in hoc periculum, vt ostensum est supra q. 73. & tamen Deus non inducit hominem in peccatum, nec in tentationem per quam peccet, quia Deus tentator malorum non est, idest non tentat hominem ad hoc, quod incidat in malum Iaco. 1. sed potius a Deo petimus ne permittat nos incidere in tentationem, scilicet & ne nos inducas in tentationem supra 6. c. & sic Christus dixit discipulis orate ne intretis in tentationem infra 26.

Dicendum, quod discipuli peccauerunt mortaliter in ista incredulitate: Christus tamen non induxit eos ad hoc peccatum, nec etiam præstitit aliquam occasionem, sed potius per istud periculum Christus sanauit eos a peccato in quo forte aliàs semp mansissent: nam discipuli non incurrerunt nunc de nouo istam incredulitatem, sed habebant eam ante hoc credentes, quod Christus vigilans poterat miracula facere, sed non dormiens, eo quod omnia miracula, quæ fecerat ante hoc vigilans fecerat, & sic manebat in hoc peccato, & ideo occurrente periculo cum hoc crederent, putauerunt se non posse liberari, nisi Christum excitarent. Christus autem voluit hoc periculum inducere, vt esset locus auferendi eis istam incredulitatem: nam per hoc, quod excitatus increpuit eos, quia timuerat eo dormiente, innuit quod dormiens potuisset eos liberare, & sic non erat causa timendi. non ergo induxit Christus discipulos in peccatum per istam tempestatem, sed potius peccatum incredulitatis eorum per hoc abstulit. sic dicit Cyrillus simul autem cum

sum tempestate aquarum soluit Christus tempestatem animarum. Ad rationem in contrarium dicendum, quod timor discipulorum in quantum erat ex infirmitate humana non erat peccatum mortale, & tamen in quantum erat ibi error in fide in eis, que credere debebant de Christo, erat peccatum mortale.

An discipuli putabant se perituros, & an possent perire. Quæst. LXXXIII.

Quæretur quomodo discipuli dixerint nunc domine salua nos perimus, & an putabant se perituros.

Dicendum, quod discipuli putabant se vere perituros, nisi Christus eos erueret, erat enim procella maris grauissima, ita vt nauicula impleteret fluctibus Mar. 4. non erat ergo spes, humanitas posse euadere, & quia credebant Christum dormientem non posse eis auxiliari timuerunt, & fuit tam immoderatus timor, quod omnia reuerentia turbulenti, & ex impetu Christum suscitauerunt, sic dicit Origenes tanto metu discipuli fuerant contreriti, & penè animo alienati, vt irruerent in Christum, & non modeste, & leuiter suggererent, sed turbulenter suscitarent eum.

An discipuli perire poterant. Quæst. LXXXV.

Est dubium an discipuli poterant perire. Dicendum, quod loquendo absolute de possibilitate perire poterant, quia poterat Christus permittere mergi nauiculam, & tamen dicendum, quod nullo modo perituri erant, sine fide haberent, siue non, quia si fidem haberent, quod dormiens poterat Christus eos liberare fuissent liberati, etiam si non suscitassent eum, immo ipsimet potuissent imperare ventis, & mari, & obediissent eis, sicut dicitur infra 17. si habueritis fidem, sicut granum sinapis dicetis monti huic transi hinc, & transibit, & Lucæ 17. dicitur dicetis arbori moro eradicare, & transplare in mare, & obediet vobis. Si autem non haberent fidem, aut suscitarent Christum, aut non, si suscitaret eum liberarentur, sicut nunc factum est: si autem non suscitarent, etiam liberarentur, quia si omittent suscitare eum in hoc periculo, aut hoc facerent ob reuerentiam Christi volentes potius mori si oporteret, quam eum suscitare a somno, vel facerent propter incredulitatem putantes, quod non possent imperare mari pellendo procellas ventorum, sicut expellebat in terra egredientes corporum. Si primo modo liberarentur saltem propter istum bonum respectum reuerentie quem ad Christum haberent licet non esset prudenter factum, quia si ita esset, quod Christus dormiens non possent adiuuare discipulos, vel saltem nollet, melius erat eum suscitare, quam non suscitare. Deus tamen interdum acceptat zelum bonum, etiam si sit indiscretus: si autem omittent propter incredulitatem, etiam liberarentur, quia cum essent discipuli isti electi a Christo, tanquam futuri magistri, & principes orbis terrarum non permitteret eos perire, etiam si increduli essent, sed pateretur defectus eorum, quia ipsos elegerat, sic innuitur J. 17. cum dixit o generatio incredula quousque vos patiar, idest quandiu tolerabo defectus vestros, & sic innuitur, quod eos toleraturus erat, nec euacuaretur, vel irritaretur sua electio, & etiam si nihil aliud esset, Christus tamen conseruaret eos, quia erant cum eo simul in nauicula, erat enim magnus Christi dedecus si præfente eo discipuli submergerent, quia verisimiliter putaretur hoc factum, quasi ipse eos liberare non potuisset, & ideo quantumcumque mali

essent, Christus non permitteret eos tunc se presente perire, quia esset dedecus sibi, sic enim, quando Deus volebat occidere Iudæos pro peccato in deserto dixit Moyse, quod non occideret populum, quia diceret Aegyptij non poterat Deus introducere populum istum in terram pro qua iurauerat, & ideo occidit eos in solitudine Numeri 14. & sic Deus non occidit eos, tanquam valde peccassent, quia erat sibi dedecus, ita & nunc nullo modo Christus permitteret discipulos perire, quia cum ipso erant, & ita non erat possibile eos perire, sic dicit Cyrillus. non erat autem possibile eos perire existente cum eis omnipotente, ipsi tamen timuerunt se vere perituros, quia putabant, quod Christus dormiendo non poterat eos adiuuare.

An discipuli putabant, quod Christus si dormiret posset cum eis perire, vel non periret eis pereuntibus. Quæst. LXXXVI.

Quæretur an discipuli putabant, quod Christus si dormiret posset cum eis perire, vel non periret eis pereuntibus.

Dicendum, quod aliud est querere an Christus posset perire supposita credulitate eorum, & aliud, quod ipsi crederent eum posse perire, vel perituum esse: nam interdum aliqua se consequuntur necessario, & aliquis concedens vnum non concedit aliud, quia non cogitat de illo, vel etiam cogitando de eo putat esse fallum, quia non cogitat quomodo sequatur vnum ex altero, sic dicit Aristotel. primo priorum, quod aliquis putat omnem mulam esse sterilem, & tamen credit, quod ista mula habet in vtero, idest est pragnans, sequitur tamen necessario si omnis mula est sterilis, quod etiam ista mula sit sterilis, ita licet ex hoc, quod erat discipulos perire sequeretur posse Christum perire, poterat esse, quod discipuli crederent se perituros, & Christum non periturum, vel de eo nihil cogitarent, vnde nullum iudicium dari potest quantum ad id quod discipuli credebant. An tamen ex hoc, quod erat perire discipulos sequeretur Christum periturum vel posse perire. Dicendum, quod sequebatur Christum posse perire, quia si discipuli credebant se perituros Christo dormiente hoc erat, quia putabant, quod dormiens non poterat eos adiuuare, ideo nec posset adiuuare seipsum, & cum ipse esset verus homo & mortalis, & ipsi credebant eum esse mortalem, necessario crederent eum posse perire, & sic sequebatur ex eorum credulitate, quod Christus perire posset, forte tamen non cogitauerunt de eo an periturus esset eis pereuntibus, potest tamen dici, quod etiam ipsi putauerint Christum periturum cum eis si dormiret, quod potest colligi Mar. 4. scilicet magister non ad te pertinet, quia perimus? idest nunquid non habes curam, & nihil tangit te de hoc, quasi dicat, ita pertinet ad te, sicut ad nos, quia omnes perimus, scilicet tu, & nos, nisi subuenias, ideo cum etiam pertineat ad te, idest agatur de persona tua, sicut de nostris debes providere ne pereamus, licet potest etiam intelligi de solis discipulis, quasi dicat magister si nos perimus, etiam si tu non pareas ad te pertinet, quia tui sumus, ideo debes habere curam ne pereamus, sed quid istorum discipuli intellexerint non apparet, cum etiam non constet an ista sint verba eorum, quia potest esse, quod ipsi non fuerint locuti verba hæc, sed aliquod simile in sententia, vt supra questione 80. ostensum est, non ergo differt quid discipuli de Christo cogitauerint cum sequatur ex eorum credulitate, quod Christus perire poterat si ipsi perirent.

Quæ-

Quomodo stare potest, quod discordant Euangelistæ in verbis Christi respondentis discipulis. Et quæ erat Christi intentio. Quæst. LXXXVII.

Quæretur quomodo stare potest, quod discordant Euangelistæ in verbis Christi respondentis discipulis: nam hic dicitur quid timidi estis modice fidei, & Mar. 4. dicitur, quid timidi estis, necdum habetis fidem, & Luc. 8. dicitur vbi est fides vestra. Christus tamen non poterat dicere omnia hæc, sed alterum eorum cum semel responderit.

Dicunt quidam, quod Christus dixit omnia hæc, & forte plura, quia multi discipuli excitauerunt eum, & sic responderet multis diuersimode, dicens quibusdam, quid timidi estis modice fidei, & alijs necdum fidem habetis, & alijs vbi est fides vestra, & alijs forte alijs modis: Euangelistæ tamen non dixerunt plura, quia solum tres de hoc locuti sunt.

Sed dicendum, quod non stat, quia licet discipuli Christum excitantes potuerunt dicere varia, vt dicit Aug. lib. de concor. Euan. & dictum est supra q. 80. Christus tamen non potuit dicere, nisi vnum. ratio diuersitatis est, quia discipuli semel solum Christum excitauerunt, quia tamen multi erant, poterant varia dicere loquentes simul: Christus autem non responderet, nisi postquam erat excitatus, & ita semel solum responderet, vnde licet Aug. lib. eo. dicat discipulos potuisse omnia ista, & etiam plura dixisse, non dicit tamen, quod Christus omnia hæc dixerit: immo, nec est villo modo verisimile, quod diceret, quia semel solum respondit.

Sed dicendum, quod Christus dixit aliquid istorum, vel forte nihil eorum, quæ dicunt Euangelistæ in verbis, sed solum in sensu. quæ de sensu cura est, & dum ille perfecte teneatur non differt quibus verbis exprimat, intentio autem Christi fuit ostendere, quod discipuli erant deficientes in fide, quia putabant se perituros eo dormiente, hoc autem omnes Euangelistæ expresserunt licet diuersis verbis: cum enim dicitur quid timidi estis modice fidei? innuitur quod discipuli aliquam fidem habebant, sed non sufficientem, quia credebant Christum vigilantem posse eos liberare, sed non dormientem, & ista erat modica fides, quia non potest plura Christus vigilans, quam dormiens, & ideo hoc proprie dictum est, vt ostensum est supra q. 81. Cum vero dicitur Mar. 4. necdum habetis fidem idem significatur, quia potest accipi fides pro confidentia, vt dictum est supra q. 81. & verum est, quod discipuli nondum habebant fidem, idest confidentiam, quia non confidebant se posse liberari Christo dormiente, si autem accipiatur fides, vt est virtus Theologica, etiam nondum habebant fidem, scilicet integram, quia aliquid credebant, scilicet quod Christus vigilans posset eos liberare, & aliquid dicebant, scilicet quod dormiens hoc posset, quia putabant, quod non poterat, qui tamen aliquid de fide negat nullam fidem habere, sed est infidelis, vel hereticus, & non solum si neget eam, sed etiam si dubitet in illa, quia dubius in fide est infidelis extra de hereti. c. dubius, ergo verum est, quod discipuli nondum habebant fidem cum eam non haberent integram, & tamen eam habere fidem, & habere eam integram, quod autem dicitur Luc. 8. vbi est fides vestra? est sensus non habetis eam hic, quia si hic haberetis crederetis, quod possem liberare vos, etiam si non excitaretis me, & hoc idem est cum predictis, quia si fidem non habebant non poterant eam habere hic, & econtrario, si fidem aliquam haberent necesse erat, quod hic haberent, quia fides in talibus ostenditur an sit: omnes ergo tres conueniunt in eundem sensum, licet varijs verbis.

Secundo potest dici, quod Christus dixit omnia hæc non tamen diuersis vicibus, sed vna, ita vt diceret quid timidi estis vbi est fides vestra, necdum habetis fidem homines modice fidei, & ista est exaggeratio, scilicet quia eadem sententia pluries per verba diuersa exprimitur, & tali colore loquendi viuuntur maxime homines turbati, idest irati, qui volunt alios increpare ad hoc, quod valde exprimat, id quod voluit, & ita Christus cum iraceretur discipulis, vel se iratum ostenderet propter eorum incredulitatem forte exprimeret istud varijs verbis, vt esset maior increpatio, hæc duo tamen Aug. de conc. euan. dicens hoc autem ab alijs Euangelistis alijs verbis dictum est. Marth. enim dicit eum dixisse quid timidi estis modice fidei Mar. autem dicit quid timidi estis necdum habetis fidem, idest illam perfectam velut granum sinapis: hic ergo, & ille ait modice fidei. Lucæ autem vbi est fides vestra, & totum quidem dici potuit quid timidi estis, vbi est fides vestra modice fidei. vnde aliud hic, aliud ille commemorat.

Quomodo Christus potuit imperare mari, & ventis cum ista non possint intelligere cuiusquam imperium. Tamen quod omnes res, etiam inanimatas faciunt, quod Deus vult. Quæst. LXXXVIII.

Quæretur quomodo Christus potuit imperare mari, & ventis cum ista non possint intelligere cuiusquam imperium. Aliqui dicunt, quod Christus istis imperauit, quia poterant ei obedire, & intelligere eius imperium, putant enim omnia esse animata ab anima mundi, ita quod totus mundus sit vnum animal, & tunc singule partes eius animatae sicut homine existente animato quælibet pars eius est animata, vel quod sint singule partes mundi animatae proprijs animabus: vtrunque autem falsum est, quia nec mundus est vnum animal, nec singule partes mundi sunt animatae. Aliter ergo dicendum, quod Christus imperauit mari, idest locutus est verba imperantis. nam surrexit, & stans contra mare dixit ei tace, & obmutescere Mar. 4. & talia verba loqueretur rei animatae, ad quam esset proprie imperium. Secundo potest dici, quod imperauit, scilicet quantum ad opinionem vulgi, quia imperium est ad illum, qui obedire potest, & tamen vulgares dicebant, quod mare obediret Christo supra in litera qualis est hic, quia vbi, & mare obediunt ei? Tertio potest dici, quod imperare non poterat proprie Christus mari, quia imperium est actus rationis inter principantem, & subditum quo exprimit quid agendum sub necessitate esse velit, ideo sicut non potest imperare, nisi ens rationale, ita non potest imperium fieri, nisi enti rationis capaci: non potest ergo Deus imperare rebus irrationalibus, sicut mari, & ventis: dicitur tamen large imperare, quia imperium fit ei, qui debet exequi, id quod vult imperans, & quia omnes res, etiam inanimatae faciunt, id quod Deus vult, eo quod mouentur ad diuinam ordinationem, dicitur omnia obedire ei, sic etiam philosophi dicunt, quod opus nature est opus intelligentie, idest natura particularis, quæ est virtus quædam insita rebus mouetur, & agit per regulationem intelligentiarum, quæ sunt cause vniuersales, & ita mare, & venti obediunt Deo, quia licet, quando ipse vult ventus surgit, & mare intumescit, vt ostensum est supra q. 74. ita etiam, & quando ipse vult ista cessant, quia ventus obedit Deo Psal. 147. spiritus procellarum faciunt verbum eius, & Psal. 106. postquam dicitur, quod Deus suscitauit procellas in mari ostenditur, quod orante homine mitigat eas cum dicitur, & clamauerunt ad dominum cum tribularentur, & de necessitatibus eorum eduxit eos, idest de tempestate,

tempestate, & statim procellam eius in auram, idest de vento impetuoso, qui dicitur procella, & commo- pet mare fecit auram, idest ventum leuem, & placidum, qui dicitur aura, & siluerunt fluctus eius, scilicet maris cessante procella, quia illa concitat mare fluctus faciens, & leuari sunt, scilicet naute, quia siluerunt, idest cessauerunt fluctus, & deduxit eos in portum voluntatis eorum, idest pacato mari ierunt quo voluerunt, & ita non differat an res intelligant imperium domini, vel non, cum ita exequantur illud perfecte non intelligentes, sicut si intelligerent, sic dicit Hiero. super Matthæum ex hoc loco intelligimus, quod omnes creature sentiant creatorem: quibus enim imperatur sentiunt imperantem non errore hereticorum, qui omnia putant animantia sensibilia esse, sed maiestate conditoris, quia que apud nos insensibilia illi sensibilia sunt, idest faciunt, id quod ipse vult ac si vere essent sensibilia.

An tranquillitas ista fuit miraculose facta in mari.
Quæst. LXXXIX.

QUÆRITUR an fuit miraculose ista tranquillitas nunc facta in mari. Aliqui dicunt, quod non, quia quantumcumque sit aliqua tempestas grauis aliquando cessat naturaliter, & ideo, etiam ista cessare poterat naturaliter.

Dicendum, quod ista tempestas poterat sine miraculo cessare, & tamen nunc miraculose cessauit primum pater, quia siue ista tempestas naturaliter, siue miraculose suscitata esset poterat naturaliter cessare: primum notum est, quia quotidie grauissemæ tempestates concitantur in mari, & naturaliter per se cessant, quia sicut est causa naturalis efficiendi, ita est naturalis causa, & modus deficiendi. De secundo pater, quia etiam si aliquid supernaturaliter sit naturaliter cessat, ut Adam supernaturaliter, idest per creationem esse cepit Gen. primo, & etiam Eua. Ge. secundo, & tamen naturaliter postea mortui sunt, omnes etiam mortui a Christo, & discipulis suscitati supernaturaliter esse incipiebant, & tamen postea naturaliter moriebantur: mare quoque rubrum miraculose diuisum est Exod. 14. stantibus aquis vtrinque pro muro, naturaliter tamen in seipsum postea coierunt, & Iordanis supernaturaliter stetit, & intumuit Iosue 3. sed postea naturaliter defluerunt aquæ eius, ita nunc fieri poterat immo necesse erat, quod tempestas ista, quæ Deus miraculose suscitauerat, vt ostensum est supra q. 74. per seipsum naturaliter cessaret, nisi Deus illam miraculose conseruaret. Secundum pater, scilicet quod ista tempestas licet poterat naturaliter cessare non cessauerit, nisi miraculose. Primo pater, quia cessauit ad imperium Christi, vt patet in litera: hoc autem non est naturale, quia naturaliter cessat tempestas maris cessante procella, quæ fluctus concitat. Secundo pater, quia cessauit subito: nam mox, vt Christus locutus est steterunt fluctus ac si nulla vnquam fuisset commotio, & tamen quando est tempestas, si naturaliter cessare debet tempore indiget, vt in seipsum flatum ventorum consumantur deficiente eorum materia, non ergo poterat esse naturalis cessatio, sic dicit Chryostomus in homilia, scilicet in hoc etiam ostenditur, quod omnis prelestima soluta est tempestas, & nulla semita turbationis remansit, quod quidem extraneum erat: cum enim naturaliter fluctuatio terminatur vsque ad multum temporis aquæ contumitur, sed hic simul omnia soluebantur. Tertio pater ex oppositis simul factis, scilicet maxima tempestas, & maxima tranquillitas: natura enim non potest ab extremo in extremum sine medio, & tunc transire, si aut fuisset hic parua tempestas, & quasi subito induceretur aliqua

lis tranquillitas non videretur miraculosa, quia inter parua tempestate, & aliqua tranquillitate modicum, vel nihil differre videtur, & quod non est sensibile, vel parum sensibile non aduertitur, inter maximam tamen tempestate, & maximam tranquillitatem est oppositio maxima, id non poterat ista simul esse, vel vnus alteri immediate succedere, & tamen hic fuit vtrumque, id fuit manifeste miraculosa: hoc scripsit innuere dicens, quod fuit factus magnus motus in mari, & Mar. 4. dicit, quod implebatur nauis, & tamen dicit, quod facta est magna tranquillitas. Maior, quæ aliam solet sequi post tempestate, ergo litera probat, quod fuit miraculosa, sic dicit Origenes imperauit Christus ventis, & mari, & facta est de magno vento tranquillitas magna. decem enim magnam magna facere, & id, qui prius magnifice conturbauit profundum maris nunc iterum tranquillitatem magnam fieri iussit, vt discipulorum turbati magnifice letarentur. Quarto patet, quia discipuli, & alij videntes Christo imperante tranquillitatem factam mirati sunt sic dicit in litera, sicut homines mirati sunt. non tamen mirarentur si putarent hoc naturaliter fieri posse, ergo crederent illud miraculose factum. Quinto patet quia putauerunt, quod nunc mare obediuerat Christo dicentes qualis est hic, quia venti, & mare obediunt, & tamen mare obedire alicui non est naturale, ergo supernaturaliter factum crederunt. Sexto patet, quia putauerunt hic fuisse quandam virtutem excellentem a qua ista tranquillitas facta esset, quia dixerunt qualis est hic, idest non est talis, sicut ceteri homines, ergo crederunt, quod istud supernaturaliter factum fuerat.

Quomodo videntes miraculum dixerunt qualis est hic.
Quæst. XC.

QUÆRITUR quomodo nunc videntes miraculum dixerunt qualis est hic, quia venti, & mare obediunt ei? nam istud videtur pertinere ad incredulitatem, quæ de discipulis non videtur conuenienter asseri. Dicendum vno modo, quod isti, qui dixerunt hoc non fuerunt discipuli, sed alij existentes in nauicula discipulis, quia forte non soli transferabant, cum nec Christus, nec discipuli nauem aliquam haberent, sed ascenderunt in nauem alicuius, & nauæ, vel remiges illius ibi erant, & isti mirarentur. Alij dicunt, quod discipuli dixerunt hoc: nam ipsi poterant nunc dubitare, & loqui, vt increduli, sicut etiam supra fecerant.

Dicendum videtur, quod potius erant alij existentes in nauicula, quam discipuli. Primo patet, quia dicitur in litera porro homines mirati sunt, & sic Matthæus loquitur de eis, tanquam de extraneis: si tamen de discipulis intelligeret nominasset eos discipulos, vel tacito nomine diceret, quod mirati sunt, & per hoc innuere, quod de discipulis loqueretur, sic dicit Origenes. qui homines mirati sunt non putes hic Apostolos signatos, nisi quia n. preter honorem inuenimus cognominari Christi discipulos, sed semper, aut Apostoli, aut discipuli nominantur. mirabantur ergo hi homines, qui cum eo nauigabant quorum erat nauicula. Secundo patet, quia isti loquuntur de Christo, tanquam de extraneo, & incognito eis dicentes qualis est hic, vel quis putas est iste, vt dicit Mar. 4. & Luc. 8. discipuli autem quibus Christus erat familiaris per conuersationem quotidianam, & continuam non loqueretur sic de eo, sed dicerent qualis est magister noster, vel dominus noster, ergo non erant ipsi, sed illi quorum erat nauicula. Tertio patet, quia non erat verisimile, quod discipuli nunc inciderent in hanc incredulitatem. non tamen Christus increpauerat eos de incredulitate, dicens quid timidi estis modicum fidei non ergo erat verisimile, quod immediate inciderent in aliam maiorem incredulitatem, maxime quia per Christi increpationem sanati fuerunt incredulitate, sic dicit Cyrillus

rillus simul autem cum tempestate aquarum soluit tempestatem animarum, idest incredulitatem. Quarto patet, & adhuc efficacius: non enim erat possibile, quod nunc discipuli inciderent in hanc incredulitatem, quia istud erat dubitare de potestate Christi, & tamen ipsi non dubitabant, quia credebant, quod Christus vigilans poterat liberare eos de tempestate, sed quod dormiens hoc posset non credebant, vt dicit Chryostomus in homilia. isti tamen, qui dicebant qualis est hic, & c. admirabantur quomodo Christus vigilans hoc facere potuisset, ergo non erant isti discipuli, & ista ratio conuincit omnino. Aliter potest dici, quod discipuli istud dixerunt, & tamen tunc non debet intelligi per modum dubitationis, vel admirationis, sed per modum assertionis, & laudis, scilicet qualis est hic, idest ecce videte quantam potestatis est, quia venti, & mare obediunt ei, sic dicit Origenes. non autem interrogantes dicunt qualis est iste, sed asserentes, quia iste talis est cui venti, & mare obediunt: qualis, ergo est iste, idest quantum, quam fortis, quam magnus iuber omni creatura, & non supergreditur iurisdictionem eius, soli homines resistunt, & ideo in iudicio damnabuntur. Aliter potest dici, quod discipuli dixerunt hoc per modum admirationis non tamen, tanquam ignorantes Christi potestatem, sed quia interdum homo admiratur de quibusdam, quæ futura scit, quando videt ea accidere, si magna sunt, & insolita, sicut dicitur supra in litera, quod Christus audiens fidem centurionis miratus est, & tamen ipse precognouerat quantam fidem iste centurio habiturus erat, vt ostensum est supra q. 34. sic dicit Ambrosius super Lucam placata tempestate ad imperium Christi discipuli obstupefacti miraculo dicebant quis putas est hic, & c. non autem discipuli, vt ignorantes eum hoc dicebant adiuuicem: nouerant enim Deum esse, & filium Dei Iesum, admirantur tamen innatam potestatis abundantiam, & diuinitatis gloriam. Si tamen aliquis contendere vellet, quod discipuli dixerunt istud per modum dubitationis, & incredulitatis. Posset tunc dici secundum Hieronymum super Matthæum, quod Euangelista vocauit eos homines propter imperfectionem, dicit enim si quis contentiose voluerit eos, qui mirabantur fuisse discipulos, respondebimus recte homines appellatos, quia necdum nouerant potentiam saluatoris.

An hoc miraculum sufficiebat ad ostendendum potestatem Christi supra mare. Et quare Christus in tota vita sua fecit miracula. Quæst. XCI.

QUÆRITUR cum nunc Christus fecisset miraculum imperando mari quare fecit iterum aliud miraculum simile placando mare infra 14. non sufficiebat istud ad ostendendum potestatem suam super mare.

Dicendum, quod hoc fuit propter multa. Primo, quia Christus sic faciebat miracula ad ostendendam diuinam potestatem, ita volebat, quod essent multa miracula ad multum ostendendum istam potestatem, & ideo Christus non suscitauit vnicum mortuum, sed multos, & varijs temporibus, & plurimos languentes sanauit.

Secundo fuit forte ex necessitate, quia acciderat tempestas magna in mari nauigantibus discipulis, & nisi Christus succurrisset eis perirent, vel laborarent nimium, ideo placauit mare, & ita si lapsus tales tempestates acciderent nauigantibus discipulis Christus semper eos miraculose liberaret, si naturaliter euadere non poterant.

Tertio fuit, quia illud miraculum fuit diffinibile huic: nam in isto Christus erat in nauicula cum discipulis, in illo autem non erat, id liberauit eos, vt experient quid Christus

Alph. Toft. in Matth. Pars III.

stus poterat præsens, & quid absens, & tamen decens erat, quod Christus multiplicaret miracula varijs modis ad ostendendum diuersimode potentiam suam. Quinto, quia nunc discipulis orantibus Christus placauit mare, ibi autem non perentibus eis.

Quinto, quia illud miraculum principaliter factum est propter Christum, vt ostenderetur potestas eius ambulandi super aquas, quam vsque ad illud diem Christus non ostenderat, & quia si discipuli nauigantes non fuissent impediti tempestate nulla fuisset occasio, quod Christus veniret ad eos super aquas, sed transiret ultra mare, tunc autem turbatis discipulis fuit occasio Christo veniendi ad eos super aquas, vt liberaret illos, & scirent se ab eo liberatos, fuit ergo illa tempestas conueniens, vt fieret illud miraculum.

Sexto fuit, vt Christus instrueret discipulos constanter esse circa phantasmata apparentia, quia sicut nunc timuerunt tempestatem, & Christus docuit eos non timere, ita ibi timuerunt eum ambulantem super aquas, quasi esset phantasma, & Christus etiam docuit eos ibi non timere, dicentes confidite, quia ego sum.

Septimo fuit propter Petrum, quia specialiter voluit Christus ostendere Petro paruitatem fidei suæ iubendo eum venire ad se super aquas, nam tunc incipiens mergi timuit, & Christus eum de pauca fide increpuit, dicens modicum fidei quare dubitasti? eodem capi non tamen fuisset occasio Christo ad hoc, nisi turbatis discipulis in nauigando Christus veniret ad eos super aquas, & tunc etiam Petrus peteret ambulare super aquas.

Octauo fuit propter illos, qui nunc erant in nauicula, quia illi, qui nunc viderunt istud miraculum non erant illi, qui viderunt illud infra 14. sed alij noui, qui huic miraculo non interfuerant, propter illos ergo conueniens fuit illud miraculum tunc facere, vnde dicitur ibidem, qui autem in nauicula erant venerunt, & adorauerunt Christum, & non dicitur, quod discipuli adorauerunt Christum, in quo innuunt, quod multi alij preter illos erant in nauicula, & propter illos saltem conueniens erat istud miraculum fieri, & ista fuit vna de precipuis causis quare Christus tota vita sua fecit miracula, scilicet quia semper veniebant ad eum noui auditores, qui præcedentia miracula eius non viderant, & propter eos rursus fiebant miracula, de hoc tamen miraculo dicitur magis infra 14. in loco suo.

Et cum venisset Iesus trans fretum in regionem Gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia de monumentis exeuntes sequi nimis, ita vt nemo posset transire per viam illam. Et ecce clamauerunt dicentes. Quid nobis, & tibi Iesu fili Dei: Venisti huc ante tempus torquere nos? Erat autem non longe ab illis grex multorum porcorum pascens. Dæmones autem rogabant eum dicentes. Si eijs nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. Et ait. Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos. Et ecce magno impetu abiit totus grex per preceptum in mare, & mortui sunt in aquis. Pastores autem fugerunt, & venientes in ciuitate nunciauerunt hæc omnia, & de his, qui dæmonia habuerant. Et ecce tota ciuitas exiit obuiam Iesu, & viso eo rogabant eum, vt transiret a finibus eorum.

X Et

Et cum venisset. Hic ponuntur quedam Christi miracula in creatura spirituali, scilicet in demonum expulsiōe, & diuiditur in duo, quia primo ponitur miraculi operatio, secundo ipsius diuulgatio ibi, Pastores autem.

Circa primum dicitur, Et cum venisset trans fretum. Scilicet completa nauigatione, quia Christus dixerat discipulis, quod ireret trans fretum. i. ad regionem illam, que erat vltra mare, nam quando intrauerunt nauem erat in terra Galileę, transito autē freto, & illo paruo mari venerunt in regionem quādam Iudeorum, quę erat vltra illud mare. In regione Gerasenorum. Illa regio, quę erat vltra mare ad quam Christus nunc appulit vocatur regio Gerasenorum a quadam ciuitate nomine Gerasa, quę ibi erat circa mare, de qua dicitur, infra q. 93. Occurrerunt ei duo habentes dæmonia. Id est duo viri arreptiij, isti enim fuerunt primi, qui occurrerunt Christo de illa regione, & dicitur habentes dæmonia, quia quilibet eorum plura dæmonia habebat, nam de vno eorum dicitur Mar. 5. & Luc. 8. quod habebat dæmonia multa, & ideo vocabatur legio, etiam tamen quilibet haberet vnicum dæmonium, dicerentur habentes dæmonia, quia duo saltem erant, nam demon qui vexabat vnum non vexabat alterum. De monumentis exeuntes. i. tunc quando occurrerunt Christo venientes exiuerunt de monumentis, ex hoc, quod isti arreptiij non habitabant in vrbe, sed in monumentis in montibus semper manebant, vt dicitur Mar. 5. & Luc. 8. & nunc forte videntes Christum a longe venientē exierunt obuiam ei de monumentis. Sicut nimis. i. contra alios, ita quod inuadebant quoscumque transeuntes per viam, vt eos occiderent, sic dicitur inmediate in litera, ita vt nemo posset transire per viam illam, vel dicitur saui nimis. i. in seipso, quia affligebant se quādo rapiebant a dæmone Mar. 5. erat clamās, & concidens se lapidibus, & ita si habuisset gladium seipsum transfigeret, quod Mar. de vno asserit, fortassis tamen ambo arreptiij hoc faciebant. Ita vt nemo posset transire per viam illam. Non habitabat isti arreptiij in vrbe, sed die, & nocte manebant in montibus Mar. 5. & nō poterant tenere eos in ciuitate, quia etiam si ponerēt illos in vinculis rumpebant vincula, & fugiebant ad montes, & sepulchra, Marc. 5. & Luc. 8. & specialiter manebant iuxta viam, quę ducebat de litore maris in ciuitatem, & propter eorum sequitiam, nemo iam audebat transire per viam illam, quia in siliebant in eum arreptiij. Et ecce clamauerunt. i. ambo arreptiij, quia dæmones cogebant eos clamare, immo Christus dæmones cogebat, vt clamarent, vt infra dicitur.

Dicentes quid nobis, & tibi Iesu fili Dei. Hoc licet dixerint arreptiij dicebant illud ex persona dæmonum, quia dæmones erant qui a Christo torqueri timebant arreptiij autem non, & vocauerunt eum filium Dei sicut vere erat, licet an cognouerint hoc dæmones. Mar. 1. dicitur, & dicitur Mar. 5. Iesu fili Dei summi, & Luc. 4. Iesu fili Dei altissimi, & idem est, quia Deus altissimus est eo, quod ipse est princeps rerum, vel dicitur Dei altissimus ad differentiam illorum Deorum quos gentiles colebant, qui non erant dii, sed dæmones, vel simulachra. Venisti huc ante tempus torquere nos. Id est facis nobis iniuriam, quia non debebas venire tam cito ad nos torquendum. hoc dixerunt dæmones, quia videntes Christum timuerunt, quod expelleret eos de corporibus, & torqueret ipsos, vnde Marci quinto capitulo, dixit arreptitijs adiuro te per Deum ne me torqueas, in quo ostenditur timor dæmonis, quod a Christo torqueretur, & orabat eum ne torqueret illum Luc. octauo, obsecro te, ne me torqueas. Erant autem non longe ab illis. Dicitur hic de isto grege porcorum, quia dæmones petierunt a

Christo concedi sibi intrare in porcos, vt dicitur infra in litera, & dicitur, quod erat non longe ab illis. i. a Christo, & arreptitijs, vnde propter hoc petierunt intrare in porcos. i. quia illos sibi propinquos viderunt. Grex porcorum multorum pasceus. Erant enim quasi duo millia porcorum, vt dicitur Marci quinto, Dæmones autem rogabant eum. Non poterant dæmones propria auctoritate intrare in porcos, ideo rogauerunt Christum, quod permitteret eis intrare in illos, & dicitur, quod rogabant dæmones, id est arreptitiij, quia non loquebantur dæmones, sed arreptitiij, quia tamen illi nō loquebantur, nisi quod dæmones volebant, quia dæmones mouebant linguam eorum, dicebantur dæmones loqui. Dicentes si exiis nos mitte nos in gregem porcorum. Dæmones non volebant exire de illis arreptitijs, quia tamen timuerunt, quod Christus vellet eos inde excludere petierunt sub conditione, quod si eos inde eiiceret, quod mitteret in porcos, sed Mar. 5. dicitur, quod rogabant dæmones Christum ne expelleret eos extra regionem illam, & Luc. octauo dicitur, quod rogauerunt eum ne mandaret eis ire in abyssum, & totum verum est. dixerunt autem mitte nos in gregem porcorum, id est permittite nobis introire in illum, quia non oportebat, quod Christus mitteret eos, quasi compulso, vel intrare non potentes, quia solum si permitterentur ipsi intrarent. Et ait illis ipe. Scilicet permisit intrare in porcos, subintelligendum est, quod Christus iussit dæmonibus exire de obsessis, sic dicitur Marci quinto, exi spiritus immundi ab homine, & tunc petierunt dæmones, quod mitteret eos in porcos dicentes, si eiicis nos, id est, quia eiicis nos hinc. At illi exeuntes abierunt in porcos. Concesserat eis Christus intrare in porcos, ideo mox, vt exierunt de hominibus intrauerunt in porcos.

Et ecce magno impetu abiit totus grex. Mox vt dæmones intrauerunt in porcos exagrarunt illos, ita terribiliter, quod non potuerunt porci consistere, sed fugientes precipitauerunt se in mare, & dicitur totus grex, quia non mansit, nec vnus porcus de duobus millibus, sed omnes precipitati sunt. Per preceptum in mare. Id est per loca aspera, & prærupata, quia dæmones prius vexauerunt porcos terribiliter, ita vt satis appareret eos a dæmonibus arreptos, & ideo per loca motuosa, & aspera, quę erant iuxta litus maris coegerunt eos ascendere, & de ipsis locis prærupatis eos in mare precipitauerunt.

Et mortui sunt in aquis. Quia ceciderunt de locis altis in aquam, vnde nemo eorum potuit euadere. Pastores autem fugerunt. Hic ponitur secundum, i. miraculi diuulgatio, quę facta est per pastores porcorum venientes in ciuitatem, & dicitur, quod fugerunt, scilicet videntes, quod dæmones arripuerant porcos, & precipitauerant in mare, timuerunt ne ipsos quoque arriperent, & precipitarent, ideo prę timore fugerunt.

Et venientes in ciuitatem. Ista est ciuitas Gerasa non longe a mari consistens a qua tota regio vocatur Gerasenorum, & patet hoc, quia vocatur hic ciuitas nō expresso nomine, quasi iam precesserit mentio de illa, & hoc est, quia supra dicitur in litera, quod venit Christus in regionem Gerasenorum, & sic innuitur, quod ista ciuitas est Gerasenorum. i. Gerasa.

Nunciauerunt omnia. i. quomodo dæmones egressi de arreptitijs inuaserant porcos, & precipitauerant eos in mare. Et de his qui dæmonia habuerant. i. nunciauerunt de illis duobus arreptitijs quō Christus occurrerant, & quid ei dixerunt, & quō sanauit eos. Et ecce tota ciuitas. i. Gerasenorum admirata de hac re. Exiit obuiam Iesu. Voluerunt enim videre quid factum erat. Mar. 5. & Luc. 8. & videre quis erat, qui rem tā grandem

dem fecerat, & ideo propter admirationem tota ciuitas exiit Christo obuiam.

Et viso eo rogabant eum, vt transiret a finibus eorum. Noluerunt enim, quoniam inter eos maneret, indigni enim erant tanto magistro, ideo rogauerunt eum, vt recederet de terra ipsorum, & ita Christus fecit, quia immediate ascendit in nauiculam, & venit in ciuitatem suam sequenti c. & Mar. 5. & Luc. 8.

An hac ad præcedentia sint continuata. Quæst. XCII.

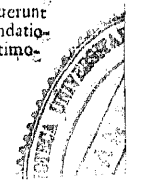
Quæritur an ea, quę habentur hic sint continuata ad præcedentia. Dicendum quod sic, quia supra dictum est quomodo Christus cū discipulis transiret ab ea, & de tempestate, quę accidit transiret ab ea. hic autem dicitur quomodo venit in regionem, quę erat vltra fretum ideo ordo rectus est. Scđo apparet ex concordia omnium trium Euangelistarū: soli enim Matthæus, Marcus, & Luc. loquuntur de hoc, & omnes continuant præcedentia ad istud nihil interponēdo, quod raro accidit, quia licet multi Euangelistę eandem rem narrent, raro accidit, quod idem ordo sit in narrendo, vt apparet conferendo dicta omnium ipsorum inter se hic tamen concordant in continuatione, ideo est manifestum signum, quod sit continuus ordo. Sed dicitur an sit istud inmediate factum post præcedentia, vel interiecto aliquanto tempore, aut omisso aliquibus rebus, quę interim factę sunt: nam interdū est ordo rectus historie, & tñ est magnū tempus inter vnam rem, & alteram, quę tñ in narratione coniungunt, siue quia res medio tempore gestę subtrahunt, vel quia nihil memoria, & literis dignū factū est. Dicendum quod hic sunt duo, scilicet curatio arreptitiōrū, & venire transiretū. De primo eorū an fuerit factū statim, vt Christus intrauit regionē istā, vel interiecto aliquanto tempore dicitur infra q. 94. De secundo dicendū, quod fuit factum statim post præcedentia nullo tempore interiecto, nec omisso aliquo, quod pertinet ad narrationem, quod patet, quia supra dictum est de nauigatione Christi ad transiretandum: hic autē dē quō venit transiretū, sed inter transiretā, & vltra frerum venire nihil potest esse medium, ideo nihil fuit inter istud, & præcedentia, sed est narratio totaliter continuata.

Quid erat istud mare, quod Christus hic transiuit. Et quot sunt maria, & quibus nominibus appellantur. Et de quibus sit mentio in sacra Scriptura, & de quibus non, & per quę illorum Christus nauigauit. Quæst. XCIII.

Quæritur de isto freto, vel mari, quod Christus hic transiuit quid erat. Dicendū quod erat quoddā stagnū, siue lacus magnus, & vocat mare more Iudaico, vt tñ melius intelligat cū sepe Euangelistę loquant de isto mari, est dicendū, quod in sacra Scriptura veteris testamenti non fit mentio cōiter, nisi de quatuor maribus, scđ. de mari mediterraneo, & de mari rubro, & de mari mortuo, & mari Cenereth, siue Galileę. In Euangelij autē, nūquam fit mentio, nisi de vnicō mari istorū, scđ. de mari Galileę licet varijs nominibus appellet, aliud autē est mare maius omnibus his, quod proprie vocat mare magnū, & nos vocamus illud oceanū, & de isto nō fit mentio saltem in speciali in nouo, nec in veteri testamento. ratio huius est, quia in veteri testamento quātum ad partes historicas ponitur solū narratio gestorum populi Iudaici, & tñ ille populus nihil vnq̄ facere habuit cū mari magno, i. oceano, eo quod non pertingit terra ipsorū ad illum, nec est propinqua ei ex aliqua Alph. Toft. In Matth. Pars III.

parte, ideo scriptura de eo nihil expressit in speciali narrando aliqua gesta. De nouo testamento fuit causa, quia historia noui testamenti, quę est in Euangelij solum est de factis Christi, ipse tñ nunquā exiuit terrā Iudeorum postquam cepit prædicare, & referuntur verba eius, ideo Euangelistę non potuerunt facere narrationem aliq̄ de mari magno, quia Christus nunquam peruenit illuc. De illis autem quatuor maribus de quibus mentio fit in veteri testamento, est primū mare rubrum, & istud est, quod Iudæi transierunt pedes sicco exeuntes de Aegypto Exo. 14. & dicitur mare rubrum a colore aquarum, quę rubrę sunt nō quidem ex origine, sed ex contractu littorum in quibus est terra rubea aquę rubricantur. Istud mare non est intra terram Iudeorum, nec transit per eam, sed est in Aegypto, & ideo Iudæi exeuntes de Aegypto transierunt illud, tangit tamen extremitatem terrę Iudeorum in parte orientali eius vbi coniungitur terra Iudeorum cum Idumęa, & ideo Exo. 23. vbi ponunt termini terrę Iudeorum ponitur mare rubrum, tanquam terminus orientalis, & ideo Salomon poterat habere naues in litore maris rubri in Afiongaber 3. Reg. 9. & secundo Paralip. 8. & etiam Iosaphat Rex Iuda in eodem litore habuit naues 3. Re. 22. & secundo Paralip. 20. non poterant tamen isti reges Iudeorum habere naues in litore maris rubri, nisi attingerent illud mare ad terrā Iudeorū. maxime, quia alij reges de licentia eorum habebant naues in Afiongaber in litore maris rubri, nam Ochozias Rex Israel petiuit istam licentiam a Iosaphat rege Iuda 3. Reg. 22. & secundo Paralip. 22. ex quo apparet, quod portus Afiongaber pertinebat ad regem Iuda. Istud mare rubrum prouenit ex parte orientis, & terminatur in Aegypto, & in Perside: nam non coniungit se mari oceano, nec est mari mediterraneo nostro, quod intrat a parte occidentis inter Hispaniam, & Aphricam iuxta montē altissimū Athlantem, & tendit versus orientē. & terminatur in Aegypto, & terra Iudeorū vbi incipit Asia, & non declinat ad latera, scđ. ad aquilonem, vel meridiem, vt refluat in oceanū, nec etiam extendit se versus orientem, vt per frontem orientis coniungat se mari oceano, sed terminatur in fronte terrę Iudeorū, & Aegypti, ad istud autem mare mediterraneum non pertingit mare rubrū, vt influat in illud, sed terminatur in Aegypto, & ideo, sicut per mare nostrum mediterraneum potest nauigari ab Aegypto, & Iudæa vsque ad finē occidentis, ita per mare rubrū, quod in Aegypto, & in Perside terminatur potest nauigari vsque ad caput orientis, & ita p̄ ista duo maria mediterranea facta est tota terra nauigabilis. interpositio tamen cuiusdam partis Aegypti inter mare rubrum, & nostrū mediterraneū abstulit liberam nauigationem ab occidente, vsque ad Indos, & ad caput orientis. In quo forte Deus prouidit hominibus auferendo eorum communicationem nimiam, quę esset si posset fieri continua nauigatio ab extremo occidentis ad regna Indorum. & maxime in hoc abstulit Deus auaritię, & luxus, & ambitionis occasionem, si diuitię orientalium populorū poruissent vsque ad extrema occidentis perducere nauigio, ablata est etiam tyrannis occasio multorū belorum, quę essent si libere posset ab occidente vsque ad caput orientis nauigari: interpositio igitur Aegypti hoc vetuit. Istud autē mare rubrum cū ab oriente incipiens integrum veniat antequam terminetur diuiditur, & acuitur in duas linguas, quarum illa, quę declinat ad austrum vocatur a scriptoribus sinus Arabicus, quia in desertis Arabię, & in capite Aegypti, scilicet ad orientem Aegypti terminatur, & istum sinum Arabicum maris rubri Deus aperuit, vt transiret Iudæi per illum, quia iste est, qui tangit Aegyptum

Hoc quod hic dicitur autē, quod non coniungit se mari oceano intelligitur i. nō terminatur alius esse cōtra pro. & p̄. & omnes cōmographos, & sic auctor se decernat, nā dicit, quod prouenit i. nascitur ex parte orientis, & terminatur in Aegypto, & in fronte Iudæe, & non in oceano. Mare rubrum licet sit pars oceanici appellatur ab auctore, & multis cōmographis mediterraneū ex eo, quod intrat & facit finē inter Aegyptum, & Persidem, ac Arabiā. Aliqui imperatores teste Plin. Et adhuc Turchus modernus Soldā Zollman tentauerunt frangere, & ruperent partem terrę Aegypti, quę est iter mare rubrum & nostrū, vtilibera foret nauigatio ab Alexandria vsque Calicut tñ nō potuerunt inundationis timore.

prum alia lingua huius maris, qui declinat magis ad septentrionem terminatur in terra Perlarum, ideo vocatur sinus Perficus. Secundum mare est mare mediterraneum, & istud est nostrum mare, quod de oceano per occidentem ingreditur, ut nunc dictum est, & istud tangit terram Iudeorum, quia tota ipsam claudit a parte occidentis. Quia extenditur per totam frontem occidentalem eius, sic dicitur Num. 34. plaga autem occidentis a mari magno incipit, & ipso sine claudet, & non solum tota frons terræ Iudeorum clauditur mari magno, sed etiam frons Aegypti, & et aliarum regionum, quæ sunt ad aquilonem terræ Iudeorum, quæ sunt versus terram Græcorum teucrorum. Istud mare varie appellatur in scriptura, aliquando vocatur mare magnum, ut Nume. 34. & Iosue 1. Non tamen dicitur magnum simpliciter, quia oceanus est vere mare magnum, sed in comparatione ad alia maria parua terræ Iudeorum, quæ non erant vere maria, sed lacus, vocatur istud mare magnum. Secundo vocatur mare occidentale. Deut. 11. usque ad mare occidentale erunt termini vestri, & istud est, quia hoc mare circumit terram Iudeorum per totam frontem occidentalem, sic dicitur Numer. 34. a mari magno plaga incipiet, & ipso sine claudetur, & Iosue 1. dicitur, quod mare magnum est ad solis occasum, id est ad occidentalem partem terræ Iudeorum. Tertio vocatur mare Palestinorum, ut patet Exod. 23. ponam terminos tuos a mari rubro usque ad Palestinorum mare, & tamen mare rubrum est in oriente, ideo mare Palestinorum est in occidente, quod vocatur mare magnum, vel occidentale, & dicitur mare Palestinorum, id est Philistinorum, quia maior pars terræ Philistinorum est in litore istius maris, nam Acharon, quæ erat una præcipua de quinque civitatibus Philistinorum Ios. 13. & 1. Reg. 6. est usque hodie in litore maris, & pertinebat ad hospitalarios milites de ordine S. Ioannis, & vocatur nunc vulgariter **Acra** corrupto nomine antiquo, scilicet Acharon licet multum consonet cum nomine Iudaico, quia Iudæi non dicunt Acharon, sed Icron. alie etiam civitates Philistinorum, ut Gaza iuxta istud mare sunt. Quarto vocatur a quibusdam mare novissimum, id est ultimum, & hoc est, quia erat in ultimo terræ Iudeorum, scilicet in fine partis occidentalis.

Tertium mare est mortuum: istud est mare, quod factum est in valle illa in qua erat Pentapolis, id est quinque civitates Sodomorum. Sapien. 10. erat enim vallis illa multum delectabilis, quæ irrigabatur Iordane fluvio, nam dicitur Gene. 13. quod erat terra illa, sicut paradisus Domini eunibus de terra Chanaa in Aegyptum, sed cum Deus propter peccatum Sodomorum subvertit civitates illas, fuit ibi lacus magna facta occupans totam illam provinciam in qua fuerunt ille quatuor civitates, & est lacus ista magna, & salissima, & propter multitudinem aquarum vocatur mare, & varie nominatur, nam vocatur mare salissimum Num. 34. & Deuter. 3. hoc autem est, quia aqua illius maris est magis salis, quam aliorum marium, cuius ratio est, quia est illa aqua sulphurea, nam Deus misit sulphur, & ignem de celo quando subvertit civitates illas Gene. 19. & Deuter. 29. & Sapien. 10. ideo necesse erat, quod propter istam sulphureitatem, & igneitate aquæ fierent salis, & amare.

Secundo vocatur mare deserti, Deut. 3. & Iosue 11. & istud est, quia istud mare est iuxta desertum Arabiæ & coniungitur ei. Illis magnis desertis, quæ sunt inter Iudæam, & Aegyptum.

Tertio vocatur mare solitudinis Iosue. 3. & idem est quia desertum, & solitudo idem sunt.

Quarto vocatur mare mortuum. Iosue 3. & istud est, quia reperitur in eo speciale, quod in nullo mari, nec in aliqua aqua invenitur. Nam quidquid vivis fuerit

non poterit ibi mergi, quidquid autem mortuum est non potest supernatare quantumcumque leve sit, de conditione huius aquæ, & maris, & regionis late dictum est Num. 34. & Iosue 3.

Quinto vocatur mare Sodomorum, scilicet quia terra Sodomorum subversa est ad hoc, quod fieret illud mare.

Sexto vocatur lacus Asphaltici, id est Bituminis, nam in illa valle, antequam fieret mare subversis civitatibus erant multi putei bituminis. Gen. 14. nam in illis puteis ceciderunt Rex Sodomorum, & rex Gomorra terga vertentes in bello. eodem capitulo, & nunc aquæ eleuant bitumen de parte inferiori, & in litoribus illius maris bitumen istud invenitur, quod est optimum, & ab illo vocatur ista lacus, Bituminis, & Asphaltici. sic enim vocat eum Isidorus lib. Etymolog. & alii scriptores.

Septimo vocatur mare diabolorum, ut dicitur in libro de situ terræ Sanctæ, scilicet, quia diabolo suadente ille quatuor miserabiles civitates grave flagitium committentes subversa sunt, & mare illud factum est.

Octavo vocatur mare novissimum a quibusdam eo, quod istud est in fine terræ Iudeorum, scilicet in angulo, ubi se tangunt latus meridianum, & orientale terræ illius ut innotuit Nume. 34. & ibi declaratum est, & hoc dicitur ad differentiam maris Cenereth, quod est intra ipsam terram Iudeorum, ut infra dicitur, Quartum mare est Cenereth, & quia istud est de quo in nouo testamento mentio fit, dicitur immediate de illo.

Prius tamen sciendum est, quod ut supra tetigimus in nouo testamento non fit mentio, nisi de unico mari, scilicet de mari Cenereth, sive Galilee, & hoc est in euangelij, quod patet, quia in illis ponitur historia Christi, ipse tamen nunquam iuit ad aliud mare, nisi ad istud, nam ad oceanum nunquam iuit, ut supra dictum est, nec etiam ad mare rubrum, quia illud est in fine terræ Iudeorum ad orientem, & ad illam partem Christus nunquam accessit, cuius ratio est, quia illa terra tenebat a Samaritanis, nam illa erat terra duarum tribuum, & dimidia, quæ erat ad orientalem partem Iordani Nu. 32. & Deute. 3. terram tamen omnium tribuum occupaverunt Asyrii qui postea Samaritani vocati sunt 4. Re. 17. & ibi ostentum est, terra autem Iuda, & Benjamin mansit pro Iudeis, ideo in terra illa, quæ erat ultra Iordanem Christus raro ambulabat, quia ibi non habitabant Iudei, sed Samaritani, & alie gentes. Christus tamen non intrabat in civitates Samaritanorum, & præcepit discipulis, quod non intrarent in illas infra. 10. ideo non fuit sibi occasio transeundi aliquando ad mare rubrum. de mari mediterraneo occidentali apparet, quod Christus nunquam intraverit in illud: licet enim istud esset coniunctum terræ Iudeorum, & Christus sæpe ambulasset, iuxta illud, scilicet quoniam ibat per fines Tyri, & Sidonis, infra 15. Tyrus tamen, & Sidon sunt in litore istius maris mediterranei, ut patet Iosue. 19. & usque hodie manent in litore civitates iste, licet ex maxima parte destructæ sint, immo Tyrus undique vallatur mari, quasi tota intra mare posita, ideo dicit esse in corde maris Ezech. 28. non tamen intrauit Christus aliquando istud mare, quia ipse nunquam transfretabat, nisi cum vellet ire ad predicandum ad aliquem locum, ipse tamen nunquam predicabat nisi Iudæis cum veterit discipulis ire ad gentes, & ad Samaritanos, infra 10. & tamen per mare mediterraneum non poterat ire ad aliquem locum Iudeorum, cum illud mare sit totaliter extra terram Iudeorum, quia claudit illam ab occidentem Nume. 34. ergo Christus nunquam navigavit per mare mediterraneum.

De tertio mare, scilicet mortuo. Dicendum, quod Christus nunquam navigavit per illud, quia nemo illud navigavit nam

nam naues non possunt in eo sustineri eo, quod omne mortuum mergitur in eo, et quia non erat Christo opportunum navigare per illud mare licet ab alijs navigaretur, quia illud erat in extremitate terræ Iudeorum in angulo ubi coniunguntur latus australe, & meridianum, ideo non poterat per illud navigari ad aliquem locum Iudeorum patet hoc Nu. 34. nam vocatur mare deserti Deut. 3. quia est in deserto Arabia ubi nullæ sunt habitationes Iudeorum.

Quartum ergo mare solum manet, scilicet Cenereth, & istud est de quo Evangelistæ loquuntur quandocumque mare nominant, licet varijs nominibus illud vocent, in istud autem Christus sæpe introiit, quia est intra terram Iudeorum, & per illud Christus sæpe navigavit vadens ad predicandum de uno loco ad alterum, & istud est de quo hic dicitur, non erat autem istud vere mare, sed quædam lacus magna, quæ fiebat ex concursu aquarum pluviarum, & ex fluxu Iordanis, est enim terra illa habens valles aliquantulum clausas, & profundas, de quibus non possunt effluere omnes aquæ, quæ in eas decurrunt, ideo ex aquis pluviarum simul confluentibus fit magnus lacus, sicut sunt lacus in Alemania, & Italia, & est ista lacus inter Galilæam ex parte occidentis, & terram duarum tribuum, & dimidia ex parte orientis, nam fors dimidiæ tribus Manasse est a parte orientali istius lacus, & per istum lacum transit Iordanis fluvius, & istud etiam facit istum lacum semper esse abundantem in aquis, & propter profunditatem vallium magna pars aquarum Iordanis stagnatur ibi, & reliquæ aquæ effluunt, & ita per medium istius lacus transit Iordanis, & ultra effluit, sicut etiam sunt aliquæ lacus magnæ in Alemania per quas transeunt flumina in impetu, sicut Rhenus fluvius transit per lacum Constantiæ. iste autem Iordanis oritur in parte aquilonari terræ Iudeorum ad radices Libani montis iuxta civitatem, quæ dicitur Cæsarea Philippi, de qua infra decimo sexto capitulo, & fluens peruenit ad Galilæam, & ibi transit per istam magnam lacum, & ultra fluens transit circa Iericho, & postea intrat in mare mortuum, & ibi abior betur, & nusquam postea apparent aquæ eius. Iste lacus non est magnus longitudine, & latitudine, sunt tamen multa loca terræ Galilææ in litore eius ex parte occidentis, & multa ex parte orientis in terra dimidiæ tribus Manasse, & propter multitudinem aquarum more Iudaico vocatur mare, vocatur etiam interdum stagnum, ut Luc. 5. vocatur stagnum Cenereth, & aliquando vocatur fretum, quia est paruum mare, & ita vocatur hic, & Marc. 5. Varie autem appellatur istud mare, quia interdum dicitur mare Cenereth: istud est nomen antiquissimum, sic enim vocatur Num. 34. & Iosue. 11. & hoc a quadam civitate nomine Cenereth quæ erat in litore huius maris a parte occidentali, scilicet in Galilæa cuius nomen postea mutatum est, & dicta est Tyberias, ut infra dicitur, & ista est eadem quæ Evangelistæ nunquam vocauerunt istud mare Cenereth, sicut vocabatur in veteri testamento, scilicet quia quoniam Evangelistæ scripserunt iam nomen urbis mutatum erat.

Secundo vocatur mare Galilee, ut patet supra 4. & ambulans Iesus iuxta mare Galilee, & Marc. 1. & Io. 6. & istud est nomen multum cõmune, & vocatur sic, quia istud mare est in Galilæa in finibus fortis Zabulon, & fortis Nephthali, ut patet supra 4. & Esa. 9. & erat ista terra Galilæa a parte occidentali istius maris.

Tertio vocatur mare Cenereth, vel stagnum Cenereth Luc. 5. ipse stabat secus stagnum Cenereth, & vocatur sic a quadam civitate, vel loco iuxta stagnum, & vocatur Cenereth, vel Cenereth, ut patet infra 14. & cum transfretassent venerunt in terram Genesar, & Mar. 6. ubi ponitur eadem historia dicitur, & cum

transfretassent peruenierunt in terram Genesareth, & sic Genesar, & Genesareth idem sunt. Aliqui autem putant, quod iste locus Genesareth fuit ille qui prius vocabatur Cenereth, & corrupto nomine postea vocatus est Genesareth retenta aliqua similitudine. Alij volunt, quod non sit idem locus, sed in hoc parum differt: quid tamen verius sit dicitur infra. 14. vel Mar. 6. Alii volunt, quod vocetur Genesareth, id est generans auram, quia istud mare auram, id est ventos generat. Sed hoc non stat, quia istud esset si Genesareth esset nomen Latine, vel Græcum, est tamen Hebraicum, ideo non competit sibi ista origo, vel interpretatio. Itaque quia hoc modo innoveretur, quod Genesareth esset nomen maris, quia ipsum mare auram generat, & tamen Genesareth, aut Genesar est nomen loci, vel regionis, ut innuitur infra 14. cum transfretassent venerunt in regionem Genesar, & Mar. 6. cum transfretassent venerunt in terram Genesareth, & tamen si Genesareth esset nomen maris antequam transfretarent, scilicet dum navigarent essent in Genesareth, id est in ipso mari, & tamen postquam transfretaverunt dicitur, quod venerunt in terram Genesareth, ergo non est Genesareth nomen maris, sed loci.

Quarto vocatur mare Tyberiadis Io. 6. & 21. scilicet Iesus trans mare Galilee, quod est Tyberiadis, & sic idem est mare Galilee, & Tyberiadis, quia Tyberias est quædam civitas in Galilæa in litore istius maris distans per tres leucas a civitate Bethulia, de qua fuit oriunda illustris illa femina Iudith, & vocabatur antiquitus ista civitas Cenereth, a qua dicebatur istud mare Cenereth Num. 34. & Iosue 11. quæ postmodum ab Herode Tetrarcha Galilee instaurata ad honorem Tyberii Cæsaris cuius tempore Christus mortuus est, Tyberias fuit appellata, ut ait Hieronymus. est autem ista civitas longa valde, & angusta per litus maris in longum constituta, sunt autem in eius australi latere balnea medicinalia, & ruina antiquæ multa, & magnæ palmæ multæ ibi crescunt, & sunt ibi vineæ, & ficeta, & oliueta, & terra pinguis valde, ut dicitur in libro de divisione terræ Sanctæ. Et istis nominibus appellatur istud mare.

Quæ regio est ista Genesarum, de qua hic dicitur. Et quis situs Genesar civitatis, & Gadara. Quæst. XCIII.

Quæ regio est ista Genesarum, de qua hic dicitur. Et quis situs Genesar civitatis, & Gadara. Quæst. XCIII.

Quæ regio est ista Genesarum, de qua hic dicitur. Et quis situs Genesar civitatis, & Gadara. Quæst. XCIII.

Quæ regio est ista Genesarum, de qua hic dicitur. Et quis situs Genesar civitatis, & Gadara. Quæst. XCIII.

Quæ regio est ista Genesarum, de qua hic dicitur. Et quis situs Genesar civitatis, & Gadara. Quæst. XCIII.

Quæ regio est ista Genesarum, de qua hic dicitur. Et quis situs Genesar civitatis, & Gadara. Quæst. XCIII.

rio ad ciuitatem Tyberiadem, quæ est a parte occidentali istius maris in Galilæa, ita quod inter ambas istas ciuitates est istud mare medium, sic dicit frater Brocardus Theutonicus li. suo de diui. terre sancte. f. Gerasa ciuitas sita est in litore maris Galilæe sub monte Seyr contra Tyberiadem, & erat de tribu dimidia Manasse, quæ ultra Iordanem sortem acceperat, & est ultra mare Galilæe, & est terra montuosa, & erat de regno regis Basan, & hoc innuitur Luc. 8. f. enaiguauerunt ad regionem Gerasenorum, quæ est contra Galilæam, id est ex opposito Galilæe, ita quod Galilæa sit ad occidentem istius maris, & regio Gerasenorum ad orientem illius, sic etiam dicit Rabanus Gerasa est ciuitas in finibus Arabiæ trans Iordanem, iuncta monti Galaad, quam tenuit tribus Manasse non longe a stagno Tyberiadis in quod porci præcipitati sunt, idem dicit Beda per eadem verba, quod autem dicitur, quod sit Gerasa ciuitas Arabiæ non tollit quin sit in terra Iudæorum, quia tres sunt Arabiæ, & una est in terra Iudæorum, de qua est ista ciuitas Gerasa. De tribus Arabiis quomodo se habeat, & de situ earum diximus supra 4. cap. q. 123.

Alii dicunt, quod debet dici in regione Gadaram, quod nominatur a ciuitate Gadara. Alii dicunt, quod debet dici in regione Gergesinorum, quia Gergesa est ciuitas iuxta istud mare Galilæe, & ibi dicitur porci præcipitati, sic dicit Titus. f. veraciora exemplaria, nec Gerasenorum habent, nec Gadaram, sed Gergesinorum. Est enim Gadara ciuitas in Iudæa, stagnum autem, vel mare nullatenus inuenitur in ea, sed Gerasa ciuitas est, nec stagnum, nec mare iuxta habens. est autem Gergesa ciuitas antiqua, iuxta Tyberiacum stagnum circa, quam est rupes stagno vicina, in quod ostenditur detectos fuisse porcos a demonibus, quia tamen Gerasa, & Gadara consinium habent cum terra Gergesinorum verisimile est inde ad horum terram porcos fuisse adductos. Sed dicendum, quod non stat dicitur Titus, quia licet Gergesa sit vicina mari, & non Gerasa nihil nocet, quia hic non innuitur, quod ista regio de qua hic dicitur sit nota ab aliqua ciuitate, quod esset iuxta mare, & ideo, licet Gerasa esset distans aliquantulum a mari notaeretur tota ista regio ab illa. Motiuum autem Titus est, quia mox, ut Christus exiit de mari intrauit in regionem Gerasenorum, ut dicitur in lra, sed non obstat, quia etiam si distaret Gerasa a mari poterat notari totum territorium coniunctum mari ab illa, et si ciuitas Gergesa esset magis coniuncta mari, quia forte illa cum esset minor includebatur sub territorio Gerasenorum, nam Gerasa est præcipua ciuitas in regione illa, sic dicit frater Brocardus Theutonicus, ubi supra. f. in hac regione sunt ciuitates plures, ut Gerasa Gadara Pella Sueta, de qua fuit Baldach Suites amicus Iob, & ciuitas Theman, de qua fuit Eliphan Themanites alius amicus Iob, & alie multe ciuitates.

Secundo patet, & efficacius, quod ista ciuitas a qua denominatur ista regio non erat iuxta mare, quia supra in fine literæ dicitur, quod pastores fugerunt in ciuitatem, & quod tota ciuitas exiit obuiam Christo non expresso nomine ciuitatis, in quo innuitur, quod ista ciuitas erat de qua supra facta erat mentio, & tamen non fuit dictum de aliqua, nisi quod Christus venit in regionem Gerasenorum, ergo illa erat ciuitas, quæ Christo exiit obuiam a qua nominata est ista regio, & tamen illa ciuitas distans erat a mari, quia Christus intrauit in regionem, & sanauit arreptitios, & nondum peruenerat in ciuitatem, sed fugientibus illuc pastoribus, & denunciatis, quæ facta erat, exiit ciuitas obuiam Christo, & tamen ciuitas Gergesa, de qua loquitur Titus, est coniuncta mari Tyberiaci, ut ipse dicit, ergo non est illa a qua nominatur ista regio

sed ciuitas Gerasa, ideo recte dicitur hic, quod venit in regionem Gerasenorum.

An istud miraculum de sanatione arreptitiorum fuit mox, ut Christus intrauit in istam regionem.
Quæst. XCIV.

QUÆRITUR an istud miraculum de sanatione arreptitiorum fuit mox, ut Christus intrauit in istam regionem, vel aliquanto tempore post.

Aliqui dicunt, quod non potest apparere, quia poterat esse, quod Christus aliquanto tempore maneret prædicans in regione illa, de quo non fiat mentio, & postea fecerit istud miraculum.

G Dicendum, quod mox, ut intrauit Christus in regionem fuit hoc, quod patet ex litera. f. cum venisset Christus in regionem Gerasenorum occurrerunt ei duo habentes demonia, & sic immediate quando venit occurrerunt ei.

Secundo patet, quia Luc. 8. dicitur nauigauerunt ad regionem, & cum egressus esset ad terram occurrunt illi viri, & c. & sic immediate, ut Christus exiit de nauis occurrerunt ei arreptitii.

Tertio patet, & apertius, quia Marc. 5. dicitur veniunt in regionem Gerasenorum, & exeunti de nauis statim occurrunt ei homo de monumentis, ergo nullum tempus intermedium fuit, hoc autem fuit, quia isti arreptitii non erant in ciuitate, sed vagabantur per montes iuxta mare, ut dicitur Mar. 5. & sic Christo exeunte de nauis accidit, quod essent isti arreptitii ibi circa littus & sic occurrerunt ei statim. Pro quo sciendum, quod Christus in regione illa non prædicauit, nec egit aliquid, nisi quod curauit istos arreptitios, quia mox, ut intrauit in regionem curauit eos, & misit demones in porcos, & præcipitati sunt, quod videntes fugerunt pastores, & nunciauerunt in ciuitate, & tunc ciuitas exiit obuiam Christo rogans eum, ut recederet de illa regione, quibus Christus consensus, quia immediate ascendit nauiculam, & redijt in Galilæam, ut innuitur supra in litera, in fine, & seq. c. in principio, & Mar. 5. & Luc. 8.

Quomodo dicitur hic, quod occurrerunt Christo duo demonia habentes.
Quæst. XCVI.

QUÆRITUR quomodo dicitur hic, quod occurrerunt Christo duo demonia habentes, quia Marc. 5. & Luc. 8. dicitur, quod erat vnus. f. occurrunt illi viri, & in tota narratione, nunquam faciunt mentionem, nisi de vno.

Aliqui dicunt, quod istud miraculum, quod describit hic Matth. & illud quod habetur Mar. 5. & Luc. 8. non sit vnus, sed duo. Sed dicendum, quod non stat, quia necesse est esse idem miraculum eo, quod omnia quæ narrat hic Matth. narrat Marcus, & Lucas, & in nullo discrepant, non est tamen vltatenus verisimile, quod omnia ista possent esse eadem in diuersis miraculis.

Secundo patet ex ordine lra, quia ea quæ ponit hic Matth. ante istud factum. f. tempore, quod fuit in mari, & ea quæ ponit immediate post hoc, ponunt et Mar. & Luc. saltem ea quæ procedunt eodem ordine, hoc tamen non posset esse, nisi idem miraculum esset, quod hic Matth. narrat, & quod Mar. & Luc. narrat.

Tertio patet, & efficacius, quia istud miraculum, quod hic narratur fuit factum immediate, ut Christus exiit de nauis, ut ostensum est præce. q. Ciuitas tamen immediate exiit obuiam ei, & rogauit eum, ut recederet de regione illa, quod ipse fecit, ut dictum est præceden. quæst. ergo non posset esse aliud miraculum, quod Marcus, & Lucas narrat cum factum fuerit in eadem regione Gera.

Gerasenorum, & tamen non est verisimile, quod Christus A postea ad istam regionem rediret cum expulerint eum in colle ipsius, nec permiserint intrare in urbem, ut patet supra in lra. necesse est ergo dici, quod idem sit miraculum quod isti tres Euangelistæ narrant.

Dicendum igitur, quod duo erant habentes demonia quos Christus sanauit, ut Matthæus dicit, vnus tamen eorum erat ferocior, & qui magis torquebatur, & habebat plura demonia. f. legionem, & de isto solo Marcus, & Luc. locuti sunt, istud autem est valde verisimile ex modo narrati eorum, quia Marcus, & Luc. qui de vnico narrant, ponunt magnam sæuitiam illius. f. quia dirumpebat catenas, & comminuebat compedes, & nemo poterat eum domare, & erat clamans, & concidens se lapidibus, erantque demonia multa in eo. f. legio, quæ omnia subtrahit Matthæus. f. quia narrabat de duobus arreptitijs, ideo voluit narrare solum illa, quæ erant ambobus communia, ne cogere se in verbis diffunderet, & quia illa seuitia magna, quæ Marcus, & Lucas narrant erat vnus eorum tantum subtrahit illam Matthæus, Marcus autem, & Luc. qui posteriores fuerunt volentes supplere, quod Matthæus omiserat dixerunt de sæuitia illius arreptitij, & quia illud, quod omisit Matthæus vni eorum tantum conueniebat, de vno tantum Marcus, & Lucas locuti sunt, nisi duos ponere voluissent narrarent solum ea, quæ erant communia ambobus, sicut fecit Matth. de vno ergo tantum loqui debuerunt, & sic collectis simul, quæ dicunt isti tres Euangelistæ resultat plena narratio, sic dicit Chrysostomus duo erant arreptitij, sed Lucas, & Marcus vnus eorum ferociorem elegerunt, unde & eius clamitatem exprimitur. Lucas. n. dicit, quod ruptis vinculis agebatur in deserto. Marcus autem, quod lapidibus se ipsum conicidebat, nec isti dicunt, quod vnus solus erat ne Matthæo dicere contraria viderentur.

Secundo potest dici, quod duo erant arreptitii, vnus tamen erat persona clarior, & nobilior, de quo magis dolebat prouincia illa, ideo Marcus, & Lucas, de illo specialiter loquuntur, sic dicit August. lib. de concord. euang. f. quod autem, Matthæus duos dicit fuisse qui demonia patiebantur, Marcus autem & Lucas vnus commemorat, intelligas vnus eorum fuisse personam alius clarioris, & famosioris, quem regio illa maxime dolebat, & pro cuius salute plurimum satagebat, hoc volentes signare duo Euangelistæ solum. i. vnus commemorandum iudicauerunt de quo facti huius fama latius præclariusque flagrauerat: istud verisimile est, & tamen melius dicunt etiam, sicut supra, quod fecerunt ad supplendum, quæ Matth. omiserat, quia valde conferunt ad ostendendam magnitudinem miraculi ea, quæ Marcus, & Lucas de seuitia istius, & de legione demonum expresserunt, quæ Matthæus tacuerat, ideo etiam si iste arreptitius ferocior fuisset persona minus clara, & minus famosa, debuerant adhuc exprimi illa quæ tacuit Matthæus, quia magis facit ad magnitudinem miraculi istud, quam quod sanata esset persona clara, vel obicura, & ignobilis.

Tertio potest dici, quod Marcus, & Luc. curauerunt de eo in quo consistebat vere magnitudo miraculi, nam quod Christus curaret simul duos, vel tres, vel mille arreptitios minus videbatur, si illi a singulis tantum demonibus obfiderentur, quod curare vnus hominem a legione, in qua dicitur esse plura demonia, ideo omiserunt Marcus, & Luc. dicere, quod erant duo arreptitii, ut dicerent ea, quæ pertinebant specialiter ad vnus eorum, quæ valde magna erant, & hoc dicitur, ut non innuatur, quod Marcus, & Lucas viderunt euangelium Matth. & supplere voluerunt, quod ille tacuerat, quia plurimi negant eos vidisse Matthæi euangelium, & sic etiam si illud non viderint poterant hoc intendere, quod diximus.

Alph. Toit in Matth. Pars III.

Quare isti duo arreptitij Christo occurrerunt.
Quæst. XCVII.

QUÆRITUR quare nunc isti duo arreptitii Christo occurrerunt. Dicendum, quod propter multa. Primo, quia isti arreptitii non habitabant in ciuitate, sed in montibus, & demones agebant eos per desertum, ideo accidit, quod tunc essent ibi in montibus circa littus, quando Christus exiit de nauis, ideo potuerunt ei occurrere, & per hoc Euangelistæ expresserunt, quod isti arreptitii vagabantur per montes.

Secundo fuit, quia isti arreptitii erant valde feroces, & manebant apud viam, ut nocerent omnibus transeuntibus, nam dicitur supra in lra, quod erant sæui nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam, videntes ergo Christum a longe forte non cognouerunt eum esse Christum, ideo occurrerunt ei ad nocendum, sicut nocebant omnibus transeuntibus, postea autem agnouerunt, & tunc econtrario facientes adorauerunt eum Mar. 5.

Tertio potest dici, quod Christus hoc fecit, quia ipse volebat sanare istos arreptitios, ideo fecit, quod immediate ei occurrerent, nam non erat Christus facturus aliquid aliud in regione illa, sicut postea apparuit cum ciuitas exiit ei obuiam rogans, quod recederet de regione illa, & ipse consentiens eis ascendit nauiculam, & immediate recessit, ut ostensum est supra q. 95. fuit ergo conueniens, quod arreptitij isti mox occurrerent Christo exeunti de nauis, ut non esset in regione illa, aliquando ociosus, & istud est valde verisimile.

Quarto fuit propter porcos, quia Christus intendebat mittere demones in porcos, sicut postea factum est, & sic fuit conueniens, quod ibi occurrerent sibi arreptitii ubi porci erant, nam conueniens fuit, quod Christus mitteret demones in porcos, & etiam, quod istud fieret in præsentia arreptitiorum, ut infra dicitur q. 125. porci erant circa littus maris, quando Christus exiit de nauis, quod occurrerent sibi arreptitij mox, ut exiit de nauis.

Quomodo esse poterat, quod isti arreptitij manerent semper in monumentis. Et quare sepulchra erant in montibus, & qualia erant Iudæorum monumenta.
Quæst. XCVIII.

QUÆRITUR quia dicitur Marc. 5. & Luc. 8. de istis arreptitijs, quod manebant in monumentis, & ibi morabantur semper quomodo esse poterat hoc.

Dicendum, quod isti arreptitii non erant in ciuitate, sed in montibus vagabantur, quia daemones incitabant eos, ut fugerent in desertum Luc. 8. & ideo manebant per diem, & noctem in montibus Marc. 5. & secundum hoc poterant manere in monumentis propter duo. Primo, quia monumenta Iudæorum non erant in ciuitate, sed extra vrbes in montibus, & alijs locis, quia nullius gentis fuit vnquam consuetudo sepelire mortuos in ciuitatibus suis; sed extra in agris, ita etiam Iudæorum fuit consuetudo in agris sepelire, patet enim de sepulchro Elisæi. 4. Regum 13. nam erat in agro, & ideo quidam Iudæi volentes sepelire mortuum iuxta sepulchrum Elisæi videntes latrunculos Moab venire fugerunt, & ut cito facerent posuerunt mortuum in sepulchro Elisæi, sic etiam patet de Christi sepulchro, nam extra ciuitatem fuit, quia sicut Christus crucifixus est extra ciuitatem ad Hebræ, decimotertio, ita etiam sepultus est extra ciuitatem, nam iuxta locum in quo passus est sepultus fuit, & erat ibi hortus in quo monumentum eius fuit Ioan. 19. circa generaliter fuit de omnibus Iudæis, nisi de regibus, quia illi sepeliebantur intra Ierusalem in monte Sion, in horto regalis palatii, ut ostensum est.

X 4 2. Reg.

2. Reg. 6. & fuit hoc pp maiorem honorem, nam et alii viri honorabiles in agris sepeliebantur, sicut fuit de Saule rege Iudæorum. 2. Reg. 21.

Erant autem sepulchra ista in montibus cuius rō erat, quia fm̄ leges humanas locus in quo sepeliebatur aliquis mortuus erat religiosus, vel sacer, & sic non licebat iam ibi aliquid prophanum agere. scilicet colere terram illam ad plantandum arbores, vel segetes colligendas, sed relinquebatur terra intacta pp honorem humani sepulchri, & si qñ in aliquem agrum qui solebat femi nari sepeliretur mortuus, definebat iam coli ille ager eo, q̄ efficiebatur religiosus, & pp hoc vt terra, q̄ erat ad cultum non occuparetur, aut impediretur coli pp sepulchra, eligebatur talia loca ad humana sepulchra, quæ aliàs non erant cultui apta, vel non erant necessaria, & ob hoc terræ steriles, & montes, & deserta, quæ non colebantur erant loca sepulchrorū, ita nunc ista sepulchra erant in montibus, nam dñ Mar. 5. q̄ semp die, ac nocte manebat arreptitius ille in monumentis & montibus, in quo innuit, q̄ idem erat manere in monumentis, & in montibus, & hoc est, quia monumenta in montibus erant, & ita antiqua consuetudo Iudæis fuit in montibus sepelire mortuos, sic. n. viri abes q̄ ita ad sepelirent filios Saulis regis in nemore Iabes, 1. Re. 31. & 1. Paral. 10. sic et ipse Saul rex, & tota cognatio sua sepulti sunt in latere mōtis cuiusdā in terra Benjamin. 2. Re. 21. Machabæi et qui fuerunt viri illustissimi, & principes Iudæorum in monte vrbis Modia sepulti sunt, & ibi habuerunt pulchras, excellentesque pyramides septem, vt patet 1. Macha. 13. & ita isti arreptitii cū essent in montibus erant inter monumenta, vnde poterant habitare in eis.

Secundo patet, quia monumenta Iudæorum erant taliter facta, q̄ poterat quis habitare in eis, nam erant velut quedam domus, in quibus poterant multi manere, & erant plane, & habebant portas clausas lapidibus magnis, & cum vellent aliquem sepelire aperiebant portam, & ponebant eum interius, & ibi erant multi loculi pro diuersis mortuis, sic patet de Christi sepulchro, nam illud erat quedam domus magna in quam multi intrare poterant, sicut innuitur, infra 28. & Mar. 16. nam mulieres intrauerunt in monumentum Christi, & inuenerunt ibi angelum, & locus erat tam magnus, q̄ ipse habuit ostendere eis ibi locū, in quo Christus positus fuerat, in quo innuitur, q̄ si quis intraret monumentum non pp hoc sciebat, vbi erat Christus sepultus, q̄ esse non pōt, nisi esset locus magnus, de quo magis dicitur infra 28. & ita isti arreptitii poterant habitare in sepulchris, q̄ non erant, sicut sepulchra nostra, sed velut edificia ad habitandum.

Terno poterant hoc, quia ipsi poterant aperire, q̄ cunq̄ sepulchra vellent, erant. n. sepulchra ista habebant magnos lapides, quibus ostia cladebantur, sicut dñ de Christi sepulchro. Mar. 16. q̄ mulieres eūtes ad Christi sepulchrum dixerunt quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? & sequitur ibi, erat q̄ppe magnus valde. s. quem non possent mulieres reuolueret, hoc autē fiebat, quia ista sepulchra erant in locis desertis, & vt bestie non possent intrare ad lacerandū, & deuorandum mortuos, obstruebatur ostium monumenti lapidibus magnis, isti tñ arreptitii poterant aperire, quæcunq̄ sepulchra, quia erant magnarum virium, nam Mar. 5. dñ de vno istorum, q̄ nemo poterat eum ligare, quia sæpe catenis, & compedibus vincitus dirupisset catenas, & comminuisset compedes, & nemo poterat eum domare, poterat ergo iste non solum sepulchra aperire ad habitandum in eis, sed et nota ipsa demoliri. Ista consuetudo sepeliendi mortuos, quæ dicta est, fuit semper apud Iudæos, etiam apud antiquissimos, nam Iosue in monte Ephraim

sepultus est. Iosue 24. Eleazar quoque summus sacerdos filius Aaron in eodem monte Ephraim sepultus est. eo. c. ossa quoque Iosue, quæ de Aegypto allata fuerunt sepulta sunt in quodam agro apud urbem Sichem. eo. c. ista eadem consuetudo erat apud gentes, & fuerat semper in illa terra Chanaan, quod patet, quia quando Abraham in Ebron petiuit sepulchrum pro vxore sua, dixit ei princeps loci illius in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum. Gen. 23. & ibi dñ quomodo emit sepulchrum illius gentilis. I. Ephron Hethæi, quod erat in extrema parte agri sui, & ita gentes in agris sepeliebant mortuos, vt innuitur. eod. c. & in illo agro sepulti fuerunt omnes patriarchæ, scilicet Abraham, Isaac, & Iacob, & Sarra, & Rebecca, & Lia vxores eorum. Gen. 49. sic etiam Rachel vxor Iacob sepulta est in via, quæ est inter Bethlehem, & Ierusalem. Gen. 48. omnes quoque Iudæi, sicut a suis progenitoribus acceperant, ita semper reuerent. s. vt sepelirent mortuos extra vrbes, & maxime in montibus, sic dñ. 4. Reg. 23. reuersus Iosias, vidit sepulchra, quæ erant in monte, vnde sepulchra Iudæorum habitantium in Ierusalem erant in conualle apud torrentem Cedron, nam dñ. eod. c. q̄ Iosias extra Ierusalem in conualle Cedron p̄bussit lucum, & redegit in puluerem, & proiecit super sepulchra vulgi, & sic apud illum torrentem erant sepulchra popularium, soli autem Christiani sepeliunt mortuos intra vrbes, & intra ecclesias, q̄ quare fiat ostensum est Num. 19. Iudæi autem non solum neminem sepeliebant in templo suo, aut iuxta illud, sed etiam si aliqui tangerent mortuos ad templum accedere non poterant, q̄ quare fieret. eo. c. declaratum est.

Quare arreptitii volebant habitare in monumentis. Quæst. C. I. X.

Quare arreptitii volebant habitare in monumentis. Dicendum, q̄ ppter multa. Primo, quia non erat eis alius locus habitandi, nolebant. n. manere in vr-bibus, quia fugiebant ruptis vinculis, sed in montibus semper manebant die, & nocte, Mar. 5. non erant autem in montibus alia edificia, in quibus possent manere nisi sepulchra, ideo ibi morabantur. Secundo erat, quia demones faciebant hoc, vt malam opinionem hominibus gigneret, q̄ anime mortuorum efficiebant demones, & ob hoc in sepulchris habitabant, quia ibi erant corpora, in quibus aliquando fuerant, & ita cōpellebant arreptitios illa loca visitare, sic dicit Chryf. in homilia. s. per hoc, quod dicitur de monumentis exeantes perniciosum dogma imponere volebant. s. q̄ anime mortuorum demones fiant, vnde & multi aruspicum occidunt pueros, vt animam eorum cooperantem habeant: pp quod, & demoniaci clamant, q̄ anima illius ego sum. Tertio erat, quia demones volebant per hoc terrere homines, omnis. n. viuens naturaliter timet mortuos, & mortuorum loca, cum autem isti in sepulchris habitarent magis eos timebant homines, tanquam grauiora facturos, vñ ita omnes terruerant, q̄ iam nemo audebat transire per viam illam, in qua isti erant, vt patet supra in litera. Quarto fuit, quia demones volebant exercere ferocitatē suā in istos arreptitios, & ideo omnia, quæ ad crudelitatem pertinebant exercebant in eos. s. facientes eos nudos incedere. Luc. 8. & q̄ vnus eorum se lapidibus concideret Mar. 5. & quia etiam est quedam feritas, & inhumanitas habitare in sepulchris humanis faciebant, q̄ habitaret in sepulchris, sic dicit Cyril. q̄ aut nudus petebat defunctorum sepulchra demoniacæ ferocitatis erat indicium.

Quo-

Quomodo arreptitii poterant esse tam seui. Et quod esset demonium pessimum. Quæst. C.

Quare arreptitii volebant omnibus hominibus nocere. cum tamen demon nihil possit supra voluntatem humanam. Quæst. C. I.

Quare arreptitii volebant omnibus hominibus nocere. cum tamen demon nihil possit supra voluntatem humanam. Quæst. C. I.

Quare arreptitii volebant omnibus hominibus nocere. cum tamen demon nihil possit supra voluntatem humanam. Quæst. C. I.

Quare arreptitii volebant omnibus hominibus nocere. cum tamen demon nihil possit supra voluntatem humanam. Quæst. C. I.

Quare arreptitii volebant omnibus hominibus nocere. cum tamen demon nihil possit supra voluntatem humanam. Quæst. C. I.

Quare arreptitii volebant omnibus hominibus nocere. cum tamen demon nihil possit supra voluntatem humanam. Quæst. C. I.

Quare arreptitii volebant omnibus hominibus nocere. cum tamen demon nihil possit supra voluntatem humanam. Quæst. C. I.

Quare arreptitii volebant omnibus hominibus nocere. cum tamen demon nihil possit supra voluntatem humanam. Quæst. C. I.

Quare arreptitii volebant omnibus hominibus nocere. cum tamen demon nihil possit supra voluntatem humanam. Quæst. C. I.

Quare arreptitii volebant omnibus hominibus nocere. cum tamen demon nihil possit supra voluntatem humanam. Quæst. C. I.

Quare vnus istorum arreptitiorum concidebat se lapidibus. Quæst. C. I. I.

Quare vnus istorum arreptitiorum concidebat se lapidibus, vt dicitur Mar. 5. Dicendum, quod propter multa. Primo, quia dæmon

mon incitabat eum ad faciendum hoc, ut concidendo se lapidibus sanguine effunderet, est enim demonibus gratissimus sanguis humanus, & desiderant illum sibi præberi, & ob hoc sacerdotes idolorum, quando volebant maxime placare Deos suos, & obtinere, quæ petebant ab eis, effundebant de sanguine suo, sic patet 3. Reg. 18. de sacerdotibus Baal cum iam essent in magna angustia non exaudiente eos Baal dicitur quod clamabant voce magna, & incidebant se iuxta ritum suum cultus, & lanceolis donec perfunderetur sanguine, etiam quoniam volebant sacerdotes idolorum magnum festum dijs suis facere incidebant sibi membra, ut sanguinem effunderent, sic faciebant sacerdotes in festo deę Berecynthię, ut ait Augu. 2. & 6. de ciui. Dei.

Secundo hoc fieret, ut torquerentur arreptitij, vel saltem, ut nocumentum reciperent, dæmon enim, sicut desiderat nocere eis quos nondum possidet, ita etiam nocere vult illis quos possidet, & noceret grauius si permitteretur, ideo dæmon quidquid mali poterat istis arreptitijs inferebat faciendo, quod nudi ince-derent, & non habitarent in domo, sed in montibus, & sepulchris, etiam, quod lapidibus alter eorum concideret se, sic enim ille dæmon, qui tenebat lunaticum de quo Mar. 9. & infra 17. dicitur, quod frequenter proieciat eum in ignem, & in aquam, ut eum perderet, & etiam, quoniam exire compulsus est ille dæmon, ita dicebat puerum, quod factus est, sicut mortuus, ita ut multi dicerent mortuus est. c. isti autem dæmoni non per mittebatur plus nocere arreptitio, quæ quod faceret, quod se lapidibus concideret, ideo hoc saltem faciebat.

Tertio erat hoc, quia iste arreptitius efficiebatur, quasi insensibilis, quando dæmon possidebat eum, ideo non timebat se ipsum percutere, & concidere, si autem sentiret, & doleret non se percuteret, etiam dæmone suadente, nisi ipse manum illius moueret violenter, sed nunc istud non faciebat, sed potius iste arreptitius redditus erat insensibilis tempore quo possidebatur a dæmone.

Quarto, & præcipue istud erat, quia Deus volebat concedere dæmonibus istud facere ad ostendendum prauam eorum voluntatem, & ferocitatem quod habes, scilicet quod non miscerentur eorum, quoniam potestati sue traditi sunt, ut per hoc homo caueat illis subijci.

Quare dæmones permiserunt, quod isti arreptitij ad Christum venirent cum nociturus esset eis.
Quæst. CIII.

QUARE ET V. quare isti arreptitij ad Christum nunc venerunt: nam Christus nociturus erat dæmonibus expellendo eos inde, id potius fugere debuissent. Dicendum quod hoc fuit propter multa. Primo, quia forte dæmones, qui possidebant arreptitios non permisi sunt Christum cognoscere, quoniam eum viderunt, sed postea appropinquantibus agnouerunt, & id vellent ire ipsi, sicut contra ceteros viatores ad nocendum ei. Secundo fuit, quia Christus voluit dæmones compellere, ut ad se venirent: nam volebat curare illos arreptitios, nemo tamen potest domare eos Mar. 5. ideo oportebat, quod Christus eos ad se adduceret, sic dicit Chryso. quia nemo audebat dæmoniacum tenere ipse Christus ad eum vadit alloquens ipsum.

Tertio fuit ad ostendendum potestatem suam, scilicet quia, sicut in mari, ut ait Ambro. omnibus timoribus in tempestate ipse intrepidus quiescebat, & dormiebat, ut ostenderetur potestatis sue securitas, ita cum ceteri fugerent de via ista, ut dicitur supra in *littera*, quod nemo per viam illam transire audebat

F voluit Christus per illam ire, & quod dæmones ad eum venirent, ut sic potestas eius ostenderetur.

Quarto fuit, quia forte dæmones sponte venerunt, ut Christo se humiliarent sentientes iam tormenta ex presentia eius, & orantes, ut amplius non torqueret eos, quod satis est verisimile, nam vterque, vel alter istorum arreptitorum Christum adorauit Mar. 5. & ideo istud est verisimilius, vel quod Christus compulerit dæmones ad se venire potius, quam ipsi irent ad nocendum ei non cognoscentes illum, quia Mar. 5. inuitur, quod dæmones mox, ut viderit Christum agnouerunt eum, scilicet videns autem Iesum a longe cucurrit, & adorauit eum, & Luc. 8. dicitur is, ut vidit Iesum procidit ante illum.

Quare isti arreptitij, vel alter eorum Christum adorauit.
Quæst. CIIII.

QUARE ET V. cum Mar. 5. & Luc. 8. dicatur, quod isti arreptitij, aut alter eorum Christum adorauit, quare hoc fecit. Dicendum quod propter multa. Primo, quia Christus compulit illum ad hoc: nam dæmon est superbus, & non adoraret Christum sponte, sed Christus coegit eum, ut per hoc ostenderet se Deum esse, qui dæmones ad se adorandum cogere poterat. Secundo potuit esse, quod dæmon istud ageret ex timore: nam sentiebat iam se torqueri, & timebat se grauius torquendum, quod ut euitaret humiliavit se ei, qui illum torquere poterat, vel liberare, & ita locutus est aliqua verba timorem suum exprimentia, ut Cyrillus dicit. Tertio fuit, ut Christus exaudiret petitionem dæmonis: nam volebat petere ne eum torqueret, & tamen humilians se in oratione exauditur, ideo dæmon Christum adorauit, sic inuitur Mar. 5. & Luc. 8. cucurrit, & adorauit eum, & clamans dixit obsecro te ne me torqueas, & ista est vera causa licet forte coactus sit dæmon hoc facere.

Sciendum tamen, quod per istam adorationem dæmon nihil merebatur propter duo. Primo, quia erat in peccato mortali, & quod grauius est erat obliuatus: nemo tamen potest mereri, nisi existens in charitate 1. Cor. 13. charitatem autem non habeam nihil sum, id est nihil valeo coram Deo, scilicet nihil mereor.

Secundo, quia opus ex seipso, id est ex modo factum non erat meritum, nam fecit hoc coactus, & tunc nihil merebatur, nec demerebatur, quia propter illa, quæ sunt simpliciter violenta non laudamur, nec vituperamur 3. Ethic. 1. vel fecit timore inductus, & tunc etiam non est Deo acceptum opus, quia non fit ex deuotione quadam, id est propter Deum, dæmon ergo nihil per istam adorationem meruit, nec mereri potuit, potius quam si non adorasset eum: licet forte aliquid concessit Christus dæmoni adoranti eum, quod non concessisset si non adorauisset illum.

Quare dæmones clamauerunt viso Christo.
Quæst. CV.

QUARE ET V. quare isti dæmones clamauerunt viso Christo.

Dicendum, quod propter multa. Primo propter dolorem magnum quem patiebantur, sic dicit Chryso. in homilia flagellabantur inuisibiliter intolerabilia patientes ex Christi presentia, ideo clamauerunt dicentes quid tibi, & nobis, &c.

Secundo fuit ex magno timore grauiora adhuc sibi infligenda timescentes, unde dixerunt obsecro te, ne me torqueas, Luc. 8. & Mar. 5. quidquid autem eras, ideo magna voce clamauerunt. Mar. quinto, & tamen vocis magni-

magnitudo ad magnum affectum exprimendum competit. Tertio fuit, quia Christus compulit dæmonem ad loquendum, ut per hoc potestas sua ostenderetur, nam in hoc, quod dæmones clamabant se torqueri ab eo apparebat, quod magnus erat quicumque ipse esset, quia non poterat illud fieri, nisi diuina potestate.

Quarto fuit, ut dæmones manifeste confiterentur quis erat Christus, nam si solum adorassent eum, vel eieci essent de obsessis apparet quid esset, quod agebat ex diuina potestate, sed expresse non videtur, quod esset Deus, quia prophete quidam miracula aliqua fecerunt, & ita poterat ipse credi vnus de prophetis, sic enim Iudæi dicebant, quia quidam asserunt eum esse Ioannem Baptistam, alij Eliam, alij Ieremiam, alij vnum ex prophetis infra 16. dæmones autem clamantes confessi sunt eum esse filium Dei altissimi. Mar. 5. & Luc. 8. quod non poterat exprimi, nisi per vocem, fuit ergo conueniens, quod dæmones cogerebantur clamare.

Quare dæmones dixerunt Christo quid tibi, & nobis.
Quæst. CVI.

QUARE ET V. quare dixerunt quid tibi, & nobis, quia innuebant, quod nihil ad Christum de dæmonibus attineret, quod falsum erat.

Dicendum, quod quidam intelligunt quid nobis, & tibi, quod nihil est inter nos, & te commune, sic dicit Remigius quid nobis, & tibi, &c. hoc est nihil commune est nostre malitiæ & tuæ gratiæ, quia secundum Apostolum nulla societas est lucis ad tenebras 2. Cor. 6. c. hoc verum est, sed non est ad propositum, quia dæmones, ut videtur conquirebantur hic de Christo dicentes venisti ante tempus torquere nos, & tamen ad hoc nihil facit dicere nihil est commune nostre malitiæ, & tuæ gratiæ. Dicendum ergo, quod istud est verbum superbiæ, quod dæmones innuerunt, quod Christus non habebat super eos potestatem, sed quid nobis, & tibi, quid habes videre nobiscum, quod nihil, & hoc licet falsum esset, dæmones tamen ex superbia illud dicere poterant cum etiam ex superbia usurpent sibi diuinam honorem.

Secundo potest intelligi, quod sit verbum querelę, sicut quoniam aliquis significat se nihil debere, & iniuste affligi dicit quod mihi, & tibi, quid tu habes mihi nocere, vel cur nocere vis cum nihil tibi debeam, & ita dæmones poterant dicere quid tibi, & nobis, id est o Christe quid est nobis, & tibi, nos in nullo tibi nocuimus, cur ergo vis nocere nobis, quia venisti torquere nos, & iste est sensus conueniens, quia dæmones sentiebant iam in tormenta sua per Christum infligi, & conquirebantur, quasi iniuste torquerentur licet, etiam in hoc falsum supponebatur, si nihil mali mereri apud Christum, nam nocuerant ei in quantum in ipsis erat cum conarentur deitatem sibi usurpare, & creaturas suas ei subtrahere, sic dicit Cyrillus, quis autem principum terrenorum omnino sustinebit a Barbaris lacessiri suo subiecto imperio? quasi dicat nemo, & consequenter, nec Christus tolerare debebat hoc sibi fieri a dæmonibus.

Tertio potest intelligi, quod sit verbum desperationis, sicut illi, qui grauiamala tolerant, & desperant se posse liberari de illis, loquuntur interdum amara, & irrationabilia, ita dæmones grauius afflicti ex Christi presentia, & forte putantes se non posse liberari dicebant ista, & sic poterant esse hic multe passionis coniunctę, sic dicit Cyrillus attendas hic timorem connexionis audacię, & desperationis multe; signum enim diabolicę desperationis est in audendo dicere quid mihi, & tibi, &c. timoris vero cum precatur obsecro te, ne me torqueas, sed si noxium esse filium Dei altissimi, & tateris eum Deum cœli, & terrę, & eorum, quę con-

tinentur in eis, qualiter ergo non tua in via sua usurpas, & dicis quid mihi, & tibi? quasi dicat iniuste dicis.

Quare dixerunt dæmones Iesu fili Dei altissimi.
Quæst. CVII.

QUARE ET V. quare dixerunt dæmones Iesu fili Dei altissimi.

Dici potest, quod fecerunt hoc ex timore, quia sæpe veneramur illos quos timemus, ut non inferant nobis mala irritati contra nos, sic dicitur Prover. 19. multi venerantur personam potentis, sed sunt amici dona tribuentis, id est multi honorant potentes licet non diligant eos, sed tribuentes dona, faciunt tamen hoc, quia timent, scilicet per potentiam sibi malum inferri, & ita dæmones videntes, quod Christus poterat eos punire grauissime, honorauerunt eum vocantes illum filium Dei altissimi.

Secundo fuit hoc ad placandum eum, quia petebat dæmones ab eo, ut non expelleret eos de regione illa Mar. 5. & ut non mitteret eos in abyssum Luc. 8. sed quod mitteret eos in porcos, ut patet hic, & non torquere illos Luc. 8. scilicet Iesu fili Dei altissimi obsecro te, ne me torqueas.

Tertio forte fuit ex necessitate, scilicet quia Christus cogere istos dæmones confiteri, quod ipse erat filius Dei, ut sic homines negare istud non possent dæmonibus illud confitentibus, & ita Hier. super Matthæum vult, quod fuerit ex necessitate ista confessio, dicens non est autem voluntatis ista confessio, quam premium sequitur confitentium, sed necessitatis extorsio, quæ cogit inuitos, velut si seruus fugitiui post multum temporis dominum suum videant nihil aliud, nisi de verberibus deprecantur, non est tamen propter hoc putandum, quod nunquam voluntarie dæmones confiterentur Christum esse filium Dei, quia Mar. 1. & Luc. 4. dicitur de quodam habente dæmonium, quod clamauit quid nobis, & tibi Iesu Nazarene scio qui sis sanctus Dei, & Christus iussit ibi tacere dæmoni, & iterum dicitur ibidem, quod eiciebat dæmonia multa, & illa clamabant tu es filius Dei, & dicitur, quod Christus non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum, ergo dæmonia sponte confitebantur, cum potius ipse illa tacere cogere: nunc autem potuit esse, quod coactus dæmonia loquerentur, vel vocauit Hier. confessionem istam extorsionis, scilicet quia per timorem confitebantur non tamen coactione absoluta, quod conuenit exemplo suo de seruus fugitiuis.

Quomodo dixerunt dæmones Christo venisti torquere nos. Et an ante hoc torquebantur. Et quid erat ista confessio dæmonum.
Quæst. CVIII.

QUARE ET V. quomodo dæmones dixerunt nunc venisti torquere nos, in quo videtur innui, quod ante hoc non torquebantur.

Dicendum, quod dæmones semper torquentur, quia damnati sunt, & ideo quocumque vadunt infernum suum secum portant, nec possunt vnquam carere supplicio, sicut etiam alij damnati semper penas habent, etiam ante diem iudicii, ut patet Luc. 16. Sed dixerunt venisti torquere nos propter aliqua noua tormenta. Primo, quia dæmones non poterant negare peccatum suum, & consequenter digni erant pena, ideo dixerunt, quod veniebat Christus ad torquendum eos, sic dicit Chryso. in homil. non poterant dicere se non peccasse, quia eos Christus inuenerat mala operantes, & facturam Dei punientes. Secundo erat hoc, quia etiam si nulla alia pena eis nouiter imponeretur, vel veteris auge-

augerent cruciatus sola Christi presentia erat eis poena, quia Christum, ut hostem suum habebat, id quod Christus compareret in regione illa in qua demones ante hoc erant, etiam si nulla alia mala eis inferret erat illis poena, quod non possent eum de regione sua expellere, sic dicit Hier. presentia saluatoris tormentata sunt demonum. Tertio erat, quia demones realiter sentiebant se puniri presente Christo, ita quod nunc essent multo maiora tormenta eorum, quam prius, ideo clamabant præ dolore: nam & Christus ad ostendendum se illis esse dominum eorum cum per bonum hoc cognoscere nolint oportebat, quod tormentis istud cognoscerent. Quarto fuit, quia demones videbant, quod Christus volebat eos expellere de obsessis, & istud erat poena illis, quia etiam si realiter non augerent eorum cruciatus, prius eos potestate illa, quam exercebant super homines erat sibi poena gravissima. Quinto fuit, quia demones putauerunt, quod Christus per suam prædicationem auferret eis solum honorem: nam ante hoc colebantur a gentilibus, tanquam dii, quia dii esse putabantur, & quia demones superbi sunt, gaudebant de isto honore sibi exhibito maxime, quia homines exhibendo illum peribant eternaliter, erat ergo eis poena nunc, quod isto honore priuarentur, sic dicit Aug. 8. de ciu. Dei perditionem suam hanc esse dicebant, quia fiebat, ut eorum cognitio experneretur. Sexto dixerunt demones hoc cogente Christo, ut per eorum confessionem appareret Christi potestas super eos: nam si dicerent solum aliqua laudabilia de Christo putarentur forte adulari, vel illudere, & non esset eis credendum, ita faciliter, nunc vero, quia cum clamore magno tormenta sua confitebantur credendum eis erat, sic dicit Chryso. in homilia, ut autem non videretur adulationis hoc esse ab experientia clamabant dicentes venisti torquere nos, & nihil aliud erat ista confessio demonum, nisi timor quidam de tormentis, etiam si nondum punirentur, sicut dicit Hier. quod ista confessio demonum est extorsio, quæ cogit inuitos velut si serui fugitui post multum temporis dominum suum videant nihil aliud, nisi de verberibus deprecantur, sic & demones cernentes dominum in terris repente versari ad iudicandos, id est puniendos se venisse credebant, scilicet non poterant demones videntes Christum subito coram se putare venisse ad aliud, nisi ad torquendum eos, quia conscientia sua accusabat eos.

Dicendum tamen, quod tertio, & quarto modo melius intelligitur, quam alijs modis: nam demones sentiebant sibi tormenta inferri in presentia Christi, & orabant ne amplius inferrentur, & patet, quia vbi dixit hic Matthæus quid nobis, & tibi, & venisti torquere nos, dicitur Mar. quinto, & Lucæ octauo quid mihi, & tibi, & obsecro te ne me torqueas.

De quarto patet, quia demones desiderant valde habere potestatem aliquam nocendi hominibus in seipfis, vel in rebus suis, quod patet, quia cum expellerentur de hominibus rogauerunt, quod saltem permitterentur intrare in porcos, & quia timebant priuari omnino potestate nocendi, putabant hoc sibi esse poenam, & patet, quia demones rogauerunt Christum ne eos expelleret extra regionem illam Mar. quinto, & etiam rogabant ne mitteret eos in abyssum. Luc. 8. hoc autem erat, quia per ista duo priuabantur potestate nocendi, ideo istud erat tormentum, quod Christus eis inferebat.

Quare demones dixerunt Christo venisti ante tempus torquere nos, & an venerit ante tempus.
Quæst. CIX.

QVAERETUR quare dixerunt demones venisti ante tempus torquere nos.
Dicendum, quod non erat aliquod tempus determinatum, ante quod demones puniri non deberent, ita ut ante tempus puniri diceretur cum potius tempore debito puniri sunt, quia quocumque modo accipitur hic poena eorum illa per Christum inferebatur, cum ipsi dixerint venisti torquere nos, & tñ Christus non venit ante tempus, sed cõpleto tempore ad Gal. 4. scilicet vbi venit plenitudo temporis misit Deus filium suum factum ex muliere, ergo non venit ante tempus, sed quia demones non putabant Christum tam cito venturum ad puniendum eos, & venit illis inopinatus, dixerunt eum venisse ante tempus, sic dicit Aug. 8. de ciu. Dei, quia subito illis fuit, quod futurum quidem tardius opinabantur.

Secundo dixerunt hoc, quasi conuictos iniuste secum agi, quia sicut ille, qui putat se iniuste puniri dicit se plus debito puniri, ita demones, quasi conuictos, quod iniuste affligerentur dixerunt, se ante tempus torqueri non negantes sibi tormenta debita, sed non ita cito, & tñ in hoc demones saluum dicebant, quia tempus erat eos torqueri ei tñ, qui affligitur vñ, quod iniuste affligatur, quia de seipso fauorabiliter iudicat, sic et demones dixerunt supra quid tibi, & nobis, & tamẽ aliquid erat, quod Christus de eis videre deberet. Tertio potest intelligi, quod demones dixerunt se torqueri ante tempus, quia vsque ad diem iudicii est tempus meriti, & demeriti hominum, & id sicut vsque ad illud tempus sancti Angeli habitant inter nos ad nostram defensionem, ita mali Angeli ad nostram tentationem, & impugnationem, in die autem iudicii omnia hæc cessabunt, quod vero ante tempus illud demones priuarentur potestate nocendi hominibus, & tentandi eos, putant sibi esse poenam infligendam ante tempus, sic dicit Aug. 8. de ci. Dei. perditionem suam dicebant, quia fiebat, ut eorum cognitio sperneretur, & hoc erat ante tempus iudicii quo eterna dānatione puniendi sunt, timuerunt tamen demones nunc, quod pro eorum iniquitatibus acceleraretur dies iudicii, ita quod nunc Christus ad iudicandum veniebat, sic dicit Chryso. in homilia non poterant dicere se non peccasse, quia Christus eos inuenerat mala operantes, & facturam Dei punientes, unde extimabant propter abundantiam malorum, quæ fecerant, quod non expectaretur in eis tempus extreme punitionis, quæ erit in die iudicii.

Quare Christus quæsiuit de demonis nomine, quod tibi nomen est.
Quæst. CX.

QVAERETUR cum dicitur Mar. 5. & Luc. 8. quod Christus quæsiuit de nomine demonum, dicens quod tibi nomen est? quare hoc fecit. Dicendum quod propter duo. Primo ad ostendendum magnitudinem miraculi, sciebat enim Christus, qui & quot demones ibi essent, sed volebat, quod ipsi hoc confiterentur, ut appareret ex sua confessione multitudo demonum, quæ erat in homine, & per hoc cõstaret miraculi magnitudo, quia quanto plures eijceret de corpore, tanto esset maioris potestatis signum, sic dicit Chryso. non velut istius nomen inquiri, sed ut confessio peste quam tolerabat, virtus curans gravior emicaret.

Secundo fuit, ut ostenderetur, unde proueniebat tanta sequitua vnus arreptitij istorum: nam sepe carenas rumperebat, & comminabat compedes, & nemora poterat

poterat eum domare Mar. 5. hoc autem proueniebat ex multitudine demonum, & sic Christus voluit, quod demones se multos confiterentur, ut appareret, unde proueniebat tanta ferocitas arreptitij.

Tertio fuit, ut per hoc innuatur, quod quando demones expellendi sunt de arreptitijs, oportet, quod confiteantur arreptitij quidquid patiuntur a demonibus, sicut dicit Beda. nostri temporis sacerdotes, qui per exorcismi gratiam eijcere demones norunt, solent dicere patientes non aliter valere curari, nisi omne, quod ab immundis spiritibus vigilantes dormientes pertulerunt confitendo patenter exponant, & maxime, quando corporis humani concubitus petere se ac patrare constringunt, an tamen hoc sit verum generaliter non apparet.

Quarto fuit hoc ne Christus ostenderet magnum desiderium demonum de nocendo hominibus, quia omnes demones quotquot sunt si permitterentur intrarent in quemlibet hominem, ut omnes eum torquerent: nam licet quilibet demon in homine existens non puniat eum quantum vult, sed quantum permittitur, omnes tamen demones, qui sunt in homine permittuntur ipsum torquere aliquantulum, quia demones non sunt in arreptitio, nisi in quantum eum torquent, ideo etiam si paruum sit desiderant tamen hoc paruum malum hominibus inferre, & ita Christus ostendit nunc fuisse multos demones in isto arreptitio, quia omnes intrare desiderauerant in eum, ut ipsum torquerent De nomine tñ demonum dicitur, quod proprie non habent nomina demones, nec Angeli, nec etiam demon respondit nunc proprie de nomine, sed de numero, quare tamen aliqua nomina demonum sint, & quibus demonibus conueniant, dicitur infra 12. c.

Demonum & Angelorum legiones, quæ sunt, & quandiu manent in eis isti ordines. Et quid Legio quid Cohors. Et quod volunt demones imitari Angelorum ordines.
Quæst. CXI.

QVAERETUR quomodo demon interrogatus de nomine Mar. 5. & Luc. 8. dixit Legio, & quid sit Legio. Dicendum, quod Legio proprie nomen est cuiusdam congregationis militum ad bellum, quia congregationes bellicæ ordinatæ sunt, & reducuntur ad certum numerum sub certo duce, & sic ducuntur quidam sunt centuriones, id est habentes ceterum milites, alij tribuni, id est millenarij, & sic de alijs numeris, sic diuisit David exercitum suum. 2. Reg. 18. & ita congregationis bellicæ numerus cognoscitur ex nomine ducis. Aliquando autem cognoscitur ex nomine ipsius congregationis, & sic Cohors est congregatio centum militum, ita dicit Act. 10. quod Cornelius erat centurio cohortis, quæ vocatur Italica, & tñ centurio habet centum viros, id Cohors totidẽ cõtinet, sic patet de centurione illo, qui fuit ex mandato Pilati custos in passione Christi, nam ipse dicitur habuisse cohortem infra 27. sic et Legio est militum congregatio continens sex millia sexcentos sexaginta, & sex, & quia Angeli sunt milites Dei Job. 25. nunquid est numerus militum eius. i. Angelorum, & ordinate procedunt ad faciendum oia, quæ Deus illis iubet Psal. 102. benedicite domino oes Angeli eius potentes virtute facientes verbum illius: accipiunt nomina ordinatæ militiæ, id vocantur aliqui legiones, ut Christus dixit infra 26. possim rogare patrem meum, & exhibebit mihi nomina plura quæ duodecim legiones Angelorum, & Luc. 22. interdu autem vocatur castra Dei Gen. 32. vbi Iacob videns Angelos dixit castra Dei hæc sunt, castra autem sunt congregatio bellica ordinata Cantu. 6. terribilis, ut castrorum acies ordinata.

Angelorum autem volunt inter se imitari ordines Angelorum, ut sicut illi ordinati sunt ad bonum faciendum, ita demones ordinati sunt ad inferendum malum, & propter hoc dicuntur demones habere regnum, quia regnum est multitudo congregata sub vno principe supremo, si autem non sit ordo, nec habitudo vnus ad alterum, non erit regnum, & sic Christus dixit esse quoddam regnum diaboli. Coes demones esse multitudinem quandam distinctam, & ordinatam sub principibus suis, & non inuicem discordantem, sicut dicitur infra 12. si Sathanas Sathanam eijcit aduersus se diuisus est, quomodo ergo stabit regnum eius? q. d. non est diuisa, sed ordinata multitudo demonum, & ideo usurpant sibi demones nomina ordinum Angelorum, unde sicut Angeli sunt distincti per principatus potestates, & virtutes, qui sunt ordines ipsorum, ita & demones, sic dicitur 1. ad Cor. 15. scilicet cum tradiderit regnum Deo patri cum euacuauerit omnem principatum, & potestatem, & virtutem oportet illi regnare, & intelligit de euacuatione demonum, quia tota ordinatio sua euacuabitur in die iudicii cum illa si ad nocendum, & tamẽ iam non erit nocendi locus, & non intelligit de ordinatione Angelorum bonorum, quia manebunt ad decorem licet non exerceant circa nos ea, quæ nunc exercent, & ita etiam, sicut in Angelis sunt legiones, ut dicitur infra 26. ita etiam in demonibus, id dixit nunc iste demon, quod nomen suum erat Legio. i. nomen illius congregationis, quæ erat in homine, sic dicit Luc. 8. quid tibi nomen est, & ille dixit Legio, quia intrauerat demonia multa in eum. Vel potest intelligi, quod Legio sit hic nomen principis ipsius legionis non quidem, quod sit nomen proprium, id est personale, sed nomen principatus, sicut vocatur aliquis ceterio, vel tribunus, id est millenarius, & hoc patet, quia ille demon, qui loquebatur videatur sibi hoc nomen appropriare: nam Mar. 5. dicitur, quod tibi nomen est? & dicit ei Legio mihi nomen est, quia multi sumus. Accipiendo primo modo erit sensus, quod Legio integra demonum erat in homine, scilicet sex millia sexcenti sexaginta, & sex: accipiendo secundo modo est sensus, quod princeps legionis istius erat in homine cum multis de legione illa, non tamen oportet, quod esset ibi tota Legio. primum tamẽ est verisimilius de hoc dicit Grego. Nissenus imitantes quidam demones supernas militias, & legiones Angelicas dicunt se legionem, sicut eorum princeps dixit se positurum thronum super astra, ut fiat altissimus similis.

Quomodo Euangelista discrepant hic in verbis demonum ad Christum. Et quod dupliciter demones adiuramus per Deum.
Quæst. CXII.

QVAERETUR quomodo potest stare, quia discordant hic Euangeliste in verbis, & maxime in verbis demonum ad Christum, quia hic dicitur, quod demones dixerunt quid nobis, & tibi Iesu fili Dei sum mihi adiuro te per Deum ne me torqueas, & Luc. 8. dicit quid mihi, & tibi est Iesu fili Dei, obsecro te, ne me torqueas etiam, quia hic dicitur si eijcis nos mitte nos in greges porcorum, & tñ Mar. 5. & Luc. 8. solum petunt, ut permitteret eos intrare in porcos. Dicendum, quod in ista narratione Euangelistarum licet sint multe diuersitates reducuntur ad tres. Prima quadam ponit aliqui, quæ alij non posuerunt, & de ista dicendum, quod non est aliqua difficultas, quia certum est, quod nemo Euangelistarum scripsit plene gesta Christi. Ioan. 20. scilicet multa, & alia fecit Iesus, quæ in hoc libro scripta non sunt, ideo quidquid vnus Euangelista ultra alium dixerit simpliciter, tanquam verum tenendum est, quia sic etiam in libris veteris testamenti libri Paralip.

ralis. supplet multa, quæ fuerant omiſſa in libris Re- gum, immo ad hoc fuit ille liber, vt dicit Hierony. in Epistola ad Paulinum. Secunda diuerſitas eſt, quia Matth. locutus eſt de duobus arreptitijs: Mar. autem, & Luc. de vno ſolum, & ideo omnia, quæ dicuntur Mar. & Luc. referunt ad illum ſolum arreptitium. Matthæus autem ad duos, ſed iſta diſcordia ſublata fuit ſupra. q. 95. Tertia diſcordia eſt quantum ad illa de quibus communiter loquuntur omnes tres, & hoc eſt quantum ad verba demonũ, quæ varie ponuntur ab eis. Et de hoc dicendum vno modo, q̄ poteſt eſſe, q̄ omnia hæc dæmones dicerent, veniſti ante tempus torquere nos, & obſecramus te ne torqueas nos, & t̄ te per Deũ adiuramus ne torqueas nos, & iſtud eſt ſatis conueniens, quia primo oſtenderent penam ſuam dicentes veniſti torquere nos, deinde orarent ſe liberari ab illa pena dicentes obſecramus te ne torqueas nos, & nouiſſime volentes magis confirmare petitionẽ ſuam dixerunt, adiuramus te ne torqueas nos, & tamen Mar. & Luc. dicunt adiuro, & obſecro: Matthæus autem loquitur pluraliter, & ratio eſt, quia licet iſta verba ſint demonũ, qui multi erant, Euangelizati t̄m concipiunt ea nomine arreptitiõũ, & quia Matth. duos poſuit loquitur de eis pluraliter. Mar. aut. & Luc. de vno ſolũ loquunt, id ſingulariter loquunt, q̄ t̄m erant multi dæmones interdũ loquunt pluraliter, nam Mar. 5. & Luc. 8. poſtquam d̄ obſecro te, &c. & illud, quod tibi nomen eſt, d̄ deprecabatur eũ ſpiritus dicentes mitte nos in porcos, q̄ autẽ Matth. dixit ſi eiſcis nos mitte nos in porcos, & Marcus, & Luc. ſolum dixerunt, q̄ deprecabantur eum ſpiritus dicẽtes mitte nos in porcos pertinet ad primam diuerſitatem, ſcilicet quia Matthæ. expreſſe dixit, id quod Mar. & Luc. tacuerunt, & e contrario Mar. & Luc. multa dixerunt de ferocitate arreptitiũ, & de legione dæmonum, quæ tacuit Matthæus.

Secundo poteſt dici, q̄ iſta verba dæmonum, quæ tres Euangelizati ponunt, non fuerunt dicta omnia a dæmonibus, ſed aliqua eorum licet non conſtet cuius Euangelizati verba dixerint, vel forte nullus verba dæmonum præciſe expreſſit, ſed ſententiã omnes ſecuti ſunt, erat. n. ſenſus, q̄ dæmones ſe torqueri ſentiebant, & orabant ne torquerent, & hoc Matth. expreſſit, licet non plene, dicẽs veniſti torquere nos, & nõ expreſſit, q̄ orabant ſe nõ torqueri. Luc. aut. orationẽ expreſſit, dicens obſecro te ne me torqueas. Mar. aut. etiam expreſſit orationẽ, & t̄m alio modo, dicens adiuro te per Deũ ne me torqueas, adiuratio. n. nõ proprie fit Chriſto a dæmone, ſed potius fit demoni a miniſtris Chriſti, quia adiuratio eſt ad compellendũ aliquẽ per virtutem ſuperiorẽ, ſicut dæmones adiuramus per Deũ.

Et tunc poteſt dici dupliciter. Vno modo, q̄ dæmo credens Chriſtũ eſſe minorẽ Deo, quia hõ erat adiurauit eũ per Deum, dicens adiuro te per Deum.

Secũdo poteſt dici, q̄ adiurare accipiat large pro obſecrare, q̄ obſecrare eſt orare per interpoſitionem alicuius, ſicut d̄ Chriſto a nobis p̄ paſſionẽ tuã per reſurrectionẽ tuã &c. & eſt ſenſus adiuro te p̄ Deũ, i. rogo te per Deũ, & idẽ dicit Luc. obſecro te ne me torqueas. i. rogo te per Deũ, & iſte eſt melior ſenſus, quia ſic conuenit Mar. cum Luc. etiam, quia non eſt ſatis veriſimile, q̄ dæmon vellet adiurare Chriſtũ p̄ Deũ licet crederet eum minorem Deo, quia ipſe conſitebatur illũ filiũ Dei, & in poteſtate Dei operantẽ, non ergo crederet, q̄ Deus cogeret Chriſtũ ceſſare a torra dæmonum, & ſic non adiuraret eum, ſed potius per Deum rogaret. de his dicit Aug. lib. de concor. Euan. ſcilicet quod autem verba dæmonum diuerſimode ab Euangelizatis ſunt dicta nõ habet aliquid ſcrupali, cum, vel in ynam redigi ſententiã, vel omnia

F dicta fuiſſe poſſunt intelligi, nec quia pluraliter apud Matth. apud illos autem ſingulariter loquitur, cum & ipſi narrent, q̄ interrogatus quid vocetur legionem ſe eſſe reſpondit, quia multa erant dæmonia.

An dæmones, quando hominem arripunt ſint intra corpus, vel extra. cum Angelus ſit vbi operatur. Et quid ſint Phitones. Et quid arreptitiũ habent dæmones in ventre, & quare potius ibi, quam alibi. Quæſt. CXIII.

QUARETVR quando dæmones hominem arripunt an ſunt intra corpus, vel extra. A liqui dicunt, q̄ ſunt extra, & non poſſunt eſſe intra corpus, quia dicit glo. ſuper illud Abacuc ſecundo dominus in templo ſancto ſuo, &c. q̄ dæmones ſimulacris exterius præſidere poſſunt, non autem interius addeſſe, ergo multo minus intra humana corpora. Secundo patet, quia duo ſpiritus creati non poſſunt eſſe in eodem loco, ſed anima eſt in quolibet parte corporis, ergo in nulla parte eius poteſt eſſe dæmon. Tertio patet, quia iuxta Damascenum Angelus eſt vbi operatur, ſed ſicut operatur in corpore, ita etiam habet aliquã operationẽ circa potẽtias anime, ergo ſicut nõ eſt intra animã, licet circa illã operetur, ita nec intra corpus. Dicẽdam, q̄ dæmones poſſunt eſſe intra corpus hoĩs, vel extra, & hoc nõ p̄t patere, niſi ex operatione, quia cũ ſit dæmo ſubſtantia ſp̄talis nõ p̄t a nobis cognoſci, niſi per aliqua ſigna, quæ reliquit, & iſta ſunt ipſe operationes quas in corpore arreptitiõũ oſtendit. Sunt autem aliquę operationes eius circa corpus ex quibus non apparet an intra, vel extra ſit, quia poteſt illa exercere extra manens, ſic eſt torquere arreptitios cogendo eos cadere in ignem, vel aquam infra. 17. & Mar. 9. & mouere eũ ex impetu ad diſcurrendum huc, & illuc, ſicut dicitur de iſto arreptitio Luc. 8. ruptis vinculis agebatur a dæmonio in deſertum, quod etiam arreptitius ſeipſum torqueat, ſicut iſte concidebat ſe lapidibus Mar. 5. quod etiam exerceat aliqua opera fortia, ſicut Actu. 19. de arreptitio, qui inualuit contra duos, ita vt nudi, & vulnerati fugerent de manibus eius, omnia enim hæc poſſunt fieri dæmone manente extra corpus per ſolam applicationem virtutis motiũ ad impellendum, licet melius ſunt exiſtente dæmone intra corpus, quia melius poteſt ſibi coaptare illud ad mouendum, quam ſi extra manerit.

Alię operationes ſunt ad quas neceſſe eſt dæmonem eſſe intra corpus, vt loqui, multa enim arreptitiũ loquuntur, quæ conſtat eos non dicere, ſed dæmones per illos, cum ſæpe ipſi non ſe intelligant, vt diceſt ſequenti quæſtione: ad hoc autem neceſſe eſt dæmonẽ eſſe in corpore, quia locutio ſit per motum organorum interiorum, quæ a dæmone mouentur, ſed non poteſt illa mouere, niſi ibi ſit, ergo neceſſe eſt in corpore eſſe, & non ſolum in corpore, immo oportet, quod ſit in ventre, quia principale inter organa locutionis eſt pulmo, quia pulmo mouetur, & aerem conſtat ad refrigerandum cor, & ibi ſubſtatur aer, vt ſit conueniens materia ad voces articulas: nam aer exterior manens ſic groſſus eſt conueniens ad ſonos faciendos, ſed non ad voces formandas, propter hoc enim ſola animalia habentia ſanguinem, & respirantia vocant, id eſt voces emittunt ſecundo de anima. organa autem muſica non faciunt voces, ſed ſonos, vt dicitur ibidem, & hoc eſt, quia non habent pulmonem, cum ergo principium vocis in animali ſit in pulmone neceſſe eſt, q̄ quando dæmones per arreptitios loquuntur ſint in pulmone, & ſic ſunt in ventre, omnis ergo dæmon loquens per hoĩem eſt

in ventre eius, ſic dicitur 1. Reg. 28. Saul abſtulit Magos, & Ariolos de terra, & interfecit eos, qui habebat Phitones in ventre, & tamen Phitones ſunt dæmones illi, qui loquuntur per hominẽ, ſic patet Actu. 16. factum eſt euntibus nobis ad orationem puellam quãdam habentem ſp̄m Phitonem obuiare nobis, quæ magnũ quæſtũ præſtabat dominis ſuis diuinando, & ſecura Pauli clamabat, dicens iſti homines ſerui Dei excelsi ſunt, & ſic illi in quibus dæmon loquitur dicuntur habere ſpiritum Phitonem, & habent eum in ventre. Dicendum autẽ, q̄ regulariter non ſolum dæmones, q̄ loquuntur per homines, ſed et ſi nunq̄ loquantur intra hominẽ ſunt, quod patet, quia quicũque Chriſtus ſanabat aliquẽ arreptitiũ dicebatur exire dæmon de eo, vt patet hic, ſat illi exeuntes abierunt in porcos, & Mar. 5. & Luc. 8. d̄ exi ſpiritus immunde ab homine, & non ſolum eſt verũ hoc de demonibus loquentibus, vt d̄ Mar. 1. & Luc. 4. ſexabant demonia a multis clamantia, & dicẽtia tu es filius Dei, & Actu. 16. dixit Paulus ſpiritui præcipio tibi in nomine Ieſu exire ab ea, & dicitur, q̄ exijt eadem hora, ſed etiã de ſpiritibus non loquentibus verum eſt, q̄ ſunt intra hominem, ſic patet Mar. 9. de illo dæmone, qui allidebat puerum, & cogebat ſpumare, & proiciebat in ignem, & in aquam, & t̄m non loquebatur, quia erat ſpiritus mutus, & ſurdus, ſicut Chriſtus dixit ibidem ſurde, & mute ſpiritus, & tamẽ iſte erat intra corpus, quia Chriſtus dixit illi exi ab eo, & amplius ne introeas in eum. Et ſi obijciatur, q̄ exijt clamans. Dicendũ eſt tunc cepit loqui: nam ante hoc, nunquam loquebatur, & ob hoc Chriſtus vocabat illum mutum.

Alij etiam erant dæmones, qui nunquam loquebantur, immo reddebant homines mutos, & tamen illi erant in corpore, & de corpore eiſciebantur Luc. 11. erat Ieſus eiſciens dæmonium, & illud erat mutum, & generaliter quicũque agit de ſanatione arreptitiõrum dicitur, q̄ eiſciuntur dæmonia, vt infra 10. dæmones eiſcite, ergo omnes dæmones quocũque venient hominem in tra eum ſunt. Ad primum argumentum dicendum, q̄ dæmon intra corpus eſt, vel intra ſimulacrum, dicitur tamen non eſſe intus, vel non addeſſe interius, id eſt q̄ non ſit dæmon, quaſi virtus intrinſeca coniuncta corpori, vel ſimulacro, ita q̄ ex dæmone, & ſimulacro fiat vnum per ſe, ſicut forma d̄ eſt intra materiam, quia eſt ſibi intrinſeca ad conſtitationem ſpeciei, quia ex materia, & forma ſit per ſe vnum ens, & non ſunt velũt duo indiuidua eiſdem ſpeciei, ſi autem dæmon intrinſece vniretur alicui ſimulacro eſſet illud viuens, cum forma ſua eſſet ſpiritus, & ita putabant gentiles ſimulacra eſſe viuẽtia cum audirent illa loqui, & hoc negat illa glo.

Ad ſecundum dicendum, q̄ anima, & dæmon nõ poſſunt eſſe in eodem corpore eodẽ mō, ſed ſunt diuerſimode, quia anima non eſt in corpore, vt in loco, ſed vt forma in materia, dæmon autem eſt in corpore, vt in loco velũt motor in mobili, ideo operatio, quam anima facit in corpore, & dæmon non ſunt eiſdem rationis, & ideo ſine aliqua confuſione operationum poſſunt eſſe dæmon, & anima in eadem parte corporis.

Si autem dicatur, q̄ cum dæmon ſit in corpore, vt in loco, quomodo poſſunt plũres dæmones ſimul eſſe in eodem corpore dicitur infra q. 136.

Ad tertium dicendum, q̄ dæmo vere eſt intra corpus, ſed non poteſt eſſe intra animã, quia eſſe intra aliquid eſt eſſe intra terminos eius, corpus autẽ hẽt duplices terminos, ſc̄t. minos eſſentię, & terminos quãtitatis, termini eſſentię ſe corporis ſunt ea, quæ claudũt eſſentiam corporis, ſcilicet partes eius, vt materia, & forma, quicquid autẽ nõ eſt materia, nec forma, nec

virtus dãs eſſe corpori d̄ eſſe hoc modo extra terminos corporis, ſic autẽ anima eſt intra terminos corporis, quia eſt forma eius ſecundo de anima. dæmon autẽ non eſt intra terminos corporis, quia nec eſt materia, nec forma eius, nec virtus dans ei eſſe, ſunt autem termini quantitatis corporis ipſa ſuperficies claudens corpus, & intra terminos illius realiter poteſt eſſe dæmon, eo q̄ ibi ſunt multę concanitates in quibus dæmon eſſe poteſt, & etiã ſi nulla ibi eſſet adhuc poſſet ibi eſſe dæmon, quia dæmon nullã quantitãtẽ habet ad hoc, q̄ oporteat fieri penetrationẽ dimenſionũ, ſicut nec exiſtente anima realiter in quacũque parte corporis dicuntur dimenſiones ſe penetrare, quia anima nullas habet dimenſiones. de anima, & de quacũque ſpirituali ſubſtãtia, dicendum, q̄ non habet niſi terminos eſſentię cum ſit ſimplex, & non habet terminos quantitatis, & t̄m intra terminos eſſentię nihil eſt, niſi pars eſſentię vel virtus dãs eſſe rei, ergo nõ poterit dæmo eſſe intra animã, quia non eſt de ſubſtãtia eius, nec virtus dans ei eſſe, ſolus autem Deus dicitur iſto modo eſſe intra quamlibet rem, ſive intra terminos rei corporalis, ſive ſpiritualis, quia ipſe habet intrinſecam operationem eſſentię, quia ipſe dedit eſſe, q̄ receptum eſt in eſſentia rei, & ipſe illud conſeruat, & non potuit iſtud eſſe dari ab alia re, nec conſeruari, niſi a Deo, nulla ergo res eſt intra terminos ſubſtãtię ſpiritualis, niſi Deus, poſſunt autẽ ſpiritus habere operationes aliquas circa alios ſpiritus, & t̄m omnes ſunt ſuperadditę ad eſſentiam, id vnum ſp̄s, nunq̄ eſt in altero licet operetur circa illum, & ita licet vnus Angelus purget, perficiat, & illuminet alterũ, non d̄ eſſe in eo, ſed aliquid exterius operari, & ita de aĩa eſt licet ab Angelis aliq̄ illuminẽt. Dæmon ergo, nunq̄ eſt intra animã, ſed ſolũ intra corpus, licet aliquẽs circa animã operetur, & propter hoc d̄, q̄ Deus illabitur tam animẽ q̄ corpori: aĩa autẽ illabitur corpori, dæmon autem etiam corpori illabitur cum non ſit aliud illabi rei, niſi ſubingredi terminos illius, & tamẽ iam declaratum eſt quomodo Deus, anima, & dæmo ſubingrediantur terminos alicuius rei.

An dæmones poſſunt loqui per arreptitios, & quomodo. Vbi Not. quod auctor vidit arreptitiũ loquentem lingua Hebraica. Et quod etiam loquitur quidam eorum de rebus altiffimis, & ſcientificis. Quæſt. CXIII.

QUARETVR an dæmones poſſunt loqui per arreptitios, & quomodo poſſunt. Dicẽdam, q̄ non eſt dubiũ quin poſſint, cũ ſæpe videamus arreptitios loquentes aliqua de quibus conſtat, q̄ ipſi nõ poſſunt loqui illa, quod patet, quia dæmonẽ excluſo non p̄t ralia loq̄, ſic patet Actu. 16. de puella hãte ſp̄m Phitonẽ, quæ diuinabat, & multa loquebatur, cũ vero excluſus eſt ſp̄s perijt totũ lucrũ dominiorũ puellę, q̄ iam nihil potuit diuinare, ſæpe et Euangelizati d̄nt, q̄ dæmones loquebantur, ſicut hic d̄ dæmones eũ rogabant dicentes ſi eiſcis nos mitte nos in gregẽ porcorũ. idẽ Mar. 5. & Luc. 8. & Luc. 4. & Mar. 9. d̄, q̄ dæmonia exibant a multis clamantia. Dicendum autẽ, q̄ dæmones poſſunt loqui per corpora in quibus ſunt tripliciter. Primo modo in rebus illis, quæ nec per ſe poſſunt loqui, nec h̄nt aliqua organa ad loquendum. Secundo mō per illa, quæ per ſe non p̄t loqui habẽt t̄m omnia, vel plurima organa locutionis. Tertio mō per res illas, quæ organa habẽt, & per ſe loqui p̄t. De primo patet, quia vt q̄ dæmones, vel Angeli formãt ſibi aliqua corpora, quæ aſſumunt, & per illa loquunt: nam illa cũ nec ſint animata, nec viuẽtia, non p̄t loqui, etiam non ſunt in eis organa ad locutionem, quia

quia licet exterius illa corpora ostentant figuram veri corporis humani, interius tñ non hñt distinctionem partium, sicut sunt in homine, vel in alijs animalibus: Angeli tamē intra illa corpora formant artificialiter quosdam sonos, qui videntur esse voces articulatae, & tñ non sunt, & per illas exprimunt nobis quidquid volunt, non sunt tamen illę voces, quia sola animalia vocant, idest voces habent, vt patet secundo de anima.

De secundo patet, vt si loquatur interdū Angelus, vel dæmon per animalia: nam illa per se loqui non possunt, habent tamen fere omnia organa locutionis licet non ita completa, vel ita bene formata, sicut homo, ideo non possunt bene articulare vocem, sicut homo, vt patet in auibus, quę ex consuetudine exprimunt quasdam voces similes humanis, per ista autē animalia interdum loquuntur dæmones, sicut fuit de serpente per quem diabolus Euę locutus est. Gene. 3. Angeli etiam loquuntur per ea, sicut locutus est Angelus per asinam Balaam Numeri 22.

Tertio patet, scilicet de locutione, quam facit dæmon per hominem, qui habet organa completa, & per se ipsum loqui potest, & ideo non est de homine semper manifestum, quando loquitur ipse, vel quādo Angelus, aut dæmon per ipsum, sunt tamen aliqua ex quibus hoc constat, scilicet si talia loquatur homo qualia aliās loqui nesciret, sicut vidimus aliquos arreptios omnino rusticos, & idiotas loquentes lingua Hebraica, cuius nec verbum vnquam audiuerant, & tamen plene, & pure loquebantur ea.

Aliud est, quia arreptiij interdum, quando arripuntur, etiam si in voce consueta loquantur tamen loquuntur de rebus altissimis, & scientificis quas ipsi aliās nesciunt.

Tertium signum est, quia postquam cessant arripere, & efficiuntur sanę mentis nesciunt respondere de aliquo eorum de quo prius disputabant perfecte.

Quartum est, quia interdum cognoscunt aliquas res, quando arripuntur quas non solum ipsi aliās, sed etiam nulli homines illas cognoscere possent, vt quādo loquuntur de rebus secretis, quę via naturali sciri non possunt, & tunc dicuntur prophetare, vel diuinare. De primo patet i. Regum 18. scilicet spiritus Dei malus inuasit Saul, & prophetabat in medio domus sue, idest loquebatur occulta, quę alij homines nesciebant, sicut loquuntur prophete. Secundo patet Actu. 16. de puella, quę habebat spiritum Phitonem, & diuinando magnum quæstum præstabat dominis suis, sic etiam dicitur primo Regum 28. cum dixit Saul ad mulierem Phitonissam diuina mihi in Phitone, & suscita mihi quem dixeris tibi, & dicuntur tunc diuinare, quia res occultas dicunt quas scire pertinet ad Deum. sic dicitur Isa. 41. annunciate, quę ventura sunt in futurum, & sciemus, quia dii estis vos, & sic dicuntur diuinare, idest rem diuinam agere aperiendo occulta.

Quintum est quantum ad principale, quia quando dæmon loquitur per arreptitium non est in potestate eius tacere, nec loqui, & hoc apparet, quia interdum enim siquis arreptitios verberet non tacebunt. Ratio est, quia cum non loquantur a seipsis, sicut non est in potestate eorum inchoare, ita nec desinere, nec etiam quid loquantur, sed interdum loquuntur contraria eorum, quę volunt. sic patet de Balaam, qui volebat maledicere Iudæis, & conabatur ad hoc. Deus tamē vertebat linguam illius, & cogebat, quod benediceret. Numeri 23. & 24. & postea dolebat, quod benedixisset eodem cap.

An dæmones possint immutare sensus arreptitorum, vel aliorum hominum præstigijs, vel alijs. Et quomodo sunt præstigia, & ludificationes sensuum. Quest. CXV.

QVAERETVR si dæmones possint immutare sensus arreptitorum, vel aliorum hominum, & nunc loquimur de sensibus exterioribus.

Dicendum, quod non est dubium quin possint illos immutare, quia dæmon potest intrare corpus, & operari in illo, vt ostensum est supra q. 113. potest, ergo consequenter operari circa omnes potentias affixas organo, quia oēs tales cum sint virtutes corporū sequuntur complexionem corporū, & mutantur alteratis eis, sicut videmus in hominibus ebrijs variari iudicium gustus, & ita de alijs sensibus, dæmon ergo, qui potest alterare corpus potest etiam sensus immutare. nō est tamen intelligendum, quod per seipsum immutat, sed per aliqua naturalia quibus operatur. nulla enim substantia potest per seipsum operari aliquid alterando, nec gignendo, nisi Deus, qui continet virtutem totius nature. sic enim Angelus nō potest aliquid cōburrere, nisi applicando ignem, vel suscitando illum. Deus autem sine igne potest incinerare corpora, & quia natura potest sensus immutare poterunt dæmones, & Angeli hoc facere vtentes eisdem medijs quibus natura vtitur. Et quia operatio visus est notior inter omnes sensitivas operationes: Est videndum quomodo dæmon visum immutat, & per hoc de alijs sensibus intelligitur. Et dicendum, quod dæmon immutat visum in præstigijs ludificando oculos nostros, vt videatur esse terpens, vel Leo, quod est lignum, vel lapis.

Aliqui tamen dicunt, quod non possint fieri tales ludificationes, quia oportet, quod si aliquid videtur, siue terpens, siue Leo, videatur per speciem leonis, & serpentis. illa tñ forma non potest solum esse in sensu, quia potentia sensitiva, siue organum eius non habet aliquam speciem, nisi acceptam a rebus: et nō potest esse species illa in re vita, quia lignū, vel lapis non potest hñre formam aut speciem serpentis, vel leonis, etiam non est illa species in aere, quia aer non est susceptivus figure, & lineamentorum, nisi condensaretur, sicut fit in corporibus assumptis a dæmonibus, vel Angelis, & sic in nullo potest esse illa species, & pñt non potest fieri ludificatio. Dicendum, quod necesse est concedi præstigia, & ludificationes cum hoc experiamur ad sensum, & non potest decipi sensus. nam si videmus necesse est, quod videamus per aliquā speciem, quia impossibile est sentiam immutari a non ente, ad hoc tamen, quod videamus aliquid nō est necesse, quod sit illa res, quę videre putamus, sed quod sit illa species per quā videmus, & id quod in præstigijs leonem, vel serpē videt necesse est, quod habeat speciem serpentis, vel leonis, sed non est necesse, quod sit ibi terpens, vel Leo, de ista spē non est dubium quin sit in oculo, quia non potest fieri visio aliqua, nisi species visibilis recipiatur in pupilla.

Sed dubiū est, vbi sit primum ista species ad hoc, quod perueniat ad pupillam: nā species visibiles a rebus multiplicantur vsque ad pupillam. Aliqui dicunt, quod sit species ista in re, quę videtur, vt si lignū videatur esse terpens, sed non est possibile, quia vt dictū est duę forme non pñt esse in eadem re, et quia si ita esset oibus apparet, quod ille lapis, vel lignū esset serpēs, sed falsum est, quia quibusdam vñ hoc, & ludificatis, & alijs non.

Alij dicunt, quod sit in aere, sed hoc non stat, quia aut hoc fieret conueniēdo aerem, aut non. si condensando aerem necesse erat, quod ab omnibus videret, quia ibi esset corpus vere sensibile habens figuram serpentis, vel leonis, & ideo nulli occultaretur, & tamen in præstigijs non apparet oibus idē, ergo nō est ibi figura

ra in aere condensato si fiat non condensando aerem non potest existere in eo figura, quia aer non condensatus non est corpus terminatum, sed diffusum per omnia, & tamen illa figura cum consistet ex lineamentis est aliquid terminatum, & necessario erit in corpore terminato, etiam quia moto aere petiret figura illa cum partes aeris diuidantur facilius cedendo alijs corporibus, & tamen etiam si moueatur, & currat res illa, quę videtur serpens, vel leo, semper sic videtur quousque cesset præstigium: ergo non est forma illa in aere.

Dicendum ergo, quod forme, per quas videmus ludificari in præstigijs solum sunt in sensu, idest, in organo sensus, vel pupilla. Et potest dupliciter hoc fieri per operationem dæmonis. Vno modo, quod species, quę sunt reseruatę in thesauro imaginationis operatione dæmonum decurrant vsque ad organa sensus, & tunc cum species visibilis, quę erat intra cerebrum recurrat vsque ad locum illum, in quo fit sensatio, necesse est, quod appareat homini esse præsentem rem illam cuius species est in sensu, quia per nihil aliud fit vera visio, nisi per hoc, quod species visibilis est in oculo in loco sensationis.

Secundo modo potest fieri perturbando sensum quod fit per sumum quarundam rerum, quę immutant oculum: nam ita est in ceteris sensibus, quod ex corruptione organorum prae indicatur.

Dicendum autem, quod licet precedens primus modus interdum accidat, non possunt tamen saluari per illum omnia, quę apparent in præstigijs. Primo, quia interdum apparet eadem res currens: interdum manens, interdum stans, & interdum iacens, sed hoc non potest contingere ex parte speciei recurrentis de imaginationis thesauro ad locum sensationis, quia illa vniformiter manet in loco sensationis: ideo non potest representare rem sub varia habitudine.

Secundo, quia interdum accidit in præstigijs, quod homo videat rem quam nunquam vidit in se, nec in sua similitudine, & tamen in thesauro imaginationis non possunt esse species, nisi quę aliquando fuerunt in sensu: ergo non possunt tali modo videri in præstigijs, nisi ea, quę aliquando vidimus, & sic non sufficit iste modus ad saluandum omnia, sed modus secundus sufficit, & est conueniens, quia tunc id quod videtur est res exterior, & tamen non videtur talis qualis est, quia sensus corruptus existens non bene iudicat: ideo si res exterior moueatur, vel stet, videbitur moueri, vel stare, sed non talis figure, vel coloris qualis est, & tunc forma illa non est in re, sed in oculo, idest, quia oculus talem iudicat esse rem per corruptionem, quę in ipso est, sicut patetibus ophthalmiam omnia videntur esse sub rubra, vt dicit Aristot. nono Ethicorum, & hoc, quia habent apostema in oculo, sic et est in gustu, quia habentes linguam infectam cholera iudicant omnia esse amara, illa tamen amaritudo non est in rebus, sed in lingua, nec tamen est intelligendum, quod illa forma maneat reater in sensu, quia tunc habens linguam infectam cholera semper sentiret amaritudinem, etiam si nihil gustaret, cum realiter forma amaritudinis maneret in gustu actualiter semper immutans quod falsum est. ideo dicendum, quod amaritudo illa, nec est in re, nec est in sensu, nec villo modo est, sed sensus decipitur iudicans esse amarum quod non est amarum, illud tamen per quod decipitur non est in re, sed solum in ipso sensu, idest, in organo sensus, & ob hoc solum decipitur in presentia obiecti, de quo debet iudicare, si tamen esset vere forma amaritudinis in sensu semper gustus sentiret amaritudinem, dicitur tamen esse ista forma

Alph. Toit. in Matth. Pars III.

A in sensu, quia id per quod sensus sic iudicat in ipso est.

Idem autem est in visione, quia species non est in re, nec etiam est vere in oculo, quia tunc quandiu maneret ibi iudicaret homo rem illam sic se habere, et si nihil esset præsens: rediret etiam inconuenientia priora. scilicet de motu, quia si species vere esset in oculo, & non in re, etiam si esset causata per aliquem fumū vel rem exteriorem non posset illa ostendere rem varie se habentem, cum non dependeret a re exteriori, quę mutatur: ideo non est species in sensu, sed solum corruptitur sensus per corruptionem organi, & iudicat male de obiecto. Tertium ad probandum prædicta contra primum modum ponendū ludificationem esse poterat efficacissimum, quia tunc per præstigia nulla res de exterioribus videretur aliās quā se habeat, & etiam nulla occultaretur, sed inciperet apparere aliqua res, quę vere non esset præsens. Illa cuius species decurreret de thesauro imaginationis ad locum sensationis, patet quia hoc modo organum sensus nō corruptitur, nec inficitur, sed potius perficetur per speciem interiorem decurrentem ad locum sensationis, vna tamen species non impedit aliam cum multas res simul videamus: ergo decurrente specie ad locum sensationis, vt dictum est adhuc non impedimur videre res exteriores quarum sunt species, & quę cunque sint præsentis, & tamen non videmus omnes eo modo, quo sunt, quia aliquis homo erit ibi, qui videbitur leo vel serpens, & similia, & sic non potest videri illa res sub propria specie: ergo non fit hoc propter speciem decurrentem ab interiori ad locum sensationis, sed oportet, quod fiat per aliquam inflectionem organi: idem etiam esset si forma ista visibilis causaretur in organo ab extra, idest, non decurreret de thesauro imaginationis, sed esset solum in oculo, quia per illam non impedimur videre omnia, quę sunt extra sub proprijs speciebus, & tamen impedimur.

Quartū est, quia licet dæmones possint spēs existentes in thesauro imaginationis facere decurrere ad locum sensationis, non pñt tñ facere quilibet malefici, vel præstigiatores, quia interdum isti operantur sine dæmonū adiutorio solum per aliqua naturalia media, dæmones autē, quia pñt subintrare cerebrum pñt facere quod species decurrant de loco suo per illos nequos cōcauos, per quos intrauerunt vsque ad locum sensationis, & tamen quilibet præstigiator facit apparere rem aliter quā mñt: ergo non fit hoc decurrente specie ab interiori.

Sed Dicendum, quod non est modus per quem saluentur oīa, quę apparent in ista ludificatione, nisi per inflectionem organi, quia inficitur a dæmone, vel a præstigiatore per aliqua naturalia, & tunc iudicat de re præsentis aliter quā se habeat, vel de aliqua re, quę de nouo apparere cogitur, & nō est species in sensu nec aliqua forma, nisi forma ipsius rei visibilis, & tñ nō iudicatur de ea vel per eā qualiter ipsa representatiua est, & non solum ista infectio est ex parte oculi, sed et ex parte rei, ita quod licet res habeat propriā speciem, per aliquā tñ inflectionem ei appositā determinatur aliquid ad turbandum visum ne bene de ipsa iudicet, quod patet, quia aliās si inficeretur solum organū visus oēs res præsentis tales viderent, & ludificatus circa vnū esset ludificatus circa oīa quod falsum est, quia in vna re determinata, & non in oibus sit præstigium: non est sufficit, quod sola res visibilis inficiatur, quia tunc omnes præsentis ludificantur, & tñ factio præstigio si superueniant aliqui nō videtur eis aliquid, sicut ceteris, sed omnia vident sub proprijs formis, & si præstigiator aliquid agat circa illos etiam ipsi ludificantur: ideo oportet circa rem, & circa organum visus esse infectio nem ad hoc, quod fiat ludificatio, & iste est modus

Y dus

dit quo si domus suffumigetur quodam fumo omnia ligna domus videntur serpentes cunctis intrantibus domum, & hoc est, quia tam ligna quam tota domus est infecta illo fumo, & intrantes inficiuntur, quia totum medium est infectum; ideo sic iudicant.

An dæmones possint immutare potentias sensitivas interiores, & per quod differunt sensus interiores ab exterioribus. Quæst. CXVII.

QVAERETUR an dæmones possint immutare phantasiam, id est, potentias sensitivas interiores.

Dicendum, quod sic, quia dæmon potest operari immutando sensus exteriores, ut dictum est præcedenti quodammodo sicut oculus potest ludificari, ita & gustus, & omnis sensus, quia tamen operatio visus est manifestior cum appareat in ea plures differentie rerum primo Metaph. apparet ibi magis ludificatio quam in alijs sensibus, & tamen in omnibus fieri potest: non differunt tamen sensus interiores ab exterioribus, nisi per interius, & exterius: ergo sicut potest dæmon immutare sensus exteriores, ita etiam potest immutare interiores.

Secundo patet, quia dæmon habet potestatem super corpora, & consequenter super ea, quæ consequuntur corporis conditionem, & tamen phantasia, & omnes vires interiores sunt affixæ organis corporeis, quibus alteratis alterantur ipse: ideo poterit dæmon phantasiam immutare.

Tertio patet, quia dæmon operatur quibusdam naturalibus medijs, sed natura potest alterare phantasiam, sicut videmus in dormiente, & in ebrio, & in furioso, quia omnium istorum est immutata phantasia, nec possunt de rebus ita iudicare, sicut ceteri: ergo poterit etiam dæmon phantasiam immutare, quia poterit facere, quod patitur homo eadē quæ in somno ebriitate, vel furore patitur cum possit uti eisdem quibus natura istud facit.

Quarto patet, quia dæmon potest per motum localem immutare phantasiam movendo species, & turbando eas ad hoc, quod varij conceptus habeantur per eas, sic turbata, quia sicut poterat facere, quod species decurrerēt de thesauro imaginationis ad locum sensationis, ut dictum est præcedenti quæstio. & per hoc fieret sensatio, quæ aliās fieri non posset, ita mutatis localiter, & turbatis speciebus intra cerebrum sicut conceptus discordes ab eis, qui aliās fierent, & ideo dicunt, quod dæmones possunt illustrare phantasmata, scilicet, per istam variam compositionem, & ita homini cogitationes immittunt, vel est illustrare phantasmata ipsa in se aliquo modo alterare, vel depurare, ita ut per illa possint aliqua concipi, quæ prius non poterant, & hoc est proprie illustrare, id est, illuminare, vel clariora reddere, id est, potentiora ad representandum.

An dæmon possit immutare intellectum. Et quomodo immittit nobis cogitationes, quas vult. Angeli autem boni possunt aliquid directe imprimere in intellectum. & quare mali nunquam imprimant cum possint. Quæst. CXVII.

QVAERETUR an possit dæmon immutare intellectum.

Dicendum, quod dæmon non habet operationem, nisi supra corpus, & ea quæ sequuntur conditionem corporis, quia dæmon operatur mediante natura, sed pure spiritualia excedunt

conditionem naturæ: cum natura solum habeat operationem circa corpora, eo quod instrumenta sua operatiua sunt virtutes corporales, spiritus autem purus non habet aliquid de conditione corporis: ideo natura nihil potest circa illum, de intellectu autem ita est, quia non est corpus, nec etiam aliqua virtus affixa corpori: ideo dæmon non potest directe operari in intellectu, poterat autem supra sensus interiores & exteriores, ut dictum est quæst. præcedenti, & supra quæst. I. eo quod tam interiores quam exteriores sensus sunt affixi organo, & alterato organo immutatur sensus. intellectus autem non est alligatus organo: nam anima quantum ad intellectum absoluta est a corpore, & ita causa est, quare intellectus intelligit objecta omnium sensuum particularium: nā si esset virtus alligata organo limitaretur ex conditione organi ad unum genus rerum cognoscibilem, sicut est de quolibet sensu particulari, & tamen non limitatur ad aliquod genus, sed apprehendit omnem ens: ergo est virtus absoluta a corpore: etiam patet hoc, quia intelligit rem vniuersaliter: potentia autem affixæ organis apprehendunt rem particulariter ratio est, quia sequuntur conditionem organi, & organum est materiale, sed conditiones particularitatis sunt a materia: ideo apprehendunt necessario particulariter vires affixæ organis: intellectus autem vniuersaliter apprehendit: ideo necesse est eum esse absolutum a corpore, & ita dæmon non poterit directe aliquid super intellectum.

Dicendum tamen, quod licet intellectus non sit organo affixus, dependet tamen operatio eius ab organo, quia dicitur tertio de anima, quod phantasma est obiectum intellectus, sicut color visus, phantasma tamen dependet a sensu, quia habetur per sensus particulares: ideo licet operatio intellectus non sit per organum, dependet tamen ab organo, id est, non potest intellectus operari intelligendo, nisi præcesserit operatio organi accipiendo speciem, quæ est phantasma, & est obiectum intellectus: nam sine obiecto nulla potentia potest apprehendere, & quia dæmon potest aliquid super phantasiam, ut ostensum est præcedenti quæstione, poterit indirecte aliquid super intellectum, quia si turbet species existentes in phantasia, quæ sunt obiectum intellectus, poterit sequi turbatio in operatione intellectus, non quidem quod ipsa operatio in se ipsa turbetur, vel minuatur in sua perfectione, sed quia phantasmata a quibus immutatur non mutant debite, sicut si quis bene legēs legat per librum mendacem, licet non legat vitiose leget tamen vitiosa, vnde ita bene legit per mendacem, sicut per veracem, & tamen per unum legit vera, & per alium falsa, & vitiosa, ita in actu intellectus poterit dæmon indirecte causare imperfectionem, sed in ipsomet actu directe nihil potest, in operatione autem sensuum exteriorum, & etiam phantasiæ potest aliquid directe cum inficiat organa, & virtus affixa organo sequitur necessario conditionem organi, & ideo cogitur a dæmone ad prave sentiendum, sicut ipse infecerit organa. Hoc modo dæmon immittit nobis cogitationes, quas vult alterando phantasiam nostram, & illustrando phantasmata, ut dictum est præcedenti quæstione intellectus tamen non cogitur accipere istas cogitationes, quia ad hoc quod fiat cogitatio, vel actus non solum requirit obiectum, & potentia cognoscēs, sed et intentio cognoscētis. i. cognoscēs velit intendere in obiectum illud: nā sicut pñte aliqua re nō est necesse quod illa intruamur, quia possumus auertere oculos nros ab ea, ita exite specie aliqua in phantasia nō est necesse, quod in intellectu intēdat in illa, sed potest auertere ab ea, & ita dæmon nō poterit cogere intellectum

intellectum, ut cogiter ea, quæ ipse vult: nam quando dæmon dicitur immittere nobis cogitationes non est sensus, quod ipse formet in nobis cogitationem aliquam, quia cogitatio est actus cogitantis, & ideo si dæmon formaret cogitationem esset cogitatio sua, & non hominis, ita quod per illam homo nihil cogitaret formaliter, sicut per intelligere dæmonis homo non est formaliter intelligens, quia illud intelligere non est hominis, nec pertinet illo modo ad eum, non potest ergo dæmon cogitationem homini immittere, id est, actum cogitandi, sed dicitur immittere cogitationem, id est, aliquid per quod homo cogitet, scilicet, speciem, non tamen quod dæmon nouas species formet in phantasia, sed quod existentes ibi illustret varie eas disponendo ad hoc, quod per illas intellectus immutetur: potest ergo se auertere intellectus ab his, ut nihil cogitet de eo quod dæmones suadent.

De Angelis bonis dicendum, quod directe possunt aliquid imprimere in intellectum, quia secundum Augustinum operantur in intelligentias nostras miris quibusdam modis, hoc autem est in quantum lumine intellectus agentis nostri confortatur per lumen intellectuale Angelorum quod est maius quam nostrum, dæmones autem non imprimunt directe in intellectum nostrum, nec confortant lumen intellectus nostri, quia licet lumen naturale intellectus dæmonis sit efficacius lumine intellectus nostri, quia cum maius sit non intendunt confortare lumen intellectus nostri, sed potius obfuscare, ut nos decipiant: ergo non imprimunt in intellectum, sed in phantasiam.

Sciendum autem, quod dæmones cum sint excellentioris luminis naturalis quam homo secundum speciem, possunt imprimere in intellectum nostrum, sicut Angeli boni, quia quorundam dæmonum est intellectus excellentior quam quorundam Angelorum, nunquam tamen imprimunt in intellectum, quia hoc est contra intentionem eorum: est enim intentio dæmonis nocere hominibus, & hoc maxime facit decipiendo, & tamen quanto fuerit intellectus noster perfectior tanto minus decipiuntur: ideo dæmon non vult imprimere in intellectum ne confortetur lumen illius, sed imprimunt in phantasiam illustrando phantasmata, quia per istum modum non perficitur intellectus, sed potius est via ad decipiendum eum si attendat ad phantasmata, quæ dæmon illustrat, & ob hoc licet dæmones interdum doceant aliquos homines, nunquam docent eos spiritualiter agendo interiorius in intellectum ipsorum, sed velut magistri extra loquuntur, & hoc est, quia sic non perficiunt directe intellectum ipsorum cum immediate agant in sensum verba formando, & non possunt homines tunc plus per eos addiscere quam ipsi volunt, si tamen directe imprimere in intellectum adhuc præter veritates illas, quas dæmonibus suadentibus homines addiscerent, maneret intellectus eorum fortior, & perfectior ad quæcunque alia intelligenda. dæmones ergo licet possint in intellectum nostrum directe agere nunquam tamen agunt, sed in phantasiam imprimunt, & inde resultat actus eorum in intellectum modo supradicto. Sed quia ista actio est indirecta intellectu noster potest euitare eam, ut supra dictum est, scilicet, non recipiendo cogitationes ab eis immittas, id est, phantasmata illustrata per eos non aduertendo, sed respuendo, sicut in potestate nostra est visus aliquibus rebus claudere oculos, vel auertere ne videamus illas.

An dæmones possint mouere voluntatem hominis. Et quod potentia sunt in triplici differentia. Quæst. CXVII.

QVAERETUR an possint dæmones mouere voluntatem hominis arripitij, vel alterius, scilicet, tentati.

Dicendum, quod non possunt istud directe, nec indirecte, quia dæmon directe agit in corpus, & in ea, quæ sequuntur corporis conditionem, voluntas autem nec est corpus, nec ad corpus pertinet, sed est virtus omnino absoluta a corpore: ideo non potest dæmon in eam.

Pro quo sciendum, quod quædam vires dependēt a corpore quantum ad actum, alia autem quantum ad obiectum, sed non quantum ad actum: alie vero nec quantum ad actum, nec quantum ad obiectum. De primis patet, scilicet, de sensitivis, quia actus earum est per organum: nam homo non videt, nisi per oculos, & ita de alijs. & istæ vocantur potentie affixæ corpori, & consequuntur omnino corporis conditionem, & non sunt illo modo absolute a corpore quantum ad aliquid.

De secundis est solus intellectus, qui quantum ad actum non dependet a corpore, quia non intelligit per organum: non enim intelligit homo potius per oculos quam per capillos, vel ungues, & ideo intellectus quantum ad se, & quantum ad actum suum est virtus absoluta a corpore quantum ad obiectum, quia phantasma quod est obiectum intellectus tertio de anima non potest accipi, nisi per sensum, & tamē nunc non vocatur intellectus aliquo modo virtus affixa, vel alligata, quia quantum ad essentiam suam non est de conditione alicuius organi, & etiam non vitur aliquo organo in actu suo.

De tertijs est sola voluntas, quæ nullo modo dependet a corpore non quidem quantum ad actum, quia sicut intellectus non intelligit per organum, ita nec voluntas vult per organum, nec etiam quantum ad obiectum, quia voluntas accipit obiectum ab intellectu. sed quod indicatur bonum, vel malum per intellectum voluntas vult vel non vult, & ita minus dependet voluntas a corpore quam intellectus: ideo licet dæmon possit indirecte in intellectu propter obiectum suum quod habetur per organum in voluntatem, tamen nihil poterit, quia ipsa nec quantum ad actum nec quantum ad obiectum dependet a corpore, & sic dæmon non agit in eam directe, nec indirecte. istud etiam accidit, quia voluntas est domina sui actus: vnde dato quod dependeret a corpore quantum ad obiectum, adhuc non posset dæmon aliquid in eam indirecte, quia dæmon potest aliquid in intellectu propter obiectum, quia intellectus cogitur a demonstratione, & ita omne verum manifestum cogit intellectum, ita ut non possit dissentire ei, voluntas tamen non cogitur ab obiecto, quia etiam si cognoscatur aliquid esse manifeste bonum, voluntas non cogitur illud velle, nisi sit summum bonum sub ratione summi boni: ideo dæmon non potest voluntatem mouere, quia nullum bonum potest ei ostendere quod ipsam cogat.

Ex prædictis patet, quod dæmon imprimunt solum in tentus, & in phantasmata: Angeli autē imprimunt in phantasmata quam in intellectum, Deus autē solus imprimunt in voluntatem. Prouerb. 2. 1. cor regis in manu Dñi est, & quocunque voluerit vertet illud. & accipitur cor pro voluntate, & Prouerb. 2. 5. infernus, & perditio coram Dño quāto magis corda filiorum hominum: dæmones autē licet possint imprimere in intellectum, tamen non imprimunt, ut ostensum est præcedenti quæstione.

An demones possint cogere arreptitios ad peccandum.
Et an ea que faciunt arreptitij sint peccatum.
Quæst. C X I X.

Q V A E R E T V R an demones possint cogere arreptitios ad peccandum, vel aliquo modo facere, quod peccent.

Dicendum, quod non possunt cogere ad peccandum, quia si possent cogere non esset peccatum illud ad quod cogent, quia de ratione peccati est esse voluntarium. Si autem queritur an possint aliquo modo facere, quod peccent.

Dicendum, quod possunt facere suadendo, & non solum in arreptitijs, sed etiam in omnibus alijs hominibus cum ipsi tentent eos, & tentatio demonis ordinatur ad peccatum. Sed ut videatur an ea, que arreptitij faciunt instigati a demonibus sint peccatum, est dicendum, quod aut illa faciunt propter violentiam, aut propter turbationem. si primo modo quicquid faciant non est peccatum, unde si demon cogat arreptitium occidere aliquem hominem non peccat, quia non agit, sed patitur: nam potest demon mouere membra arreptitij ad occidendum hominem, & sicut si quis impulsus a vento cadat super alterum, & occidat eum non est vituperabilis tertio Ethicorum capitulo primo, quia est ibi violentum simpliciter, ita si demon mouerit membra arreptitij, & ita videtur fuisse de illo arreptitio, qui expoliavit, & vulneravit duos adiutores suos, Actuum decimo nono, & ita potest cogere hominem ad fornicandum, & ad quæcunque alia mouendo omnia organa corporis eius, & potest esse, quod arreptitius videat se male agere non perturbatus existens, & tamen resistere non potest, quia violenter mouentur organa sua. Si autem perturbetur, ut quia demon potest perturbare phantasia, ita ut per illam non possit recte iudicare quicquid fecerit arreptitius non est peccatum, quia idem est, quod in furioso, qui nihil peccat, quia iudicare recte non potest, illud tamen in sola phantasia est, quia intellectus, & voluntas in seipsis nunquam possunt perturbari. idem etiam in ebrius cuius actus non est peccatum, nisi in quantum ebrietas sua fuit culpabilis, & dedit causam delictus, si autem ebrietas fuisset sine culpa quicquid sequeretur inde, non imputaretur sibi, ut ait Augustinus contra Faustum lib. secundo, & decimo quinto quæst. prima capit. inebriauerunt, & tamen quod arripitur homo a demone est pure inuoluntarium: ideo si perturbata phantasia aliquid egerit arreptitius non est ei imputandum.

Sed obijciatur, quod culpa sua incidit in hanc poenam, ideo mala inde secuta debent saltem imputari aliquo modo, sicut dicitur de ebrietate in allegato capit. inebriauerunt.

Dicendum, quod non habet verum illa regula, scilicet, quod si peccatum sequatur in non potente euitare propter aliquam culpam præcedentem, & semper debeat imputari, quia illud est verum quando directe sequitur illa necessitas faciendi malum per actum voluntarium, sicut si quis inebrietur sequitur necessario, quod poterit multa mala agere nesciens quid agat, & ista ebrietas directe sequebatur ex actu suo, quia ex multum bibere necessario sequitur ebrietas, non est sic de arreptione demonis, quia licet interdum homines propter peccatum arripiantur a demone, ut patet 1. Cor. 5. tamen non est necessarium quod omnis peccatus a demone arripitur, quia non est ista pena determinata pro peccato quolibet. Secundo non tenet ista regula, quia nunquam imputatur peccatum quod sequitur ex aliqua pena, sed solum quod sequitur ex culpa,

scilicet, quod si peccatum sequatur in non potente euitare propter aliquam culpam præcedentem, & semper debeat imputari, quia illud est verum quando directe sequitur illa necessitas faciendi malum per actum voluntarium, sicut si quis inebrietur sequitur necessario, quod poterit multa mala agere nesciens quid agat, & ista ebrietas directe sequebatur ex actu suo, quia ex multum bibere necessario sequitur ebrietas, non est sic de arreptione demonis, quia licet interdum homines propter peccatum arripiantur a demone, ut patet 1. Cor. 5. tamen non est necessarium quod omnis peccatus a demone arripitur, quia non est ista pena determinata pro peccato quolibet. Secundo non tenet ista regula, quia nunquam imputatur peccatum quod sequitur ex aliqua pena, sed solum quod sequitur ex culpa,

F sic enim inebriari peccatum est, licet ergo ebrius nescit quid agat, imputatur ei omnia inde secuta saltem aliquo modo: arripitur autem a demone, licet sit interdum propter culpam non est tamen culpa, sed poena quædam: ideo nihil inde secutum imputatur ad poenam, & ista est ratio præcipua, sic etiam si quis teneretur adiuuare aliquem certo die, & postea propter aliquod delictum ponatur in vinculis, & sic non possit facere, & tenebatur, non imputatur ad culpam. Si autem arreptitius non cogatur, nec etiam sit omnino perturbatus, sed solum per suggestionem demonis malum faciat imputatur ei, quia demon tunc non cogit eum, nec perturbat, sed manet sibi locus resistendi iniquitati: peccat ergo illud faciendo, sic fuit de Saule 1. Reg. 18. qui arreptus a demone prophetauit, & misit lanceam in Dauid, ut occideret eum, hoc tamen imputatur ei in peccatum: ergo arreptitius potest peccare tunc quando a demone arripitur, & tamen ut communitur arreptitij perturbantur penitus quando arripuntur, ita ut nesciant quid fecerunt, vel dixerunt, & si cesset demon torquere eos erubescunt de illis, quæ dixerunt, si tamen quando dixerunt non fuissent turbati non dixerant ista, de quibus nunc erubescunt, vel non erubescerent nunc se illa dixisse, & maxime est hoc quando torquentur, quia ut communitur etiam tunc phantasia turbatur.

Quomodo demones possunt torquere hominem, & quantum possunt eum torquere.
Quæst. C X X.

Q V A E R E T V R quomodo demones possunt torquere hominem, & quantum possunt eum torquere.

Dicendum ad primum, quod hoc possunt per quemdam motum localem, quia demon, ut communitur quæ vexat arreptitios elidit eos in terram & projicit in aquam, vel in ignem, & cogit eos spumare 1. 17. & Mar. 9. sed ista per motum localem sunt, si impellendo hominem sicut vnus homo impellit alium, & ad hoc sufficit demon non solum in corpore existens, sed etiam in applicatione virtutis motiue, quod etiam faciunt Angeli mouendo homines, sicut Angelus tulit Abacuc de Iudæa in Chaldæam Danie. 13. Aliquando autem demon torquet hominem per solam compressionem corporis, quod et pertinet ad motum localem, sicut ille cuius guttura stringuntur torquetur, etiam si in loco suo maneat per hoc, quod comprimuntur fauces, ita arreptitij ad hoc, quod spumant comprimuntur a demonibus: nam elidere eos minor vexatio est, huius signum est, quod arreptitij interdum quæ vexantur, vbi quæ habeant potestatem in se, hoc tamen non fit, nisi quia valde comprimuntur peccata eorum, vel alie partes corporis, & id interdum reddunt vexatos quasi mortuos, sicut dicit Mar. 9. quod spiritus multum clamans & discerpens hominem exiit ab eo, & factus est, sicut mortuus. Ad secundum dicendum quod demones possunt vexare hominem, ita ut occidant: nam plurimos occidunt, nec longa mora opus est ad hoc, quia subito poterunt multos occidere, sic fuit de demone, qui occidit septem viros Sarre Tob. tertio, sic etiam demones occiderunt in vna hora in Aegypto omnia primogenita hominum, & pecorum: Exodi duodecimo, fuerunt autem demones, qui hoc fecerunt Psal. 77. si misit in eos iram indignationis sue per Angelos malos, sed non permittunt torquere hominem quantum volunt, vbi si permittant occidere hominem occidunt. 1. Cor. 15. tradidit eum Sathanæ ad iterum carnis: ad hoc quod occidat eum carnaliter: aliquid permittit Deo solui, quod torquet hominem, sicut fuit de arreptitio, qui insilijt in duos adiutores

adiutores suos, ita ut nudi, & vulnerati euaderent Act. 19. & aliquando magis, vel minus vexant secundum quod permittuntur magis, vel minus nocere: nam nihil nocent, nisi quantum Deus vult, sic patet Iob 2. vbi iussit Deus demoni, quod tentaret Iob puniendo eum in rebus suis, sed non extenderet manum ad eum: patet autem hoc, quia nunquam demones tantum nocent quantum possunt, quia non permittuntur. habuerat enim vnus istorum arreptitiorum legionem demonum a longo tempore Mar. quinto, & Luc. 8. & non occiderat eum, nec vulnerauerat, & tamen quæ permitti sunt ingredi in porcos subito occiderunt duo millia porcorum Mar. quinto, ex quo apparuit quod non exercebat totas vires suas in arreptitio, quia alias subito eum occidissent: magis enim vellent ei nocere quam porcis, quia porcis non nocet demon, nisi propter hominem, sed non permitti sunt plus ei nocere quam quæ se lapidibus concideret Mar. quinto, demones tamen conantur interdum ultra permissionem Dei aliquid agere, sed non possunt, sic patet de illo arreptitio, quem demon sæpe proiecit in ignem, & in aquam, ut eum occideret infra decimo septimo, & Mar. 9. & tamen nunquam potuit eum occidere, licet longo tempore eum possederet, scilicet, ab infantia sua Mar. 9.

Quare demones desiderant intrare in hominem.
Quæst. C X X I.

Q V A E R E T V R, quare demones desiderant intrare in hominem.

Dicendum, quod hoc faciunt ad nocendum: sunt enim valde inuidi, & summe desiderant nocere homini: videtur enim quod homo qui eis natura inferior est, per humilitatem ascendit ad beatitudinem, quam ipsi per superbiam habere non poterunt, & ideo ex inuidia tentant eum, inducere cupientes in peccatum, ne affluat illam beatitudinem, & si non possunt, saltem volunt ei corporaliter nocere quod est minus nocuum, & ita desiderant intrare in eum, quia intrando vexant, non est enim aliud quod demon permittatur in aliquem intrare quam quod permittatur eum vexare: nam potest intrare non vexando, & potest vexare non intrando.

Secundo desiderant hoc propter honorem, quia demones sunt cupidi honoris, & ideo desiderant quæcunque præminentiam, & quia posse nocere hominibus est gradus quidam potestatis desiderant, quod permittantur intrare in hominem ad torquendum eum.

Tertio cupiunt hoc, ut ostendant hominibus potestatem suam, & per hoc ab eis adorentur: sic enim fuit inter Gentiles, quia quosdam Deos colebant Gentiles credentes se ab eis posse beneficia recipere, alios autem colebant ne eis nocerent. sic enim dicit Ouidius lib. de Fastis, quod Deos infernales colebant in mense Februarii facientes eis ceremonias quasdam, quæ vocantur purgationes, & hoc, ut non tererent viuentes nec eis nocerent, sic etiam Romani colebant tertianam, & quartanam, & Tullus Hostilius tertius rex Romanorum vouit facere templum timori, & pallori ne eum affligerent, sed recederent ab ipso, quia inuaserant eum in bello, ut ait Titus Liuius, ita demones, ut timerentur ab hominibus, & per hoc honorarentur, volebant torquere eos, ita ut homines cognoscerent se ab illis torqueri, & per hoc eos honorarent, ut cessarent a vexatione.

A Quare Deus permittit homines torqueri a demonibus. Et demon quid, & quid sequatur ex negatione eorum.
Quæst. C X X I I.

Q V A E R E T V R, quare Deus permittit homines torqueri a demonibus.

Dicendum, quod causa principalis est peccatum: nam raro Deus hoc permittit, nisi propter aliqua delicta, & tunc sicut Deus potest inferre alia genera penarum, ita interdum inferit istud.

Secundo fit ad ostensionem Diuinæ potestatis, quæ sicut sapientia, & potestas Dei apparet in creatione tantæ multitudinis rerum, & tam ordinatæ, ita etiam apparet potestas sua in varijs modis penarum, quas infligere potest: ideo conueniens est, quod etiam demones interdum homines puniant.

Tertio fit ne aliquid maneat superfluum in vniuersitate rerum, est autem superfluum id quod aliquid potest agere si nihil agit: superfluum autem repugnat ordini, & tamen omnia quæ a Deo sunt, ordinata sunt ad Rom. decimo tertio: ideo nihil debet superfluum manere in vniuerso, demon autem est substantia spiritalis potens aliquid agere, quæ si permanisset fuisset beata, & Deo assisteret, cum vero ceciderit, & iam non possit esse minister Dei ad bonum, constituitur eum Deus ministrum ad malum, id est, ad inferendas poenas, quæ sunt quoddam malum: conueniens ergo est, quod demones aliquando vexent hominem.

Quarto fit hoc ad cognitionem fidei: sunt enim demones substantiæ spirituales, de quibus plurimi dubitant, an sint, & hoc est in detrimentum fidei, quia negantes esse demonem negant etiam infernum, sic patet de Saducejs Act. vigesimo tertio. Saducei dicit non esse resurrectionem, nec Angelum, ne spiritum, & quia ista opinio est periculosa, quia periculosus est errare in hoc quæ in omnibus articulis fidei, eo quod qui negat infernum negat etiam vitam æternam, & tunc superuacuum est Deum colere si nihil boni post istam vitam est 1. Corint. decimo quinto: oportuit ergo quod haberemus fidem quandam de demonibus, & ad hoc permittuntur vexare homines, & loqui per eos, ut per hoc manifeste appareat esse substantiam quandam spirituales præter animam hominis, quæ torqueat ipsum, & istam vocamus demonem.

Quinto fit, ut homines timeant demones, & caueant eorum futurum consortium quod non potest melius ostendi quam quando demon valde torquet hominem, quia si hic vbi non permittitur a Deo nocere quantum potest, tam grauiter torquet, quid faciet post hanc vitam vbi erit vere locus penæ? prodest ergo nobis valde cognoscere, quod demones sint, & quanta sit eorum feritas contra hominem.

An fuit conueniens, quod Christus faceret miracula circa demones.
Quæst. C X X I I I.

Q V A E R E T V R an fuit conueniens, quod Christus faceret miracula circa demones expellendo eos.

Dicunt quidam quod non, quia Christus non fecit miracula circa Angelos, & illi sunt meliores demonibus, quia Angeli mali reguntur per bonos, ut ait Augustinus quarto de Trinitate, scilicet, spiritus rationalis desertor atque peccator regitur per spiritum rationalem purum & iustum: ergo non debuit miracula facere circa demones. Secundo patet, quia miracula Christi ordinabantur ad gloriam Dei,

Dei, sicut dicitur sequenti cap. q̄ turbæ videntes paralyticum sanatum timuerunt, & glorificauerunt Deū, qui deū talem potestatem hominibus, demon tamē non est ad glorificandum Deum, quia non est speciosa laus in ore peccatoris Ecclesiastici 13. vnde licet demones interdum vellent annunciare Christum esse filium Dei non permittebat ipse illos loqui: Mar. 1. & Luc. 4. ergo non fuit conueniens circa demones miracula fieri. Tertio patet, quia Christus faciebat miracula ad vtilitatem hominum, & tamen interdum demones exhibat de hominibus cum magno damno ipsorum, sicut patet Mar. nono. q̄ exiuit spiritus clamans, & multum discerpens hominem, ita vt videretur mortuus: ergo non debuit miracula facere circa demones.

Dicendum, quod Christus debuit facere miracula eijciendo demones de hominibus. Primo, vt implet Scripturas, quia oportebat impleri omnia, quæ de ipso scripta erant: Luc. 24. & tamen Zachar. 14. hoc de ipso prenunciatum fuerat. s. spiritum immundum auferam de terra: ergo oportuit, quod eijceret demones de hominibus.

Secundo propter necessitatem, quia demones torquebant homines, & non poterant liberari ab illa tortura, nisi expulsis inde demonibus: Christus tamen miserabatur patientibus languores sequenti ca. & ex misericordia curabat eos: ergo etiam debuit demones expellere.

Tertio fuit ad ostendendum magnitudinem potestatis suæ. s. quia non solum poterat super creaturas corporales, sed etiam super spirituales: nam maioris vigoris sunt spiritus quam corporeæ creaturæ Job 41. non est potestas sub coelo, quæ comparatur ei, id est, demoni: ergo maior potestas Christi ostendebatur in hoc, quod posset super demones quam quod posset super corpora.

Quarto ne videretur Christus manifeste impotēs: nam in terra Iudæorum erant plurimi a demonibus vexati, & offerebant eos Christo curandos Mar. primo, & Luca: quarto, si autem nullum eorum curaret putaretur, quod non habebat potestatem super demones, & sic non crederetur esse Deus, oportuit ergo q̄ demones eijceret.

Quinto fuit ad tollendum suspensionem operationū suarum, quia sicut plurimi malefici operantur aliqua quæ nobis admiranda videntur, & hoc in potestate demonum faciunt, ita crederetur de Christo, quod demonibus sibi fauentibus hoc faciebat: ita enim credidit Porphyrius, vt ait Augustin. lib. 1. de concord. Euange. sic etiam Iudæi dixerunt sequenti capi. & infra duodecimo, scilicet, in Beelzebub principe demoniorum demonia eijcit, & verum est, quod in hoc errauerunt male arguentes, quia potius ex hoc fundamento Christus probauit se non agere fauentibus demonibus, quia Sathanas non ageret contra seipsum, quia tunc regnum eius periret, & iam periisset, & tamen stat: etiam quia nemo potest auferre ea, quæ possidet fortis armatus, nisi fortior illo fuerit, & tamē Christus auferrebat demoni homines, quos possidebat: ergo erat fortior eo, & per hoc manifeste ostendebat, q̄ valde à demonibus discordabat, & sic nō faciebat ista opera fauentibus eis, si tamen nunquam demones expulisset de corporibus putaretur cum illis quandam societatem habere, ergo fuit conueniens q̄ illos excluderet de corporibus. Sexto fuit, vt haberet quoddam testimonium ab eis: nam ipsi se minores Christo confitebantur dicentes venisti torquere nos & ab eo humiliter aliqua petebant, vt Luc. 8. obsecro te ne me torqueas, & Mar. 5. d̄, q̄ demones rogabant Christi ne expelleret eos de regione, & ne mitteret

F eos in abyssum Luc. 8. etiam confitebatur illum filium Dei, vt patet hic in litera, & Mar. 5. & Luc. 8. erat ergo vile demones a Christo torqueri, & expelli, vt ista confiterentur de eo, vt si testimonium hominum nō sufficeret demones ipsi hoc faterentur, sic dicit Chryso. in Homilia, quidam homines Christum hominē esse dicebant venerunt demones Deitatem eius divulgantes, vt qui mare procellosum, & rursus eijctum non audierant, demones clamantes audirent.

Septimo fuit ad dandum nobis spem, q̄ liberaremur de potestate demonis, & de inferno, nam miracula Christi erant quedam argumenta fidei quam ipse docebat, futurum autem erat, q̄ per virtutem Deitatis eius excluderetur potestas demonū ab hominibus credituris in ipsum, iuxta illud Ioan. 12. nunc iudicium est mundi, & princeps huius mundi eijcietur foras. s. diabolus ad ostendendum ergo hoc conueniens fuit, vt preccederent quadam corporalia signa, scilicet, quod Christus expelleret demones de corporibus.

Ad primum dicendum, q̄ non fuit necessarium fieri miracula aliqua circa Angelos, quia miracula fiebant ad hominum vtilitatem. demones autem nocent hominibus: ideo ad eorum vtilitatem debuerunt expelli: Angeli autem non nocent, sed proficiunt: ideo circa eos miracula fieri non oportuit, etiam quia homines per Christum erant liberandi a potestate demonum, & sociandi angelis bonis ad Colo. 1. pacificans per sanguinem crucis eius, quæ in celis, & quæ in terris sunt. i. Angelos, & homines: ideo circa Angelos nihil debuit ostendi, nisi id quod pertineret ad nostram, & ipsorum futuram societatem, & hoc erat, q̄ ad nos mitterentur, & ita fuit in Christi natiuitate Angelis cantantibus, & loquentibus ad pastores: Luc. secundo, & in Christi resurrectione, infra 28. & Mar. 16. & in eius ascensione Actuum 1. Circa demones autem fieri debuerunt ea, per quæ ostenderetur nos de potestate ipsorum liberandos, & hoc fuit, quod expellerentur de corporibus.

Ad secundum dicendum, q̄ Christus fecit miracula in expulsionem demonum non ad vtilitatem ipsorum, sed hominum, & erat gloria Dei, q̄ liberarentur homines a vexatione demonum, q̄ vero demones de Christo testimonium phiberebant aliquando fuit vile nō in fuit eis semper permittendum, ne ipsi vsurparent officium Apostolicum, & ne homines aduerserent credere eis, vt dicit Chryso. Ioh. 8. & Athanasius. Quare tamen Christus interdum non permittebat loqui demonia laudantia ipsum dicitur Mar. 1. vel Luc. 4. Aliquando autem loqui permittebat illa, vt per hoc Christi potestatem, & suam subiectionem faterentur, & hoc erat vtile, sicut nunc, vt patet hic, & Mar. 5. & Luc. 8. nam non prohibuit illa loqui. Ad tertium dicendum, q̄ Christus permittebat aliquando vexari arreptitios in exitu demonum, vt per hoc appareret a quāto maius liberarentur dum eos grauius torquerent, & tñ. Et si aliter non possent demones expelli, nisi vt torquerent homines grauius in exitu, melius erat, vt grauius torquendo exirent quāto vt leuius vexado semper manerent.

An anima vnus hominis intret in corpore alterius, & eum vexet. Quæst. CXXIIII.

QVAERETUR an interdum anima vnus hominis intret in corpore alterius, & vexet illum.

Aliqui dicunt, quod sic, quia ipsi spiritus hoc fatentur dicentes, ego sum anima talis hominis, vel talis. Secundo, quia inueniuntur operationes earum manifeste in arreptitijs, quia quidam arreptitij

arreptitij ita loquuntur, & citharizant, & alia faciunt, A sicut illi quorum animas in se esse fatentur, quod sæpe vidimus, & videtur hoc fieri, quia anima est principium operationis, & cum illa adueniat, & ingrediat in aliquod corpus facit eadem operationes, quas faciebat dum esset in suo.

Tertio, quia isti spiritus sepe petunt, quod oretr pro eis, & q̄ liberabuntur ab illa p̄na, sed hoc demones non facerent.

Quarto, quia interdum suadent hominibus iusta, & vtilia, vt confiteri, & ablata restituere, demon tamen potius nititur in oppositum.

Quinto, quia sepe dicunt secreta aliqua, quæ egerunt dum viuerent, & sic apparet, quod humana animæ sunt.

Dicendum, q̄ anima vnus hominis nunquam intrat in alium, vt eum vexet. Pro quo sciendum, q̄ vt dicitur 3. de anima vnitur anima corpori tripliciter. s. vt forma, & motor, & finis, & est verum de anima, q̄ est in corpore, & est forma corporis: nam simul est forma eius. s. in quantum dat esse specificum, vt anima dat corpori esse corpus humanum, & nihil aliud facit nec est alia distinctio operationum, aut diuersitas, sed similiter omnibus partibus corporis dat esse humanas. est etiam vt motor, id est, in quantum in corpore anima exercet operationes suas, per quas in corpore est motus quidam, & ita est de omnibus operationibus animæ sensitiuis, & vegetatiuis, quia istæ competunt animæ non vt est forma, sed vt est motor, quia in quantum est forma solum dat esse corpori, in istis autem operationibus non dat esse corpori, sed operatur per illud, & apparet, quia in quantum forma est dat vnici esse, & tamen operatio multiplex est: ideo non competit ei, vt forma, sed vt motor. etiam quia anima est forma corporis per essentiam suam, operationes tamen non competit ei per essentiam, sed per potestas: ergo operationes animæ non sunt in quantum est forma corporis, sed in quantum est motor, & sic tota diuersitas organorum corporis, quæ fit propter diuersas operationes animæ non fit ab ea tanquam a forma, sed tanquam a motore: vnitur etiam corpori vt finis, quia anima est quedam perfectio corporis, finis autem habet rationem perfecti: ideo cum vnitur anima corpori, vt perfectio perfectibili, vnitur ei, vt finis suus.

Sciendum tamen, q̄ anima licet sit motor corporis est motor intrinsecus, quia taliter esse motorem non competit, nisi formæ quæ intrinsecè est in materia quod patet, quia si dāmo subintret corpus humanum mortuum non poterit taliter mouere corpus. s. vegetando illud, & videndo, & audiendo per illud, quia istud necessario præsupponit, quod ista duo, quibus vnitis resultat talis operatio sint tanquam partes, & ex eis resultat vnus ens per se constitutum sub aliqua specie, cum istæ operationes sint specificæ, id est, pertineant ad certam speciem, vel genus, non potest tamen resultare vnus per se in aliqua specie, nisi ex materia, & forma: ergo oportet, q̄ si demon posset vegetare cadauer, & per illud videre, & audire esset forma corporis, & tamen non est forma, quia est de intelligētijs separatis a materia: ideo talem motum non potest facere, nisi forma, q̄ apparet, quia demones sepe cadauera arripiunt, & mouent, tamen nunquam illa vegetant, nec corruptionem præseruant, quod tamen facerent si ad hoc se extendere facultas eorum naturalis, quia magnam gloriam per hoc haberent: ergo nō possunt illud facere, & sic licet esse formam, & motorem distinguantur, soli tamen formæ competit taliter esse motorem.

Dicendum ergo aliter, q̄ anima potest in corpore Alph. Tost. in Matth. Pars III.

esse dupliciter. s. vel sicut in materia, vel sicut in loco. primo modo sola anima est in corpore, demon autē & angeli nō possunt, quia non sunt partes alicuius speciei, sed in se totam rationem speciei continent, & isto modo dicendum, quod anima semel a corpore soluta non potest esse in corpore, in quo prius fuit, nec in aliquo alio, nisi miraculose. De alieno corpore dicendum, q̄ omnino non potest esse in illo, quia anima accepit esse indiuiduatum per vnionem ad istud corp⁹, ideo impossibile est, q̄ alterius corporis sit pars, vel forma, & ad hoc etiam miraculum non sufficit, licet Pythagoras putauerit, q̄ animæ transibant per corpora non solum hominum, sed etiam in corpora bestiarum, quod tam absurdum est, vt redargutione nō indigeat, quia si transiret anima hominis in corpus pecoris nondum animati, & viuificaret illud, impossibile erat quod esset pecus, sed quod esset homo, quia forma dat speciem, & non materia, cum materia nullum esse habeat, sed recipiat, vnde Philosophi formā speciem vocant dicentes esse tres substantias. s. materiam speciem, & q̄ ex his. i. compositum.

Quod autem non possit anima ingredi in corpus, de quo exiuit, vt illud vegetet apparet, quia anima summo desiderio cupit esse in corpore, quia sicut homo super omnia cupit viuere, quia istud est esse, ita animæ esse naturale est esse partem speciei: ideo summe cupit actualiter manere, vt pars, & hoc vegetando corpus est: si ergo posset anima redire in corpus suum, sed non redit: ergo non potest.

Item patet, quia anima nunquam recedit de corpore, nisi quando ita distemperatur corpus, q̄ non potest ibi manere, quia tunc cogitur recedere, & tamē postquam recesserit semper corpus magis elongatur ab illa temperie secundum quam manebat anima in corpore: ergo minus poterit postea redire quā manere potuit quando exiuit.

Item patet, quia si anima posset redire in corpus, de quo exiuit ad vegetandum illud, istud esset vere resurgere, & tunc resurrectio non esset miraculum, & tamen habetur pro maximo miraculo, & solus Deus est, qui suscitare potest mortuos. Deuterono. 32. ego occidam, & ego viuere faciam. & 1. Regum 2. Dominus mortificat, & viuificat, & ita Christus dixit Ioan. sexto: ego sum resurrectio, & vita. & iterum ego suscitabo eum in nouissimo die. non ergo potest anima redire in corpus, de quo exiuit ad illud vegetandum. Alio modo potest anima esse in corpore solum, vt in loco. s. non viuificando, sicut demon etiam est in corpore, & quia spiritus non dicitur esse in loco, nisi per operationem, anima si fuerit localiter in aliquo corpore operabitur ibi, & ita poterit mouere aliquod corpus: cum enim anima soluta a corpore sit spiritus manens, & retinens virtutem suam operatiuam, quia nō acquirebat illam a corpore, nō videtur inconueniens, q̄ possit operari mouendo aliquod corpus solum localiter, & quantum ad hoc, ita anima soluta corpore potest esse in corpore, de quo exiuit, sicut in quocunq; alio, non est enim d̄tia cum non vnatur illi corpori, vt forma, sed vt motor: cuilibet ergo mobili poterit equaliter applicare virtutem suam, sed licet quædam poterit mouere, & alia non, sed hoc videtur, quia licet anima soluta a corpore possit mouere aliquod corpus, non poterit tamen tantum mouere, sicut quādo erat corpori vnita, quia tunc res habet maximū vigorem q̄ est in suo proprio esse naturali, & tamen animæ est naturale esse formā corporis, & operari in eo: ideo tunc habebit maximum vigorem suum, quia non est impedita ab eo, quod potest naturaliter: cum autem est soluta corpore est præter naturam, & quod vnatur se corpori solū, vt motor est contra

contra dispositionem suam naturalem: ergo necesse est, qd minus possit quam n anens corpori vnita, & in manens vnita non potest mouere, nisi corpus, in quo est, & sub certo gradu facilitatis; ergo soluta a corpore non potest mouere rem aequalem sub aequali facilitate.

Dicendum ergo ex his, qd spiritus isti, qui ingrediuntur humana corpora non sunt animæ defunctorum, sed dæmones. Primo patet ex potestate istorum spirituum respectu animæ manentis in corpore, quia spiritus ille mouet corpus localiter contra imperium animæ viuificans illud, etiam mouet organa vocis, & format locutiones quas vult noiente anima: ideo est maioris potestatis quam anima manens in corpore, non tamen possit hoc si esset anima humana, quia animæ sunt æquales secundum speciem, sed æquale non agit in æquale. maxime, quia anima in corpore manens est in suo esse naturali, illa vero, quæ vnit corpori solum vt motor, est extra dispositionem naturalem: ideo licet ambæ essent æquales in spem potentior esset tunc illa, quæ maneret in corpore; ideo non potest cogi ab alia.

Secundo patet ex his, quæ dicunt spiritus isti: nam dicunt aliqua, quæ sunt vltra humanam cognitionem disputando interdum de rebus altissimis, & sepe occulta reuelando, quæ nullus hominum nouit, atq; tamē defunctorum non possent ista scire. quod patet, quia animæ, quæ creduntur a quibusdam intrare in corpora hominum sunt male, in inferis obligatæ, vel adhuc tollerantes poenam purgatoriam, qui nemo vnquam credidit beatorum animas hoc agere, atq; in quæ in inferno, vel in Purgatorio sunt nesciunt plura q̄ hic sciebant, nisi ea, quæ per tormentorum experientiam addidit: ergo nō possunt illæ dicere talia qualia arreptitij dñi.

Tertio patet ex magnitudine rerum, quas faciunt: nam arreptitij quando arripiuntur sunt fortiores alijs hominibus, & rumpunt compedes, & cathenas frangunt siligantur, vt patet Marc. 5. & Luc. 8. & tamen ista non possent facere anima humana, quia vt dictum est minoris potestatis est qm vnitur corpori, vt motor q̄ quando vnitur, vt forma, maxime autem quia non solum minora possent, sed etiam nihil possent, quia resistit sibi anima in corpore manens: ergo nihil possent, & in potest arreptitius pugnare simul contra multos homines, sicut isti duo arreptitij faciebant, qd nemo audeat transire per viam, vt dicitur supra in littera, & ille de quo Act. 19. inualuit contra duos spolians eos, & vulnerans, non iunt ergo animæ hominum.

Quarto patet, quia isti spiritus torquent homines, & tamen vna anima hominis non torqueret alium hominem propter similitudinem naturalem in specie.

Quinto, quia isti spiritus desiderant valde nocere, & nituntur ne expellantur de hominibus, in quo appareret, quod inuidet eis, & tamen animæ mortuorum non inuidet viuentibus, sed potius diligunt eos.

Sexto patet, quia licet non sit generale, qd quilibet homo diligat quemlibet, tamen saltem parentes diligunt filios, & cognati cognatos, & etiam si apud inferos sint hunc amorem non perdunt, sic patet Luc. 16. de diuite existente apud inferos, & rogante ne fratres sui irent in illum locum tormentorum, & tamen spiritus torquentes arreptitios dicunt interdū, ego sum pater, vel mater istus: ergo mentiuntur, quia si ille esset filius suus non torqueret eum, sed misereretur eius, & si dicas, quod Deo iubente hoc faceret, saltē cum dolore faceret, & gauderet inde expelli, & tamē etiam illi quando adiuantur, vt exeat dolent, & nituntur manere ibi: ergo non est spiritus ille patris, vel matris, sed dæmon est.

Septimo patet, quia si essent animæ, aut essent bonorum, aut malorum, non quidem bonorum, quia ille sunt in vita eterna, non etiam malorum, quia ille mox rapiuntur ad loca poenarum & non vacat eis ista facere: ideo non sunt animæ, sed dæmones, sic dicit Chrysofost. in Homilia, vbi istam rationem ponit. dæmones tamen nituntur ostendere, qd animæ mortuorum efficiantur dæmones post mortem, & vexent homines, & propter hoc dæmones cogebant istos duos arreptitios habitare in monumentis, sic dicit Chrysofost. visitant dæmones mortuorum sepulchra volentes homines imbueri periculosa doctrina, scilicet, qd mortuorum animæ dæmones fiant, ex hoc etiam alius error oriebatur, quia cum malefici dæmones habeant adiutores in operibus suis, & putarent quod animæ hominum dæmones efficerentur, occidebant aliquos pueros, vt animas eorum iam dæmones factas in adiutorium haberent, sic dicit Chrysofost. vbi supra, scilicet, multi aruspicum occidunt pueros, vt animas eorum cooperantes habeant, & hoc destruit ibi multis rationibus.

Octauo patet, quia Christus plurimos arreptitios sanauit, semper tamen dicuntur illi curati a demonibus, & qd Christus dæmones eiecit ab eis vocans eos imundos: spiritus ergo nunquam sunt animæ humanæ, quæ vexant arreptitios, sed dæmones. Dicendum tamen, quod animæ solute corporibus pati possunt in varijs locis, in quibus peccauerunt, & interdū hominibus apparere in corporibus assumptis, & loqui, vt late ostendit Greg. 4. dialogorum, quia ad hoc nō sequitur aliquod inconueniens sicut sequitur si vexarent arreptitios.

Ad primum dicendum, qd licet spūs dicat ego sum anima huius, vel illius, mentitur, quia dæmon est, sed facit hoc, vt decipiat audientes, sic dicit Chrysofost. in Homilia, dæmoniaci clamant anima illius ego sum, non est autem anima defuncti, quæ clamat, sed dæmon hoc fingit, vt decipiat audientes: est enim hoc dæmoni conueniens ad fallendum. Primo, quia cū putent homines animas fieri dæmones aliqui occidēt homines, vt animas eorum tanquam dæmones familiares habeant, & ita faciebant multi aruspicum, vt in hoc dicit Chrysofostomus, vt supra, sed fallebantur in hoc, quia etiam si anima moriens efficeretur dæmon, nollet illa adiuuare occidentem, sed potius persequeretur eum tanquam hostem, quia eam de propria sede inuitam expulerat.

Secundo, quia dato, qd illa nō psequeretur occisorem nō poterat aruspex accipere animam illi quæ occideret, quia illa est aliqd inuisibile euolās nullius viuētis potestati subditū, hoc nō aruspices dæmonibus suggerentibus credebant: nā dæmones, vt incitarent eos ad homicidiū hoc asserbant, qd cū fecissent ipsi dæmones, qd hoc suggererant patrocinium præstabant maleficis in operibus suis asserentes se esse animas mortuorum puero-rū, quos occiderant, vt sic esset eis occasio manendi semper in errore, & grauiora committendi, istud inuit Chrysofost. vbi supra. Secundo decipiebat dæmon hoīes hoc modo, quia homines timent dæmonem, & si spiritus ille fateretur se esse dæmonem non crederet ei, quia putaret semper, qd vellent fallere: cum autem dicat se animam hoīs, non timeat, & facilius ei creditur.

Ad secundum dicendum, quod dæmones loquuntur quasi voce defunctorum, quia sicut facile est dæmoni assumere corpus ad similitudinem cuiuscunque hominis, ita est facile voces cuiuscunque imitari, & omnes alias operationes, & ista etiam facit ad fallendum, vt sibi magis credatur, qd sit anima humana.

Ad tertium dicendum, qd petunt pro se orari non tāquā sit eis vtile, sed quia volunt per hoc decipere, vt patet, qd sunt animæ manentes in penis purgatorijs.

Ad quartum

Ad quartum dicendum, quod dæmon nunquam suadet bonum ex intentione, sed vt facilius decipiat, & ideo cum aliqua falsa dixerit aliqua vera admiscet, vel permittit bona, vt mala inferat, quia dicere verum non nocet ei, & in ferre falsum, vel malum ex vero facit ad intentionem suam, & ita sepe inuentum est, qd isti spiritus dixerint multa vtilia, & deinde grauissimas hereses introduxerint.

Ad quintum dicendum, quod dæmones sciunt secreta opera nostra, quæ sunt exterius quantumcumque in abscondito fuerint facta, & ideo possunt dicere opera secreta defunctorum, vel viuentium, nec colligitur ex hoc esse animas defunctorum.

Quare dæmones introierunt in gregem porcorum qui erat apud arreptitios, Quæst. CXXV.

Quare dicitur de grege porcorum in quem dæmones introierunt quod erat non longe ab illis, scilicet, a Christo, & arreptitijs.

Dicendum, quod istud notanter dictum est ad ostensionem huius miraculi: nam Christus volebat ostendere, quod eiecit multos dæmones de arreptitijs, & ad hoc misit illos in porcos, vt per suffocationem porcorum constaret de multitudine dæmonum, volebat autem Christus, quod constaret de isto miraculo discipulis, & alijs, qui cum eo erant, & etiam ipsis arreptitijs, si tamen dæmones intrassent in aliqua peccata longe inde manentia, nemo eorum, qui cum Christo erant, videret illa perire, & sic non constaret de miraculo: vt ergo constaret oportuit, quod grex porcorum in quem dæmones intraturi erant esset iuxta Christum, & mox, vt exirent dæmones de arreptitijs intrarent in porcos, & sic dicitur, quod erat nō longe ab illis grex porcorum multorum, & alij etiam hoc ex industria tegerunt: nam Marc. 5. dicitur erat ibi circa montem grex porcorum, id est, iuxta eos, differt tamen, quia Marc. quinto, dicitur erat ibi circa montem, & Luc. 8. dicitur grex porcorum pascentium in monte.

Sed dici potest vno modo, quod porci illi partim erant in monte, & partim extra montem, quia erat magnus grex, & qui erant extra montem erant iuxta illum, sic dicit Augusti. lib. de concor. Euange. quod Marc. dicit circa montem fuisse gregem porcorum Luc. autem in monte non repugnat, grex enim porcorum tam magnus fuit, vt aliquid eius esset in monte, & aliquid circa montem: erant enim duo millia porcorum, sicut Mar. expressit.

Aliiter potest dici, & forte melius, quod isti porci erant in monte, & circa montem, & totus grex erat in monte, & totus circa montem: nam non videtur proprie intelligi, quod pars esset in monte, & pars circa montem, quia tunc neuter Euangelista rum loqueretur de toto grege, sed vterque de parte, & tamen vterque de toto loquitur, quia Marc. dixit erat circa montem grex porcorum, & Luc. dixit, qd erat grex porcorum in monte, sed videtur esse differentia in accipiendo montem, quia aliquando accipitur mons pro toto tumore terræ incipiendo a partibus infimis, & omnino planis, aliquando autem accipitur mons solum pro tummitate, vel partibus excelis, partes autem, quæ sunt in descensu montium, quæ non sunt adhuc planæ non vocantur mons, sed campestria, & sic sunt campestria media inter plana, & montem, ita quod sunt descensus montis: sic patet Num. 33. vbi ponitur vna mansio Israelitarum in campestribus Moab, & alia in locis planioribus terræ Moab, & sic campestria sunt ibi descensus montium: ita accipiunt

Euangelistæ montem, quia secundum veritatem porci illi non erant in summitate montis, sed in descensu eius, & ideo Luc. dicit gregem porcorum. Totum fuisse in monte, quia totus erat in descensu montis, si ne in campestribus, & Luc. vocauit montem totum tumorem terræ. Marc. autem accepit montem pro summitate: ideo dixit, quod erat grex circa montem, & talis differentia in modo loquendi est inter Mar. & Luc. quia supra 5. dicitur, quod Christus prædicauit in monte, & tamen Luc. 6. dicitur, quod descendit de monte, & prædicauit in loco campestri, eo quod campestria sunt partes montium, vt dictum est, ita ergo fuit hic.

Quare dæmones petierunt a Christo, vt intrarent in porcos, Quæst. CXXVI.

Quomodo dæmones nunc rogabant Christum, & an confidebant se auodiendos ab eo: nam videtur, quod non debuissent rogare, quia dæmones sunt ita superbi, quod nolent subijcere se Christo orando, quia licet scirent se Christo inferiores, & subditos, tamen nolent confiteri hoc, vel saltem sponte non se subijcerent ad petendum.

Item quia non erat verisimile, quod Christus concedere vellet eis quidquam cum sint mali, & maxime, quia petebant malum, scilicet, quod permitteretur ingredi in porcos ad occidendum eos.

Dicendum qd dæmones petierunt primo propter magnum desiderium, quia tantum est eis desiderium nocendi hominibus in se, vel in rebus suis, quia nihil eis obstabat quin peterent. Secundo fuit, & principalis, quia Christus incitauit dæmones ad petendum, quia istud conueniebat ad ostensionem miraculi, nā volebat Christus ostendere multitudinem dæmonū, quæ fuerat in homine per ingressum in porcos, & vt sciretur, quod dæmones introibant in porcos voluit, quod illi peterent ab eo, quod permitterentur intrare. Sed dicitur, quare Christus non fecit eos intrare ipsis non petentibus, quia poterat.

Dicendum quod fuit propter multa, Primo ad ostendendum desiderium nocendi dæmonum, quia tanto ardore hominibus nocere desiderant, qd si non possunt nocere eis in seipsis, saltem volunt nocere in quibuscunque rebus eorum, & istud erat conueniens ostendi, vt homines timeant, & caueant dæmonem: ideo potius debuit dæmon petere quam eo non petente Christus eos in porcos mittere. Secundo fuit ad ostendendum Christi clementiam, s. vt ipse non videretur sponte damna inferre, sed potius petitus, & ex cautā illa permittere. Tertio fuit ad magis notificandum miraculum, quia si dæmonibus nihil petentibus Christus nihil loquens mitteret eos in porcos, etiam si porci præcipitarentur in mare neciretur vnde hoc venerat, & sic non constaret de multitudine dæmonum exeuntem de homine de qua Christus constare volebat, si autem dæmonibus non petentibus Christus diceret intrate in porcos, aliquo modo appareret, qd intrauerant, & tamen planius appareret ipsis hoc petentibus: ideo Christus fecit, quod dæmones valde deprecarerentur eum ne in abyssum mitteret eos Luc. 8. & ne faceret ire extra regionem Marc. 5. sed quod mitteret eos in porcos, vt dicitur hic, tunc autem Christo dicente intrate, cum subito porci cum impetu præcipitarentur, apparebat manifeste porcos ad dæmonem fuisse arreptos.

Cum autem dicitur an dæmones considerent: dicendum, quod sic, quia Christus, qui incitabat eos ad petendum, daret eis confidentiam obtinendi.

Ad

Ad primum dicendum, quod demones licet essent superbi tamen præ magnitudine desiderij nocendi hominibus petierunt istud a Christo: ita enim est in hominibus habentibus passiones contrarias, quia illa, quæ est fortior superat aliam, sicut qui sunt superbi, & tamen sunt avari, si per humiliationem credunt se magna acquisituros humiliantur contra conditionem suam, & ita in demone desiderium nocendi fecit eum humiliari contra conditionem suam, potius tamen credendum est hoc fuisse, quia Christus incitavit demones ad petendum, quia licet aliis demones semper desiderarent nocere hominibus non petebat ab eo, quod nocere permitterentur.

Ad secundum dicendum, quod habuerunt demones confidentiam obtinendi, quæ petebat, quia Christus eis istam immitteret, sicut immisit desiderium petendi, vel potest dici, quod non habuerunt fiducia, sed ex magnitudine desiderij saltem in dubio petierunt. Sed primum est verisimilius.

An demones meruerunt exaudiri. Et quod duo considerantur in oratione. Quæst. CXXXVII.

QUÆRITUR an demones meruerunt nunc exaudiri.

Aliqui dicunt, quod sic, quia demones petebant rem bonam, scilicet, quam Christus etiam eis non petentibus erat concessurus: etiam humiliter petierunt, quia adorauerunt Christum isti arreptitij Mat. quinto, & Luc. octavo. Ita longe cucurrit, & adorauit eum: etiam in oratione laudabat demones ipsum vocans eum filium Dei altissimi, ut patet ibidem, & tamen talis oratio accepta est Deo Psal. 49. immola Deo sacrificium laudis, & iterum sacrificium laudis honorificabit me: etiam fuit oratio valde attendita, quia Mar. quinto, dicitur & deprecabatur eum multum: ideo merebantur exaudiri.

Dicendum quod in oratione duo considerantur. scilicet meritum, & impetratio, mereri in oratione dependet ab orante, quia necesse est, quod ille, qui in charitate existens orat, per hoc mereatur gradum quendam in vita æterna, qui vero est extra charitatem nihil mereri potest.

De impetratione dicendum quod ista pendet ex sola clementia Dei, qui oratur: nam quantumcumque sit aliquis in magna charitate non meretur impetrare ea, quæ petit, ita quod sit debitum sibi illa dari, quia per actum charitatis meremur vitam æternam: ideo quodcumque quis operatur ex charitate facit vitam æternam sibi esse debitam, quia ista sola est directe, & determinate nobis promissa pro opere bono, cetera autem non sunt nobis expresse promissa: ideo quando quis orat ex charitate semper meretur vitam æternam, illam tamen rem pro qua orat non meretur, id est, non facit eam sibi debitam, ita quod sit iniustum eam sibi non dari: nemo ergo orando quantumcumque longo tempore oret meretur rem illam quam petit: ideo impetratio non prouenit, nisi ex Dei clementia, & ob hoc sepe aliqui existentes in charitate, & petentes aliquid non impetrant illud, necesse tamē esset impetrare si illud mererentur, sed tunc homo impetrat quando ea, quæ petit concordant diuinæ voluntati, & ob hoc interdum aliqui non existentes in charitate exaudiuntur, & existentes in charitate non exaudiuntur, scilicet, quia contingit non existentem in charitate petere, ea quæ Deus vult, & tunc impetrat, & contingit existentem in charitate petere, quæ Deus non vult, id est, quæ disposuit se non facturum, & tunc non exauditur sicut fuit de Moyse, qui petiuit intrare in terram Chanaan Deuteronomi, tertio, &

trigesimo secundo, & Num. vigesimo septimo, & nō est exauditus: Samuel etiam pro Saule orans non fuit exauditus primo Regum decimo quinto, ambo tamen erant viri sanctissimi, & quos Deus laudat super ceteros patres veteris testamenti. Ierem. decimo quinto, si steterit Moyse, & Samuel, & Daniel coram me non est anima mea ad populum istum.

De demonibus autem dicendum, quod per orationem istam nihil meruerunt, quia impetratio non cadit sub merito quantumcumque sit orans in charitate, ut dictum est: a fortiori ergo demones hoc non mererentur: etiam nō poterunt mereri aliquid aliud, quia illud meritum orationis non est, nisi existentis in charitate, demones autem sunt in peccato, & obstinati quidem: etiam quia petebant demones rem malam, scilicet, nocere proximo: etiam quia petebant malo animo, scilicet, ex inuidia, & desiderio nocendi, quæ omnia directe repugnant merito: nihil ergo meruerunt demones orando, impetrauerunt tamen, quod petebant, quia id quod petebant concordabat diuinæ voluntati, immo Deus mouebat eos nunc ad petendum, ut dictum est præcedenti quæstione, & ita sepe mali viri existentes in plurimis peccatis petunt aliqua, quæ pertinent ad exaltationem ipsorum, & ad pœnam proximorum, Deus tamen exaudit eos, quia ipse talia facere disposuit ex causis nobis occultis, mali tamen orando nihil merentur cum non sint in charitate: nec etiam exaudiri merentur licet exaudiantur, quod raro eis ad bonum est.

Ad argumentum dicendum, quod demones non petebant rem bonam, sed malam, scilicet, posse nocere. & cum dicitur, quod erat bona, quia Christus illam concessit, dicendum quod materialiter erat mala in quantum penaliter poterat autem esse bona in quantum iusta, & etiam in quantum bono zelo desiderabatur, & ita Christus hoc voluit, demones autem nesciebant hoc esse iustum, immo etiam si sciunt esse iustum non peterent in quantum iustum, sed in quantum nocuum: ideo rem malam petebant. Ad aliud, scilicet, quod humiliter peterent.

Dicendum quod ista humilitas non erat ex animo, sed ex timore, vel ex necessitate, ut ostensum est supra quæstione 107. quocumque enim modo demones se humiliarent non poterant per hoc mereri, quia erant peccatores.

Ad aliud dicendum, quod licet laudauerunt Christum non meruerunt, quia ipse eos compulsi ad hoc, vel timentes laudauerunt, ut ostensum est supra quæstione 104. & quæstione 107. & tamen dato, quod sponte Christum laudarent non esset hoc ei acceptum, quia non est speciosa laus in ore peccatoris. Ecclesiastici decimo quinto, quod satis ostenditur Psalmo quadragesimo nono: nam cum dicitur ibi sacrificium laudis honorificabit me, ut non putetur, quod laus a peccatore prolata sit grata Deo subditur, peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas? quasi dicat, non honoras me, sed deturpas verba facta, quæ accipis per os tuum.

Ad aliud cum dicitur, quod attente orauerunt dicendum, quod ista conditio adiuvat orantem quando ceteræ circumstantiæ orationis bonæ sunt, & tamen si aliæ malæ sunt, ista efficit orationem deteriore, quia sicut qui bona attente, & instanter petit melius agit quam remisse petendo, ita qui rem malam instanter petit grauius peccat quam si remisse peteret.

Quare

Quare demones expulsi de homine non manserunt in aere, sed voluerunt intrare in porcos. Quæst. CXXXVIII.

QUÆRITUR, quare demones expulsi nunc de homine non manserunt in aere, sed voluerunt intrare in porcos.

Aliqui dicunt, quod hoc fuit, quia demones non sustinebant claritatem cæli: & ideo volebant intrare in corpora obscura pecorum, sic dicit Ambrosius super Lucam super hoc verbo rogabant illum, ut permitteret eos ingredi in porcos, scilicet, demones coelestis luminis claritatem sustinere non poterant, ut qui oculos dolent radios solis ferre non possunt.

Sed dicendum, quod loquitur mystice, quia secundum veritatem nulla lux corporalis potest demones perturbare, quia non habent oculos cum nō sint animalia, & si accipiat lux coelestis pro Christo, qui est lumen de lumine, ut dicitur in Symbolo non stat, quæ ad fugiendum præsentiam huius luminis intellectualis nihil proderat demonibus intrare in porcos, quia nō minus ibi Christum cognoscerent quam in aere manentes.

Dicendum ergo, quod fecerunt ex desiderio nocendi: nam quandiu manent in aere nulli nocerent, sed tunc cum intrarent in aliqua animalia: sic dicit Remigius non autem petierunt, ut in aere dimitterentur propter nimiam cupiditatem nocendi hominibus. Secundo, & præcipue fuit, quia Christus incitauit demones ad petendum hoc, ut dictum est §. quæst. 126. quod patet, quia postquam demones ingressi in porcos occiderunt eos, non petierunt amplius a Christo permitti intrare in aliqua animalia, & tamen si principaliter petiissent istud ex desiderio nocendi etiam postquam occiderunt porcos peterent mitti in aliqua animalia: immo tunc potius peterent quam ante hoc credentes, quod Christus istud concederet, quia executi fuerant voluntatem eius occidendo porcos, vel saltem, quia nunc experti fuerant ipsum propitium precibus suis quod ante hoc non viderant: ideo sumerent confidentiam ad vltiora petendum, & tamen nihil postea petierunt: ergo principaliter petierunt istud, quia Christus ad hoc eos incitabat.

Quare demones potius petierunt ingredi in porcos quam in aliqua animalia. Quæst. CXXXIX.

QUÆRITUR cum vellent mitti in animalia quare potius petierunt ingredi in porcos quam in alia animalia, & cur non petierunt ingredi in homines.

Aliqui dicunt, quod videntes demones Christum, qui ei ciebare eos esse hominem non ausi sunt petere intrare in hominem, sic dicit Remigius: ideo non petierunt, ut in homines mitterentur, quia illum cuius virtute torquebantur humanam speciem gestare videbant.

Aliter potest dici, & melius, quod demones videbant se expelli de homine: ideo non erat verisimile, quod permitteret eos intrare in alios homines. De brutis dicunt, quod non permisit Deus demones introire in pecora, quia erant munda, & offerebantur in templo, porcos autem erat de immundis tam ad cibum quam ad sacrificium Leui. 11. & Deut. 14. sic dicit Remigius, scilicet, nec etiam petierunt, ut in pecora mitterentur, quia pecora Dei præcepto sunt munda animalia, & tunc in templo Dei offerebantur.

Sed dicendum, quod ista non est causa, quia tunc poterant demones mitti in bestias, & in serpentes,

quæ non sunt animalia munda. Secundo, quia istud repugnabat intentioni Christi: nam ipse non venerat, ut conseruaretur lex Moyse, sed ut consummaretur, & ideo licet ipse in persona sua opere seruauerit legem Moyse, non tamen docuit eam seruandam incitando ad hoc verbis, vel exemplis, si tamen ideo non misisset demones in pecora, quia illa munda erant incitaret per hoc ad discretionem ciborum, potius tamen contrarium induraturus erat Actuum decimo, ubi Petro ostensum est vas plenum quadrupedibus, & volatilibus, & dictum est ei occide, & manduca, & ille ait absit Domine, quia nunquam manducaui commune, & immundum, & vox dixit ad eum quod Deus purificauit, tu commune non dixeris, ergo non mitteret Christus demones in porcos, quia erant immundi, & non in pecora, quia munda erant.

Alij dicunt, quod misit demones in porcos, & hoc ipsi petierunt, quia porci erant eis similes in immunditia, sic dicit Cyrillus: ideo turba immundorum spirituum petit mitti in conformem sibi gregem immundorum porcorum: sic etiam dicit Remigius, præ alijs autem immundis in porcos mitti petierunt, quia nullum animal est immundius porco, unde & porcus dicitur quasi spurcus, eo quod in spurcitijs delectetur, sic & demones spurcitijs peccatorum delectantur.

Sed dicendum, quod ista sunt causæ morales, & per adaptationem, & non literales, & tunc etiam poterat dici, quod mitterentur demones in serpentes, vel leones, quia demon vocatur serpens antiquus, & draco, & leo, sic dicit Augustinus, quod vocatur leo propter impetum, & draco propter insidias.

Dicendum autem, quod causa vera fuit ad ostensionem miraculi, nam ad hoc, quod appareret multos demones fuisse eiectiones de homine oportuit, quod intrarent in multa animalia, & quod ista animalia essent in præsentia Christi, & arreptitorum, ut illi, qui erant cum Christo videntes, quod demones petebat mitti in illa animalia, & Christus hoc permittente, & subito porci præcipitabantur in mare, manifeste cognoscerent, quot demones arripuerant eos, accidit autem iuxta Christum esse gregem porcorum, & nō aliorum pecorum, vel istum esse propinquorem: ideo Christus incitauit demones, ut peterent mitti in porcos, si tamen fuisset ibi magnus grex arietum, vel hircorum, & grex porcorum fuisset valde distans petiissent demones mitti in arietes, & nō in porcos, ista causam tetigerunt omnes Euangelistæ: nam hic dicitur erat autem non longe ab illis grex porcorum, & Marc. 5. & Luc. 8. dicitur erat autem ibi grex porcorum, scilicet, iuxta Christum.

Quare Christus permisit demonibus introire in porcos, & occidere duo millia eorum. Quæst. CXXX.

QUÆRITUR, quare Christus permisit demonibus introire in porcos, & eos occidere. Didendum quod Christus non fecit hoc inclinatus precibus demonum: nam non merebantur exaudiri nec attendi ad illas, quia rem malam petebant, & malo animo, sed concessit Christus, quia conueniens erat. Primo ad ostendendum infirmitatem demonis, scilicet, quia nihil potest ex seipso, sed oportet, quod omnia sibi concedantur a Deo, sic dicit Gregorius. Moralium scit enim diabolus, quia quodlibet agere ex semetipso non sufficit, quia nec per semetipsum in eo, quod est spiritus existit.

Secundo ad ostendendum magnitudinem Diuine prouidentie, quæ non solum ad homines, sed etiam ad pe-

ad pecora, & ad res minutissimas se extendit, & per eam omnia conseruantur, quæ aliâ cito peritura erant: nã apparuit magnum desiderium diaboli intrandi in porcos, & postquam Christo permittente intrauerunt subito occiderunt omnes porcos, clare ergo apparebat, quod nisi iste, qui nunc concessit ante hoc temp prohibuisset, iam multo ante hoc omnes porci fuissent occisi, & tamen non habebant potestatem, nisi Christus nunc concessisset, & si non habent in porcos, a fortiori non habent in homines, sic dicit Athanasius, qui super porcos potestatem non habent multo magis nullum habent dominium homines factos ad imaginem Dei, oportet ergo Deum solum timere illos autem contemnere.

Tertio fuit ad ostendendum magnam crudelitatem demonum contra homines: nam accepta potestate super porcos quasi in momento occiderunt duo milia, & tamen magis oderunt hominem demones quam porcos, quia porcis non nocent, nisi propter hominem: fuissent ergo crudeliores contra homines si fuisset eis permittitur, & quotidie facerent si permittitur, quod uile fuit ostendi, ut fugiamus demonem, qui contra nos tam crudelis est, & Deo adhareamus cuius prouidentia, & beneficijs conseruamur.

Quarto fuit specialiter ad ostendendum clementiam Dei, & prouidentiam circa istos arreptitios: nã demones egressi de eis quasi in momento occiderunt omnes porcos, & tamen in arreptitijs manserunt longo tempore Marc. quinto, & Luc. octauo: ergo potius occidissent, & lacerassent eos sapissime, nisi Deus conseruasset, & quot partes temporum, vel momenta transferant, toties eos a morte seruauerat de his Chrysostronus in Homilia dicit, non fecit autem Christus hoc quasi a demonibus peruersus, sed propter multa. vnum quidem, ut instruat magnitudinem nocenti demonum, qui illis hominibus insidiabantur. aliud ut discant omnes quoniam nec aduersus porcos audent, nisi ipse concesserit.

Quinto, ut ostenderet, quod grauiora in illos homines operari essent quam in porcos, nisi essent illi homines inter calamitates diuina prouidentia adiuti: magis enim odio habent homines quam irrationabilia per hoc aurem manifestum fit, quoniam nullus est, qui non porciatur diuina prouidentia.

Aliud etiam addiscimus quoniam non communitur omnibus prouidet solum, sed & singulariter vnicuique, quod in demoniacis his aliquis inspicit manifeste, qui iam olim suffocati essent, nisi diuina procuracione potiti essent.

Sexto fuit, & principaliter ad ostendendum miraculi magnitudinem: erat enim ob stupendum istud miraculum propter multitudinem demonum deiectionum de vno arreptitio: voluit ergo Christus ostendere quot erant ibi demones, vel saltem, quod erant multi, & quia demon est spiritalis substantia, quæ nõ cognoscitur a nobis, nisi per operationem, voluit ostendere operationes eorum, ista autem est in nocendo: ideo oportuit, quod mitterentur in animalia, ut ex multitudine animalium a demonibus arreptorum appareret demonum multitudo: nam si mitterentur omnes in vnum porcum, sicut fuerant in vno homine nihil constaret per experientiam de ipsorum multitudine, cum autem multi porci arriperentur constabat plurimos esse demones, quia saltem in singulis porcis singuli demones essent, & ista fuit præcipua causa mittendi eos in porcos.

F Quare demones petierunt a Christo ne mitterentur in abyssum. Quæst. CXXXI.

QVAERETVR, quare demones petierunt ne mitterentur in abyssum, sicut dicitur Luc. octauo.

Dicendum quod propter multa. primum, quia forte demones Christum videntes putauerunt, quod veniebat ad iudicandum eos, ut dicit Chrysostronus in Homilia. q. propter abundantiam malorum, quæ fecerant non expectaretur in eis tempus extreme punitionis, quæ erit in die iudicii, & quia puniio extrema est demonibus, & hominibus ire in abyssum, putauerunt se illic mittendos, nam vsque ad iudicium demones manent in terra inter homines, postea vero omnes detrudentur in inferno. Secundo, quia quando demones tentant aliquem, & superantur, mittuntur in abyssum, ut ostensum est supra 4. cap. quæst. 69. soli enim demones, qui nos tentant manent inter nos, & quia isti nunc quasi superati expellebantur de hominibus timuerunt, quod mitterentur in abyssum, & peruenirent ne mitterentur. Tertio fuit propter desiderium nocendi hominibus: nam demones manentes in abyssum nemini nocent, sed ipsi tormenta sustinent, qui autem inter nos manent ad nocendum relinquuntur, quia aliâ locus eorum proprie est abyssus, & quia si mitterentur in abyssum nemini possent nocere, & maxime cupiunt, ut Remigius dicit, petierunt ne illic mitterentur.

Quarto fuit ad ostendendum, quod demones timeant abyssum: nam si non timuissent non peterent instanter ne mitterentur illuc, ut per hoc etiam nos instruamur esse sub terra locum penalem quem maxime timere debeamus: nam abyssus profunditatem nominat, eo quod infernus sit in corde terre, & ob hoc dicitur infernus quasi infra nos.

Quinto fuit ad ostendendum, quod proprius locus demonum sit abyssus, sic dicit Maximus, statuit Deus vnicuique materiei peccatorum consonam penam, gehennam ignis propter carnis incendium, stridorem dentium propter risum lasciuum, intolerabilem sitim propter voluptatem, & crapulam, peruigilem vermem propter obliquum, & malignum cor, caliginem perpetuam propter ignorantiam, & fallaciam, limbum abyssi propter superbiam vnde demonibus tanquam superbis abyssus delegatur. Sexto & principaliter fuit, ut esset demonibus locus petendi mitti in porcos: nam cum eijcerentur de homine oportebat, quod alicubi manerent, & quia non poterant, nisi Christo permittente hic vel ibi manere, petierunt primo ne mitterentur in abyssum, ut cum permitterentur manere super terram haberent locum petendi, quod permittetur eis intrare in porcos, qui propinqui erant.

Quare demones petierunt a Christo ne expelleret eos extra regionem. Quæst. CXXXII.

QVAERETVR, quare demones petierunt ne Christus expelleret eos de regione, ut dicitur Mar. 5.

Dicendum quod propter multa. Primo, quia timebant ne mitterentur in abyssum, ut dicitur Luc. 8. & ut illud euitarent petierunt non mitti extra regionem, quia dum manerent in regione non poterant claudi in abyssum.

Secundo fuit, quia demones propter mala, quæ fecerant, timebant etiam si non mitterentur in abyssum, quod mitterentur ad loca deserta in quibus nulli possent nocere.

nocere, sicut a sanctis viris alligantur sepe demones in desertis locis, ut nulli nocere possent, quia dum ibi manserint nihil habent præsens cui noceant, sic dicitur Tobia octauo, tunc Raphael Angelus apprehendit demonium, & religauit illud in deserto superioris Aegypti, scilicet, demonium nomine Almodeus cuius erat opus tentare homines de libidine, & occidere eos, qui in hoc peccabant: occiderat enim septem viros Sarre Tob. 3. & nunc ne possit demon nocere Tobia juniore die nuptiarum saltem terando ipsum, alligauit eum in deserto Aegypti, ubi nulli poterat nocere.

Tertio fuit, quia demones isti inuenerant conuenientem locum in regione illa nocendi: Deus enim forte propter peccata hominum permittebat eos valde in potestate demonum, si autem alibi mitterentur, credebant se non habituros equalem potestatem: ideo petebant non mitti extra regionem.

Quarto fuit, quia forte demones colebantur in regione ista: nam multi Gentiles ibi erant, & Samaritani, si autem mitterentur in terram Iudeorum, quæ esset totaliter Iudeorum forte non colerentur, demones tamen sunt honoris cupidissimi: ideo volebant manere ubi honorarentur.

Quinto, & principaliter fuit, ut esset locus petendi mitti in porcos: nam si Christus concederet eis semel manere in regione dicerent, mitte ergo nos in porcos, qui propinqui sunt, sicut eis postea concessum est, & ita videtur, quod demones petierunt ista tria per ordinem incipiendo a minori. petierunt primo ne mitterentur in abyssum, quo concessio, ut dicitur Luc. 8. petierunt non mitti extra regionem Mar. 5. & hoc etiam concessio petierunt mitti in porcos, ut dicitur hic, vel omnia tria simul petierunt sub vnica clausula dicentes nos in abyssum nec expellas de regione, sed permittite intrare in porcos, Christus autem concessit vltimum quo concessio priora concedebat, & licet isti tria demones petierunt, singuli tamen Euangelistæ singula expresse runt.

Quomodo inter Iudeos poterant esse isti porci cum Iudei non vescantur porcis. Quæst. CXXXIII.

QVAERETVR quomodo inter Iudeos poterant esse isti porci, quia Iudei non vescuntur porcis in cibo, nec offerunt in sacrificio Leuit. 11. Deuteronom. decimo quarto, immo maxime abominabile erat offerri carnes porcorum, & ob hoc quando Antiochus destruere voluit legem Iudeorum introducturas ceremonias gentium quasi pro maxima detensione legis, iussit offerri in altari Dei carnes porcinas primo Machabeorum primo.

Dicendum, quod porci isti in terra Iudeorum erant, & poterat multipliciter accidere. Primo, quia forte Iudei isti erant mercatores, & cum haberent ibi congrua loca ad pastum porcorum potius quam aliorum animalium vendebant porcos illos Gentilibus, qui non longe a regione illa habitabant, & hoc est satis verisimile, quia Iudei potius voluissent habere pecora de quibus liceret eis vesci quam porcos, forte tamē non habebant loca ita congrua ad pastum pecorum, sicut porcorum: nam porci optime pascuntur, & impinguantur in montibus, & ita nunc erat, quia Luc. octauo, dicitur quod pascebatur grex porcorum in monte, & ista etiam videtur fuisse causa, quare erat tantus grex, scilicet, duorum millium porcorum, scilicet, propter Pasqua eis conuenientia in montibus.

Secundo, quia inter Iudeos erant Gentiles: in singulis enim locis Iudeorum erant nunc multi Romani, quia erat ibi exercitus eorum, qui tenebant Iudeos sub obedientia Romanorum, & erant distributi milites per loca: nam erat vnus Centurio in Capharnaum supra in litera & Lu. 7. & alius in Cesarea, scilicet, Cornelius Act. 10. & ita per alia loca. Romani tamen erant Gentiles, & vescabantur omnibus cibis: ideo propter eos saltem essent ibi porci, maxime quia cum Iudei essent tunc gens magna de multis alijs regionibus conueniebant Gentiles in Iudæam ex diuersis causis, & oportebat esse cibos pro illis.

Tertio, quia ista regio, in qua Christus nunc erat partim pertinebat ad Iudeos, & partim ad Samaritanos, & Gentiles, ut ostensum est supra quæst. 93. poterat ergo esse, quod isti porci ad Gentiles pertinerent, potius tamen dicendum est, quod fuerunt porci Iudeorum, quia erant porci de ciuitate Gerasa, a qua nominatur illa regio Gerasenorum, & omnes de ciuitate illa exierunt videre, quod factum erat, pastores quoque porcorum ad ipsam ciuitatem fugerunt porcorum interitum annuntiaturi, ut dicitur hic in litera: ergo erant porci de ciuitate illa. erat tamen illa ciuitas Iudeorum, quia Christus ibat ad prædicandum eis: non tamen iret illuc si essent Gentiles, vel Samaritani cum ipse hoc prohibuerit discipulis infra 10. ergo porci erant Iudeorum.

An iuste factum sit Christum duo milia porcorum occidisse. Quæst. CXXXIII.

QVAERETVR quomodo Christus voluit tanta damna inferre occidendo duo milia porcorum, cum ipse non solum non nocendum, sed etiam beneficiendum proximis prædicaret, & an iuste factum fuit.

Dicendum, quod Christus non operatus fuit hoc tanquam homo, & magister noster, sed tanquam Deus, & Dominus omnium habens generalem prouidentiam, & tunc iuste occideret istos porcos propter peccata dominorum: nam omnia nocumenta, quæ homini inferuntur in se vel in rebus suis a Deo fiunt, quia non est malum in ciuitate quod Deus non fecerit Amos 3. sicut ergo non existente isto casu Deus per prouidentiam occultam faceret omnes istos porcos propter delicta dominorum morbo consumi, ita & nunc manifeste ad ostensionem gloriæ suæ, & propter dominorum peccata illos occidit.

Secundo poterat fieri etiam si Domini porcorum nihil peccassent, quia Deus gratis dat nobis omnia hæc, ut possideamus ea præcariorum, quæ diu ei placuerit sine temporis præfinitione, cum ergo illa nobis auferre vult nullam iniuriam facit, sic dixit Iob. si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non suscipiamus? quasi dicat, iustum est, quod suscipiamus ea Iob 2. quod etiam innuit dicens nudus egressus sum de utero matris meæ, nudus reuertar illuc, Dominus dedit Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est. Iob 2. quasi dicat, non habet homo ius quærelæ, quia Deus, qui dedit aufert, & non tollit nobis nostra, quia nihil habemus, nisi sua, sic dicit primo Par. 29. ego, & quis populus meus, ut possimus hæc tibi vniuersa promittere, tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus dedimus tibi, ita igitur iuste occiderent isti porci etiam si non peccassent Domini eorum. Tertio potest dici, quod fuerit factum ad solam ostensionem virtutis, quia Christus interdum aliqua nocumenta, vel penas inferebat sine culpa solum propter significationem aliquam, sic fuit de ficulnea cui maledixit, & arctata est a radicibus, quia non inuenit in ea ficus, sed folia solum ipsa

infra 21. & Mar. 11. nihil tamen ficulnea peccauerat, maxime quia tunc non erat tempus ficum, vt dicitur Mar. 11. sed fuit hoc ad significandum, quod Christus in Iudæis quærebat fructum bonorum operum, & fructus dignos penitentis, vt Ioan. Bapti. eis annunciatuerat supra 3. non inuenit tamen nisi folia rantu, id est, hypocritum, & apparentiam exteriorum bonorum operum, & ita maledicendi erant, sicut ficulnea, interdum etiam sine peccato Deus penam alicui infert ad solam ostensionem gloriæ suæ, vt in cæco nato Io. 9. & ita hic ad ostendendum magnitudinem miraculi in liberatione arreptitiorum occidit porcos etiã si Domineorum non peccassent.

Dicendum tamen, quod vere fuit istud factum pp duo. s. quia Domini porcorum peccauerant, & quia Christo fuit opportunum ostendere gloriam suam in grege porcorum, præcipue tamẽ fuit propter Christi gloriam, quia etiam si peccassent Domini porcorum, & Christo non fuisset opportunum ostendere gloriam suam non occidisset porcos: multi enim alij in regione illa peccauerant quorum greges Christus nunc non occidit.

Quot erant isti demones, qui introierunt in porcos. Quæst. CXXXV.

Quæretur quot erant isti demones, qui nunc introierunt in porcos.

Dicendum, quod demones vtriusq; arreptitij in porcos ingressi sunt, de vno tamẽ non constat an vnicum, vel plura demonia habuerit, de altero autem dicitur, quod habuit legionem Mar. 5. & Luc. 8. legio autem continet sex mille, & sexcentos sexaginta sex, tot ergo demones habuisse videtur ille arreptitius: est tamen dubium, quia legio potest accipi pro toto illo exercitu demonum, vel pro principe illius exercitus, quia Mar. 5. dixit Christus exi spiritus immunde ab homine, & quod tibi nomen est, & dicit ei legio mihi nomen est: si ergo accipiat legio pro exercitu erant ibi sex mille sexcenti sexaginta sex demones. Si vero pro principe poterat esse ibi ipse cum aliquibus de sua legione, & non oportebat, quod essent ibi omnes.

Dicendum tamen videtur potius, quod erant ibi omnes cum dicitur legio, & demon voluit istud esse potius nomen numeri quam principis: nam dixit legio mihi nomen est, quia multi sumus, etiam quia dicitur Luc. octauo nunciauerunt quomodo sanus factus esset a legione: ergo exercitum nominare voluit, quia accipiendo pro principe legionis non esset perfecta curatio: nam illo expulso poterant ibi multi demones de eadem legione manere: fuit tamen perfecte curatus, & dicitur, quod a legione sanatus est: ergo tota legio erat in eo, saltem autem essent duo millia demonum, quia porci erant duo millia Marc. quinto, & tamen in singulos porcos singuli demones saltem introirent cum quilibet porcus per se arriperetur, poterant tamen simul multi demones ingredi in vnum porcum, sicut omnes illi fuerant in homine, & si fuissent plures porci plures fuissent arrepti, satis tamen erat Christo ostendere, quod in homine illo fuerant duo millia demonum, quia hoc credito poterat credi, etiam quod essent centum millia.

Dicendum ergo videtur, quod tota legio, quæ electa est de homine introiuit in porcos, licet plures erant demones quam porci, multi tamen in vnum introibant.

Quomodo tot demones poterant esse in eodem homine. Quæst. CXXXVI.

Quæretur quomodo tot demones poterant esse in eodem homine, quia vt dicitur est supra quæst. 113. non possunt duo spiritus esse in eodem loco: & ideo anima, & demon poterant esse simul in qualibet parte corporis, quia anima est in corpore, vt forma, demon autem est ibi solum, vt in loco, & tamen isti demones si essent in corpore non poterant esse, nisi vt in loco: ergo non poterant ibi esse multi.

Aliqui dicunt, quod vnus demon erat in corpore ceteri autem exterius. Sed hoc non stat, quia Luc. 8. dicitur, quod intrauerant multa demonia in eum, & Mar. 16. dicitur, quod Christus eiecit de Maria Magdalena, septem demonia, & idem Luc. 8. ergo intra corpus erant omnes isti demones, & sic dicitur supra in litera, quod exeuntes abierunt in porcos.

Dicendum, quod isti demones erant omnes intra hominem nec impediuntur esse in homine propter suam quantitatem, quia nullam habent, & ideo in indiuisibili possent esse infiniti, sed impediuntur simul esse propter operationem, quia spiritus secundum substantiam suam non est in loco, cum non habeat quantitatem per quam ibi sit, sed est per operationem, & ideo si operationes multorum spirituum possunt esse in loco sine confusione sua, poterunt esse simul multi spiritus, si vero operationes confunduntur non poterunt simul esse, nunc vero dicendum, quod erant multi demones simul in corpore, quia circa diuersas partes corporis exercebant operationes suas, & ita erant distincta operationes demonum loco, & subiecto, & non confundebantur, & ita poterant esse centum millia demonum in eodem homine.

Secundo potest dici, quod quilibet demon possidebat totum hominem, & tamen operabantur circa illum operationibus distinctis specie, & sic non erat confusio, sicut idem subiectum ex eadem parte potest simul esse frigidum, & album, non tamen possunt in eadem parte esse duæ albedines, quia cum differant solum numero oportet, quod differant subiecto, vel loco cum a subiecto accidens indiuiduetur.

Tertio potest dici, quod omnes demones simul faciebant eandem operationem per applicationem virtutis, sicut in motu locali portando aliquid plures homines simul portant eandem rem, & est vnica portatio, sicut est vnica res portata, & quia demones per motum localem homines torquent, vt ostensum est supra quæst. 120. poterunt simul multi demones eundem hominem vexare impellendo eum, vel comprimendo. de his tamen, & quid verius sit dicitur magis Marci 5.

Quare demones precipitauerunt porcos in mari cum potuissent aliter occidere illos. Quæst. CXXXVII.

Quæretur, quare isti porci iuerunt per præceptum in mare, quia poterant demones eos subito occidere sine motu ipsorum.

Dicendum, quod verum est, sed non fuit conueniens, quia Christus misit demones in porcos ad ostensionem miraculi, vt videretur multitudo demonum, si tamen occidissent eos subito non apparuisset hoc.

Primo, quia si subito, & sine motu ipsorum occiderentur, non appareret an demones hoc fecissent, quia poterat accidere, quod totus grex esset equaliter infectus aliquo morbo, & simul perirent.

Secundo,

Secundo, quia dato, quod occiderentur isti porci, & putarentur a demone occisi, si sine motu fieret non appareret an essent multi demones, quia poterat vnus demon subito totam istam stragem facere, sicut vnus Angelus occidit per noctem in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia virorum 4. Reg. 19. & Isa. 37. & sic poterat putari, quod esset vnus demon, intentio tamen Christi erat ostendere, quod plures demones fuerant in homine: ideo debuerunt occidi porci per motum ipsorum, ita vt demones intrarent in eos, & arriperent illos, & hoc propter duo.

Primo, quia sic apparebat distincte esse multos demones, quia cum quilibet porcus per se arriperetur, & per diuersa discurreret, apparebat quod in quemlibet ingrediebatur vnus demon: quot ergo erant porci, tot saltem constaret esse demones.

Secundo, quia per hoc apparebat, quod vere erant demones, qui arriperant eos illi, qui exierant de homine, & non alij, quia cum demones eijcerentur de homine, si mitterentur in porcos verisimile erat, quod talia ibi facerent qualia in hominibus facere soliti erant, & tamen isti quando arriperantur rumpebant catenas, & compedes, & ruptis vinculis fugiebant in desertum, & per diuersa discurrerant: ita ergo quando demones exeuntes inuaderet porcos verisimile erat, quod eadem facerent, vt patet Luc. octauo, & sic appareret eosdem demones esse in porcis, qui fuerant in arreptitijs.

Quare demones precipitauerunt porcos, & occiderunt. Quæst. CXXXVIII.

Secundo, quare ergo precipitauerunt porcos, & occiderunt, quia sufficiebat ad hoc, quod arriperent eos, & agerent per desertum, sicut agitabantur arreptitij Luc. 8. & non occiderent illos, sicut nec occiderant arreptitios. Dicendum, quod Christus volebat in vno opere multa documenta præstare, & ideo licet forte sufficeret ad ostendendum demones intrasse in porcos, quod eos agerent, alia tamen erant, quæ per hoc ostendi non poterant. Primo, quia forte non appareret sufficienter demones intrasse in porcos si solum agerentur, & postea illa cessarent: nam in hominibus constabat esse demones, quia loquebantur, & multa alia faciebant, quæ homines facere non poterant, si solum ergo porci agerentur cum hoc posset contingere eis ex alijs causis non constaret demones intrasse in eos. Secundo, & principaliter, quia Deus volebat ostendere crudelitatem demonis contra homines, quæ apparebat precipitando duo millia porcorum, quæ non appareret si eos illesos post agitationem reliquissent. Tertio, vt appareret Dei prouidentia in conseruando homines: nam cum occiderent demones istos porcos apparebat, quod etiam possent occidere homines, & potius eos occiderent si permitterentur, quia magis oderunt homines quam porcos, cum non oderint porcos, nisi propter hominem, scilicet, quia hominis bona sunt, & per mortem eorum tristatur: sic dicit Chryostomus, in Homilia, scilicet, ideo porcos demones occiderunt, quia vbiq; in mensuram homines immittere studeat, & sic apparet, quod non potuerint demones occidere homines Deo prohibente. Quarto, vt appareret clementia Dei erga istos arreptitios: nam si demones arriperentes porcos dimitterent eos illesos putaretur, quod nihil facere poterant, nisi agitare eos, & ideo quod non occiderant arreptitios, quia non poterant, nisi agitare, & ita non constaret de magnitudine beneficij lanando arreptitios, nunc vero cum crudeliter demones occiderint porcos apparebat, quod sepe occiderent.

Ad derere potuissent, & occidissent arreptitios, nisi Deus vetuisset, & sic apparebat quanta fuerit Dei prouidentia eos custodiendo, & quantum beneficium illis præstitit a demonibus liberando: fuit ergo conueniens, quod occiderentur porci.

Quare demones occiderunt porcos in mari cum potuissent in terra occidere. Quæst. CXXXIX.

Quæretur, quare ergo precipitati sunt in mare, quia poterant occidi in terra.

Dicendum, quod demones poterant eos occidere post aliquantam agitationem non precipitando ipsos, sed vexando, & compressis præcordijs cogendo expirare, hoc tamen non fuit conueniens. Primo, quia non putarentur forte occisi a demone, sed ex aliquo morbo perisse, quia cum morerentur non existente vulnere nec exteriori nocimento, iudicarentur manifeste ex morbo fuisse consumptos: sic enim interdum bestiis, & pecoribus accidit, quod in rabiem efferantur, & sine vulnere pereant, vt ergo crederetur fuisse a causa extrinseca oportebat, quod vulnera inferrentur, vel precipitati perirent, demones tamen non debuerunt vulnera inferre, quia vulnerans est agens ab extra, Christus autem volebat ostendere, quod demones ingressi fuerant in porcos, sicut fuerant prius in arreptitijs: ideo non debuerunt vulnerare, sed precipitare, potuissent tamen vulnerare porcos, vel cremare eos, sicut Angelus Domini occidit in castris Assyriorum 185. millia virorum quarto Regum decimonono, & Itala trigesimo septimo: solum ergo debuerunt precipitare, vt appareret, quod demones erant intra porcos.

Secundo fuit, vt appareret ferocitas demonum: tanta enim erat demonum ferocitas, quod porci ab eis agitati non horruerunt loca altissima nec mare timuerunt, sed de præruptis montibus se precipitauerunt, & de hoc Christus ostendere volebat, vt videatur, quæ est crudelitas demonum in nos si esset permessa facultas, sicut in porcos concessa est: debuerunt ergo potius in mare precipitari quam alia mortem leuiori in terra occidi.

Quare totus grex porcorum precipitatus est. Quæst. CXL.

Quæretur, quare totus grex porcorum precipitatus est.

Dicendum, quod Christus fecit introire demones in porcos principaliter ad ostendendum miraculi magnitudinem, & ista erat in multitudine demonum de homine expulso, quæ non potuit manifestari, nisi mittendo demones in aliqua animalia, quia cum mouerentur singuli porci singulis demonibus apparebat saltem tot esse demones quot porcos. si autem solum aliqui precipitarentur videretur, quod non erant plures demones quam porci precipitati, totus ergo grex precipitari debuit.

Sed dicitur, quod oportuisset ad huc precipitari plures, quia in vno homine erat legio demonum: ideo ultra sex millia porcorum precipitari oportebat.

Dicendum, quod si fuissent ibi sex millia porcorum omnes precipitarentur quousque tot essent porci precipitati quot demones in arreptitijs fuerant, nunc tamen cum totus grex fuerit precipitatus sufficiebat ad intentionem Christi, quia per hoc non limitabatur numerus demonum, quia etiam si in singulos porcos singuli demones intrarent non constaret.

constaret, quod essent demones cum totus grex porcorum periret, quia poterant esse multi alij demones exeuntes de hoie, qui in nullos porcos intrarent, qa nullus supererat et qa poterat esse, qd multi demones intrarent in eundem porcum, sicut omnes simul fuerant in eodem homine. vnde etiam si solum fuissent mille porci dum tamen totus grex periret sufficiebat ad ostendendum miraculi magnitudinem.

Quare pastores porcorum fugerunt. Quæst. CXLII.

Q V A E R E T V R, quare pastores porcorum fugerunt. Dicendum, quod primo fecerunt ex timore: nam videntes totum gregem subito perisise timuerunt, quod ipsi quoque perirent, & ideo fugerunt terrore concussi ne demones intraret in eos: sic dicit Titus fugam autem pastores arripiunt ne cum porci perirent.

Secundo, quia pastores forte crediderunt hoc fieri propter peccata incolarum illius regionis: timuerunt ergo, ne in eos furor Dei veniret, sicut in porcos, quia forte erant sibi conscij peccatorum.

Tertio fuit ne viderentur esse in culpa, quia porci erant eis commedati, & oportebat reddere de illis rationem, voluerunt ergo cito annunciare ne increpantur, quia si morarentur hoc ipsum redderet eos suspectos, sicut dixerunt quatuor leprosi inuenientes vacua castra Syrorum si tacuerimus, & noluerimus nunciare vsque mane sceleris arguemur quarto Regum septimo: poterant enim dicere Domini porcorum, quod forte pastores permisissent ingredi demones in porcos, vel de consensu eorum Christus hoc fecisset, voluerunt ergo cito nunciare, & ista est causa præcipua quam tangunt omnes Euangelistæ: vnde dicitur Luc. octauo, quod vt viderunt factum, qui pascebant fugerunt, & nuntiauerunt in ciuitatem, & in villas, quod autem fuerit ista causa præcipua apparet, quia si solum, vel principaliter fugissent propter timorem elongassent se a Christo, & tamen iuerunt in ciuitatem, & in villas: ideo videtur, quod ibant ad nunciandum in omnibus locis illis de quibus erant porci præcipitati.

Quarto fecerunt, vt clare ostenderent se a culpa immunes: perierunt enim porci se præcipitando, & Christus fecerat, vt ergo pastores se excusarent oportebat, quod Christum ostenderent, qui hoc fecerat, & quia forte putabant, quod cito inde recederet voluerunt prius nunciare in ciuitate, vt eum videre possent.

Quare dicitur, quod tota ciuitas exijt obuiam Christo. Quæst. CXLIII.

Q V A E R E T V R, quare dicitur hic, quod tota ciuitas exijt obuiam Iesu. Dicendum, quod non solum tota ciuitas, sed etiam tota regio illa exiuit obuiam Christo: sic dicitur Luc. octauo rogauerunt illum omnis multitudo regionis Geracenorum, vt discederet ab ipsis. Hoc autem fuit, quia pastores porcorum fugerant in ciuitatem, & in omnes villas propinquas, vt dicitur ibidem, omnes igitur voluerunt exire ad Christum, & dicitur, quod hoc fuit primo, vt certificarentur de hac re: narrauerunt enim pastores magna, scilicet, sanatos arreptitios, & subito totum gregem porcorum perisise,

F qua vix credere poterant incolę regionis, exierunt ergo, vt viderent quid hoc esset Luc octauo, exierunt autem videre, quod factum est.

Secundo fuit vt Christum viderent, admirati enim erant quis tanta, & tam subito facere potuisset, desiderauerunt ergo illum videre, manebat autem Christus tunc cura arreptitijs, quia sciebat venturos ciues, & expectabat eos. nam nouerat se in regione illa non mansurum, vnde quando venerunt incolę inuenerunt sanatum a legione vestitum, & sane mentis ad pedes Christi sedentem.

Tertio fuit, quia forte audientes incolę porcorum præcipitationem diffinierunt, quod Christus non maneret in regione illa, & quia credebant, quod iturus esset in ciuitatem cum iam intrasset in regionem, venerunt ei obuiam antequam iret in urbem, rogaturi quod exiret de regione, sicut fecerunt.

An isti peccauerunt rogando Christum, vt de regione illa recederet. Quæst. CXLIII.

Q V A E R E T V R, quare rogauerunt isti Christum, vt de regione illa recederet, & an peccauerunt hoc rogando.

Dicendum, quod rogauerunt hoc primo propter timorem, quia videntes tantam porcorum stragem ad Christi ingressum subito factam timuerunt, quod si ibi Christus maneret tota regio cito periret, & si auderent ipsi Christum expulissent, quia tamen, tanta potestatis erat, timuerunt eum, quia dicitur Luc. octauo, quod videntes sanatum a legione sedentem ad pedes eius timuerunt: ideo rogauerunt, quod recederet eod. cap. scilicet, & rogauerunt illum, vt discederet ab ipsis, quia timore magno tenebantur.

Secundo fuit forte ex humilitate, quia cognoscentes se peccatores iudicauerunt indignum esse, quod Christus cum eis maneret: sic enim Petrus videns Christi potestatem in captura piscium dixit exi a me Domine, quia homo peccator sum Luc. 5. sic dicit Hiero. rogant, vt transeat fines eorum non de superbia hoc faciunt, sed de humilitate qua se indignos Domini præsentia iudicabant, sicut & Petrus ait exi a me Domine, quia vir peccator sum.

Tertio potest dici, quod fecerunt partim ex humilitate, & partim ex timore. nam agnoscentes Christi sanctitatem timebant, quod ex comparatione iniquitatis sue ad Christi sanctitatem Deus magis recordaretur peccatorum suorum, & gratius puniret eos: ita enim putabant antiqui, sic dixit vidua Sareptana ad Eliam mortuo filio. ingressus es ad me, vt rememorarentur iniquitates meae, & interficeres filium meum 3. Reg. 17. vel forte timuerunt incolę, quod manente ibi Christo ipsi peccarent, & tunc peccatum eorum grauius puniretur, & sic volebant Christum esse potius absentem: sic enim dixerunt Bethsamita quando videntes arcam perierunt de eis 50. millia virorum quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti huius 1. Reg. 6. quasi dicat, nemo, ideo subiunxerunt ad quem ascendet a nobis, id est, mittamus a nobis istam arcam Dei, & ita miserunt eam in Cariathiarim eod. cap. & seq. Quarto potest dici, qd fecerunt hoc ex quadam superbia, vel indignatione nolentes tenere in regione sua eum, qui sibi tanta damna intulerat. Cum autem quaeritur an peccauerunt Christum de regione sua expellendo. Dicendum, qd hoc pendet ex cognitione causa: pro qua eum expulerunt, nã si ex sola humilitate expulerunt non peccauerunt: nã nemo asserit Petrum peccasse cum dixit exi a me Domine, si autem hoc fecerunt

seunt

erunt ex ira, vel indignatione aut superbia quadam A vel contemptu grauius peccauerunt. nã grauius erat Christum in persona sua talia facientem repellere, quam aliquem discipulum eius, & tamen infra. 10. & Luc. 9. dicitur, qd si quis nõ reciperet discipulos Christi in domo, vel in ciuitate dicentes pax huic domui, qd tolerabilius erit terra Sodomorum, & Gomorrhœorum in die iudicii, quam illi ciuitati. ergo grauius isti peccarent, quia tamen non constat cur hoc fecerint non apparet an peccauerint. Satis tamen potest dici, quod peccauerunt aliquid isti, nam principaliter fecerunt ex timore, sic dicitur Luc. 8. rogauerunt illum, vt discederet ab ipsis, quia timore magno tenebantur, quicquid tamen fuerit etiam si ex humilitate Christum repulerint imperite fecerunt, quid. n. stultius erat, quam a se abicere saluatorem? nã si porcos occiderat homines sanabat presertim, quia misericors erat, nec inferret eis aliqua damna si ei humiliaretur, erant tamen viri rudes, & soli seculo dediti, ideo Christum abiecerunt.

Quare in regione ista Christum non receperunt. Quæst. CXLIII.

Q V A E R E T V R quare in regione ista Christum non receperunt cum de nulla vnquam regione expulerint, sed potius precabantur, vt iret ad eos, & quando recedere volebat detinebant eum, sicut fuit in Capharnaum Luc. 4. & venerunt vsque ad ipsum, & detinebant illum ne discederet ab eis quibus ille ait, etiam aliis ciuitatibus oportet me euangelizare, & qm non poterant tenere eum in ciuitatibus sequebantur illum quocunq; iret Ioan. 9. & omnes volebant accedere ad ipsum Luc. 6. ita vt interdum, nec manducandi spacium haberet Mar. 6. Aliqui dicunt, qd non solum hinc, sed etiam de alia ciuitate expulsi sunt. Luc. 9. quando clauserunt ianuas discipulis eius.

Dicendum, qd ibi non expulerunt eum, quia libentissime suscepissent eum si predicare vellet, & tamen ipse ibat in Ierusalem, & nolebat intrare in ciuitatem ad prædicandum, sed solum ad cibum eod. c. s. firmavit faciem suam, vt iret in Ierusalem, & misit nuncios ante conspectum suum, & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorum, vt pararent illi, & non receperunt eum, quia facies eius erat euntis in Ierusalem, hic autem Christus volebat predicare, & expulerunt eum.

Dicendum ergo, qd hic solum Christus expulsi sunt, quia reddidit se terribilem antequam cognitum, nam in aliis ciuitatibus Christus beneficiebat omnibus Act. 3. & pertransiuit beneficiendo, nemini autem nocebat, hic vero terribilem plagam in cussit occidens duo millia porcorum, ideo timentes expulerunt eum, si tamen ipse incepisset hic beneficare, & nequaquam nocere, sicut in aliis regionibus nequaquam expulsi sunt, & si alibi noceret antequam cognosceretur, sicut hic forte non recipere eum.

Quare Christus ab istis expulsus non puniuit eos. Quæst. CXLV.

Q V A E R E T V R quomodo Christus ab istis expulsus non puniuit eos, vel saltem non redarguit verbo.

Dicendum, qd Christus in omni opere, & verbo suo nobis viuendi regula fuit, contempsit ergo proprias iniurias, quia nobis sic contemendas suadebat. 1. Pet. 2. cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur nõ comminabatur, sic etiam fuit Alph. Toft. in Matth. Pars III.

quando misit discipulos in ciuitatem Samaritanorum, & non receperunt eos Luc. 9. nã dixerunt Iacobus, & Ioannes dñe vis dicamus, vt ignis descēdat de celo, & consumat illos: Christus autem increpuit eos dicens, nescitis cuius spiritus estis: filius hominis non venit aias perdere, sed saluare. Christus ergo nõ increpuit istos, sed magis cõpassus est eorum cecitati, quia saluatorem a se abiciebant, sic dicit Chry. in hom. intueri autem Christi mãsuetudinẽ post virtutem, quia. n. beneficia adepti abigebant eum nõ restitit, sed recessit, & eos qui indignos se nunciauerant eius doctrina, dereliquit.

Secundo fuit, quia Christus iudicauit forte indignum esse manere inter eos, quia ipsi propter peccata sua demerebantur eum habere præsentem, & quia forte si Christus eos increparet, qd eum abiciebant, ipsi cõpungerentur corde, & peterent a Christo, vt non recederet, & quia forte non erat decens, qd Christus maneret cum eis, non increpuit eos ne eum reciperent, sed expulsi recessit.

Tertio fuit, quia forte Christi præsentia non erat vltra necessaria in regione illa, quia ibi relinquebat prædicatores. I. pastores porcorum præcipitatorum, & sanatos a demonibus. nam sanato a legione dixit Christus redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecerit Deus Luc. 8. & sequi ibi abiit per vniversam ciuitatẽ prædicans quanta illi fecisset Iesus, sic dicit Chryso. in hom. eos qui indignos se nunciauerunt eius doctrina dereliquit dans eis doctores liberatos a demonibus, & porcorum pastores.

Ad quid Christus iuit in hanc regionem cum nihil ibi fecerit. Quæst. CXLVI.

Q V A E R E T V R ad quid Christus iuit in regionem istam cum nihil ibi fecerit, sed statim redierit in nullum locum intrando.

Dicendum, qd Christus ibi parũ mansit, nam in nullũ locum intrauit illius regionis, sed cum transfretasset mansit in littore, & ibi fecit oia hæc, quod patet, quia Christus mox, vt exiuit de naui habuit arreptitios occurrentes sibi Marc. 5. f. & exeunte de naui statim occurrit de monumentis homo in spiritu immundo, sed mox vt arreptiui accesserunt adorauerunt Christum Mar. 5. & Luc. 8. & petierunt demones a Christo qd permetteret eos intrare in porcos, qd ipse statim concessit, & mox exeuntes demones introierunt in porcos, & præcipitauerunt eos: hæc oia facta sunt in littore maris vbi arreptiui Christo occurrerunt, præcipitatis tamen porcis pastores fugientes nunciauerunt in ciuitate, ipsi vero ciues illico egressi ad Christum venerunt quem inuenerunt in locum, vbi miraculum factum fuerat. nam dñs Luc. 8. qd exierunt obuiam Christo, & inuenerunt eum, qui sanatus fuerat a legione sedentem ad pedes eius, ipsi vero statim orauerunt, vt de finibus illis recederet, qd Christus illico fecit, vt patet seq. cap. in principio. f. & ascendens in nauiculam transfretauit. non ergo discurrit Christus per illam prouinciã, nec intrauit in aliquem locum, sed mansit in littore maris vbi miraculum fecerat. Cũ autẽ dñs ad quid Christus venit in regionem istam? Dicendũ, qd antequam veniret sciebat, quid ibi facturus esset, & ideo sicut ibi non predicauit, ita disposuerat non predicare, sed venit ad duo. scilicet sanandum illos arreptitios, & ad notificandum se illi regioni. Primum immediate fecit cum arreptiui occurrerunt sibi mox exeuntes de naui. Secundum autem fecit dupliciter. Primo per seipsum miracula faciendo, nam illa satis prædicabant eum esse Deum, & per hoc reddebat incolas regionis illius inexcusabiles, quia videntes eum & agnoscentes virtutem ipsius expulerunt illum, Z ideo

ideo ignorantia veritatis prædicandę iam non excusaret eos.

Secundo fecit hoc prædicatores constituendo, quia pastores porcorum, & sanatos a dæmonibus illius regionis doctores reliquit, vt dicit Chrysoſtomus. De dæmonibus an cognoſceret Chriſtum dicitur Marc. primo capitulo, de miraculis in generali dicitur Mar. ſecundo cap.

C A P. I X.

ET ascendens Ieſus in nauiculam tranſfretauit, & venit in ciuitatem ſuam. Et ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto. Videns autem Ieſus fidem illorum dixit paralytico. Conſide fili. Remittuntur tibi peccata tua.

ET ascendens Ieſus in nauiculam. Matthæus in capitulo præcedenti poſuit quædam Chriſti miracula ad legis euangelicę confirmationem, hic conſequenter ſubdit alia per quę declaratur virtus ipſius Chriſti legislatoris, in quantum ad ſuę deitatis poſitionem. Et diuiditur in tria, quia primo ponitur ad hoc miraculi operatio. Secundo credentium vocatio ibi. Et cum tranſiret inde. Tertio eorū confirmatio ibi. Hęc illo loquente. Prima in duas, quia primo in operatione miraculi ad declarationem ſuę deitatis fides credentium approbatur. Secundo inſidelitas negatium reprobat ibi. Et ecce quidam de Seribis. Quod aut dictum eſt præcedentia miracula fuiſſe ad legis euangelicę confirmationem, & iſta ad deitatis Chriſti declarationem non eſt intelligendum, quia ita ſint totaliter diſtincta quantum ad effectum, quia nullum miraculum eſt a Chriſto factum, quod non confirmet legem euangelicam, & etiam omnia oſtendunt deitatem ſuam, quædam tamen adaptantur magis ad oſtenſionem deitatis, quia de illa ibi agit, ſicut hic, quia Chriſtus oſtendit ſe eſſe Deum ex dictis Phariſæorum. ſed nemo dimittit peccata, niſi Deus, ipſe tamen ſe peccata dimittere oſtendebat. Præcedentia autem dicuntur fuiſſe miracula ad confirmationem legis, quia ante hoc poſuerat magnum illum ſermonem, qui continet legem ſuam ſupra. 5. c. a principio, vſque ad finem ſeptimi, ideo omnia miracula poſita præced. c. videbantur fieri principaliter ad confirmationem illius legis datę.

An ea quę habentur hic ſint continuata ad præcedentia. Quæſt. I.

QUÆRITUR circa primum an ea, quę habentur hic ſint continuata ad præcedentia, & an fuerint facta immediate poſt illa, vel interiectis alijs.

Ad primum dicendum, quod ordo continuus eſt, quia omnia, quę habentur in hoc capitulo fuerunt facta poſt ea, quę habentur præcedenti capitulo. quia ea, quę habentur in ſi. præceden. cap. ſ. de curatione arreptitiorum fuerunt facta in regione Gerafenorum ex alia parte maris Galilæę, omnia autem quę habentur hic fuerunt facta poſtquam redijt in Galilæam tranſfretando in illam.

Ad ſecundum dicendum, quod iſta continuatio poteſt fieri quantum ad principium iſtius c. & finem præcedentis, vel quantum ad ea, quę ſunt in proſecutione.

F De primo dicendum, quod eſt continuatio nullo tempore interiecto, nec tacitis aliquibus rebus geſtis, quod patet, quia in fine præcedentis c. dictum eſt, quod rogauerunt Chriſtum Gerafen, vt recederet de finibus eorum, hic autem in principio dicitur, quod ascendit in nauiculam, & tranſfretauit, & ſic nihil fuit inter præcedentia, & iſta.

De ſecundo an ſit continuatio dicitur infra qđ. 4. Chryſo. autem in homil. continuat iſtud ad præcedentia dicens monſtrauit Chriſtus ſuperius ſuam virtutem per doctrinam, quando docuit eos, vt poteſtatem habens, & per leproſum quando dixit volo mundare, per Centurionem, qui dixit dic verbo, & ſanabitur puer meus, per mare, quod verbo reſrenauit, per dæmones qui eum conſitebantur, hic autem rurfus alio maiori modo inimicos eius cogit conſiteri æqualitatem honoris ad patrem. Circa primum dicitur. Et ascendens in nauiculam. Rogauerunt eum Gerafen, quod recederet de finibus eorum præcedenti cap. ipſe autem nolens ei reſiſtere cum indigni eſſent Chriſtum apud ſe habere conſenſit, & aſcendit in nauiculam, erat. n. Chriſtus in littore maris, quia vt oſtenſum eſt præcedenti cap. q. vltima Chriſtus non diſcurrebat per regionem Gerafenorum, nec in aliquem locum eius intrauerat, ſed mox, vt exiuit de naui occurrerunt ei in littore maris arreptitii, & ſanauit eos, manſitque ibi quoſque Gerafen, egreſſi de ciuitate venerunt ad eum rogantes, vt recederet de finibus eorum, & ipſe tunc aſcendit in nauiculam, in qua venerat, & rurfus tranſfretauit redeundo in Galilæam de qua venerat. Tranſfretauit. Ideſt tranſiit ſerem, vel mare. iſtud eſt mare Galilæę de quo quid ſit, & de nominibus eius dictum eſt præcedenti. c. q. 73. ſatis late. Et venit in ciuitatem ſuam. i. in Nazareth, vel in Capharnaum, vel in Galilæam, ſicut dicitur infra q. 3. Et offerebant ei paralyticum. Iſtud, quod habetur ſupra de Chriſti tranſfretatione habetur luc, & Mar. 5. & Luc. 8. quod vero iam ſequitur de curatione paralytici habet hic, & Mar. 2. & Luc. 5. & ponuntur hæc miracula, quę Chriſtus fecit in Galilæa poſtquam redijt de regione Gerafenorum, erat autem iſte paralyticus toto corpore ſolutus, ita vt ſeipſum ad nullum motum poſſet exercitare. Iacentem in lecto. Non enim poterat ſeipſum mouere, nec per ſe ad Chriſtum venire, nec etiam manibus aliorum ſuſtentatus, quia ſolutis membris dolor nimius cauſaretur ſiquis ipſum attrectaret, ſic dicit Hierony. obtulerunt iacentem in lecto, quia ipſe ingredi non valebat. Videns autem Ieſus fidem illorum. Ideſt illorum, qui offerebant paralyticum, vt aliqui exponunt, vel melius illorum. i. tam paralytici, quam offerentium eum Chriſto, vt infra dicitur, Matthæus autem tacuit hęc modum offerendi paralyticum Chriſto, & ideo non apparet ex litera, quomodo Ieſus videret fidem illorum, ſed ponitur hoc Marc. 2. & Luc. 5. ſ. quod erat Ieſus in Capharnaum docens in domo, & tanta turba conuenerat, quod portantes paralyticum non potuerunt eum per portam inferre, ſed aſcendentes in tectum nudauerunt ipſum tectum domus, & per tegulas ſubmiferunt per quatuor fines ante Chriſtum, & in hoc apparuit fides illorum, quia ſi non conſiderent, quod Chriſtus poterat ſanare paralyticum nõ feciſſent iſtam rem tam inſolitam, nec fuiſſent tam importuni. Dixit paralytico conſide fili. i. habere fidem, vel confortare non timeas, quia nunc ſanus eris. Remittuntur tibi peccata tua. i. omnia peccata, quę commiſiſti, & præcipue illa propter quę inciſiſti in hanc ægritudinem, & idem erat dicere remittuntur peccata, quod dicere ſurge, & ambula, vt Chriſtus dixit infra in litera.

Quare

Quare Chriſtus nunc tranſfretauit aſcendendo nauiculam, quia poterat tranſire ſine nauicula. Et propter quid Petro dixit Chriſtus veni mecum. Quæſt. 11.

QUÆRITUR quare Chriſtus nunc tranſfretauit aſcendendo nauiculam, quia poterat tranſire ſine nauicula, ſicut fecit infra 14. Dicendum, quod vere Chriſtus hoc poterat, & tamen non decebat, vt Chriſtus faceret quidquid poterat, præiudicaret. n. intentioni ſuę. nã. ſicut Chriſtus erat verus Deus, ita erat verus hō, & vtrunque per actus ſuos oñi dere debebat. nã ſicut de Chriſti deitate a multis dubitatum eſt, vt ab Arrianis, & ita de Chriſti humanitate plurimi dubitauerunt ipſum nõ hoĩem, ſed phãtaſticũ corpus aſſumpſiſſe aſſerentes, vt fuerunt Manichæi, ſicut dicit Hiero. ſi aut Chriſtus faceret oĩa, quę poſſet ſemp miraculoſe operaretur, & ita nec cibum, nec potum ſumeret, nec pedibus gradetur, ſed ſubito iret quo vellet, & ſic nunquam humanitas, ſed ſemper diuinitus viueret, quod multum præiudicaret veritati humanitatis ſuę, quia rari eum eſſe verum hominem credere vellet, humiliabat ergo Chriſtus ſuam poteſtatem, vt oñderet carnis verę inſirmitatē, & ita ſe in omnibus cõformabat inſirmis hominibus, niſi cum ratio exigeret miraculum aliquod ad deitatis manifeſtationem fieri, ſic dicit Chryſo. in homilia nauigium autem intrans pertranſit, qui pede poterat mare pertranſire, non enim ſemper mirabilia volebat facere, ne incarnationis noceat rationi.

Secundo fuit, quia Chriſtus cũ oĩa prudentiſſime ageret, nulla miracula faciebat, niſi apparente aliqua cauſa multũ rationabili, hic tñ nulla erat. nã habebat Chriſtus nauiculam: fruſtrã ergo ambularet ſuper aquas, cum aut ambulauit ſuper aquas infra 14. & Io. 6. non habebat nauiculam. nõ aſcenderet, quia diſcipuli in nauicula præceſſerant dũ Chriſtus maneret in littore turbas dimittendo infra 14. quibus dimiſſis nulla manebat nauicula in littore, quam Chriſtus aſcenderet. ideo oportuit, quod ambularet ſuper aquas. patet hoc Ioan. 6. quia cum turbę vidiffent Chriſtum ſequenti die dixerunt ei Rabbi, quãdo huc veniſti? nam vidit turba, quod non erat, niſi vna nauicula in littore in quam diſcipuli aſcenderant, & quod Chriſtus non intrauerat cũ eis in illam, nũc autem cum haberet nauiculam, nulla erat ratio ambulandi ſuper aquas.

Tertio fuit propter diſcipulos, quia habebat Chriſtus nunc diſcipulos: quos oportebat in nauicula tranſfretare, ideo propter eos etiam ipſe nauem intraret. nam cum ambulauit ſuper aquas: non habebat ſecũ diſcipulos, quia illi iam præceſſerant in nauicula eo relicto in littore infra 14. & Ioan. 6.

Sed dicitur, quod Chriſtus poterat etiam facere, quod diſcipuli ambularent cum eo ſuper aquas infra 14. Dicendum, quod ibi aliqua cauſa fuit: nam licet Chriſtus ſuper aquas ambularet nulli diſcipulorum iuſſit hoc facere. Petrus tamen dixit ei domine ſi tu es iube me venire ad te ſuper aquas, & Chriſtus dixit veni. quod fecit propter duo. Primo, vt certificaret diſcipulos, erant enim conterriti putantes illum eſſe phãtasma, & vt auferret eis timorem ſui conueniens, quod hoc concederet Petro, maxime cum Petrus hoc peteret ad certificationem de Chriſto an ipſe eſſet, vnde dixit domine ſi tu es iube me venire ad te.

Secundo fuit ad oſtenſionem poteſtatis ſuę, vt nõ ſolum conſtaret, quod ipſe poterat ambulare ſuper aquas, ſed etiam, quod alijs hanc virtutem cõcedere poterat, hoc tamen non conceſſiſſet, niſi Petrus peteret, ſed quia eo petente ſi Chriſtus hoc concederet dubitare diſcipuli an hoc facere poſſet, ideo conceſſit ei ſuper aquas ambulare, hic autem nulla cauſa Alph. Toſt. in Matth. Pars III.

A ſuberat faciendi hoc, ideo non fecit Chriſtus eos ambulare ſecum ſuper aquas. maxime, quia hoc non cõueniebat diſcipulis qui adhuc erant inſirmi: nam gloriarentur de hac poteſtate, quaſi ſe per hoc beatos putantes, quod eis peccati cauſa fieret, ſic enim dicitur Luc. decimo capitulo, quod diſcipuli cum gaudio dixerunt Chriſto, domine etiam dæmonia in nomine tuo ſubijciuntur nobis, Chriſtus autem dixit nolite in hoc gaudere, quod ſpiritus ſubijciuntur vobis. nõ ergo oportebat nunc oſtendere eis tantam excellentiam ne gloriarentur, & diabolus haberet occaſionem tentandi eos cum eſſent adhuc noui, & imperfecti, talibus autem non eſt adhuc honor dandus, aut excellentia, ſic Apoſtolus oſtendens qualis debeat eſſe epiſcopus. 1. Tim. 3. dicit non Neophitum. i. nouũ in fide, & conuerſatione religionis Chriſtiane, & ſublite cam. ſne in ſuperbiam elatus in iudiciũ incidat diabolus, ideſt ne per honorem ſibi datum ſuperbiat cũ adhuc ſit nouus, & non habet perfectam virtutem. p̄ ſciat moderate ſe habere in honoribus ne efferat, & ſic diabolus occaſionem habeat tentandi eum, & p̄ hoc, quando Petrus venit ad Chriſtum ſup aquas ipſo permiſſe incepit mergi, & clamauit ne per hoc extolleretur, ſed agnoſceret inſirmitatē ſuam, vt non putaret ſe aliquid eſſe cum in ipſa miraculoſa operatione miraculoſa indigerit liberatione ne periret, & ſic inſtrueretur non appetere aſcendere ad excellentiã ſe maiorē, non ergo fuit cõueniens nunc, quod Chriſtus ambularet ſolus ſuper aquas, nec etiam diſcipuli eius cum eo.

Quare ciuitas fuit iſta. Quæſt. 111.

QUÆRITUR cum dicatur hic venit in ciuitatē ſuam, quare ciuitas fuit iſta. Dicunt quidam, quod Nazareth, quia illa erat ciuitas Chriſti, vt infra dicit. Sed obicitur, quia dñ venit in ciuitatem ſuam, & ecce offerebant ei paralyticum, & ſic innuitur, quod in ciuitate ſua fuerat ſanatus paralyticus. conſtat tamen eũ fuiſſe ſanatum in Capharnaum Mar. 2. Aliqui dicunt ad hoc, quod iſtud miraculum de paralytico, & illud, quod habetur Marc. 2. non eſt idem, ſed duo miracula, & ſic vñ fieret in Capharnaum, & aliud in Nazareth: ciuitate Chriſti. Dicendum, quod non ſtat, quia neceſſaria eſt dici fuiſſe idē miraculũ iſtud, & illud, quia omnia, quę habentur hic ponuntur Mar. 2. ſed non eõtrario, non præ aut facilius conſingit, quod vnum miraculum ſm oēs eaſdem circumſtantias fuerit factum his, vel in diuerſis locis, ideo dici debet, quod idē eſt. Eſt ergo dicendum, quod varie putatur de iſta ciuitate, quæ fuerit, quidam. n. putant non fuiſſe ciuitatem, ſed pro uinciam. ſ. totam Galilæam, & quod veniendo in quacunq; partem Galilæę diceretur Chriſti venire in ciuitatē ſuã, & quia Capharnaum erat in Galilæa, vt patet ſupra 4. cũ Chriſtus nunc illuc venit dñ in ciuitatem ſuã veniſſe, ſic dicit Aug. quod Matt. hic ſcribit de ciuitate domini, Marcus autem de Capharnaum difficilius ſolueret ſi Matthæus Nazareth nominaret, nunc vero cũ potuerit ipſa Galilæa ciuitas dici Chriſti, quia in Galilæa erat Nazareth, ſicut vniuerſum regnum Romanũ in tot ciuitatibus conſtitutum, dicitur modo Romana ciuitas, quis dubitauerit, vt veniens in Galilæam dominus recte veniſſe diceretur in ciuitatem ſuam, in quocunq; eſſet oppido Galilæę. Alii dicunt, quod ciuitas Chriſti vocatur hic Capharnaum, quia licet non eſſet ibi conceptus, nec natus, quia tamen Capharnaum erat præcipua ciuitas Galilæę, in qua erat Nazareth, dicitur Chriſtus fuiſſe de Capharnaum, hoc tenet Nico. & dicit, quod Nazareth erat vicus, vel oppidum reſpectu Capharnaum, ſicut Parisius dicitur ciuitas

Z 2 tas

tas alicuius nati in aliquo oppido iuxta Parisius, huic opiniononi satis consonat Augu. lib. de concor. euang. dicens, quis dubitauerit, vt veniens in Galilæa dominus recte venisse diceretur in ciuitatem suã, in quocunq; esset oppido Galilæe, præsertim quia & ipsa Capharnaum excellēbat in Galilæa, vt tanquam metropolis haberetur. Sed hoc licet large loquendo posset stare, proprie tñ non stat nec consonat exemplū Nicolai de Parisius, & vico, quia quantumcunq; sit aliqua ciuitas excellens in aliqua regione siquis sit de aliqua ciuitate, quæ non sit illi subdita, vel quæ per se habeat regimen politicum, non dicitur esse de illa ciuitate, si tñ est de aliquo vico, qui pertineat ad ciuitatem, quia vicus per se non habet gubernationem politicam dñ esse de ciuitate illa, vt patet. ff. ad municipal. l. qui ex vico, hoc verum est, nisi illa ciuitas esset rãta excellētia, q̄ vocaretur patria cõis. sic est de vrbe Romæ pp singularem excellentiam suam. nam vocatur patria cõis, vnde quilibet Italicus poterat dicere se esse Romanum, vt patet. ff. eo. ti. l. Roma. non erat aut sic de Capharnaum, ita q̄ posset vocari communis patria oĩum Galilæorum, ideo non vocaretur ciuitas Christi propter hoc. Alij dicunt, q̄ Capharnaũ vocat ciuitas Christi pp assiduam habitationem, quia magis ibi morabatur, quam in alijs locis, sic dicit Chryso. in homil. ciuitatem autem suam hic Capharnaum dicit, alia. n. eum suscepit nascentem. Bethlehẽ, alia autem nutriuit. f. Nazareth, alia autem habuit continue habitãtem. f. Capharnaum, hoc autem magis stare potest, quam præcedens.

Dicendum aut, q̄ oēs istæ positiones sunt tolerabiles, & tamen melius dicendum est, q̄ fuerit ista ciuitas Nazareth, sic dicit Hieron. super Mat. ciuitatẽ eius non aliam intelligimus, quam Nazareth, vnde & Nazarenus appellatus est, & hoc est melius dictum, quia nunquam alicubi in scriptura inuenitur, sed Capharnaũ esse Christi ciuitatem, vel Christi vocari de Capharnaum, & tamen tota scriptura vocat eum de Nazareth. sic enim dicitur supra 2. qm Nazarenus vocabitur, sic enim eum Angeli vocabant Marc. 16. Iesum quæritis Nazarenum, sic etiam propheta illum prænuñciauerunt nominandum supra 2. c. f. vt adimpleretur, quod dictum est per prophetas, qm Nazarenus vocabitur, sic etiam discipuli sui eum vocabant Ioã. 1. vbi Philippus dixit ad Nathanael, quem scripsit Moyses in lege, & propheta inuenimus Iesum filium Ioseph, & dixit Nathanael a Nazareth potest aliquid boni esse, sic etiam vocabant eum Pharisei, & tota turba, infra 2. r. cum diceretur quis est hic, populi autem dicebant hic est Iesus propheta a Nazareth Galilæe, nunquam autem inuenitur, quod vocaretur de Capharnaum.

Item irrationabile est dicere Capharnaum Christi ciuitatem, quia quando scriptura loquitur de patria, vel ciuitate Christi semper loquitur de Nazareth, sic patet infra 13. & Marc. 6. veniens in patriam suam docebat eos, & tamen necesse est, q̄ intelligatur ipse locus fuisse Nazareth, quia ibidẽ dñ, q̄ cognati Christi, f. mater pater, & fratres eius erant ibi, & tamen tota Christi cognatio erat in Nazareth, & nõ in Capharnaum, ergo patria Christi erat Nazareth.

Secundo patet, quia Christus dixit infra 13. & Marc. 6. non est propheta sine honore, nisi in patria sua, & in cognatione sua, & in domo sua: hæc tamen non possunt intelligi, nisi de Nazareth, quia ibi ciues voluerunt eum precipitare de monte. Lucæ quarto, quod in nullo alio loco totius Iudæe, vel Galilæe contra ipsum vnquam attentatum est, in Capharnaum autem Christus valde honorabatur, quia Centurio princeps vbi plus adeo honorauit ipsum, quod di-

xit se non esse dignum, quod Christus intraret in domum eius præcedenti capitulo, & Lucæ septimo, etiam tanto honore prosequerentur eum, q̄ quando volebat recedere non permittebant eum turbę Luc. 4. f. ille dicebat oportet me etiam alijs ciuitatibus euangelizare.

Tertio patet, & efficacius, q̄ patria Christi in scriptura distinguitur a Capharnaum. Luc. 4. f. quanta au diuimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua. ergo non erat patria sua Capharnaum, sed Nazareth, & ipse etiam dixit, eodem capitulo, nemo propheta acceptus est in patria sua, & loquebatur de Nazareth. non est ergo verisimile, q̄ scriptura vocauerit hic Capharnaum ciuitatem Christi, cum nulla causa esset ad hoc, nec in alijs locis soleat sic nominari, & maxime, quia non expressit nomen ciuitatis, tanquam notum esset ex præcedentibus, quæ esset ista ciuitas, ante hoc tamen nunquam dictum est Capharnaum, quod esset Christi ciuitas, sed Nazareth dicitur, quod habitabat ibi. supra 2. ergo non potest intelligi de Capharnaum, sed de Nazareth.

Cum autem dicit Chryso. q̄ Capharnaum vocatur Christi ciuitas, quia habuit eum continue habitantẽ, est dicendum, q̄ sæpe Christus veniebat in Capharnaum, quia morabatur maxime in Galilæa, in qua erat Capharnaum, non tamen diu manebat ibi, sed cito recedebat, ita vt turbæ vellēt eum tenere Lucæ 4. ipse tamen dicebat oportet me euangelizare alijs ciuitatibus, in Nazareth autem longissimo tempore mansit, quia ab initio vitæ, vsque ad annum trigésimum quando prædicare cepit, semper mansit in Nazareth, vt innuitur supra 2. f. veniens habitauit in ciuitate, quæ vocatur Nazareth, & ibi declaratum est, sic etiam dicitur habitator Nazareth, supra 2. & ista fuit causa quare Christus licet natus fuerit in Bethlehem supra 2. non vocatus est Bethlehemitus, sed Nazarenus. e. c. f. quia longo tempore habitauit in Nazareth vt ibi dñ, & sic pp habitationem continuam etiam si nihil aliud esset nõ debebat vocari ciuitas sua Capharnaum, sed Nazareth.

Cum autem obijciatur, q̄ miraculum istud factum est in ciuitate Christi, & tamen constat, q̄ factum est in Capharnaum. Dicendum, q̄ in Capharnaum factum est, & non in ciuitate Christi, sed ista obscuritas prouenit, quia Matthæus locutus est valde breuiter dicens, venit in ciuitatẽ suã, & ecce offerebat ei paralyticum, quasi nihil medium fuerit inter venire in ciuitatẽ suã, & offerri ei paralyticum, debet autem dici, q̄ veritas fuit hæc. f. q̄ Christus rediens de regione Gerasenorum venit primo in ciuitatẽ suam Nazareth, & fecit aliqua, quæ Mat. tacuit hic, & et cæteri Euangelistæ, & inde venit in Capharnaũ, & ibi curauit paralyticum de quo hic dñ, sic dicit Augu. l. de concor. euang. l. f. in hoc dicemus Matthæũ prætermisisse, q̄ gesta sunt postq̄ Iesus venit in ciuitatem suã donec veniret Capharnaum, & hoc adiunxisse de sanato paralytico, sicut in multis ita faciunt prætermittentes media, tanq̄ hoc continuo sequatur, quod sine vlla prætermissionis signatione subiungunt, nõ aut huius omissionis fuisse vñ, quia Christus non fecit in Nazareth nõ aliqua multũ excellētia, quæ Euangelistę scribere noluerunt, forte enim, nulla miracula ibi fecit, sed solum prædicauit, & hoc pp indignitatẽ Nazarenorum, quia pp suam incredulitatem indigni erant miraculorum bñficia a Christo recipere, sic. n. dicitur infra 13. & Marc. 6. qm iterum venit Christus in Nazareth, q̄ nõ fecit ibi virtutes multas pp incredulitatem eorũ, & sic Christi forte nõ miracula nulla fecit, sed solum prædicauit ibi, ideo nõ oportuit, q̄ scriberet, qd ibi Chrs fecerit, scriberet tñ si in aliquo fecisset miracula ibi, fuit ergo ista ciuitas Nazareth, & nõ Capharnaũ.

Quando

Quando fuit curatio paralytici, & an sit ordine continuato scripta. Quæst. 1111.

Quæretur circa id quod dicitur hic de curatione paralytici, quando fuit, & an sit ordine continuato scripta. Aliqui dicunt, q̄ non, sed q̄ prius fuit suscitatio filie principis synagoge, quæ ponitur infra in lra, & patet hoc, quia Mar. 5. & Luc. 8. vbi ponitur, q̄ Christus reuersus est de regione Gerasenorum, & sequitur statim, q̄ archisynagogus petiuit a Christo, quod filiam eius sanaret.

Dicendum, q̄ in multis Euangelistæ non concordant in ordine narrationis, & tñ non est propter hoc afferendum, q̄ aliquis eorum errauerit, quia non est intentio eorum dicere, q̄ eo ordine acciderint gesta quo ipsi narrant, sed q̄ omnia quæ ipsi narrant acciderunt, & etiam plura, quam ipsi dicant, qm ergo volumus scire ordinem rerum gestarum, oportet considerare aliquas circumstantias ex quibus colligatur.

Ex hoc aut dicunt aliqui, q̄ tenendum est prius fuisse suscitacionem puellæ, quam sanationem leprosi, Primo, quia Marcus, & Luc. tenent istum ordinem, Matthæus autem solus est in ordine contrario.

Secundo, quia ex litera Mar. 5. & Luc. 8. videt hoc colligi, nam Marc. 5. dicitur factum est cum rediisset Iesus excepit illum turba, erant enim omnes expectantes eum, & ecce venit princeps synagoge, & sic innuitur, q̄ mox, vt rediuit Christus venit expectando Christum, & sic antequam iret ad aliquem alium locum mox, vt descendit de nauicula factum est hoc de curatione puellæ, idem innuitur Mar. 5. f. cum transendisset Iesus in naui rursus trans fretũ conuenit turba multa ad illũ, & erat circa mare, & venit quidam de archisynagogis, & ita qm erat iuxta mare descendens de nauicula venit ad eum ille princeps synagoge, & sic fuit ante curationem paralytici.

Dicendum, q̄ prius fuit curatus paralyticus, q̄ videtur colligi ex hac litera, nam hic dicitur de curatione istius paralytici, & postea dicit & cum transiret inde Iesus vidit hominem sedentem in Theloneo Mar. nomine, & sic videtur, q̄ vocatio Matth. fuit postquã recessit de loco in quo sanauit paralyticum, & postea dicitur quomodo Christo sedente ad conuiuũ murmurauerunt Pharisei, quia in domo Matthæi cum publicanis comedebat, & disputauerunt ibi Pharisei cum Christo de ieiunio, & discipuli Ioãnis, & postea sequitur hoc illo loquente ad eos, ecce princeps vnus accessit, & adorauit, & ille est cuius filia suscitata est, ergo necesse est dici, q̄ ea die qua Christus comedebat in domo Mar. post vocationem eius, & conuiuũ suscitata fuit ista puella, & tamen vocatio Matth. fuit post curationem paralytici, vt ostensum est, ergo necessarium videtur dicendum, q̄ prius fuerit paralytici curatio, quam suscitatio puellæ, & sic fuit ordo rerũ gestarum quem tenuit Matthæus, & non ille quem Marcus, & Lucas sequuntur.

Ad primum cum dicitur, q̄ standũ est potius Mar. co, & Luc. dicendum, q̄ si ageretur de inquirenda veritate, qm esset dubium quis eorum verũ diceret, statim deberet potius quobus, quam vni, sed hoc nunquã potest accidere cum nunquam dubitetur de veritate in sacra scriptura, quantum ad ordinem tñ non est necesse, q̄ potius præsumatur pro quobus, q̄ pro vno, cũ non sit præcipua intentio scribentum equi ordinẽ naturalẽ rerum gestarũ, sed veritatem enarrare quocunq; ordine, & sic potest sequi vnus ordinẽ et q̄ tres ab eo deuenit, verum est tñ q̄ si nulla signa apparent quis potius ordinem naturalẽ tenuerit, magis stabit

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

tribus, vel duobus in ordine concordantibus, q̄ vni discordanti ab eis, hic tñ apparent potius indicia p Matthæo, q̄ tenuerit ordinem naturalem, q̄ pro alijs, vt ostensum est, ergo potius ei stabitur.

Ad secundum dicendum, q̄ cum dicitur Lucæ 8. factum est cum rediisset Iesus excepit illũ turba, erant enim omnes expectantes eum. intelligitur istud factum esse mox, vt descendit de nauicula, quia manebant aliqui expectantes eum in loco, de quo recessit, quando iuerat in regionẽ Gerasenorum. Cum sequit aut ibi, & ecce vir & c. non est illud continuatũ ad immediatam, sed debet subintelligi, q̄ postq̄ turba illa, quæ manebat apud mare expectans Christum recepit eũ, locutus fuit ibi Christus aliqua cum eis, & inde iuit in ciuitatem suam Nazareth, vt hic dñ, & inde venit in Capharnaum, vbi curauit paralyticum de quo hic, & post hoc vocauit Matthæum, & die quo in domo eius sedebat in conuiuio, venit princeps synagoge orans pro filia sua, quæ suscitata est, & id licet Marc. & Lucas describant illa, tanquam continua, debet intelligi, q̄ omnia ista intermedia subintulerunt, & alibi mutato ordine expresserunt, sic dicit Aug. lib. de concor. euang. in multis ita faciunt prætermittentes media, tanquam hoc continuo sequatur, quod sine vlla prætermissionis signatione subiungunt, & hoc modo sunt multę difficultates in continuatione eorũ, quæ Euangelistæ dicunt.

Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se. Hic blasphematur. Et cum vidisset Iesus cogitationes eorum dixit. Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris? Quid est facilius, dicere dimittuntur tibi peccata tua, an dicere, surge & ambula? Vt aut sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico. Surge tolle lectũ tuum, & vade in domum tuam. Et surrexit, & abiit in domum suam. Videntes autem turbę timuerunt, & glorificauerunt Deũ qui dedit potestatem talem hominibus.

Et ecce homo. Hic ponitur secundum in quo infidelitas negantium Christi deitatem redarguitur, & ponitur primo eorum negatio cum dñ. Et ecce quidam de Scribis. Multi Scribæ præsentibus erant qm Christus fecit hoc miraculum. veniebant. n. ad doctrinam eius. Luc. 8. Scriba autem dicitur sapiens in lege, & ideo Luc. 8. dicitur, q̄ erant Pharisei ibi, & legis doctores, sicut hic dicitur, & Scribæ, & non solum fecerit istã scribamur murmuracionem Scribæ, sed etiam Pharisei. eod. c. f. quid ceperit cogitare Scribæ, & Pharisei. Dixerunt intra se. Nondum publicabant istud, sed prius in corde suo torquebantur. Hic blasphematur. f. quia dixit remittuntur tibi peccata tua, quod putabant ad solum Deum pertinere, & non ad Christum. sic dicitur Marc. 2. & Lucæ quinto capit. quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus. Est autẽ blasphemia qm asseritur aliquid falsum de Deo, quod minuit eius dignitatem, vt si dicatur, q̄ natura diuina est corporea, vel negatur aliquid, quod pertinet ad eius dignitatem, vt si dicatur, quod Deus non creauit seculum, ita autem hic solius Dei conditio est ex infinita potestate peccata remittere posse, q̄ autem dicatur aliquem hominem posse peccata remittere, dicitur, quod non solus Deus remittit, & sic negatur illa perfectio singularitatis suæ, ideo est blasphemia, & quantum ad hoc recte dixerunt Iudæi, & tamen, quod crederent Christum ista di-

Mar. 2. Luc. 5.

Blasphemia quid.

centem blasphemare error erat, cum ipse verus Deus esset, quod postea ostendit.

Et cum vidisset Iesus cogitationes eorum, quas nondum expresserant, & ideo adhuc cogitationes erant, & dicit, quod vidit. i. cognovit, quia cogitatio non est actus spiritualis, sed cognitio qualibet vocatur visio, sicut intellectus dicitur quidam oculus 6. Ethic. 15. sic dicitur Luc. 5. ut cognovit Iesus cogitationes eorum, & ista cognitio non fuit nota paliqua signa exteriora, sicut demones cognoscunt interdum cogitationes nostras, sed cognovit Christus, quia Deus erat, & corda nostra sunt in manu Dei Prov. 15. & 21. nam omnia nuda sunt, & aperta oculis eius ad Heb. 4. nec est invisibilis ei vlla creatura. Vel anima Christi cognovit istud in verbo in quo cognoscit oia, que sunt. sic dicit Mar. c. 2. f. quo statim cognovit Iesus spiritu suo, i. per spiritum suum. Dixit, ut quid cogitatis mala in cordibus vestris. q. d. malum est hoc, quod cogitatis, quia ego non blasphemio, ut vos putatis. Quid est facilius dicere dimituntur tibi peccata tua, aut dicere surge, & ambula? Vult per hoc Christus ostendere se non blasphemare, & quia blasphemia est dicere, quod purus homo peccata dimittat, Christus voluit ostendere, quod ipse erat Deus, qui posset peccata remittere, & probavit hac ratione, scilicet potest facere aliquid maius, vel equale huic, quod est peccata remittere potest remittere peccata, & tamen ego possum facere aliud equale, ergo possum remittere peccata, ad hoc. n. dixit quod est facilius dicere remittuntur tibi peccata tua, an dicere surge, & ambula? Sciebat. n. quod Iudæi non dicerent esse minoris potestatis sanare paralyticum solo verbo, quam peccata remittere, quia utrunque pertinebat ad solam potentiam in finitâ, & ideo nescierunt rîdere huic rationi, cum autem dicitur dicere surge, & ambula debet suppleri. i. & sic sequatur in re, quia aliâs dicere surge, & ambula nullius potestatis est, sed Mar. 2. dicitur dicere surge tolle grabatum tuum, & ambula, in quo ostenditur perfecta sanitas, si ut non iolum possit ambulare, sed et onera magna portare. Ut sciatis quoniam filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata. Quasi dicat vos conceditis non esse maius peccata remittere, quam dicere surge, & ambula, volo ergo ostendere vobis, quod filius hominis, id est ego qui sum homo, habeo potestatem dimittendi peccata, & hoc faciâ sanando paralyticum, & dicit potestatem in terra dimittendi peccata. q. d. vos putatis, quod Deus solus, qui in celo est possit peccata dimittere, ego autem dico vobis, quod et homo manens in terra inter vos potest dimittere peccata. At paralytico surge tolle lectum tuum. Per hæc verba sanavit eum, & voluit, quod tolleretur lectum suum ad ostensionem perfectę sanitatis. Et vade in domum tuam. Istud non erat de necessitate miraculi, sed quia tollere lectum erat ad ostensionem perfectę sanitatis, & non erat quo honeste lectum portaret iste, nisi in domum suam, iussit quod iret in domum. Et surrexit. Scilicet immediate, ut per hoc appareret diuine virtutis operatio, quæ in instanti agit. sic dicitur Macr. 2. Et statim ille surrexit. Et Luc. 5. quæ & confestim surgens coram illis. Et abiit in domum suam. Sicut Christus præceperat portauit lectum in domum, postea autem forte rediit ad audiendum Christi doctrinam. Videntes autem turbæ. Multi. n. præsentibus erant, quoniam Christus hoc fecerat, quia venerant ex omni castro Galilee, & Iudæe, & Ierusalê. Luc. 8. Timuerunt. Vlla magnitudine huiusmodi, & erat iste timor quædam admiratio Mar. 2. abiit coram omnibus, ita ut miraretur oes. Et glorificauerunt Deum. i. laudauerunt. est. n. gloria frequens cognitio, vel clara manifestatio alicuius cum laude, & quia omnes manifestabant diuinam magnitudinẽ cum quadam laude, dicebantur eum proprie glorificare.

Qui dedit potestatem talem hominibus. Hoc dicit, quia supra Christus dixerat, ut sciatis, quod filius hominis habet

potestatem in terra dimittendi peccata, & quia omnis potestas hominum a Deo est dicitur, quod Deus dedit istam potestatem hominibus, sed adhuc isti Iudæi sine intellectu erant, quia non cognoscebant Christum esse Deum per opera sua, ut infra dicitur.

Quis erat iste paralyticus. Quæst. V.

Quæritur de isto paralytico quis erat. Alii qui dicunt, quod est ille de quo Ioan. 5. quia ibi dicitur, quod Christus sanauit paralyticum, etiam dixit ei surge tolle grabatum tuum, & fecit sic.

Dicendum, quod non est idem paralyticus, nec idem miraculum, quia ibi dicitur, quod ille paralyticus iacebat Ierosolymis apud piscinam probaticam, iste autem sanatus est Capharnaum Mar. 2. & ut dictum est supra q. 3.

Secundo, quia illum paralyticum Christus inuenit iacentem in lecto cum ambularet Christus in portico Ioan. 5. iste autem paralyticus ad Christum portatus est, & per regulas domus in lecto submissus Marc. 2. & Luc. 5.

Tertio, quia ille paralyticus non petiuit a Christo sanitatem, sed erat expectans sanari per morum aquam in probatica piscina, & Christus dixit ei vis saluus fieri nisi autem paralytico nihil dixit, sed potius attulerunt eum ad Christum, quia expectabant, quod ab eo sanaretur, ut patet hic. Quarto, quia ille paralyticus dixit, domine hominem non habeo, qui mittat me in piscinam, iste autem quatuor habebat, qui portabant eum Mar. 2. & Luc. 5. non ergo fuit idem paralyticus.

Sic dicit Chryso. in homilia, paralyticus iste alter est præter eum, qui in Ioanne ponitur, ille quidem in natorijs iacebat, hic autem in Capharnaum, & ille famulis carebat, hic autem habebat eos, qui sui curam habebant, qui & portantes eum attulerunt.

Quare dixit Christus paralyticum esse filium, Quæst. VI.

Quæritur quare Christus dixit paralyticum esse filium. Dicendum, quod per multa. Primo ad ostendendum benignitatem suam, erat enim Christus tam dulcis in verbo, & in tota vite conuersione, quod ad oes se habebat, ut ad filios neminem contemnens, sed oes diligens, sicut per cõmemnere non potest filium quilibetque ille sit. sic dicit Hiero. super Matth. mira humilitas despectus, & debile totis membrorum cõpagibus dissolutum filium vocat, quæ sacerdotibus non dignabantur tangere. Secundo, quia iste in charitate, & oes existentes in gratia sunt filij Dei. Et hoc patet, quia remissa erant sibi peccata, necesse est autem remissis peccatis fieri hominem filium Dei, sic et dicit Chryso. vbi supra. sicut certe, id est filium vocat, quia dimituntur ei peccata sua. Tertio specialiter per fidem, quia per fidem efficitur homo filius Dei Io. 1. dedit potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius. ille autem credebat, vel ad credendum incitabat, id est filius vocat. sic inquit Ista. f. confide filij. fidem habe. Quarto, quia vere erat filius Christi: nam Christus est Deus, id est pater oium, quia oes creauit, & oes possidet Deut. 32. nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, fecit, & creauit te? Quinto, quia Christus voluit ostendere affectum blanditijs dâdo bonam spem ei de sanitate. recte ergo eum filium vocat cum pater sit nomen dulcedinis 2. Pol. c. 1.

An iste paralyticus fuit sanatus propter fidem suam, vel propter fidem portantium ipsam. Quæst. VII.

Quæritur an iste paralyticus fuit sanatus propter fidem suam, vel propter fidem portantium ipsam. Dicendum.

Dicendum, quod si accipiatur fides, ut causa meritoria sanitatis nemo meretur, quod miraculose Deus eum sanet quantumcumque fident habeat, sed beneficium Dei est, quod sic homo sanetur.

Si autem accipiatur fides, ut causa dispositiua ad salutem. i. sine qua Deus non saluat hominem, est verum, quod poterat paralyticus iste sanari propter fidem suam, vel propter fidem portantium ipsam. Aliqui dicunt, quod sanatus est propter fidem portantium ipsam, & non propter suam, quia dicitur in Ista. videtur Iesus fidem illorum, non eius, qui offerebatur, sed eorum, qui offerebant. Sic et dicit Hiero. super Matth. videtur Iesus fidem illorum, non eius, qui offerebatur, sed eorum, qui offerebant. Sic etiam dicit Ioan. Papa quantum valet apud Deum fides propria apud quem sic valet aliena? Dicendum, quod tam paralyticus, quam portantes eum fidem habuerunt. De portantibus patet, quia ea fide portauerunt, quod a Christo sanandus esset, & ut magis feruor, & confidentia ipsorum appareret, cum non possent ipsum ponere ante Christum rem nouam fecerunt per rectum deponentes eum, quod nulli alij adhuc fecerat. sic dicit Chryso. mirandi sunt, qui paralyticum adduxerunt qualiter cum nequiuissent intrare per ostium nouum, aliquid, & alienum attentarunt, & quia fuit ista fides magna, debuit sequi magnum miraculum, sic dicit Chryso. in homilia, quia igitur tantam ostenderunt fidem monstrat etiam ipse suam virtutem cum omni potestate soluens peccata. De fide paralytici patet, quia ipse permisit se portari ad Christum, non tamen permisisset, nisi crederet, maxime, quia non permisisset se deponi de lecto pro funes, nisi crederet, & aliquid sibi profuturum. sic dicit Chryso. erat magna fides et huius infirmi, non enim permisisset se submiti, ut alius Euangelista dicit per rectum non credens. poterat et paralyticus fidem habere ex fide portantium eum, & sic non sine fide curaretur proprie.

Ad dictum Hiero. potest dici, quod Christus vidit fidem portantium, & non paralytici, scilicet principaliter licet vtrique fidem habuerint, fuit tamen forte maior fides portantium, & sic illam Christus magis respiceret. Aliter potest dici, quod paralyticus fidem habuit, sed non a principio, quando portabatur, sed postea ei fides data est a Deo merito portantium eum, & hoc potest inuenire litera, quia Christus dixit paralytico confide filij, id est habe fidem, & sic poterat esse, quod ante hoc fidem non habuerat, quia tamen fides portantium eum fuit valde magna promeruit, ut daretur fides paralytico, & sic postea intelligi litera, scilicet, ut vidit Iesus fidem illorum, id est portantium dixit paralytico confide filij, id est et habe tu fidem, & tunc eam haberet, ita ut sine fide sua non sanaretur, quocumque ergo modo ponatur habuit fidem paralyticus.

Ad secundum dicendum, quod valet hic fides aliena apud Deum, scilicet principaliter, quia erat maior, quam propria, vel potius, quia erat prior, & propter eam daretur fides ipsi paralytico.

An aliquando remitti possint peccata alicui per fidem alterius. Et quod fides est duplex. Et quomodo in baptismo peccata dimituntur paruulis, & adultis per fidem. Quæst. VIII.

Quæritur an aliquando remitti possint peccata alicui per fidem alterius. Aliqui dicunt, quod in quibusdam non habentibus fidem remittuntur interdum peccata per fidem aliorum, & maxime fit hoc in infirmis, vel in turbatis animo, qui fidem propriam habere non possunt. sic dicit Hierony. super Mattheam. non autem ubique ab egritudine querit fidem, puta cum infanti, vel aliter ab egritudine in excessu fuerint mentis.

Secundo patet, quia dicit Ioan. Papa quantum valet Alpha. Tost. in Matth. Pars III.

let apud Deum fides propria apud quem sic valet aliena, ut intus, & extra sanaret hominem, & tamen sanare intus est sanare a peccatis dimittendo illa. ergo per fidem alienam interdum dimituntur.

Tertio patet, quia dicit Ambrosius super Lucam magnum dominum, qui aliorum meritis ignoscit alijs, & dum alios probat alijs relaxat errata: cur apud te homo collega non valeat cum apud Deum seruus interueniendi meritum, & ius habeat impetrandi? si grauium peccatorum diffidis veniâ, adhibe peccatores, adhibe ecclesiam, quæ pro te precetur, cuius contemplatione, quod tibi dominus negare postest ignoscat, & sic in granibus peccatis per fidem alienam dicit posse aliquem sanari.

Dicendum, quod aut queritur de sanatione corporis, aut de remissione peccatorum, quæ ad solam animam pertinet. De primo dicendum, quod potest aliquis per fidem alienam etiam sine propria sanari corporaliter ab egritudine, & ita licet iste paralyticus propriam habuit, potuit tamen per fidem portantium eum solam sanari. Ratio est, quia curantur hic egritudines corporis, quæ curatio totaliter est ab extra, ideo non est necesse, quod concurrat aliqui actus ipsius curati, & tamen fides propria est actus proprius, scilicet quoddam confidere. ergo non est semper necesse quod ad curationem miraculosam egritudinum precedat, vel concurrat fides ipsius curati. Si autem sit secundum, scilicet curatio anime, id est remissio peccatorum.

Dicendum, quod non est possibile alicui remitti peccata sine fide propria. Est autem duplex fides, scilicet fides qua creditur, & est virtus Theologica, alia est fides, quæ est confidentia quadam, scilicet quod Deus concedet, id quod petimus, vel quod desideramus. vtraque autem requiritur in eo cui peccata dimittenda sunt. De prima patet, quia quandiu manet aliquis infidelis non possunt ei peccata dimitti, sic dicitur Mar. 16. qui crediderit saluus erit, qui autem non crediderit condemnabitur, & tamen si remittantur homini omnia peccata sua necesse est, quod saluetur, infidelis autem saluari non potest. ergo infidelis non possunt peccata dimitti, sic etiam dicitur Ioan. 3. qui non credit iam iudicatus est, id est condemnatus. ergo fides prima per quam creditur quidquid credendum est, requiritur ad remissionem peccati.

Sed obijcietur, quia paruulis in baptismo dimituntur peccata, & non habent fidem propriam, sed solum est ibi fides ecclesie. Dicendum quod verum est, & tamen non est sic de adultis propter duo. Primo, quia ad remissionem peccati requiritur, quod nulla sit infidelitas, quia infidelitas repugnat remissioni peccati cum per infidelitatem male sentiat de dignitate, & potestate Dei remittentis peccata, quod præiudicat dignitati ipsius: in paruulo autem licet non sit fides, quia non potest habere actum proprium, nulla tamen est infidelitas, quia et infidelitas dicit aliquid positiuum, & est per actum proprium ipsius hominis infidelis, in adultis autem, nunquam potest esse defectus fidei sine infidelitate positiuâ, ita quod necesse est de quolibet adulto, quod habeat fidem, vel infidelitatem. paruulus autem nec habet fidem, nec infidelitatem: ei ergo per fidem ecclesie Deus infundit fidem, quia nihil inuenit in eo, quod repugnet fidei cum paruulus nullum actum proprium habuerit, & sic iustum est paruulis fidem dari, & peccata remitti sine propria fide, in adultis non potest hoc fieri, quia non potest fides infundi homini a Deo, nisi simul auferatur infidelitas, & quia illa inducta est per actum proprium hominis, necesse est, quod per actum ipsius tollat, vel concurrat actus iustus ad tollendum consentiendo Deo tollenti illam, aliâs. n. sequeretur, quod Deus destrueret naturam hois. Z 4 autem.

auferendo ei libertatem, nam credere, vel discredere licet sit actus intellectus, est tamen per imperium voluntatis, quia credimus, quod volumus cum non sit fides de eis, quæ necessaria ratione demonstratur. si ergo Deus vellet alicui auferre infidelitatem & non tolleret ei libertatem voluntatis, posset ipse velle discredere, vel erronee credere, & sic maneret infidelis, etiam si Deus vellet eum fidelem facere, si autem Deo volente eum facere fidelem necesse esset non posset discredere, & sic cogere credere, quod falsum est, ideo necesse est dici, quod in adultis non potest infundi fides sine actu proprio, ut sicut per proprium actum infidelitas causata est, ita etiam per proprium actum tollatur in adulto, & consentiatur fidei, quam Deus inducere vult, & sic nec fides inducitur in adulto sine proprio actu, nec peccata ei dimittuntur sine propria fide, secus autem de paruulis, ut dictum est.

Secundo differunt, quia paruuli non habent, nisi peccatum originale, illud autem non est proprie peccatum personale, sed quasi naturale cum non sit factum per proprium actum, sed per originem ab Adâ traditum, cum ergo sine proprio actu peccatum in eis contractum est, iustum est, ut sine proprio actu deleri possit, & sic sine fide propria per solam ecclesiæ fidem Deus peccatum dimittit paruulo infundendo ei fidem, ut iam fidem propriam habeat, peccata autem adultorum sunt proprie personalia, quia per proprium actum ex electione commissa sunt, ideo iustum est, ut non sine proprio actu dimittantur, ideo necesse est propriam fidem habere eum cui debent peccata dimitti si est adultus, quia primus motus ad iustificationem est ipsius fidei, & sic apparet, quod non potest fieri remissio peccati sine fide propria, secundum quæ credimus, quæ est prima fides. De secunda fide, i. confidentia dicendum, quod etiam sine illa non possunt peccata dimitti, nisi si quis credat omnia, quæ in sacra scriptura continentur, & quæ ecclesia credit, si non confidit, quod Deus dimittet ei peccata ipso dolente de eis nunquam dimittentur, immo etiam si pereret illa dimitti si non consideret, & certissime crederet illa sibi dimittenda, nunquam dimittentur. Iac. 1. postulet autem in fide nihil hesitans, qui enim hesitat similis est fluctui maris qui a vento mouetur, non ergo extimet homo ille, quod accipiat aliquid a Deo. requiritur ergo ista confidentia ad peccati remissionem.

Dicendum igitur, quod peccatum in adultis nunquam potest dimitti per fidem alienam, sed semper est necessaria fides propria, quod patet, quia tunc sequeretur, quod omnes infideles sic manentes saluari possent, quia ecclesia orat pro eis, & habet fidem, quod Deus potest sanare eos, & tamen dicimus, quod impossibile est aliquem infidelem saluari, nisi conuersus fuerit ad Christum, & ita ipse dixit Mar. 16. qui non crediderit, condempnabitur, ergo non est possibile remitti alicui peccatum per fidem alienam.

Secundo patet, quia si posset per fidem alienam peccatum dimitti, posset etiam per alienam contritionem peccatum dimitti, quia eadem omnino ratio est, & tamen istud est absurdum, quia nemo potest habere remissionem de peccato, nisi de eo doluerit, sic dicit Aug. lib. de penitentia, omnis enim qui mentis suæ arbitrio constitutus est, non potest nouam vitam inchoare, nisi eum veteris penituerit, non ergo potest peccatum dimitti sine propria fide, & dolore. sequeretur enim aliis, quod nemo periret quantumcumque grauiter peccaret, quia ecclesia pro omnibus orat, & de peccatis omnium dolet, & tamen non saluantur omnes, ergo sine actu proprio peccatum non dimittitur.

Tertio patet, quia tunc saluaretur aliquis actualiter manens in peccato mortali, & in eo decedens, quod

patet, quia poterat quis pro alio habere fidem, & dolere de peccato illius, & quod ille maneret in delectatione, & actu peccati, taliter tamen peccata remitti est impossibile cum actualiter maneat, quia sic sine charitate moriens haberet vitam æternam, ergo non potest sine proprio actu peccatum dimitti cum maneat.

Si autem dicatur, quod peccatum vere tollitur vni per fidem, & actum alterius. Oporteret dici, quod alio dolente de peccatis meis necesse esset, quod ego cessarem ab illis, ut sic non maneret actualiter, quod falsum est, quia actus alienus non cogit voluntatem meam, ergo impossibile est dimitti vni peccatum per fidem, vel actum alterius, sed necesse est per propriam fidem, & actum dimitti.

Dicendum tamen, quod fides aliena ad remissionem peccati, non quidem, quod per illam dimittatur peccatum quantumcumque illa sit. Sed quia interdum per meritum fidei aliorum Deus dat fidem aliquibus infidelibus, qui aliis illam habituri non essent, nisi precibus sanctorum adiuuarentur, quia multa, ita sunt a Deo prædestinata obtineri, quod non, nisi precibus sanctorum habeantur, ut ait Gregor. 1. dialo. sic etiam de contritione, quia aliqui sunt peccatis delicti, qui nunquam ab eis recederent, nisi precibus sanctorum Deus moueret valde efficaciter animam illorum ad dolendum de peccatis, & tunc fides propria, & contritio propria peccatum delent, fides autem aliena non delet illud, sed disponit ad delendum. s. faciendo, quod homo habeat fidem propriam per quam delectatur. De isto autem paralytico dicendum, quod peccata remissa sunt ei non per fidem portantium, sed per suam, habuit enim fidem a principio antequam portaretur, sic dicit Chrysostomus, quod non permisisset se submitti per regulas, nisi crederet, & tunc potest exponi litera. s. videns Iesus fidem illorum, i. paralytici, & portantium, & sic exponit Nicol. & valde rationabiliter, vel etiam dato, quod non habuisset fidem a principio habuit saltem fidem antequam peccata ei remitterentur, quod ostendit litera, quia Christus dixit confide fili remittuntur tibi peccata tua. i. habe fidem, & sic prius dixit ei, quod haberet fidem, quam quod peccata ei remitterentur, & tamen Christo dicente paralytico confide ille mox haberet fidem, quia verba Christi erant efficacia, ideo prius habuit fidem, quam peccata remitterentur ei saltem ordine nature, quia potuit esse, quod simul tempore fuerit ei fides collata, & peccata remissa, immo ita fit, quia quando fides de nouo infunditur a Deo simul cum ea infunditur charitas, & omnes virtutes, quia aliis non esset iustificatio generalis ipsa iustificatio impij, & tamen generalis est, quia Deus totum hominem simul curat, ut dicit Aug. lib. de penitentia, & ostenditur 4. sentent. dist. 15. ergo in eodem instanti infusa fuit isti fides, & peccata remissa, sed vnum præcedit alterum natura, sicut causa causatum. s. fides, & gratia peccati remissionem, potuit autem ista fides paralytici ei dari ex meritis portantium ipsum, quod potest innui in litera. s. videns Iesus fidem illorum, i. portantium dixit paralytico confide. i. quia respexit ad fidem portantium ex merito eorum dedit paralytico fidem dicens ei confide. non ergo fuerunt remissa peccata paralytico per fidem alienam, sed per suam.

Ad primum dicendum, quod intelligitur dictum Hieronymi, de sanatione corporali, quæ potest dari homini sine propria fide, eo quod illa totaliter est a causa extrinseca, & non requirit proprium actum. secus autem de remissione peccati, ubi requiritur proprius actus propter causas supra positas, & est sensus, quod ad hoc, quod Christus sanaret aliquem egrum corporaliter requirebat, ut communiter ab eo fidem, & tamen interdum non

requiritur, ut si aliqui essent infanientes, vel positi in excessu mentis propter egritudinem, quia ab istis non exigitur Christi fidem cum illam habere non possent, sic erat de arreptitijs quos Christus sepe sanabat dum actualiter a demone arripentur, sic patet de duobus arreptitijs, præceden. c. & de alio arreptitio Mar. 9. & tunc isti non poterant habere actum fidei, quia a demone totaliter possidebantur, & non operabantur ipsi aliquid, sed demone per eos, vel in eis, sic etiam innuit fuisse de isto paralytico, qui præ magnitudine morbi erat absorptus, & in excessu mentis positus, & sic non poterat habere fidem actualem, & ideo Christus non exegit eam ab illo, sed sufficit sibi fides portantium. iste excessus mentis aliquoties colligitur eo quod dum ista fierent paralyticus nihil loquebatur, et si Christus ei loqueretur. Quod autem intelligatur de curatione corporali, & non de remissione peccati patet, quia aliis sequeretur absurda ex dicto Hieronymi. s. quod si infidelis moreretur in furore qui semper fuit infidelis quando erat sanæ mentis, posset ei peccata dimitti per fidem ecclesiæ orantis pro eo, et sequeretur, quod si quis fidelis erat in peccato mortali semper antequam incideret in furor, in quo moritur sine dolore peccati posset saluari per fidem, & orationes ecclesiæ. Etiam sequeretur, quod omnes qui in peccato mortali ante hoc manebant, & subitanea morte preoccupantur in qua de peccatis non possunt dolere, posset saluari, quæ omnia absurda sunt, quia omnes sic morientes ecclesia periret asserit. ergo non intelligitur, quod quantum ad remissionem peccati Deus non exigit fidem ab infanientibus, & constitutis in excessu mentis per quod sufficit fides aliena, sed intelligitur de curatione morbi corporalis.

Vnus hō potest pro alio satisficere.

Ad secundum dicendum, quod fides aliena valuit hic tantum apud Deum, quod propter illam sanauit paralyticum corporaliter, quia etiam si non fuisset fides propria poterat sanari paralyticus: valuit etiam fides aliena, ut sanaretur intus, i. ad remissionem peccati, non tamen valuit immediate, sed dispositiue. s. ut ex merito fidei portantium daretur fides paralytico, per quam sanaretur, ut ostensum est supra.

Ad tertium dicendum, quod potest intelligi aucto-ritas Ambrosii de remissione peccatorum dispositiue, ut dictum fuit, melius tamen intelligitur de remissione peccatorum, quantum ad reatum penæ purgatorie, vel temporalis, nam peccatum quantum ad maculam, vel offensam, quæ proprie pertinet ad ipsum non potest remitti, nisi per actum proprium, & tamen quantum ad penam debitam in purgatorio cuius reatus manet ablato peccato, potest fides aliena proficere, & ita dicimus, quod vnus homo potest satisfacere pro alio, quia aliis indulgentie collate nobis de thesauro ecclesiæ, quæ ex meritis Christi, & supererogationibus sanctorum, nihil nobis proficerent, quod falsum est. Quod autem intelligatur de hoc dictum Ambrosii, patet, quia dicitur si de grauium peccatorum diffidis venia, adhibe precatores, adhibe ecclesiam, quæ pro te precetur, cuius contemplatione, quod tibi dominus negare posset ignoscat, & tamen nulla peccata sunt quæ tuncunque grauiora, quæ Deus non remittat peccatori non solum pluries roganti, sed etiam ad vnicum gemitum. Ezechi. 3. quacunque hora ingemuerit peccator peccati eius non memor ero. Secus est de pena, quia illa non tollitur sine satisfactione, & quia oratio est vnum de tribus operibus satisfactionis, ut colligitur. 4. sentent. dist. 15. & ibi tenent hoc omnes doctores, & vnus homo potest pro alio satisfacere, necesse est, quod cum plures sint satisfactionis opera faciat de maioribus satisfaciant, & etiam citius, quam si solus homo pro seipso satisfaceret, & sic verum est, quod

aliqua peccata sunt, de quibus peccator non posset solus per orationem suam obtinere hic plenam remissionem quantum ad penam, & si tunc ecclesia orauerit pro eo poterit consequi cito istam remissionem, quam Deus ei soli oranti negare posset. s. quia solus non posset hic satisfacere.

Quare Christus dixit paralytico remittuntur tibi peccata tua, cum non ad hoc ei offerretur.

Quæst. IX.

Quæretur quare Christus dixit hic paralytico remittuntur tibi peccata tua, quia paralyticus non offerretur ei ad consequendum remissionem peccatorum, sed ad habendam corporalem salutem.

Aliqui dicunt, quod hoc fecit Christus, quia quando aliquem sanabat corporaliter etiam spiritualiter sanabat, quia ut dicitur Ioann. septimo cap. Christus totum hominem sanum fecit in sabbato, i. intus, & extra, sed sanitas interior est remissio peccatorum, ideo dixit remittuntur, &c.

Dicendum, quod non stat. Primo, quia istud non constat sanaret Christus a peccatis omnes quos sanabat a morbis, quia ista duo sunt multum separata, & potest vnum sine altero haberi, quia tamen ut communiter dicitur, quod Christus omnes sanabat intus, & extra potest hoc concedi, illud tamen, s. totum hominem sanum fecit in sabbato non probat hic, quia intelligitur de corporali sanitate, s. quia habebat homo ille multos morbos, & ab omnibus simul eum Christus sanauit, cum tamen potuisset sanare ab vno non sanando ab alio.

Secundo patet, quia dato, quod omnes, qui corporaliter sanabantur spiritualiter sanarentur non stat hoc, quia plurimos alios Christus sanauit a morbis, & tamen non dicebat eis remittuntur vobis peccata vestra.

Alii dicunt, quod hoc fuit, quia morbus accidit homini propter peccatum, & prius debet auferri causa morbi, quam tollatur morbus, sic dicit Hieron. super Mat. hic datur nobis intelligentia propter peccata plebs que euenire corporum debilitates, & idcirco forsitan prius dimittuntur peccata, ut causis debilitatis ablati sanitas restituantur, sic etiam dicit Beda hominem autem dominus a paralyti curatus primo peccatorum vincula dissoluit, ut ostenderet eum ob nexum culpæ artuum dissolutione damnari, & nisi his relaxatis membrorum non posse recuperatione sanari.

Dicendum tamen, quod hoc non sufficit, quia licet verum sit omnes morbos, & peccata quæcumque provenire ex peccato mediate, vel immediate, scilicet ex peccatis nostris, vel ex peccato Adæ, tamen Christus non dixit remittuntur, &c. propter hoc, quod patet. Primo, quia ut dictum est plurimos alios Christus sanauit quorum etiam aggritudines ex peccato eueniebant, & tamen non dixit illis remittuntur, &c. immo istud Christus non dicebat, quando volebat aliquem sanare corporaliter, sed solum quando spiritualiter, sic fuit de Magdalena, de qua dixit dimittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum Luc. 7. illam tamen a nulla corporis aggritudine Christus sanauit, sed solum a peccatis, & hoc etiam solum ipsa petebat, eo, c.

Secundo patet, quia non est verum generaliter, ut dicit Beda, quod aggritudines non possunt sanari, nisi relaxatis peccatis, quia quosdam Deus sanat quotidie ab aggritudinibus, nunquam tamen peccare desinunt, & tamen sunt aggritudines illæ propter peccatum.

Tertio, quia etiam eodratario accidit. s. quod interdum quidam sanentur a peccatis omnibus, & tamen

non

non liberentur ab ægritudinibus, quia aliàs possent fieri homines immortales si dolendo de peccatis cessarent ægritudines, & tamen non cessant: ideo peccatū, & ægritudo non habent necessariam connexionem, ita quòd ad hoc, q̄ ægritudo cesset, peccatum debeat prius dimitti, ergo non dixit Christus propter hoc.

Alii dicunt, quòd hoc fecit Christus ad ostendendum, quòd iste peccauerat, & quòd non posset dicere se non peccasse, sic dicit Aug. lib. de concordia. euan. s. quòd aurem dicit homo dimittuntur tibi peccata ad hoc insinuandum valet, quia homini dimittuntur peccata, qui hoc ipso, q̄ homo erat nō posset dicere non peccauit.

Sed hoc, licet verum sit non sufficit, quia in aliis hoc Christus non dicebat, qui etiam homines erant, & non poterant negare se peccasse.

Quarto dicunt alii, q̄ dixit hoc Christus ad ostendendum se esse Deum, quia nemo potest dimittere peccata, nisi Deus Mar. 2. & Luc. 5. per hoc ergo Christus ostendebat se Deum esse cum peccata remitteret, sic dicit Aug. ubi supra. s. simul etiam ut ille qui homini peccata dimittebat intelligeret esse Deum.

Quinto potest dici, & melius, quòd licet Christus hoc faceret ad istum finem, tamen immediate faciebat ad suscitandum quādam discordiam in Phariseis, & Scribis contra se per quam ostenderetur clarius esse Deus, nā per miracula, quæ Christus faciebat se Deū esse ostendebat, & ad hunc finem faciebat illa, ut tamen manifestius hoc ostenderet voluit suscitare cōtra se Phariseos, ex qua repugnantia magis appareret miraculum, si enim Christus solum sanasset paralyticum, nihil aliquid dicens, non putassent Iudæi p̄ hoc illum esse Deum, nec etiam crederēt, q̄ ipse per hoc ascribebat sibi deitatem, quia etiam propheta aliqui miracula fecerant, voluit ergo aliquid dicere per quod Pharisei, & Scribæ crederent eum esse Deum, vel errare, & etiam viderent, quòd ipse volebat ostendere se esse Deum, & hoc fuit dicendo remittuntur tibi peccata tua, quia Iudæi credebant, quòd nemo poterat peccata dimittere, nisi solus Deus. Mar. 2. & Luc. 5. quod verum est, ideo quando Christus dixit dimittuntur, &c. illi dixerunt ille blasphematur, & ex hoc fuit Christo occasio ad ostendendum, quòd poterat peccata remittere, ut probaret, q̄ nō blasphemabat, & dixit eis quare cogitabant mala in cordibus suis, & ostendit per signa, quòd ipse poterat peccata remittere, & consequenter constabat eum esse Deum. si tamen non dixisset remittuntur, &c. non fuisset occasio ad aliquid istorum, & sic non appareret ita manifeste eū esse Deum, ideo dixit hoc, ut ex discordia Phariseorum esset occasio ad istud probandum evidenter. s. q̄ Deus erat.

Quomodo Christus nunc remisit peccata paralytico sine confessione cum sit necessaria. Et q̄ confessio est præceptū legis nouæ, & non de iure naturali. Et quòd peccata notoria oportet confiteri propter duo.
Quæst. X.

QUÆRITUR quomodo Christus nunc remisit peccata paralytico sine confessione cum illa sit necessaria. Aliqui dicunt, q̄ non requiritur confessio esse actualiter ad remissionem peccati, sed sufficit eam esse in proposito, ut ostenditur, 4. sent. dist. 13. & hoc verum est. Sed tunc dicitur quomodo fuerit remissa, quia paralyticus non habuit etiam propositū confitendi, nec fuit alicui confessus.

Dicendum, quòd paralytico remissa sunt peccata sine confessione actuali, & proposito confitendi pp̄ multa. Primo, quia confessio non erat tunc ex præcepto,

pro, quia dolere de peccato est de iure naturali, confiteri tamen nec est de iure naturali, nec erat præceptū in veteri testamento, sed est præceptum legis nouæ, & ecclesie determinantis tempus, & modum, & alias ceremonias confessionis, & quia nondum erat a Christo sacramentum istud institutum, vel etiam si esset institutum nondum obligabat, quia lex noui testamenti cuius erat istud sacramentum, nondum inceperat obligare, quia Christus non erat mortuus, nec ipsa erat adhuc plene publicata, ideo non tenebatur iste paralyticus confiteri, nec habere propositum confitendi.

Secundo, quia dato, quòd incepsisset obligare præceptum de sacramento penitentiae, non obligaretur, paralyticus nunc confiteri, quia quòd fiat remissio peccati per confessionem istud est quantum ad viam communem, quando sacramentum istud dispensatur per ministros, qui non habent aliam potestatem, nisi secundum quod a iure eis impositum est, ideo neminem possunt absolueri, nisi contentem: Christus autem habet potestatem super sacramenta, ideo absolueri poterat sine confessione, & sine proposito confitendi.

Tertio, quia superuacuum erat velle aliquid Christo confiteri, quia ipse melius nouit quid sit in homine, quam homo ipse, ita ut non sit opus ei aliquid dicere, sic dicit Io. 2. ipse nouerat omnes, & non erat opus, ut quis testimonium perhiberet de homine, ipse enim sciebat quid esset in homine, ideo si aliquid vellet Christum honorare, & petere ab eo veniam peccatorum non oportebat explicare ei peccata, quia istud esset inuere, quòd nesciebat illa, melius ergo erat petere ab eo veniam de peccatis in generali, vel etiam ostendere signa petendi, sic enim fecit Magdalena lachrymis rigans pedes Iesu Luc. 7. & ipse dixit remittuntur tibi peccata tua, tanquam intelligeret, quòd non petebat, nisi veniam de peccatis, sacerdotes autem nesciunt peccata nostra, nisi in quantum eis verbo notificamus, quia nemo scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui est in eo. i. Cor. 2. & ideo oportet eis confiteri. Si autem interdum contingat, quòd sacerdotes sciant aliqua peccata nostra, ut quia sunt notoria, vel quia viderunt nos peccare, adhuc oportet ista peccata eis confiteri propter duo. Primo, quia sic constitutum est, ut omnia peccata confiteamur nihil omitendo, & contra faciens peccaret mortaliter, vel saltem confessio esset sibi inutilis. Secundo, quia sacerdotes non debent absolueri quemquam, nisi videat, q̄ displicet ei de peccatis, quia aliàs non esset sacramentum, cum deficiat contritio, quæ est præcipua pars sacramenti, potest tamen quis dolere de vno peccato volendo adhuc manere in aliquo alio peccato, quòd commisit, non potest tamen tunc absolui de aliquo, quia de necessitate penitentiae est, quòd sit integra, i. q̄ nullum peccatū sit in cuius delectatione velit adhuc peccator manere, ut ostenditur, 4. sent. dist. 13. non potest tamen constare confessioni, de quibus peccatis dolet peccator, & de quibus non dolet, nisi ex confessione sua, ergo oportet q̄ confiteatur omnia, immo si esset aliquòd peccatum contentis notum aliàs sacerdoti, & illud non confiteretur haberet occasionem sacerdos cogitandi, q̄ peccator non dolet de illo peccato, & sic esset dubius an deberet eum absolueri, quia dubitaret an esset vere penitens, ideo debet sacerdoti omnia peccata dicere. Christo autem non erat opus aliquid dicere, & sic conuenienter peccata remissa sunt paralytico sine confessione, & proposito confitendi.

Quæ.

Quomodo Christus remisit nunc paralytico peccata sine satisfactione. Et quòd ad omnimodam peccati remissionem duo sunt necessaria. Et quòd penitentia habet partes materiales, & formales.
Quæst. XI.

QUÆRITUR quomodo Christus remisit nunc paralytico peccata sine satisfactione, & istud est magis dubium, quam præcedens, quia confessio peccatorum non est de iure naturali, nec etiam erat necessaria de iure diuino positio tempore quo isti paralytico peccata remissa sunt, satisfactio tamen pro peccato semper fuit de iure naturali, & positio, ideo videbatur teneri paralyticus ad satisfactionem.

Dicendum, quòd verum est, quòd iste paralyticus tenebatur ad satisfactionem, & tamen Christus non imposuit eam ei nunc. Pro quo sciendum, quòd ad peccati remissionem omnimodam sunt duo necessaria. Primum est detestatio peccati præteriti. Secundum est satisfactio pro illo: cum primo etiam debet intelligi detestatio peccati futuri, id est quòd non solum doleat quis, quòd peccauit, sed etiam, q̄ non habeat intentionem ulterius peccandi. Primum istorum non potest suppleri per aliquid aliud, nec etiam per aliam personam, nisi per peccantem. Secundum autem potest suppleri per aliquid alterum, vel p̄ adū alterius personæ, quia potest vnus homo satisfacere pro altero, non potest tamen vnus dolere pro peccato alterius, ita q̄ per istum dolorem remittatur alteri peccatum, ideo Christus primum istorum imponebat, quando peccata remittebat, ut patet Io. 7. de muliere deprehensa in adulterio cui Christus dixit vade & amplius noli peccare. i. habe voluntatem nunquam amplius peccandi, nam præsupponitur, q̄ de præterito peccato iam doluerat, & ita potest esse, & est satis verisimile, q̄ dixerit isti paralytico amplius noli peccare, quando dixit vade in domum tuam. s. vade in domum tuam, & amplius noli peccare, licet nullus euangelistarum hoc expresserit, quia sic Christus dixit, q̄ sanauit alium paralyticum Io. 5. s. ecce sanus factus es iam noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat. De satisfactione autem nihil habetur hic, nec est verisimile, q̄ Christus imposuerit ei aliquam, quia etiā aliis quos curabat non imponebat illam, sed solum dicebat noli peccare, & hoc quia impositio satisfactionis non erat causa necessaria, sicut detestatio peccati, & hoc quia potest vnus pro altero satisfacere, sed nemo potest pro alio peccatum detestari, etiam quia satisfactio fit interdū pro peccatis nostris sine aliquo actu nostro per solam ecclesie remissionem, ut quando conceduntur indulgentie, quia non est ibi necessaria aliquis actus satisfactionis p̄ poena debita in purgatorio illis peccatis ad quæ se extendit indulgentia concessa ab ecclesia. Christus ergo peccata remittebat nullam imponendo satisfactionem. Et hoc primo ad ostendendam excellentiam suam, quia ex plenitudine potestatis non solum poterat peccatum dimittere, sed etiam totam penam peccato debitam, quod non possunt sacerdotes, quia nullam virtutem habent ut de suo nobis conferant ad satisfaciendum. Secundo, quia etiam si Christus non imponeret satisfactionem per se, intelligebatur, q̄ teneretur paralyticus satisfacere, quia quicumque peccat ipso facto est naturaliter obligatus ad satisfaciendum de peccato si remissionem habere vult, & ideo satisfactio nō est pars sacramenti penitentiae, quasi voluntarie appolita, aut ceremonialis, sicut confessio, sed ipso iure debita, etiā si non exprimitur, impositio tamen satisfactionis. i. ritus imponendi, vel quòd debeat imponi, est cetero-

nialis, & introductus per ecclesiam, quia etiā si sacerdos nullam penitentiam imponeret, non tolleretur quin esset integrum sacramentum, & maneret obligatus confitens ad satisfaciendum, ex sola ergo cerimonia ecclesie introducta est impositio satisfactionis, ideo cum tempore Christi non obseruaretur ritus sacramenti penitentiae non oportebat, quòd imponeret satisfactionem aliquam remittendo peccata, quia vel ex plenitudine potestatis dimitteret simul peccatum, & poenam peccati, ut si non dimitteret maneret homo ad satisfactionem obligatus, & non imposita satisfactione. Cum autem dicitur, quòd satisfactio erat de iure naturali verum est, sed non impositio satisfactionis, ideo etiam si Christus non imponeret eā nihil ageret contra ius naturale, quia maneret satisfactio debita pro peccato explenda per illum, vel per alium loco eius. Tertio, quia etiam si Christus vellet obseruare ritum sacramenti penitentiae, sicut nunc obseruatur, non oporteret, ut penitentiam imponeret, quia etiam nunc impositio penitentiae non est de necessitate sacramenti, sed solum est ritus quidam totius ecclesie, quod patet, quia sacramentum penitentiae habet partes materiales, & formales, materiales tenent ex parte contentis, & sunt tres. s. contritio, confessio, & satisfactio, & intelligitur satisfactio in proposito, vel in actu, pars formalis tenet se ex parte sacerdotis, absolutio, & istæ sunt necessarie ad integritatem sacramenti penitentiae, ita q̄ si aliquid eorum desit non est integrum sacramentum, impositio autem penitentiae non est aliquid istorum, ideo non est de necessitate sacramenti, vnde etiam si sacerdos omittit imponere satisfactionem, non propter hoc sequitur quin sacramentum sit integrum, potest tamen peccare omitendo istud.

Pro quo dicendum, q̄ aut omittit voluntarie, aut ex obliuione, si voluntarie peccat, quia contentum ritum totius ecclesie, licet nihilominus sacramentum sic sit integrum. Si autem ex obliuione, id est non advertendo omittat imponere penitentiam, nō est necesse, quòd peccet, & sic Christus etiam si obseruaret sacramentum, sicut nunc, non oportebat, q̄ imponeret satisfactionem.

Qui scribæ erant qui contra Christum murmurauerunt, & quomodo huc conuenerunt.
Quæst. XII.

QUÆRITUR de istis Scribis qui nunc contra Christum murmurauerunt, qui erant, & quomodo huc conuenerunt.

Dicendum, q̄ Scriba secundum Hebræos vocatur sapiens apud Latinos, & ita isti vocabantur Scribæ. i. sapientes Iudeorum, sic patet Luc. 5. nam ubi dicitur hic Scribæ dicitur ibi legis doctores, quia apud Iudeos illi soli vocabantur sapientes, qui in lege sua periti erant, quia nō habebant aliam sapientiam, nisi legem: vel saltem istam vocabant sapientiam suam a qua gloriabantur se esse sapientes. sic dicitur Deuteronom. 4. hæc est sapientia vestra, & intellectus coram populis, ut audientes vniuersa præcepta hæc dicant. En populus sapiens, & intelligens, gens magna, nec est alia natio tam grandis de istis sapientibus legis. i. Scribis dicendum, quòd conueniebant multi ad audiendum Christi doctrinam, & maxime nunc, nam dicitur Luca. 5. q̄ erant Pharisei sedentes, & legis doctores, qui venerant ex omni castro Galilee, & Iudæe, & Ierusalem, isti veniebant, ut communiter ad audiendum doctrinam Christi, ut possent inuenire aliquid de quo eum accusarent, sic dicitur Luc. 6. obseruabant autem Scribæ si in sabbato curaret, ut inuenirent vnde accuserent.

facient illum. Aliqui tamen de istis legis doctoribus bono animo Christi doctrinam audiebant, & credebant in ipsum, sic patet de Nicodemo, qui credebatur in Christum Ioan. 3. & erat discipulus eius occultus tamē propter metum Iudæorum Lucæ 23. erat tamē iste doctor legis, sic Christus dixit ei Ioan. 3. tu es magister in Israel, & hæc ignoras? Ita etiam multi alij de doctoribus legis, & principibus Synagogę credebant in eum, & libenter ipsum audiebant, & tamen non manifestabant se ipsos timentes perdere honorem Synagogę Ioan. 12. scilicet veruntamen ex principibus multi crediderunt in eum, sed propter Phariseos non confitebantur, vt de Synagoga non eijcerentur, dilexerunt enim gloriam hominum magis, quam gloriam Dei. De istis Phariseis, & Scribis, qui nunc venerant non constat quo animo venerint. Aliqui putant, quod animo calumniandi, quod apparet, quia ceperunt contra Christum mala cogitare, vt in litera dicitur. Dicendum tamen, quod ex hoc non constat, quia poterat esse, quod bono animo venerint, & tamen verbum Christi erat ita durum, quod non erat mirū eos murmurare quousque viderent signa probantia eum esse Deum, si autem postquam sanauit paralyticum murmurasset contra ipsum pro hoc verbo apparebat malo animo hoc agere, & ad calumniandum venisse, & tamen non apparet, quod postea murmurarent, cum potius dicatur, quod turbę timuerunt, & laudauerunt Deum, ergo non constat quo animo venerint.

Quare loquitur hic solum de scribis, quod intra se istud cogitabant. Quæst. XIII.

QUARE ET V. cum scribæ, & Pharisei nūc Christum audirent, quando dixit remittitur tibi peccata tua, vt patet Lucæ 5. quare solum dicitur hic de scribis, quod intra se istud cogitabant.

Dicendum, quod tam scribæ, quam Pharisei contra Christum cogitauerunt, quod blasphemaret nūc Lucæ 5. scilicet ceperunt cogitare scribæ, & Pharisei dicentes, quis est hic, qui loquitur blasphemias? Matthæus tamen dixit de scribis, ad ostendendum magis rationem dubitandi: nam scribæ, & Pharisei habebantur in populo in magno honore, & tamē diuersimode, quia Pharisei honorabantur, tanquam viri religiosi, & excellentiores cæteris in obseruantia legis, & in multis alijs caeremonijs, sicut sunt religiosi nunc inter cæteros homines, habebant enim multas superuacuas caeremonias, quæ ostēdebant quandam exteriorē sanctitatem, sed non erant vere sancti, sed potius maligni ipsi Pharisei, de quibus Christus tanquā superstitiosos arguit eos Mar. 7. & infra 15. Scribæ autem erant doctores legis, & propter hoc populus honorabat eos, non tamen habebantur in tanta opinione sanctitatis apud plebem, sicut Pharisei, & tamen, quia vtrique erant excellentes in populo simul solent nominari, maxime quia aliqui etiā de Phariseis erant doctores legis, & prædicabant, sicut scribæ, sic dicitur infra 23. super Cathedram Moysi sederunt scribæ, & Pharisei, scilicet ad prædicandum, quod patet, quia subditur, omnia quæcunque dixerint vobis seruate, & facite. De conditionibus autem Phariseorum, & Saducæorum, & Hæsenorum dictum est supra 3. c. q. 63. istud autem dubium de quo murmurabatur nunc contra Christum erat dubium ad solos sapientes pertinet, scilicet an solus Deus peccata remittat, vel possint etiā per hominem remitti, & quomodo: nam hoc non poterat sciri, nisi per legem, vel naturalem rationē. in vtraque autem soli sapientes vigent, si autem Christo

dicente hoc aliqui simplices solum, vel plebei murmurarent non erat respiciendum ad eos, & contemnerentur ab omnibus, quasi ignorantes loquentes, & tunc non oportebat, quod Christus faceret miraculū aliquod ad eos conuincendum, quia esset factum sine causa, nunc vero cum doctores legis quorum sententię totus populus stabat murmurare de hoc, etiam populus faueret eis, & sic esset necessitas faciendi miraculum ad hoc, quod Christus ostenderet se recte dixisse, & quia Pharisei, vt in plurimum non erant sapientes, nec habebantur, vt sapientes, sed vt viri religiosi, etiam si ipsi soli mouerēt hoc dubium contemnerentur, ideo ad ostendendum dubium magnum, & causam necessariam faciendi miraculum non oportuit dici, nisi de scribis, licet etiam Pharisei hæc cogitarent, & sic etiam Mar. dixit, erant illi quidam de scribis cogitantes in cordibus suis, nō ergo dici oportuit, nisi de scribis.

Quare dicitur, quod scribæ hic intra se cogitabant mala. Quæst. XIII.

QUARE ET V. quare dicitur, quod scribæ intra se hoc cogitabant.

Dicendum, quod propter multa. Primo, quia forte timebant populum, nam populus habebat Christum, vt prophetam, & sic sapientes non auderent ei resistere, vel eum palam impugnare, sic interdum principes sacerdotum nitentur Christum comprehendere, sed non audebant propter populum, quia omnes eū, vt prophetam habebant Io. 7. sic etiam instante passione non audebant capere Christum presente populo propter scandalum infra 26. scilicet non in die festo ne forte tumultus fieret in populo. Secundo, quia forte scribæ non audebant, adhuc publice contra Christum aliquid dicere, quia forte poterat Christus taliter exponere verba sua, quod non esset blasphemia, ideo etiam si non fuisset Deus, potuisset exponere verba ista in bono sensu, quia Christus nō dixit remitto tibi peccata tua, sed remittuntur, & sic poterat intelligi, quod Deus illa remittebat, & non Christus. Et si diceretur ei, quomodo ergo dicit remittuntur, & c. poterat dicere, quod dixerat annunciatius, scilicet quod ipse erat propheta, & Deus reuelauerat ei, quod remitterentur peccata isti homini, & ita ipse annunciabat, est tamen verum, quod non dixit in hoc sensu, sed inuit, quod ipse remittebat peccata, quia erat Deus potens hoc facere, scribæ tamen, quia forte putabant, quod ipse posset in aliquo sensu vero exponere ista verba, nondum audebant eum arguere. Tertio fuit, quia ista erat res periculosa: nam si verum esset, quod Christus blasphemaret, vt illi putabant, erat reus mortis, quia blasphemiam lapidantur secundum legē Moysi Leui. 24. in rebus autem tam grauibus non debet quis seipsum precipitare, ideo non audebant adhuc loqui sapientes, sed forte expectabant, quod etiam alias blasphemias adderet, & sic possent eum iuste arguere. Quarto fuit, quia non fuit eis locus loquendi: nam mox, vt ista cogitare ceperunt, Christus dixit, quid cogitatis mala in cordibus vestris? sic antequam loqui possent præuenit eos, & istud est verum Mar. 20. scilicet erant quidam de scribis cogitantes in cordibus suis, & sequitur, quod statim cognito Iesus in spiritu suo, id est immediate, vt ceperunt cogitare cognouit quid cogitarent, & mox locutus est, quia alias ipsi erupissent in vocem, fuit tamen conueniens, quod Christus prius diceret eis quid cogitarent, quam ipsi exprimerent, vt dicitur sequenti q. & ista fuit causa præcipua, & etiam prima, scilicet quia timuerunt plebem, sic dicit Chryostomus, metu autem multitudinis suam

suam intentionem aperire Pharisei non audebant, sed solum in cordibus suis meditabantur, & tamen causa est verior omnibus.

Quare Christus locutus fuit respondens cogitationibus scribarum antequam ipsi quidquam loquerentur. Vbi quod neque Angeli neque demones sciunt cogitationes hominis, nisi solus Deus. Quæst. XV.

QUARE ET V. quare Christus locutus fuit respondens cogitationibus scribarum antequam ipsi quidquam loquerentur.

Dicendum, quod propter multa. Primo vt ostenderet se esse Deum: nam nemo nouit cogitationes hominis, nisi Deus, & ipsemet homo. de Deo patet ad Hebræos quarto, omnia nuda sunt, & aperta oculis eius, & non est ei inuisibilis aliqua creatura, & Psal. 7. dicitur scrutans corda, & renes Deus: cæteri autem, siue demones, siue Angeli nesciunt cogitationes hominis 1. Cor. 2. quis enim scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Christus autē cognoscebat cogitationes, & mox, vt homo inciperet cogitare sciebat quid cogitaret. Mar. 2. scilicet quod statim cognito Iesus spiritu suo, quod sic cogitarent intra se.

Secundo fuit hoc ad certificandum eos de eo in quo dubitabant, quia dubitabant Christum posse peccata remittere, immo credebant, quod non poterat ostendi ergo, quod homo poterat per aliud equalē, scilicet per cognitionem cogitationum in qua vtrunque ostendit, scilicet se esse Deum, & peccata posse remittere. De primo dicit Ambrosius super Lucam dominus saluos volens facere peccatores ex occultorū cognitione se esse Deum demonstrat. De secundo patet, quia dicit Cyrillus o Pharisee, qui dicis quis potest peccata dimittere, nisi solus Deus? respondebo tibi quis potest secreta cordis scrutari, nisi solus Deus, qui per prophetas dicit, scrutans corda, & probans renes, sic etiam dicit Chryostomus. si increduli estis circa principium, scilicet remissionem peccati, ecce aliud adijcio dum intima vestra patefacio.

Tertio fuit, vt præueniret locutionem Scribarum: nam cum capissent cogitare, quod Christus blasphemabat dicitur erant hoc coram turba, & tunc scandalum fieret in plebe, & licet Christus vellet illud placare, forte non posset humanitas bene placari, & ita non esset locus miraculo, quia populus turbatus non respiceret ad miraculum, quod facere volebat, nec ad probationem deitatis, quam per hoc intendebat, cum ergo istud scandalum nocere poterat, vitauit illud præueniendo Scribas ne loquerentur.

An Scribæ peccauerunt cogitando intra se, cum in grauibus non est præcipitanda sententia. Quæst. XVI.

QUARE ET V. an isti Scribæ peccauerunt nunc cogitando ista intra se.

Aliqui dicunt, quod sic, quia Christus arguit eos, & tamen non esset iusta increpatio, nisi peccassent.

Secundo, quia Christus dixit eis, quid cogitatis mala in cordibus vestris? ergo malum faciebant ista cogitando.

Tertio, quia imprudenter videntur egisse precipitando nimis sententiam in re tam dura, quia mortis reus erat, quod blasphemaret, & tamē in grauibus nō est præcipitanda sententia, sed differenda, sic dicit Cyrillus in hoc mortis precipitant sententiam, erat enim mandatum in lege, quod quicumque blasphemaret in Deum morte puniretur.

Dicendum, quod aliquis actus est, qui quantum ad exteriora est indifferens, & ex intentione efficitur bonus, vel malus, ita hic ex his, quæ dicuntur Scribæ fecisse non constat eos peccasse, quia poterant hæc corde simplici, vel maleuolo fieri, non tamen constat quo animo fecerunt, quia vt ostensum est supra q. 12. non constat quo animo venerint isti ad audiendum Christum, quia aliqui Scribæ bono animo veniebant, alij autē maligno corde: si enim animo iniquo venissent, dicenda erat ista cogitatio iniqua, & peccarent, si autē venerint bono animo, poterat iudicari cogitatio eorū iusta, & non peccarent, sed potius essent zelatores legis, est tamen dicendum, quod ant isti alias audierant Christum docentem, & miracula facientem, vel nō, si audierant alias reprehensibiles erant, quia ex operibus eius colligi poterat, quod esset Deus, & sic non erat admirandum, quod diceret se peccata remittere; nam cum essent sapientes, ex operibus eius poterant arguere ipsius potestatem, si autem nulla eius miracula adhuc viderant, iuste mouebantur cogitantes, quod blasphemaret, quia nondum poterat eis constare, quod esset Deus, & tamen ex verbis suis se Deum faciebat dicendo, quod peccata remitteret, & ideo ex zelo legis adhuc grauius poterant prorumpere contra eum, quia tam graue erat, quod vnus homo purus diceret, quod erat Deus, sicut dicere colamus Deos alienos, & tamen si aliquis propheta quantumcunque miracula faciens, diceret eamus, & colamus Deos alienos, statim occidendus erat: Deuterono. 13. ergo si homo purus diceret se esse Deum occidendus erat, quia erat ista grauissima blasphemia, & tamen tale erat si quis diceret, quod peccata dimitteret, sicut Christus asseribat, ideo si ante hoc miracula eius non viderat, mirum est quomodo non durius proruperunt contra ipsum, ideo in dubijs non oportet istos asserere peccasse.

Ad primum dicendum, quod non fuit proprie reargutio ista, quam Christus fecit, sed magis quedam instructio ne errarent, quia incipiebant isti Scribæ errare contra Christum ex ignorantia, quæ poterat esse probabilis in eis, & inculcata, vt dictum est, vt tamen non procederet error iste ad amplius, instruxit eos ista dicendo.

Ad secundum dicendum, quod isti cogitabant mala in cordibus suis, id est rem malam, scilicet falsum putantes, quod Christus blasphemaret, & erat error, non tamen erat mala cogitatio, id est ex malo animo procedens, vel irrationabilis, cum iuste possent hoc cogitare si miracula Christi non viderant, vt supra dictum est.

Ad tertium dicendum, quod isti non multum precipitauerunt sententiam, quia illa consistebat adhuc in sola cogitatione, nec in vocem proruperat, non ergo erat periculosa præcipitatio, qualis prohibetur in rebus grauibus.

Quare per ista signa, quæ Christus fecit non vocauit se Deum. Et quod debuit antequam occideretur, occultare deitatem suam, nec tamen debuit tacere se esse Deum & esse Messiam. Quæst. XVII.

QUARE ET V. cum Christus intenderet hic ostendere se esse Deum per ista, quæ faciebat, quare non vocauit se Deum, quia ad directē respondendum hoc dicendum erat, cū enim dixerunt Scribæ hic blasphemant quia peccata potest dimittere, nisi solus Deus? poterat Christus dicere, & ergo postquam peccata dimittere, quia sum Deus, & non oportebat vt pluribus circumloquij.

Dicendum, quod Christus non dixit hoc propter multa.

multa. Primo, propter scandalum intolerabile, erat enim in auribus Iudæorum istud tam absurdū si quis diceret, se esse Deum, quod etiam si fecisset plura miracula, quam cogitari possent, nemo ei crederet, nec audire vellent rationem aliquam, aut probationē, sed clauderent aures suas, tanquam ad blasphemiam, & insurgerent in eum ad mortem: nam minus erat, vel saltē videbatur, quod aliquis propheta post multa miracula, quæ fecisset diceret eam, & colamus alium Deum quem ignoratis, quam quod diceret ego sum Deus, nam de re, quæ non videtur poterat cogitare, quod haberet aliquam deitatem, quod tamen homo vivens inter eos possēt esse Deus nullo modo poterat concipere, & tamen si ille propheta diceret colamus alium Deum quem ignoratis nō erat audiendus, sed illico occidēdus. Deuter. 13. ergo a fortiori si quis hominum aperte diceret ego sum Deus, nemo hoc sustineret quantacūque miracula fecisset, voluit ergo Christus vitare istud gravissimum scandalum, quia si hoc diceret nec ad miracula sua respiceretur, nec doctrinam eius quisquam audiret, sed vnanimiter tota gens insurrexisset in eum ad occidendum ipsum patet hoc ex alijs minoribus in quibus suscitatum est graue scandalum, vt Ioan. 8. Christus dixit antequam Abraham fieret ego sum: nam susculerunt lapides, vt iacerent in eum, ita vt oporteret, quod se abscideret, & exiret de templo. illud tamen valde minus erat. Primo, quia non dicebat aperte se esse Deum. Secundo, quia ista verba exponi poterant, vt non esset Deus, quia poterat esse Enoch quem transtulit Deus in Paradisum Gen. 5. & Eccl. 45. & de quo late dictum est 4. Regum 2. & sic ille fuit ante Abraham longo tempore, & nunc poterat esse a Deo missus, sicut aliquando mittendus est. Tertio, quia quando Christus illud dixit prædicauerat iam longo tempore, quia illud fuit pauco tempore ante passionem suam, nunc autem adhuc pauco tempore prædicauerat in Galilæa, ideo minus scandalizari debebant, quando diceret antequam Abraham fieret, &c. quam si nunc illud diceret, & potissime rem grauiorem, scilicet quod Deus erat, nemo ergo tolerasset si Christus hoc diceret.

Secundo patet, quia Ioan. 10. Christus dixit opera, quæ ego facio testimonium perhibent de me, & ego do vitam æternam, & susculerunt Iudæi lapides, vt lapidarent eum: non tamen dixit ibi aperte, quod erat Deus, sed per circumloquia, & Iudæi hoc intelligentes voluerunt eum lapidare, a fortiori ergo lapidaret si aperte diceret, ego sum Deus vester.

Tertio patet infra 26. quando petiit Cayphas a Christo an esset filius Dei, & illo dicente ammodo vi debitis filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus coeli. quo audito Cayphas rupit vestimenta sua dicens blasphemauit quid adhuc egemus testibus? & omnes dixerunt reus est mortis. ibi tamen non dixit se aperte Deum, ergo grauius esset nunc scandalum si hoc diceret. Simile etiā fuit in Stephano, qui dixit video cœlos apertos, & Iesum stantem a dextris Dei. Act. 7. Iudæi autem dicentes hoc esse blasphemiam lapidauerunt eum, ita ergo nunc faceret, & clauderent aures suas nolentes amplius eum audire, nam sic fecerunt de Stephano eodem c. scilicet exclamantes autē in voce magna cōtinuerunt aures suas, & impetum fecerunt vnanimiter in eum. non ergo debuit Christus aperte dicere ego sum Deus, quia ista vox nullo modo potuisset audiri, sic patet Ioan. 10. cum Christus dixit. ego do eis vitam æternam, & Iudæi vellent eum sublatis lapidibus lapidare, dixit multa bona opera ostendi vobis propter, quod eorum melapidatis, & illi dixerunt de bono opere nō lapidamus te, sed de blasphemiam, quia tu cū

sis homo facis te ipsum Deum. istud ergo, nunquam erat dicendum, quia erat scandalosum valde, sed poterat persuaderi paulisper per aliqua circumloquia, nam ad rem grauissimam non est subito tendendum nihil autē grauius maius, & incredibilius de homine dici poterat, quam quod Deus esset, ideo licet verum esset, quod Christus esset Deus, & haberet ad hoc firmissima testimonia nō debuit a principio dici Iudæis adhuc rudibus, & longe manentibus, vt ad hoc perducī possent, sed prius debuerūt corda ipsorum emolliiri, & placari vidēdo miracula, quæ Christus faceret, & sic paulisper de eo magna credere inciperent, vt ita plene dispositis annunciaretur, quod Deus erat, ita factum est, quia Christo vivente, nunquam annunciatum est de eo, quod esset Deus, sed post mortem, & resurrectionem. & confirmationem Apostolorū incēpit prædicari, quod Christus esset Deus, & tunc fuit facilius persuaderi propter dispositiones præteritas.

Secundo quantum ad principale Chastus non dixit aperte, quod Deus erat, quia dicebat illud penali quod equalens, vt si quis non diceret se esse hominem, diceret tamen se esse animal rationale, quia ista idem omnino sunt, ita Deum esse, & peccata posse dimittere idem sunt, sicut dixerunt scribæ quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? Mar. 2. & Luc. 5. ipse tamen dixit, quod peccata remittebat, & hoc probauit ex operibus, ideo idem erat ac si diceret, se esse Deum; sed in hoc differebat, quia cautius dicebatur, & magis sine scandalo, quod posset peccata remittere, quam quod esset Deus, ideo hoc Christus dixit, & non illud.

Tertio fuit, & principaliter, vt Christus nō se ostēderet omnino quis esset, & istud fuit adhuc magis præcipuum, quam vitare scandalum: nam si Christo dicente ego sum Deus vester grauius in scandalum sequebatur, poterat ergo illud tripliciter tollere.

Primo cedendo turbationi populi ad tempus, sicut Ioan. 8. quando eo dicente, antequam Abraham fieret ego sum, susculerunt lapides, vt iacerent in eum, abscondit se, & exiit de templo. & tamen post paucum rediit ad prædicandum, & miracula faciendum Ioan. 9. & 10. ita nūc licet turbarentur, & eis cederet, rediret postea, & prædicaret.

Secundo poterat tollere scandalum placando animos eorum, sic patet Ioan. 10. vbi Christo dicente ego do vitam æternam susculerunt lapides, vt eum lapidarent, non tamen fugit, nec se abscondit, sicut prius fecerat, sed placauit animos eorum verbis dicēs, multa opera bona ostendi vobis, propter quod horum me lapidatis, & hoc fuit, quia prius per potestatem corda eorum interius placauerat, cum sint corda hominum in manu Dei Prouer. 15. & 21. alijs enim verba sola non sufficerent ad subito continendum animos tam concitatos, ita ergo, & nunc licet eo dicente ego sum Deus turbarentur Iudæi, poterat placare animos eorū verbis, & cessaret scandalum.

Tertio poterat hoc facere permittendo eos in iracundia sua, & se ipsum per potentiam defendendo, faciēdo, quod illi nihil possent ei nocere, sicut Ioan. 18. quando Iudæi Christum capere volebant, & cū Christus dixit ego sum, ceciderunt retrorsum, & tunc necesse erat, quod stupor, & admiratio rei huius scandalum tollerent, & multi crederent verum esse, quod Christus dicebat, istud tamē repugnabat valde intentioni Christi, qui volebat mori, vt nos redimeret, impediretur tamen mors eius si ista prædicaret, quod patet, quia si istud diceret populus hoc non permitteret, sed necesse erat, quod vel eum cito occiderent, vel talia faceret per quæ populus credens eum esse Deum desisteret, & patet, quia ista res erat tam grauis, quod nequaquam populus dimitteret longo tempore illā

sub

sub dissimulatione transire, sicut de alijs rebus facere, quæ non erant tam scandalosæ, vt unque tamen erat inconueniens, quia si Christo a principio suæ prædicationis dicente se esse Deum populus insurgens subito occideret eum, maneret opera eius incompleta, & memoria eius videretur peritura, nisi miraculose illam cōseruaret, quod erat inconueniens, quia sicut oportebat Christum pro nobis pati, ita etiam necesse erat, quod nobis legem daret cum qua viuentes cōsequeremur fructum passionis eius, quod non fieret si subito occideretur.

Secundum autem erat inconueniens, quia si Christo dicente se esse Deum populus crederet per signa, quæ ipse ostenderet, nunquam crucifixissent eum, quia Deum nemo occidere veller, & etiam crederet, quod non præualeret 1. Cor. 2. scilicet si enim cognouissent, nunquam dominū gloriæ crucifixissent, istud autem erat maximum inconueniens, quia nos non poteramus, nisi per mortē Christi saluari, ergo debuit se occultare ne putaretur esse Deus antequam occideretur, istud apparet manifeste, quia Christus non solum volebat dicere se esse Deum aperte, sed etiam nolebat dicere palam, quod erat Messias, patet Ioan. 10. nam dixerunt ei Iudæi quousque tollis animam nostram, si tu es Christus, id est Messias dic nobis palam, id est non dicas per circumlocutiones. Christus autē dicere noluit, sed dixit, opera quæ ego facio testimonium perhibent de me. etiam quando Petrus dixit Christo, quod erat filius Dei Christus dixit, quod hoc taceret ne cui reuelaret, quia oportebat ipsum multa pati, & reprobari a senioribus infra 17. & Mar. 9. & Luc. 9. scilicet quod si cognosceretur eum esse Messiam nemo illum occideret, & sic impedirentur, quæ ipse disposuerat, ista ergo duo non publicauit, scilicet se esse Messiam, & Deum, sed reuelabat in secreto aliquibus, sicut mulieri Samaritanæ Ioan. 4. nam illa dicente Messias venit, Christus dixit ego sum, & hoc quia Samaritani non conuersabantur cum Iudæis eodem cap. ideo licet aliqui eorum hoc scirent non impediretur mors Christi. secus autem si Iudæi sciret hoc, ideo nullis Iudæorum hoc reuelabat, nisi discipulis suis, & illis inbebat ne alicui dicerent vsque post resurrectionem suam infra 16. hoc verum est, nisi in fine vite cum iam ipsa passio inciperet, & non posset perturbari: nam tunc confessus est se esse Deum publice Mar. 14. quando summus sacerdos dixit interrogans tu es Christus filius Dei benedicti, & ille ait ego sum, & tamē hoc dixit, quia sciebat, quod iam Iudæi erāt tam commoti contra ipsum, quod etiam si confiteretur se Messiam, vel Deum non curarent, sed magis murmurarent, & sequerent, vt patet Luc. 22. cum dixit summus sacerdos Christo, si tu es Christus dic nobis, & ille ait si vobis dixerō non credetis mihi, si autem interrogauerō non respondebitis mihi, nec dimitte- tis me: dum autem viueret poterat passio impediri, ideo ante hoc, nunquam publice istud confessus est Iudæis vivens, etiam Christus dixit hoc cæco nato quem sanauit, scilicet credis in filium Dei, & ille dixit, quis est, vt credam in eum, & illi dixit Christus, vidi- sti eum, & ipse est, qui loquitur tecū. Ioan. 9. sed huic dixit, quia sciebat, quod ille non scandalizaretur, nec murmuraret ex hoc.

Sed dicitur si Christus volebat se occultare esse Deum, & Messiam, cur per circumloquia, & equalentia dicebat se esse Deum, sicut hic?

Dicendum, quod debuit Christus tenere viā mediam. nā nec omnino debuit tacere se Deū esse, & Messiam, nec palam dicere debuit aliquid horū, quia quidquid istorum faceret impediebatur ea, quæ ipse facere disposuerat. si enim palam diceret, impediebatur passio

A eius, vt dictum est. Et non debuit omnino tacere hoc pp duo. Primo, quia si nec ipse esset Deus, nec Messias nihil iniustum viderentur fecisse Iudæi occidendo eum, cum legem eorum aliquantulum mutaret.

Secundo, & principaliter, quia si ipse non ostēderet, & diceret aliquantulum se esse Deum, & Messiam, nemo postea annunciaret illum esse Deum, quia videretur esse fictum cum ipse de se talia nō dixisset, & istud erat grauissimum inconueniens, sic enim dixit Porphyrius, & aliqui pontifices idolorum, quod Iesus erat vir bonus, & sapiens, & non dixit se esse Deum, sed Petrus, & Paulus, & alij discipuli eius hoc confirmarunt, vt refert Augu. lib. 1. de con. cor. euan. nunc autē tenendo istam viam mediam nullum fuit inconueniens, quia mors Christi non fuit impedita, etiam quia Iudæi non fuerunt excusabiles, quia cum Christus diceret eis, quod peccata remittebat, vt patet hic, & quod ipse erat principium. Ioan. 8. & quod dabat vitam æternam Ioan. 10. & quod ipse, & pater vnū erant. e. c. pater tñ Christi erat Deus Hebræorū, sicut ipse dixit, Io. 8. & vos dicitis, quia Deus vñ est. manifeste colligebat, quod diceret se esse Deū, & ad hoc faciebatur signa, quæ hoc sufficere probabant. Io. 5. & increpabat Iudæos, quia non credebant illis signis, & Messiam se esse ostendebat Io. 10. dicens. oēs quorū quot venerunt ante me fares fuerunt, & latrones, sicut dicebat se esse Messiam, & e. c. cum dicerent Iudæi Christo si tu es

C Christus dic nobis palam. ille dixit loquor vobis, & nō creditis, opera quæ ego facio testimonium perhibent de me, non ergo erant excusabiles, quasi Christus non annunciaffet quis erat: etiam non poterant calumniari, quod discipuli confirmarant eum esse Deum cum sæpe ipse per circumloquia hoc dixerit, & quasi palā, fuit ergo iste modus conuenientissimus vt pote a Dei sapientia institutus, talis quidem per quem qui boni erant aperte intelligerent, & crederent Christū esse Deum, qui vero mali erant haberent in quo errarent, sic Christus dixit Iudæis dicentibus, si tu es Christus dic nobis palam, loquor vobis, & non creditis, opera, quæ ego facio perhibent testimonium de me, sed vos non creditis, quia non estis ex omnibus meis, quasi dicat satis aperte loquor vobis, nec obscuritas locutionis meę impedit quin credatis, sed hoc solum vos impedit, scilicet quia non estis ex omnibus meis, id est quia mali estis non vultis credere et si apertissime vobis dicat: nam magis credere debetis operibus. i. miraculis, quæ necessario conuincunt, quā verbis, sed illis non creditis et si sint efficacissima, quō ergo credetis verbis nudis? frustra ergo petitis, quod loquar vobis palam. apparet ergo quare Christus licet veller per opera sua se esse Deum non debuit tñ dicere ego sum Deus, nec vnquam palam dixit.

An sit facilius dicere dimituntur tibi peccata tua, quam dicere surge, & ambula. Vbi quoddam miraculum facere Deo naturale est. Et quoddam dupliciter miraculum consideratur: Suntque tres miraculorum gradus. Quæst. XVIIII.

QVARETVR propter hoc, quod in litera dicitur, quid est facilius dicere dimituntur tibi peccata tua, an dicere surge, & ambula, an vnum miraculū sit maius alio. Dicendum, quod miraculū secundū rationē nominis dicit admirationē, non est autē admiratio, nisi de re super excellenti: nam quod nobis minus est, vel equale non admiratur, sed quilibet admiratur ea, quæ supra se sunt primo Ethico. ex quo patet, quod esse miraculū, vel admirabile non est ad absolutum, sed relatiuum, quia absoluta ad quodcūque comparatur eadem sunt, sicut albedo, siue ad hominem, siue ad lapidem, siue

siue ad Deum, vel Angelum comparetur semper est albedo, sed non est, sic in patre, & filio, magno, & paruo, quia pater ad aliquem est pater, & non est pater ad lapidem, nec ad omnem hominem, ita de miraculo cum miraculum, vel mirabile sit solum respectu illius ad quem excedit, sequitur, quod miraculum non erit simpliciter miraculum, quia aliquid erit, quod non excedat, & ita dicendum, quod respectu Dei nihil est miraculum, quia nullum opus est, quod excedat potentiam suam, sed quidquid fiat est sibi ipso fiat, quasi nihil est coram eo. Ita. 40. ecce gētes, quasi stilla titule, & quasi momentum staterę reputatę sunt, ecce insule, quasi puluis exiguus: omnes gentes, quasi non sint sic sunt coram eo, & quasi nihilum, & inane reputatę sunt ei, ideo sicut comedere, & bibere non est homini miraculum, quia est sibi naturale, ita facere Deo ea, quæ nos miracula iudicamus non est miraculum ei, sed est sibi naturale, quia naturale est Deo agere ex infinita potentia. quidquid tñ procedit ex infinita potentia miraculū dici mus, sed ista vocantur miracula respectu naturę, & ois potestatis creatę, quia nulla talis ptingit ad hoc faciendū, sed sunt supra conditionē suā. Hoc supposito dicendum, quod miraculum, aut consideratur in ratione miraculi, id est ex ea parte ex qua est miraculum, vel ex re in qua fit miraculum, quæ est per accidens ad rationem miraculi. Si primo modo nullum miraculum est maius alio, quia miraculum dicitur ex ea parte qua excedit potestatem rei creatę, & sic est miraculum solum, quod fit per potentiam infinitam, sed ipsa est semper eadem, & non est accipere in ea magis, & minus, ideo non erit maius vnum miraculum altero ex ratione miraculi, quia nullum miraculum est quantumcunque stupendū, quod exigat maiorem potestatem, quā infinitā, & nullū est quantumcunque paruū iudicetur ad quod sufficiat minor potestas, quā infinita, quia aliās non esset miraculum, si aliqua virtus creata ad hoc sufficeret, non est ergo vnum miraculum maius alio ex ratione miraculi, quæ attenditur ex parte potentię. sic dicit Aug. in Epistola ad Voluianum, scilicet in rebus mirabiliter factis tota ratio facti est potentia facientis.

Si autem consideretur miraculum quantum ad rem in qua fit, potest dici vnum miraculum maius alio. nam miracula fiunt in rebus corporalibus, vt communiter, quia hæc sola sunt, quæ nos videmus, & licet ad illa faciendā sola potentia infinita sufficiat, & natura non pertingat ad illa, in quibusdā tñ natura est magis elongata ab ipso opere, quam in alijs pp carentiam dispositionum magis in vno, quā in alio, sicut quod aliquis nihil sciens, quod in instanti efficiatur dialecticus miraculum est, quia non sufficit ad hoc, nisi virtus infinita, quod tamen nihil sciens in instanti efficiatur perfectus in omni scientia humana miraculum maius est, non quidem ex parte agentis, quia non requiritur maior potentia ad vnum, quā ad alterum, sed ex parte rei factę, quia vere maius est habere oēm scientiā humanam, quam solam dialecticam, quia plures dispositiones requiruntur ad vnum, quam ad alterum.

Et ex hac parte distinguuntur tres gradus miraculorum. Primus est, quando ipsum, quod fit miraculum est, ita quod natura nullo modo potest illud facere, nec in illo subiecto, nec in alio, & nec illo modo faciendi, nec alio, sic est quod corpora duo sint in eodem loco, siue ambo sint ibi localiter, siue non, sic esset stare coelum, & retrocedere, sic etiam fieri hominem immortalem, & fieri gloriosum: nihil enim istorum natura potest. Secundus gradus est respectu subiecti in quo fit res, sic est mortuum suscitare, & cecos illuminare: nam in suscitatione mortui, id quod fit est dare vitam, quod natura potest, sed non respectu huius

subiecti: nā fetui nondū concepto, & non viuenti natura vitam dat, sed mortuo dare non potest, siue in homine, siue in peccatore, quod fit pp carentiā dispositionū ad vitam, sic est fetui nondū animato natura visum dat, sed animali iam perfecto, quod visum perdidit, vel nunquam habuit, non potest dare visum, miracula istius gradus sunt minora, quam primi gradus, quia ad illa nullo modo natura sufficit: nam nulla duo corpora potest constituere in eodem loco, ad ista tamen sufficit natura respectu alicuius subiecti.

Ex hoc patet contra errorem aliquorum, qui putant maximum miraculum esse ex parte rei mortuos suscitare, & tamē fallum est cum pertineat ad secundum gradū miraculorū, vnde maius est duo corpora esse in eodem loco, vel solem stare, aut retrocedere, quam hominem resurgere. Tertius gradus est ex parte modi, vel ordinis, & hoc est, quando illa res, quæ fit miraculose poterat fieri naturaliter, sed non eo ordine faciendi, sic est virginem concipere, & parere, & subito ad loca remota transire, vel egritudines subito curari, aut hominem in instanti sapientem fieri: nam quod virgo aliquando concipiat, & pariat quotidie fit, scilicet postquam fuerit a viro cognita, quod tamen non cognita concipiat est mutare ordinem faciendi, & est miraculum. sic etiam omnes scientias humanas potest homo per doctrinam, & successionem acquirere, quod tamen nullo docente efficiat quis subito sapiens miraculū est, & ita de alijs. ad istud genus pertinent communiter plures spēs miraculorū, quæ ad alia duo genera, & sunt ista minima omnium miraculorū, quia res istas oēs natura potest facere, & respectu cuiuscunque subiecti, nō tñ eo ordine, vel modo faciendi quo Deus facit, quā illa sunt miracula. Et sic patet, quod si quærat de miraculis ex parte rei an vnum sit maius alio, dicendum est quod sic: si vero ex parte potentię, dicendum quod non est vnum maius alio. Si vero absolute quærat an sit vnum miraculum maius alio dicendum est, quod nō, quia ex ea parte ex qua proprie est miraculum, & est ratio miraculi, scilicet ex parte potentię non est vnum maius alio, sed ex eo, quod est per accidens, & tamen res debet denominari ab eo, quod est per se, & non ab eo, quod est per accidens.

An sit maius paralyticum sanare, vel peccata dimittere. Et quis sit verus sensus verborum Chrysostromi super hac re. Quæst. X I X.

QUÆRITUR cum Christus dicat quid est facilius dicere dimittantur, & c. an sit maius paralyticū sanare, vel peccata remittere. Dicunt quidam, quod maius est peccata dimittere, quia sicut anima plus est, quā corpus & esca. supra 6. ita miracula facta circa animam erunt maiora, sic dicit Chrysostr. in homilia quanto quidem anima corpore potior est, tanto peccata dimittere maius est, quam corpus sanare, sed illud quidem nō manifestum, hoc autem manifestum.

Dicendum, quod non est maius secundum veritatem vnum, quam alterum, quia vtrunque miraculū est, & tamen vnum miraculum nō est maius altero, vt ostensum est precedenti quæstio.

Secundo patet, quia si maius esset peccata dimittere, quam sanare paralyticum non probaret Christus sufficienter se posse peccata dimittere, quia maius nō probatur per minus, sed potius econtrario, cū possit quis habere minorem potestatem nō habendo maiorem, sed non econtrario, & tñ Christus probauit se posse peccata dimittere per hoc, quod sanauit paralyticum, ergo maius est paralyticum sanare, quam peccata dimittere.

dimittere, vel saltem non est minus: sic enim est in probationibus demonstratiuis, quia principia debent esse potiora conclusione, aliās enim nulla esset probatio.

Tertio patet ex verbis Christi, quia dixit quid est facilius dicere dimittantur tibi peccata tua, an dicere surge & ambula, & postea dicit, vt sciatis, quia filius hominis habet potestatem dimittendi peccata ait paralytico surge & vade. ergo innuit, quod facilius erat peccata remittere quam dicere surge, & vade, cum dixit quod per hoc sciret eum habere potestatem dimittendi peccata. Quarto patet, & efficacius, quia secundum veritatem dimittere peccata nullius potestatis est, sed solum præsupponit potestatem, sanare autem paralyticum est vere potestatis infinite. Pater primum, quia dimittere peccata non dicit potestatem, sed solum voluntatem, velle autem nullius potestatis est, & sic remittere peccata non dicit potestatem: nam etiam homines peccata remittunt, quia sicut homo peccat in Deum, ita etiam peccat in hominem, & sicut Deus remittit peccatum contra se factum, ita etiam homo peccata facta contra se, supra 6. si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cęlestis delicta vestra. præsupponit tamen potestatem dimittere peccata, quia non possit Deus dimittere peccata omnium, nisi ipse esset vniuersalis Dominus contra quem peccaremus quando cunque malū agimus: ideo præsupponitur eum esse magnę potestatis, quia peccata dimittit, ipsum tamen dimittere nulla potestas est. Secundum patet, quia sanare paralyticū est aliquid vere efficere, quod non potest procedere, nisi ab infinita potestate si subito fit sicut Christus faciebat, & ideo possit dici, quod sanare paralyticum est miraculum, remittere autem peccata non est miraculum, & tamen pertinet ad illum solum, qui miracula facere potest intelligendo de remissione peccatorum in generali, quia aliqua peccata potest homo remittere scilicet, illa quæ commissa sunt in eum: Deus autem omnia remittit, vel intelligitur de remissione integra peccati, quia licet possit homo remittere peccatum contra se factum, tamen non remittitur plene, quia etiam si homo dimittat, manet adhuc satisfactio de illo peccato Deo faciendā, Deus autem potest remittere tam illud quod committitur contra ipsum, quam quod committitur contra hominem.

Quinto patet, quia dicit Hieron. super Matthæum, vtrum enim sit paralyticū peccata dimissa solus no uerat, qui dimittit, surge autem & ambula, tam ille qui surgebat, quam hi qui surgentem videbant poterant approbare, quamquam eiusdem virtutis sit, & corporis vitia, & animę dimittere, inter dicere tamen & facere magna distantia est.

Ad argumentum dicendum, quod Chrysostr. dicit, quod quanto anima est potior corpore, tanto est maius dimittere peccatum quam sanare corpus, intelligitur, quod est maius, id est, maioris excellentiæ, vel dignitatis, sed non maioris potestatis: quicquid enim circa animam fiat est excellentius omnibus, quæ sunt circa corpus ex natura subiecti, sed non oportet, quod sit difficilius fieri quam id, quod est circa corpus: nam potest vnus homo docere alterum per quod perficit animam eius, & tamen non potest facere vnum capillum eius album, vel nigrum, supra quinto cap. melior tamen est doctrina quam albedo, vel nigredo, & non solum est verum de actione mediata & indirecta, sed etiam de actione directa, & immediata, quia Angeli boni possunt confortare lumen intellectus nostri, & directe imprimere in illum, vt ostensum est precedenti cap. quæst. 117. non potest tñ aliquis Angelus sanare paralyticū, quia solus

Alph. Toft. in Matth. Pars III.

A Deus potest facere miracula: ergo quamquam ea, quæ sunt in anima sunt semper meliora, & excellentiora eis, quæ in corpore sunt, non tamen sunt semper difficiliora ad agendum, & ideo non requirunt maiorem potestatem, Christus autem de potestate locutus est hic, & non de excellentia dicens, quid est facilius & non dixit quid est excellentius. Cum autem dicit sed illud quidem non manifestum, hoc autem manifestum facit minus, quod est manifestius, vt demonstrat maius, & non manifestum.

Dicendum, quod non debet intelligi, quod sit minus in potestate, quia si sanare paralyticum esset minus in potestate quam remittere peccata, etiam si esset manifestius quantum ad sensum non sufficeret ad probandum, quod Christus poterat potestatem remittere, quia principium semper debet esse potentius conclusione, vel effectu in illo genere, in quo est principium: in scientiis, & demonstratiuis nihil quæritur, nisi notorietas rei, & ideo quantum ad hoc principium est potentius, quia principium est notius conclusione.

Hic autem arguitur in genere potestatis, & intenditur probari potestas: ideo oportet, quod probetur potestas minor per maiorem, quia aliās non erit conueniens probatio, & sic sanare paralyticum erat manifestius quantum ad sensum, & etiam erat manifeste potestas maior quam peccata remittere, vel saltem constabat, quod non erat minor.

An Christus per iam dicta se Deum esse sufficienter probauit. Quæst. XX.

QUÆRITUR an Christus per ista probauit sufficienter se esse Deum.

Dicendum, quod sic, quia ista probatio fit per ostensionem alicuius diuinę proprietatis, vel passiõnis: nā proprium solum competit ei cuius est proprium, vnde si de aliquo ostendatur, quod sit risibilis constat eum esse hominem, agere tamen ex potestate infinita est proprium Dei solius: ideo de quo cunque probatur, quod agit ex potestate infinita constat, quod sit Deus, omne autem miraculum procedit a potestate infinita, vt probatum est supra quæstione decimo octaua: ergo si quis miracula faciat constat, quod Deus est, Christus autem fecit hic duo miracula. vnum est, quod cognouit occultas cogitationes. aliud quod paralyticum sanauit, & vtrunque probat illum esse Deum.

De primo patet, quia dicit Ambrosius super Lucam Dominus saluos volens facere peccatores ex occultorum cognitione se esse Deum demonstrat. Sic etiam dicit Cyrillus, o Pharisee, quia dicis, quis potest peccata dimittere, nisi solus Deus? respondebo tibi, quis potest secreta cordis scrutari, nisi solus Deus? & ista probatio erat sufficiens Iudeis, & maxime sapientibus, quia ex lege sciebant, quod solus Deus scrutatur corda, & renes. Psalmo septimo, & ideo vtebatur Christus hoc argumento contra Scribas, & Phariseos, qui sapientes erant: sic enim fecit contra Phariseum, qui dicitur Simõn leprosus: Lucae septimo: ille enim dixerat in corde suo, si iste esset Propheta sciret quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum, & tunc Christus respondit ad cogitationes eius. eodem capitulo. Conueniebat etiam ista probatio ad propositū, quia Christus volebat ostendere, quod peccata dimittebat, & quia dimittere peccata nō est aliqd in carne, sed in spū, id oportet, quod ille, qui peccata dimittit potest habeat in spiritu, hoc autē Christus conuenienter

Aa nienter

nienter ostendit per hoc, quod cogitationes eorum cognouit: nam nemo potest cognoscere cogitationes hominis, quæ sunt in spiritu hominis, nisi ipse homo cuius est spiritus, prima Corinthio. secundo, vel ille, qui illabitur spiritui, & iste est Deus, quia cum sint cogitationes in spiritu, nemo illas nouit, nisi qui intrat essentiam spiritus, & iste est Deus, sicut ergo apparebat Christum posse aliud intra spiritus Pharisæorum, quia nouerat eorum cogitationes, ita posset in spiritu paralytici ad remittendum ei peccata, sic dicit Hieronymus super Matthæum, scribæ arguunt Christum blasphemiam, videns autem cogitationes eorum ostendit se Deum, qui potest cognoscere, & quodammodo tacens loquitur, eadem potentia, qua cogitationes vestras intueor, possum, & hominibus delicta dimittere, ex vobis intelligite quod paralyticus consequatur.

De secundo patet, quia sanauit paralyticum, & tamen istud est infinite potestatis, scilicet, illum subito sanare, quod nulla virtus creata facit: ideo etiam ex hoc Deus esse ostenditur, duo tamen miracula simul fecit, ut abundantius ostenderet, quod volebat: etiam, quia quidam persuaderentur magis per spiritualia, scilicet, sapientes, alij vero magis per corporalia, ut populus, sic dicit Chrysostomus si increduli estis erga primum, scilicet, remissionem peccati, ecce aliud adiucio dum intima vestra patefacio, quin & aliud dum paralytici corpus consolido. sufficienter ergo se Deum esse ostendit.

An Christus sufficienter ostendit se habere potestatem remittendi peccata. Et quod Propheta miracula non faciebant, sed Deus ad eorum preces, propterea Christi miracula necessario ostendunt ipsum esse Deum. Quæst. XXI.

QUÆRITUR an Christus sufficienter ostendit se habere potestatem remittendi peccata. Dicendum, quod sic, quia quodcumque probat vnum probat alterum, ut si quis ostendat se esse risibilem probat se esse hominem, sed Deum esse, & peccata remittere posse conuertuntur, sicut dixerunt Scribæ, quis potest peccata dimittere, nisi solus Deus Mar. secundo, & Luca quinto, Christus tamen probauit sufficienter se esse Deum, ut patet præcedenti questione: ergo per hoc probat se peccata remittere posse.

Ipse quoque inuit se sufficienter probare istud cõ dicit. ut autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem dimittendi peccata, ait paralytico surge, & vade, & sic dicit, quod per hoc scire poterant, id est, apte cognoscere, quod peccata dimittere poterat.

Sed dicitur, quod non erat sufficiens probatio, quia etiam alij Propheta miracula fecerant, constat tamẽ, quod illi peccata remittere non poterant, quia erant puri homines, nec aliquis eorum de se hoc asseruit.

Alij dicunt, quod apparebat Christum esse Deum ex miraculis, quæ faciebat, quia Propheta faciebant miracula orando, & cum quadam difficultate, quasi non esset in eis potestas ad hoc, sed ab extra illam haberent, ut patet quando Elias suscitauit filium viduæ. 3. Reg. 17. & Eliseus alium. 4. Reg. 4. nam diu orabat & incuruabantur super eos ad calefaciendum carnem mortuorum. Christus autem dicebat mortuis surgite & immediate surgebant. Luc. 7. & Io. 11. ideo apparebat eum esse Deum.

Dicendum, quod istud non facit plenam probationem: bene est enim signum ad hoc ostendendum, si quis

tamen velit proteruire non probat sufficienter, quia poterat dici, quod Christus non erat Deus, sed fuit Propheta magis Deo acceptus quam ceteri Propheta: ideo concessit ei facere miracula excellentiori modo quam alij fecerant. Alij dicunt, quod non solum ex modo, sed etiam ex rebus factis apparebat Christum esse Deum, quia plura miracula, & maiora fecerat quam Propheta, & per istud ipse ostendit se esse Deum, sic patet Ioan. 15. si opera nõ fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem videntur & oderunt me.

Dicendum, quod etiam ex maiori parte miraculorũ nõ constat necessario ipsum esse Deum, quia poterat dici, quod ei tanquam viro sancto concessit Deus maiora miracula facere, & excellentiori modo: est ergo illud signum, sed non plena probatio. dictum autem Christi non probat solum ex eo, quod fecit maiora miracula quam alij, sed quia fecit ad ostensionem virtutis suæ. Dicendum ergo aliter, quod Christus sufficienter, & necessario probauit se esse Deum potentem peccata remittere ex his miraculis. scilicet, quia ista miracula inducta sunt ad hoc probandum: ideo impossibile erat, quod fierent, nisi verum esset id, ad quod inducebantur: nõ constat, quod miraculum non fiebat per Prophetas, sed ad preces eorum fiebat per Deum in signum, & testimonium eius, quod Propheta volebant ostendere, sic dixit Samuel Iudæis quando voluit ostendere quod peccauerunt petendo regem 1. Reg. 12. inuocabo dominum, & dabit voces, & pluuia, & scietis & videbitis quod grande malum feceritis petentes super vos regem, sic etiam 4. Reg. 1. dixit Elias si homo Dei sum descendat ignis de Cælo, & ita fuit, istud autem dabit Deus tanquam signum in fallibile ad cognoscendum aliquem esse Prophetam verum, scilicet, si diceret se a Deo missum, & in testimonium huius prædiceret aliquod signum eueniret Deuteronom. 18. hoc autem erat, quia præsupponitur quod omnia miracula a Deo sunt, & Deus nõ potest esse testis falsitatis: ideo non faciet miraculum, nisi ad confirmationem rei veræ, sic autẽ fuit hic, quia Christus dixit quod remittebat peccata, & induxit ad probandum hoc miraculũ: ergo impossibile erat falsum esse, quod prædixerat, patet quia dixit, ut autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem dimittendi peccata ait paralytico, surge, & vade, & ita factũ est: ergo erat ista probatio necessaria. quod Christus esset Deus. Alij autem Propheta miracula fecerunt non tamen ad ostendendum, quod poterant peccata dimittere, vel quod quisquam eorum erat Deus, sed ad alios fines, ut apparet ex varijs locis Scripturæ vbi ponuntur eorum miracula: ideo ex miraculis Christi etiam si non essent maiora quam miracula Prophetarum per sua miracula probaretur esse Deus, & iste modus solus est per quem necessario Christi miracula probant eum esse Deum. scilicet, quia inducebat illa ad probandum hoc, ceteri autem modi sunt calumniosos. hoc modo intelligitur Christi dictum Ioan. 15. si non fecissem opera in eis, quæ nemo alius fecit peccatum non haberent, id est, si nõ fecissem magna opera ad ostensionem virtutis meæ, talia autem nemo fecit, quia nullus prophetarum fecit vnquam miraculum ad ostensionem potestatis suæ, sed ad Dei gloriam, & ad alios fines, & non potest intelligi de sola differetia magnitudinis operum eius ab alijs, quia tunc potius crederemus, quod quilibet Apostolorum esset Deus quam Christus fuerit Deus, quia plura valde miracula, & maiora fecerunt aliqui eorũ quam Christus, sic ipse dixit Io. 14. qui credit in me opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet, & tñ nemo Apostolorum faciebat miracula ad ostendendam potestatem suam, sed ad ostensionem glorie Christi, & confirmationem legis eius quam

quæ

quæ

quæ

quam ipsi predicabant Mar. 16. illi autem profecti predicauerunt Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

Quare Christus dixit potius, quod remittebat peccata quam faceret aliquod aliud miraculum ad ostendendum se esse Deum. Quæst. XXI.

QUÆRITUR cum Christus voluerit ostendere se esse Deum per aliqua, quæ Deo competere, quare potius dixit, quod remittebat peccata quam faceret aliquod aliud miraculum, quia per quodlibet miraculum ostenditur diuina potestas.

Dicendum, quod sicut dicitur primo Posterio, ille qui vult aliquid probare debet procedere ex veris, & notis, vel saltem ex eis, quæ videntur respondentem, & melius est arguere ex eis, quæ videntur respondentem, quam ex simpliciter notis, quæ forte non videntur ei talia esse: ita autem est de miraculis, quia per quodlibet miraculum probatur diuina potestas, quædam tamen magis persuadentur quibusdam probationibus quam alijs, ita erat autem de Iudæis, quia credebant istam esse solius Dei conditionem, scilicet, peccata posse remittere, de miraculis autem non credebant sic, quia multi Propheta miracula fecerant, nemo tamen eorum poterat peccata remittere, nec etiam quisquam eorum hoc asseruit: ideo magis ostendebatur se esse Deum per hoc quam per alia miracula.

Aliter etiam dici potest, & melius, quod Christus fecisset quodcumque aliud miraculum ad hoc ostendendum si aliquid probaret, & tamen nihil probabat, quod patet, quia si Christus miracula faceret nihil præmittendo nihil confirmaretur per illa miracula, sed solum appareret, quod Deus operabatur per illum, ad hoc autem quod ostenderet per miracula se esse Deum oportebat, quod prius diceret ego sum Deus, & tunc illud per miracula probaret, non tamen decuit, quod Christus diceret palam ego sum Deus, ut ostensum est supra questione decima septima, oportuit ergo quod diceret aliquid æquiualens huic quod est esse Deum, & probando illud constaret ipsum esse Deum, & ad hoc Christus inuenit conuenientem modum dicens, quod peccata remittebat, quia remittere peccatum est esse Deum, sicut dixerunt Scribæ, & ista fuit vera causa, quare Christus hoc dixit, & non est simile de hoc, & de miraculis, quia miracula erant ad probationem alicuius rei, istud autem non erat ad probationem cum non esset apprensens, sed potius ad probationem eius duo miracula inducta sunt, scilicet, cognoscere cogitationes, & sanare paralyticum: propter hoc ergo solum Christus dixit istud tanquam si diceret ego sum Deus, & tamen non potuit illud dici sine scandalo intolerabili, ut ostensum est supra questione decima septima, istud autem potuit.

Quare Christus induxit vnum miraculum ad probationem alterius, vbi quod eiusdem sit virtutis animæ & corporis vitia dimittere. Quæst. XXI.

QUÆRITUR, quare Christus induxit hic vnum miraculum ad probationem alterius: nam Christus dimisit peccata paralytico, quod erat miraculum: ideo non oportebat istud probari per alia, quia miracula sunt quædam ostensiones diuinæ virtutis, & illa non probantur per alia notiora.

Dicendum, quod Christus remisit peccata, & per Alph. Post. in Matth. Pars III.

hoc sequebatur, quod remittere poterat, non tamẽ constabat an vere remisit, quia iste erat actus spiritualis, & ideo induxit ad hoc duo miracula, scilicet, quod cogitationes illorum cognouit, & paralyticum sanauit. sic dicit Hieronymus super Matthæum vtrum enim sunt paralytico peccata dimissa solus nouerat, qui dimittebat. surge autem, & ambulam ille qui surgebat quam illi qui surgentem videbant poterant approbare: quamquam eiusdem virtutis sit, & corporis, & animæ vitia dimittere, inter dicere tamen & facere multa distantia est: sit ergo carnale signum, ut probeatur spirituale. poterat etiam Christus alio modo hoc probare, quia Ioannes Baptista prædixerat de eo, quod peccata dimitteret. Ioannis primo, ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, & illud testimonium erat conueniens, quia Iudæi valde credebant Ioanni: omnes enim eum tanquam Prophetam habebant infra vigesimo primo, & Marc. vndecimo, Christus tamen noluit vti illo testimonio Ioannis ostendens, quod ipse habebat aliud testimonium efficacius, scilicet, miracula, quæ erant probatio necessaria, sic Christus dixit Iudæis, Ioannis quinto, vos misistis ad Ioannem, & testimonium perhibuit veritati, ego autem ab homine testimonium non accipio: habeo enim testimonium maius Ioanne, opera quæ ego facio testimonium perhibent de me. noluit ergo Christus allegare illud testimonium Ioan. sed fecit duo miracula ad hoc ostendendum, quia licet istud esset miraculum, erat tamen occultum, sicut quod Christus cognosceret Iudæorum cogitationes miraculũ erat, non tamen constaret de hoc, nisi ipse dixisset eis, quod cogitabant, & sic verbum fuit probatio cogitationis, ita hic sanare paralyticum, quod erat miraculum exterius, fuit probatio interioris miraculi, scilicet, remissionis peccatorum factæ paralytico.

Quare Christus dixit remittuntur peccata, & non remitto. Quæst. XXI.

QUÆRITUR, quare Christus dixit remittuntur peccata tua, non dixit remitto cum ipse remitteret.

Alij dicunt, quod hoc fuit ad euitandum calumniam Scribarum, quia si diceret remitto appareret, quod se loquebatur, dicendo autem remittuntur, poterat referri ad Deum.

Dicendum verum esse, quod ista verba poterant recipere benignam interpretationem, ut essent vera si Christus fuisset purus homo, tamen non dicebat ipse ad hunc sensum, quia potius ipse volebat de se ostendere, quod peccata remitteret cum dixerit, ut sciatis, quia filius hominis habet potestatem remittendi peccata: etiam quia ad hoc induxit miraculum, & tamen si de Deo loqueretur frustra esset hoc facere.

Dicendum ergo quod Christus de se loquebatur, & ita intelligi volebat, dixit tñ remittuntur quasi loquatur de alio, & hoc, quia est modus loquendi quorundam quod de seipsis tanquam de alijs loquant, sic enim sæpe Deus loquitur in veteri testamento, ut Exo. 20. nam dixit ego sum Dñs Deus tuus. & postea dixit non assumes nomen Dei tui in vanum, cum deberet dicere nõ assumes nomen meum, etiam dixit sex diebus fecit Deus caelum, & terram, & non dixit feci ego, ita Christus locutus est de se hic quasi de alio.

Secundo potest dici, quod fecit hoc ex causa, scilicet, humilitate, quia peccata remittere, erat magna excellentia, & nolebat ore suo se laudare, & cõ necesse esset de

se magna dicere, sicut hic, dicebat illa eo modo, quo sonarent minus in laudem, sic dicit Chrysostomus cum allocutus est infirmantem non dixit dimitto tibi peccata propriam exprimens potestatem, sed remittuntur tibi peccata, coegerunt tamen Scribæ eum, ut postea magis exprimeret, & dixit ut sciatis, quia filius hominis potestatem habet dimittendi peccata.

Quare dixit Christus potestatem habet in terra dimittendi peccata. Et quod peccata mortalia quantum ad reatum pœnæ, ut plurimum post vitam remittuntur.
Quæst. XXV.

QUÆRETUR, quare dixit Christus potestatem habet in terra dimittendi peccata. Dicendum, quod propter duo. Primo ad tollendum errorem Scribarum, quia ipsi putabant, quod solus Deus, qui in cœlo est peccata dimitteret, inter homines autem nemo esset, qui posset illa dimittere, Christus autem dixit, quod filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, id est, aliquis homo, qui est in terra inter vos habet potestatem dimittendi peccata, ille autem Deus est.

Secundo dicitur hoc, quia peccati remissio solum fit in terra, id est, quando homo vivit, quod verum est de mortali quantum ad maculam: nam quantum ad reatum pœnæ, ut in plurimum dimittitur post hanc vitam, scilicet, expletis pœnis Purgatorij, venialia autem post hanc vitam remitti possunt tam quantum ad maculam quam ad pœnam, quia tam peccatum proprie est ipsum mortale, cum ipsum solum a Deo separet, & istud remittitur proprie quantum ad maculam, quod solum fit in vita; ideo proprie loquendo peccata solum in vita remittuntur nobis, & hoc est super terram peccata remitti, sic dixit Christus Petro infra decimo sexto, quemcumque solveris super terram erit solutum, & in cœlo, sic dicit Theophilus, vide quod in terra dimittit peccata dum enim sumus in terra peccata nostra dolere possumus, postquam vero a terra tollimur non valebimus confiteri: clauditur enim ianua, iste est conveniens sensus, & tamen quantum ad propositum magis facit præcedens, eo quod Christus volebat innuere, quod non solum Deus in cœlis habitans (ut Iudæi putabant) poterat peccata remittere, sed etiam aliquis homo manens in terra, iste tamen non differebat a Deo, qui est in cœlis.

Quare Christus cum de seipso loqueretur non dixit ut sciatis, quia habeo potestatem. Et quare sepe se vocat filium hominis: Ex quo non debemus magna de nobis dicere, nec sentire.
Quæst. XXVI.

QUÆRETUR cum Christus loqueretur de seipso, quare dixit, ut sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, & non dixit, ut sciatis, quia ego habeo potestatem.

Dicendum, quod propter multa. Primo, ut eui ret de se dicere magna in quantum potest, & quia necesse erat hic magna dicere, scilicet, de potestate dimittendi peccata, saltem locutus est de se, quasi de alio loqueretur, ut per hoc minus se laudare videretur, in quo nos instruit, nec magna de nobis ipsis sentire, nec dicere, sed cum aliquid dicendum sit potius ad Ironiam, quæ est infra veritatem, aut veracitatem, quam ad iactantiam, quæ supra illam est declinamus: sic enim quando paralytico remisit pecca-

ta non dixit dimitto tibi peccata tua, sed dimittuntur quasi de alio loqueretur, ut dictum est supra questione vigesima quarta.

Secundo fuit ad ostensionem vere humanitatis, erat enim verus homo, sicut verus Deus, & sicut oportuit, quod ostenderet se esse Deum, ita oportuit, quod ostenderet se esse hominem: multi enim heretici dixerunt, quod non fuit homo, sed solum Deus, & quod corpus assumptum non fuit de humana specie, sed phantasticum, ut ergo confunderentur ex verbis eius sepe se hominem, & filius hominis appellavit, & ad hoc melius adhuc dicitur, quod fit filius hominis quam quod fit homo, quia qui est filius hominis necesse est, quod sit de humana specie, cum ab homine non deriveretur, nisi humana natura, homo potest accipi pro eo, qui exercet opera hominis, & habet humanam figuram, etiam si non habeat hominis substantiam, cum autem dicitur, quod est filius hominis, significatur veritas naturæ, quia per natiuitatem ab homine cepit esse homo: ideo fuit conveniens Christo, quod sepe vocaret se filium hominis.

Tertio fuit propter Iudæos, quia non poterant intelligere, quod esset aliquis simul homo, & Deus, & ideo ante hoc Christum purum hominem putabant: nunc vero, quia ostendit se posse peccata remittere quod ad solum Deum pertinet, putaret forte aliquis, quod erat Deus, & non homo, licet haberet figuram humanam: ideo nunc quando dixit se habere potestatem dimittendi peccata dixit, quod erat filius hominis, ut appareat, quod in eo erant simul vera Deitas, & vera humanitas.

Quarto fuit propter humilitatem, quia licet Christus esset Deus & homo, noluit nominare se a Deitate, quæ erat in infinitum excellentior humanitate, sed hominem se esse dixit, ut instruat nos sublimitate, & excelsa nomina non appetere, sed vera virtute esse contentos quibuscumque nominibus appellemur, quia voces nullam excellentiam conferunt, sed significant.

Quinto fuit ad tollendam ambiguitatem, quia si diceret ego habeo potestatem dimittendi peccata, cum ego sit nomen personæ, & Christus esset persona Divina, & non humana, quia erat unicum suppositum, posset putari, quod ad solum Deitatem pertinebat illa remissio peccatorum, ut ergo videatur, quod non solum ad se Deum, sed etiam ad se hominem pertinebat ista remissio, dixit, quod filius hominis, id est, ipse existens filius hominis poterat peccata remittere, & verum est, quod Christus homo peccata remittebat, licet non competere sibi hoc ex parte humanitatis.

Sexto fuit ad exaltationem naturæ humanæ, ut totam speciem humanam Christus ostenderet exaltatam per illam humanitatem particularem quam ipse assumpserat, & ideo quando agitur de rebus magnæ excellentiæ appellat se filium hominis, & ita fuit hic quia agebatur de remissione peccatorum, quæ ad solum Deum pertinet, ut videatur, quod ipsa opinio communicata est homini per unionem naturæ humanæ ad Divinam personam, sic etiam infra vigesimo sexto, quando Cayphas, quæsiuit a Christo an ipse esset filius Dei benedicti dixit Christus ammodo videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei. ut innuat, quod homini communicatum est sedere ad æqualitatem Dei, sic etiam quando significavit potestatem iudicariam sibi traditam super totum orbem vocavit se filium hominis infra vigesimo quarto, scilicet, videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa, & maiestate.

Quare

Quare paralyticus non loquebatur, nec dabat gratiarum actiones, cum tamen beneficia duo Christus huic paralytico contulerit.
Quæst. XXVII.

QUÆRETUR de isto paralytico cum Christus beneficeret ei, quare non loquebatur, nec dabat gratiarum actiones: nam non legitur hic in omnibus istis quicquam locutus.

Aliqui dicunt, quod hoc fuit, quia paralyticus erat propter corporis morbum positus in ecclasi mētis, & ita nihil poterat loqui.

Sed hoc non sufficit, quia istud staret a principio quando nondum erat sanatus; sed Christus dixit ei remittuntur tibi peccata tua, postquam tamen sanatus est, poterat libere loqui.

Alij dicunt, quod iste paralyticus erat totus carnalis, & non respiciebat ad beneficium remissionis peccatorum: ideo gratias non agebat, nec loquebatur quicquam, sic dicit Ioannes Papa a dicitur veniam, & tacer paralyticus, nec ullam respondet gratiam, quia plus corporis, quam animæ tendebat ad curam: merito ergo Christus offerentium recipit fidem non recordiam, sciatis.

Dicendum, quod Christus contulit isti paralytico duo beneficia, scilicet, peccata remisit, & morbum curavit, & fuerunt distincta in tempore, quia quando dixit remittuntur tibi peccata tua, remisit peccata, sed non sanavit ab egitudine, quia interim murrurauerunt Scribæ intra se de hoc verbo, & Christus voluit inducere curationem paralytici in testimonium remissionis peccatorum dicens, ut sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata ait paralytico. surge & vade, & sic non fuerunt simul ista duo.

Ideo de primo beneficio non potuit dare gratias paralyticus Christo tunc quando collatum est, quia adhuc languet corpore, & forte loqui non poterat toto corpore dissolutus.

De secundo autem gratias egit, quando iam sanatus erat a morbo, & tunc forte pro utroque simul egit gratias. De primo patet, quia dicit Hiero. super Matt. non autem ubique ab agnis Christus querit fidem, puta cum instantur, vel ab agitudine in excessu mētis fuerint, & sic innuit, quod iste paralyticus erat in excessu mentis, & ideo non requirebatur ab eo fides, sed a portantibus, vel etiam dato, quod non esset alienatus mente, esset saltem non potens loqui præ languore, & tunc licet Christus ab eo exigeret fidem in corde, tamen non exigerat fidem, id est, fidei confessionem, & hoc tenet Chrysostom. dicens, quod istius paralytici fuit magna fides antequam sanaretur, quia non permisisset se mitti per regulas, nisi crederet. De secundo patet, quia Luca quinto, dicitur de isto paralytico confestim surgens coram illis tulit, in quo iacebat, & abiit in domum suam magnificans Deum, & tunc credendum est, quod magnificaret pro utroque beneficio, licet unum esset sensibile, & aliud non.

Ad dictum Ioannis Papæ dicendum verum esse, quod iste paralyticus præcipue tenebat ad curationem morbi, immo solum tendebat ad eam, quia non venerat ad Christum, ut ei peccata remitteret, sed ut eum a morbo curaret, & tamen in hoc non peccabat, quia remissio peccati potest aliam haberi a Deo per solum motum cordis etiam si ad Christum corporaliter non veniretur. quod tamen paralyticus tacuit quando Christus dixit remittuntur tibi peccata tua non est sensus, quod hoc fecerit quasi ex ingratitude, vel contemnendo remissionem peccatorum, sed quia morbo gravatus loqui non poterat, & sic potest dici, quod

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

A paralyticus habebat recordiam quantum ad ea, quæ foris apparebant cum nihil loqueretur, non tamen vere, quia animum bonum habebat, ut dictum est.

Quare viso hoc miraculo turbæ timuerunt.
Quæst. XXVIII.

QUÆRETUR, quare dicitur, quod viso hoc miraculo turbæ timuerunt.

Dicendum, quod propter multa. Primo forte timuerunt propter crimen, quod inceperant Christo imponere, quia dixerant Scribæ hic blasphemavit, Christus autem ostendit per miraculum, quod poterat peccata remittere, & hoc videntes turbæ timerent, quod posset eis nocere pro crimine quod de eo cogitauerant.

Secundo potest accipi timuerunt, id est, ex timore abstinerunt a prosecutione criminis, quia dixerant Scribæ intra se hic blasphemavit, & intendebat contra Christum procedere pro blasphemia, nunc vero videntes, quod per miraculum probauerat veritatem dicti sui, & erat potens, timuerunt aliquid ultra facere contra ipsum, & abstinerunt, & ita exponit Nicolaus.

Tertio potest accipi timor pro admiratione, quia quando aliqua res est excellenter magna tanta est admiratio de ea, quod timere videmur, & ita accipitur unum pro altero, hoc patet, quia sicut dicitur hic timuerunt dicitur Marc. secundo, ita ut admirarentur.

Quarto potest accipi, quod vere timuerunt videntes Christum fecisse istud opus mirandum, ita enim quando Iudæi videbant aliquos facientes miracula timebant illos, sic patet primo Regum duodecimo, quando præsentem populo ad invocationem Samuelis Deus dedit pluvias, & tonitrua, dicitur quod omnis populus timuit nimis Deum, & Samuel. Christus autem fecerat nunc rem maiorem quam Samuel, ideo turbæ timuerunt, scilicet, timuerunt Deum, & timuerunt Christum, quia videbant eum esse potentem ad nocendum, vel beneficiendum eis, & aliquo modo pertinebat iste timor ad reverentiam, quia simul Christum honorauerunt tanquam excellentem, & timuerunt eum tanquam nocere poterem, & provenit iste timor ex quadam incredulitate: nam si credidissent non timerent, sed diligerent, sic dicit Ambrosius super Luc. diuini operis miracula maluerunt timere quam credere, si autem credidissent non timuissent utique, sed dilexissent: perfecta enim dilectio foras timorem excludit.

An Iudæi peccauerint, quia non honorauerunt Christum digno honore, cum plurima & magna miracula exhibuerit.
Et quem magis eum esse existimabant.
Quæst. XXIX.

QUÆRETUR an peccauerint isti Iudæi, quia non honorauerunt Christum digno honore. nam cum viderent istud miraculum non laudauerunt eum, ut Deum, sed ut hominem putauerunt, nam dicitur glorificauerunt Deum, qui dedit potestatem talis hominibus. Aliqui dicunt, quod peccauerunt, quia sicut dare idolo laudem Divinam est peccatum, & est idolatria, ita Deo non dare diuinum honorem peccatum est, quia est subtrahere ei latriam, vel non impendere ei illam cum sit debita. sic enim ad Roman. primo. Apostolus arguit Gentiles, & maxime Philoophos dicens, qui cum Deum cognouissent non ut Deum glorificauerunt, sed euauerunt in cogitationibus suis, & postea dicitur, quod propter hoc tradidit eos Deus in

Aa 3 reprobum

reprobum sensum: ergo ex hoc solo, quod Deum non laudabant ut Deum, peccabant, Christus tamen ostendit hic manifeste signa Deitatis suæ, & isti non laudauerunt eum, ut Deum, ideo videtur, quod peccauerint.

Secundo patet, quia istud fuit ex quadam incredulitate, ut dicit Ambrosius, scilicet diuini operis miracula maluerunt timere quam credere, si autem credidissent non timuissent utique, sed dilexissent, incredulitas tamen peccatum est: ergo peccauerunt.

Alij dicunt, quod Iudæi dederunt hic Christo cognationem laudem tanquam Deo, & homini: nam tota potestas quam Christus homo habet est communicata, & prædicatur de ipso Christo homine non ex parte humanitatis, sed quia per vnionem humanæ naturæ ad verbum diuinum consecuta est natura humana istam excellentiam: hoc autem totum est ex eo quod Deus dignatus est naturam nostram sibi vnire: ideo totam illam perfectionem quam ex hac vnione habet natura nostra dedit sibi Deus, & sic verum est, quod Deus dedit hanc potestatem homini.

Dicendum tamen, quod non stat, quia tunc debebant dicere, qui dedit talem potestatem homini, scilicet, isti homini Christo, quia sola humanitas sua est vnita Diuine personæ, dixerunt tamen qui dedit talem potestatem hominibus, ostendentes multis esse hoc collatum: ergo non laudauerunt eum digne.

Est dicendum, quod turbæ non laudauerunt hic Christum digne, & tamen non oportet dici, quod peccauerunt. De primo patet, quia Christus per hæc miracula sufficienter ostendit se esse Deum habentem potestatem remittendi peccata: illi tamen non laudauerunt eum tanquam habentem potestatem in se, sed tanquam ab alio exterius acceperit, in quantum dicitur, qui dedit talem potestatem hominibus, etiam quia non crediderunt, nec laudauerunt eum, ut Deum, quia dicitur glorificauerunt Deum, qui dedit talem potestatem, & non dicitur glorificauerunt ipsum, etiã quia fecerunt eum alijs hominibus consimilem cum dixerunt, qui dedit talem potestatem hominibus, istud autem fuit, quia Iudæi per ista miracula adhuc non cognouerunt Christum esse Deum, sic dicit Chrysostomus paulatim serpunt Iudæi magnificantes Deum, non tamen putabant eum Deum esse, istud autem erat, quia adhuc cor Iudæorum erat aggrauatum, & non poterant ascendere ad hanc altissimam cognitionem, scilicet, quod Christus, qui verus homo erat esset Deus, & ideo etiam per omnia ista miracula, quæ faciebat non credebant eum esse Deum, sed esse virum sanctum, & Prophetam excellentem: nam quando mortuos suscitabat (quod vulgares maximum miraculum putant) dicebant, quod erat Propheta magnus? Lucae septimo, quando suscitauit filium viduæ: nam dixerunt Propheta magnus surrexit in nobis, & quia videbant eum maiora facere quam fecissent alij Prophetæ iudicabant de ipso homines varie, nemo tamẽ ipsum plus quam hominem putabat, sic dicitur infra decimosexto, cum Christus dixit discipulis, quæ dicunt homines esse filium hominis? id est, me, & illi dixerunt alij Ioannem Baptistam, alij Eliam, alij Ieremiam, alij vnum ex Prophetis. erat autem ista cognitio valde imperfecta, quia non solum iudicabant eum esse purum hominem, sed etiam saltem non iudicabant eum esse Messiam per hoc adhuc putantes aliquem perfectiorem ipso esse venturum: nam de Messia creditum erat apud Iudæos, quod nullus homo melior ipso futurus erat, & ideo quidam Iudæi interdum videntes magna miracula Christi, quasi sub dubio dicebant eum esse Messiam Ioan. septimo, Christus cum venerit nunquid plura signa faciet quam

hic facit, quasi dicat, non videtur, quod quisquam plura facere possit veruntamen determinate, & publice nemo illum Messiam dicebat: ideo inter omnes illas opiniones, quas Apostoli narrauerunt de Christo, infra decimosexto, nullus erat qui diceret, quod esset Messias, sed quando quæsitum est de hoc a discipulis dixit Petrus, tu es Christus, id est, Messias. erat ergo valde aggrauatum cor Iudæorum, ut non crederent id, quod Christus eis ostendebat. De secundo dicendum, quod non oportet dici istos peccasse, sed solum habuisse imperfectionem quandam, quia plura credere poterant quam credebant, hoc autem erat propter magnam imperfectionem, quia cum essent valde rudes difficile erat eis subito ascendere ad hanc rem insolitam, & difficiliorem inter cetera credibilia, scilicet, Deum esse hominem. istud enim facilius credere potuissent Gentiles, quia homines transferri in Deos assererebant, Iudæis autem erat hoc valde vetitum, scilicet, ut non putarent Deum habere similitudinem aliquam viri, nec foeminae, nec alicuius animalis, sic dicitur Deuteronomij quarto, custodite animas vestras sollicitè, non vidistis aliquam similitudinem in die, qua locutus est vobis Dominus in Oreb de medio ignis, ne forte decepti faciatis vobis imaginem masculi, vel foeminae, sic etiam dicitur Isa. quadragesimo: cui ergo similem fecistis Deum, aut quam imaginem poneris ei, quasi dicat, nulla similitudo eius reperiri potest: ideo quicquid Christus faceret hoc solum putabant, quod ipse erat vir sanctus valde acceptus Deo, & hoc aliquid erat, quia ita paulisper per gradus venirent ad cognoscendum eum esse Messiam, & deinde, quod esset Deus, sic dicit Chrysostomus paulatim serpunt Iudæi magnificantes Deum non tamen putabant eum Deum esse, obstabat enim eis caro, nec tamen erat modicum existimare eum præcipuum esse mortalem & a Deo processisse. hoc autem dicit, quia Mar. secundo, dicitur, quod factis isto miraculo dixerunt turbæ, nunquam sic vidimus: hoc etiam Christus voluit, quia ut dictum est supra quaestione decimasextima, ipse nolebat dicere palam se esse Deum, vel Messiam, ut non impediretur mors sua, sed taliter dicebat, quod credi posset sigs attenderet, & non omnino ignoretur eum hoc dixisse. Tertio fuit, quia Christus ad hoc occasionem præstitit dicens, ut sciat, quia filius hominis potestatem habet in terra dimittendi peccata: ideo sicut ipse dixit, quod homo haberet istam potestatem, ita illi de hac potestate homini tradita locuti sunt, quia dicitur in litera glorificauerunt Deum, qui dedit talem potestatem hominibus. & sic non oportet dici, quod peccauerint, sed quod fuerunt imperfecti non credentes sufficienter ea, quæ Christus de se ostendebat, nec eum iuxta dignitatem suam quam ostendebat laudantes.

Ad primum dicendum, quod non fuit de istis, sicut de Prophetis Gentilium, quia illi cognouerunt Deum, & non laudauerunt, ut Deum: ideo sunt inexcusabiles ad Roman. primo, scilicet, ita ut sint inexcusabiles, quia cum cognouissent Deum non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, hic autem Iudæi non cognouerunt Christum esse Deum: ideo non potuerunt laudare, ut Deum, si autem cognouissent peccarent non adorantes eum: non ergo sunt culpabiles, quia eum non adorauerunt vel laudauerunt, sed de imperfectione, & ruditate sunt arguendi, quia facta plena probatione, quod esset Deus ad hoc credendum aut intelligendum assurgere non potuerunt. Ad secundum dicendum, quod in turbis fuit nunc quædam incredulitas, non tamen veniebat ex iniquitate, sed ex imperfectione, quia

non fuerunt ipsi manifeste resistentes, sed non poterunt maiora cognoscere: hoc dicitur propter sapientes Iudæorum, qui aliquid de Christo cognoscebant, & tamen non solum non honorabant eum, sed etiam oderant illum Ioan. decimo quinto, si opera non fecissent in eis, quæ nemo alius fecit peccatum non haberent, nunc autem viderunt, & oderunt me, hic autem non fuit sic, quia illi, qui oderant Christum quando videbant eum miracula facere non laudabant Deum tanquam istud esset a Deo, sed dicebant in Beelzebub principe demoniorum demonia eiecit infra duodecimo, & Lucae vndecimo: hic autem turbæ laudauerunt Deum, & dixerunt ista ab eo esse, scilicet, qui dedit talem potestatem hominibus: ergo bono animo erant ad Christum, & sic non peccauerunt, licet non laudauerunt eum ut Deum.

An dixerunt verum ista turbæ dicentes, qui dedit talem potestatem hominibus.
Quæst. XXX.

Quæretur an dixerunt verum ista turbæ dicentes, qui dedit talem potestatem hominibus.

Dicendum, quod si accipiatur istud strictè falsum est, quia hic facta sunt duo miracula ad probandum vnum, scilicet, cognitio cognationum & sanatio paralytici, & per hæc probata est remissio peccatorum: nullius tamen istorum potestas dari potest homini.

De primo patet, quia nemo potest cognoscere cogitationes hominis, nisi Deus, potest autem Deus reuelare Prophetis quid homines cogitent, & ita ipsi cognoscunt istud quod eis reuelatur; & hoc est, quod homines cogitant, ipsi tamen non cognoscunt quomodo homines illa cogitent, quia non vident corda eorum, maxime quia non dicitur hic, quod homines ista faciant, sed quod sit eis data potestas ad hoc, & si data esset iam ipsi illam haberent, & possent per eam operari quocumque vellent, quod falsum est.

De secundo patet, quia paralyticum sanare est infinite potestatis: non potest autem aliquid esse infinitum, nisi Deus: ideo sicut nulli rei, quæ est extra Deum potest communicari, quod sit Deus, ita nec potest communicari potestas infinita illi.

De remissione peccatorum eadem ratio est, quia remittere peccata est esse Deum, cum peccata omnia non sint facta, nisi contra Deum: nemo ergo potest illa remittere, nisi Deus, quia si alicui communicaretur istud, & communicaretur ei, quod esset Deus, potestas tamen faciendi miracula nulli potest communicari, ut magis dicitur Mar. secundo, ubi agitur de miraculis in generali, remissio etiam peccatorum nulli communicatur, an vero possint homines peccata remittere, & qui homines, & quomodo, & alia circa hoc dicitur Mar. secundo: non ergo erat verum, quod Deus dedit hanc potestatem hominibus.

Sed dicit aliquis, quod ista potestas data est homini Christo: nam Christus homo faciebat miracula, & peccata remittebat, sicut ipse dixit supra in litera, ut sciat, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata.

Dicendum, quod hoc verum est, & tamẽ turbæ non sic intellexerunt, quia tunc crederent Christum esse Deum, & hominem, & tamen non crederunt, ut ostensum est præcedenti quæstione quæ dixerunt, qui dedit talem potestatem hominibus, & sic non soli Christo innuebant hanc potestatem traditam, sed etiam alijs homi-

Alph. Toft. in Matth. Pars III.

nibus interdum tradi, & tamen falsum est, quia sola Christi humanitas diuine personæ vnita est: ideo non intellexerunt sic. Est tamen dicendum, quod non constat, an ista verba fuerint turbæ, vel ipsius Euangelistæ, si fuerunt Matthæo certum est, quod vera sunt quia dicit ea in bono sensu. qui dedit talem potestatem hominibus. id dignatus est opera tantæ potestatis exercere per homines quasi per quosdam ministros, vel quod Deus sit promptus ad vocem hominis quasi obediendo ei, ut faciat ea, quæ homo dixit, & tali modo loquitur Scriptura, sicut dicitur Iosue decimo, quod dixit Iosue Sol contra Gabaon ne mouearis, & postea dicitur non fuit ante nec postea tam longa dies obediens Deo voci hominis. si autem sint ista verba turbæ poterit esse, quod errauerint putando, quod ista potestas poterat communicari homini, licet homo non haberet eam a seipso: nesciebant enim an sequeretur ex hoc inconueniens. scilicet, esse Deum illum cui communicabatur ista potestas. Potest etiam dici, quod turbæ habuerunt sanum intellectum. quod data est potestas ista hominibus non formaliter, ut ipsi illam habeant, sed ministerialiter. ut Deus per illos operetur. Quoties tamen eis, vel aliquid exterius facientibus, si innuitur Mat. 6. unde huic hæc omnia, & quæ est sapientia, quæ data est illi, & virtutes tales, quæ per manus eius efficiuntur?

Quomodo potest stare, quia Euangelistæ discordant in verbis huius partis.
Quæst. XXXI.

Quæretur quomodo potest stare, quia Euangelistæ discordant hic in verbis, & hoc in duobus. Primo ubi dicitur confide filii. Secundo ubi dicitur, qui dedit potestatem talem hominibus: nam de primo dicitur homo remittuntur tibi peccata tua.

Ad istud primum dicendum, ut sepe dicitur, quod Euangelistæ sensum verborum Christi semper secuti sunt, & in hoc nunquam variant, verba autem non semper referunt eadem, sed interdum ponunt alia æquivalentia in significando, hic autem erat Christi intentio dicere, quod remittebantur isti peccata, ad excitandum autem eum, & ut videretur ad quem verba dirigeret dixit, fili vel homo, & non differt quod eorum diceret, quia vtrunque verum erat: erat enim homo, & etiam erat filius eius: quid tamen diceretur non apparet, quia per vtrunque poterat Christus equaliter ostendere ad quem dirigebat verba. verisimilius tamen est, quod dixerit fili, quia istud est nomen cuiusdam dulcedinis, & amoris, & pertinet proprie ad illum, qui alteri vult benefacere, sicut nunc Christus volebat isti paralytico: patet etiam quia Matthæo & Mar. dicitur fili. Luc. Iosus dicit homo. Sed adhuc differunt, quia Matthæo dicitur hic confide filii remittuntur tibi peccata, & quantum ad hoc dicendum est, quod alij tacuerunt istud verbum confide, quod Matthæus expressit, quia ubi- cunque vna scriptura exprimit plusquam alia, standum est plus dicenti, quia ita vtraque erit vera, quod non fieret, si statetur minus dicenti.

Secundum est, quia hic dicitur glorificauerunt Deum, qui dedit talem potestatem hominibus, & Mar. secundo, dicitur, quod dixerunt nunquam sic vidimus, & Lucae quinto, dicitur vidimus miracula hodie.

Dicendum vno modo, quod Euangelistæ sequuntur solum sensum non curantes de verbis, est autem sensus, quod turbæ admiratione sunt, & expresserunt in voce admirationem suam, quibus autem verbis expresserint non differt: dum ta-

A a 4 men

men solam admirationem exprimerent: cum ergo verba omnium trium Euāgelistarum admirationem signent, quæ illorum dixerunt turbe, vel forte nulla illorum, sed alia æquivalentia non differt.

Secundo potest dici, & melius quod turbe dixerūt omnia hæc, scilicet, ea, quæ dicunt Marc. & Luc. sed non ea, quæ dicit Matth. quod patet ex modo loquēdi, quia Matth. dicit hic turbæ glorificauerunt Deū, qui dedit talem potestatem hominibus, & sic non innuit, quod turbæ illud dixerunt, sed videtur ipse illud dicere, assignans per hoc causam dicti sui, scilicet, turbæ glorificauerunt Deum, & hoc, quia dedit talem potestatem hominibus, ea autem quæ dicunt Marc. & Luc. turbæ dixerunt, sicut asserunt ipsi Euāgelistæ, quia Mar. secundo, dicitur, ita vt admirarentur omnes dicentes nunquam, sic vidimus, & Lucē quinto, dicitur, & repleti sunt timore dicentes, quia vidimus mirabilia, & sic dicendum, quod vtrunque dixerunt, ita vt dicerent vidimus mirabilia hodie, & nunquam sic vidimus, & ita vnus expressit quod alius tacuerat.

Mar. 2. luc. 5. 2. q. 1. cap. multi.

Et cum transfret inde Iesus vidit hominem sedentem in teloneo Matthæum nomine. Et ait illi. Sequere me. Et surgens secutus est eum. Et factum est discumbente eo in domo: ecce multi publicani, & peccatores venientes discumbebant cum Iesu, & discipulis eius.

Credentis vocatio. Et cum transfret. Hic ponitur credentium vocatio, & diuiditur in duo, quia primo circa eam describitur condescensio ad peccatores. secundo ponitur reprehensio Christi contra murmurantes ibi.

Et videntes Pharisæi. Hic agitur de vocatione Matthæi ad discipulatum, qui prius erat publicanus. & dicitur.

Et cum transfret Iesus inde. Ideft, de loco, in quo fecerat miraculum de curatione paralytici, quæ supra habetur, sic exponit Chrysoftomus.

Vidit hominem. De seipso Matthæ. hic loquitur. & ideo ponit immediate nomen suum.

Sedentem in teloneo. Est teloneum domus, in qua vectigalia congregantur, & dicitur a telon in Græco, quod est vectigal. vt dicit glof. & ibi sedebat Matthæ. quando nunc vocatus est, quia officium suum erat ista vectigalia publica colligete, & ideo vocatur publicanus Lucæ quinto capitulo, & infra decimo, scilicet, quia publica colligit. sed Lucæ quinto, dicitur, sedentem ad teloneum, & idem est, quia potest accipi teloneum pro domo, in qua vectigalia colliguntur, & ita sedebat in teloneo, vt hic dicitur, vel potest accipi pro istis vectigalibus, quæ colliguntur. & ita est verum, quod sedebat ad teloneum, idest, vectigal ab omnibus transeuntibus, sic dicitur Mar. secundo, & Lucæ quinto, erat autem locus, in quo nunc sedebat Matthæ. quædam domus, iuxta mare Galilææ, & ibi colligebat vectigalia, vt dicitur infra quæst. 38.

Teloneum quid sit.

Matthæum nomine. Ipse enim, qui scripsit hæc, sed Mar. secundo, & Lucæ quinto, vocatur Leui.

Et ait illi sequere me. Scilicet, corpore, & mente: nā corpore secutus erat eum vadens quocumque ille iret, vt posset audire verbum eius cū assumendus esset in Apostolum sequenti cap. & Lucæ 6. etiam mente secutus erat eum, vt iam non haberet animū terrena lucra sectandi, sed qui prius aliena audis cu-

piebat, nunc propria contemneret, & relinqueret, sicut Christus opere contemnebat, & verbo, contemnenda esse docebat, cum non haberet vbi reclinaret caput suum precedenti cap. & Lucæ nono.

Et surgens secutus est eum. Sedebat forte ad mensam, in qua erant libri rationum suarum, & pecunie, quas recipiebat, & surgens reliquit omnia illa, ita vt erant, & secutus est Christum corporaliter, & spiritua-liter: non enim potuisset eum corpore sequi omnia illa, in quibus prius versabatur deferendo, nisi prius ea animo contemneret, vt vocantem sequeretur.

Et factum est discumbente eo in domo. Ideft, Christo sedente ad conuiuium in domo, scilicet, Matth. vt dicitur Mar. 2. & Lucæ quinto: nam postquam vocatus est Matthæ. a Christo inuitauit eum, vt in domo sua discumberet, & fecit Christo magnum conuiuium Lucæ 5. an vero istud conuiuium fuerit factū statim post vocationem dicitur infra quæst. 47.

Et ecce multi publicani. Publicani dicuntur a publico, vnde patet, idest, qui colligunt redditus publicos huiusmodi sunt publicani. vectigalia, erant autem isti publicani socij Matthæi in officio colligendi publica, quia etiam ipse erat publicanus, vt patet sequenti cap. & Lucæ 5. erant autē multi isti publicani: nam dicitur Lucæ quinto, quod erat turba multa publicanorum.

Et peccatores. Potest intelligi, quod isti publicani erant peccatores, vel quod alij præter publicanos erant peccatores, qui nunc fuerunt in conuiuio illo, vt dicitur infra quæst. 43.

Venientes discumbebant cum Iesu, & discipulis eius. Fuit magnum conuiuium, vt dicitur Lucæ quinto: ideo fuerunt multi inuitati in eo: nam fuit ibi Christus, & omnes discipuli eius, fuit etiam turba multa publicanorum.

Sciendum, quod ista vocatio Matthæi a solis tribus describitur Euangelistis, scilicet, hic & Mar. secundo, & Lucæ quinto.

An vocatio Matth. fuerit post præcedentia immediate, vel interiecto tempore. Quæst. XXXII.

Quæretur de ista vocatione, an fuerit post præcedentia, & an fuerit immediate post illa, vel interiecto aliquanto tpe. Dicendum, quod aliqui volunt, quod non fuerit post præcedentia, sed ante illa, sic dicit hic Nicolaus, qui ponit duas opiniones vna est sua. quod vocatio Matth. & istud conuiuium fuit ante curationem paralytici, quæ habet 3. sed ponitur hic per recapitulationem. Alia est opinio aliorum. quod vocatio Matth. fuit ante curationem continuato ordine, & tñ vt conuenientius describatur hic istud conuiuium, scribitur Matth. vocatio, quæ fuit occasio huius conuiuij.

Sed dicendū, quod vtraque opinio est falsa. De prima patet primo ex ordine literæ, quia semper est standū ordini literæ, nisi cōstet aliunde, quod non fuerit ille ordo rerum gestarum, quem litera sequitur. Secundo patet, quia oēs tres Euangelistæ, qui istam vocationem descripserunt ponunt eam statim post curationem paralytici, & istud est efficax argumentum, quod si non fuisset iste ordo rerum gestarum cum multi describant eandem rem, aliquis discordaret ab alijs in ordine narrationis, sicut sepe fit circa alia. Tertio patet, quia dñ hic in litera, & cum transfret inde Iesus vidit hominem sedentem in teloneo. i. postquam transfret de loco, in quo sanauit paralyticum, de quo supra immediate dñ vidit hominem &c. ergo ista vocatio fuit post curationem paralytici. Quarto patet Lucæ 5. vbi ponitur apertius istud, & dicitur, & post hoc exiit, & vidit Iesus publicanum: ergo post curationem paralytici, de qua ibi Lucas loquebatur fuit Matth. vocatio.

Quinto

Quinto patet, quia dicit Augu. post paralyticum sanatum de conuersione publicani agitur.

Sexto patet, quia dicit Chrysofto. cum transfret inde Iesus vidit hominem sedentem. s. a loco vbi miraculum de curatione paralytici fecerat vidit hominem sedentem in teloneo. necesse est ergo dici, quod ista vocatio Matth. fuit post curationem paralytici.

De secunda opinione patet, quod sit falsa: nam in quantum supponit, quod vocatio Matth. fuerit ante paralytici curationem supra ostensum est, quod sit falsa: in quantum vero dicitur, quod conuiuium fuit post istam curationem paralytici verum dicit, sed quia dicit, quod conuiuium non fuit immediate post vocationem, sed alio tempore falsum dicit, vt dicitur infra quæstione 47.

Dubium tamen manet de continuatione huius ad præcedentia omnia: nam non est dubium quin fuerit ista vocatio post curationem paralytici, vt nunc ostensum est, & tamen an fuerit ante omnia, quæ supra habentur non apparet. Nam quidam putant, quod fuit ista vocatio Matth. ante sermonem Christi in monte, qui habetur supra 5. nam Matth. prius vocatus est quod eligerentur Apostoli, quia electio eorum fuit simul facta. Sin vna die, vt colligitur Luc. 6. quod vocauit Christus omnes discipulos suos, & de illis elegit duodecim quos Apostolos nominauit. Matthæus tamen fuit vnus de illis duo decim seq. ca. & Mar. 3. & Luc. 6. ideo vocatio Matth. fuit ante electionem Apostolorum, & hoc necessarium est, quod etiam ostendunt omnes tres Euangelistæ ex ordine narrationis, quia Matth. post hic vocationem suam, & seq. cap. Apostolorum electionem etiam Mar. 2. ponitur ista vocatio Matth. & Mar. 3. ponitur electio: sic etiam Luc. 5. ponitur ista vocatio, & Luc. 6. electio, & tamen Lucas vult, quod fuerit electio Apostolorum ante sermonem Christi in monte Luc. 6. & iste sermo ponitur supra 5. ergo videtur, quod ista vocatio Matth. fuit ante ea, quæ habentur supra 5. sic dicit Augu. lib. de concor. Euang. l. vel probabilius videtur, quod hæc prætermissa recordando Mat. commemorat, quia ante sermonem habitum in monte credendum est Mat. esse vocatum, in eo quippe monte tunc Lucas commemorat oēs 12. electos, quos, & Apostolos nominat. Sed dubium stat in hoc, quid prius fuerit an sermo Domini in monte, vel electio Apostolorum, de quo dicitur sequē. cap. circa principium.

Ad secundum principale dicendum, quod non apparet an immediate post paralytici curationem fuerit vocatio Matth. vel aliquanto tempore interiecto, videtur tamen, quod paucum tempus intercederit.

Primo, quia omnes tres Euangelistæ, qui hoc narant nihil interponunt, & tamen si intercedisset aliquod tempus, aliqua gesta media fuissent, quæ aliquis Euangelistarum tangeret. Secundo patet, & efficacius, quia dicitur in litera cum transfret Iesus inde vidit hominem sedentem, & sic videtur, quod mox, vt fuit facta curatio paralytici transfret Iesus per locū, in quo sedebat Mat. maxime, quia dicit Chrylo. exponens hoc, cum transfret inde Iesus vidit hominem sedentem, scilicet, a loco vbi miraculum de curatione paralytici fecerat vidit hominem sedentem in teloneo.

Ordo autem fuit huius rei. quod Christus sanauit paralyticum intra urbem Capharnaum Mar. 2. & sanauit eum in domo: nam per teſtum domus deposuerunt eum ante Christum Mar. 2. & Luc. 5. facto autē miraculo exiit de domo illa, & de vrbe, & ibat iuxta mare: nam Capharnaum in litore maris Galilææ est, & in ipso litore erat Matthæus sedens ad recipiendū vectigal, & ibi vocauit eum, istud innuitur Mar. 2. nā

postquam dicitur, quod turba videns curatum paralyticum dixit, nunquam sic vidimus, sequitur, & egressus est rursus ad mare omnisque turba veniebat ad eum, & docebat eos, & cum præteriret, scilicet, per litus maris vidit Leui sedentem ad teloneum.

Quare Christus transfret de loco, in quo miraculum fecerat. Quæst. XXXIII.

Quæretur, quare Christus transfret inde, idest, de loco, in quo miraculum fecerat.

Aliqui dicunt, quod hoc fuit ad vitandū inuidiam Iudaicam, vel contentionem ne magis succenderet Iudæos contra se: sic dicit Chrysofto. cum Christus fecisset miraculum non permanfit in eodē loco, ne Iudæorum zelum accenderet amplioem, hoc & nos faciamus non obstinate obſistentes eis, qui insidiantur nobis.

Sed hoc non multum videtur, quia per hoc Christus non euitabat Iudæorum zelum, quia licet mutaret locum non declinabat auditores, quia isti coram quibus curauerat paralyticum venerant de diuersis locis ad audiendum eum Luc. 5. fuerant ibi Pharisæi sedentes, & legis doctores, qui venerant ex omni castello Galilææ, & Iudææ, & Ierusalem, & isti sequebantur eum etiam si ad alia loca iret, & ita fuit nunc, quia dicitur Mar. 2. omnis turba veniebat ad eum, & docebat eos egressus rursus ad mare: illi ergo coram quibus miraculum fecerat ibant cum eo quando transfret de loco miraculi: ideo transeundo non vitaret zelum Iudæorum. Secundo patet, quia non videtur, quod ex hoc Iudæi zelum habuerint, quia antequam Christus faceret miraculum, cum dixit remittitur tibi peccata tua, turbabant intra se scribæ, & Pharisæi, postquam tamen sanauit paralyticum conqueuit illa turbatio, & dicitur, quod turbæ videntes glorificauerunt Deum, & non solum hoc turbæ fecerunt, sed etiam Pharisæi, & scribæ, quia dicitur Mar. 2. quod surrexit paralyticus, & sublato grabato abiit coram omnibus, ita vt admirarentur omnes, & Luc. 5. dicitur, & stupor apprehendit omnes, & magnificauerunt Deum. Aliter ergo potest dici, quod Christus recessit inde, quia officium suum erat predicare omnibus audire volentibus Mar. 1. eamus in proximos vicos, vt & ibi prædicem: ad hoc enim veni, & quia non poterant commode habitatores omnium locorum conuenire ad locum, in quo ipse esset, discurrere per omnia loca, & non manebat diu in aliquo loco: aliquando enim incolę locorum propter miracula volebant eum tenere ne iret ad alia loca, sicut iterum fuit in hac vrbe Capharnaum Luc. 4. turbæ venerunt, & detinebant illum ne discederet ab eis, quibus ille ait, quia & alij ciuitatibus oportet me Euangelizare regnum Dei, quia ideo missus sum, & ideo cum nunc sufficienter prædicasset in Capharnaum, exiit inde prædicaturus in locis proximis, sicut iterum fecerat Mar. primo eamus in proximos vicos, & ciuitates, vt & ibi prædicem.

Quomodo stat, quod hic nominatur Matthæus, & Luc. quinto vocatur Leui. Et quis erat Zebedæus. Quæst. XXXIII.

Quæretur quomodo stat, quia hic nominatur Matthæus, & tamen Mar. 2. & Luc. 5. vocatur Leui.

Dicendum, quod erat binomius, & nomen suum principale erat Matthæus minus principale erat Leui, & ita ipse posuit nomen quo communius nominabatur Marc. autem, & Luc. nomen minus

minus consuetum: sic enim multi sepe in sacra Scriptura sunt binomij, vel trinomij, & mutatio nominum præstat obcuritatem, sicut Esau vocabatur Esau, & Seyr, & Edon Gen. 25. ut ibi ostensum est, & Jacob vocabatur Jacob, & Israel. Gen. 32. & 35. pater David vocabatur Isai. 1. Reg. 16. & Iesse. Isai. 1. & supra 1. & Naas 2. Reg. 17. sic etiam Iosias habuit tres filios, & quilibet eorum habuit tria nomina, ut ostensum est 4. Reg. 23. sic etiam in nouo testamento Petrus habet tria nomina. s. Petrus sequen. cap. & Luc. 6. & Simon præcedenti capitu. & Luc. quarto, & quinto, & Cephias infra decimo sexto, & Io. 1. & 1. ad Corint. 15. & ad Gala. 2.

Considerandum etiam quod Matthæus, & Luc. posuerunt nomen simplex Matthe, quia hic vocatur Matthæus, & Luc. 5. Leui, sed Mar. posuit etiam cognomen. s. Leui Alphaei, id est, Leui filium Alphaei, sicut dicitur Iacobus Zebedei seq. cap. & Mar. 3. id est, filius Zebedei: nam Zebedeus erat pater Iacobi, & Ioannis supra 4. & Mar. 1. sic etiam vocatur alius Iacobus Alphaei seq. cap. & Luc. 6. id est, filius Alphaei, & tamen non erat filius eiusdem Alphaei cuius erat iste Mattheus, & ideo ubi nominantur ambo vocatur solum Iacobus Alphaei, & non Matthæus Alphaei, sed absolute vocatur Matthæus sequenti capitu. & Mar. tertio, & Luc. sexto.

Aliter potest dici, quod forte nomen Matthe, antequam a Christo vocaretur non erat Mat. sed solum Leui, & istud posuerunt Mar. & Luc. Matthæus autem fuit vocatus post assumptionem in discipulū: ita enim quibusdam nomina addita sunt, ut Simon vocatus est a Christo Cephias Io. 1. & sic forte tunc istum vocauit Matthe. & ista videtur esse causa, quare postea in nullo loco sacre Scripture nec etiam apud scriptores vocatur Leui, sed solum Matthæus. s. quia non licebat aliter eum nominare, nisi sicut Christus nominauerat, potissime quia ipse reiecerat illud nomen vetus, scilicet, Leui & ita videtur esse veritas.

Quare Marcus, & Lucas noluerunt vocare Mattheum, sed Leui. Quæst. XXXV.

QUARE PETRUS dato quod Matthe haberet ista duo nomina, quare ipse Mattheum se nominauit, & Mar. & Luc. noluerunt eum nomina re Mattheum, sed Leui.

Dicendum, quod Mar. ex humilitate hoc facit illi autem ex vrbantate. Primum patet, quia Mar. ex humilitate non vult abscondere ignominiam suā: erat enim publicanus, & quando scripsit hoc cognoscebat sub hoc nomine Mattheus, & ita de cetero a toto seculo agnosendus erat, illud autem nomen Leui abierat in desuetudinem, & hoc, quia Christus assumens eum in Apostolum vocauit ipsum Mat. ut dictum est præcedenti quæsti. si ergo sub hoc nomine Leui de se loqueretur, cum sic a rarior agnosceretur, videretur occultare ignominiam suam: ideo Mattheum se nominauit, ut omnes agnoscerent, quod de se loqueretur seipsum quantum ad priorem statum accusando.

Secundum patet, quia Mar. & Luc. de alio loquebatur: ideo propter honorem Apostolatus, & ipsius Mar. qui iam erat ad meliora conuersus debuerunt vrbanius loqui ignominiam status eius occultantes, & ganoluerunt ostendere conditionem status eius, scilicet, quod publicanus esset ad ostendam Christi clementiam, saltem in nomine voluerunt eum esse incognitum, nomine consueto eum appellantes, fuit autem e contrario quantum ad ea, quæ aliquam excellentiam Matthei ostendebant: nam Matthæus

illa tacuit, Luc. autem ipsa expressit, ut patet de conuio, de quo hic Mattheus obscure loquitur, ita ut non appareat in cuius domo Christus manducabar. Mar. tamen, & Lucas expresserunt, quod in domo Leui, id est, Mar. & dixit Lucas, quod fecit conuiuium magnum Leui in domo sua. sic dicit Hierony. super Mat. ceteri propter verecundiam, & honorem Mat. noluerunt eum nomine appellare vulgato, sed dixerunt Leui. ipse autem Mat. iuxta illud Salomonis iustus in principio sermonis accusator est sui Matthei se, & publicanum nominat, ut ostendat legentibus nullum debere desperare salutem si ad meliora conuersus sit, cum ipse de publicano in Apostolum sit repente muratus.

Aliter potest dici, quod Mar. & Luc. nihil noui fecerunt, de quo sit causa petenda, sed Matthe mutauit solitum. nam Mar. & Luc. etiam si nullo modo de honestate Mat. curarent, debuerunt eum vocare Leui, & non Matthe. propter duo. Primo, quia quando vocatus est a Christo non nominabatur Mat. sed Leui, ut dictum est præcedenti quæsti. ideo debuerunt eum nominare scribentes vocationem, sicut nominabatur quando vocatus est. s. Leui. Secundo, quia etiam istud nomen conuenit vocationi. nam per vocationem dimisit statum veterem quem ante tenebat, & cum illo etiam nomen antiquum perijt Christo imponente aliud: ideo cum scribi vocationem Matthe. s. scribi eius veterem statum debuit nomine veteri tunc vocari. s. Leui. ipse tamen Mat. recessit a solito, quia ut redderet notam suam veterem conuersationem appellauit se eo nomine quo non appellabatur quando vocatus est, & ista videtur ratio magis præcipua quam præcedens, quia si propter solum honorem Matthe. Marcus, & Lucas hoc fecissent, tacuissent eius veterem conuersationem, vel saltem non multum explicarent eam, & tamen Lucas magis illam aperuit quam hic Mar. quia hic dicitur vidit hominem sedentem in teloneo Mat. nomine, & tamen Luc. 5. dicitur vidit Iesus publicanum nomine Leui sedentem ad teloneum: ista ergo fuit potius cautia quam illa.

Quare Christus non vocauit Mattheum quando vocauit reliquos discipulos. Et quo ordine vocantur nomina Apostolorum. Quæst. XXXVI.

QUARE PETRUS, quare Christus non vocauit Mat. quando vocauit Petrum, & Andream, Ioannem, & Iacobum, & alios discipulos, sed multo post tempore.

Aliqui dicunt, quod hoc fuit, quia Matthe non erat dispositus ad Christi vocationem ante hoc, quia cum esset publicanus cuius vita multum distabat a vita Apostolica, oportuit prius paulatim multis miraculis, & prædicationibus emolli cor eius, ut disponeretur ad conuersationem discipulorum Christi. sic dicit Chryso. in Homilia. s. sed cur non cum Petro, & Ioanne, & alijs eum vocauit? & respondet quod durius adhuc dispositus erat, sed post multa miracula, & multam Christi famam quando aptiorem eum ad obedientiam sciuit, qui intima cordis nouit.

Sed dicendum, quod forte de talibus non sunt causæ petendæ, quia non assumitur hic causa ex parte rei, sed ex parte voluntatis: cum enim Christus vocauerit discipulos, quare potius incepit a Petro, & Andrea, & non a Iacobo, & Ioanne, qui tamen tempore vocationis erant in eodem loco, scilicet, in mari Galilee apud littus, & inter se parum distantes. ut patet supra quarto, & Mar. primo non videtur esse alia causa, nisi quia placuit ei Petrum, & Andream primos esse

esse, & ita de alijs. De Mattheo non videtur posse dari causam, nisi quia Christus sic voluit, maxime quia præsupponitur, quod omnes Christi Apostoli iam vocati erant, & tamen hoc non videtur esse verum, quia Apostoli videntur ordinari secundum ordinem vocationis, electio namque ipsorum facta est simul hora una. Luc. 6. & tamen Euangelistæ ponentes nomina eorum ponunt semper quendam ordinem inter eos, qui fere seruatur apud omnes res, qui eorum nomina scripserunt, ut patet seq. ca. & Mar. 3. & Luc. 6. & iste non est ordo secundum dignitatem, quia manifestum est, quod Iacobus, & Ioannes digniores habentur quam Andreas, cum illi specialiter vocentur a Christo simul cum Petro quando aliquid secretum, vel speciale acturus erat, ut in transfiguratione infra, & in suscitatione puellæ Luc. 9. & tempore passionis ad exponendum illis tristitiam suam. Luc. 22. & tamen in ordine Apostolorum Andreas ponitur ante Iacobum, & Ioannem, ut patet seq. cap. & Luc. 6. & hoc videtur esse, quia Andreas prius tempore vocatus est quam Iacobus, & Ioannes supra quarto, & Mar. primo, & sic videtur, quod nomina Apostolorum scribuntur secundum ordinem vocationis, vel aduentus eorum ad Christum: Matthe tamen ponitur septimo loco inter Apostolos Mar. tertio, & Luc. sexto, licet ipse ponat se octauo loco seq. cap. ergo videtur, quod alij de Christi Apostolis fuerunt vocati post ipsum, vel venerunt ad Christum post ipsum, & sic non præsupponitur verum, quod Mat. fuerit vltimus in vocatione: non ergo videtur posse dari causam quare tali tempore, vel tali fuerit vocatus.

Quare fit mentio de vocatione Petri, & Andree, & Iacobi, & Ioannis, & Matthei, & non aliorum Apostolorum. Et quod Apostoli non diuersis temporibus efficiebantur Apostoli, sed omnes eadem die facti sunt Apostoli. Quæst. XXXVII.

QUARE PETRUS, quare fit mentio de vocatione Petri, & Andree, Iacobi & Ioannis, & Mar. & non de vocatione aliorum Apostolorum.

Aliqui dicunt, quod hoc fuit propter conditionem status istorum exprimentam, scilicet, quia Petrus, & Andreas Iacobus, & Ioannes piscatores erant, quod est de officijs pessimis, alij autem Apostoli non erant in talibus officijs, sed forte honestioribus: ideo de alijs nihil dictum est. sic dicit Chryso. in Homilia, quid est autem, quod de alijs Apostolis nihil dicitur qualiter, & quando sunt vocati, nisi de Petro, & Andrea, Iacobo, & Ioanne, & Mattheo, & respondet: hi enim maxime erant in inconuenientibus, & humilibus studijs: nec enim telonei officio est aliquid deterius, nec piscatione vilius.

Aliter potest dici, quod Euangelistæ illa sola expresserunt, quæ ad aliquam instructionem nostram proficiunt, & quia in istorum quinque vocatione fuit aliquid speciale, & ad miraculum pertinens, vocatione istorum solum descripta est. Petrus enim & Andreas Christo vocante relicti rebus, & nauis secuti sunt eum, nihil amplius morantes supra quarto, & Mar. primo, etiam in vocatione eorum dixit Christus eis faciam vos fieri piscatores hominum. Iacobus autem, & Ioannes Christum vocantem relicta nauis, & patre secuti sunt eodem capitu. in Mattheo autem adhuc fuit maior, quia cum sederet in ardoribus auaritiæ lucra terrena captans in teloneo Christo vocante omnia deseruit, quæ habebat, & quæ habere poterat, & quod maior est, quæ habere cupie-

bat. nam pro his totum studium erat, hæc autem mox vocatus, quod subito desereret miraculum erat, & inter miracula ponendum, sic dicit Glof. Matthe. enim vocationem suam refert inter miracula: magnum enim miraculum fuit, quod publicanus factus est Apostolus, in vocatione autem aliorum forte nihil speciale fuit: ideo non fuit descripta.

Aliter potest dici, & melius, quod istorum quinque solum vocatione descripta est, quia non fuerunt alij alij de Apostolis vocati a Christo.

Pro quo sciendum, quod Apostoli non efficiebantur Apostoli diuersis temporibus quando vocabantur, sed omnes eadem die Apostoli facti sunt. Fuit autem, sic quod Christus quemcumque vocabat, vel venientem recipiebat habebat in discipulum, & sic congregauit magnum numerum discipulorum, & aliquanto tempore eos docuit, postea quadam die cōgregatis omnibus in vnum elegit ex eis istos 12. quos Apostolos nominauit. Luc. sexto, & Mar. tertio ceteri autem manserunt in gradu discipulorum, & ex illis assumpti sunt 72. discipuli. Luc. decimo, nō oportet autem dicere, quod singulos istorum Christus ad se vocauerit, sed plurimi eorum visis Christi miraculis veniebant ad eum, & forte rogabant, quod eos in discipulos suscipere. sic patet de illo scriba, qui dixit Christo. Domine sequar te quocunque ieris præcedenti capitu. & Luc. nono, sic etiam Philippus, qui postea Apostolus factus est secutus fuit Christum. sic & Nathanael. Ioan. primo: nam ad Philippum non dixit Christus, nisi sequere me Ioan. primo: ita ergo esse potest, quod alij Apostoli non fuerunt vocati ad discipulatum, sed ipsi per se venerunt: ideo scriptura non ponit, nisi de istis, quod fuerint vocati. si autem aliqui alij vocati fuerint fuit illa leuis vocatione, sicut de Philippo quem Christus inueniens dixit ei sequere me, Ioannis primo: istæ ergo vocationes solæ scribuntur.

Quando vocatus est Mattheus ubi erat, & quod officium habebat. Quæst. XXXVIII.

QUARE PETRUS de Mattheo quando vocatus est ubi erat, & quod officium habebat.

Dicendum, quod Mattheus erat publicanus, ut dicitur seq. cap. & Luc. quinto, id est, colligens redditus publicos. vnum autem genus istorum reddituum est vestigal, quod exigitur a transeuntibus per certa loca, vel intrantibus in ea de mercibus, quæ feruntur, & dicitur vestigal a vehendo, id est, portando, quia exigitur de rebus, quæ portantur. Matthe autem ista colligebat, & videtur, quod colligere ret iura maris, & terre. nam erat in litore maris, de quo multi redditus colliguntur: erat etiam in via publica, ut a transeuntibus iura debita exigeret. Et erat teloneum quedam domus, in qua Mattheus sedebat, non quidem in vebe Capharnaum, sed circa illam ad duas leucas, & erat domus Matthei in litore maris Galilee. Capharnaum autem erat in ripa Iordanis, qui influit in mare Galilee, distat tamen ab ipso quasi per duas leucas. sic dicit frater Brocardus Theuonicus lib. de situ, & diuisione terre sanctæ, scilicet, in litore maris Galilee ante ciuitatem Capharnaum ostenditur locus, & domus in fratre regia, ubi Dominus vocauit Matthe de teloneo, & est ad latus Aquilonare maris Galilee, & istud concordat eis, quæ habentur, Marc. secundo: nam miraculum de sanatione paralytici fuit factum in Capharnaum eodem capitu. & illo facto dicitur, & egressus est Iesus rursus ad mare, omnique turba veniebat ad eum,

eum, & docebat eos, & cum preteriret, scilicet, iuxta mare vidit Leui sedentem ad teloneum,

Quare dicitur, quod sedebat ad teloneum quando vocatus est Matthæus. Et quod gradus Apostolicus est excelsior inter omnes gradus spirituales. Quæst. XXXIX.

Quare dicitur de Matthæo, quare dicitur, quod sedebat ad teloneum quando vocatus est, & quare ponitur hic eius conversatio antiqua.

Dicendum, quod propter multa. Primo ad ostensionem miraculi, ut videatur virtus vocantis. Nam erat Matthæus in summo ardore auaritiæ, quia talis est conversatio publicanorum, quod ergo transire vellet de illo statu ad extremam paupertatem qualis erat paupertas Christi, qui non habebat ubi caput reclinaret præcedenti capiti. & Lucæ nono, magnam erat, quod tamen sedens in teloneo mox vocatus iret transeundo subito de extremo in extremum, immo mutatus in virum alterum miraculum erat, quod fieri non poterat, nisi ex summa potentia vocantis. sic dicit Cyrillus publicanus enim fuerat Matthæus. vir auarus, effrenis erga superflua, alieni amator: hoc est enim publicanorum officium, sed ab ipsis officinis malitiæ trahitur Christo eum vocante.

Secundo fuit ad ostendendum clementiam Christi vocantis: nam fuit summa clementia, quod ad gradum Apostolicum, qui est excelsior inter omnes gradus spirituales assumeret hominem vilibus officiis occupatum, & lucris illicitis inhiantem: fuit ergo miraculum talem hominem, sic fuisse exaltatum: ideo inter miracula describitur ipse Matthæus. sic dicit Gregorius. enim vocationem suam refert inter miracula: magnum enim miraculum fuit, quod publicanus factus est Apostolus.

Tertio fuit ad ostendendum magnitudinem beneficii respectu liberationis a periculo, quia quando Deus aliquem ad se spiritualiter vocat benefacit ei, & tamen tanto est maius beneficium quanto eum a maioribus periculis liberat. sic fuit de Matthæo, quia nullum peccatum est quod ita hominem implicet, & permanentius sit quam auaritia, quæ nunquam senescit, ab hac autem Christus Matthæum liberavit non solum auaritiæ, sed etiam lucris illicitis insistentem. sic dicit Chrysostomus in Homilia. scilicet, per hoc monstrat vocantis virtutem, quoniam non desistentem a periculoso officio ex medijs ipsum euulsi malis. sicut & Paulum adhuc insanientem.

Quarto fuit ad instructionem nostram propter spem, ut nemo quantumcunque vitæ detestabilis fuerit, desperet se ad excelsum meritum gradum posse peruenire, cum Matthæus ex publicano Apostolus factus fuerit. sic dicit Hieronymus super Matthæum publicanum se Matthæum nominat, ut ostendat legentibus nullum debere desperare salutem ad meliora conuersus sit, cum ipse de publicano in Apostolum sit repente mutatus. idem dicit Beda,

An Matthæus, & socij essent Iudæi, vel Gentiles. Quæst. XL.

Quare dicitur de Matthæo, & socijs eius an essent Iudæi, vel Gentiles. Aliqui dicunt, quod Matthæus erat Gentilis, quia fuit publicanus, id est, colligens publicos redditus, & tamen dicunt, quod nemo colligebat ista vectigalia, nisi Gentilis. Sic dicit Tertullianus, quia dicitur non erit pendens vectigal ex Israel.

Dicendum, quod Matthæus fuit Iudæus: alii enim Christus non elegisset eum in Apostolum, quia non solum non reciperet eum ad conuersationem, sed nec etiam loqueretur ei, quia Christus non consecraverat conuersari cum Gentilibus. Et patet hoc, quia Iudæis erat peccatum manducare cum Gentilibus: Exodi trigesimo quarto, scilicet, ne aliquando apponerent eis cibos consecratos Idolis. Christus tamē valde obseruauit legem ne Iudæi haberent occasionē calumniandi ei, & maxime quantum ad conuersationem cum Gentilibus, quia si conuersaretur cum eis potuissent maleuoli de Iudæis calumniari ei dicentes, iste non est Messias vester, sed potius est de stirpe Gentilium: Christus ergo valde cauebat a Gentilibus, ita quod non solum non manducabat cum eis, sed etiā inter eos esse volebat, nec illis loqui, & iubebat discipulis ne prædicarent Gentilibus, sequenti capitulo in viam gentium ne abieritis, & in ciuitate Samaritanorum ne intraueritis. Christus tamen manducauit nunc cum Matthæo, & cum omnibus publicanis: ergo videtur, quod illi erant Iudæi.

Secundo patet, quia Christus obseruauit istud tota vita sua, & etiam Apostoli post Christi mortem aliquanto tempore obseruauerunt, quod non conuersarentur cum Gentilibus. sic dixit Petrus Cornelio, & alijs, qui cum eo erant: Actuum decimo, vos scitis quomodo abominatum sit viro Iudæo coniungi aut accedere ad alienigenam. non ergo recepisset Christus Matthæum ad quodammodo conuersationem, & cibos si esset Gentilis.

Tertio patet, quia quando Christus discubuit in domo Matthæi cum publicanis, Pharisei solum accusauerunt eum murmurantes, quod comederet cum peccatoribus. si tamen fuissent isti Gentiles, accusarent illum Pharisei aperte tanquam agentem contra legem quod non fecerunt: ergo non erant isti Gentiles.

Quarto patet, quia Christus assumpsit Matthæum in Apostolum sequenti capitulo. omnes autem Apostolos mittebat ad prædicandum per terram Iudæorum. eo cap. Iudæi tamen nullo modo permitterent, quod quisquam Gentilium inter eos doceret, quia esset eis suspectum ne vellet inducere errorem aliquem contra legem pertinentem ad idolatriam: immo etiam si esset conuersus de Gentilitate non permitterent eum docere publice, quia reputarent hoc esse ignominiam Israelitarum, & tamen Matthæum prædicabat inter Iudæos, sicut ceteri Apostoli, quia omnes duodecim missi sunt ad prædicandum sequenti capitulo. ergo non fuit Matthæus Gentilis, nec etiam aliquis Apostolorum, nec etiam discipulorum Christi, quia sicut duodecim Apostolis data est potestas prædicandi sequenti capitulo etiam 72. discipulis Lucæ decimo, conuersabantur cum Christo in cibo & potu, & omnibus pertinentibus ad domesticam conuersationem: ergo nemo eorum erat Gentilis, sed omnes Iudæi.

Quinto patet, quia omnes doctores asserunt Matthæum esse de gente Iudæorum. sic dicit Hieronymus in prologo super Matthæum. scilicet, Matthæus ex Iudæa, id est, fuit de Iudæa. idem Augustinus libro 1. de concord. Euang. & ista fuit causa quare Matthæus scripsit Euangelium in Hebræo, cum ceteri scripsissent in Græco, ut dicit Augustinus ubi supra, & Hieronymus in quodam prologo super Matthæum qui incipit, Matthæum primum, & in alio prologo, qui incipit, plures fuisse, non est ergo Matthæus Gentilis. Ad idem Tertullianus non est curandum, quia illud intelligit de vectigali in Iudæa, quod non imponeretur, quia Deus hoc vetabat, si in principibus, vel populo imponeretur vectigal colligebatur per ipsos Iudæos, & ita erat hic licet forte illi redditus iam pertinerent ad Romanos, qui erant Domini terræ Iudæorum, sed in hoc non differt, quia

quia siue ad Romanos, siue ad Iudæos pertinerent colligerentur per ipsos Iudæos, ut tolleretur magna conuersatio Iudæorum cum Gentilibus qualis est in exactione, & collectione istorum iurium. de hoc dicit Hieronymus super Matthæum, scilicet, Tertullianus hos dicit fuisse Ethnicos dicente Scriptura, non erit vectigal pendens ex Israel, quasi Matthæus non fuerit Iudæus: Dominus autem non conuiuatur cum Ethnicis, cum id maxime caueret ne legem solueret videretur, qui & discipulis præcepit in viam gentium ne abieritis.

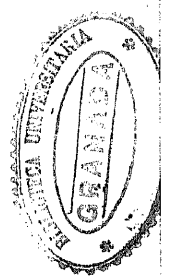
An Christo vocante eum statim Matthæus secutus est. Quæst. XLI.

Quare dicitur an Christo vocante Matthæum secutus est eum statim. Dicendum, quod sic, quia dicitur in litera, quod vidit Iesus hominem sedentem in teloneo, & ait illi, sequere me, & surgens secutus est eum, & sic videtur, quod non moratus est quicquam Matthæum, sed mox, ut vocem audiuit surrexit, & secutus est eum. idem dicitur Mar. secundo, sed magis aperitur Lucæ quinto, scilicet, ait illi sequere me, & relicto omnibus surgens secutus est eum. si tamen non iussit immediate, ut vocatus est, non diceretur, quod secutus est eum, quia iam Christus transisset, & propter hoc notanter dicitur hic in litera cum transiret Iesus vidit hominem sedentem, & ait illi sequere me, quasi dicat, non accessit Christus ad teloneum Matthæi, ut manens ibi cum eo persuaderet sibi ista relinquere, & eum sequi ostendens ei status sui prauam, & periculosam conditionem, sed solum in transitu apud domum telonei vocauit illum, & transiit, & Matthæus surgens secutus est transeuntem, propter hoc etiam dicitur cum transiret vidit hominem, quasi dicat, non locutus fuit ei antequam vocaret eum, sed solum vidit, & vocauit ipsum, & sic apparuit obedientia magna Matthæi, & virtus excelsa vocantis, quia sic vocatus illico obediuit. sic dicit Chrysostomus in Homilia, sicut vidisti vocantis virtutem ita addice vocati obedientiam, nec enim restitit, nec domum abiire rogauit, & suis hoc communicare,

Quomodo Matthæus subito vocatus voluit Christum vocantem statim sequi relicto omnibus. Quæst. XLII.

Quare dicitur quomodo Matthæus subito vocatus voluit Christum vocantem statim sequi relicto omnibus. Aliqui maligni dicunt, quod Matthæus, fuit insipiens vocantem statim sequendo. vel Evangelistæ mentiti sunt dicentes ipsum vocatum illico surrexisse, & hoc dicit Porphyrius & Iulianus Imperator Apostata emuli Christi, & inimici nominis Christiani. sic dicit Hieronymus super Matthæum, scilicet, arguit autem in hoc loco Porphyrius, & Iulianus Augustus, vel imperitiâ historici mentientis, vel stultitiâ eorum, qui statim secuti sunt Saluatorem quasi irrationabiliter quemlibet vocantem hominem sint secuti. Sed ad istos non est attendendum, quia non ipsi, sed Sathan per eos loquitur. unde vterque istorum emulus Christo conatus est impugnare Christi doctrinam ratione, & argumento, unde cum summo studio libellos prauos confecerunt aduersus Evangelicam veritatem singula loca, quæ ipsis calumniabilia videbantur annotantes, & imperitis quibusdam ratiunculis pungentes. ut dicit in Historia tripartita. Alij dicunt quod Matthæus statim

secutus est Christum vocantem, quia multa miracula eius viderat, & famam celeberrimam audierat, ideo est secutus est, sic dicit Chrysostomus in Homilia, Christus Mat. non cum Petro, & Ioanne, & alijs vocauit, quoniam durius adhuc dispositus erat, sed post multa miracula, & multam Christi famam quam aptiorem eum ad obedientiam sciuit qui intima cordis nouit. Dicendum, quod hoc multum proderat, non tamen sufficiebat ad hoc, quod Mat. vocatus illico oia desereret, nisi aliquid aliud fuisset, quod ad hoc, quod Mat. Christum sequeretur deferra tota priori conuersatione non sufficiebat, quod intelligeret Christum esse potestatem: immo quod putaret eum esse Deum, nisi aius eius aliunde dispositus esset ad hæc deserenda, quod appareret in nobis manentibus in delictis huius seculi, & peccatis, quæ scimus a Deo esse prohibita, & certi sumus de æternis supplicijs & etiam de beatitudine, formidamus etiam horrendas vindictas, quas Deus in peccatores sepe in hoc seculo infligit, & tamen non sufficiunt hæc oia, ut vitia deseramus, & virtutis amplectamur viam, eo quod affectus nostri in caritatem inclinant, quos necesse est prius corrigi quam virtutis semitam tenere possimus. Matthæus tamen nihil maius bonum siue terribile de Christo concipere potuit quam nunc nos de Deo cognoscimus, sed hæc non sufficiunt nos paulisper, & successu siue ad virtutem trahere, quanto magis miracula a Christo facta sufficerent ad mouendum subito Matthæum, ut transiret de extremo in extremum: Secundo, quia multum alij viderant plura miracula Christi quam Mat. & audiuerant frequentius doctrinam eius. nam Mat. non conuerserat ante hoc sequi Christum ad audiendum eum cum esset implicitus negotio telonei. quod innuitur, quia nunc quoniam Christus vocauit Mat. erat iuxta mare, & tanta turba conueniebat ad ipsum, & docebat eos Mar. 2. Mat. tamen licet Christum prope haberet non ibat illuc, nam quoniam Christus transiit manebat Mat. in teloneo, ut dicit in litera, & tamen alij qui continue Christum audiebant non concipiebant hunc spiritum deserendi oia: ergo nec Mat. ex hoc solo moueret cum potius aliqui videntes oia ista opera Christi inuiderent ei dicentes, quod in beelzebub eijcebat demonia. 7. 12. & Luc. 11. ergo non suffecit hoc ad mouendum Mat. Tertio patet, quia per oia præcedentia non videbat Mat. adhuc aliquo modo dispositus ad Christum sequendum, vel saltem ad deserendum bona seculi, quia si aliquid disposuissent in deo verba Christi præcedentia, & eius miracula aliquo modo saltem se subtraxisset ab illicitis lucris paulisper accedendo ad virtutem, & tamen manebat adhuc in feruore auaritiæ sedens in teloneo quoniam Christus eum vocauit, ergo non erat dispositus ex miraculis Christi præcedentibus, & prædicatione, ad hoc quod subito vocatus oia desereret. Aliter ergo dicendum, quod Mat. statim secutus est Christum vocantem, quia Christus mouit eum tunc quoniam vocauit eum, & hoc poterat esse tripliciter. Vno modo mutando solus cor sine aliquo exteriori incitamento. & hoc est, quia cor hominis est in manu Dei Prover. 21. cor regis in manu Domini, & quocumque voluerit verterit illud. poterat ergo Christus mouere cor Mat. ad desiderandum quædam: ipse vellet, & sic forte nunc mouit, ut vellet pro parte oia deserere, & eum sequi. Secundo fieri poterat per virtutem vocis Christi, quia poterat dare voci sue tantam efficaciam, quod Mat. quasi cogeret obedire ei. sic fuit Ioannes 8. quoniam quærentibus Iudæis Christum, & ipso respondente ceciderunt omnes armati retrorsum ad Iosiam Christi vocem. Tertio fieri poterat per aliquod signum apparens in facie Christi vocantis quod Matthæum alliceret, sic enim dicit fuisse quoniam euerit mentas numulariorum, & eiecit de templo ementes, & vendentes factio flagello de funiculis. Io. 2. nam nemo ausus est ei resistere pecuniâ effundenti, & hoc est, quia timuerit eum nimis, quia ut doctores dicunt procedebat de vultu eius, quidam diuinus fulgor illis

illis valde terribilis, ita nunc esse poterat, quod fuerit ille fulgor valde allicitiuus replens Math. omni spiri...

An obligabatur Matthæus sequi Christum vocantem. Quæst. XLIII.

Quæretur an obligabatur Matthæus sequi Christum vocantem.

Dicendum, quod aut Matthæus putabat Christum esse Deum aut non si putabat esse Deum, tenebatur illum sequi.

Si primo modo dicendum, quod tenebatur eum sequi si hoc diceret ei ex parte Dei, & ut propheta, aliis autem non tenebatur, nam etiam si constaret aliquem esse prophetam, non oportebat ei in omnibus credere, nec obedire, sed solum in illis, quæ diceret ex parte Dei, quia in alijs poterat errare, & peccare, sicut quilibet aliorum hominum, & tamen quando loqueretur ex parte Dei obediendum sibi erat, alioquin poenam incurreret non obediens. sic fuit de Michæa propheta, qui dixit euidam socio suo ex parte Dei percutite me, & ille noluit & dixit Michæas, quia noluit audire vocem Domini, ecce recedes a me, & percutiet te leo, & ita factum est. 3. Reg. 20. dixerat autem Michæas hoc illi in sermone Domini. ex parte Dei. eod. cap.

De Matthæo nunc dicendum est, quod quando Christus eum vocavit non cognoscebat eum esse Deum, quia hoc etiam discipuli sui non cognoscebant, sed postea cognoverunt aliqui eorum, an vero Matthæus putaret Christum esse prophetam non apparet, & tamen licet hoc crederet, non tenebatur eum vocantem sequi, quia non locutus fuit ei, sicut propheta, ut diceret dico tibi ex parte Dei, quod sequaris me, quia nunquam istum modum loquendi Christus habuit, ut non ostenderet se esse, sicut unum de prophetis, sed dixit solum sequere me: ergo non tenebatur Matthæus illum sequi, quasi necessitate iuris, erat tamen Christi preceptum efficacius trahens secum executionem suam, quia compellebat quasi ex quadam necessitate absoluta Matthæum ad sequendum, ita ut non posset Matthæus aliud facere, & hoc est, quia Christus mouverat cor eius, ut videretur sibi nihil esse melius quam omnia deserendo Christum sequi, & ita illud fecit.

An prius Matthæus disposuit res suas quam secutus est Christum. Quæst. XLIII.

Quæretur quando Matthæus secutus est Christum an disposuit prius de rebus suis ordinando rationes suas, aut saltem recolligendo ea, quæ habebat in teloneo, & ponendo in custodia.

Dicendum, quod non, sed mox, ut Christus vocavit eum reliquit omnia surgens de mensa illa ubi habebat libros rationum suarum, & si quas pecunias forte coram se tunc habebat etiam illas dereliquit, quia dicitur hic ait illi sequere me, & surgens secutus est eum, id est, nihil fecit, nisi surgere, & sequi. & Luc. 5. dicitur magis aperte, & relictis omnibus surgens se-

cutus est eum. In hoc autem ostenditur magna potestas vocantis, & magna mutatio facta in animo Matthæi, qui potuit subito contempere, & deserere omnia, quæ tota vita tam ardentem congregauerat. in super exposuit se periculo corporis relinquendo rationes suas imperfectas, ut posset respondere dominis temporalibus, quorum vestigalia colligenda susceperat, sed hæc omnia contemnere faciebat vocantis potestas. sic dicit Chrysostr. in Homilia inuocantis virtutem, & obedientiam vocati considera: nec enim obstitit nec vacillauit, sed protinus paruit, & nec in propriam domum ire voluit, ut suis hoc intimaret, sicut nec piscaiores. De timore aut dominorum temporalium, quæ contempsit dicit Basilus, non solum fenora telonei postposuit, sed etiam contempsit pericula, quæ sibi, & suis accidere poterant, dum calculos telonei dimitteret imperfectos. Remigius quoque dicit, humana etiam pericula, quæ ei a principibus accidere poterant parvipendit, dum rationes officij sui imperfectas reliquit.

Quare Matthæus non petijt a Christo licentiam ordinandæ res suas antequam sequeretur eum. Nam quando Christus aliquos vocabat volebat, quod aliquam dilationem ponerent. Quæst. XLV.

Sed dicitur, quare Matthæus non petiuit a Christo licentiam ordinandi rationes suas, & disponendi de rebus suis antequam sequeretur eum?

Dicendum, quod Christus hoc non permitteret, quia quando aliquem vocabat volebat, quod poneret aliquam excusationem, nec peteret saltem aliquam dilationem etiam parui temporis quantumcumque esset causa rationabilis illam petendi, siue pro affectione parentum siue pro dispositione rerum temporalium, sed omnia deseri volebat, quæ ipse vocabat.

De primo patet, quia Christus vocavit semel quemdam dicens sequere me, & ille ait Domine permittite me primum ire, & sepelire patrem meum, Christus autem non permisit dicens, dimitte mortuos sepelire mortuos suos, tu autem vade, & annuncia regnum Dei prece. cap. & Luc. 9. De secundo patet, quia semel dixit quidam Christo, Domine sequar te, sed primum permittite mihi renuciare his, qui domi sunt. Ite ad dispo. sibi de illis, ut dem illa aliquibus, Christus autem non permisit dicens, nemo mittens manum suam in aratrum, & aspiciens retro aptus est regno Dei, non poterat tamen esse aliquid facilius, & minoris dilationis egens quam renuciare possessis. donare illa, sed hoc Christus non permisit. Luc. 9. ergo non permisit hoc Matthæo, sed repelleret eum dicens, nemo mittens manum in aratrum. Secundo fuit, quia Matthæus noluit hoc petere: ita enim mutatio fuerat facta in corde eius, quod hæc omnia contempserat, ita ut nec extimaret dignum esse aduertere ad illa ad hoc, quod disponeret de eis. Vel forte quasi alienatus a mente hæc omnia obliuiscerat: hoc autem Christus facere voluit ad ostendendam potestatem suam, quia vario genere miraculorum diuinam in se virtutem Christi ostendebat: aliquando exercendo illam super corpora, ut in curatione diuersorum languentium, ut supra paralyticum sanauit, & prece. cap. oes languentes, qui ei offerebant. Aliquando autem super intellectum illum penetrando, & leuata eius cognoscendo, sicut quæ cogitationes Scribarum eis patefecit supra in litera, & Mar. 2. & Luc. 5. Aliquando autem supra voluntatem illam ad quodcumque vellet subito mutando, sicut nunc Mat. voluntatem mutauit, nec erat dubium quod omnes hoc videntes miraculum reputarent. nam quod ille, qui ante hoc ardentem lucris illicitis in-

habebat subito omnia desereret sui ipsius oblitus, non poterat humanitus fieri, sed diuinæ virtutis erat, quæ poterat corda mutare, & ita Christus nunc mutauit cor Mat. potenter eum ad se trahens, ut sicut ille a ceteris vestigalia accipiebat, ita Christus ab eo ipsum totum acciperet. sic dicit Theophilus ab accipiente censum a transeuntibus Christus censum accepit, non quidem eius accipiens pecuniam, sed totaliter eum transferens ad suum consortium.

habebat subito omnia desereret sui ipsius oblitus, non poterat humanitus fieri, sed diuinæ virtutis erat, quæ poterat corda mutare, & ita Christus nunc mutauit cor Mat. potenter eum ad se trahens, ut sicut ille a ceteris vestigalia accipiebat, ita Christus ab eo ipsum totum acciperet. sic dicit Theophilus ab accipiente censum a transeuntibus Christus censum accepit, non quidem eius accipiens pecuniam, sed totaliter eum transferens ad suum consortium.

Quomodo Christus fecit, quod Matthæus omnia desereret, & rationes officij imperfectas relinqueret. Quæst. XLVI.

Sed quæretur quomodo Christus fecit, quod Mat. omnia desereret, & rationes officij sui imperfectas relinqueret, quia per hoc perirent bona eius, & constitueretur in periculo circa dominos temporales, qui ab eo possent exigere rationem de vestigalibus collectis. Etiam quia iniustum erat, quod Matthæus non redderet rationem de eis, quæ collegerat. nam ad hoc debitor erat, hæc tamen omnia poterant bene fieri si postquam Christus illum vocauit concessisset ei de rebus suis disponere.

Dicendum, quod Christus nihil impendit, & nihil indebite agi voluit: nec propter vocationem suam factum est, nec ipse Mat. constituit in periculo dominorum temporalium, quia ipse per omnia volebat scandalum euitare, unde quando petiit est tributum ab eo, licet non teneretur de iure dixit Petro ne scandalizemus eos solve pro me, & pro te infra 17. a fortiori ergo Mat. liberaret a periculo, & scandalo: de debito etiam vestigalium collectorum Christus vellet, quod Mat. rationem redderet, quia sicut vestigal est debitum imponenti illud ad Ro. 13. reddi te oibus debita, cui tributum tributum, cui vestigal vestigal, ita qui colligit illud est debitor ad reddendum rationem de eo. Christus tamen omnia debita solui vult ad Rom. 13. nemini quidquam debeatis, nisi ut inuicem diligatis, id est, omnia alia debita conamini solvere, ut non maneatis debitores, istud autem quod est de dilectione non potestis soluere, quia quandiu vixeritis oportet vos esse debitores ad solvendum.

Sed dicendum, quod Christus taliter prouidit, quod Matthæus potuit omnia disponere in rebus suis, ut decebat. nam licet quando vocatus esset nihil disposuit, sed omnibus relictis secutus est illum, postea tamen Christo volente redijt in domum suam, & de omnibus disposuit. Quod patet, quia post istam vocationem fecit Mat. conuiuium magnum in domo sua inuitans Christum, & discipulos, & publicanos socios suos, ut patet hic, & Marc. secundo, non poterat tamen facere conuiuium in domo sua, nisi rediisset postea in illam, & haberet administrationem pecuniæ. potissime, quia istud conuiuium erat magnum, ut dicitur Luc. quinto, quia turba multa publicanorum conuenerat eodem capitu. poterat ergo Mat. tunc disponere de rebus suis cum posset parare conuiuium etiam curam officij sui, & reddendarum rationum poterat relinquere socijs suis in eodem officio, quia multi publicanorum erant cum eo nunc in isto conuiuium, & ita esset liber Matthæus a timore principum, & a rationibus reddendis. hoc modo vtrunque factum est, scilicet, ut Christus ostenderet potestatem suam subito mutando Matthæum, ut desertis omnibus sequeretur eum, & ita de omnibus plene dispositum est ac si Mat. concessum fuisset post vocationem non sequi statim Christum, sed manere ad dispositionem rerum suarum, nec tamen per hoc virtus Christi minor apparuit, aut Matthæus obedientia

minoris fuit meriti quam si nunquam ad disponendum de rebus suis rediisset, quia quando Mat. surgens de teloneo Christum secutus est, ita fuit illum secutus ac si nunquam reditus esset ad disponendum de rebus quas relinquebat. nam iam eas in animo suo plene contempserat.

Quando factum fuit hoc conuiuium in domo Matthæi. Quæst. XLVII.

Quæretur de isto conuiuium factum in domo Mat. quando factum est.

Dicendum, quod non est dubium quin fuerit factum post vocationem Matthæi, quia antequam vocaretur non habebat familiaritatem aliquam cum Christo ad hoc, quod eum, & discipulos eius inuitaret, maxime, quia videtur esse istud conuiuium quasi expeditionis de socijs suis, ut dicitur sequenti quaestione.

Secundo, quia omnes tres Euangelistæ ponunt illud conuiuium post vocationem Matthæi. ut patet hic, & Mar. 2. & Luc. 5. ideo apparet, quod fuerit post vocationem.

Aliqui tamen dicunt, quod fuit tam vocatio Matthæi conuiuium istud ante curationem paralytici, quæ supra ponitur, ut dicit Nicolaus. Sed hoc falsum est, ut ostensum est supra quaest. 32.

Alij dicunt, quod istud conuiuium fuit multo tempore post Matthæi vocationem, & sic fuit vocatio eius ante curationem paralytici, sed conuiuium fuit post curationem. Sed hoc non stat. Primo quia omnes tres Euangelistæ ponunt istud conuiuium statim post vocationem Matthæi. nihil interponendo, ut patet hic, & Mar. 2. & Luc. 5. quasi sit narratio continua, & sic innuunt, quod nihil intercidit inter vocationem, & conuiuium. Secundo patet, quia idem tenet Aug. lib. de concor. Euange. dicens Matthæus non expressit in cuius domo discumbere Iesus, unde posset videri non hoc ex ordine subiunxisse, sed quod alio tempore factum diligenter interposuisset, nisi Mar. & Luc. qui hoc omnino similiter narrant manifestarent, & sic vult, quod vocatio, & conuiuium habuerunt se ordine continuo.

Tertio patet, quia si fuisset hoc aliquanto tempore post vocationem Mat. forte tunc Mat. nec domum haberet, in qua Christus discumberet, nec pecuniam de qua grande conuiuium instrueret, & tamen istud magnum fuit. Luc. 5. & quia Apostoli, & discipuli Christi iam cum eo manentes nihil proprium habebant, quia etiam quando ibant per viam nullam pecuniam portare debebant. sic Christus dixit sequenti cap. & Luc. 9. nolite possidere aurum nec argentum nec pecuniam in zonis vestris, sed illico, ut ad Christum transibant relinquebant ea, quæ possidebant, sicut dicitur infra decimonono, ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. & Luc. nono, dixit quidam Christo, Domine sequar te, sed permittite mihi primum renuciare his, qui domi sunt. Mat. tamen habebat nunc domum, & pecuniam, & sic nondum disposuerat: consequenter ergo modicum est, quod vocatus fuerat. Et ita dicendum est, quod fuit conuiuium forte die sequenti, vel paucis diebus post vocationem.

Ad quid factum fuit hoc conuiuium in domo Matthæi. Quæst. XLVIII.

Quæretur ad quid fuit factum istud conuiuium.

Dicendum primo, quod fuit factum iuxta consuetudinem antiquorum patrum, quia illi quando deferebant

rebant seculum, vt se transferrent ad prophetandum faciebant magna conuiuia. sic fuit de Eliseo quando vocatus est ab Elia. nam occidit par boum, in quo arabat, & aratra cremauit, & coxit carnes deditque populo, tertio Regum decimonono, & 86. distinct. cap. non satis. & cap. Dominus. ita & nunc Mattheus transfurus ad Christum cum relinqueret seculum conuiuium fecit.

Secundo fuit propter Christum, vt per hoc videretur ei gratias reddere, vt sicut ab eo vocabatur ad bona spiritualia ita reciperet temporalia ab ipso. sic dicitur prima Corinth. nono, si nos vobis spiritualia seminauimus non est magnum si carnalia vestra metamus. sic dicit glo. congruam autem celestis beneficii vicem rependens Mattheus Christo magnum conuiuium in domo sua parauit, vt illi commodaret sua temporalia, a quo expectabat perpetua bona.

Tertio fuit ad expeditionem de hoc seculo, & de socijs suis. deferebat enim omnia Mattheus se ad Christum transferens: voluit ergo se de socijs suis expedire, quia iam nunquam cum eis mansurus erat in eodem genere conuersationis, in quo prius, & huius signum est, quia turba magna publicanorum discumbat ibi cum illo. vt dicitur hic, & Lucæ quinto.

Quarto fuit, vt ostenderet Mattheus gaudium animi sui. conuiuia enim & iucunditates fieri solent pro rebus prospere gestis, & pro aliquibus, quæ feliciter acciderunt. vt exprimitur gaudium de talibus rebus conceptum. Mattheus ergo magnum conuiuium fecit, vt ostenderet se maiori iucunditate huius seculi diuitias deserere, quam alius eas assequeretur, & hoc fuit conueniens, & attestabatur Christi virtutem, qui poterat corda hominum taliter disponere, vt subito mutati tam arduum viuendi propositum conciperent, & cum tanta iucunditate, ita quod non solum fuerit potens cor Matthei subito mouere, & alienare, vt omnia desereret, sed letitiam de hac re in eo conseruabat.

Quinto fuit, quia Christus inspirauit Mattheum istud conuiuium facere, vt locum haberent ea quæ ipse facere volebat, vt dicitur infra q. 50.

An licuit Mattheo magnum conuiuium facere. Quæst. XLIX.

Quæretur cum dicatur Lucæ quinto, quod istud conuiuium fuit magnum an licuit Mattheo talem conuiuium facere.

Aliqui dicunt, quod non, quia Mattheus fecit conuiuium diuitibus, scilicet, publicanis qui diuites erant, & lucra seculi captabant. pauperibus tamen Christus suadet conuiuium facere. Luc. decimoquarto, cum facis prandium aut cenam noli vocare amicos tuos nec fratres, nec cognatos nec vicinos diuites, sed voca pauperes, & debiles claudos, & cecos, & beatus eris: ergo non debuit tale conuiuium Mattheus facere.

Secundo, quia eleemosyna melius diuisim datur quam tota simul. vt ait Ambrosius & 86. dist. cap. in singulis: melius ergo Mattheus distribuisset sumptus istius magni conuiuii in pauperes quam illud fecisset, maxime quia Mattheus iam non curabat de honore seculi cum se ad Christi humilitatem transferret.

Dicendum, quod conuiuium istud conuenienter factum est magnum. nam volebat Mattheus inuitare Christum, & discipulos eius, etiam volebat socios suos publicanos inuitare, vt dicitur seq. q. 10. & q. 11. omnes tamen isti simul erant multi: ideo oportebat, vel non inuitare eos, vel magnum conuiuium facere. Secundo fuit, quia sic consuetudo erat. nam Eliseus

quando se transtulit ad Eliam habebat par boum, & occidit boues coxitque eos in aratro, & dedit toti populo conuiuium. 3. Regum 19. & ita Eliseus videbatur omnia sua in conuiuio illo expendere. nam propter hoc aratrum cremauit ibi, vt videretur, quod de rebus suis iam nihil manebat, de quo haberet sollicitudinem. Mattheus autem ditior erat, quia non erat arator, sed publicanus: ideo adhuc maius conuiuium quam Eliseus facere ei licuit, cum sibi liceret exemplum prophete imitari.

Tertio fuit, quia Mattheus semel tantum hoc facturus erat, & ea quæ semel in vita fieri debent magnifice faciendæ sunt vt dicitur 4. Ethico. cap. 6. Christus etiam hoc voluit, scilicet, quod ea, quæ non sæpe faciendæ sunt debent fieri abundantius, licet videantur minus pia quam illa, quæ quotidie fiunt. sic patet infra vigesimo sexto, cum murmurauerunt quidam dicentes, vt quid perditio hæc? poterat enim vnguentum istud vendari plusquam trecentis denarijs, & dari pauperibus. dixit Christus semper pauperes habebitis vobiscum, & cum volueritis poteritis illis beneficere, me autem non semper habebitis: non enim defendit Christus istud opus dicens, quod melius esset hoc quam dare pauperibus, sed quia non poterat sibi aliquid dare, nisi nunc, pauperibus autem semper dare poterat: licuit ergo Mattheo istud conuiuium magnum facere.

Ad primum dicendum vno modo, quod Christus ibi non innuit, quod sit peccatum inuitare amicos, & fratres, & diuites, qui possunt retribuere, sed quod faciens hoc non habet retributionem in vita æterna: est ergo licitum quamuis non sit meritum, & ita non peccaret Mattheus hoc modo faceret.

Aliter potest dici, quod quando quis inuitat aliquos cum spe retributionis: etiam si illi sint pauperes nihil meretur apud Deum: si autem inuitet amicos fratres, vel cognatos, aut diuites non cum spe retributionis, sed propter aliquam honestam causam, meretur apud Deum, quia sola intentio retributionis temporalis tollit meritum. sic dicitur ibidem, scilicet, cum facis prandium &c. & sequitur ne forte ipsi te reuoluant, & fiat tibi retributio. Mattheus tamen non faciebat istud conuiuium socijs suis publicanis, vt retributionem aliquam ab eis reciperet, quia ipse mutabat statum, & non erat ulterius conuersaturus cum eis in seculo: ideo poterat mereri faciendū istud conuiuium, maxime cum faceret ex causis honestis, vt dictum est præcedenti quæst.

Ad secundum dicendum, quod eleemosynæ ab eis, quæ non mutant statum, vt communiter melius fiunt in plures diuisæ quam semel & in vnum collatæ, illis tamen qui statum mutare volunt, melius est eleemosynas totas & magnas simul dare. sic dicit Ambrosius lib. de officijs, & 86. dist. cap. non satis. siue ca. Dominus, de quo late dictum est supra 6. cap. q. 71. & q. 72.

Quomodo Christus voluit venire ad conuiuium Matthei, in quo erant publicani. Et quando non licet cum peccatoribus conuersari. Quæst. L.

Quæretur quomodo Christus voluit venire ad istud conuiuium Matthei, in quo erant multi publicani.

Dicendum, quod Christus fecit propter multa. Primo, propter honorem Matthei: nam honor est aliqui, quod vir magnus & excellens velit ab eo conuiuium accipere. sic dicit Chrysol. vocatū Leui. Mattheus. Dominus honorauit dum cum eo confestim epulatus est: erat autem decens, quod Christus honoraret in hoc discipulos suos, cum ipsi eo suadente honorem seculi cõten erant, & ita

ita Christum inuauit in Capharnaum non mansit apud alium, nisi in domo Petri, licet ille pauper esset, & hoc faciebat ad honorandum eum, sic dicitur præcedenti capitulo, & cum venisset in domum Petri. sic etiam dicit Chrysostomus in hom. apud discipulos enim diuertebat Christus honorans eos.

Secundo fuit propter vtilitatem spiritualem, quæ in hoc conuiuio Christus facere intendebat. nam vocati erant multi Publicani ad illud, & ipse intendebat comedendo cum eis illos ad meliora conuertere, & ista fuit causa præcipua, quam solum expressit Christus Phariseis murmurantibus. Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus, quod isti sunt male habentes. i. peccatores, & ideo opus est, vt ego qui sum medicus eorum comedam cum eis, & sic sanentur eos a vitis, ita etiam dixit, non veni vocare iustos, sed peccatores ad penitentiam. i. comedendo cum istis voco eos ad penitentiam.

Tertio fuit, vt Christus daret de seipso fiduciam peccatoribus, qui vellent conuerti. nam si Christus iuxta excellentiam suam cõtemneret peccatores sequestrando se ab eis diffiderent ad illum accedere propter magnam differentiam vite, putantes se despiciendos, nunc vero cum se omnibus mitem affabilem, & tractabilem redderet, oibus de se confidentiam præstabat, & sic peccatores ad illum facilliter veniebant, & conuertebantur, sic dicit Chrysostomus. Christus cum Mattheo confestim epulatus est, hoc enim ei maiorem præstabat confidentiam.

Quarto fuit, vt ostenderet non esse peccatum comedere cum peccatoribus, dum tamen non communemur operibus eorum malis, multa. n. sic Christus facit ad dubia tollenda, ita enim Christus ad nuptias inuitatus epulatus est. Io. 2. vt per hoc nuptias approbaret ostendens nuptias non esse peccatum, sicut postea aliqui hæretici asseruerunt, sic etiam cum Publicanis manducauit hic, vt ostenderet peccatum non esse cum peccatoribus manducare si in eorum peccatis non communemur, erat enim magni scandali, & periculi occasio si viri boni abstraherent se a quocunque peccatore nolendo ei cõcare, quia ex hoc scismata multa in ecclesia fierent, & cõuersionis locus peccatoribus auferretur si viri boni se oino ab eis abstraherent, licet ergo viris iustis comedere, & conuersari cum iniustis quousque ecclesia per excommunicationem hoc interdixit ppalicuius delicta, ideo conuenire aliis cum peccatoribus non solum est licitum, sed interdum etiam meritorium. Nisi ex hac communicatione iustus timeat sibi. ne incidat in peccata malorum, quia tunc etiam a bono opere cessandum est, sic intelligitur supra 5. si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & piice. i. si de bono opere sequitur tibi scandalum. i. tãtio ad malum erue, & prouide, i. caue, & cessa iam ab isto bono opere, sic est d. ad Gal. 6. si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis hmoi instruite in spiritu lenitatis considerans teipsum ne & tu tenteris. i. caue ne volendo liberare alterum a tentatione incidas tu in tentationem.

Secundo debet cauere, quando ex conuersatione gignitur opinio mala de viro iusto, nã etiam si iustus non timeat sibi tentationem, ex conuersatione cum malis, si tamen ceteri male de eo iudicant putantes ipsum propter conuersationem esse delictorum participem, cessare debet a cõuersione, quia nõ solum a malo, sed etiam ab omni specie mali abstinere Apostolus præcipit. 1. Thessa. 5. valde enim cauendum est ne de nobis sinistra causerur opinio, sic dicit Greg. quod ecclesia debet defendere reos a morte inquantum honeste poterit, sed hoc caute fiat ne in mala opinionem incurrat. q. delictis faueat, & h. 14. q. 6. ca. h. i. qui in Alph. Toit. in Matth. Pars III.

furtis, & ista est causa potissima, quare iusti vitare debent malorum consortia saltem assiduam, & magnam frequentionem, quia nec etiã oportet omnino se ab eis subtrahere, sicut ab excommunicatis.

Quinto fecit hoc Christus ad instruendum nos, quod nihil est, quod omittere debeamus, quoniam intendimus aliquam vtilitatem spiritualem causare, ita Christus non dedignatus est se humiliare ad manducandum cum peccatoribus, vt eos iustos faceret, & ita Apostoli habuerunt cum omnibus gentibus conuersationem ad modum ipsarum gentium, vt possent eas ad Christum trahere, sic dicit 1. Cor. 9. cum liber essem omnium me seruum feci, vt plures lucrificarem, & factus sum Iudæis, tanquam Iudæus, vt Iudæos lucrarer, factus sum infirmis infirmus, vt infirmos lucrificarem. omnibus omnia factus sum, vt omnes saluos facerem.

Causa autem præcipua in his fuit, quia Christus intendebat pro tunc conuertere in illo conuiuio aliquos publicanos, sic enim dicit Chrysostomus in homilia, accesserunt ad redemptorem nostrum Publicani non solum ad colloquendum, sed etiam ad conuiscendum recepri sunt, nam non solum disputans, aut curans, aut arguens inimicos, sed etiam conuiscens emendabat multoties eos qui male dispositi erant, per hoc docens nos, quod omne tempus, & omne opus potest nobis vtilitatem afferre.

Quare Publicani fuerunt vocati ad istud conuiuium Matthei. Quæst. LI.

Quæretur quare nunc Publicani fuerunt vocati ad istud conuiuium.

Dicendum, quod propter multa. Primo, quia istud conuiuium faciebat Mattheus ad expeditionem de seculo, ideo illud maxime amicis suis facere debuit, per hoc concludens illam antiquam amicabilem conuersationem in hac inuenditate, nam si Eliseus deserens seculum toti populo conuiuium fecit. 3. Reg. 19. a fortiori Mattheus amicis suis hoc præstare debuit, isti autem erant Publicani cum essent in eodem officio, in quo Mattheus, & ideo istos potissime inuitauit, nam præter Christum & discipulos non leguntur fuisse in hoc conuiuio, nisi Publicani, & peccatores, vt patet hic, & Mar. secundo & Luc. 5.

Secundo fuit, quia Christus sic inspirauit Mattheo quod ipse volebat venire ad hoc conuiuium, vt peccatores conuerteret, vt dictum est præced. q. ideo oportuit, quod Mattheus istos Publicanos vocaret.

Tertio fuit, quia Mattheus voluit ostendere honorem, quem Christus ei faciebat, cum dignaretur in domo eius discumbere, & hoc voluit ostendere amicis suis, quia illi potius gauderent de honore eius, quam alii, & isti erant Publicani cum essent eiusdem officii, ideo vocauit eos, sic dicit Chrysostomus. honoratus autem Mattheus, ingressu Christi in domum eius omnes Publicanos, qui erant eiusdem artis conuocauit.

Et videntes Pharisei, dicebant discipulis eius. Quare cum Publicanis, & peccatoribus manducat magister vester? Et Iesus audiens ait. Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus. Euntes autem, discite, quid est misericordiam volo, & non sacrificium: Non enim veni vocare iustos, sed peccatores. Tunc accesserunt ad eum discipuli Iosã dicentes. Quare nos, & Pharisei ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant?

Mar. 2. Luc. 5. Mar. 1.

Ofes. 6. infra 12.

Mar. 2. Luc. 5.

Et ait illis Iesus. Nunquid possunt filii sponsi lugere...

Reprehensio contra iuste murmurantes pro Christi manducatione.

Et videntes. Hic ponitur reprehensio contra iniuste murmurantes...

Secundo Ioannis discipuli ibi. Tunc acceperunt. Considerandum, quod istud est conuatum...

Et videntes Pharisæi. Scilicet, quod manducaret Christus in domo Matthæi...

Dicebant discipulis eius. Non loquebantur Christo, sed cum discipulis murmurabant...

Quare cum Publicanis, & peccatoribus manducatur magister vestri. Quasi dicat male facit, quomodo ergo vos sequimini eum?

At Iesus audiens ait. Audiuit Iesus murmuraciones Pharisæorum...

Prima est, quod ipse erat medicus animarum, & sicut medicus corporum non est opus, i. non est necessarius valentibus...

Emtes autem discite. Ista est secunda responsio, & arguit contra eos ex auctoritate scripturæ...

ras, & ideo insipienter me arguitis, ite ergo ad addiscendum in scriptura...

Quid est misericordiam volo, & non sacrificium. Ista est auctoritas quæ allegat contra eos...

Non enim veni vocare iustos, sed peccatores. Ista est tertia responsio, scilicet ego benefacio manducando...

Quare nunc Pharisæi murmurant de Christi manducatione cum Publicanis. Quest. LII.

Quare nunc Pharisæi murmurant de Christi manducatione cum Publicanis.

Dicendum, quod primo fecerunt hoc propter inuidiam, quia officium Pharisæorum erat mala inquirere contra Christum...

Tertio fuit hoc, quasi in vindictam, quia Christus predicabat contra Pharisæos, & Scribas vocans eos hypocritas...

Christo aliquo modo fauebat dixerit ei Pharisæi. Ioa. 7. manquid, & tu Galilæus es? faues isti Galilæo...

Quare Mat. dixit hic de solis Pharisæis, quod murmurauerunt & non de Scribis. Quest. LIII.

Quare Mat. dixit hic de solis Pharisæis, quod murmurauerunt contra Christum, quia etiam Scribæ murmurabant...

Aliter potest dici, & melius, quod Mat. fecit hoc valde artificiose. Nam supra quando Christus dixit paralytico...

Quare Pharisæi putabant esse peccatum manducare cum Publicanis. Quest. LIII.

Quare Pharisæi putabant esse peccatum manducare cum eis, & quare hoc faciebant. Dicendum, quod Pharisæi non crediderunt peccatum esse manducare cum Publicanis...

patet in litera, ergo nō putauerūt istud est p̄ctm̄, tanq̄ lege vetitū. Dicendum ergo, q̄ Pharisæi murmurauerunt contra Christum non quasi ageret contra legē, sed quasi aliās esset reprehensibilis, quia sæpe est homo reprehensibilis, & nondum agit determinate cōtra legem, & maxime est hoc in viris qui profitētur statum perfectionis, quia non solam legem, quæ omnibus communis est, sed etiam multa alia obseruare tenentur, & sic erunt sæpe reprehensibiles etiā si cōtra legem non agant, ita nunc in Christo Pharisæi putabant. Et hoc propter tria. Primo, quia licet manducare cum Publicanis de se non esset peccatum, dabat tamen occasionem suspicandi malum. Sicut putaretur Christus istud agere ex quadam voracitate, quia Publicani magis cibis, & poribus indulgebant, quam viri religiosi ad quos pertinet victus seruare parsimoniam, & ita Pharisæi imponebant Christo, q̄ esset vorax, & propter hoc cum Publicanis manducaret, infra 11. ecce homo vorax, & potator vini Publicanorum, & peccatorum amicus. Secundo erat hoc propter statum perfectionis, quem Christus videbatur profiteri saltem in doctrina sua, ideo a multis cauere debebat vltra ea, quæ lege vetita erant, videbatur ergo Pharisæis, q̄ erat quadam inhonestas, q̄ Christus qui videbatur esse doctor viæ perfectionis peccatoribus communicaret comedēdo cum eis, quasi in hoc se dehonestaret cadens a grauitate. Tertio erat, quia Christus habebat discipulos, tanquam esset vir vitæ excellentis, qui docebat aliquam viam excellentiorem, quam in lege contineretur, inhonestum autem videbatur, q̄ ille qui magister erat aliorum in moribus cū peccatoribus manducaret factus eorum socius, & amicus, infra 11. & istud præcipuum ex quo Pharisæi murmurabant cum discipulis Christi dicentes, quare cum Publicanis manducat magister vester, id est quare vultis habere talem magistrum, qui cum Publicanis manducet?

Quare Pharisæi dicebant hoc discipulis Christi, & non Christo. Quæst. LV.

QUARE ET VR quare Pharisæi dicebant istud discipulis Christi, & non Christo. Dicendum, q̄ propter multa. Primo, quia non audebant, timebant enim ipsum cum viderent eum mirabilia dicere, & facere. Secundo fuit, quia Pharisæi viderunt, q̄ ista sua accusatio leuis erat, nam non accusabāt eum de aliquo, q̄ esset cōtra legem, aut in seipso malum, sed de quadam cæremonia exterioris apparentiæ, ad quam respondere facile erat, & ideo timentes cito se excludēdos non locuti sunt ei, sed discipulis, sicut esset aliqd quod crederent contra legem esse, & q̄ Christus non posset eis respondere, ipsummet conarentur arguere. Tertio fuit, vt auerterent animos discipulorum a Christo, volebant enim inter magistrum, & discipulos discordiam seminare, & ideo quando putabant, q̄ magister peccaret dicebant malum de eo coram discipulis, sicut fuit hic, quia istud attribuebatur Christo, q̄ manducare vellet cum Publicanis, & non discipulis, ideo dixerunt, quare cum Publicanis, & p̄tōribus manducat magister vester? quasi dicat, ipse facit, cum vero discipuli videbantur peccare, & non Christus, annuuntiant hoc Pharisæi Christo, & non discipulis, infra 12. & Mar. 2. ecce discipuli tui faciunt, q̄ non licet eis facere sabbato: erat ergo ista diabolica, & artificiosa murmuratio ad separandum corda discipulorum a Christo, sic dicit Chrysostomus in hom. notandū q̄ cum discipuli visi sunt peccare, Pharisæi Christum alloquuntur dicentes, ecce discipuli tui faciunt, quod

F non licet facere sabbato, hoc autem apud discipulos Christo derahunt, quæ omnia malignantiū erant, & voluntium separare a doctore corda discipulorum. Quarto fuit, quia Pharisæi nocere desiderantes honori Christi ceperunt in ea parte, quæ infirmior erat, & ita, quia discipuli adhuc indocti erant, & infirmi, & forte nescientes respondere ad istud diabolicum argumentū turbarentur, voluerunt Apostolis ista dicere, & non Christo. sic enim diabolus volens tentādo hominem perdere a se mina, quæ infirmior erat tetationem inchoauit. Gen. 3. ita & ista diabolica tentatio fuit, & ita fuit in cibo, sicut illa, sed diabolus dixit mulieri, quare non manducabant, Pharisæi autem dixerunt discipulis quare manducabat, sicut dicit Ambrosius super Luc. serpentina vox ista est, hanc primam vocem serpens emisit, dicens Eua. quare dixit vobis nolite manducare?

Quomodo potest stare hæc discrepantiā a Euangelistarum inter Matthæum, & Lucam in isto passu. Quæst. LVI.

QUARE ET VR quomodo potest stare, q̄ hic dicitur, q̄ Pharisæi dixerunt discipulis, quare cū Publicanis manducat magister vester, & Luc. 5. dicitur quare cum Publicanis, & peccatoribus manducatis, & bibitis. Dicendum, q̄ p̄t hoc stare dupliciter. Vno modo, q̄ ista duo dicta fuerint a Pharisæis, ita vt dixerint quare cum Publicanis manducat magister vester, & etiam vos quare cum Publicanis manducatis, & bibitis. Secundo potest dici, q̄ alterum eorum fuerit dictum, in quo Pharisæi arguebant Christū, & discipulos, quia manducabant cum Publicanis, & tñ fuit conueniens poni eādē sniam per verba diuersa, ad magis exprimendū, quod nō poterat fieri per eadē verba, ad significandū ergo, q̄ Pharisæi istā culpam præcipue Christo imponebant, dñ hic, & Mar. 2. quare cū peccatoribus manducat magister vester? ad significandū autem, q̄ etiam ipsos discipulos Pharisæi in hoc aliquāter increpabant. dñ Luc. 5. quare cum Publicanis manducatis, & bibitis? scilicet tam vos, q̄ magister vester: sic dicit Aug. li. de cōcor. euan. vñ Lucas aliquāto differentius cōmemorasse hoc ab aliis Euāgelistis s̄m, q̄ Pharisæi dñt discipulis, quare cū Publicanis, & peccatoribus manducatis, & bibitis, Christo, & discipulis hoc obiectū in sinuās, sed cū discipulis dicebatur magistro magis obieciebat quæ sectando imitabantur, vna est ergo sententia, & tanto melius insinuata quanto quibusdam verbis manente. veritate mutata. Sed dicitur quid istorum dictum est? dicendum, q̄ non apparet. Videtur tamen verisimilius, q̄ fuerit dictum manducat, & bibit magister vester propter duo. Primo, quia Matth. & Mar. dicunt istud. Lucas autem solus dicit manducatis, & bibitis. Secundo, quia si hic culpa aliqua erat Christi erat potius, q̄ discipulorum, quia discipuli sequuntur magistrū. sic dicit Aug. vbi supra. etiam, quia dato, q̄ esset culpa equalis, potius vellent Pharisæi accusare Christū, quam discipulos eius, quia illi inuidebant, & non eis.

Qui erant isti peccatores cum Christo manducantes. Quæst. LVII.

QUARE ET VR cum dicitur hic quare cum Publicanis, & peccatoribus: &c. qui erant isti peccatores. Dicendum, q̄ p̄t dupliciter intelligi. Vno modo, q̄ Publicani, & peccatores eēne idē, q̄ tēneat, & expositiue, id est, s̄ Publicanis, p̄tōribus, i. Publicanis, qui sunt p̄tōres, & hoc est, q̄ Publicani talia officia exer-

exercent quæ vix sine peccato exerceri possunt, vt dicit Gregor. sic etiam exponit glo. Publicani vocātur qui publicis negocijs implicantur, quæ sine peccato vix, aut nunquam possunt tractari, & tunc nihil plus fuit dicere cum Publicanis, & peccatoribus, quam dicere solum cum Publicanis, nisi q̄ ly peccatoribus denotat qualitatē personarum quantum ad statū. s̄ q̄ Publicani sine peccato non viuunt. Sed hoc non stat, quia Luc. 5. dicitur erat turba multa Publicanorum, & aliorum, & sic necesse est dici fuisse alios præter Publicanos in isto conuiuio. Secundo dñ, q̄ accipiuntur Publicani pro illis, qui secundum conditionē status sui possunt viuere sine peccato, licet difficulter, & peccatores dicantur illi, qui nullo modo secundū suum statum possunt viuere sine peccato, vt meretrices. nam Publicani sine peccato viuere possunt, licet est difficile: meretrices autem non est possibile sine peccato, & tali modo loquendi Christus vitur istos duos status coniungendo infra 21. Publicani, & meretrices præcedit vos in regnum Dei. Sed hoc non stat, quia nullo modo erat verisimile, q̄ in illo conuiuio essent meretrices, nec Christus comederet nō solum cum eis, sed nec etiam cum mulieribus honestissimis. Tertio modo dici potest, & istud est verum. s̄ q̄ Publicani solum fuerunt inuitati in conuiuio isto vltra Christum, & discipulos eius, & Publicani vocantur peccatores propter causam supradictam cum istis tñ erant multi alii. s̄ famuli ipsorū, vel amici aut cognati qui tñ non erant Publicani, & ita inuicitur Luc. 5. erat turba multa Publicanorum, & aliorū qui cū illis erant, & sic verum est, q̄ alij præter Publicanos erant in conuiuio illi tamen non sunt, qui vocantur peccatores, sed ipsimet Publicani p̄tōres vocantur. Quod patet, quia si isti p̄tōres essent alii a Publicanis essent deteriores Publicanis, cum vocentur absolute peccatores, quasi per excellentiam peccatores, vel semper in p̄tō manentes, & tunc Luc. qui posuit distinctionem Publicanorum, & aliorum, nominasset illos, vt per hoc magis appareret cautā murmuradi Pharisæorum, & tñ non nominauit illos, sed dixit, & aliorum, quasi nullū gradū granitatis illi adderent, nec præstarent aliquā causam murmurandi, ergo videtur, q̄ illi alii non erant qui nominantur hic peccatores, sed Publicani erant qui peccatores nominantur.

Quare Christus respondit Pharisæis cum ipsi non alloquerentur eum. Quæst. LVIII.

QUARE ET VR quare nunc Christus respondit Pharisæis cum ipsi non loquerentur ei, sed discipulis. Dicendum, q̄ propter multa. Primo, quia Christus præsens erat, vt prope, ita vt audiret verba ista, quia dicitur in litera, at Iesus audiens ait. potius ergo ipse debuit respondere, quam discipuli. Secundo, & principalius, quia ista murmuratio non fiebat contra discipulos, sed contra Christum, quia dixerunt quare cum Publicanis manducat magister vester? ipse ergo respondere debebat. Tertio, quia quomodocunque aliquid diceretur, siue de discipulis, siue de Christo ad ipsum pertinebat responsio, & non ad illos, quia ipse caput erat. Quarto, quia discipuli erant adhuc indocti & infirmi, & forte nescirent respondere ad istā murmurationem, sed potius turbarentur, ideo Christus pro eis respondit. Quinto fuit ad tollendam varietatē ipsorum, quia si permitterentur illi rīdere forte varie responderent, sicut multi erant, & ex hoc colligeretur eorum imperitia, & irriderent eos Pharisæi, quod Christus non permisit. vnde etiam aliās quando Pharisæi arguebant contra solos discipulos, respondebat Christus pro eis, vt infra duodecimo cap. & Luc. 6. Alph. Toft. in Matth. Pars III.

A quando in sabbato vellebant spicas dixerunt eis Pharisæi, quid facitis, q̄ non licet in sabbatis: & respondens Iesus dixit non legistis, quid fecit Dauid, &c. Sexto fuit, quia si discipuli responderent forte blā de responderent propter reuerentiam, & merū Pharisæorum, Christus autem volebat, q̄ sicut mordaciter arguerant, ita mordaciter, iuste tamen responderetur eis, sicut factum est, quia Christus misit eos, sicut paruulos insipientes ad addiscendum dicens. euntes discite, id est ite ad addiscendum, discipuli tamen non sic responderent. Christus ergo per seipsum voluit respondere.

Quid Christus intellexit per responsonem istam non est opus valentibus, &c. Et quod vitia sunt animarum languores. Et Christus medicus spiritualis est. Et qui vocentur hic sani, & qui male habentes. Quæst. LIX.

QUARE ET VR circa Christi respōsonem cum dixit non est opus valentibus medicus, sed male habentibus quid per hoc intellexit. Dicendum, q̄ Christus voluit ostendere se iuste, & ex cā necessariā manducasse cū Publicanis, quia affidebat illis, sicut medicus egris. ad hoc aut induxit similitudinē de medico corporali ad spirituale, quia sicut medicus corporali hē opus suū circa languentes solos saltē ex necessitate, ita medicus animarum. vitia tñ sunt quidā languores animarum, vt ait Boetius, de consol. lib. 4. prola. 4. p̄tōres ergo sunt spiritualiter languentes. circa quos spiritualis medicus solū necessariā curā exercet, & sicut medicus corporum adhibet oēm diligentiam, & modū quo possit curare vitia corporum, ita & medicus animarum nihil de contingentibus omittere debet, vt sanet morbos animarū, & quia Chrs comedēdo cum Publicanis poterat eos sanare, vt ostensum est, supra q. 50. idē hēbat iustam causam manducandi cū eis. Vocauit autem Christus se medicū spirituale, nā ad sanandū nos venerat Ptal. 106. misit verbum suū, & sanauit eos, & tamē verbū Dei est filius, & Sap. 17. dñ nō herba sanauit eos, sed oīporēs sermo tuus. i. filius Dei, q̄ est verbū patris, & est oīporēs sicut pater, & fuit medicus nouo gñe medicandi, q̄ agnitudines nostras sanauit p̄ dolorē suū. Ila. 53. vere languores nostros tulit, & dolores nostros ipse portauit, sic dicit Rabanus, seipsum medicū dicit qui miro medicandi genere pp iniquitates n̄as vulneratus est, vt vultus peccatorum nostrorum sanaret. Sed est dubiū qui vocātur hic sani & qui male habentes. Aliqui dñt, q̄ vocātur sani illi q̄ seipos p̄ superbiam suā sanos eē putabant credentes se iustificari ex lege, & nullo alio indigere, male hñtes dñt illi qui credentes se non posse iustificari ex lege, ad Dei grām recurrebant. Primi erant Pharisæi qui de sua iustitia cōfidētes cæteros aspēnabant. Secundi erant Publicani, qui se p̄tōres agnoscentes Dei mīam postulabant. Luc. 18. sic dicit Rabanus, sanos qdē eos appellat qui suam volentes statuere iustitiā verē Dei iustitiā subiecti non sunt, male habentes eos vocat qui suā fragilitatis conscientia deuicti, nec per legem videntes se iustificari se submitunt gratiæ Dei. Aliter pot̄ dici, & apertius. s̄ q̄ sani vocantur illi q̄ anhelāt ad vñ p̄fectionis, vel qui nituntur legē Dei ad plenum custodire, talibus enim nō est medicus necessarius, quantum ad exteriorem operationem. s̄ qui verbo a vitis eis recedere suadeat, cum ipsi per se ipsos hoc agant, sed sola Dei virtus interior operans est eis necessaria, vt confirmet in eis, quod operari incepit, peccatores autem vocantur illi qui adhuc peccatorum desiderio tenentur, & huius seculi caduca bona pro veris bonis cū summo studio amplectuntur.

his enim necessarius est exterior medicus, id est predicator, q̄ verbo suadeat a talibus recedere, ita erat nūc quia inter Iudæos aliqui erant viri boni solliciti agentes, vt a vitijs se custodirent. Et istos vocat nūc Christus sanos, nec erat eis valde necessaria Christi conuersatio licet esset utilis, saltem quantum ad hoc, q̄ erat a vitijs recedere nullo modo erat necessaria, peccatores aut̄ erant Publicani, qui in peccatis perseverabant, talibus autem Christi conuersatio erat necessaria, vt desererent vitia, & istos dixit esse male habentes, cum quibus ipse tanquam medicus esse debebat.

An sit hoc verum, scilicet misericordiam volo, & non sacrificium. Sed quod Deus desiderat sacrificium quod est sine misericordia. Quæst. LX.

Quæretur quomodo dicitur hic misericordiam volo, & non sacrificium, & an sit hoc verum.

Dicendum, q̄ non est dubiū, q̄ Deus velit misericordiā, & tñ, q̄ non velit sacrificiū non v̄ esse verū, q̄a volebat illud. nā si noluisse illud nō statuisset diligenter leges de illo distinguens genera sacrificiorum, & c̄eremonias eorū, vt patet Leui. primo vsque ad octauū c. & iubeat ista obseruari iure perpetuo, & ignis esset perpetuus in altari ad sacrificia cremāda, & q̄ tota nocte sacerdos vigilaret apud altare cremādo holocaustum vespertinū. Leui. 6. & dicebat Deus ista sacrificia sibi valde placere, & quōd quando cremabatur adeps sacrificij erat Deo odor suauissimus. Leui. primo. & 3. & si quis non diligenter administraret sacrificia Deus dicebat se contemni, sicut Malachij primo conuenitur Deus de sacerdotibus, quia offerebant ei animalia c̄ca, & clauda, & debilia, & dicebant, m̄sa domini polluta est, id est altare, & si quis impediret sacrificia ista peccabat grauiter, sic dicitur primo Reg. 2. de filijs Eli sacerdotis, erat peccatum puerorum grande nimis corā domino, quia detrahebant hōes a sacrificio domini. Deus ergo valde volebat ista sacrificia. Aliqui dicunt, q̄ verum est Deum voluisse sacrificia ista t̄pore veteris testamenti, & tñ in principio noui c̄statura erant, scilicet quando veniret Messias, sic dicitur. Psal. 39. holocaustum, & pro peccato non postulasti, & tunc dixi ecce venio, id est quando Messias venturus esset non exigeretur ab hominibus iam holocaustum, nec sacrificium pro peccato, Christus autem erat Messias, ideo iam tempore suo Deus nolebat sacrificium. Sed dicendum, q̄ non stat, quia Christus non loquitur istud, quasi a seipso, vel quasi isti tempori hoc comperat, & non alteri, sed allegat auctoritatem Oiee 6. qui non loquitur specialiter de aliquo tempore, sed dicit, q̄ Deus vult misericordiam, & non sacrificium, & ita ipse mittit Phariseos ad illam scripturā, vt illā intelligant. Aliter ergo dicendum, q̄ scriptura hoc absolute loquitur, & est sensus misericordiam volo, & non sacrificium, id est misericordiam potius, q̄ sacrificium, patet hoc ex verbis Oiee. nā dicit misericordiā volui, & non sacrificiū, & sciētiam Dei piusquā holocausta, vtraque tñ est eadem s̄ntia per alia, & alia verba, sic enā d̄r, q̄ melior est obedientia, quam victima, primo Regum. 15.

Secūdo potest intelligi, q̄ Deus vult misericordiā, scilicet pp̄ seipsum sacrificiū aut̄ nō vult pp̄ seipsum, quia offerre animalia, & cremare carnes eorū non est in seipso aliquod bonum, sed solum, quia sic statum erat: misereri autem hominibus maxime quantum ad animam procurando eis viam vitę eterne est per se bonum, & Deo valde gratum, & ista est melior religio, quam multa animalia offerre. Iacobi primo. religio autem munda, & immaculata apud Deum hęc est: visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum.

Terzio modo potest intelligi misericordiam volo, & nō sacrificium, i. nolo illud sacrificium, quod est sine misericordia in quo homines confidentes se per illud perfecte liberari cetera opera contemunt, tale enim sacrificium Deus abominatur: nam si necesse esset alterum eorum deferri, potius vellet Deus sacrificium, quam misericordiam deferri. sic innuitur Isai. primo quid mihi multitudinem victimarum vestrarum dicit dominus: plenus sum, holocausta arietū, & ad p̄m pinguium nolui, non offeratis vltra sacrificium frustra, incensum abominatio est mihi, hoc autem erat, quia isti in peccatis manebant, & ista sola sacrificia ad salutem sibi sufficere putabant, ideo subditur, iniqui sunt c̄tus vestri, manus vestre sanguine plene sunt, & cum extenderitis manus vestras auertā oculos meos, & subiungitur quid esset illud in quo possent confidere, & scilicet lauamini, & mundi estote auerte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere peruerse, & discite benefacere, querite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduā, per ista autē dicit Deus, q̄ peccata dimitterētur, scilicet si fuerint peccata v̄ra, vt cecinum, quasi nix dealbabitur, scilicet faciem hęc, sic ergo sacrificia Deus desiderat, qñ sola sunt, & in eis confidit hōies se saluādos. sic dicit glo. nō despicit Deus sacrificium, sed sacrificium sine misericordia.

Quomodo istud erat ad propositum Christi, scilicet misericordiam volo, & quis bene se habeat ad proximum. Quæst. LXI.

Quæretur quomodo istud erat ad propositum Christi, scilicet misericordiam volo, & quis bene se habeat ad proximum.

Quæretur quomodo istud erat ad propositum Christi, scilicet misericordiam volo, & quis bene se habeat ad proximum.

Quæretur quomodo istud erat ad propositum Christi, scilicet misericordiam volo, & quis bene se habeat ad proximum. Dicendum, quod quantum ad misericordiam satis apparet, scilicet quia Deus vult misericordiam, & talis erat, quā Christus præstabat cum Publicanis comedendo, vt eos ad poenitentiam vocaret. Sed de sacrificio non apparet. Dicendum, q̄ vno modo potest intelligi, q̄ Deus, ita vult misericordiam, q̄ etiā præstet eā sacrificio, & sic confortat Christus rationē suā. q. d. bene ago māducando cum Publicanis, quia misericordiam præsto illis, quam Deus vult plusquam sacrificium, & cum vos me accusatis in hoc Deum accusatis, quia ista dixit. sic dicit Chryso. in homilia euntes discite misericordiam volo, & c. quasi dicat cum accusatis me, quia peccatores corrigo, ergo & Deum accusate ex hoc, sicut. n. ille vult peccatorū emēdationem, ita & ego, & sic ostendit non solum non esse prohibitum, q̄ accusabant, sed etiam secundū legem maius esse sacrificio. Aliter pot̄ dici, & melius, q̄ Christus redarguit ex hoc Phariseos. quod patet ex mō loquendi, euntes discite. i. eatis addiscendum, & sic dicit Hier. Christus sumens testimoniū de propheta iugillat Scribas, & Phariseos. i. arguit, qui iustos se extimantes peccatorū, & publicanorū cōsortia declinabant. Et dicēdū, q̄ redargutio Phariseorum fuit ex parte sacrificij, & hoc fuit in duobus. Primo quantum ad seipso, nā Pharisei, vt iusti apparerēt offerebāt sepe sacrificia in templo, de misericordia aut̄, & iudicio, & iustitia nō curabāt, & hoc erat detestabile. iō Christus redarguit hic vitā eorum dicens, q̄ addiscāt melius scripturā, quia Deus non vult sacrificia, tanq̄ illa per se perficiant ad salutem, sed magis vult misericordiam, sic dicit glo. Deus sacrificiū non despicit, sed sacrificiū sine misericordia, faciebant autem Pharisei sacrificia sæpe in templo, vt iusti apparerent coram populo, sed non exercebant misericordię opera in quibus probatur vera iustitia. sic etiam dicit Rabanus. admonet itaque eos, vt per opera misericordię sibi metipsis superne misericordię præmia conquirant. & non contenti pauperum

perum necessitatibus per oblationem se sacrificiorū Deo placere confidunt. vnde sepe Christus increpans Phariseos allegabat istā auctoritatem, quasi per hoc eos valde morderet, sic patet infra 12. quando Pharisei acculābā: discipulos Christi, quōd sabbato spicas vellerent. nam dixit. si autem sciretis quid est misericordiam volo, & non sacrificiū, nunq̄ condēnassetis innocentes. iterū ēt infra 23. qñ increpabat Phariseos, q̄ tota vita eorū consisteret in quibusdā c̄eremonijs, & verā virtutem omitterent dixi, v̄ vobis Scribæ, & Pharisei hypocrite, qui decimatis mentā, & anethū, reliquistis, quæ grauiora sunt legis iudiciū, & misericordiā, & fidē. Secūdo erat ista increpatio Phariseorū quantum ad doctrinā ipsorū: nā suadebāt populo offerre Deo sacrificia, & parentibus nihil dare, sed solum honorare eos in verbo infra 15. & Mar. 7. istud autem erat perniciosum, & q̄ Dei legem, vt Christus eos ibidem arguit, iō sæpe vitur ista auctoritate contra eos, quia valde facit contra ipsos. volebant enim hominibus imponere onera superuacua, quasi ad Dei cultū pertinerēt maxime, quod falsum est, quia cultus Dei in duobus consistit, sc̄q̄ bene se habeat hō ad Deum, & ad proximum, & quia Deus spiritus est vult cultū spiritūalē, s̄munditiā cordis nostri. Io. 4. Deus sp̄s est, & eos, qui adorant eum oportet in spiritu adorare. ad proximū autē se haber quis bene sua ei non auferendo, & insuper in necessitate ei subueniendo, ista duo perficiunt verā religionē. sic d̄r Iaco. primo religio munda, & immaculata apud Deum hęc est: visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc seculo, quod pertinet ad cultum Dei, & significat cordis munditiā, idem patet Michęe 6. vbi ostenditur, q̄ sacrificia non liberant hominē a peccato, nec placatur Deus per illa, & subdit quid est, quod Deus vult, scilicet indicabo tibi homo quid sit bonum, & quid Deus querat a te: vti facere iudicium, & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cū Deo tuo: de quibus nihil curabant Pharisei solis sacrificijs confidentes, ideo iuste sæpe per hanc auctoritatem arguuntur.

Quare Mat. solus allegavit hic istam auctoritatem, scilicet misericordiam volo. Quæst. LXI.

Quæretur quare Mattheus solus allegavit hic istam auctoritatem, nam ponitur ista historia hic, & Mar. 2. & Lucę 5. ibi tamen tacuerunt eam.

Dicendum, quod Christus allegavit auctoritatem istam, quia multum faciebat ad eius intentionem, & ad redargutionem Phariseorum, vt ostēsum est præcedenti quæst. & hoc facit Matth. sequens consuetudinem suam, quia vbi cūque allegare potest auctoritatem aliquam veteris testamenti, quæ consonet gestis Christi semper illam allegat, non solum quidem eas quas Christus allegabat quas etiam alij (vt cōiter) inducunt (licet hic istam omiserint) sed etiam quas Christus non allegavit, vt patet supra 1. & 2. & 3. & 4. alij autē Euangelistę non allegāt illas, sic patet præc. c. vbi Christus multitudinē languentū sanauit, & inducit ibi Mat. istam auctoritatē Isa. 58. s̄vere languores nostros, & c. & tamē Mar. 1. & Luc. 4 vbi ponitur eadem historia non allegatur auctoritas, hoc autē facit Matthæus, quia ipse scripsit Euangelij Iudæis, vt ostēdit Hier. in prologo sup̄ Matth. qui incipit: Matthæus cū primo, & in alio, qui incipit plures fuisse Iudæos autē valde credebat scripturis suis, quia in illis promissus erat Messias, sicut dicit Christus Io. 5. scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, & ille sunt, quæ testimoniū perhibent de me: Matthæus ergo inducit quicūque pot̄ ad concordia ge. Alph. T. ost. in Matth. Pars III.

Mar. semp allegat in euang. suo auctoritates veteris testamenti quas alij Euang. non allegant quare hoc faciat.

storum Christi auctoritates ex veteri testamento, vt ostendatur, q̄ ille erat Messias in scripturis promissus. Alij autem Euangelistę non scripserunt principaliter genti Iudæorum, ideo non fuit eis cura allegare auctoritates aliquas, sed solum referre eas quas Christus allegasset.

Quomodo dixit Christus non veni vocare iustos, sed peccatores. Et quomodo Virgo Maria non fuit per se innocens. Quæst. LXIII.

Quæretur quomodo Christus dixit hic nō veni vocare iustos, sed peccatores, quia Christus propter omnes venit, sicut dicit Hilarius Christus omnibus nobis venerat, quomodo ergo non se iustos venisse dicit?

Aliqui dicunt, q̄ ad oēs homines venit, hic tñ iusti vocantur Angeli boni in quibus nullū p̄ctm̄ est, peccatores autē vocantur oēs homines, sic dicit Greg. Nil senus, s̄ dicit non egere sanos, & iustos medico. I. Angelos, sed male habentes, & peccatores. i. nos, quia morbum peccati incurrimus, qui in coelis nō est. Sed hoc non est ad propositum, quia tunc nō potius esset māducandum Christo cum Publicanis, quam cum Phariseis, quia omnes tunc peccatores dicerentur: et quia superflue dictū esset non veni vocare iustos, quia per se notū erat, q̄ Angeli vocatione nō indigebant, quia Deo semp̄ assistunt infra 18. Angeli eorū semp̄ vidēt faciē patris mei, vocatio tñ fit ad eos, qui longe sunt, etiam quia superflue dictū esset nō veni, quia dato, q̄ Angelos vocare voluisset veniendum non erat, quia Christo nihil aliud est venire, nisi in tempore carnem assumere, & secundum eius præsentia inter nos conuersari, & ita dicit vado, & venio ad vos. Io. 14. i. aliqui ostendam vobis præsentiam carnis meę, & aliquādo illam subtrahā iuxta illud modicum, & iā non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me Io. 16. ad vocationem tñ Angelorū non erat necessaria, immo non erat utilis carnis assumptio, quia ipsi sunt puri spiritus, ergo non intell̄r de Angelis, sed de hominibus quorū quosdam Christus vocavit iustos, & alios peccatores. Alij dicūt, q̄ Christus pro omnibus venit. i. ad vtilitatem omnium, non tñ ad vocandū oēs, sed solos peccatores. Sed hoc non stat, quia ēt aliquos iustos Christus vocavit: nam vocavit Nathanael, vt colligit. Io. 1. & tñ Nathanael iustus erat, sic Christus dixit de eo, ecce vere Israelita in quo dolus non est eodem ca. Alij dicunt, q̄ Christus loquitur hic ironice de iustis, scilicet q̄ omnes erant peccatores, & indigebant Christi vocatione. Aliqui tamen putabant se esse iustos, & illos vocat Christus iustos ironice, sic dicit Chryso. in homilia ironice dicit illos iustos; sicut qñ dicitur ecce Adam factus est, quasi vnus ex nobis, q̄ autem nullus erat iustus super terram ostendit Paulus dicens, omnes peccauerunt, & egent gloria Dei.

Istud melius stat, sed adhuc non sufficit, quia etiā illos iustos, id est qui se putabant iustos Christus vocare venit, cum etiam aliqui de Phariseis in Christum crediderint, sicut fuit Nicodemus, qui Phariseus erat Ioan. 3. sic etiam Gamaliel in Christum credidit: fuit tamen Phariseus. Actū. 5. & ita de multis alijs.

Aliter ergo dicendum, quod iusti vocantur hic illi, qui legem obseruant cauentes a vitijs iuxta posse, peccatores d̄r, qui bona huius seculi, tanq̄ vera bona proficuntur propter illa a lege Dei declinantes, & tunc dicendū, q̄ Christus venit pro omnibus, vel ad vocandū oēs, s̄ ad redemptionē, quia licet aliquis sit nunc iustus, tñ aliqñ peccauit, & nemo est, qui nō aliquando peccauerit ad Ro. 5. omnes peccauerunt, & egent gloria Dei, & tñ saltē ab originali, q̄ oēs incur. Bb 4 runt

runt nemo poterat, nisi Christo redimente liberari, omnes ergo tam iustos, quā peccatores ad redēptionem vocavit: nā ēr beata virgo (dato, q̄ ponatur, sine originali concept-) Christi redēptione indiguit, nō, n. sic concepta fuerit, nisi pp̄ Christū, qui de ea natus erat, & iō ipsa nō est per se innocens, sed p̄ Christū, sic dīr Exo. 34. apud te nemo p̄ se innocēs est. q. d. si aliquis habuerit privilegīū innocentie nō habet p̄ se, sed per te. Secundo Christus venit ad vocandū oēs tā iustos, q̄ iniustos ad fidē, quia qui non crediderit condemnabit. Mar. 16. licet ergo multi essent iusti inter Indæos, q̄ Christus venit, erat tñ eis necessaria fides Christi, quia si illa diuulgata credere nollent perirēt. Tertio Christus vocavit oēs ad legē, quia ipse dedit legem, q̄ omnes homines seruare tenentur infra 28. euntes docete omnes gentes seruare omnia quecun- que mandavi vobis, non recipienti autem hæc pena imponitur Mar. 16. q̄ condemnabitur.

Quarto Christus vocavit ad pœnitentiā, & ista fuit prima vocatio, q̄ fecit, ut patet supra 4. l. p̄ iam agite; nam ista fuerunt prima verba, quæ prædicare cepit, ut ibi dicitur, & quantum ad hæc solos peccatores vocavit, & iste est verus sensus literę, scilicet non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiā, licet Mat. & Mar. hoc tacuerunt, iustos autē non vocavit Christus ad pœnitentiā, quia non indigent illa, sic dīr Luc. 15. gaudium erit in celo super vno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta novem iustis, qui non indigent pœnitentia. Tunc accesserunt. Hic reprehēdit Christus Ioannis discipulos, & primo ponitur eorū maligna interrogatio. secundo Christi benigna responsio ibi. Et ait illis Iesus, Consideradū, q̄ hoc continuatū est cū præcedē, & est eadē historia: nam mox, ut Christus respondit Pharisæis super mādicatione cum Publicanis, accesserunt Ioannis discipuli, ut eum interrogarent de ieiunijs.

Et patet hoc primo, quia tres Euangelistę ponunt istud, & omnes continuant illud cū præcedenti nihil interponendo, ut patet hic, & Mar. 2. & Lucę 5.

Secundo patet, quia litera hoc innuit: nā dīr hic tunc accesserunt, id est quando fuit finita questio præcedēs, accesserunt discipuli Ioannis ad querendum, & sic non interciderunt aliqua gesta Christi, nec aliquot tempus medium inter ista, & præcedentia.

Circa primum, ergo dicitur. Tunc accesserunt ad eum. Scilicet finita questione Pharisæorum. Discipuli Ioannis. Scilicet Baptistę, quia Ioannes Euangelista discipulos nullos habebat tunc, sed ipse potius erat vnus de Christi discipulis, quia ipse, & Iacobus frater eius vocati fuerant de nauī supra 4. & Mar. 1. Ioannes Baptistę habebat discipulos multos, ut patet Ioan. 3. & 4. & infra 11.

Dicentes quare nos, & Pharisæi ieiunamus frequenter. Non est sensus, quod querant quare ieiunabant ipsi, quia de hoc non peterent causam a Christo, sed a se ipsis, sed est sensus quare discipuli tui non ieiunant cum nos, & Pharisæi sæpe ieiuemus, quasi dicat iustum erat, quod etiam ipsi ieiunarent, sicut & nos, sed Lucę 5. addit, & obsecrationes faciunt, id est faciunt orationes temporibus certis, quas etiam discipuli tui non faciunt.

Discipuli autem tui non ieiunant. Videbant enim eos manducare cum Publicanis, qui non ieiunabant, sed delictijs vescabantur.

Et ait illis Iesus. Hic ponitur Christi responsio, & ostendit non esse decens, quod nunc discipulis Christi imponeretur onus ieiunandi, quia erant adhuc noui in doctrina, & talibus non sunt imponenda graui-

F præcepta, & ad hoc inducit tres similitudines. Primā de sponso. Secundam de veste. Tertiam de vtire, & vino. De prima dicitur hic. Nunquid possunt filij sponsi lugere. Vocantur filij sponsi, id est locij eius, vel amici ad quos pertinet aliquid de sponso, & est sensus, quando sunt nuptię est tempus exultationis, quia impenditur honor sponso, iō omnes cognati, & amici eius tunc gaudent, & pascuntur delictijs, nec est iustus, q̄ lugerent, ita est nūc de discipulis Christi, quia Christus erat, quasi sponus, & ipsi erant velut eius filij, vel familiares, ideo quādiu manebat cum eis, vsque ad mortē suam non erat illis tempus ieiunandi. Quādiu cum illis est sponus. Scilicet non possunt tunc lugere, nec ieiunare, quia tunc est tēpus gaudij, & nō tristitia, vel luctus, sicut est ipsum ieiunium. Venient autem dies cum auferetur ab eis sponus. Istud futurū erat post Christi passiōē, & ascensionē in cœlis: nā tunc ablatu est ab eis sponus, & recessit ab eis. auferri violentiam significat, & hoc fuit, quia Christus per mortem desijt esse cum discipulis, sed mors sua fuit violenta, & per vulnera, iō recte ablatu est: enā recessit, quia post mortē redijt ad discipulos, quia post resurrectionem suam ostendit se eis sæpe, & comedit cū eis, sed potius recessit, nunq̄ rediturus secundū corporalē præsentiam.

Actu. i. vsque ad diem iudicij, hinc letus, qui assumptus est a vobis in cœlum sic veniet quēadmodū vidistis eū euntem in cœlū, & hoc fuit recedere, quia sponte se ab eis subtraxit. Et tunc ieiunabunt. Quia Apostoli post Christi ascensionem magna ieiunia fecerunt, sic dicit Paulus in ieiunijs multis in frigore, & nuditate 2. Cor. 11. Nemo autem mittit. Ista est secunda similitudo de veste per quā ostendit, q̄ discipuli erant adhuc infirmi, sicut vestes veteres, quæ cito rumpuntur, & si vellet eis imponere duritiem nouorum præceptorum non possent tolerare, sicut in veste veteri si ponatur aliqua pars panni noui in parte, quæ rupta est facilius rumpitur, & fit turpior, quia non bene conueniunt pannus nouus, & antiquus.

Et ideo dicitur, q̄ Nemo mittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus. Pannus rudis est nouus, quia nihil adhuc in eo factum est, sicut vocantur rudes homines illi, qui noui sunt, & nondum adhuc literas inceperunt. commissura dicitur particula aliqua, & dicitur commissura, quasi commixtura. de con. & mitto, quia simul mittitur, id est ponitur vna particula panni cum alijs partibus vestis, vbi ipsa vestis rupta erat.

Tollit enim plenitudinem eius a vestimento. i. tollit plenitudinē, & vniformitatē, quia p̄ hoc, q̄ panno veteri affuitur pannus nouus redditur vestis turpis. Alter potest intelligi, quod tollit plenitudinem a vestimento, scilicet a nouo vestimento de quo tollitur illa particula, ut affluatur veteri vestimento, & iste est melior sensus, quia Lucę 5. innuitur, quod de vestimento nouo abscidatur aliqua pars, ut ponatur in ruptura veteris vestimenti, & tunc sunt duo mala, scilicet quia tollitur plenitudo, id est integritas noui vestimenti abscissa particula, & verus deformatur, quia non conuenit nouum cum veteri, cum ibi dicitur nemo commissuram a vestimento nouo mittit in vestimentum vetus alioquin, & nouum rumpit, & veteri non conuenit commissura a nouo.

Et peior scissura fit. Id est maior fit scissura, quam prius in vestimento veteri, eo quod pannus nouus est spissior, & fortior, & trahens ad se pannum veterem extendit illum plus debito, & facilius rumpitur, quam aliās si esset tota vestis de panno veteri.

Nec mittunt vinum nouum in vtres veteres. Ista est tertia similitudo de vino, & vttribus, scilicet quod si- cut nō ponitur vinum nouū in vtire veteri, eo q̄ rumpitur

pitur vtire, & vinum perit, ita hominibus veteribus non sunt præcepta noua, & fortia imponenda, ut dictum est. Alioquin rumpuntur vtres. I. quia non possunt sustinere ebullitiones vini noui, & vinum effunditur, scilicet ruptis vttribus, & vtres pereunt. I. quia postquā rupti sunt ad nihil valent. Sed vinum nouum in vtres nouos mittunt, & ambo conseruantur. Scilicet quia vtres noui fortes sunt ad sustinendum vini ebullitionem, & conseruantur sic vinum, & vtres, sed Luc. 5. ponitur etiam aliud exemplum de bibente vinum, scilicet nemo bibens vetus statim vult nouum, dicit enim vetus melius est, in quo innuitur, quod licet vinum nouum per se tempore suo bonum esset, & vetus tēpore suo, tamen q̄ vnum post alterum statim bibat non conuenit bibenti, nec delectat gustum, ita q̄ homini veteri dentur præcepta noua, vel econtrario non conuenit, & ad idem pertinet, quod tria præcedentiā exempla.

Quomodo dicitur, quod discipuli Ioannis quesierunt istud a Christo cum Ioannes esset mortuus. Quæst. LXIII.

Quomodo dicitur hic, q̄ discipuli Ioannis quesierunt, nunc istud a Christo cum videatur, q̄ Ioannes iam esset mortuus.

Aliqui dicunt, quod viuente Ioanne factum est, & tamen istud ponitur hic per recapitulationem, quia prius factum est.

Dicendum, quod non stat, quia supra ostēsum est, quod ista sunt continuata, nam supra in litera dicitur, tunc accesserunt ad eum discipuli Ioannis, scilicet q̄ Pharisæi disputare cessauerunt, quare cum Publicanis Christus comederet.

Alii dicunt, q̄ Ioannes mortuus erat, & tamen discipuli eius qui eum viuente secuti fuerant nunc manebant, sicut Christus mortuo māsere discipuli eius longo tempore, & isti discipuli Ioannis tenebant nūc doctrinam eius, & contra Christum arguerunt.

Dicendum, quod non stat, quia Ioannes nondum erat mortuus, quia postea de morte eius agitur, infra decimoquarto cap. & nō est aliqua recapitulatio, sed rectus ordo, quia sicut Matthæus ponit mortē Ioannis post ista. Infra 14. ita etiam Marcus, quia hoc habetur Mar. 2. & mors Ioannis Marc. 6. cum ergo ambo conueniant in ordine apparet, quod non sit recapitulatio, sed rectus ordo.

Sed obieciatur, quia supra 4. dicitur, quod cū Christus audisset, quod Ioannes traditus erat recessit in Galilæam, & tunc cepit prædicare. eod. capitu. ergo post mortem Ioannis prædicare cepit, & tamen iam diu erat, quod Christus prædicabat, & miracula faciebat, ergo Ioannes iam mortuus erat.

Dicendum, quod Christus non cepit prædicare in Galilæa vsquequo Ioannes fuit traditus, & tamē prædicauit antequam Ioannes occideretur eo, q̄ Ioannes fuit in carcere longo tēpore. Anno integro, vel quasi. Christus autē cepit prædicare mox, ut Ioannes possetus est in vinculis, quia dicitur supra 4. q̄ cū audisset, q̄ Ioannes traditus esset recessit in Galilæā, & ibi cepit prædicare, & ita omnia, quæ habentur a 4. c. supra vsque infra ad c. 14. facta sunt inter incarcerationem Ioannis, & mortem eius, quia fuit longum tempus, & ita cum Ioannes adhuc maneret in vinculis Christo publice prædicante audiuit miracula eius, & mistrad eum duos de discipulis suis dicens, tu es qui venturus es infra 1. r. & Lucę 7. vivebat ergo Ioannes adhuc post hoc, & discipulos habebat: illi ergo poterant nunc a Christo ista querere.

Qui erant isti qui hoc a Christo querebant. Quæst. LXV.

Quæretur qui erant isti, quia Christo istud querebant.

Dicendum, quod circa hoc videntur discordare Euangelistę, quia hic dicitur, quod discipuli Ioannis accesserunt dicentes, & c. sic innuitur, quod ipsi querebant. Sed Mar. 2. dicitur, & erant discipuli Ioannis ieiunantes, & veniunt, & dicunt illi, quare discipuli Ioannis, & Pharisæorum ieiunant, & sic innuitur, q̄ non querebant hoc discipuli Ioannis, sed alii loquebantur de eis. I. Publicani, vel alii qui cum Christo discumbebant, ut dicit Augustinus, sed Luc. 5. innuitur quod Pharisæi hoc quæsierunt, nam dicitur, at illi dixerunt ad eum, quare discipuli Ioannis ieiunant: & sic Pharisæi, qui ante illud loquebantur cum Christo videntur istud dixisse.

Dicendum, quod secundum veritatem tam discipuli Ioannis, quam Pharisæi istam quæstionē simul fecerunt Christo, ut ostenditur Mar. 2. licet Mar. non exprimat hic eam factam esse, nisi a discipulis Ioannis. Luc. autem non exprimat, nisi de Pharisæis, & hoc capat, quia Mar. 2. dicitur, erant discipuli Ioannis, & Pharisæi ieiunantes, & veniunt, & dicunt illi, & sic vsiq; simul venerunt, & hoc dixerunt.

Cum autem obieciatur, quod non dixerunt hoc discipuli Ioannis, nec Pharisæi, sed coniuua loquentes de illis in tertia persona. Dicendum, quod nō obstat, quia ipsimet locuti sunt de seipsis in tertia persona, quia si de alijs, quia modus scripturę est sic sæpe loqui, sicut supra in litera Christus dixit paralytico, remittunt tibi peccata tua, cum dicturus esset remitto, & iterum dixit, ut sciatis, quia filius hominis habet potestatem dimittendi peccata, cum dicere posset, ut sciatis, quia ego habeo potestatem, & c. ita isti dicerent de seipsis loquentes, ut de alijs, sic dicit Aug. lib. de concordant. euang. l. sed cum Matthæus tantum discipulos Ioannis hoc dixisse perhibeat, verba, quæ apud Mar. leguntur magis indicant alios hoc dixisse de illis. i. coniuuas de discipulis Ioannis, & Pharisæis, quod Lucas euidentius expressit qui alios de alijs dixisse narrat, unde ergo Matthæus dicit tunc accesserunt ad eū discipuli Ioannis, & c. nisi quia, & ipsi aderant, & omnes certatim, ut quisque poterat hoc obiecerunt.

Quare solum de discipulis Ioannis expressit Matt. & Luc. quare de solis Pharisæis, qui maxime persequebantur Christum. Quæst. LXVI.

Quæretur cum tam discipuli Ioannis, quam Pharisæi simul hoc dixerint, quare de solis discipulis Ioannis, Mat. expressit, & Lucas quare de solis Pharisæis.

Dicendum, quod Matthæus fecit hoc. Primo ad ostendendum, q̄ discipuli Ioannis fuerunt præcipui in quæstione ista, si enim innuitur Mar. 2. l. & erant discipuli Ioannis, & Pharisæi ieiunantes, & dicit ergo eos, vel solos, vel præcipue nominari, & sic Marcus posuit eos primos, quia vtrosque posuit. Matth. autē eos, solos posuit.

Secundo, quia discipuli Ioannis inceperunt quæstionem istam, sed Pharisæi postea eos adiuuauerunt, & sic fuit præcipue quæstio discipulorum Ioannis, hoc patet, quia iam positum erat silentium Pharisæis, in quæstione præcedenti, & ideo non auderent mouere immediate quæstionem aliam, sed discipuli Ioannis qui nihil quæsierant, poterant nunc querere, sicut infra 22. quæsierunt Pharisæi a Christo, & impositū est eis silentium, & tunc Saducei quæsierunt, & illis etiam

etiam responsum est, videntes autem rursus Phari-
sæi, quod silentium esset impositum Saduceis que-
sierunt iterum a Christo. Tertio fuit, quia intentio Mat-
thæi ostendere quomodo contra Christum omnes
secte Iudæorum insurgant, & ille omnibus respon-
debat, & quia supra cum diceretur de curatione pa-
ralytici dixit, quod Scribæ intra se cogitabant contra
Christum, & ipse cognitis cogitationibus ipsorum
respondit eis, & postea dixit quomodo Phari-
sæi murmurauerunt pro manducatione cum Publicanis, &
illis quoque responsum est, nunc dicit de murmu-
ratione discipulorum Ioannis, quæ erat alia secta Iu-
dæorum, & etiam Christus illis responderit.

Quarto fuit, & præcipue, quia Matthæus intēdit semp
ostendere magnitudinem murmurationis factæ cōtra
Christum, & ideo licet simul multi murmurent no-
minat solū illos ex quorum persona colligitur, & fue-
rit maior murmuratio, & sic in curatione paralytici
licet simul Scribæ, & Phari-
sæi mala cogitarent, vt pa-
ter Mar. 2. & Luc. 5. solos tamen Scribas nominauit,
eo q̄ illa murmuratio pertinebat ad inquisitionē sa-
pientum, & tamē Scribæ erāt sapientiores Phari-
sæis, & supra in murmuratione pro manducatione cū Pu-
blicanis Scribæ, & Phari-
sæi simul erant Marc. 2. &
Luc. 5. solos tamen Phari-
sæos nominauit, eo quod
non manducare cum Publicanis erat quædā cēremo-
nia apparentis sanctitatis, in qua magis vige-
bant Phari-
sæi, quam Scribæ, eos ergo solos nominauit, nunc
vero de ieiunijs agebatur in quibus discipuli Ioannis
ceteros Iudæos excedebant, sicut Ioannes exce-
sserat omnes homines in abstinentia, eos ergo solos no-
minauit, vt appareret maior esse murmuratio, cum
isti, qui circa ieiunium famosissimi erant murmu-
rarent. De Luca dicendum, quod nominauit solos Phari-
sæos ad ostendendum quanta fuerit pertinacia, &
inuidia eorum contra Christum: nam inter omnes
sectas Iudæorum nulla fuit, quæ magis Christi perse-
queretur, quam ista, ipsi enim fuerunt præcipui in cō-
silio mortis Christi. Ioan. 11. collegerunt pontifices, &
Phari-
sæi consilium aduersus Iesum, & licet pontifi-
ces essent maiores Phari-
sæis dignitate honore, & po-
testate, magis tñ Phari-
sæi persequerentur Christum, q̄
pontifices, immo ipsi principes sacerdotum, & populi li-
cet in Christi crederent propter timorē tñ Phari-
sæorum non audebant hoc aperte confiteri Ioan. 12. s. uerunt
ex principibus multi crediderunt in eum, sed pp Phari-
sæos non confitebant, vt de Synagoga non eijcerē-
tur. Factum fuit ergo valde conuenienter. vt Mar-
c. 12. veritate describeret, dicens quod discipuli Ioan-
nis, & Phari-
sæi simul hoc dixerunt Matthæi autem, &
Lucas speciales rationes ostenderunt in murmuratio-
ne ista, vnus dicens, quod discipuli Ioannis hoc dix-
erunt, & alius, quod Phari-
sæi.

Quare discipuli Ioannis contra Christum murmurauerunt.
Quæst. LXXII.

Quare discipuli Ioannis cōtra
Christum nunc murmurauerunt. Dicēdū,
q̄ hoc fuit. Primo, & præcipue ex inuidia:
nā sicut Phari-
sæi valde Christo inuidebāt,
vt ostensum est supra q. 52. ita & discipuli Ioannis: nā
iam a multo tempore inuidere ceperant pp Ioannē,
quia cum Christus inciperet baptizare ueniebant ad
eū plurimi, & inuidebant discipuli Ioannis, q̄ Iesus,
qui nouiter surgebat excederet in fama, & honore, vn-
de dixerunt ei Ioan. 3. Rabbi ille, qui erat tecum trans
Iordanem cui testimonium perhibuisti, ecce bapti-
zatur, & omnes ueniunt ad eum. Ioannes autem incre-
pauit illos, quod non inuiderent significans, quod Ie-

sus maior erat, quam ipse, & dixit illum oportet cre-
scere me autem minui, scilicet in honore, & fama, cre-
uit tamen in tantum ista inuidia, quod Christus hoc
videns cedere voluit, & recessit de Iudæa in Galilæam
Ioan. 4. Secundo, quia forte isti inuidebant Christo
propter seipos: nam sicut Phari-
sæi inuidebant valde
Christo, quia honor summus quem ipsi cupiebant
deferebatur illi a turba, vt ostensum est supra q. 52. ita
cum isti discipuli Ioannis honorem desideraret, quia
inter Iudæos excellentes erant, & præcipue in ieiunio
inuidebant Christo, quia licet honor daretur illi, & nō
eis, & sic forte murmurabant in quo poterant gestis
Christi detrahentes.

Tertio fuit, quia Phari-
sæi erant socij eorum, & cū
viderent eos nunc superatos caperunt ipsi arguere,
quasi inducti nunc a Phari-
sæis, qui eos a principio se-
cum acceperant ad impugnandum Christum: nam
ista erat consuetudo Phari-
sæorum, quod alios secum
adiungerent ad loquendum contra Christum, vt sibi
fauerent, sic dicitur infra 22. quod Phari-
sæi miserunt
discipulos suos cum Herodianis ad querendum a
Christo, & tentandum eū, sic dicit Chryso. in homi-
lia. Lucas dicit, q̄ Phari-
sæi hoc dixerunt. Matthæi autē
dicit, q̄ discipuli Ioannis, quia Phari-
sæi illos secum ac-
ceperunt ad dicendum, quod postea in Herodianis
fecerunt. Quarto fuit pp superbiā, vt se meliores Chri-
sto, & discipulis eius ostenderent: nam cum ipsi ieiunarent, &
non discipuli Christi ex hoc putabant se su-
periores, & arguebant illos, vt per hoc maiores viderentur,
scilicet tanquam ipsi excellerent in eo in quo
discipuli Christi deficiebant.

Quare isto tempore potius, quam alio discipuli Ioannis hoc que-
sierunt. Et quod austeritas vite videbatur Iudæis res
maxima sanctitatis. Quæst. LXXIII.

Quare in isto tempore potius,
quam alio discipuli Ioannis hoc que-
sierunt.

Dicendum, q̄ pp multa. Primo, quia Phari-
sæi acceperat eos secū in fauorē suum, vt dicit Chry-
sostom. & quia videbant succubuisse illos in q. præce-
denti de manducatione cū Publicanis voluerunt eos
adiuuare mouētes aliud dubiū, vt per hoc saltē Chri-
stum possent superare.

Secūdo fuit specialiter propter opportunitatē tē-
poris: nam hoc tempore discipuli Ioannis ieiunabāt,
& videbant discipulos Christi manducare, iō non so-
lum nunc quaesierunt, sed etiam de hoc dubio ieiunio-
riorum petierunt, sic pater Mar. secundo. Serant di-
scipuli Ioannis, & Phari-
sæi ieiunantes, & ueniūt, & dñt
illi. Christo, quare discipuli tui non ieiunant, & sic
tunc, quando erant ieiunantes uenerunt ad hoc qua-
rendum.

Tertio fuit, quia tunc fuit tempus conueniens ad
redarguendum Christi discipulos: nam tunc mandu-
cabant in conuiuio cum Publicanis, vbi abundanter
epularentur, quod non faciūt ieiunantes. Quarto fuit,
quia ista pendet a præcedenti, nam uiderent esse eadē
disputatio, licet enim Phari-
sæi succubissent in qua-
stione, reformant eā discipuli Ioannis per aliū modū,
nam Phari-
sæi dixerant de manducatione, isti autē dñt
de ieiunio.

Quinto fuit, quia ista quaestio videbatur valde con-
ueniens q̄ Christum, & discipulos eius, erat. n. Chri-
stus magister perfectionis, & discipuli eius, iō ei adhe-
serant, vt perfectiorē vitā tenerent, q̄ populus, q̄ solā
legē obseruabat, austeritas autē vite purabat a Iudæis
retinere ad maximā sanctitatē, & ideo Ioannem Bap-
tistam omnibus hominibus sanctiorem esse credebāt,
quia

quia nullus præcedentium ei in austeritate par fuerat,
purabant ergo, q̄ erat Christo ignominia vitam per-
fectam prædicare, & ieiunia non obseruare, ideo dix-
erunt quare discipuli tui non ieiunant, sicut nos, & di-
scipuli Phari-
sæorum.

Quare discipuli Ioannis non obiecerunt hoc Christo dicentes
cur non ieiunas, &c. Quæst. LXXIX.

Quare discipuli Ioannis non
obiecerunt hoc Christo dicentes, cur non
ieiunas cum etiam ipse manducaret, sicut
discipuli sui, & quando ipse ieiunabat etiā
discipuli ieiunabant, quia imitabantur eum; sicut di-
citur Io. 13. exemplum enim dedi vobis, vt quem ad-
modum ego feci, ita & vos faciatis.

Dicendum primo, quod forte non ausi sunt dire-
cte contra Christum loqui, sicut nec Phari-
sæi, & ta-
men mutauerunt modum, quia Phari-
sæi cum loque-
rentur contra Christum nihil ei dixerunt, sed discipu-
lis. square cum peccatoribus manducat magister ves-
teristi autem cum loquerentur Christo non de eo,
sed de discipulis locuti sunt dicentes, quare discipuli
tui non ieiunant.

Secundo, quia licet loquerentur de discipulis satis
aperte eum tangebant, & hoc in duobus. Primo quā-
tum ad personam suam, quia si culpa erat non ieiuna-
re Christus etiam reprehensibilis videbatur, qui non
ieiunabat, sicut nec discipuli, sed manducabat cū Pu-
blicanis. Secundo quantum ad doctrinam, quia dato,
q̄ Christus ieiunaret si discipuli non ieiunarent erat
reprehensibilis, quia non bene instruebat eos, & hoc
sufficiebat ad redargutionem Christi.

Tertio quantum ad principale, quia discipuli Ioan-
nis non arguerunt contra Christum eo, quod iam p
eo responsum erat, nam ista quaestio pendet a præce-
denti de manducatione cum Publicanis, Christus au-
tem dixerat, quod ipse manducabat cum eis, sicut me-
dicus cum agris, manebat ergo quaestio contra disci-
pulos. Illi non manducabant, sicut medici cū agris,
cur ergo non obseruabant ieiunia, sic dicit Chryso-
stom. in homilia, quod autem dicunt est tale esto, quod tu
vt medicus hoc facias, sed cur discipuli tui dimittētes
ieiunium talibus mensis attendūt, si igitur potuissent
discipuli Ioannis contra Christum arguere potius cō-
tra eum arguerent, sicut Phari-
sæi, supra fecerunt, nā
manducare cum Publicanis commune erat Christo,
& discipulis, & tamen contra solum Christum locu-
ti sunt dicentes, quare cum Publicanis manducat ma-
gister vester? & tamen quia iā responsum erat in hoc
dixerunt quaestionem suam discipuli Ioannis cōtra
solos discipulos Christi. square discipuli tui non ieiunant?
Item pater hoc ex response Christi hic, nam
si aliquo modo hic intenderent eum impugnare di-
scipuli Ioannis respondisset potius pro se, quam pro
discipulis, quia grauior esset sua redargutio, quam di-
scipulorum, & tamen pro illis solis respondit dicens,
quod non possunt filii ponfi ieiunare, ergo contra
illos solum arguerunt, quia pro Christo iam quaestio
soluta erat.

Quod erat istud ieiunium discipulorum Ioannis, & Phari-
sæorum. Vbi quod Ioannes Baptista omnes homines in
abstinentia excefferat suo tempore.
Quæst. LXXI.

Quare discipuli Ioannis cōtra
Christum nunc murmurauerunt. Dicēdū,
q̄ hoc fuit. Primo, & præcipue ex inuidia:
nā sicut Phari-
sæi valde Christo inuidebāt,
vt ostensum est supra q. 52. ita & discipuli Ioannis: nā
iam a multo tempore inuidere ceperant pp Ioannē,
quia cum Christus inciperet baptizare ueniebant ad
eū plurimi, & inuidebant discipuli Ioannis, q̄ Iesus,
qui nouiter surgebat excederet in fama, & honore, vn-
de dixerunt ei Ioan. 3. Rabbi ille, qui erat tecum trans
Iordanem cui testimonium perhibuisti, ecce bapti-
zatur, & omnes ueniunt ad eum. Ioannes autem incre-
pauit illos, quod non inuiderent significans, quod Ie-

secundo, quia forte isti inuidebant Christo
propter seipos: nam sicut Phari-
sæi inuidebant valde
Christo, quia honor summus quem ipsi cupiebant
deferebatur illi a turba, vt ostensum est supra q. 52. ita
cum isti discipuli Ioannis honorem desideraret, quia
inter Iudæos excellentes erant, & præcipue in ieiunio
inuidebant Christo, quia licet honor daretur illi, & nō
eis, & sic forte murmurabant in quo poterant gestis
Christi detrahentes.

Tertio fuit, quia Phari-
sæi erant socij eorum, & cū
viderent eos nunc superatos caperunt ipsi arguere,
quasi inducti nunc a Phari-
sæis, qui eos a principio se-
cum acceperant ad impugnandum Christum: nam
ista erat consuetudo Phari-
sæorum, quod alios secum
adiungerent ad loquendum contra Christum, vt sibi
fauerent, sic dicitur infra 22. quod Phari-
sæi miserunt
discipulos suos cum Herodianis ad querendum a
Christo, & tentandum eū, sic dicit Chryso. in homi-
lia. Lucas dicit, q̄ Phari-
sæi hoc dixerunt. Matthæi autē
dicit, q̄ discipuli Ioannis, quia Phari-
sæi illos secum ac-
ceperunt ad dicendum, quod postea in Herodianis
fecerunt. Quarto fuit pp superbiā, vt se meliores Chri-
sto, & discipulis eius ostenderent: nam cum ipsi ieiunarent, &
non discipuli Christi ex hoc putabant se su-
periores, & arguebant illos, vt per hoc maiores viderentur,
scilicet tanquam ipsi excellerent in eo in quo
discipuli Christi deficiebant.

Quare in isto tempore potius,
quam alio discipuli Ioannis hoc que-
sierunt.

Dicendum, q̄ pp multa. Primo, quia Phari-
sæi acceperat eos secū in fauorē suum, vt dicit Chry-
sostom. & quia videbant succubuisse illos in q. præce-
denti de manducatione cū Publicanis voluerunt eos
adiuuare mouētes aliud dubiū, vt per hoc saltē Chri-
stum possent superare.

nec desiderare gloriā ab hominibus, sed a solo Deo,
& ideo non debet velle, quod opera sua hominibus
sint cognita, sed Deo supra 6. cap. & specialiter dicitur
de ieiunio, tu autem cum ieiunas vnge caput tuum
ne videaris ab hominibus ieiunans, sed patri tuo, qui
est in abscondito. Secundo peccauerunt, quia se Phari-
sæis coniungebant, & maxime ad Christum impu-
gnandum, ipsi tamen sciebāt Phari-
sæos condemnatos a Ioanne magistro suo vocante eos progeniem vi-
perarum supra 3. c. valde tamen sociabantur isti disci-
puli Ioannis Phari-
sæis, ita vt se mutuo iuuarent, & ze-
larent pro alterutris, nam quando fama Christi ince-
pit crescere, ita vt minueretur Ioannis fama. Ioan. 3. s.
illum oportet crescere me autem minui, & discipuli
Ioannis ex hoc inuidebant Christo, eodem capitulo,
etiam inceperunt Phari-
sæi simul murmurare, de hoc
Ioan. 4. & propter ipsos recessit Christus de Iudæa tūc
in Galilæam. s. cognouit Iesus, quod audierunt Phari-
sæi, quod Iesus plures discipulos facit, & baptizat, quā
Ioannes reliquit Iudæam. & abiit in Galilæam, econ-
trario autem nunc cum Phari-
sæi fuissent a Chro su-
perati, discipuli Ioannis dolentes pro eis arguere ce-
perunt, vt sic saltem Christum caperent in sermone,
& ipsimet professi sunt se socios Phari-
sæorum dicen-
tes, quare nos & Phari-
sæi ieiunamus frequenter. Tertio
peccauerunt, quia Christum arguebāt de defectu
abstinentiæ, nam arguendo discipulos eius arguebāt
eum, quia etiam ipse non ieiunabat, vel saltē argue-
bant eum quantum ad doctrinam, quia quod disci-
puli sui non ieiunarent culpa eius erat, retorquebant
ergo in Christum culpam, Christum tamen arguere
nefas erat potissime, quia ipsi audierant Ioannem ma-
gistrum suum dicentem de Christo: ecce agnus Dei
qui tollit peccata mundi. Ioan. 1. peccatum tamē non
habet qui aliorum peccata tollere potest, ipsi etiam
hoc sciebant, quod Ioannes eum laudauerat, vt patet
Io. 3. vbi ipsi dixerunt Ioanni Rabbi ille qui erat tecū
trans Iordanem cui testimonium perhibuisti, quem
laudasti, ecce baptizat, peccauerūt ergo discipuli Ioan-
nis arguendo contra Christi discipulos.

Quod erat istud ieiunium discipulorum Ioannis, & Phari-
sæorum. Vbi quod Ioannes Baptista omnes homines in
abstinentia excefferat suo tempore.
Quæst. LXXI.

Quare discipuli Ioannis cōtra
Christum nunc murmurauerunt. Dicēdū,
q̄ hoc fuit. Primo, & præcipue ex inuidia:
nā sicut Phari-
sæi valde Christo inuidebāt,
vt ostensum est supra q. 52. ita & discipuli Ioannis: nā
iam a multo tempore inuidere ceperant pp Ioannē,
quia cum Christus inciperet baptizare ueniebant ad
eū plurimi, & inuidebant discipuli Ioannis, q̄ Iesus,
qui nouiter surgebat excederet in fama, & honore, vn-
de dixerunt ei Ioan. 3. Rabbi ille, qui erat tecum trans
Iordanem cui testimonium perhibuisti, ecce bapti-
zatur, & omnes ueniunt ad eum. Ioannes autem incre-
pauit illos, quod non inuiderent significans, quod Ie-

secundo, quia forte isti inuidebant Christo
propter seipos: nam sicut Phari-
sæi inuidebant valde
Christo, quia honor summus quem ipsi cupiebant
deferebatur illi a turba, vt ostensum est supra q. 52. ita
cum isti discipuli Ioannis honorem desideraret, quia
inter Iudæos excellentes erant, & præcipue in ieiunio
inuidebant Christo, quia licet honor daretur illi, & nō
eis, & sic forte murmurabant in quo poterant gestis
Christi detrahentes.

Tertio fuit, quia Phari-
sæi erant socij eorum, & cū
viderent eos nunc superatos caperunt ipsi arguere,
quasi inducti nunc a Phari-
sæis, qui eos a principio se-
cum acceperant ad impugnandum Christum: nam
ista erat consuetudo Phari-
sæorum, quod alios secum
adiungerent ad loquendum contra Christum, vt sibi
fauerent, sic dicitur infra 22. quod Phari-
sæi miserunt
discipulos suos cum Herodianis ad querendum a
Christo, & tentandum eū, sic dicit Chryso. in homi-
lia. Lucas dicit, q̄ Phari-
sæi hoc dixerunt. Matthæi autē
dicit, q̄ discipuli Ioannis, quia Phari-
sæi illos secum ac-
ceperunt ad dicendum, quod postea in Herodianis
fecerunt. Quarto fuit pp superbiā, vt se meliores Chri-
sto, & discipulis eius ostenderent: nam cum ipsi ieiunarent, &
non discipuli Christi ex hoc putabant se su-
periores, & arguebant illos, vt per hoc maiores viderentur,
scilicet tanquam ipsi excellerent in eo in quo
discipuli Christi deficiebant.

Quare in isto tempore potius,
quam alio discipuli Ioannis hoc que-
sierunt.

Dicendum, q̄ pp multa. Primo, quia Phari-
sæi acceperat eos secū in fauorē suum, vt dicit Chry-
sostom. & quia videbant succubuisse illos in q. præce-
denti de manducatione cū Publicanis voluerunt eos
adiuuare mouētes aliud dubiū, vt per hoc saltē Chri-
stum possent superare.

se lactauerunt dicentes quare nos ieiunamus frequenter. De Pharisæis etiam dicendum est, quod ieiunia multa habebant, licet forte non tot, quot discipuli Iohannis, intentio enim Pharisæorum erat sanctitatem simulare, ut honorem ab omnibus haberent infra 23. l. omnia opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus, apud Iudæos tamen qui adhuc rudes erant nescientes in quo vera sanctitas, & vitæ perfectio consisteret, putabatur esse sanctitatem in ieiunio eo, quod istud opus habet quandam difficultatem, & infert passionem corpori, & tristitiam, ut ergo viderentur sancti, sicut cupiebant necesse est, quod ieiunarent, sic enim gloriabatur Pharisæus vnus in oratione de ieiunio dicens ieiunio bis in sabba. i. in hebdomada. Luc. 18. & sic credendum est, quod alii Pharisæi facerent, & conabantur imitari ieiunium discipulorum Iohannis, vnde nunc coincidebat vtrunque ieiunium, quia dicitur Mar. 2. erant discipuli Iohannis, & Pharisæi ieiunantes, & ita ipsi professi sunt se esse similes in ieiunio. l. quare nos & Pharisæi frequenter ieiunamus.

Quod erat istud ieiunium de quo discipuli Iohannis loquuntur, & an discipuli Christi ieiunarent. Et quod apud Hebræos duplex erat ieiunium.
Quæst. LXXII.

QVAERETUR quod erat ieiunium istud de quo discipuli Iohannis loquuntur & Christi discipulos. Et an discipuli Christi aliquando ieiunabant.

Dicendum ad primum, quod inter Iudæos erat duplex ieiunium, sicut etiam nunc. l. ieiunium necessitatis, & deuotionis. Ieiunium necessitatis erat duplex quoddam erat per legem statutum, aliud vero per consuetudinem, vel constitutionem populi. De primo erat vnicuique ieiunium in toto anno. l. die propitiationis. l. die decima mensis septimi, in qua affligebant animas suas abstinendo a cibo, & potu, & ab omni corporis delectatione. Leuit. 16. & 23. De secundo erant quatuor ieiunia. l. ieiunium quarti mensis, & quinti, & septimi, & decimi, quæ fuerant introducta a populo propter aliquos tristes euentus, & per consuetudinem a toto populo approbata. Vel forte per constitutionem super hoc a populo factam, quæ habebat iam vim legis maxime, quia Deus iam approbauerat illa loquendo de eis Zach. 8. hæc dicit dominus ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ieiunium decimi erit domui Iuda in gaudium, & lætitiâ, & in solennitates præclaras, de causis istorum ieiuniorum dictum fuit late supra 6. c. q. 133. & Hier. de hoc super Zachariam, & habetur 75. dist. c. ieiunium. De ieiunio deuotionis dicendum, quod erat sicut nunc, quia quilibet ieiunabat quantum volebat, & quando volebat vltra ieiunia necessaria.

Ad primum dicendum est, quod discipuli Iohannis loquebantur nunc de ieiunio deuotionis, quod patet, quia dicitur hic nos, & Pharisæi ieiunamus frequenter, & tamen ieiunia, quæ erant Iudæis necessaria pauca erant, ut nunc dictum est, patet etiam hoc ex obseruatione Iudæorum nunc, quia non obseruant, nisi illa, & tamen si aliquando fuissent inter eos plura ieiunia necessitatis, etiam nunc manerent, & obseruaret illa, loquuntur ergo de ieiunijs deuotionis, & ista erant multa, sicut ipsi sibi ipsis instituere voluerant. Secundo patet, quia Luc. 5. dicitur quare discipuli Iohannis ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt, tui autem edunt, & bibunt: apparet ergo, quod loquuntur de caeremonijs obseruationum suarum, quod loquuntur de obsecrationes faciunt, i. orationes, nullus tamen motus, nec tempus orationis imponebatur populo a lege,

sed isti sibi ipsis hoc instituerant. Tertio patet, quia si intelligeretur de ieiunijs necessitatis cum illa eent communia toti populo non allegaretur hic specialiter Pharisæi, & discipuli Iohannis, sed diceretur quare discipuli tui transgrediuntur legem non ieiunantes? sicut dixerunt Marc. 2. quare discipuli tui faciunt sabbatis, quod non licet? l. quia sabbaticas vellebant, & confitebantur manibus ad comedendum, sed dixerunt quare nos, & Pharisæi ieiunamus frequenter, tui autem discipuli non ieiunant allegando istas duas sectas Iudæorum, & sic videtur, quod discipuli Christi non desiciebant in ieiunijs legis siue necessarijs, sed solum in ieiunijs deuotionis, & specialiter in illis, quod obseruabant discipuli Iohannis, & Pharisæi. Ad secundum dicendum, quod discipuli Christi ieiunabant omnia ieiunia necessitatis, quæ a lege, vel alijs introducta erant, quod patet, quia ipsi Iudæi erant ioh legem obseruauerunt, nisi forte postquam ad Christum venerunt docuit eos legem non seruare, quod falsum est, quia Christus semper seruauit legem, quando vixit, & sic discipuli eius seruauerunt, nam si ipse docuisset eam non seruandam, non dubitarent apostoli post mortem Christi, an Gentiles conuerti ad Christum tenerentur obseruare legalia. Act. 15. & in ibi fuit magnum dubium, ergo Christo viuente seruabant discipuli legem, quod etiam patet de Petro quod post mortem Christi volebat manducare cibos a lege veritos dicens, commune, & immundum, nunquam intrauit in os meum, ergo quando erat cum Christo semper legem seruauerat, ita ergo quantum ad ieiunia esset. Secundo patet, quia non obseruant ieiunia legis erat poena mortis, ut patet de die expiationis, siue propitiationis Leuit. 26. & 23. anima, quæ non fuerit afflicta die illo peribit de populo suo, & ita discipuli punirentur, ergo ieiunabant his diebus. Tertio patet, quia si ista ieiunia omittent Pharisæi accusarent eos dure, tanquam transgressores legis, & nullo modo sustinerent ipsos, & tamen ista erat leuis redargutio, ergo non omittent discipuli Christi ieiunia necessaria. Sed dicendum quod discipuli Iohannis arguerunt eos de ieiunijs supererogationis, & erat motum ipsorum, quia cum discipuli Christi anhelarent ad vitam perfectionis, cum propter hoc Christo specialiter adhererent, ut essent meliores, quam populus, erat in eis cura, quod non obseruarent aliqua ieiunia, plus quam populus, sicut ipsi, & Pharisæi multa obseruabant, sic enim dixerunt, quare nos, & discipuli Iohannis ieiunamus frequenter, tui autem discipuli non ieiunant? q. d. cum nos frequenter ieiunemus saltem tui discipuli deberent aliquando ieiunare.

Quare Christus respondit nunc blande discipulis Iohannis, & Pharisæis.
Quæst. LXXIII.

QVAERETUR quare nunc Christus respondit blande discipulis Iohannis, & Pharisæis cum alijs foret dure respondere, sicut supra dixit Pharisæis euntes discite, & eatis ad addiscendum.

Dicendum, quod propter multa. Primo, quia supra Pharisæi mordebant Publicanos contemnentibus eos cum dixerint, quare cum Publicanis manducat magister vester? hic autem solos discipulos mordebant dicentes, discipuli tui non ieiunant, Christus tamen magis tolerare voluit iniuriam discipulorum, quam publicanorum propter duo. Primo, quia Publicani infirmiores erant, quam discipuli, & magis turbarentur de ista iniuria, discipuli enim instructi erant aliquid ad iniurias tolerandum, quia saltem Christus præmunerat eos in hoc supra. 5. dicens beati estis cum maledixerint vobis homines, & percuti vos fuerint, ut ergo placaret animum Publicanorum increpuit dure

dure Pharisæos ibi, hic autem non, sic dicit Chrysofost. A in homilia, scilicet considerandum, quod quando pro turbamem, sicut pro Publicanis sermo erat, ut eorum turbatam, sicut pro Publicanis vehementius inculcauit exprobrantes, ubi autem discipulis conuitiabantur cum mansuetudine respondit. Secundo, quia Publicani hanc iniuriam propter Christum suscipere videbantur, nam ex eo, quod inuitauerant eum, aut assistebat ei, & honorabant ipsum in conuicio habuerunt Pharisæi occasionem loquendi contra eos, debuit ergo Christus eos defendere, quod fuit increpando dure Pharisæos. Secundo quantum ad principale fuit, quia Pharisæi Christum supra redarguebant directe, nunc autem solum discipulos eius directe, quia supra dixerant, quare cum Publicanis manducat magister vester? & nunc quare discipuli tui non ieiunant? Christus tamen acius debuit respondere pro sua iniuria, quam pro iniuria discipulorum, non quidem, quia propria erat, sed quia maior erat: nam Christi confusio, erat confusio discipulorum, cum ipsi essent propter illud, iniuria autem discipulorum poterat esse sine Christi confusione, ideo non ita dure respondit.

Tertio, & principaliter fuit, quia ista quaestio, vel redargutio fuit rationabilior, aut saltem minus irrationabilis, quam præcedens redargutio, nam quod Christus non manducaret cum Publicanis, per quod vocabatur eos ad poenitentiam contra charitatem erat, & hoc suadebant Pharisæi, quod autem discipuli Christi ieiunarent, sicut suadebant discipuli Iohannis non erat contra charitatem, sed potius ad quandam perfectionem pertinebat licet parua esset, ideo Christus respondit supra Pharisæis, quod male dicebant cum ait, euntes discite, id est eatis ad addiscendum scripturas, quia non bene intelligitis, & ideo erratis arguentes me, nunc autem non dixit discipulis Iohannis, quod male dicebant, sed potius approbauit dictum ipsorum, sed excusauit discipulos a ieiunio propter imperfectionem, dicens quod adhuc erant infirmi, & tamen concessit, quod aliquando ieiunaturi essent, scilicet auferetur ab eis sponus, & tunc ieiunabunt, & tamen si discipuli Iohannis non bene dicerent, non cederet Christus, quod aliquo tempore discipuli sui hoc essent facturi, ista ergo fuit præcipua causa quare nunc Christus blande respondit.

Quare discipuli Christi nunc non ieiunabant, & quare non faciebant aliqua ieiunia supererogationis. Et quod homines iustificantur per fidem ex Dei gratia.
Quæst. LXXIII.

QVAERETUR quare discipuli Christi nunc non ieiunabant, & quare Christus non increpabat eos facere aliqua ieiunia supererogationis. Dicendum, quod propter multa. Primo propter infirmitatem eorum, & imperfectionem, quia nunc non erant, & si imponerentur eis illico opera grauiora forte sustinere non possent, & recederent, nam etiam propter infirmitatem suam circa intellectum quadam, quæ Christus dicebat, non poterant intelligere, nec credere, & recesserunt multi discipuli ab eo. Ioan. 6. cum dixit, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis, & dicitur multi audientes ex discipulis eius dixerunt durus est hic sermo, & abierunt retro, & iam cum illo non ambulabant, ita ergo si imponeret eis a principio opera dura non potentes tolerare recederent, non ergo imposuit eis ieiunium, & hoc responsum Christus dedit in duabus similitudinibus, scilicet de panno nouo in vestimento veteri, & de vino nouo in vtre veteri.

Secundo fuit, quia Christus voluit congregare ad se discipulos multos, si tamen imponeret eis magna ieiunia pauci possent tolerare, quia difficilia, & perfecta non sunt ad multitudinem, sed ad paucos, ideo Christus non imposuit ea, ut multos congregare posset: nam licet non concessit eis aliquid illicitum, ut multos haberet, sicut fecit Machometus concedens omnem turpitudinem, tamen nec perfectionem, aut dura opera, quæ necessaria non erant imponere noluit, quia si illi, qui iam venerant recederent si imponeretur eis opera dura, a fortiori illi, qui nondum venerant non venirent, cum melius sit viam domini non agnoscere, quam post agnitam retroire secunda Petri 2. sic dicit Remigius non conueniebat, ut superiora præcepta ieiunij illis committerentur, ne forte auferentur ieiunij frangerentur, & fides perderent, quam habebant. Tertio fuit ex conditione temporis, quia luctus, & gaudium non conueniunt, sed aliud est tempus flendi, & aliud tempus ridendi Ecclesiastes 3. ieiunium autem pertinet ad luctum, sed totum tempus quo Christus secundum carnem præsentiam mansit cum discipulis fuit quadam festiuitas ipsorum, ideo non debuerunt hoc tempore ieiunare, sed postquam cessaret ista festiuitas, & hoc etiam Christus respondit dicens, nunquid possunt filij sponsi ieiunare quandiu cum illis sponsus est? venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt.

Quarto fuit, quia Christus voluit ostendere, quod status nouus quem ipse inducebat non erat, sicut antiquus, quia iam non erant homines iustificandi ex operibus, sed ex fide, lex enim iustificare non potest, nisi per opera, quia nihil continet, nisi præcepta, & prohibitiones, fides autem iustificat hominem ex Dei gratia, id est quia Deus vult nobis facere hanc gratiam, quod quicumque crediderit in Christum eo ipso sit iustus, sic enim dicitur Ioan. 1. quod lex per Moysen data est, gratia, & veritas per Iesum Christum facta est, id est non dedit ipse nobis legem, sicut Moyses, sed gratiam, id est fidem gratificantem, & veritatem, & impletionem omnium promissorum, quia nihil eorum, quæ in lege, & prophetis promissa erant sunt impletum ante Christum, sed ipse impleuit omnia supra 5. non veni legem solvere, aut prophetas, & quia veritas propositionis de futuro pendet ex futuro euentu, scilicet quando, sic in presenti fuerit qualiter ipsa in futurum esse significat, ille, qui deducit rem significatam ad esse præsentem verificat propositionem, cum ergo Christus fecerit esse in presenti omnia, quæ in lege, & prophetis permittebantur implendo illa, dicitur ipse fecisse veritatem, id est verificasse legem, & prophetas, quæ nemo alius potuisset verificare, & sic Christus fecit gratiam, & non legem, ita etiam Actu. 15. Apostoli dixerunt, quando agebatur de obseruatione legalium, quod non erat imponendum onus legis credentibus in Christum, quia ipsi credebant per fidem Christi saluari, scilicet quid timentis Deum imponere iugum super ceruicem discipulorum, quod nec patres nostri, nec nos portare potuimus? sed per gratiam domini nostri Iesu Christi credimus saluari, ad ostendendum, ergo istam excellentiam status quæ nunc Christus introducebat non debuit imponere onera dura, non solum ieiuniorum, sed nec etiam aliarum caeremoniarum, & ita fecit, & ista fuit causa præcipua quare Christus, nec discipulis, nec nobis imposuit aliqua ieiunia, nec aliquas caeremonias, noluit tamen Christus istam causam exprimere, quia per hoc significaret legem Moysi cessaturam, & alium statum meliorem introducendum per ipsum, de quo turbarentur Pharisæi, & dicerent Christum blasphemare, noluit tamen eos turbare maxime, quia per hoc agebat

ſiebat ſe eſſe Meſſiam, quod nondum erat tempus oſtendendi. Quinto fuit, quia ſi Chriſtus nunc imponeret Apoſtoliſ ieiunia etiam ipſi prædicarent per totum orbem iſta ieiunia obſeruanda infra 28. annos docere omnes gentes baptizantes eos, & docentes eos ſeruare omnia quæcunque mandauit vobis. Sed non conueniebat toti orbi prædicari ieiunium, quia quædam gentes ſunt quibus nullo modo ieiunium conuenit, ergo nec debuit Chriſtus ieiunia imponere nunc diſcipulis, ſe dicit Chryſo. in homilia, ſic diſpoſitis non oportet grauedinem imponere præceptorum, hoc autem dixit regulam datus diſcipulis, vt diſcipulos ex vniuerſo orbe terrarum cum manuſuetudine iuſcipiant.

Sexto fuit, quia ieiunium principaliter fit ad carnem domandam ne ſuperbiat contra ſpiritum: Chriſtus tamen poterat ſine ieiunio præſtare quibus vellent plenam obſeruantiam caſtitatis, ideo non oportuit, qd diſcipulis ieiunium imponeret, ſic dicit Cyrillus cum tanquam Deus abſolutus eſſet a quolibet vinculo paſſionis ieiunio non indigebat, ſed nec eius comitiua ieiunio egebat, ſed particeps gratiæ eius ſine ieiunio roborata virtuoſe conuerſabatur, ſic etiam dicit Rabanus, ideo non fuit conueniens, quod Apoſtoliſ Chriſtus imponeret nunc onus ieiunandi.

Quare Chriſtus non ieiunabat nunc & aliquando ieiunabat.
Quæſt. LXXV.

QUARE ET Vt quare Chriſtus nunc non ieiunabat, & quare aliquando valde ieiunabat, ſicut quando ieiunauit quadraginta diebus ſupra 4. cap. & aliquando nihil, ſicut nunc.

Dicendum, quod Chriſtus non debuit ieiunare eo modo quo ieiunabant Iudæi frequenter, ratio eſt, quia Chriſtus voluit oſtendere ſe maiorem patribus veteris teſtamenti, ieiunium enim eſt pars ſatiſfactionis, vt oſtenſum eſt ſupra 6. c. q. 127. patres autem veteris teſtamenti, q aliquando peccauerant ieiunio egebant ad ſatiſfaciendum pro peccatis: Chriſtus autem Deus erat, qui non peccauerat 1. Pe. 2. ſed potius ad tollendum peccata mundi venerat Ioan. 1. ideo non indigebat ieiunio, & eadem ratione illi, qui cum eo erant quibus poterat peccata, & peccatorum poenas gratis dimittere ieiunio non egebant. ſic dicit Rabanus: Chriſtus qui peccata poteſt condonare cur a peccatoribus manducantibus declinaret quos abſtinentibus poterat facere iuſtiores.

Secundo, quia ieiunium principaliter fit ad vitandū vitia carnis ne libido in homine dominetur: Chriſtus autem paſſionem hanc non habuit, ideo ieiunio non egebat, & etiam ipſe poterat iſtam paſſionem comprimere in quocunque vellent, ita vt ieiunio non indigeret ad hoc, quod eſſet continens, ſed ex eius gratia eſſet continens. Sapientie 8. ſcivi quoniam aliter non poſſum eſſe continens, niſi Deus det, ideo Apoſtoliſ etiam ieiunio non indigebant Chriſto cōferente eis caſtitem ſine ieiunio, ſic dicit Cyrillus: ſancti quidem ieiunant, vt corpus affligentes quieteſcerent paſſionis imperus, ſed Chriſtus non egebat ieiunio ad perfectionem virtutis, cum tanquam Deus abſolutus eſſet a quolibet vinculo paſſionis, ſed nec eius comitiua ieiunio egebat, ſed particeps gratiæ eius ſine ieiunio roborata virtuoſe conuerſabatur.

Tertio fuit, quia ſancti ieiunabant ad augmentum meriti, quia etiam ſi poſſet eſſe, quod peccatum nullum habuiſſent vnquam, ieiunium tamen proficiebat eis ad meriti augmentum, & ad maiorem beatitudinem: Chriſtus autem erat eſſentialiter beatus, im-

mo ipſa beatitudo, quia Deus erat, ideo nec ieiunio, nec alijs operibus indigebat ad maiorem gradū beatitudinis, cum ipſe poſſet alijs beatitudinem dare peccata dimittendo. ſicut dicit Raba. Ioannes vinum, & ſiceram non bibit, quia abſtinentia meritum auget ei cui nulla eſt potentia naturæ, id eſt qui non habet poteſtatem naturaliter contra peccatum, ſicut Deus: Chriſtus autem, qui peccata poteſt condonare cur a peccatoribus manducantibus declinaret, quos abſtinentibus poterat facere iuſtiores?

Quarto fuit propter diſcipulos, quia ſi Chriſtus ieiunaret, aut diſcipuli ieiunarent, aut non: ſi ieiunare vellent erant imperfecti, & infirmi, & deficerent, ſi autem non ieiunarent eſſet inconueniens, quia non imirarentur magiſtrum ſuum in moribus, & ſi fruſtra eſſent diſcipuli, & eſſet ad ignominiam eorum, qd magiſtro ieiunante ipſi non ieiunarent, etiam quia oportebat, quod Chriſtus ſe ab eis ſubtraheret non manducando cum eis, quia non eſt idem cibus, nec idem tempus comedendi ieiunanti, & non ieiunanti, hoc autem eſſet triſte, & moleſtum valde diſcipulis, quod Chriſtus ſe ſubtraheret ab eis, & tamē ſubtraheret ſe ſi non manducarent eoſdem cibos, ſicut Cephas ſubtraheret ſe a conuerſis de gentilitate propter diuerſitatem cibi Iudaici, & gentiliſ ad Gal. 2. eſſet autem Chriſto hoc inconueniens, quia non poſſet, ita grate applicare ad ſe diſcipulos, ſicut ſi ſimul viuèrent, & manducarent, ideo debuit non ieiunare, vt cū illis manducaret, eo quod illi non poterant ieiunare, ſic faciebat Paulus inter quæſcūque gentes erat vtens cibus eorum, & ritu viuendi, vt ſi facilius poſſet eos ad Chriſtum deducere 1. ad Corin. 9. ſcilicet factus ſum Iudæis, tanquam Iudæus, vt Iudæos lucraret, factus ſum infirmis infirmus, vt infirmos lucrificerem, omnibus omnia factus ſum, vt omnes lucrificerem.

Quinto fuit, quia Chriſtus voluit nobis auferre occaſionem difficultatum, cum enim tota actio Chriſti fit inſtructio noſtra, & debeamus eū ſequi in omnibus, quæ non excedunt facultatem noſtram dicente ipſo, exemplum dedi vobis, vt ſicut ego feci, ita & vos faciatis. Ioan. 13. ſi Chriſtus nimis ieiunaſſet crederemus teneri nos ad multum ieiunandum, vel ſaltē putaremus in hoc eſſe maximam perfectionem, & vt unum falſum eſt, quia perfectio eſt in charitate, & in hoc voluit Chriſtus, quod ſpecialiter eum imitemur. Ioan. 15. in hoc cognoſcent omnes, quod mei eſtis diſcipuli ſi dilexeritis inuicem, ſicut dilexi vos, non ergo fuit conueniens, quod Chriſtus nimis ieiunaret.

Dicendum ergo, quod Chriſtus aliquando ieiunauit, & aliquando ieiunare noluit, quia ita decebat: nam ieiunauit interdum, vt nobis ieiunandi aliquando exemplum traderet, & aliquando non ieiunabat, id eſt raro ieiunabat, vt oſtenderet, quod ieiunium non erat ei neceſſarium, ſcilicet quia ipſe poterat ſine ieiunio plura nobis præſtare, quam ieiunium conferat, & etiā, quod ipſe in ſe plura habebat naturaliter, quam poſſet quis per ieiunium de ſanctitate, aut perfectione, vel merito conſequi, ſic dicit Rabanus ieiunat Chriſtus ne præceptum declines, manducatur autem, vt gratiā, & poteſtatē intelligas. ſic etiam dicit Cyrillus, ſi Chriſtus ieiunauit quadraginta diebus nō hoc fuit, vt in ſe paſſionem mortificaret, ſed vt normam abſtinentiæ oſtendat mortalibus.

Quis eſt iſte ſponſus, & quæ ſponſa, & qui filij ſponſi, & quod eſt iſtud ieiunium. Et qd eſt duplex ieiunium, quod corporale vocatur.
Quæſt. LXXV.

QUARE ET Vt cum dicitur hic, qd non poſſunt filij ſponſi ieiunare, quando cum illis ſponſus eſt,

eſt, quis eſt iſte ſponſus, & quæ ſponſa, & qui filij ſponſi, & quod eſt iſtud ieiunium. De primo dicendum, qd Chriſtus eſt ſponſus, ſic ipſe inuuit cum loquatur de diſcipulis dicens, auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt, & tamen conſtat, quod de ſeipſo auferendo ab eis loquitur, patet etiam, quia Ioannes vocauerat eum ſponſum, Ioan. 3. qui habet ſponſam ſponſus eſt amicus autem ſponſi, qui ſtat, & audit cum gaudio gaudet propter vocem ſponſi.

De ſecundo, ſcilicet de ſponſa. Dicendum quod poteſt accipi dupliciter. Vno modo pro eccleſia, iſta enim eſt ſponſa ſua, quam Chriſtus exhibuit ſibi mūdā, & immaculatā ad Ephe. 5. & tota iſta eccleſia vocatur vna virgo, quæ deſponſatur Chriſto 2. Cor. 11. deſpondi enim vos, id eſt deſponſauit vni viro Virginem caſtam exhibere Chriſto, eſt autem matrimonium inter Chriſtum, & iſtam Virginem ad Ephe. 5. vbi dicitur, quod matrimonium eſt ſacramentum magnum, & ſequitur, ergo autem dico in Chriſto, & in eccleſia.

Alio modo poteſt accipi ſponſa Chriſti ipſa natura humana, quam diuinum verbum deſponſauit copulādo eam ſibi in vnitatem ſuppoſiti. ſic dicit Cyrillus Saluatoris noſtri in hoc ſeculo demonſtratio nihil aliud fuit, quā quædam ſeſtinitas intelligibiliter, quaſi quandam ſponſam copulans illi noſtram naturam, vt quæ quondam ſterilis fuerat ſecunda fieret.

De tertio, ſcilicet de filiis ſponſi dicendum, quod iſti ſunt Chriſti diſcipuli, & omnes, qui poſtea crediderunt, nam ex eo, quod Chriſtus iuſcepit eccleſiam in ſponſam, omnes quorquor intra eccleſiam in fide, & aqua renaſcuntur Ioan. 3. efficiuntur filij Chriſti per hanc fidem Ioan. 1. dedit eis poteſtatem filios Dei fieri hiſ, qui credunt in nomine eius, omnes autem iſtos eccleſia ſpiritualiter Chriſto gignit. ſic dicit Hiero. ſuper Matth. ſponſus Chriſtus eſt ſponſa autem eccleſia, de hoc ſpirituali connubio Apoſtoliſ ſunt creati. accipiendo autem ſpōſam pro natura humana a verbo aſſumpta, etiam filij ſunt diſcipuli, quia Chriſtus per hoc, qd apparuit inter nos in humanitate aſſumpta per verbum prædicationis multos ſibi ſpiritualiter filios genuit, quos aliter non genuiſſet, ſic dicit Cyrillus filij ſponſi eſſe noſcuntur quicunque vocati ſunt ab eo per nouam, & Euangelicam diſciplinam, non autem Scribæ cum Phariſæis, qui ſolam legis umbrā conſiderant.

De quarto dicendum, quod ieiunium iſtud aliqui putant eſſe quandam famē verbi Dei, ſicut ieiunium corporale corporis famē cauſat, & filij ſponſi, id eſt diſcipuli non poterant ieiunare quādiu erat cum eis Chriſtus, quia audiebant ſemper verbum eius, ſic dicitur Ioan. 3. amicus ſponſi ſtat, & audit eum, & gaudio gaudet propter vocem ſpōſi. ſic dicit Baſilius, filij ſponſi ieiunare nequeunt, hoc eſt anime nutrimentū non ſumere, nec viuere in omni verbo, quod de ore Dei procedit.

Sed dicendum, qd iſte non eſt ſenſus literalis, quia tunc nihil eſſet ad propoſitum Chriſti reſponſio, nam cum ſaturitate ſpirituali poteſt ſtare ieiunium corporale, diſcipuli tamen Ioannis de corporali ieiunio loquebantur, ergo neceſſe erat, quod Chriſtus etiam loqueretur de corporali dicens, qd non poſſent diſcipuli eo præſente ieiunare. Secundo patet, quia etiam non conueniret tunc illa litera, ſcilicet auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt, quia poſt Chriſti aſcenſionem minus ieiunauerunt Apoſtoliſ, quam Chriſto viuente quantum ad cibum ſpiritualem, eo qd Chriſto viuente erant adhuc imperfecti, & multa ignorabant, quæ Spiritus Sanctus poſtea eos docuit Ioan. 16. multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis

portare modo, cum autem venerit ille ſpiritus veritatis docebit vos omnē veritatem, ergo non intelligitur de ſpirituali ieiunio, ſed de corporali, quia iſtud habuerunt poſt Chriſti reſeſſum, quod non habuerant eo viuente cum eis.

Alij dicunt, quod intelligitur de ieiunio, quod eſt carere cibo corporis, & ſanguinis domini, ſic dicit Ambro. ſuper Lucā non hic ieiunium relegatur quo conficitur caro, & corporis luxuria caſtigatur, hoc ieiunium nos comendat Deo, ſed non poſſumus ieiunare, qui Chriſtum habemus, & Chriſti carnem epulamur, & ſanguinem. Sed dicendum, quod etiā iſte eſt ſenſus myſticus. Primo, quia neceſſe eſt, qd Chriſtus loquatur de ieiunio corporali, vt ſupra dictum eſt. Secundo, quia etiam non eſt verum, quod diſcipuli non eſſent ieiunati a cibo corporis, & ſanguinis domini: nam Chriſto manente cum eis nunquam, niſi ſemel hunc cibum guſtauerunt, ſcilicet in die cenę domini, quia tunc illud ſacramentum inſtitutum eſt, vt colligitur infra 26. & Lucę 22. & clarius patet 1. Cor. 11. ſcilicet dominus Ieſus in qua nocte tradebatur accepit panem, &c. poſt mortem tamē Chriſti diſcipuli poterant quocumque vellent iſtum cibum conficere, & manducare 1. Corin. 11. quotieſcunque feceritis mortem domini annuntiabitis, id eſt facieris quocumque volueritis, & quotieſcunque feceritis ſemper annuntiabitis mortem domini, immo & Chriſtus hortatus fuerat eos iſtud ſepe facere dicens, ſic facite in meam commemorationem infra 26. & Lucę 22. non ergo intelligitur de tali ieiunio.

Sed dicendum, quod intelligitur de ieiunio corporali, & iſtud eſt duplex, vt ait Aug. lib. de quęſtionibus Euangelij, & de vtroque loquitur hic Chriſtus, qd nō conueniebat diſcipulis eo viuente. Primum eſt, quod ordinatur ad carnis refrigerationem, & diſponit ad cōtemplationem. Aliud autem eſt, quod procedit ex plenitudine, & perfectione contemplationis. Primum iſtorum non competebat Chriſti diſcipulis, quia habebant Chriſtum ſibi præſentem, ideo non oportebat, quod diſponerentur per ieiunium ad contemplandum Chriſtum, quia diſpoſitio fit ad habendum rem, quæ nondum habetur, & quantum ad hoc Chriſtus dixit non poſſunt filij ſponſi ieiunare quādiu ſpōſus cum illis eſt, ſcilicet quia eum præſentem habent, & fruuntur eo, ſed quando fuerit ablatuſ ab eis tunc ieiunabunt, ſcilicet propter triſtitiā, quia eum non habent, vel vt diſponant ſe per ieiunium ad contemplationem per quam ſpiritualiter eum præſentem habeant.

De ſecundo dicendum, quod illud eſt in viris perfectis, qui nimis immorantur diuine contemplationi, quia quanto eis magis intendunt tanto magis abſtrahuntur ab omnibus corporalibus, & ſic pauco cibo vtuntur, ſic enim dicitur 10. Eth. q. felix contemplatiuus paucis indiget, tale autem fuit ieiunium Moyſi, qui 40. diebus ieiunauit bis ſine cibo manens Deute. 9. & hoc erat, quia participatio diuini colloquij ſuſtētabat eum, immo reddiderat faciem eius ſplendidam, & radijs cornutam Exo. 34. hoc autem ieiunium non competebat diſcipulis quādiu manſit cum illis Chriſtus, quia iſtud ieiunium prouenit ex perfecta contemplatione, quæ eſt virorum perfectorum, diſcipuli autem erant adhuc rudes, & imperfecti, ideo non conueniebat eis quouſq; poſt Chriſti reſeſſum Spiritus Sanctus perficeret eos, & tunc ieiunarent. & de hoc ieiunio Chriſtus poſuit duas ſimilitudines, ſcilicet de veſte veteri, & panno nouo, & de vino nouo in vtre veteri, quia non conueniunt inter ſe propter perfectionem vnius, & imperfectionem alterius, vt dicitur infra q. 80. & 81. & 82. quantum ad primum ergo, ieiunium

Junium istorum dixit Christus, quod non possunt filij sponsi ieiunare...

Alter potest intelligi hoc, & planius, ut sit quedam similitudo ad sponsum carnalem, scilicet quod sicut, quando sponsus celebrat festum nuptiarum filij sponsi, id est amici eius non possunt esse in tristitia...

Quando est istud tempus quo sponsus auferetur, & filij sponsi ieiunabunt. Et quomodo Christus sepe increpauit Apostolos...

Quaeritur, quando est istud tempus quo sponsus auferetur, & filij sponsi ieiunabunt. Aliqui dicunt, quod cum Christus sit sponsus non potest a nobis auferri, nisi quia nos uouerimus...

Sed dicendum, quod non est ille sensus literalis: nam Christus non loquebatur de tali ablatione sponsi: nam ipse loquebatur iudeis rationem reddens...

Secundo patet, quia hoc modo Christus non recessit ab Apostolis postea, quia post mortem Christi dato discipulis Spiritu Sancto iam non peccauerunt mortaliter...

Fertum proximis contra charitatem mortem inferre cupiebant. sicut iacobus, & iohannes perire uoluerunt ignem de coelo, ut cremaret unam ciuitatem Samaritanorum...

Fertio patet, quia dicitur auferetur ab eis sponsus, quod significat uolentiam, & tamen, quando per peccatum Christus a nobis recedit sponte recedit, vel nos ab eo sponte recedimus...

Secundo patet, quia hoc modo Christus non recessit ab Apostolis postea, quia post mortem Christi dato discipulis Spiritu Sancto iam non peccauerunt mortaliter...

Secundo patet, quia hoc modo Christus non recessit ab Apostolis postea, quia post mortem Christi dato discipulis Spiritu Sancto iam non peccauerunt mortaliter...

Tertio fuit ad augmentum meriti, quia quodlibet opus

opus bonum proficit ad maiorem gradum glorie. Apostoli ergo Christo manente cum eis non ieiunauerunt, sed post eius recessum, quando ablati sunt sponsus...

Alij autem dixerunt, quod statim post Pentecostem debuit quadragesima inchoari, & ita quidam heretici faciebant, sic dicit Hierony. super Matth. nonnulli putant idcirco post dies quadraginta passionis ieiunia debere incipi...

Secundo sit hoc propter nos: nam in festo resurrectionis accipere debemus eucharistiam, ad hoc tamen, quod quis eam digne recipiat oportet disponi per ieiunia, & orationes...

Quomodo stat, quia dicitur quomodo possunt filij sponsi ieiunare, & Lucas aliter dicit.

Quaeritur, quomodo stat, quia hic dicitur quomodo possunt filij sponsi ieiunare, sed Lucas s. dicitur nunquid potestis filios sponsi facere ieiunare?

Dici potest dupliciter. Vno modo, quod ambo simul dixerit Christus, scilicet non possunt filij sponsi ieiunare, & quomodo potestis facere eos ieiunare, quod non potestis...

Quomodo potest stare, quia hic dicitur non possunt filij sponsi lugere, & Mar. & Luc. aliter dicant. Et quod consuetudo antiquorum fuit, ut cum lugerent etiam ieiunarent.

Quaeritur, quomodo potest stare, quia hic dicitur non possunt filij sponsi lugere, & Mar. & Luc. s. dicitur non possunt ieiunare.

Dici potest dupliciter. Vno modo, quod Christus ueritque dixerit, sed Matth. alterum subiecit Mar. autem, & sic fit ex eis una plena narratio, ita ut Christus diceret, non possunt filij sponsi lugere, & ieiunare...

Primum ieiunium, scilicet mœroris non poterant habere Apostoli, quia erat cum eis sponsus, ad significandum conditionem specialem huius ieiunij mœroris Matth. posuit nomen speciei, & non generis...

Secundo fecit hoc propter proprietatem ieiunij, quod efficit hominem tristem carnem macerando, & hoc omnibus est triste, qui sunt infirmi qualis est omnium cõitas, secus est de perfectis uiris...

fic et qñ loab occidit dolose Abner principem exercitus Isboseth doluit valde Dauid, & venit tota multitudo populi, vt consolaretur eum, & vt sumeret cibum cum illo, & ille noluit consolari, nec comedere sed iuravit, qd vsque ad solis occasum non comederet 2. Reg. 3. & hoc erat, quia volebat cessare a pãctu pro Abner, & tamen si solueret ieiunium cessaret p hoc a planctu, ideo noluit comedere vsque ad vesperam, & sic apud antiquos lugere, & ieiunare idem erat, & ita Mat. posuit non possunt lugere, vbi Mar. & Luc. dixerunt ieiunare.

Quare Christus dixit similitudinem de veste veteri, & panno nouo. Quæst. LXXX.

QVARE ET VR. quare Christus dixit similitudinem de veste veteri, & panno nouo. Dicendum, quod vt dicit Aug. lib. de quæstionibus Euangelii, & li. de concor. euan. duplex est ieiunium. Primum est meroris, quod etiam ad contemplationem disponit, & istud ostendit Christus non conuenire discipulis dicens, non possunt filii sponsi, vt ostensum est præcedenti. q. & supra 76.

Aliud est ieiunium exultationis, quod sequitur ad perfectam contemplationem, & istud dicit non conuenire discipulis propter imperfectionem, & ad hoc sunt iste duæ similitudines, & prima est de veste, scilicet si in veste veteri ponat in ruptura pars noui panni sunt duo in cõuenientia, scilicet quia sit deformitas propter dissimilitudinem, etiam quia maior scissura fit in veteri panno, ita hominibus existentibus in veritate doctrinæ non sunt immediate danda præcepta nouæ doctrinæ, quia est deformitas propter dissimilitudinem, & etiam, quia fiet peior ruptura nõ poterit illis præ infirmitate tolerare præcepta nouæ doctrinæ. sic erat de ieiuniis, quia licet Christus nulla ieiunia posuit sub præcepto, fuerunt tamen maiora ieiunia, & sunt in nouo testamento, tam ieiunia necessitatis, quam deuotionis, quam fuerunt in veteri, ista autem noua ieiunia non erant imponenda discipulis adhuc veteribus, sic dicit Remigius vestimentum vetus discipulos suos vult intelligi, qui nondum erant per omnia innouati, pannum rudem, i. nouum appellat nouam gratiam. Euangelicam doctrinam, cuius quedam particula est ieiunium, & ideo non conueniebat, vt seueriora præcepta ieiunii illis committerentur, ne forte austeritate ieiunii frangerentur, & fidem perderent, quam habebant, & tunc fit peior scissura, quia vt dicit gl. graue onus rudi iniunctum illud boni, quod prius habebat, saepe destruit.

Aliiter potest intelligi, qd ieiunium non potuit imponi discipulis nunc propter veritatem ipsorum, quia doctrina ieiunii est non solum a cibus, sed etiã ab omnibus delectationibus temporalibus abstinere, talem autem abstinentiam non possunt tolerare homines dediti veteri conuersationi, si ergo imponeretur eis abstinentia sola a cibus, rumpereetur ipsa doctrina ieiunii, & esset deformitas. sic dicit Aug. li. de quæstionibus Euangelii.

Alij autem exponunt hoc tam de veste, quam de vtrius referendo ad Phariseos, & discipulos Ioannis, & non ad Christi discipulos, & tunc vestimentum vetus sunt ipsi Pharisei, & pannus nouus sunt præcepta noui testamenti, quæ coniungi non debent eo, quod inter se non conueniunt, & est tunc sensus, qd Pharisei, & discipuli Ioannis volebant trahere Christi discipulos ad doctrinam suam de ieiuniis. Christus autem innuit, qd discipuli sui erant erudiendi in præceptis nouis, & non in præceptis veteribus ieiuniorum, & qd illa præcepta noua non conueniebant Phariseis deduc-

tis vetustati ad hoc, quod simul obseruarent noua præcepta & vetera, sicut Galathæ volebant legem Moysi cum Euangelio obseruare ad Galat. 2. & 3. sic dicit Hier. super Mat. p vestimentum vetus, & vtres veteres debemus intelligere Scribas, & Phariseos, particula vestimenti noui, & vinum nouum sunt præcepta Euangelica, quæ nõ possunt sustinere Iudæi, ne maior scissura fiat, tale quid Galathæ facere cupiebant, vt cum Euangelio legis præcepta miscerent, & in vtrius veteribus mitterent vinum nouum. qd autem discipuli non essent instruendi nunc in ritu ieiuniorum, quæ pertinebant ad veterem doctrinam Phariseorum, & discipulorum Ioannis, sed potius in aliis præceptis nouis ostendit gloss. dicens per hoc signat, qd Apostoli non erant in veteribus obseruantis detrahendi, quos oportebat gratia nouitatis profundi, præcedentes tñ expositiones meliores sunt, scilicet qd de solis discipulis loquatur hic Christus, non de Phariseis.

Quomodo potest stare hæc discrepantia Euangelistarum. Quæst. LXXXI.

QVARE ET VR. quomodo potest stare, quia hic dicitur nemo mittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus, & Luc. 5. dicit nemo commissuram a vestimento nouo mittit in vestimentum vetus.

Dicendum, quod hic in superficie literæ videtur innui, quod aliqua pars panni noui ponatur in ruptura vestimenti veteris, sed Luca 5. clare innuitur, qd pro veste veteri rupta non fit tollenda aliqua pars de veste noua, vt assuetur ei, nam dicitur nemo commissuram a vestimento nouo mittit in vestimentum vetus, id est non accipit partem de veste noua, vt ponat in veterem, etiam quia dicit alioquin, & nouum rumpit, & veteri non conuenit commissura a nouo. i. pars accepta de nouo vestimento non conuenit veteri propter dissimilitudinem.

Dicendum ergo, qd ille est sensus verus quem expressit Luc. & ad illum sensum sunt trahenda verba Matthæ, quia bene conueniunt ei eo, qd Matth. loquitur breuiter, & sic cum dicitur hic nemo mittit commissuram panni rudis, id est noui debet suppleri, quod etiam sit ista commissura de vestimento nouo, quod Matthæ tacuit, & Luc. expressit, si quis autem velit trahere Lucam ad Matth. non erit possibile, cum Lucas expresse loquatur, etiam, quia Marc. concordat Luc. dicens nemo assumentum panni rudis affuit vestimento veteri, assumentum tamen dicitur pars panni, quæ affuta est alteri parti, ergo videtur, quod ista pars panni rudis, antequam affueretur veteri vestimento erat affuta alicui alteri parti, & sic erat pars vestimenti noui, hoc modo dicitur, quod qui ita faceret rumpere vestimentum nouum, & causaret deformitatem in veteri, & tunc plane significatur, sicut dicit Remigius, & Augustinus. quod præcepta de ieiuniis sunt quedam pars nouorum præceptorum, quæ pertinent ad integritatem legis nouæ, si ergo Christus ieiunia imposuisset nunc discipulis, nõdum obseruantibus aliã præcepta, & ritus nouitatis, rumpereetur quodam modo ipsa doctrina nouæ legis cuius pars auferretur, & non conueniret discipulis manentibus adhuc in veritate veteris testamenti, quia fieret quedam commixtio.

Quare dixit Christus de vino nouo, & vtre veteri. Quæst. LXXXII.

QVARE ET VR. quare Christus dixit de vino nouo, & vtre veteri.

Dicen.

Dicendum, qd etiam hoc conuenit discipulis, vinum enim nouum, nondum decoctum forte est pp ebullitiones quas facit separando grossum, & impurum a puro, & tunc intumescit, & rumpit vasa si sunt clausa, sic dicitur Iob. 32. en venter meus, quasi mustum absq; spiraculo quod lagunculas nouas dirumpit, & ideo sine spiraculo nihil potest illud continere, nec est noua vasa cum dicatur ibi, qd lagunculas nouas dirumpit, cum autem habet spiraculum possunt illud continere vasa fortia, fragilia autem nõquam possunt, etiam si sint sine spiraculo, vtres autem veteres sunt vasa fragilia, ideo non possunt continere vinum nouum, sed vinum vetus continent, quod nullas facit ebullitiones, sic erat de discipulis qui fragiles erant, sicut veteres vtres, & non poterant tunc austeritatem ieiuniorum tolerare, sed possent, quando essent vtres noui, scilicet post Pentecostem, sic dicit Aug. lib. de quæstionibus Euangelii, veteribus vtribus comparantur Apostoli, qui vino nouo, quasi spiritalibus præceptis facilius distripuntur, quam contineant, erunt autem noui vtres cũ post ascensionem accepto desiderio consolationis eius orando, & sperando innouabuntur.

Alii dicunt, qd vinum nouum vocantur secreta celestia, & plenitudo spiritus sancti, quæ non poterant discipuli nunc suscipere, sed in Pentecoste receperunt nouum vinum, & ita cum loquerentur variis linguis dixerunt quidam isti musto pleni sunt. i. nouo vino. Act. 2. sic dicit Remigius, vtres veteres appellat discipulos, qui nondum erat perfectæ innouati, vinum nouum appellat plenitudinem Spiritus Sancti, & profunda celestium mysteriorum, quæ tunc discipuli ferre non poterant, sed post resurrectionem vtres noui facti sunt, & vinum nouum receperunt, quando Spiritus sanctus repleuit corda eorum, vnde quidam dixerunt omnes isti musto pleni sunt.

Sed iste sensus mysticus est, & non literalis, nam de ieiunio corporali quærebatur, ideo oportebat, qd Christus innueret, qd hoc, qd isti erant vtres veteres non poterant ieiunare.

Alij dicunt, scilicet Beda, & Grego. Nifenus, qd vtres veteres vocantur illi, qui adhuc in malitia vitiorum perseverant quibus vinum nouum. i. sacramenta dari non debet, vel significantur illi, qui legem veterem cum noua miscere volebant, quod fieri non debet. Sed iste etiam est mysticus sensus cum Christus loqueretur hic de ieiuniis defendendo discipulos, qd non deberent cogi ieiunare, vnde primus sensus est verus, & literalis.

Quare Christus loquebatur in materia tam humili, scilicet de vino & vtre, &c. Quæst. LXXXIII.

QVARE ET VR. quare Christus loquebatur in materia tam humili, scilicet de veste veteri, & de vino, & vtribus. Et quare tot exempla simul ducebatur.

Ad primum dicendum, quod fecit propter duo. Primo propter eos quibus loquebatur, quia non erat viri forte exercitanti circa sapientiã, ideo de rebus planis, & communibus loquebatur. sic dicit Chrysostomus in homi. 1. hinc, & nos causam docuit humilium verborum, quæ continuo ad eos dicebat propter imbecillitatem ipsorum. Secundo fuit ad significandum infirmitatem ipsorum de quibus loquebatur, ideo rebus infimis eos comparans non potuit de sublimibus loqui, sic dicit Amb. super Luc. fragilitas humane conditionis aperitur cum corpora nostra exuuiis defunctorum animalium comparantur. i. vtribus qui sunt de pellibus mortuorum.

Ad secundum dicendum, quod oportuit Christum Alph Toftin Matth. Pars III.

ponere plura exempla, nam voluit excusare discipulos a ieiunio corporali.

Est autem corporale ieiunium duplex, scilicet meroris, & exultationis, vt dicit Aug. lib. de concor. Euange, & lib. de quæstionibus Euangelij, de vtroque autem Christus ostendere voluit, qd non conueniret discipulis. Pro primo autem, scilicet ieiunio meroris induxit similitudinem de sponso, & filijs eius, vt ostensum est supra q. 76. & 79. Pro secundo, scilicet ieiunio exultationis induxit duo exempla. scilicet de veste veteri, & vtribus veteribus, vt ostensum est, quæstione præcedenti, & supra quæst. 80.

Sed dicitur quare duo exempla posuit ad hoc, quia sufficiebat vnum? Dicendum, qd fecit ad fortius, & planius conuincendum Phariseos, sicut qui pluribus efficacibus argumentis vtrius solidius infert, quod intendit, oportebat autem istos multum conuinci, vt sic magis confunderentur, & non auderent et sapienter insultare.

Hæc illo loquente ad eos, ecce princeps vnus accessit, & adorabat eum dicens. Dñe filia mea modo defuncta est, sed veni impone manum tuam super eam, & viuet. Et surgens Iesus sequebatur eum, & discipuli eius.

Et ecce mulier quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti eius. Dicebat. n. intra se. Si tetigero tantum vestimentum eius salua ero. At Iesus conuersus, & videns eam dixit. Confide filia. Fides tua te saluam fecit. Et salua facta est mulier ex illa hora. Et cum venisset Iesus in domum principis, & vidisset tibicines, & turbam tumultuatem dicebat. Recedite. Non est. n. mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum. Et cum eiecta esset turba intrauit, & tenuit manum eius, & dixit. Puella surge. Et surrexit puella. Et exijt fama hæc in vniuersam terram illam.

Hæc illo loquente. Hic ponuntur quedam miracula ad discipulorum confirmationem, & diuiditur in duo, quia primo narrantur quedam miracula in speciali. Secundo concluduntur multa in generali, ibi. Et circuibat. Prima in tres partes, quia narratur tria miracula. Secunda ibi. Et transiuit. Tertia ibi. Egredis autem illis. Prima iterum in tres, quia primo incipit narrare primum miraculum. Secundo interponit quoddam aliud in medio factum ibi. Et ecce mulier. Tertia reuertitur ad primum ibi. Et cum venisset. Ponitur hic primo vocatio Christi ad suscitandam puellam defunctam. ad quam dum iret fecit in via miraculum aliud sanando mulierem a fluxu sanguinis, ponuntur autem ista duo miracula a tribus. scilicet hic, & Marco quinto, & Luc. 8.

Circa primum dicitur. Hæc illo loquente ad eos. Id est ad discipulos Ioannis, & Phariseos, qui arguebant de ieiunio, alia litera habet hæc illo loquente ad turbas, & vtrunque verum est, nam quando loquebatur discipulis Ioannis turbæ multæ conuenerant, & sic ad omnes loquebatur excusando, coram eis discipulos suos a ieiunio.

Cc 2 Ecce

Ecce princeps vnus accessit. Scilicet princeps synago- ga, vt dicitur Luc. 8. & vocabatur Iairus eodem capi- tulo. Et adorabat eum. Scilicet procidens coram eo in terram, sicut dicitur Mar. 5. Dicens domine filia mea mo- do defuncta est. Ista fuit prima, quam Christus suscita- uit, neminem quippe ante eam suscitauerat, & tamẽ Mar. 5. dicitur, quod erat in extremis, & Luc. 8. dicitur quod moriebat, de quo dicitur infra q. 88. Sed veni, & impone manum tuam super eam. Idest veni in domum meam, & impone manum super illam. Et viuet. i. re- surget, sicut postea factum est, vel dicitur, & viuet. i. non morietur, quia iam erat in extre- mis. Marcus 5. Et surgens Iesus. s. de loco in quo erat disputando cum discipulis Ioannis, sequebatur eum. Scilicet princeps ille præcedebat ad ostendendum Christo domũ suam. Et discipuli eius. s. sequebantur Christum, & dicitur de eis hic, quia postea fit mentio, quod ipsi responderunt Christo dicenti quis me tetigit?

An ista sint continuata ad præcedentia. Quæst. LXXXIIII.

Quæretur an ista sint continuata ad præcedentia. Aliqui dicunt, quod non, quia Mar. 5. & Luc. 8. discontinueatur ista historia, quia ponuntur ista mox, vt Christus venit de regione Gerasenorum, de quo habetur supra 8.

Dicendum tamen, quod non stat, quia hic dicitur in li- tera, q. hæc illo loquente. i. dum loqueretur Christo discipulis Ioannis acciderunt ista. Aliqui autẽ dicunt, q. potius standum est Mar. & Luc. qui concordant in illo ordine, quam Matthæo qui solus est.

Dicendum, q. si solum appareret ordo literæ, & ni- hil aliud aliquale staret potius duobus, q. vni, quia esset maior præsumptio, q. duo qui concordant in or- dine tenuissent naturalem ordinem historia, quã ter- tius qui discordat ab eis, & tamen Matthæus, qui solus est expressit ordinem dicens, hoc illo loquente, ergo necesse est, q. istud fuerit immediate post præceden- tia. s. quia adhuc Christus erat actualiter loquens disci- pulis Ioannis, quando venit iste princeps synagogæ. Mar. autem & Luc. licet ponant istud immediate post reditum de terra Gerasenorum, nõ dicunt, quod fuit immediate post illum reditum, sed debet ibi subin- telligi, quod alia intercederunt in medio, licet non ex- primantur, Matthæus autem exprimit, quod fuerit istud immediate post colloquutionem cum discipulis Ioannis, & Pharisæis, & ita tenendũ est hic dicit Aug. lib. de concor. euang.

Quis erat iste princeps de quo hic dicitur. Et quid synagoga? Quæst. LXXXV.

Quæretur quis erat iste princeps, de quo hic dicitur. Diceadũ, q. Matthæus tacuit hic nomẽ eius, sed Mar. 5. & Luc. 8. dicit, q. vocabatur Iairus, erat autem princeps synagogæ, vt dicitur Luc. 8. vel vnus de archi- synagogis, quod idem est Mar. 5. Pro quo sciendum, q. Iudæi habebant in tota terra sua vnicum templum in quo erat locus sacrificiorum Deuter. 12. & 16. alibi autem siquis vellet immolare sacrificia mortis reus er- rat Leu. 17. & Iosue 22. ad illud autem templum con- ueniebant Iudæi ter in anno ad festiuitates omnes de Israel. Exod. 23. & 34. & ibi offerebant sacrificia sua. Deute. 12. in singulis autem locis habebant quasdam domos sacras ad quas conueniebant Iudæi ad oratio- nem, & de his dicit supra 6. cum oratis nõ eritis, sicut hypocritæ, qui amant in synagogis orare, ille autẽ qui præerat huic domui dirigendo ea, quæ fieri debebant in ea, vocabatur princeps synagogæ.

Aliter potest accipi, q. synagoga sit ipsa multitudo populi, quia Hebræi synagogam vocant ipsam multi- tudinem, & Græci appellant eam ecclesiam, nos ve- ro cõcionem, vel multitudinem. & ita princeps syna- gogæ erat princeps populi, tanquam rector, vel digni- tatem habens in populo, quod autem dicitur Marc. 5. quod erat quidam de archi-synagogis, apparet mul- tos fuisse istos principes synagogæ. Et potest intelli- gi, q. erant multi in illa vrbe, in qua fuit miraculum istud, scilicet in Capharnaũ, & erat iste vnus eorum. Vel quod erant multi in diuersis locis, sed in quoli- bet loco erat vnus, & sic in vrbe Capharnaum esset iste solus, sed verisimilius est, q. multi eẽnt, quia aliàs melius vocaretur absolute archi-synagogus, quã qui- dam de archi-synagogis.

Quare nomen istius exprimitur Marc. 5. Et quare dicitur, quod erat princeps synagogæ. Quæst. LXXXVI.

Quæretur quare nomen istius exprimi- tur Mar. 5. & Luc. 8. & quare dicitur, q. erat prin- ceptus synagogæ. Ad primum dicendum, q. Matthæus breuitatis causa tacuit hic nomẽ istius, Lucas tamen, & Mar. illud expresserunt ad ma- iorem miraculi manifestationẽ, quia iste erat vir cla- rus, & a multis ex no- se cognoscebatur, cũ ergo nar- raretur factum expresso nomine istius viri magis ma- gnificaretur, & hoc erat quantum ad illos, qui eo tpe vivebant, vel agnouerant famam viri, sic dicit Titus, ad posteros autem non differabam quo nomine voca- retur, quia iam ex nomine non agnosceretur.

Dicitur autẽ, q. erat princeps synagogæ ad osten- dendum Christi excellentiam, & opinionem, quæ de eo illo tempore habebatur, cum et principes populo- rum adoraret eum cadentes ante pedes eius, sicut de isto dicitur Marc. 5. q. procidit ad pedes eius, vt ab eo misericordiam peteret, & liberationem in malis suis. Secundo fuit hoc ad confessionem Pharisæorum, & discipulorum Ioannis qui Christum arguere nõ vere- bantur, cum iste qui erat princeps synagogæ procide- ret ad pedes eius. sic dicit Titus. accessit autem non ali- quis infirmorum, sed princeps synagogæ, vt magis ob- turarentur Iudæorum ora.

Quare iste adorauit Christum, & qualis adoratio fuit. Quæst. LXXXVII.

Quæretur quare iste adorauit Christum. Et qualis adoratio fuit ista.

Dicendum primo, q. hoc fuit ad exhibendum ei debitum honorem, nam dignum erat, q. ille, qui talia facere poterat, in magno honore haberetur.

Secundo fuit ex necessitate, quia volebat iste prin- ceptus placare Christum, vt dignaretur filiam eius sana- re, quod per humilitatem putabat habere posse, ideo adorauit eum, sic dicit Theophilus, q. necessitate in- stante cecidit ad pedes Christi. debebat autem, vt ab- que necessitate cogente caderet ad pedes eius, & cognosceret ipsum esse Deum. & tamen vt Titus ait, dolor aliquando urget hominem ad faciendum ea, quæ decet.

Ad secundum dicunt aliqui, quod ista fuit adora- tio latriæ, eo q. ista vocatur proprie, & per excellentiã adoratio, etiam quia ille cui exhibebatur erat talis qui debebat adorari, etiam quia causa pro qua adorabat eum erat talis quæ adorationem exigebat, vel ei cõ- petebat, nam p̄tebat suscitari filiam suam, quod ad solum Deum pertinebat qui adorandus est.

Sed dicendum, q. non stat, quia ad hoc q. adoraret illum

illum exhibendo latria oportet, q. cognosceret eum esse Deum cum illi soli adoratio ista debeatur Deut. 6. & supra 4. dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruius, & tñ iste princeps non agnouit Chrm esse Deũ, ergo non adorauit eum. patet, quia dixit ei veni, & pone manum tuam super illam, & viuet. credebat enim, q. non poterat aliter eam sanare, nisi poneret manũ super eã, si tamẽ putaret ipsum esse Deum cre- deret, q. per solã voluntatẽ poterat sanare illam non tangendo, nec eundo. non ergo exhibuit ei latriã, sed du- liam, quæ hominibus exhibetur. vnde adorauit eũ tanquam verum sanctũ, & prophetã, quæ est quedã man- gna veneratio, est tñ citra adorationem latriæ.

Quomodo dixit princeps Domine filia mea est in extre- mis, & Lucas, quod moriebat. Quæst. LXXXVIII.

Quæretur quomodo dicitur hic, q. dixit princeps do- mine filia mea in extremis est, & Luca. 8. dicit, & moriebat. Dicendum, q. filia istius non erat mor- tua qñ iuit ad rogandum Iesum pro ea, sed vere erat in extremis, vt Mar. dicit, & qñ venit princeps ad Chri- stum mortua erat puella, ita q. qñ Christus iuit ad illã iam erat defuncta. Aliqui ergo dicunt, q. verum est, q. Marc. & Luc. dicunt referendo ad tempus in quo re- cessit iste princeps de domo, & q. dicit Matthæus esse verum, referendo ad tempus quo iste princeps locu- tus est Christo, sic dicitur Marc. 16. q. valde mane vna sabbatorum veniunt ad monumentũ orto iam sole. s. valde mane surrexerunt ad veniendum, & tamen qñ ad monumentum venerunt iam erat ortus sol.

Sed non stat, quia tunc oportebat, q. iste princeps sciret filiam suam defunctam, quando diceret Chri- sto istud, & tamen nesciebat, quia dicit Mar. 5. & Luc. 8. q. Christus ibat cum principe isto, & dum irent ve- nerunt nuncii ad istum principem dicentes noli vexa- re magistrum, quia mortua est filia tua, & sic nescie- bat ipse mortem, quando locutus est Christo, iõ non potuit dicere filia mea modo defuncta est. nam præ- supposebat eam defunctam antequam veniret.

Alij dicunt, q. vivebat puella qñ locutus est prin- ceptus iste, & ipse putabat eam viuere, & tamẽ dixit de- functa est ad ostendendum dolorem suum, vt magis Christum flecteret, sic dicit Chry. in hom. hoc, q. di- cit princeps de morte puellæ est augmentis calamita- tem. etenim consuetudo, est rogantibus extollere ser- mone propria mala, & amplius aliquid eo, quod est dicere, vt magis attrahant eos quibus supplicat. Sed etiam hoc nõ satisfactum, quia tunc præsupponeretur, q. princeps dixerit modo defuncta est, & tamẽ, & Marc. 5. dicitur est in extremis.

Dicendum ergo, q. princeps non dixit modo de- functa est, sed dixit, q. erat in extremis, & hoc est veri- similius. Primo, quia iste princeps nesciebat illam esse mortuam, sed post hoc venerunt nuncii ad illũ Mar. 5. & Luc. 8. Secundo, quia Mar. & Luc. concordant, q. non dixerit defuncta est, quia Mar. 5. dicit est in extre- mis, & Luc. 8. dicitur, q. moriebat. Tertio patet, q. nuncii qui dixerunt principi puellam esse mortuam dixerunt ei noli vexare magistrum, quia iam mortua est, & sic innuunt, q. si illam prius mortuam sciuisset non iuisset ad orandum Christum pro ea, quia saltem talis erat opinio seruatorum principis, q. possit Christus languentem sanare, sed non mortuam suscitare.

Alij dicunt, q. Mar. & Luc. dixerunt id, q. iste prin- ceptus dixit. Matthæus autẽ dixit id, quod illi in corde te- nebat. sic dicit Aug. li. de concor. euang. s. q. princeps iste reliquit puellam in extremis credens, q. non pos- set euadere, & q. quando Christus veniret iam eam Alph. Toft. in Matth. Pars III.

mortuam inueniret, & ideo magis habebat in animo q. Christus eam mortuam suscitaret, quam q. languẽ- tem sanaret, expressit tamen, q. erat in extremis, quia ita eam reliquerat, & hoc probat dicens, q. si quisquã duorum. s. Mar. vel Luc. diceret, q. princeps audito, q. puella esset mortua dixisset Christo, q. non vexaretur repugnaret cogitationi eius ista verba Matthæi. s. mo- do defuncta est veni, & pone manum tuam super eã, & viuet, & tamen quando nuncii dixerunt noli vexa- re magistrum, adhuc princeps voluit, q. Christus iret, ergo intendebat, q. suscitaret mortuam, & hoc inten- derat a principio putans, q. Christus non inueniret eam viuentem. Mar. ergo non expressit verba prin- cipis, sed intentionem, & concludit ibi Aug. dicens, hic rem valde necessariam discimus, in cuiusque verbis non debere inspicere, nisi voluntatem cui debent verba seruire, nec mentiri quicquam si alijs verbis di- xerit, quod ille voluerit cuius verba non dicit, & istud est valde conuenienter dictum.

Aliter potest dici, & forte melius, q. Matthæus di- xit hoc breuitatis causa, quia interdum ille qui breui- ter aliquid narrare vult oportet, q. alijs verbis vtatur, quam ille qui rem diffusius, & suo ordine narrat. Mar- cus autem, & Lucas, hanc rem plenẽ referunt. s. quo- modo princeps venerit, & quid dixerit. s. filiam esse in extremis, & q. Christus secutus fuerit eum, & dũ miraculum faceret sanando mulierem fluentem san- guine, nuncii venerint dicentes, puella mortua est no- li vexare magistrum. hæc omnia Matthæus subicit, & incipit ab illo loco quando pater scito, q. esset puella mortua voluit adhuc, q. Christus iret illuc, iam au- tem non ibat ad sanandum eam, sed ad suscitandum, cum ergo ex hoc loco Matthæus incipiat formã pe- titionem patris, necesse est, vt petat pro ea tanquam pro mortua, & sic recte dicit filia mea modo defun- cta est, quasi nihil petiuisset iste princeps antequã ve- nirent nuncii, & tamen si tunc inciperet non poterat petere, nisi sicut dicit hic Matthæus. s. domine filia mea modo defuncta est, & ita fecit, & ista est propria causa quare sic dicit, verba tamen principis sunt illa, quæ Mar. expressit qui rem plenẽ refert.

Quare princeps dixit veni, & pone mane super eam. Quæst. LXXXIX.

Quæretur quare dixit iste princeps veni & pone manum tuam super eam. Dicen- dum, q. pp multa. Primo, quia iste grosse intelligebat putans, q. esset aliqua virtus in Christo, quæ per contactum deriuaretur in eos quos tangeret, & ideo ad sanandum oporteret esse conta- ctum, sicut agentia naturalia non agunt, nisi per conta- ctum in ea, quæ sunt sibi coniuncta. Secundo, quia sic antiqui prophetæ curabant egritudines, vel susci- tabant mortuos, sicut Elias incubuit super mortuum filium viduæ quousque calefieret caro eius. 3. Re. 17. & simile fecit Elisæus. 4. Re. 4. c. sic. n. putabat Naamã Syrus, q. Elisæus sanaret lepram eius tangendo lo- cum lepræ. 4. Reg. 5. Tertio, quia iste princeps non pu- tabat, q. Christus esset Deus, sed q. esset aliquis de p- phetis, & ideo non credebat, q. in absentia posset ope- rari, in quo iste fuit minoris fidei, quam Ceturio, quia ille dixit, q. non erat necesse, q. Christus iret in domũ suam, sed solum verbo diceret præceden. c. & Luc. 7. ideo fuit aliquantulum reprehensibilis, sic dicit Chryso- stoma, considera eius ineptiam, quærit enim a Christo, vt in domum veniat ignorans, q. etiam absens poterat libe- rare, sciret autem si dixisset, sicut Centurio, dic verbo & curabitur filia mea.

Sed dicitur quomodo poterat ignorare iste princeps, Sed dicitur quomodo poterat ignorare iste princeps, Cc 3 quod

q̄ Christus absentia curare posset: nam iam curauerat sic seruum centurionis præcedenti cap. Aliqui dicunt, q̄ forte fuit in alia regione, & nondum peruenerat notitia eius ad istum principem.

Dicendum, q̄ non stat. nam in eadem ciuitate ambo facta sunt, scilicet in Capharnaum: ibi enim sanatus est seruus centurionis præcedenti cap. & etiam ibi fuit hoc, quod patet, quia iste princeps venit ad Christum, q̄ loquebatur discipulis Ioannis supra in litera, illi t̄n loquebant cū Christo, q̄ fuerat cū Matthæo in cōuiuio, vt patet ibidē. & t̄n Matth. habitabat in Capharnaum. nā & domus telonei in qua ipse sedebat in litore maris circa Capharnaū est. vt dictum est supra q. 64. non ergo ignoraret princeps Synagoge istud miraculum, quia fuit valde famosum pp̄ centurionem cuius seruus erat, & ille erat princeps terrę Galilę. vnde ipse misit seniores Iudæorum ad Christum rogaturos super hoc Luc. 7.

Alij dicunt, q̄ nondum erat factū illud miraculū. Sed dicendum, q̄ non stat cū ponat præcedenti c. Si autem dicas, q̄ est anticipatio, et non stat, quia sicut Matthæ. ponit illā curationē ante istam et ponit Luc. quia Luc. 7. ponitur curatio serui ceterionis. & Luc. 8. ponitur de isto principe. Dicendum ergo, quod licet iste princeps illud scierit, tamen adhuc non credebatur nunc, q̄ posset filiā eius sanare, nisi imponeret ei manum, & hoc forte, quia credebatur maiorem esse egritudinem filię suę, quam fuerat serui centurionis. Vel melius, quia Iudæi erant increduli, & licet viderent miracula plurima Christum facientem, adhuc dubitabant posse postea plura facere. sic patet Mar. 9. de illo, qui dixit Christo si quid potes adiuua nos miseris nostri. & tamen ante hoc plurima dæmonia Christ⁹ eiecerat, de quo nemo dubitabat, ita ergo iste haberet aliquam incredulitatem, licet sciret Christum fecisse miraculum de seruo centurionis. ratio huius est, quia isti Iudæi non credebant Christum esse Deum, sed prophetam aliquem, prophete autem nō poterant facere miracula quandoque volebant. nam etiam spiritum propheticum, qui aliquid minus erat nō semper habebant. sicut patet de Eliseo 4. Reg. 3. & 4. ita ergo de Christo crederent, q̄ licet aliquando faceret miracula, non posset semper facere illa quandoque vellet, vel non quocumque vellet.

Quomodo Christus voluit nunc ire cum isto principe Synagoge, cum ipse vocasset eum ex quadam infidelitate.
Quæst. XC.

QUARE ET Vnde quomodo Christus voluit nunc ire cum isto principe Synagoge, cum ipse vocasset eum ex quadam infidelitate, scilicet quia non credebatur, q̄ absens posset sanare filiam eius. nam pp̄ infidelitatem noluit ire cum Regulo cuius filius infirmabatur Capharnaum. Ioan. 4. Dicendum, q̄ Christus, qui habebat dispositionē oīum rerum secundū vana tempora, & varias causas, diuersimode se habebat in operibus suis. vnde aliquando diuersis temporibus iubebat miracula sua occultari. sicut præcedenti cap. de leproso, & infra in litera de duobus cæcis, & alio tempore iubebat illa diuulgari, sicut Luc. 8. sanato a legione dæmonum iussit prædicare quanta fecisset illi Deus, etiam in eodem tempore aliqui varie operabatur, sicut nunc dum iret ad suscitandū filiam principis sanauit mulierem fluentē sanguine, & iussit de suscitatione illa, q̄ nemini diceretur, mulierem tamen a fluxu sanguinis occulte sanatam coegit ad hoc q̄ publicaret coram omnibus quomodo fuerat sanata, & sic eodem tempore ista duo modo cōtrario facta sunt ex diuersis causis. de quibus infra dicet, ita

hic, & in Regulo: nā ibi. Christus volebat ostendere virtutem fidei, vt homines de eo digna crederent, q̄ posset in absentia sanare, ideo noluit ire cum Regulo, sed dixit vade filius tuus viuit, & ille credidit, & factum est. Quod autem ad ostensionem virtutis fidei fieret, apparet, quia Christus increpuit ibi Regulum, dicens, nisi signa, & prodigia videritis non creditis, & t̄n adhuc Regulus non credebatur, sed dixit domine descende priusquam filius meus moriatur: Christus ergo noluit descendere, vt daret ei causam credendi, sed dixit filius tuus viuit, & tunc credidit. hic autem Christus non attendit ad ostensionem virtutis fidei, quia hoc ostendit in alio miraculo, quod statim fecit sanando mulierem fluentem sanguine, sed respexit Christus primo ad suam mansuetudinem ostendendam, quia omnibus dulcis erat, & non dedignabatur ire quocumque vocaretur. sic dicit Remigius. miranda est pariter atque imitanda domini humilitas, & mansuetudo: nam mox, v rogatus est rogantem cepit sequi. Secundo fuit propter aliud miraculū, quod in via facere intendebat, scilicet sanare mulierem a fluxu sanguinis, quam in via sanauit, & tamen si nūc non iussit ad domum principis, non fuisset oportunitas sanandi mulierem, quia illa audiens, q̄ Christus iret ad domum principis, iuit ad eum Mar. 5.

Tertio fuit propter magnitudinem miraculi nunc faciendi. nam suscitaturus erat puellam, & ante hoc nullum mortuum suscitauerat. Iudæi autem credebant istud esse maius omnibus miraculis, ideo oportebat, q̄ Christus valde certificaret istud miraculum ab eo esse factum. non poterat autem esse maior certificatio, quam q̄ iret ad puellam, & tenens manum eius diceret puella surge, & illa surgeret, & ita factum est Mar. 5. si autem absens diceret, quod puella resurgeret, etiam si illa resurgeret putaretur forte, quod non suscitauerat ipse eam, cum nunquā hoc prius fecisset, vt dicitur infra q. 127. & 128. & ista fuit præcipua causa quare ire voluit ad suscitandum eam, vnde etiam si pater puellę non peteret, q̄ Christus iret illuc, iret tamen, vt ostenderet miraculum a se factum.

Et ecce mulier. Hic ponitur secundum vbi interponitur miraculū de sanatione mulieris sanguine fluentis, quā doctores vocant Hemorrhoidiam, id est patientem Hemorrhoides, sunt enim Hemorrhoides quędā passio cum instantur capita, vel extrema venarum, & sanguine fluunt, & quia ista mulier fluxum sanguinis patiebatur Hemorrhoidiam vocant illam. sed non est eadem egritudo, nec in eadem parte corporis, quia fluxus sanguinis femine, siue tempore menstruorum, siue extra illud tēpus per anteriora fit, Hemorrhoides autem ad posteriora pertinet, aliqua tamen similitudo est, & dicitur.

Et ecce mulier. Scilicet occurrit ei. nā in via accessit ad iptum Mar. 5. *Quæ sanguinis fluxum patiebatur.* Extra tempora mēstruorum. nam sanguinem mēstrualem fluere naturale est, & non computat inter egritudines, sed potius cessatio fluxus menstruorum in femine causat eis graues egritudines, fluere autem sanguinem extra tempora menstruorum egritudo est, & sic Leui. 15. distinguit lex inter fluxum mēstruorum, & sanguinem fluentem extra tempora menstruorum.

Duodecim annis. Et sic fuit magna egritudo, quę duodecim annis durauerat. *Accessit retro.* Christo eunte in via immiscuit se ista mulier turbę, & inter turbas accessit ad Christum retro. *Et tetigit simbriam vestimenti eius.* Pars vestis est simbria, & illam solam tetigit.

Dicebat enim intra se. Scilicet antequam tangeret vestem Christi, si tetigero tantum vestimentum eius salua ero. Id est sanabor a fluxu sanguinis, & ista est fides mulieris, quia anteq̄ accederet credidit. *At Iesus conuersus.* Scilicet

Scilicet ad mulierem, quę tetigerat eum retro, & cōuersus fuit retro ad videndum eam. hic debet subintelligi, q̄ dicitur Mar. 5. & Luc. 8. q̄ mox, vt illa mulier tetigit Christum sanata est, & Christus quęsiuit a discipulis, quis me tetigit, & illi dixerunt, turbę te cōprimunt, & dicit quis me tetigit, & Christus ait tetigit me aliquis, quia ego sensu virtutem exiuisse de me, & tunc mulier timens, & tremens procidit ad pedes Christi, & confessa est rei veritatem.

Videns eam dixit confide filia. s. post quā mulier cōfessa est quid egisset, & timeret ne forte Christus eam increparet, quia tacens accesserat, dixit Christus consolado eā cōfide filia. nō timeas, quā nullū malū tibi erit pro hoc, quod fecisti. *Fides tua te saluam fecit.* i. per fidē saluata es, quia credidisti, q̄ tangendo simbriā sanaris. *Et salua est mulier ex illa hora.* Scilicet ex hora qua tetigit, & non ex hora qua locutus est ei Christus. nā iam sanata fuerat, vt dicitur Mar. 5. & Luc. 8.

Quare hic interseritur de curatione istius mulieris nondum completo miraculo, quod narrari inceperat.
Quæst. XCII.

QUARE ET Vnde quare interserit hic de curatione istius mulieris nondum completo miraculo, quod narrari inceperat. Dicitur, q̄ postq̄ Christus cepit ire ad sanandū puellam, in via sanata est ista mulier, id sequendo ordinē historie debuit interponi. Sed dicitur quare Christus fecit hic istud miraculum interpositū? Dicendū, q̄ pp̄ multa. Primo, quia non erat alibi oportunitas faciendi illud, potuit enim ista mulier non accedere ad Christum, & non poterat alio tempore, vt dicitur infra q. 94. voluit ergo Christus nunc illud facere.

Secundo fuit ad excitandū fidē principis Synagoge, nam nunc ei nunciatum erat, q̄ filia sua mortua esset, & id q̄ uollet vexare magistrum, quasi non posset suscitare mortuum, quam poterat sanare egram, Christus autem, vt ostenderet ei magnitudinē virtutis suę voluit sanare mulierē modo mirabili, scilicet q̄ nihil ei dixisset, & ita crederet princeps filiam suam suscitandam, sic dicit Amb. super Lucam Christum suscitaturus mortuā ad faciendū fidem, hemorrhoidiam autem curauit. sicut & resurrectio temporalis in passione domini celebratur, vt perpetua illa credatur.

Tertio fuit ad instruendum moraliter, nullū enim tempus Christus vacuum dereliquit quin in eo aliquid agat. nam dum vadit, & postquam vadit semper miracula operatur, vt instruat nos nullo tēpore cessandum esse a bono. Ecclesiastes 9. quocumque potest manus tua instanter operare.

Quare dicitur istam mulierem duodecim annis passam esse fluxum sanguinis. Quæst. XCIII.

QUARE ET Vnde quare dicitur, q̄ ista mulier 12. annis passā est fluxū sanguinis. Dicendum, q̄ dictū est ad ostendendum miraculi magnitudinē, vnde oēs tres istud dixerunt, & est ad duo. Primo ad ostensionem magnitudinis miraculi: nam tanta est curatio egritudinis quanta est egritudo: ostenditur autē, q̄ fuerit magna egritudo, quā longa fuit, i. 12. annis, & ita sepe annotant tempora passionū quas Christus curabat pp̄ hęc eam. vt Luc. 13. dicit de muliere sanata, q̄ fuerat decem, & octo annis in egritudine. Ioan. 5. de paralytico sanato dicit, q̄ 38. annis fuerat in egritudine, & et ipse Christus ab eis quos sanabat quęrebatur interdu quantum tpe passi fuisset, vt per hoc nota fieret longitudo passionis Mar. 9. vbi quęsiuit de lunatico quantum temporis est ex quo hoc ei accidit, & dictū Alph. Toit. in Matth. Pars III.

A est ab infantia sua. Secundo fuit ad ostendendum cām curationis, quia Christus motus est misericordia sup hac muliere, quia tanto tempore passā erat Mar. 15. & Luc. plura addunt ad ostensionē magnę egritudinis, dicit enim, q̄ erogauerat oēm substantiā suam in medicos, neq̄ ab vllo potuit curari, quod autē dicitur de medicis ponitur, quia forte aliquis diceret istam fuisse leuem passionem, quia t̄n mulier non ageret curam sui ipsius, vel tanq̄ pauperem medici non curarent, ideo tandiu maneret egritudo etiam si esset leuis. & dicit Mar. 5. q̄ passā fuerat multa ista mulier, a compluribus medicis, vt per hoc magis ostendat difficultas egritudinis, quia omnes medici regionis illius curam habuerant mulieris huius, & dicitur, q̄ passā fuerat multa ab eis, i. multa genera curationum, quia quilibet experiebatur in ea, quod putabat profecturum ei, & t̄n dicit Luc. 8. q̄ a nullo vnq̄ curari potuit, & sic ostendebat morbus ille incurabilis esse, quia illud est esse aliquid incurabile, & quod nemo posset illud curare, quia fortassis nullus morbus esset incurabilis si medici scirent oīa naturę remedia. sed nemo est, qui quasi scire incipiat, & quia aliquis diceret, q̄ medici nō nitentur curare mulierē forte, quia pauper erat, vel q̄ pauca eis dabat, dicitur q̄ erogauerat oēm substantiā suam in medicos, & q̄ grauius erat, quia vt dicit Mar. 5. non solum nihil ei profuerunt, sed deterius habebat ex curatione ipsorum, & ita erat iam difficilior curationis, & magnitudinē miraculi, q̄ cām curationis, erat enim satis miserendum mulieri tā afflicte cuius corpus egritudo, medici vero opes consumpserant, ita vt iam sola desperatio relinqueretur, nisi in Christum speraret, ille ergo miserus est ei.

Quomodo potuit ista mulier venire ad Christum, vt sanaretur cum esset immunda, & non posset in urbem introire.
Quæst. XCIII.

QUOMODO ET Vnde quomodo potuit ista mulier venire ad Christum, vt sanaretur. nam erat immunda, & nō licebat ei accedere ad quęquam, nec intrare in urbem, sed foris manere, quia lex tales mulieres extra vrbes esse iusserat quandiu passio perseveraret. Num. 5. eiciant de castris omnem leprosum, & fluentem semine, & qui super mortuo pollutus est, & tamen idem iudicium erat de viro fluente semine, & muliere fluente sanguine Leui. 15. nam immundi erant, qui tangebant eos eodem c.

Aliqui dicunt, q̄ ista mulier potuit secrete intrare urbem, vt inter ceteros a Christo sanaretur, sicut factum est. Sed dicendum, quod non stat, quia cum lege excluderentur ab vrbe, grauis esset poena si intrarent, ideo non auderet femina hęc intrare urbem.

Dicendum, quod non intrauit urbem, sed extra sanata est: nam dum Christus veniret de loco vbi loquebatur cum discipulis Ioannis ad domum principis contigit eum ire extra urbem iuxta illam, & ibi ista mulier occurrit ei, sicut enim Christus sanabat leprosos. nā ibi seorsum extra vrbes manebat Leui. 14. & Num. 5. & q̄ Christus intrabat in vrbes occurrerant ei aliqui leprosi, & sanabant. sic fuit de leproso, qui occurrit ei ante introitū in Capharnaū præced. c. sic etiam dicit Luc. 17. q̄ cum vellet Christus intrare in quoddam castellū, occurrerūt decē viri leprosi, & curauit eos. ita ista mulier extra urbē manebat seorsum in loco immundorū, & q̄ contigit trāsire Christum iuxta locum illum immiscuit se turbę, & accessit ad eum. sic innuitur Mar. 5. scilicet quā audisset de Iesu. venit in turba retro, & tetigit vestimentum eius, sic

fic enim dicit Hierony. super Matth. hæc autem mulier sanguine fluens non in domo non in vebe accedit ad dominum, quia iuxta legem verbis excludetur, sed in itinere ambulante domino, ut dum pergit ad aliam, curarent alia.

Quare fimbria erat ista, quam ista mulier tetigit. Vbi notandum de fimbrijs Hebræorum, quibus duplex datum est signum, ut distinguerentur ab alijs gentibus. Quæst. XCIII.

Quare fimbria erat ista, quam ista mulier tetigit. Vbi notandum de fimbrijs Hebræorum, quibus duplex datum est signum, ut distinguerentur ab alijs gentibus. Quæst. XCIII. Quare fimbria erat ista, quam ista mulier tetigit. Vbi notandum de fimbrijs Hebræorum, quibus duplex datum est signum, ut distinguerentur ab alijs gentibus. Quæst. XCIII.

Fuit, nam oēs Iudæi tenebantur portare eas. Num. 15, & quia Christus legem Moysi servavit usque ad mortem et fimbrias habebat non tamen magnas, sicut Pharisæi, sed sicut reliquus populus alioquin non arguisset Pharisæos, quod fimbrias magnificarent, infra 23. et non habuit spinas in fimbriis, sicut Pharisæi, quia illud erat ad hypocrisim, sic dicit Remig. habuit. n. dñs fimbriam, iuxta legis præceptum, Pharisæi et fimbrias habebant quas magnificabant, in quibus erant spinas appendebant, sed fimbriae domini non habebant vulnerare, sed potius sanare, quasi dicat, non habebat spinas in fimbriis quia alijs pungent, & vulnerarent, tangentem, non tamen vulnerabant, sed sanabant tangentes, sicut nunc ista mulier sanata est.

Quare mulier ista tangere voluit fimbrias. Quæst. XCV.

Quare ista mulier tangere voluit fimbriam. Dicendum, quod propter multa. Primo propter humilitatem, nam non iudicavit dignum esse, quod carne dñi tangeret saltem pedes eius qui nudi erant, sed vestem tetigit, in qua erat fimbria, sic dicit Remig. laudanda est eius humilitas, quia indigna se iudicavit pedes dñi tangere, sed tantummodo fimbriam tetigit.

Secundo fuit, quia erat immunda, & non licebat ei tangere quemquam, quia pollueret illum, & quicumque illam tangeret pollueretur. Leu. 15. & quia si Christus sciret, quod tetigisset eum in carne, crederet forte mulier, quod dure indignaretur: noluit ergo mulier eum in carne tangere, & ideo pedes non tetigit, licet potuisset tangere quando tetigit fimbriam, quæ ad pedes erat, sed fimbriam solum tangere voluit.

Tertio fuit ex magnitudine fidei, nam crederet, quod non solum tangendo carnem Christi sanari posset, sed et tangendo vestes eius, unde dicebat intra se, si tetigero tantum vestimentum eius salua ero, ut patet in litera. magnum ergo fidei, & humilitatis documentum mulier ista cæteris præstitit. De fide patet, quia vix alii credebant, quod Christus tangendo aliquem manuum suarum posset eum sanare, ista autem credidit, quod et tangendo vestem sanari posset. unde hæc fuit prima quæ tetigit vestes Christi, ut sanaretur, postea autem multi tetigerunt, infra 14. & Mar. 6. sobulerunt ei male habentes, & rogabant eum, ut vel fimbriam vestimenti eius tangeret, & quicumque tetigerunt salvi facti sunt. Fuit tamen maior adhuc fides istius mulieris, quam illorum, quia ista cum potuisset tangere carnem Christi non curavit, nisi de veste, credens quod hoc sufficeret, illi autem petebant potius tangere carnem Christi, & tamen si non concederetur, volebant saltem tangere vestem eius, nam dicitur infra 14. & rogabant eum, ut vel fimbriam vestimenti eius tangeret. i. saltem fimbriam. De humilitate patet, quia poterat ista mulier tangere rotum vestimentum Christi, & fuisset sibi facilius tangere partes superiores, quam fimbriam, quia fimbria erat iuxta terram, & oportebat se curvare, ut illam tangere posset, sed non potuit mulier magis se humiliare, quam se humiliavit, nam carnem tangere noluit, sed vestem, & in veste id quod fuit infimum tetigit. fimbrias, quæ terram lambebant. de hoc dicit Remig. laudanda est eius humilitas, quia non ad faciem accessit, sed retro, indignam enim se iudicavit pedes domini tangere, & non plenitudinem tetigit vestimenti, sed tantummodo fimbriam.

Quare

Quare mulier ista accessit ad Christum tacens, ut sanaretur, & non petiit ab eo sanitatem. Quæst. XCVI.

Quare ista mulier accessit ad Christum tacens, ut sanaretur, & cur non petiit ab eo sanitatem. Dicendum, quod propter multa. Primo, quia verecundabatur, erat. n. passio ista turpis. fluxus sanguinis, & erubescere in publicum dicere. Sic dicit Chryso. ideo autem non libera propagatione ad Christum venit, quia verecundabatur propter passionem. Secundo fuit, quia erat immunda secundum legem, & non licebat ei accedere ad quemquam, quia omnia pollueret. Leu. 15. timuit ergo, quod Christus non permitteret eam accedere ad se si profiteretur se esse immundam, ideo tacuit, & accessit, sic dicit Cyrillus non enim licebat immundis tangere quicumque sanctorum, vel appropinquare viro sancto.

Tertio fecit hoc propter populum, quia multa turba circumdabat eum, ita ut seipsum, & etiam illum comprimerent, sicut dixit Petrus. Luc. 8. præceptor turbæ te comprimunt, & dicis quis me tetigit? putavit ergo mulier, quod turba non permetteret eam accedere, sed repelleret, tanquam immundam, ideo tacuit, & immiscuit se turbæ timens, & verecunda, sic dicit Chry. verecundabatur propter passionem immundam se existimans, & enim apud legem multa immunditia extimabatur esse hæc passio, propter hoc later, & occultatur, si autem Christus solus fuisset, vel non circumdatus a turba, poterat ista mulier accedere, licet non tangeret, dicens, miserere mei, sicut leprosi decem occurrerunt Christo, & stantes a longe clamauerunt dicentes, Iesu præceptor miserere nostri. Luca. 17. nunc tamen turba vindique Christum circumdabat, unde non potuit mulier declinare turbam, ideo tacens intrauit. Quarto fuit, quia Christus dedit in animo eius hoc ad commendationem fidei, volebat enim per omnia, quæ faciebat in nobis causare fidem, erat autem magna excellentia fidei, quod ille, qui crederet etiam si nihil peteret per hoc, quod crederet consequeretur, quod vellet, quasi ipse per se miraculum faceret, & ita fuit hic quod mulier nihil diceret, sed solum, quod si accederet credendo sanaretur.

Quare mulier accessit retro ad Christum. Quæst. XCVII.

Quare ista mulier accessit retro ad Christum. Dicendum, quod ex causa factum est, & ideo omnes tres expriment, quod retro accesserit. Et fuit hoc primo, ut lateret, nam cum esset immunda erubescere dicere egritudinem suam, & ob hoc tacens accessit, ut dictum est præcedens. Si autem accederet per anteriora videretur, & putaret se non posse latere, ideo retro, & quasi furtim accessit, sic dicit Lu. 8. videns autem mulier, quia non latuit tremens prociudit ante pedes Christi, quod latere intendebat, & an hoc crederet se latuisse, postquam tamen Christus dixit quis me tetigit? vidit, quod non latuerat, & ista est causa præcipua. Secundo fuit, quia facilius sibi erat accedere retro, quam ante. nam si voluisset anteriorem fimbriam Christi tangere incurvando se coram Christo, oportebat, quod Christus maneret, quia eo ambulante non poterat hoc fieri, & tunc manifeste appareret, quod aliquid vellet a Christo, & iam petere oporteret, quia Christus diceret ei, quid vis, & necesse erat confiteri, quod tamen ipsa nolebat. erat etiam sibi difficile venire a parte anteriori, quia cum turba directe procederet, oportebat rumpere impetum turbæ a parte ante-

riori, quod non posset mulier maxime, quia si hoc faceret rumpendo turbam, ut ad Christum penetraret, appareret manifeste, quod aliquid ab eo petere vellet, & tunc forte aliqui cognoscentes eam repellerent illam, ut immundam, venire autem retro facile erat, quia nemo de ea cogitaret, sed putarent, quod ibat cum reliqua turba, nam magna turba virorum, & mulierum ibat nunc cum Christo, sic dicitur Mar. 5. & accessit in turba retro. Fuit tertio propter mulieris humilitatem, nam non ausa est a parte anteriori accedere ad Christum indignam se iudicans, sic dicit Remig. laudanda est mulieris humilitas, non enim ad faciem accessit, indignam enim se iudicavit, sed retro tetigit. prima tamen causa est præcipua.

Quare Christus voluit facere hoc miraculum non petente muliere. Quæst. XCVIII.

Quare Christus voluit facere istud miraculum muliere non petente. Dicendum, quod primo fuit ad ostendendum varium modum operationum suarum. nam sicut ostendebat se omnipotentem per hoc, quod in omnibus rebus miracula faciebat. in mari, in terra, in hominibus, & in demonibus, ita et ostendebat omnipotentiam per varios modos operandi. fuit ergo ante hoc solebat miracula facere petitus, & quasi aliquid facere volens, ita & nunc miraculum facere voluit non petitus, & quasi nihil facere intendens, quod signum est maioris potestatis, quod cum quis aliquid facit volens, & vires apponens ad faciendum. Secundo fuit ad ostensionem plenitudinis virtutis modo grosso, & materiali, sicut Iudæi intelligere poterant, ita ut putarent quasi totum corpus eius plenum quadam diuina virtute, quod etiam in vestes præ sui abundantia se diffunderet, ita ut si quis tangeret illum, aut vestes eius fide accederet, virtus illa de illo exiens sanaret eum, & hoc Christus vere voluit innuere, nam dixit Luc. 8. tetigit me aliquis, nam & ego novi virtutem de me exiisse, quasi esset in eo quedam plenitudo, quæ per se efflueret. Tertio fuit, ut fidem faceret patri puellæ mortuæ, nondum enim Christus aliquem mortuum suscitauerat, & multi putabant, quod non posset mortuos suscitare, sicut dixerunt nuncii venientes ad istum principem, mortua est filia tua quid adhuc vexas magistrum? Marc. 5. quod iam non est vtile, quod eum venire facias, ut ergo consideret iste princeps, quod posset suscitare filiam eius ostendit hoc tale genus miraculi, quale nunquam ostendebat, quod designabat largissimam plenitudinem virtutis eius, sic dicit Ambrosius, Christus suscitaturus mortuam ad faciendum fidem Hemorrhoidis ante curavit. Quarto fuit propter istam mulierem, nam erubescere confiteri egritudinem suam, nec dicere intendebat, ut dictum est supra quæstion. 97. si ergo Christus non sanaret eam non petentem, nihil peteret, & sic non sanaretur. Christus tamen miseratus ei sanare eam voluit, ideo eam tacentem curavit.

Quinto fuit ad commendationem fidei. nam per fidem miracula obtinentur, voluit ergo Christus ostendere, quod tanta erat fidei efficacia, quod ista mulier etiam nihil petens sanationem potuit obtinere, voluit ergo sanare non petentem.

Quare ista mulier dicebat intra se si tetigero tantum vestimentum eius salua ero. Et quod Christus ideo miracula faciebat, ut crederetur in eum. Et quod prodest fides dupliciter. Quæst. XCIX.

Quare dicitur hic, quod ista mulier dicebat intra se, si tetigero tantum vestimentum eius, salua ero. Dicendum, quod fuit ad ostensionem fidei eius, quia si tan-

si tangeret Christum, & sanaretur. & non exprimere, tur hoc putaretur, q̄ sicbat hoc sola plenitudine virtutis Christi, quæ se indifferenter in omnes diffunderet, hoc tamen verum non erat, quia multi tangebāt vestes Christi, & etiam carnem eius, quæ nihil inde cōsequerentur, eo q̄ nec credebant, nec deuote accedebant. Euangelistæ autem ostendere voluerunt vtrunq̄ ex hoc miraculo. s. plenitudinem virtutis Christi, & fidem istius mulieris, nam etiam si mulier magnā fidem haberet, si in Christo non esset virtus non posset illa sanari, & hoc Christus expressit Mar. 5. & Luc. 8. Legō noui virtutem exiuisse de me. si autē Christus virtutem magnam haberet, mulier tamen nullam haberet fidem, nec deuotionem, nihil inde consequeretur, etiam Christi carnem tangendo, ideo fidem mulieris oēs tres expresserunt. s. q̄ illa intra se diceret, si retigero tantum simbriam vestimenti eius salua ero, istā autem fidem Euangelistæ sollicitè exprimit, quia ista erat totus finis inuentus ex miraculis Christi, non. n. faciebat miracula, nisi vt crederetur in eum, & credentes saluarentur per fidem Io. 2. hæc scripta sunt, vt credatis, quia Iesus est filius Dei, & credentes vitam habebatis, mulier tamen ista antequam accederet iā credebatur, ideo debuit fides eius exprimi, & ita Christus laudauit fidem eius dicens, fides tua te saluam fecit, & ita in cæcis qui credebant, semper Christus fidem laudabat, vt patet infra de duobus cæcis, quibus dixit s. fidem vestram fiat vobis, & mulieri Chananeæ dixit, infra 15. mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis. proderat autem fides dupliciter. s. ad hoc, quod fieret miracula in nobis, & ad hoc, q̄ fierent per nos. De primo patet, quia qui confidenter aliquid a Christo petebat accipiebat, & Christus solebat petere ab eis quos curabant credentes, sic infra in litera dixit duobus cæcis, creditis, quia possum hoc facere vobis? & illi dixerunt vtique domine, & Christus ait secundum fidem vestram fiat vobis: si autem non bene crederent nihil obtinebāt quousque crederent, sicut Mar. 9. dixit quidam Christo, si quid potes adiuua nos miseris nostris, & Christus ait si potes credere omnia possibilia videri credenti, & tunc ille dixit credo domine, adiuua incredulitatem meam.

De secundo patet, quia etiam nos ipsi miracula facere possumus si fidem habemus, quia si dixerimus auri eradicare, & transplantare in mari, obediet nobis. Luc. 17. & si dixerimus ficulne, q̄ arefiat, illico arefiat, infra 21. & Mar. 11. hoc tamē est, q̄ habeamus fidem, & nihil hestitemus, eod. c. si autem hestiterimus aliquid nihil facere poterimus. Iaco. 1. in muliere autem ista nulla hestitatio fuit. nam dicebat intra se, si retigero tantum simbriam vestimenti eius, salua ero, & ideo ex magna fide (licet viribus corporis deficeret propter fluxum sanguinis) non obstante multitudine populī accessit ad Christum, sic dicit Titus, qualiter autem non est digna præconio hæc mulier, quæ viribus extinctis corporis ob fluxum continuum sanguinis, & tanto populo concurrente circa Iesum, affectu corroborata, & fide petierat populū retro tacēs tetigit simbriam vestimenti.

Quomodo dicitur Mar. 5. & Luc. 8. de ista muliere. & quomodo ista mulier sciuit se esse sanatam & ubi quod virtus insinua simul potest, & in instanti rem dispensare, & formam producere.
Quæst. C.

QUARETUR quō dicitur Mar. 5. & Luc. 8. de ista muliere, q̄ statim sanata est. Et quō ipsa sciuit se esse sanatam, cum esset ista quædam ageritudo interior.

F Dicendum ad primum, q̄ ad hoc, q̄ ista mulier sanaretur requirebant duo. s. potestas sanantis, & dispositio eius sanantem suscipiens, potestas autem ex parte Christi erat infinita, ideo poterat operari in instanti, dispositio autem nulla est, nisi fides ex parte suscipientis, nam dispositio corporalis nulla requiritur, eo q̄ ista solum præexigitur in actione naturali, eo q̄ agens naturale est potestatis finitæ, & non potest agere in aliquid, nisi sit dispositum, quia non sufficit virtus sua ad simul disponendum, & formam imprimendum, virtus autem infinita simul potest rem disponere, & formā producere, ideo in instanti operatur non requisita dispositione aliqua præuia: & talis erat potestas Christi, sed solum præexigit dispositionē ex parte anime. s. fidem, mulier tamen ista fidem habebat anrequam accederet, quia dixerat, si retigero tantum simbriam vestimenti eius, salua ero, ideo mox, vt tetigit sanata est, sic dicit Theoph. sicut cum aliquis oculum lucernæ lucenti adhibet, aut igni spinas statim operatur, sic qui fidem confert potenti curare, statim operationē consequitur. iō Chrs isto mō quasi semp sanabat, & maxime faciebat hoc ad ostendū in se deitatis virtutē, quia nullum agens potest agere in instanti, nisi Deus, iō curans in instanti ostendit se esse Deum, quod nō faciebant prophete q̄ miracula operabant, vt patet de Elia, & Eliseo suscitantibus duos mortuos. 3. Reg. 17. & 4. Reg. 4. nā prius sepe, & diu durauerunt incuruantes se sup mortuos ad calefaciēdum carnem eorum, vt patet ibidem, si autē Christus non operaret in instanti, putaretur sicut vnus de illis Prophetis, ideo subito operabat. Ad secundū dicendū, q̄ mulier ista sensit se sanatā, quia cessauit sanguis fluere, sic dicit Lu. 8. tetigit simbriam vestimenti eius, & cōfessim stetit fluxus sanguinis eius, in quo innuit, q̄ cōtinue sanguis fluebat, & sentiebat mulier semp aliquē motum guttæ defluentis, nam ita est de fluxu huius sanguinis, sicut de fluxu feminis in viro, & tamen cum vir patit fluxū feminis cōtinue aliquid fluit, sic dicitur Leui. 15. vir, qui patitur fluxū feminis immundus erit, & tunc indicabit huic vitio subiacere, cū p momenta singula adhæserit carni illius sedus humor. ita ergo fluxus sanguinis erat cōtinuus, & cessauit tunc, ideo cognouit se sanatā, maxime quia in corpore suo sensit quādam immutationem mirabilem, sicut erat curatio miraculosa p q̄ manifeste sciuit se sanam esse, & hoc fuit q̄ locus ille ubi erat origo istius egritudinis desiccatus est, vt ultra nō esset ibi ille noxius humor, sic dicit Mar. 5. & cōfessum siccatus est fons sanguinis eius, & sensit corpore, q̄ sanata esset, quandiu autē maneret ille fons sanguinis, mulier sanari nō poterat, quia generabatur ibi sanguis ille qui continue distillabat.

An aliqua virtus exiret de Christo ad sanandum morbos.

Quæst. C.I.

QUARETUR quia dicitur Luc. 8. q̄ Christus dixit exiuisse virtutem de se, est dubium an aliqua virtus exiret de Christo.

Dicendum, q̄ nulla virtus poterat exire de eo ad sanandum morbos, quia aut illa esset virtus diuina, aut naturalis: non poterat esse diuina, quia non potest diuina virtus exire eo, q̄ nihil aliud est diuina virtus, nisi diuina essentia, illa autem vbique est Ierem. 23. ideo nec potest exire, nec intrare.

Secundo patet, quia exire est proprietas corporis. s. exire, & intrare, & penetrare, & se diuidere solis corporibus competit, & hoc in quantum hnt quandam quantitatem finitam, & proprie cōpetit propter locū quia quod exijt dimittit locum interiorem, & incipit esse

esse exterius, cui vero non competit esse in loco, nec potest competere exire, aut intrare diuina, ergo virtus cum in loco non sit exire non potest. Tertio patet, quia per hoc innueretur, q̄ virtus diuina erat intra corpus Christi, & aliquando exibat ad exteriora, & tūc oporteret dici clausam esse ibi virtutem illam, quod falsum est, quia vbique est: etiam cum virtus diuina sit aliquod indiuisibile si exiret de corpore Christi, iam non maneret in eo aliquid de diuina virtute, & multa similia absurda sequunt, non ergo exibat diuina virtus de Christo. Nec poterat est virtus naturalis, quia illa nō sufficeret ad sanandum egritudinē, eo q̄ quidquid erat in Christo præter deitatem erat creatū, & virtutis finitæ, ideo ad miraculorum operationē non sufficiebat. ista tamen virtus fuit ad sanandum mulierem, ergo non erat naturalis: nulla igit virtus exibat de Christo. Cum autem ipse dixit ego noui virtutem exiisse de me, Dicendum, q̄ non intelligebat, q̄ aliqua virtus realiter exiret de ipso, sed hoc dicebat, vt intelligerent illi, qui grossi erant, q̄ ipse haberet potestatem ad sanandū morbos, & quia rudes dedit solis corporibus non pnt aliquid intelligere esse, nisi modo corporali, ad ostendendū plenitudinem, & immensitatē virtutis suæ formauit eis conceptū, quasi totū corpus suū esset plenum virtute, q̄ pp abundantiam effluebat et in exteriora, ita q̄ in tangentes fideliter deriuaret, sic dicit Cyrillus materialius rō det secundū opinionē audientium, dicens ego noui virtutē de me exiuisse, nobis tñ hic manifestatur, q̄ ipse verus Deus est ex eo, q̄ prodigialiter factum est. Apparet et hoc, q̄ non sit intelligendū sicut in cortice, quia tūc innueret, q̄ Christo non iubente, aut prius nolente exiret aliqua virtus de eo, cum dicit ego noui virtutem exiisse de me. q. d. ego nō iussi virtutē, q̄ exiret, sed sensu q̄ exiuit: nā ad hoc, q̄ Christus voluisset hoc significare deberet dici ego emisi virtutem de me, & nō ego sensi, vel noui exiisse virtutem, nulla tñ virtus erat in Christo, quæ posset exire, nisi eo iubente, & faciente, ergo palā est, q̄ Christus non intendit, q̄ vere aliqua virtus de eo exierit, sed loquit sic pp causam dictam. Sed obijcietur, quia Mar. 5. dicitur, q̄ sanata est mulier a plaga, & statim Iesus cognoscens in semetipso virtutem, quæ exierat de eo, & c. vbi Christus nihil loquitur, sed Mar. asserit q̄ aliqua virtus de Christo exierit. Dicendum, q̄ etiā Mar. non intendit asserere vere exiuisse aliquam virtutem de Christo, sed dicit hoc, vt conformet se modo loquendi Christi: nam postea dicitur, q̄ Christus dixit quis me tetigit, & etiam, q̄ sensit virtutem exiuisse de se, ideo oportebat, q̄ etiam sic Mar. loqueretur. nam ex eadem ratione qua Christus sic loquebat vt a rudibus aliquāter intelligeretur, scriberet quoque sic Mar. etiam si non referret verba Christi, sic patet Luc. 6. vbi Lucas nulla verba Christi refert, dicit tñ omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat ad sanandum omnes. i. ipse habebat in se virtutem per quā sanaret oēs, non poterant tñ rudes intelligere quō sanaret egrī, nisi virtus exiret de Chro, & ideo sic dicit, q̄ virtus exibat de illo: aliquādo tñ hoc magis pprie exprimitur Euangelistæ, sicut Luc. 5. dicit, & virtus dñi erat ad sanandum infirmos, idest virtus domini erat in Christo per quam sanabantur.

An Christus per contactum sanabat egros, & an humanitas erat organum quoddam diuine virtutis operantis. Et quæ dicitur esse illa vnio, qua Corpus Christi est vnitum verbo diuino. Et quomodo intelligitur, q̄ deitas vtatur Christi corpore, vt organo.
Quæst. C.II.

QUARETUR cum ista mulier tangendo Christum sanata fuerit an Christus per contactum

sanabat egros. Et an ibi humanitas erat organū quoddam diuine virtutis operantis. Aliqui dicunt, q̄ erat organum, vt dicit Dama. s. non solum erat Deus, sed etiam homo: vnde per tactum & per sermonem diuina signa operabatur, vt. n. per organum, ita per corpus diuine perficiebantur actiones. Dicendum, q̄ ista quæstio pendet est præcedenti, & cum sit ostensum ibi, q̄ virtus nulla exibat de Christo, cōsequenter apparet, q̄ non fiebat operatio deitatis sanantis infirmos per humanitatem, tanq̄ per organum, nec est verum, q̄ humanitas Christi, aut corpus eius sanaret infirmos, sed Deus sanabat eos, vel Christus homo, qui simul Deus est. Quod aut humanitas Christi conferret aliquid in operatione miraculorum poterat dupliciter intelligi. Vno modo, q̄ ipsi corpori Christi esset collata virtus ad faciendum miracula sanando egros. Alio modo, q̄ non conferretur ei hæc virtus, sed deitas operaretur per corpus Christi, sicut per instrumentum. Primum nō stat quia virtus ista est infinita, & non potest communicari alicui creature, vt sit ipsius, & per eā opere creatura, quia tunc, vel creatura efficeretur infinita p illam virtutē infinitā, vel illa virtus efficeretur finita propter creaturam finitam. Etiam, quia tunc nō esset humanitas Christi, tanq̄ organum istarū operationū, sed tanq̄ principale agens illarum, cum habeant in se virtutem per quam fiunt. hoc tñ nemo diceret. De secundo patet, quia si esset corpus Christi, tanq̄ organū diuinarum operationū, oporteret q̄ ex corpore Christi, & deitate efficeretur vnum, quia sicut actio facta per instrumentum, & principale agens est vna, cum resultat inde vnica res facta, ita agens, & instrumentū efficiuntur vnum agens, & hoc per quandam vnionē: sic ergo esset de deitate, & corpore Christi, quod falsum est, quia deitas nulli rei vnitur cum sit essentia absolutissima. Et si dicitur, q̄ corpus Christi est vnitū verbo diuino. Dicendum, q̄ ista est alia vnio multū differens, nam est illa vnio ad essendum, & iō vocat assumptio, & non est vnio ad operandum, quia solū per eam efficitur, q̄ homo sit Deus, & non sit aliqua operatio, quia Christus homo habebat in se sufficientia principia operationū humanarū cū hnt animā, & nō erat deitas sibi principium alicuius operationis, sicut nec in nobis est: ista tñ vnio esset nunc solum ad agendum. Secundo, quia in vnione illa solū verbū diuinū vnitur sibi humanitatem Christi, hic tñ necesse erat vniri istā naturam diuinā corpori Christi, quia vniret ei, vt principium operationū exteriorū, vel agēs, & tñ quantum ad exteriora nō potest vna diuina persona operari sine alia, quia omnes tres sunt vni cū principii oium rerum, & tñ natura diuina nō vnitur sibi corpus Christi, sed solum ipsum verbum diuinum, ergo iam illa esset alia vnio: non tamen est aliqua talis, ideo non potest operari per corpus Christi, sicut per instrumentū. Item patet, quia agēs, quod vtitur corpore, vt instrumento operat cū motu, quia nulla actio corporea potest esse sine motu, operatio tñ Dei est in instanti, ergo non pot vniri corpori, vel operari p corpus, vt p organum. Dicit aut, q̄ deitas vtatur corpore, vt organo, non quidem, q̄ vere vtatur eo, ita q̄ realiter diuina virtus, & actio deriuaret per corpus Christi, in aliq̄ re exteriorē, sed quia, sicut in agentibus per organū applicando ipsum organū rei exteriori sequitur operatio, ita q̄ Christus tangebatur corporaliter aliquē egrum sanabat ab egritudine, iō videbatur, q̄ virtus illa diuina per manus Christi, tanq̄ per organū operaretur, & deriuaret. Cum aut quæritur an per tactū Christi sanabantur egrī. Dicendū, q̄ verum est, q̄ q̄ Christus tangebatur eos sanabant. Et tñ virtus sanandi nō erat in manu Christi, nec cōferebat eis aliquid ille contactus, sed sola Christi voluntas erat, quæ sanabat eos. Quod patet, quia

quia ita Christus sanabat absentes, sicut presentes, ut patet de seruo Centurionis præced. c. & de filia mulieris Chananeæ infra 15. & de filio Reguli Ioa. 4. si tñ virtus sanandi esset in manu non posset sanare, nisi quos tangeret. non ergo erat ibi virtus. Patet etiam, quia ista mulier nō tergit carnem Christi, sed vestes, nemo tñ dicit, q̄ illę vestes essent organum Diuine operationis. Sed dicendum, q̄ Christus sanabat egros tangendo illos, ut ostenderet, q̄ ipse erat, qui istam sanitatē præstabat, nā si eo tangente egrum illico sanaretur, nemo esset, qui dubitare posset, q̄ Christus illū sanabat. si autē eo nō tangente sanaret, dubitari posset an ab eo sanabatur. Secundo erat pp̄ honorē humanitatis Christi, ut videretur, q̄ operationes istę aliquo modo ad eā pertinebant, cum oēs, qui sic tangebant ab eo sanarentur. Tertio fuit pp̄ fidem egrorū, qui adhuc rudes erāt credebant enim, q̄ Christus posset eos sanare tangendo. an tamen sine tactu sanare posset nesciebant, si autē aliqui credebant illum posse sine tactu sanare, illos non tangendo sanabat, sicut fuit in seruo Centurionis. nam dixit Centurio nō esse opus, q̄ iret ad tangendum eū præced. c. ita etiā si ista mulier credidisset, q̄ non vadens ad Christum, nec tangens sanari poterat, fuisset sanata, & tamen credidit, q̄ oportebat saltem tangere vestimenta eius, ideo sic tangendo sanata est, non tamen per virtutem aliquam, quę esset in vestibus, sed per solam Christi potestatem.

Quare Christus voluit istud miraculum huius mulieris manifestari cum esset factum in occulto.
Quæst. CIII.

QUARE Christus voluit istud miraculum manifestari, fuerat enim factum in occulto, ita ut semper latuisset, nisi ipse mulierem cogere ad dicendum, & tamen, quando ipse dixit quis me tetigit, iam mulier non potuit tacere, & tamen aliud miraculum, qđ fecit suscitando puellam taceri iussit infra in litera.

Dicendum, q̄ ex diuersis causis Christus variabat actiones suas. de illo tamen miraculo quare taceri iusserit dicitur infra q. 132. de hoc autē dicendū, q̄ voluit illud aperiri pp̄ multa. Primo, quia si istud miraculū taceretur, esset quasi omnino inutile, quia omnino esset absconditū. secus autē de alijs, quę taceri iubebat, quia illa et si tacerentur nō erant omnino occulta, & iō publicaretur: hoc autē dixit nouerat, nisi mulier, quę tacere intendebat, ut innuitur Luc. 8. ideo pp̄ utilitatem credentium debuit publicari, sic dicit Cyrillus. non enim ambitione glorię non permisit latere diuine virtutis ostensionem, qui multoties præcepit tacere sua miracula, sed quia spectabat ad utilitatem eorum, qui vocabantur per fidem ad gratiam. Secundo fuit pp̄ nouitatem miraculi, quia nondum fecerat adhuc tale miraculum, si q̄ non peritus sanaret morbos, non debuit, ergo occultari. Tertio fuit pp̄ mulierem sanatam, ut et sanaretur in anima: nā licet fidem aliquā haberet, nō tñ digna credebat de Christo, quia putabat, q̄ posset latere eum istud miraculū, q̄ factum fuerat, ut ergo ipsa sciret, q̄ non latebat, fuit conueniens, q̄ Christus hoc indicaret. Quarto fuit pp̄ patrem puellę suscitandę, ut daretur ei fides, aut roboretur in illa, scilicet q̄ filia eius suscitaretur, nam ut ait Ambrosius super Lucam istud miraculum factum est propter patrem puellę. si tamen non reuelaret illud nihil prodesset, debuit ergo illud reuelare.

Quinto fuit, quia hic fuerunt duo miracula simul, quod Christus mulierem sanauerit, aliud est, quod ea, quę occulte facta fuerant cognouerit, & ideo etiam si non principaliter reuelare vellet mira-

culum istud, ut ostenderet mulierem esse curatam, debuit saltem reuelare, ut per hoc ostenderet, quod sciebat occulta.

Sexto fuit, ut esset occasio ad laudandum fidem mulieris: Christus enim in omnibus fideliter accedentibus fidem laudare volebat, ut ceteros ad credendum alliceret, & quia non posset laudari hic magna fides mulieris, nisi miraculum reuelaretur, debuit reuelari.

Septimo fuit, quia forte mulier haberet postea remorsum conscientię, q̄ miraculum illud furtim acceperat, nec de eo gratias egerat, nunc vero Christus cogens eam publice confiteri, abstulit istum remorsum, de his dicit Chryso. soluit enim femine metū ne remorsum pateretur, quasi surripens gratiam, deinde eam corrigit, quia latere putauerat, postea fidem eius exprimit cunctis, ut alij imitentur, proditque non minus miraculum, dum ostendit sibi cuncta patere, de hoc etiam dicit Cyrillus in super principem Synagogę suadebat indubitabiliter credere, quod a laqueis mortis eriperet filiam eius.

Quare Christus dixit quis me tetigit, cum sciret.
Quæst. CIII.

QUARE Christus dixit quis me tetigit, cum sciret, sciebat enim quis eum tetigisset.

Dicendum, q̄ per hoc Christus volebat ostendere tactum, qui est per fidem secundū quem virtus ab eo impetratur curationis, nam alio tactu plurimi eum tangebant, nemo tamen adhuc sic eum tetigerat, sicut ista mulier, quia ceteri infirmi tagi se a Christo petebant, ut sanarentur, sed non volebant ipsi Christum tangere, cum nihil putarent se per hoc consecutos, ista autem mulier tetigit credens, q̄ si tangeret sanaretur: sola ergo nunc Christum tetigit immo sola tetigerat, quia et ante hoc præter eam nemo illum sic tetigit, ad exprimendum, ergo istum tactum, qui per fidem est dixit hoc. Secundo fuit ad reddendum attentos oēs astantes, volebat enim Christus miraculū factum pandere, voluit ergo prius eos reddere attentos, ut sic conuenienter miraculū nonificaretur. Tertio fuit, ut ex hoc esset occasio ei ad ostendendum plenitudinem virtutis suę, & q̄ virtus exibat de illo. nam cum ipse dixit quis me tetigit, negauerunt astantes, scilicet dicentes, quod nemo eum tetigisset Luc. 8. Petrus autem dixit, turbe te comprimunt, & dicit quis me tetigit: tunc Christus dixit, q̄ non intelligebat de illo tactu cum ait aliquis me tetigit, nam & ego sensi virtutem exiuisse de me, hoc autem erat ostendere plenitudinem virtutis suę.

Quarto fuit propter mulierem, ut ipsa per hoc ostendatur ad consistendum miraculum, nam per hoc, quod ipse dicebat quis me tetigit, videbatur interrogare mulierem, & ipsa credebat, q̄ puniretur, nisi responderet, & ita respondit Luc. 8. scilicet videns autem mulier, quia non latuit, tremens venit, & proci-dit ante pedes eius.

Quare Christus non dixit mulieri tu me tetigisti cum videret illam. Quæst. CV.

QUARE Christus non dixit mulieri tu me tetigisti, cum sciret, quę esset illa, & videret eam iuxta se.

Dicendum, quod fecit hoc. Primo propter mulierem, ut ipsa ore proprio confiteretur sanitatem receptam, & daret laudem Deo de miraculo in se facto, quod non fieret si illa tacente Christus miraculum reuelaret, nam etiam si aliquis certissime sciat de aliquo

aliquo ex parte Dei, & confessio illius non addat aliquam maiorem certitudinem de re, dicitur tamen dare laudem Deo confitendo rem illam, sicut Iosue 7. Deus ostenderat, q̄ Achor furatus fuerat aliquid de anathemate Ierico, dixit tamen ei Iosue fili da gloriā domino Deo Israel, & confitere atque indica mihi quid feceris. ita nunc etiam si notum esset mulierem istam a Christo sanatam, q̄ tamen ipsa ore suo confiteretur, erat dare gloriā Deo. Christus tamen volebat, q̄ sanati ab eo istam gloriā darent Deo. sic patet Luc. 17. de decem leprosis quos curauit, & tamē, quia non redierunt ad confitendum hoc, & laudandum Deum, licet esset factum manifestum, Christus indignabatur dicens, nonne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt non est inuentus, qui rediret, & daret gloriā Deo, nisi hic alienigena.

Secundo fuit ad tollendum suspicionē, & ostendendum veritatem miraculi. nam si Christus dixisset mulieri illa tacente tu me tetigisti, & sanata es a plaga, nō esset res, ita manifesta, siue mulier postea assentiret Christo, siue taceret. nā si taceret esset res dubia, san verum esset, q̄ miraculum fecerat. si autē loquendo consentiret ei, esset res aliquid suspecta, quia forte putaretur, quod mulier illa timens Christum loquentem illud diceret, & non esset pueniens manifestatio miraculi. nunc vero cum ipsa p se confiteretur Christo non designante eam, nulla erat cā suspicandi, & ista duo tangit Chryso. dicens. ob hoc dominus nō statim eā manifestauit, ut ostenso, q̄ oīa liquent sibi, faciat mulierem predicare, q̄ factum est, ut suspitione miraculum careat. Tertio fuit, ut particularius ostenderetur tota rei series: nam præcipuum fuit hic in intentione mulieris, quid credidit, & q̄ intentionem venienter exprimi, nisi mulier illud diceret, quia si Christus, qui interiora nouerat hoc diceret, non esset alijs certum, an ita esset, nisi super hoc Christus miraculū postea ostenderet, & dato, q̄ mulier confiteretur illud postq̄ diceret Christus, non esset ita certū, quia poterat esse suspitio, q̄ mulier hoc dixisset volēs Christo fauere: nunc autē Christo nihil dicente ipsa totam rem aperuit Mar. 5. & Luc. 8. l. proci-dit ante eum, & ob q̄ causam tetigerit eū, indicauit corā omni populo, & quemadmodum confestim sanata est. Quarto fuit, ut Christus conuenienter laudare posset fidem mulieris: nam si ipse referret miraculum illa tacente non conuenienter ipse laudaret mulierem, quia quasi sine causā laudaret, cum non plene constaret an sic mulier fecisset. nunc autem cum ipsa totam rem aperuisset, conuenienter ipse laudauit fidem illius, dicens fides tua te saluam fecit.

Considerandum autē, quod iste fuit modus conuenientissimus aperiendi istud miraculum, potius q̄ si Christus muliere tacente illud diceret, & etiam, quam si Christo nihil dicente mulier per se dixisset. Primum patet ex dictis. Secundum patet, quod si mulier statim, ut sanata est antequam Christus diceret quis me tetigit, dixisset, q̄ sanata erat miraculose, non notificaretur conuenienter miraculum. Primo, quia turba non esset attenda, ibant enim plurimi cum Christo ad domum principis Synagogę, & si Christo nihil loqueretur mulier nullus ad eam attenderet. Christus autem cum dixit quis me tetigit omnes aduertit expectantes quid vellet dicere, & ideo poterat tunc miraculum conuenienter aperiri. Secundo fuit, quia si sola mulier loqueretur, forte nō crederetur ei, quia egritudo sua erat latens, & non appareret, ita manifeste de curatione, sed forte crederetur, quod ex quadā leuitate mulier hoc dixisset, nunc autem cū Christus dixit aliquis me tetigit, & ego noui virtutem exi-

uisse de me, ostendebatur factum est miraculum aliquod, unde mulieri postea loquenti crederetur, quia quasi coacta hoc diceret maxime, quia timens, & tremens cecidit illa ad pedes eius: Mar. 5. & Luc. 8. & sic apparebat, q̄ non faciebat hoc simulate.

Tertio fuit, quia si mulier hoc confiteretur Christo nihil dicente, appareret, q̄ aliquod miraculum factum fuerat in Christo eo nesciente, quod erat valde inconueniens: nam hoc dato appareret, q̄ ipse non erat Deus, quia non sciebat omnia, cum etiam aliqua, quę in ipso fiebant ne sciret, sed putaretur, q̄ erat aliqua virtus naturalis in corpore eius, sicut est in lapidibus, & herbis, ita ut tangentes eum per hanc virtutē sanarentur ipse nesciente, & ita non esset ipse dominus virtutis suę, & operationum suarum, ideo non debuit mulier miraculum pandere Christo nihil loquente, sed fuit ista via conueniens, ut Christus diceret aliquod miraculum esse a se factum, & tamen non diceret in quo fuerat factum, ut esset mulieri occasio ad hoc manifestandum.

Quare postquam sanata est mulier dicitur, quod Christus circumspiciebat, ut eam videret.
Quæst. CVI.

QUARE dicitur Mar. 5. de hac muliere postquam sanata est, q̄ Christus circumspiciebat, ut videret eam.

Dicendum, q̄ fuit hoc, quia ista mulier intenderat sanitatem tacite consequi, & recedere, & ita nunc cū fuisset sanata incepit recedere, & aliquid a Christo elongabatur, & tunc, quia Christus dixit quis me tetigit circumspiciebat mulierem videre, quasi iā nō esset sibi propinqua, sic innuitur Luc. 8. l. videns mulier, quia non latuit tremens venit, & proci-dit ante pedes eius, & tñ si esset coniuncta ei non diceretur tremēs venit, & proci-dit, sed solū tremens proci-dit. Secundo fuit, ut per hoc Christus istam mulierem incitaret ad dicendū miraculū. Tertio fiebat pp̄ astantes, ut per hoc Christus magis ostēderet se hoc vere dicere, q̄ virtus de illo exierat, cum circumspiceret ad videndum quis eum tetigerat, & non putaretur simulate dixisse.

Quarto fuit, quia noluit determinate respicere mulierem, ut auferret suspicionem: nam si illam solā respiceret, videretur per hoc innuere ei, quod ipsa diceret: nam si ipse referret miraculum, circumspiciebat ergo, id est in circuitu aspiciebat ne videretur aliquē specialiter designare.

Considerandum autem, quod Christus faciendo ista, & dicendo ex industria morabatur, ut interim venirent nuncij ad principem Synagogę de morte filię eius, ut sic iam omnes scirent illam esse mortuā, & cum postea viderent eam viuere, appareret, quod fuerat a Christo suscitata. si autem Christus nihil in his moratus iret ad domum principis, iret antequam venirent nuncij de morte puellę, & sic non constaret tam aperte de suscitatione eius, sic patet Luc. 8. octauo, scilicet filia fides tua te saluam fecit, & sequitur, adhuc eo loquente venit quidam ad principem Synagogę dicens, quia mortua est filia tua noli vexare illum, sic etiam dicit Chryso. ostomus in homilia. Considerandum est, quod propter hoc tardius vadit, & plura loquitur mulieri curatę, ut permittat mori puellam, & sic manifeste fiat resurrectionis demonstratio, & similiter in Lazaro usque ad diem tertiam mansit, scilicet quia die quarta venit ad suscitandum eum Ioan. 11.

Quare mulier ista curata a fluxu sanguinis volebat, quod miraculum lateret, & quomodo putavit, quod posset latere. Quæst. CVII.

Quæretur cum dicitur Luc. 8. videns, quia non latuit in quo innuitur, quod volebat latere, id est miraculum istud abscondere, quare hoc volebat, & quomodo putavit, quod posset latere.

Ad primum dicendum, quod non desideravit latere, ut virtus Christi esset abscondita, & non daretur laus Deo, quia hoc esset invidere ei, & odisse illum, sicut Pharisæi, & pontifices Iudaeorum vetabant prædicari nomen Christi. Actu. 4. & 5. erat. n. ista mulier valde deuota Christo cum dixerit intra se, si tetigero tantum simbriam vestimenti eius salua ero, ergo non vellet occultare Christi virtutem. Sed fecit hoc primo propter verecundiam, quia passio sua erat turpis, & sicut a tequa curaretur propter verecundiam non petiuit curari, ut dicit Chryso. ita est postquam curata est erubuit dicere se sustinuisse hanc passionem. Secundo fuit propter timorem Christi, nam cum esset tacite curata timuit, quod si postea hoc indicaret Christus indignaretur, quod tacite surripuisset ab eo curationis beneficium, & pater hoc, quia quando vidit se deprehensam, scilicet quod Christus hoc sciebat procidit timens, & tremens ad pedes eius Mar. 5. & Luc. 8. Tertio fuit propter metum turbarum, quia ipsa immunda existens intrauit inter eos per hoc eos contaminans, si ergo nunc confiteretur immunditiam suam præteritam timuit, quod indignaretur turbe, quia per hoc costaret eos fuisse contaminatos ab illa, id latere voluit, & sic sanitate suscepta iam recedebat, nisi Christus eam tenuisset dicens, quis me tetigit, quia per hoc coacta est confiteri rei veritatem.

Ad secundum dicendum, quod mulier putavit posse latere, eo quod non digne concipiebat de Christo, nam non putabat eum esse Deum, sed esse prophetam aliquem, & id credidit, quod aliquid poterat eum latere, sicut erat in alijs prophetis, sic pater de Eliseo 4. Reg. 4. nam dixit dimitte illa, quia anima eius in amaritudine est, & dñs celauit a me, nec indicauit mihi. deinde quia credidit mulier, quod in Christo erat plenissima virtus, ita quod si quis eum tetigeret sanaretur ab egritudine, & in hoc credebatur eum maiorem esse omnibus prophetis. nam nullus unquam egros se tangentes sanauerat quantum magis vestes suas. vñ mortuo filio mulieris Sunamitis, misit Elifas Giezium puerum suum, ut poneret baculum eius super illum, ut viueret, & tamen baculo posito non reuixit 4. Regum quarto, in Christo autem erat plenitudo virtutis, nam habitabat in eo plenitudo deitatis corporaliter, ut dicitur ad Colo. 2. & quia deitas est aliquid incomprehensibile debuit ostendere, quod non clauderetur in corpore Christi, sed et refluerebatur exterius in vestes, sic dicit Hilarius magna virtutis dominice admirationis est cum potestas intra corpus manens rebus caducis, i. simbrijs vestimenti efficientiam adderet sanitatis, & vsque in vestimentis operatio diuina procederet: non enim comprehensibilis erat Deus, ut corpore clauderetur, assumptio namque corporis naturam virtutis non includit, sed ad redemptionem nostram fragilitatem corporis virtus assumpsit, Deus ergo huic mulieri istam fidem dedit licet esset imperfecta, ut per hanc locum esset ad ostendendum plenitudinem virtutis Christi, ut dictum est, & sic mulier putavit posse latere.

An Christus, & turba per tactum mulieris immunda incurrent immunditiam legalem. Quæst. CVIII.

Quæretur cum mulier ista immunda intrauerit inter turbas tangendo multos, & tangendo Christum, an Christus, & illi incurrent immunditiam legalem, & an per hoc abstinere a Sanctuarij ingressu.

Dicendum, quod non est dubium quin ista mulier polluere possit omnes quos tangeret cum fluere sanguine. & dicitur Leui. 15. quod mulier, quæ patitur fluxum sanguinis non in tempore menstruali immunda erit, & omne stratum in quo dormierit etiam vas in quo sederit pollutum erit: quicumque tetigerit eam lauabit vestimenta sua, & ipse lotus aqua immundus erit vsque ad vespertum. & tamen isti tangebant mulierem illam cum ipsa tangeret eos ingrediendo inter illos ergo apparet, quod illi fiebant immundi. Alij dicunt, quod nec illi, nec Christus legaliter polluti sunt: nam non tetigerunt mulierem, sed solum vestem eius, & et ipsa non tetigit Christum, sed solum simbriam vestimenti eius, ut patet in litera. Dicendum, quod ad contrahendum immunditiam legalem non differebat, quod quis tangeret vestem mulieris, vel carnem eius simpliciter tactu. Quod dicitur ad differentiam coitus, quia qui coiret cum tali muliere, vel cum fluere sanguine menstruali erat immundus septem diebus Leui. 15. si tamen alius tangeret carnem eius erat immundus solum vsque ad vespertum. e. c. & eadem immunditia erat si quis tangeret vestem eius, quia est tangendo lectum eius, vel sedem in qua illa sedisset incurrebat immunditia e. c. & tamen ista est minor immunditia, quæ tangere vestes illius, maxime quia ille, qui tangit aliquem in vestibus dicitur simpliciter tangere eum, id est isti immunditiam incurrent per hoc, quod ista mulier tangebatur illos.

Alij dicunt, quod non incurrent isti immunditiam, quia nesciebant an mulier immunda tangeret eos. Sed dicendum, quod non stat, nam ad hoc, quod quis non incurrat peccatum confert aliquid ignorantia inuincibilis ad hoc tamen, quod non incurrat legalem immunditiam nihil confert ignorantia, quia immunditia non est peccatum, id ad ostendendum eam sufficit solus contactus rei immundæ, & non excusat ab hoc ignorantia, nec violentia, aut inuoluntarium secundum quid, sed si quis nesciens incurreret immunditiam, & postea agnosceret immunditiam, quæ incurrit, tenebatur abstinere ab ingressu in Sanctuarij: si autem nesciret se tetigisse rem immundam, & intraret in Sanctuarium non peccaret. De ignorantia patet Leui. 5. anima, quæ peccauerit per ignorantiam, & fecerit unum ex his, quæ lege dñi prohibentur, & agit ibi de peccato. i. transgressione ceremoniarum per ignorantiam, quæ non vocatur peccatum. De violentia, vel inuoluntario simpliciter patet Nu. 6. ubi dicitur de Nazareo si mortuus fuerit subito quispiam coram eo polluetur caput consecrationis eius, & tamen quod moreret subito coram Nazareo eo simpliciter nolente fiebat, incurrebat tamen immunditiam. De inuoluntario scilicet quid patet Leui. 11. ubi agit de animalibus mortuis per quorum tactum homines polluantur. & si necesse fuerit, ut portet quippiam hominum mortuorum lauabit vestimenta sua, & immundus erit vsque ad solis occasum. nihil ergo est, quod excuset ab immunditia ipsum tangente rem immundam quantumcumque ignoranter, vel inuoluntarie tetigerit. Idem patet de sacerdote magno tangente caput emissarium. nam immundus efficiebatur, & lauari debebat. Leui. 15. & tamen cogebatur ipse illud facere, id est de sacerdote cremante vitulam ruffam Num. 19. nam polluebatur, & sic isti polluerentur tangente eos mulieres immunda, licet illam immundam esse ignorarent.

Dicendum tamen de Christo, quod et tangente illum muliere immunda non pollueretur. Primo, quia non subiacebat legi per quam iudicabatur ista esse immunditia, quia erat Deus, & etiam, quia lex data erat ab eo, & non poterat obligare ipsum. cum lex solum sit ad subditos quibus datur. Secundo, quia etiam si esset purus homo, dum tamen faceret talia miracula

la sanando egritudines non iudicaretur incurere immunditiam, cum ipse immunditiam tolleretur, & patet hoc a fortiori in leproso quem sanauit præced. c. nam tetigit manu sua lepram eius, leprosus tamen principatum habebat inter omnes immundos, vñ ipse primus ponitur inter immundos, qui iubentur eijci de castris Numeri 5. Et lex strictius se habebat circa eum, quæ circa alios immundos Leui. 14. & 15. sed ibi Christus non iudicatus fuit ab aliquo incurere immunditiam, ergo minus hic iudicaretur, cum mulier ista esset minus immunda: etiam, quia non tetigit carnem eius, sed vestem, non ergo fuit in eo legalis immunditia. De alijs dicendum, quod non iudicauerunt se incurere immunditiam, quia cum ista curatio fieret opere diuino crederent, quod tangendo illam, quæ sic a Deo curabatur, immunditiam non incurrerent, vñ non curarent lauare vestimenta sua, tanquam immundi, sicut si alius mulierem istam tetigissent, polluerentur Leui. 15.

erat ergo iam mulier sanata, cum autem dicitur ex illa hora, debet intelligi de hora qua tetigit mulier Christum, & non de hora qua Christus ei ista locutus est, licet inter vtrunque parua fuerit temporis mora, & est sensus saluata est mulier ex illa hora, id est postea, nunquam redijt egritudo ad ipsam, sic dicit glossa. Intelligendum est ex illa hora ex qua tetigit simbriam non ex illa hora ex qua Iesus conuersus est ad eam, iam enim salua facta erat, ut alij Euangeliste manifeste ostendunt, & ex verbis Domini perpendi potest. Sed obieciatur, quia Mar. 5. dicitur vade in pace, & esto sana a plaga tua, ergo videtur, quod ante hoc sana non erat. Dicendum, quod prius sana erat, quia ibidem dicitur, quod tetigit mulier vestimentum Christi, & confestim siccatus est fons sanguinis eius, & sensit corpore, quod sanata esset a plaga, sed ponuntur illa verba ad quandam confirmationem sanitatis iam datæ, esto sana a plaga, id est placet mihi, quod sana permanes a plaga tua, sic dicit Origenes. eandem sanitatem, quam assecuta est mulier ex contactu, verbis confirmauit Saluator. Ratio autem huius fuit, quia mulier illa videns deprehensam se timuit, quod forte Christus vellet priuare eam sanitate consecuta, eo quod voluerat illam surripere furtim nihil petens a Christo. Et pater iste timor, quia Luc. 8. dicitur, quod mulier videns, quia non latuit tremens procidit ante pedes eius, ut ergo non putaret se priuandam sanitate, Christus timorem ei abstulit confirmans sanitate, dicens esto sana a plaga tua.

Quomodo dixit Christus huic mulieri confide filia, quia iam habebat fidem. Quæst. CXI.

Quæretur quomodo Christus dixit isti mulieri confide filia, id est habe fidem, nam iam habebat fidem, ideo non oportebat, quod hoc ei diceret. Dicendum, quod potest vno modo accipi, quod confidere sit non timere, ita, quod Christus confortauit eam dicens, confide. i. non timeas, quia fortes, qui non timent vocant confidentes, & istud est verum, quia ista mulier videns se deprehensam valde timuit, sicut dicit Mar. 5. & Luc. 8. videns mulier, quia non latuit timens, & tremens procidit ante pedes eius. Christus ergo volens eam confortare dixit, confide filia, sic dicit Chryso. in homilia formidolosa erit hec mulier, & per hoc ait confide. Secundo potest accipi, quod Christus dixit confide, i. habe fidem: nam licet haberet mulier ista fidem aliam non tamen plenam, nam ex eo, quod putavit posse hoc latere Christum, non habebat plenam fidem, & sic dictum est confide, i. habe fidem, s. non solam, quod ego possim te sanare, sed etiam, quod nihil possit me latere, & sic dicit Chryso. in homilia. Non dicitur tamen perfectam de Christo opinionem habebat, quia nequaquam extimasset eum latere. Tertio potest accipi confide, i. habe perseverantiam in fide, quam iam habere incepisti, quia aliqui sunt, qui ad tempus credunt, & ad tempus discedunt infra 13. & Luc. 8. sic dicit Rabanus, quid est, quod est confidere iustit, quæ si fidem non haberet salutem ab eo non peteret: sed robur, & perseverantiam fidei ab eo postulauit, ut ad certam, & veram veniat salutem. vocauit autem Christum istam mulierem filiam, quia iam filia erat per adoptionem, eo quod credebatur, nam per fidem efficiamur filij Dei Io. 1. dedit eis potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius. sic dicit Chryso. in homilia filiam eam vocat, quia fides eam fecerat filiam.

Quomodo dicitur hic sanata est mulier ex illa hora, cum videtur ante sanatum fuisse. Quæst. CXI.

Quæretur quomodo dicitur hic sanata est mulier ex illa hora, cum videtur ante sanatum fuisse.

Quæretur quomodo dicitur hic sanata est mulier ex illa hora, cum videtur ante sanatum fuisse.

Dicendum, quod vere fuit sanata mulier ante hoc, quia Mar. 5. & Luc. 8. dicitur, quod confestim, ut mulier tetigit Christum sanata est a plaga sua. Item patet, quia Christus dixit ante, quam loqueretur nunc mulieri, ego noui virtutem exiuisse de me Mar. 5. & Luc. 8. per quod significabat effectum curationis mulieris, ergo sanata erat ante hoc. Item, quia si nondum fuisset sanata nullam causam habuisset Christus dicendi quis me tetigit, cum per tactum illum nihil fuisset tunc factum,

erat ergo iam mulier sanata, cum autem dicitur ex illa hora, debet intelligi de hora qua tetigit mulier Christum, & non de hora qua Christus ei ista locutus est, licet inter vtrunque parua fuerit temporis mora, & est sensus saluata est mulier ex illa hora, id est postea, nunquam redijt egritudo ad ipsam, sic dicit glossa. Intelligendum est ex illa hora ex qua tetigit simbriam non ex illa hora ex qua Iesus conuersus est ad eam, iam enim salua facta erat, ut alij Euangeliste manifeste ostendunt, & ex verbis Domini perpendi potest. Sed obieciatur, quia Mar. 5. dicitur vade in pace, & esto sana a plaga tua, ergo videtur, quod ante hoc sana non erat. Dicendum, quod prius sana erat, quia ibidem dicitur, quod tetigit mulier vestimentum Christi, & confestim siccatus est fons sanguinis eius, & sensit corpore, quod sanata esset a plaga, sed ponuntur illa verba ad quandam confirmationem sanitatis iam datæ, esto sana a plaga, id est placet mihi, quod sana permanes a plaga tua, sic dicit Origenes. eandem sanitatem, quam assecuta est mulier ex contactu, verbis confirmauit Saluator. Ratio autem huius fuit, quia mulier illa videns deprehensam se timuit, quod forte Christus vellet priuare eam sanitate consecuta, eo quod voluerat illam surripere furtim nihil petens a Christo. Et pater iste timor, quia Luc. 8. dicitur, quod mulier videns, quia non latuit tremens procidit ante pedes eius, ut ergo non putaret se priuandam sanitate, Christus timorem ei abstulit confirmans sanitate, dicens esto sana a plaga tua.

Quomodo Christus dixit fides tua te saluam fecit cum illa muliere fidem plenam non haberet. Vbi quod duplex est fides. Et quod mulier a fluxu sanguinis curata a Christo statutam ei eam fecit. Quæst. CXI.

Quomodo Christus dixit fides tua te saluam fecit cum illa muliere fidem plenam non haberet. Vbi quod duplex est fides. Et quod mulier a fluxu sanguinis curata a Christo statutam ei eam fecit.

Quæst. CXI.

Quæretur quomodo Christus dixit fides tua te saluam fecit. nam mulier ista non habuit fidem plenam, sed errabat, quia putabat, quod posset latere Christum istud miraculum, & tamen ille, qui errat in aliquo pertinente ad fidem, in tota fide errat, nec potest quis habere fidem de vno articulo fidei, si aliquem eorum discredit, & ita mulier ista esset infidelis.

Dicendum, quod ista mulier habuit fidem, quæ fuit sufficiens ad sanitatem obtinendam, vnde & Christus fidem eius laudauit. Quod autem dicitur, quod non habuit fidem perfectam, potest dici vno modo, quod fides est duplex. Quædam est virtus Theologica qua assentimus omnibus credibilibus reuelatis, & per quam fideles vocamur. Alia est fides, id est confidentia, quam quis habet de re, quæ petit, vel desiderat, quod fiet a Deo, & ista non est virtus Theologica, sed potius est quædam gratia gratis data, & ista est, quæ proficit ad operationem miraculorum, & de hac Christus loquitur infra 21. si habueritis fidem, & non hesitaueritis, ista potest esse sine fide per quam vocamur fideles, & e contrario, ista autem mulier licet non haberet plenam fidem assentiendo omnibus, quæ de Christo credenda erant, habuit tamen plenam fidem, id est confidentiam, & ista est, quæ sufficiebat ad consecutionem sanitatis: nam dixerat intra se si tetigero tantum simbriam vestimenti eius salua ero, & istam fidem Christus laudauit.

Secundo potest dici loquendo de fide, quæ est virtus, quod quando denunciata sunt certa, quæ credenda sunt, si quis assentiat vni articulo, & non alteri de nullo habet fidem, sed de omnibus habet opinionem, & ideo adhuc est infidelis, vel hereticus: si tamen non sunt adhuc determinata omnia, quæ credenda sunt quidquid recte credatur, etiam si nondum plene dicitur

citur fidem habere, qui sic credit, & laudabilis est. ita fuit de ista muliere, quia tunc nondum erat notificatus quid determinate de Christo credendum esset, id quid quid crederet quisque de eo, quod pertineret ad aliquam perfectionem fidelis diceretur, et si solum quis crederet, quod erat propheta vel vir sanctus, vel quod Deus operabatur per eum. nunc vero, quia determinata sunt omnia, quae credenda sunt, quisquis crediderit unum non credendo aliud nihil credit. Tertio potest dici, quod quando quis ex pertinacia assentiendo quibusdam articulis alijs non assentit, dicitur nihil credere. si tamen ex ignorantia aliquid non recte credat, non tollitur quin veram fidem habeat, ita autem ista mulier non plene credebatur de Christo, quia ignorabat aliqua, quae credenda erant. nam devotio ad credendum non deerat ei, ideo et sic credens fidem habebat, & laudabilis erat.

De ista muliere dicendum, quod pro hoc beneficio saninitatis suscepto a Christo fecit ei statuam aeneam, in memoriam, sic dicit Eusebius dicit hanc mulierem in Panea, quae est Caesarea Philippi de qua fuit oriunda, statuisse triumphos insignes collati sibi beneficia a Salvatore, stabat namque super altam basim ad limina domus eius aeneum simulachrum mulieris flexis genibus manibusque iunctis, quasi precaretur, ex cuius opposito aliud rectum simulachrum ad instar viri eiusdemque materiae amictum diploide, & manus versus mulierem extendens, ante cuius pedes super ipsam basim aliena species plantae orta, quae usque ad aeneae diploidis oram pertingens medicina omnium passionum esse ferebatur, hanc autem statuam dicebant representare Christum, quam Maximus destruxit.

Et cum venisset. Hic ponitur tertium in quo reuertitur Matth. ad narrandum miraculum primum inceptum de suscitacione puellae, & dicitur.

Et cum venisset Iesus in domum principis. Scilicet principis Synagogae ubi puella mortua iacebat: nam mulier de qua supra dictum est in via curata fuit.

Et vidisset tibicines. Ibi erant in domo iam plangendo puellam mortuam. *Et turbam tumultuantem.* Id est flentem, & tumultum facientem, sic dicitur Marc. 5. videt tumultum, & flentes, & eiulantes multum.

Dicebat recedite. Excluit enim eos de domo, & suavit non lugere: nam Mar. 5. dicitur quid turbamini, & ploratis? *Non est enim mortua puella, sed dormit.* Quasi dicat non habetis causam lugendi, quia puella non est mortua, sed dormit, ideo non lugeatis pro ea, sicut pro mortua. *Et ridebant eum.* Putabant enim, quod ex ignorantia hoc diceret credens puellam adhuc vivere, quam illi sciebant esse mortuam.

Et cum eiecit est turba. Scilicet omnes flentes, & tibicines exclusit, nemo enim mansit ibi, quando suscitavit eam, nisi pater, & mater puellae, & Petrus, & Iacobus, & Ioannes, ut patet Mar. 5. & Luc. 8. *Intrauit, scilicet in cubiculum in quo puella erat mortua.* Nam iam intrauerat domum, quando turbam exclusit.

Et tenuit manum eius. Quasi iubens ei surgere, vel per hoc excitans eam a somno, sed Mar. 5. dicitur Thabithachumi, & est dictio Hebraica, & idem est, quod puella surge. est enim oratio. *Et dixit, puella surge.* Hoc dixit forti voce, scilicet clamans, ut dicitur Luc. 8. vocavit autem eam puellam, quia 12. erat annorum Mar. 5. & Luc. 8. *Et surrexit puella.* Scilicet statim, ut Christus iussit, ut dicitur Mar. 5. & incepit ambulare eodem c. & iussit Christus dari illi cibum Luc. 8.

Et exiit samaritaniam in universam terram illam. Scilicet fama de suscitacione puellae, quia magnum miraculum fuit, non enim Christus quinquam ante hoc suscitaverat, ipse tamen iussit patri, & matri, ut racerent Luc. 8. non tamen potuit occultari, sed mox divulgatum est.

Quare nuncij venientes ad principem Synagogae dixerunt ei mortua est filia tua, noli vexare eum. *Quaestio. CXII.*

QVAERETUR quare cum Christus iret ad suscitandum istam puellam nuncij venientes ad principem Synagogae dixerunt ei mortua est filia tua, noli vexare eum Mar. 5. & Luc. 8.

Dicendum, quod isti sciebant venisse principem illum ad rogandum Christum, ut iret, & sanaret filiam eius, & quando ille venit filia sua erat in extremis Mar. 5. cum autem mortua est venerunt nuncij ad principem ne amplius vexaret Christum, quia putabant, quod non posset eam suscitare, licet potuerat languentem sanare, & quia frustra erat ire illum cum suscitare non posset illum, dixerunt noli vexare eum. Sed dicitur, unde movebantur nuncij ad dicendum hoc, quia sciebant Christum multa miracula fecisse, poterat ergo istud facere?

Dicendum, quod ex quadam ignorantia movebantur, quia licet unum miraculum posset esse maius altero quantum ad rem, quae sit, tamen quantum ad potestatem faciendi non est maius unum altero. ut ostensum est supra q. 18. qui ergo potest unum miraculum facere potest facere omnia: Iudaei tamen, qui rudes erant putabant, quod posset facere unum miraculum, & non alterum, sic dicit Io. 11. ubi cum Iudaei viderunt Christum flentem pro Lazaro dixerunt, non poterat hic, qui aperuit oculos caeci nati facere, ut & hic non moreretur? & quia putabant suscitacionem mortuorum esse maius miraculum alijs crediderunt, quod licet Christus alia faceret, non posset mortuum suscitare. Et ratio huius est, quia nullum mortuum adhuc Christus suscitauerat, id in alijs miraculis putabant eum habere potestatem solum. Sed dicitur quod hoc putabant, quia Elias suscitauerat mortuum 3. Reg. 17. & Elifaeus alterum 4. Reg. 4. & post mortem ossa sua suscitauerunt alterum mortuum 4. Reg. 13.

Dicendum, quod hoc Iudaei nouerant, & tamen putabant, quod Christus non erat tantae potestatis, quia adhuc nesciebant quis erat, Christo tamen placuit ista dubitacio immo negatio potestatis eius, ut cum immediate suscitaret puellam appareret, quod isti errauerant, & magis confunderentur, & etiam magis admirarentur Christum, unde ipse ex industria moratus est diu loquens cum muliere, ut sic nuncij illi de morte puellae venissent, ut dicit Chryso. in homilia.

Quare Christus dixit principi noli timere, sed tantum crede. Et ad quid sit necessaria fides ex parte nostrum cum Christus in nobis miracula operatur. *Quaestio. CXIII.*

QVAERETUR quare, quando nuncij dixerunt principi esse puellam mortuam, Christus dixit noli timere, sed tantum crede.

Dicendum, quod Christus dixit hoc ad confirmandum fidem illius, nam ex fide vocauerat Christum, & quia nuncij nuncij assererant mortuam esse puellam, & quod Christus non posset illum suscitare, poterat turbari princeps, & deficere in fide, ideo dixit Christus noli timere, id est non deficias animo quasi ista sit res magna, & non possim eam facere, quia possum, & faciam si eredis.

Sed dicitur quare petiuit ab eo fidem. Dicendum, quod non petiuit illam, quasi esset necessaria ad hoc, quod Christus posset suscitare puellam, quia fides nostra, & quaecunque alia opera non possunt adiuuare Deum, sic dicitur Ila. 49. quis adiuuit Spiritum domini? quasi dicat nemo adiuuit eum, nec adiuuare potest, sed est necessaria fides in miraculis ex parte nostra ad hoc, quod nos simus dispositi ad recipiendum diuina beneficia.

beneficia, nihil autem est per quod directius disponamur quam per fidem cum per eam credamus Deum posse facere quod petimus, & confidamus, quod faciet, vult autem Deus istam fidem ex parte nostra, ut videamur nos aliquid mereri, & non sit totaliter ex fauore operatio miraculorum conferens nobis beneficia, sic dicit Athanasius, fidem Dominus exigit ab inuocantibus eum, non quia indiget adminiculo aliorum, ipse nanque, & Dominus, & largitor est fidei, sed ne videatur ex acceptione personarum sua dona conferre, ostendit, quod credentibus fauet, & ne sine fide accipiant beneficia, & ea per infidelitatem aboleant. vult enim benefacere durare gratiam, & sanans inconcussum permanere remedium.

Sed dicitur, cum Christus posset dare istam fidem, immo ipse est, qui illam dat, quare petiuit ab eo fidem dicens crede?

Dicendum, quod Christus non faciebat quidquid poterat diuinitus facere, quia aliam non oportuisset, quod aliquod praedicaret cum posset omnes facere bonos per solam inspirationem, sed non facit immo hoc est generale, quod quidquid humanitus per Christum fieri poterat nunquam diuinitus faciebat, sed praedicando, & exhortando verbo, & opere ad bonum incitabat. istum ergo quem verbo poterat ad credendum prouocare admonuit, quod crederet. Secundo est hoc ad instructionem nostram, ut ex charitate proximis nostris praestemus causam bene operandi verbo, & opere incitantes eos, & non relinquamus omnia Deo dicentes, Deus potest eum bonum facere, vel in fide confirmare: ipse ergo faciet. nam Deus constituit nos ad hoc faciendum, quia unicuique mandauit Deus de proximo suo Ecclesiasti. 17. & in hoc quasi Deum adiuuamus, sic dicitur 1. Corinth. 3. Dei adiutores sumus, & etiam dicimus supplere ea, quae desunt passioni Christi. ad Colos. 1. si igitur Christus, qui Deus erat & poterat nihil dicendo istam fidem dare noluit, sed hortatus est eum considerare, a fortiori, & nos conabimur proximis bonos efficere non relinquentes omnia Deo cum nos aliquid facere possimus. Tertio fuit ad ostendendum efficaciam fidei, scilicet, quod per eam obtinetur operatio miraculorum, quae desideramus.

Quid erant isti tibicines, & ad quid erant. *Quaestio. CXIIII.*

QVAERETUR quid erant isti tibicines, de quibus hic dicitur, & ad quid erant.

Dicendum, quod tibicines vocantur tibij canentes, erant autem nuncij secundum antiquam consuetudinem Iudaeorum: nam ad luctum mortuorum inducebant tibicines, ut ibi canerent, hoc autem fiebat propter duo.

Primo ad augendam tristitiam, quia sicut in melodijs est magna differentia in prouocando passiones, ita et est in organis musicis sicut quod ex conditione ipsorum reddunt varie melodias, unde sunt quaedam organa, quae ad iram, & audaciam concitant, sicut tubae bellicae, alia autem delectationem, & suauitatem, alia autem sollicitudinem, alia dissolutionem, alia vero tristitiam, & fletum, & huiusmodi erant iste tubae, quibus canebant tibicines. de hoc patet 8. Pol. sic, n. dicit Ambrosius super Lu. more enim veteri tibicines ad excitandos luctus in mortuis ferebantur adhiberi.

Secundo erat propter solennitatem luctus, quia sicut in gaudio est dare festum, & solennitatem, ita & in luctu est dare luctum solennem, & ideo quando exequijs funeris honorabiles esse debebant adhibebantur tibicines.

Alph. Toft. in Matth. Pars III.

Sed dicitur ad quid sit hic mentio de eis? Dicendum, quod ad manifestationem miraculi: quidquid enim poterat facere ad maiorem notificationem istius suscitacionis inducunt Euangelista, & quia ista puella erat quasi receniter mortua, poterant aliqui dicere, quod non erat vere mortua: ideo ponuntur illa signa, quae ea vere mortuam ostenderent, & hoc erat, quod iam essent tibicines in domo canentes, & turba lugens: nam istud non fit nisi pro mortuo.

Quare Christus intrans domum dixit ad tibicines recedite. *Quaestio. CXV.*

QVAERETUR, quare Christus intrans domum dixit ad tibicines recedite.

Dicendum, quod fuit propter multa. Primo ad quandam consolationem hortando, quod non lugerent. recedite. i. cessate lugere: nam ubi dicitur hic recedite dicitur Mar. 5. quid turbamini, & ploratis? & Luc. 8. dicitur nolite flere. Secundo fuit, quia istud non conueniebat proposito Christi, volebat enim suscitare puellam, luctus tamen ille tibicinum pro solis mortuis fit: ideo iussit, quod recederent, quia iam non erat tempus plangendi, & hoc proprie ostendit litera. recedite: non est enim puella mortua, sed dormit. tunc quia sine causa lugentis: nam puella non est mortua: ideo lugendum non est.

Tertio fuit, quia Christus noluit, quod illi interessent suscitacioni puellae: erant enim indigni videre illam, nam irriserant Christum dicentem, quod puella dormiebat.

An erat verum puellam non esse mortuam, & quare dixit hoc Christus. *Quaestio. CXVI.*

QVAERETUR, quare Christus dixit non est puella mortua, an verum erat hoc.

Dicendum, quod puella vere erat mortua, sicut nuncij dixerant antequam Christus veniret in domum: Luc. 8. etiam quia si non esset mortua non canerent iam tibicines, etiam quia si solum dormiret frustra Christus illuc intraret, quia sine eo poterat de somno euigilare. erat ergo vere mortua, & tamen dicebatur non esse mortua, sed dormiens, eo quod immediate suscitanda erat. nam dormiens quando dormit parum differt a mortuo, & si sic semper manendum esset non differret dormiens a mortuo, etiam si ille, qui moritur confestim per seipsum ad vitam redire posset, non differret a dormiente, quia tamen dormiens per se euigilabit, mortuus autem nunquam, alterum est dormire, & alterum mori, haec autem puella confestim resurrectione erat: ideo melius dormire, quam mortua esse dicitur, & ideo licet secundum communem modum accipiendi istius locutionis erat verum, quod puella erat mortua, quia tamen propositio est vera, vel falsa ex modo accipiendi terminorum, cum Christus acciperet aliter dormire, & mortuum esse, erat vera ista propositio, non est puella mortua, illi tamen qui irriserunt eum putauerunt, quod acciperet secundum modum communem loquendi, & tamen quod diceret hoc ex ignorantia: ideo irridebant eum.

Cur Christus non dixit puellam esse mortuam vere. Et quare mortui dicantur quandoque dormientes. *Quaestio. CXVII.*

QVAERETUR, quare Christus dixit sic. cum puella esset vere mortua, & cur potius non dixit eam esse mortuam, sicut in veritate erat.

D d Dicunt

Dicunt quidam, quod hoc fuit, quia Christus voluit occultare istud miraculum quod patet, quia paucos accepit secum, etiam quia dixit patri, & matri puellæ ut nulli hoc dicerent, si tamen ipse diceret puella mortua est cum postea appareret viuens constaret, quod eam suscitasset. dixit ergo eam non esse mortuam.

Dicendum, quod non stat, quia non erat intentio Christi, quod aliquod miraculum suum maneret omnino occultum, quia miracula erant ad manifestationem gloriæ Dei, & tamen si vellet omnino illa taceri, non proficerent aliquo modo ad Dei gloriam.

Sed dicendum, quod hoc Christus dixit. Primo ad excludendum turbam: nam noluit, quod essent presentes suscitari. & etiam voluit, quod cessarent a luctu, & tamen si diceret eis, quod puella erat mortua non cessarent, sed potius lugerent: ideo dixit recedite non est mortua.

Secundo fuit ad ostendendum, quod suscitanda erat, quia ille est vere mortuus, qui in morte manet, qui autem euigilat non videtur mortuus, sed dormiens. ut dictum est precedenti quæst.

Tertio fuit ad ostendendum facilitatem suscitationis, quia sicut est facile cuiuslibet suscitare alterum de somno, ita facile erat Christo suscitare mortuum. ideo tales mortuos Christus dormientes vocabat, sic dixit Ioan. 11. Lazarus amicus noster dormit, sed vado, ut a somno excitem eum. sic dicit Chryso. per hoc tumultum mentis remouit eorum, qui aderant, & ostendit quoniam facile est ei mortuos suscitare, hoc modo respectu Dei omnes mortui dormientes sunt, quia eos aliquando suscitabit, sic dicit Rabanus puella vobis mortua est, Deo autem, qui suscitare potest, dormit tam in anima quam in corpore.

Quarto fuit ad erudiendum nos, quod mors non sit timenda cum Christus vocet eam somnum, id est, facilem mutationem, sicut est somnus, sic dicit Chryso. & simul docuit non formidare mortem, quia & ipse erat moriturus, & in aliorum cordibus instruxit discipulos confidere, & viriliter ferre mortem: etenim eo accedente iam mors somnus erat.

Quare Christus non increpuit derisores sui.
Quæst. CXLIII.

QUARE ET VR cum Christus vera dicens irridetur nunc, quare non increpuit derisores. Dicendum vno modo, quod fecit hoc ex mansuetudine: nam iniurias libenter tolerabat tam in rebus quam in verbis. 1. Pet. 2. qui cum malediceretur non maledicebat, & cum pateretur non comminabatur.

Secundo fuit propter exemplum, quia ipse dixerat discipulis supra quinto cap. beati estis cum maledixerint vobis homines mentientes propter me. debuit ergo ipse tolerare.

Tertio fuit, quia hoc faciebat ad confirmationem miraculi. nam per hoc, quod ipse dicebat puella non est mortua, & illi irridebant eum afferentes, quod esset mortua, cum postea videret eam viuere non possent negare fuisse eam suscitatum, cum ipsi afferuissent illam esse mortuam, similia enim Christus facere solebat ad confirmationem operum suorum. sic enim suscitatus Lazarus, licet sciret ubi esset dixit, ubi posuistis eum, & illi dixerunt, feteret iam quatrduanus est, quasi dicat, non cures, nec labores videre eum, quia iam feteret, & ita postquam suscitatus esset non poterant hoc negare fuisse ab eo factum, sic dicit Chryso. in Homilia. non increpuit derisionem, ut & ipsa derisio, & tibi, & alia vniuersa demonstratio fiat mortis; quia enim multoties postquam facta sunt miracula

non crediderunt homines antea eos conuincit, propter responsionibus, ut & in Lazaro fecit cum dixit, ubi posuistis eum, & dixerunt veni, & vide quoniam feteret, ut non amplius possint non credere quin mortuum suscitauit.

Aliter potest dici, quod Christus increpuit istos derisores non quidem verbis, sed rebus. nam eiecit eos de domo ut non astarent suscitationi puellæ tanquam indigni, quia irriserant eum, sic dicit Hieron. super Matth. non erant autem digni, ut viderent ministerium resurrectionis, qui suscitantem indignis contumeliosis irridebant. Aliter etiam posset dici, quod Christus non redarguit eos tunc ne esset locus contentioni in verbis. illi enim sciebant puellam vere esse mortuam. unde si Christus irrisus ab eis assereret iustus puellam non esse mortuam, illi magis eum irriderent. ideo non erat opus verbis contendere, sed re ipsa se verum dixisse ostendere, & ita fecit.

An solum Petrus, Ioannes, & Iacobus iuerint cum Christo ad domum principis, vel etiam alij. Et quare Christus dimisit nouem de discipulis a se.
Quæst. CXLIX.

QUARE ET VR de istis tribus discipulis Petro, & Ioanne, & Iacobo, an isti soli iuerint ad domum Principis cum eo, vel etiam alij discipuli. Dicendum, quod manifestum est istos solos cum Christo intrasse ad cubiculum, ubi iacebat puella mortua: Lucæ 8. & tamen an soli cum eo iuerint non apparet, quia Mar. quinto, videtur innui, quod soli isti iuerint cum eo in domum principis. & non admittit quenquam sequi se, nisi Petrum, Iacobum, & Ioannem.

Aliqui dicunt, quod omnes discipuli iuerint cum eo usque ad domum principis comitando, ibi autem elegit istos tres, ut secum intrarent. sic innuitur Lucæ 8. & cum venisset ad domum non permisit intrare secum quenquam, nisi Petrum, Iacobum, & Ioannem, & patrem, & matrem puellæ: ergo ibi segregauit eos a ceteris, & non in via.

Dicendum, quod Christus antequam veniret ad domum principis, reliquit ceteris discipulis fecit secum ire istos tres. nam cum esset in via curauit mulierem fluentem sanguine, & dum loqueretur cum ea venerunt nuncij ad principem dicentes: mortua est filia tua noli vexare illum. Lucæ 8. & tunc Christus fecit quod tota turba, quæ ibat cum eo recederet, & et omnes discipuli eius propter istos tres, ut patet Mar. 5. adhuc eo loquente veniunt ad Archifynagogum dicentes filia tua mortua est. Iesus autem audito verbo, dixit ei, noli timere, & non admittit quemquam sequi se, nisi Petrum, Iacobum, & Ioannem, & sic in via segregauit a se omnes, & patet, quia sequi respectu viæ dicitur, & veniunt in domum Archifynagogi: ergo prius segregauerat illos tres, qui veniret in domum Archifynagogi, etiam quia postea dicitur ipse vero eiecit omnibus assumpsit patrem, & matrem puellæ, & qui secum erant, & ingrediuntur ubi puella erat iacens, & sic videtur, quod iam erant segregati discipuli isti a ceteris cum dicitur, quod assumpsit eos, qui secum erant, scilicet, omnes, & tamen soli tres introierunt Lucæ 8. ergo quando Christus venit ad domum principis non erant cum eo, nisi isti tres discipuli, & omnes isti tres introierunt, & ista est veritas, fecit autem Christus hoc propter occultationem miraculi puellæ suscitandæ: nam antequam curaret mulierem sanguine fluentem in via permisit turbam secum venire, ut miraculum illud notificaretur coram toto populo, sic dicitur Lucæ octauo, videns mulier, quia non latuit tremens procidit ante pedes eius, & ob quam causam tergebat eum indicauit coram omni populo,

populo, miraculum tamen sequens de suscitatione puellæ volebat manifestari cum dixerit patri, & matri puellæ, ut nemini dicerent: Mar. quinto, & Lucæ octauo, eiecit ergo a se turbam, ut non irent cum eo, & etiam nouem de discipulis suis: nam si irent usque ad domum principis ibi eiecit eos, fuit autem honestius, quod in via eos a se dimitteret quam postea in domum peruenientes a se eieceret; reliquit ergo eos in via.

Et hoc fuit propter duo. Primo, quia Christus volebat aequaliter miraculum istud occultare, magis tamen occultaretur istos in via dimittendo quam si in domum peruenirent, quia ibi viderent tibicines, & turbam tumultuantem, quæ erant notissima mortis argumenta, & cum postea viderent puellam viuere, manifestum esset, quod fuisset suscitata.

Secundo fuit propter honestatem: nam si turbæ comitate fuisset Christum usque ad domum principis, videbatur quasi inhonestum, quod postquam ei honorem impendissent comitando illum expelleret eos a se non permittendo assistere illi miraculo quod videre cupiebant; quod autem in via eos dimitteret non erat inhonestum, quia releuabat eos a labore, & recufabat honorem ab eis ultra suscipere, dimisit ergo eos in via, & cum eis nouem de discipulis suis.

Cum autem obijcitur, quod Lucæ octauo, dicitur cum venisset ad domum non permisit intrare secum quenquam, nisi Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & patrem, & matrem puellæ. Dicendum, quod intelligitur de illis, qui erant tunc in domo, ibi tamen non erant de discipulis, nisi tres, erat tamen ibi multa turba tibicinum, & stentium, de illis neminem permisit secum intrare.

Quare Christus istos tres solos secum accepit. Vbi etiam prærogatiua explicantur, quas eis Christus post mortem concessurus erat. Quæst. CLX.

QUARE ET VR, quare istos tres solum accepit secum.

Dicendum, quod Christus solitus erat quædam faciebat aliquid, quod non volebat esse publicum accipere istos tres. ita enim fuit nunc, ut patet Mar. quinto, & Lucæ octauo, sic etiam fuit in transfiguratione, infra decimo septimo, & Mar. nono, & Lucæ nono, ita etiam fuit instante morte quando voluit ostendere angustiam spiritus sui: nam istos tres accepit, & coram illis cepit sedere, & pauere, & mestus esse infra vigesimo sexto, & Mar. decimo quarto. Alij autem ad talia secreta nunquam recipiebantur. Causa autem, quare tres erant, fuit quia Christus coram istis volebat aliqua facere, quæ ad tempus secreta essent, & postea publicarentur, sic patet infra decimo septimo, cum dixit Christus istis tribus de transfiguratione nequam viderant, nemini dixeritis visionem quousque filius hominis a mortuis resurgat. ut ergo rem possent occultare pauci erant, & non tota turba discipulorum Christi, quia tamen istud aliquando reuelandum erat, oportebat eos esse totos, ut testimonium de iure perhibere sufficerent, & quia secundum legem in ore duorum, vel trium testimonium stat omne verbum Deut. 19. assumpsit Christus tres, ut testimonium sufficiens esset, & per istos tres reuelabatur tempore suo omnibus quod factum erat, quia sic Christus iusserat infra 17. Cum autem quæritur, quare istos tres, dici potest vno modo, quod isti erant ceteris digniores in meritis, & ideo istos eligebat.

Secundo, quia Christus volebat ea, quæ coram paucis faciebat occulta manere ad tempus, ut dictum est, Alph. 1. ost. in Matth. Pars III.

A nouerat autem ipse istos tres constantiores ad secretum firmiter seruandum: nam dum fuerunt cum Christo discipuli, quia nondum erant confirmati per Spiritum sanctum, sed poterant peccare, & aliquando peccabant, ut dictum est præcedenti cap. q. 82. & 83. erant aliqui firmiores ad secretum seruandū quam alij, si autem fuisset post Spiritum sanctum datū omnibus indifferenter ista committi poterant, quia quilibet eorum sufficiebat ad maiora non tamen nunc: ideo nunc non eligebat, nisi istos tres.

Tertio fuit, quia Christus habebat istos tanquam tres vertices Apostolorum, & per hoc, quod eos a ceteris segregabat volebat ostendere, quod post mortem suam isti deberent esse inter ceteros præcipui.

Quarto fuit, ut per hoc Christus ceteros, qui minus perfecti erant alliceret, ut anhelarent ad maiorem perfectionem, ut mererentur esse apud Christum tales, sicut illi tres, de hoc dicit Chryso. ceteros autem discipulos non assumpsit prouocans eos ad appetitū maiorem, & propter id quoque, quod nondum erant plene dispositi, & alij, ut istos imitentur, sic etiam dicit Theophilus, solos autem hos intromisit tanquam discipulorum vertices, & potentes miraculum occultare: non enim volebat ipsum ante tempus pluribus reuelari.

Quinto fuit, quia istis tribus speciales prærogatiuas inter ceteros Christus post mortem concessurus erat, ideo voluit viuens differentiam aliquam eorum a ceteris ostendere. Petro enim datus est vniuersalis Episcopatus, scilicet, pascere oues meas. Ioan. 21. quod expresse alijs non dictum est, licet & ceteri oues Christi pascere, sed significata fuit in hoc quædam principatus Petri ad alios. Etiam Petro specialiter de clauibus ligandi, & soluendi dictum est, infra decimo sexto, licet non ei soli, sed omnibus Apostolis, immo toti Ecclesiæ datæ sunt, ut patet 1. 18. quodcumque; solueritis super terram &c. fuit tamen aliqua ostensio dignitatis, quod Petro soli aliquando diceretur, de quo 1. 16. dicebat. Ioanni autem singularis prærogatiua concessa est. nam ei soli concessit Christus matrem suam custodiendam, & non solum fecit eum custodem, sed ut filium dicens. mulier ecce filius tuus, & Ioanni dixit: ecce mater tua. Io. 19. in hoc autem fuit excellentia Ioannis ineffabilis, quod Christus committeret ei esse filium matris suæ. Iacobo autem fuit pæcellus principatus in martyrio: ipse enim primus omnium Apostolorum occisus est, unde manentibus omnibus Apostolis in Iudæa occisus est ab Herode Act. 12. ceteri vero adhuc manebant, & inde per orbem dispersi sunt. Sexto fuit, ut aliqui volunt ex quadam affectione quam Christus ostendere voluit cognatis suis: nam Iacobus, & Ioannes cognati eius erant: ideo dicitur, quod istos præcipue elegit. Ista tamen non vniuersa sufficiens ratio, quia alij erant ibi de cognatis Domini. Iacobus Alphæi, quem Apostolus vocat fratrem Domini ad Gala. 1. & Petrus non erat de cognatis Christi, Petrum tamen præcipuum fecit, & Iacobum Alphæi in hoc numero non posuit, non tamen est hoc credendum fuisse quasi Iacobus in merito esset minor, cum iste fuerit admirandæ sanctitatis, ita ut per excellentiam Iacobus iustus vocaretur, sed per alias causas. Et præcipue ne Christus videret ex acceptione personarum omnia facere. nam si tres de cognatis suis ad istam singularitatem eligeret etiam si meritis essent ceteris maiores cum homines non viderent, nisi quod extra apparent, & Deus solus intueatur cor. 1. Reg. 16. putarent videntes, quod Christus ex sola carnis affectione faceret cognatos suos ceteris proponens, dissoluit autem Christus istam murmurationis causam cum ipsum Petrum, quod ad cognitionem eius non pertinebat præcipuum fecerit, cognatis suis proponens illum. nam Petrus semper in omnibus prior est. Septimo, ut aliqui putant fuit propter ordinem vocationis, quia isti ante ceteros Apostolos vocati sunt.

Sed dicendum, quod non stat, quia tunc Andreas fuisset vnus de tribus: ipse enim & Petrus simul vocati sunt ante omnes, & post eos vocati sunt Iacobus, & Ioannes supra quarto, & Mar. primo, verum est ergo quod prioritas vocationis aliquid contulit, quia isti tres sunt de primis vocatis: non tamen fuit ista tora causa, quia fallit in Andrea: ideo fuerunt cause precedentes.

Octauo quantum ad istam segregationem specialiter fuit causa propter turbas, vt non videretur eas committere, quia in via fecit eas a se recedere quando nunciatum est mortuam esse filiam principis, vt dictum est precedenti q. & vt non esset ita molestum turbæ, quod dimitterentur a Christo quasi despiceret eos, dimisit etiam nouem de discipulis suis, quos despiciere non erat verisimile, vt sic turba equanimiter ferret credens non fuisse factum ex despectu, sed ex aliqua iusta causa, & hic incepit Christus segregare istos tres a ceteris: nam ante hoc nunquam legitur segregasse.

Considerandum autem, quod sicut Christus istos tres a ceteris segregabat, ita etiam inter ceteros maiora amoris signa eis ostendebat, & etiam ipsi maiorem confidentiam ad Christum habebant audentes ei familiariter loqui quam ceteri, de petro patet, quia dicitur Lucæ octauo, quando Christus dixit, quis me tetigit, quod Petrus dixit, preceptor, turbæ te comprimunt. Etiam quando Christus ambulauit super aquas solus Petrus periit, quod iter ad eum super aquas, & solus iuit infra decimoquarto. Etiam in passione Christi dicente ipso omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte. dixit Petrus, & si omnes scandalizati fuerint in te, ego non scandalizabor. infra vigesimo sexto, & Mar. decimoquarto. Etiam quando ante transfigurationem Christus dixit discipulis, quod occidendus esset in Ierusalem, solus Petrus segregans Christum a ceteris dixit ei, absit a te Domine non erit tibi hoc, infra decimo sexto, & Mar. nono. De Ioanne, & Iacobo patet, quia ipsi, & mater sua loco eorum petierunt a Christo, quod vnus eorum sederet ad dexteram eius, & alius ad sinistram in regno suo infra vigesimo, & Marc. decimo, & hoc autem non erat, nisi quia confidebant, quod propter magnam familiaritatem, quam Christus eis ostendebat concederet, etiam hoc alijs non peterent si timuissent se repellendos. Christus etiam intantum ostendebat istis tribus signa amoris super ceteros, quod aliquando scandalizabantur alij. Nam Christus dixit Petro quando petebatur tributum ab eo solue pro me, & pro te infra decimo septimo, & immediate, scilicet, infra decimo octauo, in principio discipuli inceperunt contendere quis eorum maior esset, & hoc quia ex verbis Christi acceperant occasionem, ad hoc etiam quando mater Ioannis, & Iacobi, & ipsi petierunt a Christo sedere ad dexteram, & ad sinistram, indignati sunt ceteri, infra 20.

Quare Christus eiecit totam turbam de domo, ita vt solos tres discipulos, & matrem & patrem puella intrare permitteret. Et quid agendum quandoque ne inuidia occasionem maioris inuidie capiant.

Quæst. CXXI.

QUARE ET V R, quare Christus eiecit totam turbam de domo, ita vt solos Petrum, Iacobum, & Ioannem, & patrem, & matrem puella intrare permitteret. Mar. 5. & Luc. 9. Dicendum, quod Christus voluit miraculum istud aliquatenus esse occultum: ideo voluit paucos adesse, qui tacere possent. Et hoc faciebat. Primo pp inuiciam Iudæorum, ne per hoc eis daretur

maior occasio persequeuti eum ante tempus. sic dicit Theophilus, hos solos introduxit tanquam potentes miraculum occultare: non enim volebat ipsum ante tempus pluribus reuelari, forte pp inuiciam Iudæorum. Secundo fuit, vt erudiat nos ex operibus nostris gloriam hominum non querere, sed soli Deo velle placere supra 6. & quanto fuerint opera nostra meliora tanto minus de eis gloria querenda est, quia nunc Christus suscitaturus mortuam (quod putabatur esse maximum miraculum) occultum esse voluit.

Tertio fuit, vt etiam innuat, quod si aliqui nos velimus miraculorum opera facere, quæ ex fide possumus infra 17. & 21. non simus coram multitudine, quia forte insurget nobis elatio ex concursu plebis, & fides debilitabitur, & non poterimus facere miraculum, de his duobus dicit Theophilus, mortuam autem suscitaturus eiecit omnes, quasi nos docens absque inani gloria esse, & nihil ad demonstrationem facere, & quod cum quis debet miracula perpetrare, non decet ipsum esse in medio plurimorum, sed solitarium, & ab alijs separatam. Quarto fuit, vt innuat, quod per opera nostra bona non debemus inimicis occasionem maioris odij tribuere: si quis enim sciat, quod inimici sui grauius inuidet ei pp excellentiam bonorum operum, melius est, quod opera bona sua ad tempus occultet ne maioris odij occasionem tribuat. ita dicit Theophilus, sic & cum quis nobis inuidet non debemus iustitias nostras ei reuelare, ne malorum inuidie occasio tribuatur. sed hoc verum est de operibus, quæ non sunt necessario in publico facienda, sicut ire ad Ecclesiam, & similia, quia a necessarijs non est desistendum propter scandalum emulorum, etiam si sint talia opera, quæ sine scandalo bonorum omitti non possunt, vt si quis solitus erat publice facere aliqua bona, quæ non erant simpliciter necessaria, vt prædicare, vel docere, ex omissione tamen illorum scandalizarentur boni, non est cessandum ab eis, etiam si emuli valde inuideant, quia boni scandalizandi non sunt infra decimo octauo, potius ergo attendendum est ne ipsi scandalizentur quam ne emuli scandalizentur, si vtrunque euitari non potest.

Quinto fuit, quia si Christus vellet istud miraculum nunc publice facere oportebat, quod tibicines, & turbam stentem reciperet, quia nulli alij tunc ibi erant, indignum tamen erat, vt isti permittentur videre resurgentem quam disidentes tanquam mortuam lugebant. sic dicit Chrysostomus, nota, quod desertes exclusita domo, indignos enim ostendit huiusmodi visionis.

Sexto fuit, quia ista turbæ irriferant Christum quædo dixit non est puella mortua; sed dormit, non erat ergo dignum, quod adesset suscitatori, sic dicit Hieronimus super Matth. non enim erant digni, vt viderent mysterium resurrectionis, qui resuscitantem indignis contumeliosis irridebant. non ergo permisit alios esse presentes.

Quare Christus voluit patrem, & matrem adesse. Et quod videre transfigurationem Christi fuit quadam inchoata felicitas. Quæst. CXXII.

QUARE ET V R, quare voluit, quod pater, & mater puella adessent. Dicendum, quod hoc voluit, vt haberet testes huius miraculi: nam licet nolebat hoc facere presentem multitudine, ne Phariseorum inuidiam magis irritaret, nec tamen voluit prorsus esse absconditum ne omnino ignoraretur, sed ita paucis presentibus fecit, vt non omnino diuulgaretur, & ita aliquibus aspectibus ne penitus ignoraretur: voluit ergo testes adhibere.

Sed

Sed dicitur, quod ad hoc sufficiebant Petrus, Iacobus, & Ioannes, quia in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum, id est, plena probatio de omni verbo, quod asseritur, vel negatur. Deuter. 19.

Item quia Christus in alijs rebus adhibuit istos tres solos in testes, vt in transfiguratione, infra 17. & Mar. 9. & Luc. 9. & in tristitia quam ostendit instante passione, infra 26. & Mar. 14. ita ergo sufficeret hic, quia grauior res erat, & maioris periculi transfiguratio si negaretur quam suscitatio istius puella: nam negata suscitatio ista constabat adhuc Christum suscitasse mortuos, quia filium viduæ in vrbe Naim publice suscitauit Lucæ 7. & Lazarum etiam publice Ioan. 11. negata tamen transfiguratione facta coram his tribus nulla alia erat, quia Christus semel tantum transfiguratus est. Etiam quia cognitio transfigurationis fuit nobis valde necessaria, quia ibi fuit ostensa tota imago future gloriæ propter quam omnia agimus. si ergo per istos tres constare potuit de transfiguratione potius ad fortiori constare de puella suscitatio.

Dicendum, quod de iure sufficiebant isti tres, & tamen in presenti non fuit conueniens, quod soli essent, sed quod adhererentur etiam alij testes extranei. Et hoc primo propter suspicionem tollendam, quia si soli discipuli fuissent ibi, Iudæi emuli nolent credere puellam esse suscitatum dicentes non esse testes idoneos, sic dicit Chrysostomus, assumptis parentibus in testes ne quis dicere posset fallax esse resurrectionis indicium.

Secundo fuit ad tollendum suspicionem circa modum suscitandi. nam dato, quod puellam suscitasset poterat dicere Iudæi, quod fecisset hoc per aliquas ceremonias demonum. nam sicut alia miracula Christi demonibus attribuebant dicentes, quod in Beelzebub eiecit demonia, infra in litera, & infra 12. ita, & istud posset demonibus attribui, quia qui potest facere vnum miraculum potest facere omnia, vt ostensum est, supra q. 18. esset etiam Iudæis ad hæc occasio si Christus in occulto faceret, quia dicerent, quod ibi demones inuocauerat, voluit ergo habere testes extraneos, vt illi testificarentur quid Christus fecisset suscitando puellam.

Ad primum in contrarium dicendum, quod de iure sufficiebant isti tres, & tamen quia erat adhuc locus suspicioni, vt illa auferretur, debuerunt accipi testes extranei.

Ad secundum dicendum, quod ad transfigurationem probandam sufficiebant isti tres, verum est tamen quod firmior probatio fuisset si plures ibi fuissent tam de discipulis Christi quam de extraneis, noluit tamen ibi Christus plures adesse ne res publicaretur, quia maius erat damnum si propter multitudinem res publicaretur quam si propter paucitatem testium (qui tamen de iure sufficiebant) res non esset tam nota. Quare tamen nulli extranei fuerint in transfiguratione, & quare soli tres discipuli dicitur, infra 17. capit. hic autem e contrario erat, quia etiam si extraneis hæc videntibus res aliquatenus diuulgaretur, non erat tantum præiudicium, sicut si diuulgaretur suscitatio puella, etiam quia nemo extraneorum erat dignus videre transfigurationem, sicut poterant alij esse digni videre istam suscitatioem: nam videre erat solum quadam admiratio videndo suscitatioem, videre tamen transfigurationem erat quadam inchoata felicitas, quia ibi erat imago gloriæ futuræ, vnde Petrus repletus ineffabili gaudio ex hac visione dixit, Domine bonum est nos hic esse infra decimo septimo, soli ergo discipuli debuerunt esse ibi, & non omnes, sed pauci, sicut fuerunt, scilicet, tres.

Alph. Toft. in Matth. Pars III.

Quare in suscitatioe puella potius erant pater & mater eiusdem quam alij extranei. Quæst. CXXIII.

QUARE ET V R cum necesse esset in hac suscitatioe præter Apostolos etiam aliquos testes extraneos, quare potius fuerunt ibi pater, & mater puella quam alij, quia quicumque ibi essent sufficerent ad istam probationem faciendam.

Dicendum, quod debuerunt pater & mater interesse potius quam alij. Primo, quia ad eos pertinebat magis quam ad alios de vita filia suæ esse sollicitos, quia erant pater, & mater.

Secundo, quia testimonium istorum erat minus suspectum quam aliorum, quia si alij extranei, ad quos non pertinebat interfuisse, poterant illi aliquid mentiri, vt Christo fauerent, de patre autem, & matre non erat hæc suspitio, quia illi solum attendebant ad salutem, & vitam filia suæ, ideo ipsis magis crederetur.

Tertio fuit, quia si de alijs extraneis ibi interessent aliqui essent de tibicinibus, vel de turba stente, isti tamen non merebantur videre suscitatioem, quia de vita puella diffidebant iam eam tanquam mortuam Iudæi, & ob hoc exclusit eos Christus, vt dicit Chrysostomus, parentes autem saltem patrem fidem habebant: ideo debuerunt ipsi, & non alij recipi ad hoc videntium, patet hoc Luc. 8. quia nuncijs dicentibus principi filiam mortuam dixit Christus noli timere, sed crede tantum, & salua erit.

Quarto fuit, quia reliqua turba, quæ in domo erat indigna erat hoc videre, quia Christum irriferant quando dixerat non est mortua puella, sic dicit Hieronymus, non erant digni, vt viderent mysterium resurrectionis, qui resuscitantem indignis contumeliosis iridebant.

Quinto fuit, quia parentes puella iuerant, scilicet, pater eius: videbatur ergo iniustum, quod ipse excluderetur. Etiam quia non erat honestum, quod in penetralia domus istius principis intraret quisquam eo non manente ibi. Etiam vt non putarent parentes puella circa ipsam mortuam aliqua indebita committi, vel de quibus ipsi iuste tristarentur, potius ergo ipsi quam alij interesse debuerunt.

Ad quid opus fuit aliquos discipulos adesse cum parentibus adessent ad puella suscitatioem. Et quare Apostoli sunt, & merito dicatur principes Ecclesie. Quæst. CXXIII.

QUARE ET V R cum parentes puella adessent huic suscitatioe ad quid opus fuit aliquos de discipulis Christi ibi adesse.

Dicendum, quod fuit conueniens. Primo propter ipsorum fidem: nam Christus faciebat miracula, vt fidem de se causaret, & tamen fides erat magis necessaria in discipulis Christi quam in alijs, cum ipsi futuri essent columna Ecclesie ad Galat. prima, & principii omnis creaturæ, siue primitiæ, scilicet, in fide ad Roma. octauo: ergo ipsi debuerunt interesse, vt fides in eis confirmaretur per hoc miraculum, sic dicitur Ioan. 2. quando Christus vertit aquam in vinum hoc fuit initium signorum, & crediderunt in eum discipuli eius, scilicet, quia viderunt illud signum.

Secundo fuit ad dandum eis confidentiam de se, quia videntes Christum suscitare mortuos iam nihil dubitarent ipsum posse facere.

Tertio fuit ad hoc, quod auferret eis timorem mortis: nam sicut Iosue fecit, quod ponerent pedes suos principes Iudæorum super colla quinq; Reg. Chanægorum,

Dd 3

neorum, vt iam non timerent Chananæos Iosue 10. ita Christus nunc coram discipulis mortuam suscitauit vocans mortem somnum, ostenditque eis non timere mortem, quæ erat ita facilis, sicut somnus. sic dicit Chrysostr. docuit non formidare mortem, quæ & ipse erat moriturus in aliorum cordibus instruxit discipulos confidere, & viriliter ferre mortem: etenim eo accedente iam mors somnus erat.

Quarto, & principaliter fuit, vt discipuli possint hoc testificari: nam ipsi prædicaturi erant omnia gesta Christi: ideo oportebat, quod cum totus mundus crediturus eis esset, quod ipsi haberent firmissimam certitudinem de hoc, nõ potest autem esse maior quam per visum: ideo decuit, quod ipsi viderent ea, quæ prædicaturi erant, & non mendicarent fidem a Iudæis, & ita ipsi ostendentes, quod deberet eis credi in illis, quæ dicebant de Christo, asserebant se vidisse omnia. sic dicitur prima Ioan. primo, quod vidimus, & oculis nostris perspeximus, & manus nostræ tractauerunt de verbo vitæ testamur, & annunciamus vobis, sic etiam dicitur Actuum decimo, hunc suscitauit Deus a mortuis, & dedit cum manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis a Deo, nobis, qui manducauimus, & bibimus cum illo postquam surrexit a mortuis. debuerunt ergo interesse suscitationi discipuli.

Sed dicitur, quod eadem ratione omnes Apostoli debuerant interesse, quia omnes prædicaturi erant gesta Christi.

Dicendum, quod non oportuit omnes interesse, quia tunc non solum Apostoli, sed etiam 72. discipuli interesse debuerunt, quia etiam istos Christus misit ad prædicandum Lucæ nono, sed oportuit aliquos de Christi discipulis interesse ibi, vt ab eis ceteri discipuli certitudinem de hac re accipere possent, & non oporteret eos mendicare fidem a Iudæis. nam cum Apostoli fuerint principes Ecclesiæ, debuit in eis esse status in fide, id est, quod fides illorum non dependeat a fide aliorum, quia cum Ecclesia consistat in fide, illi a quibus Apostoli fidem accepissent dicentur potius esse principes Ecclesiæ quam Apostoli. ergo ipsi non debuerunt ab alijs fidem accipere, sed quod in eis sit status. hoc autem est, quod ipsi per se viderint, & a Christo audierint ea, quæ ad fidem pertinent, & tunc ipsi essent, in quibus primo est fides. nam in Christo nõ est fides, sed dixit ea, quæ ad fidem pertinebant, quæ in eo erant per clarum visionem, in nobis autem sunt per fidem, non tamen fuit necesse, quod omnes Apostoli immediate omnia a Christo acceperint videndo, vel audiendo, sed non acceperint ea ab alijs, qui non erant Apostoli, sed Apostoli essent primi, quia ista a Christo acceperunt. Quod tamẽ vnus Apostolus ab alio acciperet nõ erat inconueniens, sicut, & nos ab ipsis accepimus.

Quare Christus voluit nunc habere testes huius suscitationis. Quæst. CXXV.

Quare Christus voluit nunc habere testes suscitationis huius. Nam Elias, & Elifæus, qui mortuos suscitauerunt nullos testes sibi adhibuerunt, sed potius tẽ in cubiculis incluserunt quando ista fecerunt 3. Reg. 17. & 4. Reg. 4.

Dicendum, quod fuit propter duo. Primo, quia illi nõ suscitabant mortuos ad aliquid probandum, sed solũ ad benefaciendum. Nam Elias condolens viduę Sa reptanę, quæ pascebat eum, suscitauit filium eius, & ita dixit orans, Domine Deus meus etiam ne viduam apud quam ego sustentor afflixisti, vt interficeres fi-

lium eius. tertio Regum decimosextimo, Elifæus similiter compatiens mulieri Sunamiti. quarto Reg. quarto: ideo testibus non egebant. Christus autem miracula faciebat principaliter ad ostendendum virtutem suam, scilicet, vt sciretur, quod erat Messias, & quod erat Deus, & crederetur in eum, sicut ipse dixit. opera, quæ ego facio testimonium perhibent de me, id est, facio illa ad perhibendum testimonium de me: indigebat ergo Christus testibus miraculorum suorum.

Secundo fuit, quia Elias, & Elifæus in suscitatione mortuorum fecerunt aliquas ceremonias, quas non erat honestum videri dum fiebãt, scilicet, quia Elias expandit se, & mensus est tribus vicibus super puerũ mortuum. tertio Regum decimosextimo, Elifæus autem incubuit super puerum, posuitque os suum super os eius, & manus suas super manus eius, & incuruauit se super eum manens sic, quousque calefacta est caro pueri, & tunc surgens deambulabat per domum huc, & illuc, & iterum ascendit, & incubuit super puerum, sicut prius, & oscitauit septies, aperuitque oculos 4. Regum 4. hoc autem non erat honestum fieri videntibus aliquibus, & ideo non solum nullos testes isti habere voluerunt, sed etiam excluderunt a se omnes intrantes in loca secreta, sic dicitur de Elia tertio Regum decimosextimo, quod tulit puerũ de sinu matris eius, & portauit in cenaculũ, vbi ipse manebat, de Elifæo dicitur quarto Regum quarto, quod ingressus clausit ostium super se, & super puerum, scilicet, vt nemo interim intrare posset, qui videret quod ipse faceret. Christus autem nullas ceremonias fecit suscitando puellam, quas inhonestum esset videri, quia solum apprehendit manum eius, & dixit puella surge, vt patet hic, & Mar. quinto, & Lucæ octauo: ideo potuit conuenienter testes sibi adhibere.

Tertio fuit, quia Elias, & Elifæus, per magnam orationem obtinuerunt suscitationem mortuorum: nam Elias ter orauit, & ter incubuit super puerum. tertio Regum decimosextimo, Elifæus autem bis orauit, & bis se incuruauit super puerum quarto Regum quarto, oratio autem ista debebat esse multum attendita, quia erat pro re altissima, vt impetrare possent, ideo debebant abstinere ab omnibus, quæ impediant attentionem, sic autem est præsentia multitudinis circumfusę: ideo debebant orare solitarij manentes, sicut Christus admonuit supra sexto, scilicet, tu autem cum oraueris intra in cubiculum tuũ, & clauso ostio ora patrem tuum, & ita ad literam fecerunt Elias, & Elifæus, quia vterque intrauit in cubiculum, & de Elifæo legitur, quod clausit ostium cubiculi super se. quarto Regum quarto: non ergo debuerunt isti adhibere sibi aliquos testes: Christus autem nihil orauit suscitando puellam, sed solum dixit. puella surge: ideo poterat habere secum testes, quia non impediatur ex eorum præsentia.

Quare Christus tetigit manum puellæ quando eam suscitauit. Quæst. CXXVI.

Quare Christus tetigit manum puellæ quando eam suscitauit, vt dicitur in litera.

Dicendum, quod fuit primo ad incitandum presentes ad fidem, resurrectionis, quasi per hoc, quod apprehendebat manum eius vellet eam suscitare, sic dicit Chryl. vt autem quasi per visum disponeret ad resurrectionis fidem, tenet manum puellæ.

Secundo fuit ad ostendendum, quod ipse eam suscitabat: nam sicut quando sanauit leprosum præcedenti cap. extendens manũ tetigit lepram eius, vt per hoc appareret,

reret, quod ipse mandabat eam, ita nunc tenuit manum puellæ mortuæ, vt videretur eam suscitare, & nunc erat maxime necessarium, quod ostenderet, quod ipse faciebat hoc, quod tale miraculum nondum fecerat: vt ergo crederetur, quod ipse faciebat debuit euidencia signa dare, & ita fuit apprehendendo manum puellæ.

Tertio fuit, vt satisficeret desiderio patris eius, dixerat enim veni, & pone manum tuam super eam, & viuet, supra in litera: ita ergo nunc Christus fecit.

Quare Christus nunc clamauit ad suscitandam puellam. Quæst. CXXVII.

Quare Christus nunc clamauit ad suscitandam puellam. Varetur, quare nunc Christus clamauit, nam dicitur Luc. 8. quod clamauit.

Dicendum, quod hoc fuit. Primo ad manifeste ostendendum, quod ipse faciebat. nam cum istud miraculum reputaretur maius alijs, quæ Christus fecerat, & etiam erat nouum, quia nunquam tale fecerat, debuit plura signa dare ad ostendendum, quod ipse faciebat, & sic non solum tenuit manum puellæ, sed etiam clamauit. Secundo fuit ad ostendendum magnitudinem potestatis, quia clamor est vox alta: clamauit ergo Christus, vt inueneretur, quod per fortitudinem huius vocis anima cogebatur redire ad corpus, sic fuit in suscitatione Lazari: Ioannis vndecimo, hæc cum dixisset voce magna clamauit: Lazare veni foras, & statim perdidit, qui fuerat mortuus. nam magnitudo vocis in operibus Christi semper significabat magnitudinem efficacię, vnde in operibus miraculorum significabat magnitudinem miraculi, sicut hic. & clamor in oratione significabat magnitudinem virtutis, vnde quando mortuus est clamans valide in manus tuas, & c. emisit spiritum infra vigesimosextimo, & Centurio, qui stabat ex aduerso videns, quod Iesus clamans expirasset, agnouit eum esse filium Dei dicens, vere homo hic filius Dei erat. Mar. quinto, significat etiam clamor in oratione Christi exauditionis efficaciam. ad Hebræ. quinto, in diebus carnis suę preces, & supplicationes cum clamore valido, & lachrymis offerens exauditus est. Tertio fuit iste clamor ad ostendendum quid Christus diceret. Et sciendum, quod ille clamor nihil aliud fuit, nisi puella surge: Lucæ octauo, scilicet, clamauit dicens, puella surge, & hoc fuit, vt videretur, quod ad suscitandum illam non faciebat orationem aliquam, sicut Elias, & Elifæus, qui ad suscitandum mortuos orauerunt sepe & diu, tertio Regum decimosextimo, & quarto Regum quarto, Christus autem non orauit, sed imperauit, quasi ipse esset Dominus mortis, & vitæ, quod ad solum Deũ pertinet. Deuteronom. trigesimosextimo, ego occidam, & ego viuere faciam, ego percutiam, & sanabo. & in hoc adhuc mirabantur magis Iudæi, sicut etiam in doctrinã, quia non prædicabat, sicut doctor, vel expositor legis, sed sicut Legislãtor supra septimo, admirabantur turbę super doctrinã eius: erat enim docens eos, sicut potestatem habens, & non vt Scribæ eorum, & Pharisei.

Quomodo anima huius puellæ rediit. Et quod forma est præcipua causa distinctionis, & mutatis. & corpus accipit esse humanum per animam. Quæst. CXXVIII.

Quare Christus nunc clamauit ad suscitandam puellam. Varetur, quare Christus nunc clamauit, nam Lucæ octauo, dicitur, quod reuersus est spiritus eius. Dicendum, quod spiritus puellæ reuersus est, scilicet, Alph. Toit. in Matth. Pars III.

licet, illa eadem anima, quæ ibi prius fuerat, sic dicit Chrysostr. non enim insidit aliam animam, sed eã quæ exierat reduxit, & hoc verum est, quia nulla alia anima poterat informare illud corpus, quia si alia potuisset superuenire, iam illa, quæ resurgebat non esset puella, quæ fuerat mortua, sed alia mulier, quæ inciperet esse de nouo, quia res habet vnitatem, & distinctionem per materiam, & formam, & præcipue a forma: si ergo varietur eadem forma numero non manet idem indiuiduum numero, & sic iam non esset ista puella filia illorum, coram quibus suscitabatur, nam nec esset eadem anima, nec idem corpus, quia corpus accipit speciem, scilicet, esse humanum per animam: ita ergo accipit aliud, & aliud esse numerale per aliam, & aliam animam, & tamen non vocabitur corpus istud quod prius, nisi per esse numerale quod habebat prius, & tamen si alia anima adueniat dat necessario aliud esse numerale. ergo non erit idem corpus numero quod prius, & sic eadem anima est, quæ reuerfa fuit, & ita in nobis erit in resurrectione generali, quia eadem anima, & idem corpus reuidentur vt sit idem homo numero, qui nunc est.

De anima autem istius puellæ oportet dici, quod fuerit in aliquo receptaculo eo paruo tempore quod fuit inter mortem, & suscitationem, non autem in Paradiso, quia nulli porta aperta est vsque post Christi mortem. vt dicit Augustinus, & Beda, nec etiam erat in limbo puerorum, quia locus ille erat mortuorum in peccato originali, puella tamen ista non poterat mori in originali, quia iam erat in etate discretionis, scilicet, annorum duodecim: Mar. quinto, & Lucæ octauo, & quia erat Iudæa haberet fidem Iudæorum, & per illam tollebatur in mulieribus peccatum originale, vel si erant paruulæ tollebatur per fidem parentum, vt dicit Gregor. & Magister quarto Sentent. distinct. prima: manebant ergo tria receptacula, scilicet, sinus Abrahę, & purgatorium, & infernus. Si esset in sinu Abrahę nihil videbatur contra legem agi, quod inde educeretur, quia erat in loco quietis. Si esset in Purgatorio eodem modo, quia erat iura ad vitam æternam, & id quod sibi expiandum ibi manebat, poterat in hac vita per satisfactionem expiare. Si autem esset in inferno, est difficultas quomodo ille, qui ad mortem æternam damnatus est redeat ad vitam, vt iam saluari possit, sed de hoc late dictum est. 4. Reg. 4.

Quare Christus iussit dari manducare huic puellæ. Quæst. CXXIX.

Quare Christus iussit dari manducare huic puellæ. Varetur, quare Christus iussit dari manducare huic puellæ, Mar. 5. & Luc. 8. Aliq dicit quod hoc fuit, quia puella ex egritudine ex qua expirauit, manerat nimium debilitata.

Sed istud est falsum, & ridiculum. Primo, quia cum puella, quæ mortua fuerat, nunc resurgeret, non manebat in ea aliqua de dispositionibus præcedentibus, nec erat possibile continuari eandem dispositionem nunc, quæ prius fuisset in puella ante mortem, nam sicut non erat eadem vita nunc, & prius, ita nec erant eadem dispositiones viuentis quod patet, quia ideo puella mortua fuerat, quia corpus erat taliter dispositum, quod cum illis dispositionibus non poterat anima manere: ista est. n. generalis causa mortis in omnibus animalibus, siue sit mors violenta, siue per egritudinem. nunc tamẽ anima manebat in corpore. ergo non manebant eadem dispositiones, quæ prius, & sic nec poterat manere eadem debilitas.

Secundo patet, quia puella mox, vt suscitata est furrerit, & ambulabat. Mar. 5. ergo non erat nunc in ea debilitas prior: immo nec aliqua debilitas.

Tertio patet, quia Christus suscitauit puellam ad ostensionem virtutis suæ, & tamen si maneret in tali debilitate, sicut quando laborabat in extremis, non appareret potestas eius. ideo non mansit in ea aliqua debilitas.

Quarto patet, quia per hoc periret fides miraculi: posset enim verti in dubium an puella vere mortua esset, si nunc in tali dispositione esset, sicut quando laborabat in extremis, quia ita interdum sunt aliqui ægri, in quibus per aliquantum tempus nulla signa vitæ apparent, postea tñ redeunt in se ipsos. sic sunt illi, quos dicimus esse raptos, vel in ecstasi: si ergo ista puella resurgens maneret in debilitate priori, nemo diceret eam resurgentem, sed fuisse raptam, & nunc in se rediisse, Christus tamen faciebat miracula, de quibus nemo poterat dubitare an essent vera miracula. ergo puella suscitata non mansit in priori debilitate.

Quinto, quia dato, quod Christus nollet in prima actione miraculum perfectum reddere, sicut fuit in quodam cæco, quem sanauit, & ille videbat homines, sicut arbores ambulantes, & rursus imposuit ei manus, & tunc vidit clare puellæ comedere, vt per hoc esset remedium contra debilitatem, sed tægeret eam iterum, & tunc perfecte sanaretur, ita vt Christus appareret Dominus, & non medicus: neminem enim legimus a Christo fuisse incomplete curatum.

Dicendum ergo, quod Christus suscitans puellam dedit ei plenum robur corporis quantum illi era ti poterat conuenire, vt non putaretur esse phantasma, & ad ostendendum veritatem istius resurrectionis dedit signa, sicut in resurrectione sua, & dedit hic duo signa. Vnum fuit, quod puella manducaret, vt ostenderetur, quod vere surrexisset: nam etiã si ambularet non constabat de vera resurrectione, quia poterat demon arripere illud corpus, & mouere illud motu progressiuo, facere tamen omnes operationes vitales, vt comedere, loqui, videre, audire nō poterat, quia non potest hoc fieri, nisi ab animali, & tamen si demon arripere corpus puellæ mortuæ nō esset illud animatum, quia demon non potest formaliter vniri corpori, sed solum vt motor, vt ostensum est præcedenti cap. quæst. 113. ideo manducare erat signum resurgentis, sic dicit Chryostomus, & non solum puellam suscitauit, sed ei cibum iubet dari, vt non videatur esse phantasma quod factum est. idē dicit glōf.

Sed sciendum, quod Christus non dedit cibum puellæ, sed iussit ei dari propter duo. Primo ad tollendum occasionem suspicandi, quia ipso dante cibum poterat quisquam putare, quod puella non vere comederet, sed quod ipse faciebat aliquod præstigiū, ex quo semel illum tangebatur manu sua, cum autem parentes cibum darent nihil putarent esse præstigiū. Secundo, quia Christus facere volebat ea, quæ nemo alius facere poterat, quæ autem per alios fieri poterant facere noluit: ipse ergo manum puellæ tetigit ad suscitandum, quia solus eam suscitare poterat, cibum autem quilibet poterat ei dare: ideo ipse non dedit. sic patet Ioan. 11. de Lazaro. nam ipse eum suscitauit, soluere tamen a vinculis iussit discipulis. eod. cap. sic dicit Chryso. vbi supra, nec ipse cibum propinat, sed alius mādāt, sicut & in Lazaro dixit soluere eū, & deinde participem mensæ fecit. Secundum fuit ambulare, vt dicitur Mar. 5. istud enim si solum fuisset

non ostendebat sufficienter veram suscitationem, et posset dæmon corpus arripere, & mouere, supposito tamen primo. s. q. comedeat erat istud signum conueniens ad ostendendum, q. fuerat restituta perfectæ valitudini cū ambulare posset: ita enim faciebat Christus in eis quos sanabat de magnis languoribus, sicut supra in litera paralytico sanato iussit lectum portare, vt ostenderetur, q. robustus erat, sic etiam alteri paralytico sanato iussit lectum tollere. Io. 5. ita quoque in resurrectione sua Christus signa ostendit. nam comedit partem piscis assi, & fauim mellis Luc. 24. etiã obtulit se palandum discipulis dicens, videre manus meas, & pedes meos eo. cap. Sed dicitur, quare in suscitatione puellæ non ostensum est istud signum. s. q. palparetur, sicut Christus se palandum obtulit: Dicendum, q. non erat conueniens, quia Christo resurgente dubitabatur de veritate corporis, quia nesciebāt Apostoli an illud quod apparebat esset verū corpus Christi quod fuerat crucifixum, vel aliquid formatum de aere, sicut solent Angeli, & dæmones assumere, & quia illa corpora cum sint de aere non possunt esse multū densa, si quis palpet ea cedunt palpati, sicut aqua, quæ non sunt solida. ad ostendendum ergo q. corpus Christi, in quo loquebatur discipulis erat verū corpus humanum, & non de aere, obtulit illud palandum dicens, videres manus meas, & pedes meos, quia ipse ego sum, palpare & videre, quia spiritus carnem, & ossa nō habet, sicut me videris habere, & ideo ad ostendendam veritatem corporis tradidit Christus se palpandum. Ad ostendendum autē, q. vere viueret, & non arripere corpus ab aliquo alieno spiritu petiuit cibū, & comedit, in puella autē ista non fuit dubium quantum ad veritatem corporis, quia cū esset mortua præsentem erāt parentes eius, & iacebat in lecto, & Christo vocante eā surrexit. non ergo erat dubium de veritate corporis, sed de veritate vitæ. san anima rediisset in corpus ad hoc q. vere viueret, vel spiritus aliquis corpus arripere moueret illud, & ad hoc ostendit signum vere viuens. s. q. manducaret, ita etiam fuisset de Christo, quia si Christus mortuus existente corpore eius coram discipulis resurgeret, non se dedisset illis palandum, quæ non dubitarent de veritate corporis, sed solum peteret cibum ad ostendendum, quod vere viueret.

Quomodo Christus iussit parentibus istius puellæ, quod nulli dicerent. Et vnde Phariseorum inuidia, & odium excitabatur in Christum. Quæst. CXXX.

QUÆRITUR, quare Christus iussit parentibus istius puellæ, q. nulli dicerent.

Dicendum, quod fuit, vt euitaret inuidiam Phariseorum, vt dicit Theophilus, & propter alias causas positas supra q. 122. noluit enim adhuc patere inuidiæ Iudeorum.

Sed dicitur quomodo Christus iubeat hoc taceri, quia non poterat ignorari, constabat enim puellam fuisse mortuam cum tibicines, & turba plangens esset in domo quando Christus illuc iuit, postea ergo cum viderent puellam sanam constaret, quod surrexerat, superuacuum ergo erat hoc velle taceri quod ex seipso se notificabat.

Aliqui dicunt, quod Christus dixit hoc non ea intentione, vt taceretur, sed vt inueneret, quod laudes humanas de operibus suis non quærebat: sic enim fuit in leproso quem coram toto populo mandauit præcedenti cap. dixit tamen ei: vide nemini dicens. Sed dicendum, & melius, quod Christus dixit hoc ea intentione, vt taceretur, quia aliquantulum poterat occultari ista res, vel saltem verti in dubium, quia licet tibicines, & turba plangens esset in domo,

in domo, poterat esse, quod puella nō esset vere mortua, sed raptā, ita vt nullum signum vitæ appareret in ea, & postea rediret in se, ita verba Christi videbantur sonare quando intravit domum dicens, recedite non est puella mortua, sed dormit.

Et si dicatur ad quid ergo Christus intrabat ad eam.

Dicendum, quod puella vere erat in extremis, & hoc negari non poterat, quia antequam Christus veniret turba viderat ipsam esse in extremis: poterat ergo dici, quod Christus tangens eam restituerat perfectæ sanitati, cum esset raptā, & quasi mortua, non tamen esset vere mortua, & sic non suscitaret eam, sed ab ægritudine sanaret. si ergo Christus iuberet dici, quod nullum miraculum ergo puellam egerat: nō posset hoc persuaderi cum præsentem populo intrasset ad illā, & confestim illa appareret plene valens quasi nullam habuisset ægritudinem, quod tamen dicitur, quod non suscitauerat eam poterat aliquantulum persuaderi, vel in dubium verti, & hoc est, quod Christus volebat. occultari suscitationem, sed non sanationem. nam curationes morborum multas iā Christus publice fecerat, non tamen suscitationem aliquam, & quia istud apud Iudeos iudicabatur maius miraculum, & de quo magis inuiderent, voluit istud taceri.

Sed dicitur si taceri illud volebat, quare adhibuit aliquos testes, quia potuisset taliter facere, quod ignoraretur, vt si voluisset cito venire ad suscitandum eā antequam esset turba plangens in domo, & tibicines. nam illi ostenderunt vere mortuam esse puellam, & ideo quando Christus dixit non est mortua, sed dormit, irridebant eum: etiam poterat in via manens suscitare puellam absens non restituendo tamen eam plene sanitati, & tunc quando in domum veniret tangens eam plene sanam redderet, & ita non appareret, quod eam suscitauerat.

Dicendum, quod Christus noluit, quod omnino ignoraretur puellam fuisse suscitaram ab eo, quia miracula non faciebat, nisi ad ostensionem diuinæ virtutis saltem principaliter: ideo nullum eorum voluit vnquam penitus latere, sed voluit Christus, quod miraculum istud aliquantulum ad tempus occultaretur, & postea notificare: erat enim istud miraculum in primo anno, quo Christus cepit predicare, vel in principio secundi, & restabant ei duo anni, vel quasi vsque ad mortem, nolebat ergo facere istud miraculum aperte per quod valde incitaretur inuidia Phariseorum, & conarentur accelerare mortem eius, nec permitterent eum pacifice complere opera sua, sicut fuit in anno illo, in quo occisus est: nam tanta incanduerat indignatio Phariseorum contra ipsum, quod non audebat publice ambulare, & recessit de Iudæa in Galileam Ioan. 7. & iterum recessit in regionem iuxta delertum in ciuitatem Effrem Io. 11. ideo noluit nunc talia miracula palam facere, per quæ irritarentur valde Iudæi contra ipsum: nam propter Lazarum suscitationem diffinierunt mortem contra Christum Io. 11. vbi quidam de illis, qui viderant Lazarum resurgentem iuerunt ad phariseos annunciantes hoc, & sequitur ibi. collegerunt pontifices, & pharisei cōsiliū aduersus Iesum, & dicebant quid facimus, quia hic homo multa signa facit? si dimittimus eum omnes credent in eum, & ibi diffinierunt, quod moreretur. ita ergo si Christus in principio prædicationis suscitationem mortuorum publice faceret, occiderent eum ante tempus nondum completis operibus suis, vel fugeret de terra, aut lateret longo tempore, vel se miraculosè defenderet, quorum quodlibet erat inconueniens, paulo tamen tempore ante mortem

A suam cum iam plurima operum suorum essent completa, etiam si exardesceret contra ipsum furor Phariseorum non erat inconueniens: & ideo tunc publice suscitabat mortuos, sicut filium viduæ in vrbe Naim Luc. 7. & Lazarum Io. 11. quos astante toto populo suscitauit, nunc autem Christus voluit, quod suscitatio ista aliquanto tempore maneret occulta, vel saltem redderetur dubia, quod sufficienter factum est per modum istius occultationis quem Christus tenuit: non tamen voluit penitus esse occultam: & ideo adhibuit sibi quinque testes. s. tres discipulos, & patrem, & matrem, qui tempore suo possent de hoc testimonium perhibere, turbam quoque aliquantulum habuit in testem, in quantum tibicines, & turba plangens sciebant iam puellam mortuam, & ideo lugerent.

Siquis quæret a parentibus puellæ nunquid filia sua fuerat suscitata an tenebantur dicere, quod non. Quæst. CXXXI.

SE d quæretur cum Christus dixisset patri, & matri puellæ, quod istam suscitationem occultarent, si quis quæret ab eis an filia sua fuerat suscitata, an tenebantur dicere, quod non?

Aliqui dicunt, quod tenebantur sic dicere, quia aliās non occultarent rem istam, quam Deus iussit occultari.

Dicendum, q. non tenebantur hoc dicere, quia erat mendacium, & peccatum, Deus tamen non incitat quemquam ad peccandum: nec etiam indiget mendacio nostro ad faciendum quod ipse voluerit Iob 13. nunquid Deus indiget mendacio vestro, vt pro eo loquamini? quasi dicat, non indiget.

Est ergo dicendum, quod tenebantur isti ad non diuulgandum hoc sponte: sic innuitur Luc. 8. f. præcepit eis ne alicui dicerent quod factum erat, & Mar. 5. dicitur præcepit illis vehementer, vt nemo id sciret: id est, vt nemini notificarent, si quis autem ab eis quæreret de hoc poterant tacere nihil reuelando, non tamen debebant asserere mendacium dicentes, q. non suscitauerat eam. Nam per hoc peccarent dupliciter. Primo, quia mentirentur, Secundo, quia indigne Christi virtutem destruerent: aliud enim erat nihil loquendo Christi miraculum occultare, & aliud asserendo contrarium illud destruere: ideo si necesse esse illis super hoc respondere potius debebant asserere puellam suscitaram quam negare.

An discipuli, qui interfuerunt tenebantur occultare miraculum de resurrectione puellæ. Quæst. CXXXII.

SE d quæretur nunquid discipuli, qui interfuerunt tenebantur occultare istud miraculum. Dicendum, q. non legitur Christus præcepisse aliquid discipulis super hoc, sed solum parentibus puellæ, quia dicitur Luc. 8. & obstupuerunt parentes eius, quibus præcepit ne alicui dicerent quod factum erat: credendum tamen est, quod etiam discipulis Christus iuberet istud tacere, quia nihil proderat, q. parentes puellæ istud occultarent, si discipuli illud diuulgarent, licet ergo non legatur eis hoc dictum, credendum est, q. etiam illis dictum fuerit, & apparet, quia Christus voluit istos tres discipulos interesse, & non alios, quia isti poterant rem magis occultare, vt dicit Theophilus, & dictum est supra quæst. 120. si tamen isti reuelarent reliquis, nihil differebat interfuisse omnes discipulos huic suscitationi: ideo non licebat istis reuelare cuiquam, non tamen expressum est, q. Christus

Christus dixerit istis, quod tacerent sicut parentibus puellæ, eo quod parentes erant extranei a Christo, & minus verisimile erat de illis, quod tacerent: ideo ponitur expresse præceptum Christi, quod tacerent, de discipulis autem cum essent domestici Christi non oportuit exprimi, quia manifestum est, quod faceret id quod Christus iubebat: etiam quia parentes puellæ non erant amplius cum Christo mansuri: ideo oportuit, quod tunc imponeret eis præceptum istud quantum puellam suscitavit, discipuli autem cum eo manebant: ideo etiam si non iuberet eis tunc, poterat postea iubere: etiam quia non erat necesse imponi hoc discipulis sub præcepto, quia cum parentibus puellæ iuberetur, satis apparebat eis esse iustum.

Præceptum resurrectionis huius puellæ ad quantum tempus extendebatur, scilicet, quod occultaretur. Quæst. CXXXIII.

Q V A E R E T U R de isto præcepto occultationis ad quantum tempus extenderetur.

Aliqui dicunt, quod ad semper, quia Christus imposuit simpliciter parentibus puellæ ne alicui hoc dicerent, ergo ad semper extendebatur, quia negatiua includit omne tempus, nisi limitetur.

Sed dicendum, quod non stat, quia Christus non fecit miraculum aliquod ea intentione, ut taceretur, cum omnia miracula fuerint ad ostensionem virtutis suæ: ergo aliquando reuelanda erant. Secundo patet, quia si Christus voluisset rem semper occultam manere, nullos testes secum adhibuisset, quia magis sic res esset occulta, vel potuisset in via manes puellam suscitare non eundo in domum, & sic nemo id sciret, non tamen fecit, sed adhibuit testes, & etiam dedit modum per quem turba hoc cognosceret, quia tibicines, & turba erat lugens iam in domo, & sic constabat puellam esse mortuam, noluit ergo semper hoc manere occultum.

Alij dicunt, quod tacendum erat istud miraculum usque ad Christi resurrectionem, & patet hoc. Primo, quia Christus alia, quæ mandauit taceri iussit esse occulta usque ad illud tempus, sicut fuit transfigurationis, nemini dixeritis visionem quousque filius hominis a mortuis resurgat infra 7. & Marc. nono, & Luc. nono.

Secundo patet ex ipsa causa pro qua Christus taceri volebat, quia hoc faciebat ne irritaret inuidiam Pharisaorum ad hoc, quod eum cito occiderent, & tamen istud periculum manebat usque post mortem Christi, ergo usque illuc tacere debebant.

Aliter tamen, & melius dicendum, quod non tenebatur tacere, nisi usquequo Christus alium mortuum suscitaret publice, & sic quando suscitaret filium viduæ in vrbe Naim, Luc. 7. absoluerentur ab ista obligatione tacendi, quia ille coram toto populo suscitatus est eod. cap. & hoc patet, quia istud miraculum, non tacebatur, nisi ut non irritaretur valde furor Pharisaorum contra ipsum, cum tamen ipse publice suscitaret filium viduæ dabit locum furori Pharisaorum, qui insurgeret: ideo iam non erat opus tacere istam suscitationem, quia nihil proderat, cum eiusdem potestatis esset illa quam publice faciebat, immo videbatur esse maioris cum a maiori tempore fuisset ille iuuenis mortuus, qui iam extra portam vrbs erat, & ferebatur ad repellendum, & maxime Lazarus, qui iam quatuordecim dies erat, & sepultus iacebat. Io. 11. frustra ergo erat iam miracula Christi tacere, cum ipse illa aperiret: simile autem est quando quis committit alteri aliquid sub secreto serbandum, nam si com-

mittens publice illud reuelat absoluitur ab obseruatione secreti ille cui commissum est, ita nunc cum Christus potestatem suam suscitandi mortuos publice ostenderet, non tenebatur eam quousque tacitam custodire, immo si parentes puellæ, & discipuli postea tacerent, videbantur ex hoc peccare, quia quando Christus aliqua miracula faciebat publice volebat, quod illi quibus fiebant prædicarent illa, sicut patet de sanato a legione demonum cui Christus dixit vade in domum tuam, & ad tuos, & annuncia illis quanta fecerit tibi Deus, Mar. 5. & Luc. 8. & quando sanauit decem leprosos redeunte vnico eorum ad Christum, conquectus est, quod alij non venissent ad dandum gloriam Deo Luc. 17. Nonne decem mundati sunt, & non uem ubi sunt? non est inuentus, qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena, istam tamen suscitationem quam Christus occulte fecerat, esset iam licitum reuelare quando ipse publice alium mortuum suscitaret, ergo tunc male facerent parentes puellæ si non annuntiarent publice dantes gloriam Deo de beneficio sibi collato.

Ad primam confirmationem positionis præcedentis dicendum, quod non stat. Primo, quia ibi assignatur tempus usquequo taceri deberet, quousque filius hominis a mortuis resurgat, hic autem non assignatur tempus: ideo adueniente causa aliqua publicationis non erat iam tenendum in secreto.

Secundo, quia Christus nunquam fecit aliquid publicum quod uiuens notificaret suam transfigurationem, nisi iterum publice transfiguratus fuisset sicut prius, non tenerentur iam discipuli sub secreto tenere illam priorem transfigurationem, nunquam tamen Christus fuit postea transfiguratus, nec quidquam de illa dixit: ideo discipuli tenebantur semper usque ad Christi resurrectionem secretum seruare, hic autem secus fuit, quia Christus fecit publice alias mortuorum suscitationes isti similes, & æquales, ergo non tenebantur istam amplius sub secreto seruare.

Ad secundum dicendum, quod non oportuit usque ad Christi mortem taceri istam suscitationem, quia cum Christus faceret iam publice alias suscitationes ipse volebat locum dare odio Pharisaorum, non ergo erat opus iam tacere, nec nocebat quidquam istud publicare cum maiora Christus publice faceret.

Quomodo dicitur, quod exijt fama hac per vniuersam terram de suscitatione puellæ cum Christus reuerit dicere. Quæst. CXXXIII.

Q V A E R E T U R quomodo dicitur hic, quod exijt fama hæc de suscitatione puellæ per vniuersam terram illam, cum Christus iussisset, quod nemini dicerent.

Dicendum vno modo, quod potuit hoc fieri, quia parentes puellæ forte noluerunt tacere, licet Christus iussisset, sicut fuit infra in litera de duobus cæcis quos Christus sanauit dicens eis, videte ne quis hoc sciat, & dicitur, quod illi exeuntes diffamauerunt eum in totam terram illam.

Aliter poterat fieri, quod turba hoc diulgaret, nã quando Christus intrauit domum istius principis erant ibi tibicines, & turba plangens, & illi sciebant puellam esse mortuam, nam quando Christus dixit non est puella mortua, sed dormit, irriserunt eum, ut dicitur in litera: cum ergo isti viderent puellam viuere, postquam Christus intrauerat ad eam, manifeste colligebant, quod ipse eam suscitauerat, & ita ipsi diulgauerunt hoc per totam illam regionem.

Tertio

Tertio potest dici, quod ista diulgatio non fuit immediate facta post suscitationem puellæ, quia tunc tam parentes eius quam discipuli tacuerunt, sed postquam Christus fecit aliam suscitationem in Naim parentes puellæ, & discipuli diulgauerunt, & sic exijt fama per totam terram illam, ponitur tamen hic, & exijt fama &c. non quod immediate exiuerit, sed quia pertinebat hoc ad enarrationem istius facti: ideo licet multo post acciderit debuit hic enarrari.

Sed dicitur quid profuit, quod Christus iussisset occultari rem istam cum diulgata fuerit per totam terram illam? Dicit potest dupliciter. Vno modo, quod non fuit diulgata immediate, sed multo post. s. postquam Christus suscitauit mortuum in Naim, & tunc dicendum, quod voluntas Christi totaliter completa est, quia ipse non volebat, quod occultaretur ista res ad semper, sed solum usquequo publice alium mortuum suscitaret, ut dictum est præcedenti quæst. Si autem dicatur, quod ista diulgatio facta est immediate post suscitationem, adhuc dicendum, quod profuit ad aliquid, quia non poterat illico esse tam manifesta ista res, sicut si Christus nullo modo occultasset eam, & hoc sufficiebat ad id, quod Christus volebat, scilicet, ut non daretur aperta occasio Pharisæis persequendi eum immediate.

Et transeunte inde Iesu, secuti sunt eum duo cæci clamantes, & dicentes. Miserere nostri fili David. Cum autem venisset domum, accesserunt ad eum cæci, & dicit eis Iesus. Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei. Vtique Domine. Tunc tetigit oculos eorum dicens. Secundum fidem vestram fiat vobis. Et aperti sunt oculi eorum. Et comminatus est illis Iesus dicens. Videte ne quis sciat. Illi autem exeuntes diffamauerunt eum in tota terra illa.

Illuminatio cæcorum. Et transeunte. Hic ponitur secundum miraculum principale, scilicet, de illuminatione cæcorum, & istud solus Matthæus ponit, & dicitur.

Et transeunte inde Iesu. Scilicet, de loco, in quo suscitauerat puellam.

Secuti sunt eum duo cæci. Volebant ab eo curari, & ideo sequebantur eum in via.

Clamantes. Per hoc innuebant magnum desiderium sanitatis, & fidem suam.

Dicentes miserere nostri. Solam misericordiam petebant, scilicet, quod ex misericordia eis visum concederet.

Fili David. Idest, Messias, in hoc enim ostenderunt fidem quam habebant.

Cum autem venisset domum. In via petierant sanari ab eo, sed non concessit: ideo secuti sunt illum usque ad locum, in quo hospitatus est illa die, & venerunt in domum, in qua manebat.

Accesserunt ad eum cæci. Scilicet, petentes iterum, quod miseretur eorum, & sanaret eos.

Et dicit eis Iesus creditis, quia possum hoc facere vobis? Quia instantiter petebant quæsiuit de fide eorum: nolebat enim eos sanare, nisi crederent, quod ipse poterat sanare eos.

Dicunt ei vti que Domine. Idest, credimus, quod potes sanare nos.

Tunc tetigit oculos eorum. Scilicet, manu sua, quia

non legitur, quod aliquid aliud fecerit. Dicens secundum fidem vestram fiat vobis. Idest, si creditis: quod ego possum sanare vos, sanamini, & si non creditis nihil fiat vobis.

Et aperti sunt oculi eorum. Scilicet, mox ut Christus tetigit cum manu sua.

Et comminatus est eis Iesus dicens, videte ne quis sciat. Idest, mandauit, ut nulli dicerent, quod ipse sanauerat eos, & dicitur comminatus est, idest, mandauit tacere comminando eis malum si aliquid dicerent.

Illi autem exeuntes, Scilicet, exeuntes de domo, in qua sanati fuerant.

Diffamauerunt eum in tota terra illa. Idest, diulgauerunt famam eius per totam illam terram annunciantes se fuisse ab eo sanatos: diffamare enim communiter in malum accipitur, s. famam malam de aliquo facere: hic tamen accipitur in bonum, quia de bono nunc Christum laudauerunt, s. quod eos sanauerat, sed dicitur diffamare, idest, famam diffundere, scilicet, quia per totam terram illam (vt in litera dicitur) diulgauerunt istud factum.

Diffama re quid.

An ista sint continuata ad præcedentia. Quæst. CXXXV.

Q V A E R E T U R an sint ista continuata ad præcedentia.

Aliqui dicunt, quod non, quia Mar. 5. postquam positum est miraculum de suscitatione puellæ sequitur quomodo Christus abiit in patriam suam, ibi in principio 6. cap. & Luc. 8. in fine posita suscitatione puellæ sequitur statim in principio noni. c. de potestate quam dedit 12. Apostolis, ergo non est istud miraculum continuatum cum præcedenti.

Dicendum, quod hic est rectus ordo, & fuit factum istud immediate post præcedentia, patet hoc, quia semper est standum ordini literæ, nisi aliunde appareat, quod alius fuit ordo rerum gestarum, sed hic non apparet aliquid, propter quod oporteat dici fuisse alium ordinem: ergo standum est isti ordini.

Secundo apparet hoc, & efficacius, quia litera ostendit esse ordinem continuatum cum ait, & transeunte inde Iesu, idest, de loco, in quo puellam suscitauerat secuti sunt eum duo cæci, Ex quo apparent duo. Primum est, quod istud sit post præcedentia cum fuerit postquam Christus transiit de loco illo, secundum est, quod fuit immediate post illa, quia dicitur transeunte inde, s. postquam transiit de loco illo hoc fuit primum quod fecit, & ita Hieronymus super Matthæum, continuat istud dicens, priori signo de principis filia, & morbofa muliere, cõsequenter signum de duobus cæcis adiungitur, ut quod ibi mors, & debilitas, hic cæcitas demonstraret, s. per vtrunque demonstraretur virtus diuina in Christo.

Ad rationem in contrarium dicendum, quod diuersitas Mar. & Luc. a Matthæo non ostendit, quod Mat. non teneat ordinem naturalem gestorum, cum et ipsi inter se diuersi sint, & ideo nihil probant quod Mat. quia sunt in dictis suis singulares, facerent autem aliqualem præsumptionem si ambo inter se concordantes discordarent a Mat. & tñ adhuc in præfenti non probarent, quia Mat. expressit in litera, quod hoc fuerit factum post præcedentia, s. transeunte inde Iesu, quod autem Luc. post suscitationem puellæ ponit uocationem Apostolorum, & præter eis traditam, non facit aliquod argumentum, quia non apparet ibi aliquod signum continuationis ex litera, vnde multa ibi possunt intermedia poni. Sed obijcietur, quia Mar. 5. in fine posito miraculo de suscitatione puellæ sequitur statim, & egressus inde abiit in patriam suam, & sic innuitur, quod quando

quando Christus egressus est de loco, in quo fecit miraculum suscitacionis abijt in patriam suam, ergo non fuit tunc sanatio cæcorum. Dicendum, quod utrumque est verum, quia mox, ut Christus egressus est de loco suscitacionis puella abijt in patriam suam, id est, cepit abire, & cum iret in via sanati sunt cæci, quod patet, quia dicitur hic, & transeunte inde Iesu secuti sunt eum duo cæci, ambulantes in via antequam perueniret in patriam, & etiam ipsi sanati sunt antequam Christus in patriam veniret, scilicet, in loco, in quo primo hospitatus est postquam illi cæci ceperunt eum sequi.

An istud miraculum sit id quod habetur Marc. 10. Quæst. CXXXVI.

QVAERETUR an istud miraculum cæcorum sit illud quod habetur Marc. 10. Aliqui dicunt, quod sic, quia ponuntur eadem verba hic & ibi: nam ita ibi vocatur Christus filius David sicut hic, & comminatur cæcis, sicut hic.

Dicendum, quod non est idem miraculum, quia illi cæci sanati fuerunt in via, isti autem in domo, et illis non iussit ibi Christus postquam sanati sunt, quod tacerent, sed potius magnificauerunt Deum coram tota turba. Item patet hoc magis, quia illam eandem historiam ponit Mat. infra 20. ex quo apparet, quod non est idem miraculum pluries, sic dicit August. lib. de concor. Euan. illi ergo cæci de quibus alij narrant non sunt isti, quia solus Mat. de his duobus loquitur, sed tamen simile factum est, ita ut si ipse Mat. non est illius facti meminisset, posset putari hoc, quod nunc narrat dictum fuisse etiam ab alijs duobus.

Aliqui autem dicunt, quod nullum dubium erat in hoc, quia hic dicitur de duobus cæcis, & tamen Mar. 10. & Luc. 18. dicitur de vno cæco. Dicendum, quod licet uterque exprimat vnum cæcum, erant tamen duo, quia infra 20. ponitur eadem historia, & ponuntur duo cæci, Mar. tamen, & Luc. expresserunt solum de vno eorum propter aliquas causas de quibus ibi dicitur: sic enim tacere solent, sicut Mar. 5. & Luc. 8. in sanatione arreptitij, & suffocatione porcorum ponitur vnus arreptitius, & tamen preceden. cap. vbi eadem historia est, duo arreptitij ponuntur, causa diuersitatis fuit ibi expressa: nunc ergo duo cæci erant, & non sunt illi de quibus Marc. 10. & Luc. 18. dicitur quod duo sunt, licet vnus tantum exprimat, sed illi sunt de quibus infra vigesimo dicitur. istos autem duos de quibus hic solus Mat. ponit, ut dicit Aug. vbi supra.

Quare isti cæci venerunt ad Christum, & quare in via. Quæst. CXXXVII.

QVAERETUR, quare isti duo cæci venerunt nunc ad Christum, & quare venerunt in via. Ad primū dicendū vnō mō, quod isti erant in ciuitate illa in qua Chrs suscitauit puellā, & audita fama miraculi venerunt ad eū, credebant. n. quod qui mortuos suscitabat poterat cæcos illuminare, & simplices maioris potestatis esse putabant mortuos suscitare quā cæcos illuminare. Aliter potest dici, quod isti cæci erant forte in via mendicantes, & transeunte Chro quæserunt ab alijs transeuntibus quis erat ille, qui transibat, & quā dicitur est, quod Iesus, qui miracula faciebat, surrexerunt, & clamantes sequebant eū, sic dicitur infra 20. ecce duo cæci sedentes secus viā audierunt, quod Iesus transiret, & clamauerunt dicentes, Domine miserere nostri, & Mar. 10. & Luc. 18. dicitur, quod cæcus sedebat iuxta viā mendicās: quocirca mō dicitur verū est, quod isti cæci secuti sunt Chrm in via; istud autem erat magna

reprehensio Iudeorum, quia isti, qui nihil viderant ex solo auditu credentes Christi miracula fidem de eo habuerunt, Iudæi autem cum illa saepe viderent credere noluerunt, sic dicit Chryso. in Homilia non autem parua hæc Iudeorum accusatio est, cum hi quidem oculis carentes ex auditu solo fidem suscipiant, non autem illi visum habentes attestante miraculis, quæ fiebant.

Ad secundum dicendum, quod isti cæci secuti sunt Christum in via, quia forte ibi primo de ipso audierunt, ut si dicatur, quod ipsi sedebant secus viam mendicantes, & sic non potuerunt ad Christum ire in ciuitate illa, in qua suscitauit puellam. Aliter potest dici, quod isti cæci erant in ciuitate illa, in qua puella suscitata est, & tamē Christus mox, ut illam suscitauit recessit inde, ut innuitur hic in litera. f. & transeunte inde Iesu, ipsi autem audita fama miraculi voluerunt ire ad Christum, & tamen iam ille recesserat quādo ipsi iuerunt: ideo oportuit, quod sequerentur eum in via: sic. n. facere solebat Christus cum fecisset aliqua magna miracula in aliquo loco mox recedebat inde fugiens applausum populi, & propter alias causas, quæ postea sunt præcedent. cap. quæsti. 55. sic fuit quando in Capernaum vna die ad occasum Solis adducti sunt ad eum omnes languentes, & dæmonia habentes, sanauitque eos præcedenti capi. & Marc. primo, & Luc. quarto, & sequenti die diluculo recessit inde nemine sciente quo iret, nec etiam discipulis eius Marc. primo, & Luc. quarto, sic etiam supra in litera quando Christus sanauit paralyticum recessit inde immediate: nam dicitur, & cum transiret inde &c. ita ergo hic puella suscitata illico recessit, ut sic magis esset locus ad occultandum illam suscitacionem quam ipse tacere iusserat.

Quare cæci isti dixerunt Iesu fili David. Quæst. CXXXVIII.

QVAERETUR, quare dixerunt isti cæci Iesu filii David. Aliqui dicunt, quod hoc dicebant, quia ita verū erat. f. quod Chrs esset de progenie David, sic dicit Remigius. recte filium David vocant, quia virgo Maria de stirpe David originem duxit. Dicendū, quod verū est, & tamen non est ad propositum, quia sic plurimi Iudeorum tunc viuentium erant filij David. scilicet cognati Chri, & multi alij descendentes a David per alias lineas. non ergo erat plus sic vocare eum filium David quod vocare Iudæū vel hominem, quia plurimis hoc competebat. Alij dicunt, quod hoc dicebatur ad significandū honorem, quia David fuerat excellentissimus omnium regum Hebræorum, & licet multi essent de progenie eius, vocari tamen filium David honor quidam erat, sic dicit Chryso. in Homilia filium autem David vocabant, quia nomen honoris esse videbat. Tertio tamen dicendū, & melius, quod vocauerunt eū filium David. i. Messiam, quia scriptura prænuñciauerat Messiam futurum de semine David Isai. 11. egredietur virga de radice Jesse, & Ier. 23. suscitabo David germen iustum, & ita Iudæi cõiter tenebant, nec erat eis dubium in hoc, sic patet infra 22. cum Chrs quæsiuit a legis doctoribus, & pharisæis: quid vobis vult de Chro. i. de Messia cuius filius sit dicitur ei David: sic est dicitur Io. 7. quod Messias futurus erat de semine David, & de Bethleem castello, de quo erat David, populus autem etiam tenebat hoc ex doctrina maiorum, & ideo quoniam volebant de aliquo dicere, quod erat Messias dicebant, quod erat filius David: sic enim dicitur infra 12. cum Christus sanaret arreptitios turba stupebant, & dicebant nunquid hic est filius David: id est, Messias, & ita alij dicebant hic est Christus Ioann. 7. & tamen istud nomen filium David erat communius, eo quod scriptura dicit Messiam

Messiam esse de semine David, sic dicitur Ioan. 7. nonne scriptura dicit, quia ex semine David venit Christus: ita ergo populi videntes miracula, quæ faciebat, vocabant eum filium David, sic patet infra 21. cum pueri clamantes dicebant, Osanna filio David, quod magis exprimitur Mar. 11. f. Osanna benedictus, qui venit in nomine Domini, benedictum quod venit regnum patris nostris David. Sed regnum David erat regnum Messie, & propter hoc indignabantur valde principes Sacerdotum videntes, quod pueri vocarent Iesum aperte Messiam dicentes ei, audis quid isti dicunt: id est, non vides, quod isti dicunt malum vocantes te filium David infra 21. & Mar. 11. Christus tamē dixit, quod recte dicebant, ita ergo vocari solebat, unde, & ipsi Gentiles didicerant hoc nomen, sic patet infra 15. vbi mulier Chanana dicit Christo miserere mei filii David: ita ergo isti cæci ex miraculis Iesu, quæ audierant credentes ipsum esse Messiam vocauerunt eum filium David, id est, Messiam, quia nihil maius putabant se posse dicere: nam non credebatur apud Iudæos, quod aliquis homo vnquam fuisset aut futurus esset æqualis Messie in sanctitate, & potestate spiritali, & verum dicebant, eo quod Messias simul etiam Deus futurus erat.

Quare Christus non in via, sed in domo sanauit cæcos. Quæst. CXXXIX.

QVAERETUR quare Christus non sanauit istos cæcos in via cum clamarent ad eum, sed in domo postea sanauit eos.

Dicendum, quod fecit hoc. Primo, ut beneficia miraculose collata non vilescerent: ea enim quæ homines facilliter impetrant solent contemneri: noluit ergo Christus statim petentibus concedere, ut sic cum maiori difficultate sanitatem obtinentes magis illam appreciarentur.

Secundo fuit, ut ostenderet Christus, quod ista signa non faciebat ad inanem gloriam. nam si ad hoc faceret saepe illa faceret non solum petitis, sed etiam ipse se ingereret, ut ex his sapius gloriam hominum acquireret, nunc autem cum non faceret ea, nisi rogatus ostendebat, quod gloriam ex his non quæreret, sic dicit Chryso. in Homilia multoties Dominus noluit rogatus sanare, ut non aliquis æstimeret eum propter captandā honoris magnificentiam ad miracula proficere.

Tertio, ut instruat nos qualiter debemus a Deo petere ea, quæ volumus. f. quod si nobis petentibus mox petita non concesserit, non illico desistendum est, sed adhuc instanter petendum; quia velut importunitate victus dabit quod petimus: sic dicitur Luc. 18. oportet orare, & nunquam deficere, & ponitur ibi exemplum de vidua, quæ per importunitatem obtinuit ab iniquo iudice quod voluit: sic etiam Luc. 11. de illo, qui dedit amico suo quorū panes voluit non propter amicitiam, sed propter importunitatem pulsandi, ita fecerunt isti cæci, quia licet in via clamantes non obtinuerunt quod petebant, non destiterunt clamare, & sequi illum, sed venerunt vsque ad locum, & domum, in qua Christus mansit.

Quarto fuit, quia Christus voluit prius examinare fidem cæcorum istorum, & non curare eos in via quasi in transitu, & nulla adhibita diligentia super hoc, sic dicit Chryso. super Mar. f. & tamen rogantes non curantur in itinere transitorie, ut purabant, sed postquam venit in domum suam accedunt ad eum, & introeunt, & primum eorum discutitur fides, ut sic vere fidei lumen accipiant.

Quinto fuit ad ostendendum, quod fugerent in-

am gloriam: volebat enim sepius miracula sua aliquantulum occultare, & quia forte in via multi veniebant cum eo noluit coram tota multitudine miraculum illud facere, sed postea in domo solus, vel forte coram paucis: sic dicit Chryso. in Homilia in hoc erudit nos gloriam multitudinis expellere: quia enim prope erat domus, ducit eos illuc singulariter curaturus.

Sexto fuit ad probandum fidem illorum, & ut magis mererentur id quod petebant: nam per hoc, quod Christus non exaudiuit eos mox, ut clamauerunt, & illi clamantes secuti fuerunt eum per totam viam appaui, quod magnam fidem habebant, si autem paruum fidem habuissent, si non exaudirentur ad primū clamorem illico destitissent: sic fuit de Chanana infra decimo quinto, quæ clamans non exaudiebatur a Christo quousque discipuli propter molestiam importuni clamoris eius dixerunt Christo, dimitte illā, quia clamat post nos, id est, da sibi quod petit, & tunc Christus dixit, mulier magna est fides tua, ita nunc fuit magna fides istorum cæcorum, quia per totam viam, scilicet, vsque ad domum Christum clamando secuti sunt.

Quare Christus quæsiuit a cæcis an crederent cum sciret, quod credebant. Quæst. CXL.

QVAERETUR quare nunc Christus quæsiuit ab istis cæcis an crederent cum ipse sciret, quod credebant, maxime quia fides eorum fuerat satis ostensa: non enim petiuisset si non crederent. Etiam quia clamabant, & hoc innuit magnam fidem eorum. Etiam quia licet Christus non exaudierit eos mox clamantes, secuti sunt enim per totam viam. Etiam quia ipsi expresserant fidem vocantes eum filium David, id est, Messiam.

Dicendum, quod Christus voluit ab istis fidem petere, licet sciret, quod habebant fidem, & quantum habebant cum ipse illam eis dedisset, sed voluit eorum meritum, quod fidem exprimerent, quæ sicut in credendo homo meretur, ita etiam in confitendo fidem, ad Romanos decimo corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem, sic dicit Remigius, qui cæcis poterat reddere visum, & non ignorabat si crederent interrogauit, ut fides eorum, quæ gestabatur in corde, dum confiterentur ore digna fieret ampliori mercede secundum illud Apostoli, ore confessio fit ad salutem.

Secundo fuit propter expressionem, quia Christus volebat ab eis petere quandam articulum determinatum, qui non apparebat an ab eis crederetur ex eis, quæ ostenderant, scilicet, creditis, quia hoc possum facere vobis? ut dicitur sequenti quaestione.

Tertio fuit, ut per hoc Christus commendaret fidem tam cæcis quā alijs astantibus, scilicet, quod propter eam miracula fiebant, sic fuit in suscitacione puellæ, de qua supra: nam dixit Christus principi synagoga noli timere, sed crede tantum, & salua erit Luc. 8.

Quarto fuit propter astantes, ut ipsi viderent fidem cæcorum, & sic agnoscerent, quod non ex fauore aut sola voluntate Christus sanauit cæcos, sed propter fidem, quæ meretur obtinere, quæ petit, sic dicit Chryso. ut ostenderet quoniam digni erant curatione, & ut non aliquis dicat, quod si misericordia solum saluabat, omnes saluari oportebat.

Quare

Quare Christus dixit istis creditis, quia possum hoc facere vobis? Quæst. CXXI.

QUÆRITUR, quare dixit istis creditis, quia possum hoc facere vobis? Dicendum, quod fuit hoc quia Christus volebat deducere ad altissimum gradum fidei: nam ex verbis, & factis cecorum apparebat, quod fidem habebat. Voluit tamen fidem Christus adhuc maiorem, quia maximum quod confessi fuerant erat, quod Iesus esset Messias, quia dixerant eum esse filium David, Iudæi tamen nesciebant determinate an Messias futurus esset Deus, licet ex sacra Scriptura hoc satis colligeretur, quia tamen difficile videbatur eis hominem esse Deum, adhuc istud nec credebant nec intellegebant, & sic cæci confidentes Christum esse Messiam adhuc hominem solum eum confitebantur: ipse voluit eos deducere ad fidem deitatis sue, & ad hoc dixit creditis, quod possum hoc facere vobis, id est, quod habeam potestatem ego ad istud faciendum, & hoc dicebat, quia si purus homo esset, sicut Propheta, non haberet potestatem aliquam ad faciendum hoc, sed solum ad orandum, & tunc Deus faceret si vellet, si autem potestatem habebat, Deus erat: ideo non dixit creditis, quod ego possum orando Deum istud obtinere vobis, sed dixit creditis, quod possum facere, id est, quod ego met habeam istam potestatem, & propter hoc specialiter Christus petiuit ab eis fidem, ut deduceret eos ad articulum quem ipsi adhuc non confitebantur: immo nec etiam credebant, sed nunc Christus infudit eis istam fidem, quando hoc quæsit, & ideo postea non vocauerunt eum filium David, id est, Messiam sed Dominum, id est, Deum dicentes utique Domine, sic dicit Chrysostr., ideo etiam fide ab eis expetit, ut ad excelsum eos reducat: quia enim dixerant eum filium David erudit, quod oportet de eo maiora sentire, unde non dixit creditis, quod possum rogare patrem, sed creditis quoniam possum hoc facere vobis: ideo non ultra filium David eum vocat, sed altius eleuantur, & dominationem confidentur.

Quare Christus tetigit oculos eorum, & quid tangendo fecit. Quæst. CXXII.

QUÆRITUR, quare Christus tetigit oculos eorum, & quid tangendo fecit. Ad primum dicendum, quod tetigit oculos eorum, ut significaret, quod ipse hoc miraculum faciebat, sicut in alijs facere solit⁹ erat: nam tetigit leprosum quem mundauit præceden. c. & puellam quam suscitauit supra in litera, sic etiam surdos, & mutos, & alios quos sanabat Mar. 7. Ad secundum dicendum, quod non legitur Christus aliquid fecisse, nisi quod tetigit oculos istorum: aliquando enim in sanatione cecorum nihil faciebat, nisi tangere oculos, sicut in illis duobus cæcis quos sanauit j. 20. aliquid autem faciebat aliquid alterum, & expuebat in oculos cecorum, sicut Mar. 8. expuit in oculos cæci, & tetigit eos manibus suis. Aliquid autem faciebat surum, & lineabat oculos cecorum, sicut in illo cæco quem sanauit Io. 9. nam fecit lutum cum spato, & liniuit oculos eius misitque eum, ut lauaretur in Natatoria Syloe, & tunc vidit. Quare autem Christus faceret ceremonias illas dicitur ibidem, hoc tamen videtur, quod quando quis habebat magnam fidem Christus paucas ceremonias exercebat ad sanandum eum, sic fuit de illis duobus cæcis de quibus infra vigesimo, quia solum tetigit oculos eorum, eo quod magnam fidem habebant clamantes instanter, miserere nostri fili David, ira autem fuit de

F istis duobus hic, quia magnam fidem habuerunt, ut patet in litera, & præcedenti quæstione: ideo solum tetigit oculos eorum, de fide autem illorum duorum cecorum Marc. septimo, & Ioannis nono, non apparet: ideo habuerunt locum in eis ceremoniarum.

Quare Christus dixit cæcis secundum fidem vestram fiat vobis. Quæst. CXXIII.

QUÆRITUR, quare Christus dixit istis cæcis secundum fidem vestram fiat vobis. Dicendum, quod propter duo. Primo ad ostendendum veritatem fidei eorum, quia si non haberent fidem nihil fieret eis, & in hoc certissime ostendebatur fides sua: nam licet verbis confiterentur se credere, & vocarent Iesum filium David, poterat esse, quod nihil crederent, nunc vero cum Christus dixit secundum fidem vestram fiat vobis, necesse erat, quod si nihil crederent aut si in fide dubitarent, nihil eis fieret, & tamen illuminati sunt: ergo apparet, quod recte credebant. Secundo fuit ad ostendendum propriam potestatem: nam Christus dixerat istis cæcis, creditis quod possum hoc facere vobis? & illi dixerunt utique Domine, & Christus dixit secundum fidem vestram fiat vobis, necesse erat ergo, quod Christus haberet potestatem illam sanandi eos, quia istud miraculum factum est ad confirmationem illorum verborum, miraculum autem non fit, nisi a Deo, sed ipse non est restis mendacij: ideo necesse est, quod vera essent verba, quæ Christus dixerat ad quorum confirmationem istud miraculum fiebat: nam istum modum Deus dederat ad cognoscendum veros Prophetas. Quod si quis diceret se esse Prophetam, & faceret signum ad hoc, crederetur ei quod Propheta esset Deut. 18. patet ergo ex hoc, quod Christus in seipso potestatem habebat ad sanandum istos cæcos, cum ad probationem istius potestatis fecerit hoc miraculum, de hoc dicit Chrysostr. mus dicit hoc fidem eorum confirmans, & contestans quoniam non adulationis erant verba, quæ dixerant.

Quare Christus iussit istis cæcis tacere hoc miraculum. Quæst. CXXIII.

QUÆRITUR, quare Christus iussit istis cæcis tacere hoc miraculum. Dicendum, quod fecit hoc, primo propter humilitatem, ut non videretur gloriam sæculi querere, sic dicit Hiero. Dominus quidem propter humilitatem fugiens iactantiam gloriam hoc præceperat. Secundo (ut aliqui dicunt) fuit, quia annunciare miracula ista non pertinebat ad cæcos, sed ad Apostolos quorum officium erat prædicare, sic dicit Hilarius silentium cæcis Dominus imperat, quia Apostolorum erat proprium prædicare. Sed hoc non multum stat, quia etiam alijs curatis ab eo ipse Christus iubebat annunciare illas curationes. sic patet Luc. octauo, & Marc. quinto, de sanato a legione cui Christus iussit ire ad suos, & prædicare miraculum quod illi fecit, etiam conquestus est de leprosis quos curauit, quod non dederint gloriam Deo. Luc. 17.

Tertio potest dici, quod Christus iussit istis cæcis tacere, eo quod ipsi volebant laudare eum in seipso, hoc autem volebat sanato autem a legione iussit prædicare non quod laudando ipsum, ut hominem, sed laudando Deum, nam dixit ei vade ad tuos, & narra quæta fecerit tibi Deus. Luc. 9. hic autem cæci crediderunt potestatem esse in Christo, quia

quia ille dixerat, creditis quod hoc possum facere vobis, & illi dixerunt, utique Domine. omnes tamen audientes laudem Christi intelligerent de humanitate: ideo noluit, id est, ostendit se nolle, quod istud miraculum prædicaret, sic dicit Chrysostr. in Homilia, quod autem alteri dicit vade, & annuncia gloriam Dei non est contrarium: erudit enim nos prohibere eos, qui volunt nos propter nos laudare. si autem ad Deum gloria referretur non debemus prohibere, sed magis iniungere, ut hoc fiat. Aliqui dicunt, quod hoc fuit ad euitandum inuidiam Phariseorum. nolent enim propter eos facere signa manifesta, ut non incitaret valde contra se eorum inuidiam, sicut dictum est in præcedenti miraculo de puella suscitata supra q. 20.

Sed dicendum, quod non stat, quia immediate post hoc fecit multa signa publice, sicut patet de sequenti mutum, & arreptitium coram turbis sanauit, & mirata sunt turba: ut patet infra in litera.

Sed dicendum, quod Christus ista faciebat ad instructionem nostram aliquando publice miracula faciens, & publicari iubens ad probationem virtutis sue, aliquando autem occulte faciebat, & occultari iubebat, ut instruat nos in operibus nostris gloriam hominum non querere.

Quomodo isti cæci ausi sunt publice dicere hoc miraculum, & nunquid peccauerint. Vbi quod duplex voluntas in Deo, scilicet, signi, & beneplaciti. Quæst. CXXIV.

QUÆRITUR, cum Christus iusserit istis cæcis tacere comminando eis ne cui dicerent, quomodo ipsi ausi sunt publicare per totam terram. Et an in hoc peccauerunt. Videtur enim inconueniens, quia aut Christus voluit vere istud taceri aut non, si voluit taceri videtur, quod voluntas sua non impleta est, & tamen hoc est falsum, quia quidquid Deus voluit fieri fit, cum voluntati eius resistere nemo possit, si autem Christus voluit istud publicari est inconueniens, quia tunc erit duplex in verbis suis, scilicet, aliud volebat, & aliud se velle ostendebat.

Aliqui dicunt, quod in Christo, ut est Deus est duplex voluntas. scilicet, voluntas signi, & voluntas beneplaciti: ipsa enim voluntas beneplaciti semper impletur, quia hoc est, quod Deus vere vult, voluntas autem signi est qua significat se aliquid velle, & sic præcepta, & prohibitiones Dei pertinent ad voluntatem signi ipsius: nam significat se velle, quod agamus id quod præcipit, & quod abstinemus ab eo quod vetat, & hoc nos debemus velle, sed istud quod sic Deus iubet interdum determinate ipse non vult, licet iubeat nobis illud velle, & ideo contingit, quod aliquid fiat contra præcepta sua. si tamen pertineret ad voluntatem beneplaciti præceptum impossibile erat, quod aliquis ageret contra præcepta Dei. de quo magis dictum est supra 6. cap. quæst. 109. dicunt ergo isti, quod Christus voluit quantum ad voluntatem beneplaciti, quod cæci publicarent istud miraculum, sed quantum ad voluntatem signi non voluit, quia prohibuit.

Sed dicitur, quod istud non sufficit propter duo. Primo, quia istud excusat Christum in quantum erat Deus a duplicitate voluntatis, quia etiam si fit in eo voluntas signi, & beneplaciti non dicitur propter hoc esse aliquod mendacium, vel duplicitas in verbis eius, & tamen erat in Christo adhuc voluntas humana ex qua fiebant actus sui: nam per eam locutus fuit istis cæcis, & in eo non est ista duplicitas signi, & beneplaciti: ideo non excusatur per hoc adhuc a mendacio, vel impotentia.

Secundo patet, quia hoc dato diceremus, quod cæ-

A ci peccauerunt, quia quicumque agit contra voluntatem signi Dei expressam per præceptum, vel prohibitionem peccat, & tamen videtur irrationabile dici, quod peccauerint isti cæci quos Christus miraculose sanauerat, & quibus tantam fidem dederat, maxime quod immediate peccauerint tam directe faciendo contra eius mandatum, scilicet, quod vbi ipse valde comminatus est ut tacerent, ipsi conati sunt valde, ut prædicarent, & diulgarent.

Aliter ergo dicendum, scilicet, quod Christus in verbis suis aliquantulum ostendit, quod volebat publicari miraculum, & aliquantulum, quod nolent: ipse enim dixit verba, per quæ significabatur, quod volebat taceri miraculum. Et hoc vere voluit propter duo, scilicet, propter humilitatem suam, ut ostenderet, quod gloriam hominum non quærebat, & etiam propter nos, ut instrueret nos fugere inanem gloriam. Rursus etiam ostendit saltem in gestu suo, quod bonum esset istud diulgari propter diuinam laudem. nam ostendendo, quod ex humilitate taceri iubebat, apparebat quod alias vellet illud publicari, & ita Christus vrunque ostendit, licet alterum eorum solum mandauit. Hoc modo euitantur inconuenientia: nam nihil fit contra Christi voluntatem, cum ipse tam secundum voluntatem beneplaciti diuinam quam secundum voluntatem humanam voluerit istud publicari propter diuinam laudem. Etiam cæci non peccauerunt, quia non fecerunt determinate contra Christi præceptum, cum ipse ostenderit aliquo modo se velle, quod publicaretur, & aliquo modo, quod non publicaretur. Etiam voluntas sua non repugnat verbo, ita ut possit esse in eo aliquod mendacium, quia sicut præcepit, ita in vultu ostendit tam se velle, quod publicaretur quam etiam nolle: hæc duo intelligentes, qui sanati erant elegerunt id quod erat simpliciter melius, scilicet, diulgare, & ita diulgauerunt iudicantes esse iniustum tacere tantum beneficium sibi collatum. sic dicit Hierony. Dominus quidem propter humilitatem fugiens iactantiam gloriam hoc præceperat, & illi propter memoriam gratiæ non possunt tacere beneficium. Fuit etiam hoc ad ostendendum, quod nos similia faciamus, scilicet, ut opera nostra propter humilitatem taceri velimus, oporteat nos quasi inuitos publicari. sic dicit Gregor. querendum nobis est quid sit hoc, quod ipse omnipotens cui hoc est velle, quod posse taceri virtutes suas voluit, & tamen ab eis, qui illuminati sunt quasi inuitus indicatur, nisi quod seruis suis se sequentibus exemplum dedit, ut ipsi quidem virtutes suas occultari desiderent, & tamen, ut alij eorum exemplo proficiant prodantur inuiti, occultentur ergo studio, necessitate publicentur, & eorum occultatio sit custodia propria, eorum publicatio sit vilitas aliena.

Egressis autem illis, ecce obtulerunt ei ^{Mar. 7. Luc. 11.} hominem mutum dæmonium habentem, & eiecto dæmonio locutus est mutus, & mirata sunt turbæ dicentes. Nunquam apparuit sic in Israel. Pharisei autem dicebant. In principe dæmoniorum eijcit ^{Luc. 13.} dæmones. Et circuibat Iesus omnes ciuitates, & castella docens in Synagogis eorum, & prædicans Euangelium regni, & curans ^{Mar. 6.} omnem languorem, & omnem infirmitatem.

Egressis

Eiectio da- monum, & sanatio mu- ti.

Egressis autem. Hic ponitur tertium principale mi- raculum de eiectioe dæmonis, & sanatione muti. istud autem solus Mat. scribit, sicut etiam præcedens miraculum, & dicitur.

Egressis autem illis. Id est, egressis cæcis, qui iam fue- rant illuminati de domo illa, in qua sanati sunt.

Obtulerunt ei hominem mutum. Scilicet, in eadem do- mo, in qua cæcos sanauit, & dicitur obtulerunt, quia ille mutus nihil per se poterat petere.

Dæmonium habentem. Habebat duo mala, scilicet, mutus erat, & dæmonium habebat, sed vnum ex alte- ro sequebatur.

Et eiectio dæmonio locutus est mutus. Scilicet, quia dæ- mon faciebat eum mutum, vel quia erant duo mala, & ab vtroque simul curatus est.

Et admirata sunt turba. Istud enim miraculum co- ram turbis factum est, licet in domo factum fuerit præcedens autem factum est quasi occulte, & ita ius- sit illud Christus taceri.

Dicentes nunquam apparuit sic in Israel. Id est, nullus fuit vnquam in gente Iudæorum, qui talia miracula faceret.

Pharisæi autem dicebant. Aliqui de Pharisæis forte interfuerunt huic miraculo, & murmurauerunt, sicut scpe veniebat ad audiendum doctrinam eius, & vi- debant miracula ipsius, sicut supra in litera quando sanauit paralyticum scribit, & Pharisæi qui ibi erant, mur- murauerunt, & multi ad eum veniebant, quia Luc. 5. dicitur, quod quando sanauit paralyticum erant Pharisæi sedentes, & legis doctores, qui venerant ex omni ca- stello Galilææ, & Iudææ, & Ierusalem. Vel forte nulli Pharisæi nunc interfuerunt, & tamen postea audien- tes miraculum istud murmurauerunt.

In principe dæmoniorum eiecit dæmones. Id est, in pote- state principis dæmonum, credebant enim aut simula- bant se credere, quod princeps dæmonum esset fauora- bilis Christo, & in potestate illius eiciebat Christus dæmones, id est, ille dæmon eiciebat alios propter Christum, sic dixerunt infra decimosexto hic non eiecit dæmones, nisi in Beelzebub principe dæmo- niorum.

An ista sint continuata ad præcedentia. Quæst. CXLVI.

Quæst. CXLVI. An ista sint continuata ad præcedentia.

Quæst. CXLVI. An ista sint continuata ad præcedentia. V A B E T V R an ista sint continuata ad præcedentia. Dicendum, quod sic, & primo patet ex or- dine literæ, a qua nunquam recedendum est sine causa manifesta, & in hic nulla apparet. maxime quia alij Euangelistæ non discordant hic a Mat. in or- dine, sicut interdum solent, eo quod solus Mat. hoc dixit. Secundo patet, quia litera ostendit esse ordinem continuum, cum dicatur hic, egressis autem illis ecce obtulerunt ei hominem mutum, id est, postquam egressi sunt cæci iam sanati. Etiam apparet, quod fuerit factum immediate post illud, nã si fieret post 3. vel 4. dies, vel 5. sequenti die non diceret, quod egressis illis factum est, quare repugnat hoc modo loquendi, sed est sensus, quod im- mediate, vt sanati sunt cæci, & egressi de domo intra- uerunt illi, qui portabat mutum, fuit aut conuenienter factum istud miraculum post præcedens, quia post sanationem cæcorum sanandi erant muti, sic dicit Ista. 61. tunc ape- rientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt, & aperta erit lingua mutorum. sic dicit Remigius pul- chre illuminatis cæcis mutis loquelam reddidit, & obsessum a dæmone curauit, in quo ostendit se Dñm virtutum, & cælestis medicinæ auctorem: nam & per Ista. dictum est, tunc aperientur oculi cæcorum, &c.

Quæst. CXLVI. An ista sint continuata ad præcedentia. V A B E T V R an ista sint continuata ad præcedentia. Dicendum, quod sic, & primo patet ex or- dine literæ, a qua nunquam recedendum est sine causa manifesta, & in hic nulla apparet. maxime quia alij Euangelistæ non discordant hic a Mat. in or- dine, sicut interdum solent, eo quod solus Mat. hoc dixit. Secundo patet, quia litera ostendit esse ordinem continuum, cum dicatur hic, egressis autem illis ecce obtulerunt ei hominem mutum, id est, postquam egressi sunt cæci iam sanati. Etiam apparet, quod fuerit factum immediate post illud, nã si fieret post 3. vel 4. dies, vel 5. sequenti die non diceret, quod egressis illis factum est, quare repugnat hoc modo loquendi, sed est sensus, quod im- mediate, vt sanati sunt cæci, & egressi de domo intra- uerunt illi, qui portabat mutum, fuit aut conuenienter factum istud miraculum post præcedens, quia post sanationem cæcorum sanandi erant muti, sic dicit Ista. 61. tunc ape- rientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt, & aperta erit lingua mutorum. sic dicit Remigius pul- chre illuminatis cæcis mutis loquelam reddidit, & obsessum a dæmone curauit, in quo ostendit se Dñm virtutum, & cælestis medicinæ auctorem: nam & per Ista. dictum est, tunc aperientur oculi cæcorum, &c.

An quod dicitur de sanatione huius muti sit quod habetur Mar. & Luc. 11. Quæst. CXLVII.

Quæst. CXLVII. An quod dicitur de sanatione huius muti sit quod habetur Mar. 11. & Luc. 11.

Alqui dicunt, quod sic, quia eadem historia nar- ratur. s. de dæmonio eiecto, & mutis loquente, & po- nitur eadem murmuratio Pharisæorum. sin Beelze- bub demonia eiecit.

Dicendum, quod non est eadem historia, quod pa- ter Mat. ponit infra 12. illud quod habetur Luc. 11. nã licet illa, quæ habentur infra 12. sint similia istis, ibi ta- men ponuntur plura quàm hic, & illa quæ habentur ibi habentur etiam Luc. 11. ideo concordat Luc. cū illo, & non cum isto, & tamen illud miraculum, & istud non sunt idem, cum ponat illa Matth. tanquam distincta: ergo istud, quod hic dicitur solus Mat. po- nit. sic dicit Aug. lib. de concordia Euange. Quod autem hic dicitur de duobus cæcis, & dæmonio mu- to solus Mat. posuit, & probat hoc, quia Matth. infra 12. ponit illud quod Luc. & Marc. de isto mutis po- suerunt.

Quare obtulerunt Christo istum mutum. Quæst. CXLVIII.

Quæst. CXLVIII. Quare obtulerunt Christo istum mutum.

Dicendum, quod miraculum de cæcis illu- minatis auditum fuit ab aliquibus, vel visum, qui interfuerunt, & quia ille mutus prope erat addu- xerunt ei illum, credentes quod cum cæcos illumina- sset posset mutum sanare, & ita immediate ei obtu- lerunt illum. Vel forte isti audientes, quod Christus venerat in locum illum, de quo audierant, quod sus- citauerat filiam principis Synagogæ, aut alia miracu- la multa, adduxerunt ei mutum, quia tamen cæci secu- ti fuerunt Christum in via prius ipsi introierunt, & sa- nati sunt, & sic contigit quod eis egredientibus iam sanis, introierunt qui mutum adducebant.

Sed dicitur, quare ille per se non venit ad Christum, sicut cæci venerunt?

Dicendum, quod ipse sanitatem petere non pote- rat, quia mutus erat: etiam nulla signa petentis osten- dere poterat, nec etiam ad Christum ire vellet, quia cum possideret illum diabolus non permetteret illuc ire, sed potius confugeret ne sanaretur, vt sic semper posset eum possidere: ideo oportuit, vt alij forte quasi inuitum ad Christum illum portarent, vt sanaretur, & sic dicitur, quod obtulerunt illum. sic dicit Chry- sostomus indignus iste alijs, qui eum adducerent: nec enim per seipsum rogare poterat sine voce exi- stens, nec alijs supplicare dæmone animam cum lin- gua colligante.

Quare Christus non petijt fidem a mutis. Quæst. CXLIX.

Quæst. CXLIX. Quare Christus non petijt fidem a mutis. V A B E T V R, quare Chr's non petiuit fidem ab isto, sicut petiuerat a cæcis s. in litera. s. creditis, quod hoc possum facere vobis: Dicendum, quod hoc fuit, quia non poterat de fide r'sidere priusquam sanaret, quia mutus erat, et non poterat ostendere signa credentis cum non esset sanus mentis, quia dæmon illum possidebat: id non petiuit fidem ab eo, sed sanauit illum. sic dicit Chy- stom. nec per seipsum rogare poterat sine voce exi- stens, nec alijs supplicare dæmone animam cum lin- gua colligante, propter hoc nec expectit fidem ab eo, sed confestim egritudinem sanauit.

Sed

Sed dicitur quare non petiuit fidem a por- tantibus. nam interdum sic facere solebat. nam Mar. 9. dicitur de iuvene habente dæmonium mutum quæ- pater suus ad Christum attulit, & Christus ab eo pe- tiuit fidem dicens, si potes credere omnia possibilia sunt credenti.

Dici potest vno modo, quod Christus petiuit fidem a portantibus istum mutum, & tamen non scribitur, quia multa Christus fecit, quæ non scripta sunt per aliquem euangelistarum Ioan. 20. & 21.

Aliter potest dici, quod Christus non petiuit fidem ab istis portantibus, eo quod forte in eis apparebat fides ma- nifeste, & si apparebat non oportebat peti. sic patet su- pra in litera de curatione paralytici, scilicet videns le- sus fidem illorum dixit paralytico, remittuntur tibi peccata tua, & sic a nullo petiuit ibi fidem, scilicet nec a paralytico, nec a portantibus, quia fidem illorum vi- dit, & ita hic forte fieret.

Tertio potest dici, quod Christus ab eis, qui sanaban- tur solebat petere fidem, quando illi per se poterant respondere, a portantibus tamen egros non solebat petere fidem, nisi appareret in eis aliqua infidelitas, vel dubietas, & quia in istis portantibus mutum nihil tale apparuit non petiuit Christus ab eis fidem, istud est verisimile. nam Mar. 9. fuit petita fides a patre por- tante filium arreptitium, quia ille expresse ostende- rat aliquam dubietatem, dicens Christo, si quid potes adiuua nos miseris nostris, & Christus etiam ostendit incredulitatem eius dicens, si potes credere omnia possibilia sunt credenti, ille etiam confessus est incre- dulitatem suam dicens, credo domine adiuua incre- dulitatem meam.

Sed obijcietur, quia dictum est, quod quando fides ap- parebat Christus non petebat fidem, duo tamen cæci de quibus supra fidem ostenderunt dicentes, misere- re nostri fili David, etiam quia clamabant post Chri- stum, & secuti sunt eum per toram viam, & tamen Christus petiuit ab eis fidem, vt patet in litera.

Dicendum, quod hoc fecit, eo quod voluit ab eis querere de quodam alio articulo quem ipsi nondum crede- bant, & volebat Christus, quod illum confiterentur, vt ostensum est supra q. 141. alijs autem quando fides apparebat, Christus non petebat illam.

An esset naturaliter mutus, aut dæmon non sineret eum loqui. Quæst. CL.

Quæst. CL. An esset naturaliter mutus, aut dæmon non sineret eum loqui. V A B E T V R de isto mutis, qui habebat dæ- monem, an esset naturaliter mutus, vel dæmon faceret eum non loquentem.

Dicendum, quod vtrunque potest asseri, videt aliqui- bus tñ magis dicendum, quod dæmon faceret hominem non loquentem. Primo, quia dñ in litera, & eiecto dæmonio locutus est mutus, quasi sit quidam actus consequen- tiæ muti loqui ad hoc, quod est dæmonem fuisse eiectum, si tñ esset iste naturaliter mutus, et si dæmon eieceret, non loqueretur, cum esset per se passio distincta, & sic vñ, quod dæmon faciebat eum mutum. n. non loque- tem toto tempore quo eum possidebat, & forte semper illum tenebat licet non semper torqueret, & sic semper erat mutus. Secundo patet, quia dicit Chry- stom. aut nature erat hæc passio, sed ex dæmonis infi- dijs, ideoque & alijs indignis, qui eum adducerent, nec enim per seipsum rogare poterat dæmone animam cum lingua colligante, sic et dicit Hilarius in hoc re- rum ordo seruatur est. nam dæmon prius eiecit, & tunc reliqua corporis officia succedunt, & sic innuit, quod Christus non restituit isti loquelam, sed quod ipsa per se secuta est inquantum dicit, tunc reliqua corporis officia succedunt, & per se sequuntur, & hoc est, quia dæmon Alph. Tot. in Matth. Pars III.

illa teneret impedita. Tertio patet, quia scriptura, sic loquitur vocans aliquando dæmones mutos. reddē- tes hominem mutum. sic dicitur Luc. 11. erat Iesus eiciens dæmonium, & illud erat mutum, & cū eiectisset dæmonium locutus est mutus, dæmon tamen non potest esse in seipso mutus, ideo oportet, quod vocetur mutus, id est reddens hominem mutum, & tamen omnino est simile hic, ergo non erat homo mutus, sed dæmon faciebat eum mutum, & apparet, quia in- fra 12. ponitur idem miraculum, quod Luc. 11. & ta- men infra 12. homo vocatur mutus, & non dæmon, sed Luc. 11. vocatur dæmonium mutum, ergo vide- tur, quod ibi non erat homo mutus, nisi quia dæmo- nium erat mutum, scilicet reddens hominem mutum, sic etiam dicitur Mar. 9. artuli filium meum ad te ha- bērem spiritum mutum, id est qui facit eum mutum.

Hęc possunt stare aliquid, sed melius videtur dicendum, quod tam iste mutus, & arreptitius de quo hic, quam ille de quo infra 12. & Luc. 11. erat arrepti- tius ultra hoc erat mutus, & ad dicta facile est respon- dere, pro quo vide, quæ dicuntur infra 12. de illo arre- ptitio, qui mutus dicitur.

Quomodo dæmon potest facere hominem mutum dato, quod faciat arreptitium aliquando mutum. Quæst. CLI.

Quæst. CLI. Quomodo dæmon potest facere hominem mutum dato, quod faciat arreptitium aliquando mutum.

Dicendum, quod locutio fit per motum localem, scilicet per motum lingue, & aliorum orga- norum a quibus naturaliter vox articulatur. dæmon autem potest ad nutum suum mouere localiter natu- ram corporalem, nisi Deus impediatur, & sic pot- mouere linguam hominis ad formandum diuersa verba, sicut arreptitij interdum loquuntur idiomata eis igno- ra, quæ nesciunt proferre, nec intelligere cum non arripiuntur, & ista est probatio necessaria, quod tales sint arreptitij, quia talis locutio cum sit ordinata non potest fieri, nisi per aliquem intellectum, quia solius intellectus est ordinare. non fit tamen per intellectu arreptitij, quia ipse talia non nouit, ergo fit per intel- lectum Angeli, vel dæmonis, & sic vtroque modo est arreptitius, quia organa sua ab alio arripiuntur, & præ- ter voluntatem eius mouentur, & tamen non sole- mus arreptitios vocare, nisi eos quod a dæmone arripit- tur, quia Angeli non solent ista facere, sicut ergo dæ- mon potest linguam hominis varie mouere contra voluntatem hominis, vel præter illam, poterit a fortio- ri tenere illam ne moueatur, quia hoc facilius est. nã ad hoc sola potestate motiua indiget, ad illud autem indiget potestate, & etiam arte formandi voces, & hoc modo dæmon facit hominem mutum, alia etiã maiora potest: nam interdum mouet membra homi- nis, ita fortiter, quod vnus homo pugnando præualeat contra multos, sicut patet Act. 19. de arreptitio, qui inuasit adiutores, & vulneratos nudosque fugere compulit, & ita dicitur præcedenti capitulo de duo- bus arreptitijs, quod erant seui nimis, ita vt ne au- aueretur transire per viam, potest etiam dæmon eli- dere hominem in terram, & cogere ad stridendum, & spumandum. Marc. nono. Etiam potest cogere ho- minem ad vulnerandum seipsum, sicut patet de illo, qui arripiebatur a legione dæmonum. nam seipsum lapidibus concidebat. Mar. 5. facilius ergo poterat eum mutum reddere.

Et Quare

Quare turbæ dixerunt, nunquam sic apparuit in Israel, quando sanauit Christus mutum. Et quod Christus subito miracula faciebat non sic autem prophetae.

Quare turbæ dixerunt, nunquam sic apparuit in Israel, quando sanauit Christus mutum. Aliqui dicunt, quod hoc fuit, quia nunquam visum fuerat, quod aliquis arreptitius, qui redderetur mutus per demonem, fuisset aliquando sanatus, licet multi fuissent inter Hebræos, ita dicit Nic. & verum est, quod in veteri testamento nemo legitur de arreptitijs fuisse curatus, non solum de mutis, sed etiam de loquentibus, sicut de Saule legitur, quod attriuebatur a demone. 1. Reg. 16. & tunc propheta bat in medio domus sue 1. Reg. 18. & nunquam legit fuisse curatus, sed solum alienabatur, quando Dauid canebat in cithara coram eo. 1. Reg. 16.

Sed hoc non multum stat, quia licet non fuisset visus talis curatio fuerat visus alia, quæ iudicabatur maior apud Iudæos. (suscitatio mortuorum, quia Elias, & Eliseus mortuos suscitauerunt. 3. Reg. 17. & 4. Reg. 4. non ergo diceretur propter istud solum, quod nunquam apparuit sic in Israel, maxime, quia Christus fecerat alia, quæ iudicabantur maiora, ut suscitare filiam archi-synagogi, supra in litera, & ibi non fuit dictum hoc, Si autem dicatur, quod fuit, quia iam præcesserat suscitatio mortuorum in veteri testamento.

Dicitur, quod nunquam præcesserat curatio paralyticorum, & tamen quando Christus curauit paralyticum supra in litera non dictum est, nunquam sic apparuit in Israel, ideo non videtur ista fuisse causa. Aliter potest dici, & melius, quod hoc non fuit propter istud miraculum solum, quod nunc Christus fecit, sed simul propter omnia, quæ fecerat, & specialiter propter modum faciendi, quia licet ipse solum faceret talia qualia alii fecerant, esset admirabilis, nemo, n. taliter miracula faciebat, sed premixis multis orationibus, & cum magna difficultate, ut patet in Elia, & Eliseo, Christus autem subito omnia faciebat, non orans, sed solum iubens, & eodem modo mirabantur de modo suo docendi, quia docebat, ut potestatem habens, & non, sicut Scribæ, & Pharisei, supra 7. Etiam Christus multa miracula faciebat, Prophetæ autem veteris testamenti fecerunt rarissima, propter istas duas ergo excellentias dicebant nunquam sic apparuit in Israel, sicut talia, & tanta, & taliter faceret, sic dicit Chry. præponebant quidem eum cæteris, non quia curabat solum, sed quoniam facile, & velociter, & infinitas egritudines, & insanabiles sanabat, & ideo propter hoc non solum præponebant eum omnibus præcedentibus, sed etiam dicebant eum esse Messiam pro magna miracula infra 12. & stupebant omnes turbæ, & dicebant, nunquid hic est filius Dauid? & hoc, quia putabatur, quod Messias non posset facere plura signa, quam ipse faciebat, Ioan. 7. Christus cum venerit nunquid plura signa faciet, quam quæ hic facit? d. non videtur quod quicumque plura facere possit.

Quare Pharisei dixerunt in principe demoniorum eicit demones. Vbi quod demon non potest mortuos suscitare, nec leprosos mundare, nec paralyticos sanare, nec si posset faceret, quia nulli prodesse vult.

Quare turbæ dixerunt in principe demoniorum eicit demones. Dicendum, quod Pharisei inoueabantur ad hoc ex inuidia, oderant, n. Christum, & persequi eum volebant pro multa, ut ostensum est supra q. 32. & quia turbæ valde laudabant

eum, dolebant nimis Pharisei, & sic oportebat, quod murmurent, sic dicit Chryso, hoc autem maxime Phariseos conuincit, quoniam omnibus eum præponebant non solum his, qui tunc erant, sed etiam his, qui nunquam geniti fuerant in Israel, unde Pharisei concitati detrahebant. Erat autem modus Phariseorum, quod si aliqua ratione, vel auctoritate poterant infirmare, vel obumbrare facta Christi, nitentur hoc facere, sic fuit quando dixit paralytico remittuntur tibi peccata, quia volebant ostendere eum esse blasphemum supra in litera, & Mar. 2. & quando cum Publicanis comedebat, & etiam de ieiuniis arguebant eum sub quodam colore sanctitatis supra in litera, cum vero nullum colorem negabant, nec poterant negare facta Christi, quia erant publica, & sine colore illa increpabant, sicut nunc dicentes, quod in potestate demonum eiceret demones, sic dicit Remigius, Scribæ, & Pharisei facta domini negabant, quæ poterant, & quæ non poterant in sinistra parte interpretabantur secundum illud Psalm. 65. in multitudine virtutum tuarum mentientur tibi inimici tui. f. Pharisei, qui erant emuli Christo viderent multitudinem virtutum eius. magnitudinem miraculorum, non potentes illa negare mentientur, i. dicent, quod non facis a teipso, sed demones hoc faciunt.

Putauerunt autem Pharisei habere colorem ad hoc, quod inter demones est ordo quidam principatus, & sunt quidam maiores alijs in virtute actiua, possunt que eos deprimere, & ita ille, qui est princeps summus inter demones, cum esset potentior omnibus poterat illos de corporibus expellere, & ita dicebant, quod Christus habebat aliquem demonem familiarem sibi, qui erat princeps omnium, & in virtute illius Christus demones expellebat. i. quod ille demon volens fauere Christo expellebat ceteros demones de corporibus, ita vt Christus videretur hoc agere, sed non faciebat.

Sed istud motuum erat valde frivolum, & destruxit illud Christus multis rationibus infra 12. non enim habebat colorem, quia etiam si quis vellet credere, quod vnus demon alium expellebat, tamen alia Christi miracula non poterant demoni ascribere, quia demon mortuos non suscitatur, leprosos non mundatur, paralyticos non sanat, quæ omnia Christus faciebat, nam demon ista non potest, & si posset non faceret, quia inuidus est, & nulli prodesse vult, sed nocere, sic dicit Chryso, eorum autem dicto, quid est demones? Christus, n. non solum demones eiciebat, sed & leprosos mundabat, & mortuos suscitabat, & peccata soluebat, quæ demon, nec posset facere, nec vellet, multa alia mortua sunt adhuc, necesse ergo erat, quod attribuerent Christo aliqua miracula diuinitus facere, & si vnum faceret diuinitus omnia sic facere poterat, & sic iniustum est attribui aliqua opera eius demoni, cum nullum opus eius appareat, quod necesse sit attribui demoni, & multa appareant, quæ necesse sit attribui Deo.

Item valde excæcati sunt Pharisei dicentes, quod princeps demoniorum eiciebat demones de corporibus, nam si ex inuidia volebant Christo detrahere, poterant minus male dicere, quod Christus non excluderet violenter demones de corporibus, nec etiam princeps eorum eos excluderet, sed quia Christus erat cultor demonum fauebat ei demones, ut sic videretur aliquid agere, & tunc non starent contra eos argumenta, quæ Christus fecit, quia illa procedunt principaliter ad ostendendum, quod demon non eicit demones: ostenderunt ergo se inuidere Christo, & detrahere ei nescierunt, licet etiam ista detraçtio non erat efficax, & tamen erat magis apparens, quam illa, quam ipsi dixerunt, de hoc tamen, an possit demon expel-

Langnor, & infirmitas quid.

expellere demonem, & de principatu eorum, & similibus dicitur, infra 12. vbi ponitur simile miraculum. Et circuibat. Hic ponitur multa miracula in generali vt non oporteat omnia in particulari enarrare, istud autem ponunt tres. f. Matth. hic, & Mar. 6. & Luc. 13. Et dicitur. Circuibat Iesus ciuitates omnes. i. discurrebat per omnes ciuitates terræ Iudæorum, nam ad terram Gentilium, aut Samaritanorum non ibat, quia ipse hoc vult discipulis seq. c. in viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. Et castella. Ciuitates sunt loca maiora, & castella sunt minora loca, quæ tamen sunt murata, loca autem non murata non vocantur castella, sed villegia, aut vici, vel rura, aliquando tamen castella vocatur castella, vt cum Christus dixit, ite in castellum, quod contra vos est, infra 21. & Mar. 11. & Luc. 19. & apparet ibi, quod loquitur de Ierusalem. Docens in synagogis eorum. Ille erat locus ad prædicandum, & per hoc apparet, quod Christus non prædicabat Gentilibus, quia illi non habebant synagogas, sed solum Iudæis. Et prædicans euangelium. In hoc apparet, quod non prædicabat doctrinam legis veteris licet obseruaret legem veterem, sed euangelium prædicabat. Regni. i. quod ducit ad regnum æternum, quia in hoc denunciatur nobis regnum æternum, quod autem esset istud euangelium declaratum est supra 4. c. q. 80. non. n. erat aliquod de quatuor Euangelis, quæ habemus, quia nullam eorum tunc scripturam erat, immo id quod Christus prædicauit, & fecit scripturam Euangelis, sed illud, quod Christus prædicabat euangelium vocat, quia hominibus annuntiabat vitam æternam. Et curans omnem languorem, & omnem infirmitatem. Postquam prædicabat miracula faciebat ægritudines sanando, vocatur autem languor infirmitas grauis, & diuturna, sicut sanauit paralyticum, qui fuerat 38. annis in ægritudine. Io. 5. & mulierem, quæ curua fuerat annis 18. Luc. 13. & mulierem fluxum sanguinis, quæ 12. annis hoc passa fuerat supra in litera, & Mar. 5. & Luc. 8. infirmitas autem est morbus parui temporis, sicut sunt febres acutæ, & istas etiam sanabat, sicut socrum Petri, quæ magis tenebatur febribus sanauit, præced. c. & Mar. 1. & Luc. 4. & in vitroque erat miraculum, nam etiam in paruis febribus, quæ sanaret eos solo tactu miraculum erat vt ostensum est præced. c. q. 44. sicut dicit glo. languorem vocat diuturnam infirmitatem, infirmitates autem leues morbos.

Vel potest dici, quod languor dicatur proprie ægritudo, quæ provenit ex mala habitudine corporis, ut febris, hydrophis, paralytis, lepra, fluxus sanguinis, & similia: infirmitas autem sit debilitas, vel impotentia, quæ est sine aliqua mala qualitate, sicut esse claudum, vel cecum, & ita de similibus etiam mutilatum esse, omnia. n. hac Christus sanabat.

An ista sint continuata ad præcedentia, Quæst. CLIII.

Quare turbæ dixerunt an sint ista continuata ad præcedentia. Dicendum videtur, quod sic, quia ab ordine literæ nunquam est recedendum sine causa, & tamen hic nulla apparet, ideo dicendum est, quod sit ordo rectus.

Aliter potest dici, & melius, quod istud non potest esse continuatum ad præcedentia, nec discontinuatum, ita quod sit recapitulatio, vel anticipatio, quia cum euangelium sit historia quedam, accipitur continuatum, & discontinuatum partium eius per respectum ad tempus. i. quid prius factum est, vel dictum, & quod posterius, istud tamen non potest esse, nisi inter particularia, inter ea Alph. Tot. in Matth. Pars III.

semel tantum facta sunt, si autem aliquid sit, quod semper durat illud non potest continuari ad aliquam partem, nec discontinuari, sed vbicunque esse potest, quia cum omnibus partibus simul est, sicut si Mar. diceret Christus quotidie orabat, vel quotidie docebat discipulos, istud. n. in quacunque parte euangelii poni poterat, quia cum omnibus simul est cum semper duret, id in talibus non potest dici, quod sint continuata, nec discontinuata, sed vtrique bene sunt, unde isti tres Euangeliste in diuersis partibus historie posterunt. non omnes in eodem loco, nam ponitur hic, & Mar. 6. & Luc. 13.

Quare Christus circuibat castella, & ciuitates prædicando. Quæst. CLV.

Quare Christus circuibat castella, & ciuitates prædicando. Aliqui dicunt, quod hoc erat ad excludendum opinionem erroneam, quæ detractionem Phariseorum. i. in principe demoniorum eicit demones, nam demon est superbus, & si offenditur non vult iam benefacere, sed nocere, Christus autem post iniurias, & detractiones Phariseorum magis benefaciebat, quam prius, quia non desistebat curare infirmos, sed potius circuibat omnia loca prædicans, & curans infirmos, & sic apparebat, quod non agebat incitante demone, nec per virtutem eius, sic dicit Chry. voluit dominus ipso facto accusationem redarguere Phariseorum dicentium in principe demoniorum demonia eicit, damo. n. conuictum passus non benefacit, sed nocere eis, qui eum non honorant, dñs autem irium facit, qui post conuicta, & contumelias non solum non punit, sed et nec increpat immo beneficia præstitit. Secundo fuit, vt inuauit nobis, quod lesi non desistamus a beneficiis, quæ impendere solebamus, quia qui pro Deo agit, et si ledatur non desistit, qui vero propter homines desistit, sic dicit Chry. in hoc erudit nos accusatoribus nostris retribuere non accusationes sed beneficia, qui. n. post accusationem desistit a beneficio, monstrat quod pro hominum laudes benefacit, si vero propter Deum benefacit conseruis, quidquid illi fecerint non desistit benefaciens, vt maior sit merces.

Tertio potest dici, & melius, quod Christus faciebat hoc ex intentione finis sui, quia ipse venerat, & ad prædicandum, & ad redimendum nos: redemptio autem vno die solum fieri debebat, sicut quando moretur, reliquum autem tempus suum ad prædicandum erat, & ideo dicebat se ad hoc missum quasi hoc solum esset opus suum, vel istud principale, sic dicitur Mar. 1. eamus in proximos vicus, vt & ibi prædicet ad hoc. n. veni, & Luc. 4. dicitur alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei, quia ideo missus sum, prædicabat autem Christus per omnes ciuitates, quia volebat omnibus Iudæis prædicare, & quia non poterant omnes commode conuenire ad audiendum ipsum si maneret semper in vno loco, ad alleuiandum labores eorum voluit ipse discurrere per omnes ciuitates. Et hoc erat circuire ciuitates, & propter hoc volebat Christus manere longo tempore in aliqua ciuitate, sed postquam ibi aliquantum prædicasset, & miracula fecisset, ita vt ad omnes de loco illo posset sufficienter peruenire cognitio verbi sui, & ostensio signorum recedebat de vrbis illa, sic enim fuit in Capharnaum, vbi multa miracula fecerat, & cum quadam die diluculo nescientibus ciuibus recessisset, secuta sunt eum turbæ, & detingebant ipsum, vt reducerent in Capharnaum, ille autem dixit, alijs etiam ciuitatibus oportet me euangelizare. Dicitur etiam, quod circuibat ciuitates, & castella, id est loca parua, & magna, in omnibus enim locis prædicabat non distinguens an essent parua, vel magna, quia non prædicabat ad

laudem hominum, quam in solis magnis locis con- sequi posset, licet ad utilitatem fidelium, id est eorum quos ad fidem vocare volebat, & quia in quolibet loco erant aliqui quibus poterat verbum suum prodesse sicut ipse nouerat, in omnibus locis predicabat, siue magnis, siue paruis, sic dicit Hieronymus super Matthæum, vides autem, quod æqualiter, & vicis, & vrbibus, & castellis, id est magnis, & paruis Euangeliū prædicauerit, vt non consideraret nobilium potentiam, sed salutem credentium, & dato quod aliquis locus esset in quo Christo prædicante nullus per verbum eius conuerteretur, adhuc prædicare volebat, vt essent inexcusabiles, & ideo per totam terram continue discurrebat, id est si nunc exiret de vno loco ad viciniorum locum ibat, & prædicabat ibi, sic dicitur Marco primo capitulo, quando Christus exiit de Capharnaum dixit discipulis, eamus in proximos vicos, vt & ibi prædicemus.

Quare Christus predicabat in synagogis. Et quare Ecclesia prohibet occultas prædicationes. Quæst. CLVI.

Quare Christus predicabat in synagogis, nam semper dicitur de eo, quod predicabat in synagogis, vt patet hic, & Mar. 1. & Luc. 4.

Dicendum, quod hoc faciebat Christus. Primo propter consuetudinem Iudæorum, nam in synagogis prædicationem audire solebant, sic dicitur Act. 13. quod Paulus, & Barnabas intrauerunt sabbato in synagoga, & post lectionem legis, & prophetarum principes synagoga dixerunt eis, viri fratres si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem dicite, & tunc Paulus prædicauit, & rogauerunt eum, quod sequenti sabbato prædicaret, & ita fecit.

Secundo fuit, quia synagoga erat locus publicus, cum omnes Iudæi conuenirent illuc ad orandum, & audiendum doctrinam legis, sicut nunc in ecclesia fit, & ideo hypocritæ, qui volebant opera sua laudari ab hominibus in synagogis orabant, vt viderentur ab hominibus supra sexto cap. cum oratis non eritis, sicut hypocritæ, qui amant in synagogis orare, vt videantur ab hominibus. Christus autem volebat multitudinam prædicare, ideo in synagogis conuenientius, quã alibi prædicabat.

Tertio fuit ad confirmationem doctrinæ suæ, quia ipse erat Messias in scriptura promissus, & ideo utebatur aliquando auctoritatibus scripturæ ad ostendendum se esse illum, sic enim ipse dixit Io. 5. scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, & illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me, in synagoga autem legebatur lectio de libris Moyse, & de libris prophetarum, sic dicitur Actuum 15. Moyses enim a temporibus antiquis habet in singulis ciuitatibus qui eum prædicent in synagogis, vbi per omne sabbatum legitur, & post lectionem istam fiebat prædicatione. Act. 13. vt supra dictum est, & ita Christus ex lectionibus recenter lectis poterat ostendere se esse Messiam, quia non indigebat longa admonitione ad reducendum populum in memoriam eorum, quæ lecta fuerant, sed poterat dicere ista scriptura, quã nunc legisse intelligitur de me, sic fecit semel in Nazareth, in synagoga, & traditus est ei liber Isai. legiturque in illo loco, scilicet spiritus domini sup me, &c. & dixit hæc scriptura completa est hodie in auribus nostris. Luc. quarto, id est intelligitur de me, erat ergo conueniens ei prædicare in synagogis, & maxime faciebat hoc diebus sabbatorum, quia tunc conueniebant ad synagogam omnes Iudæi, & ideo Christus consueuerat

in omnibus sabbatis intrare synagogam simpliciter, eo. c. intrauit secundum consuetudinem suã die sabbati in synagogam.

Quarto fuit ad tollendum suspicionis locum, quia synagoga locus publicus erat, & quidquid Christus diceret ab omnibus videretur, vnde non posset imponi ei, quod dixisset aliquid falsum, vel scandalosum, quia rotus populus testis erat, sic enim Christus respondit Io. 18. pontifici quaerenti de discipulis eius, & doctrina. I. ego palam locutus sum mundo, ego semper docui in synagoga, & in templo quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus sum nihil, interroga eos qui audierunt. Propter hoc autem nunc prædicatione publice fit, vt non detur occasio volentibus seminare errores in fide, quod fieret si in occulto prædicatione fieri posset, & ob hoc ecclesia veruit conuenticula occulta, in quibus de fide docetur, extra de hære. cap. cum ex iniuncto, interdum tamen Christus prædicabat extra synagogam, in campo, & hoc quoniam conueniebat ad eum multitudo magna, ita vt non caperentur in synagoga, nec in aliqua domo, sic dicitur Marc. 1. ita vt iam non posset in ciuitatem introire, sed foris in desertis locis esse, & conueniebant ad eum vndique, & sic aliquando etiam in campo præ multitudine turbæ non poterat prædicare, quia irruerant in eum, sed intrabat in mare, & de nauicula docebat turbas existentes in littore. Luc. 5. & infra 13. & Mar. 4.

Quomodo Iudæi permittebant Christo prædicare Euangelium, cum ipse esset Iudæus. Et quod ipse nunquam legem Moyse prædicauit, nec debuit prædicare. Et duo principalia quæ in Euang. continentur. Quæst. CLVII.

Quomodo Iudæi permittebant Christo prædicare euangelium, quod ad legem nouam pertinet, cum ipse Iudæus esset, & viueret secundum legem Moyse.

Dicendum, quod Christus tota vita sua seruauit legem Moyse ne Iudæis præstaret causam iusticiæ scandali. si. n. legem non custodiret poterant eum repellere dicentes, quod non erat Messias eorum, & quia hoc erat aliqua liter verisimile, generaret magnum scandalum in aïo infirmo, maxime a principio antequã esset cognitus, quia nemo vellet eum audire si legem non obseruaret, nam non putarent eum esse a Deo, & daretur magna occasio, & color murmurationi Iudæorum, nã dixerunt Pharisei. Io. 9. hic homo non est a Deo, qui sabbatum non custodit, & tñ falsum erat, quia nõ violabat sabbatũ sanando cæcos, & tñ murmurabat, a fortiori ergo murmurarent, si Christus aperte legem violaret, obseruauit ergo eam, nõquam tamen Christus legem prædicauit, sed Scribæ, & Pharisei prædicabant illam, ideo dicitur infra. 23. quod super cathedrã Moyse, sederunt Scribæ, & Pharisei, i. super cathedrã in qua docetur, & prædicatur lex Moyse, sic dicitur Act. 15. Moyses habet in singulis ciuitatibus, qui eum prædicent in synagogis, ratio huius fuit, quia si Christus prædicaret aliquã legem Moyse per hoc innueret illam esse seruandam, & tñ ipse venerat ad imponendum illi finem, vt inciperet nouum testamentum, ergo nõ debuit illam prædicare, nõ dicitur inter obseruationem, & prædicationem fuit, quia obseruatio est ad seipsum, prædicatione autem ad alterum, non. n. prædicatur, nisi vt audientes faciant oïa, quæ prædicantur infra. 23. super cathedrã Moyse sederunt Scribæ, & Pharisei, oïa quæcunque dixerint vobis facite, obseruatio autem legis est solum pro ipso obseruante, ideo licet Christus obseruaret legem, nõ admoneret reliquos, sic facere, si autem prædicaret eam, admoneret illam obseruari, ideo nõ debuit

debat eam prædicare, sed solum obseruare. Sed obijcietur, quia ois operatio Christi est instructio nostra, ideo ipso obseruante legem et nos obseruare demus. Dicendum, quod si nunquã fuisset per eum, vel per Apolos contrarium prædicatum oportebat seruare legem, sicut ipse seruauerat, & tñ postea per Apostolos contrarium diffinitum est, qui a Christo acceperunt, & per Spũm Sanctum id, quod prædicare deberet, ideo nos non obseruamus legem, secus autem est si Christus prædicasset aliquã legem esse seruandam, quia postea non liceret alicui contrarium prædicare, nunquã autem Christus prædicauit legem. Euangelium autem prædicauit, quod erat principium noui testamenti, & Iudæi nõ poterat Christum arguere pro hac prædicatione. Duo. n. continentur in euangelio, aliqua pertinentia ad operationem, & aliqua ad fidem. De primis non poterant Iudæi arguere Christum, quia non continentur in euangelio præcepta aliqua caeremonialia, vel iudicialia, sed solũ moralia, quæ sunt iuris naturalis, & ad ista erant obligati Iudæi et si Christus non prædicaret illa, per ista et non tollebat lex Moyse, quia ius naturale est ois iure positiuo stat diuino, vel humano, Christus et non prædicabat aperte legem non esse seruandam, quia licet non iuberet eam seruari et non iubebat illam transgredi, stabat ergo euangelium quantum ad operationes sine calumnia. De pertinentibus ad fidem Christus nihil prædicabat, nisi ea, quæ iam præsupposita erant a Iudæis, & insuper volebat ostendere se esse Messiam, & esse Deum, & licet hoc verbis apertis non diceret per quendam tñ equalentia dicebat, vt ostensum est supra q. 70. & istud per facta confirmabat, & de hoc Iudæi aliqui calumniabantur ei, quod filiũ Dei se faceret Ioã. 5. & 10. non ergo erat aliquid, quod Iudæi possent calumniari Christo prædicante euangelium, maxime, quia proprie euangelium (vt hic accipitur) non est nisi annunciatio de vita eterna. I. quod ois habituri erant vitam æternam, hoc enim specialiter Christus annunciauit, nam Iudæi ante eum nesciebant aliquid determinatũ de vita eterna, nec de statu hoïum post mortem eo, quod scriptura veteris testamenti obscure de hoc loquebatur, ita vt essent opiniones inter Iudæos. Nam Saducei dicebant non esse resurrectionem, nec angelos, nec demones, Pharisei autem dicebant esse resurrectionem infra 23. & Act. 23. & tolerabant ista due opiniones inter Iudæos ex quo apparet, quod Iudæi non erant certi, an post mortem esset resurrectio aut aliquid boni, vel mali, quia alias non sustinissent, tam destabilem hæresim Saduceorum: erant ergo incerti: Christus autem certificauit de hac re apertissime prædicans vitam æternam, & penam æternam, & extremum iudicium, & finẽ seculi infra 24. & 25. & istud est, quod quotidie prædicabat, ideo dicebatur prædicare euangelium. i. annunciare vitam æternam, quod solus ipse fecit, nam ante eum nemo, ita aperte fecerat, & ideo vocatur istud euangelium regni. i. regni cælorum, vel regni Dei, sicut dicitur supra 4. & Mar. 1. sic dicit Remig. quod intelligendum est esse euangeliũ, regni Dei, istud quod Christus prædicabat, lex autem Moyse non vocatur euangelium, quia suis obseruatoribus non promittebat aperte bona cælestia, sed terrena: Christus autem bona cælestia annunciauit, & ista iubeat annunciare discipulis, seq. c. vntes prædicare dicentes appropinquare regnum cælorum, istud autem erat euangelium de quo non tristabantur Iudæi, sed potius gaudebant, quia annuntiabantur eis bona futura, & et Pharisei ipsi qui erant valde inimici Christi, gaudebant de hoc, quia concordabat Christus positioni eorum de resurrectione, & destruebat hæresim Saduceorum negantium resurrectionem, infra 22. nemo ergo calumniabatur ei pro hoc, cetera

Alph. Toft. in Matth. Pars III.

autem, quæ Christus prædicabat non erant proprie euangelium, in quantum tñ siue essent de fide, siue de operationibus omnia dirigebant hominem ad vitam æternam, quam ille prædicabat. vocatur euangelium per attributionem, sicut ea, quæ ad militem pertinent siue arma, siue equus vocantur militaria per attributionem ad ipsum militem, vt colligitur. 1. Eth. c. 9. & ita oes quatuor libros de Christi gestis scriptos euangelia vocamus, quia in eis quidquid continetur, siue de dictis, siue de factis eius ad vitã eternã nos dirigit, an tñ sint alij libri, qui debeant vocari euangeliũ, siue in veteri, siue in nouo testamento, declaratum est supra in prologo Auctoris q. 24. & 25.

Quare Christus curabat omnem egritudinem. Quæst. CLVIII.

Quare Christus curabat omnem egritudinem, & languorem. Dicendum, quod hoc faciebat. Primo ad cõfirmationẽ dictorum suorum, nam doctrina Christi erat de eis, quæ non apparent. I. de vita eterna, quæ nondum videtur, sic dicitur 1. Io. 3. nondũ apparuit quid erimus, cũ aut apparuerit similes ei erimus. nõ dum apparuit beatitudo in qua erimus, & quia ista et excedunt rationem humanam, oportebat, quod probarentur per argumenta, quæ essent super rationem humanam, & ista sunt diuina testimonia manifestata per miracula: necesse ergo erat, quod Christus faceret miracula. Secundo fuit ex misericordia, quia miserebatur eis quos videbat egros, maxime si fidem haberent, & sanabat eos etiã si non esset hoc necessarium ad confirmationem doctrinæ suæ.

Quare in omnibus locis miracula faciebat Christus. Quæst. CLIX.

Sed dicitur quare in omnibus locis miracula faciebat, quia sufficiebat fieri in quibusdam. Dicendum, quod Christus in quibuslibet locis prædicabat cum circuiret ciuitates, & castella, vt dicitur in Isa. in quolibet autem loco erant aliqui, qui non audierant eum prius, nec viderant miracula facientem, ideo propter illos necessaria erant miracula ad hoc, quod crederent, etiã quia in singulis locis erant aliqui egri, quibus Christus miserebatur, ideo sanabat eos.

Quare Christus sanabat egritudines post prædicationes. Quæst. CLX.

Sed dicitur quare Christus sanabat egritudines post prædicationem, quia dicitur hic prædicans euangeliũ, & curans oem languorem. Dicendum, quod hoc faciebat ad cõfirmationem verborum suorum, quia dicebat prius de vita eterna, & de eis, quæ agere debebant homines, vt illuc peruenirent, & tunc faciebat miracula, quasi diceret, vt videatis, quod omnia, quæ dixi vera sunt aspiciate opera, talem. n. modũ Deus dederat Iudæis ad cognoscendum veros Prophetas. Deute. 18. & istud est confirmare dicta, sic dicit Mar. 16. illi autem prædicauerunt, vbi que deo cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis, & ita si aliqui nolebant credere verbis credebant saltẽ miraculis, sicut Christus dixit Io. 5. si mihi non creditis, operibus credite, sic et dicit Hiero. super Matth. ideo post prædicationem, & doctrinam curabat oem languorem, & omnem infirmitatem, vt quibus sermo non suaderat, opera suaderent.

Ec 3 Quare

Quare tot Christus miracula faciebat. Quæst. CLXI.

Sed dicitur dato, q in singulis locis miracula faceret, quare tot faciebat? Dicendum, q primo hoc faciebat ad ostendendum differentiam inter se, & Prophetas antiquos, nam illi miracula fecerant, & tamen pauca, cum autem Christus tot miracula faceret apparebat maior eis, & ideo turbe admirabantur dicentes, nunquam sic apparuit in Israel, idest qui talia faceret supra in litera, vt dicit Chrysofost. præponebant eum ceteris non solum, quia curabat, sed quia facile, & velociter, & infinitas egritudines, & insanabiles sanabat, si autem pauca miracula fecisset, reputatus fuisset solus, vt vnus de prophetis antiquis. Secundo, vt ostenderet potestatem infinitam in seipso. scilicet esse Deum, nam si faceret pauca miracula, & aliquando oblati sibi egris non sanaret eos apparet, q potestas sua esset limitata. scilicet aliquid posset, & aliquid non posset, vel apparet, q non habebat in seipso potestatem, sed ab extrinseco sibi ista cõcedebantur, & ideo aliqui poterat curare egras, & aliquando non, & vtrunq; ostendebat eum non esse Deum, cum autem oēs oblatos sibi curaret, & nihil offerret ei, quod ipse non faceret, apparebat q potestas sua non erat limitata. Tertio fuit, quia Christus volebat ostendere se esse Messiam. Iudæi autem credebant, q Messias futurus esset excellentior oibus hoibus in virtute, & potestate, & ideo faceret plura miracula, q prophetæ antiqui. si Christus autem non faceret plura, quam illi, non crederetur Messias, nunc vero, quia multa faciebat putabatur Messias, infra 12. & obstupebāt oēs dicentes, nunquid hic filius David, i. Messias. scilicet quia credebant, q Messias non posset plura miracula, quam ipse. Ioan. 7. de turba autem multi crediderunt in eum, & dicebant, Christus cum venerit nūquid plura signa faciet, quam quæ hic facit? q. d. non poterit plura facere.

Quarto, quia turbe videntes miracula Christi portabant ad eum omnes egras, & debiles, & arripitios vt sanaret eos, & quia cum fide accedebant videbatur quasi necessarium ex quadam equitate; q Christus omnes sanaret, cum ipse diceret, si potes credere omnia possibilia sunt credenti. Mar. 9. & non solum est hoc verum ad impetrandum pro nobis sanitatem a Deo, sed etiam ad hoc, q nos ipsi miracula faciamus, transferendo montes, & quidquid aliud voluerimus infra 17. & 21. & Mar. 11. omnes ergo istos cum fide accedentes Christus sanabat, si autem non sanaret illos putaretur, q non erat potens, & sic non crederetur esse Deus, nec Messias, sic patet Io. 11. quando Christus suscitaturus Lazarum turbauit seipsum, & infirmum spiritu antequam suscitaret illum, quod Iudæi videntes putauerunt, q non poterat eum suscitare, & dixerunt, non poterat iste qui aperuit oculos cæci nati facere, quod hic non moreretur, sed hoc repugnabat intentioni Christi, qui ex operibus suis se esse Messiam, & Deum ostendere volebat. Ioan. 5. & 10. ideo omnes oblatos sibi sanare oportuit, siue haberent fidem, siue non. si. n. fidem haberent, videbatur iam; quasi debita esset sibi sanitas ex merito fidei, si autem fidem non haberent, ipse debuit eis fidem infundere, & sanare eos, ne crederetur, q ex defectu potestatis suæ, & non ex defectu fidei illorum non sanaret illos, & ita fuit Mar. 9. de illo, qui dixit Christo, si quid potes adiua nos miseris nostris, & Christus dixit, si potes credere omnia possibilia sunt credenti, & hoc dicens infudit ei fidem, vnde illico dixit ille cum lachrymis, credo domine adiua incredulitatem meam, in quo ille ostendit iam non solum sanitatem, sed etiam fidem a Christo petere, cum diceret, quod ad-

Fiuaret incredulitatem suam. i. suppleret, quod ei deerat dando sibi completam fidem, ista autem fuit causa potissima, quare Christus multos sanabat, nam multi offerebantur ei, semel. n. in Capharnaum tota ciuitas erat congregata coram Christo, & obtulerunt ei omnes male habentes variis languoribus, & sanauit omnes quotquot erant in vrbe, præcedenti capitulo, & Mar. 1. & Luc. 4. iterum etiam venerunt de multis regionibus apportantes ei multos egras, & sanauit omnes supra 4. & sic etiam iterum infra 15. & ita quasi continue faciebat.

Quinto, quia Christus ex misericordia interdum sanabat aliquos, qui non petebant sanitatem, nec offerebantur ei, sicut Io. 5. de illo paralytico cui Christus dixit, vis sanus fieri? sic etiam fuit de cæco nato, cui nihil petenti Christus liniuit oculos, & sanauit eum. Io. 9. & ita de multis alijs, ideo oportebat, q Christus multa miracula faceret.

C A P. X.

Videns autem turbas miseratus est eis, quia erant vexati, & iacentes, sicut oves non habentes pastorem. Tunc dicit discipulis suis. Messis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergo dominum messis, vt mittat operarios in messem suam.

Videns autem. Describit Mattheus in præcedentibus legis Euangelicæ dationem, vel eius confirmationem, hic describit eius promulgationem. Et diuiditur in duo, quia primo ponitur eius promulgatio apud propinquos. scilicet apud Iudæos. Secundo apud extraneos. scilicet gentiles. Prima in duas, quia primo lex ista promulgatur in verbis apertis. Secundo in verbis parabolicis, infra 13. Prima in tres, quia primo ponitur publicantium legem istam. scilicet Apostolorum institutio. Secundo dubitantium confirmatio seq. c. Tertio impugnantium cõfutatio, infra 12. Prima in duas, quia primo ponitur institutionis causa. Secundo ista institutio, ibi. Et conuocatis. Istud primum ponitur hic, & Mar. 6. & est quedam rō. scilicet quare Christus Ap̄tos instituit quos ad prædicandū misit. scilicet quia vidit turbas iacentes, sicut oves sine pastore, & vt pastores haberent misit discipulos suos ad illos. Et dicit. Videns autem turbas. Iste erant, quæ sequebantur eum discurrentem per varia loca; vt audirent doctrinam eius. Miseratus est eis. Scilicet pp labores suos, & iō voluit protidere ne de cætero oporteret eos, tā graui ter vexari sequendo eum, quocunque iret. Et hoc, quia ipse mitteret discipulos, qui prædicarent eis in locis suis, & sic iam non vexarentur discurrendo.

Quia erant vexati. scilicet sequendo Christum per varia loca, & non habentes ea, quæ sibi erant necessaria. Et iacentes sicut oves non habentes pastorem. scilicet iacebāt super terram, quia erant pauperes, & non habebant loca; in quibus hospitarentur, & ita abiectione erant nemine habere curam de eis, sicut sunt oves non habentes pastorem. Tunc dicit discipulis suis. Hic incipit instituire eos, q eant ad prædicandū, & istud ponitur hic, & Luc. 10. Messis quidem multa. Parabola est, vocat. n. messem ipsam multitudinem gentium, quibus Euangelij prædicandum erat. Operarij autem pauci. Sunt operarij ipsi prædicatores, quia sunt meliores qui colligunt messes de agris, vbi dispersæ sunt, & congregant in area, vt ibi excu-

Luc. 10. 27. di. c. in nouo.

Operarij sunt prædicatores.

sis granis a paleis ipsa grana colligantur in horreum, paleæ autem crementur, vt dicitur supra 3. ita, & prædicatores congregant homines de variis erroribus ad aream, i. ad ecclesiam, vt ibi depositis variis infidelitatis erroribus in vnitatem fidei maneant; ibique discernuntur grana a paleis, quia licet omnes credant, non tamen omnes boni sunt, quia rectitudinem operum non seruant, & isti cremabuntur in igne inextinguibili supra 3. Rogate ergo dominum messis. Nihil hic ponitur, nisi quædam excitatio discipulorum ad rogandū Deum, vt mittat prædicatores ad conuertendos eos, qui credituri sunt. Vt mittat operarios in messem suam. i. vt mittat prædicatores ad prædicandum, & isti erant ipsi Apostoli quos Christus immediate misit.

An ista sint continuata ad præcedentia. Quæst. I.

Quare dicitur, quod turbæ erant vexatæ. Dicendum, q istud dubium potest esse de istis hic, quæ iam sunt exposita, vel de toto cap. nō. n. forte est idem de omnibus, ideo de illis, quæ hñt ab illo loco. scilicet & conuocatis. 12. & c. an sint continuata ibi dicitur; de his autem, quæ iam exposita sunt.

Dicendum, q continuatur ad præcedentia. Quod primo patet ex ordine literæ cui semper standum est, nisi contrarium appareat. Secundo patet, quia litera videtur in se portare ordinem, nam supra dicebatur, q circuibat Ierusalem, ideo de illis, quæ hñt ab illo loco. scilicet & conuocatis. 12. & c. an sint continuata ibi dicitur; de his autem, quæ iam exposita sunt. Dicendum, q continuatur ad præcedentia. Quod primo patet ex ordine literæ cui semper standum est, nisi contrarium appareat. Secundo patet, quia litera videtur in se portare ordinem, nam supra dicebatur, q circuibat Ierusalem, ideo de illis, quæ hñt ab illo loco. scilicet & conuocatis. 12. & c. an sint continuata ibi dicitur; de his autem, quæ iam exposita sunt. Dicendum, q continuatur ad præcedentia. Quod primo patet ex ordine literæ cui semper standum est, nisi contrarium appareat. Secundo patet, quia litera videtur in se portare ordinem, nam supra dicebatur, q circuibat Ierusalem, ideo de illis, quæ hñt ab illo loco. scilicet & conuocatis. 12. & c. an sint continuata ibi dicitur; de his autem, quæ iam exposita sunt.

Quare dicitur, quod Christus miseratus est turbis, & de quo miseratus est. Quæst. II.

Quare dicitur, quod Christus miseratus est turbis, & de quo miseratus est. Dicendum, q miserari est de misericordia. scilicet compassio quedam de aliena miseria. Christus autem miseratus est turbis, quia sic erant, & nemo magis, quam ipse miseratus est, quia non solum est cõpassus illis, sed etiam passus est pro illis. miserabatur autem de miseris ipsorum. Meminimus enim Christum sepe fuisse miserum turbæ, aliquando enim miseratus est turbæ esurienti, infra 3. Mar. 8. miseror turbæ; quia triduo me sustinent, nec habent quid manducant. aliquando autem miserabatur turbæ propter afflictionem egritudinum, & ideo sanabat omnes languidos supra quarto, & 15. capi. interdum autem miserabatur illis propter defectum doctrinæ, quia erant in varijs erroribus, & desiderabant audire sanam doctrinam, & non erat qui doceret eos, & ideo ipse docebat eos. Marco sexto capitulo, scilicet vidit multam turbam, & miseratus est super eos, quia erant, sicut oves non habentes pastorem, & cepit docere eos multa. Hic autem potest accipi, quod miseratus est pro defectu doctrinæ, vel pro afflictione laborum, vt dicitur sequenti quaestione.

Quomodo dicitur, quod turbæ erant vexatæ. Quæst. III.

Quomodo dicitur, quod turbæ erant vexatæ. Dicendum, q potest intelligi vno modo, q in istis turbis erant valde vexati a demonibus, & variis egritudinibus, & Christus miserabatur eorum, sic dicit Remigius, vexati quidem a demonibus, siue quia diuersis infirmitatibus, & languoribus erant attriti. Secundo potest intelligi forte de vexatione famis, quia erant pauperes, & non haberent quid manducarent. Vtrunq; autem est verisimile. De egris patet, quando veniebat turbæ ad Christum portabant ad eum omnia genera egrorum, quæ habebant, & proiciebant ante pedes eius, ipse vero sanabat illos supra 4. & 15.

De vexatione famis patet, quia isti, qui veniebāt ad Christum pro maiori parte erant pauperes, cum in qualibet multitudine sint plures pauperes, quam diuites, & ita laborabant præ egestate in necessarijs, & etiam quia interdum erant in quibusdā locis vbi non poterant habere cibos, sic dicitur infra 14. & Mar. 6. desertus est locus, & hora iam præterit, & ibi dicitur, q Christus saturauit turbam, ita poterat esse nunc. Quia tamen non sequitur in litera, q Christus nunc dederit cibos turbæ, nō videtur q miseris fuerit turbæ de vexatione famis, quia miseria Christi semper erat cum effectu, ideo si miserabatur prouideret de remedio contra miseria, sed non prouidit dando cibos, ergo non erat ista miseria, quæ nunc sustinebant pro qua dicuntur vexati. Item patet, quia infra 15. & Mar. 8. vbi Christus dixit, miseror turbæ, dedit eis cibos, si autem hic miseraretur eorum pro esurie didisset eis cibos, & tamen non legitur hoc. Item patet, quia si miseraretur eis, q essent vexati fame, diceretur aliquid, quod Christus fecisset, sed non dicitur, & ita maneret ista variatio insipida, & sine aliqua cõclusionem, quod non est dicendum. maxime, quia in litera videtur poni aliud remedium istius vexationis, quod nullo modo pertinet ad famem. Tertio potest dici, quod erant vexati varijs erroribus. scilicet ex defectu doctrinæ, quia licet haberent sapientes, & legis doctores nō adhibebant diligentiam in docendo eos, nec etiam docebant vtilia, ideo erant vexati, & hoc videtur innui Mar. 6. scilicet vidit multam turbam Iesus, & miseratus est super eos, quia erant, sicut oves non habentes pastorem, & cepit docere eos multa, sed doctrina est cõtra miseria ignorantiam, ergo videtur, q vexatio sua erat per errorem, sic dicit Rabanus, vexati per varios errores, & iacentes, idest torpentes non nitentes surgere. Quarto potest intelligi de vexatione laborum sequendo Christum per varia loca, nam erant pauperes, & cum essent extra domos suas non poterant sibi bene prouidere, tam de hospitij, quam de alijs necessarijs ad vitam, & ita saepe manebant in campo nō habentes hospitia, & iacebant super terram. Christus autem miseratus est eis in hoc. Et iste est proprius sensus, quia vexatio significat laborem corporalem, sicut erat itinerando, maxime pro mulieribus, nam nō solum sequebantur Christum viri, sed etiam feminae, & paruuli. Quod patet 7. 14. & 15. vbi Christus in deserto saturauit turbas, & dicit, q ibi erant mulieres, & paruuli. isti autem fatigabantur valde itinerando, sicut Christus dixit infra 15. & Mar. 8. si dimisero eos desiciant in via, voluit ergo Christus prouidere vexationi eorum, & ad hoc instituit prædicatores qui irent per singula loca, vt non cogerebant turbæ cū tanta difficultate.

tate sequi Christum. Et patet, quod iste sit sensus, quod remedium, quod Christus posuit fuit pro hac vexatione, nam dixit discipulis, messis multa est, & tunc instituit eos predicatores.

Quomodo dicitur, quod erant turbe, sicut oves sine pastore.
Quest. IIII.

QUÆRITUR quomodo dicitur hic, quod erant sicut oves sine pastore. Aliqui dicunt, quod ista turba erant, quasi sine pastore, nam pastores habebant, & tamen quia non proderant eis erant, quasi sine pastore, sic dicit Rabanus erant vexati per varios errores, & cum haberent pastores erant, quasi non haberent pastorem. Dicit autem Nicolaus, quod hoc erat, quia sacerdotes, & Scribae, qui erant doctores eorum intenti auaritia non vacabant debito modo eorum doctrinae, & hæc fuit occasio Christo mittendi Apostolos ad prædicandum. Et quod deterius erat, quod non solum doctores eorum non docebant ipsos, sed etiam impediabant eos sequi veram doctrinam Christi dicentes, quod Christus non esset a Deo. Io. 9. & quod in Beelzebub eiciebat demones præcedenti cap. & infra 12. sic dicit Chryso. hic præcipua Iudæorum accusatio, quoniam pastores existentes ea, quæ luporum, erant ostendebant, non solum enim non emendabant multitudinem, sed & nocebant eorum profectui, illis enim admirantibus, & dicentibus nunquam apparuit, ita in Israel, e contrario ipsi dicebant, quod in principe demoniorum eiecit demonia.

Aliter potest dici, quod Christo dixit eos esse, sicut oves sine pastore. i. vexatos, & abiectos velut nullus de eis curaret, ea enim de quibus nemo curat cõrem puntur, ita et turbe cum essent fatigatæ, & iacentes super faciem agri præ paupertate erant, quasi oves sine pastore. Christus autem erat papper, quia non habebat ubi reclinaret caput suum supra 8. & Luc. 9. capit. ideo non poterat prouidere turbis de hospitij, & aliis necessariis, & ideo iacebant in agro, quasi nemo de illis curam ageret. Et iste est sensus magis literalis, quod præcedens, nam licet doctores Iudæorum non vacarent doctrinae debito modo, Christus discurrere per loca, & prædicabat, & sic ipse suppleret defectum Iudæorum, quod tamen si solus prædicare oportebat, quod sequerentur eum multi, & sic fatigarentur. ad cuiusmodi istam vexationem misit discipulos, & sic dixit messis multa est, operarij vero pauci. i. oportet, quod multi eant ad prædicandum tantæ multitudini ne cogantur turbe discurrere per varia loca.

Quare Christus non fecit, quod turbae sequerentur eum sine labore itineris, & non deficere ei necessaria ad vitam cum facere potuisset.
Quest. V.

QUÆRITUR cum Christus posset prouidere turbe, si quod omnes sequerentur eum sine labore itineris, & non deficerent eis necessaria ad vitam, sicut dicitur Isa. 40. qui dat lapso virtutem, & sequit, qui sperant in domino mutabunt fortitudinem assumment pennas sicut aquila, current, & non laborabunt, ambulabunt, & non deficient, quare non fecit sic?

Item, quia Christus iam similia fecerat dando cibum turbis in deserto infra 14. & 15. nunc autem facere posset, & non esset opus alio remedio, & ipse solus prædicare posset omnibus turbis.

Item sic factum est per 40. annos in deserto, nam habuerunt Iudæi cibum de coelo. Exo. 16. conseruauit etiam Deus vestes eorum, & calceamenta, vt non

veterascerent ne rumperentur, Deute. 8. ita ergo nunc facere poterat.

Dicendum, quod Christus non debuit hoc facere, Primo, quia tunc sequerentur eum homines non desiderio prædicationis suæ, sed vt pascerentur ab eo, & hoc erat inconueniens, quia propter doctrinam debebant sequi, & non propter cibum naturalem, vñ cum Christus bis saturasset turbas in deserto concurrebant iam omnes ad eum propter cibum, sic ipse dixit Ioann. 6. quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducaistis ex panibus, & saturati estis, operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. a fortiori autem si pluries Christus dedisset cibum turbis venirent ad eum solum propter cibum, non ergo debuit sæpe hoc facere.

Secundo fuit, vt non putaretur habuisse inuitum propter fauorem, nam si dando cibum turbæ Christus prædicaret, & sic eum sequerentur, putaretur, quod non propter veritatem doctrinae, sed propter cibum quem præstabat fuisset introducta, hoc autem inconueniens erat.

Tertio fuit, quia Christus prædicabat fugere delectabilia huius sæculi, & assuescere rebus duris, quia etiam Apostoli prædicauerunt, quod per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Act. 14. non ergo debuit Christus assuescere auditores suos ad delectabilia, & quietem, non ergo debuit eis cibum dare, & præstare, quod non fatigarentur in via.

Fuit autem conueniens, quod fatigando Christus daret cibum turbæ, sicut bis fecit, & hoc propter duo. Primo propter hoc, quia potestatem suam ostendebat, & tamen Christus voluit in omni genere miraculi ostendere potestatem suam, vt sic omnipotens crederetur.

Secundo fuit propter necessitatem, nam quando bis Christus dedit cibum turbæ erant in loco, in quo sine difficultate cibos habere non poterant. De primo patet infra 14. & Mar. 6. desertus est locus hora iam præterit, &c. De secunda vice patet infra 15. & Mar. 8. non habent quid manducet, & si dimisero eos ieiunos deficient in via, aliàs autem quando necesse non erat fieri non debebat, sed magis humanitas prouideri debebat, & quia poterat Christus laborem turbarum euitare sine miraculo discipulos misit ad prædicandum per varia loca, & quod turbe non sequerentur eum fuit melius hoc facere, quam miraculose turbas alere, & in via ducere, non enim erat satis rationale, quod tota Christi vita, & operatio esset miraculum, quia hoc multum præiudicaret veritati humanitatis, si quia non crederetur forte esse verus homo, si omnia per miraculum faceret.

Ad primum dicendum, quod Deus bene potest dare virtutem istam, non tamen erat opus in hoc casu, quod daret cum posset via humana prouideri, & cum dicitur qui sperant in domino mutabunt fortitudinẽ, verum est, quando eis fuerit opus, & sperauerint in Deo, ideo est confidenter petierint ab eo, quod det eis robur corporale dabit sine dubio, quando tamen non est opus, non est sperare in Deo petere ista, sed tentare ipsum, ita erat in presenti, ideo non datus est cibis, nec robur.

Ad secundum iam responsum est. si quod ibi fuit aliqua necessitas, facere tamen hoc nulla necessitas erat cum posset aliter prouidere, ideo non debuit semper hoc fieri.

Ad tertium dicendum, quia etiam illud fuit ex necessitate inuitabili, fuerunt enim Iudæi toto illo tempore in deserto, in quo nulla erat humana habitatio immo nec aliquis homo transibat per illud, & nihil in via illa nascebatur, quod possent Iudæi comedere Iere. 2. cap. traduxit nos per desertum per terram inhabitatam.

bitabilem, & iniuiam, per terram sitis, & imaginem mortis, per terram in qua non ambulauit vir, nec habitauit homo, non poterant autem declinare ad aliquam terram habitam, quia erat magnum desertum, etiam, quia gentes aliquæ, quæ erant iuxta desertum erant hostes Iudæorum, & omnes populi timebant eos, & pugnabant contra ipsos Exo. 15. & 19. & Num. 14. & 22. & non poterant declinare propter columnam nubis, quia illam Deus dederat ad dirigendum eos, & sic ex mandato Dei erant semper spectando, quando moueretur illa columna Exo. 40. & Numeri 9. & sic non poterant quærere victum aliquem, sed necesse erat, quod Deus illis daret, & quia 40. annis durauit illa necessitas tanto tempore Deus dedit eis cibum de coelo, cum autem transierunt Iordanem, quia habuerunt cibos in terra, cessauit manna Iosue 5.

De vestibus autem idem fuit: nam non erat eis locus in deserto quærendi vestes, ideo vt nudi non manerent fecit Deus, vt non veterascerent, nec rumperentur vestes, aut calceamenta Deuteronom. 8. & tamen non dabat eis robur ad hoc, quod non lassarentur immo sæpe lassabantur, & murmurabant Num. 11. c. ortu est murmur populi, quasi dolentium præ dolore, sic etiam Num. 21. dicitur quod cepit populum tedere itineris, & laboris, & sic, quia poterant per se ambulare, licet fatigarentur noluit miraculose eis robur dare, ita ergo hic cum non esset necessitas dandi cibum, & robur miraculose non dedit, quia tamen iustum erat laborem turbarum euitari, quantum posset euitauit illum Christus constituens predicatores, qui per singula discurrerent.

Qua messis erat ista, & quis erat dominus.
Quest. VII.

QUÆRITUR quæ missis erat ista, & quis erat dominus messis,

Dicendum, quod messis erat tota multitudo gentium, & Iudæorum quibus lex Christi prædicanda erat, hic tamen specialiter accipitur pro Iudæis, quia quando Christus nunc instituit predicatores quos operarios vocat ad solos Iudæos misit illos infra in litera in viam gentium non abieritis, & in ciuitates Samaritanorum non introieritis, sed ite ad oves domus Israel, vocantur autem messis isti quibus prædicandum erat, quia a prædicatore velut a messore colliguntur, vt dictum est in expositione literæ, sic dicit glo. messes dicuntur homines, qui postunt meti a prædicatoribus, & de collectione prædicatorum separati, vt grana excussa a paleis postea in horreis reponantur, sic etiam dixit Hiero. messis multa significat populorum multitudinem. voluit autem Christus, sic loqui, vt concordaret Ioan. dixerat enim Ioan. de eo supra 3. cuius ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, totum ergo est suum, & sic ipse est dominus. operarij quidem congregant messem in arca, sed non in suam aream, non sunt, ergo domini. Tertio patet, quia ipse dixit discipulis Ioan. 4. ego misi vos metere, quod non laborastis: ipse ergo erat dominus messis, quia mittebat operarios. Et patet, quod loquebatur de ista messe spiritali. quia dicit ibidẽ. qui meret mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam, ideo est de messe ista, congregat triticum reponendum in vita æterna.

Ioannes dixerat de Christo, quod permundaret aream suam, & congregaret triticum supra 3. Christus, ergo dixit messem esse multam, ista enim erat messis, quæ ipse in area sua mundaturus erat, & hoc modo loquendi sæpe vtebatur, sic enim dixit 72. discipulis messis multa est Luc. 10. ita etiam Ioan. 4. dixit vos dicitis, quia adhuc quatuor messes sunt, & messis venit. ecce dico vobis leuate oculos vestros, & videte regiones, quia albe sunt iam ad messem. & sic apparet, quod loquitur parabolice de messe, ideo est de populis congregandis per prædicationem ad fidem: nam vsque ad messem materialem restabant quatuor messes, Christus tamen dixit leuate oculos vestros, & videte regiones, ideo est populos, quia albe sunt ad messem, ideo est nunc est tempus conueniens ad congregandum eos per prædicationem.

Quis erat iste dominus messis, qui missurus erat operarios.
Quest. VIII.

QUÆRITUR quis erat iste dominus messis, qui missurus erat operarios,

Dicendum, quod cum messis sint populi, vt dictum est præcedenti, non est dubium quin Deus sit dominus messis, quia domini est terra, & plenitudo eius Psal. 23. & nos sumus populus eius, & oves pascuæ eius Psal. 94. Hic tamen intelligitur de Christo, quod ipse erat dominus messis, quia dixit ipse rogate dominum messis, vt mittat operarios, & tamen ipse misit illos, quia infra in litera dicitur, quod conuocauit discipulos, & præcepit ire ad prædicandum, ipse ergo erat dominus, sic dicit Chryso. latenter seipsum dominum ostendit, ipse enim est, qui messis est dominus. Secundo patet, quia ille est dominus messis, qui congregat eam in area sua, & reponit triticum in horreo suo, Christus autem hoc faciebat, sic dicit Ioan. de eo supra 3. cuius ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum. totum ergo est suum, & sic ipse est dominus. operarij quidem congregant messem in arca, sed non in suam aream, non sunt, ergo domini. Tertio patet, quia ipse dixit discipulis Ioan. 4. ego misi vos metere, quod non laborastis: ipse ergo erat dominus messis, quia mittebat operarios. Et patet, quod loquebatur de ista messe spiritali. quia dicit ibidẽ. qui meret mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam, ideo est de messe ista, congregat triticum reponendum in vita æterna.

Quomodo Christus misit discipulos ad messem. Et quomodo intelligatur.
Quest. VIII.

QUÆRITUR quomodo Christus misit discipulos ad messem, quia messis est consummatio rei, sicut dicit infra 13. messis est consummatio sæculi, & tamen hic res incipiebat, quia destinabat discipulos ad prædicandum, ergo non erat dicendum de messe, sed de seminatione, quæ est primum.

Item patet, quia eodem cap. dicitur exijt, qui seminare semen suum, & ibi dicitur, quod semen est verbum Dei, prædicatores tamen illud prædicant, ergo debent dici seminatores, & non messores.

Item patet, quia sic loquitur Apostolus 1. Corin. 9. si nos vobis spiritalia seminamus, non est magnum si carnalia veltra metamus, & sic prædicator in quantum prædicat non potest dici messor, sed seminator, in quantum vero recipit quandam mercedem temporalem potest vocari messor, Christus tamen mittebat nunc discipulos ad prædicandum, & non ad recipiendum aliquid, ideo non debebant dici messores.

Dicendum,

Dicendū, q̄ Christus vocavit hic populos messem propter multa. Primo propter dispositionem immediatam ad colligendum. nam quando aliquid feminatur non est tempus colligendi immediate, sed oportet expectare longo tempore, cum autē esset messis iam nihil expectari, sed potest colligi, quod feminatū est, ita quia nunc erat tempus dispositum ad aggregandum omnes gentes ad fidem, quasi sine labore aliquo in comparatione ad tantum opus dicebatur esse messis, sic Christus dixit Ioan. 4. ecce dico vobis leua te oculos vestros, & videte regiones, quia albe sunt iam ad messem, id est iam non oportet expectari, quia sicut, quando segetes albe sunt est tēpus messis, ita populi erant iam tunc dispositi ad fidem Christi suscipiendam, & sic erat messis.

Secundo dictum est hoc ad confortationem discipulorum, quia si diceret eis Christus, quod mittebat eos ad seminandum, videbatur eis imponere tristem rem, eo quod, qui seminat expectat longo tempore cum patientia, qui autem metit gaudet. Ita 9. letabuntur coram te, sicut letantur in messe, ut ergo discipuli non putarent se mitti ad rem tristem, sed ad delectabilem dixit Christus, quod mittebat eos ad metendū, sic dicitur Psal. 125. qui semināt in lachrymis in exultatione metent, id est quando seminant lachrymant, eo quod perdunt semen, quia quod feminatur moritur, prima ad Corin. 7. quod feminas non vivificatur, nisi prius moriatur, imo si granum frumenti cadens in terra mortuum non fuerit ipsum solum manet Ioan. 12. cum autem metunt exultant, quia colligunt multiplicatum, quod seminaverunt, scilicet quidam fructum tricesimum, alij sexagesimum infra 13. & Luc. 8. ita dicit Chryso. sicut colonus exiens ad messes, sic & vos multo alacrius necesse est exire in mundum, nam hoc negocium messis est agros vobis exhibens paratos, sic etiam Christus intellexit Ioan. 4. dicens, ut qui feminat simul gaudeat, & qui metit, licet ibi non intelligitur de seminante, quando seminat, sed postquam seminavit messem est.

Tertio fuit hoc ad confortandum corda discipulorum, quia ipsi non auderent aggredi rem tam magnam, scilicet predicare toti orbi, imo nec toti terre Iudæorum, quia ipsi pauci erant, & idiotæ, & infirmi, Christus autem confortans eos dicit, quod istud facile est, quia non est verbi messis, sicut dicit Chryso. qualiter messem vocat cum res ad presens exordium sumat nondum tanto aratro sulcis productis de messibus tractat, & respondet, scilicet poterant discipuli vacillare, & secum meditari, qualiter nos numerus brevis emendare poterimus totum mundum, idiotæ sophistas, munitos nudj, dominantes subiecti. ne igitur consideratione talium turbarentur, vocavit Evangelium messem, quasi dicat parata sunt omnia, mitto vos ad paratam collectionem fructuum.

Ad primum dicendum, quod istud negocium vocabatur messis, quia vere erat finis rei: nam licet respectu discipulorum esset principium, quia nunc incipiebant, tamen respectu operum impensorum circa ipsas gentes, quæ colligenda erant, iam messis erat, nam totum tempus præteritum Patriarcharum fuit tempus colendi agros, & seminandi, & non metendi, nunc autem discipuli Christi tempore messis venerunt, & ideo non mittuntur, nisi ad messem, totus ergo labor priorum fuit disponere populos, ut nunc iam tempore Christi esset messis, sic ipse Christus dixit Ioan. 4. in hoc enim est verbum verum, quia alius est, qui seminat, & alius, qui metit, id est in vobis nunc verificatum est illud dictum. etiam declarat hoc dicens, ego misi vos metere, quod vos non laborastis, alij laboraverunt, & vos in labores eorum introitis,

scilicet prophete, & Sancti antiqui laboraverunt disponendo populos per doctrinam legis, & per alios modos, vos autem colligitis nunc reducendo omnes homines ad unitatem fidei ad quam ordinabantur omnes labores præcedentium.

Ad secundum dicendū, quod prædicatores p̄nt vocari seminatores ex conditione verbi, quod predicat, quia sicut semen in terra proicit, & moritur, & tunc inde nascitur fructus multus Ioan. 12. ita, & verbum Dei spargit & occultatur in corde audientium, sicut semē in terra, & cōcepto verbo faciunt fructum boni operis, sic Christus exposuit infra 13. & Luc. 8. hi sunt, qui in corde bono audientes verbum referunt fructū cum patientia: potest tamen prædicatio vocari messis, quia eadē die seminat, & metit: nam audientes verbū Dei si bonū cor h̄nt statim concipiunt fructum boni operis, & producunt ad esse, & nō expectantur ibi longa tempora ad messem, sicut in terra seminat, sic dicit Chryso. parata sunt omnia mitto vos ad paratam collectionem fructuum, eadem die serere potestis, & metere. Aliter potest dici, quod si discipuli Christi considerarentur solum respectu populorum quibus prædicabant dicebantur seminare, si tamen considerarentur respectu laborum aliorum præcedentium disponendo populos dicebantur metere, quia istud erat ultimum, quod fiebat, sicut messis est consummatio rei, & ita totum tempus Messic dicebatur tempus consummationis, vel plenitudinis ad Gala. 4. ubi venit plenitudo temporis misit Deus filium suum, & per hoc etiam patet responsio ad Tertium in quo prædicatores dicuntur seminantes.

Qui sunt isti operarij, & quomodo sunt pauci. Et quod dictum hoc Christi potest dupliciter intelligi.
Quest. IX.

QUAREBVR quō dicitur hic, quod sunt operarij pauci, qui sunt isti operarij, & quomodo pauci sunt. Dicendū, quod operarij prædicatores sunt, qui pauci sunt respectu multitudinis populorum, sic dicit Hiero. messis multa populorum significat multitudinem, operarij pauci penuriam magistrorū. Hoc autē est, quia tot, & tanti populi multis magistris indigebant, sic dicit Cyrillus, sicut agri spacioli messoris multos exigunt, sic & multitudo creditorū in Christum. Dicunt autē alij, quod isti operarij pauci erant Apostoli 12. qui pauci erant pro tota gente ad quā mittebantur, quod autē Christus dixit, orate dñm messem, ut mittat operarios, dñt quod intelligitur hic de augmento prædicatorū, & tñ, quod Christus non multiplicaverit eos quātū ad Numerū, quia solū fecit, quod essent 12. sed multiplicavit quātū ad virtutē, quia dedit eis virtutem, ut plura facere possent, q̄ 12. sic dicit Chryso. multiplicavit autem postmodum eos non addens aliquem ad 12. iam existentes, sed virtutem largiens.

Alij dicunt, quod isti operarij erant 12. Apostoli. & cū petitur mitti operarios intelligitur de 72. discipulis, qui postea designati sunt in supplementū Apostolorum, qui pauci erant, & sic dicitur Luc. 10. post hoc designavit dominus alios 72. discipulos, s. post Apostolorū institutionem ad predicandū, sic dicit Remigius. Nunc augmentatus est numerus quā designavit alios 72. Primum patitur calumnia, quia cū Christus dixit messem multā, & operarios paucos manifestum est, quod loquebatur de multitudine, & paucitate secundū numerū, & non secundum virtutē, quia iō misit Apostolos ad predicandum per diversā loca, quia ipse nō poterat in omnibus locis simul predicare cū esset unus numero, in virtute tñ equo pollebat infinitis, & ergo

ergo sola virtutis augmentatio petere, non oportebat aliquē mitti, quia ipse solus habebat infinitā virtutem, & virtus collata Apostolis non addebat ad virtutem Christi aliquid secundum potestatem, sed solum secundum numerum. Hic ergo petebat augmentatio numeri. Ideo secunda positio est aequaliter melior, quia ibi s̄m numerum facta est augmentatio designando alios 72. Sed istud est non stat pp duo. Primo, quia quā Christus dixit orate dñm messem, &c. nō misit nūc, nisi 12. Apostolos: nam post hec missi sunt 72. discipuli Christi. Secundo, quia ē in illis 72. non fuit suppleta ista paucitas prædicatorum, quæ hic suppleri petitur, quia ē postq̄ designati sunt 72. Christus dixit eis rogate dñm messem, ut mittat operarios Luc. 10. ergo adhuc pauci erant, & de alijs operarijs mittēdis Christus loquebatur. Alij dicunt, quod Christus locutus est de paucis operarijs, qui ē tñ sunt, quia licet multi sunt quantum ad gradū, vel officiū, pauci tñ officium suū digne explent 40. di. multi sacerdotes, sic dicit Greg. 1. sed non possumus sine merore loqui, quod sequitur operarij pauci, quia ē si sint, qui bona audiant desunt, qui dicant, ecce mundus sacerdotibus plenus est, sed in messe domini rarus valde invenitur operator, quia officiū quidē sacerdotale suscepimus, sed opus officij non implemus. Dicendum tñ, quod licet hoc in vobis verum sit Christus tñ non loquebatur de hoc, sed de raritate operariorum, qui tunc erant, quia aliās verba ista non essent ad propositum suum cū pp istam paucitatem operariorū miserit Apostolos ad predicandum. Alij dicunt, quod intelligitur de multitudine operariorum instituta in die Pentecostes, & de alijs tunc conuersis super quos descendebat Spiritus Sanctus, & efficiebantur prædicatores, sic dicit Remigius, vel tunc augmentatus est numerus, quā descendente Spiritu Sancto super credentes multi prædicatores facti sunt. Sed istud adhuc nō stat sine calumnia, quia post illud multi prædicatores quotidie crescunt. Ideo potest dupliciter intelligi istud dictum Christi. Vno modo generaliter de omnibus prædicatoribus quos Christus misit ut ad conversionē gentiū, & ad p̄servandā doctrinam suā in iā credentibus ne oblivione pereat, si oēs prædicare cessauerint, & quia Christus die qua dixit hoc cepit mittere prædicatores, quia nullū ante miserat, iussit rogate Deū pro oibus prædicatoribus quos misit erant vsque ad finē seculi: nam oēs, qui verbū Christi prædicat a Christo mittunt ad Ro. 10. quō prædicabunt, nisi mittant. Hereticos autē, & falsos prædicatores, & ēt quætores, & hypocritas Christus non mittit, sed ipsi pp honores, & temporalia lucra se ingerunt, & de his Deus dicit Ezechi. 13. veniebāt, & ego non mittebā eos, oēs autē, qui bono desiderio, & vere Christi prædicant licet humani defectus in eis sint, Christus mittit, & mittit oēs quotquot veniēt vsq; ad finē seculi, sic dñ ad Ephe. 4. ipse dedit quosdā Apostolos, quosdā autē prophetas alios autē pastores, & doctores ad consummationē sanctorū in opus ministerij in edificationē corporis Christi donec occurramus oēs in unitatem fidei, & agnitionis filij Dei. i. Christus dedit in ecclesia sua quosdam, ut sint Apostoli, alios ut Evangelistas, alios ut pastores, & doctores, & vult, quod isti maneamt semper vsque ad consummationē sanctorum. i. quousque compleat numerus electorum, qui vocantē sancti, quia Deus sanctificavit eos prædestinando illos ad Ro. 8. quos prædestinavit hos vocavit, & quos vocavit, hos & iustificavit, & ita scriptura loquitur de oibus prædestinatis vocans eos sanctos ad Ephe. 1. elegit nos ante mundi constitutionem, ut essemus sancti, & immaculati cū eo, & tñ, quā cōpletus fuerit numerus electorū finiet seculū, iō oēs iste partes ecclesie mysterialles manent vsque ad finē

seculi, nec est possibile ecclesiam Christi manere sine illis, quod est ē errore eorum, qui dñt ecclesiam posse manere in vna vetula. Dicitur etiam opus ministerij in edificationē corporis Christi: intelligitur de corpore mystico Christi, i. de ecclesia prout cōprehendit prædestinationem: donec occurramus in virum perfectū, id est quousque fiat vnus vir mysticus cuius caput est Christus, & cetera membra sunt oēs prædestinati, ut colligitur prima Corin. 12. tunc autē est iste vir perfectus. i. completus, quā nullū membrū ei deficiat, nullus de prædestinatis, & hoc innuitur cū dñt donec occurramus oēs in unitatem fidei, & agnitionis filij Dei, quā isto modo, s. per fidē compagināt istud corpus cū nō sit naturale, sed mysticū, & ita patet, quod Christus mittit oēs prædicatores quotquot sunt vsque ad finē seculi venturi in ecclesiam suam, de qua ipse sollicitudinem habet, quia sponsa eius est ad Ephe. 5. & domus eius 1. Tim. secundo. Secundo modo potest intelligi istud dictum specialiter quantū ad tempus in quo Christus illud dixit, & dicitur, quod operarij de quibus tūc loquebatur erant Apostoli quos dicebat mittendos, operarij autē pauci erant ipse Christus solus: nam quā in magno agro est vnus operarius dicimus pauci operarij sunt hic, & istud est ad propositū: nam Christus dixit hoc eo, quod vsque ad illud tempus ipse solus erat simul dñs, & operarius, quia solus prædicabat, & quia difficile erat turbas sequi eum, voluit instituere alios prædicatores, qui per loca discurrerent, & sic non cogentur turbæ sequi Christum, & ad hoc dixit messis est multa. i. multi populi, & pauci operarij. i. ego solus, iō rogate dñm messem, ut mittat operarios, & quia quā hoc dixit non misit, nisi 12. Apostolos, videtur quod illi erant operarij de quibus loquebatur.

Quare Christus dixit rogate dominum messem, ut mittat operarios, cum ipse sit dominus messis, & intendat operarios mittere.
Quest. X.

QUAREBVR quare Christus dixit rogate dñm messem, ut mittat operarios, quia cū ipse sit dominus messis, & intendat operarios mittere non v̄ ad quid sit opus, ut eum super hoc oremus. Dicendū, quod Christus iussit orare hoc pp multa. Primo, quia licet Deus intendat aliqua facere vult super illis orari, quia quedam sunt, quæ dispositio non concedere, nisi oratus, sic dicit Greg. 1. dialogorū, & ita forte erat de hoc. Secundo, quia licet Christus sit dñs messis, tamē quia totū, quod est in messe non est ad utilitatem suā, quia ipse bonorū nostrorū non indiget Psal. 15. sed ad nostrā utilitatē, iō nos orare debemus p hoc, ut Deus in ecclesia sua prædicatores augeat suos. i. Apostolos, & eorum sequaces, ut quotidie sui numeri augmentationē possent. Tertio fuit hoc ad innuendū quantū bonū sit, & quanta excellentia prædicatorē esse cum Deus orari velit, ut prædicatores mittat, sic dicit Chry. ostendit autē, quod magnū donū sit. s. ut aliquis habeat deceter virtutē prædicandi per hoc, quod dicit hic esse orandum, & verum est, quod Deus non vult orari, nisi p magnis rebus. s. quod ipse orari petat, nos tñ ē in minimis orare eū debemus, quia hoc bonum nobis est. & verum est, quod magna excellentia est doctorū, siue prædicatorū in ecclesia. extra de here. c. cum ex iniuncto: nā Apostolus posuit eos inter partes ministeriales ecclesie a Christo datas primo Corin. 12. ad Ephe. Quarto fuit hoc, ut innuatur, quod nos orare tenemur pro prædicatoribus, & prelatibus nostris, ne ex nostris demeritis subtrahatur illis gratia prædicandi, quod intrudum sit, sic dicit Gregorius per hoc inducendi sunt subditi, ut pro suis pastoribus rogent, ut digna eis operari valeāt, ne ab exhortatione torpeat lingua: sepe vero ex sub-

lectorum

icetorum culpa agitur, vt eis qui possunt prædicatio- nis sermo subtrahatur.

An Apostoli orauerunt, quod mitterentur operarij ad messem. Vbi quod Ecclesia est mater nostra pro qua quilibet tenetur orare. Quæst. XI.

QVAERETVR an Apostoli orauerunt nunc qd mitterentur operarij ad messem. Dicendum, qd non apparet, & tamen cū Christus eis hoc iusserit credendum est, qd fecerint, non tamen orarent pro missione sua, sed pro missione successorum. Quod patet, quia quando Christus dixit hoc discipuli erant congregati, & illis, sicut conuocatis iussit ire ad prædicandum, vt colligitur infra in litera, & sic non fuit aliquod meritum inter verba Christi, & missionem eorum ad hoc. qd ipsi pro missione ista orare possent, sed intelligendum est, qd orauerint pro missione successorum, vt Deus numerum eorum semper augetet, & continuaret, sic dicit Remig. hortatur Christus prædicatores suos. i. Apostolos, & eorum sequaces, vt quotidie sui numeri augmentationem exposcant. Hoc autem credendum est qd Apostoli fecerint efficaciter, & attente, nam quilibet tenetur orare pro ecclesia sancta Dei, quæ est mater nostra, & quanto aliquis in maiori charitate est tanto melius pro hoc orat, nam Apostolus, prima Tim. 2. dicit orationes, obsecrationes, postulationes, & gratiarum actiones fieri debere pro omnibus hominibz, & specialiter pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, & tamen prælati spirituales magis nobis cõferunt ad vitam æternam, quam temporales, ergo pro illis magis orandum est, tales autem sunt prædicatores, & doctores, ergo pro illis orandum est, & Apostoli orarent, vt semper numero, & virtute augeantur.

An post missionem Apostolorum ad prædicandum turbæ secutæ sunt Christum. Quæst. XII.

QVAERETVR cū Christus miserit nunc Apostolos ad prædicandum per varia loca, vt turbæ non cogerentur discurrere sequendo eum, an post hoc turbæ fuerant secutæ Christum. Dicendum, quod adhuc post hæc turbæ multæ sequebantur Christum, quod patet, quia infra 14. Christus saturauit turbam magnam, quæ erat cum eo in deserto, scilicet quinque millia hominum præter mulieres & paruulos, qui etiam multi essent, iterum etiam infra decim quintum cap. in deserto quatuor millia hominum præter mulieres, & paruulos saturauit. Et nõ potest dici, qd ista fuerunt ante missionem Apostolorum ad prædicandum, quia postea ponuntur. Et si dicatur, qd est mutatio ordinis non fiat, quia omnes euāgelistæ concordant in hoc ordine, nã ista missio Apostolorum ponitur Mar. 6. & postea eo. c. ponit prima saturatio populi, sic et. Luc. 9. ponit ista missio in principio, & postea eo. c. ponitur prima saturatio, de secunda patet, quia Mar. 6. ponitur Apostolorum missio, & Mar. 8. ponitur secunda saturatio. Ideo dicendum, qd nunq turbæ cessauerunt sequi Christum vsque ad mortem, et si miserit Apostolos, & et postea 72. discipulos, sic patet infra 19. venit Iesus in fines Iudæe trans Iordanem, & secutæ sunt eum turbæ multæ, idẽ Marc. 10. et in festo ramis palmarum per sex dies ante passionem adhuc sequebatur eum turbæ plurimæ eunt in Ierusalem, infra 20. & Marc. 10. & Luc. 19. nunquã ergo turbæ cessauerunt sequi Christum.

Quid profuit mittere discipulos ad prædicandum si turbæ Christum sequebantur post missionem eorum. Quæst. XIII.

QVAERETVR quid ergo profuit mittere Apostolos, & discipulos ad prædicandum si turbæ nõ cessabant sequi illum, cum pp hoc misisset istos ad prædicandum. Dicendum, qd ad multa profuit. Primo ad alleuiandum laborem turbam, quia licet sequerentur nunc eum turbæ forte non tot quot prius, licet satis magna multitudo sequeretur eum, quia interdum erant etiam eo quinquæ millia virorũ præter mulieres, & paruulos infra 14. Secundo ad alleuiandum laborem futurũ, quia qñ Christus miserit Apostolos ad prædicandum non erat tam famosus, sicut postea fuit, quia quotidie excedebat diuulgatio operum suorum, & sic necesse erat, qd per singulos dies augeteretur numerus turbarũ concurrentium ad ipsum, & si nunc erat durus labor qd turbæ eum sequerentur fieret postea importabilis, & ideo Christus occurrit huic difficultati ante tempus mittendo Apostolos, & postea 72. discipulos. Tertio profuit, quia plures nunc, quam prius docebantur, nam quando Christus solus prædicabat, licet multæ turbæ eum sequerentur, illi tamen, qui erant de locis remotissimis non poterant eum sequi, Apostoli autẽ ibant ad illa loca, & sic multo plures nunc docebant, qd prius. Quarto profuit ad sanationem egritudinum, quia pluri eorum qui Christum sequebantur veniebant pp egritudines, vt curarentur Ioã. 6. sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa, quæ faciebat super his, qui infirmabatur. Apostoli tamẽ poterant nunc sanare omnem egritudinem, sicut Christus sanabat, vt patet infra in litera, & Mar. 6. 10. multi cessarent iam venire ad Christum, cū in urbibus suis sanarentur eorum infirmi, & ita proderat turbis, qd Apostoli mitterentur.

Quare cum Apostoli faciebant illa signa, quæ Christus faciebat sequebantur turbæ Christum, cuius ex ore verba procedebant dulcia, & spiritus plena. Quæst. XIII.

QVAERETVR cum Apostoli supplerent vicem Christi prædicantes per diuersa loca docentes, quod ille docebat, & facientes miracula, sicut ille faciebat, quare iam sequebantur eum turbæ. Dicendum, qd non sequebat eum tam magna multitudo, sicut prius, vel salte, & melius non sequebat eum tot quot alias secuturi fuerant si non mitteret. Aplos, vt dictum est præceden. q. & tamen sequebantur eum multi. Primo, quia Apostoli adhuc non sufficiebant prædicare in omnibus locis, quia pauci erant, qd patet, quia Christus postea addidit 72. discipulos Luc. 10. ideo oportebat, quod interim adhuc turbæ sequerentur Christum, quia etiam forte quemlibet Apostolorum sequerentur turbæ multæ per loca illa, in quibus prædicabant, non est tamen putandum, qd designatis postea 72. discipulis cessauerint turbæ sequi Christum, quasi iam sufficerent isti ad prædicandum per totam terram Israel, nam semper secutæ fuerunt turbæ Christum, quandiu vixit, vt dictum est supra q. 12. Etiam, quia adhuc isti non sufficiebant ad prædicandum p totam terram Iudæorum, sic Christus dixit infra, amen dico vobis non consummabitis ciuitates Israel donec veniat filius hominis, semper ergo mansit aliqua occasio turbæ sequendi Christum.

Secundo, quia Aplos non semper discurrebant prædicando, sed aliquando ibant, & in breui veniebant, vt manerent cū Christo, & audirent doctrinã eius, & eẽnt testes

testes vitæ eius, & operum, ita vt semper, & continue diceretur cum Christo. sic dicit Actũ 1. oportet ex his viris, qui nobiscũ sunt congregati in omni tempore quo intrauit, & exiit inter nos dñs Iesus incipiens a baptismo Ioannis vsque in diem quã assumptus est a nobis testem resurrectionis eius nobiscum fieri vnũ ex istis. patet etiã, quia quando Christus saturauit turbam iam instituerat Apostolos ad prædicandũ, vt õsum est supra q. 12. & tñ nunc erant Apostoli cū Christo, vt patet Ioan. 6. & vbique de eis legitur, quod cum Christo manerent. ergo prædicatio eorum non poterat omnino supplere Christi vicem, quin adhuc turbæ haberent occasionem ad Christum veniendi.

Tertio fuit, quia licet Christus Apostolis cõmisisset potestatem faciendi miracula, & prædicandi, sibi tñ excellentiam reseruauit, ita vt ipse excellentius prædicaret, & miracula ageret, quã Apostoli, vt in vita sua nemo posset putari esse illi equalis saltẽ a simplicibus. post mortem autẽ eius Apostoli, & quidam alij sancti maiora miracula fecerunt, quã Christus, ita. n. ipse pmisserat Io. 14. qui credit in me opera, quæ ego facio ipse faciet, & maiora horũ faciet, quia ego vado ad patrem, idest postquã ego iuero. q. d. dũ ego maneo hic sufficit, qd ego faciam excellentissima miracula, postq tñ ego abiero ad patrem volo, qd credẽtes in me possint facere quidquid ego facio, & etiam maiora. propter istam ergo excellentiam, qd Christus sibi retinebat, licet prædicaret Apostoli, tñ adhuc turbæ multæ sequebantur Christum. Quarto fuit, quia ipsi Apostoli, siue prædicarent, siue miracula facerent õ. debant se Christo minores, & ab eo missos, & potestatem ab eo suscepisse, vnde quando miracula faciebant expresso nomine Christi illa faciebant. Luc. 10. cum dixerunt 72. discipuli, domine etiam dæmonia subiiciuntur nobis in nomine tuo. Et et alij, qui non erant discipuli Christi videntes, qd Christi discipuli in nomine Christi miracula faciebant, et ipsi faciebant. Luc. 19. præceptor vidimus quẽdam in nomine tuo eiicientẽ dæmonia, & prohibuim eũ. Christus autẽ nõ faciebat miracula inuocato nomine alicuius, immo nec Dei, sed solũ imperabat, dicens paralytico. surge & ambula, & puellẽ mortuã, surge puella. præc. c. vt te Deum õnderet cū Deum non inuocaret, sic Hieronymus. Apostolis tribuit potestatem, vt curẽt õem languorem, sed multa differentia est inter habere, & tribuere. iste quocunq; ageret potestate dñi agit, illi siquid faciunt inbecillitatem suam, & virtutem domini consistunt dicentes in nomine Iesu surge, & ambula, desiderabant, ergo omnes videre illum, qui in tanta potestate operabatur.

Quinto fuit hoc, quia in Christo erat quædam dulcedo in verbis, ita vt omnes gauderent audientes nisi iam ei inuiderent Luc. 4. omnes testimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebat de ore ipsius, & Io. 6. dicitur domine ad quẽ ibimus, verba enim vitæ æternæ habes, hoc autem donum nõ habebant Apostoli, vel non erat in eis tam excellens, ideo omnes desiderabant videre, & audire eum, vnde multa turbã licet audiisset Apostolos prædicantes, & vidisset miracula facientes, adhuc veniebat ad Christum.

Quare misit nunc Christus Apostolos ad prædicandum, & non prius. Quæst. XV.

QVAERETVR quare Christus misit nunc Apostolos ad prædicandum, & non prius. Dicendum, quod propter multa. Primo, quia debuerunt prius doceri, quam prædicare, & ideo oportuit, quod aliquanto tempore cum Christo manerent addiscẽtes quid postea prædicarẽt,

& qualiter viuerent. Secundo fuit, vt esset Christus cognitus, si enim Christus a principio misisset Apostolos ad prædicandum videntes Iudæi miracula illorum non curarent ad Christum venire quem nondum cognoscerent, vt omnes, ergo venirent ad ipsum, & agnoscerent eum debuit a principio ipse solus prædicare, postquam autem fuit ipse sufficenter agnitus, potuit discipulos conuenienter mittere, quia iam non erat necesse, vt venirent turbæ ad eum.

Tertio fuit, vt sciretur quis erat ille in cuius nomine Apostoli prædicabant. nam miracula in nomine eius faciebant, vt dictum est præcedentẽ questione ad hoc ergo, vt sciretur quis erat ille quem ipsi prædicabant, debuit Christus esse primo cognitus inter Iudæos, & postea discipulos mittere.

Quarto fuit, vt non viderentur esse plura capita: nam si antequam Christus esset inter Iudæos sufficenter agnitus, discipulos mitteret, etiam si ipsi in nomine eius prædicarent putarentur esse capita, eo quod audientes nullum aliud cognoscerent. sic enim fuit inter discipulos quos varij discipuli baptizauerunt, & docuerunt, & ab illis nominabant se, & nõ a Christo, nam quidam dicebãt ego sum Pauli, alij ego sum Apollo, prima Corin. 3. magis, ergo debuit nunc istud caueri, & sic Christus debuit prius cognosci inter Iudæos, postea autem discipuli eius prædicare, vt quando in nomine Christi prædicarent iam auditores scirent aliquid de Christo, & agnoscerent, quod isti erant discipuli, & ille erat caput, non debuerunt, ergo discipuli ante hoc prædicare, sed nunc, quando iam Christus inter Iudæos agnitus erat.

Quare Christus misit nunc discipulos, & non distulit vsque post suam mortem. Quæst. XVI.

QVAERETVR quare Christus misit nunc discipulos, & non distulit vsque post mortem suam. nam tunc misit eos ad prædicandum per vniuersum orbem infra 28. & Mar. de cimosexto.

Dicendum, quod propter multa. Primo, vt euiteret laborem turbam, quia sequerentur Christum, & quotidie cresceret numerus turbam concurrentium ad ipsum, & fieret intolerabilis labor, vt dictum est supra questione 12. & 13. nunc autem mittendo Apostolos alleuiabatur labor turbam, & ista est causa, quam Christus expressit, vt patet in litera.

Secundo fuit propter ipsos discipulos, vt daretur eis quædam audacia ad prædicandum, nam post Christi mortem ituri erant per totum orbẽ, & si ante hoc non fuissent exercitati in prædicatione, & miraculorum operatione formidarent aggredi rem tam magnam, nunc ergo Christo viuente exercitari debuerunt, vt prædicarent in regione in qua ipse erat, quia si aliquid difficultatis eis accideret ipse erat præcõs, qui poterat prouidere, & sic erat, quasi aquila prouocans paulisper pullos suos ad volandum, & super eos volitans. Deuter. 32. & ita apparet, quia a principio prædicationis ipsi erant timidi, & non perfecte confidentes. Vnde quando viderunt, quod inuocato nomine Christi subiciebantur eis dæmones, dixerunt ergo gaudentes. Domine etiam dæmonia in nomine tuo subiiciuntur nobis: & etiam non habebant adhuc perfectam fidem, quia postquam inceperant prædicare, scilicet post istam missionem quidam arreptitius adductus est ad eos, & non potuerunt ipsum curare, Mar. 9. & infra 17. & Christus increpuit eos de incredulitate, & petiuerunt ab illo, vt augetet eis fidem infra 17. si ergo non mitterentur Christo viuente ad prædicandum, non haberent post audaciam

eam eo mortuo non habentes ad quem recurrerent. Ideo debuerunt nunc mitti, ut sic audaciam conciperent.

Tertio fuit, ut haberent aliquam auctoritatē Christo mortuo, quia si eo vivente non prædicassent, nec aliqua miracula fecissent essent incogniti, & in reputatione nulla habiti inter Iudæos apud quos prædicarent etiam si haberent Spiritum Sanctum, nunc vero, quia Christo vivente Iudæi viderant eos multa miracula facientes haberent eos in honore, & sic audirent melius verbum eorum.

Quarto fuit, ut non dubitaretur de missione ipsorum. nam mortuo Christo si inciperent ipsi prædicare, & nunquam prius prædicassent, nec fecissent miracula, multi dubitarent an Christus voluisset, quod eo mortuo prædicarent ipsi, & diceretur, quod forte ipsi faciebant ea, quæ Christus non iusserat. sicut Porphyrius dixit, quod Christus non dixit se esse Deum, sed discipuli eius contra voluntatem ipsius hoc dixerunt, ut refert Augustinus lib. primo de cōcor. euange. nunc vero cum Christus ante mortem misisset eos prædicare, & miracula facere, non dubitaretur post mortem eius, quod ipse voluisset eos prædicare per totam terram, ante mortem, ergo eius mitti debuerunt ad prædicandum.

Et convocatis duodecim discipulis suis dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut eijcerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem. Duodecim autem discipulorum nomina sunt hæc. Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius, Philippus, & Bartholomæus, Iacobus Zebedei, & Ioannes frater eius, Thomas, & Matthæus Publicanus, & Iacobus Alphæi, & Thadæus, Simon Chananæus, & Iudas Scariothis, qui & tradidit eum.

Et convocatis. Hic ponitur prædicatorum institutio, & dividitur in duas partes. Quia primo ponitur informatio prædicantium. Secundo ipsos recipientium ibi.

Qui recepit prophetam. Prima in tres, quia ponitur institutio Apostolorum quantum ad collationem potestatis. Secundo quantum ad formam doctrine ibi.

Hos duodecim. Tertio quantum ad veritatem vite ibi. *Gratis accepistis.* Prima in duas, quia primo confertur auctoritas prædicandi Apostolis. Secundo numerantur sub nominibus propriis, ibi.

Duodecim autem Apostolorum. Istud ponitur hic, & Mar. 6. & Luc. 9. & dicitur. *Et convocatis duodecim discipulis.* Id est duodecim Apostolis non iam erant isti duodecim assumpti in Apostolatam, ut dicitur infra 18. q. & sic Luc. 6. congregatis duodecim Apostolis.

Dedit illis potestatem spirituum immundorum. Id est demonum, sic dicitur Luc. 9. dedit eis potestatem super omnia dæmonia, dæmones enim vocantur spiritus immundi.

Ut eijcerent eos. Hic declaratur ad quid se extendebat potestas Apostolorum super dæmones, scilicet solum ad eijciendum eos de corporibus. nihil enim aliud facere poterant, unde non poterant facere, quod dæmones cessarent generaliter a vexatione, & tentatione hominum, ut irent in abyssum, sicut Christus poterat, & ideo dæmones rogauerunt eum, ut non mitteret eos in abyssum Luc. 8. *Et curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem.* Languor est morbus diuturnus, infirmitas autem est parvi temporis. Vel languor est passio proveniens ex mala habitudine corporis, infirmitas autem est ex impotentia, vel debilitate, & per ista duo intelliguntur omnia mala, quæ corpori hominis accidere possunt, & magis infra exprimitur, scilicet infirmos curare, mortuos suscitare, leprosos mundare dæmones eijcere.

An ista sint continuata ad præcedentia. Et quod duplex fuit discipulorum convocatio. Quæst. XVII.

QUÆRITUR an ista sint continuata ad præcedentia. Dicendum, quod non est dubium quin sint continuata ad ea, quæ ponuntur supra immediate, quia hic dicitur de convocacione Apostolorum, & missione ad prædicandum, ibi autem ratio istius convocacionis. Sed dubium est respectu omnium præcedentium an ista habeant ordinem rectum ad illa.

Aliqui dicunt, quod non, quia supra 5. ponitur sermo domini in monte, & tamē ille sermo videtur esse habitus post istam convocacionem, quia Luc. 6. ponitur electio Apostolorum facta in monte, & postea sequitur sermo, qui est supra 5. ergo est hic mutatio ordinis, sic etiam dicunt, quod vocatio Matthæi, quæ ponitur præced. c. fuit ante sermonem domini in monte, quia Matthæus est vnus de 12. Apostolis, & ponitur inter electos. Luc. 6. & post illam electionem sequitur ibi sermo domini. Ideo dicunt aliqui, quod omnia, quæ habentur a fine septimi cap. vbi finitur sermo domini usque adhuc sunt recapitulata, quia debuerant poni ante 5. cap. vbi incipit sermo domini, sic dicit glossa. a curatione socrus Petri usque huc continuationem habuerunt relata miracula, & fuerunt ante sermonem in monte habitum facta, quod ex electione Matthæi, quæ inter ipsas refertur habemus, fuit enim vnus de 12. electus in monte ad Apostolatam. Hic autem redijt ad ordinem rei, sicut gesta est post curatum Centurionis seruum, vult innuere, quod omnia, quæ habentur supra fuerunt facta ante sermonem domini in monte præter curationem serui Centurionis, quia illam curationem ponit Lucas immediate post sermonem domini Luc. 9. Et tamen etiam hoc non stat omnino, quia curatio arreptitij, quæ habetur supra 8. & periculum discipulorum in mari ponitur etiam Luc. 8. post sermonem domini, & sic non potest dici etiam itando ordini Luc. quod omnia præcedentia fuerunt ante sermonem domini. saltem tamen vocatio Matthæi, & ista Apostolorum convocatio creditur a plurimis, quod fuerit ante sermonem domini in monte, & sic erit mutatus ordo. Dicendum tamen, quod ordo rectus est. omnia hæc enim facta videntur eo ordine quo Matthæus scripsit. Pro quo dicendum, quod convocatio discipulorum fuit duplex. Vna fuit, quando vocavit Christus omnes discipulos suos, ut ex eis eligeret 12. Apostolos. Alia fuit convocatio ipsorum Apostolorum iam dudum electorum ad mittendum eos ad prædicandum. Prima istarum fuit ante sermonem domini in monte, & illa est, quæ ponitur Luc. 6. Secunda fuit multo tempore post sermonem domini, & ista est, quæ ponitur hic, nam primæ Matthæus subtrahit, & sic est hic ordo rectus. Quod autem fuerint istæ duæ vocaciones distinctæ patet, quia Marcus, & Lucas ponunt eas distinctas. nam Mar. 3. dicitur ascendens in montem vocavit ad se quos voluit, & fecit, ut essent 12. id est elegit eos, ut essent 12. De secunda patet Mar. 6. scilicet convocavit 12. & eiecit eos mittere. Patet etiam de prima convocacione istarum

rum Luc. 6. scilicet vocavit discipulos suos, & elegit 12. ex ipsis quos Apostolos nominavit. De secunda patet Luc. 9. scilicet convocatis 12. Apostolis dedit illis virtutem, &c. & sic prima vocatio discipulorum fuit secundum Lucam eadem die qua sermo domini in monte, & illa est electio Apostolorum, quia dicitur Luc. 6. elegit 12. ex ipsis quos Apostolos nominavit. secunda autem vocatio, quæ est missio ad prædicandum fuit multo post sermonem illum, quia ponitur Luc. 9. illam autem Matthæus descripsit hic. Et patet, quia eadem verba ponuntur hic, & ibi. nam ita ibi incipit, scilicet convocatis autem duodecim, &c. & tamen ea, quæ habentur Luc. sexto capitulo non concordant cum eis, quæ habentur hic, ideo Matthæus non mutavit ordinem hic. illi autem, qui putant esse hic mutatum ordinem decipiuntur, quia putant, quod hic describitur electio Apostolorum, quæ ponitur Luc. sexto capitulo, Matthæus tamen electionem eorum subtrahit, quæ Marco tertio, & Lucæ sexto capitulo exprimitur. Matthæus tamen posuit hic nomina Apostolorum, quod non faciunt Marcus, & Lucas, sed ponunt ea, quando narrant electionem ipsorum Marco tertio. & Lucæ sexto capitulo, Matthæus tamen, qui electionem tacuit expressit nomina eorum hic cum de missione eorum agit, quia alibi non fuit locus convenientior ad exprimendum.

Ad quid fuit ista convocatio discipulorum. Quæst. XVII.

QUÆRITUR ad quid fuit ista convocatio.

Dicendum, quod convocaciones fuerunt duæ, ut dictum est præcedenti quaestione. Prima earum fuit ad eligendum ex omnibus discipulis duodecim in Apostolos, & de ista non agit hic, sed tacuit illam Matthæus. Secunda est vocatio ad mittendum ad prædicandum, & de ista dicitur hic, & ideo nunc non fuerunt vocati omnes discipuli, sed solum duodecim, qui iam erant electi in Apostolos, & ideo dicitur hic, & convocatis duodecim: istos enim solos misit nunc ad prædicandum, nam 72. discipulos postea designavit, sic dicitur Luc. decimo post hoc designavit Dominus & alios 72. scilicet post Apostolorum missionem, de quibus ibi præcedenti capitulo dictum fuerat, & vocavit Christus nunc istos, ut diceret eis, messis multa est, operarij pauci, & expressit eis, quod opus erat eos ire ad prædicandum, deditque eis potestatem super dæmones, & languores.

Sed obijciatur, quod non fuerit nunc data ista potestas, sed in electione illorum, quia dicitur Mar. 3. vocavit ad se quos voluit, & fecit, ut essent 12. & dedit illis potestatem curandi infirmitates. Dicit potest vno modo, quod ponitur ibi per anticipationem, quia potestas non fuit data eis, nisi quando missi sunt ad prædicandum, quia prius non erat necessaria, & hoc innuit Lucas, quia Luc. 6. vbi ponitur electio nihil dicitur de ista potestate, sed postea Luc. 9. vbi ponitur missio ponitur etiam potestas, satis etiam ipse Marcus innuit, quia licet Mar. 3. in electione eorum describitur ista potestas magis aperte ponitur iterum Mar. 6. vbi ponitur missio, & tamen non est satis venisimile, quod Christus bis eandem potestatem concesserit. Secundo potest dici, quod concessit istam potestatem in electione, quia tamen aliquantum tempus fuit inter electionem, & missionem, renouavit potestatem, scilicet repetendo verba concessionis, ut magis adderet, & sic potest intelligi, quia Marcus bis posuit concessionem huius potestatis, ut dictum est.

An Apostolis vere fuerit data potestas faciendi miracula. Et quod tempore Christi nullus miracula fecit in alio nomine, quam in nomine Christi. Quæst. XIX.

QUÆRITUR de ista potestate concessa Apostolis an vere fuerit eis data potestas.

Dicendum, quod ista potestas, quæ nunc fuit data Apostolis non fuit in ipsis vere aliqua qualitas, siue virtus activa existens per quam possint aliquid facere, quod prius non poterant, quod patet, quia ista est potestas faciendi miracula, illa tamen est infinita, ideo nulli homini potest dari, ita quod efficaciter aliquid ipsius, sicut potentia visiva est aliquid hominis, patet hoc, quia potestas faciendi miracula non potest esse finita, quia tunc aliquis præter Deum posset ex propria virtute miracula facere, & sic non esset necessaria probatio ipsius miraculum ad ostendendum, quod aliquid a Deo est. & tamen Deuter. 18. ponit Deus istam, tanquam necessariam probationem, & ita Christus innuit Io. 5. & 10. scilicet quod opera eius testimonium perhibent, quod vera sunt, quæ dicit. virtus autem in finita nulli creature potest communicari, quia istud esset illam effici Deum, quod est impossibile. Secundo patet, quia si talis potestas esset vere in Apostolis possent ipsi quodcumque vellent, & quodcumque vellent miracula facere, sed non poterant, nam post collationem istius potestatis oblati sunt eis quidam arreptitius quem non potuerunt sanare infra 17. & patet, quod fuit post istam potestatem concessam, quia omnes euangelistæ concordant in hoc. nam hic ponitur potestas, & infra 17. de arreptitio. sic etiam Mar. 6. ponitur potestas, & Mar. 9. de arreptitio similiter Luc. 9. describitur potestas, & Luc. 17. de arreptitio, ergo non erat ista potestas vere aliquid in Apostolis, sicut character est aliquid in sacerdote, ideo quodcumque vult (etiam si pessimus sit) consecrat, sed ista potestas vere in Deo erat, qui faciebat ista opera. sicut Christus de seipso dixit Io. 5. pater in me manens ipse facit opera, sed dicitur potestatem dedisse, id est concessit Apostolis, quod quodcumque ipsi invocarent nomen Christi ad operationem alicuius miraculi statim illud fieret, hoc tamen, quod cum fide peterent. sic dicit Christus infra 21. alijs enim nihil fieret, sicut fit in arreptitio infra 17. istam tamen concessionem non fecit alijs, ideo dicebatur dedisse eis potestatem istam.

Sed obijciatur, quod tunc nihil datum est eis, quia quicumque habuerit fidem faciet miracula infra 21. & Luc. 17. & ita vere fiebat, quia etiam aliqui, qui non erant discipuli Christi eijciabant dæmonia in nomine Christi ipso vivente. Mar. 9. & Luc. 9.

Dicendum verum esse, quod omnis, qui habuerit fidem sine hesitatione miracula faciet, ita dicit Christus. Io. 14. qui credit in me opera, quæ ego facio ipse faciet, & maiora horum faciet. Et tamen fides ista est quoddam donum gratis datum, & non est in omnibus hominibus, qui fideles sunt, sicut nunc apparet. istam autem fidem dedit Christus Apostolis, & dando eam dicebatur dare potestatem faciendi miracula, cum existente ea necesse sit sequi miraculum, non dedit autem istam potestatem alijs, quia non dabat illis istam fidem, & si aliquando alicui, qui non esset discipulus tuus dabat tolerabilem fidem, etiam ille faciebat miracula, sicut ille de quo. Mar. 9. & Luc. 9. quod faciebat Christus ad honorem nominis sui, quo invocato etiam extranei ab eo miracula faciebant, nam nulli tempore Christi concessum est miracula facere invocato Deo simpliciter, vel Deo Abraham, sed solum invocato nomine Iesu, ut per hoc innueretur, quod Deus specialiter concedebat fidem ad faciendum miracula ad honorem nominis Christi. profertur

pter honorem etiam huius nominis, & doctrinæ sue omnibus conuersis ad Christum in ecclesia primitiua concedebatur ab eorum fides, & omnes faciebant miracula. Mar. 16. signa autem eos, qui crediderint hæc sequentur, id est ipsi crediderint poterunt facere ista signa, scilicet in nomine meo dæmonia eiciant. &c. & sic non erat alia potestas data Apostolis ad faciendum miracula, quæ esset in eis aliqua potentia actiua, sed solum ista fides per quam, quando volebāt poterant miracula facere, aliquando autem defecit in eis fides, & non poterunt facere miraculum, ut dictū est de atreptio, sed hoc fuit specialiter ad honorem Christi, & ad laudē ipsius fidei, & propter alia de quibus dicitur infra 17. de ista tamen potestate an sit aliquid reale per quod vere homines faciant miracula dicitur magis Mar. 2. ubi agitur de miraculis.

Quare Christus dedit potestatem Apostolis faciendi miracula. Et specialiter curandi egritudines, & eiciendi dæmonia. Quæst. XXI.

QUARE ET VR quare Christus dedit istam potestatem Apostolis. Dicendum, qd fuit. Primo ad confirmationem doctrinæ. Nam ea, quæ prædicabāt Apostolierant hominibus ignota, scilicet vita æterna, siue regnum cælorum. nam hoc iussit eis prædicare infra in litera, scilicet appropinquabit regnum cælorum, nec poterat probari istud per aliquam rationem humanam, ideo oportuit, quod esset ad hoc testimonium diuinum, & istud est per miracula, ideo debuit eis dari ista potestas. Secundo fuit propter turbas, ut eorum labor alleviaretur, nam plurimi veniebant ad Christum propter curationes quas faciebat in egritudinibus, Ioan. 6. si autem discipuli prædicantes non possent facere miracula turbæ, non cessarent venire ad Christum, immo magis incitarentur ad veniendū audientes, qd Christus egritudines taliter curaret, & ita fieret labor intolerabilior turbarum, propter hoc autem specialiter Christus dedit Apostolis potestatem curandi egritudines, & eiciendi dæmonia, quia ista erant quibus iudgebant turbæ, & cum discipuli ista facerent iam non esset necesse turbis ad Christum venire pro istis sanitatibus, & ita alleviaretur labor eorū, sic enim vult Remigius, & dicit, qd ex hoc apparet, qd supra quando dicitur miseris est Christus turbis, quia erāt vexati, intelligatur de vexatione a dæmonibus, cum hic det Apostolis potestatem eiciendi dæmones, Tertio fuit ad honorem Christi, ut per hoc appareret quanta esset excellentia sua cū non solum ipse miracula faceret, sed etiam discipulis suis potestatem faciendi illa concederet, quod nunquā fuerat in aliquo de antiquis patribus, quia licet aliquis pphetam miracula faceret, discipuli eius non poterant miracula facere. Si autem obijciatur de Eliseo discipulo Eliæ. Dicendum, qd Elia manente inter homines, nulla miracula Eliseus fecit, sed cum raperetur Elias petiuit Eliseus, quod ille oraret Deum, & transfret in illum potestas illa, quod factum est. Et tamen adhuc Elias dicebat esse rem difficilem, nesciens an concederetur ei. Regum 2. Christus tamen non orans, sed iubens potestatem dabat discipulis suis miracula faciendi, cum ipse adhuc maneret inter homines, ex quo apparebat eū omnibus hominibus esse maiore, & discipuli sui apparerent vere a Deo missi, sic dicit Cyrillus decebat institutos ministros sacramentorum doctrinam posse miracula peragere, & per ipsos effectus credere, quod essent Dei ministri. Quarto fuit, ut propter hoc magis allicerentur ad doctrinam illi quibus ista beneficia conferrentur, ut saltem libentius audirent,

& plures ad audiendum venirent, sic dicit Eusebius, & ut per eos venetur genus humanum, non solum dat eis ut prauos spiritus pellant, sed etiam quamlibet infirmitatem sanent ex eius imperio.

Quare nunc predicatores, & prelati ecclesie, qui gerunt vicem Apostolorum non faciunt miracula, sicut Apostoli. Cum miracula sunt ad confirmationem doctrinæ fidei, sicut in primitiua ecclesia fiebant, quam edificare ab initio fuit magni laboris, & periculi, iccirco cum inualuerit, est efficax argumentum suæ veritatis, & cur non itidem arguatur de alijs scilicet. Quæst. XXI.

QUARE ET VR quare nunc predicatores nostri, & prelati ecclesie, qui gerunt vicem Apostolorum non faciunt talia miracula. Aliqui dicunt, quia Apostolis fuit data potestas ista expresse, & non successoribus, ideo non faciunt similia. Sed dicendū, qd non sufficit. Primo, quia tunc quæretur rursus cur Christus non det istis eandē potestatem cū succedant in eodem officio, & nō satisfiat per hoc. Secundo, quia falsum præsupponitur, quia et Christus dedit potestatem oibus sequentibus credentibus in se Io. 14. qui credit in me opera, quæ ego facio ipse faciet, & horū maiora faciet. Et Mar. 16. Christus dixit, signa autem eos, qd crediderint hæc sequentur, in nomine meo dæmonia eiciet, &c. generaliter, ergo dictū est illud ad oēs credentes. Tertio patet, quia multo tempore post Christi mortē Martyres etiā, & confessores prædicantes multa miracula fecerūt, illis tū Christus non fuit locutus, nec dedit eis specialiter potestatem. Dicendum ergo, qd oēs credentes in Christum inuocato nomine Iesu possunt miracula facere, ut dicit Mar. 16. si fidem habeant, i. confidentiā sine hesitatione infra 21. & Mar. 11. & Iacobi 1. ista tū fides est donum gratis datum, omnia autem dona spiritalia, quæ sunt a Spiritu Sancto, prima Corin. 12. inter quæ computatur gratia sanitarum, sunt ad edificationem ecclesie prima Corin. 14. ideo Christus non dat illa dona, nisi quando sunt ecclesie necessaria, vel multū utilia. nunc vero potestas faciendi miracula in prædicatoribus fidei non est necessaria, nec ecclesie utilis, ideo non confertur, nā miracula sunt ad confirmationem doctrinæ fidei, ut constat verum esse, quod dicitur, & tamen iam nobis constat hæc vera esse, cum credamus ea firmiter, ideo superuacua essent miracula. ita dicit Gregorius secus autem in ecclesia primitiua, quia tunc nihil credebatur, sed potius durum erat audire verba fidei, scilicet hominem crucifixum Deū fuisse, & saluatorem mundi. vnde hoc audito quidam irridebant, alij vero scandalizabantur 1. Corin. 1. nos prædicamus Christum crucifixum Iudæis quidem scandalum gentibus autem stultitiam, id est gentiles reputant hoc esse stultitiam, non poterat autem talis doctrina persuaderi, nisi in potestate, & frequentia miraculorum. ideo debuit tunc potestas concedi prædicatoribus ad faciendum prompte quæcunque miracula, quæ confirmarent doctrinam. sic dicitur Mar. 16. illi autem profecti prædicabant ubique Deo cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis, & non solum prædicantibus potestas ad miracula concedebatur, sed etiam credentibus, quia mox, ut aliquis crederet, & baptizaretur miracula facere poterat, quæ habentur eodem cap. scilicet signa autem eos, qui crediderint hæc sequentur. in quo abundantissime apparebat veritas, & sanctitas doctrinæ huius, scilicet ut non solum prædicantes miracula facerent, sed etiam suscipientes doctrinam, ut sic cõfaret quantum bonū suscipiebant eū fidē susceperunt. Nunc autē mundus credit, nec est opus persuaderi verum esse,

quod creditur. vnde iam miracula non essent ad utilitatem, sed ad solam curiositatem. Deus autem nihil confert, nisi quod sit ad gloriam suam, & utilitatem nostram, cum oia, quæ ab eo sunt ordinata sunt ad Rom. decimotertio. Ergo nunc potestatem faciendi miracula concedere non debet, nec concedit.

Secundo, quia non solum non prodesse fidei, sed potius infirmare eam, sicut quando quis habet aliquid in iudicio quod est sufficienter notum, vel probatum, si rursus velit id probare per hoc reddat negotium suum dubium tanquam probatione indigeat, quod non est prudenter factum, ita nunc de veritate fidei non dubitatur apud eos qui eam tenent, quod ergo per miracula rursus probaretur esset ostendere, quod adhuc de ea non constabat, & hoc esset tollere ei dignitatem suam, & reducere eam in statum illum, in quo nondum erat confirmata, quod esset impudenter factum maxime, quia hoc esset periculosum, & laboriosum: nam si apud aliquam gentem credentium nunc miracula fierent ad fidei confirmationem, quæsi ut per hoc ei firmiter assentirent, oporteret patitur apud omnes homines fieri, quia illi apud quos non confirmaretur, iuste dubitarent, & ita nullus per totum orbem oportebat fidem prædicari, & miracula fieri quæsi de nouo fides introduceretur, quod quantum laboris, & periculi esset nemo ignorat, & insuper essent omnia hæc superuacua, etiam sine his fides sit radicatissima, & quod radices egit stultum esset eradicare, ut iterum plantaretur.

Tertio fit, ut nobis maneat locus merendi, nam per fidem merentur in quantum captiuatus intellectum nostrum in obsequium Christi, secunda Corinthiorum decimo, si autem miracula quotidie a prædicantibus fierent, iam non maneret nobis locus ille merendi, quia per quotiescūq; miracula, quæ per demonstratiuū syllogismū cõuinceremur, tunc autem merendi locus manet. Deus tamen non subtrahit nobis opportunitatem boni operis, ideo potestatem faciendi miracula nunc non concedit.

Sed dicatur, quod tunc etiam in Ecclesia primitiua miracula fieri non debuerunt, ut esset locus merendi eis, qui credere volebant.

Dicendum, quod non est simile, fuisset enim factum si quis a principio credidisset ea, quæ Christus prædicabat, & discipuli, si miracula ad hoc non apparerent, ideo necesse erat miracula fieri, & multa quidem. Nam etiam Deus Iudæis concesserat quod non crederent alicui Prophete tanquam a Deo missi, si ad hoc miraculum non ostenderet, Deuteronomio 18. Ita ergo totus mundus esset excusabilis non recipiendo fidem Christi si miracula non fierent, nunc autem secus est, quia doctrina Christi iam suscepta est, & credita: ideo indignum esset, quod quis nunc ad confirmationem eius miracula peteret, quasi nondum illa esset suscepta.

Quarto, quia constat nobis miracula facta fuisse ad confirmationem istius doctrinæ: non differunt ergo, quod nos viderimus ea, vel non viderimus, quia vultus non est, nisi ad notificandum aliquid per certitudinem, quando ergo habetur certitudo de re, non differunt, quod videretur, vel non.

Quod autem nobis constat facta esse miracula ad confirmationem eius patet, quia omnes gentes assensum tam fideles, quam infideles, quod doctrina ista Christi non fuit semper, sed de nouo prædicari incepit, & aliquod tempus fuit, in quo nemo eam tenebat, nunc autem maxima, & melior pars orbis eam tenet, sicut nouum est eis, qui huiusmodi præ-

Alph. Toft. in Matth. Pars III.

uincias Orientis. Rursus autem tota Christi doctrina est difficilis, tam ad fidem quam ad opus, de fide, ut quod homo decilius credatur fuisse Deus: nam primo auditō hæc stultitia reputatur: prima Corinthiorum primo: de operibus patuit, quia docuit Christus abstinere a delectabilibus huius sæculi, in quibus est totum bonum secundum sensum, & cœlestia concupiscere, de quibus intellectus nihil cognoscit, & etiam intellectus per se ad illa pertingere non potest, quod ergo orbis doctrinam istam, quæ aliquando non fuerat de nouo sponte susceperet, & non solum susceperet, sed etiam pro illius defensionē plura hominum millia duros, & longos cruciatus, & acerrimam mortem subirent (quod omnes infideles consentiunt) non potuit esse sine multis miraculis præcedentibus, quæ ad hoc inducerent, Vel si nullum miraculum præcessit hoc fuit maximum omnium miraculorum, quod totus orbis huius doctrinæ aliquando noua, & tam disticti nullo miraculo viso sponte collo subijceret, quia non poterat esse tanta voluntatum conformitas ad eandem rem, & maxime tam difficilem ubi Deus in cuius manu sunt corda filiorum hominum, Proterbius prima decimo quinto, & vertit illa quocūque vult, conuerteret corda oium hoium ad hoc volendū. Prouerbiū 21. & hoc sufficeret ad ostendendum, quod erat opus Dei. Maxime etiam hoc apparat ex confirmatione, quia posset aliquo modo dici, qd orbis sine aliquo diuino opere istam fidem susceperit, quod tamen tanto tempore inconcussa permanserit, & per singulos dies crescat nullo modo potest esse, nisi a Deo, quia si opus humanum fuisset, cito, & per seipsum fuisset dissolutum, ut dicitur Act. 5. ubi cum Pharisæi niterentur prohibere diuulgationem nominis Christi puniendo Apostolos, dixit Gamalies Pharisæus dilcedite ab hoibus istis, & sinite illos, quoniam si est ex hominibus consiliū hoc, aut opus dissoluetur, si vero ex Deo est, non poteritis dissoluere eos, ita autem fuit, qd omnes Romanorum Imperatores, & principes terrarum conati sunt per penas grauissimas extirpare istam doctrinam, quando nouiter insurgebat, & tamen non potuerunt, sed magis eam sic plantauerunt: a Deo ergo est.

Si autem obijciatur de secta Mahometica quam multi tenent, & in qua longo tempore durauerunt, & non est a Deo. Responsum est late in Prologo Auctoris q. 19. Si vero obijciat de gentilitate, quæ colebat per totum orbem idola, & istud tamen erat error. Responsum est eadem qd. non fuit ergo nunc prædicatoribus fidei miracula necessaria. Sed dicunt, quod licet non sint necessaria quando prædicatur fides iam credentibus, essent tamen utilia quando fides prædicatur infidelibus.

Dicendum, quod infideles sunt duplices, scilicet Iudæi, & Pagani, pro Iudæis non sunt miracula necessaria, quia illi possunt conuinci ex lege sua, & Scripturis, quæ testimonium perhibent de Christo, ut ipse dixit Ioannis 5. Vnde Paulus etiam in Ecclesia primitiua contra Iudæos utebatur testimonij legis ad ostendendum Iesum esse Messiam Actuum nono, & 18. a fortiori ergo nunc contra eos Scripturis uteidam est, quibus si credere nolunt, sicut Christus dixit Ioan. quæsi, si Moyse crederetis forsitan crederetis, & mihi, & hoc, quia exsecratum est cor eorum ad Rom. 1. & secunda Corinth. 3. nec etiam miraculis crederent, sed in deteriorē partem eam interpretabuntur, sicut progenitores eorum fecerunt dicentes de Christo, quod in principe dæmoniorum eieciat dæmonia præcedenti cap. & 7. 2. quæ doctrinam vique hodie ipsi tenent a doctoribus suis traditam.

F f fortallis

fortassis ergo non proficerent contra eos miracula: ideo nec fieri oporteret.

Si autem sint pagani, possent miracula ad eorum conuersionem proficere. non tamen concedit Christus omnibus prædicantibus inter infideles miracula facere, quod forte accidit ex demeritis eorum, vel nostris, qui indigni sumus, ut temporibus nostris Deus tanta bona Ecclesiæ concedat.

Sed verius dicendum est hoc accidere, quia non est nunc necessaria conuersio infidelium, sicut in Ecclesia primitiua quædã pauci erant. aliis enim si nos indigni essemus ipse Deus faceret nos dignos ministros, ut per nos talia fierent, sicut in Ecclesia primitiua fiebant. sic dixit Paulus secunda Corinthiorum tertio, qui idoneus nos fecit ministros noui testamenti. si tamen Deus interdum iudicat bonum esse aliquam gentem conuerti ad fidem, donat prædicatoribus virtutem faciendi miracula. sicut & aliquando non multo ante tempora nostra factum est. regulariter tamen non fit, quia non est nunc tam necessaria conuersio infidelium, sicut olim.

Quomodo vocantur demones spiritus immundi. Quæst. XXI.

Quæritur quomodo vocantur hic demones spiritus immundi.

Dicendum, quod propter multa. Primo, quia mali sunt, & omnis malitia potest vocari immunditia. sic dicitur Ecclesiastici 13. quis gloriabitur se mundum habere cor? id est, sine aliquo vitio. demones autem manent semper in peccato illo quod commiserunt: ideo spiritus immundi sunt.

Secundo fit hoc, ut sit differentia inter eos, & Angelos. nam utriusque sunt spiritus. de Angelis enim patet. Psalm. 103. & ad Hebræos primo, scilicet, qui facit Angelos suos spiritus: etiam utriusque sunt spiritus. Dei. quia demon spiritus Dei vocatur, primo Regum 16. ad differentiam ergo dicuntur Angeli spiritus boni, vel iusti. demones autem spiritus immundi. sic enim dicitur primo Reg. decimo sexto, spiritus nequam a Domino exagitabat Saul. 2. eod. cap. 18. dicitur, quod spiritus Dei malus inuadebat Saulem. ita ergo immundus dici potest ad differentiam, sicut malus.

Tertio est hoc, quia ipsi demones immunditiam, & turpitudinem carnalem desiderant, licet eis natura hoc prohibuerit, & ideo interdum aliqui demones efficiuntur incubi, & vexant feminas vehementer, & importuna libidine. ut dicit Aug. decimo quinto, de ciuitate Dei. aliquando etiam succubi efficiuntur, ut velut semina a vitis cognoscantur. quæ sunt argumenta quædam, quod ipsi ex nequitia sua hanc nequitiam desiderant. licet realiter delectationem in coitu experiri non possint, quia incorporei sunt, illa vero corpora, quæ ostendunt non sunt eis vnita quasi pars speciei, sed assumpta ab eis, tãquam aliquid extrinsecum.

Dicunt etiam aliqui doctores, quod demones aliquas res immundas desiderant, & diligunt: ideo dicit Ambrosius, & Remigius, quod demones in gregem porcorum immundorum mitti petierunt supra octauo, quia erant similes eis immundi, de hoc tamen quid sit verum eodem cap. q. 129. dictum est. Quarto est hoc, quia demones suggerunt hominibus immunda committere, & ideo valde tentant eos de carnali immunditia, & tamen qui ad immunda incitat immundus est, sicut qui incitat ad bona bonus est. sic dicitur Sapient. 7. spiritus Sapientie est i. contaminatus, quia nullum vetat benefacere. demon ergo erit spiritus immundus, quia hominibus dissuadet benefacere, & laudet eis immunditiam exercere.

Duodecim autem. Hic ponuntur nomina Apostolorum, & dicitur. Duodecim autem nomina Apostolorum hæc sunt. Ista ponuntur etiam Mar. tertio, & Lucæ 6.

Primus Simon. Iste erat nomen suum antiquum. Qui dicitur Petrus. Id est, qui nunc nominatur Petrus, quia iam non nominabatur Simon, nisi raro.

Et Andreas frater eius. Erat frater eius carnalis, ut innuitur Ioan. 1. & etiam fuit frater, id est, similis in passione, quia uterque crucifixus est, licet non eodẽ tempore nec eodem loco.

Iacobus Zebedæi. Id est, filius Zebedæi. Et Ioannes frater eius. Ille est Ioannes Euangelista, ambo enim erant fratres carnales filij Zebedæi supra 4. & Mar. 1.

Philippus. Iste venit ad Christum, & Christus vocauit eum, ut iret cum eo in Galilæam. Ioan. primo.

Et Bartholomæus. De vocatione istius non apparet, quia forte non fuit vocatus, sed per se ad Christum venit, sicut de alijs dictum est præcedenti cap. q. 36.

Thomas. Iste est Thomas, qui dicitur Didimus. Ioannis vigesimo.

Et Matthæus publicanus. Item est, qui scripsit, & vocatit se publicanum, quia publica vectigalia colligebat, & de teloneo a Christo vocatus est preced. c.

Iacobus Alpha. Iste est Iacobus iustus, qui fuit Episcopus Ierusalem ab Apostolis constitutus.

Et Thadæus. Iste vocatur alio nomine Iacobus, ut patet Lucæ sexto, & Actuum primo.

Simon Chananæus. Quare vocetur Chananæus infra dicitur. Et Iudas Scariothes. Iste est ultimus, & solus malus. Qui tradidit eum. Id est, qui vendidit Christum, ponitur tamen hic per anticipationem, omnes tamen Euangelistæ illud ponunt, & dicitur Lucæ 6. qui fuit proditor, & idem est.

Quare isti duodecim Apostoli vocantur. Vbi quid Apostolus, & quid Angelus. Quæst. XXI.

Quæritur, quare isti duodecim vocantur Apostoli.

Dicendum, quod istud nomen non conuenit eis semper quoniam cum Christo fuerunt, sed ex tempore. Pro quo sciendum, quod nomen conueniens omnibus istis, qui sequebantur Christum erat discipulus, quia discabant ab eo, qui sub disciplina Christi manebant. Hoc enim nomine semper vocati sunt quousque Christus de omnibus discipulis suis elegit istos 12. & tunc vocauit eos Apostolos. sic dicitur Lucæ 6. vocauit discipulos suos & elegit 12. ex ipsis, quos etiam Apostolos nominauit. imposuit autem eis istud nomen propter officium, quia Apostolus est nomen Græcum, & significat missum. sic enim Christus innuit dicens, non est seruus maior Domino, nec Apostolus maior eo, qui misit illum. Ioan. decimo tertio cap. & propter hoc in iudicijs appellans petit Apostolos, id est, petit remitti ad iudicem ad quem appellat. Christus autem elegit istos ad mittendum ad prædicandum, ut innuitur supra in litera, & sic dicitur infra hos duodecim misit Iesus dicens euntes prædicate, & sic fuit conueniens nomen istud eis. Fuit autem ratio triplex, quare Christus eis specialiter nomen imposuit. Prima est propter honorem, quia Christus voluit honorare istos duodecim plusquam ceteros discipulos: ideo imposuit eis nomen honoris. Apostolus enim honoris nomen est, sicut esse ambasciatorem principis est honor, ita esse Apostolum, quia Apostolus significat nuncium, vel missum, vel ambasciatorem: & sicut ambasciator principis honorem magnam sortitur in quantum representat personam principis, ita & Apostolus, quia est nuncius Christi, representat personam Christi.

Dicendum, quod solent dari multe rationes. Prima est propter perfectionem istius numeri, quia duodecim nascitur a senario, qui est perfectus. sic dicit Remigius. duodenarius numerus perfectus est. nascitur. n. a senario, qui perfectionem habet, eo quod ex suis partibus, quæ sunt vni duo, & tria in se ipsum format. senarius autem numerus duplicatus duodenarium gignit, idem vult Chryso. & dicit, quod ista duplicatio pertinet ad duo præcepta charitatis, vel ad duo testamenta, quæ simul haberi debent, ut reddatur homo perfectus. Secunda ratio est ad signandum per istos prædicanda erat. n. in omnem terram exiuit sonus eorum. ad Roma. 4. ternarius si ductus in quaternarium duodecim efficit. sic dicit Rabanus, duodenarius numerus, qui efficitur ex ternario, & quaternario designat eos per quatuor mundi climata fidem sancte Trinitatis prædicaturos. Tertia ratio est propter præfigurationem istius numeri per multos duodenarios positos in veteri, & in nouo testamento, ut dicit Rabanus. f. Per duodecim filios Iacob, quorum sunt nomina Gen. 46. & Exo. 1. Per duodecim principes filiorum Israel quorum nomina, & vexilla, & ordo sunt: Num. 1. & 2. Per duodecim fontes, qui erant in Helim: Exo. 17. Per duodecim lapides in rationali existentem in veste pontificis: Exo. 28. Per duodecim panes propositionis, qui erant semper coram Domino Leui. 24. & Et per duodecim exploratores missos a Moyse ad explorandum terram promissionis: Num. 13. Per duodecim lapides, de quibus factum est altare Domini in confirmatione legis: Exo. 24. Per duodecim lapides iublatores de Iordane, ut manerent in memoria lapsus. f. Per duodecim boues, qui sustinebant mare æneum. 3. Regum 7. & 2. Paral. 4. Per duodecim Prophetas in vno volumine coarctatos: Ecclesiasti. 48. In nouo etiam testamento. Per

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

sic ipse dixit infra in litera, qui vos recipit me recipit, & qui me recipit eum recipit, qui misit me, & sic Apostolus est nuncius Dei, & representat Deum, & recipiens Apostolum dicitur recipere Deum: ideo Apostolatus est prima, & maxima dignitas in Ecclesia, sic patet prima Corinthiorum duodecimo, & ad Ephes. 4. Secunda ratio est propter officium, quia ut supra dictum est officium eis inunctum erat ire ad prædicandum, & quia a Christo mittebantur, acceperunt nomen a mittente propter dignitatem eius, ita ut missi siue Apostoli dicerentur, nomen autem ipso rum primum erat discipulus, sed ex officio hoc nomen Apostolus sortiti sunt, sicut est in Angelo, quia Angeli sunt spiritus naturaliter, & tamen ex officio nomen acceperunt, ut dicantur Angeli. i. nuncij superni, quia a Deo deorsum mittuntur ad nos, sic dicitur Psalm. 103. qui facit Angelos suos spiritus, id est, facit, quod spiritus sint Angeli sui, id est, nuncij mittendo eos. Tertia est propter differentiam: nam multi alij discipuli Christi manebant, de quibus electi sunt, & segregati isti duodecim: ideo ut esset aliqua differentia inter eos fuerunt isti vocati Apostoli, reliqui autem tenuerunt sibi nomen primum, & commune, scilicet, ut discipuli dicerentur, sic dicitur Lucæ sexto, vocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis quos Apostolos nominauit.

Quare fuerunt duodecim Apostoli. Et in quot locis numerus duodecim in veteri, & nouo testamento reperitur. Quomodo numerus duodecim in veteri, & nouo testamento applicetur duodecim Apostolis. Quæst. XXI.

Quæritur, quare fuerunt duodecim isti Apostoli.

Dicendum, quod solent dari multe rationes. Prima est propter perfectionem istius numeri, quia duodecim nascitur a senario, qui est perfectus. sic dicit Remigius. duodenarius numerus perfectus est. nascitur. n. a senario, qui perfectionem habet, eo quod ex suis partibus, quæ sunt vni duo, & tria in se ipsum format. senarius autem numerus duplicatus duodenarium gignit, idem vult Chryso. & dicit, quod ista duplicatio pertinet ad duo præcepta charitatis, vel ad duo testamenta, quæ simul haberi debent, ut reddatur homo perfectus. Secunda ratio est ad signandum per istos prædicanda erat. n. in omnem terram exiuit sonus eorum. ad Roma. 4. ternarius si ductus in quaternarium duodecim efficit. sic dicit Rabanus, duodenarius numerus, qui efficitur ex ternario, & quaternario designat eos per quatuor mundi climata fidem sancte Trinitatis prædicaturos. Tertia ratio est propter præfigurationem istius numeri per multos duodenarios positos in veteri, & in nouo testamento, ut dicit Rabanus. f. Per duodecim filios Iacob, quorum sunt nomina Gen. 46. & Exo. 1. Per duodecim principes filiorum Israel quorum nomina, & vexilla, & ordo sunt: Num. 1. & 2. Per duodecim fontes, qui erant in Helim: Exo. 17. Per duodecim lapides in rationali existentem in veste pontificis: Exo. 28. Per duodecim panes propositionis, qui erant semper coram Domino Leui. 24. & Et per duodecim exploratores missos a Moyse ad explorandum terram promissionis: Num. 13. Per duodecim lapides, de quibus factum est altare Domini in confirmatione legis: Exo. 24. Per duodecim lapides iublatores de Iordane, ut manerent in memoria lapsus. f. Per duodecim boues, qui sustinebant mare æneum. 3. Regum 7. & 2. Paral. 4. Per duodecim Prophetas in vno volumine coarctatos: Ecclesiasti. 48. In nouo etiam testamento. Per

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

duodecim stellas in corona mulieris: Apoca. 12. Per duodecim fundamenta Ierusalem, quæ vidit Ioannes: Apocalip. 21. Per duodecim portas eiusdem ciuitatis, eodem cap. Hæc autem omnia aequaliter applicantur duodecim Apostolis. Sunt enim duodecim filij Iacob, quia sicut illi fuerunt duodecim Patriarche veteris testamenti, ita & Apostoli fuerunt patres primi noui testamenti, sic dicit Augustinus. pro illo verbo pro patribus tuis, id est, pro Apostolis. nati sunt tibi filij, id est, prælati successores eorum. Psalm. 44. Sunt etiam duodecim principes Israel, quia fuerunt Apostoli constituti principes a Christo super omnem terram. Psalm. 44. constituit eos principes super omnem terram, sic etiam in hymno vocantur Apostoli Ecclesiarum Principes. Fuerunt etiam duodecim fontes, quia ex eis emanauit aqua salutaris ad irrigandum totum horum Ecclesie militantis: nam per eos annunciatum est Christus in toto orbe, infra 28. & Mar. 16. & ad Rom. 4. Sunt etiam duodecim lapides rationalis sub quibus est totum iudicium filiorum Israel. Exod. 28. quia isti fuerunt duodecim regulæ rationem nostram, quorum monita cum sequimur recte in nobis agimus, & recte alios iudicamus. Sunt etiam duodecim panes propositionis, quia ipsi panem viuum, & celestem, i. Christum nobis obrulerunt: Ioan. 6. vel quia pane sacre doctrine nos satiant: isti enim frugerunt panem nobis paruulis, intelligentiam sacre Scripture ostendentes, quem prius nemo frangere poterat. Thren. quinque paruuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis. Sunt etiam panes propositionis, qui ante Deum semper stant, quia nos si eorum monita sequimur semper cum Domino erimus prima Thesal. 4. coram quo etiam ipsi sunt. Sunt etiam duodecim exploratores, quia isti fuerunt duodecim duces, & præuij, qui ostenderunt nobis viam tenæ promissionis, id est, vitæ æternæ, quæ creditibus promissa est. Ioan. 5. Sunt etiam duodecim lapides altaris, in quo lex consumatur, quia Apostoli sunt velut columnæ lapideæ ad Galatas 2. ex quibus efficitur vnus altare, quia idem omnes prædicauerunt, scilicet, Christum, & hunc crucifixum prima Corinth. 2. super hoc altare lex confirmatur, quia ipsi Apostoli fundamentum legis Christi fuerunt. Sunt etiam duodecim lapides iublatores de Iordane, quia quando a Christo vocati sunt mundanarum rerum fluxui impliciti erant, ut Matthæus, qui publicanus erat præcedenti cap. & hic, & ita de alijs, & isti lapides manent in memoria mirabilium Dei, quia per duodecim Apostolos magna memoria nominis Dei diuulgata est per totum orbem. Sunt etiam duodecim boues sustentantes mare æneum. i. isti per doctrinam suam sustentant sacramenta Ecclesie, in quibus animæ a delictis liberantur, vel mundantur. Sunt etiam duodecim Prophetæ, quia nobis futura prænuiciauerunt, scilicet, de iudicio, & de Christi aduentu, & resurrectione, & vitæ æternæ, & penæ gehennæ. Sunt etiam duodecim stelle illustrantes totum orbem, sic Ecclesia vocat eos vera mundi lumina. Sunt etiam fundamenta Ierusalem. Ecclesia militantis, quæ doctrinis eorum sustentat. Sunt etiam 12. porte ciuitatis Dei, quia seruando eorum monita intrat ad vitæ æternæ. i. 19. vis ingredi ad vitæ æternæ madata. Sed dicendum, quod iste sunt causæ non ad essendum, sed solij applicationem, quia et si essent lex, vel quatuor, vel decem, vel i quocunq; alio numero inuenirentur applicationes in Scriptura, vel ex rationibus numerorij, & id ista quæ auditi placeant non sunt tñ cã rei. Aliq dnt, quod nulla cã fuit quare essent potius 12. quã plures, vel pauciores, sic innuit Mar. 3. vocauit ad se quos ipse voluit, & venerunt ad eum, & fecit ut eent 12. Sed dicendum, quod non stat, quia oportet dici, quod fuerit aliq cã quare tot fuerunt, & iste numerus oportet aliquod

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

myfterium. Quod patet, quia aliquando quando Iudas perijt, Apoftoli non elegiffent alium loco eius, & tamen elegerunt alium, & dicit ibi Petrus, quod hoc erat neceffarium, fcilicet, oportet vnum ex istis nobifcum fieri teftem refurrexionis in locum, de quo prauaricatus eft Iudas Actuum primo, & dicit, qd prauaricatum erat, quod de isto numero vnus ca deret, & alius fubrogaretur loco eius: ergo aliquod myfterium erat cum Scriptura illud prauaricauerit, fic futurum esse, & Petrus dixerit neceffe esse, quod numerus fuppleretur: vere ergo myfterium aliquod est, & tamen nos determinate nescimus quid Chri stus voluerit.

Aliqui dicunt, quod elegit istos duodecim, quia forte tunc inter ceteros isti erant meliores, & magis apti, vt mitterentur ad predicandū. sicut dicit Theo philus de tribus Apoftolis, qui fuerunt cum Christo quando suscitauit filiam principis fynagoga; Lucæ octauo, quia illi erant constantiores ad seruandum propositum, & forte nulli alij præter istos duodecim inter Christi discipulos, erant tunc apti ad suscipien dum istud officium.

Sed dicendum, quod non stat, quia tunc si Chri stus inueniffet ibi 30. idoneos elegiffet eos, & si pau ciores fuiffent idonei, non fuiffent duodecim Aposto li, & tunc numerus non importaret aliquod myfte rium, & mortuo Iuda non curaffent alij Apoftoli alium fubrogare, & tamen dixerunt hoc esse neceffarium. Actuum primo, vt dictum est, ergo non fuit hæc causa. Secundo patet, quia cum elegiffet Chri stus meliores de omnibus discipulis elegit tamen Iu dam, qui fuit pessimus omnium, & non solum in fi ne, sed semper malus fuit quoadiu cum ipso erat, vt dicitur infra q. 44. erat autem tūc cum Christo Mar thias, qui postea fubrogatus est, & erat bonus vir, fuitque cum Christo a principio, & semper, scilicet, a tempore, quo baptizatus est a Ioāne vique ad diem Ascensionis: Actuum primo, & nō elegit eum Chri stus: ergo non elegit istos duodecim, quasi isti soli ef sent tunc apti ad Apoftolatū.

Alij dicunt, quod elegit istos duodecim, quia isti sufficiebant ad officium prædicationis, ad quos assu mebantur,

Sed non stat, quia turbæ multæ erant, & multæ ci uitates, nec poterant ipsi soli prædicare per totam ter ram Israel. Quod patet, quia post istos fuerunt desi gnarij alij septuagintaduō discipuli, qui etiam ad præ dicandum missi sunt; ergo non sufficiebant duode cim: immo nec omnes simul suffecerunt, quia Chri stus dixit 7. in litera, amē dico vobis non consumma bitis ciuitates Israel donec veniat filius hominis, id est, non poteritis prædicare in omnibus illis.

Dicendum autem, qd licet causa huius numeri de terminata non appareat vñ esse triplex. Prima est pp honorem: volebat, n. Chrs istos, quos nunc eligebat constituere in quodam gradu honoris, nullum autē honorem magis quis appreciatur q̄ illum quē habet in patria sua, & super suos cōciues, vel compatriotas. Apoftoli autē erant de gente Iudeorum, quæ diuideba tur in duodecim tribus Numeri cap. 1. & 2. fecit ergo Chri stus istos esse duodecim quasi habituri essent po restatē super duodecim tribus Israel, & sic Chri stus dixit eis vos qui secuti estis me, sedebitis super duo decim sedes iudicantes duodecim tribus Israel, infra decimonono, & Mar. decimo, & ita ipsi intellexerūt, nam putabant, quod Chri stus reduceret illas decem tribus, quæ erant dispersæ in terra Medorum, & Asy riorum ad terram Israel, vt esset vnum regnum, sicut esse solebat tempore Dauid, & in illo regno putabāt duodecim Apoftoli, quod essent ipsi duodecim prin

cipes, vel duodecim præpositi super duodecim tribus sicut erat tempore Dauid, & Salomonis quando re gnum erat vnicum. nam habebat Dauid duodecim Principes duodecim Tribuum, & sub istis erat tota militia, & potestas Dauid, primo Paralipom. vigesi moseptimo, sic etiam Salomon habuit duodecim Præfectos super duodecim partes Israel, qui præbe bant ei cibos per duodecim menses anni tertio Re gum quarto. Hoc autem sperauerunt Apoftoli quā diu cum Christo manserunt: ideo quando ascendit ad celos videntes, quod recederet ab eis, & non dum restituisset regnum Israel ad hoc, quod ipsi pos sent esse principes, dixerunt Christo quidam de eis. Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel.

Actuum primo, id est, reduces omnes duodecim Tri bus in locum vnum, & ideo in regno isto quamquā omnes duodecim crederent se futuros principes, qui libet tamē eorum desi derabat esse maximus, & ideo sepe contendebant inter se, quis eorum maior videre tur infra decimo octauo, & Mar. octauo, & aliquādo petebant a Christo, quis putas maior est in regno ce lozum? id est, quem de nobis vis facere maiorem in isto regno nouo Messia? quod ipsi vocabant regnū cœlorum, & credebant illud futurum in terra, licet Chri stus illud vocaret regnum cœlorum, quia non dum intelligebant hæc, & sic aliqui eorum volebant esse immediati Christo, sicut Iacobus, & Ioannes, qui petierunt, vt vnus sederet ad dexteram, & alius ad sinistram, infra vigesimo, & Mar. cap. 10. Secunda ratio fuit, quia Chri stus volebat istos Apoftolos esse principes omnium credentium, & saluandorum, isti autem significantur per duodecim tribus Israel. Apo cal. 7. nolite nocere terræ quoadiu que signemus ser uos Dei nostri in frontibus eorum, & ponuntur ibi signati de omnibus duodecim tribubus, & sic per illas Tribus significantur omnes saluandi. Apoftoli ergo qui erant principes futuri omnium saluandorū debuerunt esse duodecim, sicut tribus istæ, per quas si gnificantur saluandi. Tertia fuit, quia Chri stus voluit facere similitudinem aliquam inter nouum, & vetus testamentum: illi enim qui tenuerunt vetus testa mē tū descenderūt fm carnē a duodecim Patriarchis. vo luit ergo Chri stus, quod omnes, qui in nouo testame

to futuri erant descenderent spiritualiter a totidem Patriarchis: duodecim ergo cōstituit Apoftolos, qui fuerunt principes totius doctrinæ noui testamenti.

Quomodo dicitur in litera, quod duodecim fuerunt Apoftoli, cum videantur fuisse quindecim. Vbi quidam Paulus, & Barnabas distinguuntur ab alijs duodecim Apo stolis tripliciter. Quæst. XXV.

Quæritur quomodo dicitur hic, qd fue runt duodecim Apoftoli, quia præter istos fuit Matthias Apoftolus Actu. 1. fuit etiam Paulus, & Barnabas: ergo quindecim fue runt Apoftoli. Dicitur potest vno modo, qd istud intelli gitur de Apoftolis a Chro electis, quia ipse solos 12. ele git, vt ipse dicit. Io. 6. nōne ego 12. elegi vos. secus autē de illis, qd postea fuerunt additi ad istū numerum. Sed istud nō stat, quia tūc possemus nos dicere esse quin decim Apoftolos. Ecclesia tñ nunquam conficitur, nisi duodecim. Item, quia si iste numerus posset auge ri, posset etiam minui, & non importaretur aliquod myfterium per numerum, sed falsum est, quia Apo stoli dixerunt, quod debebat compleri numerus sub rogando alium Iude: Actu. 1. ergo non debuit etiam augeri, quia sic tolleret myfterium numeri. Dicendum ergo, quod Apoftoli semper sunt 12. sicut Chri stus elegit eos 12. & ita nos assenimus solum 12.

De

De Matthia dicendum, quod non est vltra duode cim, quia ipse fuit assumptus loco Iudæ cum mane rent vndecim: Actuum primo, & sic successiue fue runt tredecim Apoftoli, simul tamen nunquam fue runt nisi duodecim.

De Paulo, & Barnaba dicendum, quod Apoftoli sunt, non tamen pertinent ad illum numerum, nec adduntur eis, sed sunt Apoftoli per se pertinentes ad alium modum Apoftolatū, & distinguuntur ab alijs Apoftolis in multis. Primo in electione, quia alij fuerunt electi per Christum manentem in carne, vel per alios Apoftolos, sicut Matthias, qui fuit electus ab vndecim Actuum primo, Paulus autem & Barnabas fuerunt electi a Deo, id est, non a Christo hic in carne manente, nec etiam ab alijs Apoftolis, sed a solo Deo per reuelationem Actuum vndecimo, vbi dixit Spiritus sanctus segregate mihi Paulum, & Barnabam in ministerium ad quod assumpsi eos. sic inuuit ipse Paulus ad Galatas primo, scilicet, Paulus Apoftolus. factus Apoftolus non ab hominibus, nec per hominem, sed Iesum Christum, & Deum patrem.

Secundo differunt ab alijs in ministerio, quia nun quam isti duo communicabant in aliquo ministerio cum alijs duodecim tanquam non essent de collegio eorum, & ideo a principio diuisa fuit sic prædicatione, quod omnes duodecim Apoftoli prædicarent inter Iudæos. Paulus autē & Barnabas soli inter Gentiles, & hoc fuit de concordia eorum. sicut dicitur ad Galat. secundo, Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui vi debantur columinē esse, dexteras dederūt mihi, & Bar nabæ societatis, vt nos in gentes, ipsi autem in circuncisione. Hoc autem Spiritus sanctus fecerat, quia noluit, quod isti duo communicarent cum alijs in mini sterio, sed separati essent ab illo collegio; & ministe rio, sicut dicitur Actuum vndecimo, segregate mihi Paulum, & Barnabam in ministerium ad quod assumpsi eos, id est, segregate eos ab alijs Apoftolis, quia vo lo eos ad aliud myfterium, & quando alij Apoftoli vi derunt, quod istis esset commissum officium, prædican di in gentibus cesserunt eis: sic dicitur ad Galat. 2. cum vidissent Euangelium præputij, quod creditum est mihi, sicut Petro circuncisionis, quia qui coopera tus est Petro in Apoftolatū circuncisionis, coopera tus est mihi inter gentes, & cum cognouissent gra tiam, quæ data est mihi, dexteras dederunt mihi, & Bar nabæ, & ideo Paulus vocat se Apoftolum segregatū, id est, non connumeratum alijs ad Rom. primo, Paulus Apoftolus segregatus in Euangelium Dei.

Tertio differunt isti, ab alijs, quia duodecim Apo stoli diuiserunt inter se orbē in duodecim partes sorte. Paulo autem, & Barnabæ nulla fors data est tan quam non connumerarentur illis, sed torus orbis per se illis cessit, & sic poterant prædicare vbicun que: alij prædicabant, & ita concurrerunt Petrus, & Paulus in Italia, nullus tamen de duodecim prædicabat vbi alius prædicaret, & propter hoc alij vocantur Apo stoli absolute, Paulus autē vocatur Apoftolus gentiū, 1. Timo. 2. i. omnium gentium, & non Iudeorum solum: nam facta diuisione Apoftolorum, etiam in Iu dæa prædicabat Paulus, & hoc Chri stus dixit Actu. 9. ostendēs Pauli myfterium, scilicet, vas electionis iste mihi est, vt portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filijs Israel: tota ergo terra sibi ad præ dicandum data erat, quidquid autem de Paulo dicitur, de Barnaba etiam intelligendum est, quia am bos elegit Spiritus sanctus, dicens, segregate mihi Paulum, & Barnabam Actuum vndecimo, & sic solum sunt duodecim Apoftoli, quia licet Paulus, & Barnabas sint Apoftoli, non sunt de illo collegio, nec addunt ad illum numerum.

Alph. Toit. in Matth. Pars III.

Quare septuagintaduō discipuli non vocati fuerunt Apoftoli. Et quod Ordo Episcoporum designat ordinem Aposto lorum: ordo vero presbyterorum ordinem discipu lorum omnium. Quæst. XXVII.

Quare septuagintaduō discipu li non vocati fuerunt Apoftoli, quia Apoftoli dicuntur missi, illi tamen septuagintaduō et fuerunt missi ad predicandum Luc. 10.

Dicendum, qd hoc fuit primo, quia Chri stus voluit istis duodecim hoc nomen imponere, sicut dicitur Luc. 6. vocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos Apoftolos nominauit, alios autem solos discipulos nominauit Luc. decimo, post hoc desi gnauit Dominus alios septuagintaduō discipulos. Secundo fuit propter honorem, quia Chri stus voluit istos duodecim esse maioris honoris quā ceteros, & ideo istud nomen honoris eis solis posuit, vt videā tur esse duo ordines Apoftolorum, & discipulorum, loco quorum sunt inter nos: ordo Episcoporum, & presbyterorum, sicut dicit Beda, sicut duodecim Apoftolos formam Episcoporum præmonstrare nemo est, qui dubitet, sic & hos septuagintaduō figuram presbyterorum, id est, secundi ordinis sacerdotum gessisse sciendum est. licet ergo in officio mis sionis communicent, quia vtrique prædicant, in nomine tamen non communicant, vt apparet, quod non sunt eiusdem gradus, sic etiam omnes, qui mittuntur a principe sunt missi, & tamen quia quidam mittuntur solemniter, & alij simpliciter soli solennes nunciij vocantur ambasciatores, ita Apoftoli erant nunciij solennes Christi, ideo hoc nomen honoris soli tenuerunt, ceteri autem quia simpliciter mittebā tur, id est, cum minori solennitate solum nomen discipulorum sibi seruant. De istis tamen septuaginta duob. discipulis quantum ad gradum suum, & potesta tem, & differentiam ab Apoftolis, & alia, q̄ pertinent ad ipsos dicit Lu. 10. Hic autē de solis Apoftolis ageť.

Quare exprimuntur in litera nomina Apoftolorum. Quæst. XXVII.

Quare exprimuntur hic nomi na Apoftolorum.

Dicendum, quod hoc fuit. Primo propter honorem, quia illi, qui sunt viri illustres, & famo si ab omnibus cognoscunt ex noīe, ceteri autē de tur ba, quorum origo & gesta obscura sunt, licet cognos cant, vt hoīes, eorum tñ noīa ignorant, & sic Deus ad ostendendum, qd Moyses erat sibi valde acceptus dixit ei inuenisti gratiam corā me; & te ipsum nōpi ex noīe. i. cognosco nomen tuum. non est dubium cum Dñs cognoscat noīa oīum hominū, cum etiā cogno scat guttas pluuie, & rotas. Isa. 41. dixit tñ spāliter Moy si noui te ex nomine, id est, vide qd in hoc inuenisti gra tiam coram me, quia te noui ex nomine, ceteros autē non: sic enim inter Iudæos illi, qui erant illustres ex nomine cognoscebantur, & vocabantur, sic dicitur Num. 1. decimo sexto, de illis 250. viris, qui combusti sunt coram Dño offerendo incensum, quod erant vi ri proceres Synagoga, & qui tempore Concilij per nomina vocabantur, & sic ad ostendendum, quod erant proceres dicitur, quod vocabātur per nomina, quasi dicat, ceteri vocabantur ad consilium non per nomina, sed ex nomine plebis. i. omnes de populo veniant, & sic fuit consuetudo in veteri testamento scri bi nomina principum, sicut noīa omniū regum, & omnium iudicum, & principum, qui fuerunt in deser to Num. cap. 1. & 2. & 7. & nomina etiam duodecim Patriarcharum filiorum Iacob Genes. 47. & Exo. 1. & qua

Ff 3

quia in nouo testamento Apostoli fuerunt primi, & maximi principes, nomina eorum expressè posita sunt. Secundo fuit hoc ad tollendum errorem, quia sicut Christus elegit Apostolos in numero certo, ut non possent plures addere se huic numero, ita & nomina Apostolorum expressa sunt, ut non possent quis inscribere nomen alicuius falsi Apostoli tacito aliquo vero Apostolo: nam fuerunt in Ecclesia primitiua tempore Apostolorum alij, qui se Apostolos Christi nominabant, ut sub hoc colore errores in fide Christi introducerent, quos Paulus vocat pseudo Apostolos secunda Corinthiorum vndecimo, scilicet, nam eiusmodi pseudo Apostoli operarij sunt subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi, & non mirum: ipse enim Sarhanas transfiguratur in Angelum lucis: non est ergo magnum si ministri eius transfigurentur, velut ministri iustitiæ, quorum finis erit secundum opera ipsorum: isti enim erant, qui nitebantur Galatas reducere ad obseruandum legem Moyli, simul cum Euangelio, quos Paulus valde arguit vocans eos fratres falsos ad Galatas secundo, sed propter subintroductos falsos fratres, qui subintroierunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo; & dicuntur falsi fratres, id est falsi Christiani, quia sicut non erant veri Apostoli, ita nec veri Christiani, sed de Iudaismo venerant, ut reducerent Galatas iterum in ritum Iudaicum, ut autem non possent isti nomina sua inter nomina Apostolorum scribere, fuit conueniens nomina Apostolorum scribere, & esse cognita, & ideo expressa sunt. sic dicit Hieronymus Catalogus Apostolorum ponitur, ut extra hos, qui pseudo Apostoli sunt excludantur. sic etiam dicit Cyrillus super Lucam attende maxime Euangelistæ sedulitatem, non solum dicit electos fuisse sacros Apostolos: immo nominatim eos numerat, ne quis audeat alium inscribere Apostolorum Catalogo. Hoc modo factum est, ut isti falsi Apostoli non possent libellos aliquos, quos faciebant falsam doctrinam continentes ex nominibus proprijs scribere, quia notum erat eos non esse Apostolos, & ideo sub numero verorum Apostolorum falsa opuscula conscribebant appellantes Euangelium Bartholomæi, & Matthæi, & aliorum Apostolorum, qui tamen nulla Euangelia scripserant, ut patet supra in Prologo Hieronymi, qui incipit plures fuisse, conueniens ergo fuit Apostolorum nomina exprimi, & ideo exprimuntur hic, & Marc. tertio, & Luca sexto, nisi de eorum electione agitur, & etiam Actuum primo, ubi de suppletionem numeri dicitur quando Matthias subrogatus est.

Quare nomina Apostolorum sic ordinantur, ut hic in litera sit. Vbi quod merita hominum cognoscere solius Dei est.
Quæst. XXVIII.

QUÆRITUR, quare sic ordinantur. Dicunt quidam, quod ordinantur sic, quia Christus talem ordinem inter eos esse voluit, & talem expressit, & quando ille viuebat haberet inter se certum ordinem, quem postea semper seruarent.

Sed non stat, quia licet Christus viueas quibusdam eorum maiorem ostenderet familiaritatem, quam alijs, scilicet Petro, Iacobo, & Ioanni, quos secum solos ad res secretas vocabat, ut dictum est precedenti capitulo. 12. quæst. non tamen posuit expressum ordinem inter eos, ita ut ipsi scirent, quis eorum erat primus, & maior, & quis vltimus. Et

F patet primo, quia aliquando ipsi contendeabant inter se, quis eorum maior videretur. Luca vigesimo secundo, & etiam querebant hoc a Christo, infra decimo octauo, scilicet, accesserunt discipuli ad Iesum dicentes, quis putat maior est in regno cælorum? Christus autem noluit eis dicere, quis esset maior, sed dixit, quod ille, qui vellet esse maior, esset omnium minimus, idem Marc. nono, & ita non poterant per verba Christi intelligere, quis eorum esset maior, & semper durauit eis hoc dubium quandiu fuerunt cum Christo. nam etiam in die cœnæ Domini inter eos cœpit esse contentio, quis eorum esset maior: Luca vigesimo secundo: & semper Christus dixit, quod qui fieret minor esset maior: non ergo posuit Christus istum ordinem. Secundo patet, quia si ipse posuisset istum ordinem, aut quencunque posuisset nullus Euangelistarum discordaret ab eo, & tamen discordant omnes tres inter se, ut patet hic, & Marc. tertio, & Luca sexto, & dicitur sequenti quæst. ergo non posuit Christus istum ordinem.

Alij dicunt, quod scribuntur eorum nomina secundum ordinem meriti, ita ut sanctior præponeretur alijs.

Sed non stat, primo quia forte nemo Euangelistarum auderet talem ordinem scribere, quia merita hominum cognoscere solius Dei est, qui intuetur eorum primo Regum decimo sexto, sic etiam Hieronymus dicit ordinem Apostolorum, & meritum vniuersi cuiusque illius fuit distribuere, qui cordis archana rimatur. Secundo patet, quia Ioannes maioris meriti reputatur, & a Christo magis dilectus cæteris, & tamen nunquam assumpsit Andream ad aliquod secretum, licet præponatur Iacobus, & Andreas, sicut semper assumpsit Ioannem: maior ergo fuit ipse quam Andreas: sic dicit Chrysostomus: vide enim, quod non secundum dignitatem describuntur: mihi enim videtur Ioannes non alijs solum, sed & fratre maior esse. sic etiam patet de Iacobo Alphæi, qui in vltimis ponitur, & fuit tantæ sanctitatis, ut per excellentiam iustus diceretur, & ob hoc omnes Apostoli concorditer post Christi mortem eum in Episcopum Hierosolymorum elegerunt, ut dicit Hieronymus libro de viris illustribus, capitulo de Iacobo Iusto. si igitur meritum attendereur ille fortassis inter primos poneretur, & tamen de vltimis est.

Alij dicunt, quod ordinantur hic secundum ordinem temporis in Apostolatu, quia eorum, qui sunt in eodem gradu ille, qui prior est tempore, potior est iure.

Sed dicendum, quod non stat, quia omnes sunt simul in Apostolatu: nam eadem hora omnes electi sunt, postquam enim Christus habuerat discipulos multos aliquo tempore vocauit eos, & elegit ex eis istos duodecim: Luca sexto.

Dicendum autem, quod iste ordo videtur esse secundum ordinem temporis in discipulatu: omnes enim qui Apostoli sunt prius aliquanto tempore fuerunt discipuli, & quia quidam eorum prius ad Christum venerant quam alij, retinebant inter se quendam gradum honoris ex illa prioritate temporis, quia ita etiam secundum iura humana, & hominum consuetudinem, inter æquales, qui prior est tempore potior est iure, istum ordinem potuerant Euangelistæ congrue distribuere, quia ita fecerunt: ideo ut communiter concordant, in quibusdam tamen narrat ex causa, ut dicitur sequenti quæstione.

Quomodo

Quomodo discordant aliquando in ordine Apostolorum Euangelistæ. Vbi de ordinatione nominum Apostolorum quorundam agitur.
Quæst. XXIX.

QUÆRITUR quomodo discordant aliquando in ordine Apostolorum ipsi Euangelistæ.

Dicendum, quod apud omnes Petrus ponitur prior & hoc, ut quidam voluit, quia Apostolorum princeps est: sic enim vocat eum Hieronymus lib. de illu. vi. ca. de Simone Petro. Videtur tamen quod etiam propter tempus prior ponatur, ipse enim fuit primus, qui vocatus legitur a Christo supra 4. & Mar. i.

Sed aliqui dicunt, quod Andreas prior est tempore: ipse enim fuit vnus de duobus discipulis, qui cum Ioanne Baptista erant quando dixit de Christo, ecce Agnus Dei, & venit ad Christum petens Rabbi vbi habitas, mansitque cum illo die illo, & postea inuenit Petrum fratrem suum dixitque ei, inuenimus Messiam, & tunc iuit Petrus ad Christum. Ioan. i.

Dicendum, quod non computatur tempus discipulatus ex tunc, quia licet tunc inierunt cum Christo de Iudæa in Galilæam, tamen reliquerunt eum rediit ad officium plicationis, ita ut oporteret, quod Christus de nouo iterum vocaret eos apud mare Galilææ: supra quarto, & Mar. i. ideo ex tunc computatur tempus discipulatus, quia adheferunt firmiter ei ad manendum tempus cum eo, tunc autem Petrus prior ponitur, quia forte erat maior ætate quam Andreas cum ambo eadem hora vocati fuerint.

In Andrea est discordia, quia Matthæus ponit hic eum post Petrum, & sic ponitur Luca sexto, & tamen Mar. tertio, & Actuum primo, ponitur Andreas quarto loco, post Iacobum, & Ioannem. Ratio huius est, quia Matthæus, & Lucas considerauerunt ordinem temporis, & quia Petrus, & Andreas eadem hora vocati sunt ponuntur simul. Post illos autem vocati fuerunt Iacobus, & Ioannes supra quarto, & Mar. primo. Marcus autem dignitatem considerauit, & quia Iacobus, & Ioannes digniores videbantur Andrea quod Christus ostendebat eos solos cum Petro vocans ad secreta infra decimo septimo, & vigesimo sexto, & Luca quarto: ideo istos duos Andream præposuit, hoc idem Lucas significauit. nam ipse scripsit Euangelium, & etiam actus Apostolorum, ut dicit Hieronymus in prologo eorum, & in Euangelio posuit Andream secundum, scilicet, post Petrum in actibus vero posuit Andream quartum, scilicet, post Iacobum, & Ioannem, ut ipsemet duos ordines se tenuisse ostenderet, scilicet, temporis, & dignitatis. sic dicit Chrysostomus, Marcus post duos vertices, scilicet, Petrum, & Ioannem, Andream numerat. Hic autem non ita. Marcus enim secundam dignitatem eos ordinauit.

Sequuntur Iacobus, & Ioannes, & inter istos nulla est discordia, quia semper simul ponuntur. Est tamen discordia de ordine eorum ad Andream, ut dictum est, semper tamen in eis Euangelistæ præposuerunt Iacobum, Ioanni, eadem enim hora vocati sunt supra quarto, & Mar. primo, & ibi in uocatione Iacobus Ioanni præponitur, & hoc videtur, quia forte Iacobus erat maior ætate: nam Ioannes erat iuuenis, & ideo Euangelistæ eum tanquam adolescentem vocant, sic dicitur Marc. decimo quarto, adolescens quidam sequebatur eum amictus sindone, & ille videtur esse Ioannes, ut innuitur Ioannis decimo octauo, Iacobus ergo præponitur Ioanni tanquam maior ætate, cum simul tempore vocati sint. Videtur tamen, quod ex meritis Ioannes debuisset præponi, sic dicit Chrysostomus, vide quia non secundum Alph. Toft. in Matth. Paris Ill.

A dum dignitatem describuntur: Ioannes enim non alijs solum, sed etiam fratre mihi maior esse videtur: Euangelistæ tamen non fecerunt exactissimam considerationem de meritis: nam licet Ioannes forte maior fuerit merito, cum Christus ei matrem suam in matrem moriens reliquerit, & quia ambos acceperat ad specialem familiaritatem ad secreta sua eos vocando equaliter, non curauerunt Euangelistæ distinguere de meritis eorum, ita ut Ioannem, Iacobo præponerent. Lucas tamen in Actibus Apostolorum strictissime hoc obseruauit: ideo posuit Ioannem post Petrum, & postea Iacobum, & Andream.

Sequuntur Philippus, & Bartholomæus, & in istis nulla est discordia apud Euangelistas. quia ambo ponuntur simul immediate post supradictos, & tamen Actuum primo, post Philippum ponitur Thomas, & deinde Bartholomæus, huius discordiæ causa manifesta non apparet, sed forte fuit ad designandum ordinem temporis, & dignitatis, & tenuerunt omnes Euangelistæ ordinem temporis. Lucas autem in Actibus tenet ordinem meritorum, & dignitatis, nobis tamen nihil constat de differentia Thomæ, & Bartholomæi, quia gesta eorum non leguntur in sacra Scriptura, per quæ aliqua eorum dignitas appareat. Sed dicitur, quod Philippus debuit poni ante Ioannem, & Iacobum, quia ipse est prior in discipulatu: fuit enim cum Christo sequenti die postquam Andreas, & Petrus adheferunt ei, Ioannis primo, & tunc erat Christus in Iudæa, & dicitur ibi, quod tunc iuit in Galilæam, & tamen in Galilæa vocauit Iacobum, & Ioannem, scilicet, apud mare Galilææ supra quarto, & Marc. primo. Dicit potest vno modo, quod licet Philippus fuerit prior tempore: Ioannes tamen & Iacobus frater valde maiores dignitate, ideo præponuntur. Aliter potest dici, & melius, quod cum Matthæus attendat hic ordinem temporis, & non dignitatis, ut Chrysostomus dicit, & patet, quia præponit Andream, Iacobo, & Ioanni, est dicendum, quod etiam Iacobus & Ioannes fuerunt priores Philippo tempore. Cum autem dicitur quod Philippus venit ad Christum in Iudæa, dicendum quod adhefit ei tunc & venit cum eo in Galilæam, & tunc postea reliquit eum rediit ad curam rei familiaris, & iterum postea interiecto aliquanto tempore ad Christum rediit, vel Christus eum vocauit, & tunc mansit tempus cum Christo, sicut fuit de Petro, & Andrea, ut supra dictum est, & iste reditus secundus fuit post uocationem Iacobi, & Ioannis, quia isti vocati sunt eadem die immo eadē hora, qua Petrus, & Andreas, ut colligitur, 3. 4. & Mar. i. Sequuntur hic post predictos Thomas, & Matthæus, & in hoc discordat Matthæus, & Marcus, & Lucas. nam præponunt Matthæum Thomæ, ipse autem Matthæus præposuit Thomæ sibi. tunc differentia est, quia Marcus, & Lucas ponunt ordinem temporis, in quo Matthæus præcessit Thomam. ipse tamen Matthæus ex humilitate præposuit sibi socium suum, & ex eadem humilitate etiam se publicanum noiauit quod alij Euangelistæ tacuerunt propter reuerentiam Apostolorum. sic dicit Hiero. super Matthæum. ceteri Euangelistæ in coniunctione nomum primum ponunt Matthæum, & postea Thomam, nec publicani nomen ascribunt, ne antique conuersionis recordantes sigillatim Euangelistam viderent, ipse vero post Thomam se ponit, & publicanum appellat. sic etiam dicit Beda. Matthæus compari suo Thomæ in ordine humilitatis causa se supponit cum a ceteris Euangelistis placatus sit, & tunc Actu. i. Thomas præponitur non solum Matthæo, sed etiam Bartholomæo, in quatuor autem Apostolis, qui sequuntur omnes tres Euangelistæ concordant.

Ff 4.

gordant, & etiam Actuum, idem ordo est, & hoc, quia omnes tenuerunt ibi ordinem temporis ibi in discipulari, nam secundum ordinem meritorum Iacobus Alphaei, qui ubique nonus est, forte multis precedentium præponeretur.

Quod nomen erat Petri, & quare appellatur his nominibus, scilicet, Simon, & Petrus. huiusq; interpretatio Qu. X. X. X.

Quare Petrus de Petro, qui primus est, qui vocatur hic Simon, & Petrus, quod erat nomen suum, & quare appellatur his nominibus.

Dicendum, quod Petrus vocatur aliquando Simo- solm, vt Mar. primo. & Luc. quarto, scilicet, forus Simonis tenebatur febris, constat tamen quod erat forus Petri, vt dicitur supra octauo. Vocatur etiam Petrus, & hoc communiter. sic enim Christus vocauit eum infra decimosexto, tu es Petrus, &c. Aliquando vocatur Cephas, vt ad Galatas secundo, scilicet, Iacobus & Cephas, & Ioannes, qui videbatur esse columna, id est, præcipui Apostolorum, & sic vocauit eum, Christus dicens ei, tu vocaberis Cephas Ioan. i. Vocatur etiam Simon Ioannis. Ioan. vi. gesimo primo, scilicet, Simon Ioannis diligit me: Vocatur etiam Simon Bariona quod idem esse videtur infra decimosexto, beatus es Simo Bariona. Vocatur etiam Simon Petrus, vt Io. 6. scilicet, dixit ei vnus ex discipulis eius Andreas frater Simonis Petri.

De primo, scilicet, Simon, dicunt quidam, quod vocatur sic Simon, id est, obediens, quia obediuit verbis Andree, & cum eo venit ad Christum, siue quia obediuit præceptis diuinis, & quia ad vnus iustionis vocem secutus est Dominum de his Ioan. primo, & supra quarto, & Mar. primo: ita enim dicit Remigius addens, quod secundum quosdam interpretatur deponens merorem, & audiens tristitiam, Domino enim surgente depoluit merorem Dominicæ passionis, & suæ negationis, & tristitiam audiuit dicente ei Dño alius te cinget, & ducet, quo tu non vis. Io. 2. 1.

Sed dicendum, quod istæ interpretationes non sunt causa nominis. Sicut in quibusdam nomina fuerunt imposta propter significationem, vt in Adam, & Eva. Genes. secundo, & in Iacob, & Esau Genes. vigesimo quinto, Iacob supplantator, quia plantam fratris tenebat in vtero ne egrederetur, & Esau dicitur esse Seir, id est, hispidus, quia in modum pellis erat hispidus eodem cap. sic etiam Zaran, & Phares, ex eue tu nomen habuerunt Genes. trigesimo octauo, Simo tamen habuit nomen antequam veniret ad Christum, quia prius vocabatur Simon: ideo non competit sibi propter istas interpretationes, quia tunc fuisset sibi istud nomen impositum postquam venit ad Christum, sed falsum est, quia Christus dixit ei quando eum primo vidit tu es Simon filius Ioanna. Ioan. i. ideo istæ sunt appropriationes, & non sunt causa nominis.

De secundo nomine, scilicet, Petrus aliqui putant, quod interpretatur disscalcians, vel dissoluens, vel agnoscens, sic dicit Cyrillus, & tamen arguitur ab alijs, quia hoc esset si Petrus esset nomen Hebræum. Est tamen aequaliter Græcum, & aequaliter Latinum. Etiam quia Christus non imposuit ei istud nomen, & tamen si esset Hebræum, vel Syrum quod prius habuisset ipse Petrus, vel si non habuisset imponeretur a Christo esset tanquam nomen principale eius, & in non competit sibi, nisi per interpretationem huius nois Cephas in aliam linguam. Io. i. tu vocaberis Cephas quod interpretatur Petrus, & multa alia interpretantur ibi, scilicet, Rabbi quod est Magister, & Messias quod est interpretatur Christus, non est ergo Petrus nomen Hebræum, quia alias non poneretur ibi tanquam interpretatio nois Hebræi,

vel Syri, quia eum Euangelisti in Latino sit, necesse est quod interpretationes nois in Latino sint, quia alias non esset interpretatio. non est ergo Petrus nomen Hebraicum, nec Syrum, sed Latinum, & aequaliter Græcum, & consequenter patet, quod istud non poterat esse ipse Petri, quo aliquo tempore fuerit vocatus a Christo, vel ab alijs, quia Christus nunquam noibus Latinis vltus est, nec etiam Græcis, sed solis Hebræis, & Syriacis secundum consuetudinem regionis, sed vocabat eum Simonem, vel Cephas, qui tamen in Latino translulerunt posuerunt ei hoc nomen Petrus, vbi tunc inuenitur Cephas, quia Petrus in Latino idem est quod Cephas in Syriaco, sic dicitur Ioan. i. tu vocaberis Cephas quod interpretatur Petrus. Patet etiam quod Petrus non sit nomen ipsius Petri distinctum ab alijs nominibus eius, quia tunc non esset interpretatio alterius nominis, & tamen est interpretatio huius nominis Cephas, vt dictum est, nec differunt hoc nomen Cephas, & hoc nomen Petrus, nisi sicut differunt nomen hominis in Latino, & vulgari, quia idem nomen est. Differt tamen per idiomata, & vnus est interpretatio alterius.

Si autem obijciatur, quia infra decimosexto, Christus dixit tu es Petrus. Dicendum, quod ibi in Hebræo dicitur Cephas, & Marthæ scriptis Cephas, & Christus sic dixit, tamen vt habeatur nomen Latinum translator dixit tu es Petrus, cum Cephas idem sit, nam Petram significat in Syro, & Petrus in Latino a petra dicitur. sic dicit Rabanus idem est Græce, siue Latine Petrus; quod Syriace Cephas, & in vtraque lingua nomen a petra deriuatur, nec dubium quod ab illa, de qua Paulus ait, petra autem erat Christus, de hoc etiam dicit Remigius fuerunt nonnulli, qui in hoc nomine Græco atque Latino, quod est Petrus quærentes Hebræicæ lingue interpretationem, dixerunt, quod interpretatur disscalcians, siue dissoluens vel agnoscens, sed qui hoc dicunt duabus detinentur contrarietatibus. Prima est ex proprietate Hebraicæ lingue, in qua p. non exprimitur, sed loco eius s. ponitur, vnde Pilatum dicitur filium. Secunda ex interpretatione Euangelistæ, qui enarrat Dominum dixisse tu vocaberis Cephas, & ipse de suo addit quod interpretatur Petrus, non est ergo Petrus nomen ipsius Petri, sed solum per interpretationem.

De tertio nomine, scilicet, Cephas dicendum, quod istud non fuit nomen Petri a principio, sed Christus ei hoc imposuit: Ioannis primo, tu vocaberis Cephas, & non est Cephas nomen Hebraicum, nec etiam nomen Græcum, sed Syrum, vt Rabanus dicit, ratio huius est, quia Iudæa est quedam pars terræ Syriæ, vt ostensum est supra quarto capitu. quæst. 123. & ita vulgare totius terræ Iudææ erat Syriacum, & Iudei imponebant sibi nomina multa Syriaca secundum consuetudinem vulgarem non habentia originem ab Hebræo, lingua tamen Syrorum multum est conformis Hebræicæ, & toridem literas habet, scilicet, 22. eiusdem soni solum differentes in figura, vt dicit Hieronymus in Prologo galeato, qui incipit 22. literas, imposuit autem Christus hoc nomen Petro ad significandum fortitudinem, & firmitatem eius, sicut est in Petra, quia ipse fuit firmior alijs Apostolis, & fuit ad confirmandum eos. sic enim Christus dixit ei: Lucæ vigesimo secundo, tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.

De quarto nomine, scilicet, Simon Ioannis, dicendum, quod non est nomen distinctum a precedentibus, quia Simon erat nomen suum ab origine, & dicebatur Simon Ioannis, id est, Simon filius Ioannis. sic enim Christus dixit ei: Ioan. i. tu es Simon filius Ioanna tu vocaberis Cephas.

De

De 5. nomine, scilicet, Simon Bariona, dicendum quod idem est quod Simon Ioannis, quia Bariona interpretatur, id est, filius Ioanna, quia ben. in Hebræo filium significat, licet alij interpretantur aliter, sed de hoc dicitur infra 16. Deut. 5. dicendum, quod non videtur differre a precedentibus, nisi quod ponuntur duo nomina simul. s. originale suum, quod erat Simon, & appositum, quod erat Petrus, vt videretur differentia eius a Simone Chanaanæ, & ita vocatur sepe, vt Io. 13. venit ad Petrum.

Dicendum autem de Petro, quod erat de provincia Galileæ, sicut dictum fuit ei, nam, & tu Galileus es infra 26. & Mar. 14. & fuit de ciuitate nomine Bethsaida, quæ erat iuxta mare Galileæ sic dicit Io. 1. erat Philippus a Bethsaida ciuitate Andree, & Petri. Hieronymus tamen vocat eam vicum, quia paruus locus erat, & ipse postea Apostolorum princeps factus est, vt dicit Hieronymus libro de illu. vi. capitu. de Simone Petro.

Quare Christus mutauit nomen Petri vocando eum Cephas &c. Quæst. XXXI.

Quare Christus mutauit nomen Petri vocando eum Cephas, & Petrus, cum prius vocaretur Simon.

Aliqui dicunt, quod hoc fuit, quia Petrus assumptus est ad summum pontificatum, & sicut nunc mutantur nomina summorum pontificum in creatione eorum, ita & nomen Petri mutatum est, vt dicitur in proemio libri 6. in glo. Sed non stat, quia Petrus non accepit nunc pontificatum summum quando datus est ei nomen nouum: nam pontificatus datus ei esse dicitur quando Christus dixit ei post resurrectionem pasce oues meas. Io. 21. & tamen nomen accepit quod venit ad Christum. Secundo patet, quia falsum supponitur, nam non fuit nomen eius mutatum, sed fuit ei aliud nomen superadditum, quia etiam postquam ad Christum venit sepe vocabatur Simon, & tamen summus pontificus mutatur nomina, ita quod iam non vocantur nominibus prioribus, non ergo fuit ex hac causa. Tertio patet, quia Iacobus, & Ioannes non fuerunt assumpti ad summum pontificatum, & tamen nomina etiam eis a Christo nouiter data sunt, quia dicitur Marc. 3. quod imposuit eis Christus nomina Boanerges quod est filij tonitru: ergo alia fuit causa nominis.

Alij dicunt, quod hoc fuit propter honorem Apostolatus, quia assumptus in Apostolatam mutabatur in virum alterum, & sic aliud nomen suscipere debebat, & ob hoc Ioannes, & Iacobus etiam nomen acceperunt in Apostolatu.

Sed non stat, quia tunc omnibus Apostolis fuissent nomina addita, vel priora mutata, & tamen non est factum in alijs. ergo non fuit hoc in Petro propter Apostolatam. Secundo patet, quia istud nomen Cephas, vel Petrus non datum est ei quando assumptus est in Apostolatu, sed quando ad Christum venit prima vice. Ioan. 1. intuitus eum Iesus dixit tu es Simon filius Ioanna; tu vocaberis Cephas quod interpretatur Petrus.

Sed obijciatur, quod fuerit ei impositum istud nomen in Apostolatu, sic dicitur. Luc. 6. elegit 12. ex ipsis quos Apostolos nominauit, Simonem quem cognominauit Petrum &c.

Dicendum, quod non nominauit eum tunc Christus Petrum nouiter, sed prius nominauerat, vt dictum est, quia tamen Lucas voluit ibi ponere nomina Apostolorum oportuit, quod poneret qualiter Petrus nominaretur, licet istud nomen prius fuisset ei datum, sic dicit Beda super Lucam, non modo eum primo

cognominauit, sed longe prius cum ab Andrea adducto dicitur tu vocaberis Cephas quod interpretatur Petrus, sed volens Lucas nomina 12. Apostolorum enumerare cum necesse haberet Petrum dicere, breuiter voluit innuere, quod non hoc antea vocaretur, scilicet, antequam veniret ad Christum, sed ita eum Dominus cognominauerit.

Dicendum ergo, quod Christus imposuit Petro nomen nouum, non tamen tollendo antiquum, & hoc propter duo. Primo ad significandum excellentiam eius futuram, quia princeps Apostolorum factus est, & summum pontificatum suscepit, hoc patet ex nomine, quia vocauit eum Cephas quod est nomen deriuatum a petra, sicut Petrus in Latino, s. quod sicut petra ponitur, vt fundamentum ædificiorum, ita Petrus fuit fundamentum edificij spiritualis Apostolorum, id est, præcipuus inter eos. Vel sicut petra habet maximam firmitatem, ita & Petrus inter ceteros firmior videbatur, & Christus ei dixit, quod confirmaret fratres suos. Luc. 22. Secundo fuit propter differentiam, quia inter Christi Apostolos fuit alius, qui etiam vocabatur Simon: ideo vtrique additum est aliud nomen, vt esset differentia inter eos, & sic iste Simon dicitur esse Simon Petrus, alius vero Simon Chanaanæ, vt patet infra in litera, & ista forte fuit præcipua causa apponendi nomen aliud Petro, sic dicit Hieron. primus scribitur Simon cognomine Petrus ad distinctionem alterius Simonis, qui appellabatur Chanaanæus. Quod tamen vocaretur Petrus Cephas, siue Petrus quam alio nomine videtur esse causa propter dignitatem significandam.

De nomine Andrea quare sic vocetur, qui dicitur frater Petri propter duo. Quæst. XXXI.

Quare de nomine Andrea. Dicendum, quod vocatur hic Andreas, & vocatur frater Petri, sic etiam vocatur Luc. 6. quod enim dicitur frater Petri non est ad distinctionem, quia nullus alius inter Apostolos Andreas dicitur, sed fit propter duo. s. propter honorem, & notificationem. De honore patet, quia magnus honor erat, quod esset frater Petri quem Christus tanquam Apostolorum principem fecerat. sic dicit Chrylosto. non parua laus hæc est, Petrum denominauit virtute, Andream vero a nobilitate secundum morem in hoc, quod eum fratrem Petri dixit. De notificatione patet, quia viri famosi per se sunt noti: in quantum ergo quis etiam obscurus adhaerentiam aliquam habet ad famosos, vel illustres, ex hoc aequaliter clarus redditur, & quia Petrus erat inter Apostolos notissimus, quod Andreas esset frater eius erat fieri notum, & ideo Ioannes quando locutus est de Andrea Io. 6. dixit, dicit ei vnus ex discipulis eius Andreas frater Simonis Petri quasi per hoc agnosceretur quis erat ille discipulus: si autem vocaretur frater Petri ad differentiam alterius, semper apponeretur ei ista annotatio, sicut alia nomina signantia differentiam inter Apostolos semper ponuntur, & ab omnibus Euangelistis, & tamen Mar. 3. & Actu. 1. vbi ponuntur nomina Apostolorum non dicitur, quod Andreas sit frater Petri, non est ergo ad differentiam, sed ad honorem, & notificationem.

De Andrea dicunt aliqui, quod vocatur Andreas, id est, virilis quia secutus est Christum viriliter. sic dicit Remigius. Andreas interpretatur virilis, sicut enim apud Latinos a viro deriuatur virilis, sic apud Græcos Andreas deriuatur ab Andros, vnde virilis dicitur, quia relictis omnibus secutus est Christum, & viriliter in mandatis eius perseuerauit.

Sed

Sed dicendum,quod iste sunt applicationes, sed non causa nominis. Primo patet, quia ista deriuatio est Græca, Andreas tamen non est nomen grecum nec latinum, sed Hebræum, quia licet habeat formam latinam, vel grecam in terminatione, & declinatione, necesse est, quod sit Hebræum, vel Syriacum, quia Andreas, qui Hebræus erat non haberet nisi nomen Hebræum, vel Syriacum, quo vruntur gentes regionis illius cum Iudæa sit in Syria.

Et si dicatur, quod etiam inter Græcos est istud nomen Andreas.

Dicendum, quod non est inconueniens in diuersis linguis esse eandem vocem, quæ non significet idem, sicut in latino, leuani, est verbum præteriti, & in Hebræo leuani significat cor meum: ideo licet Andreas in Græco virilis dicatur, forte apud Syros longe aliud significaret, & sic non dicitur Andreas virilis. Secundo patet, quia dato, quod idem significaret in Hebræo, non tamen fuit hoc nomen Andree impositum propter virilitatem, quia tunc oportebat, quod imponeretur ei a Christo, & tamen erat nomen suum ab origine: ideo nulla causa in hoc nomine querenda est nec interpretatio, & idem dicendum est de ceteris nominibus Apostolorum, licet doctores antiqui querant in eis interpretationem, illud tamen non valet ad veritatem literę inquirendam, sed solum ad mythicos sensus.

De Andrea dicendum est, quod iste est primus discipulus, qui ad Christum venisse legitur, nam quando erat Christus in Iudæa, & Ioannes Baptista videns eum dixit, ecce agnus Dei, duo discipuli, qui erant cum Ioanne secuti sunt Christum, quorum vnus erat Andreas Ioa. 1. & postquam agnouit Christum adduxit Petrum ad eum eod. cap. & tamen non manserunt semper cum Christo, vt dictum est supra questione 29. iste est Andreas, qui dixit Christo quando passit turbas, est puer vnus hic, qui habet quinq; panes: Ioan. 6. text.

De Iacobo, qui Christum sequebatur. Et cur dicatur Iacobus maior. Quest. XXXIII.

Quæretur de Iacobo, qui est sequens. Dicendum, quod iste vocatur Iacobus cum apud Hebræos vocaretur Iacob, & tamen cum accipit formam latinam dicitur Iacobus, iste vocatur Iacobus Zebedæi hic, & Mar. 3. quia erat filius Zebedæi, vt dicitur supra 4. & Mar. 1. & tamen Luc. 6. & Actu. 1. vbi ponuntur nomina Apostolorum subicitur hoc. iste est Iacobus quem Christus valde dilexit, & fuit vnus de tribus, qui familiariter recipiebantur a Christo ad omnia secreta infra 17. & 26. & Luc. 9. iste vocatus est a Christo cum esset in navi cum Zebedeo patre suo ipse, & Ioannes: ambo enim simul vocati sunt. Iste Iacobo assignata est sorte prædicationis prouincia Hispaniæ, & tamē in Iudæa ab Herode occisus est Actu. 12. & in hoc fuit præcipuus Apostolorum, quia palmam martyrii primus pro Christo obtinuit, non est autem iste Iacobus, qui scripsit primam de 7. Epistolis, quæ canonicæ, vel Apostolicæ vocantur, sed Iacobus Alphæi, de quo infra quæst. 39. Iste Iacobus fuit cognatus Domini, filius sororis matris eius. nam Zebedæus pater huius Iacobi habuit in uxorem Mariam sororem Marię matris Domini, & ista est, quæ vocatur Maria Iacobi infra 28. & Mar. 16. id est, Maria mater Iacobi, erat etiam Mater Ioannis, & tamen vocabatur mater Iacobi, quia Iacobus erat maior quam Ioannes. Iste dicitur Iacobus maior ad differentiam Iacobi alterius, qui dicitur minor, & ille est Iacobus Alphæi, de quo infra in litera, & non vocatur maior

F. propter etatem, quia nescitur quis eorum maior est, nec etiam etas multum facit ad hoc, quod vnus maior altero diceretur.

Sed dicitur maior propter tria. Primo ratione vocationis, quia iste fuit prius vocatus ad discipulatum quam ille: nam Petrus, & Andreas Iacobus, & Ioannes eadem die immo eadem hora a Christo vocati sunt, vt colligitur supra 4. & Mar. 1. Secundo ratione specialis familiaritatis: nam fuit Iacobus vnus de tribus, qui a Christo familiariter vocabantur, vt dictum est, alius autem Iacobus nunquam ad ista fuit vocatus, & ideo propter confidentiam huius magne familiaritatis petuerunt ambo a Christo, & mater sua pro eis, & sederet vnus ad dexteram Christi, & alius ad sinistram infra 20. & Mar. 10. quod alius Iacobus non petiuit nec quicquam Apostolorum. Tertio fuit propter martyrium, quia non solum alio Iacobo immo omnibus Apostolis prior fuit, quia dum omnes essent adhuc in Iudæa, Herodes illum occidit Actu. 12.

De Ioanne Euangelista, quare dicitur est Ioannes. Quest. XXXIII.

Quæretur de Ioanne. Dicendum, quod isti non fuit appositum aliud nomen specialiter a Christo, & hoc, quia ista nomina apponebantur causa differentie, & nemo erat inter Apostolos, qui Ioannes diceretur, nisi iste.

Aliqui tamen dicunt, quod dicitur est Ioannes, id est, in quo gratia, vel Dei gratia, quia pater omnibus a Deo diligere meruit, vt dicit Remigius.

Sed, vt dictum est præceden. quæstio. istud non est causa nominis, quia antequam Ioannes veniret ad Christum vocabatur Ioannes: ideo nulla causa in nomine isto petenda est, vocatus tamen fuit Ioannes, & Iacobus simul Boanerges, vt dicitur Marc. 3. sed hoc nomen non competit cuiilibet per se, sed ambobus; de quo dicitur eod. ca. & iste est Ioannes simul Apostolus, & Euangelista, nam Ioannes Baptista non pertinet ad discipulos Christi, quia fuit præcurator eius Luc. 1. & supra 3. & infra 11.

Sed dicitur, quare iste Ioannes non fuit vocatus Ioannes Zebedæi, sicut Iacobus, quia ambo erant filij Zebedæi supra 4. & Mar. 1.

Dici potest, quod fuit hoc. Primo propter maiori- tatem, quia inter Iudæos primogeniti habebant semper omnia duplicia de bonis patrum. Deute. 21. & ita etiam videtur, quod ipsi succederent in nomine, vel cognomine patris, sic dicitur Deut. 25. de illo, qui succedebat fratri suo, quod primogenitum appellaret nomine illius, & quia Iacobus erat maior Ioanne accepit nomen patris in cognomen. Secundo fuit ad differentiam, quia inter Apostolos erat etiam alius Iacobus, vtrique ergo cognomen appositum est propter differentiam, vt iste Iacobus Zebedæi, & ille Iacobus Alphæi diceretur, nemo tamen fuit inter Apostolos dicitur Ioannes præter istum: ideo non oportuit, quod haberet cognomen aliquod, sed habuit illud Iacobus, & ista est vera causa. nam si inter Apostolos alius Ioannes præter istum esset, fortassis iste Ioannes Zebedæi diceretur, vel aliud cognomen apponeretur illi. Et ista etiam est causa quare quidam Apostoli cognomina habent, & quidam non, omnes enim cognomina aliqua habebant, vel a patribus, vel a locis, vel alijs. Euangelista tamen nihil superfluum ponere volentes non posterunt cognomina, nisi illis, quibus differentie causa necessaria essent, quod, satis apparet, quia nulli apponitur hic cognomen, nisi cum alio nomine coinciderat.

Sed dicitur, quare huic Ioanni ad differentiam Ioannis

Ioannis Baptiste non fuit appositum aliquod cognomen. Dicendum, quod non fuit conueniens, quia Ioannes Baptista non fuit de discipulis nec de Apostolis Christi, sed potius ipse per se discipulos habuit, & præcurator Christi fuit: non fuit ergo cognomen aliquod ei necessarium.

De Philippo quis fuerit, & de eius nomine. Quest. XXXVI.

Quæretur de Philippo. Dicendum, quod Remigius dicit, & Cyrillus, quod Philippus interpretatur os lampadis, siue lampadarum, quia lumen quo illuminatus est a Domino mox inuenit fratri. Nathanael per officium oris studuit propinare. Io. 1. Sed dicendum, quod ista est applicatio, & non causa nominis, quia Philippus antequam hoc faceret Philippus dicebatur. de Philippo pauca leguntur, quia non fuit vir, ita clarus, sicut præcedentes, fuit enim de Galilæa de ciuitate Bethsaida, de qua erat Petrus, & Andreas. Ioa. 1. erat autem Philippus a Bethsaida ciuitate Andree, & Petri, in hac ciuitate Christus sepe prædicauerat, & multa miracula fecerat, non tamen egerunt penitentiam: ideo Christus exprobrabat ei infra 11. vt tibi Corozaim, vt tibi Bethsaida, iste Philippus venit ad Christum sequenti die postquam Andreas, & Petrus accesserant ad ipsum. Io. 1. in crastinum voluit exire Iesus in Galilæam, & inuenit Philippum, & dixit ei sequere me, & tunc Petrus, & Andreas, & Philippus, & alij quidam iuerunt cum Christo de Iudæa in Galilæam, iste Philippus fuit, a quo Christus quæsiuit, vnde ememus panes, vt manducet hi: & ille dixit ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, vt vnusquisque modicum accipiat. Ioan. 6. text: iste etiam dixit Christo Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis, & Christus ad eum tanto tempore vobiscum sum, & non me cognouistis. Philippe qui videt me videt patrem meum, Ioan. 14.

De Bartholomæo quis fuerit. Et quid interpretetur. Quest. XXXVII.

Quæretur de Bartholomæo. Dicit Remigius, quod Bartholomæus est nomen Syrum, & non Hebræum. Et hoc verum est, quia cum Hebræi manentes in Iudæa vrentur lingua Syrorum, quia ipsi Syri sunt, imponebant sibi nomina vulgaria Syriaca: & tale est Bartholomæus, & ita aliqua alia nomina Syriaca in Euangelio ponuntur, vt supra 6. non potestis seruire Deo, & mammona: est enim mammona nomen Syrum (vt doctores dicunt).

Dicit etiam Remigius, quod Bartholomæus interpretatur filius suspendentis aquas, id est, Christi qui corda suorum prædicatorum a terrenis ad celestia subleuat, & suspendit, sed hoc nihil facit ad Bartholomæum. Iste Bartholomæus est omnino obscurus, quia nihil de eo legitur in sacra Scriptura, sicut de omnibus alijs fere aliquid legitur. Et ista fuit causa, quare multi errarent in Bartholomæo asserentes eum illustrem virum fuisse, & regis cuiusdam filium.

Alij autem fatua quadam de eo constringit vix parulis enarranda, & quia veritas propter taciturnitatem non lucet mendacio se ingerendi locus est, fuit enim Bartholomæus natione Iudæus de prouincia Galilæa: vir pauper, & sine literis, & obscuri nominis, sic dicit Eusebius, fuit quoque Bartholomæus vir simplex, & expers scientiæ mundanæ, & amaritudinis, plura autem de eo non legimus, nisi quod vnus fuerit de

A duodecim, & postea glorioso martyrio a barbaris coronatus.

De Matthæo quis fuerit. Et quod Matthæus primus omnium Euangelium scripsit lingua Hebræa. Quest. XXXVIII.

Quæretur de Matthæo. Dicendum, quod ipse est, qui scripsit hic, in quo a Domino excellenti priuilegium accepit, vt Apostolus simul, & Euangelista esset, iste autem vir clarus est tum propter ea, quæ scripsit, tum propter ea quæ de ipso in sacra Scriptura habentur. multi autem de Apostolis obscuri fuerunt, vnde Hieronymus de illustribus, vbi cum primum omnium illustrium Simonem Petrum posuisset, paucos Apostolorum postea adiunxit, quia de illis quid diceret secundum certitudinem non inuenit. Matthæus autem iste ibi inter illustres ponitur fuit enim publicanus antequam a Christo vocaretur, & de teloneo vocatus est præcedenti capit. fecitque conuiuium magnum Christo ad quod conuenit turba multa publicanorum. Marc. 2. & Luc. 5. deinde Christum vsque ad mortem secutus mansit cum ceteris Apostolis aliquanto tempore in Iudæa, cum autem iturus esset in Aethiopiā Nubianorum, quæ ei forte prædicationis contingerat Euangelium ad memoriam relinquere voluit in Iudæa fratribus, qui de Iudaismo ad Christum conuersi fuerant, vnde ipse primus omnium Euangelium scripsit, Hebræa quidem lingua usque ad tempora Hieronymi in bibliotheca magna Cæsariensis seruabatur. de his Hieronymus in lib. de illu. vi. capi. de Matthæo, & supra in prologo eiusdem, qui incipit. Mat. cum primo vbi de hoc magis dictum est. iste Matthæus vocabatur primo Leui, & Marc. 2. & Luc. 5. & vocabatur Leui Alphæi Marc. 2. id est, filius Alphæi non tamen illius Alphæi cuius fuit Iacobus filius, qui in litera vocatur Iacobus Alphæi: sed illud nomen Leui erat nomen suum minus principale, & ideo iam nunquam vocatur, nisi Matthæus.

Vel forte, & melius, quod Matthæus ante vocationem suam vocatus est semper Leui, sicut eum Marc. & Luc. vocant, & tamen Christus mox, vt vocauit eum ad discipulatum vocauit eum Matthæum ablati- uo priori nomine, vt dictum est præceden. cap. qu. 34. & istud videtur melius.

De Thoma quis sit. Et quid interpretetur. Quest. XXXIX.

Quæretur de Thoma. Dicendum, quod iste etiam est vir obscurus, & ignotus in scripturis: non enim leguntur de eo multa, sed credendum est, quod erat de Galilæa, sicut ceteri, & de humili loco, & sine literis, de vocatione autem eius nihil habetur, & forte non vocatus est, sed Christo ad hæsit, sicut multi alij discipuli, sed postea Christus ipsum in Apostolum elegit: iste enim est, qui dixit quando volebat Christus ire in Iudæam eamus nos, & moriamur cum illo Ioan. 11. iste etiam est, qui plusquam ceteri de resurrectione Domini dubitauit dicens, nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in loca clauorum non credam. Ioan. 20. cui Christus se palpandum tradidit eod. cap. isti enim forte prædicationis contigit regio Indorum. dicit Remigius, quod Thomas interpretatur abyssus, siue geminus, & vocatur etiam Thomas Dydimus Ioan. 20. id est, dubius: quia enim fuit Dydimus de resurrectione Domini dubitauit, & profundius exquisiuit, & manifestius agnouit. vnde dixit Dominus, & Deus meus,

meus, sed hoc nomen Thomas ab origine ei compe-
tebat, quo tamen Didimus dicitur, id est, dubius an
positum fuerit ei propter dubitationem de resurre-
ctione, vel prius esset cognomen suum, dicitur Ioan.
vigesimo.

*De Iacoba Alphai quis fuerit, qui propter san-
ctitatem adeptus est hoc cognomen iustus,
Et inter omnes Apostolos qui erant
precipui, Quæst. XXXVIIII.*

QUÆRITUR de Iacobo Alphai, Dicendum
quod iste dicitur Iacobus Alphai ad differen-
tiam alterius Iacobi, qui dicebatur Iacobus Zebedei,
& videtur esse cognatus eius. Quia matres eorum so-
rores erant, iste dicitur Iacobus minor ad differentiã
predicti Iacobi, qui vocatur Iacobus maior non qui-
dem meritis, quia de hoc non constat, cum iste Iaco-
bus Alphai fuerit vir sanctissimus, sed propter tria de
quibus dictum est supra quæst. 33. iste vocatur Iacobus
iustus, sic enim Hier. & sancti doctores, & antiquæ
historia vocant. Hoc enim nomen propter sanctita-
tis excellentiam vires meruit, sicut inter omnes Apo-
stolos iustus specialiter diceretur, quia multa sanctita-
tis signa in eo apparuerunt: dicit enim inter ceteras
laudes eius historia Ecclesiastica, & Hierony. lib. de
illu. vi. quod carnem nunquam comedit, vinum, &
siceram nunquam bibet, balneis, & lineis vesti-
bus non est usus, die nocteque flexis genibus orabat
ad Deum: etiam magni meriti fuit, ut ab omnibus ius-
tus vocaretur, de quo multa Hiero. in lib. de illu. vi.
iste vocatur Iacobus frater Domini ad Gala. 1. alium
Apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem
Domini: sic etiam vocatur infra 13. & Mar. 6. ubi de
Christo dicebatur nonne hic est filius fabri, & fratres
eius Iacobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas primus eo-
rum, scilicet, Iacobus est iste Iacobus.

Aliqui autem putant eum dictum esse fratrem Do-
mini propter similitudinem vultus, *quod non habet magnam auctoritatem, sed dicitur
frater Domini, quia vere fuit de cognatione eius.*
Et putant aliqui, quod fuerit filius Ioseph ex alia
vixore, & tunc proprie a Iudeis vocaretur frater Do-
mini, quia Ioseph putabatur esse pater carnalis
Christi.

Dicit tamen Hieronymus ubi supra melius sibi vi-
deri, quod iste fuerit filius alterius Mariæ sororis Ma-
tris Domini cuius pater fuit Alphæus, & sic erat in
eodem gradu cognationis cum Christo, in quo Iaco-
bus Zebedei, & Ioannes frater eius, & erat filius illius
Mariæ, quæ vocatur Maria Cleophae, quia forte Al-
phæus, & Cleophas idem est: Vel mortuo Alphæo
cuius filius erat Iacobus accepit Cleopham in virum,
& ab illo denominabatur: de hoc dicit Raban. iste Iaco-
bus est, qui in Euangelij frater Domini nominat-
ur, & in Epistola ad Galatas, quod Maria vxor Al-
phæi soror fuit Mariæ matris Domini, & quam Ioan-
nes Euangelista Mariam Cleophae nominavit. Et
fortassis, quia idem Cleophas, & Alphæus dictus est,
vel ipsa Maria defuncto Alphæo post Iacobum nati-
nupit Cleophae, an tamen iste fuerit filius Ioseph, vel
Mariæ sororis Matris Domini dicitur magis infra
13. iste Iacobus habebatur tanquam precipuus inter
Apostolos eo tempore quo omnes erant congregati
in Iudæa post mortem Domini: nam licet Christus
Petro summum pontificatum reliquisset dicens pa-
sce oues meas, lo. 21. quia tamen iste Iacobus erat tā
excellens meriti omnes Apostoli elegerunt eum
concorditer in Episcopum Ierosolymitanum, ut præ-
ficeret in loco illo, in quo immediate præfuerat Domi-

nus, & ipse erat quasi Apostolorum caput, quod satis
apparet ex illo magno concilio Apostolorum Actu.
15. in quo de fide diffinitum est: nam Iacobus iste
diffinitionem protulit. solum enim Petrus, & Iacobus
ibi locuti sunt. Petrus tamen nihil diffinitum, sed Iaco-
bus protulit totam diffinitionem dicens, propter
quod iudico non inquietari eos &c. quam diffinitio-
nem tenuit tota Ecclesia, & quia licet Iacobus tan-
quam precipuum membrum illius concilij protulit
istam diffinitionem, non erat diffinitio eius, sed diffi-
nitio totius Ecclesiæ: ideo non fuit scripta ad An-
tiochenos ex nomine Iacobi, sed ex nomine Eccle-
siæ eodem capitulo, tunc placuit Apostolis, & se-
nioribus eum omni Ecclesiæ, & sic pater, quod
licet iste Iacobus non esset maior tota illa congrega-
tione, quia Ecclesia est maior filijs suis, erat tamen
maior quolibet de illa congregatione. ipse enim fuit
tanquam organum totius Ecclesiæ diffinitionem eius
proferens, idem pater ad Gala. 2. ubi Paulus posuit istum
Iacobum tanquam maximum omnium Apostolo-
rum. nam inter Apostolos quidam habebantur, ut
maiores alijs. sic dicitur 2. Corin. 1. existimo me ni-
hil fecisse a magnis Apostolis, id est, nihil minus feci
quam illi, & inter omnes erant tres precipui, scilicet,
Iacobus, Petrus, & Ioannes, & erant quasi columnæ
altorum, & tamen istorum trium primus est Iacobus
ad Gala. 2. cum cognouissent gratiam, quæ data est
mihi Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur
columnæ esse, dexteras dederunt mihi, & Barnaba lo-
cieratis: erat ergo Iacobus maximus omnium Apo-
stolorum post mortem Domini, & ideo quasi loco
eius in Ierusalem ubi ipse præfuerat præfuit. Hoc ta-
men non abtulit principatum quem Christus Petro
dederat, de quo dicitur lib. nostro de origine, & di-
ffinitione iurisdictionum. Iste est Iacobus, qui scri-
psit primam de 7. Epistolis canonicis. nam Iacobus
Zebedei nullam scripsit. de isto etiam dicit Paulus
prima Corinthiolum decimo quinto, de Christo re-
surgente, quod vultus est Iacobo, & Apostolis omni-
bus: dicit enim Hieronymus lib. de illu. vi. capi. de Iaco-
bo iusto, quod mortente Christo iste Iacobus voue-
rat se non comesturum panem quouique videret
Dominum resurrexisse a mortuis, & quando surrexit
apparuit ei inter primos, & dixit frater pone in esam,
& comede, quia iam surrexit Dominus, & multa alia
de isto Iacobo habentur ibidem.

*De Thadeo quis sit. Et quot nominibus sit appel-
latus, & Lebeus quid interpretetur. Quæst. XXXIX.*

QUÆRITUR de Thadeo quis sit. Dicitur
dum, quod iste vocatur aliquando Thadeus,
ut hic, & Marc. 3. & aliquando Iudas Iacobi,
ut patet Luc. 6. & Actu. nambo enim erant
nomina eiusdem, communiter tamen vocatur Iudas,
& raro vocatur Thadeus, & vocatur Iudas Iacobi ad
differentiam Iudæ traditoris, quia ambo ponuntur
simul a Luca, & dicitur Iudas Iacobi, scilicet, frater
Iacobi Alphai, hanc post istum ponitur, & non post
Iacobum Zebedei. vnde infra 13. Iacobus, & Iudas
ponuntur fratres. iste etiam Iudas fuit frater Domini,
sicut Iacobus infra decimo tertio, & Marc. sexto, sci-
licet, nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius
Iacobus, & Ioseph Simon, & Iudas, non tamen so-
let vocari frater Domini, quia Iacobum vocamus fra-
trem Domini, eo quod ad Galatas prima, sic Apo-
stolus eum vocat dicens alium Apostolorum vidi
neminem, nisi Iacobum fratrem Domini, iste Iudas
vocatur alio nomine Lebeus, quod est nomen for-
matum

matum ab Hebreo quasi diminutiuum, quia leb, vel
bes in Hebreo significant cor. Lebeus est nomen di-
minutiuum inde, vel denominatiuum, id est, paruum
cor. sic dicit Hieronymus Iudas frater Iacobi, qui a Ibi
appellatur Lebeus figuratum habet nomen a corde,
quod nos diminutiuè corculum possumus appellare.
Rabanus autem dicit, quod Lebeus interpretatur
corculum, id est, cordis cultor, veritas tamē est, quod
est diminutiuum a corde, & ideo non significat, nisi
paruum cor. de hoc dicit Augustinus lib. de concor-
dantijs Euangeliorum, in nomine Iudæ Iacobi Lucas
videtur discrepare a Matthæo, qui eum Thadæum
appellat, sed quis vnquam prohibuit duobus, vel tri-
bus nominibus vnum hominem vocari? quasi dicat,
non est inconueniens istud tamen nomen abolitum
est, nomen etiam Thadæi rarum est apud nos cum
Ecclesia eum Iudam appelleret: iste est enim cuius fe-
stum colitur cum Simone eadem die, iste Iudas, ut
refert historia Ecclesiastica, & Hieronymus, missus est
a Christo ad Abagarum regem: erat enim rex ille vir
bonus in Syriæ parte quadã regnans in ciuitate Ede-
sa, quæ est vltra Eufratrem, qui morbo quodam cor-
poris incurabili tenebatur, audita vero fama miracu-
lorum Christi (nam eius opinio in Syriam abierat su-
pra quarto) per Epistolam eum rogauit, ut eum sana-
re dignaretur offerens etiam ei regnum suum, ut am-
bo in eo viverent, Christus autem scripsit ei, &
Epistolam isti Iudæ portandam tradidit, in qua salus
ei futura promittebatur, licet non statim data est,
Christo autem iam ascendente in celum, & dispersis
Apostolis, Iudas ad eum redijt eumque a morbo
quo tenebatur, absoluit.

*De Simone Chananeo quis fuerit, & quare Chananeus
vocatur. Vbi quod publice predicare est honoris of-
ficium. Et Chanana quid significet. Et quare se-
cundo Simonis, et Iudæ eodem celebra-
tur die. Quæst. XL.*

QUÆRITUR de Simone Chananeo, &
quare vocatur Chananeus, Aliqui dicunt, quod dicitur Chananeus,
quia erat de gente Chananeorum quod
videbatur satis facile, quia terra Iudeorum est terra
Chanana, & ita vocatur in omnibus libris Moysi;
ibi enim habitauerunt 7. populi Chananeorum qui-
bus eiectis habitauerunt Iudei, non tamen penitus
expulsi fuerunt, sed multi de illis gentibus manserunt,
qui tempore Salomonis erant tributarij eius 3. Re-
gum nono, & secundo Paralipo. octauo, manserunt
autem semper postea aliqua de istis gentibus, quia
post Salomonem semper regnum Iudeorum dimi-
nutum est, & nemo subiecit sibi plures gentes, sed
potius sequentes reges perdidit aliquas de illis, ut
patet de Ioram, qui perdidit Idumæos quarto Re-
gum octauo, & secundo Paralipo. vigesimo primo,
& de alio Ioram, qui perdidit Moabitas quarto Re-
gum primo; & tertio: perseverauerunt ergo Cha-
nanej in terra vsque ad Christum, immo & liben-
ter audiebant eum, licet ipse nollet predicare illis,
sic patet de muliere Chanana, quæ obtinuit a
Christo sanari filiam suam infra decimo quinto: po-
terat ergo iste Simon esse de gente Chananeorum,
& conuerti ad Christum serique eius discipu-
lus.

Sed non stat, quia Apostoli, & discipuli Chri-
sti omnes fuerunt Iudæi, quod patet, quia Chri-
stus iubebat non predicari Gentilibus infra in litera;
ergo a fortiori ipse non predicaret, discipulis ta-
men suis predicabat, & ad maiorem familiarita-

tem recipiebat eos quam esset predicare illis: ideo
nemo illorum esset Gentilis, quanto magis Chana-
neus, quia nullam gentem Iudæi habebant, ita exo-
sam, sicut Chananeos.

Secundo patet, quia Iudeis non licebat manduca-
re cum Gentilibus Exodi trigesimo quarto, & ta-
men Apostoli bibebant, & manducabant cum
Christo. sicut ipsi dixerunt Actuum decimo, hunc
suscitauit Deus tertia die, & dedit eum manifestum
fieri nobis, qui manducauimus, & bibimus cum
illo postquam surrexit a mortuis. Actuum decimo,
ergo non acciperet aliquem Gentilem in disci-
pulum.

Tertio patet, quia discipuli alij nolent manduca-
re cum eo si esset Gentilis. nam etiam Christo mor-
tuo Petrus nolebat manducare cum Gentilibus.
Actuum decimo, scilicet, vos scitis quomodo abo-
minatum sit viro Iudæo coniungi aut accedere ad
aliaenigenam; ergo Christo viuentem non manduca-
uerat Petrus cum aliquo Gentili, & tamen man-
ducauerat cum isto Simone, quia omnes duode-
cim discipuli simul manducabant cum Christo, &
in die cenæ omnes simul erant, ut innuitur Ioan-
nis decimo tertio, & infra vigesimo sexto, & Luc.
vigesimo secundo; ergo non erat iste Simon Gen-
tilis.

Sed dicitur, quod ista vera sunt de Gentili nondū
conuerso ad Iudaismum, postquam tamen conuer-
tebatur poterat manducare cum Iudæis, quia iam
recipiebatur ad comedendum de agno Paschali, &
faciendum reliquas ceremonias Iudaicas Exodi duo-
decimo, & ita esset de Simone isto, quia conuer-
sus esset ad Iudaismum, & posset recipi iam in di-
scipulum Christi, & ad omnem conuersationem
Iudaicam.

Dicendum, quod non stat, quia de ceteris gen-
tibus poterant conuerti, qui vellent ad Iudaismum,
de Chananeis autem nemo poterat, quia cum ce-
teris gentibus licebat Iudæis facere pacem, cum
Chananeis autem nullo modo, quia nulla conditio-
ne poterant eos recipere, scilicet, nec in amicis, nec
in tributarios, nec in seruos, sed tenebantur occide-
re eos in ore gladij Deut. 20. nemo ergo de illis con-
uertebatur ad Iudaismum, ita ut posset de illis esse
iste Simon.

Quarto patet, quia omnes Apostoli Christi erant
de Galilæa Actuum 2. nonne hi, qui loquuntur Gali-
læi sunt: ergo nemo eorum erat Chananeus, quia in
Galilæa soli Iudæi habitabant.

Quinto patet, quia Christus elegit Apostolos ad
predicandum nunc in terra Iudeorum, & tamen si
iste Simon esset Gentilis etiam si iam conuersus esset
non tolerarent Iudæi libenter, quod ipse doceret; quia
publice predicare est officium honoris, & non per-
mitteretur conuersus ad Iudaismum istum honorē
habere super Iudæos ex genere.

Sed obijcietur contra predicta, quia aliqui de gen-
te Chananeorum erant conuersi ad Iudaismum: nā
Gabaonitæ erant Chananej Iosue 9. & tamen ipsi cō-
uersi sunt ad Iudaismum, manseruntque semper inter
Iudæos eod. cap. & secundo Reg. 21. & cum eis du-
cti sunt in captiuitatem Babylonis, & cum eis po-
stea redierunt primo Esdræ secundo, & ita manerēt
vsque ad tempora Christi, de illis ergo poterat esse
iste Simon, & conuersaretur cum Iudæis, sicut ceteri
Gabaonitæ.

Dicendum, quod non stat, quia omnes isti erant
serui Iudeorum, & quasi abiecti inter eos. sic Iosue
dixit eis Iosue nono, itaque sub maledictione tri-
tis, & non deficiet de stirpe vestra ligna cedens, &
aqua

aquas portans, & sequitur, decrevitque in illo die eos esse in ministerium cuncti populi, & altaris Domini cedentes ligna, & aquas portantes, cum ergo omnes de progenie istorum essent atricti huic seruituti, nemo eorum posset effici discipulus Christi cui committeretur officium prædicandi.

Secundo patet, quia dato, quod non seruirent omnes actualiter in hoc ministerio, nec essent obligati seruire, tamen nemo eorum permetteretur publice docere, eo quod erant serui totius populi, & non concederetur eis istud officium honoris; non ergo poterat esse iste Simon de illis.

Dicendum igitur, quod iste Simon Iudæus erat, & erat de provincia Galilææ, vocatur autem Chananaus non a Chanaanais, vel a terra Chanaan, sed a quodam vico Galilææ nomine Chana, de quo dicitur Ioannis secundo nuptiæ factæ sunt in Chana Galilææ: ibi enim Christus conuertit aquam in vinum eod. c. & crediderunt discipuli eius in eum, & tunc forte iste Simon accessit ad Christum, vel postea, quia sæpe Christus in regione illa prædicabat. Iste vocatur Simon Zelotes Luc. 6. & Act. primo, & idem est, quod Simon Chananaus: nani Chana in hebræo idem est, quod Zelus latine, & sic Chananaus idem est, quod Zelotes, id est, Zelum habens, sic dicitur Exodi trigésimo quarto, ego sum Deus tuus Zelotes, sed est Zelotes in formam Latinam de hoc dicit Hieronymus Simon Chananaus ad distinctionem Simonis Petri dicitur de vico Galilææ Chana ubi aquas Dominus mutauit in vinum: ipse enim in alio loco Simon Zelotes dicitur, & sic istud cognomen fuit sibi appositum ad differentiationem Petri, qui etiam Simon dicebatur: isti enim Simoni, ut dicit Hieronymus Aegyptus forte prædicationis data est, ubi cum Euangelium Christi prædicasset rediit in Iudæam, & Iacobo iusto, qui primus Ierosolymitanæ Ecclesie Episcopus fuerat occiso, ex consensu Apostolorum Ierosolymitanus Episcopus iste Simon factus, in quo vsque ad centum, & viginti annos manens vitæ suæ tempore Traiani Imperatoris crucifixus est eodem die, quo Iudas frater Iacobi, licet non eodem loco, nec etiam eodem anno: ideo eadem die communis amorum solennitas colitur.

De isto Simone dicunt aliqui, quod fuerit frater Domini, sicut Iacobus Alphaei, sicut infra decimotertio, & Mar. sexto, ponitur inter fratres Domini, sed nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas.

Dicendum, quod non est ille Simon, quod ostenditur in quantum dicitur, quod iste erat Chananaus, id est, de Chana Galilææ, & tamen fratres Domini erant de Nazareth, & ita loquebantur Nazarenis de illis tanquam ibi inter eos essent infra decimotertio, & Mar. sexto; alius ergo Simon est ille, de quo ibi dicitur, iste autem non videtur ad Christi cognationem pertinere.

De Iuda proditore quis fuit, & de qua patria Et unde sumpsit nomen Scarioth.
Quest. XLII.

QUARE ET VR de Iuda proditore, qui ultimus est, quia forte fuit vltimus tempore inter Christi discipulos.

Dicendum, quod de isto varia referuntur Apocripha, eo quod origo eius ignota est, sicut & aliorum.

Est tamen dicendum, quod vir pauper erat de Galilæa, sicut ceteri, apponitur et cognomen, scilicet, Scariothes, & Mar. tertio, & Luc. sexto, dicitur

Scarioth, sed idem est, quia Scariothes est denominatiuum de Scarioth, sicut Leuire de Leui, preponitur autem ei cognomen ad differentiationem aliorum. Iudas Apostoli, qui vocatur Iudas Iacobi. Luc. sexto, & Actuum primo, dicitur autem, quod vocatur Scariothes a quodam vico Galilææ nomine Scarioth, de quo orrus est, ut dicit Hieronymus, vel dicitur Scariothes, ut aliqui volunt, quia fuit de tribu Isachar, ut dicitur Scariothes quasi Isachariothes, id est, de Isachar, & dicunt, quod hoc fuit quoddam prælagium futurorum, quia Isachar interpretatur merces, ut inuitur Genesis trigésimo, cum dixit Lia dedit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam viro meo, appellauitque nomen illius Isachar, & ita Iudas fuit de Isachar, id est, de mercede, quia pro precio, & mercede conuenta vendidit Saluatorem, sic dicit Hieronymus, scilicet, vel ex tribu Isachar vocabulum sumpsit, ut quodam vaticinio in condemnationem sui natus sit: Isachar enim interpretatur merces, ut significetur merces proditoris. Iustum Iudam Christus inter duodecim elegit, eique tribuit administrationem pecuniæ quam ad victum suum, & discipulorum habebat: erat enim Christus pauperimus, non habens ubi caput reclinaret supra octauo, & Luc. nono, mulieres autem quædam deuota de Galilæa dabant ei pecuniam ad sumptus Luc. octauo, & Mar. decimo quinto, etiam alij ministrabant ei in aliquo, hanc autem pecuniam recipiebat Iudas Christo iubente. unde dicitur Ioannis duodecimo, quod ipse habebat oculos Christi, sic etiam Ioannis tertio dicitur, quidam putabant, quia oculos habebat Iudas, quia dicit ei Iesus eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum, & in hoc quædam familiaritas erat Christi ad Iudam cum committeret ei pecuniam expendendam. Hoc autem ad alios homines aliquid esset, ad Christum autem nihil, qui de pecunijs curam nullam agebat, potissime cum sciret, quod Iudas furabatur pecuniam, quæ offerrebat ei, Ioannis duodecimo, & tamen ad ostendendum Iudæ ingratiudinem aliquid erat, quia cum Christus istud signum familiaritatis, etiam ultra magna beneficia ostendisset, magis videbatur ingratus, & vituperabilis, quod de Christo talia cogitasset.

Quare dicitur hic de Iuda qui tradidit eum. Vbi quod tunc ingratiudo maxime apparet cum beneficio coniungitur. Et quod bonum non est nisi a Deo. Quest. XLII.

QUARE ET VR quare dicitur hic, qui tradidit eum.

Dicendum, quod vbiunque ponuntur nomina Apostolorum omnium dicitur hoc de Iuda, & fuit propter multa.

Primo ad ostendendum rei veritatem, quia ita fuit, quod iste eum tradidit: cum enim esset vnus de duodecim, ut videtur, auaritia ductus tradidit Dominum suum triginta argenteos recipiens, ut omnibus ergo innotescat, omnes Euangeliste istud expresserunt, ut patet hic, & Mar. tertio, & Luc. sexto.

Secundo fuit ad ostendendum completam esse Prophetiam: ita enim de Christo prænuñciatum erat, quod vnus ex suis eum traditurus esset. Psalm. quadragesimo, scilicet, & enim homo pacis mee, in quo speraui, qui edebat panes meos super me, & agnificauit in plantationem, & quia hic ponuntur nomina duodecim Apostolorum quos Christus maxime

maxime familiares sibi habuit supra ceteros homines, & de quibus ipse dixit vos estis, qui permanistis mecum in tribulationibus Luc. vigesimo secundo, & ponitur ibi nomen Iudæ. Hic debuit ostendi, quod ipse tradidit eum, ut videatur, quod ille, qui constitutus erat in Apostolum eum tradidit, & sic Prophecia impleta est. Tertio fuit ad ostendendam ingratiudinem, quia nunquam melius apparet ingratiudinis magnitudo quam vbi ingratiudo, & beneficium simul sunt propter oppositionem, sed hic ponitur beneficium quod Christus Iudæ contulit constituendo eum vnus de 12. principibus Ecclesie, & in gradu altissimo cum Apostolatus sit dignitas maxima Ecclesie prima Corint. 12. & ad Eph. 4. in nullo ergo loco melius ponitur, quod tradidit Dominum quam hic, ut maxime videatur ingratiudinis magnitudo cum tantum beneficium susceperit. Quarto fuit ad differentiationem alterius Iudæ, quia fuit alius Iudas Apostolus, qui dicitur Iudas Iacobi vir sanctissimus Luc. 6. & Act. 1. quando ergo communiter dicitur, quod Iudas tradidit Dominum, ut videatur quis fuerit iste Iudas, & ut non imponatur hoc scelus Iudæ Iacobi viro sanctissimo, exprimitur, quod Iudas Scariothes fuit, qui tradidit eum: & ideo hoc supposito quando Euangeliste loquuntur postea de traditione Domini vocant Iudam absolute, ut infra 26. & Mar. 14. quasi iam notum sit quis esset iste Iudas, Ioannes tñ, quia non posuit nomina 12. Apostolorum, sicut Matthæus, Marcus, & Lucas, & sic non potuit ponere istam notificationem de Iuda, quando postea loquitur de eo in traditione Domini exprimit aperte quis fuerit, ut Ioan. 12. dicitur, dicit ergo vnus ex discipulis Iudas Simonis Scariothis, qui erat eum traditurus, & sic ostendit eum differre a Iuda Iacobi.

Quinto fuit ad ostensionem bonitatis aliorum Apostolorum, quia cum ponantur omnes 12. & de isto solo exprimitur hoc malum inuitur, quod ceteri boni erant, & nullum malum erat, quod de ipsis scribi posset, hoc innuitur Ioan. 6. quando Petrus nomine 12. Apostolorum dixit Domine verba vitæ æternæ habes, & nos cognouimus, & credidimus, quia tu es Christus filius Dei, & Christus dixit nonne ego vos 12. elegi, & vnus ex vobis diabolus est, quasi dicat, ego scio, quod creditis in me, quia ego elegi vos: tamen vnus ex vobis est diabolus, & ille non credit, & sequitur, dicebat de Iuda Simonis Scariothis. hic enim erat traditurus eum cum esset vnus de 12. sic etiam innuitur Ioan. 13. cum Christus dixit vos mundi estis, sed non omnes: & sequitur scribitur enim quisinam esset, qui traderet eum, propterea dixit non estis mundi omnes, & sic clare ostendit, quod nulla macula erat in eis, nisi in illo solo: ita ergo omnes Euangeliste de hoc solo malum scripserunt omnibus simul positus, ut innuatur, quod ceteri boni erant.

Sexto fuit ad nostram eruditionem, & excusationem congregationum nostrarum, scilicet, ut licet aliquando in congregatione bonorum aliquis malus inueniatur: non ideo putetur, quod ista congregatio non est a Deo, quia vere a Deo est quilibet congregatio vbi boni aliqui sunt: etiam si mali multi sint, cum bonum non possit esse, nisi a Deo, & ostendit in se ipso cum ista congregatio paucorum hominum, quæ ab eo specialiter facta fuerat, adhuc vnus pessimum virum haberet, qui merito diabolus dicitur.

Sciendum, quod Ioannes diligentius fecit differentiationem Iudæ proditoris a Iuda bono quam ceteri Euangeliste, quia alij vocant istum Iudam Scariothem, & alium vocant Iudam Iacobi, sed ista non

faciunt omnimodam differentiationem, quia Iudas Iacobi habet cognomen a cognatione, Iudas Scariothes a loco, & sic poterat esse idem Iudas Iacobi, & Scariothes. Ioannes autem dixit Iudas Simonis Scariothis. Ioannis sexto, & duodecimo, est Simonis cognomen a cognatione, ut sicut alius vocatur Iudas Iacobi, id est, frater Iacobi, ita iste vocatur Iudas Simonis, id est, filius Simonis, & additur Scariothes, ut sciatur, quod Iudas Iacobi non sit Scariothis, sed Iudas Simonis, & sic est perfecta differentia inter eos.

Quare Christus elegit Iudam in Apostolatum cum proditurus esset eum qui semper fuit malus. Et quod fuit conueniens, quod Christus ab aliquo de suis tradidetur. Quest. XLIII.

QUARE ET VR, quare Christus elegit istum Iudam in Apostolum cum proditurus esset eum.

Aliqui putant, quod incertum erat an traditurus esset eum: ideo assumptus est cum ceteris.

Sed isti non sunt audiendi, quia Christus sciebat omnia cum esset Deus, ita dixerunt ei Apostoli, nunc scimus, quod scis omnia, & non est opus, quod quis te interroget Ioan. decimo sexto, & sic ipse sciebat quid homines haberent in corde suo, & si quid boni, aut mali cogitarent, & sic cauebat ab eis quando volebat, sicut dicitur Ioan. secundo, ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes, & quia opus ei non erat, ut quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine: Ioan. secundo, & sciebat specialiter omnia, quæ futura erant in eo, & quid passurus esset. Io. 18. Iesus itaque sciens omnia, quæ ventura erant super eum, & sciebat etiam de Iuda, quod traditurus esset eum, & prænuñciauit, quod vnus de 12. traderet eum. Ioan. decimotertio, & dixit specialiter Iudæ quod facis fac citius: ergo non est cogitandum, quod Christus hoc nesciret.

Alij dicunt, quod Christus hoc futurum esse sciebat, & tamen, quia Iudas erat bonus a principio accepit eum: accidit autem postea, quod Sathanas tentaret eum. Ioan. decimotertio, & sic vendidit Dominum.

Dicendum, quod falsum est, quod Iudas semper fuit malus: nam cum Christus instituisset eum dispensatorem pecuniæ, quæ tradebatur ei, si rabatur pro se, ea quæ dabantur Christo. Ioan. duodecimo, dixit autem hoc non, quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & oculos habens, ea quæ mittebantur portabat, & sic antequam Sathanas tentaret eum erat sibi in consuetudinem furandi pecunias Domini, immo Sathanas ex hac parte habuit occasionem tentandi eum, scilicet, quia fur erat, & auarus, & hac vice furari non potuit quando vnus eum super pedes Domini fufum est. Ioan. duodecimo, etiam multo ante hoc Iudas malus erat, & non credebat, ea quæ Christus prædicabat: ideo quando recedentibus multis discipulis a Christo, quia dixerat, nisi manducaueritis carnem meam & c. diceret ad duodecim, nunquid & vos vultis abire, & Petrus nomine omnium dixisset, Domine quo ibimus? verba enim vitæ æternæ habes, & nos cognouimus, & credidimus, quia tu es Christus filius Dei: dixit Christus nonne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est? id est, scio quod creditis in me, quia ego elegi vos, & tamen vnus ex vobis diabolus est, quasi dicat, vos omnes creditis, ille tamen

le tamen vnus non credit, sed opera diaboli fa- cit: erat ergo Iudas semper malus, & licet ta- lem eum Christus sciret, tamen elegit cum ce- teris.

Dicendum, quod hoc Christus sciuit, voluit ta- mien facere, vt implerentur scriptura, fuerat præ- nunciatum de eo, quod ille, qui manducabat eum eo traderet illum Psalmo quadagesimo, qui ede- bat panes meos magnificauit super me supplan- tationem, & ita ipse Christus innuit dicens, qui in- tingit manum mecum in paropside hic me tradet infra vigesimo sexto, & innuit immediate, quod hoc fiebat, vt implerentur scriptura dicens, fi- lius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de il- lo, vae autem homini illi per quem tradetur, ne- cesse erat tamen, quod implerentur scriptura, sicut ipse dixit eodem capi. possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quam duodecim le- giones Angelorum, sed quomodo implebuntur scriptura, quia sic oportet fieri. Quod magis pa- tet Ioannis decimo tertio, vbi Christus loquens de Iuda, qui tradebat eum ait, vt adimpleantur scriptura, qui manducat mecum panem leuauit cõ- tra me calcas eum suum, & tamen nemo haberet consuetudinem manducandi cum Christo, nisi es- set familiaris eius continuus, scilicet, discipulus, vel Apostolus: ideo in alterum istorum debuit affi- mi Iudas ad hoc, quod posset istud efficere: & po- tius in Apostolum quam in discipulum, quia isti erant magis familiariter cum Christo manducantes, & bibentes.

Secundo fuit, quia iste erat modus conueniens, nam eum Christus tradendus esset Iudeis, & ipsi non audent eum publice capere propter metum populi infra vigesimo sexto, scilicet, ne forte tu- multus fieret in populo, oportuit quod per no- ctam eum caperent, Christus tamen per noctem non dormiebat in vrbe, sed foris in campo: nemo autem poterat ita bene scire loca in quibus ipse ma- nebat, sicut ipsi, qui cum eo erant: fuit ergo cõ- ueniens, quod ab aliquo de suis traderetur. hoc au- tem apparet.

Primo, quia Iudas dixit Iudæis quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam: infra vigesimo sexto, in quo innuebat, quod non erat facile Iudæis il- lum capere, quia alias frustra Iudas offerret se ad tra- dendum eum, nec peteret precium.

Secundo, quia Iudæi dederunt ei pecuniam, & tamen si ipsi sine ministro Iuda potuissent faciliter Christum, tenere non dedissent ei pecuniam.

Tertio, quia omnes ministri missi a Iudæis ad te- nendum Christum secuti sunt Iudam: ipse enim dirigebat eos infra vigesimo sexto, & sic videtur, quod illi nesciebant locum.

Quarto patet, quia Ioannis decimo octauo, dic- tur, sciebat autem Iudas, qui tradebat eum locum, quia frequenter Iesus venerat illic cum discipulis suis, & sic videtur, quod alij nesciuissent locum, in quo Christus erat nisi Iudas ostendisset eis, ista ergo fuit præcipua causa.

Quinto fuit propter agnitionem Christi, quia mi- nistri Iudæorum non bene agnoscebant Christum maxime per noctem: ideo Iudas dedit eis signum dicens, quemcumque osculatus fuero ipse est, tene- re eum, infra vigesimo sexto. Modus ergo conue- niens fuit, quod Christus a suo discipulo traderetur, quia melius, id est, magis conuenienter, & de- terminate poterat istud nefas perpetrari quam per alium: etiam in malis agentibus quædam industria, & astutia necessaria est, quam Aristoteli. astutiam

voeat sexto Ethicorum capiti. decimo sexto. Tertio quantum ad principale fuit ad ostendendum, quod Christus istam mortem voluntarie subiit, & præsciue- rat illam, poteratque euitare, sed noluit, cum scire ip- se diceret discipulis, vnus ex vobis me traditurus est. Ioannis decimo tertio, & multo ante hoc Christus idem significauit dicens, vnus ex vobis diabolus est. Ioannis sexto: cum ergo totum instrumentum mor- tis Christi fuerit discipulus eius, & ipse præsciuisset hoc, etiam si purus homo esset poterat rogare disci- pulum illum, vel saliter agere cum eo ne ab eodem traderetur, & tamen noluit, ergo apparet, quod spontaneus mortem istam subiit. si autem traderetur per aliquem alium extraneum non apparet, quod tam voluntarie mortem istam subiit, cum nõ esset tam facile ei si purus homo esset, sicut si a disci- pulo suo tradendus esset.

Quarto fuit ad ostendendum immensam mansue- tudinem, & viscera misericordie Christi, fuit quippe ineffabilis si quis digne aduertat, scilicet, quotidie comedere, & cum illo bibere, & beneficia magna præstare ei, de quo sciebat, quod ipsum ad mortem tam iniustam traditurus esset, nec turbabatur vultus eius aduersus illum, sed cum omni mansuetudine eum tolerabat, & dulciter loquebatur illi, nec se in aliquo subtrahebat ab eo quem tam sciebat esse vi- rum nequissimum, & si quis diligenter cogitauerit arbitror non poterit de Christi misericordia, etiam commissis grauibus rebus diffidere.

Quinto fuit ad instructionem nostram, vt si quan- do malis necesse sit conuersari, eos patienter tole- mus. sic dicit Augusti. decimo tertio de ciui. Dei. ha- buit inter eos vnum quo malo bene vtens, vt sic passionis impleter dispositum, id est, dispositionem, & Ecclesie suæ tolerandorum malorum præberetur exemplum: de hoc etiam Rabanus dicit eligitur autem Iudas proditor non per imprudentiam, sed per providentiam, si sciebat quidem hominis infir- mitatem, & ideo ne has partes recusauerit fragilita- tis humane voluit ab Apostolo suo tradi, vt tua so- cio tuo proditus moderate seras tuum errasse iudi- cium, & perijisse beneficium.

Considerandum tamen, quod Christus licet sci- ret se a Iuda tradendum, non per hoc incitabat eum ad hoc scelus, sed potius quantum in se fieri pote- rat distrahebat, nam aliquando mala dicebat, ita vt Iudas intelligere posset, vt quando dixit vnus ex vo- bis diabolus est. Ioan. sexto: etiam quando dixit vnus ex vobis me traditurus est. Ioannis decimo tertio, & cum dixit, qui intingit mecum manum in paropi- sidem hic me tradit infra vigesimo sexto, ita vt Iu- das tunc diceret quasi se excusando, nunquid ego sum? & Christus ait tu dixisti, id est, ego non alle- ro, tu videas an verum sit, per quæ sufficienter de- trahebatur a concepto malo si infelix aduertere vo- luisset, distrahebat etiam eum consideratio impen- sorum beneficiorum, quia etiam si nihil aliud esset mansuetudo, & benignitas, & familiaritas Chri- sti quam erga eum ostendebat, cum eum vnus de duodecim fecisset, a malo cor illius diuertere de- buisset, sed præualuit Sathanas, & hæc omnia post tergum abiecta sunt.

Sed dices poterat ne Christus eum ab hoc malo diuertere? Fateor poterat si voluisset, nam & po- terat mortem euitare, mortem tamen venerat: nec enim Christus agere debuit omnia, quæ facere po- terat, quia sic nemo peccaret, nemo periret, & etiam qui perierunt saluarentur. Deus tamen non disposuit agere quicquid potest, quia tunc frustra esset ipsum esse iustum, sufficere enim esse poterat,

tem, egit ergo Christus cum Iuda non quicquid ab- solute potuit, quia sic etiam nunc posset eum salua- re, sed quantum equum, & bonum fuit fieri distrahe- do eum a peccato, obseruato ne maius scandalum caufaret, quod forte fieret si Christus diceret Iudæ tu me tradis, ideo non facias, quia per hoc valde scanda- lizaretur Iudas, eum in isto verbo constitueret eum hostem capitalem, & per hoc Iudas non cessaret, ne- garet enim verum esse, quod Christus dicebat, & exe- queretur, quod conceperat, nisi Christus vellet inter- ius tangere cor eius auferendo ei istud prauum desti- derium, hoc tamen erat diuinitus operari, ideo hoc non fecit: doluit tamen valde Christus de miserabili exitu Iudæ, quia & illum tradidit, & seipsum æterna morte damnauit, sic enim fuit pro Ierusalem, nam Christus videns ciuitatem fleuit super illam dicens, si cognouisses & tu quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Lucæ decimo nono ca- pitulo, compatiabatur enim Christus illi ciuitati, quæ peritura esset, ita vt ex quadam intima compassione lachrymaretur pro illa, fecit etiam quantum potuit humanitus fieri ad hoc euitandum, nam dixit Ierusa- lem quoties volui congregare filios tuos quemadmo- dum gallina congregat pullos suos sub alas, & no- luisti, ecce relinquetur vobis domus vestra deserta, id est peribit ista ciuitas, & templum infra vigesimo tertio capitulo, Lucæ decimo tertio capitulo, poterat tam Christus absolute si voluisset facere ne perijset Ierusalem, & non opus erat lachrymari pro ea, & ta- men lachrymabatur, quasi iam fecisset quicquid fa- cere poterat de bono, & equo, & non potuisset auer- tere malum ipsorum, & ita solum restabat ei ex com- passione lachrymari, ita etiam pro Iuda factum est, sed iniquitates suæ diuiserunt inter eum, & Deum, ita vt iam Christus tanquam homo, & mater, & prædica- tor non potuerit eum a concepto malo diuertere, sed doluit quod ille infelix sic periret.

Mar. 6. Luc. 9. 10.

Luc. 10. Marc. 6. Luc. 9. 10.

Luc. 10.

Mar. 6. Luc. 9. 10. 1. q. 1. cap. nonne. infra 11.

mo, vel ciuitate excutite puluerem de pedi- bus vestris. Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum, & Gomorræorum in die iudicij, quam illi ciuitati.

Hos duodecim. Hic traditur Apostolis doctrina, & forma doctrinæ. Et primo quantum ad locum in quo docerent. Secundo quantum ad id quod docere de- berent, ibi. Euntes autem.

Circa primum dicitur. Hos duodecim misit Iesus. Scilicet ad prædicandum, nam ad hoc eos instituit.

Præcipiens eis, & dicens eis in viam gentium ne abieritis. Ostendit eis quibus prædicarent, scilicet Iudæis, & non Gentilibus, nec Samaritanis, & dicitur in viam gen- tium ne abieritis, i. ne eatis ad terram Gentilium ad prædicandum.

Et in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. Erant ali- que ciuitates Samaritanorum inter Iudæos, & in il- las iubebar Christus ne ad prædicandum introirent.

Sed potius ite ad oues, quæ perierunt domus Israel. Idest ite ad Iudæos qui sunt de domo Israel, & sunt oues p- ditæ, ad hos oportet, quæ eatis ad reducendum ad agni- tionem veritatis per prædicationem verbi.

Quare Christus Apostolis iussit nunc in litera non ire ad prædicandum Gentilibus cum postea præce- perit prædicare omnibus gentibus. Quest. XLIIII.

Quare Christus iussit nunc non ire ad prædicandum gentilibus, cum postea præceperit prædicare omnibus gentibus in- fra 28. & Mar. 16.

Dicendum, quod primo fuit ad auferendam Iu- dæis occasionem murmurandi, & abiecti Christi, nam Messias de gente Iudæorum erat, & ad ipsos per- tinebat, & promissio ipsi facta fuerat, sic dicitur ad Roman. nono, qui sunt Israelitæ quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa, quorum patres ex quibus Christus secundum carnem, si autem Iudæi viderent quod Christus prædicabat gentilibus, vel mittebat disci- pulos ad prædicandum eis dicerent, iste non est Messias noster: Christus autem voluit auferre eis omnem occasionem scandali, ideo ad eos solos disci- pulos misit, & ista fuit causa præcipua, sic dicit Hiero- nymus super Mattha. oportebat primum aduentum Christi nunciari Iudæis, ne iustam haberent excusa- tionem dicentes, ideo se dominum reieccisse, quæ ad ge- tes, & Samaritanos Apostolos miserit, & vere mira- rentur Iudæi si Christus iret ad prædicandum genti- bus, vel illic mitteret discipulos, sic patet Ioa. 7. cum dixit quereis me, & non inuenietis, & vbi ego sum vos non potestis venire, & ipsi quasi admirantes dixe- runt, quo hic iturus est, quia non inuenimus eum? nunquid in dispersionem gentium iturus est, & doctus gentes? dicebant ei hoc tanquam incoueniens, & de quo valde admirarentur si hoc faceret. Secundo fuit (vt aliqui volu-) ad exercitationem Apostolorum, quod antequam mitterentur per totum orbem exer- citarentur inter Iudæos, sic dicit Chyso. ideo primo eos ad Iudæos mittit, vt quasi in quadam palestra in Iudæa exercitati ad agones orbis terrarum intrarent, & velut quosdam pullos debiles ad volandum eos inducens.

Sed istud non est sufficiens causa, quia verum est, quod discipuli antequam mitterentur ad prædicandum p- totum

Hos duodecim misit Iesus, præcipiens eis, & dicens: In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis, sed potius ite ad oues, quæ perierunt do- mus Israel. Euntes autem prædicate dicen- tes, quia appropinquabit regnum celorum. Infirmos curate, mortuos suscite, leprosos mundate, demones eiijcite, gratis accepistis, gratis date. Nolite possidere aurum, neque argenteum, neque pecuniam in zonis vestris. Non peram in via, neque duas tunicas, neque calciamenta, neque virgam. Dignus est. n. operariis cibo suo. In quamcunque autem ciuitatem, aut castellum intraueritis, inter- rogate quis in ea dignus sit, & ibi manere donec exeatis. Intrans autem in domum salute eam dicentes. Pax huic domui. Et si quidem fuerit domus illa digna, ve- niat pax vestra super eam, si autem non fue- rit digna pax vestra reuertetur ad vos. Et quicumque non receperit vos, neque audie- rit sermones vestros, exeuntes foras de do- Alph Tot. in Matth. Pars III.

totum Orbem debuerunt exercitari inter Iudæos, & non erat nunc tempus dispergendi eos per orbem, quia sic prius Christus occideretur a Iudæis, quam illi redirent ad eum, & tamen quandiu Christus vixit debuerunt Apostoli cum eo semper manere, ut addicerent, & viderent omnia gesta eius, quæ postea prædicarent per orbem, ut innuitur Act. 1. ergo, sic debuerunt exercitari in prædicatione, quod mitterentur a Christo ad loca propinqua, ut euntes cito ad ipsum redire possent, & quia Christus erat in Iudæa poterat conuenientius hoc facere prædicando Iudæis, quam Gentilibus, cum tamen essent multa loca Gentilium intra terram Iudæorum ad quæ interdum citius iri poterat, quam ad ista loca Iudæorum non irent Apostoli ad prædicandum, non facit ista causa, quia poterant ibi exercitari prædicando, & redeundo ad Christum, sicut prædicandum inter Iudæos. Tertio fuit, quia Christus non veniebat ad prædicandum personaliter nisi Iudæis, sicut ipse dixit infra 15. nō sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel ad prædicandum, nisi istis, & quia Christo viuente non erat decessus, & tenerent alium modum prædicandi discipuli eius, quod ipse, sicut ipse non prædicauit, nisi Iudæis, ita nec debuerunt prædicare eo viuente discipuli eius. Quarto fuit propter honorem quædam legis, & gentis Iudæorum, & ut essent minus excusabiles, erat enim Christus de gente Iudæorum, secundum carnem: debuit ergo honorare gentem suam, & maxime super legem & Prophetas, quia omnia fuerunt in gente illa, hunc ergo honorem Christus illis exhibuit, quod non solum eis primo, sed etiam eis solis a principio prædicauit, cum autem noluerint recipere illam erant iam minus excusabiles, quia tantam diligentiam contra illos, & honorem eis Christus impendebat, sic dicit Hieronymus legis lectio obtinere privilegium euangelij, debebat ob hoc minus Israel sceleris sui exculatione habiturus, & plus sedulitatis in admonitione sensisset. Quinto fuit, quia futurum erat, quod Iudæi repellerent prædicationem Christi, & Apostolorum, & transirent ad gentes, ut ergo rationabilior videretur iste transitus conueniens fuit, quod ista magna diligentia adhiberetur contra eos prædicando ipsi solis Iudæis, sicut dicit Gregorius, prius soli Iudæa voluit, & postmodum Gentilibus prædicare, quare nunc redemptoris nostri prædicatione a propriis repulsa Gentiles populos, quasi extraneos quereret. Sexto fuit ad ostendendum maiorem Christi benignitatem, scilicet quod cum Iudæi signa eius demonij ascriberent, ipse contumeliam passus non solum non reliquit eos, sed etiam maiorem honorem eis impendit ipsis solis prædicando, sic dicit Chrysostomus, ne extimarent, quia Christo conuertiabantur, & demoniacum eum vocabant, & propter hoc eos odio haberet, primum eos emendare studuit, & ab omnibus aliis discipulis abducens eis medicos, & doctores mittit, & non solum prohibuit alijs annunciare antequam Iudæis, sed nec viam quæ ad gentes fert, pertinere concedebat.

Quare Christus iussit post mortem discipulis prædicare gentibus. Et qui ordo fuit prædicandi discipulorum.
Quæst. XLV.

QUARE ET VTR quare Christus post mortem iussit discipulis prædicare gentibus. Dicendum, quod fuit. Primo, quia Christus non solum Iudæis venerat, sed etiam gentilibus, sic fuit dictum de eo Genes. quadragessimono capitulo, ipse erit expectatio gentium, & Ista. vndecimo capitulo,

F in ipso gentes sperabunt, & hoc est, quia plures de gentibus ad ipsum conuersi sunt, quam de Iudæis. Hoc autem non potuit, nisi per prædicationem fieri, quia fides ex auditu est, ad Roman. decimo capitulo, scilicet quomodo credent ei quem non audierunt? quomodo autem audient sine prædicante? quasi dicat non poterunt, sed Christus viuens non permisit Apostulis prædicare Gentilibus, ergo oportuit, quod Christus post mortem iuberet eis prædicare Gentilibus, & nunc illa cessabat, quia iam non poterant Iudæi repellere Christum, quasi non esset Messias, licet discipuli sui prædicarent Gentilibus, cum ipse viuens semper Iudæis prædicauerit, & etiam discipuli eius, nunc autem quasi repulsa doctrina Christi, cum illum occidissent, iuste poterant Apostoli gentilibus prædicare, & ita Christus dixit, ire per mundum vniuersum, & prædicare euangelium omni creature.

Sciendum tamen, quod adhuc Christo mortuo non recesserunt profusus Apostoli de Iudæa ad prædicandum gentibus, quia prius prædicauerunt Iudæis, & quousque ipsi repulerunt eos non iuerunt ad gentes dimissa Iudæa, sic patet Actuum decimotercio capitulo, cum dixerunt Paulus, & Barnabas Iudæis, vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repulistis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes, sic enim Christus voluerat, quod prius prædicaretur in Iudæa Act. primo capitulo, eritis mihi testes in Ierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vsque ad vltimum terræ: nam iuxta ordinem istorum verborum fuit ordo prædicandi, nam post Christi ascensionem prius Apostoli prædicauerunt in Ierusalem, & conuerterunt plurimos, quia Petrus conuertit in primo sermone die Pentecostes tria millia, Actuum secundo, & tertio capitulo, deinde per totam Iudæam prædicabant, & post aliquantum tempus, aliqui de discipulis prædicauerunt in Samaria, & conuerterunt gentem, vnde dicitur Actuum octauo capitulo, cum audissent Apostoli, qui erant Hierosolymis, quod recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum, & Ioannem, post hoc autem cum Iudæi essent valde obstinati, & persequerentur prædicantes, Apostoli recesserunt inde saltem plurimi, quia Iacobus Alphaei, qui erat Episcopus Ierusalem semper ibi mansit, & ibi tandem occisus est, & ita Christus voluerat, quod Apostoli nunquam desinerent profusus prædicare Iudæis quousque ipsi omnino expellerent eos, sic, n. dixerunt Paulus, & Barnabas Actuum decimotercio capitulo, quoniam repulistis illud ecce conuertimur ad gentes, sic enim præcepit nobis dominus, scilicet quod iremus ad gentes postquam vos repelleretis nos, per hoc autem fuit ablata Iudæis omnis occasio murmurandi de Christo, & discipulis, quod prædicarent gentibus, cum iam ipsi nolent audire eos, nam alias scandalizarentur, immo & sic fuerunt scandalizati conuersi de Iudaismo ad Christum, quando Petrus prædicauit gentilibus, & baptizauit eos Actuum 11. cum ascendisset Petrus Ierosolymam disceptabant aduersus illum qui erant ex circuncisione dicentes, quare introisti ad viros circumcissionem habentes, & Petrus fecit ibi longam excusationem ostendens, quod a Deo compulsius egisset, & conclusit dicens: si ergo eandem gratiam dedit illis Deus, sicut & nobis qui credidimus in dominum nostrum Iesum Christum, ego quis eram, qui possem prohibere Deum? his auditis tacerunt, & glorificauerunt Deum dicentes, ergo & gentibus Deus penitentiam ad vitam dedit.

An erat inconueniens, quod Christus nunc subtraheret verbum prædicationis a gentilibus: cum sine fide impossibile est Deo placere. Et quod nemo, sine lege Christi nunc potest saluari. tamen si ante Christi mortem gentiles poterant saluari sine eius lege. Quæst. XLVI.

QUARE ET VTR an erat inconueniens, quod Christus nunc subtraheret verbum prædicationis a gentilibus.

Aliqui dicunt, quod inconueniens erat, quia Deus non est acceptor personarum. Actuum 10. quia tamen faceret prædicari verbum suum gentibus quibusdam, & alijs prædicare veraret, personarum acceptio erat, & tamen apud Deum non est distinctio Iudæi, & Greci, sed Deus diues est in omnes ad Roma. 10. etiam, quia in Christo non est masculus, nec femina, seruus nec liber, Barbarus nec scitha ad Col. 3. ergo non est differentia apud Deum inter Iudæos, & gentiles, ergo non debuit vetari prædicatione gentilibus.

Secundo patet, quia ea quæ sunt de necessitate salutis eterne nemini sunt subtrahenda, quia tunc charitas non esset ad omnes: fides autem est huiusmodi, quia sine fide impossibile est placere Deo ad Hebræ. 11. ergo nulli subtrahenda est, non potest tamen haberi fides sine prædicatione ad Ro. 10. quomodo credent ei quem non adierunt? quomodo autem audierunt sine prædicatione? ergo nulli subtrahenda est prædicatione, nisi ipse repellat illam, sicut dixerunt Paulus, & Barnabas Iudæis Actuum 13. oportebat primum vobis loqui verbum Dei, sed quoniam repulistis illud ecce conuertimur ad gentes.

Dicendum, quod non fuit aliquod inconueniens non prædicare gentibus hoc tempore. Primo, quia Christus fecit hoc ad vitandum scandalum, ne Iudæi eum iuste repellerent, & tamen veritas doctrine relinquitur potest ad tempus esse scandalum oblatum, veritas enim vitæ, nunquam esse omittenda propter scandalum, & tamen veritas doctrine, & discipline interdum omittuntur ad vitandum scandalum ar. 5. di. c. vt constitueretur, & extra de reg. iuris, c. qui scandalizauerit in glo. ideo non solum gentilibus quibus nunquam fuerat prædicatum iuste, nunc non prædicaretur, vt euitaret scandalum, sed etiam subtraheretur eis prædicatione ad tempus, vt euitaretur huiusmodi scandalum si iam eis cepisset prædicari.

Secundo, quia ista prædicatione, quæ facta est Christo viuente magis fuit, vt exordium prædicationis ad collegendum prædicatores, quam ad faciendum credentes, scilicet quia Christus nunc volebat multos prædicatores colligere, qui post mortem suam vbi que prædicarent, & quia isti prædicatores eligendi erant de Iudæis, & non de gentilibus, vt videretur, quod bonum incipiebat a Iudæis, sicut Christus dixit Ioan. 4. salus ex Iudæis est, sicut conueniens eis prædicare a principio, & non tunc opus prædicari gentibus, quia nulli nunc conuertendi erant de illis, qui essent principes prædicationis, licet multi postea fuerint, sic dicit Gregorius erant etiam tunc, qui de Iudæa vocandi essent, & de gentibus vocandi non essent, ideo prius soli Iudææ voluit, postmodum autem gentibus prædicare.

Tertio, quia nullum inconueniens erat nunc non prædicare gentibus, quia quod Christus velle prius prædicare isti genti, quam illi nulli faciebat iniuriam, quia alicubi inchoandum erat, secus autem si iuberet, quod nunquam prædicaretur illis, quia tunc videretur aliquis causa querere, & tamen etiam non essent, quia tunc conuertere possent, quod Deus non dederit aliquando eis legem Moysi, sicut Iudæis dedit, verum est autem, quod si non iuberet prædicari illis essent excusabiles si non crederent ea, quæ prædicabantur

A alijs, & non eis, sicut dicitur infra 20. quid stas rota die hic ociosi? & illi dixerunt, quia nemo eos conduxit, & de gentilibus intelligitur, quod ante Christum nemo ad laborandum in vinea domini conduxerat per verbum prædicationis.

Ad primum dicendum, quod Deus non est acceptor personarum, nec etiam potest proprie loquendo, quia acceptio personarum nunquam est, nisi in eo, qui debet distribuere aliquid aliquibus, & tenetur sequi certam formam in distribuendo, quia si tunc intuitu alicuius personæ non seruaret istam formam esset acceptor personarum, Deus tamen non tenetur nobis ad aliquid, sed quidquid dat gratis dat, ideo non potest esse personarum acceptor.

Aliter potest dici, quod acceptio personarum attenditur in Deo quantum ad illa, quæ iam posuit sub lege: nam licet Deus non teneatur alicui legi, decreuit tamen omnibus bene agentibus dare vitam æternam, & huic decreto stat, si autem aliquis bene agens non acciperet a Deo vitam æternam, diceretur Deus saltem large personarum acceptor, & sic dicit Actuum 10. nunc noui in veritate, quod non sit personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui facit iustitiam acceptus est illi, ideo dat vitam æternam homini bene agenti de quacunque gente sit. quod autem prædicaretur lex Christi tali, vel tali genti non eratur aliqua lege, ideo licet vni genti prædicaretur, & non alteri, esset personarum acceptio.

Ad secundum dicendum, quod non est subtrahendum alicui id, per quod potest credere, & ideo, nec etiam gentilibus subtrahenda erat prædicatione Christi, nec subtrahenda est cum iusserit prædicari omni creature Marc. 16. quod tamen hoc tempore non prædicaretur, & postea prædicaretur, non differebat, quia non erat simpliciter necessarium gentilibus ad salutem, quod illo tempore quo Christus vivebat prædicaretur eis lex eius, quia tunc etiam esset necessarium, quod omnibus temporibus prioribus fuisset prædicata, potuerunt tamen illis temporibus sine hac prædicatione saluari, ergo etiam possent Christo viuente si non prædicaretur eis.

Aliter potest dici, quod etiam si Christus veraret in æternum prædicari legem suam gentilibus, & nunquam prædicaretur, sed totis Iudæis, non erat inconueniens, quia poterant sine illa saluari, nam ideo nunc nemo sine lege Christi saluatur, quia ipse iussit eam totum seculo prædicari, & qui non crederet condemnaretur Mar. 16. si autem iuberet, quod non prædicaretur gentilibus, non tenerentur ipsi credere, nec legem illam obseruare, & sic possent sine ea saluari.

Quod patet, quia toto tempore præcedenti ante Christum gentiles saluari poterant sine lege Christi, quoniam non fuerat prædicata, ita & postea saluarent sine ea si Christus veraret ea illis prædicari. Cum autem dicitur, quod sine fide impossibile est placere Deo. Verum est si quis nullam fidem habere velle, sufficiebat in homine de Deo sentire ea, quæ naturaliter sentiri poterant, & si aliquid vilita reuelaret, quod non dissentiret ei, & ista fides sufficiebat gentilibus ante quæ prædicaretur eis euangelium, si ergo Christus veraret eis illud prædicari iussiceret eadem fides semper, & ista est, per quam Deo placerent, & saluarentur, & non est necesse, quod aliquis prædicet ad hoc, quod homo habeat istam fidem, quia naturaliter haberi potest ad Rom. 1. inuisibilia Dei, &c. Cum autem dicitur ad Rom. 10. quod credent in quæ non audierunt. Dicendum, quod intelligit de fide explicita, & determinata sub certis articulis qualis nos nunc habemus, & in ista non erat simpliciter necessaria ad salutem, quia toto tempore ante Christum saluati sunt homines non habentes istam fidem, nec explicitam: nunc autem est necessaria ex eo, quod iam prædicata est, & nemo potest

sine illa saluari, & sic poterant Gentiles saluari etiã si nunq̃ fuisset eis predicatum euangelium, quia poterant sine illo hñe fidem, quæ sufficit ad salutẽ licet illa non sit ita determinata, sicut ea q̃ nobis predicata est.

Quare Christus iussit Apostolis non intrare in ciuitates Samaritanorum, & an licebat intrare in illas discipulis ad predicandum. Quæst. XLVII.

Quare Christus iussit Apostolis non intrare in ciuitates Samaritanorum, & an licebat intrare in illas discipulis ad predicandum cum liceret tamen intrare in eas ad manducandum. Patet hoc, quia Christus intrabat sæpe in ciuitates Samaritanorum ad manducandum, vel saltem mittebat discipulos, vt de ciuitatibus ipsis cibos sibi adducerent, nam Christus sæpe ibat, & redibat de Iudæa in Galilæam, & ad hoc oportebat eum transire per loca Samaritanorum, & sic cum Christus transiret per loca Samaritanorum oportebat, q̃ cibos acciperent de locis Samariæ, sic dicitur Ioã. 4. venit Iesus in ciuitatem Samariæ, & fatigatus ex itinere sedebat super fontem discipuli enim eius abierant in ciuitatẽ, vt cibos emerent, iterũ etiã cum Christus de Galilæa in Iudæã rediret precepit discipulis, vt pararent ei cibos in quadã ciuitate Samaritanorũ, illi intrauerunt, sed quando Christus venit noluerunt ciues eũ recipere, nec etiã cibos dederunt Luc. 9. & sic iam discipuli intrauerant, & Christus intrare volebat, nõ ergo erat vetitũ eis intrare in ciuitatem Samaritanorũ pro cibis, vel ad alia necessaria, sed solũ verbat intrare ad predicandũ, nõ de predicatione Christus nunq̃ loquebatur Iudæis, et non erat illicitũ intrare in ciuitates Gentiliũ, & Samaritanorum, sed solum manducare cũ eis, & habere communionem in doctrina, liceret ergo eis Apostolis, Sed obicitur, quia Christus predicabat Samaritanis nam Ioã. 4. dicit, q̃ duobus diebus mansit in vrbe Samariæ, & multi crediderunt in eum propter sermonem eius, ita ergo liceret discipulis.

Dicendum, q̃ Christus nõ predicabat gentilibus, nec Samaritanis, nec volebat facere illis miracula, interdum tñ pp magnã importunitatẽ hoc faciebat, & solũ bis legitur hoc fecisse. scilicet Chananiensis, & semel Samaritanis, de Chananiensis patet infra 17. de Chananiensis importuna, quæ cũ clamã vexaret Apostolos illi rogauerunt Christum, vt sanaret filiã eius, sed tunc nihil predicauit, de Samaritanis patet, sicut vice Ioã. 4. quia ad magnas preces eorum intrauit vrbe, mansitque ibi diebus duobus, & predicauit, quia valde rogatus est ab incolis, miraculũ tñ nullũ fecit, alias autem non legitur, nec Samaritanis, nec gentilibus predicasse.

De discipulis dicendum, q̃ non licebat eis predicare in vrribus Samaritanorũ cũ Christus hoc vetuerit, & istud pp duo. Primo quia forte illud factum est anteq̃m Christus hñc vetaret Apostolis intrare ciuitates Samaritanorũ, & verum est, sine dubio, quia qñ Christus intrauit ad Samaritanos nõdũ incepit adhuc se oĩno manifestare, quia nondũ Ioannes tenebat in vinculis Io. 3. immo pp Ioannem ipse recessit de Iudæa in Galilæam, vt non esset occasio inuidie Phariseorum, & discipulorũ Ioãnis cõtra ipsum Ioã. 4. cum autem peruenisset in Galilæam audiuit, q̃ Ioãnes captus esset, & tunc cepit predicare, & supra 4. & ita predicatio Christi manifesta cepit postquam Ioãnes captus est, introitus tamen ad Samaritanos fuit ante Ioãnis incarcerationem, & tamen ista missio Apostolorum ad predicandum, & prohibitio eis facta de predicando Samaritanis fuit longo tempore, postquam Christus predicare ceperat, ergo ille intro-

itus Christi ad Samaritanos fuit multo tempore anteq̃ istam prohibitionem, & sic non obstat, quia vno tempore licet, q̃ alio tempore est illicitum, vnde si eo tpe Apostoli irent ad predicandum, licuisset eis predicare Samaritanis, quia nondũ erat prohibitio facta. Secundo potest dici, q̃ secus erat de discipulis, quam de Christo, quia Christus nulli legi erat subditus, sed ipse leges condebat, ergo poterat ipse predicare Samaritanis, & Gentilibus, licet prohiberet discipulis predicare eis, cum autẽ dicit, q̃ non licebat discipulis Christi intrare ciuitates Samaritanorum ad predicandum, est intelligendũ, q̃ et non licebat eis predicare Samaritanis in campo, quia hic nõ erat principaliter vetitus ingressus in vrbes cum liceret intrare in eas pro cibis, sed predicatio erat vetita, ideo siue in vrbe, siue in campo illicitum erat predicare illis, & tamen dixit Christus de vrribus, quia ibi solebat fieri predicatio, sed non in campo.

Qui erant isti Samaritani, & de origine eorum. Et qui sitis Samaria. Et quare Samaritani obseruabant legem Moysi. Quæst. XLVII.

Qui erant isti Samaritani, quibus vetitum fuit Apostolis predicare. Dicendum, quod ad hoc est sciendum, qui sunt Samaritani. Et dicendum, quod illi non erant omnino Iudæi, nec omnino Gentiles.

Quod patet, quia si fuissent omnino Iudæi non venisset Christus illi predicare, cum mitteret Apostolos ad predicandum Iudæis, si autem essent omnino Gentiles non expressisset eos Christus, sed suffecisset dici in viam gentium ne abieritis, & tamen expressit eos, tanquam non essent Gentiles, est ergo dicendum, quod Samaritani ex origine Gentiles erant, & tamen quantum ad obseruationem erant Iudæi, non tamen quantum ad totã obseruationem, quia tunc vocarentur Iudæi, vel saltem ad genã, id est cõuersi ad Iudaismũ, vel peregrini, sic enim vocat eos lex, scilicet omnis homo de semine Israel, & aduenç qui morantur inter nos, &c. Leuitic. decimo septimo cap. id est Iudæi ex genere, & conuersi ad Iudaismũ, vel vocarentur Profeliti, infra vigesimo tertio cap. circũcisi sunt, & aridam, vt faciatis profelitem vnum. i. vt conuertatis vnum Gentilem ad Iudaismũ, & tamen non vocabantur sic, sed Samaritani, ideo non erant isti Gentiles conuersi ad Iudaismũ, sed alij modum tenebat.

Pro quo sciendum, quod Samaritani a Samaria dicuntur, erat enim Samaria ciuitas quadã metropolitana in regno Israel, diuiso enim regno Iudæorum in duo, scilicet in regnum Iudæ, & Israel fuit metropolitana regni Iudæ Ierusalem, & regni Israel Samaria, ibique regnauerunt omnes reges Israel, cum autem decem tribus, quæ pertinebant ad regnum Israel translata fuissent cum rege suo Osee in terram Assyriorum per Salmanasar regem, ne relinqueretur terra illa deserta traduxit varios populos de terra sua ad habitandum in illa, & quia caput illius terræ erat Samaria tota regio appellata est Samaria, & gentes illæ Samaritani dicti sunt, & quando venerunt in terram illam colebant idola, Deus autem iratus misit cõtra eos leones, & occidebant illos; dictum est ergo regi Salmanasar qui transfulerat eos, q̃ quia ignorabat legitima Dei terrã illius mittebat Deus leones, misit ergo Salmanasar vnum de sacerdotibus Iudæorũ qui captiuũ ducti fuerant, vt doceret eos ritum Iudæorum colendi Deũ, & ille fecit erudiens eos in ceremonijs legis Moysi, & quantum ad hoc gentes illæ ceperunt obseruare legem Moysi tam in ceremonijs sacrificiorum, quam in toto ritu viuendi, non tamẽ omiserunt cultum

idolorũ, sed simul colebant Deũ, & idola sua 4. Reg. 17. & hoc quidẽ fuit a principio, postea autẽ nõ semper fuit, nõ tempore Christi Samaritani nõ videtur idola coluisse, istẽ ergo gentes fuerunt Samaritanorum, q̃ dum Iudæi translati sunt in Babylonẽ manserunt in terra, & redeũtibus Iudæis de Babylone multas aduersitates eis fecerunt, nam cum edificarent templum sepe accusauerunt eos apud reges Persarũ, & fecerunt longo tpe cessare ab edificatione, vt patet 1. Esdræ 4. & 5. & 2. Esdræ 3. & 4. & cum restaurarentur muri Ierusalem, qui corruerant, sæpe impediẽt Samaritani Iudæos tã accusationibus apud regem Persarum, q̃ manu armata, ita vt qñ Iudæi edificarent vna pars eorum faciebat opus, & alia tenebat lanceã pp insultus Samaritanorum, vt patet Neemię. 5. & 6. erant ergo Samaritani multum exosi Iudæis, quia erant hostes eorum, fecerunt autem Samaritani, quoddã templum simile templo Ierusalem in monte Garizim, vt ibi facerent sacrificia, & omnes ceremonias, quæ fiebant in templo Ierusalem de quo templo dicitur Ioannis 4. & pp hoc adhuc fuit maior hostilitas Iudæorũ, & Samaritanorum, quia Deus iusserat, q̃ non esset, nisi vnus locus in quo fierent sacrificia in vna solã ciuitate, quam ipso eligeret Deute. 12. & 16. & si aliqui inter Iudæos arguerentur cõtra aliquam legis obseruantiam, q̃ non bene tenerent eam, fugiebant ad Samaritanos, & ibi manebant, vt ait Iosephus. 11. Antiqui. mansit autẽ ista gens vsque ad Christum, ideo interdum euangelistæ Samaritanos commemorant, & isti sunt a quibus Christus venit Apostolos, vt non predicarent eis.

Quare Christus Apostolis vetuit non predicare Samaritanis. Quæst. XLIX.

Quare Christus hoc vetuit cum illi obseruarent legem Moysi, sicut Iudæi.

Dicendum, q̃ ad tollendũ scãdalu Iudæorum, vt non haberent occasionem repellendi eum, q̃ non esset Messias si Samaritanis predicaret ipse, aut discipuli eius, sicut si predicaret gentibus, vnde valde scandalizabantur Iudæi de Samaritanis, & ad magnum improprium habebant nomen Samaritanorum, & infra cum maledicerent Christo dicebant tu Samaritanus es, & demonium habes Io. 8. scandalizarentur, ergo Iudæi si quis de eis conuerteretur cum Samaritanis. Primo, quia ipsi erant generale non conuersari cum eis. Io. 4. Iudæi non conuertunt Samaritanos, & ita mulier Samaritana dixit Christo e. c. quomodo tu Iudæus cum sis bibere a me pocis, quæ sum mulier Samaritana; magis ergo admirarentur Iudæi, & scandalizarentur si viderent Christum, & Apostolos eius conuersantes cum Samaritanis, & docentes eos.

Secundo erat propter inimicitias, quæ semper manebant, nam Samaritani, vt dictum est precedenti q. persequebantur semper Iudæos, aut saltem oderant eos cum persequi non poterant, & iungebantur inimicis eorũ dicit Iosephus 11. Antiqui. ideo etiã Iudæi oderant eos, & nolent conuersari cum illis. Tertio fuit, quia Samaritani non erant veri Iudæi, nec tenebant omnia, quæ Iudæi, sed solũ recipiebant quinque libros Moysi, & circũcisionem, libros vero prophetarum, & cetera, quæ habebant Iudæi rejiciebant, ideo computandi erant, sicut infideles, sic dicit glo. Samaritani gentiles fuerunt, sed ad Iudaismũ multis periculis coacti conuersi sunt, circũcisionem, & quinque libros Moysi recipientes cetera vero abhorrentes.

Quarto fuit, quia etiã si Samaritani fuissent Iudæi tamen propter templum, quod construxerunt in monte Garizim ad sacrificia lederi merebantur, iusserat Alph. Tost. in Matth. Pars III.

enim Deus vnicum templum in terra Israel Deuter. 12. & alibi sub pena mortis nõ licebat alicui sacrificia facere Leui. 17. vnde, quando duę tribus, & dimidia construxerunt altare magnum apud Iordanem reliquę 11. tribus, & dimidia putantes illud factum ad offerenda ibi sacrificia parauerunt se ad bellum contra duas, & dimidiam, vt delerent eas quousque ille satisfecerunt ostendentes, quod non fuerat altare factum ad sacrificia, sed solum in signum erat, quia Iordanis non diuidebat vtramque gentem, sed omnes erant vna gens, & pertinebant ad Deum Israel, vt patet Iosue vigesimo secundo, quia tamen Samaritani nõ erant de gente Iudæorum, nec aliquando fuerant in societate eorum, non pugnabant Iudæi contra illos propter templum, & altare sacrilegũ, quia de his, quæ foris erant nihil pertinebat ad eos iudicare, sicut nec pugnabant contra gentiles licet colerent idola, quia nunquam illi fuerant subiecti legi Iudæorum, ita de Samaritanis erat, & tamen habebant Iudæi indignationis causas contra Samaritanos, & non contra gentiles, eo quod in contemptum eorum illud templum erat factum, quia si Samaritani essent Iudæi, aut legem Iudæorum obseruare vellent, execrabile esset in eis illud templum facere, cum esset contra legem.

Quinto fuit, & quod ad maiorem indignationem mouebat Iudæos, quia Samaritani dicebant eos errare, quia faciebant sacrificia in Ierusalem, asserentes, quod solum deberent facere illa in templo suo montis Garizim, vt innuitur Ioan. 4. cum quaesuit a Christo Samaritana an adorandum esset in templo montis illius, vel in Ierusalem, & sic propter multa Iudæi non conuertebantur Samaritanis, & si Christus, aut discipuli predicarent illis scandalizarentur, iussit ergo Christus eis non predicare Samaritanis.

Quæ oues erant istæ, quæ perierant domus Israel. Quæst. L.

Quæ oues erant istæ, quæ perierant domus Israel, quæ oues erant istæ.

Dicendum, quod erant Iudæi, omnibus enim illis predicari iussit non precipiens ab aliquo abstinere, vocantur autem oues, quia Christus vocat turbas oues, sic dicitur supra in litera videns Iesus turbas misertus est eis, quia erant, sicut oues non habentes pastorem; etiã omnes homines tam iustos, q̃ peccatores oues vocat, vt patet in parabola de centum ouibus, & vna perditã infra 18. & Luc. 15. Iudæi, ergo licet mali essent oues vocantur, sic dicit Hilarius, q̃ licet Iudæi oues dicantur, in Christum tamen luporũ ac viperarum linguis, & faucibus seuerunt, dicitur autem ad oues, quæ perierunt non, q̃ aliqui Iudæi perierunt, & alij non, sed omnes perierant, nam omnis perditã vocatur quilibet peccator, iusti autem vocantur oues non errantes, vt dixit Christus infra 18. & Luc. 15. omnes tamen Iudæi peccatores erant, quia nemo potest dicere, quod peccatum non haberet 1. Io. 1. nõ est homo, qui faciat bonũ, & non peccet 3. Reg. 8. cum etiã ipsi iusti septies in die cadant Proue. 24. oēs, ergo Iudæi erant oues errantes, vel quæ perierãt, & ita Christus loquitur semper eis, tanquam omnibus Ioan. 10. & malis Iudæis dicebat, vos non estis ex ouibus meis e. c. gentiles etiã vocauit oues suas, quia ad ipsum conuertendi erant e. c. alias oues habeo, quæ nõ sunt ex hoc ouili, iubebat ergo Christus hñc predicare ouibus, quæ perierant domus Israel. de domo Israel. Iudæis, qui erant de domo Israel, & oēs perierãt scilicet p. p. s. sicut, & oēs hoies pereunt, qñ peccãt.

Euntes predicare. Hic ponitur forma doctrine ipsius Apostolis quantum ad actum docendi, scilicet quid deberent predicare, & quia doctrina ista indigebat miraculorum confirmatione ponitur, quæ miracula deberent facere. De primo dicitur. *Euntes autem, Scilicet per omnia loca Iudæorum. Prediccate dicentes, Scilicet hoc, quod sequitur.*

Quia appropinquabit regnum celorum. Id est nunc appropinquat opportunitas eundi ad vitam æternam, quæ est regnum celorum. *Infirmos curate.* Istud est secundum, scilicet confirmatio per miracula, quæ pertinebant ad utilitatem credentium, aut eorum, qui credituri erant, & vocantur hic infirmi quibuscunque egritudinibus, vel morbis, vel debilitatibus teneantur, quia istud nomen est multam generale.

Mortuos suscite. Istud est aliud genus miraculi, quod apud Iudæos maximum reputatur. *Leprosos mundate.* Potius dicitur mandari, quam sanari leprosi, quia non est lepra, sicut ceteri morbi, qui manifeste mortem accelerant, lepra autem magis est immunditia, quæ egritudo, ideo melius dicuntur homines mandari ab ea, quam sanari.

Dæmones eiicite. Scilicet de corporibus obsessorum, ut dicitur supra in litera, scilicet dedit potestatem spirituum immundorum, ut eiiceret eos, scilicet de corporibus, poterant tamen etiam eos eiicere interdum de regione, ut infra dicitur.

Quid est istud regnum celorum, quod inveniunt Apostoli predicare. Et quod per fidem, & baptismum introitur in regnum celorum. *Quest. LI.*

QUÆRITUR quid est istud regnum celorum, quod inveniunt Apostoli predicare. Dicendum, quod regnum celorum, vel regnum Dei, quod id est multipliciter accipitur. Vno modo pro ecclesia militanti, sicut dicitur infra 13. mittit filius hominis Angelos suos, & colliget de regno eius, dicitur Greg. in homilia super illo verbo, quod regnum celorum patris patris ecclesie dicitur, quia in illa beatitudine ubi pax summa est inveniunt scandala non poterunt, quæ colligantur, sic et potest accipi illud supra 5, qui soluerit vnus de mandatis istis, & docuerit, hic minimus vocabitur in regno celorum, i. in ecclesia militanti, quia soluentes mandata non erunt in vita eterna.

Secundo accipitur regnum celorum per beatitudinem, siue vita eterna, sic et e. nisi abundauerit iustitia vestra plus, quam Scribarum, & Phariseorum non intrabitis in regnum celorum, i. in vitam eternam. Tertio accipitur pro lege Moyse sine intellectu eius, aut pro statu illius legis infra 21. auferetur a vobis regnum celorum, & dabitur genti facienti iustitiam eius. Hoc Christus dixit principibus sacerdotum, quia ipsi habebant legem Moyse, & intelligebant eam saltem quantum ad plurima, & non fructificabant in bono opere, id dicit Christus eis, auferetur a vobis regnum celorum, i. intellectus sacre Scripturæ, & dabitur genti facienti iustitiam eius, id est genti, quæ vere colat Deum, & obseruet iustitiam legis, non quantum ad cornicem literæ, sed in vero sensu spirituali, ut dicitur ad Rom. 2. & 9. & ita fuit, quia Iudæi nolentes credere in Christum pro peccata sua excusati sunt, sic dicitur ad Rom. 11. quod cecitas ex parte accidit in Israel donec intraret plenitudo gentium, & sic ablatus est intellectus scripturæ ab eis, quia iam non intelligunt eam, sicut intelligenda est, quia si intelligerent iam non seruaret cum completa fuerit in Christo, & non sit amplius obseruanda. Quarto accipitur pro euangelio, ut aliqui volunt, vel pro statu noui testamenti, ut infra 13. Iohannis Scriba doctus in regno celorum istis est homini patri familias, qui profert de thesauro suo noua, & vetera, & est sensus, quod Scriba sapientes docti in re-

gno celorum, i. in nouo testamento proferunt de thesauro suo, i. de scientia sua noua, & vetera, i. probationes noui, & veteris testamenti, ita communiter exponitur. Quinto, ut aliqui volunt accipitur pro Christo, ut infra 12. si in digito Dei eiicio dæmonia, profecto venit in vos regnum Dei, i. Christus dator regni celorum, sic exponit Nicolaus: melius tamen intelligitur de vita eterna, si in digito Dei eiicio dæmonia, si creditis, quod in potestate Dei eiicio dæmonia, tanquam Deus, vel Messias, profecto venit in vos regnum Dei, i. certe habebitis vitam eternam: quia per fidem, & baptismum introitur in regnum Dei Ioan. 3. Potest tamen accipi, & melius pro regno Messie, ut dicitur infra 12. c. saltem tamen tribus, vel quatuor modis primis solet accipi regnum Dei in scriptura,

An regnum celorum accipi possit pro euangelio, vel pro Christo. Et quod vna est ecclesia ab initio vsque ad finem seculi. Expositio quadam noua. *Quest. LII.*

SEQUERETUR in quo modo istorum Christus præcepit predicari regnum celorum. Dicendum quod non accipitur tertio modo pro veteri lege, quia illa nunc non appropinquabat, sed iam multo tempore erat. Nec et accipitur pro intellectu, quia præsupponitur, quod Iudæi habebant hunc intellectum, quando Christus venit, cum ipse dixit infra 21. auferetur a vobis regnum celorum, i. intellectus sacre Scripturæ, ergo præsupponitur, quod illum habebant. Non potest et intelligi quinto modo, scilicet pro Christo, quia dicitur appropinquabit regnum celorum, i. prope est, & tamen Christus non erat prope, sed iam erat inter eos cum iam diu prædicasset, Nicolaus tamen intelligit in isto quinto modo, scilicet quod Apostoli prædicarent Messiam iam venisse, & quod ista erat tota prædicatio ipsorum, sed non est satis apprensus. Primo, quia tunc dicerent iam venit regnum celorum, & non dicerent appropinquabit cum Christus iam venisset, nam istud esset ostendere, quod Iesus, qui iam venerat non esset Messias, sed expectaretur alius in breui venturus. Secundo, quia non est verisimile, quod Apostoli prædicarent, quod iam venerat Messias, quia per hoc ostenderent, quod ipse Iesus esset Messias, quia ille mittebat eos ad prædicandum, & in nomine eius miracula faciebant, & tamen infra 16. & Mar. 9. & Luc. 9. dicitur quod præceperat Iesus discipulis suis, ut nemini dicerent, quia ipse est Christus, & tamen ibi causa, sine per hoc passio sua impediretur, non est ergo verisimile, quod prædicarent Messiam venisse. Non intelligitur etiam pro euangelio, quia non est verum, quod euangelium appropinquabat immo iam euangelium erat, quia hoc, quod Apostoli prædicabant erat euangelium. Item patet, quia Luc. 9. dixit Christus vade, & annuncia regnum Dei, ergo illud annunciare erat aliud, quam regnum Dei, & tamen illud annunciare euangelium erat, ergo non est euangelium regnum Dei de quo hic dicitur. Non potest et accipi pro ecclesia militanti, quia illa semper fuit; nam tam in nouo, quam in veteri testamento semper fuit ecclesia, & vna erit ecclesia vsque ad finem seculi, si ipsi famet, quia incipit a principio seculi, & vocat eam Augusti, ciuitatem Dei. Possit tamen accipi pro statu noui testamenti, quod vocatur regnum celorum, nam istud appropinquabat, quia tunc incipit in Christo, & maxime incipit eo tempore quo diuulgato plene euangelio cepit obligare lex Christi, & incipit esse noua obseruatio legis Moyse. Sed non accipitur sic. Primo, quia istud, quod prædicabant Apostoli, debebant intelligere Iudæi quibus prædicabat, non poterat tamen intelligere quid esset nouum testamentum, nisi cognita dicitur noua, & veteris testamenti, sed hoc ignorabant, id non prædicabat, quod appropinquaret nouum testamentum, quia per hoc ostenderent,

derent, quod lex Moyse nunc cessare debebat, & introduci alia lex in breui, ad Heb. 8. dicendo nouum vetera non erit, quod autem antiquatur, & senescit prope interitum est: Iudæi tamen scandalizarentur, si nunc a principio diceretur eis, quod alia lex seruanda erat, & non lex Moyse, cum etiam post Christi ascensionem ipsimet Iudæi qui in Christum crediderant, contenderent obseruandam esse legem Moyse Act. 15.

Secundo patet, quia Apostoli annunciabant regnum celorum, tanquam aliquid valde bonum ad quod homines valde allicerentur, & tamē, quod adueniret status noui testamenti non erat scandalizandum se delectabile aliquid, quia nulla lex in se ipsa est dulcis, sed potius iugum quoddam est, nam etiam lex Christi, licet non esset dura, & plena obseruantis, sicut lex Moyse iugum tamen quoddam erat, sic Christus dixit infra 11. tollite iugum meum super vos, i. legem meam, & iterum iugum n. meum suauis est, & onus meum leue, licet enim suauis, & leue dixerit iugum, tamen onus vocat: non ergo intelligitur illud regnum celorum pro lege Christi, nec pro statu noui testamenti.

Sed dicendum, quod accipitur regnum celorum secundo modo, scilicet pro vita eterna, & istud est, quod vere Christus annunciari mandauit, quia hoc est summum bonum, nec potest aliquid suauis, & dulcius cogitari, sic dicit Chrysost. vides Apostolorum dignitatem nihil sensibile præcipiant dicere, ut Moyse, & Prophetæ, sed noua quedam, & inopinata, illi enim terrena bona prædicauerunt, hi autem regnum celorum, & omnia quæ illis sunt bona, & istud est, quod maxime posset allicere audientes verbum Apostolorum.

Quomodo nunc appropinquat regnum celorum, cum non possit appropinquari localiter. Et quomodo acquirere vitam æternam est ab homine, & a Deo. *Quest. LIII.*

SEQUERETUR quomodo nunc appropinquabat regnum celorum, quia regnum celorum non potest nobis appropinquare localiter, sed nos appropinquamus ei in quantum disponimur ad habendum illud, & tamen omni tempore fuit hominibus possibile se disponere ad illud, & mereri vitam eternam, ergo nunc non appropinquabat.

Dicendum, quod vere regnum celorum nunc appropinquabat, quia quod homo assequatur regnum celorum, i. vitam eternam est ab ipso, & a Deo, ab ipso quidem in quantum se disponit subiciendo Deo se, & hoc est meritum vite eterne, a Deo autem in quantum infundit nobis charitatem, & gratiam per quam meremur, & postea confert ipsam vitam eternam, quod vult. Primum quod est ex parte hominis, quia omni tempore homo liberi arbitrii existens potest se ipsum Deo subicere. Quod autem ex parte est Dei, scilicet infundendo charitatem, & gratiam per quam mereamur et semper fuit, quia quoadocunque homo in quantum in se est conuertit se ad Deum, Deus autem infundit ei gratiam per quam mereamur vitam eternam, & quantum ad hoc semper regnum celorum prope nos est, quia propinquum est homini conuertere se ad Deum, & quod Deus infundat ei gratiam. Quod autem ipsa vita eterna actualiter conferatur homini a Deo, hoc non semper est equaliter propinquum, quia ante Christi aduentum, nemo quantumcumque sanctus potuit assequi vitam eternam, nec est vsque ad mortem eius, sed omnes qui viuentes vitam eternam meruerunt derinebatur in sinu Abrahæ, post mortem autem Christi quilibet moriens qui cum viueret meruit vitam eternam, statim moriens illam assequitur, ideo iam regnum celorum est in nobis, & sic Paulus dicebat regnum Dei intra nos est, & quia quod Apostoli ceperunt ista predicare cito Alph. Toft. in Matth. Pars III.

post hoc Christus mortuus est. Ante duos annos, erat verum, quod appropinquabat regnum celorum, quia post duos annos quilibet poterat habere regnum celorum. Et isto modo vere dictum est appropinquabat regnum celorum, & de hoc dixit Iatro pendens cum Christo memento mei cum veneris in regnum tuum, & Christus ei dixit. Hodie eris mecum in paradiso. Luc. 23. recte ergo predicabatur appropinquare regnum celorum.

Quare Christus iussit Apostolis predicare, quod appropinquaret regnum celorum. Et quod nil melius homini doctrina euangelica. *Quest. LIIII.*

QUÆRITUR quare Christus iussit Apostolis predicare, quod appropinquaret regnum celorum. Dicendum, quod per multa. Primo, quia istud erat maximum bonum, quod homini poterat annunciari, Christus ergo cum posset illud annunciare maxime hoc annunciare debuit.

Secundo fuit ad ostendendum Christi dignitatem, quia ad ipsum, tanquam ad Messiam, & Deum pertinebat annunciare hominibus vitam eternam, quia ipse solus poterat eam dare, lex enim nec prophetæ vitam eternam non dabant, nec expresse promittebant obseruatoribus suis, quia dare non poterant, Christus autem daturus erat eam nobis per mortem suam, ideo ei conueniebat illam nobis annunciare, & ita ipse dixit, quod erat missus ad hoc annunciandum, ut patet Luc. 4. cum Christus aperuit librum Isa. & legit illud spiritus Domini super me, propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus misit me sanare contritos corde, & prædicare captiuis remissionem, istud enim erat predicare vitam eternam, & dicitur ibi hodie completa est scriptura hæc in auribus nostris, & sic inueniebat, quod non pertinebat ad alium predicare vitam eternam, nisi ad ipsum, & consequenter ad discipulos suos, qui in nomine eius prædicabant.

Tertio fuit ad ostendendum differentiam istius status qui nunc sequebatur. Noui testamenti a statu prioris veteris testamenti in quo non promittebatur expresse bona vite eterne, & hic principium noui testamenti erat vita eterna, & nihil aliud promittebatur, sic dicit Chrysost. vides ministerij magnitudinem vides Apostolorum dignitatem nihil sensibile præcipiant dicere, ut Moyse, & prophetæ, sed noua quedam, & inopinata, illi enim terrena bona prædicauerunt, & hi autem regnum celorum, & omnia, quæ illis sunt bona.

Quarto fuit ad alliciendum homines, ut sequerentur istam doctrinam, cum nihil homini melius dici posset propter quod omnia faceret, & omnia contineret, quod vita eterna. Considerandum, quod ista prædicatio nunquam fuerat, nisi a tempore Ioan. Bapt. ipse enim dixit penitentiam agite, & appropinquabit regnum celorum supra 3. & hoc fuit, quia ipse Ioan. coincidebat cum tempore Christi, & ipse venit, ut præcurator Christi Luc. 1. ideo pronuncia bat illa, quod Christus annunciaturus esset, & in hoc inueniebat Messiam venisse, per quem dandum erat regnum celorum, Christus autem id prædicauit, spiritum agite &c. supra 4. Apostoli autem prædicauerunt nunc regnum celorum, quia legit hic, quod dixerunt penitentiam agite, non quidem quod esset necessaria penitentia ad habendum vitam eternam, sed quia iam prædicata fuerat per Ioan. & per Christum, id erat præsupponendum. An in illa prædicauerint non constat, ita voluit quodam. Sed dicendum, quod sicut Christus iussit eis dicere appropinquabit regnum celorum, ita etiam iussit dicere penitentiam agite, vel si non iussit saltet ipsi hoc prædicabant, quia Mar. 6. dicitur, & existentes prædicabant, ut penitentiam agerent.

An Apostoli prædicarent aliquid aliud præter hoc, quod appropinquat regnum celorum. Et quid prædicarent nempe abstinendum esse ab omnibus vitijs, nunquam tamen prædicauerunt aliquid, quod pertineret ad legem Moysi.
Quest. LV.

QUÆRITUR an Apostoli prædicarent aliquid aliud præter hoc, quod appropinquat regnum celorum.

Dicendum, quod sic, quia cum Christus iuberet eos prædicationi instare, & nullam aliam habere sollicitudinem, non est verisimile, quod istud solum verbum dicerent, sed sicut annuntiabant vitam æternam, ita annuntiarent ea per quæ habenda est, & ita prædicarent abstinendum esse ab omnibus vitijs, quia nemini peccatorum est locus in vita æterna, prima Corin. 6. nolite errare, nec fornicari, nec idolis seruire, nec adulteri, &c. regnum Dei possidebunt, & ideo cum esset istud tempus acceptabile Deo, in quo homo posset vitam æternam habere, deberet abstinere ab omnibus vitijs, sic enim dixit Christus Lucæ 4. quod spiritus domini misit eum prædicare animum domini acceptum, ita ergo prædicarent Apostoli, quia, sic Paulus prædicabat. 2. Corin. 6. ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, nemini dātes vllam offensionem, &c. vbi ostendit abstinendum esse ab omnibus vitijs, quia erat tunc acceptabile, ita ergo alij Apostoli prædicarent, quia omnes eodē spiritu prædicabant. 1. Corin. 12. maxime, quia tunc annuntiabatur homini regnum celorum ad quod perueniendum erat, ideo prædicaretur, quod homines abstinere ab omnibus, quæ impediebant istam affectionem. Sic Paulus prædicabat. 1. Corin. 9. omnis qui in agone contendit ab omnibus se abstinere, & illi quidem, ut corruptibilem coronam percipiant, nos autem, ut incorruptam: & sic abstinendum erat a multis, ut assequeremur illam coronam, & potius in tempore isto, quam in alijs, sic dicitur ad Ephe. 4. deponite pristinam conuersationem, qui furabatur iam non furetur &c. id est isto tempore melioribus operibus instandum est, quam prius. non est ergo dubium quod Apostoli prædicarent omnia hæc, quæ ad mores pertinebant, quia frustra erat hominibus annuntiare vitam æternam si non daretur illis via consequendi illā, omnia ergo ad hoc pertinentia prædicarentur, sic. n. fuit de Christo, quia de eo dicitur supra quarto capit. quod prædicabat dicens, poenitentiam agite, quasi nihil aliud prædicaret, & tamen constat, quod multa alia prædicabat de directione morum, sic etiam Paulus dicit. 1. Corin. 2. non iudicauit me scire aliquid inter vos, nisi Christum, & hunc crucifixum, id est non prædicauit vobis, nisi mortem Christi, & tamen manifestum est, quod multa alia prædicaret ad mores pertinentia. Etiam, quia non poterat esse magis stulta prædicatio, quam dicere Christum esse mortuum, & nō dicere propter quid mortuus est, vel quæ utilitas inde consecuta est, quia tunc annuntiare mortem eius nihil maius esset, quam referre cuiuscūque alterius hominis mortem, manifestum est ergo, quod saltem Paulus ostenderet mortuum esse Christum pro salute nostra, & quod aliter non poterat nobis esse salus, ita ergo Apostoli multa alia dicerent præter hæc, quæ appropinquabit regnum celorum.

Dicendum, quod Christus dixit hæc solū propter multa. Primo, quia quando alicui iniungitur aliquid faciendum iniunguntur omnia sine quibus illud fieri non potest, Christus autem iusserat hic annuntiare regnum celorum, ergo per hoc innuebat, quod prædicarent omnia, quæ pertinebant ad regnum Dei, quæ

magis innuitur Luc. 9. cum dicitur misit illos prædicare regnum Dei.

Secundo, quia inter omnia, quæ prædicanda erant istud erat principale, ideo solum expressum est, quia minus principalia sub hoc intelligebantur.

Tertio, & principaliter fuit ad differentiam veteris testamenti, quia etiam prædicatores veteris testamenti docebant abstinendum esse a vitijs, & virtuosè agendum, regnum tamen celorum non prædicabant, quia nec lex, nec prophete illud expresse promittebant obseruatoribus suis, hoc ergo Christus iussit prædicare, quia in hoc differant discipuli sui a prædicatoribus veteris testamenti, & ista est veritas. Quod autem annuntiarent virtutes, & vitia præsupponendum erat etiam si Christus nunc non diceret, quia nihil minus prædicarent Apostoli, quam prædicatores veteris testamenti, immo plura, & meliora, & perfectiora.

Quarto fuit ad tollendum dubium, quia inter Iudeos de hoc dubium erat, nesciebant enim an vitam æternam habituri essent cum multi ipsorum expresse negarent resurrectionem futuram. f. Saducej, infra 22. & Actu. 23. Pharisej autem confitebantur illam, & tamen non erant omnino certi de ea, quia alijs repulissent Saduceos, tanquam perniciosos hereticos, & tamen non repellebant, sed ista duæ sectæ manebant semper inter Iudeos quasi nesciretur, quæ eam vera esset: Christus, ergo voluit supplere id in quo Iudej deficiebant, ideo regnum celorum iussit prædicari, & resurrectionem ex scripturis ostendit, infra 22. & sic istud exprimitur, quia Christus illud addidit. Sciendum autem, quod Apostoli, nunquam prædicauerunt aliquid, quod pertineret ad legem Moysi, sicut enim Christus, nunquam illam prædicauit, licet semper viuens obseruaret, ut ostensum est præcedenti capit. q. 159. ita, & Apostoli nunquam illam prædicauerunt, licet semper seruauerunt, quia prædicando eam præiudicarent intentioni Christi cum ipse vellet eam iā cessare, sed prædicabant regnum celorum, scilicet mō data noui testamenti.

De miraculis quæ Christus concessit hic Apostolis facere, quæ sint illa. Vbi quod tria miraculorum genera. Et morbi quid proprie significant, & quid debilitas, & quid orbitas. Et quomodo eijcere demonia differt ab alijs miraculis.
Quest. LVII.

QUÆRITUR circa miracula, quæ Christus concessit hic Apostolis facere.

Dicendum, quod tria genera miraculorū eis concessit, scilicet infirmos curare, mortuos suscitare, demones eijcere, sed nomine infirmorum multa comprehenduntur, scilicet morbus, & debilitas, & orbita, & mutilatio. Morbi enim dicuntur propriae agitudines, quæ pueniunt ex mala corporis habitudine, ut febris, paralytis, & hydropepsis, & similia. Debilitas est, quando existente bona corporis habitudine homo minoratur in viribus, sicut in illis, qui incipiunt conualescere de egritudine, quia non est in eis iam morbus, & tamen viribus carent. Orbita autem est defectus naturalis alicuius partis corporis, vel virtutis eius, sicut qui cæcus natus est, vel claudus mutus vel surdus, vel sine manibus, aut deficiente aliqua alia parte corporis, & maxime in qua viget operatio organica abscondita est, ut si pedes, vel manus præfiscinduntur, aut oculus eruitur, hæc omnia large nomine infirmitatis comprehenduntur, vel saltem hic comprehendendi necesse est, quia ab omnibus istis malis Apostoli liberabant homines cum Christus sapè hoc fecerit, & tamen Apostoli faciebant eadem miracula, quæ Christus

facit Io. 14. qui credit in me, opera quæ ego facio ipse faciet. Secundum est mortuos suscitare, hoc autem nullo modo potest intelligi nomine infirmitatis, quia infirmitas est in viuente, mortuus autem infirmitatē nullam habet, est ergo istud alterum genus miraculi, & etiam quantum ad rem maius est, quam sanare infirmos, licet quantum ad potestatem facientis omnia miracula equalia sint, ut ostensum est præcedenti cap. quæstione 18.

Tertium est demones eijcere, & istud differt a præcedentibus in duobus. Primo, quia miraculum est hic in creatura spiritali, & in duobus præcedentibus est in creatura corporali, nam demones eijcere non est dari homini aliquam sanitatem, sed expellere demones ne nocere possit. Secundo, quia in alijs conferatur aliquid ipsi homini, & aufertur quoddam malum, quod vere in ipso est, siue sit mortuum esse, siue infirmitas, auferre autem demones non est auferre malum intrinsecum, sed extrinsecum, quia demon non est in homine, sicut febris, & lepra, sed sicut flagellās, & percutiens, ideo ad alterum genus miraculi pertinet. Sed obijcietur, quia dicitur hic leprosus mundatus, & tamen lepra nomine infirmitatis intelligitur cū sit quidam morbus. Dicendum, quod venum est, nec erat necesse exprimi, sed quia lepra erat morbus multum communis inter Iudeos, & Apostoli multos curaturi erāt de isto morbo, sicut & Christus faciebat, quæ semel sanauit decem leprosos simul Lucæ 17. exprimitur specialiter de hoc morbo: arripit autem a demone licet non sit proprie infirmitas, cum etiam large possit vocari infirmitas in quantum infertur malum corpori per hoc, & tamen exprimitur hic, eo quod plurimi de arreptitijs sanabantur a Christo, & ab Apostolis.

Quare Christus specialiter dedit potestatem Apostolis istorum trium miraculorum, scilicet sanandi morbos, eijcendi demones, suscitandi mortuos. Et quare necessaria fuerant miracula Apostolis.
Quest. LVIII.

QUÆRITUR quare Christus specialiter dedit potestatem Apostolis istorum trium generum miraculorum.

Dicendum, quod hoc fuit. Primo, quia ista conueniebant illis quibus Apostoli prædicabant, nam Christus misit Apostolos ad prædicandum per diuersa loca, ut turbæ non vexaretur sequendo Christum quocumque iret, ut supra dictum est quæstione 12. & tamē turbæ, ut in plurimum veniebant ad Christum propter miracula, quæ faciebat super infirmos Ioan. 6. sequebatur eum multitudo magna, quia videbāt signa, quæ faciebat super his, qui infirmabantur, si autem Apostoli non accepissent potestatem faciendi ista miracula adhuc omnes turbæ venirent ad Christum, ut curaret infirmos eorum, oportuit ergo dari potestatem istorum miraculorum Apostolis ne turbæ vexarentur.

Secundo fuit, quia miracula erant necessaria Apostolis ad duo, scilicet ad notificationem eorum, quæ prædicabant, & ad utilitatem ipsorum quibus prædicabant. De primo dicit Grego. adiuncta sunt autem prædicatoribus miracula, ut fidem verbis daret virtus, ostensa, & noua facerent, qui noua prædicarēt, sic etiā dicit Hierony. ne enim hominibus rusticis, & absque eloquijs venustate indoctis, & illiteratis nemo crederet pollicentibus regna celorum dat potestatem prædicandi. De secundo patet, quia ut ipsi audientes faciliores essent ad credendum, potius faciendæ erant miracula, quæ illis prodesse, quam quæ non prodesse: huiusmodi erant ista, quia omnia mala,

quæ corpori humano accidunt includuntur in his tribus generibus miraculorum, & ab omnibus poterant liberare Apostoli, ideo ista fuerunt potius eis conuenientia, quam alia miracula, ita enim est de gratijs Spiritus Sancti, quia omnes sunt ad aliquam utilitatem 1. Corin. 12. vnicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem Christi. & in hoc differunt miracula Christi a falsis miraculis demonum, & magorum, quia præter hoc, quod falsa sunt, adhuc semper inutilia sunt, ut volare, & similia faceret, sic dicit Clemēs in itinera. omnia autem vitia valde erant, ista ergo concessit Apostolis.

An Apostoli habuerunt potestatem faciendi alia miracula, quam hæc, quæ in litera habentur. Et quod pro curiosis opera Dei petenda non sunt.
Quest. LVIII.

QUÆRITUR an præter ista habuerunt Apostoli potestatem faciendi alia miracula. Dicendum, quod ista sola expresse Christus eis concessit, & tamen habebant potestatem faciendi alia. Primo patet, quia ut dictum est præcedenti q. miracula fiebant ab Apostolis ad notificationem veritatis, & ad utilitatem audientium, ista autem duo conueniebant istis miraculis: nam per quodlibet eorum sufficere probabatur esse verum, quod Apostoli prædicabant, quia omnia miracula exigunt potestatem infinitam, sed illa non est, nisi Dei, ideo quodlibet miraculum exigit, quod a Deo sit, & necesse est, quod omne, quod per id probatur verum sit. Quod autem pauca, vel nulla fiant non differt ad ostendendum istam veritatem.

Secundo patet, quia Apostoli non habebant in se potestatem aliquam per quam ista miracula facerēt, sed solum fidem habebant per quam Deus eis petentibus miracula faciebat, & ideo sicut poterant per fidem facere vnum miraculū, ita poterāt facere quocumque: nam poterant transferre montes infra 17. & transferre arbores in mare, & radicare eas super aquā. Luc. 17. & quodcūque aliud facere infra 21. si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, quocumque petieritis accipietis: poterant ergo facere quocumque genus miraculi, non enim erant minores ipsi, quam patres veteris testamenti. Et tamen iubente Iosue sol stetit. Iosue 10. & orante Ezechia, & Isaiā sol reuersus est per decem lineas 4. Regum 20. ergo etiam poterant istud facere Apostoli.

Item, quia poterant ipsi facere quicquid Christus faciebat Ioan. 14. qui credit in me, opera quæ ego facio ipse faciet, & maiora horum faciet. Etiam quia multa alia concessit Christus omnibus credentibus in se Mar. 16. ut tollere serpentes, & non nocere eis venenum, quæ non habentur hic: Christus tamē ambulabat super aquas, & pascebat turbas de paucis panibus infra 14. & 15. ergo etiam Apostoli hoc facere poterant, & illa, quæ habentur Mar. 16. cum ipsi maiores essent omnibus credentibus, multa ergo poterant præter ista facere, immo nullum genus miraculi erat, quod facere non possent, sic dicitur infra 17. si habueritis fidem, sicut granum sinapis, nihil impossibile erit vobis.

Sed dicendum, quod licet possent alia miracula facere, nunquā tamen fecerunt, dum sic mitteret Christus eos, nisi miracula illa, quæ Christus expresse hic, & ratio est, quia ipsi non faciebant, nisi miracula, quæ petebantur a credentibus, vel credere volentibus, & quæ ipsi videbant bonum esse fieri etiam illis non petentibus. Homines tamen non petunt, nisi ea, quæ putant sibi vitia esse, talia autem erant, quæ Christus concessit

misit Apostolis. scilicet curare egros, & suscitare mortuos, id ista sola faciebant. Sciendum est quod Christus dedit Apostolis, quod miracula facerent, & est quod essent tot, & tanta, quod ex nulla parte posset apparere defectus potestatis eius qui mittebat illos, & quia si quedam miracula facerent, & alia petiti facere non possent videretur defectus potestatis ipsorum, vel mittentis eos, id est Christus concessit illis tot genera miraculorum, quod quidquid audientes peterent ab eis ipsi facere possent, nam illi non peterent, nisi quod eis erat utile, & omnia hæc Apostolis concessa erant, si autem peterent, quod facerent stare solem, vel retrocedere aut aliquid huiusmodi etiam si Apostoli possent facere non deberent, quia istud non erat ad utilitatem, sed ad curiositatem, pro curiosis tamen opera Dei petenda non sunt, nam etiam Christus talia miracula facere volebat petente aliquo, sicut enim infra 16. Pharisæi petierunt a Christo signum de celo, & Christus dare noluit, sed potius increpuit eos, vocans generationem pravam, & adulteram, immo nullum miraculum faciendum est, quoniam ex curiositate petitur, sicut infra 12. Pharisæi dixerunt Christo volumus a te signa videre, & ille dixit, generatio adultera signum querit, & signum non dabitur ei. & sic Apostolis concessa erat potestas ad faciendum miracula omnia, quæ rationabiliter ab eis peti poterant. Sed dicitur cum Apostoli habentes fidem possent facere, quodcumque miraculum vellent, quoniam fuit data eis potestas specialiter ad hoc, quia si fidem non haberent nullum miraculum facere possent, nec est ista, si autem haberent fidem poterant facere quæcumque vellent, id est superfluum videbatur, quod exprimerentur ista miracula. Dicendum, quod ante hoc Apostoli nulla miracula fecerant, nec est auderent petere a Deo miraculorum operationem, quia non haberent ad hoc confidentiam, nunc autem Christus tradidit eis potestatem. id est dedit eis, quod consideret, quod ista miracula ipse faceret pro eis, & id quicunque eis videretur, quod peterent illa, quia ipse faceret, si autem Christus nunquam dedisset istam confidentiam Apostolis, nunquam fecissent aliqua miracula, profuit autem, quod Christus ista exprimeret. Primo, quia cum ipse exprimeret ista licet isti fidem haberent, non auderent petere alia cum Christus limitaret eis ista, si autem non limitaret, sed generaliter daret eis potestatem faciendi miracula, forte multa alia facerent, vel a Deo peterent, quæ curiosa essent, & non erat bonum illa fieri. Secundo, & principaliter, quia licet sine fide miraculum non fiat, potest homo habere fidem ad unum genus miraculi, & non ad alterum, & ita etiam apparuit in sanctis viventibus, quia quidam excellabant alios in uno genere miraculi, & excellabantur ab eis in altero genere. poterat ergo Christus dare fidem istis ad unum genus miraculi non dando ad alterum genus, & ita diceretur solum habere potestatem in altero genere miraculi, non tamen tollit quin Apostoli possent facere miracula cuiuscunque generis, si fidem haberent, & tamen non habuerunt istam fidem non apparet. Hoc tamen constat, quod non fecerunt, nisi miracula istorum trium generum, quandiu Christo vivente predicauerunt, eo quod ipse de istis expresse locutus est.

Quare Christus restrinxit discipulos ad aliqua miracula, & non concessit omnia facere miracula. Vbi quod divina debent ordinatissime ordinari. Et Christus concessit Apostolis potestatem iuvandi homines, & non nocendi. Et post Christi ascensionem habuerunt Apostoli potestatem faciendi, quæ vellent. Quest. LIX.

QUARE ETIAM cum esset equaliter facile Christo concedere Apostolis facere ista miracula, vel facere quæcumque, quare restrinxit eos specialiter

Fer ad aliqua, & non concessit omnia. Dicendum, quod fuit. id est quia Christus volebat Apostolis concedere, quod sufficiebat ad officium prædicationis convenienter exercendum, quidquid autem superabundat non fuit necesse tradi, & tamen ista tria genera miraculorum sufficiebant ad ostendendum veritatem eorum quæ prædicabant Apostoli, & ad utilitatem audientium, quia omnia mala illis auferre poterant, quæ in corpore accidunt, ideo non dedit illis potestatem plura faciendi.

Secundo fuit ad tollendum curiositatem, quia si dedisset Apostolis simpliciter potestatem faciendi, quæcumque miracula, vellent interdum forte facere aliqua potius curiosa, quam utilia cum adhuc essent viri imperfecti, ea tamen quæ diuina sunt debent ordinatissime, & non ad curiositatem ministrari, ideo pro nunc non expressit eis, nisi ista genera miraculi.

Tertio fuit, & principaliter ad tollendum eis occasionem inanis gloriæ, erant enim adhuc teneri, & nondum perfecti in virtute, & si viderent se posse facere quæcumque vellent maxime in quibusdam rebus multum curiosis, sicut stare solem, vel retrocedere, aut facere alia signa in celo extollerentur supra se ipsos, & esset eis occasio peccati, non ergo dedit, nisi ista. Quod patet, quia etiam in istis aliquantulum gloriabantur inordinate, nam dicitur Luc. 10. quod venerunt discipuli ad Christum cum gaudio dicentes, domine etiam demonia subiiciuntur nobis in nomine tuo, & Christus dixit eis nolite in hoc gaudere, si tamen debite gauderent Christus non vetuisset gaudium ipsorum, ergo immoderate gaudebant, quod pertinebat aliquantulum ad superbiam, vel ad inanem gloriam, hoc tamen maxime fieret si absolute concederetur eis miracula facere, ideo restrinxit eos. Cum autem fuerunt perfecti in timore, & amore Dei, & cognitione veri boni, quia iam vterentur potestate sibi collata ad bonum, quod fuit post Pentecostem dato eis Spiritu sancto, non est dubium quin habuerint potestatem ad omnia miracula, & etiam fidem sufficientem ad illa, Christo autem vivente non videbantur habere istam fidem sufficientem, unde semel a Christo petierunt domine adauge nobis fidem infra decimo septimo cap. & hoc quia viderunt se deficientes in fide, quæ erat ad faciendum miracula.

Quarto fuit, quia Christus voluit eis dare potestatem ad bonum, & non ad malum, si enim absolute concederetur eis miracula facere, sicut poterant miraculose prodesse, ita poterant miraculose nocere, ut occidendo homines, & subvertendo urbes, erat tamen affectus eorum adhuc inordinatus, quia iniudebant interdum, & iniuste irasciebantur, & desiderabant vindictam indebite, & sic habent instrumenta ad nocendum. Quod patet, quia Lu. 9. dicitur, quod quoniam Samaritani non receperunt Christum in quadam urbe dixerunt Iacobus, & Ioannes: domine vis dicimus ut ignis descendat de celo, & consumat illos? Christus autem increpuit eos dicens nescitis cuius spiritus estis, filius hominis non venit animas perdere, sed salvare, constat ergo quod si Christus non fuisset ibi increpans Iacobum, & Ioannem, & habuissent potestatem, quod petiuissent descendere ignem de celo, quod erat inconveniens, ideo Christus non concessit eis, nisi potestatem ad hoc, quod prodesse, & non quod nocere possent, nam illud videtur esse post traditam Apostolis potestatem faciendi miracula, ut patet Luc. 9. ex ordine litterarum, maxime autem, quia cum Christus mitteret eos nunc ad prædicandum per varia loca ostendit eis, quod aliqui recipient illos, & aliquando non, ut patet infra in ista, si autem potestatem nocendi haberent, nocerent expellentibus eos, id non fuit concessa eis talis potestas.

Quinto

Quinto fuit, & magis principaliter, quia Christus voluit sibi referuare excellentiam dum viveret, ut saltim simplices non haberent occasionem errandi circa ipsum, nam si dedisset Christus Apostolis potestatem faciendi omnia, sicut ipse faciebat, aliqui simplices putarent eos æquales Christo, & hoc erat inconueniens, reliquit ergo sibi multa viuens, quæ illis non concessit, ut omnibus esset notissimum non esse maiorem, & illos ab eo accipere potestatem: dedit ergo illis, quod erat ad sufficientiam, sibi autem reliquit excellentiam, & plenitudinem, postquam autem ipse ascendit ad celos habuerunt Apostoli plenior potestatem, ita ut facerent quidquid Christus faciebat, & etiam plura Ioan. 14. qui credit in me, opera quæ ego facio ipse faciet, & maiora horum faciet, quia vado ad patrem, quasi dicat licet me viuente non faceretis omnia, quæ ego faciebat, tamen nunc, quia vado ad patrem, id est recedo ab hoc sæculo secundum præsentiam corporalem, poteritis facere etiam maiora, quam ego facio, & hoc propter duo.

Primo, quia cum iam Christus non maneret in terra secundum præsentiam corporalem non poterat esse ista separatio, quæ prius erat, scilicet quis maior esset, sicut si viveret, & ita fuit de Elia, & Eliseo, nam Elia manente inter homines Eliseus nullum miraculum fecit, eo autem sublato habuit Eliseus duplicatum spiritum Elia 4. Regum. 2.

Secundo fuit, quia Christo manente inter homines, etiam si aliquo deficerent Apostoli erat recursus ad Christum, eo autem sublato non erat recursus ad ipsum, id est debebat relinqui tota potestas Apostolis, viuente tamen ipso immo interdum præseunte eo permittebat deficere fidem ipsorum, ut non possent facere miraculum, & sic apparet differentia virtutis eius ab illis infra 17. quando non poterunt Apostoli curare arreptitium, & Christus illum curauit.

De potestate data Apostolis super demones, qua fuerit. Et quod demones sepe Apostolos tentabant, quod notent viri deuoti, nec mirentur si tentantur in hac valle miseræ. Quest. LX.

QUARE ETIAM de potestate data Apostolis super demones.

Et dicendum, quod ista non fuit absoluta, ita ut possent quidquid vellent super demones, sed solum, ut possent eos eijcere, sic dicitur hic demones eijcite, sic etiam supra in littera, scilicet dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut eijcerent eos, non enim poterant quidquid vellent super demones, scilicet claudere omnes in abyssis, vel tollere eis potestatem tædandi homines, ita quod nemo eorum posset iam hominibus nocere, aut tentare illos, immo non poterant facere, quod demones non tentarent ipsosmet Apostolos, nam sepe eos tentabant. Quod patet, quia Iudas erat data ista potestas, sicut cæteris Apostolis, & tamen sathanas tentabat eum, quia dicitur Ioan. 13. quod post buccellam introiit in eum sathanas. Petrus etiam a sathana tentabatur Luc. 22. ecce sathanas expetuit vos, ut cribraret, sicut triticum, & loquitur Petro, & omnibus Apostolis: non ergo poterant ipsi eijcere demones ne tentarent eos, istud autem est, quia demones nocere hominibus, & tentare illos pertinet ad ordinem diuine prouidentie, ideo nulli data est potestas turbare istum ordinem, poterat autem Apostoli eijcere demones, scilicet de corporibus arreptitiorum, quia hoc non præiudicabat diuine prouidentie, quæ particulariter vult conferre beneficia istis hominibus, vel illi liberando eum a malo, poterant etiam Apostoli eijcere demones, scilicet eijcere

aliquos eorum de quibusdam regionibus, ut ibi non nocerent, sic enim fecit Raphael Angelus, qui ligauit demones in deserto superioris Aegypti, quando Tobias uxorem accepit, ut non posset ei nocere, ut patet Tob. 4. c. ita de Andrea Apostolo legitur, quod demones quosdam exclusit de quadam regione ne ibi nocerent, & hoc ad semper, vel ad tempus, Christus autem poterat de demonibus disponere, quod velle, ideo tota legio demonum timuit, & rogauit ne mitteret eos in abyssum Luc. 8.

Gratis accepistis. Fuerunt supra instructi Apostoli quantum ad formam doctrine. Hic autem instruunt quantum ad veritatem vite, & diuiditur in quatuor partes. Primo enim ostenditur, quod non debent moueri ad prædicandum cupiditate. Secundo, quod non debent terri aduersitate ibi. *Ecce ego mitto.* Tertio, quod nec debent retrahi carnalitate, id est cognatorum affectione ibi. *Nolite arbitrari.* Quarto, quod nec amore præsentis vite ibi.

Et qui non accipit crucem. Prima in duas, quia in prima retrahit eos a cupiditate. Secundo ostendit qualiter debeat eis prouideri in necessarijs vite ibi. *Dignus est operarius.* Et quia cupiditas in duobus est, scilicet in male acquirendo, & in male possidendo. Ponitur primo, quod non debeant aliquid male acquirere. Secundo, quod non debeant male possidere ibi. *Nolite possidere.* Circa primum. *Gratis accepistis gratis date.* Id est licet faciatis multa miracula sanando egrotantes non petatis aliquod precium pro his curationibus, nec recipiatis oblatum, quia vos accepistis gratis, id est sine precio istam potestatem faciendi miracula, ideo non debetis illam vendere, sed gratis dare.

Cupiditas in duobus consistit.

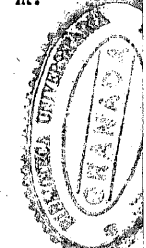
Nolite possidere aurum. Hic prohibetur eis cupiditas in male possidendo, quia aliquid potest iuste acquiri, quod tamen male possideatur, sicut si quis non recepto aliquo beneficio curationis daret Apostolis pecuniam, non erat iniuste acquisito cum non daret hoc pro aliquo spiritali, scilicet nec pro miraculis, nec pro doctrina, & tamen iniuste possideretur cum Christus hoc prohibeat propter aliqua, ut infra dicitur, & dicitur nolite possidere aurum, quia istud est preciosissimum in humanis diuitijs. *Nec argentum.* Istud est secundum in valore metallorum.

Nec pecunia in zonis vestris. Nomine pecunie intelligitur quæcumque moneta minoris valoris, ut de cre, vel alij metallis, & dicitur in zonis, quia consuetudo est, quod bursa denariorum de zona pendeat. Potest etiam intelligi aliter, quod modus pecunie est duplex. Quædam est, quæ reponitur, & conseruatur, quasi in thesaurum, vel ad alia tempora. Alia autem est ad quotidianas expensas, prima intelligitur nomine auri, & argenti, scilicet quod Apostoli non haberent repositum aurum, vel argentum, vel aliquod genus pecunie alicubi. Secunda intelligitur per pecuniam, quæ est in zona, quia ibi habetur pecunia in promptum ad expendendum, Christus autem vetuit utroque modo Apostolis habere pecuniam, ideo non licebat eis aliquam pecuniam possidere, nec saltem minutos, & paucos denarios.

Pecunie est duplex modus.

Non peram in via. Est repositorium in quo portatur aliquid in via, scilicet sacculus licet aliquomodo differant, sic dicitur Luc. 10. nolite portare sacculum, nec peram, veterat enim Christus Apostolis habere repositoria fixa in aliquibus locis, hic autem veterat repositoria portatilia, scilicet peram, & sacculum, & in hoc Christus docet Apostolos considerare de sua prouidentia, in pera enim, & in sacculo portatur panis, vel aliquid cibij necessarium ad viam, Christus autem vetuit cibos istos portare, & etiam panem, quia Mar. 6. & Luc. 9. dicitur non peram, nec panem, & sic confidere

Pera qui fit.

dere oportebat, quod Deus prouideret eis quando-
cunque indigerent, cum non liceret eis reponere sibi
aliqua ad necessitatem.

Nec duas tunicas. An vero intelligatur, quod duas tu-
nicas non haberent, id est vnā vestem superaliam,
sed vnica veste simplici induerentur, vel quod nō ha-
berent vestes mutatorias dicitur Mar. 6. cap.

Nec calciamenta. Intelligitur de calciamentis inte-
gris, licebat tamē eis habere soles, quæ vocantur san-
dalia, sic dicitur Mar. 6. scilicet calciatos sandalijs.

Nec virgam. Videtur cōtrarium Mar. 6. scilicet præ-
cepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum,
sed dicitur communiter, quod Mar. accepit virgam
proprie. Matthæus autem figurate pro sustentatione
temporali de quo infra dicitur.

*Quid erat istud quod Christus dixit Apostolis gratis
accepisse, & quod gratis daretur.*

Quest. LXI.

QVAERETVR quid erat istud, quod Chri-
stus dixit gratis accepisse Apostolos, & qd
gratis darent.

Dicendum, quod intelligitur tam de præ-
dicatione, quam de operatione miraculorum: vtrun-
que enim gratis susceperunt. De primo patet, quia il-
la prædicabat Apostoli, quæ a Christo addidicerant,
& tamen ipse gratis docuit eos, ideo ipsi gratis doce-
re debent non exigentes pecuniam pro doctrina, etiā
accipiebant gratis, quia sine vllō labore, & cogitatio-
ne sua Spiritus Sanctus dabat eis quid loquerentur,
infra in littera, nolite cogitare quomodo, aut quid lo-
quamini, dabitur enim vobis in illa hora quid loqua-
mini. De secundo patet, quia potestas quomodocun-
que accipiatur aliquid gratis datum erat, si enim acci-
piatur proprie ipsa potestas solius Dei erat, ipse enim
faciebat miracula, non ergo debebant vendere Apo-
stoli, quod Christus faciebat, si autem accipiatur pro
ipsa fide per quam fiebant miracula etiā gratis data
erat, quia est donum Spiritus Sancti prima Corin. 12.
& ipsi Apostoli hoc sciebant, ideo a Christo petiue-
runt dicentes, domine adauge nobis fidem infra 17. &
per hoc cauebat Christus duo vitia in Apostolis, vt di-
cit Chryostomus, scilicet superbiam, & auaritiam, super-
biam quidem in quantum dicit gratis accepistis, quasi
dicat hoc, quod factis non est vestrum, alienum est,
ideo non potestis de illo gloriari, sic dicitur 2. Corin.
4. quid habes, quod non acceperis, & quid gloriaris,
quasi non acceperis? Auaritiam autem tollit, dicens
gratis date, scilicet nihil vos de vestro largimini susci-
pientibus, nec enim mercede hoc accepistis, nec
laborantes in ea est gratia, gratis enim accepistis, ita
igitur alijs date; maxime tamen intelligitur hoc de
miraculis, quia cum sanarent homines a quibuscun-
que morbis, poterant colligere infinitam pecuniam
si illam exigent. Primo pro doctrina autē nemo
daret forte eis pecuniam si gratis prædicare nollerent,
quia prædicatio eorum non erat aliquid delectabile
hominibus pro quo pecuniam darent, immo si
miracula non facerent forte nemo vellet eorum do-
ctrinam audire, quia putaret eos esse fatuos, qui
ista noua sine aliquo solido testimonio annuncia-
rent, sicut Athenien. vocauerunt Paulum semini-
uerbum, id est seminatore[m] verborum, quia re-
surrectionem illis prædicabat, & nondum viderant
miracula eius Actu. decimo septimo; de miraculis, er-
go maxime hoc intelligitur.

F *Quomodo Christus vetuit Apostolis miracula pro precio face-
re, quia ipse non faciebat miracula, sed Deus per illos,
Et quod miracula fieri possunt ab existente in pec-
cato mortali dum tamen habeat fidem.*

Quest. LXII.

QVAERETVR quomodo Christus vetuit Apo-
stolis miracula facere pro precio, quia videtur
super uacuum: nam miracula ista solus Deus
faciebat, si autem ipsi pecuniam habere vellēt
ex miraculis, nihil fieret, & sic non oportebat prohi-
beri hoc eis, quia non possent facere etiā si vellēt.

Dicendum, quod Christus hoc præcepit propter
multa. Primo, quia licet intelligatur istud principaliter
de miraculis, tamen etiam intelligebatur de do-
ctrina, & quia ipsi poterant docere ea, quæ iam didi-
cerant a Christo pro pecunia cum non recipere[n]t il-
la de nouo vetuit hoc. Secundo, & principaliter fuit,
quia vere poterant ipsi miracula facere etiā si pecu-
niam peterent, & acciperent: nam ad faciendum mi-
racula non requiritur, nisi fides, cum ergo haberent
fidem facerent miracula, & non obstabat, quod pec-
uniam recipere[n]t, quia hoc erat esse in peccato mor-
tali, miracula tamen fieri possunt ab existente in pec-
cato mortali, sic dicitur supra 7. multi dicent mihi in
die illa domine in nomine tuo demonia eiecimus, &
virtutes multas fecimus, & tunc confitebor illis, quia
nunquam noui vos, illi autem dicuntur Deo ignoti
quos non probat, qui autem non fuerunt a Deo noti,
nunquam fuerunt in gratia, ergo aliqui sunt, qui mi-
racula faciunt, & nunquam sunt in charitate: poterit
ergo aliquis facere miracula, qui illa vendat, simile
patet de prophetia, quia illa est actualis illustratio in-
tellectus humani a Deo eleuante illum supernatura-
liter, & tamen aliqui prophete p[ro] precio p[ro]pheta[n]t,
sic dicitur Micchæ 3. prophete eius in pecuniā diui-
nabant, id est pro pecunia, sic etiam Balaam erat ve-
rus propheta, vt colligitur Numer. 24. & tamen pro
pecunia ueniebat ad prophetandum, & maledicen-
dum Iudæis. Nume. 22. & 24. Deus tamen apparebat
ei, & dicebat multa de futuris, Nume. 23. & 24. & ofi-
debat ei, quod malus erat, dicens peruersa est via tua
mihi que contraria. Num. 22. ita, ergo miracula pro
pecunijs fieri poterant.

Tertio fuit ad instructionem Apostolorum, quia
forte putaret licitum sibi esse recipere pecuniam pro
istis miraculis, dicit ergo, quod non recipiant. Et si di-
catur, quod hoc ipsi nouerant, quia 4. Reg. 5. Giezi cū
posteris suis percussus est lepra, quia petiuit munera a
Naaman Syro sanato a lepra.

Dicendum, quod Apostoli erant viri rudes, & sine
litteris, vt dicit de Petro, & Ioanne Actu. 4. quod erant
idiotes, & sine litteris, ideo forte nesciebant istam scri-
pturam, & ideo Christus debuit eos instruere ne pec-
uniam exigent. Et si forte illam sciebant saltem
proderat ista admonitio ad reddendum eos attentos,
vt cauerent a muneribus, vnde etiā si nō possent Apo-
stoli facere miracula recipiendō pecuniam, erat con-
ueniens, qd admonerentur nō recipere illam eo, qd
etiā in illis, quæ homines non possunt vitare, Deus
admonet eos, vt sponte faciant, & mereantur, id quod
alijs ex necessitate fieret, & non mererentur, sic fuit
de Balaam, quia nihil poterat ille loqui, nisi quod
Deus volebat, quia interdum conabatur maledicere
Iudæis, & Deus conuertebat linguam eius, & benedi-
cebat Deutero. 23. & ipse sciebat, quod non possent
aliquid loqui, nisi quod Deus volebat. Numer. 22. &
24. & tamē Angelus dixit ei, caue ne aliud, quam præ-
cepero tibi loquaris. Nume. 22. ita ergo in Apostolis
fieri deberet admonitio, vt ipsi sponte facere vellet
miracula

miracula sine precio, & per hoc mererentur. Quarto
fuit propter honorem Christi, & discipulorum, quia
si forte Christus propter ipsorum demerita nolleret mi-
racula facere, quando illi precium recipere[n]t, vel pe-
terent aliquando disponent se ad faciendum mira-
cula, & nihil facere possent, quod erat in dedecus do-
mine, ideo præmonuit eos gratis agere, vt Deus sem-
per exaudiret eos, & nunquam inciderent in verecun-
diam.

*Quare Apostoli non debebant recipere pecuniam pro miracu-
lis, & quod inconueniens erat recipere pecuniam.*

Et quod diuitie suffocant verbum Dei.

Quest. LXIII.

QVAERETVR quare non debebant recipere
pecuniam pro miraculis Apostoli, &
quod inconueniens erat recipere.

Dicendum, quod propter multa. Primo,
quia istud non poterat bene vendi, quia res tanto ven-
ditur quanto valere putatur, & tamen curationes mi-
raculose sunt infiniti valoris, sicut dicit Chryso. non
est enim condignum precium earum inuenire, ergo
vendi non debent.

Secundo, quia ex hoc contemnitur ipsum donum
Dei: nam quando aliquid minus appreciamur, quam
valeat, contemnimus id, quia detrahimus ei partem
valoris sui, curatio tamen miraculosa est infiniti va-
loris, dando autem pecuniam pro illa asserimus tan-
tum valere quanta est pecunia, quæ datur, valde ergo
id contemnimus.

Tertio, quia fit præiudicium Spiritui Sancto, quia
vendimus rem illius, nam miracula a Deo sunt, & nō
a nobis, accipiendū autem precium pro illis vëdimus
rem alienam, & sic Deo præiudicamus cuius rem eo
nolente vendimus, istam causam tetigit Christus in
littera, dicens gratis accepistis gratis date, id est non est
vestrum hoc, quod datis, sed accepistis illud gratis,
id est sine precio, ideo gratis date, & est magnum præ-
iudicium istud, qd homo, tanquam suam vendat rem,
quæ solius Dei est, sic dicitur 1. q. 1. cap. eos, quod gra-
uis peccat symoniaci, quam Macedonius dicebat,
scilicet Spiritum Sanctum esse seruum patris, & filij,
Symoniaci autem faciunt Spiritum Sanctum seruum
suum, quia vendunt illum.

Quarto, quia per hoc ostendit homo ista non esse
dona Dei, Deus enim omnia nobis gratis dat nō exi-
gens aliquod precium, quia non indiget bonis nostris
Psal. 15. ergo homines miracula facerent, tanquam
ministri Dei gratis illa darent cum Deus omnia gra-
tis det, recipiendū ergo pecuniam pro eis ostendunt,
quod rem propriam vendunt, ideo precium accipiunt,
& non agunt, tanquam ministri Dei: & iste eodem ra-
tiones sunt in administratione omnium spiritualium,
quia pro eis pecunia nulla exigenda est, nec recipien-
da. Quinto fuit ad reddendum magis beneuolos audi-
tores ad credendum, & recipiendum doctrinam istā,
nam si pecunia ab eis exigere[n]t pro his curationibus
conturbarentur, nunc vero cum nihil exigebatur faci-
liter amplectebantur doctrinam hanc, nam consta-
bat esse viros optimos eos, qui talia faciebant cum
possent colligere inde infinitam pecuniam, omnia
contemnebant.

Sexto fuit ad tollendum occasionem auaritiæ, quia
si liceret Apostolis recipere pecuniam ex his iam ma-
gis aduertent ad pecuniam recipiendam, quam ad
prædicationem, quod valde derogaret doctrinæ fidei,
quia diuitie suffocant verbum Dei infra 13. & Luc. 8.
quia diuites volunt frui bonis huius seculi, quæ possi-
dent, ad spiritualia autem non aduertunt, quia pro il-

lis non laborauerunt, sicut in congregando diuitias,
etiā ex hoc esset occasio multis, quod fierent disci-
puli Christi, vt sic diuitias conquirent, sicut fuit su-
pra 8. & Luc. 9. de illo Scriba, qui dixit Christo, magi-
ster sequar te quocunque ieris, & Christus illum re-
pulsit, dicens vulpes foveas habent, in quo inuauit, qd
ille volebat sequi eum, vt dicit Hierony. & Hilarius,
Christus tamen dixit non esse hoc conueniens, quia
ipse non habebat vbi reclinaret caput suum, id est ha-
bere nolebat licet posset acquirere, ergo nō decebat,
quod discipuli eius diuitias intuitu ipsius conquirerēt
maxime, quia aliqui de Apostolis erant auari, scilicet
Iudas, qui furabatur pecuniam datam Christo, Ioan.
12. a fortiori, ergo si non esset prohibitum acciperet
pecuniam pro miraculis, quia etiam ipse, sicut & ce-
teri miracula faciebat cum prædicaret, sic dicit glo.
hoc autem dicit ne Iudas, qui oculos habebat, de præ-
dicta potestate pecuniam congregare vellet.

Septimo fuit, quia Christus prædicabat, quod in ec-
clesia pestis symoniaca pullulatura erat, quia aliqui
vellent habere spiritualia, vt ea vendendo lucro con-
quirentur, alij vero ipsa spiritualia pecunijs emere
vellent, vtrunque autem Christus in hoc præcepto
exclusit, nam si spiritualia vendi non possunt, nec etiā
poterunt emi. De primo patet, quia in principio ec-
clesiæ Simon magus potestatem dandi Spiritum San-
ctum, & miracula faciendi pecunia exhibita ab Apo-
stolis emere voluit Actu. 8. multi quoque alij idem
facere vellent, vt postea venderent si permitteretur
eis, sic dicit Grego. præciebat nāque nonnullos donū
accepti spiritus in vsum negociationis inflectere, &
miraculorum signa ad auaritiæ obsequium declinare.
De secundo patet, quia postea successu temporum,
& vsque ad tempora nostra ecclesiæ varia symonie la-
be resperata est, quæ grauius, & deterius creuisset, nisi
Christus eam nunc venisset, in hoc, ergo præcepto

tam illos, quam nos instruxit, ideo necesse fuit dici
gratis accepistis, &c. *Dignus est.* Hinc ostenditur quo-
modo debebat prouideri Apostolis in necessarijs vi-
tæ, scilicet quia populus cui prædicabant debebat eis
ministrare, & diuiditur in duo. Quia primo ostendit
qualiter se deberent habere ad recipientes eos. Secun-
do qualiter ad non recipientes ibi. *Et quicumque.* Circa
primum dicitur. *Dignus est enim operarius cibo suo.* Id est
non putetis, qd non habebitis necessaria ad vitam licet
non prouideatis vobis, quia illi in quibus prædicauerit
dabunt illa vobis, nec facient vobis in hoc gratiā,
quia obligati sunt, nam operarij estis prædicando eis,
nam digni estis, vt vobis dent cibum, id est omnia ne-
cessaria ad vitam, quia nomine cibi intelliguntur vi-
tus, & vestitus.

In quacunque autem ciuitatem, aut castellum intraueritis.
Iste est modus quem tenere debebant cum intrabant
in aliqua loca, qd quaerent hospites, sicut hic dicitur
& vocatur ciuitas quicumque locus magnus, castellū
autem locus parvus; eo qd tam in magnis, quā in par-
uis locis prædicaturi erāt, sic enim Christus faciebat,
quia circuibat omnes ciuitates, & castella docens præ-
cedenti capi, & etiā in vicis, in locis non muratis vbi
erant paucæ domus prædicabat Mar. 1. camus in pro-
ximos vicos, vt & ibi prædicem.

Interrogat quis in ea dignus sit. Hoc est primū, quod
facere debebant Apostoli cum intrarent in locum cui,
scilicet qd quaerent quis erat dignus in ea, id est quis
erat melioris vitæ, & fame, & conuersationis, vt ho-
spitarentur apud eum. *Et ibi manete.* Subintelligitur,
quod irent ad domum illius, & pererent hospitium,
& ille daret eis si dignus erat, & tunc manerent ibi.

Donec exeat. Id est non transeat de hospicio in ho-
spitium, sed manete in illo in quod intraueritis donec
exeat

*Quomodo
deat prouideri Apo-
stolis in ne-
cessarijs
vitæ.*

excatis de illa vrbe expleta prædicatione vestra in ea. Intrantes autem domum. Istud est, quod faciebant, quoniam intrabant, id est intrare volebant, scilicet salutem operare, quia nequam hoc facerent non intrabant, cum videretur esse, quod quis intraret domum alienam inurbanum valde nulla præmissa locutione. Salutate eam. Id est salutare manentes in ea, nam parietes domus non sunt salutandi: non enim saluatur nisi ille cui salus aduenire potest, cum saluatio videatur esse salutis imprecatio, sed domus vocat familia manens in domo.

Dicentes pax huic domui. Ista erant prima verba Apostolorum volentium habere hospitium Luc. 10. in quocumque domum intraueritis, id est intrare volueritis primum dicite pax huic domui, id est toti familie manenti in domo sit pax.

Et siquidem fuerit domus digna. Id est si habitantes in domo fuerint digni, quod Deus præstet illis hoc beneficium pacis, quod vos petitis, sic dicitur Luc. 10. si ibi fuerit filius pacis, id est ad pacem pertinens, & dignus recipere illam, & dicitur de illo, quia domus iudicatur secundum conditionem patrisfamilias cum reliqui ad ipsum pertineant, si enim ipse fuerit bonus, etiam si alij sint mali domus iudicatur digna, si vero ipse malus est etiam si alij boni sint, domus indigna est, & non est ibi filius pacis. Veniet pax vestra super eam. Id est Deus infundet pacem, quam vos imprecamini, quia vos non potestis illam dare, sed solum petere, sed Luc. 10. dicitur requiescet pax vestra super illam, & hoc significantius dicitur, quia requies est quedam longa, & inturbata permanens, & sic inquitur, quod si reciperentur Apostoli in domo ubi quis dignus esset, pax illa quam imprecabantur, non solum maneret ibi eis manentibus, sed etiam post recessum eorum beneficeret Deus domui illi propter eos.

Si autem non fuerit digna. Scilicet, quia patet familias non est vir bonus, & filius pacis. Pax vestra ad vos reuertetur. Id est non percipiet aliquid de bono, quod vos imprecamini si indignus fuerit, sed reuertetur ad vos pax vestra, id est non perdetis meritum de pace imprecata, licet nemo eam recipere dignus fuerit.

Quare Christus dixit dignus est operarius cibo suo. Quæst. LXXIII.

Quare Christus dixit dignus est operarius cibo suo. Id est operarius cibo suo.

Dicendum, quod propter multa. Primo propter præcedentia, quia Christus miserat discipulos sine pera, & sacculo, & necessarijs, & quia ipsi putarent se ex hoc perituros non habentes, unde sibi prouiderent dixit dignus est operarius, & quasi dicat non putetis, quod aliquid vobis deerit, quia officij prædicationis vestre ministrabit vobis omnia necessaria, quia digni estis recipere hoc, sic dicit Augustinus. Iam ostendit cur eos possidere, aut ferre hoc voluerint, non quod necessaria non sint sustentationi huius vite, sed quia sic eos mitteret, ut eis hoc debere demonstraret ab illis quibus euangelium annuntiarent, tanquam stipendia militanubus.

Secundo ad tollendum verecundiam Apostolorum, quia cum mitterentur ad prædicandam sine necessarijs ad vitam, oportebat eos mendicare, Christus autem dicit, quod non, quia qui recipit, quod sibi debitum est non mendicat, cum potius iure suo illud exigere possit, & sic Christus ostendit, quod Apostolis iustitiam erat debita propter officium, cum essent operarii dicens, dignus est operarius, & c. sic non mendicabant, sed que sua erant exigebant, & ita innuitur 42. cap. quisquam, scilicet quod prælati, & prædica-

toribus elemosyna est debita, & iure suo petunt illam, unde magis est sustentatio, quam elemosyna, sic dicit Chrysostr. ut non dicant Apostoli, medicantes ergo nos iubet ire, & in hoc verecundarentur, monstrat hoc eis debitum esse operarios eos vocans, & quod datur mercedem appellans.

Tertio ad tollendum Apostolis locum superbendi, nam si prædicarent, & egros curarent nihil recipientes ab auditoribus possent superbire, tanquam essent aliquid magnum omnia dantes, & nullo indigentes, nec vicissitudinem recipientes, quod ad solum Deum pertinet Psal. 15. dixi domino Deus meus es tu quoniam bonorum meorum non egres, ceteri autem domini plura a subditis suis recipiant, quam eis tribuant, voluit ergo, quod Apostoli reciperent necessaria ad vitam ab audientibus, ut sic quasi per quandam vicissitudinem se fratres agnoscerent, & non superiores, & etiam ipsi audientes consolarentur, quia non viderent contemni cum Apostoli dignarentur ab eis recipere necessaria ad vitam, sic dicit Chrysostr. a discipulis autem cibari Apostolos oportebat, ut nec ipsi magna saperent aduersus eos, qui docebantur, sicut omnia præbentes, & nihil accipientes, nec rursus illi ascendant, quasi ab alijs.

Quarto ut ostendat quid erat, quod licebat Apostolis recipere ne in hoc excederet, & sic dixit dignus est operarius cibo suo, id est nihil, nisi cibum recipiat, & ea, quæ nomine cibi intelliguntur, scilicet victus, & vestitus, & hospitium, quia ista sunt necessaria ad vitam Ecclesiastici 29. initium vite hominis panis, & aqua, & vestimentum, & domus protegens turpitudinem, aliud autem recipere non debebat.

Quomodo dicitur hic in litera, quod dignus est operarius cibo suo, quia videtur, quod videretur prædicatione Apostolorum, ubi quod prædicatores sustentationem necessitatis a populo accipiunt, mercedem a Deo, item quod duplex est obligatio. Quæst. LXX.

Quare dicitur quomodo dicitur hic, quod dignus est operarius cibo suo. Nam in hoc significatur commenturatio, vel equialentia eorum, quæ Apostoli tribuebant, & recipiebant, & tamen spiritualia tribuebant, ideo non poterat esse commenturatio aliqua, quia quæ commenturantur in valore possunt vendi, & commutari.

Item videtur, quod non possit stare, quia Christus dixit gratis accepistis gratis date, si ergo gratis dabat non per hoc erat eis aliquid debitum, ita ut fieret commenturatio ad hoc, quod digni essent.

Dicendum, quod in Apostolis poterant duo considerari. Primum ipsum, quod tribuebant, secundum ipsa operatio tribuendi, siue occupatio, aut laboris tribuendo. Quantum ad primum nulla commenturatio erat, quia spiritualia sunt infiniti valoris, scilicet verbum, quod prædicatur, & miraculose curationes egritudinum, & quantum ad hoc non dicebantur Apostoli esse digni aliqua re, nec tribuendum erat eis aliquid pro hoc, sed pure gratis danda erant, & quantum ad hoc Christus dixit gratis accepistis gratis date, id est ea quæ ministratis gratis accepistis, ideo gratis date. De secundo, scilicet de occupatione, vel de labore secus est, quia ista erat aliqua operatio Apostolorum, ideo aliquo modo poterat commenturari alicui precio, sicut homines locant operarios suos, & labores pro mercede.

Sed adhuc dicendum, quod Apostoli non præstabant labores suos pro mercede. Primo, quia si pro mercede temporali ista facerent, nihil mererentur apud Deum, sicut de hypocritis, qui omnia agunt propter

propter laudes humanas, dicitur supra 6. quod receperunt mercedem suam, & tamen ipsi sperabant a Deo retributionem eternam pro laboribus suis, ergo non prædicabant pro mercede temporali.

Secundo, quia tunc non bene venderent labores, quia plus mereretur, quam cibum accipere, & tamen solum cibum, id est necessaria ad vitam eis Christus permisit recipere, sic dicit Chrysostr. hoc autem dixit non quidem ostendens tanto precio Apostolicos dignos esse labores, sed Apostolis legem inducens, & tributibus suadens, quod ab eis datur debitum esse, sic etiam dicit Augustinus, scilicet, non ergo venale euangelium, ut pro temporalibus prædicetur, si enim sic vendunt magnam rem vili vendunt, accipiunt ergo prædicatores sustentationem necessitatis a populo mercedem dispensationis a Deo.

Tertio, quia non possent, sic evitare Symoniam, quia quandoque aliqua duo coniuncta sunt, qui vnum vendit neutrum inuenditum derelinquit, id est vtrumque vendit 1. q. 1. c. cum autem. sed ipsa operatio Apostolorum, scilicet prædicatione, & verbum, quod prædicatur, & curationes factæ, & eorum operatio ad hoc erant coniuncta, ita quod nequaquam poterant separari, ergo non licebat eis vendere labores suos, quia sic venderent ipsum verbum, quod prædicabant, & miracula, quæ per eos fiebant, & ita nunc est, quia sicut non licet vendere sacramenta, ita nec licet vendere laborem, vel occupationem ministrandi facta, quia tunc posset taxari precium laboris, & super hoc conuentio fieri, quod manifeste est symonia, non ergo vendebant Apostoli labores suos.

Sed dicendum, quod non considerabatur hic quanto digni essent Apostoli per hoc, quod laborabant, sed solum quid esset dignum eos recipere, ut laborare possent, & sic non taxabatur aliquid de precio laboris sui, & hoc patet cum dixit Christus dignus est operarius cibo suo, nam ad hoc, quod operarius posset laborare non requiritur, nisi quod datur ei necessaria ad vitam, si tamen ad merita laborum suorum attendatur, etiam ultra quotidianas necessitates meretur aliquid, quod lucrum dicitur, si Christus ergo taxasset hic labores Apostolorum aliquid dedisset ei ultra cibum, & tamen non dedit, ergo non taxauit, quantum pro laboribus mererentur, sed quantum eis necessarium erat ad hoc, quod laborare possent, & hoc dixit eos esse dignos, sic dicit Augustinus non est venale euangelium, ut pro temporalibus prædicetur, si enim sic vendunt magnam rem vili vendunt, accipiunt ergo prædicatores sustentationem necessitatis a populo, mercedem dispensationis a Deo, non a populo redditur, quasi merces illis qui sibi in charitate euangelii seruiant, sed tantum stipendium datur quo, ut possent laborare, pascantur.

Sed obijciatur, quia Luc. 10. dicitur dignus est operarius mercede sua, & tamen merces dicitur precium equiualeus labori.

Dicendum, quod non erat proprie merces hic, quod dabatur Apostolis, & datur prædicatoribus, sed magis est cibus, id est sustentatio, & ideo melius hic dicitur dignus est operarius cibo suo, in quo sola sustentatio designatur, & non taxatio, vel equaleus laborum, vtrumque tamen conueniens fuit dici, quia Christus voluit ostendere duo discipulis, scilicet quid accipere deberent ab audientibus, & quod illud non mendicando, sed ex debito acciperent. Primum ostenditur cum dicitur dignus est operarius cibo suo, id est nihil debet recipere operarius euangelicus, nisi cibum, id est necessaria ad vitam. Secundum cum dicitur Luca. 10. mercede sua, quia merces a merito dicitur, si ergo meritum est debitum est, & ita cibus est debitus prædicatori, & ille est merces sua quæ dignus est, non quidem, quia laborauit, vel

quia multum aut paucum laborauit, vel laborando multum, vel parum profuit, sed dignus est hac mercede, ut sustentari valeat ad hoc, quod laborare possit.

Alio modo possit intelligi, quod dignus est operarius &c. non quidem quantum ad aliquam taxationem laborum, sed quantum ad quandam vicissitudinem charitatis, quia iustum est, quod illi, qui recipiunt dent aliquid, & hoc ad subventionem, quod charitas facit. scilicet prædicator populo doctrinam tribuit, quia populus indiget, & ipse populus prædicatori necessaria ad vitam ministrat in quibus ille deficit, sic dicitur 1. Cor. 9. si nos vobis seminamus spiritualia, non est magni si carnalia vestra metamus, sic etiam dicitur ad Rom. 15. placuit eis aliquam collationem facere in pauperes sanctorum qui sunt in Ierusalem, & debitores sunt eorum, nam si spiritualium eorum participes facti sunt gentiles, debent & in carnalibus ministrare eis, & hoc verum est, quod sic est quoddam debitum charitatis, & suscepti beneficii, & tamen magis plane dicitur, & determinate, quod dictum est supra.

Ad primum dicendum, quod hic est quedam commenturatio quam significat dignitas, non erat tamen commenturatio ad ea, quæ Apostoli tribuebant, nec ad laborem tribuendi, sed ad sustentationem in prædicando, id est tantum digni erant Apostoli recipere quantum eis sufficeret ad vitam ad hoc, quod prædicare possent, & hoc eis dandum erat.

Ad secundum dicendum, quod Apostoli gratis dabant, quia pro nullo conueniebatur. nec pro re data, nec pro merito laboris, nec pro sustentatione, & tamen adhuc digni erant, quod aliquid eis daretur, & vere illud sibi debitum. Est enim duplex obligatio, sicut est duplex communicatio, ut dicitur 9. Ethic. legalis, & moralis. legalis est in illis, qui communicant modo legis. scilicet per contractum ex quibus insurgit actio, & ius petendi, secundum legem humanam: moralis est in illis, qui non obseruant contractum, sed dant secundum morem, virtus enim est, quæ mores dirigit: in erogando autem dirigit liberalitas, secundum quam datur beneficium nihil taxando, nec petendo, immo non cum intentione recipiendi, sed quia dare tunc bonum est, & virtus dare sua det, & tamen obligatio insurgit inde, quia ille qui recipit tenetur ad plus, quam recipit, ut dicitur 9. Ethic. quia non solum debet retribuere pro re data, sed pro voluntate benefaciendi, cum non existente debito ille benefacere inceperit, & hoc modo omnes audientes tenebantur Apostolis ad magna, quia liberaliter eis benefecerant, non tamen erat debitum legale, quia ultra morale, & naturalem obligationem adhuc compererat Apostolis ius recipiendi, & petendi sustentationem, quia ille, qui statuerat gratis prædicandum esse statuit, quod audientes tenerent ministrare cibum Apostolis, ut patet hic, & prima ad Corinth. 9. dicitur ita, & dominus ordinauit his, qui euangelium annuntiant de euangelio vivere, id est recipere sustentationem de prædicatione. Paulus quoque istam Christi legem postea confirmauit, scilicet declarando, vel aperiendo eam magis ad Gala. 6. communicet autem is qui catechizatur verbo ei qui se catechizat in omnibus bonis ad vitam, an vero Apostoli tenebantur recipere sustentationem ab his quibus prædicabant dicitur infra.

Cum tenebantur Apostoli querere quis dignus esset in loco quolibet, an ad hoc tenebantur cum essent in loco, vel priusquam intrarent. Quæst. LXXI.

Quare dicitur hic, quod Apostoli interrogare debebant in quolibet loco quis dignus esset, an hoc tenebantur querere cum essent in loco, vel

vel possent quære antequam intrarent. Aliqui dicunt, qd poterant antequam intrarent quære, quia superabundans cautela non nocet, cum ergo teneretur aliqui hoc perere quandoeunque petere possent non noceret illud perere. Item patet, quia videbatur esse honestius, qd extra urbem peterent si inuenirent aliquem a quo peterent, quam per urbem vagarentur istud quærendo.

Alii dicunt, qd non licebat eis quære hoc antequam intrarent, quia dicitur in litera in quamcunque ciuitatem intraueritis interrogate quis in ea dignus sit, & sic prius intrare debebant. Secundo hoc non multum facit, quia potest intelligi in quamcunque ciuitatem intraueritis, id est intrare volueritis, & sic dicitur supra in litera intrantes domum salutate eam, & tamē manifestum est, qd prius debebant salutare, qd intraret domum, quia sic dicitur Luc. 10. in quamcunque domum intraueritis, primum dicite pax huic domui.

Dicendum tamē, qd prius intrare debebant in urbem, qd hoc quærent, quia in via non licebat eis aliquid quære, eo qd dicitur Luc. 10. nemo enim per viam salutauerit, & tamen salicui loqui deberent oporteret, qd prius salutaret eum, quia inurbanum erat loqui alieni occurrenti non præmissa aliqua salutatione, postquam ergo intrabant in urbem quære debebant.

Ad primum dicendum, qd superabundans cautela non nocet ubi permissa est, interdum tamē est verita, & ibi non licet maiorem quære certitudinem, quā permissum sit, sic enim cautela quadam prudentie videretur Apostolis cogitare quid deberent prædicare, vel respondere, Christus tamen vetuit infra in litera, scilicet nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini, & sic si cogitare vellent quid dicerent peccarent mortaliter, de iure etiam humano interdum superabundans cautela reprobatur, sic enim apertius probant centum testes, quam duo, & tamen effrenata multitudo testium rejicitur, & qui certus est certiorari non debet, ita hic Christus disposuerat, qd nihil in via, sed in vrbe quærent, ideo non licebat ad superabundantem cautelam quære hoc extra urbem.

Ad secundum dicendum, qd non oportebat vagari ad quærendum per urbem, quia Christus dixerat, qd interrogarent quis esset dignus, id est quis esset bonæ famæ in vrbe, tales autem, qui sunt excellentes ab omnibus cognoscuntur in vrbe, ideo quilibet interrogatus responderet eis, & non oportebat vagari.

Quare Christus iussit Apostolis, quod quærent quis esset dignus in vrbe. Quæst. LXXII.

Quare Christus iussit, quod quærent quis esset dignus in vrbe.

QUARE ET VR quare Christus iussit, quod quærent quis esset dignus in vrbe. Dicendum, qd Christus volebat Apostolos hospitari apud viros bonos, hoc tamen ipsi scire non poterant, nisi per famam, ideo quære debebant, sic dicit Hieronymus super Matthæ. Apostoli nouam urbem introeuntes scire non poterant quis qualis esset, ergo fama hospes eligendus est populi, & iudicio vicinorum, in hoc autem iuber Christus diligentiam facere, scilicet quære quis sit dignus, & postea hospitium petere salutatio, hoc autem fecit, quia Apostoli quibus Christus cetera concedebat putaret, quod etiam concederet eis hospitia bona, & quod a quocunque peterent immediate hospitium concederet, instruxit ergo eos, quod diligentiam adhiberi oportebat ad quærendum hoc, sic dicit Chryso. in homilia, scilicet quia dixerat superius dominus dignus est operarius cibo suo, ne crederetur propter hoc omnium eis ianuas aperiri multam diligentiam hic iubet

facere de hospite eligendo. Causa autem quare iussit quære dignum hospitem fuit propter famam Apostolorum, quia si manerent apud infames, & malos esset suspitio contra eos, quod mali essent, quia omne animal ad sibi simile coniungitur Ecclesiastici 1. & similitudo est causa amicitie, vt patet 8. Ethic. c. 2. si autem apud bonos manerent iudicarentur boni, quia cum Sancto Sanctus eris, & cum peruerso peruerteris. Psal. 17. sic dicit Hieronymus fama populi, & iudicio vicinorum hospes eligendus est, ne prædicatoris dignitas suscipiens in fama deturpetur.

Secundo, quia hospes non solum hospitium, sed etiam necessaria ad vitam tribuere debebat Apostolis quando ibi manerent, & quia hoc non faceret aliquis, nisi esset valde bonus, ideo oportebat, vt quærent virum bonum, sic dicitur Luc. 10. in eadem domo manete edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt, sic etiam dicit Chryso. hoc non solum in domum eis proderat, sed in cibarium, si enim dignus est oratio dabit cibum, & maxime cum nihil amplius necessarius peteretur.

Tertio, vt non esset occasio mutandi hospitium, quia Christus iusserat, quod in quamcunque domum intrarent illic manerent donec exirent, scilicet de vrbe, vt patet supra in litera, & Mar. 6. & Luc. 9. & tamen si non esset hospes bonus occurreret cause multæ dimittendi hospitium, oportebat ergo prius diligenter illud quære, sic dicit Ambrosius super Lucam, non ociose domus, quam ingrediantur Apostoli eligendi discernitur, vt murandi hospitium causa non suppetat.

Quarto, quia Apostoli intrantes domum alicuius potius beneficium dabant, quam recipiebant, eo qd curabant infirmos, qui in domo erant, & familiariter docebant domesticos, & honorabant presentia sua, ad præstandum tamen talia beneficia iustum erat eligi eos quibus tribuerentur. Et apparet, qd hoc Christus voluit, quia dixit interrogate quis dignus sit, & non dixit quis sit bonus, sed quis sit dignus, scilicet suscipere vos. Patet etiam hoc, quia dixit si fuerit domus digna, scilicet ad recipiendum vos, & benedictionem, quam imprecamini, sic dicit Hieronymus, hospes vult eligi non tribuens beneficium ei, qui apud se mansurus est, sed accipiens, hoc enim dicitur quis in ea dignus sit, vt magis se nouerint accipere, quam dare.

Quare Christus non dedit Apostolis, quod ipsi scirent quis erat dignus in qualibet vrbe, & quod non interrogarent. Et quod cor homines dupliciter cognoscitur. Et quod esse intra aliud dupliciter contingit. Et qd anima non habet terminos essentiæ. Quæst. LXXIII.

QUARE ET VR quare Christus non dedit Apostolis, quod ipsi scirent quis erat dignus in qualibet vrbe, & quod non oporteret, qd interrogarent, sicut concessit alia, immo videtur, quod debuisset eis hoc concedere.

Primo, quia alias poterant falli quærendo hospitem per famam, quia sepe fama est fallax. Secundo, quia Christus similia eis concedebat, scilicet quod ipsi scirent, quid deberent respondere, & etiam si non cogitarent, nec addiscerent, vt patet infra in litera.

Aliqui dicunt, quod Christus non concessit eis hoc, quia proprium Dei erat, nam cognoscere quis sit bonus est cognoscere cor hominis, nemo autem nouit istud, nisi Deus, & ipsemet cuius est cor, prima ad Corinthio. 2. & sic de Deo dicitur scitatus corda, & renes Deus Psalmo. 7. non ergo potuit communicare Apostolis.

Dicendum, quod cognoscere hominem esse bonum est cognoscere cor illius, & istud dupliciter cognoscitur,

gnoscitur, vel per se, & immediate, vel in suo representatiuo.

Primo modo solum Deus cognoscit cor hominis, quia cognoscere illud sic est alibi animæ nostræ, & esse intra cogitationes illius, nulla autem alia res potest esse intra animam, quia quod est intra aliud, vel est intra terminos quantitatis, vel intra terminos essentialitatis, nihil autem potest esse intra terminos quantitatis animæ, quia non habet quantitatem, est autem intra terminos essentialitatis illud quod est pars essentialitatis vel virtus, a qua dependet essentialitas.

Secundo modo nihil est intra animam, quia non habet terminos essentialitatis, id est, partes essentialitatis, quia non est composita, sed est forma, & actus: solum ergo potest esse aliquid intra animam.

Secundo modo, id est, vt virtus, a qua dependet essentialitas eius, hoc modo, nihil est intra essentialitatem alicuius rei, nisi Deus, quia ipse solus est, a quo dependet essentialitas, quia ipse communicauit essentialitatem esse actuale per creationem, vel productionem in tempore, & ita nihil potest esse intra animam, vel illabi ei, nisi Deus: ergo ipse solus potest cognoscere cogitationes hominis per seipsas, id est, non indiget representatiuo. Angelo autem, vel homini non potest communicari, quod cognoscat cor alicuius per se, sicut non potest communicari ei, quod posset creare, quia tunc communicaretur ei, quod esset Deus cum aliis non posset illabi animæ, vt ostensum est: isto ergo modo manifestum est, quod non poterat communicari Apostolis, quod cognoscerent quis erat bonus cognoscendo cor illius.

Secundo modo potest cognosci cor hominis per suum representatiuum, hoc autem est duplex, scilicet, naturale, & diuinum, naturale est, cum quis in voce exprimit conceptum mentis, quia sunt ea, quæ in voce earum, quæ in anima passionum notæ, primo Perihermen vel quando per aliqua signa vultus iudicatur de interiori passione, iuxta illud in vulu legitur hominis secreta voluntas, hoc modo nos cognoscimus multo corda aliorum. Diuinum representatiuum est, quando sine voce, vel exteriori signo Deus reuelat alicui quid alius cogitet, tunc cognoscit cogitationes alterius non quidem, quod sit in corde illius, sed quia diuina illustratio est in corde suo, & hoc modo Propheta cognoscebant corda hominum ad eos venientium scire, sic igitur poterat Christus concedere Apostolis, quod quando intrarent in aliquam urbem reuelaret eis, quis esset dignus in ea, & sic non oporteret quæri. Et videtur, quod hoc facere debuisset, quia Apostoli fuerunt excellentiores Prophetis, & tamen Prophetæ scire cognoscebant corda venientium ad se prius quam quicquam loquerentur, quia Deus tunc, vel antea ea reuelabat eis, sit patet primo Regum nono, de Samuele, cui Deus dixit: cras hac ipsa hora, qua nunc est, mittam ad te virum de Benjamin, & unges eum Regem, & sic sequenti die quando venit Saul dixit ei Samuel antequam loqueretur: ad quid veniebat, scilicet, ad quærendas aſinas, sic etiam Ahas Syonites. Propheta cognouit quando venit ad eum vxor Regis Ieroboam; tertio Regum decimo quarto, calcauerant enim oculi eius, nec videbat venientes: ideo mutato habitu intrauit ad eum vxor regis Ieroboam simulans se esse alteram, & cum ingrederetur antequam loqueretur reuelauit ei quid haberet in corde, & ideo cum semel adueniente Sunamite, & ignoraret ad quid veniret, quasi de re insolita miratus est dicens: ad puerum suum dimitte illam, anima eius in amaritudine est, & Dominus celabat. Alph. Tost. in Matth. Pars III.

uit a me, nec indicauit mihi, quarto Regum quarto, Apostolis quoque Deus reuelabat interdum corda hominum, sicut fuit in Petro circa Ananiam, & Saphiram volentes fraudare de precio agri, Actuum quinto, nam cura ipsi mentirentur dixit Petrus Anania: cur tentauit Sathanas cor tuum mentiri te Spiritu sancto? ita ergo poterat nunc reuelare eis quis esset dignus in qualibet vrbe.

Dicendum non esse dubiam quin potuisset concedere eis istud, & tamen cetera concedens hoc dare noluit, sed iussit quære hospitem per famam, sic dicit in Homilia intende autem, quod nondum omnia eis tribuit: nec enim eis largitur, vt sciant quis sit dignus, sed iubet scrutari. Et hoc fuit propter multa.

Primo, quia istud est generale, quod Deus nunquam concedit miracula, nisi quando humanitas fieri non potest quod per miracula quæretur: unde si fides, & prædicatio Apostolorum potuisset conuenienter suscipi sine miraculis, sicut cum miraculis suscepta est, non concessisset Christus Apostolis miraculum aliquod facere, & tamen quia non poterant, concessit illis facere miracula: poterant tamen quære hospitem sine miraculo: ideo noluit concedere miraculum ad hoc.

Secundo fuit, vt non superbirent: si enim eis in omnibus miracula concederentur, homines adhuc rudes existentes superbirent: nam si Paulus post acceptum Spiritu sanctum dicebat secunda ad Corinthiorum duodecimo, ne magnitudo reuelationum extollat me datus est mihi Angelus Sathanæ, qui me colaphizat. Apostolia fortiori nondum recepto Spiritu sancto superbirent per quotidianas reuelationes, & miracula: ideo non fuit eis concessum sic cognoscere corda hominum, sed ad hoc, quod humiliarentur fecit, quod cogere tur ab alijs quære, & etiam quod interdum errarent per iudicium famæ, sicut etiam fecit, quod reciperent victum ab auditoribus, vt per hoc crederent se esse equales illis, & non maiores, vt dicit Chryso. stomus.

Tertio fuit ad ostendendam virtutem ipsorum eis quibus prædicabant, cum tantam diligentiam viderent eos facere quærendo, quis esset vir bonus apud quem hospitarentur, & erat decens, quod non solum potestas eorum in miraculis, sed etiam virtus in opere appareret quod fiebat sic quærendo bonum hospitem apud quem virtuose conuersarentur, sic dicit Chryso. stomus, non enim signis solum volebat eos claros apparere, sed magis virtute.

Quarto fuit propter nos, vt cum Apostoli, qui erant principes Ecclesiæ tantam diligentiam circa hospitem inueniendum facerent, vt sine suspitione viuerent, quanto magis nos, quibus ex malorum conuersatione non solum suspitio, sed etiam periculum videndi mores eorum incidit cauere debemus malorum confortia, quia non solum vita malorum, sed etiam eloquia mala corrumpunt bonos mores, prima Corinthiorum decimo quinto, solcite agere debemus, vt inter bonos maneamus.

Quinto, & principaliter fuit, vt posset verbu Christi impleri, quia ipse dixit, qd si eent digni hospites, & reciperent eos manerent ibi prædicantes, & miracula facientes, si autem non reciperent eos excuterent puluerem pedum in ciuitatem in testimoniu illis, vt patet infra in litera, & Lucæ 10. non tamen posset hoc impleri si reuelaretur eis quis esset dignus hospes, nam non excuterent puluerem de pedibus, nisi quando in ciuitate

nemo erat dignus, qui reciperet eos, si tamen reuelaretur eis quis esset dignus quando contingeret, quod in loco, in quo prædicare volebant, nemo esset dignus reuelaretur eis hoc, & tunc non irent ad petendum hospitium ab aliquo scientes neminem esse dignum, qui eos recipere vellet, etiam non poterant conuenienter discutere puluerem pedum contra ciuitatem, quia nullam causam ad hoc haberent cum incolæ non deliquissent contra eos, nec apparetur cur hoc facerent, sed potius viderentur insani si hoc facerent, & sic oportebat, quod non intrarent in talem urbem, vel quod recederent nihil loquentes, aut facientes, hoc tamen erat inconueniens, quia Christus volebat, quod illi, qui mali essent, haberent testimonium malitiæ suæ, scilicet, quod constaret eis, quod Apostolos Christi a se repulerant: ideo oportuit dari modum, ut Apostoli conuenienter possent excutere puluerem pedum, & hoc erat si perentes hospitium non inuenirent, sed repellerentur ab incolis: ideo conuenienter factum est, ut ipsi hospitium quærerent interrogantes, & tunc illi, qui repellerent eos sciret quare excutiebant puluerem de pedibus contra urbem, & ista fuit causa potissima: nam hoc esset testimonium malitiæ eorum.

Sexto fuit, quia Christus concessit Apostolis hospitium inuenire per miraculum, sed non per miraculum reuelationis cogitationum, eo quia non erat illud conueniens, & patet, quia vix, aut nunquam Apostoli hospitium inueniebant sine miraculo: quando enim ipsi dicebant pax huic domui, tanta erat virtus Dei in verbis istis, quod si vir bonus erat, & ad vitam æternam præordinatus necesse erat, quod hospitium daret illis, quia Deus mouebat cor eius, si autem non erat vir bonus non poterat eis dare hospitium, quia malitia sua turbabat cor eius, sic Christus innuit dicēs si fuerit domus digna veniet pax vestra super eam, si autem non fuerit digna pax vestra ad vos reuertetur, quasi dicat, si fuerit dignus hospes recipiet vos, si autem indignus est, non recipiet. alias enim non poterant esse certi Apostoli, an apud virum bonum, vel malum hospitabantur, quia contingit interdum viros malos aliqua bona facere, & viros bonos a quibusdam bonis abstinere, & tamen per istud verbum Christi certificati erant Apostoli, quod apud quemcunque manerent, vir bonus erat, & qui repellebat eos erat indignus, oportebat ergo quod per miraculum semper hospites inuenirent.

Ad primum dicendum, quod licet Apostoli quærerent hospitem per famam a principio possent falli, tamen quando dicebant pax huic domui non poterant iam falli, quia Christus dixit, quod si ille esset dignus reciperet eos, & si non esset dignus, repelleret illos.

Ad secundum dicendum, quod Christus concessit eis scire quid responderent etiam non cogitando, nec addiscendo, quia cum essent viri indocti, & rustici, si hoc non concederet eis nihil scirent respondere; & sic periret tota prædicatio eorum: hospitium tamen poterant inuenire etiam si Deus non reuelaret eis corda hominum: ideo non oportuit illa reuelare.

Quomodo Christus dicebat Apostolis, quod ipsi hospites dignos inquirerent, & ipse cum publicanis manducabat.
Quæst. LXXI.

QUÆRITUR quomodo Christus dicebat Apostolis, quod ipsi hospites dignos inquirerent: ipse tamen cum publicanis manebat, & manducabat, ut patet præcedenti capit. nam comedit cum Matthæo publicano. Dicunt quidam, quod hoc fuit, quia Matthæus

fiam ad Christum conuersus fuerat: nam secutus fuerat ipsum, & ita iam dignus erat, sic dicit Chrysofostomus in Homilia, qualiter ergo ipse Christus apud publicanum manebat, & respondet, quia, scilicet, dignus factus erat ex conuersione.

Sed obijcietur, quod erant ibi multi alij publicani cum Christo comedentes, qui non erant conuersi ad ipsum præcedenti cap. & Luca 5. scilicet, erat ibi turba multa publicanorum discumbentes, vnde & Pharisæi murmurabant dicentes, quare cum publicanis, & peccatoribus, & manducat, & bibit Magister vester?

Dicendum, quod Christus faciebat hoc, quia per tale conuiuium conuerterat eos ad se. sic ipse dixit ibi dem non est opus sanis medicus, sed male habentibus. etiam non veni vocare iustos, sed peccatores.

Sed adhuc obijcietur, quod idem esse deberet in Apostolis, quia etiam ipsi mittebantur, ut medici animarum: ideo conuersari debebant cum egris, apud malos: ergo liceret eis hospitari, & manducare cum illis.

Dicendum, quod licet mitterentur Apostoli ad prædicandum, sicut Christus prædicabat, non tamen licebat eis conuersari cum malis, sicut Christo licebat. Primo, quia Apostoli nondum confirmati per Spiritum sanctum peccare poterant, & ex malorum confortijs eis malum accidere poterat, Christo, aut nequaquam, sed potius ipse ex consortio suo homines bonos reddebat: ideo ei licuit interdum alijs communicare: Apostolis autem erat periculum saltem ante missionem Spiritus sancti, ista tamen doctrina fuit eis data ante susceptum Spiritum sanctum: ideo nunc bonos hospites quærere oportebat.

Secundo fuit, quia Christus quando conuersabatur cum Iudæis inter publicanos, iam erat nota conuersatio eius inter Iudæos, & nemo poterat ei detrudere, nisi maleuolus. secus autem de Apostolis, quia cum introibant in loca ante omnia accipiebant hospitium: si ergo viros indignos acciperent antequam agnoscerent eorum bona conuersatio, esset suspitio de malo, cum malos hospites elegerent, & hoc multum derogabat futuræ prædicationi eorum: ideo debuerunt bonos hospites quærere, & ista fuit causa præcipua. Tertio fuit, quia si malos hospites interdum eligerent, & ex hoc sequeretur murmuratio contra eos, cum adhuc infirmi essent, forte scandalizarentur, & non bene tolerarent. Christus autem tolerabat licet murmuraretur contra eum, sicut præcedenti capitulo, dicentibus Pharisæis, quare cum publicanis manducat Magister vester? & infra vndecimo, quando dixerunt ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum, & peccatorum amicus, quamquam ergo Christus interdum conuersaretur cum malis, Apostoli non debuerunt hoc facere.

Quomodo dicitur Apostolis hic manete in domo donec exeatis, & quare. Quæst. LXXI.

QUÆRITUR quomodo dicitur hic manete in domo donec exeatis, & quare hoc dixit. Dicendum, quod non debet intelligi sic superficialiter, nam sic superfluum esset, quia necesse erat, quod non intrarent domum, quod manerent ibi donec exirent, quia non poterant exire antequam exirent. aliter ergo intelligendum est. Dicunt quidam, quod intelligitur, quod nunquam exirent de illa domo, sed ibi prædicarent, & cibum sumerent, quod dicitur Luca 10. manducate, quæ apponunt vobis, & curate infirmos, qui in illa sunt, & dicit illis appropinqua bit in vos regnum Dei, & sic vix quod in domo, in qua manducabat curabant infirmos, & prædicabant, & tamen nihil aliud faciebant: ergo de domo non exibant.

Dicendum, quod non intelligitur, quod non intrarent in domum, sed quod non exirent de domo, donec exirent. aliter ergo intelligendum est. Dicunt quidam, quod intelligitur, quod nunquam exirent de illa domo, sed ibi prædicarent, & cibum sumerent, quod dicitur Luca 10. manducate, quæ apponunt vobis, & curate infirmos, qui in illa sunt, & dicit illis appropinqua bit in vos regnum Dei, & sic vix quod in domo, in qua manducabat curabant infirmos, & prædicabant, & tamen nihil aliud faciebant: ergo de domo non exibant.

Dicendum, quod hoc non fiat, quia sic facerent A contra Christi mandatum prædicantes in occulto: dixerat enim Christus infra in litera quod dico vobis in tenebris dicite in lumine, & quod in aure auditis prædicare super tecta: ergo non prædicarent in domo, in qua hospitabantur. Secundo patet, quia per hoc manifestam suspicionem de se facerent prædicando in occulto, quia illa, quæ bona sunt publicari volunt, malum autem occultari desiderat. Ioan. tertio, omnis qui male agit odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguant opera eius, quæ autem facit veritatem venit ad lucem, ut manifestentur opera eius, quæ in Deo facta sunt. Tertio, quia Apostoli per hoc minuerent fidem prædicationis suæ, & redderent homines indispotitos ad credendum eis, quod ipsi facerent doctrinam suam suspectam occultant illam. Quarto, quia darent occasionem populis desequendi magis eos: cum enim prædicando in occulto redderent suspectos se magis eos populi persequerentur tanquam seminatores noui erroris, & superstitionis. Quinto, quia debuerunt Apostoli Christum imitari in modo prædicandi, cum eius doctrinam prædicarent, Christus tamen nunquam prædicabat in occulto, sed palam. Ioan. decimo octauo, ego palam locutus sum mundo ego semper docui in Synagoga, & in templo, quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus sum nihil, ita ergo Apostoli facere debebant. Sexto, quia Christus hoc eis videtur præcepisse, quia Luca 10. dicitur in quacunque ciuitatem intraueritis, & non receperint vos excutite in plateas eius dicite etiam puluerem, qui adhæsit vobis de ciuitate vestra extergite in vos, tamen hoc scitote, quod appropinqua bit regnum Dei, & sic in plateis hoc dicebant, & tamen ista erat prædicatio Apostolorum supra in litera: ergo prædicabant in plateis, & non in domo. Septimo patet, quia prædicatio Apostolorum erat ad hoc quod omnes conuerterentur, & qui nollet conuerti maneret inexcusabilis, si tamen prædicarent solum in domo in qua hospitabantur, non audirent eos omnes, ideo non prædicabant ibi, sed in plateis.

Cum autem obijciatur Luca decimo, manducate, quæ apponunt vobis &c. Dicendum, quod inteligitur de ciuitate, & non de domo quod patet, quia dicitur ibi in quacunque ciuitatem intraueritis, & susceperint vos manducate, quæ apponunt vobis, patet etiam, quia sequitur ibi & curate infirmos, qui in illa sunt, & tamen non solum curabatur infirmos illius domus, in qua hospitabantur, sed etiam omnes qui offerebantur eis: non ergo prædicabant in domo, sed in plateis.

Dicendum igitur, quod non intelligitur, quod non intrarent in domum, sed quod non exirent de domo, donec exirent. aliter ergo intelligendum est. Dicunt quidam, quod intelligitur, quod nunquam exirent de illa domo, sed ibi prædicarent, & cibum sumerent, quod dicitur Luca 10. manducate, quæ apponunt vobis, & curate infirmos, qui in illa sunt, & dicit illis appropinqua bit in vos regnum Dei, & sic vix quod in domo, in qua manducabat curabant infirmos, & prædicabant, & tamen nihil aliud faciebant: ergo de domo non exibant.

Quare Christus iussit Apostolis non mutare hospitia. Quæst. LXXI.

SEQUITUR quare Christus iussit non mutare hospitia. Dicendum quod primo fuit, ut semper manerent in domo boni viri, si enim mutarent hospitia ad libitum, contingeret interdum declinare ad domum mali viri. Secundo erat, ut non conuiderentur hospites: nam tristarentur illi, quos dicitur Alph. Toft. in Marth. Pars III.

mitterent, quia per hoc contemni viderentur, & tamen istud erat indecens, quod contemnerent eos, qui sibi charitatem exhiberant. Tertio, quia si Apostoli manerent in domo alicuius erat magnum beneficium hospiti: nam Deus benefacit eis apud quos boni viri manent merito temporis, sicut fuit de Ioseph apud Putipharem dominum suum Gene. trigesimo nono, habitauerat in domo Domini sui, qui optime nouerat esse Dominum cum eo, & omnia, quæ gereret ab eo dirigi in manu illius, benedixitque Dominus domui Aegyptij propter Ioseph, & multiplicauit tam in ædibus, quam in agris cunctam eius substantiam, a fortiori ergo Deus benediceret eis apud quos manebant Apostoli: volebat ergo Deus beneficium præstare alicui, quem specialiter diligebat, & non oibus: ideo non licebat Apostolis mutare hospitium, quia ille hospes, quem habuerat erat a Deo electus ad istud beneficium suscipiendum: nam miraculose Deus dabat hospitium Apostolis mutando cor illorum, quibus dicebatur pax huic domui, ut dictum est supra quæstione septuagesima: ergo non debebant transire de domo in domum, quia vnicus erat, quem eligere debebant, quia Deus vnicum elegerat ad præstandum istud beneficium.

Quarto fuit, ut non darent de se opinionem leuitatis: nam ad hominem leuem pertinet faciliter mutare domicilia, & tamen Apostoli debebant ostendere se esse viros graues, & constantes: ideo non debebant transire de domo in domum, quia multum detrahit auctoritati, & grauitati viri instabilitas, in Apostolis autem omnis virtus, & virtutis perfectio apparere debebat: ideo non debebant transire de hospicio semel suscepto.

Quinto ne arguerentur voracitatis, quia aliqui putarent, quod Apostoli faciebant hoc, ut latius vacarent cibis apud alios hospites, si apud primos forte non providebatur eis in tanta copia, sicut increpabant Pharisæi Christum manducantem cum publicanis dicentes, quod hoc faciebat ex voracitate, infra vndecimo, & Luca septimo, ecce homo vorax, & potator vini, & publicanorum, & peccatorum amicus, scilicet, manducando cum eis, hoc tamen valde cauere debebant Apostoli, quia satis leuis opinionis est vir, cui voracitatis crimen affigi potest: qualitercunque ergo se haberent in victu apud hospites, quos accepissent, non licebat eis transire ad alios: de his dicit Chrysofostomus in Homilia. non solum dignos iubet quærere, sed nec de domo in domum transmutari, ut nec suscipientem contristent, nec ipsi opinionem accipiant leuitatis, aut gulæ.

An discipulis liceret mutare hospitia si inuitarentur relicto priori hospicio. Quæst. LXXII.

QUÆRITUR si aliquando ab alijs extra hospitia sua inuitarentur an liceret eis illuc ire.

Aliqui dicunt, quod sic, quia non erat hoc eis prohibitum, sed solum non mutare hospitium: ergo licitum erat transire ad alios, transire interdum ad conuiuia relicto priori hospicio.

Dicendum, quod non licebat. Primo, quia Christus non venit Apostolis transire de domo in domum quasi malum esset intrare in alias domos, quia bene licebat eis interdum ire ad alias domos, ad sanandum infirmos, sicut Christus ibat, ut quando iuit ad suscitandum puellam præcedenti capitulo, sed verbat hoc propter

conuersationem domesticam, & illa precipue est in cibo, & potu: ergo noluit, quod irent ad alias domos ad comedendum ibi interdum etiam non mutato hospitio.

Secundo patet, quia ut dicit Chryostomus, ut dictum est procedenti quaestione una causa, & de precipuis quare Apostoli non debebant hospitium mutare fuit ne arguerentur voracitatis, & tamen idem fieret si non mutato hospitio alibi manducarent: ergo non licebat eis.

Tertio patet, & efficacius, quia Christus hoc expresse prohibuit: Luca decimo, scilicet, in eadem autem domo manete edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt, & nolite transire de domo in domum: ergo non licebat eis alibi manducare.

Quarto patet, quia facilius esset permitti eis, quod mutarent hospitium quam quod irent ad conuiuia, quia ibi pascuntur homines abundantius, & delectabilius, & ita indulgetur gulæ potius quam in quotidianis cibis, si igitur Apostoli conuiujs vacarent magis de se darēt opinionem gulæ, & voracitatis, quam si mutarent sæpe hospitia manducantes solum in eisdem: non ergo licebat eis extra hospitia ad conuiuia ire, sed ea, quæ hospites sui sibi ministrabant solum accipiebant, sicut dicitur Luca decimo, ibi manete comedentes, & bibentes, quæ apud illos sunt, id est, apud hospites vestros.

Quare Christus iubet Apostolis hospitium eligere petenti sum habens hospites non debeat eos eligere. Vbi elemosyna dupliciter consideratur. Quest. LXXIII.

QUÆRITUR, quare Christus iubet hospitium eligere petenti cum tamen accipiens hospites non deberet eos eligere, sed quoscumque aduenientes recipere 42. distin. cap. quiescamus.

Dicendum, quod ista doctrina non est pro omnibus, sed Apostolis fuit data, quod eligerent hospites, & hoc siue propter famam suam si remaneret apud malos, siue quia beneficium impendebant ei apud quem hospitabatur, siue propter alias causas, de quibus dictum est supra quaest. 68. alijs autem hospitia petentibus cõuenit hospitium habere ubi potuerint, nisi forte sint viri graues, quibus de seruanda bona opinio debeat esse magna cura, quia etiam ipsi hospites eligere debent.

Ad secundum dico, quod recipiens hospites non debet distinguere inter eos, ita ut vnum recipere velit tanquam idoneum, & alium non, quia sic minuetur cura hospitalitatis recipiendo paucos, sic dicit Ambrosius super Lucam, scilicet, non in eadē cautio receptori datur, nedum hospes eligitur hospitalitas minuatur.

Secundo, quia sic distinguendo inter hospites contingit excludere bonos recipiendo malos cum nemo cognoscat quis malus sit, sic dicit Chryso. super Epistolam ad Hebræos, & 42. distin. cap. quiescamus, scilicet, quomodo Abraham hospitalem circa omnes se ostendebat, si scrutator esset contra refugientes ad se nunquam Angelos hospitio recepisset: fortassis enim non putasset eos Angelos, sed cum reliquis repellerentur, sed quoniam omnes recipiebat suscepit, & Angelos. Tertio, quia non prodest istam distinctionem facere, quia quæ quis recipiat bonum, & malum in hospitio non differat magnitudinem meriti, sed quod ex magna, vel parua charitate recipiat, & quod magnum, & vel paruum obsequium exhibeat, sic dicit Chryostomus ubi supra: non enim ex vita eorum quos accipis mercedem tibi retributurus est Deus,

sed ex voluntate, & honorificentia multa, id est, honore ipso hospitibus ex misericordia, & bonitate.

Quarto, quia facienda esset distinctio inter hospites si esset periculum aliquod malos recipere, & tamen non est periculum, quia etiam si malis misericorditer opera impendamus bene facimus: ita enim Christus hortatur supra quinto, scilicet, estote misericordes, sicut pater vester misericors est, qui Solem suum facit oriri super bonos, & malos.

Ideo dicendum generaliter tam de hospitalitate quam de omni elemosyna, quæ nomine hospitalitatis significatur, quia illa aut petitur ab aliquo iure suo, sicut a prælatis, & a prædicatoribus, quibus tenemur ex debito providere, aut petitur ab aliquo ex sola benignitate ad corporis sustentationem. Si primo modo nulla distinctio facienda est, sed omnibus dare debemus si possumus propter causas supra assignatas. Si secundo modo danda est elemosyna, siue debitum sustentationis ei, qui se talem assentit quousque diticiamus an verum sit, scilicet, an sit Episcopus, vel prædicator missus ad prædicandum, vel sacerdos, qui possit diuina officia celebrare: nam communicare istis non cognito, quod tales sint, periculum est, ideo oportet dicitur, poterit tamen sibi elemosyna dari ad sustentationem corporis, ut pauperibus, licet non ut talibus quousque constet, sic dicit Chryostomus in allegato capitulo, scilicet, quiescamus ab hac abiurda curiositate, & diabolica: si enim in clerum electum se esse dicat, si Sacerdotem se nomet scrutari, non enim sine periculo discussa in talibus communicatio est, circa maiora periculum vertitur: non enim das, sed accipis, si vero pro nutrimento postulari, nec in his examines.

Sed obijciatur, quia Ecclesiastici vndecimo, dicitur non omnem hominem inducas in domum tuam: multa enim insidie sunt dolosi.

Dicendum, quod illud intelligitur quando inducitur ad magnam familiaritatem, ita ut confidatur ei, sicut domestico, quia non est cautum hoc facere quousque quis sit notus. secus autem est de simplici hospitalitate quam potest quis exercere nihil committendo fidei eorum, quos suscipit, ita ut nullum periculum sit, & tunc potest induci quilibet in domum, nisi forte specialiter temporis, vel loci esset aliqua suspitio, vel ex alijs circumstantijs, quia de rebus tam particulambus non potest poni vna regula generaliter.

Quare Christus iussit salutare domum ubi vellens Apostoli suscipere hospitium. Vbi quod virtutis est prius honorem impendere quam recipere. Quest. LXXIII.

QUÆRITUR, quare Christus iussit salutare domum, ubi vellens Apostoli suscipere hospitium.

Dicendum, quod propter multa. Primo ex urbanitate, quia homines in exordijs verborum suorum maxime ad ignotos salutatione vtuntur, ut imprecatio bonorum, quæ per salutationem fit, sit eis locutionis initium, iudicatur autem rudis, & indoctus, qui salutatione non vtitur. Secundo, quia inter homines, cum sit saluatio, quasi iam necessaria ex consuetudine in locutionis exordijs instruxit Christus Apostolos, ut ipsi prouenirent alios salutando, quia virtutis est prius honorem impendere quam recipere ad Romanos duodecimo, honore vos inuicem prouenientes, id est, quilibet nitatur prius honorare alterum quam honoretur ab eo, sic dicit Chryostomus.

stomus instruit eos Dominus, quod non expectent ab alijs præsaluari, quia docebant, sed antecedere salutatione alios honorando. Tertio fuit ad eligendum hospitium, quia saluatio erat exordium loquendi cum hospite, quem eligere intendebant, & erat honestius, ut non viderentur ipsi se ingerere petendo, sed quando salutarent dicentes pax huic domui hospites reciperent eos rogando ipsos, ut intrarent in domum, sic dicit Remigius, quamuis fama populi dignus electus sit hospes tamen salutandus est, ut magis sua dignitate prædicator vocentur quam vltro se ingerere videantur. Quarto & principaliter fuit, quia ista saluatio erat signum certum ad eligendum hospitem: volebat enim Christus, quod Apostoli manerent apud dignos hospites, ut nullis, nisi dignis hoc beneficium præstaretur, modus autem cognoscendi erat per salutationem, quia si digni erant mox ut salutarentur, recipiebant Apostolos cum gaudio, quia Deus mouebat corda eorum ad hoc, si autem essent indigni turbabantur corda sua, & recipere eos nolebant, sic innuitur in litera, scilicet, si fuerit domus digna veniet pax vestra super eam, id est, recipiet vos in pace, si autem fuerit indigna, pax vestra reuertetur ad vos, id est, non recipiet vos, sic dicit Remigius docuit Dominus discipulos suos offerre pacem in introitu domus, ut saluatione pacis eligeretur domus digna, vel hospes, ac si diceret omnibus offerre pacem, quia aut accipiendo dignos, aut non accipiendo indignos se manifestabant.

Quare iussit Christus Apostolis dicere pax huic domui. Et saluatio quid importet. Et quod homo appetit generaliter omne bonum. Quest. LXXV.

QUÆRITUR, quare iussit eis pax huic domui dicere.

Dicendum, quod iussit salutare hospites, & quia forte apud Hebræos, & Syros inter quos manebant nunc Apostoli, erat iste modus salutationis, iussit eis, sic salutare, sic innuit Hieronymus super Matthæum.

Secundo, quia nullus modus salutationis videtur plura bona comprehendere, nam omnis saluatio est bonorum imprecatio, & tamen in hac salutatione plurima clauduntur, quia pax est tranquillitas ordinis, ut dicit Augustinus decimonono, de ciuitate Dei: nullum autem bonum deest ubi tranquillitas ordinis manet: est enim quilibet homo in beatitudinē ordinatus, si autem tranquillitas ordinis manet, necesse est illuc prouenire, cum nihil impediatur ordinem si tranquillitas est, desiderat etiam homo temporalem quietem, & ordinat se ad illam, si autem impedit eam necesse est illam consequi: ergo, vel illam habebit, vel pacem non habet, sic etiam in actibus omnium potentiarum cuiuscunque generis, quia quilibet earum ordinatur in suum actum, & obiectum perfectioni modo, quo fieri potest secundum naturam suam: si ergo non impediuntur omnes habebunt perfectionem illam quam desiderant: si autem habere impediunturiam non est pax, cum non sit tranquillitas ordinis: idem est de rebus separatis habentibus inter se aliquam habitudinem, sicut est de toto vniuerso, & maxime de corporibus excellentissimis naturæ: nam in istis est pax, sic dicitur Iob vigesimo quinto, qui facit concordiam in sublimibus suis, id est, Deus ponit concordiam, & ordinem nūquam impeditum inter omnes res naturæ, & maxime inter sublimia, a quibus potius dependet totus status naturæ, idem est in communicationibus humanis.

Alph. Toit. in Matth. Pars III.

manis, ubi est aliqua habitudo partium, quia ibi est ordo, & pax, & generaliter cum homo appetit omne bonum cuiuscunque generis possibile sibi aduenire necesse est, quod illud consequatur, vel impediatur, si consequitur perfectus est, si impediaturiam non habet pacem, & sic necesse est, quod si fuerit omnimoda pax sit, omne bonum: nihil ergo melius potest quis alteri imprecari quam pacem.

Tertio, quia Christus ista salutatione vtatur: nam quando venit ad discipulos post resurrectionem dixit eis pax vobis: Ioannis vigesimo, & quodocunque apparebat eis dixit eodem capitulo, & Luca vigesimo quarto: Apostoli ergo debuerunt etiam ista salutatione vtī, maxime, quia Christus commendauit valde istam pacem Apostolis: Ioannis decimo quarto, pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.

Quarto, quia istud continebat ad petendum hospitium: nam per ista verba significatur rota inquitio de hospite, sic dicit Remigius hæc pax paucorum verborum ad totam explorationem dignæ domus, vel hospitis potest referri, & magis conuenit istud verbum, quam cetera, scilicet, pax huic domui, id est, sit pax inter domum istam, & vos, scilicet, ut recipiat vos, quia si pax, id est, concordia esset inter eos recipere illos, si non esset concordia non recipere, & sic tacite, per hæc verba hospitium petere videbantur.

Quare dicitur in litera si fuerit domus digna veniet pax vestra super eam. Et quod orationes in istis quando que non exaudiuntur. Et quod benedictio dupliciter accipitur. & vita eterna est verum bonum. Quest. LXXVI.

QUÆRITUR, quare dicitur si fuerit domus digna veniet pax vestra super eam.

Dicendum, quod hoc erat, quia Apostoli imprecabantur pacem, & bonum, & tamen non erat in potestate eorum, quod hoc eueniret, sed in voluntate Dei, & hoc fieret si digna esset domus.

Ratio huius est, quia Apostoli querebant hospitium per famam populi, & testimonium vicinorum, ut Hieronymus dicit, interdum tamen contingit, quod illi, quos populus bonos putat mali sunt, quia homo iudicat exteriora, Deo vero intuetur ubi est bonitas, vel malitia. Regum 6. contingebat ergo, quod interdum Apostoli hospitium peterent ab eis, qui mali erant, & quia Deus nolebat, quod apud malos manerent: non concurrebat cum eis ad hoc bonum, ut Apostoli hospitium recipere cum tanto bono essent indigni, & sic iniquitates suæ turbabant eos ne recipere Apostolos, in bonis autem Deus mouebat corda ipsorum, & recipiebant illos.

Ex hoc patet, quod oratio nostra quantumcunque fiat a viris sanctissimis nunquam exauditur, ita ut petitem impetretur, nisi Deus disposuerit illud facere, & ex hoc iudicet dignum ad recipiendum quod petitur illum, pro quo oratur: nam Apostoli sanctissimi erant, & pacem imprecabantur, & tamen non veniebat super omnes, quibus imprecabantur, sed solum super illos, qui digni erant, & ex hoc etiam sequitur, quod Apostoli non dabant istam pacem, sed petebant, quia alias quodocunque salutarent aliquem, veniret ista pax super eos, & tamen pendebat a Deo an dare illam vellet. Sed obijciatur, quia dicit Chryostomus monstrat, quod non est sola saluatio, sed benedictio per hoc, quod dicit, si fuerit domus digna veniet.

Hh 3.

veniet pax vestra super eam, & tamen benedictio habet efficaciam a benedicente propter auctoritatem eius.

Dicendum, qd etiam si sit benedictio non conferatur bonum eius ab Apostolis, sed a Deo, benedictio enim dupliciter accipitur, scilicet, pro bonorum collatione, & pro bonorum imprecatione. Prima soli Deo competit, qui benedicit eos conferendo bona quæ vult. Secunda comperit hominibus, qui imprecantur bona alijs, & ita licet Sacerdotes, & prælati benedicere videantur ex auctoritate, tamen effectus benedictionis non causatur ab eis, sed a Deo, sic dicitur Numeri sexto, ad Sacerdotes, sic benedicetis filijs Israel, scilicet, benedicat vobis Dominus, &c. & sequitur innocabunt nomen meum super filios Israel & ego benedicam eis, quasi dicat, Sacerdotes benedicentes nihil faciunt, nisi bona imprecari, & nomen meum super populum proferre: ego tamen sum qui benedico, idest, bona quæ ipsi petunt confero. Cum autem dictum est si esset domus digna intelligunt quidam, idest si illi, qui fuerint ibi sunt prædestinati, vel saltem ipse princeps domus, sic dicit Rabanus, qd aut erit quisque prædestinatus ad vitam, & cœlestis verbum sequitur quod audit, aut si nullus audire voluerit, ipse prædicator sine fructu non erit.

Sed dicendum, quod homo potest esse dignus aliquo bono divino dupliciter, vel secundum præsentem iustitiam, ut non prædestinati, qui interdum boni sunt ad tempus, vel secundum firmam Dei sententiam, sicut sunt prædestinati, qui licet aliquando mali sint, finaliter tamen boni futuri sunt. & ita etiam dicuntur aliqui dupliciter scripti in libro vitæ, & ideo aliqui scripti ibi delentur, isti tamen digni sunt secundum præsentem iustitiam recipere bona aliqua a Deo & recipiunt, & secundum immutationem iustitiæ, & iniquitatis Deus mutat promissiones suas de bono, & comminationes de malo contra istos Hieremias decimo octavo, scilicet, repente loquar de gente, & regno, &c. ideo utroque modo potest hic intelligi aliquis dignus, scilicet, secundum prædestinationem cum utriusque Deus bona conferat tanquam dignis, magis tamen videtur dicendum, qd intelligatur de prædestinatis, qui actualiter essent boni, quia Deus omnia facit propter eos, sicut enim in natura privatio non est, nisi propter formam, & materia etiam propter formam, & imperfectum, propter perfectum, ita Deus omnia quæ facit hominibus propter prædestinatos facit, quia illi soli sunt, quos elegit ante mundi constitutionem ad Ephes. primo, & quos iustificavit hos magnificavit, ut essent conformes imagini filij eius ad Rom. octavo. propter istos ergo fiebat prædicatio Christi, & Apostolorum, & isti sunt, qui ad fidem convertebantur, sic dicitur Actu, decimo tertio, quod crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam, quasi dicat, alij non habuerunt spiritum credendi, & ita isti soli essent quos nunc Deus iudicaret dignos, ut hoc maximum beneficium perciperent, scilicet, quod ab illis Apostolis manentibus in domibus eorum familiariter eruditur: isti ergo soli pacem oblatam ab Apostolis recipere, si quis tamen asserat dignos accipi hic eos, qd erant digni secundum præsentem iustitiam, non oportet contendere, quia potest concedi, hoc tamen rationabilius est.

Cum autem dictum est de pace, quæ offertur istis præcedenti questione, qd illa importat omne bonum dicendum, quod Christus non iussit imprecari illam prout importat vitam æternam, quæ est verum bonum, & omnia illa sine quibus ad eum non pervenitur, siue sint bona spiritualia, ut gratia, & virtus,

siue temporalia, ut sustentatio corporis quam etiam Christus petere docuit supra sexto capitulo. scilicet, panem nostrum quotidianum &c. alia vero licet temporaliter bona sint si ad vitam æternam non ordinantur potius impediunt, sicut opes, & honor, & potestas secularis sepe faciunt, peti non iubet, & ideo licet ista bona sint non intelliguntur nomine pacis quam Christus imprecari iussit, unde pax Christi non est pax absoluta, sed specialis pax, quæ vocatur pax Christi, sic dicitur ad Philip. 4. & pax Dei, quæ exuperat omnem sensum custodiat corda vestra, & ob hoc Christus specialiter pacem suam vocabat innuens, quod præter illam esset alia pax. Ioannis decimo quarto, pacem meam relinquo vobis, pacem meam do vobis, non quomodo mundus dat ego do vobis; hæc enim pax veniebat super illos, qui digni erant, nam merito Apostolorum imprecantium eis pacem disponebantur efficacius ad vitam æternam.

Quomodo dicitur hic in litera, quod si domus non fuerit digna pax vestra ad vos reuertetur. Quæst. LXXVII.

Quæretur quomodo dicitur hic, quod si domus non fuerit digna, pax vestra ad vos reuertetur.

Dicendum, quod intelligitur vno modo, quod pax sit modus petendi hospitium, Christus enim certificabat Apostolos, quod oblata pace ille, qd dignus esset statim reciperet eos, & quia si aliquis indignus existens oblata pace repelleret eos, putarent forte, quod oblatio pacis iam non proderet ultra ad inveniendum hospitium, Christus dixit eis pax vestra ad vos reuertetur, idest, adhuc habebitis locum petendi hospitium ab alijs, quia quicumque dignus fuerit oblata pace recipiet vos, & hoc est reuerti pacem ad vos, idest, quod non perijt virtus huius pacis oblatæ, licet interdum eam inutiliter offeratis propter indignitatem eorum, quibus offertur.

Secundo potest accipi quantum ad meritum Apostolorum, scilicet, vos offerendo pacem bonum facitis, quia per hoc disponitis vos ad manendum in domo, & laborandum in prædicatione fidei, si autem audire vos, & recipere verba vestra noluerint, nihil perit de merito vestro ac si vere fecissetis id, quod facere iam firmiter disposueratis, sic dicit Rabanus. si nullus audire voluerit ipse prædicator sine fructu non erit, quia ad eum pax reuertitur quando ei a Domino pro labore sui operis recompensatur, & hoc dictum est, ut Apostoli non putarent meritum suum perire propter indignitatem eorum, qui audire nolebant.

Sed dicitur cur hoc dicitur quando non recipiuntur Apostoli, quia siue recipiantur siue non, meritum semper habent, & maior locus est merendi qm recipiuntur, quia est maior opportunitas laborandi: potius ergo reuertitur ad eos pax sua qm recipiunt qm non recipiunt. Dicendum, qd si accipiat reuerti pacem p modo s. postro planum est, qd tunc reuertitur pax qm non recipiunt, non aut qm recipiuntur. Si accipiat secundo modo dicendum, qd utroque modo prædicator mereatur apud Deum, siue recipiatur ad prædicandum siue non, Deus enim non considerat quantum utilitatem prædicando, vel alia bona faciendū proximis attulerimus, sed quantum, & qua mente ad hoc laborauerimus, quod enim operantes aliqui proficiamus, nostrum non est, sed Dei solius, qui dat gratiam in verbo, & opere nostro quantum vult, & mouet corda audientium quando vult, ut in verbo, & opere nostro proficiant: non ergo mensurat Deus merita actuum nostrorum

ex co,

ex eo, quod nullo modo est in potestate nostra, quantum vero, & qua intentione laboremus, & si a Deo nobis donetur, ut hoc velimus, & faciamus, tamen partim a nobis est: ideo ex hac parte Deus mensurat merita nostra, & sic si Apostoli reciperentur, & prædicarent, merebantur, si non reciperentur etiam merebantur, quia ipsi in quantum in se erat, iam ad bonum se disposuerant: ideo utroque modo reuertebatur ad eos pax sua, idest, meritum de pace oblata, quia tamen quando recipiebantur, & prædicabant non poterant dubitare quin mererentur cum prodesse alijs, cum autem non recepti non prædicabant, quia nulli prodesse poterant, dubitarent an mererentur, dixit solum tunc Christus pax vestra reuertetur ad vos, idest, non perdetis meritum vestrum de pace quam obtulistis illis.

Si Apostoli non reciperentur, an tantum mererentur, sicut si recepti prædicarent. Quæst. LXXVIII.

Seo quæretur si Apostoli non reciperentur an tantum mererentur, sicut si recepti prædicarent.

Aliqui dicunt, quod sic, quia Deus merita nostra mensurat ex eo, quod est in nobis, & non ex eo, quod est in potestate aliorum, velle autem boni facere etiam ad illud nos disponere in nobis est, quod autem recipiamur ad bene agendum est in alijs, & non in nobis: aqualiter ergo merebitur si quis receptus prædicat, sicut si prædicare volens non recipiatur.

Item, quia ut dictum est præcedenti questione ex labore nostro, & intentione laborandi Deus merita mensurat, & non ex profectu secuto, & operibus ergo qui se disponit ad hoc etiam si non faciat illud, quia repellitur, tantum merebitur, sicut si receptus istud faciat.

Dicendum, quod de hoc non potest dari certa regula, ratio est, quia Deus mensurat magnitudinem meriti nostri ex magnitudine charitatis, quæ mouet nos ad operandum, & ex quantitate suscepti laboris siue ex eo sequatur fructus, siue non, & quia interdum intentio, & labor non recepti potest esse maior quam recepti, & operantis, poterit magis mereri non receptus quam receptus. maxime autem patet hoc ex diuersitate charitatis mouentis, quia etiam existente interdum minori labore magis meretur operans, qui ex ardentiore charitate mouebatur, si quis ergo ex magno charitatis seruire motu prædicare voluit, & repulsus est, alius vero ex parua charitate aliquando diu prædicauit, videtur magis meruisse, qui repulsus est, quia tamen accipiendo diuersitatem intentionis nunquam possunt comparari compera inter se, ut videamus, quod illorum est magis meritorium detur, quod duo moueantur ex equali intentione ad prædicandum, & vnus repellatur, & alius recipiatur.

Dicendum, quod adhuc potest interdum magis mereri, qui repulsus est, quia receptus forte paucotempore prædicauit, repulsus autem considerata intentione personæ suæ forte magnum dedecus, vel iniuriam suscepit per hoc, quod repulsus est, & patienter tolerando magis meruit, quam receptus paruo tempore prædicando, si tamen receptus longo tempore prædicando magis labores toletet, & alius solum simpliciter repulsus est, certum est, quod magis receptus, & prædicans, & secundum hoc possunt accidere infinite varietates, ut interdum vnus, & interdum alius mereatur magis.

Ad primum dicendum, quod quantum ad voluntatem bene agendi quam Deus principaliter respicit, Alph. Toft. in Matth. Pars III.

& dispositionem ad hoc, ita Deus remunerat in repulso, sicut in recepto, & insuper, quod patienter repulsus tolerauerit Deus remunerat, quia tamen receptus longo tempore manens multos labores approposuit, quos non subiit, qui repulsus est, licet subire voluisset, non est inconueniens, immo necessarium, quod magis remuneretur tunc receptus, & prædicans. Cum autem dicitur, quod non fuit in potestate istius quod reciperetur, vel non dicendum, quod verum est, & tamen iste repulsus habuit iam locum vacandi alijs operibus bonis, in quibus tantum mereretur quantum receptus, & prædicans eodem tempore, vel quia si non receptus est in vno loco poterat prædicare in alio, & ibi mereri: alioquin esset magnum inconueniens, scilicet, quod si quis proposuit tota vita sua prædicare in aliqua vrbe, vel regione, & non receptus est, & alius receptus per totam vitam prædicauit, quod tantum mereretur, qui repulsus est manens semper postea per totam vitam ociosus, quantum receptus, & per totam vitam in prædicatione laborans, quod est absurdum. & tamen necessario sequeretur si quis firmiter proponens aliquid boni facere mereretur proponendo totum, quod mereri poterat, postea labores operis subeundo si repelleretur quando opus recipere voluit: non ergo meretur totum quod laboraturus erat in proponendo, & fortassis bene agitur cum eo, ut si Deus non permitterens eum vacare huic operi referret ad alia illud, in quibus magis mereatur.

Ad secundum dicendum, quod Deus non mensurat quantum labores nostri profuerint, cum hoc solum dependeat a voluntate sua, sed quales, & quanti fuerint, & qua intentione facti, & quia repulsus, licet impendere voluit labores, quos impedit receptus non tamen fecit, non tantum merebatur quantum ille, qui voluit, & realiter fecit.

Et si dicas, quod ille non cessauit, vel omisit ex culpa sua. Dicendum, quod hoc prodest ad hoc, quod voluntas sit meritoria, non tamen ad hoc, quod imputetur sibi meritum omnium operum tanquam si fecisset: nam si quis proposuit aliquid magnum bonum aggredi, & mox nullo impediante per seipsum velle hoc cessauit, ista voluntas de bono nullo modo fuit meritoria, quia non fuit firmum propositum de faciendo cum per seipsum cessauerit, qui cum firmiter proposuit aliquid agere, & impeditus est, licet non mereatur pro opere, quod non fecit, meruit tamen per voluntatem bonam quam habuit, a cuius executione non cessauit ex culpa sua, qui autem benefacere voluit, & fecit, tam ex bona voluntate quam ex bono actu meretur, & ita non est inconueniens receptum mereri plus quam exclusum.

Et quicumque. Hic ponitur de non recipientibus Apostolos in hospitio, & non audientibus doctrinam ipsorum, quid erit eis, & dicitur.

Et quicumque non receperit vos. Scilicet, in hospitio, & intelligitur non solum de vno homine, a quo hospitium peterent, sed de tota vrbe quando nemo recipiebat eos. Nec audierit sermones vestros. Idest, si non voluerit audire verbum prædicationis, ut si in aliqua vrbe recipiebantur Apostoli ab aliquo viro bono in hospitium, ceteri tamen nolebant audire verba eorum, sed potius persequabantur eos taliter prædicantes.

Exeuntes foras de domo vel de ciuitate. Quando nemo audire nolebat non erat prædicandum, sed exibant de ciuitatibus, & ibant ad alias, ut infra dicitur, cum persequerentur vos in ciuitate vna, fugite ad aliam, nunc tamen exibant ad excutiendum puluerem de pedibus, quod faciebant antequam

Hh 4 antequam

antequam recederent. *Excute puluerem de pedibus vestris.* Scilicet, presentibus incolis, vt videant quomodo receditis. *Amen dico vobis.* Id est, in veritate dico, & est modus affirmandi, vel iurandi, quasi dicat non dubitetis, quia vrbes, quæ vos non receperint grauissimam patientur poenam. *Tolerabilis erit terra Sodomorum, & Gomorrorum.* Id est, minorem poenā patiuntur Sodomitæ, & Gomorrei, quā illæ ciuitates, in quibus innuitur, quod vtrique damnabuntur eternaliter, grauius tamen punientur viri ciuitatum istarum, *In die iudicij.* vbi dabuntur æternæ poenæ damnatis.

Quod illi ciuitati. Id est, quæ repulit vos.

Quando Apostoli hospitium querentes repellebantur ab aliquo, an petebant ab alio hospitium.
Quæst. LXXIX.

QVAERETVR, quando Apostoli querentes hospitium repellebantur ab aliquo, an petebant ab alio.

Aliqui putant, quod non, quia Christus dixit, quod si non esset domus digna, & non reciperet eos, exeuntes excuterent puluerem, & tamen quando hoc faciebant recedebant de vrbe: ergo non petebant rursus hospitium ab alio.

Item, quia Christus dixit, quod intrantes in urbem quærent quis esset dignus, & sic volebat, quod non manerent apud indignos: si ergo ille, qui dignus putabatur non fuit dignus, & exclusit eos, cum non liceret eis manere apud indignos oportebat, quod recederent.

Dicendum, quod non recedebant de vrbe etiam si ab vno non reciperentur. Et patet primo, quia ciuitas non recipiens eos puniebatur nimis, sicut dicitur in littera remissus erit, vel tolerabilis terra Sodomorum quā illi ciuitati, & tamen culpa vnius hominis non erat totius ciuitatis: ergo exclusi ab vno nondum recedebant. Secundo patet, quia recipere, vel non recipere ad ciuitatem pertinet, & non ad vnum hominē, & ideo Mar. 6. dicitur quicunque non receperint vos, & Luc. 9. & 10. dicitur in quacunque ciuitate intraueritis, & non receperint vos, ergo multi erant, qui dicebantur non recipere: a multis ergo oportebat prius repelli quod dicerentur non recipi.

Tertio patet, quia Apostoli recedentes de urbibus loquebantur contra totam urbem: ergo oportebat quod hoc peccatum, si non recipere eos pertineret ad multos, nam Luca decimo, dicitur in quacunque ciuitate intraueritis, & non receperint vos, exeuntes in plateas eius dicite, etiam puluerem, qui adhaesit nobis de ciuitate vestra extergimus in vos, ergo omnes repellebant eos, cum super omnes puluerem excuterent.

Quarto patet, quia si ab vno exclusi mox recedere deberent, non exirent in plateas ad excutiendum puluerem, sed ante domum illius excuterent, & tamen exiebant in plateas: Luca decimo, ergo tota ciuitas excludebat eos. Quinto patet, quia videtur valde iniustum: si quod subtraheretur prædicatio ciuitati totum propter vnum hominem, quod fieret si ab vno exclusi mox recederent. Sexto patet, quia poterat esse, quod multi boni essent in vrbe, licet ille, qui putabatur bonus a quo Apostoli hospitium petierunt, vere bonus non esset, propter illum ergo iniustum erat ceteros priuari verbo prædicationis, ideo non est verisimile, quod sic fieret.

Dicendum, quod modus erat, quod si Apostoli excluderentur ab vno, petebant hospitium ab alio, & sic successiue etiam si a multis excluderentur, quod fieri poterat dupliciter. Vno modo, quod ingressi

F in urbem peterent de omnibus, qui erant viri boni in vrbe, & tunc petentes ab vno hospitium si excluderentur petebant ab alio, & ita vsque ad vltimum, a quo si excluderentur puluerem excutiebant, prius autem non.

Alio modo, quod solum quærent a principio de vno homine digno, & si ab illo excluderentur rursus quærent si quis alius erar dignus, & ita vsque diceretur eis neminem dignum manere, & tunc excusso puluere recedebant, & istud erat valde rationabile, quia iam nemo erat in vrbe, qui eos recipere vellet, & sic tota ciuitas erat in culpa, vnde iuste excuterent puluerem super omnes, etiam quia sic notum esset toti ciuitati, quod Apostoli prædicare volentes non sunt recepti, cum viderent eos discurrere per totam urbem, & nemo illos reciperet, vnde essent nimis excusabiles, quod non fieret si ab vno tantum exclusi mox recederent.

Ad primum dicendum, quod si domus non erat digna recedebant excusso puluere, subintelligendū tamen est, quod non in vnica domo exclusi hoc facerent, sed quando a tota vrbe excluderentur, vt dictum est.

Ad secundum dicendum, quod non licebat Apostolis manere apud indignos, non tamen oportebat propterea, quod exclusi a prima domo mox de vrbe recederent, cum manerent multi alij forte digni ad recipiendum eos, quousque ergo ab omnibus illis, qui digni putabantur excluderentur, non licebat eis recedere excusso puluere.

An vere Apostoli deberent excute puluerem de pedibus recedentes de vrbe, in qua non recipiebantur.
Quæst. LXXX.

QVAERETVR circa hoc, quod dicitur de excussione pulueris an vere Apostoli deberent excutere puluerem de pedibus recedentes de vrbe.

Aliqui dicunt, quod non, sed mystice, vel parabolice intelligitur, quia multa quoque alia loquebatur in parabolis, vt patet infra decimotertio.

I Dicendum est, quod vere Apostoli puluerem excutiebant de pedibus extergentes super ciuitatem, id est, contra illas, sicut dicitur Luca decimo, in quacunque ciuitate intraueritis, & non receperint vos, exeuntes in plateas eius dicite etiam puluerem, qui adhaesit nobis de ciuitate vestra extergimus in vos, quod apparet non posse intelligi per metaphoram, cum hoc dicere deberent Apostoli incolis vrbes, vnde quocunque repellebantur Apostoli de ciuitatibus puluerem excutiebant de pedibus super illas, sic patet Actuum decimotertio, de Paulo, & Barnaba prædicantibus in ciuitate quadam Pamphiliæ, & dicitur excitauerunt persecutionem in Paulum, & Barnabam, & eiecerunt eos de finibus suis, at illi excusso puluere pedum in eos venerunt Iconium: ita ergo in alijs urbibus faciebant.

K Ad rationem in contrarium dicendum, quod non est conuenienter dictum, quia semper littera debet teneri in sensu literali, quem facit in cortice, nisi constet, quod alius sit sensus, & tamen hoc non constat, quod Christus loquatur metaphoricè: ideo oportet literaliter intelligi maxime cum constet oppositum, scilicet, quod literaliter fiebat cum Apostoli aliquando puluerem super vrbes excussisse legantur.

Quomodo

Quomodo Apostoli excutiebant puluerem de pedibus, & propter quam causam.
Quæst. LXXXI.

QVAERETVR quomodo excutiebant puluerem, vel propter quam causam.

Dicendum, quod in tribus casibus excutiebat puluerem. Primus erat si nemo reciperet eos in hospitio, quia ista erat magna iniquitas: erat enim signum, quod non solum verbum Christi audire nollet per Apostolos, sed etiam nulli bono vacabant illi, qui bonum hominem recipere volebant.

Secundus erat quando non audiebant verbum eorum, id est, non permittebant eos prædicare, quia licet aliquis bonus Apostolos hospitio reciperet, forte reliqui mali erant, & nolabant audire verbum, de his duobus casibus patet hic, & Mar. 6. quicunque non receperint vos nec audierint sermones vestros, & hoc potest dupliciter fieri. Quod tota ciuitas prohiberet illos prædicare, & persequeretur eos si prædicarent, vel quod pars ciuitatis audiret eos, reliqui vero excluderent illos: nam etiam in isto secundo casu sicbat eis recedere de vrbe, & excutere puluerem sicbat Act. 13. de Paulo, & Barnaba: nam in ciuitate illa Pamphiliæ multi libenter audiebant verbum Pauli, & conuertebantur, Iudei tamen conuertauerunt maiores ciuitatis contra Paulum, & Barnabam, & eiecerunt eos de finibus suis, & tunc illi excusso puluere pedum recesserunt: nam etiam si non eiecerent eos, sed solum persequerentur, vt non prædicarent, licebat eis recedere infra in littera cum persequerentur vos in ciuitate vna fugite in aliam, & tunc puluerem pedum excutiebat, quia non recipiebantur.

Sed dicitur quando aliqui recipiebant Apostolos, & alij excludebant eos, quomodo erat iustum excutere contra ciuitatem puluerem.

Dicendum, quod id quod faciunt principes ciuitatis, vel maxima pars ciuitatis dicitur facere ciuitas, & quia quocunque excluderentur de urbibus maior erat pars, quæ volebat eos excludere, quā quæ volebat retinere, dicebatur ciuitas illos excludere: ideo contra ciuitatem puluerem excutiebat, & tamen istud non erat, nisi in condemnationem eorum, qui illos excluderent.

Tertius casus erat si interdum Apostoli longo tempore prædicarent in ciuitate aliqua, & illi audirent verbum eorum, & miracula viderent, nemo tamen conuerti vellet: erat enim signum, quod omnes illi damnandi erant, & tunc recedere debebat Apostoli cum esset inutilis prædicatio, & excutere puluerem in signum condemnationis eorum: sic enim Christus sequenti capitulo, maledixit ciuitatibus illis, in quibus prædicauerat, & miracula fecerat, penitentiam tamen non egerant, & apparet, quod in talibus puluis deberet excuti, quia ponuntur eadem verba, quæ hic, nā de ciuitatibus non recipientibus nec audientibus verbum ipsorum dicitur hic, quod tolerabilis erit terra Sodomorum in die iudicij, quā illis, & idem dicitur sequenti cap. & Luc. decimo, de ciuitatibus quibus prædicatum erat verbum, & non egerunt penitentiam: ergo etiam super illas puluis excutendus erat: si tamen aliqui conuenterentur, & aliqui non, non excutiebat puluis super eos, quia nullus magnus populus est vbi omnes sint prædestinati sunt, sic dicitur Actuum decimotertio, audientes genates gauiis sunt, & glorificabant verbum Dei, & crediderunt quos quot erant præordinati ad vitam æternam.

Ad quid excutiebat puluis supra ciuitates.
Quæst. LXXXII.

QVAERETVR ad quid excutiebat puluis super ciuitates.

Dicendum, quod hoc fiebat. Primo, quia qui nolabant eos audire nec recipere damnandi erat æternaliter, dicente Christo tolerabilis erit terra Sodomorum quā illis, vt ergo manerent inexcusabiles in testimonium, quod eiecerint eos excutiebat puluerem super eos: sic dicitur Mar. 6. & Luc. 9. excutite puluerem pedum vestrorum in testimonium super illos.

Secundo fiebat ad significandum, quod nihil volebant habere commune cum illa vrbe: existens enim in aliquo loco participat, aliquid de bono, & malo illius, & quia isti damnandi erant, qui Apostolos repellebant dicebant Apostoli, quod nihil commune volebant habere cum illa vrbe, vt per hoc terrorem damnationis eis incuterent, vnde puluerem, qui erat res minima adhuc secum habere nolabant de vrbe illa, sic dicitur Luc. decimo, exeuntes in plateas eius dicite etiam puluerem, qui adhaesit nobis de ciuitate vestra extergimus in vos, id est, nihil aliud vestrum habere volumus, quia etiam puluerem de ciuitate vestra habere nolumus, sed vobis relinquimus, sic dicit Hilarius existenti enim in loco cum locus videretur esse communis, totum ergo quod est illius vrbes excusso puluere pedum relinquitur.

Tertio erat ad ostendum, quod Apostoli nihil profecerant, quia sicut ab eis nihil receperant, ita nec ipsi relinquebant aliquid vrbi de vtilitate prædicationis, & miraculorum, sed secum portabant excutientes puluerem, vt eis maneret, quod suum erat, & vrbi quod illius erat, sic dicit Hilarius, totum quod illius vrbes est excusso puluere pedum reliquit, nihilque sanatis de insistentium Apostolorum vestigijs manatur, id est, accipitur.

Quarto fuit ad ostendum, quod nihil ab eis recipere volebant, nec cibum, nec potum, cum etiam puluerem, qui nullius valoris erat excuterent, sic dicit Hiero. excutitur puluis, vt nihil ab eis accipiant, nec ad victum quidem necessaria, qui Euangelium spreuerunt.

Quare Apostoli potius puluerem de pedibus quā de alijs partibus excutiebant. Et quis erat modus excutiendi puluerem a pedibus Apostolorum.
Quæst. LXXXIII.

QVAERETVR, quare potius puluerem de pedibus quā de alijs partibus excutiebant.

Aliqui dicunt, quod non solum puluerem de pedibus, sed quia illis magis puluis adhaeret, quod satis potest stare, ita vt nihil eis manere videretur nec in vestibus nec in pedibus.

Aliter potest dici, & melius, quod puluis pedum solum excutitur, de quo Christus solum locutus est.

Et hoc primo ad significandum rem minimam, quia nihil vilius esse potest quā puluis pedibus, & calciamentis adherens, istum tamen excutiebant, vt innueretur, quod nihil de vrbe secum ferre volebat, nec etiam rem minimam.

Secundo, & præcipue, quia hoc erat in testimonium, quod pedibus suis ingressi essent in urbem, vt in prædicatione proficerent, & exclusi sunt, sic dicit Hier. super Mat. puluis excutitur de pedibus in testimonium laboris sui, quod ingressi sunt ciuitatem, & prædicatio Apostolica vsque ad illos peruenit.

Et sic

Et sic tenendum est, quod solum puluerem pedum excuterent, quia Actuum decimotertio dicitur de Paulo, & Barnaba, quia excusso puluere recesserunt, modus autem excutiendi forte erat, quod puluis calciamentorum excuteretur, quia puluis illorum dicitur puluis pedum; Apostoli autem calciamenta non habebant, ut patet supra in litera, & Luc. 10. sed habebant soleas, que vocantur sandalia Mar. sexto, scilicet, calciatos sandalijs, tollentes ergo soleas de pedibus colliderent eas inuicem, & sic puluerem de illis excuterent contra ciuitatem; nam de pedibus puluerem extergere poterant, vel radere, sed non excutere, & tamen excutiebant, ut dicitur hic, & Mar. 6. & Luc. 9. ergo soleas collidebant.

Sed obijcietur, quia Luc. decimo, dicitur puluerem extergimus in vos.

Dicendum, quod de pedibus poterat puluis extergitur, sed non in ciues, id est, contra illos, quia istud iam erat discutere, nam istum puluerem iaciebant contra urbem Luc. nono, puluerem excutere supra illos in testimonium, & sic extergere necessario accipitur ibi pro excutere, quod erat soleas collidere.

An Apostoli excutiebant puluerem solum quando non recipiebantur a tota ciuitate, vel quando ab una domo. Quæst. LXXXIII.

QVAERETUR an excutiebant puluerem solum quando non recipiebantur, vel excludebantur de ciuitate, an etiam quando cuncte excluderentur, vel non reciperentur in quacunque domo.

Dicendum, quod solum excutiebant puluerem recedentes de vrbe, quod patet, quia puluerem excutiebant quando iam nihil commune volebant habere cum vrbe, & tamen non recepti in vna domo adhuc petebant hospitium in alia, ut dictum est supra quaestione quadagesima prima: ergo nondum puluerem excutiebant.

Secundo patet, quia verba illa, que Christus iussit dici quando puluis excutitur, diriguntur ad omnes de vrbe Luc. 10. dicitur etiam puluerem, qui adhesit nobis de ciuitate vestra extergimus in vos, & tamen si repulsi de qualibet domo hoc dicerent, dirigerentur verba ad repellentem solum; ergo non excutiebant puluerem, nisi quando a tota vrbe repellébantur, id est, quando recedebant.

Tertio patet, quia quando puluerem excutiebant debebant exire in plateas, & ibi excutiebant Luc. 10. si tamen repulsi de qualibet domo hoc facerent coram illa domo excuterent. Quarto patet, quia ista excussio pulueris erat in testimonium contra viros vrbis Mar. 6. & Luc. 9. puluerem pedum excussisse in testimonium supra illos, & in pro repulsa ab vna domo non facerent conuenienter aliquid in testimonium contra totam urbem: ergo non excutiebantur puluis pro repulsa ab vna domo. Quinto patet, quia si contra quemlibet repellentem puluerem excutere deberet, etiam si in aliqua vrbe recepti a quibusdam predicarent, & illi conuerterentur, & alij nolent conuertere nec audire illos, deberent contra eos excutere puluerem, & tamen non excutiebant quoadiu manebant in vrbe, & aliqui conuertebantur, licet plurimi audire nolent, dum tamen qui non conuertebantur, non persequerentur Apostolos excludendo eos de vrbe, vel cogendo non predicare, ut ostentum est supra quaest. 83.

Sed obijcietur, quia dicitur supra in litera quicunque non receperit vos exeuntes foras de domo, vel ciuitate excutite puluerem; ergo etiam de qualibet do-

mo repulsi puluerem excutiebant. Dicendum, quod non excutiebant pro qualibet domo, sed solum pro illa, de qua vltimate excluderentur, quia tunc tam pro domo quam pro tota vrbe puluerem excutiebant.

Aliter potest dici, & melius, quod intelligitur quod Apostoli venirent ad aliquam domum, que sola esset, sicut in agris, & petentes hospitium repellerentur, quia tunc excutiebant puluerem exeuntes de illa domo.

An Apostoli excutiebant puluerem in plateis, vel extra ciuitatem. Quæst. LXXXV.

QVAERETUR an excutiebant puluerem in plateis, vel extra ciuitatem. Dicendum, quod vtrique dicitur supra in litera, & Luc. 9. & Marc. 6. dicitur exeuntes de ciuitate excutere puluerem, sed Luc. 10. dicitur, quod exirent in plateas ciuitatis, & ibi illum extergere. Videtur ergo dicendum, quod bis puluerem excutiebant. scilicet semel in platea ciuitatis, & semel extra urbem. Et hoc pro duo. Primo, quia non videtur posse aliter saluari litera, cum vtrunque ponatur, ut dictum est. Secundo, quia et hoc conueniebat ad id quod volebant Apostoli facere: nam in testimonium istud fiebat Mar. 6. & Luc. 9. & tamen non poterat testimonium haberi, nisi vbi multi erant, sicut in platea vrbis, si autem solum extra urbem excuterent pauci viderent, vel nemo, & sic non esset conuenienter in testimonium. Etiam debuit hoc esse extra urbem, quia volebat innuere Apostoli, quod nihil inherebat eis de vrbe illa nec etiam puluis, & in cum excussissent puluerem in platea exeuntes eis vsque extra urbem puluis rursus adhereret quoque vbi excuterent portarent de vrbe, ut ergo nihil de vrbe portare viderentur oportebat, quod excusso puluere in platea rursus extra urbem illum excuterent, & ista videtur esse veritas. Si quis autem dicat, quod puluis semel excutiebatur, & hoc extra urbem, cum autem dicitur, quod in platea excuterent, quod intelligatur, quod platee erant extra urbem. Non satis stat, quia licet aliquando esset hoc verum, non tamen generaliter, Christus tamen tanquam generale posuit, quod puluerem in platea excuterent: ideo intelligendum est, ut supra dictum fuit.

Quomodo dixit Christus, quod si non recipierent eos Iudei exeuntes de vrbe puluerem excuterent, quia etiam nolentibus predicare debebant. Quæst. LXXXVI.

QVAERETUR quomodo Christus dixit, quod si non recipierent eos exeuntes de vrbe puluerem excuterent, quia ponitur videtur, quod manere deberent in vrbe, & predicare etiam nolentibus audire, quia dicitur secunda Timotheo 4. predicare opportune, & importune. & in predicare importune est predicare nolentibus audire. Dicendum, quod aut in aliqua ciuitate recipiebantur Apostoli, ita quod permitterentur ibi manere, aut non, si non permittebantur non poterant predicare, quia non poterant ipsi inferre vim incolis, & si possent facere non debebant, sicut quod Samaritani Christum recipere noluerunt in quadam ciuitate Luc. 9. nam Iacobus, & Ioannes voluerunt petere ignem de celo super urbem, sed Christus increpuit eos, & recessit ad aliud castellum eod. c. & a fortiori hic, quia Apostoli predicare nolentibus, predicatio autem pro fide erat, sed fides sponte suscipitur, ideo vis inferenda non est, & ita nolentibus incolis recipere Apostolos recedere debebant excussio puluere pedum, & hoc dicitur in litera. si qui autem non receperint vos &c. Si autem recipere-

in vrbe, aut permitterent predicare, aut non, si non permitterent vnanimiter tanquam odientes nomen Christi non erat predicandum eis, sed solum denunciandum, que mala incurrerent nolentes predicacione audire, & hoc est dicitur in litera, & Mar. 6. nec audierint sermones vestros &c. Si autem quidam nolent audire alij autem vellent, aut illi, qui nolent prohibebant Apostolos predicare, aut non. Si non prohiberent predicandum erat: sic enim semper fuit, quod nunquam omnes Christi verbum sponte susceperunt.

Si autem prohiberent, aut absolute prohiberent, scilicet excludendo de vrbe Apostolos si predicarent, aut sub comminatione, scilicet puniendo eos, ut racerent, non tamen de vrbe expellendo. Si isto secundo modo non debebant cessare a predicacione propter minas, & verbera, sic patet Act. 4. & 5. vbi Iudæi comminabantur Apostolis ne predicarent in nomine Christi, & flagellabant eos quando predicabant, sed nec sic tacebant dicentes oportere obedire magis Deo quam hominibus Act. 5. Si autem primo modo prohiberent, scilicet expellendo eos de vrbe, quia pars, que nolebat audire erat potentior, recedere debebant: sic patet Act. 13. de Paulo, & Barnaba contra quos Iudei concitauerunt persecutionem, & eiecerunt eos de vrbe, illi autem recesserunt excusso puluere pedum, & in hoc etiam casu intelligitur litera, scilicet qui non audierint sermones vestros, quia qui illos de vrbe eiciebant nolentibus eorum sermones audire, & tunc etiam in recessu debebant illis predicare, que mala incurrissent expellendo eos, sicut Christus dixit hic. tolerabilius erit terræ Sodomorum in die iudicij, & in super regnum celorum annunciare eis debebant non quidem tanquam per hoc conuertendi essent cum predicatores excluderent, sed ut saltem esset in testimonium quod annunciauerant illis de vita æterna, & hoc predicabant quod puluerem excutiebant, sic dicitur Luc. 10. in quacunque ciuitate intraueritis, & non receperit vos, exeuntes in plateas eius dicitur etiam puluerem, qui adhaesit nobis de ciuitate vestra extergimus in vos, tamen hoc scitote, quia appropinquabit regnum Dei. Ad argumentum dicendum, quod predicandum est importune. Audire nolentibus, qui tamen predicantem non prohibent, ut quia non audent, vel quia erubescunt, & hoc etiam est quando putatur, quod quibusdam audire nolentibus alij audire volunt, & fructus speratur, cum tamen nemo audire vult, sed omnibus concorditer displicet: etiam si predicantem non prohibebant non oportet illis predicare, & hoc verum est quod predicator experientia didicit, quod verbum suum illis nihil prodest, secus autem in principio, quia licet omnes nolint, poterit esse, quod aliqui audito verbo redeant ad cor, & ideo tunc adhuc predicandum erit importune quousque videatur an verbum sit omnino inutile.

Quare Christus locutus est de ciuitate, & gente Sodomorum ad comminandum expellentes Apostolos. Et quot fuerunt ciuitates quas subuertit Dominus. Quæst. LXXXVII.

QVAERETUR cum Christus dixit hic ad ostendendam penam vrbis repellentis Apostolos quod tolerabilius erit terræ Sodomorum quam illi. Quare locutus est de hac ciuitate, vel gente. Dicendum, quod hic assumitur terra Sodomorum pro incolis, qui olim fuerant in terra illa, quia quando Christus dixit hoc nemo ibi erat: immo regio non erat, quia tota illa terra versa fuerat in stagnum, quod vocatur mare mortuum Gen. 19. & de quo dictum est supra 8. cap. quaestione 93. sed erant anime defun-

ctorum, que olim manserant in regione illa, & de his Christus loquebatur.

Est autem dicendum, quod de his locutus est ad significandum grauitatem peccati repellentium Apostolos: ideo comparauit hoc illi peccato quod grauissimum reputabatur, scilicet peccato Sodomorum. Et hoc primo ex deordinatione sua, quia non solum est istud vitium contra rationem sed etiam contra naturam, id est, contra naturæ ordinem.

Secundo ex pena, quia nunquam aliqua pena tam grauis fuit in ista alicui vrbi, sicut illi, que penitus subuersa est misso igne de celo, & sulphure Genes. decimonono.

Tertio fuit propter memoriam Iudæorum, quia Iudæi habebant istud factum valde in memoria, eo quod regio Sodomorum est in terra Iudæorum in latere Australi vbi coniungitur cum latere Orientali, ut colligitur Numeri 34. & propter hoc in scriptura sepius ponitur destructio terræ Sodomorum in exemplum, sicut dicitur Deutero. 29. in exemplum subuersionis Sodome, & Gomorre que subuertit Dominus in ira sua: sic etiam dicitur Threnorum 4. maior effecta est iniquitas filie populi mei peccato filie Sodomorum, que subuersa est in momento, de hoc etiam Sapient. 10. scilicet, descendente igne in Pentapolim cuius in testimonium nequitie fumigabunda constat deserta terra.

Quarto ponitur ad ostendendum, quod est aliqua iniquitas in ciuitatibus repellentibus Apostolos, que non fuit in vrbe Sodomæ, quia illi hospites erant, isti autem non, sic dicit Remigius Sodomire, & Gomorre inter vitia carnalium hospites etiam leguntur fuisse sic etiam Eusebius dicit, & hoc apparet, quia inter Sodomitas saltem aliquis bonus fuit: nam Loth vir iustus erat, secunda Petri 2.

Quinto fuit, quia Sodomite nullum a se predicantem expulerunt, isti vero Apostolos repellentibus, & propter hoc quando Christus vult significare peccatum alicuius esse magnum, comparat illud peccato Sodomorum sic patet sequenti cap. de terræ Sodomorum remissus erit in die iudicij, cum autem dicitur hic terræ Sodomitarum, & Gomorreorum non est intelligendum de istis duabus solis, quia quatuor fuerunt ciuitates subuersæ: erat enim illa regio, que dicitur vallis illustris Gen. 13. habens quinque ciuitates, ut inuinit Gen. 14. & ideo vocatur Pentapolis Sapientie 10. & non fuerunt, nisi quatuor earum subuersæ Deutero. 29. sicut non feratur ultra in exemplum subuersionis Sodome, & Gomorre. Adama, & Seboim, quas subuertit Dominus in furore suo, nam quintam earum, scilicet Segor Dominus reseruauit ad preces Loth, ut in ea saluaretur Gen. 19.

Et si dicatur, quod Sapient. 10. dicitur descendente igne in Pentapolim.

Dicendum est, quod Pentapolis non significat quinque ciuitates, sed regionem, in qua erant quinque ciuitates, scilicet, vallem illustrem, & verum est, quod ignis descendit in Pentapolim, id est, in regionem illam etiam si non existerent omnes ciuitates eius: nam etiam si vnica earum ab illo igne consumpta esset verum esset, quod descendisset ignis in Pentapolim.

Sciendum tamen, quod licet quatuor subuersæ fuerint, scriptura non solet quando recolat huius facti nominare, nisi vniam, vel duas, & communiter nominat Sodomam, & hoc fuit, quia ipsa fuit precipua in hoc vitio, quia in ea sola viri vrbis voluerunt abuti Angelis Gen. 19. & ita sola nominatur Threnorum 3. sic etiam eam Christus nominauit sequenti capitulo. & Luc. 17. aliquando autem nominantur duæ, & tunc sola Sodoma, & Gomorra exprimitur, sic patet

Isa. i. quasi Sodoma fuisset, & quasi Gomorra similes essemus, sic etiam Deuter. 32. ubi ponitur vtraque, scilicet Sodoma & Gomorra, de vinea Sodomorum vinea eorum, & de suburbanis Gomorra, & sic Christus hic nominavit dicens tolerabilis erit terra Sodomorum, & Gomorraeorum, alie autem dua. scilicet Adama, & Seboim nunquam, nisi raro nominantur cum hoc factum recolit, sed dua predicte exprimuntur, scilicet, quia murorum magnitudine, & vitiorum maiores erant, & famosiores.

An hoc verum sit scilicet, quod tolerabilis erit terra Sodomorum quam civitatibus expellentibus. Apostolos in iudicij die. Vbi quidam predicatores repellere, & persequi gravius peccatum est peccato Sodomorum. Quæst. LXXXVIIII.

Quare dicitur hic, quod tolerabilis erit terra Sodomorum, an verum est hoc.

Aliter adhuc potest dici, quod licet aliqui sit vnum peccatum maius altero genere, illud, quod minus est potest effici gravius per aliquam circumstantiam superadditam, quæ faciat illud minus excusabile, & ita comparando vitia Sodomorum vitij præteritis civitatum repellentium Apostolos forte maiora erant vitia Sodomorum quam istarum civitatum, quia tamen nemo predicavit Sodomis, ut conuerti possent, istis autem predicabant, & repulsi sunt, sunt vitia istarum civitatum minus excusabilia vitij Sodomorum, sic dixit Christus de peccato virorum Capharnaum, qui eo predicante conuerti noluerunt sequenti capit. scilicet in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in terra Sodomorum remissius erit quam tibi in die iudicij.

Ita ergo dicendum est, quod vere maiora erant peccata civitatum repellentium Apostolos quam Sodomorum, & ideo maior pena erit eis in die iudicij quam Sodomis, & hoc, siue peccata istarum civitatum, quæ erant repellere, & persequi Apostolos esset maius ex genere suo vitio Sodomorum, siue peccata præterita eorum essent grauiora per hoc eis adiuncta, sic dicit Hiero. quod Sodomis, & Gomorra non fuit predicatum his autem fuit predicatum, & non receperunt eum. Potius tamen verum dicendum, quod hoc peccatum, quod est repellere predicatores veritatis, & persequi illos, & non velle poenitentiam agere de præteritis malis sit grauius ex genere suo peccato Sodomorum, cum multa alia peccata sint eo maiora, sic dicit Thren. 4. maior effecta est iniquitas filie populi peccato filie Sodomorum, & ita erit grauior pena istis quam Sodomis. Aliqui dicunt, quod fuit grauius peccatum istorum quam Sodomorum, quia inter Sodomitas aliquis fuit bonus. scilicet Loth. inter istos autem nemo bonus inuentus est, qui Apostolos hospitio receperent sic dicit Eusebius, in civitate Sodomitarum non caruerunt Angeli hospitio, sed Loth inuentus est dignus eos hospitari: si ergo ad accessum discipulorum nec vnus inuenitur in civitate, qui eos recipiat, quo modo non peior erit civitate Sodomorum? Sed hoc probat esse plures peccatores in hac civitate quam in Sodomis, sed non maius peccatum, & tamen maioritas peccatorum ad maioritatem peccati sequitur, & non ad multitudinem peccantium. Secundo, quia non solum Christus dixit hoc quando nemo in vrbe recipiebat Apostolos, sed etiam quoniam multi recipere eos, & audire verbum eorum si plures erant, qui persequerantur eos excludentes de vrbe sic patet Act. 13. ubi Paulus, & Barnabas a multis recipiebantur deuote audientibus prædicationem eorum, quia tamen maiores civitatis eiecerunt eos excuserunt puluerem super illos. plures ergo boni ibi erant quam in Sodomis ubi nemo bonus erat, nisi Loth, & tamen tolerabilis erit Sodomis quam vrbe expellenti Paulum, sed debet intelligi, sicut supra dictum est.

Propter hæc sciendum, quod peccatum vrbium istarum possunt inter se comparari tripliciter. Vno modo quantum ad multitudinem, & quod omnia comparantur omnibus. Alio modo, quod vnum comparetur vni. Primum verum est, quod maiora erant peccata vrbium repellentium Apostolos quam Sodomorum, quia aliqua peccata inueniebantur in eis, quæ non fuerant in Sodomis. duo, quod non re-

ceperunt Apostolos hospitio, sed excluderunt eos, Sodomitæ tamen erant aliqui hospitales, quia Angeli ibi hospitium inuenerunt Gen. 19. & sic, dicit Remigius, & Beda. Aliud erat, quia isti prædicationem Apostolorum audire noluerunt, Sodomitis autem nemo predicavit.

Alio modo potest comparari vnum vitium alteri, & tunc debet dici, quod licet vitium Sodomorum sit valde graue secundum genus suum, non est tamen simpliciter maius omnibus, quia grauius crimen est Idololatria in eo, qui Deum cognouit, & etiam recessus a fide, & aperta contumelia facta Christo, & multa alia vitia possunt esse grauiora, unde non est inconueniens, quod istud vitium, quod est repellere prædicantem, ut non annuncietur verbum Christi, sit grauius vitio Sodomorum.

Aliter adhuc potest dici, quod licet aliqui sit vnum peccatum maius altero genere, illud, quod minus est potest effici gravius per aliquam circumstantiam superadditam, quæ faciat illud minus excusabile, & ita comparando vitia Sodomorum vitij præteritis civitatum repellentium Apostolos forte maiora erant vitia Sodomorum quam istarum civitatum, quia tamen nemo predicavit Sodomis, ut conuerti possent, istis autem predicabant, & repulsi sunt, sunt vitia istarum civitatum minus excusabilia vitij Sodomorum, sic dixit Christus de peccato virorum Capharnaum, qui eo predicante conuerti noluerunt sequenti capit. scilicet in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in terra Sodomorum remissius erit quam tibi in die iudicij.

Ita ergo dicendum est, quod vere maiora erant peccata civitatum repellentium Apostolos quam Sodomorum, & ideo maior pena erit eis in die iudicij quam Sodomis, & hoc, siue peccata istarum civitatum, quæ erant repellere, & persequi Apostolos esset maius ex genere suo vitio Sodomorum, siue peccata præterita eorum essent grauiora per hoc eis adiuncta, sic dicit Hiero. quod Sodomis, & Gomorra non fuit predicatum his autem fuit predicatum, & non receperunt eum. Potius tamen verum dicendum, quod hoc peccatum, quod est repellere predicatores veritatis, & persequi illos, & non velle poenitentiam agere de præteritis malis sit grauius ex genere suo peccato Sodomorum, cum multa alia peccata sint eo maiora, sic dicit Thren. 4. maior effecta est iniquitas filie populi peccato filie Sodomorum, & ita erit grauior pena istis quam Sodomis. Aliqui dicunt, quod fuit grauius peccatum istorum quam Sodomorum, quia inter Sodomitas aliquis fuit bonus. scilicet Loth. inter istos autem nemo bonus inuentus est, qui Apostolos hospitio receperent sic dicit Eusebius, in civitate Sodomitarum non caruerunt Angeli hospitio, sed Loth inuentus est dignus eos hospitari: si ergo ad accessum discipulorum nec vnus inuenitur in civitate, qui eos recipiat, quo modo non peior erit civitate Sodomorum?

Sed hoc probat esse plures peccatores in hac civitate quam in Sodomis, sed non maius peccatum, & tamen maioritas peccatorum ad maioritatem peccati sequitur, & non ad multitudinem peccantium.

Secundo, quia non solum Christus dixit hoc quando nemo in vrbe recipiebat Apostolos, sed etiam quoniam multi recipere eos, & audire verbum eorum si plures erant, qui persequerantur eos excludentes de vrbe sic patet Act. 13. ubi Paulus, & Barnabas a multis recipiebantur deuote audientibus prædicationem eorum, quia tamen maiores civitatis eiecerunt eos excuserunt puluerem super illos. plures ergo boni ibi erant quam in Sodomis ubi nemo bonus erat, nisi Loth, & tamen tolerabilis erit Sodomis quam vrbe expellenti Paulum, sed debet intelligi, sicut supra dictum est.

Quare

Quare dicitur tolerabilis erit in die iudicij & Quomodo accipitur dies iudicij. Quæst. LXXXIX.

Quare dicitur hic tolerabilis erit in die iudicij.

Dicendum, quod dies iudicij dupliciter accipitur, scilicet pro die generalis resurrectionis, & pro die mortis cuiuslibet hominis. Absolue enim diem iudicij vocamus diem vltimæ resurrectionis, eo quod ibi Deus omnes homines iudicabit assignando eis æternas mansiones, siue gloriæ, siue pœnæ infra 25. Dies autem mortis cuiuslibet etiam dies iudicij est, quia ibi de eo iudicatur, id est, incipit tradi executioni, id quod iustum est de eo: nam proprie homo seipsum iudicat, vel ex lege posita iudicatur cum enim quilibet claudat dies suos, ex hoc diffinitum est de eo quid post mortem habiturus sit secundum exigentiam finis vite sue, & immediate incipit executioni tradi quicquid ipse meretur, siue bonum, siue malum, & non est purandum, quod mortui puniantur nunc pro quibusdam peccatis, & non pro omnibus, & quod post diem iudicij generalis incipiantur puniri pro omnibus, quia mox, ut quisquam damnatus moritur incipit habere pœnam pro omnibus peccatis suis, & ita iam Sodomitæ tolerant quicquid toleraturi sunt.

Potest autem hoc intelligi de vtroque iudicio: accipiendum de iudicio cuiusque est sensus, quod licet iam Sodomitæ pœnam suam habeant, tamen civitates illæ, quæ Apostolos repulsi erant nondum pœnam habebant, quia nondum erant defuncti viri earum, & tamen quando illi essent defuncti, & inciperent habere pœnam quod est in die iudicij particularis ipsorum posset comparari pœna ipsorum pœnæ Sodomorum, & esset maior, & quia istud futurum erat quando Christus hoc loquebatur dixit, tolerabilis erit terra Sodomorum in die iudicij. In die iudicij particularis, civitatum, quæ repellent Apostolos.

Aliter potest intelligi de iudicio generali, & tunc verum est, quod pœnæ omnium damnatorum poterunt ibi comparari, eo quod nullus damnatus erit, qui non habeat iam pœnam suam, cum illud sit vltimum iudicium, & potest fieri comparatio pœnarum in die illo, eo quod omnium damnatorum pœnæ tunc crescant, non quidem, quod pro pluribus peccatis tunc puniri incipiant quam prius punirentur, sed quia incipiat ibi pœna in corpore, & anima, quæ prius non fuerat, & postea nullum genus pœnæ perueniet nec etiam augmentum, & de illa die iudicij sepe Christus loquitur, ut hic patet, & sequenti capitulo, & infra duodecimo.

Ecce ego mitto vos, sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes, sicut serpentes, & simplices, sicut columbæ. Cauete autem ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis, & in Synagogis suis flagellabunt vos, & ad præsidēs, & ad reges ducemini propter me in testimonium illis, & gentibus. Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Tradet autem

34. dist. ca. qui Ecclesiasticus. Marc. 13. Luc. 13. & al.

Mic. 7.

frater fratrem in mortem, & pater filium, & insurgent filij in parentes, & morte eos afficient, & eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Qui autem perseverauerit usque in finem hic saluus erit.

Infra 247

Ecce ego mitto. Hic ostendit Christus, quod prædicator verbi Dei, sicut non debet moveri ad prædicandum cupiditate, ut supra dictum est, ita nec debet terri aduersitate, & quia in aduersitate non solum oportet sustinere patienter, sed etiam aliquando nomen Christi confiteri constanter, ponuntur duo. Primo, quia Christus hortatur Apostolos ad patienter tolerandum. Secundo ad nomen eius confitendum, ibi.

Omnis ergo, qui constabitur, Prima in duas, quia primo ostendit tribulationis futuræ magnitudinem. Secundo hortatur Apostolos ad eius sufferentiam decentem ibi.

Non est discipulus super magistrum. Prima in tres secundum, quod tribulatio a tribus proventura erat. Primo enim passuri erant Apostoli a Iudæis, & eorum legisperitis. Secundo a principibus Gentilibus ibi. Et ad reges. Tertio a proprijs parentibus ibi.

Tradet autem frater. Et quia qualibet istarum tribulationum differat ab alia, pro qualibet Christus tradit doctrinam, & modum superandi illam. Circa primum.

Ecce ego mitto vos. Id est, confidite licet mala passuri sitis, quia ego sum, qui mitto vos, & quicquid toleratis, pro me toleratis, qui possum vobis retribuere sufficienter, sicut dicitur infra ad reges ducemini propter me.

Sicut oves in medio luporum. Ostendit modum mittendi, non mitto vos in potestate armorum, ut violenter possitis subijcere gentes doctrine vestræ, sicut Nabuchodonosor rex Assyriorum misit Holoferne principem militiæ suæ, ut omnes gentes sibi subijceret, & Deos earum destrueret, ut ipse solus in Deum haberi possit Iudith. 3. sed mitto vos, sicut oves inter lupos, id est, nulli nocituros nec nocere potentes, sed tales vos mitto, ut possitis a quolibet iniuriâ pati, vocat autem Christus lupos omnes illos, qui periclitari erant Apostolos prædicantes, & specialiter intelligitur de Pharisæis, & peritis Iudæorum, qui primi fuerunt persequentes Apostolos, ut dicit Hieronymus.

Estote ergo prudentes, sicut serpentes. Hic ponitur remedium aliquod contra persecutionem primam, quæ fieret a peritis Iudæorum, & quia illa a principio magis fuit per cautelas, & fraudes quam per violentiam, ponitur prudentia tanquam remedium, scilicet, ut cauerent Apostoli a fraudibus Pharisæorum, & scribarum ne deciperent eos, & dicitur, sicut serpentes, quia prudentia serpentis est in obturando aures suas ne audiat vocem incantantis Psal. 57. sicut aspidis surdæ obturant aures suas, ut non audiat vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter, ita prudentia Apostolorum esse debet, ut non audirent nec assentirent consilijs peritorum Iudæorum.

Et simplices, sicut columbæ. Id est, nulli malum inferre volentes, licet iustitiam.

Cauete autem ab hominibus. De omnibus hominibus intelligitur quibus prædicaturi erant Apostoli, quia non debebant confidere bonis verbis eorum, sed diligenter cauere, quia multæ fraudes latent, sic dicitur de

de Chfo: Ioan. 2. q non se credebat eis, eo quod ipse nosset omnes: a fortiori ergo, qui non nouit cor alterius non se debet committere fidei eius, intelligitur tamen specialiter de Pharisæis, & Scribis de quibus nunc loquitur, quia ab illis propter fraudes suas cauendum erat.

Tradent enim vos in consilijs. Sepe enim Apostoli fuerunt deducti coram concilio, & multitudine aliquarum urbium, ut inhiheretur eis prædicatio nominis Christi, & maxime inter Iudæos, ut patet Actu. 4. ubi principes populi Petro, & Ioanni mandauerunt non prædicare in nomine Christi, sed illi noluerunt.

Et in Synagogis suis flagellabunt vos. Hoc etiam factum est apud Iudæos. nam cum prædicarent Apostoli Christum flagellauerunt eos iubentes ultra non prædicare. Actuum quinto, & ita sepe factum est tam inter Iudæos quam inter Gentiles, sed maxime intelligitur de Iudæis, quia dicitur in Synagogis suis. apud Iudæos autem dicitur Synagoga ipsa multitudo quæ Græci Ecclesiam, nos vero concionem, vel multitudinis congregationem appellamus, & loquitur Christus primo de Iudæis, quia ab illis Apostoli prima mala passi sunt.

Quare Christus denunciavit Apostolis mala, quæ passuri erant. Quæst. XC.

Quare Christus denunciavit hic Apostolis mala, quæ passuri sunt, quare hoc facit.

Dicendum, quod propter multa. Primo ad ostendendum prouidentiam suam, & rerum præscientiam, scilicet, quia nihil potest euenire quod ipse non præuiderit, ut ergo Apostoli crederent, quod Christus omnia sciebat, & ab eo erant omnia, prædixit eis, quæ futura erant, sic dicitur Ioan. decimo quarto, & nunc dixi uobis antequam fiat, ut cum factum fuerit credatis.

Secundo, ut per hoc nemo crederet, quod propter Christi insufficientiam ista mala Apostolis euenirent, quia cum ipse ea præuiderit, poterat illa excusare si uellet: apparet ergo, quod sciens misit Apostolos ad ista mala toleranda tanquam magna bona inde uentura essent: si enim ista Christus non prædixisset quando euenirent putaretur, quod non præuiderit ea, quæ si præuiderit non mitteret, quod diligebat tam graua mala toleraturos, & hæc forte immo uere esset occasio Apostolis, ut desisterent a prædicatione putantibus, quod si Christus talia mala eis futura præuiderit non iuberet eis prædicare, & ita cessare uellent a prædicatione quasi non esset de uoluntate Christi, quod ipsi tam graua prædicantes tolerarent, fuit ergo ualde necessarium, quod Christus ista prænuunciaret.

Tertio fuit, ut Apostoli non turbarentur, & admirarentur quando ista mala eis aduenirent quasi inopinatis, quia si non fuissent prænuunciata crederent, quod futura non erant, nunc autem quando cunq; uenirent iam expectata ueniebant, quia ipsi sciebant multa eis mala futura. Quarto, ut mala, quæ euenirent facilius tolerarentur: nam minus iacula ferunt, quæ præuidentur, ut Grego. ait, & nos tolerabilius mala mundi sustinemus si contra hoc per prouidentie clypeum muniamur, de his dicit Chryost, quia superius Apostolorum remouit sollicitudinem prædicat eis mala, quæ debebant eis contingere. Primo, ut dicerent prædicare eius uirtutem. Secundo, ut nullus suspicaretur quoniam propter imbecillitatem magistri hæc eis superuenirent mala. Tertio, ut ipsi sustinentes non suspicerent dum inopinaliter, & præter spem eue-

niunt. Quarto, ut hæc audientes non turbentur in tempore crucis.

Quare Christus dixit Apostolis ego uos mitto. Qd. XCI.

Quare Christus dixit, quare dixit ego mitto uos. Dicendum, quod poterat eis dicere, ecce vaditis, sicut oues inter lupos, sed dixit ego mitto uos, sed dixit hoc propter duo. Primo propter confidentiam: nam prædicabat eis multa mala futura in quibus uolebat eos considerare: id dixit ecce ego mitto uos. i. confidite, quia licet multa mala eueniant non succubebitis, quia ego mitto uos, & dabo uobis uirtutem ad ea toleranda: nam ipse, qui mittebat eos cum illis ibat, & cum eis semper erat infra 28. ecce ego uobiscum tum omnibus diebus usque ad consummationem seculi, immo ipse in eis erat, & in eis loquebatur infra in litera, non estis uos, qui loquimini, sed spiritus patris uestri, qui loquitur in uobis, sic dicit Chryost. in Homilia malorum autem erat eis consolatio mittentis uirtus: & ideo ante omnia posuit dicens ecce ego mitto uos, quasi dicat, ne turbemini, quia in medio luporum mittimini: possem enim facere, ut nihil mali sustineretis non solum lupo non supposito, sed leonibus terribiliores effecti, sed ita expedit fieri: hoc enim clariores uos facit, & meam uirtutem magis diuulgat. Secundo fuit ad ostensionem præmij, nemo enim mala sperare tolerat, nisi sub expectatione boni maioris: ut ergo pro tantis malis quod præmium esset ostenderet dixit, ecce mitto ego uos, quasi dicat, ego qui uos mitto uobis dabo sufficiens præmium, & infra dixit ad reges ducemini propter me, id est, omnia propter me tolerabitis, & ita ego iustificam uobis.

Quomodo dicitur hic in litera ego mitto uos, sicut oues, quia Lucas, dicit agnos. Quæst. XCII.

Quare Christus dixit, quare dixit ego mitto uos, sicut oues, quia Lucas. 10. dicitur ego mitto uos, sicut agnos. Dicit potest uo modo, quod utriusque Christus dixit ad magis exprimentum, sicut sepe scriptura facit, sic dicit Isa. 53. sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet. quod fit ad exaggerationem scilicet, & neuter expressit ambo, sed Matthæus oues, & Lucas agnos. Secundo potest dici, quod Christus alterum eorum dixit, quia in Euangelio, ut ait Aug. non attendunt principaliter ad uerba, sed ad uerborum sententiam, cum possit manere eadem in uerbis mutatis, interdum omittunt quedam uerba Christi alia æquiualentia in significatione ponentes, & quia Christus uoluit significare, quod mittebat Apostolos inermes nulli uim inferre potentes, & a quolibet facilliter passuros, potuit nominare oues, uel agnos, quia utrunque est ualde innocens sine murmuratione patiens Isa. 53. non ergo differt dici agnos, uel oues, quid autem eorum Christus dixerit etiam non differt cum sit eadem sententia, nos tamen nescimus quod illorum dixerit, sed non est in hoc nobis sollicitudo, quia lapsus est Christi sententia scire etiam si uerba ignoremus.

Quare dixit Christus Apostolos esse oues, & quod mittebat eos, sicut oues in medio luporum. Ubi & conditio prælati ostenditur in subditos qualis esse debeat. Quæst. XCIII.

Quare Christus dixit, quare dixit Apostolos esse oues, & quod mittebat eos, sicut oues in medio luporum.

Dicendum, quod propter multa, primo ad ostendendum conditionem ipsorum, quia ouis malum patitur, sed non infert, ita prædicator nulli malum inferre debet, sed aliorum infirmitates tolerare,

tolerare, & ad eorum sanitatem conari, sic dicit Grego. in Homilia, qui enim locum prædicationis suscipit mala inferre non debet, ut ex ipsa sua mansuetudine iram sequentium mitiget, & peccatorum uulnera in alijs ipse afflictionibus uulneratus sanet.

Secundo fuit ad ostendendum formam patientie: commendauerat enim Christus ualde patientiam Apostolis Lucas. uigesimo primo in patientia uestra possidebitis animas uestras, patientia autem docet in aduersis non murmurare, quod ouibus maxime pertinet, quia cum occiduntur non clamant Isa. 53. ita uero patientiam Christus habere uoluit Apostolos, quia ipse talem habebat: nam iniurijs laceffitus non murmurabat eo. cap. & prima Pet. secundo, Christus passus est pro nobis uobis relinquens exemplum, ut sequamini uestigia eius, qui cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur non comminabatur.

Tertio fuit ad ostendendum conditionem prælati, quia Apostoli prælati erant, immo principes supremi Ecclesiarum, ad prælatum autem pertinet patienter se habere ad subditos, ut non sit tanquam Dominus, sed tanquam speculum prima Pet. quinto, non dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo, & licet interdum subditos puniant magis ibi mansuetudo quam ira appareat, sic dicit Grego. in Homilia, si quando zelus rectitudinis exigit, ut erga subditos sequatur, furor ipse de amore sit non de crudelitate, quatenus iura discipuli ne foris exhibeat, & intus paterna pietate diligat quos foris castigat, multi autem cum regiminis iura suscipiunt ad lacerandos subditos inardescunt, terrorem potestatis exhibent, Domini uideri appetunt, patres se esse minime recognoscunt, humilitatis locum in elationem dominationis immutant, & si quando extrinsecus blandiuntur intrinsecus feruunt, de quibus dicitur ueniunt ad uos in uestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: contra quæ uobis considerandum est, quod sicut oues inter lupos mittimur, ut sensum seruantes innocentie mortium malitie non habeamus.

Quarto fuit ad potestatem suam ostendendum, quia licet Apostoli essent, sicut oues inter lupos non communi sunt a lupis, sed potius ipsos lupos in oues uerterent. unde non dixit Christus mitto uos, sicut oues ad lupos, id est, ad hoc, quod deuorent uos lupo, sed sicut oues in medio luporum, id est, ut maneatis inter eos, quia licet oues sitis inter eos manebitis, & ipsi non lacerabunt uos, sed uos eos in oues conuerteris, sic dicit Chry. ecce ego mitto uos, sicut oues & c. non simpliciter ad lupos, sed in medio luporum mittit, ut sic suam uirtutem magis dimonstraret eum oues lupos superauerint, & in medio luporum existentes, & plurimos morsus ab eis accipientes non solum non consumantur, sed & illos conuertant, multo autem maius est transmutare mentes eorum quam occidere.

De lupis dicendum, quod isti erant omnes, qui more luporum Apostolos persecuturi erant, sic dicit Hilarius lupos designat omnes illos, qui uesano furore in Apostolos desequituri erant, uel potest specialiter intelligi de scribis, & Pharisæis Iudæorum, ut dicit Hieronymus, scilicet, lupos autem scribas, & Pharisæos uocat, qui sunt clerici Iudæorum, id est, sapientes eorum, & hoc non, quod soli isti fuerint lupi contra Apostolos, sed quod isti fuerunt primi, qui eos persecuti sunt: nam prima persecutio cepit post Christi mortem in Ierusalem. Actuum quarto, & 5. & octauo, & illam fecerunt præcipue Pharisæi, ut patet ibidem.

Quare Christus dixit Apostolis estote prudentes, quia prudentia illa non sufficiebat eis. Et quod in multis erat eis agendum secundum prudentiam Quæst. XCIII.

Quare Christus ponens hic remedia contra mala, quæ passuri erant Apostoli dixit estote prudentes, quasi prudentia esset eis remedium contra has tribulationes: nam non poterat esse conueniens remedium cum illa non sufficeret ad hoc.

Item patet, quia Christus potius uenit Apostolis aduertere ad prudentiam suam cum dixerit illis nihil cogitandum esse infra in litera, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini.

Dicendum, quod Apostoli ex seipsis erant uiri indocti, & sine literis. Actuum 4. & etiam circa humana negotia in experti uirpote, qui piscatores erant, & nunquam exierant ultra illud stagnum, in quo piscabantur, ut dicit Chryost. & ideo sapientia sua non sufficeret ad prædicandum nec ad respondendum, & prudentia sua non sufficeret ad obuiandum fraudibus humanis, quia cum in aliquo erant prudentes uoluit Christus, quod hoc ipsum quod humanitas poterant facerent, quod uero per se non possent a Deo expectarent, erat autem ista prudentia in multis habenda.

Primo in hoc, quod custodirent se ab eis, quæ poterant sibi nocere in quantum possent sine præiudicio nominis Christi, scilicet, non negando illud, nec cessando a prædicatione quandiu prædicare permittetur, ne per imprudentiam ipsimet essent occasio persecutionis contra eos populos concitando.

Secundo quantum ad fugam: debet enim prædicator uerbi diuini prudenter aspiciere an quis uellet uerbum Dei audire, uel an omnes repellant eum, & persequantur, quia si omnes eum repellant non oportet, quod illis se obijciat, ut eum occidant, quia uerbum eius audire nolunt, sed si persequuntur eum fugiat, sic Christus dixit infra in litera cum persequantur uos in ciuitate ista fugite in aliam: nam malum nunquam sustinendum est, nisi quando putatur bonum inde prouenire, scilicet, quod quibusdam persequentibus alij audire uoluit uerbum Dei, & erit iniuria nominis Christi si prædicator fugiat. aliàs tamen fugiendum est, de quo magis dicitur infra questione 112. circa hæc ergo erat prudentia necessaria, ut aduerterent quomodo sibi manendum in aliquo loco, & quomodo fugiendum erat.

Tertio erat prudentia ad respondendum aduersantibus, quia interdum Apostoli per quasdam humanas cautelas respondebant, ut se liberarent de persecutione, sicut quando Iudæi uolebant unanimitè Paulum occidere, ipse uero concitauit inter eos contentionem, Actuum uigesimo tertio, dicens ego Pharisæus sum filius Pharisæorum despe, & resurrectione mortuorum ego iudicor, & cum hoc dixisset facta est dissensio inter Pharisæos, & Saducæos, & soluta est multitudo: nam cum ante hoc maxime persequerentur eum Pharisæi inceptum nunc ipsi defendere eum: nam dixerunt nihil mali inuenimus in homine isto, & sic liberatus est de manibus eorum. Iterum etiam cum præses Romanum Actuum uigesimo secundo, & sic cessauit torquere eum. Iterum etiam Iudæis accusantibus Paulum cum uideret eorum malitiam appellauit ad Cæsarem, Actuum uigesimo quinto, & illuc missus est, & ita euasit Iudæorum insidias. Iterum etiam cum Paulus esset in uinculis,

vinculis, & cōperto, quod esset innocuus iuberent principes, quod occulte de carcere recederet quasi per hoc videretur fugere, & appareret reus, & qui eū in carcere pōuerant per hoc excusarentur, dixit Paulus cōs nos publice indemnatos homines Romanos miserunt in carcerē, & nunc occulte nos eieciūt, non ita sed veniant, & ipsi nos eiciant, & tunc principes timentes audito, quod Romani essent venerunt, & rogauerunt eos, quod exirent de carcere. Actū. 16. hæc omnia sunt cautelę humanę prudentiæ, & tales habere debebant Apostoli vbi eis locus erat: sic enim Christus opere docerat quando quæsiuerunt ab eo principes sacerdotum, in qua potestate hoc facis: ille quæsiuit ab eis bap̄tismus Ioannis an erat a Deo an ex hominibus, & vt non cogerentur aliquid respondere cessauerunt quærere, in qua potestate Christus fecerat hoc, infra vigesimoprmo, & Marc. vnde cimo.

Quarto erat prudentia necessaria, vt caute attendent ne quis eos seduceret verbis aut promissis, vt cessarent a prædicatione nominis Christi, sicut sepe principes terrarum faciebant promittentes illis magnas diuitias, & honores si hac prædicatione cessarent, & ad hoc sollicitè attendere debebāt ne quis eorum mentem mutaret, & hoc nolendo audire talia verba, quæ corrumpunt bonos mores prima Corinth. decimoquinto.

Ad primum dicendum, quod non sufficiebat prudentia ad omnia, quę facturi erant, & passuri Apostoli, vt in eis bene se haberent: ideo si ipsa poneretur tāquam totale remediū esset incōuenienter pōsita, sed volebat Christus, quod in eis in quibus illa sufficiebat viderentur ea Apostoli, cum vērō non sufficeret, ipse superinfunderet quidquid deerat: si tamen ea Apostoli nunquam viderentur, videretur esse superuacue eis data, quod est inconueniens: ideo vt videretur eis in quibus ipsa sufficeret, & propter hoc Christus dixit, quod essent prudentes, quia cum miracula facienda diuinitus tradita essent eis, vt non putarent, quod nihil humanitus facturi erat omnia. Deo relinquentes, dictum est eis. Ecce ego mitto vos, & c. estote prudentes, quasi dicat, quod per humanam prudentiam facere potestis facite, ego autem supplebo quod reliquum fuerit, hoc etiam conueniens erat ad maius meritum ipsorum, vt non omnia recipere viderentur, sed aliquid a seipsis facerent, sic dicit Chrysostomus, vt aliquid autem etiam a seipsis inferant, & non sine causa coronari estimentur subdit, estote prudentes & c.

Ad secundum dicendum, quod illud Christus dixit pro illis in quibus Apostolorum prudentia sufficere non poterat, sicut erat respondere ad omnia, quæ ab eis quærerentur quando ducerentur ante reges, & præfides: ideo dixit, quod non cogitarent de his, vt dicitur infra, quęst. 99.

Quare dicitur Apostolis, quod essent prudentes, sicut serpentes. Et in quibus ostendatur serpentis prudentia, de qua laius auctor, in Gen. si cap. 3. super verbo insidiaberis calca-
neo eius.

Quæst. XCV.

Quare dicitur quare dicitur, quod essent prudentes, sicut serpentes.

Dicendum, quod in serpentibus, & in brutis quilibet usumque prudentia nulla est, quia prudentia est virtus moralis, & est solum habens intellectum sexto Ethicorum capitu. sexto,

in brutis autem intellectus non est, nec etiam virtus aliqua se primo Ethicorum capitu. quinto: ideo prudentiam non habent, sed dicuntur quædam bruta large habere prudentiam in quantum imitantur hominem in quibusdam operibus prudentiæ, scilicet, quia quædam bruta habent vim propriam ad vitam, vt dicitur primo Metaphysico. sicut apparet de formica Prouer. sexto, vade ad formicam o piger, & considera vias eius, & ad discite sapientiam, id est, prudentiam. Christus ergo dixit prudentiam esse isto modo in brutis, & quia erudiebat viros indoctos per sensibilia, id est, exemplo brutorum, docuit eos habere prudentiam, & quia in serpente inuenitur aliquid astutię posuit Christus de eo exemplum: ratio huius est.

Primo, quia licet sit multiplex modus prudentiæ in brutis, Christus voluit, quod Apostoli imitarentur serpentis prudentiam. Est enim prudentia eius nolle audire incantationem, quia timeret, quod verba illius mala sint. Psalm. 57. sicut aspidis surdæ obturant aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium, nec venefici incantantis sapienter, ita Apostoli debebant esse prudentes, vt audire nollent eloquia mala, quæ corrumpunt bonos mores prima Corinthiorum decimoquinto, suadendo eis cessare a prædicatione verbi Christi promittendo bona temporalia: nihil enim istorum audiendum erat, quia talia verba incantant mentem.

Secundo fuit, quia serpens totum corpus exponit, vt caput custodiat, in quo vita est, & nos pro Christo, qui est caput nostrum prima Corinthiorum, 12. & ad Ephes. quarto, debemus omnia exponere, sic dicit Hieronymus, astutia serpentis ponitur in exemplum, quia toto corpore occultat caput, & illud, in quo vita est protigit, ita & nos toto periculo corporis caput nostrum, qui Christus est custodiamus, id est, fidem Christi integram, & incorruptam seruare studeamus.

Tertio propter similitudinem in exuendo pellem quod omni prædicatori conuenit, sic dicit Rabanus solet serpens eligere striccas rimas per quas tangens veterem pellem exuat, similiter prædicator transiens per angustam viam veterem hominem omnino deponat iuxta Psalm. decimum sextum, propter verba labiorum tuorum ego custodiui vias duras.

Quarto, vt discipuli Christi econtra facerent quam serpens fecerat, vt sicut per prudentiam serpentis homo deceptus est, Genesis tertio, ita per prudentiam istorum homo liberaretur, sic dicit Remigius pulchre Dominus prædicator serpens prudentiam monet habere, quia primus homo per serpentem deceptus est, ac si diceret, quia hostis calidus fuit ad decipiendum, vos prudentes sitis ad liberandum, ille laudauit agnum, vos laudate crucis virtutem. Primum tamen est magis literale, quia sicut serpens cauet hominem nolendo audire, ita Apostoli hominum blanditias, & insidias cauere debebant, quod patet, quia postquam Christus dixit estote prudentes, sicut serpentes subdit, caute autem ab hominibus, quasi prudentia eorum in hoc esse deberet, quod ab hominibus cauerent.

Quare

Quare dicitur Apostolis, quod essent simplices, sicut columbe, & A que simplicitas sit illa, qua iubetur Apostolis, & eius successibus. Et quod prudentia tunc non est, sed astutia cum ea ad malum utimur. Simplicitas autem sine prudentia facile decipitur.
Quæst. XCVI.

Quare dicitur quare dicitur simplices, sicut columbe. Dicendum, quod simplicitas solet accipi pro ignorantia, vel rusticitate, & ita homines inficis simplices vocamus: isto modo non potest accipi hic. Primo, quia esse inscium malū est, & nemo alteri hoc suaderet. Secundo, quia non conuenit, nam Christus dixerat eis, quod essent prudentes, sicut serpentes, & non tamen stat, sic simpliciter esse, & prudentem. Tertio, quia si vellet de simplicitate, id est, ignorantia dicere non dixisset simplices, sicut columbe, quia per hoc innuitur, quod inter, bruta maximum gradum simplicitatis tenent columbe, sed non est verum intelligendo de insipientia, quia tunc compararet eos asino, qui est aliis insipiens, vel inter aues compararet eos struthioni, qui nescit nutrire pullos suos, vt dicit Iob. 39. quia Deus priuauit eam sapientia, columbe autem non sunt rusticiores alij brutis, quia nihil omitunt de eo, quod pertinet ad sollicitam conseruationem suam, ideo non intelligitur de hac simplicitate.

Aliter potest intelligi proprie simplicitas, id est sine dolo, quia simplex dicitur sine plica, id est non ambulans duplici corde, ita vt vnus foris ostendat, & aliud mente gerat, isti enim sunt dolosi, simplices autem sunt, qui quantumcunque sint prudentes non dissimulant, nec decipiunt, sed quod mente gerunt hoc verbo, & gestu exprimunt, tales enim debebant esse Apostoli, vt neminem decipere vellet, & dicitur, sicut columbe, quia nullum dolum habent, & quoniam, qui prudentes sunt, id est habentes astutiam solent plerumque, vti illa ad malum, vt alijs noceant, & tunc vocatur astutia, & non prudentia, si autem vtantur ea ad bonum, vocatur prudentia 6. Ethico. c. 16. vt ergo Apostoli habentes prudentiam, id est astutiam non viderentur ea ad malum dixit, & simplices, sicut columbe. Et fuit necesse hoc dici, quia cū dixisset estote prudentes, sicut serpentes, & serpentes non solum mala caueat, sed etiam mala inferat, putarent Apostoli, quod ita liceret eis, scilicet inferre mala persecutoribus, ideo tunc dicitur, & simplices, sicut columbe, quia columba felle caret a quo ira est, sed vindictam velle, & mala inferre pertinet ad iram, qui igitur felle caret malum non infert, & isti sunt sine dolo, quia dolosi foris blandiuntur, & interius desiderant mortem. Ecclesiasticus. 12. in oculis suis lachrymatur inimicus, & si inuenerit tempus non faciabitur sanguine, in labijs suis indulcat, & in corde suo insidiatur, vt subuertat re in foueam, dixit autem Christus hoc, quia Apostoli erant adhuc viri imperfecti, & vellent nocere persecutoribus suis cum etiam non beneficientibus interdum nocere voluerunt, sicut Luc. 9. quando iacobus, & Ioannes petere voluerunt ignem de celo super Samaritanos, quia non dederunt eis cibos, Christus autem omnia toleranda docebat Luc. 22. in patientia vestra possidebitis animas vestras, ideo innuit, quod nulli malum inferrent, & hoc erat, quod essent simplices, sicut columbe: vt nunquam tamen fuit necessarium, quia nec simplicitas columbe per se sine serpentis prudentia sufficiebat, nec prudentia serpentis, siue columbe simplicitate proficeret, quia vnū malum faceret, & alterum malum non caueret, sic dicit Remigius, ideo dominus hæc duo sociauit, quia simplicitas absque prudentia facile decipi potest, &

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

prudentia periculosa est, nisi simplicitate temperetur alicui nocendo, sic etiam dicit Hierony. vt per prudentiam deuitent insidias, & per simplicitatem non faciant malum. Et ad reges. Hic ostenditur tribulatio inferenda Apostolis a principibus gentilibus.

Et ad præfides, & ad reges ducemini. Scilicet non solum in Synagogis, & concilijs Iudæorum flagellandi erant Apostoli, sed etiam ad reges ducendi erant, & isti erant gentiles, quia Iudæi nullum regem habebant. Præfides autem sunt principes prouinciarum a præsidendo dicti, & isti constiruebantur a Romanis in diuersis prouincijs, vt illas regerent, coram quibus Apostoli sepe ducti sunt, & ab eis ad mortem damnati.

Propter me. Scilicet, quia fidem Christi prædicabāt, nam nulla delicta committebant contra legem, aut societatem humanam, propter quæ punirentur, sed solum, quia Christum prædicabant.

Intestimonium illis. Id est Iudæis. Et gentibus. Scilicet coram quibus ducemini, nisi quod ducamini ad reges, & præfides erit in testimonium contra Iudæos, & gentiles, quod prædicaueritis, & non crediderint.

Cum autem tradent vos. Hæc confortat eos promittens illis assistentiam suam, quando ducentur ad confessionem nominis sui coram regibus, scilicet cum tradent vos, id est vniuersis carens de Iudæis coram iudicibus. Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini. Scilicet interrogabunt vos de diuersis, & tamen non timeatis, quia ego dabo vobis responsum ad omnia etiam vobis nihil cogitantibus de responsum.

Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Id est in illa hora qua ducemini, & interrogabimini, dabitur vobis responsum a Deo.

Non enim vos estis, qui loquimini. Hoc dicit ad tollendum metum Apostolorum, quia ipsi cum essent viri simplices dicerent quomodo nos poterimus loqui ad omnia de quibus interrogabimur: Christus autem dicit non estis vos, qui loquimini, id est non timeatis, quod non loquemini vos, sed alius pro vobis.

Sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Id est Deus loquitur per vos, qui est pater vester supra 5. & 6. c.

Quare Christus concessit Apostolis istud privilegium, scilicet quod possent respondere absque cogitare.
Quæst. XCVII.

Quare dicitur quare Christus concessit Apostolis istud privilegium, quod non cogitantibus eis responsum occurreret sibi ad omnia. Dicendum, quod hoc fuit hoc. Primo propter timorem tollendum, quia Apostoli sciebant se esse viros imperitos, & quando ducerentur coram regibus, & præfides quæreretur ab eis de doctrina ipsorum, & multa contra ipsos dicerentur, ad quæ ipsi nescirent respondere, & ob hoc non auderent se exponere martyrio, vt ergo auferretur eis iste timor dixit Christus, quod nihil cogitarent, quia ipse daret eis responsum ad omnia.

Secundo propter necessitatem imperitij eorum, erant enim rudes, & multa ab eis quærenda erant, nam interdum per prophetiam arguebatur contra eos ad fallendum ipsos, sicut dicitur ad Colossen. 2. nemo vos seducat per prophetiam, & inanem sapientiam, quæ est secundum elementa huius mundi, & quia si relinquerentur Apostoli sibiipsis errarent nesciendo respondere in multis, & sic vilesceret prædicatione nominis Christi, quia non videretur a Deo sed conficta ab hominibus rusticianis, & ideo dissolueretur, cum ergo Christus simplices elegerit oportuit, quod eis, sic prouideret infundendo quid dicerent.

II Tertio

Tertio erat ad ostensionem diuine virtutis, nam quantumcumque aliquis sit peritus interdum errat respondendo, quia nemo est, qui omnia nouerit, & etiam ea quæ habitualiter scimus, non occurrunt nobis semper actualiter, maxime quando timor urget, ut ergo excellentia fidei apparet decuit, quod in confessione fidei deductis Apostolis ante reges, & præfides, Deus actualiter infunderet eis, quid responderet, ita ut omnes admirarentur.

Ad quid se extendebat hoc priuilegium, scilicet ut possent respondere absque cogitare. Quæst. XCIII.

QUARETUR ad quid se extendebat istud priuilegium.

Aliqui dicunt quod Apostolis non vetabatur prouidere sibi responsum si haberent tempus cogitandi quid responderent, sed solum aufertur eis turbatio, scilicet quod si tempus non habuerint non turbentur propter hoc, quia ipse dabit illis quid respondeat, sic tenet Nicolaus.

Sed videtur dicendum, quod non solum prohibetur eis ne turbentur, sed etiam vetatur cogitare quid respondeant, & hoc patet. Primo, quia dicitur nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini, si tamen Christus innueret, quod quando non haberent tempus ipsi ad respondendum prouideret, diceret solum cum tradent vos dabitur vobis quid loquamini, & tamen dixit cum tradent vos nolite cogitare, & etiam dabitur vobis quid loquamini, ergo non licebat eis cogitare quid responderent.

Secundo patet, quia tunc nihil significaretur, nisi quod Apostoli humanitus facerent, quod possent, & quod in quibus non possent dominus prouideret eis, & cum non esset speciale de aliquo casu, quia Deus providebat Apostolis in omnibus, quæ ipsi facere non poterant, cum ille impotens esset eis opus istud propter se faciendum, & tamen Christus locutus est hoc specialiter, quando traderentur coram regibus, & præfibus ubi erat maius periculum, & maior turbatio, ergo oportet, quod esset hic aliquid speciale, scilicet non solum prouideret eis in necessarijs, sed etiam absolueret eos ab onere cogitandi.

Tertio patet, quia si Apostoli relinquerentur iudicio suo, ut cogitarent, & quod Deus suppleret, quando eis non occurreret locus cogitandi, redderentur valde solliciti ad cogitandum quid responderent, & per hoc essent minus audaces in confessione fidei, quod erat inconueniens, ideo debuit auferre eis hanc sollicitudinem, ut nihil cogitarent quid deberent respondere.

Qui erant isti reges, & præfides ad quos Apostoli ducebantur, & a quibus ducebantur. Quæst. XCIX.

QUARETUR qui erant isti reges, & præfides ad quos ducebantur Apostoli, & a quibus ducebantur ad illos.

Dicendum, quod potest intelligi, quod essent reges, & præfides gentilium, quia Apostoli prædicauerunt inter gentes, & ibi ad præfides, & reges ducebantur. Alter potest intelligi, quod erant reges, & præfides gentes, & tamen erant præfides Iudæorum, & a Iudæis adducebantur ad illos, & hoc magis conuenit literæ, quia supra dicebatur in Synagogis suis flagellabant vos, quod de Iudæis intelligitur, & sequitur, & ad præfides, & ad reges ducemini, scilicet postquam flagellabant vos in Synagogis suis adducunt vos ad reges, & præfides, ut ab eis condemnemini ad

mortem, & hoc verum est, quia Iudæi non habebant potestatem occidere quemlibet, erant enim sub potestate Romanorum tempore Christi, & præfides, & iudices erant a Romanis constituti inter Iudæos, & ad illos ducebantur Apostoli, & quia licebat Iudæis homines verberare circa mutilationem, & mortem, flagellabant eos prius, & postea adducebant ad reges, & præfides, & sic dicitur hic in Synagogis suis flagellabant vos, & ad præfides, & ad reges ducemini, postquam non habuerint quid faciant vobis, quia nihil ultra possunt, ducent vos ad reges, & præfides, ut occidamini ab illis, istud enim obseruauerunt Iudæi: nam Apostolos in concilijs suis flagellauerunt, Actu. 5. deinde ducebant ad præfides, nam & ipsum Christum, sic duxerunt, quia prius ipsi Christum inter se illulerunt, deinde duxerunt ad Pilatum præfidem Romanorum, Ioan. 18. & ipse dixit illis secundum legem vestram iudicate eum, qui dixerunt nobis non licet occidere quemquam. Ioan. 18. Pilatus autem præfides hoc poterat, sicut ipse dixit Christo, nescis, quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te e. c. ad reges & ducebantur, quia Christus ductus est ad Herodem regem. Luc. 23. sed ipse remisit eum Pilato, de Apostolis idem fiebat, quia coram Herode adducebantur, qui rex erat nomine Romanorum, ipse enim, ut placeret Iudæis occidit Iacobum fratrem Ioannis, & tenuit Petrum, ut illum occideret. Actu. 12. & sic ad petitionem Iudæorum faciebat hoc Herodes, cum dicitur ibi vidit, quod placeret Iudæis. Item patet, quia dicitur hic testimonium illis, & gentibus, & tunc si isti reges, & præfides essent gentiles, & in terra gentilium duci Apostolos coram eis erat in testimonium gentilibus, sed non Iudæis, ergo oportet intelligi, quod Iudæi præsentabant Apostolos præfibus, & regibus gentilibus, & sic erat ista presentatio in testimonium vtriusque.

Quomodo dicitur ad reges ducemini in testimonium, quid erat testimonium istud. Quæst. C.

QUARETUR quomodo dicitur hic ad reges ducemini in testimonium, quid erat testimonium hoc. Dicendum, quod potest intelligi vno modo in testimonium, scilicet mei, quia per hoc, quod ducebantur Apostoli ad reges, & præfides confitebatur coram eis fidem Christi, & istud erat firmum testimonium, quia non solum ore confitebantur, sed magis opere, cum professione ista non dubitarent mortem subire, & sic apparebat, quia alijs non tolerarent mortem pro defensione eorum, & quia cum confitebantur Christum ante reges, & præfides, & pro hoc torquebantur faciebant miracula, quæ erant in testimonium erant fidei Christi. Secundo intelligitur, quod erant in testimonium, scilicet damnationis eorum iustæ, quia isti, qui Apostolos occidebant mali erant, nec proderat eis prædicatio Apostolorum, erat tunc in testimonium contra eos, ut in die iudicii non haberent excusationem infidelitatis, quasi non audissent verbum, cum prædicatione fidei ipsi Apostolos occiderint, & sic est in testimonium illis, id est contra illos, sic dicitur Marc. 6. & Luc. 9. de ciuitatibus, quæ excluderent Apostolos, quod excuterent puluerem pedum super eos in testimonium illis, id est in testimonium sue condemnationis, nam qui expellebant eos condemnandi erant, sic dicitur supra in littera tolerabilis erit terra Sodomorum, quam ciuitati illi, sic dicit Chrysostomus in testimonium illis, scilicet quod persequendo mortem eis intulerunt, & videndo non sunt imitati, mors quippe sanctorum bonis est in adiutorium, malis in testimonium, ut inde peruersi sine excusatione pereant, unde electi exemplum capiunt, ut uiuant.

Tertio.

Tertio accipitur in testimonium, id est ut testimonium ferant contra vos, scilicet Iudæi ducent vos ante reges, & præfides, ut ipsi testificentur contra vos, quod sitis morte digni, sic enim contra Christum fecerunt. Ioan. 18. nam quæsiuit Pilatus, quam accusationem fertis contra hominem hunc, qui dixerunt si non esset hic malefactor non tibi tradissemus eum, & tunc intelligitur in testimonium illis, id est regibus, vel præfibus, & gentibus, id est alijs gentibus, quæ hoc videbant.

An discipuli priusquam prædicarent cogitarent quid dicituri essent. Et quod ista littera solum intelligatur, quando ducebantur ad principes, quorum conspectus, & timor etiam sapientes reddidit mutos. Quæst. CI.

QUARETUR de hoc priuilegio, scilicet quod Apostoli nihil cogitarent, an extenderetur ad omnia opera eorum, & maxime ad prædicationem, vel si debebant cogitare quid prædicarent.

Dicendum, quod Apostoli, ea quæ prædicabant ceperunt partim per doctrinam, & partim per infusionem habitualem, & partim per actualē illustrationem, quæ prædicabant. De primo patet, quia Apostoli fuerunt semper cum Christo videntes omnia gesta eius, & audientes quotidie doctrinam ipsius, & sic per istam eruditionem humanam scire poterat quid prædicarent, sic Petrus dixit Actu. 1. oportet ex his viris, qui nobiscum congregati sunt in omni tempore quo intrauit, & exiuit inter nos dominus Iesus incipiens a baptismo Ioannis usque in diem qua assumptus est testem resurrectionis eius nobiscum fieri vnum ex istis, & sic alij discipuli Apostolorum ab eis didicerunt euangelium, quod prædicauerunt, & ipsi etiam euangelistæ humana doctrina euangelium acceperunt, scilicet Marcus, & Lucas, sic dicit Lucas de seipso Luc. 1. sicut tradiderunt nobis, quæ ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis, unde vocatur Lucas discipulus Apostolorum, ut dicit Hieronymus in prologo super Lucam. De secundo patet, quia in die Pentecostes Spiritus Sanctus infudit Apostolis omnem scientiam necessariam ad prædicationem fidei, & defensionem eius, & fuit ista infusio habitualis, sicut manent in nobis habitus scientifici, quia certum est, quod non semper mansit Spiritus Sanctus actualiter eis infundens, quia non poterat semper durare, ideo necessesse erat, quod ex illa infusione nihil eis manserit, vel habitualiter manserit, de hoc patet, quia sic Paulo data est sapientia prædicandi per reuelationem ad Gal. 1. morum vobis facio, quod euangelium, quod euangelizatum est a me, non est secundum hominem, nec enim ab homine accepi illud, nec didici, sed per reuelationem Iesu Christi, & ista reuelatio non fiebat semper, sed facta est aliquando, ut ipse innuit, per quæ totum euangelium, id est quicquid prædicare debebat, simul sibi reuelatum est.

De tertio patet, quia interdum Apostoli habebant actualem reuelationem, quando prædicabant, quia dicebant multa, quæ non disposerant dicere, & pro illis non sufficiebat reuelatio habitualis, quia licet aliquid sciamus habitualiter ad hoc, quod illud ordinare dicamus, oportet quod prius cogitemus qualiter dicamus, & quid dicamus, & quo ordine, & tamen interdum accidebat Apostolis prædicantibus, & colloquentibus varia dicere, quæ prius non proposuerant dicere, ideo in talibus saltem esset actualis illustratio Spiritus Sancti de eis, quæ dicerent. Si tamen quis vult, quod omnia notitia habitualis in eis impressa sufficeret ad omnia hæc, quia erat amplissima, & erat multum Alph. Tost. in Matth. Pars III.

expressa, sicut est de rebus illis in quibus propter quotidianum usum sumus multum habituati, non est multum insistendum. Secus autem erat de tempore quo ducebantur ante reges, & præfides, quia tunc actualiter reuelabatur eis quid responderent, in prædicatione autem non erat semper hoc, unde ista littera solum intelligitur, quando ducebantur ante iudices. Quod patet, quia dicitur cum autem tradent vos nolite cogitare, etiam quia dicitur, dabitur enim vobis in illa hora, & sic specialiter loquitur de tempore quo ducebantur ante iudices, & non de prædicatione. Quod autem prædicando, vel alijs colloquendo reuelaretur eis actualiter, quod dicerent, non habetur ex hoc loco, licet concedendum sit, quod aliquando reuelaretur.

Ratio diuersitatis est. Primo, quia prædicationem poterant Apostoli facere sine aliqua speciali reuelatione, scilicet ex doctrina, quam habuerant a Christo, & ex infusione habituali, quæ fuit die Pentecostes, quia id quod erat prædicandum erat aliquid determinatum, secus autem, quando ducebantur ante præfides, quia quærentur ab eis varia, sicut vellet præfides, & ad hoc nulla certa notitia prius data sufficeret, sed oportebat esse actualem reuelationem. Secundo propter impremeditationem, quia ad prædicandum cum prædicarent, quando vellet poterant prius cogitare quid dicerent, sed non, quando interrogandi essent, quia interrogati illico respondere debebant, & sic non poterant a seipsis habere quid recte in promptum dicerent.

Tertio, & principaliter propter timorem, quia timor turbat, & etiam sapientem reddit sepe mutum, vel impente loquentem, ideo oportuit, quod Spiritus Sanctus tunc actualiter illustraret eos, ut recte responderent, ideo non fuit aliquid in quo Christus tam expresse promitteret Apostolis assistentiam suam, sicut quando ducebantur ante præfides, quia tunc erat maximum periculum, adiuuabantur in duobus, scilicet quia recte respondebant, & quia audaces fiebant, cum ipsi scirent, quod Deus loquebatur eis.

An Deus reuelat nobis quid prædicaturi sumus, sicut Apostolis faciebat, & an reuelat nobis quid dicituri sumus cum pro ipso ante reges ducimur. Et quod contemporanei Apostolorum, qui fidem prædicauerunt, non habuerunt scientiam ex reuelatione, sed ex doctrina, & studio. Quæst. CII.

QUARETUR an istud solis Apostolis concessum est, vel etiam nobis.

Dicendum, quod Deus in duobus reuelabat Apostolis quid dicerent, scilicet quando fidem confitebantur ante præfides, & tunc semper reuelabatur eis aliquid actualiter, & in prædicatione, & tunc semper reuelabatur aliquid actualiter, vel sufficiebat reuelatio semel facta. De nobis dicendum quantum ad prædicationem, quod non assistit nobis Deus taliter, ita quod reuelat nobis quid prædicemus, sed vult, quod studio sacræ Scripturæ, & doctrina peritorum discamus, quod prædicemus, & sic fuit in discipulis Apostolorum, quia Paulus hortatus est Timotheum euangelizare, scilicet fac opus Euangelistæ, & ad hoc admonuit, quod se exercitaret in studio sacræ Scripturæ secunda ad Timotheum 3. dicens, quod Scripturæ Sacra est utilis hominibus erudiendum, ergo non habebat Timotheus per reuelationem quid prædicaret cum oporteret eum studere, Apostoli autem per reuelationem acceperunt, sicut dicit Paulus ad Gal. primo euangelium, nunquam accepi ab homine, nec didici illud, sed per reuelationem Iesu Christi, ex quo apparet, quod illa reuelatio solis Apostolis est, & eis qui cum illis fuerunt die Pentecostes facta est, cum su-

li per

per omnes descenderit Spiritus Sanctus, & erant quasi centum, & viginti. Act. 1. & 2. careri etiam contemporanei eorum, qui fidem prædicauerunt non habuerunt hoc ex reuelatione, sed ex doctrina, & studio. Rō huius fuit primo, quia Apostoli fuerunt primi principes ecclesiæ, & fuit conueniens in eis esse istam excellentiam.

Secundo propter certitudinem, quia ea quæ a Deo reuelantur sunt certiora, quam quæ homines per doctrinam acquirunt, & quia Apostoli erant principia oportebat eos esse firmiores in doctrina, ita ut impossibile esset eos errare, quod non fieret si ab aliis addicerent, vel si solo studio inniterentur, ideo reuelationem fuit tota eorum cogitatio, ut per hoc certi eent, quod errare non possent, vel decipi, sicut sæpe decipiunt qui solo studio aliquid agunt.

Tertio, & præcipue propter necessitatem, quia Christus accepit istos prædicatores viros simplices, qui nihil scirent ubi ipse eos doceret, ideo docuit illustrando corda eorum, in nobis autem non est sic, quia nemini ponitur ex necessitate officium prædicationis, quod autem quis ingerat se ad prædicandum, nisi per ritus sit culpa peccati, ideo non est necesse, quod nobis fiat reuelatio, quia possumus addiscere, & qui docti fuerint poterunt prædicare, Apostolis autem incumbere necessitas prædicandi. 1. Cor. 9. si euangelizauero non est mihi gloria, necessitas enim mihi incipit, vbi mihi est si non euangelizauero, cum ergo Christus eis prædicare iuberet oportebat, quod eos per reuelationem perficeret, vel imperitos, & idiotas prædicatores haberet, quod in nobis non est, cum nulli sit necessitas prædicandi, nisi cui ecclesiæ iniunxerit expresse, vel ex officio imposito, quæ non imponit hoc, vel non imponere debet, nisi vitis peritis qui sine reuelatione aliqua prædicare possunt.

Quarto, quia etiam si Apostoli, vellent addiscere non habebant a quo, nam quando erant cum Christo ipse docebat eos, Christo autem sublato de medio non fuit a quo addicerent, ideo oportuit, quod per infusionem omnia haberent, sic Christus dixit Ioan. 16. cum venerit spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem, ex quo apparet, quod illustratio interior non fuit in Apostolis, nisi ex necessitate, scilicet quia non poterant aliter scire, nec aliunde habere quid prædicarent, nos autem possumus hæc sufficienter hæc per doctrinam, ideo non est nobis necessaria reuelatio.

Quinto fuit, quia Christus voluit assumere Apostolos viros rudes, & imperitos, ut appareret toti sæculo, quod doctrina Christi non introducebatur per virtutem sapientie, & eloquentie, sed per diuinam potestatem. 1. Cor. 1. quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes, si autem Apostoli addicerentur ab aliquo, vel per studium librorum prædicarent, putaretur hoc esse opus humanum, & sic non esset aliqua admiratio, nunc vero cum ipsi essent viri sine literis, & non addicerent mirabatur orbis quomodo dicerent talia, & tam constantes essent, sic dicitur Act. 4. videntes Petri constantiam, & Ioannis comperto, quod homines essent sine literis, & idiotæ admirabatur, ideo sine humana doctrina, & studio debuerunt per reuelationem instrui: de nobis secus est, quia fides non est nunc introducenda de nouo ad hoc, quod oporteat apparere talem excellentiam in prædicatoribus, de qua orbis admiretur, sicut etiam nunc prædicatores miracula non faciunt ex eadem causa, ut ostensum est, supra q. 2. 1. & ideo regulariter nulli prædicatori reuelatur nunc, quæ prædicat, sed quilibet debet humanitus se preparare quantum potest, & tunc Deus dirigit linguam illius, sic dicitur Proverb. 16. hominis est animus preparare, & domini gubernare linguam, quod

tamen Deus interdum aliquem specialiter illustret sapientiam infundendo non est omnino negandum, quia non est abbreviata manus eius, ut facere nequeat, sed nunc non est iraneccesarium, sicut in illis diebus, ideo non fit regulariter. De reuelatione autem, quæ fiebat Apostolis ante præfides dicendum, quod illis solis facta est expresse, nec exprimentur ista verba ad nos ex tenore ipsorum, & tamen, quia eadem est causa nobis cum illis si ducimur ad confessionem fidei ante præfides, non est dubium quin si bono animo eamus propter honorem Christi ipse nobis reuelat, quod respondeamus, & quilibet in tali casu hoc confidere debet, aliis modice fidei esset, nec adhuc idoneus esset ad tolerandum martyrium pro Christo, cum de eo tam parum confideret, differt tamen inter nos, & Apostolos, quia illis non solum promissa est Dei assistentia ad respondendum pro illis, sed etiam veritatis fuit eis cogitare quid responderent, & ideo erat illicitum, eis cogitare, quomodo responderent, quia agere contra præceptum, nobis autem si ducamur pro Christi confessione ante præfides licitum est prævidere quid respondeamus, quia licet solis Apostolis hoc fuit dictum in multis aliis inuentum est, & generaliter in omnibus martyribus, quibus Deus dabat mirabiles responsiones, sic patet de Stephano Act. 6. sexto capitulo cum disputaret contra Iudeos, nam dicitur quod non poterant respondere spiritui, qui loquebatur, scilicet per Stephanum, ipse tamen non erat Apostolus, & ideo etiam hoc nobis fiet si bono animo ad confessionem nominis Christi instante tribulatione accedamus, quia ipse nunquam deest in necessarijs, & tamen confitentes fidem fortè nescirent respondere ad omnes cauillationes, quæ sibi fierent propter imperitiam, vel turbationem. Ideo dicendum sine duobus, quod Christus in talibus reuelaret quidquid respondendum esset, quod satis apparet ex gestis omnium Martyrum, qui ita in omnibus mirabiliter respondebant.

Quomodo dicitur, quod non cogitarent Apostoli, & prima Petri dicitur, quod parati essent ad satisfaciendum omni poscenti de spe, & fide, quæ in nobis est. Idque distinguitur secundum trium temporum opportunitatem in Apostolis. Quæst. CIII.

Quomodo dicitur, quod non cogitarent Apostoli, & prima Petri dicitur, quod parati essent ad satisfaciendum omni poscenti de spe, & fide, quæ in nobis est. Idque distinguitur secundum trium temporum opportunitatem in Apostolis. Quæst. CIII.

Quomodo dicitur, quod non cogitarent Apostoli, & prima Petri dicitur, quod parati essent ad satisfaciendum omni poscenti de spe, & fide, quæ in nobis est. Idque distinguitur secundum trium temporum opportunitatem in Apostolis. Quæst. CIII.

Quomodo dicitur, quod non cogitarent Apostoli, & prima Petri dicitur, quod parati essent ad satisfaciendum omni poscenti de spe, & fide, quæ in nobis est. Idque distinguitur secundum trium temporum opportunitatem in Apostolis. Quæst. CIII.

Quomodo dicitur, quod non cogitarent Apostoli, & prima Petri dicitur, quod parati essent ad satisfaciendum omni poscenti de spe, & fide, quæ in nobis est. Idque distinguitur secundum trium temporum opportunitatem in Apostolis. Quæst. CIII.

Quomodo dicitur, quod non cogitarent Apostoli, & prima Petri dicitur, quod parati essent ad satisfaciendum omni poscenti de spe, & fide, quæ in nobis est. Idque distinguitur secundum trium temporum opportunitatem in Apostolis. Quæst. CIII.

quantibus eos cogitare debebant quid loquerentur, quia tunc non fiebat eis reuelatio cum non esset necessaria, sic dicit Chryso. cum autem hic dicat ne solliciti sitis quid loquamini, alibi dicitur parati semper ad satisfaciendum &c. & respondet cum enim in medio amicorum certamen erit, iubemur esse solliciti, cum autem est iudicium terribile, & plebes insanientes, & timor vindicæ, auxilium a Christo præbetur, ut confidenter loquantur, & non obstupescant.

Pro quo sciendum, quod in Apostolis distinguebantur tria tempora. Vnum erat, quando conuersabantur cum infidelibus in eis, in quibus necesse erat conuersari. Aliud erat, quando prædicabant, & respondebant querentibus de dubijs circa fidem. Tertium erat, quando ducebantur ante præfides ad confessionem nominis Christi. De primo dicendum, quod tenebantur cogitare sollicitè qualiter prudenter conuersarentur, quia Christus dixit estote prudentes, sicut serpentes, & caute ab hominibus. Circa secundum tenebantur cogitare qualiter responderet licet ista erat eis parua cogitatio, quia infusa erat sibi notitia omnium pertinentium ad fidem. Ioan. 16. cum venerit spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem. In tertio non debebant aliquid cogitare, sed potius erat sibi veritatis, quia Deus tunc actualiter reuelabat quid dicerent.

Quomodo est verum, quod Spiritus Sanctus loqueretur in Apostolis. Et quod Spiritus potest loqui in animalibus tripliciter. Et ad quid sit locutio. Quæst. CIII.

Quomodo est verum, quod Spiritus Sanctus loqueretur in Apostolis. Et quod Spiritus potest loqui in animalibus tripliciter. Et ad quid sit locutio. Quæst. CIII.

Quomodo est verum, quod Spiritus Sanctus loqueretur in Apostolis. Et quod Spiritus potest loqui in animalibus tripliciter. Et ad quid sit locutio. Quæst. CIII.

Quomodo est verum, quod Spiritus Sanctus loqueretur in Apostolis. Et quod Spiritus potest loqui in animalibus tripliciter. Et ad quid sit locutio. Quæst. CIII.

Quomodo est verum, quod Spiritus Sanctus loqueretur in Apostolis. Et quod Spiritus potest loqui in animalibus tripliciter. Et ad quid sit locutio. Quæst. CIII.

Quomodo est verum, quod Spiritus Sanctus loqueretur in Apostolis. Et quod Spiritus potest loqui in animalibus tripliciter. Et ad quid sit locutio. Quæst. CIII.

Quomodo est verum, quod Spiritus Sanctus loqueretur in Apostolis. Et quod Spiritus potest loqui in animalibus tripliciter. Et ad quid sit locutio. Quæst. CIII.

in arreptijs demones concipiunt, & mouent organa, & non ipsi dicuntur loqui demones, & non arreptij, secus autem de prophetis, quia Deus non mouet organa eorum, sed solum illustrat mentem eorum, ut intelligant aliquid, quod non poterant alijs intelligere, & innuit eis, quod hoc debeant annunciare alijs, & tunc ipsi formant verbum mentale de hoc, quod reuelatum est eis, & illud volunt exprimere in vocem, sicut eis placet, & ideo ipsi dicuntur loqui, & Deus dicitur eis dare quid loquantur. Act. 2. scilicet loquebantur varijs linguis prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis.

Sed obijciatur, quod non loquebantur ipsi, quia dicitur hic, non estis vos, qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis.

Dicendum, quod dicebantur ipsi non loqui, id est non loqui a semetipsis, sed id quod Spiritus Sanctus dabat illis, sic dicitur Ioan. 1. de Caypha hoc a semetipso non dixit, sed cum esset pontifex prophetauit, & ita quia Deus dabat Apostolis quid loquerentur dicebatur ipse loqui, & non illi, quod patet, quia Luc. 2. vbi ponitur eadem sententia dicitur nolite præmeditari quomodo respondeatis, ego enim dabo vobis os, & sapientiam, cui non poterunt resistere omnes aduersarij vestri. Apostoli ergo proprie loquebantur, sed Deus loquebatur in illis, sicut hic dicitur, spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis, non quidem formandò verba, & mouendo organa, sed dictando in anima quid loqui possent. Tradet autem. Hic ostenditur magnitudo tribulationis futuræ Apostolis, in quantum passuri erant ab amicis, & parentibus, & dicitur.

Tradet autem frater fratrem in mortem. Id est accusabit eum ad mortem ante præfides, quod Christianus fit.

Et pater filium. Ista erat durissima persecutio, quia pater, qui maxime diligit filium, accusabat eum ad mortem, sicut beatum Crisostomum accusauit pater eius Polemius, & interdum ipsi patres occidebant filios, sicut Beate Christine occidit ipsam, & ita de alijs.

Et insurgent filij in parentes. Istud erat maxime contra debitum naturæ, quia filij tenentur patribus, ita ut nunquam possint sufficienter retribuere. 8. Ethico. c. vltimo, & tamen hic accusabant eos ad mortem.

Et morte eos afficient. Id est occidēt ipsos, vel ad mortem accusabunt, sicut Luciam consortem Gemiani accusauit filius eius ad mortem, quod Christiana esset.

Et eritis odio omnibus hominibus. In omni enim regione fuerunt Christiani a principio odiosi, & ideo fuit difficile introducere fidem Christi.

Propter nomen meum. Id est pro confessione nominis Christi, nam nulla mala Christiani faciebant propter quæ paterentur, sed propter istam confessionem patiebantur, sic Beatus Petrus hortatur 1. Pe. 4. nemo vestrum patiat, quasi homicida, aut fur, aut maleficus, aut alienorum appetitor, si autem, ut Christianus non erubescat, glorificet autem Deum isto nomine, id est quia occiditur, ut Christianus, ita faciebatur Act. 5. scilicet ibant Apostoli gaudentes, quia digni habitus sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.

Qui autem perseverauerit usque in finem. Scilicet usque ad mortem confessione nominis Christi. Hic saluus erit. Habendo vitam æternam, hoc dicitur, quia propter magnitudinem tribulationum quas Christus prædixerat, aliqui forte inciperent, & non perseverarent, admonet ergo perseverare, dicens quod si non perseverauerint nihil prodest, quia omnia hæc tolerantur pro vita æterna, sed illam nemo habebit, nisi perseverans.

Quomodo esse poterat tanta tribulatio, ut filij insurgerent in parentes, & contrario. Et quae fuit causa quare August. & Orosius scripserunt libros de ciuitate, & Ormeſta, & quid continetur principaliter in illis. Et aduerte, quod Orosius Hispanus illum librum scripsit ad petitionem Aug. ut patet in prologo. Quest. CV.

QVAERETUR quomodo erat tanta tribulatio, ut filij insurgerent in parentes, & contrario.

Dicendum, qd hoc fiebat propter multa. Primo, quia licet gentiles errarent in multitudine Deorum putabant, qd cultus eorum erat salus ipsorum, & per eos stabat respublica, & contemptus religionis. i. cultus ipsorum credebatur multas calamitates inducere reipublice, vt dicit Valerius lib. i. cap. de neglecta religione, & sic tempore Constantij Imperatoris, qui a Papa Siluestro baptizatus est, cum iam templa idolorum clauderentur, & draco quidam propinquus vrbi Romę vaporem noxium spirans regionem inficeret, dixerunt pōnifices idolorum Constantino, quod dii irati pro neglecta religione hoc malum vrbi immiserant, sed Siluester illum vltra nocere compeſcuit claudens in vinculis. Sic etiam multo tempore post Romā ad Christum conuersa, quando Gothi Romam irruerūt, adhuc manebat iste clamor apud plurimos Romanorum, vt susceptio cultus Christi, & contemptus religionis antiquę Romanum statū destruxerant: in quorum accusationem Aug. edidit lib. de ciuitate Dei ostendens, quod meliora fuerunt tempora Romanorum post Christi religionem, quā prius. Hoc idem facit Paulus Orosius in lib. de Ormeſta mundi ostendens, quod non solum Romę, sed & toti orbi melius fuisset post Christi religionem susceptam, quam prius, ideo insurgebant filij in patres, & parentes in filios, tanquam in destructores religionis, per quam haecenus orbis, & vrbes steterant. Secundo erat, quia persequentes Christianos putabant se bene agere, quia zelo deitatis agebant, quod patet de Paulo, qui seruore religionis Iudaicę persequabatur omnes credentes in Christum. Act. 9. & dicit se ignoranter egisse, ad Gala. i. putabat enim se bene agere, sic ipse dicit de omnibus Iudęis tempore suo, qd habebant zelum, sed non secundum scientiā, ad Roma. 9. id est pro conseruatione legis Moyſi zelabant valde qd confitentis Christi, & persequabantur eos velut destructores legis Moyſi, ita n. dixerunt Stephanum Act. 6. laudiuimus eum dicentem, qd Iesus Nazarenus destruet locum istum, & mutabit pōtuitiones quas tradidit nobis Moyſes. de gentilibus idem erat, quia plurimi eorum zelabant pro illo cultu quem pgenitores eorum tenuerant, & putabant se bene agere, sic zelando, hoc n. Christus prädixerat discipulis dicens, qd veniret tempus quando omnis, qui occiderit eos putaret se obsequium præstare Deo. Luc. 21. & dicit hæc facient vobis, quia nō cognouerūt patrem, nec me. Tertio erat, quia Christus pmittebat istud ad gloriā doctrinę suę, vt magis sine scrupulo plantaret in orbe inquitus regibus, & principibus terrarum, vt appareret, qd non per hominum fauorē, sed per Dei virtutē introducebatur, nemo enim, qui aliquid sapit ignorat, qd potuisset Christus sibi conciliare corda omnium Regum, & principum terrę, vt ad primum verbum prædicationis doctrinam eius susciperent, quia corda Regum in manu eius sunt, & quocunq; voluerit vertet illa. Prouerbiorum 21. sed ne gemulis maneret occasio detrahendi, quod per fauorem lex Christi suscepta esset, voluit eam examinari in igne, sicut examinatur argentum, non potuit autem continentius examinari, quam per magnas, &

longas tribulationes sponte morientibus pro eius confessione plurimis, inuitis principibus terrarum per Dei virtutem manifeste introducebatur, & ideo non solum vulgares tribulationes pmissit insurgere, scilicet quod ab extraneis homines traderentur, sed patres in filios, & filij in parentes insurgerent, vt hic dicitur.

Quare Christus prädixit hanc tribulationem Apostolis venturam. Quest. CVI.

QVAERETUR quare Christus prädixit hanc tribulationem Apostolis.

Dicendum, quod fuit primo eadem causa, quæ de ceteris, primo, vt videretur, qd ipse ista præsciebat, & poterat declinare, sed nolebat, quia sic melius erat fieri. Secundo, vt ceteri specialiter Apostoli, quia crederent ipse, qd licet aliqua tribulationes insurgerent essent de solitis, qd tamen filij in parentes, & parentes in filios insurgerent, vt persequerentur eos generaliter, a seculis inauditum erat, & sic non cauerent, ideo docuit eos, quod etiam a filijs & parentibus cauerent, quia illi eos traderent. Tertio fuit ad consolandum specialiter in persecutione ista, quæ magis affligeret credentes in eum, quam persecutio ab extraneis facta, sic dicit Grego. in homilia, minorem enim dolorem ingerunt mala, quæ ab extraneis, maiorem vero, quæ ab illis patimur de quorum mentibus præsumebamus, quia cum damno corporis mala nos cruciant amisse charitatis. Quarto vt ostenderetur etiam futuris seculis quanta sit puritas, & bonitas doctrinę Christi, quæ cum tanto rigore in orbem introducta est, vt filij in parentes, & parentes in filios ad extirpationem ipsius insurgerent, quod facere nequieunt: sed potius toto orbe renitente introducta est.

Quomodo Christus dixit Apostolis eritis odio omnibus hominibus, & hoc erat sic, & propter quid. Et quod singuli gentiles singulos cultus habebant. Quest. CVII.

QVAERETUR quomodo Christus dixit eritis odio omnibus hominibus, & hoc erat, & propter quid.

Dicendum, quod hoc primo fuit ad ostendendum virtutem diuinam, vt nihil humanitas factum videatur in introductione legis Christi, quia illud per homines fit, quod fauore hominum fit, qui autem alicui odiosus est nullum in eo fauorem habet, sed professores nominis Christi erant propter hoc omnibus hominibus odiosi, ergo non introducebatur fides Christi fauore hominum, sed eius renitentibus. Secundo erat, quia putabant homines, quod Christiani destruebant illum cultum, per quē status humanus conseruabatur, & quia apud omnes homines erat aliquis cultus cui repugnaret Christi doctrina, necesse erat, quod Christiani omnibus hominibus essent odiosi, vnde dicit Chryſosto. quod eos, tanquam commones orbis terrarum hostes de orbe expellere tentabant. Et ista fuit causa potissima generalis odij contra Christianos, nam inter gentiles plurimi erant dii, singulorumque habebant diuersos cultus, vt ait Marcus Varro in libris sacrorum, & Ouidius in lib. Fastorum, & Augustinus in libris de ciuitate Dei, etiam quadam gentes colebant specialiter vnum Deum, tanquam suum, & alij alij, nulla in gēs erat, quę detestaretur Deum alterius gentis, vel cultū illius, sed potius colebant omnes, licet

licet præcipue Deum suum, Iudęi etiam multum dispares in cultu erant, & in agnitione deitatis gentilibus non tamen accusabant eos de cultu suo, christiani autem non solum Christi cultum tenere volebant, sed etiam maledicebant omnibus dijs gentilium, & cultui eorum, ideo per hoc omnium hominum hostes erant, vt dicit Aug. lib. i. de con. cor. euang. & verum est, qd si christiani voluissent Christum colere non curantes extirpare cultum idolorum, facilius fuisset introducta Christi religio in orbem, sed præcipue erat in hac sola vera, & sacra religione falsæ deitatis cultū excludere, nec poterat aliter introduci, nisi idolatriā extirpando, ideo fuit difficillimum introduci, ritui etiam Iudaico lex Christi repugnabat, quia Apostoli prædicabant si circumcidimini, Christus vobis nihil prodest, ad Gala. quinto, ideo fuit valde inuidiosa toti orbi lex Christi a principio, cum nulli concordares, sed omnes expelleret.

Tertio fuit, quia diabolus concitabat valde omnes homines contra christianos, videbat enim per Christi doctrinam cultum suum in toto orbe destrui, & animas hominū de suis vinculis liberari, de quo sum me dolebat, ideo toto furore suo concitabat principes, & terrarum dominos aduersus Christi professores, & etiam ista erat causa vicens, quia diabolus grauissimas tribulationes poterat contra christianos concitare, nisi a Christo prohiberetur.

Quarto erat, quia generale est, quod homines diuersæ fidei raro sibi in vera dilectione copulētur, sed mutuo aduersantur, sic dicit Hieronymus. Hoc autem in persecutionibus crebro videmus, nec vllus est inter eos fidus affectus quorum diuersa est fides. Erant ergo christiani omnibus hominibus odiosi, quia diuersa ab omnibus religio eis erat, & satis necesse erat, quia christiani erant odiosi cognatis suis cum filij insurgerent in patres, & contrario: & etiam extraneis, & tamen nemo erat, nisi aut cognatus eorum, aut extraneus: ergo omnibus hominibus odiosi erant.

Cum autem persequerentur vos in ciuitate ista, fugite in aliam. Amen dico vobis, nō consummabitur ciuitates Israel donec veniat filius hominis. Non est discipulus super magistrum, nec seruus super dominum suum. Sufficit discipulo, vt sit sicut magister eius, & seruo sicut dominus eius. Si patrem familias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius. Ne ergo timueritis eos. Nihil enim est opertum, quod non reuelatur, & occultum, quod non sciatur. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine. Et quod in aure auditis, prædicate super tecta. Et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius timete eum qui potest, & animam, & corpus perdere in gehennam. Nonne duo passeris asse veneunt? Et vnus ex illis nō cadet super terram sine patre vestro. Vestri autem & capilli capitis oēs numerati sunt. Nolite ergo timere, multis passeribus meliores estis vos.

Cum autem persequerentur. Hic ostenditur qualiter se debent habere discipuli in tribulationibus. i. quod aliquando fugere debebant, & dicitur.

Cum autem persequerentur vos in ciuitate ista. i. in ciuitate quacunque. Fugite in aliam. i. & prædicate ibi, & si ibi etiam vos persecuti fuerint, fugite ad aliam. Amen dico vobis. i. in veritate, & est modus affirmandi, vel iurandi. Non consummabitur ciuitates Israel. Id est nō finietis prædicationem in omnibus, ita qd in qualibet earū prædicetis.

Donec veniat filius hominis. Id est donec ego veniam, & mittam vos ad prædicandum ad aliam regionem, istud dicitur respondēdo tacite quæſtioni, quia cum Christus mitteret Apostolos solum ad prædicandum in terra Iudæorum supra in litera, scilicet si fugerent de vna ciuitate ad aliam propter persecutionem, aliquando iam nulla maneret, in quam fugerent, sed oporteret redire ad alias, de quibus fugerant, vel cesareā prædicatione. Christus autem certificat eos de hoc, quod prius quæſi finiant prædicationem in omnibus ciuitatibus Israel ipse veniet, & mittet eos ad aliam regionem.

Quare dicit Christus Apostolis, quod fugiant de persecutione. Quest. CVIII.

QVAERETUR quare dicit Christus Apostolis, quod fugiant de persecutione.

Dicendum, quod primo fuit, quia adhuc non erat tempus, quod ipsi occiderentur quousque fides propagaretur. Secundo, vt ostendat, quod homo non debet se ingerere ad mortem, vel sustinere illam iniurialiter, quia mors non per se est bona, & ideo non est perse appetenda, sed tunc appeti debet, quando fructuosa est, scilicet per illam habetur fructus vitę eterne, vel fugitur vita turpis, quæ aliās sine turpitudine duci non poterat, tunc enim melius est mortem gloriosam tolerare, quam vitam turpem agere, sicut dixit Iudas Machabæus melius est nobis mori in bello, quam videre mala gentis nostrę, & sanctorum i. Macha. octauo, & verum erat, quia Iudas erat princeps gentis Iudæorum, & tenebatur bella agere, & periculis se exponere pro defensione gentis suę, & templi domini, quando tamen ex morte alicuius nulla, vel pauca utilitas speratur, non debet mortem appetere, & quia sic erat interdum in persecutione Apostolorum, quod ex morte eorum parua sequeretur utilitas, sed potius damnum, iubet Christus, vt fugiant. Tertio vt ostendat, quam preciosa sit vita hominis in conspectu Dei cum pro illa conseruanda doceat eos fugere mortem, & pericula, sicut dicitur Psalmo 39. dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant a facie arcus, vt liberentur dilecti tui, & recte quidem, quia si preciosa est in conspectu domini mors sanctorum eius, erit vita eorum preciosior, quia ergo Christus diligit nos, non vult, quod moriamur, nisi quando nobis lucrum est, sicut Paulus dicebat ad Colosen. i. Quarto fuit, vt ostenderet, quod homo non debet tentare Deum manendo in periculo cum euadere potest, & propter hoc iussit, quod fugerent, licet ipse potuisset eos in ciuitatibus liberare a persecutione, sic dicit Augusti. lib. contra Faustum, scilicet nec tamen saluator non poterat ferre discipulos quibus fugere præcepit, & huius rei prior præbet exemplum, sed instruebat hominis infirmitatem ne Deū tentare audeat, quando habet quid faciat, & quomodo cuadat.

Quando licebat Apostolis fugere persequentes. Et quare Apostoli non debebant timere persecutionem, sed declinare. Quæst. CIX.

Q V A E R E T U R specialiter circa fugam Apostolorum quibus Christus ista dicebat, an indistincte eis fugere licebat, vel quando licebat.

Dicendum, quod circa fugam Christus non dedit nunc Apostolis doctrinam, nisi pro tempore illo quo predicabant inter Iudæos. Et patet primo, quia dicitur hic non consummabitis civitates Israel donec veniat filius hominis, & sic de fuga illis dabit doctrinam nihil autem de futuris. Secundo patet, quia hic generaliter concessit fugam non distinguens, sed quod quandoque persequerentur eos in civitate una fugerent ad aliam, sed hoc non licuit, postquam transierunt ad gentes, ideo dixerunt, quod Christo vivente, quando Apostoli ibant ad prædicandum per diversas civitates Iudæorum, in quacunque civitate persequerentur eos licebat eis fugere ad aliam, immo fugere tenebantur, & non expectare mortem pro confessione Christi, quia sic Christus iubeat, postea autem secus fuit, sic dicit Hieronymus super Matt. hoc enim ad illud tempus referendum est cum ad prædicationem Apostoli mittebantur, quibus dictum est in viâ gentium ne abieritis, & quod persecutionem non debeant timere, sed declinare. Hoc autem fuit propter multa. Primo, quia non fuit decens, quod aliquis pro confessione nominis Christi occideretur, antequam Christus, ne in hoc specialis honor ei deberetur, sed Christus debuit esse principium, ut oēs ab eo velut a capite dependerent, & ipsam tanquam dominum sequerentur, si tamē Apostoli in civitatibus Iudæorum prædicantes persecutionem non declinarent, contingeret aliquem eorum occidere ante Christum, ideo fugere debebant, quicunque fieret persecutio. Secundo, & est præcipue, ut ad meliora terra servarentur, in quibus esset mors sua fructuosior, nam prædicatum erat toti orbi, & divulgato euangelio tunc morituri erant, sic est Christus sepe fugiebat, & eripiebat se manibus Iudæorum volentium ipsam occidere, quia nondum venerat hora eius. Io. 7. & 8. & 10. ita ergo Apostoli cavere debebant persecutionem fugiendo. Tertio fuit, ut esset eis occasio prædicandi gentilibus, quia Christus dixit eis, quod quoniam Iudæi persequerentur eos, & repellerent fugerent ad gentes, sicut dixerunt Paulus, & Barnabas. Act. 13. hoc tamen verum fuit post Christi mortem, quia tunc ad persecutionem Iudæorum fugere licebat eis ad gentes, & tamen ante Christi mortem licebat fugere de civitate in civitatem, sed non transire ad gentes, quia Christus hoc veterat supra in litera, & ideo ad hoc prouidit ipse hic dicens non colummabitis civitates Israel, quod non oportet fugere, nunc ad gentes propter persecutiones ortas in urbibus Iudæorum, quia antequam finitatis prædicationem in illis ego mittam vos ad aliam regionem, & ita nunc Apostoli fugere debebant generaliter persecutionem nullam expectando.

An prælati fugere liceat propter persecutionem, & quando. Et quod persecutio duplex. Item quæ hic dicuntur de episcopis qui toto tempore vite suæ in curiis principum versantur, nec oves suas visitant. Et quod curati non possunt fugere a suis locis, ubi restis est. Quæst. CX.

Q V A E R E T U R de persecutione orta contra prælatos an fugere illis liceat, & quando. Dicendum, quod est duplex eorum persecutio, &

quædam aperta, ut illa quæ fit ab hostibus fidei, alia est intrinseca, quæ fit a subditis, vel ab eis quod non sunt adhuc præcisi de ecclesia.

De prima dicendum, quod aut solus prælatus ad mortem queritur, aut simul cum toto clero, vel subditis. Si primo modo, aut est persecutio propter personam, siue respectu ad fidem, & tunc videtur quod semper fugiendum est, eo quod ex fuga sua non videtur sequi ignominia christiane religioni, cum non propter Christum sed ex aliis causis queratur, & potius bonum est, quod fugiens seruet se ad alia tempora, in quibus possit prodesse subditis, quam nunc mortem sustinens auferat se illis. Si autem solus queratur, & tamen propter fidem, aut creditur, quod eo recedente tuti poterunt manere subditi, & non infirmabitur fides in eis, aut putatur, quod ex eius fuga non erunt securi. Si primo modo fugiendum est. Si secundo modo potius manere debet, & gloriosè mori pro Christo, & grege suo, quam se subtrahendo illos infirmos reddere, ut non videatur esse mercenarius, sed pastor bonus ponens animam suam pro ouibus suis. Ioan. 10. Si autem prælatus, & subditi simul querantur ad mortem, ut si sit persecutio generalis, non debet deserere prælatum suum subditos, sed vel cum eis simul manebit, vel omnes simul fugiet, quia eius presentia illis necessaria est. Si tamen creditur, quod poterit manere ecclesia quibusdam clericorum suppletibus episcopi vicem manebunt illi, & prælatus cum ceteris fugiet, ut ad alia tempora seruet, ut non laceretur simul ecclesia in omnibus membris suis, sed quibusdam sublati de medio alii manent qui possint gregi dominico providere, & hoc ad charitatem, & prudentiam pertinet, & melius sic agunt, quam si grex, & pastor simul se exponere velint, quia contingeret superesse partem gregis, quæ postea infirmaretur sublati omnibus qui pastore vices gerere poterant, illi tamen quod sic fugiunt si contingat in ipsa persecutione occidi illi qui fuerant relictis, ut ecclesie prouiderent tenerentur redire, & illi persecutioni exponere se ne grex dominicus deseratur, quia ista sunt tempora ad que illi seruabantur de his dicit Augustinus, faciatis serui Christi, quomodo præcepit, vel permisit, sicut ipse fugit in Aegyptum, fugiant omnino de civitate in civitatem, quando eorum quisquam specialiter a persecutoribus queritur, ut ab aliis qui non ita requiruntur, non deseratur ecclesia, sed præbeant cibaria conseruis quos aliter vivere non posse nouerit, cum autem omnium, episcoporum clericorum, & laicorum est commune periculum, hi qui aliis indigent, non deserantur ab his quibus indigent, aut igitur ad loca munita transseant omnes, aut qui habent necessitatem remanendi non relinquuntur ab eis per quos supplenda est ecclesiastica necessitas, ut vel pariter uiuant, vel pariter sufferant, quod eos paterfamilias nollet pati.

Istud idem dicendum videtur, quando persecutio a Deo infligitur, ut morbus epidimie, qui est quædam celestis ira, quia & si tunc fugere omnibus utile sit, & status consultum, si tamen non possunt omnes fugere propter quædam humanas importunitates tenentur prælati illorum populorum curati, vel illi ad quos de iure, vel de consuetudine pertinet sacramenta ministrare manere cum grege suo, etiam si certissime putet se per hoc morituros, nam si in persecutione hostili, quoniam fidem agitur manere tenentur tamen tenebant manere, quia equaliter eorum est necessaria presentia, & tenent oēs manere, nisi forte tot sint, quod quibusdam recedentibus, alij præcisi sufficiat populo in spiritualibus ministrare, quod si manentes decesserint, tenebantur, qui fugerant reuerenti etiam si hoc sit eis mortis occasio, vel alios sibi substituere, qui officium istud sufficienter

Morbus epidimie est quædam celestis ira.

cienter expleant quandiu populus, vel aliqua pars eius manere veluerit in loco illo infecto, vel si ire foras voluerint, sequantur prælati gregem suum.

Aliqui dicunt, quod sufficit, quod prælati maneant subditos, ut exeant de locis illis, & quod alibi erunt cum eis, quod si noluerint non teneantur se morti exponere propter illos manendo in loco illo, cum sint in culpa manendo in loco illo potissime, cum sint requisiti a prælati, quod inde exeant, & quod eant cum eis alibi.

Dicendum, quod non est verum, quia multi propter necessitates humanas, ut fortassis, quia alibi non habent victum manent in locis illis, ideo cum illis tenebuntur manere prælati. Quod patet, quia tempore persecutionis facte ab hostibus fidei licitum est prælato, & subditis simul loca deserere transferendo se ad alia, si tamen quidam de subditis habent aliquam necessitatem manendi in locis, tenentur cum eis manere prælati, id est aliqui de eis, qui sufficiant sibi spiritualia ministrare, sic dicit Augustinus omnium, id est Episcoporum clericorum, & laicorum est commune periculum, hi qui aliis indigent non deserentur ab his quibus indigent, aut igitur ad loca munita transseant omnes, aut qui habent necessitatem remanendi non relinquuntur ab eis per quos illorum supplenda est ecclesiastica necessitas, ita ergo fiet hic, & peccaret grauissime pastor, qui timore mortis relinqueret eos quibus prius ministrabat spiritualia non substituens sibi alium.

Si autem sit persecutio intrinseca, id est a subditis, aut omnes illi mali sunt, & prælatum persequuntur, aut quidam boni sunt, & alij mali. Si secundo modo non sunt boni propter malos deserendi, sed tenentur prælatum sustinere afflictionem amalis, ut boni proficiant, sicut in ecclesia sepe multos malos propter paucos bonos sustinet. Si omnes mali sunt, aut speratur de eorum conuersione, aut non, si speratur non debet eos deserere, sed cum patientia expectare conuersionem illorum. Si vero de conuersione desperat potest eos deserere, maxime si alibi putat se magis fructificaturum, ut dicit Gregorius dialogorum, & ita Benedictus deseruit quosdam monachos, ut tibi dicitur, & de hoc est materia 7. q. 1. c. suggestum, & c. scilicet, & vique ad finem eiusdem questionis, & est ibi gloriabilis in. 9. hoc tunc, scilicet distinguitur persecutio in extrinsecam, & intrinsecam, intrinseca consistit in manifestis inimicis ecclesie, intrinseca in eis, qui adhuc non sunt præcisi in extrinseca distinguitur, quia aut solus prælatus queritur, aut totus clerus, si solus, aut eo recedente tuta est salus ecclesie, & tunc fugiet, si non tunc ponet animam suam pro ouibus suis, si totus clerus queritur indistincte se pro eis hostibus opponet 43. distinct. c. sit rector, sed si alius potest consuli ecclesia totus clerus fugiet cum prælato, vel omnes, vel quidam ex eis, & tunc altercatio inter eos de remansuris forte dirimatur 26. q. 2. c. fors. Circa intrinsecam persecutionem distinguitur, aut omnes sunt mali, aut quidam, si boni sunt mixti malis non deserat eos 22. q. 4. c. tu bonus, si omnes mali sunt, aut est spes de conuersione, aut non, si est spes non sunt deserendi, si non est spes deserendi sunt 7. quæst. 1. c. ubi aduerti.

An priuatis, qui non sunt pastores fugere liceat persecutiones. Quæst. CXI.

Q V A E R E T U R de fuga in persecutione contra priuatos, qui non sunt pastores, an liceat eis fugere, vel non.

Dicendum, quod quilibet captus in persecutione fidei, siue sit perfectus, siue imperfectus, tenetur confi-

teri constanter nomen Christi, quia quicumque negauerit eum coram hominibus, Christus negabit eum in caelis infra in litera, & est confessio fidei tunc de necessitate salutis ad Rom. 10. corde creditur ad iustitiam. ore autem confessio fit ad salutem, & qui sic captus est, etiam si possit occulte fugere non licet sibi, quia iam esset fidei detrimentum, quod fugeret confessionem, qui tractus fuerat ad confitendum, ideo sicut nemo obligatur se offerre ad confessionem fidei, ita nemini licet, postquam ad hanc tractus fuerit occulte fugere, quia sic contemnitur fides in cordibus infidelium, & infirmatur in cordibus credentium, unde etiam si iudices infideles vellent occulte dimittere fideles de carcere, non deberent recedere, sed palam, quia alias saltem in cordibus fidelium fides infirmaretur, quia putarent istos fugisse. unde 16. Paulus noluit recedere de carcere iudicibus iubentibus, quia occulte recederet, sed dixit, quod venirent illi, & publice eum educerent, & ita factum est. Et hoc est verum, nisi cum Deus miraculose aperit alicui carcerem, ad hoc quod fugiat, sicut fuit de Petro Act. 12. siue ad manifestandum potestatem Dei, ut iterum se ostendat publice, sic fuit Act. 4. de quibusdam Apostolis quos in carcere posuit a Iudæis Christus per noctem educit, & sequenti die publice apparuit, & ita autem quis nondum captus est in persecutione, aut est de imperfectis, aut de viris perfectis, siue ad quos pertinet aliqua excellentia vite super ceteros, si sit imperfectus licet ei fugere, eo quod ex fuga sua non sequitur fidei detrimentum, nec deserit aliquos cum quibus teneatur manere, nam propter hoc pastoribus fugere non licet semper, quia non licet eis deserere oves, istis autem nullius cura incumbit, & tamen adhuc isti fugientes sunt aliquanti meriti, nam laborem fugæ pro Christo subeunt, ne cogantur illum in tormentis negare, etiam res suas diripi, & perire permittunt patientes illas sibi tolli, ne Christus eis auferat. quancquam ergo isti non pertingant ad magnitudinem coronæ eorum, qui in tormentis Christum confitentur, magnum tamen meriti sunt, quia multa pro Christo patiuntur, & prudenter agunt videntes se nondum habere tantum fidei ardorem, ut in tormentis constanter permanere possint, sic dicit Remigius licentia fugiendi conuenit infirmis in fide quibus conceditur magister, ne si se ultro ad martyrium protulissent fortassis positi in tormentis negarent, sed quamuis fugiendo perfectæ fidei constantiam in se non ostenderent, tamen magni meriti erant, quando pro Christo omnia parati erant deserere fugiendo. Si autem sit vir perfectus, aut ille cognoscitur determinate ab infidelibus, qui illum persequuntur, aut non, ut si ipsi sciant, quod aliquis est inter fideles, qui valde illis prodest, & nocet infidelibus, sed nesciunt quis sit, & persecutionem concitant, ut illum inueniant, & occidant, fugere debet, quia ex fuga eius non sequitur ignominia fidei cum infideles nesciant quis sit ille quem querunt, & sic nesciunt an fugerit, vel non, sic fuit de Christo fugiente in Aegyptum supra 2. quærebat Herodes nesciens quis esset. unde nesciuerit an fugerit, vel inter paruulos Bethlehemitas occisus fuerit. Si autem cognoscatur determinate a persecutoribus, aut persequuntur eum præcipue pro odio personali, & minus principaliter pro fide, si enim principaliter ex odio personali fugiendum est, sic dicit Augustinus, fugiant omnes de civitate in civitatem, quando eorum quisquam specialiter a persecutoribus queritur, & ita Paulus fuit de Damasco per murum dimissus in sporta Act. 9. Quod patet, quia Iudæi solum Paulum ibi querebant, nam alij fideles Damasci habitantes erant quos non persequerentur Iudæi, Si autem queratur principaliter

el paliter propter fidem, utpote quia est vir excellens inter Christianos, & eius doctrina, & exemplo ceteri multum confortantur, tunc, aut creditur, quod ex eius fuga irridebitur doctrina ab infidelibus, & fidelium mentes infirmabuntur, & tunc debet manere morti se exponens. Si vero creditur, quod non irridebitur fides, sed potius fuga eius proderit fidelibus ad alia tempora, fugere debet, ut se referret ad ecclesie utilitatem, & quia ista sunt multum dubia interdum etiam ipsi viri Sancti nesciunt quid eligant, sicut Petrus Romæ dimissus de carcere recedebat extra urbem, & Christus ei apprensus redire iussit. Si autem sit persecutio generalis in loco, vel regione, non licet viris perfectis, siue excellentibus in vita, & doctrina recedere, ut predicatores & similibus, licet non sint pastores, quia eorum fuga infirmaret fidem in cordibus ceterorum, & esset ad irrisionem doctrine Christi, sic dicit Remigius, quod præceptum perseverandi in persecutionibus specialiter pertinet ad Apostolos, & ad eorum successores viros fortes, sed hoc intelligitur post Christi mortem, nam eo vivente non solum erat licitum Apostolis fugere, sed etiam erat præceptum, ut in quacunque civitate persequerentur eos fugerent ad aliam, ut dicitur supra in litera.

Quomodo dixit Christus non consummabitur civitates Israel donec veniat filius hominis, an hoc verum fuerit. Et quid dicatur adventus Christi.
Quæst. C X I I.

QUARE ET V. quomodo dixit Christus non consummabitur civitates Israel donec veniat filius hominis. Dicendum, quod dupliciter potest exponi. Vno modo de adventu post resurrectionem. Alio modo de adventu ad iudicium. Et de isto secundo est sensus, quod civitates Israel non consummantur, id est prædicatio faciendâ ad eorum finale conversionem non finietur usque ad diem iudicii, nam prius converterentur omnes gentes, quæ convertendæ sunt, & postea Iudæi, ad Rom. 11. ceteras ex parte contigit in Israel, donec intret multitudo gentium, & sic univertus Israel salvus fiet, & ita intelligit Hilarius.

Sed dicendum, quod debet intelligi de adventu Christi post mortem suam, vel resurrectionem, nam dicitur adventus Christi quicumque effectus mirabilis, vel spiritalis quem faciat, & sic dies iudicii dicitur adventus Christi infra 24. scilicet sic erit adventus filij hominis, etiam dies mortis nostræ vocatur adventus eius Luc. 12. vos estote parati, quia qua hora non putatis filius hominis venire, sic etiam Ioan. 21. sic volo eum manere donec veniam, id est donec ipse moriatur, & veniam ad tollendum eum de hoc seculo, & ita quicumque dies in quo Deus nobis infert poenam aliquam speciale dicitur dies domini, vel adventus domini Amos. 3. v. desiderantibus diem domini, id est diem in quo infert poenam, quam comminatus est, & quia dies mortis nostræ, & dies resurrectionis fuerunt dies spiritualium actuum uterque potest dici adventus filij hominis, & est sensus, quod non finientur Apostoli prædicationem in omnibus civitatibus Israel usque ad mortem Christi, & hoc dixit, quia iusserat, quod recederent de civitate in civitatem, quando persequerentur eos, & tamen, quod non irent in civitates gentium, nec Samaritanorum, & quia fugiendo, sic aliquando finientur civitates, & oportebat, quod rediret in eas de quibus recesserant, quod erat inconueniens, scilicet offerre se persecutoribus, vel irent ad urbes Samaritanorum, vel gentium, quod erat eis vetitum,

vel cessarent a prædicatione, quod etiam erat inconueniens, dixit non consummabitur civitates Israel, &c. per quod abstulit omnia ista inconuenientia, scilicet licet semper prædicetis, & fugiatis de civitate in civitatem adhuc supererunt vobis urbes Israel in quibus prædicetis, quia non consummabitur Israel civitates, scilicet prædicando in singulis donec veniat filius hominis, id est donec ego moriar, quasi dicat tunc mittam vos ad gentes, nam iussit post mortem ire per totum orbem, & docere omnes gentes infra 28. & Mar. 16. & iam non fuit idem modus Apostolorum fugiendi de civitate in civitatem, sicut ante Christi mortem propter causas dictas supra q. 3. sic dicit Rabanus non ante prædicationibus suis perduceret omnes civitates Israel, quam resurrectio domini fuerit perpetrata, & in toto orbe terrarum prædicandi euangelium potestas concessa, ita etiam dicit Chrysostomus præuenientis me circumvires Palestinam, id est terram Iudæorum donec vos assumam, id est mittam ad gentes. Et patet, quod intelligatur de isto adventu, & non de die iudicii. Primo, quia Christus loquebatur hic ad tollendum Apostolis terrorem, scilicet quo fugerent postquam discurrissent per omnes civitates Israel, prædicatio tamen, quæ nunc fit, & usque ad diem iudicii fiet nihil pertinet ad eos, ergo de adventu Christi, qui fieret eis viventibus oportet intelligi, quia dixit non consummabitur: si intelligeretur tamen de adventu ad iudicium, diceret non consummabuntur, scilicet per alios. Secundo patet, quia dicitur civitates Israel, & tamen nunc non fit prædicatio in civitatibus Israel, quia Israel nullas habet nunc civitates, sed est dispersus inter gentes, habebat aut civitates tempore Christi, & habuit quousque per Romanos Ierusalem cetera reliquæ Iudæorum dispersæ sunt, tunc ergo solum poterat prædicari in civitatibus Israel, si autem intelligeretur de adventu ad iudicium diceretur non consummabitur prædicatio Israel, &c. Tertio patet, quia dicitur donec veniat filius hominis, & tamen intelligendo de adventu ad iudicium non est verum, quia prius finietur prædicatio faciendâ Iudæis, quam sit iudicium, & conuertantur omnes, quia ad Ro. 11. dicitur, quod intrabit plenitudo gentium, & tunc univertus Israel salvus fiet, & tamen post iudicium nemo salvabitur, ergo ante adventum filij hominis consummabitur tota prædicatio faciendâ Israel, vel omnibus civitatibus Israel, oportet ergo aliter intelligi, scilicet de adventu in morte, vel resurrectione.

Non est discipulus. Ostensa magnitudine tribulationis futuræ Apostolis, hortatur Christus illos ad eius tolerantiam, & hoc triplici motivo. Primo exemplo sui. Secundo ex consideratione diuini iudicii ibi.

Nihil opertum. Tertium ex mediatione diuine præscientiæ, & consilij, ibi. Et nolite timere. Circa primum dicitur. Non est discipulus super magistrum. Quasi dicat ego, qui sum magister vester, & dominus toleravi multa gravia, & adhuc toleraturus sum a Iudæis iniuste pro veritate fidei, ergo a fortiori vos, qui estis discipuli, & serui mei tolerare debetis, quia non est discipulus super magistrum, id est non est maior honoris.

Nec seruus super dominum suum. Scilicet non est maioris honoris, ideo non est indignum quidquid dominus tolerat.

Sufficit discipulo, ut sit sicut magister eius. Id est ut sit tanti honoris, cum ergo Iudæi mihi honorem non exhibuerunt, sed potius dehonoraerunt Ioan. 8. ego honoro patrem meum, & vos inhonorastis me, non est indignum, quod vos dehonoretis.

Et seruus, sicut dominus eius. Id est sit tanti honoris, indignum est enim, quod maiorem honorem cupiat, quam dominus, & sic non est indignum, si magis non deho-

dehonoretur, quam dominus, sed solum equalia patitur, quasi dicat, quia dignum est, quod maiora pateretur. Si patrem familias Beelzebub vocauerunt. Hic declarat quid intendat per prædicta, scilicet quod non erat indignum, quod Iudæi maledicerent illis cum ei prius maledixissent vocando ipsum Beelzebub, & non dicebant eum Beelzebub, sed operantem in potestate Beelzebub præcedenti c. & infra 12. & tamen Christus ad magis ostendendum dixit se vocari Beelzebub, ad magis exprimentum conuictum, & blasphemiam, quasi dicat, quod tam abominabilem eum habebant Iudæi, quasi iam transisset essentialiter in demonem, vel esset magnus demonum imitator, aut cultor, de Beelzebub dicitur infra duodecimo capit. *Quanto magis domestici eius. Scilicet a fortiori, quia maiorem honorem impendere debuissent patri familias, quam domesticis. Ne ergo timueritis eos. Id est non timeatis blasphemias quas dicent contra vos, quasi dicat timore earum non cessetis a prædicatione, quia quidquid mali dixerint de vobis nihil nocebit vobis, nec erit vobis verecundia, solent enim homines timere conuicta sibi fieri ab alijs propter solam verecundiam, & hanc Christus auferit, ita quod nullum dedecus erat eis, quod Iudæi illis maledicerent, cum iam ipsum Beelzebub vocauissent, quia nemo erubescit illud dedecus sustinere, quod rex palam sustinet.*

Quare dixit Christus non est discipulus super magistrum, & an verum sit hoc. Et quare Christus appellauit se patrem familias &c. Quæst. C X I I.

QUARE ET V. quare dixit Christus hic non est discipulus super magistrum, & an sit verum. Dicendum, quod Christus dixit de se hic tria nomina, scilicet magistrum, dominum, & patrem familias, & totidem de Apostolis, scilicet discipulos seruos, & domesticos, prima duo erant magis visitata, quia solebant discipuli vocare Christum magistrum, & dominum, & ipse hoc approbat Ioan. 13. vocatis vos me magister, & domine, & bene dicitis, sum etenim, scilicet vere erat eorum magister, quia docebat eos verba vite eterne. Ioan. 6. erat quoque dominus non solum eorum, sed & omnium: vocauit autem se patrem familias ad ostendendum familiaritatem, & amorem ad Apostolos, quia magister est nomen excellentiæ, dominus est nomen potestatis, adiunxit ergo, quod amorem designabat se patrem familias, & illos domesticos vocans, postea tamen ad maiorem gradum eos deduxit amicos illos vocans. Ioan. 15. vos amici mei estis si feceritis, &c. & illud nomen magis comperit Apostolis, quam discipulis, & tanto magis quanto magis appropinquabat passio Christi cum plura per singulos dies eis secreta reuelaret eodem etiam non dicam vos seruos, sed amicos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius, ego autem omnia, quæ audiui a patre meo, nota feci vobis. Dixit autem Christus non est discipulus super magistrum, &c. propter multa. Primo ad significandum, quod non est ei equalis in honore, & ita accipitur hic. Secundo ad ostendendum, quod non est ei equalis in sapientia, sic accipitur Luc. 6. non est discipulus super magistrum, perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister eius.

Dicendum, quod hic accipitur de maiestate honoris, & ideo si magister humiliat se ad aliquid agendum dignum est, quod discipulus se ad illud humiliet. Io. 13. exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, scilicet lauando pedes vestros, ita & vos faciatis, & subditur ibi cautela, non est seruus maior domino, &c. etiam si magister, & dominus iniurias tolerat, non est indignum, quod serui, & discipuli illas su-

stineant, & in hoc Christus confortat discipulos assumendo eos sibi in passionibus, est enim homini honor, quod assumitur alicui viro excellenti, & ideo Christus loquens supra 5. de tribulatione, quam sustinerent Apostoli alias discipuli, beati estis cum maledixerint vobis homines, & sequitur, sicut enim persecuti sunt prophetae, qui fuerunt ante vos. hic autem, ut magis eos honoret comparat illos sibi, ut non solum consolerentur, sed etiam gloriantur in passionibus Christo similes fieri, ut dicit Hilarius.

Cum autem queritur an discipulus sit super magistrum. Dicendum, quod Christus dixit generaliter, quod non erat discipulus super magistrum, & potest intelligi, quod si verum regulariter licet interdum contingat discipulos fieri excellentiores magistro.

Aliter potest dici, quod sit verum generaliter, quod nunquam sit discipulus maior magistro, scilicet quantum ad magis in doctrinam, quam a magistris accipiunt, sed ex ingenio suo, vel alio modo, & quantum ad illud non sunt discipuli de seruo manifestus est, quod nunquam est maior domino quantum ad seruum est, licet contingat maiorem fieri postquam fuerit liberatus a seruitute, sic dicit Chrysostomus intelligendum donec fuerit discipulus, & seruus, nec mihi ea, quæ raro contingunt hic obijcias, sed ab his, quæ sunt in pluribus suscipe hunc sermonem, & non intelligit hic Christus de sapientia, sed de honore, scilicet quod discipulus, nunquam est honorabilior magistro, quia status magistri secundum se est excellentior.

Nihil opertum. Hic hortatur Christus Apostolos ad tolerantiam passionum ex consideratione diuini iudicii in quo omnia manifestabuntur, & dicitur.

Nihil enim opertum, quod non reuelatur. Id est quantumcunque aliqua sint tunc occulta manifestabuntur in die iudicii, & hoc Christus dicit, ut Apostoli confidat, ut ea quæ contra eos nunc dicuntur, in die iudicii manifestabuntur an vera, vel falsa fuerint.

Et occultum, quod non nesciatur. Ad eandem sententiam pertinet, sed replicat, sicut sepe fit in scriptura ad maiorem expressionem. Quod dico vobis in tenebris dicite in lumine. Potest dupliciter intelligi. Vno modo, quod Christus instruat hic discipulos qualiter prædicare debeant, scilicet quod publice prædicent, & dicit, quod dico vobis in tenebris, id est nunc vobis solis in secreto.

Dicite in lumine. Id est publice prædicare. Et quod in aure auditis. Id est quod dico vobis ad aurem, scilicet secrete, quia Christus nihil loquebatur ad aurem de eo quod pertinebat ad doctrinam prædicationis, quia loqui ad aurem est loqui vni soli, Christus tamen omnes discipulos suos docebat simul, quia tamen, quando docebat eos nullus alienorum intererat dicebatur eis loqui ad aurem. Et quod in aure auditis prædicare super tecta. Id est prædicare publice. erant enim tecta planities domorum in parte superiori, quia in Palestina, quæ est terra Iudæorum non sunt tecta acuta, sed plana, & equalia, in illis solent homines conuenire, & sedere ad solatium diebus festiuis, per quod signantur loca publica, scilicet quod in publicis locis prædicandum erat, sic dicit Rabanus iuxta morem provincie Palestine loquitur, vbi solent in tectis residere, quia non sunt cacuminata, sed equalia, ergo prædicabitur in tectis, quod cunctis audientibus palam dicitur.

Alij volunt, quod tecta erant quædam ambulatoria facta circa templum, super quæ ascendebant doctores Iudæorum, & inde docebant populum. Sed non stat, quia tectum non significat, nisi operimentum domus. Et quia per hoc videretur, quod Christus solum in tectis bat Aplos ad prædicandum in Ierusalem vbi erat templum

plum, sed falsum est, quia per omnes ciuitates Israel iubebar discurrere supra in litera, & Christo uiuente non leguntur illi prædicasse in Ierusalem, sic intelligendo, ista est sententia distincta a præcedenti, scilicet nihil opertum, &c.

Aliter potest intelligi, quod sit eadem sententia, dicebatur enim supra nihil opertum, quod non reuelatur, & hic declaratur illam, scilicet quod dico vobis in tenebris dicite in lumine, id est dicetur in lumine, quasi dicat non solum cetera, quæ dicunt homines secreta reuelabuntur, sed etiam ista, quæ ego dico vobis in tenebris aliquando dicentur palam, & sic accipitur Luc. 12. ubi ponitur eadem sententia, scilicet nihil opertum, quod non reuelatur, & sequitur, quæ in tenebris dixistis in lumine dicentur, quod in aure locuti estis, prædicabitur in tectis, & ideo ista litera potest utroque modo accipi, & tamen doctores accipiunt eam communiter in primo sensu, quia istum magis ostendit hic litera.

Quare Christus dixit hic nihil opertum, quod non reuelatur. Et quod dupliciter potest intelligi. Quæst. CXIII.

QVÆRITUR quare Christus dixit hic nihil opertum, &c.

Dicendum, quod hoc dixit ad consolationem Apostolorum pro malis, quæ passuri erant, nam multa dicturi erant Iudæi contra illos, Christus autem dixit ne timeritis eos, & subdit causam, nihil opertum, quod non reuelatur, id est si nihil est opertum, quod non reuelatur aliquando, solent enim homines valde timere infamiam, vel mala pati, quia sunt homines proni ad credendum mala, scilicet cum de aliquo mala dicuntur faciliter creditur, quod vera sint, & si quis mala patitur creditur illa meruisse, & sepe, qui patitur plus dolet de fama lesa, quam de malo, quod tolerat, sic dicit Boetius de consolatione lib. 1. Prouer. 4. vltimam esse aduersæ fortunæ sarcinam, quod dum miseris aliquod crimen assignatur, quæ perferunt meruisse creduntur. ita nunc erat, quia Apostoli dolebant, quod multa fierent contra eos, tanquam contra malefactores, ita vt non solum paterentur, sed etiam valde infirmarentur, in quo Christus consolatur eos, dicens quod non occultaretur veritas huius rei, quia licet Iudæi conarentur ostendere eos, tanquam malefactores, necesse erat, quod aliquando constaret eos fuisse viros bonos, & Iudæos fuisse pessimos, & ceteros homines, qui persequuntur illos.

Et potest hoc intelligi vno modo, quod nihil est nunc opertum, quod non reuelatur, scilicet in die iudicij, & ideo ibi apparet Iudæorum iniquitas, & in hoc gaudere debent Apostoli, & quilibet homo cuius fama iniuste læditur consolatio esse debet, quod veritas omnium rerum aliquando scietur, nam si nunc aliquis infametur, nunquam est firma opinio, quia quidam credunt, & alij non, & etiam nullius infamia potest peruenire ad omnes, in die autem iudicij omnes veritates sciuntur ab omnibus, & certissime sciuntur, ita vt nemo dubitare possit, ideo ibi homo erit vere gloriosus, vel infamis, nunc autem tam fama, quam infamia ex quadam incerta opinione dependet, sic dicit prima Cor. 4. nolite ante tempus iudicare quoad utque veniat dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit vnique a Deo, & propter hoc non est hic multum infamia timenda, quia aliquando reparabitur, sic dicit Paulus eodem c. mihi autem pro minimo est, vtra vobis iudicet, vel ab humano die, quasi dicat ego non curo, quod aliquis homo me iudicet

bonum, vel malum in hac vita, quia postea reuelabitur veritas, & erit vnique laus a Deo.

Secundo potest accipi, quod infamia, quam persecutores Apostolorum contra ipsos faciebant poterat aliquandiu durare, quando veritas nesciebatur, & tamen in breui etiam ab hominibus veritas istorum sciretur, & quomodo persecutores inique egerant, quæ quantumcunque occulte molirentur in fidiis necesse erat, quod publice postea scirentur etiam si in cubiculis suis ista cogitassent, & sic accipitur Luc. 12. quæ in tenebris dixistis in lumine dicentur, & quod in aure locuti estis in cubiculis, prædicabitur in tectis. & iste sensus est adhuc melior, scilicet quod magis de propinquo Christus promittat eis veritatem reuelandam, & auferendam ipsorum infamiam, sic dicit Chryso, si doletis audientes conuicia cogitare, quod ab hac suspicionem post parum eruemini, vocant quidem vos ariolos, & seductores, sed expectate parum, & saluatores vos orbis terrarum vniversi dicent, cum per res ipsas apparueritis benefactores, nec illorum intendent sermonibus homines, sed rerum veritati.

Tertio accipiunt aliqui nihil opertum, quod non reuelatur, scilicet omnia, quæ in veteri testamento in figuris occulta erant reuelanda erant, & dicunt ipsa per Apostolos reuelata, & ideo non debebant timere infamiam, sicut dicit Remigi. scilicet quare debetis timere vestros persecutores cum tantæ sitis dignitatis, vt per vos occulta mysteria legis, & prophetarum sint manifestanda? & tamen non est iste sensus multum conueniens, sed alienus a litera, potissime quia non erat ista consolatio directa, nam si consolari deberent Apostoli de sua dignitate, aliud erat de quo magis consolarentur, scilicet de vita æterna, sic dicitur supra 5. beati estis cum maledixerint vobis homines, & sequitur gaudete, & exultate, quia merces vestra copiosa est in caelis, ideo intelligitur, sicut supra dictum est.

An sit contradictio in dictis ipsius Christi hic, & Ioan. 18. Quæst. CXV.

QVÆRITUR de hoc cum dicitur, scilicet quod dico vobis in tenebris, in quo innuitur, quod Christus prædicabat aliquando in secreto, sed ipse dixit contrarium. Ioan. 18. ego palam locutus sum mundo, ego semper docui in Synagoga, & in templo in quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus sum nihil.

Dicunt quidam, quod Christus semper publice prædicauit, sed dicitur locutus in tenebris, quia verba eius carnalibus hominibus tenebræ videbantur, sic dicit Hilarius, non legimus dominum sollicitum fuisse noctibus sermocinare, & doctrinam in tenebris tradidisse, sed hoc dicit, quia omnis sermo eius carnalibus tenebræ sunt, & verbum eius infidelibus nox est. Aliter dicit Remigi, scilicet quod in tenebris dico, id est inter Iudæos incredulos, vos dicite in lumine, id est prædicare fidelibus.

Tertio dicit glo. quod dico in tenebris, id est vobis dum adhuc estis in timore carnali, dicite in lumine, id est cum fiducia veritatis, quando eritis illuminati a Spiritu Sancto.

Sed dicendum, quod isti sunt sensus mystici, Christus enim vere multa docuit discipulos in secreto, sic dicitur Mar. 4. seorsum autem discipulis suis diserebat oia, & quando solus erat quærebant ab eo multa. Mar. 7. scilicet cum introisset in domum a turba, id est recedendo a turba interrogabant eum discipuli eius, & sic erat consuetudo eis doceri ab ipso, quando solus erat, quæ sciebant, quæ ipse volebat eis declarare multa, quæ

quæ volebat dicere populo, infra 13. vobis datum est A nolite misterium regni Dei, ceteris autem in parabolis, & ita totum illud quod habetur Ioan. 13. vsque ad 18. c. prædicauit Christus solis discipulis in mensa die cæna, & reuelauit eis secreta omnia, quæ portare poterant Ioan. 15. vos autem dixi amicos, quia omnia, quæ audiui a patre meo nota vobis feci, & tam hæc nõ prædicabat in populo in secreto, ergo & tenebris Christus docebat Apostolos.

Ad argumentum dicendum, quod Christus semper prædicabat palam, & tamen in occulto docebat. erat enim prædicatio, quam faciebat ad populum, doctrina autem erat quam docebat Apostolos, & verum est, quod alienis nunquam Christus prædicauit, nisi palam, B discipulis tñ suis, quia erant domestici secreta multa docebat, & istud non includitur sub illo verbo, in occulto locutus sum nihil, quia solum intelligitur illud de doctrina ad alienos.

Quare Christus dixit Apostolis, quod dicerent in lumine, & super tecta, quæ in tenebris eis dixerat. Quæst. CXVI.

QVÆRITUR quare Christus dixit Apostolis, quod dicerent in lumine, & super tecta.

Dicendum, quod hic iubet eis prædicare publice, quia conueniens erat, quod publice prædicarent, vt oēs docerent, quia ad omnes mittebantur: etiam vt non redderent doctrinam suspectam si occulte prædicarent, & propter alia, quæ dicta sunt supra questione 72. specialiter tamen Christus dixit hoc eis, quia forte ipsi nolent ista prædicare, quæ Christus eis dixerat, vel prædicarent in occulto. Et hoc primo propter timorem, quia forte cum adhuc essent noui, qui nunquam prædicauerant timerent, & non auderent publice prædicare, nisi Christus eos admoneret, quod publice dicerent.

Secundo, & præcipue, quia Christus non prædicabat ista populo, sed dicebat eis in secreto, populo autem prædicabat quædam alia: verisimiliter ergo Apostoli credere possent, quod liceret eis prædicare palam, nisi quæ Christus palam prædicauerat, quæ vere secreta illis dixerat secreto esse seruanda, sic enim Paulo quædam reuelata sunt, quæ hominibus non prædicabat. 2. Cor. 12. audiui archana verba, quæ nõ licet homini loqui, dixit ergo Christus, quod dico vobis in tenebris, &c. i. licet ego dicam vobis ista in tenebris, i. secrete, non teneatis illa in tenebris, sed dicite in lumine. i. omnibus publice prædicare.

Tertio, quia forte putarent, quod non erant omnes digni audire ista, quia Christus dixit infra vobis datum est nolite misterium regni Dei, ceteris autem in parabolis, ideo dixit, quod publice dicerent nihil occultantes, quia non docebat eos, nisi vt ipsi alios docerent, licet illi quibus Christus prædicabat non erant digni audire illa, quæ iubebar per Apostolos alijs prædicari. Sed dicitur nunquid licebat Apostolos, in occulto prædicare?

Dicendum, quod Apostoli tenebantur publice prædicare, cum irent ad docendum omnes, & tamen interdum licebat eis occulte docere, vt si familiariter aliquos docere vellent, vel esset eis interdum opportunitas ad docendum occulte, quam publice, Christus enim per hoc non astrinxit eos ad semper publice docendum, sed dedit eis licentiam publicandi, quæ in secreto audierant ostendens, quod ita decebat prædicare, & tamen sicut ipse palam populo semper prædicabat ipse prædicare debebant publice, sed possent etiam aliquos occulte docere. Et nolite timere. Hic hortatur Apostolos ad tolerantiam ex consideratione diuinæ

providentiæ, & consilij, & ista est magna consolatio, & est in duobus. Primum est, quod malum, quod homines inferunt paruum est. scilicet in solo corpore, & ideo est despiciendum. Secundum, & efficacius est, quia etiam hoc paruum malum, quod inferunt non possunt pro arbitrio suo inferre, sed solum quantum Deus illis permittit præfiniendo quantum homo pariat, & ita homo consolabitur, quia quicquid mali sibi infligitur Deo volente inferitur, quia alias nemo posset ei nocere, vnde licet malitia hominum, & voluntas nocendi eorum magna sit, nõ faciunt quidquid cupiunt, sed quidquid Deus volet, vnde & dicitur. Nolite timere eos qui occidunt corpus. Quasi dicat paruum malum est, quod possunt vobis inferre, ideo non timeatis, & est modus loquendi vulgaris, quo Christus vtitur per rudes, nam corpus non occiditur, nec etiam anima, sed homo dicitur tam occidi corpus. i. vita priuari, quia prius vivebat, & per occisionem iam non viuit.

Animam autem non possunt occidere. Quasi dicat parua est eorum potestas, quæ ad sola corpora se extendit, & quia dicitur, quod non possunt occidere animam, videtur innui, quod anima possit occidi, & nõ est verum accipiendum proprie occidere, nam anima est ipsa vita, licet possit Deus ipsam annihilare, sicut de nihilo fecit, sed est sensus, quod isti possunt occidere corpus. i. nocere homini ex parte corporis, sed non possunt occidere animam. i. nocere homini ex parte animæ, vel nocere ipsi animæ manenti post occisionem hominis. Sed potius eum timete. Ostendit quis sit timendus. ille qui habet potestatem nocendi, Qui potest animam, & corpus perdere in gehennam. i. hominem totum ponere in inferno, quod fiet in damnatis post iudicium cum resurrexerint, sed Luc. 12. dicitur timete eum qui postquam occiderit corpus habet potestatem mittere in gehennam. i. animam separatam a corpore mittere in infernum, vel rursus hominem suscitandos, & eum viuentem in inferno ponendo. Nonne duo passeret assere veniunt. Istud est secundum motiuum. i. quod homo nõ potest alteri, aliquid malum inferre, nisi quod Deus permiserit, quoniam omnium rerum habet prouidentiam, & assumitur exemplum de rebus paruis. i. de passeribus, quia duo valent vnum denarium, & de quolibet eorum Deus habet prouidentiam, ergo habebit a fortiori de homine, & dicitur assere veniunt. i. venduntur pro vno assere, est enim assere denarius parui valoris, & de moneta minutissima ad denotandum paruam precium duorum passerum. Et vnus ex illis. i. de duobus passeribus, qui tam parui valoris sunt. Non cadet super terram sine patre vestro. i. non morietur sine hoc, quod Deus iudicet de eo, quod moriatur, alias enim etiã si homines omnes niterentur occidere vnum passerem non possent, sed solus iste cadet de quo Deus iudicauerit, quod cadat. Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt. q. d. non putetis, quod Deus nõ habet curam de vobis, & quod aliquid vestrum possit perire Deo nesciente, vel nõ aduertente, quia etiam de rebus vestris minimis cogitat, nam & capilli omnes vestri qui multi sunt, & nullius valoris ab eo numerati sunt tantã habet diligentiam de illis, a fortiori ergo de vita, & morte vestra, quæ sunt res magnæ erit sollicitus, Nolite ergo timere. i. non timeatis, quod aliquid malum possit inferri ipso nesciente. Nullis passeribus meliores estis vos, i. magis valetis, quam multi passeret, nam quilibet homo valet plusquam omnes passeret, immo omnia irrationabilia cum excedat ea secundum dignitatem speciei, sed Luca. 12. dicitur multis passeribus plus estis. i. maioris valoris.

Malum quod homini infligit Deo volente inferitur.

An liceat homini timere hominem, & aliquid propter Deum. Et circa quod versatur timor. Quæst. CXVII.

Quæretur quia dicitur hic nolite timere eos qui occidunt corpus, an liceat homini timere hominem, & timere aliquid propter Deum.

Aliqui dicunt, scilicet stoici, quod timor, & passiones alię non sunt in sapiente. in virtuosio, dicunt enim, quod in sapientem non cadit perturbatio, omnes tñ passiones sunt quedam perturbationes animę. ideo eas a virtuosio negant, dicentes non esse timorē in eo, sed cautelam malorum. Quia tamen veritas est, quod in quolibet hoīe est timor, cum sit fortitudo contra timores, & audacias. 3. Eth. necesse est, quod tam in virtuosio, quam non virtuosio sit timor, sed in hoc differt, quod virtuosus recte se habet circa timores per fortitudinem, non virtuosus aut timet magis, quod debeat, vel non sicut debeat. Et patet, quia timor est circa malum futurum ad illud fugiendum, & quia cuilibet homini potest malum evenire quilibet homo timet, & si non timeret esset deordinatio nature, quia non posset cauere malum. Ex hoc autem sequitur, quod licet timere aliquid propter Deum, nam malum potest infligi homini ab hoīe, & ab aliis rebus, ergo omnia ista timere licitum est, quæ possunt malum inferre. Cum autem dicitur nolite timere eos qui occidunt corpus potest intelligi. Vno modo. i. nolite multum timere, quia timor de malo est, sed isti parum malum inferre possunt, ergo parum timendum sunt, & quia Deus potest inferre maximum malum est maxime timendum, & hoc consonat literę, quia dicitur, sed potius timete eum. i. magis timete. Secundo potest accipi, quia neminem timere debemus, nisi Deum tanquam a seipso possit malum aliquod inferre, Deus autem solus est, qui potest facere nobis malum, quod voluerit, ceteri autem non possunt, nisi quantum a Deo permittuntur, & sic etiam Deus agit hoc, & ita est, ut dicitur Amos 3. si est malum in civitate, quod dominus non fecerit. q. d. non, & istud etiam convenit literę, in quantum ponit exemplum de passeribus. Tertio potest accipi, quod non sunt timendi homines quantum ad hoc, quod esse minus propter eos ab eo, quod Deus jubet. Et iste est verus sensus literę, nam homines timendi sunt, & aliqua prudenter facere omittimus propter timorē humanum. s. aliqua, quæ non sunt simpliciter necessaria ad salutem, quæ tñ sunt necessaria non omittenda propter humanum timorem, quia omittente illa est offendere Deum, per quod efficiuntur digni pena eterna, quod Deus potest nobis inferre, mala autem quæ inferunt homines valde minora sunt, quia solum possunt occidere corpus. Luc. 12. non timeamus ab his, qui occidunt corpus, & post hoc non habent amplius quid faciāt, & ita Christus innuebat hic, quod non cessarent a postulo a predicacione propter timorē humanū, quia graviora mala incurrerent si cessarent. s. penam eternā, quod predicando, quia solum poterat eis mors inferri.

Quare Christus dixit duo passeress esse veniunt. Et quomodo as, & dipondium accipiuntur. Quæst. CXVIII.

Quæretur quia dicitur hic, quod duo passeress esse veniunt, quare Christus hoc dixit. Dicendum, quod voluit ostendere Deum habere providentiam, & curam de omnibus rebus nostris etiam de minimis, quia si de illis minoribus providentiam habet, habebit a fortiori de nostris, hoc autem ostendit per passeress, qui erant aves parvi valoris, sed de illis habet Deus providentiam, abundabant. n. passeress valde in terra Chanaan, ideo erant minoris valoris, quam ca-

teræ aves, & propter hoc offerebantur a pauperibus, & ostendit Christus parvum valorem eorum ex moneta dicens, quod duo passeress veniunt. i. vendunt assē, est. n. as moneta minutissima. i. obolus, accipit tamen dupliciter. Vno modo as pro minima moneta cuiuscunque regionis qualitercunque illa vocetur, nam interdum habet nomina specialia, sicut supra 3. & infra 18. vocatur quadrans. s. non exies inde donec des mihi novissimum quadrantem, & dicitur Luc. 12. donec redas novissimum minutum. i. monetam minutissimā, quæ non habet iam aliam per quā diuidatur, vel mensuretur, & ita dixit Anastasia Chryfogono, oēs facultates meas ex assē Christo dequovi. i. a minimo denario vsque ad rotam summam valoris facultatum.

Aliiter accipitur as secundum iura humana pro tota hereditate alicuius quantocunque valoris illa sit, & tunc as diuiditur in 12. uncias quarū quilibet est duodecima pars illius hereditatis, & qualibet pars habet proprium nomen, quarum prima est sexunx, deinde sextans, quadrans, dextrans, deunx. & sic as est pars vltima. s. duodecima, quæ includit omnes alias, & ipsa est tota hereditas, sic patet Insti. de heredi. inst. §. hereditas, & tunc as non est nomen monete alicuius, & sic raro vtimur hoc nomine, sed ponimus pro moneta minutissima, & ita Christus hic. Sed obijcietur, quia Luc. 12. dicitur nonne quinque passeress veniunt dipondio.

Dicendum, quod eadem sententia est, quia dipondium, vel dipondius signat duo pondera. Unde dicitur a dya, quod est duo, & pondus, & quodlibet illorum ponderum est as, sic dicit Beda dipondius genus est ponderis leuissimi ex duobus assibus compositi, & ita as est nomen ponderis, & est minimū pondus, & ob hoc est principium ponderum, sicut vnitas est principium numerorum, & propter hoc ponitur pro moneta minutissima, sic dicit gloss. quod autem in numeris est vnum, hoc in ponderibus as, quod duo asses, hoc dipondius, ideo idem est dici, quod quinque passeress veniunt assē & dipondio. i. p. duobus assibus, & duo passeress dabantur pro vno assē, nam non poterat diuidi passer, ut darentur duo passeress, & dimidius pro assē, & eadē sententia est, sic enim postea dicit, quod decem passeress veniunt quadrupondio. i. pro quatuor assibus. Sed dicitur quomodo potest stare, quia Christus non dixit alterum istorum, quomodo ergo alter Euangelistarum scripsit, quod Christus non dixit?

Dici potest vno modo, quod Christus dixit hoc pluries, quia forte pluries de providentia locutus hoc exemplum induxit, & semel diceret duo passeress, & iterum quinque passeress, quia non est inconueniens idem a Christo sepe fuisse dictum.

Secundo potest dici, quod Christus semel hoc dixit, & alterum eorum solum dixit, Euangelistę tamen non curant principaliter de verbis, sed de sensu, & quia eadem sententia est, quod duo passeress assē, & quinque dipondio veniant, vnus duos posuit, & alius quinque, nec in hoc differt, quid potius istorum dixerit Christus, cum eadem sententia in vtroque sit.

Quomodo Christus dixit a postolis nolite ergo timere, an per hæc verba auferat ab eis timorem, vel non. Vbi quod malis mala sunt mala bonis autem mala bona sunt. Quæst. CXIX.

Quæretur quomodo Christus dixit hic nolite ergo timere. Nam per hoc securitatem quandam apostolis donare vult, & timorem auferre ex hoc, quod ipse providentiam habet de omnibus, & ita dicit nolite ergo timere. i. quia ego habeo curam de vobis, & capillos vestros etiam nume-

G

H

I

K

numerari nolite timere. Sed videtur, quod non auferat ab eis timorem sufficienter per hoc, quia timor de malo est, & tamen siue Deus habeat providentiam de rebus, siue non, hominibus accidere possunt, & accidunt quotidie mala multa, ergo non auferitur per hoc timor.

Dicendum, quod non auferitur hic timor euenturę ad veritatis, sed datur quedam consolatio ad facilius eā tolerandam. Et hoc primo, quia si Deus non haberet providentiam, nec curam de rebus nostris, homo noceret homini pro voluntate sua, & sic doleret qui patitur, quod subiciatur voluntati hostis sui, nunc vero Deo habente providentiam omnium rerum scimus, quod non potest alteri malum inferre, nisi quantum Deus diffinierit, ita ut ipse facere hoc videatur potius quā homines qui huius penę ministri sunt, & ita est homini consolatio quedam, quod Deus sibi malum intulit, & nemo alius ei inferre potuisset.

Secundo, & precipue, quia providentia Dei auferit rationem mali ab aduersis, quæ nobis accidunt, quia cum providentia sua sit per quam omnia dirigit in finem, & ipse bonus est, necesse est, quod omnia ordinet ad bonum, & ex hoc quicquid nobis eveniat bonum erit, licet malum videatur cum ad bonum ordinetur, & possit nobis proficere, sicut potio amara, licet gustui non sit suavis bona est, quia ad bonum ordinat. i. ad sanitatem, & illam causat, & hoc modo nihil malū homini potest accidere, quia licet videatur ei malum, ad aliquod tamen bonum est, sed differt, quia ipsa malis aduersa sunt mala, bonis autem ipsa mala bona sunt. i. ad bonum eis proficiunt ad Rom. 8. scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, & isto modo vere auferit hic Christus terrorem apostolis, quasi dicat non timeatis quicquid mali homines vobis faciant, quia nihil poterunt vobis facere, nisi quod ego voluero, cum nec passeribus possent sine mea voluntate, & diffinitione nocere, ego tamen non permittam vobis malum inferri, nisi quod ad maius bonum possit prodesse. non ergo timeatis scientes, quod nullum vere malum vobis accidit.

An conueniat Deo providentiam habere. Vbi quod bonum in rebus dupliciter inuenitur: quod providentia. Quæst. CXX.

Quæretur cum loquatur hic Christus de providentia Dei, an conueniat Deo habere providentiam.

Aliqui dicunt, quod non, quia providentia est pars prudentię, ut ait Tullius prudentia est bñ consiliatua de agendis. 6. Ethic. c. 6. sed in eo non est consiliari cum non sit ibi dubium, & consilium est de rebus, quæ in dubium veniunt, ergo non habet providentiam.

Item ea, quæ in Deo sunt, eterna sunt, providentia autem est de rebus temporalibus, & corruptibilibus, ergo ad Deum non pertinet.

Item quicquid in Deo est simplex est, providentia autem dicitur aliquod compositum, quia dicitur intellectum, & voluntatem. s. cognoscere res, & ordinare eas ad finem, ergo non est providentia in Deo.

Dicendum, quod non competit providentia, quia qui tollit ei providentiam auferit sibi magnam perfectionem, & ita dicitur Sap. 14. tu autem pater gubernas omnia providentia, & patet hoc, quia omne bonū, quod est in rebus a Deo est, quia alias esset aliqd bonum increatum propter Deum, aut esset aliqd premium bonum, quod non esset Deus, a quo res acciperent aliquam bonitatem, quam non acciperent a Deo, sed vtrunque falsum est, ideo oportet, quod omne

bonum rerum sit a Deo, sicut omne esse earum est a Deo. Io. 1. sine ipso factum est nihil.

Bonum tamen in rebus dupliciter inuenitur. s. quantum ad substantialem earum, & quantum ad ordinē, ideo oportet, quod sicut res acceperunt a Deo bonum quantum ad substantiam, id est perfectionem, & integritatem nature, cum bonum dicat quandam integritatem, ita etiam acceperunt ab eo bonum ordinis, sed hoc non est, nisi quod Deus dederit eis illum ordinē, sed bonum ordinis est secundum quod res ordinantur recte ad finem, qui est bonum ipsarum, providentia autem non dicit, nisi rationem ordinis rerum ad finē, ideo necesse est Deo providentiam conuenire. Est providentia autem prudentię pars in quantum prudenter quis de futuro coniectat, & ordinat res ad finem suum qui habet aliquam rationem futuri, in quantum res nondum affectę sunt eum, & ita potest quis habere providentiam ordinando actus suos ad aliquem finem, vel ea quę pertinent ad alios ordinando ad finem qui illis conuenit, sicut dicitur dispensator prudens qui bene providet familię domini sui, infra 24. & Luc. 12. fidelis servus, & prudens quem constituit dominus super familiam suam; ut de illi in tempore tritici mensuram. i. provideat de cibo in futurum pro familia. Primo modo non competit Deo providentia, quia non habet ipse finem aliquem cum sit summum bonum, & ideo non ordinat actus suos ad aliquem finem, sed omnia sunt propter seipsum. Prou. 16. omnia propter seipsum operatus est dñs. Secundo modo conuenit ei providentia, quia omnia quæ sunt extra se dirigit ad finem. s. ad se, ut eo varie participet, & ista ratio ordinis in Deo existens dicitur esse providentia, ideo ei proprie competit.

Ad primum dicendum, quod providentia non est proprie consiliatua, sed potius preceptiua, quia eubulia est consiliatua, sineffis autem est iudicatiua, & prudentia est preceptiua, ut colligitur 6. Ethic. c. 6. Deo autem conuenit precipere de singulis rebus, sed non consiliari, & ita conueniet ei providentia. Si tamen dicat, quod prudentia non est aliquid distinctum contra eubuliam, & sineffis, sed contineat illa. Dicitur, quod conueniet etiam Deo consilium, licet non sicut nobis, quia consilium est in nobis inuestigatio de bono ne erremus, in Deo autem consilium dicit ipsam certitudinem boni excludens errorem, nam ita etiam dicitur quod virtutes manebunt in sanctis in patria, licet non secundum eosdem actus quos nunc habent, ut patet 3. sen. dist. 33.

Ad secundum dicendum, quod illa de quibus est providentia sunt temporalia, & mutabilia saltem aliqua eorum, non tamen ideo erit providentia aliquid mutabile, & temporale, sicut Deus immobilis manens dat cuncta moueri, ut dicit Boe. de consola. lib. 3. metro. 9. ita ipse eternus manens temporalibus, & corruptibilibus ordinem tribuit in finem, & ratio illius ordinis, prout in Deo est, providentia dicitur, & non prout est in rebus, vel in causis ipsarum sub Deo, quia sic ille ordo. i. executio ordinis non est aliquid eternum, nec semper manens. Ad tertium dicendum, quod providentia est ad simplex, & respicit solum intellectum, licet presupponat voluntatē, quia providentia non dicit, nisi rationē ordinis, & hoc solius intellectus est, quia tñ hæc, quæ ordinant in finē ordinant in finē, quod est voluntatis, presupponit providentia voluntatē, licet solam rationem nominet, & ita vere simplex erit. Potest tamen dici, quod etiam si providentia respiceret equaliter intellectum, & voluntatem, non esset composita, quia intellectus, & voluntas in Deo non sunt duo distincta realiter, sicut in nobis, sed solum secundum rationem, vel formaliter.

D

E

An prouidentia pertineat ad scientiam, & quid sit. Et quod in re faciendâ non requiritur scientia, sed dispositio. Et quomodo dispositio & prouidentia differunt. Et quid prouidens. Et ad quid proprie prouidentia pertineat. Et quæ sit differentia inter fatum, & prouidentiam.

Quæst. CXXI.

QUÆRITUR an prouidentia pertineat ad scientiam, id est sit scientia, vel quid sit. Alij dicunt, quod sit scientia, dicitur enim Boetius de consolatio. Pro. 5. prouidentia dicitur, quia porro videt, quasi a specula eternitatis, sed videre pertinet ad scientiam prout intellectus dicitur visus 6. Ethic. c. 16. ergo prouidentia est scientia.

Alij dicunt, quod pertinet ad omnipotentiam, quia dicitur Sapi. 14. tu pater omnia gubernas prouidentia, sed gubernatio pertinet ad potentiam ad Hebræos. 1. scilicet portansque omnia, id est gubernans verbo virtutis sue, ergo prouidentia est potentia. Alij dicunt, quod prouidentia sit voluntas, dicit enim Damascenus, prouidentia est diuina voluntas, ad quam omnia in finem conuenienter deductionem accipiunt. Alij dicunt, quod sit dispositio, dicit enim Boetius de consolatio. libro 5. prouidentia est ratio in summo omnium principum constituta, per quam cuncta disponit, sed disponere est dispositio, ergo prouidentia diuina, & dispositio diuina idem sunt. Alij dicunt, quod sit fatum, quia comparatio rei ad diuersa non variat eius essentiam, sed prouidentia, & fatum non differunt, nisi per comparationem ad diuersa, dicit enim Boetius ubi supra modus quo res geruntur cum ad diuinam cogitationem refertur prouidentia dicitur, cum vero ad res ipsas, quæ geruntur, fatum vocatur, ergo prouidentia, & fatum non differunt realiter.

Dicendum, quod prouidentia ad scientiam pertinet, & etiam ad dispositionem, sed differunt ista ratione, per additionem vnius ad alterum, prouidentia enim in scientia fundatur, & non in speculatiua, sed in practica. Habet enim scientiam Deus de rebus creatis, sicut artifex de artificiatibus, & ideo est quodammodo scientia practica, sicut igitur se habet artifex ad artificiatibus per cognitionem suam, ita & Deus se habet ad res factas per scientiam suam, artifex enim, antequam quicquam faciat considerat rem artificiatibus, & siue illius, cum esse artificiatibus sit ad finem, deinde considerat ordinem illius rei, quam facere intendit ad finem quem præconcepit, & considerat ordinem partium ipsius rei inter se, scilicet, quod fundamentum sit sub parietibus, & parietes sub tecto, & iste ordo partium inter se ordinatur ulterius ad finem domus, quia ideo partes domus inter se taliter se habent, ut conueniant illi fini ad quem domus est. tertio considerat quibus ipsa domus adiuuetur ad consecutionem finis, & quod tollantur omnia, quæ possunt impedire finem eius, & ad hoc excogitat artifex portas, & fenestras, & similia, quibus domus apta redditur ad habitandum in ea. ista tota excogitatio trium prædictorum si referatur solum ad cognitionem, scilicet in quantum artifex ista cognoscit vocatur scientia, non referendo ad aliquam operationem, & ista cogitatio est de omnibus tam de fine, quam de omnibus, quæ sunt ad finem, & hoc est referendo omnia ad solam cognitionem artificis, aliter possunt ista referri ad ipsum ordinem cogitatum, prout est in re operanda, & partibus eius, & tunc vocatur dispositio, quia in re faciendâ non requiritur scientia, sed dispositio, quia taliter, vel taliter res disponitur, & hoc est quantum ad duos ordines, scilicet ordinem partium rei ad inuicem, & ordinem rei ad finem suum, si autem consideretur, vel referatur ista cognitio ad ea, quæ promouent in finem, id est quod artifex cogitat aliqua, per

quæ domus sit apta ad finem suum, & conseruetur in illo, dicitur esse prouidentia, & sic dispositio, & prouidentia non differunt, nisi secundum habitudinem ad rem, & ad finem, in Deo autem inueniuntur ista, quia Deus habet cognitionem sui ipsius, & omnium, quæ facit, & quia ista cognitio totam refertur ad ipsum, vocatur scientia, habet etiam cognitionem de rebus factis in quibus ponit ordinem duplicem, scilicet rei ad rem secundum, quod se inuicem per illam habitudinem ad consequendum vltimum finem conuenienter assequi, quem non possent assequi, si aliter se haberent: & alium ordinem omnium rerum simul, id est totius vniuersi ad ipsum Deum, qui est finis vniuersi, sic dicit Aristoteles. 1. 1. merap. ostendens istos ordines per exercitium, quia partes exercitus ordinantur inter se, & totus exercitus simul ordinatur ad ducem, & quantum ad istos duos ordines quos Deus ponit in rebus dicitur esse dispositio, id est diuersa positio, in quantum per sapientiam suam ipsas res conuenienter ordinat, dicitur autem prouidentiam habere in quantum confert ipsis rebus ea, quæ faciunt ad conseruationem ipsius ordinis, & repellit omnia aduersa, per quæ impediretur ista ordinatio, nam ordo rerum a Deo absolute sumptus ad Dei dispositionem pertinet, quod tamen Deus faciat ordinem illum bene manere imperturbatum est conferre ea, quæ proficiunt rebus ad finem suum, & quantum ad hoc dicitur prouidentiam habere, quia prouidens dicitur, qui bene coniectat de contentibus ad finem, & propter hoc prouidentia quadam sollicitudinem nominat, scilicet quod Deus curam habeat de rebus, ut teneant illum ordinem inuariabiliter quem ipse eis dedit, & ita pater quomodo prouidentia, dispositio, & scientia se habeant.

Ad primum dicendum, quod prouidentia, & dispositio secundum, quod varie consideratur, possunt pertinere ad scientiam, & voluntatem, & potentiam secundum, quod se habent per additionem, ut patet in artifice, potest enim artifex habere interdum cognitionem de artificiatibus speculatiue tantum, non cum intentione operandi, & tunc vocatur solum scientia, & ideo dispositio rerum in partibus suis, & in habitudine ad finem est prouidentia, id est consideratio de eis, quæ conferre possunt rei ad conseruationem suam, & ad consequendum finem illum ad scientiam solum pertinet, quia licet omnia ista consideret artifex, non considerat ea ad agendum, sed solum speculatiue, ut res quasdam, si autem ulterius artifex consideret, quæ dicta sunt, & habeat propositum exequendi ista, quæ cogitat, pertinet ibi dispositio, & prouidentia ad scientiam, & voluntatem, nam ibi est dispositio in quantum est cogitatio de ordine rei in se, & ad finem, & est prouidentia in quantum est cogitatio de conferentibus rei ad finem, & pertinent ista ad scientiam in quantum manet ista cogitatio in artifice, & insuper ad voluntatem in quantum habet propositum exequendi, si autem ulterius artifex ista exequatur iam pertinebat dispositio, & prouidentia ad scientiam voluntatem, & potentiam, ad scientiam quidem in quantum hæc cogitauit, ad voluntatem autem, quia omnia cogitata facere proposuit, ad potentiam vero in quantum ista executus est, quia ordinem quem cogitauit posuit in re, scilicet ordinando partes rei inter se, & rem ad finem, quod est dispositio, & faciendâ ea, per quæ res potest bene assequi finem suum, & conseruari in eo, quod est prouidentia, & quia executio sit per potestatem agentis dicuntur dispositio, & prouidentia ad potestatem pertinere, & ita in Deo est, cum ibi sit scientia, & dispositio, & prouidentia, ut ostensum

ostensum est, proprie tamen prouidentia pertinet ad scientiam, & non ad voluntatem, nec ad potestatem cum prouidentia dicat ipsam rationem ordinis prout rebus ordinatis excogitantur conseruentia ad conseruandum illum ordinem. Quod autem Deus velit ista, quæ cogitauit, & illa exequatur per se, vel per alios accidens est, & extrinsecum ad illam rationem ordinis, quæ prouidentia dicitur, nec debet accipere nomen prouidentia ab illis, sed ab intellectu, sicut actus prudentie solius rationis est, licet ea, quæ prudens iudicat postea per voluntatem eligat, & per vires organicas exequatur, nunquam tamen actus prudentie accipit nomen a voluntate, nec a virtute organica. Et per hoc patet solutio ad tria prima, scilicet an prouidentia pertineat ad scientiam, vel ad voluntatem, vel potentiam, magis enim proprie ad scientiam pertinet, & tamen primo, & secundo modo prouidentia accepta est aliquid eternum, quia cogitatio rei de ordine rerum, & de conferentibus ad ordinem, quæ sunt dispositio, & prouidentia eterna est: volitio etiam eius de hoc eterna est, quia nihil nouiter vult, id est non habet nouas volitiones. Sed accipiendo tertio modo, ut pertinet ad potentiam, & executionem non est eterna, quia rebus datur esse ex tempore, & ibi datur eis ordo ipsarum ad inuicem, & ordo ad principem vniuersi, quia non potest esse res ordinata antequam sit, & hic est dispositio, dantur etiam ea, quæ conferunt ipsis ad tendendum ad illum finem, & manendum in eo, quod ad prouidentiam pertinet. Unde ista executio rerum prouidentiarum recte gubernatio dicitur, & non prouidentia, & ita dicimus, quod Deus per seipsum habet omnium rerum prouidentiam, sed non omnium rerum gubernationem. Ad quartum dicendum, quod prouidentia potest dici dispositio, eo quod includit eam, & addit ad illam, nam dispositio dicitur ordo in re respectu alterius rei, & respectu finis, prouidentia autem præsupponit hunc ordinem, & addit ea, quæ conferunt ad conseruationem istius ordinis, ut per illum res consequantur finem suum, & propter hoc per prouidentiam Deus dicitur disponere, ut dicit Boetius ubi supra. Ad quintum dicendum, quod prouidentia, & fatum non differunt solum per diuersam habitudinem, sed etiam per essentiam, sicut enim forma domus in mente artificis differt præsentiam a forma domus prout est in materia expressa, in lapidibus, & lignis, nam in mente artificis ista forma vocatur ars, & exemplar, & causa, in materia autem est iam aliquid artificiatum, & effectus, & ad aliquid exemplatum, sic etiam ipsa dispositio, siue ratio ordinis rerum prout in Deo est dicitur prouidentia, prout autem est in causis secundis quarum officio administratur, & expletur ea, quæ a Deo prouisa sunt, dicitur facta a fortis, quod est loqui, quia est, quasi quedam locutio, vel expressio diuine ordinationis, sicut enim verbum vocale est expressiuum verbi mentalis, ita & ipsa explicatio rerum per temporum vicissitudines est, quasi quedam locutio, vel expressio diuine ordinationis, quia quando hæc fieri videmus scimus taliter Deum primo vidisse qualiter nunc sit, & antequam fieret nesciebamus quid Deus veller, & ideo ista temporalis gubernatio, vel explicatio rerum fatum, id est locutio dicitur, scilicet diuini ordinis, vel dicitur fatum a fando, quia ex consideratione causarum sapientes antiquitus fari solebant, id est futura prædicere.

An prouidentia Dei se extendat ad omnia, vel ad quaedam. Et quæ sit. Et quæ quorundam Philosophorum opiniones de prouidentia. Quæst. CXXII.

QUÆRITUR an prouidentia Dei extendat se ad omnia, vel solum ad quaedam.

Alph. Tostain Matth. Pars III.

Aliqui dicunt, quod non est ad omnia, nam ad prouidentiam pertinet dare, quæ conferunt ad finem, & remouere, quæ competunt ad executionem finis, sed omne malum in re impedit consecutionem finis, cum sit malum per deordinationem a fine, & tamen multa mala sunt in rebus, ergo non subiiciuntur omnia prouidentie. Item ea, quæ sunt a casu non sunt prouisa, cum casus sit inopinatus rei euentus in eis, quæ propter aliud aguntur a Physicorum, multa tamen sunt a casu, ut ostenditur 6. Metaph. quia aliis omnia acciderent ex necessitate, & hoc est propter defectum causarum, quia si causa, nunquam deficeret, acciderent omnes effectus, necessario ergo multa sunt, quæ non sunt prouisa, cum defectus, & error in multis accidant, ergo prouidentia non est circa omnia.

Item omne, quod est præuisum ordinatur ad aliquem finem, & secundum aliquem certum modum, sed liberum arbitrium non habet aliquid determinatum tam in fine, quam in modo perueniendi, sed habet se ad opposita, ergo liberum arbitrium non subest diuine prouidentie.

Item ea, quæ relinquuntur a Deo non subsunt eius prouidentie, sed homines a Deo relinquuntur Ecclesia. 15. fecit Deus hominem a principio, & reliquit eum in manu consilij sui, & Psal. dimisit eos iuxta desideria cordis sui, ergo homo non subditur prouidentie Dei.

Item ad prouidentiam pertinet ordinare, multa tamen contingunt inordinata in vniuerso, tam in naturalibus, ut quod estas sit frigida, & pluuiosa, & hyemes sint interdum calidæ, & sicce, quam in rebus humanis, ut quod mali prosperentur, & boni aduersa patiantur, ergo non est prouidentia in omnibus.

Dicendum, quod circa prouidentiam, quia fuit generalis consideratio omnium sapientum fuit multiplex error. Quidam enim dixerunt, quod nullus rei erat prouidentia in vniuerso, sed omnia casu contingerent, & ista fuit positio Democriti, & fere omnium antiquorum Philosophorum, qui negauerunt in rebus causam agentem, & posuerunt solum causam materiam ex vario concursu, & mixtione partium, vel atomorum omnia fieri. Hæc tamen positio, quia nihil veritatis habet, nec apparentie, etiam ab ipsis Philosophis, qui aliquid sapiebant improbatam est de qua Aristoteles. 1. Physicorum. & 1. de anima. Alij dixerunt, quod prouidentia erat in vniuerso, sed non ad omnia, & istorum quidam dixerunt, quod solum erat prouidentia de incorruptilibus, scilicet de corporibus celestibus, de ceteris autem non. Iob. 22. circa cardines celi ambulat, & quæ nostræ sunt non considerat de cardinibus celi, & non de rebus humanis, & Psal. 113. celum celi domino, terram autem dedit filiis hominum. i. Deus de celo curat, de terra autem non, sed reliquit eam hominibus. Alij autem dicunt, & aliquantulum plus extendunt prouidentiam dicentes, quod prouidentia solum est de generibus, & speciebus, de indiuiduis autem non est, nisi de illis, quæ sunt necessaria, & incorruptibilia. Ratio horum est, quia prouidentia præsupponit dispositionem, quæ est ordo rerum inter se, & ad finem, & addit ea, quæ conferunt ad hoc, quod res consequantur illum finem, & non impediuntur in assecutione eius, id est, quæ prouisa sunt dicunt, sic se firmiter habere, sicut prouisa sunt, & quod in prouidentia non est error, & quia in generibus, & speciebus, & indiuiduis necessarijs inuenitur semper, sic se habere, & non accidit in eis error, nec varietas, dicunt illa vere pertinere ad prouidentiam: indiuidua autem generabilium, & corruptibilium generaliter alterantur, & deficiunt, nec manet eis semper idem modus essendi, ideo dicunt non subiaci ista prouidentie. Istam opinionem imponunt multi Aristoteles, quam ex verbis suis expresse haberi non possunt.

Kk

fit, & tamen commentator suus ponit eam expresse
 11. Meta. dicens, quod non est fas diuine bonitati ha-
 bere sollicitudinem de singularibus, nisi secundum,
 quod habent communicationem in natura communi,
 ut quod aranea faciat telam, & alia huiusmo-
 di. Et ista est opinio impia, quia tollit Deo prouiden-
 tiam, & etiam cognitionem de operibus hominum.
 Alij dicunt, quod habeat Deus prouidentiam de generi-
 bus, & indiuiduis necessarijs, & insuper
 de indiuiduis humanis non solū, ut communicant in
 natura speciei, sed et secundū particulares actus eorū,
 licet sint hoīes indiuidua corruptibilia. & hanc opi-
 nionem ponit Rab. Moyses. Et rationē assignat, eo quod
 in homine et particulari inuenitur natura intellectu-
 alis, per quā comprehendit intellectu suo formam speciei
 in quantum est species, quia intellectus attribuit inten-
 tionem vniuersalitatis nature apprehensę, quam non
 habet in rebus extra animam. Et ideo dicit, quod indiui-
 duum humanū non excluditur a diuina prouidentia
 per duo. Primo propter naturā vniuersalis, quia licet
 homo particularis non sit species, apprehendit tñ for-
 mam speciei, & quia apprehendens, & apprehensum
 sunt quodammodo vnum in actu apprehensionis, &
 cū de speciebus sit prouidentia, erit etiam hoc modo
 de indiuiduo humano, quod aliquo modo est spe-
 cies, vt dictū est. Secundo, quia prouidentia est de in-
 tellectualibus creaturis etiam quantum ad indiuidua,
 & quia homo quantum ad meliorem partem suam
 est substantia spiritalis, pertinet ad prouidentiam
 Dei, sicut intelligentię separate, quę etiam sunt indi-
 uida. Sed adhuc non sufficit ista positio, quia aufert
 a Deo prouidentiam omnium indiuiduorum gene-
 rabiliū, & corruptibiliū prater hominem, & ta-
 men imperfectio est quadam, quod Deus de illis nō
 haberet prouidentiam, nam Deus cognoscit omnia
 vniuersalia, quam particularia, & cum ipse sit
 summe bonus, eius erit ordinare omnia ad suam se-
 cundum, quia nata sunt illum consequi, omnium ergo
 singularium erit prouidentia.
 Item bonum in rebus est dupliciter, scilicet quan-
 tum ad substantiam earum, & quantum ad ordinem,
 sed a Deo est omne bonum, quod est in rebus, cum
 ipse sit summum, & primum bonum, ergo bonum
 ordinis cuiuscunque rei est, quolibet tamen res par-
 ticularis habet duplicem habitudinem ordinis, scilicet
 ad alias res, & ad finem vniuersi, ergo necesse est,
 quod a Deo acceperit istum ordinem, & cum prouiden-
 tia dicit solam rationem ordinis secundum, quod con-
 fertur rei id, per quod maneat in ordine illo, & non
 impediatur, ergo pertinet ad Deum necessario, quod de
 omnibus indiuiduis habeat prouidentiam, cum nullū
 sit, quod non habeat aliquem ordinem.
 Item si indiuidua non subicerentur prouidentię,
 aut hoc esset, quia Deus non cognoscit ea, aut quia
 non potest prouidere in eis, aut quia non vult habere
 curam ipsorum. Primum non est verum, nam Deus
 cognoscit omnia cum sit causa omnium entium, &
 est causa per intellectū, ideo necesse est, quod cognoscat
 illa quorum causa est. Secundum non stat, quia Deus
 potest habere curam omnium indiuiduorum, cū potentia
 eius sit infinita. Etiam nō repugnat indiuiduis subijci
 diuine prouidentię, quia subijciuntur industria hu-
 manę cum per prudentiam bene se haberet homo in
 particularibus. Etiam per industria bruta cum quādā
 particularia diriguntur, sicut patet in formicis, & api-
 bus, quę quodam naturali instinctu reguntur, a for-
 tiori, ergo Deus poterit de illis prouidere. Tertium non
 stat, quia Deus cum sit summe bonus, & volūtas eius
 sit vniuersaliter de omni bono, vult quodcunque bo-
 nū, & in ordine rerū particulariū consistit quoddā

bonum ipsarum, ergo Deus vult illud, & sic de indi-
 uis habebit prouidentiam. Item Deus conceditur
 habere prouidentiam de speciebus, & generibus, & tñ
 nō possunt species & genera manere, nisi manētib;
 indiuiduis, quia destructis primis substantijs impossi-
 bile est aliorū aliquid remanere. i. genera, & species,
 quę sunt secundę substantię, vt dicit Aristoteles in pre-
 dicamentis: quicunque tñ est de aliqua re sollicitus ne-
 cesse est, quod sit sollicitus de oībus illis sine quibus im-
 possibile est manere illam, sic autē est de indiuiduis,
 ergo necesse est, quod Deus habeat prouidentiam de indi-
 uis. Et ista ratio omnino vrget, sed non apparet ex
 hac an de omnibus indiuiduis prouidentiam habeat,
 quia species quolibet potest conseruari etiam si non
 habeat tot indiuidua quot habet: & tñ si quis cōcedat
 Deum habere prouidentiam de quibusdam indiui-
 dnis, concedat eadem ratione, quod habeat prouiden-
 tiam de omnibus, ratio huius est, quia excludentes
 indiuidua corruptibilia a diuina prouidentia faciūt
 hoc, eo quod in eis est error, & defectus, qui nō potest
 accedere in prouidentia, & tamen in quolibet indiui-
 duo corruptibili est hoc, ergo cum non sit inconue-
 niens Deum habere prouidentiam de quibusdam ip-
 sorum, immo sit necesse (vt dictum est) non erit incon-
 ueniens habere de omnibus, & sic de omnibus ha-
 bebūt.
 Sed dicunt quidam, vt commentator, quod Deus
 habet prouidentiam de indiuiduis solum in quantum
 communicant in natura communi speciei, scilicet
 quod non sit prouidentia de illis determinata, scilicet
 de singulis ipsorum, sed solum de ipsa specie in
 qua indiuidua communicant.
 Sed hoc non stat, quia tunc non esset prouidentia
 de indiuiduis quantum ad suas formas particulares,
 & quārum ad proprietates materiales, & actiones, &
 passiones ipsorum, quia istę non competunt indiui-
 duis, vt communicant in natura speciei, sed falsum est
 ex ratione supraposita. necesse est haberi prouidentiam
 de indiuiduis, quia sine illis non possunt esse genera, &
 species, & tñ indiuidua non sunt, & consequantur in
 esse suo per rationem communem speciei, sed per
 formas suas, & per proprietates materię, & actiones,
 & passiones suas: necesse est, ergo de his haberi prouiden-
 tiam ad hoc, quod habeatur prouidentia de indiui-
 duo, & non sufficit habere prouidentiam de ratione
 communi speciei, nec de indiuiduis solum, vt in ea
 communicant. Et hoc patet, quod necesse est haberi
 prouidentiam non solum de indiuiduis, sed etiam
 de omnibus accidentibus circa ipsa indiuidua qua-
 liacunque sint, quia de indiuiduis habetur prouiden-
 tia in quantum eis manentibus manent in ipsis gene-
 ra, & species, quę aliās non possunt manere, & ta-
 men quolibet accidens facit ad corruptionem, vel
 conseruationem indiuidui, ergo de quolibet eorum
 necesse est haberi prouidentiam, quia aliās ex ea par-
 te contingeret perire omnia indiuidua, & consequen-
 ter genera, & species. apparet ergo, quod de oībus tam
 vniuersalibus, quā particularibus, siue substantijs, siue
 proprietatibus, vel accidentibus substantijs quantum-
 cunque sint parui valoris est prouidentia, & istud cō-
 uenit veritati fidei, sic dicit Christus supra in ista, oēs
 capilli capitis vestri numerati sunt, de oībus Deus
 hēt curā, & numerat eos, cū tñ nihil sit minoris valo-
 ris in hoīe, quā capillus, quia multis pereuntibus nihil
 homini depērit, magis curam habebit de ipsis indiui-
 duis, & actibus suis, sic etiam dicitur Sapien. 7. de Sa-
 pientia Dei, quod attingit de fine vsque ad finem, id est
 a primis, & optimis entibus vsque ad infima, &
 disponit omnia suauiter, id est de omnibus habet prouiden-
 tiam, quia dispositio, & prouidentia idē sunt, vt di-
 ctum

ctum est præceden. q. & Sap. 14. dicitur tu pater gu-
 bernas omnia prouidentia, ergo de omnibus, tam indi-
 uis, quam speciebus, & generibus est prouiden-
 tia.
 Ad primum dicendum, quod prouidentia excludit ma-
 lum a rebus prouisis, in quantum malum impedit cō-
 secutionem finis, sed non tollit omne malum, vt di-
 cetur sequen. q.
 Ad secundum dicendum, quod etiam fortuita cadunt
 sub prouidentia, sed non dicuntur fortuita respectu
 causę prouidentis, sed respectu secundarum causarū,
 quę non habent prouidentiam, vt dicitur infra qua-
 stione 128.
 Ad tertium dicendum, quod liberum arbitrium per se
 ordinatum est ad vnum, scilicet ad bonum, quia bonum est
 quod omnia appetunt. Ethicorum. & tamen tali-
 ter ordinatur ad illud, quod non sit necesse consequi
 ipsum, sed posset ab eo deficere, nam si necesse esset
 assequi bonum in quod tendit, & non posset velle,
 nisi determinatum bonum, tolleretur ratio libertatis
 & sic non esset liberum arbitrium, cadunt ergo sub
 prouidentia actus liberi arbitrii non quod per hoc deter-
 minati ad aliquod vnum, sed secundum conditionem
 suę libertatis, vt magis dicitur infra quæstione 128.
 & 129.
 Ad quartum dicendum, quod homines non excludū-
 tur a Dei prouidentia, sicut Christus hic, & Luca 12.
 & cum dicitur, quod reliquit hominem in manu cō-
 silij sui, non dicitur simpliciter, quod reliquit eum, i.
 excludit a prouidentia, sed reliquit in manu consi-
 lij sui, id est nō subiecit eum alicui causę ad cuius mo-
 tum necesse sit ipsum agere, vel ab actione cessare, sicut
 est de rebus naturalibus, quę magis aguntur, quā
 agantur per causas suas a quibus determinantur, sed re-
 liquit eum libere agere, non tamē excludit eum a sub-
 ordinatione suā, sed a subordinatione ad alias causas
 extra se, nam ex eo, quod dedit sibi libere agere sub prouiden-
 tia sua eum refiner, cum daret rebus modos a-
 gendi, qui conferunt ad suos finis pertineat ad prouiden-
 tiam.
 Ad quintum dicendum, quod aliquis error, & malum
 reperitur in rebus, non tamen tollit hoc quin ipsa, in
 quibus malum est, & malum quod eis accidit prouiden-
 tię subijciatur, vt dicitur infra q. 127.
 Ad sextum dicendum, quod in rebus nihil est inordi-
 natum simpliciter, sed quicquid est in mundo ordi-
 natum est, licet in multis eorum ratio ordinis nobis
 non appareat, & ob hoc admiramur, sic dicit Boetius
 de consol. lib. 5. pro. 4. & in libro 4. hoc maxime ac-
 cidit in operibus humanis, vel rebus eorum, vt quod
 mali florent, & boni affligantur, & tamen hic rectus
 ordo quem Deus scit, sicut medicus scit, quare qui-
 busdā egris interdum dat dulcia interdum amara,
 quod ignorans artem admiratur, ista tamen inordi-
 natio, si bene attendatur non accidit in eis ad quę per
 se homo ordinatur, vel opera eius, & quę sunt ei per
 se bona, vel mala, nam ordinatur homo per se ad fe-
 licitatem ad quam peruenit per opera bona, & in
 his nunquam accidit error, quia necesse est, quod
 quolibet opus bonum habeat sibi semper adiunctū
 primum bonitatis suę, & hoc quantum ad perfe-
 ctionem virtutis, scilicet quia quilibet actus virtutis
 reddit nos perfectiores in virtute, & hoc est bonum
 humanum, quod in presenti habetur, vel quantum
 ad assecutionem felicitatis, quia necesse est quemli-
 bet finientem in opere bono assequi felicitatem, &
 contrario in malis, quia per quodlibet opus malum
 homo deterior redditur, & in malo finientem infelix
 etiam necessario, in his enim Deus non permittit fie-
 ri errorem, sed permixtio, & inordinatio, quę nobis
 Alph. Toft. in Matth. Pars III.

videtur, accidit in bonis, quę non sunt propria homi-
 nis, id est, quę sunt extra ipsum, sicut bona fortunę,
 vel quę sunt intra eum, & tamen non pertinent ad
 eum sub propria ratione hominis, vt bona corporis,
 ista tamen permixtio adhuc nunquam est inordina-
 ta, quia semper ordinatur ad aliquid, quod est bonū
 homini per se, scilicet ad bonum glorię, vel gratiæ ad
 Roman. octauo, scimus, quia diligentibus Deum om-
 nia cooperantur in bonum, vel ad manifestationem
 diuinę iustitię, sicut impii prosperantur hic, vt appa-
 reat magis eorum ingratitude, & sint minus excula-
 biles in pena eterna.
 An Deus habeat specialem prouidentiam de brutis. Et quod
 pena non infligitur, nisi propter peccatum, non tamen
 mala brutis proueniunt ex peccato. Et quomodo
 Deus habeat curam de bobus.
 Quæst. CXXIII.
 QVÆRITVR an Deus habeat prouidentiam cō-
 tra bruta, & licet determinatio huius dubij ap-
 pareat ex præceden. q. dicitur tamen per quosdā qui
 specialiter de hoc dubitant. Aliqui dicunt, quod non, quia
 1. Cor. 9. dñ nō est Deo cura de bobus, ergo nec a for-
 tiori de alijs brutis minoris valoris. Item Abacuc pri-
 mo dñ nunquid facies hominis, vt pisces maris, hoc
 autē dicit admirans turbationem rerum humanarum
 quę videtur esse sine ordine, & sic presupponit, quod
 pisces maris nullum ordinem habeant, & nō sit Deo
 cura de illis, & ita erit de ceteris brutis, ergo non ca-
 dunt sub diuina prouidentia.
 Dicendum, quod cum omnia indiuidua, & accidentia
 eorum cadant sub prouidentia, vt ostensum est supra
 q. præced. cadent a fortiori bruta, cum multa sint mi-
 noris perfectionis, quam bruta. Itē patet expressius,
 quia supra in litera, & Lu. 12. Christus dixit duo passe-
 res asse uenire, & vnus ex illis non cadet sine patre
 vestro, i. non occidetur, nisi Deo diffinente, & Luca
 12. dñ vnus ex illis non est in obliuione coram patre
 vestro, i. Deus habet sollicitudinem de quolibet eorū
 per se, & hoc est habere prouidentiam, ergo non so-
 lum ad species brutorum, sed etiam ad quodlibet in-
 diuiduum ipsorum extenditur prouidentia.
 Item Sapien. 12. dicitur cura est ei de omnibus, &
 hoc est habere prouidentiam, & Sapien. 14. dicitur tu
 pater gubernas omnia prouidentia, ergo etiam bruta.
 Aliqui tamen volentes nimis tribuere prouiden-
 tię brutorum errauerunt, dicunt enim, quod de omnibus
 indiuiduis est prouidentia Deo equaliter, & conse-
 quenter de rationabilibus, & brutis, ideo coacti sunt
 dicere, quod in brutis nihil mali contingit, quod non de-
 tur eis a Deo in penam, velut occasio maioris pmii,
 & consequenter dicunt, quod peccatū est occidere bruta,
 sicut occidere hominem.
 Sed isti errant, nam occidere bruta peccatum nul-
 lum est, nam ideo est peccatum occidere hominem
 eo quod quilibet homo tenetur alteri aliqua lege per si-
 militudinē speciei, & naturę equalitatem, & ita Deus
 iussit Ecclesi. 17. c. vnicuique mandauit Deus de pro-
 ximo suo, sed brutis non tenemur ad aliquid, quia nō
 cōdicant nobiscum in specie, sed sunt naturaliter mi-
 nora, ideo illa occidere peccatum non est.
 Item Deus subiecit illa nobis, & tradidit ad vsus
 nostros Genesi. 9. omnes pisces maris manui nostrę
 traditi sunt, ergo occidere illos licitum est.
 Item patet, quia ad hoc Deus subiecit nobis bruta,
 vt vescamur carnibus eorum. Genesi. nono, omne
 quod mouetur, & viuūt erit vobis in cibum, ergo li-
 cet illa occidere.
 Item licet nobis herbas eradicare, & comedere, &
 Kk 2 tamen

tamen æqualiter concessum est nobis vesci carnibus...

Item quia si possent peccare, possent virtuose agere...

Item omne meritum proprie dictum est respectu vite...

Item quia præmium boni operis est post mortem...

pressit hic, & Luc. 12. nã cum dixit de passeribus vnus...

Ad primum dicunt quidã, qd Deus hãt scientiã de brutis...

Aliter et potest intelligi, qd non est Deo cura de bobus...

An prouidentia Dei excludat malum de vniuerso, &c. Et qd...

Quæritur an prouidentia Dei excludat malum de vniuerso...

dentia, vel sint extra illam. Aliqui dicunt, qd malum...

Dicendum, qd motuum eorum, qui prouidentiam negant...

Alij etiam errauerunt propter hoc partem illã reum...

Sed dicendum, qd vt ostensum est supra q. 124. prouidentia...

Item impossibile est, qd aliquod agens operet malũ...

hoc est in quantum sunt quedam meliora alijs, si tamen...

Sed dicitur, qd non tollantur ista, sed efficiantur in generabilia...

Item, quia dato, qd possent omnia, quæ nunc sunt effici...

Itẽ sublatõ omni malo manerent fere omnia equalia...

Item sicut esset inordinatum regimen si rector vrbis...

Item impossibile est, qd aliquod agens operet malũ...

K

E

inconueniens, sicut si ignis nihil combureret, nunquam sibi similem generaret, & tamen generando corrumpit combustibilia, ergo non pertinet ad prouidentiam auferre omne malum.

Item multa bona sunt in vniuerso, quæ nunquam essent si malum nullum esset, sicut non esset patientia Martyrum si non esset iniquitas persequentium, nec esset locus iustitiæ vindicanti, nisi delictum aliquod esset, & non esset in natura generatio vnus rei, nisi esset alterius corruptio, quæ malum est, tollere ergo omnia mala esset tollere plurima bona, ideo non expedit mala tolli, vt bona non auferantur, sicut dicitur, infra 13. in parabola zizaniorum, quod non eradicentur ne simul triticum eradicetur.

Item boni totius maius est bono partis, & gubernator permittit debet defectum aliquem in parte, vtaugeatur bonitas in toto, sic enim fundamenta domus in loco vili, & sub terra ponuntur, vt rota domus illis in sistens pulchra esse possit, quod si vellet artifex fundamenta esse pulchra, sicut parietes, nec poneret fundamenta, nec faceret parietes, malum ergo & defectus in parte permitti debet propter bonum totum: ita enim in vniuersitate rerum, si tolleretur omne malum desineret esse tota natura generabilium, & corruptibilium, prouidentia ergo non debet excludere omne malum.

Sed dicunt quidam, quod melius esset sola bona esse, quam esse mala cum bonis, quia tantum est malum, quod mala faciunt quantum bonum, quia illa bona vniuerso conferunt quæ cum malo sunt.

Item quia deterius est vnum malum esse, quam multa bona ommittere, sicut laudabilior est decem veritates dicens nihil mentiris, quam viginti vera dicens adiunctis duobus falsis.

Dicendum, quod maior est perfectio manentibus malis cum bonis, quæ exclusio malo, & bono illo, quod sine malo esse non potest. Primo, quia bona, quæ cum malo sunt plus conferunt ad decorem vniuersi, quæ auferant de illo decore mala, quæ cum isto bono sunt. Et ratio est, quia si mala essent aliquid separatim, quod sicut quodlibet ens particulare pertinet totaliter ad naturam entis, esset ita aliquid malum, quod totaliter pertineret ad naturam mali, esset individuum malum per se separatim ab individuo entis, sicut individuum hominis separatim est a quolibet alio individuo substantiæ, & tunc poterant connumerari ex opposito mala bonis, quia essent separata, & condistincta individuis bonis, sicut individua equi connumerantur canibus, & leonibus, tale autem malum, & separatim non est possibile, cum malum non sit natura aliqua, & tamen si esset possibile potius deberet vniuersum carere decem bonis, quam habere talia quinque mala, & fortassis, quam vnum, nunc tamen malum non est tale, sed est malum defectus in bono, & ideo ipsum in quo malum est magis bonum est, quam malum, imo vere ipsum non est, nisi bonum licet malum ei accidat, & sic magis præponderat bonum, quam malum. Quod patet, quia malum, & bonum sunt opposita, & malum corrumpit bonum, imo est corruptio ipsius boni: si tamen malum præponderaret bono corrumpere ipsum, & cum non corrumpit, nec destruit omnino, ergo bonum præponderat malo, in quantum tamen malum corrumpit bonum aliquid de isto bono interdum perit, sicut est de generabili, & corruptibili, quando corrumpitur, quando tamen manet bonum est, quia malum non est, nisi quando deficit. Sed manifestum est, quod plurima, quæ deficere possunt manent, & in quantum manent solum bona sunt, tantum ergo de vero bono & de natura entitatis subtraheretur vniuerso, quantum sunt manentia

quia, quæ deficere possunt, si omne malum excluderetur, ergo non esset prouidentia, quæ malum excluderet, sicut stultum esset occidere hominem, quia interdum febrem patitur.

Ad secundum dicendum, quod illud tenet verum de malo separatim, sicut enim propositio falsa est totaliter falsa nihil verum significans ex suo adequato significato, ita si esset malum, quod pure malum esset, peius esset habere duo mala, quam deficere viginti bona, nunc autem malum non est tale.

Aliter etiam dicendum, quod malum etiam, si non sit separatim, sed solum defectus boni, si tamen non esset ordinatum, deterius esset habere multa bona inordinata per malum, quam habere pauca, quibus nullum accideret per quod deordinarentur: mala tamen nunc non sunt extra ordinem, sed sub prouidentia cadunt, & ordinatur quodlibet malum ad aliquod bonum, quod maius est, quam defectus boni quem inducit malum, & ita ipsum malum quodam modo est bonum, quia sicut bonum est ad bonum, ita & malum Deo prouidente est ad bonum, sicut dicit Boetius de consol. lib. 4. pro. 5. ideo malum non minuit de bono vniuersi, sed potius auget.

Pro quo sciendum, quia vt dicit Dionysius lib. de diu. no. c. 4. prouidentia Dei non est naturam destrueret, sed saluare, ideo instituit sic Deus quasdam res, vt consequantur finem suum solum per principium, quod est natura, sicut est in omnibus irrationabilibus, aliis autem dedit principium, quod est voluntas ultra naturam, in illis autem, quæ consequuntur finem per principium, quod est natura, est quidam gradus quarundam rerum quarum natura non potest impediri ab effectu suo, & consecutione finis, & inter res pure naturales iste est gradus altior, sicut est in corporibus celestibus, vnde in his nihil accidit, quod non sit intentum, & ita non est ibi error.

Et propter hoc dicit Auicenna, quod supra orbem lune non est malum, scilicet malum naturæ. Alius est gradus rerum pure naturalium, quarum natura potest impediri, & deficere, sicut generabilia, & corruptibilia, & quamuis sit ista natura inferior, prima in bonitate tamen bona est, & melius est, quod sit vtraque simul quam quod altera solum, vt ostensum est. si autem Deus fecisset, quod ista natura non posset deficere iam non esset ista, sed alia, & sic non essent multæ naturæ in quo non subtraheretur multum de perfectione vniuersi, vt dictum est. Deus autem condidit istam naturam præsciens defectum eius, qui ei contingere poterat, & est malum naturæ, sed illum non intendit, fecit tamen naturam cui accideret talis defectus ne subtraheretur gradus bonitatis, cui iste defectus accidit, istum tamen defectum non reliquit inordinatum, sed prouidit, quod si malum accideret ex defectu alicuius naturæ, quod ordinaretur in bonum, sicut videmus, quod corruptio vnus est generatio alterius, & iste modus prouidentia, vt dictum est præcedenti quæstione, extenditur vique ad bruta, quæ potius naturæ instinctu, & quasi necessitate agunt aliquid electione voluntatis, & ideo malum, quod in eis accidit recompensatur per bonum naturæ, & non per bonum præmij, quia nec habent præmij, nec meritum, vt ibidem dictum est, sed mors vnus aliis prodest ad cibum, & vitam alterius, sicut est in inanimitatis, quia præcisio arboris prodest ad edificationem domus, & ad alias utilitates.

In creaturis autem nobilioribus præter naturam suam est aliud principium agendi, scilicet voluntas, quod in quantum est Deo magis propinquum, quæ magis absolutum a necessitate, & subiectione ad alias causas, & ita est liberum, & hinc competit ex conditio-

ne

ne sua, quod possit tenere rectum ordinem tendendo in finem, & etiam deficere, si autem tenderet inuitabiliter in finem suum diuina prouidentia determinante illud ad hoc, iam tolleretur sibi conditio naturæ suæ, & ideo a Deo taliter constituta est, quod possit deficere, vel non deficere, istos tamen defectus voluntati Deus non intendit, sed præsciuit, & præmisit, vt non tolleretur iste gradus entitatis de vniuerso, prouidit tamen ordinando defectus istos in bonum, scilicet in bonum iustitiæ, dum malum culpæ emendatur per rectitudinem poenæ, vel in bonum utilitatis aliorum, qui per iniquitatem istorum corriguntur de peccatis, vt boni fiant, vel vt boni existentes in gradu meriti crescant, & ad multa alia, quæ homo intelligere non sufficit. Et ita tam bona, quam mala subleuantur prouidentia, bona quidem, quasi præstita, & intenta, & ordinata, mala quidem quasi præcognita, & ordinata, sed non, vt intenta, & bona quidem omnia non eodem modo prouidentur, sed secundum conditionem naturæ singulorum, scilicet necessarium, ita quod deficere non possit, & contingens ita, quod possit esse, vel deficere, & voluntarium, ita quod ultra hoc, quod est esse, vel deficere, & recte, vel non recte, agere præmij, vel poenæ habeat, aut in poenam, vel præmij alicuius ordinetur, naturale autem, ita quod consequatur finem naturalem, si bonum est, & sic etiam ad bonum alterius naturæ, si vero malum est solum fit ab bonum alterius, cum ipsi malo bonum accidere non potest pro seipso, cum malum non possit esse bonum.

Ex his patet solutio ad errores eorum, qui propter malum, quod in rebus videbant negauerunt prouidentiam, & errauerunt in ea, & qui dicunt non esse Deum, quia mala sunt in rebus recte dicerent, si inueniretur malum per se, vel malum, quod est defectus boni, ita tamen quod ad nullum bonum ordinaretur, nec proficeret, quia iste est magnus defectus, qui non posset esse in rebus, nisi vniuersum sine principio, & sic non esset Deus, vel ipse princeps esset talis, qui non posset, aut nollet hunc defectum auferre, & vtroque modo sequeretur, quod non esset Deus, sed aliquid imperfectum, recte ergo diceret, quia tamen mala quæ in rebus sunt, ordinata sunt quodam modo iam bona sunt, vt supra ostensum est, ideo mala esse in rebus non arguit Deum non esse cum hoc non sit imperfectio vniuersi, sed potius pertineat ad perfectionem eius, vt ostensum est.

Alij vero, qui propter bona, & mala, quæ videntur non a se fieri Deum negare rectius dixerunt, quia licet non cognouerunt modum prouidentia, crediderunt tamen bona existere impossibile esse, nisi Deo auctore, quod verum est, nesciuerunt tamen quomodo mala possent esse, nisi Deo existente, quod verum est, si inordinata essent, cum tamen ad ordinem reducuntur bona sunt. Alius erat error tollentium prouidentiam de natura corruptibili, quia erat malum, id est corruptio in ea, & tamen ostensum est, quod istud malum proficit ad bonum vniuersi, & quod subtrahit corruptibilibus tolleretur magna perfectio vniuersi, potius ergo pertinet ad prouidentiam facere, quod sunt simul corruptibilia, & incorruptibilia, quæ quod sunt sola incorruptibilia.

Ex dictis etiam patet solutio ad dubium quorundam ad actiones nostræ male facta Deo. Et dicendum, quod actio ex ea parte, quæ habet entitatem est actio, ex ea autem parte, quæ deficit ab ordine finis intenti, vel debiti mala est, Deus igitur est principium omnis actionis nostræ, non tamen, vt mala est, quia malum non habet causam efficientem, sed deficientem, est ergo malum a nobis in quantum deficere possumus,

Alph. Toit. in Matth. Pars III.

sicut claudicare, & male ambulare est a virtute motiva, quæ est efficiens, in quantum vero male ambulat est a curuitate tibi, quia curuitas est causa efficiens. Deus autem non potest esse directe causa efficiens, sed efficiens, cum sit ens, & ideo per actionem suam directe semper communicat entitatem, & non defectum.

Ad errorem autem Manichæorum ponentium prouidentiam boni, & mali Dei. Dicendum, quod ista positio est omnino irrationabilis, quia malum non potest habere causam efficientem, cum non sit natura, sed naturæ defectus.

Item, quia malum non potest esse intentum, cum intentio sit de fine, & de bono, quia bonum est, quod omnia appetunt, isti tamen ponunt malum per se intendi, vnde hic error non solum a catholicis, sed etiam a prophetis satis improbatum est.

Ad primum contrarium dicendum, quod prouisor auferit malum ne eueniat in re de qua prouideret, & ita Deus in opere suo, quod est vniuersum, prouidet ne aliquod malum eueniat, & vere nullum euenit, quia corruptiones, & mala in rebus particularibus non tollunt aliquid de bono vniuersi, sed potius augent ponendo plures gradus entitatis, quam si sola incorruptibilia in vniuerso essent, & si aliquid malum, quod non esset prouidentia, vel ibi deficeret, & tamen nullum malum accidit vniuerso, sicut ergo si quis de re vna particulari prouidentiam habeat, nititur ne aliquid mali illi rei accidat, & si accidit deficit prouidentia, ita Deus prouidet ipsi vniuerso, quod est opus suum, & facit, quod nullus sit defectus, vel malum in eo.

Sed ex hoc aliqui dicunt, quod Deus prouidentiam habet de vniuerso, sed non de singulis indiuiduis, quæ in eo sunt, cum in illis malum accidat.

Dicendum, quod tam de vniuerso, quam de partibus eius est Deo cura, & de quolibet particulariter, & distincte, vnde tanta est Dei prouidentia circa vniuersum ac si non haberet curam de particularibus, & tanta est ei cura de quolibet particulari per se ac si non haberet curam, nisi de vno solo indiuiduo, & hoc prouenit ex infinitate perfectionis diuini intellectus cuius virtus non est minor in quolibet parte ad intelligendum, quam in omnibus simul, ideo tam de vniuerso, quam de singulis indiuiduis per se prouidentiam habet, quia cum ista sunt partes vniuersi, attendit Deus magis bonum vniuersi, quam cuiuslibet indiuidui per se, & ideo permittit malum aliquod in indiuiduis in quantum illud ordinatur ad bonum vniuersi, cum ablato omni malo non staret integritas vniuersi deficientibus multis gradibus entitatis.

Cum autem dicebatur supra, quod sine imperfectione diuine prouidentia stare potest defectus, qui defectus sequitur ex causis secundis, non est intelligendum, sic absolute, quia si aliquid de eo, quod a Deo prouisum esset, fieri impediretur propter defectum causarum secundarum licet non esset imperfectio in dispositione, esset tamen defectus prouidentia. Sicut si quis recte disponat quid in domo sua fieri debeat, ordo quidem rectus est, si tamen ministri non bene exequantur, quod ipse instituit, est defectus in prouidentia, quæ dare debet, ea quæ conferant ad finem, & tollere, ea quæ impediunt ordinem institutum, & consecutionem finis, cum tales ministros posuerit, qui ordinem datum non tenerent, & sic, vel posuerit eos, quia bonos putauit, & tunc errauit prouidentia eius, quia sic non prouidit, quod futurum erat, vel non curauit meliores ponere, & tunc prouidere noluit.

Kk 4

noluit. Ita si Deo instituentem ordinem rectum in rebus impediatur ordo ille ex defectu causarum secundarum, vel Deus præsciuit defectum illum, vel non, si non præsciuit non habet prouidentiam, sed errat, quia prouidentia præsupponit prouidentiam futurorum, si autem præsciuit, & non curauit meliores executores prouidentie dare, noluit habere prouidentiam de rebus, sed deserit eas, & sic defectus est prouidentie, quod per causas secundas sequatur malum in rebus, quod inordinatum maneat, & ideo oportet ad hoc, quod sit prouidentia, quod omne malum excludatur de rebus, vel reducatur ad ordinem, alioquin non erit prouidentia, & quia defectus, qui contingunt in rebus non sunt a Deo, sed a causis secundis, & insuper Deus præsciuit defectus illos futuros, & reduxit eos ad ordinem, scilicet quod ad bonum profint, non arguit illi defectus imperfectione diuine prouidentie.

Ad secundum dicendum, quod scilicet prouidentia accidit aliqua mala in rebus, quod non repugnat prouidentie, ut dictum est, si tamen malum accideret, ut in pluribus hoc prouidentie repugnaret, quia cum malum non sit propter se, sed propter bonum necesse est, quod bonum accidat, ut in pluribus si ordo rectus manet. Cum vero dicitur, quod malum accidit, ut in pluribus falsum est, quia malum potest accipi in rebus naturalibus, vel in voluntariis, si in naturalibus constat, quod malum accidit, ut in paucioribus, siue considerando quantum ad partes, vel supposita in quibus malum accidit, & in quibus non, siue quantum ad eandem rem in qua malum accidit, & bonum.

De primo patet, quia malum nature non contingit, nisi in specie generabilium, & corruptibilium, quæ est paræ quantitatis respectu corporum celestium in quibus malum esse non potest, quia incorruptibilia sunt, & motus eorum non potest esse inordinatus, quia ipsa corpora semper habent se eodem modo.

De secundo patet, ut in naturalibus in quibus malum accidit, & tamē ut in paucioribus accidit, quia cause naturales consequuntur effectus suos, ut in maiori parte, & deficiunt in minori, & tamen defectus est malum naturale. Si autem consideretur de voluntariis iterum sunt plura numero in quibus malum non accidit, quia in Angelis non accidit, & tamen plures sunt Angeli manentes, quam cadentes, & forte plures, quam omnes damnati tam homines, quam demones, ut tenet communiter doctores, sic dicit Sanctus Thomas 1. 2. d. 39. articulo ultimo.

Si autem accipiatur in hominibus videtur malum accidere, ut in pluribus, quam bonum. Et ratio huius est prima propter corruptionem humane nature peccatum originale, quam corruptionem Deus prætermit, & non excludit eam, sed præordinauit illam ad bonum, ut non subtraheret nature suam libertatem, quia tunc periret ratio speciei.

Secunda causa fuit ex natura conditionis humane, sicut enim in naturalibus inuenitur triplex gradus. Aliquid enim est, quod habet solum esse in actu, & huic rei nullus defectus accidere potest, & sic sunt corpora celestia. Alia sunt quorum esse est solum in potentia, sicut materia prima, & tale ens semper habet defectum, nisi remoueatur per aliquod agens, quod reducat ipsum in actum. & est aliquid, quod habet actum admixtum priuatione, & istud propter actum, id est formam dirigentem in opere recte operatur, ut in maiori parte, deficiat autem, ut in minori, sicut autem est in rebus corruptibilibus, ita etiam est in intellectualibus. Est enim aliqua natura intellectualis, quæ est actus completus sine admixtione alicuius priuationis, vel potentialitatis, & ex hoc non potest procedere aliquid, nisi rectum, unde in hac natura malum esse non

potest, & ita est de Deo in quo malum non est. Est autem alia natura intellectualis cui admiscetur potentia, & tamen ipsa res in natura sua habet aliquem actum dirigentem in opere, sicut est in Angelis, ideo talis natura deficit, ut raro in opere. In natura autem humana in parte intellectuali est pura potentia, loquendo de perfectionibus, vel actibus secundis, quia licet ipsa anima actus, & forma sit, formas per quas intelligit, & vult non habet sibi innatas, sicut Angeli, qui non medicant ab exterioribus formas per quas intelligant, sed innatæ eis sunt, homini autem nihil innatum est, unde si non mendicat formas per quas intelligat, vel infunduntur sibi impossibile erit, quod aliquid intelligat, unde commentator 3. de anima, comparat intellectum possibilem humanum materie prime, & Aristoteli ibidem comparat tabule rasæ in qua nihil scriptum est, & ideo anima nostra in se considerata equaliter se habet, & indifferenter ad omnia intelligenda, vel facienda, cum nihil sit sibi naturale. & quia malum contingit multis modis, ut patet 2. Ethico. bonum autem solum vno modo, ideo ut in pluribus flexitur in malum, etiam propter diuersitatem partis spiritualis, & corporee, quia homini, ut est animal contingit esse bonum aliquid, quod est bonum particulare, quia tamen eius nature rationalis debet tendere ad bonum simpliciter, ad quod retardatur ex inclinatione ad bonum particulare, si tamen anima hominis haberet aliquid innatum, non impediretur ex inclinatione corporis, quia tamen nihil innatum habet, est homo agens imperfectum quantum ad omnes actiones suas, nisi in actionibus naturalibus, quæ non competunt ex parte rationis, quando autem homo habet perfectiones secundas, quæ sunt habitus, & intellectus, & voluntas, & ceterarum, per istas determinatur ad vnum, & tunc non potest deficere, nisi ut raro, siue sint iste perfectiones acquisite sine infusæ, quia mouebuntur iam per modum nature, quæ est determinata ad vnum, ita apparet, quod malum non accidit in rebus, ut in pluribus, sed in minori parte.

An Deus habeat prouidentiam de omnibus immediate, vel mediantibus alijs causis. Vbi ostenditur error Platonis, qui posuit triplicem prouidentiam. Et quod ad prouidentiam, de rebus multa requiruntur. Et quod intellectus diuinus non vilescit intelligendo singularia.
Quest. CXXV.

Quæritur cum Deus habeat prouidentiam de omnibus particularibus, ut ostentum est supra q. 124. an habeat de omnibus immediate prouidentiam, vel mediantibus alijs causis. Aliqui dicunt, quod non per se, & immediate prouidet, sed mediantibus ministris, nam prouidentia Dei non excludit operationem secundarum causarum, quælibet tamen causa secunda intendit effectum suum deducere ad finem, quod ad prouidentiam pertinet, ergo mediantem illa Deus prouidet. Item non est aliquid Deo subtrahendum, quod ad dignitatem pertinet, & tamen pertinet ad dignitatem principum non facere per se omnia, nec curam de omnibus agere, sed per alios, ergo etiam Deus per aliquos providebit rebus.

Item dicitur 12. Meta. quod quædam melius est nescire, quæ scire, ut vilia, & infima, sed omne melius esse in Deo est, ergo quædam erunt, quæ nesciet, & consequenter de illis non providebit saltē per se, sed per alios. Dicendum, quod Deus prouidentiam habet de omnibus, & immediate. In hoc tamen antiqui errauerunt, sicut Plato, qui ut refert Grego. Niseus posuit triplicem prouidentiam.

Prima est summi Dei, qui primo, & principaliter prouidet.

prouidet proprijs, omnibus intellectualibus creaturis, & deinde toti mundo quantum ad genera, & species, & vniuersales causas, quæ sunt corpora celestia.

Secunda est, qua prouidetur singulariter individuis animalium, & plantarum, & omnium generabilium & corruptibilium, quantum ad eorum generationem, & corruptionem, & ceteras passionem, & accidentia ipsorum, hanc prouidentiam Plato attribuit dijs, qui cælum circueunt. Aristoteli 2. attribuit circulo obliquo, id est zodiaco 1. de genera. & corru.

Tertia prouidentia est rerum humanarum, scilicet quæ ad vitam humanam pertinent, quam attribuit quibusdam demonibus circa terram existentibus, quos humanarum actionum custodes vocat, & dicit, quod secunda, & tertia prouidentia dependet a prima, quia Deus summus statuit secundos, & tertios prouisores.

Ista positio consonat fidei aliquantulum, scilicet in quantum omnium rerum prouidentiam ponit, etiã quia reducit totam prouidentiam in Deum, discordat tamen a fide, quia subtrahit diuine prouidentie omnia particularia subiiciens secundæ, & tertiæ prouidentie, & licet dicat dependere istas duas a prima prouidentia Dei, non intelligit, nisi quod Deus statuit prouisores, non tamen quod ipse prouideat, & ideo etiã cognitionem particularium tollit a Deo. Veritas tamen est, quod Deus cognoscit omnia particularia, sic dicitur Luca 12. quod vnus de passeribus non est in obliuione coram patre vestro. Etiam habet prouidentiam de eis conferendo, ut finem suum consequantur, & non turbentur in ordine eis assignato ad finem consequendum supra in litera, vnus ex his non cadet in terram sine patre vestro, & supra 6. dicit, quod Deus pascit volatilia cæli, & vestit lilia agri, habet igitur de eis prouidentiam. Et dicendum, quod habet per se, & immediate istam prouidentiam. Pro quo sciendum, quod ad hoc, quod sit de rebus prouidentia multa requiruntur.

Primo institutio ordinis, scilicet qualiter se habeat quælibet res ad aliam rem, & qualiter ad finem, & hæc vocatur dispositio. Deinde, quod dentur rei ea, quæ conferunt sibi ad finem, ut adiuetur ad consequendum illud per ea, & ut non impediatur in ordine ei assignato, & excogitatio istorum vocatur proprie prouidentia. Deinde est necesse, quod ista executioni tradant, quia aliàs nihil prodesset tota Dei excogitatio. Prima duo facit per se. Tertium autem facit per causas secundas, & istud vocatur gubernatio, quæ est explicatio prouidentie. Et ratio huius est, quia prima duo possunt esse eterna, quia sunt actus intellectus, & sic competunt Deo cuius esse, & agere est in eternitate. Tertium vero necessario est in tempore, & cum successione, & hoc non conuenit Deo, sed per causas secundas illud facit, ut dicitur seq. q. & hoc est mediate facere, prima autem duo immediate facit. Et patet hoc primo, quia in rebus humanis, quæ est aliquis superior prouisor ille per se excogitat de solis magnis qualiter ordinentur, minorum vero ordinationem relinquit excogitandam alijs, & hoc est, quia ipse ignorat conditiones particularium, sicut legislator ponens legem multa relinquit arbitrio iudicis, eo quod quando legem imponit non potest cognoscere differentias omnium particularium negotiorum, quæ euenient, quia si sciret legem poneret nec postea dubitaretur, quomodo particularia reducerentur ad legem vniuersalem, sed non ponit, quia nescit, vel interdum si sciret non potest propter humanam occupationem, & temporis prolixitatem, ideo prouisor summus committit inferioribus, ut sic minus laboret. In Deo autem ignorantia non est, quia omnia etiam minima distincte cognoscit. Etiam intelligendo non laborat, quia eius intelligere est eius substantia, & vita. Etiam non requirit tempus ad in-

telligendum, ideo nulla causa est, quare non prouideat per se de omnibus, cum omnia intelligat intelligendo se.

Item quando committitur a superiori prouisore inferioribus ordinare de aliquo ipsi per suam industriam ordinem excogitant, & non habent illam industriam, nec vnum eius a superiori prouisore, quia si ab illo haberent iam ordinatio non fieret per ipsos, sed per illum, & ipsi non essent prouisores, sed ordinis datæ executores: industria tamen & sapientia, & omnis perfectio intellectus a Deo causatur, nec potest quis intelligere aliquid, nisi in virtute Dei, si ergo aliquid agens intellectualem excogitet aliquem ordinem in rebus quem exequatur, non dicitur illa prouisio esse ab eo, sed a Deo in cuius virtute agit, ergo Deus erit prouisor immediatus.

Item si Deus prouideret mediantibus causis secundis oporteret, quod daret illis leges prouidendi, & illæ, vel essent particulares, vel vniuersales. Si particulares iam cause secundæ nihil prouiderent, sed leges datas exequerentur, & ita essent executores, & non prouisores. Si essent leges vniuersales cum non possit vniuersale semper applicari bene ad particulare maxime in rebus mobilibus, quæ non semper se habent eodem modo, oporteret quod interdum isti prouisores ordinarent de rebus ultra id quod esset in legibus datis sibi, & haberent iudicium super illas, quando oporteret agere secundum tenorem earum, & quando omittere illas, sicut est de epiqueia, quæ iudicat de iusto legali. 5. Ethico. c. 13. & tamen in hoc casu cum esset dubium de lege, & oporteret eam interpretari, vel dispensari in illa non poterat fieri, nisi per condentem, ideo ad Deum recurreretur, & sic ipse indicaret, & prouideret de particularibus.

Item ad hoc, ut teneatur ordo rectus in humanis rebus, superior prouisor iudicat de his, quæ ab inferioribus ordinantur an recte se habeant, vel non. si ergo Deus iudicaret & prouideret per causas secundas, iudicaret rursum an recte ordinata erant, quæ per illas prouidebantur, & sic iam per seipsum de particularibus prouideret. Item si Deus per seipsum non prouideret circa particularia, aut hoc esset, quia non posset, vel quia eius dignitati non conueniret. Quia vilesceret, ut quidam dicunt. Primum est falsum, quia cum Deus omnia intelligat nulla est ei difficultas instituerere eis ordinem quem voluerit. Secundum etiam falsum est, quia magis quis vilesceret operando circa aliquid, quæ ordinando illud, Deus tamen circa omnia operatur, & non vilescit, minus ergo vilescet ordinando omnia, maxime quia prouidere est actus rationis, quæ est aliquid perfectum, nec intellectus vilescere potest in actu suo, sed solum medicando aliquid a rebus vilibus, sicut est in intellectu nostro, qui omnes species intelligibiles accipit ab extra, intellectus autem Dei non intelligit res per species rerum, sed per seipsum, & se intelligendo intelligit omnia, cum ergo non vilescat se intelligendo, nec vilescet intelligendo illa.

Item, quia tunc magis Deus vilesceret existendo causa rerum, quæ intelligendo illas, quia magis conuenit agens cum effectu in conditionibus naturalibus, quam intelligens cum re intellecta, quia agens producet effectum dâdo ei totum esse naturale, in intelligente autem & generaliter in qualibet potentia apprehendente non est res secundum esse naturale, sed secundum esse intelligibile, sicut albedo est in subiecto quantum ad esse naturale, in oculo autem non, sed solum quantum ad similitudinem, & multo minus in intellectu, quia aliàs albedo in intellectu digregaret, & redderet intellectum formaliter albu, quæ duo in niue facit, sed neutrum facit in intellectu, nec in oculo.

Item

Item etiam, si Deus acciperet species a rebus, licet hoc præsupponeret quandam imperfectionem, scilicet quia illas mendicabat, tamen ipse ab eo susceptæ non vilificarent intellectum eius, quia res aliqua dicitur esse vilis propter impuritatem suam materialem, quæ est conditio competens sibi in esse naturali, sed cum transfertur ad intellectum non transit cum conditionibus istis, eo quod non transit quantum ad esse naturale, sed solum quantum ad intelligibile, ut dictum est supra de albedine, id non vilificat res intellecta intelligentem, sed perficit cum suscipiatur ibi secundum conditiones nobiles, & ob hoc dicitur, quod homo non vilificat intelligendo vilia, sed volendo vilia, scilicet quia intelligens suscipit rem solum secundum esse nobile, volens autem non suscipit, sed mouetur ad rem in seipsa, & in suo esse naturali habentem quandam turpitudinem, aut vilitatem: considerata dignitate humana vilificat necessario volens rem vilem, quia fertur in illam, & vult frui ea secundum illud esse, apparet igitur, quod non vilificat diuinus intellectus intelligendo singularia, ideo nihil obstat quin Deus habeat prouidentiam immediate de particularibus, & ita dicendum est, quod illam habet.

Ad primum dicendum, quod quodlibet agens intendit deducere effectum suum ad finem, & deducit, nisi impediatur, hoc tamen non est prouidere, sed prouidentiam exequi, quod vocatur gubernare, prouidentia tamen iam est secundum quam causæ secundæ mouentur operando.

Ad secundum dicendum, quod pertinet ad dignitatem principum habere ministros ad exequendum omnia opera eorum, non tamen oportet, quod habeant ministros ad prouidendum, sed potius ipsi ordinem ponant nisi in eis in quibus ipse, vel nesciunt, vel non possunt, quia indignitatis esset per ministros prouidere, & est maxime indignitatis, qui nihil per se ordinaret, nec etiam de statu personæ suæ, & tamen iste esset vilissimus seruus, qui nihil ageret, sed ageretur, ita autem in Deo est, quia executionem ordinis ipse non facit, sed ministris committit, ordinationem autem per se facit, quia hoc maxime dignitatis est per se posse de omnibus prouidere.

Ad tertium dicendum, quod scire, non est in se est malum cum sit de summis perfectionibus, nobis tamen interdum scire quædam est malum per accidens, scilicet ut vel, quia vilescimus, ut considerando de quibusdam, quæ incitant nos ad peccandum, per quod quisque vilis redditur, vel quia impediunt, sicut cum aliquando occupamur in consideratione rerum particularium, impediuntur considerare de altissimis in quibus emereuntur sapientes, ablati autem his intelligere quæcunque semper erit bonum, sed in Deo heurtem est, quia nec potest malus fieri aliquid cogitando, nec impediri a consideratione meliorum, cum intelligere Dei vnicum sit quo seipsam intelligendo omnia intelligit, ideo melius est in eo intelligere, quam non intelligere.

Executio prouidentia fiat a Deo per se, & immediate, vel mediantibus alijs. Et quod ordo ratio est per se, quanto ad minima magis descendit. Et quod quilibet in vniuerso a Deo est prouiditum. Et quod omnis virtus operatiua exequitur prouidentiam Dei. Et in quo Angelus diffinitur inter se. Et quod nihil est in vniuerso, per quod non fiat executio diuina prouidentia, nisi ipsa materia prima.

QUÆRITUR de gubernatione rerum, quæ est executio prouidentia, explicatio eius per tempora, ut dicit Boetius, an fiat a Deo per se, & immedia-

te, vel mediantibus alijs. Dicendum, quod ad hoc, quod prouidentia in rebus sit oportet esse ipsarum ordinationem, & ordinationis executionem. Primum pertinet ad intellectum, quia sapienter est ordinare. Secundum vero ad virtutem operatiuam, habent autem se ista e contrario, quia in ordinatione tanto est ipse ordo perfectior quanto magis descendit ad minima, quia tunc nihil relinquetur inordinatum, quod tamen accideret si daretur ordo vniuersalis. Etiam quia perfectior est intellectus, qui scit descendere ab vniuersali vsque ad minima, quæ scit fieri in vniuersali, & hoc in moralibus, vbi sermones vniuersales inanes sunt. Ethicorum: ordinare autem ad moralia pertinet cum in operatione sit, vel ad artem, & in vtroque descendit ad particulare.

In operatione autem est e contrario, quia operari in minimis pertinet ad potentiam infimam, exequi autem circa maxima pertinet ad potentiam altissimam, in Deo autem est virtus intelligendi perfectissima, & potentia ad operandum maxima, ideo constituere ordinem perfectissimum, qui est de minimis, & in diuisis pertinet ad Deum, nam omnium rerum vsque ad indiuidua minima, & eorum accidentia Deus habet curam & per se, & immediate facit, ut ostensum est precedenti operatione etiam perfectissima, scilicet maximarum rerum Deo conuenit, & ita sunt aliqua opera, quæ ipse solus facere potest, ut creare seculum, suscitare mortuos, & generaliter quodlibet miraculum, nã hæc per nullam aliam virtutem fieri possunt. Alia opera sunt minoris potestatis, & illa per ministros exequitur secundum proportionem virtutis eorum quibuslibet committens ea, quæ non excedunt potestatem ipsorum, ita vt minima opera competant minimæ virtuti. Item prouidentia Dei non tollit operationem causarum secundarum, & tamẽ omnia, quæ sunt per secundas causas sub prouidentia cadunt, ergo Deus non exequitur per se quiddam per se prouidit, alioquin sequeretur, quod nullum esset agens in toto vniuerso, nisi Deus, & omnes operationes procederent ab eo immediate, nam si equaliter se haberent prouidentia, & gubernatio, cum Deus immediate, & per se omnia prouidit, ita inmediate, & per se omnia exequeretur, & quia quiddam in vniuerso fit a Deo prouiditum est, ut ostensum est precedenti questione, quiddam in vniuerso fieret ab ipso immediate fieret, & tunc, nec ignis calefaceret, nec homo gigneret hominem, sed omnia hæc per se Deus faceret, sicut per se prouidit. Quo dato sequeretur maximum incedens, scilicet quod non esset iste status vniuersi, qui est, nam nunc sunt diuersa agentia, & cum esset vnicum agens etiam actiones inter se non differerent in modo, nec in virtute licet differerent res factæ, quia quælibet esset diuina operatio, & vna non excederet aliam, sicut creare hominem, & equum licet res create differant creatio non differt. Item tolleretur successio, & motus de operationibus, quia operatio procedens a virtute finita est successiua, quia non potest dispositio facere, & introducere formam, virtus autem infinita in instanti operatur, vt patet in creatione, nulla ergo esset successio, nec motus in operationibus. Item oportet tunc, quod daretur, quia si totum vniuersum superuacuum, vel petiret, quod patet, quia fere omnes partes vniuersi habent aliquam virtutem operatiuam, fraudem per illam aliquid operarentur, iam non exequeretur Deus per se quiddam prouidit per se, si autem nihil operaretur esset tota virtus operatiua in vniuerso superuacua, & sic fere totum vniuersum superuacuum, vel si non deberet esse superuacuum, oporteret, quod tota virtus operatiua esse desineret, & hoc erat perire vniuersum. Item tolleretur rebus propria natura, quia naturale est homini intelligere, & velle, si tamẽ Deus

per se exequeretur omnia prouidit non intelligeret homo, nec vellet cum ista sint prouidit, sed Deus hoc faceret, ideo necesse fuit, quod gubernatio, quæ est executio prouidentia non fieret immediate per Deum, sed per causas secundas. Item hoc repugnaret diuinæ dignitati, quia pertinet ad magnum principem multos habere ministros, sed nulla est dignitas maior quam Dei, ideo necesse est, quod habeat diuersos ministros, qui secundum diuersos gradus exequantur voluntatem eius, & istæ sunt virtutes executiua, ita dicitur Psalm. 102. benedicite dominum omnes virtutes eius, ministri eius qui faciunt voluntatem eius, & Psalm. 148. dicitur ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius.

Dicendum autem, quod executio diuinæ prouidentia generaliter fit per omnia, quæ habent virtutem operatiuam in vniuerso, quod patet, quia omnis virtus operatiua operatur, cum nihil maneat ociosum, & tamen omnis operatio est ad aliquem finem, & est prouidit a Deo, ergo omnis virtus operatiua exequitur prouidentiam Dei, & hoc est in tota nature concatenatione, quia ab infimis vsque ad summa nihil est, quod non exequatur aliquid a Deo prouiditum.

De summis patet, sunt enim intelligentia. Angeli altissima creatura, & sunt executores prouidentia, & quantum ad hoc dicuntur ministri Dei, Psalm. 103. & ad Hebr. 1. qui faciunt Angelos suos spiritus, & ministros suos ignem vrentem, sed minister est, qui exequitur id quod prouiditum est per dominum, ideo ipsi executores sunt diuinæ prouidentia.

Et ad istos maxime pertinet executio, propter duo. Primo propter magnitudinem virtutis operatiua, nã nullum est ens tantæ potestatis, sicut Angelus, cum etiam demones excedat omnia naturalia in potestate. Iob 41. non est potestas super terram, quæ comparetur ei. i. Angelo, vel demoni, ideo ad plura prouidit exequenda se extendit virtus Angeli, quam cuiuslibet alterius entis.

Secundo propter intellectum, quia quantum ad illud participat Angelus rationem prouidentia. sicut non solum possit exequi, quod a Deo prouiditum est, sed etiam intelligat ordinem diuinæ prouidentia, & ideo tanto melius poterit exequi, quam entia, quæ non intelligunt, quia minus erabit in opere, etiam quia quædam sunt quorum executio non potest fieri, nisi per substantiam intelligentem, sicut notificare diuinam voluntatem, & ista executio specialiter pertinet ad Angelos, & ab ea nomen acceperunt, vt Angeli. i. nunciij dicerentur, quia diuinam voluntatem annunciant. Hoc etiam quibusdam hominibus competit quod Prophetæ dicuntur, & tamen istis, vt in plurimum per Angelos competit, quia Angeli reuelant eis secreta celestia, precipi ergo executores prouidentia sunt Angeli, inter ipsos quoque differentia est, quia per quosdam explentur in alijs, quæ Deus prouidit, nam quidam eorum abundantius diuinam perfectionem participant, quia Deus communicat se singulis rebus secundum conditionem nature earum, & quia quidam eorum sunt natura excellentiores capiunt abundantius diuinæ dona, tam sapientie, quam virtutis operatiua, & isti in inferiores agunt, & hoc est, quod dicit Dionysius, quod Hierarchie superiores purgant perficiunt & illuminant inferiores. De minoribus entibus patet, quia nullum ens in toto vniuerso destituitur a virtute operatiua, nisi materia prima, quæ non est ens in actu, sed in potentia, nam cetera entia aut sunt forme simplices, vt intelligentia, de quibus dictum est, aut res habentes formam, sicut omnia composita, & quia operatio est ex forma, competit omni enti operatio, nisi materie primæ, quæ nec est forma, nec habet for-

mam, sed vt sic in potentia est ad formam, & ita nihil est in vniuerso per quod non fiat executio prouidentia, nisi ipsa materia prima, & quantum ad hoc dicitur omnia ministrare Deo faciendo, quod ipse vult. De minimis patet, quia dicitur ignis, grando, & c. quæ faciunt verbum eius, & tamen ista sunt de minimis entibus, cum ignis sit purum elementum, & grando, nix, glacies sint entia meteorologica, & ideo imperfecta in specie, quia inter meteorologica nihil est perfectum in specie, nisi pluuia, de omnibus ergo intermedijs a fortiori intelligitur, quod faciunt voluntatem Dei. i. exequuntur id, quod Deus ordinauit, ita quidquid est in vniuerso est minister diuinæ prouidentia, sic. n. dicit Boetius, quod prouidentia explicatur per angelos, aut per demones, vel per animam, aut tota inferuiente natura.

An prouidentia Dei importat necessitatem rebus. Et quod per se diuiditur ens in necessarium, & contingens. item quod prouidentia Dei non tollit liberi arbitrij libertatem, nec tollit casum, & fortunam a rebus. Et in quibus sit casus, & fortuna, & quid casus. Et secundum diuersos gradus entium est casuum diuersitas. item quod prouidentia duo solum agit ad rem ipsam. Et quid æternitas. Quæst. CXXXII.

QUÆRITUR an prouidentia Dei importat rebus necessitatem.

Aliqui dicunt, quod sic, quia omne quod habet causam in presenti, vel in præterito ad quam necessario sequitur effectus est necessarium. 6. Metaph. omnia tamen prouidit sunt huiusmodi, quia prouidentia est eis causa essendi, & tamen si aliquid prouiditum est, necesse est euenire, quia alias frustraretur prouidere, ergo omnia sunt ex necessitate.

Dicendum, quod multis fuit hæc causa errandi, aliqui enim nescientes, quomodo stare posset cum certitudine prouidentia contingentiam rerum, dixerunt non esse prouidentiam saltem in humanis rebus, quæ ex libertate sunt, & ita voluit Tullius in lib. de Diuinatione, siue de fato. Alii autem volentes prouidentiam a rebus subtrahere dixerunt omnia ex necessitate contingere secundum quendam ordinem inuitabilem qui est in rebus, & ista fuit positio stoicorum.

Sed dicendum, quod ad prouidentiam Dei non pertinet rebus prouidit necessitatem imponere, unde non tollit a rebus contingentiam, nec arbitrij libertatem, nec casum, & fortunam; nam diuina prouidentia non excludit operationem causarum secundarum, immo per illas explentur, vt ostensum est præced. q. & tamen si imponeret rebus necessitatem, tolleretur omnes causas secundas, nam a causa proxima dicitur effectus necessarius, vel contingens, & non a causa remota, nam sol & hõ generant hominem. 2. Physi. sol autem ex necessitate agit, & in homo non necessario gignitur, quia virtus generatiua hõis impediri potest, si autem prouidentia Dei redderet omnia prouidit necessaria, mutaretur natura rerum, quia oporteret omnia agentia proxima ex necessitate agere, & impediri non posse, multa in sunt, quæ impediri possunt ne agant, ergo prouidentia non imponit necessitatem. Item ad prouidentiam Dei pertinet conseruare vniuersum in sua perfectione, est autem perfectio eius integritas quædam, in quantum reperitur in eo omnes gradus entitatis, qui possibiles sunt, & tñ ens diuiditur per necessarium, & contingens, & est ista diuisio entis per se, si ergo diuina prouidentia auferret contingentiam tolleretur hõ gradus entitatis, constaret, quod multa in natura sua non sunt necessaria, quia impediri pñt, si ergo ex necessitate eueniret per-

pro-

providentiam iam mutaretur natura rerum, & solū manerent necessaria in vniuerso, & tollerentur omnia contingentia, multi tamen sunt gradus entitatis in quibus contingentia est, quibus ablatis magna pars vniuersi deficeret.

Item omne necessarium est semper, nullum autem corruptibile est semper, si ergo diuina providentia faceret, q̄ omnia essent necessaria, auferret de rebus omne generabile, & corruptibile, & consequēter auferretur omnis motus, quia in omni motu est generatio, & corruptio, cum aliquid ibi esse incipiat, & aliquid esse desinat, nam sit continua acquisitio, & deperditio per motum. Item sequeretur multa esse superflua in vniuerso, quia entis necessitatis est ex necessitate esse, vel agere, contingentis autem agere, & esse contingenter, si ergo nihil maneret contingens, sed omnia necessitatis euenirent propter providentiam, omne ens, quod ex natura sua est contingens, esset superfluum, quia nunquam ageret, nec esset contingenter, sed reduceretur ad agere, & esse ex necessitate propter providentiam.

De libertate arbitrij patet, quia providentia conseruat in rebus prouisus perfectionem, & nō destruit, sed conseruat contingentiam, id est non excludit eam a rebus inanimatis, & naturalibus, ergo a fortiori nō excludet illam ab intellectualibus in quibus libertatem arbitrij ponimus, nam in rebus inanimatis contingentia prouenit ex defectu, & imperfectione, nam secundum naturam sunt determinata ad vnum effectum, & illi semper consequitur nisi sit impedimentum ex debilitate virtutis, quae non sufficit illum producere, vel ab aliquo prohibente agere, vel ex materie indispositione, & ideo cause naturales non sunt ad vnumlibet, sed vt frequenter producunt effectum suum vno modo, & deficiunt raro. Quod autē voluntas sit causa contingens nō prouenit ex imperfectione, sed potius ex magna perfectione nature sue, scilicet quia ipsa non est virtus limitata ad vnum, sed habet se ad opposita, quia potest in quocunque, determinatio autem possibile ad vnum prouenit ex imperfectione, nam perfectior esset ignis si posset calefacere, & frigidare, & humectare, q̄ q̄ solum possit calefacere, hoc enim est ignem determinatum esse ad calefaciendum. s. q̄ hoc possit, & nihil aliud possit. intellectus autem, quia est virtus perfecta non determinatur ad vnum genus entis, sicut sensus, sed ad omne ens se habet, ita autem voluntas non est determinata ad vnum genus rei, sed in omnia potest, & hoc est esse contingentiam in actibus voluntatis, id est libertatem. s. q̄ non sit voluntas determinata ad hoc solū volendum, sed q̄ possit hoc, & quodcunque aliud velle. Libertas ergo voluntatis ex magna perfectione prouenit, quae tamen tollerēt si providentia auferret libertatem, quia iam voluntas esset determinata ad vnum, sicut naturalia, ergo non auferret providentia libertatem. Item ad providentiam pertinet rebus vt secundum conditionem nature sue, quia alijs frustra essent conditē si modus nature earum ad nihil esset, etiam quia per providentiam conferuntur rei adiutoria ad finem, & ne impediat in ordine sibi assignato perueniendi in finem, & tamen finis rei est secundum conditionē nature eius, id de natura providentiae est vt rebus secundū modū nature ipsarū, modus autē agendi cuiuslibet rei consequitur formam eius, quia forma est principium actionis, sed forma, per q̄ agit voluntarium agens non est determinata, ergo providentia non determinabit voluntatē ad aliquid, patet hoc, quia voluntas agit per formam. i. speciem apprehensam ab intellectu, nam ipsa non est vis apprehensua, sed bonū apprehensum p̄ intellectū mouet vo-

luntatem, quia est obiectum eius, intellectus autē non habet vnam formā determinatam, quia nulla forma intelligibilis est innata intellectui, sed est tanq̄ tabula rasa, vt dicitur 3. de anima, recipit autē indifferētē oēs species a sensu, & cum non sit determinatus naturaliter ad aliq̄ formā rerum, quia nulla est sibi innata, iudicabit aliq̄ bonum per vnā, & aliq̄ per alteram, & quia voluntas sequitur iudiciū intellectus de bono, & malo, necesse est, q̄ sit indifferens ad hoc, vel illud volendū, sicut intellectus est indeterminatus ad iudicandum hoc, vel illud esse bonum. Item providentia multiplicat bona in rebus prouisus, & tollit illa, per quae impedirentur bona, & tñ libertas voluntatis si tollat erunt multa bona sublata, quia tollerit laus virtutis humane, quae non esset si homo libere nō ageret, tolleretur etiam meritum, & praeium, & demeritū, & pena, quia iam nemo iuste puniretur si malū euitare non posset, nemo ē iuste beatificaretur si bonum ex necessitate ageret. Tollentur etē consilia, quia inutile erat consiliari de eo, quod nō posset euitari, & ita fere omnis humana actio tollerēt, quod esset humanam naturam destruere, non ergo tollit providentia libertatem, sed relinquit hominem liberū Ecclesiastici 15. ab initio cōstituit Deus hominem, & reliquit eum in manu cōsiliū sui, apposuit tibi aquam, & ignē, ad quod volueris porrige manum tuam, ante hominem vita, & mors, bonum, & malum, quod placuerit ei dabitur illi. De casu etiam, & fortuna patet, q̄ non tollantur per providentiam. Est enim casus, & fortuna in eis, quae propter alterum agunt. i. propter finem 2. Phi. quando non sic euenit, sicut cogitatum est, vel ab agente intentum. Vnde dicitur, q̄ casus est inopinatus rei euentus, hęc enim non tolluntur per providentiam, quia illa non tollit multitudinem causarū secundarum, vt dictum est, existentibus autem eis, & agentibus necesse est interdum concurrere in actu, & ex concursu mutuo se impediūt, vel se adiungunt, & utroque modo est casus, nam si se adiungunt erit effectus perfectior, quam alijs fieret a qualibet causa per se, & quia intentio agentis est producere effectum perfectum secundum conditionem virtutis sue, quidquid superadditur ad casum pertinet, quia non erat intentum, & si se impediāt erit defectus in opere, & iste ē casus, quia defectus non est intentus ab agente, cū agens intendat producere effectū perfectū secundū virtutē suā, & generaliter oīs concursus casualis facit necessario casum, sed providentia vult diuersitate casuali, ergo non excludit casum, & fortunā, sed potius illa vult. Item pertinet ad perfectionem vniuersi casus, & fortuna, sicut enim se habet res ad esse, ita se habet ad hoc, q̄ sit causa, ideo secundū diuersos gradus entium est diuersitas causarum, ad perfectionem rerum requiritur, quod sint quaedam entia per se, & quaedam per accidens, res enim, quae non habent in sua natura, id est substantia vltimam perfectionē oportet, q̄ habeant perfectionem aliquam per accidentia, & hoc est, q̄ sit ens per accidens, & tanto plura accidentia requiruntur ad perfectionem alicuius quanto minus de perfectione in sua natura habet, ita igitur, sicut substantia, & accidens, vel subiectum, & multa accidentia eius sunt vni ens per accidens, ita oportet esse causas aliquas per accidens, sed quidquid prouenit a causa per accidens dicitur a casu, vel fortuna, ergo ad rerum perfectionem pertinet, q̄ sit casus, & fortuna, & ita non tollunt per providentiam, & manēt in rebus necessitas, & contingentia, & arbitrij libertas, & casus, & fortuna, nihilque horum tollitur per providentiam, cum hac pertineant ad integritatem vniuersi, & decorē eius, sunt tñ omnia hac prouisa: providentia tñ non dat nouam naturam rei, sed conseruat eam

eam in illa, quia providentia duo solum agit, scilicet disponit ea, per quae res deducatur ad finem, & adiuuetur ad perueniendum, & disponit quō tollantur ea, quae impediunt ordinem perueniendi, providentia, ergo naturam non dat rei, sed praesupponit eā, & modum nature, quia hęc sunt per creationem, etiam finem, & ordinem nō constituit, sed praesupponit, quia hęc pertinent ad dispositionem, ideo non auferit ista, quia tunc destrueret, quae egit, sed potius providentia est ad hoc solum, q̄ res secundū naturam suā, & modum suū per ordinem datum perueniat ad finem sibi institutum, & hoc dando ad perueniendum conferentia, & auferendo impediencia, & ita providentia dirigit res, vt necessaria necessario in finem suum perueniant, & casualia casualiter, & libera libere, contingentia vero contingenter. Ad argumentum solet dici, q̄ si aliquis prouisus necessarius fieret, non tñ imponit necessitas rei prouise, quia gubernat Deus res secundum condiciones earum, vt dictum est. Sed dicendū, q̄ hoc non sufficit, quia ista necessitas consequentiae facit necessitate consequentis, quia ita est, q̄ omnes res prouise sunt, cum nihil sit extra Dei providentiā, & quidquid prouisum est per providentiā determinatum est, cum ipsa sit certa definitio rerum, ita ergo est, q̄ Deus prouidit de homine, q̄ moreret, & qualiter, & vbi, alioquin esset istud extra providentiā, & tñ assignato die illo, & loco, & modo quibus homo moriturus est, quae vocentur. b. quæritur an necesse est, q̄ homo moriatur in. b. vel non, si necesse est, ecce providentia imposuit necessitatem, si non est necesse poterit mori extra. b. & tamen Deus prouidit eū moriturum in. b. ego frustratur diuina providentia, & prauidentia. Dicendū, q̄ nō est possibile euitari argumentum istud supposito casu, quia si providentia Dei tempore praecedat res prouisas necesse est, q̄ illis imponat necessitatem, vel q̄ ipsa frustratur interdum, aut saltē frustrari posset, & vtrunque est inconueniens, sed tollitur inconueniens, quia providentia non praecedit tempore res prouisas, nec praecedere potest, est enim providentia ipsa Dei per respectum ad creaturas, vt cadunt sub ordine, scientia autem Dei est ipsa eius substantia, sed substantia eius est in eternitate, ideo providentia eternitate mensuratur. Est autem eternitas mensura rei vniuersis habentis semper esse, & illud totum simul, cui nec aduenit pars, nec transijt, & ideo eternitas non includit tempus, nec includitur a tempore, tanquam vnum sit pars alterius, sed cuiuslibet instanti assignato in tempore coexistit tota eternitas, & ideo, quod in eternitate est non fuit ante illud instans, id est non habet aliquam partem sui esse ante illud instans, nec erit post illud, sed coexistit illi instanti quātū ad totum suū esse, licet non est in illo instanti, quia illud est instans temporis, & quantū ad hoc quodlibet eternum est praesens cuiusque rei, & non est ante illā, nec post illā, & ita providentia nō praecedit tempore res prouisas, nec subsequitur, sed coexistit eis, & tunc verum est, q̄ omne prouisum infallibiliter euenit, & non pot mutari, & tñ non est verum de aliqua re prouisa antequam fiat, q̄ illa necessario euentura sit propter providentiā, quia ad hoc oportebat, q̄ prouidentia de re esset, anteq̄ res esset, & tñ verū esset, q̄ necessitate imponeret, vel ipsa posset frustrari, & tñ q̄ coexistit rei prouise non pot ei dare necessitatem, nisi q̄ res est, & tñ in presenti quolibet res de se ipsa habet necessitatem, quia omne, quod est dum est necesse est esse, nullam ergo necessitatem imponit providentia rebus, nisi quantum ipse ex natura sua habent, & hoc non fit, nisi quia non praecedit eas tempore, siquis autem concedat providentiam esse ante rem prouisam impossibile est, q̄ euitet inconueniens.

An numerus capillorum Deo sit cognitus, & ad quid hoc dicatur. Quæst. CXXXIII.

QVAERITUR quia dicitur hic omnes capilli capitis vestri numerati sunt, an verum sit, & ad quid dicitur.

Dicendum, q̄ capilli vestri numerati sunt, id est sub certo numero positi, quia Deus constituit omnia in numero pondere, & mensura. Sapientie 12. etiā sunt numerati, id est eorum numerus est a Deo cognitus, nam non solum rerum existentium, quae finitae sunt ex eo, q̄ in actu sunt, sed etiam nō existentium numeros, & omnes species numerorum possibiles Deus nouit, non tamen dicitur, q̄ sint numerati. i. q̄ Deus illos computauerit, nihil enim Deus computat, sic dicit Chrylsto. hoc dixit non, q̄ pilos Deus numerat, & c. & Augu. dicit denique numerus capillorum non in actu computationis, sed in facilitate cognitionis accipitur. Ad secundum dicendum, q̄ hoc dicitur ad significandum sollicitudinem Dei erga nos, quia nihil nostrum perire permittit, nec etiam capillos, qui nullius valoris sunt, & dicit eos esse numeratos, quia ea quae sollicitudine custodire volumus numeramus, sic dicit Hiero. q̄ ait vestri capilli capitis, & c. immensam Dei erga homines providentiam, & ineffabilem significat affectum, q̄ nihil nostrorum Deum lateat, & Hilarius dicit, in numerum enim aliquid colligi diligentie est, & Augu. ait bene capilli numerati esse dicuntur, quia ea quae volumus seruare numeramus.

Considerandū, q̄ in hoc loco aliqui heretici, qui resurrectionem deridebant arguūt dictum istud, quasi Christus velit dicere, q̄ capilli nostri omnes manebūt in resurrectione, quod videtur deforme propter eorum multitudinem, & prolixitatem, sed Christus hoc non dicit, sic dicit Hieron. derident in hoc loco, qui carnis resurrectionem negant, quasi nos capillos, qui numerati sunt, & a torso decisi omnes dicamus resurgere, cum saluator nō dixerit, vestri capilli omnes saluandi sunt, sed numerati sunt, vbi numerus est, scientia numeri demonstratur non eiusdem numeri conseruatio. De hoc tamen est dubium an omnes capilli nostri nobiscum in resurrectione futuri sunt, & videtur, q̄ Christus hoc voluerit, quia Luc. 21. dixit, capillus de capite vestro non peribit.

Dici potest, q̄ non dicitur illud ad significandum, q̄ nullus capillus peribit, sed ad ostendendum, q̄ nulla pars nostra etiam minima peribit, sicut hic dixit capillos capitis numeratos ad signandum magnam sollicitudinem Dei de nobis. Aliter potest dici, q̄ etiam veri capilli de capite non peribunt, sed quidquid fuit aliquando de veritate nature humane redibit ad corpus hominis, vt de illo rursus formetur corpus, non tamen oportet, q̄ sit in eodem loco in quo prius fuit, vt Augu. dixit ponens exemplum de vase recenter facto si reducatur in massam, & iterum de eadē massa tota fiat vas eiusdem figure, quia quidquid fuit prius in vase est nūc, sed aliquid fuit prius in lateribus quod nunc est in vase, vel in orificio, vel in ansa, & ita capilli omnes decisi a ronsore erunt in massa de qua formatur corpus, non tamen erunt capilli, qui prius fuerant capilli, sed in alijs partibus corporis cedent ille partes materie, sed veritas huius tangetur infra 22. ca.

Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum corā patre meo, qui in celis est. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eū coram patre meo, qui in celis est. Nolite arbitriari,

Marco 8. Luc. 9. cap. & 12.

bitrari, quia venerim pacem mittere in terram, Non veni pacem mittere, sed gladiū. Veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam, & nurum aduersus focum suam, & inimici hominis domestici eius. Qui amat patrem, aut matrem plusquam me: non est me dignus. Et qui amat filium, aut filiam super me: non est me dignus. Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me: non est me dignus. Qui inuenit animā suā, perdet illam, & qui perdiderit animam suā, propter me inueniet eam. Qui recipit vos me recipit, & qui me recipit, recipit eum, & me misit. Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Et qui recipit iustum in nomine iusti, mercedē iusti accipiet. Et quicumque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

Omnis ergo. Ostendo supra, q̄ Apostoli debent tribulationes sustinere constanter, hic hortatur eos nomen eius confiteri confidenter, & dicitur, *Omnis ergo, qui confitebitur me*. i. asseret me esse Deum, & redēptorem mundi. *Coram hominibus*. Scilicet prædicando illis hoc, vel quando fuerit ab eo quæsitum ante reges, & præfides, sicut dicitur supra in litera. *Confitebor, & ego eum*. Reddit vicissitudinem, quasi dicat, nemo putet, quod inuoluerit me confiteatur, quia pro hac confessione ego retribuam aliam, nam confitebor eum, id est laudabo. *Coram patre meo, qui in celis est*. Id est coram Deo, sed Luc. duodecimo, dicitur coram Angelis Dei, & idem est, quia qui confitetur coram Deo confitetur coram Angelis, eo quod Angeli assistunt semper Deo. Daniel. 7. millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei, & Tobie 12. dicitur ego sum Raphael Angelus vnus ex septem quæstamus ante dominum. *Qui autem negauerit me coram hominibus*. s. dicens me non esse Deum, vel quod non crediderit in me. *Negabo, & ego eum*. s. dicens, quod non est seruus meus, vel q̄ non noui eum. *Coram patre meo*. s. in die iudicii, quando nobis erit necessaria confessio Christi ad salutem.

An ista Christi confessio coram hominibus sit necessaria, & quando. Et quod confessio fidei semper est meritoria. Et nulla est dignitas maior, quam christiana. num esse, & in Christum credere. Quæst. CXXXI.

QUÆRITUR de ista confessione de qua Christus hic loquitur an sit necessaria, & quomodo. Dicendum, q̄ non loquitur de confessione sacramentali, quæ est confessio peccatorum, sed de confessione fidei quæ ore profitemur id, quod credimus. Et patet, quia dicitur qui confitebitur me, & non dicit qui confitebitur. Etiam, quia dicitur coram hominibus, confessio in sacramentali non fit coram hominibus, sed in occulto. De ista autem confessione fidei dicitur, q̄ semper est meritoria, nam quandoque

confitemur fidem laudamus per hoc Deum, id sicut orare est actus meritorius, ita & confiteri fidem, quia orare licet cedat in honorem Dei, in quantum inuimus, q̄ ipse potest dare, quæ petimus, tamen est præcipue propter nos, quia desideramus obtinere, quod petimus, confessio autem fidei est solum ad honorem Dei, tum quia omnia, quæ confitemur dicuntur quædam Dei magnitudinem, & sic sunt laudes eius, tum quia non dicimus illa propter nos cum nihil ibi petamus, sed propter Deum, & ideo siue sine perfectione, siue in illa Christum confitemur, id est fidem Christi semper est meritorium. An tamen sit necessaria aliquando ista confessio est dicendum, q̄ aut est homo in persecutione, aut extra illam: Si in persecutione, aut petitur ab eo, q̄ profiteatur quid de Christo credit, aut nihil petitur. Si petitur peccat mortaliter si non confitetur Christum dicens se esse Christianum, & Christum esse Deum, nam taciturnitas in hoc casu tolleret honorem Christo debitum, quia per hoc ingerit alijs opinionem, quia ipse non sit Christianus, vel saltem, quod fides sit ita derisibilis, quod erubescat illam confiteri, nam sicut negare Christum esset semper peccatum mortale, ita si quis erubescens non confiteatur illum mortaliter peccat, sic Christus dixit, qui erubuerit me, & sermones meos, hunc filius hominis erubescet in conspectu Dei, & sanctorum Angelorum. Lucæ nono. Si autem non interrogatur, non tenetur confiteri, quia nemo tenetur se ingerere ad martyrium, quod tamen facit, qui in persecutione fidei non interrogatus Christum publice confitetur, est tamen magni meriti, & supererogationis Christum sic confiteri, & ita zelo fidei multi martyres ad confessionem se ingererunt. Si autem sit extra persecutionem, aut interrogatur quis an sit Christianus, vel quid credit, vel non interrogatur. Si interrogatur semper tenetur confiteri, nisi derisorie, vel iocose queratur, quia in rebus sacris non est iocose procedendum, quoniam perit eorum auctoritas, & dignitas conculcatur. si tamen non iocose petatur, a quocumque petatur confiteri tenemur, quia alijs videmur erubescere confiteri Christum, quasi paruum aliquid hoc sit, & tamen nulla maior dignitas nobis esse potest, quam christianos esse, & in Christum credere, sic enim dicit Augustinus, & refert illud Bernardus in speculo virginum, scilicet felicior Maria fuit recipiendo fidem Christi, quam concipiendo carnem Christi: valde ergo peccat, qui a quocumque de hoc quæsitus erubescit istud confiteri. Si autem non queritur, dicendum q̄ quibusdā competit ex officio Christum publice confiteri, sicut prædicatoribus, & doctoribus ecclesiæ, & isti peccant si non confiteantur, sicut si subtrahant verbum prædicationis tpe debito. Illi autem quibus ex officio non competit, tenentur alijs publice confiteri, quilibet tñ tenetur apud se aliquoties confiteri fidem, nam propter hoc Apostoli fidem sub certis articulis collegerunt symbolam facientes, & postea etiam in concilio Niceno symbolum condidit, quod in missarum solennijs decantatur, & vt omnes fideles dicant quid credant, & apud se verba fidei annuncient, sicut ecclesia profert.

Qualis sit negatio Christi. Quæst. CXXX.

QUÆRITUR de negatione Christi qualis sit. Dicendum, q̄ Christum negare multipliciter accipitur. Vno modo, q̄ quis dicat se non esse Christianum, vel Christum non esse Deum, & ista est grauissima negatio, & de ista loquitur hic Christus, s. qui negauerit me coram hominibus, & hoc siue faciat in persecutione, siue extra persecutionem, sic Petrus negauit Christum

sum dicens, non noui hominem, infra 26. & Marco. 14. Secundo modo sentiendo aliquid male de ipso, sicut heretici, qui licet absolute Christum non negent, prout tamen in quibusdam de eo iudicant, sicut Arriani dicentes eum esse creaturam, & Terentiani, & Eluidiani dicentes eum filium Ioseph, & ita de cæteris, sic dicit Cyrillus, negantes autem sunt primo quidem, q̄ imminente persecutione fidem postposuerunt, abnegant heresum doctores, & discipuli. Tertio modo, quando quis verbo confitetur Christum, & operibus negat ad Timo. 1. Quarto si quis non habet curam de domesticis. i. Timo. 5. si quis suorum maxime domesticorum curam non habet fidem negauit, & infideli deterior est. Quinto si quis sit auarus, quia auaritia est idolorum seruitus, ad Ephe. 5. Ex opposito autem accipiendi sunt quinque modi confitendi Christum contra trarij istis, sic dicit Chrysostomus sunt alii abnegationis modi quos Paulus describens dicit, confitetur se nosse Deum, & sunt isti, qui dicti sunt.

Dicendum, q̄ qualibet negatio istarum est peccatum mortale, & ideo Christus pro qualibet earum negabit negantem se apud patrem, & tamen iste specialiter intelligit hic de prima, eo q̄ ista est negatio vocalis, & est publica, quia dicitur, qui negauerit me coram hominibus, & tamen tres modi prædictarum negationum sunt sine voce. In operibus, vt patet ex dictis, & ista erat ad propositum Christi, quia ipse instruebat Apostolos ne quis timore, persecutionis eum negaret coram hominibus. s. quando duceret ante reges, & præfides.

Quomodo Christus confitebitur consistentem se coram patre. Et quod ad hoc, quod quis vtiliter Christum confiteatur, oportet quod eum non voce tantum, sed opere etiam confiteatur. Quæst. CXXXI.

QUÆRITUR quomodo Christus confitebitur consistentem se coram patre. Dicendum, q̄ ista confessio est quedam approbatio. s. quia in die iudicii approbabit bonos vocans eos in partem suam dicens, venite benedicti patris mei infra 25. sic dicit Cyril. Christus confitebitur eum coram Angelis Dei tunc temporis cū descenderit cum sanctis suis, & Angelis in gloria patris sui in seculi consummatione, sic etiam dicit Eusebius, quid gloriosus, q̄ ipsum vnigenitum Dei attestari pro nobis in diuino iudicio. Aliter potest intelligi, q̄ ista confessio sit quedam laus qua Christus laudabit bonos in iudicio enarrans virtutes eorum. s. euryui, & dedistis mihi ad manducandum &c. infra 25. & ita dicit de quolibet, iste est bonus vir qui præcepta mea seruauit, & me coram hominibus confiteri, nec timuit, nec erubuit, siue autem ista de quolibet bono vocaliter dicantur, & sigillatim, siue laudentur omnes boni sub verbo generali, vt innuitur infra 25, & cuiuslibet laus distincta appareat in retributione operis non differt, hoc enim constat, q̄ Deus bonos laudabit, sic dicit Chrysostomus, hoc quicumque seruauerit, i. confessus fuerit eum, audiet illa beatissimam vocem qua Christus laudabit oēs, qui cõfessi fuerint eum. dicit autem confitebor eum coram patre meo, eo q̄ ista laus erit in iudicio infra 25. & tunc erit nobis necessaria approbatio a Christo, quæ soli saluabuntur qui ab eo fuerint approbati, & quia iudicium competit Christo homini. Ioā. 5. pater non iudicat quemquam, sed oēs iudicium dedit facere filio, ipse confitebitur, i. laudabit approbando, & per distinctiuam sententiam aggregando eum numero beatorum, quia tamen præmium beatitudinis a sola beata deitate datur, & non a Christo in quantum est homo, dicit confiteri coram patre, vt patet. i. vt tota deitas tribuat præmium bonitatis ei quem Christus laudat.

ANERIT. Vel dicitur coram Deo, & Angelis ad significandum magnum honorem, nam cum quis perhibet testimonium de virtute alicuius coram aliis est illi laus, & quanto fuerint illi excellentiores est maior laus, quæ honorari cupimus a sapientibus, & potestibus potius quam ab alijs. 8. Ethic. & quia nullus est excellentior Deo, & sanctis Angelis, ostendit Christus, q̄ erit magna laus eius quem confitebitur, nec poterit esse vlla maior ex aliqua confessione. Sed obicitur, quia non noui vos, prædicare tñ in nomine Christi, & facere miracula in nomine eius est confiteri ipsum. Dicendum, q̄ ad hoc q̄ quis vtiliter confiteatur Christum oportet, q̄ eum opere, & voce confiteatur, quia in moralibus magis rebus, quam sermonibus attenditur. 10. Ethicorū, isti autem verbo confitebantur, sed factis negabant contra Christi præcepta viuētes, similes autem Apostolus increpat dicens, qui consistunt se nosse Deum, factis autem negant, & ita erat de istis, quia Christus dixit supra 7. non oēs qui dicunt mihi domine domine intrabunt in regnum celorum, sed qui faciunt voluntatem patris mei. Illi autem in nomine Christi prædicabant, & miracula faciebant, erant tamen mali, quia dicit ibi Christus, discedite a me operarij iniquitatis, & sic per iniquitatem negat eos, qui autem confitetur Christum in persecutione non timens, nec erubescens, de qua confessione loquitur hic Christus magis opere, quam verbo confitetur, cum per hanc confessionem morti se exponat, & ideo Christus confitebitur huic coram patre.

Quomodo Christus poterit negare negantes se cum omnes noscat. Quæst. CXXXII.

QUÆRITUR quomodo Christus poterit negare negantes se, nam ipse nouit omnes, & ipse mentiri non potest, & ideo non videtur quomodo possit negare quos nouit.

Dicendum, q̄ Christus non negabit aliquos esse, vel Christianos esse, sed negabit, i. condemnabit, vel non approbabit, nam sicut confiteri aliquem est laudare ipsum, & approbare, & pro bono opere sibi retribuere, ita negare aliquem est ipsum, tamquam malum vituperare, & penam iniquitatis sine sibi infligere, illos enim quibus dicit, ite maledicti, infra 25. negat, quia eos damnat, & illos dicitur nunquam nouisse supra 7. quia tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos, i. nunquam approbavi opera vestra, quæ fuerunt semper mala, & dicit eis: discedite a me operarij iniquitatis, quos ergo a se repellit illos negat, & ita dicitur infra 25. de fatuis virginibus pulsantibus ianuam quibus sponsus dicit, amen dico vobis nescio vos, id est non approbo opera vestra, vel nescio vos, i. non agnosco ad me pertinere, quia mali non sunt de ouibus Christi. Ioan. 10. vocem meam non auditis, quia non estis de ouibus meis, negabit autem Christus malos coram Deo, & Angelis, coram toto seculo, quia in iudicio erunt omnes simul quotquot fuerint ab origine mundi, & in conspectu omnium diceret malis: ite maledicti, quod est negare eos, non expressit tamē Christus, nisi de Deo, & Angelis, quia magis dedecus est negare aliquem coram solo Deo, vel coram paucis Angelis, quam negare coram toto seculo, & omnibus gentes appositæ cum Deo nihil addunt, quasi nihil magis sit negare aliquem coram Deo, & omnibus hominibus, quam negare coram solo Deo, eo q̄ gentes in conspectu Dei nihil sunt. Ita. 40. ecce gentes, quasi stilla firule, & quasi momentum statere reputantur.

sancti, & item omnes gentes, quasi non sint sic sunt...

Nolite arbitrari, quia venerim pacem mittere in terram. i. non veniat concordandum homines inter se...

Quomodo Christus dixit non veni pacem mittere in terram, quia videtur, quod ad pacem mittendam venerit.

Quæritur quomodo Christus dixit hic non veni pacem mittere in terram, cum videatur, quod non venerit ipse ad aliquid magis, quam ad pacem...

faciavit, quia quandoque Apostolis apparebat dicebat eis pax vobis.

Dicendum, quod pax est tranquillitas quadam secundum, quam non impeditur quis in operatione sua...

Quare Christus prædixit Apostolis bellum inter parentes futurum.

Quæritur quare Christus prædixit hoc Apostolis. Dicendum, quod primo, ut annuntiaret eis futura...

Secundo fuit propter dubium tollendum. nam patri deferendus honor est, putaret ergo quis, quod propter honorem parentum non erat discordandum ab eis...

Quomodo Christus dixit, quod venit mittere gladium, & separationem, quia ipse hoc non fecit.

Quæritur quomodo Christus dixit, quod venit mittere gladium, & separationem, quia ipse non fecit hanc separationem...

runt. nam credentes licet differrent in fide a non credentibus, tamen non persequerantur eos...

Dicendum uno modo, quod Christus dixit istud ex consuetudine Scripturæ, quia licet ipse non fecit, sed illorum malitia dicitur ipse fecisset...

Secundo dicitur, quia licet Christus non fecit istam divisionem fuit aliquis occasio: nam si ipse non prædicasset, & prædicari iussisset, non fuisset ista discordia...

Sed dicitur quare isti tam grauius discordabant propter diuersitatem fidei? nam ad amicitiam conseruandam non requiritur vnitas fidei...

Dicendum, quod concordia facit ad conseruationem amoris, lites autem amicitiam rumpunt.

Item inferre caue, cum quo tibi gratia iuncta est. Et subdit causam, scilicet.

Amici ergo debent concordare, ut amici esse possint, & quia amicitia est in eis quæ sunt ad totam vitam, cum amici conuiuant in eis...

Quæritur an liceret alicui, ut non displiceret parentibus, vel ut non aduersaretur eis non suscipere fidem, vel differre aliquanto tempore.

Quæritur an liceret alicui, ut non displiceret parentibus, vel ut non aduersaretur eis non suscipere fidem, vel differre aliquanto tempore...

tur eis colere alium Deum: ideo insurgent filij in parentes, & e contrario ad occidendum eos...

Qui amat patrem, aut matrem plusquam me. Hic incitat ad sustinendum istam diuisionem, quia licet esset durum, & contra naturalem affectum discordare a patre...

Non est me dignus. Idest, non est dignus esse meus discipulus Luca decimoquarto, qui non odit patrem & matrem non potest meus esse discipulus...

Et qui amat filium, aut filiam super me. Idest, plusquam me, scilicet, si quis vellet suscipere fidem meam filijs nolentibus suscipere, & ut illis non displiceat non suscipit, amat filios plusquam me...

An liceret alicui ne displiceret parentibus non suscipere fidem Christi, vel differre aliquanto tempore.

Quæritur an liceret alicui, ut non displiceret parentibus, vel ut non aduersaretur eis non suscipere fidem, vel differre aliquanto tempore.

Aliqui dicunt, quod sic, quia parentibus obediendum est, & tamen qui aduersatur eis dehonorat eos. Etiam quia Paulus dixit filij obedite parentibus per omnia...

cessitas venerit, ut amor parentum, aut filiorum Dei amori comparetur, & non possit uterque saluari, odium in suos pietas in Deum est, sic etiam Chrysostrmus dicit, si Paulus iubet per omnia parentibus obediri non mireris, in illis enim solum dicit obedientiam, quæ non nocent pietati: etenim sanctum est omnem alium eis reddere honorem, cum autem amplius debito expetierint non oportet assentire, & ideo Christus non dixit hic, qui non persequitur patrem, sed dixit, qui amat patrem plusquam me. in quo innuit, quod amare patrem bonum erat, & tamen eum magis quam Christum amare malum est, & tales dicit non esse dignos se, id est, vita æterna secum, sic dicit Hilarius, illi enim qui domesticas hominum charitates dilectionis eius præterierint, futurorum bonorum indigni erunt hæreditate.

An liceat odire parentes, & filios nobis in fide aduersantes. Verum de hac questione, scilicet, an filius fidelis teneatur deserere patrem infidelem, seu hæreticum, vel eum accusare. Auctoritate latissime Deute. 13. cap. Quæst. CXXXVII.

Sed quæretur an sufficeret non diligere parentes, vel filios quando in fide discordabant, vel oporteat adhuc odisse, & persequi.

Aliqui dicunt, quod oportebat odisse, quia dicitur Luca decimoquarto, si quis venit ad me, & non odit patrem, & matrem, non potest meus esse discipulus, & loquitur de illis, qui fidem suscipiebant.

Item, quia Deuteronomij decimotertio, iubetur quod siue filius, siue filia, siue vxor, siue amicus suaderet colere Deos alienos, statim occiderent illi, & non parcerent, & tamen manentes in infidelitate suadebant conuersis ad Christum redire ad pristinam infidelitatem, ergo persequi illos debebant.

Dicendum, quod filij non debebant obedire parentibus, nec quibusque alijs infidelibus, ut propter eos in infidelitate manerent. in ceteris tamen, quæ non repugnabant fidei Christi obedientiam honorem, & amorem debebant filij parentibus infidelibus: immo potius tenebantur eis benefacere indigentibus quam alijs pauperibus, etiam fidelibus, ut ostensum est supra sexto cap. quæst. 66. alijs tamen tenebantur dilectionem in opere ostendere benefaciendo illis, licet essent infideles ad Galat. sexto, operemur bonum ad omnes maxime ad domesticos fidei, ergo infidelibus benefaciendum erat, etiam dulciter conuersandum erat inter eos, ut per hoc possent eis suadere puritatem doctrinæ Christi, & ad illam conuertere, & ut auferrent occasionem detrahendi, prima Petri secundo, conuersationem vestram inter gentes habentes bonam, ut ex bonis operibus vos considerantes glorificent Deum, & ita si pater esset infidelis, & filij infideles non debebant recedere de domo patris, vel subtrahere ei solitam obedientiam, nisi forte pater sollicitaret eos redire ad infidelitatem, vel faceret aliquid quod esset in contumeliam fidei, ut maledicendo Christo coram eis, aut dicendo aliqua in detestationem fidei: nam hæc non erant iustitanda, sed potius recedendum, ita etiam si vir crederet, & vxor non, vel econtra, non tenebatur dimittere coniugem infidelem, nisi ille ageret aliquid in contumeliam Christi, quando enim cohabitatio poterat esse sine contumelia licebat permanere, postea autem non, prima Corinthiorum septimo, & extra de diuor. capit. gaudemus non ergo licebat conuersis ad Christum persequi, aut odisse cognatos suos, vel af-

fines in fidelitate manentes, sed econtrario perfectionem ab illis suscitaram patienter sustinere tenebantur.

Ad primum dicendum vno modo, quod Christus loquitur ibi de odio quod habetur ad peccatum, & non ad homines, quia tenemur odisse iniquitates omnium hominum, sicut Deus odit operantes iniquitatem in quantum iniqui sunt Psal. quinto, ipsos tamen in se odisse non debemus, sed potius diligere, ut boni fiant, & compati, quia mali sunt. 86. distinctio. capit. odio habeatur, & quia pater, & mater, & vxor, & filij resistebant conuersis ad Christum ne conuerterentur, istam iniquitatem eorum tenebatur odisse, qui conuertebatur.

Secundo potest accipi odisse patrem, & matrem, id est, ostendere eis opera odientis: nam qui amat complacet amato, qui autem non complacet, sed aduersatur non diligit, sed odit, & quia parentibus in hoc complacendum non erat, dicimur eos odisse, sic dicit Gregorius quomodo parentes, & carnaliter propinquos odisse præcipimur, qui iubemur, & inimicos diligere: & respondet, si vim præcepti perpessimus utrunque agere per distinctionem valeamus, ut eos qui nobis carnis cognatione coniuncti sunt, & quos proximos nouimus diligamus, ut quos aduersarios in via Dei patimur odiendo, & fugiendo nesciamus, quasi per odium, etenim diligitur, qui carnaliter sapiens dum praua nobis ingerit non auditur.

Ad secundum dicendum, quod illud fiebat ex lege, quia præceptum erat Iudæis hoc facere, nobis autem non est præceptum, & hoc quia in lege Christi, sicut nulla bona temporalia promittuntur, ita nec poenæ temporaliter inferuntur, sed totum est æternum quicquid Deus promittit, & comminatur, Iudæis autem sicut expressè sola temporalia bona promittebantur in lege, ita & transgressoribus poenæ temporales infligebat. unde laudantur in ea illi, qui occiderunt cognatos suos adorantes vitulum Exodi trigesimoquarto, consecratis hodie manus vestras unusquisque in filio, & fratre suo, ut detur vobis benedictio, & laudem ipsorum dicitur Deuteronomij trigesimo tertio, qui dixit patri suo, & matri suæ nescio vos, & fratribus suis ignoro illos, & nesciuerunt filios suos, hi custodierunt eloquium tuum: nunc ergo infideles persequi non debemus, si quis autem fidelis conuerteretur ad idola, vel ad infidelitatem ex lege Christi non haberet poenam, & tamen lex Ecclesiastica, & secularis, quæ iustæ sunt, eum puniant ne liceat cuique impune peccare.

Quare dixit, qui amat patrem plusquam me, & postea dixit qui amat filium. Quæst. CXXXVII.

QUAREBTVR, quare dixit hic, qui amat patrem plusquam me, & postea dixit, qui amat filium. nam magis pater amat filium, quam filius patrem, octauo Ethicorum. Dicit potest vno modo, quod Christus procedit hic per gradus ponens prius quod minus est negando illud, ut postea neget quod maius est, & sic dicit, qui amat patrem plusquam me non est me dignus, & qui amat filium, id est, etiam qui amat filium plusquam me, licet iste sit maior amor, sic dicit gloriatur ut in pluribus accidere, quod parentes plus diligunt filios quam diligantur ab eis, & ideo gradum postquam suum amorem amori parentum esse preponendum docuit, docet consequenter preferendum esse filiorum amori. Aliter potest dici, quod potuit prius id quod maius erat, nam licet naturaliter magis patres ament filios quam econtrario, & tamen

men ex debito filij tenentur magis amare patres, contra, quia patres non tenentur filijs ad aliquid. filius autem tenetur patri ad immensum, octauo Ethicorum capitulo ultimo, & quia pater non tenetur filio obedire in aliquo, filius autem tenetur ad obedientiam, & reuerentiam patri, pater non omittit aliquid facere propter filium, filij tamen multa facere omittunt propter patres ne eis displiceant, quia amant & reuerentur, ideo prius posuit de amore filij ad patrem, quia iste magis imposuit fidem suscipere, quam amor patris ad filium.

Et qui non accipit. Hic ostenditur, quod prædicator non debet retrahi a prædicatione verbi diuini propter dulcedinem præsentis vitæ, sed potius exponere se ad sustinendum quoscunque labores, ut æterna consequatur, & sic dicitur.

Et qui non accipit crucem suam. Accipere crucem est quotidianam mortificationem carnis sustinere exponendo se cuiusque labori, sine quo Christo placere non possumus. *Et sequitur me.* Id est, imitatur, scilicet, quod angustias toleret, sicut ego tolero, vel sequatur me, id est, sequatur præcepta mea.

Non est me dignus. Id est, non est dignus consortio meo in vita æterna.

Qui inuenit animam suam. Dat hic causam dicti præcedentis, scilicet, oportet crucem, id est, labores hic sustinere, quia si volumus hic gaudere cum mundo non possumus gaudere post mortem cum Christo, ut ergo non pereat gaudium æternum, dimittendum est temporale: dicitur autem quis inuenire animam, id est, lucrari, vel gaudere de ea, quia inuenire est habere, & distinguitur contra perdere, tunc autem inuenit quis hic animam suam quando habet hic vitam iocundam, & frui bonis huius sæculi.

Perdet eam. Scilicet, post mortem: tunc enim perdit quis animam quando habet vitam tristem, & amarum, & quia fruens bonis huius sæculi peribunt eternaliter dicitur, quod qui inuenit hic animam perdet eam, scilicet, in futuro.

Et qui perdidit animam suam. Scilicet, volendo sustinere hic vitam tristem propter me, id est, ut mihi seruiat, vel ut non neget nomen meum, quod dicitur quia aliqui sustinent hic vitam tristem ex necessitate, scilicet, quia non possunt assequi bona sæculi. Vel propter inanem gloriam, aut propter alias causas, quia isti nihil merentur in futuro, quia nihil pro Christo fecerunt.

Inueniet eam. Id est, habebit vitam iocundam, quia lucratur vitam illius sæculi, quod apertius dicitur Luca decimo septimo, qui quæserit animam suam saluam facere, scilicet, in futuro, perdet illam, scilicet, in presenti non habendo iocunditatem huius sæculi, & quicunque perdidit illam, scilicet, sponte labores subeundo abiecta seculi voluntate, viuificabit eam, id est, in futuro faciet eam viuere, quia acquirat eternam bonam.

Quomodo tenemur crucem pro Christo accipere. Et quod duobus modis crucem baiulamus. Quæst. CXXXIX.

QUAREBTVR quomodo tenemur crucem accipere pro Christo.

Dicendum, quod crux non accipitur pro ligna trabæ, quia istam accipere nullius utilitatis est, sed solum eam venerari debemus in quantum est signum nostri Redemptoris: sic dicit enim Grego. non hoc dicit, ut trabem super humeros apponamus, etiam quod dicitur hic, & Luca decimo quarto, crucem suam: aliquid ergo nostrum est, & nobis inexistens quod crux Alph. Toft. in Matth. Pars III.

A vocatur. Aliter ergo dicendum, ut quidam volunt, quod Christus hic Apostolos incitabat, ut non doleant, nec timeant subire mortem crucis, sicut ipse subiturus erat. Non est tamen intelligendum, quod Christus locutus fuisset adhuc aliquid de morte sua, quia multo post hoc dixit infra decimo sexto, & tamen per ista verba disponebat corda Apostolorum, ut minus mirarentur quando eis reuelaret mortem suam in cruce. sic dicit Chrysostrmus, nihil adhuc eis de propria dixerat passione, sed interim eos erudit, ut sermonem de passione eius magis suscipiant.

B Secundo potest accipi pro cruce, id est, memoria, vel cogitationes crucis Christi, scilicet, ut crucifixio compatientes quodammodo in cogitatione nostra illi configamur, sic dicit Hilarius indignus est Christo, qui non crucem suam, in qua comparimur, & commorimur, & consepelimur, & confurgimus accipiens dominum sit secutus in hoc sacramento fidei.

Tertio potest accipi crux pro memoria mortis, quia ista cogitatio est afflictiva Ecclesiastica quadraginta primo, mors quam amara est memoria tui nominis, sic dicit Chrysostrmus, non hoc dicit, ut trabem super humeros apponamus, sed ut semper mortem præ oculis nostris habeamus.

Quarto potest accipi crux pro laboribus, quia crux a cruciatu dicitur: cum enim quis labores sponte sustinet dicitur se crucifigere, quia non complacet desiderijs carnis, & sic qui nulla bona seculi volunt, habent mundum crucifixum ad Galat. sexto, mihi mundus crucifixus est, & ego mundo, id est, mundus est mihi quidam labor, & ego sum aduersus mundo.

Quinto dicitur crucem accipere, qui de malis proximi dolet quasi in seipso illa sustineat, sic dicit Grego. crux quippe a cruciatu dicitur, & duobus modis crucem baiulamus, cum aut per abstinentiam carnem affligimus, aut per compassionem proximi necessitatem illius nostram computamus. & tamē hic proprie accipitur quarto modo, scilicet, quia quilibet tenetur crucem suam portare, id est, affligere se ipsum non consentiendo desiderijs suis, ut Christo placeat, sic dicitur ad Galat. quinto, qui autem sunt Christi, id est, secundum Christum, carnem suam crucifixerunt cum vitijs, & concupiscentijs. & hoc Christus suadebat hic, quod ad istos labores quilibet se disponeret. nam & si non teneamur aliqua opera laboriosa supererogationis facere, tenemur tamen esse in animo dispositi ad sustinendum quoscunque labores etiam mortem crucis, ut Christo non displiceamus, ut dicit Chrysostrmus.

Quomodo tenetur quis animam suam perdere pro Christo. Et quod anima multis modis sumitur. Itē anima potius est ubi amat quam ubi animat. Et quid sit animam in hoc mundo inuenire. Et quomodo anima in futuro seculo inueniatur. Quæst. CXL.

QUAREBTVR quomodo tenetur quis perdere animam. Dicendum, quod anima accipitur multipliciter. Vno modo pro persona Leui. 2. anima, quæ obtulerit sacrificium, id est, homo, & Leui. 5. anima, quæ audierit vocem, & iste est modus loquendi in veteri testamento, ut Gen. 46. & Exodi primo. ubi dicitur animæ egressæ de femore Iacob intrasse in Aegyptum. Secundo accipitur pro vita primo Regum 22. qui quæserit animam meam, quæret, & animam tuam, i. vitam. Tertio accipitur pro spiritu Leui. 17. anima carnis in sanguine est. i. spiritus eius primo Regum 18. anima Ionathæ colligata est animæ David. i. spiritus amborum colligati sunt per nimium amorē, & anima potius est ubi amat quam ubi animat, & hoc modo

modo nos communiter accipimus, hic autem accipitur anima pro vita, & isto modo accipitur communiter in nouo testamento, sic dixit Christus Ioannis decimo, pono animam meam pro ouibus meis, id est, vitam meam: & Ioannis vigesimo primo, dixit Petrus animam meam pro te ponam: non enim potest accipi hic anima pro spiritu, quia dicitur hic, qui perdidit animam inueniet eam, & tamen anima, id est, spiritus non potest periri alicui modo, quia non moritur, nec affligitur, nisi accipiatur perdere peccatum, & tunc qui perdit hic animam suam perdit eam etiam in æternum, & ad hoc, quod in æternum inueniat oportet hic inuenire, id est, per gratiam mereri quod est animam lucrari: nam qui bonus sit lucratur seipsum, & si facit alium bonum lucratur illum, infra decimo octavo, si te audierit lucratus eris fratrem tuum, etiam quia dicitur Ioannis duodecimo, qui odit animam suam in hoc mundo in vitam æternam custodit eam, & tamen spiritum nostrum nullo modo debemus odisse, quia odisse illum contra charitatem est, si autem accipiatur odisse, id est, affligere etiam non stat, quia spiritum nemo potest affligere, quia non est substantia cui nos possumus nocere, & quæ possit pati a nobis, quicquid enim inferimus doloris homini inferimus. Etiam non potest accipi anima pro homine, quia dicitur, qui inuenit animam suam, & sic ista anima est aliquid hominis, & non ipse homo: quando autem anima pro homine accipitur vocatur absolute anima, & non dicitur cuius est, sicut Leuit. secundo, anima, quæ obtulerit sacrificium, & Leuit. quinto, anima quæ audierit vocem, dicitur ergo anima pro vita, quia vita est aliquid hominis. Et tunc verum est, quod qui inuenit hic animam suam perdit eam in futuro, quia illud inuenimus quod lucratur, ille autem vitam lucratur, qui habet eam iocundam, qui autem hic fruatur omni iocunditate seculi nihil prohibens cordi suo de desiderijs, sicut dicitur Ecclesiast. secundo, vitam huius seculi habet, quia non potest maiora quis habere in seculo. Hic autem vitam perdit, qui in miserijs viuens nullis bonis huius seculi fruatur, siue faciat pro Deo siue ex alia causa. Animam autem inuenit in futuro, qui bonis futuris fruatur beatus existens, quia omne bonum quod excogitari potest possidebunt beati, perdet autem animam suam in futuro, qui multas miserias patietur infernali carcere maceratus, sic dicit Remigius, anima autem in hoc loco non substantia est intelligenda, sed hæc vita præsens, & potest intelligi de persecutionis tempore, in quo homo debet pro Christo vitam istam abicere ne illi negare cogatur, sic dicit Remigius, qui hanc temporalem lucem, & eius dilectiones, & voluptates tempore persecutionis pro confessione nominis mei contempserit, animam suam inueniet æternam salutem.

Sed obijciatur, quia Ioannis duodecimo, dicitur qui odit animam suam in hoc mundo in vitam æternam custodit eam, & tamen vitam non licet odisse, quia aliàs liceret homini seipsum occidere.

Dicendum, quod nemo potest vitam odisse, nisi seipsum oderit, quia vita non est aliquid separatum a nobis, sed est esse nostrum, quia viuere viuentibus est esse, secundo de Anima, nemini tamen licet seipsum odisse immo nec potest odisse proprie loquendo: nam carnem suam nemo vnquam odio habuit ad Epheseos quinto: ergo a fortiori seipsum odio habere non poterit, sed dicitur quis vitam suam odisse, vel seipsum, quia opera odientis facit, qui enim odit nocet ei quem odit, & quia illi, qui seipsum affligunt, & vitam istam pro Christi nomine exponunt sibijpsum quantum ad hæc vitam odientium opera faciunt,

quia hoc sibi met inferunt quod hostes eorum sibi inferrent, dicuntur odisse seipsum, vel vitam suam. dicitur autem hic propter me, quia nihil proficit vitam odisse, nisi pro Christo fiat, sic etiam dicitur, qui non accipit crucem suam, & sequitur me, quia etiam crucem accipere, id est, seipsum affligere nihil prodest, nisi Christum in hoc sequamur, id est, pro ipso faciamus, sic dicit Gregorius, sunt nonnulli, qui abstinentiam non pro Deo, sed pro inani gloria exhibent, & qui compassionem proximo non spiritualiter, sed carnaliter impendunt. Huiusmodi crucem videntur inferre, sed Dominum non sequuntur.

Qui recipit vos. Postquam Christus instruxit Apostolos, & ceteros prædicantes. Hic hortatur illos recipientes magnitudinem præmij pro hoc opere ostendens, & dicitur.

Qui recipit vos. Scilicet, hospitio, & prouidens vobis de necessarijs ad vitam. *Mercedem.* Quia scilicet, vos representatis personam meam, ego mittam vos.

Et qui me recipit. Id est, me personaliter, vel me in vobis. *Recipit eum qui me misit.* Id est, recipit Deum, Christus enim in quantum homo minor est Deo: Ioannis decimo quarto, & ideo a tota Deitate mittitur, Christus autem in quantum Deus licet sit Patri, & Spiritui sancto æqualis, quia tamen a patre gignitur ab eo mittitur, & sic, qui recipit Christum semper recipit Patrem. *Qui recipit Prophetam.* Hic ostendit magnitudinem meriti in quantum recipiens communicat in mercede cum recepto. *In nomine Prophetæ.* Id est, quia Prophetæ est, & non ex alia causa.

Mercedem Prophetæ accipiet. Id est, de mercede Prophetæ. *Et qui recipit iustum.* Id est, quicunque verum bonum, quia iustitia accipitur hic, ut est virtus legalis, quæ est omnis virtus, & ita accipitur communiter in Scriptura, quia illum, qui est totaliter bonus vocamus iustum, & non accipitur iustus pro particulari iustitia commutativa, vel distributiva, quia distinguitur contra quamlibet aliam moralem virtutem.

Nomine iusti. Id est, quia iustus est, & non ex alia causa. *Mercedem iusti accipiet.* Id est, sicut iustus.

Et quicumque potum dederit. Quia enim suscipientes Apostolos prouidebant eis in necessarijs ad vitam, ponitur quæ sit retributio eorum: nam dicitur, quod non solum si quis dederit eis omnia necessaria, sed etiam si dederit modicum de aqua frigida ad potum habebit mercedem. *Vni ex minimis istis.* Id est, de Apostolis, quibus ista loquebatur, qui erant minimi quantum ad bona seculi, eo quod nihil de illis habebant. Vel intelligitur de omnibus alijs pauperibus, quicunque dederit eis aliquid non perdet mercedem, ita Christus dicitur est, infra vigesimo quinto, quicunque fecistis vni ex minimis meis, mihi fecistis, & ibi de omnibus pauperibus loquitur, sed hic specialius de Apostolis. *Calicem aquæ frigide tantum.* Id est, etiam si non detis, nisi aquam frigidam, mercedem habebitis, & hoc dicitur ad significandum rem parvam, quia nihil potest esse minus in rebus dantis quæ modicum de aqua frigida, & tamen qui illam dat non perdit mercedem, a fortiori si detur res maior.

In nomine discipuli. Id est, quod detur sibi, & eo, quod discipulus est, & ita loquitur de Apostolis, quos mittebat, qui vocantur discipuli. Vel potest intelligi de omnibus Christianis, quia a principio omnes vocabantur discipuli. *Amen dico vobis.* Modus affirmandi est, id est, in veritate dico, & ideo credite.

Non perdet mercedem suam. Id est, mercedem habebit, scilicet, non putet, quod quia dedit rem parvam non habebit mercedem, quia vere habebit illam.

Quare

Quare Christus dixit, qui recipit vos me recipit &c. Et quod multipliciter allicuntur homines ad suscipiendos Apostolos.
Quest. CXLII.

QUARE dicitur, quare Christus hoc dixit hic, scilicet, qui recipit vos &c.

Dicendum, quod dixit ad alliciendum homines, ut susciperent Apostolos. & hoc multipliciter. Primo enim ostendit hoc per honorem eorum: magnus honor enim erat suscipiendum Apostolos: nam suscipiebant Deum, & non poterat esse maior honor quam hospitem Dei esse, sic dicit Chrysostomus retributionem promittit suscipientibus, & primo promittit honorem, ut Christum suscipiant, & etiam patrem, quid autem huic honori fiat æquale, ut quis patrem & filium recipiat?

Secundo ostendit mercedis magnitudinem, quia dicit mercedem Prophetæ accipiet, & mercedem iusti, & tamen magnum est communicare cum Prophetæ in mercede.

Tertio ostendit, ut hortetur nos ad hospitalitatem, & ad omnia opera misericordie cum dicit, quicumque potum dederit vni ex minimis istis, quod extendi potest ad omnes pauperes.

Quarto dicit hoc, ut suadeat recipientibus Apostolos ministrare eis necessaria. nam Apostolis non licet portare pecuniam aliquam, vel cibos in via, supra in litera, sed omnia habituri erant apud hospites cum quibus manebat Luca decimo, in eadem domo manere edentes, & bibentes quæ apud illos sunt, & quia hoc videretur alicui durum, & alicui recusarent dare hospitium eis, ut non deberent prouidere sibi in necessarijs, hortatur Christus eos ad hoc per magnitudinem promissionum, & ideo dixit de calice aque frigidæ, scilicet, quicquid darent Apostolis susceptis hospitio reputaretur ad mercedem.

Quomodo Christus dixit, qui vos recipit me recipit, & quomodo hoc sit verum.
Quest. CXLIII.

QUARE dicitur, quomodo Christus dixit hic, qui vos recipit me recipit, & quomodo sit verum.

Dicendum, quod intelligitur vno modo, quod me recipit, scilicet, per representationem: nam missus representat personam mittentis: Christus tamen mittebat Apostolos: nam ideo vocantur Apostoli, id est, missi, Ioannis decimo tertio, non est maior Apostolus eo, qui misit illum, & propter hoc dicit, & qui me recipit, recipit eum, qui misit me, scilicet, ego mitto vos, & ideo recipiens vos me recipit, & patrem, sic dicitur Ioannis vigesimo, sicut misit me pater, ita ego mitto vos, & sic est argumentum a primo ad vltimum, scilicet, qui recipit vos, recipit me, & qui recipit me recipit eum, qui misit me, ergo recipiens vos recipit Deum, & istud signatur hic cum dicitur, qui misit me, quasi dicat, qui vos recipit, ideo me recepit, quia recepit vos, quos ego mitto, sic dicit Hilarius docet in se media toris officium, qui cum sit receptus a nobis atque ipse profectus ex Deo sit, Deus per illum transfusus in nobis sit, & per hunc ordinem gratiarum non aliud est Apostolos recepisse quam Deum, quia & in illis Christus, & in Christo Deus habitat.

Secundo est hoc verum, quia qui recipit Apostolos recipit Christum, id est, intuitu Christi, quicquid enim pro aliquo facimus etiam si alijs pro eo faciamus, et facere dicimus.

Tertio dicit hoc, ut incitet nos ad benefaciendum, Alph. Toss. in Matth. Pars III.

A cum tantus sit honor cuiuslibet beneficienti, scilicet, quod Christum recipiat.

Quarto dicitur, quia Christus propter nimiam charitatem, qua diligit nos ad Epheseos secundo, omnia quæ nobis fiunt reputat sibi facta, siue bona sint siue mala. De bonis patet infra vigesimo quinto, scilicet, quandocunque vni ex minimis istis fecistis, mihi fecistis, vnde vocat eos ibi fratres. De malis patet, quia Act. 9. dixit Paulo. Saule cur me persequeris? & tamen non poterat Paulus persequi Christum qui iam celos ascenderat, sed quia persequeretur credentes in eum, dicebatur persequi ipsum, & quia recipere pauperes Christi est eis benefacere, dicit Christus, quod ipse recipitur quando quis illos recipit.

Quare dicitur, qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ &c. Et quod solus Deus est, qui homines in iustificat. Et quod Apostoli fuerunt Prophetæ, & plusquam Prophetæ.
Quest. CXLIII.

QUARE dicitur, quare dicitur hic, qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, & iustum in nomine iusti.

Dicendum, quod hoc dicitur. Primo ad ostendendum rectitudinem affectionis. nam opera nostra non sunt meritoria, nisi habeant rectitudinem finis, & quia finis boni operis est Deus, oportet propter Deum agere, qui autem recipit in nomine Prophetæ accipit eum propter Deum, quia ipse est, qui Prophetas constituit, Sapientia septimo, transfert se per animas sanctas, & Prophetas, & amicos Dei constituit, qui etiam recipit iustum in nomine iusti propter Deum agit, quia solus Deus est, qui iustificat homines, etiam quia dicitur, qui dedit potum vni ex minimis tantum in nomine discipuli, sed discipulus ad magistrum refertur, ideo qui dat aliquid cuiquam in nomine discipuli propter magistrum suum illud ei dat, & Christus est solus magister noster infra vigesimo tertio, nolite vocari magistri, quia magister vester vnus est Christus, pro Christo ergo facit quicumque alicui ut discipulo benefacit.

Secundo dicitur hoc ad tollendum alios fines indebitos, quia poterat quis Prophetam, vel iustum recipere propter inanem gloriam quasi magni honoris sit, quod Prophetam, & iustum hospitio receperit, vel propter aliquod vtile quod inde consequi intendit, quia iste nullam mercedem habebit: iam enim recepit mercedem suam, sicut dicitur supra 6. sic dicit Chrysostomus in nomine iusti hoc est si non propter vite huius emendationem, nec propter aliud aliquid temporalium susceperit, sed quia, vel Prophetæ est, vel iustus.

Tertio dicitur, quia ista nomina competebant specialiter Apostolis: nam licet istud omnibus pauperibus applicari possit, Christus tamen loquebatur specialiter de Apostolis, istis autem competunt specialiter ista nomina, quæ ponuntur hic, scilicet, Prophetæ, & iustus, & discipulus: erant enim Apostoli Prophetæ immo plusquam Prophetæ, quia plura ipsi cognouerunt quam Prophetæ, & viderunt, quæ Prophetis non ostensa sunt infra 13. & Lu. 10. beati oculi, qui vident, quæ vos videtis, multi Prophetæ, & iusti cupierunt videre, quæ videtis, & non viderunt, & audire, quæ auditis, & non audierunt. Etiam Apostoli fuerunt vere Prophetæ, quia multa de futuris prædixerunt, & quandocunque opus erat reuelabat eis Spiritus sanctus futura. Vocantur etiam iusti per excellentiam ad ceteros homines, quia Christus iustificauit, & mundauit eos: Ioannis 13. vos mundi estis, sed non omnes: fecit enim

enim Christus eos ceteris hominibus meliores, quia omnium hominum, & Ecclesiarum illos principes constituat Ioan. decimotertio, ego scio quos elegerim, idest, propter hoc mundavi vos, quia elegi vos, & iterum dixit, mundi estis propter sermonem quem dixi vobis. Vocantur autem discipuli, & istud erat nomen magis competens eis, scilicet, quia erant in discipulatu Christi, & ideo semper vocantur discipuli, vel Apostoli.

Quarto dicitur hoc, & principaliter ad tollendum dubium, quia Christus voluerat supragraue premiam non recipientibus Apostolos, & tunc magna premia recipientibus, & quia aliquis diceret, Domine nescimus quis erit Apostolus, vel discipulus tuus, ut veros recipiamus, & falsos abiciamus. Christus dicit, quod non est in hoc multum scrutandum, sed ad nomina personarum respiciendum. unde si quis vocat se Prophetam, licet non sit, & recipitur ut Propheta, erit premium recipienti, sicut si reciperet verum Prophetam, & ita est de iustis, & discipulis, & istud est propter quod Christus dixit, sic dicit Hieronymus, quia ad susceptionem magistrorum discipulos provocauerat, poterat credentium occulta esse responsio: ergo & pseudo Prophetas, & Iudam proditorem debemus suscipere, unde Dominus dixit non personas suscipiendas esse, sed nomina, & mercedem non perire suscipientis, licet indignus fuerit, qui susceptus sit.

*An sit maioris meriti benefacere bonis quam minus bonis.
Et quod non debeant pauperes immoderate, & delirare pasci. Quest. CXLIII.*

QUARETUR cum dicat hic Christus recipere Prophetam in nomine Prophetæ, & iustum in nomine iusti, an sit maioris meriti benefacere, & hospitio recipere virum bonum quam minus bonum, vel non bonum.

Aliqui dicunt, quod non, quia ad differentiam meriti nostri non facit, nisi illud quod est ex parte nostra, sed quod bonus, vel melior sit, qui suscipitur extra nos est: ergo non magis merebimur pro vno quam pro alio.

Irem quia dicit Chrystostomus, & habetur 42. distinctio. cap. quiescamus: non enim ex vita eorum quos accipis mercedem tibi retributurus est Deus, sed ex voluntate, & propter hoc dicit iohannes quiescendum esse a curio sa investigatione meritorum personarum.

Et tamen si esset maioris meriti vnum quam alterum recipere daretur occasio illi scrutationi, ergo non est differentia meriti ex personis susceptis.

Dicendum, quod differentia est in merito, vel esse potest secundum conditionem personarum susceptorum. Et patet, quia Christus facit differentiam hic in mercede, scilicet, qui recipit Prophetam mercedem Prophetæ accipiet, & qui recipit iustum mercedem iusti accipiet, si tamen non esset differentia mercedis ex parte personarum, non distingueret Christus de mercede recipientis iustum, & mercedem recipientis Prophetam, sed dicit, qui recipit Prophetam, & qui recipit iustum, & qui recipit discipulum mercedem recipiet, vel non perdet mercedem suam.

Pro hoc tamen considerandum, quod circa pauperes, aut quæritur ab omnibus benefaciendum sit, vel an benefaciendo quibusdam mereamur magis, quam benefaciendo alijs. De primo dicendum, quod qui potest omnibus debet benefacere, quia cuiusque ex minimis facimus Christo facimus, infra vigesimo quinto, si autem non sufficiamus omnibus, & concurrunt simul plures indigentes quibusdam plus

quam alijs benefaciendum est, ut ostensum est supra sexto cap. q. 83. & 84. & est maioris meriti illis benefacere quam alijs cum sit magis debitum. De secundo dicendum, quod aut merita personarum sunt incognita omnino tam ex parte, quam ex nomine, aut sunt cognita. Si primo modo, idest, quod pauperes non vocant se aliquibus nominibus signantibus maiorem, vel minorem excellentiam, nec suscipiens cognoscit differentiam eorum, non est maioris meriti suscipere vnum quam alterum etiam si Christum in persona sua suscipieremus, quia sicut quod omnino est inuoluntarium nullatenus est meritorium, ita nec potest facere ad augmentum, nec ad diminutionem meriti, & tamen ignorantia facit inuoluntarium 3. Ethicorum capit. 1. ergo qui omnino ignoravit conditiones pauperum non potuit magis mereri recipiendo vnum quam alterum, & tunc non debet facere suscipiens distinctionem aliquam, sed recipere quoscumque, & sic intelligitur, quod non ex vita eorum, quos accipis mercedem tibi retributurus est Deus, sed ex voluntate, & honorificentia multa, idest, desiderio quo suscipiuntur, & ex obsequio quod eis præstatur. Si autem cognoscit merita suscipiens, aut hoc est per sola nomina, aut in veritate, per sola nomina cognoscit merita, ut si vnus pauperum dicat se Sacerdotem, alius monachum, alius prædicatorem, alius Prophetam, alius simplicem pauperem, tunc licet non sit verum quod isti dicunt, dum tamen manifeste contrarium non apparet, esset distinctio meriti suscipientis secundum distinctionem personarum, & magis benefaciendum erat ei, qui ex nomine ostendit maiorem pietatem, vel dignitatem, & licet sit falsum, & occasione huius excludatur alius, qui est melior, ut quando ambo suscipi non possunt, meretur magis suscipiens recipiendo istum falsum, qui tamen habet bonum nomen, & excludendo virum bonum qui si contrario faceret, quia tantum meretur recipiendo falsum sub nomine veri, sicut si verus esset, & hoc est quod dicit hic Christus, qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, idest, qui recipit illum, qui se vocat Prophetam siue sit, siue non sit, dum tamen nomine Prophetæ accipitur, & ita de iusto, & discipulo. Si autem sint personarum merita cognita, siue quantum ad dignitatem, siue quantum ad bonitatem, sicut esse Sacerdotem, vel monachum, vel prædicatorem, siue quantum ad bonitatem, ut quia vnus est melior alio, non erit attendendum ad nomina, quia cognita veritate non est iudicandum de nomine, cuius nomina faciant præsumptionem, sed non probationem, & tunc maioris meriti est prædicatorem recipere quam non prædicatorem, & sacerdotem, vel monachum quæ secularem, & hoc Christus dicit hic ostendens aliam esse mercedem recipientis iustum, & aliam recipientis Prophetam, & tamen si non differrent merita recipientis ex diuersitate susceptorum, eadem esset merces recipientis Prophetam, & recipientis iustum.

G Sed dicitur quare meretur magis recipiens vnum quam alterum. Dicendum, quod sit propter duo. Primo ex desiderio recipendi: nam quando quis ex charitate agens recipit aliquem, recipit illum propter Deum, ideo quanto magis scit eum pertinere ad Deum, cum maiori dilectione illum recipiet: nam sicut magis diligitur finis quam ea quæ ad finem, ita quanto aliquis est propinquus fini tanto magis diligetur, ut colligitur quarto Ethicorum capitulo primo, & tamen quanto actus charitatis, vel cuiuscunque virtutis est intensior, est magis meritorius, ergo, qui recipit aliquem quanto fuerit ille maioris dignitatis, & Deo propinquior, magis merebitur.

H Secundo dicendum, quod meritum non consideratur in nobis ex aliquo extrinseco, dignitas autem susceptorum est extrinseca suscipienti, & ideo per illam non meretur, in quantum tamen illa incitat ad recipiendum maiori dilectione, & impendendo maius obsequium, quæ sunt ex parte suscipientis facit ad meritum, si tamen suscipiens non aduertat ad ista, sed æquali voluntate, & obsequio omnes pauperes tractet, non merebitur magis propter dignitatem suscepti, & tunc est dignitas eius extrinseca omnino suscipienti.

D Ad secundum dicendum, quod illud, scilicet, non enim ex vita eorum quos accipis, &c. tenet verum in duobus casibus. Primus est quando suscipiens ignorat dignitatem susceptorum. Secundus est quando scit illam, & tamen non aduertit ad eam, nec plus impendit eis quam ceteris, si tamen cognoscit, & dignioribus magis impendit magis meretur quam suscipiendo minus dignos.

K Sed dicitur quare meretur magis recipiens vnum quam alterum. Dicendum, quod sit propter duo. Primo ex desiderio recipendi: nam quando quis ex charitate agens recipit aliquem, recipit illum propter Deum, ideo quanto magis scit eum pertinere ad Deum, cum maiori dilectione illum recipiet: nam sicut magis diligitur finis quam ea quæ ad finem, ita quanto aliquis est propinquus fini tanto magis diligetur, ut colligitur quarto Ethicorum capitulo primo, & tamen quanto actus charitatis, vel cuiuscunque virtutis est intensior, est magis meritorius, ergo, qui recipit aliquem quanto fuerit ille maioris dignitatis, & Deo propinquior, magis merebitur.

Secundo

Secundo propter maiorem honorem, quia maiorem honorem, & obsequium impendet pauperi quanto est dignior, & tamen ex maiore operis est maioris meriti, ergo magis merebitur, qui recipit maiorem quem talem cognoscit esse, vel sub nomine talis eum suscipit. Hoc verum est quia propter dignitatem suscepti ipse suscipiens ex maiori dilectione illum suscipit, & maiorem honorem, & obsequium ei impendit: nam si non suscipit ex maiori charitate quam alios pauperes, nec enim plus honorat non meretur plus eum suscipiendo quam suscipiendo alios: immo minus meretur quanto meliorem, & digniorem suscipit, quia ceteris pauperibus communibus sufficienter redditur si mediocre obsequium impendatur, melioribus autem, & dignioribus si volumus plus impendere quam mediocribus, cum tamen facere possemus a virtute deficimus, quia debitum non reddimus, tunc magis minus bonos suscipiendo, & tunc verum est illud 42. distinctio. cap. quiescamus: non enim ex vita eorum, quos accipis mercedem tibi retributurus est Deus, scilicet, quia tu non consideras vitam eorum ut magis, vel minus benefacias eis, sed ex honorificentia, & voluntate, idest, solum considerasti quantitatem desiderij ex quo suscepisti, & honorificentiam quam impendisti.

C Ad primum dicendum, quod meritum non consideratur in nobis ex aliquo extrinseco, dignitas autem susceptorum est extrinseca suscipienti, & ideo per illam non meretur, in quantum tamen illa incitat ad recipiendum maiori dilectione, & impendendo maius obsequium, quæ sunt ex parte suscipientis facit ad meritum, si tamen suscipiens non aduertat ad ista, sed æquali voluntate, & obsequio omnes pauperes tractet, non merebitur magis propter dignitatem suscepti, & tunc est dignitas eius extrinseca omnino suscipienti.

D Ad secundum dicendum, quod illud, scilicet, non enim ex vita eorum quos accipis, &c. tenet verum in duobus casibus. Primus est quando suscipiens ignorat dignitatem susceptorum. Secundus est quando scit illam, & tamen non aduertit ad eam, nec plus impendit eis quam ceteris, si tamen cognoscit, & dignioribus magis impendit magis meretur quam suscipiendo minus dignos.

Sed dicitur quare meretur magis recipiens vnum quam alterum. Dicendum, quod sit propter duo. Primo ex desiderio recipendi: nam quando quis ex charitate agens recipit aliquem, recipit illum propter Deum, ideo quanto magis scit eum pertinere ad Deum, cum maiori dilectione illum recipiet: nam sicut magis diligitur finis quam ea quæ ad finem, ita quanto aliquis est propinquus fini tanto magis diligetur, ut colligitur quarto Ethicorum capitulo primo, & tamen quanto actus charitatis, vel cuiuscunque virtutis est intensior, est magis meritorius, ergo, qui recipit aliquem quanto fuerit ille maioris dignitatis, & Deo propinquior, magis merebitur.

E Dicendum, quod multum differt, quia omnis actus virtutis regulatur per prudentiam, ita ut non sit maius, nec minus, sed in medio, & tamen respectu personarum ad quas operamur est aliquid magnum, vel paruum, nam si quis velit pauperes delicate pascere immoderatum est, & peccatum veniale, 2. distinctio. §. criminis, & Augustinus super Epistolam ad Corinth. & 86. distinctio. cap. non satis: ideo quidam pauperes sunt, quibus si velimus magnum exhibere honorem, & multum præstare obsequium erit immoderatum, & non merebimur, sicut est in pauperibus simplicibus, qui nullam aliam dignitatem habent, nisi quod pauperes sunt. alij autem sunt pauperes magna dignitatis, sicut Apostolus, Prophetæ, prædicatores, & sacerdotes, & monachi, quibus magnum obsequium, & honor debet, & potest debite impendi, ita quod nos interdum non sufficiamus tantum eis præstare quantum eis debite posset impendi, & sic in istis est locus multum mercedi ex magno honore, & obsequio illis præstato. ergo differentia dignitatis susceptorum multum confert ad dignitatem meriti, quando attendit suscipiens ad susceptos, scilicet, an Apostolum, vel Prophetam, vel prædicatorem recipiat, & sic de alijs.

E Sed obijciatur, quod si asserit se Prophetam, vel Apostolum, inquirendum est an verum sit, quia dicitur 42. distinctio. cap. quiescamus: si enim in electum se esse electum dicat, si sacerdotem se nominet scrutare. Dicendum, quod aut illi, qui se afferunt habere tales dignitates petunt se recipi, ut tales ad faciendum officia illa, aut petunt suscipi, ut sustententur. Si primo modo non sunt suscipiendi, quia periculum esset suscipere eos non confido de veritate, ut si reciperetur non sacerdos ad dicendum missam, & non Episcopus ad conferendum ordines, sic dicitur eodem capitulo. quiescamus: non enim sine periculo in talibus indiscussa communicatio est contra maiora periculum vertitur, idest, contra spiritualia, in quibus est maius periculum si erraret quam si detur alicui cibi, vel potus, & temporalia per errorem, & subditur ibi causa, scilicet, non enim das, sed accipis, idest, accipere debes ab eis spiritualia, ut sacramenta, & ordines, & si ipsi non sint tales quales se esse fatentur periculum est. Si secundo modo non est scrutandum, sed dabuntur eis temporalia, sed dicitur ibidem, si vero pro nutrimento postulat, nec in his examines, & tunc dabitur isti sustentatio, & honor non tantum simplici pauperi, sed tanquam sacerdoti, vel prædicatori, licet non permittatur exercere actum dignitatis suæ, quousque de illa constet, & etiam si non fuerit qualem se nominat meretur, qui suscepit eum, ac si verum dixisset, & ita non erit occasio scrutini in erogando pauperibus temporalia.

Quomodo est verum, quod recipiens Prophetam recipit mercedem Prophetæ.

Quest. CXLV.

QUARETUR quomodo est verum, quod recipiens Prophetam recipit mercedem Prophetæ.

Aliqui dicunt, quod recipiet mercedem Prophetæ, idest, ab illo, a quo Prophetæ accipiet mercedem, idest, a Deo, & sic exponit Nicolaus. Secundo potest accipi, quod accipiet mercedem Prophetæ, idest, qualem decens est recipere eum, qui recipit Prophetam, & tunc nihil significatur, quia certum est, quod quilibet recipiet talem mercedem qualem iustum est eum recipere.

L1 4 Tertio

Tertio potest intelligi, quod accipiet mercedem Prophetæ: i. qualem Prophetæ, non quidem æqualem, sed in aliquo similem eo, quod iste ministrando temporalia adiuuat Prophetam, & prædicatorem in actu suo, quem non possent exercere, nisi temporaliter ad inuarentur, sic dicit Gregor. non mercedem de Prophetæ, vel de iusto, sed mercedem Prophetæ iusti accipiet. iste enim fortassis iustus est, & quanto in hoc mundo nihil possidet tanto loquendi pro iustitia fiducia maiorem habet, hunc dum ille sustentat, qui in hoc mundo aliquid possidet illius iustitiæ libertatem sibi participem facit, ut cum eo pariter iustitiæ præmia recipiat, quem sustentando adiuuit. Quarto potest accipi, quod mercedem Prophetæ accipiet, id est, talem qualem acciperet, si esset verus Prophetæ ille, quem recipit, & hoc conuenit valde proposito, quia dubitabatur cum quis diceret se esse Apostolum, & non esset an recipiens mereretur, Christus autem dicit, quod si recipiatur in nomine Apostoli, vel Prophetæ, etiam si non sit, mercedem accipiet, qui eum accipit, & dicitur mercedem Prophetæ, id est, talem qualem accepturus esset si vere esset Prophetæ ille, quem accipit, sic dicit Chrysostomus mercedem Prophetæ, & mercedem iusti accipiet, id est, qualem decens est accipere eum, qui suscipit Prophetam, vel iustum, & idem dicit Hieronymus. isti autem duo ultimi sensus sunt conuenientes.

Quare dicitur, qui dederit calicem aquæ frigidæ. Quæst. CXLVI.

QVAERETUR, quare dicitur, qui dederit calicem aquæ frigidæ.

Dicendum, quod dicitur. Primo ad significandum, quod elemosyna quantumcunque sit parua est accepta Deo, quia nihil minus esse potest, quam modicum de aqua frigida, & tamen dans illud non perdit mercedem suam.

Secundo dicitur propter susceptores Apostolorum de quibus supra agebatur, quia ab hospitibus recipere debebant Apostoli necessaria ad vitam, & non discurrere de domo in domum, sed manducare, & bibere, quæ apud illos sunt, Lucæ decimo: & quia aliquis diceret, quod forte, quia non poterat eis pro uidere sufficienter, non haberet mercedem aliquam, dixit Christus, quod etiam si solum calicem aquæ frigidæ darent, mercedem non perderent.

Tertio dicitur ad ostendendum, quod nemo est, qui non possit elemosynam facere, nec aliquis prætextu paupertatis, quia nemo est, qui saltem calicem aquæ frigidæ dare non possit, & tamen istud reputatur in elemosynam, quia mercedem non perdet. Et ideo dicitur aquæ frigidæ, quia calefacere aquam indiget aliquo labore, & tempore, etiam præsupponit expensas, scilicet, habere ignem, unde aliquis esset, qui aquam calidam dare non posset, aquam tamen frigidam quilibet dare potest.

Quarto dicitur ad ostendendum, quod elemosyna magis est Deo accepta ex intentione dantis, quam ex re data: nam calix aquæ frigidæ nullius valoris est, Deus tamen pro eo mercedem dat, si datur alicui in nomine discipuli: ergo ex intentione recipitur, sic patet Lucæ vigesimoprimo, de vidua, quæ duo minuta era solum intulit, & laudatur a Christo plus omnibus obtulisse. Circa Apostolos autem de dignitate, & potestate, & conuersatione eorum erant plura hic dicenda, sed dicentur Mar. sexto, & Lucæ decimoquarto cap.

ET factum est cum consummasset Iesus præcipiens duodecim discipulis suis: transiit inde, ut doceret, & prædicaret in ciuitatibus eorum.

Ioannes autem cum audisset in uinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, ait illi. Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? Et respondens Iesus ait illis. Euntes renunciate Ioanni, quæ audistis, & uidistis. Cæci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur, & beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me.

Illis autem abeuntibus, cepit Iesus dicere ad turbas de Ioanne. Quid existis in desertum uidere? Arundinem vento agitatam? Sed quid existis uidere? Hominem mollibus uestitum. Ecce qui mollibus uestiuntur in domibus regum sunt. Sed quid existis uidere? Prophetam? Etiam dico uobis, & plusquam Prophetam? Hic est enim de quo scriptum est. Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te.

Et factum est. In præcedentibus posita instructione prædicantium: Hic consequenter subditur confirmatio dubitantium ditorum conclusio. Secundo ipsa dubitantium confirmatio ibi. Ioannes autem.

An ista sint continuata ad præcedentia. Quæst. I.

QVAERETUR circa primum an ista sint continuata ad præcedentia.

Aliqui dicunt, quod non, quia Marcus, & Lucas ponunt ea, quæ habentur præcedenti capitulo, & non subiungunt ea immediate, quæ habentur hic. Secundo patet, quia illi ambo concordant eandem rem ponentes, quia Marc. sexto, postis præceptis, quæ Christus dedit Apostolis dicitur, & exeuntes prædicabant, & immediate dicitur, quod Herodes audiuit famam Christi, & eadem omnino ponuntur Lucæ nono, magis ergo standum est ordini, quem illi ponunt.

Dicendum, quod aut hic quaritur de ordine omnium quæ habentur in hoc cap. ad præcedentia, & de hoc infra dicetur. Si autem quaratur de principio huius cap. usque ad illum locum. Ioannes autem, est dicendum, quod sunt ista continuata ad præcedentia, quia præcedenti cap. habentur præcepta quæ dedit Christus Apostolis. Hic autem dicitur cum consummasset præcipiens discipulis &c. ergo fuit istud post illa. Dicendum ergo, quod fuerunt ista immediate post illa nullo interposito, quia dicitur cum consum-

summasset, id est, quando consummauit. ergo inter ista, & præcedentia nullum est medium, sed potius istud est conclusio illorum.

Item, quia dicitur transiit inde, id est, de loco, in quo docuerat Apostolos, & sic nihil fuit inter istud, & præcedentia: immo non est istud aliquod factum distinctum a præcedentibus, sed est conclusio illorum. Unde nec oportet queri de continuatione, sed ne aliquibus esset dubium quæsitum est. De continuatione Mar. & Luc. nunc non discutitur, scilicet, an Herodes audiuit famam Christi postquam ipse instruxit Apostolos, vel prius.

Cum autem dicitur, quod Apostoli exeuntes prædicabant uerum est, quod fuit post istam instructionem, & tamen prius fuit hoc, quod dicitur hic. sc. q. Christus recederet de loco, in quo docuerat eos, si quæ illi irent ad prædicandum, cum dicitur hic, quod cum consummasset recessit inde. Circa primum ergo dicitur.

Et factum est. Continuatio est, & dicitur factum est, id est, fuit vel accidit, & est modus loquend, Hebraicus.

Cum consummasset Iesus præcipiens discipulis suis. Id est, quando finituit præcepta, quæ illis dedit, quæ habentur præcedenti cap. & uocantur 12. discipuli, licet essent Apostoli per quod a cæteris distinguebantur cū ista esset dignitas eorum, quia tamen semper erant in discipulatu Christi, id est, addiscebant ab eo tanquam a magistro, uocantur adhuc discipuli, & mutantur nomina alternatim, ut aliquando discipuli, & aliquando Apostoli nominentur.

Transiit inde. Id est, de loco ubi docuerat Apostolos, & erat locus ille in campo, quia præcedenti cap. in principio dicitur, uidens Iesus turbas misertus est eis, quia erant, sicut oues sine pastore, id est, iacebant per agrum, ut ibi declaratum est, & tunc uidens turbas uocauit discipulos, & dixit ibi eis omnia, quæ habentur præcedenti capitu. ut patet ibidem. Item patet magis, quia dicitur hic transiit, ut prædicaret in ciuitatibus eorum, ergo non erat Christus tunc in aliqua urbe, quia aliàs non diceretur, quod ibat ad prædicandum in ciuitates, nisi esset extra omnes ciuitates, scilicet, in campo.

Ut doceret, & prædicaret. Aliquando accipiuntur pro eodem, & aliquando pro diuersis: est enim docere generale in quacunque materia, & qualitercunque quis unum, vel multos instruat. prædicare autem est certus modus docendi, hic autem possunt accipi pro eodem: nam docebat homines in eis, quæ nesciebant, sicut ipsi dixerunt Mar. primo, quæ nam est hæc doctrina noua? prædicabat autem in quantum publice declamabat ea, quæ ad mores pertinent, quia de his est prædicare.

In ciuitatibus eorum. Id est, Iudæorum: non enim potest referri ad Apostolos de quibus immediate dicebatur, scilicet, quod Christus iret ad ciuitates, vel loca de quibus Apostoli originem traxerant, quia non ibat specialiter ad aliqua loca, sed discurrebat per totam terram Israel Luc. quarto, oportet me, & alijs ciuitatibus Euangelizare, id est, non manere in quibusdam specialiter, sicut turbæ uolebant tenere ibi eum in Capharnaum, sed ire ad omnes ciuitates. Et cum dicitur transiit, ut doceret in ciuitatibus eorum, non est sensus, quod nunc primo iuerit ad prædicandum, quia ante hoc nihil aliud faciebat, sed quia Matthæus multa interposuerat in quibus nulla mentio fit de prædicatione Christi per urbes, redit hic quasi de nouo ad dicendum, quod iuit ad prædicandum per urbes.

Quare Christus nunc ad prædicandum iuit cum satis erat, quod Apostoli prædicarent. Quæst. II.

QVAERETUR, quare Christus nunc ad prædicandum iuit, cum satis erat, quod illi prædicarent.

Dicendum, quod Christus non debuit cessare a prædicatione propter Apostolos. Primo, quia Christus usque ad mortem suam nunquam debuit cessare a prædicatione, quia si cessaret non occideretur. propter hoc enim occisus, quia quotidie grauiora contra Phariseos, & principes Sacerdotum, & scribas prædicabat, & miracula plurima faciebat Ioan. 11.

Secundo si Christus cessasset prædicare ex hoc periret doctrina sua: putaretur enim quod inuenerat non bonum esse prædicare, & ideo cessauerat.

Tertio, quia si Christus non prædicaret semper continuando postquam cepit, non uideretur quid agere deberet, sed esset ei uita tota quasi ociosa, debuit ergo usque ad mortem prædicare, & miracula facere, sic ipse dixit Luc. 13. cum dixerunt ei quidam Pharisei uade hinc, quia Herodes uult te occidere, & ait illis, ite & dicite uulpi illi, ecce eicio dæmonia, & sanitates perficio hodie, & cras, & tertia die consummor, ueritamen oportet me hodie, & sequenti die ambulare, & sic dicit, quod dæmonia eiciebat, & sanitates perficiebat usquequo consummaretur, & occideretur.

Quarto, quia Christus erat præcipuus prædicator, Apostoli autem erant in subsidium, quia Christus non poterat in omnibus locis prædicare, & ut turbæ cogentur sequi eum, sicut dictum est præcedenti ca. q. 6. potius ergo cessarent isti a prædicatione quam Chrs.

Quinto, quia prædicatio omnium erat necessaria: dixerat enim Christus præcedenti capitu. messis multa est operarij uero pauci. erat igitur prædicatio sua, & Apostolorum necessaria immo non sufficiebant, quia post hoc instituit Christus alios septuaginta duos discipulos, quos misit ad prædicandum, sicut Apostolos Luc. 10. & etiam omnes isti non sufficiebant, quia Christus dixit præcedenti cap. non consummabitis ciuitates Israel donec ueniat filius hominis, id est, quod non finirent prædicationem in omnibus illis ante mortem Christi, debuit ergo Christus semper prædicare.

Quare dicitur, quod Christus transiit inde, & quare immediate postquam docuerat Apostolos. Quæst. III.

QVAERETUR, quare dicitur, quod Christus transiit inde, & quare immediate postquam docuerat Apostolos.

Aliqui dicunt, quod recessit inde ut Apostolis locum prædicandi daret: nam præcedenti cap. dixerat illis, quod irent ad prædicandum, & quia præsentem Christo nemo uellet audire Apostolos subtraxit se, ut illi prædicandi locum haberent, sic dicit Chrysostom. transiit inde: quia enim eos misit subtraxit se ipsum dans locum eis, & tempus facere, quæ iniuxerat: eo enim præsentem, & curante nullus ad discipulos uellet accedere.

Sed dicendum, quod non stat, quia Christus nunc erat in campo cum turbis, Apostoli autem non erant ibi prædicaturi, quia Christus iubebat eis ire ad ciuitates de una in alteram præcedenti capitu.

Etiam quia subtractio Christi nihil proderat eis: nam turbæ illæ, quæ ibi cum Christo erant, non manerent cum Apostolis etiam si ibi uellent illi prædicare, sed illo recedente sequerentur eum.

Etiam si Christus esset in urbe aliqua non proderat discipulis,

discipulis, quod Christus inde recederet, quia non erant ipsi prædicaturi in vrbe, in qua Christus immediate ante hoc stetit, sed ituri ad alias vrbes longinquiores in quibus Christus non prædicasset, quia illi magis indigebant prædicatione.

Sed dicendum, quod recessit inde, quia iam Christus fecerat quicquid in loco illo facturus erat, scilicet, docuerat turbas, & postea Apostolos, & cum nihil superesset ibi agendum recessit, quia in nullo loco ociose aut sine causa manebat. Cum autem quæritur, quare immediate iuit ad prædicandum.

Dicunt aliqui, quod fuit ad exemplum prædicatorum, scilicet, ut postquam ipsi instructi sunt alios doceant, sicut Christus mox, ut docuit discipulos in speciali doctrina qua Apostolos instruxerat ad generale transit in ciuitatibus prædicando, quia ad hoc de celis descenderat, ut omnes illuminaret, in quo facto mouentur prædicatores, ut omnibus prodesse studeant.

Se dicendum, quod hoc fecit Christus, quia tempus expendere inutiliter nolebat, erat ei tempus paucum, & opera multa: & ideo incessanter operabatur, vnde interdum vix cibum capere nolebat, ut prædicare posset, sicut Ioan. 4. quando loquebatur cum Samaritana offerentibus ei cibum Apostolis dixit. ego cibum habeo manducare quem vos nescitis, & hoc dicebat, quia expectabat Samaritanos, qui venturi erant de vrbe ad eum quibus prædicauit eod. capit. & iterum cum Christus voluisset sedere ad cibum veniunt turbæ ad domum, & ipse exiuit, ut prædicaret eis. Apostoli autem exentes tenuerunt eum dicentes, in furorem versus est Mar. 3. ideo cum Christus compleret hic, quæ facturus erat, recessit mox prædicaturus ad alia loca, ne aliquid temporis ociose periret.

Ioannes autem. Hic ponitur dubitatum confirmatio. Et dividitur in tres partes. Quia primo Christus confirmat dubios de suo aduentu. Secundo condemnat peruersos ibi.

Cuius sim lem. Tertio commendat in se denotat ibi. In illo tempore respondens. Prima in duas, quia primo ad confirmationem discipulorum & Apostolorum ostendit Iesus se esse Messiam in lege promissum. Secundo ad confirmationem Apostolorum ostendit Ioannem esse Prophetam sanctum ibi.

Illis autem absentibus. Prima in duas, qui primo ponitur dubitatio. Secundo eius responsio ibi. Responsio Iesus.

An ista sint continuata ad præcedentia. Quæst. IIII.

Quæretur, circa primum an ista sint continuata ad præcedentia. i. an fuerint post instructionem, & missionem Apostolorum ad prædicandum, quæ habentur præcedenti cap.

Dicendum, quod Glo. continuat istud ad præcedentia dicens, postierat supra Euangelista quod per miracula, & doctrinam Christi tam discipuli quam turbæ instruebant, nunc ostendit quod hæc instructio vsque ad discipulos Ioannis peruenit. Sed dicendum est an fuerit istud factum post instructionem Apostolorum non apparet, & tamen licet post illa fuerit, constat quod non fuit immediate post eam, sed fuit post suscitationem filij viduæ in vrbe Naym quod patet Luc. 7. nam post illo miraculo dicitur, & exiit hic sermo in vniuersam Iudæam, & nunciauerunt Ioanni discipuli eius de omnibus his, sic et dicit Cyrillus miraculum quod ad oēs inhabitantes Iudæam, & Galilæam peruenit, referunt sancto Baptista quidam ex eius discipulis. Matthæus autem subicit suscitationem illam, & ideo potuit esse, quod istud de Ioanne quod fuit post illam suscitationem fuerit postea, quæ habentur præcedenti cap. non ta-

men potuit esse immediate post illa, sed intercidit illa suscitatio, & alia miracula, an tamen fuerit illa ante instructionem Apostolorum, quæ habetur præcedenti cap. vel post dicitur Luc. 7. ubi ponitur illud miraculum. Et tamen dicendum est, quod hoc accidit post præcedentia. scilicet post Apostolorum instructionem, & quoniam iam prædicabant, quia Christus respondens Ioanni dixit pauperes Euangelizantur, id est, prædicant regnum Dei. f. Apostoli qui erant pauperes, & rudes iam prædicabant. Circa primum dicitur. Ioannes autem cum audisset in vinculis. Tenebatur Ioannes ab Herode rege, qui alias dicitur Tetrarcha Galilææ in vinculis, quia arguebat eum propter Herodiadem uxorem fratris sui Philippi quam acceperat ab eo, & ipse tenebat illam in vxorem.

Opera Christi. Scilicet, miraculum de suscitatione filij viduæ in Naym, & alia miracula, quæ fecerat Luc. 7. Mittens duos de discipulis suis. Habebat adhuc Ioannes multos discipulos, & de illis misit duos ad Christum. ait illi. Id est, Christo.

Tu es, qui venturus es. Id est, nunquid tu es Messias, qui venturus es in mundum.

Alium expectamus. Id est, vel nunquid est alius Messias propter quem expectare debeamus? & dixit, qui venturus es per excellentiam, quia Messias expectabatur ab omnibus venturus, & vocabatur absolute venturus. Ioan. 6. hic est propheta magnus, qui venturus est in mundum.

Quomodo Ioannes misit discipulos ad Christum. Quæst. V.

Quæretur quomodo Ioannes misit discipulos. scilicet quomodo habuit nunc discipulos quos ad Christum mitteret. Dicendum, quod Ioannes quando prædicauit habuit discipulos multos, quia erat magnæ opinionis apud Iudæos, & sequebantur eum plurimi, quibus dabat formam viuendi in ieiunijs, & orationibus, & reliquo cultu vite, de ieiunijs patet supra 9. & Luc. 5. quoniam discipuli Ioannis ieiunant frequenter, & de orationibus dicitur Luc. 5. & obsecrationes faciunt, & orandi modum dederat eis Ioannes Luc. 11. Dñe doce nos orare, sicut docuit Ioannes discipulos suos. isti discipuli secuti sunt eum vsquequo captus est ab Herode, ut patet Io. 3. cum autem captus est non deseruit eum, sed veniebat ad illum, quia erat vir sanctus, & credebant, quod aliqui de vinculis solueretur: nam Herodes venerat eum, & libenter audiebat, & audito eo multa faciebat infra 14. & Mar. 6. & id de istis potuit mittere aliquos ad Christum: nam vsque ad mortem secuti sunt eum ibi in vinculis, & ipsi eum sepelierunt J. 14.

Quomodo Ioannes in vinculis constitutus audiuit opera Christi, & per quos. Quæst. VI.

Quæretur quomodo Ioannes in vinculis constitutus audiuit opera Christi, & per quos. Dicunt aliqui, quod per famam vndique diuulgatam: erant enim talia opera Christi, quod latere non poterant, quia talia faciebat qualia nullus antea fecerat Io. 1. 6. si non fecissem opera, quæ nemo alius fecit, vnde et in principio prædicationis, & miraculorum Christi abiit opinio eius pro tota Iudæa, & Galilæa, & in Syria supra 4. quæ tamen magis postquam aliquanto tpe Christus iam prædicauerat, quia miracula eius crescebant per singulos dies, & sic et nemo in vinculis positus ignorare poterat, quia Christus faciebat. Sed dicitur, quod Ioannes audiuit hoc a discipulis suis, quia illi eum in carcere visitabant, & cum scirent opera Christi, quæ omnibus nota erant nunciauerunt ea. Ioan. Luc. 7. & annunciauerunt ea Ioanni discipuli eius de omnibus his.

Quare

Quare discipuli Ioannis narrauerunt ei opera Christi. Quæst. VII.

Quæretur, quare discipuli Ioannis ista narrauerunt Ioanni.

Aliqui dicunt, quod propter nouitatem rerum, & magnitudinem: cum enim omnes homines naturaliter scire desiderant, & quilibet homo cupidus videre, & audire nouitates, & ita Herodes desiderabat valde videre, & audire Christum propter magna, quæ de eo dicebantur, & ita cum nunquam talia apparuissent in Israel supra 9. discipuli Ioannis nunciarent hoc ei, ut gauderet talia audiendo. Sed videtur dicendum, quod ex inuidia dixerunt hoc discipuli Ioannis: desiderabant enim quod solus Ioannes haberetur, ut magnus, & quia Christus in opinione omnium crescebat inuidebant ei propter magistrum suum, & propter seipsum, ut nemo haberet magistrum excellentiorum: eum quam ipsi, sic patet Ioan. 3. nondum enim in carcerato Ioanne cum incepit Christus baptizare, dixerunt discipuli Ioannis ad Ioannem. Rabbi ille, qui tecum erat trans Iordanem cui tu testimonium perhibuisti ecce baptizatur, & omnes veniunt ad eum, & Ioannes increpuit ibi eos, quod non inuidebant laudando Christum: sic enim Iosue, qui erat discipulus Moyse cum videret duos viros prophetas in castris dixit ad Moysen, Domine mi prohibe eos. Num. 11. & Moyses dixit, cur tu emularis pro me, quod mihi det, ut omnis populus propheteret, & dedit eis Deus spiritum suum, isti tamen discipuli Ioannis increpiti ab eo adhuc inuidere non cessauerunt, sed Ioanne in carcerato adhuc inuidebant, & semel Christum accusauerunt dicentes, quare discipuli tui non ieiunant, & nos, & discipuli Pharisæorum ieiunamus frequenter supra 9. & Mar. 2. ita ergo nunc cum miracula Christi quotidie crescerent inuidebant ei magis, & sic quasi ex quadam mordacitate dixerunt hoc Ioanni, sic dicit Beada non simplici corde, ut opinor, sed inuidia stimulante hoc dixerunt: nam & alibi conque- runt dicentes, Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem baptizatur, & omnes veniunt ad eum, sic etiam dicit Hieronymus, quod autem discipuli Ioannis haberent aliquid mordacitatis ex inuidia aduersus Dominum, superior quoque interrogatio demonstrauit cum dixerunt, quare nos ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant?

Quare Ioannes misit discipulos ad Christum. Quæst. VIII.

Quæretur, quare Ioannes misit nunc discipulos ad Christum.

Dicendum, quod Ioannes erat in carcere, & fortassis præviderat mortem suam, mittit ergo discipulos ad Christum, quia nunc ipsi indigebant doctrina Christi, sic dicit Chryso. tunc magis ad Deum erigimur cum incumbit necessitas, & ideo Ioannes detrusus in carcere quando magis discipuli eius indigebant Iesu tunc mittit eos ad ipsum, volebat enim quod eum cognoscerent esse Messiam, & sic adhererent ei, sic etiam dicit Hieronymus. Ioannes interficiendus ab Herode discipulos suos mittit ad Christum, ut per hanc occasionem videntes signa ac virtutes crederent in eum, & magistro interrogati fibi discerent, id est, pro seipsis, & hoc fuit præcipue, quia Ioannes præuidens mortem suam voluit, quod discipuli non manerent in errore, & iam ipse viuens docebat eos, & nunc moriturus iam non posset, misit eos ad Christum, ut sic esset eis occasio adherendi Christo, & non manerent abiecti ab eo mortuo Ioan-

ne, sic dicit Chryso. dum Ioannes erat cum ipsis suadebat eis continue de Christo, quia autem iam erat obiturus amplius studium facit: etenim formidabat ne relinqueret in discipulis suis perniciosi dogmatis conditionem, & maneat abiecti a Christo, cui a principio omnes suos asserere studuit.

Si autem dicatur, quare duos misit, & non pauciores aut plures.

Dicendum, quod vnum mittere securum non erat, quia cum discipuli Ioannis essent emuli Christo, forte vnus vadens mentiri vellet, quia facile erat, duos autem non est ita facile mentiri.

Etiā, quia isti testificaturi erant quid Christus responderet, & tamen lex nunquam suscipit testimonium ex ore vnus, sed in ore duorum, vel trium testimonium requirit testimonium Deuteronomi. 19. & Numeri. trigesimo quinto.

Item, quia forte Ioannes inter discipulos suos sciebat istos minus emulos Christo: misit ergo istos solos, sic dicit Chryso. non omnes mittit, sed duos quosdam quos nouerat fortassis alijs persuasibiliores existentes, ut in suspicabilis interrogatio fieret.

Quomodo Ioannes hic quæsiuit a Christo tu es, qui venturus es, & alium & c. quia ipse hoc sciebat. Quæst. IX.

Quæretur quomodo Ioannes hic quæsiuit a Christo tu es, qui venturus es. nam per hoc videtur dubitasse an ipse esset Messias, & tamen non dubitabat: erat enim ipse præcursor Christi Luc. primo. Etiam ipse ostēderat Christum, quod esset Messias cum dixit ecce agnus Dei Io. primo, & dixit, quod ad ostendendum eum ipse venerat eod. cap. ego nesciebat eum, sed ut manifestetur in Israel propterea ego veni in aqua baptizans. Etiam dixit, quod Deus dixerat ei illum esse Messiam eo. cap. scilicet, qui misit me baptizare in aqua ille mihi dixit super quem videris spiritum descendente, hic est, qui baptizat, & ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est filius Dei: non ergo dubitabat Ioannes an ille esset Messias.

Aliqui ergo dicunt, quod Ioannes sciebat Iesum esse Messiam, sed nesciebat an passurus esset pro nobis, sic refert Ambro. quosdam dicere.

Sed non stat. Primo, quia Ioannes, dicit Christum venisse ad tollendum peccata mundi Ioan. 1. ecce, qui tollit peccata mundi, & tamen peccatum non tollitur, nisi per passionem.

Secundo, quia si Ioannes sciebat Iesum esse Messiam, necesse erat, quod sciret eum esse passurum quod Ista prædixerat Ista. 53. & in alijs locis scripturæ, vel si nesciret hoc, putaret Messiam non esse passurum, & tunc frustra quæreret an ipse passurus esset.

Tertio, quia Ioannes erat propheta, & plusquam propheta infra in litera, & Luc. 7. non ergo ignoraret id quod alij, qui solum erant propheta expresserant. scilicet Messiam esse passurum, sic dicit Chryso. sed hoc non habet vtique rationem. Ioannes enim non ignorabat, sed hoc primo testatus est dicens, ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi: agnum enim vocans crucem diuulgat: nec enim aliter quam per crucem peccatum abtulit mundi, qualiter autem maior propheta est hic, sine ea quæ prophetarum sunt, nouit etenim Ista dicit, sicut ouis ad occasionem ductus est. Alij dicunt, quod sciebat eum Messiam esse, & passurum, sed nesciebat an ad inferna descendurus esset, sic dicit Grego. non ipsum mundi redemptorem esse dubitat, sed quærit, ut sciat, si is qui in mundum perleuerat, etiam ad inferni claustra descendat.

Sed

Sed hoc non stat. Primo, quia non erat aliqua causa dubitandi an ad inferna descendurus esset, quia si Ioannes sciebat Iesum esse Messiam, sciebat eum descendurum ad inferos, quia de Messia hoc pronuntiatum fuerat Zacha. 9. tu autem in sanguine testimonij tui, id est per mortem tuam eduxisti vincos de laqueo, in quo non erat aqua, & Osee 13. O mors, mors ero tua, morsus tuus inferne. non ergo ignoraret Ioannes, quod alij Prophetæ expresserant. Secundo, quia tunc non diceretur tu es, qui venturus es, sed tu es qui iurus es.

Alij dicunt, quod Ioannes quæsiuit an descendurus esset Christus ad inferos, ut hoc predicaret ibi manentibus. Ad hoc mouentur ex duobus. Primo, quia Ioannes, qui in carcere tenebatur in breui occidendus erat, & ad inferos descendurus, & sic vellet ibi annuntiare Christi aduentum.

Secundo, quia dicitur tu es, qui venturus es, & tamen si quæreretur an esset Messias diceretur, tu es, qui venisti, quia iam venerat, sic dicit Hieronymus, non ait tu es, qui venisti, sed qui venturus es, & est sensus, mandam tibi, quia ad inferna descendurus sum, utrum te inferis debeam nunciare, an alium ad hæc sacramenta missurus es.

Sed istud improbat Chryso. dicens, quod derisibilis videtur propter hoc eis dixerit, ut illic abiens predicaret: presens enim vita iustitiæ tempus est, post obitum autem iudicium est, & pena, quare in nullo opus erat præcurfore illic, quia aliter si infideles post mortem credentes saluandi essent nullus periret aliquando: omnes enim penitebunt tunc, & adorabunt, quia omne genua flectetur cælestium, terrestrium, & infernorum.

Sed non est putandum, quod Greg. & Hieronymus putauerint prædicaturum esse ad conuertendum aliquos apud inferos, sed quod annuntiaret aduentum Christi manentibus ibi, ut gauderent, sic dicit Glossa, non ideo Hiero. & Grego. dixerunt, quod Ioannes in infernum prænnuntiaturus esset aduentum Christi, quia eius prædicatione aliqui non credentes conuerterentur ad fidem, sed ut iustus in expectatione Christi manentibus ex vicino aduentu consolationem afferret.

Sed adhuc sic intelligendo non stat propter rationes prædictas, scilicet, quia Ioannes sciebat Christum ad inferos descendurum cum sciret eum esse Messiam. Secundo, quia ut dicit Chryso. si de hoc quæreretur non diceret tu es, qui venturus es simpliciter, sed qui venturus es in infernum.

Tertio, quia manifeste apparet, quod non loquebatur de futuro descensu ad inferos, quia Christus respondit ad quæstionem Ioannis, ite & dicite Ioanni, quæ audistis, & vidistis, cæci videt, claudj ambulat &c. istud tamen non consonat aliqui de opinionibus præpositis intelligendo quæstionem Ioannis, sicut ille accipiunt: ergo non quæsiuit Ioannes hoc, & ita est ratio efficax.

Dicendum ergo, quod Ioannes quæsiuit an Iesus esset Messias. Quod patet ex verbis, scilicet, tu es, qui venturus es, id est, nunquid tu es Messias, qui venturus expectatur: talis enim erat modus loquendi Iudæis de Messia Ioan. 7. hic est vere Propheta, qui venturus est in mundum.

Secundo, quia responsio Christi consonat huic quæstioni: nam Messias putabatur a Iudæis futurus excellentior omnibus hominibus tam in vita quam in potestate miraculorum, Christus autem, ut ostenderet se esse Messiam fecit multa miracula coram discipulis Ioannis, ut patet hic, & Luc. 7. & dixit euntes dicite Ioanni, quæ vidistis, & audistis, quasi dicat, hoc

quod vidistis, sicut responsum ad quæstionem Ioannis, quasi diceret, per hoc quod vidistis potestis intelligere an ego sim ille, de quo Ioannes quærit, & ista ostendunt me esse maiorem omnibus hominibus, & consequenter esse Messiam, & tamen ista responsio ostendendo potestatem non esset ad propositum si quæreretur an Christus moriturus esset, vel ad inferos descendurus. Sed nec est putandum, quod Ioannes dubitauerit Iesum esse Messiam, sed dixit hoc propter discipulos suos: voluit enim quærere, ut illi informarentur, scilicet, ut scirent Iesum esse Messiam, & crederent in eum. ita enim Christus solet sæpe quærere cum nihil ignoret, ut Ioan. 1. ubi posuistis eum, id est, Lazarum, sic dicit Hieronymus. non ergo quasi ignorans interrogat, sed quomodo Saluator interrogat ubi sit Lazarus positus, ut qui locum indicabatur saltim, sic parentur ad fidem, & viderent mortuum resurgentem, sicut interficiendus ab Herode discipulos suos mittit ad Christum, ut per hanc occasionem videntes signa atque virtutes crederent in eum, & non interrogante sibi dicerent, id est, pro seipis addicerent. Et ista est vera positio Hieronymi, & non id quod dictum est, quia illud dixit referendo, vel dubitando, vnde si non habuisset Ioannes discipulos, vel non dubitasset de eo, non misisset quenquam ad quærendum hoc a Christo, sic dicit Hilarius Ioannes non suæ, sed discipulorum ignorantie consulit: ut enim scirent non alium a se predicatum ad opera eius intuenda discipulos suos misit, ut auctoritatem dictis suis illius opera conferrent, ne Christus alius expectaretur quam cui testimonium opera præstitissent.

Quare Ioannes potius misit ad quærendum de isto dubio, scilicet, an Christus esset Messias quam de aliquo alio. Et quare Ioannes noluit suos discipulos post eius mortem in hoc dubio manere an Christus esset Messias.
Quæst. X.

QUARE POTIUS IOANNES MISIT AD QUÆRENDUM DE ISTO DUBIO QUAM DE ALIQUO ALIO.

Dicendum, quod hoc fuit, quia in hoc versabatur totus status hominum, & fuit hoc primo ex parte discipulorum Ioannis: omnes enim expectabant Messiam credentes, quod ille esset, salus mundi, agnoscere igitur illum erat pars beatitudinis. Ioan. 17. hæc est vita æterna, ut cognoscatur te, & quem misisti, voluit ergo, quod agnoscerent Messiam. Ioannes autem propter vitæ sanctitatem putabatur ab omnibus esse Messias. Luc. 3. cogitantibus omnibus in cordibus suis de Ioanne ne forte ipse esset Christus &c. ipse autem dicebat, quod non, dicens, quem putatis me esse, non sum ego, & Ioan. primo dixit non sum ego Christus, & maxime hoc dicebat discipulis suis Ioan. 3. vos ipsi testimonium perhibetis, quod dixerim non sum ego Christus, sed quia missus sum ante illum. Hoc autem assidue Ioannes predicabat discipulis suis, ut crederent in Christum, ipsi tamen nec desinebant invidere Christo, nec animum suum a Ioanne poterant separare quasi ipse esset Christus: non cum esset morti propinquus data occasione misit discipulos suos ad Christum: nam cum talia fecisset qualia annunciauerant discipuli ipsi Ioanni iustum erat credere, quod erat Messias, vel dubitare ad credendum, & quia Ioannes voluit in se representare personam discipulorum suorum, qui hoc nondum credebant, misit discipulos ad quærendum potius de hoc quam de alio dubio, & sanato isto dubio omnia sanata erant, & noluit, quod post mortem eius manerent

rent discipuli sui in dubio hoc, quia non esset eis tunc via credendi, cum ad suasionem eius credere noluisent, & voluit determinate mittere eos ad Christum dicens, ite ad illum, quia ipse est Messias, & ego non, vel ipse est melior me, quia crederent discipuli, quod diceret hoc Ioannes ex humilitate, & ire nollenti: expectauit tempus quousque ipsi discipuli annunciant de Iesu aliquid propter quod esset occasio mittendi eos ad illum, sicut fuit nunc, sic dicit Chryso. si dixisset eis abire ad ipsum quia melior me est non utique persuasisset, sed extimaretur humilia de se sentiens hoc dicere, & sic magis essent ei affixi. quid igitur facit: expectat ab eis audire, quod Christus miracula operatur, & mittit duos quos nouerat fortassis alijs persuasibiles.

Secundo fuit hoc propter turbas: multe enim turbæ erant cum Christo quando venerunt ad eum discipuli Ioannis, ut colligitur infra in litera, & Luc. 7. & fuit occasio ex quæstione Ioannis, quod Christus ostenderet turbis se esse Messiam. Hoc enim erat eis vitale, quia Christus hoc venerat ostendere, ut credentes eum esse Deum, & Messiam saluarentur Ioan. vigesimo.

Tertio fuit, ut esset Christo occasio maior faciendi miracula: ostendebant enim miracula Christi potestatem, & excellentiam, sed ipse nunquam faciebat illa, nisi data aliqua occasione, nunc autem ex quæstione discipulorum Ioannis fuit ei occasio ad miracula faciendum, ut per hoc solueret eorum quæstionem, & ista miracula proderant turbis.

Et respondens Iesus. Hic ponitur Christi responsio ad quæstionem Ioannis.

At illis. Direxit verba ad eos, ut ipsi referrent ea Ioanni, qui eos miserat: nam nomine eius interrogauerunt Luc. 7. cap. scum venissent ad eum viri dixerunt, Ioannes Baptista misit nos ad te dicens, tu es, qui venturus es an alium expectamus? in quo Ioannes ostendebat se non esse Messiam, quia siue Iesus diceret se esse Messiam, siue non, Ioannes de seipso assererat, quod ipse non esset Messias, tamen dixit an alium expectamus, id est, si tu non es Messias nunquid oportet, quod adhuc expectemus alium venturum? & sic inuebat, quod ipse cum ceteris expectabat Messiam, & non erat ipse Messias, qui expectari posset.

Euntes renunciate Ioanni. Id est, quia ipse misit vos nunciate hoc illi.

Quæ audistis. Id est, ea quæ de me audistis a turbis referri de operibus meis.

Et vidistis. Id est, & etiam ea, quæ per vos ipsos vidistis: nam presentibus eis multa miracula fecit Luc. 7. in ipsa autem hora curauit multos a languoribus, & plagis, & spiritibus malis, & cæcis multis donauit vultum.

Cæci vident. Id est, ego facio cæcos videre: licet enim alia maiora miracula nunc fecerit, præposuit istud.

Claudi ambulat. Id est, ego sano claudos. Leprosi mundantur. Hoc coram his fecit, quia dicitur Luc. 7. quia sanauit multos a plagis, & tamen lepra est plaga, ita enim solet vocari in scriptura plaga lapræ Leui. decimotertio, & decimoquarto.

Surdi audiunt. Id est, sano surdos: sepe enim surdos sanabat, licet nunc non appareat expresse an surdos aliquos sanauerit, quia Luc. 7. non exprimentur posunt tamen intelligi nomine languidorum, quia Luc. 7. dicitur, quod sanauit multos a languoribus: alijs tamen legitur, quod sanauerit surdos, ut Mar. septimo, scilicet, bene omnia fecit, & surdos audire, & multos loqui.

Mortui resurgunt. Hoc non legitur nunc fecisse, sed ante istud suscitauerat mortuos, quia suscitauerat si-

tiam Archisynagogi supra 9. & Luc. 8. & suscitauerat filium viduæ in vrbe Naym Luc. 7. & illud fuerat miraculum quod præcipue fuit eis occasio veniendi ad Christum, quia narrauerunt illud Ioanni, & tunc misit ipse eos ad Christum Luc. 7. sicut sermo hic in vniuersam Iudæam, & nunciauerunt Ioanni discipuli eius de omnibus his, & tunc sequitur ibi, quod misit eos.

Pauperes Euangelizantur. Id est, prædicant, quia Euangelizare in Greco est predicare, vel annunciare bona, & inde dicitur Euangelium, quasi bona annunciatio, quia bona vitæ æternæ in illo continentur, quæ Christus docebat Ioan. 6. cum dixit Petrus Christo Domine ad quem ibimus: verba enim vitæ æternæ habes, & isti pauperes erant Apostoli, qui iam prædicabant cum Christus iam eos misisset ad prædicandum præcedenti capitulo.

Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me. Et si non dubitauerit de verbis meis, vel non fuerit scandalizatus propter illa, quæ viderit in me: hoc enim dicit, quia si ea, quæ ipse faciebat, & id quo illa ostendebant, scilicet, eum esse Messiam non crederetur, nihil proderant omnia, quæ fiebant: credenti autem proderant ille ergo esset beatus.

Quare Christus ad quæstionem Ioannis non respondit aperte.
Quæst. XI.

QUARE CHRISTUS AD QUÆSTIONEM IOANNIS NON RESPONDIT APERTE DICENS SE ESSE MESSIAM.

Aliqui dicunt, quod nolebat de se magna dicere, quia fugere volebat inanem gloriam.

Sed non stat, quia aliquando ipse dicebat se esse Messiam, sicut dixit Samaritanæ Ioannis 4.

Etiam interdum dicebat alia maiora. I. se esse maiorem Abraham, & quod erat ante Abraham, & quod ille exultauit, ut videret diem eius Io. 8. dixit etiam cæco quem sanauerat se esse filium Dei, & adorari ab illo voluit Io. 9. Dixit etiam palam Iudæis se esse filium Dei Mar. 14. quando quæsiuit Cayphas an esset Christus filius Dei benedicti, & ille dixit ego sum: non ergo omisit propter inanem gloriam cauendam. Secundo patet, quia Christus ad hoc venerat, ut ostenderet se esse Messiam, & Deum: ideo non debebat propter inanem gloriam subterire se esse Messiam, quia sic nunquam cognosceretur.

Sed dicendum, quod Christus fecit hoc primo propter Ioannem, ut concordaret intentioni eius: ipse enim mittebat discipulos ad Christum, ut certificarentur de hoc dubio non quidem per verba, sed per miracula: & ideo tunc eos misit quando illi retulerunt eum miracula magna facientem: nam sepe ipse illis dicebat, quod Iesus erat Messias, sed non credebant penitus: ideo rebus ipsis instrui debuerunt.

Secundo, quia Christus respondebat per hoc tam turbis quam discipulis Ioannis, quia omnibus erat necessaria certificatio de hoc dubio, & tamen non crederent si solo verbo diceret: ideo non dixit verbo, sed operibus ostendit: sic enim Io. 6. quando Christus dixit Iudæis, quod crederet in ipsum, quia Deus illi miserat, dixerunt ipsi quod ergo tu facis signum, ut videamus, & credamus tibi: & ipse sciebat, quod non crederent eum si verbo diceret: sic enim semel quæsiuerunt ab eo si tu es Christus dic nobis palam, & ille ait loquor vobis, & non creditis, & iterum in passione quæsiuerunt ab eo Iudæi Luc. 22. si tu es Christus dic nobis: si vobis dixerem non crederetis mihi: noluit ergo tunc verbo respondere, quia inutile esset eum non credituri essent ei dicenti, sed rursus dicerent ei quod tu facis

Euangelizare quid Grece.

tu facis signum, vt videamus, & credamus tibi Ioannis sexto.

Tertio fuit, quia si verbo diceret se esse Christum Iudæi arguerent eum, sicut Ioan. 8. dixerunt tu de te ipso testimonium perhibes, & testimonium tuum non est verum: non ergo respondit Christus verbo, sed rebus faciendo miracula, quæ manifeste ipsum Messiam esse ostendebant: sic ipse dixit Ioan. 5. & 10. opera, quæ facio perhibent testimonium de me. sic dicit Chryso. Christus autem mentem Ioannis agnoscens non dixit ego sum, quia per hoc rursus obstitit hoc audientibus excogitasset ibi, & si non dixissent, quod Iudæi ad ipsum dixerunt tu de te ipso testimonium perhibes, & propter hoc a miraculis fecit discere insuspicabilem doctrinam faciens, & manifestiorem testimonium enim quod est a rebus credibilius est testimonio, quod est a verbis: sic etiam dicit Hilarius, & Ioannes non suæ, sed discipulorum ignorantie consulit: vt enim scirent non alium a se prædicatum ad opæ eius intuentia discipulos suos misit, vt auctoritatem dictis suis, id est, Ioannis, illius, id est, Christi opera conferrent, ne Christus alius expectaretur quam cui testimonium opera præstitissent.

Quare Christus dixit nunciate Ioanni, quæ audistis. idque dupliciter posse intelligi. Quæst. XII.

QVAERETVR, quare Christus dixit nunciate Ioanni, quæ audistis.

Dicunt aliqui, quod ea, quæ audierant a Prophetis complebantur in eo, sicut dixit Philippus ad Nathanael Io. 1. quem scripsit Moyses in lege, & Prophetæ inuenimus Iesum filium Ioseph a Nazareth, & tunc est sensus, quæ audistis, scilicet per Prophetas, & vidistis, scilicet compleri in me, sic dicit Cyrillus narrate Ioanni, quæ quidem audistis per Prophetas, connumerari vero vidistis a me: ea enim tunc agebat, quæ prædixerant eum Prophetæ facturum.

Sed non stat, quia tunc Christus expresse diceret se esse Messiam. Idcirco Ioanni, quæ ea, quæ Prophetæ prædixerunt de Messia in me completa sunt, Christus tamen non dicebat Iudæis se esse Messiam, sed prohibuit discipulis hoc dicere infra 16. nisi quando iam erat morti propinquus, quia tunc expresse dixit, eo quod non erat inconueniens iam illud dicere, vt ostensum est supra cap. 9. quæst. 17. Etiam quia Christus voluit hic respondere per sola facta, & tamen sic intelligendo magis respondebat in verbis. Etiam quia ista litera non conuenit illi sensui, nisi ex cortice, quia tunc diceret Christus dicite Ioanni, quæ ea, quæ dixerunt Prophetæ completa sunt in me, & tamen dixit nunciate, quæ audistis, & vidistis: ergo innuitur, quod solum in bebat eis referre, quæ ipsi viderant, & audierant, & non asserere de se aliquid.

Item patet, quia si Christus, sic diceret iam ipse de se asserere id quod illi petebant tanquam probatum esset per ea, qui ipse faciebat, & tunc haberent occasionem dubitandi propter hoc cum ipse iam assereret aliquid de seipso, magis autem erat sine suspitione, quod ipse nunc sola opera faceret, & constitueret eos iudices istorum. Iam ex operibus suis sufficienter probaretur id quod ipsi petebant, scilicet, ipsum esse Messiam.

Dicendum ergo, quod intelligitur nunciate, quæ audistis. Iam me, id est, illa quæ tunc eis dicebat, scilicet, cæci vident, & claudi ambulant &c. & vidistis, id est, non solum audistis, sed etiam per vos ipsos vidistis, vt certiores sitis.

Aliter potest intelligi, & adhuc melius. Nunciate, quæ audistis, id est, quæ audistis a turbis presentibus, & vidistis, id est, quæ vos ipsi vidistis me facere, hoc autem dixit, quia multa alia miracula tam numero quam specie differentia Christus fecerat, quæ nunc non viderunt discipuli Ioannis, audierunt tamen illa a turbis, quæ tunc erant cum Christo, quia ille interfuerant quando Christus fecerat illa miracula, quia multi illorum continue sequebantur eum, & poterant testari de omnibus miraculis eius a quibus nunc discipuli Ioannis informari poterant, omnia autem hæc tamen per eos visa quam a turbis audita iussit Christus referri Ioan. quia omnia illa testimonium perhibebant de eo. nam etiam audita sufficienter probabatur, eo quod non poterat negari illa fuisse cum omnes turbæ se interfuerant testarentur. Etiam quia discipuli Ioannis dixerant Ioanni illa antequam venirent ad Christum, quia fama exierat per rotam Iudæam, & Galileam, ita vt nemo negare posset Luc. 7. & sic dixit Christus dicite Ioanni, quæ audistis, id est, ea quæ nunc audistis a turbis, & etiam ea, quæ audistis antequam huc veniretis de quibus dicitur Luc. 7. & nunciauerunt Ioanni discipuli eius de omnibus his, id est, dicite omnia illa vera fuisse, vt constet nobis testimonio turbarum, & dicite, etiam quæ vidistis per vos ipsos, vt per hæc iudicari possit de hoc quod quaeritur quid sit.

Quare Christus dixit omnia ista discipulis Ioan. scilicet, cæci vident &c. Quæst. XIII.

QVAERETVR, quare Christus dixit nunc omnia ista, scilicet, cæci vident, & claudi ambulant &c. cum non videatur, quod omnia hæc fecerit nunc presentibus discipulis Ioannis. Dicendum, quod cum Ioannes voluisset discipulos suos potius rebus quam verbis informari, & ad hoc eos mitteret, Christus voluit facere miracula eis presentibus Luc. 7. in ipsa autem hora curauit multos, & tamen videtur dicendum, quod non fecerit tunc omnia miracula, quæ habentur hic: nam dicitur curauit multos a languoribus suis, & plagis, & spiritibus malis, & cæcis multis donauit visum.

Aliqui dicunt, quod fecit omnia miracula, quæ dicuntur hic licet non exprimentur Luc. 7. omnia, quia etiam exprimitur ibi aliqua, quæ Christus non retulit discipulis Ioannis, scilicet, & multos a spiritibus malis curauit: ergo ita poterat aliquid subtrahi ibi quod tamen Christus fecerit, & retulerit illud discipulis Ioannis.

Dicendum, quod non est verisimile, quod omnia hæc fecerit tunc. Primo, quia eadem verba omnino, quæ Christus dixit discipulis Ioannis ponuntur hic, & Luc. 7. cæci vident claudi ambulant &c. tamen quando ibi refert Lucas, quæ miracula Christus fecerit coram discipulis Ioannis non ponit omnia illa, quæ Christus retulit eis. Secundo patet, quia etiam si de alijs concedi posset, de mortuis tamen non est verisimile, quod Christus nunc aliquos suscitauerit, quia isti quos Christus sanauit erant adducti ad ipsum quæ venerunt discipuli Ioannis, mortui tamen nunquam adducebantur ad Christum, quia non licebat cadauera referri, nisi ad sepulchrum, & non ad Christum inter viuentes: & ideo quando Christus aliquos mortuos suscitabat, non ferebantur mortui ad ipsum, sed ipse ibat ad illos, vt patet supra nono, de filia Archisynagogi, & Luc. 7. de filio viduæ. & Ioannis 11. de Lazaro.

Item, quia asseritur ab omnibus sanctis, & doctoribus Christum solum tres suscitasse mortuos, scilicet, puellam adolescentem, & Lazarum, si tamen nunc aliquos suscitasset

suscitasset essent plures cum isti distinguerentur ab illis: ideo non est putandum, quod nunc aliquos mortuos suscitauerit, sed loquitur de illis quos alijs suscitauerit: & ideo de alijs est dicendum, scilicet, quod fecerit nunc omnia, quæ hic refert, sed plurima illorum ante hoc fecerat.

Dicendum ergo, quod Christus dixit ista non quasi omnia nunc fecisset, sed plurima illorum ante fecerat, voluit tamen narrari Ioanni multitudinem miraculorum, & ideo collegit non solum, quæ nunc fecerat, sed etiam, quæ prius egerat, & hoc patet, quia dixit eis dicite Ioanni, quæ audistis, & vidistis si tamen omnia hæc vidissent non diceret eis dicite Ioanni, quæ audistis, & vidistis, ergo videtur, quod quædam istorum, quæ Christus eis retulit ipsi viderant, & alia audierant a turbis nunc, & etiam antequam venirent ad Christum: voluit autem eis omnia referre, vt sic fieret plenior probatio de eo quod quaerebant, vt sequenti quaestione dicitur.

An ista, quæ nunc Christus fecit, & retulit discipulis probarent ipsum esse Messiam. Quæst. XIII.

QVAERETVR an ista, quæ nunc Christus fecit, & retulit discipulis Ioannis probaret sufficienter ipsum esse Messiam.

Aliqui dicunt, quod non, quia etiam alij Prophetæ miracula aliqua fecerant, & tamen non constabat ex eis quemquam eorum esse Messiam nec de vilo eorum creditum est.

Dicendum, quod sufficienter ex his constabat, & ita posuit Christus ea tanquam sufficienter testimonium. Primo patet, quia licet Prophetæ fecerant aliqua miracula erant tamen pauca, & quasi cum difficultate facta, Christus autem faciebat plurima, & sine difficultate, quia bene videbant Iudæi, & nouerant per hoc eum excellere omnes præcedentes supra 9. cum dixerunt nunquam, sic apparuit in Israel, & Christus est innuit, quia propter hoc credi debebat esse Messias Ioan. 15. si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit peccatum non haberent, id est, si non fecissem plura quam ceteri Prophetæ, licet non crederent in me non peccarent, quia tamen feci plura, & non crederunt peccatum habent: sic enim dicit Ambrosius hæc ante Euangelium rara, vel nulla inueniuntur, vnus Tobias oculos recepit, & hæc fuit Angeli, & non hominis medicina. Elias mortuum suscitauit, ipse tamen rogauit, & fleuit, Christus autem iussit, Eliseus leprosum mundari fecit. Secundo patet hoc, quia scriptura prænunciat talia miracula de Deo. Psalmus 145. scilicet, Dominus soluit compeditos, Dominus illuminat cæcos, Dominus erigit elisos, id est, claudos, & sic cum Christus faceret ista apparebat eum esse Deum, sic dicit Ambrosius super Lucam plenum sane testimonium quo Dominum cognoscerent: de ipso enim fuerat Prophetatum, quod Deus dar escam esuriētibus erigit elisos, soluit compeditos, illuminat cæcos, & qui ista faciet regnabit in æternum: ergo non humane, sed diuine virtutis ista insignia iunt.

Tertio dicendum, & præcipue, quod ista firmiter probabant Iesum esse Messiam, quia ista fuerant prænunciata faciendæ per Messiam, sic patet Isa. trigesimo quinto, Deus ipse veniet, & saluabit nos, tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt tunc saliet, sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum, sic etiam dicit Theophilus super illo verbo cæci vident sunt hæc verba Isa. dicens Deus ipse veniet, & saluabit &c. & ista est propria causa, quare

Christus hoc dixit, scilicet, quia non solum volebat ex miraculis ostendere se esse Messiam, sed etiam ex Prophetis: ideo allegauit illa miracula, quæ scriptura refert, dicens se omnia illa fecisse, & quia presentibus discipulis Ioannis forte non occurrit Christo facere omnia hæc miracula, quæ scriptura de Messia prædixerat, scilicet, quia tunc forte non erant ibi tot genera egritudinum quot scriptura prædixerat, retulit non solum, ea quæ tunc fecit, sed etiam ea, quæ prius fecerat de quibus constabat, quod ille egisset: & ideo dixit nunciate Ioanni, quæ audistis, & vidistis: ista sunt intelligenda per ea, quæ dicentur infra 21. capit. quaestione 208. vsque ad finem cap. quia ibi aperitur an Iudæi possint cognoscere Iesum esse Messiam, & an probationes ex scriptura sunt sufficientes.

Quare Christus inter omnia ista miracula posuit primum cæci vident. cum alia maiora sequantur. Quæst. XV.

QVAERETVR, quare Christus inter omnia ista miracula posuit primum cæci vident, cum alia maiora sequantur, scilicet, mortui resurgunt.

Dici potest, quod propter multa. Primo propter ordinem scripturæ, quia inter illa miracula, quæ scriptura refert de Messia est primum sanare cæcos Isa. trigesimo quinto, Dominus Deus ipse veniet, & saluabit nos, tunc aperientur oculi cæcorum: non tamen tenuit Christus hic totum ordinem illius scripturæ, quia ibi dicitur, & aures surdorum patebunt hic autem dicitur claudi ambulant. Secundo fuit, & magis principaliter, quia Christus retulit hic discipulis Ioannis quædam miracula, quæ ipsi viderant, & alia solū, quæ audierant, & quia illa, quæ viderant faciebant maiorem fidem, posuit prius illa, quæ viderant, & ista erant sanare cæcos, & claudos, & leprosos, & surdos: ideo ista prius posuit, mortuos autem nunc non suscitauit, sed prius: ideo in fine posuit de mortuis, & propter hoc dicit mortui resurgunt pauperes Euangelizantur post omnia, quia ista duo non viderunt nunc discipuli Ioannis, sed audierunt illa a Christo, & etiam a turbis, quæ testimonium perhibent de his, & sunt isti mortui, quibus Christus loquitur duo mortui quos iam suscitauerat, scilicet, filia Archisynagogi supra nono, & filius viduæ. Luc. septimo, nam etiam discipuli Ioannis de his audierant antequam veniret ad Christum, & maxime de filio viduæ Luc. 7. quia propter illud præcipue misit Ioannes eos ad Christum eodem cap. Tertio fuit, & etiam præcipue propter magnitudinem miraculi huius, quia plures fuerunt quos nunc Christus sanauit a cæcitate quam ab alijs languoribus, sic dicitur Luc. septimo, in ipsa hora curauit multos a languoribus, & plagis, & spiritibus malis, & cæcis multis donauit visum, & sic de cæcis per se dicitur, quod multi erant, de alijs autem non, nisi de omnibus simul, licet ergo non esset maius istud miraculum alijs secundum speciem, erat maius propter multitudinem sanatorum.

Qui erant isti pauperes, qui Euangelizantur, & quare dicitur est de eis, quare Apostoli pauperes vocantur. Et quid per predicationem pauperum designatur. Quæst. XVI.

QVAERETVR, qui erant isti pauperes, qui Euangelizantur, & quare dictum est de eis.

Dicendum ad primum, quod isti erant Apostoli, qui

qui iam prædicabant: nam instruxerat eos, & miserat ad prædicandum præcedenti cap. & vocantur pauperes, quia erant pauperes spiritu, sicut Christus eis dixerat supra quinto, beati pauperes spiritu, & ita vere ipsi erant pauperes. & constabat eos esse pauperes, quia non portabant secum in via pecuniam, nec sacculum nec aliquid ad vitæ sustentationem, sed solum sustentabantur ab eis quibus prædicabant præcedenti cap. & Lucæ decimo. Vel dicuntur pauperes, idest, viri inopes, & ignobiles, & rusticani sine literis: tales enim erant omnes Christi Apostoli, & tamen prædicabant nunc.

Ad secundum dicendum, quod ponitur istud hic primo tanquam miraculum inter cetera miracula: erat enim admirandum, quod viri sine literis prædicarent dicentes magnalia, & non solum, quod prædicarent, sed etiam quod haberent constantiam apparendi, & loquendi aliquid coram hominibus: sic dicit Act. 4. quod Iudæi videntes Petri constantiam, & Ioannis comperto, quod essent homines sine literis, & idiote admirabantur. Etiam admirandum erat de operibus eorum, quia non solum prædicabant, sed etiam miracula multa faciebant, cum Christus dedisset eis potestatem ad omnia genera sanitarum præcedenti cap. & ideo dicendo pauperes Euangelizantur non ponitur vnum miraculum, sed multa, scilicet, omnia quæ faciebant illi quando prædicabant.

Item per prædicationem pauperum designatur status noui testamenti, eo quod isti prædicabant regnum celorum, & tamen istud prædicari pertinebat ad nouum testamentum, quia in veteri non prædicabatur regnum celorum, sed iam erat istud extra statum legis Luc. decimo texto, lex & Prophete vsque ad Ioannem, & ex tunc regnum Dei Euangelizatur: ergo iam erat nouum testamentum quando pauperes Euangelizabant, & non tamen potest incipere nouum testamentum sine Messia: ergo ille, qui mittebat pauperes ad prædicandum Messias erat.

Item patet, quia in statu noui testamenti debebat esse cognitus, quod omnes eum cognoscerent, sic dicitur Ierem. trigesimo primo, & non dicitur vir ad fratrem suum cognosce Dominum: omnes enim cognoscent me a minimo eorum vsque ad maximum, hoc autem erat cum iam pauperes prædicarent: ergo nouum testamentum erat, quia illi prædicabant, & sic iam Christus venerat.

Aliqui dicunt, quod istud dicitur ad ostendendum magistri veritatem, & rigorem, quia apud eum omnes sunt æquales, qui saluari possunt, idest, non respicit personam, sed tam nobiles quam ignobiles diuites, & pauperes ad prædicandum misit, sic dicunt Hieronymus, & Theophilus, & tamen supradicta magis connotant literæ.

Quare dixit Christus beatus, qui non fuerit scandalizatus in me. Et quod scandalum tripliciter sumitur.

Et quod Christus Ioannem de multis, & præferim de quatuor laudat.

Quasi. X P. II.

QUARE DIXIT, quare dixit beatus, qui non fuerit scandalizatus in me.

Dicendum, quod hoc dicitur. Primo propter discipulos Ioannis, quia ipsi erant, qui scandalizabant in eum: ille enim scandalizatur in Christo, qui non recte credit omnia, quæ de eo credenda sunt, & quia discipuli Ioannis non recte credebant, sed potius inuidebant ei, ut patet Ioannis tertio, dixit eis beatus, qui non fuerit scandalizatus, idest, vos beati eritis si in me recte credideritis sine vlla

dubitatione, poterat autem hoc Christus dicere palam, sed non dixit, ut erubescerent, sed solum consciebam eorum tergit, sic dicit Hieronymus inter nuncios percussit: quia enim scandalizabantur in ipsum dubitationem eorum non dimulgans, & solum eorum conscientiam derelinquens redargutionem eorum latenter induxit.

Secundo fuit, ut per hoc ipsum ostenderet se esse Messiam: nam sicut cetera miracula ostendebant ipsum esse Messiam, ita & cognoscere corda hominum: sic enim supra nono, ostendit se posse peccata remittere per hoc quod dixit scribis, quid cogitabant in cordibus suis: sic etiam cum nunc tangeret conscientiam discipulorum Ioannis ostendens illis dubitationem quam in corde habebant per hoc eis notificabat se esse Messiam, sic dicit Cyrillus: per hoc enim volebat ostendere, quod quæcumque verfabatur in cordibus eorum ab oculis ipsius estugere nequiuerant, ipsi enim erant, qui scandalizabantur de ipso.

Secundo potest dici, quod Christus loquebatur generaliter de omnibus, & tunc scandalum est quodcumque dubium in fide, sicut Christus dixit infra 26. omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte, idest, dubitabis de fide circa me, quia perdiderunt fidem quando Christus captus est, & ad mortem ductus. Et potest hoc intelligi, quod aliqui scandalizarentur propter ea, quæ Christus passurus erat: nam videntes eius miracula crederent esse Messiam, videntes autem eum mori fidem perderent, sicut fuit de discipulis, qui dixerunt nos sperabamus, quod ipse redempturus esset Israel, quasi dicat, antequam moretur hoc sperabamus, nunc autem cum mortuus fuerit iam non speramus istud Luc. 24. sic dicit Gregorius infidelium mens graue in Christo scandalum perulit, cum eum post tot miracula moriente vidit: quid est ergo dicere beatus, qui non fuerit scandalizatus in me, nisi aperta voce abiectiorem mortis suæ humilitatem signare ac si patenter dicat, mira quidem facio, sed abiecta perpeti non dedignor.

Tertio potest accipi scandalum pro abominatione quadam, sic dicitur prima Corinth. 1. nos prædicamus Christum crucifixum: Iudæis quidem scandalum, idest, Iudæi detestantur Christum crucifixum, & abominantur audire, quod homo crucifixus fuerit Deus, & sic prænunciat contra Iudæos, nos autem beati sumus, qui sicut veneramus Christum miracula agentem, ita adoramus eum pro nobis in cruce patientem.

Illis autem. Hic ostendit Ioannem esse Prophetam sanctum, quod habet originem ex questione præcedenti, & dicitur.

Illis autem abeuntibus. Idest, recedentibus discipulis Ioannis, quia postquam a Christo responsum habuerunt recesserunt, ut renunciarent Ioanni.

Cæpit Iesus dicere ad turbas de Ioanne. Erant enim turbæ multæ cum Christo quando venerunt discipuli Ioannis, & omnes illi manserunt recedentibus discipulis Ioannis, & ad illos locutus est de Ioanne laudando eum, & laudat eum de multis principaliter de quatuor. Primo de soliditate fidei, & constantiæ cum dicit.

Quid existis in deserto videre? Hoc dicit, quia Iudæi sepe exierant ad Ioannem in deserto, ut audirent prædicantem, & baptizarentur ab eo: nam ipse non discurrebat prædicando per loca, sicut Christus, sed manebat in deserto apud Iordanem, scilicet, in deserto Iudææ, & ibi baptizabat, & prædicabat supra tertio, & Mar. 1. & Luc. 3.

Arundinem vento agitatum. Idest, nunquid existis videre

videre arundinem agitatum, idest, motam a vento, quasi dicat, hoc dicitur, ut videatur, quod Ioannes non erat leuis opinionis facilliter mutabilis ad alteram doctrinam, vel fidem: nam qui mouetur de opinione in opinionem dicuntur moueri a vento ad Ephesios quarto, ne tanquam paruuli circumferamur omni vento doctrine, sic etiam habens fidem non firmatam dicitur a vento moueri Iacobi primo, qui enim hæsitat similis est fluctui maris, qui a vento mouetur, & circumferetur, quasi dicat, Ioannes ostendit me tanquam Messiam Ioannis primo, nunc autem misit querere tu es, qui venturus es tanquam dubiter de hoc quod prius asseruit: non enim putetis quod ipse motus fuerit de opinione sua, quia non est sicut arundo agitata a vento. Secundo laudat eum ab austeritate penitentiam dicens.

Sed quid existis videre? Scilicet, in deserto.

Hominem mollibus vestitum. Quasi dicat, non iustis ad videndum hominem vestitum veste preciosa: vestes enim molles sunt preciosæ, quia sunt de materia delicata, vestes autem parui valoris sunt grossæ, & duræ, & hispide propter materiem grossitiem, & duriciem. Ioannes autem non vtebatur mollibus, sed veste durissima, scilicet, de pilis camelorum, & zona pellicea erat præcinctus circa renes supra tertio, & Lucæ tertio, & non poterat esse asperior habitus, per vestes tamen molles Christus intellexit hic omnes delicias vite, vnde Lucæ septimo, dicitur, ecce qui in veste preciosa sunt, & in delicijs in domibus Regum sunt: vnde voluit innuere, quod Ioannes nec veste molli, & preciosa, nec vita delicata vtebatur. *Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus Regum sunt.* Idest, qui vtuntur vestibus mollibus, & preciosis in domibus Regum sunt, & non in deserto, sicut Ioannes, & sic innuit austeritas penitentis, vel vitæ Ioannis hic in tribus, scilicet, in veste, & cibo, & loco.

De veste in quantum dicitur, qui mollibus vestiuntur, quasi dicat, Ioannes non vestebatur mollibus, sed veste de pilis camelorum, & zona pellicea circa lumbos supra tertio.

De cibo patet, quia non vtebatur delicijs, ut dicitur Lucæ septimo, quia illis vtuntur, qui manent in domibus Regum. Ioannes autem nihil, nisi locustas & mel syluestre comedebat supra tertio, & Mar. 1. & Lucæ tertio.

De loco patet, quia manebat in deserto vbi nulla erat consolatio humana, sed deerant ibi omnia, quæ ad vitam humanam fouendam conferunt, & hæc omnia Christus designauit ex parte loci, scilicet, quia Ioannes non erat in domibus Regum, sed in deserto: omnia enim opposita habent manentes in domibus Regum. nam illi vestibus preciosis vtuntur, quia gloria huius sæculi summe appetit, quæ a multis ex magna parte esse putatur in fulgore vestium, isti etiam delicijs vtuntur, quia propter regum diuitias possunt quotidie epulari splendide, sicut dicitur de diuite Epulone, quod epulabatur quotidie splendide Lucæ decimo sexto, vnde potentes maxime his delicijs affluunt, & fruuntur, sic dicitur primo Ethicorum, quod multi eorum, qui in potestatibus sunt, similia patiuntur Sardanapalo: fuit illi enim Rex Assyriorum, qui totus delicijs deditus erat: domus etiam ipsa regia pro eis, qui huius sæculi fauores desiderant, & obtinent gloria quædam esse videtur, & hi delicijs affluunt, sicut ipsi potentes, quia eis adherent communicando bonis eorum, & ideo quidam putauerunt regnare, vel regnantibus adherere, ut ait Boet. de consol. lib. 3. Pro. 2. quasi inter hoc modicum differant, & ideo, qui cupiunt delicijs frui Regibus adherent, & potentibus, sic dicit Valerius Maximus lib. 4. quod dicitur Diogeni

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

Philosopho lauanti olera dixit si tu Dionysio adulari velles ista non ederes, & Diogenes ait si tu ista velles Dionysio adulari nolles, quasi diceret nulla est causa, pro qua ei velles adulari. Ioannes noluit manere in domibus Regum, sed in vasta solitudine vbi nullum bonum humanum erat: ideo apparet, quod Ioannes non desiderabat frui bonis huius sæculi, sed potius ea contemnebat, sicut faciunt omnes, qui puram voluntatem sequi nolunt, vnde & Diogenes Philosophus potius voluit parco victu, scilicet, oleribus vesci quam potentibus mentiendo adulari. Tertio commendat eum a claritate notitiæ, quia fuit Propheta, & plusquam Propheta cum dicitur.

Sed quid existis videre? Scilicet, in deserto.

Prophetam. Quasi dicat, credo, quod existitis in deserto ad videndum Prophetam, & non arundinem vento agitatum, nec hominem mollibus vestitum. *Etiam dico vobis, & plusquam Prophetam.* Idest, verum est, quod Propheta est, quem existis videre, sed non est solum Propheta, sed est plusquam Propheta, habuit enim altiore gradum, ut dicitur infra q. 28. & in hoc signatur claritas notitiæ Ioannis, quia Propheta eleuatur supernaturaliter ad cognoscendum ea, quæ alij homines non cognoscunt: vnde solebant vocari videntes, qui nunc Propheta vocantur primo Regum nono, scilicet, quia videbant, quæ ceteri non videbant, ut ait Hieronymus in Epistola ad Paulinum. Quarto commendat eum ab auctoritate doctrine, scilicet, quia doctrina sua erat maioris auctoritatis quam ceterorum hominum etiam Prophetarum: tanta est enim auctoritas doctrine, & vitæ eius quanta habet testimonia attestantia illi, homines autem qui sola naturali ratione docent non habent maiorem auctoritatem quam sit firmitas in lumine intellectus humani, qui vero a Deo illustrantur, sicut Prophete habent immutabilem auctoritatem, quia veritas infallibilis, scilicet, Diuina, quæ illustrat eos attestatur eis, & in hoc gradu conueniebat Ioannes cum ceteris Prophetis. habuit tamen vltiorem gradum, quia non solum viuens a Deo directus est intelligendo, & operando, sed etiam antequam nasceretur Deus de eo prædixerat per Prophetas, quod venturus esset, & quid esset acturus, & in hoc fuit maior ceteris Prophetis, quia de alijs non fuit prænunciatum aliquo tempore antequam essent, in quo apparet, quod doctrina Ioannis non solum erat infallibilis auctoritatis, sicut doctrina aliorum Prophetarum, quia omnes Spiritu sancto dicente loquebantur secunda Petri primo, sed etiam fuit cuiusdam magni honoris, quem non habuerunt doctrinæ aliorum Prophetarum, & hoc Christus innuit ponens auctoritatem Malachiæ, in qua fuerat de Ioanne prænunciatum, scilicet. *Hic est.* Idest, Ioannes. *De quo scriptum est.* Scilicet, Mala. 3. *Ecce ego mitto Angelum meum.* Idest, nuncium. *Ante faciem tuam.* Idest, antequam tu vadas, & loquitur Deus ad Christum hominem, in quo ostenditur, quod Ioannes erat præcurator Christi, sic enim dixit Ioannes. vos mihi testimonium perhibetis, quod dixerim non sum ego Christus, sed missus sum ante illum.

Qui preparauit viam tuam. Idest, disponet viam, scilicet, faciendo homines aptos ad hoc, quod te digne recipiant, & in hoc Ioannes est præcurator, sic dicitur Lucæ 1. ipse præcedet eum in spiritu, & virtute Eliæ, patere Domino plebem perfectam, idest, facere homines perfecte dispositos ad Christum suscipiendum. *Ante te.* Idest, antequam tu venias. nam Ioannes coepit prædicare, & ipse eum baptizauit supra tertio, & ostendit ipsum populo Ioan. 1.

M m Quare

Quare Christus laudavit nunc Ioannem. Et quare de Ioanne multum plura dicta sunt apud Evangelistas quam de Virgine matre Christi. Quæst. X VII.

QUARE ET VR, quare Christus laudavit nunc Ioannem.

Dicendum, quod propter multa. Primo, quia erat Ioannes vir vite excellentis, & omni laude dignus, & in hoc incitabat reliquos ad virtutem laudando illius virtutem, quia virtus laudata crescit, & quia Christo nunquam incidere occasio laudandi Ioannem, nisi nunc, laudavit eum nunc, quia nunc discipuli eius quæsierant a Christo coram tota turba ex nomine Ioannis, ideo quasi continuata locutione cepit ipse laudes Ioannis dicere. Secundo fuit ne opinio plebis contra illum deficeret. Secundo enim in maxima opinione in cordibus hominum quando predicabat, ita ut putaretur esse Messias Lucæ 3. tempore ergo illo frustra erat, quod Christus eum laudaret, nullius enim laudibus indigebat, cum maiora de eo populus crederet quam quisque verbis poterat exprimere, nunc vero cum iam a diebus multis ab Herode viro scelerato in vinculis teneretur, nec Deus super hoc ultionem ullam ostenderet: poterat enim infirmari opinio eius in cordibus rudis plebecule: nunc ergo Ioannes laudatore indignus, ut talis putaretur qualis erat, & ideo Christus valde eum laudavit. Tertio fuit quia licet Ioannes bonus putaretur, crederetur a quibusdam, quod erat sicut alij viri excellentes priores: non videretur adulari, quia laudare Ioannem coram discipulis eius erat laudare eum quasi præsentem quod est adulari: ideo cauit istud: sic dicit Chrysostomus propter hoc autem abeuntibus eis, ut non videatur homini adulari.

Secundo fuit propter discipulos Ioannis, quia non decevit, quod ipsi audirent istas laudes sed solum populus: erant enim discipuli Ioannis tam affecti ad ipsum, quod putabant eum esse Messiam, & non Iesum, si autem nunc istas laudes audirent, scilicet, quod inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista dubitarent, & confirmarentur in priori opinione, scilicet, quod Ioannes erat Messias, miserat tamen eos ad Iesum, ut illum Messiam esse agnoscerent, & crederent in eum: non ergo debuerunt laudes Ioannis audire ne ex hoc credere impedirentur. Iesus autem erat de turba, quia ex quaestione discipulorum Ioannis suspicabantur aliquam mutationem in eo fuisse, hanc autem Christus tollit laudans Ioannem coram turbis.

Tertio fuit (ut aliqui dicunt) ut non esset Ioanni occasio inanis gloriæ tam excellens laus: nam si præsentibus discipulis eius diceretur, referrent illi eam Ioanni, & ex hoc posset gloriari. cum autem coram turba dicebantur hæc, nemo iturus erat ad Ioannem, qui ei hæc diceret, quia Ioannes iam non prædicabat cum esset in vinculis, ideo turba non ibant ad eum, sicut quando erat in deserto baptizans & prædicans.

Quare Christus non increpuit turbas de Ioanne sinistra opinantes. Quæst. XX.

Quare post recessum discipulorum Ioannis cepit Christus loqui de eo ad turbas, & non prius. Quæst. XIX.

Quomodo ista laudes, quas Christus dixit de Ioanne faciunt ad tollendam suspicionem quam conceperat populus de Ioanne. Quæst. XXI.

Quomodo ista laudes, quas dixit Christus de Ioanne faciunt ad tollendam suspicionem, quam conceperat populus de Ioanne. Quæst. XXI.

F ipse nunquid altercans ad Iesum hæc dicit, nunquid timidior a carcere factus, nunquid vane, & inaniter priora dixit, sic etiam dicit Cyrillus, scilicet Dominus hominibus secreta, cognoscens aliquos diducos si usque hodie ignorat Ioannes Iesum qualiter ostendebat eum nobis dicens, ecce Agnus Dei. ut igitur sanaret hæc passionem, quæ eis acciderat damnum quod a scdalo procedebat exclusit. Septimo fuit, quia Christus dixerat dicite Ioanni, quæ audistis, & vidistis, & conclusit beatus, qui non fuerit scandalizatus in me, putarent autem turbæ, quod loquebatur de Ioanne, scilicet, quod forte ex invidia scandalizabatur, de eo igitur exclusit sic laudans Ioannem, sic dicit Hilarius ne illud quod immediate præmiserat referri posset ad Ioannem tanquam scandalizatus esset in Christo subditur, quod illis abeuntibus cepit loqui ad turbas de Ioanne. & istæ tres causæ ultimæ sunt præcipuæ, & inter eas magis convenit literæ sexta, & septima.

Quare post recessum discipulorum Ioannis cepit Christus loqui de eo ad turbas, & non prius. Quæst. XIX.

QUARE ET VR, quare post recessum discipulorum Ioannis cepit Christus loqui de eo ad turbas, & non prius.

Dicendum, quod primum fuit, ut non videretur adulari, quia laudare Ioannem coram discipulis eius erat laudare eum quasi præsentem quod est adulari: ideo cauit istud: sic dicit Chrysostomus propter hoc autem abeuntibus eis, ut non videatur homini adulari.

Secundo fuit propter discipulos Ioannis, quia non decevit, quod ipsi audirent istas laudes sed solum populus: erant enim discipuli Ioannis tam affecti ad ipsum, quod putabant eum esse Messiam, & non Iesum, si autem nunc istas laudes audirent, scilicet, quod inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista dubitarent, & confirmarentur in priori opinione, scilicet, quod Ioannes erat Messias, miserat tamen eos ad Iesum, ut illum Messiam esse agnoscerent, & crederent in eum: non ergo debuerunt laudes Ioannis audire ne ex hoc credere impedirentur. Iesus autem erat de turba, quia ex quaestione discipulorum Ioannis suspicabantur aliquam mutationem in eo fuisse, hanc autem Christus tollit laudans Ioannem coram turbis.

Tertio fuit (ut aliqui dicunt) ut non esset Ioanni occasio inanis gloriæ tam excellens laus: nam si præsentibus discipulis eius diceretur, referrent illi eam Ioanni, & ex hoc posset gloriari. cum autem coram turba dicebantur hæc, nemo iturus erat ad Ioannem, qui ei hæc diceret, quia Ioannes iam non prædicabat cum esset in vinculis, ideo turba non ibant ad eum, sicut quando erat in deserto baptizans & prædicans.

Quare Christus non increpuit turbas de Ioanne sinistra opinantes. Quæst. XX.

QUARE ET VR, cum turba accepit de Ioanne sinistram opinionem, quare Christus non increpuit eos, nã Scribas, & Phariseos intra se mala cogitates redarguit s. p. & Mar. 2. l. quare cogitatis mala in cordibus vestris. Etia Simonẽ Phariseũ cogitatẽ intra se mala de Christo redarguit Lu. 7. ita igitur & nũc ipsã turbã redarguere potuit d. Ioa. aduertia suspicãtẽ. Dicendum,

Dicendum, quod turbæ moræ sunt verisimiliter ad suspicandum, quia quaestio Ioannis indicare videbatur eum morum a priori opinione. Scribæ autem & Pharisei vniquam videbantur moueri, ideo illos redarguit, & non turbam, licet utique indicavit dubium quod habebant, sed illis verbo duro, & turbis verbo blando, sic dicit Chrysostomus, corrigens autem plebem non ducit in medium suspicionem eorum, sed solutionem cogitationum eorum demonstrans se nosse occulta: nec enim dicit, sicut Iudæis, quid cogitatis mala: & si enim mala cogitauerint non tamen ex malitia, sed ex ignorantia. Vnde non loquitur eis dure, sed responderet pro Ioanne ostendens, quod non excidit a priori opinione. Secundo fuit, ut non scandalizaretur turbam si omnes viderent se increpati, & forte hebetarentur ad audiendum Christi prædicationem: melius ergo erat etiam in casu debito cessare a redargutione quam increpando illos eorum aufferre deuotionem, sicut accidit Moysi, & Aaron Num. vigesimo, tam acriter enim voluerunt increpare populum pro incredulitate, quod quando excusserunt aquam de petra populus qui tenebatur quadam cordis amaritudine ex redargutione non attendit ad miraculum, nec laudavit Deum de illo, & quia fuerunt causæ huius Moyses, & Aarõ dure increpando populum peccauerunt, & non permissi sunt intrare in terram Chanaan. Numeri vigesimo, & vigesimo septimo: & Deuteronomij trigesimo secundo, noluit ergo Christus increpare totam plebem, sed satis fuit, quod ostenderit eis dubium quod in corde tenebant, & illud abstulerit Ioannem laudando.

Quomodo ista laudes, quas Christus dixit de Ioanne faciunt ad tollendam suspicionem quam conceperat populus de Ioanne. Quæst. XXI.

QUARE ET VR, quomodo ista laudes, quas dixit Christus de Ioanne faciunt ad tollendam suspicionem, quam conceperat populus de Ioanne. Quæst. XXI.

Dicendum, quod omnia ostendunt quandam constantiam Ioannis, & quod non esset verisimile eum fuisse passum tantam mutabilitatem. Et primo suadet hoc Christus ex auctoritate populi: nam exierat totus populus sepe ad Ioannem, si putaret eum esse virum tam mobilem non recurrerent ad eum, & cum non fallerentur omnes: Iudæi ergo cum recurrerent ad eum tanquam ad virum grauem, ad quem dignum erat recurri non esset ille mobilis, sed firmus, sic dicit Chrysostomus, quid existis videre in deserto? ac si diceret propter quid ciuitates dimittentes conuenistis in desertum? non enim plebs tanta cum tanto desiderio in eremum venisset, nisi magnum quendam & mirabilem, & petra solidiorem videre se existimas: ideo dixit arundinem vento agitatam, id est, hominem, qui mouetur leuiter de opinione sua, sicut arundo mouetur a vento, quasi dicat, non erat talis Ioannes: ideo non est putandum, quod propter leuitatem aliquam mutauerit opinionem, ut prius ostendens Iesum esse Messiam postea de illo dubitaret. Cum autem dixit hominem mollibus vestitum, per hoc etiam significauit suam constantiam, scilicet, quia homo, qui est leuis opinionis etiam si interdum concipiat propositum vite excellentis non potest in illo diu manere. Ioannes autem habebat vitam austerissimam, scilicet, manens in deserto vbi nullum bonum humanum erat, indutus veste de pilis camelorum, & comedens solum locustas, & mel sylue.

A stre. in hac autem austeritate vite perseverauit a pueritia usque ad mortem: ideo non erat leuis opinionis, sed erat mentis constantissime: non ergo moueretur facilliter de opinione sua, & sic nunc non quæret, quasi dubitans de eo, quod prius asseruerat, hoc autem innuit Christus dicens hominem mollibus vestitum, quasi dicat, non fuit talis habitus, nec vita Ioannis, quod posset credi de eo, quod esset mobilis.

Aliter potest induci, quod aliqui homines sunt natura constantes, & tamen per consuetudinem delitiam efficiuntur mobiles. Ioannes autem non fuit vltus delitijs, quia non induebatur veste molli: ideo nec naturaliter, nec per consuetudinem fuit in eo mobilitas, sic dicit Chrysostomus, non potest aliquis dicere, quod Ioannes quidem constans erat, sed postea lasciuie seruens factus est mobilis, sicut enim aliquis est iracundus natura, alius per infirmitatem longam, ita aliqui sunt mobiles per naturam, alij verò lasciuie seruendo mobiles fiunt. Ioannes autem nec natura mobilis erat, propter quod dixerat non existis videre arundinem vento agitatam, nec lasciuia dans seipsum perdidit quam habebat excellentiam, quod enim non seruerit lasciuie monstrat stola, id est, vestis solitudo, & carcer. si enim vellet mollibus vestiri non eremum habitasset, sed regum palatia. cum autem dixit, sed quid existis videre Prophetam, ostendit, quod non esset Ioannes mobilis quasi inueniendo veterem sententiam: nam homines quantumcunque excellentes si inueniant se aliquando falsa tenuisse gaudent mutare sententiam, & moribus si quis errauerit, non debet eum putare corrigere errores suos, & ita putaret quis, quod Ioannes erat vir bonus, & tamen errauerat Iesum esse Messiam putans, nunc autem errorem suum corrigere volebat, hoc Christus tollit dicens, quod Ioannes erat propheta, loquuntur tamen propheta non voluntate humana, sed Spiritu sancto dicente secunda Petri primo: Deus autem errare non potest: ideo cum Ioannes, qui erat propheta, plusquam propheta asseruisset Iesum esse Messiam non poterat errare ad hoc, quod nunc veller mutare sententiam.

Sed diceret aliquis, quod Ioannes erat propheta, & tamen propheta non loquuntur semper propheticè, & tunc possunt errare: ita forte Ioannes asserens Iesum esse Messiam non loqueretur propheticè, & posset errare.

Dicendum, quod propheticè locutus est, quia ipse dixit Ioannis primo, quod qui miserat eum ad baptizandum dixerat sibi super quem videris Spiritum sanctum descendentem hic est qui baptizat in Spiritu sancto. & sequitur ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est filius Dei, & sic non poterat Ioannes mutare sententiam, quia propheticè fuerat locutus, & ut magis constet, quod Ioannes non poterat errare in hoc, non solum ostendit, quod loquebatur a Deo inspiratus, ut propheta, sed etiam multo tempore ante hoc fuerat de eo prænunciatum, quod venturus esset ad hoc testificandum, & ad hoc allegauit Christus auctoritatem. hic est, de quo scriptum est, ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te, & tamen vna de preparationibus fuit testificari de ipso, quod erat Messias. non ergo posset Ioannes errare cuius testimonium erat tam firmum, & tantis fulcitur auctoritatibus: non ergo fuit leuitas aliqua, vel dubitatio in Ioanne, sed propter discipulos hoc a Christo quaesuit.

An circa vestes in superabundantia, vel defectu possit esse peccatum. Vbi quod omnia que ad hominem pertinent in actu eius aut sunt talia, que semper bene se habent, aut que bene, & male se habere possunt, vel que semper male se habent. Quasi. XXXI.

QVARETVR, quia dicitur hic, qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt, an circa vestes possit esse peccatum in superabundantia, vel defectu.

Aliqui dicunt, quod non, quia si superfluitas in vestibus esset vitiosa etiam esset defectus vitiosus, quia vitiumque extremum virtutis est vitium, & tamen neutrum est vitium. Patet de superfluitate, quia Sacerdotes, & ministri altaris utuntur vestibus preciosissimis in sacro ministerio vbi constat, quod non est peccatum. De defectu patet, quia ad Hebræos vnde dicitur, laudantur quidam de veste vilis, scilicet, circumferunt in melioris. & in pellibus caprinis; non est ergo circa vestes vitium, nec virtus.

Item patet, quia si esset virtus circa ista, aut Theologica, aut moralis, aut intellectualis, sed nulla est earum: non est enim intellectualis, quia ille perficiunt hominem circa cognitionem, & non circa mores. Etiam non theologica, quia theologicæ habet Deum pro obiecto, & non vestem. Nec etiam moralis, quia Arist. sufficiens enumerat virtutes morales in Ethicis, & tamen ad nullam earum pertinent vestes, siue cultus exterior.

Item patet, quia virtutes sunt in nobis naturaliter quantum ad dispositionem secundo Ethicorum capitulo primo, licet non sint quantum ad esse perfectum, nisi perficiantur per consuetudinem, sed non est nobis innata aliqua dispositio, nisi circa ea, que naturalia sunt, ornatus tamen exterior in vestibus, & reliquo apparatu non est nobis naturalis, sed variatur secundum diuersitatem temporum, & locorum: vnde dicit Augustinus tertio lib. de doctrina Christiana, quia Iares, & manicatas tunicas habere apud veteres Romanos flagitium erat, nunc autem honesto loco natis non eas habere flagitium est: ergo circa vestem usum non est virtus, nec vitium.

Dicendum, quod circa vestes, & totum ornatum exteriorum potest quis bene se habere, si omnibus enim que in usum nostrum veniunt, si non sint per se bona virtus, & vitium esse possunt in quantum potest in eis esse superabundantia, & defectus; & bene, vel male a ratione diriguntur septimo Ethicorum capitulo. duodecimo, sic est de cibo, & potu, & venereis, & colloquijs. ista enim non sunt per se bona, & ideo potest in usu eorum esse bonum vel malum, ita etiam de pecunijs, & honore quia circa pecunias est liberalitas, & prodigalitas, & auaritia, idem de honore circa quem est magnanimitas, & vitia opposita quarto Ethicorum capitulo de liberalitate, & capitulo de magnanimitate, & tamen tam extrinsece sunt homini pecuniæ sicut vestes, immo plus extrinsece sunt pecuniæ, quia vestes computantur inter simpliciter necessaria natura Ecclesiasticæ vigesimo nono, initium vitæ hominis panis, & aqua, & vestimentum, & domus protegens turpitudinem, pecunia autem non ponitur inter necessaria, quia sine illa possit esse vita, sicut fuit multo tempore nulla existente moneta, & si circa erogationem monetæ expendendo eam est liberalitas: ergo a fortiori potest esse circa usum vestium.

Item patet, quia omnia, que ad hominem pertinent in actu eius aut sunt talia, que semper bene se habent aut que bene, & male se habere possunt, vel que semper male se habent: nihil autem est quod ad hominem

pertineat, in quo nec virtus, nec vitium esse possit.

De primis patet, ut sunt illa, que naturaliter sunt bona, in quibus non inuenitur excessus, & ista est virtus: nemo enim virtute male potest vti, ut patet primo Ethicorum capitulo duodecimo, licet aliqua sint bona naturaliter, in quibus reperitur excessus, sicut amare parentes, & filios est per se bonum, & tamen inuenitur excessus in eo. septimo Ethicorum capitulo duodecimo, vbi dicitur de Sartyro Philopatore, qui tantum amabat patrem, quod desipere videbatur: de amore filiorum ponitur ibi exemplum de Niobe, quæ propter amorem filiorum rebellabat dijs.

De secundo patet communiter in tota materia moralis, quia vbi que est virtus, & vitium.

De tertio patet de quibusdam, que sunt determinata ad malum, & nunquam possunt bene fieri, ut adulterium furtum secundo Ethicorum capitulo sexto. si quædam enim confestim nominata conuoluta sunt cum malitia, & nominat ibi multa tam in passionibus quam in operationibus, nullum autem inuenitur ad humanam operationem pertinens, in quo virtus & vitium esse non possit, & si aliqua opera vocentur indifferentia, quia ex seipsis, nec malum, nec bonum important, tamen ex fine, & conditione operantis, & alijs circumstantijs actus potest esse bonum, vel malum. Sed vestes non pertinent ad primum, quia non sunt aliquid per se bonum, cum nullam habeant bonitatem, in quantum in usum humanum veniunt, nisi quam a ratione participant. si quantum illis recte vel non recte vti. Nec etiam pertinent ad tertium; quia vestes in se, & vestibus vti non est aliquid simpliciter malum, quia alijs nullis vestibus vti liceret, sicut nunquam licet fornicari, & de malo gaudere: Pertinent ergo vestes, & vsus vestium ad secundum, scilicet, ad illa, quibus bene, vel male vti possumus, & in talibus est virtus, & vitium. Patet hoc, quia Deus dedit vestes Adæ, & Eue, Gen. tertio, si tamen illicitum esset vti vestibus non dedit Deus eas illis. Item non licet petere a Deo quod malum est, sancti tamen petebant vestes a Deo, sicut petebat Iacob. Gen. 28, si fuerit Deus mecum, & custodiet me in via, quam ambulo, & dedit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum. &c. & concessit istud Iacob, vnde ipse soluit vota, que promiserat si Deus daret ista ei: Gen. 35, ergo vsus vestium non est simpliciter illicitus, sed potest esse bonum, vel malum secundum quod a ratione diriguntur, & ita erit virtus, & vitium in eo. quod de vestibus dicitur intelligitur etiam de reliquo corporis apparatu.

Ad primum dicendum, quod superfluitas in exteriori ornatu est semper vitiosa, & defectus etiam vitiosus, quia ista de se nominat extremum, & tamen pulchritudo vestium in sancto ministerio non est superflua, ideo non est vituperabilis, ut dicitur sequenti quod defectus autem licet semper sit vituperabilis, in diuinitate melioris, & pellibus caprinis non erat defectus, sed medium in illis, de quibus dicitur ad Hebræos 11. quia erant viri, qui mundum contempserunt, & quasi extra mundum vagabantur. in solitudinibus erant, ut dicitur eo. c. penultimam, & cetera illi agebant, omnis vero actio penitentium alperitatem, quam eam habere debet, quia ut dicit Augustinus abluere debet etiam a licitis, qui commisit illicita, & ideo etiam in veste alperitatem habere debent.

Ad secundum dicendum, quod pertinet vsus vestium ad virtutem moralem, quia exterior cultus est quoddam signum humanæ conditionis, & non excessus, & defectus, & medium in illis reduci potest ad virtutem veritatis, que est circa facta, & dicta, ut patet 4. Ethicorum c. 15. Ad tertium dicendum, quod vestis licet non sit aliquid naturale, nec est in vestem inest nobis iam naturaliter, ex conditione

ditione nature lapsæ: ideo ad rationem pertinet dirigere vsum vestium, quia omne quod venit in actum nostrum debet esse a ratione directum, & ad hoc inest nobis naturalis aptitudo, ut possimus secundum rationem dirigere, & secundum inclinationem determinari ad moderandum quicquid in usum venerit: erit ergo virtus, & vitium circa vsum vestium.

Quomodo vsus vestium sit illicitus. Vbi late differunt de vsu vestium preciosorum, & aliarum rerum in Ecclesijs in comparatione ad subueniendum pauperibus. Et quod in vsu immoderato vestium peccatur dupliciter. Et quod immoderatio affertus contingit dupliciter, & quomodo. Et quis ornatus conueniat mulieribus. Demum tres virtutes ponuntur circa ornatum corporis exteriorum. Quasi. XXXI.

QVARETVR quomodo vsus vestium sit illicitus. Dicendum, quod vestes ex seipsis vitium nullum dicunt, & ideo qualitercunque vtamur eis non est vitium aliquod in illis, nec etiam in nobis ex parte ipsarum, sed erit vitium in nobis ex parte nostra, in quantum vtiur eis immoderate.

Propter quod sciendum, quod quibusdam vestibus vtiur homo propter seipsum alijs vero propter solum Deum. In eis autem que sunt propter Deum solum non est vitium: huiusmodi sunt vestes ministeriorum Ecclesiæ, quibus vtuntur in solo ministerio diuino: quantumcunque enim iste sint pulchre, & preciosæ non est vitium illis vti, quia non vtiur homo illis propter se, sed propter Deum. Pro nobis autem potest aliquid esse superfluum, ut si quis vellet vti veste, quæ esset supra statum suum, & facultatem, respectu autem Dei nihil potest esse superabundans, sed omnia sunt, ut defectus, quia omnia sunt coram eo quasi nihil, & inane, & vt momentum ista teræ Isa. quadagesimo, quantumcunque ergo sit vestis preciosa in cultu diuino non est superflua. Patet etiam quia hoc Deus instituit in lege Moyssi, vestes preciosas habentes aurum, & lapides preciosos, quibus vterentur sacerdotes Exodi vigesimo octavo, libebit ergo nunc similes fieri in valore, licet non in figura, quia pertineret ad veteres ceremonias, ista autem pulchritudo vestium ad duo prodest.

Primo ad ostendendum Dei excellentiam, quia cum ministri eius, quando ei actualiter ministrant vtantur preciosioribus vestibus, quam omnes principes seculi, apparet, quod ineffabilis excellentiæ sit illi cui ministrant.

Secundo prodest ad honorem ministeriorum, que faciunt, & hoc saltem propter simplices, quia simplices non cognoscunt dignitatem diuini ministerij, cum videant quasdam ceremonias, & non videant manifeste virtutem earum, cum vero viderint aurum, & lapides preciosos, & alia que ipsi preciosissima iudicant seruire ad hoc ministerium, saltem hoc argumeto colligent illud ministerium esse valde excellens.

Considerandum tamen, quod preciositas vestium non est tam necessaria in ministerijs noui testamenti, sicut in veteri.

Et hoc primo, quia ibi erant simpliciter necessarie vestes ille preciosæ, quia erant sub precepto, & peccarent sacerdotes si in minus preciosis ministrare vellet. nunc vero nullum preceptum est de figura, nec de materia, aut precio vestium, vnde possunt vti ministri vestibus non preciosis in diuino ministerio, sicut fit apud pauperes Ecclesiæ, nec differt in veste preciosa

vel paupere ministrare, nisi per hoc velit, quis contra consuetudinem Ecclesiæ suæ facere, quia hoc peccatum est: Ecclesia tamen si vellet posset facere, quod vestibus simpliciter ministraretur immo & vestibus profanis, ita quod nullæ essent vestes dedicatæ specialiter ad Diuinum ministerium, sicut fuit in principio Ecclesiæ primitiue, quia sicut Christus, qui semper in vestibus, quibus vtebatur vestitus confecit sacramentum Eucharistiæ, ita Apostoli, & ceteri faciebant, sed postea succedente Ecclesia augmentatus est cultus diuinus, & facta est distinctio vestium sacrarum a profanis, & tamen quantum ad ministerium ipsum non differt, quibus vestibus ministri induantur, nisi in contemptum agerent, ut si vellet in vestibus communibus ministrare quasi ministerium quod geritur nullius esset excellentiæ, quia sic peccatum esset, & concrepatur Deus talibus Malach. 1. ad vos o sacerdotes, qui despiciatis nomen meum, & dixistis, in quo despicimus nomen tuum? offertis super altare meum panem pollutum, & dicitis, in quo polluimus te, in eo quod dicitis mensa Domini polluta est, & iterum dicitur vos polluistis nomen meum in eo, quod dicitis mensa Domini contaminata est, & quod superponitur contemptibile est cum igne qui illud deuorat. Secundo dicitur ex parte ministerij quod fit in nouo, & in veteri testamento: nam ministerium vetus nullius erat in se dignitatis, nec utilitatis, scilicet, occidere animalia, & cremare illa, sed solum fiebat, quia a Deo preceptum erat, sacrificium autem noui testamenti est infinite dignitatis, cum in eo vere, & realiter sit omne bonum, scilicet, Christus Deus, & homo. cetera autem Ecclesiastica ministeria huic sub ordinantur, sicut omnia sacramenta ordinantur ad Eucharistiæ: erat ergo ornatus exterior valde necessarius ministerijs legis veteris, ut ab extra acquirerent dignitatem quandam, tamen ab intra nullam haberent, ministerijs autem legis nouæ, cum in seipsis habeant dignitatem, non requiritur superaddi exteriorum ornatum, sed si addatur vtilis est, sicut fabulis poetarum, quæ non habent in se aliquid pondus sententiæ necessarius est ad eloquij venustatem ne omnia contemnantur, sacra autem scriptura, quæ in se habet dignitatem sententiarum Rhetoricis coloribus non indiget, quia sine illis suscipietur cum sit necessaria: non sunt ergo vestes pulchre, & preciosæ necessariæ ministris noui testamenti, sicut ministris legis Moyssi.

Sed dicendum, quod ornatus iste est vtilis propter illa que supra dicta sunt, & laudabiliter agunt, qui preciosa ornamenta tribuunt Ecclesiæ, nec est in hoc excessus, quia etiam si minus preciosa fuerint non est illicitum illis vti, cum quicquid preciosum sit in rebus seruire debeat Deo cui ministramus, & hoc verum est, nisi Ecclesia nimis abundante in istis pauperes Christi deficeret, quia videretur ista ad subueniendum eis. c. p. redemptio ne captiuorum, & alijs causis, ut declaratum est 5. 6. cap. q. 76. vnde si non habeat Ecclesia alijs vnde pvideat, videri poterit ipsa vasa sacra cõstando ea prius in Ecclesia per sacerdotes, & reducendo in massam, quod verum est de vasis consecratis, secus de non consecratis, ut candelabra aurea, vel argentea: nã non oportet illa constari ad hoc, quod viderant de his patet 10. q. 2. c. hoc ius, & 12. q. 2. c. aurum. vestes autem Ecclesiæ, in quibus ministrat, quia sacra sunt, & non possunt constari non poterunt vendi ad vsus profanos, sed poterunt vendi alteri Ecclesiæ, sicut vasa sacra non constata alteri Ecclesiæ vendi possunt. 10. q. 2. c. hoc ius. sicut autem Ecclesia non peccat, i. ministri eius preciosissimas vestes habentes, & illis vtendo, ita & q. dat illas Ecclesiæ nunquam peccat, nisi forte videtur perire pauperes, & nollet illis dare, & det Ecclesiæ, quia tunc peccat, eo

zat, eo quod pauperi pereunti tenetur quilibet subvenire Ecclesie autem non teneret ornamenta dare: peccat, autem qui omittit necessaria, & facit ea, quæ sunt supererogationis, sic Christus redarguit Phariseos, qui suadebant hominibus nihil dare parentibus, & omnia dare templo in sacrificium infra decimoquinto, & Marc. septimo. Si autem pauper non sit in extrema necessitate, & tamen sint multi indigentes, melius est pauperibus distribuere, ut multi vivere possint. Ecclesie ornamenta preciosa tribuere, secus autem si Ecclesia indigeret, ut si ei esset necessaria ornamenta deficiant, quia tunc iudicabitur de ea, sicut de pauperibus, non tamen sicut existentibus in extrema necessitate, quia etiam cum sit aliquid inanimatum nunquam dicitur esse in extrema necessitate: melius ergo erit pauperi dare etiam sine extrema necessitate, quam Ecclesie habenti competentia ornamenta dare preciosa, qui tamen sic dat non peccat, cum utrumque sit opus supererogationis potest utrumque sine peccato omitti: a fortiori ergo alterum ipsorum irrationabiliter tamen agit, qui taliter agit, sic agens, quia quando potest quis æqualiter laborans agere maius bonum, vel minus bonum pervertit ordinem rationis si minus bonum magis eligat, sic dicit Hieronymus, non mediocriter errat, qui maiori bono præfert mediocre bonum, de consecratio. distinctio. quinta, capitulo non mediocriter, & hoc est verum non solum in laicis, qui nihil obtinent intuitu Ecclesie, sed etiam in clericis, qui omnia habent de bonis Ecclesie: nam licet eis morientibus omnia Ecclesie cedant, ipsi tamen viventes melius agunt pauperibus distribuendo quam Ecclesie omnia dando, ut ostensum est supra sexto, capitulo. quæst. septuagesima sexta: hæc enim sunt quantum ad vestes ministrorum Ecclesie, quæ sacræ sunt. Circa vestes aliorum dicendum, quod quibusdam hominibus competunt certe vestes in figura, & colore, & conditione materia, in istis autem peccatum est semper variare aliquid in vestibus, sicut est in aliquibus religiosis, quibus tam figura, quam color, quam materia vestium determinata sunt, & quia omne quod sit contra præceptum peccatum est, semper erit in talibus peccatum mortale, nisi ubi est mutatio parva, quæ non est notabilis, ut in prolixitate, vel brevitate vestium in quantum talia non sunt omnino determinata sub præcepto, de illis vero, quibus non est determinata vestis omnino secus est, & dicitur omnino propter clericos, quia sunt eis quædam vestes prohibite quantum ad colorem extra de vita, & honesta. cleric. capitulo cleric. non tamen sunt eis determinare vestes totaliter quantum ad materiam, aut figuram, vel colorem. sed hoc est generale, quod ubique est præceptum de certo modo vestis, siue sit in tota Ecclesia, siue in quibusdam Ecclesijs, peccat mortaliter contra agentes, cum istud sit præceptum de moribus, scilicet, ad servandum honestatem clericalem, in illis vero, quæ sub præcepto comprehenduntur non sunt, idem de clericis est quod de laicis, cum autem nullum est præceptum de veste, potest peccari in vso immoderato vestium dupliciter.

Vno modo per operationem ad consuetudinem hominum inter quos quis vivit, scilicet, quia preciosioribus vestibus vitur quam ille, vel novo genere figura. nam consuetudo est quasi quædam lex, velle ergo declinare a communi omnium consuetudine peccatum est, quia ut dicit Augustinus tertio confes. quæ contra mores hominum sunt flagitia pro diversitate proximorum vitanda sunt. turpis enim est pars, quæ suo non congruit univervo,

non tamen sequitur per hoc, quod quicumque novum modum vestium invenit mortaliter peccet, licet satis peccat, qui novitatem in vestibus introducens alijs occasionem tribuit sequendi eandem novitatem, cum hoc sit plurimis causa depauperationis frequenter, scilicet, vestium figuram mutare, quia tamen aliq̄ sunt regiones, in quibus consuetudo est a consuetudine deviate, id est, non manere in figura vestis vsitate, sed frequenter mutare formam vestium, non oportet, quod ibi quicumque invenit novas vestes peccet mortaliter, licet raro sine peccato hoc fiat, quia non sit hoc, vt communitate ad hoc, quod invenitur figura vestium, quæ magis convenit homini ad honestatem, & coaptetur corpori ad operationem, sed vt per istam frequentem mutationem videatur homo gloriosior quasi præ ceteris fulgeat, & ista semper est vitiosa intentio.

Secundo modo est immoderatus vsus vestium ex affectu inordinato, quia contingit, quod homo vitur nimis libidinosè vestibus, siue secundum consuetudinem eorum cum quibus vivit, siue præter consuetudinem, & semper talis libido, id est, immoderatum desiderium est peccatum, sic dicit Augustinus tertio libro de doctrina Christiana, in vsu rerum oportet abesse libidinem, quæ non solum ipsa eorum inter quos vivit nequiter consuetudine abuitur, sed etiam sæpe fines eius egressa seditatem suam, quæ inter claustra morum solennium, id est, communium latitabat, flagitiosissimi eruptione manifestat. Contingit autem ista inordinatio affectus dupliciter, scilicet, in superabundantia, & defectu. In superabundantia autem tripliciter.

Vno modo in quantum quis ex superfluo cultu vestium vult habere quandam honorem prout vestes, & omnis exterior ornatus dant homini apud ceteros de rebus male indicantes honorem quandam, & gloriam, hoc autem semper est peccatum, sic dicit Ambrosius libro primo, de officio decor corporis non sit affectatus, sed natura, vel simplex; neglectus magis quam expeditus, non preciosus, & albenibus amictus vestimentis, sed communibus, vt honestati, vel necessitati nihil desit nihil accedat victori, id est, nihil faciamus, vt ex vestibus acquiratur pulchritudo, vel fulgor quem non habemus, non tamen est semper peccatum mortale in his excedere, sed est veniale, cum inanis gloria sit interdum veniale, & interdum mortale, vt ostensum est supra sexto cap. q. 8.

Et in hoc dupliciter exceditur. Vno modo cum quis, vt niteat ex vestibus vult habere vestes supra statum suum, & facultatem, & tunc semper videtur esse peccatum mortale, quia omnino est irrationale pauperem velle preciosis vestibus vt, cum per hunc superfluum cultum cogatur deficere in necessarijs ad sustentationem, & licet iste ex sola inani gloria agat mortaliter peccat, quia vt gloriatur inaniter facit ea, quæ in se mala sunt.

Alio modo, quod quis vitur superuacuo cultu, non tamen excedente facultates eius, sed excedente honestatem, scilicet, quod licet non cogatur egere tali veste vtendo, est tamen supra honestatem status sui, cui minor ornatus est conveniens, & istud minus grave est, quam præcedens, vnde interdum est mortale, & interdum est veniale, de quo dicit Gregorius in Homilia. sunt nonnulli, qui cultum subtilium preciosarumque vestium non putant esse peccatum, quod si culpa non esset, nequaquam sermo Domini tam vigilanter exprimeret, quod dicitur,

ues, qui torquebatur apud inferos bysso, & purpura fuisset indutus, nemo quippe vestimenta præcipua, scilicet, excedentia proprium statum, nisi ad inanem gloriam querit.

Considerandum pro hoc, quod ornatus vestium cuiusque est licitus iuxta condecientiam status, in quantum vero excedit preciositate statum peccatum est. sic dicitur prima ad Timotheum secundo, mulieres in habitu ornato cum verecundia, & sobrietate ornantes se, sobrietas autem dicit mensuram, vel æqualitatem: ergo ornatus de se non est illicitus si sobrietatem tenet, id est, statui commensuretur, si autem excedit peccatum est: vnde subditur ibi non in tortis crinibus auro, aut margaritis, vel veste preciosa, sed quod decet mulieres, quasi dicat, ornari auro, & margaritis, & veste preciosa non decet communiter mulieres, quia magni status est auro vt. aliquis tamen erit status cui auro, & margaritis vt non erit illicitum, quia non excedit conditionem status, vt in feminis potentibus, sic etiam mollibus vestimentis vt, & preciosis ad Reges pertinet, & eos, qui in domibus Regum sunt, sicut Christus dixit, nec per hoc simpliciter redarguit vsu mollium, & preciosarum vestium, sed dixit cui statui conveniant, scilicet, Regibus, & manentibus in domo Regum, idem est de prelati, & ceteris clericis, quibus secundum conditionem dignitatis suæ, licet preciosis, vel minus preciosis vestibus vt, non intendendo ex hoc humanam gloriam acquirere, sed ostendere dignitatem gradus sui. non enim esset laudabile si prelati vellent veste grossa, & rudi vt, quia iam potius hoc esset inanem gloriam querere quam vtendo veste preciosiori, hoc autem tenebitur secundum consuetudinem bonorum inter quos vivimus a qua recedere excedendo, vel deficiendo non est laudabile, sic dicit Augustinus tertio de doctrina Christiana. qui quis sic vitur exterioribus rebus, vt metas consuetudinis bonorum inter quos versatur excedat, aut aliquid signat, aut flagitiosus est, scilicet, quia propter delicias, vel inanem gloriam talibus vitur. Secundo exceditur quando quis per superfluum cultum vestium querit delicias corporis & hoc est in quantum vestes ordinantur ad corporis fomentum, sic est de eo, qui querit vestes molliissimas, quia caro in molliibus delectatur, & aspectam assiligit, & ita Christus vestes preciosas molles vocavit dicens, qui molliibus vestiantur, &c.

Tertio modo in quantum, quis apponit nimiam sollicitudinem ad exteriorem corporis ornatum, quia etiam si quis non agat propter inanem gloriam, nec vitur vestibus preciosis ultra statum suum, nimia sollicitudo circa eas, vt niteat peccatum est, sicut circa temporalia quæcumque nimiam sollicitudinem Christus vitur supra sexto, etiam si procurare temporalia sit licitum immo necessarium, quia tales non possunt de spiritualibus esse solliciti, quæ simpliciter sunt necessaria, si circa vestes, & similia nimiam sollicitudinem apponant. Etiam quia pervertitur ordo rationis, vt de minoribus magis curetur.

Propter hoc autem Andronicus ponit tres virtutes circa exteriorem ornatum, scilicet, humilitatem quæ excludit intentionem gloria. Vnde dicit, humilitas est habitus non superabundans in sumptibus, & preparationibus. sumptus dicit quantum ad valorem, preparationes dicit quantum ad figuram vestis, vel quantum ad vsu eius, scilicet, quod vestis talis sit, quod non egeat multo apparatu ad vtendum ea, sed facilliter corpori coaptetur.

Secundam, scilicet, per se sufficientiam, quæ excludit intentionem deliciarum, vnde dicit, quod per Alph. Toft. in Matth. Pars III.

se sufficientia est habitus contentus, quibus oportet vt, & determinatius eorum, quæ ad vivere conveniunt. prima Timotheum sexto, habentes alimenta, & quibus tegamur his contenti sumus.

Tertiam, scilicet, simplicitatem, quæ excludit intentionem superflue sollicitudinis, vnde dicit, quod simplicitas est habitus contentus his, quæ continentur, id est, quæ accidunt, id est, non multum sollicitatur in apparatu vestis, sed vitur ea, sicut accidit.

Circa defectum autem in vsu vestium etiam est vitium, & potest esse triplex inordinatio ex parte affectus. Vno modo ex negligentia hominis, quæ non adhibet studium ad hoc, quod vitur exteriori cultu secundum decentiam sui status, vel sicut oportet vti ipso cultu, & hoc non pertinet ad preciositatem vel utilitatem vestis, sed ad modum vtendi ea secundum, quod aliqui sunt impositi in vestibus, sic dicitur septimo Ethicorum capitulo vndecimo, quod ad molliciem pertinet, quod quis trahat vestimentum per terram, vt non labore eleuando ipsum. Secundo modo quando defectus exterioris cultus ordinatur ad inanem gloriam, quia sicut quis gloriatur de diuitijs, ita & alius de paupertate, sic dicit Augustinus libro de sermone Domini in mon. non in solo rerum corporearum victorie atque pompa, sed etiam in ipsis sordibus lintosis posse esse iactantiam, & eo periculosior est. quo sub nomine seruitutis Dei decipit, vnde Philosophus quarto Ethicorum ait, quod superabundantia, & inordinatus defectus ad iactantiam pertinent.

Tertio modo ex auaritia, vt quando quis, vt pecunijs parcat stratonitu, & rudi veste vitur, his tribus modis peccatum est interdum mortale, & interdum veniale secundum maiorem, & minorem quantitatem defectus. velle tamen gloriari de paupertate vestis, vt per hoc sanctitas simulatur, cum ad hypocritam pertineat grauius est, sed nec etiam potest dici, quod sit semper mortale. est autem defectus in vsu vestium quando quis viliores quam competat statui suo vestes habet, & hoc, siue ex gloria, siue inani gloria, siue auaritia agat vitium est: sic enim dicit Augustinus tertio de doctrina Christiana, & quadragesima prima distinctio. capitulo quisquis, scilicet, quisquis strictius rebus vitur quam se habeant mores eorum cum quibus vivit, aut intemperans aut superstitiosus est, intemperans est, id est, non obseruans temperantiam, siue modestiam, quæ circa ornatum exteriorem est, superstitiosus est qui superstitionem, id est, superuacuum modum viuendi obseruat faciens ceremonias aliquas, quæ ad nihil viles sunt quasi profint ad aliquid, & ita qui vitur veste vili, quasi ad hoc aliquid conferat, superstitiosus est, cum tamen ad hoc nihil profint, interdum tamen quis vitur vili veste, & grossa licite, scilicet, propter humilitationem, vel propter penitentiam: nam penitens debet sibi subtrahere licita, & sicut in ceteris, ita etiam in veste asperitatem habere: & ideo laudantur illi, qui contempto seculo vilibus vestibus utebantur ad Hebræos undecimo, circuerunt in melotis, & in pellibus caprinis, & ob hoc religiosi, qui seculum contempserunt & quibus tota vita penitentia est, competit minus preciosis, vel grossioribus vestibus uti quam ceteris hominibus, etiam quia exemplo suo, & uerbo alios ad penitentiam incitare debent, & ob hoc Propheta asperis vestibus induebat, sicut Elias 4. Reg. i. & Ioannes Baptista, qui vestibus de pilis camelorum utebatur supra 3. & hoc, quia penitentiam predicabat eod. cap. penitentiam agite &c. & sicut dicit ibi glo. qui penitentiam prædicat habitum penitentiae præcedat.

An apparatus corporis in mulieribus, & in vestibus, & in colorum sit peccatum. Et in quibus uiris quandoque liceat ornatus. Et quod in apparatu mulierum ad pulchritudinem ostendendam tria consistant. Quæst. XXIII.

QUÆRITUR circa ornatum mulierum an sit peccatum in eo.

Et quia consistit in duobus, scilicet, in apparatu corporis, & in fuce colorum.

Est dubium de primo, an sit semper peccatum.

Aliqui dicunt, quod sic, quia est contra præceptum legis Dei: ergo est mortale. dicitur enim prima Petri tertio, de mulieribus quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus, ubi dicit Cyprianus, serico, & purpura induta Christum sincere videre non possunt, auro, & margaritis ornate, & monilibus ornate mentis, & corporis perdidit: sed non perditur ornatus mentis, nisi per peccatum mortale: ergo ornatus mulieris non est sine mortali.

Item, sicut non conuenit mulieri, quod utatur veste virili, etiam non competit ei, quod utatur ornatu inordinato, sed primum est peccatum. dicitur enim Deuteronomij vigesimo secundo, non induatur mulier veste virili, nec vir veste muliebri: ergo etiam superflus ornatus erit mortale peccatum.

Aliqui dicunt, quod non, quia tunc artifices parantes ista ornamenta peccarent semper mortaliter, si vsum eorum semper peccatum mortale esset.

Dicendum, quod circa ornatum vestium in mulieribus idem iudicandum est quod in uiris iuxta omnes distinctiones postas præcedenti questione, est tamen aliquod speciale ultra in cultu mulierum, quia ornatus earum viros ad luxuriam incitat. Proverborum septimo, ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio præparata ad decipiendas animas.

Considerandum tamen in hoc, quod aut mulier habet virum, aut non. si habet potest licite ornare se operam dando, ut soli viro suo placeat, ne propter defectum ornatus eius vir contemnat eam, & querat aliam pulchriorem, & hoc non solum est licitum, sed etiam meritorium si agit, ut euitet viri adulterium prima Corinthiorum septimo, mulier, quæ nupta est cogitat, quæ sunt mundi, & quomodo placeat viro, id est, pertinet ad eam cogitare quomodo placeat viro: faciet ergo omnia, quæ licite fieri possunt, ut placeat viro, & hoc est ornare se secundum statum suum: nam excedere non licet, quia non sunt facienda mala, ut veniant bona ad Romanos tertio, nisi forte modicum excedat, quia paucis excessus non est vituperabilis, eo quod videtur coincidere cum virtute, qui autem multum excedit non lætetur, id est, apparet, quod sit vitiosus, quarto Erithicorum capitulo decimo septimo. Si autem mulier non habet virum, aut est in ætate, ut habere possit, vel non, ut si sit veterana. Si habere non potest, non licet sibi ornare se curiose, quia illud est ad placendum alicui, quæ autem nulli placere debet non debet se ornare prout ornatus nominat apparatus aliquem ad ostendendum pulchritudinem: nam quæ virum iam habere non potest illicite agit si studet ostentare pulchritudinem. Si autem potest habere virum, aut proponit habere, aut non. Si proponit non habere, ut illa, quæ vult seruare virginitatem, vel vidua, quæ vult iam in castitate viuere, non licet ei ornatum querere ad pulchritudinem ostendendam, sed potius declinandum est ab eo quod aliis statui suo competere poterat, quia iste soli Christo deberent placere cui se dederant, ei autem non

placet in ornatu corporis, & ideo diuersa studia sunt, & esse debent mulieris habentis virum, vel no- lentis habere, sic dicitur prima Corinthiorum septimo, mulier quæ nupta est cogitat, quæ sunt mundi, & quomodo placeat viro, quæ autem non habet virum, cogitat quomodo placeat Christo. Si autem mulier proponit habere virum idem est, sicut de coniugata, quia sicut ei licet operam dare ad ostendendam pulchritudinem, ita non habenti uirum licet operam dare ad ostendendam pulchritudinem, ut placeat alicui quæ in uirum habere possit, non intendens aliis fallere, nec inducere homines in concupiscentiam. Si autem mulier aliqua ideo se ornauerit, ut placeat viro, vel alicui viro non suo, ut eos in concupiscentiam sui moueat, siue sit coniugata, siue non, semper mortaliter peccat, quia intentio eius de se mala, scilicet, mouere viros ad libidinem: quæ tamen non habens virum se ornat, ut moueat aliquem ad sui concupiscentiam, ut sic virum habeat, non peccat, quia ista non agit ad libidinem, sed ad inordinatum, etiam quia non agit, ut appareat quod non est, sed ut non contemnat quod est, quia ipse naturalis decor si incompotus sit minus fulget. Si autem mulier, siue habens virum, siue non se ornauerit ex quadam leuitate, vel vanitate propter iactantiam, ut ostentet pulchritudinem quam habet, vel simulet quantum non habet non intendens quenquam mouere ad libidinem non peccat semper mortaliter, quia inanis gloria non est semper mortale, quia tamen per hoc præstant viro occasionem ad libidinem, peccant interdum mortaliter: cauendum est enim quod occasione mali præstat, licet non intentione mali fiat. De uiris autem idem dicendum est quando se ornant curiose, quia etiam per hoc feminas incitant in concupiscentiam sui, & ideo habenti uxorem licet se ornare iuxta conditionem vilem, ne vxor illum contemnat, & ad adulterandum occasionem habeat. Si autem uxorem non habet, nec habere potest, ut sunt religiosi, & clerici non licet eis sollicitudinem habere de ornatu ad ostendendam pulchritudinem.

Si autem uxorem non habet, & tamen habere intendit licet sibi studium adhibere ad pulchritudinem ostendendam, ut sic uxorem habere possit, de his Augustinus in Epistola ad Possidium nolo, ut de ornamentis auri, vel vestis properam, id est, velocem, vel festinatam habeas in prohibendo sententiam, nisi in eis, qui nec coniugati sunt nec coniugari cupientes cogitare debent quomodo placeant Deo. illi autem cogitant, quæ sunt mundi, quomodo placeant, vel viri vxoribus, vel mulieres maritis, excipit tamen Augustinus ab hoc vnum modum ornatus, scilicet, quod mulieres capillos non ostendant, sed capita velent, quia Apollolus inbet, quod mulier caput vellet, quia turpe est ei nudum caput habere prima Corinthi. vndecimo, hoc tamen non est simpliciter necessarium, quia potest excusari per contrariam consuetudinem, sicut quarundam regionum generalis consuetudo habet, quod mulieres certe ætatis, vel status capita nuda gestent, religatis capillis, vel pregeffis, non est tamen satis laudabilis consuetudo, maxime, quod mulier preciosos capillos habeat, quia capilli ad decorem sibi dati sunt. & Apollolus dicit ignominiam mulieri si decaluetur, id est, si præcindantur eius capilli, excusatur tamen a peccato consuetudo generalis regionis in istis, quæ sunt ceremonialia. Quomodo autem possit excusare consuetudo contra Apolloli præceptum dicitur prima Corinthi. i. r. Ad primum dicendum, quod mulieribus licet se ornare, sed ille contra quas Petrus loquebatur praua intentione se ornabant, quia dicit ibi gl. q. mulieres eorum, qui in tribu-

tribulatione erant contenebant viros suos, & ut alijs placerent se pulchre ornabant, & hoc semper est illicitum, & ita intelligitur dictum Cypriani, scilicet, quod iste perdidit ornatum mentis, quia volebant placere alijs uiris incitando ad adulterium.

Pro quo sciendum, quod ornatus nominat studium aliquale apparatus exterioris, qui potest esse ad hoc ne quis vilis appareat, vel ut pulcher videatur.

Sed primo modo ornatus est cuiuslibet necessarius, quia quilibet tenetur se ornare ne offendar oculos proximorum per vilitatem quam ostendit foris considerata intentione sui status, & iste ornatus est ad tenendum honestatem, qui si negligatur incidit in defectum, & vitium est, ut dictum est præcedenti questione: & sic vocatur ornatus large, quia ex modo loquendi ornatus signat sollicitudinem potius excedentem quam mediam circa corporis apparatus.

Secundo modo prout ornatus dicitur apparatus ad ostendendam pulchritudinem, regulariter nulli est necessarius, eo quod nominat aliquomodo excessum, licet tamen mulieribus coniugatis se sic ornare. Et tunc consideranda sunt tria, scilicet, debitus finis, id est, quod propter virum suum mulier agat, & non propter alios, vel si non habet virum, ut habere possit.

Secundo, quod non excedat apparatus ille conditionem status sui in valore.

Tertio, quod ille ornatus sit secundum se honestus, quia quidam ornatus est, qui etiam si non sit magni valoris est tamen in se impudicus, & ostendit mulierem inuerecundam, quæ tali ornatu utitur, & hoc proutenit ex modo positionis vestium, vel aliorum ornamentorum secundum, quod quadam partes corporis velantur, vel aperte manent, & ex alijs circumstantijs de quibus solus visus, & consuetudo iudicant, & sermo vniuersalis esse non potest. quæ aliquo modo comprehendit Apollolus prima ad Timotheum secundo. dicens mulieres in habitu ornato quam verecundia, & sobrietate, & ornantes se non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste preciosa, iungendo simul quod dicitur prima Petri 3. non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus. In hac enim auctoritate Petri tollitur primum, scilicet, praua intentio ornatus alia duo prohibentur in auctoritate Pauli, & tamen præsupponitur, quod mulier licet sollicitudinem quandam habere, ut pulchra appareat, in quantum dicitur mulieres in habitu ornato, & non dixit in habitu honesto, quia honestus habitus est, ut quis vilis non appareat, habitus vero ornatus est, ut pulcher videatur, siue sit, siue non sit: etiam quia dicit ornantes se, in quo concedit sollicitudinem apparandi se. Cum tamen dicit cum verecundia, tollitur tertium, scilicet, habitus impudicus, quia alius est ornatus meretricij, & alius castarum matronarum, qui tamen non differunt per preciositatem, quia interdum castus ornatus est preciosior, sed ex alijs circumstantijs, inuerecundam mentem indicat, scilicet, ad libidinem inclinam, & ipse habitus in se libidinem ostendit. In quantum vero dicit, & sobrietatem tangit secundum, scilicet, quod non excedat ornatus in preciositate facultatem status, quia sobrius est commensuratus, ebrius autem extra mensuram. Cum vero dicit non in tortis crinibus, aut auro, & c. declarat magis in speciali duas conditiones dictas, scilicet, secundam, & tertiam: quod enim dicitur non in tortis crinibus ad tertium pertinet, id est, habitum impudicum, quia habere tortos crines non dicitur aliquem ornatum preciosum, sed solum certum modum religandi capillos, & torque-

re eos in circuitu capitis, quod iudicabatur illo tempore, & apud gentes illas quibus Paulus prædicabat esse impudicum, & inuerecundum, nunc vero in quibusdam regionibus generalis consuetudo est puellis nondum maritatis tortis crinibus uti sine velamento capitis, & ibi nec peccatum est nec impudicum iudicatur: aliæ etiam mulieres tortis crinibus vtuntur illos tamen velamine operiunt. Quod autem, dicit aut auro, vel margaritis, aut veste preciosa excludit secundum, scilicet, excessum status, quia auro, vel margaritis uti non est cuiuslibet mulieris, sed earum, quæ in magno statu sunt. Cum vero dicit, sed quomodo decet mulieres, ostendit quis sit conueniens ornatus, scilicet, quod non tollit honestatem quod fit per omnes tres modos: nam ad libidinem se quilibet, cumque ornare tollit honestatem mentis, impudico autem habitu, vel staturam excedere uti tollit honestatem corporis. Quod autem dicitur prima Petri tertio, quarum non sit extrinsecus capillatura & c. præter hoc quod tollit prauam intentionem, cum loquitur ibi Petrus contra mulieres, quæ contemnent viros suos in tribulatione positos ornabant se, ut alijs placerent, ut dicit ibi Glo. Adhuc tollit alia duo, scilicet, impudicum, & superexcedentem ornatum. Cui enim dicitur quarum non sit extrinsecus capillatura tollitur ornatus impudicus, & potest dupliciter accipi.

Vno modo, quod capillatura sit capillorum religatio quando capilli colliguntur, & religantur in circuitu capitis, & hoc est quod vetat Apollolus prima ad Timotheum secundo. non in tortis crinibus, ut dictum est. Alio modo potest accipi pro ostensione capillorum. scilicet, quod capillatura sit multitudo, vel vniuersitas capillorum, scilicet, quod mulier ornans se non relinquat capillos sine velamine, & sic dicitur litera non sit extrinsecus capillatura, id est, extra velamen.

Et hoc etiam potest dupliciter accipi vno modo, quod capilli sint omnino nudi nullo velamine imposito capiti.

Alio modo, quod sit velamen superpositum, & tamen capilli permittantur pendere foras sine velamine: & etiam isto modo ornatus multarum regionum est, & hoc magis consonat literæ, quia non dicitur capilli, sed capillatura: signat enim capillatura quandam capillorum congregationem, vel religationem, aut ordinem. Etiam quia dicitur non sit extrinsecus capillatura, in quo præsupponitur, quod caput aliquod velamen habet, & tunc extra illud capilli apparent, alias diceretur, quod non haberet mulier caput nudum, & uterque modus iudicabatur tunc impudicus, quia turpe erat mulieri non velari caput, & capillos prima Corinthi. i. r. Hac tamen omnia iudicanda sunt secundum consuetudinem regionis ad hoc, quod licita, vel illicita iudicentur. quod autem dicitur, aut circumdatio auri, scilicet, in vestimentis, vel in capite apponendo torques, vel circulos aureos, vel quascumque religationes auri pendentes in circuitu colli, quæ vocantur monilia iuxta illud ornatum monilibus filiæ Ierusalem, & ut communiter solent talia pendere. Cant. i. murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento, aut indumenti vestimentorum cultus significat excessum in preciositate vestium, & ista duo sunt, quæ ponit Apollolus prima ad Timotheum secundo. quantum autem de ornatu competat cuiuslibet secundum statum suum iudicandum est ex duobus, scilicet, ex facultatibus ne tantum precium apponere velit quis in ornatu, quod cogatur deficere circa alia necessaria, & ex consuetudine regionis, quia circa ista, quæ non sunt secundum naturam determinata nec ex lege Dei

Circa illa, quæ non sunt a lege Dei nec a natura determinata consuetudo legitur facit.

Dei ipsa consuetudo legem facit, unde Isaiæ tertio. ponuntur illi ornatus quibus utebantur mulieres iudeorum tempore Isai. auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & molilia &c. Ad secundum dicendum, qd ornatus debet competere conditioni personæ secundum communem consuetudinem, & quia est contra generalem consuetudinem, qd mulier utatur veste virili, & e contrario de se est vitiosum, maxime quia istud est causa fallendi ad faciliorem locum libidinis: & id Deo specialiter hoc prohibuit. Etiam quia Gentiles utebantur interdum tali mutatione habitus in honorem Deorum suorum, qui se sepe transformauerunt: id erat illicitum iudeis, & mortale mutare sic vestem. Nobis etiam illicitum est, licet non sit expresse prohibitum, sicut iudeis, quia illud erat preceptum iudiciale, vel ceremoniale, & oia illa abierunt, potest tñ mutari vestis interdum licite propter aliquam necessitatem: Vt si quis vult se occultare ab hostibus, vel forte non habet aliam vestem pro tpe illo, excessus aut, vel varietas in ornatu si non transeat in aliu modum. Si virilis in femineu nō est semp illicitus: id Deus nō posuit expresse prohibitionē de excessu ornati; sicut de mutatione vestis. Ad argumentum alterius partis dicendum, qd ars iudicatur licita, vel illicita ex rebus fabricatis: si ergo sit aliqua ars faciens opera ea quibus non possint hoies uti sine peccato est ars illicita, & artifices semp peccant talia faciendo, quia directe occasionem præbent ad peccandum, vt si quis fabricaret idola, vel aliqua alia, que solum essent ad cultum idolatrię pertinentia, si autem sit ars cuius operibus possunt hoies bene, & male uti, vt gladij, & sagitte, & hmōi, vsus talium artium nō est pētm, quia non prouenit in alium ex re fabricata, sed ex iniquitate vtentis, alioquin oporteret carere oibus necessarijs, & vtilibus ad vitam, cum nihil sit extra nos quod nō possimus male uti ad nos ipsos, vel ad alterum: istę ergo artes licite sunt, & solę ipse debent vocari artes: vnde dicit Chry. super Matthæ. eas solas oportet artes vocare, quæ necessarium, & eorum, quę continent vitam nostram sunt tributię, & constructiue, si aut sit ars aliqua cuius operibus hoies vtuntur plurimē male quàm bene non sunt artes illicitę, vt est fabricatio taxillorum, & similibus: ideo artifices non peccant fabricando hoc, per officium tñ principis a ciuitate ista extirpanda essent secundum documēta Platonis. Et quia mulieres licite possunt se ornare, vt conferunt decentiam status sui, & superaddere etiam aliquid vltra necessitatem honestatis, quod tñ non tollat honestatem, vt possint viris suis placere, consequens est, qd artifices talium ornamentorum non peccant in vsu huius artis, nisi inueniendo aliqua superflua, & curiosa, quia per hoc incitant hoies ad concupiscentiam, & indebite expēdunt in tali ornatu quod eis ad alios vsus necessarium erat, & sic coguntur sæpe egere, & incidere in varia crimina, quia sicut qui volunt diuites fieri incidunt in laqueos diaboli, & in desideria multa. prima Timoth. sexto, ita qui curiosos ornatus immoderate appetunt in laqueos diaboli incidunt multa indebita facientes, vt consequantur quod cupiunt: vnde dicit Chry. super Matthæum, qd ab arte calceorum, & textorum multa abscindere oportet, etenim ad luxuriam duxerunt necessitatem eius corruptentes artem male arti commiscētes: non tamen oportet, quod quicumque artifex nonitatem in ornamentis istis inuenit ex hoc peccet, quia interdum excogitatio nouorum ornamentorum est vtilis, vt quia tolluntur vetera ornamentorum est vtilis, vt quia tolluntur vetera ornamentorum, quæ forte erant sumptuosiora, & minus apta corpori, vt patet de noua formatione vestium: quādo tamen artifices

excogitant illa, per quæ sumptus augetur, & vetera nō tolluntur maxime si talia ad nihil conferant, nisi ad pulchritudinem, illicite agunt, & tamen non semper peccant mortaliter, & hoc propter multas differentias, quæ accident in particularibus.

An semper sit peccatum feminas apponere sibi fucos. Et quibus feminis prohibitus est vsus fucorum.
Quest. XXV.

QVAERITUR circa fucos. i. colores quos apponunt sibi feminæ an semper sit peccatum.

Dicendum, quod si fucos aliquando apponitur ad tollendam aliquam turpitudinem, aliquid ad ostendendam aliquam pulchritudinem, si primo modo non est illicitum, vt scilicet, ex egritudine, vel ex alia causa incurrit mulier aliquam seditionem coloris potest apponere fucos ad occultandum illam turpitudinem, quia secundum Apostolum. prima Corinth. 12. quæ putamus nobiliora esse membra corporis his honorem abundantiorē circumdamus: sic tenet sanctus Thomas secunda secundæ questio. 169. articulo secundo, & hoc verū est si nō sit consuetudinē regionis, quia si sit oino in consuetudine vti tandū est quādiu vitari potest. Si aut apponatur fucus ad ostendendam pulchritudinē semp̄ est illicitū vti fit co, & est deterius q̄ in ornatu vestium, quia licet vestibus, & auro, & gemis vtatur ad augēdā pulchritudinē, ista tñ nullā deceptionem causant, quia clare patet, quæ sit naturalis pulchritudo, & quantum fulgoris extra posita addant, in fucis autem secus est, quia si studiose apponatur fallit plurimos, quia putatur esse naturalis color, qui tamen alienus est, & ideo est species fictionis. De hoc autem dicendum, quod aut apponitur in contemptum Dei, aut non. Dicitur esse in contemptum Dei, quando mulier conteninens pulchritudinē naturalem vult quandā aliam pulchritudinē fingere quasi non bene sibi prouisorum sit de pulchritudine, sed aliter prouideri debuisset, & tunc semper est peccatum mortale, quia Deum contemnit, qui aliquid de fabrica eius vilipendit de hoc, dicit Cyprianus lib. de habitu virgin. nō virgines tantū aut viduas, sed & nuptas puta etiam omnes oino feminas admonendas quod opus Dei est, & facturam eius, & piasma adulterare nullo modo debeant adhibito flauo colore, vel nigro puluere, vel rubore, vel quolibet limimento natia corruptente medicamine, & postea dicit manus Deo inferunt quāto illud quod ille formauit reformare contendunt; impugnatio ista est Diuini operis, & præuaticatio veritatis. Deum videre non poteris quādo oculi tibi non sunt quos Deus fecit, sed quos diabolus in seicis de inimico tuo accepta cū illo pariter arsura, nemo tamen ardebit cum diabolo, nisi pro peccato mortali: hoc ergo modo semper est peccatum: mortale fucare multum. Si autem non fiat in contemptum Diuinae imaginis, aut sit, vt per istos fucos ostensa falsa quadam pulchritudine libido incitetur, aut solūm propter inanem gloriam, & vanitatem ad ostentandum pulchritudinē, que non est, vel vt maior appareat quā est. Si primo modo semper est mortale, quia finis ipse per se malus est. Si autem secundo modo aut facit hoc mulier habens virum, aut quæ non habet, & habere vult, vel quæ non habet, & non vult habere, vel non potest.

Si primo modo, scilicet, si mulier agat propter virum suum, vt cōplaceat ei ne sit illi occasio alia querendi,

rendi, quamquā finis sit honestus opus non est in se bonum, non tamen sunt prohibendæ mulieres hoc facere, a peccato tamen non possunt omnino excusari, non tamen erit semper mortale, sed potius veniale, nisi sit immoderatus vsus fucorum, sic dicit Augustinus in Epistola ad Possidiū, fucari pigmentis quo rubicundior, vel candidior appareat adulterina fallacia est, quia non dubito, etiam ipsos maritos se vel se decipi, quibus solis permittendę sunt feminæ ornari secundum veniam non secundum impedium.

Si autem mulier non habeat virum, sed habere cupit idem iudicandum est quod de nupta, quia ista pulchritudinē ostentare vult, vt aliquem in virum habeat, & tamen non est omnino equale, quia magis licitum est hoc nupte quā nubere volenti, quia nupte faciunt hoc propter certum virum, & illi placet decipi per fucos, vt dicit Augustinus vbi supra, & quia volenti nec fit iniuria nec dolus, fucatio licet fit in se deceptio, ibi tamen non est deceptio, secus autem in volenti nubere, quia per fucos ostendat pulchritudinē, quæ nō est, & aliquis deceptus quasi sit vera illa pulchritudo vult eam in vxorem habere quā aliās nollit, & sic potest esse peccatum mortale, quia decipit eum, qui decipi nollit, & tamen non oportet, quod in his sit semper peccatum mortale.

Si autem sit mulier, quæ nubere non vult, vt virgo, vel vidua volens perpetuam obseruare castitatem, videtur semper esse mortale in eis, quia contraria proposito suo agunt, & alias fallunt, & seipsas in periculo constituunt, scilicet, vt propter apparentem pulchritudinē, sollicitent eas amatores carnis quas non sollicitarent si simplici habitu viuentes naturali decore contentę essent: nam cum foemina tali vtatur fucis videtur, ea quæ carnis sunt diligere: ideo crescit cupiditas, & confidentia amatoribus carnis, quasi illę sint facilius persuasibiles ad libidinem quod non fieret si viderent eas omnia hæc despiceret: ideo talis ornatus vocatur proprie impudicus, & inuerecundus quem Apostolus prohibet. prima Timoth. 2. Si autem sit mulier, quæ non possit nubere, siue propter etatem, siue propter statum, vt si est monialis, semp̄ videtur esse in eis mortale fucis vti.

De veteranis patet, quia turpissimum est, quod veterana fucis vti velit, cum hoc sit quasi quædam alienatio mentis, moniales autem tenentur soli Deo placere, & cogitare, quæ ipsius sunt: mortale ergo in eis multum fucare.

An verum sit, quod Ioannes erat propheta. Vbi quod duo erant genera prophetarum.
Quest. XXVI.

QVAERITUR cum dicitur hic de Ioanne, quod erat propheta an verum sit. Aliqui dicunt, qd non, quia prophete miracula faciunt Deute. 18. Ioannes autem miracula nullum fecit: ergo non erat propheta: Item prophete prænuunt futura: iste es enim præcipuus actus eorum. Ioannes autem futura nulla prædixit: ergo propheta non fuit. Item prophete cessauerunt ante Ioannem: ergo ipse non fuit propheta, patet quia Luc. 16. dicitur lex, & prophete vsque ad Ioannem, id est, vsq; ad ipsum fuerunt. Item patet, quia ipsemet Ioannes dixit, quod non erat propheta. Ioan. 1. vbi quæsierunt Iudei ab eo propheta es tu, & ipse dixit non sum, & tamen non mentitus est: ergo non erat propheta.

Dicendum, quod Ioannes propheta erat, quia Christus dixit hic, & erat propheta, & plurimā propheta.

Item patet, quia ad esse prophetam solum requiritur, qd Deus loquatur homini aliqua, que non solum pertinent ad seipsum, sed etiam ad alios. Ioanni tamen locutus est Deus Luc. 3. factum est verbum Domini super Ioannem filium Zachariæ. Item patet, quia Io. 1. dixit ipse, qui misit me baptizare ipse mihi dixit super quem videris Spiritum sanctum descendentem, Deus autem erat, qui misit eum baptizare: ergo ipse sibi locutus est. Propheta ergo erat. Patet etiam, quia vocatur Angelus Domini, scilicet, ego mitto Angelum meum, vt patet in litera, id est, nuncium, sed nuncius refert, ea quæ sibi iniuncta sunt a mittente, ergo Deus dixerat aliquid Ioanni cum esset nuncius eius, & sic erat propheta. Ad primum dicendum, qd multi fuerunt prophete, qui miracula nulla fecerunt: non est enim miraculum de necessitate prophetię cum prophetia pertineat ad cognitionem, miraculum autem ad potestatem operatiuam, est tamen necessarium miraculum ad probandum aliquem esse prophetam si negetur, multi tamen fuerunt prophete, qui nunquam se prophetas esse probauerunt, & sic, quia nemo negauit Ioannem esse prophetam non oportuit per aliquod miraculum illud probari. Ad secundum dicendum, quod non est de necessitate prophetię futura prænuuntia, sed omnis cognitio, quæ non potest haberi naturaliter, & habetur per reuelationem constituit prophetam. Ideo aliqui sunt prophete de præterito. Quia præterita, quæ sciri non poterant naturaliter Deo reuelante sciunt, sicut Moyses prophete scripsit creationem seculi. Alij sunt prophete de præsentia, quibus Deus reuelat aliqua, quæ nūc sunt, quæ tamen nemo scire potest, nisi Deo docente, sic dicit Gregorius super Ezech. Ioannes ergo, licet futura nulla prædixerit, in præsentia tamen cognouit aliqua, quæ nemo alius cognoscebat. Iesum esse Messiam, & ipse ostendit eum populo dicens, ecce agnus Dei. Ioan. 1. hoc ergo sufficebat ad esse prophetam, & tamen etiam futura prædixit. In honorem Christi, & suam diminutionem Ioan. 3. nullum oportet crescere me autē minui. Etiam dixit post mortem, qui ante me factus est supra 3. & Ioan. 1. & ibi prænuuntia erat ostensionem Christi futuram, nondum erat eis manifestatus quando ista Ioan. dixit.

Ad tertium dicendum, quod non est sensus, quod ante Ioannem cessauerint esse prophete, ita quod post eum nemo fuerit: nam etiam post Christi mortem fuerunt multi prophete, quia Actu. 13. dicit, qd in Ecclesia Antiochena erant prophete, & doctores, & Christus dedit in Ecclesia quosdam quidem prophetas, alios autem apostolos &c. prima Corinth. 12. & ad Ephes. 4. sed est sensus, quod lex, & prophetæ, id est, status legis, & prophetarum durauit vsque ad Ioannem, & tunc cepit alius status. In noui testamenti, quod patet ex ipsa litera. Lex & prophete vsque ad Ioannem, & ex tunc regnum Dei euangelizatur, sed regnum Dei pertinet ad nouum testamentum, & est sensus, quod lex, & prophetæ, solū promittebant bona futura, sed non exhibebant ea in opere, fuerunt autem exhibita per Messiam, qui venit implere legem, & prophetas supra 5. cap. fuit autem Messias tempore Ioannis: ideo iam non poterant esse prophetæ, qui aliquid de Messia prænuuntia cum ille iam fuisset, & tamen rota lex, & prophete dirigebantur in Messiam: ergo prophete non poterunt durare quantum ad statum prophetandi aliquid de Messia, nisi vsque ad Ioannem, & sic dicitur infra in litera omnes prophete vsque ad Ioannem prophetauerunt, id est, ibi completum fuit quod prophetabant: & ideo iam prophetauerunt. de Messia. Ad quartum dicendum, qd Ioannes verum dixit, quod non erat propheta.

Aliqui

Aliqui tamen dicunt, quod hoc dixit, quia non solum erat Propheta, sed etiam plusquam Propheta, & sic dicit Gregorius. Non tamen stat fati, quia si erat plusquam Propheta etiam erat Propheta, unde Christus vocavit eum hic Prophetam.

Alij dicunt, quod non erat ille Propheta, de quo querebant Iudæi, quia ipsi querebant de Messia quem vocabant Prophetam per excellentiam. Ioannis sexto. hic est Propheta, qui venturus est in mundum, & Luc. 7. dicitur Propheta magnus surrexit in nobis, & illum negabat se esse Ioannes. Sed non stat, quia Iudæi quæsierunt prius a Ioanne an esset Christus, & dixit non. deinde an esset Elias: & dixit non. postea an esset Propheta dixit etiam non: ergo non petebatur de Propheta, qui erat Messias. Etiam quia dixerunt Iudæi quomodo baptizatus si non es Christus, nec Elias, neque Propheta. Ioan. 1. ergo non querebant de Propheta, qui erat Messias cum ponantur ista tria tanquam distincta: nam alias duo coinciderent in vnum. scilicet Messias, & Propheta. Sed non potest stare, quia litera manifeste ostendit esse tria distincta inter se.

Alij dicunt, quod intelligebatur de quodam magno Propheta quem Iudæi putabant esse venturum ante Messiam, & illum negavit se Ioannes esse, sic exponit Nicolaus Ioan. 1.

Sed non stat, quia ille Propheta quem credebant Iudæi venturum ante Christum erat Elias, sic innuitur ex verbis Apostolorum infra 17. cum ipse dixit eis nemini dixeritis visionem donec filius hominis a mortuis resurgat, & illi dixerunt: quid ergo scribas dicunt, quod Eliam oportet venire primo: ergo ille est quem putabant Iudæi ante Christum venturum, & tamen quæsierunt a Ioanne an esset Elias, & dixit non. & rursus quæsierunt an esset Propheta, & dixit non: ergo non intellexit Ioannes de Propheta magno, scilicet, de Elia, nec etiam Iudæi cum fecerint de vtroque distinctam questionem.

Item patet efficacius, quia si de Propheta illo venturo ante Christum Iudæi intellexissent falsum diceret Ioannes, quia ipse erat Propheta, qui antequam missus erat, sicut ipse dixit. Io. 3. non sum ego Christus, sed missus sum ante illum, & hic in litera dicitur hic est, de quo scriptum est: ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam: non ergo intellexerunt Iudæi de illo Propheta. Aliter ergo dicitur, quod Iudæi quæsierunt a Ioanne, an esset Propheta. an esset alijs de Prophetis, quod non habebat aliquod speciale nomen nec excellentiam: sic enim dicitur infra 16. quod alij dicebant eum esse Eliam. Alij Ieremiam. Alij vnum ex Prophetis. aliquis qui non haberet specialem excellentiam per quam cognosceretur, & distingueretur ab alijs, ita nunc erat: Iudæi enim specialiter de Messia habebant cognitionem, & spem, de Elia etiam quia credebatur venturus esse, ut infra 17. ideo quæsierunt primo a Ioanne an esset Christus, & dicere eo non, quæsierunt an esset Elias, de nullo autem alio habebant specialem cognitionem, quia tamen multi Prophetæ venerant inter Iudæos, & putabatur, quod et nunc Deus aliquem mittere vellet quæsierunt sub nomine generali an esset Propheta. i. vnus de Prophetis. Ioannes autem dixit non, & hoc non quidem quantum ad substantiam, sed non quantum ad officium: nam vere Propheta erat cum Deus revelaret ei occulta, non tamen habebat officium Prophetandi, quia cõiter Prophetæ omnes, qui præcesserant prænucciabant aliqua, & maxime de Messia, ipse autem non venerat ad prænucciandum, sed ad ostendendum eum: ideo non habebat officium Prophetæ, & hoc Christus innuit infra in litera. omnes Prophetæ usque ad Ioannem prophetaverunt, quasi dicant ergo es tu, dixit eis: ego vox clamantis in deserto parate viam Domini. Io. 1. quasi dicat, ego

non habeo officium Prophetæ, sed parandi viam Domini, & ita innuit, quod habebat officium præcur foris, & non Prophetæ.

Quomodo dixit Christus, quod Ioannes erat plusquam Propheta, an hoc sit verum. Quæst. XXVII.

QVÆRETUR quomodo dixit Christus, quod Ioannes erat plusquam Propheta. Aliqui dicunt, quod hoc fuit, quia Ioannes erat maior omnibus hominibus: ergo erat maior Prophetis, & sic erat plusquam Propheta. Sed non stat, quia Propheta, dicitur solam cognitionem, & quia comparatio debet fieri in vniuerso, si aliquis est plusquam Propheta, oportet, quod excedat ceteros in genere cognitionis Prophetice, esse autem sanctiorem, vel minus sanctum alienum est ad esse Prophetam. Etiam quia Christus dixit Ioannem Prophetam esse, & plusquam Prophetam: ergo in aliquo pertinenti ad Prophetiam excedit. Dicendum, quod Ioannes est plusquam Propheta, quia habet excellentiam quãdam circa rem Prophetarum super ceteros, quia ceteri prænucciaverunt. solus autem iste prænucciavit, & ostendit, prænucciavit quidem dicens post me veniet, qui ante me factus est supra 3. & tunc erat solus Propheta, quia prænucciabat, sed nesciebat quis erat ille quem prænucciabat Ioan. 1. hic est, de quo dixi vobis, qui post me veniet &c. & seq. & ego nesciebam eum, ostendit autem in quantum dixit, ecce agnus Dei Io. 1. hoc autem nemo Prophetarum fecit: nemo enim illum videre meruit infra 13. & Lu. 10. multi Prophetarum cupierunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt, hoc autem pertinet ad gradum Propheticum: consistit enim Prophetia in cognitione, perfectius tamen aliquid cognoscit cum sensu percipit quod cum solo intellectu apprehendit, unde ista visio ad quãdam perfectionem pertinebat, sicut Christus dixit beati, quod videtis, quæ vos videtis infra 13. & Luc. 10. sic dicit Gregorius Prophetæ enim mysterium est ventura prædicere non autem demonstrare. Ioannes ergo plusquam Propheta est: quia eum quem Prophetaverat præcurrendo, etiam ostendendo nunciabat. Secundo, quia est maioris dignitatis, quia ceteri Prophetæ soli Prophetaverunt, iste autem non solus Prophetavit, sed et de eo Prophetatum est, quod venturus esset, sicut dicitur hic: hic est, de quo scriptum est, ecce ego mitto, sic dicit Chrysostomus. monstrat finem quid est maior dicens: hic est enim, de quo scriptum est, ecce ego mitto. Tertio, quia Ioannes habuit privilegium, quod Christus baptizaverit, quod Prophetarum nulli datum est, sic dicit Hieronymus ceteris Prophetis maior, quia ad privilegium Prophetale, et Baptizate accessit premium, ut suum Dominum baptizaret. Quarto, quia Ioannes concurrat cum Christo, ceteri enim de longe prænucciaverunt, iste autem fuit immediate ante eum, sic dicit Chrysostomus. monstrat secundum quid est maior Ioannes Prophetis secundum illud. quod est prope Christum: & ideo dicit mitto ante faciem tuam hoc est prope te: sicut enim, quod prope currum regis incedunt alij sunt clariores, ita & Ioannes prope Christi præsentiam. hæc vera sunt, & tamen primum est propter quod Ioannes proprie dicitur plusquam Propheta.

Quare de Ioanne fuit prænucciatum, & non de alijs Prophetis. Quæst. XXVIII.

QVÆRETUR, quare de Ioanne fuit prænucciatum in scriptura cum de alijs Prophetis non prænucciatur.

Aliqui dicunt, quod fuit propter excellentiam Ioannis, quia fuit maior inter natos mulierum. Sed non stat, quia melior fuit Virgo mater Christi, & tamen de ea non fuit ita aperte prænucciatum.

Dicens Iam,

Dicendum, quod fuit hoc propter Christum, quia futurus erat præcurator, & ostensor eius, & quia quanto Ioannes esset excellentior tanto esset maioris auctoritatis testimonium suum, quod redundabat in maiorem firmitatem gestorum Christi, scilicet, ut firmitus crederetur eum esse Messiam: ideo debuit Ioanni dare magnam sanctitatem. ex eadem ratione fuit de Ioanne prænucciatum, quod venturus esset ad ostendendum Messiam, debebat enim aliquis venire ad præparandum populum, ut susciperet eum, & ad ostendendum ipsum, ut non posset de eo dubitari, ut ostensum est supra 3. capi. & ita Ioannes quando interrogatus est quis esset dixit, ego vox clamantis in deserto parate viam Domini Ioan. 1. & quia quando hoc diceret putarent forte aliqui, quod a seipso diceret, & non crederent ei: ideo ut firmitus esset, debuit prænucciari in sacra Scriptura, quod aliquis venturus esset, qui Messiam ostenderet, & dirigeret viam ante eum, & sic prænucciatum est Ista. 40. vox clamantis in deserto &c. ut allegavit Mattheus supra 3. Et fuit prænucciatum Mala. 3. ecce ego mitto Angelum meum, & cetera, & ideo Ioannes quando dixit, quod erat vox clamantis, ut non putaretur a seipso dicere allegavit Ista. dicens ego vox clamantis in deserto, sicut dixit Ista. Propheta Ioan. 1.

Quare vocatur hic Ioannes Angelus, Quæst. XXX.

QVÆRETUR, quare vocatur hic Ioannes Angelus. Aliqui dicunt, quod propter vitæ excellentiam: erat enim Ioannes talis, ut potius Angelus quam homo putaretur, quia nihil humanum patiebatur, sed quicquid in eo erat Angelicum erat, quia (ut ait Hieronymus) in carne, & præter carnem vivere non terrena vita est, sed celestis. Alij dicunt, quod hoc dicitur, quia erat Sacerdos: nam filius Zacharie Sacerdotis erat Luc. 1. Sacerdotes autem Angeli dicit Mala. 2. Iubia Sacerdotis custodient scientiam, quia Angelus Domini exercituum est, & 1. Cor. 11. dicitur, quod mulieres in Ecclesia habeant capita velata propter Angelos, id est, propter Sacerdotes. Sed hoc non stat, quia non solent ceteri Sacerdotes vocari Angeli. Dicendum ergo, quod vocatur Angelus, id est, nuncius: fuit enim nuncius a Deo missus ad annuncian- dum Iudæis de Messia, quod ostenditur, quia dicitur ecce ego mitto, & tamen mitti pertinet ad nuncium, & sic omnes Prophetæ possunt vocari Angeli, quia aliquid annunciant ex parte Dei, & et quilibet alij nuncij Angeli dicit Ista. 43. Angeli pacis amarealebant. in nunciis boni, maxime tamen convenit Ioanni pro dignitate rei annunciate. Enam quia ostendere Christum, & annuciare Angelorum officium fuit Luc. 1. ubi Angelus Mariæ annuciavit de Christi conceptione, & ipsi Angeli pastoribus annuciaverunt illum natum Luc. 2. Ioannes ergo, qui idem faciebat Angelus dicebat, sic autem dicit Hieronymus Angelum Ioannem dici non putem naturæ societate, sed officij dignitate, sic etiam Gregorius, dicit recte, qui nunciare super- num venerat, Angelus vocatur, ut dignitatem scruet in nomine quam explet in operatione.

An hoc a Christo, vel a Mattheo allegatur, scilicet, ecce ego mitto. Quæst. XXXI.

QVÆRETUR de ista auctoritate, scilicet, ecce ego mitto, quæ allegatur hic, a quo allegatur: an a Christo, vel a Mattheo.

Dicendum, quod utriusque potest competere. Alij enim putant, quod Mattheus hoc dixerit, eo quod ipse solet allegare auctoritates quasunque po-

rest de veteri testamento, quæ sint in concordia gestorum Christi, & istam ita allegaret.

Dicendum tamen, quod Christus eam allegavit, quia ipse est, qui loquitur nunc, & laudabat Ioannem, & quia ad confirmationem huius faciebat valde auctoritas ista allegaret eam, quia sepe solet Christus allegare, ut patet supra 4. & infra 23. & 26. & multis locis. Item patet efficacius, quia in allegationibus de veteri testamento est ista differentia communiter inter Evangelistas, quia alij tres solum allegant, quæ Christus allegabat referendo illa, ut ostensum est supra 2. cap. quæstio. 73. & patet ex processu eorum, & tamen hic etiam Lucas, qui hoc refert posuit eandem allegationem. Luc. 7. ergo Christus allegat hoc, & non Evangelista.

Amen dico vobis: non surrexit maior inter natos mulierum Ioanne Baptista. Qui autem minor est in regno celorum, maior est illo. A diebus autem Ioannis Baptistæ usque nunc regnum celorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Omnes enim Prophetæ, & lex usque ad Ioannem Prophetaverunt, & si vultis recipere, ipse est Elias, qui venturus est. Qui habet aures audiendi audiat. Cui autem similem æstimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coequalibus dicunt: Cecinimus vobis, & non saltastis, lamentauimus, & non planxistis. Venit enim Ioannes neque manducans, neque bibens, & dicunt. Dæmonium habet. Venit filius hominis manducans, & bibens, & dicunt. Ecce homo vorax, & potator vini, & publicanorum, & peccatorum amicus. Et iustificata est sapientia a filiis suis.

Amen dico vobis. Confirmat magis Christus, quæ dixit laudando Ioannem, & addit hic alias laudes eius dicens. Amen dico vobis. Id est, in veritate.

Non surrexit maior inter natos mulierum Ioanne Baptista. Id est, nullus hominum de iam præteritis fuit maior Ioanne Baptista. hoc autem est ad propositum Christi, quia si tam excellens erat non est verisimile, quod esset leuis opinionis, ut nunc dubitaret de eo quod prius assererat. scilicet, quærendo an Iesus esset Messias cum hoc prius asseruisset.

Qui autem minor est in regno celorum. Id est, in vita eterna. Maior est illo. Id est, Ioanne. scilicet, maioris status, ex eo quod iam beatus est. A diebus autem Ioannis Baptistæ. Id est, a tempore quo cepit ipse prædicare, quia ex tunc computantur dies eius, quia prius erat quasi non esset, cum nihil ageret quod ad alios homines pertinere.

Usque nunc. Id est, usque ad diem hanc: paucum enim tempus erat. scilicet, vnus annus, & aliquid plus. Regnum celorum vim patitur. Id est, vita æterna, quæ tunc cepit prædicari: ipse enim fuit primus omnium, qui dixit penitentiam agite, & appropinquabit vobis regnum celorum supra 3. etiam quia homines disponebantur iam ad illud consequendum.

Et violenti rapiunt. Id est, qui violentiam inferunt non quidem

Luc. 7.

Luc. 16. de pe. dif. 6. si enim.

Luc. 7.

95. dif. 6.

Ioannes. fuit primus omnium, qui dixit penitentiam agite.

quidem Deo, qui est Dominus vitæ æternæ, nec ipsi cœlo, sed sibipſis compellendo se a desiderijs proprijs. Omnes enim Prophetæ, & lex. Ostendit dignitatem Ioannis, scilicet, quia ipse est Elias, & ad hoc dicit, quod lex, & Prophetæ durauerunt vsque ad Ioannem, quia quantum ad aliqua, quæ in lege fuerunt promissa, vt de aduentu Messia, Deuterono. 18. completa fuerunt tempore Ioannis, quia tunc Messias venit, Prophetæ etiam multa de Christo prædixerant, & tempore Ioannis completa sunt.

Vsque ad Ioannem Prophetauerunt. Id est, officium Prophetandi de Messia durauit solum vsque ad Ioannem, quia ipse potius ostendit quam Prophetauit.

Et si vultis recipere. Id est, si vultis credere. Ipse est Elias. Id est, Ioannes est Elias non in substantia, sed in virtute.

Qui venturus est. Id est, qui venturus erat: nam iam venerat, sed dicitur, qui venturus est, quia promittitur venturus in Scriptura.

Qui habet aures audiendi audiat. Id est, qui potest hoc audire audiat, quasi dicat, non oēs hoc intelligetis, sed qui potuerit intelligere intelligat: etiam nō credetis: ideo dixit, & si vultis recipere, quasi dicat, scio quod non recipietis, i. non credetis, & tñ ipse est Elias: ideo dixit, qui habet aures &c. Chrs enim solet talia dicere raro: nā ea, q̄ ipse dicebat erāt, vt cōiter talia, quæ quilibet intelligere posset, & agere, quasi interdum dicebat aliqua alta ad intelligendū, & dura ad agendū, vñ his duobus modis loquendi. s. qui habet aures audiēdi audiāt, & alio. s. qui potest capere capiat. Primus est qñ est aliquid durum ad intelligendum, & ita est hic, quia tñbæ vix poterāt intelligere quō Ioannes esset Elias: ideo dixit, qui habet aures audiēdi audiāt. i. qui habet intellectū ad intelligendum intelligat: sic ē qñ loquitur in parabolis, quia erat difficile intelligere illas dicit, qui habet aures infra 13. & sic, quia in Apocalypsi sunt grauius ad intelligendum, quæ dñr, dñr sepe, qui habet aures &c. Apocalyp. 2. & 3. Aliqua autē erāt dura ad agendum, sicut seruare continentia perpetua, quia non possunt illud oēs infra 19. id dixit ibi Chrs, q̄ potest capere capiat. i. qui potuerit illud facere faciat, quia non poterit hoc oēs, sed quibus datus est a Deo eo. c.

Quare Christus dixit hic non surrexit maior &c. & Quomodo ista conueniunt cum præcedentibus. Quæst. XXXI.

Quare Christus dixit hic non surrexit maior &c. & quō ista conueniunt cum præcedentibus. Dicendū, quod ista pertinent ad eandem sententiam continuatā: nā inceperat Chrs laudare Ioannem, & multipliciter eum laudauerat: hic autem continuat laudes eius dicens, quod non surrexit maior eo, & ista est sententia propria Christi, quia supra allegauerat ad laudem Ioannis scripturam. s. hic est, de quo scriptum est, ecce ego mitto Angelum meum, nunc autē propriam sententiam subdit: ideo dixit amen dico vobis, sic dicit Chrysoſtom. præmissa commendatione Ioannis ex Prophetæ testimonio non hic stetit, sed iam sententiam propriā de ipso inducens, amen dico vobis non surrexit maior. Dixit autem Christus hæc, quia inceperat Ioannem laudare de multis, & quia laudes Ioannis si per singula enarrarentur erant tantæ, quod fortassis populus non eas intelligeret, quia essent quædam perfectiones spirituales inter eas quas viri adhuc rudes nō intelligerēt, sicut si subtilia dicantur coram rusticis. Etiam non decebat Christum in morari per singula in laudibus Ioannis ne hoc in officium sumpſisse videretur, quia ad maiora ipse erat, quam vt laudibus alicuius infer-

uaret, vt ergo colligeret omnes laudes Ioannis sub vno verbo generali dixit inter natos mulierum non surrexit maior, quasi dicat, non oportet omnes eius laudes dicere, quia difficile erat finire eas, & hoc, quia non surrexit maior eo. Vel aliter non surrexit maior, id est, non oportet narrari particulariter omnes laudes eius, sed ista sufficiat pro omnibus, quod non surrexit maior &c. Conuenit etiam hoc principali intentioni Christi, quia ipse laudes Ioannis induxerat ad tollendam suspicionem leuitatis quam populus de eo conceperat, eo quod quæsierat tu es, qui venturus es &c. Christus autem dicit, quod non est putandum, quod in eo fuerit aliqua leuitas cum nemo fuerit maior eo inter homines, leuitas tamen minuit valde probitatē hominis, quod ergo quæsierit nunc quasi dubitās de eo quod prius asseruerat: non erat putandum, quod ageret, ex leuitate opinionis, sed ex alia causa.

Sed dicitur, quare Christus ad ostendendum, quod Ioannes non erat leuis opinionis, quod tam studiose hic ostendit, non declarauit, quod Ioannes non dicebat hoc quærens, sed propter informationem discipulorum suorum, qui nondum crederant, & sic cessaret suspitio contra Ioannem.

Dicendum, quod egit hoc propter multa. Primo, quia si diceret forte non crederetur ei, quia istud erat occultum cum pertineret ad animum Ioannis, & discipulorum: alia etiā Christus dicere solebat Iudæis, quæ credere nolebant, sicut Luc. 22. & Ioan. 10. quæsierunt Iudæi ab eo. si tu es Christus dic nobis, & ille ait: si dixerō vobis non credetis, & iterum dico vobis, & non creditis, & quia probatio debet fieri per ea, quæ nota sunt voluit dicere solum, ea quæ Iudæi non poterant negare, & ita fuerunt rationes supra positæ ad excusandum, quod Ioannes non esset leuis, quæ autem non poterant clare videri dicere noluit, & ita erat si dixisset de incredulitate discipulorum Ioannis.

Secundo fuit, quia Christus volebat determinate nunc increpare discipulos Ioannis maxime abſentes, & tamen si originem huius dubij dicere veller oportebat, quod diceret quomodo discipuli Ioannis inuidebant ei, & ideo nolebant credere in eum, licet Ioannes sepe hortaretur eos ad hoc, & ideo miserat eos nunc ad querendum istud: Ioannes enim tacere voluit discipulorum suorum imperfectionem, & ideo ex persona sua quæri fecerat, & non ex nomine discipulorum: ideo Christus voluit eorum imperfectionem aperire. Tertio, quia esset locus murmurandi contra eum ex hoc: dicerent enim aliqui, quod quia discipuli Ioannis erant aliquantulum infestis Christo: nunc mala prædicabat de eis volens discipulos suos præferre illis, tacuit ergo.

Quarto propter honorem Ioannis, quia si ostenderetur, quod discipuli Ioannis non credebant in Christū, videretur hoc esse, vel quia Ioannes non prædicabat eis istud, vel quia tam parua efficacie, & auctoritatis erat doctrina eius, quod non potuerat eis hoc suadere, & verūque erat inconueniens. Quinto, quia ex hoc oportebat, quod Iesus diceret se esse aperte Messiam si deberet retractare dubiū discipulorū Ioannis, quia ea, quæ particulariter dicunt oportet multū explicari, ipse tñ noluit immo prohibuit expresse Apostolis dicere, quod ipse erat Christus infra 16. sed aliquantulum ipse dicebat hoc, ita vt oīno nō ignoraretur, & credi posset ab eis, qui ad credendum dispositi erant, non tamen tam aperte, vt credere volentes ad inuidiam pronocaret, vt ostensum est supra 9. ca. q. 45. noluit ergo exprimitere dubiū discipulorum Ioannis: ergo quia erit istud aliquantulum dixit, licet non aperuit prorsus cum ait, beatus qui non fuerit scandalizatus in me, quod contra discipulos

discipulos Ioannis dicebat, vt dictum est supra quæst. 16. & hoc poterant intelligere aliqui de absentibus. Quod autem intelligerent omnes non erat necessarium: nam etiam alia dicebat toti populo, quæ non intelligebant omnes, sicut illud si vultis recipere ipse est Elias, qui habet aures audiendi audiat, id est, intelligat qui potest, quia scio, quod non intelligetis.

Quomodo est verum quod dicitur, quod non surrexit maior Ioanne inter natos mulierum. Quæst. XXXII.

Quare Christus dixit hic non surrexit maior Ioanne inter natos mulierum. Aliqui dicunt, quod non est verum, quia tunc esset maior Christo, qui fuit natus de muliere quod falsum est.

Dicendum, quod in hoc non est dubium, & tñ in ista generali locutione non signatur, quod Ioannes fuerit maior Christo. Primo, quia ipse loquebatur, & tamen in generali locutione semper intelligitur persona loquentis excepta: vnde per hoc verbum Ioannes non comparatur Christo, nec apparet an sit maior, vel minor, sed solum comparatur ad alios.

Secundo, quia ipse Christus excepit seipsum: nam dixit, qui minor est in regno celorum maior est illo, quod de ipsomet Christo intelligitur, vt dicitur infra quæst. 38. Tertio, quia (vt aliqui volunt) in modo loquendi non comprehenditur Christus in hac locutione, quia dicitur inter natos mulierum: non enim dixit simpliciter inter homines, quia tunc videretur etiam Christus comprehendi in hoc, ipse tamen non erat natus mulieris, sed virginis, quia mulier solet vocari, ea quæ corrupta est, sic dicit Rabanus inter natos inquit mulierum non virginum: mulieres enim proprie corrupte vocantur: si autem Maria aliquando in Euangelio nuncupatur mulier, sciendum est interpretem mulierem pro femina posuisse, sicut ibi mulier ecce filius tuus. Sed non sufficit hoc, quia etiam Paulus eam mulierem vocat ad Gala. 4. misit Deus filium suum factum ex muliere. Sed melius dicitur, quod inter natos mulierum, id est, natos modo naturali ex concubitu matris, & femina, sic dicit Hieronymus: his ergo præfertur hominibus, qui de mulieribus nati sunt, & de concubitu viri, & non ei, qui natus est ex virgine, & Spiritu sancto.

An Ioannes fuerit maior Maria in qua fuit ingens abundantia gratiarum. Quæst. XXXIII.

Quare Christus dixit hic non surrexit maior Maria in qua fuit ingens abundantia gratiarum. Aliqui dicunt, quod sic, quia in cluditur in hoc sermone: ipsa enim nata est ex concubitu viri, & femina. Dicendū, quod fuit maior dignitate, & virtute Mater Christi oibus creaturis: solum enim Christus fuit maior ea, qui non est creatura, sed creator: decebat enim quod illa cui concedebatur priuilegium maximum totius naturæ humanæ esset melior oibus, qui in hac natura inuenirentur: sic enim dicit Anselmus de virgine, quod decebat, vt ea puritate polleret qua maior sub Deo non posset inueniri: ergo fuit purior, & melior Ioanne, fuit etiam in ea maior abundantia gratiarum, dixit enim ei Angelus, aue gratia plena Luc. 1. hoc enim nulli vnquā conuenit, nisi ei: vnde Hieronymus ait ceteris per partes in Maria autem tota se gratiæ plenitudo diffudit: ergo Ioannes cui pars, & non plenitudo data est minor fuit virgine. Item Ecclesia hoc asserit dicens eam fuisse maiorem omnibus sanctis, & Apostolis extra de penitentia, & recap. noua quædam. Etiam de ipsa cantat

sola exaltata es sancta Dei genitrix super Choros Angelorum. Item videretur hoc quasi indecens, quia Christus in quantum homo honorat virginem, quia mater sua est, & habet ad eam quandam respectum reuerentiæ quem non habet ad alios hoīes, quia hoīes sunt simpliciter minores Christo etiam in quantum homo est, si tñ Ioannes esset maior virgine esset nunc superior illa in honore in vita æterna, esset autem indecens, quod Christus honoraret magis Ioannem cui nihil debet quam matrem cui in quantum homo debet quandam reuerentiā: ipsa ergo maior fuit Ioanne, quod autem dicitur non surrexit maior Ioanne intelligitur de viris, quia dicitur inter natos mulierum: non ergo comparatur hic Ioannes alicui mulieri: vnde non obstante hoc poterat esse, quod multæ mulieres essent Ioanne meliores sed non viri. Si autem dicatur, quod masculinū concipiat femininum: & id quod de vtriusque intelligatur. Dicendū, quod verum est, quod concipere potest, non tamen est necesse, quod vbiq̄ concipiat, & ita hic non concipit, & patet hoc, quia Ioannes non comparatur hic mulieribus: ideo quod illis non competit officium virorum, sed comparatur viris, & sic nō surrexit vir maior eo, de muliere tamen nihil dicitur, nec erat ad propositum comparare Ioannem mulieribus, quia in officio, & bonitate virorum mulieres non communicant: non ergo intelligitur hic de aliqua muliere, vnde Mater Christi melior est omnibus.

An Ioannes fuerit melior Apostolis cum Apostolatus sit maximus gradus inter humanos. Quæst. XXXIII.

Quare Christus dixit hic non surrexit melior Apostolis. Aliqui dicunt, quod sic, quia putant propter hoc, scilicet, non surrexit maior.

Dicendum, quod de interiori bonitate, quæ attenditur ex perfectione charitatis secundum quā homo est dignus maiori, vel minori gradu in vita æterna: nemo nouit quis sit maior altero, sicut inter viuentes iudicare nescimus: & sic etiam inter Apostolos erat inæqualitas, & forte nunquam est vnus homo alteri equalis quin saltem per aliquam rem minimam sit differentia.

Sed potest considerari inæqualitas a nobis inter aliquos quantum ad statum, vel quantum ad actum alicuius specialis virtutis. Patet hoc de virtute, vt si quis comparat Ioannem Apostolis in austeritate vitæ fuit Ioannes maior illis, quia illi edebant, & bibebant, quæ apponebantur eis Lucæ decimo, Ioannes autē, nec manducabat, nec bibebat, vt dicitur infra in litera, id est, non manducabat, nec bibebat tea, quæ alij homines sed solum locustas, & mel Syluestre supra 3. excedebant autem Ioannem Apostoli in operatione miraculorum, quia Ioannes nullum miraculū fecit Ioan. 10. Apostoli autem multa faciebant præcedenti cap. & Mar. 6. Etiam omnes fideles in Ecclesia primitiua miracula faciebant Marc. 16. scilicet. Signa autem eos, qui crediderint hæc sequentur, vbi ponuntur determinata miracula, quæ poterant facere quilibet credentes. Si autem consideretur quantum ad statum, fuerunt Apostoli maiores quam Ioannes, quia status noui testamenti est potentior status veteris testamenti, & tamen in nouo maximus gradus est Apostolatus, prima Corint. 12. & ad Ephe. 4. ergo gradus maximus inter humanos est Apostolatus, & sic Apostoli fuerunt maiores Ioanne, qui non Apostolus fuit. Item, quia Ioannes Propheta fuit, vt Christus dixit hic, Apostolus tamen est maior Propheta, quia inter gradus Ecclesiæ ponuntur Apostoli, deinde Prophete.

Propheta prima Cor. duodecimo, & ad Ephe. 4. fuerunt ergo Apostoli maiores Ioanne. Si autem dicat, quod Ioannes non solum fuit Propheta: sed etiam plusquam Propheta. Dicendum, quod excessit Prophetas in hoc, quod Prophetæ prænucciabant, & non ostendebat, Ioannes autem prænucciavit, & ostendit, ut dictum est supra quæst. 28. sed in hoc non fuit maior Apostolis, quia ipsi Christum ostenderunt prædicantes eum toti orbi, in quo maiores sunt Ioanne: nam Ioannes solum Iudeis illum ostendit, Apostoli autem toti mundo. Etiam ipsi plenius cognouerunt eum quam Ioannes, quia audierunt semper doctrinam eius, & conuersati sunt cum eo quod pertinebat ad magnam excellentiam ipsorum infra 13. & Luc. 10. beati oculi, qui videt, quæ vos videtis: multi enim reges, & Prophetæ desiderauerunt videre, quæ videtis, & non viderunt, audire, quæ auditis, & non audierunt, & non solum docebat Christus Apostolos, sed etiam ostendit eis secreta sua. Io. 15. vos amicos dixi, quia omnia, quæ audiui a patre meo nota feci vobis. Hoc tamen non notificauit Christus Ioanni, quia non conuersabatur cum eo, & etiam quia non fuerunt illa Ioanni necessaria, quia nunquam prædicauit de illis quicquam, sed referuabantur ista Apostolis, & omnibus prædicatoribus noui testamenti: erant ergo maiores Ioanne in hoc, fortassis etiam in charitate, & spiritualibus donis maiores fuerunt, quia Spiritus sanctus perfudit eos omnibus charismatibus abundantiam Act. 2. plura etiam, & maiora facturi erant per totum orbem terrarum quam Ioannes, qui soli genti Iudeorum prædicauit, licet de interiori gratia non est ita facile dicere, quia non est inconueniens, quod aliquis posterior Apostolis fuerit æqualis, vel maior qui busdam Apostolis sanctitate, licet non gradu, nec potestate. Cum autem dicitur non surrexit maior non comparatur Ioannes alicui futuro, sed præteritis, quia de non surrexit, unde poterant esse multi posteriores eo maiores, Apostoli autem, licet viuerent quando Christus ista dixit perfectionem tamen suam, in qua ceteros homines excelluerunt nondum habebant, sed postea habuerunt quam Spiritus sanctus descendit super eos. Act. 2. ideo versus Ioannes solum comparari eis, qui fuerunt sub veteri testamento, sed non eis, qui in nouo, quia qui minor est in regno cælorum maior est illo, & ut quidam volunt accipitur regnum cælorum pro Ecclesia militanti, & sic Apostoli, qui fuerunt in nouo testamento immo fuerunt principes in illo, & columnæ fuerunt maiores Ioanne.

Item, quia Ioannes non comparatur hic omnibus hominibus, sed solis Prophetis, ut dicitur sequenti quæstio, Apostoli autem fuerunt in maiori gradu quam Prophetæ: ideo Ioannes non est maior eis,

An Ioannes fuerit maior omnibus: etiam qui præcesserunt eum, qui tamen nullum miraculum fecit.

Quæst. XXXV.

QUÆRITUR an Ioannes fuerit maior omnibus, qui præcesserunt eum. Dicendum, sicut dicebatur præcedenti quæstione, quod attendatur interior bonitas secundum quam homo est Deo acceptus non potest apparere an Ioannes fuerit maior omnibus, si tamen considerentur generaliter virtutes quædam excellentiæ fuit maior Ioannes omnibus prioribus, ut si consideretur austeritas, & puritas vitæ nemo tamen talis inuentus est, sic dicit Chrysostomus sufficit vox Domini præbens testimonium præminentie Ioannis inter homines, reperiret autem, & qui vult rerum veritatem conspiciam, si mensam eius considerauerit, si vitam, si mentis excellentiam velut enim qui cælitus descendisset

degebat in terra fere nullam gerens curam, de corpore intellectualiter erectus in cælum, & soli Deo coniunctus, de nullo mundanorum sollicitus, sermo seuerus, & lenis: nam cum populo Iudeorum multipliciter, & feruenter, cum rege audaciter, cum proprijs discipulis leuiter conferebat, vel frustra, vel leuiter, sed omnia conuenienter agebat, si etiam consideretur, quæ contra conceptionem, & natiuitatem eius miranda apparuerunt, Lucæ primo, nemo inuenitur æqualis in priori sæculo, unde dicitur Lucæ primo, quod qui audierunt hæc timuerunt, & posuerunt in corde suo dicentes, quis putas puer iste erit?

Aliqui tamen dicunt, quod propter hoc non innuitur fuisse Ioannem maiorem omnibus præcedentibus, sed quod nemo præcedentium fuit maior eo, sed poterant multi esse æquales, sic dicit Hieronymus non ceteris Prophetis, & Patriarchis cunctisque omnibus hominibus Ioannem prætulit, sed Ioannes ceteros exæquauit: non enim sequitur, ut si alij maiores eo non sunt, ille maior aliorum sit.

Alij volunt, quod non solum nemo fuerit maior Ioanne: sed etiam fuerit Ioannes maior ceteris, sic vult Chrysostomus, scilicet, cum tanta sit iustitiæ aptitudo, ut in illa nemo possit esse perfectus, nisi solus Deus, puto, quod omnes sancti ad subtilitatem diuini iudicii inuicem sibi, aut infimiores sunt, aut priores, ex quo intelligimus, quod qui maiorem se non habet omnibus maior est.

Et istud verum est, quia si nemo erat maior Ioanne in meritis necesse erat Ioannem maiorem esse omnibus, vel quod essent aliqui æquales, & tamen hoc non est facile, quia nunquam reperiuntur duo homines omnino æquales in meritis, esset ergo Ioannes maior omnibus, nisi accideret aliquem esse sibi omnino æqualem, quod non solum ad eum, sed etiam inter ceteros homines, forte nunquam est vnus æqualis alteri.

Aliiter potest dici, quod Ioannes non comparatur hic ad omnes homines, sed solum ad Prophetas, scilicet, quod nullus Propheta fuit nunquam maior eo, & ista videtur esse veritas: dicitur enim sic Lucæ septimo: dico enim vobis maior inter natos mulierum Propheta Ioanne Baptista non est, id est, nullus Propheta fuit maior eo, nec etiam æqualis, sed ipse fuit maior omnibus, & hoc etiam consonat literæ præcedenti, quia dixerat Christus supra, quod Ioannes erat Propheta, & plusquam Propheta, ad ostendendum autem quomodo erat plusquam Propheta dixit, quod non surrexit maior eo, scilicet, nullus Propheta fuit maior eo.

Item hoc conuenit intentioni Christi, quia ipse volebat ostendere, quod Ioannes non moueretur ab eo, quod asseruerat, nisi inueniret se errasse. Quod autem non errauerit ostendit Christus, quia ille erat Propheta, & Prophetæ non possunt errare in illis in quibus supernaturaliter illustrantur, & ad hoc confirmandum dixit quod erat plusquam Propheta, & etiam quod nullus surrexit maior eo, & hoc verum est, quia Ioannes excessit omnes Prophetas: cognouit enim clarius id quod prophetauit quam ceteri, quia ceteri cognouerunt, ut aliquid futurum, & non viderunt eum, immo si vidissent eum non cognoscerent, nisi rursus Deus reuelaret eis, quod ille erat, de quo Deus dixerat, sicut fuit de Ioanne, qui venerat ad ostendendum Christum, & sciebat

sciebat se missum ad hoc, & illum esse natum, & tamen aliquando vidit eum, & non cognouit Io. 1. hic est de quo dixi, post me venit, qui ante me factus est, & ego nesciebam eum, sed ut manifestetur in Israel propterea ego veni. Ioannes autem prædixit de eo, & vidit eum, & ostendit, ideo fuit maior alijs prophetis, quia nullius alius vidit, id quod prophetauit. Sed obijciatur hoc modo, quod Ioannes non sit maior inter prophetas, sed aliquis sit maior eo, quia Deuter. 34. dicitur de Moyse non surrexit propheta ultra in Israel, sicut Moyse, & tamen Ioannes erat de Israel, ergo minor erat. Item, quia alij prophetæ viderunt multa de eis, quæ prophetauerunt, sicut Ieremias prophetauit, quod Ierusalem caperetur a Chaldeis, & vidit, & ibi captus est Iere. 39. & 40. Elisæus etiam prophetauit in Samaria contra Syros multa, quæ ipse vidit 4. Regum 6. & 7.

Dicendum ad primum, quod Moyse fuit maior alijs prophetis in mirabilibus, quæ fecit, & quia Deus loquebatur ei facie ad faciem. Deuter. c. 34. non surrexit propheta ultra in Israel, sicut Moyse in omnibus signis atque portentis, quæ misit per eum, ut faceret in terra Aegypti. Ioannes autem in miraculis fuit minor ceteris prophetis, quia miraculum nullum fecit. Ioan. 10. excessit tamen ille Moyse, & ceteros prophetas, quia omnes illi de Christo prophetauerunt, & non viderunt eum. Ioannes autem prophetauit, & vidit, & hæc erat perfectio quædam prophetice cognitionis, quia aliquando prophetæ desiderauerunt distincte cognoscere illum de quo prophetabant videndo illum, & non concessum est eis infra 13. & Luc. 10. multi prophetæ, & reges desiderauerunt videre, quæ videtis, & non viderunt.

Ad secundum dicendum, quod multi prophetæ viderunt aliqua de eis, quæ prophetabant, sed non erat magna perfectio, quia res illæ non conferebant identitatem aliquam, finis prophetie erat Messias, quia lex, & prophetæ ad Messiam ordinabantur, & quanto aliquis propheta plura cognoscebat de Messia tanto erat excellentior, & quanto illa apertius cognoscebat tanto erat in gradu prophetico maior, cetera autem, ut clades gentium irruptiones urbium, & huiusmodi accidentalia erant ad prophetiam, ideo per hæc non iudicabatur vnus propheta maior altero, Ioannes autem apertius cognouit Messiam, quam ceteri ad quem ordinabatur tota prophetica prænucciatio, ideo ipse fuit simpliciter maior alijs prophetis.

Quomodo dicitur, quod minor in regno cælorum maior est Ioanne, & cur dicitur hoc. Et quod quilibet beatus est maior quolibet viatore.

Quæst. XXXVI.

QUÆRITUR quomodo dicitur, quod minor in regno cælorum maior est Ioanne, & cur hoc dicitur. Dicendum, quod Christus dixit hoc ad tollendum errorem Iudeorum, qui poterat sequi ex verbis Christi, laudauerat enim valde Ioannem, dicens quod non surrexit maior eo inter natos mulierum, ex quo putaretur, quod etiam erat maior Christo, ideo dixit, qui minor est in regno cælorum maior est illo, ex quo apparet, quod saltem aliquis erat maior Ioanne.

Cum autem queritur quomodo sit verum. Dicunt aliqui, quod regnum cælorum accipitur pro ecclesia militanti, ut est status noui testamenti, & voluit significare Christus, quod Apostoli, qui erant in nouo testamento erant maiores Ioanne, ut dicit Chrysostomus. quod dicitur. Sed tunc stat dubium, quia non solum Apostoli, sed etiam quilibet Christianus maior Ioanne

Alph. Tost. in Matth. Pars III.

esser, quia dicitur, qui minor est in regno cælorum maior est illo.

Dicendum, quod etiam hoc verum est, quia licet forte nemo sit maior Ioanne sanctitate, est tamen quilibet maior eo status dignitate, nam status noui testamenti est excellentior quolibet status præterito. Ioannes autem non fuit in eo, sed in veteri testamento, vel medijs amborum, sicut dicit Chrysostomus. quod fuit finis legis, & principium euangelij, quilibet ergo Christianus est maioris status, quam Ioannes, & hoc innuitur, quia dicitur, qui minor est in regno cælorum, quasi dicat ex eo, quod est in regno cælorum est maior Ioanne licet alijs non esset maior.

Secundo potest accipi regnum cælorum pro vita eterna, & quilibet beatus maior est Ioanne, sic dicit Hieronymus simpliciter intelligamus, quod omnis sanctus, qui iam cum domino est maior sit illo, qui adhuc consistit in prælio. Sed obijciatur, quod nullus erat in vita eterna, quando Christus hoc prædixit, ipse enim per mortem aperuit illam.

Item, quia non videtur esse verum, quod quilibet, qui est in vita eterna sit maior Ioanne, quia aliqui sancti viuunt, qui sunt maiores quibusdam existentibus in vita eterna, sicut cum viueret Mater Christi, & Apostoli post Christi mortem erant iam multi beati in cælo, & tamen omnibus illis sanctior erat virgo, & Apostoli.

Ad primum dicendum, quod potest intelligi non de beatis, qui tunc essent, sed de illis, qui futuri erant, scilicet quia quilibet eorum, quando beatus esset Ioanne viuente maior esset. Alij dicunt, quod intelligitur de illis, qui erant in sinu Abrahe, qui erant beati sub certa spe. Sed non stat. Primo, quia non vocatur finis Abrahæ regnum cælorum, sed solum vita eterna, quod patet, quia Christus prædicans dixit, appropinquabit regnum cælorum supra 4. & præcedenti capitulo finis tamen hic Abrahæ non appropinquabat, quia semper homines poterant ire ad illum, immo tunc euacuandus erat per mortem Christi, ut de cetero nemo ibi esset, ergo solum vocatur vita eterna regnum cælorum. Et si obijciatur, quod finis Abrahæ vocetur Paradisus Luc. 22. scilicet hodie mecum eris in Paradiso. Dicendum, quod hoc fuit eo die quo Christus fuit ibi, sed non prius, quia tunc fuit ibi beata visio, sicut nunc est in cælo.

Secundo, quia non est verum, quod existentes in sinu Abrahæ essent maiores Ioanne, quia nihil boni habebant, per quod excederent aliquem viuente, cum non essent beati, sed potius erat eis, quasi quædam pena, quod non viderent Deum quem iam videre possent, nisi impediretur.

Ad secundum dicendum, quod qui est in cælo maior est omnibus viuentibus, quia ille beatus est, & iste non. beatitudo tamen summum bonum est. Etiam ille securus est de bono suo, qui autem viuunt non sunt securi, & in hoc est quædam maioritas, sic dicit Hieronymus autem simpliciter intelligamus, quod omnis sanctus, qui iam cum domino est maior sit illo, qui adhuc consistit in prælio, aliud est enim victorie coronam possidere, & aliud adhuc in acie dimicare, possunt tamen viuente esse sanctiores, & magis Deo accepti quibusdam iam existentibus in vita eterna, ut dictum est de virgine, & Apostolis, & Deus magis exaudient eos, quam sanctos, qui sunt in vita eterna, & tamen semper sunt minores, quia minori bono participant, nam beati participant ipsa essentia bonitatis per immediatam vnionem, scilicet videndo per essentiam, ideo sine dubio quilibet beatus est maior quolibet viatore, & omnibus simul, sed non est melior.

N n Tertio

Tertio potest intelligi, quod Christus vellet laudare statum quæ nunc introducebat, & allicere Iudeos ad illum, & seipsum consequenter laudare, prædicabat enim ipse, quod appropinquabat regnum cælorum, & quilibet, qui ibi esset maior esset Ioanne, qui maximus putabatur inter homines, qui ergo ibi magnus esset habere bonum ineffabile, & sic omnes cuperent ad talem locum ire, qui habitatores suos tam perfectos reddebat, & consequenter apparebat Christi excellentia, qui annunciabat regnum cælorum ubi homines fierent tam perfecti.

Quarto potest intelligi de Angelis, qui in cælo erant quando ipse hæc dicebat, & quilibet eorum erat maior Ioanne in duobus, scilicet in nature dignitate, & in beatitudine, quilibet enim Angelus est purus spiritus, & ex hac parte maior est quolibet homine. Etiam omnes Angeli sunt beati, Ioannes autem beatus non erat, sic dicit Augusti. hæc verba domini dupliciter accipi possunt, aut enim regnum cælorum appellavit hoc, quod nondum accepimus, de quo dicturus est venite benedicti patris mei percipite regnum, ibi enim sunt Angeli quorum minor maior est quolibet iusto portante corpus, quod corrumpitur, scilicet maior naturæ dignitate. Quinto potest intelligi de Christo, scilicet quod regnum cælorum sit ecclesia militans, vel prædicatio regni cælorum, & est sensus, quod Christus sit minor Ioanne, scilicet ætate, & tamen maior est eo in regno cælorum, id est maioris dignitatis in comparabiliter. Vel intelligitur Christus minor in regno cælorum, id est posterior in prædicatione regni cælorum, Ioannes enim incepit prius prædicare poenitentiam agite, & appropinquabit regnum cælorum, supra 3. postea Christus prædicavit hoc supra 4. & hic minor est, id est posterior Christus, & tamen est maior Ioanne, sic dicit Augustinus, aut si regnum cælorum intelligi voluit Ecclesiam dominus seipsum signavit, qui nascendi tempore minor erat Ioanne, maior autem diuinitatis eternitate, & dominica potestate: iste autem sensus videtur esse conuenientior ceteris, quia magis est ad propositum: Christus enim, nunquam loquitur aliquid sine necessitate, & mysterio, cum tamen dixisset, quod nullus surrexit maior Ioanne, subiungere, quod quilibet Angelus, vel beatus erat maior eo non videbatur multum habere causam ex præcedentibus, quia tamen dixerat non surrexisse maiorem Ioanne, putaretur ex hoc, quod Ioannes erat etiam eo maior, ut igitur auferret istud dixit, qui minor est in regno cælorum, id est ego, qui minor sum, id est posterior in prædicatione regni cælorum maior sum illo, si quis tamen velit accipere alijs modis, non est inconueniens, iste tamen magis consonat literæ.

Quare dicitur, a diebus autem Ioannis Baptiste vsque nunc regnum cælorum, &c. Quæst. XXXVII.

Quare dicitur, a diebus autem Ioannis Baptiste vsque nunc regnum cælorum, &c. Dicendum, quod hic etiam Christus posuit laudes Ioannis, & est vna, quod Ioannes fuit primus, qui cepit prædicare regnum cælorum, ipse enim dixit appropinquabit regnum cælorum, supra 3. ante eum autem, nunquam quisquam hoc dixerat, quia istud pertinebat ad nouum testamentum, ideo nemo debuit inchoare istam prædicationem, nisi qui præcursor erat noui testamenti, scilicet Ioannes, & hoc est, quod dicitur a diebus autem Ioannis Bap. vsque nunc, id est a tempore quo ipse cepit prædicare vsque nunc prædicatur regnum cælorum, quia postquam ipse cepit hoc prædicare supra 3. prædicauit etiam illud Christus supra 4. & deinde iussit illud Apostolis præ-

dicare præcedenti cap. & Luc. 10. & ita semper continuabatur illa prædicatio regni cælorum vsque nunc, id est vsque ad diem quo Christus hoc locutus est. Alia laus fuit, quod Ioannes imposuit terminum legi, & prophetis, in quantum enim dicitur omnes prophete, & lex vsque ad Ioannem prophetauerunt, & sub Ioanne completum est quicquid lex, & prophetæ dixerant, quia tunc venit Messias, qui in eis prædicabatur, vtrunque enim ostendit illum in quo tota prophetia complebatur, magne laudis erat, hoc etiam ad propositum Christi erat, nam si lex, & prophetæ vsque ad Ioannem prophetauerunt, apparebat quod iam venerat ille de quo prophetabatur. Alia laus erat, quod Ioannes erat Elias cum dicitur ipse est Elias, qui venturus est, nam Elias promissus fuerat venturus Mala. 4. ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, & iste expectabatur valde a Iudæis, & loquebantur sepe de illo, ut innuitur infra 17. cum dixerunt Apostoli, quid ergo Scribæ dicunt, quod Eliam oportet venire primum? dixit ergo quod Ioannes erat Elias, & sic erat laus magna eius, quod ipse esset Elias in scriptura promissus, hoc etiam erat ad propositum Christi, nam Elias venturus erat ad disponendum populum ad aduentum Christi Luc. 1. ipse præcedet eum in spiritu, & virtute Eliæ parare domino plebem perfectam, cum ergo iam venisset Elias apparebat, quod Messias venerat.

Quomodo dicitur regnum cælorum vim patitur. Et quomodo intelligatur. Quæst. XXXVIII.

Quomodo dicitur regnum cælorum vim patitur. Dicendum, quod accipitur vno modo vim pati, id est prædicari, quia ante hoc cum non prædicabatur, videbatur nemo illud tangere, nunc vero cum prædicatur aliquid in illud fit, & sic videtur ei vis inferri, vnde dicitur in litera a diebus autem Ioannis Baptiste vsque nunc regnum cælorum vim patitur ab illo tempore vsque nunc prædicatur, sic dicitur Luc. 16. lex, & prophetæ vsque ad Ioannem, & ex tunc regnum Dei euangelizatur. Quod autem dicitur ibi, & ex tunc, &c. est, quod dicitur hic a diebus autem Ioannis.

Secundo accipitur, quod vim patitur, id est per violentiam accipitur, quod patet, quia dicitur, & violenti rapiunt illud, & non intelligit de violentia, quæ inferri regno cælorum, quia nemo potest ibi vim inferre cum Deo donante accipiat, sed de violentia, quæ sibi met faciunt hoies. De primo patet, quia dicit Hiero. si autem primus Io. Baptista pnam populis nunciavit dicens, poenitentiam agite, appropinquabit. n. regnum cælorum, pnr a diebus illius regnum cælorum vim patitur. De secundo patet, quia dicit idem Hiero. violenti rapiunt illud, gradis. n. violentia est in terra nos esse generatos, & cælorum sedem querere, & possidere per virtutem, quod non tenemus per naturam, hoc autem est rapere, quia vt dicit Grego. cum peccatores ad poenitentiam redeunt, quasi in locum alienum, & violententer regnum cælorum rapiunt, ista autem violentia est agere contra propria desideria, quasi seipsum perdendo, sicut dicitur Ioan. 12. qui amat animam suam perdet eam, & qui odit animam suam in vitam eternam custodit eam.

Sed obijcietur, quod non patiebatur vim regnum cælorum a diebus Ioannis, nec ex tunc rapiebant illud violenti, quia aut intelligit de actuali ademptione, aut

aut de dispositione ad illud. Si primo modo non fiat, quia nemo acquirebat illud, nec accipit vsque post mortem Christi. Si secundo modo non conueniunt, quia non solum a diebus Ioannis, sed etiam ante Ioannem ab exordio sæculi potuerunt homines disponere se ad regnum cælorum, quia omnes morientes in charitate ibant ad sinum Abraham, & omnes illi habituri erant vitam eternam.

Dicendum, quod intelligitur vim patitur quantum ad dispositionem, & hoc fuit solum ex tempore Ioannis, quia ante Ioannem nemo prædicauit poenitentiam, & regnum cælorum, & ideo soli illi disponebantur ad illud, qui iusti erant quos Deus volebat facere iustos, & in eis non erat, quasi violentia aliqua, quæ autem Ioannes incepit prædicare poenitentiam, & regnum cælorum, id est quod per poenitentiam haberi poterat regnum cælorum, plurimi faciebant iam sibi vim, atque renunciâtes desiderijs suis ex desiderio regni cælorum, sicut Christus dixit infra 19. sunt Eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum cælorum, & non prius, quia vis, quam sibi homo infert est poenitentia, quæ tunc prædicabatur, & ita per illam homines faciebant vim regno cælorum, id est sibi ad habendum illud, sic dicit Hiero. si autem primus Ioannes Baptista poenitentiam populo nunciavit dicens, poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum, consequenter enim a diebus illius regnum cælorum vim patitur, scilicet quod illi quorum non erat accipiunt illud, & non illi quorum erat, pertinebat enim regnum cælorum ad Iudeos ex promissione facta patribus eorum, nunc vero per prædicationem Ioannis, & Christi conuertebantur Publicani, & Meretrices, infra 21. & Luc. 7. conuertendi etiam erant gentiles, & Iudei quibus debebatur non conuertebantur, ergo isti perdebant, quod suum erat, & alij rapiebant, quod suum non erat, & iste sensus valde conuenit literæ, sic dicit Hiero. dominus Apostolos ire ad oues Israel perditas iusserat, sed omnis hæc prædicatio profectum Publicanis, & peccatoribus afferebat, itaque vim regnum patitur, & violenti diripiunt, quia gloria Israel a patribus debita, a prophetis nunciata, a Christo oblata fide gentium occupatur, & rapitur, & tunc est sensus, quod a diebus Ioannis hoc fiebat, quia ante dies illos peccatores non conuertebantur ad hoc, quod raperebatur regnum Dei, & sic non accipiebant illud, nisi illi quibus promissum erat, nunc vero Ioanne prædicante poenitentiam illi quibus non debebatur accipiebant illud, & sic rapiebant, vnde non solum sibi vim inferebant in quantum contra concupiscentias suas agebant, sed etiam regno cælorum in quantum accipiebant, quod alienum erat.

Quomodo omnes prophete, & lex vsque ad Ioannem prophetauerunt. Et quod ista litera dupliciter intelligitur. Quæst. XXXIX.

Quomodo omnes prophete, & lex vsque ad Ioannem prophetauerunt, quia videtur innui, quod solum fuerunt prophete vsque ad ipsum, & postea nulli fuerunt. Dicendum, quod non est verum, quia et ipse Ioannes fuit propheta, & plus, quod propheta, vt patet supra in litera, et post Ioannem fuerunt multi prophete, quia Actu. 11. erant prophete, & doctores in Ecclesia Antiochiæ, & Actu. 21. erat Agabus Propheta, & quatuor filij Philippi virgines, & prophetantes: Apostolus quoque signat multos prophetas fuisse tempore suo in qualibet Ecclesia, & instruit eos, quod non se impediunt prophetando. 1. Corin. 14. & Christus posuit in ecclesia prophetas, qui in ea manerent. 1. Corin. 12. & ad Eph. 4. ideo non Alph. Tostin Matth. Pars III.

cessauerunt prophete in Ioanne. Sed potest intelligi dupliciter. Vno modo, quod vsque ad Ioannem prophetauerunt, id est semper prædicauerunt de Messia, post Ioannem nemo prædicauit de illo, nam prophete, & lex principaliter ordinabantur ad Messiam, quia istud erat maximum bonum, quod expectabatur, & licet prophete de alijs rebus in terdum prophetarent, præcipua tamen intentio Dei loquentis per eos erat de Messia dicere, & ideo quando Christus non fuit, semper prophete de eo prædixerunt, tempore autem Ioannis Messias venit, ideo nullus iam de Messia prophetare poterat cum iam venisset.

Sed dicitur quomodo lex poterat prophetare, quia prophetare est actus prophete, actus vero legis est præcepta ponere, & mores dirigere.

Dicendum, quod lex proprie non est, nisi quoddam dictamen ex moribus, vocatur tamen hic lex ipsa lex Moyfi, quæ in quinque libris continetur, in quibus non solum sunt præcepta vitæ, sed etiam prænuntiationes quadam futurorum, vnde de Messia aliquid prænuntiat ibi, vt Deuterono. 18. prophetam suscitabo vobis de medio fratrum vestrorum, quod de Christo intelligitur, vt allegauit Beatus Petrus Actu. 3. Christus etiam dixit, quod Moyses locutus fuerat de eo. Io. 5. si crederetis Moyfi forsitan crederetis, & mihi, de me enim ille scripsit, & Luc. 24. dicitur, & incipiens a Moyse, & omnibus prophetis interpretabatur de illis, quæ de ipso erant, ergo in Moyse aliqua erant de ipso scripta, & eodem cap. dicitur, & necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moyfi, & prophetis de me, ergo lex Moyfi aliquid prophetauerat de Christo, & quia omnia dicta de eo tam in lege, quam in prophetis completa fuerunt in Christo, qui venit tempore Ioannis, verum est, quod prophetauit lex, & prophete solum vsque ad Ioannem.

Secundo potest accipi prophetare, id est obscure loqui, sic dicitur 1. Corin. 13. ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus, cognitio enim dicit rei manifestationem, prophetia autem dicit notitiam obscure, & confusam, quia res non videtur in seipsa, sed solum in figura imperfecte repræsentatæ, & ita vsque ad Ioannem lex, & prophete prophetauerunt, id est obscure de Messia prædixerunt, & apertam cognitionem illius non dederunt. Ioannes autem clare de Messia locutus est, quia ostendit eum digito dicens, ecce agnus Dei, sed sic iam ipse non prophetabat, sed ostendebat. Quicumque vero ante ipsum fuerunt prophetauerunt, id est obscure locuti sunt, quotquot autem post Ioannem venerunt iam non prophetauerunt, sed cognouerunt, & de ipso clare locuti sunt, & sic in Ioanne cessauit prophetia, id est occulta cognitio de Christo.

Quomodo dicitur, quod Ioannes Elias esset cum non esset ipse. Quæst. XL.

Quomodo dicitur, quod Ioannes Elias esset cum non esset ipse. Item quia ipse negauit se esse Eliam, Iudæis enim querentibus Elias es tu, dixit non Ioan. primo. Dicendum, quod Christus vocauit Ioannem Eliam non quantum ad substantiam, sed quantum ad officium, vel virtutem, erat enim Ioannes similis Eliæ. Primo in austeritate poenitentis, quia de Elia dicitur quarto Regum primo, quod erat vir pilosus, & Zona pellicea accinctus circa renes. Ioannes etiam dicitur pilosus, quia habebat vestem pilosam, & asperam, scilicet de pilis camelorum supra 3. Secundo in soliditate constantis, Elias enim constanter arguebat regem

regem Achab dicens, tu es, qui conturbas Israel...

Sciendum autem, quod Christus aperte voluit ostendere...

An ista sint continuata ad precedentia, & quare Christus dixit ea.

Quare circa primum an ista sint continuata ad precedentia...

Sed aliqui dicunt, quod hoc dixerat, quia varijs modis eos docuerat...

Cui autem similem estimabo generationem istam. Id est Phariseos...

conteniebant pueri multi, & diuidebantur in duas partes equales...

Sed hoc non multum consonat literæ, quia litera videtur hic dicere...

Item patet, quod non conveniret ei, ad quod applicat, Christus enim applicabat istud sibi...

Dicendum ergo, quod pueri conveniebant ad gaudendum pueriliter in foro...

Id est Phariseos, & legis peritos, quia non loquuntur contra populum...

Christus ponit hic lucam quodammodo...

nec Ioannem secuti sunt, sed potius arguerunt dicens demonium habet...

Lamentauimus, & non planxistis. Postquam noluerunt respondere saltando...

Quare Ioannes tam austeram vitam habuit. Quæst. XLII.

Quare Ioannes tam austeram vitam habuit. Quæst. XLII.

Quare Ioannes tam austeram vitam habuit. Quæst. XLII.

stium laudare, vel acceptare, tanquam medium in abstinentia...

Publicanorum, & peccatorum amicus. Hoc dicebant ad innuendum...

Et insinuat est sapientia a filijs suis. Id est laudata, sicut dicitur Luc. 7...

Aliter potest intelligi, quod sapientia accipiatur hic proprie, ut est prudentia...

Quare Ioannes tam austeram vitam habuit. Quæst. XLII.

Quare Ioannes tam austeram vitam habuit. Quæst. XLII.

Iustificare

Ioan.

Ioan. 10. scilicet Ioannes nullum signum fecit, oportuit ergo, quod esset vite excellentissime, & in apud ludæos, qui non cognoscebant veram sanctitatem, quæ erat in interiori, scilicet charitate, & virtute animi, putabatur esse sanctitas in exterioribus, hæc autem maxime erat in operibus abstinentie, ideo debuit esse Ioannes vite abstinentissime, ut cum non faceret aliqua miracula, saltem hoc, quod in se faciebat miraculum videretur, scilicet tam austere vivere, sic dicit Chryso. quod mirabile erat in corpore humano tantam patientiam videre, quare autem Ioannes miraculum non fecerit dictum est supra 3. c. Alia causa fuit huius austeritatis, quia Ioannes fuit primus, qui penitentiam prædicavit, sit autem penitentia in asperitate vite, ut qui commisit illicita abstinere etiam a licitis, ut dicit Aug. Ioannes austeritatem debuit ostendere, ut non solo verbo, sed potius opere doceret, & sic tam in opere, quam in habitu austeritatem penitentie ostendebat. Si autem obijciatur de Christo, quod prædicavit penitentiam, & etiam Apostoli, non tamen seruauit austeritatem, ad hoc sequenti quod dicitur.

Quare Christus non tenuit vitam austeram, & an debuit illam tenere. Et quod principaliter fides saluat nos, & gratia Dei, & misericordia. Et quod Christus nos docuit in quo perfectio vita consistat.
Quest. XLIII.

QUÆRITUR quare Christus non tenuit vitam austeram, & an debuit illam tenere. Aliqui dicit, quod debuit, quia Christus magis prædicavit perfectionem vitæ, quam Ioannes, sed Ioannes habuit vitam valde austeram, ut Ioannes incitaret homines exemplo suo ad vitæ perfectionem, quia ut dicit Chryso. mirabile erat in corpore humano tantam patientiam videre, quod & ludæos magis attrahebat, ergo videtur, quod multo magis Christus debuit hanc austeritatem vitæ.

Item abstinentia ordinatur ad continentiam carnis, dicitur enim Osee 4. comedent, & non saturabuntur, fornicati sunt, & non cessauerunt. Christus autem continentiam seruauit in se, & alijs seruandam proposuit infra 19. sunt Eunnuchi, qui se castrauerunt propter regnum cælorum, ergo Christus debuit seruare austeritatem vitæ, & discipulis illam imponere.

Item est ridiculum, quod quis incipiat vitam strictam, & postea redeat ad vitam laxiorem, quia dicitur ei illud Luc. 14. iste homo cepit edificare, & non potuit consummare, Christus tamen incipit vitam strictissimam, quia ieiunauit quadraginta diebus, & noctibus nihil comedens supra 4. & Luc. 4. ergo non debuit redire postea ad vitam communem, sed austeritatem seruare. Dicendum, quod Christus non tenuit regulariter vitam austeram, sed mediocrem conformando se alijs hominibus, Ioannes autem vitam austeram tenuit. Vnde de Christo dicitur hic, quod erat manducans, & bibens, de Ioanne autem, quod non erat manducans, nec bibens, non quidem, quod nihil manducaret, quia supra 3. c. dicitur, quod cibus eius erat locuste, & mel syluestre, sed non manducabat, nec bibebat, quod cereri, scilicet non bibebat vinum, nec siceram Luc. 1. vinum, & siceram non bibit, & non manducabat panem, & carnes, sicut ceteri homines Luc. 7. venit Ioannes Baptista, nec manducans panem, nec bibens vinum, Christus autem dicebatur manducans, & bibens, id est manducabat panem, & bibebat vinum, & cetera, quæ homines manducabant, ita etiam Apostoli eo iubente faciebant, scilicet manducabant quicquid apponebatur eis Luc. 10.

Causa huius fuit prima ad tollendum errorem, quia si Christus abstinere, sicut Ioannes, possent ali-

qui ex hoc putare, quod omnia a quibus ipse abstinere erant illicita, sic dicit Titus. noluit enim Christus abstinere ab huiusmodi cibis ne occasionem præberet hereticis, qui dicunt creaturas esse malas, & vituperant carnes, & vinum.

Secunda causa fuit propter discipulos, quia oportuit, quod Christus acciperet discipulos ad familiarem conuersationem, quos postea mitteret ad prædicandum, isti autem a principio erant imperfecti, & non poterant conuenienter deduci ad ieiunandum, sicut Christus dixit supra 9. quando quæsumus est quare discipuli tui non ieiunant, scilicet nemo mittit vinum nouum in vres veteres, id est doctrina perfectionis non conuenit hominibus debilibus, & veteribus, sicut sunt vres veteres. Christus tamen debuit manducare cum discipulis, quia si ille ieiunaret, & ipsi non, non esset grata conuersatio propter dissonantiam. Etiam quia erubescerent discipuli, qui non imitarentur magistrum suum, immo non putarent se esse discipulos eius quem non imitabantur, ut ergo ex dulcedine conuersationis eos ad se traheret oportebat, quod manducaret cum eis, illi tamen non poterant ieiunare, ergo nec Christus debuit ieiunare.

Tertia fuit propter alios quos conuertebat, quia interdum homines verbis alliciebat, interdum autem operibus conuersando cum eis, & sic manducabat aliquando cum peccatoribus, & Publicanis, ut sic eos ad se traheret, sic patet supra 9. & Luc. 5. nam in domo Matthæi manducavit Christus cum Publicanis, & murmurantibus de hoc Pharisæis dixit, non est opus sanis medicus, sed male habentibus, quasi dicat quod manducando cum illis sanabat eos a languoribus peccati, quod non faceret seruando austeritatem.

Quarta fuit, quia si Christus austeritatem seruaret, aut faceret propter se, aut propter nos, non propter se, quia aut hoc esset, ut per hoc se disponeret ad continentiam seruandam, aut ut per hoc magis mereretur. Non primum, quia in eo non erat aliqua rebellio carnis ad spiritum, quia assumpserat carnem liberam a passionibus, ideo siue comederet, siue non, nulla poterat in eo libido insurgere, & sic dicit Grego. quod non poterat esse in Christo tentatio carnis, sed solum tentatio diaboli. Non etiam propter meritum, quia non erat sibi necessarium per ieiunium mereri cum per alia opera mereretur in infinitum, & maxime per passionem cuius merita suffecerunt sibi, & nobis. Non etiam propter nos, quia ea, quæ propter nos Christus faciebat erant ad duo, scilicet ut nos redimeret, vel ut nos instrueret, ad redemptionem enim sola Christi mors profuit, & sufficit, nam per carera non redimeremur, ad instruendum autem non fuit conueniens austeritas, sed potius impediabat, nam instruebat nos Christus, quando aliqua agebat, ut nos ad similia agendum prouocaret, & tamen non conueniebat, quod nos prouocaret ad austeritatem, quia nemo illam posset tolerare, ergo nec ipse debuit austeritatem seruare.

Quinta fuit, ut auferret occasionem errandi, quia si Christus seruaret austeritatem oportebat, quod seruaret eam maiorem, quam Ioannes, vel saltem equalem, ut in nullo bono opere videretur quisquam eo superior, sed hoc erroris causa, scilicet quia multi putarent, quod in austeritate vite erat summa perfectio, Christus tamen volebat ostendere, quod in charitate est omnis perfectio, sic enim dicit Apostolus ad Roma. 14. quod non est in esca regnum Dei, sed in virtute, id est in abstinentia, vel comedendo non est perfectio regni Dei.

Item sequeretur alius grauis error, quia si Christus austeritatem seruaret, diminueret auctoritatem doctrinæ

doctrinæ suæ, nam putaretur, quod per viam iustitiæ, & ex operibus ostendebat homines esse saluandos, Christus tamen principaliter ostendere voluit, quod fides est, quæ saluabat, & ex gratia Dei, & misericordia erat salus, & non ex operibus nostris, ut dicitur ad Titum 2. apparuit benignitas, & humanitas saluatoris nostri, non enim ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit, & ita ipse Christus innuit, quod non veniebat ipse ad nos per viam iustitiæ, sed per viam misericordiæ, & quod Ioannes venit per viam iustitiæ infra 21. venit ad vos Ioannes in via iustitiæ, id est per opera satisfactoria salutem humanam procurans. quod ego non venio per illam viam. non ergo debuit Christus austeritatem seruare, sed mediocritatem, ut videretur, quod ex misericordia saluabat nos, & non ex duris operibus satisfactorijs, quæ nobis imponeret, quia sic iam a nobis ipsis habere salutem, & non ab illo, ideo Christus totus apparuit gratia, & misericordia. Io. 1. lex per Moysen data est, id est Moyses posuit legem præcipiens operari, sed præceptum hominis quoddam est, per Christum autem facta est gratia, quia ipse ex gratia liberauit nos nihil a nobis petens, nec nobis faciendum iniungens, ista ergo fuit causa potissima quare Christus non debuit habere vitam austeram, sed communem.

Pro quo sciendum, quod tota Christi vita fuit instructio nostra, & quia in nouo testamento, quod ad totum orbem pertinebat futuri erant homines diuersarum conditionum, scilicet perfecti, & imperfecti, & mediocres, ut omnibus Christus viuendi exemplum daret non debuit habere vnicuique modum viuendi semper, sed variare, ut per hoc diuersis statibus conueniret, & ita fecit aliquando viuens solitarius, ut instrueret contemplatiuos, sicut quando fuit 40. diebus in deserto solus inter bestias Marc. 1. & quia ad contemplatiuos pertinet abstinere cum soli Deo vacent, ieiunauit 40. diebus, reliquis autem temporibus communem vitam ducebat, eo quod maior est multitudo mediocrum, quam perfectorum.

Ad primum dicendum, quod Ioanni fuit conueniens austeritatem seruare, quia nullum aliud habebat testimonium, Christus autem ex miraculis testimonium habebat, etiam si nunquam ieiunaret, ideo non fuit sibi necessaria vite austeritas, sicut Ioanni, sic dicit Chryso. Ioannes præter vitam, & iustitiam nihil plus ostendit, Christus autem, & a miraculis testimonium habebat, dimittens ergo Ioannem ieiunio fulgere ipse contrariam incesit viam ad mensam intrans Publicanorum, & manducans, & bibens. Cum autem dicit, quod Christus debuit ostendere perfectionem vite plusquam Ioannes, dicendum, quod verum est, & ita fecit, nam perfectio vite non consistit in cibo, & potu, sed in charitate, siue virtute, ad Roma. 14. istam autem magis Christus docuit, quod Ioannes, ieiunium autem laudabile est, non tamen conuenit omnibus hominibus, sed eis, qui segregati sunt a comunione cæterorum, Christus autem omnibus formam viuendi dedit, ut dictum est, si tamen simpliciter perfectio vite in ieiunio consisteret potius, quam in alijs rebus, Christus exercuisset illud austerius, quam Ioannes. Ad secundum dicendum, quod non fuit necesse Christo, & discipulis suis seruare ieiunia ad continentiam tenendam, quia motus illicitos, qui in alijs hominibus per ciborum parcitatem franguntur, Christus in discipulis virtute suæ Deitatis comprimere, sic dicit Beda. Ioannes vinum, & siceram non bibit, quia ille abstinentia meritum auget cui potentia nulla nature inerat, dominus autem cui naturaliter suppetebat delicia donare, cur eos declinaret quos abstinentibus poterat reddere

Alph. Toft. in Matth. Pars III.

priores? Ad tertium dicendum, quod Christus non ieiunauit 40. diebus, quasi velle istam vitam tenere, & postea non potens sustinere declinauerit ab ea, sed ideo ieiunauit, ut nobis aliquando ieiunandi exemplum daret, & ideo manducavit, ut ostenderet, quod non erat in ieiunio tota vite perfectio, & propter alia, quæ dicta sunt, sic dicit Beda, ieiunauit Christus ne præceptum ieiunandi declinaret, manducavit cum peccatoribus, ut gratiam cerneret, & agnosceret potestatem.

Tunc capit exprobare ciuitatibus in quibus factæ sunt plurimæ virtutes eius, quia non egissent penitentiam. Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro, & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere penitentiam egissent. Veruntamen dico vobis Tyro, & Sidoni remissius erit in die iudicij, quam vobis. Et tu Capharnaum, nunquid vsque in cælum exaltaberis? Vsque in infernum descendes. Quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, forte mansisset vsque in hanc diem. Veruntamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die iudicij, quam tibi.

Tunc capit. Hic ostendit Christus in speciali eodem nationem aliquorum propter eorum ingratitude, scilicet quia prædicauerat illis frequenter, & non egerant penitentiam, & dicitur.

Tunc capit exprobrare. i. impropere, est enim improprium de ingratitude, erant quippe isti Deo ingrati, quia propter tanta beneficia prædicationis, & miraculorum, quæ eis contulerat penitentiam non egerant. *Ciuitatibus.* Accipitur large ciuitas pro locis muratis, quia Bethsaida de qua hic dicitur vicus solet vocari, & tamen hic vocatur ciuitas.

In quibus factæ sunt plurimæ virtutes eius. Hoc dicitur, quia Christus non exprobrauit omnibus ciuitatibus in quibus prædicauerat, quia seipsum ponuntur hic, & tamen in multis prædicauerat, quia tamen in istis fecerat plura miracula, quam in alijs, erant magis ingrati. *Quia non egissent penitentiam.* Audierant enim libenter verbum eius, & tamen penitentiam nullam egerunt, nam in vrbe Capharnaum libenter Christus audiebatur, & quando semel inde recessit nitentur tenere eum incolæ vrbis ne recederet Marc. 1. & Luc. 4. *Væ tibi Corozaim.* Modus maledicendi est, vel malum prænuunciandi, est enim Corozaim ciuitas quædam in Galilæa in littore maris in qua Christus sæpe prædicauit.

Væ tibi Bethsaida. Ista est alia ciuitas, quæ etiam est in littore maris Galilæe, fuerunt enim de hac ciuitate quinque Apostoli, scilicet Petrus, & Andreas, & Iacobus, & Ioannes, & Philippus, ut dicit Chryso. & patet Ioan. 1. scilicet erat autem Philippus a Bethsaida ciuitate Andree, & Petri, de Iacobo autem, & Ioanne non apparet, quia tamen erant socij in pifcatione Petri, & Andree. Lu. 5. innuitur, quod fuerunt de eadem vrbe. *Quia si in Tyro, & Sidone.* Duæ ciuitates sunt in Syria in terra Phœnicis non multum distantes a Ierusalem, & sunt in confinio terre Sanctæ. Vel ut aliqui volunt in tra eam de quo dicitur Iosue 19. & 3. Regum 5. & 2. Paralipomenon secundo, fuerunt enim magnæ ciuitates

Nn 4 uitates

uitates olim, & tempore Christi supererāt, licet sepa ante, & postea dicere fuerint. *Facta essent virtutes*. i. miracula, quæ vocantur virtutes, quia sunt a virtute infirmita. *Quæ facta sunt in vobis*. Multa miracula fuerunt facta in istis ciuitatibus, vt dicitur supra in litera. Potest referri istud aduerbium ad præcedētia, vel sequētia. De primo, quod intelligatur, quod in istis ciuitatibus olim factæ fuerant virtutes, id est iam diu erat, quia nunc Christus non prædicabat in illis.

De secundo, vt quod dicatur olim egissent penitentiam, quasi dicat licet sint ciuitates gentilium, si prædicatum esset in eis egissent olim penitentiam, scilicet nō facerent eam nunc, id est diu postq̄ prædicatū esset, sed olim, id est immediate, vt eis prædicaret, in quo significatur, q̄ faciliter conuerterentur.

In cilicio, & cinere. Iste erat modus penitēdi. Cindū do cilicium, & iacendo super cinerem. *Penitentiam egissent*. Id est recedendo ab iniquitatibus suis, & assumendo ista opera penalia, & satisfactoria. *Veruntamen dico vobis Tyro, & Sidoni remissus erit*. Id est licet nō fuit eis prædicatum, quia tamen, si prædicaretur conuerterentur, remissus erit eis. i. minorem penam sustinebunt, & dicitur Tyro, & Sidoni. i. habitatoribus earū, quia vt dicit Remigius, nomine ciuitatis, vel terræ non edificia, vel domorū parietes dominus increpat, sed homines in eis cōmorantes, & intelligit de illis, q̄ mortui erant, & fuerāt quondam in Sidone, & Tyro, nam eis, qui nunc erant postea prædicatum est, vt infra dicitur, ideo dicitur olim penitentiam egissent. s. si olim fuisset prædicatum. *In die iudicij*. Potest intelligi de die iudicij generalis, vel de iudicio particulari die quo quisque moritur, vt declaratum est præcedenti c. 9. r. quia ibi etiam dicitur. *Remissus erit in die iudicij, quam vobis*. Id est Bethsaidæ, & Corozaim ad quas loquebatur. *Et tu Capharnaum*. Ista est alia ciuitas, & erat Metropolis Galilæe ciuitas nobilis illius prouinciæ, vt dicit Remigius. *Nunquid vsque in celum exaltaberis*. Intelligi potest de exaltatione in honore per prædicationem Christi, quia magnus honor erat, q̄ Christus ibi toties prædicasset, & tot miracula fecisset, ibi enim sanauit paralyticum, & mulierem fluentem sanguine, & filiam principis Synagoge, vt ostensum est supra 9. c. maxime, quia Christus in Capharnaum prædicare incepit, vt innuitur supra 4. l. exinde cepit prædicare penitentiam agite. i. ex vrbe Capharnaum de qua ibi dicitur, & iste erat specialis honor vrbis. Vel intelligitur de temporali exaltatione, scilicet quia ista ciuitas excedebat ceteras vrbes Galilæe magnitudine, & nobilitate, & copia rerum, & gloriabatur in his, & sic dicebatur exaltari ad celum. *Vsque in infernum descendes*. Potest intelligi vtroque modo dicto, scilicet de damnatione incolarum eius, quia non egerant penitentiam, & sic realiter descenderent in infernum. Vel intelligitur quantum ad honorem temporalem, quia sicut exaltata est vsque ad celum. i. ad magnum honorem, ita descendet vsque in infernum. i. vsque ad nihil, iam enim non est ciuitas, sed ruine quedam antiquorum edificiorum, & vix ibi nunc sunt octo domus pauperum piscatorum, vt dicit frater Brocardus Theutonicus lib. suo de situ terra Sanctæ; dicit Hiero. q̄ in altero exēplari reperimus, & tu Capharnaum, quæ vsque ad celum exaltata es, vsque ad inferna descendes. Et est duplex sensus, scilicet ideo ad inferna descendes, quia contra prædicationem meam superbissime restitisti. Vel ideo, quia exaltata vsque ad celum meo hospicio, & meis signis atque virtutibus tantum habes priuilegiū, maioribus plesteris supplicijs, quia his quoque credere noluit.

Quia, si in Sodomis. Id est in terra Sodomorū, scilicet in illis quatuor ciuitatibus, quæ perierunt, quæ vocantur a nomine Sodomæ, q̄ præcipua erat. *Facta fuissent virtutes*. Id est miracula prædicando illis conuersionem a peccatis suis. *Quæ facta sunt in te*. Egerat enim ibi Christus multa miracula, & sepe ibi prædicabat. *Fortemansissent vsq; in hunc diem*. Id est egissent penitentiam si prædicatum fuisset eis, & miracula facta, & non subuerse fuissent igne celesti, sed manerent vsque hodie. *Veruntamen dico vobis, quia terra Sodomorum*. Id est illis ciuitatibus subuerfis, scilicet populo earum, qui perijt in eis, quando subuerse sunt, nam illi condemnati sunt, licet poterat esse, q̄ aliqui eorum dolentes subito de peccatis suis saluarentur, quia tamen Christus comparat illos in pena ciuitatibus quibus prædicauit, videtur q̄ condemnati erant. *Remissus erit in die iudicij*. Id est minor pena erit, quia minus peccauerunt, & hoc in die iudicij, quia tunc pena tota dabitur, quæ debetur damnatis. *Quam tibi*. Id est vrbi Capharnaum, ad quam loquitur.

An ista sint continuata ad præcedentia.
Quæst. XLIII.

Q V A E R E T V R an ista sint cōtinuata ad præcedentia.

Aliqui dicunt, quod non, quia Luc. 10. ponuntur ista, quando Christus mittebat discipulos ad prædicandum. Item quia non videtur esse ad propositum, cum Christus agat hic de laudibus Ioannis, prædicere tamen mala contra istas vrbes nihil pertinebat ad Ioannem. Item, quia Christus loquitur hic ad istas vrbes, & sic diceret istud, quando manebat in eis, nunc tamen non erat in eis.

Item Augu. lib. de concor. euan. dicit, q̄ non fuerit istud continuatum ad præcedētia, sed q̄ Lucas commemorat illud cōtinuatum cuidam sermone Domini, etiam hoc ex ipsius ore coniungens. Vnde magis videtur ipse hoc ordine commemorare quo a Domino dicta sunt. Matthæus autem suæ recordationis ordinem tenuisse, & sic vult, q̄ Lucas recte cōtinuet. **I** Matthæus autem mutet ordinem.

Dicendum, q̄ Matthæus tenuit hic ordinem continuum, quod apparet ex litera, quia dicitur tunc cepit exprobrare ciuitatibus, ergo tunc quando loquebatur de Ioanne arguens illos, qui nec sibi, nec Ioanni crediderant istud dixit, ideo continuata sunt hæc.

Dicit autem propter hoc Augu. vbi supra, q̄ potest dupliciter stare. Vno modo, q̄ ly, tunc, non dicat stricte punctum temporis, sed large totū tempus in quod omnia fiebant, & sic poterit stare, q̄ Lucas continue dixerit, Matthæus autem ordinem mutauerit.

Aliter potest dici, q̄ Christus dixerit hoc bis, sicut multa alia bis, aut pluries dicebat, & idem euangelista ponit idem, sicut Luc. 9. & Luc. 10. ponitur de pera non portanda in via, ex quo apparet, q̄ illud Christus bis dixerit, ita ergo hic esse potuit, & sic apud vtrūque poterit esse ordo continuus. Hoc autem dicit Augu. quia vult, q̄ Lucas ordinem continuum tenuerit, de hoc tamen non apparet, sed q̄ Matthæus tenuerit ordinem continuum manifestum est, quia dicitur tunc cepit exprobrare. Ad primum dicendum, q̄ potest dici, q̄ vtrōbique sit ordo continuus, ita q̄ Christus bis illud dixerit, sicut dictum est, & vtrōbique erit ordo continuus. Vel si semel dixit solum erit hic ordo continuus, & Luc. 10. erit ordo mutatus. Ad secundum dicendum, q̄ bene est ad propositum præcedentium, quia Christus loquens de laudibus Ioannis arguit illos, qui credere noluerunt Ioanni, nec sibi, & consequenter transit propter similitudinem materiæ ad exprobrandum ciuitatibus illis in quibus multa miracula

Dies iudicij intelligitur dupliciter.

cula egerat, & sic est ratio continuationis. Ad tertium dicendum, q̄ licet Christus loqueretur ad istas vrbes, non erat tamen in eis, quando loquebatur, quod patet, quia loquebatur ad tres simul, & tamen non poterat esse, nisi in altera earum, vel in nulla.

Dicendum igitur, q̄ loquebatur ad illas, quia forte aliqui de illis presentes erant, quando ista dicebat, vel si non essent, sufficiebat propter alios dici. Ad quartum dicendum, q̄ Augustinus vult tam hic, quam in Luca esse ordinem continuum, & tamen saltem, q̄ hic sit continuatum apparet, de Luca autem non apparet tam manifeste, sed est satis verisimile.

Quare Christus exprobrauit istis tribus ciuitatibus solis scilicet Bethsaidæ, Corozaim, & Sodomæ.
Quæst. XLV.

Q V A E R E T V R quare Christus exprobrauit istis tribus ciuitatibus solis. Aliqui dñt, q̄ hoc fuit, quia noluerunt recipere eum ad prædicandum, & hoc colligitur, quia Luc. 10. vbi Christus dicit, q̄ ciuitatibus non recipientibus Apostolos ad prædicandum durius esset in die iudicij, quam terræ Sodomorum subiunxit, vt tibi Corozaim, & c. q. ex eadem causa istis ciuitatibus exprobraret. Sed non stat, quia in litera dicitur, q̄ in eis factæ fuerunt multe virtutes, ergo prædicauerat ibi Christus. Item patet, quia non solum recipiebant illum immo valde libenter audiebant, ita q̄ in vrbe Capharnaum tota ciuitas conueniebat ad ianuam domus in qua Christus erat. Mar. 1. & Luc. 4. & quando exiit inde securus fuit eum turbæ rogantes ne recederet de Capharnaum. Luc. 4. Alij dñt, q̄ hoc fuit, quia istis solum Christus prædicauerat. Sed falsum est, quia Christus discurrebat per omnes ciuitates, & castella prædicans præce. c. non ergo prædicauerat in his solis, cōstat. n. q̄ in aliis miracula fecerat, nam in vrbe Naym mortuum suscitauerat. Luc. 7. & illud fuit añ hoc, q̄ audito illo miraculo misit Ioan. discipulos ad Chfmeo. c. pluribus ergo ciuitatibus prædicauerat. Dicēdū ergo, q̄ Christus in multis vrbus prædicauerat, istis tñ tribus solis exprobrauit nunc, & hoc pp duo. Primo, quia iste non egerat penam, forte. n. aliæ quibus prædicauerat penam egerant, vñ non fuit eā exprobrā di eis. Secundo fuit pp maiorē ingratitudinē, quia in multis aliis vrbus prædicauerat, sed ibi pauco tēpore manebat, vel pauca miracula faciebat, hic autē fecerat multa, & prædicauerat pluries, q̄ in aliis vrbus, & sic erant magis ingrati, ista. n. est cā præcipua, sicut dñt hic. s. in quibus factæ sunt plurimæ virtutes eius.

Quare Christus voluit exprobrare istis ciuitatibus maledicendo eis.
Quæst. XLVI.

Q V A E R E T V R quare Christus voluit exprobrare ciuitatibus istis maledicendo eis, quia dicit vt tibi Corozaim. Dicendum, q̄ Christus non maledicē hic. i. mala imprecando, vel optando, aut inferēdo, sed maledicē. i. mala prænuñciat, sicut pphete faciūt q̄ futura mala gentib⁹, & vrbib⁹ interdū p̄dicūt, sic. n. fecit de Ierlm Chrs, quia videns ciuitatem fleuit super illam, & dixit, non relinquetur in te lapis super lapidē, eo q̄ non cognoueris ipsi visitationis tuæ. Luc. 19. Et tunc dicendum, q̄ hoc prædixit Christus pp multa. Primo ad emendationem istorum, quia adientes hoc poterant conuertere. Sed obicitur, quia Christus prænuñciabat eis certa mala. s. q̄ remissus esset Tyro, & Sidoni, q̄ eis in die iudicij, si tñ conuerterent non damnarentur. Et sic non statet verbum Christi. Dici pot vno mō, q̄ forte verbum Christi erat cōminatō-

rium, & s. m exigentiam p̄ris iniustitiæ ipsorum, vñ si conuerterentur non esset eis malum prænuñciatū, sicut dñt Iere. 18. q̄ Deus repente loquitur p̄ aliquam gentem, q̄ destruet eam, & si penam agit de peccato suo, Deus quoque agit penam de malo, quod locutus est p̄ eam. Vel pot intelligi dictum Christi quantum ad eos qui iam mortui erant in p̄dictis vrbus audita Christi prædicatione, & cōuerti noluerant, & illi iam damnati erant, & durius eis futurum erat, q̄ Tyro, & Sydoni, viuentes tñ poterant conuertere, & penitere, & potuissent tunc per penam purgare morā tēporis præteriti, nam quocumque modo dicatur verbum Christi, siue comminatorie, siue s. m certitudinem diuinæ præscientiæ, certum est, q̄ viuentes conuertere poterāt, quia liberi erant. Quod autē ita futurum esset, q̄ non conuerterentur non proueniebat ex diuina præscientia, sed quia ipsi libere conuertere noluerant, id prouocat ista Christi exprobratio ad conuersionem illorū. Secundo fuit, & præcipue ad exemplum audientium, & nostrum. s. vt non incidere in talem ingratitudinem, & negligentiam, q̄ audito verbo Christi nō cōuertamur, nam accidit nobis, sicut illis vrbus. s. durius erit nobis in die iudicij, quam terræ Sodomorū, & istud est præcipuum, quoniam exempla infidelitatis, & peccata, & penæ præteritorum propter nos scripta sunt, prima Corinthiorum 10. ne nos incidamus, in tale infidelitatis exemplum ad Hebræ. 4. Tertio fuit ex compassione quadam: prædixit. n. mala Christus ciuitatibus istarum, compatiens eis, q̄ grauiora mala passuri essent, quia conuertere noluerant, sic dicit Hiero. h. vrbes Galilæe a saluatore planguntur, q̄ post tanta signa ac virtutes non egerunt penitentiam, sic. n. fuit de Ierusalem, quia Christus ex compassione fleuit super illam, & dixit si cognouisses, & tu, quæ ad pacem tibi, nunc autē abscondita sunt ab oculis tuis, & ibi mala illius prænuñciavit. Lu. 19. Quarto fuit ad ostendendum se illa scire, quæ futura erāt istis vrbus temporaliter, quia non conuerse fuerant Christo prædicante, sicut fuit de Ierusalem cui Christus dixit, q̄ hæc oia euenirent ei, quia nō cognouit tēpus visitationis suæ. i. quia non conuersa est, q̄ Christus volebat congregare filios eius, sicut gallina congregat pullos sub alas, & ipsa noluit infra 23. & Luc. 15. prædicabat autē Christus ista, vt quando euenirent cognoscerent, quia ipse præscinerat illa. Ioan. 14. hoc dixi vobis antequam fiat, vt cum factum fuerit credatis.

Vnde constat Christum fecisse virtutes multas in Corozaim, quia non legitur, quando in illa prædicauerit. Et in Bethsaidæ de qua quinque Apostoli fuerunt.
Quæst. XLVII.

Q V A E R E T V R vnde constat, q̄ Christus fecerit virtutes multas in Corozaim, & Bethsaidæ, quia non legitur, q̄ in eis prædicauerit. Dicendum, q̄ licet non legatur, q̄ factum fuerit, constat tñ, q̄ fuerit factum, cum Christus dicat illud fuisse factum, hoc autē fieri poterat, quia præced. c. dñt, q̄ Christus discurrebat per oēs ciuitates, & castella prædicans euangelium, & sanans omnem languorem, tunc ergo prædicauerit in Bethsaidæ, & Corozaim, sic dicit Hiero. vbi autē scriptū sit, q̄ in Corozaim, & Bethsaidæ signa fecerit, supra. p. legimus, & circuibat ciuitates oēs, & vicus curas omnē infirmitatem, inter ceteras, ergo vrbes, & viculos estimandum est in Corozaim quoque, & Bethsaidæ dominū signa fecisse, maxime autē pater hoc de Bethsaidæ, quia de illa fuerunt quinque Apostoli. s. Petrus & Andreas, Iacobus, & Ioannes, & Philippus, vt dicit Chry. vt ergo, q̄ sepe Christus in ipsa vrbe prædicauerit, cum tot de ea ad speciale cōsortium eius assumpti fue-

fuerunt, de Corozaim idem est, est enim ciuitas con- iuncta Bethsaida in littore maris Galilee, in illa autem re- gione Christus valde morabatur, & sic sepe predica- ret, & miracula faceret in vtraque vrbe istarum.

Quare loquitur hic de Tyro, & Sydona. Quæst. XLVIII.

QVÆRETUR quare dicitur hic de Tyro, & Sido- ne. Aliqui dicunt, quod hoc fuit, quia Tyrus, & Sidon destructæ fuerant pro peccata sua, de quibus penitentiam non egerant, si tamen fuisset eis predi- catum, & signa facta, quæ fuerunt facta in his urbibus, penitissent & non fuissent destructæ, sicut est de So- domis, & tamen illæ ciuitates perierant. Dicendum, quod Ty- rus, & Sidon, licet aliàs fuerant destructæ, & etiã post Christum, tamen quoniam Christus ista dicebat Tyrus, & Sidon integras vrbes erant, & ipse aliquando transibat fines earum, infra 15. & exibant ad eum aliqui habitatores regio- nis illius, sicut fuit de Chanana cuius filia vexabatur infra 15. dicit autem hoc Christus de habitatoribus Tyri, & Sidonis qui olim habitauerunt in eis, nam illi non egerunt penitentiam de peccatis & damnati sunt, si ta- men prædicatum fuisset eis penitissent, & non dam- narentur, & id dicitur hic olim in cilicio, & cinere peniten- tiam egissent, si olim fuissent factæ in Tyro, & Sido- ne virtutes egissent penitentiam, de presentibus autem nihil doluit, ne significaret eos damnandos, nam illi, qui ma- nebant nunc licet non audierint Christum prædican- tem, postea tamen Apostolis, & discipulis prædicantibus Tyri conuersi sunt, ut patet Actu. 21. ubi erant Chri- stiani multi apud quos Paulus mansit, isti ergo peni- tuerunt, & sic isti facilliter audito verbo discipulorum penituerunt, a fortiori prædecessores eorum penituis- sent, si Christus prædicasset eis, id culpa eorum alienat, sic dicit Hieronymus Corozaim, & Bethsaida dantes quod presentem domino credere noluerunt, Tyrus, & Sidon iu- stificantur, quia Apostolis illius crediderunt.

Quare dicitur, quod egissent penitentiam in cilicio, ac cinere, Et quis modus penitendi fuit apud antiquos. Quæst. XLIX.

QVÆRETUR quare dicitur, quod egissent peniten- tiam in cilicio, & cinere. Dicendum, quod hoc dicitur, quia modus antiquorum erat sic penitentiam agere. ac- cipitur enim penitentia pro satisfactione, quæ præsup- ponit dolorem de peccatis, quia non vult quisquam se affligere pro peccatis, si adhuc gaudet in illis: debet sa- tisfactio fieri per opera dura, & penalis, ut homo pu- niat in se illicita, quæ dolet commississe, & quia in pec- cato fuerunt duo. superbia mentis qua peccans no- luit manere subditus legi Dei, sed facere, quod sibi pla- cuit, & delectatio peccati, in quantum adhæsit bonis sensibilibus, quæ delectant in se sensum, ideo in peniten- tia debent esse duo opposita. humilitatio spiritus, & afflictio carnis. Pro primo datur penitere in cinere, & hoc est, quia cinis est res vilis. puluis quidam de re- bus iam consumptis, & perditis. Pro secundo datur cilicium, quia est vestis de pilis duris qui carnem affi- gunt pungendo eam, & recõpensatur illa delectatio, quæ illicitè assumptis, iste ergo fuit modus penitendi apud omnes antiquos, sic penituerunt Ninuitæ, Ion. 3. si- cut rex de solio suo, & abiicit vestimentum suum a se, & indutus est sacco, & sedit in cinere, sic et Iudæi quoniam ieiunabant, dormiebant super cinerem, sic dicitur Ila. 58. nunquid tale est ieiunium, quod elegi per diem af- fligere hominem a se, & contorquere quasi circum- lum caput suum, & sacco, & cinerem sternere? sic et dicitur de Tyro, & Sidone hic, & Luc. 10. quod olim in cilicio, &

cinere sedentes peniterent, terigit ergo Christus mo- dum istum penitendi, quia apud antiquos erat gene- raliter ista consuetudo, & si Tyri, & Sidonii penituis- sent, tenuissent hunc modum. sicut in cilicio, & cinere, unde & Ioannes, qui penitentiam annuntiabat, & in- se illam ostendebat cilicio utebatur. sicut facta de pi- lis camelorum supra 3.

Quare Christus specialiter locutus fuerat de Capharnaum per se. Et qua miracula Christus in Capharnaum egit. Quæst. L.

QVÆRETUR quare specialiter locutus fuit hic de Capharnaum per se, quia poterat dicere ve tibi Corozaim, ve tibi Bethsaida, & Capharnaum, sicut enim posuit duas simul, ita res ponere potuisset. Alii qui dicunt, quod hoc fuit, quia Capharnaum erat ciuitas præcipua, ideo per se nominata est, sic dicit Remi- gius Capharnaum metropolis erat Galilee, & insignis ciuitas illius provincie, & ideo etiam specialiter men- tionem illius facit. Secundo potest dici, & melius, propter maiorem peccati, peccauit enim magis Caphar- naum, quoniam Corozaim, & Bethsaida, & ideo per se de il- la dictum est, peccatum autem Corozaim, & Bethsaida fuit simile, & æquale, ideo de illis simul dictum est. Et pa- ter hoc, quia eisdem verbis vsus est Christus Corozaim, & Bethsaida nullo mutato, & tamen Capharnaum alijs verbis vsus est, si tamen pro sola excellètia urbis, Chri- stus per se loqueretur de Capharnaum, postuisset eam prius, eisdem tamen verbis vteretur contra illam, & pro alia, duas, quod non fecit. Tertio fuit pro inæqualita- tem peccati, quia maior poena inferenda erat vicijs Capharnaum, quoniam vicijs Corozaim, & Bethsaida, quod pa- ter, quia loquens Christus de Corozaim, & Bethsai- da comparauit eos Tyro, & Sidoni dicens, Tyro & Si- doni remissus erit in die iudicii, quam vobis peccata tamen virorum Capharnaum comparantur Sodomitis. sicut terra Sodomorum remissus erit, & tamen peccata Sodo- morum maiora erant, quoniam Tyri, & Sidonis, quia in dete- ctationem allegantur, quoniam cuncte allegantur, & et præ- cedent. c. quoniam Christus voluit ostendere magnitudinẽ peccati ciuitatum, quæ non reciperent Apostolos di- xit terra Sodomorum remissus erit in die iudicii, & non dicit de Tyro, & Sidone in quo innuit, quod mino- ra peccata erant, & minor poena Tyri, & Sidonis, ideo de vrbe Capharnaum oportuit per se dici. Quarto fuit, quia contra Corozaim, & Bethsai- dam significat solam futura poena eterna. remissus erit in die iudicii, contra Capharnaum autem duplex poena futura erat. temporaria, & eterna, temporalis quidem, quia ab honore suo caderet, & hoc fuit, quia destructa est, quod innuitur cum dicitur vsque ad infernum descendes. vsque ad ni- hil deuenies, eterna autem cum dicitur remissus erit terre Sodomorum, debuit ergo per se dici de Capharnaum. Siquis autem concedat, quod cum dicitur, vsque ad infernum de- scendens, signatur poena eterna, pro quidem concedi, sed melius dicitur, quod signetur poena temporalis, quia aliàs dici- deberet in infernum descendes, & non vsque ad infer- num. Causa autem maioris poenæ in Capharnaum, quoniam Corozaim, & Bethsaida fuit maior ingratitude, quia plu- ries in ea Christus prædicauit, & plura miracula ibi fe- cit, ibi. sanauit leprosum, supra 8. sanauit seruum Cen- trionis languentem. eo. c. & Luc. 7. sanauit et habentem spiritum immundum in synagoga Marc. primo, & Luc. 4. & focrum Simonis fabricantem, sup. 4. & Mar. 1. & Luc. 4. & paralyticum supra 9. & Marc. 2. & mulierem fluentem sanguine, & iuscitauit filiam archisynagogi, supra 9. ibi et sanauit semel omnes lan- guentes varijs languoribus, quotquot erant in vrbe su- pra 8. & Mar. 1. & Luc. 4. in illa autem ciuitate tot mira- cula

cula a Christo facta leguntur, & ita ab omnibus ha- bebatur in admirationem de factis Christi in Caphar- naum, sicut dixerunt Nazareni. Luc. 4. quanta audiui- mus a te facta in Capharnaum fac nunc in patria tua. Etiam Christus cepit predicare in hac vrbe ante cæte- ras, quod erat ad magnam honorem vrbis supra 4. & id magna fuit poena virorum Capharnaum, qui post omnia hæc penitentiam agere noluerunt, & hoc præiudicat illa. 9. primo tpe alleuiata est terra Zabulon, & Neph- thalim. i. ciuitas Capharnaum, quæ est in finibus Za- bulon, & Nephtholim, ut dicitur supra 4. alleuiata est sab onere peccatorum primo tempore. i. a principio prædicationis Christi, quia ibi cepit predicare. eo. c. & nouissime aggravata est. i. in fine aggravata fuerunt peccata sua plusquam prius fuerant, sicut quia per ingra- titudinem penitentiam agere noluit.

Quare dicitur, quod remissus erit Tyro, & Sidoni in die iudicii quam Corozaim, & Bethsaida. Et in quo fuerunt ma- iora peccata horum, quam illorum. Quæst. LI.

QVÆRETUR quare dicitur, quod remissus erit Tyro, & Sidoni in die iudicii, quoniam Corozaim, & Beth- saida. Dicendum, quod istarum ciuitatum peccata erant maiora, quia nemo magis punitur in inferno, nisi qui magis peccauerit, cum ibi non sit acceptio persona- rum. Non dicitur significatur, quod peccata Bethsaidæ, & Co- rozaim erant plura, vel maiora ex genere suo, quia tunc frustra esset comparare peccata ista inter se, quia istud nihil notandum esset, sed erant peccata istorum maio- ra ex contemptu, & ex ingratitude, quia oblata fuit sibi salus, & repulerunt eam, peccata enim Tyri, & Si- donis erant magna ex genere suo, quia ibi erat idolo- latria, quæ est grauissimum peccatum, vici autem Co- rozaim, & Bethsaidæ idololatra non erant, peccata ra- zaim eorum maiora reputantur, quia Tyri, & Sido- nij non habebant a Deo, nisi legem naturalem, illam ergo solam contempnere poterant: Corozaim autem & Bethsaida, tamen naturalem, & scriptam habebant. sicut Moy- si, & quod his maius erat prædicationem Christi, & mira- cula contempserunt, & sic aggravantur peccata eo- rum, sic dicit Hiero. hoc non est, quia Tyrus, & Sidon naturalem tantum legem calcauerant, istæ vero ciui- tates post transgressionem naturalis legis, & scriptæ, & signa, quæ apud eos facta sunt parauiderunt. Item autem est de Capharnaum ad viros Sodomorum, quia Sodomitis sola naturalia iura violauerunt, vici autem Ca- pharnaum omnes, & omne bonum contempserunt, ergo circumstantia contempnus aggravat peccata eo- rum. Aliter potest dici, quod istud peccatum, quod erat non recepisse Christum, nec voluisse credere in eum cum vi- disset signa eius et per se ipsum erat maius, quoniam peccata Sodomorum, & Tyri, & Sidonis, quia nulla grauior esse potest ingratitude, quam sanari contemnentis, Tyris autem, & Sodomitis salus oblata non est, quia Chri- stus testatur hic, quod si fuisset eis prædicatum penitentiam egissent, & facere noluerunt istæ tres vrbes, ideo istud peccatum in se erat maximum. Item quia omnia peccata Tyri, & Sidonis, & Sodomorum erant cum aliquali ignorantia veri boni, nunquam. nisi infelices illi verum bonum cognouerunt, nam nec illis prædicatum est, istis autem verbis manifeste salus se obtulit, & agnouerunt eam, sed contempserunt, sicut dicitur lo. 12. Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quoniam luce: erant. n. opera eorum mala, repugnare tamen veritati ag- nitæ, quæ pertinet ad salutem est peccatum in Spiritum sanctum, quod est grauissimum, tale autem videtur commississe istæ tres vrbes, ideo grauantur grauius, quam Tyri, & Sidonii, & Sodomitis.

Quare Christus dixit de Sodomis forte mansissent, vsque in diem hunc, quia ly forte importat dubium. Quæst. LII.

QVÆRETUR quare Christus dixit de So- domis forte mansissent, vsque in diem hæc, quia ly forte importat dubium. Dicit potest vno modo, quod licet, forte ex proprietate sua importet dubium tamen ex consuetudine loquendi ponitur forte ubi nullum dubium est, sic dicit supra. 7. nolite mittere margaritas ante porcos, ne forte concalcent eas, & tamen non est dubium quin eas concalcent: sic et supra. 5. dicitur ne forte tradat te aduersarij iudici, & tamẽ certum est, quod traderet eum iudicij. i. accusaret apud iudicem, nisi prius concordaret se cum eo. Aliter potest dici, quod forte importat hic dubium non quantum ad cognitionem Christi, sed quantum ad volubilitatem creature, sciebat enim Christus determinate quid acturi essent Sodomitis si prædicaretur eis. san conuertentur, vel non, & conuersi manerent vsque ad diem illam, quia tamen conuertit, vel non conuertit pendeat ex libera- tate arbitrii Sodomitarum, quæ non habebat in se ali- quid determinatum, sed habet se libertas ad vtrum libet, dixit, forte, ut non putetur Dei cognitio rebus imponere necessitatem, sic dicit Remig. ideo domi- nus, qui omnia nouit in hoc loco verbum dubitan- tium posuit, sicut forte, ut ostenderet, quod liberum arbitrium concessum est hominibus, & ad hoc, quod sciret quod Deo determinate scit futura, & non sub dubio, & tamen per istam notitiam non imponit eis aliquam necessitatem sic, vel sic eueniendi, posuit duo exempla vnum sine ver- bo dubitatio, & aliud sine illo, nam dixit de Tyro, & Sidone, quod si factæ fuissent virtutes in eis olim peniten- tiam egissent, non apponendo forte, ut videatur, quod ipse certe sciebat illos penitentiam acturos si prædicare- tur eis, de Sodomitis autem dixit, forte mansissent, vsque in diem hanc, potuisset tamen ad vtrumque ponere forte, quia contingens. sicut conuersionem Tyri, & Sidonis sci- ret, eodem modo conuersionem, vel non conuersionem Sodomitarum, potuisset et ponere forte in vtroque, quia æqualis libertas erat Tyris, & Sodomitis ad con- uerti, vel non conuerti, sed non posuit vtrumque sine forte, ne viderentur futura necessarij venire propter diuinam notitiam, nec in vtroque posuit forte, ne putet futura contingentia propter sui contingentiam, vel libertatem Deo esse incerta, sed alterum sine forte, & alterum cum forte posuit.

Quare Christus non fecit, quod prædicaretur Tyrijs, Sidonijs, Sodomitis. In quo duplex dubium resoluatur. Et quomodo nulli defuit principium ad se saluandum sufficiens. Quæst. LIII.

QVÆRETUR cum sciret Deus conuertendos Tyrios, & Sidonios, & Sodomitas si prædicare- tur eis, & miracula fierent, quare non fecit, quod prædicaretur, nam ex hoc videtur, quod iniuste damnantur. Ad hoc dicit Remig. quod fortassis erant plu- rimi in Corozaim, & Bethsaida qui credituri erant, & erant multi in Tyro, & Sidone, qui non erant creditu- ri, & ideo non erant digni euangelio, dicit ergo habi- tatoribus Corozaim, & Bethsaidæ prædicauit, ut illi qui credituri erant crederent, & habitatoribus Tyri, & Si- donis prædicare noluit, ne forte illi, qui non erant cre- dituri contemptu euangelij deteriores facti atrocius punirentur. Sed hoc non stat, quia tunc etiam in Co- rozaim, & in Bethsaida prædicare non debuisset, quia plurimi ibi penitentiam agere nolentes deteriores effe- cti sunt, sicut Christus eos hic increpat, ergo non fuit ista causa. Alij dicunt, ut refert Augustinus, Deum præ- sciuisse

sciuisse Tyrios, & Sidonios a fide fuisse postea recepturos, cum factis apud se miraculis credidissent, & ex misericordia potius non illis ista fecisse, qui grauiori pena obnoxii fierent, si fides, quam tenuerunt reliquissent, si eam nullo tpe tenuissent. Sed hoc non fiat, quia postea Tyrii conuersi sunt, vt colligitur A. & 21. & non apparet, qd si dem reliquerint. Item, quia da ro, qd relicturi essent eam, adhuc non esset cessandum a predicacione, nam Corozaim, Bethsaida, & Capharnaum si dem susceperunt Christo predicare, qd postea reliquerunt cum penitentiâ agere noluerunt, & Chrs ista præciebat, & tñ prædicauit eis, ideo non cessauit ex hac cã prædicaciones mittere ad istas vrbes. Aliter dicit Hiero. qd responsio aperta est, nos ignorare Dei iudicia, & singularum dispensationum eius. i. operationu facta. i. secreta nescire & explicat magis dicens qd propositum fuerat Dei Iudeis finibus non excedere, ne iustam sacerdotibus, & Pharisæis occasionem persecutionis daret. Sed dicendum, qd istud non tenet, qd Sodomitæ ad hoc, qd non perirent, non erat prædicandum tempore Christi, quando iam non erant, sed prædicandum fuerat tempore Abrahæ qñ supererant, & in peccatis suis consumpti sunt, & sic Christus non erat prædicaturus eis, sed missurus prædicatores, quia nondum ipse carnem assumpserat, & non esset scandalu aliquod, quia istud esset si ipse relictis Iudeis iret ad prædicandum gentilibus, sed potuerat aliquem illuc misisse, sicut Ionã misit in Niniuem, & eo prædicante, conuersi sunt Ion. 3. Aliter dicit August. qd si isti credituri essent si eis prædicaretur non excusabuntur pp hoc a pena, & ait porro, sed secundum facta, qd facturi essent si uiuerent mortui iudicantur profecto, quia fideles futuri erant isti si eis cum tantis miraculis fuisset euangelium prædicatum, non sunt utique puniendi, & tamen in die iudicij puniuntur. Dicendū ergo, qd hic est duplex dubium. Vnum est an isti iniuste condemnentur. Quia credituri erant, si eis miracula fierent. Aliud est quare noluit eis prædicare cum sciret eos conuertendos. Ad primum dicendum, qd non est iudicandum de hoīe ad hoc, qd saluetur, vel condetur quid facturus esset si uiueret, sed quid fecit dū vixit, si enim ardeatur quid hō facturus esset, nemo condemnaretur, quia si Deus vellet efficaciter cor hominis, siue per exteriora, vt per miracula, & prædicacionem, siue interius tangendo cor, nemo posset peccare, quia cor hoīs est in manu Dei, & quocunq; uoluerit uertet illud Prou. 21. nam sicut nunc corda beatorum confirmat in bono, ita & posset corda nostra ad se im mobiliter uertere, sed nō facit Deus erga nos quidquid potest, sed quicquid iustum, & sufficiens est, non. n. petit a nobis fidem, nisi de eis, qd scire possumus, siue quia prædicata sunt, siue quia ex rebus creatis naturali ingenio illa cognoscimus ad Rom. 1. opera aut non peti, nisi vel ea, qd sub præcepto posita sunt, vel quæ naturalis rō agēda decernit, nulli ergo deficit deficientis principium ad salutem, si aut Deus a nobis maiora peteret iusta querela esset, qd iniuste dānamur, sed ista sola exigit, habebant aut hæc Tyrii, & Sidonii, & Sodomitæ, ideo qd peccauerunt iusta fuit eis damnatio, licet si miracula fuissent inter eos facta conuersi fuissent, quia aliqui mouentur a magnis auxiliis qui a minoribus non mouentur, si aut alicui ista magna auxilia dentur gratia est, si non potius erit ibi ordo contumax, qui aut contempserunt ista maiora auxilia iustius damnantur, quibus tñ nō impenduntur iniustum nihil sit, & ita Tyrii, & Sodomitæ conqueri nō possunt, quia non fuerunt eis miracula facta, cum sine illis haberent principium sufficiens ad salutem, istę tñ tres ciuitates, quibus ista auxilia impensa sunt, & ea contempserunt, grauius damnantur, vt dicit hic Christus.

F Ad secundum dicendum, qd quantum ad ea, quæ sunt pure beneficia non est petenda aliqua causa, nisi in nobis ea, quæ sunt exigenti iustitia habent causam determinatam, quare fiant, quæ aut sunt beneficia (solum voluntatem habent pro causa, nam si esset aliqua causa, quare fieri deberent, iam non essent pure ex liberalitate, sed ex aliqua necessitate, ita ergo quantum ad Deum, nam ea, quæ sunt simpliciter ex necessitate salutis nostre habent causam manifestā, quare fiant. i. quia si nobis Deus illa subtraheret, vel non concederet, iniuste nos condemnaret. Quæ aut sunt supererogationis sine quibus salus esse potest, ex sola Dei liberalitate conceduntur, nec habent aliquam causam ex parte nostra. i. quia nos non meremur illas, nec ex parte Dei habent causam, nisi voluntatem, & sic dicit Christus infra in litera, ita pater qm sic fuit placitum ante te. qd igitur Deus quibusdam hoībus, vel gētibus præstet quædam bona, qd alius ultra ea, quæ sunt necessaria ad salutem, sola uoluntas est causa, sicut potest figurus ex eadem massa facere aliud uas in honorem, & aliud in contumeliam, ad Ro. 9. nec potest dicere uas factum in contumeliam ipsi figulo, quare fecisti me, sic, ita nemo potest conqueri, qd Deus plura; qd alteri dederit, cum tñ sibi sufficientia dederit ad salutē, & ob hoc est causa non est petenda in istis, cum nulla sit, sicut dicit Aug. super Ioannem, quare istum trahat, & illū non trahat noli uelle diiudicare si non vis errare.

H In illo tēpore respondens Iesus dixit. Confiteor tibi pater domine caeli, & terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater, qm sic fuit placitum ante te. Oīa mihi tradita sunt a patre meo. Et nemo nouit filiū, nisi pater, neq; patrem quis nouit, nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Venite ad me oēs qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiā uos. Tollite iugum meum super uos, & discite a me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meum suauē est, & onus meum leue.

In illo tempore. Hic ponitur deuotorum commendatio. Et primo circa istam deuotionem, ponit principium motuum. Et secundo medium perductiuū, ibi. Omnia mihi tradita.

An istud sit continuatum ad præcedentia. Quæst. LIII.

Q V A E R E T V R circa primum an sit istud continuatum ad præcedentia. Aliqui dicunt, qd non, quia istud ponitur Luc. 10. qñ discipuli redierunt ad Christum, postquam prædicauerant. Alij dicunt, qd sit hic ordo continuus, quia litera hoc ostendit, quia dñs in illo tpe, scilicet tunc qñ dicta sunt præcedentia, dicta sunt et hæc. Sed obijcietur, quia et Luc. 10. ponit istud, & dicitur in illa hora, quæ est connotatio tēporis magis determinata, ergo potius erit ibi ordo continuus, qd hic. Dici potest vno modo, qd utrobique sit ordo continuus, & sit idem tempus istud, & illud, quia ibi dñs, qd Christus dixit illud qñ redierunt discipuli de predicacione, & ita poterat esse hic, qd discipuli redierunt quando loquebatur præcedentia qd illas tres ciuitates, & tunc præsentibus eis cepit istud dicere. Aliter potest dici, & melius, qd istud fuit bis dictum, qd nouit

Luc. 10
Luc. 10
10. 8
2 q. 6. cap. qui scit. lere. 6

est inconueniēs idem fuisse pluries dictum a Christo, sicut pater de pera non portanda in uia, quod Chrs dixit Apostolis. Luc. 19. & postea dixit illud discipulis Luc. 10. sic dicit Aug. lib. de concor. euan. & istud est ueritate, quia istud uerbum est tale, qd sepius dici rōnale erit. Continet laudem diuinam pp bona admiranda, quæ facit, & quia talia sepe faciebat Deus poterat Christus sepe hoc dicere. ibi enim dixit pp profectū spūalem quem operabatur Deus per discipulos Christi, hic aut pp illuminationem pauperum excecatas sapientibus. Itē patet ex aduēto, quia hic subditur uenite ad me qui onerati estis, & cetera. usque ad finem seq. c. ibi aut illa non dñr, ideo uidetur hoc pluries dictum esse, & ita utrobique erit ordo continuus.

Quare ista ponuntur hic, uidelicet id quod sequitur in c. isto. Quæst. LV.

Q V A E R E T V R quare ista ponuntur hic. Dicendum, qd in his rñdet Christus tacite, nā qd supra dixerat qñ quædam ciuitates perierant, & potuerant saluari si fuisset eis prædicatum, alij aut miracula uiderunt, & contempserunt, & perierunt, diceret aliquis, quare ista sunt, Chrs per hoc respondet gratias Deo agens, qui abscondit hæc sapientibus, & reuelauit paruulis, dans eis aliqñ notitiā de hoc saltē qñ iusta sunt. Aliter potest introduci. s. aliquis uidens, qd sapientes inter Iudæos non conuertebantur ad Christum, & aliqui simplices, & rudes conuertebantur, diceret quare fiebat hoc, Christus ait rñdet, qd hoc est, quia Deus reuelauit ista paruulis, & abscondit illa sapientibus. Lipsium esse Messiam, & dñ. In illo tempore. i. qñ Chrs locutus fuit qd tres vrbes, de quibus supra, nā illico subiūxit hoc. Respondens Iesus. Idest dicens. Aliquis dicit, n. cui Christus rñdebit hic, cum nemo uideatur quærens. Dicendum, qd potest dupl. accipi. Vno modo, qd sit responsio nō quidem ad aliquā qñem expressam, sed ad tacitam, vt dictum est præce. q. Alio modo potest dici, qd accipiat rñdere. i. dicere, nā sepe dñs in scriptura respondens ille, qui incipit loqui, a quo nihil questum fuerat, sic patet Mar. 1. qñ Christus ibat ad siculneā, nam dñs, & rñdens dixit ei, iam nō amplius quisquam ex te fructum manducet, & tñ nemo locutus fuerat ibi Christo, maxime quia ipse dñs ibi rñdisse siculneæ, quæ tñ nihil quærebat. Confiteor tibi. i. gratias ago, quia confiteri laudare est. Pater domine caeli, & terræ. Patrem retulit Christus ad se. Dñm aut non ad se, sed ad celū & terrā, est. n. Deus pñ Christi, sed non dominus eius, quia equalis est ei, & eiusdē substantiæ, dñs aut ad solā creaturam dñ. s. ad celum & terram, vnde non diceret ibi dñe, nisi diceretur celi & terræ, sed solum diceret pater. Arius, tñ qm dixit filiū, & Spiritum Sanctum esse creaturas diceret, qd Christus uocaret Deum patrem, & dñm, et si non addatur celi & terræ. Quia abscondisti hæc. i. qd Iesus erat Messias, & qd in fide eius erat salus. A sapientibus, & prudentibus. Sapientes dñr hñtes notitiā rerum speculatiue, prudentes sunt qui circa agibilia recte iudicant, quia prudentia est habitus cū recta ratione actiuis eorum, quæ ad totam uitam pertinent. 6. Ethicorum, cap. 6. & vtriq; Christum ignorauerunt. Et reuelasti ea paruulis. Idest insipientibus, & pauperibus, & indoctis hominibus. Ita pater. Et ita fuit, scilicet quod absconderetur hoc sapientibus, & reuelaretur paruulis. Quoniam sic fuit placitum ante te. Idest non fuit ad hoc alia causa, nisi quia tibi placuit, nam paruuli non meruerunt, quod tu ista eis reuelares, si tamen accipiat paruulus idest humilis, licet paruulum esse non fuerit ad reuelationem istam causa sufficienter meritoria.

Dens, & Christus sunt eiusdem substantiæ.
Sapientes quid sint. Prudentia quid.

A Quomodo Christus dicebat confiteor, cum non haberet peccatum. Et quod oportet confiteri nos esse peccatores coram Deo. Quæst. LVII.

Q V A E R E T V R qño Christus confiteretur hic, quia confiteri ad peccatorem pertinet, Christus autē peccatum nullum fecit. 1. Petr. 2. Dicendum, qd confiteri proprie accipitur. i. aperte fateri, vel asserere, cū quis. n. aliquid indubitate fateretur, illud confiteri. i. simul fateri, quia totum fateretur nihil negās, vel ex toto animo fateretur manifestare uolens. scriptura autē transumpsit istud uerbum ad significandum laudē, vt illud: confitemini dño qm bonus, & illud, confitebor tibi qm exaudisti me, & ita fere est pñerendo scripturæ accipere, p laudare, quia qui laudat desiderat aperire magnitudinem alicuius, cum laus sit sermo explicans magnitudinē, post hæc est transumptum est istud uerbum ad significandum expressionem uocale peccatorū, vt Pla. 3. r. dixi confitebor aduersum me in inuitiam meā, & dñs illud confiteri. i. simul fateri, quia qd peccata exprimit plene exprimere debet, nihil tubricendo, sed oīno manifestando, et dependet ista confessio ex laude, quia qñ quis confitetur peccatum suū laudat Deum se illi subiiciens, & minorem esse cōcedens, sic dicit Pharao. Exod. 9. Deus est iustus, ego & populus meus peccatores, & ita dñs Deo gloriam dare qui iniquitatē suam confitetur, sic patet Iosue. 7. cum Iosue uellet, qd Achan diceret pñm suū ait illi, fili mi da gloriam Deo Israel confitere, & indica mihi quid feceris, qui aut se peccatorem non confiteretur Deū uiriterat, quia cum mendacem facit. 1. b. 1. r. diximus, qd pñm non hēmus mendacem facimus cū, & uerbu eius non est in nobis, & sic ex eadē radice promittit, qd accipiat confiteri pro laudare, & p expressionem peccatorum, hic aut Christus confitetur. i. gratias agit, sicut confitemur domino qm bonus est.

Quare Christus hic gratias egit Deo, quia hæc a sapientibus abscondit, & reuelauit ea paruulis. Et qui sint sapientes, & prudentes. Et quod humiles reuelationem a Deo accipiunt. Et quomodo naturaliter Deus absconditus est, vt a nullo intelligi possit, nisi seipsum ostendat. Quæst. LVII.

Q V A E R E T V R quare Christus hic gratias egit Deo, quia abscondit hæc a sapientibus, & paruulis reuelauit. Dicendum, qd sapientes pñt hic uocari speculatiui, & prudentes circa moralia, vt dictū est, & tunc uocantur paruuli rudes, & indocti, sic dicit Chry. qd non dixit reuelasti ea stultis, sed paruulis. i. informibus, aut rusticis. Vel uocatur sapiēs qui sibi ipsi sapiens uideretur, & paruulus est, qui sibi non ut sapiēs, licet sit sapiens, sic dicit Hilarius celestium uerborum archana sapientibus absconduntur, & paruulis reuelantur, paruulis malitia nō sensu. i. sapientibus uero stultitię suę præsumptione nō prudentię causis. Vel uocantur sapientes ipsi Scribæ, & Pharisæi, qui legē interpretabantur, prudentes aut dicuntur, qui a scribis fuerunt docti. Nā sapiens est qui docet, prudens aut, qui docetur, paruuli aut uocantur discipuli Christi, qd nō erant Scribæ, aut Pharisæi, nec discipuli eorum, sed erant simplices pñcatores, quos Christus elegit de turba, vt ait Theophilus. Et tunc dicendum, qd Deus reuelauit istis secreta sua de aduentu Messie, & de uia salutis, alijs aut nō reuelauit, & Christus gratias egit nō quidem, qd ista abscondita fuerunt alicui hoī, sed qd fuerunt aliquibus reuelata, nā Deo de beneficiis gratias agimus. Quod aut seipsum quibusdam occulte bñficium nullū est, ideo et si illi mali sint nō agimus gratias, quia Deus illis se occultauit, sic dicit Chry. reuelatum autem esse paruulis lætitiā dignū est, occultari autem

aut Scribis, & Phariseis non est letitia dignum, sed la-
chrymis, non ergo propter hoc gratias agit, sed quia
sapientes non cognouerunt paruuli cognouerunt, fuit
autem causa, quod sapientes non cognouerunt ex ipsa
superbia. Quod putabant se sapientes esse, sic dicit
Theophilus abscōdita fuit mysteria ab his, qui putant
se esse sapientes, & non sunt, nam si sapientes
essent, eis reuelata fuisset, paruuli autem qui se
putant ex humilitate sapientes non esse licet sint,
reuelationem accipiunt, & ipsa humilitas est eis
causa dispositiua, ut reuelet sibi mysteria, sicut
superbis ipsa superbia est causa demeritoria, ut non
reuelentur, accipitur autem hic abscondere, id est non
reuelare, quia Deus non se abscondit ab aliquo, tanquam
impedimentum ponens ne eum intelligat, sed quia non
vult ei hoc beneficium prestare, ut seipsum, vel res
suas illi reuelet, quia Deus naturaliter excedit
intellectum nostrum, ita ut intelligere eum ne
possimus, et si non se occultet, sed potius ad hoc,
quod intelligamus aliquid eius necesse est, quod
seipsum nobis reuelet, & sic sapientibus, & prudentibus
nichil Deus iniuste egit, quia non se abscondit
ab eis, quasi prius eum cognoscerent, & nunc se
illis subtraheret, sed notitiam de seipso quoque
illi non habebant, & dare illam eis poterat, sicut
dedit aliis non dedit eis, ipse tamen Deus naturaliter
absconditus manet, ita ut a nullo intelligi possit,
nisi quod ipse se ostenderit per se. 17. posuit
tenebras latibulum suum, & iste tenebrarum
sunt lux immentia. 1. Tim. 6. Deus habitat lucem
inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, nec
videre potest, vocantur autem tenebrarum ex parte
nostri, in quantum intellectus noster est naturaliter
multum deficiens ad capiendum diuinam
essentiam, vocatur lux inaccessibleis ex parte
Dei, in quantum ipse naturaliter excellit omnem
intellectum in infinitum, sicut lucis fontes
excedunt proportionem potentiarum visuarum,
ita ut videri non possint.

Quare Christus dixit ista, quae in littera dicuntur
discipulis, & ad quid proderant. Quæst. LVIII.

Quare Christus dixit ista discipulis, & ad quid
proderant. Dicendum, quod primo proderant ex
parte Dei, quia ista erat quedam gratiarum actio
Deo exhibita, per quam quasi blandiendo Christus
loquebatur patri, ut compleret bonum, quod in
discipulis inchoauerat, in quantum dicit ita pater
quoniam sic fuit placitum ante te, & iste modus
blandiendi est valde suauis, & Deus vult, quod
est tali modo vtamur erga eum, sic dicit Hiero.
in his verbis blandientis affectu Christus loquitur
ad patrem, ut ceptum in Apostolis compleatur
beneficium. Secundo fuit, ut erudiret per hoc
Apostolos non praeue iudicare de operibus Dei,
licet eorum causas nesciant, quia sufficere nobis
debet ad hoc, quod aliquid iustum sit, quod
sciamus, quod Deus voluerit illud facere, quia
non potest ei placere, nisi quod bonum est, nec
potest respicere ad iniquitatem bono vultu, sed
quasi detestans. Abac. 1. mundi sunt oculi tui,
ad iniquitatem respicere non poteris. acceptando
eam quasi placeat in oculis tuis, & sic Christus
laudat patrem, quia sic placitum fuit coram eo,
quasi bonum sit, quia ei placuit, sic dicit Greg.
his verbis exempla humilitatis accipimus ne temere
discutere superna consilia de aliorum vocatione,
aliorum vero repulsiōne presumamus, ostendens,
quod iniustum esse non potest, quod placuit
iusto. Tertio fuit, ut Apostoli efficerentur
humiliores ne propter miracula, quae faciebant
putarent se dignos aliquo bono, sed quod Dei
beneficio susceperant, & quod Pharisaei propter
superbiam fuerant abiecti, sic dicit Chryl.
hec autem quod dominus discipulis dixit studiosiores
eos fecerunt, quia. n. consequens erat eos de se
magna sapere, quod demones abigebant, id est
eos hinc reprimi,

quia reuelatio erat, quod eis factum est, & non
illorum studium, ideoque scribere estimantes se
prudentes, & sapientes exciderunt propter
proprium timorem, vnde si propter hoc abscondita
sunt ab eis Dei mysteria timere debet nos, &
manere paruulos, hoc. n. fecit nos reuelationem
potiri. Omnia mihi tradita. Hic ponitur
mediū perductum, nam ostensum fuerat, quod
omnia proueniunt a voluntate Dei. Quod ipse
vocat, & ille non. Quia ita placitum est coram
eo, ostendit autem Christus hic, quod ipse est
mediū huius vocationis. Quia licet a patre,
tanquam ab origine omnia dependeat, tamen per
ipsum Christum fiunt omnia, eo quod ipsi data
est potestas, & ita dicit. Omnia mihi tradita
sunt a patre meo. I. ego possum vocare quos
scilicet que voluero, sicut pater potest, quia
habeo potestatem omnium, sicut ipse, sed solum
differit in hoc, quia ipse habet eam a se. I. eam
a nullo accipit, ego autem habeo eam ab ipso,
& hoc est, quia omnia tradita sunt mihi a patre
sicut omnia quae ipse habet, & ponitur hoc ad
tollendum dubium, quia dicit aliquis si ista
sic fiunt, quia sic placitum est ante patrem,
quomodo tu vocas istos, vel illos, quia nemo
potest hoc, nisi pater? Christus autem dicit, quia
ipse potest vocare quos voluerit, & non vocat
alios pater, nisi quos ipse vult, quia omnia. I.
potestas omnium tradita sunt sibi a patre. Et
nemo nouit filium, nisi pater. Hoc dicit, quia
verum est, quod vere nemo cognoscebat Christum,
nisi Deus, scire. n. Christum quantum ad diuinam
naturam impossibile est, & dicit hoc ad tollendum
dubium, quia aliquis diceret quomodo tu habes
potestatem, cum sis homo, & vnde hec habere
potuisti cum te videremus similem nobis, Christus
autem dicit vos nescitis quod ego sum, nec vnde
sum, ut intelligatis quomodo habeo potestatem
istam, & ideo dicit nemo nouit filium, nisi pater.
quod d. non est mirum, quod vos non cognoscatis
ista, quia nemo nouit me, nisi pater meus, sic
pater. Ioan. 7. ego scio, quod ab ipso sum, & ipse
me misit, vos autem nescitis, vnde venio, & quo
vado, & iterum nec me scitis, nec patrem meum.
Nec patrem nouit quis, nisi filius. I. ego cognosco
eum, & alii non cognoscunt, hoc dicit ad tollendum
dubium, quia aliquis diceret quomodo tu scis,
quod ista possis facere, & quod ea quae tu facis
sunt placita coram Deo? Christus autem dicit, quod
ipse nouit haec, quia pater est a quo ista proueniunt,
& tamen nemo nouit patrem nisi filius. I. ipse
Christus, qui filius est. Et cui voluerit filius
reuelare. I. possum reuelare patrem cui voluero,
hoc enim dicit, quia aliquis diceret, quid ergo
prodest nobis vocari a te, si patrem non possumus
cognoscere, cum ab illo sit totum bonum, & in
visione illius sit se licitas, & in fide illius sit
nunc salus, Christus autem dicit, quod licet nemo
sufficiat cognoscere patrem per seipsum, tamen
Christus poterit reuelare illum cui voluerit, &
ita omnes accedentes ad ipsum poterant cognoscere,
quia ipse eis hoc reuelaret. Venite ad me. Postquam
ostenderat, quod ipse poterat omnia, sicut pater,
& quod illi quos pater vocaret erant vere vocati,
dat nobis confidentiam accedendi ad ipsum
familiariter, ut per eum accessum habeamus ad
patrem dicens: venite ad me. I. non timeatis,
nec erubescatis venire, quia ego non abijciam
vos. Omnes qui laboratis. In curis, & laboribus
huius seculi, & quia aliquis diceret, quoniam
omnes ibimus ad te, quia nescimus an vocati
simus a Deo, & an placitum sit ei de nobis:
Christus praeposuit ea, quae hinc sunt. Omnia
mihi tradita sunt, quod d. venite omnes quotquot
volueritis, quia si ego recipio vos recepti estis a
Deo, & non dubitatis de hoc cum ego possum
omnia, quae potest pater, immo nemo potest ad
me venire, nisi ego eum traxero, & pater traxerit,
sic dicit Ioan. 6. nemo potest venire ad me,
nisi pater meus traxerit eum. Et operati estis. I.
operibus infirmitatum carnis, quia quoad in hoc
culo manemus mortale corpus, cum passionibus
laborare non possumus. Et ego reficiam vos, I.
recreabo a labo.

Christus ostendit esse vocationis mediu ad patrem.

Alia nulla requiem potest habere, nisi ad Deum peruenit.

laboribus. I. in futura beatitudine tollendo omnem
laborem, quia ibi absterget Deus omnem lachrymam
ab oculis sanctorum, & iam non erit dolor, nec labor
Apoc. 6. Et respicit in patri per multiplicem
consolationem, ut infra dicit. Tollite iugum meum
super vos. I. legem meam, quae vocatur iugum,
quia aliquid onus est, cum abrenunciare cogatur
homo per eam propriis desiderijs, & dicit super
vos. I. habete in honorem legem meam, & non
subiciatis eam pedibus vestris. Et dicit quia
mitis sum. I. addiscite a me hoc, quod ego sum
mansuetus, quasi dicat vos sic estote mansueti.
Vel dicitur discite a me, quia mitis sum. I. tollite
iugum meum super vos, & tunc dicitur poteritis.
I. clare inuenietis, quod ego sum mitis. I. blandus
non imponens onus durum, sed mollius, quam
illud, quod nunc toleratis. Et humilis corde.
I. addiscite a me humilitatem, quia ego sum
humilis corde, hoc autem dicit tollens eis
occasionem superbiendi de beneficijs collatis,
sicut supra fecerat. Et inuenietis requiem
animabus vestris. I. si tuleritis iugum meum
super vos inuenietis requiem. I. vitam eternam,
quae est requies animarum, nullam. n. aliam
requiem animae habet praeter, nisi ad Deum
peruenit, quia nunquam consummatur
desiderium eius, quousque ad illum venerit,
sicut dicit Aug. inquietum est cor meum donec
quiescat in te, & in hoc apparet differentia
promissorum noui, & veteris testamenti, quia
sola bona animae hic promittuntur, in veteri
autem sola bona corporis immo, quod minus
est bona terra. I. si audieritis me bona terrae
comedetis, hic autem solum bonum animae
promittitur, ut inueniat, quod est bonum
futurum, quia bonum corporis potest esse in
praesenti, licet sit in praesenti bonum, bonum
tamen animae nequaquam. Iugum enim meum
suauis est. Hoc dicit ad tollendum dubium,
quia cum Christus tam magna bona promitteret,
putaret aliquis, quod graui mandata imperaret,
dicit autem quod non, sed quod iugum suum
est suauis. I. lex sua. Et onus meum leue.
Eadem sententia est replicata per alia verba,
& est vsitatus modus loquendi in scriptura
ad magis exprimendum, & est metaphorice
ad animalibus portatibus currum. nam imponitur
eis iugum, quod portent, & onus, quod trahant,
praeter autem illa grauari ex duobus. I. quia
onus est, quod ipsa possunt portare, vel quia
iugum est asperum, & ledit ceruices eorum,
et si onus non esset magnum, vtrunque
autem Christus tollit, ut nulla grauitas videatur
esse in lege sua, & potest referri magnitudo
oneris ad multitudinem praepceptorum, quia
et si quodlibet praepceptum non esset in se
grauis, si tamen multa essent graua, graua
essent hominem, quia nemo ad multa
sufficenter respicere potest, iugum autem
suauis dicit quantum ad praepceptorum
suauitatem. I. quia non solum multa non
sunt, sed et graua non sunt, poterat. n. quodlibet
illorum graue esse licet pauca essent, & tamen
grauia non sunt, quia nihil est in eis, nisi
quod ratio dicit.

Quomodo est verum, quod omnia sunt tradita
Christo a patre, Et quod omnia Christo tradita
sunt tripliciter. Quæst. LIX.

Quomodo est verum, quod omnia sunt tradita
Christo a patre. Aliqui dicunt, quod non
intelligitur de rebus creatis, sed de dispensatione
salutis humanae, nam in quantum datum est
quod verbum caro fieret, tradita est ei tota
potestas eorum, quae pertinebant ad humanam
salutem, ut sic administraret, sicut vellet,
& sic exponit Athanasius. Alii dicunt, quod
non loquitur de creaturis. I. de caelo & terra,
sed de hominibus quos vocare poterat ad se,
nam de hoc loquebatur. Quod sicut pater reuelat,
quibus vult salutem, & alijs abscondit, ita
& filius vocare potest quos vult, quia omnia
sibi tradita sunt. I. potestas vocandi omnes
quos

voluerit, sicut dicit Ioan. 5. sicut pater viuificat
quos vult, ita & filius viuificat quos vult, sic
exponit Hier. dicens, tradita sunt sibi omnia
non caelum, & terra intelligentia sunt, &
elementa, & c. quae ipse condidit, sed hi qui
per filium habent accessum ad patrem. Pro hoc
tamen considerandum, quod Christo tradita
sunt omnia in quantum est Deus, & est in quantum
est homo. In quantum vero est Deus, tradita
sunt sibi omnia, non quidem creaturae, quia
iste non traduntur ei, quia per ipsum factae
sunt, sed omnia. I. omnes perfectiones patris,
quia cum sit eadem substantia numero patris,
& filii, & idem esse est eadem potestas, &
bonitas, & sapientia, & aeternitas, & cetera
attributa, quia impossibile est differre eos
ab aliquo absoluto quin sint duo Dei, & tamen
sunt vnus Deus, id est nulla est perfectio
patris quin ipsa eadem numero sit filii, &
sic accipitur Ioan. 16. omnia quae cumq;
habet pater mea sunt. quod d. non solum pater
dedit mihi omnia, sed et omnia quae ipse habet
mea sunt, & hoc non est, nisi quod substantia
vnus sit substantia alterius, & apparet ibi
in ista, quia cum Christus dixisset, omnia
quae cumq; habet pater mea sunt, subdidit:
propterea dixi, quia de meo accipiet, & loquitur
de Spiritu sancto, qui accipit ab eo esse, eo
quod spiratur a patre, & filio, & ostendit
quomodo poterat ab vtroque spirari, & dixit
omnia, quae pater habet mea sunt, eadem
substantia numero est in me, & in patre,
& ideo ambo sumus, quasi vnus principium,
& non duo, licet simus duae personae. Si autem
accipitur Christus in quantum est homo, et
verum est, quod tradita sunt ei omnia, & tunc
intelligitur omnia. I. creaturae, quae sunt
extra Deum, & non ipsa substantia patris,
quia ista maior est, quam Christus in quantum
homo, sic accipitur Ioan. 13. I. sciens autem
Iesus, quia omnia dedit ei praeter in manus.
I. sub potestate sua, quae enim traduntur in
manu alicuius sunt ea, quae ipse facere potest,
cum manus sit organum operatum, & tamen
nihil sit, nisi creatura, & sic solum creaturae
intelliguntur per hoc ei traditae. Et tunc
omnia tradita sunt Christo tripliciter. I. quantum
ad auctoritatem, & quantum ad potestatem, &
quantum ad effectum. Quantum ad auctoritatem
fuerunt ei omnia tradita ab instanti coeptione
nis suae, quia eo ipso, quod natura humana
fuit vnica verbo, fuit et Christus in quantum
homo maior omnibus creaturis, quia per hoc,
quod vnica est humanitas verbo habet ipsa
maiores perfectiones, quam omnes creaturae
simul. Quantum ad potestatem autem fuerunt
sibi omnia tradita in resurrectione, infra 28.
vnde quando apparuit discipulis dixit, data
est mihi omnis potestas in terra, & in caelo.
I. quantum ad humanitatem, quia quantum
ad Deitatem nunquam sibi tradita est, sed
semper illam habuit. Quantum ad effectum
autem tradent omnia Christo in die iudicij,
quia tunc subiecta erunt omnia pedibus eius,
& voluntas sua implebitur in omnibus
rebus, ut patet ad Hebraeos. 10. & manebunt
in aeternum, sicut ipse voluerit, & ideo tunc
dicitur Christus regnare, & dare regnum Deo
patri prima Cor. 15. Nunc est in quantum
homo omnia potest, quae vult, & tamen non
vult facere omnia, quae potest, sed relinquit
dispositionem consummandam pro die iudicij,
& idem nunc quaedam facit, & sibi subdit,
alia vero dimittit, I. mala, quae homines
faciunt, & quia ex ea parte quae mala sunt,
non sunt sibi voluntatem Christi, post diem
autem iudicij nullum malum fiet, quia iam
nemo faciet praeter voluntatem Christi, nec
est, nisi id quod Christus voluerit, i. iussu
fieri, nunc autem licet non possumus facere
quod dicitur, quod Deus vult, facimus tamen
quod dicitur, quod Deus iussit, & sic non
sumus ei plene subiecti, sic dicit ad Roma.
9. qui iustitiam suam statuere volentes
iustitiae Dei non sunt subiecti, post iudicium
autem nihil fiet praeter praepceptum Christi,
id est omnia ei erunt subiecta plene, & ideo
dicitur tunc regnare, prima Cor. 15. hic autem
non intelligitur de omnibus traditis

ditis Christo quantum ad humanitatem, sed quantum ad deitatem, quia ipse vult hic se ostendere nihil minus habere, quam Deus habet, sed equalem esse ei, ut dicit Hilarius, & Augustinus, & in quantum ad ea, que recepit in humanitatem adhuc minor est Deo, licet omnes creature sint ei subditæ. Item quia Christus vult ostendere hic, quod sicut pater vocat quos vult, & saluat quos vult, ita ipse vocat quos vult, & quod sibi placitum est fit, & in dare homini vitam æternam non pertinet ad Christum in quantum homo est, sed solum in quantum est Deus infra 20. sedere ad dexteram, & sinistram non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a patre meo. i. quantum ad humanitatem, quod solam vos in me respicitis, & ex cuius parte vos cognati mei estis, & consilii in iure cognationis hoc petitis, ego non possum dare vobis, sed quibus paratum est a patre meo. i. sola deitas patris, filij, & Spiritus Sancti hoc dare potest, ergo Christus dicebat hic omnia sibi tradita esse a patre. i. ipsam substantiam patris, & omnem perfectionem eius, sicut dicitur Io. 19. quæ habet pater mea sunt. i. tota substantia eius, & in ista sibi tradita. i. quæ Christus accepit a patre nascendo ipse potest dare gloriam quibus vult, sicut pater, & quod placitum est coram eo fit, sicut id quod placitum est ante patrem. Sed quomodo nunquam accipitur nihil accepit a patre eodem quo vnus non accipit ab altero, quia sic suscipiens habet, id quod prius non habebat, & dans caret eo, quod prius habebat, in susceptione autem diuina, quæ est æterna filius suscepit, id quod semper habet, & nunquam tunc, quod non habet, sed id suscipit, quia non a seipso, sed ab alio, id est a patre habet, pater autem dat, sed non caret. eo quod dat, quia tam plena substantia manet patri cum filium gignat, sicut si non gigneret totum suum esse sibi retinens, immo perfectior, & teundior est substantia patris, quia tota communicata filio per generationem plena in patre manet, quod si ad hoc, quod plena maneret dicitur non posset. Etiam in humanitatem tradita est Christo potestas super omnem creaturam. Deus in non caret potestate, quam Christo homini dicitur, sed ita plene eam habet, sicut si nulli in totum, vel in partem dicitur, sic dicit Hieronymus si iuxta nostram fragilitatem sentire volumus, cum cepit habere, quod accipit, incipit non habere, qui dedit.

Quomodo dicitur, quod nemo nouit filium, nisi pater, nec patrem quis, nisi filius. Vbi, quod cognoscere quid sit Deus stat dupliciter. Et quod si nos Deum comprehendere, minus intellectus noster efficeretur increatus, quod est impossibile.
Quæst. LX.

QVAERETUR quomodo dicitur, quod nemo nouit filium, nisi pater, nec patrem quis, nisi filius. Nam filium nos nouimus. De patre est Christus præsupponit, quod eum nouimus Io. 14. cum Philippus dixit Christo dñe ostende nobis patrem, & ille ait Philippo, qui videt me videt patrem meum. Item pater, quia ad Roma. 1. dicitur inuisibilia Dei, quæ per ipsum facta sunt intellectu aspiciunt. i. Deus, qui est inuisibilis cognoscitur a nobis per ea, quæ facta sunt. i. per creaturas, & hoc est Deum cognoscere, siue patrem, qui visibilis est. Dicendum, quod cognoscere Deum stat dupliciter, aut cognoscere, quia est, aut cognoscere quid est. Primo modo omnes cognoscunt eum nemo, non potest ignorare Deum esse, nisi sit omnino insipiens, sicut dicitur Psal. 13. & 52. dixit insipiens in corde suo non est Deus. Cognoscere autem quid sit Deus stat dupliciter, quia aut cognoscere apprehendendo naturam eius, aut illum totaliter comprehendendo limitibus cognitionis sue. Primo nemo nouit filium, nisi pater, nec patrem, nisi filius, quia cognoscere quid Deus sit

excedit naturam intellectus creati, & id illum nemo vnquam cognouit Io. 1. Deum nemo vidit vnquam, potest in cognoscere homo quid sit Deus. Quid sit pater, & quid filius, & hoc per reuelationem, & sic dicitur hic. & cui filius voluerit reuelare. Cognoscere autem Deum comprehendendo nemo potest, nec est per reuelationem alicui concedi potest, quia hoc erat facere intellectum nostrum esse increatum, quod includit dictionem, sic dicitur 1. Tim. 6. Deus habitat lucem inaccessibilem, quem nemo vidit vnquam, sed nec videre potest. i. comprehendendo eum, & tunc verum est, quod nemo nouit filium, nisi pater, nec patrem nouit quis, nisi filius, quia ipsi se comprehendunt, vterque. n. est infinitus, & intellectus infinitus adequatur essentia infinite cognoscibili, & sic se comprehendunt, de hoc dicit Chrysostomus cum ait dicitur, nec patrem aliquis cognoscit, nisi filius, non hoc ait quia eum omnino ignorent, sed quia cognitione qua ipse cum nouit nullus eum scit, quod & de filio dicendum est, scilicet quod nemo nouit filium, nisi pater. i. ea cognitione qua pater eum nouit. Ad primum dicendum, quod nos cognouimus Christum in humanitatem, & in deitate nemo eum nouerat, sic dicitur Io. 8. vos nescitis, vñ venio, nec quo vado, & iterum, nec me scitis, nec patrem meum, si autem Apostoli cognouerunt Christum, & nos cognoscimus eum in fide, hoc est per reuelationem, in quantum Christus prædicauit, nam fides ex auditu est ad Roma. 10. & hoc excluditur hic cum dicitur, & cui voluerit filius reuelare. Vñ siue obscure cognoscimus quid est per fidem, siue clare, sicut est in patria per visionem, vtrunque est per reuelationem, ex seipso autem nemo potest patrem, nec filium cognoscere. Ad secundum dicendum, quod qui cognoscit filium cognoscit patrem, eodem modo quo cognoscit filium, nam si cognoscit filium per solam fidem, et patrem per fidem cognoscit, si autem clare filium videt, necesse est clare videre, patrem, quia eadem est substantia patris, & filij, quæ vnus, & sic Christus dixit, qui videt me, videt & patrem, & subdidit eam. i. quia ego in patre, & pater in me est. Apostoli in non cognouerunt Christum, vel filium Dei. i. nesciebant modum quo ipse esset filius Dei, id petierunt ostendi sibi patrem. Ad tertium dicendum, quod naturali ingenio quis potest cognoscere Deum esse, & in quid Deus sit nemo potest cognoscere, nisi ex reuelatione, id patrem esse, & filium in diuinis naturaliter nemo scit, Deum autem esse æternum, & sapientem, & similia naturaliter cognoscitur, & hæc voluit Apostolus ad Roma. 1. & hoc est sine reuelatione, sed istud non est cognoscere patrem, nec filium, maxime quia Christus loquitur de cognitione clara, ut inuuit Luc. 10. nemo scit quid sit filius, nisi pater, & quid sit pater, nisi filius?

Quomodo dicitur, quod solus pater cognoscit filium & contra-rio, & an Spiritus sanctus cognosceret patrem, & filium, &c.
Quæst. LXI.

QVAERETUR quomodo dicitur, quod solus pater cognoscit filium, & e converso, quia tunc videtur, quod Spiritus Sanctus non cognoscit patrem, nec filium, vel cognoscet ex reuelatione, quod est inconueniens, quia tunc esset minor pater, & filio, cum reuelatio solum fiat intellectu creato non potenti naturaliter cognoscere essentiam infinitam, & sic esset Spiritus Sanctus creatura, sicut Arius voluit, quod falsum est. Dicendum, quod Spiritus Sanctus nouit patrem, & filium, quia equalis est vtrique, & eiusdem substantia, nec potest seipsum cognoscere quin patrem, & filium cognoscatur. Aliqui ergo dicunt, quod Spiritus Sanctus non excipitur hic, quia dicitur hic nemo, i. nullus homo, & sic non excipitur ab hac cognitione, nisi homo, sed Spiritus Sanctus non est homo, id non excipitur. Dicendum, quod istud non stat, quia tunc non diceretur

ceretur nemo nouit filium nisi pater, nam pater non est homo, sed solus filius, & in excipitur hic, ergo nemo non accipitur pro nullo homine, sed nemo, i. nullum suppositum, oportebat ergo excipere Spiritum Sanctum, sicut pater excipitur. Aliter ergo dicendum, quod dictio exclusiva, vel exceptiua addita vni personæ in diuina respectu termini essentialis non excludit aliam, sed potius includit, quia essentialia sunt eadem numero tribus personis, quidquid ergo prædicatur de vna persona prædicatur de tribus, respectu autem termini notionalis, vel personalis excludit, ut si dicatur solus pater generat, & quia notitia absolute sumpta est essentialis, in diuinis est eadem notitia numero trium personarum, non ergo excipitur Spiritus Sanctus cum dicitur, quod nemo nouit filium, nisi pater, quia tunc sequeretur, quod filius non nouerat seipsum, quod est falsum, omnes. n. tres personæ nouerunt se libet plene, sed per hoc, quod dicitur nemo, excluditur quod non habet suppositum creatum, & sic verum est, quod nec homines, nec Angeli nouerunt filium, nec est patrem, sed Spiritus Sanctus non excipitur, nec filius, & licet dicatur, nisi pater, subintelliguntur et filius, & Spiritus Sanctus, & hoc per inseparabilitatem, & consubstantialitatem, sic dicitur Augustinus. 1. de trinitate. Idenique per inseparabilitatem sufficienter aliquando notatur, vel solus pater, vel solus filius, nec inde separatur vtriusque Spiritus, & ita aliquando dicitur, quod solus pater scit aliquod, ut Mar. 13. I. de die autem illa nemo scit, nec Angeli celorum, nec est filius hominis, sed solus pater, & in per hoc non excluduntur filius, & Spiritus Sanctus, quia non intendit Christus per hoc excludere, nisi creaturas, vnde idem est dicere nemo nouit, nisi pater, sicut dicere nemo nouit, nisi Deus cum sint isti termini essentialis, qui sunt communes tribus personis.

Quare cum dicitur de filio, non adiungitur cui voluerit pater reuelare. Vbi dicitur, quod filius reuelat patrem, & non dicitur, quod pater reuelat filium propter tria.
Quæst. LXII.

QVAERETUR quare hic dicitur, quod nemo nouit patrem, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare, quod autem dixit nemo nouit filium nisi pater, non dicitur, & cui voluerit pater reuelare filium, nam vñ per hoc innuit, quod filius non possit ab omnibus cognosci, nisi a patre cum non reueletur alicui per patrem. Dicendum, quod eo modo quo potest quis cognoscere patrem potest cognoscere filium, & Spiritum Sanctum, immo non potest quis cognoscere patrem, quin filium, & Spiritum Sanctum cognoscatur, quia eadem substantia est trinum, quæ cognoscitur, & si vna persona ignoratur omnes ignorant, sic Christus dixit Io. 14. quod Philippus dixit ostende nobis patrem, ait. n. tanto tempore vobiscum sum, & non me cognouistis, arguit. n. quod non cognoscebant eum, qui petebant patrem sibi ostendi, & subdidit, qui videt me, videt & patrem meum. i. cognoscendo vnum cognoscitur alius, & ostendit magis eam. i. quia ego in patre, & pater in me est, & id est si alicui reuelatur pater reuelatur et filius, cum tunc dicitur, & cui voluerit filius reuelare non innuit quin et pater reuelet filium, sic dicitur infra 16. cum Christus dixit Petro Beatus es Simon Bariona, & quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, & tunc loquitur de seipso, quia petierat ab Apostolis quem me dicit homines esse, & c. & Petrus ait, tu es Christus filius Dei, & Christus dixit, quod pater reuelauerat ei hoc, ergo pater reuelat hominibus quis sit filius, sic dicit Ambrosius super Lucam, ut scias, quia sicut filius patrem quibus vult reuelat, et pater reuelat quibus vult filium, audi dñm dicentem. Beatus est Simon Bariona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, dicit tamen de filio solum, quod reuelat patrem, & non dicit de patre, quod reuelat filium propter tria. Primo pro breuitatem, quia cum sit eadem notitia de omnibus personis si vna reuelat aliam et potest alia reuelare aliam, immo proprie loquendo non potest vna persona aliquid reuelare hominibus quin omnes tres simul reuelent, quia istud est essentialis, sicut creare, & iustificare, & non potest comperere vni quin comperat omnibus, dicendo ergo de vna persona, quod reuelat aliam intelligitur et de alijs, quod quilibet aliam reuelat, & non oportuit exprimi, sicut cum dicitur nemo nouit patrem, nisi filius non excluditur Spiritus Sanctus, & et pater quin seipsum cognoscat, ita cum dicitur, & cui voluerit filius reuelare, subintelligitur, quod et pater possit reuelare filium, & Spiritus Sanctus possit reuelare patrem, & filium, & ita cõter dicimus, quod omnes reuelationes sunt per Spiritum Sanctum. Secundo dicitur istud pro propria reuelatione filij, quia filio ex proprietate sua competit notificare seipsum, & patrem, quia filius est verbum patris, & sicut verbum nostrum manifestat seipsum, & loquitur, ita filius seipsum, & patrem ostendit, quod est reuelare, sic dicit Augustinus. 7. de trinitate, & lib. de questionibus euangelij, non est, ita intelligendum quod filius a nullo possit agnosci, nisi a patre, pater autem non solum a filio, sed et ab eis quibus reuelauerit, sed potius dicitur est, ut intelligamus patrem, & ipsum filium per filium reuelari, quia ipse est mentis nostre lumen, ut quia dixit, & cui voluerit filius reuelare non solum patrem, sed et filium accipiamus, ad totum. n. hoc referendum est, verbo. n. suo se præ declarat, verbum autem non solum, id quod per verbum declaratur, sed et seipsum declarat. Tertio potest dici, & melius, quod Christus hoc dixit, quia semper probatio, & notificatio fit per manifestiora, & quia filius erat notus eis quibus loquebatur, & sciebant, quod loquebatur eis, pater autem non erat illis notus dixit, quod filius reuelabat patrem. i. totam deitatem, & non dixit hoc de patre, nec de Spiritu Sancto, quia erat ignotus, & ista est vera causa. Sed dicitur, quod ex hoc apparet, quod nemo filium cognoscit cum non cognoscat eum, nisi pater, & in pater non dicitur quicquid reuelare, sed solum filius reuelat patrem, ergo manet filius ignotus.

uelat filium propter tria. Primo pro breuitatem, quia cum sit eadem notitia de omnibus personis si vna reuelat aliam et potest alia reuelare aliam, immo proprie loquendo non potest vna persona aliquid reuelare hominibus quin omnes tres simul reuelent, quia istud est essentialis, sicut creare, & iustificare, & non potest comperere vni quin comperat omnibus, dicendo ergo de vna persona, quod reuelat aliam intelligitur et de alijs, quod quilibet aliam reuelat, & non oportuit exprimi, sicut cum dicitur nemo nouit patrem, nisi filius non excluditur Spiritus Sanctus, & et pater quin seipsum cognoscat, ita cum dicitur, & cui voluerit filius reuelare, subintelligitur, quod et pater possit reuelare filium, & Spiritus Sanctus possit reuelare patrem, & filium, & ita cõter dicimus, quod omnes reuelationes sunt per Spiritum Sanctum. Secundo dicitur istud pro propria reuelatione filij, quia filio ex proprietate sua competit notificare seipsum, & patrem, quia filius est verbum patris, & sicut verbum nostrum manifestat seipsum, & loquitur, ita filius seipsum, & patrem ostendit, quod est reuelare, sic dicit Augustinus. 7. de trinitate, & lib. de questionibus euangelij, non est, ita intelligendum quod filius a nullo possit agnosci, nisi a patre, pater autem non solum a filio, sed et ab eis quibus reuelauerit, sed potius dicitur est, ut intelligamus patrem, & ipsum filium per filium reuelari, quia ipse est mentis nostre lumen, ut quia dixit, & cui voluerit filius reuelare non solum patrem, sed et filium accipiamus, ad totum. n. hoc referendum est, verbo. n. suo se præ declarat, verbum autem non solum, id quod per verbum declaratur, sed et seipsum declarat. Tertio potest dici, & melius, quod Christus hoc dixit, quia semper probatio, & notificatio fit per manifestiora, & quia filius erat notus eis quibus loquebatur, & sciebant, quod loquebatur eis, pater autem non erat illis notus dixit, quod filius reuelabat patrem. i. totam deitatem, & non dixit hoc de patre, nec de Spiritu Sancto, quia erat ignotus, & ista est vera causa. Sed dicitur, quod ex hoc apparet, quod nemo filium cognoscit cum non cognoscat eum, nisi pater, & in pater non dicitur quicquid reuelare, sed solum filius reuelat patrem, ergo manet filius ignotus.

Et dicendum, quod pater reuelat filium, sicut filius reuelat patrem, ut dicit Ambrosius super Lucam, & infra decimosexto capitulo, caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, &c. et filius seipsum reuelat, sicut & patrem, quia in hoc erat notum Christus illud tacuit, quod vero erat ignotum, san reuelaret patrem expressit, sic dicit Chrysostomus, san reuelaret patrem expressit, sed hoc quod dicitur dimisit, ut manifestum, illud autem posuit, quia poterat esse dubium.

Quare Christus dixit venite ad me qui laboratis, &c.
Quæst. LXIII.

QVAERETUR quare Christus dixit hic venite ad me qui laboratis. Dicendum, quod Christus ostenderit supra, quod ipse est mediator Dei, & hominum in quantum ipse reuelat hominibus deitatem, id est ut ei homines familiariter appropinquare velint hortatur eos dicens venite ad me. Et dicitur omnes, qui laboratis, quod per multipliciter accipi. Vno modo de laboribus huius sæculi, de angustiis, & erumnis, quod proueniunt ex conditione corporis mortalis, & istos labores homo sustinet quantumdiu vivit, sic dicit Augustinus lib. de verbis dñi. I. quare. n. omnes laboramus, nisi quia sumus homines mortales lutea vasa portantes, quod faciunt iniquæ angustias. Secundo potest accipi de labore peccatorum, quia laborant homines in peccatis, & et aggrauant eos, sicut quæra ipsi imposta, nam iniquitates dicuntur ledere in capite humano, & aggrauare hominem, sic dicit Psal. 37. quoniam iniquitates mee supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauat eum super me, sic

dicat Hieron. gratia sibi esse onera peccati. Zacharias propheta testatur iniquitatem dicens sedere super talentum plumbi. Tertio potest intelligi de labore sollicitudinum huius seculi, quia propter corporis angustias, & peccatorum morbos adhuc ipsa seculi sollicitudo cogit hominem laborare, & affligit propter diuersitatem, & contrarietatem desideriorum, sic dicit Grego. 30. moralium durum seruitutis pondus est subesse temporalibus, ambire terrena, retinere labentia, velle stare in non stantibus, appetere quodam transuentia, sed cum transuentibus nolle transire, dum enim votum cuncta fugiunt, quæ prius mentem ex desiderio adeptiois amiserant, post ex pauore amissionis premunt. Quarto potest accipi de labore sub onere legis Moyli, quæ vocatur onus importabile. Act. 15. sic dicit Hieronius legis difficultatibus laborantes, & peccatis seculi oneratos ad se vocat, & hoc modo exponit Nicolaus. Dicendum vtrum maxime, quod accipitur hic labor pro labore seculi, unde ponuntur duo. scilicet laboris, & onerati estis, labor enim est in operationibus variis ad sustentationem vite, & sollicitudinibus huius seculi, onus vero pro angustis corporalibus accipitur, quia labor est, quod agimus, onus est, quod sustinemus: nam sollicitudines, & opera ad sustentationem vite sponte facimus, corporis autem angustias & passiones inuiti sustinemus, oes autem homines hæc duo habent, ideo omnes ad se vocat.

Quare dicitur, & ego reficiam vos, & quomodo reficiat Christus nos quatuor modis. Quæst. LXIII.

QUARE ET VTRUM quare dicit, & ego reficiam vos, & quomodo reficiat. Dicendum, quod Christus voluit homines inuitare ad obseruationem legis sue, & quia quilibet lex laborem, & iugum quoddam importat, nemo autem ad labores sponte mouetur, primo posuit premium horum laborum, lego reficiam vos. scilicet pro paucos labores quos in obseruationem legis mee impenderis liberabo vos ab omnibus laboribus in quibus nunc versamini, & ab onere, quod sustinetis. Et sicut labor accipitur quadrupliciter, ut dictum est præcedente, & Christus reficit vos ab omni labore. A primo reficiet vos in resurrectione, quia quoadiu viuimus semper corpus mortale gerimus, tunc autem immortale, & incorruptibile erit. 1. Corin. 15. & sic dicit, quod liberabitur creatura a seruitute carnis. id est a subiectione passionum, & miserie, quæ accidit propter carnem, sed ista refectio non erit, nisi in vita æterna. De secundo patet, quia erit liberabimur a laboribus peccatorum, & hoc generaliter erit post resurrectionem, quoniam electi peccare non poterunt, quia erunt confirmati, & adhererunt inseparabiliter ipsi summo bono, hic est quibusdam electis datur, quod nunquam peccent, & hoc pro plenitudine gratie concessit illis, generaliter tamen oes electi ante mortem liberantur a laboribus peccatorum, quia nullus electus in peccatis decedit. De tertio patet, quia liberantur boni a sollicitudinibus huius seculi per mortem, quia sollicitudo est de aliquo, quod deesse creditur, beatis autem nihil deerit, quia possidebunt firmiter summum bonum, ideo de nullo erunt solliciti, non enim de aliquo extrinseco, quia oia possident in ipso summo bono, non erunt solliciti, quia firmiter, & secure illud possidebunt, scientes se, nunquam illo carituros, & sic post mortem ab omni labore liberabuntur electi. Apoc. 14. ammodo dicit spiritus, ut requiescant a laboribus suis, & premititur beati mortui, qui in domino moriuntur, scilicet electi, quia illi soli moriuntur in domino, id est secundum legem dei. De quarto patet, quia ab onere legis Moyli, sicut declarauerunt Apostoli. Act. 15. & Paulus ad Gala. 5. Quia tamen dictum est præcedente, quod labor proprie accipitur pro corporalibus exercitiis, & sollicitudinibus, ad sustentationem vite,

onus autem pro passionibus carnis, verum est, quod per his Christus liberat, ut supra dictum est, & vere nulli alij liberantur, nisi qui ad Christum veniunt, sic ipse dixit Io. 8. si filius vos liberauerit vere liberi eritis, liberat quidem a sollicitudinibus, quia est in hac vita minus solliciti sunt, qui Christum diligunt, scientes enim in eo esse totum bonum, de bonis huius seculi parum curant, & ideo, quasi nihil sollicitant, qui autem ad Christum non veniunt in huius vite bonis felicitate consistunt, ideo necessesse est, quod de eis summe sollicitentur, & ideo Christus sollicitudine ista vetuit supra. 6. & Er Marthe dixit Martha sollicita es, & turbas erga plurima, porro unum est necessarium Luc. 10. liberat etiam a corporalibus passionibus, quia quod ad Christum non veniunt hi corporis passiones tolerant, & post mortem acerrimos cruciatibus sustinebunt.

Quid sit hoc iugum & quare dicitur tollite super vos. Quæst. LXV.

QUARE ET VTRUM quare dicit tollite iugum meum, quid sit istud iugum, & quare dicit tollite super vos. Dicendum, quod iugum accipitur pro lege Christi. Aliqui dicunt, quod vocatur iugum a iungendo. Iquia est vox a motis, quia precipue est de charitate. Io. 15. hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem, charitas autem homines iungit, quia est amor virtus unitiva, ut dicit Dionysius, & sic exponit Nicolaus. Alii dicunt, quod vocatur iugum, quia iungit Iudeos ad Gentiles, nam Christus copulauit in se oes, sicut dicit Apostolus, quod fecit vtrumque bonum, sic dicit Rabanus, iugum Christi est euangelium, quod Iudeos, & gentes in unitatem fidei coniungit, & sociat. Hæc verba sunt, & tamen melius dicit, quod vocatur iugum lex Christi, quia premit nos, sicut iugum premit iumenta, ita & lex premit obseruatores suos cohibens eos a proprijs desideriis, ut ipsam sequantur, ideo Christus dixit supra 7. arcta est via, quæ ducit ad vitam, & tamen via ducens ad vitam est lex eius, quia iam non est alius modus perueniendi ad vitam æternam, nisi per fidem Christi, & obseruationem mandatorum eius. Et si obiciatur, quod infra dicit iugum meum suauis est.

Dicendum, quod non tollitur per hoc quin homines premit, sed minus premit, quia iugum veteris testamenti: nam licet illud suauis vocauerit, iugum tamen nominauit, & est onus, quia tamen putaret quis, quod quia promittebantur magna bona obseruatoribus huius legis, esset illa valde grauis, dicit quod non erat, sed suauis dicens iugum meum suauis est. Cum autem dicit tollite super vos, dicit propter duo. Primo ad applicationem metaphore, nam animalia iugum supra ceruicem portant, ita & nos si iugum portare debemus illud super nos portabimus, unde nihil aliud est iugum Christi portare super nos, quam legem eius obseruare. Secundo dicit hoc, ut lex Christi in honorem habeatur, quia quod super nos ponimus honoremus, cum vero lex contemnitur non tollimus iugum super nos, sed pedibus calcamus, sic dicit Rabanus, iugum autem super nos iubemur sumere. id est euangelium in honorem habere, ne forte subterponentes id prauè illud contemnentis luteis pedibus vitiorum conculcemus.

Quare Christus dixit discite a me, quia mitis sum, & humilis corde, in quo Christi notantur documenta. Quæst. LXVI.

QUARE ET VTRUM quare Christus dixit discite a me, quia mitis sum, & humilis corde. Dicit propter vno modo, quod hoc dicit ad ostendendum conditionem legis Christi, quod erat suauis ad tolerandam, & dicit discite a me, quia mitis sum. id est tollis iugum meum, scilicet legem super vos obseruando illam addite-

ris. inuenietis per experientiam, quod sum mitis. id est mansuetus. scilicet non impono opera dura, sicut erant in veteri lege. Aliter potest intelligi, quod Christus ponit hic duo documenta generalia, quod sunt precipua, vel prima in lege sua, nam dixerat tollite iugum meum. id est obseruate legem meam, declarauit autem immediate quid erat primum, vel precipuum in lege sua, & posuit ista duo documenta. scilicet esse mitem, & humilem, cum ait discite a me, quia mitis sum, & humilis. id est addiscite a me, quod sitis mites, & humiles, sicut ego sum, & dicit humilis corde. id est ex corde, quia est quidam humilitas simulata, sicut in hypocritis qui corde superbiunt gerunt, & foris humilitatem simulant, sicut dicit Ecclesiast. 19. est qui nequiter se humiliat, & interiora eius plena sunt dolo. voluit autem Christus dirigere affectiones nostras, & quia solent dominari superbia, & ira in affectibus nostris, istas voluit Christus comprimere, iram quidem per mansuetudinem, superbiam per humilitatem, nam libidinem supra 5. compefcuerat dicens, qui videt mulierem ad concupiscendum eam, iam mechatus est in corde suo, maxime autem humilitatem Christus præponere voluit, quia ista est suauis necessaria in principio omnium operum non solum in quantum est ipsa bonum quoddam, sed et potius in quantum est conseruatiua ceterorum bonorum, nam si humilitas deest mox per superbiam, aut per inanem gloriam omnium virtutum fractus peribit. Sed dicitur quare Christus non dixit hic de ceteris virtutibus, ut de castitate, & liberalitate, quæ sunt contra luxuriam, & auaritiã, & ira de virtutibus ceteris. Aliqui dicit, quod hoc est, quia supra 5. & 6. dixerat de quibusdam eam, & ideo non reperit eas hic. Sed non stat, quia tunc non diceretur hic de mansuetudine, quæ est contra iram, quia supra 5. de illa dictum fuerat, & et diceretur hic contra auaritiã, quod non fuerat ibi tam expresse dictum. Dicendum, quod hoc fuit quia Christus dixit, discite a me, ipse autem ostendebatur, sicut perfectissimus, in viro autem perfecto non est magnum, quod non fiat vitia carnalia, quæ ab omnibus, ut vitia reputant, sed quod non fiat vitia, quæ a paucis reputantur vitia, & semper ingerunt se ut virtutes, & ita superbia, & inanis gloria cum non fuerint in magno excessu sub virtutis effigie latent, de ira idem est, quæ sepe zelum iustitie se appellat. ista ergo debuit Christus ostendere, quæ videbantur esse minima peccatorum. id est magis latentia, & ob hoc se dixit esse mitem, & humilem corde, non esse autem esse formicatore, nec ebrium, nec furem nihil magnum erat, ideo non dixit discite a me non fornicari, non inebriari, non furari, sed dixit, discite a me, quia mitis sum. id est ut vos itis mites, & humiles corde, sicut ego sum.

Quare dicitur, & inuenietis requiem animabus vestris. Et quod anima quiescere non potest quousque Deum clare videat. Et lex noua, & vetus in quo differunt. Et quæ sunt imposita in lege Moyli obseruanda, & quæ in lege Christi. Et quid in vtraque promittatur. Quæst. LXVII.

QUARE ET VTRUM quare dicit, & inuenietis requiem animabus vestris. Dicendum, quod Christus volebat imponere iugum legis sue ceruicibus Apostolorum, & quia nemo sponte grana tolerat, posuit premium, per quod incitaretur ad hoc toleranda dicens, inuenietis requiem animabus vestris si custodieritis legem meam, promissit autem requiem annuatiua. id est beatitudinem, quæ est in Dei visione, nam anima quiescere non potest quousque Deum clare videat, sicut dicit Augustinus, inquietum est cor meum donec quietetur in te, & ista tantum maxima bona, quia nihil melius intelligi, aut desiderari potest, beatitudo, & in hoc differunt, & excellit lex noua veterem, quia illa sola temporalia promittebat, hæc autem promittit æterna, licet verum est, quod obser-

uatoribus legis Christi non solum bona æterna, sed et temporalia pro hac obseruatione dentur, ut patet infra 19. & Mar. 10. nemo est, qui reliquerit domum, aut fratres propter me, qui non accipiat centies tantum nunc in hoc tpe, & in seculo futuro vitam æternam. in æterna sunt, tanquam principaliter promissa, temporalia autem, tanquam accessoria, sic Christus dixerat supra 6. primum quaerite regnum Dei, & iustitiã eius, & hæc oia adicient vobis, scilicet temporalia, lex autem vetus temporalia sola promittit, & sic multum est deficiens a dignitate legis Christi. Sed est dubium in hoc an sola temporalia promittat. Aliqui dicunt, quod promittit et æterna, quia illud, quod ponitur tanquam merces legis, promittitur obseruatoribus eius, sed Deus, qui est bonum æternum promissit seipsum Abraham mercedem dicens, ego sum merces tua. Gene. 15. ergo æterna bona promittebat. Item lex deducit hominem ad actum virtutis, ideo quod in lege promittitur, est quasi premium virtutis, premium autem virtutis debet esse melius virtute, sed exteriora bona non sunt meliora virtute, sed valde minora, ergo non possunt poni ut premium virtutis, & sic in veteri lege, quæ ad virtutem inducebat, non promittent temporalia, sed æterna. Item non debet in lege fieri, quod est premium virtutis, sed est contra rationem virtutis, quod ponatur finis eius bonum temporale, & quod fiat actus virtutis propter bonum terrenum, ergo in lege veteri non debent promitti temporalia, sed æterna. Dicendum, quod in lege veteri promittebantur temporalia, ut patet in toto discursu 5. Librorum Moyli, qui vocantur lex, ut dicit Hieronimus in Prologo Galeato, nam in illis nihil expresse inuenitur promissum, nisi possessio terre Chanaan, & victoria hostium, & copia rerum, & pax, & honor, ut patet Leui. 26. & Deute. 28. & 29. ubi ponuntur promissiones bonorum obseruatoribus legis, & comminationes penarum prauaricatoribus, vbi ista. id est, si audieritis me bona terre comedetis. Hoc autem verum est de promissione expressa, nam sub quibusdam figuris bene potest intelligi, quod æterna promittebantur, in quantum per temporalia significatur æterna, ad Hebræo. v. mbram futurorum bonorum lex habet. id est lex Moyli, quæ vocatur absolute lex, quia non erat, nisi lex. Iudei tamen non intelligebant promissa sibi esse bona æterna, sed solum temporalia. Pro quo sciendum, quod obseruatoribus legis veteris non solum dabantur temporalia, sed et vita æterna, quia aliis ois ipsi perirent æternaliter, & tamen non promittebatur eis vita æterna, nec aliquid de futuris bonis, nam ita manentibus in lege nature nulla bona promittebantur, nec temporalia, nec æterna, & tamen dabatur obseruatoribus legis nature vita æterna, in lege autem Christi vita æterna datur, & promittitur. De lege nature dicendum, quod Deus in ea nihil promissit, & ratio est, quia Deus promittit aliquid pro obseruatione legis, quoniam ipse imponit aliquid de nouo, quod aliis non inerat, in lege autem nature nihil imposuit, quia illa lex non est data, sed innata, nam per illam nihil facere obligamur, nisi quod ratio dicit, quæ est naturalis nobis, non oportuit ergo aliquid promitti obseruatoribus eius. Item promissio fit a Deo, quoniam loquitur hominibus per se, vel per ministros suos, in statu autem legis nature non loquebatur hominibus, sicut postea locutus est, ideo non promittebat tunc aliquid. In lege autem Christi, & Moyli secus fuit, quia ibi imposuit aliqua obseruanda ad quæ prius non obligabantur homines. De lege Moyli patet, quia ibi sunt fere oia ceremonialia, & iudicialia, pauca autem sunt moralia, & tamen ceremonialia, & iudicialia neminem obligabant antequam darentur, sed solum, quia data sunt, ideo illa fuerunt imposita. In lege autem Christi imposita est nobis necessitas credendi determinatos articulos quos prius explicite credere non tenebamur. Etiam

necessitas quorundam sacramentorum, & si sunt ceremonialia, & non obligant, nisi darentur, id est imposita sunt, & sic in lege Christi, qui in veteri debuit aliquid promitti, quia aliquid de nouo imponebat, licet obseruantibus legem naturæ nihil promissum est, quia nihil eis nouiter imponebatur. Item in lege Christi, qui in veteri Deus locutus est hominibus per Angelos, & per prophetas, & per seipsum. & id promittere poterat aliquid hominibus, in lege autem naturæ, quia non loquebat eis, vel saltem non uni pro omnibus, vel promittis, nihil ibi promissum est. In veteri autem locutus est Deus per Angelos, & per prophetas, in lege autem Christi per seipsum locutus est, quia Christus, qui loquebatur Deus erat, ad Hebræos. I. multifarie loquens Deus patribus in prophetis olim, nonissime diebus istis locutus est nobis in filio. I. per filium: in lege ergo veteri aliquid promitti debuit, & aliquid in noua, sed in veteri sola temporalia promissa sunt. Quod patet, quia lex, sicut deducit homines ad bonum per promissiones bonorum, ita detrahit a malo per comminationes penarum, vñ equaliter se habet promittere, & comminari, si igitur eterna bona promitterentur in lege veteri, comminaretur et ibi Deus eternas penas, & tunc non comminaretur alicubi pena æternam, tota lege, sed solum temporalia mala, ut patet Leui. 26. & Deute. 28. ergo, nec eterna bona promittuntur. Ad hoc autem fuit prima ratio propter diuinam naturam, & veteris legis quantum ad dignitatem, quia in veteri aliquid promitti debuit, ut dictum est. Lex tamen noua excellentior est veteri, si tamen in veteri promitterentur eterna non manerent iam alia maiora bona, quæ possent promitti in noua, id est temporalia in veteri promissa sunt, sic dicit Dionysius. 4. Ecclesiasticæ Hierarchie, quod lex noua est media inter cælestem ecclesiam, & statum veteris legis, & id bona eterna, quæ in cælesti Ecclesia palam, & copiose exhibentur, in noua lege manifeste promittuntur, in veteri autem non promittuntur, nisi sub quibusdam figuris, expressè autem sola temporalia promittuntur. Secundo fuit ex conditione operum, pro quibus datur premium, quia id quod in lege promittitur est premium pro opere imposito a lege, sed in lege Moyfi non fuerunt data, nisi opera corporalia, & materialia circa exteriora, ut patet de ceremonialibus, quæ consistebant in rituali sacrificiorum, & purificationum, & similibus, iudicialia et in solis exterioribus consistunt. In cauendo offensam proximi per modos determinatos a lege. Quæ autem pertinet ad directionem animi non ponebant in lege Moyfi, nisi in quantum interdum aliqua præcepta iuris naturalis interseruntur, sed pauca sunt, & non pertinent ad legem Moyfi, quia antequam illa daretur obligabant, id est non debuit promitti, nisi temporale, & corporale bonum in lege Moyfi. In lege autem Christi fuit tertio, quia nulla opera corporalia nobis imponunt, quia non sunt ceremonialia, & iudicialia præcepta de rebus particularibus in lege Christi, sicut in lege Moyfi, sed omnia sunt præcepta naturalia, & pertinent principaliter ad directionem animi, nam fides, quæ præcipue a Christo imponitur ad solum animam pertinet, præcepta et charitatis, quæ sunt maxima in lege Christi Io. 15. animum dirigunt, sic et supra 5. Christus regulauit animum in non concupiscendo, & non irascendo. Cum ergo omnia præcepta legis Christi, sint spiritualia, id est spiritum dirigentia, premium pro obseruatione ipsorum debuit esse spirituale, sola autem bona eterna sunt spiritualia, quæ gratia, & virtus, quæ spiritualia sunt non habent rationem premium, & finis, sed sunt tanquam mediū, inter spiritualia autem nihil est, quod possit esse premium, nisi bona eterna, id est illa debuerunt promitti in lege Christi. Tertio fuit hoc ex parte legislatoris, quia ille solus debuit promittere in lege sua bona eterna, qui fecit,

ut homines possent illa habere. Hoc autem solus Christus fecit. Nam licet idem Deus sit conditor noui, & veteris testamenti tamen est conditor veteris solum, ut Deus est, & non magis appropriatur illa legislatio uni personæ, quam alijs, sed omnibus rebus equaliter conuenit. Lex autem noua per Christum spiritualiter lata est, nam licet non possit esse filius sine patre, quia pater in filio, & filius in patre est Io. 14. tamen cum solus filius carnem assumpserit, & in natura assumpta istam legem dedit supra 5. Capere os suum docebat eos, conuenit spiritualiter lex noua Christo, ipse tamen solus est, qui salutem nostram operatus est promeritorie moriens pro nobis, & quia per mortem eius fuit hoc locus consequendi vitam æternam, in sola lege eius debuit illa promitti, quia ipse solus eam dabat. Quarto fuit ex conditione temporis, quia tunc bona eterna hominibus promitti debuerunt, quia illis dari poterat, sed quando durauit lex Moyfi, nunquam potuit dari vita eterna, ad quam fuit aditus solum post passionem Christi, quando autem lex noua durauit, & durat semper potest consequi vitam æternam, quia non cepit obligari, nisi post Christi mortem, quia iam patebat porta cæli, ergo non debuerunt promitti bona eterna in lege veteri, quia tunc dari non poterant, in lege autem noua, promitti debuerunt, quia tunc omnibus poterat dari. Quinto fuit propter conditionem hominum quibus promittendatur, nam oportet, quod premia, quæ ponuntur in lege sint talia, quæ incitent eos quibus promittuntur in desiderium, ut propter illa sustinere velint, ad hoc autem, quod bonum moueat appetitum oportet, quod cognoscat, & tamen illi quibus dabatur lex Moyfi, erant homines rudes solis corporalibus dediti, quod nihil ultra ea, quæ videbant esse putabant. Unde si promitterentur eis eterna bona, tamen quia illa non cognoscerent, tum quia solis corporalibus dediti erant ad illa non aduertent, & sic erat superuacuum illis eterna promitti, temporalia autem bona cognoscebantur, & ista summe desiderabant, & sic propter promissionem istorum poterant induci ad obseruationem legis, non autem per promissionem æternorum, id est illis non promissa sunt, quia autem lex Christi data est homines per assuetudinem legis, & prophetarum erat aliquantum dispositi ad surgendum in bona eterna, maxime autem propter plenitudinem gratiæ, quam Christus induxit, quia sicut ipse erat plenus gratiæ, ita gratiæ in hominibus fecit, potius, quam legem. Ioan. 1. id tunc bona eterna conuenienter promitti poterunt, & ita sola vita eterna in lege Christi promittitur, principaliter, & sola pena eterna comminatur. Alij ponunt tres causas, sicut Beatus Thomas de Aquino. Prima, ut ex his, quæ cognoscebant assuescerent et a Deo maiora sperare. Secunda, ut non solum cognitio, sed et affectus a temporalibus ad eterna manu duceretur. Tertia, quia bona eterna non statim eis poterant exhiberi nondum soluto precio. Unde dilatio promissionum inefficacem faceret apud infirmos promissionem. Et ad primum dicendum, quod Deus non promittit Abraham mercedem æternam, nam quod dixit merces tua ego sum, non innuit, quod ipse quantum ad substantiam suam esset merces eius, quia hoc pertinet ad Beatam visionem in qua Deus videtur secundum essentiam, & hæc est tota merces, sed Deus erat merces Abraham, id est merces collator, & hoc in multiplicatione seminis, & collatione terræ promissa. Sed obijciatur, quod vita eterna fuerit promissa Abraham, quia Ecclesia dicit lucem factam, quam olim Abraham promissit, & loquitur de vita eterna. Dicit potest vno modo, quod Deus in lege veteri expressè, nunquam hoc promissit, & tamen sub figuris promissit in quantum per terram Chanaan, quam promissit Deus Abraham significari potest vita eterna. Secundo potest dici, quod in lege veteri, quæ generaliter dicta erat, non promittebantur, aliqua eterna, quod tamen aliquibus viris sanctis qualis erat Abraham præ-

ter promitteretur vita eterna et expressè, non erat inconueniens. Tertio dici potest, quod promissio facta Abraham non pertinebat ad legem Moyfi, quia promissiones fuerunt factæ Abraham per quadraginta annos, antequam daretur lex Moyfi, ut dicitur ad Gala. 3. & sic promissio facta Abraham non facit, quod in lege veteri promitterentur eterna, & tamen dicendum est, quod lux sancta, quæ promissa est Abraham, & semini eius non fuit promissa expressè, sed sub figura terræ Chanaan, de qua dicitur Gene. 13. & 15. tibi, & semini tuo dabo terram hanc. Ad finem dicendum, quod premium virtutis semper est melius virtute, bona tamen temporalia non ponuntur in lege, tanquam premium virtutis, & obseruatorum legis, sed tanquam incitativa ad obseruandum, quia homines quibus ista lex dabatur non poterant, nisi per temporalia incitari, ut dictum est. Ad tertium dicendum, quod ratio perfectæ virtutis est facere aliquid propter bonum temporale, & tamen viri imperfecti faciunt aliquid actum virtutis, vel similem alicui virtuti propter temporalia, sicut facere aliquid propter timorem penæ est ratio virtutis, & tamen multi faciunt bonum propter timorem, & quia lex Moyfi dabatur hominibus imperfectis, temporalia bona promitti debuerunt, & mala temporalia comminari, ut sic saltem legem obseruarent, quia melius est imperfecte ad bonum venire, quam totaliter in malo manere.

Quomodo intelligitur iugum meum suauis esse, & quare dicitur. Et quod de difficultate legis Christi, & Moyfi potest dupliciter loqui. Et in quo consistat durities legis nouæ respectu veteris legis. quæ tamen erat onerosior lege noua propter duo. Et quod consilia in lege Christi neminem obligant, nisi volentem se obligare. Quæst. LXXIII.

QUARE ET Vt quomodo dicitur hic iugum meum suauis esse, & quare dicitur. Dicendum, quod hoc dicitur ad ostendendum, quod lex Christi leuis erat ad sustinendum, & quod non erat ita grauis, sicut lex Moyfi. Aliqui tamen dicunt, quod lex Christi grauis est, quia supra 7. Christus dixerat intrate per angustam portam, & iterum dixit, quod angusta est porta, & arcta via, quod ducit ad vitam, & tamen ista porta, & via est lex Christi, quia non potest ad vitam æternam perueniri, nisi per eius obseruationem, ergo grauis est ad seruandum. Item patet, quod grauior sit lex noua, quam vetus, quia addit super veterem, ut patet 5. & sic necesse est, quod plura continentur, quam vetus, & sic est difficilior. Item quanto est perfectior status virtutis tanto habet maiorem difficultatem, quia ars, & virtus sunt circa difficile, & bonum 2. Ethic. & tamen status noui testamenti est perfectior status veteris, ergo lex noua est difficilior. Item paruulis, & infirmis leuia onera imponenda sunt, qui tamen erant in veteri testamento dicuntur paruuli, qui autem in nouo dicit viri integri ad Gala. 4. ergo lex noua grauiora imponere debuit, quam lex vetus. Dicendum, quod lex noua facilius est ad tolerandum, quam lex vetus, sic apostoli innuenerunt Act. 15. liquid tentatis imponere iugum super ceruicem discipulorum, quod nec patres nostri, nec nos portare possumus, sed per gratiam domini Iesu credimus saluari. Pro hoc tamen sciendum, quod difficultas consideratur in aliquo opere secundum virtutem operantis, aliquid, non est onerosum homini debili, quod est leue robusto. Et ideo de difficultate legis Christi, & Moyfi possumus dupliciter loqui. Aut quantum ad grauitatem præceptorum in seipsis, aut per comparationem ad virtutem obseruantium. Si primo modo stat dupliciter, quia aut consideratur ista grauitas propter multitudinem præceptorum, aut propter difficultatem ipsorum. Si primo modo grauior erat lex Moyfi, quia erant plura ceremonialia, & iudicialia, quæ propter multitudinem vix homo sufficiebat obseruare, de quibus nulla sunt in lege

Christi, sed sola præcepta iuris naturalis continent includens ea breuiter, in præcepto de dilectione Dei, & proximi supra 7. & infra 22. Si autem consideretur grauitas præceptorum in seipsis dicendum, quod cum in lege noua continentur sola præcepta iuris naturalis, quæ et omnia obligabant in lege veteri, non possunt esse grauiora, quæ sunt in lege noua, quam quæ erant in veteri, & tamen quantum ad explicationem istorum præceptorum iuris naturalis videtur esse magna difficultas legis nouæ super veterem, ut patet supra 5. ubi Christus declarat multa præcepta quomodo obseruanda sint, nam apud antiquos dicebatur non occides, & putabant se non obligatos, nisi ad cauendum occisionem, & corporalem percussione. Christus autem dixit, quod non decebat dicere verbum cõtumeliosum, nec et irasci in animo. Idem fuit de adulterio, quod antiqui putabant solum esse prohibitum. Christus autem dixit, quod et non licebat videre mulierem ad concupiscendum eam, & ita de multis alijs declarationibus iuris naturalis quas Christus facit, istæ, non licet obligauerint omni tempore, quia in eis non constituitur ius nouum, sed aperitur antiquum, tamen in veteri lege non erant, id est licet peccarent tunc homines faciendo, non tamen ita grauius, sicut nunc, & quantum ad hoc lex noua est valde dura, quia regulare opera exteriora facilius est, regulare tamen animum est difficile, quod istud est tollere desideria nostra, & abnegare nos ipsos, & quantum ad hoc Christus dixit supra 7. quod arcta est via, quæ ducit ad vitam, & pauci inuenerunt eam, insuper lex Christi ponit conuicia, quæ sunt magne perfectionis, & non erant in veteri, ad ea tamen non obligat, sed incitat. Insuper Christus quædam prohibet nunc, quæ in veteri legi permissa erant propter infirmitatem hominum, & in hoc manifeste est difficilior lex noua, quam vetus, quia ibi permissa erant libellus repudij. Deute. 24. nunc autem non supra 5. & ista est quædam magna difficultas, sicut dixerunt discipuli Christo infra 19. si ita est cæca hominis cum vxore, si non potest eam repudiare non expedit homini nubere. Etiam permittitur illis dare viuas extraneis Deute. 23. nulla autem nunc permittitur, quod et est difficile. Luc. 6. murum date nihil inde sperantes. Etiam tunc promittebatur appetitus vindictæ, & persecutio hostium, & occisio eorum, et si essent innocentes. Deute. 19. & magis 25. nunc autem non solum innocentes, sed et hostes iniustissimos odisse non licet, sed diligere eos hortamur supra 5. in his, non difficultas legis huius est supra veterem. Si autem secundo, & principaliter consideretur difficultas per comparationem ad virtutem obseruantium, dicendum quod lex veteris erat absolute difficilior, & onerosior, & hoc propter duo. Primo, quia lex vetus ex opere operato gratiam non conferebat, in lege autem noua est plenitudo gratiarum, quia sunt ibi multa, scilicet sacramenta in quibus ex opere operato gratia confertur, id est quod non solum tantam gratiam quis recipit ex quanta deuotione sacramentum suscipit, sed et sacramentum ex seipso gratiam auget ultra id, quod deuotio mereat, sicut patet in absolutione penitentiali, quia non solum remittitur homini de pena tantum quantum valet penitentia sibi imposita a sacerdote ex scriptis, sed et virtute clauium quas sacerdos habet remittitur aliquid de pena debita, quia aliis equalis valoris esset, quod quis sponte assumeret vnum dies ieiunij ad satisfaciendum pro peccato, & quod sacerdos sibi imponat, & illud subeat, sed fallum est, in veteri autem testamento omnia opera facta ex deuotione, siue essent a lege posita, siue non erant meritoria, quia propter Deum fiebant, & ex deuotione tamen non erant magis meritoria, quam cum propter Deum fiebant esset quantitas charitatis, & deuotionis ex quibus fiebant, & sic opera ex seipsis non erant meritoria, nunc autem, quia aliqua opera ex seipsis gratiam conferunt

ferunt, vel augment, facilius est homini habere gratiā, q̄ olim. Item prouenit hoc ex conditione temporis, quā post mortem Christi, qui pro nobis oīa meruit, promprius, & abundantius Deus gratiā hominibus donat, q̄ prius, quia prius nemo meruerat illam nobis dari, copia tamen gratiarum reddit opera facilia. Secundo fit hoc propter motuum, quia lex vetus inducebat hominem ad bonum propter timorem, ad Heb. 12. Lex autem Christi mouet ad bonum per amorē, ad Rom. 8. non accepistis spiritum seruitutis in timore, hoc est, quia non imponit penas quas statim inferat transgressoribus, sicut lex Moysi, quæ mox puniebat delinquentem, amor autem omnia facilia reddit, ideo quantum ad hoc facilius est tolerare legem nouam, quam veterem. Ad primum dicendum, quod lex noua aliquid addit super veterem, sed non est propter hoc difficilius, addit enim consilia, sed ad illa non cogit, iō in his nullam difficultatem importat. Addit etiam explicationem iuris naturalis, quæ in veteri non erant declarata, & tamen continebantur ibi in virtute. Unde non vere additur aliquid in hoc, quia etiam Iudæi obligabantur hoc obseruare, & tamen licet quantum ad istam explicationem esset aliquid difficultatis in lege veteri, non sequitur quod lex noua sit simpliciter difficilius veteri. Ad secundum dicendum, quod perfectis semper imponitur opera, quæ sunt in seipsis grauiora, quia tamen virtus operatur delectabiliter. 2. Ethic. H facilius est viris perfectis operari aliqua difficilia, quā imperfectis operari minus difficilia, eo quod triste est eis abstinere a delectabili illicito, eo quod non habent habitum secundum quem operentur, ita autem est in lege Christi, quæ datur perfectis, nam sunt ibi consilia quæ maiorem difficultatem habent in se, quā omnia præcepta veteris testamenti, minus tamen difficile est perfectis illa obseruare, quam Iudæis obseruare legem Moysi, & sic lex Christi etiam quantum ad consilia facilius est lege Moysi: quia tamen aliqui sunt imperfecti sub lege Christi, quibus essent difficilia consilia ipsa, neminem obligant, nisi volentem se obligare ad illa, sed posita sunt, quia multi viri perfecti futuri erant in lege Christi qui illa obseruarent, in lege autem Moysi non fuerunt huiusmodi consilia, quia non erant futuri eo tempore viri, qui illa obseruarent, nam licet inter

Iudæos fuerint aliqui viri sancti, non tamen obseruauerunt ista consilia, sed quendam alium modum minorem viuendi habebant. Etiam quia dato, quod fuerit aliquis, qui oīa hæc obseruaret, sicut Ioannes Baptistā, in ista ita fuerunt rarissimi, quod non oportuit pro illis aliquid scribi, nunc autem licet sit maior multitudo imperfectorum, multi tamen sunt perfecti, vel ad perfectionem anhelantes, sicut sunt omnes religiosi, ideo nunc de cetero ponit consilia in lege Christi.

Ad tertium dicendum, quod ceteris paribus leuiora imponuntur paruulis, & infirmis, q̄ fortibus, & perfectis, & tamen interdum conditio eorum exigit, ut maiora imponantur paruulis, & infirmis, quia sicut dirigentes tortuosa lignorum flectunt ad partem oppositam, ut sic ligna se reducant ad medium, i. rectitudinem. 2. Ethic. c. vlt. ita tendentibus ad virtutem faciendum est, quod si sunt inclinati ad vnum vitium, debent se ipsos ad extremitatem oppositam flectere, ut sic reducatur ad medium, & ita assuefactis ad aliquod vitium si ad virtutem reducendi sunt, grauior disciplina imponenda est circa illud vitium, quā non assuefactis ad illud, & quia Iudæi erant inclinati ad idololatriam, & aliquantulum fuerunt assuefacti ad eam in Aegypto, imposuit Deus multa onera cæremoniarum, ut illis occupari non declinarent ad idololatriam, quæ non imponebatur aliis non inclinatis ad idololatriam, & sic licet essent infirmi fuit eis grauior lex imposita, sicut paruuli minus tolerare possunt, quam viri, & tamen strictior disciplina illis imponitur, quam viris, eo quod sunt faciliores ad malum, nisi strictius castigentur.

Longam quibusdam (& si pro merito rei de qua agitur indignam, atque breuissimam) super sex capitula B. Matthæi. i. sextum, septimum, octauum, nonum, decimum, & vndecimum, expositionem edidimus, id breue, quod nobis a charismatum dispersitore donatum est, sed ne fastidiosus lector cui desipiunt qualiacunque magnæ frontis volumina (quod fortassis vtile erit) abiecerit, iuxta nostram consuetudinem totum opus, quantum ad ea quæ præcipua reputamus, quæ velut cæterorum capita sunt, duximus tabulandum, ut nullo quasi temporis impedimento, totius operis fructus carpatur.

Expositionis literalis Alphonsi Tostati in Tertiam Partem Matthæi Finis.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo.

Omnes sunt Quaterniones, præter Oo, qui sunt duerniones.

VENETIIS, Ex Typographia Dominici Nicolini.
M D X C V I.